FRANC. BOISSIER DE SAUVAGES

NOSOLOGIA METHODICA

SISTENS

MORBORUM CLASSES,

GENERA ET SPECIES.

NOSOLOGIA METHODICA
SISTENS
MORBORUM CLASSES,
GENERA ET SPECIES,
JUXTA SYDENHAMI MENTEM ET BOTANICORUM ORDINEM,

AUCTORE

FRANCISCO BOISSIER DE SAUVAGES,

Regis Consiliario ac Medico, in Monspeliensi Universitate Medicinæ, olimque Botanices, Professore Regio; Academiæ Scientiarum Monspeliensis, Londinensis, Upsaliensis, Berolinensis, Florentinæ, Physico-Botanicæ, Suecicæ, Naturæ curiosorum, & Instituti Bononiensis Socio.

Complectens MORBORUM CLASSES X.
cum Prolegomenis.

VENETIIS,

Typis, & impensis NICOLAI PEZZANÆ.

CIϽ IϽ CC LXIV.

AD LECTOREM
TYPOGRAPHUS.

Celeberrimi Doctoris Medici D. FRANCISCI BOISSIER DE SAUVAGES egregium hoc Opus dignis efferendi laudibus voluntas maxima , poteſtas nulla . Non ideo meritis fruſtrabitur encomiis; quippe quod abundanter illud prædicent jam bene multis aliis Operibus commendandi Auctoris nomen & fama , ad remotiſſimas uſque regiones ſparſa . Laudabunt inſuper Academiarum omnium, quæ tam eruditum Virum Socium habere non ſolum non dedignatæ ſunt, ſed maximo etiam honori ſuo tribuerunt, quotquot fuerint Alumni. Laudabunt demum Philiatri omnes , & grati fruentur . Noſtrum autem eſt lecturos rogare , ut ſi quid in typis peccatum occurrerit, quod pro ſua intelligentia , Artiſque peritia emendare facile poterunt , eo benignius indulgeant , quo certiores eos eſſe volumus , nos omni ope enixos fuiſſe , ut , quam maxime fas eſſet, emendata ac nitida prodiret noſtra hæc editio . Eam utique ab omnibus Medicinæ cul-

tori-

toribus eo avidius accipiendam eſſe confidimus, quod adeo eximii Viri Opus inſigne exhibet hic antea inviſum. Spem etiam auget antehac proditarum hujus Operis editionum tam univerſalis omnium applauſus, & ubique tam repentina in publicum diſtributio. Cum præſertim juxta copioſiſſimum exemplar, necnon immenſo pene ac prælongo Auctoris labore abſolutiſſimum, noſtram hanc editionem excuderimus. Fruere, benigne Lector, & vale.

INDEX
CLASSIUM.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova

AVendo veduto per la fede di Revisione, ed Approvazione del P. Fr. Filippo Rosa Lanzi Inquisitor General del Santo Officio di Venezia, nel Libro Intitolato *Nosologia methodica sistens morborum classes, genera & species &c. Auctore Fr. Boissier de Sauvages*, non v' esser cos' alcuna contra la Santa Fede Cattolica, e parimente per Atteftato del Segretario nostro, niente contro Principi, e buoni costumi, concediamo Licenza a Niccolò Pezzana, che possi esser stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 19. Decembre 1763.

{ *Sebastian Zustinian Rifor.*
{ *Alvise Valaresso Rifor.*
{ *Francesco Morosini 2°. Cav. Rifor.*

Registrato in Libro a Carte 189. al Num. 1063.

Davidde Marchesini Segr.

Adi 24. Decembre 1763.

Registrato in Libro del Magistrato Eccellentiss. de' Signori Esecutori contro la Bestemmia.

Francesco Gadaldini Segr.

MOR-

Fig. 1

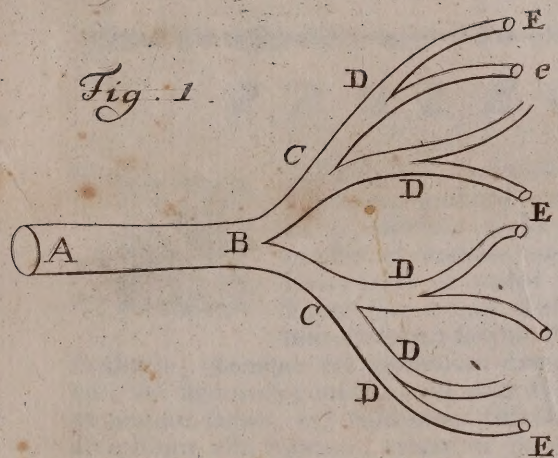

Fig. 2.

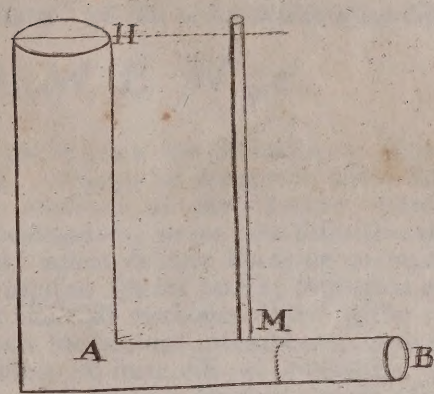
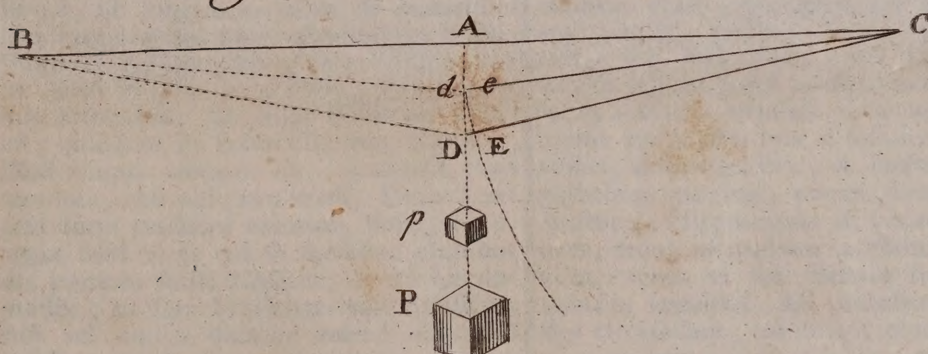

Fig. 3.

MORBORUM CLASSES.

PROLEGOMENA.

1. NULLUS eſt qui vulgaribus Medicinæ principiis imbutus, animum paullo attentius ad praxim appulerit, cujus ab oculos infinitæ fere quotis diebus non obverſatæ fuerint difficultates, quemque vel morborum diverſitas, vel ſignorum confuſio, vel nova ſymptomatum facies, vel Auctorum diſſenſio, ut millena alia mittam, hærentem & ancipitem non detinuerint. Ego quidem ad has redactus anguſtias, ſi collegas conſulebam, ad longiorem uſum & diuturniorem experientiam brevi dimittebar: ſi Auctores evolvebam, in ipſorum ſcriptis bene multa quidem inveniebam, ſed ad rem non attinentia: id enim ſollemne nimis eſt, quidquid in libris illis non quæritur, illud ubique obvium eſt: quidquid vero quæritur, hoc nuſquam adeſt. Demum reperi forte practicos eximios, ſimulque antiquæ fidei viros qui ſe ſimilibus olim nodis irretitos fuiſſe dicebant, & ita his oppreſſos, ut fere Medicinæ vale dixiſſent, niſi vel amica quædam manus ſuppetias tuliſſet, aut ſe communi omnibus novitiis infortunio laborare ſenſiſſent. Hoc eſt utique exiguum, ſed unicum ferme miſeris ſolatium, quod tamen mentem meam hoc onere non penitus liberavit, unde ſedulus ſemper ariadneum quoddam inquiſivi filum, cujus ope ab illo praxeos labyrintho me poſſem extricare.

2. Primam in cognoſcenda morbi curandi ſpecie ſitam eſſe difficultatem ſenſi facile, alteram in detegenda indicatione, aut methodo ad eam ſpeciem curandam accommodata, jacere non difficilius intellexi: verum deficere libros ex quibus morbi cujuſvis ſpecies pateat, & propria cuilibet medendi methodus deduci poſſit, hoc nemo Medicorum inficiabitur; notum ſiquidem eſt hunc eſſe, ſi Auctoribus fides ſit, uſum theoriæ Medicæ, ut in diverſis & infinitis caſibus, quos praxis exhibet, Medici greſſus dirigat, atque obſervationum penuriam ſuppleat, ita ut hujus ope munitus tyro, quotquot ſpecies morborum reperit, poſſit ex ſuo ſyſtemate non ſolum apte diſtinguere, ſed etiam deductis ex eodem fonte indicationibus curare: tantum autem invaluit hæc opinio, ut omnis candidatus vix e ſcholis egreſſus, verbis, diſtinctionibus, & quibuſdam hypotheſibus munitus, omnes ferme ſpernat Auctores, Hippocratem & Galenum rideat, ſeque in mediam morborum aciem, velut omnes vi ſuæ theoriæ ſuperaturus, audacter immittat. Aſt imbellem tot hoſtes circumdant, tot ſiſtunt obices, ut brevi temeritatem ſuam ſentiat, terga vertere tamen erubeſcat, ad artis magiſtros reverti neſciat; quid fit? ea deſperatione creſcit audacia, maxime ſi medicaſtros, planos, ſibi famam & opes verboſis ſtrophis, & arte veteratoria comparantes obſervaverit, quod heu! nimis frequens eſt; ille eamdem init viam tyrunculus, & vultu, geſtu ad gravitatem compoſito, ſuam

tum ignorantiam tum diffidentiam, ficta velans audacia, venales phrafes ore docto-rali profundit; & cum diu aliis fciens & volens impofuerit, femetipfum tandem deludit, ipfe fallitur, & fe magni momenti perfonam exiftimat.

3. Qui non ftupore vulgi fibi quæftum facere, fed Artis prudentiam honeftis ftudiis comparare contendunt, illi non a quacumque Theoria in Medicinæ praxim duci fe patientur, nec omnem Empyricorum inftar theoriam abjicient: hanc quidem fedulo vites, cujus principia precaria ex phantafia potius quam ex repetita experientia deducuntur, quæque in poffibilitatibus fubfiftens, factis feu experimentis indubitatis non undequaque fulcitur: ea etenim pro bafi artis Medicæ non licet affumere, de quibus ufque adeo fumus incerti, ut nemo de bonis fuis tam incertus effe velit; non enim vitæ minor quam pecuniæ habendæ debet effe cura: non itaque pro certis obtrudenda funt de quibus inter viros & mathematice Doctos, & minimis præjudiciis irretitos difputatur, five quæ fenfu perceptis certitudine fe non exæquant, ut monet Pitcarnius.

4. Sed quantum abeft ut fimilibus principiis hactenus fuperftructa fit theoria Medica! eam, antequam detecta fuiffet circulatio, falfam & erroribus plenam fuiffe facile concedetis. O fyftematici! eam ante hocce fæculum furnorum Chymicorum fumo obnubilatam, & a veritate multum alienam effe clamabitis omnes, qui hodie primas tenetis, mechanicæ fectæ fautores; fupereft itaque ut veftra theoria mechanicæ titulo condecorata veritatis fcopum certius attigerit, & ita tuta fit, ut praxi viam brevem & planam fternat, quam tyronibus, non operofo & longo ufu eruditis, fequi fufficiat. Inde tamen fequitur Veteres faltem theorias utpote fallaces & erroneas praxi Medicæ promovendæ inutiles fuiffe, adeoque hallucinatos effe harum fectarum patronos qui ad hæc ufque tempora Medicinæ culmen attigiffe putabant, ut gloriantur hodierni mechanici.

5. Si tamen quod res eft effari liceat, utcumque neotericis concedam paullo feliciorem effe noftris quam antiquis temporibus praxim Medicam, hoc tamen theoriæ præftantiori tribuendum non eft, fed tantum annofiori, & cumulatæ fenfim practicorum experientiæ: principia fiquidem quæ pro mechanicis jactantur, ita funt a veris mechanices principiis aliena, ita funt erronea ut ea veterum Galenicorum & poftiffimum Ballonii, Dureti, ac Riverii principiis nequaquam anteponenda videantur: cordis machinam adinftar mobilis perpetui fine motore moveri & proinde a fluidorum inertia & vifcofitate, vaforumque affrictibus nequaquam retardari, quin a refiftentiis motum adaugeri, vulgo pronuntiant neoterici: elaftica corpora cum prementibus repagulis minime æquilibrari, fed quo fortius diftenduntur, eo facilius reftitui putant, fluida vero in locis anguftioribus non refpective, fed abfolute majorem velocitatem obtinere contendunt; quamquam vis pellens folito major non fuerit: ex legibus fympathiæ, ftimulorum, nullibi promulgatis, fed commentitiis œconomiam animalem regi, feu quod idem eft, fato quodam cœco gubernari volunt nuperi, & hanc lepidam theoriam, licet mechanicæ in Scientiarum Academiis cognitæ prorfus contrariam, mechanicæ epitheto condecorant.

6. Nec mirum eft ipfos neotericos licet eidem fectæ mancipatos, inter fe tantum diffidere, quantum omnes a veris Geometris diffident, & non folum in diverfis Regionibus, fed etiam in eadem Schola, circa eumdem morbum, ipforum fententias fibi invicem repugnare. Febris, morborum claffis, in exemplum afferatur: hanc ab irritato & vellicato corde primus; alter ab eo corde intus preffo & a fanguine diftenfo; tertius ab obftructis extremis fanguiductibus; quartus a lymphaticis arteriofis impeditis; quintus a venis majoribus compreffis; fextus a fluidi nervei prava indole; feptimus a fyftematis nervei tenfione, & commotione &c. deducere conatur. Quænam ex illis eft theoria quæ inconcuffis Anatomiæ & hydraulicæ principiis innixa cunctis fatisfaciat phœnomenis, & praxi folidam, tutamque bafim fternat? Omnes a decennio circiter caput extulere; controvertuntur a Geometris fingulæ; nullam ex his fufficienti tempore, praxi utilem aut neceffariam effe probavit experientia, quæ rerum eft magiftra; immo qui diverfa fentiunt in theoria, non inde diverfis auxiliis in praxi febrem impugnant; idem enim Medicus, fi ex lanionum turba fuerit, febrem repetitis phlebotomiis aggreditur; quam fi ftercorarius fit, ut cum Gedeone Harveyo loquar, repetitis catharticis, & clyfmatis infequetur, licet eam neuter a plethora, nec a cacochylia, fed a minimorum vaforum obftructione factam arbitretur. Eximium & non pridem fato functum hic novimus practicum (D. Verny) qui

qui licet omnes morbos tum acutos tum chronicos chylo craffiori tribueret, hos tamen eadem oppugnabat methodo, qua ceteri diverfis omnino opinionibus imbuti, quales illuftriffimi Vieuffens & Chirac, qui morbos omnes fermentationi (& illuftrifs. Deidier) qui eos turbatæ circulationi tamquam caufæ accenfebant.

7. Nulla eft ergo hactenus inter theoriam & praxim connexio; praxis traditione comparatur, & nemo ita de fuis principiis theoreticis certus eft, ut ab illis, dum de corio humano agitur, dirigi fe patiatur; & merito quidem, cum hactenus pauca fint principia de quibus ita parum dubitari poffit ac in re gravi & feria neceffum effet: undenam vero accidit ut Ars Medica omnium nobiliffima & antiquiffima tam exiguos progreffus fecerit, ut theoria nondum ad praxim candidatos manuducere poffit, feu tam pauca principia certa & indubitata fuppeditet? hocce infortunium & Artis difficultatem fummam, & artificum negligentiam & incuriam forte majorem arguit. Non multi funt artifices qui veram fcientiam fibi comparare debita faltem methodo ftudeant (*a*) cum ipfa plebs craffa & inerudita de Medicis judicium fuum interponat, ipfi placere operę pretium reputant qui famę & quęftui tantum inhiant; cnm vero non altior veritatis inquifitio, nec ipfa veritas populo unquam arrideat, hanc viam inire cavit Medicus, qui fi mulicrcularum & Pharmacopolarum præjudiciis obtemperet, famæ culmen citius multo adeptus eft.

8. Principia ea tantum in re Medica debent admitti, de quibus ita certi fimus ac de iis quæ fenfus evidentia demonftrat; ea vero nihil aliud funt quam experimenta & fyllogifmi geometrice concatenati.

9. Experiri dicimur ea quæ ad noftras fenfationes attenti percipimus: fi facta univerfi fpontanea attente obfervemus ope vifus, tactus, auditus &c. hæc obfervatio vocatur *experientia*: fi vero ad hæc facta fpontanea concurrat opera noftra fine qua facta illa non acciderent, hæc obfervatio *experimentum* nuncupatur: facta quælibet quatenus in fenfus noftros incurrunt five fponte five arte fiant, vocantur *phœnomena*. Experientia itaque nihil aliud eft quam phęnomenorum cognitio ex fenfatione orta; idem itaque fonat, ac attenta obfervatio, quæ dicitur *conftans*, fi fit cognitio Phœnomeni cum circumftantiis neceffario connexis; contingens vero, quando adfunt tantum circumftantiæ ipfi contingenter connexæ; *falfa* vero cum neceffaria experientiæ requifita deficiunt, ut cum in experientia emprimuntur quæ fenfibus non funt percepta, vel percipi non potuerunt, vel quædam circumftantiæ neceffario connexæ omittuntur. Errores autem qui in formanda conftante experientia committi poffunt, funt 1. Si accenfeantur circumftantiæ fine quibus phenomenum femper dari poteft, adeoque fuperfluæ. 2. Si pauciores & non omnes, quæ phœnomeno funt neceffario connexæ referantur circumftantiæ. 3. Si non afferatur quantitas determinata circumftantiarum, quæ datum phœnomenum demonftrent.

10. Error autem familiariffimus eft judicium fuum cum experientia confundere; hic vero admittitur error quoties phœnomenum talibus verbis exprimimus, quibus aliquid tamquam caufa, vel tamquam effectus prædicatur, immo tamquam principium alterius. Nequaquam enim patet fenfibus folis connexio inter caufam & effectum, feu nulla caufa quatenus caufa eft, a fenfibus percipi poteft. Alias experientiæ leges videfis in oratione inaugurali clarifs. Mufchenbroeckii, & Hambergeri præfatione ad Phyficam. Si data quædam propofitio ex aliis tamquam notioribus per fyllogifmos colligitur, *probari* dicitur; probatio autem dicitur *demonftratio*, fi in fyllogifmis, quos inter fe concatenamus, non utamur præmiffis, nifi *definitionibus*, *experimentis indubitatis*, *axiomatis* & *propofitionibus* jam ante *demonftratis*.

11. *Definitio* eft enumeratio notarum, quarum ope quidpiam cognofcimus & ab aliis diftinguimus. Si itaque morbi debite obfervati phœnomena enumeremus, quę ipfi propria funt, & quorum ope a confimilibus poteft dignofci, morbi illius definitionem obtinemus.

Propofitio Theorica indemonftrabilis, feu cujus veritas, fimplici terminorum valore percepto, cognofcitur, *axioma* vocatur, qua-

A 2

(*a*) Nifi magna quæpiam miraque mutatio humanarum rerum fiat, actum de bonis ftudiis eft, utpote confufis ac corruptis, remine veritatem ipfam, fed tantum fcientiæ famam quærente. Logicam methodum & Mathematicas demonftrationes fugiunt plurimi, alii cum gravitate tantum increpantes, alii fcurrile aliquidcommenti, alii in rifum, fannafque difceptatione abrepta. Si quis fermoni ftare & demonftrationes audire audet, is vel non omnino intelligit, aut fi intelligat quod dogmata fua impugnet, illico irafcitur & devovet dialecticos. Galen. Method. Med. l. 2.

quales sunt propositiones in quibus de subjecto pronuntiatur tantum quod in ejus definitione continetur, ut *totum est majus sua parte*. Quidquid de genere affirmari potest, illud etiam affirmatur de quovis sub illo genere contento, & huic axiomati innititur omnis syllogismus.

12. Demum Ars Medica a Philosophia, Mechanica, Geometria & aliis Scientiis generalibus terminos non solum, sed etiam principia debet mutuari, adeoque ex illis Medici debent assumere propositiones demonstratas, nec eas demonstrare eorum est.

13. Quandiu methodum demonstrativam negligent Medicinæ cultores, non mirum erit si Artis hujus principia nulla sint, quę ea certitudine, qualis ad praxim est necessaria, polleant; Medica theoria semper fluctuabit, & cujusvis opinio, prout tuentis ingenium & auctoritas valuerit, ipsa in Medico orbe valebit.

14. Hæc est, ni fallor, errorum & ineptiarum communis origo, quod scilicet spretis observationibus obviis, & Phœnomenis vulgatissimis, ex quibus lege ratiocinii corollaria certa & utilia deduci possent, Medici ad abdita & sublimia continuo tendant; eaque, quo magis ab intellectu remota sunt, eo vi suæ imaginationis attingere, divinare, aut verbis exponere pertinacius conentur. Quænam sint hujus vel illius morbi phœnomena hoc attenta solum docet observatio; ob oculos cujusvis id est positum, & nullum ingenii conatum exigit, atque propter nimiam facilitatem symptomatum cujusvis morbi accurata contemnitur Historia, nulla ferme nisi oscitanter & raptim traditur, licet ex ea sola velut ex veritatis fonte possit optima deduci theoria, ut ex accurata Cæleftium Phœnomenorum observatione optima systemata deduxere Astronomi: verum si de abditissimis & nostrum captum longe superantibus causis differendum sit, milleni illico præsto sunt œdipi, qui, assumptis ex phantasia, non vero ex ipsa re principiis, verbosas nec non ingeniosas comminiscuntur hypotheses, quas si quis negaverit, nemo possit comprobare, quæ tamen velut norma praxeos a multis habentur. Sic, ut explicaret VVillisius quare in Apoplexia sensus & motus voluntarii ferientur, dum motus vitales vigent & augentur, is finxit nervos voluntariis motibus destinatos a cerebro, at vitalibus muniis dicatos a cerebello ortum ducere, & cerebrum solum in Apoplexia laborare, cerebellum vero a pressione & infarctu immune esse pronuntiavit; quod ut suaderet aliis, finxit iterum cerebellum firmius esse cerebro, & ita vitæ necessarium, ut, hoc ablato vel presso, illico pereat animal; quæ tamen omnia vel gratuita, vel experientia demonstrante falsa comperimus, & comperient quicumque experiri voluerint. Verum experiuntur pauci, quia multo facilius est in museo fingere, quam in amphiteatro experimenta caute & accurate instituere. Hoc certe mirum semper mihi visum est, quod horum Morborum, quorum causa nos latet maxime & curatio felicissimos fugit practicos, ut Epilepsiæ, Ephialtes, Hysteriæ, Apoplexiæ, &c. sicut ab ignaris plurima venditantur remedia arcana certissima; ita a novitiis Medicis lubentius tradatur Theoria, & causa facilius, ut putant, explicetur; quos novitios interea primorum mechanices theorematum & Anatomiæ principiorum ignaros sæpe comperimus.

15. Sunt & plurimi qui dum humanę machinæ etiamsi valde complexæ, omnes effectus dogmatice ac velut ex cathedra dilucidare & explicare non verentur, simplicissimæ machinæ ut vectis, libræ, theoriam, aut prima principia ita turpiter ignorant, ut hanc ipsam Mechanicæ & hydraulicæ scientiam quasi ignorare parum sit, etiam vilipendere non erubescant, atque omnem disciplinam Mathematicam, veram Physicæ & Philosophiæ matrem, inanem, erroribus fœtam clamitent, ejusque studium philiatris vertant vitio, ac e foro medico indignabundi relegent.

Nulla est temeritas magis punienda, ajebat olim Sanctorius, quam nulla habita experientia repugnare experientiæ: idem pronuntiandum videtur de iis, qui quam ignorant Mathesim superciliose despiciunt, nisi forte eam vulpem imitentur, quæ syrmate destituta sociis suis persuadere volebat, ut hoc inutile pondus abjicerent; ast abiit falsis excogitata jocis, ut narrat Bernoullius. Atque hæc est altera errorum in Medicina parens, Mathefeos scilicet ignorantia, vel ut rectius loquar, Methodi Geometricæ contemptus, & aversatio; licet enim multæ sint in Mathematica disciplinæ, quibus Medicus, Physicusque carere potest, ut Astronomia, Gnomonica, Trigonometria &c. nullus tamen recte animalis œconomiæ notitiam assequetur, qui fludiorum generales proprietates, velocitates, vires ex Hydraulica non cognoverit; qui vasorum cavitates, diametros, superficies, solidorum firmitatem, fibrarum motus, tonos ex Geo-

Geometria & Mechanica æstimare nesciverit; nemo auditus visusque Theoriam callebit, quem acousticæ, & opticæ prima Elementa fugerint; & nullus demum, quod potissimum est, nec experimenta accurata capere, aut nova tentare, aut ex illis certo ratiocinio consequentias deducere; verbo, nec in Physicis & Medicis rebus tuto philosophari potis erit, qui Geometricam ratiocinandi Methodum, quæ demonstrante VVolfio optima Logica est, ignoraverit; nullus denique eximia quæ in actis Academiarum; in scriptis Medicorum eruditissimorum hujus ævi, quidquam intelliget, qui Arithmeticæ & Geometriæ principiis non fuerit sufficienter imbutus.

16. Ex his tamen æqui rerum æstimatores non inferant ita Medicis necessariam esse Mathesim, ut illa destituti eximios non possint se præstare practicos, aut ut illa solum scientia eruditi illico ad medendum sint apti; nemini enim in mentem tam delira venire potest opinio: hoc tantum in animum induxi meum ut credam nullam sine Physica mathematica dari posse certam humanæ machinę theoriam, qua qui præditus fuerit, Anatomiæ & materiæ Medicę simul peritus; is quondam ad praxim Medicam consequendam aptior evasurus sit: verbo id unice probandum suscepi quod omnium certissima theoria ex Anatomiæ & Physices experimentalis, simulque Philosophiæ mathematicæ prout depromenda sit, quas cum negligant vulgo Medici, mirum non est si erroribus fœta sit Morborum Ætiologia; atque cum falsa est, ea non magis Medico utilis est, quam Architecto Musica; nec proinde potest Medicum in praxi dirigere, nec accurati Symptomatum studii, annosæque observationis & experientiæ vices supplere, licet contrarium clamet Medicorum multorum sententia.

17. Medicina, nemine refragante, conjecturalis est adhucdum Scientia, adeoque is eam callere nemo potest, qui in Arte conjectandi rudis extiterit; verum hanc Artem quis unquam docuit præter Mathematicos, scilicet Hughenium, Bernollium, Montmort & s' Gravesandium; quis in mathesi rudis rite circa probabilitates, quæ toties in praxi Medica nos manuducere debent, ratiocinari valebit?

18. Non possum vero hoc Argumentum dimittere quin alterum vitium theorię Medicæ breviter perstringam; mos scilicet invaluit omnia generaliter & vage tantum pertractare, omnem in Phœnomenis exponendis circumstantiarum & causarum distinctionem, & quantitatum determinationem prætermittere. Cum tamen ex illa solum ascribeja determinari possit veritas. In Geometria, signo unico omisso, minima quantitate neglecta contraria aut falsa prorsus exurgit problematis solutio; ut quod negativum fuerat, positivum evadat, vel econtra: quanto frequentius in Medicis computis error debet irrepere, cum sine methodo, & pro phantasiæ ductu ex principiis sępius suppositis difficultates intricatissimæ diluuntur? Si quis lympham in patella positam & ex sangnine pleuritici separatam cernens, a calore inflammatorio congelatam fuisse probare contendat, is fervorem in sanguine summum esse prædicat, attritum solidorum & fluidorum in febribus acutis exaggerat, & non mirum putat idem intra corpus humanum accidere lymphæ, quod in aqua bulliente fieret; si vero experimenta accurata sumamus, hunc errorem confutare non erit arduum, cum lympha non coaguletur nisi a calore 56. graduum, & tamen sanguis in vivo homine non incalescat ultra 33. gradum Thermometri Realmuriani. Fieri potest, ajunt plurimi, ut pressio aeris in duos cylindros planos marmoreos 26. linearum diametro, ope sebi fusi unitos, & dein frigori summo expositos, eos tanta vi adunet, ut nonnisi vi 600. librarum separentur, unde concludunt immensam esse pressionem aeris, & huic soli tribuendam esse corporum adhesionem: qui sic ratiocinantur judicium suum cum experientia confundunt, & errorem vitarent, si accurata observatione perspicerent pressionem aeris non majorem esse pondere columnæ mercurii ejusdem basis, cujus altitudo sit 28. pollicum: atque hoc pondus supra basim 26. linearum in diametro non superat 58. libras, seu fere decimam partem 600. librarum, unde concluderent rectius pressionem aeris decies minorem esse, quam ut possit hanc marmorum adhæsionem producere.

19. Ex possibilitate supposita atque similibus principiis vagis & indeterminatis quosvis effectus deducunt Medici theorici, qui non experimentis ducuntur, sed ex hypothesibus suis facta determinant; qui contraria prorsus pro lubitu concludere potuissent: *hoc fieri debet, ergo fit*, sollemne ratiocinium est, sed in Physicis fallacissimum, in quibus hoc fere tantum valet prioris inversum, *hoc fit, ergo fieri debet*, & ad summum consequentiæ severo ratiocinio ex factis derivatæ, & rursus experimentis firmatæ, quid certi in Phisicis expromere possunt.

20. Dolendum certe est quod a tam bre-

Franc. Boissier de Sauvages.

vi tempore Medicina Mathefeos opem, mediante Alph. Borello, mutuata fuerit; ferior ætas haud dubie Bellini, Jurini, Bernoullii, Michelotii, Hambergeri labo- ribus fruetur, fi plures nafcantur viri Ha- lefio fimiles, fed interea nullus fapiens a tam labili & hypothetica, qualis hodie viget, Theoria, in praxim dirigi fe pa- tietur; centum fere funt anni a quibus in- venta eft circulatio fanguinis, fed non- dum ejus leges funt omnes fatis cognitæ; quanto tardior fit in minimis vafis, quam eft in aorta demonftravit non dudum Ja- cobus Keill, verum ejus velocitas abfolu- ta quænam fit, nondum fatis eft comper- tum, quænam fit preffio fanguinis in va- fe quiefcentis docet vulgaris Hydraulica; verum quænam transfluentis fit preffio nu- per tantum nos docuit illuftrifs. Daniel Bernoullius in Hydrodynamica; quid va- leat illius adhæfio & vifcofitas nuperrime detexit illuftrifs. Hambergerus: at quan- tum ab hac vifcofitate, & vaforum mini- morum affrictu retardetur hujus motus ad- huc inquirendum reftat; nondum itaque numeris omnibus eft abfoluta circulationis cognitio, qua tamen deftituti claram & certam theoriam obtinere non poffumus.

21. Quid itaque Medico inter praxeos fcopulos verfanti fupereft interea perfu- gii? quæ nautica fupplebit acus quod in Morborum procellis ex luce deficit? quid annofam experientiam nonnifi per mortes acquirendam fupplebit? audiamus hac de re non quofvis Medicos, quorum multi mi- ra quadam ingenii vi, aut propria folertia fe fcopum attigiffe contendent; multi fuis arcanis remediis; plurimi hypothefibus fuæ praxeos felicitatem tribuent; pauci nifi ad fummam fenectam & famam pervenerint, id honoris repetitis lapfibus, fatalibus ex- perimentis, longæque Morborum obferva- tioni, acceptum referent. Confulamus candidiffimum Artis Magiftrum, fimulque feliciffimum opiferum Thom. Syndenha- mum, Angliæ lumen, Artis Phœbum, quem fine honorifica præfatione, ut cum Boheraavio loquar, nominare erubefce- rem; & de cujus erga rempublicam Me- dicam meritis numquam ita magnifice lo- quar, quin id ejus fit fuperatura dignitas.

22. Sentio autem, ait Hippocrates An- glus, noftræ Artis incrementum in his confiftere ut habeatur primo *Hiftoria* Mor- borum feu defcriptio quoad fieri poteft graphica & naturalis, fecundo praxis feu *Methodus* circa eofdem ftabilis & confirmata.

23. Quod autem fpectat ad *Hiftoriam* Morborum; „ primo expedit ut morbi om- „ nes ad definitas ac certas fpecies revocen- „ tur eadem prorfus diligentia ac acribeja „ qua id factum videtur a Botanicis in fuis „ Phylologiis. Quippe reperiuntur morbi „ qui fub eodem genere ac nomenclatura „ redacti, ac quoad nonnulla Symptomata „ fibi invicem fimiles, tamen & effentia in- „ ter fe diverfi, diverfum etiam medicandi „ modum expoftulant. Cardui quidem no- „ men ad plures herbarum fpecies extendi ne- „ mo nefcit: at vero parum accurate fa- „ ciet rei Herbariæ Scriptor, qui genera- „ lem hujus Plantæ defcriptionem, qua fci- „ licet a ceteris ftirpibus difcrepat propo- „ nere contentus, propria interim & pe- „ culiaria cujufque fpeciei figna & cara- „ cteres, quibus ab invicem difcriminantur, „ contempferit: eodem fane modo nec fa- „ tis eft fcriptori communes dumtaxat mor- „ bi alicujus multiformis apparentias anno- „ taffe. Efto fane non omnibus morbis „ eamdem contingere varietatem, tamen „ complures effe, qui licet ab Auctoribus „ fub eodem titulo citra ullam fpeciei di- „ ftinctionem tractentur, diffimillima fint „ indole, in fequentibus pagellis, uti fpe- „ ro, palam fiet. Immo etiam ubi diftri- „ butio in fpecies reperitur, id fit plerum- „ que, ut hypothefi alicui, quæ veris phæ- „ nomenis fubftruitur, fuus refervetur ho- „ nos; ac proinde ejufmodi difcriminatio, „ non tam ad morbi quam ad Auctoris in- „ genium, philofophandique theoriam ac- „ comodata eft. „ Sic Galenici humorum quaternione præoccupati morbos omnes in fanguineos, biliofos, pituitofos, & me- lancholicos divifere, fumpta non ab evi- dentibus eorum humorum prædominii fi- gnis, fed a materia morbifica fæpius ficti- tia, diftinctione. Sic Paracelfus morbos divifit in falfos, terreos, mercuriales; alii Chemici eos in acidos & alkalinos diftin- xere ob præconceptam mente theoriam; at- que inde factum eft, ut arbitror, Hifto- riam morborum in fylvam tam immen- fam, fed fructu perexiguo, excreviffe.

24. „ Secundo feponatur tantifper opor- „ tet quæcumque hypothefis Philofophica, „ quæ Scriptoris judicium præoccupaverit, „ quo facto tum demum morborum phæ- „ nomena clara, & naturalia quantumvis „ minuta per fe, accuratiffime annotentur; „ exquifitam pictorum induftriam imitan- „ do, qui vel nævos & leviffimas macu- „ las in imagine exprimunt; enim vero di- „ ci vix poteft quot erroribus anfam præbue- „ rint hypothefes iftæ Philofophicæ, dum „ Scrip-

„ Scriptores, quorum animos falso colore
„ illæ imbuerint, istiusmodi phænomena
„ morbis affigunt, qualia nisi in ipsorum
„ cerebro locum numquam habuerant; de-
„ bebant autem in conspectum venire, si
„ hypothesis, quam ipsi pro concessa & ra-
„ ta habent, constaret veritas. Adde quod
„ si quando symptoma aliquod, quod cum
„ dicta hypothesi apposite quadrat, revera
„ morbo competat, cujus typum delineatu-
„ ri sunt, tum illud supra modum evehunt
„ ac plane reddunt ex mure elephantem,
„ quasi in hoc scilicet totius rei cardo ver-
„ teretur: sin hypothesi minus congruat,
„ aut prorsus silentio aut levi saltem pede
„ transmittere consueverunt, nisi forte be-
„ neficio subtilitatis alicujus Philosophicę
„ in ordinem cogi ac quoquo modo ac-
„ commodari possit.

„ 25. Tertio expedit ut in describendo
„ aliquo morbo peculiaria & perpetua phe-
„ nomena seorsim ab accidentalibus & ad-
„ ventitiis (qualia sunt quæ non tantum
„ ob ægrotantium temperiem & ætatem,
„ sed etiam ob rationem medendi diver-
„ sam varie se habent) enarrentur. Nam
„ sæpe accidit ut facies morbi variet, pro
„ vario medicandi processu, ac nonnulla
„ symptomata non tam morbo quam me-
„ dico debeantur. Casus autem oppido ra-
„ ros præterire debet scriptor, quemadmo-
„ dum in descriptione salviæ, erucarum v.
„ g. morsus inter signa discriminantia i-
„ stius plantæ neutiquam recensentur. Hu-
„ jus historiæ utilitas, pergit Syndenha-
„ mus, omnem existimationem excedit,
„ & præ ea argutiolæ & subtiles disquisi-
„ tiones, quibus Neotericorum libri ad
„ nauseam fere infarciuntur, nullo in nu-
„ mero sunt habendæ.

26. Has tres Nosologiæ conscribendæ re-
gulas, scilicet specierum, generumque ac-
curatam distinctionem mere historicam, phi-
losophicæ Theoriæ ab Historia sepositio-
nem, & caracterum a symptomatis con-
stantibus derivationem, dictat ipsa sapien-
tia. Nec enim facta, quætantum Historia
recenset, cum judicio philosophico debent
confundi, secus falsa est experientia (10)
nec philosophicæ Theoriæ debet inniti Hi-
storia; nam nimis hactenus ruinosum est
hoc fundamentum (6. 20.) & cum a no-
tioribus ac certioribus sit semper ordien-
dum in veritatis disquisitione, semper pro
basi Theoriæ sternenda est & præmittenda
Historia, non vero Theoria debet esse ba-
sis Historiæ. Tertia vero regula ex eo pen-
det principio quodcum symptomata in sen-
sus incurrant, non vero causæ, ea si con-
stantia sint, caracterem certiorem & eviden-
tiorem ad morbos cognoscendos prebeant.

27. Triplicis generis est humana cogni-
tio, scilicet Historica, Philosophica, & Ma-
thematica. *Historica* est cognitio factorum;
sic Historia docet in pleuritide adesse fe-
brim, dyspnœam, tussim & dolorem pe-
ctoris. *Philosophica* est cognitio causarum
& principiorum; sic cognitio pleuritidis
est philosophica illi qui novit qua de cau-
sa & ex quibus principiis oriantur illa qua-
tuor symptomata v. g. ex pulmonum vel
pleuræ inflammatione. *Mathematica* cogni-
tio datur, si quantitates & earum mensu-
ræ cognoscantur; sic si quis ad mensuram
revocaverit pulsus frequentiam & vim ca-
loris gradum, doloris intensitatem, vim
tussis & similium symptomatum, ille co-
gnitionem horum mathematicam obtinet.

28. Cognitio historica debet omnes alias
antecedere & est omnium simplicissima.
Philosophica cognitio morborum Dogma-
ticum distinguit ab Empirico, & curiosa
est; ac demum mathematica omnium est
certissima & in praxi præstantissima, ast
hactenus minus exculta & proinde rarissima.

29. Cuivis profectoin Mathematicis ver-
sato, vel in Medicina facienda paullo ma-
gis occupato manifestum est, nos nihil a-
liud in rebus cognoscere quam earum ad
alias relationem, legesque, & proprietates
virium, quibus eas mutare vel abaliis mu-
tari solent. Loquar de rebus corporeis:
„ vires autem illæ, viriumqu leges actio- „
nibus mutuis & utrinque redditis dete- „
guntur: nam actiones & earum eventa „
sunt data illa quorum ope leges virium „
invenimus; causa vero physica & tanto- „
pere a Philosophis quæsita rerum natura „
est illud in rebus ignotum a quo vires „
emanare volunt. Illud autem cum sciri „
non possit, nisi priusagnitis viribus, ha- „
rumque, legibus inventis, neque quid- „
quam præstet nisi per vires, sequitur vi- „
ribus ignotis notitiam illius esse nul- „
lam, notis vero esse inutilem: adeo- „
que Medicis incumbit solum ut viresme- „
dicamentorum & morborum, quæ per o- „
perationes possunt inveniri, expendant & „
ad leges revocent; non autem ut causis phy- „
sicis eruendis insudent, quæ nonnisi ex „
prius inventis virium legibus possunt de- „
duci, iisque inventis, Medico non sunt „
profuturæ. Pitcarn. Præloq. pag. x. „

30. Quænam sit relatio gravitatis auri ad
gravitatem aquæ novimus; quid sit ipsa-
met auri gravitas in se non novimus; le-

ges & proprietates gravitatis, quibus tam feliciter utuntur artifices in horologiis, machinis aftronomicis, aliifque ex obfervata & menfurata hujus effectuum quantitate adipifcimur; hæ folæ leges nobis funt utiles cognitu: verum quænam fit gravitatis caufa, hoc eatenus fcitu utile foret, quatenus ex hac philofophica cognitione gravitatis leges, velocitatis, nifufque menfuras accuratas deduceremus; fed licet ignoretur hæcce caufa, virium leges ex phenomenis inventæ funt, atque illis inventis, philofophica gravitatis cognitio vix eft Mechanico profutura. Idem dictum efto de philofophica morborum & medicaminum cognitione, quam totis viribus fectantur Medici, cum ex hiftorica, & inde derivata mathematica horum notitia, quidquid utile fcitu eft, quidquid certum, & in praxi neceffarium, derivetur.

Nofologiæ Hiftoricæ fundamenta.

31. Nofologia eft morborum fcientia, feu habitus demonftrandi quidquid de morbis affirmamus aut negamus, & eft pars Pathologiæ. Ad demonftrandum debet inftitui ratiocinium experimentis indubitatis feu factis hiftoricis, definitionibus, axiomatis, & propofitionibus alibi demonftratis innixum: ergo ad Nofologiam neceffariæ funt morborum definitiones, hiftoricæ defcriptiones, & principia certa ex anatomicis, chemicis, hydraulicis & mechanicis mutuata.

32. Quoties magnus eft fubjectorum cognofcendorum numerus, toties ad intelligentiam & memoriam juvandam ordo neceffarius eft, feu neceffaria eft fimilitudo obvia in modo quo res fe invicem confequuntur, & ordo in tradendis fcientiæ dogmatis vocatur *Methodus*; cum itaque magnus fit morborum numerus, in illorum hiftoria tradenda & cognitione juvanda methodus eft neceffaria.

33. Vocabula funt idearum noftrarum figna; fed ideo loquimur, aut fcribimus, ut noftras ideas, & noftra ratiocinia cum aliis communicemus; nec ea communicare poffumus, nifi valor horum fignorum fit determinatus, & aliis cognitus; quod tantum fieri poteft per vocabulorum definitionem; adeoque dum ab aliis volumus intelligi, neceffum eft ut valor vocabulorum, quibus utimur, fit fixus, conftans, & aliis cognitus, feu ut vocabulis definitis utamur.

34. Vocabulorum & terminorum Artis definitio vocatur *Nomenclatura*; ea vero fi fit inconftans & vaga diverfas ab ideis Auctoris ideas in mente lectorum excitat; unde æquivocatio, quę eatenus vitatur, quatenus cuique rei diverfæ diverfum propriumque nomen competit; nec eodem nomine res diverfæ, nec diverfo nomine res eædem fignificantur; qui contrarias fequitur leges, is ideo loquitur, vel fcribit, ut non intelligatur.

35. Duplex eft Nofologiæ hiftoricę fundamentum, *Methodus* Scilicet, & *Nomenclatura*.

1. *De Methodo Nofologica.*

36. Methodus Nofologiæ alia fynoptica eft, alia fyftematica. Synoptica eft difpofitio morborum in partes binas oppofitas & fucceffive bifurcatas vel brachiatas, ut fi dividantur morbi in externos & in internos, ambo in particulares & univerfales. Externi & interni particulares in morbos capitis, pectoris, abdominis, & artum. Illa vero Methodus procedit per libros, capita, articulos, & paragraphos; verum jamdudum experientia docuit Hiftoriæ Naturalis, & potiffimum Botanicæ cultores eam Methodum non ita claram effe ac facilem, quam eft Methodus Syftematica.

37. Syftematica Methodus morbos fimiles fimilibus conjungit & a diffimilibus feparat, atque omnes individuos morbos ad fuas fpecies, iftas ad genera, rurfus genera ad ordines, & illos ad paucas claffes reducit, & derelicta Synoptica omnes Hiftoriæ Naturalis cultores jam pridem fyftematicam tantum Methodum fequuntur.

38. *Notas* appello rebus intrinfeca, unde agnofcuntur & a fe invicem difcernuntur. VVolf. *Logic.* 79. Verum fcopus Nofologię eft, ut hujus ope morbos agnofcamus & ab invicem difcernamus: ergo cum fcopus feu finis non nifi per media poffit attingi, & illa media fint notæ: hoc potiffimum incumbit Medico Nofologiæ ftudiofo, ut notas morborum adipifcatur. Has notas *Caracteres* vocant Botanici.

39. *Definitio* eft enumeratio notarum nec plurium, nec pauciorum quam quæ ad rem definitam agnofcendam, & ab aliis difcernendam fufficiunt. VVolf. *Log.* 153. & ex ea fignificatur notio completa & determinata termino cuidam refpondens; ut itaque morbi in nobis exfurgat notio completa & determinata, ejus definitio feu notarum & caracterum enumeratio inquirenda eft.

40. Ut nota nos in morbi cognitionem deducat, ea quæfito debet effe evidentior & clarior; atque ut certa morbi cognitio fiat, notis certis & conftantibus ea debet inniti; adeo-

adeoque definitiones morbi ex notis certis & evidentibus funt defumendæ.

41. Notas ad definitum agnofcendum & ab aliis diftinguendum præbent *Genus* atque differentia fpecifica VVolf. *Log.* 183. Ergo genus & differentia fpecifica definitionem conficiunt. Si itaque morbi ad fua genera ad fuas fpecies reducantur, ex hoc ipfo genera & fpecies definiuntur atque complete & determinate cognofcuntur.

42. Morborum fingularium & individuorum fimilitudo *Species* vocatur, & fimilitudo fpecierum *Genus* conftituit, ut fimilitudo generum facit ordinem, atque ordinum convenientia *Claffis* eft.

Si notas pluribus plantis individuis communes confiderem, ut jafminis omnibus florem infundibuliformem limbo quinque partito, calycem tubulofum quinque fidum, ftamina duo, piftillum unicum, baccam dipyrenam; inde generis jafmini ideam obtineo: fed fi fimul pluribus illorum individuis notas obfervo, quibus illa ab aliis ejufdem generis difcernuntur, ut folia oppofita pinnata, cum in aliis funt oppofita ternata, inde ideam determinatæ fpeciei feu differentiam fpecificam eruo.

43. Simili artificio non folum idea generum, ordinum & claffium, fed idea ipfius morbi in genere poteft erui, fi quod eft omnibus morbis commune perfpiciamus, fimulque in quo ab ftatu fanitatis differat cognofcamus, atque ea perfpecta idea, morbi definitio comparatur: cum autem definitio fit enumeratio notarum, quæ clariores effe debent re definita, facile eft concludere errare qui morbos definiunt, eorumque genera & fpecies non ex principiis evidentibus & certis, fed ex ignotis, obfcuris, litigiofis & incertis deducunt.

44. Erroneæ funt itaque morbi definitiones, quæ petuntur tum a *Difpofitione* partium fenfus fæpius fugiente, eaque hypothetica & faltem obfcura; tum a *Sede* fæpius fuppofita, vel gratuita in partibus quæ fub fenfus non cadunt, tum quia funt internæ, tum quia exiguæ nimis quam ut cerni queant; tum demum a *Caufa*, quæ per fe quatenus caufa in fenfus cadere non poteft; tum a *Principiis* five prœgumenis five procatarticis, quæ funt extrinfeca corpori, ac proinde notas morborum non conftituunt (38.)

45. Dividuntur fpeciatim morbi diverfimode, fed potiffimum juxta quatuor diverfas methodos fcilicet *Alphabeticam*, *Temporariam*, *Anatomicam* & *Ætiologicam*, quibus omnibus methodum *Symptomaticam* anteponendam cenfemus.

46. *Alphabetica* methodus ea eft quæ morbos conjungit, qui nomine funt affines, vel ratione fimilitudinis nominum, aut litterarum initialium. Talem fequuntur *Mangetus* in Polialthæa, *James* in Dictionario univerfali Medico, &c.

Verum cum nomen fit nota extrinfeca quam ægrotantes præ fe non ferunt, & ex hominum arbitrio pendeat, nec Artis tyronibus morborum fingulorum fint cognita nomina, ex illis ad morbi cognitionem non devenire poffumus: præterea in hoc ordine morbi indole prorfus diverfi conjunguntur, ut apoplexia & alopecia, paralypfi & paronychia: feparantur vero qui maxime affines funt quoad indolem, ut pleuritis & hepatitis, arthritis & rheumatifmus; evidens eft hanc methodum ab omnibus Nofologiæ ftudiofis effe rejiciendam.

47. *Temporaria* methodus illa eft quæ morbos ratione durationis dividit in chronicos & acutos prout longius, breviufve temporis fpatium percurrere confueverunt; talem methodum fecuti funt Aretæus, Cælius Aurelianus, aliique.

48. Verum ea methodus in eo peccat quod nullus fit caracter evidens, quo prima die chronicus ab acuto difcernatur, quod cum acutus & chronicus differant tantum temporis quantitate, & quantitas fimilitudinem non turbet, ex eo principio nec genus, nec fpecies erui poffunt; fimilia etenim, falva fimilitudine, quantitate differre poffunt, ac proinde morbus five longior five brevior poteft effe ejufdem generis & ejufdem claffis, meritoque dicitur in Scholis, quod majus & minus non mutet fpeciem. Adde quod nullus fit limes naturalis inter chronicum, & acutum, & datur tantum limes arbitrarius, a quolibet pari jure, quo inftitutus fuit, rejiciendus, cum dentur morbi quos non majori jure quis ad acutos reduxerit quam alter ad chronicos: quoties autem non dantur limites inter genera & inter fpecies, illa ejufdem ordinis, iftæ ejufdem generis cenfentur, fecus genera & fpecies multiplicarentur in infinitum, quod foret abfurdum; præterea funt morbi acuti qui ultra quadraginta dies, & chronici qui citra terminantur; tandem ex illa methodo tum demum morbi Claffis cognofcitur, cum ipfum noffe minus neceffarium eft, feu [cum defierit.

49. *Anatomica* methodus juxta corporis partes, quæ morborum fedes funt, procedere confuevit, atque dividit morbos in externos & internos, univerfales & particulares, in morbos ætatis, fexus, & demum in

mor-

morbos capitis, pectoris, abdominis, & artuum, quo facto in singulis partibus morbos enumerant & symptomata deinde recensent: verum pro morbis habent quæ omnes practici inter vitia, seu morborum principia & causas recensent, & symptomata ea appellant quæ morborum nomine ab omnibus practicis salutari consueverunt. *Vide* Ideam universalem Medicinæ *J. Jonstoni* Amsterodami 1644. juxta quem Apoplexia, Mania, Rabies, Cephalalgia, &c. morbi non sunt, sed varus, verruca, vulnusculum, lentigo &c. morbi sunt, quæ nomenclatura quantum a practicorum more aliena sit, ignorat nemo, nisi qui scholasticis argutiolis est imbutus.

Conspectus methodi Jonstoni & Sennerti.

50. Morbi primario dividuntur, vel secundario. Primario in similares, organicos, & solutæ unitatis seu communes.

51. A. 1. *Similares* sunt morbi intemperiei cum materia, vel sine materia & morbi occultarum qualitatum.

Intemperies sine materia sunt calida, humida, frigida, sicca & composita.

Intemperies cum materia sunt sanguinea, biliosa, melancholica & serosa.

Occultæ qualitates sunt ab aere infecto, aqua, contagio, veneno, fascino.

52. B. 2. *Organici* sunt in conformatione, numero, magnitudine, & situ.

Conformatio dividitur in figuram, cavitatem, & superficiem vitiosas.

Magnitudo peccat vel defectu vel excessu, ut in tumore humorali, flatulento, solido, purulento.

Numerus peccat vel in defectu vel in excessu.

Situs mutatur in Luxatione & Hernia.

53. C. *Communes* sunt vulnera, ulcera & fracturæ.

Secundario dividuntur morbi in externos, & internos.

54. D. Externi sunt iterum *Tumores*, affectus cutanei, ulcera, luxationes, fracturæ.

Tumores *Sanguinei*, corpulentia, phlegmo, bubo, phygetlum, parotis, paronychia, pernio, echimoma, carbunculus.

Tumores *Biliosi*, Erysipelas, herpes.

Tumores *Pituitosi*, OEdema.

Tumores *Melancholici*, Skirrus, Cancer.

Tumores *Salso seroso-Biliosi*, Scabies, phlyctænæ, sudamina, sirones, vari, epinyctis, alphæ, leuce, impetigo, gutta rosacea.

Tumores saccati, strumæ, ganglion, meliceris, steatoma, atheroma.

Tumores solidi, verrucæ, clavi, calli.

Tumores a solidis alio incumbentibus, aneurisma, varix.

Tumores maligni, Elephantiasis, carbunculus, variolæ, morbilli.

55. E. *Affectus cutanei* sunt lentigines, ephelides, nævi, maculæ hepaticæ, pruritus, malus odor, alopecia, porrigo, plicæ, gangræna &c.

Interni dividuntur in universales & particulares.

56. F. Universales sunt *Febres* non putridæ, putridæ, malignæ, & pestilentes.

Non putridæ seu puræ, Ephemera, Synocha.

Putridæ continentes, Synochus putris, Causus.

Putridæ, periodicæ primariæ, tertiana continua, quartana continua, quotidiana continua.

Putridæ, periodicæ secundariæ ex inflammatione visceris, Lypiria lenta, ex viscere putri & corrupto, ex lacte corrupto.

Intermittentes simplices, tertiana, quartana, quotidiana.

Intermittentes compositæ tertiana duplex, quotidiana duplex, quartana duplex, triplex, semitertiana.

Hectica Febris.

Febres malignæ, variolæ, morbilli, febris petechialis, morbus Hungaricus, sudor Anglicus.

Febres pestilentes, pestilentia.

Morbi particulares sunt non venenati, vel venenati.

57. G. Non venenati sunt primo *morbi capitis*, qui dividuntur in morbos cerebri, & in symptomata cerebri in functionibus læsis.

1. *Morbi* cerebri sunt ejus intemperies, meatuum angustia, commotio, inflammatio, Hydrocephalus, capitis contusio, vulnus, fractura.

Symptomata sensus externi *Cephalalgia*; Sensus communis *Vigiliæ*, *coma*; Imaginationis *vertigo*; Ratiocinationis *oblivio*, *delirium*, *Phrenitis*, *melancholia*, *mania*, *rabies*; Sensus interni, *Coma vigil*, *lethargus*; Motus animalis *lassitudo*, *inquietudo*, *rigor*, *tremor*, *paralysis*, *spasmus*; Mixta *Incubus*, *catalepsis*, *epilepsia*, *carus*, *apoplexia*. *Symptomata* in excretis *Catarrhus*.

2. *Morbi* oculorum, trachoma, emphysema, cancer, hydatis, hordeolum, grando, trichiasis, phalangosis, phtiriasis, madarosis, enchantis, ægylops, fistula, ophthalmia, unguis, pannus, hypophagma, nebula, albugo, pustula, ulcus, mydriasis, hypochima, cataracta, atrophia.

Sym-

Symptomata dolor, ftrabifmus, myopia, nyctalopia, amaurofis, gutta ferena, presbytia, amblyopia.

3. *Morbi* aurium, Inflammatio, ulcus.

Symptomata fternutatio, hæmorrhagia, anofmia, coryza.

4. *Morbi* oris, Ranula, aphtæ, labiorum fiffura, parulis, excrefcentia, ulcus &c.

Symptomata ofcitatio, ptyalifmus, odontalgia, fetor, dentium nigrities, ftupor.

58. H. *Morbi medii ventris* funt morbi, id eft, tumores, ulcera, vulnera, anguftia, &c. faucium, gutturis, tracheæ, pulmonis, thoracis, cordis, mammarum &c.

Symptomata angina, pleuritis, tabes, phtyfis, afthma, tuffis, hæmoptyfis, palpitatio, fyncope.

59. I. *Morbi infirmi ventris* funt tumores varii, ut inflammationes, abfceffus, prolapfus, herniæ, nec non ulcera, fiftulæ, vulnera, rhagades, obftructiones, intemperies &c. æfophagi, ventriculi, inteftinorum, ani, genitalium, &c.

Symptomata difficultas deglutiendi, dolor, ardor ventriculi, anorexia, nimia appetentia, appetitus depravatus, polydipfia, coctio læfa, fingultus, ructus, naufea, vomitus, cholera, iliaca, colica, alvi retentio, lienteria, cæliaca, diarrhœa, dyfenteria, fluxus hepaticus, ani pruritus, tenefmus, hæmorrhoides, cachexia, hydrops afcites, tympanites, anafarca, icterus, atrophia, affectio hypochondriaca, fcorbutus, diabetes, ifchuria, dyfuria, mictus cruoris, falacitas, priapifmus, fatyriafis, gonorrhœa, uteri imbecillitas, dolor, menfium fluxus, ftillicidium, difficultas, fluor muliebris, morbus virgineus, fuffocatio uteri, furor uterinus, melancholia mulierum, fterilitas, &c.

Appendix de Arthritide.

K. *De Morbis venenatis*. De lue venerea, de venenis foffilibus, vegetabilibus, animalibus.

L. *De Morbis puerorum*. De morbis capitis, medii ventris, infimi ventris.

60. Verum hæc methodus eft confufa, fallax & incommoda: *Confufa* quidem eft; cum etenim partes fimilares, ut arteriæ, venæ, nervi, fibræ, fluida, cum omnibus mufculis, vifceribufque fint intime mixtæ, adeoque confufæ, ex eo quod nervus fit affectus non fequitur hoc vel illud vifcus, hanc illamve partem non effe affectam: immo omnes in parte affecta fimul afficiuntur, unde nulla diftinctio a fede poteft repeti, præterea partes omnes funt continuæ invicem, & non ita determinatæ ut limites poffint affignari; quis enim limites extus fenfibiles novit inter partes internas & externas? num cutis interna eft quam tegit epidermis? num poteft una inflammari quin & vicina continua, arteriis, venifque colligata, fimul afficiatur? limites inter inteftinum ileum & jejunum quis noffe poteft in vivo homine, qui in cadavere funt arbitrarii? quis præcifos limites hepatis, lienis in vivis diftinguit? Morbos bene multos quos particulares vocant pari jure adfcribere poffent univerfalibus; tales funt inflammatorii, febre fcilicet ftipati, foporofi qui vires omnium fimul artuum profternunt, fenfumque & motum illis detrahunt, cachectici, decolores, leprofi, tabidi.

61. *Incommoda* eft methodus Anatomica, quia in ipfis tyronibus fupponit Anatomiæ notitiam, nec non quia ex cognita parte cui morbus infidet non certius morbi caufa & indoles cognofcitur, nec proinde medendi methodus habetur, cum idem vifcus afficere poffint morbi omnino diffimiles, ut phrenitis & apoplexia, febris & fyncope, anorexia, boulimia, & eamdem partem poffint labefactare phlegmone & œdema, intemperies ficca & humida; adde quod propter confenfum nervorum fymptomata ad unam, & caufa ad alteram partem referuntur, ut in fympathicis morbis; ac propter extenfionem partium, morbus fimul ad partes diverfas referri poffit, ut obftructo recto non folum abdomen dolet, tenditur, fed etiam per os materiæ vomitu rejiciuntur: fed quod præcipuum vitium eft, nulla eft inter morbos fimilitudo ratione partis affectæ; juxta hanc methodum conjunctis morbis diffimilibus fæpius iteranda venit generalis Theoria & Therapeja, ita ut cum omnes, & fingulæ partes dolere poffint, Theoria doloris in fingulis claffibus eft repetenda, quoties fcilicet de dolore eft quæftio, & cognitio claffis nullius fere ufus eft ad ejus generum utpote diffimilium cognitionem.

62. *Fallax* demum eft methodus tum *qualis* eft, cum omnes morbos nequaquam tradat, quales funt morbi fingulis mufculis, offibufque, glandulis ac vifceribus fupervenientes; nullus Auctor agit juxta hunc ordinem de morbis cerebelli & medullæ fpinalis, cyftidis felleæ, thymi, capfularum atrabilarium, medullæ offium, &c. Tum *qualis debet effe*, quia fedes morbi multiplex eft vel dubia, vel prorfus ignota, quam tamen hæc methodus notiffimam fupponit, cum ex hac ad morborum notitiam deducere debeat. Sit vomitus in exemplum: quænam

nam fedes hujus eft? an os, ex quo fit rejectio; an æfophagus, trans quem peragitur, & ex quo folo quandoque evomenda prodeunt; an ventriculus, ut putant plurimi, qui iterum ejus diverfas membranas ut villofam, nerveam, mufcularemve pro lubitu incufant; an inteftina, ut in vomitu iliaco a bubonocele; fed vomitus biliofus ex hepate procedit, urinofus ex renibus & fic deinceps: fedes ergo hujus morbi multiplex eft; & cum fcriptor eum quo referat nefcit, Lector ubi eum quæfiturus fit, ignorat neceffario. Quænam eft fedes maniæ, melancholiæ, oblivionis, fomnambulifmi, tarantifmi, vertiginis, catalepfeos, ephialtes, picæ, & mille aliorum? hoc determinat tantum hypothefis, fed nunquam ex fedis affectæ methodo eruetur evidentia quæ caracterem conftituit. Ex hac morborum fedis ignorantia fit ut ephialtes in ventriculo quarto cerebelli juxta Lovverum, in thoracis mufculis juxta D. Deidier, in ftomacho juxta plures, in pulmone juxta alios reponatur, &c. Quærit Cœlius Aurelianus quis locus in hydrophobis patiatur; & refpondet *nervos* affici juxta Democritum; *meninges* juxta Afclepiadis fectatores; *diaphragma* juxta alios; *ftomachum* juxta Artorium & Artemidorum; *ventrem* juxta Gajum Herophili fectatorem; *cor*, *ilia*, *caput* & *diaphragma* fimul, fi credatur Magno Ephefio: Febris morborum frequentiffimus fedem habet in *cerebro* juxta Mortonum; in *corde* juxta Galenum; in *finibus arteriarum* juxta plures Neotericos; in *mefenterio* fæpius tefte Baglivo; in *pancreate* tefte Sylvio; in *ftomacho* ut putant plures practici. Syphilidem locat in *limpha* & *femine* D. Aftruc; in *fpiritibus* naturalibus Mercurialis, in *hepate* Perdulcis, &c. Quæ fententiarum difcrepantia fatis evincit morborum fedem non ita evidentem effe ut ea poffit caracterem morbis cognofcendis & dignofcendis idoneum fuppeditare, adeoque methodum ex fede petitam huic fcopo minus utilem effe.

63. Ætiologica methodus morbos a caufis & principiis definit & dividit, feu caufas, & principia cognita fupponit, & ex hoc fonte notas ad morbos cognofcendos & diftinguendos mutuatur.

Sic cum Galenici febris caufam putabant effe calorem in corde accenfum, & in artus diffufum, ac calorem eum in humoribus, in fpiritibus & in folidis accendi exiftimabant, febres ipfi divifere in cheticas feu ab accenfis humoribus aut fpiritibus, & in hecticas feu ab accenfis folidis partibus, quæ ab accenfis humoribus; illas rurfus dividebant in fanguineas, biliofas, pituitofas & melancholicas.

Paracelfiftæ qui omnes morbos produci fomniabant a fulphure, terra, fale, mercurio, feu fpiritu & aftrorum influxu, eos in fulphureos, terreos, falfos, mercuriales, & aftrales dividere amabant, & ab illis principiis definiebant. Tachenius vero fere omnes in acidos, alkalinos, & neutros difcriminabatur.

64. Quantum vero erronei fint fimiles caracteres ex caufa hypothetica & arbitraria ducti, quifque facile percipit; aft non ita quifque fentit errorem qui ex caractere ætiologico ad rationis & experientiæ normam accommodato poteft exoriri, quod ut intelligatur dico primo *numquam Medicinam progrefſuram fore nifi firmis & indubitatis fit innixa fundamentis*; fi enim mutabilia inconftantiaque fuerint ejus fundamenta, eam mutabilem & labilem futuram effe confequens eft. Verum optimæ quæ hactenus traditæ funt morborum ætiologiæ, quales a Sennerto, Sydenhamo, Riverio, Boerhaavio, Hofmanno, Pitcarnio*, &c. traduntur, multum inter fe difcrepant, fe mutuo impugnant, quolibet decennio mutantur, adeoque firma arti Medicæ fundamenta fubfternere non poffunt. Secundo *licet certa foret morborum ætiologia, non tamen ad morbos cognofcendos & diftinguendos, ea caracteres fuppeditare valet*. Quia caufa quatenus caufa nequaquam in fenfus incurrit (Hamberg. Phyfic. Præfat. pag.35.) & ex principiis feu caufis remotis tantum morbi poffibilitas, non præfentia intelligitur. Nugaretur Botanicus qui cum plantarum caracteres aliis præbendos haberet, plantas definiret & divideret, feu cognofcendas præbere vellet ex earum dotibus licet obfcuris, dubiis, fenfus fugientibus, vel ex earum ftructura intima, hypothetica, ut folliculis, trachæis, quia delirum eft ab ignotis ad ignotorum cognitionem procedere, & figna debent effe clariora re defignanda: a quo certe errore longe diftant Botanici qui a numero, figura, fitu & proportione confpicuis partium externarum & omnibus obviarum fuas claffes, fuaque genera ac fpecies determinant, atque ad radices nonnifi invitî recurrunt, cum alia figna definiunt. Rideretur Zoologus qui ut animalium fpecies & genera ceteros doceret, eorum caracteres ex ovis, aut animalculis fpermaticis, aliifque myfteriis generationis vellet deducere; quia genera & fpecies funt fimilitudines obviæ, id eft fenfibus confpicuæ, adeoque qui evidentia & cla-

& claritate deftituitur caracter, is ad definiendum, & dividendum ineptus eft.

65. Cum autem morborum principia & caufæ fint fæpius internæ, adeoque in corporis abdito latentes, ignotæ vel extrinfecę homini, ac tantum morbi poffibilitatem inferentes, ex caufa utcumque certa nullius caracter evidens; & ex principiis (155) ut ut evidentibus nullus caracter certus erui poteft. Si quis dux aut centurio militum fuorum fignaturas ex nævis abditis, notis obfcuris, ignotis, fignifque vifum & fenfum omnem fugientibus exararet, fruftra deferto-res recognofcere tentaret his detegendis prefectus. Ita & fi morborum hiftoriographus morbos ex caufis & principiis defignet, definiat & dividat, is ideo morbos defignabit ut a nemine cognofci poffint, quod fapientiæ repugnat.

66. Morborum quidem caufam & principia cognofcere utiliffimum, immo, fi velitis, neceffarium exiftimo, verum ea notitia adhuc in votis eft, & caufas proximas præfertim ante Harvæum ignorarunt Medici in praxi feliciffimi: verum quidquid fit, in tradenda morborum hiftoria feponenda eft tantifper omnis hypothefis & theoria Philofophica, & harum caufarum indagatio ex ipfa morborum Hiftoria debet deduci, ut in Geometria ex datis feu cognitis ad ignotarum quantitatum inventionem procedendum eft, & non vice verfa.

67. *Symptomatica* demum methodus ea eft quæ a phœnomenis morborum conftantibus, & evidentibus fymptomatis eorum caracteres repetit.

Qua enim, ait Anglus Hippocrates, aut compendiofiore aut etiam alia via, vel caufæ morbificæ, quibus obviam eundem eft, deprehendi, vel indicationes curativæ elici poffunt, quam certa & diftincta peculiarium fymptomatum perceptione? Neque enim ulla eft circumftantia tam levis aut exigua, quæ fuos ufus ad utrumque non habeat. Nam ut demus aliquid varietatis a temperamento individuorum & tractandi ratione proficifci, nihilominus adeo æquabilis eft ac fibi ubique fimilis naturæ ordo in producendis morbis, ut in diverfis corporibus eadem plerumque reperiantur ejufdem morbi fymptomata: non fecus ac univerfales plantarum notæ ad omnia cujufque fpeciei individua rite fe diffundunt. Qui violam v. g. accurate defcripferit, aut ejus caracterem femel ab ejus phenomenis conftantibus ut partium fructificationis figura, numero, fitu & proportione definiverit, omnibus terrarum violis hiftoriam illam feu caracterem tum genericum, tum fpecificum fingulis fpeciei individuis convenire facile animadvertet.

68. Et quidem exiftimo, pergit Auctor, nos ob eam potiffimum caufam accuratiori morborum hiftoria ad hunc ufque diem deftitui, quia fcilicet plerique eos pro confufis inconditifque Naturæ male fe tuentis & de ftatu fuo dejectæ effectis tantum habuere, ac proinde laterem lavare crederetur is qui juftam eorumdem enarrationem moliretur. At profecto haud minus fe fummum numen legibus certis adftrinxit in morbis producendis, feu humoribus morbificis maturandis quam in plantis & animalibus. Quin immo uti cuilibet plantæ, five animali proprii quidam ac peculiares affectus competunt, ita fe res habet in qualibet fucci cujufvis exaltatione, ubi femel in fpeciem eruperit; & fane qui febris quartanæ v. g. ordinem, aceffum, tempeftatem, invafionis horam, phenomena frigoris, caloris, receffum, verbo omnia fymptomata penficulatius trutinaverit, haud minus ille firmis rationibus inducetur ut credat morbum hunc fpeciem effe, quam funt illæ ob quas credit plantam effe fpeciem quæ parem femper ad normam e terra nafcitur, floret, interit, &c. eo tantum difcrimine quod cum plantarum fpecies, demptis parafitis, per fe fubfiftant, iftæ morborum fpecies ab iis dependent humoribus vel caufis, a quibus generantur.

69. Sed ut ad rem revertamur, non minus certo etiam a minutiffimis fymptomatis indicationes curativas Medicus poteft deducere, quam ab iifdem fumpfit diagnofticam; atque adeo non femel mihi mentem fubiit quod fi morbi cujuslibet hiftoriam diligenter perfpectam haberem, par malo remedium numquam non fcirem adferre, variis phenomenis viam, qua incedendum foret, haud dubiam, præmonftrantibus. Quæ quidem phœnomena fi inter fe fedulo conferantur, manu quafi ducerent ad indicationes illas maxime obvias, quæ ex intimo naturæ fenfu, non vero ex phantafiæ erroribus depromuntur.

70. Atque his fane gradibus ad medicinæ faftigium afcendit ille numquam fatis laudatus Medicorum Romulus Hippocrates, qui hanc arti Medicæ infuper ftruendæ folidam ac inconcuffam bafim (naturæ morbis medentur) ideo egit ut morbi cujuslibet phœnomena aperte traderet, nulla hypothefi adfcita & in partes per vim adacta, ut in ejus libris de *morbis*, de *affectionibus* videre eft. In hoc ftetit magna divini fenis theoria. *Hactenus Sydenhamus.*

71. Humana corpora machinas effe in iifdem,

iifdem faltem ætatibus, fexu & temperamentis invicem fimiles, vel maxime affines, docet tum exteriorum, tum interiorum partium comparatio, & eatenus quid in medicinæ praxi ac vitæ ufu certum eft, quatenus illa propofitio pro certa habetur; fic certum habetur in Titio cor, pulmones, ventriculum nondum vifu perceptum, eumdem fitum, locum, eamdem figuram & partium proportionem obtinere circiter ac in Mævio: fennam eadem dofi in iifdem circumftantiis eofdem effectus generales effe in ambobus producturam; panem profuturum pro alimento; venena quædam ambobus nocitura, &c. Et hæc certitudo moralis in vita fufficit.

72. Hinc fequitur ab iifdem caufis & principiis eofdem morbos fub iifdem circumftantiis obventuros effe, & uti certum eft ambobus ferum fanguinis lixiviofum per urinas, bilem per hepar fecernendam fore, ita materies morbifica eadem has vel illas læfiones functionum, excretionum, vel qualitatum inductura eft. Verum illæ læfiones feu mutationes quatenus in fenfus incurrunt & confpicuæ funt, vocantur *Symptomata*, & horum datis caufis fufficientibus, illa velut effectus confequi neceffum eft, quoniam nil accidit in univerfo fortuito, & fortuna eft numen fictitium, quod ignorantiæ caufarum ortum debet; datis itaque caufis morborum confequi debent neceffario fymptomata, eaque pro diverfis caufis & principiis diverfa.

73. Certa datur & neceffaria inter fymptomata, & caufas connexio: verum fymptomata funt mutationes evidentes & confpicuæ, adeoque ex quibus tamquam notis & caracteribus ad caufarum cognitionem procedendum eft, aut procedere poffumus; ergo non ex caufis, nec ex fede morborum ad eorum fymptomata, fed ex fymptomatis ad fedem, caufafque morborum eft procedendum, tutoque procedi poteft Medicus.

Ex his fequentes Canones deducere liceat.

74. (*a*) Definitio morbi eft enumeratio fymptomatum, quæ ad illius genus vel fpeciem cognofcendam & ab aliis diftinguendam fufficiunt.

75. Peccat itaque morbi definitio quam ingrediuntur ea quæ funt obfcura & hypothetica, ut fedes interna & propria quæ fenfibus in vivo homine non poteft diftingui: verum ea fedes eft in definitione recenfenda, quæ fenfu aut ægri relatu percipitur, licet caufa vel principium morbi re-apfe alibi lateat. Sic quæcumque pars in Ephialto primario laboret, quoniam æger fenfum gravaminis ad exteriora pectoris refert, illud fymptoma in definitione reponendum eft, & utrum in cerebello, pulmonibus, ftomacho fit materies morbifica non in definitione pronuntiandum, fed in ætiologia inveftigandum eft. Sedes itaque fymptomatum confpicua folum, non vero fedes caufæ abdita in definitionibus eft exponenda, fecus experimentum cum judicio confunditur. (10.)

76. Peccat iterum definitio, quæ caufæ vel principiorum mentionem facit, nec in genere definiendo tolerari poteft, quia licet certum foret & inconcuffum hoc morbi genus ab ea caufa produci, cum tamen ea fub fenfus ægri, Medicive non cadat, ea notam, vel caracterem fuppeditare non poteft. Sic male definitur pleuritis a Gorræo inflammatio feu tumor rubore, calore, & dolore ftipatus in membrana coftas fuccingente, quia calor & dolor tantum, non vero rubor & tumor fenfu percipi poffunt, & quia utrum illa membrana afficiatur in fenfus non incurrit.

77. Hinc factum eft ut nulla certa & conftans morborum ftet definitio; fic ex *Ariftotele* pleuritis eft liquidæ materiæ coctio, feu denfatio.

Ex *Apollonio* definitur paffio temporalis, atque celer fecundum hypezocotas, aliquando in pulmonis partibus, fæpius fine tumore.

Ex *Afclepiade* dicitur humoris fluor temporis parvi, atque celer interiorum lateris partium cum febre atque tumore.

Ex *Sorano* dolor vehemens interiorum lateris partium cum febribus acutis & tufficula, qua variæ qualitatis liquor excluditur.

Ex *Gordonio* (Lilii pag. 203.) eft apoftema calidum velaminum coftarum interiorum clibani pectoris.

Ex *Helmontio* dicitur laceratio pleuræ, & ejus divulfio a coftis facta non per pondus pituitæ a cerebro defluentis, ut Antiqui credebant, fed per conatus convulfivos archæi: vel eft peregrina aciditas concepta ex archæo. Helm. pleura furens pag. 245.

Ex *Junkero* Tab.64. eft febris acuta, continua, inflammatoria fecundaria, qua principium agens humores verfus pectus dirigit, & ftatim in pleura factam refolvere intendit.

78. Definitio nimis ftricta eft & falfa, quæ omni fpeciei non competit, atque fpecies ad genus datum pertinet, quæ cum.

(*a*) Peffimum errorem admifit Theffalus, qui nec ipfas actionum noxas, nec affectus qui earum caufæ funt, morbos cenfet, fed folis evacuationibus Medicos intentos effe vult. Galen.

cum illo symptomatis essentialibus magis affinis est quam cum aliis generibus.

Sic stricte nimis sunt pleuritidis definitiones quę lateris tantum dolorem admittunt, cum detur pleuritis dorsalis Hippocratis, pleuritis mediastini Avicennæ, aliæque species quę ad aliud genus quam ad pleuritidem dimitti non possunt, quæque tamen dolorem pectoris quidem, at nullum lateris inferunt. Quinam autem sint generis limites sola docet accurata omnium specierum hactenus observatarum enumeratio, quam qui ignorat, is genus definire apte non potest, nisi fortuito.

79. Definitio nimis est laxa, quæ aliis generibus quam definito congruit, adeoque rejicienda, cum quæ sunt distinguenda, confundat.

Sic definitio pleuritidis ab Aristotele & Gorræo prolata multis morbis a pleuritide diversis congruit; levis plegmone pleuram afficiens potest nullam febrem acutam inferre, adeoque nec pleuritidem; quotidie in cadaveribus eorum qui pleuritidem non sunt passi cernimus loca subtumida & rubro colore pleuram deturpantia haud dubie prius leviter inflammata.

80. Definitio erronea est, quæ principium vel causam in sensus non incurrentem determinat; illa enim determinatio non solum est sæpius erronea, verum licet certa sit, non est ad definitionem apta. Sic errabat Sennertus dum in definienda pleuritide inflammationem a pleura costarum ad pulmones usque extendi per venam cavam aut Azygon pronuntiabat; & Jonstonus cum eam ab influxu sanguinis fervidi, essusi; Helmontius ab acido, fieri putabant: verum & Neoterici, qui hærentiam sanguinis in minimis vasis tamquam caussam inter inflammationis caracteres reponunt, similem culpam admittunt, cum ab hærentia sanguinis, qua tali, calor, dolor, pulsatio, distensio, tumorque nequaquam produci possint.

81. Genus morbi est ejus definitio, seu enumeratio notarum, quibus cum omnibus ejusdem classis & ordinis convenit, & earum quibus ab illis discrepat; sic pleuritidem vocat Alexander Trallianus concursum febris acutæ, pulsus duri, doloris punctorii thoracis, tussis & spirandi difficultatis, lib. vj. cap. 1. & ratione febris atque doloris convenit pleuritis cum hepatitide, nephritide, peripneumonia, aliisque morbis inflammatoriis; ast ratione tussis, sed doloris, & dyspnœæ ab iisdem discrepat generibus.

82. Quoniam genus est similitudo specierum, quidquid dictum est de genere convenit speciei cuique hujus generis; adeoque quod semel dictum est de genere suo loco, frustra repeteretur in specie; verum cum symptomata generalia in diversis speciebus similia sunt, similes sunt eorum causæ, ac proinde therapeja generalis eadem est; (76) ergo cum genera methodice disponuntur, simul theoria ac praxis generica tradi potest; & semel tradita repeti non debet in diversis locis, quod in methodo anatomica & ætiologica vitari vix potest. Cum quot sint partes quæ v. g. inflammari possunt, toties theoria & therapeja tradenda sit.

83. Species ejusdem generis tot debent enumerari, quot sunt observatæ similitudines inter individuos morbos ejusdem generis, & quæ symptomatis genericis symptomata constanter propria ab illis diversa secum adferunt. Licet enim illæ species brevitatis gratia aut propter usus recepti tyrannidem a sede, vel a principiis procatarticis aut prœgumenis denominentur, ea tamen ratione sic vocantur qua symptomata diversa hisce nominibus tantum significantur. Sic *pleuritis mediastini* Avicennæ nihil aiud significat quam eam pleuritidis speciem, quam his verbis expressit Auctor, qui symptomata ipsi propria numerat. Sic *pleuritis dorsalis* Hipp. ea est species in qua dolor præcipuus ad dorsum refertur, & respiratio singultosa videtur: Licet ex hoc nomine nequaquam determinetur sedes causæ morbi, sed tantum sedes ad quam referuntur præcipua symptomata, quod semel pro semper monitum volumus.

84. *Differentia* morborum sunt simplices illæ relationes per quas aliæ species ab aliis distinguuntur ratione potissimum quantitatis. Sic differentia est morborum, si in longos & breves, acutos & chronicos, magnos & parvos, leves & graves, fortes & debiles, dividantur: classes vero, ordines, genera & species distinguuntur ratione qualitatis, adeoque sine aliis assumptis, aut sine relatione ad alios oppositos intelligi possunt. Quantitas enim dari potest, ut majus; per se autem & sine relatione ad alterum scilicet minus, intelligi non potest. Econtra vero qualitas dari potest ut rubrum, rotundum, dulce, calidum, &c. & sine alio opposito ipsi comparato intelligi potest.

85. Similia salva similitudine quantitate differre possunt: ergo quæ discrepant ratione quantitatis possunt esse similia, ut major imago minori; adeoque quantitas non mutat classem, ordinem, genus & speciem, & tantum differentiam constituit. Inde sequitur magnum esse discrimen inter species morborum

borum & eorum differentias, quæ perperam in ſcholis confunduntur monente dudum & repugnante Argenterio.

86. *Gradus* ſunt quantitates qualitatum (Vvolf. Ontologiæ 747.) adeoque per ſe & ſine comparatione ad aliud intelligi nequeunt, & qualitates, falva identitate & ſimilitudine, gradu differre poſſunt; ergo gradus non mutat genus, nec ſpeciem: morbi itaque quorum ſymptomata ſunt ſimilia, ut calor major vel minor, putredo major vel minor, extenſio major vel minor &c. nec genere, nec ſpecie, ea ſolum ratione diſcrepant, quod ſymptomata ſint intenſiora vel remiſſiora.

87. (*a*) Scio fore plurimos qui hanc ſpecierum enumerationem nequaquam probaturi ſunt, ſiquidem in arte potiſſimum quæſtuoſa, in qua non juxta rationis, ſed juxta auctoritatis momentum, judicari conſuevit: plurimi in hac arte quidquid a ſuis præceptoribus non acceperunt, aut ipſi non conceperunt, illud ſuperciliofe contemnunt; id enim in Botanica, licet minime lucroſa, factum novimus; Rizzotomi ſiquidem & Pharmacopolæ plantarum genera & ſpecies tot novas tam accurate a Turnefortio, & Linnæo fuiſſe propoſitas acriter doluerunt, & certe ex eo tantum ſtomachari illos puto, quod cum nomen ſibi in re herbaria fecerint, percipiant tamen ab aliis ſciri quod ipſi neſciunt: quorſum, ajunt, tanta cura, tantoque labore plantulas inquirere & muſcos ac muſcas venari, cum e tot millibus vix ducentæ ſint, quarum in Medicina uſus ſit. Sic etiam idiotæ quærunt quorſum Aſtronomi innumera deſcribunt, notant & ſuis aſteriſmis inferunt ſydera, quorum utilitatem non percipiunt: ego vero profanum vulgus cenſorum ſatis contemno, ut hiſce objectionibus non reſpondeam; hoc tamen eſt diſcrimen inter Aſtronomos, Zoologos & nos, quod impune illud & iſtud ſidus, ac inſectum ignorari poſſit; aſt hanc vel illam ignorari morbi ſpeciem, in Medico culpa eſt inſonti plurimorum ſæpe hominum ſanguine eluenda.

88. Quot miſeri mortales Medicamentis omnimodis fruſtra plectuntur ab officioſis Medicorum imitatoribus ob ignoratam morbi ſpeciem? *Cephalæam ſyphilicam* qui non novit, eam infauſtis omnibus per phlebotomias, martialia emetica, cathartica, fonticulos, & id genus carnificinæ debellare conabitur. *Cephalalgiam Hyſtericam* vulgo *clavum* repetitis ſanguinis miſſionibus, catharticis aggredietur ignarus, & ægram in ultimum periculum conjiciet, quam ſpeciei gnarus grano laudani liberabit. *Aſcitem* a ſuppreſſa ſcabie nocivis aut ſaltem fruſtraneis Pharmacopolarum armis impugnabit: Medicaſter; aſt indutis ſcabioſi tunicis eruditus ſanabit Medicus. *Anorexiam* ab animi pathemate, ut a mœrore productam, incaſſum per amara, emetica, ſtomachica ſublevare tentabit, qui hanc ab aliis ejuſdem generis ſpeciem non diſtinxerit.

89. Et ſane ait Baglivus (lib. 2. prax. med. cap. 9.) inter præcipua Artis noſtræ deſiderata illud merito reponimus, ut ſinguli quique morbi in tot ſpecies ſubdiſtinguantur, quot ſunt morbi primarii a quibus foventur, aut cauſæ vehementes, conſtanteſque a quibus producuntur, & ſingularum ſpecierum proponantur ſigna characteriſtica, nec non medendi methodus cuilibet opportuna & ſtabilis; eadem potiſſimum ratione qua id factum videmus a Botanicis. Contra Medici morbos nonnullos, qui in tot ſpecies diſtingui deberent, quot ſunt principales morbi aut cauſæ vehementes a quibus foventur, quia in nonnullis ſymptomatis ſibi ſimiles videntur, ſub uno generali titulo comprehendunt, eademque medendi methodo in ſingulis utuntur, cum re vera & indole diverſi ab invicem ſint, diverſam medendi methodum expoſcant ſinguli, & ſinguli pariter ſub propriis reperiri titulis debeant prout de cardui ſpeciebus ſuperius conſideravimus: hactenus Baglivus.

90. Talem vero morborum hiſtoriam tanti fecit ille ſummus Artis medicæ reſtaurator, ut duos ſuæ praxeos medicæ libros impenderit in ſtabilienda Medicorum Academia, quæ huic operi perficiendo tantum intenta foret: legantur potiſſimum cap. 4. 5. libr. 2. ubi præjudicia Medicorum diverſa a nobis ſentientium firmis rationibus evellit, & nec infinitas, nec inconſtantes eſſe morborum ſpecies ſat clare demonſtrat, rationibus a clariſſimo Sydenhamo, & experientia petitis.

His calculum ſuum inclytus addit Mortonus, qui in deſcribendis variis phtiſeos pulmonaris ſpeciebus nobis præluxit, quique in Præfat. ait, „ vehementer exoptandum eſſe, quin & hoc ſæculo jure merito exſpectandum, ut præſtantiſſimorum virorum „ ope- „

(*a*) Aſt autem ab initio propoſitum illud: qui omnem morborum numerum Methodo non invenerit, hunc maxime in ipſis medendi methodi foribus lapſurum; cum conſtet totidem eſſe medendi rationes quot ſunt morborum ideæ (ſeu ſpecies;) ergo ſic in enumerandis morbis egiſſe, ut neque in individuis proprietatibus attentus infinitos ſtatuat, nec in primis ſtatim generibus ſubſiſtat, id in promptu cuique non eſt, ſed ei tantum qui in dividendis methodis ſit exercitatiſſimus; Galen.

„ opera, & consiliis ceterum pari ratione morborum historia in clariori luce ponatur; frequentissime enim in Medicinæ opprobrium, æque ac in ægrotantium summum damnum plurimos morbos sub uno generali titulo, plerisque Medicorum scriptis comprehensos atque uni eidemque medendi methodo accommodatos passim reperimus, qui cum a diversis causis originem suam ducant, ita admodum diversis symptomatis stipati æque diversas indicationes subministrant, methodumque curandi, quo tandem optatus eventus attingi possit, æque differentem requirunt. Cum vel pene dejerare possim neminem quantumvis generali hac scientia instructum atque versatum cum successu felici artem suam exercere posse, donec vel ingenii sui acumine singulari fretus, vel multo etiam usu instructus, pro diversitate causarum, & symptomatum, distinctiorem morborum ideam ubi ipse formaverit, & perspectam habuerit; atque inde fit quod nulla alia ars præter medicinalem adeo longo usu & experientia indigeat, &c. hactenus Mortonus.

91. Quanto ille & quam digno risu exciperetur, ait Illustr. Musgrave (Præfat. de Arthritide) qui „ dum artem exercere professus sit Gemmariam, adamantes quotquot sub eodem nomine circumferuntur, non distingueret, & omnes pro veris haberet. Idem foret Medici error, si arthritidis diversas non distingueret species, hac scilicet neglecta distinctione, verendum ne dum uni eidemque tantum morbo obsistere contingit, multis iisque longe inter se diversis & diversa ratione impugnandis ancipiti prorsus eventu, prælium in tenebris committamus.

92. Non omittendum est celebris in Leydensi Academia Professoris D. de Gorter suffragium: is morborum species æque constantes existimat ac sunt species plantarum, & naturam in suis operationibus constantissimam esse contendit. Hoc si concedatur, quod a nemine sanæ mentis negari poteft, magna quidem affulget spes tandem praxim ad illam certitudinem perventuram, qua hodie gloriatur Botanica. Botanici plantas digesserunt in genera; quæ itidem in species; hoc non minori in Medicinæ praxi fieri posse certitudine reor; suasit mihi similitudinis in utrisque ratio, & in quibusdam experientia. D. de Gorter Orat. Inaugural. auctoritates summi ponderis, seu exemplum ab hujusce Academiæ Cancellario olim & Archiatrorum Comite DD. Chicoyneau, dum de peste scripsit, & a celeberr. Reginæ Archiatro D. Helvetio, dum de variola differit, propositum in nostras partes traherem, nisi in Pathologia methodica prius idem animadvertissem, quocirca hisce supersedere visum est. Legatur de his Illustr. Gaubii Pathologia.

2. *Nomenclatura Nosologica.*

93. Si quæ ab aliis abstrahimus, ea vocabulis peculiaribus designamus; hoc modo abstractiones fiunt magis claræ & distinctæ, abstracta facilius memoriæ mandantur, ac diutius retinentur. Demonstrat Wolfius Psychologiæ Empyricæ 284.

94. Genera & species Morborum sunt notiones abstractæ; nec enim dantur in universo tum genera, tum species, sed tantum individua. Illa itaque peculiaribus vocabulis, id est, nominibus sunt designanda, ut clarius, distinctiusque cognoscantur ac intelligantur.

95. Nomina si tollas, nulla est cognitio rerum, ait Isidorns; nec enim colloquio ulli locus est sine nominibus, nec eas intuitive satis cognoscere possumus, ut docet quotidiana experientia; unde fit ut quo quid distinctius nosse volumus, eo accuratius ejus nomen memoriæ infigimus. Sic venatores cuique cani, pastores cuique ovi, duces cuique militi nomen proprium adscribunt, sine quo nulla, nisi confusa & obscura foret eorum cognitio. Talis est brutorum cognitio, illa plantas plures norunt; heros suos distinguunt, ast nomina nesciunt.

96. Ideo loquimur & scribimus ut ab aliis intelligamur; qui ideo loquitur ut non intelligatur, is psittacorum instar reddit sine mente sonos, vel incassum loquitur. Vocabula & nomina sunt signa idearum nostrarum, & tantum valent, quantum sonant, vel quantum ex definitione constanti certus est & fixus eorum significatus. Si itaque ob inconstantiam loquendi eodem nomine plures ideæ enuntientur, eo prolato auditor, quid significet hoc nomen, non intelligit, adeoque qui verbis æquivocis utitur, is ideo loqui videtur ut intelligi non possit. Eodem itaque nomine unica tantum idea significari debet, si cordate loquamur.

97. Frustra fit per plura quod potest fieri per pauciora, unico nomine una idea exprimi potest apprime, adeoque eidem rei diversa nomina affigere frustraneum est; cuilibet itaque generi unicum nomen, illudque quoad fieri potest simplicissimum convenit, & quælibet hujus generis species nomine generico non solum, sed & etiam epitheto ipsi addito, seu specifico debet designari. Ephe-

mera v. g. nomen est genericum febris continentis, quod sufficit ad omnes ejus species generice designandas; verum quoniam datur species sudore intenso stipata, altera a lactis proventu puerperis communis, illæ species nomen suum specificuum postulant, unde merito alia *ephemera* sudatoria, altera vero *ephemera* lactea nuncupatur. Immerito vero prior vocaretur *Hydropyreton*, quia hoc nomen novum genus exhiberet, adeoque generica nomina sine necessitate multiplicaret. Quo pauciora sunt nomina generica, seu genera, eo facilius retinentur & intelliguntur. Si vero tot genera constituantur, quot species, tunc ea multiplicantur sine necessitate, & cum summo scientiæ detrimento, res enim recidit ad primum cahos; & omnis methodus inutilis est.

98. (a) Si propter loquendi inconstantiam uni nomini plures vulgo significatus respondeant, tunc temporis Auctor debet, Geometrarum more, quid ipse hoc nomine intellecturus sit, præmissa definitione, monere, & suæ definitioni constanter adhærere. Si eodem caractere Arythmeticus in computo reddendo uteretur nunc ut significaret decem, nunc ut significaret quatuor, is haud dubie stultus esset, vel nequam & veterator, cum vel decipi, vel decipere vellet, verum nomina sunt idearum nostrarum caracteres, & discursus sunt idearum computa, quæ Lectori reddi debent, adeoque qui eodem vocabulo diversas ideas indiscriminatim exprimit, is semetipsum non intelligere, vel ab aliis non intelligi conatur, adeoque errat, vel decipit. Veteres *nervi* nomine intellexerunt indiscriminatim & nervum, & tendinem, & ligamentum; Physici *fermentationis* nomine motum omnem intestinum indigitavere; nuperrimi vero ab eo vocabulo excluserunt merito *effervescentiam* & *putrefactionem*, distinctisque nominibus ideæ magis distinctæ evaserunt.

99. Poetis & oratoribus suas ideas synonimis & homonimis exprimere sollemne est, illis enim non vera loqui, sed auri potius quam menti jucunda proferre animus est; sed in scientia gravi & seria æquivocas voces adhibere prorsus inconsultum est, & ex illa prava consuetudine fluunt illæ indecoræ scholasticorum tricæ & disputationes, quæ Geometris & Sapientibus nauseam movent, in quibus scilicet de verbis continuo luditur, quoniam cum voces æquivocæ inconsiderate vel consulto adhibeantur, tutum est respondenti, vel præfidi in distinctionibus repetitis perfugium, unde argumenta eluduntur, & disputatio philosophica in rixam muliebrem, vel puerilem altercationem degenerat.

100. Nullum fere genus est morbi cui constans competat definitio; experientia docet (77.) adeoque nosologi primum officium cuique morborum nomini generico constantem significatum imposuere.

101. Nomina generica apte definiri non potuerunt a primis medicinæ patribus, qui plures species deinceps inventas ignorarunt, adeoque suis generibus includere non potuerunt; ergo sic definiantur genera, ut species omnes hactenus observatas amplectantur.

102. Nomina generica simplicia solis generibus morborum competere debent (99.) adeoque rejicienda sunt ea nomina quæ aliis subjectis communia sunt, seu quæ ex Physiologia, Botanica, Zoologia, aliisque scientiis in Nosologiam translata fuere. *Appetitus*, *furor*, *passio*, *tædium* sunt termini Psychologiæ, ergo ex Nosologia sunt expungendi; & sic minus placent.

Appetitus defectus, qui *Anorexia*.
Furor uterinus, qui *Nymphomania*.
Passio iliaca, quæ *Ileus*.
Tædium vitæ, quod *Melancholiæ* species.

103. *Fames*, *sudor*, *mictus*, *dejectio*, *fluxus*, *coctio*, *appetentia*, &c. sunt termini physiologici, adeoque e generibus morborum expungendi.

Fames bovilla, quæ *Bulimia*.
Sudor sanguinis, - - - -
Mictus cruentus, qui *Hæmaturia*.

De-

(a) „ Multo lucidius esse opinor unicuique rei seorsimunum nomen, ipsique proprium indere, eoque perpetuo uti, cum sciam quod communia nomina quæ alterum non magis quam alterum significant, auditorem confundunt & perturbant, ut non cognoscat quid sit tandem quod dicitur, pri„ usquam æquivocum distinguatur, Galen, de Dyspnæa, lib, I.

Dejectio Frequens,	quæ *Diarrhœa*.
Fluxus alvi,	qui *Diarrhœa*.
Fluor albus,	qui *Leuchorræa*.
Lochia,	- - - -
Vigiliæ,	*Agrypnia*.
Motus convulsivus,	*Convulsio*.
Insultus Epilepticus,	*Ecclampsia*.
Choræa sancti Viti,	*Scelotyrbe*.
Cibi fastidium,	*Cacositia*.
Apprehensio,	*Catalepsis*.

104. *Morbus*, *affectus*, *diathesis*, *lues*, *epidemia*, *dolor*, *febris*, *alvi fluxus*, *imbecillitas*, *intemperies*, *&c.* sunt termini classium & ordinum, adeoque generibus minime applicandi, ne, cum genus designatur, lector classem intelligat, & ne per plura nomina genus significetur, quod per unicum potest exprimi.

Morbus Neapolitanus,	qui *Syphilis*.
Lues Bavarica,	quæ *Syphilis*.
Diathesis scorbutica,	quæ *Scorbutus*.
Epidemia pestilens,	quæ *Pestis*.
Dolor auris,	qui *Otalgia*.
uteri,	qui *Hysteralgia*.
pectoris,	qui *Pleurodyne*.
capitis, &c.	qui *Cephalæa*.
Febris ardens,	quæ *Tritæophia*.
putrida,	quæ *Synochus*.
quartana,	quæ *Quartana*.
quotidiana continua,	quæ *Amphimerina*.
pestilens,	quæ *Pestis*.
Alvi fluxus cruentus,	qui *Dysenteria*.
chylosus,	qui *Cœliaca*.
serosus,	qui *Diarrhœa*.
Imbecillitas hepatis,	quæ *Chlorosis*.
ventriculi,	quæ *Anorexia*.

Morbus Sacer, Morbus herculeus, Morbus comitialis, Morbus caducus, Lues deifica, Malum Sancti Joannis,	*Epilepsia*.
Incubus, Succubus, Incubo, Pnigalium, Epibole, Cochemar, Chauchevieille,	*Ephialtes*.

105. Nomina generica synonima sunt eligenda, & optima pejoribus anteponenda. *Morbus Gallicus* Baglivi. *Lues Neapolitana* Gallorum. *Lues bavarica*. *Morbus Lusitanicus*. *Patursa*. *Pudendagra*. *Morbus mævius*. *Scorbutus neapolitanus*. *Mentagra*. *Lues venerea*. *Variola magna* Jouberti, &c. sunt synonima. *Syphilidis* Fracastorii, quam Angli, Indi, Hispani, aliis etiam nominibus (a) hic non recensendis insigniunt, ex his nomina composita & classibus communia, nec non ex regionibus petita ut *lues venerea* tri-

 plici

(a) Las buas. Las bubas. Lépian. The yavvs. Pua. Pellarola. Ochiarolla. Boræail. Unghiarola French-poxnambakassan.

plici titulo ſunt rejicienda. Variola & paturſa ut barbara ableganda; pudendagra, & mentagra deceptiva ſunt, & ex diverſis linguis conſarcinata; ſupereſt itaque optimum nomen ſyphilis, cetera ſunt expungenda.

106. Nomina compoſita ex vocabulis diſtinctis pro generibus deſignandis ſimplicibus aut coalitis ſint poſtponenda.

Inflammatio Hepatis,	quæ Hepatitis.
Renum,	Nephritis.
Inteſtinorum,	Enteritis.
Meningum,	Phrenitis.
Ventriculi,	Gaſtritis.
Ulcus pulmonum,	Phtiſis.
Protraſtarum,	Gonorrhæa.
Uteri,	Leucorrhæa purulenta.
Paſſio hyſterica,	Hyſteria.
Colica,	Colica.
Hydrops abdominis,	Aſcites.
Intercus,	Phlegmatia.
Choræa Sancti Viti,	Scelotyrbe.
Sputum ſanguinis,	Hæmoptyſis.
Profluvium alvi,	Diarrhœa.
Melancholia-morbus,	Melancholia.
Cholera-morbus,	Cholera.
Pavor-nocturnus,	Panophobia.
Ardor urinæ,	Dyſuria.
Mictus cruentus,	Hæmaturia.
Morbus virgineus,	Chloroſis.
Morbus arquatus,	Aurigo.
Icterus niger,	Melanicterus.
Difficultas reſpirandi,	Diſpnœa.
Sitis nimia,	Polydipſia.
Ardor ventriculi,	Pyroſis.
Levitas inteſtinorum,	Lienteria.
Difficultas inteſtinorum,	Dyſenteria.
Coma-ſomnolentum,	Cataphora.
Coma-vigil,	Typhomania.
Amor-inſanus,	Erotomania.

107. Nomina barbara ſeu nec græca nec latina barbaris, & garamantis ſunt relinquenda, ut.

Gutteta,	Epilepſia.
Heimvè,	Noſtalgia.
Subeth,	Cataphora.
Beriberia,	Beriberia.
Mirachia,	Hippochondriaſis.
Aproximeron,	Anaphrodiſia.
Dievaren,	Gonagra.
Soda,	Pyroſis.
Veirola,	Syphilis.

108. Nomina deceptiva vel ſpeciebus contraria ut diminutiva, pluralia & veritati repugnantia rejicienda ſunt.

Fluxus hepaticus qui non ſemper eſt hepaticus,	*Hepatirrhæa.*
Fames canina quæ lupina, humana etiam eſt;	*Bulimia.*
Scabies canina.	- - -
Fluor qui etiam viridis, luteuſque,	*Leuchorræa.*
Pavor nocturnus qui ſæpe diurnus,	*Panophobia.*
Noctambuliſmus qui interdiu fit,	*Somnambuliſmus.*

Incu-

Incubus qui eſt ſuccubus,	*Ephialtes.*
Morbus italicus, qui eſt gallicus, americanus, &c.	*Syphilis.*
Morbilli quaſi plures parvi morbi cum ſit unus & magnus,	*Rubeola.*
Variolæ cum ſit unicus morbus, a variis diverſus,	*Variola.*
Morbus regius qui ſubjectis non parcit,	*Aurigo.*

Licet autem nomen græcum ut Leucorrhæa, hepatirrhæa vitio ſimili laborare videatur quo latinum, interea multo pauciores deludit & tolerabilius eſt.

109. Nomina generica ex aliis Artibus & ſcientiis mutuata, illis reſtituenda ſunt.

Ex Zoologis *Teſtudo*, *Talpa*, *Lupus*, *cancer*, *ovum*, *uva*, *unguis.*

Ex Botanicis *Lichen*, *paronichia.*

Ex Oeconomicis *clavus*, *nodus*, *lorum*, *ignis perſicus*, *pannus*, *gutta ſerena.*

110 Nomina cauſarum & principiorum pro morbis ipſis generice deſignandis ſunt erronea.

Ictus venti	Pleuritis, Angina, Rheumatiſmus.
Obſtructio	Chloroſis, Diſpnœa, Aurigo, Cephalæa.
Indigeſtio,	Vomitus, Diarrhœa, Cholera, Ephemera.
Saburra	Cholera, Synochus, Diarrhœa.
Conatus	Pleuritis, Lumbago, Rheumatiſmus.
Vapores	Hyſteria, Epilepſia, Vertigo.
Ictus ſolis	Cephalalgia, Phrenitis, Ophtalmia, &c.
Calculus	Dyſuria, Iſchuria, Nephralgia.
Vermes	Ecclampſia, Bulimia, Colica, Carus.
Virus	Syphilis, Scorbutus, Variola.
Suppreſſio menſium	Cephalalgia, Aſthma, Vertigo, Anorexia.
Vitia oculorum (57)	Amauroſis, Amblyopia, Ophtalmia, &c.
Diſpepſia	Anorexia, Cardialgia, Diarrhœa.
Vomica hepatis	Hepatalgia.
Flatus	Colica, Meteoriſmus.
Defectus mictionis	Stranguria.
veneris actus	Anaphrodiſia.
appetitus	Anorexia.

Infinita proſtrant apud Auctores ejuſmodi nomina pro morborum generibus venditata: illi pro morbis vermes, calculos &c. non erubeſcunt obtrudere: quidni gladios, lapides, dentes ferarum, aera, ignem, ſtercus, morbis annumerant? cum ab his omnibus intra corpus adactis, vel ipſi intempeſtive admotis functiones æque lædantur ac a vermibus, calculis, pure effuſo, aqua collecta, ſaburra, &c. Omnia venena, medicamenta, alimenta morbos inducunt, anne propterea morbi ſunt?

111. Defectus & privatio nihil eſt poſitivum, & nullam ideam morbi in mente imprimit. Miror hæc nomina Felici Platero ita arriſiſſe ut claſſem defectuum inſtituerit, ut *defectus* partus, ſudoris, lactationis, conceptionis, motus vitalis, digeſtionis, dejectionis. Verum utcumque a ſuppreſſis quibuſdam evacuationibus fiant aliquando morbi, ipſi tamen defectus, morbi non ſunt. Sunt bene multæ mulieres quæ optime valuere ſine menſtruis, multi viri ſine uſu veneris; ſunt qui per ſemimenſem non dejiciunt feces & optime ſe habent; ergo ſuppreſſio eorum per ſe morbus non eſt. Cum quis fonticulis, phlebotomiæ, catharſi, vomitui eſt aſſuetus, horum ſuppreſſio ipſi morbos inducit, ut notum eſt; at inde non ſequitur quod ſuppreſſio vomitus, diarrhœæ, hæmmorrhagiæ, &c. ſit morbus: inde enim illud abſurdum ſequeretur quod tot ſint morbi quot ſunt morborum defectus, ſeu quoſdam morbos eſſe morbi privationem. Has ſuppreſſiones, hoſque defectus nullus Græcorum Medicorum morbis annumeravit, ut patet ex defectu nominum genericorum ipſis a Græcis inditorum; & ſi hæc valeret generum inſtitutio, genera in infinitum excreſcerent. Etiam ſi idea morbi ſit negativa, ut in ſoporoſis accidit, illum tamen per ſymptomata poſitiva definire conſultius eſt, quia quod adeſt obſervare licet, quod non eſt, divinandum eſt, & in ſenſus non incurrit, adeoque ſymptoma non eſt.

112. Nomina generica nova morbis novis, qui ad priora genera non pertinent, a methodicis Auctoribus poſſunt & debent im-

Franc. Boiſſier de Sauvages.

imponi, vel nomina vacua ex antiquis Auctoribus ad illos significandos determinari, vide Vvolf. *Log.* 144.

Si qui novas plantas observant, illas nomine proprio, novo non insignirent, nulla cum aliis harum distincta communicari posset notio. Si peregrinator urbium quas observat nomen ignoret, is earum ideam distinctam non retinet. Idem de morbis dictum esto, si nomen non habuerint, nulla eorum est notio: ergo si novi sint, novo nomine debent insigniri juxta leges a prudentia sancitas. Sic Cœlius Aurelianus nomen indidit plurimis morbis, ut *Catalepsi*, *Hydrophobiæ*, *Phagedænæ*, *Onirogono*, *Cœliacæ*, *Elephantiasi*, *Asciti*, *Tympaniti*. Plinius testis est suo ævo nomen *colicæ* inditum fuisse; Zvvingerus potopatridalgiæ seu *nostalgiæ*; Baglivus *Hysteriæ*; Boerhaavius *Gastritidi*, *Enteritidi*; Fracastorius *Syphilidi*, &c. impofuerunt. Et quoniam novum genus est, etiamsi res definita sit antiqua, cum novæ species ipsi aptantur & ipsum ad novam methodum accommodatur, idcirco non solum Astronomi Siderum nomina plurima nova in medium attulere, sed & Anatomici, ut Vvinslovvus, Ruischius nomina nova musculis, membranis, Botanici plantis, Zoologi piscibus, infectis, avibus dudum cognitis impofuerunt; Geometræ curvarum classes, & genera plura nominaverunt; verbo qua proportione scientiæ paullo felicius excultæ & latius promotæ sunt, ea nomina generum & specierum distinctiora & meliora multiplicare necessum fuit, idem in Arte Medica evenit, ut patebit conferenti genera morborum Cælio Aureliano & deinceps neotericis cognitorum.

113. Nomina morborum generica si epitheto fuerint stipata, specifica evadunt; eatenus enim epithetum nomini generico additur, ut ejus valor quid distinctum a genere designet, adeoque speciem determinet: epithetorum vero leges eædem sunt ac nominum genericorum, quibus tamen sequentes addantur.

114. Distinctio morborum in *legitimos* & *spurios*, *veros* & *falsos*, ut plantarum in veras & fatuas, est omnino spuria & fallax; nam qui definivit recte genus, ipsique nomen indidit, ex hoc ipso exclusit species huic definitioni repugnantes, ergo species illæ nomine eodem generico insigniendæ non sunt. *Pleuritis* v. g. definitur morbus febre acuta, dolore pectoris punctorio, tussi, & dispnœa insignitus. Si jam ea dividatur in veram & spuriam seu falsam, idem est ac si divideretur in eam quæ est pleuritis, & eam quæ non est aut quæ falso pleuritis judicatur; hanc enim falsam vocant, quod certe absurdum est. Antiqui verum vel legitimum morbum eum vocabant, qui juxta suam sententiam fiebat a quodam humore determinato, ut cynanche a sanguine: spurium vero qui partim a sanguine, partim a pituita, ut Angina catarrhalis. Rustici pari errore dividunt v. g. salviam in veram, quæ salvia est, & in spuriam, quæ salvia non est, sed phlomis vel stachys.

115. Species morborum a regione, subjecto, tempestate non debent denominari, quia illæ conditiones in ipso ægrotante non sunt conspicuæ, & idem morbus diversis regionibus, subjectis, tempestatibus, &c. est communis.

Colica Pictonum infestat in Moravia, Hungaria, rarior est hodie apud Pictones.

Lues Gallica seu syphilis infestat Americanos, Italos, Anglos, &c.

Morbus virgineus, chlorosis etiam scorta & uxoratas mulieres, immo quandoque viros infestat.

Quartana autumnalis eadem est ac verna, æstiva, hiemalis. Ridemus veteres Botanicos qui plantarum genera & species dividebant in montanas, pratenses, arvenses, maritimas, &c. quia eadem species nunc in pratis, nunc in arvis, nunc in montibus, &c. enascitur: mirum est nosologos ab eo errore nondum liberatos esse.

116. Nomina specifica eatenus valent, quatenus characterem præ se ferunt quo species cognoscatur aut ab aliis distinguatur; verum epitheta quæ indicant causam aut quid obscurum, dubium, in sensus non incurrens, characterem seu notam non suppeditant, adeoque omnia quæ ex hypothesi, causa latente, sede ignota deducuntur, sunt fallacia vel minus utilia nomina.

Tertiana Legitima Galen. quæ a bile sincera.

Tertiana notha Galen. quæ a bile & phlegmate.

Scorbutus ab acido, *scorbutus ab alkalino*.

Diarrhæa sympathica, *cephalæa idiopathica*.

Pleuritis essentialis, *pleuritis secundaria*.

Si vero illis nominibus auctor intelligat, non causam nec sedem, sed symptomata in descriptione recensenda, quæ speciem illam distinguunt, nomen est tolerabile, maxime si breve & triviale.

117. Epitheta tropis & figuris ornata, comparativa, superlativa, aut quovis modo gradum & quantitatem designantia, ac demum sesquipedalia, rejicienda sunt. Nihil pulcrum nisi quod verum; procul itaque oratorum

torum figmenta; nomina propria sint, non vero allegorica & fucata; vide Vvolf. *Log.* 149.

Tarantismus mirandus Guiller.

Epilepsia mira abdominalis Heurnii.

Nomina relativa nihil docent: cum in ipso morbo relatio non potest observari, sed plures simul comparantur.

Apoplexia levis, apoplexia gravis.

Ophtalmia recens, ophtalmia inveterata.

Amphimerina levior seu notha Bonet.

Amphimerina syncopalis minuta Jonst.

Nomina sesquipedalia brevioribus sunt postponenda. *Potopatridalgia* Zvvingeri loco cedat *Nostalgiæ* Nenteri; *Malum hypochondriaco-hystericum* Junkeri cedat Hysteriæ Baglivi.

118. Nomina specifica quasi in ægrotante reperiundas ac velut inscriptas notas, easque constantes, & evidentes referre debent.

Harumce regularum rationes qui fusius perspectas habere voluerit, adeat excellentissimi D. Linnæi Botanicorum principis Criticam botanicam, ad cujus exemplum nomina morbis epitheta tum *trivalia* addidimus ad species designandas, tum scientifica seu caracteristica addenda proponimus iis qui hoc opus, aut simile ulterius promovere voluerint.

Nosologiæ Philosophicæ Fundamenta.

119. Philosophia est scientia possibilium quatenus esse possunt, Vvolf. *disc.* 29. Cognitio philosophica non in nuda facti notitia subsistit, ut historica, sed ulterius progressa rationem facti palam facit; ut intelligatur ejus possibilitas, seu cur istiusmodi quid fieri possit. Nosologia itaque philosophica est habitus demonstrandi quod asseritur circa principia, causas, & relationes morborum, Græci *ætiologiam* vocant.

120. Si quorum philosophica nobis est cognitio, ea certiori successu ad casus in vita humana obvios applicantur, quam ubi eorumdem nonnisi historicam habemus, Vvolf. *disc.* 41. Ea ad plures casus in vita humana obvios applicantur quam ubi eorumdem nonnisi historicam habemus, si ratio ejus quod speciei competit in notione generis contineatur, Vvolf. 42. Atque ab ea propositionum numerus imminuitur, ut cognitione minus ampla instructus ad plures casus sit paratus, qui ex casu speciali observato notionem universaliter enuntiare potest (id. 43.) ac denuum philosophica cognitio historicam juvat, mathematicæ viam sternit, & animum voluptate perfundit, & felix qui potuit rerum cognoscere causas. Haud dubium est itaque quin nosologia philosophica Medicis utilis sit, & historica præstantior, eaque Dogmaticos ab Empiricis distinguit. Empirici enim in mera historica cognitione subsistebant. Verum si ea fuerit erronea & falsis principiis innixa, tunc historicæ simplici postponenda videtur, satius enim est nullam habere ætiologiam, quam falsam, ex qua scilicet in errores Medicus induceretur.

121. Instituti nostri ratio non exigit ut hic Physiologiæ, Pathologiæ, Hygieines, & Therapeuticæ fundamenta tradamus; notum est in Medico requiri non solum auxiliorum ut medicaminum, instrumentorum, sed & humanæ machinæ notitiam tum historicam, tum philosophicam: id tantum in nos suscipimus ut fundamenta philosophicæ nosologiæ hocce ævo minus cognita aut neglecta, quæ tamen, me quidem judice, necessaria sunt, paucis tradamus; in quibus certe si nexum & ordinem exquirerem, multo prolixior essem, cetera ex Vvinslovvo, Boerhaavio, Pitcarnio, Schreibero, aliisque cognita suppono. Atque quoad fundamenta ontologica, psychologica & mathematica, ea omnia solus fere suppeditare potest celeberr. Vvolfius, cujus & terminos utpote definitos, & propositiones demonstratione munitas in usum vocare; nequaquam vero iterum definire nec demonstrare meum est.

122. Homo est aggregatum ex anima *vivente* & *motabili* atque machina hydraulica simul unitis.

123. Humana machina ita a summo numine est fabrefacta, ut ejus singulæ partes & actiones ad totius conservationem seu tutelam & medelam mirifice conspirent.

Sic oculus ita structus est, ut ejus singulæ partes eo colliment, ut nitida objectorum externorum imaguncula in retina depingatur, unde moneatur anima de objectorum sibi utilium aut noxiorum præsentia: media per quæ ille finis attingitur sunt corneæ convexitas, pelluciditas, radiorum refrangibilitas, eorum a crystallino refractorum convergentia; verum ut cornea sic pellucida servetur, lacrymis affluentibus lubricari debuit, ab externarum injuriarum accessu per palpebras, earumque nictationem muniri debuit, globus appositis musculis versus objecta dirigi, pupilla ad moderandam lucem nunc constringi, nunc dilatari, &c.

124. In hoc autem sita est sapientia, ut finem utilem sibi proponat agens, ad quem obtinendum media optima dirigantur: cum autem humanam machinam attente confi-

deranti pateat ejus fingulas partes in fui & totius confervationem ultimo confpirare, & fingularum actiones dirigi in fines proximos, qui funt media ad finem obtinendum aptiffima, quin humana machina a fapientiffimo Creatore fit fabrefacta nullum eft dubium.

125. *Vita* animalium eft coexiftentia actionum cordis, & in natis pulmonum, cum actionibus animæ: pofita actione ponitur vis, quæ ejus eft ratio fufficiens, adeoque *vita* vires vitales & animales coexiftentes audit.

126. *Vita perfecta* eft complexus omnium actionum in totius confervationem tendentium: ut autem in eumdem finem confentiant, non omnes actiones poffibiles eodem tempore, eademque ætate debent fimul exerceri, fed fomnus & vigilia, manducatio & dejectio, accrefcentia & generatio diverfis temporibus peragi.

127. *Perfectio* eft fufficientia ad finem, feu plurium diverforum confenfus in unum finem: Deus vero creavit hominem perfectum, & ita ejus organa conftruxit, ut fingula in totius confervationem mirifice confpirent; quoties itaque organorum omnium actiones in totius confervationem tamquam in unum finem confentiunt, & finis a Deo intentus attingitur, & vita hominis huic fini conformis perfecta dicitur.

128. Sic actiones omnes oculi ad perfectionem tendunt, cum ipfius figura, pelluciditas, mobilitas, proportio ea funt, ut objecta poffint in retina fui imaginem, quantum fieri poteft, amplam, nitidamque & claram depingere, palpebræ injurias externas arcere, fingula fluida folidaque nutriri & a putredine immunia fervari.

129. Si pupilla folito magis dilatetur, campus vifionis ejufque lux majores funt; fed vifio interdiu confufa evadit: fi folito minus conftringatur, campus vifionis minor, lux minor eft; fed in magna luce vifio eft diftinctior; datur autem certa pupillæ apertura omnium utiliffima, ex qua productum ex diftinctione, claritate & amplitudine vifus eft omnium maximum, atque ea augetur in tenebris, decrefcit in luce meridiana, atque mirifice aptatur ad diverfas objectorum diftantias, ea difpofitio vifum quidem limitatum facit, fed intra datos limites perfectum: adeoque perfectio humanæ machinæ confiftere poteft intra certos limites, uti perfectum eft microfcopium, etiamfi remota objecta non attingat, modo finem ob quem ab auctore fuo conftructum eft, attingat.

130. Homo gaudet viribus limitatis, feu nonnifi datum virium gradum obtinet, ejufque actiones vitales & animales funt finitæ; errant itaque illi qui fanitatem ex actionum vigore æftimant, cum infecta minimis viribus prædita æque fana & perfecta fint ac boves & elephantes multo majori vigore præditi.

131. *Sanitas* hiftorice confiderata eft concurfus phœnomenorum quæ vitam & ftructuram perfectam defignant. Galenus qui fanitatis nomine intelligebat functionum exercitium lætum, conftans & facile, perfectionem reponebat in quatuor conditionibus, fcilicet *fanitate*, *integritate*, *robore*, & *forma* feu pulchritudine.

132. Ad fanitatem concurrit perfecta partium omnium combinatio, quæ fi fit partium fenfibilium, *ftructura* dicitur; fi infenfibilium, vocatur in folidis *textus*, in fluidis *crafis* vel mifcela. Structura perfecta eft, cum adeft totius corporis debita integritas & forma, feu concinna proportio, decens firmitas & connexio, qualis ad functionum perennitatem & totius confervationem requiritur.

133. Verum illa machina fana non eft nifi vivat, nifi motore interno donetur; nulla enim machina agit fine motore, & vita ejus perfecta eft complexus actionum tempori, ætati & fexui convenientium in totius longævitatem confpirantium.

Quæ concurrunt, illa velinvicem coexiftunt, vel fibi mutuo fuccedunt, adeoque datur ratio illius concurfus, feu unum dependet ab altero, vel cum altero connectitur: cognitio vero fanitatis philofophicaea eft, quæ rationem fufficientem reddit hujus mutuæ connexionis: hæc vero ratio captu vel inventu difficilis eft, ut probat circa eam medicorum diffenfus.

134. Effentia fcilicet fanitatis eft poros inter & fluida proportio juxta Afclepiadem; qualitatum primarum jufta temperies ex Galeno; expeditus & æquabilis fanguinis circuitus ex Pitcarnio: æquabilis liquidorum fermentatio ex Vvillifio; vel expeditus humorum placide fervefcentium circuitus cum idoneo fibrarum tono, tefte Burette: folidorum & fluidorum æquilibrium, docente Hecqueto: nos vero machinam omnem bene fe habere atque decenter agere putamus, cum quoad crafim fluida, folidaque quoad ftructuram ad finem machinæ, cum ipfo motore concurrunt, ita ut quam maximas vires fervet motor, & quam minimas impendat.

135. Sic cor bene fe habet, cum talis eft ejus textus, ut flecti, contrahique fe patiatur, & ita fabrefactum eft, ut fanguinem accipiat alternatim, & dimittat ea vi quæ ad circulationem per omnia vafa fufficit, ita ut

non

non torpeat motor & motus, ut in fynco-pe, lypothimia; nec de viribus fuis ultra quam par eft impendat, ut in fyncope & febre: fic enim & actiones, quibus a Deo illa machina deftinatur, facile & conftanter perfici poffunt, & propter illam virium parfimoniam longævitas feu perennitas virium confervatur.

136. Mutatio, quæ ftatum corporis & animæ fimul perfectiorem reddit, *fana* dicitur, atque fi confpicua fit vel fenfibus poffit percipi, ea *phœnomenum fanitatis* vocatur; illa vero phœnomena duplicis funt generis, vel enim ea confiftunt in motu fenfibili per vifum, tactum, auditum, & *Functiones* vocantur (*a*) ut loquela, refpiratio, contractio mufcularis, inceffus, dejectio, mictio, exfpuitio, &c. vel confiftunt in fenfibili partium difpofitione, fed fine motu partium corporis fenfibilium manifefto, & ea *Qualitates* dici confueverunt a Medicis, ut figuræ, color, fitus, magnitudo, &c.

137. Mutatio, quæ hominis ftatum minus perfectum facit vel oftendit, *morbofa* dicitur, eaque fi fit confpicua, *fymptoma* vel phænomenum morbofum nuncupatur; fymptomatum vero duplex eft genus fcilicet in *functione*, ut raucedo, claudicatio, palpitatio, pulfatio frequens, ejectio frequens, fudor immodicus, &c. & in *qualitate*, ut flavedo in aurigine, afperitas in fcabie, odor in ozæna, tumor in afcite, rubedo in fecibus.

138. Fluidi folidive prius in corpore contenti exitus feu emiffio extra corpus vocatur in genere *excretio* vel evacuatio, fed ex definitione allata evacuatio eft motus partium corporis confpicuus; ergo functionibus eft accenfenda; unde alia eft functio in motu folidorum confpicuo, qualis in ambulatione, loquela, &c. alia in motu fluidorum extra corpus, ut in mictione, exfpuitione. Unde fequitur divifio fymptomatum ab Antiquis in functione, in excretione, & in qualitate vitiatis.

139. Morbi omnes hominis ftatum imperfectiorem faciunt quandiu vigent, quod enumeratione patebit; morbi autem omnes reducuntur ad febrem, inflammationem, convulfionem, paralyfim, anhelationem, dolorem, vefaniam, evacuationem & cachexiam: oftendendum eft in illis vel ftructuram, vel crafim, vel motoris vires non in longævitatem confentire eo modo quo in ftatu perfecto.

140. In febre vel fluida folito vifcidiora canales fuos infarciunt, vel acriora eos ftimulant, unde vires vitales ad ea difcutienda vel corrigenda evehuntur, abfumuntur majori proportione quam ut poffint pari paffu refarciri; variat itaque illa optima virium impenfa (134.) quæ parfimonia longævitati profpicit, dum nulla impendent fanitati pericula.

141. Morbi inflammatorii virium vitalium difpendio, eoque magno fiunt, ut febres; adeoque de longævitate hominis detrahunt, fed præterea doloris & debilitatis caufa hominem a functionibus confuetis avertunt, & fuppuratione in quam vergunt, integritati machinæ nocent.

142. Convulfivi morbi funt quoad nervos idem quod febriles quoad vafa fanguifera; maximo virium animalium difpendio fiunt; unde fumma fequitur debilitas & functionum fanitatis feriatio.

143. In paralyticis nervi qui ad eum finem funt fabrefacti ut animam moneant de objectorum noxiorum & utilium præfentia, jam impreffionibus eorum tranfmittendis funt impares; ergo ad totius confervationem & cautelam non concurrunt.

144. In dolorificis vires abfumuntur, ut in inflammatoriis; atque anima dolore detenta ceteris functionibus exfequendis impar eft, atque integritas nervorum labefactatur.

145. In vefanis anima, cujus finis præcipuus eft verum dignofcere & bonum appetere, nec vero cognofcendo, nec bono fectando apta eft, nec etiam fini propiori, feu fanitatis tutelæ pars ejus nobilior fcilicet intellectus invigilat, dum ideis abfurdis & appetitibus depravatis tranfverfum rapitur.

146. In evacuatoriis morbis, vel continuis excretionibus functiones principes turbantur, vel immodicis effluxibus vires exhauriuntur; adeoque diverfo ac in fanitate modo diftribuuntur in longævitatis detrimentum.

147. In cachecticis demum forma, color, ceteræque apparentiæ a ftatu fano tantum difcrepant quantum interna folidorum textura, ftructura, fluidorumque crafis; fed cum a perfecto ftatu non poffunt machinę difcedere, quin in pejorem ruant, evidens eft in his morbis ftructuram & crafim non eamdem effe,

(*a*) Facultates hominis aliæ corporibus animalis proprię, & *animales* dicuntur, ut facultas cognofcendi, appetendi, movendi, refpirandi, & pulfandi in corde & arteriis. Quarum aliæ vitales dicuntur, ut refpiratio & pulfus; ceteræ animales vulgo vocantur, quia ab anima pendere folæ putantur; facultates vero ipfis vegetabilibus communes quæ *vegetabiles* poffent nuncupari, funt facultas crefcendi, nutriendi, fecernendi, & generandi.

esse, quæ est ad longævitatem necessaria utpote perfectissima (124.)

148. Hinc concludere licet a morbis omnibus statum hominis imperfectiorem fieri, quamdiu viget morbus, adeoque morbos omnes *malis* physicis esse annumerandos. *Malum* enim id est quod nos statumque nostrum reddit imperfectiores.

149. Quoniam vero malum ratione cujus ab infortunio graviori liberamur in eo statu bonum est respectivum: si dantur conatus naturæ quorum ope a caussis morbificis, aut pejores morbos inducturis liberemur, illi conatus salutares dicuntur, quod in homine locum obtinere quotidiana docet observatio: verum illi conatus sunt mutationes morbosę (133.) adeoque morbi dantur; itaque morbi salutares qui scilicet a morbis multo pejoribus nos immunes fervant, quique proinde licet in se sint *malum absolutum*, cum a malo graviori nos liberent, pro *bono respectivo* possunt haberi, sic vomitus spontaneus vel arte excitatus, qui crapulosum ab apoplexia ingruente excitat, morbus est salutaris; diarrhœa quæ febrem gravem avertit, utilis & bona censetur; febris intermittens, quæ epilepsiam tollit, pari titulo laudatur.

150. Nulla in corpore mutatio fieri vel concipi potest nisi per motum; sed omne symptoma mutatio est (137.) adeoque fit per motum vel internum, vel externum; mutatio status, cujus ratio sufficiens continetur in subjecto, cujus status mutatur, vocatur *actio* (Ontol. 713.) sed ratio sufficiens symptomatum fere omnium continetur in ipso homine, ut attendenti patebit: ergo omne fere symptoma debetur actioni partium hominem constituentium. Excipiendæ sunt læsiones evidentes a caussis externis, ut vulnera, contusiones, fracturæ, quæ non morbis, sed affectibus seu vitiis accensentur.

151. Actio omnis est effectus virium immediatus, seu sine vi nulla datur actio, & posita vi ponitur actio, nisi detur resistentia ipsi æqualis. (Ontolog. 728.) Cum autem mutationes morbosæ plurimæ fiant a partium hominis actione, dantur in homine vires, quæ ipsius statum mutare, atque symptomata inducere possunt; morbi autem, si ex horum numero affectus excludamus, omnes a viribus humanis dependent.

152. Omne ens quod potest vires exerere seu agere, potentia activa vocatur seu *facultas*; (Ontol. 716.) verum in homine partes tum fluidæ, tum solidæ, tum substantia incorporea seu anima, vires exerunt, agunt in se mutuo, in qua actione mutua vitale consistit commercium, adeoque mutationes morbosę corporis & animæ potentiis activis seu facultatibus sunt ut plurimum tribuendæ.

153. Hoc ulterius patebit si ad classes morborum recensitas attendamus, ut febres, inflammationes, &c. licet enim illis occasionem præbeant corporum externorum ut applicatorum & ingestorum actiones, ipsi tamen morbi numquam exoriuntur nisi vires ipsius hominis exerantur, & fiant mutationes in corpore a fluidorum, solidorum, aut ipsius principii vitalis & sentientis viribus.

154. In cadavere vigent facultates vegetabilibus, & machinis hydraulicis communes, ut gravitas, attractio, elasticitas, & quæ ex his forte pendent putrefactivus & fermentativus motus, dissolutio, relaxatio, condensatio, pilorum, unguium vegetatio, fluidorum lapsus, & pressio versus imas partes, colorum, odorum, firmitatis mutatio; adeoque symptomata in qualitatibus mutatis, & pauca in excretionibus; quia paucæ excretiones fiunt independenter a sensu & motu musculari; nullæ vero fiunt in cadavere mutationes quæ pendent a perceptione, appetitu, motu musculari, motu pulsus & circulationis ac respirationis; functiones enim illæ animæ præsentiam, & actionem requirunt, adeoque omnes mutationes quæ sponte fiunt in homine a facultatibus tum corporis, tum animæ dependent, priores vegetabilibus communes sunt, posteriores animalibus propriæ.

155. *Principium* illud est quod continet in se rationem sufficientem cur alterum possit existere, seu est illud ex quo alterius possibilitas intelligitur. Pathologi qui verborum æquivocationem parum curant, illud caussæ remotæ nomine insigniunt, licet caussa a principio multum discrepet, hinc inextricabilis in arte medica oritur confusio; caussa, ait celeber. Astrucius, illud quod morbum producit, & hanc solam *caussæ* nomine insigniendam esse facile censeremus, si usus permitteret, pace tanti viri dixerim, abusum non esse usum, & hominis esse ut rationi potius quam usui irrationali obsecundet: ipse vero fatetur multum difficultatis esse in tradenda definitione caussæ, quia etiamnum, usu ita volente, solent, sub communi nomine, confundi tum *caussæ* efficientes, quæ morbum revera faciunt, tum caussæ seu ut melius dicamus *conditiones* sine quibus, quæ præsentes quidem morbum non producunt, sed absentes, ne produceretur, impedirent.

156. Principia sunt tum conditiones, tum occasiones, tum circumstantiæ, nec non materia, instrumentum, finis, & prophasis.

Sic quoniam posito sanguinis grumo arte-

riolam vel venulam obturante, ex eo non intelligitur actu vas illud dilatari, atque proinde tumere, grumus ille non est causa tumoris, sed intelligitur tamen non repugnare quominus dilatetur vas; est ergo principium tumoris, illudque *materiale*, quia tumoris partem constituit; quoniam vero vas intumefactum est pars organica,cum in tumoris compositionem ingrediatur, illud est *principium organicum*, sedes & *instrumentum* tumoris.

Si illius grumi hærentia, quæ per se tumorem non facit, ad illius productionem fit necessaria, ut multi putant, ex eo dicitur *conditio* seu principium sine quo non fieret tumor: si vero principium ad tumorem non fit necessarium, ut vasis angustia, illud tumoris *occasio* dicitur quatenus huic ansam præbet si causa accesserit. Si vero nec necessarium fit, nec utile, sed præsens, ut rubedo sanguinis ejusve acrimonia, illud principium *circumstantia* tantum dicitur. Illud propter quod agens quidpiam exequitur, *finis* dicitur. Sic si ideo excitetur tumor, ut materies venenata e sanguine secedat, illa depuratio sanguinis *causa finalis* ab aliis dicta, *finis* est tumoris seu scopus a principio agente intentus. Si tumoris occasio sit vasorum laxitas, vel inspissatio sanguinis a cacochylia, quia hæc mere passive se habent in tumoris productione, & præviæ sunt dispositiones in corpore, tunc principia proegumena vel *prædispositiones* vocantur, ut plethora, spissitudo, intemperies, acrimonia, &c. Si vero tumoris occasio sit activa, ut impetus, nisus, pressio sanguinis, etiam si ad effectum per se insufficiens, vel animi excandescentia, vociferatio, cursus qui impetum, nisumque illum producat, ea *procatarcticum principium* vel excitans dicitur, Græcis *prophasis*, quoties est evidens & externum.

157. *Causa* dicitur illud ex quo intelligitur alterius actualis existentia, unde discrepat a principio, ex quo non actualitas, sed tantum possibilitas intelligitur. Illud est possibile quod contradictionem nullam involvit, sed ideo non existit, quod potest existere; posito principio non necessario ponitur ejus *sequela* scholasticis *principiatum*; verum posita causa, necessario ponitur ejus *effectus*, etiamsi nihil aliud ponatur, & hac sola ablata tollitur. Causa etenim eatenus est causa, quatenus effectum, seu alterum quid ab ipsa diversum producit, ita ut effectum sine causa ut causam sine effectu suo dari contradictorium sit. Quod actu existit, id possibile est, sed ex causa intelligitur actualitas; ergo a fortiori possibilitas alterius, atque proinde causa est species principii.

158. Potentia, qua vasa humanæ machinæ resistunt suæ elongationi, aut nituntur ad se decurtandum, vocatur *contractilitas*; ut potentia, qua resistunt suæ ruptioni, seu nituntur in cohæsionem, *tenacitas* nuncupatur.

159. Pressio fluidorum, quæ agit perpendiculariter in vasorum parietes, vocatur pressio lateralis.

160. Vis qua columna fluidi in basim antecedentis agit juxta vasis axim, vocatur *vis progressiva*, vel pressio secundum axim.

161. Causa tumoris in genere est excessus pressionis lateralis supra vasis aut vasorum contractilitatem. Demonstratio. Vasa eatenus possunt intumescere quatenus a fluidis contentis distenduntur; sed non possunt distendi nisi a pressione laterali; omnis enim actio fluidorum perpendicularis est superficiei compressæ, atque eatenus resistunt vasa in statu sano fluidorum pressioni, quatenus in sui decurtationem nituntur fibræ tum longitudinales, tum orbiculares, seu pressio fluidi lateralis æquilibratur a vasis contractilitate; cum itaque pressionis lateralis energia major est vi contractilitatis, necessum est ut vasis fibræ longiores evadant, & cum pressio illis perpendicularis sit, adeoque directio transeat per axim vasis, necessum est ut fibræ illæ ab axi recedant, sed si fibræ, adeoque parietes ab axi vasis recedant, vas intumescit; ergo dato excessu pressionis lateralis supra vasis contractilitatem, vas illud intumescere necessarium est, quod erat probandum.

162. Hinc sequitur vas intumescere data eadem ejus contractilitate, si vis lateralis fluidi solito major evadat.

163. Sequitur iterum data eadem pressione laterali, vas diductum iri, si contractilitas ejus minuatur.

164. Sequitur etiam tumoris magnitudinem fore in ratione composita ex directa pressionis lateralis & inversa contractilitatis.

165. Nec non liquet, cessante contractilitate vasis, ut fit a ruptione ejus; aut, quod inde sequitur, cessante pressione laterali fluidorum, nullum tumorem fieri posse a fluidis. Adeoque limites in magnitudine tumoris esse eosdem, ac limites contractilitatis vasis, ac limites pressionis a fluidis inductæ.

166. Pressio viva seu collisio illata vasis, quolibet pulsu cordis, eadem est ac quæ in basim columnæ fluidi antecedentis infertur; sed ea est ut quadratum velocitatis respectivæ columnarum scilicet antecedentis & subsequentis: adeoque intensitas tumoris, si vasis contractilitas sit eadem, est huic quadrato velocitatis respectivæ proportionalis.

167. Pref-

167. Pressio, quam fluidum exercet in vasis parietes est semper ut vis emboli cordis illud promoventis & urgentis; verum ea est mensura maximæ velocitatis quam sanguis in dato vase potest concipere; est enim ea vis, ut illius velocitatis quadratum ex hydrodynamicis, adeoque data retardatione sanguinis antecedentis illa vis est mensura pressionis lateralis, quæ tumorem suo excessu inducit.

168. Hinc sequitur tumorem tunc fore maximum, sub eadem vasis contractilitate, cum sanguis vi totali cordis premet vasis parietes, quod accidit cum vas est omnino obstructum, & in hoc casu tumoris magnitudinem pro viribus cordis augeri & minui, quod in variolis accidit; pustulæ enim decrescente vitali pressione recedunt.

169. Hinc sequitur etiam tumorem, data eadem vi cordis, fore majorem in venis quam in arteriis, quia (ex Hæmastat. Gall. p.251.) venis obstructis presſio lateralis est maxima, & contractilitas vasis minor; unde major excessus, cui debetur tumor.

170. Effectus integri suis causis proportione respondent, Vvolf. mechan. 24.

En alterum criterium, quo causa cognoscitur & a principio distinguitur, ut exemplis jam allatis liquet; cum enim excessus presſionis lateralis supra contractilitatem vasis sit causa tumoris, qua proportione crescit ille excessus (162. 169.) vel decrescit; ea crescit, vel decrescit tumor.

172. Sic vase transversim secto, quoniam sanguis antecedens & effluens non resistit subsequenti, adeoque pari prorsus velocitate fluit, nulla est velocitatum differentia, seu nulla velocitas respectiva, nec proinde pressio tum lateralis tum juxta axim vasis (166.) ut patet ex hæmastatica Gall. (pag. 247. n. 100.) illico vasis tumor evanescit.

173. Ligata vena, major fit tumor quam ligata ejusdem diametri arteria; quia cum in statu sano contractilitas venæ minor sit quam arteriæ, & tamen in utroque casu presſio lateralis eadem sit; (168.) excessus presſionis lateralis supra contractilitatem major futurus est.

174. Ab æqualibus causis, iisdem positis circumstantiis, idem semper producitur effectus, Hamberger. phys. n. 18.

In Scholis defectu definitionum accuratarum vulgo statuitur unius rei plures posse dari causas: quia causæ nomine non causam integram, sed partem causæ in effectu integro composito, vel tantum occasionem aut subjectum causæ, aut demum quoddam principium intelligunt, verbo causam quodammodo cum non causa confundunt, secus *unius effectus eadem semper est causa proxima efficiens*, Id. ibid.

175. Qui pro causa tumoris hærentiam sanguinis in vase reponunt, illi pro causa principium (168.) tantum afsignant, quo semel errore imbuti facile existimabunt eumdem effectum induci posse tum ab illa hærentia, tum a presſione laterali, tum a contractilitatis decremento, tum ab aliis diversis, ut putant, causis; nec mirum omnes ideas confundi, cum nomina confunduntur. (95.)

176. Ut suam regulam tueantur illi Philosophi regerunt lutum a sole indurari, a quo cera liquefit, adeoque unius causæ effectus diversos esse pronuntiant. Verum sol est quidem principium, non vero causa lutum indurans; nam nisi accederet humidi exhalatio & terrearum molecularum major seu latior contactus, lutum non obduresceret, dato eodem sole; ceræ vero moleculæ non exhalant humidum, sed fluido lucis circumvolutæ velut atmosphæra tenuifsima se nonnisi per exilia, raraque puncta contingunt, unde fluxilis evadit cera: confusis vocabulis, omnia confundi necessum est.

177. Nulla est scientia in qua sæpius errent artifices quam in Arte Medica, in qua tamen error sit damnosior, si Theologiam excipias; atque fons errorum præcipuus est quod non causam pro causa habeant; *post hoc, ergo propter hoc*, nullum pejus & tamen frequentius ratiocinium.

178. Ut unum alterius causa dicatur, non sufficit ut uno posito sequatur alterum, & eo oblato tollatur, sed requiritur ut etiam ex uno intelligi possit alterius actualis existentia, atque ut illius causæ intensitati proportione respondeat effectus quantitas; & quoniam omnis effectus est mutatio, quæ sine vi mutante perfici non potest (150.) necessum est ut quod pro causa habetur, vim habeat sufficientem ad effectum ipsi adscriptum, secus ex uno non intelligeretur alterum, quod exemplis patebit.

179. In navigio si quis videat tensis velis navigium progredi, his laxatis quiescere, nequaquam tamen velorum tensionem pro causa motus navis poterit referre, cum illa tensio per se navi motum non possit impertire: datis hirundinibus datur arborum multarum vegetatio, his avolatis cessat; ast quoniam ex hirundinibus non datur intelligendum quod succum intra fistulas arboreas trudit, illæ vegetationis non sunt causa. Mirum est omnes fere morborum, quæ circumferuntur, causas, non minus illis esse ridiculas. Sanguinis hærentia in vasis per se motum subsequentis quidem retardat, ergo multum abest quin acceleret, ut in febre accidit; intereà illa hæ-

hærentia pro caufa febris venditatur, ut & pro caufa tumoris: item & preffio cerebro illata pro caufa convulfionis, quia fcilicet principia cum caufa confunduntur. Sic A-ftrologi eventuum caufam in fiderum afpe-ctu feu fitu refpectivo reponunt, quafi in illo fitu quædam nova vis refideret.

180. Nihil, quatenus eft caufa, fenfibus cognofci poteft, Hamberger. phyf. præfat. 35. nec proinde quatenus eft alterius effectus: etenim unum ex altero intelligere eft non fimplicis perceptionis, adeoque fenfus ope-ratio, fed intellectus; nam illatione feu ra-tiocinio opus eft, ut unum ex alio conclu-damus; verum caufa eft illud ex quo alterius actualitas intelligitur feu infertur; ergo nihil quatenus eft caufa fenfibus percipitur. Expe-rientia vero eft cognitio horum quæ ex fo-la attentatione ad perceptiones noftras patent (VVolf.Log.664.) ergo nullam caufam, nul-lumque effectum, qua tales, ulla vel obfer-vatio, vel experientia demonftrat, contra quam pronuntiant Scholaftici.

181. Prognofis eft cognitio caufæ, & unius certitudo ab alterius certitudine pendet.

Ideo quidpiam eventurum effe tuto præfa-gimus, quia illud cognofcimus dari, ex quo intelligitur alterius præfentia, feu quia alte-rius actualitas cum eo neceffario connectitur; fed pofita caufa neceffario ponitur effectus, adeoque quanto certius novimus illam pofi-tum iri caufam, tanto certius effectum præfa-gimus; verum dato principio datur tantum poffibilitas eventus, adeoque non repugnat, eo pofito principio, eventum non fubfecutu-rum, adeoque eventum quidem conjectare pof-fumus, certo prefagire non poffumus. Quan-to intervallo diftat certitudo a conjectura, tanto etiam utilitas cognitionis caufæ & co-gnitionis principii. Cum navis progrediatur exceffu vis venti & fluxus aquarum fupra refi-ftentias inertiæ navis, & velocitatis aquæ, fi illum exceffum accurate noverim, certo di-metiar navis velocitatem, eamque præfagi-re & determinare licebit, quia data caufa impoffibile eft quin effectus fequatur; ita co-gnita caufa morbi vel datæ fymptomatum congeriei, tuto præfagitur illa congeries.

182. Diagnofis morborum ex fymptoma-tum cognitione dependet, verum definitio eft enumeratio fymptomatum nec plurium nec pauciorum quam quæ ad genus cogno-fcendum & ab aliis dignofcendum fufficiunt (74.) ergo diagnofis morborum ex bona definitione dependet.

183. Si fymptomata ita cognofcantur con-nexa cum altero, ut illorum actualitas ex hoc altero intelligatur, inde cognofcimus ea ef-fe alterius effectus; feu illud alterum eo-rum effe caufam, ac proinde accurata fym-ptomatum cognitio, eorumque cum caufis connexionis notitia totam implet diagno-fim & prognofim.

184. Signum eft ens, quo alterius præ-fentia, vel adventus, vel præteritio colli-gitur (Ontolog. 952.) fed fymptomata ita connectuntur cum caufis, ut his pofitis cau-fæ ponantur, vel fequantur; ergo fympto-mata funt figna caufarum præfentium vel antecedentium: morbi vero funt fympto-matum connexorum concurfus; ergo cum ex fymptomatis eorum concurfus & conne-xio intelligantur, fymptomata funt morbo-rum figna, eaque certa.

185. Principiis pofitis morbus eft poffi-bilis; ergo principia funt figna probabilia morborum, eaque plus, vel minus dubia, prout pauciores vel plures cafus æque pof-fibiles, in quibus datis his principiis de-tur talis morbus.

186. Si jaciantur duæ fimul tefferæ, quo-niam funt 36. modi diverfi æque poffibi-les, quibus tefferæ illæ puncta fua exhi-beant, facto jactu probabilitas datum pun-ctum appariturum effe eft ad certitudinem ut 1. ad 36. Si datum punctum ut 7. fex modis æque facilibus exhiberi poffit, pro-babilitas eft fexta pars certitudinis.

187. *Verifimilitudo* eft probabilitas quæ fe habet ad certitudinem in majori ratione quam 1. ad 2. Sic quoniam plufquam octodecim funt cafus in quibus jactis duabus tefferis pof-funt exhiberi numerus 7. vel 6. vel 8. vel 4. funt enim illi cafus 20. poffibiles, jactis illis tefferis verofimile eft fore ut alteruter ex his numeris punctorum contingat.

188. *Incertitudo* eft probabilitas minor di-midia certitudine; fic quoniam ex 36. ca-fibus poffibilibus, numerus 7. poteft tan-tum fex modis contingere, non verofimile eft, fed incertum utrum numerus feptem primo jactu contingat.

189. *Dubium* eft probabilitas quæ dimi-diam certitudinem adæquat; fic fi octodecim fint cafus ex 36. poffibilibus, qui eventui fa-veant, ille eventus dubius eft; fic fi in mor-bo eventus quidam ex concurfu fortuito to-tidem principiorum poffit accidere, ac even-tus contrarius, uter accidat dubium eft.

190. *Poffibilitas* eft primus & minimus gradus probabilitatis & cum ignorantia con-funditur, vide s'Graves. Log.

191. Quo certius cognofcitur morbi caufa, eo prognofis ejus certior, feu eo verifimilitu-do eventus magis ad certitudinem accedit; quo plura morbi principia cognofcuntur, eo

eo probabilitas ad verifimilitudinem magis accedit, feu eo prognofis eft verifimilior.

192. *Periculum* eft ftatus in quo funt cafus poffibiles quibus malus eventus contingat; fic periculum mortis eft in morbo, quo ceteris paribus tot funt qui fato cedunt, quot convalefcunt; hoc vocatur *periculum fimplex*. Si cafus æque poffibiles convalefcentiæ fint plures quam mortis, *periculum minus*: fi vero pauciores, *majus* dicitur; & in hoc cafu morbus *lethalis* pronuntiatur; quia ægrum moriturum eft verofimile, in altero vero *incertum*.

193. Quo fundamentum probabilitatis minus eft, eo minor eft probabilitas, & econtra; probabilitas quæ ex principii notitia deducitur eo minor eft quo minus verofimile eft hoc principium in dato morbo concurfurum effe.

194. Si quantitas effectus viribus caufæ proportionata demonftretur, cognitio philofophica a mathematica omnimodam haurit certitudinem (VVolf. *difc. præf.* 17.) Sic fi demonftretur anevrifmatis incrementum proportione refpondere, in dato cafu, vi trufivæ cordis, feu altitudini ad quam fanguis intra tubum verticalem aortæ infertum poteft afcendere, modo non variet ejus arteriæ contractilitas; aut eadem data vi cordis trufiva, ejus anevrifmatis incrementum refpondere ductilitati arteriæ, ea cognitio mathematica omnimodam certitudinem impertit philofophicæ, atque utilitatem.

195. Inde enim fequetur experimenta ætiologiæ refponfura effe; fic experimento fequenti ætiologia poteft comprobari. Sumatur vefica fuilla, & humana ejufdem capacitatis, deinde appenfis iifdem ponderibus inveniatur utra ex illis dato tempore ductilior fit, feu magis extendi fe patiatur: quo facto fi utrique aptetur tubus verticalis ad orificium, & aqua ad eamdem altitudinem affundatur, docet experientia tumorem fingularum fore in ratione ductilitatum, feu inverfa contractilitatum, & fi deinceps diverfa fit aquæ in tubis altitudo, tumoris quantitas ceteris paribus erit ut aquæ prementis altitudo; fed advertendum eft temporis adhibiti rationem habendam effe, quia quæ vefica diutius diftenditur, ea paullo ductilior evadit, atque fucceffu temporis magis intumefcit.

106. *Effectus fimplex* is eft in quo unica mutatio confideratur, ut in tumore generico; *compofitus* in quo plures, ut in tumore rubro, dolorifico, pulfatili, duro, &c.

197. Caufa phœnomeni fimplicis debet feorfim confiderari antequam ad caufam phœnomenorum concurrentium fimul devеniamus, fine qua cautela plures errores in Medicina admittuntur; ideo tumor pulfat; quia per intervalla fenfibilia preffio lateralis fuperat contractilitatem vafis aut partis tumidæ: ideo rubet, quia radios rubros reflectit pars, maximam vero ceterorum partem abforbet, demonftrante Nevvtono, & ideo rubri radii plures reflectuntur, quia fanguis ejufdem coloris majorem hujus fuperficiei partem tingit, tum quia lymphatica vafa plura fubivit, tum quia fanguifera diftenfa fublimiora fimul & latiora funt, nec obftat membranarum pelluciditas: ideo dolet, quia fibræ nerveæ parietibus vaforum diductorum intertextæ diftrahuntur: ideo tumor durus eft, quia vis fanguinis retropellentis refiftit ne preffione digiti tumor in minus volumen redigatur, adeoque fuam figuram mutet, quod, ut deprimi poffit, neceffarium eft.

198. Jam vero cum tumor his fymptomatibus præditus dicatur tumor inflammatorius, cum fimul calore intenfo ftipatur, atque cum omnia fymptomata intelligantur ex exceffu preffionis lateralis alternæ, abfolute adauctæ, fupra vaforum contractilitatem, illum exceffum effe tumoris inflammatorii caufam confequitur.

199. Cum autem non idem ex uno intelligat unus ac alter, prout ille accuratam vel nullam obtinet Philofophiæ notitiam, quod eft dati morbi caufa refpectu unius, non ea eft refpectu alterius, nec dati morbi caufa abfolute datur nifi quæ talis demonftratur: quo pacto demonftretur caufa allata tumoris inflammatorii, vide fufius in Hæmaft. Gall. de inflammatione.

200. Corpus omne perfeverat in ftatu fuo, nifi quatenus a viribus impreffis cogitur ftatum fuum mutare ex lege prima univerfi (Nevvton. Leg. 1.) cujus legis nulla alia eft ratio præter Dei voluntatem, adeoque illa perfeverantia inter effectus naturales non eft reponenda.

201. Mutatio motus eft proportionalis vi motrici impreffæ, & fit fecundum lineam rectam qua vis illa imprimitur (Nevvton. leg. 2. ibid.) Vulnus eft partium folidarum animalis prius continuarum feparatio mechanice facta; fit autem mechanice cum vires ipfum vulnus infligentes agunt ratione molis, figuræ, velocitatis & fitus quæ in fenfus incurrere poffunt.

202. Partes continuæ ideo cohærent, quia per plurimas fuperficies fe tangunt, & vis illa cohæfionis menfuratur ex pondere, quod ad illas diffociandas requiritur, vis autem cohæfionis a minima remotione evanefcit; quia decrefcit in diftantiarum ratione duplicata.

Vis qua fibræ & membranæ nituntur in sui decurtationem, seu contractilitas elastica, est in æquilibrio cum vi cohæsionis usque dum contactus illi minuuntur; facta solutione continui, contractilitas illico labia vulneris separat, & in circularem flexuram diducit, ita ut infixo intra cutim gladio, hiatus vulneris multo major sit gladii crassitie. Sanguis vehementer distendens venam, vel arteriam nititur ad fibrarum ejus separationem, & aliquando fit ut sic vasa ut anevrismata crepent seu vulnerentur.

203. Causa vulneris est vis fibras continuas ab invicem dimovens, major earum tenacitate, seu cohæsione (158.) adeoque cum vis illa dimovens nunc intra, nunc extra corpus sit, ut vidimus, & ea resultet ex vi applicata, ut vi gladii impetu cruoris, &c. & ex vi insita partium, seu contractilitatis, quo major est vis instrumenti simul & contractilitas, sub eadem tenacitate, eo majus vulnus, & sub eadem instrumenti & contractilitatis vi, quo minor est partis cohæsio nativa, eo vulnus majus: hinc sequitur etiam vulnus fieri posse sponte sine adaucto nisu sanguinis & sine ictu externo, modo contractilitas augeatur in majori ratione quam cohæsio, ut cum frigore rhagades fiunt: & si contractilitas simul cum ictus energia atque minima cohæsione concurrant, vulnus est in eorum singulorum ratione composita: sequitur etiam impossibile esse vulnus, quandiu cohæsio partium fortior erit viribus tum impressis, tum insitis ad partes separandas: unde leviter distractæ partes non vulnerântur; atque ideo vulnus sanatum iri quoties vel sponte vel arte accedunt ita labia vulneris, & accretione vasculorum omnia interstitiola accurate replentur, ita ut amissus resarciatur contactus, sicque nativa redeat cohæsio atque tenacitas; falsum est itaque posita causa vulneris vulnus non poni, nec ablata tolli, nisi pro causa vulneris instrumentum, adeoque principium proponatur.

204. Non minor debet esse cautela in Medico ut causam morbi a non causa distinguat, quam in Judice ne criminis testem pro auctore habeat, cum de vita humana in utroque casu agatur; nec potest hæc distinctio institui, nisi accurata causæ & principii acquiratur notitia, quæ sine distincta & constanti definitione comparari non potest. Veram causæ ideam non habent illi qui exemplo vulneris utuntur, ut probent sublata causa effectum non tolli, quia nunc instrumentum cum causa, nunc vulnus cum hiatu labiorum vulneris perseverante confundunt; hiatus vero perseverat ex lege prima Nevvtoni, & producitur ob virium excesum ex lege secunda, nec instrumentum ad vulnus sufficit cum illud ex se sit iners & non agat nisi per vires ipsi impressas, nec vulnus infligat nisi vis separans sit superior partium tenacitate.

205. *Concursus*, Græcis *Syndrome*, symptomatum invicem connexorum *morbus* est; sic definitur morbus a veteribus, teste Clerico (Historia Medica, pag. 345.) concursus vero est symptomatum constanter sibi coexistentium vel succedentium series; ea vero definitio est ceteris anteponenda quę notas ad definitum cognoscendum & ab aliis distinguendum suppeditat; verum quoniam symptomata eorumque concursus in sensus incurrunt, partium vero internarum dispositio sensus latet, melior est definitio a symptomatis quam a partium interna dispositione; præterea ea definitio est antiquissima, nisi hippocraticam excipiamus, quæ erat *quæcumque molestia in corpore constans* & notabilis, atque usui loquendi Practicorum conformis. Omnes enim morbi sigillatim, ut apoplexia, pleuritis, sincope, dysenteria, &c. vulgo per symptomata sua definiuntur, atque adeo morbus in genere per symptomata debet definiri.

206. Nullus est tam simplex morbus, cujus symptomata plura non sint, licet enim in definitione unum aut alterum tantum symptoma recensere sufficiat, non minus verum est ea simul esse plurima, quod cataractæ vel *Amauroseos* exemplo patebit; cæcus enim non solum visu orbatur, ut ex ejus relatu cognoscitur, sed etiam vel labes est in oculis conspicua, ut glaucoma, cataracta, vel pupilla laborat mydriasi & immobilitate, ut in gutta serena, simulque cæci procedendo manus ad antecesum porrigunt ne in obvia corpora capite impingant, & in media luce Cælum versus oculos dirigunt, ita ut assueti ex incessu, gestu, situ, aliisque notis plurimis cæcos dignoscant. *Colica* simplex videtur morbus cujus dolor est symptoma constans, verum & agrypnia, & faciei distorsio, & corporis contractio, & decubitus, & dispnœa, & constipatio, & dysuria, & borborygmi, &c. vel alia symptomata dolorem concomitantur.

207. Quoniam nihil est sine ratione sufficienti, datur ratio cur certa symptomata simul concurrant seu coexistant, aut sibi mutuo succedant, adeoque connectantur; illa vero ratio est ipsamet connexio organorum, quæ in morbis afficiuntur, materiei morbificę, quę plures partes simul infestat, facultatum seu earum potentiarum quæ ad materiam illam

corrigendam aut eliminandam fibi mutuo auxilium præbent : datur itaque connexio eadem quæ eft inter principia & eventus, caufam & effectum. Caufa morbi itaque eft illud ex quo intelligitur actualis fymptomatum connexorum concurfus; verum fymptomata funt mutationes fenfibiles in functionibus vel in qualitatibus , & mutationes omnes debentur facultatibus tum corporis, tum animæ (152.) adeoque viribus tum corporeis, tum animatis, de quibus agendum eft , utpote morborum omnium principiis, antequam ulterius procedamus.

De *Viribus animatis*.

208. *Vis* dicitur quod in fe continet rationem fufficientem actualitatis actionis (Ontolog. 722.) adeoque eft caufa , cujus effectus actio dicitur ; ubi datur vis , ibi datur facultas, quia nulla actio fine agendi potentia feu facultate; aft ubi datur facultas, non femper datur actio, quia a potentia ad actum non valet confequentia (152.) Facultates hominis aliæ funt ipfi & animalibus aliis propriæ, aliæ vero vegetabilibus communes; (154.) actiones quæ numquam in plantis obfervantur , & in hominibus fiunt, funt animalibus propriæ. In nulla planta obfervatur cognitio , appetitus , nec proinde fenfus nec voluntas, ut cuique notum eft; verum & nullus motus mufcularis, cum mufculis careant, feu fafciculis fibrarum quę decurtatæ partes appenfas transferant : motus enim mimofæ mufculares effe nullus demonftrat , nullum proinde cordis motum his adfcribere licet, cum cor fit mufculus, & ipfis nullus fit mufculus , nullum proinde cor, nulla vaforum pulfatio , nulla, tefte Halefio , circulatio , nulla qualis in quadrupedibus refpiratio ; verum hæ omnes functiones homini competunt , & eas vegetabilium functionibus opponere licet.

209. Perperam a neotericis facultates a foro Medico ablegantur, quafi vero unica materia fubtilis earum vices fola fuppleret, vel ex eo quod earum effentia nobis fit ignota; verum ea ratione nomen gravitatis, elafticitatis, quarum effentia nos latet, ablegandum effet, vel ex eo quod metus eft ne pro rebus mera nomina tradantur ; verum vocabula etiam ficta ut x, y & quantitates ignotas in fuis computis ita feliciter adhibent fapientiffimi Mathematici, ut horum minifterio veritates aliis Philofophis inacceffas inveniant; fic Mechanici potentias animatas, quarum effentiam non curant, ut operarios, bruta, in praxi adhibent, & in theoria recenfent, quarum vires & effectus experientia fola cognofcunt.

210. Nos pari jure facultates homini proprias fola experientia cognitas indagabimus tamquam caufas effectuum & principia multarum functionum, eafque inftar Mechanicorum confiderabimus , quin judicium noftrum de modo, quo anima agat in corpus, Cartefianæ, Leibnitianæ & Ariftotelicę opinionibus interponamus . Sufficit ut nobis quotidiana conftet experientia ab anima tamquam principio pendere intellectum, appetitum, motum mufcularem, motum cordis & refpirationem, cum illi motus præfente anima dentur, abfente feu non agente evanefcant, & diverfimode ea mutata vel affecta mutentur; quę certe ratio Mathematicorum Principem Alphonfum Borellum impulit ad credendum animam effe principium vitæ, (de motu animal. pag. 1.) quod fides & SS. Patrum unanimis confenfus confirmat, (Pouget, Catech. Monfp. p. 1. S. 1. ch. 2.) nec diffentiunt quotquot fuere , fi Cartefianos paucos excipiatis, Philofophi, quotquot a Galeno ad nos extitere Medici, maxime vero Riverius, Dulaurentius, Baglivius, Lancifius, & inter neotericos Mathematicos Cheyneus, Porterfield, &c.

211. Tres funt præcipuæ animæ facultates, *cognofcit* enim, *appetit*, & *movet*, quod omnibus vegetabilibus & foffilibus eft denegatum.

212. Facultas cognofcendi duplicis eft ordinis , inferior brutis communis , fuperior feu intellectus homini proprius.

213. Inferior continet fenfum, imaginationem, memoriam, reminifcentiam.

214. Superior illationem , attentionem, reflexionem , abftractionem , ingenium & rationem , de quibus in morbis vefanis agemus.

215. Facultas appetendi duplex eft, fuperior homini propria, & inferior brutis hominique communis.

216. Superior eft inclinatio animæ ad objectum pro ratione boni in eo diftincte percepti, feu intellecti, & *Voluntas* dicitur; vel reclinatio animæ ab objecto pro ratione mali in eo diftincte percepti, id eft intellecti, & *Noluntas* VVolfio dicitur.

217. Inferior eft inclinatio animæ ad objectum pro ratione boni in eo cónfufe, id eft per fenfationem folam percepti, & ea *Cupido*, vel appetitus fenfitivus vocatur.

Vel reclinatio animæ ab objecto pro ratione mali in eo confufe percepti , & *Averfatio* nuncupatur. (Pfycholog. Empyr. 581.)

218 Rur-

218. Rurfus cupido & averfatio funt vel debiles, vel vehementes; ultimæ vocantur *animi pathemata* quæ in cupidine confiftunt, *jucunda* quæ in averfatione ingrata funt.

219. Facultas movendi vel locomotiva duplex eft; alia *Libertas* quæ cum noluntate aut cum voluntate determinatur ad agendum; alia *Natura* quæ cum cupidine aut averfatione motus exfequitur.

220. Motus a libertate pendens eft vel voluntarius, vel invitus.

221. *Voluntarius* eft ille quem malumus exfequi, quam omittere, nec ipfi repugnat natura, ut ad amicum fcribere, amafiam alloqui.

222. *Invitus* eft motus quem quis facit, dum eum mallet omittere, (Vvolf. Philof. I. 501.) ut invitus eft motus quo nefarius ferale pegma confcendit, quo natura repugnante brachium amputandum Chirurgo porrigimus.

223. Motus a natura productus vel eft fpontaneus, vel coactus.

224. *Spontaneus* motus eft ille quem cupido determinat voluntate non repugnante, ut cibos jucundos deglutire in efurie.

225. *Coactus* eft motus quem appetimus voluntate repugnante, ut conatus ad egerendas feces in tenefmo, fcalptus excorians in pruritu; illos motus mallemus non appetere.

226. Motus tum liberi tum naturales pendent a nobis, & funt activi; ceteri vero quos ab impetu corporum recipimus, aut a gravitate, funt paffivi. Rurfus activi dividuntur in affuetos & non affuetos.

227. Inaffueti fiunt cum difficultate & attentione, ut dum quis choreas agitare difcit, vel fcribendi arte informatur.

228. Affueti fiunt fine reflexione & cum aliquali levamine, five vigilemus, five etiam dormiamus. Sic mulier incogitanter verba deblaterat, ebriofus propofiti omnis immemor vinum deglutit, fcabiofus dormiendo fe fcalpit.

229. Motus iterum ratione motivi funt *indifferentes*, feu arbitrarii, & *neceffarii* neceffitate morali.

230. Indifferentes funt illi quos utrum omittamus vel exfequamur non multum intereft, ut ambulare a dextris, finiftris, vel quiefcere.

231. Neceffarii vero quos animi pathema determinat, vel confuetudo dictat, verb. gr. timidi ex bombardæ explofione contremifcunt neceffario, iracundi ex injuria accepta fremunt, nec cohibere fe poffunt; naufeofi ingrata medicamina exfpuunt; ob affuetudinem garruli a loquacitate vix poffunt abftinere; pueruli irrequieti vix in loco fe continere valent.

232. Motus iterum alii funt confpicui feu externi, alii latentes interni.

Confpicui, ut manuum, crurum, vix fiunt nobis infciis & invitis, quandiu viget mentis libertas.

Interni & non confpicui fæpius nobis infciis, ut refpiratio, deglutitio falivæ, pupillæ conftrictio ad lucem, oculi directio ad objecta, immo invitis; ut motus cordis, ftomachi, &c. perficiuntur.

233. Ex his fequitur motus fimul dudum affuetos, fumme neceffarios & internos effe vel coactos, vel a voluntate, reflexione, vigilia independentes, & nobis infciis atque invitis perfici.

234. *Libertas* eft facultas agendi confequenter ad voluntatem & noluntatem, feu quæ determinatur ab ideis boni vel mali diftinctis, & per intellectum perceptis: agit anima cum ideas retinet, abjicit, revocat, comparat, & cum motum organis imprimit; ideoque alia eft libertas movendi, alia cogitandi.

235. *Natura* eft facultas agendi confequenter ad cupidinem & averfationem non rationales fed fenfitivas, feu quæ determinantur ab ideis boni vel mali confufis, quales per organa fenfuum obtinentur; aliis inftinctus, cœcus impetus, vocatur.

236. Naturæ nomen fumimus in fignificatu apud Medicos receptiffimo (98.) atque abjicimus alios fignificatus, quales funt *effentiæ*, ut cum agunt de natura auri; *femideitatis* Ethnicorum, ut cum ajunt naturam huic mundo præeffe; *qualitatis* & *indolis*, ut cum tractant de natura fanguinis, puris; *univerfi*, ut cum dicitur in rerum natura, *ortus* & *nativitatis*, ut cum dicunt quidpiam a natura infitum effe; *fanitatis*, ut cum pronuntiant quidpiam effe naturale, aut juxta naturam: vide Boyleum de natura ipfa.

237. Natura eft facultas agendi confequenter ad cupidinem aut averfationem; verum nulla alia poteft effe ratio cur illa facultas cupidinem aut averfationem confequatur, nifi quia cupido feu animæ inclinatio ad bonum confufe perceptum incaffum a Deo nobis infita foret, nifi fimul præfto effet facultas objectum bonum affecutura, vel malum ex fe repulfura, atque vana *foret* illa facultas bonum abripiendi, malum fugandi, nifi effet aliqualis hujus cognitio, atque diftinctio, feu cupido & averfatio; cum itaque illa facultatis cum cupidine connexio fummæ Dei fapientiæ & providentiæ quadret apprime, illius rationem nos attigiffe verofimillimum eft.

238. Cum nobis insita sit ineluctabilis ad bonum propensio, & a malo reclinatio, quatenus tale nobis apparet, motus ad bona sectanda & mala fuganda sunt ineluctabiles, seu necessarii, faltem necessitate morali, quin libertas tollatur; sic etiamsi quis libertate se laqueo suspendendi polleat, nullus tamen mentis compos id præstat, adeoque motus qui ad nostram vitæ & felicitatis tutelam utiles sunt, coacti & necessarii videntur, licet nulla eos determinet mechanica, sed tantum moralis necessitas. Unde natura definitur a Galeno facultas producens motus in corpore humano necessarios; & alibi sic ait: „ Per nomen naturæ vim quamdam intelligere convenit in his ipsis corporibus quæ ab ea reguntur, inhabitantem, cujus essentia quænam sit quærere, & de nostra anima, aut ejus principatu, minime necesse est .... inerudita natura, quæ opus sunt efficit, ut nictare, tussire, singultire, scalpere, pandiculari; ..... artus pro lubitu movemus, sed neque quis musculus ille sit, nec quo pacto agere possit moventi animali cognitum est; cum nonnullos musculos ut popliteum quidam Anatomici peritissimi ante nos ignoraverint, nihilominus tamen omnes homines ipsius genu articulum simul atque voluerint inflectunt. „ Galen. in VII. Epidem.

239. „ Nonnulli quidem unam esse animæ naturæque substantiam arbitrantur, alii qui in spiritu, aliqui in corporis proprietate eas consistere statuentes. Ast utrum corporea an incorporea vis a nostro conditore cerebro indita fuerit, & morientibus animalibus recedat, nullam hac de re firmam rationem habeo. „ Sic sentit Galen. ibid. pag. 803. Hinc patet dudum apud Medicos cognitam fuisse potentiam motricem, quæ sanitatis regimen obtinere videbatur, quæque hoc nomine naturæ fuit semper a Medicis insignita, & definiebatur „ vis corporibus insita per quam ea reguntur, & facultas quæ animalia, sive voluntatis nutu, sive citra hunc, regit. Galen. lib. 2. de symptom. causis. Hinc eam Hippocrates sanitatis tutricem & morborum medicatricem appellat. „ Omnes autem omnino Medici, Asclepiade & Cartesianis exceptis, idem fere ad hanc usque diem censuerunt; atque huic effato hippocratico tamquam fundamento optimam medicinæ praxim superadstruendam esse contendunt Sydenhamus, Stahlius, & paucis mutatis Boerhaavius ac Hofmannus: vide Sydenham. in præfat. Boerhaavium in oratione, qua probat honorem Medici in eo situm ut naturæ serviat, & Hofmann. diss. de natura sanitatis tutrice, & morborum medicatrice.

240. Etiamsi parum ad medicinam spectet utrum in anima, utrum in corpore resideant facultates motrices; veritatis tamen gratia, lubet eorum refellere sententiam, qui naturam corpoream tantum admittunt, & animæ facultatibus non annumerant. Hanc autem opinionem dudum propofuerat Asclepiades viginti scilicet abhinc sæculis, qui, teste Galeno, in eo omnibus refragatur, non modo Medicis, verum etiam reliquis hominibus, quod naturam in morbis quidquam moliri negat; ille nec naturæ, nec animæ propriam ullam substantiam facultatemve arbitratur, sed has atomorum quodam congressu fieri; juxta hunc nulla perceptio animæ insita est, sed ex sensu & per sensum, omnia quæ in nobis fieri videntur, facta sunt, immo nullam esse in anima quæ ratiocinatur facultatem asserit. Prudentia, continentia aliæque virtutes, juxta Asclepiadæos, meræ nugæ sunt, nec Diis ulla nostri cura est; omnia præterea fieri necessitate, & non solum prodesse naturam, verum etiam nocere contendit, teste Cælio Aureliano de phrenitide, & Galeno de naturalib. facultatib. lib. I.

241. Hanc sectam a veteribus irrisam, teste Galeno, Theologiæ & Psychologiæ principiis omnino adversam, theoriæ hippocraticæ oppositam, dudum exoletam, quidam in medium protulere neoterici, animæ quidem suam immaterialitatem concedentes, verum eam omnibus suis facultatibus, una excepta, spoliantes, quasi vero facultas motrix sit minus essentialis animæ, quam cognitio, quæ tamen pacate dormientibus deesse videtur, teste Lockio: ut scilicet Democritus divinum Numen Athenis pelleret, illud ridiculum fecit; mundi regimine spoliavit, æterna per otia lętum vivere permisit; ita & Asclepiades ejus Sectator impius, ut animam proffigaret, eam a ceteris corporibus non differre, nulla facultate motrice gaudere naturam, quę ab Hippocrate intelligens, sapiens & provida, nostrę machinę rectrix habebatur, ex animę facultatibus expungendam docuit; omnia ex materie & ex motu explicare voluit; omnia fieri mechanicha necessitate & sine motore, adeoque fato omnia gubernari contendit. Hęc est in summa Asclepiadea secta, quę a Cartesiana non multum abludit, excepta impietate. Sed ad objectionum solutionem deveniamus.

242. Ex eo quod motus naturales nobis insciis peragantur, non sequitur eos a ani-

anima tamquam potentia motrice non fieri. (a)

243. In homine nihil datur præter corpus & animam; si itaque motus musculares, ut respiratio, a corporeis viribus nequaquam fieri possit, illos ab anima fieri consequens est. A viribus corporis fieri non potest respiratio, si omnis materia resistat motui, & motus semel acceptus continuo in machinis decrescat propter affrictus, & per aliquot minuta æquabilis non possit remanere; verum respirationis motus etiam in dormiente æquabilis est, & paullo major evadit, licet machina pectoris resistat motui, & ratione affrictus multum de impressa vi deperdat, adeoque non a viribus corporeis, ut elasticitate, gravitate, impulsione, perseverat motus respirationis, sed ab anima.

244. Animæ inesse facultatem motricem quilibet ad se ipsum attendens percipit, cum ex propria nostra observatione ideam potentiæ motricis acquiramus; ex observatione vero corporum ideam inertiæ primum derivemus; ita enim essentialis est corpori illa inertia seu inactivitas, ut quo magis est corpus sive extensum & densum, eo magis resistat motui, & quo machina magis est composita, eo majoribus motoris viribus indigeat ut moveatur.

245. Saltem motus fieri consequenter ad voluntatem, eosque ab animæ potentia motrice fieri nemo hodie inficiatur: ergo motus hominis, qui a machina fieri nequeunt, eos ab anima fieri necessium est: in homine aquis immerso & recens mortuo, vel metu phlebotomiæ defuncto, saltem in instanti quod vitam terminat, idem est mechanismus, eadem aeris, aut fluidi ambientis pressio, eadem in machina elasticitas, immo forte major ut ex rigescentia artuum liquet, eadem fluida, sola deficit animæ actio, adeoque motus naturales, ut respiratio, nequaquam debentur principio corporeo, vel machinæ dispositioni, sed animæ quæ juxta Scripturam Sacram est vivens & motabilis, seu principium vitæ & motus.

246. Motus qui fiunt nobis dormientibus, nobis insciis sæpe peraguntur, ut membra transferre, loqui; immo, ut ait Galenus (de motu muscul. lib. 2.) „ neque palpebrarum motus semper advertis, neque cum concione habes, aut oras, aut disputas, adhibes mentem omnium partium motibus, neque cum Athenas adis ex Pyræo, omnibus particularibus crurum actionibus; nam cogitabundi sæpius imprudenter peregerunt iter, aut etiam preterierunt locum ad quem principio proficiscebantur: utrum igitur ambulatio, æque animæ actio est, neque motu voluntario fit? Æque enim nos & ambulatio præsens videtur latere, ac qui in somnis accidit partium motus, & actio tonica earum quæ non moventur. Galen. „ loc. citar.

247. Nec regerant hoc discrimen esse quod motus voluntarios, etiamsi actu dum fiunt, non attendamus; attamen eorum, cum facti sunt, ab anima pependisse recordemur; verum regerit Galenus multos homines etiam voluntario actiones quasdam egisse, quarum paullo post penitus sunt obliti, ut qui per metum aut ebrietatem, aut aliquid aliud generis ejusdem egerunt, nihil amplius eorum quæ egerint recordantur, ea ratione quod non intenti actionibus tota mente fuerint, & ob hanc causam in ira, curis, ebrietate, timore, phrenitide, & omnino in vehementibus pathematis, nullius eorum quæ egerint in posterum amplius meminerint.

248. Perceptiones obscuræ, quales sunt in somno, nequaquam stabiles sunt; nihil igitur mirum, si motu voluntario respirationem in somnis agente, postquam expergefacti fuerimus, non possimus dicere an secundum voluntatem respiraverimus; sed simile profecto accidit, quod illi, qui & pedes & manus in somnis moverit, & aliquid sit locutus, postea illorum oblitus dicat & membrorum motum & vocem fieri absque voluntate; qui mente errant seu delirant, loquuntur & vadunt, & omnes motus voluntarios obeunt; sed ne hi quidem, cum ad ingenium redierint, amplius meminerunt quid egerint. Galen. ibid.

249. Quod autem totum opus respirationis voluntate & sponte ab anima fiat, declaravit servus barbarus, qui cum vehementi ira concitatus mortem sibi conciscere decrevisset, prostratus humi, respiratione que cohibita, longo quidem tempore immobilis erat,

 postea

(a) In homine surdo & muto actiones ab ejus libertate fieri non dubitamus, licet & ejus voluntatis & ejus conscientiæ nequaquam simus intuitive conscii; sufficit ut videamus ejus actiones circumstantiis moralibus respondere; (circumstantias morales oppono impressionibus physicis ad has actiones in machina humana mechanice edendas sufficientibus,) unde concludere possum cum Borello actum reflexum, quo anima advertat se velle, (se movere) non esse necessarium ad hoc ut velit (vel moveat) l. 2. de mot. animal. propos. 80. natura enim agit independenter a voluntate & conscientia agentis, ut independenter a voluntate & conscientia alterius astantis. (259.)

postea vero paullulum volutatus, hoc pacto mortuus est. Id. ibid.

250. „ Eorum operum quæ motu voluntario fiunt, alia libera sunt, alia vero affectibus animę serviunt. Priora perpetuo absque impedimento a nobis fiunt, ut ire ad aliquem, alloqui, quidpiam capere & accipere: posteriora vero non perpetuo, sed in tempore quodam & cum mensura, sic egerere & mingere corporis affectuum sunt remedia; atqui aliqui tacuerunt quidem annum integrum & amplius sponte sua, egestionem vero vel urinam retinere, non modo annis, sed ne mensibus quidem, quin immo nec diebus paucis nemo potuit: adeo enim urgent & sæpe angunt, ut quidam in locum consuetum abire non valuerint: simile est respirationis opus, etenim periculum est ne quis moriatur, nisi respiraverit, atque extreme molestum est suffocari: ne igitur quispiam ex eo quod respirationem cohibere non possumus, idcirco minime voluntariam esse respirationem existimet. „ Galen. ibid.

251. Hinc etiam sequitur motus humanæ machinæ animæ esse adscribendos tamquam potentiæ motrici, licet a voluntate non pendeant, seu nobis invitis peragantur.

Qui gravi pruritu laborant, illi cupidinis seu appetitus sensitivi ductu se ad usque cruentationem & dolorem scalpunt, licet non scalpere voluntas decreverit. Lippi psorophthalmia affecti etiam involuntarie oculos fricant: ira perciti involuntarie diversos motus suæ iræ indices instituunt: meticulosi tremunt, lugent, suspirant, cum suum metum celare vellent maxime; quis autem hos motus ab animę facultate, id est, cupidine, vel aversatione fieri negaverit?

Illos motus ab anima fieri judicamus quos boni vel mali perceptio determinat; quique huic perceptioni & hujus motivi intensitati respondent, itaut hac perceptione cessante cessent, crescente crescant, mutata mutentur; illud enim est alterius effectus, cui proportione respondet, & ex quo hujus effectus productio potest intelligi (157.) (170.) verum tremor a periculo imminente seu a perceptione mali etiam moralis proximi determinatur, corpus autem ab illo malo nequaquam afficitur; quis enim sanæ mentis crediderit corpus magis affici mechanice a visu sententiæ lethiferæ, quam a visu diplomatis venialis, & prout periculum gravius est vel levius symptomata metus sunt graviora aut leviora, ceteris paribus, atque periculo cessante cessant, &c. & si venia reo trementi nuntietur, tunc liber a majori metu, minoribus malis ab tendere aptus est, adeoque mutata perceptione mutantur motus & phœnonomena: præterea cur anima extremo periculo percita hisce motibus hostium & adstantium commiserationem sibi conciliare debeat & possit, quisque potest intelligere, cum phœnomena pathematum a summo numine instituta videantur, ut humana societas caritatis fune colligetur, unde fit ut gentes etiam quæ loquelam articulatam aliarum non capiunt, vocem pathematum ut fletus & risus intelligant: ergo quos nulla corporis mechanica impulsio, illos animæ affectio determinat motus etiam invitos, & illi ex psychologiæ principiis intelliguntur, adeoque datur in anima facultas a voluntate distincta, quæ horum motuum causa est.

252. Ex his liquet cur homo motus in ipso moraliter necessarios supprimere non possit, licet ab anima pendeant.

Etenim homo ineluctabili ferme necessitate ad felicitatem, seu constantem voluptatem propendet, & impossibile est ut sibi malum, qua malum judicatur, inferat, seu ut se odio prosequatur, docet experientia & conscientia; verum sunt motus in homine moraliter necessarii, ut motus respirationis, motus cordis, iique continuo; alii per intervalla & in certis circumstantiis, ut fęcum, urinæ egestio, potissimum in dysuria & tenesmo, nictatio, & capitis reclinatio cum oculis corpus quoddam nociturum admovetur, clamoribus auxilium advocare, cum nos urget hostis insuperabilis malitia, aut fletu, supplice vultu illius commiserationem commovere, cum nullum aliud superest perfugium. Ergo licet motus ab anima pendeant, illi non minus sunt moraliter necessarii.

253. Necessitas motus est ipsius utilitati perceptæ, & assuetudinis vehementiæ proportionalis; quoniam docet experientia sine noxa nos posse anhelitum cohibere per paucа secunda, modo sequentibus inspirationibus quod deficit magnitudine aut numero pensetur; illum per hæc secunda cohibemus facillime: verum per minutum unum aut alterum cohibito anhelitu jam lædimur, & imminet summa pectori anxietas, adeoque anima metu conturbatur, & si non sponte nostra sed aliena vi cohibeatur, ut immersione in aquam, vel laqueo collum vinciente, illam violentiam ne per unicum minutum tolerare possumus, atque cum periculum tunc temporis velocissime crescat, vel uno temporis secundo animal sic strangulatum, dentibus, unguibus, horrendis conatibus usque

usque ad virium exsolutionem reluctatur, (a) atque etiam si hisce laboribus vires citius exhauriat, sibique mortem paullulum acceleret, non minus in hoc mortis periculo satius est anceps experiri remedium, quam nullum, huicque legi potentia motrix obtemperat. Patet itaque eo magis esse impossibile a motu & conatu utili abstinere, quo conatus ille ad vitam utilior aut magis necessarius judicatur. Neque enim omnes, ait Galen. (de motu muscul.) ad moriendum sunt proclives, etiamsi infinitis malis conflictentur, & qui eo progrediuntur abire e vita cum summo dolore nolunt.

254. Millies experti sumus ab ortu quod suppressa per aliquod tempus respiratione, orta laesio & anxietas solveretur dein respirationis magnitudine vel numero adauctis: videlicet ait Galen. (de dyspnoea, l. 1.) „omnis velox motus propter urgentem fit „utilitatem & facultatem ei subservire valentem, hoc est, integram & robustam, „si nullum ex organis reluctetur, possibile „est quandoque utilitate multum urgente, „etiamsi facultas moderate debilior sit, „motum fieri velociorem; si vero amplius „debilitetur, non amplius possibile est fieri velocem, sed densam magis pro veloci fieri actionem; omnis enim densitatis „actionum unam existere causam diximus, „prioris scilicet actionis defectum, cogun„tur enim illa urgente non amplius cessare; diutius omnia haec in libro de Pulsibus sunt demonstrata.„ Sic Galen. atque cum millies experti simus utilem esse conatum in paribus circumstantiis, utcumque ab illo conatu vires exsolvantur, vi motivi praeteriti, seu assuetudinis hos motus pariter iteramus: hinc facile quisque percipit quod quo antiquior est consuetudo motus, eo illam intermittere vel illi reluctari difficilius est; sic qui propter aliquod levamen olim expertum assueti sunt nictando, vel certos gestus exerendo, illi incogitantes & inviti eos exerunt, & eo pertinacius aut majori necessitate, quo longior est consuetudo, ac quo motus ad vitam est magis necessarius. Hinc licet concludere motum cordis utpote a conceptionis puncto assuetum, difficilius sisti posse motu respirationis. Unicus homo notus est, scil. Chiliarcha Toy-

Franc. Boissier de Sauvages.

vnshend apud Cheyneum (the english Malady, pag. 307.) qui cordis motum sufflaminare sibi posset; verum & homines silvestres ex Ponticheri, teste Hombergio, & servus barbarus Galeni, respirationem sibi supprimere potuerunt.

255. Si vehemens cupido & consuetudo simul concurrant ad motum etiam vitae non necessarium, sed indifferentem, motus ab illis motivis determinati supprimi quidem, sed cum difficultate proportionali possunt, atque hi motus sine concursu voluntatis & reflexionis peraguntur; sic vino dediti necessitate morali ducti bibunt; gravidae malacia; puellae pica laborantes licet firmiter animo decreverint sal non vorare, gypsum non attingere, vix, si prae manibus id habeant, abstinere possunt, & alio etiam intentae & non cogitantes vorant; qui tabaci pica laborant, illi licet acri studio immersi pulverem naribus inspirant, pyxidem, quam consulto abjecere, in consuetis sacculis incogitantes investigant.

256. Si musculi quorum motus est summe necessarius, dudum assuetus, & cupidinis dictamini conformis, sensibus nostris ut visui non pateant, horum motus nobis nequidem attendentibus, invitis etiam mechanica necessitate fieri videtur, licet ab anima fiat; pupilla in locis obscuris ea proportione dilatatur, qua majori radiorum lucidorum copia opus est ad objecta distinguenda, adeoque cum objecta remotiora cernimus, eam dilatamus, ubi vero objecta vividiori luce collustrata, aut proximiora conspicimus, eam constringimus, simulque palpebrae superioris motus oculi motum & directionem constanter sequitur, ita ut oculo deorsum flexo deprimatur, sursum verso relevetur, atque totus oculi globus, ipsiusque crystallinae lentis, prout objecta distantiora aut proximiora cernimus, aptentur huic distantiae, ut distinctius clariusque videamus: jam vero potentia motrix, quae pro diversitate circumstantiarum numerosa instrumenta aptat, movet & dirigit in finem utilem, intelligens est, adeoque in nobis anima est; atqui licet ab anima fiant hi motus, nec cognoscuntur illi musculi, per quos fiunt, nec nervi quibus fluidum nerveum excipiunt, nec ipsi motus cum actu fiunt;

(a) Mirum videtur plurimis naturam aliquando nocere, ut ajebat Asclepiades, cum scilicet in conatibus vires exsolvit & mortem maturat, si conatus effraenes fuerint; verum inde hos conatus ab anima etiam rationali non fieri, sine jure deducunt, cum ipsamet voluntas quam animae rationalis facultatem non inficiantur, ipsaque anima pathemata, in ipsis negotiis moralibus, quorum ideas distinctas obtinet, saepe hallucinetur, & ipsi volenti sibi noceat; quot sunt qui prae metu minoris periculi in majus se fe- runt praecipites

fiunt; tantum perfentitur laffitudo, cum diutius iidem peraguntur, ut cum minutias attente perfpicimus, aut microfcopio utimur; atque nobis invitis fiunt, ut cum folem afpicimus, eaque tantum Anatomici quidam & Optici norunt non ita pridem.

257. Econtra vero motus digitorum, eorumque cum noftra voluntate connexionem percipimus, quia oculis noftris fubjacent, dum interea mufculorum ulnæ his motibus infervientium nos latet contractio, quia illi mufculi oculis non fubjiciuntur; idem dictum efto de mufculis laryngis & pharyngis, quorum plurimos ne quidem exiftere, nedum moveri noverant antiqui Anatomici; quis autem dubitat quin apte & concinne pro diverfitate tonorum & articulorum vocis, illi dato ordine, & data vi contrahantur, tum anima volente, tum pathematisaffecta, adeoque quin motus & liberrimi & mere natulales ab illis exerceantur, qui nobis tamen per vitæ totius curriculum funt ignoti, ut ignotæ hactenus omnibus fuerunt chordæ vocales illuftr. Ferrenii.

258. Non mirum itaque fi mufculi cordis, quorum motus, nifi cafum palpitationis excipias, auditum, vifumque prorfus fugit, a primordio vitæ affuetus eft, & ad vitam continuo neceffarius, nobis nec attendentibus, immo invitis fuas contractiones in fomno atque vigilia alternatim exfequantur, licet ita ab anima pendeant ut refpirationis ad inftar poffit accelerari, & a diverfis animi pathematis intendi, remitti, retardari, prout vitalis utilitas & neceffitas exegerint. Nec objiciant cordis exfecti & extracti motum aliqualem aliquandiu perftare, adeoque ab anima non pendere; his enim reponit Divus Auguftinus & Alph. Borellus caudam lacertæ refectam pariter moveri, quam tamen voluntario moveri norunt omnes: immo plurima hodie cognita funt infecta, ut polypus feu Hydra Linn. (Faunæ fuec. 1285.) cujus fingula frufta vivunt; ut vivunt fingula ova velut ovarii frufta fecundata.

259. Ad hoc ut quædam animæ facultas agat, non neceffum eft ut aliæ fimul concurrant: in fomnambulis fiunt omnia opera voluntaria, ut loquela, cantus, faltus, difcurfus concinnus, abfque eo quod fomnambulus videat, audiat, ullo fenfu, ulla memoria actorum gaudeat, vide Hiftor. relatam a nobis in Act. Acad. Parif. 1743. (a) Qui optimo valent intellectu, non omnes memoria, acumine, vifu, tactu, olfactu, non conftanti voluntate, &c. pollent; optime videmus, licet furdi, judicamus fine vifu, &c. fic & motum libertas exercet independenter a natura, & natura independenter a voluntate; pugnat cupido cum voluntate quoties aliquid volumus quod averfamur, ut cum brachium Chirurgo amputandum porrigimus voluntario, fed non fponte; (221. 224.) confentiunt cupido & voluntas cum id volumus quod cupimus, ut cum volumus manducare, & fimul efurimus; inviti nefarii patibulum confcendunt, libere tamen artus ad afcenfum movent non fponte, id eft penes eos eft non afcendere motu fuo proprio, atque natura repugnat, verumtamen afcendunt ne graviora ferant infortunia: non voluntario fcabiofus fe fcalpit, nec fponte fed coactus ab anxietate, quam fcalptus fedat; nec voluntario puerpera nifus edit ad partum neceffarios, quos natura ciet. Quæ cum ita fint, ut ab ipfis mulierculis cognofcantur, non poffum fatis demirari plures philofophos ita cœcutire, ut præfracte negare malint, quam cum omnibus non-philofophis confentire. „ Eft autem in confeffo, ait Galenus, quod nulla tinctura adeo ineluibiliter imbuitur quam affectio ad vitiofa dogmata, neque enim ullis perfuafionibus revocari poffunt in ipfis connutriti, ut cum demonftrativis methodis non eruditi fint, nec de vero, aut falfo judicare fciant, nec fine odio erudiri fe patiantur, Galen. de dyfpnœa. „ Tales funt noftro ævo, qui fi rationum momenta pacate audire velint, ex eo quod Galenus, Riverius, Stahlius plus animæ quam par eft, tribuerint, ipfi etiam quod juftum eft & debitum detrahere conantur, ficque cum horum vitia effugiunt, in contraria currunt: novi quidem plures effe qui motum cordis & refpirationis mechanice fieri contendunt; quafi vero motus voluntarius non fit mechanicus, & motus mufculorum a Borello mechanicis legibus non dum foret explicatus, fed id contendunt quod fcilicet fiat a difpofitione machinæ, fine ullo motore interno, & per vim aeris ambientis, aut alimentorum aut demum ab elafticitate vaforum; verum ea qui audacius jactitant, ut plurimum prima mechanices elementa ignorant, aut præjudicio erroneo laborant, cum fcilicet vires a machinis adaugeri, & mobile perpetuum fine motore dari contendunt, quos hic refutare non eft animus, fufficit enim in arte medica ut fciamus ita connexos effe motus humanæ machinæ cum animæ ipfius motibus, aut affectibus, ut fi ab anima reapfe dirigerentur hi mo-

(a) Narrat Galenus fe pedibus iter aliquot milliarium confeciffe, fomno tamen fepultum.

motus non alio modo prorfus fe haberent : caufarum primarum effentiam non quærimus, fed motuum machinæ; ad mentis affectus relationes inquirimus (30.) & naturæ nomen juxta fignificatum a Medicis dudum receptum adhibemus. Ceterum multis difficultatibus noftram premi fententiam non ignoramus, verum in his adftipulamur Galeno qui fic ait, ,, qui evidentibus fidem abrogat fen- ,, fus expers eft ; qui vero de dubiis prom- ,, pte pronuntiat temerarius eft ; qui autem ,, propter obfcuritatem quæ in his ineft, quę ,, etiam clara funt habet fufpecta, fcepticus ,, eft, porro qui non modo fufpecta habet, ,, verum etiam quæ clara funt propter ob- ,, fcuritatem dubiorum ftudet avertere , fa- ,, piens non eft, l. de motu mufcul. 986.

De Viribus inanimatis.

260. Omnes motus humanæ machinæ ab anima tamquam a principio fuo dependere nemo debita attentione præditus unquam crediderit; quia luce meridiana clarius eft dari motus hifce fimiles in corporibus inanimatis ut vegetabilibus, foffilibus & animalium cadaveribus, in quibus etiam dantur facultates feu potentiæ motrices his producendis fufficientes, nec datur anima.

261. Facultates illæ funt gravitas, cohæfio, feu attractio, elafticitas; & quæ ex his pendent electricitas, putrefactio, fermentatio, calor, rarefactio, diffolutio, condenfatio, &c. præterea aeris ambientis, corporumque irruentium preffioni obnoxius homo eft, atque illæ caufæ fufficiunt ad functiones animalibus & vegetabilibus communes, ut nutritionem, fecretionem, digeftionem & generationem, eo difcrimine quod illæ in animalibus adjuventur a motu mufculari qui deeft in vegetabilibus (145.)

262. ,, Ferme demonftratum effe puto (ait ,, Illuftriff. Medicus & Geometra G. Chey- ,, ne. The English Malady, pag. 90.) dari ,, in quovis animali five perfecto five imper- ,, fecto principium ex fe ipfo agens, ex fe- ,, metipfo movens: merus mechanifmus, id ,, eft, forinfecus impreffus motus, juxta cer- ,, tas leges & proportione data ad corporum ,, fuperficiem, vegetationis phęnomenis for- ,, te poteft fatisfacere; aft ad animationem, ,, feu animalium, & ne minimi quidem in- ,, fecti vitam explicandam fufficere vix un- ,, quam crediderim, atque hæc eft omnium ,, fapientiffimorum & in mechanicis verfa- ,, tiffimorum Geometrarum univerfalis fen- ,, tentia.

263. ,, Quantum motus perpetuus in machinis fit poffibilis in præfenti re- ,, rum ftatu & juxta cognitas univerfi leges ,, in me determinare hactenus non fufci- ,, pio. Exiftimo tamen quod ratione affri- ,, ctus corporum ac continuæ jacturæ quam ,, motus omnis in tellure noftra patitur, at- ,, que ratione impofsibilitatis defcribendæ ,, unius rectæ per unicum & eumdem im- ,, pulfum, motus ille perennis non minus ,, eft impofsibilis quam in præfenti aryth- ,, meticæ ftatu circuli quadratura, vel fur- ,, darum quantitatum per fractiones integras ,, feu finitas exprefsio.

264. ,, Verum quod omne animal per- ,, petuum mobile fit, ob innatum fe ipfum ,, movens principium, & internam ipfius ,, potentiam, id extra omnem dubitationis ,, aleam effe exiftimo, atque mechanice, id ,, eft, ex fola materia & motu extus im- ,, preffo, conjunctis etiam omnibus nume- ,, rorum & geometricæ viribus, cujuslibet ,, animalis viventis functiones explicare, ,, id eft, quantum concipio, verba fen- ,, fus vacua effutire & ignorantiam fuam ,, prodere. Cheyne.

265. Omne corpus refiftit motui (Vvolf. Cofmolog. 129.) fed omnis machina eft corpus, ergo & motui refiftit. Si corpus unum in alterum quiefcens incurrit, impetus in conflictu ex percufsione amiffus eft ad impetum, quem ante eum habebat, in ratione maffæ corporis quiefcentis ad maffam utriufque fimul (Cofmolog. 429.) motus ergo machinæ impreffus ab alio corpore partim amittitur; fic fi columna fanguinis alteram quiefcentem impetat ipfi æqualem, dimidia motus quantitas ex hoc conflictu amittitur. In congreffu corporum imperfecte elafticorum vis viva quæ amittitur eo major eft, quo elafticitas magis a perfecta recedit; demonftrat S' Gravefandius, immo corpora perfe&e elaftica de fua motus quantitate amittere demonftrat (Vvolf. Cofmolog. 465.) Cum itaque organa corporis humani fluida fint, mollia & elafticitate fenfibili deftituta; atque firma, ut cerebrum, pulmo, hepar, adeps, imperfectifsime fint elaftica, certum eft maximam virium ipfis impreffarum partem continuo deperdi.

266. Vegetabilia vafis æque elafticis, ac homo, prædita, & iifdem aeris ambientis actionibus ac nos expofita, tantum vegetant, fecernunt, nutriuntur, & generant, atque horum omnium motuum ratio in actione folis, & aeris athmofphærici poteft haberi; quia vegetationis, fecretionis, &c. intenfitas eft proportionalis viribu

ribus expanfivis & diffolventibus atque electricis, quas folis calor ipforum fuccis impertit; unde crefcente calore crefcunt, & decrefcente, ut hieme, decrefcunt illæ functiones; verum motus mufcularis cordis, pectoris, artuum nequaquam refpondent actionibus folis, aeris & aliarum virium corporearum, fed refpondent motivis ab anima perceptis, ejus cupidini, averfationi, voluntati & noluntati, adeoque functiones animales dependent a principio animalibus proprio; vegetabiles vero ab alio animantibus & vegetantibus communi.

267. Imperium animæ in cor directe ex obfervatis fequentibus demonftratur. Homo qui vehementer animo perturbatus, & ex improvifo perterritus fuerat, per aliquot horas frigidiffimo fudore diffluxit, & pulfum modo exilem, modo nullum habebat, deinceps vero fedato animi motu cor & fanguis fuos naturales motus gradatim recuperabant, & tales per horam ftabant animo prorfus pacato, rurfus illi motus evanefcebant, & per femihoram veluti moribundus ille videbatur homo.

Alteri valida & voluntaria crurum & brachiorum extenfio pulfationes cordis viginti intra minutum folitis addebat, fimulque ita erat exiguus pulfus, ut vix diftingui poffet: in homine quiefcente pulfationes 34. circiter quovis minuto, vel bifmille per horam numerabantur; fed cum totis viribus cucurriffet, earum numerus a 64. ad 150. intra minutum, adeoque ad 9600. intra horam affurgebat, fere quintuplo frequentiores erant.

Cum homo moveri incipit, pulfus ftatim folito minor evadit; dein fenfim crefcit & per motum incalefcit: cachinnus pulfum acceleravit 25. pulfationibus in minuto; & cum ille homo voluntario refpirabat ter vel quater velocius folito, numerus pulfationum additus in minuto erat 13. vel 14. circiter: Tuffis, deglutitio, lectio alta voce, pulfum accelerant; ergo motus cordis vel mediate vel immediate ab animæ affectibus & facultatibus mutatur: hæc Br. Robinfon, Animal OEconomy prop. 21. Martinus Lifter dum de cochleis agit, obfervat illarum corculum identidem & per intervalla inæqualia a motu ceffare, dein vero cum animal motum quemdam artuum ut antennarum vult exerere, cor illius velut ex ipfius arbitrio ftrenue moveri; innumeris obfervatis conftat tefte Cheyneo Engl. Mal. pagin. 68. motum cordis ab anima prout diverfis pathematis eft affecta vel intendi, vel fuf-flaminari: vide Nicolfii orat. de anima medica.

268. In omni humanæ machinæ mutatione morbifica ita affici animam antumavit Divus fenex, & pathemate percelli, ut morbum per moleftiam, feu animæ ingratam fenfationem definiverit; & quotidiana docet experientia nullum effe morbum, fi deliros excipiamus, in quibus anima non molefte afficiatur tum debilitate contriftata, ut in febrilibus, evacuatoriis, & paralyticis; tum dolore, ut in inflammatoriis & dolorificis; tum metu perculfa, ut in foporofis & convulfivis; tum mœrore confumpta, ut in cachecticis & chonicis; fed in ipfis deliris morbis, ut mania, melancholia, hydrophobia, diris pathematis animam agitari norunt clinici, adeoque inconcuffum manet in omni morbo aliquod animi pathema comitem individuum adjungi.

269. Non folum itaque directe probatur animam, utpote corporis, amicam pravo ftatu molefte affici, adeoque cum potentia motrice fit prædita, & malum averfetur, huic morbificæ caufæ pro viribus reluctari, verum etiam probari poteft potentias corporeas, & machinæ difpofitionem ad morbofos conatus edendos non fufficere, atque mechanicam morborum, ut ajunt, explicationem legibus motus reluctari, quod exemplis fequentibus patebit.

270. Sit tuffis in exemplo: eam in fubita & fonora expiratione confiftere norunt omnes, atque ejus occafionem effe pus, fanguinem in pulmonibus effufum, vel pulverem, aquæ, lactifve guttulam inter ridendum in pectus illapfam, vel tubercula, phlegmonem, aliudque vitium in trachea, vel pulmone enatum; contendunt autem Afclepiadæi, qui mechanicam fectam amplexantur, illud ex eo fieri, quod aquæ v. g. guttula premendo nervos tracheæ proritet influxum fluidi nervei, mechanica neceffitate adauctum verfus mufculos expiratorios, unde horum contractio & tuffis.

271. Illa theoria peccat in leges mechanices; vis etenim guttulæ rimam glottidis partim obturantis nil aliud eft quam illius pondus, adeoque infinite parva refpectu vis vivæ totius pectoris ad tuffim excitandam neceffariæ: moles enim pectoris, immo corporis in tufsi fat velociter concutitur, eftque pluribus millionibus major pondere guttulæ; jam vero fi moles guttulæ per velocitatem fuam initialem multiplicetur atque confferatur moli totius machinæ concuffæ per fuam velocitatem multiplicatæ, immenfa certe eft difparitas; ergo impofsibile eft a mole

mole guttulæ hanc fucceffionem corporis fieri ; certiffimum fiquidem eft in mechanica pondus per machinam motum , & in fuam velocitatem ductum , numquam effe majus mole movente in fuam velocitatem ducta ; ut quifque mecaniches principiis imbutus apprime novit, & ex vectis theoria liquet.

272. In vecte aqueo , ope tubuli exilis aqua pleni, & veficam ipfi conitnuam replentis , pondera immenfa quidem attolluntur , verum tanto tardius elevatur pondus , quam ipfa aqua intra tubulum fluit , quo tranverfa veficæ fectio amplior eft tubuli fectione, atque vis viva aquæ in tubulo non minor eft vi viva ponderis , dum elevatur , atque hoc ipfo exemplo ad cafum allatum fponte applicato , fequitur theoriam quam impugnamus effe hydraulicæ contrariam, & prorfus abfurdam.

273. Si quis ad vim in aquæ guttula expanfivam, & vi pulveris pyrii fimilem confugiat , ut ejus energiam intendat , is non folum ineptum figmentum fomniat , verum eo etiam conceffo , non minus ftant principia mechanica allata : atque fingendum rurfus erit toties mirum in modum explodi hunc pulverem pyrium , quoties tuffis iteratur, quod per intervalla revertitur, & hoc fine ratione fufficiente fieret , quod eft abfurdum.

274. Supereft ut illi mechanici confugiant ad mechanices leges non folum hactenus ignotas , verum cognitis hactenus prorfus oppofitas ; nec defunt qui tales leges quondam inveniri poffe præfumunt , ut fuis dubiis fidem faciant; verum ufquequo leges illæ detectę fuerint, certum eft theoriam eorum circa tuffim, aliofque motus fympathicos effe principiis cognitis contrariam , adeoque anti-mechanicam , & præterea non arduum foret probare leges mechanicas univerfales non minus effe neceffarias quam Arythmeticæ , & Geometriæ principia . Ill. Bernoulli, act. petropol. T. 1.

275. Si fluidum, condenfatione & rarefactione, atque attractione omni fepofita, per tubum conicum progrediatur, & eadem trans quamlibet fectionem hujus quantitas eodem tempore prætereat , velocitatem in bafi effe tanto minorem velocitate in apice , quanto ipfius fectio ab illius fectione fuperatur; hoc eft principium ęque certum , ac certum eft duo his fumpta effe idem ac quatuor . Idem de aliis generaliter acceptis mechanices principiis dictum puta ; verum quæ neceffaria funt, fecus effe non poffunt, adeoque ea principia ab aliis quondam everti poffe prorfus impoffibile eft.

276. Ut theoriæ abfurditatem ulterius perfpiciamus , advertendum eft fingi gratis a pfeudo-mechanicis nervos alios voluntatis , alios vero mechanifmo fubditos , & amborum fila intime fingulis & minimis partibus intertexta; cum enim videant tuffim pro lubitu ab anima excitari , atque etiam tuffim nobis invitis procreari, inde colligunt tuffim mechanicam, ut ajunt, feu automaticam per organa voluntati fubdita fieri nequaquam poffe, quod principium dudum confutaverat Galenus (242-256.) atque fic entia citra neceffitatem , & verifimilitudinem multiplicare coguntur; nervos autem nullos effe tantum motui, & nequaquam fenfui miniftrantes demonftrat fenfus ex tenuiffima acicula ubivis impacta oriundus.

277. Si diverfos multiplicefque examinemus refpirationis motus, eos fere in infinitum variabiles effe videbimus; nam & tonorum diverforum , quos auris diftinguit, numerantur 9632. (Sauveur Act. Acad. Parif.) qui finguli iterum quoad vim variare poffunt, & præterea funt fufpiria, gemitus, fingultus , fletus, fternutamenta , ftertores , ofcitationes , rifus , cachinni , clamores , cantus fimplex & modulatus, & infinita loquelæ feu vocis articulatæ difcrimina , quæ fingula funt diverfæ expirationis fpecies, & determinatum organorum motum expoftulant; ex illis tuffis eft unica & determinata expiratio , ita ab aliis diftincta , ut nemo tuffientem cum ridente , fingultiente , cantante, &c. confundat.

278. Nullum eft in ampliffima verficularum pulmonarium fuperficie & tracheæ ductu punctum , quod a pulvifculo , cruore , pure, &c. effufio, tumore quovis preffum tuffi occafionem non præbeat , adeoque nullus eft nervus, nulla fibra in his partibus , quæ & tuffi & fingulis aliis infinitis numero motibus non miniftret ; cum autem illapfa in tracheam aquæ guttula fit ratio cur ea potius premat organa tuffim excitaturam, quam organa rifum, fingultum, ofcitationem , cantum, &c. producere apta , fi ea omnia mechanice peragantur , machinæ enim femper & neceffario quidquid agere poffunt exfequuntur; nulla eft pariter ex mechanicis ratio, cur aquæ guttula inter ridendum infpirata tuffim folummodo conftanter excitet , immo demonftrari poteft ex probabilitatum calculo eam numquam hifce pofitis excitandam fore; abfurda funt itaque principia in hoc abfurdum deducentia.

279. Si ex pluribus æque poffibilibus unum conftanter contingat data certa conditione in machina , cui principium movens

& in-

& intelligens præfſe compertum eſt, illius caſus fieri delectum a principio illo intelligente neceſſarium eſt. Cum enim nihil fiat fine ratione ſufficienti, atque in illa machina animata nullus ex his caſibus potius determinetur a mechaniſmo quam alter, cum tamen unus conſtanter determinetur, is a principio intelligente determinari debet, atque id ita fieri in humana machina probant ſequentia.

280. Aquæ ſcilicet guttula cordis vocalibus adhærens rimam glottidis ſua viſcoſitate partim obturat: ſit dimidia pars obturata, tunc iiſdem viribus expiratoriis nonniſi dimidia conſueti aeris pars poteſt expirari ex legibus mecanichis, data enim eadem vi embolum pellente effluentes quantitates ſunt ut orificia; verum in illis circumſtantiis eadem aeris inſpirati quantitas duplo diutius in pulmone remanens & incaleſcens, duplo minus ſufficiens evadit tum refrigerando ſanguini, tum auferendæ ſecum calidæ pulmonum exhalationi, atqui imminuto ſanguinis pulmonaris refrigerio, & ejus halitui ſuppreſſo conſtanter ſupervenit moleſtia, & anxietas, quę ſola & iterata, vel ampliori aeris frigidiuſculi inſpiratione poteſt ſublevari, ſi ſenſus vigeat, ut docet cujuſvis experientia, adeoque vires reſpiratoriæ intenduntur ad iterandam & augendam inſpirationem.

281. Quantum intendi debeant vires reſpiratoriæ, ut duplo major aeris copia dato tempore reſpiretur, docet hydraulica; vires enim emboli debent creſcere quadruplo ut eadem per orificium duplo minus inſpiretur vel expiretur aeris quantitas (Hæmaſtat. Gall. pag. 312. n. 80.) atque ut ſexdecies major vis impendatur, ut ſub illis circumſtantiis duplo major aeris copia reſpiretur (ibid. n. 92.) adeoque ſexdecuplo major vis impendenda venit, quod potentiam motricem exſolveret, nec efficaciter illi diſpnœæ obviam iret.

282. Verum ſi ſemel aut bis vires expiratoriæ multum intendantur ad accelerandum aeris effluxum, tunc adaucto aeris prætereuntis in guttulam aquæ obſtruentem impetu, poteſt vi aeris illa guttula foras extundi, & ſic unico vel altero conatu materia morbifica & moleſtia tolli; natura itaque repetitis tentaminibus olim erudita hunc conatum ſeu tuſſim ſalubrem, licet in certis caſibus inſufficientem excitabit cum brevi adeoque mediocri virium diſpendio.

283. Hinc ſequitur eo vividiores fore conatus, data eadem potentia motrice, quo major fuerit & reſpirandi neceſſitas urgens, & homines ſenſibilitas aut meticuloſitas; ſi enim illud obturaculum majorem aeris inſpirandi quantitatem intercipiat, conatus erunt promptiores & magis coacti; ſi minor intercipiatur aeris copia, homo poterit pro lubitu tuſſim differre aut longius intermittere, atque interea urgentioribus negotiis defungi, ut docet experientia. Si ceteris paribus homo olim inde moleſtiam expertus, ſuffocationem, licet minime impendentem, metuat & nimis ſenſibilis ſit, ut ſunt convaleſcentes, hyſtericæ, delicatuli, puſillanimes, illico & vividam & pro potentia magnam tuſſim excitabit, atque ex levi guttulæ reſiſtentia ſummo metus pathemate, ſummo angore, in facie & geſtu expreſſo, percelletur.

284. Hinc etiam ſequitur quod ſi guttula aquæ ita ſit poſita, ut minorem aeris quantitatem intercipiat, aut æger ob minorem ſanguinis fervorem non tanto ſanguinis refrigerio indigeat, ſimulque magnanimus ſit & tranquillus, vel ſomnolentus, vel debita papaveracei hypnotici doſi ſedatus, tunc eadem data vi guttulæ nervos prementе, vel rara, vel nulla tuſſis exoriatur. Sic pthiſis & catarrhoſis noctes pacatas ſyrupus de papavere conciliare ſolet, non materiæ morbificæ vim minuendo, ſed principii ſentientis moleſtiam tollendo. Sic a gravi nuntio, vel negotio ſuperveniente tuſſis, ſingultus quotidie ceſſant, eodem mechaniſmo ſuperſtite, ex eo ſolum quod majori moleſtia minor obſcuretur, & quod principium intelligens urgentiori neceſſitati debeat occurrere.

285. Confuſa perceptio mali pariens moleſtiam, confenſus Latinis vel compaſſio, Græcis *ſympathia* dicitur; ideo autem anima moleſtatur ſive compatitur affectibus corporis, quia huic machinæ ita ſociata eſt, ut ab ejus bono ſtatu lætetur, a pravo vero ingrate afficiatur, & ſic ejus voluptas, adeoque hujus vitæ felicitas ex corporis integritate, robore, forma dependeat.

286. Cum autem in anima ſint facultates motrices, ea non incaſſum eas perſentit moleſtias a cauſis morbificis, ſed ipſis amovendis aliquatenus pars eſt, maxime certe & commodiſſime ſi ſint externę; ſic ſpinam digito infixam dentibus, unguibus, inſtrumentis avellimus; incommode vero, ſi ſint internæ, quia non ita præſto ſunt muſculi & organa cetera motus, nec via exitui facile patet. Sic ſi fuerit venenum in ventriculo, vix quidquam manus præſtant, niſi premendo epigaſtrium, ſola vis muſcularis ventriculi foras ano vel cato materiam morbificam poteſt amandare, verumtamen alia ſuppetunt auxilia; tunc enim uber ſalivæ & liquidi gaſtri-

gaftrici proventus, uber potus, quem fitis imperat, materiem demulcet, vel huic vehiculum fuppeditat, unde vomitus juvatur, fimulque potentia refpiratoria, mufculi abdominales adjuvant, immo mufculi, qui truncum inclinant, ad hoc ut faciliusex ftomacho venenum cum fuo vehiculo poffit eliminari, nobis volentibus, vel invitis concurrunt.

287. *Leges* itaque *fympathiæ* quæ apud plurimos funt verba inania, funt propofitiones rationi conformes juxta quas potentiæ motrices, ut libertas & natura, fuas operationes in œconomia animali conftanter exfequuntur. Leges illas quotidiana promulgat obfervatio.

288. *Lex prima*. Natura & libertasin hominis longævitatem pro machinæ ftatu & fuis viribus confpirent.

289. *Lex fecunda*. Libertas externas & intellectu perceptas noxas tum phyficas, tum morales amoveat; internis natura profpiciat; naturæ funt morborum medicatrices. Hipp. epid. 7.

290. *Lex tertia*. Urgentiori periculo occurrendum eft, adeoque prout nobilius organum afficitur, & noxa gravior eft, conatus quidam intendantur, neglectis ceteris, aut major virium quantitas abfumatur, anceps potius experiundo conamen quam ullum.

291. *Lex quarta*. Illa organa ad operationem concurrant, quæ fini obtinendo magis apta funt, & in gravi ac urgenti periculo labor fit continuus, in minus urgente detur intermiffio laboris, vel remiffio ad vires recuperandus neceffaria.

292. Harum legum exempla aliquot attulimus (251. 256. 280.) & fundamenta, plura in fequentibus prolaturi; modo bina ab Illuftrifs. Boerhaavio mutuari licet. „ Vix „ alieni quid natum in vivente, aut extrin„ fecus in illud fufceptum furtim licet; o „ quæ molimina vomitus aliarumque expul„ fionum per alvi, veficæ, cutis vias! quæ „ excitationes attractionefque humorum ad „ mali fedem, ut diluat, abluat, detergeat, „ leniat, proturbet noxiam! qui febriles im„ petus ut expellant, enervent, invertant, „ maturent materiam morbificam, vel ut fe„ cernant fincero, quod corrigi nefas, de„ inde ut novis turbata, dein iifdem feren„ dis natura affuefcat! Febrim laudamus Me„ dici inftrumentum feliciffimum, quo na„ tura perficit mille morborum acutorum & „ diuturnorum aliter incurabilium fanatio„ nem perfectiffimam, &c. Guttula aceti o„ culi membranam externam attingat, certe tenellam læderet: fed fidelis cuftodia li„ mina fervat, dolor vi convellit orbicula„ rem palpebrarum mufculum, ille bulbum „ oculi ad glandulam lacrymiferam appri„ mit, exprimit laticem, cujus leni copia „ aceti acre temperat & infarctum tuto ejicit: „ hæc & plura Boerhaav. orat. 8.

293. Qui mechanicam ignorant, illi facile in animum inducunt fuum ut credant a machinis vel exiguam potentiam maximos effectus præftare poffe, atque cum vires mortuas ac vivas non diftinguant, ex eo quod fumma pondera ope machinæ per exiguam vim fuftineantur, vires productas, feu effectus viribus impenfis feu caufis multo majores exiftimant. „ Non defunt qui putent „ machinam excogitari poffe, cujus ope mi„ nimo labore maxima v. g. aquæ quantitas „ ad quamcumque altitudinem (adeoque „ quantacumque velocitate) elevari poffit, „ & animum excruciant fuum in anquiren„ dis rotis, vectibus, ponderibus appenden„ dis; fed operam perdunt, neque audiendi „ funt hujufmodi promiffores cum magni „ quid fibi videntur inveniffe: eadem exi„ ftente potentia abfoluta, dico omnes ma„ chinas, quæ nullas patiuntur frictiones, & „ quæ nullos motus ad propofitum finem in„ utiles generant, eumdem effectum præfta„ re, neque unam alteri præferendam effe de„ monftrat celeb. D. Bernoulli Hydrodyn. „ pag. 166. Hift. Acad. Parif. 1703. pag. 100. Atque in machina hydraulica perfectiffima, cum maximum quem poteft effectum exerit, vis abfoluta fluidi motoris eft ad vim fluidi feu ponderis in motum acti ab illa, feu ad effectum ut 27. ad 4. circiter, ut 7. ad 1. ibid. pag. 195. Seu maximus effectus ab impulfu fluidi eft ad potentiam abfolutam, qua machina movetur ut 4. ad 27. atque fi perfectiffima fupponantur humana machinamenta, in his tamen movendis ex feptem virium gradibus fex fere abfumuntur antequam effectus oriatur ad propofitum finem utilis. Quæ cum vera fint, quanto in errore verfantur illi qui ex machinarum difpofitione, & multiplicatione fæpe fictitia, motus cordis pulmonis ex vi materiei femel impreffa & exigua deducere conantur. Quam abfurdi qui ex refiftentia oppofita tamquam ex caufa motus incrementum deducunt! quam deploranda ars medica quæ tam falfis innititur principiis! vide Ill. Euler. Act. Berolin. 1752. pag. 199.

294. Piget me certe ac ferme pudet diutius eorum opiniones confutare figillatim, examinatis viribus inanimatis, ut gravitate, elafticitate, quas humanæ machinæ functionibus

nibus omnibus explicandis aptas fupponunt pfeudo-mechanici; præcipuos circa id argumenti errores indicaffe fuffecerit.

Gravitas vis eft materiei quantitati proportionalis, quæ continuo deorfum noftri corporis partes fluidas folidafque urget: hinc fit ut illico gravitate humi procumbant, qui fyncope corripiuntur, quia ceffante illico omnium mufculorum contractione, nil obftat gravitati; verum quandiu viget illa contractio, ut dum ftamus vel ambulamus, ea gravitas a vi mufculari multum fuperatur. Sic quandiu cor viribus integris fanguinem in circulum promovet, vis gravitatis fluidorum fere pro nulla habenda eft, & inde etiam fit ut licet fanguis continuo deorfum premat, interea quandiu vigent vires cordis non magis ingurgitet fenfibiliter cerebrum, cum, homine jacente, gravitas fanguinem a cerebro non revellit, quam cum caput eft erectum. Aft fi vis contractiva cordis multum fit imminuta, quoniam vis gravitatis fluidorum femper eadem in fe, jam cum vi mufculari cordis rationem multo majorem obtinet, tunc temporis fluida deorfum a gravitate detrufa partes inferiores diftendunt, maxime fi fanguine diffoluto lympha ab eo facilius feparetur; inde pedum repentina in afciticis & chloroticis intumefcentia, quam foli majorum venarum preffioni ab obftructionibus vel lympha in abdomine effufa perperam adfcribunt, omnia autem phœnomena a fola gravitate pendentia tam accidunt in cadaveribus quam in vivis animalibus, ut Anatomici norunt: cadavera enim in amphiteatris per noctem fufpenfa mirum in modum partibus imis intumefcunt.

295. Elafticitas eft vis, qua corpora compreffa, fi vis comprimens ablata fit, fefe in priftinum ftatum reftituunt, abfque eo quod illa figuræ reftitutio nec vi mufculari, nec gravitati tribui poffit. Vis elaftica eft æqualis vi flectenti, quandiu elater ulterius comprimi vel inflecti poteft; adeoque perftante vi premente in eodem gradu, vis elaftica cum ipfa premente in æquilibrio permanet.

Hoc ignorare videntur qui motus alternos vaforum a fola vi elaftica deducere conantur, & qui etiam, ad hujus figmenti defenfionem, elaterem perfectum in vafis fingunt, ut horum motum perennem explicet; verum præterquam quod abfurdum eft effe eumdem eumque perfectum, feu maximum elafticitatis gradum in diverfis ejufdem hominis vafis & folidis, ut in corde & cerebro, renibus & placenta, tendinibus & adipe, aorta & lymphaticis, immo & in diverfis hominibus, ut in fœtu & adulto, cum tamen vel levif-fimus pulpæ cerebri & placento contactus contrarium doceat: Quis non videt ea vafa fortius ab ira, debilius a metu moveri, licet elafticitas eadem fit; atque proinde, ratione vaforum motus ab elafticitate deduci. Mirum quod in vafis fanguine ingurgitatis aut vifcido liquido diftenfis & infarctis motum contractivum fortiorem, qualis eft in phlegmone, ab elafticitate deducant, cum corpora eo lentius & tardius fe reftituant quo majori vi diftenfa retinentur. Vitrum & ebur certe multo majori elafticitate pollent quam arteriæ & venæ, & tamen una decima quinta parte abeft a perfectione eorum elafticitas, immo demonftrante Ill. Rizzeto; in Act. Acad. Bonon. perfecta elafticitas nonnifi maffis indefinite parvis, ut moleculis lucis competit; quam tamen molliffimis & maximis vifceribus noftri adfcribunt Theorici.

296. Quæ impulfionem fpectant; fufius profequemur, dum agetur de morborum convulfivorum theoria, ubi motus fympathicos non ex motu femel forinfecus impreffo, & cœca mechanifmi neceffitate, fed ex providæ naturæ potentia motrice deducemus; unicum hic argumentum adducemus ex pathematum effectibus defumptum, adverfus eos qui omnia mecaniche explicare conantur.

Docet cujufvis experientia plures homines ex alterius quem oderint aut defpexerint vifu facile irafci, ita ut ex omiffa falutatione, ex confpecta epiftola procaci, ex omniffo refponfo, febre, calore motibus violentis & fpafmodicis fere corripiantur.

Ora tument ira, nigrefcunt fanguine venæ;
Lumina, gorgonæo fævius angue, micant.

Qui ea phœnomena ex motu machinæ forinfecus impreffo eruere contendunt, in prima mechanices elementa turpiter impingunt, & vix feria refutatione digni funt, nam cum omiffio falutationis & refponfi fit meræ privationes feu nihilum, ea machinæ utcumque folerter difpofitæ motum impertire poffe, abfurdus qui dixerit; verum eos motus independenter a voluntate fieri norunt omnes, unde primi iræ impetus non imputantur; ergo evidens eft eos principio interno tum fentienti tum moventi tribuendos effe; verum in ira motus cordis ingeminatur, febris fugax accenditur, refpiratio velox & frequens exeritur, adeoque illud principium motus & fen-

fus magnum habet in cor & pulmones imperium.

297. His argumentis preffi pfeudo-mechanici in fcepticorum partes tranfeunt, & his reponunt nobis ignotum effe prorfus modum, quo in corpus agit anima; verum non magis fcimus quo pacto agat illa in motibus voluntariis; anne inde fequitur eam non agere? nec magis novimus quo modo gravitas, elafticitas, cohæfionis caufa agant, num ideo corpora non gravitant, elafteria non premunt, nec adhærent corpora? Concludamus itaque cum Mechanicorum Principe Alph. Borello: „ quod principium & caufa effectiva motus animalium fit anima, quod nemo profecto ignorat, cum animantia per animam vivant, & durante vita motus in eis perfeveret; extincto vero animali, id eft, non amplius anima operante, machina animalis omnino iners & immobilis relinquitur: quod multiplices & plurimæ animalis actiones fiant electione, feu naturali appetitu quodam animalis, hoc quoque ut evidentiffimum ab omnibus admittitur: manifeftum eft quoque cognitionem & appetitum per fe tantum animalis partes non movere & impellere, fed opus habere inftrumentis neceffariis & facultatibus, ut locomotiva, &c. Borell. de mot. anim. p. 1.

298. Huic opinioni non folum adhæferunt quotquot in hocce Lycæo floruere ante hoc ultimum fæculum Antiftites celeberrimi, ut Gordonius, Joubertus, Riverius, Dulaurentius, &c. verum & in hoc Sanctorum Patrum dogmatis, ut D. Auguftino, ipfiufque Ecclefiæ doctrinæ adftipulamur; omnes enim Orthodoxi unanimiter pronuntiant animam rationalem effe vitæ humanæ principium; Catech. Monfpel. p. 1. S. 1. cap. 2. Nec parvi facienda, ut quidam putant, ea mutua principiorum concordia; nihil enim in Philofophia verum effe poteft, quod in Theologia, Jure, aliave fcientia falfum fuerit; cum veritas una fit, repugnante licet Luthero & Averhoe.

299. Hactenus de facultatibus & earum viribus, quæ funt omnium actionum & mutationum hominis principia: cum autem in confeffo fit eadem principia *quæ in fano faciunt actiones fanas, ipfa in ægro morbofas facere*, de viribus, quæ harum principia funt agere oportuit, ut morborum caufas intelligeremus; his itaque fundamentis innixi deinceps fymptomata enucleare conabimur.

De Morbum principiis.

300. *Phænomenum* id omne eft quod in fenfus incurrit, vel inde quam proxime deducitur, Boerhaav. inftit. 875. Morbofum phænomenum, feu *fymptoma*, eft quæcumque functio vel qualitas, quæ alio modo fe habet quam in fanitate, feu quidquid evidenter mutatum & a fanitate alienum obfervatur. Qualitates fæpe quidem mutantur a viribus inanimatis, feu ab iifdem quæ vegetabilibus communes funt; ficque nulla eft qualitas vitiofa quæ in cadaveribus vel exiftere vel etiam excitari non poffit; cadaveris enim partes intumefcere poffunt, & colores alienos adipifci, & odores novos emittere, & exficcari, & indurefcere, & omnes mutationes cachecticis morbis effentiales fubire.

301. Verum functiones morbofæ ut febris, dolor, convulfio, paralyfis, multiplex evacuatio, quæ fcilicet a mufculari vifcerum motu dependet, nequaquam fine virium animalibus propriarum concurfu poffunt fieri, unde patet vires tum animalibus tum vegetabilibus inhærentes effe principia morborum omnium fæpius combinata, illæ quidem a principio intelligente diriguntur, iftæ vero neceffitate mechanica tantum agunt. Si quis aeri v. g. frigido fuerit expofitus, & inde febre corripiatur, evidens eft principiis, ut ajunt, mere mechanicis adfcribendam effe cutis condenfationem, vaforum conftrictionem; hinc pallor, frigus, ficcitas, & afperitas cutis, digitorum rigiditas, refiftentia ad motum, nec non fanguis coagulatio, vifciditas, refiftentia major; quod idem eventurum eft, fi a venenis quibufdam intus affumptis morbus oriretur.

302. Verum fenfus frigoris, horrores, fpafmodici artuum fubfultus, dein vero virium cordis augmentum, & inde fubfequens pulfuum vigor, frequentia, febris, calor viribus animalibus adfcribi debent, ita ut vix magnus foret error, fi diceremus morbos omnes fere a virium utriufque generis concurfu produci, ita tamen ut materiem morbificam fuppeditent vires inanimatæ, eam vero aggrediantur & impugnent vires animatæ; unde quifque percipit quid veteres intellexerint, cum dixere *morbum effe naturæ luctam cum materia morbifica*, fic fumpto veneno cauftico alia fymptomata materiæ morbificæ tribuenda funt, ut dolor ventriculi, calor deurens huc relatus; alia vero funt naturæ conamina huic veneno mitigando, vel ejicien-

ejiciendo apta, ut uber falivæ proventus, cardialgia, quæ ventriculi conftrictionem denotant, naufeæ, & vomitiones, quibus cum muco gaftrico venenum foras amandatur: Ratione itaque caufæ alia funt *fymptomata materiæ morbificæ*, alia vero *fymptomata naturæ* afcribenda; ex horum concurfu morbus eft conflatus.

303. Omnium itaque fymptomatum principium eft vis quæcumque fanum hominis ftatum ita mutans ut ille minus perfectus evadat: feu vis fanas functiones & qualitates immutans in alias; nulla enim mutatio fieri poteft fine vi motrice, vel refiftente, quia omnis mutatio actio eft, cujus caufa vis eft.

304. In omni morbo caute diftinguenda funt ea quæ patent, feu in fenfus tum ægri tum Medici incurrunt, ab illis quæ eos latent; & quæ vel conjecturali vel certo ratiocinio dignofci tantum poffunt; priora funt *fymptomata*, pofteriora funt fymptomatum *principia interna*, ex quibus fcilicet fymptomatum poffibilitas intelligitur. Sic in peripneumonia omnis mutatio confpicua in functionibus, ut tuffis, febris, dolor, exfpuitio cruenta, fudor, jactatio, &c. & in qualitatibus, ut calor, rubedo, humiditas cutis, &c. fymptoma eft; omnis vero actio interna ut arteriarum pulfus, pulmonum conftrictio, dilatatio: cruoris in pulmones impetus, fluidi nervei influxus, atque omnis mutata tum fluidorum tum folidorum difpofitio, ut fluidorum vifciditas, acrimonia, folidorum tenfio, laceratio, &c. eft fymptomatum peripneumoniæ principium internum.

Ex his principiis atque caufis alia funt quæ nocent omnino corpori, ut actio veneni, cacochyliæ, vifcidi, acris, vulnus, preffio externa, verbo obices & ftimuli, & ea *noxia* appello, ut diftinguantur a libertatis & naturæ conatibus, qui licet fymptomata multa critica v. g. producant, tamen fi non eventu, faltem fcopo funt utilia morborum principia. Sic venenum deglutitum eft vomitus principium, occafio, fed noxia; ventriculi contractio ad id expellendum, eft principium vomitus ejufdem, fed utile & falutare.

305. Principia morborum externa funt vires corporum quorumvis quæ fua preffione, vel actione valent corporis qualitates ac functiones mutare, ita ut a fanitate recedant; huc pertinent aer, ignis, aqua, animalia, foffilia vegetantia quatenus exterius applicantur, aut intra primas vias fubfiftunt: primæ enim viæ notante Pitcarnio quafi extra corpus habentur, feu corpora extranea recenfentur, fi aliunde in eas devenerint, ut vermes, alimenta, nec inter corporis partes recenfentur.

306. Morbi alii funt magni, alii vero parvi, morborum vero magnitudo æftimatur ex fymptomatum gravitate, intenfitate, numero, extenfione & duratione.

307. Symptomatum gravitas æftimatur, ceteris paribus, ex ufu feu neceffitate organorum, quorum hæc fymptomata funt functiones mutatæ. Sic palpitatio, fyncope, quæ cordis motum læfum defignant, funt fymptomata graviora claudicatione, quæ motum cruris læfum indicat, inquantum motus cordis ad vitam eft magis neceffarius motu cruris: quo plures functiones ex unius organi bono ftatu dependent, eo illius organi læfio gravior cenfetur.

308. Intenfitas fymptomatis ex hujus gradibus æftimatur; fic qui duplo, triplo frequentius refpirat altero, is difpnœam duplo, triplove intenfiorem patitur: qui molem corporis fui duplo rariufve movere valet, is debilitate duplo intenfiori affligitur.

309. Numerus fymptomatum quo major eft ceteris paribus, eo major cenfetur morbus; five eadem organa afficiantur, five diverfa; fic in morbo acuto, fi delirium, convulfio, dyfpnœa, naufea, febris fimul adfint, morbus major eft quam fi alterutrum adfuerit.

310. Extenfio fymptomatum ejufdem fpeciei æftimatur ex numero partium ab illis detentarum, atque earum fpatio; fic fcabies totam cutim afficiens, immobilitas omnium artuum morbum majorem conftituunt, quam fi pars tantum his afficeretur.

311. Demum duratio feu pertinacia fymptomatis, ejus magnitudinis, ceteris paribus, menfura eft; fic quo diarrhœa longius perfeverat, eo major morbus eft.

312. Omnis morbus eft imperfectio, adeoque malum; verum omnis mali perceptio intuitiva mœror eft in principio intelligente & cognofcente; ergo morbum omnem comitatur mœror feu moleftia; unde morbus ægritudo (*a*) ægrimonia nuncupatur; in mor-

(*a*) Ægritudo eft ftatus vitæ imperfectus feu imperfecta functionum & qualitatum omnium confpicuo in longævitatem, duplicis vero generis eft ægritudo, materialis feu *vitium* fluidorum, & folidorum five confpicuum five inconfpicuum, five exiguum, five notabile: & ægritudo formalis quæ *morbus* eft, feu fymptomatum notabilium & connexorum concurfus.

morbis tamen deliris, soporosisque mœror ægri non semper innotescit.

313. Homo malum necessario aversatur, quatenus tale ipsi videtur, adeoque in omni ægro datur ægritudinis aversatio, aut quod eodem recidit, sanitatis cupido quamdiu sanæ mentis est, & sanitatem inter bona numerat.

314. Verum perceptio licet confusissima ægritudinis aut mali est motivum quo ad illud malum abigendum & pro viribus impugnandum determinantur facultates motrices; omnes enim cum partium fabrica ad totius conservationem mire conspirant (123.) adeoque cum status partium mutari possit in meliorem a libertate, si de externis agatur, a natura, si de internis quæstio sit, data mutatione morbifica, libertas & natura debent adversus principia morborum interna insurgere, ut mareriem morbificam corrigant vel eliminent.

315. Conspirant itaque libertas & natura in sanitatem, cum morbis ipsis confligamur; verum si conspirent inter se, non tamen simul ad eumdem finem collimant materiæ morbificæ & alia morborum principia, adeoque imperfectus est actionum omnium, partiumque consensus in quo ægritudo consistit, atque a sanitate discrepat (126.) non repugnat itaque divinæ bonitati & providentiæ dari in nobis principium actionum quod morbos producat, cum idem principium morborum occasiones & materias morbificas impugnare non desinat, sanitatis tutelæ & ægritudinis medelæ invigilet. Quomodo malum physicum salva summi numinis bonitate & sapientia existat, VVolfius suse ostendit in Theologia naturali.

316. Quoniam vires hominis limitatæ sunt (130.) possibile est ut illæ ad vires materię morbificæ sint in quacumque ratione; si vero in ratione æqualitatis fuerint, mors est in procinctu: si vero minores fuerint vires materiæ morbificæ viribus naturæ, eo minus est periculum, quo priores posterioribus minores sunt facultates.

317. In sanitate vires naturales sunt in data ratione ad vires vitales, & utræque in data ratione ad vires animales, *Pitcarn.* Elem.Medic. 112. datur eriam certa proportio inter facultates illas quæ sunt harum virium principia. Sic notum est infantibus vires cordis minores esse quam vires omnium simul musculorum, circiter ut moles cordis est ad moles aliorum musculorum, & qua ratione crescunt vires cordis in audultis, eadem vires artuum in illis augentur, atque uti vires cordis, ita & vires artuum in senibus pari passu decrescunt: idem dictum esto de viribus aliorum organorum.

318. Quoniam potentia motrix, quę velut est virium omnium penus & promptuarium in diversas partes distribuitur, ut in cor, pectus, artus, & tamen per aliquot annos immo menses in statu sano, data diei hora, eadem permanet docente experientia, necessum est ut quantum virium singulis diebus absumitur, tantum eodem tempore resarciatur; immo paullo magis reparetur, cum adolescentes infantibus validiores evadunt, deinceps vero ætate ingravescente paullo minus restauretur, cum senibus minores sint vires quam adultis.

319. Docet ulterius experientia alias esse vires actuales *ordinarias*, quæ quotidie in sanitate absumuntur, & reparantur, alias vero vires actuales *extraordinarias*, quæ urgente necessitate exeruntur in exercitiis & pathematis fortioribus; atque quo vires actuales majores simul exeruntur, eo potentiales minores supersunt.

320. Quo major virium quantitas in quædam organa mittitur ultra dosim in sanitate consuetam, eo minores sunt vires potentiales, seu eo minor est facultas superstes, atque exsolutioni proximior.

321. Vita est coexistentia actionum cordis, & pectoris cum actionibus animæ (125.) sed ablata vi tollitur actio, eaque imminuta minuitur, adeoque quo propius est exsolutioni facultas quæ est veluti virium promptuarium, eo actionum omnium, adeoque & vitalium imminutio vel cessatio, seu mors proximius imminet.

322. Facultatis motricis exsolutio malum est physicum omnium maximum, adeoque quod natura maxime cavere debet; ast positis causis morbificis integritati, circulationi, fluidi nervei secretioni obstantibus, mors etiam imminet, quæ averti vel procrastinari non potest nisi dispendio virium vitalium, quæ has causas morbificas corrigere, vel eliminare contendant; ergo sive quiescat, sive laboret natura, cum notabilia viscera sunt impedita, atque ad ea liberanda multum virium impendere opus est, hinc & inde periculum est.

323. Datur in anima regimen corporis seu facultas tum libertatis, tum naturæ, ex pluribus motibus per structuram corporis possibilibus, eos determinandi, qui utiliores videntur. Sic nobis etiam invitis & sępe insciis illa facultas velo palatino utitur tum ad nares posticas obturandas, tum ad alimenta in gulam, aerem in os, vel in nares dirigendum, atque ea ex illis diversis motibus æque

æque poffibilibus útiliorem pro circumftantiis eligit, eadem vero facultas in morbis œconomiam animalem regit, atque urgentiori periculo occurrit.

324. Inde fit ut in fummis doloribus, qui fluidi nervei penum exhaurirent, fi perfeverarent, quandoque illico motus cordis multum imminuitur, ac veluti fufflaminatur, fimulque omnes facultates feriantur, fit fyncope, ex qua excitati ægrotantes fæpe & doloribus & morbis immunes convalefcunt; qui fi labor & dolor perfeveraffent, cum fummis conatibus illis obiiffent. Licet autem fyncope malum videatur fummeterrificum, & doloribus atrociffimis pejus, interea multiplex docet obfervatio eam motuum & conatuum feriationem, vel fufpenfionem fuiffe plurimis ægris utilem, & forte ideo in graviffimis malis phlebotomiam ad animi deliquium ufque productam a Medicinæ patribus olim fuiffe multoties & veluti follemniter celebratam, quod paradoxum agendo de morbis fyncopticis agitabimus.

325. In vifcerum infarctibus quandoque tanta offertur cordi refiftentia, & tantum motus fanguinis retardatur, ut mors in procinctu, nifi quidquid eft virium in his refiftentiis fuperandis tollatur, veluti fi orificium cordis alterutrum obturetur, certe tunc temporis una falus eft quidquid eft virium in corde, fortius contrahendo & obice fuperando conftanter, & vehementer impendere; licet enim ea lucta non femper felicem fortiatur effectum, adeoque eventu fit quandoque noxia, in fcopo femper falubris eft. Sic fi quis hoftis enfe diftricto fugientem profequatur, & tranfilienda occurrat fugienti fovea, is eam potius tranfilire debet recta ratione utens, adeoque lapfus præcipitis periculo incerto fe exponere, quam certum aliunde periculum fubire. Ratio eft facultas percipiendi nexum veritatum univerfalium (VVolf. pfychol. 483.) quod autem incertum certo periculum fit anteponendum, hoc eft veritatibus cognitis, adeoque & rationi confentaneum.

326. *Facultas*, virtus, & robur æftimantur ex intenfitate preffionum, quæ poffunt exeri ex velocitate puncti machinæ, cui preffio illa applicatur, & ex duratione, feu temporis longitudine, quo labor ille perfeverat; dicitur etiam *potentia abfoluta*, Bernoulli, Hydrodyn. p. 164. vires potentiales eam facultatem appellant plurimi.

327. *Exercitium* eft impenfa virium, quæ poffunt intra diem quiete, fomno & paftu quotidianis reparari; fi vero plus virium impendatur in his actionibus, quam quæ intra hoc tempus refarciri valent, *labor* dicitur? fic febris, afthma, peripneumonia laboribus funt annumeranda, unde vulgo ægri, febre, afthmate, *laborare* dicuntur; labor qui finis cujus gratia peragitur, dicitur *conatus* vel *molimen*; illi vero *conatus*, qui inducunt maximam defatigationem, & virium impenfam non cito reparabilem, feu quæ potentiam exhauftura eft, *violenti* nuncupantur.

328. Penitus exhauftis viribus potentiæ motricis, mors eft; fed quo labor violentior eft, eo citius exhauriuntur vires illæ: ergo eo citius ceffat omnis actio, & merito ajunt violentum non effe durabile.

329. *Difficultas* operis eft, ut refiftentia obicis directe, & ut potentia motrix inverfe; feu eo quid eft difficilius motu, quo ab eadem vi impenfa tardius movetur; & data eadem obicis mole, & refiftentia abfoluta, eo difficilius eft, quo facultas, feu potentia motrix minor eft, fic quo majus pondus ab iifdem operariis trahendum eft, eo tardius traditur, & idem pondus ab operario uno, quam a duobus fimilibus & fimiliter applicatis, duplo difficilius movetur.

330. Difficultas operis eft, ut hujus tarditas fimul & ut quantitas virium ad illud exfequendum impenfarum; fic fi bolus in æfophago pofitus & vi deglutiendus duplo tardius delabatur, iifdem viribus impenfis, ex eo difficultas deglutionis duplo major eft; fed vires fimul triplo majores impendantur, novies eft major illa difficultas.

331. Si obicum movendorum velocitates a preffione exortæ fint, ut vires impenfæ, feu his imminutis viribus velocitas decrefcat, & audactis adaugeatur, eadem remanet difficultas; errant itaque illi, qui difficultatem ex fola tarditate motus, vel ex fola virium impenfarum quantitate metiuntur.

332. Si obicis velocitas fit minor, & fimul vis impenfa major, difficultas tanto major eft, quo vis impenfa major, & fimul obicis minor eft velocitas; difficultas autem moleftia eft principii fentientes orta ex refiftentia movendi & ex propria motoris debilitate refpectiva, neque enim machinis inanimatis ulla proprie loquendo datur difficultas.

333. Facilitas operis eft eo major, quo velocius movetur corpus, & quo diutius illud moveri poteft citra defatigationem; etenim quo diutius illud conftanter fine defatigatione, feu fine facultatis detrimento moveri poteft, eo major eft facultas, feu motrix potentia & fimul quo velocius illud corpus movetur, eo minor eft illius refiftentia, adeoque eo minor eft difficultas, feu eo facilitas major eft.

334. *Ala-*

334. *Alacritas* eft illa animæ modificatio, qua facilitatem in omnibus operibus, feu functionibus exfequendis intuitive cognofcit: *mœror* econtra adeft cum difficultatem perfentit; atque ut in fanitate adeft functionum facilitas, conftantia & alacritas, ita in ægritudine difficultas, laffitudo, & mœror defunt, mania & aliis morbis deliris exceptis.

335. In ftatu fano facultas eft major, & labor, feu virium impenfa minor quam in ægritudine.

In fanitate functiones omnes exercentur facile, conftanter & alacriter, adeoque fine defatigatione, & multo majores vires urgente neceffitate poffunt exerceri, quod notum eft omnibus, & in ægritudine tantum quædam functiones exercentur; ceteræ vero non poffunt exerceri, ut in febrilibus, foporofifque morbis; quædam vero exercentur cum vi folita vel minori, aliæ vero nequaquam poffunt, ut in paralypfi; ergo facultas in toto minor eft: in febrilibus & inflammatoriis plures functiones quidem cum fumma vi exercentur, ut motus cordis, refpiratio; verum non conftanter & per plures menfes fic poffunt exerceri, immo tum fummo mœrore fummaque laffitudine, atque fimul motus mufcularis artuum difficilis eft, adeoque virium impenfa in eis major eft, & facultas minor.

336. Morbus eo periculofior eft, quo vires caufæ noxiæ funt majores, & facultas naturæ minor, ejufque fimul conatus major; etenim malum éxtremum impendet, fi ad æquilibrium accedant vires caufę noxię & facultas, aut fi pofterior a prioribus fuperetur; verum quo facultas naturę minor eft, fimulque plus virium fuarum impendit, eo facilius eft eam vi caufę noxię equari, vel ab illa fuperari, & tunc eo magis eft poffibile, ut mors accedat, adeoque (192.) ille ftatus tanto periculofior eft.

337. Morbus eo brevior futurus eft, quo vis materiæ morbificæ vel caufæ noxiæ minor eft, fimulque facultas & ejus conatus majores, & tunc falus eft proxima, vel eo brevior eft, quæ vis materię morbificę major eft, fimulque facultas, & in ejus conatus minores, & tunc mors eft in procinctu.

338. Morborum *acuties* eftimatur ex eorum brevitate & periculo conjunctis, adeoque acuties eftimatur ex gravitate & intenfitate (308.) nam quo gravior & intenfior eft morbus (307. 308.) eo materies morbifica majores obtinet, fimulque vires majores exerit facultas; cum autem facultas fit limitata (316.) adeoque eo citius exfolvatur, quo plus virium impendit, eo citius accedit ad æquilibrium cum viribus caufæ noxiæ, unde brevitas & periculum morbi.

339. Quo plus virium impenditur adverfus caufam noxiam, fimulque minores funt harum virium effectus fenfibiles, eo periculum eft urgentius. Ligatis in cane ambabus arteriis iliacis, plus virium & majores conatus exerit animal, quam fi alterutra ligaretur; interea tamen cito in priori cafu fatifcent motus cordis & arteriarum, refpiratio & pulfus utut frequentiores; interea brevi debiliores evadent, quam in altero cafu, quia licet in utroque cafu intendantur vires & conatus ad hunc obicem tollendum, interea plus intenduntur in cafu majoris periculi & refiftentiæ, adeoque citius exhauritur facultas, citoque proinde decrefcit vis vitalis, ejufque effectus fenfibiles, feu vis pulfus & refpirationis imminuuntur.

340. Idem alio modo poteft oftendi: difpendia virium, quæ ex affrictu fiunt, crefcunt in ratione duplicata velocitatis fluidorum, quæ ab illis viribus moventur; ita ut vis quadrupla alterius non poffit impertire dato fluido velocitatem, duplam ejus quam vis fimplex impertit, fed paullo minorem: ergo vires majores abfumuntur in majori ratione quam minores: verum vires abfumptæ in affrictibus non poffunt effectus fenfibiles in pulfu & refpiratione edere; ergo effectuum fenfibilium quantitas crefcit in minori ratione, quam virium impenfa. Sic in agonem ducentibus licet conatus interni fint vehementiffimi, ut patet ex interni caloris intenfitate, tamen pulfus eft debilis, feu exilis & mollis, quia maxima pars virium abfumitur intra cor & majora vafa, nec nifi pars eorum exigua fuperftes ad arterias minores pertingit, in quibus explorari poteft.

341. Si functiones difficulter & molefte exerceantur, datur ægritudo; ideo enim difficulter & molefte exercentur, vel quia aucta eft organorum vel fluidorum his infervientium refiftentia (329.) vel imminuta facultas his functionibus exercendis deftinata; verum aucta refiftentia functiones fiunt rarius vel tardius (330.) folito, adeoque peccant imminute vel abolite, nifi folito major fiat virium impenfa, qua pofita ponitur laffitudo, defatigatio & infirmitas (Græcis *arroftia*, quæ ægritudinis eft fynonimum) imminuta vero facultate, idem eft ac fi refiftentia fuiffet aucta; nam fi vis hominis duplo minor evadat, is pondus folitum duplo difficilius geret; adde quod quoties crefcit functionum difficultas, anima ægre fe habet, feu moleftia afficitur, adeoque fi functiones difficulter exerceantur, datur ægritudo.

342. Uno organo affecto, vires illius organi tantum, atque eorum quæ in ipfum poffunt agere, feu huic auxiliari, aut fine quibus organum læfum moveri non poteft, ob ftructuram partium debent intendi, ceteræ vero minui.

Vires enim funt menfura vitæ (321.) debent itaque illæ fumma cum parfimonia confervari, quæ fine facultatis detrimento non poffunt abfumi; verum ut fatisfiat indicationi defumptæ a vitio, feu caufa noxia corrigenda, vel eliminanda in dato vifcere, debent neceffario vires impendi; nam fine viribus nulla mutatio, nec proinde correctio aut expulfio; fi vero vires in aliis vifceribus ad læfum non pertinentibus adhibeantur more folito vel copiofius folito, facultas exhauritur: utrique autem fcopo fatisfit, fi vires utiles impendantur & inutiles fupprimantur; v. g. fit repagulum in pulmonari arteria, quod circulationem fanguinis impediat, illud repagulum nequaquam removeri poteft, aut corrigi, atteri, nifi vi cordis & arteriarum adaucta, repetita, vel pulmonum valida & alterna conftrictione; prior actio palpitationis, pofterior fuffocationis fymptomata producet; tunc autem urgente mortis periculo, vires artuum minuuntur, ægerque fruftra ac periculofe fuas vires in deambulando impenderet, cum in vita protrahenda & obice lethifero amovendo fint neceffariæ, adeoque tunc temporis æger viribus artuum deftituitur.

343. Verum propter ftructuram cordis & pectoris, non poteft iterari illorum valida conftrictio, quin alternæ fiant eorum dilatationes, nec cordis dexter ventriculus fanguinem vehementius in arteriam pulmonarem trudere, quin finifter eum in aortam majori vi trudat, adeoque neceffarium eft, ut alterna fiat infpiratio, & expiratio velox, & ut fanguis in arterias ab aorta proficifcentes uberius influat, adeoque ut pulfus vehemens, frequens evadat, ut calor, tenfio, rubedo, fitis, aliaque fymptomata fuperveniant, quia actiones potentiæ motricis in machinam ab illius machinæ ftructura partim determinantur.

344. Ipfius parfimoniæ exempla in omnibus morbis obfervantur; in febre, v. g. vires cordis & arteriarum multum increfcunt; aft illico vires ftomachi, vires artuum, vires imaginationis, attentionis, ad negotia moralia minuuntur, venus filet; in foporofis morbis infarctum eft cerebrum aut cerebellum, conatus cerebri & meningum intenduntur, verum ea molimina dependent a viribus cordis; ergo vires cordis fæpius intenduntur, ut in apoplexia; ceteri vero artus, cetera fenfuum organa fluido nerveo defraudantur.

345. In morbis *chronicis* exigua funt initio vitia & partibus minus nobilibus nocent, aut earum functiones levius impediuntur, fint v. g. lymphatica quædam obftructa in mefenterio, quoniam arteria mefenterica fuperior decimam fextam circiter fanguinis aortam fubeuntis partem trajicit, atque illius decimæ fextæ partis vix una centefima eodem tempore fluit per omnes fimul fumptas arterias lymphaticas ex ea promanantes, obftructis omnibus fimul illis arteriolis lymphaticis, refiftentia cordi oblata non eft major quam 1600. pars refiftentiæ, quæ ab aorta obftructa nafceretur, adeoque obftructa tantum horum lymphaticorum parte decima, ut obftructis tribus quatuorve mefenterii glandulis, periculum inde ortum eft tantum 1600 pars periculi, quod ex aorta obftructa nafceretur; non mirum itaque fi exinde nonnifi exigui & vix confpicui conatus exfurgant; verum fi dimidia glottidis pars obturetur, quoniam inde dimidia aeris refpirandi pars impeditur, cum refpiratio ad vitam fit neceffaria, fummum exinde imminet periculum, adeoque fummi & vividi conatus exfurgunt, feu datur morbus *acutus*.

346. In *chronicis* morbis non inveteratis ægri ftant, & functionibus etiam moralibus voluntariis, ut artifices fuis operibus, litterati ftudiis licet debiliter incumbunt, quia paucæ vires in caufa morbifica amolienda impendiuntur, fruftra uberius abfumendæ; & fi tunc temporis aliæ urgeant neceffitates, ut victus parandi, famæ fuftinendæ, urgentiori occurrere debent: in *acutis* econtra multum virium impenditur in vitio amoliendo, unde ægris ad ftandum & externis negotiis incumbendum, deambulandum, ludendum, &c. non fuppetunt.

347. In ftatu fano vires fingulis diebus impenfæ funt totius facultatis, feu virium potentialium, ut ajunt, pars exigua: in morbis autem acutis vires fingulis diebus impenfæ funt eo major pars facultatis, quo morbus eft gravior, & quo ab initio fuo remotior, feu crifi propior.

348. Initio morbi periculum minus eft quam in vigore, quia initio facultas fere integra eft, & deinceps continuo imminuitur ufquequo correcta vel eliminata caufa noxia, natura quiete, fomno & cibis copiofioribus vires fuas refarciat.

349. Superata caufa noxia, vitrix natura quiefcit, & confuetam virium ac fluidi nervei diftributionem fenfim reftituit; fic in febricitantibus accedente *convalefcentia*, pul-

pulſus, qui plenus, tenſus, velox, frequens, adeoque validiſſimus fuerat, jam rarus, mollis, parvus evadit, & vires artuum e contra creſcunt, ita ut ſenſim lectulo ſuo inſidere, in alterutrum latus dormire, dein ſurgere, ambulare, opificiis, ſtudiiſque incumbere, acutius audire, cernere, ſolida alimenta coquere, &c. valeat.

350. Reſtituta virium proportione ſana, appetitu vigente, exercitio reſtituto, ſenſim facultas hactenus imminuta vires ſuas integras recuperat, & ſic convaleſcentia in ſanitatem abit, & ſuperato morbo principali, remanet ſymptoma individuum, ſcilicet infirmitas, quæ ſomno, quiete, exercitioque alternis, & debito paſtu tollitur.

Doctrina virium adeo ad diætam præſcribendam, ad medicaminum præſertim vehementiorum uſum, nec non ad morborum theoriam, neceſſaria tanti in medicina momenti eſt, ut mirum ſit nullas hac de re traditas fuiſſe ex profeſſo regulas, quas tamen mechanica hodie ita a Medicis commendata ſuppeditat; præcipuas attulimus, quas vereor ne Philiatri ut obſcuriores negligant, & Geometræ ut nimis claras & cuique obvias contemnant.

CLAVIS CLASSIUM.

351. Morbi ſunt ſymptomatum notabilium invicem connexorum concurſus.

Symptomata magis obvia & ſimul conſtantiora agmen ducunt, & morborum caracterem eſſentialem conſtituunt, eaque vocantur pathognomonica, ſeu caracteriſtica.

Signa characteriſtica ſunt triplicis ordinis, in functionibus, excretionibus & qualitatibus.

Si pulſus frequens aut reſpective ad artus validus, ſeu ſi debiles ſint artus citra ſomnum & ſenſus imminutionem, pulſus tamen validus ſit, *febris* eſt.	*Febriles*	Continui. Intermittentes. Exacerbantes.
Si febris ſit, eaque ut plurimum vehemens cum dolore, calore intenſo, & ſanguis in patella cruſta albeſcente obductus, datur *inflammatio*.	*Inflammatorii*	Membranoſi. Parenchymatoſi. Exanthematoſi.
Si muſculi voluntati ſubditi invito homine fortius contrahantur, quam ab ejus robore & circumſtantiis expectandum eſſet; ac voluntati non ſubditi ſolito fortius contrahantur, *convulſio* eſt.	*Convulſi*	Generales. Partiales. Spaſmodici.
Si facultas movendi partes voluntati ſubditas, & ſimul facultas ſentiendi in organis, tum ſimul, tum ſeorſim deficiat, *paralyſis* eſt, vel *debilitas*.	*Paralytici*	Generales. Partiales. Senſuum.
Cum præcipuum ſymptoma eſt moleſta ſenſatio, qualis a punctura, diſtractione, dolor adeſt, ſi difficultas reſpirandi, *dyſpnœa*.	*Dolorifici*	Vagi. Fixi. Diſpnœici.
Si præcipuum ſymptoma ſit reſpiratio frequens, difficilis, *anhelatio* dicitur.	*Diſpnœici*	Spaſmodici. Oppreſſivi.

Quando præcipuum ſymptoma conſiſtit in judicio, imaginatione, voluntate, aut cupidine depravatis, *veſania* eſt, ſic dicta quod illæ facultates ſanæ non ſunt.	*Veſani*	Deliri. Immaginarii. Appetitivi.
Si continenda potiſſimum fluida foras vel frequentius, vel copioſius, vel aliena a ſtatu ſano ejiciantur, *evacuatio* eſt.	*Evacuatorii*	Sanguinolenti. Lymphatici. Fæculenti. Varii.
Si præcipuum ſymptoma ſit qualitas mutata (136.) quoad volumen, ſuperficiem, colorem, *cachexia* eſt.	*Cachectici*	Tabidi. Tumidi. Leproſi. Decolores.

Vitiorum ſeu morborum pathologicorum, qui nihil aliud ſunt quam morborum proprie dictorum elementa, in noſtra pathologia hiſtoriam dedimus; talia ſunt ulcus, vulnus, fractura, luxatio, tumor, excreſcentia, maculæ, &c. de quibus fuſe tractant Medico-chirurgi; principia interna morborum, ut vermes, calculos, fluida effuſa, &c. e morborum cenſu ablegamus.

Methodus Morbi detegendi.

Quoniam ea ſigna ſunt omnium optima, quæ ſecum gerit ægrotans, ſeu quæ morbo ſunt intrinſeca, ex hoc fonte ſigna morborum potiſſimum ſunt deducenda; ea autem ſunt vel morborum principia, ut cauſa, occaſio, ſedes, materia, &c. quatenus intus latent: vel phœnomena, ſeu ſymptomata, ſenſibus ægri aut Medici obvia, atque evidens eſt non ex principiis, ſed ex ſymptomatis morborum caracteres eſſe deducendos.

Quæ autem ſunt ægritudini extrinſeca, ut regio, tempeſtas, aer, cibus & potus, applicata, &c. ea quidem ſigna morbi ſuppeditare poſſunt, ſed non primaria & pathognomonica, quæ tamen nequaquam in individuo negligenda.

Ut ſigna intrinſeca obtineat Medicus, is perſpectos habere debet caracteres omnium claſſium diſtinctiſsimos, id eſt, non ſolum notas ſymptomatis alicujus noſſe ſufficit, ut febris, verum etiam harum notarum notas dignoſcat opus eſt, quid v. g. ſit calor, ejuſque gradus, ac diverſi graduum effectus, ac gradus caloris medius cuique ætati ac temperamento familiaris, quid pulſus, quænam ætati ac temperamento cuique eſt nativa & conſueta ejus frequentia; ea vero omnia ex phyſiologia tum hiſtorica tum philoſophica derivantur.

Quoniam de morbis agitur proprie dictis, ſeu quales in praxi æſtimantur, ab illis apprime diſtinguenda ſunt vitia ſimplicia vel parvi momenti, ut nævi, verrucæ, vulnuſcula, maculæ, quæ ſummo nominum abuſu pro morbis in pathologia venditantur, & quæ principiis tantum morborum, vel eorum elementis, ſi interna fuerint, annumeramus: ſi vero externa, pro ſyptomatis ſimplicibus & vix notabilibus habentur, niſi cum aliis notabilibus combinata ſyndromen morboſam conſtituerint.

Cum ſemel perſpectæ fuerint octo combinationes ſymptomatum quæ claſſes deſignant, immo ordinum viginti ſeptem, in quos illæ claſſes ſubdividuntur, attente conſiderandum eſt in ægro quænam ſint illius ſymptomata præcipua, de quibus æger ipſe conqueritur, ea etenim modo fuerint conſtantia, & ultra morbi initium perſeverent, caracterem morbi conſtituunt.

Symptomata vero alia morbis acutis communia ſunt, alia vero chronicis, adeoque claſſes plures non unam deſignant, unde illis non adhærendum eſt, ſed ulterius progrediendum: ſic laſſitudo ſpontanea, cacoſitia, mœror, debilitas, laboris ſoliti averſatio, rigor & horror, capitis gravitas, morbos febriles, inflammatorios, doloriſicos, acutos, evacuatorios indiſcriminatim prænuntiant; hinc fit ut in præludio morbi genus non ita facile diſtinguatur, tunc autem a ſymptomatis præcipuis deſumuntur indicationes & præſcribuntur auxilia hiſce claſſibus communia, generalia dicta, ut diæta tenuis, quies, venæ ſectio, julapia, uſquequo ſymptomata pathognomonica morbum quæſitum prodiderint.

Nullus fere morbus eſt, qui ſimulari non poſſit, ſeu cujus ſymptomata voluntas non excitet, ſi vehementer ſaltem cupiverit, & impoſtor in hiſce veteratoriis artibus rudis non fuerit; non ſolum etenim obſervante Paræo mendici lepram, hydrocelem, elephantiaſim, auriginem, mutitatem, procidentiam ani, uteri, carcinoma, tibiarum ulcera, ſimulant; verum nova morborum genera multi vafri ſoler-

folertiffime mentiuntur, ut colicam ab angue intra abdomen latitante, vampirifmum, fagarum dæmonomaniam, obfervante Garidello, *hift. plant.* Gaffendo, aliifque; Epilepfiam fanatici, convulfiones omnimodas alii fingunt: vidi infantulam, quæ ut matri fuæ magnum mœrorem incuteret, per dies quindecim gravem morbum miris fymptomatis ftipatum mentita eft. Nobilis matrona, ut quid de fe fentirent amicæ & æmulæ comperiret, hemiplegiam per menfem dexterrime finxit. Sunt qui Medicos mentita afphixia deludunt. Ancilla ex urbe cum fua hera excedere recufans, allio in podicem intrufo febrem fibi conciliabat. Morbos vefanos, dolorificos, & quotquot ex ægrorum relatu detegere confuevimus, pro lubitu imitantur aftuti. Hæmatemefim largius haufto cruore bubulo affimulabat puella, ut ex cœnobio dimitteretur: tuffim, fingultum, naufeam, fternutationem ipfi pueruli norunt imitari; unde nifi vafritiem calliditate fua detegat & retundat Medicus, fimulatos & fictitios morbos pro veris habebit.

Qui vero fymptomatum concurfus apprime novit Medicus, illa vaframenta facile comperiet, ex eo quod impoftores fymptomata ex partium nexu nequaquam dependentia, feu nequaquam invicem connexa referant; fi Medicus ipfis fidem præbere fimulans, eos folerter interrogaverit; fi graves operationes chirurgicas, & mochlica evacuantia præfcripferit, is verfipellem ægrotantem facile deludet.

Inventa in morbis non fimulatis fymptomatum graviorum combinatione, claffis, ad quam morbus attinet, fponte patet, eodemque pacto ordo detegitur; atque comparatis hujus generibus, non difficile eft ad morbi oblati genus devenire. Mulier humi ftrata inventa eft fenfus omnis, motufque voluntarii expers, cum pulfu pleno, molli, refpiratione ftertorofa, & profundi foporis fpecie; quifque in claffium & ordinum characteribus verfatus, morbi claffem quartam hujufque ordinem, qui comatofos feu foporofos morbos continet, ftatim adibit, atque fic ex viginti feptem morborum ordinibus unicus ipfi venit examinandus, feu mediante hac methodo vigefimam tantum inquifitionis & laboris partem habet exantlandam; dein vero quoniam hic morbus inter decem hujus generis ordines reperiundus eft, fingula genera debent examini fubjici, atque ex foporis altitudine, ftertore, & omnium artuum flexibilitate, ægrum apoplexia laborare facile comperiet; verum cum apoplexiæ plures fint fpecies, reliquum eft ut Medicus inquirat num ex lapfu, ictu, vel cranii fractura, commotione, num vero ex cacochylia febrilem capitis infarctum excitante, num ex plethora commota, &c. hæc apoplexiæ fpecies orta fuerit, quod ex fedula capitis derafi & manibus contrectati, linguæ, faciei, circumftantiarum infpectione, & fagaci aftantium interrogatione, ac demum ingeniofa caufarum & principiorum conjectura comperiet; detecto genere ex 270. laboris partibus, unica fupereft, fi fuerint cuique ordini genera decem; ac fi cuique generi decem fuerint fpecies, ex 2700. fpeciebus morborum unica quæfita, fic tuto facileque determinatur.

Qui vero alia methodo, ut anatomica vel ætiologica, ufus fuerit, is numquam, nifi longa prius experientia fuerit edoctus, aut a præceptoribus per traditionem eruditus, fine alterius ope partem affectam detecturus eft, cum in apoplexia generica cerebri vel cerebelli hanc vel illam partem affici nihil certo demonftret; in fyncope fiquidem æger fenfus omnis & motus eft expers, nec cerebrum affectum fupponitur; dein vero utrum cerebrum fit primario vel fecundario affectum decidendum eft, antequam morbi quæfiti nomen innotefcat; verum illa diftinctio ex ratiocinio fæpius conjecturali & fallaci derivanda venit; demum nullus eft his methodis addictus, qui fpecies diftinctas aut fufficienti numero proponat, unde nova confufio.

Non me latet interea in hacce noftra methodo, quam Sydenhamianam, aut etiam Platerianam, utpote a Felice Platero, quondam Bafileenfi Profeffore & Archiatro, fere delineatam, rectius appellarem, maximas fupereffe in detegenda morbi fpecie difficultates; verum illæ non methodo funt tam adfcribendæ, quam Medicorum incuriæ, ratione cujus non accuratæ & diftinctæ fingularum fpecierum hactenus traditæ funt defcriptiones ex fymptomatis petitæ; novæ fiquidem quotidie in praxi occurrunt, quibus tamen fimillimas ab aliis obfervatas effe non dubito, ac in quibus cefpitant & hærent, qui earum hiftoriam, definiendi modum, fymptomatum connexionem ignorantes in therapeia neceffario caligant, atque, quod maxime dolendum eft, vix ulli funt Medici qui eas fpecies, nonnifi cum fummo ægrorum periculo ab aliis ignoratas, fcriptis mandare, & cum aliis communicare curent: fi vero illud vigeret inter folertes morborum obfervatores, quod inter Botanicos, amicum & affiduum commercium, nullus dubito quin Nofologia brevi tempore ad eum perfectionis gradum affurgeret, quo hodierna gloriatur Botanica.

Franc. Boiffier de Sauvages.

MORBORUM CLASSES.

CLASSIS PRIMA.

Affectus superficiarii.

Sunt vitia conspicua in partibus externis corporis seu pravæ partium conspicuarum dispositiones ex quibus magis læduntur qualitates, ut figura, color, quam ipsarum functiones; unde minus nocent sanitati & robori quam pulchritudini & integritati, ut cum antiquis has quatuor valutedinis conditiones distinguam.

Distinguuntur a morbis sequentium classium, quia sunt syndromes symptomatum vix intensitate aut extensione notabilium; si quis tamen maluerit hos inter morbos ordinare, & maculas ad cachecticos decolores, efflorescentias ad inflammatorios exanthematicos, vel cachecticos leprosos, aliosque ad classes referre, non repugnabo.

Ex his autem intellectis facilius fluet ceterorum morborum theoria, quippe affectus isti sunt veluti illorum elementa, & cum a simplicibus ad composita progrediendum sit, a vitiis istis corporeis exordiendum duxi.

Ista vitia sunt 1. vulnura, 2. ulcera, 3. maculæ, 4. exanthemata, 5. phymata, 6. excrescentiæ, 7. cystides, 8. prociden-tiæ.

De duobus prioribus actum est in pathologia, & quoties in morbos a vulnere, ulcere, contusione ortos incidemus, toties eas species *Traumaticas* nuncupabimus: sic apoplexia traumatica dicetur species ea quæ a cranii fractura, commotione, vulnere, contusione, &c. capitis ortum ducit, ut eas distinguamus ab speciebus *spontaneis*, id est, quæ a principio interno sine causa evidenti, vel principio mechanico procedunt.

Ceteri affectus superficiarii vulgo dicti *morbi chirurgici* non ita evidentis sunt originis, adeoque theoriam magis elucidatam expostulant, maxime quia multo pluribus morbis internis occasionem præbent; adeoque theoricam non solum phymatis, excrescentiis, &c. morbis inflammatoriis cachecticisque applicandam hic in antecessum tradere necessarium judico.

1. Tumor, Græcis *onchos*, est quidquid præter naturam crescit in humano corpore, Galeno definiente; juxta neotericos est præternaturalis elevatio partis: is vulgo dividitur in calidum & frigidum: adscribitur humoris cujusdam hærentiæ tamquam causæ, cui hærentiæ causam præbent res non naturales dictæ, &c. Verum has definitiones ingrediuntur vocabula a nemine hactenus recte definita, & admodum obscura; a quibus abstinebimus; ut autem de tumoribus dilucide agamus, præmittenda sunt more Alphonsi Borelli quædam lemmata lucem huic theoricæ fœneratura.

2. Volumen corporis humani sani crescit in dies ab ortu usque ad vigesimum quintum circiter ætatis annum cum notabili altitudinis augmento; ætate vero provectiori, ut circa quinquagesimum, aut sexagesimum, augeri consuevit in latum & profundum sub eadem altitudine; nec non singulis diebus, horis matutinis, aliquot lineis crescit altitudo, quæ tantumdem vespertinis decrescit.

3. Volumen quarumdam partium corporis humani crescit præ aliis determinata ætate, hora, &c. ætate fertili abdomen gravidis, mammæ puerperis, hora pastus epigastrium saturis, hypogastrium vesicam & alvum exoneraturis, increscunt.

4. Sanitas, ex physiologia, facultas est omnes omnino functiones, quæ ætati, sexui, temperamento, tempori conveniunt, jucunde, constanter, & facile exercendi; exercentur autem illæ functiones per partes] corporis tamquam instrumenta, quorum moles, situs & figura ita concinne a sapientissimo Numine sunt ordinata, ut ad fines plures simul & optimos obtinendos mirifice concurrant.

5. Si itaque aberrent moles, situs, vel figura partium a regula, quod nostra culpa aut

aut pœtia evenit, non mirum eft fi imperfecta exinde evadat machina, feu fi iifdem functionibus dato tempore & ordine exercendis impar evadat; ut in machina aut ftatua omnium perfectiffima, nil immutari poteft, quin perfectio vitietur; ita in humana machina (quæ fi perfecta fuerit & animata *fana* dicitur) nulla fitus, molis, figuræ mutatio fieri poteft, quin imperfectus evadat ejus ftatus, feu fiat *ægritudo*.

6. Moles partium & ipfius corporis variat admodum intra fanitatis limites; patet molem recens nati cum adulti mole conferendo: nec enim folius corporis mire difcrepat magnitudo in diverfis ætatibus, verum etiam non eadem ratione excrefcunt diverfæ ejus partes, datur tamen fi non abfoluta, faltem relativa partium fibi invicem comparatarum magnitudo conftans, aut *fanitati conveniens proportio*, a qua fi partes aberraverint, morbofam molem habere dicuntur. His pofitis

7. *Protuberantia* eft partis magnitudo adaucta ultra quam exigit fanitati conveniens proportio.

8. Protuberantia dicitur *abfoluta*, fi alterutrius partis moles augeatur, dum ceterarum magnitudo eadem perftat. *Relativa* vero vocatur, fi datæ partis volumen idem perfeveret, dum in aliis omnibus imminuitur. Sic macilentis offium juncturæ, fcapulæ, claviculæ protuberant.

9. SCHOLIUM I. Omnis protuberantia non eft molis augmentum: moles enim eft ut quantitas materiæ in parte, verum protuberat pars etiamfi tantum eadem materies majus fpatium occupet, ut in meteorifmo, tympanite: ergo omnis protuberantia non eft molis augmentum.

10. SCHOLIUM II. Si liquida, folidave ex uno loco in alterum transferantur, crefcet quidem moles partis recipientis; aft quoniam illud incrementum fit cum alterius difpendio, totius corporis moles non crefcit, fecus totum corporis pondus augeretur; ergo omnis protuberantia non fupponit molem corporis auctam.

11. SCHOLIUM III. De vifceris fingularis tumore, nequaquam certo ex fenfu tactus judicare poffumus; nam ut certum foret judicium, deberet prius effe perfpectum & nativum hujus vifceris volumen, & hujusincrementum; fed ambo nos latent utplurimum; ergo anceps eft de tumore vifcerum judicium ex tactu petitum. Pro exemplo fumatur lien: eum intumefactum cenfemus tum ex elevatione regionis abdominalis quæ ipfi refpondet, tum ex ejus percepta inter contrectandum refiftentia. Verum non certo conftat quantum fit in vivo homine lienis volumen, immo nuper tantum innotuit illud poft paftum non idem effe quam ante paftum, nec ex renitentia regionis illius abdominalis ad lienis tumorem valet confequentia, cum indurari poffit vifcus & fimul priftinum volumen fervare, immo mole minui: fic induratur lens cryftallina, & fimul decrefcit, arefcunt partes tabidæ & minuuntur.

12. Protuberat pars omnis vel aucto volumine, vel aucta mole, vel figura mutata; vel mutato partis fitu.

13. *Volumen* dicitur auctum, fi fpatium a parte occupatum majus evadat, non aucto partis pondere: hujus protuberantiæ exempla præbent emphyfema a rarefacto aere, pneumatocele, tympanitis & meteorifmus.

14. *Moles* dicitur aucta, fi pondus partis increfcat, quod duplici modo fieri poteft, vel aucto fimul volumine, vel crefcente partis denfitate, & eodem volumine perfiftente; fed ifte ultimus cafus eft tantum poffibilis, prior vero vulgatiffimus. Talis eft protuberantia a fluidis vel folidis in parte aggeftis, ut in skirro, œdemate, phlegmone, hernia, farcomate.

15. *Figura* mutata protuberantias non raro producit, ut in gibbis, quorum fternum, coftæ, vertebræ extrorfum flectuntur; rachiticis, quorum offa vel intorta, vel fpina ventofa affecta & intus cariofa in extremis intumefcunt.

16. *Situs* denique partium mutatus quandoque tumores effingit, ut in offium luxatione, fractura, vifcerum, mufculorum prolapfu, diftorfione.

17. *Tumores* vocantur illæ partium protuberantiæ, quæ a fluidis intra vafa inconfpicua dilatata congeftis producuntur, tales funt phlegmone, eryfipelas, skirrus, œdema, emphyfema, &c.

18. *Cyftides* vel tumores faccati illæ funt protuberantiæ quæ fiunt a fluidis intra vafa fenfibiliter diducta, vel intra conceptacula quævis fenfibilia, diductione, ruptione, vel erofione facta, cumulatis, ut anevrifma, varix, abfceffus, hydrocele, phlyctæna.

19. *Excrefcentiæ* funt illæ partium protuberantiæ quæ a fluidis in partes folidas, carneas, offeafve converfis producuntur, ut verruca, farcoma, exoftofis.

20. *Lordofes* demum funt ceteræ protuberantiæ, quæ a partium folidarum e fua fede dimotione dependent, five mutata tantum figura, five mutato fitu.

Cum autem de tumoribus tantum agere fe-rat animus, præmittendæ funt propofitiones, quibus intellectis, horum theoria in confpe-ctum fe prodat.

21. Omnes corporis partes organicæ molis, voluminis, fitus, & figuræ fuæ mutationi re-fiftunt.

22. *Partem* in anatomia vocamus organum illud, quod ita toti cohæret, ut tamen ra-tione figuræ & ufus a continguis diverfum videatur; fic digitus eft pars manus, unguis pars digiti. *Particula* vero dicitur portio or-gani a ceteris fitu tantum aut loco diftincta, ut particula unguis, tendinis.

1. Quidem omnis materia gaudet vi iner-tiæ, & tandiu perfeverat in fuo ftatu, quan-diu a viribus applicatis non cogitur ftatum fuum mutare ex lege univerfi, quam Nevv-tonus tradidit; ergo & materia corporis hu-mani feu pars quælibet.

2. Ut moles vel volumen partis mutetur, debent partes folidæ, fluidæque ex loco in locum transferri; verum & illæ partes priori loco adhærent per fibras continuas, quæ fine violentia non poffunt elongari, rumpi, in-flecti; vel loca vicina, in quæ transferuntur plena funt aliis partibus, quæ refiftunt fuæ expulfioni, dimotioni, ut docet anatome, ergo moles & volumen partis mutari non po-teft, quin vires his refiftentiis majores adhi-beantur, quin proinde proportionalis fupere-tur refiftentia.

3. Fluida omnia corporis humani vifcofa funt, & eo magis refiftunt motui, quo ma-jores in tubis vehentibus affrictus patiuntur; fed affrictus in minimis potiffimum vafis funt maximi, ut patet ex bulla aeris, aut aquæ intea tubum capillarem adacta, quæ vi flatus vix poteft ejici: cum autem ad tumores pro-prie dictos fluida e loco in locum per mini-ma vafa transferri debeant, fimulque intra vafa plena non poffint urgeri quin fuperent vaforum eorum renixum, & contractilitatem nativam, evidens eft non exiguam hinc & inde fuperandam effe refiftentiam: verum fi partes folidæ organicæ offeæ fint inflecten-dæ, vel rumpendæ ad hoc ut novam fi-guram, vel novum adipifcantur fitum, refiftentia fuperanda adhuc major eft. Er-go patet partes organicas corporis noftri refiftere omni figuræ, fitus & molis muta-tioni.

23. SCHOLIUM. Duæ funt partibus noftris vires refiftentes, fcilicet vis qua fibræ noftræ fuæ elongationi refiftunt, & in fui contractionem nituntur, quæ vis *elafticitas* vel contractilitas dicitur; altera eft vis qua di-ftractæ fuæ ruptioni refiftunt, & *tenacitas* vo-catur. Vires illas diverfi generis effe docet obfervatio, qua conftat carnes animalium femellarum potiffimum annofarum effe pa-rum elafticas, feu facile elongari, & tamen effe tenaciffimas, ita ut carnes ovillæ a ver-vecinis ea ratione diftingui poffint, ita & coria licet flaccida & mollia vix elaftica multum tenacitatis habent; econtra vero li-gna viridia, quæ facile frangi poffunt, non ita facile poffunt elongari, vitrum admodum elafticum eft, tamen fragile; ergo diverfa eft elafticitas a tenacitate.

24. Utraque vis fi cetera fint paria eft in partibus ejufdem diametri ut quadrata dia-metrorum, vel ut numerus fibrarum, adeo-que refiftentia utraque crefcit in partibus prout funt craffiores.

25. SCHOLIUM I. Tenacitas abfoluta partium corporis humani diverfa eft pro temperamento, ætate, fexu; major in adul-tis & annofis, ut ex ufu culinario notum eft, minor in junioribus faginatis, delicate nutritis, non multum exercitatis. Cutis, ligamenta, tendines, membranæ majori te-nacitate gaudent quam ceteræ partes. mol-les: molliffimæ & tenerrimæ partes funt cerebrum, cerebellum, medulla fpinalis, lien: mollis, fed tenax eft pulmo, vefica: firma & tenax arteria, inteftinum, ute-rus, renes; durum, fed fragile pancreas, hepar.

26. SCHOLIUM II. Loramentum cu-tis humanæ viginti quatuor poft mortem ho-ris refectum longitudinale unius lineæ qua-dratæ fectionem habens fuftinet citra ru-ptionem plures quam ducentas libras, ut ex-pertus fum.

Tenacitas ventriculi humani non exce-dit libras 30. ex meis & Halefianis experi-mentis, aft tenacitas arteriarum eft quam maxima.

In pede vituli, cujus circumferentia erat 4. pollicum, fi ponamus craffitiem perio-ftei uni femi-lineæ æqualem, fectio tranf-verfa totius perioftei erat 12. linearum; il-la autem juxta experimentum 22. D. Halles in hæmaftatica, fuftinuit ante rupturam 431. libras, & fymphifis fola periofteo nu-data fuftinuit tantum 119. libras. Licet fym-phifis haberet fectionem æqualem 182. lineis. Ergo tenacitas fymphifis eft 3. 6. vicibus minor tenacitate cutis.

27. Refiftentiæ fibrarum viribus eas diftra-hentibus funt in ratione fimpla denfitatis ea-rum.

28. Partes eo denfiores funt, quo intra da-tum fpatium plures fibras ejufdem generis obtinent; fic caro mufculi minus eft denfa

ejus

ejus tendine, quanto pauciores in eadem tranfverfa fectione fibras longitudinales obtinet quam ipfius tendo. Docet autem experientia quod multo minori vi rumpatur fafciculus carnis mufcularis, quam fafciculus tendineus ejufdem diametri: prout plures in tendine fecandæ funt fibræ quam in pari fafciculo carneo.

29. Eamdem vero effe ventris totius mufculi tenacitatem quam fui tendinis docet experientia, qua conftat non facilius difrumpi mufculos in ventre quam in tendine, quippe cum idem fit hinc & inde fibrarum tenacium numerus.

30. Flexilitas & ductilitas fibrarum æftimatur ex quantitate elongationis quam patiuntur directe, & ex intenfitate potentiæ ipfas diftrahentis inverfe. Adeoque carnes, tendines eo minorem habent contractilitatem, quo ab iifdem viribus magis intra datum tempus fe elongari patiuntur.

31. Contractilitas partium noftrarum eft in ratione inverfa earum longitudinis.

32. Etenim docet experientia ab iifdem ponderibus appenfis capillos, chordas fidium, loramenta cutis eo magis elongari, quo majorem obtinent nativam longitudinem, adeoque ad majorem fagittam earum arcus inflecti a ponderibus, vel viribus inflectentibus; verum quo magis fe ab iifdem viribus diduci patiuntur chordæ, eo minus contractiles funt. Ergo contractilitas partium eft in ratione inverfa nativæ longitudinis.

33. Sic fi capillum humanum pedis longitudine, pondere unius unciæ elongemus ad lineas duas, eodem pondere duplo brevior capillus una tantum linea elongabitur.

34. Contractilitas partium corporis humani eft ut earum tenfio.

35. Illa propofitio veriffima eft, licet in Scholis continuo contradictionem patiatur: fi enim loramentum cutis humanæ diverfis & fucceffive majoribus ponderibus diftrahatur, docet obfervatio quod cum nativa majorem adepta eft tenfionem, tunc quo magis elongatur & tenditur, eo major vis requiratur ut ulterius elongetur, feu quod eodem recidit, eo magis nitatur ad fui contractionem. Sed nifus in contractionem eft contractilitas feu elafticitas. Ergo contractilitas partium corporis humani eft ut earum tenfio.

36. Vulgo objiciunt fcholaftici fibras fic diftenfas fuum tonum amittere, & tamen eas adhuc tenfas fupponunt, quod eft contradictorium: ftatim enim atque fibra fuum tonum amittit, ea ftatim laxatur, vel rumpitur; utrobique vero jam nulla eft vel faltem non eadem tenfio, adeoque non minus verum eft quod contractilitas fibrarum tandiu crefcat, quandiu crefcit earum tenfio.

37. *Experimentum*. In recenti cadavere menfuravi loramentum cutis tres pollices longum logitudinale, axi brachii parallelum, illos tres pollices totidem lineis nigris diftinxi, dein loramentum diffecui & a cute feparavi; hoc loramentum feparatum decurtatum eft fponte, & habuit tantum duos pollices, fed cum proprio pondere traheretur, pendulum fcilicet, longitudo fuit 28. 3. linearum. Hinc fequitur vim contractilem in cadavere eam effe, ut una tertia longitudinis nativæ parte cutis loramentum decurtare poffet.

38. *Experimentum*. In alio cadavere fimilibus cum cautelis, fumpfi tria loramenta æqualis latitudinis & ejufdem in corpore directionis quæ erant ante excifionem inter fe 93. lin. 70. lin. 46. lin. & poft excifionem inventa funt 71. 2. 53. 6. 35. 6.

Hinc fequitur, ut patebit attendenti, decurtationes loramentorum ejufdem latitudinis effe nativis longitudinibus proportionales.

39. Hinc fequitur etiam contractilitates cutis in diverfis cadaveribus effe diverfas. Nam in primo cadavere contractio ad longitudinem erat, ut 1. ad 3. in hoc vero cafu, ut 3. ad 10. feu ut 1. 3. ad 10. 0. fed fatendum eft in tam delicatis menfuris errorem femi-lineæ facile obrepere poffe.

40. *Experimentum*. Loramentum 36. lineas longum, fed ab excifione ad duos pollices decurtatum appenfis ponderibus in priftinam 36. lin. longitudinem deduxi, dein vero pondera æqualia, æqualibus temporum intervallis illi appendi, & productiones crevere juxta tabulam fequentem: loramentum erat femi-pollicem latum ex cute humana defumptum.

41. Pon-

41. Pondera appenfa.	Productiones in lineis decimalib.	Pondera appenfa.	Productiones in lineis decimalib.
1.	4.	11.	20.
2.	7.	12.	21.
3.	9.	13.	23.
4.	10.	14.	24.
5.	12.	15.	24.
6.	13.	16.	25.
7.	15.	17.	26.
8.	18.	18.	27.
9.	19.	19.	27.
10.	19.	20.	28.

42. Hoc loramentum appenfo pondere 134. drachmarum extenfum eft fupra tres pollices una tantum duodecima fuæ nativæ longitudinis parte.

43. Primis ponderibus elongationes erant multo majores, quam cum majorem tenfionem adeptum erat loramentum, cum a primo pondere, quod erat 633. 3. granorum, extenfum fuerit quatuor decimalibus partibus unius lineæ, a decuplo vero pondere non 40. decimalibus, fed tantum circiter 19. vel 20. harumce partium excreverit, adeoque duplo minus elongatum fuerit, & a pondere vigecuplo non 80. fed tantum 28. partibus, adeoque triplo fere minus excreverit.

44. Elongationes loramentorum cutis humanæ crefcunt quidem a viribus ea diftrahentibus, fed in minori ratione, quam ponderum, feu virium diftrahentium, ita ut extenfio duplo major exigat vim decies majorem, & elongatio fepties major exigat vim vigefies majorem.

45. *Experimentum*. Capillos humanos & crines equinos appenfis ponderibus affixi tabulæ verticali, & elapfo aliquo tempore vidi eos una 25. fui parte fenfim elongatos fuiffe, & fic quieviffe quamdiu thermometrum & barometrum quiefcebant, fed accedente humiditate & calore elongabantur, accedente ficcitate aeris & frigore decurtabantur iterum.

46. Ex hoc experimento aliquoties repetito fequitur fibras femel data vi diftenfas, fponte fucceffu temporis laxari; fibræ enim, quæ appenfo eodem pondere longiores dein de evadunt, tantumdem laxiores fiunt.

47. Sequitur etiam ab aere calido & humido laxari fibras fimplices animalium, non intortas, & a frigido ac ficco decurtari.

48. Unde patet ratio, cur fucceffu temporis phlegmonum dolor fponte minuatur, etiam non mutata tempeftate, laxatis fcilicet fibris.

49. Sequitur etiam cur dolores partium tenfarum a frigore & ficcitate intendantur, fomentis vero calidis, & humidis lenian tur.

50. Circa actionem medicaminum in fibris laxandis vel diftrahendis fummam attentionem merentur egregia Illuftriff. Brian Robinfon experimenta in tractatu de Animali Oeconomia, quæ cum non repetierim, iftic recenfere fuperfedeo.

51. *Experimentum*. Sumpfi arteriam carotidem canis recens jugulati, & ante excifionem menfuravi in ipfius longitudine 27. 7. lineas; ea refecta habuit 12. lineas: dein illius extrema machinæ applicata longitudinaliter traxi, ufquequo in medio tranfverfim rumperetur arteria. Sed paullo antequam rumperetur illa habuit longitudinem duplam feu 55. linearum. Idem bis repetii in arteriis & in venis.

52. COROLLARIUM. Antequam arteria fenfim diftrahendo intra aliquot temporis minuta, rumpi queat, illi vis tanta applicanda eft quanta ad ejus longitudinem duplicandam requiritur, quæ certe vis eft maxima, fed non facile determinanda. Conferantur experimenta (26.)

53. Sequitur etiam arteriæ ductionem citra rupturam eam fieri poffe intra breve tempus quæ fectionem nativæ quadruplam acquirat, quandoquidem fibras circulares, ut experts fum, diftrahendo poffumus duplo longiores reddere antequam rumpantur.

54. Cutis & arteria carotis fimili experimento expofitæ funt. Habebant autem ante extenfionem in cadavere fcilicet tres pollices atramento diftinctos. Extenfæ habuerunt 6. pollices & ftatim ruptæ funt; fingula fragmenta ita decurtata funt illico, ut fimul fumpta tres tantum pollices haberent, quod ante experimentum non crediddiffem.

55. Non inde fequitur fibrarum & vaforum elafticitatem permanere poft diftractio-

nes

nes omnium maximas, nisi temporis ad distrahendum impensi ratio habeatur; certum quippe est quod si tamdiu perseveret tractio ut succus nutritius appellens possit vacuola fibrarum a distractione relicta replere, tunc fibra laxatur, & in contractionem minus nititur, ut patet ex antiquorum anevrismatum incisione.

56. *Experimentum*. Æqualia vulnera eodem instrumento infixi cadaveri recenti, & animali viventi, verum alia transversim, alia vero longitudinaliter, seu secundum artuum directionem, & observavi illico labia vulneris a se invicem recedere, statim velocius, dein tardius usque ad æquilibrium; hiatus autem vulneris longitudinalis fuit ad hiatum transversalis ut 5. ad 12.

57. COROLLARIUM. Hiant vulnera pro ratione tensionis fibrarum refectarum, adeoque tensio fibrarum cutis longitudinalium est ad rationem transversarum ut 12. ad 5. plus quam duplo major. In arteriis semel observavi tensiones esse æquales in fibris transversis ac in longitudinalibus.

58. *Experimentum*. In cane denudavi hinc & inde musculum cruris quo tibia extenditur, & unum vivo animali forcipibus secui, decurtatus est una tertia sui parte; longitudinem vero, adactis intra tendines ad æqualem distantiam aciculis, determinaveram, tentavi idem in altero musculo post mortem animalis, seu hora integra post cessationem motus cordis & eadem fuit omnino retractio.

59. Errant itaque illi qui defectum elasticitatis incusant statim atque animal expiravit, quod non consulta experientia, & ut opinionem suam jure tueantur, temere pronuntiant.

60. Experimentum Alexandri Stvvard, quod multis ante eum annis instituteram in Amphiteatro D. Davisard: in cane vivo dissecui arteriam, venam, nervumque comitem in collo, & alias in crure, atque eorum fasciculum filo hinc & inde coftrinxi; distantia inter ligaturas fuit 27. 7. lineas; horum fasciculum transversim fecui, habuit vero

arteria resecta	12. lin.	
vena	12. 3.	
nervus	24. 5.	

61. In cadavere hominis ascitici pedibus œdematosis & a novem diebus mortui, idem experimentum in crure & in brachio institui, in ambobus mensuravi 6. pollices.

Habuit vero arteria resecta 4. p. 1. lin.
vena 4. 1.
nervus 5. 3. 5.

62. Sequitur ex primo experimento in vivis arteriæ tensionem esse ad tensionem nervi ut 15. 7. ad 3. 2.
Tensionem arteriæ, ad tensionem venæ ut 15. 7. ad 14. 4.
Venæ tensionem ad tensionem nervi ut 14. 4. ad 3. 2.

63. Sequitur ex altero experimento quod arteriæ tensio ad tensionem nervi sit in cadavere ut 23. ad 8. 5.
Venæ tensio ad tensionem nervi ut 23. ad 8. 5.
Arteriæ tensio ad tensione venæ ut 23. ad 23.

64. COROLLARIUM. In hoc cadavere nervus non minorem habuit post novem dies elasticitatem ac in cane vivo.

65. COROLLARIUM. Arteriæ & venæ in cadaveribus antiquis multo magis relaxantur propter tunicam earum muscularem: musculi vix in antiquis cadaveribus habent duodecimam elasticitatis nativæ partem.

66. SCHOLIUM I. Si vulnus infligatur plantæ pedum rusticorum, quæ scilicet valde est dura & callosa, nullus observatur hiatus; vix ullus, si vulnus infligatur cruribus dudum œdematosis, in quo etiam casu cutis introrsum flectitur & subsidet, sero scilicet, quod eam sustinebat, ex adiposis cellulis elapso.

67. SCHOLIUM II. Vulnus carnibus inflictum relinquit habitum cuneiformem in cute latiorem, intus continuo strictiorem, & labia vulneris in curvam inflectuntur.

68. Si carotis vel loramentum cutis ejusdem ubique latitudinis harpaginibus hinc & inde firmiter compressum elongetur, margines cito parallelismum suum amittunt, & in medio longitudinis multo minus distant quam in extremis, seu margines in arcum introrsum curvantur. Aortæ frustum sic distractum, duplo angustius evasit in medio quam in suis extremis paullo antequam rumperetur; hujus phœnomeni rationem mechanicam detegere non est arduum.

69. COROLLARIUM. Cum vasa, nervi, canales quilibet distrahantur, eorum sectiones in medio longitudinis tanto minores evadunt, quo magis distrahuntur, & in maxima distractione quadruplo angustiores possunt evadere.

70. Si fibras longitudinales pro *stamine* habeamus, & transversas pro *trama* seu subtegmi-

tegmine, nominibus a textrina mutuatis, ſtamen in homine magis eſt tenſum, quam ſubtegmen.

71. Si tela in omnem ſenſum æqualiter diſtrahatur, intercapedines pari paſſu creſcent ut areæ telæ. Si vero ſtramen fortius tenſum ſit quam ſubtegmen, vel reciproce, intercapedines non erunt quadratæ, ſed oblongæ.

72. In vaſis dilatatis pori ſeu intercapedines nativam figuram ſervare debent, quin fibræ longitudinales æque tenſæ ſint ac tranſverſales, ſed non idem in tumoribus cutis debet accidere.

73. *Experimentum*. Adoleſcentis recens mortui veſicam urinariam aſſumpſi, & extremo infimo tubi vitrei in pollices & ſemi-pollices diviſi ita aptavi, ut aquam ab illo influentem reciperet; ſtatim intumuit veſica ita ut altitudo aquæ in tubo foret æqualis altitudini veſicæ in apice, & ea mihi videtur maxima, quam in vivo homine ſano patitur, veſicæ amplitudo. Deinde vero tantum aquæ affudi, ut pollice & ſemiſſe aqua ſupra hoc punctum emineret, & filum libere veſicæ circumductum, quod erat 145. lin. longum, ita ut ambo ejus extrema ſe tangerent, non amplius potuit veſicam undique amplecti, ejuſque extrema 5. lineis a ſe receſſerunt, dein tantumdem aquæ addidi ut duplo magis ſeu tres pollices emineret, & fila extrema receſſerunt ab invicem 12. $\frac{1}{2}$ lineis & ſic ſucceſſive juxta hanc tabulam.

Altitudines aquæ in tubo.	Circumfer. veſicæ augmentum.	Altitud. aquæ in tubo.	Circumfer. veſicæ aug.
1. p. $\frac{1}{2}$	5. lin.	18. p.	29. 5.
3.	12. 5.	19. $\frac{1}{2}$	30. $\frac{1}{2}$
4. $\frac{1}{2}$	16.	21.	31. $\frac{1}{2}$
6.	19.	22. $\frac{1}{2}$	33.
7. $\frac{1}{2}$	21.	24.	34.
9.	23.	25. 5.	35.
10. $\frac{1}{2}$	24.	27.	36.
12. 1.	26.	28. 5.	37.
13. $\frac{1}{2}$	26. 5.	30.	38.
15.	27. $\frac{1}{2}$	31. 5.	39.
16. $\frac{1}{2}$	28. $\frac{1}{2}$	34.	40.

& veſica tunc crepuit.

74. COROLLARIUM. Veſicæ minor circumferentia, ſeu tranſverſa habuit, cum plena erat & nondum diſtenſa 154. lineas; crevit autem circumferentia in primo experimento 5. lineis, in ſecundo 12. 5. tertio 16. & ſic porro. Quoniam vero volumina ſunt ut circumferentiarum cubi, illa incrementa fuerunt.

Volumina.	Vires.	Differentiæ.	
1. 491.	1.		
3. 652.	2.	2. 124.	26.
4. 915.	3.	3. 868.	12.
5. 359.	5.	4. 488.	12.
5. 979.	10.	5. 048.	11.
6. 539.	15.	5. 586.	
7. 077.	20.		

75. Ex hac tabula ſequitur increſcere quidem volumina creſcentibus viribus diſtendentibus, ita tamen ut priora incrementa multo majora ſint quam ſubſequentia, ita ut cum vis, ut unum, produxit incrementum ut 21. vis dupla producat incrementum non ut 42. ſed ut 38. vis tripla producat incrementum non ut 63. ſed ut 44. vis quadrupla non ut 84. ſed ut 50. & vis quintupla non ut 105. ſed ut 55. ſeu dimidio minorem.

76. Veriſimillimum eſt incrementa longitudinum in fibris eamdem ſequi rationem ac ſequuntur ordinatæ curvæ logarithmicæ, cujus abſciſſæ repreſentantur a viribus diſtendentibus; verum multo majori diligentia & numero forent inſtituenda experimenta ut theoriæ quadraret experientia.

77. Tumores vix unquam fiunt in vaſis majuſculis arterioſis a cauſa interna, quia demonſtrante Haleſio in hæmaſtatica vis te-

na-

nacitatis eorum vigefies major eft quam vis maxima fanguinis per illas fluentis. *Hæma-ftat. experim.* 22.

78. Verum non ita fe res habet in capillaribus vafis, quippe tenuitas & laxitas parietum decrefcit in vafis juxta eamdem rationem, qua fumma peripheriarum ramorum ejufdem trunci major eft peripheria trunci; cum autem propter numerum capillarium ex eodem trunco oriundorum portentofum, fumma circumferentiarum multoties excedit peripheriam trunci, fequitur ab eadem vi preffiva fanguinis vafa capillaria multo magis dilatatum iri, quam arteriæ majufculæ (vide pulfus & circulat. Theoriam Monfpel. 1752. editam) art. 44. 47.

79. Quare vero tam debilia vafa in ftatu fano æquilibrent preffionem fui fanguinis, & non intumefcant, ratio eft quod quanto debiliora funt fuis truncis, tanto minor eft preffio lateralis, quam a præterfluente fuo fanguine experiuntur (pulfus theoria §. 60. 72.) Verum fi minima vafa obftructa fuerint, tunc quoniam fanguis arteriofus in iftas agit tota illa vi, qua in truncos obftructos ageret, & illæ tamen multoties laxiores & flexiores funt truncis, neceffum eft ea portentofe dilatari, ut docet obfervatio & theoria pulfus §. 109. & fequentibus.

80. Si fruftulum carnis undique æqualiter flexibile & vafis capillaribus conflatum intumefcat a fanguine vafa capillaria dilatante, illud inter crefcendum figuram fuam non mutabit; verum fi involvatur intra capfulam flexibilem, & illa capfula refiftat fuæ ampliationi, tunc temporis capfula refiftat figuram quantum fieri poteft fphæroideam adipifcetur, quia qua parte ejus parietes funt complanati, ea minus refiftunt fuæ expanfioni, adeoque magis recedent a centro quam partes prominentes; nec fuperveniet æquilibrium, nifi cum omnes partes æqualiter a centro fuerint remotæ, feu corpus fubglobofum evaferit. Idem accidit partibus corporis humani, ut mufculis, glandulis, membrana fua cellulari involutis, quarum proinde intumefcentia figuram globofam affectat, ut docet obfervatio.

81. Si vero tantum dilatentur vafa membraneæ cellularis cuti fuppofita, tunc quia fluidum infarciens in viciniam undequaque poteft diffundi, quippe cum cellulæ lateraliter inter fe communicent, in omnem plagam tumor ille diffufus erit, & figuram artus affecti fequetur, non vero fupereminebit ad inftar globi, ut docet œdema, emphyfema: idem evenire debet vafis reticularibus cutaneis; aut alterius cujufvis membranæ, quæ cum per retiformem nexum invicem in omnem plagam fupra hanc membranam communicent, inde tumor folidus, fed fuperficialis & diffufus obfervari debet, ut accidit in eryfipelate.

82. Sedes ergo infarctus phlogmonodei diverfa eft a fede infarctus eryfipelatofi & œdematofi. Prior eft in fpatio folido, quod undique ex paucis arteriis ramofiffimis fanguinem accipit, & in paucas venas dein refundit, unde in fphæram vel fphæroideum folidum debet pars intumefcere; pofteriores fiunt in eodem plano reticulari vaforum aut cellularum quæ vix in altum excrefcere poffunt.

83. Docent Geometræ quod fi tela expanfa prematur ab eadem vi in omnibus punctis fuis, ea tela, vel minima vi, inflectatur in curvam, & deinceps crefcente vi, magis ac magis incurvetur, atque fi tela in faccum fuerit conformata, fed undique claufa, & diftendatur a fluido, illa tela in corpus fphæricum ellipticumve debet immutari (Bernouilli *de motu mufculari*, Hermanni *Phoronom.* &c.) res autem eodem recidit five tantum aqua intra hunc faccum fuerit contenta, five faccus fuerit fpongiis refertus, quæ fpongię ab aqua diftendantur, nam pari paffu crefcet ab intumefcentia fpongiarum preffio lateralis æqualiter in omnem loci differentiarum, ex qua æqualitate preffionis exfurgit tumoris fphæricitas, fi æqualis fuerit in omnem plagam refiftentia.

84. Hinc patet cur obftructo fruftulo cujufdam vifceris, ut pulmonis, hepatis, utcumque polyhædrico, illud fruftulum in tumorem fphæroideum mutetur, quia fcilicet conflatum eft ex vafculis capillaribus fanguinem ab uno trunco recipientibus, in unum refundentibus, & finguli lobi capfula cellulari veftiuntur, ut docet anatomia, ita ut fanguis facile in ramos vicinos intra ejus capfulæ cancellos poffit fe diffundere, fed non ita facile extra capfulam, unde idem accidit ac facculo polyhædrico fpongiis madentibus pleno, qui figuram fphæricam adipifceretur nifi foret undique involutus aliis facculis pari paffu & robore exfcrefcentibus.

85. Inde concludere, ni fallor, poffumus tumores fphæroideos eos effe, quorum fubftantia eft veluti facculo involuta, vel capfulata, ut funt omnes glandulæ & vifcera ex glandulis conflata, econtra vero tumores diffufi eryfipelatofi, œdematofi, fiunt intra vafa vel cellulas telæ inftar expanfas adeoque non coercitas.

86. Ve-

86. Venæ ad eamdem a corde diſtantiam poſitæ non ſolum ſunt arteriis comitibus ſere duplo capaciores, verum, ut docet obſervatio, fibras habent circulares multo ductiliores, quam arteriæ, ita ut tum ratione tenuitatis parietum, venæ ejuſdem nativæ diametri ac arteriæ, poſſint ab eadem vi fluidi immiſſi creſcere una tertia parte, magis quam arteriæ (Theoria pulſus §. 17. ad 20.) Hinc ſequitur tumores in viſceribus venoſis magis excreſcere poſſe quam in arterioſis, & tunc tumores maxime dilatari, cum infarctus ex arteriis tranſit in venas, quod videtur fieri in odontalgia catarrhali, cum enim materies cocta & fluxilis evaſit, tunc ſubito intumeſcunt genæ, ſimulque dolor remittitur, quia venæ multo laxioris & minus ſenſibilis textus ſunt quam arteriæ.

87. Partes intumeſcentiæ ſuæ reſiſtunt vi contractilitatis ſuæ (patet ex propoſ. 1. n.23.) verum quo major eſt craſſities parietum vaſorum & canalium ceteris paribus, eo major eſt contractilitas (§. 24.) ergo quo craſſiores ſunt membranæ diſtendendæ ceteris paribus, eo minor futura eſt intumeſcentia. Sic certum eſt intra fiſtulas oſſeas fieri quandoque maximas congeſtiones, quæ tamen parietum oſſeorum reſiſtentiam vincere non poſſunt, unde nullus tumor: e contra in vaſis lymphaticis vel leviſſima preſſio lateralis vas in magnam molem extendit.

88. Quo denſiores ſunt & compactiores membranæ vaſa vel viſcera coercentes, eo major eſt ipſarum contractilitas ſuperanda ad hoc ut intumeſcant, ſic arteriæ ejuſdem craſſitiei ac venæ, cum duplo aut triplo majorem habeant firmitatem quam illæ, tanto minus ab eadem preſſione interna diducentur.

89. Reſiſtentiæ itaque, quas partes opponunt ſuæ intumeſcentiæ, ſunt in ratione compoſita craſſitiei & denſitatis membranarum, earum vaſa & molem conſtituentium, involventium; cum itaque lien omnium viſcerum minime coerceatur, & textus ſit aliunde molliſſimi, lien in molem immenſam, quantum fert abdominis cavitas, poteſt excreſcere. Pulmones quidem intra datos limites a cavo pectoris coercentur, verum eorum lobi ſeorſim ſunt in excreſcendo liberi, textuque ductiliſſimo præditi: nam exigua vi diſtracti pulmones in omnem plagam poſſunt evadere duplo ſe ipſis longiores. Ergo infarctus in lobis pulmonis facile poſſunt admodum intumeſcere.

90. Ceteris paribus intumeſcentia partis intra ſuæ tenacitatis limites eſt eo major, quo major vis diſtendens ipſi applicatur; ſed tamen intumeſcentia creſcit in minori ratione quam vires diſtendentes (75.)

91. Si initio intumeſcat viſcus in duplum ſui voluminis per vim, ut 2. illud non poteſt intumeſcere triplo magis, niſi per vim quinquies majorem, ſeu ut 10. patet ex tabula (74.) ergo ſemel intumefactum viſcus non poteſt ſine atrociſſimis doloribus ulterius intumeſcere, quippe cum neceſſario applicanda ſit vis multo major, quam quæ huic intumeſcentiæ reſpondet; atque cum hæc vis reactionem parem experiatur, adeoque diſtenſionem maximam, ex qua dolor proportionalis exſurgit, ſemel enatus tumor non poteſt creſcere intra vaſa ejuſdem generis, quin atrociſſimus dolor exſurgat.

92. Induratio & renixus partis creſcit in ratione qua creſcit partis intumeſcentia, habita partium diſtendentium ratione. Etenim intumeſcentia minus creſcit quam vires diſtendentes. Verum diſtenſio creſcit, ut vis diſtendens directe, & ut elongatio inverſe; ergo cum vis diſtendens increſcit & elongatio fibrarum non pari paſſu creſcit, tanto major evadit partis renixus & durities.

93. SCHOLIUM. Si fibra pari paſſu elongetur, quo majoribus viribus diſtrahitur, ejus tenſio minus creſcit, quam ſi non elongetur, ut quiſque facile concipit.

94. Quo magis accedit fibra ad terminum extremum ſuæ tenſionis, eo magis accedit ad terminum ſuæ tenacitatis, qui in eodem extremo puncto concurrit; ergo quo major evadit durities & renixus tumoris cito creſcentis, ſeu ejuſdem tenſio, eo magis imminet periculum ruptionis, unde effuſio ſanguinis; hinc inflammatio ſyſtrophica, vel etiam ſphacelus.

95. Ad ſphacelum in hoc caſu vitandum, vitanda eſt vaſorum difruptio, quod ipſa præſtare poſſunt emollientia, quorum uſu quidem tumor excreſcet, ſed ſine tanto ruptionis periculo, quam cum fibræ rigiditatem & tenſionem ſuam ſervant, nec remittitur vis diſtendens.

Ad ſphacelum in hoc caſu vitandum, altera methodus eſt, ut vis diſtendens minuatur, quod præſtant phlebotomiæ repetitæ, & victus tenuis.

96. Ergo ſi phlegmonodei aut eryſipelatoſi tumores gangrænam minitentur, duplo utilius eſt ſimul emollire fibras potu & fotu diluentibus, atque vires cruoris diſtendentis detrahere victu tenui, & evacuatoriis, quam alterutrum tantum auxilium adhibere.

97. Repellentia dicuntur ea medicamina, quæ

quæ fibras condenfando, & fluida coagulando impediunt ne tumores inflammatorii excrefcant; verum cum augmentum tumoris inflammatorii, dum perftant vires fanguinis diftenfivæ, non ita periculofum fit quam ejus ruptio, atque cum ea medicamina difficiliorem reddant ejus extenfionem, repellentia in hoc cafu noxia funt.

98. Ex corollario 46. fequitur, tenfionem fibrarum corporis fponte remitti folo lapfu temporis, adeoque phlegmones tenfio & dolor, fi non crefcat in dies, tolerabilior evadit & minuitur. Operæ itaque pretium eft exfpectare, fi fieri poffit, & impedire tenfionis augmentum, tempore fcilicet res ægri in melius mutantur, a fortiori vero fi apta adhibeantur interim auxilia.

99. Ex corollario 47. aer calidus & humidus fibras relaxat; fed in phlegmone fæpiffime relaxatio utilis eft; ergo aerem calidum & humidum haurire, feu quod eodem recidit, fotibus emollientibus, tepidifque tumorem mitigare proficuum eft.

100. Docet experientia partes corporis humani citra noxam, aut earum deftructionem portentofe intumefcere poffe, modo tardigrada fiat expanfio, tefte graviditate, afcite, natta, &c. Aft qua proportione tumefcit pars infarcta, eadem ratione dilatantur & intercapedines tunicarum (71.) & modo pari paffu non crefcat tenfio, crefcunt ut totum; expanfis autem vafis fluida prius ipfis impacta & inhærentia per vias liberiores fluere poffunt, adeoque & infarctus referari, & hæc prima ad refolutionem via. Dilatatis excretoriorum cutaneorum ofculis, & vaforum intercapedinibus, materiæ refolutæ poffunt ex illis effluere, perfpirare; unde curatur infarctus, & hic eft alter refolutionis modus.

101. Non tamen femper metuendum eft, ne partes admodum diftenfæ, refoluto infarctu, priftinum volumen non recuperent: docet enim experientia maximam ineffe partibus ductilitatem & elafticitatem, cum quædam vifcera, ut uterus, volumen millies majus adipifci poffint, illibata fere fua elafticitate, immo identidem portentofe ampliari, & iterum conftringi.

102. Sunt tamen partes in humano corpore ita parum elafticæ, quales funt mammæ, cutis inguinum, genitalium, faciei, palpebrarum, quæ facile diducuntur, elongantur, nec facile priftinum tonum recuperant, & illas a primis diftinguere poffunt anatomici, quippe fi acum adigant, ut fit inter confuendam cadaverum exenteratorum cutem, non raro notavimus partes fuperius recenfitas multo facilius dividi, quam cutis dorfi, brachiorum, aliarumve partium.

103. Tumores partium corporis humani prius fani fiunt a viribus partium ut plurimum fluidarum partes continentes extrorfum prementibus.

104. Tumores fiunt ex fluidis intra vafa vel receptacula contentis, illa vero vafa & receptacula, quandiu elafticitate gaudent, nituntur in fui contractionem; cum autem intumefcunt, illa tendunt in omnem loci differentiam ab interioribus ad exteriora; cum itaque fola fluida in ipfis contenta premant extrorfum & in omnem loci differentiam, fola fluida funt inftrumenta, quorum actioni ea intumefcentia poffit tribui.

105. Verum fluida non ratione fui ponderis folius hos tumores inducere poffunt, cum non ea fit altitudo columnæ fluidi fuperincumbentis, quæ poffit vim illis fufficientem impertiri, nifi elafticitas partium continentium fit ablata. Ergo vis illorum fluidorum ab alio fonte repetenda eft.

106. Sunt quidem in primis viis potiffimum fluida rarefcibilia & fumme elaftica, aer fcilicet, flatus, quæ calore, putredine, fermentatione ita poffunt expandi, ut membranas ambientes fumma vi diftendant, ut patet in tympanite, ructu, emphyfemate, pneumatofi, &c. Ergo tumores flatulenti vi aeris expanfivæ tribuendi funt. Verum funt & alii qui fanguinis folis viribus, aut lymphæ folius actioni funt tribuendi, ut phlegmone, œdema: cum autem illa fluida nullum fenfibile elaterium habeant, nifi calefiant, & calefacta vix una ducentefima fui parte excrefcant, tumores paulullum notabiles ipforum fluidorum rarefcentiæ adfcribi non poffunt: fupereft igitur ut vi trufivæ a corde mutuatæ tribuantur: potiffimum viribus fanguis & lymphæ, quibus vafa, membranafque corcentes in notabiles tumores diducere queat.

107. Vis circulatoria fuccum nutritium in diverfas partes deducit, verum excrefcentiæ fiunt fucco nutritio copiofius adhærente, & in folidas partes converfo, & licet fuccus nutritius vi adhæfionis in carnes & offa crefcat, non tamen alia vi quam vi trufiva cordis ad partes appellit & eas diducit ergo viribus trufivis cordis etiam tribuenda eft hæc tumorum fpecies, non tamquam caufæ, fed tamquam principio, fi cum Hippocrate per partes *contentas* intelligamus fluida; per *continentes* vero folida & membranas, evidens eft vires trufivas fluidorum requiri ad hoc ut in homine prius fani partes continentes in tumorem eleventur.

108. Ex-

108. Exceffus virium in partibus contentis fupra contractilitatem & refiftentiam continentium eft caufa tumorum.

109. *Caufa* dicitur illud ex quo alterius actualitas intelligitur; *principium* illud ex quo tantum intelligitur alterius poffibilitas (pathol. method. n.15.) atque caufa eft illud, quo pofito folo producitur effectus, quo folo fublato tollitur effectus (Mariotte, *Esfai de Logique*) & ex hoc caufa cognofcitur, quod effectus integer illi fit continuo proportionalis (Vvolf. Mechan. §. 24.)

110. His pofitis certum eft partes corporis humani continentes cum contentis continuo luctari; quippe imminuta partium contentarum refiftentia, ftatim contentę in tumorem attolluntur; fic detracto aeris pondere per appofitam cucurbitulam pars fuppofita illico intumefcit, fecta externa arteriæ cujufvis tunica, adeoque imminuto illius robore, ceteræ tunicæ in anevrifma elevantur, &c. econtra vero adaucto partium continentium robore, elaterio, preffione, ut fit per frigida, per fpafmum, preffionem, per aftringentia, partes continentes conftringuntur: econtra vero cum perftat æquilibrium inter partes continentes & contentas, neutra mutatur quoad volumen. Verum potentiæ oppofitæ quæ ideo quiefcunt, quia in fe agunt momentis virium æqualibuus, luctari & fe mutuo equilibrari dicuntur. Ergo partes continentes & contentæ continuo luctantur.

111. Jam vero cum partes continentes cum continentibus in æquilibrio pofitæ fint quandiu nec crefcunt, nec decrefcunt illæ partes, earumque momenta æqualia funt, impoffibile eft eas intumefcere; verum fi vis qua partes contentæ extrorfum urgent, continentes iftarum vires contractivas fuperet, non poteft fieri quin continentes eleventur & extrorfum flectantur; cum ergo caufa efficiens illud fit ex quo intelligitur alterius actualitas, & cum, hac pofita, neceffario ponatur alterum, ablata, tollatur, evidens eft exceffum virium, quibus partes contentæ continentes extrorfum premunt, effe tumorum caufam quæfitam.

112. Intelligitur etiam tanto majorem fore tumorem quanto major erit vis partes continentes diftrahens fupra ipfarum contractilitatem, quantacumque fit iftarum vis abfoluta, aut quantulacumque contentarum energia; ergo tumor feu effectus illi exceffui virium erit continuo proportionalis.

113. Evidens eft etiam quod fi eo ufque, eaque velocitate partes continentes extendantur, ut demum ad ultimum fuæ dilatatis terminum deveniant, feu mediæ rumpantur, tunc temporis ceffat actio contentorum in continentes partes, feu jam fluida in hac parte non amplius continentur, non agunt adverfus membranas quæ ruptæ deficiunt, adeoque nullam vim in ipfas exercent; fed ubi nulla eft actio mutua nullaque vis, nullus eft virium exceffus; nec proinde tumor; unde fequitur quod rupto vafe, anevrifmate, aut alio tumore, ita ut fluida non amplius retineantur a folidis, tumorem evanefcere neceffum eft.

114. In excrefcentiis, skirris, aliifque tumoribus hujufmodi rupta quidem cute, nequaquam evanefcit tumor, quia partes, ex quibus tumor componitur, non funt fluidæ, de quibus hactenus agimus, fed propter earum cum fuis vafis minimis adhærentiam, & vifcofitatem pro partibus folidis funt habendæ; partes autem illæ non fufficienti vi protruduntur extrorfum, ut vel minimum extuberare poffint, cum femel in tumorem skirrofum, vel in partem folidam excreverе; adeoque cum vires, quibus extrorfum urgentur, fint tam exiguæ, ut propriam inertiam, proprium pondus non poffint fuperare, partes illæ skirrofæ, induratæ perftant in fuo ftatu, quandoquidem ea lex eft univerfi, ut quodcumque corpus perfeveret in fuo ftatu, nifi quatenus viribus applicatis cogitur ftatum fuum mutare; præterea fi confideremus in skirro tot tumores exiguos, quot funt vafcula illum conftituentia, quoniam femel indurata parte skirrofa, infpiffata fluida propria vifcofitate renituntur elafticitati vaforum, & nullam fenfibilem vim trufivam habent, qua vafa fua ulterius diftendant, nullus amplius fit tumor, fed ea perftant in ftatu fuo. Quorfum autem corpora perftent in ftatu fuo, fi nullæ vires de novo accedant, quæ ftatum mutent, nulla alia inquirenda eft ratio quam lex univerfi, feu conftans & immutabilis fummi Numinis voluntas.

115. Effectus eft quodcumque phœnomenum quatenus a caufa fua producitur; adeoque eft mutatio: ergo ubi nulla mutatio, nullus effectus, & ubi nullus effectus, nulla caufa. Ergo quæ non mutantur pro effectibus non funt habenda, feu nulla caufa præter legem univerfi affignanda eft quorfum corpora perftent in fuo ftatu, fi vires nullæ de novo ipfis applicentur, vide Nevvton. principia Mathematica (l. 1.)

116. Nulla mutatio nec fieri in corporibus, nec concipi quidem poteft, nifi per motum. Verum motus caufa dicitur *vis motrix*

motrix (Vvolf. 137. cofmol.) & ex illa concipitur poffibilitas tumoris, adeoque vis motrix eft cujufvis tumoris principium fine quo fieri non poteft, nec concipi ejus productio.

Non poffum itaque fatis mirari doctrinam neotericorum, qui cum fe mechanicos profiteantur, & mechanice omnia in Arte Medica explicare contendant, interea pro tumorum caufa non fanguinis motum, vel nifum, fed ejus tantum hærentiam, ftagnationemve reponunt, quod certe apud mechanicæ peritos abfurdum eft.

117. Hærentia eft defectus motus progreffivi, adeoque quies columnarum fanguinis, quæ per vafa debent fluere: verum ex lege univerfi, fi nulla vis accedat, corpora quiefcentia nunquam ftatum fuum, multo minus partium vicinarum mutabunt; & jam fi mutent, ideo mutant quia moventur, cum nulla concipi poffit in corporibus mutatio nifi per motum. Ergo hærentia non eft caufa cur partes continentes in tumorem eleventur.

118. Ex eo quod fluidum in vafe hæreat, nil impedit quominus ab aliis caufis partes vicinæ e loco moveantur, adeoque tumoris ipfarum poffibilitas intelligitur: verum cum caufa & principium non minus differant quam actus differt a potentia, & cum a potentia ad actum non valeat confequentia, a principio tumoris ad ejus productionem nulla pariter datur, feu principium non fufficit ad tumorem producendum.

119. Vix ullus eft uberior in Medicina fons errorum quam illa caufæ & principii confufio, quam certe cautius vitare debuiffent Medici, cum totius Artis Medicæ ftudium Theoreticum in caufis Morborum dignofcendis verfetur; quippe ex caufis & principiis tantum indicationes curatorias eruendas effe contendit Galenus, & in hoc dogmaticos ab empiricis diftinguit. Si vero indifcriminatim principium pro caufa accufetur, nihil eft quod pro morbi cujufvis caufa non poffit haberi, cum nihil eft ex quo non intelligatur morbi cujufvis poffibilitas. Democritus pro caufa phrenitidis bilem ad cerebrum delatam accufabat; Polibus gener Hippocratis flatum feu aerem pro quorumvis morborum caufa habebat (libro de flatibus) quod falfiffimum effe nemo hodie ignorat; verum fi illud caufa fit ex quo alterius poffibilitas intelligitur, feu quod quomodocumque ad alterius exiftentiam concurrit, certum erit bilem effe caufam phrenitidis, & flatum omnium morborum; fed quod de bile dico, alter de faburra, alter de fanguine, de urina, de fluido nerveo pari jure pronuntiaturus eft; unde nihil erit conftans & certum in Arte Medica magis quam in Aftrologia & Alchemia.

120. Hærentia quidem fluidorum eft principium tumorum, quatenus non poteft hærere fanguis, vigente vi circulatoria, quin eadem vi, qua hæret, ipfe refiftat fanguini retrofequenti, qui proinde ex axi vafis in parietes diffunditur, ut docet hydraulica; fluidorum enim actio lateralis in vafa crefcit pro ratione qua ipfis refiftitur, & qua pone fortius urgentur. Verum hærentia illa eft occafio tantum hujus fanguinis ad latera diffufionis, & vis movens fanguinem adverfus hunc obicem eft fola incufanda tanquam caufa efficiens; quod ita verum eft ut plur ies obfervaverim, ligatis arteriis carotidibus in cane vivente, & altera vice ligata aorta in abdomine, altera etiam ligata arteria inteftinali in fimili animali, licet animalia per diem fupervixerint, & alia per hebdomadas, nullum tamen inter cor & ligaturam obfervavi tumorem faltem oculis confpicuum, tum quia preffio lateralis in arterias, fi cordis vires non crefcant, pro nihilo eft habenda refpectu refiftentiæ mufculorum arteriarum, vel quod illa animalia præ dolore & metu, (cum nequidem ejularent, fed alterum continuo tremeret) vires fuas vitales minores folito haberent. In minoribus vafis, fi obftructa fuerint propter rationes mechanicas (78.) allatas, non ita fe res habet; preffio enim lateralis utcumque eadem ac in majoribus, cum minores multo in tenuibus & laxis parietibus refiftentias reperiat, eorum contractilitatem fuperat, unde tumor ex theoria jam expofita.

121. Verum licet obftructio prævia fit frequentiffimum tumorum principium, facile eft demonftratu plures tumores fine ulla obftructione quotidie fieri, quod, quia neotericis paradoxum videtur, eft paullo fufius oftendendum, & quoniam experimenta facilius intelliguntur quam rationes ex hydraulicis petitæ, ab experimentis ordiar.

In cadavere tubum aliquot pedes altum verticaliter erectum & aqua continuo plenum aptavi ureteri juxta renes; aqua illico in veficam influxit, & licet fphincter illius atonus foret, ut aiunt, & veluti paralyticus, licet mufculi in cadaveribus non exiguam fui elaterii partem fervent, illa aqua fenfim in tumorem elevavit veficam, nec guttula per urethram effluxit ufquequo vefica multum intumuiffet; tum autem cum aqua ex urethra flueret, non proinde ceffabat veficæ tumor, immo cum tubum aqua ple-

num paullulum altiorem in hoc experimento adhiberem, pari paſſu & aqua per urethram copioſius, velociuſque effluxit, & ſimul ve- ſica magis induruit atque intumuit. Ex quo patet non ab hærentia fluidi factum fuiſſe illius tumoris augmentum, cum velocitas aquæ veſicam transfluentis, aucta altitudine tubi, increſceret, nedum fieret hærentia.

122. Pluries experimentum idem in pul- mone tentavi, tubum ſcilicet eumdem apta- vi arteriæ pulmonari, & aqua calida, quam continebat, ſenſim in venas & in bronchia transfluente, illius vaſa ita elutriavi ſangui- ne, ut nivis inſtar albeſceret pulmo; nemo ſane dixerit illius vaſa magis quam in ſtatu ſano infarcta; interea cum aquam ex altitu- dine tubi tres pedes alti fluere ſinerem, pul- mo prius ita collapſus, ut vix quartam cavi pectoris repleret partem, jam in tantum tu- morem attollebatur, ut totum cavum ex- pleret & multum ſupereminerct, interea dum pleno rivo aqua ex venis pulmonari- bus & etiam ex ore effluebat, immo adhi- bito tubo ſex pedes alto, aqua multo velo- cius efflueret quam ſanguis, perſtante vita, in hoc circulabatur.

123. Unde evidentiſſime liquet, quod intumeſcentia partium poteſt conſiſtere cum omnimoda vaſorum libertate, & cum ſolito majori fluidorum velocitate, quod qui ne- gaverit in media luce cœcutire velit. Non ita evidentia ſunt experimenta in vivo ho- mine inſtituta; interea tamen omnes Medi- ci norunt quod a validiſſimis exercitiis, ut curſu, non ſolum pulmones intumeſcant & turgeant, quod ex dyſpnœa illico oborta, quandoque ex hæmoptyſi ſuperveniente licet augurari; verum etiam tibiæ prius frigore conſtrictæ turgidiores evadant, ita ut veſpe- re calcei anguſtiores videantur, annuli di- gitum manus premant arctius, collarium ſit laxandum, &c.

124. Verum ipſa docet hydraulica & ana- tomia non poſſe propelli majori vi ſangui- nem intra arterias ramoſas, quin affrictus ſanguinis cum vaſis creſcat pro ratione vis ſanguinem urgentis, ſeu pro quadrato velo- citatis impreſſæ; fluida enim antecedentia eo magis reagunt in ſubſequentem ſanguinem, quo majori vi urgentur: norunt vel phyſices tyrones quod aqua manu leviter preſſa vix reſiſtat manui, ſed ſi vehementer a manu percutiatur, tunc non ſecus ac corpus durum reſiſtat, & hinc patet ratio cur lapides, im- mo globi ex tormentis oblique exploſi, ſi ſuperficiem aquæ attigerint, ab illa reflectan- tur tanquam a corpore ſolido, quod non ac- cidit, ſi leniter in illam projiciantur.

125. His poſitis patet ſanguinem in vaſis prius exiſtentem non poſſe impeti & urgeri vehementius a ſubſequente, quin illi reſiſtat, adeoque quin ſubſequens ad latera vaſorum diffluat, nec obſtat quod ſanguis antecedens circuletur, corpora enim in motu conſtituta reſiſtunt ſuæ accelerationi, ut probat ſuſe s' Graveſandius; nec minus reſiliunt lapides plani ſupra amnis ſuperficiem juxta ejus fluentum oblique projecti, quam ſi tranſver- ſim projicerentur, modo velocius projician- tur quam illa aqua diffluit.

126. Nil itaque jam obſtat quominus in- telligamus quod ad hoc ut ſanguis fortius agat in vaſorum parietes, ſufficit ut velo- cius in ipſos propellatur.

127. Ad has incitas redacti neoterici hoc unicum adeunt perfugium, quod ſcilicet ille ſanguinis impetus vaſorum majorum tantum pulſationem, non vero tumorem conſtan- tem producturus ſit, & quod ad intumeſ- centiam totius corporis hoc ſufficiat, non ad intumeſcentiam partis.

128. Verum vanum eſt reſponſum, quip- pe cum creſcente vi cordis truſiva, non ſo- lum creſcat ſanguinis impetus diaſtoles arte- riarum tempore, ſed etiam tempore earum ſyſtoles, cum arteriæ fortius diductæ, in- termiſſa per diaſtolem cordis ſanguinis in ipſas preſſione, fortius reagunt in ſangui- nem, eumque fortius urgent, velocitas utro- que tempore licet inæqualis ſemper eſt ma- jor velocitate conſueta, adeoque cum data velocitate ſanguinis majori, partes ſaltem aliquantulum debeant intumeſcere, certum eſt utroque tum ſyſtoles tum diaſtoles tem- pore eas in tumorem diductum iri, quod erat primum.

129. Quoad alteram perfugii partem, jam ſatis notum eſt ex Illuſtriſſ. Halleri obſer- vatis dari habenas nerveas, quæ pro animæ imperio (voluntario vel naturali nihil ad rem) laxantur, vel ſtringuntur, unde pari paſſu vaſa arterioſa quæ ab ipſis ambiuntur, magis vel minus patula fiunt: jam vero ſup- ponamus arteriæ v. g. meſentericæ orifi- cium, cujus diameter eſt trium linearum, laxatis habenis quatuor lineas in diametro acquirere, certum eſt quod ſanguis multo velocius intra illius ramos influxurus ſit quam antea; ut hujus aſſerti ratio pateat, notan- dum eſt ſanguinem dum ex trunco in ra- mos procedit in ſpatia ſemper ampliora pro- cedere, adeoque ſanguis magis eſt compreſ- ſus & coercitus in truncis quam in ramis, quod patet ex ſaltu ſanguinis ex truncis per- tuſis; is enim decies longius exilit, quam ex ramulis eodem vulnuſculo perforatis, ut

ulte-

ulterius docent experimenta hydraulica D. Carrè, Mariotte, &c. quod quantitas fluidorum, quæ ab eadem vi truduntur per orificia diversa fit major in magnis in majori ratione, quam quæ ab orificiorum amplitudine repetitur, quippe cum attritus oriundus a circumferentia, cui columna fluidi adhæret, eft major in minoribus vafis quam in majoribus refpective ad quantitatem fluidi in ipfis contentam, paullulum crefcente orificio quantitas transfluens crefcit in majori ratione quam orificiorum, feu minus deperdit ex parte attritus quam cum per angustiora vafa fluebat, fic obfervante D. Carrè (Act. Ac. 1705.) ex orificio, cujus diameter eft 2. & $\frac{2}{11}$, duplo major effluit liquidi copia quam ex eo, cujus diameter eft 2. licet illa orificia non fint ut 72. & 36. fed ut 64. & 36.

130. Exinde patet igitur laxatis illius, vel iftius arteriæ habenis, & conftrictis vicinis truncis, crefcere impetum fanguinis in arteriam determinatam abfque eo quod vis cordis intendatur, adeoque certam partem calere, rubere, intumefcere, dum ceteræ palent, & frigent: hoc autem in animi pathematis & morbis obfervatur, in verecundia fcilicet laxatis habenis arteriam maxillarem ambientibus, & conftrictis, ope nervi recurrentis, axillaribus, cruor toto fere, quem a corde concepit, impetu fertur in faciem, & ruborem, calorem fubitaneum genis impertit, fanguine ad has cutaneas arteriolas celerius appellente; fimile etiam accidit in pathemate quod miferationem comitatur, in quo licet palleat facies, interea incalefcunt fubito aures & tinniunt; in infultu apoplexiæ non raro totum caput, faciefque præfertim intumefcit, rubet, turget ad livedinem ufque, cum calore, oculorum prominentia, &c. dum partes inferiores frigent & conftringuntur.

131. Immo febres partiales obfervatæ funt, ut febris unius brachii, quam recenfet Bonetus (in Sepulchreto de febrib.) ab eo mecanifmo folum poffunt explicari; quod autem in phlegmone v. g. in panaritio detur major calor, tumor, immo pulfatio fortior in brachio morbofo quam in altero, nemo poteft negare; cum autem illa fymptomata ab hærentia fanguinis nequaquam procedere poffint tanquam a caufa, ut fufius oftendi in differtatione de Inflammatione ad calcem Hæmafticæ, fupereft ut ex impetu fanguinis in partem determinatam adaucto illa phœnomena repetantur.

132. Principia tumorum funt vel preffio contentorum in contenta folito major, vel reactio continentium folito minor.

133. Pofita enim preffione contentorum in contenta folito majori, fieri poteft ut ea fuperent refiftentiam continentium, fi fcilicet vires continentium pari paffu non fuerint adauctæ, & reciproce: ergo ex his intelligitur poffibilitas tumorum; adeoque hæc funt tumoris principia ex definitone (109.)

134. COROLLARIUM. Quoniam in ftatu morbofo ut in cachexia, afcite, chlorofi, reactio folidorum eft maxime debilis, & vis gravitatis fluidorum eadem perftat, poteft fieri ut lympha fluxilior folito e cruore facilius feparata, ponderans in partes decliviores, earum contractilitatem fuperet, adeoque eas in tumorem attollet, qui tumor frigidus, mollis, pallidus, indolens & prementis digiti veftigium fervans, fpecies eft œdematis.

135. COROLLARIUM. Si vero lympha, adeps, mucus in vafis fuis colligatur propter adhæfionem mutuam partium accedentium cum indignis, nec vafa refiftere poffint vi qua hæ moleculæ ad fe invicem accedunt, aut vi qua per columnam fubfequentem urgentur, intereaque propter anguftiam ramulorum ex hifce vafis prodeuntium non ulterius trudi poffit fluidum illud vifcofum, id ibi loci concrefcet, congeretur; atque fi in fuccum nutritium & partes folidas mutetur, dabitur excrefcentia, fecus erit fkirrus feu tumor durus, indolens, pallidus, vel cuti concolor, non elafticus: fi autem vafa lymphatica uberius quam par eft diducta fint per antecedentem phlogofim, vel per contufionem, aut ruptis fanguiferis, cellulæ adipofæ cruorem exceperint, quoniam nullum eft fere in illis elaterium, fanguis in ipfis cefpitabit, quiefcet, & in primo cafu rubedinem, in altero lividinem præ fe feret pars infarcta, talis eft fugillatio, vetus ophtalmia caloris expers, maculæ lividæ feu vibices.

136. Si tumor eft circumfcriptus, calens, rubens, dolens, pulfatilis, ad fuppurationem vergens, is *phlegmone* dicitur: fi vero diffufus feu portio majoris fphæræ rubens, acriter dolens, preffione albefcens, uniformis, is *Eriffpelas* eft: aft fi rubens, diffufus, pruriginofus, farinaceus, punctatus, ad defquamationem vergens *Herpes* vocatur. Plura in calce Pathologiæ noftræ tumorum genera & fpecies videbis: ifti ultimi tumores calidi vulgo dicuntur ob calorem comitem confuero majorem, priores cum emphyfemate, carcinomate frigidi cenfentur.

137. Tumorum calidorum principium eft impetus cruoris in vafa fæpius obftructa, major quam eft ipforum nativa contractilitas.

tas. Frigidorum vero principium eſt contractilitas minor quam nativus fluidorum appellentium impetus.

138. Calor eſt particularum ignearum actioni proportionalis, illa vero actio in humana machina mutuæ fluidorum & ſolidorum actioni reſpondet, & cum reactio actioni proportionalis ſit, calor etiam reactionis illorum intenſitati proportionalis eſt, ſi par ſit fluidi ignei copiæ. Jam vero quoniam ut calor nativo major ſit, neceſſum eſt ut reactio fluidorum & ſolidorum ſit nativa intenſior, nec poteſt eſſe intenſior niſi fluidorum impetus augeatur, nec ſolidorum elaſticitas deficiat, patet tumorum calidorum principium eſſe impetum cruoris in vaſa majorem quam eſt nativa ipſorum contractilitas.

139. Data obſtructione in vaſis minimis, modo ſanguinis nativus impetus non minuatur, velocitas reſpectiva inter columnas ſubſequentes, & columnam obſtructam major eſt (Theoria pulſus 114. 123.) atque ſi impetus ille major evadat, inde oriturus eſt non ſolum tumor, ſed etiam affrictus major, cui gradus caloris reſpondebit.

140. Si vero vaſorum & membranarum ambientium elaſticitas minuatur, nec creſcat fluidorum huc accedentium vis truſiva, immo licet minuatur, ſed in minori ratione quam creſcit continentium elaſticitas, minor erit reactio mutua, ac proinde minor calor ſolito, quod *frigus* appellatur; unde patet tumorum frigidorum principium.

141. Cruoris moleculæ exſiccatæ & in ignem projectæ flammam concipiunt, docente experientia, non item vero partes lymphæ: præterea velocitas cruoris ordinaria etiam in minimis vaſis eſt major quam velocitas lymphæ in ſuis lymphaticis, quippe a corde remotioribus, & quorum ſumma alveorum eſt amplior alveo arteriarum ſanguinearum ex quibus procedunt; verum actio particularum ignearum reſpondet velocitati duplicatæ fluidi illas ſecum devehentis, ſi par ſit actio in ſolida, & eorum reactio; adeoque cruor eſt aptior ad calorem concipiendum quam ipſa lympha; unde ſit ut tumores rubri ſæpius calidi ſint, lymphatici vero ſeu pallidi potius frigidi.

142. Morbus eſt ſymptomatum connexorum, id eſt, ab eodem principio pendentium & notabilium ſyndrome, docet pathologia; morbi quorum ſymptomata ſunt fervor, ſeu calor intenſus, dolor, febris acuta, nec non, ſi externi fuerint, rubor & tenſio, habent ſymptomata ab eodem inflammationis principio dependentia, adeoque connexa unde vocantur *morbi inflammatorii*, quorum theoria jam ex dictis eluceſcit. Idem dictum eſto de morbis cachecticis, qui tumores œdematoſos, ſkirroſos, leproſos, aſciticos & frigidos ſæpius indolentes inter ſymptomata ſua numerant, qui ex horum tumorum theoria facilius intelliguntur.

143. Cyſtides ſeu tumores ſaccati, aliæ pendent a cauſis mecanichis, ut anevriſmata, varices, tympanites, aſcites, pneumatocele, &c. aliæ a cauſis phyſicis, ut abſceſſus, ſpina ventoſa, &c. productio enim abſceſſus, ſeu ſuppurationis, cariei ex principiis tantum phyſicis, ut diſſolutione, putrefactione, eroſione intelligitur. Aſt cauſa anevriſmatum, varicum ex fluidorum niſu, impetu, qui vaſorum & receptaculorum continentium contractilitatem ſuperet, facile deducitur, adeoque ex principiis mechanicis eruitur. Horum vero affectuum praxim tum generalem tum ſpecialem ex chirurgicis auctoribus, ut Heiſtero, Platnero, &c. eruendam relinquo,

CLASSIS SECUNDA.

Morbi febriles, ſeu *Febres*.

1. GRÆCIS pyreta (& pyrectica noſemata) *Latinis* febres; *Anglis* fevres, agues; *Hiſpanis* fiebres, calenturas; *Germanis* Fiebers; *Italis* Caldezze, febbre.

2. Ægri *Græce* pyrettonres, pyrecticoi; *Latine* Febrientes, febricitantes; *Anglice* Feverish; *Hiſpanis* achacoſos de calentura; *Germanis* fieberbaſſtig; *Italis* febroſi.

3. Etymologia febris & febriculæ a *ferveo*, incaleſco, vel a *februo* expurgo; nomina tamen Græca, Hiſpanica & Italica, ab igne & calore potius derivantur.

Febres ſunt duæ fere tertiæ omnium qui ſunt morborum partes. Sydenham.

4. Character, vires pulſus reſpective ad vires artuum adauctæ, ut plurimum vero pulſus ſolito frequentior cum virium voluntati ſubditarum imminutione. Vires autem pulſus adaugentur in ratione magnitudinis & frequentiæ duplicatæ conjunctim. Vires vero artuum eo minores ſunt, quo tardius, rariuſque, ac quo pauciores, vel minores ſimul artus moveri poſſunt. Datur itaque febris quoties 1. viribus artuum iiſdem permanentibus vires vitales cordis, & arteriarum, maxime quoad frequentiam, intenduntur.

2. Vi-

2. Viribus artuum imminutis, vires vitales eædem permanent, modo nec fopor, nec anæthefia, feu fenfibilitas artuum adfit, fopor enim & paralypfis impendiunt ne vires artuum voluntati fubditarum exerceantur.

3. Viribus artuum adauctis, vires pulfus augentur in majori ratione, ut accidit in phrenitide.

4. Viribus artuum imminutis, vires vitales intenfiores evadunt, aut eædem perftant ac in ftatu fano, vel demum in minori ratione decrefcunt. (*a*)

Hiftoria Generalis.

5. Initio frigus, horror, pallor, pulfus exilis, fitis, carebaria, &c. augmento & ftatu calor, fitis, virium proftratio, ficcitas, anxietas. In declinatione, fudor humidus mitior, urinæ fubrubræ, fudor.

6. Symptomata 1. in *functionibus liberis* intellectus & motus. *Laffitudo* corpus occupat & lecto profternit maxime in continuis & exacerbantibus acutis; nec non in intermittentium acceffibus. *Situs* eo magis horizontalis, fupinus & immobilis, quo vires artuum magis proftratæ; hinc febrientes abftinent lubentius a negotiis, loquela, geftu, *motu* totius, nifi anxietas urgeat, luce vivida, fonis validis, attentione *defatigantur*, ftantes vacillant, tædio, & *faftidio* affuetorum laborant, languent vires animi in ftudendo, ratiocinando: caput fæpe vertiginofa gravitate, cephalalgia, immo in ftatu acutarum, delirio, agrypnia tentatur.

8. 2. In *functionibus naturalibus* appetitus, pulfus & refpirationis, *fames* evanefcit in continuis & exacerbantibus, nec non in intermittentium acceffibus, immo carnium, jufculorum, falitorum faftidium: *fitis* vero intenditur, & crefcit cum morbo, nifi caput delirio vel fopore tentetur; *Venus* filet, vinum, tabacum, cupediæ faftidiuntur; *pulfus* ab initio ad finem frequentior folito, nifi delirio, vel comate, aut fimili affectu caput tentetur, ut in malignis, initio exilis, & quandoque intermittens perftante frigore, atque tunc cardialgiæ, naufeæ imminent, in ftatu vero & validus, pulfationibus diftinctis, fi plethora defit, fecus confufis; in fine mollis, minor. *Refpiratio* in frigore difficilis, brevis, femper frequens, eodem prorfus tenore quo pulfus increfcens quoad numerum & magnitudinem, ita ut ex illa, ut ex pulfu, febris poffit dignofci.

9. 3. *In excretionibus* faliva deficit, arefcunt fauces, fiftulæ, ulcera exficcantur, urina in frigore emiffa limpida, aft in declinatione pauca, rubra, fervida, & in intermittentibus lateritia, feu quafi lateribus rubris pulveratis turbida, perfpiratio in frigore parca, in calore magna, fudor in fine copiofus, poft certas fynochos & triteophyas olidus.

10. 4. In *qualitatibus*, cutis ineunte febre, aut acceffu ficca, pallida, fcabra, venæ nullæ in frigore febrili, capilli cum rigore rigiduli, feu horripilatio, annuli digitorum laxiores; frigus cum rigore & in acceffu tremula maxillarum, artuum, faltem cutis concuffione, unguium livore, apicis digitorum corrugatione, labia, palpebræ, pallent, lingua in putridis pallet alba vel flava; in malignis lingua & dentes ac labia etiam nigro, ficco muco obducuntur, & tunc odor fetidus, putris proprius exhalat. Oculi inacutorum vigore fplendent, in graviffimis & pertinacibus febribus extinguuntur, calore accedente genæ rubent, labiaque, cutis turgidula, mollis evadit, annuli ftrictiores videntur, venæ turgent, pili flaccefcunt, calor fenfim crefcit & intenditur ufque ad gradum 32. immo æftate ultra 36. fi thermometrum manu contineatur; non crefcit tamen eadem ratione qua pulfuum numerus intra datum tempus.

11. *Febris* eft innati caloris mutatio, vel declinatio ad ftatum præter naturam, pulfibus vehementioribus, ac crebrioribus redditis. *Galen.* finit. med. p. 146. Hæc definitio febres algidas æque ac ardentes complectitur, unde fine ratione a Neotericis rejecta; congruit apprime cum Boerhaaviana quæ horripilationem, deinde calorem cum conftanti pulfus velocitate, concurrentes ftatuit aphor. 563. velocitas enim pulfus eft vehementiæ fimul & frequentiæ comes, ita ut alterutra crefcente, modo non tantumdem decrefcat altera, velocitas intenfior fit, noftra vero nihil ab illis detrahit, fed tantum priores reftringit.

12. Si cum Sennerto contendans febrem effe caloris naturalis in igneum mutationem, non te movebit difficultas a febribus algidis defumpta, cum in illis fi non extus, faltem intus calor fit ultra modum adauctus, adeoque definitiones antiquæ fine jure a Neotericis exfibilatæ funt.

(*a*) Signum febris pathognomonicum eft pulfus alteratio, cum dolorifica totius corporis fpeciali laffitudine, fubitaque arbitrarii motus imbecillitate; Bianch. *Hift. hep.* p. 847.

Theoria Febrium.

13. Ab una eademque origine promanant vires tum liberæ, tum naturales; priores artubus voluntati fubditis, pofteriores cordi & pectori potiffimum profpiciunt; ambæ refpondent energiæ facultatum animæ ejufdem libertati fcilicet & naturæ, quæ in eumdem finem confpirant, nec invicem pugnant, quamdiu perfectiffima fanitas eft, tum phyfica, tum moralis; ambæ quantitati fluidi nervei, quod facultatum inftrumentum eft, ejufque velocitati duplicatæ proportione refpondent.

14. In fanitate facultas nonnifi exiguam virium fuarum partem diverfis organis, tum libere, tum naturaliter erogat, nunc quidem eidem mufculo majorem, nunc minorem, prout ufus & neceffitas agendi videtur exigere; & quoniam cordis & refpirationis motus funt femper neceffarii noctu ac interdiu, fatis æquabiliter ipfis vires tribuuntur, unde maximum difpendium; aft artubus, quorum actio ad vitam actualem non eft femper neceffaria, nonnifi interdiu ad labores & exercitia interpolata vires erogantur, atque cum eorum actiones funt maxime, vires funt ut eorum moles, demonftrante Borello, non autem accidit, nec opus eft, ut omnes fimul agant mufculi in toto corpore, licet in labore maxima eorum pars agat; quænam vero fit potentia abfoluta mufculorum omnium, qui fimul agunt in operariis per duodecim horas quaque die laborantibus, refiduas vero fomno, paftui, & quieti impendentibus, docent Ill. Dan. Bernoullii (*a*) experimenta; ea fcilicet æqualis eft proxime ponderi pedis cubici aquæ fingulis fecundis ad unius pedis altitudinem elevatæ per horas duodecim continuato labore.

15. Potentia vero abfoluta cordis, quod fingulis fecundis unciam unam & femiffem fanguinis ea velocitate emittit ex finiftro ventriculo, ut afcendat intra tubum verticalem ipfi aortæ aptatum ad pedes feptem & femiffem, æqualis eft ponderi quadragefies minori, fi per dimidium diem cor tantum ageret; adeoque cum labor ejus duplo longior fit, ejus abfoluta potentia eft ad mufculorum in operariis libere agentium potentiam abfolutam, feu laborem, ut 1. ad 20. calculum inivit, & benigniffime communicavit Ill. Bernoullius.

16. Vis eft caufa, feu ratio fufficiens actionis actualis, adeoque vis æftimanda eft ex pondere ducto in fpatium dato tempore percurfum, non habita ratione durationis laboris; quæ ultima confideratio vim a potentia abfoluta diftinguit, atque ex hoc fequitur vim cordis effe ad vim mufculorum voluntati fubditorum in ftatu fano uti 1. ad 40. vires enim ex effectibus actualibus æftimantur, & effectus funt ut 1. ad 40. ut mechanices gnari intelligent.

17. Jam vero vis, quam cor fanguinis imprimit, diftribuitur in omnes arterias in ratione quantitatis fanguinis eas fimul trajicientis, adeoque in ratione earum orificii ad eamdem a corde diftantiam: datur itaque ratio conftans inter vires cordis, & vim cujufvis arteriæ datæ, ut radialis quæ in carpo exploratur, atque ex vi arteriæ radialis de vi cordis judicamus.

18. Tunc optime valemus, cum omnes functiones læte & conftanter exfequimur, maxime vero cum proprium corporis pondus in ipfis locis acclivibus afcendendis non perfentimus, ut monet Sanctorius; itaque ex fenfu levitatis propriæ, & ex gradu facilitatis ad afcenfum fcalarum, virium liberarum integritatem, feu proprie loquendo valetudinem noftram metimur, atque quo majus eft onus geftatum, majorque fimul geftandi hujus facilitas; eo facultas liberis motibus dicata major eft.

19. Hinc patet cuique Medico pronum effe judicare num in dato homine, cujus pulfum fanum & vires liberas affuetas novit, tum ufu, tum analogia, vis pulfus fit in majori ratione ad vires liberas, quam in ftatu fano; quod quidem per approximationem tantum poffumus exfequi, & in his uti geometrica præcifio non obtineri poteft, ita non eft neceffaria ad praxim.

20. Vis pulfus eft ut vis fanguinis in arteriam pulfantem projecti, & ea ut vis totius fanguinis e corde ejecti; vis vero fanguinis e corde ejecti eft, ut orificii cordis fectio per quadratum velocitatis fanguinis multiplicata; verum quadrata velocitatum funt, ut altitudines ad quas fluida poffent motu furfum converfo affurgere, aut quod eodem recidit, ut altitudines ex quibus delapfa cenfentur, ut eam quam obtinent velocitatem acquirant, fi nulla foret ex parte medii trajiciendi refiftentia; ergo vis fanguinis ex dato orificio in aerem emiffi eft, ut altitudo ad quam poteft attingere.

21. Se-

(*a*) Bernoullii *Hydrodyn.* pag. 199. D. Euler judicat hominis vim eam effe qua horizontaliter procedendo poffit 60. lib. geftare velocitate fex pedum quovis fecundo, *Act. Acad. Pruffica* 1752. pag. 163.

21. Secta arteria temporali in homine sano adulto, sanguis ad septem pedes regios supra cor ascendere valet, ut docent experimenta hæmastatica, sed velocitas sanguinis ex ea altitudine delapsi & horizontaliter effluentis est circiter æqualis 20. pedibus intra secundum, ut docet Hydrodinamica; ergo velocitas totalis quam sanguis e cordis sinistro ventriculo profluens potest concipere, est circiter 20. pedum in secundo.

22. In statu sano velocitas sanguinis per vas quodlibet, ut per venam brachii datam & æqualiter pertusam, est in eadem semper ratione ad velocitatem sanguinis aortam trajicientis, ita ut ea crescente crescat altera, decrescente decrescat; ergo velocitas sanguinis phlebotomia emissi, abstrahendo ab affrictuum inæqualitate, est mensura virium cordis, cum saltus sanguinis est constans.

23. Velocitas sanguinis resistentias superantis, aut intra vasa fluentis multo minor est ejus velocitate, quam intra aerem potest conservare, prior *actualis*, altera *virtualis* nuncupatur; & quoniam verissimillimum est sanguinis velocitatem in aorta non esse actu majorem semipede intra secundum, velocitas actualis est ad virtualem ut unum ad 40.

24. COROLLARIUM I. Detracta mole sanguinis antecedentis, circa toni cordis imminutionem, velocitas actualis sanguinis crescet in minori ratione quam subduplicata resistentiæ imminutæ; velocitates enim fluidorum moles inæquales promoventium sunt ut radices illarum massarum inverse; verum quoniam non potest detrahi sanguis, quin moles per aortam fluxura, seu ex orificio cordis egressura, minuatur; cumque velocitas sit ceteris paribus eo major quo moles sanguinis major e corde per orificia ejus tendinosa & constantia egreditur, velocitas actualis crescere debet in paullo minori ratione quam est radix massæ sanguinis superstitis ad priorem massam.

25. COROLLARIUM II. Liquidiori facta mole sanguinis, vel imminuta ejus viscíditate per diluentia, calida, attenuantia, velocitas actualis sanguinis crescit in minori ratione quam subduplicata viscíditatis decrescentis. Viscíditas enim est resistentia moli movendæ analoga, adeoque idem valet ratiocinium, quod prius. Utrumque vero docet experientia.

26. COROLLARIUM III. Dilatatis orificiis minimarum arteriolarum, velocitas sanguinis actualis crescit in minori ratione quam subduplicata orificiorum. Magnos affrictus patitur sanguis arteriosus, dum orificia ultimarum arteriolarum superanda habet, ut patet experimentis hæmastaticis Halæi (exper. 9. & p. 249.) atque eadem lege fluit, ac si summa horum orificiorum foret vigesima circiter pars orificii aortæ. Notum autem est ex hydraulicis quod magis deficiat effluxus ex parvo orificio quam ex magno, id est major sit delectus in ratione diametrorum inversa (Act. Acad. Parif. Carrè 1705.) ita ut orificium cujus diameter est 26. lineæ duplum aquæ effundat ejus, cujus orificium est 20; licet orificia, adeoque effluxus, abstrahendo ab affrictu, debeant esse invicem ut 708. ad 400. non ut 2. ad 1. hinc sequitur quod si orificiola arteriolarum crescant ut 4. ad 7. effluxus crescant in majori ratione, seu 1. ad 2. adeoque velocitas sanguinis in arteriarum truncis major evadat.

27. Quoniam quo difficilior est transitus sanguinis per vasa minima, eo pressioquam exercet adversus parietes arteriarum magis accedit ad totalem pressionem, (Hæmast. Gall. p. 250.) atque arteriarum tensio & renitentia est hujus pressionis mensura, ex hac tensione æstimare possumus resistentias sanguini oppositas, atque sub iisdem resistentiis vis cordis est proportionalis quadrato magnitudinis arteriæ, & frequentiæ pulsus in se invicem ductis, quod sic probari potest.

28. Ut sanguis a corde emissus arteria duplo magis diducat, necessum est ut duplo majori copia intra datum tempus e corde exeat; verum quoniam orificia arteriosa cordis sunt tendinea & vix mutabilia, sanguis illa trajiciens debet gaudere duplo majori velocitate, adeoque ex principiis hydraulices vi quadruplo majore projici; jam si pulsus sit duplo frequentior solito, quæ ejectio perficiebatur in uno secundo, perfici debet in semisecundo, seu in tempore duplo minore quam supposuimus; sed ut eadem sanguinis quantitas per orificium idem ejiciatur duplo minori tempore, seu duplo velocius, illud debet vi quadruplo majore projici, adeoque ut ejiciatur frequentius, vi debet intendi in ratione duplicata frequentiæ, quod erat probandum.

29. Quandiu fluidum libere per orificia tubi emissaria effluit, tandiu nullam pressionem parietibus vasorum infert (Hæmast. 246.) verum arteriæ quæ nullam intus pressionem a sanguine paterentur, facillime flecti possent, (ex demonstratis Varignoni) adeoque renitentia arteriarum est proportionalis pressioni sanguinis laterali.

30. Pressio autem lateralis sanguinis est proportionalis quadrato velocitatis respectivæ, seu quadrato excessus velocitatis sanguinis subsequentis supra velocitatem antecedentis,

tis, adeoque arteriarum renitentia huicce quadrato proportionalis eſt.

31. COROLLARIUM. Si itaque eadem data arteriæ magnitudine & pulſus frequentia, ejus renitentia fit duplo major, actio reſpectiva columnarum ſanguinis duplo major eſt: ſi quadruplo major ſit velocitas reſpectiva, ſexdecuplo major eſt, &c.

32. COROLLARIUM. Velocitas reſpectiva eſt, ut differentia velocitatum; ſi itaque velocitas ſanguinis antecedentis ſit eadem, & tamen renitentia arteriarum quadruplo major, neceſſum eſt ut velocitas ſanguinis ſubſequentis ſit duplo major, adeoque ut vis cordis quadruplo major evaſerit, (Hæmaſt. 216. pr. 21.) Vires itaque cor contrahentes, ſi eædem ſint ex parte ſanguinis antecedentis reſiſtentiæ, & eadem velocitas abſoluta, ſunt ut renitentiæ arteriarum.

33. COROLLARIUM. Vires itaque cordis ſunt in ratione compoſita ex duplicata magnitudinis ac frequentiæ pulſuum, atque ſimpla renitentiæ arteriarum, modo eadem ſit in ſubſequentibus vaſis libertas, adeoque virium vitalium ad vires artuum liberas ratio cognoſci poteſt.

34. *Frequentia* pulſus eſt numerus pulſationum intra datum tempus, qui vulgo ſolito major cenſetur, niſi expreſſe moneatur. Numerus vero pulſuum intra minutum diverſus eſt pro diverſitate ætatis, temperamenti & tranquillitatis etiam in ſtatu ſano. Sic infantibus pulſus eſt frequentior quam adultis, bilioſis quam pituitoſis, recens paſtis quam jejunis, pathemate vel exercitio agitatis, quam animo & corpore pacatis. Apud me horis matutinis, jejunum & tranquillum, ab annis fere quindecim, pulſat arteria 72. vicibus intra minutum; datur itaque in his circumſtantiis numerus pulſuum ſatis conſtans.

35. Si ſumantur in qualibet ætate numeri pulſuum medii hominum ejuſdem altitudinis, illi numeri ſunt inverſe, ut radices biquadratæ cuborum longitudinis corporis, Robinſon, *animal œconomy*, pp. 14.

Anni ætatis.				14	12	9	6	3	2	1	½	0
Longitudines corporum in pollicibus.	72	68	60	55	51	46	42	35	32	28	25	18
Numeri pulſuum ex obſervatione.	65	67	72	77	82	90	97	113	122	126	137	150 6. die
Numeri pulſum ex theoria.	65	68	74	79	84	91	97	111	119	132	144	184

36. COROLLARIUM. Inde ſequitur frequentiam pulſuum eſſe in diverſis ſubjectis in minori ratione quam inverſa longitudinis corporum; nam puerorum pulſus non ſunt tanto frequentiores pulſibus virorum, quanto pueri virorum longitudine ſuperantur, etenim

18:72: = 65. 260. cui numero reſpondet tantum 150.

37. In diverſis animalibus vis cordis eſt in ratione compoſita ex quadruplicata diametri cujuſvis homologæ animalis, ſeu ratione inverſa temporis quo cor contrahitur. Jurin. *Act. Angl. de vi cordis humani, Theor. V.*

Vis enim eſt ut factum ex pondere ducto in ejus velocitatem; verum velocitas eſt ut ſpatium quod cordis parietes percurrunt in ſua contractione diviſum per tempus intra quod percurritur; atque illud ſpatium in diverſis animalibus eſt ut diameter homologa cordis, majus ſcilicet in corde majori, minus in minori; moles autem ut cubus diametri homologæ, adeoque vis eſt in ratione directa quadruplicata diametri & temporis ad contractionem impenſi inverſa, conjunctim. q. e p.

38. Illa propoſitio innititur principio ab omnibus admiſſo, ſcilicet homines & animalia ejuſdem generis, eorumque partes in quovis genere eſſe corpora ſimilia, quorum itaque omnes diametri homologæ eamdem ſervant proportionem, modo recens natos & deformes excipiamus.

39. Quantitas ſanguinis quæ per ultimas arteriolas in venas tranſire poteſt, minor eſt quantitate, quam a cordis contractione deberet exſpectari, niſi ſanguini antecedentis & parietum vaſorum coſtaret reſiſtentia.

40. Etenim tota vis contractiva cordis impenditur partim in dilatandis arteriarum tubis, partimque im promovendo ſanguine. Jurin. *Theor. III.*

41. Atque motus qui in ſyſtole cordis communicatur ſanguini precedenti, eſt ad motum tunicis arteriarum communicatum, ut tempus ſyſtoles ad tempus diaſtoles. Jurin. *Theor. IV.*

42. Verum in ſtatu ſano; ut multiplici obſervatione videre mihi contigit, tempus diaſtoles

ftoles cordis, ejus fyftoles tempori æquale eft, adeoque dimidia pars virium quas cor in contractione fua exerit in arteriarum tunicis diducendis; altera vero pars in fanguine promovendo, ufque ad ventriculum cordis alterum, abfumitur.

43. Quantitas vero actualis fanguinis per arteriolas fluentis, feu ejus transfluxus actualis, non eft nifi circiter vigefima pars tranfluxus poffibilis & virtualis, feu qualis foret ablatis omnibus refiftentiis. *Hæmaftat. pag.* 218. *n.* 27.

44. Sanguis itaque a corde projectus eft intra majores arterias tam coactus, ac preffus, quam fi tranfiret ex tubo vigefies latiori in anguftiorem, licet reapfe ex anguftiori in latiorem tranfeat.

45. Preffio itaque lateralis arteriis illata a fanguine eft ad preffionem totalem, feu maximam poffibilem quam a data vi cordis pof-funt arteriæ fuftinere, ut 399. ad 400. *Hæmaft. pag.* 249. *n.* 105.

46. Si obftructione, vifciditate, conftrictione, aut quovis modo transfluxus actualis fanguinis per minima vafa duplo minor evadat, quam in ftatu fano, preffio lateralis erit ad totalem ut 1599. ad 1600. Si vero is transfluxus fit ad fanum ut 2. ad 3. preffio lateralis erit ad totalem ut 3599. ad 3600. (Hæmaft. pag. 250. n. 108.) eadem vi cordis fuperftite.

47. Status *permanens* dicitur, quan diu intra datum tempus fibi æquales funt pulfuum numeri, altitudines, & tenfiones, in hoc ftatu fanguinis æqualis quantitas in quavis alvei arteriofi & venofi fectione circulatur.

48. Obftructis feu imminutis ultimis arteriarum orificiis, vires neceffariæ ad cordis contractiones, fub iifdem velocitate & frequentia, producendas funt inter fe, ut quadrata orificiorum fuperftitum inverfe. (Hæmaft. p. 312.) Si itaque fumma orificiorum in arteriolis obftructis fit ad fummam in ftatu fano, ut unum ad duo, atque eadem quæ prius fit cordis contractio quoad altitudinem & frequentiam, vis cordis quadruplo major evafit.

49. Obftructis quoad dimidiam partem ultimis arteriolis, ut folitam magnitudinem fervans pulfus frequentior evadat, vis cordis contractiva adaucta eft in ratione compofita ex duplicata inverfa orificiorum fuperftitum & directa numeri pulfuum intra datum tempus. *Hæmaft. p.* 309. *n.* 69.

50. Obftructis arteriolis, vis cordis neceffaria ad hoc, ut pulfus magnitudo major evadat, eft in ratione compofita ex orificiorum fuperftitum duplicata inverfa, & duplicata plenitudinis, feu magnitudinis pulfus. *Hæmaft. p.* 315. *n.* 93.

In praxi fufficiet perfpecta habere principia a Cel. Jurino *in Act. Angl.* tradita, quæ forte pluribus intellectu faciliora videbuntur, & hæc funt.

51. Quoties pulfus fit celerior, (frequentiam cum celeritate confundit auctor,) aut minuitur refiftentia, aut potentia cordis augetur, aut minor folito fanguinis copia fingulis vicibus ex corde exprimitur.

52. Si pulfus folito tardior fiat, (rariorem intelligit,) neceffe eft ut vel augeatur refiftentia, aut potentia cordis minuatur, aut major fanguinis moles e corde ejiciatur.

53. Aucta refiftentia, vel neceffario pulfus retardatur, vel augetur cordis potentia, vel folito minus fanguinis e corde exprimitur.

54. Imminutis cordis viribus, vel minuatur neceffe eft refiftentia, vel pulfus tardior fiat, vel minus fanguinis e corde exprimatur.

55. Auctis cordis viribus, vel augebitur refiftentia, vel pulfus accelerabitur, vel plus fanguinis e corde ejicietur.

56. Imminuta mole fanguinis e corde projecti, vel acceleratur pulfus, vel cordis vires minuuntur, vel augetur refiftentia.

57. Aucta fanguinis e corde ejecti copia, vel pulfus tardior fiet, vel augebitur cordis potentia, vel refiftentia minuetur.

58. Tota vis ad fingulam cordis contractionem impenfa abfumitur in ipfa fyftole, & fubfequenti diaftole, tum ad fanguinem promovendum ad cor ufque, tum ad arterias dilatandas. In arteriis enim vis fanguinis eft duodecies major quam in venis; verum fanguis confluens in auriculam dextram, velocitatis fuæ fuperftitis maximam partem amittit; nam auriculæ fectio tranfverfa eft triplo major orificio cavæ, adeoque velocitas in illa auricula triplo minor, & vis viva in datam æqualem fuperficiem novies minor, proindeque fere centies minor quam in aorta.

59. Quoties in omni machinatione hydraulica fluidum in loco ad quem deferendum aut elevandum eft, notabilem retinet velocitatem, magnum fit potentiæ abfolutæ difpendium; nam fi vis 7. pedum altitudinis fufficiat ad hoc, ut trans refiftentias fanguis ad auriculam dextram devehatur, ibique habeat velocitatem minimam, requiritur vis tanto major, quo velocitatis illius notabilis quadratum majus eft, nec tamen major fluidi copia transfertur; ergo magnum eft potentiæ abfolutæ difpendium. Vide D. Bernouilium *Hydrodyn. p.* 168. Repugnat autem Divinæ Sapientiæ, quæ machinam humanam effinxit, magno virium difpendio effectum minorem pro-

producere; unde fapientiffime cavit Deus, ne fanguis magnam in auricula velocitatem retineret, quæ id tantum præftaret, ut cor fortius diducendo, ipfius contractioni refifteret.

60. Renovanda itaque vis contractiva cordis fingulis pulfibus; fed quoniam in homine illud a machina & potentiis inanimatis fieri nequaquam poteft, ut fuo loco videbimus, reliquum eft ut a natura peragatur. Verum cum frequentia exigat vires folito majores, natura ad has virium impenfas inftituendas nonnifi motivis fufficientibus induci poteft. Motivum autem eft intendere circulationem fanguinis ob refiftentias fatifcentem, vel ob motus mufculorum neceffario adaugendam; prior neceffitas datur in febribus, altera vero in laboribus immodicis, ut curfu, vociferatione, & in pathematis vividis, ut ira, gaudio.

61. Adauctis quidem refiftentiis circulanti fanguini oppofitis, velocitas ejus neceffario minuitur, ni vires cordis increfcant; etenim velocitas fanguinis refpondet quantitati a corde ejectæ directe, & tempori intra quod ejicitur inverfe; verum quantitas a corde ejecta eft in ftatu permanente æqualis quantitati in venas trajectæ; cum itaque ifta ob refiftentias minuitur, cordis evacuationem pari paffu imminui neceffum eft.

62. Si itaque ob vaforum obturationem, vel conftrictionem, vel fluidorum velocitatem, nonnifi dimidia orificiorum pars fit pertufa, data eadem vi cordis, velocitas in illis extremis orificiis, quæ fempet eft ut ra-dix virium prementium, erit eadem; verum quantitates effluentes eadem velocitate per orificia inæqualia, funt ut orificia; ergo duplo minor erit per vafa fanguinis transfluxus, adeoque cor nonnifi dimidiatam fui fanguinis partem intra datum tempus ejiciet.

63. Verum docet experientia quantitatem fecretionum, quantitatem motus mufcularis, adeoque omnium fere functionum vigorem, refpondere velocitati fanguinis intra limites fanitatis; cum itaque velocitas fanguinis duplo minor eft, functiones omnes, calorem maxime & fluiditatem fanguinis duplo minus intenfas effe confequens eft; quo ftatu confufe percepto, natura debet admodum moleftari, adeoque juxta fympathiæ leges, vires fuas exerere; ut functionibus vigorem & fanguini priftinam velocitatem per majora vafa conciliet; fimulque noxam, feu principium hujus ægritudinis removeat.

64. Illud autem per externa motus inftrumenta nequaquam præftare poteft, nifi ligaturæ externæ, preffiones, frigida applicata fuerint, & tunc animalia ipfa, natura duce, eas noxas pro viribus & mira folertia removere contendunt, ut videre eft in animalibus vinctis; verum quoniam fæpiffime fanguis, vel humor vifcidus craffus vafa infarcit; quoniam illud vitium per vaforum ofcillationes, mufculorum vibrationes, fanguinis fubfequentis collifiones, liquidi feri mixtionem, poteft tantummodo corrigi, atque illa molimina falubria imminuta fanguinis mole, evacuata primarum viarum farcina, abftinentia a motibus in hunc finem inutilibus felicius inftituantur, natura ea omnia, vel ex his plurima fibi parat fubfidia.

65. Symptomata itaque noxiæ caufæ fe produnt per languorem animi & corporis, functionum omnium potiffimum motus mufcularis tarditatem, fenfum gravitatis & tædii, frigus in extremis, laffitudinem, capitis gravitatem, fæpe vertiginofam, quæ omnia ex retardato fanguinis circuitu facile deducuntur.

66. Symptomata vero naturæ opitulatrici tribuenda, alia directe, alia indirecte materiam morbificam impugnant; indirecte quidem vomitus & diarrhϾ, a quibus graviffimæ febres, immo acceffus intermittentium non raro ordiuntur; natura enim hac ejecta farcina, vires harum materierum coctioni impendendas utilius collocat, & fæpe fomitem morbi præripit, deinde viribus adauctis per vafa falubrem non raro ciet hæmorrhagiam aut fudorem, unde moles movenda minuitur, & facilius feliciufque deinde per vafa provolvitur.

Directe vero obftructiones referat, 1. *rigore* febrili, feu levibus totius cutis iteratis conftrictionibus, *fpafmo* fibrillari mufculorum, qui ad fanguini fluorem conciliandum aptus eft. 2. Auctis cordis contractionibus, adeoque arteriarum pulfibus, unde fanguis vifcidus, iners atteritur, & vehementius in obicem irruit, ut eum intra venulas adigat, & adigendo folvat, atteratque. 3. Aucto fimul calore, qui eximius eft ad fluorem liquidis inertibus conciliandum infra gradum 36. Thermometri Realmuriani, fimulque feliciffime vafa obftructa diducit, laxat, adeoque fluidis pervia facit. 4. Potum per fitim & calorem imperat natura, eumque fimul copiofum, frigidiufculum, fubacidum, cujus ope laxantur vafa, fluida diluuntur, fecretoria expediuntur, uno verbo urgentiffimæ implentur indicationes.

67. Verum quoniam ita connexa funt corporis humani machinamenta, ut certi motus utiles cum aliis minus ad finem utilibus conjungantur, cumque in his anguftiis maximi cona-

conatus fine maximis virium difpendiis, atque noxis exeri non poffint, cum finis fine mediis obtineri nequeat, prout hæcce molimina plus vel minus neceffaria funt, natūra his plus vel minus acriter incumbit, & urgentiori femper occurrens per media utcumque noxia, noxam majorem pro viribus impugnat. Carotides v. g. juxta aortæ afcendentis directionem in caput tendunt, ceteræ vero arteriæ ftatim ab ea directione deflectunt, quandiu fluidum per truncum ramis plus vel minus obliquis terminatum lentiffime promovetur, tandiu ejus preffio lateralis æqualis eft directæ, nam fluida preffa quoquo verfum premunt æqualiter, fi lentiffime provolvantur, adeoque ramos laterales & directos eadem velocitate fubeunt, ac quantitate ipforum orificiis proportionali. Verum fi velocitas fluidi fit magna tunc temporis, more folidorum corporum, columnæ projectæ in directum fortius nituntur, & in latera nonnifi repercuffæ valent agere. Hoc theorema novum experimento fæpe confirmavi: tubum rectum fyringæ orificio aptavi, ex cujus latere tubulus alter oblique nafcebatur; immiffa in truncum leniffime aqua, obfervavi quanta foret ex tubo recto & ex obliquo jactus longitudo; deinde vero fortius impulfo embolo, conftanter obfervavi jactus ambos longiores quidem evadere, verum ex tubo recto in majori ratione crefcere jactum quam ex obliquo; inde facile eft deducere velocitatem fanguinis vix notabiliter adaugeri poffe, quin fanguis irruat in carotides in majori ratione, quam in ceteras corporis arterias, & in truncos rectos majori ratione, quam in obliquos eorum ramos.

Cum itaque neceffitas exigit ut cor velocius contrahatur, impoffibile eft quin fanguis majori impetu fubeat carotides, earumque ramos quam aortam defcendentem, cum ad iftam fubeundam a via recta magis deflectat, adeoque plures repercuffiones & inflexiones patiatur, a quibus tanto magis retardatur, quo ad angulos majores & frequentius reflectitur: non mirum itaque, fi in febribus acutis vafa piæ meningis fanguine turgeant in majori ratione quam vafa ceterarum partium, ac proinde dolores capitis, deliria, fopores, aliaque mala exinde fobolefcant.

68. Pluries injecta per aortam aqua calida ex eadem tubi altitudine, obfervari frontem multo citius incalefcere aliis partibus; deinde collum, auxillas, & abdomen; atque inde deducere pronum eft arteriolas in fronte repentes effe fluidis magis pervias ceteris, feu minorem ipfis offerre refiftentiam: fanguis ergo vivide a corde projectus illas velocitate minus retufa fubire debet; unde calor & fudor frontis in febribus fæpius accidit.

69. Non poteft fanguis majoribus cordis viribus in vafa minus pervia projici, quin affrictus & collifiones intendantur, quin arteriarum pulfus & tenfio ac renitentia majores evadant; verum calor eft proportionalis collifioni, fimulque partium tenfioni, ac proinde calor intendi debet; verum aer pulmones calefactos fubiens tanto citius calorem fanguinis abforbet, quo pulmones calidiores funt, & excalefactus refpirationi nocet, ut docet experientia, adeoque tanto citius renovari debet, ut debitum & falubre fanguini refrigerium impertiat, fimulque expiratus calidum & perfpirabili aeri onuftum vaporem fecum auferat; natura itaque hujus moleftiæ medelam invenit in repetita fæpius, fimulque majori infpiratione & expiratione, fine qua circulatio fanguinis cito fatifceret; unde in febribus vigente calore refpiratio major & frequentior evadit in ratione caloris adaucti. Antiqui Medici febris vehementiam ex gradu caloris æftimabant, ac conftat apud eruditos Hippocratem manubus pectori & abdomini fparfim admotis, de febris præfentia potius quam ex pulfu judicaffe; placuit deinde Neotericis febrem ex pulfuum, intra datum tempus, numero, atque Boerhaavio eam ex pulfus velocitate, proindeque tum frequentia, tum magnitudine conjunctim emetiri. Verumtamen quoniam definitiones nominum ipforum recepto fignificatui convenire debent, cum omnes eos morbos febribus adfcribant, in quibus pulfus naturali fimilis eft, aut rarior molliorque cum fumma virium liberarum proftratione, eofque morbos febrium malignarum nomine indigitent, evidens eft non ex frequentia pulfuum fola, nec ex ejus velocitate majori, febris effentiam effe repetendam, nifi velint cum Doctore Vifone, Medico Italo, Typhos feu febres malignas ex numero febrium expungere.

70. Secretiones ideo fiunt, quia moleculæ fluidorum excernendæ in lateralibus arteriolis lymphaticis admodum retardatæ poffunt abripi a tubulis fecretoriis, vi fuctoria prædítis, & illæ feligi quarum fpecifica gravitas horumce tuborum fpecificæ gravitati magis convenit, (obfervante illuftriff. Hambergero, differt. de Secretionibus.) Verum urgente febri, fanguis majoribus cordis viribus urgetur; ergo intra ipfamet vafa arteriofa lymphatica velocius truditur, adeoque cum fluida viribus inæqualibus hinc, & inde preffa majori obfecundet, illa fluida fecernenda fluento circulationis abripiuntur, & fu-

& fuctionem vaforum eludunt; unde minor fecretio urinæ, falivæ, fucci gaftrici, inteftinalis, muci narium, fpermatis, quandiu vel frigore febrili coagulata hærent fluida, vel æftu febrili ultra fecretoriorum vafculorum oftia abripiuntur.

Natura non poteft vires cordis & pectoris diutius adaugere, quin virium illarum penus decrefcat; cum enim quandiu febrilis labor perfeverat, nulla vel modica fiat harum reparatio, quæ paftui, fomnoque debetur, & magna fimul omni momento fiat earum impenfa, cito potentia motrix fatifceret, fi fimul ad artus & partes voluntati fubditas fluidi nervei folita mitteretur copia: quod ut avertatur malum, natura quidquid eft fluidi nervei in vitalibus organis actuandis impendit, refervat, & ab omnibus aliis partibus movendis,actuandis abftinet; hinc virium liberarum imminutio & fucceffiva proftratio.

71. Verum cum per aliquot dies in continuis, & per aliquot horas in intermittentibus illud febrile molimen exantlavit, & fic materies morbifica fufficienter attrita, diluta, atque ad excretionem parata fuit feu cocta, tunc a labore defiftit natura, tum ut vires fuperftites confervet, tum ut negotiis confuetis incumbat, adeoque febris accedit declinatio, mutatur fcilicet fluidi nervei diftributio, in organa vitalia major, & in libera minor fit, & hac anadofi inverfa fenfim accedit apyrexia.

72. Verum quoniam virium penus minor eft confueto, licet virium folita reftituatur proportio, non tamen folita reftituitur quantitas; adeoque febre declinante, artus non confuetum virium gradum ftatim recuperant, quod reftauratis deinde viribus integris, reftituta valetudine, fiet. Interea laxatis a calore tubilis fecretoriis, refolutifque humoribus, pacato cruoris impetu, major fluidi fecernendi præfto eft copia, major ad excretionem aptitudo; unde poris cutis emollitis & patulis, uber fudor profunditur, urinæ licet paucæ & rutilæ fluunt, faliva, mucique omnes fluxiliores evadunt, & fic fenfim fecretiones reftituuntur.

73. Situs corporis horizontalis, feu decubitus ad virium liberarum parfimoniam, utilis eft; in illo fiquidem fitu potiffimum fupino, nullius mufculi contractione opus eft; hunc itaque in febrili calore affectamus, utrum vero fimul ad uberiorem fluidi nervei fecretionem conferat, hic non inquiro. Redeunte vero apyrexia, & reftituta fana virium diftributione, æger orthoftadiam rurfus affectat, mufculis utitur, & fuis muniis confuetis reftituitur.

74. *De virium difpendio*. Sit vis cordi contrahendo impenfa æqualis 2. libris; eaque fufficiat ad promovendam & expellendam ex arteriis in venas libram 1. fanguinis intra minutum per foramen ut unum; fi jam illud foramen duplo minus evadat, & tamen velis ut fanguis per illud dupla prioris velocitate trajiciatur, eadem quæ prius erit trajecti fanguinis in venas quantitas, & ad hunc eumdem qui prius præftandum effectum primo vis cordis ratione folius velocitatis duplæ in orificio debet effe quadrupla prioris, feu octo librarum; verum cum idem effectus ratione transfluxus obtinebatur per vim 2. librarum foramine duplo majori, evidens eft quod illius folius effectus habita ratione, fex libræ virium fruftra impendantur, feu difpendium virium effe tres quartas partes vis requifitæ.

75. In illis circumftantiis fi velis cordis motum duplo velociorem folito, cum, pofitis primis conditionibus, foret confueto fimilis, vis ejus quadruplo major requiritur, adeoque 16. librarum; verum foramine ftante fubduplo ut prius, nonnifi dupla confuetæ trajicietur fanguinis copia, & fic hujus tranffluxus ratione, effectus erit tantum duplus prioris, cum vires impenfæ fint octuplæ; ergo iterum in hoc cafu difpendium virium ad tres quartas partes virium huic duplo transfluxui neceffariarum affurgit, cum fuffeciffet iidem pofitis virium duabus libris foramen duplum addere, ut dupla tranfiret fanguinis copia.

76. Ex his percipimus quanta fiant, in febribus acutis, quas minimorum vaforum fovet obftructio, virium difpendia, quæ ad circulationem fanguinis generalem intendendam funt fruftranea, fed quæ ad fanguinem atterendum & repagula removenda funt neceffaria.

Si jam ea difpendia quæ quovis minuto fieri fupponimus ducantur in totum tempus quo febris perfeverat, v. g. in 24. horas, ut in ephemera fimplici, quoniam fupponimus præter duas libras impendi 14. intra horam 840. & intra diem 20160. libræ impenduntur. Verum quoniam vires a corde intra diem impenfæ funt ad vires liberas quotidie impenfas, ut 1. ad 20. (362.) cum cor intra diem vires 48. librarum in fanitate fupponatur impendere, & ceteri artus 960. libr. fumma virium impenfarum erit 1008. libr. aft in febre etiam quiefcentibus artubus folius cordis motus 20160. libras impendit, feu vires quadringenties majores quam in ftatu fano, qui calculus non quantitates virium impenfarum veras & abfolutas, fed tantum relativas exprimit.

In hoc exemplo suppofuimus velocitatem cordis tantum duplo majorem, adeoque vel magnitudinem, vel frequentiam, vel utramque leviffime adauctam. Si etenim in ftatu fano magnitudo pulfus fit 1. & frequentia 72. intra minutum, jam vero magnitudo fit 1. & femis, & numerus pulfuum 108. velocitas cordis dupla prioris evadet, verum utramque in majori ratione crefcere docet obfervatio. (267.) Si itaque ex illo fummo virium difpendio detrahatur exigua, quæ fit in febre per jufcula, quietem & fomnum, virium reftauratio, jactura multo minor, potentiæ imminutio habebitur, nec mirum erit cito febricitantium potentiam imminui.

77. COROLLAR. I. Quo major eft fanguiductuum obftructio, fimulque febris impetus ejufque duratio, conjunctim eo majus & urgentius eft periculum. (339.)

78. COROLLAR. II. Homo periculi confcius, vel animo linquitur, vel fecuritatem mentitur, vel conturbatur, quo fe vertat nefcius: unde affidue reflexiones & cogitationes, quæ fomnum auferunt, vel turbant, affiduæ anxietates & jactationes, inconcinni tremulique artuum motus, pulfus intermittentia, inæqualitas, pfalmi, fimiliaque fymptomata, in ægris pufillo & inconftanti animo præditis, frequentiora.

79. COROLLAR. III. In morbis mente conftare, & bene fe habere ad ea quæ offeruntur, bonum; fecus vero, malum ex Hippocrate, quia illi conatus anxii & inconftantes ad materiæ morbificæ correctionem inutiles funt, & tamen vires abfumunt, vel quia vires fuperftites non impenduntur, unde crefcit materiæ morbificæ vis & ferocia.

De frequentia Pulfus.

80. Arteriarum fectio tranfverfa duplex fpectari debet, altera *conftans* quæ in fine fyftoles, altera variabilis, quæ eft exceffus diaftoles fupra fectionem conftantem: fi fingamus duos circulos concentricos, zona inter duas illorum peripheærias contenta, exceffum illum exprimit, cui pulfus refpondet; cum enim arteria utcumque plena fanguine nequaquam digitum explorantem feriat in fyftole, nec in fyncope, pulfus non ex conftanti fola, fed ex fectione variabili æftimatur; illud autem arteriæ augmentum debetur quantitati dimidiæ fanguinis a corde fingulo pulfu ejus ejectæ; cum enim uniformis fit fanguinis in venulis minimis velocitas atque fectio, & fanguinis copia a corde ejecta dividatur in duas partes, quarum una diducit arterias, altera fanguinem antrorfum in venas promovet, atque demum tempus fyftoles æquale fit in fanitate tempori diaftoles, quantum fanguinis tranfit tempore diaftoles arteriarum in venas, tantum in ipfis arteriis diducendis impenditur, feu dimidia fanguinis e corde ejecti moles arterias diducit, & pulfum facit, altera vero vel ipfi æqualis venas ingreditur.

81. Si vero obftruantur arteriarum orificia, & vires cordis non fatis increfcant, tunc arteriæ diftenduntur illo fuperfluo cruore, & fic diameter conftans folito major evadit, quin pulfus pari proportione crefcat; nam cum minor exinde fanguinis copia tubos majores diducendos habeat, incrementum illud, quod pulfum metitur, eft minus in ratione fectionis conftantis adauctæ, & in ratione molis ejectæ minoris: conftat enim ex Geometria incrementa voluminum ab eadem mole addita effe eo minus fenfibilia, quo volumina prima funt majora.

Hinc patet quare datis obftructionibus, fi vires cordis non augeantur, vel augeantur in minori ratione quam obftructionum quantitas, pulfus minor evadat, ut in præludiis febrium, atque pulfus tanto minor eft, quo moles dato tempore ejecta minor, & arteriæ fectio conftans major eft.

82. Si vis motrix, quæ prius intervallis æqualibus applicabatur embolo machinæ hydraulicæ, eadem remaneat; atque augeantur refiftentiæ, vel quod eodem recidit, minuatur orificium emiffarium, nequaquam ex eo frequentior, fed econtra rarior evadet emboli itus & reditus.

Sic in horologio ofcillatorio, crefcente rotarum refiftentia, pulfationes ofcilli fingulæ tardiores, ac proinde rariores evadunt; fic obftructo quoad dimidiam partem antliæ hydraulicæ, ac follis fabrorum ferrariorum orificio emiffario, tardior eft emboli, tardior valvarum follis quælibet depreffio, ac proinde rarior, per experientiam.

Demonftratio. Vis inanimata eadem eodem femper modo agit, atque tandiu premit fluidum ejiciendum, quandiu fupereft illud fluidum, fed eo diutius fupereft illud fluidum, quo tardius evacuatur receptaculum huic continendo dicatum, & eo tardius evacuatur, quo fub eadem velocitate fluit per minus orificium; cum itaque data eadem vi motrice, eadem in orificio fit velocitas, & per hypothefim orificium fit dimidio minus, tempus itus & reditus emboli, erit dimidio minus, feu fingulus itus & reditus erit duplo longioris durationis, adeoque rariores erunt illi itus & reditus.

Da-

Datis refiftentiis, vel obturatis extremis arteriolarum in venulas hiantium orificiis pulfus cordis frequentiores quandoque evadunt; hoc docet experientia, & unanimis Medicorum confenfus. Sic vinctis arctiffime ægrorum artubus, pulfus frequentior evadit. Obftructis vifceribus quandoque frequentior evadit pulfus. Verum fi vires eædem cordi applicentur, aut fi fimiliter ac antea applicentur, pulfus tardiores, ac proinde rariores tantum evaderent, adeoque cum frequentiores evadunt, neceffum eft ut illæ vires fæpius, feu diverfo modo & ordine quam antea, cordi applicentur.

Verifimillimum eft naturam has obftructiones & refiftentias confufe perfentire, & in multis circumftantiis ab illis moleftari (285.) atque cum ea fit fanitatis cuftos provida & urgentiori occurrat, ea quo periculofiores & majores funt obftructiones, eo fæpius & fortius cor contrahit, ut hæcce repagula fuperet; five enim fæpius, five fortius cor contrahat, exinde velocitatem fanguinis intendit, adeoque materiæ obftruenti majorem vim infert.

83. Natura quandoque tantum pulfus magnitudinem, quandoque illius tantum frequentiam fæpius utramque adaugere conatur; & primo magnitudinem tantum adauget, cum nullo metu perculfa & viribus integris prædita, obftaculum removendum aggreditur. 2. Si vero obftaculum difficilius cedat, aut pertinacius refiftat, aut in mora periculum fit, aut demum pathemate gravi natura moleftetur, tunc additis viribus & magnitudinem & frequentiam intendit, ut in febrium acutarum vigore. 3. Verum fi vel maxima fit refiftentia, ut cum frigus febrile invadit, vel cum exfoluta eft potentia motrix, ut in fine febrium lethalium poft magnas evacuationes; longam inediam, in fummo terrore, tunc frequentiam tantum intendit.

84. Impenfa virium eft femper proportionalis, 1. periculi gravitati, 2. potentiæ viribus: fed cum virium fuarum parca fit natura, quando periculum obvium virium impenfam feu accelerationem circulationis indicat, tunc fi potentia fit exigua, pulfum frequentiorem & tantumdem minorem inftituit; ea enim methodo intenditur fanguinis actio adverfus repagula in ratione duplicata numeri pulfuum, & impenfa virium minuitur in ratione duplicata magnitudinis pulfus (380.) adeoque fub eadem virium impenfa effectus optatus habetur. Si facultas fit exfoluta, materies morbifica cruda, & vires impenfæ magnæ, in fummo periculo verfatur ægrotans.

85. Duplo major folito fit pulfuum numerus, velocitas ex hoc capite duplo major fanguini conciliatur; ergo vis fanguinis in materiam morbificam, feu columnas antecedentes, quadruplo major eft. Verum imminuta fimul pulfus magnitudine, ita ut duplo minor fit folito, vis cordis quadruplo minor eft, adeoque impenfa non eft folito major; cum impenfa virium cordis fit in ratione compofita ex duplicata frequentiæ, & duplicata magnitudinis pulfus conjunctim.

86. Verum quidem eft imminuta pulfus magnitudine affrictus in anguftioribus arteriis quam maxime crefcere, (373.) adeoque poffe fieri, ut nullatenus lympha per arteriolas fuas, nec fanguis per ultimos laterales fanguiductus progrediatur, unde frigus extremorum, aliaque mala deinceps eventura; verum quoniam urgentiori occurrendum eft, faltem hoc artificio circulatio per majufculos fanguiductus confervatur, & fic quantum fieri poteft, cum viribus exfolutis vita protrahitur, ab illis refiftentiis cito fufflaminanda.

87. Acceleratio pulfus quoad frequentiam, cum fumma motus fanguinis imminutione, videtur conamen Naturæ, quo motum illum vivificum excitare, & fic mortem, quantum poffibile eft, procraftinare contendit. Bryan Robinfon. *propof.* 42.

Canibus fanguinem fucceffive detrahebat Lovverus ad mortem ufque, atque multum imminuta fanguinis copia pulfum frequentiorem, molliorem, & minorem fucceffive, ufque ad mortem canis, obfervabat. In equis quorum pulfationes erant 38. intra minutum, antequam ad operationem moleftarentur, miffis fanguinis 34. libris fucceffive frequentior pulfus evadebat, qua proportione debilior erat equus, ufquequo 100. in minuto pulfaret arteria, & animal moreretur. Exper. 1. *Hæmaft.* Mulier menorrhagia laborans pulfum habebat maxime frequentem & exiguum, ita ut vix percipi poffet, cum fumma debilitate, anxietate, fufpiriis, extremorum frigore, ex quo ftatu, quiete & nutricatu intra breve tempus convaluit.

Pulfus parvus & frequens eft in fummo frigore hiemali, febrili, in febribus male moratis, in convulfionibus, poft venenorum coagulantium ufum, in fummis doloribus, adeoque fanguinis infpiffatio, & vaforum conftrictio magna pulfum frequentem & exilem habent comitem, & pulfus frequentior atque exilior evadit, imminutis cordis viribus, ut in agone.

Pulfus frequentiffimus & minimus erat homini in quo valvulæ aortæ offificatæ dimidium

dium orificii claudebant, fanguis ex arteriis in cor refluebat, pulmones ingurgitabantur, aderat afthma ab hydrope pectoris, mors anno ætatis 50. acceffit.

In palpitatione a polypo cordis, a compreffo corde, & in experimento in quo refecantur nervi cardiaci, pulfus cordis frequentiffimi, minimi & tremuli obfervantur.

Ab exercitio moderato &. balneis calidis pulfus frequens & plenus, fed a labore immoderato, & balneis calidioribus frequens & parvus evadit, (obfervante Galeno) propter facultatis exfolutionem: hanc facultatem exfolvunt inedia, malignitas in morbis, pathematum violentia, dolorum longitudo, & atrocitas, & evacuationes immodicæ. Galen. *de pulfibus ad tyronem*.

88. Detracta magna fanguinis copia, arteriarum capacitas refpectu fanguinis e corde ejecti, maxima eft, adeoque tardius in vafis promoveretur fanguis, nifi aucto pulfuum numero urgeretur circulatio; quapropter in his circumftantiis, ut fatifcentem circulationem & vitam protrahat, natura frequentiam pulfus intendit, ut quod ex magnitudine deficit, eatenus compenfetur.

89. Unam quadragefimam tantum partem morborum febrilium lethalem effe docuit inftituta apud Anglos obfervatio. *Diar. erudit.* ab Hedouville 1665. quod de intermittentibus intelligendum puto.

90. *Caufa* febris eft diftributio fluidi nervei, feu virium in nervos cordis in majori ratione, quam in nervos artuum; eo fine fit illa diftributio, ut repagula circulationi fanguinis in minimis vafis oppofita removeantur, & fic vafis fanguiferis libertas, & fanguini facilis aditus reftituantur. *Inftrumenta* febris potiffimum funt cor & arteriæ. *Materia* febrilis, feu morbifica, multiplex eft; fæpe chylus pravus, qui tum fua vifcofitate vafa minima infarcit, tum fua acrimonia vafa fanguifera moleftat, & ad conftrictiones follicitat. Quandoque id præftant miafmata, tum fponte in fanguine enata, ob fuppreffas evacuationes affuetas, maxime ob perfpirationem fuppreffam, purulenta liquamina, putredinofa fluida, tum extus ex aere, cibis, potubus, in maffam fanguineam delata: raro nititur natura ad vafa dilatanda & elonganda tantummodo.

91. Materies morbifica fæpe in fanguine lateret innoxia, nifi acceffu vel aeris frigidi magis infpiffata, aut crapulæ magis incraffata, aut animi pathemate, labore immodico in motum acta, aut phlebotomia, catharfi per cautelam inftitutis velut excitata, occafionem præberet naturæ, ut conatus fuos febriles ad eam corrigendam vel eliminandam exerat, & hæc funt potiffima febrilium morborum principia, fufius in fpeciebus enumeranda.

92. Initio febrium pondus corporis abfolutum communiter eft adauctum. Robinfon. Sanctor. *S.* 2. *aphor.* 40. 50. 51. &c.

93. Initio febrium fanguis eft vifcofior, adeoque fale, terra, oleoque ditior; quam in fanitate experti funt DD. Langrish & Tabor.

94. Gravitas fpecifica lymphæ febrientium eft ad gravitatem fpecificam ejus in fanitate, ut 10417. ad 10308. vel ut 10409. ad 10300.

95. Coagulum rubrum fanguinis eft ad lympham quæ ab eo intra 24. horas feparatur in fanitate, ut 1400. ad 1000. D. Tabor.

Aft in epidemicis febribus pleuriticis, ut 3000. ad 1000. & in febribus vulgaribus, ut 2333. ad 1000 ex D. Tabor.

96. Coagulum rubrum eft ad lympham quæ ab eo feparatur intra 24. horas, refpectu ejus quæ in fanitate juxta D. Langrish.

In Synochis	ut 3992. ad 1000.
In Quotidianis	ut 3614. ad 1000.
In Tertianis	ut 3154. ad 1000.
In Quartanis	ut 2424. ad 1000.

97. Quantitas cohæfionis vel firmitatis coaguli rubri erat in febribus ad ejus firmitatem in ftatu fano

In Synochis	ut 1603.	ad 620.
In Quotidianis	ut 1275.	
In Tertianis	ut 1152.	
In Quartanis	ut 898.	
In acutis inflammatoriis, ut 4. ad 1. vel	ut 2342.	

98. Proportio principiorum per diftillationem extractorum a fanguine in febribus acutis ad quantitatem extractam ex fanguine fano erat

Salis volatilis	ut 189. ad 100.
Olei	ut 144. ad 100.
Terræ	ut 100. ad 102.
Salis fixi	ut 10.5 ad 13.0.

99. Ratio lymphæ per diftillationem eductæ ad fanguinis maffam totalem eft in febribus acutis, ut 100. ad 123.

100. In febribus acutis lymphæ copia decrefcit a ftatu fano in ratione

Scilicet Lympha	a 123. ad 121.
Sal fixum	a 130. ad 105.

Cre-

Crefcit vero oleum a 100. ad 144.
Sal volatile a 100. ad 139.
Terra a 100. ad 102.

101. Si urinæ acrimonia æftimetur ex prædominio falis, olei, & terræ, urinæ acrimonia in fanitate ad acrimoniam primis diebus febris acutæ inflammatoriæ fuit in ratione 1. ad 2. feu 10. ad 19. 100. ad 190.
In febre ardenti primis diebus 100. ad 109.
In vigore febris ardentis 100. ad 135.
In declinatione ejufdem 20. die 100. ad 203.
Subfequenti die poft noctem pacatam, & pridie fanitatis 100. ad 173.

102. COROLLAR. I. In febribus fanguis eft vifcidior quam in ftatu fano, atque quo vifcidior eft, feu quo proportio lymphæ diluentis ad cruorem minor eft (439. 445.) eo febris acutior eft.

103. COROLLAR. II. In febribus particulæ activæ fanguinis, ut olea, falia volatilia, necnon terra crefcunt in dies ufque ad declinationem, deinde vero decrefcunt. Lymphæ vero & falis fixi proportio, crefcente morbo, decrefcit, poft declinationem, feu in convalefcentia crefcit (444. 448.)

104. COROLLAR. III. Non folum fubigitur, atteriturque fanguis a febrili motu moderato, verum a ratione caloris & extricationis falis volatilis, refolvitur & aptus evadit ad circulandum per vafa minima (448.)

Praxis generalis Morborum, ut Febrium.

105. „ Medicus naturæ minifter & inter-
„ pres, fi naturæ non obtemperet, naturæ
„ non imperat; origines namque morborum
„ & caufæ longe abftrufiores funt, quam ut
„ humanæ mentis acies eo ufque penetrare
„ poffit, fæpiufque natura novum opus ex-
„ orditur, ubi conatus noftri defiere. Ba-
„ glivi, pag. 1.

106. „ Dictat ratio morbum, quantumli-
„ bet ejus caufæ (*noxiæ & occafiones*) huma-
„ no corpori adverfentur, nihil effe aliud
„ quam naturæ conamen, materiæ morbificæ
„ exterminationem, in ægri falutem omni
„ ope mollientis. Syndeham. pag. 1.

107. Alia funt fymptomata quæ debentur materiæ morbificæ, & pravæ fluidorum folidorumve difpofitioni; & ea funt fymptomata materiæ morbificæ, quæ femper natura duce funt impugnanda, ut frigus febrile; alia fymptomata, quæ conatibus naturæ debentur, & ea funt in debito tenore fervanda, „ id-
„ que potiffimum incumbit Medico, ut na-
„ turæ conatus torpentes excitet, vividiores
„ moderetur, debite procedentes nequaquam
„ turbet, „ quoties defunt methodi longo ufu confirmatæ, vel fpecifica auxilia quæ materiam morbificam alio modo, quam quem natura fequitur, corrigere valent.

108. Natura hoc tantum poteft, ut fcilicet materiem morbificam in vafis, 1. undequaque premat & coerceat; 2. dein vero calore intenfo, motu putredinofo incipiente, dilutione concoquat, refolvat; 3. vel ut vaforum iterata ofcillatione, & mufculorum accumbentium nifu, dividat, atterat; demum 4. ut perfpiratione, diarrhœa, fudore, ptyalifmo, fuppuratione, diurefi, materiem coctam eliminet.

109. Ars vero non folum naturæ miniftrare debet, eique obfecundare; fed etiam in multis cafibus materiam morbificam ita mutare, & corrigere, ut eam deinceps natura facilius expellat; itaque quod fola natura non præftat, ars præftat. Sic methodus naturæ, ante corticis Peruviani inventum, erat fere unica, quam fequi poffent Medici; eaque in generalibus remediis, deinceps materiæ febrilis præparatione, coctione, & demum expulfione confiftebat; verum ea molimina nonnifi poft longum tempus, adeoque cum tædiofo & periculofo ægrotantis cruciatu peragebantur; tandem inventus cortex Cinconæ vel Kinæ qui materiem febrilem fluxilem, innoxiamque facit, vafifque robur & tonum conciliat, unde fine fenfibili evacuatione, correcta materia, febrilis conatus ceffat, feu febris fanatur.

110. Itaque dictat ratio, ut quoties defunt apta, certaque medicamina, quorum actione fpecifica corrigi poffit materies mörbifica, naturæ molimina fecundemus; quando vero adfunt, his appofite adhibitis, naturam a conatibus liberemus, verbo, ut naturæ materiam morbificam vel corrigere, vel expellere geftienti manus auxiliatrices porrigamus.

111. Prima indicatio eft, ut potentiam labore affiduo exhauriendam pro virili, pastu & quiete convenientibus refarciamus, ita ut quo morbus brevior futurus eft, eo minori, parciorique nutricatu æger indigeat, largiori vero quo diutunior præfagitur.

112. Verum quoniam cibi folidi digeftionis primæ, feu in primis viis, & fecundæ, feu in viis circulatoriis, præparationem & proinde laborem expoftulant, ut folvantur; atque cum virium impenfa in organis vitalibus roborandis fit neceffaria, nec proinde in alias partes temere derivanda, dictat ratio, ut efculentis, coctis feu liquidis utamur in febribus, eoque magis fucculentis & eupeptis, ac copiofis, vel repetitis, quo morbus

bus diuturnior; tenuibus vero aqueis, blandis, raris & parcis, quo brevior futurus prævidetur.

113. Et quoniam ex obfervatis fanguis initio febrium fpiffitudine, deinceps vero acrimonia peccat, fitifque & calor ægrum divexant, neceffum eft ut potus fit diluens & refolvens initio, dein vero demulcens & refrigerans, ifque copiofus, ut hifce omnibus indicationibus fiat fatis.

114. Vires in motu mufculari abfumuntur, verum illæ ad cordis pectorifque motum utilius adhibentur, adeoque natura duce a motibus artuum liberis æger abftinere debet, quod non aptius præftabit quam fi tacitus, pacatus horizontaliter jaceat.

115. Verum docet obfervatio intellectus operationes ut attentionem, ftudium, reflexionem, nec non fenfationem; memoriam & imaginationem exerceri non poffe citra virium abfumptionem, ut patet ex laffitudine inde oriunda; adeoque cum viribus parcendum fit, febriens ab hifce mentis operationibus, pathematifque abftineat, omnia dimittat, nifi quæ ad menti tranquillitatem conciliandam neceffaria funt; lucem, fonum, contactum, faporem, odorem, vividiores fugiat.

116. Si tamen exercitia mentis & corporis ad materiæ morbificæ attritionem & correctionem apta videantur, tunc temporis non vigente, fed intermiffa febre, aut prophilactice ante exortum febris adhibeantur; quod ad intermittentes profuiffe docuit methodicorum & gymnafticæ cultorum experientia.

Sic præfcripta diæta & gymnaftica ad auxilia generalia ex chirurgia & pharmacia petita deveniendum eft, ideoque generalia vocantur quod in omnibus fere morborum potiffimum acutorum generibus, initio videantur neceffaria, ea fcilicet quæ plethoræ & cacochyliæ medentur.

117. Omnes fere homines potiffimum laute, & opipare viventes ac pigritiæ & defidiæ deditos, multo magis quam ad fanitatem neceffarium eft, fe cibo, potuque ingurgitare docet obfervatio; hinc vero plus faburræ in primis viis, plufque fanguinis & humorum cumulari confequens eft.

118. Aft accedente febre metus eft ne materies in primis viis contentæ, derivato in organa vitalia fluido nerveo, proindeque debilitato ftomacho, indigeftæ mora vel fermentefcant, vel putrefcant, vel ad fui coctionem naturam ftimulent, adeoque a negotio febrili avertant, vel demum in fanguinem crudæ & dyfpeptæ deducantur, atque novum naturæ negotium, & materiæ morbificæ præfidium afferant. Unde initio morborum natura fæpe viam a Medicis ineundam indicat, tum cacofitia & anorexia cibum folidum vetantibus, tum naufea, cardialgia, vomitu & diarrhœa faburram eliminantibus, atque fuadet ut ipfi per cathartica, emetica, clyfmata opitulemur: in morbo digeftiones languent, recrementa in primis viis congeruntur, adeoque eo terminato faburra fenfim collecta eliminanda eft & æger repugnandus.

119. Sed moles fanguinis fana major vires cordis incaffum abfumit & prægravat, maxime cum fanguis majori velocitate circumducendus eft; fit enim moles cruoris 20. librarum, quæ ducatur velocitate unius pedis intra fecundum, vis impenfa eft ut viginti; fed fi velocitate dupla movenda fit, vis hujus quadrupla requiritur. Jam vero minuatur una libra, vis eadem ipfam promovebit paullo majori velocitate quam antea in ratione fcilicet fubduplicata ponderum; verum quod maximi eft momenti, musculi cordis pauciori fanguine infarcti fuos motus expeditius exfequentur, & ex illa velocitate fanguinis fpiffitudo facilius refolvetur, atque ob hunc finem multiplicem fanguis initio febrium acutarum mittendus eft, quantum ex vaforum plenitudine adaucta excedere videtur.

120. Docet autem obfervatio, miffo fanguine, naturam fæpius vomitum aut diarrhœam ciere, feu ad auxilia generalia (463.) expeditiorem effe, adeoque ea duce & aufpice fatius eft in genere phlebotomiam catharfi, quam catharfim phlebotomiæ præmittere.

Inftitutis auxiliis generalibus; jam ad ea quæ febrium ordo, quæ genus & quæ fpecies exigunt, deveniendum eft; fic horologiorum fabri, quæcumque fit machinæ determinata læfio, a generali rotarum & axium deterfione incipiunt, deinde peculiari vitio medentur. Ut autem in infinitis numero cafibus, quos offert praxis, quo pacto fe gerere debeat Medicus palam fiat, præmittenda funt Theoremata generalia, quæ a medicæ artis principibus longo ufu confirmata fuerunt.

Regulæ Practicæ.

121 *Contraria contrariis tolluntur.*

Contraria dicuntur quæ in eodem ente fimul effe nequeunt, ut calidum & frigidum, tenfum & flaccidum, motus directio in orientem fimul & occidentem; feu in plagas oppo-

oppofitas, quies & motus &c. Cum autem curare fit idem ac morbi caufas tollere ,cum contrarius morbofo inducitur ftatus, primus curatur, adeoque contraria contrariis curantur. Ut autem contraria eligantur auxilia, prius caufa morbifica eft recte cognofcenda, & diftinguendæ caufæ a principiis.

122. *Sublata caufa tollitur morbus.*

Nullus enim eft effectus fine caufa, fed omnis morbus eft mutatio evidens facta in homine, adeoque eft phœnomenum feu effectus cujus caufa eft ratio fufficiens cur ipfe actu exiftat: cum itaque nihil fit fine ratione fufficiente, ablata caufa morbi, tollitur morbus: aufertur vero caufa morbi pofitis in eodem loco ejus contrariis.

Methodus medendi eft ars inveniendi & diftribuendi auxilia, quibus ægritudo tollatur, feu quæ caufam morbi tollunt, & illa conclufio feu infinuatio quod morbi caufa per contraria fit auferenda, vocatur *indicatio*, quæ fruftra obfervante Pitcarnio, dividitur in *prophilacticam*, *curatoriam*, *vitalem* & *fymptomaticam*, prout tollendæ fuadentur morbi caufæ, morbus ipfe, virium debilitas & morbi fymptomata. Cum enim fublato morbo, tollatur neceffario caufa cujus eft effectus, & tollantur fymptomata, quorum concurfus eft morbus ipfe, indicatio curatoria eft fimul prophilactica & fymptomatica: verum ipfa debilitas fymptoma eft, adeoque fublato fymptomatum concurfu feu morbo, vires ipfæ fervantur & reftituuntur, unde fruftra vitalis indicatio a curatoria feparatur.

103. *Ablatis morbi principiis non neceffario tollitur morbus*, fed ablata caufa neceffario tollitur; principium etenim eft illud ex quo intelligitur alterius poffibilitas. Cum itaque his pofitis morbus tantum poffibilis fit, fed non exiftat neceffario, datur aliud ex quo morbus exiftit, fcilicet caufa, qua perftante, perftat morbus; ergo fublatis principiis, fi perftet caufa, morbus non tollitur. Verum eft itaque principia feu caufas, ut ajunt, remotas tollere, nifi in quantum horum ablatione opus eft, ut caufa tollatur. Granum arfenici vellicat ventriculum, inde natura monita conatur per vomitum hoc venenum expellere; caufa vomitus eft determinatus ille naturæ conatus quo ventriculus fufficienti vi & directione apta contrahitur ut per æfophagum & os contenta expellat. Sublato conatu tollitur vomitus; verum quandiu eft venenum in ventriculo, hujufce conatus principium, ex fympathiæ legibus Naturæ vires fuperftites urgentiori huic malo occurrerent, adeoque conatum vomitorium efficient; ergo ut tuto tollatur vomitus, ejus principium eft removendum prius, deinde fedandus per narcotica dolor ventriculi, virefque per analeptica reficiendæ.

124. *Ablato principio, quod naturæ conatus determinat, ut plurimum naturæ conatus, atque morbus, qui hujus effectus eft, ceffat.* Hoc principium eft *occafio* morbi quam idcirco noffe noftra refert quam maxime, & quam pro caufa habent Medici, quafi conatus naturæ huic principio foret neceffario connexus. Verum hallucinantur illi, quod principium cum caufa confundant, & quod ex principio naturæ conatus mechanica neceffitate fluere contendant. Hujus erroris exempla præbet febris theoria, cujus quidem principium eft fæpius obftructio a fanguine vifcido; fed tantum abeft ut hæc obftructio mechanice febrim inducat, quin e contra per fe pulfum tardiorem, rariorem, & minorem inducit, atque nifi natura vires cordis in majori ratione intendat, quam qua ab hifce obftructionibus abfumuntur, pulfus naturalem magnitudinem & frequentiam attingere nequeat.

In hoc cafu prima indicatio eft diftributionem virium inæqualem mutare in fanam, verum natura morborum medicatrix hoc folum præftare poteft, adeoque hoc tantum Medico agendum incumbit, ut occafionem, quæ naturam ad hanc inæqualem fluidi nervei diftributionem determinavit, auferat. Auxilia vero vifciditati fanguinis contraria funt diluentia, folventia, attenuantia, &c. Adeoque fecunda indicatio fert ut ea auxilia, quæ occafionem morbi debellant, adhibeantur; verum quoniam natura morbis medetur, quando occafiones fublatæ funt, atque ad hoc ut fcopum fuum poffit attingere, ea viribus continuo indiget; vires autem paftu, quiete, fomno reparantur: huic indicationi, quam vitalem vocant, continuo fatis eft faciendum diæta & gymnaftica convenientibus. Symptomata non funt quid a morbo diverfum, fed horum concurfus, feu ut Pitcarnius ait, complexio morbus eft, atque natura fymptomata urgentiora excitat quoties pars quædam caufæ (noxiæ) urgentior eft; adeoque ut urgentiori occurrat Medicus, juxta prudentiæ leges, fymptomatis urgentioris caufam debet ftatim aggredi; atque fic indicationes quæ primariæ fe menti ratiocinantis Medici offerunt, feu quæ petuntur a morbo integro, ultimo fæpe loco funt adimplendæ.

125. *Auxilia, quæ fibi mutuo omnino contraria funt, inutilia funt*, & quæ partim fibi

fibi funt contraria, tantum valent quantum vis unius excedit vim alterius. Sic fi æger refrigerandus fit, quod decem aquæ frigidæ cyathi præftare poffunt, additis totidem aquæ calidæ cum frigida cyathis, nihil efficitur nifi diluendo, quod non agendum proponitur; & fi dofis calidæ excedat quinque cyathis frigidam, æger calefit hoc toto exceffu, ceteri oppofiti fe mutuo deftruunt, adeoque inutiles vel damnofi funt: hoc non advertunt illi qui medicamenta fimplicia contemnunt, & ea inepte & inopportune combinant. Legi meretur hac de re Boilei de fimplicium medicaminum præftantia differtatio.

126. *Natura eft morborum medicatrix*. Hippocr. & *fanitatis tutrix* ex Galeno. Natura etenim eft facultas quæ ciet in nobis motus ad longævitatem moraliter neceffarios, ut omnis ævi fenferunt Medici. Illa vero ope fluidi nervei & mufculorum vel membranarum motus illos exfequitur, partim a viribus feu fluidi nervei copia, partim ab organorum ftructura & fitu determinatos; ea enim cogitur uti inftrumentis corporis qualia funt, ut muficus utitur tantum clavicymbalo quale eft, adeoque limitatos quoad vim, & coactos quoad organorum fitum & figuram, motus exfequitur natura. Cujus agendi modum, leges, fines, errores, exceffus, languores & impetus nemo melius intelligit quam qui in femetipfo pathemata animi fedulus obfervavit; ea fiquidem animæ ipfius rationalis effe conatus ad bona confufe percepta admovenda, mala vero potiffimum moralia removenda, facile quifque concipiet. Attamen hos pathematum impetus effe rationi femper convenientes nemo concefferit: atque e contra docet philofophia eos effe intra juftos limites continendos, adeoque nunc excitandos, nunc frenandos.

Idem de naturæ conatibus morbofis dictum puta; licet etenim ratione finis femper fint falubres, eventu tamen funt vel debito fortiores, ut cum natura irritantibus ftimulatur; vel debito languidiores, ut cum narcoticis laxantibufve fenfus obtunditur; inordinati, cum intellectus ipfe metu, ira, defperatione vel alio modo agitatur.

127. Unde *hoc potiffimum incumbit Medico*, ut naturæ conatus effrænes *coerceat*, *languidos excitet*, *inordinatos dirigat*, ut docet Sydenhamus.

128. *Natura non ftimulata monftrat medentibus qua via fit ineundum*. Galen. In morbis potiffimum acutis medici fapientes, fi naturæ fcopum in his non recte cognoverint, cunctari debent & naturæ finem, tendentiam, conatus inveftigare ac obfervare, nec interea medicamina turbantia interponere.

129. *Quo natura vergit, eo ducendum eft per loca convenientiora*. Hippocr. Natura autem ut plurimum ducit materiem morbificam ad colatoria, ut oris inteftinorum, veficæ, cutis, narium, uteri, &c. Si vero hujus conatus propter organorum, vel fluidorum vitium alio dirigantur, ut in cor, lienem, &c. ubi nulla funt colatoria, *imm*ò *fi fortius* in pulmones, hepar, cerebrum hujus conatus dirigantur: *oportet medicum naturæ motus animadvertere, & fiquidem idoneus fuerit, fubminiftrare & adjuvare; fin autem contrarius ac noxius, prohibere, transferre ac divertere*, Galen. aphor. 21. fect. 1. *quæ vero integre judicantur & judicata funt, neque movere, neque novare aliquid five medicamentis five aliter irritando, fed finere*, Hippocr. *aph.* 20. *Sect.* 1.

130. Prima intentio in morbis eft materiam morbificam coctam per vias ordinarias, & loca proximiora amandare; aft fi nullæ fint, aut non fint liberæ viæ, tunc eas fibi cudit natura, unde hæmorrhagiæ & fuppurationes. Natura ubi plurimum a morbo (id eft materia morbifica) fuperatur, ne certare quidem adverfus morbum aggreditur. Galen. 3. *de crifib. cap.* 9.

131. Naturæ motus ordinati, determinatique funt, ubi valida eft & materiæ dominatur, propriafque perficit operationes, interminati, inordinati & incogniti, fi quando fuccumbat. Galen. *lib.* 3. *de crifib. cap.* 10. & *lib.* 2. *de diebus decretor.*

132. Natura animalium fervatrix & morborum finitrix ac decretrix quod conveniens eft fervat, quod alienum eft feparat. Galen. *lib. de facult. natur.*

133. Naturæ tria opera quæ fe confequuntur in morbis, *concoctio, fecretio & vacuatio*. 4. aphor. comment. 22. & 23. ipfa fibi vias amplificat non cogitatione, partim vero ut connivere, fcalpere, pandiculari, ofcitare, tuffire, fingultire & id genus alia, quæque inerudita natura & indocta quæ opus funt, efficit. *Epidem.* Hipp. l. VI. Galen. *comm.* II.

134. Natura paullatim interdum operatur, quæ fieri non poffe videntur. Galen. 7. *aph. comm.* 56.

135. Hiftoriam morbi fpecialis curandi perfpectam habere, nihil eft in praxi præftantius. „Si morbi cujuslibet hiftoriam diligen„ter perfpectam haberem, par malo reme„dium nunquam non fcirem adferre, variis „ejufdem phœnomenis, viam qua mihi in„cedendum foret, haud dubium præmon„ftrantibus. Sydehan. *Præfat.* pag. 10. „ in fe-

„ febrium cura opus eſt ſpecierum accurata „ diagnoſi, quæ fruſtra quæritur apud neo- „ tericos. Stahl.

136. Ignorata morbi ſpecie, indicatio a ju- vantibus & lædentibus ſumenda nobis faltem relinquitur: cujus ope viam paullatim præ- tentantes ægrum in tuto poſſimus collocare, modo ne plus-ſatis properemus, qua quidem feſtinatione nihil ego quidquam exitialus eſ- ſe autumo, nec re ulla alia febricitantium plures vita ſpoliari. Sydenham. *anacephaleos pag.* 158.

137. Perfecta & integra eſt indicatio in qua cuncta bene procedunt; primo melior eſt criſis quæ fit per evacuationem conſuetam, quam quæ per abſceſſum. Secundo per quam humor noxius & abundans, quam per quam alter evacuatur. Tertio quæ recto tramite, quam quæ non recto procedit. Quarto poſt has, quæ facile toleratur. Demum quæ cum coctione fit. Galen. *in aphoriſm.* 20. *ſect.* 1.

138. *Quo magis jam proceſſit methodus cer- ta naturæ, eo minus tolerat interturbari*. Stahl. *caſual. min.* pag. 373. adeoque ut monet Hip- pocrates, ſi quid movendum eſt, initio move.

139. Qualis eſt homo in moribus, talis eſt in motibus naturalibus, & tanto magis, quo magis eſt urgens negotium, Stahl. Id docet experientia in fenibus v. g. & viris pacate negotia moralia pertractantibus; pacate ut plurimum & ordinate procedunt labores mor- boſi: in junioribus petulanti & vivido ac tumultuario ingenio præditis tumultuarie vi- videque procedunt febrilia molimina: in fe- minis timidis, & quæ animo levi de cauſa perturbantur, conamina naturæ debilia & tre- mula, ac inordinata ſæpe videntur.

140. In morbis quodlibet ſymptoma indi- cat auxilium ipſi contrarium & exigit; ſic in febre calor indicat refrigerantia; frequen- tia pulſus ſedantia velocitas ſanguinis mo- tum compeſcentia; acrimonia fluidorum de- mulcentia; ſiccitas & ſitis diluentia, hume- ctantia; oris ſordities, ventriculi pondus, nauſeæ, cardialgiæ indicant emethica, vel cathartica; debilitas muſculorum analepti- ca, &c.

141. Quo pluta ſunt ſymptomata morbum conſtituentia; eo pluribus eſt ſatisfaciendum indicationibus, atque quo plura ſunt ſimul negotia perpetranda, eo major diligentia, ſagacitas, prudentiaque requiritur, adeoque eo ſæpius errores admittuntur, ſeu major eſt difficultas: niſi Medicus ſagax ſit, & in me- dendo exercitatus, atque niſi ſingula ſeorſim ſymptomata apprime diſtinguere & impugna- re didicerit, is ſymptomata ſimul conjun- ctimque irruentia difficile debellabit.

142. Quodlibet medicamentum vires habet diverſas in unum aggregatas; ſic ipecacuan- ha eſt eximium aſtringens & emeticum; manna catharticum, bechicum, diureticum; nitrum refrigerans, diſſolvens ſanguinis, diureticum, adeoque uno eodemque medi- camine pluribus ſimul ſymptomatis mederi poſſumus, modo recte ſymptomatum prin- cipia & varias medicaminis vires ipſis op- poſitas cognoſcamus, in quo magna requi- ritur Medici ſagacitas & peritia. Calor v. g. creſcit a viſcoſitate ſanguinis, ſolidorum tenſione, fluidorum & ſolidorum motu ve- lociori, niſu fortiori, ſtragulis denſioribus, alimentis ſalitis, aromaticis, &c. Adeoque apprime diſtinguendum eſt num datus calor compeſci debeat per diluentia vel per laxan- tia, per ſedantia & anodyna, vel per debi- litantia, ut phlebotomiam, catharſim, an ſtragula ſint removenda, an demulcentia, diuretica præſcribenda, prout principia calo- ris diverſa ſunt.

143. Quo pluribus ſimul ſymptomatis vel indicationibus ſatisfacimus, eo melius eſt. Sic in pleuritide quoniam miſſione ſangui- nis ſedatur dolor, minuitur calor, compe- ſcitur tuſſis, ſublevatur difficultas reſpiran- di, febris remittitur, e contra vero fotubus extus applicatis tantummodo alterutrum ex his ſymptomatibus debellatur, tanto ſatius eſt ſanguinem mittere, quo pluribus ab hoc auxilio ſymptomatis medemur; in dyſente- ria, data ipecacuanha, ſaburra ſtomachi au- fertur, vis ipſius tonica reſtituitur, vaſa in- teſtinorum hiulca conſtringuntur, alvus con- ſtipatur, adeuque pluribus ſimul ſatisfit in- dicationibus, adeoque aliis auxiliis illud eſt anteponendum.

144. Cum duæ indicationes adimplendæ ſimul ſe offerunt, ambabus ſimul eſt ſatiſ- faciendum, nec una dimittenda, ut alte- ra tantum impleatur; modo utrique ſatis- facere ſimul fit poſſibile. Sic ſi apoplexia a ſaburra pendens curanda ſit, quoniam ſen- ſus & motus privatio indicat ſtimulantia, ſanguinis viſcoſitas & lentor attenuantia, ſaburra ventriculi evacuantia, &c. non ea ſeorſim uſurpanda ſunt auxilia, ſed ſimul uno emetico tribus indicationibus ſimul ſa- ciam ſatis.

145. Cum duo auxilia ſimul indicantur quorum unum alteri ſymptomati confert, nullatenus vero aliunde nocet; aliud vero unum ſymptoma quidem minuit, ſed alte- rum auget, illud eſt anteponendum auxi- lium quod minime nocet. Sic in phtiſi be-

bechica calida puris expectorationem juvant, sed fervorem pectoris intendunt, bechica vero incrassantia expectorationem tantum promovent, nec pectoris fervorem intendunt, adeoque vi illius regulæ posteriora prioribus sunt anteponenda.

146. Si auxilia sibi mutuo repugnant, inquirenda sunt alia, quæ se mutuo non destruant. Obstructum hepar indicat incidentia, acrimonia sanguinis indicat incrassantia, hæc auxilia sibi mutuo repugnant: ergo se mutuo destruunt; confugiendum itaque ad diluentia, quæ acrimoniam simul & viscositatem minuunt.

147. Cum duæ diversæ indicationes adimpleri simul nequeunt, tunc urgentiori est occurrendum; eo urgentius est symptoma, quo nobilior seu magis ad vitam actualem necessaria est functio læsa; sic syncope magis urget quam anorexia; si itaque anorexia indicet cathartica, quæ syncopem valent, inferre, & syncope cardiaca, quæ anorexiam intendant, præstat in hoc casu syncopem curare, & anorexiam negligere. Si unum symptoma dependeat ab altero, symptomati primitivo satius est occurrere quam derivativo. Sic si quis ideo vomitu laboret, quia cibos fastidit, cacositia est symptoma primitivum & urgentius.

Si vitium quod cinchonæ cortex vel Kina corrigit, originem præbeat calore febrili, ille cortex licet exsiccet, licet palato displiceat, indicatur ab hoc vitio utpote urgentiori. Si vitium sit principium continuum symptomatis, illud est urgentius, quam si sit principium interpolatum.

148. „ Si morbus componatur ex pluribus „ symptomatis diversi generis, poteft ille „ referri ad quodvis genus; sed referri de„ bet ad illud genus, ad quod pertinet *sym-* „ *ptoma urgentissimum*; urgentissimum dici„ tur illud symptoma, quod minori tempo„ re solet mortem afferre, unde patet dolo„ rem non esse semper urgentissimum sym„ ptoma, ut in phlegmone. „ Pitcarn. *de divisione morborum*.

Optima therapeiæ methodus ea est quæ vitia simplicia, eorumque symptomata seorsim (cognoscenda &) medicanda exhibet, qualem ferme in aphorismis suis secutus est Boerhaavius, quos itaque rite cognitos supponimus. Sic cum in febre sint frigus, calor, sitis, nausea, dolor capitis, lassitudo, pulsus relative fortior, &c. quid ea sint sigillatim symptomata, quibus principiis debeant adscribi, cuinam causæ tribui, prius intelligendum est; mox quænam ex illis principiis diversis ejusdem symptomatis con-

Franc. Boissier de Sauvages.

currant in febre distinguendum, ut factum videmus in dissertatione de febre ad Hæmastaticam annexa. His cognitis inquirenda est horum symptomatum connexio, successio, energia; perspiciendum est quodnam urgentius seu *primitivum*, quodnam *derivativum* seu ab aliis dependens, atque auxilia urgentiori & primitivo contraria sunt applicanda, quæ eo meliora & magis specifica erunt, quo propter diversas suas vires pluribus simul, diversis vitiis debellandis erunt aptiora. Sic in Synocho putri infusum sennæ materiem febrilem biliosam viscidam expurgando præstat, quia saburram sanguini inspissando aptam detrahit, stomachum ex hac saburra gravem, & nauseabundum liberat, fluidorum intestinalium secretionem, adeoque uberiorem sanguinis depurationem promovet, hinc liberiorem facit in his viscεribus circuitum; vermes si adsint, enecat; bilis excretionem adjuvat: putrefactiones & inde oriundos meteorismos prævertit, &c.

Praxis febrium generalis.

149. *Frequentia pulsus* debetur proxime illi naturæ parsimoniæ, qua ut causas morbificas minori virium suarum sumptu pinset, subigat, & expellat, illud sæpius intra datum tempus iteratis potius quam adauctis quoad magnitudinem pulsibus exsequitur: cum enim vel pulsu majori vel pulsu frequentiori possit tantum intendi vis vitalis adversus hasce materies, natura cum viribus pollet, utrumque adauget, ut in cursu, iracundia, febribus acutis & brevi terminandis, atque tunc brevi & cum magno virium dispendio materies morbifica, si fit, subigitur, vel finis intentus obtinetur: vel pulsus tantum quoad magnitudinem crescit, ut in apoplexia, mania, tuncque non tanti interest velocitatem intendere simulque viribus parcere, quam cum vasa sanguifera fluidis putredinosis scatent, aut obstruuntur, & sic circulationi opposita est resistentia; vel denique frequentia tantum adaugetur non adaucta, immo quandoque imminuta magnitudine, atque hac opera cum eodem virium dispendio velocitas progressiva sanguini necessaria major conciliatur, quam a magnitudine tantumdem adaucta. Quantitas enim motus, quo sanguis arteriam dilatat, adeoque pulsum majorem facit, vires cordis absumit; sed nil sanguinis circulum promovet, cum illius directio sit axi vasorum perpendicularis: atque si majus sit magnitudinis decrementum, quam frequentiæ incre-

 men-

mentum, major velocitas ipſi ſanguini con-ciliatur cum minori virium diſpendio, quod accidit illis qui perterriti, vel exhauſti ſunt.

150. Auxilia frequentiæ pulſus ea ſunt, quæ ejus occaſionem removent. Sic cum id-eo pulſus eſt frequens, quia vires ſunt ex-hauſtæ, ut in convaleſcentibus, evacuatis, hæmorrhagias paſſis, analeptica & reficien-tia conveniunt.

151. Si ideo pulſus ſit frequens quia natu-ra ſubito terrore percuſſa fluidum nerveum retinet, & non ſatis diſtribuit, auxilia mo-ralia metum diſcutientia tantum profunt.

152. Si reſiſtentia circulationi oppoſita hos conatus excitat, operæ pretium eſt, ut hæc tollatur, atque in hunc finem diverſa ſunt auxilia prout diverſa eſt reſiſtentia: nam ſi ſanguis 1. cordi reſiſtat mole ſua, ſeu plethora, tunc abſtinentia & phlebotomia remedia ſunt. Si 2. viſcoſitate, & ut ajunt, ſiccitate peccet, nimioſque affrictus creet, diluentia & humectantia primas tenent. Si 3. propter moram & vaſorum inertiam ſan-guis concreverit, ut in patella accidit, aſtringentia amara, chalibeata, atque ma-xime cinchonæ & clutiæ ſeu caſcarillæ cor-tex mira præſtant. Si 4. ideo ſanguis diſ-ficile vaſa tranet quod acrimonia quavis *muriatica*, ut in ſcorbuto; *putri*, ut in ſynochis; *venenata*, ut in peſtilentibus; *cadaveroſa*, ut in ſphacelo; *purulenta*, ut in phtiſi, &c. vaſa vellicet, moleſtet & in contractionem provocet, tunc antiacria, edulcorantia vel cathartica, vel antiſepti-ca, vel diaphoretica pro re nata conveniunt. 5. Si ſaburra e primis viis ſuppeditata, vel frigus vel miaſma ſanguinem inſpiſſaverint, tunc cathartica, nunc ſolventia, diaphore-tica ſunt in uſum advocanda. 6. Si ſpaſmo hiſterico conſtricta ſint vaſa, vel dolore cri-ſpata, tunc optima febrifuga ſunt, quæ vaſa laxant, & dolorem, ac ſenſibilitatem minuunt.

153. Intereſt non raro maxime ut circula-tio ſanguinis ſolito magis acceleretur, quo-ties ſcilicet promovenda eſt uberior myaſ-matum ipſi confuſorum ſecretio & excretio, purulentæ materiei per data cola evacuatio, quam neceſſitatem natura perſentit ex ob-ſcura quadam moleſtia; atque ea moleſtia motivum eſt intendendæ pulſus frequentiæ citra ullam vel fluidorum ſpiſſitudinem, vel vaſorum anguſtiam, atque in hoc caſu ſubſequens perſpiratio, ſudor, diarrhœa, vel puſtularum, exanthematum eruptio fe-bri medetur, niſi novus, ut in purulentia, ſuppeditetur continuo fomes, vel materia moleſtans.

154. Quandoque vero naturæ conatus eo vergere videtur, ut novum dilatetur cola-torium, vel fluidi alicubi contenti diſſolu-tio per calorem febrilem promoveatur; ſic puerperis dilatanda ſunt vaſa mammarum ga-lactophora, ut recens nato pabulum pare-tur; glandulis impactus humor eſt ſolven-dus, dentes extrorſum trudendi, vaſa ad in-crementum corporis ſunt explicanda, immu-tanda conſtitutio, atque tunc febris naturæ ſoli committenda.

155. Ex his autem ſequitur illos errare, qui vel ſemper ſaburram pro occaſione febris incuſant, licet & frequenter concurrat; vel qui ſanguinis ſpiſſitudinem aſſiduam febris comitem eſſe pronuntiant: in hoc autem Medici ſagacitas elucet, quod diverſa febris principia hic recenſita ab invicem diſtin-guat, ſicque convenientia, quæ ſponte patent, cuique caſui aptet auxilia.

Frigus Febrile.

156. Frigus eſt moleſta ſenſatio, quæ ab imminuto partium ignearum impetu in cor-pore noſtro dependet. Illa impetus imminu-tio refrigeratio dicitur. Eſt autem propor-tionalis, 1. quantitati partium ignearum, quæ avolant, & 2. duplicatæ earum, quæ re-manent, tarditati. Senſatio vero eo inten-ſior eſt, 1. quo major eſt refrigeratio; 2. quo minus aſſueta aut velocius calori ſucce-dens; 3. quo ſenſitiva facultas, ſeu ſenſibi-litas major.

157. Quantitas partium ignearum eo major e corpore noſtro avolat, 1. quo corpora am-bientia nobis frigidiora ſunt: 2. quo denſio-ra corpori noſtro applicata frigida; 3. quo ſæpius aufertur calida & habituoſa, quæ nos ambit, atmoſphæra; verum ea non eſt refri-geratione febrilis origo.

158. Tarditas particularum ignearum cor-pori inhærentium eo major evadit, 1. quo radix virium ſanguinem & fluidum nerveum propellentium minor eſt. Sic ſi fluidum nerveum & ſanguis quadruplo debilius promoveantur, duplo tardius moventur particulæ igneæ ipſis confuſæ, unde frigus quadruplo majus. 2. Eadem tarditas creſcit in ratione ſubdupli-cata reſiſtentiæ ſanguini fluidoque nerveo op-poſitæ; unde ſi reſiſtentia ſit novies major, triplo tardius moventur igneæ particulæ, & frigus novies majus exſurgit, atque ex his duobus principis potiſſimum eruendum eſt frigus ſpontaneum.

159. 1. Si morborum initio natura fluidum nerveum in artus parcius immittat, eo ſi-ne ut in motum organorum vitalium refer-vetur, decreſcit illius in omnes artus & in

in cutim impetus, atque cum fluidum nerveum fit ipfamet materies electrica & ignea, quæ motu fuo calorem conciliat partibus, artus & cutim refrigerari neceffum eft, in ratione compofita ex duplicata tarditatis, & fimpla quantitatis fluidi nervei fuppreffi; hinc intenfiffima frigoris fenfatio in febribus algidis, in intermittentium infultu, quæ eo gravior, quo magis fubitanea & infolita.

2. Si fanguis vel vifciditate, vel copia, vel prava faburræ mifcela, vel obftructione, aut conftrictione vaforum retardetur, eum refrigerari neceffum eft; atque cum major fit tarditas in minimis vafis, adeoque in illis quæ a corde remotiffima funt, ut cutanea, tum quia vis a corde impreffa partim in tractu abfumpta fuit, tum quia minima vafa majori affrictui funt expofita, ubi fanguis retardatus eft, tum quia aeri frigidiori funt propiora in vafis cutaneis, & in extremis artubus, ut digitis, nafo, frigus quam maxime perfentiri debet.

160. Frigore conftringi partes omnes membraneas ipfa docet manuum corrugatio, digitorum imminutio, annulorum laxitas hieme fuperveniens; nerveos itaque ac lymphaticos tubos conftringi a frigore febrili neceffum eft, quia fluido igneo, quo dilatabantur, orbi funt, unde proprio elaterio coarctantur; verum in majori ratione decrefcit transfluxus fluidorum per vafa minora quam per majora, licet proportionate conftricta, quia orficia minimorum magis accedunt ad dimidium molecularum minimarum, quam orificia majorum, nec poffunt paullulun decrefcere, quin diametrum minorem acquirant, quam eft ipfa globulorum tranaturorum diameter, unde obftipatio; cum itaque nervei tubuli omnium fint exiliffimi, atque textus rariffimi, transfluxum in illis præpediri, & calorem ex illis citius avolare confequitur; calor enim eo facilius e corpore quovis in vicina denfiora diffunditur, quo major eft denfitatum differentia. Hamberger. *de frigore morbifico*, §. XXX.

161. Medulla fpinalis eft origo nervorum præcipuorum, qui ad corporis ambitum diffeminantur; qua proportione itaque in ipfis nervis retardatur fluidum nerveum, folidumque coarctatur, debent frigoriferæ vibrationes, velut ab fpinali medulla & dorfo procedentes, perfentiri, tum maxime cum loci mutatione, vel auram frigidam æger captat, vel atmofphæram calidam ftragulis frigidis impertit, qua quidem fitus intra lectum mutatione ita conftringitur cutis, ut perfpiratio maxime cohibeatur. Sanctor. *fect.* 4. *aphor.* 25. 5. *fect.* 5. *aph.* 4. &c. Ex hac nervorum conftrictione ftupor partium frigidarum fatis intelligitur.

162. Cum cutis fit fere tota nervea, utpote tactus organum, nervique externi maxime conftringantur, totam cutim coarctari neceffum eft, porofque ejus eadem ratione conftringi, fecretionem cutaneam fupprimi, pilos erigi, exficcari; atque fi fint ibi vafcula fanguifera, ea ita imminui, ut vel evanefcant, vel cruorem non accipiant, unde pallor; vel non tranfmittant acceptum, unde livedo labiorum, digitorum, genarum: in his vero circumftantiis accidit ut extrema vafcula fudorifera obftructa ab accedente materia fudoris in papulas albas extuberent, unde cutis afpera, anferinæ fimilis.

163. Si voluntas interea motum mufcularem artuum jubeat, cum per nervos coarctatos nonnifi exigua trajici queat fluidi nervei copia, idem accidit ac in illis qui fumme debiles & exhaufti motus inftituunt; motus fcilicet funt inconcinni, tremuli, femiparalytici, morulis interpolati, frequentes & debiles; aft in artubus magis, in interaneis, ut corde, minus, calore in exterioribus magis imminuto.

164. Ea omnia phœnomena ex fubitanea fluidi nervei fuppreffione intra cerebrum facta fieri poffe citra ullam refiftentiam mechanicam in vafis & nervis præviam fuadere videtur, quod nobis idea quadam terribili, aut terrore fubitaneo commotis accidit: a fimplici cujufdam horrendi facinoris narratione perterritis gelidus per offa dimanat tremor, & horrefcimus.

165. *Horror* eft involuntaria, vix oculis confpicua, totius corporis fuccuffio, fenfu frigoris & conftrictione maxillarum ftipata. *Rigor* vero dicitur eadem fuccuffio paullo major, & oculis confpicua, cum artuum rigefcentia, & motus voluntarii majori impedimento, atque utplurimum maxillarum mutua collifione, & dentium crepitatione, feu tremore fpafmodico.

166. Illi motus ab intenfo frigoris fenfu procedunt, five artus contrectati reapfe frigidiores fint, ut in intermittentium plurimarum acceffu, five calorem medici palpantis ratione retineant, ut in ephiala videre eft, dum æger fe frigidum perfentit; is tremor quandoque cohibetur a voluntate, fi æger ab omni vel minimo motu, a loquela, fitus mutatione abftineat, fecus mirifice redintegratur; fæpius vero nullo artificio a voluntate præpeditur, ufquequo calor febrilis huic proportionalis ab interioribus ad exteriora diffufus fuerit.

167. Hujus Erethifmi vis tanta eft, ut ftra-

 gulis

gulis onerofis, immo hominibus ægro fuperimpofitis, per aliquot horas cohiberi non pofſit fubfultus, adeoque mufculos artuum ut & maxillarum convelli nullum dubium eft; fed ad hoc ut mufculi tanta vi convellantur neceffum eft, ut vi proportionali fluidum nerveum ad hos projiciatur, quod cum voluntas non perpetret, fola natura efficere debet.

168. Scopus naturæ in inftituendo rigore, is videtur effe, ut quod elafticitatis conftrictio frigori tribuenda non poteft exfequi, hujus & artuum vibratorius motus perficiat, feu ut repagula circulationi oppofita, fluida fcilicet a cruditatibus ut plurimum infpiffata, aut nimis vifcida, calore adaucto, & tritu repetito fluxilitatem recuperent: unde fit ut motus febriles in quibus nulla datur prævia fanguinis infpiffatio, nullo frigore nec tremore adoriantur: tales funt utplurimum Tritæophiæ, quæ fine frigore exacerbantur; fic febricula, quam ira, vel gaudium, vel exercitium vehemens excitant, nullo frigore præludit.

169. Quo intenfius frigus præcedit, eo major proportionate fequitur calor, quia, fi vires naturæ vigeant, frigoris, adeoque infpiffationis vehementiæ refpondere debet conatus febrilis vehementia, unde calor; immo quo denfiora funt corpora, eo majoris caloris funt capacia, docent Phyfici, adeoque partes quo magis frigore funt denfatæ, eo, data fufficienti vi, intenfiorem calorem fufcipiunt: verum fi vires naturæ fint exhauftæ, tunc funeftum accidit equilibrium, feu lethum: unde qui febre detenti defunguntur, illi ut plurimum in frigore acceffus vel paroxyfmi pereunt.

170. Auxilia frigoris febrilis, intellecto naturæ fcopo, manifefta funt; ut enim naturæ opitulemur; minuenda eft fluidorum præfertim fubcutaneorum infpiffatio, fimulque vires vitales, fi minores fint, intendendæ.

171. Minuitur fluidorum infpiffatio auxiliis externis & internis: externa auxilia funt corpora calida cuti, pedibus, manibufque admota: lintea hic præftant, quia cuti arctius undique circumvolvuntur; interna funt potus calidi, diluentes affatim bibendi, nifi obftaret naufea in Tertianis frequens juvanda, & non follicitanda.

172. Vires vitales intenduntur fpirituofis, cardiacis, aromaticis, quæ tamen nonnifi ubi vires vitales exhauftæ funt debent advocari, ne fuperato frigore calor ardentior exfurgat: aft fi metus fit ne æger frigori fuccumbat, ut ex pulfus exilitate & intermiffione, fenfuumque imminutione judicatur, tunc ad portiones cardiacas & fudorificas confugiendum eft.

Calor Febrilis.

173. Eft fenfatio molefta ex particularum ignearum quantitate, & impetu adauctis oriunda, quæ quidem eft proportionalis facultatis fenfitivæ acumini, & ex parte corporis, eft ut factum ex particularum ignearum, in dato fpatio, quantitate, & harum velocitate duplicata; modo par fit denfitas corporis; cum calor non a calidis admotis, fed ab affrictu dependet, tunc ille corporum fefe mutuo confricantium velocitati duplicatæ, & mutuæ compreffioni, atque denfitati refpondet, ut norunt Phyfici.

174. Caloris maxima proprietas eft omnia corpora rarefacere & expandere, eaque corporum expanfio caloris gradum indicat, nec non eft corporum denfitati & duritiei reciproce, atque eorum calori directe proportionalis.

Docet autem obfervatio expanfionem maximam fanguinis a calore 90. graduum in Thermometro Realmuriano vix effe centefimam partem foliti voluminis; fed calor maximus hominis vivi a caufa interna vix unquam quadragefimum gradum attingit; ergo nec ab hoc calore fanguis una fui voluminis parte ducentefima rarefieri poteft.

175. Principia caloris funt alimenta, potulenta, vel efculenta, partibus igneis, alkalino-volatilibus, aromaticis, fpirituofis feta, ut falita, piperata, fermentati fpiritus, acta calida; tum externa calida, ut aer æftivus, infolatio, hypocaufta, thermæ, &c. necnon quæ mutuum affrictum folidorum & fluidorum intendunt, ut vis cordis adaucta, motus mufcularis currendo, vociferando, irafcendo, &c. intenfus, maxime in plethorico & denfo corpore.

176. Phœnomena. 1. Diffunditur uniformiter calor per partes in ratione denfitatis, ita ut fluida, folidaque tum mollia, tum offea, fi fint ejufdem gravitatis fpecificæ, æqualiter caleant, ne cute excepta, fi aer frigidus arceatur. 2. Laxantur & aliquatenus rarefcunt partes omnes folidæ, fluidæque una circiter ducentefima parte, proindeque augmentum voluminis in fingulis arteriis non poteft tactu diftingui, poteft tamen cognofci in artubus integris rite menfuratis. 3. Glutinofus quivis humor a gradu caloris 40. non fuperante fluxilior evadit, nifi fucceffu temporis uberius ferum acqueum avolet. 4. Si calor nativum fuperet, fenfus anxietatis & moleftiæ fuboritur; fi tantum adæquet, voluptas & facilitas motus accedunt.

177. COROLLARIA phœnomeni primi. 1. Si

Si alicubi skirrus vifceris, licet hunc frigidum ftatuant Scholaftici, tumor ille in ratione fuæ denfitatis incalefcit, tardius tamen organis, in quibus velox eft circulatio & magnus affrictus. 2. Cerebrum, & cerebellum & medulla fpinalis funt omnium vifcerum minus denfa, adeoque minus incalefcunt ceteris; renes denfiffimi funt, ac proinde magis incalefcunt. 3. Tam exiguum eft caloris difcrimen in diverfis partibus, ut exquifitiffimis thermometris intra viventia animalia immiffis, hoc diftingui vix poffit, & calor ille in ftatu fano ad 32. gradum circiter affurgit.

178. COROLLARIUM phœnomeni fecundi. 1. Omnes fibræ, tum longitudinales, tum circulares, elongantur, quæ frigore & fervore decurtentur; adeoque omnes fectiones tranverfæ vaforum & receptaculorum crefcunt proportionaliter. 2. Major proinde libertas circulationi & fecretioni, quæ data eadem vi motrice, celeriores paullulum debent evadere; fed quanto? Hoc determinare difficillimum, fed tamen operæ pretium eft. Si nativa orificiorum fumma in ultimis ramis arteriæ mefentericæ fit effective 20. pars orificii truncii, jam vero calore evadat 19. quod maximum eft incrementum, velocitas in trunco ante calorem adauctum eft ad velocitatem adauctam, ut 19. ad 20. verum fi crefcant fibræ circulares una 20. parte fuæ longitudinis, vix una centefima crefcunt fectiones feu orificia; ergo & velocitates in truncis. 3. Omnes pori & omnia vaforum ofcula liberariora debent humores fuos paullo uberius excipere; ergo perfpiratio cutanea major, cutis mollior, laxior, capilli minus ftricti, magis demiffi, omnes artus paullo magis turgidi. 4. Globuli rubri fanguinis, qui vafa fuæ diametro congrua tantum fubire poffunt, jam magis patula & lymphæ recipiendæ prius apta fubibunt, unde rubedo faciei, cutis totius; fed arteriæ fenfibiles parri ratione debent intumefcere, ex eo quod laxiores factæ minus refiftent fanguinis preffioni; hinc pulfus paullo major. 5. Secretiones quæ fiunt in renibus & in ore, decrefcent in calore febrili, quia liquida per vim adhæfionis vafculorum lateralium fecernenda, quando vis adhæfionis impetum circulationis valde remiffum fuperat, ut patet ex Theoria Hambergeriana.

179. COROLLARIUM phœnomeni tertii. Sanguis eo magis folvitur, & fluxilis evadit, quo magis recedit a frigore congelante, & a fervore coagulante, ut multiplici experimento compertum habeo: fanguis itaque calore febrili circa 33. gradum conftituto maxime folvitur, adeoque ejus caloris ope materiæ tenaces, vifcidæ, quæ prius hærebant in vafis, eaque obturabant, fluxilitatem fuam recuperant, unde a linteis, lateribufque calidis parti dolenti admotis dolores a frigore orti difcutiuntur.

Serum fanguinis calore refolvitur in fluidum halituofum, expanfibile, elafticum, ut patet ex theoria expanfibilitatis clariff. d' Alambert *in Encyclopedia*; atque in eo ftatu vapor ille aeri ambienti eo fortius adhæret, quo major eft temperaturæ differentia, demonftrante illuftr. Hambergero *de igne*; folvitur itaque vapor ille in aere circumfufo, exfolutus ratione gravitatis fpecificæ minoris, avolat furfum hieme, quoquo verfum æftate; hinc perfpiratio uberior, cum aer eft electricus, frigidulus & ficcus; parcior, cum calidus & humidus eft, minufque electricus: aer enim qui ficcior eft, eo majorem halitus humidi copiam in fe fufcipit, ut fal alkali fixum plus humidi ex aere attrahit quo ficcius eft; hinc liquet quanti momenti fit ad perfpirationem augendam, & fudorem abftergendum ficcis linteis uti, & ab humidis veftimentis cavere.

Sudore in declinatione caloris febrilis oborto, auferuntur humores falfuginofi, excrementitii, fæpe fetidi; ferum enim illud eft lixivium fanguinis, cui fcilicet partes falinæ maxime adhærent; fi itaque ab hac falfedine moleftabatur natura, ut cum febris a fuppreffa refpiratione ortum ducit, depurato fic fanguine morbus folvitur, & æger cum fomno, ac fanitate redit in gratiam folius naturæ auxilio.

Auxilia in calore febrili moderato, qui nec agrypniam, nec anxietates inducit, ab ipfa natura indicantur, fcilicet ftragulorum detractio & potus frigidus. Gradus caloris qui fuftinetur cum euphoria, & fine exortu novi fymptomatis, videtur utilis ad materiæ morbificæ refolutionem, collatoriorum renum & cutis diductionem; unde fit ut eo fedato fiat urinæ craffioris & fudoris copiofior fecretio, dolorum imminutio, febris defervefcentia.

Verum fi calor increfcat ufque ad cephalalgiam, anxietates, aliaque fymptomata molefta, fignum eft, vel nimiam effe fibrarum tenfionem, nimiamve fanguinis acrimoniam & vifcofitatem, aut demum naturæ conatus effe nimium validos, adeoque moderandos effe; auxilia vero etiam natura commonftrat, fcilicet phlebotomiam, ventilationem, & potum frigidulum.

Cum enim perfæpe fæviente febrili calore, viribus vitalibus auctis, vafis excre-

toriis

toriis calore diductis, fanguis fluxilior factus fibi viam cudat per nares, uterum, aliaque colatoria, illæque hæmorrhagiæ periculo non vacent, fi profufiores fuerint, ars medica debet eas præcavere, & fupplere per moderatam, & fi opus fit, repetitam e brachio, vel pede phlebotomiam, quæ in ipfo calore febrili folet celebrari: priores phlebotomiæ e brachio, pofteriores e pede inftitu folent, maxime fi cephalalgia adfuerit.

Non raro accidit ut poft phlebotomiam, fi faburra in primis viis turgeat, æger vel vomituriat, vel alvum ubertim deponat, adeoque fi faburra adfuerit, Medicus naturæ opitulari debet, & fufficienter depletis vafis, turgentem faburram leni emetico ad exitum follicitare, & fubfequenti die catharticum diluens e mitioribus fub ptifanæ forma præfcribere, maxime fi faburra biliofa calorem fovens deturbanda fit; obfervamus enim febrilem ardorem alvo fluente feliciter temperari.

Cum calor eft ficcus, & mordax, acrimonia & vifcofitas ficca fanguinis fignificantur: huic vero medentur potus copiofus frigidulus ex aqua fontana cum pauxillo nitri, vel ptifana ex limonibus, aut emulfionata, quæ non folum æftum fanguinis contemperant, verum fitim extinguunt, anxietates fedant, fanguinem diluendo, & edulcorando.

Ventilatio eft auræ puræ frigidulæ ufus, quo nihil utilius in morbis fummo calore ftipatis, modo tamen fudoris reprimendi metus non fit, & non fubita nec magna fit mutatio, aut temperaturæ differentia, quæ rigores poffet exfufcitare; in ipfis variolis Sydenhamus nihil præftantius exiftimabat ad reftinguendum calorem febrilem, quam fi æger bis in die in lecto federet, & fic lumbos continuo decubitu urentes hac ventilatione paullulum refrigeraret, quod in febribus non eruptivis, æftate, fi vires vigeant, per utile cenfeo.

CLASSIS TERTIA.

Morbi inflammatorii feu Phlegmafiæ Galeni.

1. PHlegmafiæ Galeni in aphorifm. Hippocrat. pag. 544. *aphor. 7. lib. 1.* Gallis *Maladies inflammatoires*, *fievres inflammatoires.*

Morbi acuti febriles Boerhaav. *aphor.* 770. qui febre ftipati acuta, tamen fingularem inflammationem inducunt huic illive organo, unde toti morbo imponitur nomen, ut phrenitis, peripneumonia, &c. minime vero inter febres recenfebantur ab Antiquis, ut teftatur Galenus *commentario in aphorifm. 66. lib. 4.*

Inflammationes L. Heifteri *compendium medicinæ pag. 116. cap. 7.* ut phrenitis, pleuritis, &c. nec non *inflammationes* G. Ludvigi *inftitut. medic. Clinicæ cap. 2.* qui his addit Hepatitidem, Nephritidem, Gaftritidem, &c.

Febres acutæ inflammatoriæ Frid. Hofmanni *tom. 2. fect. 2.* qui hos morbos vocat febres ftomachicas, feu phreneticas, pneumonicas, hepaticas, nephreticas, & his intermifcet hecticas. Junckeri *Tab.* 59. Nenter. *Tab.* 36.

Dolores Felic. Plateri, qui ad hanc claffem refert pleuritidem, peripneumoniam, hepatitidem, gaftritidem, &c. & ad *mentis alienationes* refert phrenitidem, paraphrenitidem.

Phlegmainein apud Hippocratem idem eft ac uri, incendi, ardere, inflammari, unde *phlegmainonta nofemata* dicuntur morbi inflammatorii nec non *phlegmones* feu inflammationes, quo nomine Græci quidam intelexere omnem ardorem citra tumorem, ut docet Gorræus *in definitionibus*. Alii vero, ut Neoterici, *phlogofim* eum ardorem nuncupant, quo vocabulo Græci quidam ardorem cum dolore & tumore conjunctum fignificabant, ut Erafiftratæi, cum Hippocrates voce compofita hos affectus appellitaret *dura & dolorifica oedemata* ut docet Galen. *comment. in* 1. *& 2. prognoft.*

2. Etymologia itaque horum nominum a flammeo calore feu molefto ardoris fenfu deducitur, verum vix ulla in morborum definitionibus habenda eft etymi ratio, & Græci ipfimet licet a fervore *febres* aut ab igne *pyreta* denominarent, non fecus ac morbos *phlegmainontes* feu *phlogifticos*, numquam peripneumoniam, phrenitidem, hepatitidem inter *febres* annumerarunt, ut docet Galenus; fed febrium nomine morbos a topica inflammatione immunes determinaverunt, quibus Neoterici quidam peftem, variolam, rubeolamque appendicis inftar fubjunxerunt.

3. Character febris acuta, cum dolore, calore molefto cujufdam partis, & fanguinis in patella extracti crufta coriacea.

Febris acuta dicitur quæ intra duas circiter feptimanas fua percurrit ftadia cum mortis periculo.

Dolor inflammatæ partis eft vel pulfatilis, ut in externa phlegmone, vel punctorius ut in eryfipelate, in membranarum plurium inflammatione, vel gravativus, ut in peripneumonia, hepatitide.

Calor

Calor eſt ſolito major; cum autem in adultis ſanis gradus caloris axillarum, oris interni ſit circiter 28. gradus in thermometro Reaumurii, ille qui morbos inflammatorios, durante vigore, comitatur, ad 33. circiter aſcendit gradum.

Corium ſanguinis (vulgo *coene*) eſt cruſta cruorem tegens ſubalba, quandoque luteo ſero tincta, cruore ſpecifice levior, ſed firma, tenax, ex qua concretiones polypoſæ in cordis ventriculis poſt obitum efformatæ cenſentur.

4. Præter hæc ſymptomata quæ in omni fere inflammatorio morbo obſervantur, dantur alia; quæ ubi externas partes tentat inflammatio, poſſunt obſervari, ſcilicet *tumor* phlegmonodæus, eryſipelatoſus, puſtuloſus, anthrax, bubo, &c.

Rubedo roſea, atra, livida in parte tumente, qui color accedente ſuppuratione abit in album.

Tenſio partis inflammatæ cum ſenſibilitate magna, & renixu elaſtico; quæ creſcit cum morbo & dein mutatur in *mollitiem*, ſi tumor ſuppuretur; in *ſphacelofam flacciditatem*, ſi gangrænaſcat; in *cruſtam*, ſi pus exſiccetur, ut in variola; in *ſquamas*, ſi epidermis decidat, ut in eryſipelate, rubeola, &c.

5. Ex ſymptomatis illis primitivis pluri-ma alia vel ſubſequuntur tanquam derivativa, ut ex febre laſſitudo, ſitis, linguæ ſiccitas, anorexia, urinæ color intenſus, ſudor; ex dolore agrypnia, anxietas, quærelæ; ex *calore* iterum ſitis, anxietas, venarum & cutis levis intumeſcentia, glabrities; adde omnia ſymptomata febrium claſſ. 2. a n. 6. ad 11.

6. In exitu morbi nova oriuntur ſymptomata prout phlegmone terminatur reſolutione, ſuppuratione, induratione aut ſphacelo, atque tunc temporis morbus alter ſuboritur, niſi ſanitas vel mors accedant, atque ille morbus ad claſſes alias attinet, ut tabes, phtiſis, &c.

Inflammatiorum Morborum Theoria.

7. Illi morbi dividuntur in *puros* & *impuros*, ſeu in ſimplices & complicatos. *Puri* inflammatorii ſimpliceſque dicuntur qui præter vitia a febre & calore oriunda, nulla alia in craſi ſanguinis admittunt, atque in illis cruſta coriacea cruorem utplurimum tegit. *Impuri* vero ſunt, quos comitatur craſis ſanguinis putrida, maligna, peſtilens, diſſoluta, gangrænoſa; ita ut ſumma cacochilia, aut corruptio humorum ſymptomata ſuperius memorata mutet, novaque ſuppeditet, ut in variola maligna, peſte, cynanche gangrænoſa, aliiſque epidemicis & caſtrenſibus morbis obſervare eſt.

8. Inflammationis principia ſunt mechanica, pſychologica & phyſica; verum puræ magis mechanica ſunt, ut impuræ magis phyſica, adeoque ordinis gratia agemus de illis ſucceſſive initium ducendo a mechanicis inflammationis principiis.

9. Febris cauſa (ex n. 91. claſſ. 2.) eſt diſtributio virium ad nervos cordis in majori ratione, quam ad nervos artuum: ergo in morbis inflammatoriis puris cum ſit febris, vires cordi contrahendo impenſæ majores ſunt quam ex proportione ad vires muſculares artuum ſolent impendi.

10. Febris acuta inflammatoria velocitatem ſanguinis quandoque duplo majorem ſecum inducit; velocitas enim ſanguinis, ex ſola frequentia dupla duplo major eſt (claſſ. 2. 86.) cum itaque doceat obſervatio pulſum eſſe in febre acuta duplo frequentiorem ſolito, quod pluries ipſe obſervavi, & in valido curſu notavit B. Robinſon, minime dubium eſt, quin in febre inflammatoria quandoque velocitas ſanguinis duplo major evadat.

11. Velocitas ſanguinis ſub eadem pulſus frequentia, eſt magnitudini pulſus proportionalis quam proxime: etenim cum orificium arterioſum cordis ſit ſemper idem, non poteſt conſtanter duplo major evadere arteriarum pulſatio, niſi a duplo majori ſanguinis in eas immiſſi quantitate; verum ut duplo major intra idem tempus immittatur ſanguinis quantitas e venrriculo cordis in aortam, neceſſum eſt ſub eodem pulſationum numero, ut fluidum tranſeat duplo velocius per idem orificium cordis; nam quantitas effluxus per idem orificium eſt ut ejus velocitas, (docente hydraulica) ergo neceſſum eſt ut in hoc caſu velocitas ſanguinis e corde emiſſi duplo major evadat, ſeu ſit pulſus magnitudini proportionalis.

12. Firmitas cruoris in febribus inflammatoriis eſt quadruplo major quam in ſtatu ſano (claſſ. 2. 98.) ſed ut fluidum viſcoſum, ſeu firmius ſolito promoveatur eadem velocitate ac minus reſiſtens, requiritur vis huicce reſiſtentiæ proportionalis (ex Phyſicis) etenim viſcidum dicitur fluidum, cujus guttulæ ſuæ ſeparationi, & moles ſuæ Diviſioni reſiſtunt; verum ſanguis viſcidus qui ut ſubeat vaſcula minora in columellas exiles dividendus eſt, ſi ſuæ diviſioni duplo, triplo magis reſiſtat, nonniſi vi duplo, triplove majori ſolitam velocitatem ad-

adipifcetur ; ergo in morbis inflammatoriis ut confueta velocitas concilietur fanguinis, vis ejus fluidi velocitati proportionalis eft adhibenda.

13. Vires requifitæ ad fluidum velocius movendum intra tubos funt ut quadrata velocitatum quæ ipfis imprimuntur (ex hydraulicis) cum itaque fluidum duplo, triplove velocius folito movendum eft, vires quadruplo noncuplo majores adhibendæ funt.

14. Verum fi diverfa fit vifcofitas fluidi, eique impertienda fit diverfa velocitas, vis requifita eft in ratione fimpla vifcofitatis, & duplicata velocitatis conjunctim: ergo fi fanguis quadruplo vifcidior, duplo velocius folito movendus fit, vires cordis requiruntur fexdecies majores quam antea.

15. Ex dictis fequitur magnam virium vitalium quantitatem impendi in labore febrili, qui morbos inflammatorios comitatur, etiamfi nulla hactenus habita fit ratio obftructionum, quæ his morbis frequentiffime occafionem præbent, in quo cafu virium impenfa abfolute neceffaria multo major eft.

16. Cum fumma foraminum effectivorum per quæ fanguis ex arteriis in venas trajicitur fit 20. pars orificii aortæ (Hæmaft. exp. 9.) obftructa dimidia parte horum vaforum fanguis ab eadem vi propulfus nonnifi dimidiam folitæ velocitatis partem fervabit in truncis arteriofis (ut norunt aquileges) & ut confuetam velocitatem acquirat, neceffum eft, ut per orificia illa ultima libera duplo velocius moveatur; ergo (13.) ut quadruplo majori vi urgeatur. Si itaque obftruantur quoad dimidiam partem vafa fanguifera a fanguine quadruplo vifcofiori, & tamen neceffum fit, ut fanguis duplo velocius circuletur quam in ftatu fano, debent vires impendi 64. vicibus majores.

17. Vires quæ cordi movendo impendi folent in fanitate, funt ad totas vires corporis humani circiter ut 1. ad 40. fic æftimante illuftriffimo Dan. Bernoulli; verum cum robur hominis fit limitatum, non poteft majori copia conftanter impendi magna pars virium in corde movendo, quin pari paffu deficiat vis libera artuum, ita ut fi ex fumma 40. virium detrahantur 16. pro corde movendo, jam ratio virium vitalium cordis fit ad vires liberas artuum ut 16. ad 24. fere ut 2. ad 3. adeoque vires liberas artuum proportionaliter imminui neceffum. Unde patet ratio cur in morbis inflammatoriis ægri jaceant; a folitis liberis actionibus abftineant, & in dies debiliores evadant, ut diximus de febribus (73. ad 78.)

18. Vires requifitæ ad eamdem fluidi copiam in diverfas altitudines projiciendam funt ut illę altitudines. Altitudo ultimorum vaforum capitis, dum ftamus, eft triplo circiter altior fupra cor quam cum jacemus, adeoque eadem vis majorem fanguinis copiam impellit in caput, cum jacent ægri, quam cum ftabant fani, feu quod eodem recidit, fanguis in jacentibus majori impetu caput impetit quam in ftantibus; unde vaforum capitis diftenfio, oppletio, difpofitio ad fomnum, ad capitis gravitatem, dolorem, quæ omnia in hifce morbis obfervantur.

19. Delirium non raro accidit ex fibrarum medullarium cerebri commotione, cum quædam partes hujus organi præ aliis impetuntur, aut ejus vafa infarciuntur; verum ex aucto fanguinis impetu in cerebrum tum ratione pofituræ horizontalis, tum ratione vis cordis adauctę & directionis carotidum cum aortę trunco communis, fanguinis impetus in caput major eft, adeoque pofita difpofitione inęquali partium cerebri, facile eft intellectu cur plures in morbo acuto inflammatorio cephalalgia, calore frontis, fomnolentia, & demum delirio afficiantur.

20. Ex nova theoria affrictuum in vafis exiliffimis, pręlongis & a mediocri vi fluidum propulfum accipientibus, quam mecum communicavit pro fua humanitate illuftriffimus Dan. Bernoulli, quantitates fluidorum quę effluunt ex tubulis capillaribus intra idem tempus, funt ut cubi diametrorum horum tubulorum, reciproce ut eorum longitudines, & directe ut vires fluidum propellentes; licet in tubis amplioribus non habita affrictuum ratione illę quantitates fint in ratione compofita ex fubduplicata virium & duplicata diametrorum.

21. Ex hac vero theoria quam multis experimentis confirmavi, fequitur quod fi arteria exigua v. g. bronchialis, cujus diameter eft diametri aortæ pars 20. quæque proinde nonnifi 400. fanguinis partem accipit, duplo majorem adipifcatur diametrum, ea non folum quadruplo majorem prioris, fed etiam octuplo majorem acceptura fit quam proxime fanguinis copiam.

22. Quæ cum ita fint, non mirum erit fi mutata quarumdam arteriarum diametro, ita ut altera amplior, ceteræ paullulum anguftiores evadant, eadem vi cordis temanente, fanguis in unum vifcus majori ruat impetu quam antea, & minori in cetera vafa ejufdem, quæ prius, capacitatis: aut quod impetus in determinatum vifcus crefcat in majori ratione quam in alia vifcera. Notum autem eft fibras circulares ar-

teria-

teriarum musculari motu quandoque gaudere & habenis nerveis ab illustr. Hallero accuratius notatis circumdari, quarum interventu fibræ illæ contrahi aut laxari valeant, adeoque harum arteriarum capacitas aliquantulum minui, vel augeri, unde facile explicari poteft cur abfque eo quod cordis actio fortior evadat, tamen fanguis, majori impetu ruat in certas partes præ aliis, ut in corpora cavernofa penis in libidinofo pathemate, in genas dum verecundia afficimur, & fic de aliis partibus.

23. Tam diverfæ in Medicorum Lycæis circumferuntur inflammationis theoriæ, ut utram in partem fe vertant philiatri plures ambigant, nullamque amplectantur ii qui minus auctoritati ferviunt, fuamque judicandi facultatem aliquo habent in numero; nec mirum; cum inde veteres Medicinæ patres fanguinis raptum & fluxionem, hinc vero antiftites percelebres fanguinis ftafim & congeftionem incufent, vix finit debita antiquis reverentia ut contrariam prorfus opinionem fectemur, nec novitatis amor ut antiquatas & exoletas fententias admittamus, anne his opinionibus anteponenda eft quæ inflammationem a putrefactione deducit? verum pari jure fermentationi eam tribuendam reclamant Chymici; quantum itaque motus a quiete, raptus ab hærentia, Humoriftæ a Chemicis, & illi a Mechanicis difcrepant, tantum inter fe diffentiunt inflammationis ætiologiæ.

Aft nec fibi cohærent etiam nuperorum hypothefes quæ ftagnationi & hærentiæ fanguinis ejus inflammatorium tumultum adfcribunt; alii enim ex fola ftafi & legibus, quas mechanicas vocant, totum opus expediunt; alii vero motum in viciniis inflammatæ partis adaugent; ftatim atque magicas & præpotentes *ftimuli* ac *fympathiæ* voces profuderunt, nullus eft qui motum majorem fanguinis a motrice quadam potentia derivare dignetur, cum mechanicum, ut putant, dedeceat, non omnia phœnomena a mera partium difpofitione deducere.

24. Inde profluxerunt ftupendæ & inauditæ prius motuum caufæ, aut, ut ipfi vocant, mechanicæ & hydraulicæ leges, quarum potiffimæ duæ funt ad omnes fere morbos explicandos ipfis perneceffariæ; prima fcilicet, *membranas elafticas femel inflexas eo velocius ad priftinum ftatum reftitui, quo magis inflexæ fuerunt; etiam fi vis premens & inflectens eadem perfeveret*; altera vero eft *fluidorum ex emiffariis diverfæ amplitudinis fluentium velocitates abfolutas, quæcumque fit motrix potentia, effe orificiis reciprocas; feu eo majores effe, quo anguftiora evadunt emiffaria; & minores, quo majora*. Atque fic fuppofita minimorum vaforum anguftia, aut obftructione, advocata in opem fympathia, vel prolatis hifce novis legibus fanguis coercitus majori impetu vafa atterit, diftendit, rubefacit ... ue inflammationem producit.

25. Cum fuo hac in re genio indulgere, & a receptis opinionibus, noftrorum antiftitum exemplo recedere licitum fit, viginti enim ab hinc annis tantum fermentationem a folio dejecit ille mechanifmus, neminem ægre laturum puto fi alteram in medium proferam opinionem.

Semper ego auditor tantum numquamne reponam? Mechanifmum merum crepant neoterici; mechanicas itaque leges a Parifina, Londinenfique Scientiarum Academiis probatas, experimentis Nevvtonianis, Bernoullianis confirmatas fequi liceat. In his percelebres hujus Academiæ patres iter nobis prę-monftrant? unum compello illuft. Chiracium qui non folum Mathefeos dogmata Medicis rebus applicuit (*libello de motu cordis*), verum & Medico-Chirurgos, quos inftituerat, Geometricis difciplinis prius imbui juffit quam Medicinæ darent operam, & opus Mathematicum *de animalium motu* ab illuftrifs. Alphonfo Borello confcriptum publice in his Scholis doceri voluit: is enim fummus Archiater longa edoctus experientia, & acri quo pollebat judicio perfuafus erat non feliciori methodo promoveri poffe artem medicam quam ea, quæ mechanicam, hydraulicam, aftronomiam ad fummum veritatis & fimplicitatis faftigium evexit.

26. Novimus equidem multos effe quibus non arrident in phyfica Geometrarum fcrupulofa fagacitas & rigor mathematicus: verum quo genio ducti in problematis valde intricatis veritatem fine mathefeos adjumento poffint affequi non concipimus. Non acutius fentire & promptius intelligere datum eft Geometris; fed compofita phœnomena fenfim extricare, dividere, & partito examini fubjicere norunt, ita ut quæ conjunctim erant abftrufiffima, feorfim facillima & fimpliciffima videantur.

27. Hoc iterum vulgares Philofophi vertunt vitio, quod Geometræ in minutiis & elementis timidius hæreant, nec ftatim ad nubes iter fibi faciant, fublimique volatu altiffimas difficultates perrumpant; verum ipfi caveant Syftematici ne quo altius cereis innixi pennis elati funt, mox lapfu graviore ruant: funt enim plurimi qui cum

cum juvenili imaginationis impetu vagas & incertas opinionis regiones diu luftraverunt, jam fedato ingenii orgafmo fpem veritatis affequendæ prorfus abjiciunt, & miferam Pyrrhoniorum fectam velut facram anchoram ampleɛ̃tuntur.

28. Tales funt qui veritatem limis tantum oculis perfpectam non audent profequi, & attento ftudio rimari, nec erronea principia:

Quæ juvenes didicere, fenes perdenda fateri.

Adeoque unicum ipfis eft perfugium quod vulpi fabulæ, quæ cum fyrmate deftituta foret, aliis ut inutile pondus abjicerent in vulpino confilio fuadebat. Hos fi audias, omnes inanes funt difquifitiones Philofophicæ; in theoria medica ultra certos limites producta omnes æqualiter cœcutiunt, nec inter fe confentiunt ipfi acerrimi veritatis indagatores Mathematici; porro unum eft neceffarium, veritatis inquifitioni valedicendum & praxi incumbendum eft.

29. Verum qui praxim medicam fufficienti theoria non imbutus aggreditur, is de corio humano ludere non erubefcit; qui vero obfervationes, experimenta, cadaverum infpectiones, animalium vivifectiones theoriæ fuæ adjungit, is & medicaminum vires & morborum caufa clarius perfpiciet, fi nativam ingenii fagacitatem Geometrica doctrina exacuat, quam fi imaginationem tantum ducem fequatur. Plures funt qui alio de nomine Geometrarum fcripta faftidiunt, quod fcilicet veritates nudas & abftractas proponant, cum multo magis arrideant fucatæ, & eloquentiæ ornamentis decoratæ etiam fabulæ: fateor paucos effe qui inftar illuftr. Aftrucii rigorem Geometricum purioris fermonis fuavitate deliniant; aft cordatis fcribunt, non quibusvis etiam ftolidis placere fatagunt.

Omnia enim ftolidi magis admirantur amantque,
Veraque conftituunt quæ belle tangere poffunt
Aures, & lepido quæ funt fucata fonore. *Lucret.*

30. Hoc unum addo eos, qui mathematicas difciplinas defpiciunt & ignorant, nec certum in phyficis comparare, nec præftantiffima optimorum Medicorum, ut Bellini, Pitcarnii, Keillii, Jurini, Micheloti, Hambergeri, Schreiberi, Silva, Morgani, &c. Scripta intelligere poffe, quo certe auxilio nullus deftitui velit qui femel vel primoribus labris veritatem deguftaverit.

„ Geometriæ & Arithmetices cognitioni „ ftudium adhibeto, mi fili, neque folum „ vitam tuam gloriofam & ad multa in rebus humanis utilem, verum etiam mentem acu- „ tiorem & longe fplendidiorem, ad fru- „ ɛ̃tum eorum omnium, quæ in arte medi- „ ca ufui funt, confequendum reddet „ Hippocrat. *Theffalo filio fuo.* „

Inflammationis Theoria.

31. Quæcumque hominis pars calore intenfo, molefto & dolorifico afficiatur, maxime fi tenfio, rubor & tumor fimul adfint, ea *inflammata* dicitur, ejufque ftatus Græcis *phlogofis a phlego* uro, *inflammatio* Latinis a fenfu flammei caloris nuncupatur.

32. Si in eadem parte concurrant calor, rubor, tenfio, dolor, fitque tumor fphæroidæus, ac dolor pulfatilis, hæc fymptomatum fyndromo *phlegmone* (a *phlegmainein*, incendi) vocatur. Huc phlyɛ̃tæna, epinictis, furunculus, &c.

33. Si vero calor, rubor, tenfio, dolor & tumor abfint, aft rubedo fit diluta & rofea a preffione evanefcens, mox reditura, dolor pungitivus, acer, deurens, & tumor fuperne planus, vix unam aut alteram lineam altus, hæc fymptomatum fyndrome *Eryfipelas* (ab *erytros* ruber) denominatur: huc herpes, ambuftio, intertrigo, &c.

34. Horum fymptomatum nullum eft, fi *calorem incenfum* excipias, quod in omni inflammatorio morbo etiam in ftatu & vigore poffit vel ab ægro, vel a Medico obfervari. Si enim phlegmone fit in theca cranii, clauftris pectoris, offium medullis, nullum (excepto calore & febre comite, &, modo delirium non adfit aut fopor, dolore) poteft fenfu percipi. Quorfum ergo hæc fyndrome definiretur per tumorem, cum a potiori & conftantiori fymptomare peti debeat definitio.

35. Inflammatio quæ nec intenfitate, nec extenfione, nec numero notabilis eft, inter affectus & *vitia* tantum numeratur, ut furunculus, varus, therminthus, phlyɛ̃tæna. Aft fi eorum fymptomatum fyndrome fit intenfitate, extenfione, numero aut aliorum effectuum comitatu notabilis, hæc *morbus inflammatorius* vocatur.

36. Qui afficit internas partes vel externas; fi internæ partes affectæ fint membranaceæ, oriuntur in meningibus *Phrenitis*; in pleura, pericardio, mediaftino, *Pleuritis*; in ventrinculo *Gaftritis*, & fic deinceps; fi vero afficiantur vifcera, Græcis parenchymata dicta, oriuntur *Cynanche*, *Peripneumonia*, *Nepatitis*, *Nephritis*, &c.

37. Si demum externæ partes affectæ fuerint, dantur *Peftis*, *Variola*, *Rubeola*, aliique fimiles morbi.

38. Quan-

38. Quanti itaque momenti fit inflammationis theoriam veram noffe & perfpectam habere docent horum morborum numerus, *acuties*, gravitas, frequentia. Non itaque in tam ferio & gravi negotio hypothefibus & ludicris figmentis indulgendum, quibus otiofus nimis delectatur animus; aft anatomia, experimento & mathefi facem præferentibus, in abditas horum morborum caufas, difficile quidem, fed tutum iter quovis labore tentandum eft.

39. Lemma. Si per fectiones tranfverfas ductus vel alvei cujufcumque five flexibilis, five inflexibilis, five angufti, five ampli, fimilis intra datum tempus fluat liquidi copia; velocitates hujus fluidi erunt utique in fectionibus alvei reciprocæ. Nevvton. *Princ. l. 2. prop.* 36. 7.

40. Arteriofum alveum juxta cor effe anguftiorem quam in primis aortæ ramis, & anguftiorem in illis quam in fecundis, & in fecundis quam in tertiis, & fic deinceps, probant menfuræ Anatomicæ. De venofo alveo idem dictum efto. *Vide Figur.* I.

41. Eamdem fenfibiliter ftuidi quantitatem quovis pulfu cordis tranfire per omnes alvei arteriofi & venofi fectiones B. CC. DD. EEE. &c. in ftatu permanenti circulationis vel velocioris, vel tardioris, nemo negat qui circulationem admittit.

42. COROLLARIUM. Velocitas fanguinis, quo nomine & cruorem & lympham intelligimus, eft in diverfis alvei arteriofi & venofi fectionibus eo minor, quo major eft alveus, feu amplitudinum vaforum fumma; eo major, quo fumma minor eft.

43. Docet experientia quod fi fint duo tubuli inæqualibus orificiis præditi, idem fluidum eadem vi propulfum tranfmiffuri, minor ab utroque tranfmittatur copia propter attritum, feu adhæfionem fluidi cum parietibus, quam quæ ex orificio & velocitate deberet expectari, fi nulla attritus haberetur ratio. *Act. Acad. Parif* 1705. M. Carre, *pag.* 275.

44. Verum attritus quantitas ceteris paribus eft fuperficiebus attritis proportionalis, adeoque effluxus diminutio major eft, ubi major fuperficies.

45. Superficies vaforum cylindricorum ejufdem longitudinis eft in ratione compofita diametrorum fimul & numeri vaforum; docent Geometræ.

46. COROL. Diminutio transfluxus fanguinis per truncum eft minor diminutione transfluxus per ramos in ratione compofita numeri truncorum ad ramorum numeros, & peripheriæ vel diametri truncorum ad peripheriam vel diametrum fummatim fumptam omnium ramorum.

47. COROL. Diminutio transfluxus in trunco eft minor refpectu diminutionis in ramis tertii ordinis, quam in ramis fecundi, & in ramis fecundi, quam in ramis primi ordinis; quia, ut docet Anatomia, crefcit numerus ramorum, qua proportione arteria prolongatur, in majori ratione quam crefcit eorum capacitas. Sic mefentericæ fuperioris rami primi funt 21. rami quarti, qui inteftina jam amplexantur funt 1200. feu 57. vicibus numerofiores, & tamen eorum alveus primorum fectione tranfverfa non eft quadruplo major, ut obfervarunt *Keill. & Hales.*

48. Eadem tranat per truncum ac ramos fanguinis quantitas; (41.) verum in ramis multo major eft attritus, quam in truncis (46.) & ratione attritus decrefcit tranfluxus quantitas; (44.) ergo neceffum eft ut transfluxus in truncis retundatur a refiftentia in ramis oborta, magis quam a propria truncorum refiftentia; adeoque fi fanguis per truncos tantum apertos exfiliret, is multo velocius efflueret, quam de facto fluit in ipfis non vulneratis.

49. Neceffum eft pariter e trunco tranfverfim fecto majorem dato tempore fanguinis copiam effluere, quam quæ ex ramis ejus omnibus fimul apertis transflueret, licet ante fectionem æqualis tranet utrobique copia.

50. EXPERIMENTUM. Sint duo canes quantum fieri poteft robore & ætate æquales, fcindatur fecundum longitudinem alteri inteftinalis tuba, ligata prius vel prefſa mefenterica inferiori, & accipiatur fanguis intra minutum ex arteriolis omnibus fectis effluens; alteri vero fecetur tranfverfim arteria mefenterica fuperior, & excipiatur fanguis eodem temporis fpatio emiffus, vigecuplo major erit priori ifta fanguinis quantitas.

51. EXPERIM. Canis vivi aortæ inferiori aptetur tubus aqua tepida continuo plenus ope ampliffimi infundibuli, videbis intra breve tempus ita elui fanguine omnia vafa arteriofa & venofa, ut mefenterium niveum candorem acquirat; jam fcindantur inteftina tenuia, & ex pendulo ac menfura quænam transfluat aquæ copia perfpicito, dein fecto trunco, vel prius fectis ramis ejus primi vel fecundi ordinis, habebis quantitatem eodem tempore transfluentem, & invenies eo minorem effe transfluxum ex arteriarum ramis fimul omnibus, quam ex trunco, triplo minorem, fi primi; fexdecies minorem, fi rami e limbo mefenterii inteftinis contiguo fe-

fecentur; & vigefies, fi ultimi & minimi qui in averfa inteftinorum parte reptant, fuerint aperti.

52. Similibus experimentis evincitur nullam etiam effe arteriam in animalibus, fi pulmonariam excipias, de qua non fufficientia capta funt experimenta, quam fanguis, aut faltem aqua tepida cruenta facilius tranet mefenterica. Nil enim arterias, v. g. renales, perparum mufculares, parum carotides tranat in experimentis inftitutis.

53. Velocitas cujufcumque fluidi poteft concipi velut acquifita ex lapfu fluidi a quadam altitudine. Idem enim eft quoad velocitatem, five ea debeatur emboli prementis viribus, vel lapfui ex altitudine debita, unde omnes hydraulici velocitatem æftimant ex altitudine ad quam motu furfum verfo aqua eadem poffet affurgere, & ea altitudo eadem prorfus eft ac *altitudo genitrix velocitatis*. *Act. Acad.* paffim.

54. Conftat autem velocitates ejufdem fluidi diverfis altitudinibus delapfi, aut diverfis viribus propulfi, effe ut radices harum altitudinum vel virium. *Act. Acad.* 1735. M. Pittot, *Mem. des Pompes*.

55. Quidquid corpora movet vocatur vis, & corpora nulla moventur nifi a viribus obices fuperantibus, & non velocius eadem corpora moventur, nifi a majoribus viribus; fluidorum itaque velocitates omnes debentur viribus, & majores majoribus viribus. Errant itaque illi, qui, non adaucta vi pellente, velocitates fluidorum intendi putant in emiffario, eo tantum imminuto, id eft, auctis etiam obicibus, quo errore non eft in theoria medica craffior.

56. COROLLARIUM I. Obftructa alvei fanguiferi parte quacumque in extremis arteriis cujufvis ordinis, eadem prorfus remanebit in fuperftite orificio, quæ prius erat velocitas, nifi mutetur cordis vis; a corde autem totam faltem in ftatu permanente, fanguinis velocitatem pendere demonftravit D. Michelotti, *Prænot.* 2. *de feparatione fluidorum*.

57. COROLLARIUM II. Imminuto fanguinis alveo, vel aucto ex arteriis in venas emiffario, minuitur ratio fectionis emiffarii ad fectionem alvei in trunco aut ramis anterioribus; ergo (ex 39.) debet imminui ratio velocitatis in truncis ad velocitatem in emiffariis, feu tanto minor evadet velocitas in trunco, quam in emiffariis, quo fecto, feu apertura emiffariorum minor eft apertura trunci.

58. COROLLARIUM III. Obftruct. v. g. ex 1200. ramufculis arteriæ mefentericæ, 600. feu dimidia parte obturata, docet experientia etiam in vivis animalibus facta, & evincit ratio, quod dimidio minor eft folito transfluxus quantitas, adeoque eadem quæ prius in his emiffariis remanet velocitas; aft totus qui in ramis & truncis fuperioribus eft fanguis per hæc tantum emiffaria poteft effluere, adeoque (ex 56.) duplo tardius transfluere debet. Negligimus hic argumentum velocitatis, de quo agemus infra.

59. COROLLARIUM IV. Quantitas fanguinis per mefentericam arteriam in ftatu fano tranantis fit decima fexta pars ejus, quæ eodem tempore e corde in aorta tranfmittitur; hoc pofito truncus mefentericæ poteft haberi pro decima fexta parte emiffarii aortæ; obturata itaque arteria mefenterica, vel ejus ramis omnibus, ratio trunci aortæ ad ejus emiffaria adaugetur, five major eft una decima fexta parte ratio fectionis aortæ ad fectionem ramorum ejus; ergo (ex lemm. 39.) velocitas fanguinis in aorta refpectu velocitatis in ramis liberis eft decima fexta parte minor.

60. Nulla eft arteria cujus ultimi rami omnes fimul fumpti propter attritus, poffint tranfmittere plufquam vigefimam partem fanguinis quem tranfmittere poffet truncus, fi & rami & trunci feorfim aperti fuerint. (Experim. 50.)

61. COROLLARIUM. Orificia vel *emiffaria effectiva* æftimantur majora vel minora pro quantitate fluidi ea tranantis intra datum tempus, modo vis fluidum premens eadem fit. Nulla etiam alia ratione variare poteft effluxus quantitas; cum ergo idem tempus, eademque vis premens adhibetur, quantitas fluens eft ut emiffarium.

62. COROLLARIUM. Ergo res eodem rediceret quod quantitatem fanguinis vafa tranantem, five rami fimul fumpti ampliores fint truncis, fed attritui obnoxii, five rami ultimi paterent in venas orificio feu emiffario, quod truncorum amplitudines vigefies minus foret, & attritus expers.

63. *Embolus* eft corpus quod in vafa fluido vehendo deftinata ejufdem prorfus figuræ ac diametri interioris, propulfum, fluidum in vafis contentum ulterius pellit, & promovet, cum fufficienti vi ipfe promovetur.

64. Sit A. B. C. D. arteria ramofa fluido plena intra quam ex A. in B. immittatur embolus E. 1. Evidens eft maffam fluidi cylindro A. B. vel fpatio ab embolo occupato æqualem neceffario tranaturum effe, five embolus ille fit durus, five columna ipfiufmet fluidi emboli vices gerat. 2. Patet etiam quod columna fluidi prius in A. B. pofita

eadem

eadem prorfus præcedat velocitate, qua bafis emboli fubfequitur. 3. Liquet etiam columnam fluidi e trunco expulfi, eo minorem in ramis ejus B. C. longitudinem occupaturam fore, quo rami illi bini fimul fumpti trunco fuo capaciores fuerint. 4. Quod idem obtinet in ramis fecundi ordinis C. D. refpe-ctu trunci fui B.C.& fic deinceps. 5. Quod eadem prorfus ex emiffariis E. E. omnibus fimul efflueret fluidi copia, quæ ab embolo A. B. fuit propulfa, quæque volumine æqualis eft volumini ipfius emboli. 6. Si pari paffu crefcit emboli volumen & bafis, qua dilatatur vas, non mutantur prius affignata phœnomena, quandoquidem diametrum vaforum indeterminatam affumpfimus, & illas majores ut in diaftole, vel minores ut in fyftole fupponere potuiffemus. Unde vanum eft perfugium eorum qui diametros vaforum utpote varias computo fe fubducere clamant.

65. His pofitis evidens eft quod fanguinis columna in quolibet vafe contenta (velut in C. D.) fit embolus refpectu fluidi in ramos ejus (D.E.) tranfmittendi, qui eatenus procedit, & truncum fubit, quatenus locum ipfi facit fluidum in ramulos patulos ingrediens: fi itaque ramulorum alteruter fit obturatus, vel fit nullus, tunc impoffibile eft hunc embolum progredi, nifi totus liquor in eo contentus per refiduum tubum (D. E.) trajiciatur, & in hoc cafu velocitas fluidi trajecti erit ad velocitatem emboli fequentis, ut bafis emboli ad bafim columnæ fluidi, feu orificii emiffarii; ut autem vas fenfibiliter dilatetur, requiritur vis fluidi adaucta.

66. *Obex* dicitur corpus quod velocitatem in fe recipit, & partim vel ex toto deftruit; unde evidens eft quod columna fanguinis in vafis præexiftens obex eft fanguini de novo immiffo. Aft fi columna fanguinis in vafe præexiftens ita vafis parietibus adhæreat, ut nequeat ulterius promoveri quin vas fecum trahat, tunc temporis obex eft non folum ut moles hujus columnæ & vafis, fed ut moles requifita ad folvendum & trahendum vas. Sit v. g. pondus quod requiritur ad lacerandam arteriolam æquale viginti libris, grumus fanguini huic vafi adhærens, ut non poffit avelli quin laceretur vas, æque refiftit ac moles viginti libris æqualis. Si itaque vis fanguinis datum vas fubeuntis major non fit hoc pondere, datur obex huic vi infuperabilis; res eodem recidit, fi arteria fit ligata, vel quoquo modo conftricta.

67. Cum omnis obex in quiete conftitutus fit, veluti moles movenda, & refiftat vi fuæ tantum inertiæ, fi columella fanguinis quovis pulfu cordis eum impetat vi viva utut exigua, debet moles refiftens eam velocitatem concipere, quæ fit quotus quantitatis motus in columella contenti per maffarum fummam divifæ; fit v. g. velocitas columellæ fanguinis unius pollicis intra fecundum lamella ejus prima æqualis uni grano, moles vero movenda æqualis quoad refiftentiam decem libris, velocitas poft impulfum a corde factum erit in obice æqualis $\frac{1}{76\,8\,0}$ parti pollicis intra fecundum ex legibus motus. Et quoniam vis cordis intermittit in vaforum fyftole, tunc temporis elaftica vis vafis diftracti, & aliquatenus elongati refurget, & obicem 7680. parte lineæ remotum priftino loco reftituet.

68. Ex hoc itu & reditu vafis cordis ictibus diftracti, & elatere reftituti fit attritus vafis & fanguinis contenti, qui eo majorem calorem excitat, ceteris paribus, quo denfius & fpiffius eft fluidum inibi contentum; nam calor ex attritu corporum diverfæ denfitatis eft ut eorum denfitas, docente Hermann. *Phoron.*

69. Velocitas contractionum cordis eft in ramos compofita ex fubduplicata virium illud moventium, & fimpla amplitudinis emiffariorum fanguinem ex arteriis in venas tranfmittentium.

1. Vires corporum inter fe funt ut effectus ab illis præftiti, feu ut moles quæ moventur, & velocitates fimul, adeoque vis cordis æftimari poteft ex fanguinis ejecti mole, ac velocitate; verum fluidi per datum orificium tranantis moles crefcit & decrefcit in eadem ratione qua velocitas; vis ergo qua cor contrahitur, & expellit fanguinem, eft in ratione duplicata velocitatis fanguinis, adeoque velocitas fanguinis e corde ejecti eft in ratione fubduplicata virium cordis. Verum crefcit aut decrefcit hæc velocitas, qua proportione folidi cordis parietes locum a fanguine occupatum fubeunt; & quo velocius fubeunt, feu contrahuntur, eo velocius fanguis loco cedit, & in arterias projicitur; ergo velocitas etiam contractionum cordis cum fit in eadem ratione, qua velocitas fanguinis a corde ejecti, eft etiam in ratione fubduplicata virium cor contrahentium.

2. Velocitas columnarum fanguinis pro diverfis arteriarum orificiis, feu emiffariis, diverfa eft; nam velocitas embolorum eft emiffariis reciproca, quoties orificia effectiva emiffariorum minora funt quam bafes embolorum. Si dubitas, confule aquileges, vel tenta experimentum fequens.

70. Sit fyrinx cum embolo fuo, qui ope elateris, vel proprii ponderis aquam, aut fluidum quodvis ex tota fyringis cavitate intra datum tempus expellat per orificium cognitum; jam vero fiat orificium duplo minus, attendendo ad attritus, ratione quorum orificia majora magis tranfmittunt, quam in ratione amplitudinis, & videbis quod eadem vis adhibita nonnifi intra duplum tempus eamdem fyringem fluido exhaurire valeat.

71. His pofitis, quanto minora fuerint minimorum vaforum emiffaria fimul fumpta, tanto minor erit in truncis fanguinis velocitas; verum velocitas contractionum cordis, fi iifdem urgeatur viribus, eft ut velocitas fanguinis in truncis præexiftentis; ergo quo minora funt fanguiferorum emiffaria effectiva, eo minor; & quo majora, eo major eft contractionum cordis velocitas. Q. E. P.

72. COROLLARIUM I. Si eadem fit vis contractiva cordis, & diverfa fit emiffariorum fumma in alvei fanguiferi parte anguftiori, quærenda erit velocitas cordis folito minor, vel folito major, prout minor vel major erit hæc emiffariorum fumma; adeoque obftructa dimidia ramorum aortæ parte; dimidio tardior erit cordis contractio, vel dimidio minor intra idem tempus erit ejecti in aortam fanguinis quantitas. Quod qui negant illi in hydraulicis cœcutire amant.

73. Errant itaque illi qui contendunt vires cordis & arteriarum datis obftructionibus, non vigere folum, quin etiam ex refiftentia in arteriolis fanguineis, lymphaticis, obftructis, plurimumque tenfis fuborta intendi.

COROLLARIUM II. Si laxantibus, diluentibufque fluxilior, feu minus vifcofus evadat fanguis, nec tamen ab his decrefcat vis cordis contractiva, tunc minor erit attritus ubique; fed res eodem recidet ac fi orificia effectiva omnium vaforum ac præfertim minimorum paullo magis accederent ad truncorum amplitudinem, adeoque idem eft ac fi naturales folverentur obftructiones; unde crefcet fanguinis in truncis, & cordis ipfius velocitas.

75. COROLLARIUM III. Si imminutis quavis de caufa arteriarum emiffariis, velocitas contractionum cordis & fanguinis in truncis eadem remanent, quæ ante obftructiones, neceffum eft ut vires cordis adauctæ fuerint, & vires cordis adaugeri tunc debent in ratione duplicata inverfa emiffariorum; obftructa dimidia orificiorum parte, dimidio minor erit ex arteriis in venas transfluxus quantitas, ac proinde velocitas emboli cujufvis (64. n. 5.) jam vero nifi duplo major evadat velocitas in emiffariis, non poterit eadem fanguinis quantitas in venas tranare, quæ prius eodem tranabat tempore, nec poteft duplo major effe in emiffariis velocitas, nifi vis quadrupla pellat embolum. (Vide demonftrationem in *Act. Acad.* 1735. *Mem. fur les Pompes.*) Et fi velocitas in emiffario duplo major fit, duplo major eodem tempore tranabit per ea fluidi quantitas; fed velocitas in embolis eft ut quantitas ex emiffariis fluens, adeoque fi duplo major evadat quantitas fluens ex emiffariis, (feu æqualis evadat quantitati per omnia fimul vafa libera fluenti,) duplo major evadet fanguinis in truncis velocitas, quod fine vi quadrupla fieri non poteft; interea tamen eadem erit, quæ in ftatu fano pulfuum velocitas.

76. COROLLARIUM. Ratum itaque & fixum hoc maneat, quod pofitis obftructionibus, & eadem fanguinis denfitate ac confiftentia, impoffibile eft non imminui cordis & pulfuum velocitatem; & fi tunc temporis eadem perftet cordis & pulfuum velocitas, impoffibile eft vires cordis non audactas fuiffe in ratione duplicata directa obftructionis, feu inverfa duplicata emiffarii fuperftitis.

77. Velocitas cordis ab obftructione minuitur magis vel minus, prout major vel minor retinetur fanguinis tranfluxuri quantitas. Sic fi decima fexta pars fanguinis a corde ejecti in quavis fyftole tranet arteriam mefentericam fuperiorem, cum, ejus obftructo trunco una decima fexta parte, minuatur fanguinis in corde, in carotidibus, fubclaviis, aortaque defcendenti, velocitas, tantumdem decrefcit cordis velocitas. Aft eadem fanguinis quantitas tranare debet per ultimos ramos, five rubros, five lymphaticos & ferofos fimul fumptos, ut docet Anatomia; ergo obturatis omnibus fimul arteriæ ramis, idem accidit ac obturato trunco.

78. COROLLARIUM. Si arteria mefenterica det viginti ramos primi ordinis, & quilibet ramus viginti ramulos, ac demum quilibet ramulus viginti vafcula lymphatica, obftructis viginti hifce lymphaticis, non magis obftruitur arteriæ alveus, quam fi unicus ramus tertii ordinis obftrueretur, qui in hypothefi eft $\frac{1}{8000}$ pars totius trunci; adeoque fi fint glandulæ ex lymphaticis potiffimum conflatæ, fieri poteft obftructio molis notabilis, quæ tamen non fenfibilem velocitatis partem cordi & pulfui adimat, utpote quæ non centefimam fanguinis per alveum arteriofum transfluxuri partem fiftat.

79. Cum notabilis datur alvei fanguiferi obftructio, non raro numerus pulfuum intra datum

datum tempus adaugetur, docente tantum experientia.

80. Ubi datur pulſuum intra datum tempus major ſolito numerus, ibi datur *frequentia pulſus*, quæ eadem eſt in corde ac arteriis, quæque ſupponit repetitas cordis contractiones: raro autem accidit in febribus acutiſſimis, ut numerus pulſuum duplo major evadat quam in ſtatu ſano.

81. Si orificia cordis arterioſa immutabilia ſint, velocitas ſanguinis in aortam ejecti intra minutum eſt in ratione compoſita ex ratione velocitatis, & ex ratione frequentiæ pulſus; nam velocitas ſanguinis a corde ejecti eſt proportionalis velocitati qua parietes cordis ad ſe inviccm accedunt, ita ut quo altius contrahuntur, & quo minus tempus ad hanc ſingulam contractionem adhibent, eo citius evacuantur ventriculi, eo velocius ſanguis in arterias ejicitur: verum ſub pari contractionis cujuſvis altitudine, & duratione, ſeu velocitate, ſi intra minutum temporis fiant duplo plures ſimiles contractiones cordis, ut ſi pulſet cor 140. vicibus quod prius 70. pulſabat, evidens eſt toties, ſeu duplo majorem fore ſanguinis aortam ſubeuntis velocitatem. q. e. p.

82. COROLLARIUM. Velocitates ſanguinis in aorta erunt quadruplo, noncuplo majores ſolito, ſi frequentia ſimul & velocitas duplo vel triplo major evadat. Aſt erunt ſextuplo majores, ſi alterutra duplo, & altera triplo major evadat. Et erunt confuetis æquales, ſi tantumdem decreſcat velocitas pulſus, ſeu ejus altitudo, quantum creſcit frequentia; ac demum velocitas ſanguinis erit in arteriis ſolito minor, ſi creſcat frequentia pulſuum cordis in minori ratione, quam decreſcit ejus pulſuum altitudo; ergo ex pulſus frequentia ſola non habita ratione altitudinis, non poteſt æſtimari velocitas ſanguinis in arteriis.

83. COROLLARIUM. Vis cordis eſt ut ſanguinis ejecti duplicata velocitas, adeoque in ratione compoſita ex duplicata frequentię & velocitatis pulſuum.

84. *Labor* potentiæ motricis æſtimatur ex viribus quas exerit, & ex duratione operationis. *Hydrodyn. ſect.* 9.

85. COROLLARIUM. Labor potentię moventis eſt in ratione compoſita ex duplicata velocitatis, duplicata frequentiæ pulſuum, & ex laboris duratione.

86. Non debet conferri impenſa virium potentiæ cor moventis inter durationem morbi, & durationem vitæ ſanæ, quia in vita ſana, non autem in morbo, vires a corde expenſæ quotidie & pluries in die integre reparantur; virium impenſa quæ pluries intra breve tempus reficitur, vocatur *Exercitium*; aſt quæ pari paſſu non reparatur, & ex qua proinde actu debilitatur animal, vel potentia motrix, *Labor* vocatur. Hinc intelligimus eum qui febre afficitur, non metaphorice, ſed proprie *febre laborare*, ut antiqui Medici recte ſenſerant.

87. Vita in animalibus ſupponit vim motricem ſuperſtitem, & huic proportione reſpondet vigor functionum.

88. In animalibus potentiam motricem, tum actualem, tum habitualem eſſe certis terminis circumſcriptam docet laſſitudo, quæ ex laboribus quotidianis paullulum intenſis ſupervenit, & demonſtrat mors ſenilis, quæ vires omnes motrices exhauſtas evincit; jam ſi tantumdem virium accederet corpori, quantum labore tum cordis, tum muſculorum quotidie abſumitur, potentia motrix eadem ſemper foret & perennis; cum autem & virium gradu & duratione finita ſit, quo majus erit dato tempore ejus diſpendium, eo major debilitas.

89. Quo major eſt labor tum vitalis, tum voluntarius, eo majus eſt virium diſpendium; labore enim plus abſumitur quam reparatur, potiſſimum vero a labore vitali, ſeu ab aucto cordis & vaſorum motu, quia virium vitalium impenſa ſolito major, cum noctu interdiuque fiat, nec corporis quiete ac ſomno reparentur jacturæ, ea multo major eſt quam impenſa virium quæ fit a laboribus voluntariis, cibo, potu, quiete, ſomno, intermiſſis.

90. Eatenus vivit animal, quatenus ejus potentia motrix ſat eſt vegeta ad diverſas, quæ circulationi opponuntur, reſiſtentias ſuperandas, ſeu ut in medio reſiſtenti circulum ſanguinis ſuſtineat; verum cum illæ reſiſtentiæ conſtantes ſint, immo vivendo augeantur a fluidorum ſpiſſitudine, & ſolidorum rigeſcentia, requiritur ad vitam ſuſtinendam determinata potentia, & exigua quæcumque non ſufficit. Quo majores itaque ſunt reſiſtentiæ, ut in ſanguiferorum obſtructionibus, eo majus & præſentius eſt mortis periculum.

91. Quo major itaque eſt labor vitalis, ſeu vita magis actuoſa, functiones vitales magis vividæ & laborioſæ, eo citius decreſcit potentia motrix, & ad illum accedit gradum, qui reſiſtentiis circulationi oppoſitis ſuperandis impar eſt, quo facto mors eſt; hinc cauſam mortis validis & diuturnis febribus ſupervenientis, necnon lethi ſenilis quiſque poteſt intelligere.

92. Quo labor eſt major, eo magis vires

deterit; quo labor eft diuturnior, eo magis vires exfolvit; adeoque febris, quæ (ut alibi demonftratum eft) labor eft, periculum vitæ portendit in ratione magnitudinis fuæ ac diuturnitatis. Eft tamen in hoc cafu terminus maximus, quem diuturnitas cum dato vigore tranfgredi non valet, Geometris determinandus.

93. Hinc intelligitur quare quo minori motu donantur erucæ in nymphas converfæ, locis fcilicet frigidis detentæ, eo diutius vitam fuam protrahunt; quæ papilionum larvam indutæ, quo vividiori motu exagitantur, feu vitam magis actuofam vivunt, eo citius fato funguntur. Nymphæ enim ad plures annos, aft papiliones vix ad aliquot dies vitam protrahunt. Vide D. de Reaumur *de infectis*, D. Ritter *de longævitate*.

94. Sequitur etiam eo majorem effe, vel minorem vitam, quo majores vel minores exeruntur vires motrices, ut in febribus inflammatoriis, aft tanto majus fieri virium detrimentum, unde ceteris paribus majus periculum.

95. Adeoque fi potentia motrix cordis fit intelligens, & confervationi corporis intenta, ea debet tunc tantum vires cordis majores exerere, cum hujus conatus ope poteft materiam morbificam circulationi oppofitam deftruere, vel debellare: & cum nulla urget caufa morbificæ, debent effe vires vitales quam minimæ, modo ad refiftentias confuetas vaforum & fluidorum fiuperandas fatis fint.

96. In ftatu fano potentia motrix minimam fuarum virium partem expendit, & eft maxima; in ftatu vero morbofo maximam, & evadit (in agone) minima.

97. Pulfus enim in fanis, docente obfervatione, nec æque frequens, nec æque durus, nec æque magnus eft, ac in febris augmento: & ftatu, ubi potentia motrix nondum multum eft imminuta; fed in fanis potentia motrix eft integra, quæque multo majores exerere poffit vires, quam quas actu in fanis exerit: ergo in ftatu fano potentia motrix minimam fuarum virium partem expendit, & eft maxima.

98. Quo diutius procedit febris, vel morbus acutus inflammatorius, & quo fortior eft, eo minor ac minor evadit potentia motrix, ufquequo in agone, feu ultima lucta deficiat; verum fi conferatur pulfus febrientium cum pulfu fanorum, prior eft pro ftatu potentiæ motricis, multo fortior, plenior fcilicet aut frequentior, vel durior, adeoque potentiæ motricis fuperftitis eft pars tanto major, quo potentia minor eft; ergo in ftatu morbofo potentia motrix utcumque folito minor, & demum in agone minima, majorem fuarum virium partem, ac dein maximam expendit. q. e. p.

99. Data obftructione notabili alvei fanguiferi, notabile imminet periculum, cum neceffario multum retardatur in omnibus majoribus vafis circulatio; adeoque languent omnes functiones a circulatione dependentes, ut videre eft in fummo fenio, in animalibus frigore congelatis.

100. Verum quoniam fanguis quadrupedum & hominis non poteft notabiliter retardari in corpore, quin, defectu expurgationis, putrefactio, ad quam pronus eft, intendatur; & putrefactione nil eft pejus, nil confervationi magis contrarium, ut docet Sphacelus; ergo obftructione alvei fanguiferi data, imminet fummum vitæ periculum, quod viperis, ferpentibus, teftudinibus, nymphis erucarum non accidit, quia pingui quodam muco condiuntur, & a putredine diutius fervantur eorum humores, ut docet experientia.

101. Patet inde obftrui poffe magna vaforum lymphaticorum, & adipoforum glomeramina fine notabili periculo, quia 1. quam minima exinde alvei fanguiferi pars obftruitur, (ex 59.) 2. quia diutiffime fine putredine fervantur ea fluida, ut patet ex adipe culinario, qui fine condimento ad annos fervatur, & ex tumoribus skirrofis, fteatomatofis, quos vix putrefcere etiam extirpatos obfervavi. *Confulatur Boerhaave, Chem. tom. 2. & Sthal. differt. &c.*

De Symptomatis Inflammationis.

102. Ea funt quadruplicis generis; vel in *functionibus animalibus*, ut dolor, agrypnia, anxietas; vel in *functionibus vitalibus*, ut febris, difpnœa; vel in *excretis*, ut puris fluxus, fi adaugeatur inflammatio vulneris, ulceris; vel demum in *qualitatibus* vitiatis, ut calor, rubedo, tumor, tenfio, &c. pauciffima ex his expendemus.

De Calore.

103. A particularum ignearum vi & impetu in fibras nerveas calorem pendere noverunt nuperi Phyfici: f. *Gravefand. Mufchenbroeck, Hamberger*. Adeoque calor ceteris paribus eft, ut ignearum particularum quantitas in corpore, & ut earum duplicata velocitas; exhalato vapore calidiffimo ex mixturis plurimis, licet hæ mixturæ vehementius agitentur, frigent tamen, ut docent experi-

perimenta *Boerhaaviana*, *Florentina*, *Hombergii*, *Geofroi*. (*a*)

104. Sanguis humanus particulis igneis scatet. Globuli purpurei exsiccati ad ignem flammam concipiunt, lymphatici non item; homini funibus sericeis suspenso & electrica vi imbuto, si alterius manus admota fuerit, scintillæ igneæ cum crepitu & dolore utriusque, e contactus puncto vibrantur in experimentis *D. Gray Dufay*. Affrictu faciei, indusiorum succussu, scintillæ etiam excutiuntur.

105. Quo frigidiora sunt corpora calidis admota, & quo densiora, eo majorem ignearum particularium copiam abripiunt; docet Hamberger. *in Physic.* adeoque calor in diversas ejusdem corporis partes, continuo ex calidioribus diffunditur usque ad equilibrium. Immo ea ratione se diffundit aliquantulum in ambientem aera; unde atmosphera calida animalium.

106. Calor hominis duplici de causa crescit, aucta ignearum particularum copia. Quod præstat ignis focarius, solaris, catopricus admotus, vel corpora actu ignita, calida applicata; vel ingesta alimenta, medicamenta, venena igneis particulis scatentia, ut spiritus ardentes, salia alkalina fixa, acida igne retortæ expressa, olea empyreumatica, aromatica acria, lapides caustici. Huc ammochasia, thermæ, caldaria, insolatio.

107. Altera causa caloris spontanei, seu intus oriundi, est particularium ignearum motus adauctus, qui debetur viribus mechanicis, seu ipsius sanguinis & solidorum attritui majorem his velocitatem concilianti, adeoque vim caloris intendenti, ut patet ex manuum confricatione; vel etiam caloris augmentum ex eo fit, quod nitantur in contactum vel in se mutuo liberius tendant igneæ particulæ aliis causis extricatæ, & expeditius ruant in se mutuo ut inter duorum ellychniorum flammas fieri vident physici. Crescit enim ille impetus in eadem lege qua corporum gravium celeritas.

108. Calor ex secunda causa (107.) crescit in ratione velocitatis duplicata, in corporibus diversa velocitate attritis demonstrante Hermanno *in phoronomia*, nec non subdiversis earum densitatibus, si par sit ignis copia, crescit in densitatum ratione. Adeoque in corpore ubi major celeritas, densitas, & humorum acrimonia, ibi maximus calor; ubi densitas & humorum acrimonia sunt celeritatibus reciprocæ, ibi æqualis forte calor.

109. Labore excitari homogeneum, validum & constantiorem homini calorem apprime norunt operarii, quia sanguini major velocitas, major solidorum attritus conciliatur; ast ubi major simul compressio, & remixtus fluidorum & solidorum, ibi calor intensior, ut in natibus equitantium, pedibus viatorum, manibus operariorum; qui calor quandoque inflammatorius evadit; & agitatione quam vivida animi pathemata inferunt, ut ira, gaudio, furore, calor pariter intenditur.

110. Si qua proportione crescit velocitas, eadem decrescat partium densitas & fluidorum cohæsio, calor crescet in minori ratione quam duplicata velocitatis, quod in homine accidit, nam solida, fluidaque calore rarescunt, & simul intra certos caloris gradus tum vasa ampliantur, tum fluida fluxiliora evadunt, quod experimento frequenti pluries tentato didici.

111. EXPERIM. Orificio receptaculi aqua continuo pleni aptetur intestinum vel arteria quæ aquæ copiam dato tempore transmittat, si aquæ sit temperies ad gradum 4. thermom. Realmuriani, id est, congelationi proxima, vel si sit ad gradum 80. id est, ebullitioni proxima, minor multo copia tranabit quam si sit ad gradum circiter 32. vel 33. Sic eadem copia effundebatur frigidæ intra 246. fervidæ ac calidæ ad 33. gradum intra 186. secunda. In vasis vero ferreis & æneis quo calidior est aqua, eo velocius fluit, & uberius; ast in corpore humano non ita, propter fibrarum crispationem a calore quadragesimum gradum superante factam.

112. COROLLAR. Molestus est quidem qui in morbis inflammatoriis oritur calor, ast cum gradum 40. nunquam, ni fallor, superet & 28o. major fit, sanguinis fluxilitatem, morbificæque materiæ resolutionem, & vasorum dilatatione simul adaucta, transfluxum juvat admodum.

113. Determinato gradu caloris incubata ger-

Franc. Boissier de Sauvages.

(*a*) Si acetum destillatum sali volatili sanguinis misceatur, miscela ebullit insigniter & refrigescit Stare *transf. phil.* aceti destillati sesquipinta affusa mercurii sublimati corrosivi, & salis ammoniaci libræ, mixtura agitata fuit, & tamen ad glaciem usque friguit. Omnia salia alkalina volatilia ex animalibus mixta cum aqua in solutionis motu frigus producunt. Omnia olea plantarum essentialia idem cum spiritu vini faciunt. Ecce phœnomena in quibus crescente intestino motu decrescit calor; ergo causa caloris non est motus intestinus, si desint igneæ particulæ,

germinant tum ova animalium, tum ova plantarum; norunt Physici. Ast alia vel majori caloris gradu indigent, alia calore diutius applicato, ut gummi, resinæ serius, ocius in illo, vel hoc caloris gradu solvantur. Lympha ovuli humani fecundati velut accepto suo menstruo liquefcit applicato per novem menses humano calore qui ad 28. vel 30. gradum accedit. Ova gallinæ per 21. dies calore gallinæ paullo majori, vel caldarii ad 33. gradum incubantur. Ova erucarum intra septimanam, si humano calore foveantur, ast serius, si atmosphæræ calore ad 18. gradum sint incubata.

114. Numquid materies phlogistica vasis impacta pro diverso morbo diversam habet indolem; ita ut variolosa intra quindecim dies, morbillosa intra quinque circiter, sufficientem fluxilitatem adipiscatur: furunculi una aut altera die maturantur; bubones pestiferi citius quam syphilitici, tardissime & vix intra pueritiæ limites scrophulosi, nisi dissolvens aptum ut syphiliticis hydragirum apponatur.

115. Ex dictis hactenus liquet caloris gradum ex attritu oriundum crescere, ut labor, vel ut actio sanguinis in vasa; actio vero corporum, aut ut aptius dicam, collisio crescit ut velocitatis respectivæ quadratum, ut fusius dicemus, adeoque quo velocius sanguis impinget, aut fortius nitetur in vasa, quoque simul velocius vel fortius vasa in sanguinem renitentur, eo calor erit intensior; nam velocitas respectiva, cum corpora in se mutuo feruntur, est ut summa velocitatum utriusque corporis.

116. Si lympha ex hominis sani cruore secedens calori aquæ ebullientis vel minimo tempore sit exposita, ea cito coagulatur & albescit ut albumen ovi, inde plurimorum in mentem venit lympham a pleureticorum sanguine secedentem, & similiter coagulatam, a simili caloris actione suam coagulationem accepisse; interea tamen hoc est discriminis quod certe multum absit, ut calor pleuritici ad eum gradum deveniat unquam, qui albumini ovi cogendo necessarius est; nunquam enim calor in pleuritici cruore ad 40. pertingit, cum ad ovum coagulandum requiratur gradus 87. vel saltem 56.

117. Lympham hominis sani diversis experimentis subjeci, & inveni quod quo diutius calori 40. gradum superanti fuit exposita, eo minori gradu caloris, sed 50. superante, deinceps statim coagulatur; forte experimenta licet adhuc rudia apponere inutile non erit.

b. Die tertia Martii 1740. lympha hodie extracti sanguinis ex viro septuagenario febre & dolore lateris affecto, coagulata est affusa aqua calida pari copia ad gradum 65. Therm. Realmur.

c. Aqua calens ad gradum 58. affusa pari quantitati lymphæ ad gradum 6. mixtura incaluit ad gradum 25. sine coagulo. Nota quod debebat mixtura incalescere ad gradum 29. juxta regulas communicationis motus hic congruas; verum pars caloris tum in auras affundendo, tum in vasis parietes densiores abiit.

d. Jam eidem mixturæ ad gradum 22. calidæ affundo aquæ bullientis, seu ad gradum 87. unam tertiam partem, mixtura incalescit ad gradum 33. sine coagulo.

Jam simili mixturæ ad gradum 32. calidæ affundo parem aquæ bullientis copiam, mixtura incaluit ad gradum 49. sine coagulo.

e. Similem mixturam ad gradum 49. calidam infundo pari copiæ aquę bullientis; totum albescit & descendit ad gr. 70.

f. Quinque partes mixturæ quarum una lymphæ, altera aquæ, ollæ immissæ, igni suppositæ sunt per gradus vividiori, & cum ad gradum 55. pervenit aqua, elbescebat, cum ad 65. thrombus lymphæ coagulatæ effomatus est.

g. 27. Martii lympha sani hominis tubo vitreo excepta aquæ ad gradum 64. dein exposita concrevit.

Aquæ partes triginta & una seri sanguinis a quatuor diebus educti frigebant ad grad. 10. & igni expositæ ad grad. 40. spumam albam ejecerunt, sed non albescere cœpit mixtura nisi ad 55.

h. Lympham rubellam in tubum vitreum infudi ad pedis altitudinem, tubus inferne erat hermetice clausus qua parte in ollam aqua plenam immissus est, tunc demum albescere cœpit cum ad grad. fuit 75. nullæ vero bullæ lymphæ superficie elevatæ sunt, & volumen illius quadragesima parte crevit. In hoc experimento comperi etiam lympham igne concretam rariorem & leviorem aqua fieri; quæ dum liquida, aquæ fundum constanter petebat.

118. Miror certe quod in corpore pleuritici lympha ad gradum 30. coaguletur, quæ in experimentis nunquam infra 55. albescere visa est. Suspicor in morbis quibusdam inflammatoriis quoddam in corpore enatum singulare miasma, vel quid simile, cujus ratione potius quam caloris gradu lympha coaguletur. Sic spiritu vini frigidi coagulatur illico; sic in rheumatismo licet calor consueto vix major sit, multo altius est sanguinis coagulum quam in peripneumonia fortissima,

lima, mollius tamen: sic à viperæ caudisone morsu sanguinis lympha mire coagulatur, ut testes oculati scripserunt; sal volatilis parum sanguinem coagulat; sal volatilis oleosus in grumos vertit ex Boerhaav. cruor coagulatur etiam, teste Pitcarnio, a succo cicutæ, atropæ, sale fixo roris marini, pulegii, meliloti, &c.

119. Cum sanguis ad certum putredinis gradum vergit, ut in morbis malignis, in Thritheophia non raro, sanguis utcumque calori intenso expositus per septimanas non coagulatur, immo qui morte accedente coagulatus est, putrefactione post aliquot dies superveniente, liquescit, pars enim mucilaginosa putrefactionis motu nimium fuit dissoluta.

Verum existimandum non est ullum esse in pleuritici vasis grumum similem ei crustæ coriaceæ, quæ obvelat sanguinem in patella positum; certe circulatio cito sufflminaretur; vivunt autem & convalescunt e pleuritide, rheumatismo, plurimi, quorum sanguis in vasis superstes est ad coagulationem densissimam dispositus, & e quibus hunc pravum cruorem qui vellet exhurire, ægrum jugularet.

120. Calore expanduntur omnia corpora in ratione suæ densitatis reciproca, & in directa gradus caloris suscepti. Maximus gradus caloris qui ab aqua & ab ipso sanguine retineri queat, est gradus 87. interea tamen vix ejus volumen una quadragesima parte crescit; adeoque ab alia causa, vel simul, vel seorsim agente tumor inflammatorius volumen partis multo magis adaugens repetendus est.

121. Calore mutatur crasis lymphæ, intima textura, crassities molecularum ejus, unde color ex pellucido in album, vel subflavum abire potest, & feri exhalatione consistentia potest intendi, ac acrimonia putredinosa crescere; unde non mirum si inflammationi non raro puris proventus succedat, cujus quidem genesim pressioni sanguinis & vasorum mutuæ, horumque detrimento mechanico gratis alii tribuunt, laudibus tamen pluribus dignissimi, quod artem salubrem promovere nitantur.

122. *Nota*. Calor corporis humani quiescentis est ad calorem summo exercitio adauctum ut 284. ad 188. Derham. *Theolog. Phys*.

Aug. 20. 1740. in memetipso observavi pariter calorem urinæ in statu sano esse ad 28. gradum, ut calor oris, axillæ, &c. & in statu febrili cum palmæ pedum aduri mihi viderentur, calor earum non ultra 31. grad. ascendebat, aeris calore ad 19. gradum constituto: molestia caloris crescit in majori ratione quam caloris intensitas.

De Rubedine.

123. Colores diversos corporum sensibilium diversis & determinatis molecularum suarum crassitiei, & densitati respondere docet Nevvton. *opt. l.* 2.

124. Si fluidorum ejusdem cum aqua circiter densitatis, ut sanguinis moleculæ primæ compositionis habeant crassitiem æqualem octo millionesimis pollicis partibus, ille constituent corpus rubro-violaceum, qualis sanguis venæ cavæ & pulmonaris arteriæ; si vero 14. hujus pollicis millionesimis partibus pares sint, seu circiter $\frac{1}{67000}$ illæ rubrum splendidius, seu scarlatinum colorem præbent, talis est color globulorum primi ordinis in aorta & pulmonaris venæ sanguine; qui globuli multo majores sunt; sed moleculas habent quales globuli septimi ordinis. *Act. Edimburg.* D. Martyn. *T.* 2.

125. Videtur itaque splendidiorem sanguinis colorem ex ejus molecularum, vel majori densitate, vel ex majori crassitie pendere, contra quam vulgo Physici sentiunt. Hinc patet quare sanguis in pulmonibus, aeris frigore condensatus, & in patella superficie tenus paullulum exsiccatus rutilantem ruborem acquirat, maxime cum pressu vasorum, & vi cordis in morbo inflammatorio, vel spissior, vel densior evadit; si vero major assignata sit crassities, ut coctione, ulteriori exsiccatione, aut aliis de causis accidit, alios colores is potest induere.

126. Corporum albidorum, vasis rubro liquore plenis, intertextorum rubedo est eo major, quo plura sunt puncta rubra, & pauciora alba; nec non quo vasorum rubedo intensior est, adeoque si in eadem superficie vasa rubra longiora, latiora, sublimiora evadant, quod fieri non potest, quin minores evadant areolæ albæ, tota superficies intensius rubebit in harum dimensionum ratione composita. Et eodem recideret phœnomenum, si omnia vasa rubra tantum in minori inter se distantia posita forent, ut corrugatis areolis albis fieret. Longitudo vasorum rubrorum crescit, cum cruor in lymphatica truditur; quæ inde sanguifera evadunt; sublimitate vasis rubri crescente, & extra cutim prominente, multiplicatur rubra superficies, & minus alto velamine obtegitur, unde rubedo intensior.

127. Duplici de causa possunt vasa sanguifera in omnem sensum crescere, vel quia vis sanguinem in ipsa trudens absolute major est, vel quia eorum minor est absoluta resistentia; verum si secunda causa, seu ratione

tione laxitatis & atoniæ dilatentur vafa, ut fit in varicibus, obfcurius rubebit fanguis, immo nigrefcet, ut in echimofi & apice phlegmones, vel eryfipelatis ad fphacelum vergentis, decrefcet calor, fenfus, tenfio. Ergò cum in tumore inflammatorio contrario prorfus modo res fe habeat, neceffum eft vafa diftendi a fanguine per vim majorem adaucto, unde rubor fplendidior, tenfio major, calor acrior, fenfus acutior, &c.

128. Cutis fub eryfipelatis refoluti finem exficcatur, denfatur non raro, immo defquamatur, & lutea fimul evadit; hic color denotat moleculas ejus, quæ cum albidæ videntur, habent craffitiem tribus vel quatuor pollicis millionefimis æquales, jam 20. aut 21. millionefimis pares effe. Nonne in aurigine luteus color cutem pellucidam afficiens defignat biliofi liquidi vifciditatem & craffitiem? Cum autem calore & putrefactione incipiente folidorum & fluidorum ita exfolvantur moleculæ, ut album referant, *pus* dicitur generatum, quod calore loci, aut ulceris longiori deligatione infpiffatum flavefcit, ut ex dictis & tubulis Nevvtoni fequitur.

129. Ex allatis (127.) fequitur rubore majore fuffundendas effe partes in quas majori impetu & nifu fanguis adauctus fuerit, ut in vafa genarum; cum verecundiæ motu cruor in eas partes irruit, quod fenfu flammæ faciem pervolantis ftipari folet.

130. *Nota*. Lac bovinum coctum, fuccus lacteus lactucæ, fonchi, tithymali, cataputiæ, ex tinctura cinerum clavellatorum intenfe rubent. *Acad. Florent. exper.* Calore exaltantur, & alkalefcunt fales, anne intenderetur inde color fanguinis ruber?

De Pulfatione.

131. Pulfatio eft tam velox vafis dilatatio, ut explorantis manu percipi poffit. Hanc in arteriis venis & corde fequitur alterna vafis conftrictio, quæ palpo non percipitur. Debetur autem dilatatio vafis vi fluidi in illud immiffi, ut vi contractivæ arteriæ, cordis, &c. debetur conftrictio.

132. Si columna fluidi A M (*fig.* 2.) verfus alteram MB feratur, vel ifta verfus primam ex adverfo tendit, vel quiefcit, vel in eumdem fenfum (ex M ad B) movetur. In priori cafu, *velocitas refpectiva* eft fumma velocitatum utriufque columnæ; in fecundo ea eft, ut velocitas folius columnæ impetentis (AB); in tertio velocitas refpectiva eft, ut exceffus velocitatis columnæ fubfequentis fupra velocitatem antecedentis. s'Grav. *Phyf.* 327.

133. Si duæ columnæ (AM, MB) velocitate prorfus fimili procedant, qualis eft velocitas communis diverfis ejufdem globi aut baculi partibus, evidens eft eas in femet non agere, fe mutuo non premere, nec collidere, nam nulla eft in hoc cafu velocitas refpectiva.

134. Si vero lamellæ fluidi ejufdem diametri eodem inclufæ tubo fe mutuo fequantur fine collifione, aut preffione mutua, evidens eft ejus moleculas non diffluxuras effe ad latera, nec latera ulterius dilataturas effe, cum femel ad æquilibrium devenere vis, feu altitudo genitrix velocitatis in fluido, & vis tenacitatis vafis: Nam utcumque flexibile vas relative ad vires majoris, illud eft velut æneum & ferreum refpectu virium quibufcum ejus tenacitas æquilibris eft, obfervante Michelottò.

135. Verum fi in fe mutuo impingant columnæ fluidi, aut altera alteram collidat, quod ratione velocitatis refpectivæ tantum fieri poteft, tunc fluidum inter utramque compreffum ad latera dilabetur, & vas diftendet quocum prius erat in æquilibrio. Non fecus ac fi embolus (A) fluidum in (AB) contentum verfus (B) premeret, cum (B) fimul vel refifteret, vel verfus (A) moveretur, fluidum intermedium tum vafis parietes premeret ea vi quæ a velocitatis refpectivæ quadrato æftimatur.

136. Si tubus AB (*fig.* 2.) cylindricus a preffione emboli (A) vel altitudinis receptaculi (H) fluidum accipiat per immiffarium (A) & per emiffarium (B) tranfmittat; docet experientia & ratio quod fi eadem velocitate qua fubit immiffarium, aqua emiffario ejiciatur, aut quod eodem recidit, fi orificium effectivum emiffarii fit æquale orificio immiffarii, nulla in parietes vafis (AB) preffio a fluido inferatur.

137. Si enim foramini cuidam (ut M) aptetur tubulus vitreus exiguus utrinque patulus, aqua in ipfum non afcendet, immo fi orificium effectivum (B) fuerit majus immiffario, exfugetur fluidum in tubulo laterali deorfum inflexo contentum, & contra propriam gravitatem a veloci illo fluento in tubum (AB) abripietur.

138. Aft fi emiffarium effectivum minus fit immiffario, ut in arteriis effe vidimus, tunc fluidum transfluens aget in latera canalis, quod ex afcenfu ejus in tubulum lateralem aptatum menfurare licebit, nam ea altitudo fluidi afcendentis erit preffionis accurata menfura. *Hydrodyn. Sect.* 12. *pag.* 268.

139. Sit emiffarium (B) ad immiffarium (A) ut 1. ad 20. conftat ex hydraulicis veloci-

locitatem in emiffario fore femper, ut eft radix altitudinis (H) genitricis, & vis emboli propellentis, quam conftantem ponimus; eadem eft pariter velocitas, qua fluidum ex immiffario (A) effluere conatur, & de facto tranffluit, fi emiffarium coarctatum non fit; verum coarctato emiffario, velocitas fluidi in tractu canalis (A B) eft ad velocitatem in emiffario actualem, aut ad velocitatem fludi per immiffarium appellere nitentis in fectionum ratione reciproca, feu ut 1. ad 20.

140. Si jam quæratur preffio lateribus illata, ea reperietur æqualis quadrato velocitatis refpectivæ, quæ hic eft differentia velocitatis in emiffario, & velocitatis in tractu tubi vigefies ampliori; velocitas in emiffario eft radix vis prementis, adeoque hujus quadratum eft ipfa vis premens (H); velocitas in tractu canalis eft vigefima hujus pars, cujus quadratum eft $\frac{1H}{400}$: differentia ergo quadratarum velocitatum erit vis propellens fluidum (H) e qua detracta fit $\frac{1}{400}$ pars ipfius H. ($H-\frac{1H}{400}$) quæ eodem recidit ac 399. partibus H, & hæc eft vera & accurata menfura preffionis laterum canalis. Ita ut fi tota vis fluidi fit æqualis 400. partibus, preffio quam in ftatu fano ipfi arteriarum parietes experiuntur, eft æqualis 399. hujus partibus.

141. COROLLARIUM. Obftructa penitus arteria, preffio quam ejus parietes experiuntur, eft æqualis toti vi fluidi in illam immiffi, feu altitudini genetrici velocitatis fluidi in ipfam apertam fluxuri, vel altitudini ad quam in tubo vitreo huic verticaliter aptato poffet fanguis afcendere. Et ea preffio quaqua verfum æqualis eft.

142. COROLLARIUM. Verum experimentis hæmafticis, fi tubus aortæ canis minoris aptetur, fanguis ad pedes quinque, & in equo ad pedes novem affurgit, & in homine ad pedes feptem, vel circiter, poteft affurgere; adeoque in his animalium arteriis, ex harum columnarum pondere per vafis internam fuperficiem multiplicatis habemus preffionem abfolutam vafis illatam.

143. COROLLARIUM. Si in hoc experimento fecetur arteria cruralis, quæ liberum exitum fanguini transfluenti offerat, (16) & fit facta ratio emiffariorum ad immiffarium, feu orificium aortæ, ut 1. ad 10. altitudo fanguinis in tubulo verticali ftatim minor evadet, feu erit ad altitudinem (H) ut 99. ad 100. & fi binis fectis arteriis cruralibus ratio emiffarii ad immiffarium fit, ut 1. ad 3. tunc altitudo premens erit ad totalem (H) ut 8. ad 9. & talis erit preffio.

144. COROLLARIUM. Aft e contra fi emiffaria refpectu immiffarii minora evadant, ut v. g. fi dimidia arteriolarum pars obftructa vel ligata fupponatur, aut omnes fimul ad fui dimidiam partem coarctatæ, tunc emiffaria erunt, ut 1. ad 40. (ex art. 51.) fi ad tertiam vel ad quartam partem fint anguftata, tunc erunt ut 1. ad 60. ut 1. ad 80. &c. atque in his cafibus preffio vafis illata erit, $\frac{1}{1600}$ $\frac{1}{3600}$ $\frac{1}{6400}$ parte minor preffione totali, quam data vis cordis in trunco penitus obftructo poteft exerere. In ftatu vero fano preffio vafis illata eft $\frac{1}{400}$ parte minor preffione totali cordis.

145. COROLLARIUM. Cum autem velocitas in diverfis arteriarum ordinibus fit in ratione alvei totius reciproca, preffio a fanguine ipfis illata, quæ ceteris paribus eft ut quadrata hujus velocitas, erit minor quam in aortæ trunco, in ratione reciproca duplicata fectionum alvei; adeoque preffio illata naturaliter ramis primi ordinis arteriæ aortæ eft ad preffionem illatam ejus trunco, ut 64. ad 81. nam fectiones funt, ut 9. ad 8. ex noftris menfuris.

146. COROLLARIUM. Invenit ill. Jac. Keill. fectionem ultimam fere ramorum arteriæ mifentericæ fuperioris effe ad fectionem ejus trunci, ut 37. ad 15. adeoque prefsiones funt, ut 225. ad 1369. Prefsiones ergo parietibus arteriarum illatæ continuo a corde ad extremas arteriolas intenfitate decrefcunt, quod ipfarum pulfus decrementum fatis indicat.

147. Pulfatio arteriarum eft effectus collifionis fanguinis, (ut patet ex *Ther. pulfus*,) qui cum velocius fubfequatur, quam alter antecedit, collifionem patitur, & ad altera difluit, & ea collifio eft in ratione vis emboli prementis, & duplicata velocitatis refpectivæ.

148. Verum quoniam immiffaria venarum funt emiffaria arteriarum, & ea comperta fint vigefies anguftiora, quam truncus aortæ, ea a fortiori erunt anguftiora, quam venæ cavæ utriufque emiffaria. Si itaque fine ulla refiftentia fere in auriculas, & cava cordis, venæ patulo orificio fuum fluidum continuo infunderent, illæ e ramis vicinis veluti exfugerent, & in fe raperent fanguinem (ex 137.) & exper. ill. D. Bernouilli, *Hydrod. pag.* 264.

149. Nam in hoc cafu prefsio in fuctionem mutatur; non mirum itaque, fi venæ pulfu faltem procul a corde deftituantur, licet aliqualis fit in auriculis refiftentia.

150. Tam pulchra & admiranda eft hæc preffionum atque pulfationum theoria ad ill. D. Bernouillum referenda, ut hujus exponendæ finem numquam facerem, nifi illis, quibus exofa eft Geometria, faftidium crearem. Sufficiat itaque monuiffe quod obftructa alvei fanguiferi parte, vel imminuto emiffario, etiam fi vis cordis eadem

eadem remaneat, pulfatio vaforum paullulum major evafura fit, fed hanc caufam ne nimium verbis amplificent Medici, qui vires motrices nihili faciunt.

151. Arteriolæ inteftinorum majores, quas pro exemplo fumere liceat, non habent pro interna diametro magis quam lineæ partem decimam in fyftole, aorta vero habet 10. lineas; fint earum dilationes in pulfatione, ut nativæ diametri, & aortæ altitudo inter pulfandum crefcat una linea; jam arteriolæ inteftinalis diameter a pulfatione crefcet una centefima lineæ parte. His pofitis, obturetur penitus arteriola, preffio totalis cordis in vafa penitus obturata eft ad preffionem in vafa naturaliter patula, ut 400. ad 399. (ex art. 140.) fed pulfatio, id eft, dilatatio arteriarum eft effectus preffionis lateralis fanguinis, adeoque illi proportionalis: ergo quantitas abfoluta, qua crefcet, erit $\frac{1}{4000}$ pars lineæ, & in arteria carpi, aut aliis lineæ unius diametro, $\frac{1}{4000}$ pars lineæ, &c. Tota funt ut partes, aiunt Arythmetici; ergo vifcera, glandulæ, fimilibus vafis conflatæ, hac de caufa crefcent tantum $\frac{1}{4000}$ fui parte.

152. COROLLARIUM. Verum in quantum judicare licet ex pulfatione panaritii, aut fimilis phlegmones, multo eft major pulfatio arteriolarum in inflammatorio tumore, quam $\frac{1}{400}$ pas fuæ diametri; ergo non folum ex adaucta velocitate refpectiva, fed etiam ex viribus emboli (adeoque cordis) adauctis, in hoc cafu pulfus eruendus eft, ita & tumor. Vide *Theor. tumor. claff.* 1.

De Tenfione.

153. Sit chorda flexilis & elaftica BAC, punctis B & C affixa quæ flectatur pondere nunc minori p, nunc majori P. inflexiones erunt ut fagittæ A d, A D & productiones feu quantitates quibus a diverfis ponderibus elongabitur chorda, erunt inter fe ut fagittarum A d, A D quadrata.

154. Productiones d e, D E, vocentur f & E, fagittæ vero A d, A D vocentur f F: hoc venit demonftrandum e: E = ff: F F.

Ex puncto C, velut ex centro & intervallo dimidiæ fibræ C A ducatur femi-circulus A e E. Si ex puncto D extra-circulum ducantur ad ipfum tangens D A & fecans D C, tangens D A eft media proportionalis inter fecantem integram D C & ejus partem D E extra circulum, ut oftendunt Geometræ; adeoque C D: A D = A D: D E. Et fi radius C A vel C E vocetur R, hinc fiet 2R + E: F = F: E & 2R + e: f = f; e. adeoque $FF = \overline{R+E} \times E$ & $ff = \overline{R+e} \times e$: fed fi fagittæ vel inflexiones minimæ fupponantur, productiones e & E velut infinite parvæ, poffunt cum radio A C collatæ pro nihilo haberi, & tunc temporis F F: ff = R + E: R + e, & dividendo per R ac invertendo E: e = F F: ff. Quod erat oftendendum.

155. Experiment. Si chordæ B C rectæ & tenfæ applicentur vires flectentes, feu pondera P, vel p, fagittæ A d, A D erunt inter fe ut radices ponderum.

156. COROLLARIUM. Adeoque fi pondere unius libræ chorda inflectatur, & a recta linea recedat fpatio unius lineæ, opus erit quatuor libris, ut inflectatur ad duas lineas; novem libris, ut ad tres lineas, &c. *Phyfiol. Elem. n.* 55.

157. COROLLARIUM. Vidimus inflexiones, feu fagittas effe ut radices productionum (art. 154.) verum (ex 155.) illæ etiam funt ut radices virium flectentium: ergo productiones chordarum factæ a diverfis viribus funt, ut vires inflectentes; s'Gravef. *paragraf.* 407.

158. COROLLARIUM. In vafis corporis fibrarum circularium longitudines debentur preffionibus fluidorum tranantium; nam vi fanguinis explicantur ovi vafa, & illæ longitudines conftituunt vafis circumferentias, quæ funt inter fe ut radices fectionum, feu amplitudinum, adeoque vires inflectentes, quæ funt ut elongationes (153.) funt ut radices amplitudinum vaforum.

Tenfiones fibrarum eo majores æftimantur, quo refiftunt magis fuæ inflexioni, adeoque quo majoribus viribus preffæ, minus inflectuntur; unde fi æqualis fit vis premens, tenfiones funt eo majores, quo fagittæ minores funt. Et fi fagittæ funt eædem, tenfiones eo funt majores, quo vires inflectentes funt majores, docente experientia.

159. COROLLARIUM. Si fint phlegmonodæi tumores diverfæ altitudinis fupra cutis libellam efflorefcentes, evidens eft fagittas effe his altitudinibus æquales; at data eadem partium elafticitate, ubi tumor eft duplo altior ceteris paribus, vis fanguinis eft quadruplo major.

160. COROLLARIUM. Si eadem vis fanguinis duas partes urgeat, & eæ fint inæqualiter tumidæ, quæ magis eft tumida, minus tenfa fuit ante tumorem, quam altera. Si pars ut periofteum, tendinea calyptra, aponevrofis, fit triplo magis tenfa quam altera, & ad duplo majorem altitudinem fimul intumefcat a vi fanguinis, illa urgetur vi duodecies circiter majori.

161. Pilis fimilis craffitiei, & æqualis longitu-

gitudinis diverfa appendi pondera, & 1. inveni (juxta 153.) eorum productiones effe ponderibus appenfis proportionales; 2. maximam quam intra paucos dies patiebantur elongationem, ante rupturam, effe vigefimam quintam priftinæ longitudinis partem; 3. fucceffu temporis crefcere aliquantulum elongationem.

162. COROLLARIUM. Cum fucceffu temporis crefcant productiones fere ut tempora, & quandiu producitur chorda infenfibiliter, removetur ruptionis periculum; fi fubito diftrahatur ad majorem quam 25. fuæ longitudinis partem, ea folvetur; tutius eft ergo eam fenfim magis ac magis diftrahi.

163. COROLLARIUM. Calore trigefimum quintum gradum non fuperante fibras produci vidimus, minore vero vel majore decurtari; docet præterea experientia longiores longius diftrahi poffe (s'Gravefand. 408.) citra rupturæ periculum, breviores vero minus; ergo tutius eft calorem in tumore inflammatorio naturali paullo majorem effe, tum ut minuatur tenfio, tum ut vafa magis libera evadant, minufque fit rupturæ periculum.

De Dolore.

164. Dolor eft idea molefta, raro ex imaginatione, frequentius ex fenfatione oriunda, periculo ruptionis fibrarum nervearum proportione refpondens.

165. Quo diuturniori tempore producuntur fibræ, eo (161.) magis elongantur, immo nutritionis ope roborantur in animali viventе; ergo eo minus eft rupturæ periculum, minorque dolor, quam fi breviori temporis fpatio tantumdem producantur.

166. Quo magis accedit productio, pari tempore, ad maximam, quæ rupturæ quam proxima fit, diftractionem, eo majus eft periculum, quod fequitur in hoc cafu vires producentes, & inflexionum quadrata; (154.) unde dolor major, & vice verfa.

167. Quo fibræ funt magis tenfæ, eo magis accedunt ad maximam illam, quæ rupturæ proxima eft, productionem: adeoque a pari inflexione majus eft periculum, dolorque major, & vice verfa.

168. Quo craffior eft denfiorque fibra, eo majores vires adhibendæ funt ad eam æqualiter producendam in ratione compofita ex duplicata diametri, & fimpla denfitatis; ergo tanto minus eft rupturæ ab iifdem caufis periculum, & vice verfa.

169. Quo magis eft meticulofus, delicatulus, molliter educatus, pufillanimis homo, eo magis fibi timet a quocumque periculo, eoque magis attendit; aft fenfatio & imaginatio eo vividiores funt, quo vividior eft attentio, adeoque & dolor.

170. COROLLARIUM. Dolor eft in ratione compofita ex directa virium diftrahentium, virium fibram prius tendentium, attentionis animi, & inverfa temporis, craffitiei & denfitatis fibrarum, ac (s'Grav. 409.) ex inverfa nativæ fibrarum longitudinis.

171. Docet experientia numeros vibrationum fibrarum intra datum tempus effe in ratione compofita ex fubduplicata virium tendentium directa, & ex inverfa longitudinum ac diametrorum. (s' Grav. *cap.* 14.) Si doloris acumen fit ut tonus, dolores eo *acutiores erunt*, quo radices virium tendentium majores, & longitudines fibrarum, ac earum diametri minores, & erunt *graviores* vice verfa. Verum ad dolorem requiri fibrarum nervearum vibrationes tremulas eft falfum, cum non ablata vi premente fiat dolor, & nequaquam vibratio.

172. COROLLARIUM. Sit arteriola (C DE. f. 1.) obturata, vel in extremo (E) ligata; fit (De) ramus alter patulus & liber huic æqualis, fupponimus emiffarium utrumque (Ee) fimul effe minus immiffario (c) in ratione qua vis, ut 1. ad 20. quæritur quanta erit poft obturationem fluidi velocitas, vafis dilatatio, & alterna conftrictio.

173. Refpondeo 1. vim fluidi per orificium liberum (e) tranantis fore ad vim ejus ante obturationem, ut $\frac{1600}{1599}$ H, ad $\frac{400}{399}$ H, feu ut 6396. ad 6344. ex hydrodynam. *fect.* 5. *p.* 95. adeoque velocitatem fore, ut 79.97. ad 79. 64. Si vis cordis eadem remaneat, illæ velocitates funt ut 1004. ad 1000. feu ut 251. ad 250.

2. Quoniam demonftravit experientia, & s'Gravefande *de legibus elafticitatis*, *paragr.* 407. ejufdem fibræ productiones diverfas effe inter fe, ut vires producentes; fibrarum circularium vafis longitudo poft obftructionem erit ad longitudinem priftinam, ut vis premens fanguinis poft obftructionem ad vim priftinam ejus, feu ut 6396. ad 6364. quod eodem recidit ac 1005. ad 1000. feu ut 201. ad 200. Verum amplitudines vaforum funt inter fe ut peripheriæ quadratæ ex *Elementis Geometr.* ergo amplitudo vafis ex obturatione erit ad priftinam amplitudinem, ut 101. ad 100.

174. 3. Si fanguis eadem jugi velocitate ad arterias appelleret, evidens eft eas femel dilatatas numquam elatere fuo reftitutum iri; nam remanente eadem vi premente elateria non reftituuntur, s'Gravef. *Leg. elafticit. paragr.* 306. Aft cum fanguis majori velocitate appellat in arterias durante fyftole cordis, quam in ejus diaftole, tum quia vis impulfiva

fiva cordis eft major quam vis arteriarum demonft. Schreibero *Elem. medic. mathemat. tit.* I. *pag.* 335. tum quia minores funt affri-ctus refpectu columnæ in arterias fluentis in ratione diametrorum, debent arteriæ per dia-ftolem diftractæ vi elaftica fua reftitui, cum intermittitur motus cordis, atque differentia velocitatum in diaftole & in fyftole eft ut differentia radicum virium cordis & arteria-rum, cujus differentiæ menfuram ignoramus.

175. 4. Scimus tamen eadem lege reftitui arteriam cæcam extremo fuo obturatam (DE) ac reftituitur truncus, & ipfum cor, adeòque in cafu allato duplo tardiorem folito fore ar-teriæ cæcæ reftitutionem, fi vires cordis non creverint; aft ratione preffionis adauctæ quid-piam eft addendum: nam fi ratione preffio-nis adauctę non tanta proportione dilatatur orificium liberum quanta in omnem fenfum diftenfa retinetur arteria obftructa, crefcet tarditas reftitutionis in ratione differentiæ, quæ eft inter hanc dilationem orificii & pref-fionem vaforum.

176. 5. Verum orificiorum amplitudo poft obftructiones eft ad amplitudinem priftinam ut 101. ad 100. & preffio eft ut 201. ad 200. feu $\frac{1}{200}$ parte major, adeoque tantumdem tar-dior erit vafis cæci reftitutio ex hoc foloca-pite. Ergo tempus reftitutionis arteriæ (DE) obftructæ erit ad tempus reftitutionis ante obftructionem, datis iifdem cordis viribus, ut 401. ad 200.

De tumore.

177. Cutis eft inter duas potentias fibi mu-tuo contranitentes, vim fcilicet fanguinis qui a centro ad circumferentiam urget, adeoque cutem, & vifcerum membranas dilatare ni-titur, & vim elafticam propriam inhæren-tem, ambientis aeris preffione adjutam, quæ corpus & fingula vifcera in minus fpatium continuo redigere conatur.

178. Membrana determinatæ figuræ & ma-gnitudinis, quæ fluida hinc & inde premen-tia patitur, aut viribus oppofitis preffa eft, fuam *figuram* eatenus fervabit, quatenus un-dequaque introrfum vel extrorfum æquabili-ter, & fuam *magnitudinem* quatenus tam in-trorfum quam extrorfum viribus æqualibus urgetur, & ablato virium antagoniftarum æquilibrio mutabit. Brachium in anthliam immifit Boileus, illud illico intumuit, ex-tractum vero detumuit; animalia, poma ru-gofa in vacuo intumefcunt, in aere dein detumefcunt; partes fub cucurbitula, arteriæ laxatis, derafis tunicis intumefcunt, fortius preffæ detumefcunt, &c.

179. Ad tumorem quemvis in corpore hu-mano producendum neceffum eft, ut vires contentorum, vel relative, vel abfolute ma-jores evadant: vires contentorum abfolute majores evadunt viribus partium continen-tium, fi, pofterioribus non mutatis, fan-guis violentius urgeat, fluida majori impe-tu rarefcant.

180. Vires contentorum relative majores evadunt continentibus, fi, prioribus non mu-tatis, partium continentium vis contractiva tum mufcularis, tum elaftica, tum tonica minuatur, aut etiam fi aeris ambientis, fa-fciarumque preffiones decrefcant, mutatis ambabus viribus antagoniftis, fit tumor, fi vires contentorum crefcant in majori ratio-ne quam vires continentium, & fi vires con-tinentium decrefcant in majori ratione quam vires contentorum.

181. His pofitis ad tumorem inflammato-rium producendum abfolute neceffum eft, ut vires contentorum crefcant in majori ratio-ne quam vires continentium.

182. Nam ad tumorem inflammatorium re-quiritur calor intenfus qui cum a caufis in-ternis, ut ab attritu fluidorum & folidorum dependet, eft ut quadratum velocitatis refpe-ctivæ, feu ut vis collifionis corporum. 2. Re-quiritur rubedo intenfior quæ fit in corpore dum fanguis majori nifu & impetu vafa di-ftendit, & fubit. 3. Requiritur major tenfio quæ viribus flectentibus refpondet. 4. Requi-ritur dolor, qui ceteris paribus eft ut vis vafa flectens & diftrahens, augentur effectus, ergo & caufæ.

183. Proindeque fi fiat tumor ex eo quod laxatæ fint membranæ fluida vel folida con-tinentes, minor erit 1. calor; nam calor, ceteris paribus, crefcit ut denfitas & tenfio partium fefe atterentium: 2. minor erit ru-bedo, aut ad nigredinem verget, ut in varicibus, echymofi; 3. minor tenfio, ut per fe patet; 4. minor fenfus quæ omnia majori, vel minori gradu obfervantur in tumoribus quos frigidos dicunt.

184. Jam fi tantum adaugetur in quadam parte fanguinis nifus & impetus, ceteris eo-dem modo quo prius erant in ftatu fano per-manentibus, exceptis effectibus neceffariis, fequetur major collifio fluidorum & folido-rum; nam refpectiva velocitas major erit fo-lito, adeoque attritus, feu collifio, cui præ-cife tribuenda funt generica inflammationis phœnomena.

185. Vidimus vafa ab obturatione non ma-gis quam $\frac{1}{100}$ fui parte ampliari; ergo nec glandula, nec mufculus ex obturatione ma-gis quam $\frac{1}{100}$ fui parte crefcere poteft; verum

inde

inde non fit tumor fenfibilis inflammatorius; requiritur ergo ut vis cordis folito major evadat ad tumorem fenfibilem inflammatorium efformandum.

186. Tumor inflammatorius glaber eft & uniformis, non vero, ut cancer exafperatus, adeoque vafa licet inæqualia partem inflammatam conftituentia proportionaliter ad fuam nativam diametrum diftenduntur; fi enim minima non diftenfa forent, tunc majora extus protuberarent, unde tumor inæqualis effet.

187. Phlegmones funt tumores fphæroidei, in quorum centro calor eft intenfior, & quorum apex majoribus diftractionibus eft obnoxius: calorem in centro intenfiorem effe, ubi major eft preffio, & minor partibus vicinis caloris communicatio, facile poteft evinci; aft tenfionem in apice majorem effe non ita evidens eft. Hoc autem fic intelligi poffe puto; concipiamus fibras cuti perpendiculares, quarum ope ipfa cuticula, reticulum Malpighii, cutis, adeps, &c. fibi invicem connectuntur, quales funt fibrillæ nerveæ, vafa perfpiratoria, pili, &c. Illæ & fimiles inæqualiter diftractæ funt in diverfis tumoris fectionibus ad cutim perpendicularibus, adeoque quæ ad apicem pertingunt, funt omnium maxime elongatæ & diftractæ in ratione fublimitatis fuæ.

188. Si itaque calor, attritus, & fibrarum ruptio ad fuppurationem concurrant, ut certum puto, debet potiffimum in centro, & ex illo ad apicem juxta axim tumoris primum fieri fuppuratio, fi cetera fint paria, quod experientia confirmat. Si vero concipiamus tegumenta varia effe lamellas tumoris concentricas quæ prius erant planæ, evidens eft eas magis elongatas effe quæ magis a centro funt remotæ, cum in majoris diametri curvam fuerint intra duo puncta inflexæ; verum funt ipfæ textus tenacioris, quam partes internæ, ergo licet magis fint diftracta tegumenta ipfis partibus contentis, fieri tamen poteft ut tardius difrumpantur, inde fit ut cutis fæpe fit integra, cum mucro tumoris pure jam albicat intus latente, ex hac majori cutis tenfione fequitur eam doloris acrioris fedem.

189. Cutis eft magis tenfa quam partes interiores tumoris, adeoque vafa cutanea magis compreffa, & fluida cutim irrigantia potiffimum vero ejus apicem difficilius circulantur; aft fi propter violentiam preffionis ibi moram trahant fluida, & defectu fufficientis temporis, vis pulfatilis, aut caloris in fuppuratum non abeant, ea putrefcere neceffum eft; nam fanguis circulatione & ideo fecretione non repurgatus & quiefcens, ibi putrefcit citius, ubi calor eft major, nec tamen exficcans nimium; verum putrefactione nigrefcit, folvitur, fluidior fit fanguis, folida vicina pariter laxantur, remollefcunt, tonum, fenfum, calorem nativum amittunt, fit fphacelus qui in mucrone phlegmones primum debet enafci; five extus validius preffa fuerit pars, ut circa fracturas accidit, five gravioribus onufta cataplafmatis, five frigore, acidis applicatis fluida in tumoris apice fuerint coagulata, ut aceto calidiffimis eryfipelatibus admoto fæpe fit.

De Febre.

190. Quantitas fanguinis a corde in arterias ejecti eft earum refiftentiis reciproca; fi vires trufiles ejus partes fuerint; aft obftructa parte alvei, refiftentia fanguini & cordi oblata eft ut obftructio, quæ fi dimidia totius alvei fit, dimidio minorem, dato tempore, facit fanguinis a corde ejectionem, adeoque pulfus cordis dimidio minor eft.

191. Verum quod de corde, ut præcipuo embolo dictum eft, de arteriis intelligitur; illarum enim pulfatio fanguini a corde immiffo debetur, & in ftatu permanente eft ut earum conftrictio; atqui quantitas qua arteria conftringitur eft præcife æqualis quantitati fanguinis eo ipfo tempore in venas expreffæ, adeoque pofitis emiffariis dimidio minoribus illa conftrictio dimidio minor eft.

192. Quandiu velocitas in emiffariis arteriarum minimarum eadem eft, & tranat copia fanguinis illorum amplitudini proportionalis, tandiu vis cordis eft eadem; nam velocitates fluidorum in vaforum fectionibus aut orificiis effectivis minimis funt inter fe ut radices virium prementium; verum fi arteriæ quarum fines dimidio funt anguftiores quovis fecundo temporis femel pulfent ad altitudinem ut duo, five bis ad altitudinem ut unum, eadem dato tempore per eadem emiffaria tranat fanguinis quantitas, fcilicet confuetæ dimidia; ergo cum velocitates fub iifdem orificiis & temporibus fint ut quantitates transfluentes, eadem prorfus eft in emiffariis velocitas & vis in embolo.

193. Si itaque tantum amittit pulfus in altitudine quantum acquirit datis obftructionibus in frequentia, non crefcit velocitas fanguinis in venas transfluentis, quam tamen adaugendam effe uno ore confitentur fere omnes ad febrem conftituendam; febris ergo ris

ergo quæ in ſenſu veterum eſt lucta, ſeu vis major naturæ materiam morbificam atterere aut expellere omni ope molientis, non ex frequentia ſola, ſed ex frequentia & altitudine ſimul pulſuum ſolito majoribus eſt derivanda.

194. Frequentiam pulſus ex mechanicis legibus nemo hactenus deducere potuit, niſi ad cauſam motricem iteratis vicibus agentem, & non mechanicam confugiat; quo magis obturantur arteriarum emiſſaria, eo tardior eſt columnarum in majoribus arteriis fluentium motus, & eo pariter tardior, non vero frequentior harum & cordis contractio. Qua vero de cauſa frequentior fiat, hoc alibi indicatum putamus, (*Theoria Febris*, *Claſſ*. 2.

195. In morbis inflammatoriis eſt pulſuum altitudo & ſimul numerus, vel productum ex utroque majus quam ex virium muſcularium gradu exſpectandum eſſet.

196. Si omnis potentia motrix animalium eis ſit vel ad motum cordis, vel ad motum aliorum corporis muſculorum adhibenda, quo major ejus pars in cordis vi impendetur, eo minor in muſculari vi ſupererit potentiæ. In quocumque gradu ſit potentia motrix totalis, eadem remanebit inter muſculares & vitales vires ratio; ſi alterutra major evadat, hoc alterius diſpendio fiet. Initio quidem morborum integra eſt, & major potentia motrix, in fine minor; nam ex labore afſiduo minuitur; adeoque in quocumque gradu ſit potentia motrix, ſi majori ratione creſcant vires vitales, quam vires muſculares, ſignum eſt intendi ſimul vires ejus motrices in majori ratione quam ex viribus muſcularibus foret exſpectandum.

197. Si exceſſus virium a corde abſumptarum ſit notabilis & afſiduus, potentia motrix imminuetur, ut a labore alio muſculari afſiduo diu noctuque perſeverante; & quo majores exerentur vires, ſimulque minor erit potentia motrix, eo labor erit periculoſior, & potentiam motricem citius exhauriet, unde mors.

198. His poſitis tota febris intelligitur theoria. In hac ſcilicet, vires cordis intenduntur notabiliter, & ſi febris aliquandiu perſeveret, labor cordis eſt notabilis, unde vires muſculares tanto minores evadunt, & potentia motrix tandem exhauritur.

199. Vis cordis requiſita ad eamdem quæ in ſtatu ſano promovendam ſanguinis copiam datis obſtructionibus, eſt in ratione duplicata reciproca emiſſariorum; itaque ſi emiſſaria in febre ſint tertia pars emiſſariorum in ſtatu ſano, ut ſolita circuletur ſanguinis moles, vis noncuplo major requiritur. Verum ab illa vi noncuplo majore pulſus altitudinis & frequentiæ productum idem erit ac in ſtatu ſano, & vel febrem malignam, vel nullam adeſſe pronuntiarent plures Medici.

200. Adeoque ut productum ex frequentia per magnitudinem pulſus conſueto majus ſit, requiritur etiam major quam noncupla virium cordis impenſa. Sit frequentia duplo major eadem poſita pulſus altitudine quæ in ſtatu ſano, in caſu obſtructionis recenſitæ vires cordis erunt neceſſario quater majores prioribus, id eſt, trigeſies ſexies majores; & ſi, ut accidit, tunc ſimul pulſus altitudo duplo major evaſerit; adhuc quadrupla prioris erit vis cordis ſeu 64. vicibus major; nullus autem eſt labor voluntarius qui ad hunc gradum accedens poſsit diu noctuque continuari citra periculum & laſsitudinem; non mirum itaque ſi in febribus laſsitudo & periculum accedant.

201. Hinc intelligitur quorſum a maxima & acutiſsima febre cito ægri moriantur, cum virium impenſa tanta eſt in ſpatio brevi; ut in majori multo ratione amittantur, quam reſarciantur: non poſſunt autem reſarciri tanta proportione in labore febris, quanta in labore voluntario, cum etiam noctu & inter ſomnum perſeveret labor febrilis, nec tantas digeſtio & chyli proventus in ſanguinem, viribus ad cor diſtractis, & a ventriculo revulſis, poſsint ſuppetias afferre, quantas in labore voluntario, qui pluries refectione cibali & quiete reparatur.

202. Ex dictis explicantur bene multa paradoxa prius theoremata; qui fieri poſsit ut cum conatus cordis ſint maximi reſpectu ad vires potentiæ motricis ſuperſtites, in ſe tamen & abſolute minimi ſunt, ut in agone mortis, docet pulſus exilitas. Qui fieri poſsit ut cum frequentia pulſus eſt maxima, periculum mortis ſit maximum, ut in peripneumonia & pleuritide deſperata, ſi tantumdem exilis ſit pulſantis arteriæ altitudo.

203. Quorſum in præludio morborum inflammatoriorum, pulſus per aliquot dies languidus ſit, parvus, interea tamen vires muſculares langueant, functiones animi torpeant, animus ipſe ægre ſe habeat, cur metus, anxietas, cur capitis gravitas, corporis vacillatio, agrypnia, vertiginoſæ perturbationes, vel ſomnolentia, faſtidium omnium rerum, inappetentiæ, turbulenta inſomnia, morbos illos prænuntient.

204. Aſt quorſum febris illico ſæpe evolvatur, licet haud dubium ſit quin materiæ morbificæ prius in corpore extiterint, rigores, horrores, intercurrentes frigus procrearint; quorſum adeo ſubitus eſt morborum inſultus, ut ægri velut e cælo percuſsi viſi ſint

Ve-

Veteribus, ut in apoplexia, epilepfia? Quorfum vires vitales fenfim ad ufque morbi vigorem intenduntur, & aliquam cum periculo vel materiæ morbificæ viribus proportionem fervant? Quænam eft caufa quæ tot motus in corpore de novo procreat invitis refiftentiis, quæ maximam ejus motus partem excinguunt?

205. Ex decem virium partibus quæ fanguini in arterias movendo impenduntur, unica pars in venis fupereft, in ftatu fano, ut in thefi *de natura recidiva* demonftratum eft. Verum ubi major eft actio & collifio, ut in febre inflammatoria, ibi major eft jactura virium, quæ, fi moles movendæ æquales fint, funt inter fe ut quadrata velocitatis refpectivæ, demonftrante s'Grav. *de Collifione*, *n*.336.

206. Cum itaque vis cordis, pofitis obftructionibus, 64. vicibus folito major eft, fi pulfus fit duplo major folito, fimulque duplo magis tenfa arteria, & duplo magis frequens pulfatio, demonftrari facile poteft jacturam virium effe octuplam illius quæ fit in ftatu fano, cum collifio octuplo major fit.

207. Data eadem particularum ignearum copia, quo major eft calor, eo major eft collifio; verum jactura virium collifioni refpondet (s'Gravef. 338.) ergo quo major eft calor a collifione, eo major eft virium jactura. Adeoque ab inflammatorio morbo, cum vires actuales fumme exerantur, potentia motrix maxime debilitatur; non mirum itaque fi convalefcentes a pleuritide, peripneumonia, & fomno longiori indulgeant, & ab omnibus animi corporifque voluntariis exercitiis abftineant; & licet euchyma pluries in die fumant alimenta, vires integras potentiæ motricis recuperare vix poffe, nifi intra tempus morbi duratione longius.

208. Refoluta, fubacta, expulfa materia morbifica pulfus evadit rarior, minor & mollior, docet experientia.

209. Judicato feliciter morbo, feu correcta aut eliminata morbifica materie, febris ceffat, id eft, pulfus frequentia minuitur, ejus plenitudo & ad diametrum naturalem minorem revertitur, qui tenfus erat antea, jam mollis evadit. Hoc in convalefcentibus a pleuritide, peripneumonia, febre quacumque acuta quotidie obfervatur; fimulque fenfim vires mufculares prius proftratæ refurgunt, fenfim ad confuetas animi, corporifque functiones aptæ evadunt, ac demum cum pulfus ad ftatum confuetum omnino pervenit, potentia motrix corporis eft integra.

210. Si conferamus dicta fuperius cum hac ultima obfervatione, pari jure concludemus potentiam motricem non alia methodo fe habituram fore, fi fit intelligens, & inutilibus virium impenfis parcat; quippe cum nullum jam inftat periculum, ablatis fcilicet circulationis repagulis; ea non velocius, ut in meris machinis fuos motus exfequatur, fed e contra tardius, rarius, & parcius vires fuas exerat; eafque, fi altera urgeat neceffitas, ad debellandas morbificas caufas præfto effundendas refervet.

De caufa Inflammationis.

211. Quo intenfior eft caloris gradus, quo dolor acutior, tenfio major, tumor grandior, & rubedo rutilantior, eo major, intenfior, fortiorque dicitur inflammatio ex uniformi Medicorum loquela, & vice verfa.

212. Caufa itaque inflammationis eft illud, cui proportione refpondent calor, rubedo, tenfio, dolor, tumor, &c. nam effectus funt fuis caufis proportionales. Verum in humano corpore fanguinis & vaforum collifioni proportione refpondent calor, rubedo, pulfatio, tenfio, dolor, tumor, febris; cum ergo illa omnia phœnomena in parte inflammata intenfiora fint, quam in parte fana, eorum caufa eft major fanguinis & vaforum collifio, a fanguinis nifu & impetu majori oriunda.

213. In ftatu fano calent partes, rubent, pulfant, tenfæ funt, fenfu pollent; verum calor in ftatu fano a moderata fanguinis & vaforum collifione, rubor a præfentia cruoris in vafa cutanea impulfi, pulfatio a vi fanguinis in arterias projecti, tenfio a preffione fanguinis vafa diftendentis, fenfus a vaforum tenfione dependent. Quid mirum fi caufis adauctis hi omnes effectus adaugeantur?

214. Aucto fcilicet impetu fanguinis in determinatam partem projecti, 1. exceffus velocitatis ejus fupra velocitatem columnæ antecedentis folito major evadit, unde velocitas refpectiva major, inde collifio feu attritus major, inde vero calor intenfior. 2. Verum fi fanguis antecedens quiefcat, aut tardius folito moveatur, tunc exceffus velocitatis fubfequentis fupra illius velocitatem eft tanto major; adeoque tanto major eft calor ceteris paribus, quo firmior eft obex in arteriis potiffimum pofitus. 3. Quo minor eft alveus fanguifer, eo velocior eft fanguis; verum in arteriis minor eft alveus fanguinis quam in venis congeneribus, docet Anatomia, & fanguis fuarum virium, quas a corde accepit, minorem in arteriis quam in venis partem amifit, ergo obftructis inde venis, inde vero arteriis, multo major

debet

debet esse excessus velocitatis sanguinis arteriosi quam venosi supra velocitatem obicis, adeoque major collisio, calor, inflammatio. 4. Cum arteriæ a corde recedunt, major ac major evadit alveus, adeoque minor evadit velocitas; ergo si cetera paria sint, minor est excessus velocitatis sanguinis ex illis ad obicem fixum appellentis, quam esset in majoribus arteriolis, debiliorque proinde inflammatio. 5. In minimis arteriolis, minor sanguinis copia transit, quam in majoribus. Verum inflammationis intensitas, periculum, gravitas, respondet quantitati sanguinis intercepti; ergo obstructione simili facta tum in minoribus, tum in majoribus arteriolis erit majus periculum in majoribus, minus in minoribus.

215. Aucto sanguinis in determinata vasa impetu globuli purpurei ceteris ponderosiores, (Martyn. *Act. Edimb. T.* 2.) impetum acceptum serius amittunt lymphaticis, fortius in totam vasorum internam superficiem impetunt, parietes arteriarum diducunt, ac proinde vasculorum ora dilatant; sed eatenus illi globuli minima lymphaticorum vasa non subibant, quatenus minora erant horum globulorum diametro lymphaticorum oscula, & ad resistentias horum superandas sufficientem vim non habebant, cum ad ea devenerant, adeoque dilatatis osculis, superatis resistentiis, illi globuli fortius impulsi, fluxiliores etiam facti debent lymphatica vasa subire, ut docet oculorum rubedo in ophtalmia, & observatio D. Vieussens, *novum systam.* Verum illi globuli e sex minoribus sunt conflati, qui seorsim lymphatica ejusdem diametri subire valent, non vero conjunctim, ea vero separantur tum majori succussu observante Leuvvenhoeck; tum potissimum ad bifurcationem vasorum minimorum docente Bellino, maxime cum a tergo fortius impellantur, atque semel divisi globuli secundi ordinis sublutei sunt, aut pellucidi; ergo qua cruoris forma sanguis tranare nequit, ea sub forma lymphæ tranabit, vel sedato sanguinis impetu in suos truncos regredietur; nam eadem vis quæ obstructo trunci emissario fluidum in lateralia vasa propellit, eo aperto exfugit a lateralibus, sicque rubor inflammatorius aucta vi sanguinis intenditur, ea imminuta imminuitur.

216. Aucto sanguinis impetu in determinata vasa, plures globuli simul secundum vasis diametrum sese orificiis continuo angustioribus offerunt, docet Anatomia; verum quo plures sese his angustiis simul offerunt, eo plures sunt casus in quibus sibiipsis viam præcludere queant, (demonstrante Bellino, *Opuscul.*) adeoque obstructionem pariant, aut transfluxui subsequentis sanguinis resistant; verum hoc posito, vel non posito major erit semper diffluxus sanguinis ad latera, major vasorum extrorsum vergens pressio, adeoque major vividiorque pulsatio, major fibrarum omnium tensio, major sensibilitas quæ dolor est in majori gradu, major tumor, ut evidens est. Ergo sanguinis in data vasa adaucto impetui, simulque majori inde necessario oriundæ collisioni proportione respondent essentialia inflammationis symptomata.

217. Augetur sanguinis impetus in determinata vasa, & ea subit majori vi quam alia ejusdem directionis & diametri. In statu sano sanguis vasa æqualiter a corde distantia æquali angulo ad truncum posita, & æquali orificio prædita eadem prorsus velocitate & proinde quantitate subit, & est in data & certa ratione fluidorum anadosis in vasa quæcumque corporis, ita ut v. g. totius sanguinis a corde ejecti pars decima carotidem sinistram, decima sexta mesentericam superiorem, & sic alias, subeat.

218. Jam vero augeatur vis cordis, & duplo major quantitas sanguinis, quavis ejus contractione, in arterias projiciatur, si eadem superfit ratio sanguinis carotidem & mesentericam subeuntis, quæ erat in statu sano, utraque duplo majorem sanguinis copiam accipiet, sed semper carotis decimam, & mesenterica decimam sextam partem sanguinis a corde ejecti recipiet, unde non adaugebitur impetus sanguinis in illa determinata vasa in majori ratione quam in alia.

219. Verum si carotis v. g. jam nonam sanguinis partem accipiat, cum mesenterica pro solito more decimam sextam aut decimam septimam tantum accipit, tunc temporis dicimus impetum, & sanguis distributionem fieri in majori ratione determinata ad carotides, quam ad alia vasa: hoc autem in œconomia animali fieri supponit nostra propositio.

(*a*) 220. Docet observatio verecundia affectis faciem illico rubore suffundi, cum pectus, manus ceteræque partes ejusdem fere coloris sunt ac ante verecundiam, docet & hanc rubedi-

(*a*) *Nota*. Ubi calor & dolor, huc sanguis uberius affluit, aiebant antiqui; hoc experimento facile probatur: Observentur vascula rubra, quæ sunt in felis vivæ auricula, dein digito fortiter premiatur, vel igne admoto uratur ea ipsa auris, ac deinceps trans pelliculam illam membranam iterum observentur vasa rubra, & ea numerosiora videbuntur.

bedinem flammæ aut halitus calidioris forma fubito difpergi; verum fubita rubedo cum aliquali calore genas non poteft afficere, nifi fanguis ulterius in vafa cutanea faciei, ac proinde carotidum ramos maxillares dictos irruat; fi enim a laxatis horum vaforum ofculis minueretur refiftentia, non adaucto fanguinis impetu nulla daretur folito major collifio, nec major calor; nec ita fubito fieret rubedo. Adeoque ab adaucto in vafa genarum fanguinis impetu pendet hoc phœnomenum.

221. Jam vero fi æquali paffu creviffet in omnia indifcriminatim vafa fanguinis impetus, nulla foret ratio cur precife genæ, non vero aliæ corporis partes ruberent; cum autem effectus fuis caufis refpondeant, nec ulla rubedo folito major in aliis partibus appareat, non effe majorem folito in aliis vafis cutaneis fanguinis impetum concedendum eft: adeoque fanguinis impetus in certis determinate vafis majori ratione crefcit quam in aliis.

222. Ruborem a verecundia oriundum pro exemplo, ut omnibus notiffimo fumpfimus, verum plura fimilia fuppetunt, e quibus fimilem conclufionem elicere pronum eft. Ex idea cibi jucundi, aut etiam objecti defideratiffimi faliva ubertim in os confluit; fed fecretionum quantitates funt ut fluidorum excercendorum celeritates fimul & orificiorum amplitudines, cum eadem remanet in fanguine humoris fecernendi ad fanguinem ratio; ergo alterutrum crefcit, vel fanguinis ad falivales glandulas appellentis, vel fluidi nervei earum parietes contracturi, velocitas; vel etiam laxantur eorum emiffaria: fed orificiorum ampliatio valet tantum excretionem adaugere, ubi adeft majus orificio illo receptaculum, ut in organis fecretoriis veficulofis, cellulofis, non vero in organis vafculofis, quales funt falivales glandulæ: reliquum eft itaque ut fluidorum impetus in determinatas partes fit adauctus, cum uberius fubito faliva in os confluit.

223. Qui hominum carnificinis interfunt, non raro commiferatione perciti fentiunt in auribus fubitum calorem cum fibilo, & aures ipfis intenfius rubent, quod eft brevi fecuturæ lypothimiæ prodromus. In iracundiæ fummæ impetu funt mulieres, quæ dentibus ftridunt, fpumant ore, vocem amittunt, fuffocantur; verum ea omnia fluidi nervei in horum organorum nervos, vel fanguinis in eorum vafa impetui majoris debent adfcribi, ut convulfionum & motuum quorumvis docet theoria.

224. Nec quis objiciat minorem effe in his partibus refiftentiam; nam non majori vi colliderent dentes, nec infrenderent tanta fu-roris vehementia, cum, qua proportione la-

Franc. Boiffier de Sauvages.

xatur mufculorum textus, ea pariter eorum vis & motus imminuitur: fupereft itaque ut majori vi fluida in determinata vafa ferantur.

225. In morbis quam plurimis obfervarunt etiam Antiqui motus anarrhophos, fed fluidorum in fuperiora tendentias & impetus; nec non in aliis motus catarrhopos, feu ad inferiora determinatos non ex fimplici & difluxione & lapfu, fed ex facultate majori partis amandantis. Sic in apoplexiæ fanguineæ infultu non raro tanto impetu verfus caput defertur fanguis, ut cum pallet, & friget totum corpus, facies fubtumeat, intenfe rubeat, oculi extrorfum promineant; caput quafi fafciis arcte conftrictum doleat acerrime; fpafmodicæ faciei diftorfiones accedant, dein vero apoplexiæ fymptomata fupervenia nt.

226. Sanguinem & fluidum nerveum voluntatis juffu in certos determinate mufculos uberius irruere, norunt omnes; ea fluida, imaginationis libidinofæ impulfu in organa aphrodyfiaca fumma deferri violentia certum eft.

227. Imaginationis pariter vi & energia multas inferri mutationes obftinatiffimi vix negant Pyrrhonici, qui ea tantum admittunt, quæ fuis principiis confonare videntur. Sic puella, cujus in brachiis infans phtificus inopinato obierat, tantum frigus percepit in altero, cui morientis caput incumbebat, brachio, ut linteis calidiffimis glaciem, ut ajebat, vix intra triduum diffolvere potuerit: Ut enim imaginantis animæ vividis pathematis poteft in certa vafa uberius fanguis & fluidum nerveum immitti, ita in aliis cafibus poteft ab illis revelli, ut voluntas pro lubitu tendit vel laxat artus, ut metus fanguinem fluentem fiftit, & ira uberius profundit. Hæc ultima argumenta altioris indaginis funt, quam ut fatis elucidata, multo minus demonftrata putemus, atque ut non prorfus invalida addidimus. Ex prioribus autem fatis comprobatum putamus principium.

228. Aucto fanguinis in determinata vafa impetu, collifionem augeri demonftratum, eft, aucta collifione inflammationis potiffima phœnomena fupervenire pariter certum eft; ergo cum de facto augeatur non raro in certa vafa fanguinis impetus citra præviam obftructionem illorum vaforum, inflammationem feu attritum majorem fine prævia vafis obturatione fieri quandoque confequens eft.

229. Si potentia motrix fit intelligens & fanitatis nutrix provida, fedatis brevi pathematis, fi nulla fit caufa morbifica prævia e vafis eliminanda, ea non debet vires incaffum impendere, nec proinde illos furibundos fluidorum impetus diutius fuftinere, unde nec gravis, nec notabilis exfurget inflammatio;

aſt ſi præextiterint cauſæ materiales morbifi-cæ, motrix potentia eas conſtanter ex viribus ſuarum parte periculo proportionata debet aggredi, unde inflammatorius morbus exſurget. Vide *Differt. de natura recidiva*, verſus finem.

230. In omni morbo inflammatorio ſupponere ſanguinem inſpiſſatum, coagulatum, in ultimis arteriolis impactum, quæcumque ſit hujus morbi occaſio, ſive, ut ajunt, cauſa procatarctica, videtur minus rationi, quam ſyſtematis decori conſentaneum: a frigore ſuſcepto, a fumis acidis mineralibus hauſtis, inflammationem pulmonum oriri tamquam ab occaſionali cauſa veriſimillimum eſt, licet non demonſtratum; verum a febrilis materiæ metaſtaſi, a vociferatione immodica, a ferventis ſanguinis ſibi per vaſa pulmonaria viam cudentis impetu, ab acribus alkalinis, fermentatis liquoribus inflammationem exortam ſimili coagulationi deberi, nulla, niſi ex ſyſtemate præconcepta, ſuadet ratio.

231. Variolam, rubeolam, febrem a dentitione oriundam ſupponere validiores impetus ſanguinis ad vaſa ulterius explicanda, ad cutim dilatandam, ad gingivas lacerandas ſuadet eventus, laxata cutis dentibus extruſis, & in aliis febribus dilatatis inguinum glandulis, ad incrementum præparato corpore, hos impetus ſedari videmus: verum in his omnibus caſibus prævias obſtructiones ſupponere, ſanguinem ſcilicet glutinoſum, inſpiſſatum, cruditates a primis viis in ſanguinem transfuſas, & ſimilia, ſyſtematum uniformitati potius, quam accuratæ veritati, conſulere eſt. A pure reſorpto, arthritica materia, ichore acri, ſcorbutica muria, ſcabioſis miaſmatis, peſtilenti vapore, vaſa moleſtari, irritari, lacerari poſſe facile crediderim; verum & neceſſario obſtrui, obturari, ut inde febris & phlogoſis exoriatur, credant Syſtematici.

232. Quippe cum vaſis quomodocumque moleſtatis, irritatis, eadem motrix potentia quæ vires ſuas intendit ad obſtructiones reſerandas, eas pari jure ad corrigendas & eliminandas materias putres, acres, erodentes, quaslibet debeat intendere. Levi tabaci in nares immiſſi ſtimulo, ſternutatio; levi fumo acido in tracheam illapſo, tuſſis, dyſpnœa; grano veneni in ventriculum lapſo, vomitus, diarrhœa ſuperveniunt, & ad eliminationem morbicæ materiæ continuo vigent pro potentiæ motricis viribus; pulviſculo in oculos illapſo fit continua nictatio, lacrymarum uber proventus, ad eluendum & educendum pulverem; verum illi motus excretorii, & expreſſivi validiores non ſupponunt ſemper factam in his organis meatuum obturationem; ita cordis & vaſorum contractiones validiores non ſemper ſanguinem obſtruentem & ſpiſſiorem aggrediuntur.

233. In ſternutatione aer e pulmonibus emiſſus majori ratione nares impetit, & majori impetu eas quam oris cavum everrit; in tuſſi majori velocitate aer ejicitur e bronchiis, & in diſpnœa frequentius dilatatur ac conſtringitur, ſeu pulſat thorax; in vomitu contracto ventriculo quoquoverſum æquali vi premunt & premuntur contenta; interea tamen conſtricto ab eadem potentia motrice pyloro, verſus œſophagum determinate promoventur, &c. Accerſant alii ſympathiam organiſmum ſingularem, perinde eſt, modo ſimili pacto in organis ſanguiferis horum fluidorum raptus majores, horum minores, certos in data vaſa impetus fieri concedant.

234. Ex dictis forte explicatur quare ligato digito, febris & digiti inflammatio ſuperveniant, quare intenſitas inflammationis non obſtructionum tantum intenſitati, ſed potiſſimum vigori potentiæ motricis proportione reſpondeat, adeoque in ſubjecto debili, ſeni, phlegmatico eadem digiti ligatura minus validam producat inflammationem, quam in adoleſcente, vegeto, ſanguineo, vel bilioſo, robuſtiſſimo. Idem de pleuritide, phrenitide, aliiſque dictum eſto. Quorſum in extrema debilitate, & paucis ante mortem horis ac diebus febris ceſſet, non raro; ita ut æger aſtantibus, teſte *Valleſio*, ſanus, ſalvuſque videatur? Quo pertinet illud Galeni effatum: *cum natura vires ſuas viribus morbificæ materiæ inferiores perſentit, tunc ne pugnare quidem adverſus eam aggreditur*.

235. Quorſum, ſpina tendinibus infixa, validæ fiunt hujus tendinis & vicinarum partium diſtenſiones, inflammationes, convulſiones, quem in finem tot conatus?

236. Quare in phlegmone quieſcit motus ſanguinis, ſedatur inflammatio, cum materies morbifica ſuppuratione ſibi fecit emiſſarium, & in eryſipelate cum deſquamata fuit pars ſeu cuticula a cute ſejuncta, atque acres, pruriginoſi ichores emiſſi? Quare in vulneribus hiantibus & non ſatis exſuctis, eatenus perſeverat febrilis conatus, inflammatio, uſquequo ſanguis in vaſis refectis coagulatus, puris forma ejectus eſt, & vaſcula utriuſque labri nimis diſſita in contactum mutuum per elongationem devenere.

337. Ex dictis colligitur inflammationem oriri poſſe, ſed levem & fugacem, a cauſis externis, ut ab igne admoto, attritu corporis cum aliis corporibus aſperis validiſſimo,

ut

ut vidi in puero, qui funem e campanili praealto pendulum manibus amplexans celerrime delapsus fuerat; verum propter enatum stimulum his se internae causae comites adjungunt, sicque crescit inflammatio. Idem evenit cum sanguis pathematum impetu in certas partes defertur, fugax enim & non notabilis inde provenit tumor inflammatorius, nisi simul accedat vel stimulus inhaerens, vel obex pertinax; adeoque non prorsus immerito obstructionibus eam tribui, si tribuatur tamquam occasioni, non vero tamquam causae efficienti, nam obstructionis intensitati nequaquam proportione respondet inflammatio; sic in skirro obstructio intensissima est, & inflammatio nulla; in sphacelo sanguis haeret, ut in cadavere, nec ullus calor, vel dolor exsurgit; iteratis phlebotomiis sanguis in ultimis vasis haerens, tenax, impactus nequaquam educitur, cum resistat ipsis vasorum & sanguinis subsequentis viribus adauctis, interea tamen imminuta cordis vi & motrice potentia, sedatur. Adde quod in idea sanguinis haerentis, quiescentis non continetur idea sanguinis fortius in vasa arietantis, ea fortius diducentis, velocius atterentis & magis agitati, nec quidpiam in mechanicis debet de alio pronuntiari nisi quod in ejus idea clara continetur; sic etiam si dum ventus navem impellit, velorum tensio eo major fit, quo navis velocius movetur; nemo physices principiis vel leviter imbutus motum navis velorum tensioni tamquam causae efficienti, & proximae tribuerit, licet occasionalis causae vices gerat; nec pariter licet occasione aggeris flumen retinentis, & in decliviorem moletrinam dirigentis, rotae hujusce machinae moveantur ab aquarum irruentium vi & impetu, nemo nisi in mechanicis ignarus pro moletrinae motore, seu causa movente, aggerem habuerit, qui tantum occasionem aquarum directioni praebet, quae ab aliis causis, & circumstantiis pendere posset.

238. Sequitur ex dictis, (*Class. II.* 152. *ad* 157.) diversos esse naturae scopos in augendis cordis viribus & morbis inflammatoriis excitandis, nec semper incusandas esse cum nuperis vasorum obstructiones pro morbifico principio; sapiens Sydenhamus saepius incusabat sanguinis crasim vitiosam, seu impuritatem tum sanguinis, tum humorum, a qua corpus humanum expurgare seu depurare natura contendit.

239. „ Diversa mala quibus obnoxium est „ genus humanum, partim ab istis aeris par„ticulis nascuntur, quae cum corporis humo„ribus male convenientes in idem se insi„nuaverint, nudo sanguini permixtae, cor„pus omne morbifico afflant contagio, par„tim a variis fermentationum generibus, vel „ etiam putrefactionibus humorum, qui in „ corpore ultra justum tempus sunt commo„rati, quia scilicet iisdem digerendis pri„mum, dein excernendis, vel ob nimiam „ eorumdem molem, vel ob qualitatem in„congruam, suppar idem non fuit; hisce „ rerum circumstantiis ita intime essentiae „ humanae intextis, complicatisque, ut ne„mo quisquam se ab aliis in solidum queat „ liberare; natura de ejusmodi methodo, ac „ symptomatum concatenatione sibi prospe„xit, quibus materiam peccantem, atque „ alienam, quae totius fabricae compagem ali„ter solveret, e suis finibus posset exclude„re. „ Syndeham. *p.* 20.

240. „ Acutorum alii a secreta atque in„explicabili aeris alteratione hominum cor„pora inficientis gignuntur, nec a peculia„ri sanguinis & humorum crasi omnino de„pendet, nisi quatenus occulta aeris influen„tia dictis corporibus eamdem impresserit. „ Hi durante illa arcana aeris constitutione, „ nec ultra pergunt lacessere, neque ullo alio „ tempore invadunt, hi *Epidemici* dicti sunt.

241. „ Acutorum alii ab hac vel illa par„ticulari corporum particularium anomalia „ oriuntur, qui cum a causa magis generali „ non producantur, ideo neque plures simul „ corripiunt; hi insuper acuti quibuslibet „ annis, & quolibet anni tempore indiffe„renter invadunt; hos vero acutos *intercur„rentes*, sive *sporadicos* appello. „ Sydenham. *cap.* I. *pag.* 21.

242. Utut autem ab Hippocrate ad nos usque non defuerint periti Medici, qui Ballonii, Sydenhami, Ramazzini, &c. instar constitutiones epidemicas observationibus neotericis illustrare sategerint, fatendum est eos ne quicquam profecisse in determinandis myasmatis, quae his respondentes morbos excitaverunt, & fere pro certo habeo cum ipso Sydenhamo eorum morborum partem quam minimam a manifestis aeris qualitatibus, ut humiditate, siccitate, frigiditate, caliditate, gravitate, levitate, &c. pendere.

243. Nec a posteriori quid certe deducere possumus circa hanc materiem peccantem ex mutationibus excrementitiorum humorum, qui critico molimine, aut artis opera, foras e corpore demum eliminantur forma puris, squamae, ichoris, bilis, urinae, fecis, diversimode mutatorum, ita ut in his communem ignorantiam profiteri sapientius fit, quam hypothesi determinatae adhaerere, ut illis quae vel plethoram, vel saburram, vel spissum, vel acre constanter incusant.

244. In his anguſtiis minus infida ad cognoſcendam indolem principii morbifici eſt attenta ſyptomatum coexiſtentium & ſucceſſivorum conſideratio, & ſpeciei cujuſque morbi hiſtorica cognitio: ex his etenim attente penſitatis non raro quinam ſint tum felices, tum funeſti modi, quibus terminandus eſt morbus præſagimus, qua cognitione in curando ipſo nihil eſt utilius.

245. Præconcepta videtur opinio multorum Neotericorum morbos inflammatorios omnes pendere ab infarctu ultimorum vaſorum partis ob materiam craſſam, imperviam, illis impactam, qua fit juxta leges hydraulicas, ut ipſi putant, ut ſanguis poſtice accedens congeratur, vaſa ſanguifera obſtructa, & vicina lymphatica diſtendat, & non aucta vi cordis in tumorem rubrum renitentem, dolorificum elevet; ea vero theoria legibus hydrodynamicæ contradicit, ut & experientiæ: leges hydrodynamicæ docent quod obturatis anthliæ emiſſariis velocitas emboli imminuatur in ratione anguſtiæ emiſſariorum, ut obſtructa vaſorum ultimorum dimidia parte, preſſio lateralis a ſanguine ſubſequente vaſis obſtructis inducta ſit vix octingenteſima parte major preſſione conſueta, adeoque longe minor quam quæ ad vaſa dolorifice diſtendenda requiritur.

246. Experimenta vero in animalibus vivis inſtituta docent arterias tum majores, ut carotidem, tum minores, ut intercoſtalem per diem integrum filo vinctam omnino in cane vivente, minime intumuiſſe; ligatis omnino in cane ambabus carotidibus animal ad quintum diem vixit, eoque tunc interfecto invenimus carotides filo omnino vinctas, & impervias, nec ullatenus tumidas. Vidi ſæpius in ranæ meſenterio, ac pede obſtructa arteria, globulos ſanguinis verſus cor pacate retrocedere filo continuo, & ſine tumore vaſis obſtructi alteram viam legere.

247. Neceſſum itaque eſt ad inducendum tumorem phlegmonodæum, ut auctis & repetitis ictibus cruor in vaſcula diducenda propellatur a retro, dum antice ipſi reſiſtitur, ſive ab impacto viſcido obſtruente, ſive a conſtrictione ſpaſtica membranæ partem, aut glandulam, aut viſcus ambientis, eo fine ut materies peregrina ibi hærens calore & pulſu digeratur, liqueſcat, reſolvatur, aut quovis modo mutetur.

248. Materies vero impacta eſt, vel idiopathica, vel metaſtatica; ſi ſit idiopathica, ea eſt ibi genita, aut ibi vim irritantem acquiſivit mora ſua; ſic lapillus vaſis urinifer is impactus, ſic glomer vermium in inteſtino hærens excitat moleſtiam, ratione cujus canalis ambiens utrinque conſtringitur, & arcte noxium corpus amplectitur, erroneo ſæpe conamine, quia natura omne noxium tanquam calore & preſſione reſolubile foret; ſic in vaſis conſtringit, conterit, quod non raro, dum illud reſolubile eſt, feliciter ſuccedit, aut ſuppuratione foras amandatur, ſi irreſolubile fuerit.

249. Metaſtatica eſt congeſtio, ſi per viam circulationis, aut ſecretionis ex maſſa ſanguinea generaliter infecta, aut ex parte ſingulari materies morbifica advehatur in colatorium, vel errore loci in viſcus, aut partem externam imperviam, ibique foveatur, conſtringatur, majorique ſanguinis accedentis niſu impellatur in finem felicis reſolutionis vel diræ, aſt tunc neceſſariæ ſuppurationis; ſic pluries videmus oſſium fruſta ſeparata, peregrina corpora in vulnere relicta, mediante abſceſſu foras feliciter amandari; ſic videmus in peſte materiem morbificam in glandulas inguinales, vel axillares deduci, & per ſuppurationem ægrum ab inevitabilis alias mortis periculo vindicari.

Terapeia.

250. In morbis inflammatoriis puris, quos pulſus fortis, tenſus, frequens, calor, dolor, rubor intenſi comitantur, quique ut plurimum adultos, bilioſos, ſanguineos, robuſtos, exercitatos, plethoricos adoriuntur, ſummum auxilium eſt repetita phlebotomia, & diæta liquida, diluens & refrigerans, ita ut æger a juſculis carnium ſaltem primis diebus abſtineat, dilutiſſimo cremore hordei victitans, & potu aqueo emollienti, copioſo, tepido; pars inflammata ſimul quantum fieri poteſt fovenda halitu, fomento, cataplaſmate laxante, emolliente, febris intra debitos limites coercenda, ne plus æquo ferociat, & phlebotomia eo uſque iteranda, donec ſymptomata ad reſolutionem materiæ morbificæ inutilia compeſcantur, non tamen eo uſque repetenda eſt phlebotomia, ut vires vitales huic reſolutioni profuturæ infringantur.

251. Initio quidem tantus eſt quandoque infarctus, tantaque plethora, ut vires vitales ſuffocentur, pulſuſque obſcurus ſit: in hoc vero caſu a prima aut altera phlebotomia pulſus reſurgit, fortior evadit, & febris evolvitur, qua ſuppreſſa ægro pereundum foret.

252. Cum ægritudo creſcere deſierit, ſeu ad ſtatum pervenerit, tunc attente obſervanda ſunt naturæ conamina, & quo vergant eſt obſervandum; felix æger, ſi antea ſuffi-

fufficientes phlebotomias paffus fit, fi leni-bus catharticis laxantibus primæ viæ expurgatæ fint; tunc enim cunctandum ne naturæ conatus interturbemus, & nonnifi urgentibus fymptomatis occurrendum eft; interea refolutio omni ope tentanda, & fi quæ fit via materiei morbificæ, cujus coctioni naturæ infiftit, præparanda ea eft ad ejus excretionem; quænam vero via fit, hoc vel fida morbi cogniti docet hiftoria, vel attenta prævidet Medici obfervatoris fagacitas; in quibufdam morbis narium hæmorrhagia, in aliis parotis, in iftis anacatharfis, in multis fudor, in quibufdam diarrhœa, in non paucis urinæ proventus, materiæ morbificæ exitum præbet.

253. Ergo Medicus eventum ignorans fedulo inveftiget naturæ conatus & tendentias, illique opituletur, aut potius negotiofus fpectator fit, quam inopportunus perturbator.

254. Longe diverfa eft therapeia, fi impura febris inflammationem comitetur, quod docet pulfus raro fortis & vehemens, fed fæpe mollis, obfcurus, inæqualis; inconftantia & in puris non obvia fymptomata, narium ftillæ, ephidrofes, cardialgiæ, naufeæ, vertigines, anxietates, fanguis in patella extractus, corio albo deftitutus, fero flavo viridefcenti dilutus, fetor corporis, excretionum, color pallidus faciei, fpurcities linguæ, &c.

255. In his fiquidem circumftantiis languor & inconftantia conatuum naturæ non folum magnum effe malum, & periculum indicant; verum & multo minus a natura effe exfpectandum, quam in aliis morbis, ita ut nedum phlebotomia & laxantibus ejus conatus infringamus, fæpe neceffum fit eam ad vomitionem, alvi fluxum, fudorem, diurefim ftimulare, necnon languentem per veficatoria excitare; cum expurgatæ funt primæ viæ, per cardiaca, fudorifica refocillare, quæ therapeia a priore longe diverfa eft; interea tamen funt cafus in quibus phlebotomia una aut altera initio celebranda eft, ut emetica & cathartica tuto poffint deinde præfcribi, quæ in fpeciali therapeia debent enarrari.

CLASSIS QUARTA.

Morbi convulfivi, feu Convulfiones.

1. SIC denominatur ea Claffis a Willifio *Tom.* I. *pag.* 435.

Motus excedentes Spaftico-convulfivi, Nenter. *Tab.* 108.

Franc. Boiffier de Sauvages.

Convulfiones in genere, Junker. *Tab.* 53.

Morbi fpaftici. Bart. de Moor. *pathol.*

Spafmi & convulfiones, Heifter. *Compend. Medic. pract.*

Motus inordinati fpirituum animalium, Etmulier. *Tom.* I.

Spafmus & *Tetanus* Hippocrati, immo, *Spafmata*, *in coac.*

Synoke Aretæo. *Spafmodea pathe* Galeno. *Diftenfiones nervorum* Celfo. *Conductiones* Cælio Aureliano.

Morbi fpafmodici ac fpaftici Neotericis; vulgo *Spafmes* Americanis; *Maladies convulfives* Gall. *Convulfive difcafe* Anglis, or *nervous malady*. Vulgo etiam *Vaporum* nomine diffimulantur, & appellantur a Raulino *de affectibus foporofis*, 1758.

Spafmos dicitur a Græco *Spao*, traho, quia convulfiones effe a nervorum retractionibus verfus caput exiftimabant Veteres, qui tendines a nervis vix diftinguebant.

2. Convulfio eft invita & violenta mufculorum motui locali infervientium contractio; unde convulfivi dicuntur morbi, quorum præcipuum fymptoma eft convulfio five conftans, quam Neoterici *Spafmum* vocant, & Græci *Tetanum*; five interpolato & agitatoria, quam Neoterici *motum convulfivum*: Antiqui vero cum Boerhaavio proprie *convulfionem*, & Græci *Spafmum* appellabant.

Ut itaque cognofcatur convulfivus morbus, cognofcendum eft prius in ægritudine præcipuum fymptoma, feu magis obvium, de quo vel æger vel aftantes potiffimum conquerentur, a quo plus metuendum videtur; præterea refpiciendum eft an organum convulfum fit motui locali deftinatum; nec enim contractio cutis, ventriculi, veficæ inter convulfiones poteft jure recenferi, quod fi valeret omnes fere morbi inter convulfivos deberent recenferi, ut evacuatorii, anhelofi, dolorifici, febriles, inflammatorii; demum diftinguendum eft num illi motus mufculares fint inviti & violenti.

Utrum autem motus ægri fit invitus vel voluntarius, non ita facile eft dignofcere, ut dum ægri infantes, mente capti, fomnolenti exagitantur violenter, nec enim poffunt illi quid velint aut nolint eloqui; fupereft itaque ut eorum geftus attente examinemus, & ex circumftantiis judicemus an motus illi fint voluntarii, necne.

Si itaque geftus, motus & pofitura ea ferie fe mutuo fubfequantur in ægro, feu ita fint ordinata & concinna, ut in finem ab externis circumftantiis cognofcendam confpirent, figna funt motum non effe convulfivum, ut fi æger aphonus phlebotomiam averfans, fefe

fefe a Chirurgi manibus magno conatu defendat.

Verum fi ab objectis circumftantibus non videantur ægrotantis conatus determinati, fed ab interna cerebri difpofitione dependeant, tunc ejus actiones funt vel convulfivæ, vel fimpliciter deliræ, quod in praxi vulgo confunditur; nec diftingui refert, fi æger v. g. ob retinæ vitium videre fibi videtur muſcas in aere volitantes, eafque manibus venetur, aut flocos in ftragulis legat, motus *delirus* eft non convulfivus, quia ad finem ab objecto externo imaginario evidenter determinatur; verum fi nullum fit objectum etiam imaginarium externum ad quod conatus referantur, illi convulfionibus annumerantur.

Præterea *violenti* funt conatus convulfivi; violentus dicitur motus, qui majores virium impenfas exigit, quam quibus diu fuftinendis par eft motrix potentia; ita ut quo fortiores funt refpectu facultatis motricis, eo violentiores fint; unde fit ut licet in fe fint debiles illi conatus, violenti tamen fint, fi facultas motrix ægri fit minima, feu æger exfolutus; fic infantuli tenelli certe debiles motus tum artuum, tum oculorum exerunt, dum convelluntur; aft convulfivi funt illi motus utcumque debiles, quia fi fpectetur exiguum robur hujus ætatis, & mufculorum illorum, maxime vero fi in agone mortis accedant, violenti funt.

Phreneticus e contra & maniacus fortiffimos initio morbi motus exerit, eofque invitos, aft non violentos & abfonos, cum fcilicet fefe ab aftantibus eum vincire aut coercere conantibus expedire nititur. Demum non invitus quicumque mufculorum motus violentus convulfivis accenfetur a Medicis, licet inconcinnus fit; motus enim pectoris in tuffi, cordis in febre non proprie convulfivis morbis annumeratur, licet afthma convulfivum, palpitatio hyfterica his accenfeantur; fed fatendum eft limites claffium accuratos vix affignari poffe, ob familiarem Medicis loquendi inconftantiam.

Theoria convulfionis.

3. Violenta & coacta mufculi contractio Græcis *fparmus*, Latinis *convulfio* dicitur; hinc morbi fpafmodici, feu convulfivi funt illi quorum præcipuum fymptoma convulfio eft.

Contractio mufculi, ex Phyfiologicis, fit per vim fluidi nervei in fibras motrices mufculorum immiffi, cujus fcilicet interventu fibræ illæ corrugantur, & totus fibrarum fafciculus, feu mufculus decurtatur.

4. Circa mechanifmum hujus corrugationis vigent tres opiniones. 1. Bernoulliana a Borello accepta, fupponit veficulas oblongas in fibrarum textu, quæ vi fluidi nervei fphæroideæ, adeoque breviores evadunt. 2. Moleriana a D. Privat de Molieres, fupponit vafa fanguifera mufculi fibrilis nerveis tranfverfis vincta, & ex cylindris in vafa nodofa mutata, quorum alternis articulis inflatis, compreffæ hinc & inde fibræ carneæ corrugantur, & fic mufculi abbreviantur. 3. Opinio fupponit fluidum nerveum electricum majori vi electrica imbui, cum a facultate animæ motrice incitatur in mufculos, atque illæ fibræ prius parallelæ, & identidem tranfverfis fibrillis colligatæ, a fe mutuo recedunt in nodorum interftitiis, (ut accidit duobus filis fic difpofitis, cum electrica vi imbuuntur) ficque in rhombos dilatantur fibrarum interftitia, quod fine mufculi decurtatione fieri nequit.

5. Facultas fluido nerveo vim imprimens ad motum mufcularem in quacumque opinione, eft vel *libertas*, quæ a voluntate aut noluntate determinatur, unde actiones *liberæ* dicuntur; vel eft *natura*, quæ a cupiditate aut averfatione fenfitivis determinatur, unde actiones *naturales* vocantur.

Voluntas vero, eft inclinatio animæ in aliquod objectum; pro ratione boni vel mali, in illo diftincte percepti; itaque motivum quod contractiones mufculorum liberas determinat, eft fimilis feu intellectualis boni vel mali perceptio.

6. *Cupiditas* vero, eft inclinatio animæ verfus objectum pro ratione boni, & *averfatio* reclinatio ejus ab objecto pro ratione mali in illo confufe perceptorum, adeoque *motivum* quod actiones naturales determinat eft perceptio boni vel mali, eaque confufa feu fenfitiva.

7. Omnis actio corporea fit per contractionem mufcularem: ergo cùm omnes actiones corporeæ fint vel naturales vel liberæ, omnes motus mufculares feu actiones determinantur ab alterutro ex hifce motivis.

8. *Motivum*, eft ratio fufficiens actionum hominis, verum nihil fit fine ratione fufficiente: ergo nulla contractio mufcularis fit fine alterutro ex hifce motivis.

9. Dantur actiones feu contractiones mufculares fine apperceptione motivi eas determinantis.

10. Apperceptio eft cognitio propriæ noftræ perceptionis, definiente Wolfio; docet autem experientia plures a nobis actiones fieri, ut nictare, deglutire, oculos ad objectum dirigere, auris internos mufculos ad diftin-

distinctiorem auditum aptare, &c. absque eo quod earum actionum utilitatem cognoscamus, dum hæc agimus: ergo dantur actiones, quas edimus sine apperceptione motivi eas determinantis. Perceptiones vero illæ, quæ nos determinant, sunt obscurissimæ, vel dudum e memoria elapsæ.

11. Actiones musculorum intus in corpore ita latentium, ut eorum actio seorsim sub sensus non cadat, qualis actio musculorum oculi, auris internæ, gutturis, &c. fiunt sine apperceptione motivi eas determinantis, quia cum illas ignoremus, eas non conjungimus cum motivo, utcumque clare percepto. Illæ vero actiones nobis insciis, & nolentibus sæpe fiunt. Sic velim, nolim, cum objectum quoddam intueor, amborum oculorum musculi ita concinne agunt, ut palpebra superior sit semper in eadem a pupilla distantia, necnon ut ambo axes optici ad objectum visum convergant.

12. Sic velim, nolim, cum progrediendi mihi consilium est, musculi lumborum, & crurum ita agunt, ut centrum gravitatis trunci mei nunc a dextris ad sinistras, nunc a sinistris ad dextras transferatur, ut Borellus demonstravit; secus lapsus vitari non posset, nec proinde progressio fieri.

13. Perceptio obscura necessario confusa est, adeoque cum actiones naturales dicuntur illæ, quæ determinantur a perceptione confusa boni vel mali inde eventuri, actiones, quæ fiunt juxta perceptionem obscuram boni vel mali, sunt naturales, non vero liberæ.

14. Nemo, ut puto, dubitat, quin anima sit principium actionis musculorum oculos ad visionem distinctam, crura & truncum ad progressionem moventium: vix enim hodie infantes credunt dari automata, seu machinas quæ ex se ipsis moveantur: ergo actiones quæ nobis etiam invitis, & insciis fiunt, ad animam tanquam auctorem referendæ sunt.

15. Adde, quod actiones consuetudinales imputantur, quia licet naturaliter fiant, non libere, interea penes libertatem nostram fuit olim pravas illas consuetudines avertere, & etiam nunc illas sensim amittere; sed absurdum foret imputare homini actionem mere mechanicam, ut ajunt, seu quæ ab anima non pendet: ergo actiones naturales ab anima etiam dependent, & non sunt mere mechanicæ.

16. Natura est ea animæ facultas, quæ actiones a cupiditate, aut ab aversatione sensitivis indicatas exsequitur; illa est ergo principium movens musculos in omni actione naturali, seu cujus motivum est confusa, vel obscura perceptio boni vel mali, inde expectandi.

17. Actiones, quæ determinantur a voluntate simul & cupiditate, quæque proinde fiunt lubenter, dicuntur *voluntariæ*, ut deglutitio vini ab homine debili, sitiente simul, & vinum esse optimum in hoc casu medicamentum judicante. Actiones *coactæ* sunt illæ, quas ratio sola suadet, & aversatio sensitiva dissuadet, ut porrigere brachium gangrænosum a Chirurgo amputandum; injucundam, sed necessariam potionem deglutire.

18. Coactæ etiam sunt naturales actiones, quæ jucundæ, sed quibus omissis pejus quid eventurum timetur; ut alvum cum nisibus egerere in tenesmo; tussire dum quid in glottidem illapsum est; situm mutare in anxietate, quam nullus situs constans sublevat.

19. Actiones aliæ ordinariæ sunt & faciles, aliæ violentæ. *Faciles* sunt illæ, quarum resistentiæ sine consueto majori virium dispendio superantur; *Violentæ* vero, quarum resistentiæ magnæ sunt, & nonnisi vix reparabili virium dispendio superantur.

20. Actiones itaque, sunt eo violentiores; 1. quo sunt absolute majores, quod ex virium impensa æstimatur; 2. quo facultas motrix est minor; nam reparatio virium impensarum est eo difficilior, quo jactura major, & facultas eam passa minor est.

21. Convulsio est actio muscularis, quæ virium impensam ejus vehementiæ & diuturnitati proportionalem exigit. Est enim mutatio in corpore humano vivente, cujus principium est in eo ipso homine qui mutatur; ergo est hominis actio.

Omnis actio est effectus virium quarumdam, quæ agendo absumuntur in vincendis resistentiis; nulla enim est actio in corpore sine resistentiis; in contractione musculari ipsius musculi inertia, rigiditas fibrarum, pondus artuum, hujus contractioni resistunt. Atque cum vehementia actionis repetatur ex mole movenda, jactura virium responderet vehementiæ motus muscularis, nec non ejus diuturnitati, quod abunde docet quotidiana experientia.

22. Actio muscularis, quæ non plus virium impendit, quam quod quotidie somno & pastu resarcitur, *exercitium* dicitur; quod vero plus impendit & delassat, *labor* est. Qui convulsione afficitur, vere laborat, adeoque partem virium suarum non facile resarciendam amittit, atque si facultas motrix sit solito minor, aut morbus paullo diuturnior, convulsio est morbus violentus: merito itaque dicitur convulsio violenta musculorum actio.

 23. Con-

23. Convulfio vere morbofa eft coacta, proindeque involuntaria, docet obfervatio; nam ægri, etiamfi nolint, mufculos contrahunt; verumtamen dantur leviores convulfiones, quæ a voluntate determinantur, & quas etiam natura, non amplius confentiente voluntate, cum aliquali voluptate & levamine exfequitur, ut ofcitatio, pandiculatio, fternutatio, quas pro lubitu excitamus.

24. Convulfio eft conatus naturæ ad corporis humani ftatum in meliorem vel gratiorem mutandum. Illa propofitio, quæ ab omnibus Hippocratis & Galeni affeclis ita admittitur, ut a nemine ex antiquis ante Wilfifium non admittatur, apud plerofque Neotericos mechanicæ fectæ clientes paradoxa videtur, adeoque explicanda eft.

25. Labor, qui tendit ad quemdam finem, feu fcopum vocatur *conatus*: quod vero convulfio fit labor, feu actio violenta naturæ prius definitæ (16.) patet ex antecedentibus; fupereft ut finem fupra (24) indicatam, finem effe convulfionis oftendamus.

26. Natura nihil agit fine motivo, id eft, homo etiam invitus & infcius, fi quid agat, aut quemdam artum moveat, numquam illum fine ratione fufficiente movet; nihil enim fieri fine ratione fufficiente, id eft, fine motivo, dum de homine agitur, norunt omnes. Motus enim quos confuetudine ducti, infcii exfequimur, ut nictare, dexteram præ finiftra amico porrigere, centrum gravitatis corporis ambulando huic & illuc transferre; illud, propter motiva olim percepta, (quorum memoria excidit) facimus; cum itaque convulfiones fint actiones, eas a motivo quodam determinari, feu finis cujufdam gratia fieri confequens eft.

27. Illud eft finis, quo adepto levatur homo, & aliquali voluptate perfunditur, atque a labore quiefcit; verum eft aliquid, licet fæpius ignotum, quod cum adepti fimus, nos cupiditate faltem obfcura afficit, in ofcitatione, in fternutatione, pandiculatione, quæ convulfiones funt, ut quifque expertus eft pluries; ergo in quemdam finem utilem vergunt convulfiones.

28. Antequam fternutemus infpirato tabaco, fentimus aliqualem titillationem narium, qua ad expetendam fternutationem incitamur, qua titillatione fedata fublevamur; & finis fternutationis eft, aere firmiter expirato in nares pofticas directo, tabacum, vel quid titillans, fi fit, everrere.

29. Ante pandiculationem percipimus torporem quemdam totius machinæ, quem mutare cupimus, & illa peracta agiliores & fublevati nobis videmur. Docet autem Sanctorius quod inter pandiculandum & ofcitandum fextuplo major quam folito exhalet perfpiratio; docet Phyfiologia fanguinem fluxiliorem & expeditiorem evadere; & hæc eft finis harumce convulfionum.

30. Qui eas convulfiones fine animæ concurfu explicare contendunt, hos motus tam quam inordinatos & fortuitos confiderant fine fine aut fcopo inftitutos, atque fympathiæ inter nervos olfactorios, & nervos expiratorios afcribunt, intelligendo per hanc vocem, communicationem motus impreffi a tabaco nervis olfactoriis,& inde nervis pectoris.

31. Verum ille mechanifmus falfus eft, & mechanice legibus contrarius; 1. Nervi olfactorii non poffunt majorem motum communicare aliis nervis, quam quem acceperunt; verum motus, quem acceperunt a grano uno tabaci illis adhærentis & ab aliquo tempore quiefcentis eft infinite minor quam motus concufforius pectoris & totius corporis in fternutatione: ergo nec ex hoc mechanifmo poteft deduci fternutatio. 2. Illi motus minime funt fortuiti & inordinati, fed conftanter incipit lenta magna infpiratio, quam fequitur velox magnaque expiratio in nares pofticas directa, & ex mille aliis motibus æque poffibilibus, ille folus fequitur, non vero rifus, fingultus, fufpirium, ofcitatio, tuffis, vox, cantus, loquelæ, &c. quibus finis propofita non attingeretur, & ille folus fequitur qui naturæ cupiditatem explet; ergo iterum falfa theoria. 3. Nervi olfactorii in naribus communicant tantum cum nervis quinti paris, qui non agunt in fternutando: in cerebro vero oriuntur a locis diffitis ab ortu expiratorium; aft liceat in illis tenebris conjectare quod contingant nervos pectoris; tabacum tam agit tempore infpirationis, quam expirationis, æque motus debet imprimi nervis infpirationi quam nervis expirationi infervientibus. Nulla eft ratio cur conftanter mufculi infpiratorii fcenam ordiantur, fequantur expiratorii, cur finguli determinato modo agant, non millenis aliis æque poffibilibus; ergo ex omni parte falfa eft ea theoria. Præterea inde mere mechanica fternutatio fequeretur, non vero ea quam pro lubitu excitamus, aut fimulamus, quam derifio fufpendit.

32. Convulfiones morbofæ in hoc a levibus differunt, quod excitentur non ab occafione externa & levi, ut eft tabaci pulvis, fed a gravi & molefto quodam principio interno, ut a fanguine, vel muco acri cauftico, v. g. membranam pituitariam vellicante, adeoque cum illi conatus felicem fortiantur eventum, & fternutationes illæ ægrum potius defatigent

gent quam fublevent; videtur paradoxum dicere eas effe naturæ conatus ad ftatum corporis in meliorem mutandum, cum reipfa quandoque eum mutent in pejorem.

33. Fatemur equidem e convulfionibus morbofis, quæ femper fignum funt funeftum, aut pravum, quandoque, non vero femper, eventum pejorem fubfequi; quam quod ab eas determinante materia morbifica metuendum videtur, atque illud ita verum eft, ut ratione & experientia duce ars medica eos conatus refrenare cogatur; verum inde evertitur noftra propofitio; convulfionem effe naturæ conatum ad ftatum noftrum in meliorem mutandum.

34. Neque enim diximus in convulfionibus morbofis conatus illos fuam finem femper fortiri, nec eos utcumque in bonam finem a natura inftituantur, eventu femper effe falubres. Homo qui fefe fcalpendo cruentat, & inde ulcus grave contrahit, in bonam finem feu in levamen pruritus actionem fuam dirigit, eventu tamen fibi nocet; qui ut hoftem ftricto gladio infequentem effugiat, foveam faltu tranfcendit, & fe involuntario occidit, non minus bonæ finis gratia foveam faltu fuperavit. Cum itaque homo quotidie erret, & incidat in Scyllam, dum cupit vitare Charybdim, etiam in actionibus liberis, quid mirum fi ab fcopo aberret in actionibus naturalibus ad vitandum malum internum cujus nonnifi confufa eft perceptio, agendo per organa latentia, vifui abfcondita.

35. Convulfiones tamen non folum omnes fiunt bonæ finis gratia, verum etiam non femper funt ominofæ. Sic convulfio quę videtur in præludio variolarum, obfervante Sydenhamo, fignificat eruptionem falubrem fequenti aurora exfpectandam. Tuffis ubi quid noxii in pulmonum cavum delapfum eft, ut clavi, aciculæ, fola illud expectorat, & graves morbos prævertit. Sternutatio in puerperis, in foporofis, (bonis avibus) non raro accidit, ut alias mittam obfervationes ab Auctoribus relatas.

36. Immo convulfiones ideo funt terrificę, quia funeftum corporis ftatum defignant, non vero quod femper eum ftatum in pejus mutant. In morbis febrilibus acutis, fopore, delirio ftipatis, facultate exfoluta quid expectandum boni, etiam fi natura hofce conatus non exerat? Grave certo cerebro imminet infortunium; & in mortis agone conftitutis convulfiones funt naturæ ultima conamina.

37. Idem eft fentiendum de convulfionibus in hoc cafu quod de jectigationibus ægrotantis in fine morbi in quo per præcordia vix circulari poteft fanguis, & lethalis imminet ejus ubique hærentia, æger e dextris ad finiftras, rurfus e finiftris ad dextras irrequietus fe verfat, nullius fedis fixæ patiens; hoc pluries expertus iterum fefe jactitat, haud ignarus ab illis conatibus, vires adeo neceffarias imminui, perfpirationem cohiberi, mortem accelerari, interea tamen cum fitu illo præfenti nihil pejus ipfi videatur, alium fitum quærere invitus cogitur: homo enim a ftatu præfenti rerum femper gravius afficitur quam a futuro, quem prævidet tantum, & non experitur. Unde vulgo dicitur: *malum præfens eft omnium peffimum*, & in difperato rerum ftatu, fatius eft anceps experiri auxilium, quam nullum.

38. Verbis expreffis Hippocrates & Galenus (*lib. 6. Epid.*) convulfiones, quales funt fternutatio, fingultus, tuffis, ofcitatio, &c. naturæ tribuunt. „Depravati motus fymptemata „(ait Riverius *de convulfione*) alia folius naturæ funt opera, quæ tamen a morbofa qua„piam caufa violenter moveri fit coacta; naturæ autem nomine Galenus intelligit facul„tatem quæ ciet motus in corpore neceffa„rios, five ex voluntatis juffu, five contra „voluntatem, & regit animal. *Lib. 2. de fym„ptomat. caufis*. Higmorus, Schneider, aliique convulfiones tribuunt *expultrici* a materia morbifica irritatæ, & per *expultricem* Riverius, Higmorus, aliique vim, feu facultatem animæ intelligunt. (Vide Riverii *Phyfiologiam de facultatibus*.)

39. Ex eo quod actio quædam fit folito frequentior, fortior, difficilior, ex eo morbofa eft, ut refpiratio cordis, contractio, fecum ejectio, quæ frequentiores dicuntur, dyfpnœa, febris, diarrhœa; verum ex eo quod actio hominis fit frequentior, fortior aut difficilior, non minus eidem principio, ipfi homini tribuenda eft; fecus labor non effet effectus ejufdem facultatis, cui tribuitur exercitium; clamor non penderet ab eodem principio a quo pendet vox, &c. ergo ex eo quod convulfio fit actio mufculorum fortior, difficilior, vel morbofa, non alteri agenti tribuenda eft quam actio fana, fed coacta & difficilis, fecus entia fine neceffitate multiplicarentur. Hic valet Helmontii effatum, *quod in fano edit actiones fanas, illud in ægro edit actiones morbofas*.

40. Convulfio eft actio hominis, licet morbofa & involuntaria; eft fiquidem contractio mufcularis; verum anima quæ eft principium vitæ, eft principium omnium actionum hominis, ut docet fides, & philofophia orthodoxa; nam vita eft feries actionum tam naturalium, quam liberarum hominis. (Vvolf. *Phi-*

Philofoph. pract. 7.) Ergo anima eft principium ejus actionis, quæ convulfio dicitur, ut omnium contractionum mufcularium quæ funt actiones hominis.

41. Elaftica retractio mufculi fecti, vel cujus antagonifta deficit, non eft actio hominis; viget enim in cadavere, nullam vim hominis exigit, nullum conatum; & fi mufculi in motu libero, vel naturali contraherentur tantum elaftice, illi laxarentur in contractione, cum econtra tenduntur; & homo defatigaretur, dum quiefcit, & fublevaretur a labore, quorum tamen contrarium accidit, quod fufficit ad confutandam opinionem illuftr. Equitis Deidier. Qui fluidum nerveum cum cruore in mufculis effervefcere juxta Borellum, aut explodi more pulveris pyrii juxta VVillefium putant, non mecanice, fed phyfice motus & virium incrementum explicant; verum illud virium incrementum explicatur per hypothefim dudum ex Scholis eliminatam, quæ etiam non refpondet phœnomenis, fcilicet laffitudini, quæ labori proportionalis eft; nam non majoreft labor una fcintilla magnum accendere pulveris pyrii cumulum, quam parvum: ex hac itaque hypothefi; vires hominis laborando non minuerentur, quod eft contra experientiam.

42. Errabant Carthefiani, qui putabant voluntatem effe potentiam motricem, quæ tantum actiones liberas, ut cupiditas naturales determinat; immo averfatio tum rationalis, tum fenfitiva tam determinat motus, quam voluntas & cupiditas, ut in pathematis obfervare eft: ergo ex eo quod actio fit contraria voluntati aut cupiditati, ea non minus ad animam pertinet; quam ex eo quod ei fit confentanea, & utriufque caufa eft facultatis motricis imperium in mufculos.

43. Si cum irritantur nervi a materia morbifica, anima non moleftetur; & fi ex hac moleftia non inclinaret ad caufæ noxiæ remotionem, ac demum fi ex hac inclinatione animæ non ageret facultas motrix ad hanc removendam caufam noxiam, inutilis foret harum trium facultatum concurfus in homine, minus eluceret divina in miferiis humanis Providentia, gratis & fine ullo levamine deftrueretur machina, difcruciaretur homo; & eo miferior effet, quo moleftiam perfentiens, & averfans nullo conatu fe poffet ab ea liberare: ex theoria noftra, quæ Antiquorum eft, elucet nexus, & finis harumce facultatum, quas nobis conceffit divina benignitas.

44. Ex eo quod homo actiones edat liberas, quandoque rectæ rationi contrarias, non ideo negatur illum effe animal rationale; errare enim humanum eft; nec fequitur illas actiones, non animæ, fed machinæ effe imputandas; ita licet homo actiones naturales edat rectæ rationi contrarias, nemo jure dixerit naturam, earum actionum auctorem, non effe animæ humanæ facultatem, aut actiones eas foli corpori tanquam potentiæ motrici imputandas effe. Cum corpus in his mufculorum actionibus mere paffive fe habeat, & nemo unquam viderit cadaver, in quo nihil deficit præter animæ imperium, fedem fuam mutare, ambulare, vera mufculari contractione gaudere.

45. Ex eo quod anima ignoret, & nolit motus convulfivos, concludit illuftr. Heifterus, ejus facultatem motricem non effe convulfionum principium.

46. Simili ratiocinio negandum foret animam effe principium movens in loquela, & deglutitione; quippe ea non folum ignorat fe habere mufculos linguæ & uvulæ, neque laryngis, loquelæ inftrumenta neceffaria; verum & ipfi Anatomici quomodo agant fingula illa organa ad diverfas voces & fyllabas edendas ignorant maxime; ergo ignorat anima hos motus etiam in vigilantibus; a fortiori in illis qui dormientes clamant, aut qui prava confuetudine ducti fe nunquam juraturos, aut obfcœna locuturos juramento & verbis obfcœnis iterum affirmant; ignorant ebrii, ira commoti quid deblaterent, & tamen ipfi deblaterant; nolunt quofdam mufculos anginofi movere, ne doleant, & tamen deglutiendo movent; ergo ex eo quod anima quofdam motus edere fe ignoret, & edere nolit, minime fequitur quod eos non edat.

47. Objicit illuftr. Archiater D. de Gorter, non magis intelligi quomodo anima agat in fluidum nerveum movendum, quam quomodo leviffima caufa mecanicha, adeoque Animiftarum fententiam Machiniftarum opinioni non effe anteponendam.

48. Verum 1. ut etiamfi nemo intelligat quomodo gravitatis vis corpora deorfum trudat, nemo tamen jure dubitat quin agat in corpora caufa gravitatis; ita etiamfi nemo intelligat quomodo anima agat in corpus, non eft dubium quin fit in anima motrix potentia, cui tribuendi funt motus faltem liberi corporis, & nobis fufficit quod anima potentiam motricem, feu facultatem loco motivam habeat. 2. Prima idea motus & facultatis motricis in nobis enata eft a perfpecto nexu qui eft inter animæ cupiditates, & corporis noftri mutationes. 3. Omnis obfervatio docet cadavera & corpora inanimata

mata utcumque affabre constructa resistere motui tanto magis, quo sunt magis extensa & densa, seu quo magis sunt corpora, ita ut resistentia motui sit eis essentialis, si quid de eorum essentia novimus.

Ergo quantum est contradictorium, ut quod resistitit motui seipsum moveat, & motum incipiat, tantum est impossibile ut cadaver in se contineat causam motus efficientem, & ut seipsum loco moveat. 4. In machinis perfectissimis hydraulicis ne dum minima causa producat magnos motus, demonstrant Mathematici, ut Eulerus (*Mem. de Berlin* 1752. *maxime* 8.) sex septimas partes virium motoris absumi in effectu edendo, seu vim motricem esse ad effectum editum, ut 7. ad 1. & Alph. Borellus in homine immenso tantum robore parva pondera moveri demonstravit, *prop.* 8. *lib.* 1. *de motu animal.* Ergo Animistarum sententia experientiæ & rationi congruit; Machinistarum vero opinio a mechanices peritis falsa demonstratur.

49. Convulsivi morbi dividuntur in tonicos & clonicos. *Tonici* dicuntur illi in quibus constans est & sine alterna agitatione partis musculi contractio, ut in crampo. *Clonici* vero in quibus est alterna partis convulsæ agitatio, ut in ecclampsia; prout enim natura forti constrictione materiem morbificam alterare, vel agitatione eam excutere nititur, diversi illi conatus requiruntur. Hippocrates tonicos morbos *Tetani* nomine, clonicos vero *Spasmi*, seu convulsionis nomine designabat, ut patet ex aphorismo 57. sect. 4.

50. Dividuntur convulsiones in idiopathicas & sympathicas. *Idiopathicæ* sunt illæ quæ referuntur ad eamdem sedem, ad quam refertur earum principium proegumenum, aut procatarcticum, ut convulsio tendinis Achillis ab ejus vulnere, aut frigore. *Sympathicæ* vero vocantur, quarum sedes & principium referuntur ad diversas partes, ut si convulsio referatur ad jugulum; & principium ad uterum, ut cum a suppressis catameniis oriri judicatur; illius itaque divisionis fundamentum est hypotheticum, cum juxta diversas theorias eadem convulsio quæ uni sympathica videtur, ut epilepsia a vitio cerebri, alteri idiopathica censeatur: aliis idiopathicus definitur morbus ille qui primario in parte a sua causa producitur, & ibi permanet; verum cum causa nunquam agat ubi non est, omnis morbus producitur a sua causa in parte ubi est; & sive protopathicus sit, sive deuteropathicus, sive fugax, sive permanens, non minus idiopathicus est.

51. Non minus est erronea divisio morbi in *essentialem* & *symptomaticum*; juxta nos symptoma essentiale morbo est illud ex quo cognoscitur, & ab aliis distinguitur tum genus, tum species; *accidentale* vero quod solum individuum determinat; juxta Scholasticos, convulsio essentialis, seu per se, est quæ ab alio morbo non fuit producta; symptomatica vero, quæ alterius morbi est effectus, ut febris. Verum cum quisque morbus a sua causa, non vero ab altero morbo producatur, falsa est illa definitio; supponit enim convulsionis causam esse febrem, quæ tantum ejus principium potest esse; cum enim convulsio possit existere sine febre, nec effectus sine causa sua unquam existat, febris non est causa illius, nec proin convulsio est febris, nec alterius morbi effectus.

52. Scholastici fingunt ad convulsiones explicandas alios nervos esse sensorios, alios vero esse tantum motorios, & sensus expertes, quod cum millenis vivisectionibus falsum evincatur, admittendum non est; nulla enim in corpore est fibra nervea quæ non sentiat.

53. In theoria morborum Scholastici ita Teleologiam contemnunt, ac si nulla foret in universo rectrix providentia, nulla quæ eventus dirigeret sapientia, nec proinde morborum scopus aut finis ulla foret; cum tamen ipsa mala physica non solum in hominis probationem & perfectionem moralem permittantur, verum ipsæ convulsiones, morbi omnium periculosissimi, ad materiei morbificæ correctionem & eliminationem tendant, & a causis pejoribus nos liberent, quod cognovit Sydenhamus, & experiuntur qui tussi, sternutatione, vomitu, pandiculatione a causis morbificis liberantur. (34. 38.)

54. Omnis convulsio est motus muscularis; sed omnis motus muscularis fit ab impetu fluidi nervei in musculum ab anima immissi, sive libere, sive naturaliter, sive lubenter, sive coacte agat illa motrix potentia; ergo & convulsio fit ab impetu fluidi nervei in musculos convulsos immissi; nec quidpiam est in cerebro quod huic fluido vim & directionem requisitam possit impertiri, præter illud idem principium quo sentimus, vivimus, & loco movemur.

55. Qui impetum fluidi nervei tribuunt causis, ut ajunt, mechanicis, illi mechanices legibus contradicunt, afferendo a parvis viribus magnos effectus produci, aut fingunt virtutes explosivas & pulveres pyrios ubi non sunt. Qui vero naturæ humanæ hosce conatus tribuunt, supponunt esse in anima facultatem motricem, de qua nemo dubitat, & eam etiam coacte agere, quod in pathe-

matis

matis fieri videtur ; de cetero mechanicis legibus non contradicunt ; ergo potior eft eorum opinio.

56. Caufa itaque convulfionis eft conatus naturæ , mediante impetu fluidi nervei ad mufculos immiffi , quo materiam morbificam corrigere , vel a nerveis removere, aut moleftum & intolerabilem fitum mutare contendit.

57. *Principia* vero convulfionum funt vel proegumena, vel procatarctica. *Proegumena* funt quæcumque nervos irritant , vel dolorifice , ut puncturæ, dilacerationes , erofiones , diftenfiones partium fenfu acuto præditarum , ut membranæ, tendinis, vel partium irritabilium , quarum obfcura eft fenfibilitas , ut ventriculi, inteftinorum ; vel demum organorum obfcuriffime fentientium , fed quorum integritas ad vitam maxime eft neceffaria , ut cerebri, cerebelli : funt itaque illa principia vel mechanica, ut os fractum quo meninx vellicatur, lumbricus inteftina terebrans ; vel phyfica, ut venenum ore fufceptum, myafma intus genitum, &c. quæ omnia etiamfi acuta & pungentia nec fint , loco tamen fuo, & neceffitate partis affectæ graviffime nocent , ut patet exemplo guttulæ aquæ in glottide tuffim excitantis , illa itaque principia materialia reduci poffunt ad *ftimulos* & ad *obices* , eo difcrimine quod in morbis febrilibus ftimuli & obices fint in vafis fanguiferis: in convulfivis vero morbis nervofæ partes , cerebrumque potiffimum afficiantur ; arterias autem vix fenfibiles effe præ nervis docet vivifectio , probat illuftr. Hallerus.

58. Demonftrari poteft in phyfiologicis , & ex propofitionibus Borelli 123. *lib.* 1. & 67. *lib.* 2. pondus quod mufculus contractus attollit effe fexdecies faltem majus proprii mufculi pondere , & ex hydrodynamici (*Mem. de l' Academ. de Berlin* 1752. *par* M. Euler , *maxime* 7.) quod vis requifita in fluido machinam movente fit fepties faltem major pondere quod machinæ interventu attollitur ; ergo vis fluidi mufculos moventis eft faltem 112. vicibus major vi ponderis a mufculo elevati ; moles a ventriculo cordis finiftro mota eft columna fanguinis , cujus ne centefima quidem pars tendit in eos carotidis ramos , ex quorum finibus nervi cardiaci oriri cenfentur; ergo ex hydraulicis vis fanguinis a corde impreffa fluido nerveo , interventu ultimarum arteriolarum ad cardiacos nervos definentium , non eft centefima pars virium ventriculi cordis finiftri ; fed illa ipfa vis fluidi nervei a fanguine procedens in nervis cardiacis vix eft 112. pars virium ipfius ventriculi, dum fanguinem propellit; ex dictis ergo vis fanguinis in origine nervorum cardiacorum non eft 112000. pars virium quæ cordi movendo , aut convellendo funt neceffariæ . Errant itaque illi qui ex arteriolarum cerebri infarctu & pulfatione mechanica deducunt palpitationem fympathicam cordis , aut alterius cujufvis mufculi convulfionem.

59. Ex fimili infarctu ad convulfionem mufculi non valet confequentia mechanica , ut vidimus ; verum maxime valet confequentia pfychologica ; quippe cum natura invigilet confervationi corporis, nec poffit hunc five cerebri , five cordis, ad quod fympathice refertur , ftatum morbofum mutare , nifi per vim motricem , adeoque per impetum fluido nerveo impreffum , illa juxta leges fympathiæ debet fluidum nerveum vi folito majori impellere , quod convulfiones inductu rum eft.

60. Ex fimili infarctu ad convulfionem mufculi non valet confequentia phyfica , ultimum fcilicet Machiniftarum ad incitas redactorum perfugium ; ajunt fiquidem, ex levi fcintilla magnus pulveris pyrii acervus accenditur , & effectum multoties majorem vi fcintillæ excitat ; ergo poteft excitari confequenter ad illum infarctum vis explofiva fluidi nervei , quæ convulfivos illos motus procreet , feu valet confequentia phyfica.

61. Exoletam & dudum ab ipfis Machiniftis confutatam hypothefim fruftra ipfi reco quunt , 1. quia demonftratum eft effectus fuis caufis non effe majores (V Volf. *mech. prop.* 72.) (Beguelin, *Mem. de l' Acad. de Berlin* 1756.) 2. Quia pulveris illius pyrii in nerveis exiftentia eft fictitia . 3. Quia etiamfi exifteret , non intelligitur cur a grano nicotianæ pulveratæ naribus inditæ accenderetur ille pulvis ad fternutationem. 4. Multo minus qua ratione in determinatos , & ab invicem diftantes partes potius quam in alias quafvis ferperet hæc explofio 5. Demum cum neceffe fit ad animam hos motus excitantem & dirigentem (30. & 39.) in hac ipfa hypothefi confugere, fruftra fit per plura, quod fieri poteft per pauciora ; ergo vanum eft illud perfugium.

62. *Sympathicæ* dicuntur convulfiones , quarum fymptoma eft in una parte, ut diaphragmate, & principium illas excitans refertur ad aliam, ut nares in fternutatione ; fecus vocantur *idiopathicæ* : qui vero has convulfiones mechanice , ut ajunt , explicant , illi in multos errores fundamentales labuntur ; ut patet ex n. 30. & 31.) verum pfycho-

chologia & anatómia hoc phœnomenum facile evolvunt.

63. Sola anima percipit in corpore juvamen, quod præstant diversæ partes ad effectum quemdam edendum, sola eligit organa quæ in hunc effectum debent conspirare, (*Pathol. methodic.* 1-5.) sola musculos statim inspiratorios, dein expiratorios ea fine potest contrahere, ut sola sternutatio ad tabacum e naribus everrendum necessaria inter millenos alios motus æque possibiles subsequatur; (*Differt. sur l'action des médicamens* 27.) adeoque cum convulsiones sint conatus in scopo salubres ad statum machinæ in melius mutandum, (38.) nil mirum, si natura eas excitans utatur organis sive proximis, sive remotis, iisque solis, quorum concursu finis intenta potest obtineri (11. & 12.) seu si convulsivi conatus æque ac liberi omnes sint sympathici, seu a multis organis conspirantibus perficiantur, quod machinistæ per verba tantum apud eos sensus vacua frustra explicare conantur.

64. Notum est molestatis nervorum principiis in medulla cerebri subsequi imaginationem, seu perceptionem illi similem, quæ irritatis organis externis, quibus prospiciunt illæ fibræ medullares, subsequi solet, patet ex amputatis, ex insomniis, &c. verum ex perceptione molesta imaginaria idem conatus ad statum corporis mutandum subsequi debent, ac ex sensitiva sequerentur; ergo ex vitioso statu cerebri convulsiones æque subsequuntur in diversis partibus, ac ex ipsis irritatis partibus subsequuntur; unde difficile est sympathicas convulsiones ab idiopathicis distinguere; sed falsum est omnium convulsionum principium in cerebro latere, ut putant plurimi.

65. *Principia* convulsionum *procatharctica* sunt diversa animæ pathemata; cum etenim pathemata sint vehementes & irrationales quorumdam objectorum cupiditates, aut aversationes, (*Proleg.* 218.) adeoque causæ connatuum sæpe anomalorum ad hæc objecta removenda, vel illa admovenda, si objecta illa fuerint imaginaria, conatus vehementes, nec tamen objectis externis correspondentes erunt, adeoque convulsiones; unde non mirum si convulsiones histericæ apud eas sint frequentissimæ, quarum anima pathematis est semper exagitata, & a pathematis, ut curis, follicitudinibus, ærumnis exacerbentur. Non mirum si viri adulti mascula educatione roborati minus in morbis convellantur, quam pueri debili, delicatoque animo præditi, & mulieres ingenio vivido, turbulento, & pathematis vexato donatæ, ut meticulosæ, rixosæ, anxiæ.

66. Nullum est animi pathema, quod convulsiones vel pluribus communes, vel sibi proprias non excitet, si morbos a viscerum violentis conatibus oriundos convulsionibus annumeremus. *Terror* horrorem, frigus, cordis palpitationem, epilepsiam excitat; *aversatio* cibi nauseam, vomitionem, gutturis stricturam; *tædium*, oscitationem, pandiculationem; *ira* trismum, tripudium spasmodicum, ecclampsiam.

67. Quoniam vero nihil est tam efficax ad supprimendum quoddam animi pathema, quam alterius pathematis excitatio, nihil etiam est aptius ad conatus convulsivos priori pathemati annexos supprimendos. Sic apud vulgus notum est quod superstitiosa fiducia in amuletis & variis verbis, sicut & gravis quædam contumelia singultum supprimat, tussim suspendat, accessum febrilem retardet, sternutationem arceat, quamdiu levius afficitur anima ab horum symptomatum principiis morbosis, quam a novis pathematum objectis.

68. Sunt millena animi pathemata, quibus affici multos pudet, tum quia eos in loco tali constitutos, vel maturam ætatem adeptos dedecet; tum quia hisce pathematis cedere omnibus turpe videatur; atqui licet illorum phœnomena externa reprimantur, & æger hæc caute dissimulet, non minus ab eorum effectibus internis divexatur, immo fortius excruciatur, quam si non coerceret, simulque difficillimum est Medico horum effectuum causam, vel principium attingere, aut divinare quod celatur; cum vero ignoto morbi principio, curatio specialis, dogmatica nulla institui possit, difficile est morbis a pathemate oriundis mederi; hinc fit ut hysteria, & hypochondriasis, ac mania, melancholia sint crux & opprobrium Medicorum.

69. Verum & alia longe major difficultas in his morbis dignoscendis & sanandis est, quod pathemata continuo mutentur, & contra ipsam imaginationem & naturam, a qua foventur, luctetur ratio, vel religio, ita ut pathemata inde oriunda multifariam sint complicata: has animæ turbas maris fluctibus in tempestate se mutuo subvertentibus conferunt Poetæ, & norunt quicumque, dum pathematis vexabantur, paullo attentius eam facultatum suarum pugnam examinaverunt; si tamen tantum a philosophia sua sibi licuit. Cum itaque in hisce casibus, qui apud juvenes frequentissimi sunt, homo sibimetipsi ænigma sit imperscrutabile, nec seipsum cognoscat, quanto difficilius erit Medico motiva actionum naturalium alterius divinare, seu diversa ægrotationum illius motiva introspicere.

70. Huc

70. Hunc pertinet symptomata morborum quamplurima tum a sanis, tum ab ægris, quod vix olim credidissem, simulata & ficta. Vidi non semel puellas quæ ut matri vel patri ipsas nimium diligenti durum negotium facesserent, non solum morbos graves simulabant, sed & amarissima remedia, phlebotomias, emetica per bene multos dies experiri non recusabant: vidi moniales, vidi libidinosas in Monasteriis detentas epilepsiam, maniam, hæmatemesim, syncopem, hemiplegiam per menses integros fingere. Et quis dubitat quin ad suum parochum Granderium perdendum Laudunenses obsessionem per duos annos simulaverint moniales; quin millenæ Fanaticæ Gebennenses similes religionis gratia comœdias olim egerint; quin milleni nostris temporibus ill. Hecqueto descriptas convulsionum larvas induerint. Quæ quidem simulationem morborum, etiam in ægritudinibus veris, odii, amoris, vindictæ gratia erga maritum, socerum, sororem, privignam, socrum, &c. quotidie ni fallor facte possunt observari maxime apud hystericas.

71. Si quis vero parum expertus existimet quosdam morbos non ita simulari posse, quin facile fraus a Medico detegatur, si judicet syncopticum v. g. statum, palpitationem, singultum non dari simulatum, quia motus cordis, ventriculique liberi non sunt, ille vim imaginationis non perspectam habet, & ignorat eos qui perbelle personam in theatro ludunt tragicam non minus commoveri, quam si vere iis pathematis laborarent, quibus repræsentandis incumbunt; qui oscitationem & pandiculationem simulant, ipsi non raro inviti oscitant & pandiculantur, ut

Qui finxit simulator amare,

Sæpe quod incipiens finxerat esse, fuit.

OVID.

Ita & qui fingit morbos, in eos etiam incurrit; ut ex terrore sincero, ita ex simili pathemate bene simulato cor palpitat.

72. In principia moralia pathematum, adeoque convulsionum sunt irritabilitas, seu sensibilitas, pusillanimitas, debilitas & consuetudo, ea ipsa sunt convulsionum principia prœgumena, quæ ideo moralia voco, ut distinguantur a materialibus, scilicet a materiebus morbificis tum irritantibus, tum obstruentibus.

73. *Sensibilitas* ab educatione molli, effeminata dependet, fovetur a vita studiosa, umbratili, solitaria, augetur ab ærumnis, a sollicitudinibus; qui semel operationem chirurgicam experti sunt, ad scalpri aspectum tremunt, & convelluntur.

74. *Pusillanimitas*, seu timiditas valde ad convulsiones disponit, ut ad eam sensibilitatem exquisitiorem; summa *debilitas* & virium exsolutio, quæ mortis aut summi mali periculum comitatur, ad convulsiones etiam disponit, non secus ac *consuetudo*; sunt siquidem convulsiones levidenses, quæ si negligantur initio, successu temporis consuescunt. Sic vitio educationis sunt qui in cœtubus oscitant, & indecore pandiculantur, aut alios motus initio coercibiles, deinde vero longo usu necessarios & involuntarios edunt; ideo autem omnes actiones dudum assuetæ evadunt naturales, seu fiunt independenter a ratione & libertate, quia consuetudo est facultas agendi propter motiva olim percepta, quorum sumus obliti; olim ob levem oculi stimulum aliquod levamen persentit homo a repetita nictatione, & nictando assuetus est; dein absque stimulo nictare perrexit; ut omnes actiones assuetæ sine consilio & deliberatione fiunt; sic tabaco assueti licet ab eo abstinere decreverint, etiam cum studio acrius incumbunt, propositi sui immemores perulas perscrutantur, ut pixidem tabacariam inveniant; consuetudo itaque altera ideo natura dicitur, quia sine motivo externo præsente actiones, velut invitas & irrationales, exsequitur.

75. Convulsiones quasdam comitatur anaisthesia, seu sensuum omnium externorum obscuratio, ut videre est in epilepsia, eclampsia, hystericis insultibus, aliisque gravissimis paroxysmis; hujus vero duplicis symptomatis causam, scilicet convulsionis & anaisthesiæ, putant esse inæqualem cerebri compressionem; quippe ut influxum fluidi nervei in partes convulsas explicent, alios nervos a compressione immunes fingunt, alios vero in origine compressos, ut anaisthesiam intelligant. Obstat itaque necessitas convulsionis explicandæ, quominus æqualem in toto cortice cerebri compressionem admittant, qualem in apoplexia admittunt.

76. Verum hæc hypothesis non felicior est ceteris; quippe cum fluidum nerveum per liberos nervos influat ad convellendas partes, quidni ad sensiferos motus non refluit? quidni sensus in quibusdam partibus saltem convulsis viget? Si ea sit causa, quorsum tot dantur casus in quibus est inæqualis compressio, (mirum enim si unquam ea æqualis sit in vulneribus, fracturis,) in quibus sæpe nulla est epilepsias? Demum repugnat hydrodynamicæ hæc opinio. (58.)

77. In

77. In extafi, catalepfi, magnifque animæ pathematis, fenfuum omnium externorum feriationem obfervari docet hiftoria medica. Ex magno gaudio, metu, mœrore animam in fomni fpeciem, quæ vulgo animi deliquium dicitur, incidere, notum eft omnibus. Monachus Hipponenfis, tefte & autopta divo Auguftino, illud habebat in organa fua imperium, ut quoties vellet gravi contemplatione abreptus, vifum, tactum, auditum fuum fupprimeret. Vidi ex gaftrodynia fuperveniffe grave animi deliquium, ex quo ægra fubito a doloribus liberata a priori morbo convaluit.

78. Cum animæ attentio limitata fit, non poteft ea ftatu cerebri interno valde affici, quin minus ad organa fenfuum attendat; verum in infarctu cerebri duplici de motivo tota animæ attentio intus detinetur; primo quidem, quia ab infarctu illo graviffimum imminere fentit fuo domicilio periculum, cum ex eo infarctu non raro mors apoplectica, abfceffus, fanguinis effufiones, lethaliaque alia mala in cerebro fubfequantur; fecundo, quia ab origine nervorum compreffa dolores atrociffimi (docente vivifectione) ideæque tonitruum, fulgurum, fimiliumque graviffimarum fenfationum terrificarum exoriantur, quibus ita mens percellitur, ut ne minimum quidem ad clamores, punctura fque exteriorum partium queat attendere. Quis in medio domus fuæ, dum incendio conflagrat, vel fummo fragore fracta in caput illabitur, quæ in vicis aut plateis clamant vicini, poteft capere, aut aufcultare?

79. Verum five terror ille fit panicus, ut cum fpectra dormientium oculis obverfantur, & tinnitu ftrepitus terrifici aures percellunt: five legitimi, non minus fympathicæ convulfiones exoriri debent; five inconcinni & perturbati conatus, quales in terrefactis, iracundis, furiofis, defperabundis obfervantur; nec neceffe eft ad hunc ftatum inducendum, ut fit in cerebro materies morbifica, cum non minus a diro dolore aliarum partium anima commoveatur, & epilepfia a punctura tendinis, aponevrofis laceratione, ventriculi & inteftinorum torminibus, lumbricorum tenebris, venenorum erofionibus fubfequatur, in quibus cafibus vitium in cerebro gratis fingunt Machiniftæ.

CLASSIS QUINTA.

Morbi Dyfpnœici, feu Anhelationes.

1. DIFFICULTATES *refpirandi*, vulgo *morbi Anhelofi*, *afthmata* Græcis ab *ἀάζω* anhelo.

Ægri *Dyfpnoici* Græcis, *Anhelofi* Latinis dicuntur.

„ Singultus, tuffis, ructus, ofcitatio &c. „ motum illegitimum pro genere habent. „ Galen. „ qui dyfpnoicos morbos cum fpafmodicis ejufdem effe claffis exiftimat, nec enim multum abludiunt.

Riverius etiam difficultates refpirandi refert ad motus depravationes, a quibus tantum differunt, quod mufculi refpirationis nunc libere, nunc naturaliter noctu & interdiu, quod ultimum artuum mufculis non accidit.

Ubi natura nullos ad refpirandum conatus exerit, pectufque proinde velut immobile videtur, nihilque ex parte geftuum aut nutus refpirandi conatum defignat, ut in fyncope, catalepfi, afphixia, nemo jure illam *afpnœam* inter refpirandi difficultates repofuerit, cum ibi nulla fit difficultas motus, ubi nullus eft conatus, nec ullum defiderium movendi apparet.

2. Refpiratio eft motus pectoris, quo alternatim dilatatur, & aerem admittit, dein coarctatur, & aerem emittit; prior motus *infpiratio*, alter *expiratio* vocatur.

In refpiratione conftanti, quantitas expirati aeris eft æqualis quantitati infpirati; verum non æqualibus temporibus illi motus in fanitate abfolvuntur, nam infpiratio breviori, expiratio longiori perficitur.

Infpiratio itaque eft velocior expiratione, eadem tamen organorum feu pectoris, & pulmonis moles movetur; ergo fi ad vires æftimandas temporis ratio habeatur, vis ad infpirandum impenfa major eft, quam quæ ad expirandum impenditur.

3. In fanitate refpirati aeris quantitas in leni refpiratione eft 40. circiter pollicum cubicorum, menfurante Borello: aft in profunda & forti ad 220. pollices ex Jurini æftimatione.

4. PROPOSITIO. I. Quantitas aeris infpirati non eft proportionalis magnitudini refpirationum.

5. Quantitas enim refpirationis eft ut augmentum trinæ dimenfionis pectoris inter infpirandum, & illius decrementum incremento æquale inter expirandum.

6. Quantitas vero aeris infpirati eft directe ut illud pectoris incrementum, & inverfe ut pul-

ut pulmonis moles. Verum pulmonis moles fenfibiliter variat in fanitate; nam in exercitiis validis corporis, & in pathematis vividis, fanguis in pulmone colligitur, & tantum abeft, ut aeris infpirati quantitas fit proportionalis capacitatis pectoris augmento.

7. Si liceat *infarctus* nomine defignare pulmonis illam intumefcentiam, quæ pendet a fanguine, lympha, alioque fluido aere denfiori, vel vifcidiori; aeris infpirati ac proin expirati quantitas tanto minor eft ceteris paribus, quo major eft pulmonum infarctus.

8. Ad infarctum referri poteft omnis intumefcentia interna clauftrorum pectoris, vifcerum abdominis, in quantum diaphragmatis defcenfum impedit; corpus etiam extraneum in pectore collocatum, quod expanfionem pulmonis inhibet, ut lympha, cruor, pus, &c.

9. PROP. II. Infarctus pulmonum crefcit inter infpirandum, decrefcit inter expirandum.

10. Pro quatuor circiter cordis pulfibus, una datur refpiratio, vel parum abeft; nam obfervante Robinfonio in *œconomia animali*, quibus erant pulfationes cordis fingulis minutis 65. 72. 116. erant refpirationis vices in illis 17. 19. 30.

11. Poft D. Schligting, obfervavi venas omnes faltem majores detumefcere & complanari durante infpiratione, intumefcere vero & rotundari durante expiratione, atque tempore infpirationis pulfum arteriarum ex aorta proficifcentium paullulum minui; inter expirandum vero paullulum augeri, quifque poteft experiri, fi paullo altior, & diuturnior fit ille pectoris motus.

12. Ex his vero attendenti patebit fanguinem tempore infpirationis uberius ingredi pulmones, parcius ex ipfis & cordis finiftro ventriculo egredi: econtra vero tempore expirationis fanguinem uberius in venis cavæ continuis collectum parcius ingredi pulmones, uberius per cordis finiftrum ventriculum in aortam immitti.

13. Atqui fanguinem uberius ingredi, quam egredi, eft colligi, ac proinde pulmones aliquatenus infarcire: ergo inter infpirandum datur infarctus pulmonum fugax, qui expirando folvitur.

14. Cum autem circulatio perftet interea, & quatuor pulfus patiantur arteriæ, fequitur inter infpirandum arterias pulmonares plus tranfmittere in fua tum diaftole tum fyftole quam in hifce motibus dum expiramus, venas vero pulmonares econtra.

15. Inter expirandum cava cordis dextra tument, & finiftra detument; verum cava cordis dextra funt ampliora, aut magis exparifilia quam finiftra, docente anatome & iterata injectione. Cum autem illa cava intra tempus integræ refpirationis eamdem tranfmittant fanguinis molem, neceffum eft ut plus temporis impendatur in liberandis finiftris cavis cordis ab infarctu quam in dextris liberandis; cum liberentur finiftra cava ab infarctu mediante expiratione, dextra mediante infpiratione, requiritur ut expiratio fit diuturnior infpiratione.

16. Colligitur fanguis in pulmonibus per totum infpirationis tempus, quod tria tempufcula exigit circiter: folvitur vero infarctus pulmonum intra quinque tempufcula his æqualia, & fic per cordis ventriculum finiftrum qui fimili rhythmo contrahitur, quo dexter, fenfim fuperfluus in pulmone cruor aortæ erogatur, toti corpori diftribuendus. Non fecus ac fi per infundibulum tertia parte anguftius altero transfundi debeat eadem fluidi quantitas, tempus impendendum debet effe tertia parte majus.

17. PROP. III. Refpiratio motum & fluxilitatem fanguinis adauget.

18. Inter infpirandum & expirandum, vis motrix mufculorum intercoftalium, quorum motus noctu & interdiu fere vigefies quovis minuto repetuntur, fanguinem in fuo textu contentum undique comprimit, atterit & exprimit. Cum autem attritus corporum inter mortarium & piftillum, fi fas fit ita loqui, felicius fuccedat, quo actio unius & reactio alterius majores funt, attritus fanguinis inter mufculos & vafa offibus fuftentata, aut alios mufculos, felicius fuccedit, quam in quocumque vifcere. mufculis molliore, ut pulmone, cerebro, &c.

19. Interea cum, data vi fanguinem premente, velocitas a refiftentiis fublatis generatur, generatur etiam velocitas a fublatis per infpirationem refiftentiis, quas fanguis pulmones ingreffurus experiebatur inter expirandum, dein vero vis major mufculorum expirationi famulantium pulmones conftringit, & curfum fanguinis accelerat per venas.

20. Aft fanguis majoribus viribus preffus magis incalefcit, refolviturque, proinde fluxilior evadit: ergo refpiratio motum & fluxilitatem fanguinis adauget. In ánimabilibus frigidis, ut ferpentibus, teftudinibus, refpiratio rariffima eft, quandoque per dies, ac menfes fufpenfa, ita & circulatio tardiffima, ac fluida vifcofa, tardigrada.

21. In hominibus, avibus, quadrupedibus fanguis eft calidior, fluxilior, velocior: refpiratio in nobis vix poteft per duo minuta cohiberi fine mortis periculo; actiones in genere majores, vividiores, fomnus longe parcior, vita

vita longe actuofior. Hinc Veteres pronuntiarunt a refpiratione calorem innatum, feu vitæ principium, ut credebant, intendi, dum calor actualis in pulmone minuitur.

22. PROP. IV. Quo fortius fanguis in pulmones appellit, eo infarctus pulmonum eft major.

23. Infarctus pulmonum eft effectus preffionis lateralis vaforum a fanguine injecto in arteriam pulmonarem; verum ex demonftratis Bernoullianis, preffio lateralis vaforum ceteris paribus eft eo major, quo vis fluidum premens, vel impellens major eft, & quo minus eft emiffarium ipfo immiffario; cum itaque arteria pulmonaris multo flexilior aorta, ab aucta vi cordis dextri multo magis dilatatur, quam orificium arteriofum cordis finiftri (17.) emiffarium eft minus immiffario. Cum vero fimul ob exercitia vel pathemata vis fanguinem impellens in pulmones intenditur, neceffum eft ut preffio lateralis tantumdem adaugeatur.

24. In exercitiis immodicis, ut curfu, vociferatione, ponderum geftatione, mufculis validius contractis fanguis fub prelo pofitus nititur quoquo verfum æqualiter; verum cum retro urgeatur in venis ab arteriofo accedente, & retineatura valvulis, fortius ad cavam, & cor dextrum accedit, quam in quiete; ergo cor dextrum magis dilatatur, & ad majorem contractionem coactum fortius impellit fanguinem in pulmones; verum ille impetus adauctus concurrens cum infpiratione infarctum addit infarctui; ergo & magis pulmones aggravat.

25. Hinc fit ut in hifce circumftantiis preffio lareralis fæpe vincat tenacitatem arteriolarum, & his ruptis vel diftractis effluit fanguis in cavum pulmonis, hinc hæmoptyfes. Similes effectus procreat gaudium effrene maxime cum cachinno: item ira immodica, furor fuppreffus, quæ omnia tantam preffionem vafis inferunt, ut inde fiant & quandoque crepent anevrifmata in his organis; unde mortes repentinæ, quos fuffocatio & palpitatio præcedunt.

26. Circulatio in vafis facilis eft, cum fanguis fubfequens non velocius progredi nititur; ita ut neuter in alterum agat; talis facilitas nunquam datur in arteriis quandiu pulfant; datur in venis, anima & corpore quiefcentibus, abfente plethora, verum accedente motu, maxime cum plethora, datur preffio lateralis in venis & tollitur circulationis facilitas, atque toties preffio in pulmonum vafa major eft.

27. Hinc fequitur quare ubi arteriæ vix pulfant, ut in fyncope, catalepfi, cataphora, debilitate fenili, in caro a frigore, fubmerfione, fufpenfione, hyfterica cataphora, vel afpnœa hyfterica, refpiratio fit ita lenis, ita placida & exigua, ut obfcura & fere inconfpicua evadat, quod etiam indicat refpirationem vix ullam effe, ubi preffio lateralis, vel infarctus pulmonum nullus.

28. Virum & ejus conjugem ambos fere centenarios mortem fenilem obeuntes olim obfervavi; eos autem fenfim frigefcentes, magis immobiles videbam, pulfum fenfim rariorem, ita ut vix quadragefies, dein trigefies intra minutum arteria pulfaret; refpirationem debilem, rariorem & minorem pari paffu; ita ut per aliquot horas dubius hæserem num adhuc viverent, an jam obiiffent.

29. Hominem fune fufpenfum e tortoris manibus vix ereptum fine ullo vitæ figno, phlebotomiis tribus intra horam inftitutis, in vitam revocare ipfe fatagebam; aft cum redidivus in tuto fe collocatum effe putabat fufpenfus, collum intumuit, fenfus obfcurati funt, refpiratio fenfim rarior, pulfus vix quadragefies in minuto pulfabat, uterque motus fenfim obfcurior, demum inconfpicuus ægrum letho reddidit. De fubmerfis idem eft judicium, cum circulatio debiliffima eft, refpirarionis neceffitas evanefcit, quæ videtur proportionalis infarctui pulmonum. Ergo ille infarctus in fufpenfis & fubmerfis non femper datur.

30. PROP. V. Refpirationis neceffitas eft proportionalis calori pulmonis & aeris infpirati.

31. Aer infpiratus eft femper frigidior expirato in ftatu fano, calor enim fanguinis pulmones alluentis hyeme eft 28. graduum, cum aer temperatus calet ad 10. grad. Ergo cum calor diffundatur in contigua corpora, ufque ad æqualitatem temperaturæ, aer infpiratus calefcit a fanguine & fic calidior efflatur. Et fi fupprimatur refpiratio intra minutum, crefcit duobus gradibus calor fanguinis ex Halefio. Patet ergo recte fenfiffe Veteres, cum dixere refpirationem infervire refrigerio fanguinis.

32. Ex triginta tribus circiter unciis quas quotidie perfpiramus, viginti duæ e pulmonibus avolant (tefte eodem Halefio incomparabili ad experimenta phyfico-medica viro) ergo cum vapor ille fumidus expirando tanto uberius avolet, quanto frigidior eft aer infpiratus hifce vaporibus, ut docet hydroftatica, (nam levia eo velocius afcendunt intra fluida, quo radices gravitatis fpecificæ levioris fuperant radicem gravitatis denfioris) ergo refpiratio eft ad fuliginum pulmonis evaporationem utilis, fi aer fit frigidus.

33. Quo aer itaque infpiratus eft calidior, minor

minor eſt differentia gravitatum ſpecificarum inter inſpirandum; ergo minor vaporum ex-crementitiorum excretio, major noxa, major moleſtia pulmonum, major preſſio, ac proinde cupiditas aeris novi, puri, frigidi major.

34. Quo minus libera, magis coacta cir-culatio in pulmonibus, ſeu major attritus ob actionem & impulſum fortiorem ſanguinis ſubſequentis, & reactionem aut tarditatem antecedentis (19.) eo calor intenſior in pul-mone & in aere contiguo, infarctus ſignum, & effectus: ergo eo major moleſtia, major cupiditas aeris copioſi, frigidi, qui infar-ctum & fervorem tollat.

35. Reſpiratio dicitur moraliter neceſſa-ria, cum ſine ea vix vivere poſſit homo, abſque anxietate mortifera aut intollerabili; atqui quo major eſt fervor pulmonis, & ae-ris inſpirati, eo intollerabilior eſt moleſtia, ſine refrigerio & levamine novi aeris; ergo eo major reſpirationis iterandæ, accelerandę neceſſitas.

36. In febre potiſſimum ardente, in peri-pneumonia, maxime ſi durante æſtatis tempo-re accederet, creſcit neceſſitas reſpirandi pro ratione infarctus pulmonis, fervoris ejus & caloris aeris; unde tanta aeris frigidiuſculi cupiditas, quæ licet nomen proprium non obtineat, ut fames & ſitis, non minus ta-men urgens eſt & expletu neceſſaria.

37. *Bonum* dicitur, quod nos ſtatumve no-ſtrum perfectiores facit; ſic alimenta in fa-me, potulenta in ſiti, inter bona merito nu-merantur, & eo major eſt eorum cupiditas, quo major videtur ad vitam neceſſitas, licet qui famem & ſitim prævertunt, quid hæc ſint, vix, niſi per auditum, cognoſcant: ita & cupiditas aeris aſthmaticis tantopere co-gnita, Phyſiologicis ita parum eſt nota, ut nullam ejus mentionem injiciant.

38. Cupiditatem aeris ſic deſcripſit Aretæus *lib. 3. c. 1. de Aſthmaticis.* " Multum & frigi-„ dum aerem cupiunt ſub dio ambulantes, „ quælibet enim domus ipſis ad trahendum ſpi-„ ritum parva & anguſta eſt, præ aeris autem „ cupiditate, os aperiunt, patefaciuntque, „ tanquam eo ampliore indigentes.

39. *Voluptas* eſt intuitiva perceptio perfe-ctionis noſtræ, unde cum *bonum* dicitur quod nos perfectiores reddit, e poſſeſſione boni per-cipitur voluptas, & expletur ejus cupiditas; cum itaque aer inſpiratus infarctum & mo-leſtiam pulmonis tollat, noſtrumque ſtatum ſic perfectiorem reddat, non mirum ſi tan-tam voluptatem excitet aſthmaticis, dypnoi-cis, aliiſque præfocatis, & ut cum Galeno loquar, votum cordis expleat; econtra vero impotentia reſpirandi & præfocatio tanto mę-rore ad deſperationem & furorem uſque ani-mam divexat, ut quidvis experiri malint ho-mines in his anguſtiis, quam aere carere.

40. Hoc experiri placuit in cane, cui mo-re Haleſii, veſica ſuilla aere plena circa os alligata erat; is per multa minuta alacer & tranquillus erat; verum cum ſucceſſu tempo-ris aer veſicæ deſtrueretur, veſica inter inſpi-randum multum excavaretur; canis inſpira-tione profundiori majorem aeris copiam quę-rebat, immo per frequentiores inſpirationes, quod deficiebat in ſingulis, recuperare co-nabatur; denium reſpirationes frequentiores fuerunt & minores, quod debilitatem con-tinuo creſcentem comitabatur, & canis de-cumbens poſt anxietates, inquietudines & co-natus varios, cum ſudore & veſicæ vacuita-te perſtante, mori tandem videbatur.

41. Tunc vero tubo infra ligaturam im-miſſo, & novo aere inſufflato, canis per gradus reviviſcere, magis reſpirare, revale-ſcere videbatur, ſicque reſtitutus, cum eo-dem tubo magna vi inſufflabatur aer, aut veſica plena manu fortiter premebatur, canis eadem ſuffocationis indicia præbebat, ac cum aere deſtituebatur, impedito ſcilicet per pul-mones tranſitu.

42. PROP. VI. Facultas motrix quæ vi-ventibus ineſt, reſpirationem diverſo modo intendit, remittit, accelerat, retardat, pro-ut urgentior vitæ neceſſitas exigit.

43. In ſomno pacato & phantaſmatis non turbato, reſpiratio eſt placida, ſibi æqualis, tarda, regularis. Aſt ſi ſomnium phantaſma-ta terrifica, delectantia, aliave animæ reprę-ſentet, dormienti reſpiratio eſt ut vigilanti ſimilibus pathematis affecto, inſcio tamen, & circumſtantiarum omnino ignaro.

44. In vigilia actiones liberæ naturales in-terturbant; & ut pulſus a labore, cur-ſu, ira, clamore major & frequentior; ita & reſpiratio: ut a curis, ſtudiis, quiete men-tis, corporis longiori pulſus tardior, minor, ita & reſpiratio.

45. Somnus & quies ad virium reparatio-nem, actionum liberarum feriationem jubet; cum autem ad ſeparationem vires requiran-tur, hæ fruſtra impenderentur in reſpiratio-ne celeriori, frequentiori; facultas itaque tardam & regularem debet, cum nihil ur-geat, reſpirationem inſtituere, ut virium reparationi tunc temporis neceſſariæ in-cumbat.

46. Verum ſi occurrat in vigilia neceſſitas agendi, muſculos contrahendi, aut ſi eaſdem ideas, & cupiditates inter dormiendum ima-ginatio repræſentet; tum cor velocius im-pellit ſanguinem, muſculi fortius contracti ſangui-

fanguinem immittunt velocius in pulmones, inde infarctus (Propof. V.) pulmonum, & neceffitas urgentior eft ut ille tollatur per expirationes auctas & frequentiores, ac proinde per totidem infpirationes.

47. Aft fi nulla boni, urgentifve mali offeratur idea, nulla cupiditas urgeat, tunc quiete potitur corpus & anima, ut in fomno, & tranquillitas refpirationis reverti- tur, ne incaffum vires impendantur: ergo facultas motrix, dum refpirationem accelerat aut retardat, urgentiori profpicit.

48. Dum bronchiis inhæret quid noxium, aut larynx moleftatur, quoniam experientia docuit illud incommodum forti & fonora expiratione *tuffi* dicta fæpius moveri, nec ad hoc liberi motus manuum, pedumve quidquam fuppetant; facultas motrix tuffim repetitam ciet ufquequo illud noxium ejectum fuerit.

49. Dum propter tædium, fomnum aut quietem longiorem, torpet pulmo, ineptus eft ad vocem, fanguis cefpiat, quoniam ad hunc ftatum corrigendum nihil eft aptius forti, gradaria, longa infpiratione, quæ *ofcitatio* dicitur; facultas motrix hanc excitat, & cupiditatem cum aliquali voluptate explet.

50. Patet itaque ab illa refpirationis motus variis modis mutari, prout exigit circumftantiarum diverfitas, animæ cupiditas, & vitæ aut fanitatis utilitas.

51. PROP. VII. Facultas motrix, que refpitionem exfequitur, eft eadem quæ omnibus neceffitatibus vitæ confulit, five confentiat, five diffentiat voluntas.

52. Cum quis ad hoftem viribus fuperiorem vitandum, jubente timore, licet ratione & voluntate renuente, falutem in fuga quærit, nemo dubitat quin potentia, que mufculos movet, fit in eodem principio, quod timet. Cum quis fame vel fiti preffus cibos appofitos ipfi a ratione vetitos rapit, manducat, invitufque & veluti phreniticus vorat, nemo dubitat quin eadem facultas quæ motus illos exfequitur, pertineat ad idem principium quod alimenta appetit, cupit, videt.

53. Cum autem in homine nihil aliud fit præter animam & corpus, & cum omnis materies per fe iners fit, refiftat motui, cupiditatis fenfus, motufque fit incapax, nemo dubitat quin principium quod movet, fentit, cupit, metuit, in nobis fit anima; ergo nec dubitandum puto quin facultas motrix, quæ refpirationem exfequitur, fit eadem quæ urgentiori vitæ neceffitati occurrit, five confentiat, five diffentiat voluntas.

54. Principium illud per quod fentimus, intelligimus, & loco movemur, dicitur *anima*, juxta omnes veteres Medicos & Philofophos: ergo idem eft principium in quo eft facultas motrix organorum refpirationis.

55. Neminem terreat nomen facultatis quo tantum intelligimus potentiam agendi; quo vero modo agat in mufculis movendis, non melius ex hoc nomine perfpicitur, fed nomen illud ab omnibus Veteribus acceptum nihil erronei continet, & hujus omittendi nulla eft ratio fufficiens.

56. Facultates animæ triplicis ordinis funt, & aliæ in aliarum ufum funt conftitutæ, ut omnes ad eumdem finem, id eft hominis felicitatem confpirent, quantum poffunt; & motivum quod harum actiones excitat præcipuum eft *philautia* feu amor fui ipfius. Aliæ ideas objectorum nobis exhibent, five confufas, ut *inftinctus*; aliæ diftinctas & univerfales, ut *intellectus* feu ratio: aliæ bona his ideis cognita appetunt, malaque averfantur, five inftinctu duce, & confuetudine præfide, ut *cupiditas*; five intellectu, aut ratione aufpice, fuadente, ut *voluntas*: Demum facultas motrix vel cupiditate obtemperet, vel voluntati & rationi; fi cupiditate regatur, dicitur vulgo *natura* a pluribus antiquis & neotericis; fi voluntate, dicitur *libertas*. Hinc actiones a Wolfio, aliifque Philofophis dividuntur in naturales & liberas, feu involuntarias & volontarias.

57. In ftatu perfecto quod bonum expetit cupiditas, idem appetit voluntas; quod fectatur natura, idem libertas profequitur, confentiuntque omnes facultates.

58. Aft in ftatu imperfecto, fæpius aliud fuadet ratio, & voluntas, aliud probat cupiditas, ut patet exemplo appetituum, qui dicuntur fames, fitis, libido, cum verfantur circa objecta vetita: nihil itaque frequentius eft quam actiones ejufdem hominis invicem facultatibus animæ repugnare, & unam profequi, quod altera averfatur.

59. In ftatu itaque tantum fano corporis, libera fimul & naturalis eft refpiratio, ita ut illæ facultates, philautiæ gratia femper agant, & cum refpiratio quædam fit ad vitam neceffaria, non vero ille vel ifte refpirandi modus in fanitate fit neceffarius, refpiratio quædam femper a natura inftituitur, five jubeat five neget voluntas. Verum, refpirationis mutationes pro diverfis ufibus variæ libertati funt permiffæ; fie voluntarie tuffimus, fternutamus, ridemus, clamamus, & in his nunc expirationem, nunc infpirationem prorogamus, contrahimus.

60. In ftatu vero morbofo, cum fine dolore, vel vitæ difcrimine non poteft mutari modus refpirandi a circumftantiis præfcriptus,

 foli

foli naturæ eft imperium in refpirationem, libertatique nullum in eam jus eft derelictum; ut cum hoftis, diftricto gladio, nos infequitur, natura curfum breviffima via accelerat; & nullus libertati choream agendi, aut eleganter, & graviter ambulandi locus eft, quia urgentiori occurrendum. Et fi in his paullo fufius hæferimus, hujus ratio eft quod Galenus obfervavit, cognitionem facultatis, quę refpirationem regit, effe Medico pernecefsariam, ita ut neotericos fui ævi Medicos increpet quod eam facultatis & utilitatis, feu motivi cognitionem neglexiffent. Galen. *de Dyfpnœa*, *lib.* 1.

61. De cetero objectiones Neotericorum validiffime refutat idem Medicinæ Princeps. Si enim ipfi objiciant quod refpiratio nobis dormientibus & infciis fiat, atque proinde ab animæ facultatibus non pendere; ille refpondet *millenos motus ab anima pendere*, *diffentiente nemine*, *ut ambulatio*, *loquela*, *fitus corporis*, *mutatio &c.* quos infcii, & dormientes exfequimur; fomnus enim non omnes actiones animæ tollit, fed tantum pacat, obfcurat.

62. Si iterum objiciant refpirationem nobis etiam infciis procedere, reponit ille, quod anima actiones coactas æque exfequatur ac arbitrarias & jucundas; ut auxilium invocare, foffam vitandæ mortis gratia tranfilire.

63. Si inftent multa obfcura effe in ea fententia, pluraque dubia nondum foluta remanere v. g. quod fimus in aliis actionibus memores, & confcii nos hos motus appetiviffe, non vero in refpiratione coacta, reponit Galenus etiam motus aliarum partium nullam juffionis animæ relinquere memoriam, aut confpicientiam, cum in magna cupiditate, feu vehementi pathemate facti funt, aut a dormientibus, ebriis, mente captis inftituti, non minus tamen animæ juffu ipfi facti funt.

64. PROP. VIII. Facultas quæ refpirationem exfequitur in morbis urgentiffimis, vitæ neceffitatibus occurrit, & licet inerudita, quæ expedire videntur, efficit.

65. *Natura*, ait Hippocrates *fexto Epidemiorum*, morborum eft curatrix; ipfa licet inerudita, quæcumque opus eft facere, efficit. Idem in morbis exfequitur illa facultas, quæ motus refpirationis exfequitur; etenim ficut artifex & operarius minime eruditus, folo inftinctu duce opera fua exfequitur aptius, quam doctiffimus & inexpertus Mechanicus, ita ut vectem in extremo, non vero in medio apprehendat, ut commodius eo utatur; licet, quid fit vectis & ejus theoria, ignoret; ita natura organorum fuorum omnino ignara, de viribus fuis non erudita, organa ad cupiditatis fcopum, viribus neceffitati & fuo robori proportionatis rite movet. Infcii & inviti dum progredimur gravitatis centrum corporis, nunc huc, nunc illuc verfus crus oppofitum transferimus, & æquilibrium ne nomine cognitum mire fervamus.

66. In infarctu pulmonis periculum eft ne circulatio hæreat, unde mors; remedium prefentiffimum hujus infarctus eft infpiratio & expiratio fortior; nam ab infpiratione fortiori vafa pulmonum prius rugofa, adeoque anguftiora, explicantur, elongantur; ergo capaciora fiunt; anguli, quos invicem conftituunt, augentur, & fit vis fanguinis liberior, & fpatium pectoris majus evadit: ergo pulmones a preffione molefta liberantur, & infarctus minuitur; dein vero cum pars fanguinis infpirando tranfluxit, expirationis vi refiduum fortius in venas & in auriculam exprimitur, & fic omnino tollitur infarctus, & moleftia.

67. Verum ad refpirationem adaugendam major virium impenfa requiritur; virium vero impenfa, jactura eft, adeoque debilitatem inducit, fi diutius duret: ex virium omnium jactura, mors certiffima; datur itaque medium tenendum a natura inter prodigam virium impenfam, & nimiam earum parfimoniam, quarum altera debilitatem, altera fuffocationem induceret. Illa virium moventium diftribuito, quæ fola fæpius morbificos pulmonum ftatus corrigit, & fanitatem redintegrat, vifa eft Hippocrati ab Ente fapiente & jufto inftituta, quo nomine *naturam* compellat; hujus providentiam extollit Galenus, per quam animalia in fecunda valetudine fervantur, & ægrotantia morbo liberantur. Galen. *in Hippoc. Epid. VI.* Illa principii nocivi intenfitati, adeoque periculo vires fuas ita adaptat, ut fi urgeat, continuo & acriter illi repugnet; fin minus, refumptis viribus per intervalla in eum invehatur.

68. Ars equidem medica experientia & ratione, feu ideis boni & mali munita, valet erroneos naturæ conatus dirigere; verum fine naturæ concurfu infufficiens eft, cum natura fola fine artis adjumento, ut in rufticis, brutifque fufficientem fępe opem ferat, & Medicus naturæ minifter, & interpres, fi naturę non obtemperet, naturę non imperat. Baglivi, *pag.* 1.

69. Vis eft caufa actionis, facultas vero eft principium virium; cum actiones naturæ in morbis, ejufque vires noffe fit maxime neceffarium; quippe illæ indicant & morbifici principii intenfitatem, & remedii energiam, de viribus in refpiratione morbofa impenfis præmittenda funt quædam lemmata ad totius artis medicæ theoriam utilia.

70. Pa-

70. Pectus follibus in eo fimile eft, quod valvis elevatis per vim motricem, aer in ipfius cavum ingrediatur, iifque depreffis egrediatur per orificium conftantis fere magnitudinis; de follium itaque motu quæ a Mechanicis demonftrantur, refpirationi poffunt applicari.

71. PROP. IX. Facultas motrix quæ follem, vel pectus datæ magnitudinis agitat, tum infpirando, tum expirando, tanto majorem vim exerit fub eodem orificio, quo velocitatis aeris ingredientis vel egredientis quadratum majus eft; demonftravit Mariottus.

72. Id enim certum eft de omni fluido quod vis ad illud certa velocitate movendum fit, ut illa velocitas quadrata; ita ut fi velocitas fit dupla, vis fit quadrupla; fi fit tripla, vis novies major requiratur.

73. PROP. X. Si dato eodem orificio capacitas, feu fectio tranfverfa, tum follis, tum pectoris diverfa fit, vis adhibenda ad aerem certa velocitate expirandum, vel infpirandum eft eadem. Verum vis adhibenda ad valvas certa velocitate deprimendas, vel attollendas, eft tanto major, quod quadratum fectionis tranverfæ follis, vel pectoris majus eft.

74. Si fyringæ fectio tranverfa, vel bafis ejus emboli ipfi æqualis, fit decies major orificio, evidens eft quod ejus velocitas erit decies minor velocitate fluidi per orificium expreffi; fi vero dato eodem orificio bafis emboli foret tantum ejus orificii quintupla, feu prioris fubdupla, velocitas fluidi effet tantum quinquies major velocitate emboli; unde patet quod velocitas fluidi in orificio fit tanto major refpectu velocitatis emboli, quo bafis emboli major eft refpectu orificii, adeoque ut bafis emboli.

75. Aft vires fluida moventes funt ut eorum velocitatum quadrata; ergo vires neceffariæ ad embolum, feu follem data velocitate movendum fub dato orificio, funt ut quadrata fectionum tranverfarum follis, feu bafium emboli.

76. Sic fi dato eodem laryngis orificio, fectio tranverfa pectoris fit duplo major, ut in adultis refpectu puerorum accidit, vis neceffaria adulto ad pectus eadem velocitate movendum, ac puer movet, eft quadruplo major: quoniam vero in magnis infpirationibus tranverfa fectio pectoris majori ratione crefcit, quam tracheæ orificium, in magnis infpirationibus vis neceffaria ad pectus eadem velocitate movendum, eft tanto major, quo quadratum amplitudinis pectoris majus evadit,

77. Hinc etiam fequitur quod in magnis refpirationibus, fi eadem vis motrix adhibeatur, velocitas pectoris tanto minor fit, quo fectio tranfverfa pectoris major, & econtra; fed velocitas aeris remanet eadem.

78. PROP. XI. Vires requifitæ ad refpirationis frequentiam adaugendam, funt ut refpirationum intra datum tempus numeri intra fanitatis limites.

79. Aucta pectoris magnitudine, vires requifitæ ad duplo majorem aeris quantitatem, dato tempore, refpirandam, funt ut quadratæ quantitates; (76.) verum ad augendam duplam illam quantitatem fufficit dupla frequentia, ergo & vis dupla tantum.

80. Frequens dicitur refpiratio, quæ plu ries fit intra datum tempus quam fieri confueverat; at cum eadem vis in qualibet refpiratione fimili impendatur, fumma virium impenfarum eft ut numerus refpirationum, feu ut earum frequentia, modo tamen velocitas cujuslibet refpirationis eadem fit, quam in refpiratione ordinaria.

81. PROP. XII. Quantitas aeris infpirati, vel expirati intra datum tempus eft in ratione compofita frequentiæ & magnitudinis refpirationum.

82. Etenim fi data menfura aeris infpiretur una infpiratione, duæ in duabus, tres in tribus fimilibus infpirabuntur; fi vero infpiratio fit duplo, triplo major, fectio tranfverfa, feu amplitudo pectoris duplo, triplo major erit; ergo & aeris infpirati quantitas: verum frequentia non impedit magnitudinem; ergo fi duplo frequentior, & triplo major fit refpiratio, quantitas aeris refpirati fexies major erit.

83. Dato eodem laryngis orificio, quantitati aeris refpirati refpondet ejus velocitas; verum vires funt ut velocitates quadratæ; ergo vires refpirationi exfequendæ impenfæ, funt ut quantitates quadratæ aeris refpirati, fi cetera paria funt.

84. PROP. XIII. Vires requifitæ ad augendam quantitatem aeris infpirati, aucta pectoris magnitudine, majores funt, quam aucta frequentia.

Dum crefcit magnitudo rectoris in magna infpiratione, vires requifitæ ad illas infpirationes exfequendas, funt ut quadrata incrementorum pectoris.

Inveni diametrum mei pectoris in minima infpiratione 120. linearum, in mediocri 124. in maxima 128. Incrementa capacitatis in his cafibus, refpectu auctæ diametri erant inter fe, ut differentiæ inter quadrata harum longitudinum, quæ quadrata funt, ut 14. 15. 16. proxime; ergo differentiæ funt 0. 1. 2. feu ut differentiæ diametrorum.

Vires requifitæ ad elongandas fibras cir-

culares veficæ, cui comparari possunt facci bini pleuram constituentes, inventæ sunt olim, & traditæ in nostra theoria tumorum, pag. 11. Vesica premebatur diversis aquæ intra ipsam infusæ altitudinibus, vires elongantes erant ut illæ altitudines. Cum ad altitudinem 6. pollic. aqua in tubo ascendebat supra apicem vesicæ, peripheria ejus crevit 19. lineis; cum vero ad 24. pollices aqua ascendebat, tunc peripheria crevit non quadruplo, ut vis premens, sed vix duplo; immo requirebantur 30. pollices altitudinis, ut peripheria cresceret 38. lineis. Ergo vires requisitæ ad producendas fibras circulares facci membranacei corporis nostri, sunt ut quadrata harum productionum.

Jam vero in casu allato differentiæ volu-minum pectoris, sunt inter se ut ipsæ productiones fibrarum, ut mox vidimus; ergo vires requisitæ ad respirationes solito majores exsequendas, sunt inter se, ut quadrata quantitatum quibus pectus augetur. Q. e. p.

85. Ex Propos. X. Si crescat magnitudo pectoris, nec crescat glottidis orificium, quod verisimile est, vis requisita ad pectus eadem velocitate contrahendum, vel dilatandum, crescit ut quadratum magnitudinis, vel sectionis transversæ pectoris. Verum glottidis orificium aliquantulum crescere debet, eum tunc temporis urgeatur ab aere velocius prætereunte; adeoque si supponamus, quod probari facile potest, glottidis orificium crescere in multo minori ratione, quam cavum pectoris, semper verum erit, quod vis requisita ad pectus in majori respiratione solita velocitate movendum fit major, quam quæ respondet quadrato incrementi pectoris.

86. Virium ergo parsimonia duplo major est a dupla frequentia, quam a dupla magnitudine; triplo major est a tripla frequentia, quam a tripla magnitudine: parsimonia enim est, si minori virium impensa eadem aeris quantitas obtineatur: seu est directe ut effectus quæsitus inverse, ut vis impendenda.

87. Ex hac propositione magna lux affunditur in theoria medica; jam enim apparet quod adhuc latuerat, quare decrescentibus viribus, ubi aeris respirandi necessitas urget, natura frequentiorem, non vero majorem edat respirationem.

88. PROP. XIV. Angustato laryngis orificio, & aucta pectoris amplitudine, vires requisitæ ad pectoris motus diversos edendos, sunt in ratione composita ex duplicata tum angustiæ laryngis, tum amplitudinis pectoris, tum velocitatis motus pectoris.

89. Sit larynx duplo minoris orificii; ut dupla solitæ aeris copia transeat, requiritur vis quadrupla aeri imprimenda; nam quantitates illæ sunt in ratione composita velocitatis directe, & angustiæ orificii inverse.

90. Ergo vis sexdecupla requiritur sub pari amplitudine pectoris. Ergo ut sub dupla angustia, dupla pectoris amplitudine, velocitas pectoris duplo major evadat, requiritur vis quæ sit 64. vicibus major.

91. Ex hoc intelligitur exemplo quanta virium jactura sit necessaria, cum respiratio est intendenda quoad magnitudinem, etiamsi detur angustia laryngis, & quantus naturæ labor in hac angustia.

92. Robur facultatis motricis est limitatum, & juxta experimenta Bernoulliana, operarius qui quotidie per horas decem laborat fine lassitudine, quovis secundo temporis, vel pondus 70. librarum ad pedis altitudinem attollit, vel opus huic æquipar exsequitur.

93. Hujus roboris pars cordi, altera pectori, residuæ partibus movendis destinantur, & forte decima pars respirationi impenditur. Si itaque respiratio decies majores solito vires absumat, cito omnes alios musculos languere, & hominem prosterni, ac debilitari necessum est; si cantus per horas paucas continuatus lassitudinem inferat, quanto majorem respiratio laboriosa noctu, diuque divexans.

94. Cum vero motus vitæ necessarios, ut respirationem, pulsum intendere cogit necessitas, tunc ut viribus parcat, motibus arbitrariis suppressis, vel imminutis, natura fluidum nerveum superstes ad meliores usus reservat; hinc lassitudo ad motus liberos, dum motus naturales fortiores sunt.

95. Robur facultatis est tanto majus, quo per longius tempus, sine lassitudine, majores vires potest exercere.

96. Robur itaque magnum esse potest, cum vires actuales sunt minimæ, quod paradoxum videtur illis qui facultatem cum ejus viribus confundunt.

97. Robur facultatis potest conferri cum promptuario, vel receptaculo aquæ, quod quotidie novam aquæ copiam accipit, superfluamque effundit. Ea quantitas certos limites non transgreditur a receptaculi magnitudine determinatas; verum potest esse minor & minor, usquequo receptaculum exhaustum sit.

98. Cum receptaculum plenum non est, quantitas aquæ est in ratione directa aquæ per immissarium continuo accedentis, & inversa ejus, quæ per emissarium effunditur.

99. Roboris magnitudo cum integra non est, facultas est in ratione directa acceptæ, & inversa copiæ impensæ.

Robur accipitur, vel reparatur fomno & paftu, impenditur fuperfluum actionibus naturalibus, & liberis, & neceffarium iifdem actionibus violentis.

100. Cum facultas integra non eft, quo minus accipimus, & plus impendimus, eo magis depauperatur robur.

101. Sed quo majores vires exerimus, eo plus impendimus virium; ergo in morbis quo actiones funt majores, eo facultas debilior evadit.

102. In morbis febrilibus vires coctrices languent, docente experientia; ergo minus aptæ funt ad cibaria in chylum & fanguinem convertenda, feu ad robur reparandum: ergo roboris acceptum minus eft, dum majus eft impenfum, hinc debilitas crefcit.

103. Ad vitam fuftinendam robur minimum fufficit; quippe videmus ægros fere omnino exhauftos, & pro mortuis derelictos revalefcere; econtra vero morbifici principii violentia alios cum integra fere facultate e medio tolli; cum autem nonnifi agendo, adeoque vires impendendo poffit natura fe a morbificis principiis liberare, fecus mortem paffura, vires morte accedente inutiles ad meliorem ufum vertere non poteft, quam ad morbi principia evertenda, etiamfi eventus non femper fit fauftus; quippe fatius eft dubium experiri remedium, quam nullum.

104. Hanc theoriam morborum, quod fcilicet fint lucta naturæ cum materia morbifica, ab omnibus Græcis, Arabibus & Latinis acceptam, evertere conati funt Neoterici, qui corpus humanum pro mobili automatico habuere, & ex legibus, ut ajunt, Mechanicis, fine fcopo, fine providentia, cœco impetu, fine animæ concurfu activo dirigi pronuntiarunt, ut Pitcarnius, Bellinus. Verum in primas Mechanicæ leges impegerunt, & Patrum Medicinæ dogmata fcripta ipfis contraria flocci fecerunt, inutiliaque reddiderunt, utpote quæ novæ theoriæ clave referari non poffint. Sed hæc de fecta Chemica & Mechanica dicta fint.

105. Roboris facultatis integritas æftimatur ex fimilitudine actionum & qualitatum cum fanis & confuetis; in fanitate fcilicet robur facultatis magnum plerumque eft; & vires, feu actiones naturales minimæ, regulares, pacatæ; ceteræ liberiores, arbitrariæ cum voluptate exercitæ.

106. In morbofo ftatu robur facultatis parvum eft, & continuo decrefcit; & vires, feu actiones vitales magnæ, difficiles, irregulares, coactæ; ceteræ vero impeditæ, languidæ, interruptæ, moleftæ.

107. Natura in fanitate fui roboris confcia, ab injuriis externis & internis tuta, motus v. g. refpirationis lenes, regulares, pacatos, parvos, & debiles inftituit; libertas vero in hos magnum imperium retinet, & viribus pro lubitu nititur, motufque refpirationis pro lubitu mutat.

108. Aft in morbis pectoris natura ad materies morbificas impugnandas, majores & fortiores conatus exerit, virefque fic magnas impendit; atque cum luctæ diuturnitate debilitata eft, conatus irregulares, inconftantes, moleftos, præcipites, interruptos exercet; motus vero liberi, ut loquela, cantus, funt impediti, fuppreffi, minimi.

109. Refpiratio *notabiliter frequens* dicitur in praxi, quæ conftanter pluries abfolvitur dato tempore, quam in fanitate confueverat. *Rara* vero quæ rarius, *magna* quæ majorem folito pectoris ampliationem, *parva* quæ minorem infert.

110. PROP. XV. Refpiratio *notabiliter frequens* fignificat urgentem refpirandi neceffitatem, & infirmam facultatem.

111. Frequens refpiratio vires abfumit huic frequentiæ proportionales; (*Propof. XI.*) fed virium jactura malum eft, feu nos imperfectiores reddit (38. 103.) fcilicet debiliores, & ad functiones liberas minus paratos, quod moleftum eft; (40.) ergo refpiratio frequens naturæ molefta eft. Cum tamen utut molefta a natura inftituitur, eam frequentiam utilem, & vitæ defendendæ neceffariam effe oportet. Quod enim coacti facimus, illud minus malum, quam neceffarium æftimamus; nemo enim quidquam facit, quod malum reputat; repugnat enim nos agere nifi quod cupimus, aut volumus, & nos appetere quod malum videtur: ergo natura cum frequentem inftituit refpirationem virium fuarum impendio, id coacta a metu majoris mali inftituit, ad id cogit dura neceffitas.

112. Verum quidem eft, quod poffet eumdem fcopum affequi, aucta tantum amplitudine; quod etiam morbi initio facit fufpirando, ofcitando; verum in progreffu cum vires fenfim labafcant, ipfarum parfimoniæ confulendum eft, & fola frequentia utrique indicationi fatisfacit; (*Prop.* XIII. 84.) ergo ut ea exfequatur, quæ expediunt, frequentiam adauget, cum infirma eft facultas; ergo patet prop.

113. PROP. XVI. Refpiratio frequens & magna fignificat neceffitatem aeris uberius refpirandi majorem, & robur facultatis majus.

114. Vis requifita ad refpirationem frequentem, & magnam eft in ratione compofita ex fimpla frequentiæ, & duplicata circiter

citer ampliationis pectoris (76. 78.) sic ad respirationem duplo frequentiorem requiritur vis tantum dupla consuetae; sed si simul duplo major, requiritur vis plusquam octupla. Ex hoc labore tanto promptius infirmatur robur facultatis, debilitatur totum corpus, molestatur anima, & timet eventum. Sed cum, non obstante timore debilitatis, conatus tantos exerit; evidens est quod magis timeat infarctum pulmonis, & circulationis suffocationem, quam solus ille conatus potest avertere, (66.) ergo necessitas aeris uberius respirandi major est; quod in cane suffocante vidimus, & in asthmaticis saepius observatur.

115. Verum ad tantas vires exerendas per aliquod tempus, requiritur robur facultatis magnum; si etenim parvum foret, frequentia solum intenderetur; nam majori parsimonia foret utendum. Cum ergo non solum frequens, sed etiam magna fit respiratio, periculum urgentius, & robur majus indicatur, quam in respiratione tantum frequenti, minus tamen quam in sanitate.

116. Violentus hic labor minime durabilis est; quippe vel cito facultas exhauritur, unde mors vel victoria laeta sequitur, abacta materie morbifica.

117. Prop. XVII. Respiratio frequens & magna pulmonis infarctum magnum significat realem, aut imaginarium.

118. Docet historia medica eos qui talem suffocationem respirationis passi sunt, vel repetitis phlebotomiis, vel puris sanguinisve copioso excreatu, vel per paracentesim effluxu, sublevatos esse; ergo copiosa erat materia morbifica infarciens.

119. Vel si vires non sufficerint ad evacuationem, vel hujusce materiae solutionem, & aeger obierit, reperiuntur vel pulmones skirris, abscessu, cruore turgidi, thorax pure, lympha, cruore exundans, anevrismata portentosa in arteriis, ventriculis, auriculis, quae omnia magnum velut infarctum (8.) significant; horum testes sunt Auctores in Sepulchreto citati, *cap. de Dispnoea*.

120. Verum quidem est dari quandoque conatus maximos, licet nullus similis infarctus in thorace reperiatur. Ast in hoc casu conatus illi vel sunt fugaces & transitorii, ut in ephialte, panophobia, hysteria, orthopnoea; vel laryngem, ut in angina, a corpore intus latente obturatam, vel extus premente angustatam reperire est, quod infarctum suppetet; vel musculi thoracis sunt cruore infarcti, aut ventriculus crapulis turgidus diaphragma sursum pellit, adeoque pulmones, ut in ephialte; vel demum imaginatio depravata tanquam necessarios illos conatus repraesentat; unde infarctus imaginarius, aut constrictio spasmodica realis laryngis; nec enim reticere debemus quod imaginatio depravata naturam in errorem aliquando deducat, ut ipsum intellectum deludit.

121. Hoc exemplo Ephialtes quotidie comprobatur; si quis somniet se a daemone, fera imaginaria strangulari, a fele pectori incumbente opprimi, is revera suffocatur, & conatus eosdem exerit, ac si reapse pulmones gravi infarctu, aut collum laqueo torqueretur; discusso somno omnia evanescunt. Discusso enim somno omnia evanescunt phantasmata, seu ideae imaginariae; ergo & metus suffocandi ex illorum daemonum pressione; sed metus suffocandi hos conatus ad obices superandos, & pectus liberandum excitabat, ergo; ille conatus evanescunt.

122. Non magis in hisce somni ludibriis culpanda est natura, quam in actionibus vigilantium imaginatione seductorum libertas. Vertigine affectus sibi videtur nutare dextrorsum, & labi, dum excelsum pontem praeterit, & hujus imaginarii periculi metu sinistrorsum vergens in flumen se praecipitem agit: sic quotidie imaginationis culpa libere incidimus in Scyllam, ut vitemus Charybdim. Nemo tamen dixerit hominem sibi libere & voluntarie malum inferre; cum enim infelicissime succedit eventus, optima tamen est intentio; ita naturae conatus in scopo sunt salubres, in eventu quandoque funesti. Sed si deficiant, teste Celso, nil ars medica proficit; sicque monet Baglivus, quod morbi a curis, gravibus aerumnis altae animae insedentibus, & apud magnates frequentissimi, difficillime sanentur, ut morbi acuti senum in quibus naturae vigor & actio languet.

123. Qui ex infarctu pulmonis respirationem majorem, & frequentiorem mechanice deducere tentant, illi supponunt eamdem esse semper vim pectoris ad respirandum, quod experientiae repugnat; multo etenim major est in asthmatico, quam in sano dormiente, etiamsi facultas sit minor. Supponunt iterum pulmonibus infarctu distensis majorem esse vim ad se contrahendum, quod etiam falsum est; nam elasticitas non est causa motus pectoris; & etiam si corpus elasticum majori infarctu, seu pondere fit inflexum, non ideo se restituit, sed tantum restituere conatur, & non potest: vis enim aequilibrata nullum effectum inducit; aequilibratur vero elasticitas ab infarctu, cum distensum supponatur ab eadem vi; illi demum ad stimulum, vel ad imaginationis vim, adeoque ad prin-

ad principium fentiens confugere tenentur, ut nofmetipfi in ephialte, fimilibufque affectibus.

124. PROP. XVIII. Refpiratio frequens & parva malum morbi eventum prænuntiat, nifi a dolore parvitas pendeat.

125. Omnis morbus acutus eft lucta naturæ cum materia morbifica, tefte Sydenhamo poft Galenum, ceterofque Medicinæ Patres. Hæc lucta falute terminatur quoties vires naturæ fuperant tandem refiftentiam, & deftruunt vim nocivam illius materiæ morbificæ: Si vero vires naturæ inferiores evadant viribus materiæ, & tamen non remittant ejus conatus, immo intendantur, ipfius robur exhauriri neceffum eft; ergo malus eft exfpectandus morbi eventus.

126. Dico autem quod refpiratio frequens, & parva fignificat, & materiæ morbificæ vires refiftere, & robur facultatis decrefcere; etenim frequens refpiratio fignificat vires impendi tanto majores ad refpirandum; fed refpiratio parva fignificat fimul facultatis robur effe imminutum; cum autem facultatis robur eft imminutum, & tamen impenfa virium major perfeverat, eo proximius imminet totalis exhauftio, feu mors; (100. 103.) ergo patet propofitio.

127. Ne forte quis exiftimet quod refpiratio frequens & parva minores virium impenfas fupponat, monendum eft illam refpirationem infarctum gravem fupponere, & pertinacem; (126.) atqui in infarctu refpiratio magnas vires exigit, etiamfi motus pectoris parvus fit, quod fequentibus propofitionibus enucleabitur.

128. PROP. XIX. Augmentum capacitatis pectoris in infpiratione, quod fit per coftarum elevationem, aut diductionem a mediaftino, minus eft illo quod fit per defcenfum diaphragmatis.

129. In infpiratione media, quæ fit inter dormiendum in ftatu fano, 40. circiter pollices cubici infpirantur, & in fortiffima 220. (3.) In infpiratione media diameter pectoris eft ad ejus diametrum in infpiratione maxima, ut 124. lineæ ad 128. horum quadrata funt inter fe, ut 15. ad 16. proxime. Verum 220. eft ad 40. ut 11. ad 2. cum autem pectoris capacitas media fit ad maximam ratione diametri adauctæ, ut 11. 15. ad 16. 9. quintuplo majus eft incrementum pectoris a defcenfu diaphragmatis in hoc cafu, quam a coftarum diductione; quandoquidem augmentum illud eft in ratione compofita ex duplicata diametri pectoris, & fimpla altitudinis, feu defcenfus diaphragmatis.

130. Jam vero fi fupponamus in minima omnium infpiratione unum pollicem cubicum aeris duci; in quo cafu inveni diametrum minimam pectoris æqualem 120. lineis; quoniam quadratum illius diametri minimæ eft ad quadratum maximæ ut 14. ad 15. proxime, & volumina aeris infpirati funt in hoc cafu ut 1. ad 22. augmentum capacitatis pectoris in minima refpiratione eft ad augmentum in maxima ut 1. ad 220. & augmentum ratione diametri eft ad augmentum ratione altitudinis ut 205. ad 1. ergo patet propofitio.

131. Memini me menfuraffe volumen pulmonis vacui in aqua merfi, deinde volumen ejufdem pulmonis aqua turgidi ad ufque laryngem, & inveniffe volumen pofterius plus quam decuplum prioris.

132. Ex his intelligitur in maxima infpiratione multum intumefcere poffe pulmonem, licet volumen ejus ratione diductionis coftarum quam minime crefcat. Crefcit itaque quam maxime per depreffionem diaphragmatis.

133. PROP. XX. Refpiratio in refidentibus eft facilior quam ftantibus, & cruribus flexis quam extenfis in decumbentibus.

134. Etenim in refidentibus capacitas abdominis major evadit quam in ftantibus, quippe cum mufculi recti in fedentibus laxantur, qui rigent in ftantibus, illi facilius extrorfum flectuntur ab aere infpirato, aut diaphragmate defcendente; ergo cavitas abdominis fub eadem peripheria ex cylindrica abit in fphæroideam: fphæra autem omnium folidorum ejufdem peripheriæ eft capaciffima. Hinc fit ut ægri difficile refpirantes fedeant lubenter, tum ut laffitudini medeantur, tum ut facilius refpirent. Eadem eft ratio cur dum jacemus, ut facilior evadat refpiratio, crura flectamus; cruribus enim flexis mufculi recti facilius arcuantur extrorfum.

135. Infarctus vifceris eft ejus intumefcentia facta a fluido intra ipfius vafa congefto & viribus ordinariis illud prementibus refiftente. Non poteft autem magis refiftere, fi vafa fint more folito patula, nifi vel quia gravitate fpecifica majori gaudent, falva fluiditate, vel quod vifcofitate majori polleant: unde difficilius fcinditur in columellas vafcula prætérituras, aut fortius parietibus vaforum adhæret.

136. Fluida gravitate fpecifica diverfa gaudentia refiftunt viribus ea propellentibus in ratione fuæ denfitatis feu gravitatis fpecificæ; & velocitates quas ab iifdem viribus concipiunt, funt in ratione fubduplicata denfitatis eorum. Sic fi follis nunc aere, nunc aqua repleatur, & eodem pondere prematur, velocitas aeris erit ad velocitatem aquæ ut circiter 1. ad 27. quia aer eft 676. vicibus levior aqua.

137.

137. PROPOS. XXI. Itaque fi loco aeris fit in bronchiis aqua ejufdem cum aere vifciditatis, fed 676. vicibus denfior, vis requifita ad abfolvendam refpirationem æque amplam & æque frequentem ac dum refpiratur aer, debet effe 676. vicibus major.

138. Et quoniam eft idem labor eamdem refiftentiam fuperare intra unum tempus, ac ejus duplam intra duo tempora, vis eadem applicata pectori aqua infarcto, fi duplo majorem inftituat refpirationem, duplo longiorem vel tardiorem inftituet.

139. Verum fi eadem vis intra idem tempus inftituat unam refpirationem, illa refpiratio, his pofitis, erit duplo minor, & fi refpiratio fit diverfæ magnitudinis, & diverfæ frequentiæ, vis requifita ad eam exfequendam, cum bronchia aquam contineant loco aeris, eft ad vim in cafu refpirationis mere aereæ, in ratione compofita ex fimpla denfitatis aquæ ad denfitatem aeris, duplicata magnitudinis & fimpla frequentiæ.

140. Portentofe major eft illa vis, quam confueta apud eos qui aquis immerfi eas infpirant, & tamen pro aliquo tempore, pectus velocius & frequentius exagitant: non mirum fi cito exhauriantur vires & pereant immerfi.

141. Fluida diverfæ vifcofitatis refiftunt viribus illa prementibus in ratione vifcidatis fuæ.

Vifcofum dicitur fluidum illud quod fub æquali denfitate magis refiftit partium fuarum feparationi; fic cruor vifcidior eft aqua, lympha vifcidior urina, &c.

142. PROPOS. XXII. Infarctus vaforum vel bronchiorum a fluidis diverfæ vifciditatis retardat aut minuit refpirationem in ratione vifcofitatis.

143. Ergo ut pulmones æquali velocitate moveantur cum funt infarcti a fluido duplo vel triplo vifcidiori, requiritur vis duplo, triplove major.

141. Et fi fluidum infarciens fit fimul denfius & vifcofius quam eft fluidum in vafis ordinario contentum, refpiratio erit difficilior in ratione denfitatis, & vifcofitatis fimul.

145. Follis impleatur aqua, & æquali velocitate, ac æquali vicium numero moveatur, ac dum plenus erat aere; fequitur ex dictis vim, quæ eum follem agitat, effe 676. vicibus majorem quam in primo cafu.

146. Ergo fi pulmo, non obftante infarctu denfiori, æquali velocitate, & frequentia refpiret, ac in ftatu fano, neceffum eft, ut toties vis major illam agitet, quoties denfitas fluidi infarcientis eft major denfitate fluidi in fanitate ipfum implentis.

147. Ergo licet pulmones afthmaticorum non moverentur velocius frequentiufve quam fanorum, evidens eft quod viresad eos movendos impenfæ funt maximæ, quod valet etiam de illis qui pus, lympham, cruorem habent in pectoris cavo, loco aeris thoracici.

148. Sed fi fluidum fit fimul vifcidius ipfo fanguine, quoniam pulmones debent expandi & contrahi, ut refpiremus, & vafa eos componentia tanto difficilius flectuntur, quo vifcidioribus fluidis funt plena, evidens eft refpirationem difficiliorem fore in ratione vifciditatis fluidi.

149. Ergo fi concurrat vifciditas fimul, & denfitas infarctus v. g. duplo major quam in ftatu fano, & tamen refpiratio fit confuetæ fimilis quoad magnitudinem & frequentiam, vis impenfa eft fextuplo major, fcilicet quadrupla ratione denfitatis duplæ, & dupla ratione vifciditatis duplæ.

150. Si vero vifciditas, & denfitas fint duplo majores, atque fimul magnitudo refpirationis fit duplo major, vis ad eam exfequendam impenfa eft 32. vicibus major.

151. Cum maxima pars refpirationis fiat per afcenfum & defcenfum diaphragmatis, (*Prop. XIX.*) pectus poteft confiderari tamquam anthlia, cujus embolus eft diaphragma: quæ itaque de anthlia demonftrantur, de pectore valebunt.

152. Si embolus anthliæ, ceteris paribus, diverfa velocitate moveatur, vis ad eum agitandum requifita eft in ratione duplicata velocitatis. Ergo fi diaphragma duplo triplove velocius moveatur, ceteris paribus, vis impenfa eft quadrupla, noncupla prioris.

153. PROPOS. XXIII. Refpiratio quæ minor & rarior eft quam in ftatu fano, fi nullus fit infarctus, vim quidem minorem impendit quam in fanitate: fed in ftatu debilitatis fummæ magis poteft defatigere quam cum facultas eft integra.

154. Si enim ex receptaculo ferme exhaufto detrahas dimidium, plus accedit ad exhauftionem; quam fi dimidium pariter ex pleno detrahas, atqui tamen dimidium ferme exhaufti receptaculi poteft effe decies & centies minus quam dimidium pleni.

155. Ergo & a pari fi viribus fere exhauftis refpiratio proportionaliter minor & rarior non evadat, vires ulterius exhauriuntur & mors inftat: verum fi proportionaliter minor & rarior evadat, tunc robur acceptum quotidie per fomnum & paftum poteft hanc jacturam reparare, & vitam diutius fuftinere, vel reftaurare.

156. Non mirum itaque fi illis, qui fenio confecti funt, natura inftituat refpirationem & minorem fimul & tardiorem, ut vires confervet, maxime cum ob frigus pulmonis, totiufque fan-

sanguinis, & ob circulationis tarditatem (28. ad 37.) minus urgeat respirandi necessitas.

157. PROPOS. XXIV. Respiratio in febribus acutis frequentior & major boni ominis est, frequentior & minor pravi ominis.

158. Respiratio in acutis frequens & magna fit ob urgentem utilitatem & facultatem robustam, ait Galenus; sed quandiu facultas est ita robusta ut ad parsimoniam virium non confugiat, signum est eam esse materiæ morbificæ viribus superiorem, adeoque bene ominandum est. (127.)

159. Cum e contra frequentior simul evadit & minor, quoniam illud accidit in decursu febris, adeoque viribus jam a morbo assumptis, & præterea signum est naturam suæ debilitatis conscîam, id est hominem confuse suam debilitatem sentire; cum vires majores ad vincendam materiam morbificam non suffecerint, timendum est ne minores deinceps non sufficiant: ergo male ominandum est.

160. Materies morbifica duplici modo impugnatur, scilicet mechanice & physice: ope naturæ & ope artis medicæ materies viscidior *corrigitur* vel *eliminatur*; corrigitur potu diluente, quem sitis, vel ars imperat; calore; quem febris, aut medicamina augent; ea vero physica est actio. Corrigitur autem mechanice per attritus repetitos vasorum, pectoris motus, per exercitia, frictiones olim in febribus intermittentibus adhibitas.

161. Materies morbifica eliminatur vi naturæ & artis, per eruptiones sanguinis, sudores, aliasque evacuationes, inde patet quod etiamsi vires mechanicæ respirationis & pulsus, quæ debent corrigere, vel eliminare materiem morbificam, minuuntur, non tamen salus ægri fit omnino desperata, cum actio physica omnibus fluidis propria possit crescere successu temporis, seu illa materies possit successive resolvi, mitescere, ad crisim perfectam præparari; sed cum illa via non ita tuta & brevis sit, a periculo æger non est immunis.

162. PROPOS. XXV. In hydrothorace & empyemate respiratio est facilior residentibus quam decumbentibus.

163. Facilitas respirandi est ut facilitas augendæ cavitatis pectoris, adeoque recipiendi aeris copiosioris; dum aqua, pus, cruor effusa sunt in cavo thoracis, & pro volumine suo cavum pectoris minuunt, & tantumdem aeris ingressuri copiam detrahunt, hinc molestia & difficultas respirandi. Atque plus minuitur cavum thoracis in jacentibus quam in stantibus, vel residentibus: nam in stantibus ipsum pondus aquæ magis adjuvat diaphragmatis descensum, cum columna premens fit altior, in decumbentibus premens columna minus alta est, & ejus pondus in pectoris dilatationem non impenditur.

164. Si hydrothorax alterutrum latus occupet, facilius est jacere in latus ægrum quam in sanum: quia in priori positura pondus aquæ sustinetur a claustris osseo musculosis pectoris, & non nocet; in posteriori vero nocet expansioni lateris sani aggravato mediastino.

165. Si hydrothorax sit in pericardio, flexo antrorsum pectore, pondus aquæ minus agit in pulmones, magis in diaphragma, & ea positura respirationem adjuvat.

166. PROPOS. XXVI. In morbis inflammatoriis cum dolore pectoris vel abdominis respiratio frequens est & parva.

167. In morbis inflammatoriis cum dolore pectoris vel abdominis, est tumor alicujus partis, ut in pleuritide, hepatitide, gastritide, &c. adeoque difficultas explicandi pulmones in spatium a tumore occupatum; ergo respiratio difficilis. Verum etiam adest febris acuta, adeoque fervor major in pulmonibus cum aliquali eorum infarctu, unde iterum respirandi difficultas, & respirationis vel augendæ, vel geminandæ necessitas; sed debet tantum geminari seu frequentior fieri tum metu impensæ virium majoris, ut in decursu omnis febris acutæ, tum metu doloris etiam initio; & licet robur naturæ sit maximum, quia scilicet plus distenditur pars dolens a magna respiratione quam a parva; ergo & ea ratione debet minor fieri seu cohiberi, quod observatio confirmat.

168. Optime observavit Galenus in dolore pectoris cum calore pulmonis adaucto crescere densitatem, id est frequentiam respirationis, simulque decrescere magnitudinem, nam metu doloris natura minus dilatat thoracem, ast tunc non expletur votum cordis, seu non ducitur sufficiens aeris copia ad fervorem pulmonis temperandum, ergo necessum est, ut cupiditas aeris expleatur aucta tantumdem ejus frequentia. Galen. *de dyspnœa*, *l*. 1. *a*. 7.

169. PROPOS. XXVII. in morbis acutis respiratio rarior & major solito delirium significat. Galen. *ibid*. *a*. 12.

170. In delirio febrili datur infarctus vasorum cerebri, ex quo ideæ objectis externis minime respondentes in anima exsurguut, eamque totam detinent, cum objecta externa delirantes non percipiunt; delirantes etiam his ideis phantasticis detenti minus percipiunt statum sui corporis extra cerebrum, minus v. g. sentiunt respirandi, mingendi, bibendi necessitatem; adeoque circa illas necessitates negligentiores sunt, & iis, nonnisi cum urgentiores sunt, satisfaciunt; non secus, ait Ga-

Galenus, ac qui inter ambulandum meditari, aut attendere ad ſuas ideas volunt; illi multum de ambulandi concitatione remittunt, & quandoque hærent, nec ſe hærere percipiunt, ita delirio detenti reſpirationem inſcii retardant uſquequo aucta reſpirandi neceſſitate ad infarctum creſcentem minuendum reſpirationem inſtaurare coguntur, tanto majorem, quo fuit magis retardata.

171. In morbis itaque febrilibus, ſi reſpiratio, quæ frequentior debet eſſe quam in ſanitate, non frequentior evadat, cum nulla alia ratio ſufficiens hujus retardationis ſit, quam animæ attentio ad ideas ab infarctu cerebri excitatas, & illæ ideæ delirium, ut infarctus, quandoque motus convulſivos, ſimiliaque mala excitent; merito Galenus poſt Hippocratem profert delirium aut convulſionem præſagiri a reſpiratione rara & majori in morbis acutis.

172. PROP. XXVIII. In ſtatu perfecto machinæ virium impenſas minores exigunt ad majores effectus edendos, quam in ſtatu imperfecto.

173. Effectus machinarum alii ſunt utiles, alii inutiles ad ſcopum; ſic motus pectoris frequentior, vel major evadit in dyſpnœa eo fine, ut major aeris intra datum tempus reſpiretur quantitas, & hic eſt effectus utilis; verum ſi ſint reſiſtentiæ prius ſuperande quam hic effectus obtineatur, utut illas ſuperare ſit neceſſarium, attamen ad aeris quantitatem augendam inutile eſt; (quippe ſatius eſſet eamdem quantitatem reſpirare ſine reſiſtentiis) ille effectus dicitur inutilis.

173. Quo vero majores ſunt reſiſtentiæ ſuperandæ in machina ad eumdem effectum obtinendum, eo minus ad ſcopum conſpirant partes hujus machinæ, ſeu eo minus perfecta eſt machina.

175. Verum quo majores ſunt reſiſtentiæ ſuperandæ, eo major virium impenſa requiritur ad eumdem effectum utilem obtinendum; ergo quo imperfectior eſt ejus ſtatus, eo minor effectus utilis ab eadem virium impenſa obtinetur, aut eo major virium impenſa requiritur ad eumdem effectum.

176. Sic cum pulmo laborat infarctu, qui dimidiam ejus capacitatem occupat, ſingulis vicibus nonniſi dimidio minor obtinetur aeris copia, aſt ut ſolita obtineatur, vires quadruplo majores requiruntur, nam velocitas duplo major eſt aeri imprimenda, & tamen effectus utilis non eſt major quam ſi perfecta foret machina pectoris, & quadruplo minores vires impenderentur.

177. Ergo in ſtatu perfecto machinæ, ut pectoris, cordis; &c. effectus omnium ſunt maximi reſpectu ad vires impenſas; & in ſtatu morboſo, ſeu imperfecto minimi.

178. Moleſtia eſt intuitiva perceptio imperfectionis noſtræ (40.) quoties itaque imperfecta eſt quædam corporis humani machina, & illum ſtatum percipimus, toties moleſtia afficimur.

179. *Difficultas* actionis eſt moleſtia oriunda ex perceptione hujus imperfectionis, ſeu inſufficientiæ virium noſtrarum ad reſiſtentias huic actioni oppoſitas ſuperandas.

180. Itaque difficilis eſt actio non in ſe, ſed tantum reſpectu facultatis noſtræ.

Adeoque difficilior eſt actio, quo robur noſtrum minus eſt, & quo major eſt actio edenda, majoreſque reſiſtentie ſuperande ſunt.

181. Difficultas reſpirationis eſt in ratione compoſita, 1. Senſibilitatis animæ, ratione cujus moleſtia majori vel minori afficitur. 2. Infirmitatis ſuæ facultatis motricis. 3. Magnitudinis reſpirationis, ſeu quantitatis aeris reſpirandi, reſiſtentiæ ſolito majoris ſuperandæ.

182. Quo major eſt ſenſibilitas, eo magis anxii & inquieti ſumus in conatibus edendis ad ſuperandas oblatas reſiſtentias; eo vividius moleſtia afficimur; econtra torpidi, deliri, ſomnolenti minus moleſtantur, minus difficultates oblatas percipiunt.(*Prop.*XXVIII.) Qui nimis ſenſibiles ſunt, vividius, præcipitantius, & inconſtantius agunt, ſicque conatibus variis interruptis, aut mutatis operoſe nihil agunt, citiuſque debilitantur; unde in morbis mente conſtare, bonum ex Hippocrate.

183. Quo facultas motrix debilior eſt, eo major eſt difficultas, quia cum nulla actio poſſit edi niſi per vires huic proportionales, & infirma facultas non poſſit exerere vires ſolito majores, quin vita periclitetur (nam vires a determinata virium quantitate pendet) cum itaque ad edendas actiones neceſſarias confuſe ſentiamus vires non ſuppetere, moleſtia afficimur eo graviori quo nos infirmiores cognoſcimus.

184. Quantitas aeris inſpirandi eo magis neceſſaria nobis eſt ad vitam, quo infarctus & fervor pulmonum major eſt, nam tanto majus eſt periculum ſuffocationis & hærentiæ ſanguinis lethiferæ; verum quo major eſt infarctus, eo ad eamdem aeris copiam hauriendam majores vires ſunt impendendæ, & ad majorem copiam iterum major virium impenſa requiritur (93.) ex qua metus mortis impendet. Maxima ergo utrinque moleſtia.

185. Demum quo reſiſtentiæ majores ſunt ſuperandæ, eo major pars virium fruſtra impenditur ratione effectus capiti: nam reſiſtentias

tias non superare cupimus, nisi ut majoref-fectus utilis, scilicet aeris quantitas, obtineatur: ast illa obtinetur tantum excessu virium impensarum ad pectus movendum, supra vires resistentiis æquilibrandis adhibitas; ergo minor effectus obtinetur ab iisdem virium impensis, quod imperfectionis est nota; hanc itaque imperfectionem dum percipimus, molestia afficimur.

186. Ex hactenus dictis non difficilis erit explanatio sententiarum, quas divus Senex in *Coacis de respirandi difficultate*, *cap*. 9. protulit. „ Respiratio frequens & parva inflam- „ mationem & laborem significat partium „ spirabilium; at vero magna & rara deli- „ rium aut spasmum (171. 174.) Frigidus „ anhelitus est lethalis. Tum magnus foras „ efflatus, intro parvus; & contra, foras par- „ vus, intro magnus, pessimus, & sane „ mortis propinquus, *ut in stertore Agones*. „ Quin etiam tarda, velox, obscura, duplex „ intro revocatio: qualis cernitur in iis qui „ super inspirant „ id est respiratio in acutis inæqualis, tarda in inspirando, velox in expirando, obscura, seu inconspicua, revocata duplex, sive singultuosa „ Respiratio autem libera „ in omnibus quæ cum febre acuta sunt, & in „ iis etiam, quæ quadraginta diebus judican- „ tur, præclare ad salutem apparet, & facit.

CLASSIS SEXTA.

Morbi Paralytodæi, seu Debilitates.

1. Motus impotentia, & sensus abolitio, Fel. Plateri.

Motuum defectus, Junkeri, *Tab*. 143. quibus marasmum & catarrhum suffocativum accensert Auctor.

Morbi adstricti, Prosp. Alpini, *Medic. methodica*, *Lib*. X. ubi recensent cum apoplexia, paralysi, caro, catalepsi morbos convulsivos, anhelosos, aliosque diversarum classium.

Resolutiones nervorum, Frid. Hofman. *to*. 4. ubi morbis soporosis, & sensuum defectibus admiscet insanias, cachexias, &c.

Symptomata sensuum, Jonsthon, *de Morbis capitis*, ubi apoplexia, carus, paralysis, &c. a morborum numero excluduntur.

Paralysis vulgo audit motus & sensus, vel alterutrius abolitionem; provenit a Græco *paraluo*, resolvo, & paralytodæi ab *oides* affinis, & *paralysis* resolutio, quasi morbi paralysibus affines; Gall. *Paralysie*, *foiblesse des nerfs*. Anglis *Palsyes*.

2. *Debilitas* sensus, ut visus, tactus, est impotentia efformandi ideas claras & distinctas objectorum in organa agentium.

3. *Debilitas artuum* est impotentia movendi artus juxta cupiditatis, aut voluntatis dictamen.

4. *Debilitas appetitus*, ut famis, sitis, libidinis, est impotentia appetendi alimenta, potulenta, venerea, &c. quando & quomodo ad sanitatem conveniunt.

5. *Debilitas pulsus* est quantitas motus cordis, vel arteriarum minor, quam in statu sano.

Defectus sensus, motus, appetitus, est summa eorum debilitas, vel obscuritas, quæ male *abolitio* vocantur, quandiu recuperari possunt; aptius suppressio nuncupantur.

6. *Character* hujus classis est partialis, vel integra sensuum, appetituum, motuum tum liberorum, tum naturalium sensibus prius obviorum debilitas.

7. Quoniam imaginatio & memoria non possunt deficere, quin depraventur quæ ab his pendent facultates superiores, ut intellectus, voluntas, & illæ depravationes ad vesanias attinent: imaginationis & memoriæ suppressio, vel abolitio aptius ad vesanias attinent.

8. Impotentia movendi quæ a dolore, febre, phlegmasia, similive graviore morbo dependet, seu quæ non est in his morbis præcipuum symptoma, ad alias classes releganda est.

Theoria Debilitatum.

9. Anima est in continuo conatu statum suum mutandi. Vvolf. *Psychol*.

10. In statu sano consequenter ad impressiones quæ fiunt in organis, ut visus, tactus, auditus, anima sibi repræsentare potest ideas colorum, tactilium, sonorum, &c. atque si illæ impresiones vividiores sint, ea non potest non eas sibi repræsentare, atque in hoc casu formale sensationum cum materiali nectitur.

11. Animæ facultas idearum repræsentativa ita limitata est, ut si fortius attendat ad unam ideam, sive a phantasia, sive a sensatione oriundam, ea ceteras impresiones debiliores minus, aut minime appercipiat, ut exemplo extaseos, epilepsiæ patet.

12. Vis animæ, seu conatus statum suum continuo mutandi, ita pendet a dispositione cerebri, ut si denegetur influxus liquidi nervei in datum musculum, ea in hunc minus aut nullatenus exeratur, unde hujus immobilitas: docent nervorum ligaturæ, vulnera.

13. Vis animæ repræsentativa ita pendet a dispositione fibrarum nervearum, & medullarium, ut si deprimatur, vulneretur nervus in

in origine fua, vel in tractu, organum fenfus cui nervus ille profpicit, fenfatione fua deftituatur, immo illius fenfationis idea imaginaria, memoriaque excitari nequeat, præpedito refluxu fluidi nervei ab organo externo ad animæ fedem.

14. Præpeditus itaque tranfitus, id eft, influxus, vel refluxus fluidi nervei ab animæ fede ad organum, & reciproce ab organo ad fedem animæ, eft conditio neceffaria ad debilitatem fenfus motufve inducendam.

15. Impeditur vero ille tranfitus, vel quia animæ vis fluidum impellens quomodocumque imminuitur, five quia refiftentia hujus fluidi tranfitui opponitur.

16. Vis animæ fluidum nerveum in nervos propellens imminui poteft, aut tolli, fublata 1. voluntate movendi, ut in motibus liberis, & paralyfibus fimulatis. 2. Si anima urgentiori neceffitate, graviori pathemate detineatur, ut in extafi, terrore fubito, mœrore, aut fimili cafu qui eam attonitam detineat, aut ftupidam faciat, ut in animi deliquio multiplici.

17. *Refiftentia* quæ fluido nerveo influxuro opponitur, pendet, vel 1. ab hujus inopia, ut in longa inedia, diarrhœa, vomitu, longo morbo, vel acuto vires exhauriente. 2. Ab ejus fluidi deftructione, abforptione per vapores venenatos, narcoticos, mephiticos, qui vim ejus electricam auferunt. 3. A fibrarum medullarium corticis, aut medullæ cerebri depreffione, humiditate aquofa, quæ hujus fluidi tranfitum intercipiat, ut in electricitatis conductore accidit. 4. A depreffionibus, ligaturis, fectionibus, induratione, fimilibufque vitiis in nervorum tractu.

18. Tollitur vero in organis facultas fentiendi, fi impreffiones fenfiferæ, ut lucis, foni, &c. ad organum immediatum vifus, auditus, &c. devenire nequeant ob organi refiftentiam, ut ob corneæ, cryftallini, &c. opacitatem, ob auriculæ, canalis auditorii, tympani, labyrinthi vitia, & fic de aliis.

19. Quoniam vero natura de corporis fanitate, & vita continuo follicita, nifi vehementi quodam pathemate abripiatur, motus ad vitam neceffarios præ aliis continuare femper nititur, ea fluidum nerveum ad organa circulationis; deinde refpirationis, necnon digeftionis mittit quantum poteft, & pro rata roboris fuperftitis ratione; aut fi fluxum illum intermittat, illæ intermiffiones eo funt breviores, quo magis organorum illorum actio ad vitam actualem eft neceffaria.

20. Robur vero, feu promptuarium virium eft limitatum, adeoque non poteft major fluidi nervei quantitas, ad organa vitalia erogari, quin in fumma inopia illud in aliis organis ad vitam actualem minus utilibus deficiat, quin proinde illa organa debiliora ad fenfum & ad motum evadant; ergo quorumdam organorum debilitas hanc inæqualem fluidi nervei diftributionem fubfequi debet, ut monuimus, dum de febribus egimus.

21. Debilitas organi eft in ratione compofita, 1. inertiæ, feu languoris ipfius animæ, vel ejus ftuporis & extafeos; 2. inopiæ fluidi nervei totius; 3. diftributionis ad illud organum parcioris; 4. refiftentiæ fluidi illius tranfitui oppofitæ; 5. infenfibilitatis ejufdem organi ob vitiofam illius ftructuram.

Somnus eft ftatus in quo omnes fenfationes funt obfcuriffimæ, & motus vitales plene, pacate procedunt.

Somnium eft ftatus in quo omnes fenfationes funt obfcuriffimæ, dum viget, & vivida eft imaginatio.

22. Sopor eft ftatus in quo profundus eft fomnus, & quandoque fomniis imaginatio, ac confequenrer motus tum vitales, tum naturales interturbantur; talis forte viget in apoplexia, epilepfia, ephialte, fomnambulifmo, &c.

23. Morbi foporofi paralytodæi vocantur illa genera morborum, quæ in paroxyfmis fopore ftipantur, ut apoplexia, carus.

24. In his cerebrum magnopere afficitur, ut patet ex principiis procatarcticis, v. g. cranii fractura, commotione, vel ex cadaverum aperturis, quæ cerebri vulnera, abfceffus, tumores, feri, cruorifve effufiones oftendunt. Cum autem cerebrum fit omnium virium corporis origo, utpote cum ibi fecernatur fluidum nerveum, & animæ fit fedes, non poffunt graves hujus læfiones accidere, quin & imminuatur fluidi nervei fecreti, aut fecernendi copia, vel ejus transfluxus præpediatur, quin & anima fummi quod in ejus arce imminet periculi, perniciofæque ruinæ confufe confcia, quidquid fupereft fluidi nervei ad illam ruinam, quantum poteft, prævertendam, adeoque vires vitales aliarum difpendio fuftinendos conatus fuos intendat.

25. Hæc fuadet analogia; quippe ubicumque datur gravis noxa in aliis organis, vel clare, vel confufe percipienda, illa dolore, mœrore, metu, necnon motibus febrilibus, convulfivis, evacuatoriis, fimilibufve conatibus ftatum corporis fe molefte ferre, & in alium mutare conari fatis oftendit. Nec dubium eft quin organum in quo refidet, quodque etiamfi in cortice tactus expers videatur,

fenfu

fenfu faltem acutiffimo verfus medullam oblongatam præditum eft, anima percipiat, ejufque læfione graviter afficiatur.

26. Falfum eft multiplici experientia in junioribus catellis, felibufque a me inftituta, ablato cerebello citius animalia mori, quam ablato cerebro; docet obfervatio per aliquot minuta vitales motus fupereffe, etiam utroque ablato, modo a gravi hæmorrhagia caveatur; ergo verofimile eft animam ex nervis cerebri & cerebelli ad cor tendentibus, & his ablatis, ex gangliis horum nervorum quidquid fupereft fluidi nervei fenfim amandare, ut mors quantum fieri poteft procraftinetur; falfa eft itaque Willifiana opinio, fluidum nerveum a folo cerebello organis vitalibus fuppeditari.

27. Si per foramen trepani adigatur acus in corticem cerebri meninge denudatum, verum eft eatenus nullum doloris fenfum exhibere; quod vero non fentiat cortex, hoc minime evincit, cum aliud fit fentire, aliud dolere: verum fi paullo altius adigatur acus, ita ut nervorum origines medullares citra cerebri bafim attingat, illico diris clamoribus & convulfionibus dolorem fuum animal fignificat; immo fi verfus fpinalem medullam dirigatur acus, non raro illico convulfum moritur.

28. Falfum eft cerebellum effe firmius cerebro, & etiamfi foret, non minus infarctui foret obnoxium, & in illius meditullio abfceffum reperi in cadavere hominis, qui ante octo dies in occiput lapfus ejus fracturam paffus fuerat, atque per totum illud temporis fpatium cephalitide laboraverat; falfa eft itaque opinio Willifiana, nervos cerebelli folos vitalibus motibus, non fenfui, folos cerebri nervos unico fenfui infervire, & falfa quæ inde deducitur vulgo foporoforum morborum theoria.

29. Cum in apoplecticis gravis fit læfio cerebri, vel cerebelli, (24.) adeoque grave immineat arci ipfius animæ, vel proprio domicilio periculum urgens, cum ea vero ipfius tutelæ invigilans, utpote morborum curatrix, nulla alia arte poffit imminentem mortem procraftinare, quam quidquid eft fluidi nervei in nervos vitalium organorum motibus infervientium immittendo, ea quantum poteft horum organorum motus neceffarios confervat, quod ex pulfu pleno, & ex refpiratione alta, ftertorofa patet, ceteros motus minus morti procraftinandæ aptos derelinquit, & fluidum nerveum parcius, vel nullum ad alia organa dimittit, unde omnium motuum aliorum, atque fenfuum feriatio; hinc pathognomonica apoplexiæ fymptomata: fi vero tanta, talifque eft nervorum omnium ad cor tendentium refiftentia & læfio, ut ne in ullum ex hifce nervis, qui plurimi funt, & ex pluribus locis oriuntur, poffit amandare fluidum nerveum, inde vel afphixia, vel mors inevitabilis.

30. Quod autem durante apoplexia anima agat, & fui fenfus figna præbeat, videtur evincere multiplex phœnomenum, quod in machina inanimata, aut fi iners omnino foret anima, dari non poteft: 1. fiquidem a fufficienti ftimulo, ut emetici cathartici, quandoque fuperveniunt conamina ad vomendum, ad alvum exonerandam; verum ex theoria actionis medicaminum liquet nullam operationem extus confpicuam ab illis fieri, nifi fentiant organa ab illis medicaminibus ftimulata. (Vide *Differtationem de medicamentorum facultatibus*.) 2. Apoplectæ nifi morti fint proximi, deglutiunt, refpirant fortius aut frequentius, quæ conatus principii moventis & fentientis, feu animæ fatis arguunt. 3. Apoplectæ quidam ad fe vi emeticorum redeunt, clamant, de dolore ventriculi conqueruntur, ut vidi; ergo obfcurus eft in eis, non vero omnino fublatus fenfus & conatus; atque fi animæ vis cogitans ipfi effentialis ftatuatur a Cartefio, vis motrix in corde & pectore magis evidens ipfi non minus effentialis afcribenda eft.

31. Qui motum cordis & pectoris fine motore admittunt tamquam mobile perpetuum, illi apud peritos Mechanicos pro mechanices ignaris merito habentur. Qui itaque, ubi funt majores refiftentiæ cordis motibus oppofitæ, ejus motus etiam folito majores a fola machinæ difpofitione deducere conantur, illi omnino fe in mechanicis delirare fignificant. Ex duabus opinionibus circa objectum intricatum, & difficultatibus undique obvolutum, ea eligenda videtur, quæ nulli veritati aut propofitioni demonftratæ repugnat, licet omnes difficultates non expediat; ea vero rejicienda quæ propofitionibus demonftratis contradicit: ergo opinio Machiniftarum, quæ legibus mechanices repugnat, quæque anatomiæ contradicit, (26. 28.) rejicienda eft.

32. Cordis motus duplex eft; alius *fyftalticus*, quo parietes alternatim ad ventriculi axim accedunt, unde fyftole, & recedunt, unde diaftole, & ille motus localis non eft, cum axis loco non neceffario moveatur.

33. Alter motus eft *fubfultorius*, quo totum cor ad coftas accedit in afcenfu, & rurfus ad mediaftinum accedit in defcenfu, & ille motus localis eft.

34. Illi motus ambo combinantur in fanitate,

tate, atque a fubfultu fyftole cordis augetur, majorque fanguini in arterias impulfo imprimitur impetus; verum nunc in ftatu morbofo fortior eft fubfultus quam fyftole, ut in palpitatione: nunc vero fyftalticus folus motus viget, & fubfultus fere nullus eft, ut in fumma debilitate cordis, cum pulfus fere evanefcit, & vermicularis eft.

35. Cor eft vera anthlia duplex, cujus ipfe mufculus cavum coarctans in fyftole, & dilatans in diaftole vicem emboli gerit, atque certum eft ex legibus hydrodynamices maximam effe fluidi in aortam immiffi copiam fub minori virium impenfa, cum ftatus hujus machinæ eft perfectus, feu cum velocitas qua cor agit in fanguinem, eft tripla velocitatis qua fanguis ex illo ejicitur. (Euler, *Mem. de l'Acad. de Berlin* 1752. *maxime* 7.)

36. Sit vis premens arteriarum parietes in ftatu fano æqualis altitudini datæ v. g. 16. pollices, (*Mem. de Berlin* 1755.) crefcente vi cor contrahente, minori ratione crefcet tranfitus fanguinis, feu quantitas fanguinis ex arteriis in venas tranfmiffi, & eo minori, quo preffio in parietes aortæ major erit confueta, unde inutile virium difpendium, & fucceffiva machinæ ruina fuperveniet. (*Ibid. maxime* 9.)

37. Si vero tardior aut velocior eft motus cordis, quam qui perfectior eft, tum quia refiftentia arteriarum & fanguinis folito major eft, aut folito minor; in utroque cafu minor eft refpectu virium impenfarum fanguinis circulantis, vel a corde in arteriis projecti quantitas, quam in ftatu fano (*Ibid. maxime* 11.)

38. Si motus contractivus cordis fit tardior, verum quidem eft quod fub data virium impenfa major erit quantitas fanguinis per vafa tranfmiffi; verum poterit deficere tum calor requifitus ad functiones, tum fanguinis attritus mechanicus, qui certam contractionis cordis vim requirit; fi vero motus cordis contractivus fit velocior folito, tunc quidem erit virium difpendium inutile ad tranfmiffionem fanguinis ex arteriis in venas; verum erit calor & attritus major, ut in morbis inflammatoriis.

39. Inde perfpicimus cui bono in morbis fyncopticis, ubi vires vitales languent, natura tranfmiffioni fanguinis profpicit, viribufque fuis fimul parcit, retardata cordis contractione, quod quidem fine caloris & attritus imminutione fieri non poteft, nec fine pallore; arteriolæ fcilicet cutaneæ a cutis elaftica contractilitate inaniuntur, & fanguis ex illis partim in venas, partim in arterias ipfas majores recedit; quoties non eft vis in fanguine fufficiens ad eas diducendas, quæ tamen vis fufficit ad circulationem per mafculas arterias confervandam.

40. Cum major requiratur impenfa virium ad cordis fubfultum excitandum, quam ad ejus fyftalticum motum fervandum, & cum fub minori virium impenfa minus recedat a perfectione, quæ defideratur tranfmiffio fanguinis, fuppreffo cordis fubfultu, vel maxime imminuto, fupereft in fyncopticis morbis ejus motus fyftalticus, fed ex quo vix pulfus arteriarum percipitur, & calor cutis nativus, ejufque color vix fuftinentur.

41. Errant autem illi qui in fyncope ex eo quod pulfus non percipiatur, concludunt fanguinem minime circulari, & cor nullatenus moveri, cum aliquoties acciderit, ut aperto pectore animalium; immo hominum in hoc ftatu conftitutorum, cor adhuc non quidem fubfilire, fed motu fyftaltico gaudere vifum fuerit; non enim omnis arteriæ dilatatio fenfibilis eft, fed illa tantum quæ intra breve tempus & fufficienti vi perficitur; fi enim fenfim feu tarde & parum arteria dilatetur, pulfatio ejus vix perfentiri poteft, licet realis fit.

42. Ruina feu diftructio humanæ machinæ in morbis duplicis eft generis, ut in machinis hydraulicis; alia a nimia vaforum preffione, unde affrictus, detritus, ruptio, diftenfio; &c. Et illa in morbis in quibus magna eft & nimia vis cordis locum obtinet; in illa, quo major eft folita preffio fanguinis in ipfum cor & vafa, eo magis abeft quin quantitas fanguinis tranfmiffa accedat ad maximam quæ ab impenfis viribus exfpectari poteft tranfmiffionem, feu inutile in eum fcopum eft virium difpendium; hæc ruina mechanica eft.

43. Altera vero ruina eft phyfica; cum enim folito debilior eft cordis contractio, five minus extenfa, five minus frequens, aut utraque fimul, non folum pulfus languidus, calor minor, colorque pallidior evadit, verum metus eft ne primo fanguis qui ad coagulum continuo vergit, reapfe coaguletur, unde major refiftentia, polypofæ concretiones, & mors; five metus eft ne lympha extravafetur, ne fibræ ab illa remolliantur, fiantque œdemata, hydropes, immo fphaceli ab infiltratione oriundi, aut fimilia mala.

44. Datur itaque media cordis vis, & fanguinis velocitas quacum minima cum virium impenfa maxima eft fanguinis per vafa tranfmiffio, & tutiffima ad machinæ confervationem conditio; verum ut in nimia debilitate motus vitalis utile eft cordis actionem augeri, ut pericula infarctus arceantur, ita in nimia vaforum preffione ob conatum cordis nimium utile eft motum cordis retardari, quod

quod etiam Medici per abſtinentiam & re-petitas phlebotomias in morbis acutis febri-libus præſtare conantur.

45. Ex his hydrodynamices legibus ſequi-tur errare illos qui putant ſanguinis tranſmiſ-ſi ſeu circulantis copiam fere nullam eſſe in ſyncope, cum tamen demonſtrari poſsit per anthliarum principia tunc temporis reſpectu ad vires cor contrahentes eam eſſe majorem quam cum vires cordis ſunt nimium auctæ; utcumque autem terrorem incutiat ille ſtatus ſyncopticus, non minus certum eſt Veteres hujus utilitatem reſpexiſſe in morbis in qui-bus phlebotomiam ad animi deliquium uſque continuabant. Veroſimile eſt etiam hujus in-terventu profuſas & aliunde lethales hæmor-rhagias quandoque ſiſti, nec non atroces do-lores illico ſupprimi; demum eas quæ ſine gravi cauſa ſuperveniunt, ut meticuloſis in phlebotomiæ apparatu, hyſtericis, &c. facil-lime ut plurimum diſcuti.

46. Tantus eſt animæ in cor influxus, ut in corde animum reſidere putaverint inter veteres Philoſophos Græcos celeberrimi, in-deque apud Oratores invaluerit ut cor incu-ſent in omnibus animæ cupiditatibus, & mo-ribus, illudque ſpiritui ſeu intellectui oppo-nant; atque licet animam in cerebro reſide-re cum aliis exiſtimemus, quia ibi reſidere dicitur ubi præcipue operatur, nec enim ens immateriale aliter in loco reſidere poteſt, non minus verum eſt quod impreſsiones pri-mariæ omnium animæ pathematum in cor re-ferantur: quippe docet experientia illius or-gani vires & motus augeri, minui, perturba-ri pro diverſis cupiditatibus aut averſationi-bus, unde in ira, gaudio plenus, mollis, æqualis, in mœrore parvus, tardus, in gra-viſsimis gaudii, doloris paroxyſmis evaneſcens.

47. In moliminibus etiam criticis quos na-turæ curatricis conatus eſſe tota pronuntiavit vetuſtas, pulſuum diverſitates ſingulares & cuique criſi proprias obſervavere D. Solann, Nihel, ill. de Bordeu, aliique Neoterici, ita ut pulſus inteſtinalis qui nos olim in adultorum morbis torrebat, hodie diarrhœam criticam tantum indicet, ut undoſus ſudorem, ita ut vix dubium ſit hodie quin eadem po-tentia quæ critica molimina ſuſcipit, & fa-cit, eadem in cordis motus imperium obti-neat, eoſque in bonas fines dirigat.

48. Fateor non in morbis magis ſibi con-ſtare naturam quam in negotiis moralibus graviſsimis libertas, & ratio; ut enim iſta in magnis periculis quandoque ſpem omnem abjicit, & iners omnia molimina remittit, ita & natura in magnis periculis, & pathe-matis quaſi territa non audet, ut ſait Gale-nus, adverſus materiem morbificam certamen inire, & inde lypothimiæ, ſyncopes, a qui-bus ut liberetur homo ſufficit animam de aſtan-tium auxilio præſenti commonefacere; & ea ita omnium animis infedit opinio, ut nullus eſt qui in illis animæ deliquiis non adhorte-tur, ut bono animo ſit, quod certe ridicu-lum foret, niſi ab animo ſic reſumpto, vires ægri refocillari crederent, atque merito cre-dunt: quod repetita docet obſervatio. Nullus eſt Medicus qui non poſsit obſervare pulſum debilem, & languidum in ægro a Medici aſpectu læto verbiſque ſalutem nuntiantibus ſtatim erigi, & roborari, dum ejuſdem ægri pulſum demitteret triſte ejuſdem Medici ſi-lentium. Quærant mechanici in ſilentio ra-tionem hujus phœnomeni mechanicam, & nullam invenient niſi pſycologicam.

49. Dantur in aliis circumſtantiis mecha-nica ſyncopes principia, ſcilicet certa requi-ritur fluidi nervei quantitas in cerebro quæ in cor irradians illudque contrahens valeat ſan-guinis & vaſorum ſuperare reſiſtentias; ut autem illius fluidi nervei ſufficiens detur co-pia, debet ſanguis illud ſuppeditans propor-tionali quantitate vaſa cerebri tranare, ita ut ſive deficiat requiſita in his vaſis boni ſan-guinis copia, ſive tardius quam par eſt per ea vaſa procedat, minor quam par eſt, ex eo ſeparetur fluidi nervei quantitas.

50. Si ſolito major ſit aut etiam ſolito mi-nor ſanguinis reſiſtentia (37.) minor eſt in utroque caſu reſpectu virium impenſarum quantitas ſanguinis ad quaſvis partes, & pro-inde ad cerebrum tranſmiſsi; aſt ſi ſolito ma-jor ut in plethora, & obſtructione, modo non obſtruatur cerebrum, auctis cordis conatibus, aut detracto ſanguine, ablatiſque obicibus re-ſtituitur debita ſanguinis per cerebrum tranſ-miſsio. Si vero vires cordis non augeantur, aut reſiſtentiæ non tollantur, parvus, & ra-rus evadit pulſus in ratione reſiſtentiarum, friget corpus, ſecreto fluidi nervei decreſcit, & machina fatiſcit.

51. Si ſolito minor ſit ſanguinis reſiſten-tia, illud tantum procedit ex nimium immi-nuta ejus copia per hæmorrhagiam, inediam, ſudores colliquativos, aliaſve evacuationes, vel propter ejus fluxilitatem nimiam, unde ſudores, diureſes, vel ſimiles evacuationes feroſæ fiunt, in utroque caſu actio cruoris in ſanguinem minor eſt ſolita, quippe ſan-guis fere eadem velocitate in aortam influit qua cor ſe contrahens eum inſequitur; ergo a corde ſufficientem non poteſt recipere preſ-ſionem, nec proinde ſufficienti vi vaſa mi-nora diſtendere, replere, quod ad fluidi nervei ſecretionem requiritur; ſicque ſenſim fati-

fatifcit circulatio cum pulfu frequenti, parvo & molli, inde demum fyncopes, nifi analeptícis refocillentur vires, & infpiffantibus reftituatur fluidorum requifita vifcofitas.

52. Errant ergo illi pathologi qui vifcofitatem fanguinis femper oppugnandam effe in morbis contendunt, & nunquam nimiam ejus fluxilitatem verentur, cum tamen facilius fit mederi debilitati quæ a nimia fanguinis refiftentia procedit ei quam nimia fovet fluxilitas aut minor refiftentia.

53. Si dicere liceat quod fentio, cum, retardata cordis contractione, minus fiat virium difpendium, minor evadat preffio in parietes vaforum, diutius farta, tutaque remaneat machina (Euler, *Mem. de Berlin* 1762. *maxime* 10.) fimulque minor fit receffus quantitatis fanguinis tranfmiffæ, nulla eft in hoc cafu ratio fyncopes mechanica, & a principiis pfychologicis tantum deducitur cur ea potius in hoc cafu quam febris huic oppofita fuperveniat, atque idem ratiocinium valet in cafu imminutæ fanguinis refiftentiæ, ergo in utroque cafu, nifi maxima fit, vel minima omnino refiftentia, tantum a principiis pfychologicis fincope videtur repetenda.

54. Singulare prorfus videtur quod ea apud omnes Indos orientales & occidentales invaluerit opinio animam a corpore fponte recedere in obitu, unde Corfici, Africani, Americani pro more recens mortuum interpellant, & ab eo fcifcitantur qua ratione commotus obierit, verofimile eft hanc opinionem plebejam ab antiquis Philofophis proceffiffe.

55. In fyncope feriari omnes fenfus & motus tum liberos tum vitales docet obfervatio, numquid ad vigiliam requiritur certus impetus fanguinis in fibras medullares cerebri, qui in ipfis vim electricam excitet, aut tenfionem debitam impertiat? Nunquid ad hanc vim electricam extricandam aut tenfionem præbendam requiritur præter fyftalticum motus cordis fubfultorius, qui non fimpliciter premit, fed & etiam vi viva has partes impetit? qui fyncopem eluctati ad fe revertuntur nullius ideæ per fyncopes tempus elicitæ confcii funt, nec ullo figno fe interea temporis cogitaffe, aut quidquam egiffe fignificarunt; in apoplexia non ita iners videtur vitæ principium, non minus eft obfcura interitus hominis quam ejus ortus ratio.

56. Ex numerofis Bruyerii & Vvinslovvi obfervationibus deduci poteft veram mortem ab afphyxia vix diftingui poffe nifi per triduum circiter phœnomena mortis perftiterint, & fere carnium acceſſerit putredo; ergo dubium eft tandiu num vivant, id eft num anima in ipfis præeffe pergat necne.

57. A triplici principio pondere videtur fyncope, 1. ab animi pathemate in quo anima vitam morti poftponit, ut in fumma indignatione, in tædio vitæ, gaudio extremo, ira inexplebili. 2. In magnis, quæ cordi opponuntur, refiftentiis a polypo cordis, a veneno coagulante fanguinem, a fummo frigore, a fubmerfione, fufpenfione, &c. 3. Ab inanitione vaforum & imminuta maxime fanguinis refiftentia, ut diffolutione ejus, fluxibus immodicis, inedia, &c.

58. In fyncope a metu, terrore, cardialgia, hyfterico affectu, fi aliunde æger antea robuftus fuerit, plus eft terroris quam periculi, & æger fponte ad fe redit; fufficit eum ftimulare, inclamare, odore forti, fapore acri, alapa in faciem, aut manum, pilorum avulfione irritare, & eum velut a fommo excutere; fic aqua frigida in faciem projecta aut propinata, aceti odor, jufculi pauxillum animam ab hoc ftupore, vel languore revocat; verum intereft ut interea vires fuperftites non incaffum impendantur, adeoque, ut æger jaceat horizontaliter, tum ut fanguis a corde projectus uberius in cerebrum affluat, cui affluxui in fitu erecto obftat partim fanguinis gravitas, tum ut æger in hoc fitu abftineat ab omni artuum conatu, qualis in omni alio fitu requiritur: unde fruftraneum virium difpendium fieret; fic fyncope a metu phlebotomiæ, afpectu operationis Chirurgicæ hac fola pofitura evanefcit aut prævertitur.

59. Si vero ea non fufficiant, aer frigidior, liberior, & apertus ægro eft præbendus, ut fcilicet circulatio per pulmones facilius fiat, vel ut fluidum electricum aeris in fanguinem hac via uberius tranfeat, quod neceffarium eft illis, qui in conclavi calidiori, caldario, cubiculo hominibus multis repleto, loco fœtido, mephitico, carbonis fumo inquinato, poft fufpenfionem foluto laqueo, in æftu febrili, iræ paroxyfmo, &c. animo delinquuntur.

60. Si vero ob plethoram, nimiamque cordi oblatam refiftentiam fiat fyncope, ut in prioribus cafibus, fi fyncope refiftat, tunc ad fpirituofa, aromatica volatilia, cardiaca, potu, odore, fotu, vapore applicanda quantocius confugiendum eft, quibus & excitatur principium vitale, & major fluidi nervei copia fuppeditatur illico, & fanguis refiftens fluxilior evadit, quo frictiones & corporis fucceffiones pertinent, in certis circumftantiis dantur & cafus plethoræ, & febris fuppreffæ, in quibus venam tundere neceffarium eft, ut in fufpenfis, afthmaticis fere fuffocatis, apoplecticis.

61. Si hysterica fit syncope, tunc a suaveolentibus abstinendum ut plurimum, ut ambara, moscho, tuberosis, narcissis, rosis, &c. & graveolentibus insistendum, ut fumo animalium, castoreo, matricaria, rutha, nec non ad stimulantia, & cardiaca devenien-dum, atque si frigus occupet artus, tunc aqua cinnamoni, melissæ composita, Reginæ Hungariæ, spiritus volatilis cornu cervi, lilium, confectio alkermes, hyacintina, & similia usurpanda, atque si cardialgia a saburra ortum ducens concurrat, quæ vomitum adjuvant aut excitant cardiacis socianda.

63. Demum si ob hæmorrhagias graves, fluxus nimios, inediam, verbo minorem fluidorum resistentiam fiat illa debilitas, summa quies corporis, & animi est imperanda cum positura horizontali, & simul analeptica, gelatinosa, leviter acidulata, aut astringentia, ut aqua Rabel, spiritus sulphuris ad gratam aciditatem, cremores incrassantes præscribendi, præmissis auxiliis quæ extus admota valent fluxus illos immodicos sistere, iisque tum mechanicis, tum physicis; in his vero casibus sæpe suspecta sunt cardiaca & volatilia.

63. Cerebrum est fons virium tum vitalium, tum liberarum, & nervi sunt canales per quos vires omnes ad musculos transferuntur, & per quos impresiones sensiferæ ad animam perveniunt; obstructis itaque quomodocumque nervis, & motum liberum, & sensum in illis organis deficere necessum est, necnon alia munia, ut appetitus, quæ ex his dependent; quidquid itaque nervos immeabiles facit, est horum symptomatum causa, quatenus efficit ut resistentia fluidi hujus transmisioni opposita, vires transmittentes superet; hic est casus frequentisimus in paralyticis partialibus morbis, ut hemiplegia, paraplegia, amarousi, anaphrodisia, & in quorumdam organorum resolutione, ut linguæ, penis, &c. adeoque therapeiam generalem expostulat.

64. Illa nervorum obstructio, compresio, & fluidi nervei interceptio multis in praxi tenebris est involuta, nisi fracturæ, luxationi, similibusve principiis evidentibus tribuenda sit: cum vero latet, & interna sunt principia, tunc ex ætate, sexu, temperamento, victu, & principiis prædisponentibus, ac procatarcticis simul attente pensitatis in causam specialem morbi inquirendum est.

65. A plethora pendere infarctum vasorum capillarium, tunicas medullæ spinalis aut nervorum perreptantium, judicamus ex iis quæ copiam ingestorum majorem, & egestorum parciorem indicant, ut ex pulsu pleno, forti, calore, rubore, levamine a phlebotomia, incremento morbi a crapula, a suppressis catameniis, phlebotomiis assuetis, perspiratione retenta, & tunc phlebotomiæ repetitæ, hyrudines, abstinentia, potus diluens, perspirationem intendens, &c. indicantur.

66. Si obstructio, vel compressio pendeat a sanguinis viscidítate, quam induxerit saburra in sanguinem transmissa, hoc suadebunt anorexia, nausea, linguæ sordities, febris exacerbans, capitis gravitas, præter alia prægressa & comitantia, tuncque abstinentia, diæta liquida, emetica, cathartica, dein stomachica conveniunt.

67. Si fero imbutæ sint partes nervosæ, aut lenta pituita infarcta vasa, hoc suadebunt suppressi seri fluxus, facies pallida, adipsia, frigus, mollities, temperamentum pituitosum, ætas senilis, aut puerilis, constitutio scrophulosa, cachectica conditio vitæ, qualis lotricum, piscatorum, balneatorum, coriariorum, dispositio hereditaria; atque in his circumstantiis in usum vocanda, præmissis catharticis, duretica, aperientia, & resolventia, ut radices aperientes, salia neutra, millepedes, sudorifica ligna, & præ ceteris thermales aquæ potu, fotu, balneo, embrocatione adhibendæ.

68. Ex his vero aquis aliæ sunt salinæ, ut Bellilucanæ; aliæ vero sulphureæ, ut Baregienses, Balneolenses, Sancti Laurentii, &c. priores in mucosis, frigidis, pituitosis; posteriores in salso-acribus, siccis, irritabilibus temperamentis magis conducunt; alterutræ vero ad perficiendam curam paralyseon a principiis supradictis, ut plethora, saburra oriundarum, ideo conveniunt, quia superata plethora saburra, non raro est laxitas in parte affecta, quæ resolventibus, tonicisque indiget.

69. Initium vulgo ducitur a remediis generalibus, ut phlebotomia apud adultos cete-rum vegetos, a catharsi, dein jusculis, vel apozematis spissi humores resolvuntur, sicci diluuntur; deinde vero per triduum, si salinæ aquę indicentur, harum potus ad libras sex quovis mane instituitur; diebus vero sequentibus jejuno ventriculo balnea adhibentur pro gradu caloris aquæ & ægri, breviora & remissiora, embrocationes & cuti applicationes horis vacuis succenturiantur.

70. Aquæ Bellilucanæ vulgo calent ad gradum 40. therm. Reaumurii; ille calor vix ultra minuta pauca potest tolerari sine metu syncopes; facies enim rubet, tumet, incalescit, sudat, pulsant frequentius & fortius omnes arteriæ, respiratio anhelosa evadit. Ast si in cupam ante semi-horam translatæ

 sue-

fuerint aquæ, duodecim circiter minuta poteſt in ea cupa balneari, & per aliquot alia minuta interea dum aqua ex fundo effluit, embrocari; quibus tranſactis æger in lectum transfertur, ubi febrili acceſſu perſeverante, per ſemihoram, aut ultra ſudat, juſculo reficitur, denique linteis calidis exſiccatur.

71. Aquę Balneolenſes juxta Mimaten calent in fonte ad 38. gradum, nullo principio ſalino ſcatent, ſulphuris tanum eſt ſuſpicio, calor eodem gradu quo Balerucanæ, tamen eſt mitior, aut tolerabilior; potus non purgat, balnea longius a fonte ſunt tepidiora, & per ſemihoram ac horam tolerantur; aquis veſpere emiſsis, idem locus caldarium eſt, in hoc aqua identidem ſorbillatur; pars dolore, vel paralyſi affecta fonti etiam ſupponitur, & fricatur, fumi extra caldarium per horam hauriuntur a phtiſicis; adeuntur hæc balnea menſe Auguſto utplurimum, uti balnea *Lamalon* prope Bitteras, quę tepidiora ſunt.

72. In acutis hujuſce claſsis morbis, ut apoplexia, robur eſt potius oppreſſum quam exhauſtum, unde debilitas; ſed ubi robur eſt oppreſſum, idque per phlebotomias, cathartica & emetica poteſt reſtitui, illa auxilia vires reſtituunt, non detrahunt; ergo in acutis hujuſce claſsis ea ratione ea auxilia indicantur, aut ſuadentur, ſi aliunde nil repugnet.

CLASSIS SEPTIMA.

Morbi Dolorifici, ſeu Dolores.

1. ALGEMATA Græcis, quo nomine etiam Hippocrates noſemata, ſeu morbos in genere intellexit.

Gallis *Douleurs*, *maladies de douleur*; Anglis *Pein Aſch*; Hiſpanis *Laſtimas*; Italis *Dolori*.

2. *Character*. Morbi quorum præcipuum ſymptoma eſt ingrata & moleſta ſenſatio, aut imaginatio, qualis ex nervearum partium laceratione, roſione, uſtione, preſsione, aut diſtractione oritur.

3. Non omnis moleſta ſenſatio dolorificos morbos determinat, cum vix ullus ſit morbus qui moleſtam ſenſationem non inferat; unde Hippocrates morbum per moleſtiam definivit; requiritur dolor conſtans, vel notabilis, qui cetera ſymptomata ſuperet; ſi enim morbum febrilem, inflammatorium, convulſivum, veſanum, evacuatorium comitetur dolor, tunc ægritudo ad illas claſſes pertinet.

Theoria Doloris Mechanica.

4. Dolor eſt moleſta & confuſa perceptio, qualis a fibrarum nervearum diſtractione, roſione, punctione, ſimilive læſione oritur.

5. Perceptio moleſta a ſenſatione, ſeu actione corporis cujuſvis in fibras nerveas oriunda, dolor eſt ſenſitivus; quæ vero ab actione ſimili in fibras cerebri medullares, aut ſine ulla actione in corpus, ab animæ affectione dependet, dolor imaginarius eſt, qualem experiuntur ſomniantes, hyſtericæ; artubus truncati, pathematis agitati, ſine ullo vitio corporeo.

6. Dolor vulgaris a ſenſatione oriundus pendet materialiter ab ea nervis illata violentia, ex qua rupturæ, vel diſſolutionis periculum imminet; formaliter vero a perceptione & metu hujus periculi proxime imminentis.

7. Cauſæ hujus actio eſt proportionalis vi fibras impetenti, & attentioni animæ periculum ruptionis ſentienti.

8. Fibræ nerveæ quæ magis exiles, nudæ, ſolitariæ, tenſæ, illæ ceteris paribus ab eadem vi facilius rumpuntur.

9. Corpora majorem vim habent ratione molis, & ea plures ſimul fibras lacerant, & ratione velocitatis, & ea eodem tempore altius penetrando plures fibras attingunt.

10. Si vis corporum in nos agentium imminuatur a partium reſiſtentia, quo major eſt moles ſimul partibus applicata, eo dolor eſt magis extenſus: ſed minus intenſus, quia corporis impetus a pluribus fibris ſuſtinetur.

11. Si vis corporum in nos agentium partium noſtrarum reſiſtentia longe major ſit, dolor quidem ab ejus actione velociori exſurgens acutior eſt, ſeu tanto fugacior, quia ſectis fibris nerveis earum ſenſus perit, & dolor evaneſcit.

12. Hinc patet cur ab eodem pondere capillorum faſciculum trahente, nullus dolor, vel levis; ſi vero unicum pilum trahas, dolor acutus exſurgat? Si pluma labii fibras leviter vellicet, ſenſatio moleſtior eſt, quam ſi carnes abdominis manu diſtrahantur, quia fibrillæ nerveę, ſolitariæ, nudæ, magis tenſæ, magis a tractatione periclitantur, quam trunci nervei carnibus immerſi, laxi.

13. Si globus in manum impingat, actio globi eſt, ut ejus vis totalis, dum manus reſiſtit immobilis; ipſius globi vi minor, quo magis cedens recedit manus; nulla, ſi manus pari velocitate recedat, qua globus eam premit; omnium maxima, ſi in globum impetentem manus ipſa moveatur. Hinc gradus col-

collifionis, & doloris a contundentis inftrumenti actione & reactione quifque repetat.

14. Hinc fequitur fævos fore dolores, five corpus humanum in parietem impingat, five paries in corpus humanum irruat, five calculus, dum homo curru vehitur, in renes impetat, five ren, vel vefica fpafmodice fe constringens calculum fortius comprimat.

15. Actio ftimulantis in corpus noftrum, fi par fuerit refiftentia, eft ut ejus vis, feu ut moles & velocitas quadrata conjunctim, quæcumque fuerit ejus figura. Sic globus plumbeus obtufifsimus, & minimus, modo fumma velocitate moveatur, duriores corporis noftri partes poteft diffringere.

16. Si minimæ fluidi cujufdam moleculæ valeant folidas noftras partes rodere, diffolvere, certum eft eas tanto majori velocitate pollere, quo minores funt, aut indigere tanto majori temporis fpatio, ut datum effectum præftent, quo funt pauciores.

17. Errant itaque illi, qui vim corrofivam, ftimulantem, diffolventem ex fola molecularum minimarum ftimulantis, vel folventis figura acuta, & rigiditate deducunt. Cum figura acuta nullam vim habeat ad agendum, & tantum agat commodius, fi vis fufficiens ipfi applicetur.

18. Ut aqua pura rodit durifsimum metallorum, & oleum blandum diffolvit cuprum, ita moleculæ fluidi falibus, partibufque acutis ac rigidis deftituti, valent nervos lacerare, rodere; ex eo quod fluidum rodat & ftimulet, non fequitur illud gaudere rigidis & acutis particulis.

19. Vi adhæfionis moleculæ fluidorum agunt eo fortius in folida, quo major eft mutuus eorum contactus; fed mutuus contactus eft major, quo major eft affinitas gravitatis fpecificæ, & fimul molecarum & pororum eas recipientium. Adeoque vi adhæfionis moleculæ fluidorum poffunt agere plus vel minus in fibras nerveas corporis humani, licet fphæricæ & obtufæ fint, ac omnis duritiei expertes.

20. Corpora mollifsima, ut aqua, fi velociter impetantur, ut a manu, non minus repercutiunt quam fi forent dura; ita non minus feriunt, fi corporis folidi & refiftentis partes impetant illa fluida, utrobique enim æqualis eft collifio; ergo a vehementi actione corporis in nervos ad ejus duritiem non valet confequentia.

21. Sic explodi poffunt errores, quos in Scholas induxit Cartefiana, in mechanicis fæpius erronea, philofophia; qui tamen errores, fi longis præjudiciis confirmati, vix avelli poffunt.

Franc. Boiffier de Sauvages.

22. Principia morborum dolorificorum funt, vel 1. *Inftrumenta* mechanice pungentia, offa acuminata fracta, calculi afperi renibus impacti; vel prementia, ut calculi fphærici, politi; vel trahentia, ut quæ os luxant, fubluxant; vel vulnerantia, aut contundentia, ut vis corporum in nos impingentium, aut corpus noftrum in dura obvia lapfu, impetu impactum.

23. Vel 2. *Infarctus* vaforum, feu obftructio a copiofo, vel fpiffo fluido, maxime fi retrofequens fluidum urgeat infarctum; unde vafa infarcta aggravantur, diftenduntur: hinc dolor gravativus; vel etiam diftrahuntur fortius, unde dolor diftenfivus; vel inflammata pars in acumine fere laceratur; hinc dolor punctorius, perterebrans, pulfans, cum infarciuntur arteriæ, antequam in reticula, vel in venas abeant.

24. Hujus *infarctus* quantitas eft eo major, quo emiffaria fluidi magis ejus effluxui refiftunt, vel culpa folidi conftricti, comprefsi, vel culpa fluidi vifcofi, crafsi, & quo immiffaria fortius immiffum recipiunt fimul fluidum, ut a corde vehementer contracto, ab ipfo immiffario fortius pulfante, vel fpafmodice fe contrahente; utraque enim de caufa pars infarcta fortius diftenditur, premitur, concutitur, ut accidit in phlegmone: hinc dolor vehemens.

25. Vel 3. Vitia folidorum dolori anfam præbent, quia majori *erethifmo* pollent, aut ob præviam tenfionem, aut ob influxum fluidi nervei majorem quo tenduntur, aut ob phlogofim, aut ob fenfibilitatem adauctam a metu, debilitate, pathemate, fubitanea & inaffueta actione, partis teneritudine. Sic metus titillationem reddit dolorificam, & intolerabilem; affuetudo tegendi caput facit ut a levi aura, fi detectum fuerit, frigeat; oculi ophtalmici diu claufi, cum fanati funt, a luce etiam læduntur; pars nimis diu calide fota, & remollita dein a minima caufa dolet; ægri debilitati delicatiores fiunt, & moleftius afficiuntur a levibus incommodis; nerveæ fibræ aeri expofitæ nudæ ab aeris attactu dolent acerrime; tendines tormentis diftracti levi prefsione dolent; oculi phlogofi affecti lucem non tolerant; convulfa inteftina colicam, ileum inducunt.

26. Vel 4. *Acrimonia* humorum, ut bilis, urinæ, ichoris, puris, tabi, virus fyphilitici, fcabiofi, cancrofi, & fimilium, dolores excitat maxime pruriginofos, rodentes, acres, calidos, urentes, vi adhæfionis; & quoniam diverfa corporis folida vifcera, ac colatoria gaudent diverfa gravitate fpecifica, ut docent ftatica Hambergeri experimenta,

 idem

idem fluidum acre illi potius adhæret parti quam alteri, eadem ratione qua bilis potius fecernitur in hepate, quocum gravitate fpecifica affinis eft, & urina in rene, & faliva in paroptide, non vero e converfo. Hinc intelligitur cur materiés arthritica articulos, rheumatica mufculos, fyphilitica vetus perioftæum, fcabiofa cutim, &c. aggrediatur, ibique dolores excitet.

27. Vel 5. Conatus naturæ ad expellendam, aut corrigendam materiem quamvis morbificam, five acrem, five blandam, fed copia vel fitu incommodam, five conatus fit rationalis, five erroneus, five voluntati congruus, five illi repugnans; atque hi conatus funt frequentiffimum dolorum principium. Dolores capitis non raro funt a conatu naturæ ad excitandam narium hæmorrhagiam; dolores pectoris a conatu naturæ ad expectorandam materiem morbificam; unde tot dolores pertinaces capitis, pectoris, uteri, obortis hæmorrhagia, hæmoptyfi, catameniis evanefcunt. Dolores partus non certe a pondere fœtus; quippe quidni pridie doleret uterus? Cur illico noni menfis fine tantum illi dolores excitantur, & per intervalla deinceps continuo breviora revertuntur eodem dato pondere? Dolores illos excitant conftrictiones naturales uteri, quæ ligamenta lata diftrahunt, revertuntur illa iterum tormina, cum exclufo fœtu fequenti die ex cludendi funt grumi cruoris in utero concreti, orificium adhuc dolens deduci debet per violentiam qua conftringitur uterus, unde dolores atroces. Quis ignorat autem in partu, voluntatem quandoque naturæ fuppetias ferre in eliminando fœtu?

28. Indicatio rationalis eft cognitio utilitatis, vel opportunitatis cujufdam auxilii in dato morbo adhibendi, ex qua determinatur voluntas ad illud agendum, vel præfcribendum, quod profuturum effe cognofcimus.

29. Indicatio empirica eft memoria utilitatis, qua quoddam auxilium in fimili cafu fuit adhibitum, etiamfi modus agendi, & morbi conditio, feu cauffa ignoretur. Hæc valet in ufu remediorum fpecificorum, & arcanorum, quorum utilitas fola experientia, vel hiftoria comperta eft.

30. Indicantur in omni dolore fenfitivo, 1. Laxantia, quæ fibræ nerveæ diftractæ tenfionem minuunt. 2. Anodyna, quæ animæ fenfibilitatem tollunt, vel minuunt. Nam cum laxantia & anodyna neceffario deftruant fenfibilitatem & diftractionem, quæ fimul junctæ dolorem conftituunt, ex illorum ufu cognofcimus ægrum melius habiturum; ergo ea auxilia utpote profutura indicantur.

31. Verum cum partium laxitas earum officiis noceat, animæque fomnus, & ftupor ejus actiones liberas impediat, ille ftatus diu fine fanitatis detrimento perftare non poteft, nec narcotica poffunt continuo deglutiri. Neceffum eft ut principia doloris, feu caufas etiam hujus diftractionis tollamus; principia vero funt vel inftrumenta mechanice lædentia, vel infarctus, vel acrimonia, vel erethifmus, vel demum naturæ conatus, iifque fublatis tollitur diftractio, quæ doloris caufa eft materialis: ergo ea auxilia indicantur, quibus ea tolluntur principia.

32. Irritantia mechanica funt vel externa, ut chlamides pectus conftringentes, calcei pedem prementes, collaris vincula arctiora, quæ removenda funt; vel interna, ut calculus veficæ, qui lithotomia educendus, fœtus mortuus, cujus partus provocandus, fcybala dura clyfmatis educenda, faburra emetico, catharticove ejicienda, fragmentum cranii trepano attollendum, pus in abfceffu, cui via paranda; quibus omnibus chirurgica auxilia fæpius competunt.

33. Infarctus fit vel per fluxionem, ut phlegmo, eryfipelas, cujus remedia in claffi inflammationum quærantur; vel per congeftionem ab humorum fpiffitudine & craffitie, vel ficcitate, quæ indicant medicamenta refolventia, feu ea quæ phyfice agendo fluidis infpiffatis fluiditatem conciliant. Illa vero agunt imminuendo mutuos contactus humoris concreti; five interponendo moleculas aqueas fphæricas, ut diluentia, emollientia; five interjiciendo particulas igneas, quæ moleculas cohærentes feparent, ut calida; five intermifcendo particulas fluidi fpecifice levioris, ut refinofa, oleofa, unguenta, five impediendo perfpirationem, eamque colligendo, unde veluti in balneo vaporis retinetur pars infarcta, quod præftant emplaftica, unguinofa.

34. Sed quoniam infarctus dolorificus fimul ftipatur tenfione nervorum, eaque tenfio laxantibus fimul & anodynis minuitur; ea præ ceteris eligenda refolventia, quæ fimul emollientia funt & anodyna, quæque cutim fatis alte penetrant, ut ad partem affectam devenire poffint.

35. Talia funt flores chamæmeli & meliloti, folia cicutæ & hyofciami, ex quibus in aqua, vel lacte coctis parantur cataplafmata, vel intinctis linteis fomenta partibus calide admovenda; farinæ etiam quatuor refolventes dictæ, orobi, lupini, fœnigræci, in paftam redactæ, addito croco; oleo lini, & fimilibus; ovorum vitelli, fperma ceti, catelli, columbæ, pulli juniores vivi fecti & late-

lateri, capitive dolenti, vel contufo, vel bubonoceli applicati optime refolvunt, & fedant. Idem præftant axungiæ, adipes, olea, butyrum lactis, cacao, quæ etiamfi a caufa frigida dolentibus calide illiniuntur, fuperpofita charta emporetica, huic fcopo etiam conducit vinum rubrum, quo cum mica panis paratur cataplafma refolvens; aft ex fpiritu vini & camphora, cujus uncia libram fpiritus vini ingrediatur, fit refolvens penetrans & antiphlogifticum; etiam fapones in aqua vitæ foluti, & partibus dolentibus applicati, necnon irrigationes, femicupia ex aquis thermalibus fulphureis, quæ dolores rheumaticos refolvendos fugant.

36. Interna refolventia doloribus accommodata funt Chinæ radix, falfa parilla, dulcamara, & potiffimum electrifatio. Chinæ radix confciffa bulliat in aqua, vel jufculo a drachma femiffe ad drachmam pro quovis jufculo; falfæ parillæ femiuncia pro quavis aquæ libra potum præftat optimum; dulcamaræ ftipites in lacte cocti vim refolventem & anodynam lacti conciliant, modo magna copia lac fingulis diebus bibatur. Sed in doloribus rheumaticis a lympha fpiffa facttis, in ifchiade, nihil eft utilius iterata quotidie electrifatione, fcintillis e collo extricatis, & addita fub finem levi fulminatione, quo folo auxilio innumeros fanatos vidimus; conducunt & lacunica, ftuphæ, feu fomenta calida ex foliis ebuli, vel hederæ in aqua, vel fub cineribus coctis, & parti dolenti, ac œdematofæ admotis.

37. Ubi acrimonia datur, conducunt edulcorantia, in calidis doloribus a fanguine ex fucco, lymphave arida productis, in hunc finem parantur ex pullo juniore, ranis, vitulina carne decocta, quæ forma ptifanæ, jufculive potantur ubertim, præmiffis generalibus, præmiffis jufculis, interpofito leni cathartico, lacticinia felicius adhibentur, ut lac afinium, vaccinum, caprillum, ea pro omni cibo arthriticis, rheumaticis feliciter ufurpantur. Flores malvæ, violæ, radices althææ, femina lini infufa in fufficienti aquæ copia fuppeditant potum calculofis, dyfentericis optimum. Externe edulcorant cataplafma de mica panis cum lacte & croco, de oryza cocta, pulpa radicis althææ, & axungiæ recentes, butyrum infulfum, unguentum de althæa modo recens fit; oleum olivarum, amygdalarum.

38. Ad erethifmum & naturæ conatus compefcendos conducunt laxantia demulcentia, ut balneum in oleo, in decocto foliorum malvæ, violæ, clyfmata ex iifdem, litus, potus diluens & demulcens, maxime oleum amygdalarum dulcium intus & extus ufurpatum; præftant in doloribus acutis, vel febrilibus phlebotomiæ, hirudines: fed demum ubi dolor non eft gravativus, nec æger interno capite laborat, hos erethifmos, & quofvis naturæ ferociores conatus moderantur, & fedant anodyna & narcotica maxime in doloribus fpafmodicis, fine foporis metu, in hiftericis motibus, in atrocibus quibufvis membranarum divulfionibus, in colica, ileo, nephritide.

39. Mitiffima funt fyrupus de papavere albo, qui puerulis ad drachmam, adultis a femi uncia ad unciam datur; diacodium, quod opii partem recipit, minori copia præfcribitur; caput unum aut alterum papaveris albi; quod in pauca aquæ copia coquitur, & decoctum hauritur; laudanum adhibetur ubi dofis fyrupi papaverini non fufficit, atque laudanum liquidum intus guttatim ufurpatur, ut a gutta una ad fex pueris, ad viginti & multo plures adultis minorem dofim expertis. Solidum laudanum a femi grano præfcribitur, fenfim augendo, vel quarta quavis hora repetendo, vel majori dofi initium ducitur, fi dolor urgeat. Theriaca recens etiam ufurpatur, cujus una drachma continet opii granum; vel diafcordium, cujus una drachma vix dimidium opii granum continet; vel pilulæ de cynogloffo, cujus grana octo continent opii, & femiflum hyofciami ex fingulis granum unum, vel fapo Starkei hic vix ufitatus.

40. Ex laudano folido ad grana tria cuique unciæ unguenti de althæa mixto, fiunt litus anodyni; ex granis aliquot laudani & tacamaacha, vel galbano fiunt emplaftra temporibus applicanda.

41. Verum & narcotica quandoque intus non adhibenda, poffunt extus admoveri, ut folia hyofciami, cynogloffi, ftramonii, lacti vel aquæ incocta, & in cataplafma feu pulpam redacta; fic fuccus folani hortenfis, phitolaccæ cum oleo leniffimo tritus in marmoreo mortario abit in unguentum quod ulceribus cancrofis applicatur; fic balfamum tranquillum calidum partibus admovetur.

42. Ubi vires funt refocillandæ, ftomachus roborandus, humores torpidi diffolvendi, anima exhilaranda, doloresque fpafmodici compefcendi, guttæ minerales anodynæ fruftulo facchari affufæ intus fumantur; nitrum in doloribus nephriticis, & calore, fiti ftipatis, modo non fputi fupprimendi periculum fit, ufurpatur; hujus grana decem vel viginti in fingulis ptifanæ libris fufficiunt; id fervorem temperat, & fanguinem diffolvit.

43. Sal fedativum Hombergii in doloribus hy-

hyftericis ad grana duo, vel forma ptifanæ ad grana decem ufurpatur in animi anxietatibus, agrypnia. Nullus fopor ab æthereo liquore Hoffmanni, nitro, nec a fedativo fale Hombergii pertimefcendus eft.

44. Si primæ viæ ante opiatorum ufum internum non fint expurgatæ, metuendæ funt cardialgiæ, naufeæ; fi fanguis non fit edulcoratus, & folida laxata, metuendum eft ab hujus ufu delirium, aut fopor turbulentus, anxius, agrypnia pejor, exfpectandus.

45. Narcotica evacuationes fupprimunt, naturæ conatus fufpendunt, ab his itaque abftinendum, cum evacuationes, & naturæ conatus neceffarii funt, ut in afthmaticis; vires fractas ab evacuationibus immodicis, ut dyfenteria, cholera, reficiunt, fuppreffa ob dolorem, & fpafmum catamenia non retinent. Aft facile eorum ufus in confuetudinem difficile deponendâm abit, nifi edulcorantia in narcoticorum locum fenfim fubrepant.

46. Nunquam felicius naturæ conatus fedantur, quam fublato eorum principio, feu 1. fublata materie morbifica, ut avulfo dente cariofo in odontalgia; evacuatis finubus frontalibus in hemicrania inde oriunda; rejectis vomitu faburris, quæ cardialgiam excitant; miffo fanguine in rheumatifmo calido, & inflammatoriis morbis; extracto calculo in dyfuria calculofa; 2. vel correcta materie morbifica, ut viru fyphilitico per hydrargirofim; fcorbutico per lacticinia; fcabiofo per fulphur, &c. hæc funt omnium mitiffima, quæ dolores fedant, auxilia; 3. vel revellendo feu conatus naturæ aliorfum determinando per ftimulantia, quæ tamen methodus Empiricis ut plurimum relinquenda. Sic colicam cauterio actuali pedibus admoto curant Javanenfes. Sic Sinenfes moxa accenfa urunt dorfum, ut fopiant dolorem lateris, pollicis abductorem ad curandam odontalgiam, quam noftrates infufo in aurem allii fucco fanant. Cephalæam accenfis capillis fanatam vidit Hombergius; Ifchiadem combufto femore fanabat Hippocrates, & quod ferrum non fanat, igne fanari pronuntiabat; vide Hertælii *diff. de ftimulantium effectu fedativo*. Hinc liquet quare emetica cephalalgiæ fpeciem fæpe tollant duplici titulo.

47. Ad fedantia referri debet nervorum parti dolenti profpicientium mechanica preffio, ut maxillaris inferioris juxta auriculam decurrentis vel arteriæ temporalis in cephalæa, nec non vinctura capitis in eodem morbo, quibus frenatur naturæ impetus dolorem efficiens.

Theoria Doloris Pfychologica.

48. Pfychologia eft fcientia eorum quæ per animam poffibilia funt. Vvolf. *Pfychologia rational. prælim.*

49. Animam in morbis dolorificis non mere paffive fe habere, fed pro doloris averfatione, & agendi potentia, qua pollet, ad ejus principia tum avertenda, tum auferenda, diverfos conatus edere, tum rationi, tum experientiæ confentaneum eft.

50. Motiva itaque animam in his morbis ad agendum follicitantia, fines quos ejus conatus intendunt, media quibus utitur, ad theoriam doloris pfychologicam attinent.

51. Nulla propofitio certior eft in geometria, quam hæc pfychologica, hominem felicitatis, feu non interruptæ voluptatis effe adeo cupidum, ut quidquid meditetur aut exfequatur, illud hujus finis gratia directe vel indirecte faciat. Ita ut philautia feu amor proprius, fit omnium hominis actionum auctor, & fuafor.

52. Non vero folas actiones liberas philautiæ famulari certum eft, fed etiam naturales in eum finem dirigi docent qui pathematum theoriam certiorem fcripfere, ut Archiater Lachambre; & qui conatus ira, metu, libidine percitorum pro inconcinnis, & fortuitis machinæ, & fluidi nervei motibus habent, non minus errant, quam qui motus oculorum, palpebrarum, pupillæ, ex eo quod eorum non fimus confcii, pro inanibus, & fortuitis habent, licet in eximios fines, ut vifus perfectionem dirigantur.

53. Philautia exigit ut quantum de machinæ fuæ integritate, robore, pulchritudine, & fanitate lætatur anima, tantum de ejus deftructione, debilitate, deformitate, ægritudine mœreat. Mœror enim eft intuitiva imperfectionis fuæ cognitio; cum autem perfecta non fit machina nifi integra, robufta, pulchra, fana tendat ad hominis longævam felicitatem, omnefque ejus partes ad eumdem finem confpirent; fi quavis de caufa faucietur, vulneretur, corrumpatur ejus machinæ ftructura, ea imperfectior evadit, & ejus imæ perfectionis intuitu mœret, quæ ipfi unitur, & ejus confervationi invigilat, anima.

54. Nervorum difciffionem, ruptionem, lacerationem inferunt quæcumque vulnera corpori extus inflicta; nervi enim cuftodiam fidelem referunt, quæ fenfum moneat de periculo imminente; horum itaque læfio, diftractio non poteft effe non molefta, atque moleftia percepta tactu ob imminentem partium ruptionem *Dolor* dicitur.

55. Om-

55. Omnis perceptio dividitur in fenfitivam, & imaginariam: illa fenfitiva eft, quę referatur ad objectum refpectu cerebri externum, & ejus actioni tribuendum; fic vifio fenfitiva eft fcintillæ, fi reapfe fcintilla exterior agit in organa vifus.

56. Perceptio vero imaginaria vel phantaftica dicitur, quæ etiamfi referatur ad objectum externum, fit tamen a fola mutatione intra cerebrum, nulloque objecto fimili præfente feu agente in organa; fic etiamfi nulla reapfe fcintilla fit præ oculis in diverfis morbis cerebri, aut etiam percuffo in tenebris oculo, fcintillæ nobis repræfentantur, & vifio illa imaginaria eft.

57. Ita & errores in tactu admittuntur, quippe aliæ tactus operationes funt fenfitivæ, & refpondent objecto tactus præfenti, ut dolor ab acicula manum actu pungente, aliæ vero funt imaginariæ, ut dolor quafi ab aciculis pungentibus manum, quæ tamen ab aliquot annis fuit amputata: hujus vero doloris imaginarii exemplum vidimus aliquot ab hinc annis in medico, cujus humerus in nofocomio Sancti Eloei fuerat amputatus.

58. Cum anima non poffit contriftari, quin huic attenta cetera objecta, & negotia negligat, ut homo curæ intentus ceteris muniis minus aptus eft, a gravi dolore languent ceteræ functiones, quæ ab animæ actione tantum quam principio movente dependent: hinc actiones liberæ, ut loquela, deambulatio, labores minus ad vitam neceffarii, actiones omnes artuum voluntati fubditorum languent, intermittuntur, differuntur, fegniter fiunt.

59. Actiones naturales ab anima pendent, licet intellectus eas minime determinet, nec voluntas præcipiat, ut motus cordis, refpiratio, excretiones, quæ appetitu quodam jucundo follicitantur, ut falivæ ad jufculi fuavis afpectum, languent admodum, intermittuntque quantum neceffitas permittit; fic in dolore diriffimo pulfus exilior, debilior, rarior, refpiratio fimiles pulfui patitur mutationes, ifta quandoque fufpiriofa, interrupta, querula, turbata, pulfus etiam quandoque intermittens, turbatus.

60. Actiones vero quæ vitæ actuali non funt neceffariæ, ut excretiones memoratæ, ut manducatio horis affuetis, ambulatio omnino per horas, diefque etiam aliquot dimittuntur. Nulla voluptas odoratum, vifum recreat, omnia difplicent, & faftidiuntur, appetitus ciborum, potulentorum, veneris, tabaci, caffè, &c. etiamfi in deliciis prius habeantur, jam evanefcit, ut apud eos qui magno mœrore a principio morali conficiuntur; deglutitio etiam difficilis quandoque evadit, & fi cibi confueti fola dofi ingerantur, indigefti diu gravant ftomachum.

61. Omnes partes confentiunt, feu fe mutuo adjuvant, fic pedibus infiftere ftando non poffumus, quin ad hanc ftationem concurrant mufculi pedum, tibiarum, crurum, lumborum, pectoris, colli, &c. nec in hoc fitu pedem loco movere, quin omnes prædicti mufculi fimul agant, nobis infciis, etiam invitis; aft fi alter mufculus v. g. in collo dolorofico morbo laboret, is dum contrahitur dolet acrius, acque cum pedem ftando loco movemus, is contrahitur nobis invitis, & infciis, ergo in hoc cafu dolet acrius a motu pedis. Idem dictum efto de aliis partibus remotiffimis, dum pes luxatus eft, dum marifcæ podicis dolent, vel leviffimus brachiorum, vel trunci motus dolorem redintegrat, tuffis, excreatus eum exarcebat.

62. Hinc fedula arthriticorum, rheumaticorum, fractorum, luxatorum attentio, viriumque intenfio, eo fine, ut motus confpirantes etiam remotarum partium caveantur vel leniffime fiant; hinc pofituræ delectus fcrupulofus, hinc etiam partim virium impenfa, & debilitas in his morbis.

63. Ex fumma doloris averfatione, fumma hujus principii tollendi enafcitur cupiditas, tanta ut qui patientiffimo alias animo funt, in hifce tormentis impatientiffime moram tolerent, remedia exfpectent, & contra obvios dolori fedando inutiles facile irafcantur; ut in atroci dolore novam pofituram a qua levatum iri fe fperant, continuo quærant, feu irrequieti fint, licet ex pofituræ mutatione fæpe magis doleant, vires exhauriant, per-fpirationem inhibeant, hinc majora mala fibi accerfant. Ea enim eft hominis indoles, ut præfente dolore nihil ipfi videantur acerbius; inde omnia experiri mavult licet dubia, quam certo pati ftatum præfentem.

64. Pathematum nexu Deus optimus omnes homines invicem uniri voluit: quod tibi fieri vis, alteri facias, eft principium divinæ fapientiæ; humanæ philautiæ confentaneum: fi vis me flere, dolendum eft primum ipfi tibi: etenim pathemata velut fi contagiofa forent, five grata fint five ingrata, cum aftantibus licet peregrinis & idioma non intelligentibus communicantur. Si quem videamus vel merito, vel immerito pœnis mulctatum, inviti vel volentes condolemus, & ad ipfi auxiliandum proni fumus; inquirant fagaciores quo mechanifmo homo dolori ferendo impar, ut infantulus diro cruciatu excarnificatus lacrymetur voce querula, fingultibus interpolata, viciniam excitet, alias ridiculis feu humana ratione vix explicandis, faciei

faciei diftorfionibus dolorem fuum invitus exprimat. Rideat quantumvis ftoicus hos in-concinnos, & ut putat, inutiles, vel dolori exacerbando aptos naturæ motus: Nos in his miramur ftatim divinam bonitatem, quæ fancivit, his fignis aftantes humanæ aut non ferinæ indolis condolere, & inde ad auxilium miferis ferendum excitari. Inde intelligimus quam fapienter hi motus, hæ diftorfiones faciei quæ aliis ridiculæ videntur, quia harum finem non percipiunt, a natura inftituantur, ut auxilium aliunde petat, & imploret, ope vocis quæ a diverfarum gentium hominibus confufe quidem, fed clare cognofcitur: quod a loquela diftincta vix obtineri poffet.

65. Inde intelligitur cur magnus dolor mutus fit, cum eo affectus nullum auxilium fperet, cur dolor ab inimica manu voluntarie nobis excitatus, lacrymas non extorqueat tunc inutiles; aft fi quem videat fibi facilius compaffurum, nec ipfi vires fuppetant ad vindictam, illico ad gemitus, fletumque confugiat mifer.

66. Nec quis objiciat idem in brutis fieri, adeoque hos fines naturam ad agendum non determinare, fed cœco mechanifmo ea omnia deberi. Is vero fupponit bruta non fentire, nec doloris remedia phyfica vel moralia quærere, cum contrarium doceat experientia. Intellectus ad hos fines perviden-dos neceffarius non eft, & inftinctus fufficit, nec poteft fentiri dolor quin ejus mali fugiendi nos, & bruta inceffat cupiditas, quin fimul & naturales, & liberos, ad eum removendum conatus inftituamus.

67. Conatus liberi maxime inftituuntur, quoties principium materiale doloris in fenfus incurrit. Sic fi os in faucibus impactum dolorem procreet, ipfamet quadrupedia mufculos omnes vicinos contrahunt, ut os ejiciatur, fi deglutiri nequeat; fimul collum, capite demiffo, vicinis corporibus apprimit animal in eumdem fcopum; jam digitos pedum anticorum intra fauces adigit, ut obicem extrahat; aerem tuffiendo velociter emittit, ut hac vi etiam, fi fieri poffit, avellat; nec non vomitu naufeaque iteratis illud foras eliminare tentat, non ceffaturum a conatibus, donec vires deficiant, aut fefe ab hoc malo liberet. Scintilla ignis in felis palmam advolet, illico ignem fugit velociffime, & currendo palmam exagitat, ut fcintillam excutiat. Spina fit tendini infixa, fubito dentibus extrahere, motu brachii excutere fpinam nititur; illi vero conatus qui in brutis mere naturales funt, in hominibus fæpe funt liberi.

68. Verum fi fpinula alte adacta extus non incurrat in fenfus, tunc quod fupereft agendum, quod natura non exfequatur in homine, & in bruto? Spinula illa vel deftruenda eft, vel foras educenda; tutum non eft auxilium, fed parum refert, ait Celfus, utrum tutum non fit, modo unicum remedium: facto abfceffu fpinula quandoque corrumpitur, vel fi fit metallica tandem puri innatans innoxia evadit, & cum extrorfum vergant fere omnes abfceffus, corpus nocuum feliciter demum eliminatur. Ad hunc finem affequendum neceffaria eft inflammatio, unde quidem dolor augetur, & rariffime corpus noxium vaforum, & tendinum fubfultibus frangitur, vel deftruitur; aft cum inftinctus non dignofcat quænam fit materiæ morbificæ durities, & fæpius in fimili cafu a fluido ftagnante, cruore coagulato fimiles dolores fiant, in quo cafu fubfultus, & contractiones fpafmodicæ vaforumque impetus acuti, ad malum tollendum fufficiunt, fimiles conatus edit natura.

69. Aft in his circumftantiis magnum præfidium eft Medici intellectus, & fcientia medica, quæ caufas morbi diftinguit, & remedia aptiora, magifque rationi confona partibus dolentibus applicat; inutilia tamen, ut plurimum, nifi natura fimul fuam in curatione fymbolam conferat.

70. Hactenus potiffima dolorum fymptomata, ut anxietatem, gemitus, lacrymas, debilitatem ex principiis pfychologicis deduximus; plura fupereffent explicanda, ut pervigilium; verum quifque ex prægreffis illa deducere poteft: fic ex lege fenfationis non poteft una vivida idea excitari, quin aliæ ipfis alligari folitæ exfufcitentur; verum fi plures fimul ideæ fenfitivæ claræ excitantur, homo dicitur vigilare: ergo intelligitur quare vigilia dolores notabiles comitetur.

CLASSIS OCTAVA.

Morbi Vefani feu Vefaniæ.

1. SUnt illi quorum præcipuum fymptoma eft animæ error, alienatio, delirium, aut dementia, feu imaginationis, judicii, aut cupiditatis, vel voluntatis depravatio.

2. *Paraphronici* Græcis dicti funt a *paraphrofyne*, quod delirium eft, vel a *phrene*, quæ mens audit, vel a *parafero*, transfero, ut Galli delirium mentis translationem *tranfport* nuncupant; *apologifmi* Hefychio dicuntur.

Mentis alienationes Fel. Plater. *morbi animi vel fpirituales* nov. claff.

Ægros.

Ægros Græci vocant *paraphronountas*, *pavaleiros*, *parapaiontas*, *parapaisantas*, *paracopsantas*, *maniacos*. Latini *mente captos*, *deliros*, *insanos*, *stultos*, *dementes*, *desipientes*.

3. Symptoma præcipuum si sit imaginationis, *hallucinatio*, Græcis *Leros*; si sit delirium, *paraphrosyne*; si sit judicii depravatio, *paraphronia* vel *dementia*, *stultitia*, *insania* dicitur; si sit hebetudo, *morosis*, Latinis *amentia*; si depravata cupiditas aut aversatio *furor*, *morositas*, Gallis*tic*, *manie*, *folie*, *caprice*, & in genere *delire*, *transport*, *alienation d'esprit*.

Theoria.

4. Anima tres facultates præcipuas obtinuit a summo Numine, facultatem cognoscendi, appetendi, & movendi.

5. Utraque est inferior brutis communis, & superior hominibus propria. Facultas cognoscendi inferior *instinctus* est potentia ideas objectorum confusas eliciendi, superior *Intellectus* seu facultas ideas rerum distinctas efformandi, seu genera, & species cognoscendi.

6. Instinctus dividitur in sensum, & imaginationem; *sensus* quintuplex, visus, auditus, tactus, olfactus, & gustus; ideas objectorum sensibilium præsentium, seu in organa nostra agentium repræsentant.

7. *Imaginatio* nobis etiam absentia olim per sensus cognita repræsentat tum actualia, tum præterita, tum futura, & huc referenda est memoria, & prævisio seu prognosis.

8. Intellectus has ideas comparat, combinat, & vi attentionis, & abstractionis, ingenii ac rationis suas omnes sublimiores, ut syllogismum, & ratiocinium exsequitur, sicque verum a falso, bonum, & malum apparens a reali distinguit.

9. Quod nos statumque nostrum perfectiores reddit, *bonum* est: *voluptas* vero est intuitiva perfectionis nostræ perceptio. In constanti voluptate jacet *felicitas*, quam ideo nobis conciliant bona omnia, scilicet bona animi, corporis, fortunæ, &c. cum autem in eam finem nos creaverit Deus Optimus, ut nostræ perfectioni promovendæ attenti felicitatem consequamur, non mirum si bonorum appetitus, & malorum aversatio nobis sint congenita.

10. Facultas appetendi bonum, & aversandi malum duplex est; *superior* voluntas dicitur seu inclinatio animæ versus objecta pro ratione boni intellectualis seu in eis distincte percepti; aversatio vero rationalis *Noluntas* est.

Inferior seu appetitus sensitivus est inclinatio animæ versus objecta pro ratione boni in eis confuse seu sensuum ope percepti; aversatio vero sensitiva nos reclinat a malo sensibili; appetitus sensitivus proprie *cupiditas* vocatur, & opponitur voluntati seu appetitui rationali: cupiditas itaque a sensu, & imaginatione ducitur: voluntas vero a ratione, & intellectu.

11. Quæ nobis bona apparent sensu duce sæpe mala sunt, ut dulcia verminosis; & quæ mala sensibus videntur sæpe bona sunt, ut amputatio artus sphacelosi; solius est itaque intellectus, & rationis bona realia a malis distinguere, & de illis judicare.

12. Cum itaque nostra interfit maxime bona vera nobis conciliare, & mala realia effugere, ut felicitatem aut voluptatem veram, & constantatem quantum fieri potest attingamus, nostrum est etiam pro viribus intellectum nostrum perficere, & rationi obtemperare, & consequenter quæ optima sunt agere.

13. Facultas ultima agendi seu movendi superior *Libertas* vocatur, seu potentia; quod rationi optimum videtur, & quod voluntas rationis nutui obtemperans indicat; non solum autem imperium libertatis in actiones corporeas extenditur, ut in motum, loquelam, &c. sed & in actiones animæ proprias, ut sunt attentio, abstractio, reminiscentia, appetitus, &c.

14. Inferior vero facultas *natura* dicitur, & est potentia agendi quæ sensui, & imaginationi bona videntur, quæque proinde a cupiditate aut aversatione sensitivis suadentur; illa vero expedite, sine deliberatione, & vi consuetudinis bona obvia abripit, mala sensibilia removet. Cum quis uritur; aut ad lapsum inclinat, illico natura duce membrum ustum, aut lapsurum retrahit, cum secus antequam intercessisset deliberatio, de eo actum esset.

15. Vehementia naturæ conamina ad bonum admovendum, aut malum removendum, consequenter ad cupiditatem aut aversationem sensitivas, vocantur animi *pathemata*, quibus supprimendis & moderandis concessum est libertati imperium eo majus, quo quis attentius rationem suam excoluerit, & perfectioni propriæ acrius allaboraverit, ita ut in homine perfectissimo detur summus consensus inter voluntatem & cupiditatem, inter actiones liberas ac naturales, nihilque appetatur nisi quod bonum, utile, decorum & justum. Ast in statu imperfecto, & quo plus ad brutorum conditionem accedunt homines, ratione, philosophia ac religione non satis exculti, majus fit diffidium, & actiones quæ sensui videntur jucundæ, intellectui vi-

videntur malæ, & quæ bona ratione duce co-gnoſcuntur, ab inſtinctu ingrata deprehen-duntur; hinc origo malorum tum moralium, tum phyſicorum; de phyſicis hic tantum a-gimus.

16. Veſania itaque inde oritur, quod cu-piditatibus noſtris ſervientes ab illis duci nos patiamur, quod pathemata refrænare, mode-rari non aſſueverimus: hinc erothomania, antipathia, pica, ab ærumnis meloncholia, a repulſis furor, & ab erroribus in cibo, po-tu, geſtis, ingeſtis, &c. varia incommoda, vitiaque corporis, ex quibus iterum veſaniæ producuntur, quibus certe morbis nihil eſt miſerabilius, cum ad brutorum conditionem homines accedant, ut videre eſt ex mania, lycantropia, rabie.

17. Errores dividere poſſumus in theoreti-cos & practicos; cum quid opinamur verum quod falſum eſt, ut ſolem moveri, terram ſtare, error ille theoreticus eſt, cum inde nulla pathemata ſubſequantur: ſi vero judi-camus verum quod falſum eſt, ita ut inde pathemata gravia ſubſequantur, error eſt pra-cticus, ut cum maniacus meloncholicus a-micos ſuos pro hoſtibus habet, a quibus in-ſidias, venenum & mortem timet, aut cum quis vertiginoſus imaginatur domum incli-nare dextrorſum, & ſe inde pro metu ſini-ſtrorſum præcipitat.

18. Prior error *Hallucinatio*, Græcis *leros* dicitur, ut in ſyrigmo, ſuffuſione; alter er-ror vocatur *delirium*, Græcis *paraphroxia*, quoties ſcilicet pathema delirantis ipſi ſoli nocet, ut in noſtalgia, tarantiſmo, hypo-chondriaſi, panophobia; *furor* vero dicitur, ſi animi pathema ad manus violentas ſibi, aliiſve inferendas, adeoque ad grave dam-num eum inferat, ut mania, melancho-lia, rabies, nymphomania, dæmonoma-nia, &c.

19. Inter hallucinationes referendæ ſunt veſaniæ, quæ a vitioſo organorum externo-rum ſtatu oriuntur, illæſo judicio; ita ut cerebri vitium nullum adſit, ut in boulimia, cacoſitia, polydipſia, & juxta quoſdam, in vertigine.

20. Ex ſola fibrarum cerebri conſonantia, & diſſonantia, qui rectam hominis rationem, & veſaniam deducere tentant, nullo habito reſpectu ad imperium libertatis in proprias animæ actiones, & ſua pathemata, illi ma-terialiſtis vel inviti velificantur: ſi erroris cauſa foret mere mechanica, nullus error de-beret imputari; adeoque de philoſophia mo-rali & jure actum eſſet, ut impii Spinoziſtę exiſtimant, qui moralitatem actionum fabu-lis accenſent.

21. Error non ſolum procedit a vitio cor-poreo, ut a retinæ obſtructione ſuffuſio, a vitio labyrinthi ſyrigmus, &c. verum etiam a neglectu ſuarum facultatum, aut ex eo quod in vero inquirendo, & judicio exco-lendo non ſatis invigilaverimus; unde liber-tatis noſtræ abuſu deinceps errores corrigere neſcimus. Sic ruſticus effuſione laborans re-vera muſcam præ oculis volitare judicat; Philoſophus vero hunc errorem agnoſcit, & ab illo ſe liberat; ebrius duplicem candelam adeſſe judicat; ubi ſtrabo mentis exultæ er-rorem ſuum brevi dimittit, & unicam cer-nere aſſueſcit. Ipſe vidi hydrophobam, quæ pathemata ſua religioni & rationi ſubmitte-re aſſueta, affatim aquam bibebat, nemini-que ullo modo nocere parata erat; & recte monet ill. Default bruta & ruſticos ſolum in hydrophobia aſtantes minitari; homines vero rationem excolere aſſuetos, minime.

22. Errorem ab organorum externorum vi-tio ortum corrigere facilius eſt, quam qui a vitio cerebri oritur; ſcilicet errorem corri-gimus, 1. mutuo diverſorum ſenſuum, & imaginationis auxilio; 2. ope attentionis, abſtractionis, & judicii; auditus errores vi-ſus & tactus corrigunt; viſus errores auditus, tactuſque arguunt, ut patet ex hiſtoria il-lius adulti, cui Cheſeldenius cataractam con-genitam abſtulit, viſumque dedit, quique ſolo viſu corporum diſtantias, figuras, mi-nime diſtinguebat; deinceps vero tactu & au-ditu viſui conjunctis optime diſtinxit; ergo ſi unum tantum ſenſus organum læſum ſit, errorem facilius erit corrigere, quam ſi in emporio affecto plures diverſorum organo-rum fibræ nerveæ lædantur; præterea cum cerebrum ipſum læſum eſt, gravius percelli-tur anima, quam cum organum ad vitam minus neceſſarium laborat, ut oculus; ergo huic attenta malo minus apta eſt ad operà-tiones, quæ errori corrigendo neceſſarię ſunt, dum haullucinationes ſunt fugaces. Vertigi-noſus primo inſtanti timet, altero errorem ſuum agnoſcit, at phreneticus maniacuſque errorem ſuum non agnoſcunt.

23. Quo erroris objectum ad vitam, aut felicitatem noſtram magis conducere nobis videtur, eo pathema ſubſequens vehementius eſt: fere omnes maniaci ſomniant ſe hoſti-bus gladio aut veneno armatis ſtipari; & nunquam, ſi abeſſet ille timor, in furorem adigerentur: melancholici qui vitam ſuſpen-dio aut ſubmerſione finiunt, fortem morte illa multo pejorem ſe manere ſomniant, & a ſtatu præſente multo magis quam a futuro cruciantur. Hydrophobi quotquot accedunt homines, tot hoſtes ſcyphis ac phialis arma-

tos

tos judicant, quibus ad bibendum cogendi funt, & ipfi potum cane pejus & angue timere fe dicunt; non mirum itaque fi eos fputis, minis, ululatibus removere conentur.

24. Licet maxima vefanorum pars vitio organorum, vel cerebri primario deliret, non rari funt tamen apud quos vitium primarium contraxit anima; notum eft puerulos qui noctu utcumque foli domum obambulabant fine metu, ftatim atque nunquam fatis punienda ancillarum & anicularum garrulitate, fabulas de larvis, vampiris, manibus, hauferunt, mifere torqueri incipere nocturnis terroribus, fibi mille fomnia in lecto, aut in tenebris fingere, unde in melancholiam, aliofque graves morbos incidunt.

25. Obfervat Felix Platerus moriones bene multos, qui quæftus gratia apud Magnates mimos, hiftriones & ftultos fe fimulant, ut ipfis placeant, demum reapfe longa affuetudine defipere. Afferit Ovidius plures qui tantum fe amaturos finxerant, reapfe amore deperiiffe; plures puellæ amicarum fuafu & exemplo ad gypfum vorandum, quod abhorrent, incitatæ, pica deinde revera laborant, & pauci funt qui tabaco maniam fimili modo non contraxerint; adde quod deliria febrientium, ut fomnia dormientium, verfentur circa objecta quæ fanorum & vigilantium animis antea verfabantur, horum vero ideam abjicere prius poterant; febrientes vero aut dormientes nequeunt, cum fenfuum fuorum non fint compotes; hinc patet principium horumce morborum non femper effe vitium corporeum, ut Boerhaavius male innuit, & Spinoziftæ pronuntiant.

26. Multi in vefaniam incidunt, ne dicam omnes ex pathemate, feu idea objecti, quod vehementem cupiditatem aut averfationem in ipfis excitavit, adeoque ob ideam *boni animi*, ut falutis, honoris, loci quem adipifci cupiunt, aut amittere metuunt; *boni corporis*, fcilicet fanitatis, formæ; *boni fortunæ*, ut opum quas confervare defiderant, vel perdere timent vehementius.

27. Sic plures funt melancholici qui fe damnatos effe metuunt, inde vero defipiunt; alii qui a Magiftratibus, Judicibus, Militibus fe inquiri putant, & famæ, vel vitæ detrimentum pati metuunt, inde delirant; plures mulieres quæ fenefcentes ex detrimento formæ, plures mercatores ex fortunæ, litigantes ex litis, adolefcentes ex amafiæ fuæ jactura infaniunt; dæmonomania obfefforum, vampyrorum, maleficiatorum, fagarum a pathematis vehementibus pendet, ut figillatim in fpeciebus videbimus.

28. Docet obfervatio quod fi hiftoriam cujufdam facti audiamus, in qua omiffa fit temporis, loci, aliarumque circumftantiarum determinatio, nobis illico fingimus locum, tempus, ut noctem, vel diem, aliafque circumftantias, & fic cafum omnimode determinatum imaginamur; hæc eft itaque lex fenfationum, ut idea unius objecti excitet in nobis ideam omnium circumftantiarum quæ illud concomitari folent.

29. Falfum eft fibras cerebri medullares effe tenfas, elafticas, cum refecti ipfi nervi minime fe retrahant; falfa eft itaque hypothefis, qua fyftema fibrarum illarum chordis clavicymbali confertur, & qua afferitur pulfata una ceteras eo vividius refonare, quæ funt ejus alterutræ harmoniacæ, ut unifonus, octava, &c. nec enim ulla eft ratio cur credamus fibras quæ repræfentant colorem, figuram, aliafque qualitates utcumque diverfas unius hominis, ejufque veftium, eas inter fe, minime vero cum aliis effe harmoniacas, quæ tamen omnes audito illius hominis nomine juxta hanc hypothefim debent refonare filentibus ceteris; ergo illa idearum acceflloriarum conjunctio minime mechanicis muſices legibus tribuenda videtur, fed difficultati res in abftracto concipiendi, & facilitati illas in concreto, ut fæpius fit, perfpiciendi, adeoque confuetudini.

30. Cum itaque ob infarctum, preffionem-ve quarumdam fibrarum medullarum emporii quædam ideæ in anima excitantur, quæ eam fortius afficiunt, anima v. g. metu perculfa ad hanc tanto fortius attendit, quo minus ipfi momentofæ ceteræ videntur, aut quo ob opinionem præconceptam, motivum metuendi illi fortius videtur, ftatimque huic ideæ fimplici alias comites metui fovendo, vel augendo aptas adjungit; fic qui fomniando cogitavit fe criminis cujufdam infimulari, cito fatellites, judices, tortores, patibulum hifce confociat; unde mire difcruciatur, febrit, fudat, & tandem evigilat, atque de errore fuo, vifu, auditu, verbo circumftantiarum collatione monitus refipifcit.

31. Verum non ita refipifcit ille, qui ob fibrarum emporii conftans & permanens vitium, infarctum inflammatorium, ficcitatem, rigiditatem fixam, priorem metum excutere non poteft; aut fi defervefcente fanguinis impetu, in febris remiffione, refipifcat, febrili excandefcentia revertente iterum delirat mifer. Nec objectum delirii dimittit, nifi altera cerebri parte magis infarcta aut excalefacta a novo pathemate fortius quam a priori afficiatur.

32. De

32. De cetero quandiu objectum delirii idem remanet, quod quandoque per integrum ægritudinis decursum perseverat, quidquid agit & loquitur delirans, præconceptæ ideæ consonat, & consequens est, & licet anima sit in continuo statu statum suum mutandi, atque sit nobis impossibile ad unam ideam simplicissimam per duo temporis secunda attendere, quin ad ideas ipsi conjunctas evagamur; interea ab objecto primario non semper recedimus; ita licet delirans videatur quandoque multa deblaterare, & textui primario intermiscere, non raro accidit, ut per dies integros discursus, ejusque actiones sibi cohæreant.

33. Merito itaque definitur a Pitcarnio delirium *vigilantis somnium*; quippe ut in somnio, ita in delirio nullius sensationis sumus conscii, seu res præsentes non appercipimus, & absentibus tantum detinemur, seu sensationes omnes sunt obscuræ; phantasmata vero clara nos afficiunt, judicium vero minime læditur, cum ex præconcepta idea imaginaria recte judicent, & appetant delirantes.

34. Cum delirantes objecta principia obscurissime aut nullatenus appercipiant, eorum ratiocinia non determinantur ab objectis externis, seu circumstantis non respondent ea quæ appetunt, loquuntur & agunt; sed respondent imaginationi, quæ ab interna cerebri dispositione maxime determinatur. Merito itaque dicit Boerhaavius in delirio esse ideas, quæ non respondent objectis externis, sed internæ cerebri dispositioni, & illarum idearum exortus est causa delirii, quatenus anima ad eas solas attendit, & a circumstantiis non afficitur.

35. Verumtamen in maniæ paroxysmo cum magna est agitatio in cerebro, ita velociter excitantur diversæ omnino objectorum ideę, ut nullam invicem cohæsionem habeant, adeoque cum ex ea actionum & ratiociniorum cohæsione judicemus de judiciorum consequentia, non mirum si in hoc casu ipsum judicium maniaci nobis videatur depravatum, atque sunt optimi Auctores, qui in hoc maniam a melancholia distinctam esse volunt, quod melancholici consequenter ratiocinentur ex præconcepta idea, maniaci vero minime sibi cohæreant, sed reapse limites inter utrumque morbum assignare difficillimum est, iique vix nisi gradu differunt in certis individuis.

Praxis.

36. Cum hallucinationes, ut vertigo, syrigmus, diplopia, &c. nullum cerebri virium agnoscant pro suo principio, nec maxima pars cupiditatum & aversationum, ut bouli-miæ, cacositiæ, polydipsiæ, &c. in illis curandis corrigendum est organi determinati vitium, ut stomachi in bolimia, auris in syrigmo, oculorum in diplopia, quorum proinde morborum nil habet commune therapeja, quam quod medicamentis cuique organo convenientibus sit utendum, iisque diversis pro diversitate principii eos excitantis; interea tamen quoniam omnem vehementem cupiditatem & aversationem sedant, quæ sensationem obtundunt, in illis narcotica & sedantia videntur generaliter indicata.

37. In maniacis vero, melancholicis, aliisque cum cerebrum peccare videatur, non solum remedia topica conveniunt, verum etiam ea quæ vitium sanguinis & solidorum hic suspicandum corrigunt, scilicet humectantia, laxantia, diluentia, necnon ea quæ sensationes compescunt, ut narcotica; demum cum remissior est morbus, & æger intellectu suo potest uti, auxilia moralia non negligenda sunt; etenim illa deliria sæpius ex eo procedunt, aut foventur, quod judicent sibi magnum malum impendere, ut paupertatem, infamiam, mortem, aut magni cujusdam boni jacturam se passos esse; verum si quid apud eos valeant ratio, ut valet initio morbi, facile est magnis rationum momentis hanc præjudicatam opinionem evertere, *sunt verba & voces quibus hunc depellere morbum* potest Medicus philosophus.

38. Sapientis est ut felicitatem assequatur, eam finem semper sibi proponere, & media certissima ad eum scopum attingendum adhibere; ad hanc conferunt bona, quæ ideo omnes quærimus avidi; verum non omnes æquali sapientia eligimus; ea certe aliis anteponenda sunt, quæ omnium maxima, quę fortunæ non obnoxia, quæ sola mentis aviditatem explere possunt: talia certe sunt bona animi, quæ ideo bonis corporis anteponenda, & præ quibus bona fortunæ sunt meræ quisquiliæ, quibus frui dulce est, adhærere insipientis est. Insani omnes bonum quoddam fluxum & labile misere ambiunt, diliguntque. Sic sunt adolescentes, quos etiam mentiri sæpe non pudet, qui ita læduntur a contumeliosa mendacii exprobatione, ut hoc dedecus suo, aut adversarii sanguine eluere non dubitent, & si inulti sunt, in morbum, ut melancholiam delabantur; hoc furore tamen apud Sapientes multo plus eos infamari certum est, quam ab ultione decorari; misera felicitas, quæ ab alterius arbitrio pendet.

39. Ita-

39. Itaque infanientes falfis moralis philofophiæ principiis imbuti poffunt ratiocinio ad rationis ufum revocari, modo velint nobifcum perpendere quid vere bonum fit, quid aliis anteponendum, & cujus poffeffione contenti ceteris tuto carere valeamus: voluptas equidem eft fumma bonorum; fed ea debet effe conftans, inconcuffa, fincera, & vera, nullifque obnoxia damnis.

„ Nam quid velle poteft homo, ni vult
„ effe beatus?
„ Hoc unum variis quærunt in motibus
„ omnes;
„ Vos per delicias & lenimenta dolo-
„ rum,
„ In quibus ut vento fluviique fugaci-
„ bus undis
„ Nil ftabile eft, ubi fe veri fpes con-
„ fcia fundet;
„ Quos bona nulla movent, nifi quæ
„ infinita putentur,
„ In virtute Deum, atque Deum in
„ mercede requirunt.

40. Præter moralia funt etiam auxilia phyfica, quæ morbo radicato fæpius inutilia funt, nifi a febre fugaci fuftineatur delirium; notum enim eft maniam, melancholiam, fimilefque morbos chronicos difficillime fanari, & hypochondriafim ipfam, licet multo leniori delirio ftipetur; ob id crux & opprobrium Medicorum vulgo dicitur; cum autem in ipfis fibrarum tenfio, & fanguinis vifcofitas ad ficcitatem vergens ut plurimum morbum foveat, nihil diluentibus, refrigerantibus, & potiffimum balneis felicius fuccedit.

41. In melancholia vero & hypochondriafi optimum auxilium eft itineratio & equitatio; quippe cum maxime referat ideam morbificam, qua ægri torquentur, depellere, nihil eft ad hoc utilius quam animæ attentionem ab hac in alias, eafque varias ideas divertere: docet autem obfervatio homini iter facienti, vel equitanti continuo varia nova & grate afficientia obfervari objecta, quæ fucceffu temporis animam a priori idea revocant; interea dum purioris auræ refpiratio, & moderatus mufculorum motus fanguinis lentorem refolvunt, perfpirationem adjuvant, famem & digeftionem reftituunt, fomnoque pacato anfam præbent.

CLASSIS NONA.

Morbi Evacuatorii, feu Fluxus.

1. SYMPTOMATA *in excretis* Pathologorum. *Morbi laxi*, Profper. Alpini, *Medic. methodic. Lib.* 12. & *mixti*, *Lib.* 13.

Morbi quos Græci *rheumata*, *catarrhos*. Latini *fluxiones*, *deftillationes*, *defluxiones*, Cælius Aurelianus *Rheumatifmos* vocarunt; licet vi nominis *fluores* & *fluxus* fignificent, ad hanc claffem minime pertinent, & ex caufa hypothetica denominati funt; aft diarrhœa, perirrhœa, leucorrhœa, recte a *Rheo* fluo nomen mutuatæ funt.

2. Character. Morbi evacuatorii funt illi quorum præcipuum fymptôma eft quilibet effluxus, ut fanguinis, feri, urinæ, fudoris, puris, alvi, uteri, &c.

Symptoma vero præcipuum eft illud, monente Platero, de quo ægri maxime conqueruntur, quod intenfitate, extenfione & durâtione notabilius eft, aliorumque fymptomatum fæpe principium eft.

Commode dividuntur in *fanguifluxus*, *ferifluxus*, & *alvifluxus*. Claffis hæc eft maxime obvia, atque mirum eft eam ab omnibus Auctoribus omiffam fuiffe; Methodici ipfi hos morbos in duas claffes amandarunt, Stahliani quidem, ut Juncker, Nenter, fanguifluxus fatis apte in ordinem redegerunt; fed ferifluxus & alvifluxus perperam cum morbis omnino heterogeneis mifcuerunt; magis foret homogenea claffis, fi abortus & diftocia alio poffent mandari.

Theoria.

3. Partes contentæ quæ extra corpus debent amandari, funt vel *fluidæ*, ut urina, fudor, vel *firmæ*, ut fæces, fetus, placenta; ambæ vero tum fibi mutuo, tum cum particibus continentibus adhærent, (*ex definitione partis in Phyfiol.*) adeoque nonnifi per vim hac adhæfione majorem poffunt extra corpus ejici; hoc norant Veteres folo inftinctu in mechanicis eruditi, quique vires expultrices a retentricibus diftinguebant, optimeque fenferant in omni fluxu vim expultricem retentrice majorem requiri.

4. Neoterici hanc cohæfionem prætermittentes, & corporibus fefe loco movendi facultatem tribuentes, rectius fe philofophaturos crediderunt, fi everfa illa Veterum theoria vaforum foli aperturæ, ut rixi, diabrofi, diærefi tanquam caufæ hos effluxus tribuerent; unde nil vulgatius in Scholis, quam pro

caufa

caufa proxima fanguifluxus vaforum fanguiferorum folutionem, & pro caufa alvifluxus, urinæ fluxus, fphincterum laxitatem incufare.

5. Alter error Neotericorum eft confiderare moleculas fluidorum, fenfibiles globulos v. g. cruoris tanquam duros, ita ut ex eo quod orificia vafculorum lymphaticorum, aut cutis diametrum illis globulis minorem habeant, exinde tranfitus eorum impoffibilitatem concludant; verum uti folida per digeftionem abeunt in fluida, ita fluidorum moleculæ etiam craffiores & firmiores per refolutionem, ut aqua, per fervorem abeunt in vaporem, feu habitum omnium tenuiffimum; fic humores noftri perfpirabiles, & quæcumque fit globulorum vifcofitas & cohæfio, illi vi fufficienti adhibita minimos vaforum hiatus pervadere poffunt.

6. Cohæfio itaque fluidorum noftrorum, quæ nondum vaporifationem adepta funt, aut in fluidum elafticum & electricum mutata, fola impedit quominus cito e machina noftra tubulofa undique porofa & pervia effluant; non vero impedit molecularum craffities, quæ viribus prementibus obfecundans evanefcit, ut quifque in alvi depofitione experitur. Errant ergo Neoterici, qui ad omnem fluxum fanguinis requiri putant vaforum ruptionem, folutionem, cum fufficiat ut cruoris guttulæ, fi cohæferint nimis, elongentur & anguftentur, aut ut orificia vaforum, non amiffa integritate, nec contractilitate elaftica diducantur; fic fetus per vim expreffus ab utero elongato capite, & diftracto uteri orificio citra vulnus, erofionem, & laxitatem ejicitur.

7. Diverfi generis funt vires, quæ contentorum effluxui refiftunt, & quæ eorum effluxum excitant, effluxui refiftunt. 1. Mutua partium ejiciendarum cohæfio; fic fcybala, ob duritiem inteftinorum viribus vix folvendam, effluxui refiftunt; fic grumi cruoris frigore, debilitate cordis, aftringente medicamine firmati poffunt refiftere viribus eos trans uterum promoventibus, unde fuppreffio fluxus. 2. Pofita vi trufiva fluidorum eadem, receptaculorum & orificiorum contractilitas, fphincterum contractio, craffities, elafticitas impediunt effluxum; verum impedimentum nullum abfolutum eft, & nulla eft vis retentrix tanta quæ ab antagonifta expultrice fuperari nequeat.

8. Vires expultrices receptaculorum funt 1. mufculi, & membranæ mufculofæ ea receptacula componentes vel ambientes, quatenus vires obtinent a conatibus tum liberis, tum naturalibus fluidum nerveum in eos immittentibus. Sic ventriculi vis expultrix eft vis fluidi nervei fibras ejus organi, & mufculos illud ambientes contrahentis eo ordine, eaque directione quæ requiritur, ut tum in œfophagum, tum in pylorum ejiciantur, atque fi fiat alterutrius directionis delectus, ea vis pendet a facultate fentiente, ut natura, aut libertate. 2. Gravitas ipfius fluidi ejiciendi poteft effluxui fufficere, fi ea orificium deorfum vergens inveniat, & refiftentiis major fit, fecus obftat ipfi effluxui gravitas, in quo errant illi qui lienteriam tanquam a gravitate fola fæces ad alvum ducerentur ab inteftinorum fola levitate deducunt, licet pars inteftinorum furfum, pars deorfum vergat.

9. Aft quæcumque fit vis expultrix, ea nunquam effluxui producendo fufficit, nec quantulacumque fit vix retentrix; neceffario vero requiritur ad effluxum, ut prior fuperet pofteriorem, & in hoc exceffu confiftit effluxus caufa, unde intelligitur 1. quod utcumque fanguis vifcofus, grumofus, craffufque fit, is poteft effluere, fi vis vafa premens, exprimens major fuerit; 2. quod utcumque fluxilis, tenuifque fit, poteft fifti, fi vires fluidi fubfequentis, aut vafis continentis minores fuerint; 3. quod utcumque fortis fit contractio receptaculi, ut uteri, recti, ea non fufficiat ad expulfionem fœtus, fæcum, nifi minor fit orificiorum refiftentia; 4. quod utcumque debilis fit vis fluidum exprimens, ea fufficiat ad effluxum, fi minor fuerit adhuc ejus refiftentia. Merito itaque Medici methodici effluxus ad laxos partim, & ad ftrictos morbos redegerunt, cum fluxus principia fint æque vaforum conftrictio quam orificiorum laxitas.

10. Falfa eft Humoriftarum theoria quæ caufam fluxuum omnium in fluidorum tenuitate reponit; falfa Solidiftarum doctrina quæ illam a folo folidorum vitio deducit; falfa Chymicorum ætiologia, quæ effluxus folis afcribit Chymicis partium elementis; vera Veterum, & vere mechanica theoria; quæ incufat vim expultricem retentrice majorem, quæque omnes fectarum doctrina conciliat, praxique velificatur.

11. Sanguifluxus alii ex vafis fanguiferi immediate extra corpus erumpunt, ut ex marifcis, vulneribus; alii in cava quædam ftatim irruunt, ut in inteftina, ventriculum, pulmones, veficam, ex quibus deinceps foras eliminatur fanguis: in prioribus fufficit, ut vel orificia vaforum excretoria, ut uteri, narium diducantur per anaftomofim, nec ea dilacerari, vulnerari neceffum eft, quod fine violentia externa, vel interna fieri vix poffet, & fine phlogofi, dolore, ac dein fubfequente fuppuratione non accideret; cum vero

vero sæpius hæc omnia signa ruptionis, diabroseos, & diæresis deficiant, verosimilius est sæpius eos effluxus fieri per anastomosim, seu dilatationem osculorum excretoriorum, tales sunt sanguifluxus qui a plethora, aut a febrili orgasmo simpliciter oriuntur, & revertuntur, hos voco *sanguifluxus ab anastomosi*,

12. Dantur *sanguifluxus a diabrosi*, quoties scilicet erosa, ulcerosa, fistulosa sunt organa ex quibus sanguis effluit, ita ut sponte ad minimum horum organorum motum pus cruentetur, vel sanguis ex ulcere dimanet, nunc guttatim, nunc ubertim, talis est hæmotypsis phtisicorum.

13. Dantur *sanguifluxus a diapedesi*, quos nimia sanguinis fluxilitas excitat, quoties scilicet sanguis est dilutior, dissolutusve, ita ut per orificia nativa etiamsi non dilatata, per ipsos cutis poros, fluidum rubrum, aut intense flavum eliminetur, talis est sudor ruber axillarum æstate pluribus accidens, talis est hæmaturia, hæmatydros, hæmorrhagia, scorbuticis familiares.

14. Sunt etiam *sanguifluxus traumatici* a rixi vel a diæresi per violentiam ruptis, aut sectis mechanice vasis; *a rixi* quidem, si impetus, & pressio sanguinis vasorum integritatem solvat, & tenacitatem jam forte debilitatam superet, quod accidit in hæmopty-si, quam validi clamores, vehementia conamina, aut pathemata excitant; in hæmorrhagia febrili critica: per *diæresim* vero fit sanguifluxus, quoties extrinsece admotum, vel intus sumptum corpus quoddam secans vasa dilacerat, ut accidit in hæmatemesi ab hyrundinibus deglutitis, a clavis, frustis vitri, piscium ossiculis sumptis.

15. Qui vero fluxus sanguinis fiunt intra receptacula, illi, ut perficiantur, requirunt naturæ conatum; ut inde foras ejciatur cruor, adeoque causa duplex ad eos concurrit, sic non datur hæmotypsis ex eo solo, quod ruta, erosa vasa pulmonum sanguinem fuderint, inde enim quandoque supervenit orthopnœa, syncope lethalis sine sputo cruento, sed requiritur ut naturæ conatus, tussis ductus, seu expectoratio sanguinis effusi, cum priori causa concurrat, ita & in hæmatemesi, hæmaturia, aliisque in quibus sanguinis extravasatio est principium morbi sanguifluxus dicti, cujus causa est conatus naturæ ad expellendum illum sanguinem extraversatum.

16. Alvifluxus alii per superiora fiunt, ut vomitus: alii per inferiora, ut diarrhœa; quidam ano simul, & cato, ut cholera. Dejectio per inferiora fit viribus expultricibus intestinorum, diaphragmatis, & musculorum abdominalium, concurrentibus ani elevatoribus, & sphinctere, qui simul detenduntur, seu gradarie laxantur, ut in omni motu concurrit antagonistarum laxatio cum sociorum, & directoris musculi contractione; concursus ille simultaneus tot musculorum diversis modis ad eumdem scopum conspirantium non intelligitur nisi principium movens idem sit quod horum contractionem, illorum laxitatem dirigat, datoque tempore & ordine, viribus ad resistentias proportionalibus exsequatur; nec enim alia potest esse ratio cur eo ordine, eo rhythmo tot actiones diversæ perficiantur; ergo verosimillimum est principium illud idem esse quod necessitatem hujus actionis sentit, seu animam esse; nec ulla alia ratio sufficiens potest assignari cur ex stimulo ubique diffuso potius subsequatur peristalticus quam antiperistalticus intestinorum, aut ventriculi motus.

17. Qui ex stimulo vellet explicare cur ægri v. g. in extremo periculo certis verbis Dei auxilium implorant, illi deberent exponere cur certi linguæ, laryngis pectorisque musculi dato ordine certa vi, certaque combinatione moveantur potius quam modis aliis, æque possibilibus, & numero infinitis, ex quibus hæc verba minime pronuntiarentur; determinari autem facile potest quod ille concursus determinatus organorum facultati feligenti soli tribui debeat, atque eadem demonstratio valet pro aliis actionibus similibus, quas proinde veteres Medici animæ facultati merito tribuerunt, ut patet ex Riverii Physiologia.

18. Vis expultrix itaque ventriculi ad vomitum v. g. agens non est solummodo, ut Neoterici putant, vis fibras musculares ventriculi contrahens, quæ viget in digestione, in gastrodynia flatulenta, absque ulla expulsione, quæque viget etiam in lienteria absque ulla vomitione, sed est præterea vis quæ determinate pylorum occludit, cardiam reserat, & simul motum antiperistalticum ventriculi efficit, quæ denique organis ad finem optatum conspirantibus, & delectis utitur. Hanc vero vim agere in vomitu ex attenta effectuum consideratione demonstrari potest.

19. Hanc facultatem, cui ea vis debetur, esse animam probatur ulterius ex eo quod nullus fere fit alvi fluxus, vomitusque quem anima solummodo pathemate affecta in corpore prius sanissimo non possit excitare. Quot sunt concionatores, qui cum prima viceca- thedram conscenduri sunt diarrhœa laborant? Quot delicatæ mulieres, quæ si apposita mensa audiant ulceris cancrosi aut cadaveris putris descriptionem, nauseant, & vomunt?

munt? Quot qui pro lubitu tuffiunt, ructant, vomitum cient? Quot qui alvum onuftam pro tempore fupprimunt, pro lubitu exonerant, qui præ ira largius mingunt, præ pavore fudant, præ fuavis fructus idea falivam fecernunt, præ comiferatione lacrymas fundunt, ut millena alia mittam?

20. In ftatu æquilibrii inter potentiam quæ ope fibræ circularis comprimit, cylindrum, & refiftentiam illius cylindri, fpatium percurfum a potentia motrice eft ut circumferentia, & fpatium a refiftentia percurfum eft ut radius: ergo vis impenfa a potentia motrice in ftatu æquilibrii eft ad vim refiftentem ut 7. ad 44. feu circiter sexies minor; momenta enim funt æqualia, quando vires funt reciprocæ fpatiis eodem tempore percurfis.

21. In contractione maxima mufculofæ fibræ una fui tertia parte poffunt decurtari: fibræ itaque circulares quæ veficam, uterum, aliudve vifcus fphæroideum conftringunt, poffunt maxima fui contractione ejus cavum imminuere in ratione 27. ad 8. feu plus quam fubtripla prioris amplitudinis; cylindrorum vero cavitas a fibris circularibus poteft imminui in ratione 9. ad 4. feu circiter fubdupla.

22. Si vefica alteram diametro decies fuperans, & æquali prædita orificio imminuatur eadem quantitate quoad diametrum, ita ut diameter majoris fit 10. pollicum, minoris unius pollicis, & utriufque diameter intra idem tempus decrefcat per contractionem fibrarum circularium uno pollice, quantitas fluidi, quæ ex majori exibit, erit ad quantitatem, quæ fluet ex mediocri ut 271. ad 1. verum velocitates fluidorum per orificia eadem fluentium funt ut quantitates eodem tempore effluentes; ergo in priori velocitas effluxus eft 271. vicibus major quam in pofteriori; ita ut vel minima majoris receptaculi contractio fufficiat ad magnum effluxum excitandum; minime itaque æftimanda eft quantitas effluxuum ex receptaculorum contractione, nifi habeatur eorum capacitatis confideratio.

23. Quantitas effluxus ex diverfis orificiis fub diverfa velocitate fluidi, & diverfis temporibus, eft in ratione compofita orificiorum, velocitatum, & temporis, ita ut fi cetera fint paria, quantitates fluidi effluentis fint ut numeri, & magnitudines fimul orificiorum; fi orificia fint paria, ut & tempora, quantitates crefcunt aut decrefcunt pro ratione velocitatum; & demum fi orificia, & velocitates pares fint, quantitates funt, ut tempora quibus fit evacuatio.

24. Quantitas fluidorum in diverfis fubjectis fanis, & fimilibus, eft eorum ponderi proportionalis, ita ut cum pondera fint in ratione triplicata quarumvis dimenfionum, in adulto fex pedes alto quantitas fluidorum fit octies major quam in puero decenni ut plurimum tres pedes alto.

25. Evacuatio morbofa eo periculofior cenfetur, quo intra datum tempus quantitas effluxus major eft, & quantitas nativa hujus fluidi minor eft in corpore; ergo jactura unius libræ fanguinis in puero eft æque periculofa ceteris paribus, quam jactura octo librarum in viro duplo altiori.

26. Periculum fanguifluxus eo majus eft, quo copiofior eft, & fimul breviori tempore abfolvitur, quippe minus eft periculi fi jactura duarum librarum fanguinis fiat intra diem, quam fi fiat intra feptimanam, cum intra id temporis tanto minus reparetur jactura, quo minus temporis intercedit, & econtra.

27. Malum quod ex fanguifluxibus immodicis refultat, minus pendet a quantitate fluidorum imminuta, quam ab eorum qualitate mutata, quippe cum jufcula, & potus quarta quavis hora ad uncias fex circiter ingerantur, adeoque fluidi quantitas corpus fubiens intra diem afcendat ad 72. uncias; facile accidit ut multo major fanguinis amiffi quantitas refarciatur. Verum quoniam non nifi fucceffu temporis, & viribus urgentibus, quantitas chyli cruoris qualitates adipifcatur, feu ruber, fapidus, inflammabilis, aetuofis principiis fetus evadat, evidens eft damnum a fanguifluxibus imminens, ut emolumentum a phlebotomiis fpectandum, effe potius repetendum a crafi cruoris mutata quam a copia imminuta.

28. Phœnomena, quæa profufis fanguifluxibus procedunt, funt varia pro diverfa quantitate, & diuturnitate effluxus. Audiamus illuftrem Medicum, qui in fanguineis ægris rheumatifmo affectis viginti libras fanguinis intra biduum emittere folitus eft. Quidam nauta *Cofte* vocatus rheumatifmo laborans, & meticulofus, more meo decem intra biduum plebotomias paffus eft, in fingulis libras duas fanguinis amifit, & eodem tempore fanguinis ad libras duas e pede, & totidem e brachio tum mane tum fero effluebat; in primis phlebotomiis præ timore incidebat in lipothymiam, ita ut adhortandus effet, ut bono animo effet, nares & tempora aqua Reginæ Hungariæ fovenda, & ut fufficiens cruoris copia flueret, aqua in faciem erat projicienda, aut etiam vinum ipfi propinandum; cum nona fequenti die vix celebrata effet phlebotomia, fyncope fuperveniit cum convulfionibus facie extincta, & plumbea, corpus evafit frigidum, & in tantum

tum soporem incidit; ut vix ulla vitæ indicia exhiberet; pulsus nullus, oculi clausi, sudor frigidus terrore astantes & Chirurgum prostravere: astantes conclamantes effugerunt; Medicus ope cardiacorum ipsi opitulabatur; paullo post pulsus, calor, visus rediere, soporeque discusso, æger dixit se nescire, unde veniat, perfecta quiete, & dulci somno se potitum esse; hora tamen quarta vespertina ultima phlebotomia e pede ad libras duas feliciter celebrata fuit, & vigesimo post die æger quem mortuum crediderant, videre omnes in plateis optime valentem. *Observations interessantes sur la Goute* 1745. p. 377.

29. Virgini 25. annos natæ similes phlebotomias patienti post quartam supervenere lipothymiæ fugaces, & dein morosis hysterica, in qua nunc ridebat, nunc plorabat, dein in magnum mœrorem incidebat, cui succedebat terror panicus; quæ symptomata post syncopem etiam graviorem sequentibus phlebotomiis supervenere; demum synochus putris accessit, atque post longam convalescentiam pallida, & pedibus œdematosa vixit. Quotidianum autem est videre quod ab intempestivis, pluries repetitis phlebotomiis aut sanguifluxibus œdemata pedes, tibias, immo anasarca, & ascites invadant.

30. Ex historia priori videtur concludi posse pavorem potius quam inanitionem vasorum hisce syncopibus, & convulsionibus ansam præbuisse, cum post quartam phlebotomiam accesserint, & post decimam sequenti die peractam nil similis accesserit utcumque duodecim insuper libras sanguinis amisisset ille Rheumaticus; quare vero diu pallidi, frigidi, œdematosi evadant, qui multum cruoris amisere; hoc procedit ex eo quod chylus diu crudus remanet in vasis loco boni cruoris spumosi, phlogisto scilicet deficiente quod fluidum nerveum suppeditat, quod chylum in sanguinem convertit: & sic robur labascit: deficiente autem cordis robore, cur œdematosus evadat æger explicabimus in cachecticorum classe.

31, Nonne videtur ex hac historia, & quotidiana observatione circulationem sanguinis ita esse connexam cum animæ vigore, ut si æger metuat, ut si animositas ipsi deficiat, suspendatur illico circulatio, vel maxime retardetur; atque sedato metu, sanguinisque fluxu suppresso, vires vitales non exerceantur, ne omnino virium penus exhauriatur, quibus per quietem restitutis, iterum revertitur circulatio. Errant itaque illi qui vires cordis minime ab anima pendere putant ex eo quod non pendeant ab ejus voluntate, plura siquidem facere nolumus, aut non lubenter exsequimur, quæ necessitate urgente coacti facimus.

32. Evacuationes salubres, ait Hippocrates passim bene ferunt ægri; ita ut ab ipsis non solum sublevetur mala, sed etiam robur prius prostratum resurgat; illæ vero salubres, seu criticæ sunt, quas natura prius inutili aut noxio fluidorum pondere onusta aut irritata excitat, & illæ ideo conferunt, quia sunt necessitati proportionales ac beneferuntur, quia illud tantum detrahitur quod copia sua onerabat, aut qualitate noxia molestabat; ergo ex euphoria potissimum æstimanda evacuationum salubritas, & ex dysphoria insalubritas.

33. Imminutio moliscorporum diversæ dimensionis ab eadem fluidi jactura est vix conspicua in majoribus, cum conspicua est in minoribus, ut sequitur ex n. 22. ergo etiam si aliquot libræ sanguinis detrahantur ex corpore humano, cutis non videtur quoad molem, & plenitudinem sensibiliter imminuta, non minus tamen usquequo jactura resarciatur vasa singula partem suæ tensionis amittunt, & fluidi nervei quantitas detrahitur, atque ex hoc duplici fonte dependet debilitas subsequens, nisi vires forent ab hac farcina potius oppressæ.

34. Natura videtur prospicere simul suo robori, & necessitati evacuandæ materiæ morbificæ; quippe quæ urgentiori satisfacit, tum simul & semel cum necessitas expostulat, largam vomitionem & ejectionem materiei putridæ & venenatæ eliciendo, ut in cholera, tum per epicrasim, & interpositis moris materiam minus noxiam per alvum, aut vomitionem evacuando, ut accidit in vomitu & diarrhœa, in quibus licet copiosa sit in ventriculo & intestinis materies morbifica, ea non continuos, sed pluribus horis quandoque interpolatos edit conatus, ut interea temporis robur resarciatur.

35. Hoc intelliget ille qui senserit non a quantitate, sed a qualitate pendere ut plurimum actionem materiæ morbificæ in nervos; nec enim tinctura, aut superficiaria spiritus nitri illitio super manum minus nocet, quam si in eadem superficie triplo major quantitas ejus incumberet; cum itaque a prima vomitione remaneat saltem ille litus materiæ acris intus ventriculum humectantis, ibi remanet quod sufficeret ad ventriculum convellendum, nisi ad hanc contractionem requireretur influxus fluidi nervei minime in sua origine mechanicus.

36. Nunquam magis elucet naturæ activitas & providentia, si ita loqui fas sit, quam in partu; ea enim illico cum maturus est fœ-

tus, conatus ad uteri orificium fenfim dilatandum, & dein fetum expellendum adoritur: verum ea eft proprietas fibrarum animalium, ut fi fubito eas vehementer diftraxeris, rumpantur, aut dolorem intollerabilem inferant; fi fenfim, & repetitis vicibus, cedant, & extendi fe patiantur; ergo debent fenfim produci; conatus continui defatigant, alterni diutius fuftinentur; nam *quod non habet alternam requiem, durabile non eft*; ergo ut diu & fine virium detrimento extendantur fibræ illæ, per alternas morulas funt extendendæ; denique cum ad exclufionem ventum eft in partu fano, nifus tum naturales, tum liberi confpirant, & ut abdomen fortius agat, rigefcit pectus, rigefcunt artus, in quo folo ftatu fortiffime deprimitur diaphragma, & uterus feliciter compreffus, & contractus chorion, & amnios vi defringit, & aquarum interventu lubricata via fœtus excluditur.

37. En perfectam crifeos imaginem! In his conatibus ut & crifibus mentem fibi conftare, metu & timiditate immunem effe, atque omnes facultates motrices viriliter, & animofe concurrere, his peractis, levamen perfentire, dulcem requiem experiri, præteritorum dolorum cito oblivifci, hoc eft quod in partu felici falubrique crifi obfervare eft.

38. Mulieres parturientes in primorum nixuum intervallis pacate quiefcunt; immo fæpius obdormifcunt, ut vires citius reficiantur; dein fubito expergefactæ nixus iterant fucceffive frequentiores. Qui putant ea mecanice fieri a pondere fœtus uterum diftendente & vellicante, ignorare videntur ab eadem caufa eofdem effectus expectandos effe; & cum pondus fit idem inter utrofque conatus, nulla eft ratio cur accedat alterna requies, cur per totum graviditatis decurfum nulli conatus, ultima vero die, vel tribus ultimis diebus conatus accedant; numquid naturæ aliis legibus directæ ibi molimina cernere difficile eft?

39. Evacuationes humorum in ferifluxibus & alvifluxibus eo facilius tollerantur, quo humores illi funt minus ad fanitatem utiles, magifque noxii; fic vidimus alvifluxus ferofos, biliofos, mucofos diutius tollerari, minufque robur infringere quam fanguifluxus; quia fanguis eft multo utilior humoribus illis, & fæpius cum humoribus quam cum fanguine plus ejicitur materiæ morbificæ quam fanæ; adde quod humores e fanguine fenfim fecernantur, adeoque fenfim fiat eorum a maffa fanguinea feparatio, & etiamfi e receptaculis ubi affervantur deinceps fubito & affatim ejiciantur, non ita infriguntur vires, quam ubi vafa fanguifera pari velocitate evacuantur tum humoribus, tum fanguine; robur enim non infringitur ab alvifluxibus & ferifluxibus in hoc cafu a vaforum collapfu, & fluidi nervei jactura, ut accidit in fanguifluxibus.

40. Quo plus virium impendit natura in contrahendis mufculis ad fluxum efficiendum neceffariis, eo plus imminuitur robur in ratione magnitudinis, & intenfitatis conatuum, eorumque durationis; fi ad vomitionem unam intra diem unus gradus virium impendatur, ad decem vomitiones intra idem tempus decem gradus abfumentur; jam fupponamus vomitiones effe intenfiores, alias vero leviores duplo, eodem dato numero, quæ erunt duplo intenfiores ratione virium contractioni adhibendarum, virium impendium exigent duplo majus; fi vero ad unam vomitionem duplo plures mufculi agant eadem intenfitate quam ad alteram, duplo plus virium impendetur: denique fi per dies duplo plures perfeveret vomitio, duplo plus virium etiam ab hoc titulo requiretur.

41. Si itaque æftimetur magnitudo conatuum ex numero mufculorum qui contrahuntur, & eorum conatuum numero, intenfitas vero ex altitudine ad quam hi mufculi contrahuntur; demum duratio ex longitudine temporis per quod morbus perfeverat, evidens eft, quod neglecta etiam differentia a quantitate & qualitate materiei rejectæ, periculum mire variare poteft, & in cafu fuperius recenfito unum fluxum effe fexdecies periculofiorem altero ejufdem fpeciei; atque fi quantitas humoris effluentis, ejufque qualitas utilis ad virium difpendium concurrat in eadem ratione trigefies, vel fexagefies, &c. majus fieri poffe periculum.

42. Periculum mortis eo majus eft, quo virium difpendium in morbo majus eft, & robur vitale minus. Robur enim eft penus virium, quas exhaurire citra mortem impoffibile eft; cum itaque tanto facilius exhauriatur penus, quo minor eft, & quo difpendium actuale majus; fequitur plurimum periclitari eos qui morbo prægreffo, pravo victu, inedia, ætate provecta, aut juniori funt infirmi, fi gravis fluxus illis fuperveniat, atque fub eodem fluxu periculum effe proportionale infirmitati habituali ætatis, conftitutionis, &c.

Praxis.

43. Cum caufa fluxus cruoris fit exceffus virium expellentium fupra vires retentrices, evidens eft, quod fi fanandus fit ille fluxus, tollendus eft neceffario ille exceffus, quod fit augen-

augendo vires retentrices, vel imminuendo expultrices, ita ut posteriores prioribus non prædominentur; ergo duplex est indicatio adimplenda simul; sive enim augeamus vires quæ retinent, non auctis expellentibus; sive expellentes vires minuantur, intactis prioribus; sive denique augeantur retentrices in majori ratione quam expultrices, necessario tolletur fluxus.

44. Verum apprime cognoscendum est prius num fluxus ille sit morbus salutaris, qui scilicet majorem præcaveat, vel sanet illius principia auferendo. Vidi pluries, sanata diarrhœa serosa, supervenire ascitem; suppressio diabete hysterico, anasarcam reverti; gonorrhœa repressa, syphilidem nidulari; anachatarsi retenta, dyspnœam intendi; menorrhagiæ suppressæ diversos morbos succedere, &c. Nullum itaque fluxum activum reprimat Medicus, quin attenderit num plus emolumenti ab eo sanato spectandum sit, quam timendum ab eo sanato detrimenti; sæpe Medici operose nihil agunt, aut nedum profint, magis nocent.

45. Fluxus activi sunt illi in quibus vires expellentes sunt vires naturæ ad effluxum sollicitatæ, vel per quantitatem materiæ morbificæ, vel per ejus qualitatem, vel per errorem. Fluxus passivi sunt illi qui ab imminutis tantum resistentiis, non auctis naturæ conatibus, dependent, ut sanguifluxus a vulnere, ulcere, rupto varice, anevrismate, a diapedesi scorbutica, sudor ab asthenia, alvifluxus a laxato sphinctere ani enuresis a simili principio, ptyalismus a laxitate, &c. in istis evidens est nullam esse utilitatem fluxus, adeoque eos esse curandos, quod de activis non semper verum est.

46. Vires expultrices ideo agunt fortius quod sollicitantur, atque apprime respiciendum est num 1. copia materiæ morbificæ; num 2. ejus acrimonia; 3. num causa morbifica; 4. num erroneo conatu natura ad hunc fluxum sollicitetur; 5. num ob nimiam sensibilitatem & hystericam dispositionem, conatus sint vehementiores quam par est; 6. num intempestivi sint.

47. Si copia materiæ morbificæ conatus proportionalis sollicitet, æger fluxum bene feret, adeoque fluxus est naturæ committendus, ut si plethorico proportionalis accidat sanguifluxus; si helluoni diarrhœa stercorosa; si ascitico larga enuresis; asthmatico plenaria anacatharsi; crapuloso vomitus, &c. Si vero major judicetur, moderandus est fluxus; si intempestivus, detinendus est usque ad tempus opportunum.

48. Si vero acrimonia materiæ morbificæ fluxum sollicitet, indicationes desumendæ sunt a quantitate fluxus robori relativa, & ab acrimonia materiæ peccantis; præterea distinguendum an hoc fluxu liberetur corpus ab hac acrimonia; num vero minime; si sanguis acer scorbuticus effluant, imminuitur quantitas sanguinis minime excedens, nec residui mitigatur acrimonia; ergo supprimendus est effluxus, & mitigandus tantum sanguis. Sed si saburra in ventriculo contenta alvifluxu anoterico ejiciatur, liberatur corpus ab hac noxa per vomitum; ergo juvandus, aut moderandus, aut naturæ committendus; juvandus, si vires naturæ langueant; moderandus, si metus sit ne robur deficiat; naturæ committendus, si recte procedat.

49. Si a causa mechanica sollicitetur fluxus, illa causa est auferenda; si v. g. hæmatemesis ab hyrundinibus, pyuria a calculo, menorrhagia a placenta, post partum relicta in utero, evidens est hyrudines esse necandas, vel ejiciendas, calculum extrahendum, placentæ frustum educendum, ut naturæ conatus cessent, & fluxus sistatur, aut si ablatio impossibilis sit, naturæ conatus anodynis & narcoticis sedandus.

50. Si errores sunt naturæ conatus, seu non conducant ad principium morbi auferendum, ut in ultimis exemplis, aut ubi ex tussi fit hæmorrhagia, & ex vomitus menorrhagia, enuresis, ex cranii ictu vomitus, ex sternutatione abortus, &c. quia evidens est effluxus illos a natura non intendi, nec proinde utiles esse; illis opponenda sunt remedia, quorum tutiora sunt quæ tollunt materiem morbificam, quam respiciunt illi conatus. Sic in vomitu ab ictu capitis phlebotomia; in enuresi a tusse bechica; in ptyalismo a nausea, vomitum juvantia, & similia conveniunt.

51. Si nimia sensibilitas, aut ut hodie placet, irritabilitas, fluxui ansam præbeat, ut in vomitu hysterico, gonorrhœa, onyrogmo, epiphora ophtalmica, diarrhœa a dentitione, sedandus est fluxus; si inutilis, aut excedens, tollendus vero omnino per narcotica, dolorem physice, vel mechanice lenientia.

52. Si intempestivus ratione loci, vel temporis, tunc ad debitum locum & tempus eum dimittere opus est; sit ratione loci menorrhagia ex naribus, podice, digitis, papilla, ad uterum si fieri potest revocanda; diarrhœa quæ noctu revertitur, quæ gravidam molestat, quæ exhaustum enervat, supprimenda.

53. Vires expultrices agunt fortius, quia sollicitantur; sed etiamsi non nimium sollicitentur, illæ debent quandoque imminui cum

fcilicet majus impendet periculum a fluxu perfeverante, quam a virium expellentium imminutione; vires autem illæ imminuuntur, 1. detracto fanguine per phlebotomiam, aut aliam quamcumque viam; 2. fluxu ipfomet, ut ferofo, alvino, uterino, &c. 3. diæta parca, liquida; 4. potu laxante, diluente, refrigerante; ea etenim omnia robur fanis confuetum detrahunt, & detracto robore omnes vires minuuntur, nifi inæqualis earum diftributio fiat, ob partis cujufdam neceffitatem, ut cordis, aut irritationem fingularem.

54. Sic in vehementi cholera, dyfenteria, aliifque effluxibus acutis, non folum initio detrahitur fanguis refpectu plethoræ, & infarctus inflammatorii, qui timetur; verum etiam, ut detractis viribus, cordis contractio fortior ventriculi, & inteftinorum fedetur; fic in hæmoptyfi, hæmorrhagiifque aliis febre acuta, aut plethora ftipatis, non folum detrahitur fanguis ut plethora tollatur, verum etiam ut robur imminuatur, adeoque moderatiores evadant vires fanguinem trudentes; cum autem in ferifluxibus, & alvifluxibus chronicis robur non majus fit quam par eft, & continuo minuatur a morbo, phlebotomiam omittimus, & folum diæta jurulenta, potu diluente, fi fit acrimonia, vel ficcitas, roboris moderamini profpicimus.

55. Utile eft etiam vires expultrices minuere per diverfionem, id eft, fluidi nervei impetum alio divertendo, quod præftant irritantia procul ab effluxus loco admota; fic in hemorrhagiis narium veteribus follemne erat ligaturas dolorificas cruribus, tibiifque injicere; in menorrhagia cucurbitulam ficcam mammis apponere: fed hoc eft incommodum, quod dolor irritationes illas neceffario concomitans, robur detrahat, adeoque non minus noceat ex ea parte, quam revellendo ex alia prodeffe poteft; adeoque fatius eft iis revulfivis auxiliis abftinere juxta Neotericos.

56. Non idem fentiendum eft de derivationibus ex parte nobiliori, & magis fenfibili in minus nobilem, fenfibilemque; maxime cum pauca eft effluxio, & hujus defuetudo eft inducenda; fic feliciter in epiphora catarrhali, quæ oculos lædit, per lobum auriculæ fetaceum ex cortice thymelææ trajicitur, vel veficatorium pone aures applicatur, ut huc derivetur feri acris oculos moleftantis effluxus; fic per diuretica, & fudorifera diarrhœam ferofam fanamus, & ephidrofim habitualem per cathartica avertimus, quę in ferifluxibus tantum obtinent.

57. Jam vero vires retentrices augemus multiplici modo per auxilia mechanica tum chirurgica, tum gymnaftica, & per auxilia phyfica hygietica, tum pharmaceutica.

58. Auxilia chirurgica ad fiftendos fanguifluxus funt torcular, quo in amputationibus utimur, preffio manualis interventu lintei carpti, aut boleti igniarii, turundæ ex linteo intra nares intrufo, fafciæ & fplenia in vulnuribus, &c. Auxilia gymnaftica funt pofituræ comodæ, ut ftatio erecto capite in hæmorrhagia narium, fitus horizontalis & quietus in alvifluxibus, feffio comprimens partem ex qua quid effluxurum eft.

59. Auxilia hygietica funt aer frigidus, aqua frigida in ephidrofi, in fanguifluxibus calore, febre ftipatis; frigida enim poros, vafaque externa conftringunt, cruorifque fluxilitatem imminuunt; alimenta incraffantia, refrigerantia, demulcentia, prout materies morbifica eft acrior, calidior, magis activa & concentrata.

60. Auxilia demum pharmaceutica vocantur, aftringentia medicamina tum intus, tum extus adhibenda.

CLASSIS DECIMA.

Morbi Cachectici, feu Deformitates.

1. QUALITATES *mutatæ* Pathologorum. *Vitia corporis*, Fel. Plater. fcilicet *deformationes*, *difcolorationes*, *extuberantiæ*, *defœdationes*, & *confumptiones*.

Morbi ferofo-lymphatici, Stahlianorum; a Græco *cacos* pravus, & *exis* habitus, forma.

2. *Character* eft ægritudo chronica, cujus præcipuum fymptoma eft vitium formæ in magnitudine, figura, vel colore.

Ægri vocantur *cachecticæ*, *cachectici*, *cacochymi*, *deformes*; Gallice *cachectiques*, *cacochymes*, *malingres*.

Theoria.

3. Forma, pulchritudo eft complexus jucundus omnium qualitatum, quæ ætati, fexui, regioni conveniunt.

4. Qualitates in Phyfiologia funt corporis difpofitionibus fenfibus obviæ, fine motu locali fpectatæ; aliæ mechanicæ, ut moles, feu magnitudo, figura, numerus, proportio partium; aliæ phyficæ, quarum nonnifi confufa poteft obtineri idea, ut color, odor, &c.

5. Nares refimæ, capilli lanati, labia prominentia, color niger apud Africanos, com-

plexum

plexum jucundum qualitatum, adeoque pulchritudinem defignant; facies rhomboidea, oculi parvi, lutei, labia craffa, pallida, dentes nigri ex Bethele; color brunneus, ftriis cæruleis pictus, ungues prælongi, aures pendulæ, mentum imberbe, &c. placent apud Siamæos.

Statura tres pedes alta, caput fubquadratum, color fufcus, labia craffa & reflexa décent Pygmæos Hufdonienfis finus; ut ftatura gigantea, macies, color niger Groelandicis arridet; nares craffæ, depreffæ, clavo ligneo perfoffæ, aures fimili clavo ornatæ, caput amplum, globofum, capilli breves, rubro-luteo & cæruleo variegati, apud novæ Guineæ Incolas; apud Timorenfes color aurichalceus; apud Magellanicos cupreus; apud novæ Hifpaniæ Incolas color initio ruber, dein nigricans, vifus hemeralopum; in Madagafcar cutis nigra, cicatricofa, adipe fetido illita, ut Gallis Indicis, vox glociens, aut fingultofa; apud Caffros pedum elephantia, ut apud Alpigenas quofdam bronchocele; apud Jaggas os antice edentulum mulieribus, & oculi ftrabones; in regno Loango pallor cadaverofus; oculi ftrabones, & hemeralopes apud Hottentotos, unius teftis caftratio, appendix hypogaftrii apud mulieres pudenda tegens, illitus corporis ex adipe & fuligine, fetor, &c. pro totidem leporibus habentur.

6. In hac claffe vero Europeorum tantum deformitates morbofas, feu notabiles enumerabimus, & eas maxime quæ fymptomata in functionibus, aut in excretionibus accerfere folent; atque dividemus hos morbos in macilentos, tumidos, tuberofos, leprofos, & decolores.

7. *Moles* corporis abfoluta, five major, ut gigantea, five minor, ut pygmæa, nullam deformitatem involvit; verum moles deformis eft cum aliæ partes relative majores aut minores funt, atque ea eft quæ viget in tabidis, & in tumidis.

8. Tabidi funt illi in quibus moles partium corporis mollium minor eft refpectu ad compagem offeam, quam fert formofa corporis fabrica in ftatu fano adultorum; adeps dimidiam corporis partem componit; ita ut pingues ejufdem altitudinis duplo magis ponderent tabidis; vifcera in tabidis ejufdem ætatis, & altitudinis, fi omentum excipiamus, aut adipem detrahamus funt æqualia pondere pingium vifceribus: arteriæ vero, & venæ refpectu ad pondus corporis duabus quintis partibus ampliores quam in adipofis, licet fint abfolute æquales.

Comparatio ponderum totius & partium in macilento.

Pondera.	*unc.*	*dragm.*
Corpus totum.	1140.	9.
Cerebrum.	56.	0.
Pulmo cum mediaft. & pericardio.	66.	0.
Cor nudum.	10.	0.
Hepar.	45.	0.
Inteftinum tenue.	21.	6.
craffum.	17.	4.
Mefenterium.	8.	0.
Lien.	6.	4.
Ventriculus.	5.	3.
Vefica.	5.	0.
Ren finifter.	4.	4.
dexter.	4.	3.
Pancreas.	2.	4.
Epiploon.	1.	0.
Capfulæ renales duæ.	0.	2.
Cutis fine adipe.	160.	0.

9. Pondera vifcerum in macilentis funt duplo majora refpectu ponderis totius corporis humani quam in fanis pinguibus, ergo fi jecur v. g. renitatur tactui, tunc ejus moles videbitur major abfolute, quam in ftatu fano, etiamfi minime tumeat; difficile eft itaque in macilentis judicare de augumento feu tumore vifcerum.

10. Adeps folvitur in omnibus morbis febrilibus, inflammatoriis, alvifluxibus, ferifluxibus, maxime in fuppuratis, & fudantibus, necnon ab agrypnia, labore, pathematis diuturnis, ut mœrore, a doloribus, &c. ergo his fuccedit macies.

11. Quadratum cutis fegmentum in pectore cadaveris atramento defcripferam, cujus longitudo 85. 7. linear. latitudo 102. adeoque fuperficies 8741. lin. refectæ vero cutis illa pars habuit in longitudine 57. 2. & tranfverfæ latitudinis 94. lin. adeoque fuperficies fuit æqualis 5386. lin. ergo plus quam tertia parte minor prioris.

12. Minima vis fluidum impellens intra plures veficas valet fuperare intra longum tempus magnam refiftentiam: textus cellulofus intra quem adeps a vi circulationis adigitur, debet itaque licet lentiffime diftenfus in adipofis cutis contractilitatem fuperare, eamque nitidam, glabram, turgidulam reddere; verum ubi vifcofitas, qua refiftit adeps calore, alkalefcentiave foluta eft, tunc adeps cedit vi contractivæ cutis quæ fui juris facta, rugofa, ftricta & arctior evadit, ut patet experimento allato: ergo & corporis moles debet in partibus carnofis imminui, color flori-

floridus in fordidum mutari ob cruoris expulfionem a cute contracta, immo fi adeps uberius effluat quam quod a cutis contractilitate fpectandum eft, cutis debet effe flaccida, marcidaque, ut in atrophia accidit.

13. Quoniam vero offium capita feu apophyfes in genubus, manibus, omoplatis, &c. fola cute teguntur, nec a macie decrefcunt; illa videntur excreviffe, fi de eorum volumine ex carnium mole judicemus, ut non raro defectu attentionis accidit; ergo in hoc cafu articuli in macilentis protuberare per tumorem videntur, & fieri poteft, ut rachiticos judicemus, qui fimpliciter macilenti funt.

14. *Extuberantia* partium eft earum fupra confuetam libellam elevatio, fit autem vel in partibus omnibus carnofis ab adipe, ut in polyfarcia, vel ab humore collecto, ut in anafarca, vel in partibus quibufdam tantum, ut in afcite, phifconia, vel in offeis partibus, ut in rachitide, vel in fubcutaneis cutaneifque glandulis, ut in leprofis; in quibus duo funt potiffimum fpectanda, fcilicet extuberantia, quæ eft fymptoma claffis, cujus theoriam ex theoria tumorum primæ claffis deducere eft, & fymptomata acceffloria, quæ ut plurimum vitiofam fanguinis humorumque crafim arguunt, ut virum fyphiliticum, fcorbuticum, cancrofum, leprofum, fcabiofum; quandoque infectis tribuenda funt, ut phtiriafis, malis, &c.

15. Vitia crafeos, quæ hos morbos fovent, adhucdum in obfcuro latent, & nondum Chemia fatis adolevit, ut ad eorum cognitionem claram nedum diftinctam nos poffit manuducere; quidquid enim novimus de falium alkalefcentium, & acidorum indole, aut viribus, nimis eft genericum, nec quidquam fere prodeft ad fpecificam virus fyphilitici, fcorbutici, cancrofi cognitionem affequendam; cum itaque horum theoria fit confufa, neceffum eft ut therapeia fit empirica.

16. Corpus humanum præbet hofpitium multis infectorum generibus, ita ut nulla fit fere pars quæ infectis fui generis evolvendis, nutriendifque non inferviat. Capiti infident pediculi; cutim fugunt cimices & pulices; aures infeftant forficulæ; in narium finubus mufcæ ova fua deponunt; in carnibus dracunculi; in ventriculo, & inteftinis lumbricus, tæniæ plurium fpecierum; in recto afcaris; in ductu choledocho ovium alia infecta nidulantur; horum venena funt nobis medicamina, quæ fola experientia cognofcuntur: omnia autem infecta vel ex ovis incubatis pronafcuntur, ut pediculi, vel forte ex fruftis majorum refectis, ut polypi, germinant; quod de tænia verofimillimum eft; verum ea theoria nondum fufficienti luce eft colluftrata, ut ad praxim medicam deducere nos valeat; ergo iterum hic fola valet empiria, immo cognitio verminum horumce hiftorica nondum fatis eft evecta.

17. *Decoloratio* eft nativi coloris in alienum mutatio. Europæorum color alius eft in genis, ut rubro-rofeus, alius in cute refidua, ut albo-rofeus, alius in iride, ut dilute cæruleus, fufcus: datur in uvæa niger, in nævis etiam color ab illis omnibus diverfus, fruftraque hos omnes a nativo cujufdam humoris peculiaris colore repetere-mus, cum nullus fit humor in nobis cæruleus; atque ex theoria colorum mechanica, quam Nevvtonius adumbravit, Eulerus elaboravit, refultat tantum ex data tantummodo craffitie molecularum inconfpicuarum, & data denfitate pendere diverfos colores feu determinati toni vibrationes in lucis radiis; verum inde nil ad praxim utilis adhuc redundavit; ergo mere empyrica eft decolorationum qua talium therapeia, & hoc tantum fupereft, ut obftructiones vifcerum, vaforum debilitatem, cachochymiafque varias hifce morbis conjunctas curemus: quod in generibus tantum atque fpeciebus quibufdam horumce morborum exponemus.

18. Chronici funt omnes morbi hujufce claffeos, id eft diuturni, & periculofi fimul, fi fphacelum excipiamus, qui brevis, & periculofus eft, adeoque acutus. Morbus eft naturæ conatus ad corrigendum corporis viventis ftatum. Corrigere eft in melius mutare, cum itaque vitiofus eft corporis ftatus, natura hujus confufe confcia utitur fuis organis ad vitium illud fluidorum, & folidorum corrigendum; vitium illud eft vel materies noxia functionum exercitium lædens, vel obftruendo vel irritando, & prout organa utiliora impedit vel lædit, eo promptiora, & fortiora conamina exerit natura ut ab illa materie fe liberet.

19. Verum quo potentia motrix limitata fortiora exerit conamina, eo fymptomata ab hifce conatibus oriunda, ut febris, convulfio, fluxus, dolor, graviora funt, & virium impenfæ majores; atque ex eo quod fymptomata graviora fint, viriumque impenfæ majores, eo minus perfeverare poffunt fine periculo; ergo eo brevior, & periculofior eft morbus feu acutior.

20. Mors omnium virium exhauftionem aut fuppreffionem fupponit; exhauriuntur eo citius vires, quo majores conatus exeruntur, & quo parcius eft virium promptuarium; feu minus eft robur; fupprimuntur feu fuffocan-

focantur eo promptius vires, quo materies morbifica eit vehementior, & cum robore minori, vires impenfæ majores; in morbis acutis materies morbifica vehementius agit; & vires impenfæ proportione eadem funt magnæ: ergo duratio morbi eft in hoc cafu plus minufve brevis prout robur nativum minus vel majus eft.

21. Si materies morbifica obftruat vafa fanguifera, ea vel intercipit totam molem fanguinis circulantis per obftructionem in quacumque alvei fanguiferi fectione factam, & in hoc cafu mors in promptu eft. Si media pars ramorum primi ordinis obftruatur, circulatio fit per aliam partem dimidiam, morbufque duplo minus eft acutus; fi dimidia pars ramorum fecundi ordinis obftruatur, quarta tantum pars circulantis fanguinis intercipitur, & periculum eft quadruplo minus; fi demum decimi ordinis pars dimidia vaforum obturetur, obftructio intercipit tantum 512. fanguinis partem, & periculum toties minus eft.

22. Obftruitur fere totus alveus fanguinis in orthopnœa, feu fubita totius pulmonis inflammatione, obftructione, aut ingurgitatione, qualis in fufpenfis, fumo fulphuris præfocatis: totus enim fanguis tranfiturus per ultima vafa pulmonum fubito hærens infarcit totam arteriam pulmonarem, cor extremos conatus eofque fruftaneos exerit, illico perit animal.

23. Si vero dimidia pars vaforum pulmonarium infarciatur, ut in peripneumonia gravi, tunc conatus maximos, & huic refiftentiæ proportionales exerit natura, ufquequo refolutus fit infarctus, unde falus intra tres, vel quatuor dies: vel ufquequo vires fint exhauftæ, unde mors intra illum circiter terminum.

24. Verum fi ren alteruter obftruatur, quoniam una arteria emulgens decimam circiter totius fanguinis a corde ejecti partem tranfmittit, decies minus eft periculum mortis quam in orthopnæa, & quinquies minus intercipitur fanguinis quam in peripneumonia gravi; ita & labor morbofus ad multo plures dies extendi poteft, & morbus non ita acutus eft.

25. In morbis febrilibus & inflammatoriis, quales fere funt omnes acuti, datur in interceptione fanguinis ratio fufficiens periculi; verum in foporofis, ut apoplexia, idem vaforum cerebri infarctus datur, & ex eo infarctu interceptio fluidi nervei, unde virium fuppreffio, & proinde debilitas. In dolorificis, ut gaftrodynia, colica, non folum ob dolorem abfumitur fluidum nerveum, verum ut inflammatio fæpius accedit, ex conftrictione vaforum circulatio intercipitur: ergo ea theoria omnibus acutis intelligendis fufficit.

26. Chronici funt illi, qui juxta Hippocratem, ultra 14. dies extenduntur, & juxta Neotericos, ultra feptem feptimanas; in illis vero major eft diftantia ab initio ad incrementum, ab incremento ad ftatum, & fic tardigradus eft morbus, feu lente fua percurrit ftadia, & in hoc differt a diuturnis, quod periculofus fit, ut Neotericis placet.

27. In chronicis materies morbifica minimam intercipit fanguinis circulaturi partem, utpote quæ materies afficiat vafa ultimorum ordinum, fcilicet ferofa, vel lymphatica, in quibus tanto minor fanguinis copia trajicitur, quo numerofiores funt a corde numerando divifionum vaforum ordines; obftructa fint vafa lymphatica oriunda circa 24. ordinem divifionis arteriæ v. g. lienaris, cujus fectio eft ad fectionem cæliacæ, ut 1. ad 3. cum vero cæliaca tranfmittat vix octavam partem fanguinis aortam trajicientis, fanguis lienem ingrediens vix eft 24. pars ejus: ergo primæ divifionis dimidium vix 48. partem, dimidium fecundæ 96. & fextæ divifionis dimidium obftructum vix 1500. partem totius fanguinis intercipiet; itaque non plus intercipietur ex obftructis omnibus lymphaticis, quæ ex hac fexta divifione poffunt fucceffive pronafci, quam 1500. pars totius.

28. In remotis divifionibus arteriarum dantur anaftomofes venarum fanguinearum cum fuis arteriis, antequam ad divifiones lymphaticas perventum fit, ut videre eft in mefenterio; ergo fieri poteft ut fere totus fanguis per arterias delatus, obftructis etiam omnibus lymphaticis inde oriundis, per venulas fanguiferas revehatur; ergo nonnifi exeguiffima datur refiftentia cordi oppofita ex illis obftructis, fere nullum itaque exinde vitæ periculum, fere nullum naturæ conamen, nullus itaque morbus acutus, nifi acceffus quartanæ febris in hoc cenfu reponantur.

29. Interea tamen lien fenfim diftendetur ab hoc infarctu, tumefcetque, unde vicina vifcera prementur; præterea lienis actiones phyficæ, feu præparatio fanguinis ad bilem conficiendam, & fi quæ aliæ funt, deficient; unde bilis iners minus ad chylopoefim apta; hinc chylus minus aptus, magis crudus, imperfecta hæmatopoefis; inde pallor, frigus, œdema pedum, anafarca, aliaque mala oriunda, parcior præfertim liquidi nervei ex crudo fanguine fecretio, robur minus; inde periculum quod remotiffime tantum vitæ imminet.

30. Alterius eft originis periculum, quod a mor-

a morbis evacuatoriis chronicis infertur, ut a serifluxibus & alvifluxibus; malum enim illud oritur vel ab acrimonia irritante, quæ simul dissolvit sanguinem, unde deficit resistentia illa ad perfectionem machinæ necessaria, (*Class.* 6. *n.* 37.) simulque influxus fluidi nervei ad ejectiones ano, vel cato producendas vires detrahit in ratione frequentiæ, & vehementiæ conatuum, si fluxus fiat per organa, quæ motu musculari agunt in effluxibus: denique in quovis effluxu diuturno, ob imminutam in organo secretorio resistentiam, lympha nutritia, maxime si fluxilior, per organum laxius effluit cum succo excrementitio, unde deficit succus nutritius, & vires a laxitate organorum labascunt; cum musculi laxi, flaccidique non possint transmittere ad artus vim fluidi nervei quam accipiunt, laxatur ipsius cordis textus, & sanguificatio impedita impar est præparando fluido nerveo, necnon tandem hisce de causis succi digestivi inertes chylum aptum præparare nequeunt; hinc inappetentia, inedia, chyli, sanguinis, fluidique nervei penuria.

31. Ex hoc morborum circulo, scilicet ex vitiata digestione, vitiosa sanguinis crasis, ex qua fibrarum atonia, fluidi nervei, proindeque virium penuria, ex hisce etiam principiis fibrarum & vasorum atonia; hinc stases fluidorum, unde vitium majus contrahunt; hinc extravasationes & hydropes, qui partem magnam chronicorum terminant; residuam vero partem tabes amphimerinæ, hecticæ, potissimum phtisis ad mortem comitantur: verum his addendi sunt halitus putridi, venenati, qui ex certis corruptelis humorum, & ex omni sphacelata parte exhalant, qui fluido nerveo vel extinguendo, vel destruendo mortem inferunt, & hæc sunt pericula ultima a chronicis metuenda.

32. Vitia itaque satis cognita in chronicis sunt, 1. cacochymia, 2. cacochylia, 3. debilitas, & mollities in solidis, 4. obstructio ab spisso & acri in vasis potissimum lymphaticis. Auxilia itaque generalia in his indicata, sunt, 1. quæ colatoria perspirationis, urinæ, ceterorumque excrementorum pravis succis inquinata depurant; 2. quæ vitiosas digestiones corrigunt; 3. quæ tonum solidis reddunt; 4. demum quæ obstructa vasa, viscera reserant, acrimoniam edulcorando, simulque viscida fluida resolvendo.

Cacochymiam biliosam, seu bilem in hepate, & sanguine redundantem educunt cathartica iterata, modo prius hujus excrementi fluxilitas huic expurgationi locum præbuerit; in hunc itaque finem juscula & apozemata ex plantis cichoraceis, hepaticis dictis præmittuntur, serum lactis æstate potissimum usurpatur, necnon aquæ martiales adhibentur.

Cacochymiam purulentam, seu purulentiam in quovis viscere enatam, expurgat natura per anacatharsim in phtisi, per mictum in pyuria, & sic deinceps; ergo Medici officium est illam evacuare.

Lectori Philiatro.

MAGNUM opus aggredior, cuique exsequendo vires meæ nequaquam suffecturæ sunt. Hujus perficiendi causa Baglivius Academiam medicam instituendam esse censebat, hujusque statuta & leges proposuerat. Hujus operis utilitatem, imo necessitatem antea magnus Sydenhamus prædicaverat, sed frustra. Nullus inventus est qui illud negotium in se suscipere voluerit.

Idem est institutum quod triginta abhinc annis, juvenili audacia, animo conceperam, de quo sic scribebat summus Boerhaavius. „ Institutum egregium de or- „ dinandis in classes morbis laudo, opus quippe ut laboriosum, ita & utile, acre „ judicium, copiam studii Medici summam, sapientiam denique pari cum diligen- „ tia conjunctam hercle requirens; ordo enim vero perplacet .... „ apposite vero Deum deprecabatur, ut animos vitamque sufficeret, qui tantis par essem.

Ætate provectior operis utilitatem eo clarius sentio; verum & difficultas non minor est; mille & octingentæ morborum species præter quadringentas affectuum varietates, sunt describendæ, & suis quæque characteribus designandæ, cuique apponenda sunt selectiora nomina, genus adscribendum, theoria brevis præfigenda, curatio conveniens addenda: nemo solus huic oneri sustinendo par est.

Unum aut alterum genus tractans Mortonus vires, & vitam absumpit; Trillerus, & Verna in altero toti fuerunt. Lindius Scorbutum, Astrucius Syphilidem, alii alia genera elaboravere; verum nemo classem qua par est methodo adornavit. Omnes itaque non perficiendas, sed tantummodo delineandas in me sumo, ut cuique pateat quot, & quanta sunt quæ in medicina adhucdum desiderantur, eo fine ut quisque artis suæ promovendæ cupidus, quæ deficiunt supplere queat.

Quisque clinicus, quas observat ægritudines individuas, eas in usum suum describat, & ad genus speciemque reducat, omnino necessum est, primis saltem praxeos annis, si suo munere recte defungi cupiat. Ut autem id exsequatur necessum est ut in Auctoribus ejusdem morbi historiam, & characteres investiget, adeoque descriptioni suæ historiam ab his consignatam conferat; quod ita difficile est, ut decem morborum speciebus observatis vix unam in Auctoribus recte descriptam invenire detur. Ille ergo Auctorum defectus novo labore vindicandus est, & ex multis ejusdem speciei historiis individuis speciei character est eruendus.

Ex multis ejusdem morbi individuis relationibus speciei character erui non potest, nisi ab illis historiis seponantur quæcumque ad theoriam attinent, & quæcumque mera sunt accidentia ex ægri vel Medici errore oriunda; quod quam arduum sit nemo non videt: immo ut historiographus hanc speciem ab aliis ejusdem generis distinguat, alias cognoscere opus est; operæ itaque pretium erat ejusdem generis omnes species saltem delineatas exhibere, ut singularum comparatione charactéres cuique proprii possent assignari.

Medici qui ignotum morbum curandum habent, quive ejus eventum, progrediendi modum, mutationesque ipsi ordinarias ignorant, confiteri debent cum anglo Hippocrate Sydenhamo se in tenebris inter scopulos versari, ægrumque tandiu de vita sua periclitari, cum nulla theoria, nullaque sagacitas sufficiat ad illius morbi eventum, & progressum divinandum; is sæpe timebit subitam mutationem, eique totis viribus obsistet, a qua tamen salus ægrotantis dependet; is naturæ conatus salutiferos turbabit, novos & noxios excitabit, & quandonam cunctandum sit, aut agendum prorsus ignorabit.

Cum

Cum de proprio aut parentis aut nati corio agitur, nullum eſt pretium, quo hiſtoriam morbi curandi non redimere vellet Medicus, qua veluti pyxide nautica, in procelloſo praxeos mari dirigi poſſet: qui enim in morbo paroxyſmo, criſes, aliaſque mutationes hiſtoria edoctus prævidet, ille plus prodeſt etiam nihil agendo, quam qui hæc ignorat multa ſine ſcopo, ſine ordine ſuſcipiendo.

Unica fere in quovis morbo via eſt qua natura a dato morbo liberare ſe conſuevit, ut in peſte per bubonum eruptionem; in variola per puſtularum ſuppurationem: in tritæophia ardenti per diarrhœam bilioſam: ſolus itaque Medicus qui hiſtoria hujus ſpeciei inſtructus novit hanc determinatam viam, poteſt eo verſus conatus ſuos dirigere, viamque ſalubrem naturæ parare; qui vero hanc viam ignorat, nonniſi fortuito ipſam proſequetur; & cum e bene multis hæc ſola tuta ſit, periculoſam aliam quamcumque veroſimiliter inſiſtet, aut mutato in his dubiis conſilio, naturæ motus continuo perturbabit.

Nihil itaque noſtra magis refert quam, ut cujuſvis morbi obvii hiſtoriam calleamus, cum hujus ignorantia nullis theoriis, nullo ſtudio ſuppleri poſſit, & hac ignota æger in certo vitæ diſcrimine verſetur; ſi enim decem ſint modi æque poſſibiles, quibus datus morbus terminari poſſit, & unicus tantum ex illis in ſalutem ducat, hoc ignorato non minus timendum eſt pro ægri ſalute, quam ſi ea ludo aleæ decidenda veniret, & ex decem caſibus æque poſſibilibus, novem exitium, unicus ſalutem allaturus eſſet.

Ea itaque conſideratio debet omnes Medicos ad hiſtoriam morborum promovendam incitare, maxime ſi reſpiciant ad utilitatem quam ex prægreſsorum Medicorum laboribus, & periculis, hujus hiſtoriæ ſolius ope excerpturi ſint; numeroſas quidem habemus pro ſingulis morbis non ſolum formulas medicaminum, ſed etiam, quod præſtat, medendi methodos; verum idem Medicis accidit quod Botanicis; millenæ tribuuntur cuique herbæ a Plinio, Dioſcoride, aliiſque Veteribus virtutes; verum ea omnia ſunt nobis inutilia, quandiu de qua herba prædicentur hæc miracula neſcimus. Quid autem ſit Plinii althæa, Dioſcoridis rhabarbarum, Homeri nepenthe, aliæque innumeræ plantæ certe determinare non potuere eruditi, qui a trecentis retro annis ſumma contentione, & accurata critica hanc inquiſitionem ad bene multa volumina deduxere, ut Mathiolus, Dalechampius; ita ut, rejecto tam vano labore, Nuperi coacti fuerint plantarum deſcriptiones, characteresque ab integro elaborare, notas & nomina figere, ut, quidquid in futurum de earum virtutibus conſtiterit, ad ſeros nepotes certo tranſmitti poſſit.

Idem haud dubie Medicis labor exhantlandus incumbit, immenſa ſiquidem quæ proſtant de medicaminum virtutibus volumina, in quibus ad hunc, illumve morbum ſanandum certa nobis promittuntur auxilia, nobis inutilia prorſus ſunt, quia quid intelligant per hunc, vel illum quem nominavere morbum, hodie nemo poſſit intelligere; quippe mera ſunt morbi ut medicaminis nomina, deſcriptiones vero nullæ, aut ad ſummum genericæ, unde confuſa, & conjecturalis exſurgit tantum cognitio.

Fruſtra nominantur morbi, niſi deſcriptione fixa determinentur; deſcriptionis defectu ignoramus hactenus quid ſint morbi plurimi ab Hippocrate nuncupati, ut typhus, pachy, avante, phrontis, phænicie, leuce, hippouris, pherea; quid Plinii gemurſa, aliique innumeri; nec deſcriptio individui morbi ſufficit, quippe quæ ſpeciem non definit: ergo nobis incumbit, ut non ſolum individuos morbos accurate deſcribamus, ſed ut ex numeroſis individuorum hiſtoriis, ſpeciei cujuſque characterem eruamus.

Si nomine proprio non deſignetur morbus, ejus cognitio obſcura eſt, vel confuſa; ſic ignoramus fere quid ſint morbi ab Hippocrate deſcripti, quibus nullum nomen impoſuit, ut *morbus Scytharum*, quem irata Venus urania immittebat; quid *Magni ſplenes*; quid *morbus niger*; *morbus ructuoſus*, quos certius cognoſceremus, ſi ad

fi ad melancholiam, fcorbutum, choliricam, aliave genera nominibus definitis infignita eos retulifset.

Ophtalmiæ nomine quemcumque oculorum morbum dolore, rubore notatum intellexere Veteres, atque in hocce genere morbi centena diverfarum certe virtutum remedia laudaverunt, ut emollientia, deterfiva, corrofiva, repercutientia, exficcantia, attrahentia, quorum quifnam, & quo tempore ufus efse debeat prorfus ignoramus; inanis eft itaque Veterum labor in recenfendis & inquirendis tot remediis; quippe in qua fpecie, & in quo hujus ftadio adhibenda fint ignoramus; nec enim fibi quis perfuadere poterit in ophtalmia chemofi aquam rofarum fufficere, quæ ad ophtalmiam taraxim fufficit, nec in ophtalmia fyphilitica curanda quidquam profecifset Sloanei collyrium, cujus interventu immenfas opes fe lucratum efse fatetur Auctor; quid vero boni in ophtalmia interna præftitifsent millena collyria, quæ retinæ inflammationem non attigifsent, aut exacerbafsent.

Cum itaque diverfa tantum diverfis fpeciebus remedia competant, & pro diverfis ejufdem generis fpeeiebus quandoque contraria prorfus fint necefsaria, evidens eft curationes promifcuas, quæ uni generi adfcribuntur, non vero cuique fpeciei propriæ funt, efse, fi non periculofas, faltem inutiles; & multo plus profecifse folum Sanctivefium, qui cuique ophtalmiæ fpeciei propria affignavit remedia, quam tota Græcorum, Arabum, & Neotericorum turba, quæ confufaneam, multiplicemque medelam, non diftinctis fpeciebus, fummo labore fcriptis confignavit.

Species vero cujufque generis determinare hoc opus, hic labor eft. Multi funt Auctores qui Logices ignari tot genera ftatuunt, quot fpecies; ut qui idem genus in ophtalmiam, taraxim, chemofim, feu totidem genera dividunt; necnon qui diverforum generum fpecies fub eodem generico nomine reponunt; fic Typhi nomine Medici Cnidii defcripfere febrem continuam vulgo malignam dictam, necnon tritæophiam ardentem, rheumatifmi, diarrhœæ, & demum anafarcæ fpeciem, quos ideo tamquam ineptæ divifionis Auctores vituperatur Hippocrates.

Falfa funt, aut faltem inutilia quæ circa genus morbi traduntur vulgo prognoftica & diagnoftica figna, quoties ea tantum de una aut altera fpecie vera funt; fic fi quis de variola in genere proferat quod morbus fit gravis, periculofus, & fumma artis Magiftri cautela tractandus, falfa profert, cum variola benigna fine ullo Medici auxilio, ægroque per vicos obambulante fanetur; atque cum eum errorem ferme in omnibus morborum hiftoriis admiferint Auctores, exceptis paucis nuperis, non mirum fi ars medica nullos per viginti fæcula progreffus fecerit, cum Botanica intra dimidium fæculum a Methodicis exculta ad fcientiæ decus & certitudinem evecta fuit, ac fœcundiffima fimul & facillima evafit.

Scholaftica itaque præjudicia exuant Medici, & confuetudinem ac ufum rationis loco non fequantur; abufus longiori ufu non confirmetur: theoria etenim qua duci fe patiuntur, cum hactenus falfa fuerit, & adhucdum in multis obfcura, aut dubia, minime præftate poteft eam evidentiam & certitudinem quæ requiritur, ubi de vita & falute hominum mercandum eft, & quam ipfa non habet. Theoria quidem utilis eft, ut hypothefis in phyfica, non ad probandam thefim, ut perperam putant quidam Philofophi, fed ad verum indagandum, uti follemne eft Geometris, qui ex falfa fuppofitione ad problematum folutionem perveniunt.

Illuftriffimus omniumque hujus ævi fagaciffimus experimentator D. Hales fatetur fe poft millena capta in corpore animalium experimenta, toties hallucinatum effe, quoties facta prævidere, & veluti divinare voluit, ita ut theoria & analogia eum fæpius deceperint in rebus tamen ad quas vifus & tactus eum dirigebant. Quanto fæpius hallucinantur Medici, qui non confulta experientia, & fola theoria duce, quid fiat in corporis humani penetralibus determinare audent, ipfi phyfices, hydrodynamices & logices non raro ignari, atque hypothefibus, aut principiis evidenter falfis innixi. Oh! Chymici, Humoriftæ, Mechanici toties delufi, nunquam ne

ne fatebimini cognitionem hiftoricam præcedere debere, & infidam ducem effe theoriam?

Duplex eft cujufvis morbi character, fcilicet *factitius*, & methodo cuique proprius; alter vero *defcriptivus*, & cuique methodo communis; ex eo quod genus v. g. ileus in dolorificorum topicorum ordine reponatur, ex eo intelligitur illud dolore partis fingularis, & fixo ftipari; adeoque illud in charactere repetere fuperfluum eft, fufficitque addere alia duo fymptomata, fcilicet fœtidam vomitionem, & alvi conftipationem, ut ab aliis ejufdem ordinis, fcilicet a colica, gaftrodinia, &c. diftinguatur; & hic eft character factitius a methodo arbitraria dependens: fi vero character defcriptivus defideretur, ejus hiftoria tradenda eft, cujus ope in quacumque claffe reponatur, dignofci poffit, ut inter evacuatorios, inter abdominales, acutos, humorales, prout cuique fimiles claffes inftituere placuerit.

Si miles in fua cohorte determinatis veftibus infignita recognofci debeat, folufque fit in ea v. g. crifpus aut refimus, ejus character factitius ex crifpatura, vel fimitate cum infignibus cohortis eruitur; aft fi in exercitu confufo depofitis infignibus cuique cohorti propriis detegendus foret, præter hunc characterem requireretur fignatura, feu character defcriptivus, quo ab aliis eodem nafi vitio, aut capillorum eadem crifpatura affectis diftingui poffet; ita in quovis genere, & quaque fpecie præter characterem factitium, claffis & ordinis requiritur defcriptio, feu fignatura qua poffit ab aliis internofci, & uterque character in bene multis morbis adhuc defideratur.

Hiftoria differt a *fignatura* in eo quod 1. hiftoria tradit phœnomena morbi eodem ordine, quo in ægrotis adveniunt; per horas in peracutis, per dies in acutis, per menfes in chronicis; atque hiftoriam morbi traditurus debet 2. obfervare ne terminis metaphoricis lectori fucum faciat; 3. ne plus referat quam quod in fenfus incurrit, feu quod idem eft, ne quod judicat de caufa, principio, interna fede morbi, unquam cum factis confundat, aut commifceat; fimilis in hoc rufticis qui Medico interroganti quid mali fentiant, fuam de ejus mali caufa opinionem in phœnomenorum locum obtrudunt, & *conatum*, *ftomachi aperturam*, fimiliaque inania verba incufant, cum deberent tantummodo refpondere fe aliqua parte dolere, vomere, aut aliud quid experiri.

In fignatura vero non eo quo apparuerunt ordine phœnomena recenfenda funt, fed eo quo ab aliis congeneribus morbis diftingui queant; fic cum in hiftoria ægri ætas, fexus, temperamentum, victus, vitæ feu artis ratio, medicaminum fucceffus, juvantia & lædentia debent accurate & fcrupulofe recenferi; in fignatura nil eorum referri debet, nifi quod ad eum ab aliis determinandum fufficit; cum autem omnia phœnomena poffint reduci ad *actiones animæ*, ut fenfum, intellectum, cupiditates, voluntates & motus; ad *functiones* naturales, ut refpirationem, pulfum; ad *excretiones*, ut alvi dejectionem, urinæ emiffionem; & ad *qualitates*, ut colorem, faporem, figuram, &c. eodem etiam ordine phœnomena characteriftica recenferi poffunt.

In hiftoria morborum defideratur pinax, feu catalogus nominum fynonimorum, quibus præcipui Auctores eamdem morbi fpeciem defignavere cum citatione operis ubi illius defcriptio fuit tradita: horum enim Auctorum ope poteft quifque Medicus quam obfervat fpeciem cum defcriptis fpeciebus conferre, ut fimilitudinem, aut differentiam, prognofim, atque curam ex illis mutuetur, atque ex pluribus fimul collatis hiftoriis characterem fpecificum determinet, optimamque medendi methodum feligat.

Nec inutile foret diverfam ejufdem morbi theoriam pro diverfitate fectarum confiderare, adeoque theoriam Galenicam, Chymicam, Pneumaticam, Mechanicam, Stahlianam invicem componere, quæ fæpe nomine tenus difcrepant; verum diverfam pro diverfis regionibus & fectis medendi methodum examinare multo utilius effet, quarum methodorum fpecimina pafsim adjiciam.

De

De nomenclatura generum fuse egi in prima parte: quod vero nomina specialia attinet, ea duplicis sunt ordinis; alia scilicet *characteristica* sunt, quæ veram speciei definitionem comprehendunt, seu speciei cognoscendæ, & ab aliis distinguendæ sufficiunt, qualia pro viribus in prima classe adhibui; ea minime sunt arbitraria, sed in usu & commercio præ longitudine vix usurpanda; ast ad signandos morbos necessaria, ut signaturæ ad militem recognoscendum.

Alia vero sunt *trivialia*, quæ brevitate sunt solum commendanda, adeoque in usu loquendi commodissima, ut *apoplexia pituitosa*, *diarrhœa biliosa*, &c. quæ utplurimum nihil distincti & clari per se denotant, & vel nomen characteristicum, vel descriptionem annexam requirunt; sic apud milites cuique nomen militare tribuitur ipsi proprium & breve, sed cujus ope ni signatura suppeteret, vix detegi posset datus miles; quod tamen in ordinario usu necessario usurpandum est. In his vero imponendis regulæ Logicæ severioris vix servari possunt, quia non meliora, sed usitatoria simul ac breviora epitheta necessario seligenda sunt.

Verum in stabiliendis nominibus characteristicis eædem regulæ exigunt ut nomina 1. a phœnomenis tantum imponantur; 2. ut sine tropis & figuris Rhetorices per verba propria, simplicia exprimantur; 3. ut nunquam ab iis quæ sunt abdita, ut sedes interna, causa, principium morbi, repetantur; multo minus a regione, ætate, sexu, tempestate deducantur; 4. ut a qualitatibus absolutis, non vero relativis deriventur; cum enim ea nomina ad morbum detegendum, ejusque speciem determinandam conferre debeant, ea nequaquam debent cognitum supponere quod inquiritur, nec quidquam referre, nisi quod in ipso ægro phœnomenis expressum potest reperiri, nec in ægro videre est utrum apoplexia sit levior altera, vel gravior: utrum colica sit in mesenterio, vel in ileo: utrum sit cholera Indica, vel Europæa; utrum morbus sit virgineus, vel morbus puerperæ, cum Europeus eodem, quo Indicus, & virgo eodem quo gravida, ac reciproce, morbo posit affici. Verbo, nihil in charactere, nec proinde in nomine characteristico potest admitti, nisi quod simplex attentio ad phœnomena sensibus obvia potest edocere, & id omne quod imaginando, aut ratiocinando adesse intelligimus, id totum ad theoriam seorsim debet amandari.

Finem faciam mutuatis verbis ill. Gaubii in Pathologia nuperrime edita sic loquentis: „ Ex quibus apparet non esse cur desperent Medici, fore aliquando ut ingens morborum numerus, exemplo ab historiæ naturalis Scriptoribus petito, in ordinem systematicum redigatur, qui ab omni hypothesi, sectarumque commento liber, sola nixus fideli observatione classes, genera, species exhibeat suis singula characterismis certis, plenis, manifestis interstincta. Specimina jam nunc a recentioribus edita potius spem erigunt, tentaminibus multiplicatis non defuturos successus, remque tanti momenti, ac bonis ideo omnibus exoptatissimam; sic tandem feliciter perfectum iri, ut non in nominibus morborum dumtaxat inveniendis sese utilem præstet, sed præcipue facilem ad eruendas curationes viam expediat. „ Hæc ill. Professor Leydensis. Huic calculum suum addit ill. Thomas Simson *in Actis Edimburgensibus*, *Tom. IV. artic. XX.* qui singulorum morborum species, generaque esse eodem modo describenda contendit, quo plantas descripsere Botanici.

SY-

SYNOPSIS CLASSIUM ET ORDINUM.

CLASSIS I. *VITIA.*

Symptomata cutanea levidentia, vel mechanicis Chirurgiæ auxiliis curanda.

ORDO I. M*ACULÆ*, coloris nativi mutationes.
ORDO II. *EFFLORESCENTIÆ*, tumores humorales exigui gregales.
ORDO III. *PHYMATA*, tumores humorales solitarii.
ORDO IV. *EXCRESCENTIÆ*, tumores a solidis adauctis.
ORDO V. *CYSTIDES*, tumores capsulati fluido referti.
ORDO VI. *ECTOPIÆ*, tumores a partibus a sua sede dimotis.

CLASSIS II. *FEBRES.*

Pulsus frequens, fortisve viribus artuum imminutis.

ORDO I. *CONTINUÆ*, quarum pyrexia semel crescit semelque decrescit in decursu ægritudinis.
ORDO II. *REMITTENTES*, quarum pyrexia pluries crescit & decrescit in decursu ægritudinis.
ORDO III. *INTERMITTENTES*, quarum pyrexia pluries accedit & omnino recedit in decursu ægritudinis.

CLASSIS III. *PHLEGMASIÆ.*

Concurrit pyrexia continua vel remittens cum interna inflammatione, vel cum exanthematis.

ORDO I. *EXANTHEMATICÆ*, eruptiones cutaneæ cum pyrexia sepius maligna.
ORDO II. *MEMBRANACEÆ*, viscera membranosa dolent, tument cum pyrexia acuta.
ORDO III. *PARENCHYMATOSÆ*, adest dolor obtusus, calor & tumor in visceribus farctis, non sacciformibus cum pyrexia acuta, suppurationis apparatu.

CLASSIS IV. *SPASMI.*

Contractio invita constans vel interpolata musculorum organis loco motivis, non vitalibus inservientium.

ORDO I. *TONICI PARTIALES*, rigiditas & immobilitas artus vel organi determinati.
ORDO II. *TONICI GENERALES*, rigiditas totius fere corporis.
ORDO III. *CLONICI PARTIALES*, agitatio coacta, non libera organi vel artus, ejusve motus vitiosus.
ORDO IV. *CLONICI GENERALES*, agitatio coacta, totius fere corporis, sensibus sæpe obscuratis.

CLASSIS V. *ANHELATIONES.*

Agitatio invita, defatigans, musculorum pectoris, unde respiratio difficilis, frequens, sine febre acuta.

ORDO I. *SPASMODICÆ*, insultus fugaces agitationum pectoris cum exspiratione vel inspiratione sonora.

ORDO

ORDO II. *OPPRESSIVÆ*, conſtantes in ipſis paroxyſmis pectoris agitationes, eæque frequentes ac laborioſæ.

CLASSIS VI. *DEBILITATES.*

Vires ſolitas in agendo exerendi impotentia. Facultates virium diſpenſatrices ſunt tres; facultas cognoſcendi, appetendi & movendi.

ORDO I. *DYSAISTHESIÆ*, debilitates ſenſuum, ut viſus, tactus, auditus ſine ſopore.
ORDO II. *ANEPITHYMIÆ*, debilitas vel abolitio cupiditatum, ut famis, ſitis, libidinis ſine ſopore.
ORDO III. *DYSCHINESIÆ*, debilitas motuum in organis locomotivis, non in vitalibus.
ORDO IV. *LYPOPSYCHIÆ*, ſeu morbi ſyncoptici, debilitates motuum vitalium, adeoque totius corporis.
ORDO V. *COMATA*, ſeu morbi ſoporoſi, debilitas, omniſque ſenſus necnon phantaſiæ obſcuratio, motuumque liberorum imminutio vel ſuppreſſio.

CLASSIS VII. *DOLORES.*

Cujuſvis experientia cognoſcendi, nulla definitione diſtincte explicabiles ſunt.

ORDO I. *DOLORES VAGI*, qui nomen a ſede fixa non habent.
ORDO II. *DOLORES CAPITIS*, ut oculi, oris, cranii, dentium.
ORDO III. *DOLORES THORACIS*, ut lateris, œſophagi, dorſi.
ORDO IV. *DOLORES ABDOMINIS*, ut ſtomachi, inteſtini, hepatis, &c.
ORDO V. *DOLORES ARTUUM*, ut iſchias, gonagra &c.

CLASSIS VIII. *VESANIÆ.*

Character eſt imaginationis, judicii, voluntatis, &c. depravatio.

ORDO I. *HALLUCINATIONES*, errores imaginationis, ſalvo intellectu ab organorum externorum vitio.
ORDO II. *DELIRIA*, errores judicii ab imaginationis vitio, quod intellectus corrigere nequit.
ORDO III. *MOROSITATES*, voluntatis & cupiditatis depravatio in appetendo aut averſando.
ORDO IV. *ANOMALIÆ*, morbi prioribus affines.

CLASSIS IX. *FLUXUS.*

Character eſt ejectio fluidorum aut contentorum, quæ quantitate, qualitate, deſuetudine notabilis eſt.

ORDO I. *SANGUIFLUXUS*, ejectiones cruentæ, vel ſanguineæ undecumque procedant.
ORDO II. *ALVIFLUXUS*, dejectiones ex ano, vel rejectiones ex œſophago, eorum quæ in primis viis latebant.
ORDO III. *SERIFLUXUS*, ejectiones urinæ, lymphæ, muci, lactis, puris ex aliis locis quam e primis viis.
ORDO IV. *AERIFLUXUS*, flatuum, vaporum, &c. ejectiones.

CLASSIS X. CACHEXIÆ.

Coloris, figuræ, molis in corporis habitu depravatio.

ORDO I. *MACIES*, corporis partium mollium extenuatio.
ORDO II. *TUMORES*, corporis generalis intumeſcentia, ſeu adauctum volumen.
ORDO III. *HYDROPES*, partium quarumdam intumeſcentia a contentis adauctis ; ſæpius fluidis collectis.
ORDO IV. *TUBERA*, partium quarumdam intumeſcentiæ firmæ.
ORDO V. *IMPETIGINES*, cutanei tumores puſtuloſi, cruſtacei, gregales.
ORDO VI. *DECOLORATIONES*, coloris nativi depravationes.
ORDO VII. *ANOMALIÆ*, continent morbos prioribus affines.

CLASSIS PRIMÆ SYNOPSIS.

VITIA.

CHARACT. Syndromes ſymptomatum cutaneorum leviores.

ORDO I. MACULÆ, *mutationes coloris nativi.*
I. *Leucoma*, macula opacans corneam.
II. *Vitiligo*, macula cutem deprimens.
III *Ephelis*, macula cutis corymboſa fuſca.
IV. *Gutta roſacea*, macula faciei corymboſa rubra.
V. *Nævus*, macula congenita protuberans.
VI. *Echymoma*, macula a ſanguine ſub cute effuſo.
ORDO II. EFFLORESCENTIÆ, *tumores humorales exigui gregales.*
a. *Puſtula*, phyma parvulum apice ruptum.
b. *Papula*, phyma parvulum deſquammari ſolitum.
c. *Phlyctæna*, veſicula fluido plena.
d. *Varus*, tuberculum durum, conſtans.
VII. *Herpes*, papularum prurientium corymbus.
VIII. *Epinyctis*, phlyctænarum atrarum congeries dolens.
IX. *Pſydracia*, phymata eryſipelatoſa.
X. *Hydroa*, exanthemata miliaria phlyctænoidea.
ORDO III. PHYMATA, *Tumores humorales ſolitarii.*
XI. *Erythema*, phyma rubrum, calens, diffuſum.
XII. *OEdema*, phyma album, indolens, molle.
XIII. *Emphyſema*, phyma pallidum, elaſticum.
XIV. *Skirrus*, phyma durum, indolens, cuti concolor.
XV. *Phlegmone*, phyma rubrum, calidum, ſphæroideum, pulſans.
XVI. *Bubo*, phyma skirroſo-phlegmonodeum in glandula.
XVII. *Parotis*, bubo juxta aurem.
XVIII. *Furunculus*, phyma ſubdurum, inflammatum, prominens.
XIX. *Anthrax*, phyma apice gangrænoſum, ambitu inflammatum.
XX. *Carcinoma*, phyma skirroſum, lancinans.
XXI. *Paronychia*, phlegmone extremi digiti.
XXII. *Phymoſis*, phlegmone præputii.
ORDO IV. EXCRESCENTIÆ, *tumores a ſolidis adauctis.*
XXIII. *Sarcoma*, excreſcentia carnoſa.
XXIV. *Condyloma*, excreſcentia cutanea, tendineave.
XXV. *Verruca*, excreſcentia cutanea globoſa.
XXVI. *Pterygium*, excreſcentia plena in oculi cantho.
XXVII. *Hordeollum*, excreſcentia varo ſimilis ad tharſos palpebræ.
XXVIII. *Bronchocele*, excreſcentia gutturis.

XXIX. *Exoſtoſis*, excreſcentia oſſis inſtar dura.
XXX. *Gibboſitas*, protuberantia oſſium thoracis.
XXXI. *Lordoſis*, protuberantia ab oſſibus artuum inflexis.
ORDO V. CYSTIDES, *tumores capſulati fluido referti*.
XXXII. *Anevriſma*, cyſtis arterioſa.
XXXIII. *Varix*, cyſtis venoſa.
XXXIV. *Hydatis*, cyſtis lymphæ ductuum.
XXXV. *Mariſca*, tumor ſarcomatoſo-ſeroſus podicis.
XXXVI. *Staphyloma*, cyſtis corneæ, vel corneam perforans.
XXXVII. *Lupia*, cyſtis in articulis ſpiſſo fluido plena.
XXXVIII. *Hydarthrus*, cyſtis articuli aquoſa.
XXXIX. *Apoſthema*, cyſtis purulenta.
XL. *Exomphalus*, cyſtis umbilicalis ſæpius aquoſa.
LXI. *Oſcheocele*, cyſtis in ſcroto.
ORDO VI. ECTOPIÆ, *partium ſolidarum e ſua ſede dimotio ſenſibus obvia*.
XLII. *Exophtalmia*, ectopia oculi.
XLIII. *Blepharoptoſis*, ectopia palpebræ.
XLIV. *Hypoſtaphyle*, ectopia uvulæ.
XLV. *Paragloſſe*, ectopia linguæ.
XLVI. *Proptoma*, eſtopia appendicis externæ, ut labii, ſcroti, auriculæ.
XLVII. *Exania*, prolapſus ani.
XLVIII. *Exocyſtes*, prolapſus veſicæ urinariæ.
XLIX. *Hyſteroptoſis*, prolapſus uteri.
L. *Enterocele*, hernia inteſtini.
LI. *Epiplocele*, hernia epiploi.
LII. *Gaſtrocele*, hernia ſtomachi.
LIII. *Hepatocele*, hernia hepatis.
LIV. *Splenocele*, hernia lienis.
LV. *Hyſterocele*, hernia uteri.
LVI. *Cyſtocele*, hernia veſicæ.
LVII. *Encephalocele*, hernia cerebri.
LVIII. *Hyſteroloxia*, uteri obliquitas.
LIX. *Parorchidium*, ectopia teſticuli.
LX. *Exarthrema*, oſſium mobilium luxatio.
LXI. *Diaſtaſis*, oſſium immobilium receſſus.
LXII. *Loxarthrus*, oſſium mobilium obliquitas reſpectiva citra ſpaſmum & exarthrema.

GENERA ET SPECIES MORBORUM.

CLASSIS PRIMA.

Affectus Superficiarii, seu Vitia.

MORBI *Chirurgici* vulgo dicuntur, tum quia levioris momenti Chirurgis curandi committuntur, tum quia manus operatione plurimi potissimum indigent, ut sanentur. Interea, qui a sanguinis vitio foventur, artis medicæ simul auxilium exigunt. Cum autem ad horum curam quæ attinent in morborum graviorum historia recensentur, affectuum theoriæ & praxi parum insistere animus est; & qui plura voluerit, adeat Auctores qui, ut Heisterus, Petitus, de hisce fuse & ex profecto scripserunt.

ORDO PRIMUS.

MACULÆ.

MACULA est coloris mutatio in parte, seu color a sano & consueto alienus. Colorum diversitas pendet a laminarum epidermidis, & cutis crassitie & densitate, docent Physici: verum nondum satis est evoluta illa theoria, ut ad prima colorum principia attenti, inde corollaria ad praxim utilia deducere possimus, & ideo vulgo macularum theoriam a colore fluidorum epidermidem, vel cutem tingentium deducimus, ut flavedinem a bile, rubedinem a cruore, pallorem a lympha prædominante; sic diversos colorum gradus a mutata dati humoris crasi, aut consistentia deducimus, ut lividitatem in echymomate a cruoris coagulo, flavedinem ipsi echymomati succedentem ab ejusdem cruoris dilutione; quippe docet experientia paucas sanguinis stillas multa aqua dilutas linteum album flavedine inficere: sic crystallini in cataracta, corneæ in caligine alborem a lympha coagulata emimus, ex eo quod hoc fluidum coagulatum albescat. Quam crassa vero & manca sit hæc philosophia non ignorant qui in physicis sunt versati; verum ultra plebem sapere in theoria inutile est, cum ex hac theoria nondum certior praxis erui potest.

Genera macularum sunt sex; scilicet, *Leucoma, Vitiligo, Ephelis, Gutta rosacea, Nævus, & Echymoma*; ceteræ decolorationes morbis gravibus accensentur, ut *petechia*, chlorosis, aurigo, phlegmasiæ, febresque variæ.

I. *Leucoma*, Taye.

Est macula corneæ.

Albuginea membrana oculi flavescit in aurigine, nigrescit in melanyctero, & oculi echymomate; cornea vero in leucomate albescit, vel subflavescit, aut pelluciditatem amittit, quod sine colore quodam accedente fieri non potest.

Cum pelluciditas supponat summam homogeneitatem, necessum est ut in statu sano eadem fere sit lymphæ corneam nutrientis, ejusque lamellarum specifica gravitas; itaque opacitas quæ leucoma comitatur tribuenda est heterogeneitati; & cum fluida solidis facilius mutentur, in leucomate fluida corneam alluentia gravitatem specificam nativam amiserunt. Notum est lympham calore coagulari simul & albescere; opacatur autem in hoc casu, quia multas particulas aeris in locum seri exhalantis recipit; aer enim, cum sit millies specifice levior nostris fibris & fluidis, non potest illis copiosius admisceri, quin heterogeneitas, adeoque opacitas superveniat, quæ pro gradu crassitiei lamellarum nunc omnes radios confusos reflectit, unde albedo; nunc paucos transmittit, unde color griseus, ut in nebula.

1. *Leucoma Nephelium*, Gall. *ombrage, nuage*; *Nebula* Latinis, *Achlys* & *Ægys* Græcorum; est macula subpellucida corneæ, quæ facit ut objecta tanquam trans fumum aut nubem videantur, adeoque obscuriora sint. Inspectione obliqua dignoscitur ab opacitate humoris aquei in caligine mydriasim, cataractam lacteam ruptam, & cataractam crystallinam nascentem comitante. Dividitur in Achlyn & in Ægyda pro gradu obscuritatis, sed plus

plus vel minus non mutat fpeciem. Differt ab albugine ex eo quod albugo omnino opaca fit, alba cretacei coloris, & quandoque paullulum eminens.

Sæpius oritur poft ophtalmiam variolofam, aut humidam, necnon a calore nimio, ut ambuftione; opacatur cornea etiam a fpiritibus acidis, ut vitrioli, nitri affufis; necnon ab alkalinis, ut oleo tartari; a collyriis acrioribus, non tamen a fpiritu vini, qui nudam lympham opacat.

Nephelium de arte excitatur, & utile eft in mydriafi, ubi ophtalmia interna eft, cum lucis jubar eft retundendum ne retinam lædat.

Nephelium multo facilius fanatur albugine, iifdem fed lenioribus admotis remediis; fæpe in infantibus fponte per ætatis mutationem evanefcit. Prodeft fuccus anagallidis, vel cæruleæ, vel purpureæ, bis in die per feptimanas inftillatus; fuccus calcitrapæ ac cyani juvant: facchari candidi pulvis fæpe fatis eft; vinum emeticum quod oculos minime lædit etiam utiliter inftillatur; vapor anifi, aquæ fœniculi profunt.

2. *Leucoma albugo*, Gall. *Tache blanche*. Si refplendeat, dicitur Græcis *paralampfis*, Latinis *margarita*, Gall. *perle*. Diftinguitur in albuginem Santyvefii, quæ eft in margine rubra, dolens, adeoque inflammata; & in albuginem aliorum Auctorum, quæ eft fubeminens, coloris cretacei, inflammationis expers.

Sequitur principia nephelii, fed graviora, ut ophtalmiam, chemofim, hypofphagma, combuftionem a calce, &c. Caliginem obfcuriffimam inducit; dum mediam tegit corneam, craffa & albiffima eft; vix umquam fanatur, maxime, fi vetus fit; cave ne confundas cum onyge, cataracta, hypopyo, empyefi.

Curatur leucoma Santyvefii incipiendo ab ophtalmia illud comitante; vide Saint Yves *de morbis oculorum*.

Leucoma vulgare alii radi volunt, quod in panno tantum convenit. Vvolhufius in Leucomate multa humiditate ftipato fuadet fuffumigia repetita ex aloe, myrrha, maftiche, baccis juniperi in prunas ardentes injectis, fumo tepido ad oculos per infundibulum deducto: vel quod tutius eft, & fuadet Mauchartus, vapor ex decocto horumce medicaminum, necnon hyffopi, ferpilli, origani, roris marini, coffeæ, valerianæ radicis, feminis fœniculi, cum pauxillo camphoræ in aqua, vel vino bullientium, necnon collyrium, aut lavacrum ex hac decoctione paratum, quod tutius eft.

Collyria ficca fiunt ex pulvere tenuiffimo teftæ ovorum calcinatæ, offis fepiæ, iridis florentinæ, agarici albiffimi, tartari matularum; acriora funt collyria ex felle pifcium, tauri, axungia viperina, croco metallorum in pollinem redacto, oleo buxi, vel chartæ, quæ tamen mifcela mellis edulcorantur. Damnatur vitrioli æruginis pulvis, fed leviffima eorum folutio in aquæ magna copia non raro ufurpatur, eademque lege adhiberi poteft eufrafiæ & chelidonii majoris fuccus.

Boerhaavius repetitum ufum aquilæ albæ, & catharticorum ad folvendam lympham, & corneam a leucomate liberandam præfcribit.

3. *Leucoma cicatrix*. Græcis *oule*, Gall. *cicatrice*; eft fpecies quæ vel vulneri, vel ulceri, abfceffuique corneæ fanatis fuccedit. Quæ vulneri fuccedit, fponte fere femper evanefcit, ut videre eft in illis qui cataractæ extractionem circumcifa cornea paffi funt: hoc eft corneæ proprium, ut nullum fæpe cicatricis veftigium relinquant vulnera puras aft longe aliter fuccedit in ulcere, & onyge; nam propter inflammationem prægreffam, & puris acrimoniam gravis fuboritur macula albefcens.

Curatur iifdem remediis, quibus albugo, raro vero fanatur; præcavetur autem cicatrix corneæ a puftulis variolofis oriunda, fi infufum croci cum pauxillo camphoræ quotidie in oculos infundatur.

4. *Leucoma Gerontoxon* Mauchart. *de maculis corneæ*, Latinis *arcus fenilis*; eft macula arcuata, vel circularis, albefcens ut plurimum, atque in circumferentia corneæ fæpius obvia, vifuique ideo minime nocens, in cujus centro eft circellus pellucidus. Originem debet puftulæ inter intimas corneæ laminas pofitæ, introrfum ruptæ, cujus peripheria eft opaca; talem vidi, & talis eft fæpe origo ceratoceles, feu herniæ corneæ; pro infanabili habetur.

Ceteras maculas vide in fpeciebus caliginis & ophtalmiæ, fcilicet hypofphagma, hypohæma, caliginem lacteam, unguem, feu onygem, hypopyon, diapyefim, elcoma, & ophtalmiam phlyctænodem, in quibus omnibus eft macula corneæ; fed ex iis non affectus fimpliciter, fed morbus inducitur. Confule itaque dicta de caligine & cataracta in Claffe V I. & de ophtalmia in Claffe V I I.

I I. *Vitiligo*, Morphee.

Eft macula corymbofa, feu ex minoribus maculis compofita, cum depreffione cutis, ubique corporis obvia, feu quafvis indifcriminatim corporis partes, non fimul omnes afficiens.

5. *Vitiligo alphus*, *Morphæa alba* Arabum, Al-

Alguada Avicenn. *Tom.* 2. *pag.* 244. *Lepre des Juifs*; eſt macula pallefcens, vel alba, maculis minoribus diſcretis non confluentibus; ea interdum ſerpit a parte in partem, dum vetus eſt, atque ſquamas excitat, adeoque leviſſimam aſperitatem, quæ maxima eſt in lepra ſerpigine. Curatio impoſſibilis eſt, ſi pars acu puncta ſanguinem non fundit; ſecus poſſibilis, ſed difficillima. In alpho capitis pili ſunt nativi coloris.

6. *Vitiligo Leuce*; *Albara* Avicennæ; *Leuce* Græcorum.

Color eſt albidior quam in alpho, pilique partis affectæ albi ſunt; ſed ſucceſſu temporis delabuntur, & glabreſcit pars, ſi prius capillata fuit; vitium autem altius ſerpit in cutim ſubjectam, unde ſecta non fundit ſanguinem, nec ſanari poteſt, maxime ſi pars glabra evaſerit. Avicenna *albaras* vocat, cum vitium ad oſſa uſque penetrat.

7. *Vitiligo melas* Gorræi *definit. de alphi ſpeciebus*, *Morphæa nigra* Avicennæ, *Tom.* 2. *p.* 244. *cap.* 20.

Conſtat maculis non corymboſis, ſed paucis & diſſitis, ſubſquamoſis, ac fuſci coloris. *Albara nigra* vocatur, ſi profundius ſerpat hic color in carnes ad oſſa uſque.

Curatio. Præmiſſa phlebotomia, & præſcripta diæta euchyma, inſtituantur purgationes ex epithymo, agarico, myrobalanis nigris, polypodio, & ſtæcade, additis paſſulis & ficubus. Præſtat autem ſerum lactis cum epithymo infuſo omni die præſcribere; infundatur ſcilicet epithymi drachma una in cado aquæ caſei juxta Avicennam. Juvant maxime balnea repetita, & trypherarum adminiſtratio cum epithymo: dein ſinapiſmi & dropaces parti affectæ applicantur uſquequo cuticula ſeparetur, quod per intervalla iterandum eſt. Vide Avicennam *de cura morphææ nigreæ & albaræ nigræ*.

8. *Vitiligo hepatica*, *Chaleur du foye*; *Maculæ hepaticæ* Sennerti, *Leberflecke* Solonandri, *Ephelis* Celſi.

Diſtinguitur maculis amplis flavo-nigreſcentibus, quæ non nudas, ut lentigines, ſed tectas partes afficiunt, ut inguina, dorſum, & ſunt palmæ magnitudine; non raro periodice revertuntur, & poſt quartanam, tertianam, necnon cum noſtalgia accedunt, cuticulæque levem deſquamationem afferunt.

Curatio obtinetur, 1. catharticis; 2. diæta ex cibis electis minime acribus, aut ſalitis; 3. juſculis leviter incidentibus & diureticis cum plantis hepaticis, ut capillaribus, agrimonia, cuſcuta, cichorio, &c. 4. frictione iterata partis; 5. balneis; 6. ſinapiſmo parti applicato, & cum irritaverit, ablato; vel cataplaſmate ex ſapone liquefacto; &c. Vide Sennertum *de maculis hepaticis*, *lib.* 5. *p.* 3. *ſect.* 1. *c.* 8.

III. *Ephelis*, Rouſſeur.

Cognoſcitur ex maculis umbrinis, glabris, corymboſis, faciem, vel manus, vel tibias, rarius partes tectas afficientibus. Ephelides ſunt maculæ acquiſitæ; nævi vero ſunt congeniti, unde diſcrepant.

1. *Ephelis a ſole*, Gall. *Hale*; *Nigredo a ſole*, Sennert. *de cutis vitiis*, *lib.* 5. *pag.* 3. *affecti ſolati*. *Ephelis* Græce *apo tou eliou*, a ſole dicitur. Differt illa macula nigricans ex eo quod non fit guttata, ſed continua, verno tempore, teneriſque puellis familiaris, ſi inſolentur.

Præcavetur umbraculis, chirotecis &c. Cuticula a ſole aduſta ſucceſſu temporis delabitur: puellæ Monſpelienſes oxycrato utuntur ad hanc nigredinem delendam; aliæ paſta ex amygdalis amaris, aliæ aqua roſarum cum pauxillo camphoræ, aut gummi ceraſorum in aceto, vel foliis ceraſi recentibus ſe eluunt.

2. *Ephelis gravidarum* Sennert. *ibid. ca.* 2.

Sunt maculæ umbrinæ ſolitariæ palmum latæ, frontem præcipue afficientes tum apud gravidas, tum apud oppilatas virgines. Illæ maculæ redeuntibus catameniis evaneſcunt.

Curantur abluendo ex decocto baccarum lauri, cum melle, vel emulſione ex ſeminibus cannabis vel ſucco ex radice bugloſſi, &c.

5. *Ephelis lentigo*, *taches de rouſſeur*, *lentilles*; eſt macula corymboſa, ſeu ex minoribus lenticularibus quoad colorem, & magnitudinem coagmentata, quæque, ut Ephelis, a ſole partes ſoli expoſitas defœdat, ſed puellas etiam non inſolatas afficit, æſtivo in primis tempore creſcens, hyeme decreſcens, atque cutes teneriores, & albidiores inficiens, potiſſimum apud eas quæ pilo ruffo gaudent, quas vocamus *les blondes*, *& les cheveux ardens*.

Laudantur ad has eluendas aqua ex floribus ſambuci, & fabarum deſtillata, paſta ex amygdalis amaris, feminibus braſſicæ. Lentiginoſi, obſervante Ballonio, ſunt cacochymi; ulcera apud eos ſunt cacoethea.

4. *Ephelis ab igne*, *tache de brulure*.

Illæ vel ab ambuſtione procedunt maculæ, & ſubflavæ, umbrinæ quandoque cicatricoſæ ſunt, nec ulla arte emendabiles, niſi ad fucos confugiamus; vel a ſummo calore epidermidem infuſcante, quales feminarum tibias, & femora deturpant, ſi ſæpius hyeme foculos pedibus ſuppoſuerint.

5. *Ephe-*

5. *Ephelis lutea*, *color ictterodes infantum* Junkeri; eſt macula flava auriginoſa unam aut alteram partem afficiens, recens natis ſu-tis ſuperveniens.

6. *Ephelis ſcorbutica*; eſt macula ampla li-veſcens palmi magnitudine, quæ crura, lumbos, aliaſve partes infuſcat, quæque etiam noſtalgiam non raro comitatur, ſed ad ſcorbutum attinet, ut *ephelis vibex*, vulgo *vibices*, ad echymomata ſpectat.

IV. *Gutta roſacea*, Couperoſe, Rougeurs.

Cognoſcitur ex maculis faciei rubris, guttatis, parum prominentibus, aut aſperis, & diu permanentibus.

Diuturnitate differt ab eryſipelate.

1. *Gutta roſacea ſimplex*, *taches hepatiques* Verduc *Pathol. tom.* 1. *pag.* 192. *Goutteroſe* Turner. Gallici.

Sunt maculæ ſubaſperæ, eminentes, rubræ, corymboſæ, quæ faciem ſæpius, quandoque brachia, collum, pectus aggrediuntur; ſine deſquamatione, ſine pruritu notabili. Naſum ſæpe tuberibus deturpat in vinoſis. Difficillime curatur per medicamenta ſauguinis acrimoniam, & fervorem compeſcentia, qualia ſunt juſcula refrigerantia antiſcorbutica, ſerum lactis, lacticinia, acidulæ, balnea præmiſſis diureticis, ut juſculis ex teſtudine, ex cancris fluviatilibus, millepedibus. Dein ad topica deveniendum, qualia ſunt teſtacea in ſucco limonum diſſoluta, coſmetica vulgatiſſima, lac virginale, pomata, &c.

2. *Gutta roſacea herpetica*, *Couperoſe dartreuſe*, Sennert. *cap.* 6. *ſ.* 1. *lib.* 5.

Diſtinguitur per pruritum, puſtulas ſquamoſas, quæ faciem, naſum deturpant.

Curatur ut herpes. De hac ſpecie vide Gabelchoverum.

3. *Gutta roſacea ſyphilitica*, *Couronne de Venus*; aggreditur potiſſimum frontem, tempora. Sunt puſtulæ rubræ, roſeæ, duræ, calloſæ, circulares, non faſtigiatæ, ſumma parte ulceroſæ, ſiccæ, ſine pure, aliquando humidæ, manantes, ſquamoſæ, furfuraceæ, flavæ in labiis, naſo, ſæpius circa frontem, & tempora, poneque aures, ubi ſeriatim diſpoſitæ veluti corollam referunt, vulgo *le chapelet*. Aſtruc *de morbis venereis lib.* 4. *cap.* 1. *n.* 4.

Signa ſunt ſyphilidis confirmatæ, & curantur ut ſyphilis.

V. *Nævus*, Envie.

Eſt macula congenita, quæ vulgo tribuitur vehementi cupiditati, qua mater initio graviditatis exagitata fuit, quandoque cum partis eminentia.

1. *Nævus ſigillum*, vulgo *ſein*; *nævus lenticularis* Sennert. eſt macula nigricans ſubrotunda, parva, una vel multiplex, quandoque eminens, & verrucoſa; alias plana, quæ nedum noceat, ſæpe in facie ita placet, ut ſimiles maculas, cum deficiant, effingant puellæ.

2. *Nævus maternus*, Sennert. eſt decoloratio congenita, certis temporibus evaneſcens vel decreſcens, aliis revertens, quæ quidpiam a matre gravida cupitum, ipſique denegatum, ut vulgo ferunt, repræſentant, ut ficum, morum, carnem apri, atque quo tempore ficus, mori, fraga matureſcunt, vividiori colore nitet, & apud puellas ſuppreſſis catameniis intumeſcit. Laudant Germani ad hoc vitium ſanandum improviſum contactum manus cadaveris humani.

VI. *Echymoma*, Echymoſe.

Eſt macula nigricans, vel atro-rubra aut liveſcens, ſucceſſu temporis flaveſcens, non congenita, nec aſpera, ſed plana aut parum prominens, & ſubſolitaria.

1. *Echymoma ab ictu*, *Livor* Sennert. *meurtriſſure*, *contuſion*. *Sugillatio* Latinis; *pelidne* Græc. *Echymoſis* Auctorum. Differt ab aliis ſpeciebus per cognitum impetum quo corpus contundens, partem ſugillatam impegit, unde differt a vibice.

Cognoſcitur etiam ex dolore, & commixta quandoque inflammatione, conjuncto vulnere, &c. Pendet a cruore in textum celluloſum effuſo, cujus color trans epidermidem aut cutim pellucet.

Curatur larga aut repetita phlebotomia, & potu calido reſolvente, fomentis ſimilibus; ut ex parietaria contuſa cum aquâ vitæ mixta, vino calido; ſi levis ſit contuſio, ſufficit ſæpe aqua frigida ex qua charta madens parti apponitur, vel unguentum album Rhaſis; ſi metus ſit gangrenæ, aquâ vitæ camphorata, aqua Reginæ Hungariæ, ſapo venetus in urina, vino, vel aqua vitæ ſolutus, applicantur, immo ſcarificationes inſtituuntur; vide Heiſter. *chirurg. de contuſione, c.* 15. & *de venæſectione, cui ſupervenit echymoſis.*

2. *Echymoma melaſma* Galen. *nigror* Latinis; eſt ſpecies diuturna, conſtans, ſenibus familiaris, quæ potiſsimum tibias infeſtat, ſine principio evidenti, unde a prima ſpecie differt. Mulieribus a catameniis ſuppreſſis ſupervenit.

3. *Echymoma vibex*, *vibices* vulgo.

Vibices ſunt livores ſponte in morbis acutis, ut typho, peſte, variola ſupervenientes,

& longitudinales, quales verberibus cæſæ fuiſſent partes, vel flagellatæ, curantur ut morbi acuti.

4. *Enchymoma ſcorbuticum.*

In ſcorbuto præter maculas exiguas flavas, dantur & vibices & lentigines nigricantes, vel lividæ in tibiis, nec non magnæ maculę palmares; umbrinæ vel liveſcentes in cruribus, lumbis, dorſo.

5. *Enchymoma a compreſſione.*

Clunes, coxyx, dorſum, quibus diutius incumbunt ægri, in morbis tum acutis tum chronicis, a diuturna compreſſione nigreſcunt, excoriantur, & non ſolum epidermis ac cutis gangrenænaſcunt, ſed quandoque malum hoc profundius ſerpit.

Curatur 1. mutato ſitu & ſublevata parte a preſſione per convenientia pulvinaria; 2. vino in quo roſæ rubræ ebullierint, ipſiſque roſis applicatis; 3. remediis gangrænam avertentibus.

6. *Enchymoma hypopyon* Paul. Ægynetæ, ſeu *ypopthalmia* Hippocratis, affectus ab hypopyo diverſiſſimus eſt.

7. *Enchymoma palpebrarum.*

Enchymoma ypoſphagma Ægynetæ, *Sugillatio*; ad caliginem referenda eſt, quæ *hæmalops* Hippocratis.

8. *Enchymoma ypony chon*, *ſubunguium* Sennert. *lib.* 5. a prima ſpecie non diſcrepat.

Ceteræ maculæ pertinent ad caliginem in dyſæſtheſiis, petechiam in exanthematicis, & ad decolarationes in cachecticis.

ORDO SECUNDUS.

EFFLORESCENTIÆ, Elevures.

DIFFERUNT a maculis quod præter coloris mutationem concurrat cutis elevatio per puſtulas phlyctenas, varos, papulas, ſimiléſve aſperitates cutaneas.

Puſtulæ ſunt tumores exigui, ut diametri circiter linearis, colorati, qui apice ſuppurantur, & in pus vel in cruſtas abeunt (Gall. *puſtules*, *bubes*.)

Patulæ differunt a puſtulis ex eo quod non ſuppurantur, ſed quid humidi apice rejiciunt, dein abeunt in ſquamas furfuraceas (Gall. *boutons*) Græc. *Elcydria*.

Phyctænæ ſunt tumores exigui diametri linearis, qui pellucidi ſunt, & aquam vel ſerum continent, & rupti exſiccantur, excoriantur (Gall. *Phlictenes*.)

Vari ſunt tumores duri, colorati, pertinaces qui ſine ſuppuratione, ac deſquamatione, diutiſſime permanent, veluti tubercula ſkirrodea, Græcis *yanthos* dicuntur (Gall. *bourgeons*.)

Hi affectus ſunt gregales & cum exanthematicis inflammatoriis, ut variola, miliari, rubeola, &c. necnon cum impetiginibus cachecticis, ut ſcabie, lepra, frambæſia, tinea, &c. conveniunt; verum ſunt levioris momenti quam ut morbis accenſeantur.

VII. *Herpes*, Dartre ou Dertre.

Eſt papularum congeries, ſeu efflореſcentia ex tumoribus exiguis rubris aggregatis, pruriginoſis, in ſquamas furfuraceas, raro cruſtaceas, abeuntibus.

1. *Herpex ſimplex* Sennert. *Dartre farineuſe, dartre ſeche.*

Componitur ex papulis rubris parum prominentibus pruriginoſis, non excoriatis, nec cruſtaceis.

Diſtinguitur ab aliis maxime ex eo quod facile ſanetur vitio in parte tantum hærente; & ſanguinis maſſam non contaminante. Principium eſt materies acris perſpirabilis retenta, & mora acrior facta in cryptis ſeu glandulis cutis ſubaceis & faciei.

Curatur empyrice topicis ſæpius alkalinis; ut oleo tartari per deliquium, oleo ex chartis, linteis, vel lignis combuſtis exſtillante, ruſſo, acri, amaricante, quod ſalvia jejuni hominis dilutum parti inungitur.

2. *Herpes ſerpigo* Turneri 2. *Species de morbis cutaneis cap.* 5. *formica ambulatoria* Celſi, *dartre encroutee.*

Papulæ pejores, corroſivæ, congeſtæ aream circularem conſtituunt, acute pungentem, valde pruriginoſam. Illæ papulæ relicta priori parte in viciniam ſe diffundunt ſeu ſerpunt & pertinaces ſunt: non raro exſudant humorem tenuem, & acrem, ſed non ſuppurantur nec reſolvuntur: major eſt ſenſibilitas, & acrimonia quam in ſimplici.

Hæc ſpecies exigit remedia ſanguinem edulcorantia, lixiviantia, ut *miliaris*; nec non topica lenientia, ut ceratum Galeni; vel unguentum roſaceum, cui decima pars ſulphuris aut benxoini, aut duodecima pars mercurii præcipitati albi adjungitur.

3. *Herpes milliaris* Sennert. *lib.* 5. *cap.* 17. Turner. *ſpecies* 3. *dartre miliaire.*

Juxta Sennertum conſtat ex hydatidibus ſeu veſiculis granum milii æquantibus; verum rectius ex Turnero ſunt papulæ exiguæ, corymboſæ in diverſis partibus, ut collo, lumbis, pectore, femoribus, circum inflammatæ, febricula ſtipatæ, quarum apici rupto inhæret molecula cruſtacea ſubrotunda, flaveſcens, grano milii ſimilis, unde nomen; apex

apex pustulæ albescit, cum suppuratur; sed pus est viscidum, crustaceum: interea applicatis unguentis perspirabilis materies, & unguen cutaneum linteis adhærent, unde non parvum incommodum, quippe motu corporis solvitur hæc hærentia, quod dolorem creat, & epidermidis excoriationem. Major est sensibiliras, & acrimonia ac fervor quam in serpigine.

Potissima serpiginis & miliaris herpetis cura versatur in edulcorando, & leniendo sanguine, in quem finem præmissa plheboto-mia, & catharsi, juscula ex pullo, ranis, cum paucis cancris fluviatilibus vel millepedibus, radice enulæ lapathi, foliis chicorii, beccabungæ, nasturtii aquatici, fumariæ, acetosæ, &c. repetenda sunt; serum lactis harum plantarum succis alteratum diu usurpandum; lacticinia dein & balnea alternanda; verum nihil est utilius quam acidulis vallensibus aut similibus per triduum identidem, tempestate convenienti ante balneorum usum, purgare, quod omnibus topicis præstat. Interea æger cibis insipidis, refrigerantibus utatur, fructibus mollibus maturis, aqua sola absque vino; valedicat caffè, cocolatæ, liquoribus spirituosis; & quoad topica, forte fatius est uti tantum illis quæ adhæsionem cum tunica præpediunt, ut cerato Galeni recentissimo bis in die renovando; fervorem tamen optime sedat liquor Saturni, vel ejus sal cerato commixtus; cavendo tamen ne repercutiatur ubique simul ichor acer, qui eo periculosius supprimitur, quo malum est magis inveteratum; unde caute usurpanda sunt topica acida, & repercutientia ab Auctoribus laudata, quæ acetum, lithargyrum, alumen & similia recipiunt.

4. *Herpes estiomenos* Galen. *Herpes exedens vel depascens* Turneri *Spec.* 4. *dartre rongeante. Herpes* Galen. *method. med. cap.* 17. differt ab erysipelate exulcerato, quod solam cutem exulcerat herpes, erysipelas vero carnes profundius exedat, cum exulceratur; huic speciei maxime competunt remedia interna, dum de miliari, præscripta, per plures menses usurpata, interea dum ulcus illud aqua hordei, & melle, vel aqua acidula tepida bis in die affusa mundatur, dein vero cerato Galeni, vel unguento quodam cerussam, lithargyrumve recipiente tegitur; imo quandoque ad fortioria deveniendum, ut præcipitatum album, æthiopem mineralem, æruginem, nec non ad escharrotica, quæ laudabilem suppurationem denique promoveant, consueta methodo curandam.

5. *Herpes syphiliticus*, dartre verolique. *Herpes venereus* Astruc. *lib.* 4.

Cognoscitur tantum ex signis syphilidis illum foventis, sive herpes sit simplex insidens auribus, capitis parti capillatæ, sive sit excedens. Ille confirmatam syphilidem adornat, resistitque omnibus remediis vulgaribus; soli mercurio, aut alteri specifico syphillidis cedit; adeoque præmissis remediis generalibus, quæ ad litum mercurialem præmitti solent; ut phlebotomia, catharsi, balneis triginta, vel quadraginta, diæta lactea, &c. ad litum mercurialem devenienendum est; simulque unguentis admiscenda præparata mercurialia leniora, ut æthiops, aquila alba, præcipitatum album. Sunt qui in hoc morbo commendant pilulas Belloftii, quæ minime spernendæ videntur.

6. *Herpes perifcelis* Græcor. *zona* & *zoftora* quorumdam, Gall. *la Jarretiere*; est herpes farinaceus siccus & simplex, qui poplitem, ubi zona vinciri solet, infestat.

7. *Herpes collaris*, *le collier*.

Collum Ecclesiasticorum nostro tempore sæpius herpete afficitur propter acrem tincturam, quo lineum ipsorum collare inficitur, calcem admittens; distinguitur vero ab aliis speciebus collum etiam afficientibus ex figura circulari collaris quam imitantur. Hæc species probat a principiis externis inuri posse herpetes; sanatur autem remoto principio.

VIII. *Epinyctis*.

Cognoscitur ex phylctænis atro-rubris aggregatis trium vel quatuor linearum in diametro, tibias ut plurimum afficientibus, & noctu potissimum acriter pungentibus.

1. *Epinyctis vulgaris*.

Phlyctenæ mihi visæ sunt, licet primo aspecto latæ & crassæ pustulæ videantur parum eminentes, calore urenti per noctem stipatæ, quæ apice crepant, acrem ichorem fundunt, mane sedantur; vespere iterum intensius rubent, febriculam, anxietates, pervigilium creant, & aliqualem ægritudinem quæ plures dies divexat.

Curatur phlebotomia, diæta refrigerante, catartico antiphlogistico, jusculis emollientibus; parti vero applicatur cataplasma emolliens ex floribus malvæ, feminibus lini, & similibus; demum sedato dolore epidermis frustulatim dilabitur. An ad psydraciæ genus pertineat, viderint alii; nec enim illa genera adhucdum sunt satis determinata.

2. *Epinyctis pruriginosa*, *malum cutaneum singulare* D. Billebant. Vandermonde 1756. *pag.* 340.

Brachia & crura obfident maculæ rubro-rutilæ, quæ extra lectum ftatim apparent cum importuno pruritu; ægro vero vefpere lectum repetente evanefcunt, & fic porro per annos integros. In muliere poft graviditatem maculæ tumuerunt, & pollicis, aut femi-pollicis diametrum adeptæ funt cum prurituin-tollerabili. Tempore quidem graviditatis evanuerunt, fed dein omni tempeftate viguerunt, noctu omnino retrocedentes, & mane furgentem e lecto iterum afficientes; *Epi ante* & *νυχτὶς* nox, quia fub nocte tantum fæviunt.

De *Therminthο* quem non vidi, aut non cognovi, nil habeo quod dicam; fufpicor ejufdem effe generis cum epinyctide.

IX. *Pfydracia*, Eruption.

Pfydracium communiter dictum eft, juxta Galenum, effervefcentia, quæ in diverfis corporis partibus accidit, in fummo rubicunda; alibi vero pfydracias effe veficulofas, vel phlyctænodes innuit: verum fæpius accidit ut initio effervefcentia fit rubra, intus firma, quæ deinde cuticulæ feparationem a cute inducit, unde intus cava, vacua, vel fero flavo turgida videtur. Huic fpeciei fequentes accenfemus.

1. *Pfydracia porcellana*, vulgo Monfpelii *la porcelaine*; *Rofa faltans* Avicennæ; an *effera* Sennerti? Sunt efflorefcentiæ folitariæ pollicaris aut majoris diametri, in pectore, brachiis, aliifve partibus tectis fubito exorientes, dein recedentes, iterumque redeuntes, coloris rofei, diffufæ, & numero plures.

Hic affectus raro febriculam comitem habet, vere non raro omnis ætatis & fexus, fed præcipue florentes & biliofos aggreditur, & diæta tenui, refrigeranti victu, aut ad fummum ope phlebotomiæ intra paucos dies evanefcit per refolutionem, nec enim fuppuratione, excoriatione, aliave evacuatione terminatur.

2. *Pfydracia a vefpis*, *piqueurs de guepes*, *coufins*, &c.

Morfus culicum, apum, vefparum fequuntur efflorefcentiæ rubro-rofeæ, eryfipelaceæ, dolore pungitivo vivido ftipatæ, & fi oculis attentis fingula efflorefcentia circumfpiciatur, in apice videtur punctum, cui infecti aculeus fæpius infixus remanet.

Contra puncturas ab apibus inflictas nullum melius eft auxilium, monente Reaumurio, quam partem punctam aqua frigida identidem renovata fovere. Ruftici partem tribus herbis diverfi generis quibufvis obviis fricare folent; aculeum acicula extrahere non rarotentant, qui oculati funt; fed dolor pendet a veneno acido, corrofivo quod fecum intulit aculeus. Huc fpectant vefpa, crabro, culex pipiens, culex pulicarius, &c.

3. *Pfydracia urticata*.

Urtica urens habet aculeos tenuiffimos fucco venenato pervios, qui efflorefcentias acriter pungentes & eryfipelatofas excitant.

Phafeolus pruriginofus Americanorum excitat pruritum intollerabilem per aliquos horas, villis fuis acutiffimis oculum fungientibus.

Cacti diverfæ fpecies tenuiffimis etiam fpiculis pungunt, fed veneni expertes funt.

4. *Pfydracia ab acaris*, *Syrones* vulgo, Gall. *Cirons*.

Nomen fyronis tribuitur & papulæ, & infecto quod hanc excitat; infectum illud intra manuum, pedumve cutem fe infinuat, in puftulas attollit prurignofas rubras, quæ dein exulcerantur; fed præter hanc fpeciem funt alia infecta, quæ nos laceffunt, & efflorefcentias diverfas creant, ut formica ruffa, formica rubra, pediculus pubis, pediculus humanus, cimex lectularius, pulex communis, aliaque quorum puncturæ ita imitantur quandoque efflorefcentias fpontaneas, ut Medici incerti hæreant, maxime fi dormientes ægri fuerint ab hifce infectis laceffiti, adeoque originem pfydraciæ ignorent. Alios morbos ab infectis excitatos videre eft in Malide inter impetiginofos cachecticos.

Syrones acu effodiuntur, & locus affectus vino vel aceto, in quo pauxillum nitri, vel falis marini fuerit diffolutum, abluitur; vel etiam lixivio vulgari cinerum detergitur; dein unguentum amariffimum ex decocto abfynthii, tanaceti, myrrha, aloe confectum; aut denique fi affectus pertinax fuerit, decima hydrargiri parte onuftum, parti illinatur.

5. *Pfydracia achne* Aetii, *achne*, *Vari* Sennerti, *lib. 5. cap. 23. Jonthos* Græcis, Gall. *Bourgeons*.

Pfydraciis connata funt tubercula faciei, *Vari* dicta, ait Sennertus. Sunt fcilicet tumores exigui rubri, duri, pertinaces, qui vix unquam fuppurantur, nec dolent, nec pruriunt, & tantum faciem deturpant, maxime diftincti a tuberculis frontis, de quibus egimus in gutta rofacea, fyphilitica, necnon a lepra, quæ cum raucedine, faciei inflatione, & tuberculis initio rubris incipit.

Tribuuntur alimentis craffis, & apud quofdam pueros ufque ad adolefcentiam perfeverant, dein evanefcunt.

An ad guttam rofaceam attineant potius, ut vari vino deditorum, judicent alii. Remedia ex Sennerto eruite, *cap. 23. lib. 5. pag. 1.*

X. Hy-

X. *Hydroa*, Echauboulure.

Sunt exanthemata milii granis non majora, fubito in cute exorta, conferta, & ut plurimum fugacia, non cohærentia, phlyctænoidea.

1. *Hydroa fudamen*; *Sudamina* Sennerti; *Ecfefmata* & *idroa* Græcis; *afef* & *albafef* Avicennæ; Gall. *Echauboulure*, vel *Echaubouillure*; Occitanis *cambroul*, *ebullition de fang*.

Exanthemata illa dorfum, pectus, brachia, crura fæpius afficiunt, numerofiffime confita, rubra, pungentia, acriter dolentia; juvenes & calidos potiffimum adoriuntur æftivo tempore.

Hic affectus victu refrigerante curatur, & fponte recedit; attamen exanthemata poffunt elui aqua rofarum aut plantaginis cum camphoræ grano uno aut altero, vel balneis domefticis etiam cedunt, quorum tamen ufu horum eruptio plerumque juvatur. Exficcantur demum hæ puftulæ, & delabuntur.

2. *Hydroa alba*.

Æftate pariter fimilia prioribus per cutem exoriuntur fudamina, fed cuti concoloria, pellucida, verficulofa, granis milii non majora, pungentia, fero turgida atque fugacia, miliaribus affinia.

Cutis etiam a frigore fubito exafperatur, & vulgo cutis anferina, Gall. *peau de poule*, dicitur, exiguis veficulis grano milii minoribus, fub epidermide exortis.

ORDO TERTIUS.

PHYMATA.

Vulgo *tumores*, funt protuberantiæ notabiles, fæpius folitariæ a fluidis intra vafa minima congeftis productæ.

Differunt a *maculis* & *exanthematibus*, in quibus nulla omnino aut exigua partis elevatio, & potius afperitas ex numerofis ecthymatis; a *cyftilibus*, in quibus magna receptacula fluidum collectum continent, unde fluctuatio; ab *excrefcentiis*, quas firmitas carnium vel offium fimilis comitatur; a *procidentiis*, quæ parti folidæ e fua fede dimotæ debentur Galenici omnes protuberantias ad phymata inepte revocabant, ut fatisfieret divifioni quadripartitæ humorum, quibus fingula tumorum genera tribuebant, unde emphyfema excludebatur, cum aera ad pituitam, bilem, melancholiam, fanguinem reducere difficile foret.

Phymata terminantur refolutione, defquamatione, decorticatione, fuppuratione, induratione, gangræna, vel remollitione.

Optima terminatio, nifi materies morbifica fit venenata, eft *refolutio*; fi fit venenata, eft *suppuratio*, aut *efchara*, quam comburendo excitamus, quæ eft veluti fphacelus ficcus. *Defquamatio* ad exanthemata multa attinet ut rubeolam, herpetem; *crufta*, quæ eft fuppuratio ficcata, ad puftulofos affectus, ut variolam, tineam; *decorticatio* ad eryfipelas, erythema, &c.

XI. *Erythema*, Eryfipele.

In eryfipelate eft febris acuta, ægritudo gravis, feu morbus; erythema eft fine febris graviumque fymptomatum fatellitio. Erythema eft tumor fuperficiarius, folitarius, diffufus, rubro-rofeus, preffione evanefcens, glabritie uniformi præditus, nifi phlyctænis exafperetur, & calore acri urenti, vel pruriginofo ftipatûs, qui non ad fuppurationem, fed ad cuticulæ feparationem fponte vergit.

1. *Erythema fpontaneum*, *Eryfipele commun*; tumor eryfipelatofus a caufa interna; differt ab herpete, quod fit fugax, herpes vero pertinax; quod fit uniformis, herpes vero papulis, vel guttis rubris diftinctus. Non raro crifis inftar a levi frigore, fubfequente calore, erumpit nummi magnitudine circiter, vel juxta vulnera adnafcitur, pendet a materia acri, cruore fluxili, &, ut ajunt, biliofo, in vafis reticularibus cutis collecto; minime vero in glandulis. Hinc fit ut preffione recedat, eaque ceffante velociffime revertatur rubedo, quod nullam fanguinis hærentiam arguit; omnes membranæ corporis ultima vafa fanguifera habent reticulata, & hoc reticulum eft fedes erifipelatis, vel cutanei, vel introverfi. Materiam erythematis introverti eo pejus eft, quo acrior eft; fi ferum acre fub cuticula effundatur, fit phlyctæna, quæ exficcata abit in cruftam; hinc erythema cruftaceum.

Erythema eft vox hippocratica qua rubores eryfipelatofos defignavit Auctor in coacis, & epidemiis. Erythema circa nares, ait Hippocrates, profufiorem alvum fignificat; Duretus erythema vertit per fuffufionem eryfipelatofam.

Sola natura hanc erythematis fpeciem fæpe fanat, quippe materies acris calore refolutas perfpirat, & quod craffius remanet, cutis defquamatione demum foras emittitur. Medici itaque officium eft hanc excretionem fuftinere, juvare, quæ felicius fuccedit præmiffis generalibus auxiliis, fcilicet phlebotomiis

tomiis & catharticis; raro cruor eductus in patella concrefcit, quod in phlegmone frequentiffimum; fæpius thrombus fero flavefcenti innatat; facies ab erythemate præ aliis locis afficitur; abftinendum eft fedulo a repellentibus frigidis; acria & calida dolorem, fervoremque intendunt; liquida utcumque initio tepida cito refrigefcunt; & nocere poffunt, ita ut fæpe tutius fit abftinere a topicis; interea decoctum aquofum fluorum fambuci, linteum vino aquato madidum applicari poffunt. Potus diluens & diaphoreticus non acer juvat perfpirationem; intra paucos dies epidermis fruftulatim fepatur, & fic fanatur erythema. Vide plura in eryfipelate inter inflammatorios exanthematicos.

2. *Erythema ambuftio*, *brulure*. Heifter. *chirurg. lib.* 4. *cap.* 15. Fluida omnia bullientia, folida omnia candentia, vel fervidiora, ignis, fol meridianus ipfe, maxime vitris caufticis adunatus comburunt, & pro diverfo gradu caloris, ejufque duratione ac partis fenfibilitate diverfa fequuntur phœnomena, ut ambuftio, efchara, ulcus, fphacelus, &c.

Differt ab erythemate fpontaneo, quod a principio evidenti, feu fervore corporis admoti pendeat. Partes igneæ ubertim admiffæ intra cutis textum fanguinem inflammant, ferum rarefaciunt; hinc phyctenæ, feu ampullæ, cutis robur intenfus, dolor acerrimus, tumor diffufus.

Quoniam particulæ igneæ adhærent corporibus frigidioribus & denfioribus fortius quam calidis & raris, fublevatur par ambufta a ventilatione, feu admotione auræ frigidulæ; aqua etiam frigida fæpius renovata partem immergendam effe docet Godefroy *Mifcell.* & fedato dolore utendum linimento ex cerufa, oleo, fpermate ceti. Nos, ubi nulla eft excoriatio, utimur vino tepido mero, vel aquato, vel fucco cæpæ contufæ, vel atramento, vel oleofis, ut oleo cum aqua conquaffato ad unguenti fpiffitudinem. Phlyctænæ minime funt aperiendæ, inde enim dolor atrocior; his apertis emollientia tantum ufurpanda, ut albumen ovi cum oleo lini, olivæ, vel amygdalarum, pulpa pomi cocti, pulticula, ex hordeo, oryza.

Si ulcus adfit aut efchara, *vide* ulcus & fphacelum. In gravibus & valde extenfis combuftionibus diæta tenuis, refrigerans, potus fpiritu falis acidulatus, narcotica, phlebotomiæ, diverfæque cautelæ requiruntur, fummumque vitæ periculum imminet; fi oculi amburantur, caligo multiplex; fi collum, obftipitas accedere folent; ambuftio ab oleo bulliente, a calce viva, a metallis fufis periculofior eft quam a ftramine, fpiritu vini, &c.

Demum periculum ambuftionis eft in ratione, 1. intenfitatis caloris; 2. extenfionis & dignitatis partis ambuftæ; 3. temporis per quod ignis applicatus fuit: intenfitas vero caloris eft eo major, quo corpus urens eft denfius, gradumque caloris majorem paffum eft; duratio actionis ignis major eft, fi corpus fervens parti magis adhæreat, ut oleum fervidum, &c.

3. *Erythema volaticum*, vulgo *feu volage*; *matulæ volaticæ* Sennert. *æftus volaticus*; *an der ilug* Gabolchoveri?

Pueri lactentes non raro erythemata habent in facie pertinacia, conftantia, intenfe rubra, uniformia, circularia, monetæ minoris magnitudine, circa genas, labia: in maculæ centro non raro vidi foramen fufcum, ficcum.

Si hæ maculæ evadant cruftofę, an funt quid diverfum a crufta lactea? Sennertus fe nunquam vidiffe fatetur, atque maculas ori, oculis, auribus vicinas pro lethalibus habendas profert, quod a vero aberrare docet Verducius: hujus defideratur accurata hiftoria; fi calore, dolore careat, ad guttam rofaceam attinet. Quas vidi, cruftofæ non erant, unde a crufta lactea differebant.

4. *Erythema pernio*, vulgo *engelure*, *mule aux talons*; eft rubor cum tumore glabro, pruriginofo, pertinaci, extrema potiffimum hyeme afficiens, ut pedes & manus; calens, quandoque excoriatus, qui nec fuppuratione, nec defquamatione folet terminari.

Fovetur ab acrimonia fanguinis, & excitatur a calefactione fubitanea pedum manuumve dum algent; gradarie etenim caletacte partes minus pernionibus funt expofitæ: perfpiratio acris retenta ruborem, calorem, pruritum excitat, pruritus vero ille calore lectuli intenditur.

Perniones integri optime curantur frequenti irrigatione partis cum fpiritu falis, qui acrimoniam alkalinam materiæ morbificæ innocuam reddit, ac perniones excoriati debent emplaftro de mucilagine defendi; loco fpiritus falis folutio aluminis convenit, item fomenta aromatica vino rubro mixta, nec non aftringentia tonica, decoctum baccarum juniperi, decoctum caftanearum &c. Rapa cocta pernioni applicata, pellis leporina, nix applicata, muria etiam a diverfis Medicis laudantur.

5. *Erythema intertrigo*.

Rubor femorum & perinæi apud infantes ab uri-

ab urina; fafcias quibus involvuntur infici- ciente; hoc lactantibus eft familiare, unde anxii, & infomnes evadunt, fæpe etiam ex- coriantur maxime in plicis feu angulis.

Curatur adfperfo bis in die cerufæ pulve- re; alii falicis cariofæ teredinem afpergunt; fumma præterea requiritur tunicarum mun- dities, & frequens deterfio lixivialis, dein ablutio in aqua, fecus lintea lædunt.

6. *Erythema paratrima, paratrima* Græcis.

Rubedo clunium in equitantibus, pedum in peditibus, manuum in operariis, dorfi in decumbentibus ægris, procedens a contufio- ne vel affidua partium compreffione, unde excoriantur, dolent, adhærent veftimentis, linteis; hinc cruciatus a fitus mutatione in coccyge; etiam rubedo illa livefcit, & gangrænam poft fe trahit. Illa fpecies fu- gax eft, & ablato principio procatarctico aufertur.

Attriti pedes viatorum fublevantur foliis viridibus alni; fi excoriatio accedat, fe- bo fufo.

Attritus coccygis fublevatur pulvinaribus excavatis, quibus lumbi, & femora fuftine- antur, nec non decocto petalorum rofæ ru- bræ in vino rubro, aqua vitæ camphora- ta, &c.

XII. *OEdema*, Edeme, infiltration, enflure.

Eft tumor diffufus, frigidus, pallidus, la- xus, doloris expers. Pendet a fero intra tex- tum cellularem collecto ob impeditam ejus in vafis lymphaticis circulationem.

1. *OEdema flacidum, edeme commun, ede- matie, infiltration.*

Ea eft fpecies in qua fovea a digito pre- mente impreffa remoto digito aliquandiu perfeverat; pendet itaque non a fola colle- ctione lymphæ in textu cellulari, fed ab in- tima partium etiam fibrofarum relaxatione per ferum aquofum, quo imbibitæ fuere, unde elafticitas amiffa, feu flacciditas, & fenfibilitatis imminutio.

Si ille tumor œdematofus pedes, tibias, femora, aut multas partes occupet, tunc morbus conftituitur, qui œdematia vulgo; aut fi totum corpus occupet, anafarca vo- catur. Hoc fymptoma afcitem, hydrotho- racem, cachexiam, chlorofim, empyema, phtifim inveteratam, graviditatem, aliofque morbos chronicos non raro comitatur. *Vide* Anafarcam in cachecticis.

2. *OEdema cryftallinum*, Gallice *la cry- ftalline*; eft penis & genitalium tumor œde- matofus a viru fyphilitico excitatus; cura- tur ut fyphilis. *Vide* Hydrocelem infra in ofcheoncele.

3. *OEdema perioftæi*, Petit, *maladies des os; des fignes de l'exoftofe, pag.* 438. *T.* 2.

Cum tumor partium cuti concolor, indo- lens, vel vix dolens eft circumfcriptus, fo- litarius, fubiacentque immediate offa, ut in parte antica tibiæ; œdema perioftæi adeffe judicatur, ex eo quod cutis fuperftrata, & vacillans & mobilis, fi leviter prematur di- gito, nullum veftigium remanet; verum fi fortius prematur, impreffio ftatim apparet, & parum perfeverat exterius, interius vero perioftæi depreffio tactu perfentitur.

4. *OEdema ferpentina, ferpentine* Gallo- Provinciæ; eft œdema pedum in recens na- tis; ethymi rationem ignoro. Curatur lin- teis calidis, & confectione de hyacinthoin- tus data. Hujus principia defiderantur.

5. *OEdema hyftericum* Sydenhami, *epift: de hyfteria*; Raulini, *de morbis vaporofis; gon- flement hyfterique*; 1. alterutram tibiam, fu- ram fcilicet afficit; 2. ad tarfum, & pedes non diffluit, nec ab illis incipit, ut vulga- re; 3. veftigium digiti prementis non fer- vat; 4. hoc hyftericis tantum accidit.

6. *OEdema variolofum, bouffiffure*; eft tu- mor œdematofus faciei, & palpebrarum, qui in variola confluente fupervenit, cum ptya- lifmus definit, quique eft œdematofus, ac eo recedente fupervenit tumor manuum ve- luti criticus: in variolis malignis hic tu- mor eft non raro petechiis variegatus. De œdemate rubeolam fæpius excipiente, *Vide* phlegmatiam.

7. *OEdema lacteum, infiltration laiteufe, lait repandu.* Vide *Act. Acad. chirurg. Pa- ris. T.* 2.

Puerperis, rarius gravidis accidit; textum cellulofum inflat; dolore ftipatur, mammas, inguina fæpius afficit, phlebotomiis, diu- reticis, fomentis refolventibus, impugna- tur. *Vide* Maftodyniam lacteam, Ifchias lacteum &c.

XIII. *Emphyfema*, emphyfeme, bourfouflure.

Tumor flatulentus eft diffufus, elafticus, preffione crepitans, cuti concolor.

Fit aliud a vulnere thoracis quo aer in tex- tum cellulofum infinuatur; aut eft artificia- le cum mediante folle vulnus cutis fubeunte aer in textum cellulofum infufflatur, ut qui- dam laniones in milite quem olim vidi ex- perti funt; fed hæc ad pneumatofim perti- nent, ut emphyfema animalium in vacuo.

1. *Emphyfema fpontaneum.*

Differt

Differt a tympanite & meteorifino, quia fedem habet emphyfema in cute, feu aer nidulatur in textu cellulofo; extricatur autem aer ex fanguine vel motu putrefactionis, unde carnes omnes quæ putrefcunt, obfervante Pringlio, aquæ fupernatant; vel a fermentatione, quæ in ftatu morbofo poffibilis eft. Videantur experimenta D. Hales & Cotes de aeris productione.

Emphyfema curatur vel aeris deftructione, vel ejus emiffione; deftruitur aer feu elafticitatem fuam amittit fucceffu temporis a folo vapore calido animalis, ut conftat experimentis Mayovv & Hales; ergo fine remediis folo calore partis evanefcet, nifi caufa aerem elafticum extricans perfeveret. Huic deftructioni favebunt facculi ex herbis, feminibufque aromaticis, carminativis, ut fœniculi, anifi, anathi, cumini, fantonici, chamæmeli, lauri, decoctis inde paratis in vino, cum floribus fambucci. *Vide* Verducii *pathologiam de Emphyfemate, pag.* 140. *art.* 5. *Vide* etiam Pneumatofim in cachecticis, & Maftodyniam in dolorificis, Ofcheoncelem flatulentam infra, &c.

XIV. *Skirrus*, Squirre.

Vulgo definitur tumor durus, renitens, indolens; dicitur de liene aut hepate; verum definitio nimis generalis eft, nec cum skirro confundi debent ftrumæ, bubones, multo minus excrefcentiæ callofæ, duræ, offeæ, verrucofæ, efcharæ, fclerifmata; genus hoc itaque intra fequentes fpecies reftringemus, doctioribus rectius determinandum.

1. *Skirrus hepatis*, *fquirre au foye*.

Dicitur adeffe quoties infra tegumenta hypochondrii dextri perfentitur refiftentia folito major, conftans, cum imminuto fenfu, feu fine dolore alio quam qui ex pondere adaucto procedit.

Cum exigua eft refiftentia, diuturna tamen & fine dolore, *obftructio* hepatis dicitur, feu skirrus incipiens imperfectus. Si nullus fit tumor, & fit tantum durities, quæ quandoque cum volumine vifceris imminuto aut condenfato reperitur tefte Sepulchreto Boneti, vocatur *fclerifma*; fed skirrum vifceris ab ejus fclerifmate vix diftinguere poteft Medicus, nifi exenteraro cadavere, cum nativum vifceris volumen in dato homine vix cognofcatur, nec diftinguamus tactu utrum pars vifceris, utrum totum vifcus duritie afficiantur.

Quæ narrant Veteres de humore melancholico & pituitofo craffis, infpiffatis, meræ fabulæ funt, in phyfices ignorantiam refundendæ. Quoties diffecui hepar phtificorum, aut eorum lienem, quæ tactui renitentia skirrofa videbantur, toties inveni majorem carnium denfitatem, qualem invenio in larido fale indurato, in carne exficcata fumo; vifcera tamen illa non erant tumida; ergo ad duritiem non neceffaria eft ullius peregrini humoris congeftio vel cumulatio: fufficit vel 1. ut fluida in vafis contenta fint vifcidiora; 2. vel ut vafa fint arctiora, numerofiora in dato fpatio, vel ut fluida tardius, difficilius poffint ex vifcere elabi; alterutro enim ex his pofito indurabitur vifcus.

Skirrum hepatis fæpe comitatur hepatalgia, aurigo, quartana, afcites, quæ videantur fuo loco; hic skirrum fimplicem confideramus, non ut principium morborum, fed ut vitium feu fymptoma qualitatis mutatæ, cujus curatio eadem ac skirri fequentis.

2. *Skirrus lienis*, *Squirre a la rate*; eft renfiftentia fæpius cum tumore in regione hypochondrii finiftri exorta; quandoque longe, lateque diffufa, fine dolore præter fenfum gravitatis, diutiffime permanens; fi firmitas regionis lienis fit minor, *obftructio lienis* nuncupatur hoc vitium, quod vulgo eft principium diverforum morborum, ut fplenalgiæ, quartanæ, melanycteri, afcitis, cachexiæ, de quibus fuo loco agemus.

Difficillimum eft judicare a quo principio pendeat skirrus lienis & hepatis; vulgo tribuitur uterque fanguini craffo & vifcofo, tartareo; fed hoc ex theoria gratuita; nec enim ex eo quod hepar fit firmius liene, lien pulmone & cerebro, non inde fequitur in hepate fano hærere humores craffos, & vifcidos; fæpe etiam vifcera dura fentiuntur a preffione mutua abfque eo quod humorum ulla craffities poffit incufari. De his in Hepatalgia, & Splenalgia, ac Phifconia agemus.

3. *Skirrus Lupia*, *Loupe*; *Glandula* Avicen. *Lupia* Caftelli, *glande*, *tumeur fcrophuleufe*, *fquirreufe*.

Tumor durus indolens, permanens, fubfolitarius, cuti concolor, fubcutaneus in diverfis partibus. Differt a fcrophula, quia eft folitarius tumor, & multum fucceffive excrefcens, ut circa articulos genuum, maxillæ, circa caput aliafque partes. Differt ab excrefcentiis, ut farcomate, quia ab humore congefto, non a nutritione partis adaucta pendere cenfetur. Differt a lupia, quia non eft cyftis feu faccus humore infarctus, nifi in illam denegeret; quandoque in cancrum mutatur; cum eft exiguus unus aut alter, vulgo *glandula* vocatur, & in fuppuratum minime vergit.

XV. *Phle-*

XV. *Phlegmone*, Phlegmon.

Eft tumor fphæroideus tubore, calore, tenfione, dolore pulfatili infignis, fponte in fuppurationem vergens. Dicitur, a *phlego* uro. Differt a puftulis inflammatis, ut a variola &c. ex eo quod fit tumor fubfolitarius, & multo major; a bubone, parotide, paronychia, ophtalmia, quia fedem in certis locis determinatam non habet.

Caufa eft impetus cruoris adauctus intra vafa partis tumentis, quæ involucris utplurimum coercetur, ut glandula vel membrana cellulofa: fi etenim intra ramificationes vaforum fieret ille infarctus, tumor non fphæroideus, nec certis limitibus circumfcriptus foret, fed eryfipelatis inftar diffufus.

1. *Phlegmone mammarum*, vulgo *poil*. *Vide* Maftodyniam.

2. *Phlegmone oculi*. *Vide* Ophtalmiam internam.

3. *Phlegmone teftis*, vulgo *gonorrhee tombee dans les bourfes*.

Dici folet a principio cui potiffimum debetur. Præter remedia generalia, ut phlebotomiam, victum tenuem, fomenta emollientia, & dein refolventia, defiderantur ea quæ virus fyphiliticum fpecifice debellant.

4. *Phlegmone mufculorum*, *tumor phlegmonodes*, vulgo non habet figuram determinatam, nec magnitudinem. Ortum habet a principiis utplurimum procatarcticis, ut fractura, contufione, vulnere: exigit remedia quæ refolutionem inftituere poffunt, ut funt phlebotomiæ repetitæ pro tumoris extenfione, fymptomatum vehementia, ægri robore, ætatis vigore, necnon victum tenuem, refrigerantem, & humectantem, cataplafmata emollientia ex foliis malvæ, violarum, acetofæ, bulbis lilii, mica panis cum lacte cocta, additis croco, axungia recenti, medulla animalium, oleo, pulpa althææ. His enim dolor, calor, tenfio fedantur, fluxilitas fanguini conciliatur, vafa crifpata laxantur, membranæ involventes fpafmodice conftrictæ, remollitæ cedunt, circulatio reftituitur; fi his irritis in fuppuratum vergat, aut in fphacelum, videantur remedia apoftematis, fphaceli, &c.

5. *Phlegmone axillaris*, vulgo *bubo axillaris*. *Vide* Bubonem.

XVI. *Bubo*, Bubon.

Et tumor partim skirrofus, partim inflammatorius glandulæ unius aut alterius inguinalis, cum dolore obtufo vix lancinante, calore, rubore, renitentia minoribus quam in phlegmone; lente accedens & recedens, inceffum aliquatenus impediens.

Debetur fanguinis impetui intra vafa lymphatica glandularum minus vivido, cui occafionem præbet infarctus horumce vaforum: diftinguitur a bubonocele cognita fede glandularum inguinalium diverfa a foramine mufculorum abdominis & arcu Poupartii, nec non ex eo quod bubonocele fubito fiat, bubo vero lente excrefcat; bubonocele ileum fæpius excitet, non vero bubo. Varietates funt bubones skirrodes, phlegmonodes, œdematodes, exulcerati.

1. *Bubo fimplex*, Bubon.

Sic vocatur Græce *inguen*, quia regio inguinalis afficitur. Dicitur fimplex qui nec febrem, nec peftem, nec fyphillidem comitatur. Curatur, remediis iifdem quibus phlegmone, fed potiffimum refolventibus.

2. *Bubo fyphiliticus*, Aftruc. *lib.* 3. *cap.* 5. *Poulain*, *cambuca* Paracelfi.

Ab impuro concubitu immediate, feu poft paucos dies, vel a gonorrhæa fuppreffa ortus dicitur *primarius*; qui vero infecto jamdudum fanguine fine his principiis fupervenit, *fecundarius* vocatur: uterque magis eft vel phlegmonodes, vel œdematodes, vel skirrodes; alter ovum columbinum, alter pugni magnitudinem adæquat; phelgmonodes facilius refolvitur, citius fuppurafcit; œdematodes refolvitur, non fuppuratur; skirrodes refolventibus refiftit, & non fuppuratur. Differt ab aliis fpeciebus a principio cui debetur. Curatur ut fyphilis, cujus eft fymptoma & fignum certiffimum.

3. *Bubo ftrumofus*, *Bubon fcrophuleux*.

Diftinguitur ab aliis per figna fcrophularum in collo, mefenterio, deficientibus fignis bubonis fyphilitici, peftilentis, &c. *Vide* fcrophulas in cachecticis. An fcorbuticus bubo fuerit obfervatus valde dubium mihi videtur, nec nuperi Auctores qui de fcorbuto expreffe fcripferunt, ut Lindius, illud fymptoma memorant.

4. *Bubo peftilens*, *Bubon peftilentiel*; eft tumor criticus in pefte ad inguen alterutrum oriundus cum bonis ægri rebus.

Ille vero bubo quantocius aperiendus eft, licet immaturus, & ad fuppurationem cito ducendus, ut ea via virus peftis forasamandetur; *vide* Peftem in claff. 3.

5. *Bubo crefcentium*, vulgo *les croiffances*, ou *croiffances*; eft tumor dolens, renitens, cuti concolor glandularum inguinalium, qui puberibus dum fenfibiliter crefcunt in altum, cum aliquali corporis macie oriri folet: ille tumor fponte refolvitur, nullumque periculum importat.

XVII. *Pa-*

XVII. *Parotis*, Parotide.

Differt a bubone ex eo quod glandulas pone aures sitas afficiat: est enim tumor skirroso-phlegmonodeus glandulæ parotidis dictæ in suppuratum lentissime vergens; easdem varietates subit ac bubo, non vero totidem species.

1. *Parotis benigna*, *Parotide simple*; est ea quæ sine febre, sine gravi symptomate enascitur.

2. *Parotis febrilis*; ea quæ in febribus acutis, in peste, vel critice, vel symptomatice supervenit, sæpius cum surditate.

XVIII. *Furunculus*, Froncle, Clou.

Est tumor inflammatorius, cutaneus, prominens, durus, & atro-ruber, cujus centrum, cum suppuratus est, occupant fibræ crassæ, quæ in pus non colliquescunt. Dantur furunculi ovi columbini figura & magnitudine, alii majores, & hemisphærici.

Floccus fibrosus in axi furunculi hærens, dum suppuratur, vulgo dicitur *Bourbillon*.

Species, seu varietates sunt

1. *Furunculus dothion* Galen. *clou ordinaire*. *Dothion* Galen. curatur ut phlegmone; sed durior est, magis sphæroideus.

2. *Furunculus therminthus* Gorræi *definit*. est species phymatis, ait Oribasius, supra quod pustula nigra eminet, quæ rupta inferne similis desquamato apparet, eo autem dissecto, pus invenitur. Obscurissima est descriptio.

3. *Furunculus*, *phygethlon* Græcis, *panus* & *panis* Latinis; est furunculus erysipelaceus, diffusus, cutaneas glandulas obsidens, difficile suppurans, calore deurente & mordaci stipatus. Hujus accuratior historia desideratur.

XIX. *Anthrax*, Charbon.

Est tumor carnibus immersus utplurimum, in cujus apice est vesicula grisea, subtus sphacelosa, in ambitu dolor & rubor quandoque leves; excoriatus vel suppurascens, serpit in viciniam, & colorem intense rubrum exhibet.

Optime describitur a Plinio & a Celso; quippe quandoque collum, fauces obsidet sine ullo tumore & dolore, sed cum lividitate pustulæ aut cuticulæ, qua ablata, caro substrata nigricat, sphacelosa est; interea æger languet, somnolentus est, pulsum habet debilem, rarum, & intra breve tempus e medio tollitur; cum vero minus malignus carbo, circa pustulam nigram est tumor phlegmonodeus, cum febricula, apertus tumor, ulcus atro-rubrum, siccum, calens, ardens, in viciniam serpens, labiis extroversis apparet.

Accidit potissimum pauperibus sordidis, qui carnes animalium, ut vervecum anthrace defunctorum edunt, aut qui eorum lanas tractant, adipem fundunt ad candelas parandas; hinc laniones, coriarii, candelarum opifices huic malo sunt sæpius expositi.

Raro Medici accersuntur ad hoc malum curandum; sæpius rustici arcana sua huic huic malo specifica dicta adhibent, & caustico furunculum inurentes anthracem se sanasse jactitant.

1. *Anthrax simplex*, est ille qui non pandemius est, sed sporadicus, extus prominens cum pulsu febrili, & levibus symptomatis.

In hujus curatione statim apes sphacelosus caustico, ut lapide infernali, vel lapide caustico inurendus est, ut destruatur virus gangrænosum, quod vel carnes vicinas rodere, vel introversum funestissima symptomata, ut syncopem, delirium, &c. excitare valet; raro phlebotomia indicatur, ast a vigore pulsus indicata in hac specie non nocet; interea escharæ lapsus promovendus, & suppuratio excitanda ad virus eliminationem, & sanguinis depurationem, quod præstant suppurantia vulgaria; inter eadum intus usurpantur medicamina quæ vires circulationis excitant, si langueant; aut sustinent, si vigeant, simulque perspirationem intendant.

2. *Anthrax malignus*, *charbon pestilentiel*. *Vide* Pestem in exanthematicis.

3. *Anthrax persicus*, *le mal des ardens*. Pruna & ignis persicus Avicennæ. *Vide* Merai, *Hist. de France*. Est pestis species; *le feu St. Antoine*; vide *Histor. Philippi* I. *an.* 1090.

Carbo, ligno combusto, *carbunculus* lapidi pretioso designando inservit; unde pejora sunt nomina quam anthrax.

4. *Anthax tarantatus*, *malvat* Occitanis.

Miranda carbunculi species P. Borelli, *cent*. 2. *obs*. 12. in urbe *Roquecourbe* prope *Castres* in Occitania, frequens est morbus *malvat* vocatus, qui species carbunculi est, quo affecti, nisi dies novem insomnes traducant, jugulantur; utque somnum arcere valeant, accedunt ad ægrum amici & parentes, ibique genio indulgentes canunt, & ægrum ad saltandum invitant; tarantula demorsi pariter somnolenti sunt, teste Serao; inde mos apud ipsos invaluit, ut saltarent somni fugandi gratia.

XX. *Car-*

XX. *Carcinoma*, Carninome, Cancer.

Cancer, *tumor cancrofus*. Plebs quæ hunc morbum exafperari putat, uti anthracem, fi nomen ejus proprium proferatur, hunc morbum vel non nominat, vel malum vulgo *le mechant* nuncupat.

Duo ftatus confiderandi funt in hoc morbo, ut in omni phymate; ftatus fcilicet *Tumoris* integri nondum aperti, & ftatus *Ulceris*, excoriationis, aperturæ, qui ocius, feriufve fupervenit; ulcus enim non eft genus diftinctum, fed modificatio phymatis.

Definitur tumor durus, tuberofus, lancinans, pertinaciffimus. Differt a skirro per dolorem lancinantem, fuperficiem inæqualem a phlegmone per diuturnitatem, colorem nativum cutis, nifi varicofis tumoribus nigris circumdetur tumor.

Exulceratum carcinoma, five ulcus cancrofum ex fœtore, labiorum inverfione, carnis duritie, ichore acri exudante, pertinacia, dolore lancinanti, facie propria ab aliis diftinguitur.

Specierum diftinctio defideratur; interea tamen alia funt carcinomata, quæ a verruca ortum ducunt, ut in mamma; alia a punctis vel varicibus nigricantibus duris, ut formicis, huc *myrmecia* Græcorum; alia fuperveniunt a lupiis irritatis, feu skirris, v. g. colli, glandulæ lacrymalis; alia a puftula ordiuntur, quæ cito exulceratur & late ferpit, quorum exempla citat, fed non fat accurate defcribit inter morbos oculorum, *c. VI.* Santyvefius. Species poffunt fic nominari.

1. *Carcinoma verrucofum*, *verruca cancrofa* Saint Yves, *c.* 5.

2. *Carcinoma myrmecia*, 3. *fpecies* Santyvefii, *cap.* 6.

3. *Carcinoma lupus*, *Lupia cancrofa* vulgo.

4. *Carcinoma phagædena*, *fpec.* 4. Saint Yves, puftula cancrofa; utrum diverfa fit horum prognofis & curatio, dubium videtur, fi verum fit, quod Saint Yves afferit, fe primam fpeciem fanaffe ufu aquæ cujufdam quam ad alias fpecies inutilem putat.

Cancer eft nomen infecti; carcinoma equivocatione caret; ergo vocabulum melius.

Cancrofi, fi curentur, citius intereunt, ait Hippocrates; cura itaque hujus morbi debet effe omiffiva, id eft, omitti debent quę ejus principium eradicare poffe putamus, cum tantæ virulentiæ fit, ut omnibus medicamentis alterantibus & evacuantibus exacerbetur, fi excipiamus diluentia & edulcorantia potiffimum interna. Carcinoma occultum non debet attingi, fed ab omni preffione, unctione, cataplafmate immune fervari appofito molli goffypio; exulceratum molliter detergi, vel potius elui debet cerato Galeni, butyro infulfo, carnis vitulinæ taleolis appofitis, unguentis anodynis demulceri.

vanc. *Boiffier de Sauvages.*

Intus vero in utroque cafu jufcula refrigerantia, ferum lactis, lac, cremores ufurpari, balneis repetitis fanguinis acrimonia temperari debet; funt carcinomata libera, partibus folidis non connexa, vafis majoribus non contigua, quæ premiffis edulcorantibus, & maffam fanguinis depurantibus, feliciter excinduntur.

Vidi prægrande mammę carcinoma quod ab exigua & profunda verruca, feu porro minime fyphilitico ortum duxerat, quodque per hydrargyrofim decuplo minus evaferat.

Laudatur ufus internus foliorum atropæ belladonę ad carcinoma fanandum; vide *Diarium Medicum* D. Vandermonde.

Vidi carcinoma phagędenam faciei, quod oleo corrofivo plumbaginis fanatum fuit: vide *Acta Acad. Reg. Parifienf.* De ufu interno cicutę majoris Tournefortii ad carcinoma curandum, *Vide* Experimenta Storckii.

XXI. *Paronychia*, Panaris.

Eft tumor phlegmonodeus extremi digiti cujufvis cum dolore perterebrante, colore rubro, calore urenti, tenfione maxima.

1. *Paronychia cutanea*, 1. *fpec.* Heifter. *chir. c.* 170. *panaris cutane.*

Digiti extrema pars initio parum dolet, tumet, mox rubedo accedit, crefcit dolor & rubedo, quę fymptomata ultra digitum non fefe extendunt, & tolerabilia funt; dein pulfatione crefcente fit fuppuratio, apex digiti albefcit, remollefcit, & fine periculo, abfceffus ruptus deterfione ac confolidatione terminatur.

Curatio abfolvitur emollientibus, quę maturent phlegmonem, & extractione peregrini, ut fpinę, aciculę, fi huic anfam prębuerit; cataplafma de mica panis cum lacte & croco, caro cochleę pomatię applicata, pulpa ex foliis malvę, violę, radice althęę, bulbo liliorum; fi dolor & fervor minores fint, emplaftrum diachylum cum gummis, emplaftrum de mucilagine, &c. conveniunt; & fuppuratione facta, abfceffus aperiendus, & folito more tractandus; fæpius autem accidit ut unguis delabatur, fi pus infra ipfum genitum fit, quod longum faceffit negotium.

2. *Paronychia periofteæi* Heifter. *ibid.* Garangeot. *oper. chir. de panaritio.*

Differt a prima fpecie doloris, fervorifque in-

intenfitate multo majori quam ex tumore exfpectandum videtur, cum febre, vigiliis, convulfionibus, imo quandoque delirio. Differt a tertia, quod dolores ad interiorem brachii condylum, feu ad cubitum non extendantur.

Hæc fpecies fovetur a pauxillo ichoris acris & rodentis infra periftæum, unde os fæpius cariofum evadit; & fi negligatur, manus eodem morbo contaminatur, adeoque quantocius incidendus eft apex digiti vel lateraliter, ut vult Garangeotus, vel in medio quo non pertingit tendo flexoris, ut putat Heifterus, ut illa guttula puris, vel ichoris foras emittatur; poftridie non raro excrefcit caro fungofa, quæ excinditur, vel eroditur, & vulnus denique folito more curatur.

3. *Paronychia tendinis*, 3. *fpec.* Heift. *ibid.*

Ea eft quæ vaginam tendinis flexoris digiti aggreditur, intra quam eft pus, vel ichor acer & rodens; tumor in apice digiti modicus eft, vel nullus; dolor tamen eft intolerabilis; manus, carpus, univerfumque brachium ad ufque condylum internum humeri dolent intenfe; unde febris, vigiliæ, fpafmi; intumefcitque brachium, manus, imo paullulum digitus in ipfis phalangum articulis.

Species illa eft aliis periculofior; febris, vigiliæ, abfceffus, immo gangræna hominem quandoque e medio tollunt.

Medicamenta inutilia funt; brevi ad incifionem digiti & vaginæ tendinis properandum eft; imo vagina ulterius fcindenda, fi pus ulterius ferpferit, ut in ligamentum annulare carpi, in ligamentum tranfverfum quo os cubiti cum offe radii connectitur, quæ curatio fufe tradita eft apud Garangeotum & Heifterum, in hifce confulendos.

XXII. *Phimofis.*

Eft præputii, & fæpe fimul glandis inflammatorius tumor, ut placet Neotericis, cum præputii adducendi, aut reducendi difficultate.

Veteres Græci nomen illud generice tribuebant meatuum præclufioni; unde phimofis palpebrarum, labiorum, uteri, narium; verum mos invaluit ut hoc nomine intelligatur inflammatio præputii, qua balanus intra præputium arcte retinetur, fi vera phimofis; aut qua bafis balani veluti ftrangulatur, ut in phimofi fpuria, feu paraphimofi Neotericorum.

1. *Phimofis vera*, *phimofis* Heifter. *chirur. cap.* 130. eft gravis inflammatio præputii, qua ejus redactio pone glandem impeditur; oritur a fecretione fluidi acris, flavefcentis, mufcofi, quo illinitur præputium, & in glandulis odoriferis balani potiffimum paratur, quo rubet interior facies præputii, rubet balanus cum dolore, & dyfuria propter irritationem qua urina tranfiens præputium afficit. Hic affectus cum gonorrhœa præputii convenit apud eos qui prælongo præputio gaudent; *Vide* Gonorrhœam. Novi viros quos identidem recurrens hæc excretio liberat ab opthalmia; unde fequitur ejufdem effe indolis mucum in corona glandis fecretum, ac eum quem glandulæ Meibomianæ palpebrarum fundunt. Hunc affectum etiam pueris familiarem effe obfervat Sennertus.

Curatur jufculis refrigerantibus, fero lactis, balneis & aquis acidulis, præmiffa phlebotomia, & catharfi: ruborem etiam & dolorem tollit aqua rofarum balano infperfa, aqua Saturni, &c.

2. *Phimofis hydrocelica.*

Non rarum eft apud hydropes laborantes anafarca afcite, vel fola hydrocele portentofe tumere penem, fed magis adhuc præputium, ita ut omnino recondatur glans, ejufque via vix inveniri poffit; fimulque vidi non femel fieri decubitum humorum in hoc præputio, ut inflammatio gangrænodea immineret. In hoc vero cafu forcipibus limbum præputii hic & illic diffectum vidi a Chirurgo egregio D. Serres, unde infarctu liberatus penis & aqua vitæ camphorata fotus, fphacelum vitavit.

3. *Phimofis fyphilitica*, *phimofis verolique.*

Pendet ab ulcufculis fyphiliticus coronam balani obfidentibus, & inde fubfequente præputii phlogofi, maxime fi limbus præputii fimilibus ulcufculi, *chancres* dictis obfideatur; unde depuratio horum ulcufculorum impeditur, erofio augetur, fimiliaque gravia mala imminent.

Si malum tolerabile fit, præmiffis phlebotomia, catharfi, & balneis fufficientibus, hydrargyrofis eft ufurpanda more folito; interea fomentis ex lacte, floribus malvæ, meliloti, & fimilibus, curandum ut reducto præputio hec ulcufcula elui, detergique poffint; fi vero altius ferpant ulcufcula, ita ut metus fit ne balanus erodatur, tunc totum præputium ulcufculis intus obfitum circumfcindendum eft; quippe una aut altera incifione vix in patulo reponi queant omnia ulcufcula; aft durante hydrargyrofi, ea omnia felicius fuccedunt, cum virus fimul auferatur.

4. *Phimofis circumligata* Aftruc. *de morbis venereis*, *lib.* 3. *cap.* 8. *de phimofi*; *circumligatura* Latin. *paraphimofis* Græcor.

Rarius eft fyphilitica, utplurimum vero

pura;

pura; ortum ducit ab inflammatione & tumore balani, dum eft erectus penis, maxime fi per violentiam retroverfum fuerit præputium, ut in defloratione virginum accidit, aut fimilibus caufis tribuendum quifque judicat; five enim retroactum præputium inflammetur, & glandem ftrangulet; five balanus intumefcat magis quam præputium, inde fequitur hæc fpecies, quæ phlebotomia, balneo penis in lacte, dein in decocto refolventi, ut florum meliloti, fambuci, &c. evanefcit. Vidi ter vel quater in nofocomio generali fimiles paraphimofes a vera ligatura peni injecta ope fili ab amico circumligati, unde fupprimitur urina, penis inflammatur; interea tamen in duobus puerulis, quibus hoc acciderat, vidimus filum fucceffive penem trajeciffe, veftigio fucceffive coalito,

5. *Phimofis vaginæ*, Aftruc. *de Morbis venereis, lib.* 2. *cap.* 8. *n.* 1.

Pendet a fyphilitica inflammatione labiorum, nympharum ob ulcufcula rodentia, fyphilitica; fimileque vitium in catamitorum podice, in nutricum papillis memorat; quæ omnia eamdem medelam expoftulant, ac phimofis fyphilitica, fcilicet ulcufculorum deterfionem, & virus venerei extinctionem.

6. *Phimofis infantium*, Magnet. *Biblioth. Med. pract. pag.* 9. ex Hildano.

Accidit ob urinæ acrimoniam, ex prava victus ratione nutricis; lactantes enim ab hoc affectu immunes non funt.

Curatur victus ratione tenui & refrigerante, dein catharfi leniente; fubfequatur cataplafma ex mica panis cum balauftiis pulveratis, croco, & butyro recenti, ac lacte vaccino.

ORDO QUARTUS.

EXCRESCENTIÆ, Excroiffances.

Sunt tumores in hoc a phymatibus diverfi, quod 1. fiant per converfionem fucci nutritii copiofioris in partem folidam; adeoque 2. lente crefcant, & adolefcant fenfim, fine fenfu; 3. quod non fponte abeant in fuppuratum, fed veluti immutabiles, cuti concolores, indolentes in fuo ftatu perfeverent; fola lordofis huic ordini minus convenit; caufa eft fucci nutritii, vel cum vafis partis affectæ adhærentis & affinis appulfus uberior, ejufque affimilatio & in partem converfio; in phymatis vero fluida appellentia fuum fluorem confervant, & facile in pus, ichorem mutantur. Excrefcentiæ variant pro diverfa confiftentia & fede; hinc genera fequentia deducuntur.

XXIII. *Sarcoma*, Sarcome.

Eft excrefcentia carnis confiftentiam circiter obtinens.

1. *Sarcoma vulgare* Senn. *Excroiffance charnue*.

Ubivis indifcriminatim oritur, eftque vel connatum, vel acquifitum; difficulter diftinguitur a skirro *lupia* dicto, nifi quod omnino doloris fit expers, fuoque fitu & fua mole noceat; skirrus lupia glandulas obfidet, non farcoma.

2. *Sarcoma narium*, *polype du nez*, polypus narium; eft excrefcentia internæ narium membranæ, quæ proinde nocet olfactui, refpirationi & loquelæ; *Vide* Anofmiam, Dyfpnœam, quarum illud farcoma eft principium.

3. *Sarcoma oculorum* Saint Yves *cap.* 14. & *cap.* 18. eft excrefcentia fæpius adipofa palpebris accreta ad cantum temporalem; quæ enim ad nafalem pertinet, eft alterius coloris quam pars ipfa, & ad pterygium, vel enchantidem fpectat. Nocet hoc farcoma, vel intuitui, vel vifui; *vide* Caliginem.

4. *Sarcoma epulis* Heifter. *cap.* 85. eft excrefcentia in oris cavo enata, potiffimum gingivis accrefcens, unde differt a parulide, quæ apoftema eft gingivarum; *Vide* Dyfphagiam, Pfellifmum.

5. *Sarcoma cercofis*, *polypus uteri*, *cercofis* Aetii; eft excrefcentia carnofa molis majoris, quæ ex utero, vel ex vagina propendet, & hyfterocelem quandoque mentitur. Nocet generationi, partui, &c. *Vide* Dyftociam, Sterilitatem, &c. *Cercofis* dicitur, quia piftillum vel caudam refert.

6. *Sarcoma natta*, *napta dorfi*.

Sarcoma dorfi penfile maximum eft excrefcentia petiolata multum excrefcens, dorfo accreta, quæ pondere aggravat, fitu & mole decubitui nocet.

7. *Sarcoma bicephalium*, eft excrefcentia capiti accreta, alterum caput mole fua referens; an a skirro lupia fit diverfa tantum quoad volumen?

8. *Sarcoma fungofum*, *Hyperfarcofis* Græcis; eft excrefcentia mollis & fungofa ulceribus ac vulneribus adnafcens.

9. *Sarcoma fcroti*, *farcocele* Heifter. *chir. cap.* 121. & 125. Græcis *farcocele*; eft excrefcentia tefticuli quæ ab ejus inflammatione skirroque diverfa eft; in skirro enim major eft durities quam eft nativa durities tefticuli, non in farcocele; in phlegmone tefticulus acute dolor, brevi intumefcit; farcocele vero fenfim & fine fenfu excrefcit.

Hoc etiam nomine skirrus ipfius tefticuli vulgo intelligitur; ille quidem per topica refolubilis eft, farcocele vero minime.

10. *Sarcoma varicocele*, *Cirfoceles* Heifter. *cap.* 128. *Ramex varicofus* ejufdem; ad varices vaforum fpermaticorum potius quam ad farcomata pertinet, licet a quibufdam confundatur.

11. *Sarcoma enchantis*, Saint Yves *ch.* 18. *pag.* 136. Gallice *mure*.

Duplex eft ratione fedis; alterum eft excrefcentia ipfius carunculæ lacrymalis, alterum vero majus nafcitur inter palpebram & globum; utriufque fuperficies eft granulofa ad inftar fructus mori, unde nomen, color nunc plombeus, nunc ruber.

Curatio abfolvitur duplici modo, 1. quidem uftione per lapidem infernalem foli excrefcentiæ applicatum; 2. ligatura vel melius excifione ope lanceolæ facta, quo facto refiduum abfumitur ope pulveris ex octo aluminis partibus, & una facchari parte.

XXIV. *Condyloma*.

Eft excrefcentia firma carnibus durior, offibus mollior.

1. *Condyloma tylus*, *durillon*, *callofite*, *tyloma* Græcis; eft excrefcentia epidermidis in manubus, pedibufve minime adhærens tendinibus aut perioftæo; accedit pedibus, fi pedibus nudis incedere affuefcamus, manibus vero accrefcit ab inftrumentorum craffiorum affidua tractatione, tactum tollit.

2. *Condyloma clavus*, *Cor des pie*; eft excrefcentia callofa, dura, tendinibus aut perioftæo pedum, manuumve adhærens. Hinc a preffione dolens, familiaris illis qui arctioribus calceis utuntur. Clavi differunt a verrucis, porrifque, quod in centro fuo gerant callum duriffimum, quo eradicato non dolet pars ufquequo novus nucleus efformatus fuerit; emollitur nucleus ope foliorum fedi telephii, emplaftri de mucilagine, præmiffo pediluvio tepido eradicatur.

3. *Condyloma callus*, *Callus ou cal. Vide* Sennert. *lib.* 5. *pag.* 5. *cap.* 5. Eft tumor excrefcens ad commiffuras offium fractorum, feu perioftæi fracturas colligantis intumefcentia, quæ mole nocet aut deturpat artus; differt ab exoftofi ratione ortus.

4. *Condyloma ganglion*, Heifter. *de Ganglio cap.* 171. eft fphæricum, firmum, indolens, album, tendinibus vel offibus accretum, fed lateraliter mobile, pifi utplurimum magnitudine, in manibus, pedibufve vulgo obvium. Refolvitur fed difficulter frequenti frictione, preffione per laminam plumbeam, emplaftro de vigo cum mercurio, imo repetitis malleoli ictibus: demum poteft extirpari per incifionem, fed raro ita nocet, ut ad operationem deveniendum fit.

5. *Condyloma fifcus*, *fic fycofis* Græcor.

Fici vocantur condylomata podicis aut vulvæ quę ficus fructum referunt; qui cogniti fuerunt Martiali, adeoque longe ante cognitam fyphilidem; dantur autem hodie fici fyphilitici.

6. *Condolyma thymus*, *crete*, *pendeloques*, &c.

Variant condylomata fyphilitica pudendorum, & ani, alia chriftas, alia flores thymi, alia brafficam caulifloram referunt, tum figura, tum colore, unde diverfa nomina.

Illæ diverfæ excrefcentiæ fyphiliticę funt indolentes, & excidunt quandoque in ufu balneorum faltem adhibita hydrargyrofi; verum fi his refiftant, vel catherecticis eroden dæ, vel forcipibus funt exfcindendæ durante hydrargyrofi.

Cave ne confundas condolyma ani cum marifcis. *Vide* Hæmorrhoidem. Claff. IX.

7. *Condyloma porrum*, *Poireau*; eft carnibus immerfum, vix extra cutem prominens, de cetero verrucæ fimile: aliud eft purum, aliud fyphiliticum, quod genitalibus adnafcitur. Curatur ut verruca.

XXV. *Verruca*, Verrue.

Eft excrefcentia cutanea prominens, condylomate minor, fenfu deftituta, indolenfque, nifi confundatur cum carcinomate primæ fpeciei.

Difficile eft verrucam a condylomatis generice diftinguere, nifi quod verruca omnino cutanea eft, & cenfetur tumor ex papillis nerveis induratis genitus; pifi circiter magnitudinem, & figuram æmulatur, cui concolor eft, nifi cum nævo figillo complicetur, quod non ita rarum eft. Differt a porro quod extra cutim emineat, immo fæpe petiolata fit; porrum vero, ut condylomata omnia, infra cutim radicatum fit.

1. *Verruca fimplex*, *verrue*, *achrocordon* Græcis; eft fere petiolata, folitaria, fæpius congenita, digitis, collo aliifque partibus adnafcens, pifi magnitudine; differt a carcinomate achrocordone aliifque fpeciebus, quod nullo modo doleat, & fine fenfu refecari poffit: plures funt quandoque in corpore, fed ab invicem fejunctæ, non gregales.

2. *Verruca gregalis*; an formica Latinorum?

Dantur fæpe in facie alibique exiguæ verrucæ denfæ, confitæ, caput aciculæ adæquantes, etiam in apice nigræ, congenitæ fæpius, omnino indolentes, de cetero myrmeciis fimiles.

3. *Verruca fyphilitica*, *verue verolique*, Aftruc. *l.* 3. *c.* 9.

Pudendis, & podici adnafcitur; acquifita eft,

eſt, & a viru ſyphilitico pendet; ſi ſeſſilis & carnibus immerſa *porrum* vel *porrus* vocatur.

Verrucæ ſimplices vel ſetæ equinæ aut fili ſerici interventu ligantur, vel volſella extirpantur, vel apice deraſæ, ſpiritu ſalis, aut ſi fortius requiratur, oleo vitrioli, aqua forti comburuntur, aut acicula infixa ad candelam valde excalefacta ſimiliter uruntur, vel lapide infernali eroduntur, cavendo tamen necathereticum, & cauſticum viciniam lædat; verrucæ vero ſyphiliticæ, præmiſſa hydrargyroſi, pulvere ſabinæ puro vel pauxillo ochræ additæ temperato, apice prius deraſo, ſenſim eroduntur. *Vide* plura apud ill. Aſtrucium.

XXVI. *Pterygium*, Onglet.

Eſt excreſcentia carnea vel membranaceo-vaſculoſa ad oculi canthum exorta, alam expanſam referens, & verſus corneam ſe extendens.

Differt ab enchantide figura ſua membranacea non ſphæroidea nec granuloſa; a ſarcomate quod palpebris adnaſcitur, & ſphæricum eſt, pterygium vero in ipſo oculi cantho præcipue naſali adhæret.

1. *Pterygium ungula* Heiſter. *chir. cap.* 57. Saint-Yves *cap.* 23. *onglet.* Differt maxime a calinine, quam onyx, vel unguis excitat, licet nomine convenire videantur.

Curatur vel medicamentis vel operatione. Medicamenta ſunt lenia catheretica, ut alumen uſtum, vitriolum album, immo viride æris, quæ cum ſaccharo mixta, & tenuiſſime pulverata pterygio inſperguntur ſemel quovis die, & pterygium recens abſumunt.

Si vero pterygium ſit vetus, & magnum, ſilo trajectum debet dextra manu forcipibus diſſecari, & reſiduum levibus cathereticis abſumi, ſufficit tamen poſt operationem ſero, & mane aqua vitæ vulnus fovere. *Vide* Caliginem.

2. *Pterygium pannus, le Drapeau.*

Frequentius eſt illud pterygium in quo cum tela palpebras etiam nectente, & verſus pupillam extenſa, ſunt venæ rubellæ, turgidæ. *Vide* Caliginem. Eodem modo curatur quo prius, ſed venulæ varicoſæ dextra manu ſunt ſeparandæ & ſecandæ, atque cohæſio cum palpebris ſolvenda.

Cum pterygiis male confunduntur diverſa carcinomata oculorum, quæ ab his maxime diſcrepant.

XXVII. *Hordeolum*, Orgeolet.

Eſt tumor durus vix ſenſu gaudens, cuti concolor, raro rubens, in palpebrarum limbo enaſcens, ſphæricus, piſo utplurimum minor.

Franc. Boiſſier de Sauvages.

1. *Hordeolum grando* Aetii, *Krite* Græcis; *Grein de grele*; eſt hordeolum durius, & ſkirroſum, immobile in parte interna palpebræ, corpus pellucidum continens.

2. *Hordeolum chalazium* Heiſter. *chirurg. cap.* 43. eſt tuberculum mobile in limbo palpebræ ſkirroſum.

3. *Hordeolum ſyro, Ciron des paupieres*, eſt tuberculum phlegmonodeo-ſkirroſum.

4. *Hordeolum ſteatomatoſum* Sennert. *Orgueil.* eſt parva lupia limbi palpebrarum plena muco ſebaceo vel melleo.

5. *Hordeolum verrucoſum*, *verrue des paupieres.*

6. *Hordeolum hydatidoſum*, *Aquula* Sennert.

Curatio ſuſe videatur apud Heiſterum. Syro emplaſtro de mucilagine, vel diachylo tum reſolvitur, tum in pus mutatur; ſteatomatoſum lanceola aperitur, & contentum exprimitur; cetera ſimiliter exſcinduntur, vel aperiuntur, vel lapide infernali corroduntur.

XXVIII. *Bronchocele*, Gouetre.

Eſt excreſcentia vel tumor ſkirroſus anticæ partis colli; ægri *gutturones* dicuntur.

1. *Bronchocele Gotium* Roncalli *Med. Europæ pag.* 228. & *pag.* 109.

Bergami familiaris eſt, & *hernia gutturis* vocatur; eſt ſteatomatoſus vel ſkirroſus tumor glandularum thyroidearum. Ruſticos ſæpius afficit quam cives, & mulieres præ viris, quod tribuit eruditus Paſta debilitati harum partium ob vomitus frequentes gravidarum: ſæpe hic tumor dependet a gutture adinſtar pyri; quandoque ſponte in ſuppuratum abit; ſæpius ita indureſcit ut cartilaginis inſtar reſiſtat.

Licet hic morbus hominem deturpet, vocem ejus lædat, mentem hebetet, dyſpnœamque creet, pauci ſunt qui cum medicamentis aut ferro aggrediantur, ne diſcuſſo tumores graves, pectoris morbi, ut tuſſis, aſthma ſuccedant, immo pthiſis, niſi tamen affectus recens fuerit, qui ſolus tuto poteſt curari. Puerperas magis afficit quam virgines.

Curatio. Spongiæ marinæ torrefactæ pulverem devoratum auxilii plurimum afferre conſtat; alii utuntur aſtringentibus, ut galla, ſpongia cynosbati, cupreſſi ſtrobylis, alumine: alii ſoleis calceorum torrefactis; aſt Paſta laudat ante illa remedia, præmiſſa phlebotomia & catharſi, 1. uſum ſalis prunellæ, cujus ſcrupuli duo in aquæ pluviali unciis quatuor bibat ſingulis diebus per quadraginta dies; 2. quotidie leniter fricetur tumor, & ſuperimponatur ſpongia tincta in urina tepida cum octava parte ſalis prunellæ; 3.

laudat etiam cyathum aquæ marinæ singulis diebus per menfem & femiffem mane epotum, qua aqua etiam Bronchocele foveatur, & inde forte Ruffell Anglus hoc medicamen ad ftrumarum curam tranftulit. Huic medicamini urinam a rufticis in afcite, aurigineque ufurpatam, & ab Schrodero laudatam, fubftituit; 4. demum, fi valentiora remedia requirantur, præfcribit Auctor faponis tres fcrupulos in aquæ unciis quatuor diffolutos, aut bolum faponis fuperbibendo decoctum faponariæ plantæ, quo utitur etiam pro afthmate humido; fapo autem in patella cruftam albam fanguinis mire diffolvit; 5. denique acetum fcilliticum ad cochlearia duo per menfem ufurpatum, & extus Bronchocele appofitum, modo morbus non nimis inveteratus fit, optimum remedium cenfet.

Tumores vero vetuftiores vel fuppurantibus, vel Chirurgi volfellæ tantummodo cedunt.

2. *Brochoncele ventofa* J. Conrad. Triumphi *Medic. Europæ pag.* 109. *Herni colli emphyfemata* Plater. *botium* aliis.

Curatur emplaftris carminativis, aut fi inutilia fint, ad fomenta fpirituofa devenienendum eft. Cura autem non fuccedit apud eos quorum collum ab infantia craffius eft.

3. *Bronchocele farcoma* Roncalli *Med. Europæ p.* 353.

Illa fpecies quæ non pendet a limpha fpiffa in mufculorum interftitiis, textuque glandularum congefta, fed ab ipfa partium excrefcentia, medicamentis infana bilis profus eft, fed quibus fignis innotefcit hoc non docet Roncalius. Familiaris eft hic morbus Helvetiis, Germanis ad Goflariam, Pedemontanis, Brixianis in Statu Veneto, &c. an aquis nivalibus, an cibis craffis, ut caftaneis, tribuendum?

4. *Bronchocele aquofa* Montalti *fynops.*

Hydrops gutturis tactu cognofcitur, & diureticis, potiffimum aceto fcilitico, curari debet, præmiffis catharticis: fumus etiam fpongiæ combuftæ in collum deductus indicatur.

XXIX. *Exoftofis*, Eparvin, exoftofe, epine venteufe, *pædartrocace*, *nodus*, Freind *Hift. Med.*

Et offis tumor vel totalis vel partialis.

Offa brevia carpi, tarfi, fimiliaque exoftofi laborant; totum os intumefcit; offium vero majorum, ut tibiæ, femoris, humeri, cranii, pelvis, &c. exoftofes funt partiales: nunc tumet os in zona feu peripheria fua, nunc in parte antica, pofticave, &c.

Aliæ partem intimam offis emollitam, aliæ extimam tantum laminam habent aut reciproce; aliæ dolent, aliæ minime, aut tantum ratione motus mufculorum, quos offis figura conica, acuta lædit.

Cum introrfum tument offium pelvis, cranii, fterni laminæ, plura phœnomena fuperveniunt, quorum principium cognitu difficile eft, & cura fæpius inutilis.

Nunquam fubftantia offea tumet nifi remollita fuerit, aft tumet perioftæum vel internum, vel externum.

1. *Exoftofis benigna*, Petit *Malad. des os*, *Tom.* 2. *pag.* 430. mitiffimis vel nullis ftipatur fymptomatis, quorum ratio ex fitu, figura, magnitudine tumoris, & partium adjacentium muniis explicari poteft: econtra malignæ excitant fymptomata ex indole vitiofa humorum tantum explicabilia, feu foventur a dyfcrafia humorum fyphilitica, fcorbutica, cancrofa, &c. Cognofcitur itaque benigna ex eo quod defint figna cujufvis dyfcrafiæ.

Principia procatarctica funt vulnera, ictus, contufiones, œdemata, varices, ulcera partis prægreffa, quorum ratione fuccus nutritius perioftæi cefpiat, fibras offeas laxat, emollit, unde in his vafculis cumulatur, tumorem excitat.

Quæ funt in offibus artuum quandoque lædunt motum figura fua, mole, fitu; aliæ funt omnino innocuæ; quæ funt juxta organa vifus, auditus, loquelæ, has functiones diverfimode lædunt.

Exoftofes nullum in cute fuperjacente ruborem aut tumorem excitant; verum quæ ab ulcere excitantur, cariem, vel ofteofarcofim offis fæpius accerfunt.

Illa fpecies non attingenda nifi gravia incommoda cieat, in quo cafu os eft ferra excindendum, dein exfoliatio veftigii arte procuranda.

2. *Exoftofis rachitica*, Petit *Malad. des os*, *pag.* 440. *pædartrocace* Severftri.

1. Pueros aggreditur non adultos; 2. quos tamen olim aggreffa eft, non ideo dimittit adultos, quod rachitis fanata fit; 3. offa fpongiofa fpinæ, articulorum, afficit; 4. minime dolent nec initio nec in ftatu; at diros excitant dolores cum evanefcant exoftofes: hoc pueris accidit, cum nodi eorum recedunt. Dolores illi funt vel intermittentes vel continui, & a perioftæo oriuntur.

Si dolor intus adfit cum carie, quibus defin fuccedat exoftofis, hic morbus *pædarcrocace* vocatur. Nullis medicamentis cedit; aft fi fit pædartrocace feu abfceffus in offe, inde fiftula, febris lenta; fruftra etiam fiet amputatio, cum a pari vitio fanguinis alia offa deinceps afficiantur.

3. *Exoftofis cancrofa*, Petit *ibid. pag.* 478.

Co-

Cognofcitur ex eo quod præcefferint dolores per intervalla lancinantes in periofteo; tumor fufcus eft; fenfim acceffit, parvus fuit initio, & exacte circumfcriptus; funt venæ varicofæ in vicinia; maxime vero cognofcitur, fi fint alicubi carcinomata.

Solo lactis, & balneorum ufu ac narcoticis mali atrocitas eft demulcenda.

4. *Exoftofis fcrophulofa*, Petit *Malad. des os*, *pag.* 480. *T.* 2.

Cognofcitur ex fignis fcrophulæ, fcilicet, 1. glandulis colli, axillarum, inguinum, mefenterii induratis; 2. facie turgidula, turgidis labiis, nafo, genis, muci; 3. narium uberi fluxu, oculis lacrymofis.

Longo ufu lactis, decoctis fudorificis, litu mercuriali quandoque refolvitur, fi recens fit.

5. *Exoftofis fcorbutica*, Petit *Malad. des os*, *pag.* 443. *T.* 2.

Cognofcitur ex hypochondriafeos fignis, ex laffitudinibus fpontaneis, doloribus artuum, fputatione frequenti, fetida, dentium mobilitate, nigrore, gingivarum tumore, lividitate, cruentatione, fœtore; cutis maxime tibiarum maculis 1. amplis, violaceis; 2. purpureis, corymbofis, miliaribus, pungentibus vel pruriginofis; 3. papulis culicis morfui fimilibus, medio magis rubris; 4. flavis vel luteis, quandoque fquamofis.

Exoftofis apud fcorbuticos multo rarior eft carie, & nonnifi in fcorbuto receriti obfervatur, ut caries in inveterato: unde apophyfes diffolvuntur, franguntur, tabo putri replentur.

6. *Exoftofis fyphilitica*, Petit *Malad. des os*, *pag.* 473. *T.* 2.

Cognofcitur ex fignis fyphilidis, ut ulculis, bubonibus, puftulis, porris, doloribus nocturnis poft gonnorrhæam fuppreffam, aut impurum contactum, vulgo concubitum. *Vide* figna fyphilidis. Illæ in tibiis, & cranio potiffimum apparent, & quandoque dolores atroces in offis meditullio excitant, atque hydrargyrofi non raro refiftunt, fyphilidi tantum inveteratæ fuperveniunt.

Si recens fit, & fine carie, litu mercuriali diu protracto, præmiffis præmittendis evanefcit; fi fit caries externa, feu nodus, ea radenda, ferro candenti, vel aliis caufticis abfumenda; fi fit fpina ventofa, caries interiora exedens, trepano aperiendum eft os, & detergendum. *Vide* Heift. *Chirur. lib.* 5. *cap.* 9.

7. *Exoftofis variolofa*, Petit *Malad. des os*, *pag.* 481. Hildan. *cent.* 4. *obf.* 95.

Quæ genua potiffimum aliafve apophyfes in tumorem elevat, brevi poft variolam malignam, accedit fuppuratio, & caries, unde fiftulæ, & pædartrocace infanabiles.

Curationem non admittit; longo lactici niorum ufu æger fublevatur.

XXX. *Gibbofitas*, la Boffe.

Eft offium pectoris indecora prominentia a tumore, luxatione, diftorfione, aut alio principio oriunda.

Ægri *Gibbi*. Gibbus etiam dicitur ipfe morbus Heiftero.

1. *Gibbofitas fpinalis*, Græcis *culphofis*, *boffe de l' epine*.

Ea eft quæ pendet ab fpinæ diftorfione, quæ eft duplicis ordinis; nam in aliis finus fpinæ inflexæ alii dextrorfum, alii finiftrorfum fpectant; in aliis vero flexura alternatim ad anticam corporis, mox ad pofticam partem vergit, unde caput obftipum fimul evadit, & facies vel prona vel fupina apparet. Incrementum inæquale vertebrarum nunc ab antica, nunc a laterali parte huic affectui anfam præbet, ut videre eft in iconibus fceletorum gibborum mufæi Regii a D. Buffon, & Daubenton *in hiftor. natur.* delineatis.

Principium eft fæpe virus rachiticum, & tunc fine caufa evidenti pueris fupervenit: aut hereditaria eft, vel a cafu, lapfu, ictu, quem infantes paffi funt, oritur, maxime fi thoracibus ferreis vel balænaceis ftrictioribus, & incongruis conftringatur pectus.

Videatur commentarius Galeni *in lib.* 2. Hippocratis *de articulis*, ubi 3. fpecies recenfentur.

2. *Gibbofitas fcapularis*, *Gibbus alatus*, *boffe de l' omoplate*.

Non confundenda eft cum prominentia relativa tabidorum, in quibus abfumptis carnibus, os omoplatæ eminere videtur, cum tantum adeps in vicinia deficiat; illam autem pendet vel ab fcapula e fede dimota, aut exoftofim patiente, aut extrorfum a latente fubtus skirro projecta.

3. *Gibbofitas fternalis*.

Illa utplurimum a principio interno procedit; dum tenellus adhuc eft infans, aut fœtus in utero vivit, fi ab skirro, mufculis inæqualiter trahentibus, fternum extrorfum flectatur; in pueris afthma vel dyfpnea quandoque præcedit gibbofitatem, & qui gibbi ex afthmate fiunt, ait Hippocrates, ante pubertatem moriuntur.

4. *Gibbofitas coftalis*, *Scoliofis* Græco.

Rariffime accidit ut vitium in coftis fit tantum, utplurimum vero a vertebris repandis vel fpina in partem oppofitam inflexa, coftę diftorquentur; unde ad primam fpeciem reddit ifta.

5. *Gibbofitas lordofis*, Goueii *chirurg. pag.* 166. *Memoire de Trevoux* 1722.

Homo qui gibber fuerat, diffectis post mortem musculis rectis abdominis, illico rectus evasit, unde concludere pronum est, spinam dorsi ab horum musculorum fortiori tractione inflexam fuisse, unde ea species gibbositatis. Hinc intelliguntur auxilia convenientia, si species cognoscatur.

6. *Gibbositas skirrosa*, *Bosse squirreuse*; est ea quæ a lupia aut sarcomate dorsi producitur, aut tumor skirrosus est, qui gibbum mentitur. Quænam auxilia chirurgica in his affectibus conveniant fuse docet Heisterus loco citato; quæ vero medicamina indicentur, videsis, dum de Rachitide.

XXXI. *Lordosis*.

Est ossium distorsio, unde hinc protuberant, inde vero excavantur artus, ac incurvantur ossa, vel a situ deflectunt.

1. *Lordosis compernium*, ægri *Compernes*, Gall. *Caigneux*.

Compernes vocantur qui pedes introrsum contortos habent, aut juxta quosdam, quorum tibiæ rectæ quidem sunt, sed in genubus contiguæ, inferius vero divaricatæ, & distantes.

2. *Lordosis valgorum*.

Valgi differunt a compernibus, quod tibias habeant non rectas, sed extrorsum convexas pedibus, femoribusque approximatis.

3. *Lordosis varorum*.

Vari sunt quorum tibiæ inflexæ sunt, ita ut introrsum sint convexæ, pedibus, genubusque a se mutuo recedentibus; suris vero approximatis.

Auxilia mechanica petuntur ab ocreis coriaceis, quibus infantum pedes induntur, sed ex parum prosunt, & sæpe multum nocent, si arctiores, rigidiores, aut malæ fabricate sint.

ORDO QUINTUS.

CYSTIDES aut Tumores capsulati; a *Cystis* vesica, vel *Ciste* capsulæ; Gallis *Kistes*.

Sunt protuberantiæ factæ a fluidis intra membranas proprias vel alienas maxime dilatatas, contentis, vel receptacula quævis distendentibus.

XXXII. *Anevrisma*, Anevrisme.

Est cystis cruore plena, ab arteriæ altera tunica dilatata.

1. *Anevrisma spurium* Heister. *chir. p. 391. cap. 13. part. 2. sect. 1.* est tumor a cruore extra tunicam fibrosam arteriæ ruptam effuso, & sub cute intra textum cellularem collecto; is vix pulsat, nisi exiguus, & nisi vulnus internum notabile sit, respectu tumoris; si enim apertura arteriæ sit exigua, & amplitudo anevrismatis magna; tunc impetus sanguinis illud subeuntis est exiguus, & moli majori sanguinis communicatus vix percipi potest.

Istius vero duæ sunt varietates; unum siquidem est *simplex*, quod multos annos perseverat, alterum vero *complicatum* cum immobilitate, dolore, corruptione, ac sphacelo partis. Inveni in simili anevrismate brachii thrombum cruoris nigrum, & durum qui plures annos perseveravit pugni magnitudine.

Anevrisma spurium est vero periculosius, quia quandoque sanguis in textu cellulari effusus dolores, livores, & sphacelum inducit; huic ansam præbent punctiones a lanceola arteriam perforantes.

2. *Anevrisma verum*, *Anevrisme vrai*; est tumor sphæroideus sensim increscens, cuti concolor, pulsans, qui initio pressione recedit, rursus revertitur: fit autem a vi sanguinis in arteriæ parietes agentis, & ejus contractilitatem superante citra vulnus tunicæ ejus fibrosæ saltem in ejus cavitatem penetrans: duplici principio debetur, scilicet vel admodum auctæ sanguinis actioni in arteriæ parietes, quod fit in curvatura aortæ aut juxta cor, quia cum crescit impetus sanguinis, illa agit in majori ratione contra superficies axi arteriæ directe oppositas, quam in parietes axi parallelos; inde fit ab hac causa anevrismata tantum fiant juxta cor; verum si ab obice quovis ut grumo vel concreto polyposo intra arteriam adacto opponatur magna sanguini retro appellenti resistentia, tunc actio sanguinis in latera vasis crescit eo magis, quo vis a corde impressa major est, & quo major est inde oriunda vasis augustia, aut major obex, ut demonstrat ill. Bernoullius *Hydrodynamice sectione 12. parag. 5. fig. 72.* & hæc anevrismata quæ recte *activa* dici possunt, etiam utplurimum sunt interna. *Vide* Palpitationem, Asthma, Pleurodynem, &c.

Anevrismata vero externa fere omnia *passiva* sunt; nec enim pendent a vi, nec ab actione sanguinis aucta, sed a resistentia parietum imminuta ob laxatam, vulneratam, erosam alterutram ex arteriæ tunicis, ut accidit in phlebotomia, cum leviter lanceola perstringitur, minime vero perforatur; arteria a lapsu, valido conatu quandoque distrahitur, & debilitata intumescit.

Eo validius pulsat anevrisma 1. quo validius pulsat ipsa arteria, seu quo major est, cordique proximior; 2. quo anevrisma minus est, & flexibilius; cum enim inveterascit, sæpe

fæpe tunicas, & lamellas offeas adipifcitur, unde, & ratione voluminis majoris, & incruftationis durioris, minus pulfat, maxime fi ejus cavitas concreto polypofo, vel grumofo fit infarcta.

Curatur anevrifma recens affidua, moderata preffione, vetus vero operatione chirurgica apud Heifterum videnda.

3. *Anevrifma cylindroides*, faccus anevrifmalis vix obfervatur extus; aft in aorta, & carotidibus non infrequens eft.

XXXIII. *Varix*, Varice. Medicis Græcis *Kirfos*, Ariftoteli *ixias*.

Eft dilatatio venæ a fanguine, quæ cognofcitur ex eo quod fenfim crefcat, preffa recedat, iterumque revertatur, & livefcat, ut venæ cutaneæ turgidæ folent.

Interea duplex eft varix, alter *folitarius*, qui fphæroideus ad nucis magnitudinem, immo ultra excrefcere folitus, non raro cum dolore; alter *nodofus* in tibiis bajulorum, immo gravidarum non infrequens.

Varix pro affectu quandoque falutari habetur maxime hypochondriacis, melancholicis, fplenicis; nec debet citra remedia generalia curari: folitarius non raro poft fe ulcera mali moris relinquit. Nodofus obfervante Petito eft in majoribus venis fimul, & in minoribus ad eas devenientibus, & fere femper oedemate aut lymphaticorum vicinorum infarctu ftipatur, unde offa fuppofita ab his facile læduntur: cum venæ fectæ ejufdem diametri decuplo minorem fundant fanguinis copiam quam arteriæ, ex his ruptis decuplo minus impendet periculum, fi æque mature fiftatur hæmorrhagia.

Varix fcroti, & funiculi fpermatici dicitur *Kirfocele*; ad umbilicum barbare vocatur *varicomphalus*: vulgo etiam pro varicibus habentur marifcæ, de quibus hic agendum.

XXXIV. *Marifca*, Hemorrhoide, *Tumores hæmorrhoidales*, male *Hemorrhoides*.

Marifcæ funt tumores in axi margine ani, rubri, fæpe dolentes, & cruorem fæpe fundentes, fponte dein recedere foliti.

Ex eo quod fanguinem fundere folitæ fint, ac rubræ, plurimi eas inter vaforum hujufce partis anevrifmaticos, aut varicofos tumores recenfent; verum nulla in iis refectis fenfibilis obfervatur cavitas, immo compreffæ non magis cedunt quam phlegmone, fi fint infarctæ, adeoque in hanc fententiam vix deveniire poffum.

Hemorrhois a Greco *aima* & *rheo*, eft fluxus fanguinis ex marifcis, unde mulier in evangelio *hæmorrhoiffa* dicta fuit, quod fanguinis jacturam pateretur; cum vero fluxus fanguinis diverfus fit a tumore, alio nomine hic fluxus, alio marifcæ indigitari debent. Martialis marifcarum nomine videtur intellexiffe tumores hæmorrhoidales.

Tunduntur tumidæ Medico ridente marifcæ.

Marifcas a textu cellulari per fanguinem inibi congeftum diftenfo efformari crediderim; ideo vero ibi ex arteriolis minimis in textum cellularem adigitur, quia magnæ preffioni ibi fanguis exponitur, minufque refiftit cutis tenerior in recti extremo: premitur autem ibi loci fanguis, tum quia refiftit columna venofa hepatis labyrinthum trajectura bis venofa facta, tum quia ab infeffu, a fecibus induratis difficilis eft via huic fanguini; & in ftantibus vim trufivam fanguinis adauget gravitas verticaliter premens; quo vero major eft preffio a columna arteriofa, majorque refiftentia ex parte venofæ, eo fortius premuntur latera vaforum, unde aditus in lymphatica & textum cellularem.

Marifcæ dividuntur in *internas* & *externas*, ambæ in cæcas, & apertas. *Vide* proctalgiam a marifcis; ita tenefmum, dyfuriam, nec non hæmorrhoidem, cujus marifcæ apertæ funt principium, ut proctalgiam cæcæ inflammatæ fæpius conftituunt.

XXXV. *Hydatis*, Hydatide.

Ut varix alius eft fphæroideus folitarius, alius nodofus, & ramofus, ita hydatis alia ex nodis feu globulis lymphaticis feriatim corollæ inftar difpofitis, & margaritas referentibus conftat; fed hæc fpecies trans cutem non apparet, & in vulneribus tantum obfervatur. Vide *Confultationes*, & *Phyfiologiam* D. Deidier Profeffor. Monfpel.

Alia vero hydatis eft cyftis folitaria fubfphærica, quæ collecta lympha turget ad ovi magnitudinem accedens, quæ proprie *hygroma* Boerhaavio dicitur, quafi cyftis aquofa.

Differt hygroma ab oedemate ut anevrifma ab echymomate. Sic *exophtalmia* ab aucto humore aqueo eft hygroma; *hydrocele* eft hygroma fcroti; *cryftallina* eft hygroma præputii; eft *hydarthrus* hygroma articuli: vidi & hygroma palpebræ &c. *phlyctena* eft hygroma exiguum epidermidis.

Hydatides vero funt principia quorumdam morborum internorum, fed hactenus figna defiderantur. Num decet hydatidem hygromatis nomine defignare?

XXXVI.

XXXVI. *Staphyloma*, Staphylome.

Eft cyftis aquofa a corneæ proptofi, & dilatatione, vel ab uveæ hernia trans foramen corneæ elapfa.

Aliud eft ftaphyloma Gunzii, cui convenit prima definitio, aliud ftaphyloma Veterum, quod impofsibile, & fictitium videtur Gunzio optimis rationibus in hac opinione fuffulto. Vide *Difputationes chirurgicas* ill. Halleri, & *Caliginis fpecies*.

XXXVII. *Lupia*, Loupe.

Eft cyftis vel folliculus materiem pultaceam non purulentam continens, unde differt ab hygromate, quod continet fluidum aqueum, & ab apoftemate, quod purulento fluido turgidum eft.

1. *Lupia Meliceris*, *Mellifavium* aliis; eft folliculus fluido vifcido confiftentiam mellis adepto; fi pulti fimilis videatur materies, tunc atheroma vocatur, fed eft mera varietas.

2. *Lupia fteatoma*, aliis *Lipoma**, *Lourpe graiffeufe*; eft folliculus adipofa materia turgidus aut febo farctus.

3. *Lupia fpina-bifida*, eft tumor vertebris lumbaribus adnafcens, caftaneæ figura, colore, & magnitudine fere fimilis, quæ recens nati ex utero geftant, fluido aquofo plenus, mollis, fufcus, quo aperto utplurimum cito pereunt infantes.

Quinque vel fex vidimus in hac urbe fpinas bifidas, quæ habendæ funt tanquam herniæ involucri medullæ fpinalis, ibi dilatati, ubi hæc medulla abit in caudam equinam; datur vero juxta medullam via ad ufque quartum cerebri finum, qui aqua turgidus reperitur; in hoc morbo itaque premitur fpina bifida a columna aquea a cerebro ad lumbos extenfa, non mirum fi infantes hoc hydrocephalo affecti laborent anæfthefia.

XXXVIII. *Hydarthrus*, Tumeur blanche.

Hydrops articuli in vulgo nomine *tumoris albi* ab Anglis indigitatur *in Act. Acad. Edimburgenfis*, *tom. II. p.* 46. a Caftello refertur ad meliceriam. Differt ab hygromate quod fynovia in hydarthro non folliculo proprio, fed capfula articulari, vel cellulis vicinis contineatur.

Fufe de hydarthro agunt *Effais d' Edimbourg*, *t.* 4. *articl.* 19. & 20.

Nihil utilius eft quam fonticulum pone inurere, quo ferum fuperfluum exhauriatur.

4. *Hydarthrus Synovialis*, *tumeur blanche*. Th. Simfon, *Effais d' Edimbourg*, *art.* 18. & 20. *tom.* 4. eft intumefcentia articuli potiffimum genu alterutrius cum doloribus, fluctuatione, & fenfu fluctuationis fine coloris mutatione.

Principia funt fæpius contufiones, ephemera lactea; accedit contractura mufculorum flexorum, difficilis motus partis, ejufque rigiditas.

Curatur catharticis iteratis, affufione frigidæ juxta methodum Cheynæi, vel calidæ juxta Ledran, cauterio parti oppofitæ inufto, unde evacuatur fynovia acris ibi collecta.

5. *Hydarthrus flatulentus*. *Gonagra* Zacuti Lufitani, tumor genu loco puris ventum emittens, River. *cent.* 3. *obf.* 13. & Zacuti Lufitani, *lib.* 2. *prax. adm. obf.* 153.

Mulier 30. annos nata ab octo menfibus tumorem in parte extrema femoris, & ipfo genu patiebatur; nullus rubor aderat, fed dolor a quo claudicabat; tandem tumor promicuit binis in locis, intus fcilicet & extus, cum mollitie, & fluctuatione; pus ineffe putabant omnes; potentiale cauterium externo tumori admotum fuit, poftea fcalpello incifa fuit efchara, & aperto tumore flatus quidam emanavit, & nihil ultra.

Quandoque exiftimat homo quod fuper membrum ejus ficut genu fit apoftema indigens perforatione, quare perforat ipfum, & egreditur ventofitas tantum, Avicenna 3. *f.* 2. *c.* 19. In cafu Zacuti aderat præterea pulfatio, & aperto tumore flatus tantum exiit.

XXXIX. *Apoftema*, Apofteme, Abces, Depot.

Eft collectio materiæ purulentæ, vel ichorofæ, undique coercitæ, feu claufæ.

Fit per converfionem fubftantiæ partium in pus vel bonæ vel malæ indolis.

Illa converfio fit per motum inteftinum non magis cognitum quam converfio in chylum, in cruorem, in tabum, feu digeftio, hæmatofis, putrefactio, &c. Licet enim cognofcamus adhæfioni mutuæ partium in mixto heterogeneo difperfarum hunc motum tribuendum effe, ignoramus tamen differentias earum operationum fpecificas; favet quidem in phlegmone fuppurationi arteriarum pulfus; verum fine cruore fuppurant interiora offium tarfi, cryftallina lens, & fine inflammatione fuppurant vomicæ; quomodo vero differat pus verum a pulte meliceridum, hoc inveniendum reftat. Quædam putrefactio incipiens videtur ad digeftionem, & ad fuppurationem carnium requifita, non vero perfecta, quæ facit carnes fpecifice leviores aqua, cum pus fit fpecifice gravius.

1. *Apo-*

1. *Apoftema abceffus*, *abces*, *apoftume*; eft illud quod prægreffa inflammatione phlegmonodea partem ipfam in qua refidet, in pus convertit, interftitiis utplurimum mufculorum contentum, minime vero capfula propria invo- lutum; differt itaque a vomica & ab apoftafi.

Præcedit partis tumor, rubor, tenfio, pulfatio; accedit albedo, mollities, fluctuatio in apice tumoris, dolor minuitur, mollities & albedo extenduntur; demum rumpitur cutis in apice attenuata, & funditur pus. Hic ftatus jam vocatur *vulnus fuppurans*, fi pus laudabile: *ulcus* vero, fi vitiofum, & fanatu difficile. Pus illud mora & aeris acceffu, acre, fœtidum, corrofivum evadit, unde aeris acceffus eft caute arcendus, ulcus leniter eluendum, detergendum, putredo balfamicis arcenda, ficcitas nimia præcavenda, ut vegetare queant vafcula molli & leni pure involuta, quæ vegetatio fucceffive crefcens ufque ad libellam partis, dein firmitatem adepta conftituit *cicatricem*.

Curam apoftematis, ulceris, cicatricis videfis apud omnes chirurgicos Auctores.

2. *Apoftema apoftafis*, Gall. *depot*; eft collectio puris in parte, fine hujus partis inflammatione prævia, fine partis ipfius abfumptione, fed per metaftafim aliunde advenientis, aut quafi per fecretionem ibi congefti.

Hæc apoftafis, licet Neotericorum opinioni contradicat, multiplici obfervatione confirmatur. Memini me vidiffe per plures dies in uxore Confiliarii Auditoris typho laborante plurimas apoftafes, quæ quovis mane in digitis, manibus, brachiis, fine ullo tumore, dolore, rubore, calore prævio, apparebant; apertæ vero fundebant pus album fincerum, & hoc effufo cito coalefcebat vulnus.

3. *Apoftema fynchyfis*, *diffolutio vitrei*, *œil fondu*; eft mutatio vitrei aquei, & omnium in bulbo oculi contentorum in pus vifcofum, coctum, quod fucceffu temporis mutatur partim in ferum luteum, refiduo infpiffato; *vide* Saint Yves, *p.* 221. Maitrejan *de Synchyfi*.

4. *Apoftema hypopyum*; *vide* Caliginem a hypopyo.

5. *Apoftema diapyefis*; *vide* Caliginem a diapyefi.

6. *Apoftema onyx*; *vide* Caliginem ab ungue.

7. *Apoftema paroulis*, *parulis* Sennert. eft apoftema gingivarum.

8. *Apoftema empyocele*; eft apoftema tefticuli, vel fcroti.

9. *Apoftema fpina ventofa*; eft apoftema offium.

10. *Apoftema vomica*; eft collectio puris intra folliculum contenti, & in vifcere quodam, ut pulmone, hepate, geniti; verum hoc non eft inter affectus externos, fed in principiis morborum accenfendum.

XL. *Exomphalus*, Exomphale.

Eft cyftica quæcumque collectio fluidi ad umbilicum, feu cyftis umbilicalis; unde ab omphalocele differt.

1. *Exomphalus flatulentus* Heifter. *Inft. chirurg. t. II. fect. V. c.* 114. §. 2. *pneumatomphalus* Pauli Æginetæ, *pneumatomphale* Dionis *operat. chir. demonft.* 2.

Dubia eft hæc fpecies, nec exemplo Heifteriano fatis probata videtur Platnero. Signa ac curationem tradit Dionifius loco citato. *Vide* Tympanitim.

3. *Exomphalus aqueus* Platner. *Inftit. chir.* §. 796. *Hydromphalus* Pauli Æginetæ, Heifteri, Dionifii, Vilarfii.

Obfervatur in gravidis diftocice enixis, infantibus afciticis, & fæpius in iis qui omphalocele laborant; vix ex Platnero abfque omphalocele & afcite oritur; figna habet hydrocelis infra legenda; fcilicet mollis eft, fluctuans, regredi nefcius, & ad candelam pellucidus.

Curationem hydromphali vide apud Auctores citatos: hanc etiam erue ex curatione hydrocelis infra tradenda.

3. *Exomphalus cruentus*; *Hæmatomphalus* Græcorum, *premiere efpece de varicomphale* de Dionis, *operat. chir. demonft.* 2.

Differt tantum loco ab hæmatocele; ceterum iifdem fignis gaudet, caufas agnofcit eafdem, nec difpar eft curatio. *Vide* Hæmatocelen infra.

4. *Exomphalus varicofus*, 2. *efpece de varicomphale* de Dionis, *oper. chir. demonftr.* 2. *Kirfomphalus* Græcorum.

Pendet ab anevrifmatica arteriarum umbilici dilatatione. *Vide* figna ac curationem anevrifmatis.

5. *Exomphalus purulentus*, *Empyomphalus* Pauli, *Empyomphale*; eft apoftema regionis umbilicalis; ex fignis & curatione apoftematis hunc cognofces, atque curabis: *vide* Heifteri *Inftitutiones chirurgicas*.

XLI. *Ofcheocele*, *Orcheocele* Perdulcis, *Hernie fauffe*.

Eft protuberantia fcroti a cyftice collectis inibi fluidis, feu cyftis intra fcrotum.

1. *Ofcheocele flatulenta*, *Pneumatocele* Auctorum.

Hanc fpeciem memorant quidem plurimi, iique egregii in arte viri; attamen nec exemplis, nec rationibus fatis luculenter ftabiliunt; ita-

itaque de hac dubitant recentissimorum Primarii; *vide* Heifteri *Chirurgiam*, *tom.* 2. *p.* 2. *sect. V. cap.* 127.

2. *Oscheocele aquosa*, *Hydrocele* Heister. *chir.* Sharp. *disquisit. chirurg.* Bertrandi, *comment. Acad. chirurg. tom. III.* Ledran, *operat. chirurg.* Platner. *instit. chir.* Arnaud *de Herniis*.

Variat loco; nunc enim serum colligitur in membranæ testiculi vaginalis cavo, (hydrocele saccata vulgo) nunc in cavo factitio textus cellularis scroti, nimirum inter tegumenta & darton, vel inter darton & cremasterem: hæc male negatur Sharpio; modo cavum sibi cudit aqua in textu cellulari membranarum vaginalium, tum funiculi, tum testiculi, tum utriusque; modo tandem intra saccum herniosum partibus provolutis, vel repositis, vel non repositis fit serosa collectio. Hæ varietates peculiaria habent signa, quibus distinguantur. Consule Auctores citatos, & in primis Bertrandum. Hydrocele cognoscitur protuberantia molli fluctuante (renititur summopere, si humore distendatur nimio) subdiaphana, nisi sero feta sit turbido, gravi, figuram pro vario corporis situ mutante, æquali, glabra, indolenti, nisi complicetur pressioni facilius, difficiliusve cedente, per eam tamen nec minuenda, nec in ventrem refundenda, post pressionem sublatam illico resiliente, nisi cutem scroti simul œdema teneat; urinis a longo tempore servatis non crescente, nec iis immissis decrescente; tandem venis varicosis stipata. Cum sarcocele combinatur aliquando, & tunc *hydrosarcocele* Heistero audit.

Curatio pharmaceutica fit extus ope topicorum, resolventium, discutientium, roborantium, exsiccantium, intus vero adhibitis hydragogis, diureticis, resolventibus, tonicis. Curatio chirurgica duplex est, palliativa & radicalis. Palliativa quæ quandoque, licet rarius, perfecte sanat, in seri eductione ope paracenthefeos identidem repetendæ tota sita est. Radicalem obtinebis, 1. sectione in scroto facta, ope scalpelli a superioribus ad inferiora; 2. ope caustici, quo longitudinaliter scrotum aperies; 3. adhibito setaceo, quod ope acus grandioris per supremam ac lateralem scroti partem deorsum trajicies. Sunt & aliæ methodi, ut methodus Ruischii, Marini, circumforaneorum. De his omnibus vide Heisteri *Chirurgiam*, *cap. de Hydrocele*.

3. *Oscheocele hydatidosa*, *hydatidocele* Græcorum; *hydrocele ab hydatidibus funiculi spermatici* Ledran, *operat. chir.* Bertrandi, *comment. Acad. chir. tom. III. hydrocele ab hydatidibus omenti prolapsi*, *seu epiplocele hydrocelico-hydatidosa* Lamourier apud Pipeletum, *comm. Acad. chir. to. III. obs. VI. hydatis scroti circoceli succedens* Vandermonde, *Recueil periodique*, *Novembre* 1759.

Affinissima est præcedenti. *Vide* apud Auctores citatos signa & curationem hujusce speciei.

4. *Oscheocele Malabarica*, *Hydrocele Malabarica* Kempfer. *amœnit. fasc.* 3. *obs.* 7. *Andrum* Malabaris, *Endemium*, vel *Andu-vaja-Ku*, *oscheo-hydrocele* vulgo Medicis; vide iconem Dionis *operat.* Oritur ab erysipelate scroti singulis mensibus recidivo cum novilunio, quo post alterum diem cessante, erosis lymphaticis, in scroti cavum confluit liquor serosus subsalsus, luna crescente crescens, & ita scrotum distendens, ut immissa acie educendus sit; liquor ille quandoque rufus, viscosus, vel sanguinolentus est.

Principium in aquis regni *Cochin* esse pronuntiant populares, aquis scilicet sale acri, corrosivo scatentibus: addit Kempferus ventum noctu frigidum, qui etiam interiora domuum subiens, morbos exasperat, & convulsiones excitat horrendas visu, hic tamen nihil ferentes exitii. Aggreditur hic morbus etiam advenas diu immorantes, & molestus tantum inassuetis; per totam hominis ætatem durat, & incurabilis est.

Curatio palliativa est unica, scilicet ut singulis mensibus inflicto phlebotomo e latere scroti alterutro ad imam partem aquæ educantur.

Præcavetur hic morbus depurata aqua potulenta per arenam in puteis congestam; hæc cautio viget in regno Mangati, ubi est diverforium quod Brahmani singulari in simias pietate extruxerunt, ibique prandium quotidie parant, simiis ex sylva vicina confluentibus. Ibi cum oriza cocta baculus exponitur, quem prima adveniens simia manu occupat, ut alias a prandio arceat; hinc certamen inter illas, cujus spectaculum, data eleemosyna simiis destinata, viatores redimunt.

5. *Oscheocele varicosa*, *Kirsocele*, *circocele*, *varicocele* Auctorum, ut Sharp. *disquisit. crit.* Dionis *operat.* Heister. *chir.* Platner. *institut. chir.* est varicosa venarum spermaticarum, vel scrotalium dilatatio. Posterior oculis patet; priorem cognosces intumescentia funiculi spermatici, quæ statim omentum prolapsum exhibere videtur; ast adhibita majori attentione palpo percipiuntur venæ spermaticæ dilatatæ, atque intortæ; acervum vermiculorum tangere te crederes: flaccida est utplurimum in affectu hocce, & mollis epididymis, quamvis aliquando major persentiatur;

con-

conveniunt difcutientia, fubligaculum fufpenforium, roborantia, aftringentia, quæ utplurimum abunde funt, affectu nihil periculi includente; fi dolor nulla alia via fedandus varifcofum venæ fpermaticæ ramum teneat, tunc is ligandus, atque exfcindendus eft ex Sharpio; minus bene fuadent nonnulli eo in cafu amputare teftem: *Vide* Varicis genus.

6. *Ofcheocele feminalis*, *Spermatocele* Auctorum, ut Aftrucii *de morbis venereis*. Arnoldi *de hern.* Verduccii *chir.*

Alia eft venerea, quæ ex fyphilide confirmata, vel a gonorrhœa fuppreffa ortum ducit: alia vero fimplex, quæ a variis caufis natales habet. Cognofcitur intumefcentia tefticuli, epididymidis funiculi calida, renitente, dolorifica; abire poteft in apoftema, fiftulam, skirrum, hydrocelem, farcocelem, carcinoma. Hanc facit femen fuis ductibus hærens, eofque vellicans, diftendens.

Curatur venæ fectione repetita, potu refrigerante, laxante, clyfteribus emollientibus, topicis, primum laxantibus, emollientibus, anodynis, dein refolventibus, ac tonicis.

7. *Ofcheocele cruenta*, *hæmatocele* Heifter. *chir. t.* 2. Bertrandi, *comm. Acad. chir. t.* 3. *hernia fanguinea* Pauli Æginetæ, Celfi.

Debetur utplurimum caufæ externæ contundenti, dilaceranti, raro internæ rodenti; fignis gaudet hydrocelis ad candelam non pellucidæ, fed potius valde obfcuræ cum aliquali nigrore. Interdum fola fcroti fectione, vel perforatione cognofci poteft. Curatur incifione fcroti artificiofa, qua fanguis educitur, poftea purgatur vulnus, & tentatur vafis aperti confolidatio; raro fufficit punctio, fub qua affectus utplurimum recidivat, vafis fpermaticis, ac tefticulo corruptione tentatis, quæ tamen in ventrem non penetravit, viget caftrationis neceffitas.

8. *Ofcheocele purulenta*, *Empiocele* Græcorum, *hernia humoralis* Heifter. *chir.* Dionis *demonftr.* 4. eft puris collectio intra fcrotum; figna habet abfceffus, vel apoftafeos. Curatur incifione, qua educitur pus, vulnere remediis apoftemati dicatis mundato, & ad cicatricem perducto.

9. *Ofcheocele adipofa*, *Liparocele* Heifter. *chir. t.* 2. Renealmii *de hern.* Hollerii *de morb. intern.* Sharpii *difquif. crit.*

Lupia eft intra fcrotum enata, lipoma, vel fteatoma referens; diagnofim habeto ex fignis lipomatis, fteatomatis, quorum curatio liparoceli fanandæ competit.

ORDO SEXTUS.

ECTOPIÆ; *Ptofes*, *celes*, *pararthremata* Græcorum; *Prolapfus*, *herniæ*, *aberrationes*, *luxationes* Latinorum; Deplacemens, chutes, defcentes, hernies, aberrationis, luxationis.

(*Hunc Ordinem elaboravit D. Cuffon, Doct. Med. Monfpel. & Reg. Scient. Societ. Sodal.*)

Sunt affectus partium organicarum in fitu mutato: harum character eft partis folidæ e fede nativa dejectio fenfibus obvia; affines funt admodum affectus ectopi cum protuberantibus: verum in eo difcrepant hi duo morborum chirurgicorum ordines, quod in ectopis protuberantia, quæ effentialis non eft, a folidis fede propria emotis pendeat: in protuberantibus vero tumorem faciant fluida aut congefta, aut folidis plus æquo accreta.

Dividuntur Ectopiæ in prolapfus, hernias, & luxationes: cadunt in partes molles prolapfus & herniæ; in partes vero duras luxationes: in prolapfibus pars fedem mutans nuda eft, & fenfibus immediate exploranda venit: in herniis fub communibus faltem integumentis delitefcit pars e loco dejecta, & fenfibus mediate tantum, non immediate obvia fit. Notandum partes prolapfas nunc oculis patere etiam ante lapfum, nunc vero tantum poftquam prolapfæ funt: procidunt & etiam partes, quas nec lapfus quidem oculis fubjicit; verum eæ tunc immediate tangi poffunt. Circa hernias hoc quoque notandum, partem herniofam fere femper erumpere e nativis quibus coercetur clauftris; dari tamen herniæ genus unum & alterum, in quo, fervata etiam propria cavitate, pars nihilominus fitu non gaudet nativo. Exempla fubminiftrant parorchidii fpecies, & uteri inclinationes: hinc nec fub prolapfuum, nec fub herniarum titulo, verum fub aberrationum nomine (melius forte) Gaubio veniunt Ectopiæ hujufce modi; in pararthrematibus loco nativo emovetur pars dura, ut offea, cartilaginea.

Ideo partes in loco nativo continentur, licet actione mufculorum, & vi gravitatis fæpe extra protrudantur, & a fede recedere nitantur, quia vires quibus coercentur, feu retinentur, æquales funt, immo majores viribus eas expellere nitentibus; vires retentrices funt cutis, tendinum, ligamentorum, capfularum elafticitas, contractilitas; craffitiei, numero, denfitati fibrarum proportionalis eft ea vis: fi itaque pars quædam e fua fede dimovea-

tur,

tur, nec essum est omnino ut vis expellens, sive viva, ut nisus, motus, saltus, clamor, ictus; sive mortua, ut pondus partis, ejus pressio, momentumque quo vis utitur, faciant productum majus, quam quod a viribus retentricibus resultat.

Unde sequitur quod quæcumque Ectopia tribuenda sit, vel principio activo, seu cuidam violentiæ, ut auctis viribus expultricibus, vel e contra cuidam laxitati, seu debilitati, seu imminutis viribus retentricibus. Ex his diversis principiis, diversa prorsus oriuntur symptomata, diversaque pendet curandi methodus; nam ubi Ectopia fit per violentiam, tunc est dolor, tensio, calor; & e contra cum fit a laxitate, nullus est, vel minor multo dolor, minor irritatio. Propterea in primo casu partem in pristinam sedem reponere difficillimum, retinere facilius est; in secundo e contra partem restituere sedi pronum est, in ea vero firmare non ita facile; denique ratione curæ, ubi pars loco emovetur per violentiam, laxantia, lubricantia, anodyna, phlebotomia auxilio sunt: e contra cum a laxitate fit Ectopia, exsiccantia, roborantia, irritantia, aromatica, tonica prosunt. Errant ergo qui omnes paratopias tanquam a laxitate oriundas eadem methodo curandas censent, & distinctionem vere mechanicam ab Antiquis traditam inter vires expultrices & retentrices contemnunt, aut non capiunt. Errant etiam qui omnem partis elevationem, seu protuberantiam a fluidorum stasi, tanquam a causa propria repetunt, cum a vi contentorum absoluta, vel respectiva ad continentis resistentiam adaucta repeti debeat.

Sub hoc ordine militant genera sequentia, Exophtalmia, Blepharotosis, Staphyle, Paraglosse, Proptoma, Exania, Exocyste, Hysteroptosis, (hæc prolapsus sunt,) Enterocele, Epiplocele, Gastrocele, Hepatocele, Splenocele, Hysterocele, Cystocele, Encephalocele, Hysteroloxia, Parorchidium, (hæc vero herniæ, nisi ultima duo genera, non hernias, sed aberrationes esse velis,) Exarthrema, Diastasis, Loxarthrus, (hæc tandem osteoparatopiæ.)

XLII. *Exophtalmia*, *Hydrophtalmia*, *Elephantiasis oculi* Boerhaavi, *de Morb. ocul. part. II. cap. 5. Exophtalmia*, *Hydrophtalmia*, *Buphtalmus*, *seu Buphtalmia*, *Ophtalmoptosis*, *Ecpiesmus* Græcorum, Mauchartii *Dissertat. de Hydrophtalmia & oculi paracenthesi*; *vide* Haller. *Disput. chirurg. T.* 1. *Magnitudo nimia prolapsus*, *expressio oculi* Latinorum. Grosseur contre nature, hydropisie, cancer, chute de l'œil, Maitrejean, *part.* 2. *chap.* 6. Saint-Yves, *part.* 2. *chap.* 1.

Est bulbi oculi procidentia, aucta, vel non mutata sensibiliter nativa ipsius magnitudine; exorbitat itaque oculi bulbus plus minus distensus, ac tumens, vel extropulsus, ac prolapsus, vix mutata ipsius mole; neque a palpebris, quæ sanum de cetero oculum clauderent, tegi potest.

1. *Exophtalmia Hydropica*. *Hydrophtalmia*, *Buphtalmia* Mauchartii. *Hydrophtalmia* Platneri *Inst. chir.* §. 754. *Hydrophtalmia* Boerhaavi. *Turgescentia vitrei serosa* Mauchartii. *Hydrophtalmia serosæ vitrei turgescentiæ mixta*, ejusdem. *Hydropisie de l'œil* Saint-Yves. *Grosseur contre nature de l'œil*; *Extension non naturelle du corps vitre* Maitrejean.

Species hæc debetur nunc aquei humoris incremento (hydrophtalmia) nunc incremento vitrei (serosa vitrei turgescentia) nunc utrique (hydrophtalmia cum vitrei turgescentia combinata.)

Hydrophtalmiæ signa sunt successivum bulbi oculi augmentum, cum tensione turgida, atque exorbitatione; cornea plus solito elevata ac prominens, iris profundior, & ab interna corneæ superficie remotior; pupilla immobilis nunc amplior, nunc strictior (eadem remanet pupillæ mobilitas, & magnitudo juxta Antonium Maitrejan) visus ab initio illibatus successive debilior, obscurior, dolor nunc mitis, obtusus, circa oculi fundum, nunc gravior cum ejusdem lateris affecti hemicrania, stupore partium faciei, aliquando & emphysemate, odontalgia, insomniis, tandem sub ulteriore molis incremento epiphora, ectropium.

Turgescentiæ vitrei serosæ signa sunt notabile bulbi oculi exorbitantis augmentum, cum insigni ipsius duritie, ac tensione turgida; umbra lenti crystallinæ affusa a limbo vitrei circa ipsam elevati; strabismus versus superiora; dolor nunc obtusius, nunc vehemens; notabilis visus imminutio; iris convexa ad corneam magis approximata; pupilla plus solito dilatata, & parum omnino mobilis.

Hydrophtalmiæ cum vitrei incremento combinatæ difficilior diagnosis; quod ad curationem non magni interest. Hanc tamen licet hariolari ex mole ocularii bulbi nimia, velocius increscente, ex ipsius duritie insigni, ex strabismo, ex pupillæ magna dilatatione, ex iride profundiori, & cornea elatiori. Hæc exophtalmiæ hydropicæ varietas composita, nunc debetur sero acriori, nunc vero mitiori in oculum depluente; in primo casu

cafu fymptomatibus jam dictis fociatur inflammatio interna externaque, febris, agrypnia, quæ a fecundo cafu exulant.

Hanc fpeciem, non neglecta, fi vigeat, ophtalmia, curabis phlebotomia, catharticis repetitis, refolventibus internis fpirituofis, difcutientibus oculo admotis, veficatoriis, fetaceo, fonticulis, immo & oculi paracentheſi in fclerotica, vel cornea inftituta. (*Vide* Mauchartium locis citatis.)

2. *Exophtalmia purulenta* Maitrejean *p.* 2. *chap.* 6. *Exophtalmia hypopyica* Boerhavii *loc. citat.*

In hanc fpeciem abit fpecies præcedens, fi inflammatio a fero acriori in oculum depluente inducta in fuppuratum abierit. Poft dolores atroces, inflammationem intus & extus adauctam, tumefactionem fummam membranarum oculi album efformantium, palpebrarum inverfionem, epiphoram calidam & acrem; turbatur tandem oculus, & fit partium internarum fuppuratio, ac deftructio. Labente tempore tandem rumpitur, & exulceratur oculus cum puris effluxu, dolorum levamine, fucceffiva partium deterfione, bulbi ocularii imminutione, ac demum cicatrice. Curationem fequentem recipit hæc fpecies: pure penitus facto, fi fumma fit inflammatio, & dolores atrociffimi, aperienda cornea in ea parte per quam viam fibi parat pus conclufum, aut in parte declivi quacumque, fi nullam fpecialiter affectare pus videatur. Ea ratione doloribus majoribus a ruptionis fpontaneæ procraftinatione oriundis occurretur; adacta ultra uveam lanceola, pure evacuato, & mundato per collyria abftergentia oculo, tandem cicatrix inducitur.

3. *Exophtalmia cancrofa, cancer de l' œil* Saint-Yves, *p.* 2. *chap.* 1.

Sanguis fpiffus vafa membranarum oculi infarcit, eafque valde craffas reddit, ac veluti carnofas: inflammatio & dolor incipiente morbo moderata, eo progrediente fenfim augefcunt; tollitur vifus. Gravis prorfus eft ægritudo hujufce modi, membranarum oculi quafi cancer, qui licet quandoque non exulceretur, nihilominus tamen temporis fucceffu dolores atroces parit cum febre, ac tandem morte. Sola oculi extirpatione fanitas aut vita fervari poffunt. *Vide* Auctorem citatum.

4. *Exophtalmia traumatica* Maitrejean, *p.* 2. *chap.* 1ſt.

Oculus faxo, pila luforia, fufte & fimilibus violenter percuffus, non folum contunditur cum interiorum ruptione, atque confufione; verum etiam difruptis membranis communibus, mufculis, aliifque quibus gaudet vinculis, exorbitat aliquando, extruditur plus minus prolapfus, imo in ictu violentiffimo partium nonnullarum adhuc integrarum fragmentis tantum fuftentatus dependet. In leviori malo tentanda eft partium difruptarum agglutinatio, repofito intra orbitam oculo; in malo vero graviori, quoniam feparatorum coalitus impoffibilis eft, inftituta vinculorum, quæ fuperfunt, pauculorum fectione, & cohibita hæmorrhagia, febri & inflammationi occurretur per phlebotomias, clyfteres, refrigerantia, diætam tenuem: fuppuratione facta, pars a pure mundabitur, & tandem fuo tempore cicatrix inducetur. (*Vide* Auctorem citatum.)

5. *Exophtalmia a protuberaotia.*

Variat multifariam hæc fpecies; extruditur enim oculus.

(*a*) Ab exoftofi introrbitali, Petit *Maladies des os, chap. de l'Exoftofe.*

(*b*) Ab apoftemate introrbitali, Maitrejean *p.* 3. *chap.* 1.

(*c*) Ab hæmatocyftide introrbitali, Maitrejan *ibid.*

(*d*) A skirro, cancro glandulæ lacrymalis, Boerhaav. *p.* 1. *c.* 7. Gorter. *chirurg. repurg. lib. V. c.* X.

(*e*) Ab hydatidibus intorbitalibus, Petit *ibid. ac fupra.*

(*f*) Ab adipis intorbitalis intumefcentia, Saint-Yves *p.* 1. *chap.* 19. 20.

(*g*) A lupia introrbitali, Maitrejean *ibid.*

(*h*) A gummate introrbitali, Aftruc *Traitè des tumeurs, t.* 2. *l.* 5. *chap.* 5. *p.* 190.

Non protuberantia quævis intra orbitam enata exophtalmiam valet producere; verum ea tantum quæ fatis magna ac profunda eft: qua proportione crefcit protuberantiæ moles, pari paffu extruditur oculi bulbus, vix quoad magnitudinem nativam mutatus; facilis in univerfum eft hujus fpeciei diagnofis, aft non ita facilis varietatum diftinctio; has ut ab invicem diftermines, lege Auctores citatos ad quos brevitatis caufa amandatum te volumus. Curatio pro indole protuberantiæ, cui natales debet exophtalmia, varianda eft. Hanc tibi dabunt Petitus, Antonius Maitrejan, Yvefius, Boerhaavius, & Aftrucius, in locis fub qualibet varietate allegatis. *Vide* infuper exoftofeos, apoftematis, hydatidis, lupiæ, skirri, carcinomatis genera.

6. *Exophtalmia paralytica*, Maitrejean *p.* 3. *chap.* 2.

Debetur hæc fpecies paralyfi mufculorum bulbum oculi introrfum trahentium, feu mufculorum oculi rectorum, falvis obliquis. *Vide* figna paralyfeos nec non ipfius curationem,

nem, hinc habebis fpeciei hujufce diagnofim ac therapeiam.

7. *Exophtalmia critica*, D. Chaptal obfervante.

Obfervabatur hæc fpecies in homine univerfalem paffo tetanum, qui judicatus eft materiæ morbificæ decubitu in oculum; intumuit ad pugni magnitudinem oculi bulbus mirum in modum exorbitans, & ruptione fundens ichorem copiofiffimum pure mixtum. Poftulat remedia exophtalmiæ purulentæ.

8. *Exophtalmia a conatibus*; huc Ecpiefmus ex nifu *partoritio* Pauli Æginetæ, Aetii. Ecpiefmus ex certamine atletico Aetii.

Exprimuntur aliquando oculi, ut prominentes permaneant: Oculorum expreffiones ex nifu laborantium e dolore partus contingentes, fæpius purgationibus in partu fuccedentibus folvuntur; proinde has moliri atque juvare competit. Paulus Ægineta *l.* 3. *c*, 22. Aetius *p.* 2. *ferm.* 3. *c.* 55.

9. *Exophtalmia a ftrangulatu*, *Ecpiefmus ex ftranglatu Pauli* Æginetæ, Aetii.

Ita exprimuntur ac eliduntur oculi ut exerti perfeverent: quibus ex ftrangulatu hocce vitium oritur, incifio venæ cubiti præfidio eft, Aetius, Paulus Ægineta, *ibid. ac fupra*.

10. *Exophtalmia a chemofi* Saint-Yves *p.* 2. *chap.* 4. 5. 6. Aftruc *de morbis venereiis l.* 9. *chap.* 3. §. 3.

Oritur hæc fpecies ab ictu in oculum aut ejus vicinias inflicto, a decubitu ad conjunctivam critico in febribus contingente, a lentore phlogiftico, a parte inflammata ad conjunctivam translato, ab humoris qui in gonorrhœa virulenta funditur parcius vel nequaquam effluentis metaftafi in conjunctivam facta. Signa diagnoftica funt conjunctivæ rubræ, dolentis, calentis tanta intumefcentia, ut ad digitum tranfverfum emineat; cornea veluti in foveæ rotundæ fundo depreffa jacet; adeft dolor capitis, & oculi maximus, gravitas fupra orbitam, agrypnia, febris, pulfatio; antrorfum prominet oculus, nec a palpebrls, quæ claudi nequeunt, & etiam extrovertuntur, penitus tegi poteft. Iifdem fymptomatibus gaudet chemofis venerea cum ifto tamen difcrimine quod in ifta conjunctiva tumidiffima videatur dura ac carnofa, & per innumera ipfius puncta ftillet materia fpiffa, acris, flavefcens, humoris gonorrhoici prorfus fimilis. Curationem deprome ex Yvefio, & Aftrucio. (*Vide* Exophtalmiam chemofin).

11. *Exophtalmia a ftaphylomate*.

Locum habet hæc fpecies quotiefcumque ftaphyloma, five fiat integra, five divifa cornea, ad tantam molem affurgit, ut femper nuda, partim faltem, protuberantia remaneat; neque a palpebris tegi poffit pars oculi anterioris prominens. (*Vide* Staphylomatis genus.)

XLVI. *Blepharoptofis* Mauchartii; *Blepharoptofis*, *Lagophtalmus*, *Ectropium*, *Entropium* Græcorum; *Palpebræ fuperioris cafus*, *retractio*, *palpebrarum introverfio*, *extroverfio* Latinorum; Chute, relaxation de la paupiere fuperieure, eraillement des paupieres, trichiaife avec introverfion des tarfes. *Vide* Platner. *Inftit. Chirurg.* §. 577. §. 584. Maitrejean *part.* 3. *chap.* 18. 19. 20. 21. Saint-Yves *part.* 1. *chap.* 8. 9. 10 Dionif. *demonftr.* 6. Boerhaav. *de Morb. ocul. part.* 1. *cap.* 5. Heifter. *Chir. To.* 1. *p.* 2. *Sect.* 2. *cap.* 45. 46. 48. Gorter. *chir. repurg. l.* 5. *c.* 10.

Eft palpebræ utriufque vel alterutrius elongatæ, retractæ, introverfæ vel extroverfæ Ectopia cum fymptomatibus in diverfis fpeciebus variis.

1. *Blepharoptofis genuina*; *Blepharoptofis* Græcorum; *Cafus*, *lapfus palpebræ fuperioris* Platneri, Boerhaavi; *chute*, *relaxation de la paupiere fuperieure* Maitrejean, Saint-Yves, Dionis, *Ptofis* Heifteri.

Fit hæc fpecies 1. a vulnere mufculi frontis, temporis, & palpebræ fuperioris levatori inflicto; 2. a tumoribus quibufcumque majoribus pondere fuo palpebram deorfum trahentibus; 3. a defluxionibus inflammatoriis vel aphlogis palpebram elongantibus; 4. a mera relaxatione palpebræ per ferum fuperfluum inducta; 5. tandem a palpebræ paralyfi, quæ nunc conftans eft, nunc vero periodica. (Qualibet nocte recurrentem cum epiphora mucofa Blepharoptofim paralyticam refert Cantvvel in *tranfact. philof.* 1738. *num.* 449. quam fanarunt aquæ bellilucanæ nuchæ affufæ). In hac fpecie palpebra fuperior elongata, actione mufculi ipfam elevantis attolli nequit; hinc vel nullo modo, vel non fufficienter denudatur oculus, atque ita nulla fit vifio utplurimum, nifi palpebra continuo manu elevetur. Patent hujus fpeciei varietates. Circa quintam notabis, quod paralyfi fimul afficiantur gena ejufdem lateris, laxior maxilla, lingua, oculus, partes aliæ. Varietates 2. & 3. curabis depulfo morbo primario, cui illæ natales debent: 4. conveniunt fotus roborantes, fpirituofi; 5. adorieris remediis antiparalyticis extus, & intus ufurpatis; quæ fi minus bene cefferint in duabus hifce varietatibus, curatio petenda eft ex operatione chirurgica in palpebra prolapfa, vel in cute frontis inftituta, qua etiam utere ad fanandam varietatem primam. (*Vide* Platnerum, Dionifium, & Heifterum).

2. *Ble-*

2. *Blepharoptosis lagophtalmus*. *Vide* Auctores in charactere citatos, *œil de lièvre*, *lagophtalmie*.

Fit in palpebra superiori; 1. a mala conformatione; 2. ab exsiccatione ab ophtalmicis inducta nimium astringentibus; 3. a musculi palpebram referantis spasmo, vel tono nimio; 4. quod sæpius evenit, a cicatrice, vulnera, ulcera, ustionem, palpebras, imo & frontem afficientia, sequente. Hanc cognosces palpebræ superioris retractione, qua fit ut parum descendat, oculumque non contegat somni tempore. Exulat palpebræ extroversio; exsiccatur primum cornea, dein pelluciditatem amittit: in palpebra inferiori observatur & etiam id vitii genus, neque alias agnoscit causas. Hujus speciei varietates quæ a spasmo vel paralysi proficiscuntur, remediis morbis hisce dicatis debellare satages. Si magna sit retractio, medelam non recipit affectus. In malo leviori curatoria esse possunt humectantia, emollientia, laxantia, tractio in sensum contrarium ope manus, emplastorum, spleniolorum sæpius instituta, quæ si minus proficiant, ad Chirurgicam operationem confugiendum esse volunt plurimi, renuentibus Gortero, & Antonio Maitrejean: sectionis instituendæ rationem *vide* apud citatos Auctores.

3. *Blepharoptosis Ectropium*. (*Vide* Auctores modo citatos) *Eraillement*.

Hæc species in palpebra utraque, ast frequentius in palpebra inferiori observanda, fit 1. a membranæ palpebrarum internæ laxitate per diuturniorem emollientium usum inducta; 2. a protuberantia intra palpebras enata; 3. ab obstetricatione, si nimirum infantis oculi ab obstetricis digitis nimium vexati fuerint; 4. ab operatione fistulæ lacrymalis, si nempe separentur tarsi in magno cantho; 5. a marginali dialysi, quando per vulnus, ulcus, finditur palpebrarum margo retractis, & retortis fissuræ angulis, 6. tandem a cicatrice vulnera, ulcera, ambustionem excipiente.

Hujus speciei signa sunt palpebrarum brevitas ac extroversio, ita ut pars rubra interior turpem generans aspectum promineat, nec sufficienter oculus contegatur. Curatur varietas 1. usu roborantium astringentium, exsiccantium diuturno; 2. tollitur protuberantiæ curatione per congrua remedia, vel ejus oblatione per caustica, excisionem artificiosam; 4. sanavit Ledranius operatione in *Commentariorum Acad. chirurg.* T. 1. legenda. Medelam non recipiunt varietates aliæ. Chirurgicam operationem suadent nonnulli, quæ Antonio Maitrejean non probatur. (*Vide* Mauchartii, & Keckii *dissert.* de *Ectrepio*.)

4. *Blepharoptosis entropium*, (*Vide* Auctores citatos) *Trichiaise avec inversion des tarses*.

In hac specie quæ sub nominibus trichiaseos, distichiaseos, phalangoseos, ptoseos etiam venit oculo, obvertuntur tarsi cum suis pilis, accedentibus ophtalmiæ a trichiasi symtomatibus. Conversiovem faciunt 1. Emphysema, œdema &c. partes palpebrarum exteriores occupantia; 2. debetur & etiam contractioni membranæ internæ palpebrarum ex Dionisio, nec non juxta Antonium Maitrejean, a strictura quam facit humor qui lippitudinem siccam duramve inducit, si nempe in oras palpebrarum depluens ipsas externe tumeficiat atque induret. In varietate 1. ea usurpanda venit medendi methodus, quæ œdemati, emphysemati, &c. competit; quam, si opus sit, excipient remedia ophtalmiæ dicata; operationem chirurgicam eo in casu ab Antiquis, imo & Neotericis celebratam rejicit Antonius Maitrejean. In varietate altera incisionem longitudinalem proponit Dionisius; auctor vero modo laudatus emollientia, artificiosam ciliorum avulsionem, & ophtalmiæ remedia; nequaquam autem ipsi probantur tum ciliorum pungentium extroflexio, & agglutinatio, tum ustio ope cauterii actualis, tum ea remedia quibus impediri perhibent ne cilia denuo succrescant; ceterum locus est in hac specie futuræ siccæ a Dionisio laudatæ, qua si non restituantur cilia, confugiendum esse dicit Fayæus ad operationem ab Antiquis propositam modo mitiori peractam, eo scilicet quo in Blepharoptosi vera ab ipso celebratur. *Vide* Auctores citatos.

XLIV. *Hypostaphyle*; *Uvulæ prolapsus* Nenter. *tab.* 25. *cap.* 8. *Staphyle* seu *uva*; *Kion* seu *columna*; *Imantion* seu *lorum*; *Craspedon*, *Columella bicornis* Aretæi *actor. lib.* 1. *c.* 8. *de affectibus columellæ*. *Uvula nimium producta* Heister *chirurg.* T. 2. *pag.* 659. *Uvulæ inflammatio*, *catarrhus*, *paralysis*, *casus*, Gorter. *Prax. Med. syst. pag.* 165. relachement de la luette, Dionis. *demonstr.* 5. chute de la luette, luette basse, luette tombee.

Est gurgulionis seu uvulæ laxatæ, inflammatæ, ulceratæ, incrassatæ, attenuatæ, bicornis procidentia cum molestia, ac difficultate inter deglutiendum, tussi, nausea, exspuitione fere continua, & quandoque dyspnœa, nec non pfellismo.

Nota. Aretæus columellæ affectus memorans prolapsum uvulæ quinquefariam dividit, scili-

scilicet in columnam, uvam, lorum, crafpedon, & uvulam bicornem. In *columna* phlegmone craffefcit gurgulio in longum protenfus, rubens, & a bafi ufque ad extremum æqualis. In *uva* in parte fui extrema rotundatur, craffefcit, livet, fubnigricat gurgulio, figura, colore, magnitudine uvæ fimilis. In *Crafpedo* in tenuem, & oblongam membranam definit columella habens in extremo veluti urinaculum. In *loro* membranæ ab utraque parte uvulæ adjacentes in latum explicantur veluti vefpertilionum alæ. Tandem *bicornis* redditur *uvula* geminis membranis hinc atque inde pendentibus. Viderint autoptæ an recipiendæ fint hæ omnes fpecies: nobis vero bina fub fpecie totum hocce genus continetur.

1. *Hypoftaphyle ab inflammatione*; *Inflammatio uvulæ* Nenteri, Heifteri, Gorteri, Celfi, *l.* 6. *c.* 14. Aretæi, *de curat. acut. l.* 1. *cap.* 8. *&c.* *Inflammation de la luette.*

Elongatur ac procidit forma varia gurgulio tumidus, calens, acute dolens, ruber vel lividus, inflammatio in fuppuratum nonnunquam abit; major eft & deglutiendi, & fpirandi difficultas in hac fpecie quam in fubfequenti. In graviori malo prompta a ftrangulatu pernicies impendet. Curatur venæ fectione, alvi ductione, collutione emollienti antiphlogiftica, fubaftringenti, fcarificationibus. *Vide* Auctores citatos.

2. *Hypoftaphyle a laxitate*; *Productio uvulæ a pituita* Heifteri; *Prolapfus uvulæ* Nenteri; *Oedema uvulæ* Gorteri; *Catarrhus uvulæ* ejufdem; *Cafus uvulæ* Dyonifii, Gorteri; *Propendentia uvulæ paralyticæ* Gorteri. *Relachement, chute, paralyfie de la luette.*

Laxatur elongatur uvula, colorem nativum nunc fervans, fed attenuata, nunc pallida, frigida, œdematofa. Curatur hæc fpecies applicatis fpirituofis, roborantibus, aftringentibus, acribus, adhibitis interne catharticis, refolventibus, tonicis. In cafu paralyfeos competit curatio blepharoptofeos paralyticæ; quæ fi non proficiant, amputatio inftituenda, compreffa, fi opus fit, hæmorrhagia ope ftyptici. *Vide* Auctores citatos.

XLV. *Paragloffe Gloffocele* Gaubii *pathol.* *v.* 115. *Linguæ voratæ revolutio ad fauces* Petit *act. Acad. Paris. ann.* 1742. *Linguæ retractio* Gorteri; *Exertio* Gorteri: *Extrufio* Gaubii *pathol.* 121. *Extumefcentia, magnitudo, inflatio linguæ* Galen. *method. med. lib.* 14. Marcelli Donati *hift. med. mirab. l.* 3. *c.* 4. Valefci de Taranta *Gazophil. l.* 2. *c.* 59. Avalement de la langue, chute de la langue, renverfement de la langue dans le gofier, retraction de la langue, grandeur exceffive de la langue, fortie de la langue.

Eft linguæ motu deglutitorio in fauces revolutæ vel ore extrufæ, exundantis, exertæ ectopia, imminuta, vel aucta ipfius magnitudine: accedunt fymptomata alia in fpeciebus variis varia.

1. *Paragloffe deglutitoria*, *Linguæ voratæ refolutio in fauces* Petiti, *Gloffocele feu hernia linguæ* Gaubii; *avalement de la langue, chute, renverfement de la langue dans le gofier.*

Hanc fpeciem obfervare datur in recens natis, linguæ freno præpoftere aut ultra modum fecto, imo & aliquando nulla inftituta freni fectione (*Vide* obfervationes a Petito relatas.) Linguam vorant, & mortem fpiritu interclufo fibi inferunt Nigritæ, ut herorum verbera iniqua ulcifcantur; teftantur hiftoriæ, & Auctores fide digni. Quotiefcumque id vitii contingit, primum labia, & buccas movet recens natus eodem modo ac dum ubera exfugit. Auditur fonus qualis in deglutientibus; mox fubito ingruit fuffocatio, lingua quæ nativam fervat magnitudinem tunc temporis per deglutitorium nifum haufta, in fauces plus minus revoluta, & fuppofitam epiglottidem claudente. Avertitur fuffocatio, & lethum imminens, fi digito in os immiffo linguam reponas, aut fi oblatum digitum lingua exfugat puerulus; qui fi fibi relinquatur brevi in fuffocationem iterum incidit, linguæ reftitutione denuo tollendam; verbo recurrit & fuffocationis periculum, & repofitionis neceffitas, donec linguam noveris in ore retinere, quod fpleniolo ac congrua fafciatione præftitit Petitus: valent hic loci etiam quæ linguam vulneratam in eodem fitu remanere cogunt. Infantulum alterum qui freno licet integro, linguam tamen vorabat, curavit Petitus excubiis affiduis, & admotis vix expergefacto uberibus. Ceterum five hanc five illam viam ineas, eam per longum tempus terrere memineris. Plura *vide* apud Petitum.

2. *Paragloffe gloffomegiftus*; *Magnitudo*, & *inflatio linguæ* Valefc. de Taranta: *Tumores linguæ miri* Marcelli Donati; *Intumefcentia linguæ nimia* Galeni; *Grandeur exceffive de la langue, tumeur de la langue.*

Varietates plures habet hæc fpecies; enim vero lingua portentofe intumefcit ita ut ore capi nequeat; 1. ab inflammatione ipfam detinente; 2. a defluxione ferofo-pituifa in ipfam facta; 3. a catharrho; 4. ab hydrargyrofi minus caute adhibita; 5. a tumore inflammatorio glandularum ipfius bafi fuppofitarum, &c. Cognofcitur hæc fpecies

cies magnitudine linguæ ore non continendæ, exundantis, exertæ; facilis varietatum dignotio. In 5. lingua tumore compressa crassescit, elongatur, latescit, dentibus non coercenda, diaphana, dura, albida.

Varietatem 1. curabis venæ sectione, alvi ductione, collutionibus, refrigerantibus, acidis, nitrosis, &c. 2. vero emeticis, hydragogis, clysteribus acutis, hydragogis, &c. 3. competunt remedia catarrhi. 4. debellabis ea methodo qua salivatio nimia hydrargyroseos tempore contingens reprimitur; 5. curata fuit glandularum phlogistice infarctarum suppuratione, tumoris apertione spontanea, ac mundatione per congrua remedia.

3. *Paraglosse exertoria*; *Linguæ extrusio* Gaubii *Pathol.* *Linguæ exertio*, Gorter. *Syst. Prax. med. p.* 160. *sortie de la langue*.

In hac specie lingua involuntarie exeritur, & maximam partem extruditur, eadem remanente nativa ipsius mole; fit id vitium vel musculorum linguam retrahentium paralysi, vigente simul exerentium musculorum actione, vel convulsione tonica aut clonica musculorum linguam extrorsum trahentium. Pendet a morbis cerebri. Vidi puerum annos natum duodecim in præludio variolæ convulsionibus per biduum integrum divexatum, cui lingua convulsive per intervalla mire exerebatur, & maximam partem extrudebatur. Remedia postulat ea Paraglosse quæ sibi poscit morbus cerebri; unde sobolescit.

4. *Paraglosse retractoria*; *Retractio*, *contractio linguæ* Gorter. *ibidem ac supra*; *Retraction de la langue*.

In hac specie citra voluntatis imperium ita retrorsum trahitur aut contrahitur lingua nativum servans volumen, ut a dentibus lateraliter vel antice multum distet. Pendet a morbis cerebri: ex specie præcedenti abunde intelligitur. Hanc curabis si morbum primarium, cui natales debet, depuleris. De paraglosse traumatica mentionem injicit Fel. Platerus *Prax. l.* 11. *C.* 2.

XLVI. *Proptoma scroti, labii inferioris, mammarum, præputii, auriculæ prolapsus*. Chute, relaxation, allongement du scrotum, de la levre inferieure, des mammelles, du prepuce, de l'oreille.

Est partis externæ, etiam ante lapsum conspicuæ, & a palpebris, bulbo oculi, lingua, ac gurgulione diversæ procidentia.

1. *Proptuma scroti*, *Racosis* Græcorum; *relaxation du scrotum* Dionis. *Demonstr.* 4.

A fero luxuriante ita laxatur, & elongatur scrotum, ut inter femora valde propendeat; levis affectus est Racosis, cui occurres bracherio saccato, suspensorio vulgo dicto, exsiccantibus, astringentibus; nusquam tentanda operatio chirurgica nisi in ægris quos promptæ ac radicalis curationis cupido tenet: hujus instituendæ rationem lege apud Dionisium. Sequentes proptomatis species satis sit enumerasse.

2. *Proptoma labii inferioris*. (*Vide* Ptyalismum.)

Proptoma mammarum.

Artificiose producitur apud incolas insulæ Formosæ, apud Papous, nec non apud Ægyptios: asserere apposito deprimuntur, & elongantur mammæ.

3. *Proptoma præputii*.

Tantus est vulgo hujus partis prolapsus apud Ægyptios, ut perstent artifices, qui fistula impari monent eos qui circumcisione indigent, ut hisce in regionibus faciunt ex professo suum castratores.

4. *Proptoma auricularum*.

Artificialis est hic prolapsus apud Siameos; pertunduntur auriculæ; ponderibus onerantur; foramen pugni magnitudinem adæquat; tandem ad humeros usque fit auricularum descensus.

Nota. An ad proptoma pertinet ea carnis moles, quæ mulieribus Hottentotis in pube enascitur, atque deorsum propendet pudenda obtegens? an huc referendæ magnæ illæ plicæ in cute abdominali quarumdam mulierum conspiciendæ? an huc etiam labiorum vulvæ magnorum parvorumque elongationes in mulieribus nonnullis observandæ.

XLVII. *Exania proctocele*, *Path. meth. Edit.* 3. *Prolapsus ani* Auctorum, ut Arnoldii *de Hern. T.* 1. *c.* 28. Dionisii, *demonst.* 4. *p.* 392. Plateri *Prax. l. II. C.* 2. Levretii, *observ. de polyp. sect.* 3. *pag.* 165. Nenteri *tabul.* 126. &c. Chute du fondement.

Est sphincteris, ani, & intestini recti inversi procidentia; extuberat, & rubet ad podicem pars prolapsa, plus minus longa, atque incrassata, reductibilis semper in principio, & nisi sæviat strangulatio, vel obstet nimia ejus crassities. Species omnes variant quatenus nunc tantum marginatur anus annulo crasso Gallice *bourlet*: nunc vero intestinum rectum forma botuli Gallice *boudin*, plus minus longi propendet; ad pedis unius longitudinem visum est descendere.

Inflammationi, strangulationi, gangrænæ obnoxiæ sunt omnes exaniæ species. Inflammari, sphacelari cognosces signis inflammationis, & gangrenæ generalibus. Strangulationem adesse declarabit irreductibilitas ab inflamma-

 tione

tione pendens. Eft & alia irreductibilitatis fpecies, quam patitur pars prolapfa, exulante etiam inflammatione, fi nempe mirum in modum hujus moles increverit. Inflammationem, & exinde natam ftrangulationem depellere fatages iteratis venæfectionibus, emollientibus folis, imo mitiora refolventia accipientibus forma cataplafmatis, fotus, linimenti, &c. nec non prompta reductione; fi fecum in inteftino recto morantium fufpicio fit, eæ clyftere educendæ, antequam repofitioni te accingas. Adverfus gangrænam hic loci certe ægerrime fanandam, vide quæ fub fphacæli genere dicta funt. Si reductioni obftet nimia partis prolapfæ incraffatio, ad eam impetrandam viam fternent phlebotomiæ, & emollientium refolventibus fociatorum affidua, & conftans applicatio.

1. *Exania primaria*; *vide* Auctores citatos.

Variat in marginalem & botuliformem; variat etiam prout caufam nullam habet evidentem, feu fpontanea eft, vel quatenus diverfas agnofcit caufas procatarcticas, ut planctus, clamores, feffionem in fellis perforatis diuturniorem, conaminofam fecum duriorum dejectionem, &c. Diagnofim habeto ex fignis genericis, & ex morbi primarii, a quo fobolefcat, defectu. Amotis prius caufis procatarcticis, ifta fpecies, quæ fymptomaticis contumacior eft, curatur reductione in varietate botuliformis, & in pueris difficilius obtinenda, (de hac *vide* Arnoldium) & firmata parte, ope fitus, fpleniorum, fafciationis, aftringentium. In pueris hæc vulgo fatis funt, modo clyftere molliores, fluxiliores reddantur feces, quoties alvum deponere volunt, quibus fi nihilominus ani prolapfum revocet alvi egeftio, ani latera memineris fuftentare digitis, dum feces nituntur expellere: hanc, fi neceffaria fit, navare fibi poffunt operam adulti, quos longa quies, & jam dicta auxilia fanant, fi recens fit exania; fi feces duriores morbo ortum dederint, fupervacaneum dicere exiftimamus, curationem effe clyfteribus aufpicandam, quibus eæ molliri ac folvi poffint. Hæc irrita fi fint, & habitualis fiat procidentia ani etiam extra alvi dejectionem erumpentis, tunc locus eft peffario (*vide* Arnoldium,) vel veficæ vervecinæ a Levretio in anum inditæ, vel bracheriis furetianis. In exania quacumque botuliformi, fi ita jubeat irreductibilitas, vel gangræna, ligatura injecta extirpari poteft pars prolapfa, neque fucceffu caruerunt nonnulla inftituta ea in re tentamina.

2. *Exania ab alvi fluxu*; *vide* Auctores citatos.

Variat in marginalem & botuliformem. Pendet a prægreffo fluxu diarrhoico, dyfenterico, tenefmodeo, qui cum fignis genericis hanc fpeciem fiftit; fublato fluxu per remedia diarrhϾ, dyfenteriæ, tenefmo appropriata juxta genium caufæ, cui natales debet unaquæque horumce morborum fpecies, auxilia, hic certe majorem habitura efficaciam, quam in exania primaria, non alia adhibebis quam quæ in fpecie præcedenti propofuimus.

3. *Exania a calculo*; *vide* Auctores citatos.

Calculofis ob conaminofam mictionem, imo & nonnumquam lithotomiæ celebratæ tempore, contingit aliquando ani prolapfus, fignis calculi præfentiam commonftrantibus, necnon genericis cognofcendus; variat in marginalem & botuliformem; depulfo morbo primario, pars prolapfa reducenda, & in loco firmanda, ut jam docuimus.

4. *Exania a dyftocia*; *vide* Auctores citatos.

Adoritur hæc fpecies gravidas, quibus longus & difficilis fuit partoritius labor, variat in marginalem & botuliformem. Ex charactere generico, & prægreffa dyftocia eruitur fpecifica diagnofis; valet hic primæ fpeciei curatio.

5. *Exania paralytica* Nenter. Dionif. *locis citatis*; Fel. Plateri, *prax. lib. II. c.* 2.

De hac mentionem injiciunt Nenterus & Dionifius quos vide. Mire laudat Junckerus in ea fpecie liquorem florum verbafci in unguenti confiftentiam redactum; curationem lege apud Platerum.

6. *Exania traumatica*; Nenter. *loco citato*.

Cadit ex præfato Auctore in eo quibus mufculi ani levatores in lithotomia difciffi funt; defperata res eft, nifi ftatim a principio exquifitis vulnerariis medela afferatur.

XLVIII. *Excyfle*, *Prolapfus*, *inverfio veficæ urinariæ* Auctorum, ut Verdieri. *de hern. vefic. urinar. obf.* 17. vide *Act. Acad. chirurg. T. II.* Salzmanni, *differt. medico-chirurg. de hern. vefic. urinar. pag.* 29. & 42. Solingenii, *de mulier. & infant. morb. chir. pag.* 741. Renverfement de la veffie urinaire.

Eft membranæ tum veficæ corpus, tum ipfius collum interne obveftientis prociden-tia per meatum urinarium facta: inter magna vulvæ labia confpiciendam fefe præbet pars prolapfa, nunc forma veficæ, rotundæ, diaphanæ, claufæ, lotio plenæ cum ifchuria; nunc vero forma botuli oblongi, penduli, inferne aperti, cum urinæ emittendæ difficultate.

1. *Exocyfle Noeliana*, *Prolapfus, inverfio tunicæ interioris veficæ* Verdier, *loc. cit.*

Ren-

Renverfement de la membrane interieure du corps de la veffie.

Obfervabat Noelius in virgine urinæ retentionem frequentibus ftipatam motibus convulfivis paffa, protuberantiam ovi gallinacei magnitudine, quæ veficam referebat tenuem, fubdiaphanam, urina fetam, extus claufam, e meatu urinario erumpentem, a tunica nervea, quæ veficæ corpus interius obducit, inverfa efformatam; brevi fatum functa eft virgo; aperto cadavere inventi funt ureteres in fua ipforum infertione obftructi, ita diametro aucti ut colon adulti craffitie æquarent, & urinam, facta tunicæ nerveæ a carnofa feparatione, inter utramque fundentes: hinc tunicæ nerveæ corpus veficæ interius veftientis inverfio, & per urethram extrufio; an convenit in ea fpecie partis prolapfæ apertio, imo & extirpatio?

2. *Exocyfte folingeniana, colli veficæ urinariæ inverfio* Solingen. Salzmann. *loc. cit. Renverfement de la membrane intèrieure du col de la veffie.*

Mulieri pluries diftocice enixæ, & verberibus in ventrem infimum a marito exceptæ accidit, ut, cum abdominis fubfidentia, & urinæ excernendæ difficultate, meatus urinarius inverfus digiti minoris longitudine propenderet; fcilicet tunica, quæ veficæ collo interius obtenditur, inverfa ac per meatum urinarium elapfa botulum efformabat inter magna vulvæ labia confpiciendum, deorfum propendentem, & ima fui parte patulum; methodus curatoria a Solingenio adhibita fuit hujufmodi: Præmiffo fotu conveniente, ope fpecilli corio molliori, atque fpongia inftructi, necnon liquore aftringente muniti, collum veficæ prolapfum in fedem nativam reftituere allaboravit, & ipfum in hocce fitu per commodum fubligaculum continere, atque firmare annifus eft; an, fi minus proficiant modo dicta, hic & etiam extirpatio?

XLIX. *Hyfteroptofis*, *hyfteroceles nudæ*, *Pathol. method. edit. 3.* *Relaxatio*, *prolapfus*, *inverfio uteri*, *vel vaginæ* Auctorum, ut Arnoldii, *T. I.* Sabathieri, *Act. Acad. Chirurg. T. III.* Levretii, *obfervat. de Polyp.* Gunzii *de Hern.* Puzofii *de Morb. uteri, cap. I. II.* Heifteri, *Inft. chir. T. II. &c.* Relachement, chute, defcente, renverfement de la matrice, ou du vagin.

Eft uteri vel vaginæ procidentia cognofcenda per protuberantiam in vagina obfervandam, aut extra ipfam propendentem ab utero prolapfo, inverfo, vel a vagina inverfa prolapfa efformatam, reductibilem faltem initio, ftipatam doloribus ad renes, & inguina pondere hypogaftrii, inceffu difficili; tenefmo, urinæ frequentia aut difficultate; cave hyfteroptofim cum uteri vel vaginę polypo confundas.

Inflammari, ftrangulari, gangrænafcere, exulcerari, adhærere, & valde intumefcere citra inflammationem poffunt hyfteroptofeos fpecies completæ; quorum accidentium diagnofim fubminiftrant figna inflammationi, gangrenæ, & ulceri propria, necnon irreductibilitas quam faciunt nunc inflammatio, nunc habenæ partem prolapfam cum vicinis alligantes abfente inflammatione; nunc tandem, eadem exulante, necnon adhærentiis, uteri, vel vaginæ moles nimia.

Remedia inflammationis, & exinde natæ ftrangulationis funt venę fectiones iteratę, emollientia forma varia applicata, aut fola, aut mitioribus refolventibus maritata, clyfteres refrigerantes, fotus laxantes abdomini applicati, diæta tenuis, potus refrigerans. Gangrenę remedia vide fub fphaceli genere. In cafu gangrenę refractarię uterum prolapfum, vel inverfum afficientis, una fupereft, quamvis incerti eventus fit, extirpatio uteri; vaginam inverfam fphacelofam funt qui extirpatam velint; funt qui nolint. *Vide* Sabathierum, Levretium, alioſque.

Adhęrentias fola tollere valet fectio chirurgica. Intumefcentiam partis prolapfę nimiam debellare conaberis venę fectionibus, emollientibus, refolventium focietate actuatis, longo & affiduo ufu adhibitis, clyfmatibus, fomentis hypogaftrio impofitis, &c. Exulcerationes uteri, vaginę, reductione facta, vel fponte, vel injectionum vulnerariarum ope fanantur.

1. *Hyfteroptofis uteri prolapfus*; *Vide* Auctores citatos; vulgo *relaxatio*, *lapfus uteri*; *Relachement*, *relaxation*, *defcente*, *chute*, *prècipitation de la matrice.*

Variat hæc fpecies in incompletam (relaxatio uteri,) & in completam (lapfus uteri;) variat etiam principiis: caufę remotę vulgatiffimę funt graviditas abnormis, labores graviffimi, diuturni, conatus in ferendis, elevandis ponderibus editi, partus difficiles, obefitas nimia. Tandem variat quatenus contingit prolapfus nunc citra graviditatem, nunc vero graviditatis tempore; fcilicet modo ineunte, modo provecta graviditate, imo & inftante partu.

In prolapfu uteri incompleto citra graviditatem contingente, labitur deorfum uterus vagina inclufus, protuberantiam fiftens inverfe pyriformem, apertura tranfverfali oblonga in fui extremo perforatam, circa cujus bafim moveri poteft digitus circulariter actus.

actus. Neque credideris uteri demiffione modo dicta certo indigari ipfius prolapfum; mulieres enim funt utero native demiffiori citra prolapfum, ut funt altiori, præfente vifceris hujufce procidentia; itaque certa eft uteri relaxatio, fi cum jam dictis in fitu erecto, inceffu, aut alvi depofitione, queratur ægra dolores in femoribus, inguinibus, tractationes ad renes, obfcurum moleftiæ fenfum in toto pelvis ambitu, cum aliquali leucorrhæa antea exulante; qui dolores horizontali decubitu fenfim evanefcunt, ita ut mane fe morbo immunem crederet mulier, nifi motus de die præftiti hefternos dolores revocarent.

In prolapfu uteri completo foras confpicitur hocce vifcus plus minus extrufum, vaginam & veficæ partem adhærentem abripiens, fubfequentibus a tergo abdominis vifceribus nonnullis pendulis; protuberantia eft cylindrica, fuperne latior, inferne in fui extremo anguftior, ibique apertura fecta tranfverfali, oblonga, qua ftatis temporibus catamenia effluunt. Uterum tegit vagina inverfa, aeris contactu colorem cutis induens, & fpatium vacuum nullum relinquens, per quod tranfeat digitus. Interea ægram vexant dolores jam dictis fimiles, immo majores, fi fubito fiat prolapfus, urinæ fundendæ difficultas non rara, aut frequens defiderium, necnon tenefmus continuus. A prolapfibus completo & incompleto differunt polypi uterini & vaginales, 1. irreductibilitate; 2. dolore iterata ad ipforum reductionem fequente tentamina; 3. figura quæ non inverfe, fed directe pyriformis eft, fcilicet fuperne anguftior, inferne latior: his adde quod in extremitate inferiori tranfverfim non fint perforati; prolapfus qui fit graviditatis tempore a procidentia completa citra ingravidationem obfervanda, diftinguitur protuberantiæ volumine majori, figura rotundiori, & fetu inclufo.

Curari poteft radicitus uteri relaxatio, poft ufurpata remedia generalia, fcilicet venæ fectionem & catharfim, jufculis vulnerario-aftringentibus, opiatis ftomachicis, tonicis, fubcardiacis, decubitu horizontali, clunibus elevatis, longo tempore fervato, facculis aftringentibus aromaticis in vino, aut in aceto calido, infufis, vulvæ applicatis, vaporibus plantarum aromaticarum in vino meraciori rubro coctarum vaginæ hauftis; tandem (fi junior adhucdum fit ægra ac valida) in gravidatione, fervato toto graviditatis decurfu, partus tempore, & primis duobus puerperii menfibus fitu horizontali. Radicitus tolli nequit completus uteri prolapfus; unamque tantum admittit curationem palliativam, quæ in eo fita eft, ut uterus reponatur, & in debita fede contineatur peffarii adminiculo, quod frequentibus aquæ tepidæ aqua vulneraria mixtæ injectionibus elotum fervabitur. De varia peffariorum forma, ac materia vide Arnoldium, Sabathierum, aliofque; peffariis vulgaribus, fi minus uterum repofitum contineant, fuccedat fpongia bracherio elaftico fuftentata, aut peffum peculiare a Sureto inventum. In prolapfu per graviditatis decurfum contingente, tentanda eft repofitio, quæ quandoque fatis de facili obtinetur, præfertim fi minus provecta graviditate, ea ftatim inftituitur, evacuatis prius vefica atque inteftino recto, & imperato convenienti fitu. Si ob provectiorem graviditatem, ac procidentiam non fatis recentem, obtineri nequit reftitutio, fatius eft uterum foras derelinquere, quam matrem, fetumque irritis vexare tentaminibus: tunc uterus fafcia convenienti fuftentandus, & lecto affigenda mulier, donec folitum graviditatis terminum attigerit; fi partus tempore contingat uteri procidentia, nec fetus exitum naturæ committes, nec operationem adhibebis Cæfaream; aft uterum fuftentatum fenfim ac fine fenfu dilatabis, fetum extrahes, placentam methodo Levretiana feparatam educes; tandem uterum, qui fponte contrahitur, reftitues.

2. *Hyfteroptofis uteri inverfio*; *vide* Auctores citatos; *uteri depreffio*, *perverfio*, *inverfio*; vulgo *enfoncement*, *perverfion*, *renverfement de la matrice*.

Variat hæc fpecies inverfionis gradu, fcilicet 1. inverfione levi (depreffio;) 2. inverfione majori, ad ufque fcilicet orificium uteri inclufive; 3. inverfione incompleta; 4. completa. Variat etiam principiis proegumenis; pendet enim uteri inverfio nunc a partu, (quod ut frequentius, ita periculo plenius eft) nunc a polypo, modo ab immodica menorrhagia, aut leucorrhæa, modo ab obefitate, quibus nifus vehementes editos addit Puzofius.

Inverfionem uteri ftatim a partu accidentem, five hanc accerfat obftetricatio imperita, five nativum uteri vitium, cognofces 1. depreffione hypogaftrii, feu defectu intumefcentiæ rotundæ; circumfcriptæ in hypogaftrio vulgo poft partum obfervandæ; 2. exploratione, qua, in cafu inverfionis incompleto, perfentitur in vagina protuberantia fere femifphærica, fuperficie fubæquali donata, inferne non perforata, uteri collo tanquam annulo cincta, ftipata dolore acuto in inguinibus, ac renibus, pondere molefto in hypogaftrio, hæmorrhagia plus minus ubere, te-

tenesmo eos conatus inducente, qui uterum magis ac magis præcipitent, ac tandem penitus invertant. In casu completo depressioni hypogastrii adhuc majori adjungitur protuberantia extus conspiciunda, irregulariter rotunda, cruenta, levis, imperforata, molli suspensa pedunculo quem annuli ad instar cingit orificium uteri, stipata doloribus vividioribus, hæmorrhagia uberiori, continuis lipothymiis, quas brevi excipiunt sudores frigidi, convulsiones, delirium, mors intra tres quatuorve horas sæpissime superveniens.

Inversionum uteri quas faciunt polypus uterinus, menorrhagia & leucorrhæa immodicæ, atque obesitas, difficilior quidem diagnosis; hæ enim fere semper incompletæ, & rariores multo sunt: attamen iisdem fere semper insigniuntur symptomatibus, quæ in inversione a partu observari diximus. Itaque has varietates, tum ubi completæ sunt (quod rarissimum) quando certe de facili cognoscuntur, tum in casu incompleto (quod frequentius,) ex causa proegumena hariolari utcumque licet. Quamvis major sit affinitas inversionis uteri, quam ejusdem*prolapsus cum popylo uterino, levi tamen attentione ab ipso dignoscitur inversio qualiscumque; nec rei difficultatem evincunt errores hactenus commissi: etenim in distinguenda a popylo inversione uteri incompleta, facem prætendunt polypi irreductibilitas, indolentia sub primis attactibus observari solita, tandem dolor iteratis ad repositionem tentaminibus superveniens: collum vero polypi, quod non cavum, sed solidum est, & a circumpositis solutum ac liberum, vagina & vesicæ urinariæ pars, quæ deorsum non rapiuntur, verum in sede perstant nativa præsente polypo, præcipua sunt quæ ab eodem inversionem incompletam disterminant: de his vide Levretium *in suis de polypo Observationibus*, & *in Commentariorum Academiæ Chirurgicæ tomo tertio*, necnon Sabathierum *tomo eodem*.

Inversionum uteri duplex est curatio; radicalis altera, altera palliativa. Inversionem a partu, quæ fere una curationem radicalem admittit, curabis facta citissime uteri repositione, quæ facilius est utplurimum statim a partu; si tamen in ea obtinenda multum frustra insudaveris, & sub operosiori encheiresi mulier convellatur, aut animo linquatur, tunc satius est uterum intra vaginam occultare, hic loci dein retinendum pessorum auxilio, quam non impetrandam repositionem persequi. *Vide* Puzosium, & observationem XI. a Sabathiero relatam.

In inversione a polypo, a menorrhagia, a leucorrhæa, unicum est præsidium in repositione cum morbi primarii sanatione. Inversio ab obesitate nimia unam recipit curationem palliativam; inutilis enim esset reductio uteri, quem assiduo inverteret pinguedinis incumbentis pondus: sita hæc est in pessario crebris injectionibus a sordibus mundando, quo retardabitur mali progressus. Pesso etiam locus tantum est in inversionibus omnibus in quibus impossibilis, aut frustranea est repositio. Inversio uteri quæ radicitus curari nequit, durius habet mulieres juniores menstruatas, quam vetulas, & non menstruatas. Priores enim vexant catamenia uberiora, leucorrhæa fœtens acrior, excoriationes, dolores intra vaginam nusquam ferendi, nisi injectiones frequentes, ac congruæ levamen afferrent. Posteriores vix aliquando aliud patiuntur incommodum præter molestiam inter incedendum.

3. *Hysteroptosis vaginæ prolapsus*; *vide* Auctores citatos; *vaginæ relaxatio*, *lapsus*, *inversio*, vulgo *relaxation*, *descente*, *chute*, *renversement du vagin.*

Variat hæc species procidentiæ magnitudine: relaxatio, lapsus, inversio audit prout minor, vel major est pars vaginæ prolapsa; variat etiam principiis. Causæ, quibus debetur, multiplices sunt; pondera graviora gestata, incessio nimia, conaminosa alvi depositio, vaginæ durior tractatio, calidæ abusus, leucorrhæa diuturna, dystocia, decubitus a partu neglectus, &c. Falso credebant Veteres in vaginæ & ani procidentia, omnes vaginæ & intestini recti tunicas semper prolabi; una sæpissime tunica interior, aut ipsius tantum pars laxatur, invertitur, erumpit, ab aliis quæ nativum circiter locum servant separata.

Prolapsus vaginæ primum sese dat conspiciundum sub forma annuli crassi, Gallice *Bourlet*, irregulariter plicati, intra quem immisso digito facile persentitur collum uteri tunc temporis demissius; crescit protuberantia situ erecto diu protracto; imminuitur longo decubitu; stipatur pondere hypogastrii; tenesmo frequentissimo, & meiendi difficultate, quam facit canalis urethræ mutata directio; prolapsu senescente, & neglectis artis auxiliis, crescit, elongatur, indurescit protuberantia infernam adhuc aperturam gerens, qua suo tempore effluunt catamenia; symptomata tunc observanda eadem sunt, ac ea quibus stipatur uteri procidentia, & ægre admodum ab invicem distinguuntur binæ hæ hysteroptoseos species in multis simillimæ: differunt tamen his paucis signis; uteri pro-

lapſus protuberantiam ſiſtit ſuperne parum duram, extremitate ſua inferiori, quæ anguſtior eſt utplurimum, & apertura oblonga tranſverſali perforatur, os tincæ referentem; vaginæ prolapſus provectiſſimus protuberantiam exhibet ubique æqualiter duram, inferne vulgo latiorem, & apertura inſtructam valde irregulari.

Levior vaginæ prolapſus curatur facile reductione abſque labore tunc obtinenda; & partis prolapſæ in ſede nativa retentione, ope aſtringentium, aut peſſarii congrui; ſi inveteratus fit prolapſus, difficilis fit repoſitio; hanc tamen impetrare poteris, ſi ea adhibueris, quæ ad partem prolapſam, ſi nimium intumuerit, reducendam facere ſupra diximus. In continenda parte labor eſt plurimus; vulgo manca ſunt peſſaria communia; quorum in locum neceſſum eſt ſufficere bracheria elaſtica ſpongiam ſuſtinentia. Laudat maxime Puzoſius in vaginæ procidentia bracherium, quod Academiæ Chirurgicæ propoſuit Martinus.

An in vaginæ prolapſu maximo irreductili tentari poteſt, etiam exulante gangræna, vaginæ extirpatio? Certe cum ſucceſſu tentata fuit, & tentari quidem poſſet, niſi vetaret periculum extirpandi, vaginæ loco, uteri, aut vaginæ & uteri ſimul.

4. *Hyſteroptoſis compoſita;* vide Auctores citatos.

(*a*) Procidentia completa uteri veſicam deorſum abripientis.

(*b*) Inverſio completa uteri veſicam deorſum abripientis.

(*c*) Prolapſus completus vaginæ veſicam deorſum abripientis. *Chute complette, renverſement complet de la matrice, ou du vagin, avec déplacement de la veſſie urinaire.*

Hanc ſpeciem jam indigitavimus, ubi de prolapſu uteri, ac de hujus & vaginæ inverſione completis egimus. Diximus deorſum rapi veſicæ urinariæ partem adhærentem. Cognoſcitur hæc ſpecies ex prolapſus & inverſionis jam dictorum præſentia, ex urinæ difficultate, retentione, ex ipſius rivo ſuperiora affectante, dum emittitur; tandem ex mutata in eumdem ſenſum canalis urethræ directione. Curatio intelligitur ex iis quæ in ſpecierum 1. 2. 3. curatione propoſuimus.

L. *Enterocele.*

Hernia inteſtini quælibet tum ſimplex, tum compoſita, tum ſaccata, tum ſacco deſtituta: itaque pertinet huc hernia inteſtini incompleta ſive inguinalis (*bubonocele* Auctorum *prima*, *ſeu Enterobubonocele.*) Hernia inteſtinalis completa quæ ſcrotalis (*oſcheocele* Auctorum *prima ſeu entero-oſcheocele*), vel labiorum vulvæ. Hernia inteſtini cruralis ſeu femoralis (*merocele* Platneri, *ſeu enteromerocele.*) Hernia inteſtini ovalaris (*hernia foraminis ovalis* Garengeotii.) Hernia inteſtini iſchiatica Bertrandii. Hernia inteſtini vaginalis Garengeotii, Levretii. Hernia inteſtini umbilicalis (*omphalocele prima ſeu Exomphalus primus* Auctorum.) Hernia inteſtini ventralis (*hypogaſtrocele* Auctorum *prima.*) Huc etiam herniæ eædem compoſitę; huc tandem hernię jam dictæ a peritonæi ruptione pendentes. (*Vide* Arnoldium *de Herniis T. I. &* II. Gunzium *libell. de hern.* Platneri, Gortcri, Heiſteri *Chirurgias.* Sharpium *operat. de Chir. & recherch. ſur l'ètat prèſent de la Chirurg.* Dioniſium, Garengeotium, Ledranium *oper. chir. act. Acad. Chirurg. T. I. III.* Halleri *diſput. chir. T. I. &c.* Hernies de l'aine incomplette & complette, hernies crurales, hernies du trou ovalaire, hernies de l'èchancrure ſciatique, hernies inteſtinales du vagin, hernies du nombril, hernies ventrales, enteroceles, èpiploenteroceles, ruptures.

Eſt inteſtinorum trans annulos inguinales, arcus crurales, foramina ovalia, emarginaturas iſchiaticas, umbilici annulum, vaginæ parietes, vel abdominis muſculos elapſorum ectopia, quam ſiſtit protuberantia ad varia abdominis loca modo memorata obſervanda, ſtatim ſæpius parva, ſenſim creſcens, preſſione aut commodo corporis ſitu de facili regrediens ſaltem initio, ſitu mutato, aut conatibus editis rediens, tenſa, flexilis, elaſtica, glabra, æqualis, a contrectatione murmur edens, frigore aliquo modo contractilis, calore vero expanſilis, mirum in modum ſæpe increſcens cum duritie ſub ſpiritus retentione aut tuſſiendi, vel alvi deponendæ conaminibus, ſymptomatibus tum acutis, tum chronicis variis, ex compoſitione, & complicatione oriundis ſtipata.

Debetur enterocele cauſis omnibus quæ ſuſtentacula laxant, vel clauſtra interius ſolvunt, qualia ſunt ferum exuperans, oleoſa; niſus validi deorſum directi, ictus externi citra continui ſolutionem, vulnera, cicatrix iterum aperta, apoſtemata, &c.

Enterocelis ſpecies poſſunt ſtrangulari, abſcedere, irritari, adhærere, taxim reſpuere ob nimiam ipſarum molem, tandem cum vera aliorum viſcerum hernia, aut vulgo ſic dictis herniis ſpuriis combinari.

Strangulationem duplicem pati poteſt inteſtinum hernioſum: altera fit ab apertura quę exitum permifit; altera a ſacco herniofo. Caute diſtinguendæ ſunt binæ illæ ſtrangulationis ſpecies. In prima cui omnes enteroceles ſub-

subjacent, protuberantia acute dolet, calet, subrubet, intumescit, tenditur, indurescit, progredi, & regredi nescia: a protuberantiæ loco dolor sensim ad umbilicum usque extenditur; superveniunt tormina, nauseæ, vomitus ciborum primum, dein chilosus, biliosus, a stercoraceo vix abludens, tandem stercoreus: nihil emittit alvus, ne flatus quidem qui per superiora erumpunt cum molestia summa, & imminentis suffocationis specie: (in strangulatione, quam patitur enterocele ab intestini appendice efformata, aut intestinum herniosum perstrictum, cum pervia sit tuba intestinalis, feces, flatus emittere sane potest alvus, licet nihil quandoque emittat): accedit meteorismus, febris: augentur ac densantur symptomata jam dicta, superveniente tandem singultu, ac motibus convulsivis.

Curatur hæc strangulationis species situ congruo statim usurpando, venæ sectionibus promptis, uberibus, sæpius iteratis, fomentis, cataplasmatibus, sub primo morbi exortu repercutientibus; quibus, nisi prompte proficiant, succedent emollientia aut sola, aut resolventibus maritata, tentaminibus ad repositionem impetrandam variis, blanda manu per intervalla repetitis, clysmatibus oleo defraudatis, tandem, si hæc irrita fuerint, celotomia, de qua *vide* Auctores citatos. Ceterum toto strangulationis tempore alimentis omnibus interdicendus est æger, cui satis sunt paucula potus congrui cochlearia, aut quid simile ad sitim utcumque solandam.

A strangulatione jam dicta differt ea quam facit saccus herniali is in eo quod 1. in ista hernia reducatur simul, non vero successive, ut in præcedenti; 2. quod cum partibus contentis una reducatur saccus, qui in præcedenti ultimo loco reponitur, si regrediatur, & quandoque, restitutis etiam partibus contentis, non regreditur; 3. quod repositionis tempore non obmurmuret intestinum, ut fit in præcedenti; 4. quod reductione facta, perstent symptomata, & crescat dolor, secus ac in præcedenti, nisi per repositionem excitetur volvulus; 5. quod reductione impetrata, si hernia ad vesicæ latus assideat, frequens mejendi desiderium, & dolor obtusus inducantur; si musculo psoadi, & vasis cruralibus incumbat, in artu omni supposito exoriatur stupor, quæ in præcedenti exulant; 6. quod si facile regrediatur, & exeat, eamdem præ se ferat hernia renitentiam, dum exit ac antequam reduceretur, quod locum non habet in præcedenti, 7. quod immisso methodice digito in aperturam per quam regressa est hernia, eadem in ipsa persentiatur renitentia, ac dum foras digito explorabatur; neque ad hanc renitentiam accedit ea quam præ se ferunt intestina, etsi aere plenissima; tunc enim cum strangulata non sint; flecti se patiuntur, & digito cedunt; hic vero globum lusorium (Gallice *balon*) aere farctum tangere te credere. Primarium est in ista strangulationis specie signum hocce ultimum, quod abest in præcedenti. Proprium est strangulationi a sacco herniali, quæ in enteroceles saccatas cadere tantum potest, quod dum fit reductio absque celotomia, non intra peritonæi cavum reducatur hernia, sed tantum sub ipso peritonæo, superata apertura exitum dante, recondatur. In hac specie præsidio est una celotomia, sub qua tantum datur repositioni locus. (*Vide* ea de re Sharpium *in disquisitionibus criticis*, & Arnoldium *Tom. II.*) Symptomata in intestini perstrictione, & herniæ Litrianiæ strangulatione observanda, trademus modo, dum scilicet de irritatione sermo erit.

Strangulationi sive ab apertura quæ exitum dedit, sive a sacco herniosо inductæ, nisi obviam eant repositio, aut celotomia prompta, corrumpitur hernia succedentibus apostemate, gangræna. Signa apostematis non alia hic loci sunt quam quæ supra propositа fuerunt ubi de apostemate. Signa gangrænæ sunt pulsus parvus concentratus, intermittens, vomitus absque conatu, flatus quandoque per anum emissi, abdominis depressio, extremorum frigus, &c. cessante tormina, vomitus, singultus: protuberantia fit complanata, mollis, impressionis digito factæ tenax, livida, indolens. Curationem tibi dabunt Arnoldius, Sharpius, Garengeotius, Heisterus (*Vide* Halleri *disput. chir. T. III. dissert.* 70.) Peyronæus atque Luisius *in Act. Acad. Chir. T. I.* & *III.*

Strangulationem mentitur irritatio, quæ ut aliis causis, sic adhærentiis quandoque natales debens, in omnibus enterocelis speciebus locum habere potest. Irritationis signa sunt protuberantiæ dolor, colica recursibus remotioribus affligens, alvus difficilis, ast libera, vomitus etiam stercoreus, necnon singultus, minus tamen frequentes quam in strangulationis casu; tandem febris quænon æquæ cito herniæ irritatæ ac strangulatæ supervenit: quæ quidem symptomata, etsi mitiora sint dum viget irritatio, quam dum strangulatio, pessimi tamen ominis essent, nisi periculi metum contemperaret tuba intestinalis flatibus ac fecibus pervia; fatemur per viam pariter esse tubam intestinalem in strangulatione partiali, quam intestini per-

perſtrictionem vocamus (Gallice *pincement de l' inteſtin*), necnon non in hernia Litrania ſive appendiculari, licet probe incarcerata ſit: aſt inter inteſtini perſtrictionem, & irritationem exinde petitur diſcrimen quod in perſtrictione protuberantia vix doleat, & nulla adſint tormina, vel tantum dolores colici, obſcuri, fugaces, & intervallis maxime diſſitis recurrentes. Superveniens herniæ Litraniæ ſtrangulatio difficilius ab irritatione diſtinguitur; ſtrangulationis hujuſce ſigna ſunt ex Litrio ſingultus nullus aut rariſſimus, vomitus pariter nullus aut multo minor quam in herniis vulgaribus incarceratis, qui nuſquam etiam eſt ſtercoreus, nullus abdominis meteoriſmus, nulla tenſio, nec intumeſcentia flatuoſa, protuberantiæ tardius efformandæ moles minor, inflammationis, doloris, febris, aliorumque ſymptomatum remiſſior gradus, & ſerior exortus, tandem alvus toto ſtrangulationis tempore libera, ac fecibus, flatibuſque pervia. Strangulationem hancce ſi non ſatis ab irritatione diſterminant modo dicta, certe diſtinguit operatio chirurgica, quando alia auxilia mitiora fruſtra adhibita fuerunt neceſſario inſtituenda, quæ nimirum appendicem oculis ſubjicit.

Irritationis, quam vera ſtrangulatio excipit, niſi malo occurratur, remedia ſunt venæ ſectiones, clyſmata emollientia oleo defraudata, fomenta, cataplaſmata ex emollientibus anodynis, & reſolutivis mitioribus protuberantiæ, & abdomini applicanda, oleum amygdalarum dulcium cochleatim ori aſſumendum, narcotica, antipaſmodica, diæta tenuiſſima, potus diluens, laxans, tempe-rans: quæ plus minus repetita, ſi irrita evadant, ad operationem chirurgicam tandem deveniendum. (*Vide* Arnoldium *de Herniis Tom. II. part.* 2.)

Adhærentiis obnoxiæ ſunt enterocelis ſpecies omnes; de illis legatur Arnoldius qui eas in agglutinativas, fibroſas, carnoſas, & & fungoſas diſpeſcit loco modo citato. Cum adhærentiis nunc viget, nunc exulat ſtrangulatio; ſtrangulatione abſente, modo partes emotæ in abdomen regrediuntur licet adhærentes; modo non regredi poſſunt, & foras remanent; in 1. caſu ubi ſcilicet regrediuntur partes emotæ, ſi inteſtinum ſibimet ipſi adhæreat, queritur æger levem colicam, a colica vulgari, ægre tamen, diſtinguendam, quatenus remediis vulgaris colicæ appropriatis non cedit; diæta ſobria ac regulari levatur æger; peſſum datur vero remediorum uſu: quod hujus colicæ a vulgari colica cauſa te diſtinguendæ neceſſitatem adſtruit. Si omento adhæreat inteſtinum, ægrum male habent colica poſt cibum aſſumptum, & tractiones ſtomachi, augeſcentes digeſtione progrediente, & ceſſantes hac penitus peracta; ſi ſacco herniali adhæreat inteſtinum, non ſolum queritur æger de levi colica; verum etiam de fornicationis ſenſu herniam occupante; quæ ſymptomata ipſum potius affiiciunt poſt cibum uberius aſſumptum, quam jejuno ſtomacho aut ſobrie paſto; in 2. caſu ubi ſcilicet partes emotæ non regrediuntur, hæ, præter ſymptomata jam dicta omnia, foras remanent irreductibiles, mollitie tamen ac flexilitate gaudentes; & ad aperturæ exitum dantis oſtium colligi poſſunt, ſi ſacco adhæreant adhærentiis experto: ſi vero cum circumpoſitis adhæreat ſaccus; hæ non ita facile colliguntur, & ſub reſtitutionis fruſtraneæ tentaminibus ſequuntur interim partes herniæ annexæ. Auxilia varia in diverſis adhærentiarum ſpeciebus ac caſibus uſurpanda deprome ex Arnoldio *Tom. II. part.* 2.

Abſentibus ſtrangulatione imo, & adhærentiis, præ mole nimia repoſitionem reſpuere poſſunt enteroceles vaſtius tumentes; tunc liberata prius a flatibus, & fecibus tubæ inteſtinalis parte herniosa, valet, demum, ſi opus ſit, ea Medicina, qua uterum prolapſum, eadem de cauſa irreductilem, ad repoſitionem perduci docuimus; ceterum eo in caſu non continua, ſed interpolata adhibenda eſt taxis. *Vide* Gunzium *de hern.*

Combinari poſſunt enterocelis ſpecies cum epiplocele, cyſtocele, hydrocele, ſarcocele, parorchidio: (*Vide* Enteroceles compoſitas.) Vaſti hujuſce generis ſpecies ſub familia triplici coordinamus: 1. complectitur enteroceles ſimplices ſaccatas; 2. enteroceles compoſitas ſaccatas; 3. tandem enteroceles inſaccatas, ſeu ſacco hernioſo deſtitutas.

A. *Enteroceles ſimplices ſaccatæ.*

1. *Enterocele incompleta ſeu inguinalis; Bubonocele inteſtinalis ſeu vulgaris* Auctorum ſupra citatorum; *Enterobubonocele* eorumdem; *hernie inteſtinale de l' aine, bubonocele vulgaire; ou inteſtinal, enterobubonocele.*

Nunc ſolitaria eſt, nunc geminata; annularis eſt ſimplex, & ſaccata; protuberantiam ſatis exiguam ſiſtit, utplurimum regredientem, (obſtant regreſſui ſtrangulatio, adhærentiæ) fere ſemiſphæricam, ultra inguen non extenſam, accidentibus chronicis raro, acutis vero, ut ſtrangulationi, ſæpiſſime obnoxiam, niſi ars ſuppetias ferat. Cave hanc confundas cum bubone (circa quod vide Platneri *inſtitutiones chirurgicas*) cum teſticulo ad annulum morante (*Vide* Dioniſium *oper. chir.*

chir. & Quelmalziam *diſp. anat.* Haller. T. V.) cum intumeſcentia ligamenti rotundi, in gravidis uterum obliquum gerentibus nonnunquam obſervanda.

Duo ſunt quæ curam herniarum abſolvunt; alterum ut partes hernioſæ ad nativas ſuas ſedes propellantur, alterum ut in eis retineantur. Hæc præſtant taxis, decubitus horizontalis protractus, bracherium, aſtringentia, roborantia exſiccantia extus applicata, & intus uſurpata, pellentia per alvum urinas, ſudores, attenuantia, reſolventia, aperientia, victus, & potus exſiccans, incidens, aſtringens, roborans: quæ auxilia pro cauſarum diverſitate varianda, ut methodice procedat curatio. *Vide* Arnoldium & Gunzium *de hern.*

Obſoleverunt caſtratio, punctum aureum, cauterizatio, ſutura regia: his ſucceſſit ſacci hernioſi ligatura a Senffio cum ſucceſſu celebrata (*Vide* Sharpii *diſquiſitiones criticas*, & Gunzii *libellum de herniis*). Notabis præſtare utique in multis ægris ea potius adhire; quæ herniarum augmentum impedire queunt, quam ipſas tollere.

2. *Enterocele completa; oſcheocele inteſtinalis ſeu Entero-oſcheocele* Auctorum; *enterocele labiorum vulvæ eorumdem; Enterocele ou hernie inteſtinale complette, oſcheocele inteſtinal ou Entero-oſcheocele, enterocele des grandes levres.*

Nunc ſolitaria eſt, nunc geminata; ſimplex eſt, ſaccata, & ex annulis inferiora verſus multum extenſa. Præceſſit enterocele incompleta; artificioſi ſubligaculi neglectum pro cauſa agnoſcit. Protuberantia major eſt quam in præcedenti, gradarie creſcens ita ut tandem portentoſa fiat; ex ſubrotunda plus minus longa evadens, ſcrotum in viris, magna vulvæ labia, imo & his ſuppoſitam femoris partem in feminis occupans, utplurimum adhærens ac proinde raro regrediens (regrediebatur initio), ſtrangulationi raro obnoxia quæ ſi contingat periculoſiſſima, accidentibus obnoxia; vero chronicis, ut dyſpepſia, flatulentia, colica, tractionibus viſcerum abdominalium dolorificis, nauſea, lipothymia, laſſitudine ſæpius ſtipata.

Curatio intelligitur ex præcedenti ſpecie. In caſu irreductilitatis nulla arte tollendæ, bracherio ſacciformi ſuſpenſorio vulgo dicto locus tantum eſt. Si poſſibilis ſit repoſitio, & vaſtius tumeat hæc ſpecies, memineris juxta Gunzii præceptum taxim non continuo, ſed partitis vicibus inſtituere. Forte in unam ſpeciem melius coirent enterocele 1. & 2. nullum enim eſſentiale diſcrimen inter ſe fovent.

3. *Enterocele appendicularis; Hernia ab ilei diverticulo* Morgagni *Adv. Anat. III. p.* 8. 9. *hernie particuliere, hernie formee par l'appendice de l'ileon.* Litre *Mem. de l'Acad. Royal. des Scienc. an.* 1700. *Hernie formee par l'appendice de l'inteſtin; Enterocele appendiculaire.*

Incompleta ſtatim, temporis ſucceſſu completa fieri poteſt; ſimplex eſt, ſaccata, ex annulo alterutro in ſcrotum tandem delabens; in caſu Litriano fiebat ab inteſtini ilei appendice factitia, producto ſcilicet hujus inteſtini latere meſenterio oppoſito in canalem inferne clauſum, qui per annulum delapſus, in ſcrotum ſenſim provolutus fuerat. Hanc enterocelis ſpeciem ſtabilivit potius quam deſcripſit laudatus auctor: neque ex Morgagnio, Ruiſchio, Palfino, qui ipſam memorant, hujus diagnoſi lux major affunditur. Itaque difficile fit hujus a præcedentibus diſtinctio: adeſſe tamen ſuſpicari utcumque licet ex protuberantiæ exiguitate, gracilitate, tardiori incremento, ex parietum partis ſacco hernioſo incluſæ tenuitate ſumma, ex annuli exitum dantis ſtrictura, robore, ex neceſſitate preſſionis ab inferioribus ad ſuperiora in appendicem materiebus fecu-lentis turgentem leniter exercendæ, ut ſcilicet in inteſtinum exoneretur; ex appendicis præfertim extremæ figura ſingulari; tandem ex rariori, dum reponitur, obmurmuratione. E ſpecierum præcedentium curatione eruenda eſt hujus ſpeciei therapeja. Si incarceretur hæc hernia, ſigna habet peculiaria ſupe-rius recenſita quibus ab enterocelibus aliis ſtrangulatis diſcrepat. *Vide* apud Litrium quid ſub hac ſtrangulationis circumſtantia agendum ſit pro caſuum diverſitate.

4. *Enterocele partialis ſive perſtrictoria; Hernia ab altero inteſtini pariete* Heiſter. *chir. T. II. cap.* 116. *Pincement de l'inteſtin* Arnaud *des hern.* Garengeot *oper. de chir. des hern. Aet. V. obſ.* XXI.

Per nativas abdominis aperturas elabitur inteſtinum quandoque non integrum, ſed ab uno tantum ipſius latere. Obſervatione conſtat hanc inteſtini perſtrictionem ab annulo inguinali, umbilicali factam fuiſſe. Poſſe in aliis abdominis aperturis, imo & in locis, ubi abdomen aperturis non hiat, integro vel diviſo peritonæo, perſtringi inteſtinum nemo eſt qui non videat, & forte proſtant ea de re hiſtoriæ in quas non incidimus: hujuſce ſpeciei diagnoſim ſufficientem nullam noſcimus; inter hanc, & enterocelem appendicularem ſumma eſt affinitas, certis ſaltem morbi temporibus; imo hæc in appendicularem de facili mutari poteſt. Ex Arnauldio retulimus ſigna inteſtini perſtricti, cui ſupervenit ſtrangulatio. Sub hac circumſtantia ſæpius pro epiplocele incarcerata venditata

ditata fuit hæc fpecies, celotomia errorem commonftrante. Quoad curationem *Vide* auxilia fupra propofita.

5. *Enterocele cruralis*; *Hernia inteftini cruralis feu enteromerocele* Auctorum *ut* Kochii *difput.* Hall. *chir. Tom. III. differt.* 71. *&c. merocele inteftinalis* Platneri *inft. chir.* §. 848. *Hernie de l' inteftin* Arnaud &c. *Merocele inteftinal. Enteromerocele.*

Solitaria eft utplurimum, rariffime geminata, fimplex, faccata ab inteftino infra ligamentum Poupartii elapfo pendens, puerperis frequentior quam viris ac puellis, pro bubone vendibilis, ab eo tamen de facili diftinguenda (*Vide* Platnerum §. 123.) Protuberantiam exhibet vulgo exiguam (ovum gallinaceum vix excedit cum maxima eft) bubonoceli fere fimilem, nifi quod bubonocele proprius a pudendis fit, & in inguine paullo inferiori; merocele vero in parte inguinis fuperiori a pudendis remotiori, & fere fupra femur promineat; a flexione tibiæ magis dolentem, adhærentiis valde obnoxia. Quoad curationem convenit cum enterocele prima.

6. *Enterocele ovalaris*, Lachauffe *differt. de hernia ventrali*; *Vide* Haller. *difp. chir. T. III. Hernia inteftinalis foraminis ovalis* Gunzii; *hernie inteftinale du trou ovalaire des os pubis* Garengeot *Mèm. de l' Acad. de Chirurg. T. I. Hernie du trou ovale* Sharp. *recher. critiq. Enterocele du trou ovale.*

Hanc fpeciem certe raram negarunt plurimi; obfervatis vero tum fuis, tum & alienis adftruxit Garengeotus *in Act. Acad. chir.* fæpius fotitaria eft, geminata aliquando, feminis quam viris frequentior, fimplex, faccata, ab inteftino efformata per foramen ovale elapfo, eo fcilicet foraminis hujufce fpatiolo nervorum, ac fanguiductuum tranfitui dicato, & ad marginem fuperiorem pofito, quod fub nomine finuofitatis ifchii venire folet; protuberantia quæ, cum non fatis provecta eft enterocele hujufce modi, nulla in cute deprehenditur, nunc rotunda eft, nunc oblonga, fedem habet in fuperiori, & interna femoris parte prope perinæum in viris, prope alterum ex magnis vulvæ labiis in fequiori fexu, eo fcilicet loco qui foramini ovali, feu mufculo obturatori externo réfpondet inter mufculum pectinæum, & primum tricipitis caput.

Curationem erue ex iis quæ in fpecie prima diximus.

7. *Enterocele ifchiatica* Bertrandi apud Verdierum *de hern. vefic. urin. Act. Ac. chir. T. II. Hernie inteftinale de l' echancrure fciatique.*

Vidit Bertrandius in latere dextro herniam ab inteftini ilei parte fubligamentis facrofciaticis elapfa, & per alteram ex emarginaturis ifchiaticis erumpente factam. Pro ea curanda fatis funt auxilia in prima fpecie memorata.

8. *Enterocele vaginalis*; *Hernia in vagina feminarum eveniens* Gunzii, *lib. de Hernie inteftinale dans le vagin* Garengeot. *Act. Ac. chir. T. I. Enterocele vaginal* Levr. *obf. fur les polyp. fect.* 2.

Hæc fpecies fimplex eft, faccata, ab inteftino parietes vaginæ partu multiplici labefactatos, laxatos intendente efformata. Protuberantia albida, molliufcula, charactere enterocelis generico infignita, vaginam primum occupat, & dein magna vulvæ labia fupereminet, provoluto ulterius inteftino. Curavit hanc fpeciem Garengeotus repofitione, & peffarii, quod a fimilitudine cum dolii operculo nomen habet, adminiculo; Hænelius vero ope fpongiæ ex aqua leviter aluminofa expreffæ, quam fuper digitis, per quos reftituta fuerat hernia, compreffam immittebat; fruftranea funt, imo & noxia peffaria vulgaria.

9. *Enterocele umbilicali*; *Enteromphalus* Auctorum; *Omphalocele*, *five exomphalus inteftinalis* eorumdem, ut Teichmeyeri, *difp. chir.* Haller. *Tom. III. differt.* 67. *&c. Vitium umbilici* Gunzii; *Hernie inteftinale du nombril* Arnaud *T. I. Enteromphale.*

Simplex eft, faccata, ab inteftino per umbilici annulum, aut proxime ad ipfius ambitum elapfo efformata, epiplo-enteromphalo rarior; adoritur fere tantum pueros recens natos; protuberantia quæ magnitudine variat, notis in charactere generico allegatis infignitur; male negat Dionifius umbilicum nunquam prominere, nifi ruptum; prominere & etiam ex inteftino, aut omento, aut ex utroque in faccum peritonæi provolutó teftantur obfervata fide digniffima. Curationem nunc palliativam tantum, nunc & etiam radicalem admittit enteromphalus. *Vide* fpeciem enterocelis primam.

10. *Enterocele ventralis*; *hernia inteftini ventralis* Auctorum; *hypogaftrocele inteftinalis* Lachauffe *difput. chir.* Haller. *T. III. diff.* 68. *hernia ventris inteftinalis* Gunzii, Platneri; *hernie ventrale de l'inteftin* Arnaud; *hypogaftrocele inteftinal.*

Variat fede hæc fpecies; & quamvis ad fuperficiem abdominis omnem, ubi aperturis non hiat nativis, extuberare poffit, attamen utplurimum loca aponevrotica potius quam mufculofa inteftino intenta tumefcunt; itaque vulgario fedes eft in linea alba, vel femilunari, vel fupra annulos, arcufque crurales. Simplex eft hæc enterocele, faccata, ab inteftino laxatas aponevrofeon fibras, & peritonæum in finum agente, vel eumdem peritonæi faccum trans diductos mufculorum fafci-

fafciculos cogente efformata. Protuberantia incertam habet molem, & characterifticas generis notas præ fe fert. Cave ne pro omphalocelis, aut bubonocelis fpeciebus venditas eas inteftini hernias, quæ ad umbilici, aut annulorum viciniasexoriuntur, vere ventrales habendæ: imo datur hypogaftrocelis fpecies genuina a relaxatione aponevrofeos obliqui externi enata, quæ non folum inguen elevat, verum etiam in fcrotum defcendit; (*vide* Gunzium & Chauffeum.) Cave ne te fallat ea ventris hernia quæ, Ledranio annotante, (*oper. chir. p.* 145.) vulnus fibrarum mufculorum rectorum minus bene coalitum fequitur, nulla protuberantia extus vifibili ftipata. Curationem palliativam commodius recipit, quam radicalem entero-cele ventralis, attamen & radicitus curari poteft; (*vide* Enterocelen primam.) Hypogaftrocelem in pueris evanuiffe non femel vidit Gunzius, perfricata ad ignem cum adipe taxonino bis terve in die protuberantia, imo, quando recidivam fecit hernia, perfricato toto abdomine quod vim paffum effe videtur, & injecta infuper ipfi, potiffimum inferius, fafcia lata ex molli, fed firma materie parata.

B. *Enteroceles faccatæ compofitæ.*

11. *Enterocele epiploico-incompleta*; *Epiplo-enterocele inguinalis*, *feu incompleta* Auctorum, ut Gunzii, *difput.* Haller. *chir. T. III.* &c. *bubonocele epiploico-enterica* eorumdem; *hernie inteftinale & epiploique de l'aine*, Arnaud; *bubonocele epiploico-inteftinal*, *epiploenterocele incomplet*, eft fpecies enterocelis prima, cui focia eft epiplocele; itaque ex epiplocelis 1. (*vide* infra) & enterocelis 1. fignis, atque curatione eruenda ipfius diagnofis, ac therapeia. Notandum in epiploenterocele omni fæpe regredi inteftinum omento partim vel penitus irreducto manente.

12. *Enterocele epiploico-completa*; *epiploenterocele completa* Auctorum, ut Gunzii *loco modo citato*, &c. *oftheocele epiploico-enterica* eorumdem; *enterocele labiorum vulvæ epiploica* eorumdem; *hernie inteftinale & epiploique complete* Arnaud, &c. *ofcheocele epiploico-inteftinal*; *enterocele epiploique des grandes levres*; *epiploenterocele complet*; eft enterocelis 2. fpecies cum epiplocele 2. combinata; notis ergo binæ hujufce herniæ cognofcenda, & ex adhibenda in utraque medendi methodo curanda.

14. *Enterocele cyftocelica*; *cyfto-enterocele* Auctorum; *hernia cyftico-enterica*, *feu enterocele ciftocelen inducens* eorumdem; *hernie inteftinale compliquee de cyftocele* Sharp. *recherch. critiq.* Verdier *de la hernie de la veffie urin.* *Mem. de l'Acad. de Chir. Tom. II. cyfto-enterocele*; eft enterocelis completæ ac faccatæ fpecies, quæ fibi cyftocelem, feu herniam cyfticam adfcifcit, facco herniofo inter defcendendum fenfim trahente partem peritonæi, qua poftice vefica tegitur, atque ita ipfammet veficam, eafque in annulum abripiente, fub certis circumftantiis figna præ fe fert; quibus enterocele completa, ac cyftocele cognofcendas fe præbent. Ex bina hacce hernia mutuanda eft curatio; poteft omentum huic fpeciei mixtum effe; tunc ex trium horumce vifcerum hernia exurgit enterocele epiploico-cyftica.

14. *Enterocele parorchidialis*; *parorchido-enterocele*, *five hernia parorchido-enterica* Auctorum; *hernie inteftinale complique de deplacement de tefticule*, Mery chez Garengeot, *T. I. obf. XVIII. parorchido-enterocele*; eft enterocelis inguinalis fpecies, cui mixtum eft parorchidium. In cafu Meryano, aperto facco herniofo, tefticulus cum inteftinis confufus, & in annulo pofitus inventus eft, five a feriori defcenfu, five a retractione id loci occuparet; fpeciei hujufce diagnofis, & therapeia ex combinatis enterocelis, & parorchidii charactere, & curatione defumenda.

15. *Enterocele hydrocelica*; *hydroenterocele* Auctorum, ut Heifteri, &c. *hernia hydrocelico-enterica* eorumdem; *hernie inteftinale compliquee d'hydrocele*; *hydroenterocele*; eft enterocelis fpecies, cui mixta eft hydrocele: combinantur ergo figna herniam inteftinalem, & aquofam indigitantia. Curationem erue ex iis quæ fupra diximus, dum de therapeia hydrocelis & enterocelis egimus.

16. *Enterocele epiploico-cruralis*; *epiplo-enterocele cruralis* Auctorum, ut Mauchartii *difput.* Haller. *chir. T. III. differt.* 66. &c. *Hernia cruralis*, *feu merocele epiploico-enterica*; *hernie crurale de l'inteftin & de l'epiploon* Arnaud, &c. *merocele epiploico-inteftinal*; *epiplo-enterocele crural*; eft enterocele cruralis, feu entero-merocele, quæ comitem habet epiplocelem; cognofcitur ex combinatis herniarum inteftini, & omenti femoralium fignis; & hujus curationem fubminiftrat auxiliorum utrique dicatorum connubium.

17. *Enterocele epiploico-ovalaris*; *epiploenterocele ovalaris* Auctorum; *hernia epiploico-enterica foraminis ovalis* eorumdem; *hernie epiploico-inteftinale par le trou ovalaire*, Malaval chez Garengeot, *Memoires de l'Acad. de Chir. T. I. p.* 714. *epiplo-enterocele du trou ovale.*

Hanc fpeciem inteftinum, & omentum per foramen ovale alterutrum, vel utrumque provoluta faciunt; adfunt igitur enterocelis & epi-

& epiplocelis figna. Circa curationem ex bina hacce hernia hauriendam legatur Garengeotus *loco citato*.

18. *Enterocele epiploico-ifchiatica*; *epiplo-enterocele ifchiatica*, *feu hernia omenti & inteftini ifchiatica* Verdier, *Act. Acad. chir.* T. II. *hernia dorfalis* Papenii, *difp.* Haller. *chir.* T. III. *hernie epiploico-inteftinale par l'echancrure fciatique*; *epiplo-enterocele dorfal*.

Hanc fpeciem obfervabat Papenius in virgine ruftica vaftiffime tumentem: protuberantia ab ano ad furam propendebat, per emarginaturam ifchiaticam elapfa fuerant pars omenti, jejunum & ileon cum annexo mefenterio, cœcum, colon inferius & pars recti; (*vide* locum citatum.) Nihil eft quod addam de epiplo-enterocelis dorfalis curatione tum palliativa, tum radicali, quotiefcumque huic pofteriori locus eft, quæ ex jam dictis, & modo dicendis fatis intelligitur.

19. *Enterocele epiploico-vaginalis*; *epiplo-enterocele vaginalis* Auctorum; *hernia epiploico-enterica in vagina eveniens* eorumdem; *hernie epiploico-inteftinale par le vagin*; *epiplo-enterocele vaginal* Levret, *obf. fur les polyp.* eft enterocele vaginalis cum epiplocele mixta: ex bina hac hernia fpeciei iftius figna, & curatoriam methodum habeto.

20. *Enterocele epiploico-umbilicalis*; *epiplo-enteromphalus* Auctorum; *hernia inteftini & omenti umbilicalis* Gunzii, Arnoldii, Teichmeyeri; *hernie epiploico-inteftinale du nombril*; *epiplo-enteromphale*.

Vulgatior eft fimplici compofita hæc omphalocele. Enteromphalo faccato fi omentum addas, exfurget fpecies hæc fignis enterocelis & epiplocelis mixtis dignofcenda, & mutualis ex utriufque hujufce herniæ curatione auxiliis adorienda; obfervatur in infantibus, gravidis, afciticis.

21. *Enterocele epiploico-ventralis*; *hypogaftrocele epiploico-enterica* Ignatii Lachauffe; *hernia inteftini & omenti ventralis* Auctorum, ut Platneri, Gunzii, &c. *hernie ventrale de l'inteftin & de l'epiploon* Arnaud; *hernie de l'inteftin & de l'epiploon furumbilicale*, *fous-ombilicale*, *ventrale* Garengeot, *Mem. de l'Acad. de Chir.* T. I. *hypogaftrocele epiploico-inteftinal.*

Variat loco hæc fpecies, quæ nunc in linea alba fupra, & infra umbilicum, nunc latera abdominis tenet: fequitur afcitem, graviditatem, vomitum vehementem; fit ex hypogaftrocele inteftinali cum epiplocele combinata. Signa habet enterocelis & epiplocelis faccatarum; unde defumenda eft curatio; ad portentofam magnitudinem vifa eft non femel excrefcere epiplo-enterocele hujufcemodi.

C. *Enteroceles infaccatæ*, *feu facco herniofo deftitutæ*, gallice *ruptures*.

Obferv. Peritonæi ruptionem adeffe colligitur 1. ex caufa herniam inducente, fi fcilicet ea natales debeat vi cuidam magnæ, aut affectibus dialyticis prægreffis; vim magnam patitur peritonæum in grandi faltu, lapfu graviori, ictu valido, conatu ingenti edito, &c. Affectus dialytici funt vulnera tum accidentalia, tum & chirurgica penetrantia, apoftemata, cicatrix iterum aperta; 2. ex fubitaneitate herniæ; 3. ex dolore vivido primo quo fit hernia tempore; (notabis fubitaneitatem dolorem vividum, & vim magnam prægreffam indicare, ut plurimum peritonæum ruptum effe, nequaquam vero ita certo ut fub his circumftantiis una peritonæi dilatatio nufquam locum habeat;) 4. ex facci herniofi defectu; deficit faccus, fi minus velatę, Palpo judice, videantur partes herniofæ quam vulgo effe folent; & fi repofita ftatim hernia, nulla, dum reftituitur, aut cum reftituta eft, appareant facci veftigia, qui vel ultimo loco regredi folet, vel plane non regreditur poft reductas partes herniofas; 5. ex taxeos ftatim ab hernia facta tentatæ difficultate, impoffibilitate; 6. ex ftrangulatione citiffime fuperveniente; 7. ex apoftemate femper ex Garengeoto peritonęi rupturam fequente; 8. tandem ex celotomia: hęc una certo, penetrantia vulnera, fectiones chirurgicę, apoftemata, cicatrix denuo aperta verifimillime, reliqua modo memorata conjecturaliter peritonęi rupturam, & facci herniofi defectum declarant.

22. *Enterocele bubonorixis*; *hernia inguinalis rupto peritonæo* Auctorum; *rupture de l'aine inteftinale*, ou *epiploico-inteftinale*.

Variat in incompletam & completam; fit ab inteftino, vel folo, vel cum omento trans annulos, facta in peritonęo folutione, elapfo, & in inguina, vel fcrotum defcendente. Cognofcitur hęc fpecies charactere generico, fignis rupti peritonęi, & fede anatomica. Curatio intelligitur ex fpecie enterocelis prima, fi reftitutio obtineri queat; aft cum repofitionis fumma fit difficultas, imo & impoffibilitas, ftrangulatione confeftim fuperveniente; perita manu adhibenda eft celotomia, cujus ope fublata ftrangulatione, & feparatis, fi neceffe fit ac congruum, adhærentiis, repofitio obtinetur, &c. *Vide* Garengeotum, *oper. chir.* T. I. *obf.* 14. & 24.

23. *Enterocele merorixis*; *hernia cruralis* rupto

rupto peritonæo Auctorum ; *rupture crurale*, *inteſtinale*, ou *epiploico-inteſtinale*.

Fit ab inteſtino, vel inteſtino & omento per peritonæi dialyſim ſub ligamento Poupartii provolutis. Hujus diagnoſis eruitur ex charactere generico, ſignis peritonæi rupti,& ſede anatomica. *Vide* curationem ſpeciei præcedentis.

24. *Enterocele omphalorixis*; *hernia umbilicalis*; *ſive omphalocele rupto peritonæo* Auctorum ; *enteromphalus*, & *epiplo-enteromphalus* Dionifii; *rupture du nombril inteſtinale*, ou *epiploico-inteſtinale*.

Variat in inteſtinalem & epiploico-ente-ricam, quotiefcumque hernia fit in ipſo umbilici annulo, ſæpiſſime rumpitur, raro dilatatur peritonæum; probant recentiorum obſervata. Itaque ut minus bene in herniis umbilicalibus unam ruptionem admittit Dioniſius, ita & alii perperam hanc rejiciunt, peritonæi dilatationem ſemper hic loci adeſſe exiſtimantes, (*vide* Heiſterum & Gunzium.) Speciei hujuſce, quæ inteſtinalis, aut epiploico-enterica eſt, diagnoſim habeto ex charactere generico, ſignis peritonæi rupti, & ſede anatomica, quæ ſcilicet umbilici annulus, vel ambitus ipſius proximus eſt. Omphalocelen aperto per punctionem lanceola factam hydromphalo in homine aſcite laboranti ſucceſſiſſe vidit VVarnerus, (*obſ.* 22.) Curatio intelligitur ex modo dictis.

25. *Enterocele hypogaſtrorixis*; *hernia ventralis rupto peritonæo* Auctorum ; *Rupture ventrale*, *inteſtinale*, ou *epiploico-inteſtinale*.

Variat ſede hęc ſpecies ; nulla enim eſt abdominis pars aperturis carens, quam occupare non poſſit ; debetur autem peritonæi ſolutioni quam vulgo excitant abdominis penetrantia vulnera tum accidentalia, tum arte facta, apoſtemata, cicatrices denuo apertę; ſolutum ſemel peritonæum nuſquam, vel ſere nuſquam coire multiplici conſtat obſervatione; hinc fit ut trans dialyſeos prægreſſæ hiulca labia viam ſibi inveniat inteſtinum aut ſolum, aut omento ſtipatum. Character ſpecificus deſumitur ex notis genericis, peritonæi rupti ſignis, & ſede anatomica; quoad curationem nihil eſt quod iis addamus quę jam protulimus.

LI. *Epiplocele*; *hernia omente ſimplex*, *compoſita*, *ſaccata*, *ſacco hernioſo carens* : itaque huc attinent hernia omenti incompleta, ſeu inguinalis, (*bubonocele* Auctorum *altera*, *ſive epiplobubonocele*,) completa quę vel ſcrotalis, (*oſcheocele* Auctorum *altera*, *ſeu epiplo-oſcheocele*,) vel labiorum vulvę eſt ; cruralis, ſeu femoralis, (*merocele* Auctorum *altera*, *ſeu epiplomerocele* ;) vaginalis (*hernia omenti intra vaginam*;) umbilicalis(*epiplomphalus* Auctorum, *omphalocele*, *ſeu exomphalus alter eorumdem* ;) ventralis (*hypogaſtrocele* Auctorum *altera* ;) huc etiam hernię omenti compoſitę, huc tandem herniæ jam dictæ rupto peritonæo. (*Vide* Auctores *ſub enterocelis genere citatos*.) Hernies inguinales, incomplettes & complettes , crurales, ombilicales, ventrales, vaginales de l'epiploon , Epiploceles, Entero-epiploceles ; Ruptures.

Eſt omenti per annulos inguinales, arcus crurales, in umbilici annulo, trans vaginæ parietes, vel abdominis muſculos elapſi ectopia herniofa, quam cognoſces protuberantia ad varias abdominis ſedes modo dictas obſervanda, lente ſæpius exoriente, ægro nequidem animadvertente, tardius creſcente, ſponte per ſolum ſitum congruum nunquam, per preſſionem ſub congrua corporis poſitura factam, etiam initio, non penitus regrediente, niſi exigua ſit, difficile aut partim tantum, ſi major, conatibus ſub mutato corporis ſitu editis ad priſtinum ſtatum revocanda, ægre, cum regreſſa eſt, continenda, molli, inęquali, rugoſa, membranas craſſas ſub digitis volubiles ad tactum referente, impreſſionis digito factę tenaci, ſubcomplanata, a preſſione, contrectatione, reſtitutione non obmurmurante, a ſpiritu retento, & ſub alvi deponendæ conatibus non multum intumeſcente, dolorem,renitentiam, moleſtiam quam enterocele minores prę ſe ferente, decubitum corpore extenſo, inceſſum trunco erecto difficilem, anxioſum, impoſſibilem ita ſępe inducente, ut ad ſolandos dolores colicos, ad effugiendas tractiones moleſtas, ſingultum, vomitum, corpore incurvato incedere, ac jacere non raro cogatur æger epiplocele completa prę primis laborans, tandem ſymptomatis tum acutis, tum chronicis variis ex compoſitione & complicatione ortum ducentibus ſtipata.

Cauſas eaſdem agnoſcit epiplocele quas enterocele : quibus adde pinguedinem omenti nimiam, & ipſius ad ſuperiora ruptionem ; cujus exemplum habet Fantonus.

Epiplocelis ſpecies poſſunt ſtrangulari, abſcedere, ſphacelari, adherere, taxim reſpuere, & cum herniis aliis combinari; ſtrangulatio hic, ut in enterocele, & ab apertura exitum dante, & a ſacco hernioſo proficiſci poteſt: ſigna utriuſque hujuſce ſtrangulationis eadem fere ſunt, ac quę in gemina inteſtini ſtrangulatione propoſuimus. Monemus tamen minus intenſa , ac urgentia in epiplocelis, quam in enterocelis ſtrangulationibus ſymptomata eſſe : hac præcipue nota inter ſe differunt enterocelis, (ſi appendi-

cula-

cularem, & perftrictoriam excipias in quibus hæc etiam reperitur,) & epiplocelis ftrangulationes, quod in illis non defcendat alvus etfi emollita, in his vero vel fponte, vel faltem follicitata refpondeat. Obferva-ta fuerunt epiplocelis ftrangulatæ exempla, in quibus venter fupprimebatur, quæ & explicatu difficilia admodum, & a peritis ceteroquin viris pro enterocelis ftrangulatæ fpeciebus falfo fuerunt venditata; (*Vide* Gunzium *de omenti hernia.*) In his ultimis cafibus ægre quidem obtinetur partis herniofæ notitia; hanc tamen fubminiftrare poffunt cognitum herniæ genus, fi eam prius vidiffe medenti contigerit; ægri relatus, fi herniæ fuę rite obfervatæ hiftoriam accuratam tradere valeat; tandem epiplocelis notæ non raro in hernia utut ftrangulata adhuc confpicuæ: quas quidem fatemur fub hac circumftantia omentum herniofum non femel exuiffe, ut enterocelis characterem utcumque indueret; (*vide* Garengeotum, Pipeletum, *Act. Acad. chir. T. III.* Gunzium:) quæ fi obfcuriora fint, plenam in ftrangulatione epiplocelis affundet lucem fectio chirurgica. In gemina omenti ftrangulatione præfidio eft celotomia, cujus ope fublatis, fi opus fit atque expediat, adhærentiis, & laxata conftrictione, omentum mole exiguum ac fanum reponitur; ad magnam vim provolutum, fi fanum fit & reductile, legitime juxta quofdam intus propellitur, juxta alios in eo quoque cafu melius extus relinquitur, aut quidem, ut aliis placet, amputatur: quæ etiam fieri volunt, quando fanum eft, & reponi nequit, intumefactum, skirrofum, gangrænodeum, facta ex quorumdam mente ligatura, vel ea, ut rectius lubent alii, omiffa, ad partem ufque fanam refecatur in ventrem refundendam fedulo. (*Vide* Pipeletum *de ligatur. oment. Act. Acad. chir. T. III.*) Ceterum remedia tum externa, tum interna, quæ in inteftini ftrangulatione ab apertura facta propofuimus, hic quoque locum habent, celotomiamque prægredi debent. Notat Gunzius nullum inveniri epiplocelæ cum dolore immobilis exemplum, quæ poft externorum ufum reftituta fuerit, & nifi fanguine profufe miffo reduci poffit omentum, aut caufa doloris tolli, firmiter perfuafum habet ad celotomiam ftatim devenien dum effe.

Omentum herniofum quemadmodum inteftina, nifi fatis cita accedat celotomia, aut repofitio, apoftemate rarius, gangræna fæpiffime corripitur, quod ultimum vitii genus ex repetitis ad taxim numquam de facili obtinendam tentaminibus & crebrius & citius contrahit, quam ex conftrictione a facci herniofi orificio, vel ab apertura quæ exitum permifit inducta. Ut rarior eft omenti inflammatio; ita & raro in apoftema abit pars hujufce modi: cujus vitii non alia eft diagnofis, ac curatio, quam quæ ex apoftematis genere fuperius tradito habetur. Ex iis quæ de gangrænodeo inteftino modo diximus, necnon ex fphaceli charactere, ac curatione eruuntur etiam gangrænæ omento herniofo hærentis figna, & auxilia huic infefta.

Ad hærentias contrahendas proniffimum omentum eft, hoc e fede emotum non folum facco, vifceribus fociis, partibus per quas elapfum fuerat, fi faccus deficeret, accreviffe; verum etiam circa veficam, inguina, peritoneo, utero, aliifque vifceribus citra herniam adhæfiffe probant cadaverum fectiones. Signa omenti cum inteftinis provoluti, ipfifque adhærentis dedimus fupra fuppofita taxeos poffibilitate, cum adhærentias enterocelis expediebamus, fub eadem taxeos poffibilis fuppofitione, fi omentum folum facco herniali adhæreat, non de colica queritur æger; verum de levibus tractionibus in regione ftomachi, majoribus fi plus alimenti affumpferit. In cafu adhærentiarum epiplocelis fimplicis aut compofitæ taxim refpuentis, præter fymptomata jam dicta, fub bino cafu modo propofito obfervari folita, corporis incurvationem, & fub trunci extenfione fingultum, vomitum, foras infuper remanent partes regredi nefciæ, molles tamen, flexiles, & ad aperturæ exitum dantis oftium colligi valentes, fi facco adhæreant adhærentiarum immuni; difficilius autem ad idem oftium colligendæ, fequentibus interim partibus annexis, fi faccus circumpofitis accreverit. Quod ad curationem attinet, *Vide* Arnoldii *differt. de hern. adhærentib. T. II.*

Circa omenti reftitutionem nunquam fpontaneam, nunquam facili negotio obtinendam animadvertere fupervacaneum ducimus, huic locum non effe vigentibus ftrangulatione five a facco, five ab apertura facta, & adhærentiis plurimis, præfente omenti etiam fani vi magna emota, obftante ejufdem intumefcentia, skirrofitate, imo & aliquando abfentibus modo dictis. In his cafibus omnem adimplent paginam bracherium pila concava, fufpenforium, celotomia, nifi ab hac manum retrahat auxiliorum mitiorum juxta faniora artis præcepta adhibitorum fucceffus.

Vifcera in ectopiæ focietatem cum omento herniofo venire folita, nec non herniæ, ut vocant, fpuriæ, cum quibus idem combinari poteft, patebunt ex fpecierum epiplocelis com-

compositarum censu infra tradendo. Sub familia triplici epiploceles varias distribuimus, quarum curationem generalem sequentibus præceptis includimus.

Si omentum reductile exiguo modo descenderit, ex peritorum sententia, facta repositione, bracherium pila convexa instructum applicandum, & usurpanda auxilia de eorum genere, quæ supra in prima enterocelis specie proposuimus: his tamen adversatur Gunzius, qui semper noxiam esse vult omenti restitutionem, & præstare asserit idoneam vincturam, ne porro devolvatur, omento opponere, quam difficilem repositionem sæpe tentare. Itaque eo in casu de curatione palliativa tantum sollicitus bracherium pulvinari instructum, pro herniæ magnitudine excavato imponendum suadet, omissa repositione: idem præstandum esse si parva sit, ast irreductilis, epiplocele, nemo est qui non videat. Si omentum ad magnam vim provolutum sit, sive taxim tunc certe difficillimam admittat, sive respuat, ratione gangrenæ a vi ad restitutionem necessaria metuendæ; periculi tum ab omenti restituti intumescentia, skirrositate, tum a pressione in viscera facta, oriundi, memineris bracherio saccato potius quam pila utut excavata protuberantiam sustentare; sunt qui magnam epiplocelem, si reducibilis sit, reponere, & locum herniæ pila convexa munire non satis verentur; celotomiam, & omenti a strangulatione, inflammatione, gangræna liberi resectionem perperam institutam, ut radicalis obtineretur curatio, morte cita terminatam vidit Sharpius. In entero-epiplocelibus quoad utramque partem irreductilibus, vinctu-ræ facciformi locus tantum est. Si reponi se patiatur intestinum omento regredi nescio, sunt qui tunc subligaculo saccato tantum uti jubent; dantur alii, inter quos Sharpius, qui bracherio instructo pila molliori, & ad herniam probe accommodata applicato, nihil mali ex pressione omentum facta procedere posse asseverant. Si taxim admittat intestinum, & omentum, patet jam quid medenti agendum veniat. In epiplocelibus complicatis simplicibus tum compositis, ex supra dictis eruenda est therapeia.

A. *Epiploceles simplices saccatæ.*

Nota. Hæ cognoscendæ se præbent simplicitate, facci herniosi præsentia, charactere generico, & sede quam occupant varia; curatio vero ex generali methodo haurienda venit; has itaque fati: sit nominasse.

1. *Epiplocele incompleta seu inguinalis; bubonocele omentalis seu epiplo-bubonocele* Auctorum, *hernie epiploique de l'aine* ou *incomplete, bubonocele epiploique, epiplo-bubonocele.*

2. *Epiplocele completa; oscheocele omentalis seu epiplo-oscheocele* Auctorum, *opiplocele labiorum vulvæ* eorumdem; *hernie epiploique complette, epiplocele complette, oscheocele epiploique,* ou *epiplo-oschocele,* & *epiplocele des grandes levres.*

3. *Epiplocele cruralis; merocele epiploica, seu epiplo-merocele* Auctorum; *hernia omenti femoralis seu cruralis* eorumdem; *hernie crurale de l'epiploon, merocele epiploique, epiplo-merocele.*

4. *Epiplocele vaginalis; hernia omenti intra vaginam eveniens* Auctorum; *hernie epiploique dans le vagin, epiplocele vaginal.*

5. *Epiplocele umbilicalis; epiplomphalus* Auctorum; *omphalocele sive exomphalus omentalis* eorumdem; *hernie epiploique du nombril, omphalocele epiploique, epiplomphale.*

6. *Epiplocele ventralis; hernia omenti ventralis, seu hernia ventris epiploica* Auctorum; *hypogastrocele omentalis* eorumdem; *hernie ventrale de l'epiploon; hypogastrocele epiploique.*

Nota. Epiploceles ovalarem, & ischiaticam enterocelibus harumce partium æque possibiles non proponimus, utpote quæ exemplo nullo apud Auctores legendo nobis constent.

B. *Epiploceles saccatæ compositæ.*

Nota. Continet hæc familia primum eas epiploceles quibus accedit intestinum; cognoscuntur ex facci præsentia, enterocelis supervenientis societate, characteribus genericis epiplocelæ, & enterocelæ combinatis, tandem loco quem occupant. Curatio obtinetur maritata generali epiplocelis therapejæ ea medendi methodo quæ enteroceli competit. Eas sigillatim persequi supervacaneum ducimus, utpote quæ eædem sint ac herniæ epiploico intestinales in 2. generis præcedentis familia recensitæ: hoc unum intercedit discriminis quod in iis quæ ad hocce genus pertinent, epiplocele primaria sit. Secundaria vero enterocele; in iis vero quæ sub genere præcedenti proposuimus, primario provolvatur intestinum, omento secundario accedente; hinc epiplo-enteroceles incompletam, completam, cruralem ovalarem, ischiaticam vaginalem, umbilicalem, ventralem illas vocavimus: istæ assumptis iisdem adjectivis sub nomine entero-epiplocelum venient; quamvis has ab illis separatas exhibuimus; fatemur tamen nullam inter utrasque vigere notabilem differentiam; atque ita posse, imo & debere conjungi. Continet & etiam hæc ipsa familia sequentes epiplocelis species, quæ licet ex secunda generis præceden-

cedentis tribu poffint fatis intelligi, has tamen juvat fub fpeciali nomenclatura defcribere.

7. *Epiplocele cyſtocelica*; *cyſto-epiplocele* Auctorum, *ſeu hernia cyſto-epiploica*; *Epyplocele cyſtocelen inducens* eorumdem; *epiplocele ou hernie epiploique compliquee de cyſtocele* Vertdier, *de la hernie de la veſſie urin. Mem. de l'Acad. de Chir. T. II. Cyſto-epiplocele.*

Quod præftat inteftinum in enterocele cyftocelica, hoc etiam præftat omentum trans annulos herniofum: eo defcendente ita fenfim trahuntur peritonæi pars veficam pofticam obtegens, & ipfamet vefica, ut fub certis circumftantiis in annulum tandem abripiantur, omenti factæ comites. Minus bene Sharpius nullam agnofcit cyftocelem, nifi quę ab inteftino, omento, aut utroque primum emotis fecundario proficifcitur. Signa hujufce fpeciei defumuntur ex cyftocelis, & epiplocelis completæ notis. Curatio ex bino hocce genere defumenda. Si epiploceli inteftinum, & vefica accefferint, fit triplicata hernia quę epiplocele enterico-cyftica audit.

Obſerv. Nullum exemplum epiploceli parorchidialis apud Auctores legere contigit; hanc tamen enterocele parorchidiali non minus poffibilem effe, nemo eft qui non videat, & extitiffe, atque obfervatores effugiffe verifimillima eft conjectura.

8. *Epiplocele hydrocelica*; *hydro-epiplocele* Auctorum; *hernia hydrocelico-epiploica* eorumdem; *Epiplocele compliquee d' hydrocele*, *hydro-epiplocele*? eft epiplocele cui juncta eft hydrocele, atque ita ex combinatis herniæ omentalis, & aquofæ fignis cognofcenda, & juxta methodum utrique competentem tractanda; hydrocelis autem epiplocelen comitantis duæ funt infignes varietates; 1. quæ frequentior eft, fit fero collecto intra cyftidem vulgarem; extra faccum herniofum pofitam, & ab ipfo plus, minus pro epiplocelis magnitudine occultatam (*Vide* Ledranii *operat. chir. p.* 186.): altera fit fero collecto intra hydatides omenti herniofi fuperficiem tegentes, atque ita facco inclufas herniali (*Vide* Lamurieri *obſervationem* apud Pipeletum *Act. Acad. Chir. T. III. pag.* 404.)

C. *Epiploceles ſacco deſtitutæ*, *gallice* Ruptures.

Nota. Peritonæi ruptione conveniunt Epiploceles fimplices, & compofitæ facco carentes cum enterocelibus infaccatis; nec difparia in utriufque funt figna quibus ruptum effe peritonæum commonftratur (*Vide* familiam generis præcedentis tertiam.) Conveniunt, & etiam locis in quibus folent contingere: obfervantur enim epiploceles infaccatæ ad inguina, arcus crurales, umbilicum, & in omni abdominis fuperficie aperturis nativis deftituta non fecus ac enteroceles a ruptione factæ: una difcrepat contentorum indoles. Itaque in iis figillatim enumerandis operam non locabimus, e 3. enterocelum familia intelligendis; neque earum curationi immorabimur, cum abunde fint, quę jam protulimus; ceterum nulla feparantur differentia effentiali entero-epiploceles, & epiplo-enteroceles a peritonæi ruptura enatæ. Legatur obfervatio quam ad fecundam hujufce generis familiam affiximus. Poffunt itaque, imo debent fpecie conjungi; brevitatis caufa trifariam tantum hernias inteftinales, & epiploicas fecuimus, quæ forte melius quadrifariam dividi potuiffent.

LII. *Gaſtrocele* Ignatii Lachauffe *diſp.* Haller. *chir. T. III. diſſert.* 68. *hernia ventriculi ejuſdem. loc. citat.* Gunzii *libell. de hern. cap.* XX. Kirfchbaumii *diſſert. de hern. ventricul. diſput.* Haller. *chir. T. III.* Fabr. Hildani *in reſponſ. ad Doring. pag.* 915. Hernie de l' eftomac, Garengeot *Memoires de l' Acad. de Chirurg. T. I. pag.* 703. Arnaud *Traite des hern. preface pag.* 81. Lafaye fur Dionis *pag.* 121. Sharp. *recherch. critiq. chap.* 1. Blegny *Zodiaq. An.* 1. *Fevr. obſ.* 2. *pag.* 44.

Eft ventriculi trans laxatos, diductos regionis epigaftricæ parietes, imo & per umbilici annulum elapfi ectopia herniofa ad duorum tranfverforum digitorum a cartilagine xyphoidea diftantiam ad minimum enafcens ex Gunzio, proxime vero fub cartilagine xyphoidea aut ad ipfius latera ex Garengeoto, & Arnoldio: quam fiftit protuberantia flexilis, elaftica, glabra, æqualis, poft paftum aucta, jejuno ventriculo imminuta (nifi ftomachi parietes laxati admodum fint, aut cum peritonæo coaliti) magnitudine varia (a cerafina vel olivari ad majorem, maximam excrefcit), horizontali corporis fitu, fub quo levamen tempore præfertim digeftionis perfentifcit ęger, fenfim evanefcens, fitu corporis erecto aut nifu edito renovanda, dolore ftomachi, anorexia, bradypepfia, vomitu habitualibus, aliifque fymptomatibus ftipata, ut ea fileam quæ ipfi ex compofitione accedunt.

Obſ. Interdum tam parum eminenti protuberantia fefe prodit gaftrocele, ut obefis præprimis minus facile diagnofis obtineatur: Cave igitur ne in contumacibus ventriculi affecti-

fectibus, quorum caufa probabilis non invenitur, alias fingas dum accufanda veniret ventriculi hernia; memineris etiam iis in cafibus regionem epigaftricam ægro ftante ac tuffire juffo primum explorare ne fruftraneam decubitus horizontalis explorationem reddat.

Caufæ gaftrocelis obfervatione comprobatæ funt vomitio valida, fpontanea aut ab emetico concitata, fortis nixus in pondere elevando editus, violenta fcapularum ad pofteriora retractio, & fimilia.

De complicationibus, quas pati poffunt gaftrocelis fpecies, nullam mentionem injicimus, tum quod ex iis quas patitur enterocele intelligi poffunt, tum & etiam quia nullam memorant Auctorum hiftoriæ. Compofitiones patent ex fpecie fecunda.

1. *Gaftrocele fimplex*; *Hernia ftomachi fimplex* Gunzii, Arnoldii, Garengeoti, Fabricii Hildani, Blegnii, *locis citatis*; *Hernie de l'eftomac, gaftrocele fimple*.

Cognofcitur hæc fpecies, quæ ab uno fit ftomacho, facci præfentia, fociorum vifcerum defectu, & charactere generico. Variat locus protuberantiæ toto fpatio, quod cartilaginem xiphoideam, & umbilicum interjacet. Excipit Gunzius partem hujufce fpatii fupernam. Repofitione & bracherio pila molliori planiufcula ad locum accommodata inftructo obtinetur curatio: his vim addit parcus tenuifque, fed roboralis victus, ac potus, necnon fitus congruus, femoribus fcilicet adductis, & inclinato capite. (*Vide* Gunzium.)

2. *Gaftrocele compofita*; *Hernia ftomachi compofita* Gunzii, Ignatii Lachauffe, Amyandi *Tranfact. philofoph.* n. 422. & *ibid. ann.* 1731. n. 421.

In ifta fpecie ftomachum herniofum comitantur vifcera abdominis varia fede pariter emota, ut inteftina, ex *philofoph. Tranfactionib.* omentum ex Ignatio Lachauffe; inteftina, & hepar ex eodem Auctore. Variat fedes herniæ hujufcemodi. De gaftrocele ventrali, epiploica, atque inteftinali fermo eft apud Gunzium, Chauffæum, & *in Tranfactionibus philofophicis*. Gaftrocelem umbilicalem ex inteftinis, & veficulæ felleæ parte ftomachi fociis factam habet Amyandus. Cognofcitur hæc fpecies facci præfentia, characteribus genericis gaftrocelæ, necnon enterocelæ, epiplocelæ, hepatocelę combinatis, & fede occupata, quæ fcilicet eft epigaftrium vel umbilicus. Curatio eruenda eft ex gaftrocelis præcedentis atque generum confociatorum therapeja.

LIII. *Hepatocele* Gunzii *libell. de hern.* p. 4. *Hernia hepatis* E. N. C. *Dec.* I. *Ann.* II. & *Dec.* II. *Ann.* VII. Bohnii *chir. rational. pag.* 230. Hernie du foye Arnaud *des hern.* T. I. Hepatocele.

Rarum hocce genus herniæ obfervatione quidem ftabilitum, nondum tamen fufficienter defcriptum, fit ab hepate trans laxatos, diductos in umbilici vicinia abdominis parietes, vel per ipfum umbilicum elapfo. Ejus characterem autoptis perficiendum fic condimus. Cognofcitur hepatocele 1. loco quem occupat protuberantia; (ad umbilici vicinias, & in ipfo umbilico fuit hactenus obfervata) 2. explorato hepate quod ex hypochondrii dextri regione in protuberantiam tendere percipitur; 3. protuberantiæ, quę livida ac congenita eft, firmitate parenchymata; 4. defectu fignorum enterocelen, epiplocelen, gaftrocelen, & in primis hifterocelen indigitantium. Species, quas tantum allegabimus, funt numero binę.

1. *Hepatocele ventralis*; *Hernia hepatis prope umbilicum* Bohnii *loc. cit.* Wolff. Strigelii, E. N. C. *Dec.* I. *An.* II. *obf.* 88. *Hernie du foye ventrale*, *Hepatocele ventral*.

Viennæ natus eft infans cum tumore circa umbilicum ad pugni magnitudinem, coloris lividi, qui pro omphalocele gangrænodea impofuit; applicatis medicamentis calidioribus, & antifphacelofis, & inde aucta adhuc inflammatione mifellus expiravit. Aperto ad tumorem dictum cadavere, ftatim prodiit in confpectum fubftantia hepatis quod inflammatum repertum eft; itaque non ex umbilici protuberantia ortum ducebat tumor; verum ex hepate (forfan vitio conformationis) prolapfo, divulfa linea candida, quæ inter mufculos rectos conftituitur. *Strigelius*.

2. *Hepatocele umbilicalis*; *Hernia hepatis in umbilico* Reifelii E. N. C. *Dec.* II. *An.* VII. *obf.* 6. Sculzii *Act. Phif. Med. vol.* I. *obf.* 226. *Hernie du foye*, *hepatocele ombilical*.

Vidit Reifelius puerulum ex utero tuliffe in umbilico tumorem rotundum, pomi magnitudine, lividum, duriufculum, diftentum, cui vafa umbilicalia in vertice adhuc adhærebant: quibus dein arefcentibus, reliqua membrana tumorem tegens incepit putrilaginem affumere: intra paucos dies puer a lacte, & cibo abftinens obiit totus marcidus. Poft mortem detracta membrana, quæ umbilicus fuit extenfus, tumor apparuit puniceus, qui feparatus a cute, & mufculis effe ex parenchymatis colore, & textura concludebatur ipfum hepar eo vi aliqua detrufum aut de-

lapsum, quique hepatocele dici potest. Fuit conjectura matrem contusam fuisse, quod negavit; lapsum vero concessit.

Obs. An ad genus hocce referenda est ea herniæ species a pinguedine enata, que ex ligamento hepatis suspensorio dicto, vel a latere hujus interno ex cartilagine xyphoidea quasi propendet? Pinguedinem hancce in hominibus parum alias obesis sæpe in saccum peritonæi provolutam reperiri asserit Gunzius, & in cadavere vidit oculatissimus Davisardius, anatomes peritia nulli secundus.

LIV. *Speloncele* Gunzi, *libell. de hern. p.* 4. *hernia lienis* Ruischii, *Advers. anat. Dec. II. pag.* 23. Fabr. Hildani *Epist. LV. p.* 999. Spigelii *de corp. hum. fabric. lib. VIII. cap. XIV.* Hernie de la Rate, Arnaud *des hern. T. I. pag.* 29. Splenocele.

Est lienis trans laxatos, diductos abdominis in latere sinistro parietes, vel per inguinalem ejusdem lateris annulum elapsi ectopia herniosa, cujus diagnosi tradendæ minus quam veritati adstruendæ faciunt Observatorum quos citavimus fide dignissimorum historiæ, characterem quo genus hocce donamus ii incudi reddant quibus vidisse contigerit. Cognoscitur splenocele, 1. loco ad quem extuberat hernia, (abdominis latus sinistrum sub umbilico, & inguinis sinistrum annulum visa est protuberantia huc usque tenuisse;) 2. explorato liene, qui ex regione sinistri hypochondrii in protuberantiam tendere percipitur; 3. firmitate protuberantiæ parenchymatica; 4. defectu signorum, quæ sibi assumunt enterocele, epiplocele, & præ primis hysterocele. Observationes quibus evincuntur generis hujusce species, satis sit retulisse.

1. *Splenocele ventralis; hernia lienis ventralis* Fabr. Hildani *loc. cit. Hernie de la rate ventrale; splenocele ventral.*

Mulier triginta annos nata, tumore magnitudine capitis infantis in sinistro latere sub umbilico laborabat: erat ille rotundus, & facile ex una in alteram partem ducebatur; cultro anatomico inventus est lien adeo magnus, ut inferior ipsius pars, quæ in tumorem rotundum indurata fuerat, ad os pubis fere propenderet: ita Hildanus.

2. *Splenocele inguinalis; hernia lienis inguinalis seu splenobubonocele* Ruischii *loc. citat. Hernie inguinale de la rate; splenocele inguinal; splenobubonocele.*

Vidi semel herniam, ubi lien in inguen delapsus replebat dilatatum peritonæum. Mulier in nosocomio Anstelodamensi fuerat annosa, cui levo inguine ingens tumor, qui habebatur pro placenta uterina post partum relicta, atque ibi accreta; alii putabant frigidum apostema: sed in cadavere certo vidi lienem eo secessisse, atque hanc produxisse herniam: ita Ruischius,

LV. *Hysterocele; hernia uteri* Sennerti *libr. IV. Med. pract. part. II. sect. II. cap.* 17. Doringii *Epistol.* ad Fabr. Hildanum *de hernia uterina, cent. III.* Ruischii *advers. Dec. II. pag.* 23. Graaf. *de mulier. organ. cap. VIII.* Hernie de la matrice, Arnaud *des hern. T. I. pag.* 29. Sabathier. *Mem. de l' Acad. de Chir. T. III.* hysterocele.

Est uteri trans annulos inguinales, aut laxatos diductos infernæ abdominis medietatis parietes elapsi ectopia herniosa, quam cognosces 1. loco protuberantiæ in hoc genere observandæ, (ad annulos inguinales, sub umbilico, & proxime ad inguina visa fuit hactenus;) 2. exploratione colli uteri, cujus mutata deprehenditur nativa directio; 3. protuberantia dura renitente gradarie ad maximum usque volumen increscente, e pelvi pone ossa pubis emergente, uterum gravidate vera, vel spuria distentum continente, reductili partim, vel penitus saltem initio, imo & quandoque ad ipsum gestationis terminum; 4. exploratione Puzosiana, immisso scilicet in vaginam manus alterius digito, dum manu altera protuberantia comprimitur; 5. graviditatis veræ vel spuriæ signis; atque ita cum sæpius adsit vera ingravidatio, motionibus fœtus certo tempore intra protuberantiam persentitis.

Causæ hysterocelis observatione compertæ sunt ictu validi in ventrem, nisus magni editi, prægressa peritonæi a vulnere, abscessu etiam curatis solutio, graviditate præsente, aut accedente.

1. *Hysterocele inguinalis; hernia uteri inguinalis, seu hystero-bubonocele* Sennerti, Doringi, Sabathieri *loc. cit. Hernie inguinale de la matrice; hysterocele inguinal; hystero-bubonocele.*

Mulier in inguen sinistrum pertica feritur: laxatur peritonæum: paullo oboritur ibi loci tumor, qui brevi tempore ob summum incrementum intra abdomen recondi nequit: protuberantiæ includitur uterus gravidus, ita in dies fœtu aucto dilatatus, ut ea fac-ci instar, aut cucurbitæ majoris oblongæ fere propendeat, & fœtus motiones & tactu & visu tandem percipiantur. Simile vitium in inguine sinistro patitur paupercula no-

vem

vem liberos enixa; in primo partu fola fibi confulere cogitur ab obftetricibus deferta; etfi mali aliquid in abdomine fibi hinc eve-niffe fentiat, nihilominus tamen octies ex ordine naturaliter, ac faufte parit. Non mul-to poft partum octavum ad inguen fæpiufcu-le perfentifcit malum in primo partu acce-ptum, ibique quidpiam mediocris quantitatis extra abdomen fibi excidere animadvertit; tumor in dies ita & magnitudine & longi-tudine increfcit, ut tandem veficam bubulam fpiritu diftentam æmuletur, & ad genua uf-que propendeat; accedunt non dubia fœtus vivi in protuberantia inclufi figna, ægra in-terim dolores magnos perpetiente, five cu-bare, five federe conetur. In bino hocce hy-fterocelis inguinalis cafu adhibita eft fectio Cæfarea cum bonis infantis, matris vero ma-lis rebus. Tutius in hac fpecie inftituitur re-pofitio, fi obtineri queat, & ea impetrata fœtus expulfio naturæ aut arti melius com-mittitur.

2. *Hyfterocele ventralis*; *hernia uteri ven-tralis* Graafii, Ruifchii *loc. cit. Hernie ven-trale de la matrice*; *hyfterocele ventral*.

Geminum abdominis locum occupare ob-fervata eft hæc uteri hernia; in exemplo Graafiano latus finiftrum parum infra umbi-licum tenebat; in Ruifchiano vero latus pa-riter finiftrum inferne & proxime ad ingui-na, non tamen in ipfo annulo, quod fpeciei præcedentis proprium eft. Vidit Graafius mu-lierem de fummis ventris, & renum dolori-bus, necnon de anxio in hypochondriis fen-fu querentem: quæ fymptomata ita, dum ca-pite demiffo decumbebat, augebantur, ut in lecto federe femper cogeretur præ nimia ab-dominis mole, quod ante viginti quinque annos tumere inceperat citra caufam ipfi no-tam. In latere finiftro paullo infra umbili-cum magis elevabatur abdomen quam alibi, nec parem ubique renitentiam palpo objicie-bat: aperto cadavere inventæ funt in abdo-mine quatuor liquoris fœtidiffimi pintæ, nec non tumor rotundus magnitudine portento-fus fpatium reliquum implens, quadraginta libras pendens; uterus fuit herniofus, cujus fubftantia antice unum, poftice & lateraliter duodecim pollices craffa, partim skirrofa, partim glandulofa, ac globulis rotundis, in-duratos ovorum vitellos æmulantibus, fœta obfervabatur; cavitatem vero implebat ma-teries nigra fœtidiffima, falfo germini mole aut placentæ natales debens, & pugnum æ-quans magnitudine. Ante viginti quinque an-nos, labente 2. aut 3. graviditatis menfe ve-ficulam aqua plenam placenta deftitutam ex-cluferat mulier, fubfequente per fex, feptem-ve menfes lochiorum fluxu uberrimo, cui compreffo fuperveniebat abdominis protube-rantia modo defcripta. Narrat Ruifchius ca-fum mulieris, cui ingens tumor directe ex cavo abdominis procedens circa inferiorem ipfius partem quam proxime inguini dudum hæferat; brevi autem fuppuratus bene fana-batur: accedente haud ita diu graviditate, uterus fœtu crefcente tumens in faccum di-latabat peritonæi locum cicatrice obductum, qui uti follemne eft in peritonæi atque ab-dominis abfceffibus, necnon in vulneribus in cavum abdominale penetrantibus etiam rite curatis, præ acquifita debilitate preffum va-lidum fuftinere impos fuit. In hujufcemodi peritonæi finum infinuabatur uterus eo uf-que, ut tandem cum fœtu inclufo ad genua ufque penderet antrorfum. Inftantibus dein-de partus laboribus uterum cum fœtu in-tra abdomen reponebat obftetrix; ficque fe-lix evadebat puerpera, edito per vias natu-rales bene nato fœtu.

Obf. An ad hocce genus pertinet ovario-rum hernia quam memorat Arnoldius, & in puellæ cadavere ad inguinalem annulum ex-tuberare Veyretus vidit ea Verdiero?

LVI. *Cyftocele* Ignatii Lachauffe *de hernia ventrali*, Platneri *Inft. chir. Hernia veficæ urinariæ* Salzmanni *difput.* Halleri *chir. T. III. diff.* 72. Gunzii *libell. de hern. &c. Hernia cyftica* quorumdam; Hernie de la veffie urinaire, Verdier, *Mem. de l'Acad. de Chir. T. II.* Sharp. *Recherch. critiques*, Mery. *Acad. Royal. des Scien.* 1713. Ga-rengeot *oper. de chir.* Levret. *obf. fur les po-lyp. &c.* Hernie cyftique; Cyftocele.

Eft veficæ urinariæ trans annulos inguina-les, fub arcubus cruralibus, & per laxatos, diductos perinæi, hypogaftrii, necnon va-ginæ parietes elapfæ ectopia herniofa, quam fiftit protuberantia in locis jam dictis obfer-vanda, initio parva, fenfim crefcens, pref-fione, aut commodo corporis fitu regrediens; mutata corporis pofitura, aut nifu edito re-vocanda, mollis, & membranas craffas, flac-cidas, fub digitis volubiles tactu referens, fi vefica lotio vacua fit; fluctuans, fi adfit lotium: majori donata volumine poft fer-vatas diu urinas; decrefcens, aut fere eva-nefcens iis emiffis; qua leviter compreffa, excitatur in ægro mejendi defiderium; fi ve-ro validior fit compreffio, fequitur mictio plena, vel ftillatitia. Ceterum affectui fo-cia redditur urinæ retentio, mictio diffici-lis, vel dolorifica, ut omittam fymptomata

varia ex compofitione & complicatione ortum ducentia. Notabis dari ægros in quibus nulla fuccederet urinæ emiffio, nifi manibus admotis protuberantiam elevarent, ac premerent.

Caufæ cyftocelis funt communes, vel propriæ: communes ex herniis aliorum vifcerum, membranaceorum in primis, intelligendæ reducuntur ad ea quæ fibras laxant, quæ tonum ipfarum frangunt fubita, vel lenta diftractione, quæ tandem contenta in abdomine deorfum magis urgent. Propriæ vero funt, 1. parietum veficæ ampliatio ab urinæ retentione, difficultate prægreffis inducta, quam fequitur, evacuata urina, eorumdem flacciditas, atonia, contractionis fufficientis defectus; 2. veficæ figura fingularis graviditatis tempore contingens; ea enim ab utero gravido ad offa pubis preffa lateraliter exporrigitur, figuram induens veluti brachiatam, vel deorfum expandi cogitur; 3. tractio a vifceribus aliis prolapfis; fic veficam trahunt inteftina, omentum, uterus, vagina e loco nativo dejecta; 4. parietum vaginæ per partum multiplicem diftenfio, debilitatio, quæ fcilicet fufficienti fuftentaculo veficam ex hac parte defraudat; 5. fibrarum mufculofarum tum veficalium, tum veficæ circumpofitarum receffus ab invicem diftenfione productus, quo nimirum labefactatur clauftri coercentis robur. Minus bene Sharpius a prævia enterocele, aut epiplocele cyftocelem femper pendere vult, tertiam ex affignatis caufam tantum agnofcens; obfervatione enim non femel conftitit herniam cyfticam folitariam fimplicem primariam enatam fuiffe. Nec jure meliori uni conformationis vitio in utero contracto, non vero caufæ adventitiæ, eam adfcribit Meryus; poteft equidem quandoque vitium conformationis locum habere; verum non aliam caufam agnofcere vetant rationum momenta adverfus Meryanam fententiam a Verdiero, Salzmanno relata.

Obnoxiæ funt cyftocelis fpecies variæ calculo, obftructioni, inflammationi, ftrangulationi, gangrænæ, irritationi, adhærentiis, tandem compofitioni.

Calculos fæpe continet cyftocele annularis, necnon vaginalis. Horum figna funt renitentia, ftrepitus dum pars herniofa præfertim vacua digitis contrectatur, perceptus; denique dolores a concretionibus hujufcemodi excitari foliti. Doceat te cafus a Thoma Bartholino enarratus, quod etiamfi nec palpus, nec ftrepitus calculorum præfentiam denotent, nihil tamen de ipforum abfentia concludendum veniat, præfertim fi ægrum vexant dolores calculofi. Vifi funt calculi viam fibi in inguine patefeciffe, apertura ob affiduum urinæ effluxum in ulcus fiftulofum abeunte; calculus ita quandoque obturat herniæ orificium, ut ex parte veficæ herniofa in aliam exonerari non poffit lotium; hoc fi contingat ftrangulatam dicunt cyftocelem obftructæ nomine melius falutandam. Incruftatione calculofa ita claufum vidit Bertrandius herniæ cyfticæ orificium, ut in defuncti cadavere, nonnifi poft eam diffractam, introduci ftylus potuerit; veficam felleam figura ac capacitate æmulabatur pars veficæ urinariæ ectopa, humoris fœtidi drachmis aliquot fœta, quam pro facco herniofo in omenti & inteftini herniis obfervando, aft hic partibus emotis vacuo, de facili habere potuiffes. Præfidio eft lithotomia fpecialis, qua denudatis per celotomiam in cyftocele inguinali calculofa partibus, citra vero talem denudationem in vaginali calculo etiam fœta, fufficienter indiditur veficæ pars ectopa, & calculus extrahitur, cavendo ne pars incifa in ventrem refundatur; deligato, ut in vulgari lithotomia fieri folet, vulnere, avertitur ulceris fiftulofi ex continuo urinæ per vulnus effluxu metuendi periculum catheteris tubulofi immiffione, qua urina ad vias folitas revocatur.

Inflammatione corripi poffunt omnes herniæ cyfticæ fpecies: tunc fignis cyftocelis genericis adduntur dolor acutus, calor, febris, vomitus, fingultus. Ex Petiti obfervatione, fi fimplex fit cyftocele, quę inflammationem patitur, vomitum fingultus fequitur; fi vero ea inflammata epiploceli, aut enteroceli mixta fit, fingultus vomitum præcedit, orificium partis herniofæ nunc penitus ob inflammationem vigentem clauditur; & lotio ex ipfa in aliam veficæ partem evacuari nefcio, ftrangulatio accedit; nunc vero irrita inflammatione fatis hiat, quamvis conftrictum, ejufmodi orificium, ut urinæ e veficæ parte ectopa per preffionem expulfæ in aliam hujus vifceris partem via pateat; exulat tunc ftrangulatio, præfente inflammatione. Curatur cyftocelis inflammatio venæ fectione iterum atque itetum celebrata, applicatis topicis, evacuata ope lenis preffionis in protuberantiam & hypogaftrium factæ urina in cyftocele contenta, fi exulet ftrangulatio: quam fi inflammatio induxerit, tunc acu ad apicem tricufpidata, & tubulo inclufa perforari debet hernia, ut extrahatur lotium; dein venæ fectionibus iteratis & impofitis emollientibus, imo & refolventibus inflammationi occurrendum; quæ fi auxiliis jam dictis cedere renuat, unica fpes eft in celotomia.

tomia. Denudatis hujus ope partibus, dilatatione facta aufertur aperturæ exitum dantis constrictio, & in ventrem refunditur pars vesicæ herniosa, nisi obstent præsens ipsius conditio, vel adhærentiarum separationi minus aptarum indoles: deligatur vulnus, ut moris est, in bubonocelis operatione, & cicatrice facta, locus hic splenio & bracherio firmatur. In cystocele epiploceli, aut enteroceli mixta, si celotomiam celebrare cogat inflammatio refractaria, meminerit Chirurgus nullam facci herniosi partem auferre, ne una eademque sectio & facci & vesicæ partem eximat cum malis ægri rebus.

Quemadmodum enterocele inflammata corrumpitur quandoque, ita cystocelis inflammatio nonnumquam abit in gangrænam. Hujus signa ex enterocelis gangrenodeæ affectionibus fatis intelliguntur. In desperatissimo hocce casu nulla alia via remanet, quam quæ pro corruptis intestini herniis a Louisio ineunda suadetur in Commentariis Academiæ Chirurgicæ.

Ab urinæ in parte vesicæ herniosa morantis copia ita stimulari, irritari possunt hujus parietes, ut, quamvis absit inflammatio, ea fere tamen accedant symptomata, quæ in cystocele inflammata observari modo diximus; scilicet dolores acuti in protuberantia, nauseæ, vomitus, singultus. In hernia cystica cum intestinali combinata, Suæus junior vidit irritationis hujusce exemplum, memorante Verdiero. Fugantur hæc accidentia urinæ evacuatione ope catheteris, scroti elevationis, & pressionis in protuberantiam factæ, obtinenda; præcaventur vero si vesicam herniosam manibus elevatam ac compressam exonerare meminerit æger, statim atque vastius tumet.

Adhærentias contrahunt herniæ cysticæ non secus ac intestinales, & epiploicę: probant exempla a Verdiero relata. Legatur luculenta dissertatio, qua enterocelis & epiplocelis adhærentias profecutus est Arnauldius, & exinde adhærentiarum cysticarum theoria & therapeja eruatur. Adhærentiæ suspicionem injicit cystocelis irreductilitas in nullam aliam causam refundenda; præsentem ostendit celotomia.

Combinatur cystocele cum enterocele, epiplocele, procidentia, inversione uteri ac vaginæ. *Vide* Cystoceles compositas.

A. *Cystoceles simplices.*

1. *Cystocele inguinalis; Hernia inguinalis vesicæ urinariæ* Auctorum, ut Verdieri, Meryi, Petiti, Plateri, &c. *Cysto-bubonocele* eorumdem; *Hernie inguinale de la vessie urinaire; Hernie cystique de l'aine; Cystocele inguinal; Cysto-bubonocele.*

Variat hæc species in incompletam & completam, in solitariam & geminatam. Precedit urinæ retentio, vel dysuria, vigente hacce hernia etiam observanda: vesica per annulos inguinales elapsa, tumet inguen tantum in casu incompleto, inguen autem & scrotum in casu completo, protuberantia quę notis gaudet in charactere generico memoratis: exulat alius visceris simul herniosi societas; cave ne ipsam cum hydrocele confundas. Notabis saccum herniosum in enterocele, epiplocele, aliisque herniis etiam incipientibus præsentem, partesque emotas includentem, in herniæ cysticæ inguinalis principio deficere; neque adesse, nisi satis cystocele increverit; eumque ante vesicam tunc positum, nusquam ipsam includere.

Curatio modo sequenti perficitur. Interdictis ægro pinguibus, oleosis, necnon remediis diureticis, parva ipsi potus quantitate concessa, monendus est ut mingendi desiderio utut frequentissimo obtemperet; & ut quantum poterit in latus herniæ oppositum decumbat: quo in situ si difficultatem experiatur in emittendo lotio herniam replente, suppetias ipsi ferent protuberantiæ elevatio, ac compressio, necnon situs resupinus clunibus elevatis, sub quo nonnunquam etiam absque compressione succedit mictio in alia corporis positura impossibilis; 2. facta lotii in cystocele contenti naturali, vel artificiosa evacuatione, liberato per clysterem a sordibus intestino recto, ægro in positura legitima constituto, tentanda est partis vesicæ herniosę repositio, eam adhibendo encheiresim, quæ in intestini, vel omenti restitutione usurpatur: qua penitus impetrata bracherio congruo pila instructo convexa, muniendus est annulus inguinalis; 3. si cystocele completa sit, non accreta, reductionis tamen impatiens, apponendum est subligaculum sacciforme, suspensorium vulgo dictum, e tela parum extensili factum, paullo minori quam est protuberantiæ moles donatum cavitate, in dies, prout decrescit hernię volumen, minuenda, & liquore astringenti ac roborante madefacienda. Annulum inguinalem attingente cystocele, in suspensorii locum sufficietur bracherium pulvinari gaudens latiusculo subconcavo, in planum, dein tandem in convexum mutando; quod tunc deponetur, cum nullum de perfecta curatione remanebit dubium; 4. si vesica circumpositis adhæreat, locus tantum est suspensorio vulgari, nisi celotomiæ, sub qua leviores

viores adhærentias perita manus tollit, peri-culum favere velit æger.

2. *Cystocele cruralis*; *Cystomerocele*; *Hernia cruralis veficæ urinariæ* Levretii apud Verdierum, *obs. XI. Hernie crurale de la veffie urinaire*; *Cystocele crural*; *Cystomerocele*.

Fit hæc species a vefica urinaria sub ligamento Poupartii in mulieribus prægnantibus, puerperis, hydropicis, provoluta. Cognoscitur signis genericis, fede anatomica & simplicitate. Differt a præcedenti notis iifdem, quibus entero-bubonocele a merocele intestinali distinguitur; scilicet majori a genitalibus distantia, & loco sibi proprio, quem in inguine superiori, & fere super anteriorem femoris partem obtinet. Adest urethræ obliquitas cathetere immisso detegenda; ex præcedenti specie hujusce curatio eruitur.

3. *Cystocele perinæalis*; *Hernia perinæalis veficæ urinariæ*; *Hernia perinæi cystica* Auctorum, ut Meryi, Curadii patris apud Verdierum, *obs. XIII. Hernie cystique du perinèe*; *Cystocele du perinèe*.

In hac specie ad perinæum nonnihil ad raphes latera elabitur apud gravidas vefica urinaria, juxta vaginæ & intestini recti partes laterales obrepens, ab utero fœtu distento pressa, musculorum ani levatorum fibras fasciculatim coactas diducit, separat, cutemque attollit, spatium nativo sustentaculo defraudatum, subiens. Cystocelem hancce charactere generico infignitam specifice determinat locus affectus & simplicitas: post partum spontanee evanuisse observata fuit: quod si non contigerit, valet hic ea curandi methodus, quam speciei cystocelis primæ attribuimus.

4. *Cystocele hypogastrica*; *Hernia veficæ urinariæ supra pubem* Levretii apud Verdierum, *obs. XIV. Hernie de la veffie par dessus les os pubis*; *Cystocele hypogastrique*.

Vocabatur Ledranius ab homine annos natus 40. ob urinæ retentionem, quam plures aliæ præcesserant, periculosissime decumbente: præter tumorem, quem vefica lotio distenta supra pubem efformare solet, aderat præterea tumor alter longe minor ad latus musculi recti positus, priore paullo elatior, & tactui facile cedens. Extractis per catheretismum urinæ libris tribus, evanuit protuberantia major supra pubem sita, & cessavit urinæ effluxus. Levi pressione in tumorem alterum facta, nova successit urinæ emissio, qua tumor hicce deletus est. Irrito levamine per catheterem, qui in vefica derelictus fuit, allato, fatum brevi functus est æger; neque facta est cadaveris aperiendi copia. Putat Ledranius tumorem minorem saccum fuisse urinæ parva copia fœtum a tunica veficæ urinariæ nervea inter diductas tunicæ carneæ fibras protrusa efformatum, qui in veficæ partem majorem ægre exonerabatur, ob constrictum a fibris carneis facci hujusce orificium.

5. *Cystocele vaginalis*; *Hernia veficæ urinariæ intra vaginam eveniens* Roberti apud Verdierum *obs. XVIII. Hernie de la veffie urinaire dans le vagin*. *Cystocele vaginal*.

Inter fibras tunicarum parietes vaginæ efformantium diductas viam sibi aperit vefica urinaria, membranas vaginæ elevans in protuberantiam signis cystocelis genericis gaudentem, e vaginæ parte ossibus pubis respondente emergentem, ejus orificium occupantem; hanc in muliere gravida 40. annos natam, quam frequens ac dolorificum urinæ fundendæ desiderium divexabat, partus tempore observavit Robertus memorante Verdiero. Deducitur hujus speciei diagnosis ex charactere generico, fede anatomica, & simplicitate. Cave ipsam confundas cum enterocele vaginali, hystero-cystocele, & præprimis cum hydrocele quam in cavo factitio textus cellularis vaginam cum recto alligantis efformatam observavit Bertrandius in muliere gravida uterum antrorsum inclinatum gerente (*Vide Bertrandii diss. de hydrocele apud Act. Acad. Chir. T. III.*). Valet in hac cystocelis specie ea curandi methodus quæ adversus enterocelem vaginalem Garengeoto, & Arnoldio bene cessit; scilicet vefica reposita vaginæ immittitur pessarium a similitudine cum dolii operculo nomen habens, longitudinaliter in medio perforatum, & binum gerens funiculum, quo extrahi possit; nisi adhibere mavis spongiam ex aqua aluminosa expressam, qua enterocelen vaginalem ab Hænelio curatam fuisse supra diximus.

B. *Cystoceles compositæ*.

6. *Cystocele enterocelica*; *Entero-cystocele*; *Hernia enterico-cystica*; *Hernia cystica enterocelem inducens* Auctorum; *Cystocele ou hernie de la veffie compliquee d'entrocele* Verdier; *Entero-cystocele*.

In hac specie quæ enterocele cystocelica frequens minus est, primaria est hernia cystica; intestinalis vero secundaria, intestino saccum a peritonæo per veficam ectopam raptο tandem efformatum subeunte. De cetero eadem signa præ se fert ac enterocele cystocelica nimirum signa herniæ cysticæ, & intestinalis combinata: itaque utraque quoad speciem jungenda, licet cystocele hic primarius sit affectus; illic vero secundarius. Patet ex bino hocce herniæ genere curatio speciei istius.

Cysto-

Cyſtoceli primariæ comites ſeſe addere poſſunt inteſtinum, & omentum ſimul, tunc ex utrum horumce viſcerum hernia exſurgit cyſtocele epiploico-enterica.

7. *Cyſtocele epiplocelica* ; *Epiplo-cyſtocele* ; *Hernia epiploico-cyſtica*; *Hernia cyſtica epiplocelen inducens* Auctorum ; *Cyſtocele ou hernie de la veſſie compliquée d'epiplocele* Verdier ; *Epiplo-cyſtocele*.

Quemadmodum in ſpecie præcedenti cyſtoceli primariæ adjungitur enterocele ſecundaria, ſic in iſta ſpecie eidem in ſocietatem venit omentum in ſinum peritonæi per veſicæ deſcenſum ſimiliter rapti provolutum. Compoſita hæc veſicæ hernia ſignis convenit ſpecificis cum epiplocele cyſtocelica à qua ideo minus bene ſepararetur quoad ſpeciem, quamvis poſterior ſecundaria hic ſit, illic vero primaria; neque diſpar eſt curandi methodus in utraque. Si in hac ſpecie omento etiam addatur inteſtinum, fit cyſtocele entero-epiploica.

8. *Cyſtocele ab hyſteroptoſi* ; *Hyſtero-cyſtocele* ; *Hernia cyſtica uteri vaginæ prolapſui, inverſioni accedens* Auctorum ; *Hernie cyſtique ſe mêlant a l'hyſteroptoſe* Verdier; *Hiſtero-cyſtocele*.

Eadem prorſus ſpecies eſt hæc cyſtocele ac hyſteroptoſis compoſita, de qua ſupra.

LVII. *Encephalocele* Corvini *diſſert. de hern. cerebri* Haller. *Diſput. chir. T. II.* Hernia cerebri ejuſdem *loc. cit.* Ledranii *obſ. chir.* 1. Reiſelii *Ephem. nat. cur. Dec. II. An. II. obſ.* 115. Trevvii *Commer. Litter.* 1738. *hebd.* 52. *n.* 3. Tacconii *Diſſert. de humano monſtro Bononiæ nato*; Lechelii *Eph. nat. Cur. Dec. II. An. II. obſ.* 158. Hernie du cerveau, du cervelet; Encephalocele.

Eſt cerebri, cerebelli aut utriuſque, verbo Encephali, per oſſium cranii non penitus oſſificatorum hiatum prorumpentis ectopia herniosa; quam cognoſces protuberantia quoad magnitudinem, figuram, locum cranii quem occupat varia, integumentis communibus ſupertecta colore nativo donatis, niſi adſit gangræna; in infantum capite tantum obſervanda, congenita, molli, indolenti, (inflammatione renitens, ac dolorifica fit), utplurimum fluctuanti, ad circumferentiam baſeos circulo cincta oſſeo digitis exploranti, & oſſificationis defectum includente, ſymptomatibus nullis gravibus ſtipata, ſaltem initio, ſi ea parva ſit, & in vertice aut lateribus capitis poſita ſit, graviſſima vero ſymptomata, ut paralyſim, convulſionem, ſoporem, anæſtheſiam, &c. ſecum trahente, ſi occiput teneat, aut ſi vaſtius tumeat, alibi licet ſita. Cave confundas cum anevriſmate ſpurio quod in puerulorum capite ſæpius per ictus, aut capillitii tractionem producitur. (*Vide* citatam Ledranii obſervationem.)

Cauſæ encephalocelis ſunt, 1. collectio lymphæ viſibilis ſubtiliſſimæ, qua cerebrum irroratur, atque ab exſiccatione defenditur in parte cranii interni ſingulari facta: hac enim poſita magis premuntur partis oſſeæ collectioni reſpondentis vaſa; atque exinde impeditur in ea nutritio & oſſificatio, dum utraque in reliquis cranii oſſibus perficitur; cedit pars hujuſce modi debilior, minus reſiſtens, correſpondente encephali portione in oſſis defectum ſenſim ac ſine ſenſu inſinuata, & ſuperpoſita in protuberantiam attollente. 2. Preſſio quæcumque externa major in una cranii parte, quam in reliquis; hac enim inducitur ſimilis oſſificationis defectus. 3. Præſente per cauſas jam dictas in quodam cranii loco oſſis hiatu, ſi tamen quacumque de cauſa protuberantia nondum formata ſit, hanc excitare poteſt partus diuturnus difficilis, qui hiantibus foramine peregrino cranii oſſibus, forte primas fert in encephalo trans ipſam adigendo.

Encephalocelis ſpecies inflammari, ſuppurari, ſphacelari poſſunt; quæ cognoſcuntur ſignis inflammationis, apoſtematis, gangrænæ præſentiam indigitantibus: curatio eruitur ex attributa hiſce morborum generibus therapeia.

1. *Encephalocele ſimplex* ; *Hernia cerebri ſimplex* Trevvii, *comm. litter. loc. citat.* *Hernie ſimple du cerveau*; *Encephalocele ſimple*.

Hæc ſpecies a cerebro, cerebello, aut utroque tantum facta protuberantiam ſiſtit ſignis genericis inſignitam, ſenſim ac ſine ſenſu increſcentem, ob defectum collectionis ſeroſæ nullo ſtipatam fluctuationis ſenſu; variare poteſt ſede, quam occupat, & contento, quatenus nunc cerebrum, nunc cerebellum, nunc utrumque continet. Trevvius, qui rariſſimæ hujus ſpeciei caſum unus habet, vidit infantem in cujus capite ſuper os verticis ſiniſtrum, prope ipſum verticem & occiput, prominebat tumor floreni circiter magnitudine, & pollicem ferme altus; ſic & in altero latere ſimilis tumor, minor licet, aderat, qui tamen ſponte evanuit; non difficile erat in ambitu tumoris hiatum oſsis detegere; curatus fuit puerulus, adhibita methodo Ledraniana. (*Vide* ſpeciem ſequentem.)

2. *Encephalocele hydro-cyſtica* ; *Hydro-encephalocele*, *ſeu hernia cerebri compoſita* Corvini, Tacconii, Vvarneri, *obſ. chir. XI. pag.* 69. *Hernia cerebri fluctuans* Ledranii ; Her-

Hernia cerebelli purulento-ſeroſa Reifelli; *Encephalocele*, ou *hernie du cerveau avec epanchement de ſeroſitè*; *Hydro-encephalocele*.

Hæc ſpecies quæ præcedenti frequentior eſt, & a cerebro, cerebello, aut utroque fit, addita ſimul magna feroſæ colluviei ſimplicis, aut pure mixtæ copia, cognoſcitur protuberantia notas genericas præ ſe ferente, & fluctuationis ſenſu donata. Variat hæc ſpecies, 1. ratione loci, ut in parietali dextro ex Ledranii obſervatione, in occurſu parietalium cum oſſe occipitali ex hiſtoria Tacconii, in oſſe occipitali ex Corvini, Reifelii, Vvarneri exemplis; 2. ratione contenti, cerebrum includebat protuberantia in caſu Tacconiano, Corviniano, cerebellum in Reifeliano; 3. ratione conjunctorum; ſerum tantum addebatur encephaloceli in obſervationibus Ledranii, Tacconii, Corvini; ſerum vero ac pus ex prævia inflammatione genitum in Reifeliana. Hinc in ultima hac-ce obſervatione protuberantia fuit primum dura, tenſa, & aperta, ſerum limpidiſſimum fudit, ſuccedente materiæ purulentæ ſtillicidio, poſt ſeptem hebdomadas morte commutato.

Curatur hæc ſpecies, 1. impoſitis protuberantiæ per plures dies, imo & menſes ſpleniis denſiſſimis ſpiritu vini, aut aqua vitæ madidis, conſueto corporis involucro tantum ſuſtentatis, per 24. horas abſque nova humectatione derelictis, eo fine ut duriora facta protuberantiam, quam ſuſtentant, leviter comprimant. Hac methodo non ſolum Trevvius encephalocelen ſimplicem curavit, ſed & Ledranius compoſitam, evaneſcente protuberantia, diſſipato ſero, & ita promota oſſificatione, ut poſt menſem unum foramen, quod magnitudine parietalis fere metiebatur, maxime coarctaretur, & tandem poſt decimum penitus clauderetur. Quæ encephalocelibus parvis pauco ſero fœtis verticalibus, aut lateralibus proficit methodus; hæc manca eſt, ſi de occipitalibus aut vaſtius in quacumque capitis parte tumentibus agatur. In his enim uni fere curationi palliativæ, quæ in protuberantiæ munimine tota jacet, locus tantum eſt, vix ac ne vix quidem radicali, licet in morbis extremis extrema quoque adhiberi poſſint remedia. Indicationes hic adimplendæ ſunt, 1. cerebrum roborare, a ſero nimio expurgare, 2. lympham in protuberantia collectam diſſipare, 3. partes emotas ab externis injuriis defendere repoſitas, 4. oſſificationem hiatus promovere, 5. protuberantiæ cyſtides contractas reddere, aut removere, 6. ſymptomatibus, ut paralyſi, convulſioni, excoriationi, inflammationi, gangrænæ imminenti obviam ire. *Vide* Trevvium *loc. ſupra citat.* & Saltzmannum, *diſſert. de tumor. quibuſd. ſer.* Notabis circa indicationem ſecundam, ſi medicamentorum tum extus, tum intus adhibitorum ope evacuari lympha nequeat; de inhibendo provide aeris acceſſu, & de caute vitandis cerebri, & ejus propaginum læſionibus ſollicito, lympham apertura facta paullatim eſſe tibi educendam, niſi promptiorem evacuationem jubeat imminens gangrænæ periculum; quamvis apertionem ut internecinam diſſuadeant viri nonnulli in arte graviſſimi; aut minori ratione ligaturam ſenſim in dies conſtringendam adhibere malint alii. Notabis circa tertiam indicationem partes emotas facilius ab aeris injuriis defendi, ſi apertura parva fuerit, & lente ac ſucceſſive lympha educatur; ſi ad aperturam majorem faciendam coegerint rerum circumſtantiæ, præſto ſint debita linteaminum tegumenta, & vincula chirurgica; lymphę evacuatio, lenta prǽfertim, partium retroceſſioni favere poteſt; quæ ſi non contingat, ad eam impetrandam tentanda eſt Ledraniana methodus; anne ea quidem proficiente, tuto incidi & auferri poteſt pars cerebri emota, ac retrocedere neſcia?

3. *Encephalocele* Lechelli, *Eph. natur. cur. Dec. II. Ann. II. obſ.* 168. *hydro-encephalocele ſpinæ bifidæ mixta*; *Hydro-encephalocele*, ou *hernie du cerveau avec epanchement, compliquee de ſpina bifida*.

Vidit Lechelius recens natum duabus inſtructum protuberantiis; altera in medio occipitis ſita, juglandis magnitudinem ęquante, molli, pilis obſita; altera in ſpina dorſi poſita, & ovi magnitudine donata; in hydrocephalum completum incidit tandem puerulus, quo e vivis ſublatus eſt. Cadaver apertum exhibuit lympham protuberantias replentem, ſpinam bifidam in lumbis, & foramen peregrinum in occipitali oſſe. Curatio intelligitur ex ſpecie præcedenti.

Obſerv. 1. Si quis cum Corvino velit ſub encephalocelis genere ſpinæ bifidæ ſpecies cogere, is me non habebit reluctantem; ſi trans foramen peregrinum in oſſibus cranii præſens, a lympha collecta adigantur ſolæ cerebri membranæ, cerebro ipſomet non emoto, an morbus ad encephalocelem referendus venit? An ſub futurarum cranii diaſtaſi contingit quandoque encephalocele hydrocyſtica?

Obſerv. 2. An condendum eſt pneumonocelis genus? Hoc ſtatuere videtur obſervatio Fonbertiana in tomo primo Commentariorum Academiæ Chirurgicæ legenda, & innuit clariſſimus Gunzius.

LVIII.

LVIII. *Hysteroloxia; Obliquitas uteri* Roederi *Elem. art. obstetric.* §. 449-507. Levret *observ. sur les accouch. Inclinatio, reclinatio, obliquitas uteri* Deventerii *cap.* 46. 47. 48. Ruischii *observ. XCVIII.* Inclinaison, obliquite de la matrice, Sabathier *Mem. de l' Acad. de Chir. Tom. III. &c.*

Est uteri saepius gravidi, & contra quam in hysterocele fit, abdominis claustris contenti situs in obliquum aberrans: quem cognosces, axi pelvis legitime constituto, ex mutata orificii uterini directione, quod exploratum nunc anteriora, nunc posteriora, nunc latus alterutrum respicere deprehenditur, ut symptomata haec vel illa omittam in speciebus variis diversa; diagnosim genericam speciali robora.

1. *Hysteroloxia anterior*; *uterus antrorsum inclinatus*; *uterus in partem anteriorem obliquus*; *inclinatio uteri* Auctorum; *venter propendulus* Latinorum; *Matrice tombee en avant* Deventer; *inclinaison de la matrice en avant, ventre en besace.*

Debetur haec species infertioni placentae, non in fundo uteri, sed ad partem ipsius anteriorem factae, ac debilitati musculorum abdominalium. Cognoscitur abdomine supra os pubis propendente, atque magis in gravidae sedentis femoribus incumbente, hypochondriis minus tensis ac repletis, orificio uteri solito altiori, difficillime, partim, & quandoque non nisi integra manu in vaginam immissa, explorando, os sacrum directe fere respiciente, digitum difficile, & solum fere flexum admittente, urina majori in gradu ob vesicam compressam suppressa, vel contineri impote, tenesmo molesto, tractionis sensu in pelvi, summa incedendi, aut etiam situm mutandi difficultate, partu difficili, lento, doloribus spuriis, frequentioribus, vehementioribus stipato, capitis foetus vertice ossi sacro obverso, occipite ad ostium depulso, si recte situs sit foetus, liquoris amnii vesica oblonga, gracili, botuliformi, justo citius rumpenda; cujus ruptionem assiduum aquarum stillicidium excipit. In hac specie, graviditatis tempore, abdomen suspensorio sustentandum, lecto diutissime affigenda mulier: instante partu ex gravissimis Auctoribus obstetricatio instituenda sub decubuo corporis situ, pelvi elata, thorace demisso, abdomine interea ope mantilis pluries complicati, & a duobus ministris gnaris ac validis sustentati elevato: ex Levretio vero facilius succedit partus, si gravida genubus ac cubitibus innitatur. Plura *vide* apud Deventerium, Levretium, Roedererum, aliosque.

2. *Hysteroloxia posterior*; *uterus retrorsum inclinatus*; *uteri reclinatio* Auctorum; *uterus in partem posteriorem obliquus* Roedereri; *Matrice renversee contre les vertebres* Deventer; *inclinaison de la matrice en arriere.*

Hanc speciem negat Sabathierus; admittunt cum non paucis Deventerus, Levretius, Roedererus. Pendet, praecipue praesente placentae infertione ad partem uteri posteriorem, ab ossis sacri tubere symphysi ossium pubis nimis vicino, & lumborum vertebris in posteriora flexis, concurrente saepius pelvis angustia. Cognoscitur tumore abdominis altius ascendente, minus prominente, magis complanato, vomitu versus graviditatis terminum, crebriori & majori, dyspnoea, inspiratione nempe parva & frequenti, capite ossibus pubis inhaerente, urethram comprimente cum lotii suppressione, pubis regione tensa, elata, acriter a pressione dolente, uteri orificio facile attingendo, inferiora directe respiciente, imo ex Deventerio ad anteriora converso, & margine inferiori tantum explorando, tandem fonte pulsatili ad os tueri delabente. Obstetricationem in hac specie adhibendam *vide* apud Roedererum.

3. *Hysteroloxia lateralis*; *uterus in latera obliquus* Roedereri; *uterus lateraliter inclinatus*; *obliquitas uteri proprie dicta* Auctorum; *Matrice inclinee sur les cotes* Deventer; *inclinaison laterale de la matrice; obliquite de la matrice.*

Variat haec obliquitas in latus dextrum & in sinistrum; variat etiam quatenus nunc cum uteri intorsione combinatur, nunc non combinatur. Huic speciei ansam praebet saepissime placentae non in fundo, sed ad latera uteri facta infertio; praebere & etiam potest ligamentorum in alterutro latere debilitas. Hujus speciei signa sunt abdomen in medium apicem non prominens, sed subcomplanatum, depressione obliqua longitudinali, ast non media sectum cum tumore a depressionis linea hinc inde gemino; protuberantia dura a muliere in alterutro abdominis latere a primis graviditatis mensibus persentita, semper augescens, fixa, ventre reliquo magis dolorifica; motiones foetus in latere obliquitati opposito manifestiores, crebriores; quandoque extremitatum ejus lateris, cui moles uteri incumbit, stupor, claudicatio, varices, tumor glandularum inguinalium, femoris in ipso partu cruciatus, & similia; orificium uteri solito altius, difficile attingendum, margine inferiori tantum explorandum, latus obliquitati oppositum respiciens; urinae difficultas plus minus magna; partus difficilis, tardigradus, doloribus spuriis crebriori-bus,

bus, vehementioribus ſtipatus ; caput fœtus vaginæ utero tranſverſim actum , pelvimque decuſſans, vertice oſſibus pubis, ilii, necnon iſchii, ſi in pelvis cavitatem decidat caput, obverſo appellente; liquoris amnii veſica oblonga , gracilis , botuliformis , juſto citius rumpenda, ſubſequente aſſiduo aquarum ſtillicidio; funiculi excidentia quandoque contingens; brachium facile procidens, ulteriorem capitis deſcenſum omnimodo impediens; collum denique in vaginam depreſſum , extenſum , cum citiori fœtus morte , malum non inhibet decubitus aſſiduus in partem obliquitati oppoſitam, experientia teſte. Circa ea quæ in hac hyſteroloxiæ ſpecie peragenda ſunt , *vide* Deventerium , Levretium , Roedererum, alioſque.

4. *Hyſteroloxia citra graviditatem* ; *lateralis uteri non gravidi inclinatio* , *ſeu obliquitas* Ruiſchii , *obſ. XCVIII. Inclinaiſon laterale de la matrice* , ou *obliquite de la matrice ſans groſſeſſe.*

Nonnunquam exploratione comperit Ruiſchius citra graviditatem in latus hoc vel illud torqueri uterum a ſitu naturali aberrantem in viventibus , quæ dolorem hypogaſtrii , continuum mingendi deſiderium , & teneſmum frequentiſſimum querebantur . In cadavere autem uterum in latus ſiniſtrum inclinatum ſemel vidit. Hanc nativæ poſituræ mutationem a prava conformatione oriri quandoque ; neque ſemper accuſandam eſſe graviditatem cum ipſo credi poteſt.

LIX. *Parorchidium* ; *Teſticulorum ſerior deſcenſus*, *vel retractio* Quelmaltzii *diſſert.I.T. V.* Haller. *diſput. anatom.* Verdierii *de hern. veſic. urin. Act. Acad. Chir. T.II.* Dionifii *operat. chir. demonſtr. 3.* Thom. Bartholini *hiſt. anat.* Felic. Plateri *Mantiſſ. obſerv.* Morgagni *Adverſ. IV.* Ambr. Paræi *de tumoribus contr. natur. particularib.* Dèplacement des teſticules; teſticules dans le ventre, dans l'aine, près de l'aine , rètraction des teſticules , intruſion des teſticules.

Eſt teſticuli unius , vel utriuſque , cujus poſt nativitatem ſedes naturalior ſcrotum eſt, ſitus in alienum aberrans; quam ſitus nativi mutationem cognoſces ſcroti exploratione , teſticulo hinc, vel utrinque vacui, necnon ſede quam ambo vel alteruter occupant : porro vel ſerius deſcendens teſticulus hic , ille, aut uterque nunc abdomine occultatur, nullibi conſpicuus , nunc in annulis extuberat, nunc infra hæret ipſis proximus, vel nativum jam nactus locum viam emenſam remeat ad annulos retractus, aut intropreſſus.

1. *Parorchidium a ſero deſcenſu*; *ſerior teſticulorum deſcenſus* Quelmaltzii , Thom. Bartholini , Fel. Plater. Morgagni , Paræi , Dioniſii , Verdierii *loc. cit. Teſticules dans le ventre, dans l'aine, près de l'aine*; *deſcente tardive des teſticules.*

Variat trifariam hæc ſpecies; vel enim abdominis cavo deliteſcunt teſticuli nulla ſui præbentes indicia ; vel in annulis monticulorum inſtar extuberant; vel ipſis proxime ſubjacent magis adhuc prominentes. Hujus ſpeciei ſigna ſunt defectus teſticuli unius , vel utriuſque in ſcroto, in quod nuſquam antea penitus provolutus eſt, necnon ipſius preſentia in variis locis modo memoratis . Notabis varietatem hujus ſpeciei ſecundam cum dolore eſſe ſæpe conjunctam, & a teſticulorum defectu diſterminari; primam varietatem feminis legitimi emiſſione. Teſticuli quandoque ubi ſemel inventi ſunt, ibi reſtitant; utplurimum tamen temporis ſucceſſu, & etiam non raro ſtatim a nativitate, in ſcrotum deſcendunt patriis laribus valedicentes. Si diutius poſt nativitatem hunc ſuum deſcenſum morentur, commotionem in ipſis excitant utplurimum pubertas adveniens, ſaltus validus, venus præmatura, & ſimilia. Varietas prima naturæ committenda eſt; ſecundæ competunt applicata emollientia; tertiam decet expectatio . Cave ne annuli abdominalis per teſticuli deſcenſum dilatati apertura patentior herniæ viam ſubſternat. Cave etiam ne protuberantiæ in varietate ſecunda & tertia ad annulos obſervandæ ſubligaculum apponas , & emplaſtra roborantia , herniam male accuſans : quod ſi jam ab imperito Chirurgo factum invenias ſerius vocatus , præſto tibi ſunt remedia tum externa , tum interna, quibus inflammatio imminens , aut facta depellitur, & lenitur dolor.

2. *Parorchidium a retractione* ; *teſticulorum retractio* Quelmaltzii, *loc. cit.* Suberini, apud Solenandrum *ſect. IV. conſ. 18. &c. Rètraction des teſticules.*

Retractioni teſticuli unius , aut utriuſque ex ſcroto in inguina anſam præbet calculus renum ac veſicæ, inceſſus citatior in iis qui itineribus inſtituendis minus aſſuefacti humum celeriori pede ſtatim ſignant, urina niſu magno ac diutius cohibita , &c. Retractionem teſtium ab hac ultima cauſa in puerulo vidit Quelmaltzius ſtipatam doloribus exquiſitiſſimis , ſcroti tanta contractione , ut nullum adfuiſſe crederes , protuberantia in inguinibus dura , dolente , a teſticulis efformata , tandem inceſſus impotentia, quam emollientibus applicatis, & præſcriptis antiſpaſmodicis curavit. Retractionem teſtium a celerio-

ri

ri greffu, ut præfentem quies fanat, ita futuram præcavet inceffus primum moderatior. Quoad primam varietatem, *vide* Calculi therapeiam.

3. *Parorchidium ab introprefſione; teſticulorum in inguen intrufio* Solenandri *conf. ſect. IV. conf.* 18. *Intrufion des teſticules dans l'aine; intropreſſion des teſticules.*

Pueri fubinde manuum tractatione nunc hunc, nunc utrumque teftem furfum attollunt, & premendo inguini inferunt, ut ibidem aliquandiu inhæreat cum valetudinis ut plurimum difpendio, nifi paullo poft priftinę fedi reftituatur; ut omittam peritonæi relaxationem ab intrufione hacce inductam, quam facile hernia dein excipit. Virum equi fuccuffus durior contra ephippii partem anteriorem ita allifit, ut teftis alter gravi preffione contortus, in inguen finiftrum intruderetur, unde nullo modo reduci potuit. Supervenit ibidem tumor, dolor; graviter per plures dies eques decubuit; tandem augefcente febre e vita exceffit; priufquam inftitueretur fectio celotomiæ fimilis, qua mali fanationem medentum unus promittebat; aperto cadavere inventus tefticulus fub peritonæo inter abdominales mufculos ita inhærefcens, ut quafi ipfis connatus, neque adhibita etiam fectione integra valetudine inde auferendus videretur; *vide* Solenandrum *loc. cit.* Narrat Auctor modo memoratus cafum viri qui a febribus diverfis curatus in tefticuli retractionem incidit. Ut exclufum dimitteret tefticulum, hunc magno nifu & labore manuum frictionibus exercuit; unde in parte graves dolores excitati funt. Reftituto poft dies circiter 12. tefticulo, cum ex cujufdam fuafu oleum terebinthinum per biduum illineret, tantus calor & dolor in ea parte excitatus eft, ut ab inunctione abfiftere cogeretur; abhinc tefticulum illum percepit altero longiorem, magis propendentem, debiliorem, flaccidum, & cremaftere refoluto non retrahendum; an hoc tefticuli vitium quartam conftituit parorchidii fpeciem?

Obſervatio. Hyfteroloxia & parorchidio non continentur omnia aberrationum genera: fitum etiam nativum mutat, quin tamen abdomen in herniam elevet, ftomachus deorfum provolutus, & in pectus actus; (ultimam hanc aberrationem herniam ftomachi internam vocat Kirfchbaumius: *vide* Haller. *diſput. chir. T. III.*) Mutant eodem quoque modo lien, hepar, inteftina; aberrat adhuc fœtus in conceptibus extra-uterinis; prædictorum vifcerum, & aliorum, fi quæ fint, aberrationes, memoratas potius quam fufficienter defcriptas, autoptis relinquimus concutiendas, in debita genera conjiciendas, & generico donandas charactere.

LX. *Exarthrema* Græcor. *Exarthreſis, Parathrema* eorumd. *Luxatio, ſubluxatio; diſtorſio* Heifter. *inſt. chir. T. I.* Boerhaav. *aphor. comment. T. I.* Gorter. *chir. repurgat. cap. VI.* Platner. *inſtit. chir.* §. 1090-1213. Luxation, extorfe, Duverney *Malad. des os, T. II.* Petit *Malad. des os, T. II.* Col de Vilars *Chir. T. V.* de Lafaye *princ. de Chir.*

Eft feparatio contigui in offium articulis diarthrofice, non vero immobiliter combinatis; quam cognofces 1. impotentia ad motum parti luxatæ native competentem partiali vel plenaria, nec fenfibilitati fubjecti dolorem a motu fibi metuentis tribuenda; nec alteri morbo; 2. mutatione figuræ, & pofiturę nativarum a mala conformatione, & ab alio morbo non pendente; 3. dolore vario, utplurimum obfervando, aliunde non repetendo; 4. protuberantia ad novam partem occupatam; 5. cavitate ad partem ab offe derelictam; 6. mufculorum ut plurimum tenfione majori in parte luxationi oppofita; 7. converfione alterius offis extremi in partem luxationi oppofitam fæpius obfervanda; 8. acurtatione, vel prolongatione partis luxatæ, (vix fenfibiliter mutatur longitudo in exarthrematibus incompletis;) 9. repofitione nunc difficili, difficillima, impoffibili; nunc vero facili.

Principia exarthrematis funt violentia externa, ut ictus, lapfus, faltus, nifus; &c. contractio mufculorum voluntaria, vehementior, aut convulfiva; mufculorum eorumdem paralyfis; ligamentorum, capfularum articularium relaxatio, debilitas, elongatio nimia, dialyfis, intumefcentia; collectio fynoviæ lentefcentis, induratæ in articulorum cavo; intumefcentia acetabulorum, eorumdem protuberantia a callo, excrefcentia intus enatis; tumor glandularum mucilaginofarum fchirrodeus; capitum offis intumefcentia; apoftema articulare.

Exarthrema dividitur in fimplex, compofitum & complicatum, in incompletum & completum; dici etiam poteft obliquum, vel directum, prout os luxatum refpective ad fitum nativum obliquo modo fe habet, vel merus eft juxta nativam articuli directionem ejus defcenfus. Alia caufam agnofcunt externam, internam alia; hinc fpecierum divifionem ducimus.

Exarthrematis curatio fita eft, 1. in partis luxatæ repofitione; 2. in ejufdem in loco nativo retentione; 3. in fymptomatum diffipatio-

tione. Primum obtinetur extenfione, contra-extenfione, impulfione, quæ manu, mantilibus, laqueis, machinamentis peraguntur. Repofitam probe fuiffe partem cognofces fono obfcuro fub repofitionis negotio percepto, figuræ, pofituræ, ac longitudinis alienarum mutatione in legitimas, ac fanas, doloris remiffione, integra motus membri reftitutione. Repofitionem citiffime inftituendam differre cogunt partis intumefcentia, inflammatio, nifi has faciat os luxatum, convulfiones, fractura articulo vicina; alteri profpicitur quiete, fafciatione accurata, fitu partis luxatæ naturali. Circa bina hæc puncta, plura *vide* apud Auctores citatos, quæ brevitatis ergo prætermittimus. Symptomatibus occurritur modo vario, accidentium fcilicet indoli accommodato.

(A) *Exarthremata a caufa externa.*

1. *Exarthrema; luxatio fimplex; exarthrema completum fimplex a vi externa* Auctorum citatorum, ut Petiti *cap.* 1. Vilarfii *art.* X. Duverneyi *cap.* 1. &c. *Luxation complette & fimple par caufe externe.*

Variat hæc fpecies, 1. parte luxata, quæ nunc eft humerus, nunc carpus, digiti, femur, maxilla inferior, &c. 2. regione luxationis, quæ modo fit fuperne vel inferne, modo introrfum aut extrorfum; debetur violentiæ externæ; fubito accidit, & fere femper non nifi in enarthrofibus, aut arthrodiis, vix in gynglimis; his adde figna generica 1. 2. 4. 5. 6. 7. 8. dolorem vividum in inftanti, quo luxatio fit, & diu pofteam factam, motum verfus unam partem minus difficilem quam verfus alteram, & repofitionem ægre obtinendam. Signa fpecialiora pro parte varia, completa, luxata obfervanda legantur apud Auctores citatos. Curatur hæc fpecies repofitione, fplēnio fimplici refolventibus madido, quiete, fitu partis naturali, & fafciatione plus minus firma pro luxationis renovandæ periculo; partis intumefcentiæ, dolori, febri, fi fupervenerint, obviam itur per venæ fectiones, narcotica, &c.

2. *Exarthrema fubluxatio fimplex; Exarthrema incompletum fimplex, conftans, a vi externa* Auctorum, ut Petiti, Duverneyi, Vilarfii *loc. cit. Luxation incomplette & fimple par caufe externe.*

Variat ut præcedens hujufcemodi fpecies; 1. parte luxata; 2. luxationis regione; violentiam externam pro caufa pariter agnofcit; fubito fit; vix alia obfervatur in gynglimis; locum etiam habet, fed rarius, in enarthrofibus & arthrodiis; his adde figna generica 4. 5. 6. 7. necnon impotentiam ad motum verfus partem quamcumque æqualem, dolorem vividiorem, majorem articuli protuberantiam, vix mutatam nativam membri longitudinem, repofitionem ceteris paribus minus difficilem quam in præcedenti. Curatio intelligitur ex prima fpecie.

3. *Exarthrema diftorfio; Exarthrema incompletum inftantaneum a vi externa* Auctorum, ut Petiti *T. II. cap.* 14. Duverneyi *T. II. cap.* 5. &c. *Entorfe.*

Fugaciffimum hocce exarthrema derepente fit, & a violentia externa ducit originem; cadit in enarthrofes, arthrodias, & gynglimos; cognofcitur dolore acuto, intumefcentia articuli calida, difficultate ad motum ftatim exigua, quandoque, mox magna, offis capite locum nativum retinente, atque ita immutata membri figura, ac pofitura. Inchoari debet curatio per repercutientia ftatim a facta diftorfione tantum applicanda; quæ fi non fufficiant, aut malo non fatis recenti applicari nequeant, præfidio erunt: quies debita, diæta tenuior, venæ fectiones iteratæ, clyfmata, topica varia, ex emollientium fcilicet, laxantium, anodynorum familia depromptа, fi urgeat dolor & inflammatio; ex refolventium vero primo mitiorum, dein potentiorum genere eruta, fi modico gradu vigeant dicta fymptomata: tonicis fpirituofis, folventibus, aquis & lutis thermalibus claudenda curatio.

4. *Exarthrema complicatum; luxatio complicata a vi externa* Auctorum fupra citatorum; *Luxation compliquée par caufe externe.*

Variat hæc fpecies parte luxata, & luxationis regione; accidentia cum quibus complicari poteft exarthrema hocce, funt vulnus, fractura, echymoma, convulfio, paralyfis, inflammatio, apoftema, gangræna, ftrepitus, &c. Pendet hæc fpecies a vi externa; fubito fit: figna præ fe fert exarthrematum 1. & 2. prout completum, vel incompletum eft: his adduntur figna affectibus complicatis propria alibi legenda; curatio ex fpeciebus 1. & 2. necnon ex peculiari accidentium memoratorum therapeia intelligitur. Longius excurreret hæc fpecies, fi vitium fingulum exarthremati mixtum peculiaris hic loci maneret curatio, quam idcirco ab Auctoribus fub genere allegatis peti volumus.

(B) *Exarthremata a caufa interna.*

5. *Exarthrema a convulfione; Luxatio a mufculorum contractione convulfiva, vel fpafmodica* Auctorum, ut Fayæi, Vilarfii, Duverneyi, Petiti, &c. *Luxation caufée par la convulfion.*

Va-

Variat hæc fpecies parte luxata, & luxationis regione. Exarthrema hocce in nullam aliam caufam refundendum præcedunt, atque inducunt validæ convulfiones, fpafmi, crampi, quibus caput offis ex acetabulo expellitur. Dolorificum eft cum incipit, cum fit, & cum factum eft; difficillime reponitur, extenfionibus ad repofitionem neceffariis fummum, quo excruciat, dolorem adhuc augentibus; his adde figna generica, atque offis obliquitatem. Indicationes curatoriæ funt caput offis reponere, repofitum in acetabulo firmare, & interim convulfioni occurrere, quod pro varietate caufarum, quibus ea nataies debet, modo vario perficitur. *Vide* morbos convulfivos.

Ex hac fpecie intelligitur exarthrema, quod debetur contractioni mufculorum voluntariæ quidem, aft vehementiori; fic ofcitatione majori luxari poteft maxilla inferior, &c. Patet curatio ex fpecie prima.

6. *Exarthrema a paralyfi; luxatio a mufculorum paralyfi* Auctorum, ut Duverneyi, &c. *Luxation cauſèe par la paralyfie.*

Variat hæc fpecies parte luxata, fimplicitate, cum nempe folitaria eft paralyfis luxationem excitans; & complicatione, quando nimirum paralyfi mifcetur ligamentorum laxitas; fignis genericis 1. & 2. adde partis emaciationem, dolorem utplurimum levem, repofitionem facilem, difficilem partis repofitæ, fponte, nifi detineatur, ftatim iterum luxandæ contentionem, adhibita etiam legitima fafciatione, directum membri defcenfum, ipfius longitudinem majorem, caput offis in fuo acetabulo vacillans, ab eo recedens, & fpatium vacuum inter feipfum, atque acetabulum relinquens, majorem nullam mufculorum tenfionem in una parte quam in altera, nullam pariter alterius offis extremi converfionem in partem determinatam. Varietas folitaria & varietas complicata gradu tantum inter fe differunt. Celebrata repofitione, & injecta accurata fafciatione, paralyfis remediis congruis ex morborum paralyticorum therapeia petendis eft oppugnanda. *Vide* Duverneyum in cafu complicato: his addenda venit fpeciei fubfequentis curatio.

7. *Exarthrema a defmochaunofi; luxatio a ferofa ligamentorum laxitate* Auctorum, ut Duverneyi, &c. *Luxation par le relachement des ligamens.*

Variat hæc fpecies parte luxata: pendet a fero luxuriante, & ligamenta laxante citra mufculorum paralyfim; gradarie fit; exulat partis emaciatio; adfunt cum fignis n. 1. 2. 4. 5. 6. 7. memoratis dolor, intumefcentia articuli, acurtatio membri: non minorem vim exigit ad fui repofitionem, quam quæ fit a caufa externa, & fafciatione validiori indiget, ut debite contineatur: reducta pars nativam fedem etiam abfque fafciatione fervat quandiu quiefcit, motu edito ftatim luxanda. Curatur repofitione, fafciatione accurata, hydragogis, fudorificis, laconico, diureticis, topicis, fpirituofis, aromaticis, ftimulantibus, aquis ac lutis thermalibus, vapore alkoolis accenfi, fuffitibus aromaticis, tonicis, veficatoriis, diæta exficcante, diaphoretica, diuretica.

Hinc intelligitur exarthrema a ligamentorum debilitate morbos diuturniores excipiente, ftimulantibus, analepticis, fpirituofis, unctionibus mercurialibus poft repofitionem & fafciationem debitam curandum; intelligitur & etiam exarthrema a ligamentorum diabrofi per materiam purulentam facta fobolefcens, quod fanationem vix videtur poffe admittere; neque obfcurum eft exarthrema, quod ligamentorum debilitati nimiam ipforum elongationem excipienti natales debet.

8. *Exarthrema a defmophlogia; luxatio a phlogodea ligamentorum intumefcentia* Duverneyi *loc. cit. pag.* 21. 60. & 63. *Luxation par le gonflement des ligamens.*

Locum habet ex Duverneyo in femorum ac genuum ligamentis, quæ utplurimum per defluxionem aut decubitum intumefacta, cavum articuli implent, & caput offis extrudunt cum dolore intenfo, fub fingula articuli motione augendo, cum articuli prominentia majori, partis indifferentia ad motus in fenfum quemcumque exercendos, ejufdem inflammatione, variifque aliis fymptomatibus. Curatur auxiliis antiphlogifticis celeriter adhibitis, phlebotomia præfertim, topicis emollientibus, anodynis; quibus dolore fedato fuccedent refolventia: his adjungi debent epifpaftica, & cauteria ad majorem revulfionem impetrandam.

9. *Exarthrema paftaceum, luxatio a finoviæ lentefcentis copia* Auctorum citatorum; *Luxation par l' abondance de la finovie.*

Variat in hac fpecie pars luxata a finovia fpiffiori & exuperante, non vero copiofiori, aft tenui ac ferofiori, quæ fpeciem feptimam potius produceret; extruditur caput offis, quod licet ad acetabuli margines & ultra, repofitione tentata, de facili admoveas, nufquam tamen in hujus cavum intrudere penitus poteris, refiftentiam perfentiens infuperabilem, & ftrepitum audiens qualem edit argilla mollior pinfata; exulat dolor; eminet articulus in omnes fenfus qui native ipfi competunt movendus; in gynglimis directus fit defcenfus, ac prolongatio, præfentibus fignis genericis 1. 2. 4. 5. abfentibus

ver

vero 6. & 7. in arthrodiis autem & enarthrofibus elevatur os, ac decurtatur membrum vigentibus fignis genericis 1. 2. 4. 5. 6. 7. Curatur hæc fpecies, 1. repofitione qua quantum fieri poteft in acetabuli cavum caput offis intruditur; 2. fafciatione valida caput idem in cavi fundum urgente, ut finovia ad circumferentiam expreffa, & fic magis externa facta melius pateat actioni topicorum folventium ac difcutientium parti imponendorum; 3. agitatione diuturna capitis offis in fuo acetabulo fub fingulis deligationibus præftanda; ut fcilicet velut piftillo finovia conquaffetur, attenuetur, & fic perfpirationi, aut reforptui idonea reddatur.

Hinc intelliges hoc exarthrema, quod ictum, lapfum in articulum validiores ferius excipit, a finoviæ lentefcentis collectione potiffimum pendens; fcilicet nulla facta ictus, aut lapfus tempore luxatione, impulfo tantum violentius offis capite in acetabulum, contunduntur partes intra ipfum hofpitantes, fubfequente obftructione, inflammatione, apoftemate, & præprimis finoviæ coacervatione, qua, laxatis ligamentis diftenfa capfula, temporis fucceffu offis caput tandem extruditur; cafus hic mature dignofcendus eft, ut nempe prævertatur luxatio, poftquam contigit, nulla arte tollenda. *Vide* Auctores citatos, & Petitum præprimis *de luxatione femoris, lapfum in magnum trochanterem excipiente.*

10. *Exarthrema tophaceum*; *Luxatio a finoviæ concretione* Vilarfii, Duverneyi, &c. *Luxation par la concrètion de la finovie.*

Variat hæc fpecies parte luxata; obfervatur in rheumatifmo articulari, & arthritide; cognofcitur tardigrado mali inceffu, doloris abfentia, repofitione impoffibili, quamvis ad tophum ufque fatis facile adducatur offis caput, ftrepitu, qualem edit corpus folidum percuffum, percepto, dum tentatur repofitio, èminentia articuli, mobilitate ejufdem in omnes fenfus qui native ipfi competunt. Vix ac ne vix quidem fanationem admittit hæc fpecies: tentari tamen poffunt, ut repofitioni via fternatur, medicamenta varia, quæ materiem concretam emolliunt, folvunt, ac ligamenta & tendines roborant. *Vide* Duverneyum *de anchylofi*, *T. II. p.* 350.

Hinc elucefcit diagnofis ac curatio, fi quæ fit exarthrematis a callo in acetabuli cavitate genito, ab excrefcentia ibidem enata, ab intumefcentia glandularum ejufdem mucilaginofarum fchirrofa: intelligitur & etiam exarthrema a tophacea ligamentorum induratione, quæ memorata admittit medicamentorum genera. *Vide* Duverneyum *T. I. cap.* 1.

11. *Exarthrema exoftoficum*; *luxatio a capitum offis & acetabulorum intumefcentia* Petiti, Duverneyi, Vilarfii, Fayæi, &c. *Luxation par le gonflement des têtes & des cavitès des os.*

Variat hæc fpecies offe luxato, parte intumefacta, quæ nunc offis caput tantum, nunc acetabulum dumtaxat, nunc vero utrumque eft, necnon caufa memoratam intumefcentiam, & exinde luxationem inducente, quæ modo virulenta eft, nimirum rachitica, fcrophulofa, fyphilitica, modo autem fimplex, ut vita in locis uliginofis, paludofis; minerarum plumbi, mercurii, fodicatio. Cognofcitur hoc exarthrema vifu & tactu; fcilicet capita offium intumefcere, ipforum acetabula magis patere, complanari, deleri, & inter utraque congruam exulare proportionem fenfim percipitur; hinc tardigrade increfcens mirum in modum, tandem prominet articulus; vix tamen mutata utplurimum ob rariffimam exarthrematis hujufce complexionem membri figura; caufarum varietati accommodanda venit curatio in cafu incompleto quandoque impetranda. Intumefcentia rachitica, remediis rachitidi, fcrophulofa vero remediis fcrophulæ appropriatis impugnanda venit; fyphiliticæ competunt unctiones mercuriales, aere ficco, calido, regimine fimili, hydragogis, & aquis præfertim thermalibus depellere convenit intumefcentiam, quam loca uliginofa, paludofa fecere, minerarum foffloribus litum mercurialem proficuum effe poffe ex eo concludit Petitus, quod inauratorem intumefcentia offium a mercurio inducta, & cum exarthremate fere completo exinde enato conjuncta, laborantem hydrargyri ope fanaverit.

Nota. Exarthrema hereditarium, vel a prava conformatione ex utero allata poft nativitatem inductum confulto omittimus, ex memoratis fpeciebus intelligendum. *Vide* Vilarfium & Andrii *Orthopœdiam.*

LXI. *Diaftafis* Græcorum; *offium receffus* Latinorum; Diaftafe, ècartement des os, Duverney *T. II. ch.* 1. *&* 5. Petit *T. II. chap.* 8. *&* 13. Lafaye *princ. de chir. pag.* 474.

Eft offium, cartilaginum immobiliter combinatorum, feu per raphen, harmoniam, fynofteochondrium, fynchondrofim unitorum, aut per fyndefmofim fenfibiliter immobilem connexorum feparatio, feu receffus ab invicem, partialis vel totalis: quem cognofces 1. fpatio vacuo inter partes combinatas, fymphyfi, abfque medio, vel fymphyfi cartilaginea, aut ligamentofa fubimmobili (fi fractura vel ruptio adfuerint) ob-

fer-

fervando, vel fpatio non quidem vacuo, aft nativum fuperante inter partes fynchondrofi, vel fyndefmofi immobili connexas, fi exulant fractura aut ruptio, pariter obfervabili; 2. mutatione pofituræ, in dictis partibus ad invicem, obliquitatem refpectivam, fitum relativum alienum ipfis inducens; 3. doloris præfentia, fi receffus fubito, aut faltem prompte fiat, ejufdem vero abfentia, fi fenfim ac fine fenfu contigerit.

Diaftafis nunc fimplex eft, nunc vero complicata cum fractura, inflammatione, &c.

Principia diaftafeos funt violentia externa, ut ictus, lapfus, &c. hydrocephalus, polypus narium, graviditas, protuberantiæ quævis introrfum enatæ, ofsa unita extrorfum agentes, partus, fyphilis inveterata, fcorbutus, inæquale cartilaginum ofsa nectentium incrementum, pondus partium fymphyfim hinc trahens, prefsio, fitus, latus ofsium unitorum alterum afsidue urgentia, conftans mufculorum nonnullorum hypertonia. Diaftafes ergo aliæ fiunt a caufa externa, aliæ vero ab interna; hinc fluit fpecierum divifio.

(A) *Diaftafes a caufa externa.*

1. *Diaftafis violenta; luxatio diaftafis fymphyfium cum vel fine medio a caufa externa* Auctorum, ut Petiti, Duverneyi, Vilarfii, *T. V. p.* 227. *Diaftafe ou écartement des os par caufe externe.*

Variat hæc diaftafis fymphyfeos feparatæ fpecie, quæ nunc eft raphica, nunc harmonica, nunc fynofteochondrica, modo fynchondrofica, modo fyndefmofica, fubimmobilis. Violentia quævis externa, ut ictus, lapfus, &c. huicce ofteoparalopiæ anfam præbet: hujus exempla fiftunt futuræ cranii, ofsa nafi quadrata per vim externam feparata, coccix, appendix xiphoidea per ictum, lapfum introrfum luxata, fibula inter incedendum a tibia violenter recedens, &c. Diagnofim habeto ex fignis genericis, & caufa allegata. Varietas hujufce fpeciei raphica in puerulis citra fracturam locum habere poteft; in adultis cum fractura femper complicatur; hanc a diaftafi fecunda potifsimum diftinguunt dolor, & caufa procatarctica; neque inter varietatem harmonicam, & diaftafim tertiam aliud difcrimis intercedit, necnon varietatem inter fynofteochondricam, & diaftafim quartam. Varietas fynofteochondrica nunc complicatur cum fractura cartilaginis; nunc vero citra fracturam hujufcemodi evenit; in hoc ultimo cafu, fi pefsumdetur cartilaginis & ligamentorum elater, conftans eft in fymphyfi recefsus; fi vero falva remaneat eorumdem elafticitas, recefsus eft inftantaneus, partium dyrarum fynchondrofi unitarum vera diftorfio dicendus; *vide* diaftafim fextam. In fibula locum habet varietas fyndefmofica; in hanc cadunt quæcumque de fynchondrofica modo diximus, fi cartilaginis hic loci deficientis fracturam demas. Curatio fita eft in partium femotarum approximatione, ac reftitutione, in earumdem fafciatione, tandem in fymptomatum ablatione: quæ omnia ex exarthrematis fpeciebus a caufa externa inductis facis intelliguntur. *Vide* Auctores citatos.

(B) *Diaftafis a caufa interna.*

2. *Diaftafis raphica; diaftafis, feu receffus futurarum cranii* Auctorum, ut Duverneyi, &c. *Ecartement des futures.*

Adoritur hæc fpecies puerulos hydrocephalo interno laborantes: pendet a fero collecto, mollia cranii ofsa feparante: cognofcitur charactere generico, fymphyfeos offium feparatorum fpecie, & fignis hydrocephali, cujus prognofim fequitur, ac therapejam admittit. Si hydrocephali tollendi aliqua daretur ratio, locus efset gradariæ ofsium feparatorum approximationi, & fafciationi congruæ in dies fenfim ftringendæ.

3. *Diaftafis harmonica; diaftafis offium narium* Levret. *obf. fur les polypes; Ecartement des harmonies.*

Hujufce fpeciei varietatem a polypo narium inductam refert Levretius in fuis de polypis obfervationibus: in ea ofsa nafi quadrata per polypum fenfim increfcentem extrorfum acta, atque ab invicem feparata fuerant; diagnofis varietatis Levretianæ eruitur ex charactere generico, ex fymphyfeos offium feparatorum fpecie, & ex polypi præfentia. Indicationes curatoriæ funt polypum tollere. (*Vide* Levretium *loc. cit.*) ofsa feparata approximare, reftituere, ac firmare; hinc erue diaftafeon harmonicarum aliarum diagnofim, ac therapeiam.

4. *Diaftafis fynofteochondrica; diaftafis cartilaginis narium* Levret. *obf. fur les polypes, p.* 246. *Ecartement des fynofteochondres.*

Hujufce diaftafeos varietas a polypo narium facta apud laudatum Auctorem etiam legitur; cartilagine nempe narium per hancce excrefcentiam e fuo loco dejecta. Notabis fymphyfim qua os & cartilago, non vero ofsa ad invicem ope cartilaginis intermediæ uniuntur, nobis fub nomine fynofteochondrii venire, quod quartam fiftit fymphyfeos abfque medio fpeciem. Character genericus, fymphyfeos partis affectæ fpecies, &c poly-

polypus fynofteochondricam Levretii diaftafim indigitant. Curatio ex fpecie præcedenti intelligitur. Diaftafis cartilaginis xyphoideæ a caufa interna facta aliam fpeciei hujufcemodi varietatem fubminiftrat.

5. *Diaftafis epiphyfica; Diaftafis epiphyfium* Duverney *T. II. cap.* 1. *p.* 9. *Séparation des èpiphyſes.*

Epiphyfes, quamvis in fubjectis junioribus ope cartilaginis intermediæ cum ofse reliquo unitæ fint, ab eo tamen abfque fractura feparari pofsunt. Obfervatur in fcorbuto, & in fyphilide inveterata. Signa diagnoftica eruuntur ex charactere generico, vacillatione epiphyfeon fracturam mentiente, & affectuum memoratorum præfentia. Indicantur remedia fyphilidis & fcorbuti, epiphyfeon feparatarum ad os reliquum appreffio, & fafciatio debita.

6. *Diaftafis fynchondrofica*; *Diaftafis fynchondrofeon* Duverney *loc. modo citat.* Fab. Hildan. *centur. VI. obf.* 29. Puzof. *des Accouchemens, p.* 7. *Diaftafe, ou ècartement des fynchondrofes.*

Locum habet hæc fpecies in offibus pubis, in offibus ileis & facro, in coccige; fit a vi interna diftendente, & ofsa hujufcemodi fynchondrofi unita ab invicem removente; obfervatur & etiam in vertebrarum corporibus, fi nempe cartilago intermedia magis increfcens in uno latere, quam in altero vice cunei fungatur, qua hinc magis ab invicem recedant vertebrarum corpora. Curatio obtinetur fublata vi interna diftendente, offium diffitorum facta approximatione, & injecta congrua fafciatione. Ex gibbofitatis genere petantur auxilia in incremento cartilaginis inæquali ufurpanda.

LXII. *Loxarthrus; Perverfio capitis offium ac mufculorum appenforum* Duverney *T. II. c. II. Artus vari* Duverney *T. II. c. III. Gibbofitas fcapularis* Auctorum; Perverfion de la tete des os & des mufcles; membres bots, bofse fcapulaire, ou poitrine ailèe.

Eft offium cum motu fenfibili articulatorum fitus relativus in alienum conftanter mutatus, aut obliquitas refpectiva perfiftens citra exarthrema & fpafmum. Caput offis nativum acetabulum fervat, nec definit acetabulum caput offis fibi dicati excipere; mutatur conftanter in peregrinam directio nativa, qua fibi refpondent ofsa mobiliter combinata, quin contractioni fpafmodicæ hoc veniat tribuendum; exulant itaque ab loxarthri genere exarthrema & fpafmus; una peccat offium pofitura refpectiva, & coincidentia nativa, quæ in alienas mutatæ permanent.

Principia loxarthri funt perverfio fitus nativi offium, & pofituræ nativæ mufculorum appenforum poft motus varios vehementiores, cartilaginis acetabulum, vel offis caput obducentis incrementum majus in uno latere quam in altero, partialis acetabuli, vel capitis offis exoftofis, materies tophacea articuli cavum integrum occupans inæqualiter, vel tantum lateralem ejus partem citra anchylofim, tenfio mufculorum & ligamentorum major in uno articuli latere quam in alio; quam inducere valent vitium hereditarium, malus fitus in utero, obftetrix ofsa infantis rudius tractans, mala fafciatio, preffio validior inter brachia, dum circumfertur infans, pravus fitus diuturnior, & alia bene multa.

1. *Loxarthrus perverfivus*; *perverfio capitum offis & mufculorum appenforum* Duverney *T. II. ch.* 2. *Perverfion de la tete, des os, & des mufcles.*

Contingit nonnunquam ut brachium verbi gratia in varios fenfus validiffime motum, moveri jam prorfus nequeat; quia fcilicet mutatur fitus offis nativus, & nativa mufculorum appenforum pofitura, revoluto in fui cavitate offis capite, & ita conftitutis brachii mufculis, ut jam edendis, quibus dicati funt motibus, fiant impares; nifi nativum in fitum celeriter reponantur os & mufculi brachii, motui præceps imminet ruina. Omnem paginam adimplent, 1. prompta capitis in acetabulo revoluti reftitutio, excitatis nimirum motibus variis in fenfum præprimis huic oppofitum, fub quo contigit memorata perverfio; 2. fafciatio debita, non minori diligentia hic loci injicienda, quam fi exarthremate incompleto brachium fuifset tentatum.

2. *Loxarthrus anifotonicus; artuum, maxillæ inferioris deflexio ab inæquali mufculorum, ac ligamentorum tenfione* Duverney *T. II. c. III. Vari, valgi, compernes, brachia vara, maxillæ inferioris tortura* Latinorum; *Pieds bots, bras tournes, machoire de travers.*

Variat hec fpecies parte affecta; nunc enim pedes extro, vel intro flectuntur, nunc genua, modo cubitus, modo maxilla inferior; patet diagnofis ex charactere generico, partibus intro vel extro flexis, necnon caufa allegata; crefcit malum in pueris, dum levaminis gratia artus deflexos in partem vulgo detorquent, quam major mufculorum & ligamentorum tenfio occupat. Curatio tota fita eft in ufu machinamentorum, ut ocrearum & fimilium inftrumentorum, quibus ad fitum nativum refpectivum ofsa leniter adu-

ducuntur, & in eo continentur, ac firmantur; cave hanc fpeciem pro lordofi vendas; huc pertinent conftans capitis in latus alterutrum detorfio, inclinatio, reclinatio a tono mufculorum huic prævalente inductæ, nifi mavis ad obftipitatis genus amandare.

3. *Loxarthrus gibbofus*; *gibbofitas fcapularis*, *feu alata* Auctorum; *Boffe fcapulaire*, *poitrine ailée*.

Ifta fpecies intelligitur ex præcedenti, cum qua fecundum caufam convenit, difcrepans tantum parte affecta. *Vide* gibbofitatem fcapularem, feu alatam.

4. *Loxarthrus intrarticularis*; *artuum deflexio a mutata partialiter fuperficierum articulatarum libella*; *valgi*, *vari*, *compernes*, *brachia vara*, *maxillæ inferioris tortura* Latinorum; *Pieds bots*, *bras tournès*, *machoire de travers*.

Affinis eft fpeciei 2. loxarthrus hujufcemodi, artuum maxillæ inferioris deflexionem fub fe pariter recipiens; differt vero quoad caufam quæ in ifta fpecie in cavitate articuli hæret; in 2. vero extra ipfam conftituta eft. Partialiter mutatur acetabulorum, vel capitis offium libella nativa, fi 1. cartilago dictas partes obducens magis crefcat in uno latere quam in altero; 2. fi in acetabulo, aut in offis capite hinc affurgat exoftofis; 3. fi in offibus bino acetabulo excipiendis, ut eft maxilla inferior, aut in offibus unico acetabulo, aft duplici cavitate inftructo exceptis, ut funt gynglimi duplicati, materies tophacea in illis acetabulum alterum, aut in iftis unam acetabuli cavitatem teneat; vel fi in offibus uniacetabularibus fuperficiem acetabuli omnem tegat lamina tophacea hinc craffior, aut lateralem tantum ipfius partem, exulante ubique anchylofi. Variat itaque loxarthrus hicce pro lordofi nomine venditandus, & parte affecta, & principio proegumeno. Hujus diagnofim habeto ex charactere generico, partibus affectis, & caufa allegata varia. Ex caufa loxarthri hujufce varietatem primam inducente de facili colligitur quid loxarthri fecundi therapeiæ, quæ memoratæ varietati competit, veniat addendum. Varietates hujufce fpeciei exoftofica & tophacea, exarthrematum exoftofici & tophacei curationem admittunt, additis fuo tempore, fi priftina redeat fuperficiebus articulatis libella, machinamentis congruis pro partibus elongatis adducendis, fuftentandis, & articulo coercendo, firmando.

Nota. Ad hunc ordinem referri etiam poffunt lordofis & gibbofitas; quæ genera fub alio ordine militare juffit clafleon hujufcemodi Auctor clariffimus. Hæc funt varia procidentiarum, herniarum, aberrationum, & ofteoparatopiarum genera, quæ a nobis delibata potius quam pro rei dignitate tractata fuiffe ultro fatemur; fufius ea profequi vetabat inftituti ratio quæ fuis claffibus præfixit Profefsor celeberrimus. Satis fit morborum ectoporum genera legitime conftructa genuino charactere, aitiologia experientiæ innixa donaffe, fpecies varias fub generibus fingulis militantes collegiffe, nominaffe, diftinxiffe; tandem indicationes curatorias genericas fæpiffime, fpecificas ubique, quantum oportuit, ac licuit, propofuiffe, non neglecta interim prognofi, atque aitiologia peculiaribus: quæ quidem fi preffiori fermone femper, compendiofius & raptim nonnunquam præftitimus, id nobis excufationis fidem facit, quod fub generibus omnibus, fub fingula fpecie Auctores allegavimus, e quibus cuique fas fit meliora prolatis depromere.

CLASSIS SECUNDÆ SYNOPSIS.

F E B R E S.

CHARACT. Syndromes frigoris, successivique caloris cum artuum debilitate & pulsus vi adaucta, sæpe quoad frequentiam.

ORDO I. CONTINUÆ. *Pyrexia semel crescit, & semel decrescit in decursu ægritudinis.*

I. EPhemera, decursus ægritudinis intra dimidiam septimanam absolvitur. Vigor morbi subito accedit.
II. *Synocha*, decursus intra septimanam, incrementum successivum.
III. *Synochus*, decursus intra duas saltem septimanas, pyrexia major.
IV. *Typhus*, decursus ad tres septimanas & ultra, pyrexia nulla, aut exigua, debilitas maxima.
V. *Hectica*, decursus ultra mensem, pyrexia exigua, debilitas parva.

ORDO II. REMITTENTES. *Pyrexia pluries in decursu morbi crescit & decrescit, non omnino recedit, typus sæpe confusus.*

VI. *Amphimerina*, remissio quotidianæ typum servat, frigus in paroxismis.
VII. *Tritæophia*, remissionis typus tertianarius, frigus fere nullum.
VIII. *Tetratophia*, remissio quartanæ typum servans.

ORDO III. INTERMITTENTES. *Pyrexia pluries in decursu ægritudinis deserit & recurrit cum intervallis lucidis.*

IX. *Quotidiana*, accessus similes quolibet die accidunt.
X. *Tertiana*, accessus similes alternis diebus revertuntur.
XI. *Quartana*, accessus similes duobus interpositis diebus redeunt.
XII. *Erratica*, accessus similes distantes ab invicem pluribus quam quatuor diebus, aut typi omnino incerti.

CLASSIS SECUNDA.

F E B R E S.

ORDO PRIMUS.

FEBRES CONTINUÆ.

Scholasticis *Continentes*: Græcis *Pyreta synechonta*, *synochoi*; *Continuæ* Boerhaavio & Practicis; Gallis *Fièvres continues*; *Continentes* Stablio, Junckero: *vide* Galen. I. *epid. com.* 3. Sennert. *de febr. l.* 2. *cap.* X.

CHARACTER *Classis*. Concurrunt pulsus magnitudo & frequentia cum frigore in insultu, fervore in decursu, madore in declinatione, & semper virium prostratione majori quam a virium vitalium gradu foret expectandum.

Character ordinis. Impetus febrilis a frigore sæpius exordiens sine exacerbatione partiali, & sine accessu, non pluries quam semel vel bis in mense revertens, ad usque finem ægritudinis perseverat.

Proinde continuæ sunt, licet 1. quolibet mense circiter revertantur, ut ephemera menstrua; unde ab erratica discrepant; licet 2. increscant ab initio usque ad statum more aliorum morborum, sed semel tantum; cum exacerbantium uti intermittentium pluries, & sine causa evidenti revertatur, aut crescat in paroxysmis & accessibus partialibus febrilis impetus; factitia est divisio continuarum in homotonas, epacmasticas, & paracmasticas; omnibus enim febribus commune est, ut initio, & in declinatione symptomata decrescant, atque in incremento & statu majora sint.

Historia. Incipiunt a lassitudine, capitis gravitate, frigore, horrore, sed citra tremorem & dentium crepitationem, tunc calor in dies crescens usque ad acmen cum cephalalgia, siti, virium prostratione, decubito assiduo; nulla exacerbatio nisi a causa evidenti; de-

demum declinante morbo mador, sudor, vel alia evacuatio.

Symptomata.

In functionibus animalibus. Tales vocant motum liberum, sensum, appetitum.

Sensus lassitudinis in toto corpore, gravitatis vertiginosæ in capite, cephalalgia, pravus sapor in ore, anosmia sæpe.

Motus localis artuum, linguæ, difficilis, vacillans, dein decubitus supinus, vel horizontalis.

Appetitus, fames nulla vel exigua, sitis urgens, fastidium carnium, & solidorum, sitis aquarum, acidulorum frigidorum, libido nulla, *appetitus* tabaci nullus.

In functionibus vitalibus. Tales sunt pulsus & respiratio.

Respiratio in frigore parva, frequens, coacta, in calore magna, frequens.

Pulsus in frigore exilis, intermittens, intercadens, frequens; in calore plenus, frequens; in declinatione mollis, undosus.

In excretionibus. Saliva pauca, mucosa, mucus linguæ, gingivarum, labiorum cinereus, luteus, quandoque nigrescens; urina in decursu morbi calidior, turbida, mador cutis, ac *sudor* in declinatione; *dejectiones* alvi liquidæ, flavæ, sæpe fœtidæ; *mucus* narium parcus, hæmorrhagiæ.

In qualitatibus. Insultus febris sæpius ab extremorum frigore, faciei pallore, utplurimum sine tremula artuum succussione; dein calor assiduus, fere uniformis, nisi major in statu, mollities cutis in declinatione.

Characteres generum a Galenicis traditi, sunt deceptivi.

Illi siquidem essentiales febrium differentias repetebant a subjecto caloris morbosi cui sedem præbebant spiritus, unde *ephemera*; partes solidæ, unde *hectica*; fluidæ, unde *humoralis* febris exsurgebat.

Rursus omnis humoralis oriebatur a putredine *sanguinis*, unde synocha & synochus; *bilis*, unde tritæophia, causus, & tertiana; *pituitæ*, unde causus; a pituita falsa, epialos; ab acida, quotidiana; & amphimerina ab insipida; *melancholiæ*, unde quartana & tetartophia; *bilis* & *pituitæ* simul, unde hemitritæus, &c. Hucherus *de febribus*. Sed cum essentia febris foret calor, differentiæ ab essentia petitæ, seu essentiales debebant repeti a gradu caloris, non a subjecto: ergo errabant Galenici. Præterea calorem in distincta parte residere putabant, cum calor tamen sese in vicina æqualiter diffundat ad æquilibrium usque, demonstrante Boerhaavio (*Chem. tom.* I. *de igne*.) Demum putredo insufficiens est ad calorem febrilem excitandum, & gratis illum vel istum humorem putrescere, ac putrescendo hoc vel illud genus febris inducere pronuntiabant; falsis itaque principiis characteres generum innitebantur. Verum vera sint ea principia, characteres illi sub sensus non cadunt; quis enim unquam sensibus percipit causam quatenus talem? Quænam est connexio inter pituitam & accessus quotidianos, &c.? Characteres itaque generici febrium a causis etiam veris petiti, sunt deceptivi.

Non minus est erronea divisio febrium a Neotericis accepta in *essentiales* & *symptomaticas*; istas vocant, quæ sunt alterius morbi effectus; illas, quæ ab alio morbo non dependent; verum I. quoniam febris juxta ipsos pro causa habet vel obstructionem capillarium, vel cordis irritationem, vel nervorum distractionem, atque juxta eosdem illa vitia veri morbi sint, seu status vitiosus partium solidarum, fluidarumve, ex quo functiones læduntur, omnes febres ex his principiis debent esse symptomaticæ, nullæ essentiales; 2. quia in sensus nunquam incurrit causa quatenus causa, nec proinde incurrit quidpiam quatenus effectus alterius, nec proinde quatenus symptoma; atque mutata, ut sæpe fit in scholis, causarum doctrina, mutaretur generalis febrium divisio; quæ supponit v. g. ulcus pulmonis esse causam, cujus amphimerina tabida effectus est: fieri enim poteft ut vel a communi causa dependeant tum ulcus, tum febris; aut ut ulcus a febre promanet, cum febris suppurationem præcedat sæpissime: ideoque hypothetica, & proinde erronea est illa divisio fundamentis mutabilibus innixa.

Nec paucioribus erroribus obnoxia est divisio febrium in *humorales* & *non humorales*; illas vocant, quæ a fluidorum vitio ortum ducunt; istas, quæ a solo solidorum vitio oriuntur, ac foventur; verum I. illa divisio innititur principio hypothetico & in sensus nequaquam incurrenti; quæ a putredine & malignitate humorum produci putantur, a spina tendinibus infixa fieri posse ostendit Helmontius: homini sanissimo frangatur cranium, illico sopor, bilis vomitus, dein febris, meteorismus, lingua sordida, aliaque signa febris putris aut malignæ accedunt: dentes fortius in infanti progerminent, inde febris, spasmi, vomitus, nauseæ, ructus; diarrhœa, fæces virides, flavæ, putres, quæ omnia erumpentibus dentibus, secta gingiva cessant. Anne a fluidis, an a solidis ea pendent, quandonam seorsim laboravere so-

folida a fluidis? Anne ex hypotheticis principiis pendere debet febrium divifio & hiftoria? 2. Ex eo quod fit abfceffus, fiftula, ulcus maxime in parte dolente, ut extremo digito, anne febris exfurgens folidis tantum debet tribui? num fanguis inflammatus, pus acre, ichor ulceris nihil ad febrim concurrunt? quo jure humoralem; quæ fit a bile, non humoralem, quæ a pure fovetur, appellaveris? cum Antiqui has omnes, excepta Ephemera & Hectica, humorales & putridas nuncuparent. Si quis ad hæc dicat, fic voluiffe patres, idem eft ac fi diceret:

Sic volo, fic jubeo, fit pro ratione voluntas.

Sed fi alios ad confentiendum cogere vellit, is tyrannis pejor eft, obfervante Galeno; illi enim facta quidem, non vero animi fenfa cogere, & auctoritate fua determinare fufcipiebant; atque illis regulis regerendum eft, quod patres deliquere, hoc celare gnati debent, atque animal rationale non ufu, multo minus abufu, fed ratione ducendum effe.

De Principiis Continuarum.

Obices circulationi oppofiti, vel materies ftimulantes in vafis fanguiferis, febribus occafionem præbent; five enim 1. vivo animali ligaturas injicias, five in venas liquores fanguini infpiffando, coagulando aptos infundas, hinc febris exfurgit, (Baglivi *de febribus mesenteric.* Vvepfer. *cicut. aquat. pag.*62.) 2. Si acida, alkalina, aromatica, verbo acria quævis in fanguiductus immittas cum Baglivio; five aciculam puram, fpinam carnibus, tendinibus vivorum animalium infigas, obfervante Helmontio, hinc febris exfurgit continua.

Verum caufam febris effectricem ab occafione fummopere diftinguendam monuimus: docet enim mechanica a refiftentiis oppofitis machinarum hydraulicarum motus retardari; atqui tamen machina cordis poft has obftructiones acceleratur, adeoque neceffum eft ut potentia motrix in ipfum agat accelerando in majori ratione, quam materia febrilis retardando. Sit dimidia pars fanguiductuum obftructa, cordifque vis eadem remaneat, jam dimidio minor fanguinis copia ex arteriis in venas, ex venis in cor, ex corde in arterias, transfunditur; eadem etenim in extremis arteriolarum orificiis velocitas perftat, quæ femper eft ut virium motricium radix ex hydraulicis, (D. Pittot *des Pompes, Mém. de l' Acad.* 1736. *princip.* 3.) fed quantitates fluidorum tranantium funt in ratione compofita orificiorum minimorum & velocitatum: ergo dato orificio duplo minore, & velocitate eadem, duplo minor eft fluidi quantitas, dato tempore transfluens: quod eft probandum.

Velocitas qua movetur embolus ab eadem vi applicata, eo minor eft, quo minus eft orificium per quod fluidum ab embolo projectum evacuari debet; verum per orificium integrum fanguine ex arteriis in venas fluente cordis contractiones erant integræ, & feptuagefies intra minutum perficiebantur; ergo per dimidium confueti orificium fluente fanguine cordis contractiones vel erunt duplo minores eodem numero, vel duplo rariores fub eadem magnitudine; adeoque eadem data vi cor contrahente, nedum pulfus velocitas, aut magnitudo crefcant, ambas vel alterutras imminui mechanica jubet necefsitas. Sint, fub illis circumftantiis obftructionum, vires cordi applicatæ quadruplo majores folito, quoniam velocitas in fanguine orificia ultima tranante hinc duplo major evadit ex hydraulicis, quod ex orificio deficit, præcife penfat aucta velocitas; adeoque tantumdem transfluet fanguinis ex arteriis in venas, quantum in ftatu fano; nec proinde pulfus vel major, vel frequentior evadet, fed tantum firmior, aucta fcilicet collifione columnarum fanguinis: adeoque cum conftat, vel conceditur obftructos effe ultimos fanguiductus, ut in malignis febribus, licet pulfus nec major, nec frequentior fit folito, vires cordis effe folito majores haud dubium eft.

Si vero, iifdem pofitis, pulfus tantum duplo major quam in ftatu fano fub eadem frequentia fuperveniat, quoniam velocitas fanguinis pulfus magnitudini refpondet, velocitas duplo major exfurgit, adeoque vis cordi applicata quadruplo major eft folito; fed eam prius quadruplam evicimus; ergo fexdecuplam, feu quadruplę quadruplam evafiffe confequens eft.

Qui concedunt itaque Bontekoe & Boerhaavio febrem ex fanguinis velocitate menfurandam effe, illi fateantur neceffe eft quod, datis obftructionibus, febris cum pulfu quoad magnitudinem & frequentiam fano pofit confiftere; atque aucta tantum magnitudine, febris major exiftat.

Verum fi fub iis circumftantiis obftructionum, non folum magnitudo, fed etiam pulfuum numerus duplo majores evadant, quoniam velocitas fanguinis fub eadem pulfus magnitudine, numero pulfuum intra datum tempus, feu frequentiæ eft proportionalis, atque eft femper ut radix virium, cum velocitas ex hoc folo capite duplo major fit; vim ex hoc folo nomine quadruplam, adeoque jun-

junctim cum magnitudine sexagesies & quater solita majorem evasisse necessum est. Illud autem est causa febris quod secum importat necessario febris symptomata pathognomonica; verum vis cordis adaucta in majori ratione quam vires artuum voluntati subditorum, secum importat pulsus crebros, vel magnos, vel firmos, invitis obstructionibus; atque exinde fit ut natura virium parca, fluidum nerveum ab artubus libertati subditis detrahat: atque ex hac virium vitalium vehementia attritus, calor, sitis, aliaque symptomata febrilia sponte fluunt; ergo eam esse febris caussam nullum est dubium.

COROLLARIUM 1. Febris potest consistere cum pulsu quoad frequentiam tantum adaucto, modo tamen vires musculorum libere movendorum sint imminutæ; hæc est febris frequentissima.

COROLLARIUM 2. Febris potest consistere cum pulsu quoad magnitudinem tantum adaucto, modo vires musculares in minori ratione sint adauctæ, aut absolute minores consuetis.

COROLLARIUM 3. Febris consistere potest cum pulsu & majori & frequentiori, ut in tryteophia ardenti aliisque acutis.

COROLL. 4. Febris consistere potest cum vi pulsus sanam non excedente, ut cum quod ex magnitudine deficit, frequentia pensat, aut quod ex frequentia deficit, magnitudo vindicat, modo tamen vires artuum sint absolute minores.

COROLL. 5. Febris potest consistere cum vi pulsus infra sanam constituta, modo tamen vires artuum in majori ratione decreverint, ut accidit in tryteophia lypiria, aliisque malignis.

COROLLARIUM 6. Nequaquam assentimur Bontekoe & Boerhaavio, qui febrem ex pulsus velocitate metitur, cum velocitas pulsus adaugeri non possit nisi factum ex frequentia & magnitudine majus sit, atque nisi vis pulsus sit absolute major.

COROLLARIUM 7. Nec assentimur illis qui ex frequentia sola febrim æstimant, nulla habita virium muscularium ratione; si enim vis pulsus quoad frequentiam increscat pari passu ac vires artuum, ut in ira, & cursu veloci, febrim adesse nemo pronunciat; & si pariter vis pulsus decrescat quoad magnitudinem in eadem ratione qua decrescunt vires artuum, ut in extremo mortis agone, ibi non febrem, sed tantum frequentiam a debilitate ortam novimus.

COROLL. 8. In omni febre debet adesse notabilis virium absumptio, seu conatus facultatis vitalis hujus facultatis viribus & simul causæ noxiæ intensitati proportionalis, atque ille conatus febris essentiam & veram ideam absolvit.

Febrilis conatus non semper præsto datur, quoties febris principia præsto sunt; verum subito non raro invadunt etiamsi jam dudum materiæ febriles intra machinam & vasa etiam sanguifera nidulentur; verbo, a longe præparatur febrilis apparatus, & dein ex improviso febris quandoque exsurgit; hoc norunt Practici. Non derepente morbi hominibus accidunt; sed paullatim collecti confestim apparent. Hippocrat. Ballon. *de virg morb. c. 7. p. 10.*

Præludia etenim febrium sæpe videntur indicare saburras in sanguine, quæ hujus motum retardant & vasa minima infarciunt, ut patet ex capitis & corporis gravitate, lassitudine, pulsu parvo, raro, inæquali, cibi & exercitii consueti fastidio; ante plures dies præcessit vel perspirationis, vel catameniorum suppressio, vel crapula, &c. & tandem febris subito adoritur.

Febris deinde per unam alteramve diem increscit; & præterea in exacerbantibus sine causa evidenti febris certis horis increscit, aliis vero remittit; in intermittentibus post plenam apyrexiam febris vestigia relegit, deinceps recedit.

Effectus sunt certissime suis causis proportionales, (Vvolf. *mech.* 24.) si itaque pro causa febris assignetur vasorum obstructio, quæ tantum ejus principium est, tunc febris deberet adesse, cum vasa ingurgitantur, major vel minor prout magis vel minus infarcta sunt. Verum ea esse infarcta paucis horis ante insultum, maxime post paroxysmum & accessum minus, nemo bona fide negare potest; atqui tamen febris ante insultum continuæ & post accessum intermittentis plures alios illaturæ nulla omnino est; ergo data causa vel majori vel minori, nullus tamen effectus daretur, quod est absurdum.

His regerunt Neoterici, non quamvis fermenti, seu materiei febrilis quantitatem ad febrem sufficere, sed eam requiri quæ vasa distendat ultra diametrum consuetam; sed vanum subterfugium; vel enim dimidia hujus quantitatis ad febrem necessariæ pars vasa distendit & obstruit quoad dimidium vel non; si primum, dimidium febris, seu febris obstructioni proportionalis adesse debet, quæ tamen nulla est; atque quoniam materies illa sensim & per gradus cumulatur, febris non illico, sed gradatim accendi deberet; quod sæpe falsum est. Si secundum, nulla quantitas materiæ vasa obstruit & distendit, cum hujus dimidia ne quidem dimidium producat, seu pronuntiandum est effectus suis causis non esse proportionales, seu quod eodem recidit, ex minimis causis, imo nullis, effectus maximos inferri posse, adeoque dari

effectus, aut effectuum partes fine caufa, quod abfurdum eft.

Pluribus arridet opinio folo figmento innixa, dari vel in ventriculo, vel in pancreate, hepate, mefenterio, &c. maffam febrilis materiæ, quam *fomitem* vocant, atque ex hoc receptaculo vel continuo vel per vices interpolatas, fermentum illud invifcans in fanguinem refundi, unde febris continua vel interpolata.

Verum quo genio, quo mechanifmo nunc continuo, nunc per vices tantum hæc transfundatur materies nemo dixerit, femel autem hoc infufo fermento, cur ftatutis horis exhauriatur fomes fuo tempore redintegrandus? quare iteratis catharticis, emeticis, jufculis diluentibus, bilem, fuccum pancreaticum, primas vias funditus everrentibus, febres intermittentes pertinaciores evadant, docente Sydenhamo, licet fomes ille expurgatus fuerit? cur ab animi pathemate recurrant fopitæ febres? cur a gravi nuntio, a negotio inopinato fuperveniente, acceffus vel retardetur, vel auferatur? cur a fclopeti explofione pone aures ruftici acceffus removeant? quid inde adverfus fomitem?

Verum quorfum hæc difputo; hanc theoriam invenit opinio, mechanices ignorantia fovit. Efto, fit fomes fanguinem infpiffans, fanguis infpiffatus neceffario cordis motum retardat, pulfum minuit, ex demonftratis; atque ut in his circumftantiis velocitas & numerus pulfuum crefcat, vires cordis admodum majores debent impendi. Quis in hydraulicis ita rudis eft qui ex refiftentiis vires machinarum intendi putaverit? nugatorias hac de re fictiones confutare pudet, principia evertere fatis fit.

Motus cordis non debetur mechanicæ partium difpofitioni, & viribus femel ab ortu impreffis, nec aliis caufis, quas mechanicas appellant Neoterici.

Cordis contractio debetur vi fluidi nervei per nervos cardiacos immiffi tantummodo; fanguis enim per venas appellens cor diducere tantum, adeoque contractioni obftare poteft. Sanguis per arterias coronarias influit in textum cordis, fed contracto corde, adeoque effectus eft ille influxus, non vero caufa contractionis.

Jam vis fluidi nervei vel ab encephali viribus dependet, vel a motore animato qui encephalo præeft. Sint vires encephali mechanicę quæ fluidum nerveum promoveant, illæ totum fuum motum habent a vi fanguinis per arterias immiffi, & a vi elaftica pulpæ cerebri, hoc pronuntiat ipfe Boerhaavius (oratione octava) qui ait, ut agat cor, nervorum eget virtute, quæ lacertos ejus excitet, neque nervis hæc facultas, nifi a cerebello eft; atqui hujus potentia imputanda arteriarum fanguini per pulfum ejufdem cordis ad cerebellum appreffi; caufa ergo hic affectu fuo prior, tamen ab hoc pendet, & hic adeo effectus fuum iterum caufam facit, *pag.* 111.

Verum vires a corde fanguineis columnis imprefsæ funt ut arteriarum ab aorta proficifcentium orificia; atque cum carotidum fimul & vertebralium orificia fint vix tertia pars orificii aortæ, vix tertia pars virium cordis fanguini imprefsarum fupereft in fanguine caput irrigante; verum cerebellum eft in recens natis tantum nona pars cerebri & 57. pars totius corporis; cum itaque fanguinis influxus ferme fint ut moles irrigandæ, fanguinis influxus in cerebellum eft 9. pars illius qui in cerebrum tendit, & 57. illius qui totum corpus pervadit; verum quantitas influens eft menfura virium; nam exfurgit ex velocitate & vaforum fectione conjunctim; ergo vis fanguinis cerebellum pervadentis eft 57. pars virium a corde toti fanguini imprefsarum; jam vero pars eft minor toto, adeoque vis quam fluidum nerveum cerebelli poteft accipere a fanguine cerebelli eft ad vim quæ cor debet exerere, ut 1. ad 57. feu 57. minor. Tota illa vis fluidi nervei cerebelli influat in cor contrahendum, quoniam cor nec ulla machina majorem vim poteft habere, nec effectum præftare quam eft vis motoris ipfi applicata, fluidum nerveum non poteft cordi impertire majorem vim quam 57. partem ejus, qua cor in antecedenti contractione indiguit; ergo fi a fluido nerveo per arterias tantum propulfo moveri debeat cor, effectus erit major fua caufa, feu ideo cor movebitur, quia fluido nerveo vim & motum impreffit, erit itaque vis cordis ipfi vi cordis tribuenda, feu motus cordis erit caufa fui ipfius, proindeque motus cordis erit effectus fine caufa, quod eft abfurdum. Reliquum eft igitur ut cordis motus fingulis pulfibus efficiatur a motore animato, quo deficiente, ut poft mortem, cefsat cordis contractio; actuato, ut in pathematis vividis, crefcit; & opprefso, ut in timore, opprimitur cordis motus.

Idem alia via demonftrare pofsumus: fanguis ea velocitate fluit ex corde, ut pofset quovis fecundo viginti pedes horizontaliter percurrere, (*Hæmaft. p.* 300. *n.* 40.) per orificium aortæ 97. lineas amplum; ut autem fluidum nerveum ventriculum finiftrum cordis contrahat, necefsum eft ut faltem eamdem vim habeat, quam fanguinis a corde emiffi columna, ex principiis Hydraulicis & nominatim ex Phoronomia *prop.* 31. vires enim

quæ

quæ se mutuo æquilibrant in fluidis sunt ut facta ex duplicata velocitate, orificiis & densitatibus fluidorum, adeoque si supponamus eamdem sanguini & fluido nerveo densitatem, atque orificium simul sumptum in nervis cardiacis sinistrum ventriculum petentibus millesimam partem aortæ, velocitas fluidi nervei debet esse 31. vicibus major velocitate sanguinis in aorta; seu 620. pedum intra secundum. Verum velocitas sanguinis in ultimis arteriolis ex Keilio est 5230. vicibus minor quam in aorta; ergo velocitas quam fluidum nerveum potest a sanguine per cerebrum circulante mutuari, est 162130. vicibus minor quam ut posset cor contrahere.

COROLLARIUM. Obstructionis in minimis vasis motum cordis minuunt ergo & motum sanguinis in cerebello; adeoque cum motus febrilis supponat conatus & vires cordis adauctas, saltem in acutis, nec possit cordis motus augeri nisi aucta fluidi nervei velocitate, imminuto sanguinis motu absurdum est velle fluidi nervei motum exinde adaugeri, seu febrim ex obstructionibus per leges mechanices oriri.

Si regerant fluidum nerveum esse infinite rarius & tenuius sanguine, adeoque in ipsius pressione velociorem motum ipso sanguine concipere, cum velocitates impressæ ab eadem vi fluidis diversæ densitatis sint inter se ut radices densitatum inverse, non refragabimur. Sit itaque densitas fluidi millionesies minor densitate sanguinis, velocitas quidem erit decies millies major: verum vis fluidorum diversæ densitatis est in ratione composita ex duplicata velocitatis & densitatis simpla; cum itaque densitas fluidi nervei millionesies minor sit, licet velocitatis quadratum millionesies majus evaserit, unum ab altero vindicatur, & vis ex utroque resultans non major est, quam si densitates fluidi nervei & sanguinis æquales supponamus: & hæc dicta sufficiant adversus Neotericos, qui ignorata mathesi, morbos mechanice explicare suscipiunt.

Febres & phlegmasiæ sunt duæ tertiæ partes morborum ex Sydenhamo. Hominum quadragesima pars febre, vel cum febre moritur. Graunt *medicals observat. on the bills of mortaliy*.

1. *Ephemera*. L'ephemere, courbature.

Character. Genus est febris continue quod citra dimidiam septimanam sponte cessare consuevit.

Latini *Diaria*, quia plures species intra unam diem terminantur. *Ephimera*, Gordon. *lilio*, p. 3. *Effemera* Italis; *Effimera* Gilberti Angli; *fievre ephemere*; *febris inflativa* Arabibus quibusdam.

Symptomata.

In functionibus animalibus. Insultus subitaneus, sæpius ante diluculum, nulla lassitudo notabilis præcedit, illico dolet caput, jacet æger.

In functionibus vitalibus. Pulsus plenus, liber, expeditus, frequens, respiratio frequens, pulsant tempora isochrone cum arteriis.

In excretionibus: Halituosus est sudor potissimum declinante morbo, urina vix mutata.

In qualitatibus. Cum aliquali frigore, ast sine rigore & horrore invadit, unde ab insultu rubeolæ distinguitur.

Calor mollis vaporosus sequitur.

Rubet totum corpus, in primis facies cum aliquali turgescentia, unde febris inflativa dicta.

Ordo symptomatum. Præludium nullum, principia seu occasiones procatarcticæ utplurimum adfuere, ut error in ingestis applicatis, &c.

Insultus fere sine oscitatione, horrore, somnolentia, sed subitaneus, ita ut protinus æque magnus sit ac in vigore, cum frequentia modica, calore miti, vaporoso; repente, ut ait Lommius, totus morbus simul accedit; status morbi per diem circiter, aut ad summum per duos tresve dies viget, sine ullo gravi incommodo; demum raro per hæmorrhagiam, sæpius per copiosos halitus aut sudores terminatur.

Principia procatarctica sunt ea quæ leviter motum sanguinis retardare valent, quæque labore unius alteriusve diei possunt solvi, vel eliminari, adeoque natura a tam parvo incommodo nequaquam opprimitur, usquequo bellum cito desiturum indicat materiæ morbificæ, quam confuse persentit, brevi & facile cessuram, adeoque eam sine magno apparatu aggreditur, & sine turba, sine mora profligat.

Diariam omnem sola fere natura curat, raro accersitur Medicus; illam curasse quam novisse facilius est, quia tempus deficit ad distinguendum utrum futura sit synocha, vel synochus. Abstinentia a cibo, potus calidus aqueus, cum quiete sufficiunt.

1. *Ephemera plethorica*; *Ephem. ex opilatione; ex vino; ex suppressa perspiratione; ex cibis calidis*, Avicennæ, *T. II. pag.* 16. *Diaria enflativa* Auctorum.

Principia. Plethora est in ratione composita ex directa ingestorum & inversa excretorum; adeoque eo major est 1. quo ingestorum quantitas major intra datum tempus; 2. quo vires coctrices sunt majores; 3. quo qualitas inge-

ingeſtorum eſt ſucculentior. Ingeſta ſunt, vel eſculenta vel potulenta. Iſta vero fere tota in ſanguinem tranſeunt, & cum grata ac fermentata ea copioſius, jucundius ingeruntur, unde frequentiores ſunt exceſſus in potu quam in cibo; eſculenta tamen delicatius parata, fercula lauta, in pueris cupediæ, cibi conditi, ita ut gulam irritent, plethoræ pariter favent; quia copioſius aſſumuntur, & facilius digeruntur; hæc ſunt ingeſta quæ per ſe non inducunt plethoram niſi ſint ad egeſta in ſolito majori ratione.

Verum egeſta vel abſolute vel relative imminuta pariter concurrunt; egeſta vel egerenda alia ſunt aſſueta, ut via perſpirationis, urinæ, ſudoris, alvi, ſeminis; vel inaſſueta, ut per hæmorrhagiam narium, podicis, uteri, puris, ichoris, ex fontanellis, ulceribus, fiſtulis effluxus, phlebotomiæ conſuetæ. Plethora creſcit 1. in ratione quantitatis materiæ egeri ſolitæ, quæ retinetur; ſic quoniam perſpiratur plus materiei quindecies quam per alvum ejicitur in dato tempore, obſervante Sanctorio (*aphor. X. ſect. 3.*) plethora a cohibita perſpiratione cutanea toties eſt major quam quæ a conſtipatione alvi poteſt exſurgere; 2. in ratione facilitatis qua materies ſuppreſſa ſanguini remiſcetur; ſic a ſuppreſſis catameniis plethora multo citius increſcit, quam ab urina ſuppreſſa, quia aliquot dies requiruntur ut urina ſuppreſſa ita veſicam & ureteres repleat ut in ſanguinem regurgitet, ſtatim vero ſanguis menſtruus fluit in venas hypogaſtricas; 3. in ratione durationis hujus ſuppreſſionis; ſic ſi per biduum ſuppreſſum ſit ulcus, duplo plus retinetur ichoris vel puris in maſſa ſanguinea quam ſi per diem ſtetiſſet effluxus.

Moles fluidorum, adeoque pondus corporis, potiſſimum hieme creſcit citra ſanitatis detrimentum, tribus libris ex Sanctorio: atque quo robuſtior eſt homo, eo majus pondus fluidorum citra noxam geſtare valet; interea tamen pulſus & major & frequentior eſt poſt paſtum, quam ante paſtum, & frequentia illa poſt majorem paſtum major eſt, minor poſt minorem ex obſervatis Robinſonii. Pulſum jejunii eſſe ad pulſuum pranſi numerum ut 70. ad 76. ſupponamus, veriſimile eſt magnitudinem in eadem ratione creſcere, adeoque cum ea citra morbum creſcant per aliquot horas, vis cordis increſcens una ſexta parte per aliquot horas morbum non infert; pondus itaque ſuperfluum quod anſam præbet Ephemeræ eſt in robuſtis majus tribus libris; ſi de perſpiratione retenta quæſtio ſit. Quoniam tamen intra noctem, & a fortiori intra nychtemerum poteſt major quantitas perſpiratione evacuari, (Sanctor. *ſect. 3. aphor. 1. X. 69. &c.*) non mirum ſi Ephemera, quæ copioſos halitus excitat, ſponte ſanetur.

Homo jejunus intra noctis ſpatium uncias octodecim circiter perſpirat, Sanctor. *aphor. 2. ſect. 3.* cibo vero refertus ſi concoquat, quadraginta uncias perſpirat; ergo perſpiratio jejunii eſt ad perſpirationem paſti ut 9. ad 20. Homo ſanus quolibet mane reverti tur ad idem pondus quod pridie habuerat, ſi cibis utatur; ergo ſi altera die cibis abſtineat non ſolum minus ponderabit quam pridie tota quantitate, quam aſſumere conſueverat, ut verbi gratia, 109. unciis; verum tota ea quam hacce ſecunda die perſpirabit, ac per alias vias amittet, quæ fere eſt 49. unciarum; ergo ſi 109. uncias aſſumere conſuevit, jam jejunus per integrum diem is erit fere 10. libris levior, quam fuerat pridie poſt paſtum; quod de illis qui ſemel in die manducant intelligendum eſt.

Qui exercentur aduſque ſudorem ambulando, amittunt intra ſemi-horam octo vel novem uncias, ſeu octies magis quam ſi æſtate quieviſſent, & homo pinguis ſimili exercitio trigeſies magis perſpirabit quam ſi æſtate quieviſſet. Verum Ephemera auget, calorem & ſudorem non minus ac celer ambulatio; atque his proportionalis eſt perſpiratio, adeoque veriſimile eſt ab Emephera pondus decies ſaltem magis minui quam in ſanitate factum eſſet.

Æſtate perſpiratio eſt ad urinam ut 2. ad 1. Ab ambulatione vel equitatione perſpiratio eſt ad urinam ut 4. vel 5. ad 1. ergo a calore & ſudore perſpiratio creſcit in majori ratione quam decreſcit urina; ergo licet ab ephemera minuatur urinæ quantitas, pondus totius corporis ratione perſpirationis maxime minuitur, atque ſic perſpiratio unius diei plures venæ ſectiones compenſat.

Die 14. Septembris 1752. hora quinta matutina correptus ſum Ephemera plethorica; febris erat magna & ſine præludio, præter inſomnium, calor acer, deglutitio difficilis cephalalgia gravativa magna, febris poſt duas phlebotomias nocte ſequente receſſit.

In ſomnio cogitationes importunas de objecto quodam injucundo experiebar, quoties ſomno indulgebam, & penes me erat ſomnum abigere ſimulque inſomnium, ſed quandiu ſomno indulgebam, hoc phantaſma a mente depellere minime poteram.

Numerus pulſationum mihi ſano eſt 72. in minuto primo, & in hac febre mane erat 94. veſpere 98. Calor aeris erat 17. grad. calor vero pedum meorum erat 35. gr. ther-

momo.

mom. Reaumurii, & paullo ultra, e vulnusculo venæ vix unciæ tres sanguinis quovis minuto effluebant.

Numerus respirationum durante febre erat 27. intra duo minuta, ita ut cum cor pulsabat 196. vicibus, respirabam 27. vicibus; numerus respirationum erat 7. pars numeri pulsationum cordis.

2. *Ephemera Nauseativa* Avicennæ, *t. II. p.* 3. *Ephem. ex crapula*; *ex satietate*; *ex cacochylia*; *a cruditate* Senn. *Ephemere d' indigestion.*

Dyspepsia seu difficultas digerendi alimenta est in ratione composita ex debilitate stomachi, quantitate & resistentia ingestorum.

Debilitas stomachi eo major est, quo minus in contractionem nititur, tum ob remollitionem ab oleosis, aqueis tepidis diu usurpatis, tum ob anæsthesiam, seu sensus imminutionem propter vitia nervorum, cerebri, studium, mœrorem, pathemata, fluidum nerveum alio derivantia, tum ob rigiditatem & phlogosim ventriculi.

Quantitas ingestorum est ut pondus ciborum quovis pastu assumptorum simulque pastuum numerus intra datum tempus, adeoque ut volumen & gravitas specifica eorum conjunctim.

Resistentia digerendi est ut tenacitas & viscositas ciborum, necnon cacochyliæ, seu succi gastrici obducentis ventriculum, ut eorum durities, cruditas, adiapneustia, necnon ut sensibilitas stomachi, qui si doleat, phlogosi tentetur, irritetur nimis, ex cibis mollioribus eamdem resistentiam experitur, ac sanus ex durioribus.

Ingesta sunt vel ad fermentationem, vel ad putrefactionem prona; facile fermentescunt vegetabilia cruda, acida, ut fructus horæi, acetaria, cremores ex farinosis, panis male fermentatus, placentæ, vina recentia; hinc ptyalismus, ructus acidi, morsus ventriculi, colicæ, flatulentiæ, pondus in epigastrio, nausea, &c. Facile putrescunt esculenta ex carnibus diu coctis, diu maceratis animalium carnivororum, avium rapacium, piscium ejusdem indolis, ex horum ovis jusculis, gelatinis: item vegetabilia acria ex classe cruciformium, umbelliferarum; aromata condimenta aliis permixta, hinc ructus nidorosi, fœtidi, carnium horror, oris amaror, fœtor, nausea, vomitus biliosi, cardialgiæ, pondus ventriculi diuturnum, capitis gravitas. Succi crudi, subacidi, copiosi sanguinem infpissant, vasa infarciunt; inde resistentia cordi & vasis oppofita, quam Ephemera repetitis vasorum ictibus superat, sanat.

Succi acres, biliosi, putres, injucundi molestant vasa sanguifera, unde sensu confuso natura excitata febre ephemera eos per diapnoeam, sudorem, urinas, diarrhœam exterminat.

3. *Ephemera a frigore*; *Diaria VIII.* Forestí quam ipsa passus est ex itinere cum vento frigido. *Diaria ex balneo frigido, pluvia frigida; Diaria ex mærore, terrore*, &c.

Refrigeratio corporis non solum perspirationem cohibet, unde plethora, verum & humores figit, densat, unde cordi opponitur resistentia, quam molestiam tollit natura conatu & attritu febrili, qui diariam illam constituit: mœror & metus eamdem inducunt in corpore mutationem; nam mœstitia & timor impediunt perspirationem; Sanctor. *sect. 7. aph. VIII. IX. & XV.* & perspiratio impedita a quacumque causa mœstitiam & timorem facit, *aphor. VIII.*

4. *Ephemera a calore*; *Ephem. ab insolatione*; *hypocaustis, thermis*; *ammochasia, balneo*, &c. *ab ira, furore, exercitio violento, labore immodico, pervigilio, a sudorificis, cardiacis, liquoribus ardentibus.*

Calor est in ratione composita ex simpla quantitatis partium ignearum & alkalinarum, simpla densitatis fluidorum ac tensionis solidorum, & duplicata velocitatis, qua invicem ambo colliduntur.

Quantitas partium ignearum crescit ab insolatione, thermis, potu fervido, spirituoso, cibis aromaticis, piperatis, salitis, alkalescentibus, condimentis, cardiacis, sudorificis, acribus.

Tensio solidorum respondet viribus contractivis cordis, simulque resistentiæ sanguini transfluxuro per vasa minima adauctæ, tono fibrarum vel nativo, vel per laborem assuetum, animi pathemata, &c. adaucto.

Velocitas est ut radix virium, quæ cor, musculosque contrahunt in febribus, laboribus, pathematis, cursu, equitatione, vociferatione, &c. impensarum.

Hinc ansam præbent principia caloris extrinseca, ut insolatio, balneum fervidius. Calor directus solis est duplus caloris reflexi, seu illius quem ex thermometro metimur; sed calor ille æstate ad 60. gradum thermometri ascendit, adeoque tunc est duplus caloris sanguinis sani, eumque coagulare, ac lympham inspissare valet in confiniis cutis, simulque fibras nerveas ingrate vellicare, & phlogosi afficere; unde effectus illius caloris sunt fluidioris avolatio, residui viscositas, irritatio cutis, ac proinde occasio datur ephemeræ.

Ab insolatione cephalalgiæ, coryzæ quotidie hieme præsertim superveniunt, quoties frigus insolationi succedens materiem perspirabilem a calore agitatam cohibet.

5. Ephe-

5. *Ephemera lactea* Riverii; *Ephem. puerperarum, nutricum a lactis refluxu, a lacte suppresso; la fivre de lait, le poil*, vulgo *arcouffel*.

Tertia circiter a partu die accedit aliquale frigus, vel a minima fitus in lecto mutatione, totum corpus pervadens, identidem revertens cum gravitate; mammæ fimul dolent, tument, dein ferum lactis effundunt; effluxus lactis ab axilla hinc & inde videtur procedere, deinde velut corpus mammæ ftringi videtur, mox ex papilla, maxime fi has emulgeat alumnus, ferum illud fubfultim exilit, hunc lactis impetum nomine vernaculo *efponge* indigitant mulieres: interim lochia adhuc cruenta fluere pergunt, fed moderatius: interdum grana, vel acini papillarum rubent, tenduntur, nigricant, acute dolent: hos tumores, vulgo *canegres* nuncupant noftrates; non raro moles mammæ in tumores tactu non vifu dignofcendos paullulum a preffione dolentes, fubdivifa videtur, atque ea fymptomata intra duas, trefve dies uberior, lactis proventu, ac fudore copiofo, valde halituofo, fæpe olido, lactis coagulum referente, terminantur, & identidem nutrices frigore fufcepto infeftant; funt quibus papillæ Rhagades patiuntur, quod primiparis tantum fit, has *tendrieres* & *gerfures* Galli nuncupant.

Mammarum tumor, tenfio, dolor, lactis dein uberior proventus, ceteraque fymptomata fuadere videntur, lac utero deftinatum ad alimoniam fœtus, jam reftricto utero in fanguine redundare, atque eo fine fufcitari ephemeram, ut impetu fanguinis vafa lactifera mammarum amplientur, ficque chylo viam præbeant in lac mutando: ideo vero lac mammarum glandulis fecernitur, quod e cruore ab illorum ofculis fugatur, ob affinitatem gravitatum fpecificarum lactis & coli; antea vero chylus in mammis non fecernebatur, tubis arterio-lymphaticis nondum fatis diductis, atque ephemera viam lacteo fucco præparat, utili, fed non femper vivido & impetuofo molimine.

6. *Ephemera a plogofi, a dolore* Frid. Hofman. *cap.* 14. *Ephem. a vulnere, fractura, luxatione cafu ex alto, contufione*, &c. *Ephem. vulneraria* Frid. Hofman. *cap.* 14. *pag.* 186.

In parte vulnerata, contufa, valide diftracta fanguis hæret, vel effunditur, vel ejus liber fluxus præpeditur; ad eum autem difcutiendum, refolvendum, promovendum maxime, fi grave pathema, quod concurrit, hujus moræ & infpiffationi anfam dederit, vires cordis ex fympathiæ legibus excitantur; totaque refolutio intra paucos dies obtinetur, maxime fi phlebotomia, ut fieri affolet, in ufum vocetur, cum potu calido; diluente, & auxiliis parti vulneratæ, contufæ propriis.

7. *Ephemera fudatoria; Ephem. anglica peftilens* Raimund. Fortis; *Sudor anglicus* Senn. *Hydropyretón* quibufdam, vulgo *la Suette*, vel *Souette*; *Hydronofus* Forefti; *the Svvealing ficknefs* Anglis; *Sudoriferus morbus* Batavis; *Ephemera maligna* Juncker. *pag.* 467.

Symptomata. Summa virium proftratio, animi deliquia, anxietas, cardialgia, capitis dolor.

Pulfus frequens, celer, inæqualis, palpitatio cordis maxima, pertinax, aliquot quandoque annos a febre fuperftes.

Sudor perpetuus, copiofus, utilis, cum morbo terminandus.

Calor moleftus.

Hiftoria. Primum cœpit ab Anglia anno 1486. quam per quadraginta annos depopulata eft; intera Germaniam, Belgium, Zelandiam, Brabantiam, Flandriam, Daniam, Norvvegiam, Galliam ab anno 1525. ad 1530. peragravit; autumno maxime fæviebat, hieme inducias afferente, vere revertebatur: initio urbem occupans quingentos aut fexcentos fingulis diebus adoriebatur, ex quibus vix centefimus evadebat; aft adhibitis cardiacis, & vitato frigore, fervata quiete, fudoribus prolicitis morbi fævities deferbuit. Nuper epidermice graffata eft Bellovaci Picardiæ, & phlebotomia profuit; hujus hiftoriam expectamus. *Vide* febris fudatoriæ hiftoriam *in hiftoria Regni Henrici VII.* a Verulamio, Quatenus hic morbus difcrepet a miliari fudatoria, videfis in tertia claffe.

8. *Ephemera menftrua* Ramazzini; *Ephem. medica*. *Vide* Valefcum de Taranta-philonio, & *Hiftor. medic.* Freind. *pag.* 163.

Puellæ quæ catamenia pati incipiunt, fi vividæ, fanguineæ, fimulque fibra tenfa, elaftica donatæ fint, quovis menfe, quando fcilicet catamenia ingruunt, febre ephemera corripiuntur cum levi & brevi frigore, hyftleralgicis, cephalalgicis, aliifque affectibus, fanguinem undique preffum, & reagentem indicantibus; ea vero omnia intra unam aut alteram diem menftruis erumpentibus evanefcunt. Vidit Valefcus de Taranta, Monfpel. Profeffor, quem trigefimo quoque die febris per 30. annos continuos adoriebatur.

9. *Ephemera anniverfaria* Etmuller. Seidel. *de morbis incurabilib. pag.* 14. *Ephem. natalitia*.

Antipater Sydonius Poeta febrem diariam quolibet anno, ipfa qua natus erat die, revertentem patiebatur, a qua tandem fenes obiit, ut referunt Valerius Maximus, *l.* I. *c.* 8. & Plinius *l.* 7. *hiftor. nat. c.* 51.

10. *Ephemera hæmatydrotica*, Georg. Agrico-

gricolæ; *fudore fauguineo ftipata*, Lycofthen. *de prodigiis*, Schenck. *obf. p.* 766. apidemica & truculenta fuit.

11. *Ephemera dichomene*, Deidier. *obferv. confult.* 14. *tom.* 2. *Febrs dichomene*, feu *menftrua duplex*.

Ephemera eft, quæ decimo quinto quovis die revertitur; hanc obfervavit illuft. D. Gibert, Doct. Med. Monfp.; in cafu D. Deidier dyfpnœa, motus convulfivi, fitis, urinæ rubræ, pruritus ingens, frequentia pulfus, & hypochondrii dextri intumefcentia quavis decima quinta die per tres menfes revertebantur.

Praxis Ephemeræ.

Quoniam Ephemera intra unum diem vulgo fudore terminari confuevit, indicium eft materiem morbificam in illis potiffimum vafis fanguineis refidere, ex quibus intra tam breve temporis fpatium expurgari per fudores poteft; circulatio fanguinis eft quinquies millies velocior in magnis arteriis quam in ultimis vafculis ex æftimatione Keilli, qui ramificationes arteriarum quadraginta ordinum numerat: quoniam vero docet anatome & hydraulica circulationem eo tardiorem effe in vafis, quo magis ea a corde recedunt, cum numerus ordinem ramificationum exprimens ipfam a corde diftantiam fere exprimat, verofimile eft materiem morbificam in ramis decimi ordinis effe decies a corde diftantiorem, quam quæ eft in aorta adeoque decies tardius, fi cetera paria fint, a fanguine expurgari poffe, cum ad hoc ut expurgetur neceffum fit ut in fluentum venæ cavæ & aortæ revertatur, quod ex hypothefi decies tardius exfequetur, quam quæ per arteriolas recto tramite venis fanguineis terminatas circulatur.

Supponamus morbos acutos, quorum materiæ morbificæ in arteriofo fyftemate potiffimum latent, effe omnium longiffimo, qui quadragefima circiter die terminantur, dum chronici fedent in lymphaticis, vel fanguiferis venofis, pronum erit concludere omnium tardiffimos materiam fuam in quadragefima arteriarum divifione obtinere, & breviffimos in prima, ficque numerum dierum quos durare confueverunt morbi, refpondere numero divifionem vel ramificationum ordinem exprimenti: quæ hypothefis non magnam fidem meretur, ufquequo res medicæ in majori luce conftitutæ eam cofirmarint; fi hoc ita foret, materia morbifica ephemeram inducens refideret in majoribus vafis, feu in cruore, cujus motum aliquantulum retardaret, atque ejus moleculæ ejus forent vo-luminis, quo vafa fecundi, ac a fortiori tertii ordinis nequaquam fubire poffent, ufquequo fubactæ & attenuatæ forent: talis eft conditionis fanguis copia tantum peccans, feu globi purpurei copiofiores; illi etenim, quia molem majorem movendam cordi offerunt, ipfi refiftunt, adeoque muniis vitæ obftant, & lege fympathiæ debent attenuari in lympham, ferumve refolvi, ut fanitas reftituatur; hoc autem ephemera præftat.

Ut ergo naturæ ductum fequatur Medicus, is debet in *ephemera plethorica*, 1. ægrum omni cibo & jufculo interdicere, ut uberior fiat perfpiratio, ficque moles fanguinis minuatur, nec pari paffu activis particulis refarciatur: verum potu aqueo non frigido, quantum fitis exigit, fanguinis vifcofitas a calore intendenda debet præcaveri; imo fi non fatis procedat perfpiratio, potus thei-formes calidi, diaphoretici ex infufis theæ, veronicæ, adianthi, &c. funt interponendi; atque ut inteftinalis perfpiratio juvetur, clyfma emolliens, non fudante corpore, eft injiciendum.

2. Nihil eft ad perfpirationem minuendam aptius, quam fe nudum aeri frigido, ventove exponere, vel fe intra lectum jectigare, adeoque æger more folito veftitus in conclavi quiefcat, vel in lectulo tranquillus jaceat, ut fimul vires motui mufculari inutili detrahat, & muniis vitalibus refervet.

3. Si dolor capitis, artuumve notabilis fit, pulfufque vigor debito major, quod expertus tantum judicat, maxime vero fi febrem in alteram tertiamve diem prorogandam fore conjectamus, tum phlebotomia e brachio inftituenda eft, ut febris impetus, & cum eo fymptomata dolorifica minuantur; in adultis vero femi-libram vel uncias decem detraxiffe fufficiet abfente fudore.

4. Præmiffa phlebotomia, admiffa diæta & gymnaftica congruis, febris intra diem vel intra quatriduum utplurimum terminatur fudore vel hæmorrhagia, quod rarius: & fubfequenti die ad detergendas primas vias, aut etiam fecunda die, fi ephemera extenfa fuerit, horis matutinis catharticum lene eft propinandum, atque deinceps paullatim cibis eupeptis, mollibus, affuetis reftituendus eft æger.

5. Quo æger infantiæ propior, febris prolixior, fames voracior, eo facilius a jejunii feveritate recedendum, & jufcula funt indulgenda.

6. Quo æger vigori ætatis propior, fervidior, magis fanguineus, floridus, phlebotomiæ aut hæmorrhagiæ cuivis affuetus, eo largius fanguis eft ipfi mittendus vel una vel binis phlebotomiis.

In

In *Ephemera nauseativa* præter auxilia jam assignata requiritur, 1. ut potu tepido, copioso, vomitus proritetur, quem nausea videtur indicare; imo si hoc non sufficiat; fitque epigastrii gravitas, cardialgia, oris amaror, capiplenium, cum modico pulsus vigore, aqua levissime emetica, dissolutis in ejus libra duobus, tribus, vel quatuor tartari stibiati granis, vomitus est juvandus; die vero subsequenti catharticum lene, diluens, non calefaciens horis matutinis, est præscribendum; quod felicius succedet, si pridie horis promeridianis, aut cum febrilis calor major fuerit, phlebotomia instituta fuerit, signis allatis indicata; demum febre terminata æger more solito repurgandus est.

In *Ephemera lactea* 1. cavendum ne puerpera quæ jusculis quarta quavis hora per septimanam circiter est nutrienda, non primis etiam diebus, ut mos est, offis infarciatur, nec ante partum liquidis spirituosis incendatur; 2. accedente febre, frigus est cautissime arcendum, quod sensus horroris a levi suscepto aere suadebit; 3. ut via lacti mammarum seroso præparetur, atque utut paucum tum ab alumno, ut rusticis sollemne est, tum a mulierculis, tum a catellis, tum ope syphonis exsugatur bis in die; sicque secretionis libertas augeatur; 4. ut ex parte mammarum omnis alia tollatur resistentia, linteis tepidis tegendo, oleo amygdalarum liniendo, molli gossypio obvolvendo; 5. absente febre alumnus est a matre lactandus, quo lacte seroso & diluente meconium & facilius & felicius expurgatur: atque lactans mater citius a febre & a lochiorum incommodo immunis evadit; 6. nona circiter die puerpera leniter est purganda, dein offis & carnibus paullatim assuefacienda.

In *Ephemera sudatoria* preter cautelas assignatas ægri cardialgiæ cardiacis sunt debellandæ, ut aqua florum aurantiorum, cinnamomi hordeati, & vino mero, cum confectione hyacinthina, alkermes, theriaca, atque sudor tum caute sustinendus, tum, si langueat, his cardiacis atque sudorificis promovendus.

II. Synocha, *la Synoque*.

Genus est febris continuæ, quæ ad septimanam utplurimum extenditur, Galen. *de differ. febr. p.* 272. *Tom. II.*

Synocha Gordon. *cap.* 5. *de febre sanguinea*. Gilberti Angli, *fol.* 28.

Synochus imputris Galen. *lib.* 2. *de differ. febrium*.

Synochus simplex River. *cap.* 2. *Continens non putrida* Lommii, *pag.* 2.

Septimanaria F. Plateri, *class. dolores*.

Synocha febris continens catexochen dicta Junker. *tab.* 57.

Febris continens seu synocha Stahl. *casuale minus casu*, 87.

Ægri *septimani* voc tur.

Symptomata eadem quæ in ephemera, eo discrimine quod febris non illico tota accedat, sed in dies major ac major evadat usque ad tertiam, quartam vel quintam diem, tuncque in eodem vigore perseveret usque ad declinationem; lassitudo, capitis dolor, virium muscularium prostratio, sensim pari passu crescunt usque ad acmen, præterea in acme omnia vehementiora sunt, ut cephalalgia, carebaria, faciei rubor, calor corporis, velocitas pulsus ex plenitudine & frequentia repetenda, somnus altior occupat, pulsant tempora.

Terminatur septima die vel hæmorrhagia narium, si plethoricus, sanguineus sit æger, vel perspiratione insensibili, ut accidit professori Wedelio; vel somno, ut accidit profesori Stahlio, (*class. de febrib. pag.* 1.) vel sudore.

Synocha jugem habet æstum nihil remittentem, & quamvis per horam nonnunquam remittat, hoc accidentale est, non vero statum, nec de ejus essentia, & vix inde levamen sentiunt ægrotantes, *Stahlius*. Hujus principium seu occasio est, sanguis purus utplurimum, sed vel copiosius vel sero pespirabili onustus, vel igneis particulis fœtus, vel leviter inspissatus per moram: in primo casu eum resolvit natura in serum perspirabile, motu febrili excitato; in altero continuam seri secretionem tantum molitur; in tertio potu per sitim imperato ipsius fervorem extinguit, & dilatatis urinæ & sudoris viis igneas particulas exhalat; in quarto ope caloris aucti viscositatem minuit.

Synocha periculosior est ephemera quantum est vehementior & diuturnior simul; cum enim malo physico seu periculo proportionales sint naturæ conatus, quoties ordinati sunt, ut in hoc morbo, quo febris vehementior est & pertinacior, eo majori molimine atque longiori opus est ut materies morbifica mutetur, adeoque eo magis nocere œconomiæ animali ea materies censenda est.

Quo plura simul vitia concurrunt, ut sanguinis spissitudo & plethora, eo periculosior est morbus; quia eo majora molimina exigit, ut tollatur, & si vires deficiant in hoc molimine, vita deficit.

1. *Synocha plethora; Synocha* 7. *die soluta* Frid. Hofmann. *obs.* 4. *Febris sanguinis* Avicenn. *T.* 2. *pag.* 43. *Synocha simplex* Fr. Hofmann. *de febr. pag.* 110. & 111. *Synocha san-*

ſanguinea Sennert. *de febr. l.* 2. *c.* 10. *Synocha inflata* Heurnii *de febr.*

Differt ab Ephemera plethorica 1. duratione ultra quartum diem; 2. quod non eſt ſudor conſtans verſus finem morbi; 3. quod ſymptomata in ſtatu ſint graviora, potiſſimum reſpiratio celer, frequens, pulſus velox, plenus, ſomnolentia.

Differt a ſynocho putri, quod nulla notabilia ſint ſigna putredinis, ut linguæ flavedo, ſordities, oris fœtor, nauſea, vomitus, &c. quod brevius terminetur, quod facies, oculique magis rubeant, venæ magis tumeant, pulſent tempora, quodque ſine notabili rigore adoriatur.

Principium hujus febris eſt plethora commota, ſeu copioſior ſanguis, iſque ſimul fervidus, & per pathemata vivida, exercitia immodica, eſculenta, calefacientia exagitatus; unde quid egerendorum, ut hæmorrhoidum, catameniorum, perſpirationis, phlebotomiæ aſſuetæ, &c. ſuppreſſio; quid ingeſtorum copia adaucta conferant, in hujus productione ſatis liquet. Licet autem ſub finem morbi ſigna ſaburræ putris accedant, ea ſunt effectus, non vero principia morbi.

2. *Synocha ardens*; *Synocha bilioſa* Sennert. *lib.* 2. *cap.* 10. *Synocha cauſodes* Mangeti, *Biblioth. med. Synochus cauſonides* Gilbert. Angli, *fol.* 56. *Cholerica febris* Frid. Hofm. *de febr. ſect.* 4. *cap.* 2. *obſ.* 5.

Ea corripit graciles, bilioſos, ſanguine copioſo, ac carne non ita abundantes, qui vitam laboribus deditam agunt, corpuſque multum exercent, & pathematis vividis exagitantur; qui in ſole & æſtu diutius verſantur, aut cibis & medicamentis calidis ſunt uſi. Calor eſt acrior, vehementiorque, ac ſitis magis divexat quam in plethorica; urinæ ſunt tenuiores atque acriores. Differt a Tritæophia ardente quod non ſponte periodice remittat.

3. *Synocha putrida* Sennert.

Licet calor in ſynocha putri, ſi cum aliis putridis conferatur, ſit mitior, tamen ſi cum ſynocha plethorica comparetur, calor eſt acrior. Deinde in putrida urina eſſe rubra, craſſa ac turbida, ſine ſedimento, cruda, aut ſaltem leviter cocta in principio, pulſus preterea ut in aliis putridis. Tandem ſymptomata omnia, ut dolor capitis, inquietudo, vigiliæ, &c. majora ſunt quam in plethorica.

Pulſus ut in aliis non ſolum eſt magnus, ſed & vehemens, celer, frequens, inæqualis & inordinatus.

4. *Synocha tragœda* Ramazzini, *conſtit. Epid. p.* 184.

Narrationem oppido curioſam apud Lucianum *de conſcribend. hiſt.* habemus de febre quadam tragæda (ſic enim illam appellare liceat) quæ Abderitas temporis fere momento invaſit. Egerat Archelaus Poeta tragicus, media æſtate, multoque æſtu apud Abderitas Euripidis Andromedam, ex quo factum ut multi ex theatro febricitantes exierint, ac univerſi poſtmodum febre graviſſima fuerint correpti, quæ die ſeptima plurimo ſudore erumpente, necnon ſanguine e naribus profluente, ſolvebatur, ſuperſtite tamen ridicula quadam mentis perturbatione; nam ut refert Auctor, omnes quaſi ad tragœdias agendas impellebantur, & jambica perſonabant, multumque vociferabantur, maxime autem Euripidis Andromedam cantu referebant, plenaque adeo civitas erat pallidis ac macilentis illis tragœdis ſeptimanis ... Haud aliter apud nos immodicus æſtus plebem urbanam inter anguſtias ædicularum concluſam in febres agebat aſpectu quidem terribiles, nec ſine mentis emotione, quæ poſtea die ſeptima, oborto ſudore, poſt celebratam liberali manu phlebotomiam, ſolverentur; ubi vici anguſti & anfractuoſi ſolis ardorem eludebant, minus a febribus populares exercebantur, atque id beneficii ex hac febrem ſecutum eſt, ut referatis a calore & ſudore poris cutaneis, exterminata radicitus ſcabie plebs nitidior ac vegetior apparuerit. *Ramazzini*.

5. *Synocha catarrhalis* Frid. Hofmann. *de febrib. ſect.* 4. *cap.* 1. *obſ.* 5. *Catharrhus cum febre epidermicus* Georg. Heniſch. *comm. in Aræteum pag.* 315. *Febris epid.* ann. 1580. Riverii, *obſervat.* X. *pag.* 137.

Illa ſpatio ſex ſeptimanarum anno 1580. omnes fere Europæ gentes affligebat, vix viveſimus hujus morbi expers erat præſertim in Saxonia. In invaſione omnes vires languebant, præcordia gravitatem ſentiebant, cor preſſionem, & palpitabat; pulſus parvi, celeres & inæquales erant; caput erat grave, & ingraveſcente morbo ita ægroti languebant ut tremerent & conciderent; quidam vigilabant, alii profundiorem ſomnum habebant; ex capite fluxit acrior & ſubſalſus humor ad thoracem, qui tuſſim movebat, in extremis partibus dolores vagos & pungitivos excitabat; initio horror & calor totum corpus & caput occupabat; & ad tactum non erat mordax, continuus tamen cum rubore oculorum & tumore; urina primum tenuis, mox craſſa; aliis ſanguis e naribus fluebat; pleriſque ſudor copioſus prorumpebat, quo & febris finiebatur, quarto utplurimum die; interdum, ſed raro, longius protrahebatur ad ſeptimum vel nonum diem. *Heniſchius*.

6. *Sy-*

6. *Synocha scorbutica*; Linden. *de Scorbuto* 1756. Sydenh. *pag.*

Vidi in puero, cujus pater & mater scorbutici erant, febrem continuam acutam cum stomacace ita putrida, ut vix ullus cameram in qua jacebat æger ingredi posset, ex qua intra septimanam obiit. In hac convenit limonata mineralis seu ex spiritu vitrioli aqua ad gratam aciditatem; catharsis lenis, vinum rubrum, &c. Conveniunt etiam tartarum vitriolarum, cremor tartari, acetum cum sale tartari mixtum; sumatur bis vel ter in die ad uncias quatuor, necnon spiritus Minderi adhibeatur.

7. *Synocha dolorum*; *febris symptomatica a doloribus orta* Frider. Hofm. *de febr. sympto-mat. pag.* 187. *T.* 2.

Non solum febris synocha, vel ephemera comitatur dolores & phlogoses, quæ fiunt in vulneribus, ambustionibus, tumoribus phlegmonodeis, bubonibus venereis dum suppurantur, tendinum puncturis, sed etiam morbis dolorificis ineuntibus assidet, ut paroxysmis arthritidis, rheumatismis, nephralgiæ, proctalgiæ a mariscis, similibusque.

Cura exigit phlebotomiam repetitam, victum tenuem, diluere & demulcere aptum; syrupos ex aqua liliorum, floribus nympheę, papaveris rhados, papaveris albi, laudanum; extus vero admoventur fomenta emollientia, leniter resolventia, cataplasmata anodyna ex mica panis, lacte, croco: cavendum a catharticis, quæ non nisi sedato dolore, si saburra primas vias infestet, advocanda sunt, eaque minorativa, antiphlogistica.

8. *Synocha cephalalgica*, obs. D. Razoux, Med. Nemausensis, *Journal de Medicine Novembre* 1758. *p.* 415. *Cephalalgia verminosa.*

Febris ardens, continua, pulsu pleno, vehementi, cutis arida, urens, facies rubra, oculi inflammati, dolor capitis, seu frontis assiduus, continuo crescens a morbi initio; lingua nitida, nulla læsio stomachi, nulla saburræ indicia; post sex largas phlebotomias, catharses, anodyna narcotica, ptisanas nitratas, morbus perseverabat; tandem ex præjudicata suspicione saburræ præscribitur emeticum, & ægra septuaginta duos vermiculos sternutando, & vomendo ejecit ex naribus, qui in sinubus frontis latitabant, & illico ab omni febre & cephalalgia liberata est.

Vermiculi erant septem, vel octo lineas longi, albi, tres lineas lati, annulis distincti, omnino iidem qui in sinubus frontis vervecum reperiuntur, descripti a D. de Reaumur, *insect. hist. t.* 4. *pag.* 555. Hæc autem mulier pridie hujus morbi biberat aquam rivuli, ex quo pecus ovile paullo antea sitim extinxerat; hi vermiculi spinis rubris, uncis & corniculis hispidi, irrequieti, & agiles sunt, ac oves in phrenitidem agunt, qua exiliunt, & arbores obvia capite impetunt.

III. *Synochus*, Fievre continue.

Est genus febris continuæ, quæ ad duas, tresve septimanas extendi consuevit, cum pulsus robore sanum, in morbi statu saltem, notabiliter superante.

Synochus Galen. *Continens putrida* Lommii *lib.* 1. *p.* 2.

Febris putrida Riverii; *Synochus putris*, *febris continens dicta* Pitcarn. *de febrib.* 24.

Febris continua putrida Boerhaav. *aphor.* 730.

Differt ab Ephemera & a Synocha, 1. quod cum rigore sæpius, majorique frigore invadat, atque 2. quod diutius crescat; 3. quod secunda, tertiave finita septimana terminetur. A typho vix initio distinguitur; differt tamen odore proprio, debilitate artuum minori, robore, pulsus quoad frequentiam, plenitudinemque multo majori & sanum superante, calore sanum excedente, cum in typho calor, urina, pulsus sano similes, ac pulsus sæpe debilior, lingua sordida quidem, sed non nigrescente, nisi in paucis speciebus.

Ab hectica differt motu velociori, symptomatum vehementia, debilitate, initio etiam majori linguæ sorditie, &c.

Rarior est amphimerina putrida, quacum vulgo confunditur; nunquam est homotona, nec paracmastica, nec epacmastica, sed initio & fine semper debilior, in augmento & statu fortior, unde illæ divisiones Veterum inanes videntur.

Symptomata.

In functionibus animalibus. In vigore sæpius adsunt vel somnolentia, vel leve delirium, in tractu fastidium & tædium, motus muscularis difficilis, virium prostratio, ita ut fere semper jaceant, imo sæpe in situ horizontali supino, minus tamen quam in typho. Adde dolores lumborum, capitis ventriculi gravamen, imo cardialgias, vertiginosam titubationem.

In functionibus vitalibus. Respiratio frequens, & amplior solito, seu in eadem ratione qua pulsus, difficilis, suspiriosa.

In functionibus naturalibus. Solidorum ciborum, & præsertim animalium fastidium, jusculorum aversatio, frigidorum & subacidorum sitis intensa, ni sopor adsit, aut delirium; tabaci a sueti, vini aversatio.

In

In excretionibus. Halitus oris & cutis fœtens, in convalefcentibus quandoque mofchatus, vel fingularis; faliva vifcida, pauca; urina rubra, turbida, fedimento in declinatione albefcente, dejectiones biliofæ, flavefcentes.

In qualitatibus. Facies non ita rubens ac in ephemera, nec ita plumbea ac in typho, calor ficcior, mordacior quam in ephemera, intenfior quam in typho per tractum morbi, initio frigus & horripilatio, fine tremore tamen, fed a levi fitus mutatione revertens.

Dolendum eft quod nullus Auctor, ut obfervat Sthalius, febrium fpecies diftinxerit, nifi ex præconcepta putredinis & malignitatis opinione, ita ut individuas obfervatione compertas ad fuam fpeciem, imo ad genus referre difficillimum fit: hoc exinde factum eft, quod nullus Auctor hiftoriam morbi fe-ponat ab ejus theoria philofophica, & femper caufam cognitam fupponat, atque exinde figna characteriftica derivare contendat, quo errore nihil pejus in re medica.

Galenici omnes febres humorales putredini adfcripferunt, Ephemera fcilicet & Hectica tantum exceptis, quia illam fpiritibus, iftam folidis excandefcentibus tribuebant, unde juxta ipfos febris putrida erat claffis febrium quæ continebat omnes exacerbantes, & omnes intermittentes, & omnes (duabus exceptis) continuas. Neoterici ex Veterum claffe genus unicum confecere, quod febrem putridam vocant, feu fynochum, unde Veterum pyretologia evertitur.

Nos feponimus quod excogitavit circa caufas opinio, ab eo quod obfervatio docet, & fpecies a caufis nequaquam diftinguendas cenfemus, fed tantum a fymptomatis; utrum putredo latens febres omnes foveat, nihil ad hiftoriam febrium pertinet, fed tantum ad earum philofophicam cognitionem, fine qua tradi debet hiftoria. Eam interim fibi arrogant Neoterici licentiam, quam nemo facile Botanico concefferit, a quo in defcribenda plantarum hiftoria fenfuum requirimus teftimonium, non rationis commentationem.

Febrium quidem fpecies omnes juxta phœnomenorum fuorum varietates in genera redigere, ac characteres cujufque idiopathicos enucleare res eft multi otii, ac fumme ardua, ad quam unius Medici ætas non fufficerit; at vero hic labor, utut fit improbus, prius eft exantlandus, quam nos aliquid memoratu dignum in extricanda tam multifaria horum morborum ferie præftitiffe jure poffimus gloriari. Sydenham. *cap*. 11. *p*. 28.

Galenus duas fynochi fpecies admittebat, fanguineam fcilicet & biliofam; Sydenhamus vero nulli hypothefi addictus plures multo obfervavit, nec facile determinandum hunc numerum effe putat.

Synochus putris, ait Riverius, nullis paroxyfmis diftinguitur, unde difcrepat a remittentium generibus, ut amphimerina; nec enim paroxyfmis adfcribi debent calores vel fugaces a jufculo, motu oriundi, vel fimiles mutationes, quæ Gallis *Boufees* nominantur; multo minus illa acceleratio pulfus, quæ fanis etiam omnibus accidit, quæque febricula vefpertina vocatur; quod fi ita effet, ut volunt Neoterici, nulla febris continens daretur, omnes effent remittentes, vel exacerbantes.

1. *Synochus fanguinea* Galen. 2. *method. cap*. V. Riv. *p*. 304. *Febris continua annorum* 1661. *ad* 1664. Londini, Sydenham. *cap*. 4. *p*. 29. *Febris depuratoria* ejufdem.

Diftinguitur hæc fpecies 1. vomituritione initio, & diarrhœa verfus finem, nifi Medicus principio obfiftat, unde putris cognominatur; 2. lingua ficca & nigra; 3. ingenti ac fubitanea artuum debilitate; 4. partium externarum ficcitate, fi declinationem leni madore ftipatam excipias; 5. ad decimum quartum vel vigefimum primum diem extenditur. Difcrepat a typho, quod licet fumma fit artuum proftratio, tamen pulfus in vigore morbi plenior & frequentior eft, adeoque fortior quam in fanis, fimulque calor intenfior, nec ulla in hac fpecie purpura apparet.

Symptomata quidem a prava medendi methodo diverfa exfurgunt, quæ diagnofim fpeciei confundere poffunt; fed ea tantum, quæ fibi relicta febris producit, recenfenda funt. De cetero ea fpecies conceptam femel effervefcentiam, fine ulla exacerbatione eodemque femper tenore, (nifi acmen excipias) perficit, urina ubique vel tenuis vel craffa, utraque ex æquo cruditatis indicium.

Cum diarrhœa in morbi declinatione accedebat, morbus inde factus pervicacior diutius affligebat.

Proceffus Curatorius.

Si æger junior vel fenior aut ab aliis morbis convalefcens fuerit, phlebotomia aut parca, aut nulla præmittenda eft. Si vegetus fanguineufque fit, illa initio inftituenda, & pro viribus ægri habitualibus, ac morbi intenfitate repetenda bis vel ter; victus fit ex jufculis quarta quavis hora fumendis, ita tamen ut interponi poffint cremores fluidiffimi, horum loco fumendi. Si æftum & febrem jufcula intendant, ut in biliofis ac-

cidit, potus sit decoctum hordei vel quid simile.

Præmissis phlebotomiis felicius succedit emeticum ex epigastri gravitate, nausea, cardialgiis indicatum, quod adultis fit ex drachmis sex vini emetici, cum oxymelitis scillitici & syrupi de scabiosa ana drachmis quatuor: sumat jejuno stomacho; atque uno vel altero ptisanæ cyatho diluatur, necnon post quamlibet vomitionem copiosus ptisanæ pulli vel aquæ tepidæ cyathus hauriatur, vel tartari stibiati grana tria aut quatuor in aquæ tepidæ cyatho uno aut altero intra horæ quadrantem propinentur. In nostris regionibus minor dosis emetici sufficit, nisi tamen ægri sint crassi, robusti milites, bajuli, atque in hoc casu uncia una & semis, vel unciæ duæ vini emetici in tribus aquæ tepidæ cyathis mixti, interposito horæ quadrante, successive hauriuntur, unde plenaria succedit vomitio.

Sequentibus diebus alternis catharsis ex infuso sennæ in decocto tamaryndorum addita manna, celebratur; vespere vero julapium vel emulsio cum syrupo papaveris albi turbam excitatam compescit; diebus intermediis clysmata laxantia repetenda, ast versus decimam diem observandum, quiescendum. Imminuitur utplurimum febris, urinæ coctæ apparent, sudores salubres accedunt, & decima quarta febris recedit; curam vero catharsis absolvit.

2. *Synochus sudatoria. Febris continua epidemica an. 1665. ad 1667.* Londini, Sydenham. *p.* 63.

Dolor capitis intensior quam in prima specie, & vomituritiones adhuc immanes; in plerisque diarrhœa, quæ in prima specie ope emitici poterat præcaveri, in ista provocabatur, nec tamen cessabat vomituritio, siccitas externarum partium; ast præmissa phlebotomia sudor facile superveniens symptomata sublevabat, quocumque morbi tempore, quod in prima specie non ante decimam quartam diem accidisset; sanguis sæpe pleuriticorum & rheumatismo laborantium sanguinem colore referebat.

3. *Synochus variolodes. Febris (variolosa) continua ann.* 1667. *ad* 1669. Syndenham. *pag.* 99. *Synochus variolosa.*

Hæc species cum variolis epidermicis ingressa, stetit cum iisdem, ceciditque. In hac febre & hac variola scrobiculus cordis a levi pressione doluit, capitis dolor, calor corporis, petechiæ satis manifesto indicio se prodebant; sitis interim non urgebat.

Lingua sanorum similis quandoque albida, sicca rarissime, sudores effusissimi ab initio morbi sine levamine.

A sudorificis & calidis delirium phreniticum accedebat; petechiarum crescebat numerus, & symptomatum aliorum intensitas; urina laudabilis, sed sine levamine.

Minus recte tractata species ad septimanas sex vel octo perdurat, nisi mors intercesserit. Ptyalismus satis uber quandoque sub finem accedebat, maxime si parum evacuatus, multumque dilutus & refrigeratus æger, isque salutaris.

Exceptis variolosis eruptionibus, cetera symptomata variolæ congruebant.

Curatio. Facillima methodus hujus speciei sanandæ est 1. phlebotomias repetere, ut in morbo inflammatorio, etiam si adsit diarrhœa; 2. enema refrigerans vel singulis vel alternis diebus injicere; 3. julapium ex aquis lactucæ, portulacæ, syrupo de limonibus, quater vel quinquies in die propinare; 4. serum lacteum aut aquam hordei pro potu ordinato offerre; pultibus hordeaceis, panatellis, pomis ægrum nutrire; 5. detersisque sudoribus quovis die ægrum e lecto eximere, ut calor contemperetur, cum in hoc morbo nulla alia sit materies morbifica præter æstuosum sanguinem.

4. *Synochus dysenteriodes; Febris (dysenterica) continua an.* 1669. *ad* 1672. Sydenh, *pag.* 116.

Synochum dysenteriodem a dysenterica distinguo ex eo quod in dysenteriode sint omnia phœnomena, præter alvi fluxum cruentum & torminosum, quæ dysenteriam antea regnantem comitabantur, idem ordo symptomatum, idem exitus, &c. in synocho vero dysenterica ipse alvi fluxus cruentus, & torminosus sit symptoma morbi; quod tamen minus est notabile quam symptomata mere febrilia.

Illa species cum alvi torminibus raro inibat; sudores etiam pauci, verum cephalalgia immanis, lingua albida, humida, aphtæ in exitu a regimine calidiori, & in ægritudine contumaciori.

Cura eo debet vergere ut materia acris quæ dysenteriam excitasset, per alvi colatoria educamus, edulcoremus; sed cum vires non ita infringantur ac in dysenteria, paregoricis minus est indulgendum, ne retineatur materies morbifica: pultes avenaceæ, hordeaceæ, panatellæ, sint pro cibo: pro potu vero cerevisia tenuis tepefacta. Ast celebrata semel aut bis catharsi, pullorum carnibus ægros intercedere nil jubet: tertia purgatio, interposito die, morbum absolvit ut plurimum; si dein vires forent languidæ, ut apud hystericas, laudanum & auræ liberioris usus, febre depulsa, conveniunt. Hac me-

thodo

thodo morbus nullo negotio victus recedebat. *Carus* his febribus superveniens ob medicamenta sudorifica inopportuna præscripta lethalis.

5. *Synochus pleuritica*; *Febris pleuritica* Syndenham *ann.* 1673.

Hæc species actu dum scribo Monspelii pandemica est. Incepit æquinoctio verno, & initio Maii etiamnum perseverat; incipit a frigore notabili cum horrore, lassitudine; altera die dolor pectoris pungitivus, sed mitis sub mamma sæpius dextra, qui pressione non mutatur, cum calore, tussi humida, pauca expuitione sanguinis, sudatiunculis; lingua est alba, in fervidiori ætate & temperamento delirium accedit, secus minime; symptomata pleuritica post aliquot phlebotomias intra octo circiter dies recedunt, & febris remanet; in qua quidem calor quandoque crescit; sed nulli sunt paroxysmi veri a frigore incipientes. Febris ad 14. sæpius ad 21. diem extenditur.

Curatio. Æger jusculis quarta quaque hora vescentur. Potus erit vel decoctum cichorii, vel infusum capillorum veneris.

Phlebotomia una vel altera prima die instituetur; sæpius adultis quatuor vel sex necessariæ sunt; post secundam tertiamve, id est, circa tertium morbi diem purgabitur æger cum mannæ unciis duabus vel tribus, & grano uno, alterove tartari stibiati, in cyatho infusionis florum violæ vel foliorum cichorii decocto, vel duo cyathi purgantes una hora interposita propinabuntur cum grano tartari stibiati, & mannæ unciis duabus in quolibet; hoc remedio quandoque, vomitus excitatur & lumbrici rejiciuntur etiam in adultis, deorsum materies copiosæ, fluxiles excernuntur; die sequenti phlebotomia, si utilis fit, collocatur, ast alternis diebus usque ad duodecimum & ultra diem cathartica repetuntur; & licet tussis ac sputum sanguinolentum, atque cruor crusta alba tectus dissuadere videantur, in primis & multo magis in ultimis catharticis drachma una aut altera folliculorum aut foliorum sennæ additur infundendæ, cujus infusio mannæ unciis aliquot addita scopum optime attingit.

Qualibet nocte julapium paregoricum præscribitur; denique sudores critici erumpunt, aut sputa crassa, copiosa exeunt, & sic morbus terminatur.

Quomodo differat a pleuritide videsis in inflammatoriis.

6. *Synochus ardens* Riverii *prax. lib.* 17. *sect.* 2. *cap.* 1. *pag.* 304. *Synochus biliosa* Galeni 2. *de differ. febrium cap.* 2. & 12. *de crisibus*.

Fit juxta Galenum a bile putrescente in majoribus vasis, & est de familia ardentium. Si enim tenuior sanguinis pars & calidior quæ flavæ bilis indolem æmulatur, reliquas partes superet, & putredinem concipiat, synochus biliosa exoritur, ait Riverius. Una febris ardens, pergit ille *pag.* 305. a principio ad finem, unicam accessionem habet, quæ synochus biliosa & etiam synochus ardens nominatur, quæ fit cum bilis putrescens vasa omnia cordi proxima occupat.

Discrepat maxime a *tritæophia causo* seu ardente periodica Riverii, in qua scilicet sunt paroxysmi tertianarii.

Hæc adolescentes biliosos valde exercitatos æstate potissimum aggreditur, calore fervido continuo ad 33. thermometri Reaumurii gradum, & siti assidua ac pervigilio ægrum divexans.

Curatio eadem quæ tritæophiæ causonis, versabitur in contemperando fervore sanguinis per repetitas phlebotomias intra primos dies, per potum emulsionatum vel acidulum nitrosum, aut limonatam tum vegetabilem tum mineralem, qualem præscribit Syndenhamus ex spiritu vitrioli, aut salis in magna aquæ copia diluti, ita ut vix aciditas linguam feriat. Cathartica nonnisi sedata febre conveniunt, eaque antiphlogistica ex tamarindis, cassia, floribus violarum, cum manna, sale, pollycresto &c.

Maxime vero necessarium est ut æger auram liberiorem respiret, imo ut quavis die aliquandiu, si vires sinant, e lecto surgat, saltem supra lectum cubet vestibus indutus, capite paullum elatiori, ut fervor sanguinis temperetur, ejusque ad caput impetus retundatur. Clysmata refrigerantia quotidie repetita necnon julapia ex aquis lactucæ, portulacæ, syrupo nymphææ, violarum pluries in die hauriantur, noctu vero emulsionibus syrupus de nymphæa aut de papavere addatur.

Sanguis initio extractus in hoc morbo crusta coriacea alba tectus est, adeoque vere inflammatorius; hunc corruptum vocabant Veteres, & inde putredinem hujusce generis febrium deducebant. Riverius ipse hac specie correptus *observat.* 94. *pag.* 97. hanc vocat *continuam putridam*, eamque duabus phlebotomiis & clysmate superavit intra triduum, nulla catharsi adhibita; errant ergo illi qui putridas cum mesentericis confundunt, & omnes indiscriminatim solis repetitis catharticis curari volunt. Mesentericæ, quæ a multo putridæ saburræ apparatu in primis viis foventur, cathartica quidem multa exigunt, sed

fed ad amphimerinas pertinent; putridæ vero dictæ Veteribus magis inflammatoriæ funt: unde juxta Sennertum *de febr. l. 2. cap. 3.* figna febris putridæ funt calor urens, fitis magna & intolerabilis, lingua arida aut nigra, delirium, aut quid fimile.

Species aliæ fynochi, quæ fingularem attentionem merentur, funt fequentes.

7. *Synochus rheumatifans* Sydenhami *ann.* 1675. Illa eft quæ dolores artuum in diverfis partibus excitat, fanguinemque phlogifticum fuppeditat. Curatur eodem modo quo ceteræ inflammatoriæ, ut pleuritiodes, variolodes, ardens. Hujus hiftoriam & curam omittit Sydenhamus.

8. *Synochus hyemalis* Sydenham. *poft fcriptum in tractatu de hydrope, pag.* 505. *Synochus* catarrhalis rectius dicenda.

Duobus primis diebus æger nunc friget, nunc incalefcit, de dolore capitis & artuum cum inquietudine conqueritur; lingua alba; pulfus quidem eft fanorum pulfui fimilis, verum non eft ea virium proftratio quæ typhum defignat; tuffis ferme adeft, fed non adfunt alia peripneumoniæ hyemalis figna, ut dolor capitis vividius, thoracis coarctatio, dyfpnœa gravis; fanguis tamen eft pleuriticus.

Hæc febris, fi regimen calidum accedat, in typhum degenerat: accedunt enim delirium, fopor, pulfus languidus, inordinatus, lingua arida, maculæ rubentes & lividæ.

Cura vergit ad evacuandam, ope phlebotomiæ, pituitæ colluviem congeftam, & repetita catharfi fubducendam. Fiat phlebotomia ad uncias decem; die fequenti blande purgetur æger ex mannæ & fyrupi rofarum folutivi ana uncia una; infufione foliorum fennæ & rhei in decocto tamarindorum. Alternis diebus ad tertiam vicem repetatur catharfis: fyrupus de papavere dein fingulis noctibus adhibeatur ad unciam unam: diebus a catharfi vacuis decoctum pectorale & julapium bechicum ufurpentur vel eclegma, vel emulfio interponitur: e lecto interdum furgat & a carnis efu abftineat, jufculis tantum utatur.

9. *Synochus anniverfaria* Bexivenii apud Seidelium *de morbis incurabilibus, pag.* 14.

Quidam Joannes Architectus fingulis annis ftato die quo natus fuerat febre implicabatur, quæ ex putrefcente bile genita fuum circuitum fervans quartum & decimum non tranfgrediebatur diem, donec fenio confectus, & ex more eadem implicitus febre, natali fuo die vi morbi proftratus occubuit.

10. *Synochus fpermatica* Sinibaldi.

Caftis, religiofifque cælitibus hæc accidit ob fpermatis retentionem, unde mœrore, pervigilium.

11. *Synochus Tarantata*. Vide *Act. Acad. Parif. in hift.* 1707. & 1708.

Non folum Muficos fynocho diutius protracta affectos fublevavit fonus fidium, atque curationem abfolvit, fed etiam vidi quem in alio febris genere immanis dolor capitis alternis diebus cum febre vexabat, & quem mire fublevavit iteratus quotidie per aliquod tempus tympani bellici fonus, cui fpectaculo mœftus intereram, utcumque ludicrum exteris vifum effet; agebatur quippe de cognato, qui hujus & aliorum auxiliorum ope convaluit.

12. *Synochus foporofa* Guarinon. *conf.* 301. Riverii *obfervat. pag.* 134. Sydenham. *febr. contin. ann.* 1670. *pag.* 119.

Incipit fopor a delirio obfcuro, accedit ftupor, dein fomnolentia, quæ a regimine calidiori excitata non potuit a Sydenhamo fublevari nifi auxiliis, dum de Cataphora febrili, recenfendis. Sidenham. *fchedul. monitor. pag.* 517. & *febr. contin. pag.* 138. & 141. Largum epifpaftium capiti rafo impofitum prodeft.

13. *Synochus fcorbutica* Senn. *de Scorbuto*.

Si in fecundo fcorbuti gradu fint, curantur acidis, lenibus catharticis, non neglecto ufu vini albi; fi in tertia periodo accedit colliquatio, purpureæ maculæ, diffolutio putris, mors, tefte D. Lind.

14. *Synochus miliaris*; *a Carouge en Normandie, Janvier* 1754. *Diar. med. Avril.* 1756. Gerard. D. M.

Febris initio mediocris, horroribus, laffitudine, dein calore præviis; pulfus parvus, debilis, irregularis; lingua initio fana, in fine ficca, cum fiti ardenti; naufeæ; dolores vagi, agrypnia, magna afthenia.

Dejectiones frequentes, ferofæ, fœtidæ, verminofæ, urinæ pallidæ fedimento vifcofo.

Cruor in patella nunc diffolutus, nunc infula in copiofo fero; cutis maculis rubris, papulis vel albis, vel utrifque.

Terminus intra 15. vel 20. dies per lyfin, raro ad 30. Mortis figna in quibufdam erant, quæ valetudinis in aliis, ut ftrictura laryngis ftrangulans.

Cura. Remedia quæ profunt, funt tartarum ftibiatum in tamarindorum decocto; quædam dofes falis fedativi, ferum lactis, vel aqua panis cum nitro pro potu, cum diffolutio non imminebat, phlebotomiæ, veficatoria tibiis admota, & fal fedativum in decocto bardanæ pro potu. Hyeme & æftate perniciofior fuit.

Hanc fynochum excitabat virus miliare latens, ut excitat alios bene multos morbos fecum elapfo ignotos: an eadem fpecies ac febris nova Sydenhami?

IV. Ty-

IV. *Typhus* Hippocr. 1. & 2. *de internis affect.* Foesii, 553. *Typhodes* Profp. Alpin. *Febris mali moris*, *febris nervosa* Anglis. *Fièvre nerveuse*, *la fièvre continue maligne*.

Genus est febris continuæ quæ ultra duas septimanas, sæpius tres, extendi consuevit cum calore & urina sanorum similibus, pulsuque quoad frequentiam sano fere simili, & quoad robur non majori, artubus interea maxime prostratris.

Discrepat a synocho, quacum magnam affinitatem habet, ex eo quod pulsus vel æque rarus, vel si frequens, saltem tantumdem minor sit quam in sanitate: in hoc autem male morata, seu maligna dicitur quod sub bona quoad calorem, pulsum & urinam specie clam ægro insidietur, & symptomata graviffima, ut soporem, delirium, cardialgias, exanthemata, convulsiones inducat subito, cum initio mitis & sine periculo visa fuit. Novi certe vulgo in Gallia potissimum toties malignis febribus accenseri eas quæ inassueta & gravia secum ferunt symptomata; cum alii clament illud nomen aptius illis convenire, quæ a miasmatis contagiosis aut venenatis procedunt: verum ne nominum æquivocatio fiat, istud genus typhi nomine indigitare liceat, malignarum epitheton illis speciebus relinquatur.

Differt a morbis exanthematicis ex eo quod exanthemata in typho, vel a regimine calidiori inducantur, vel nonnisi in morbi statu superveniant, eaque utplurimum sint maculæ, non vero tumores, etiamsi parotides quandoque subnascantur: in exanthematicis vero eruptiones miliares, variolosæ, rubeolæ, bubonaceæ, &c. ante morbi statum etiam prorumpant.

Demum pulsum fere naturalem frequentia tenus & summam artuum prostrationem in aliis febrium generibus reperiri novimus; unde species ab invicem distinguuntur; verum nihilominus typhus genus distinctum facit, cujus species nonnisi a pluribus observatoribus possunt distincte recenseri. Hunc morbum a febrium classe eliminandum censet Visone in Libello *dell' uso delle battiture*, ex eo quod frequentiam pulsus absolutam in febris essentia seu arbitraria sua definitione reponendam censuit. Nomen *cacoethes* febribus hujusce generis ab Hippocrate fuit inditum passim *in Coacis*.

Malignus dicitur morbus qui 1. invadit cum spontanea virium prostratione; 2. cujus symptomata non respondent stadiis morbi; 3. nec respondent signis externis, ut calori, urinæ, pulsui. Dantur febres malignæ continuæ, ut typhi, aliæ remittentes, eæque frequentiores, ut amphimerina & tritæophia.

1. *Typhus carcerum* D. Pringle. *Jail distempers*; *Maladie des prisons ou d' hopital* Huxham. *de aere*, *pag.* 82. *Febris carcerum*.

Initium. Horror & calor febrilis alternantes, anorexia, noctu recrudescentia sine horrore, calor corporis, somnus interruptus non reficiens; labor & confusio in cerebro, in syncipite; sitis parva vel nulla; pulsus frequens; ægri tamen procedunt & vagantur; si tunc fiat phlebotomia, pulsus imminuitur & delirium accedit, unde distinguitur a synochis.

Augmentum. Accedunt lassitudo summa, nausea, dolor dorsi, dolor & confusio idearum in capite, summa virium & animi dejectio, pulsus velox & plenus; si tamen phlebotomia una larga instituatur, pulsus frequentior & simul minimus evadit, sequente delirio, cruor spissus initio & in progressu.

Urinæ varię nunc turbidę, nunc limpidę, pallidę, sed in fine, si bene vertat morbus, utplurimum crassę & sedimentosę evadunt. Si ęger frigori exponatur, accedit diarrhœa non critica in pessimo casu, fęces colliquativę, ichorosę, putres.

Calor cutis acer & mordax, seu relinquit in digitis Medici sensationem per aliquot minuta: cutis sicca, nisi sudor adsit, sudor fœtidus, sapor pravus in ore, pravus odor ab ipso ęgro perceptus antequam deliret, lingua sicca profunde sulcata, deinde flavescens, viridescens.

2. *Typhus nervosus*; *nervous-fever*. Huxham, *essai upon the fevers* 1752. *Febris nervosa*, Huxham, *de aere*, *pag.* 147. *Fièvre nerveuse*. *Hectica maligna nervosa* Vvillisii.

Initium. Fastidium omnium rerum, leves phryciafes, flammæ fugaces faciei, lassitudo universalis ut a magno exercitio, sopor & animi abjectio, capitis dolor gravativus, vertiginosus.

Augmentum. Accedit anorexia, frequens nausea, vomitio viscosa, insipida, identidem morbi vehementia remittit, ac dein maxime circa vesperam recrudescit, calor, cephalalgia vertiginosa crescunt, pulsus frequentior, sed debilior, respiratio minus libera, dolor capitis in vertice secundum suturam coronalem, vel obscurus, vel vividus, simulque frigoris & stuporis sensus in occipite: hos dolores typhi comites frequentissimos sequitur delirium; æger 5. vel 6. dies in hoc statu permanet pallidus, somnolentus, sed inquietudo & agitatio somnum tantum quærere aut simulare permittunt. Pulsus semper frequens, debilis, inæqualis, alias undosus, nunc intermittens, alias celer fri-

frigidis auribus; urina fero lactis fimilis, fine fedimento, nifi furfuraceo; fi adfit; mucus albus, deinceps aridus, rimofus lin-guam tegit; fitis nulla.

Status. Septima vel octava die vertigo, cephalalgia gravativa, tinnitus crefcunt, delirium accedit cum oppreffione, languore, anxietate; fi furgat æger, in fyncopem cadit cum fudore frigido manuum & frontis, fed fugaci, dum palmæ manus & genæ calent. Si urinæ limpidæ evadant, cito appa-ret delirium cum tendinum fubfultu, delirium autem mite & mera idearum confufio.

Lingua in medio ficca, margine flavo, tremula; fi in ftatu morbi humida evadat cum multa faliva; pravum fignum.

Dyfphagia & fingultus mali ominis funt.

Nona decimave die, fudores generales copiofi frigidi, vifcofi in extremis, cum dejectionibus alvi fluidis, unde vires exhauriuntur, aft a diarrhœa moderata delirium & fopor evanefcunt.

Si fenfim exhauriatur æger, pulfus frequentiffimus & undofus evadit, delirium terminatur fopore alto lethifero: urina, lachrymæ, feces infcio effluunt, mortem accelerant tremores & convulfiones.

Duratio morbi a 14. ad 20. dies; verfus finem omnibus auditus & cognitio perit; plures immodice metuunt, quidam a fomno abftinent, ne mors fomni fpecie obrepat.

Surditas cum puftulis ad os, cum parotidibus fuppurantibus boni ominis.

Curatio. Quoniam hujus morbi principia funt nervorum debilitas, fanguis cacochymicus, evacuationes immodicæ, ærumnæ, vigiliæ, ufus immodicus catharticorum & veneris, ptyalifmus, &c. curandus eft refocillantibus & cardiacis, alimentis fcilicet lenibus, diluentibus, abftinendum a phlebotomia, & ab opiatis, clyfmata tertia quavis die injicienda, a leni emetico ordienda curatio; jufcula pulli, ptifana de cornu cervi, panatellæ, vinum rubrum, fuccus aurantiorum vires optime reficiunt, quæ nullis fudorificis minuendæ, fed julapiis, cardiacis temperatis ter in die fuftinendæ: apud Anglos veficatoria tibiis, cruribufque admoventur, quæ, fi fopor, deliriumve adfint, conveniunt.

A feptimo ad nonum eruptio miliaris fu-perveniens juvanda cardiacis, diluentibus, vino rubro, quod fudorem moderatur, nec eruptionem impedit, uber ptyalifmus fine aphtis utilis eft, fudores effufi noxii.

3. *Typhus comatofus*; *Fever of fpirits* Quincy *Effai* 2. *Febris maligna cum fopore* River. *obf. comm.* 4. *p.* 134.

Mulier adolefcens plethorica poft vigilatas noctes, inediam, curam liberorum & mariti ægri, incidit in typhum, quæ fexaginta dies uno eodemque fervore citra aliquam inter-miffionem eam veluti ftupidam detinuit, nec interim per totum morbi decurfum ulla crifis fe prodidit ufque ad diem fexagefi-mum, in quo tantum fputum album & fpu-mofum fine tuffi rejecit, ita ut hujus fputi libras duodecim emiferit, quo facto convaluit, afferens fe nihil incommodi, nihil doloris in toto hoc morbo percepiffe.

4. *Typhus hyfterico-verminofus*.

Virgo adulta ægrotabat, pulfus fex primis diebus erat fano fimilis, dolebat capite, mortem fibi certo inftare credebat, cor palpitabat, pectoris erant oppreffiones fugaces; fumptis mannæ unciis duabus cholera fuit excitata, dein lumbricum ore rejecit; pulfus feptima die parvus, inæqualis evafit; frigus & calor vagus; adhibita funt vermifuga cum cardiacis; die duodecima ob contumeliam ab ipfius proximo, hereditatis caufa acceptam, incidit in lethargum oculis femiapertis, facie cadaverofa, angulo interno oculorum lippo, lacrymofo, lingua fufca, ficca, & fic fato functa eft 15. morbi die.

5. *Typhus Caftrenfis* Boerhaav. *conful. pag.* 209. *de febre Caftrenfi hungarica*.

Aliud eft genus hujufmodi epidemicæ febris longe pejus atque lethalius, quod vix centefimo obfervatur Medico. In eo quidem febricula eft, vires illico profternens abfque apparentibus malis fignis; calor longe mitior, fæpe vix percipiendus, cum frigore fæpe extremorum, refpiratione impedita, angufta, anxia; pulfus celerrimus, debilis vix obfervandus, tenuis maxime inæqualis, fæpe quafi evanefcens; urina non rubra, fed plerumque lactea, turbida, abfque fedimento, aut varia penitus; fitis fæpe minor, ficcitas oris, linguæ, faucium, inquietudo, deliria, anxietates leviores.

Febris hæc fola fæpe virium jactura fe prodit, adeo latere folet & fallere: *to theion* Hippocratis in hac agnofce.

Curatio. Simul ac febris hæc adeft, furgat æger illico de lecto, fedeat in fedili, moderatiffimo calore fruatur, abftineat ab æftu; capiti, manibus, epigaftrio applicentur fomenta ex aquæ & aceti partibus æqualibus; pedibus & nuchæ noctes diefque applicentur epifpaftica ex fermento acri panis cum fale & aceto fubacto; bibat decoctum hordei cum fucco citrei, aurantii, cum rob-ribefiorum, ceraforum nigrorum, fambuci, & fimilibus larga copia. Ubi largo talium ufu permaduit, fi fponte fudat, continuetur fudor ille leniffime fine ulla violentia. Cibus efto ex pane

pane cum vino pauxillo & fimilibus; medicamenta tum dentur omnia, quę putredinem arcent, humorumque nimiam diffolutionem prohibent, qualia hęc:

Recipe: folior. ruthę, fcordii ana m. ii. cortic. citrei unc. ii. fucc. citrei unc. iii. aut aceti vini unc. femiff. aq. commun. liv. iv. tunc liquori filtrato mifce rob. fambuci unc. iv. aqu. ftillatitię cinnamomi unc. i. bibat de hoc liquore æger unc. i. omni hora de die & noctu, nifi fomnus impediverit.

Quid eft ea febris, nifi typhi fpecies, licet pulfus celerrimus dicatur. Signa pathognomonica feorfim nulla funt ita certa, quin fyndrome fit multo certior in defignandis fpeciebus.

6. *Typhus Ægyptiaca* Profp. Alpini; *Febris maligna* Ægyptiorum.

Hæc autumno viget; incipit a vomitu biliofo, cardialgia, anxietatibus, fuccedunt dejectiones fœtidæ, variæ in variis ægris; cacofitia, adipfia cum lingua afpera, ficca, nigra; pulfus, urina, calor, fanis fimiles; fubjecta funt advenæ potius quam indigenæ: principium eft vel potus aquæ cœnofæ in ciſternis putrefactæ, vel halitus lacuum.

Therapeia Typhi Hecquetiana.

Si in febre in qua per primos dies æger vix febricitare videtur cum urina, pulfu, lingua, cute vix a fanitate mutatis, fed cum afthenia, pervigilio; deinde vero poft levem cephalalgiam accedentibus cardialgiis, hypochondriis tamen mollibus, ex improvifo fuperveniunt fubfultus tendinum in carpo, tum inter dormiendum, tum in explorando pulfu, tremor labiorum, linguæ balbuties, fomni inquieti, delirium, fomnia, corporis fubfultus, vel fimilia, ea infignem malignitatem indicant.

Præmiffa phlebotomia ex brachio & pede, ad venæ jugularis fectionem deveniendum eft. Utatur æger fero lactis, inde deveniat ad ptifanam ex decocto aquofo Kinækinæ, in cujus libris duabus diffolve vini emetici unciam, & falis epfonienfis drachmas aliquot, fumat pro potu. Adhibeantur etiam levia hypnotica, necnon clyfmata ex aqua, & fic evanefcet febris maligna.

7. *Typhus Icterodes*; *Fièvre jaune d'Amèrique* Lininge Vandermonde *maj.* 1758.

1. Periodus.

Initium. Sæpius triduo ante febrem cephalalgia, lumbago, dolor arthriticus, maxime in genubus, & furis, anorexia, laffitudo, afthma, dein febris incipit ab horripilatione; pulfus plenus, frequens, fæpe durus, pulfant carotides.

Calor ad 102. gr. therm. Farenheitii non ultra, qui per biduum utplurimum fine remiffione perfeverat, cum ephidrofi quæ tertia die evanefcebat.

Refpiratio minima, quæ a minimo motu, vel a deglutitione acceleratur, lingua humida, afpera, alba, in medio brunnea circa fecundum diem, fitis moderata.

Tertia die calore, ephidrofi, pulfuque remiffis, fuperveniunt naufea, vomitus.

Hypochondria nec tenfa, nec dura.

Prima die fomnolentia, dolores antiqui renovati, animi proftratio, debilitas, vultus ruber, oculi rubri, lucis intolerantia, raro delirium, fæces nondum nigræ, cruor in patella floridus, nullum ferum dimittens.

Secunda die inquietudo continua, jactatio, dolores nulli, fæces duræ, nigræ, conftipata alvus, pervigilium pertinax, urinæ copiofæ, pallidæ cum hypoftafi copiofa prima die, fed fecunda die turbidę cum hypoftafi brunnea, tertia die fanguinolentę.

Intra 72. horas ad fummum pulfus rarus evadebat, calor evanefcebat fine evacuatione critica; fi tamen diaphoreticis blandis & diluentibus fudor productus fuerat per triduum, cum febre periculum evanefcebat, ceteri cum magna afthenia & oculorum flavedine, alteram morbi periodum ingrediebantur.

2. Periodus.

Pulfus tardior & mollior quam fanis prę mollitie evanefcebat fæpius, & tunc aurigo, vomitus, delirium, jactatio crefcebant.

Calor fanus, pulfu debilitato frigus, facies, pectus, extrema fublivida.

Cutis in frigore aeris vifcofa, & humida, dum calebat aer, refpiratio lenta, lingua nitida, apice & angulis rubra, frigidam aquam fine multa fiti appetebant.

Vomitus vel naufea crefcebant, ita ut vix quidquam retinebant; aliis cruor, aliis atra bilis picea rejiciebantur cum vomitu, fomnus nullus, vel continuo interruptus, cum fumma debilitate; vix lecto præ inquietudine contineri poterant; interrogati tamen quomodo valerent: optime, refpondebant.

Vix e pulvinari removebant caput, quin pulfus evanefceret cum frigore, fudore vifcofo, labiis, extremis, facie, imo unguibus livefcentibus; tanta erat eorum debilitas.

Delirium recurrebat & crefcebat, maxime ubi pulfus parvus & depreffus.

Ophtalmia crefcebat, fed fine dolore.

Aurigo, nifi in initio fecundæ periodi acceffiffet, tunc in oculis apparebat, mox totum corpus flavefcebat, paucis aurigo in ocu-

lis concentrata, accedente morte, illico pectus & collum tingebat.

Collum & pectus maculis rubro-lividis, rarius extrema erant variegata.

Mulieribus catamenia copiosa & præver-tentia.

Cruor tunc ita diffolutus, ut non solum vomitu & mictu, sed etiam naribus, ore, auribus, oculis, veficatoriis, rarius poris cutaneis viam sibi faceret.

Quidam ægri constipati, alii frequenter fæces dejiciebant; ex quibus alii nigras liquidas cum dysphoria, alii piceas, seu nigras & tenaces, quibus moderate fluentibus levabantur.

Urinæ copiosæ, croceæ in auriginosis, aliis pallidæ, semper cum multa hypostasi, aliis turbidæ, aut sanguinolentæ.

Hæc periodus septem, vel octo dies ut-plurimum percurrebat.

3. Periodus.

Tunc spes salutis erat, si symptomata omnia remittebant pulsu pleniore, viribus redeuntibus; sed secus omnia symptomata intendebantur, novaque accedebant, scilicet pulsus minor adhuc & inæqualis, extrema frigida & livida, raro facies vivida, aliis plumbea, maculæ ita crescebant, ut collum, pectusque omnino nigrescerent, palpitatio cordis vehemens, calor in regione cordis, respiratio difficilis, suspiriosa, æger inquietus, agitatus, sudor faciei, colli, pectoris fluens, cruor e naribus, ore, auribus simul, dysphagia, singultus, subsultus tendinum, dein cataphora, delirium continuum; per duodecim horas ante mortem aphonus æger & asphyctus; in acutioribus convulsio tragœdiæ finem imponebat, post mortem crescebant maculæ, & putredo cito perficiebatur.

Cum aër summe calebat, illæ tres periodi intra biduum, vel triduum percurrebantur.

Epidemia & contagio calore aeris crescebant, frigore remittebant in Carolina meridionali, ita & symptomata, ac periculum.

Ægritudo pejor, si aer clausus non renovatus, si robur nativum majus, apud peregrinos, meticulosos, exercitatos, aut morbis prægressis debilitatos.

Qui ad ultimam periodum deveniunt, omnes moriuntur.

In prima periodo cephalalgia, lumbago, ophtalmia, lucis intolerantia, faciei rubor; quo intensiores, eo morbus vehementior & acutior; quo prima periodus brevior, eo brevior etiam secunda: si enim pulsus vehementia cessaret ante tertiam diem, mors circa quintam accedebat. Pulsus depressus tertia die symptomata pessima prænuntiabat; quo gravior debilitas initio, eo periculum majus. Hypostasis urinæ primis diebus quo uberior, eo pejoris ominis.

In secunda periodo. Si secunda ægritudinis die oculi flavescebant, mors quarta accedebat; si sub finem tertiæ diei, morbus vel feliciter, vel tardius terminabatur, ut decima tertia, vel decima quarta: quo flavedo intensior, & velocius extensa, eo pejus; rubedo oculorum, & circum veficatoria crescens ominosa.

Vomitio nigra utplurimum lethalis; lividitas macularum labiorum, ungium, nec-non faciei rubor, aut pallor mortem instantem designabant.

Dejectio frequens, maxima, nigra sine levamine, mortifera; omnis hæmorrhagia, excepta nasali, & catameniali, ominosa; ab ischuria mors in promptu.

Typhus icterodes contagiosus est. Albos tantum, maxime peregrinos ex regionibus frigidis advenas, Indos, Hybridos, *Mulatros* omnes, exceptis infantibus, una tantum vice afficit; Nigri vero ab eo morbo nunquam afficiuntur.

Definitur febris in qua pulsus vehementia biduum, aut triduum tantum durat, ut in ephemera; sine evacuatione critica definit; & superest maxima debilitas cum pulsu parvo, qui levi corporis motu, aut situ erecto evanescit, accedente cito aurigine universali, pulsu minime frequenti, & sine calore; epidemica fuit in Carolina ab exeunte Augusto anni 1748. ad Octobris dimidium.

8. *Typhus exhaustorum* D. Dellon, D. M. *Iter in Indias Orientales*. Ægri Lusitanicis vocantur *Esfalfados*.

Apud Indos frequens est morbus eorum qui venere exhausti sunt; febris scilicet continua, in qua *pulsus* nunc est fortis & plenus, nunc vero & illico debilis, & fere inconspicuus. *Urinæ* valde rubræ, sed pellucidæ; *cutis* sicca, calida; *sitis* magna, pervigilium, nausea. *Therapeia* ex analepticis, cibis euchymis & eupeptis petenda, ut ovis, panatellis, jure carnium; potus sit vinum paullulum aquatum; nec timendum est ne febris & calor increscant, cum nihil ad illam curandam sit aptius.

9. *Typhus a manipuera*.

Manipuera est succus jatropæ manihot, seu mandihocæ Pisonis, cujus radix siccata est panis Americanorum; succo illo intus sumpto, corpus inflatur maxime; ventriculus dolet cum ructu, nausea, tenesmo; hinc mox oculi obfuscantur; vertigines, perpetuique dolores capitis accedunt; tandemque extremorum frigus, animi deliquium, & ipsa mors succedit.

Antidotus sunt flos nhambi, an bacchari-dis? & grana Bixæ *urucu*, vulgo *Roucou*. Incipiendum ab emeticis, & dein piper reticulatum, mox succus limonum, ananæ adhibeantur. Guill. Piso *Hist. natur. l.* 5. *cap.* 17.

V. *Hectica*; la Fievre Hectique; Fievre lente.

Genus est febris continuæ, quæ chronicorum morborum more sensim, & sine virium notabili prostratione, atque exigua pulsus frequentia, ad plures septimanas, imo menses extendi consuevit cum pulsu post pastum frequentiori.

Confundi solet cum Amphimerina tabida & lenta, quæ singulis diebus, vespere potissimum, sine causa evidenti exacerbatur; sed differt ab ea, ut ab exacerbantibus continuæ differunt. Hanc Hecticam vocarunt Græci, seu habitualem, cujus calorem constantem, & ideo solidis quasi inhærentem dixerunt.

Distinguitur a Tabe & a Phthisi, ex eo quod nulla pars in hectica ulcera, vel abscessu sit vitiata, ut in tabe & phthisi vitiantur viscera. Adde quod tabe & phthisis febricula amphimerina stipentur.

Hectica Galeni, & omnium ejus sequacium, Sydenhami 524. *Lenta Febris* Juncker. *tab.* 68. Frid. Hoffmann. *T.* 2. *p.* 176. qui eam ab amphimerina distinguunt.

Hecticam duplicem statuit Galenus (*de different. febrium*, *lib.* 1. *p.* 266.) primam qualis est a nobis definita; alteram quæ juxta ipsum vera tabes est, aut tabis comes affidua, nobis amphimerina.

Hippocrates nomen proprium hujus generis non adhibuit, sed nomine classico usus eam diuturnam & lentam cognominavit; verum nomina generica distincta cuique morbo competunt. Cum autem *Hectica* sit nomen hujus morbi antiquissimum, vacuum, *Febris lenta*, nomen ordinis, non generis, prius posteriori est anteponendum in hoc genere designando.

Differt a typho symptomatum gradu minori, duratione breviori multo; orthostadia, ægri enim vix lecto affiguntur.

1. *Hectica infantilis* Sydenhami, *p.*524. *lenta Febris infantum*, Frid. Hoffm. *p.* 177. *T.*2.

Infantes sine insigni calore languent cum appetitus dejectione; tam artus quam corporis truncus ubique emaciantur.

Curatio. Rhei electi uncias duas in tenuis cerevisiæ libris duabus immitte, bene obtura lagenam; hinc bibat pro potu ordinario cum & sine cibo. His absumptis ad tertiam vicem, iterum alias duas libras substitue eidem rheo superaffundendas; si vero metus sit ne prima vice alvus nimis moveatur, uncia una rhei statim sufficiet. Sydenhamus *Schedula monitor. p.* 524.

2. *Hectica vespertina*, seu *febricula vespertina* Morgan. *animal œconom. prop.* 15.

Constat iterata observatione pulsum apud omnes homines, cetera sanos frequentiorem evadere post pastum, ita ut si pulset horis matutinis ante jentaculum arteria 66. vicibus in minuto, ea 84. vicibus pulsatura sit post prandium, hoc est in ratione 100. ad 129. fere ut 10. ad 13.

Illa vero frequentia perseverat usque ad noctem mediam, sed sensim decrescendo, ita ut numerus pulsationum una hora post prandium sit ad numerum hora undecima nocturna, ut 84. ad 78. circiter.

Ex principiis Mortoni, cum in summa frequentia pulsus, vespertina sit ad matutinam, ut 8. ad 7. vis pulsus vespertina est major matutina, ut 111. ad 100. velocitas sanguinis & diameter arteriarum vespere sunt etiam majores quam mane: cum autem vis artuum potius decrescat vespere, evidens est ex definitione febris, illum statum febrilem fore, si notabilis foret mutatio; non minus hic status, licet omnibus sanis communis, vocatur *febricula vespertina*, quacum prope- ramus omnes ad hecticam senectutis, seu ad mortem.

Ex his sequitur nunquam pulsum esse rariorem, quam summo mane inter dormiendum, & quod jejuno stomacho pulsus est minus frequens quam durante digestione. Digestio itaque est opus, quod ut absolvatur indiget aliquali febricula, quasi quod transit in massam sanguinis indigeat tritu iterato, ut elaboretur, & in cruore mutetur.

3. *Hectica Chlorotica*, *febris alba* Horstii *part.* 2. *lib.* I. Moroni *in directorio*; *febris virginea* Sennert. *de morbo virgineo*; *febris amatoria* etiam dicitur.

Est febris vespere intensior, ast continua non exacerbans, pallore faciei, lassitudine, difficultate respirandi in scalarum ascensu, capitis dolore, œdematia, pica, palpitatione stipari solita. *Vide* Chlorosim. Ea vero optime curatur syrupo martiali, aut limatura ferri, quæ lympham crassam, inertem qua vasa onerantur, cum catamenia deficiunt, attenuant, unde hoc opere liberata natura, a febricula illa quiescit.

4. *Hectica syphilitica* Raim. Fortis. Mercurialis. *Tom.* 3. *fol.* 22. *Lenta febri.* Astruc *de morb. vener. lib.* 4. *cap.* 3.

Est febricula noctu crescens chronica, vere potissimum infestans cum doloribus nocturnis, sudatiundulis matutinis, quæ ab ipsis doloribus nocturnis, aut nodis, gummatisque fove-

fovetur; fi vero fuppurationes graves in offibus accefferint, etiam Amphimerina evadit.

Curatur balneis, lacticiniis, fimilibufque, modo fpecifica fyphilidis adhibeantur, fecus ægrum abfumit, exficcat, exhaurit.

5. *Hectica fcrophulofa* Bonet. *in fepulchret.* T. 3. *pag.* 146-153. *Vide* Febrem hecticam fcrophulofam. Ruffel *de tabe glandulari hiftor.* 23.

Non differt a phthifi fcrophulofa Mortoni. Si fuppuratio jam adfit, erit Amphimerina horroribus paroxyfmos fuos inuens; fi fuppuratio nulla, ufus aquæ marinæ conducit.

6. *Hectica a calculis* Boneti *fepulchret. lib.* IV. *pag.* 121. *Tom.* 3. *obfervat.* 21. Franc. Figueros medicus Hifpalenfis febre lenta cum dyfuria, urinis fuliginofis, tenefmo, fiti, linguæ fcabritie, arenularum mictione abfumptus eft; calculi veficæ erant hujus morbi principium ante aperturam cadaveris ignotum.

Simile quid accidit fexagenario, qui fine dyfuria mingebat, fed apepfia, virium languore, & febre lenta abfumptus eft; calculum ignotum 14. uncias ponderantem gerebat in vefica.

Cafus hecticæ a calculis renalibus Bonet. *fepulch. lib.* 4. *f.* 1. *obf.* 21.

7. *Hectica hydropum* Bonet. *fepulchret. l.* 4. *fect.* 1. Ea eft quæ fovetur ab aquarum effufione in diverfis partibus, in qua tamen figna Hydrothoracis vel afcitis deficiunt, fecus enim morbus effet hydrothorax vel afcites.

Ab Hydrothorace Sepulchret. *ibid. obfer.* 14. 4. 13. 6.

Ab hydrothorace Pericardii, *Ibid. obf.* 12. 6.

In his fpeciebus inventa eft aqua nigrefcens, & putrida in alterutro thoracis cavo pulmonibus illæfis. *Coiter.* vel veficæ aquam flavam continentes in pulmonibus copiofæ, vel pericardium falfo liquore turgidum cum cordis anevrifmate, pulmonefque indurati vifi funt.

8. *Hectica Noftalgica.*

In orphanotrophæis hæc fpecies frequentiffima: Pupilli fcilicet vel patriæ vel parentibus orbati mœrent, languent, debilitantur, anorexia, mœrore confecti lente febricitant, fenfim abfumuntur; nullumque huic malo remedium eft, nifi reverfio ad parentes, ad patriam; medicamina evacuantia, quæ anorexiæ aut diarrhœæ gratia præfcribuntur, inutilia, fæpe noxia funt. Plures geftant in cruribus vel tibia maculam bruneam vel livefcentem; in lectulo immobiles, taciturni, omnia faftidientes jacent.

SCHOLIUM. Hectica nervofa WVillifii. Hectica peftilens Sennert. Hectica a fynocho degener feu lenta Junkeri ad Typhos attinere videntur.

Hecticæ quæ apoftemate, fiftula, ulcere alicujus vifceris aut partis foventur, ad tabem vel phthifim fpectant.

Hectica a skirro lienis, hepatis, pancreatis, uteri, ad fplenalgiam, hepatalgiam, hepatirrhæam, leucorrhæam &c. fpectant, cum in illis fint alia fymptomata febre magis notabilia.

Signa generica hecticæ funt 1. febricula tam mitis, ut ægri fi febricitent id non fentiant nifi in ultimo gradu; 2. cutis ficcitas cum calore ficco, acri, non tamen ad thermometrum notabili; 3. una aut altera poft cibum hora, calor & frequentia pulfus augentur; 4. interea pulfus eft minor quam in ftatu fano.

9. *Hectica verminofa* Frid. Hoffman. 2. 187.

Febres verminofæ puerulis ablactatis familiares funt diverfi generis, eæque multum anomalæ, fæpius tamen amphimerinæ vel hecticæ; talis eft amphimerina tufficulofa nec non ea quæ dentitionem fepe comitatur.

Hectica verminofa in hoc ab aliis differt quod poft cibum & vefpere non conftanter ingravefcant, quod fæpe alvi fluxum comitem habeat, in quo cinerea vel grifea excrementa fuccedunt, urina turbida cum fedimento limofo mingitur, quæ in aliis hecticis non obfervantur. Præterea fœtor oris fingularis quem acidum dicunt mulierculæ, lumbricorum excretio, pruritus narium, volaticus alterutrius genæ rubor, dolores punctorii vagi in abdomine: ætas infantilis figna præbent, ab hac febre tamen non immunes funt adulti. Præceffit ufus dulcium faccharatorum.

Cura abfolvitur catharticis & anthelminticis. Optime purgant, & vermes abigunt ftibiata parva dofi, inter quæ fyrupus Glauberi ad guttas aliquot, infufa foliorum vel folliculorum fennæ cum manna, fyrupo florum perficæ, aqua novem infufionum, fyrupus rofatus folutivus: etenim cum de infantibus agitur, mellitis illa improvida ætas ludificanda eft, fecus medicamina recufat: unde fæpe deveniendum eft ad grana pauca tartari ftibiati in aqua multa diffoluti, aut ad aquilæ albæ grana aliquot pulticula involuta. Si febris vigeat, abftinendum ab anthelminticis, imo a purgantibus validioribus juxta Hoffmannum, & utendum acidis cum amaris, imo in hoc cafu aquas felteranas fpiritu vitrioli correctas laudat. Auctor quod tantum adultis convenire videtur; inter amara vermifuga excellunt femen fantonicum, tanacetum &c.

10. *Hectica cachectarum.*

Eft hectica feu lenta fymptomatica, ut ajunt, quæ cachectas bene multos afficit, citra puru-

purulentiam, unde differt a phthifi & tabe; talis eft febricula lenta convalefcentium a febribus acutis, a phlegmafiis, a fluxibus, nec non chlorofiantium, fcorbuticorum, fyphiliticorum, hydropum &c. Hæc vero febris utplurimum fequitur prognofim & medelam morbi principalis, cui adhæret.

ORDO SECUNDUS.

FEBRES REMITTENTES.

Syneches & *Pyreta Epanaldia* Hippocrati; *Scafoning* Anglis; *Proportionatæ* Torti; *Paroxyfmales* Avvicennæ; *Continuæ periodicæ* Sennerti; *Remittentes* Pringlii, Huxhamii, &c. *Continentes* Mortoni, *Pyretol. p.* 120. *Exacerbantes*, *Pathol. meth.*

ILLÆ funt quæ ab initio ægritudinis ad finem ufque ægrum non dimittunt, fed determinatis temporibus in quocumque ftadio; adeoque pluries cum horrore, vel ofcitatione, frigore, aut fimili quodam fpafmodico conatu recrudefcunt, fubfequente caloris, vel aliorum fymptomatum augmento, citra ullam caufam evidentem, vel abfque principio procatarctico.

Illa fpontanea, fine principio evidenti repetens fymptomatum redintegratio proprie *paroxyfmus*, Latinis exacerbatio vocatur, & in remittentibus quod *acceffio* in intermittentibus, adeoque difcrepat ab augmento accidentali, quod in continuis, vel continentibus obfervatur ob animi pathemata, cibum affumptum, motum corporis, aut febriculam vefpertinam, de qua egimus in hectica.

Intervalla inter paroxyfmos vocantur *Remiffiones*, quia febris non omnino recedit, ut patet vel ex pulfus frequentia fanam fuperante, aut ex virium proftratione adhuc notabili, qualis in intermittentium apyrexia, feu intermiffione non datur. *Periodus* eft pars morbi conftans uno paroxyfmo, vel acceffu, & una remiffione, vel intermiffione.

Continuæ primi ordinis unicum habent augmentum, fcilicet in fecundo ægritudinis ftadio; aft remittentes in quovis fuo ftadio, fcilicet initio, augmento, ftatu, & declinatione fuos paroxyfmos patiuntur, ut fui funt in fingulis intermittentium ftadiis acceffus.

Qui cognoverit caufam acceffionum in intermittentibus, & caufam febris continuæ, ambafque conjunxerit, is caufam exacerbantium capiet; principium vero nullum aliud eft quam natura, quæ confufe percipit periculum ab intermiffis fuis conatibus oriundum, adeoque identidem conatus fuos renovat, quæ tamen viribus fuis profpiciens eos conatus alternatim remittit; hinc enim periculum eft ne materies morbifica diutius immorans & ftagnans putredinem majorem, aut fphacelofam acrimoniam adipifcatur, adeoque eam iteratis cordis conatibus corrigere, vel expellere nititur, aut nimis torpidum fanguinis motum exfufcitat, ut debita ei velocitas concilietur; aliunde vero pro confuetudine in actibus etiam liberis recepta, in eodem tenore conatus fuos non fuftinet, fed gradatim auget ufque ad *acmen*; deinde fucceffive illos imminuit, ut in omni opere confuevimus. Sic cantores cum ad tonum fenfim altiorem devenere, fi diu cantare pergant, in tonum fucceffive magis depreffum delabuntur, & identidem chori magifter, tonum lapfum, feu vocem altius tollere cogitur, fic foffores initio vegetius ac vegetius laborant, deinde fenfim a vigore remittunt, ufquequo inertiæ fuæ confcii conatus iterum intendant.

Qui fingunt fomitem materiæ morbificæ inftar fontis periodici, qui intervalla majorem fluidi copiam fuppeditat, illi mechanice fibi videntur ratiocinari, atque de hypothefi nova fibi plaudunt; fed demonftratum puto ab hujus materiei morbificæ periodico appulfu, quem nemo explicuit, fanguinem tantummodo infpiffari, adeoque motum cordis, ni accedat conatus naturæ, ita minui, nedum intendi: ergo ad naturæ conatus in hac ipfa hypothefi femper confugiendum eft.

Obfervant omnes Practici, quod intermittentium acceffus quidam tandiu durant & repetunt, quandiu cathartica, aliaque evacuantia repetuntur, & ideo cum femel ad kinam deventum eft, ab omni evacuatione effe abftinendum, tefte Sydenhamo, atqui ubicumque fit fomes ille materiem morbificam fuppeditans, is evacuantium ope debet fucceffive imminui, & diæta fevera concurrente eumdem permanere impoffibile eft; ergo cum effectus fuis caufis fint proportionales, & reditus acceffuum crefcat cum fomes decrefcit, huic fomiti non tribuendus eft acceffuum reditus. Si vero fomes ille adfit, quod in certis cafibus verum eft, illud non eft caufa, fed principium acceffuum, vel paroxyfmorum.

Laborem febrilem natura ordiri confuevit ab fpafmodica cutis contractione, quæ frigus quidem & horrorem excitat, fed quæ materiem morbificam commovet, ex minimis vafis exprimit, exagitat, & ad elaborationem ulteriorem in calore febrili fufcipiendam difponit; calor vero febrilis phyfice, atque pulfus vaforum mechanice hanc falubrem fluidorum

dorum alterationem, coctionemve molitur, ut fufe in theoria febrium expofuimus.

In actuali Medicinæ ftatu parvi refert ad praxim non folum fpecies, fed etiam diverfa genera febrium ab invicem accurate diftinguere, quippe five exacerbantes, five continuas, five intermittentes acutas, ut quotidianam, tertianamque duplicem eodem ferme modo curant: phlebotomia, cathartica in omnibus primas tenent, & tantum in exacerbantibus & intermittentibus quæ his remediis refiftunt, nec purulento principio debentur, kinkinam opponunt; interea ut Aftronomi ftellas, Botanici plantas, quarum diftincta cognitio vix utilis videtur, ita & Nofologi diverfas febrium fpecies diftinguere debent, ut perfectior evadat fcientia medica, & in ufus futuros paratior.

V I. *Amphimerina*, Fièvre putride, maligne. *Hemitritæus* Brendel, Emitritée; *Latica* Barbaris; *Phlegmatica* Avicennæ, Græcis *Amphimerina*; *Synecbes* Mortoni, Gorræi *definit. Cathemerina* & *Methemerina* recentium Græcorum juxta Galen. *in epid.* 564. *n.* 11. Latinis *Quotidiana continua* Sennert. La Quotidienne continue.

Ab *amphi* circa, & *hemera* dies, quod fingulis diebus paroxyfmus revertatur. Differt a *quotidiana* ex eo quod in remiffione ad plenam *integritatem*, feu apyrexiam non deveniat; a tritæophia; quod a rigore incipiant plures paroxyfmi.

Genus eft febris remittentis, cujus paroxyfmi fingulis diebus fibi fimiles funt, fed raro regularis obfervatur.

Differt a *fynocho* & *hectica* cujus acutiem habet, ex eo quod fenfibiles funt fine caufa evidenti exacerbationes, horrore, frigoreque aliquali ineuntes; a quotidiana quod non intermittat & in remiffione æger debilis admodum ac febricitans remaneat, aut quod obfcuras intermiffiones habeat, deindeque remittentem fe prodat; proteiformis enim fæpius eft, maxime cum medicamentis ejus typus turbatur.

Amphimerina vel eft morbus, ut ajunt, effentialis, vel *accidens*, feu fymptoma minus præcipuum alterius, ut tabis, phthifeos; ifta vero chronica eft, cum effentialis fit femper acuta, de qua hic agimus; fi quis hoc genus Hemitritæum vocet, non repugnabo.

Amphimerina Latica.

Febris lymphatica continua Etmuller. *coll. caf.* 21. *Phlegmatica periodica* Avicennæ *libr.* 4. *fen.* 1. *quotidiana continua exquifita* Jonftoni, *idea univ. med.*

Illa eft quæ paroxyfmos prælongos obtinet ad horas octodecim protractos, exacerbatur quotidie circa vefperam, cum levi partium extremarum refrigeratione utplurimum, calore in paroxyfmo miti, fed tenaci. Ita contumax eft ut duos menfes fibi relicta excurrat. *Latica* dicitur a calore latente. Vide River. *obf.* 57. *centur.* 1.

Vide curam diftincte traditam apud Etmullerum loco citato *pag.* 609. curam vero fequentium apud Torti. Sequentes fpecies funt malignæ, typo confufo, gravibufque fymptomatis ftipatæ, a Mercato *Tertianæ perniciofæ* dictæ, vulgo *febrium malignarum* nomine cognitæ, aut fi minus periculofæ fint, *putridæ* dictæ.

1. *Amphimerina Catarrhalis* Junckeri *Tabul.* 67. Nenteri *cap.* 9. *tab.* 136. *febris catarrhalis* Auctorum; *fièvre de rhume ou catarrhale*.

Differt a latica per coryzam, dolorem dorfi, tuffim, raucedinem, dyfpnœam, anginam; incipit a refrigeratione & vagis longifque horroribus.

Ægri vefpere pejus habent, horrent, tuffiunt, febricitant, dolores catarrhales majores experiuntur. Is vero morbus præmiffa phlebotomia & potu theiformi, diluente, calido, narcoticoque horis nocturnis affumpto, fua fine periculo percurrit tempora, ac blanda diaphorefi terminatur. Ea vero quam Germani vocant catarrhalem malignam fæpius fine fymptomatis catarrhofis obfervatur, monente ill. Brendelio.

2. *Amphimerina Epiala*, Galen.

Eft febris maligna intermittentis fimilis in cujus remiffionibus ægri proftrati habent pulfum frequentiorem, & fortiorem, in paroxyfmis vero tremorem fpafmodicum quafi epilepticum, ut vocem præcludat; pulfum rariorem & inæqualem, & interea dum calidior ab aftantibus percipitur, æger horrore frigorifero maximo percellitur. Paroxyfmi vel femel vel bis in die recurrunt anticipantes vel retardantes, nec enim legem in his exfpectare debemus, fed intra paucos paroxyfmos æger e medio tollitur; illa aggreditur homines fenes & cachecticos fabura quadam infarctos.

Rarifsimus in Gallia morbus; frequens, ut ferunt, apud Italos. D. Baux pater tereum morbum viderat, fed toties lethalem. Memini me ter hunc morbum obfervaffe; bis in nofocomio generali. Æger utcumque calidus perciperetur ab aftantibus, de fummo frigore in invafione febrili conquerebatur; ille evafit; de fecundi eventu memoria nil fuppetit. Tertius in paroxyfmo conquaffabatur tam vehementer, ut ne potum cardiacum hau-

haurire poffet, poft fex circiter minuta quiefcens pulfum habebat debiliorem, & calorem minorem quam in epifemafia; feu dum frigus fentiebat, & cardiacis indigebat; poft tertium paroxyfmum obiit. Ille fenex ob immanem dyfuriam balnea domeftica fubire coactus non fatis purgatus erat; & illico atroci dyfuriæ dolore fedato omnino accesfit epiala; præcefferat fomnus veternofus per noctem.

In hoc morbo quantocius purgandum cum emetico & dein apozemata ex foliis cichorei, dentis leonis præfcribenda, interpolata catharticis antequam ad kinkina devenia-mus; bexoartica, theriaca cum illis cardiacis in ipfo paroxyfmo indicantur.

Immerito culpatur Avicenna quafi finxiffet morbum in quo externa calent, interiora frigent; cum enim Medicus externa calida percipiat, & æger horrore frigido concutiatur, facile eft concludere eum in interioribus frigere, dum calent exteriora. Quod ceteri dicunt ad illud phœnomenum explicandum, fupponentes effe puncta calida frigidis intermixta, eft commentum fcholafticum; non eft neceffarium frigus thermometricum ad fenfationem frigoris percipiendam cum ultima urinæ gutta mingitur; cum nefas horrendum audimus, frigidus per offa tremor currit fine prævio frigore atmofphærico, ut vulnus nobis fenfum uftionis imprimit fine calore thermometrico; ab fpafmo cutaneo frigus illud eft deducendum, non a frigore pituitæ vitreæ, ut putabant Veteres.

In virgine juveni actu video epialam multo leniorem, in qua ægra quotidie e lecto furgit, paroxyfmos per decem vel duodecim horas patitur, initio cum fummo tremore, frigoreque, quod ab aftantibus non percipiebatur; deinde vero tremor nullus fuit, lingua humida quidem, fed brunnea, fubnigra evafit, & invitis catharticis per alternos dies repetitis ægra ultra menfem fingulis diebus paroxyfmum experta eft. In paroxyfmorum intervallis pulfus minime frequens eft, verum debilitas artuum docet ægram non effe apyretam.

3. *Amphimerina fyncopalis* Jonfton. *idea univ. med.* Sennert. *de febrib. Febris fyncopalis* Avicenn. *l.* 4. *f.* 1. Forefti *obferv.* 61. *l.* 1. Torti *p.* 192.

Virgo fexagenaria poft naufeas, cardialgias, adhibita catharfi quotidie febris paroxyfmum experiebatur, fed alternis diebus paroxyfmus erat fortior; fumpto cathartico & iterato etiam cum kinkina, febris fyncopalis apparuit, quippe pulfus evafit exiguus, rarus, ut in ftatu fano; pedes frigebant, fyncopes imminebant, & continuo fopore detinebatur; mane melius fe habebat, pulfus refurgebat, fed quovis vefpere frigus, anxietas, naufea & vomitus biliofus viridefcens revertuntur: purgata eft ftatim cum emetico & uberrime evacuata, alternis diebus iterata catharfis, adhibita cardiaca, limonata, aqua pulli.

Mirum febris genus, cujus paroxyfmi decem aut duodecim horas durant, & in quo pulfus rarior eft in paroxyfmo, quam in fanitate; paroxyfmi non amplius fudore terminantur.

4. *Amphimerina cardiaca*; *cardiaca febris* Torti *pag.* 183. *Febris fyncopalis humorofa* Avicennæ *l.* 4. *fen.* 1. *c.* 53.

Febris eft acuta maligna quotidie circiter exacerbans cum leipothymia & fyncope in paroxyfmo, nec non vomitione bilis prafinæ & æruginofæ. Unde crefcente debilitate extrema frigefcunt, fudor frigidus dimanat, & circa quartam diem ut plurimum e medio tolluntur ægri. Differt per dolores cardialgicos a fyncopali.

Aggreditur juvenes biliofos, ficcos, cacochymos, differtque ab amphimerina repletionali feu fyncopali humorofa Avicennæ, quæ non ita acuta eft, minuta fcilicet a bile æruginofa, humoralis vero a pituita vitrea, ut ajunt, producitur.

Quantocius vomitorium eft præfcribendum, cardiacis maritatum & lenæ. Serapio folam aquam calidam vel fyrupum acetofum fuadet; verum noftris temporibus tartarum vel vinum ftibiatum magna aquæ copia dilutum & cum aqua naphæ, theriacali vel fimili junctum præftare videntur in remiffione, in paroxyfmo vero fortiora cardiaca indicantur. Jufcula fint fucco limonum aromatizata. Kinkina laudatur a Torti.

5. *Amphimerina humorofa* Avicennæ *lib.* 4. *fen.* 1. *c.* 53. Paul. Æginet. *l.* 2. *c.* 37. *febris fyncopalis repletionalis* Foreft. *obf.* 61. *& obf.* 29. *pag.* 89. *T.* 1. *Vide pag.* 192.

Differt a fyncopali proprie dicta five minuta 1. ex eo quod multo minus acuta fit: 2. quod plurimi paroxyfmi quotidianæ typum fequantur, econtra in fyncopali minuta plures paroxyfmi tertianæ typum fequuntur ex Avicenna: 3. magis eft naufeativa & cardialgica quam fyncopalis: 4. cacochilia copiofa craffa eam fovet, fyncopalem vero paullulum materiæ acris & venenatæ.

Hos ægros Paulus curari vult fine phlebotomia & fine catharfi; phlebotomia quidem contra indicatur a pallore aut lividitate faciei, a pulfu debili & raro, in ipfo paro-

paroxyfmo, quæ raritas in paroxyfmo mihi videtur fignum fyncopalibus & epialis proprium; cartharfim vero illi ægri non tolerant & animo linquuntur, ait Paulus & Avicenna; licet enim vehementer ea indigeant, robur ita eft exhauftum, ut eam ferre nequeant. Hinc Paulus repetitas frictiones totius corporis per dies integros continuatas potifsimum præfcribit & mulfam pro potu, ad fummum clyfmata & pro cibo panem in jufculo folutum vel vino tinctum fuadet.

Obfervatio 29. lib. 3. Forefti ejus fpeciei hiftoriam optime tradit, ac curationem per frictiones afsiduas more Galeni & Pauli; vis kinkinæ tunc erat ignota.

6. *Amphimerina phricodes* Galen. *Ifagog.* Marcell. Donati *hiftor. mirab. lib.* 5. *cap.* 5. *Querquera* Car. Pifonis. *Febris algida* Torti *pag.* 193. ubi fex hiftoriæ ejus extant. *Zerzera* Caftelli *Lexic. Febris horrida*, *algida* & *horrica* Latinis vel horrida. *Querquera* a Græco *Karcaros*. River. *febris maligna*, *obferv.* 56. *cent.* 3. vulgo dicitur ea in qua horror continuus eft feu frigus intenfum tum ad fenfum ægri, tum ad palpum Medici cum tremore fpafmodico, quæ fimul eft exacerbans amphimerina.

Differt ab hemitritæo quod quotidie rigores longi paroxyfmum comitentur; alternis vero diebus in hemitritæo. Vide Sennert. *de febrib. lib.* 2. *cap.* 21. & River. *cent.* 4. *obferv.* 15.

Sexagenaria febre maligna laborabat hemitritæo affini. Paroxyfmi quotidiani erant cum refrigeratione totius corporis per horas duodecim vel quindecim perfeverante & maximo virium languore, quem fovebat diarrhœa grifacea lienterica. Huic in fine profuit Bezoardicum Joviale Riverii, & undecima die fanata eft.

Etmuller, Helmontius & Sylvius appellant algidas febres, quæ ab initio ad finem algorem habent comitem. Vulgatius initio ludit fub effigie Tertianæ duplicis, dein fubito æger frigidus, afphyctos videtur, paroxyfmi confunduntur, & nifi ingeratur kinkina, obfervante Torti, e medio tollitur. *Vide* Cardialgiam febricofam.

7. *Amphimerina Hemitritæus*; *Semitertiana* Latinis; *Emitritèe*. *Hemitritæus legitimus* Auctorum, River. *obferv. comm.* 23. *pag.* 139.

Quoniam docet obfervatio quod inconftans eft in febribus hujufce ordinis paroxyfmorum typus, & quod in eodem fubjecto nullus paroxyfmorum ordo fit conftans, hemitritæus ratione typi non debet differre ab amphimerina, monente Brendelio & dudum Forefto; adeoque ambæ fub eodem genere militare debent.

Hemitritæus eft illa fpecies amphimerinæ in qua fingulis diebus eft paroxyfmus, aft alternis diebus paroxyfmus a fummo frigore incipit quafi tertiana cum quotidiana continua fimul concurreret. Differt legitimus hemitritæus a notho ex eo quod fit acutus, & intra feptem dies utplurimum terminetur: nothus vero fit chronicus, nam Stahlius vidit nothum ad menfes extenfum (*de febribus obferv.* 43. *pag.* 121.) atque folis viribus naturæ fanatum.

Accidit præcipue autumno gulofis & caupillonibus.

Ex pulfus frequentia fola non judicari debet utrum febris intermittat vel remittat: fi enim poft paroxyfmos vires proftratæ remaneant, fi fint gravia fymptomata, ut vigiliæ, lipothymia, licet pulfus non fit frequens in remifsione, febris minime intermittens habenda eft. Vide *obferv.* 23. River. *de Hemitritæo*, *pag.* 139.

Legatur obfervatio hujus Hemitritæi apud Ballonium *confil.* 115. *lib.* 1. *de febre femitertiana* ubi erat fopor, delirium & dolor obfcurus lateris cum fummo ardore; altera *in confil.* 29. *lib.* 2.

8. *Amphimerina pfeudohemitritæus*. *Tertiana continua duplex* Verlhof. *p.* 62. *Lipyria* Avicennæ, non Græcorum. *Hemitritæus nothus* Galen. *faux Emitritèe*. River. *obf.* 54. *cent.* 1. *Hemitritæus minor* Schenckii.

Differt a priori morbi longitudine majori, adeoque intenfitate minori, vid. *obferv.* 39. *centur.* 4. River. *de Epifcopo Ucetienfi*.

Diagnofim etiam hujus fpeciei vide apud Riverium *obferv. comm.* 23. *pag.* 139. differt fiquidem a tertiana notha duplici, quod lipothymias, vigilias, aliaque fymptomata accerfat, virefque in remifsione non refurgant.

Ad hanc fpeciem revocandus videtur morbus qui vocatur *quotidiana continua cum quadruplici tertiana* Riverii *obf.* 23. *cent.* 4.

Huc fpectat etiam *rara fpecies hemitritæi* River. *obf.* 23. *cent.* 3. Menfe Februario, ait, Gerardus febre continua pituitofa cum paroxyfmis tertianæ laborabat. Illi a rigore incipientes bis in die recurrebant, & febre intenfa ad multas horas perfeverante, leni fudore terminabantur, ita ut hæc fpecies ipfi videatur quotidiana continua cum tertiana quadruplici.

Alias notavit Riverius triplicem tertianam, feu quæ intra duos dies ter recurrebat.

Pfeudo-hemitritæum epidemicum anno 1720. graffantem vide defcriptum *in confultatione* 200. Frid. Hoffmanni *pag.* 422. ejufque epicrifim, licet auctor hunc morbum pro intermittente habeat.

9. *Am-*

9. *Amphimerina Hungarica*; *Hemitritæus pestilens* Schenckii.

Febris Hungarica seu Castrensis Juncker. *tab.* 73. *Vermis cerebri* Schenckii.

Febris est acuta maligna epidemica utplurimum, castrensis, æstate militibus, potissimum plethoricis familiaris, quæ orditur ab horripilatione & cephalalgia quibus accedit sitis & æstus maximus, ardor circa scrobiculum cordis, linguæ siccitas & tumor, frequenter angina, quarto, septimove die delirium cum oculis fulgidis, venis capitis tumidis, & vespere paroxysmus; his adde pulsum fortiorem, quam in ceteris malignis, narium hæmorrhagias supervenientes, agrypniam continuam cum anorexia, quibus comites se addunt pro diversitate temperamenti & principiorum vomitus, dysenteria, petechiæ, parotides, paralyses, hemiplegiæ.

10. *Amphimerina tussiculosa*. *Fièvre vermineuse*, & *catarrhale des enfans*; *coqueluche des enfans*.

Anno 1751. mense Junio & anno 1760. mense Majo, viguit epidemice inter infantes hæc febris quotidie exacerbans cum sputo sanguinis, tussi ferina, in qua fere suffocantur, lumbricos rejiciunt.

Curatur catharticis vermifugis per alternas dies repetitis. *Vide* Tussim clangosam.

11. *Amphimerina miliaris*. *Vide* Sydenham, *Pag.* 520. *Diar. medic.* 1758. *pag.* 275.

Hæc a veneno miliaris latente excitata, quavis nocte paroxysmum excitat quotidianæ intermittentis æmulum. Hæc vero kinkinæ resistit; hæc febris per octo primos dies benigna, dein caput impetebat & funestam hæmorrhagiam accersebat, usquequo demum miliaria exanthemata alba a D. Martean observata hujus morbi genium declaravere.

12. *Amphimerina singultuosa*. *Fievre maligne avec hoquet*; *febris continua & maligna* River. *cent.* 1. *observ.* 47. idem *obs.* 78. *centur.* 3. *Singultus*, *Febris lyngodes* Wvalschmidii.

Episcopus Nemausensis anno 1629. quinquagenarius febre illa maligna cum singultu & nausea affectus fuit; exacerbationes mane quovis adveniebant & septem horas durabant; urinæ erant rubræ & turbidæ; feces liquidæ, biliosæ; vigiliæ perpetuæ; sanguis extractus quasi pleuriticus; febris quinta die invitis duabus phlebotomiis crescebat cum anxietate, sudoribus non criticis: septimo sudor criticus copiosus accessit. In altero ægro febre eadem singultuosa laborante post plures phlebotomias & duas catharses, variaque remedia, die morbi duodecima, laudani grana duo cum emulsione in qua uncia salis prunellæ, assumpta sunt, & intra horam morbus cessavit.

13. *Amphimerina Anginosa* Huxham *de aere III. Febris petechizans* Nenteri *Influenza* Huxham *de aere pag.* 104. *Febris catarrhalis maligna sive petechizans* Junckeri *tab*-71. *Gallis Grippe*, *folette &c. Angina epidemica* Foreft. *l.* 6.

Illa species est eadem omnino quam descripsit Riverius *obser.* 9. *comm. pag.* 136. morbus epidemicus *coqueluche* vulgo, eo tantum discrimine quod apud Nostrates nullæ erant petechiæ, cum apud Germanos & Anglos frequenter febribus malignis se adjungant comites. Eadem observata est epidemica Condomi apud Vascones anno 1750. *ex Diario medic.*

Is morbus *coqueluche* dictus anno 1757. plurimos a medio tollebat a 4. ad 7. vel 14. diem. Tussis erat cum angina, dolore capitis, pervigilio, lumbagine, coryza. Qui post phlebotomiam & bechica sudorem fetidum effundebant, liberabantur; plurimi inedia consumebantur.

Condomi ulcerosa erat angina cum ptialismo & petechiis; diarrhœa vel spontanea vel artificialis & nitrum profuere. Affinis erat cynanchæ malignæ Straussii seu laqueo Aetii. Differt hæc species a purpura quod maculæ cutis in amphimerina sint accidentales, regioni calidiori tribuendæ. *Vide* Purpuram.

Germani catarrhalem sæpe nominant amphimerinam malignam in qua ne minimum est catarrhi symptoma, notante Brendelio, saltem stillæ narium, epiphora, horror a principio diverso dependent.

Amphimerinæ malignæ necnon tritæophiæ sunt morbi apud nos minime rari, sed quinomine generico febrium putridarum, aut malignarum confunduntur; illæ siquidem quæ alternis tantum diebus exacerbantur cum exiguo aut nullo frigore præter initium morbi sunt tritæophiæ; quæ vero singulis diebus exacerbantur paroxysmis subsimilibus sunt amphimerinæ, & paroxysmis alternis frigore majori stipatis sunt hemitritæi. Legi meretur quod scripsit de hemitritæis & tritæophiis Baglivius, lib. I. *pag.* 59.

14. *Amphimerina peripneumonica*; *Morbus epidemicus* Telonæ in Gallo-Provincia *ann.* 1747. *Diar. med.*

Vere invadit hic morbus; exordium a tussi importuna & febre amphimerina acuta bis quovis die exacerbante cum frigore & calore alternatis. Accedebat oppressio pectoris, sputum cruentum, dolor lateris, ut plurimum superveniebat vomitus vehemens per duas tresve dies viscosus, amarus, necnon in multis sudor copiosus, pertinax, pulsus constanter plenus, frequens, submollis; lingua subalbida, humida, pastacea; dolor capitis

pitis & dorfi inter omoplatas. Finis', cum lethalis erat, quinta vel feptima die; fed morbus feliciter cedebat fequenti methodo.

Cura. Præmittantur duæ phlebotomiæ circiter, cum ptifana non invifcante, fed diluente ex infufo capillorum veneris & glycyrrhiza; deinceps tartari ftibiati grana pauca in decocto caffiæ & tamarindorum, quæ uberem vifcofæ materiæ ano & cato evacuationem cieant, fequentibus diebus cathartica minorativa præfcribantur.

Ab emeticis omnia fymptomata etiam inflammatoria remittuntur.

Epidemia illa ab alternatis per menfem fero & mane frigoris acuti, calorifque fuavis vicibus acceffit, mulieres non attigit.

15. *Amphimerina fpafmodica*. Vide Vandermonde, *journal*, *Aout* 1757.

Fervor & delirium in paroxyfmo, in remiffione penis rigefcentia fine mole adaucta (quod in dyfuria calculofa etiam accidit) abdomen planum, rigidum, oculi obtutus fixus, loquela monofyllabica, urinæ difficultas; os ficcum, lingua convellebatur, nullus calor, fpafmi univerfales, tendinum fubfultus.

Hæc febris ufu kinkinæ fublata eft; fucceflerat quartanæ.

16. *Amphimerina mimofa*; *Febris exacerbans Tymorenfis*, in Indiis peculiaris; Bontii *de medic. Indorum*, *cap*. 15.

Qui navigant in Infulas Solor & Tymor cædendarum fantali arborum grata corripiuntur febri quadam putrida, quæ exacerbationes per quatuor horas patitur, qua durante exacerbatione ridiculas admodum actiones ægri edunt imitantes ea opificia quæ fani exercuere, & omnia effutientes temere quæ in vita tacenda, loquendave peregerunt cum maximo aftantium rifu: adeft præterea Bulimus, ita ut, dum in delirio funt, omnia etiam fœdiffima devorent, quæ ipfis prebentur.

Tribuitur maxime odori virofo fantalorum, aeri nebulofo, frigori ipfi, fructibus immaturis. Hæc Infula fita eft 10. gradibus latitudinis meridionalis, ibi

Cum modo frigoribus, calido modo ftringimur æftu
Tempore non certo, corpora languor habet.

Cura. Leni catharfi & clyftere præmiffis vena tundatur ufque ad animi defectum in plethoricis; cucurbitulæ applicentur cervici, fcapulis, capiti rafo. Incolæ temporalem arteriam lamina candenti, vel fune fclopetario accenfo urunt cum ftupendo fructu, quod etiam in cephalæa faciunt. Tum vomitoria antimonialia aut ex gilla vitrioli ufurpantur. Adverfus vigilias extractum croci opponitur. Dein ad fudorifica & diuretica ut Bezoar, rafura cornu Rhinocerotis, deveniendum; calor refrigerantibus fyrupis emendatur.

17. *Amphimerina phrenetica* Bontii *de medic. Indor. cap*. 14. hepiala eft. Mercat. *de tertiana*.

Adeft febris quotidie exacerbans, fed fine typo certo, delirio phrenetico continuo, pervigilio, vomitu æruginofo, exteriorum partium algore, interiorum ardore & fiti intenfa ftipata.

Cura. Purgatio ex tamarindis & pulpa caffiæ, præmiffo clyfmate emolliente. Deinde phlebotomiæ largè inftituantur. Ægri totum corpus unguento tegitur. Somnus narcoticis conciliatur.

18. *Amphimerina paludofa*; *Amphim. fcorbutica* Bartholini *de medicina Danorum*; *Fievre bilieufe ou putride des Pais bas*, & *marècageux*, Pringle *mal. des armèes*. *Tom*. I. *pag*. 260. & 314.

Sunt illæ quæ in regionibus non folum humidis, fed etiam ob tempeftatem calidis ut menfe Julio, Augufto. Stipantur halitibus putridis a plantarum, pifciumve corruptione.

Sæpius initio eft remittens, aft verfus finem abit in tertianam intermittentem, cum fcilicet hieme accedente putredo decrefcit, invadit raro cum frigore, fępius cum cephalalgia, calore urenti, fiti excedente, ofteocopo, lumbagine, magna laffitudine & anxietate, frequenti cardialgia, gaftrodynia, fępe cum vomitione bilis viridis, flavę, odoris ingrati. Pulfus vulgo exiguus, fed a phlebotomia crefcens; aliquando cephalalgia ita fubitanea & vehemens, ut ęgri tanquam maniaci per agros excurrerent; fed remittente febre cum fudore dolor periodice ceffabat: aliis delirium in poroxyfmo, unde milites ex curru in flumen fe præcipites agebant, ut natando nofocomium attingerent. Plures bilem ano & cato, necnon alii lumbricos rejecere. Sudores magni fœtebant ut & moribundi, & vibicibus ac petechiis cadavera fcatebant. Pulfus etiam in agone regularis fuit, fi fudor nono die accedebat, febris tertiana fuccedebat; fi diarrhœa critica poft tres feptimanas apparebat, febris in quotidianam abibat.

Curatio. Differt parum a curatione amphimerinę biliofę, fcilicet 1. phlebotomię parciores fint, licet febris ad continuam ut fynochum magis vergat, rarius ad intermittentes; ea fiquidem magis eft putris quam phlogiftica, & nifi delirium aut aliud phœnomenum inflammationem topicam fuadeat,

minus

minus eſt repetenda venæ ſectio, quam in biliofa, fecus malignitas morbi crefcit. 2. Vomitoria & cathartica magis conveniunt, vomitoria fæpe tollunt morbum, fed tartarum ſtibiatum præſtat, quia non aſtringit. 3. Præmiſſis generalibus ad kinkina confugiendum eſt ſtatim atque datur aliqualis intermiſſio; & ne recidiva fiat, quovis die una kinæ drachma fumenda eſt per autumnum, fecus frequentes recidivæ vifcera obſtruunt. 4. Antifepticus victus neceſſarius eſt, fcilicet moderate nutriantur & parcius utantur illis quæ ad putrefactionem vergunt feu quæ relaxant, ut herbæ, fructus, flatulenta, cerevifia tenuis & recens; multo præſtantius eſt uti roborantibus; quidquid enim roborat eſt antifepticum, ut liquores ſpirituofi moderate fumpti.

19. *Amphimerina variolofa*; *Fièvre fecondaire*; *Febris putrida variolis confluentibus ſuperveniens* Sydenhami *pag.* 593. *Secunda febris variolarum confluentium* Mead. *epiſtol. de purgantibus*; *Febris recidiva* Mortoni *de variolis*.

In variolis confluentibus undecima die puſtulæ faciei exficcantur, incruſtantur, & cum minime fibi quidquam metuendum exiſtimat æger, non raro ob puris cum fanguine miſcelam ita fubito corripitur febre putrida quolibet vefpere recrudefcente, cum fumma dyſpnœa, anxietate, quandoque fopore, ut niſi promptiſſime fuccurratur, ipfa die mortis periculum incurrat, quod fi effugerit, inde ad ufque decimum feptimum, raro vigefimum, a periculo immunis non eſt.

In his rerum anguſtiis tum Arabum, tum Neotericorum experientia docuit nihil præſtantius eſſe apud adultos præfertim quam fanguinem ſtatim ad uncias decem, vel plures mittere: fi coma fimul adſit, capiti derafo amplum veficatorium applicare: fi vero nullus fit fopor, fed anxietas & agrypna, paregorico tranquillitatem conciliare, & circa decimum tertium diem, imo ex fuafu Meadii, maturius, fi cafus ferat, lene catharticum præfcribere ex infufo fennæ cum manna, quam phlebotomiam, quodque catharticum etiam fequentibus diebus repetere quandoque neceſſarium eſt: nec enim puſtularum retroceſſus timendus eſt, cum puſtulæ jam incruſtatæ fint in facie. De his videantur hiſtoriæ decem a Meadio enarratæ.

20. *Amphimerina biliofa*; *Fièvre bilieufe des camps*. Pringle, *Maladie des armées*, *Tom.* I. *chap.* 3. *pag.* 37. rectius *putrida* cognominanda; *Febris biliofa* D. Tiſſot. *anno* 1759.

Accedit circa medium menfis Auguſti, & epidemia in dies intenditur, quamdiu milites caſtra habent.

Franc. Boiſſier *de Sauvages*,

Febris eſt remittens, paroxyſmis quotidianis vefpertinis, fummo calore, fiti ardenti, vehementi cephalalgia, fæpe & delirio, quæ fymptomata noctu durant, mane evanefcunt, poſt ephidrofim, hæmorrhagiam, vel diarrhœam; initio morbi frequens naufea, vomitio biliofa, putris, oppreſſio in fine; niſi evacuationes fuiſſent inſtitutæ, febris continua & aurigo accedebant.

Accedente hieme, & frigore acuto, febrem comitabantur tuſſis, rheumatifmus, fanguis vifcofus. His incommodis pedites milites, minime duces & equites frigori minus expofiti ratione pallii, obnoxii funt.

Hanc eſſe contagiofam probat obfervatio Pringlii, ex 23. fartoribus, qui tentoriis horum militum refarciendis incubuere, feptemdecim hac febre correpti periere Gandavi.

Primus paroxyſmus incipit a laſſitudine, frigore; ceteri a calore. Pulſus in paroxyſmo plenus, velox; in remiſſione minus frequens; fanguis coccineus, firmus; trombus fero immerfus; accedente hieme pleuriticus evadit, & putredo minuitur.

Curatio. Cum æſtivæ & autumnales febres caſtrenfes a putredine fanguinis incipiente ortum ducant, quippe cadavera citiſſime gangrænafcunt, & moribundi cadaverofum odorem ſpargunt, refpicienda eſt humorum putredo, & folidorum laxitas, adeoque indicantur medicamina, quæ 1. primas vias, feu fanguinis emunctorium expediant; 2. quæ acrimoniam putrem corrigant; 3. quæ eam eliminent; 4. quæ fibras roborent. Hinc mire conducunt vomitoria, cathartica, cardiaca, acida & kinkina; magna fiquidem pars harum febrium in intermittentes feliciter degenerabat.

Phlebotomia in paroxyſmo inſtituatur, & repetatur vomitorium a remiſſione ufurpandum; fi naufea fit, & febris vehemens, ipecacuanha; fi remiſſio longior, febris mitior, vinum emeticum, tartarumve anteponatur, fæpius mifcentur ut duo grana tartari ſtibiati cum fcrupulo ipecacuanhæ, fed præmiſſo clyſmate, fi alvus conſtipata fit, ut folemne eſt in hac febre.

Salia neutra optime reducunt febrem anomalam ad remiſſiones regulares, feu typicas; hoc præſtat fal abfynthii cum fucco limonum; vel

Recipe. Salis abfynthii drach. 1. & femiſſem; folve in aquæ unciis decem, inſtilla fpiritus vitrioli q. f. ad faturitatem; adde aquæ cinnamomi, fyrupi e cortice aurantiorum ana drachmas duodecim; capiat quarta, vel fexta quaque hora cochlearia quatuor.

Præftat in hoc cafu fpiritus Mindereri uncia una in duas trefve dofes fub æftus finem propinatus, ut fudor fimul excitetur fine caloris augmento; fit ille fpiritus ex fale volatili ammoniaco ad faturitatem aceto affufo, vel fal cornu cervi ad fcrupulos duos affundatur tribus aceti cochlearibus pro dofi.

Ad fervorem febris temperandum nitri grana decem quater in die fumantur.

Si in intermittentem mutetur febris, kinkina, purgatis primis viis, eft ufurpandum.

Si cephalalgia fit, aut delirium, phlebotomia indicatur; aft fi pulfus non vigeat, feptem circiter hyrudines temporibus admoveantur, & falia neutra ufurpentur.

Sudor nunquam theriaca, fimilibufve calidis excitandus, nifi pulfus debilis fit, aut petechiæ accedant.

VII. *Tritæophia*, Tierce continue, Tierce maligne; *Tritaiophyes pyretos* Galen. *comment. in lib.* 1. *epidem.* & *lib.* 2. *de different. febrium*. Hippocrat. *libr.* 1. *epidem. Tritaios fyneches* Galen. *lib.* 2. *de different. febrium*. *Febris continua tertio quoque die exacerbans, intermediis vero diebus aliquatenus remittens* Gorræi *definition. Tertiana perniciofa* Torti.

Differt a Tertiana ex eo quod in Apyrexiam non definat alternis diebus: ab Amphimerina & Hemitritæo, quod fingulis diebus non patiatur paroxyfmum, fed tantum alternis, aut fi fingulis fint paroxifmi tertianarii, fæpius vero excepta invafione paroxyfmi a frigore non exordiantur.

Tritæophiæ & Amphimerinæ Hemitritæi noftris etiam temporibus minime rari funt morbi, obfervante Brendelio; fed vulgo febres malignæ indifcriminatim vocantur.

Differunt a morbis exanthematicis, ut purpura, non per defectum petechiarum, fed ex eo quod in tritæophia & amphimerina petechiæ accidentales fint, inconftantes, a regimine calido, aut aliis principiis extrinfecis procedentes; unde Germani iftas *petechizantes* vocant, ut a petechiali febre, feu purpura eas diftinguant. Idem dictum efto de pefte, cujus character eft bubonum, antracumve eruptio conftans, cum parotides in tritæophia & amphimerina inconftanter fub finem tantum fuperveniant.

1. *Tritæophia fyncopalis* Burlet *de variis Hifpanorum morbis differtat. ann.* 1714. River. *obf.* 36. *cent.* 4. Intermittentes, ait, funt graviffimi]moris, maxime cum 'in fyncopales abeunt, rarum febris alibi genus, Caftellanis & Matritenfibus non infuetum: illa rigore in principio, in declinatione profufis fudoribus tertianæ morem utcumque imitatur, in hoc tamen multo diffimilis, quod cardialgia, enormi vomitu, fumma virium proftratione, contractione pulfus, extremorum refrigeratione, ni prompte fuccurratur, fecunda aut tertia acceffione tollit. Riverius eum morbum nomine febris tertianæ malignæ memorat *obf.* 36. *cent.* 4. In fingulis jufculis bezoardicum minerale & joviale addebat; fingulis diebus eft paroxyfmus, fed qui alternis diebus fibi refpondent, aut fimiles funt, fcilicet primus tertio, fecundus quarto, &c.

2. *Tritæophia caufus* Hippocrat. 3. *epidem. fievre ardente, chaud mal. Caufus, five febris ardens periodica* River. *de febrib. putrid. c.* 1. eft febris tritæophiæ fpecies, quæ paroxyfmis tertio quoque die fine rigore redeuntibus cum fiti clamofa, ardore corporis fine diarrhœa ac fudore effentialibus unam aut alteram ad fummum feptimanam excurrit.

Differt a tritæophia biliofa, quæ vomitu bilis, & dein diarrhœa biliofa in augmento, vel ftatu ftipantur, cum in caufo alvus hifce ftadiis fit aftricta, & diarrhœa non nifi in declinatione, adeoque critica ftipetur. Præterea biliofa eft tritæophia fæpius duplex, feu fingulis diebus exacerbatur. Caufus eft tritæophia fimplex quoad paroxyfmos.

Adolefcentibus biliofis, robuftis, valde exercitatis æftivo tempore, ab itinere fub fole, & laboribus immodicis, regimine calefaciente potiffimum accidit; caufus intra duas feptimanas ad falutem, vel ad mortem terminari confuevit. Lingua arida quandoque nigra, urinę flammeæ, rubræ, dolor capitis, anxietas, quandoque graviora in paroxyfmis accedunt fymptomata.

Curatio. Æger nutriatur cremoribus orizæ, hordei, vel jufculis pulli, vituli tenuioribus quarta quaque hora fumendis; bibat ptifanam frigidulam ex emulfionibus, aqua pulli, limonata, vel aquam nitratam, vel fpiritu fulphuris, aut vitrioli acidulatam, aut infufum acetofæ.

Phlebotomia iteretur pro ægri ætate, temperamento, morbi gravitate, pulfus vehementia.

Clyfmata ex emulfione, decocto refrigerante, emolliente quavis die injiciantur; fotus refrigerantes ex decocto foliorum malvæ, lactucæ abdomini applicentur; quovis vefpere julapia, vel emulfiones anodinæ exhibeantur; fedato febris impetu catharfis lenis ex decocto tamarindorum caffiæ cum manna, & fi cardialgiæ naufeæ exigant, nullufque fit dolor acutus, fed tantum pondus in epigaftrio, leniffimum vomitorium, ut granum unum, vel alterum tartari ftibiati primo cyatho addatur.

Ca-

Cathartica lenia deinceps usurpentur ad bilem evacuandam, usquequo febris desierit.

3. *Tritæophia uratislaviensis* D. de Hahn. *diar. medic. Decembr.* 1767.

Morbus epidemicus incepit Februario post famem qua pauperes morticinia putrida vorabant, post cædes belli, aere cadaveribus insepultis infecto, post animi pathemata ex frustrata messe, aliisque ærumnis; adde quod nullo vento expurgata fuerat dudum atmosphæra.

Febris acuta lypiria, asthenia generalis, dolor capitis & præcordiorum, diarrhœa ferosa biliosa, agrypnia, delirium in quibusdam rabiosum & acrophobicum; secunda die sitis importuna, vomitus & diarrhœa biliosa, sputa viscosa, syncopes, ignis viscera depascens, lingua arida, & quasi adusta ferro candenti, vox nulla, anxietates, stupor universalis, cita mors cum convulsionibus; in aliquibus febris lypiria, summo & algido extremorum frigore adorsa, ardorem intolerabilem viscerum mox excitabat, cum sudoribus symptomaticis, diarrhœa vehemens, supervenit eruptio miliaris maxime pruriginosa; quarta die sudores & dejectiones copiosæ, dein spasmus maxillæ, nausea, enuresis involuntaria, leve delirium, ichoris e naribus fluxus, sputa viscidissima, mors epileptica.

Ipse Professor Hahn sequentia passus eit.

1. die accessus febrilis vehemens sine rigore, dolor vividus occipitis, mox inflammatorius totius capitis, pedes frigidissimi, extremis spasmo rigidis, dolor ita crescebat in dies, ut contactus aeris intolerabilis foret; animi languor, & debilitas incredibilis, noctes inquietæ cum sudore continuo, oculi dolentes, graves, & sensus rheumatismi universalis in corpore.

Die 3. dolores sedabantur; nox pessima.

Die 4. omnia pejus habuere, pedes congelati, manus rubræ omnino & convulsionibus agitatæ; imago mortis torrefaciens, vomitio identidem; hac die spongię aqua frigida madidę toti corpori applicantur, frigideque propinatur.

Die 8. pulsus convulsivus, dolores ad clamorem continuum.

Die 9. delirium, grumosus sanguis vomitu rejectus.

11. Sudor; pulsus pacatus, kinkinæ decoctum adhibetur, vox intercisa, loquela impedita, stridor dentium.

12. Maxilla convulsa, risus sardonicus, surditas; dein paroxysmi tardius & noctu tantum revertebantur.

14. Frigus glaciale in toto corpore, sudor frigidus, lotiones frequentes fiunt, omnia sedari incipiunt.

18. Delirium vividum, aft syncope ex lecto derelicto, fames, dein sudores copiosi, somnus profundus; strepitus aversatio, omnia nova apparebant & extraordinaria.

36. Cholera.

48. Desquamatio cutis; unguium lapsus.

Profluere in hac epidemia lotiones corporis ex aqua, illis frigida, illis tepida, clysmata aquea, potus aqueus copiosus, cathartica, critica fuere exanthemata rubeolæ, erysipelati, efferæ similia, & cutis desquamatio circa declinationem.

Tria millia hominum Uratislaviæ abstulit hæc epidemia; quo obscurior eft morbi cognitio, ejus indoles eo dirior eft.

4. *Tritæophia Elodes*; *Typhodes* aliis vocatur; *Diaphoretica* Torti. 187.

Species eft tritæophiæ cujus præcipuum symptoma eft sudor colliquativus, quo fere semper madent ægrotantes, cum paroxysmis tertio quoque die revertentibus.

Hanc speciem bis observavi & 1. quidem in pædagogo nosconii generalis viro quadragenario malancholico. Illi erat tritæophia simplex, seu alternis noctibus ita ubertim sudabat, ut novies indusia mutare cogeretur, diebus vacuis utcumque staret non erat omnino apyretus, sed debilis & diaphoresi humidus. Præmissis generalibus seu phlebotomia & catharticis sanatus fuit usu kinkinæ cum decocto florum chamæmeli nec non granis aliquot cascarillæ quarta quovis hora; paroxysmi a levi frigore incipiebant.

Alter erat Rallet, qui virilibus vestibus indutus erat, tamen femina, ut post obitum deteximus. Illa summa debilitate anxietate, & simul Boulimia laborabat; singulis diebus paroxysmus accedebat a levi frigore, dein per octo horas sudabat; simili modo etiam ab hoc morbo evasit, vino etiam concesso.

Riverius *obs.* 28. *commun.* memorat febrem elodem qua sudore per novem dies continuato nullis remediis cedente æger abreptus est; nec stragulorum rejectione, nec ventilatione, nec cataplasmatis potuit hic sudor imminui; utrum paroxysmos pateretur dubium eft.

Idem Episcopum Agathensem tritæophia duplici laborantem vidit, qui etiam extra paroxysmos diffluebat sudoribus multis, ut vix per horam dimidiam dormire posset, quin mutanda essent indusia; urinæ rubræ & crudæ apparebant: hic morbus phlebothomia dein catharticis & febrifugis intra 24. dies feliciter fuit terminatus nisi quod recidivam passus eft levem.

7. *Tritæophia assodes*; vide Lancisium *de noxiis paludum effluviis l.* 2. *c.* 3. Ballonii *consl.* 8. *l.* 1.

„ Febres continuæ vulgo malignę peſtilen-
„ tiales raro ſingulis diebus , plures eæque
„ periculoſiſſimæ alternis diebus remittebant ;
„ præludebat iis rigor , quem magni æſtus ,
„ inquietudo , membrorum jactationes , hor-
„ rendæ lipothymiæ , ſitis immodica , lin-
„ guæ ariditas , deliria , tandemque agryp-
„ nia ſeu immanes vigiliæ , excipiebant ,
„ vigiliæ tamen minoris erant periculi quam
„ vertigines & ſoporoſi affectus , quæ ad
„ apoplexias vel convulſiones iter breviſſi-
„ me aperiebant.

In hac ſpecie quæ a ſaburra & ab aquis cannabe macerata infectis oriebatur , phlebotomia vix profuit niſi in gravidis ; ab initio lenis vomitio aut blanda catharſis profuerunt , & in incremento acida nitroſa , ſed parce & caute uſurpata utilia fuerunt : a diaphoreticis metaſtaſis in caput accelerabatur.

6. *Tritæophia carotica* Bonet. *ſepulchr. pag.* 210. *fievre maligne avec aſſoupiſſement. Tertiana lethargica* Torti. 207. *Tritæoph. comatoſa* ſive *parapoplexia* Carol. piſonis *pag.* 78. *Tertiana ſoporoſa* Vverlhof. *obſerv. de Febrib. pag.* 17.

Febris epidemica urbevetana Lancis. *de nox. palud. libr.* 2. *c.* 3. ea eſt ſpecies vel ſingulis vel alternis diebus exacerbans veſpere , quæ pro pręcipuo ſymptomate affert ſoporem gravem , quem præceſſit gravis cephalalgia , deinde delirium , & ſequuntur quandoque convulſiones ; lingua nigra eſt , ſitis nulla ex quo tempore delirium acceſſit , in mortiferis accedunt ſubſultus tendinum , carphologia aliaque gravia ſymptomata.

Ex tertianarum genere fuerunt omnes febres ſoporoſæ ; quas enim Galenus quotidie recrudeſcentes comatoſas obſervavit , forte fuerunt tritæophiæ duplices. Tempus quo ſopor contingit , eſt dies vel quarta vel quinta ſeu tertio paroxyſmo ; pulſus aliis frequens , aliis rarus , tardiſsimus , in multis durus , & intermittens , ſopor eſt ore hiante ſine ſtertore initio , ægri immobiles , poſt paroxyſmum ſoporis , tantum ſtupidi manent , delirantes , motibus anxiis jactati , & fere latere dextro hemiplegici , aſſidue micturientes. Altero paroxyſmo ſopor profundior , & ſæpe lethalis corripit. De febre illa ſoporoſa Morton. *Pyretologia hiſt.* 25. 26. Ramazzinus *de tertianis malignis mutinenſibus cum aphonia & ſopore pag.* 228. Sylvius *de febre epidecima Lugdunenſi* ; *vide* hiſtoriam , ſigna & curam exactam apud Vverlhof & Torti in libris ſpeciatim de hac febre conſcriptis ; cura vero potiſsimum a kinkina repetenda eſt. Riverius *obſerv.* 26. *centur.* 2. obſervavit hunc morbum quem hiſtericum ſuſpicatus eſt , & laudano ſanavit , ſeu prævertit paroxyſmum. Laudanum prævertendis intermittentium acceſsibus eſt optimum ; in hoc vero caſu pertimeſcendum. *Vide* Carum febrilem.

7. *Tritæophia lactea* ; *febris lactea* Etmuller. *Colleg. caſ.* 25. *pag.* 612.

Saturni die , a partu nono mulier corripitur media nocte æſtu intenſo cum ſiti , cephalalgia & anxietate ; mammæ immenſum turgent , tument , dolent , indurantur ; apparente aurora , ſymptomata per levem ſudorem evaneſcunt , ſuperſtite mammarum tumore , impotentia & debilitate.

Die ſolis pomeridie ; nec non die martis , & jovis ipſa meridie rigor & æſtus reliquaque ſymptomata redeunt cum eodem fervore ; mammis , quæ lac in intervallo fuderant , iterum intumefactis , & toties paroxyſmus horas duodecim perſeverabat.

Cum adeſſet in intervallis virium proſtratio notabilis , veroſimile eſt hanc febrem non fuiſſe intermittentem , ſed remittentem adeoque tritæophiam.

Curatio ſuſe & diſtincte tradita videatur loco citato.

8. *Tritæophia leipyria* Galeni , Gorræi *defin. &c. fievre lypirienc. Lypyrias* Aetii *lib.*6. *cap.* 88. *febris leipyria* Foreſti *obſ.* 36. *libr.* 2. eſt varietas tritæophiæ cauſonis ſeu ardentis , in qua extrema frigent , dum calor interiora occupat. Summus hic calor internus ex ægri relatu , ex ſiti horrenda , linguæ quandoque ſiccitate , anxietatibus , cognoſcitur ; non ſolum extrema frigent ; ſed tota cutis exſanguis , frigida , cadaveroſa videtur , exceptis axillis , & præcordiis , quæ calent ; adde per accidens dolores pleuriticos , & ventris , ut in caſu Foreſti.

De cetero excretiones omnes deficiunt , pulſus eſt exilis , & fere deficiens , & æger intra triduum quandoque perimitur.

Lipyria Avicennæ *libr.* 2. *cap.* 51. *taburos* Arabibus dicta videtur hemitritæus ſpurius , diverſa omnino a leipyria Græcorum.

Valcaringhi cenſet lipyriam eſſe intermittentem & curari ope kinkinæ in vino albo , ſed legat hiſtorias leipyriæ a Foreſto & Aetio traditas , ut mutet ſententiam. Omnes Græci eam tritæophiæ ardenti eſſe affinem contendunt.

Inter malignas ratione vehementiſsimæ inflammationis ventriculi memoratur leipyria febris. In illa lingua arida eſt , ingens ſitis , pulſus celer , inæqualis , & parvus , ac vix perceptibilis ; homines ſunt amarulenti , mœſti , faſtidio & contumacia inſolentiſsimi , anxietudine miſerabiles , omnis figuræ & lo-

& loci impatientiſſimi, ſomni expertes cum voce in faucibus eliſa, nonnunquam labrum inferius cietur, unaque manibus contremiſcunt. Incuſatur bilis acerrima in hepate retenta, eryſipelas ventriculi. Hippocrates & Hollerius cenſent eam non ſolvi niſi per diarrhœam bilioſam; ſed vix poſſibile eſt propter ſummam viſcerum inflammationem hanc diarrhœam catharticis excitare.

Baglivius ſuadet ut loco purgantis curatio inchoetur a clyſmatis emollientibus quotidie injiciendis; fomentis emollientibus bis in die ventri adhibitis, & ſero lactis tamarindato, vel cocto cum duabus unciis ſonchi ſingulo mane uſurpando: per diem vero gelatinam cornu cervi cum aqua violarum & carduì; & poſt ſeptimum diem tantummodo ad cathartica lenia deveniendum.

Vidi ego ſæpius & hemitritæos inflammatorios Spigelii, & cephalalgicos, necnon tritæophias dyſentericas, pleuriticas, verminoſas &c. verum tanta eſt Auctorum obſcuritas & confuſio, ut ad ſpecies cognitas eas amandare non valeam, vel non auſim Medicorum vulgo omnia ea ſuſdeque habenti contradicere. Interea me felicem exiſtimarem, ſi cujuſvis ſpeciei morbi, qui mihi tractandus occurrit alicubi fidam hiſtoriam reperire daretur, & omnes Medici in hoc certe mecum conſentiunt; diſſentientes tamen in eo quod omnes morbos individuos eſſe diſſimiles omnino contendunt, & quod ab unius hiſtoria ad cognitionem alterius nulla detur conſequentia. Fateor equidem non tot eſſe ſpecies quot ſunt ſymptomata inconſtantia, diverſaque, quibus quandoque ſtipantur ob errorem ægri, vel Medici ſupervenientia, verum plures morbos individuos ratione ordinis, typi, exitus & ſymptomatum conſtantium ſibi ſimiles eſſe in quovis genere non dubito, adeoque eorum ſpecies deſcribi inter magna artis medicæ deſiderata repono.

9. *Tritæophia deceptiva, ſubcontinua maligna*; Torti 200. *ad* 159. Syndenham. *De morb. epidemic. pag.* 24. & *epiſt.* 1. *pag.* 191.

Eſt intermittens tertiana duplex vel ſimplex, quæ ante autumnum, ſeu æſtate adoriens ſupremittentis facie aliquandiu ludit & decipit. Illæ, ait Sydenhamus, non ſtatim genuinum typum induunt, ſed continuas febres ita per omnia imitantur, ut niſi caſtigatiſſimo utraſque examine trutinaveris, ab invicem diſcriminari non poſſint; ac retuſo conſtitutionis impetu, & frænata vi, jam in typum regularem migrant, atque exeunte autumno, larva abjecta, intermittentes ſe eſſe, quales ab initio reapſe fuerant, palam fateantur, ſive tertianæ, ſive quartanæ; quod ſi diligenter non animadvertimus cum magno ægrorum noſtrorum malo, medicantes hallucinamur, dum intermittentes pro continuis veris & genuinis habemus.

In hac ſpecie ad kinkinam confugiendum eſt, modo continuus lecti calor & cardiacorum uſus huic anſam non dederint, in quo caſu inutilis eſt kinkinæ uſus. Vinum autem cum kinkina datum minime nocet. Torti hac de re obſervationes legi merentur *pag.* 243. & alibi. Cognoſcitur hæc ſpecies 1. ex eo quod in frigore paroxyſmi æger reapſe caleat ad tactum. Medici; 2. quod paroxyſmus ſecundæ diei eſt mitior paroxyſmo primæ; 3. quod vel ſubito vel gradatim intermiſſio obſcuretur, ſeu apyrexia dubia evadat inter paroxyſmos, quo tempore ſupereſt calor mordax, ſitis; linguæ ſiccitas; 4. urina parca & rubra vel crocea; 5. angina aphtoſa; 6. grave quodcumque ſymptoma ſuperveniens, excepto levi delirio.

10. *Tritæophia typhodes* Mangeti; *fievre nerveuſe remittente*; *fever of ſpirits* Quincy *eſſay*. 2. *Of fevers*, *p.* 370.

Hæc ſpecies differt a typho per exacerbationes, ab aliis tritæophiis ex eo quod ſit chronica cum pulſu vix frequenti, imo quandoque tardo, æger a prima invaſione pallidus, debilis, ſomnolentus eſt, pulſus parvus; brevis; calor nativo minor, exigua aut nulla ſitis. Remittunt, imo initio intermittunt hæc ſymptomata per aliquot horas; atque vigere aut reviviſcere videtur æger, verum denuo cum rigore, aliquo aut ſpaſmo cutaneo intermittentem febrem fere mentiente revertuntur; & poſt aliquot ſimiles luſus æger lecto affigitur, ſtupidus evadit, periculum ſuum non curat, nec circumſtantia ſentit, manibus obvia ſine ratione palpat, contrectat, lingua balbutit, vel obmuteſcit; ſemivivus videtur, exceptis quibuſdam intercurrentibus ſpaſmis potiſſimum ſtomachi, tuſſis inſultibus, & ſi his maliſ reſiſtat, non convaleſcens, ſed exhumatus videtur. Verſus finem, papulæ quandoque efflorescunt, vel floridæ, quod melius, vel lividæ quod pejus, diarrhœa accedit, feces ſunt nigræ, fœtidæ, urinæ ſimiles. Senſus obſcurantur, viſus vix luce afficitur, auditus obtuſiſſimus eſt, quod ultimum ſymptoma ſalutare eſt ac præcedit fluxum ex auribus criticum; interea ſunt qui ſine criſi ſenſim reſtituuntur poſt menſes duos vel tres, ſed raro vim mentis & ſenſuum aciem recuperant niſi poſt longum tempus.

Occaſiones hujus morbi ſunt, morbi po-

tiſſimum evacuatorii pregreſſi, victus parcior, vita laborioſior, veneris abuſus; ſollicitudines, debilitas ſenilis, epidemica conſtitutio, humida, iners ſeu inelectrica.

Curatio eadem ac typhi nervoſi Huxhamii, ſcilicet phlebotomia, & cathartica omnino fugienda ſunt, cum virium reſtaurationi potiſſimum invigilandum ſit; hoc præſtat vinum, cardiaca volatilia, ambara griſea, & potiſſimum ut pulſui vigor redeat, ſtupor diſcutiatur, humiditas ſuperflua eliminetur, nihil eſt præſtantius emplaſtris veſicatoriis; diæta vero mediocris eſto, nec enim ſolis juſculis ſaltem ſenes ſuſtentare ſufficit.

VIII. *Tetartophia*; quarte continue.

Genus eſt febris remittentis, cujus paroxyſmi ſimiles ſibi mutuo quarta quavis die reſpondent ſeu quartanæ typum imitantur.

Rariſſimum eſt febris genus, quæ producitur a cauſis ſynochi, & quartanæ conjunctis, & ut plurimum lethalis eſt.

1. *Tetartophia ſimplex* Franciſc. Joel. *oper. med. Tom.* 3.

Ea eſt quæ nullius viſceris ſpeciatim affecti ſigna præbet. Huic calor obtuſus ſed acer, pulſus parvus & tardus; initio paroxyſmi, dein plenior, velocior quam in quartana, exſpuitio frequens, temperamentum melancholicum; extenditur ad ſex ſeptimanas, niſi æſtiva ſit. Paroxyſmi ſunt typici citra frigus & ſudorem; curatur aperientibus, incidentibus, antiſcorbuticis, præmiſſis generalibus.

2. *Tetartophia ſplenalgica*; vide Plantii *vitam Fernelii*. *Febris Ferneliana* Raim. Fortis. quod ea mortuus eſt Fernelius. Differt a præcedenti quod lienis obſtructione ſtipetur.

3. *Tetartophia Hepatalgica*; Carol. Piſonis, pendet ab ſkirro aut ſuppuratione hepatis.

4. *Tetartophia carotica* Vverlhof. *obſ. de febrib. pag.* 17.

Foreſt. *lib.* 3. *obſ.* 39. Bianchi *hiſt. hepat. pag.* 761. tetartophiam comatoſam obſervarunt, & ego anno 1727. in noſocomio Aleſienſi catalepticam in ſene milite. Schellamer *de natura pag.* 276. Stahlius ſomnolentiam in quartanæ paroxyſmis innoxiam neque cohibendam eſſe notat *in problemate de febrium theoria*. *Vide* Carum febrilem.

5. *Tetartophia ſemitertiana*; *Hemitritæus major* Schenckii *obſ.* 18. *lib.* 5. *ſchol. p.* 140.

Illa eſt ſpecies quartanæ continuæ quę tertianam interpoſitam habet, ſymptomata ſæviſſima inducit, rarius evenit & fere ſemper lethalis eſt. Schenckius & præceptor ejus Benedictus.

6. *Tetartophia maligna*. *Quartana maligna* Marcelli Donati *lib.* 3. *cap.* 14. Horſtii *lib.* 1. *obſerv.* 12. Marcelli Donati, *lib.* 7. *cap.* 6.

Comatoſam obſervavit Carol. Piſo *de morbis a colluvie ſeroſa*, *obſerv.* 166. Ea Hepatalgiam duxit & intra quartum menſem ægrum confecit. Pulſus initio paroxyſmi parvus & admodum rarus, ut quandoque pluſculas horas penitus lateret; aderat coma grave niſi quando deliriis interturbaretur; paroxyſmus ad horas quindecim extendebatur. *Vide* etiam ejus *obſervat.* 169. 170. 171. legatur Torti *de febre lethargica a pag.* 207. *ad* 219.

ORDO TERTIUS.

FEBRES INTERMITTENTES.

Gall. *acces de fievre*. Angli *The agues*. Græcis *pyreta dialeira*.

Pyrexia, Latinis *febricitatio*, dicitur tempus hujus ægritudinis quo febris viget, id eſt, in quo frequentior eſt pulſus, vel notabilis ſaltem virium proſtratio, in hoc ordine *acceſſio*, in priori *paroxyſmus* dicitur, ſed propria pyrexia calorem æſtumve febrilem ſignificat.

Apyrexia, Latinis *quies*, *infebricitatio*, *intervallum lucidum*, eſt tempus quo febris omnino deficit, & inter utrumque acceſſum vocatur *intermiſſio*: differt a *remiſſione* ex totali & plena febris abſentia, cum in remiſſione ſit tantum febris imminutio, non interlocatio.

Typus eſt ordo acceſſionum aut paroxyſmorum; ut typus quotidianus, tertianus, quartanus, cum ſe quotidie, tertia quavis die, &c. conſequuntur acceſſus vel paroxyſmi. Typus in quartana eſt maxime regularis ſeu facile determinabilis, minus in tertianis, aſt non ita in remittentibus, quæ multo minus *typicæ* ſunt.

Ex typo repetuntur characteres generici intermittentium & remittentium, ita tamen ut data ſpecies referatur ad genus cujus typum illa proximius imitatur.

Febres intermittentes ſunt illæ, quæ per intervalla ſemimenſe minora pluries accedunt & recedunt, plena inter utrumque acceſſum apyrexia.

Sæpius remittentes cum intermittentibus confunduntur, quando malignæ ſunt; quia in intervallis paroxyſmorum pulſus non modo ſano ſimilis eſt; ſed etiam quandoque rarior, ut in hemitritæis, tritæophiis, epialis, aliiſque; verum non ex ſola pulſus frequentia debet æſtimari febris, cum in typho utcumque graviſſimo morbo, pulſus ſit

fit vel fano fimilis, vel rarior, utcumque magna febris fit.

Pyrexia feu acceffus duplici fæpiffime tempore abfolvitur, fcilicet tempore *frigoris* feu horroris, & tempore *æftus* feu caloris; atque ut plurimum *fudore* terminatur; *intermiffio* eft tempus quod inter fudorem ultimi acceffus, & horrorem proxime fequentis intercedit.

Nullas admittimus intermittentes malignas, quia quæ intermittentes videntur & malignæ funt, nullum lucidum intervallum habent in quo vis pulfus refpectu ad vires artuum fit ut in fanitate, feu in quo fi pulfus fano fimilis fit quoad frequentiam non fit artuum proftratio feu debilitas multo major quam in vere intermittentium intervallis. Malignas itaque intermittentium facie ludentes ad amphimerinas, tritæophias, vel tetartophias amandamus.

Malignitas in morbis eft fumma nocendi facultas a principiis phyficis; minime vero mechanicis dependens; fumitur etiam pro materie maligna, deleteria, venenata, feu quæ fub exigua mole magnas & noxias mutationes inducere valet in œconomia animali per vires fuas phyficas fæpius obfcuriffimas.

Illuftr. Chiracius & Sylva omnem in febribus malignitatem rejecerunt, & quæ vulgo myafmatis venenatis tribuuntur phœnomena, ea ingeniofiffime ex corticalium cerebri vaforum obftructione, & impedita proinde fluidi nervei fecretione deduxerunt; verum licet ea theoria mechanica optima fit, & in morbis cerebri inflammatoriis & fopofis, apprime locum inveniat, non minus certum eft quod a corporum putridorum, venenatorum, mephitidum, ægrotantium contagiis, effluviis, feu myafmatis in corpus humanum immiffis, aut in eo genitis, multæ, eæque lethiferæ mutationes inducantur ex principiis mechanicis minime intelligibiles, ut videmus in epidemicis, caftrenfibus, peftilentialibus morbis potiffimum in amphimerinis & tritæophiis.

Forte illa myafmata vim electricam fluidi nervei deftruunt, ut eam a mephiticis halitibus, anthracis & carbonum fumo extingui notum eft, unde virium lapfus fubitaneus; forte etiam illa myafmata vi arfenicali nerveas fibras irritant, & erethifmos funeftos excitant. Quis aconiti, cantharidum, ovorum lucii vim deleteriam ex principiis mechanicis explicavit? quis opii vim narcoticam?

In febribus duo funt principia, quæ morbi vehementiam conftituunt, vis fcilicet naturæ, quæ, quo major eft, eo majorem æftum febrilem concitat, ex pulfus frequentia & magnitudine æftimandam, & vis malignitatis materiæ morbificæ, quæ ex artuum & pulfus debilitate, conatuum anomalia, turba, & præcipiti ac inconftanti ferie, judicatur; fcilicet ex cardialgiis, fyncope, deliriis, convulfionibus, fopore, &c.

Ex eo quod malignitatem admittamus, minime concludendum eft materiem deleteriam cardiacis, alexiteriis, bezoardicis effe femper, & fine fummis cautelis ejiciendam, quæ certe confequentia, ut advertit Sydenhamus, plus nocuit humano generi, quam pyrii pulveris inventio; fed fequitur eam effe vel corrigendam, vel eliminandam, prout alterutrum permiferint circumftantiæ, & fuaferit rerum magiftra experientia.

In plurimis morbis eft materies morbifica, adeoque noxia, non ideo omnes maligni dicendi funt, fed ii tantum in quibus fymptomata venenatæ materiei, & triumphatæ, aut turbatæ naturæ tribuenda prædominium tenent, ut in typho, pluribufque remittentibus. Intermittentes, ait Hippocrates, periculo carent; id eft, fi comparentur cum remittentibus & multis continuis, multum abeft quin adeo periculofæ fint; cum enim natura ab omni molimine ceffet in intervallis, nec oppreffa fit, fed omnino libera, ut patet ex animæ & corporis functionibus reftitutis, nullum interea grave damnum imminere confequens eft, feu minus eft timendum damnum ab hujus materiei noxa, quam quod ex continuo naturæ conatu exfurgeret.

Natura in regimine actionum omnium vitalium, & a libertate non pendentium, alternam labori quietem fectatur, & periodice labores fuos exfequitur; patet ex pulfu cordis qui fingulis fecundis ex motu refpirationis, qui vigefies in minuto, ex fecum expulfione, ex fomno qui femel in nyctheme- ro, ex mictione quæ bis vel ter, ex feminis ejectione, ex catameniorum expulfione, &c. quæ periodica naturæ molimina evidenter oftendunt. Quid itaque mirum, fi ubi materies morbifica latet in vafis fanguiferis, morulis interpofitis vires fuas reficiat.

Omnes theoretici hoc fibi muneris imponunt, ut mechanice explicent diverfos periodicos morborum infultus; aft prius inquirant cur omnes pacatæ artificum omnium actiones fiant periodice; cur futores, lapicidæ, fabriferrarii, aratores, remiges, cum nullo periculo turbantur, fuos manuum, pedum, trunci motus alternos periodis brevioribus, vel longioribus abfolvant, datis intervallis cibum, fomnum capeffant, & eodem modo quo harum actionum periodos expli-

cuerint, naturales fieri intelligent; nam eodem modo agimus, five infcii, five confcii, cum potentia motrix a facultate percipiente diverfa fit.

Curatio intermittentium alia eft *palliativa*, quæ naturæ conatus tollit, fufpendit; alia vero *radicalis*, quæ materiem morbificam, qua illi determinantur conatus febriles, aufert, vel corrigit; ifta tutior eft, altera vero fola raro eft adhibenda, nifi radicalis præcefferit. Interea tamen fi urgeat neceffitas, palliativa cura adhibenda eft prior, quod præftant narcotica kinkinæ mixta.

Curatio radicalis diverfa eft, prout diverfa eft materies morbifica, & principium intermittentis procatarcticum, ac proegumenum ab animi pathemate, ut vehementi cupiditate, terrore, &c. Sine ullo alio in corpore vitio quandoque excitari intermittentes docet obfervatio; in illis vel quies animi fomno, tempore concilianda fufficit, vel alterum pathema excitare fæpe fatis eft; ut apud rufticos fobrios fuccedere videmus, & ut in fingultu, hæmorrhagia levi fæpe fufficit.

Verum fi frigore concitatus fuerit acceffus, quoniam æftus febrilis fubfequens refolvit fanguinem a frigore infpiffatum, & perfpirabile retentum fudor expellit, natura fola huic morbo medetur.

Cum vero funt materies morbificæ peregrinæ in corpore, illæ vel primas vias folum notabiliter, vel & etiam fecundas, tertiafque infeftant, atque in hoc cafu, ars medica naturæ fuppetias ferre debet. Itaque fi primas vias pravi fucci inficiant, quod ex naufea, linguæ forditie, anhelitus fœtore, præcordiorum pondere, anorexia & prægreffis cognofci poteft, primæ viæ emeticis, catharticis, clyfmatis, potu diluente, & abftinentia funt evacuandæ; quod præmiffa phlebotomia apud juvenes & plethoricos felicius fuccedit: plurimæ funt intermittentes potiffimum tertianæ, quæ hac fola methodo feliciter tolluntur: biliofæ præterea refrigerantibus, acidis, acrimoniam alkalefcentem corrigentibus, ut limonatis, emulfionibus apud picrocholos, ardentes, æftate præfertim optime fanantur, quidquid Sylviani oggerant, qui acida omnia fanguini coagulando, & intermittenti excitandæ apta contendunt.

Si vero in vafis fanguiferis provolvatur eruor æftuofus, falfus, vifcidus, biliofus, quocumque modo naturæ infeftus; licet ex eo principio folo, non raro continuæ febres fufcitentur, tunc continuarum remedia, & uberiores phlebotomiæ, & diæta feverior conveniunt, preter remedia his vitiis fanguinis corrigendis apta.

Intermittentes verò chronicæ foveri videntur a materie morbifica, non ita facile putrefcibili, vifcidiore, & fimul vix acri, quæ in ultimis arteriarum, venarumque reticulis nidulatur, ubi valde eft retardata fanguinis circulatio, & ex paullo majori retardatione non nifi poft longum tempus impendet aliquale vitæ periculum.

Simile quidem vitium in omnibus etiam acutis intermittentibus agnofco, fed vel multo levius, vel gravioribus vitiis combinatum, ut in remittentibus. Ex his autem ferme patet cur ab fpafmodica membranarum & cutis potiffimum ftrictura febrilis conatus ordiatur; cum enim in illis ultimis membranarum & vifcerum vafculis, vis trufiva exigua fit, nec poffit multum intendi, quin præcefferit hujus refolutio, & attritus, neceffum videtur ut hac fpafmodica conftrictione materies morbifica atteratur, prematur, & in venas continuas exprimatur, adeoque prelo cordis & arteriarum oblata majori energia fubigi, & liquefieri poffit; non poteft autem illa ftrictura excitari fine fummo virium impendio, fluido fcilicet nerveo ubertim in omnes membranas, mufculofque cutaneos immiffo, vires cordis hoc defraudati minuantur neceffe eft; hinc pulfus exilis quandoque turbatus in frigore febrili, dum convulfive conquaffantur partes externæ, & fanguis a peripheria corporis ad venas, & inde ad cor exprimitur ab fpafmodica membranarum conftrictione frigus oriri quoad fenfum ægri, multis experimentis confirmatur; calculi biliaris per canalem choledochum tranfitus, catheteris in veficam immiffio, ultima urinæ urethram in dyfuria vellicantis guttula, fæpe frigus intenfum excitant, licet partes quas eger frigidas percipit aftantibus nativum calorem fervaffe videantur, quod in epiale paroxyfmis vidi.

Verofimile autem eft longa mora fanguinis ferofi, vappidi, effœti in his vafis ultimis potiffimum apud cacheticos, oppilatas virgines, obftructos, aquis lutulentis utentes &c. elaterem horumce minimorum vaforum imminui. Hinc principium proegumenum febribus illis fuppeditari quod nature viribus & conatibus febrilibus non poteft eradicari, atque in hoc cafu Medicus duplici potiffimum modo has intermittentes debellat.

Primo etenim premiffis generalibus tonum hifce vafis reddere conatur per martialia, amara, ftomachica, aftringenti vi prędita, quod preftant kinkina, cafcarilla, nuces gallarum, gentiana, centaurium minus,

minus, aquæ thermales, ferrugineæ &c. Secundo vero vitium quoddam fluidis illis stagnantibus inhærens corrigunt iisdem medicaminibus, five illud vitium fit fimplex, ut vifciditas, craffities, quod bene multi cogitant; five fit combinatum ex quadam tendentia ad putredinem eaque remota, unde forte fit ut optima antifeptica, ut chamæmelum, kinkina fint febrifuga, ut cum febrifugis alia antifeptica falina, ut cremor tartari, fal ammoniacus addantur.

Phlebotomia in æftu febrili potiffimum, & cathartica, immediate poft acceffum tutius collocantur, ufus vero kinkinæ in intermiffionis fpatio locum habet. Diæta eo feverior fit, quo acceffus longiores & frequentiores fimul, quoque recens magis morbus, virefque ægri vegetiores: quotidiana & tertiana duplex diætam febrium acutarum expoftulant, faltem primis diebus. Tertiana fimplex & a fortiori quartana diætam mediocrem exiguunt, & poft aliquot ab invafione dies ciborum folidorum, vinique ufum non refpuunt, aft acceffus tempore vacuus debet effe ftomachus; ne natura digeftionis & febris fimul opere defatigetur.

Semina paftinacæ ad drachmam; tefte ovorum calcinatæ & pulveratæ ad femi drachmam, bis, vel ter in die; ut expertus fum, febres fugant.

Recipe: fal. polychrefti fcrupul. duos, fal. ammoniaci fcrupul. i. m. fumat bis, vel ter in die, fuperbibendo infufum vel chamæmeli florum, vel centaurii minoris, vel trifolii fibrini, vel fume conferva nafturtii aquatici, aut alterius antifcorbuticæ plantæ unc. quatuor.

Hæc funt febrifuga Vindobonæ ufitata.

IX. *Quotidiana*, Fievre quotidienne; Græcis *Cathemerinos pyretos*. Nomen dejectivum quotidianæ ineptum eft, multo rectius *Catemerina* vocari deberet hæc febris, ut tertiana *Tritæus*.

Eft genus intermittentis febris, cujus accefsus fimiles fingulis diebus revertuntur.

Differt a tertiana triplici in qua pariter quotis diebus fit acceffio febris, ex eo quod tertianæ accefsus alternis, non vero fingulis diebus fibi mutuo refpondent.

Quotidiana rara eft; & multo frequentior eft duplex tertiana.

Quotidiana fubintrans, feu cujus accefsus ad viginti quatuor horas ferme extenduntur, jam pro intermittenti haberi non poteft, & amphimerina cenfenda eft; quæ vero duplicata eft, ita ut fingulis diebus duo accefsus dentur, fere ad remittentes pertinet, cum non fenfibilis inter accefsus detur apyrexia; a fortiori triplex, quam Primerofius recenfet, & quas quartanis, tertianifve complicari contendit. Galenici a pituita hoc genus pendere arbitrati hujus hiftoriam ex fua hypothefi concinnabat.

1. *Quotidiana fimplex; Quotidiana legitima* Brendelii, Sennert. *cap.* 18. *de febrib.*

Ea pueris, debilibufque fubjectis familiaris eft, verno potiffimum tempore. Primæ acceffiones, ut plurimum horis matutinis, quibus æger jentare afsueverat, revertuntur; horror & calor mediocres funt; duratio accefsus octodecim horas non excedit; duratio morbi ante kinkinæ inventum ad menfes plures extendebatur.

Differt ab amphimerina catarrhali per integram apyrexiam, & ex eo quod mane, non vefpere, ut in catharrali accefsu aggrediantur; quodque coryzæ & tuffis immunis fit. Veras & plures initio veris anni 1750. obfervavit in pueris Brendelius. Vidi & ego quafdam; adeoque non audiendi funt, qui Quotidianæ exiftentiam negant.

2. *Quotidiana deceptiva; Febris fubcontinua* Torti, *pag.* 199. *Febris fubintrans* Auctorum. Eft vera amphimerina putrida, quæ aliquandiu ægrum & Medicum deludit fub quotidianæ larva, ut monuit Sydenhamus, & fæpius obfervatur. Illa nec horas matutinas fervat, & laffitudine, necnon linguæ forditie fefe prodit; dum æger fe frigere afferit, is non raro folito calidior a Medico deprehenditur; intermiffio & typus obfcuratur; maximi momenti eft ab illa non decipi, fed eam per eadem medicamina impugnare, quibus fynochus & amphimerinæ impugnantur, & a kinkina diu abftinere, fed phlebotomiis & catharticis iteratis potiffimum uti. *Vide* Tertianum fpuriam Sydenhami.

3. *Quotidiana hyfterica* Benjam. Scarfii *mifcell. cur.*

Vidi ipfe pluries hanc fpeciem in hyftericis mulieribus, quæ quotidie horis vefpertinis, non nocturnis levi refrigeratione cum ofcedine & pandiculatione aggrediebatur, fubfequente leni calore, nulloque, aut vix notabili fudore. Pulfus in hac ftrictus, urinæ copiofæ, limpidæ.

4. *Quotidiana epileptica*, Efsais d'Edimbourg. *Tom. VI. art.* 49. *pag.* 138.

Ea eft quæ quolibet accefsu paroxyfmum epilepfiæ accerfit. Joannes Rhenish a fex menfibus intermittenti laborans, poft grave infomnium in quo ferpentem accedentem fibi videre vifus erat, incidit fingulis diebus in pa-

in paroxyfmum epiplefiæ eadem hora accedentem, qua febris antea eum invadere folita erat; quilibet epilepfiæ acceffus incipit a pedum convulfione, quæ ad folum pedibus percutiendum cogit. His convulfionibus fenfim ad caput delatis illico cognitione orbatur æger; fed ululatus horrendos edit, ventre & pectore alternatim mirum in modum dilatatis & conftrictis.

Durante hoc acceffu pulfus elatior & frequentior, facies inflammata, oculi exorbitantes, finito paroxyfmo dolor in interaneis, lingua humida, urinæ fuppreffæ.

Curationem & fanationem, *vide* loco citato.

5. *Quotidiana ifchidiaca*, Effais d' Edimbourg, *tom. VI. pag.* 143. D. Bayne.

Puerpera dolores in ifchio experiebatur, intermittentibus dudum obnoxia, paludofæ regionis incola, fingulis diebus paroxyfmum hujus doloris circa vaftum externum mufculum eadem hora patiebatur, cum magno æftu febrili in fudorem terminando, quo peracto bene fe habebat ad omnes functiones expedita.

Curatio. Sumpto emetico & cathartici kinkinam adhibuit, addito elixirio vitrioli cum antipafmodicis; demum admoto parti affectæ amplo veficatorio convaluit.

6. *Quotidiana cephalalgica* M. Donati, *l.* 5.

Differt a cephalalgia febrili per figna febris confpicua, ut rigorem & calorem quotidie revertentes, eodem tamen modo curanda. *Vide* Mortonum *de Febre Hemicraniam fimulante, cap.* 9.

7. *Quotidiana nephralgica* Morton. *Pyretol. cap.* 9. *hift.* 28.

Ea eft quæ quotidie paroxyfmum nephralgiæ inducit, cujus curam *vide* apud Auctorem citatum.

8. *Quotidiana foporofa* Mocha, *confil.* 48. *fol.* 71. an Morton. Pyretel *cap.* 9. *hift.* 26. an Tertiana carotica duplex?

Bis obfervavit Carol. Pifo; fingulis diebus a meridie acceffus invadebat cum gravi veterno, urina utrique ægro vitrum fufum referebat, *obf.* 174. *de morbis a colluvie ferofa*.

9. *Quotidiana catarrhalis* Trincavelli, *l.* 3. *conf.* 18. *& confil.* 21. Zechii *conf.* 22.

Incipit quolibet vefpere a refrigeratione; aft inquirendum num fit mane integritas, feu apyrexia?

10. *Quotidiana partialis* Cnoffelii, *Collect. Acad. tom.* 3. *pag.* 166.

Ea eft quæ unam tantum corporis partem afficit.

Martinus Genger Mariemburgenfis fingulis diebus per feptem feptimanas frigebat toto brachio hora feptima vefpertina, hora octava huic frigori addebatur temor manus & digitorum, poft trihorium calor fuccedebat, & brachium calore urenti flragrabat; refiduo corpore bene fe habente, excepto quod præludebant vomitio & dolores ad hypochondrium, & mammam ejufdem lateris.

Hæc febris fanata eft folitis remediis. Vide *Act. Acad. nat. cur. ann.* 1673. *obf.* 205.

11. *Quotidiana ftranguriofa* Hug. Gouraigne D. M. M.

Is obfervavit febrem in qua quilibet acceffus quotidianus afferebat urinæ fuppreffionem cum inani fere mejendi conatu, elapfo acceffu, urina libere profluebat; laxantia emollientia præmiffis generalibus profuere.

X. *Tertiana*, Fievre Tierce; Græcis *Tritajos; Intermittens; Biliofa* Galenicis; Ægri *Tertianarii*.

Eft illud genus intermittentis febris, cujus acceffus fimiles alternis diebus fibi mutuo refpondent, vel eft feries acceffuum, quorum qui fimiles funt, illi tertia quaque die circiter repetunt.

Diftinguitur tertiana duplex a quotidiana, quod tertianæ acceffus non fingulis, fed alternis diebus quoad horam, modumque invafionis fibi refpondeant, a quartana triplici, quod in quartana acceffus diei Lunæ fimilis fit acceffui diei Jovis, diei Dominicæ, & fic deinceps; præterea tertiana multo frequentius occurrit quam quotidiana.

Urinæ lateritiæ funt optimum intermittentium latentium fignum.

1. *Tertiana legitima* Sennert. *de febrib. c.* 17. *lib.* 2. Nenter. *tabul.* 153.

Ea dicitur, cujus acceffus ultra duodecim horas non extenditur, invadit inter horam matutinam nonam & undecimam, quotidiana vero circa feptimam: hemitritæus a Celfo vocatur.

Æftiva & verna tempeftate frequentior eft, fpuria vero autumnali.

Frigus eft in tertiana intenfum cum tremore & trifmo, ftrepituque dentium, quod fequitur calor multus acer & mordax, unde frequens refpiratio, frigidi potus fitis, vigilia, cephalalgia, & quandoque delirium: urine funt fubrufæ, & poft acceffum intenfius citrinæ, fubjectis juvenibus, biliofi temperamenti, exercitatis frequentius accidunt; feptem circuitibus ex Hippocrate terminantur, fi naturæ commiffæ fuerint; Sydenhamus vero exiftimat fummam omnium acceffuum quatuordecim dies adæquare, fi autumnales fuerint, fæpe horror femi-horam tranfgreditur, & vomitione ftipatur, acceffus a 6. horis ad 12. extendi folet, declinatio acceffus fudo-

fudorem accerfit, declinatio vero morbi fæpe diarrhœam.

Curatio. Æger per aliquot dies folis jufculis & aqua panata vefcatur; phlebotomia, nifi æger fit fenex, infans, vel convalefcens, inftituatur, imo pro neceffitate repetatur in acceffu, fequenti die poft acceffum purgatio communis ufurpetur, quæ interpofito altero acceffu repetatur: cum vero febris naturæ conatus & diætam paullulum attrita, feu contemperata fuerit, tunc ad corticem peruvianum quarta quavis hora extra acceffum ad drachmam unam in fubftantia fumat æger, & in hoc perfeveret noctu & interdiu, ufquequo febris defierit, tunc per feptem dies bis tantum in die, aliis vero fequentibus diebus feptem, femel, vel alternis diebus ufurpetur kinkina.

Varietates hujus febris a Ballonio & Ramazzino obfervatæ funt; quotidiana *gaftrica*, & quotidiana *venofa*. *Gaftrica* vocat Ballonius, *lib. 2. epidem. ann.* 1575. æftate, quæ a faburra primarum viarum foventur, quod ex linguæ forditie, fœtore oris, aliifque fignis cognofces, & illæ repetitis catharticis curari debent, non phlebotomiis. *Venofæ* funt juxta illum quæ generis venofi phlogofim fequuntur, quod ex fignis plethoræ commotæ diftinguitur; illas phlebotomia fanat.

2. *Tertiana fpuria* Sennert. *lib. 2. cap.* 17. Nenteri, *Tab.* 153. *cap.* 26. *Tertiana extenfa* quibufdam; *Tertiana fubcontinua* Juncker. *Tab.* 79.

Vitiofa fpeciei denominatio, & vere illegitima, quam ęgre retinemus; ea autem fic vocatur, quæ brevi, levique frigore adoriens, calore dein intenfo & longiffimo ftipatur, ita ut 13. imo 20. horas perfeveret cum ficcitate linguæ, capitis dolore, nullis, vel paucis, & non levantibus fudoribus, in hac etiam acceffus typum facile mutent. Duratio morbi ultra feptem acceffus extenditur, & menfe Julio fæpius accedit, atque poft quatuor, vel quinque accefsus omnino remittens, feu tritæophia evadit, quod prę fagimus, fi apyrexia fit brevis, imperfecta, fi poft accefsum nullus fudor, vel nullum levamen adfit; ita ut æger lecto fuo delectetur.

Hæc fpecies tribuenda eft, vel faburræ primarum viarum copiofiori, quæ ideo catharticis eft expugnanda, vel affiduo calori lectuli, & calidiori regimini, ut fudorificis; in priori cafu poft fufficientem catharticorum ufum ad kinkinam deveniendum eft: in pofteriori kinkina nullius ufus eft. *Vide* tritæophiam deceptivam.

3. *Tertiana petechialis* Marcelli Donati; *an Tertiana fcorbutica* Wedelii?

Videtur varietas fpuriæ in qua ob nimium fanguinis ardorem, regimine & medicamentis calefacientibus excitatum, fuperveniunt petechiæ, ut obfervat Junkerus; judicent vero autoptę num ad tritæophiam potius attineat.

In noftris regionibus raro hæc obfervatur, apud Germanos frequentius.

Dolores nocturni, maculæ lividæ gingivarum, fętor fcorbuticam defignant, in qua fuccus nafturtii aquatici cum kinkina præbetur.

4. *Tertiana pleuritica* Valefii *in epidem. l.* 1. *fect.* 3. *pag.* 30. *Pleuritis intermittens*.

Quin etiam mihi contigit videre pleuritidem veriffimam quidem, & omnia pathognomonica figna habentem, intermittentem tamen, ita ut homo alternis diebus pleuritide, alternis nullo morbo teneri videretur. Hodie regnat Monfpelii Majo menfe 1760. tertiana, quæ poft tertium acceffum pleuritidem imitatur, dolore lateris, & dyfpnœa accedentibus, ac febris ex intermittente evadit remittens; fanguis pleuriticus eft in patella, & phlebotomiis iteratis cum interpofitis catharticis lenibus fanatur morbus.

5. *Tertiana arcbritica* Raim. Fortis.

Hanc fpeciem hæmorrhois fuppreffa excitabat. Rheumatifmalem tertianam defcripfit Mortonus, *Pyretol. cap.* 9. *hiftor.* 22.

6. *Tertiana afthmatica* Bonet. *Polyalth.*

Illa eft cujus finguli acceffus difficultate magna refpirandi ftipantur, & afthmaticos invadunt; febris nec eft acuta, nec continua, ut in peripneumonia; cura exigit febrifuga bechicis & diureticis juncta.

7. *Tertiana emetica*. *Vid.* Vvillif. *obferv. de febre Tertiana, cap.* 4. Morton. *Synecbes vomitum fimulans, &c.*

Juvenis quidam nobilis biliofo temperamento præditu, febre tertiana corripiebatur, ingruente paroxyfmo plurimum bilis flavę & viridis evomebat; dein cum infigni cardialgia, calore & fiti intenfiffimis per plures horas graviter decumbebat. Hæc fpecies in quovis paroxyfmo atrocem vomitum excitat, vel biliofum, ut in hoc cafu Vvilifii, vel pituitofum, ut in aliis quos vidi.

Vvilifius præfcripfit victum ex hordeatis, phlebotomias duas in accefsu, quavis nocte confervam rofarum cum fcrupulo diafcordii, mane fal abfinthii cum fucco aurantii, & cum æger ille a vomitoriis læderetur ad cathartica ex infufo fennæ, rhei, fantali citrini cum fale abfinthii confugit, nec non epithema febrifugum carpis admovit; ubi vero vomitus pituitofus, vifcofus tertia quaque die

die cum febre recurrit, post adhibita omnigena medicamina ad aquas Bellilucanas confugiendum est die intermissionis epotandas.

Falsum est in tertiana emeticum necessarium esse; emetica & cathartica cautelæ gratia assumpta non raro tertianam excitarunt observante VVillisio: illis etiam insistere non tutum est, cum videntur indicata.

Tertianam emeticam & sudore stipatam epidemicam anno 1657. memorat Mangetus *bibliotheca practica*.

Tertianam iliacam seu vomitu pertinaci colica & alvi constipatione notatam refert Forestus *observ.*

Tertiana cholerica, seu choleram quovis accessu excitans ejusdem est speciei, Morton. *pyret. c.* 4. *p.* 33. Succus limonum saccharatus aqua dilutus, seu limonata vulgaris, cocta, bis sumpta in accessu laudatur a Guill. Pisone in his tertianis; ea enim vomitum compescit, accessum minuit, & sudores movet.

8. *Tertiana hysterica* VVedelii *ephem. nat. cur. ann.* 2. ejusdem *tertiana hypocondriaca*.

Ea est quæ tertio quoque die paroxysmum hysteriæ accersit, potissimum frigus, oscitationes, cardialgiam, nauseam, terrorem & animi dejectionem.

Curatur aperientibus lenibus & antihystericis kinkinæ mixtis.

9. *Tertiana scorbutica* Ettmuller. *de febrib. p.* 194. Balthazar. Timæi *cas.* 15. *l.* 8. *Tert. Danica* Barthol. *Errathica* Auctorum.

Cognoscitur 1. ex anomalia; periodi ejus mire variant, nunc anticipando, nunc retardando; 2. Contumacissima est, & nisi fuerit sublatus fomes scorbuticus, vel septies recidivit; 3. Dolores lancinantes, aut in frigore aut in calore, iique vagi adsunt; 4. Arenulæ rubræ, sed friabiles parietibus matulæ adhærent; 5. Vel hæret in urinis crassum, copiosum quasi furfuraceum sedimentum, sub rubicundo sanguineo colore nonnihil tinctum.

Curatur itaque antiscorbuticis remediis, ut jusculis amaris, dein ad kinkinam deveniendum præmissis lenibus catharticis. In hoc casu laudantur absinthium, marrubium, carduus benedictus, centaurium minus, tormentilla, tertianaria, ulmaria, taraxacum, fumaria, nasturtium aquaticum, sedum minus &c. *Vide* Ettmullerum *p.* 198.

10. *Tertiana Carotica* VVerlhof. *observ. de febrib.* Ramazzini *const. epid. p.* 228. *Apoplectica* Morton. *c.* 9. *hist.* 25.

Est ea species de qua integrum & eximium tractatum scripsit illustris VVerlhofius, quæ quinta die, id est tertio accessu ægrum in carum vel apoplexiam sæpius lethalem conjicit, cujus signa dedimus in Tritæophia Apoplectica, curam vero trademus, dum de caro febrili agemus, *Vide* Morton. *pyretol. p.* 99. *de Tertiana apoplectica*, quam, ut VVerlosius, kinkina impugnat.

Tertiana carotica duplex visa est a Riverio, *obs.* 2. *p.* 79. Diversæ speciei videtur ac prior. Vide *obs.* Carol. Pisonis *de febrib. p.* 468. Difficillimum est quandoque tritæophiam duplicem soporosam cum tertiana duplici soporosa non confundere.

11. *Tertiana ab scabie* Juncker. *tab.* 79. *p.* 249.

Ea est quæ scabiem repulsam sequitur, quæque resumpta scabie sanatur. Datur etiam quartana ab eodem principio. Nenter, *de quartana*.

12. *Tertiana accidentalis*. *Vide* Sydenham. *cap.* 5. *pag.* 53.

Ea est quæ a levi aliqua offensa in sex præsidiorum sanitatis usu oritur, ut a cibo, potu, aere, &c. Illæ febres statum quemdam seu fixum habitum non nanciscuntur, & illis correpti sæpe subito convalescunt.

Tertianæ duplices.

Distinguuntur a quotidiana & a quartana triplici, ex eo quod accessus sibi mutuo quoad horam, modum, durationem, exitum, symptomata propria non singulis, sed alternis diebus respondeant, ita ut primus tertio, secundus quarto &c. similis sit. Differunt a tritæophia & amphimerina per plenariam intermissionem & apyrexiam, quæ non solum ex pulsu sano simili, sed potissimum ex eo quod æger e lecto surgat, suasque vires restitutas ferme sentiat, quod in remittentibus non accidit: si tamen brevis aut obscura sit apyrexia, curantur ut remittentes. Triplices & quadruplices tertianæ Primerosii, si dentur, a remittentibus non differunt, excepta triplici tertiana Brendelii.

13 *Tertiana duplex* Senn. Riv. *observ.* 10. 11. *p.* 84. 88. 91. *centur.* 3. *p.* 138.

Ea est quæ omnium familiarissima est, quæque a multis pro quotidiana habetur, verum paroxysmis alternis æqualibus cognoscitur. Differt a complicatis sequentibus quod nullum grave vel constans symptoma secum afferat præter horrorem cum nausea, tremore, cephalalgia, siti, quem sequitur calor, deinde sudor, ut omnibus febribus sollemne est.

14. *Tertiana duplicata* Pientis, Riveri, *obs.* 16. *p.* 182. Amat. Lusitan. *centur.* 1. *p.* 6.

Illa accessus binos habet alternis diebus, ut prima

prima & tertia, nullum vero die secunda, quarta &c.

15. *Tertiana triplex* Brendelii, *m. f.* Illa est quæ prima, tertiaque die duos, secunda & quarta unicum acceffum inducit, &c. Schenckius, *l.* 5. *obf.* 12.

16. *Tertiana epileptica* Bonet. *in Sepulchreto*, *tom.* 3. *pag.* 161.

Ex Caldera ea quovis acceffu convulfiones cum fenfuum feriatione inducit, unde differt a fpafmodica in qua fenfus non obfcurantur. Puella decennis quavis die hora decima patiebatur acceffum febris, fimulque epilepfiæ, a quibus liberata fuit per remedia generalia, ut videre eft loco citato.

17. *Tertiana fyphilitica* D. Deidier. *obf.* 4. *de morb. venereis*; Cardani &c.

Ea eft quæ ita a viru fyphilitico fovetur, ut hydrargyrofi, aut aquila alba, fimilibufve medicaminibus tantum fanetur, uti quartana fyphilitica D. Monroi *in act. Edimburg.*

D. Deidier litu mercuriali utebatur, & tertio litu fanabatur febris. Monrous aquila alba fingulis diebus repetita ad grana fex ptyalifmi gratia.

18. *Tertiana verminofa* Stifferi *in Action. Helmftad.*

Ea fpecies fymptomatis lubricos in primis viis latentes defignantibus ftipatur, ut lumbricorum rejectione; acidis vomitionibus, &c. verum quas vidi, remittentes fuere fpecies non intermittentes.

19. *Tertiana fubcontinua* Torti *de febrib. pag.* 131. *fubcontinua malignans* ejufd. *Hift. pag.* 199.

Ea incipit ut tertiana, fcilicet habet initio acceffiones diftinctas, fed eft ex perniciofarum numero atque ab aliis diftinguitur ex fucceffiva periodorum obfcuratione; & paullatim acquifita continuitate; illi non raro adjunguntur quædam ex fymptomatis quę perniciofas defignant, ut cardialgia, cholera, cholirica, fyncope &c. fed in multo remiffiori gradu; ea cum pauco, vel nullo rigore folet invadere, fed potius cum fenfu caloris; cum tertiana duplex eft, ea primum accefsum habet leviorem, fecundum graviorem, & fic progrediendo motum fervat graviorem per dies pares; quod fi ex duplici in fimplicem ftatim mutetur, non definit effe fufpecta, cum acceffionem validam præcedit altera debilis. Prænofcitur etiam illa tertianæ in continuam mutatio, fi intermiffionis die mordax ad tactum calor percipiatur cum aliquali pulfus perturbatione, fiti, linguæ ficcitate, quæ omnia incendium univerfale jamjam difponi præmonftrant: urina quoque pauca fimul & rubra vel crocea periculum continuitatis portendit. Signum etiam eft gutturis quædam inflammatio ulcerofa vel apthofa initio morbi eum dyfphagia apparens, nec non quodvis perniciofum fymptoma prioribus acceffibus fuperveniens, excepto tamen delirio, quod acceffum in calore comitatur, quodque facile evanefcit. Secus fi in febricula mitiori contingat, & ea declinante perfeveret.

Jam febris facta remittens perniciofa facile cognofcitur ex defectu apyrexiæ, & quamvis ab origine intermittens fuerit non caret periculo, nam trahit fecum quoddam fævum fymptoma ut ceteræ malignæ ab initio remittentes vel continuæ, potiffimum vero parotides, delirium perpetuum, convulfiones, anorexias, hydrophobias, feu cujufvis potus averfationes, & fimilia.

Ea vero tertiana fubcontinua feu hemitritæus tam frequens eft ut Mercatus in plures fpecies eam fubdiviferit. Videri meretur hic auctor *de tertiana perniciofa tom.* 2. *pag.* 395.

20. *Tertiana Hemiplegica* VVerlhof. *de febrib.*

Monialis hac correpta alternis diebus patiebatur acceffum; horum duo primi fopore erant ftipati cum refolutione artuum unius lateris, balbutie, oris in oppofitum latus diftorfione; purgata in decoctione kinkinæ paffa eft in tertio aceffu artuum tantum formicationem, ftuporem, finito quolibet accefsu intra fex, vel feptem horas, ea fana omnino videbatur obfervante illuftr. D. Chaptal.

XI. *Quartanæ*; Fievre Quarte, ou Quartaine. Græcis *Tertajos*: *febris quartana* Auctorum.

Genus eft febris intermittentis cujus acceffus fimiles quarta quavis die revertuntur, vel feries acceffum febrilium quarta quávis die fimilium.

Ægri *quartanarii*.

1. *Quartana legitima* Sydenhami, *febr. intermitt. pag.* 50.

Ea eft quæ autumni foboles eft, quæ fimplex feu fecundam & tertiam diem liberam ab accefsu relinquit, quæ contumax, nifi prius æger eam diu expertus fuerit, cum enim fecunda vice aggreditur, utplurimum poft aliquot acceffus fponte fua folvitur; fi fides Sydenhamo.

Hora invafionis eft circiter quarta promeridiana, frigus non ita vehemens ac in tertiana, fed diuturnius ad horas duas extenfum

fum fine vomitione ac dejectione alvi; calor horas 5. vel 6. attingit cum gravitate capitis, & terminatur fine evacuatione fenfibili.

Huic obnoxii funt raro infantes ac pueri, fæpius annofi, melancholici. In omni quartanario flexis ejus genubus explorandum eft abdomen & videndum num lien tumeat, quod alteram fpeciem conftituit non infrequentem. Quo ægri funt magis famelici & fami fatisfaciunt, quo magis ad frigidam tempeftatem accedit morbus, eo fanatu difficilior eft.

Curatio exigit phlebotomiam in accefsu, nifi plures jam febris accefsus expertus æger fit debilis aut fenex.

Cathartica die fequenti præfcribenda, &, fi nihil obftat, emethicum admifcendum eft; poft alterum accefsum iterum purgandum eft, atque diebus vacuis jufculum vel apozema amarum exhibendum; ut fluiditas fanguini concilietur: his apozematis aperientia martialia etiam addantur, maxime fi febris pluries recidivas pafsa fit; fuperatis tribus vel quatuor acceffibus, ope kinkinæ, chamæmeli, cafcarillæ quarta quaque hora fumptæ accefsus fupprimendi funt, & cum fummum frigus adeft in invafione, æger fenex eft vel pituitofus, kinkinæ addantur guttæ aliquot elixirii proprietatis vel grana pauca falis ammoniaci; vel theriacæ recentis: fuppreffis acceffibus, nonnifi per gradus intra quindecim dies eft dimittendus kinkinæ & aperientium ufus.

Si morbus pertinax fuerit, capite doleat æger, venas pedis initio tundenda, fi vifcofa faburra fit in ventriculo, aquæ bellulicanæ per tres dies a febre vacuas funt ad libras fex epotandæ quavis die intra trihorium, fic expurgatis primis viis ad aperientia amara & febrifuga recurrendum eft.

Æger die accefsus utatur jufculis, & potu calido, diebus vero a febre vacuis, exceptis primis morbi diebus offis, pane & vino utatur, frigus cautiffime vitet.

2. *Quartana fplenetica* Sennert. *de febrib.*

Ea eft quæ a lienis fæpiffime, aliorumve vifcerum abdominis obftructione aut skirro fovetur, omnium contumaciffima, facile recidiva, maxime fi autumno incipiat; ea enim hyeme vix fanatur, & ad veris accefsum perfeverat, fæpe fupprefsa maturius antequam per aperientia martialia obftructiones referatæ fint, œdematiam induit, inde afcitem; facies eft lurida; mœror, macies accedunt.

Ea itaque cautela adhibenda eft ut probe expurgentur primæ viæ per cathartica aut aquas Belli lucanas, dein fingulis diebus apozemata amara, ftomachica, aperientia adhibeantur, quæ fiunt ex foliis cichorii, abfinthii, fummitatibus centaurii minoris, radicibus enulæ, rhei contufi, additis limaturæ ferri drachmis duabus, cafcarillæ fcrupulo, fyrupo de quinque radicibus, aut ipfis radicibus brufci, afparagi, quod præftat. Quibus apozematis aut jufculis finitis, iterum purgatio repetatur, aut kinkina purgans cum rheo, fenna, agarico adhibeatur, vel kinkina tantum ad drachmam unam quarta quavis hora conftanter extra accefsum repetatur, nec omnino per femimenfem dimittatur ex quo fuppreffa fuerit quartana, imo deinde opiatæ martiales cum rheo & cafcharilla diu ufurpentur. Semel vero inceptus kinkinæ ufus, nec per cathartica nec per diluentia multa interturbetur, inde enim febris recurrere confuevit, & nonnifi elapfo menfe ad catharfim deveniendum eft, quod de tertianis etiam dictum fit.

3. *Quartana duplex* Sennert.

Ea eft in qua datur accefsus prima, fecunda, quarta & quinta die, nullus tertia, accefsus vero primus tertio, fecundus quarto refpondet.

4. *Quartana duplicata* Boneti, *polyalth. de febrib.* Eft ea quæ quarto quoque dies duos accefsus importat, nullos vero fecunda & tertia: fi vero altera ex his feriebus anticipet, vel retardet, tunc in prima periodo tertia die recurret accefsus folitarius, alter quarta, & fient combinationes mere curiofe a Primerofio enarratæ, quas Auctores vocant quartanam tertianæ aut quartanam quotidianæ complicatam; & quoniam defectu attentionis non præfagiri pofsunt, aut reapfe turbantur illi typi, has fpecies erraticis accenfent plures Auctores: nulla, vero intermittens typum certiorem fequitur quam ipfa quartana.

Curantur vero illæ fpecies eodem modo quo tertianæ.

5. *Quartana triplex* Bonet. *fepulchr.* Schenck. *lib.* 5. *obf.* 11. eft ea quæ quotidianæ inftar fingulis diebus accefsum ducit, aft primus quarto, fecundus quinto, tertiufque fexto refpondent. Eodem modo curatur, quo tertiana duplex & quotidiana. Quartana vero fextuplex Capivacii ab amphimerina duplici non eft diftinguenda, cum intervalla nulla dentur lucida & laffitudo fumma inter utrumque accefsum fuperftes evincat non veram efse apyrexiam. Quartanæ vero duplices & triplices hypochondriafi ftipari confueverunt. *Vide* Schenckium, qui ex tribus quartanis duas facile fuftulit; tertia ad ver fubfequens permanfit.

6. *Quar-*

6. *Quartana Syphilitica* Alex. Monro, *Ess. d'Edimbourg*, *tom. VI. artic.* 47. *obs.* 9. Ballon. *epid. l.* 2. *p.* 131. Est ea species quæ a viru syphilitico fovetur, nec sanari potest nisi mercurialibus, aut aliis syphilidis antidotis. Istam, ope mercurii dulcis quotidie repetiti ad ptyalismum usque, sanavit ill. Monro, simul & syphilidem doloribus nocturnis, & ulcere faucium stipatam. Dosis: mercurii dulcis grana quinque.

7. *Quartana cataleptica* Boneti, *polyalth*. Anno 1727. dum nosocomii Alesiensis ægros curabam, observavi senem militem quartana laborantem, qui diebus a febre vacuis stupidus & amens erat; die vero febrilis accessus catalepticus erat, sed imperfecte; jacebat quidem immobilis, & omni sensu, motuque orbatus, excepto pulsu, & respiratione tardis & obscuris, sed non omnes artus posituram inditam retinebant, quod solum in brachiis observabam; imo suspensum brachium sensim tandem delabebatur. Emetici ope a duobus primis accessibus evasit: ast tertio noctu accedente obiit. Catalepsim quartanæ combinatam narrant Bonet. Montaltus &c.

8. *Quartana Epileptica* Moroni *director*. Scholztii *consil.* 380. & 379.

9. *Quartana Nephralgica* Lemeri *diar. erudit.* Apparebat sub specie vomitus urinosi & nephralgiæ quarta quavis die recurrentium.

10. *Quartana Hysterica* Morton. *Pyretolog. c.* 9. *histor.* X. *p.* 82. Est ea species quartanæ quæ male curata abit in continuam cum syncope, ægritudine, sudore colliquativo, sputatione, jactatione, inquietudine, inappetentia, suffocatione hysterica, &c. Frustra tentatis antihystericis, narcoticis, cordialibus, necessum fuit repetitis levibus purgantibus quartanam revocare, quo facto ope kinkinæ tota ægritudo sublata est, quod non sine recidiva accessuum evenit.

11. *Quartana arthritica* Musgrave *de arthritide regul. c.* 9. *histor.* 4. 5.

Est species quæ in arthritidem mutata est, ut probant duæ historiæ a Mortono enarratæ.

12. *Quartana Amens* Sydenham. *de febrib. intermitt. p.* 60.

Est peculiaris, ait Sydenhamus, mania intermittentes diuturniores potissimum quartanam excipiens, quæ communem medicationem aspernatur, & post evacuationes fortiores adhibitas in miseram stultitiam degenerans, non nisi cum ægrorum vita terminatur, miratusque sæpe sum nullam hujus rei mentionem ab Auctoribus factam fuisse, cum non raro accidisse viderim; cum reliquæ species amentiæ copiosis evacuationibus & venæ sectione & catharsi ut plurimum persanentur, hæc neutram potest ferre, imo ab ipsis vires acquirit. De hujus curatione *vide* Amentiam febrilem.

13. *Quartana Infantum* Sydenhami. *pag.* 50. *de febribus intermittent.*

Sæpe non sine stupore sum intuitus, ait Sydenhamus, infantes tenellos cum quartana per totos menses sex commissos, nec oppressos tamen, sed de eo Herculis instar, pueri in cunis triumphantes cum annosi & adulti aliquando ex ea moriantur, aut in morbos lethales, ut ascitem, deducantur.

14. *Quartana scorbutica* Carol. Pison. Balthazar. Timæi *cas.* 18. Bartholini *de medic. danorum*. Commendatur potio ex seminibus heliotropii & hyperici in aqua cardui benedicti vel sambuci.

15. *Quartana comatosa* Carol. Pison. *obs.* 163. 164. 165. *de morbis a colluvie serosa. p.* 447. in quibus tamen observationibus non ita liquet an agatur de tetartophia, an de quartana? & *in observat.* 164. Quartana erat typhomaniaca, seu comate vigili stipata in quovis accessu; chronicus est morbus & sæpe lethalis.

16. *Quartana triplicata*, est species, quæ prima die tres accessus, totidem quarta, totidem septima; decima &c. nullum intermediis diebus adducit, accessibus invicem dissimilibus, ita ut accessus primus primæ diei accessui primo dierum sequentium, secundus secundo &c. respondeat.

D. Feou D. M. M. hanc speciem per sex menses passus sanatus est sumpta opiata sequenti in sex bolos divisa.

Recipe: Kinkinæ pulverat. drachmas duodecim, salis absinthii, armoniaci, & tamarisc. ana drachmas duas cum s. q. syrupi de capillis veneris: sumat bolum mane, alterum vespere.

Curatio quartanæ ex Hecqueto.

Adulto quartanario initio sanguis mittatur semel vel bis, sequenti die sumat vini emetici & syrupi de althæa ana unciam unam in aquæ cyatho.

Rejecto emetico sequenti hora sumat salis epsoniensis drachmas sex vel octo, & syrupi de pomis compositi unc. unam; quolibet vespere diebus a febre vacuis & isto sumat æger theriacæ scrupulum, post 2. vel 3. accessum sumat quater in die kinæ pulveratæ drachmam semissem ex pauxillo de rosis siccis, devorata prius offa, vel haustо aquæ saccharatæ cyatho, repetantur ea

ea per septem vel octo dies, quibus elapsis lenis catharsis instituetur, sumat v. g. salis epsoniensis drachmas sex, mannæ unciam in infuso drachmæ unius kinæ, & unius sennæ mundatæ.

Si opus sit ob calorem iterabitur phlebotomia in usu kinæ, si noctes insomnes sint, pilularum de cynoglosso grana IV. cum kina vespere exhibeantur.

Pergat æger in usu kinę 12. vel 15. dies & sopita febre iterum sumat kinam per dies quindecim.

Si revertatur accessus, iterata phlebotomia iteretur usus kinæ addita theriacæ semidrachma bolo matutino & vespertino.

Pro pueris infunde kinæ semiunciam per diem in vini albi libra I. adde syrupi de tunica unc. I. aquæ cinnamomi hordeati drachmas tres, sumat cochlear unum aut duo omni bihorio.

Venæ sectio pedis est lethaliter decisiva in peripneumonia, Hecquet. *pag.* 350. Severe prohibetur emeticum quodvis in morbis pectoris idiopathicis, qui essentialiter pectus afficiunt. Nauseæ quæ præcedunt non magis indicant emeticum, quam quæ capitis contusionem comitantur. Hecquet ibid. (a).

XII. *Erratica*; Fievre Erratique.

Genus est febris quæ accessus similes ab invicem magis distantes obtinet quam quartana, nec proinde ad priora genera revocari potest.

Si erraticas vocarem, quæ typum obscurum habent aut nullum ordinem sequuntur, nullum genus esset quod ad erraticam sæpius non pertineret excepta quartana; sed ut quintanas, sextanas, aliasque uno genere comprehendam, eas tamquam erraticæ species habeo. Genus autem ita rarum est, ut nullas ejus species Galenus obfervaverit.

1. *Erratica quintana* Tulpii; Avicennæ *canon. l.* 4. *fen.* 1.

Tulpius simplicem, Christophor. Ebelius duplicem quintanam memorat. Hipocrates pejorem eam censet quam septana, octana, &c. ac tum tabe conjunctam vidit Forestus *obs.* 43. *lib.* 3. *Scholio.*

2. *Erratica septana* Ettmuller. *Hebdomadaria* Schenchii *pag.* 826. eam longam, sed non lethalem dicit Hippocrates. Sextanam memorant Auctores; neminem tamen, qui eam observaverit, invenio.

3. *Erratica octana* Amati Lusitani *pag.* 765. Salii *c.* 12. *Octomana* F. Vallesii, *controv. l.* 5.

Hanc in Judæo per totam hiemem durantem obfervavit Amatus & sanavit; horror horam unam, calor quindecim perseverat; quovis mane sabbati adoriebatur ante lucem. Sponte sanatam vidit Zacutus.

4. *Erratica nonana* Zacuti Lusitani *obs.* 34. *lib.* 3.

Novit quinquagenarium qui biennio nonana febri laborans usu stibii & apertis hyrudinum ope mariscis convaluit.

5. *Erratica decimana* Zacuti, *prax. obs.* 34. *lib.* 3.

Decimanam notavit in sexagenario qui duobus annis hoc typo vexatus, vacuata sæpius pituita & vasis aperientium ope reseratis, convaluit.

6. *Erratica vaga* Ettmuller. River. *observ.* 32. *centur.* 3.

Febris intermittens sine typo cum hypochondriasi; illa nunc post decem, alias post duodecim aut quindecim dies recurrebat. Incipiebat a levi horrore, calor ingens sequebatur, cum atrocibus crurum doloribus; accessus 15. 20. 24. horas perdurabat, & copioso urinæ vel sudoris effluxu sedabatur; per triennium morbus perseverabat. Hujus curam vide apud Riverium *loco citato*.

Therapeia Febrium Cluttoniana.

J. Cluttonus Medicus Anglus anno 1751. novam, tutamque, ut ait methodum ad curandas febres tum continuas, tum remittentes edidit, quæ in usu sequentis julapii consistit, quem *febrifugum* vocat.

Recipe olei seu spiritus concentrati sulphuris, vitrioli, & salis ana partes æquales; spiritus vini rectificati triplum horum omnium; digere per mensem ad siccitatem, distilla: hujus spiritus libris duabus adde radicum angelicæ, serpentariæ virgin. seminum cardamomi ana drachmas sex; fiat tinctura.

Hujus tincturæ tantum aquæ puræ instilletur, quantum ad gratam aciditatem conciliandam requiritur, julepusque resultans saccharo ad gustum ægri edulcoretur, illique sitienti quantum desiderat (circiter sex libræ intra 24. horas) ad bibendum exhibeatur, his assumptis æger ut plurimum in sudorem incidit; urinæ excretionis indicia dat, & febris plane cessat vel remittit. Si vero intra diem non penitus sublata sit, per alteram

(a) Inter febrifuga laudat eximius Doctor Barthes tria grana camphoræ cum octo granis nitri quę quavis hora in febrium intermissione repetantur, *Mem. des Sçavans Etrangers, Tom.* 5.

ram diem eodem remedio sed minori dosi utendum est, qua methodo millenos se sanasse profitetur Auctor.

Si quinque morbi dies effluxerint, Bezoarticum minerale sexta quavis hora huic julepo ad grana viginti addendum est, quo secretiones omnes promoventur: si vero pulsus plenus sit, hujus loco tartari vitriolati scrupulus quater in die est substituendus, ut æstus magis temperetur. Si Medicus nono tantum die morbi sit accersitus, aut si initio nausea adfuerit, ab emetico antimoniali ordiendum est; cum vero julepus subrifugus inflammationi generali tantum medeatur, huic varia remedia addenda sunt pro diversis symptomatis.

Si diarrhœa, sudor, hæmorrhagia vexent ægrum, flores rosarum, radix tormentillæ, decoctum cornu cervi usti julepo sunt addenda; si hæc non sufficiant, ex balsami leucatelli drachma semisse, corallor. gr. XII. opii gr. I. diacod. quant. sat. fiat bolus.

Si pulmo inflammatus sit, cum julepo nitrum & pectoralia conjungenda; si febris ad intermissionem inclinet, quod urina lateritia, frequens nausea indicat, drachma dimidia salis absinthii, in uncia una succi citri detur.

Si lingua nigra, sicca, tremores, subsultus tendinum, stupor, animi dejectio, suspiria, pulsus celer, debilis, tremulus, inæqualis, urina pallida, cruda, nulla aut parva sitis, tunc febris est putrida, aut maligna. Cluttonus omnia emollientia & fibras laxantia, nec non salia neutra cane pejus & angue fugit & cardiacis insistit.

Ad saburram in his febribus quater, aut quinquies purgantia adhibet: ast in ipsis acutis inflammatoriis phlebotomiam inutilem censet.

Therapeja Febrium Lobbiana.

Theophil. Fobb. Med. Anglus ann. 1732. in libro cui titulus, *tractatus practicus de cura Febrium*, docet se sanasse febres cujusvis generis sine phlebotomia, catharticis, emeticis, & sine kinkina.

Sine phlebotomia ipsos morbos inflammatorios, ut putredinem; sine catharticis ipsas synochos putridas; sine kinkina ipsas tum remittentes, tum intermittentes.

Omnes febres ab acrimonia singulari in quoque genere diversa foveri putat, hanc vero acrimoniam a quibusdam salibus specifice corrigi. Calefacientia refrigerantibus maritata debitam temperaturam sanguinis in febribus fervant; in ardentibus major dosis refrigerantium est addenda calefacientibus; si vires pulsus langueant, calefacientia puriora, vel majori dosi conveniunt, acida & nitrosa refrigerant, diluunt, calorem temperant, sanguini fluxilitatem conciliant, corrigunt acrimoniam alkalinam dissolventem, quæ synochos & typhos excitat. Alkalina ut sal tartari, absinthii, sal cornu cervi corrigunt acrimoniam acidam, cui infantes sunt obnoxii.

Neutra ex acidis & alkalinis mixtis, ut anti-emeticum Riverii, corrigunt acrimoniam specialem quæ vomitum & febres intermittentes creat.

Febre a spissitudine productæ sunt intermittentes, remittentes, morbi inflammatorii, exanthematici.

Febres a dissolutione ortæ sunt typhi, synochi, hectica. Febres vero mixtæ, quartana, quotidiana, pleuritis putrida.

Is vero Auctor ab anno 1711. ad annum 1732. se cum magno successu praxim Londini exercuisse testatur.

Therapeja Febrium Sylviana.

Jac. Sylvius cum schola Bontekoei omnium febrium essentiam in sanguinis coagulatione reperiit, unde phlebotomiam & refrigerantia omnia proscripsit; & cum existimaret pulsum celerem esse signum tarditatis circulationis, is stabilivit attenuantia, dissolventiaque esse sola quæ in omnium febribus quovis tempore indicantur remedia. Calidum itaque regimen in ipsis ardentibus & inflammatoriis, remediaque sudorifica cardiaca ad venenum quoddam coagulans expellendum præscribenda censuit.

Talem theoriam & therapejam secuti sunt Helmontius, Screta, Cartheſianique Medici, quam Sydenhamus, Harris, Hoffmann. maxime damnarunt.

Therapeja Febrium Sydenhamiana & vulgaris.

Hippocrates Anglus Thom. Sydenham. existimat febres esse conatus naturæ ad expurgandas materies noxias quibus sanguis inficitur; ipsum calorem, si moderatus sit, ad materiæ morbificæ coctionem, & correctionem prodesse; pulsus veloces, frequentes ad illius maturationem & proinde coctæ excretionem facere, adeoque Medici munus esse ut febris vehementiam, si excedat, per phlebotomias, diætam diluentem, refrigerantem, auræ liberioris usum temperet, ut materiæ morbificæ partem e primis viis per emetica & cathartica eliminet, deinde vero evacuationem criticam expectet, conatus naturæ, si moderati sint, non temere turbet, si vero debiliores sint & languidi, quod juvenibus rarum

rarum eſt, per calidius regimen, & cardiaca refocillet, atque his ſcopis attingendis remedia diætetica, vegetabilia & ſimpliciſſima chemicis, mineralibuſque anteponit.

In intermittentibus chronicis præmiſſis generalibus ipſum corticem Peruvianum adhibemus, acida cum Sylvio non horreſcimus, nec cum Lobbio ſalia pro omnibus morbis curandis adhibemus.

Pro intermittentibus & remittentibus præmiſſis præmittendis,

Recipe kinkinæ partes octo, florum chamæmeli partes tres, extracti centaur. minor. & juniperi ana partem unam, nitri partem unam & ſemiſsem, ſyrupi de limonibus q. ſ. f. opiata, doſis drachma una vel duæ.

Si maligna ſit febris, adde contrahiervæ partem unam & ſemiſſ. camphoræ grana aliquot, creſcente calore, delirio, auge doſim nitri, creſcente pervigilio, adde diaſcordium.

Therapeja Hecquetiana.

Ex innocua quartana quandoque periculoſus naſcitur Hemitritæus, quia ipſa ſolida excandeſcunt, tunc inutile eſt Kina, confugiendum ad phlebotomias ireratas, diluentia aquea affatim propinanda, ut decoctum ex radicibus nymphęæ, fragariæ, hordei, glicyrrhizæ pro potu: identidem ſumat æger parvas doſes pulveris facti ex duabus oculorum cancrorum & una nitri partibus ſuperaffuſo ſucco citrorum.

Veſpere quovis ex ſeminibus frigidis & aqua hordei fiant emulſiones, quibus addatur ſyrupus de nymphæa & papavere ad ſemiunciam pro duabus dotibus.

Deferveſcente febre, dentur apozemata ex foliis cichorei ſylveſtris, & Kinæ pauxillo, hauriat cyathum ſexies in die, additis ſyrupi de diacodio duabus vel tribus drachmis, ſi doleat æger, & noctes anxias ducat.

Quo acceſſus frequentiores ſunt, ut in duplici tertiana, triplicive quartana, eo fervor major eſt, eo magis eſt temperandus ante Kinæ uſum. Hoc præſtant phlebotomiæ, apozemata ex cichoreo, nitro, abſorbentia terrea, quæ Kinæ actionem moderantur.

Cum ad Kinam deventum eſt, ſi catharſi opus ſit, utendum eſt uncia una, vel uncia & ſemiſſe ſalis eſponienſis, & uncia ſyrupi de pomis compoſiti in pinta decocti Kinæ pro quinque vel ſex doſibus.

Veſpere hujus catharſis, æger ſumet vel diacodii unciam unam, vel opii granum unum: alias vero expedit pintæ decocti Kinę addere ſyrupi de Karabe ſemiunciam.

Opiata febrifuga fit ex uncia pulveris Kinæ uncia ſyrupi de papavere rhęade & ſuſſicienti quantitate conſervæ roſarum: doſis drachmæ unius vel duarum tertia vel quarta quavis hora.

Caſcarilla etiam optime præſtat a gr. VI. ad X. pro quavis doſi.

Quandiu obſcuræ ſunt remiſſiones, aut dubiæ intermiſſiones in febre ſingulis diebus revertente, vel typi ambigui, ægritudo illa mali moris cenſetur & hemitritæus eſt, in qua initio phlebotomia, dein diluentia, cardiaca, diaporoica leviter ſedantia, potus calidus copioſius conveniunt, cavendo ab irritantibus catharticis, emeticiviſve aut ſudorificis nimis volatilibus. Utatur potu ex decocto ſcorzoneræ, cardui benedicti, ſcabioſę, papaveris rhęados, oxytriphylli cum pulvere oculorum cancrorum, cornu cervi ſine igne parati, antimonii diaphoretici, nitro, ſyrupo de tunica, de limonibus, diacodio, uſquequo febris typum ſuum induerit. Hecquet. *Medic. pauperum*.

Cura febrium ope laudani liquidi in infuſo centaurii minoris a D. Berryat laudata, convenit tantum ubi adeſt dolor hyſtericus, vel hypochodriacum quoddam ſymptoma, ſecus ſtuporem inducit, monente D. Storck.

Cura Chriſt. Jacobi mediante arſenico multa aqua & ſpiritu vini edulcorato, ardorem in ſterno, tuſſim ſiccam, anorexiam, alopeciam, polydipſiam, & hecticam inducit, quæ febre multo pejora ſunt.

CLAS-

CLASSIS TERTIÆ SYNOPSIS

SYNDROMES pyrexiæ cum inflammatione interna, vel typhi aut remittentis febris cum exanthematis.

ORDO I. EXANTHEMATICÆ. *Eruptio puſtuloſa, maculoſa, phlyctænoſa, vel papuloſa cum pyrexia ſæpius maligna.*

I. *PEſtis*, eruptio bubonum, anthracum, pyrexia typhodes.
II. *Variola*, eruptio puſtularum phlegmonodearum.
III. *Rubeola*, eruptio papularum, præludium catarrhoſum.
IV. *Miliaris*, eruptio phylectænarum milii ſemine non majorum.
V. *Purpura*, eruptio maculoſa, atra, indolens cum typho, vel remittente febre.
VI. *Eryſipelas*, eruptio erythematis cum ſynocha febre.
VII. *Scarlatina*, eruptio maculoſa, rubra, pruriens papuloſa.
VIII. *Eſſera*, eruptio apyreta ſuberyſipelatoſa ſubito accedens per vices & recedens.
IX. *Aptha*, eruptio puſtuloſa phlyctenodes & ulceroſa in ore aut pudendis.

ORDO II. MEMBRANACEÆ. *Pyrexia magna typo ſynochæ, vel ſynochi cum dolore, calore.*

X. *Phrenitis*, dolor capitis, delirium audax, vis artuum, pulſuſque major, pyrexia acuta.
XI. *Paraphreneſis*, ſymptomata phrenitidis & peripneumoniæ.
XII. *Pleuritis*, dolor lateris, reſpiratio & pulſus frequens, tuſſis.
XIII. *Gaſtritis*, dolor epigaſtrii, nauſea, febris typhodes vel remittens maligna.
XIV. *Enteritis*, dolor circa umbilicum vehemens, cum meteoriſmo, pyrexia acuta, ileo, vel dyſenteria.
XV. *Epiploitis*, dolor circa hypogaſtrium, & umbilicum juxta epiploi extenſionem.
XVI. *Metritis*, dolor & tumor in regione & extenſione uteri ac lumbis & inguinibus cum febre.
XVII. *Cyſtitis*, dolor, tumor, tenſio hypogaſtrii cum dyſuria vel iſchuria.

ORDO III. PARENCHIMATOSÆ. *In viſceribus farctis, non cavis, non ſacciformibus.*

XVIII. *Cephalitis*, febris acuta cum delirio ſomnolento & carphologia.
XIX. *Cynanche*, doloror gutturis cum dyſpnœa ſtrangulante, dyſphagia & pyrexia acuta.
XX. *Carditis*, dolor ſub ſterno, pulſus inæqualis, frequens, palpitatio, & cardialgia, cordis anxietas.
XXI. *Peripneumonia*, pyrexia acuta, diſpnœa gravis, ſenſus ſuppreſſionis gravativæ in ſterno, tuſſis cruenta, pulſus mollis.
XXII. *Hepatitis*, dolor, tenſio, calor in regione hepatis cum pondere, tuſſi ſicca, reſpiratione difficili.
XXIII. *Splenitis*, dolor, tumor in regione lienis, tactum vix tolerans cum febre remittente.
XXIV. *Nephritis*, dolor acutus in regione renum juxta ureteres in veſicam directus cum febre acuta, dyſuria, iſchuriave, &c.

CLASSIS TERTIA.

PHLEGMASIÆ,

SEU

MORBI INFLAMMATORII.

INFLAMMATIONES Ludvvigii; *Phlegmona internæ* P. Alpini, *Medic. Meth. lib.* 7. cognofcuntur ex pyrexia feu ægritudine acuta febrili univerfali, cum fignis inflammationis. Sunt vel *internæ*, quæ ex ardore, dolore, tenfione, pulfatione, tumore partis defignantur; vel externæ, quæ ex maculis, exhanthematis, plegmone vel eryfipelate confpicuis, dignofcuntur.

Dividitur hæc claffis trifariam. 1. In *phlegmafias exhantematicas*, quæ maculis, papulis, puftulis cutaneis, aut tumoribus externis, phlegmonodeis, erifipelatofis cum pyrexia infigniuntur.

2. In phlegmafias *membranaceas*, quæ pyrexia acuta cum vifceris cujufdam dolore, calore, tenfione, tumore denotantur.

3. In phlegmafias *parenchymatofas*, quæ pyrexia acuta, cum partis internæ calore, dolore, fiti, virium proftratione, aliifque fignis cuique generi propriis determinantur.

Cum phlegmafiæ exanthematicæ maxime affines fint febribus potiffimum remittentibus, ordo exigit ut proxime juxta febres collocentur, unde eas inter febres malignas plurim Auctores repofuere.

Pyrexia eft pulfus frequentia, velocitafque cum calore in morbis, quorum præcipuum fymptoma aliunde quam a febre defumitur. Sic in pleuritide, phrenitide febris non eft fymptoma præcipuum, a quo morbus denominatur, licet effentialis fit; adeoque ut diftinguatur a morbis primæ claffis; *Pyrexia* vocanda eft; fic in dyfenteria, arthritide non raro adeft frequentia pulfus cum virium proftratione, fed ille ftatus rectius pyrexia quam febris dicetur, cum præcipuum morbi fymptoma febris non fit. Pyrexia itaque eft frequentia pulfus cum aftnia feu laffitudine & debilitate, quæ cum morbis aliis quam febribus complicatur. Diverfi funt pyrexiæ gradus, qui æftimatur ex velocitate, plenitudine & tenfione pulfus, necnon caloris intenfitate: unde dicitur pyrexia magna, ut in pleuritide, phenitide veris; & parva, ut in rubeola, variola benignis.

Plegmafia, definiente Caftello *in Lexico Medico*, eft pyrexia feu febris inflammationi alicui conjuncta. Gal. *comm. in aph.7.l.1.*

Nomen pyrexiæ vel pyrexis opponitur apyrexiæ, & latine dicitur *febricitatio*, & ut in decurfu quartanæ, tertianæ, datur per intervalla apyrexia, & pyrexia, evidens eft integrum morbum ex his duobus temporibus conftare, feu ex pyrexia, & ex apyrexia, adeoque febrem pro morbo fumptam non involvere affiduam pyrexiam, feu a pyrexia diftingui poffe.

In phlegmafiis omnis pyrexia eft vel continua, vel remittens; nulla vero intermittens.

Morbi omnes hujus claffis breves funt, & utplurimum periculofi; adeoque acuti, exceptis tamen fpeciebus benignis, necnon ultimis exanthematicis, ut effera, fcarlatina, &c. quæ periculo carent.

ORDO PRIMUS.

PHLEGMASIÆ EXANTHEMATICÆ,

Fievres Eruptives.

SUNT illæ quæ cutem eruptionibus inficiunt.

Eruptiones vero funt vel phymata phlegmonodea, vel eryfipelatofa, vel phlyctænodea, aut maculæ purpureæ, lividæ.

Plurimæ inter morbos malignos & peftilentiales accenfentur, ex his tamen qualitatibus genera morborum minime determinari debent, ut vifum erat Riverio, Huchero, aliifque Galenicis; inde enim fequeretur variolam benignam alteri generi adfcribendam effe quam malignam; dyfenteriam, pleuritidem, centenofque alios morbos ratione benignitatis aut malignitatis in diverfa genera effe revocandos, quod nullus Pathologus Logicæ gnarus admiferit.

Malignas vocamus phlegmafias eas quæ fub exiguis pulfus, caloris, urinæ mutationibus ftatim latentes, ex improvifo dein fymptomata multo graviora exerunt, quam quæ ex pulfus vi & impetu poffent exfpectari, proindeque clam ægro infidiatæ videntur.

Typhodes proprie funt illæ in quibus pulfus, & urina & color confuetus & fanis funt fimiles, ita ut imperitis ægri vix febrire videantur, interea dum vires funt maxime proftratæ. *Vide* genus typhi, *claff. II.*

Peftilentiales vocantur illæ quæ malignæ vel typhodes, fimulque epidemice graffantes plures e medio tollunt, quam convalefcentes relinquunt; illæ vero diverfæ qualitates pendent non raro a vitiofa medendi methodo; fic fyphilis, antequam cognita foret ejus antidotus, peftilentialis erat, quæ hodie vix malignus morbus eft.

Malignus morbus differt a gravi, quod gravis symptomata ex vehementia pulsus & anatomiæ psycologiæ, ac mechanicæ principiis intelligi possunt, ut pleuritis pura, phrenitis, &c. maligni vero symptomata ex qualitatibus occultis, ut vi deleteria, dissolutione putredinosa, fermento, veneno, gangrænosa corruptione, verbo ex principiis physicis, minime vero ex mechanicis ac psychologicis intelliguntur in præsenti saltem Medicinæ statu.

Phlegmasiæ quarum theoria mechanica & psycologica datur, *puræ*, aut meræ inflammatoriæ dicuntur, ut pleuritis *pura* cum sanguine bene constituto, & sine apparatu putredinis in primis viis: quæ vero a corruptela humorum prava & abdita utplurimum crasi, vi, ut ajunt, venenata, myasmatibus, contagio, occultis demum aeris, aut humorum qualitatibus pendent, *impure*, & pro diverso gradu periculi, *malignæ*, *pestilentiales*ve vocantur.

In phlegmansiis puris ex pulsus plenitudine, frequentia, tensione, *magnitudo* pyrexiæ æstimatur; & ex numero, ac intensitate symptomatum morbi *gravitas* judicatur: in illis autem quo major est pyrexia, eo sunt graviora symptomata, ut ardor, sitis, prostratio virium, artuum, pervigilium, anorexia: quo major est pyrexia, eo affrictus vasorum a sanguine, major; hinc ignearum moleculatum extricatio, unde calor; inde salivæ siccitas, acritudo avolantibus partibus aqueis; inde sitis; major impensa fluidi nervei in organis vitalibus movendis, unde parcior pro liberis motibus; inde asthnia: natura vero sanitatis & vitæ custos non potest in tanto periculo quiescere & somno indulgere, quandiu hunc statum, nervorum & cerebri interventu, percipit, unde vigilia, metus, fastidium ciborum, quod in gravibus negotiis & periculis moralibus etiam accidit: si cortex cerebri sanguine infarciatur, adeoque anima statum sui corporis non possit percipere, utpote a vitio cerebri delusa aut oppressa, inde fiet delirium, vel sopor, in quibus natura negotiis vitalibus incumbet nobis insciis, ut in somno & insomnio consuevit, dum viget sanitas.

Hactenus ex physiologiæ mechanico-psychologicæ principiis hæc phœnomena deducuntur; verum quæ in malignis phlegmasiis accidunt, quatenus malignis, phœnomena aliis principiis debentur, ut bili acri materiei verminosæ, acidæ, vel putridæ, quæ primas vias vellicat, molestat, unde nauseæ, cardialgiæ, anxietates, vomitiones, diarrhœæ, spasmodicæ contractiones: in valis vero stases, corruptelæ, gangrænæ, vibices, anthraces, petechiæ; & licet materiam morbificam eliminandi necessitas urgere videatur, interea natura velut oppressa ne pugnare quidem aggreditur, ut ait Galenus, hinc pulsus vel sano similis, vel etiam debilior, inæqualis, intermittens, respiratio similis, singultus, syncope, &c. in malignis itaque & pestilentialibus morbis materies morbifica, ita noxia est, ita viribus naturæ suffocandis apta, ut symptomata multo plura hujus quam naturæ energiæ tribuenda sint; in benignis vero morbis minus materiæ morbificæ quam naturæ viribus respondent.

Ex his vero prognosis eruitur facile; cum enim tanto minus sit periculum, quo naturæ conatus liberiores, vegetiores, minus a materia morbifica sunt impediti, evidens est exitum morbi benigni felicem fore, maligni vero infelicem, & tanto majus in isto periculum imminere, quo naturæ conatus magis turbati, impediti, anomali, dum vires materiæ morbificæ sunt intensiores, qualitas acrior & magis deleteria.

Indicationes vero generales sunt in morbis benignis tollere obstacula quæ impediunt quominus natura materiæ morbificæ coctionem, ejusque in phlegmasiis internis resolutionem ac criticam evacuationem moliatur: in cutaneis vero pustularum, bubonum maturationi, papularum miliarium, morbillosarum exsiccationi, cutis desquamationi incumbat; illæ etenim sunt viæ per quas materies morbifica cocta evacuanda est.

Verum in malignis hi fines solis naturæ viribus attingi non possunt, & requiritur ulterius ut a sarcina humorum nimia liberetur natura, ope phlebotomiæ mature sed parca manu institutæ, deinde vero ope emetici, quod primas vias a fomite putri liberet, necnon per repetitas catharses colatorium intestinale detergendo, ut excretio bilis, succorum intestinalium & residuæ cacochyliæ succedat, dum materies morbifica sanguini commixta per medicamina diluentia, veneno dato opposita corrigitur, & per sudorifera cutem amandatur, simulque ope cardiacorum, cephalicorum, vires vitales sustinentur, aut ad strenue agendum sollicitantur.

Quoniam in quamplurimis exanthematicis humores ad putredinem vergunt, ut patet ex fœtore oris, excrementorum & cita cadaverum gangræna, septica tum medicamina tum alimenta fugienda sunt, & antiseptica anteponenda; notum autem est vegetabilia alimenta exceptis acribus esse minus putredinosa, quam carnes animalium; adeoque ægros cremoribus avenæ, orizæ, decocto albo

albo Sydenhami efse nutriendos, nifi tamen a jufculis exfpectetur major corroboratio, ut cum pulfus languidus eft, in quo etiam cafu ptifana de cornu cervi cum radicis aromaticæ, ut angelicæ fruftulo, imo vinum aquatum requiritur: antifepticis accenfentur chamæmelum, radix contrahiervæ, kinkina, camphora, quorum proinde ufus in exanthematicis frequens eft.

Quoniam vero maxima pars exanthematicorum pendet ab effluviis putridis quæ in caftris, nofocomiis, urbibus obfeffis, locis paludofis, tempeftate fervida, & humida abundant, fummi momenti eft ad prophilaxim & ad therapejam, ut aer purus fit, aura liberiore renovatus, vel accenfis aromatis, pyrio pulvere correctus, vel ventilatore exagitatus; ut cibi ex carnibus animalium morbidorum, anthrace peremptorum, fugiantur; ut aquæ cœnofæ vitentur; ut acidis, limonum fucco, aceto condiantur alimenta ad arcendam putredinem; ut perfpiratio libera fervetur, indufiis puris, ficcis & aere minime humido; perfpiratio etenim retenta eft veluti fermentum putredinofum, quod materiæ morbificæ vim exacuit.

I. *Peftis*, la Pefte. Græcis *Loimos*. Quibufdam *peftilentia*.

Eft phlegmafia exanthematica, fæpius epidemica maligna cujus eruptio eft bubo, parotis, vel anthrax, nec non puftulæ parvæ albæ, lividæ, nigræ, carbunculofæ per habitum corporis difperfæ.

Nomen peftis, fi ufum tantum fpectemus, terrorem fecum involvit & morbum quemvis epidemicum lethiferum fignificat, ita ut dyfenteriæ, variolæ, amphimerinæ, purpuræ, malignis epidemicis conveniat; verum genus morbi ex ejus benignitate, aut malignitate minime deducendum eft, ut vidimus; & ut character variolæ ex puftulis, ita peftis character juxta omnes fere neotericos ex bubonibus deducendus eft, nec repugnat dari peftem fporadicam, & benignam ut fimilis datur variola, & ut confirmant obfervata Medicorum Monfpellienfium Maffiliæ & Alefiæ peftiferos curantium.

Differt peftis a peftilentialibus morbis, quod peftis eft genus morbi unicum jam definitum, peftilentiales vero tot fint morbi, quot funt maligni & epidemici, qui plures e medio tollunt quam fanos dimittunt.

Pefte affecti vocantur *peftiferi*, Gallice *peftiferis*. Bubones funt glandulæ duræ, tumidæ, dolentes ad fuppurationem tarde vergentes: fæpius in inguinibus quandoque in cruris angulo, in axilla, maxilla, jugulo, pone aurem enati, unde evidens eft parotidem a bubone nonnifi fitu difcrepare.

Anthrax malignus epidemicus cum febre maligna vel peftilentiali erumpens fpeciem peftis etiam conftituit, & hic morbus ad aliud genus vix amandari poteft, maxime cum in eadem epidemia, quæ bubones profert, anthraces quandoque erumpant; fi quis vero genus diftinctum conftituere velit, non repugnabo.

1. *Peftis vulgaris*, *peftis Londinenfis* Sydenhami anno 1665. *peftis Maffilienfis* claffis 2. 3. & 4. D.D. Chicoyneau, Deidier & Verny, ann. 1720. *peftis Alefienfis* D. Couzier &c.

Ea eft fpecies in cujus tum initio tum decurfu bubones fæpius inguinales erumpunt, quæque epidemica & perniciofa eft.

Incipit a frigore, capitis ftupore & gravitate, quafi ebrietate, pulfu frequenti, tenfo calore interno deurente, externo mediocri, fiti inextinguibili; lingua alba eft, vel obfcure purpurea; loquela eft præceps, balbutiens; oculi rubri, errantes, fcintillantes; faciei color vividus, in aliis lividus; cardialgiæ frequentes; refpiratio frequens, laboriofa, quandoque magna, rara, fine tuffi, & dolores; accedunt naufeæ, vomitiones biliofæ, virides, nigræ, cruentæ, dejectiones alvi fimiles, fine dolore, ac tenfione abdominis: deliria vel lenia, vel phrenitica; urinæ quandoque fanis fimiles, fæpius turbidæ, albæ, nigræ, cruentæ; fudores raro fętidi, noxii; quandoque hæmorrhagię, quæ infalubres; virium omnimoda proftratio, animi præfertim dejectio, & metus mortis continuus, demum ipfo morbi initio vel in decurfu apparent bubones inguinales, vel crurales, vel maxillares, vel axillares, aliis parotides quandoque feorfim, vel fimul anthraces in artubus, nec non puftulæ exiguæ albæ, lividæ, nigræ, vel maculæ purpureæ hac vel illac difperfæ.

Duratio morbi, nifi mors præcefserit, extenditur ad decimum quartum diem circiter; tunc cefsat febris & bubo refolutione rariffime, fępius fuppuratione quandoque induratione terminatur.

Epidemia apud nos (*a*) vix quovis fęculo recurrit, apud Anglos quovis quadragefimo anno apud Conftantinopolitanos multo frequentius.

Epide-

(*a*) Peftem in Occitania vidit Valleriola anno 1533. Ranchinus anno 1630. nos anno 1720. eam obfervavimus; alias recenfet Mezeray anno 1348. 1362. & 1580.

Epidemia apud Alefienfes, Aquifextienfes &c. vifa eft ter vel quater in anno intermittere; ita ut dein poft duos quadragefimales feceffus, cum omnino nullus fupereffet æger ab uno alterove menfe, fubito, eademque fere die tum Alefiæ, tum Aquis fextiis & Mariojoli plures pefte corriperentur, rurfus poft paucos menfes utrobique peftis evanefceret, ex qua pluries repetita Alefienfium Medicorum obfervatione inferendum videtur principium peftis in aeris fingulari conftitutione, non minus quam ejufdem regionis hominum difpofitione inquirendum effe. Alefiæ certe e trecentis peftiferis vix unus alter fuit fupra plebejorum ordinem elatus, unde pravam victus rationem ad peftem difpofuifse verofimile eft. Cum in intermiffione peftis ill. Doctor Gibert præfcripfifset ad avertendum peftis recurfum ut omnes peftiferorum tum convictores, tum in eadem domo degentes emetico purgarentur, obfervatum eft omnes convictores verminculorum alborum grano hordei fimilium immenfam copiam evomuiffe, nullam vero aut rariffime cohabitatores. D. Privat Doctor Medicus eximius cum antea ab urbe abefset, Alefiam adiit ineunte pefte, atque urbem ingreffus dolorem in glandula inguinali perfentire cœpit, qui dolor per fingulas epidemiæ exacerbationes perfeveravit, in intermiffionibus vero ceffavit, ita ut reditus accefsuum ex dolore inguinis, peftis prodromo, non femel prædixerit. Ille vero merito ridebat plebem & Magiftratus, qui quoties peftis ridebat, toties communicationem quamdam illicitam, aut mercium infectarum exportationem, tum Alefiæ, tum aliis in urbibus incufabant, atque ex hoc præjudicio non pauci qui legem fancitam violaverant morte plectebantur, quafi novæ peftis exacerbationis rei.

Profuit Alefiæ peftiferos in prædia puro & frigidulo aere gaudentia prius purgatos dimittere, necnon omnes convictores emetico in prophylaxim expurgare. Plurimi pefte correpti & in fuburbium feu lazaretum delati periere ob formidinem mortis quam in hoc nofocomio inevitabilem putabant; metus enim & defperatio funt funeftiffimum hujus morbi fymptoma, de cetero intra annum quo peftis Alefiæ inhæfit, non plures obiere pefte, quam ceteris annis morbis fporadicis feu diverfi generis abripi confueverant, circiter trecenti, & quam intra annum nati funt: fed hoc obfervatu dignum fuit omnes alios morbos acutos durante pefte filuiffe; & omnes morbos acutos e peftis genere fuiffe.

2. *Peftis benigna*, 5. Claffis D. Chicoyheau & Verny. Ea peftis fpecies vel varietas Maffiliæ & in aliis Urbibus eodem tempore obfervata eft, quo prima fpecies; in illa nulla erat fenfibilis ægritudo, nulla virium proftratio, pulfus tantum adeft frequentia eaque minima, cum eruptione bubonis vel anthracis: cura vero exigit, ut bubo cataplafmatis fuppurantibus maturetur. Ea fpecies videtur affinis variolæ benignæ quam plures pueruli invicem colludentes, & per vicos ambulantes fine ulla cautela, fine fpeciali regimine & cum felici fuccefsu patiuntur.

3. *Peftis interna* ex 1. clafse D. Chicoyneau & Verny; vel *Retrocedens* D. Gibert.

Ea eft varietas peftis primæ, feu vulgaris, in qua nulli bubones aut anthraces erumpunt, licet conatus naturæ eo vergere videantur, quod ex cadaverum extifpicio apparet, cum in partibus internis harumce eruptionum manifefta appareant indicia, & externarum loco vibices, petechiæ, aliæque imperfectæ eruptiones adfint.

Signa hujus funt frigus univerfum, rigores anomali, pulfus exilis, mollis, frequens, inæqualis, deprefsus, a preffione digiti evanefcens; capitis gravitas cum ftupore, vertigine, titubatione, obtutu fixo, debili, facie defperationem exprimente, voce tarda, querula, lingua albâ, in fine ficca, nigra, fcabra, vultu pallido, cadaverofo; aderant fyncopes frequentes, anxietates horrendæ, proftratio animi & corporis, vomitus, naufeæ, deliria, fopores, tremores, & prima, fecunda, vel tertia hora mors.

Differt ab aliis afphyxiis feu mortibus fubitaneis, ex eo quod mixta fit cum aliis peftis fpeciebus, & per phlegmones, anthraces, gangrenas quibus interiora cadaverum fcatent. Hæc fpecies initio epidemiæ fævit, nec ullus a pefte convalefcit nifi bubo vel anthrax eruperit, ut nullus a variola interna vel abortiva convalefcit.

Obfervata in Pefte Alfienfi ab illuftriff. D. Gibert D. M. Monfp.

Peftis initium ab ebrietate diftinguere difficile eft. Prima die adeft virium proftratio, calor, fitis molefta, pulfus frequens, oculi fcintillant, errant, facies rubet, lingua fpumofa & coccinea; adfunt dolor capitis, inguinum, axillarum, faucium, pone aures, necnon cardialgiæ, naufeæ. Secunda die accedunt vomitus biliofi, virides, quibus rejiciuntur vermes afcaridibus fimiles dejectiones ejufdem modi, quibus fuccedit eruptio bubonis, parotidis vel anthracis, eo majorum quo major præceffit evacuatio.

Facta eruptione ægri furgunt, incedunt, morbum contemnunt, diætam refpuunt, calor & fitis fedantur, pulfus tamen adhuc frequens & durus, lingua balbutiens, oculi & facies pallent, fames vero notabilis eft. Sexta, feptima, vel octava die tumores evanefcunt, vel retrocedunt, fuppuratio fiftitur, pulfus retardatur, evanefcit, mors adeft, vel quod frequentius, accedunt orthopnœa, carus, phrenitis, & præmiffis convulfionibus, mors.

Vomitus quicumque ac diarrhœa initio falutatis. Qui parum vomuere vel dejecere, illi cum viribus proftratis facie cadaverofa, quafi temulenti ante quartam diem fato cedebant exanthematis vel paullo ante vel poft mortem defœdati; alii vero fub minore morbi vehementia, aut præ conftitutione debiliori ad vigefimum diem vitam protrahebant, maxime qui fuum morbum tardius denunciaverant. Alefiæ vomitus quicumque initio falutaris, in decurfu morbi lethalis; diarrhea initio & in decurfu falutaris, Maffiliæ non item.

Peftem dari fporadicam obfervarunt Medici Monfpelienfes; quo etenim anno peftis epidemice grafsabatur Alefiæ, tres quatuorve Monfpelii obfervati fint ægri pefte bubonifera laborantes, atque non video cur ad hoc genus non referendi fint illi morbi quotannis ubique obfervandi, fed fporadici, qui eruptione parotidis critica vel fymptomatica ftipantur; certe fi quid obftat, eft terror, quem non raro peftis plebi incutere confuevit, fimile enim præjudicium efficit ut vinum emeticum, aquæ benedictæ nomine prefcribamus, & ut plebs anthracem & cancrum propriis nominibus non indigitet.

Non pauci fuere Maffiliæ quos fubitanea mors abftulit fine aliis fymptomatis quam laffitudo, virium proftratio, quique interrogati bene fe habere dicebant.

4. *Peftis fporadica* Sydenham. *p.* 64. aliis *febris maligna* vel *peftilens*, *parotis peftilens*.

Eft ea fpecies peftis quæ non epidemice grafsatur, nec proinde tantas ftrages edit ac vulgaris, fed quæ fæpius parotidem, rarius bubonem aliarum partium infert. Ea certe contagiofa vulgo non creditur, nifi a plebe, & ab amphimerinis tritæophiis & typhis non difcrepat nifi per eruptionem parotidis.

5. *Peftis carbunculofa*, *Charbon. peftilentiel. Peftis indica*, *Carazzo* Gemelli Carreri. *Anthrax peftilens* Auctorum.

Ut bubo fine fatellitio morbi maligni peftem non conftituit, cum in fyphilide etiam detur, & peftis benigna fit epidemica, atque eodem quo peftis vulgaris, tempore vigeat, ita anthrax benignus peftis non annumerandus eft, fed malignus huic accenfendus: non quidem diverfa peftis fpecies eft a vulgari, quando erumpunt fimul cum bubonibus anthraces, fed quandoque tantum modo anthrax erumpit peftilens, ægrum intra breve tempus e medio tollens cum pulfu parvo, debili, intermittenti, facie tetra, fumma virium proftratione; quales anthraces maxime collum, auris vel maxillæ viciniam occupant, & ille morbus merito in peftis genere reponendus eft, five fit fporadicus, ut in Gallia Narbonenfi, notante Plinio, familiare eft, five pandemicus, ut de Indiis refert Gemelli Carreri.

Hic morbus aggreditur rufticos qui carnes vervecum anthrace peremptorum in cibum adhibent, paftores, laniones, lotrices, qui eorum cadavera, lanam tractant. Viget circa Perpinianum opinio ex perdicibus primitus in pecora propagari virus carbunculofum, & quotquot verveces biberint in rupium foveolis aquam prius a perdice deguftatam, tot anthrace deinceps affici; experimenta a Doctore Campagne Med. Monfpel. *a Sigean* inftituta, & Societati Regiæ Scientiarum relata, hanc opinionem paradoxam confirmare videntur: ratio vero nulla fuppetit.

An morbus ardentium, *mal des ardens*; qui olim in Gallia, peftis inftar, ftrages horrendas edidit, fuerit peftis carbunculofa?

Vidi aliquoties anthraces duplicis fpeciei malignos fcilicet, qui cum pulfu exili, facie pallida, frigore extremorum, cardialgia, vitium fubitanea proftratione intra paucas horas aut diem ægrum de medio tollebant, in collo vero nullus exterior tumor, fed tantum fub cute diftinguebatur glandula tumida vix dolens, cujus apicem tegebat macula livefcens, cuticula non adhærens, qua refecta, inferius macula nigricans, fenfus expers, fphacelofa, latebat: alias vidi anthraces minus malignos cum febricula partem faciei, ut palpebram afficientes, qui plures dies perfeverabant, exulcerabantur cum tumore inæquali, arto-rubro, labiis inverfis, fungofo, vel excrefcente, ficco, minime purulento, cancri exulcerati inftar horrendo, & fefe in viciniam diffundente, quæ altera fpecies *a morbo ardentium* minus abludit, cujus defcriptionem videfis apud Mezeray *hift. Franciæ anno* 996. nec non *ignis facri* vel *ignis Sancti Antonii* nomine *anno* 1090. regnante Philippo I.

6. *Peftis Gloffanthrax* Ligeri *de morbis jumentorum*, *domo ruftica*.

Boves, equos, mulos per Galliam, nec non homines plures Nemaufi anno 1732. infecit & jugulavit hæc peftis, quæ ad linguæ radi-

radicem anthracem proferebat, quo tota fensim lingua intra paucos dies exedebatur, hac vero erosa penitus, jumentum, quod huc usque præter febrem & virium aliqualem prostrationem functiones suas aliquatenus obibat, illico moriebatur.

Pro cura rodebatur anthrax ad sanguinis effusionem interventu nummi argentei, vel similis instrumenti, & vulneri applicabatur decoctum ex allio, sale, pipere, & assa fœtida in aceto; similisque methodus tum hominibus tum jumentis profuit.

7. *Pestis anticardia* Liger, *Maison rustique*; *Hippiatris*, *Ancœur* vel *Avantcœur*.

Pestis hæc bobus & equis est familiaris; sed sporadica; pili in dorso horrent, febris adest acuta inflammatoria, cordis palpitatio, mœror, anxietas, capitis inclinatio, & non raro syncope, in antica vero pectoris parte excrescit tumor phlegmonodeus pugni magnitudine qui *anticardia* dicitur. Morbus hic periculi plenus est; si tumor anticardica evanescat vel retrocedat, mors est in procinctu.

Cura anticardiæ exigit phlebotomiam e collo ad libram unam, vel unam & semissem, clysmata bis in die injiciantur, nudetur pilis tumor & ad maturitatem deducatur; dentur interea potus cardiaci & sudorifici ex theriaca, antimonio, aliisque.

8. *Pestis Siamæa*; le Siam, mal de Siam.

Ille morbus allatus fuit ex Siamo Martinicam anno 1686. cum nave *l'Oriflame*; in diversis epidemiæ stadiis diversa erat ejus facies, nunc *synocha Siamæa* erat, nunc *stomacace Siamæa*, nunc *pestis Siamæa* bubonibus scilicet inguinum, vel axillarum erumpentibus cum pandemia; morbus initium ducit vulgo a gravi *cephalalgia* & *lumbagine*; sequebatur febris interna, id est, typhodes, quæ nulla fui in pulsu & calore signa præbebat; sæpe superveniebat stomacace universalis seu fluxus sanguinis ex naribus, ore, poris cutis, urethra, alvo, &c. interdum vermes diversi coloris, diversæque magnitudinis ano aut cato catervatim prodibant.

Quibusdam bubones ad inguina, vel axillas erumpebant pleni cruore nigro, fœtido, vel vermibus farcti.

Morbus intra sex vel septem dies terminabatur, omnia cadavera intra horam, æque livida & putrida erant ac si quatriduana forent.

In acutissima ægri post cephalalgiam levem humi procumbebant mortui.

Epidemia Anglis, Hispanis non pepercit anno 1705. Pater Labbat, qui hæc narrat, bis hoc morbo affectus fuit: alter hoc morbo ægrotans clamabat sibi rumpi genua, paullo post femora, dein lumbos; nigredo cutis ad superiora ascendit, inferiora sensum amittunt, & intra semihoram mors, ostia pulsat.

Doctor *Pover* Medicus Anglus qui scripsit anno 1732. *the ancien Phisician, s'Legacy* &c. milites suos incluserat in Templo in quo pestiferi recenter sepulti fuerant; horum 180. peste correpti sunt cum petechiis & bubonibus; ille autem jussit ut omnes successive phlebotomiam paterentur, nec vinciretur vulnus primi, priusquam ultimi phlebotomia peracta fuisset, ita ut quilibet 100. circiter sanguinis uncias amiserit; oleum & spiritum vitrioli ad gratam aciditatem aquæ intinxit, pro potu ordinario; omnes autem evasere, exceptis octo qui liquores spirituosos bibere voluerunt. Hæc in Peruvio acta sunt: in Europa vero phlebotomia vix in peste institui potuit ad paucas uncias.

9. *Pestis remittens* D. Chicoyneau *observat. ultima*. Est varietas pestis vulgaris, aut benignæ, quæ febre non continua, sed remittente eaque amphimerina stipatur; hanc observavit Archiater laudatus in puella Massiliensi, quæ quotidie hora quinta vespertina paroxysmum febris patiebatur a frigore & horrore incipientis, mane vero sudore oborto remittentis; in illa bubo inguinalis ovi columbini magnitudine enatus erat initio morbi, & præter terrorem, nullum aliud symptoma aderat.

Hæc præmissa catharsi kinkinam quater in die sumpsit, & suppurato bubone, sanata est.

Curatio pestis vulgaris quæ Alesiæ fuit minus infelix quam aliis in locis, eo vergebat, ut tollerentur impedimenta eruptionis quam natura molitur ad glandulas potissimum inguinales, quippe pestis nihil aliud est quam naturæ conatus, quo myasma quoddam sanguini infusum in illis glandulis tantummodo feliciter secernendum excernere contendit, nam bubone feliciter erumpente, crescent, suppurante sanitas restituitur, eo suppresso, represso, non satis extuberante, mors adest: quo plures bubones erumpebant, eo melius; quo plures anthraces, eo pejus; ergo anthrax myasma magis deleterium aut magis evolutum gerit quam bubo; quo copiosior erat initio vomitus aut diarrhœa, eo felicior erat bubonis eruptio; ergo saburra primarum viarum hanc eruptionem impediebat: morbus ille est inflammatorius, sed a materia maligna naturæ conatus suffocantur, ejus vires oppressæ sunt initio, non exhaustæ; ergo a phlebotomia, eaque repetita curatio ordienda est, si pulsus permittat, quam indicant ardor, sitis, rubedo, hæmorrhagiæ variæ &c. Si pulsus phle-

phlebotomiam non permittat ab emetico initium ducendum eft : vomitionem biliofam, verminofam, copiofam bene tulerunt ægri Alefienfes ; qui prophylaxis gratia fumpto emetico, talia vomuere, omnes fere a pefte immunes fuerunt ; qui vero fumpto emetico non vomuere, deinceps pefte periere, qui peftiferorum convictores fuerant ; fi prima dofis emetici nihil egerit, reiteretur poft horam & femiffem, cum ptifana purgante ; fi vires fatifcant, fumatur drachma diafcordii.

Facta eruptione bubo naturæ committatur, ut in variola ; bubonis uftio, dilanatio, apertio femper male fucceffit Alefiæ.

Juvant diluentia, refrigerantia, potus theæ, emulfiones coctæ &c. cavendum, dum æger rubet & fervet, a calefacientibus.

Si parum evacuatus fuerit æger, hauriat ptifanam laxativam, addito bolo aquilæ albæ ; fi non dormiat, adhibendum narcoticum, ptifana eccoprotica per quatuor vel quinque dies continuetur.

Si vero pulfus langueat, fudor lenis erumpat, eruptio retardetur, fumatur ptifana fudorifica. Si e contra æger ferveat, continuetur ptifana refrigerans addita manna : bubones erumpentes more folito ad fuppurationem deducantur.

10. *Peftis fcorbutica* Lind. *traitè du fcorbut, ch. des diffenctions*.

Quibufdam fcorbuticis quibus tantum gingivæ exulceratæ enafcuntur tumores duri, rubri ad manus & pedes : dein inguina & axillæ bubonibus facile in abfceffum abeuntibus afficiuntur, cutis maculis fubcæruleis variegatur : in cadaveribus inventę funt glandulæ inguinales & axillares tumidæ, pure circumfufæ, interftitia mufculorum in brachiis & femoribus purulenta.

Obfervanda circa Curam.

Peftis vulgaris & peftis interna fere omnes ægros Maffiliæ eripiebant cum fignis inflammationis gangrænofæ in cerebro, pulmone, & quo robuftiores & magis pingues erant, eo minus fpei fupererat ; in pefte interna nec phlebotomia nec emetica aut cathartica tolerari poterant, fudorifica & cardiaca mortem tantum aliquot horis retardabant.

In pefte vulgari vix phlebotomiam fuftinebant, nifi mature inftitueretur, inde fæpe fyncope lethalis fequebatur, licet ægri ipfi phlebotomiam petiiffent. Solum inter emetica tuto adhibebatur ipecacuanha, & deinceps ptifanæ laxativæ, nec non ptifanæ diluentes, nitratæ, leviter diaphoreticæ, fortiora evacuantia lethales hypercatharfes excitabant, fortiora fudorifica gangrænas internas accelerabant. Nullus evadebat nifi interventu bubonis vel anthracis. Maffiliæ viginti circiter mille homines pefte benigna affecti funt, quorum bubones fenfim excrefcebant fine febre, laffitudine, aut alio fymptomate ; illi bubones vel in skirrum abibant, aut, quod melius, in fuppuratum, aut, quod rariffimum, refolvebantur feliciffime : illi ægri quafi fanati urbem perambulabant, emplaftro fuos bubones tantum curabant.

Vires ab emetico aut cathartico dejectas reftituebant partim cardiaca, potifsimum theriaca, diafcordium, lilium ; fitim urentem, ardorem temperabant ptifanæ nitratæ fpiritu fulphuris aut nitri acidulatæ, fyrupus de limonibus, &c.

Bubones initio profundi, exigui & fumme dolorifici, fine mutatione coloris in cute, deinde crefcentes cutem attollebant, ac incrementum adepti indolentes erant. Quocumque morbi ftadio erumpebant bubones, illico eos foras attrahere curabant per cataplafmata emollientia, anodyna ex lacte, mica panis, ovorum luteis, vel herbis emollientibus, dein cæpis, fapone, oleo, &c.

Verum quoniam ægri pefte interna affecti peribant antequam bubo extrorfum protuberaffet, illico cum fui figna dabant, lapidibus caufticis inurebatur locus, & poft aliquot horas efchara cultro perfodiebatur ufquequo glandulę in confpectum venirent, quas extirpare non potuerunt fine lethali hæmorrhagia ut ut parca, adeoque eas leviter fcarificatas in fuppuratum vertere quantocius conabantur ; cucurbitulæ & veficatoria non fucceffferunt, & faltem veficæ inflammationes excitabant : Alefiæ vero nulla incifio profuit, fola cataplafmata, & naturæ vires bubones ad exitum perducebant.

11. *Peftis Ægyptiaca* Profper. Alpini *de med. Ægypt. lib.* 1.

Ea eft bubonifera & quovis feptennio Ægyptum invadit, nunquam in urbe *Caire* alio menfe accedit, quam Septembri, vel Octobri, nec recedit nifi Junio, Junii fcilicet die 17. Oriente Sole Nilus crefcit ; & crefcere definit circa finem Augufti, 16. ad 26. cubitos attingens, tamdiu flant Ethefię verfus Æthiopiam ubi per 40. dies pluit, unde aqua Nili crefcit quidem a menfe Majo, fed incremento parum fenfibili, quod menfurare incipiunt tantum menfe Junio. Ægyptii, qui Mahumedanæ prædeftationi credunt, nullas cautelas pefti opponunt, & ea mifere regio devaftatur, cum anno 1580. in urbe *Caire* quinquaginta hominum millia pefte interempti fint. Quamdiu furit peftis ; nullus

lus morbus sporadicus apparet, quos tantum observare datur a Julio ad Septembrem, eo enim tempore sponte cessat pestis; pestis illa vix unquam principium suum habet in Ægypto, sed vel aliunde ejus seminium advehitur; quæ ex Græcia & Syria, minor est; quæ vero ex Barbaria procedit, dirissima est & longissima, ita ut octo, novemve menses perseveret epidemia.

Observanda circa pestis carbunculosæ curam.

Carbones utplurimum bubonibus erant stipati in peste vulgari. Anthraces illi raro faciem, collum, abdomen; sæpe vero femora, tibias, brachia, pectus afficiebant. Statim apparebat pustula albescens, flavescens vel subrubra, in medio pallida vel obscure rubra, qui locus dein evadebat sensim nigricans, crustaceus maxime in ambitu, aliunde diversis coloribus distinctus, ita ut respectu coloris prædominantis, nec non doloris aut indolentiæ, alii anthraces phlegmonodeil, alii erysipelatosi, ultimi gangrænosi videbantur.

Infecili cum successu adhibita sunt cauteria vel actualia vel potentialia: inde enim inflammationes gangrænosæ, & labiorum induratio sequebantur. Melius succedebant incisiones ad vivum usque, densæ, imo ablatio partis gangrænosæ seu escharæ callosæ, quæ centrum aliquot anthracum comitabatur.

Scarificatis superimponebatur, uti bubonibus, plumaceum digestivo onustum ex terebinthina, balsamo Arcæi, oleo terebinthinæ, theriaca, additis, in anthrace magis putri, aloe, myrrha, & camphora. Plumaceola vero tegebantur cataplasmatis emollientibus, anodynis, vel spirituosis pro re nata, ut in bubonum cura; deinceps vero lotiones, ut in bubonibus, deterfivæ, vel emollientes sequebantur; imo ubi digestiva dolorem excitabant, plumaceola nutrito onusta applicabantur; in his itaque anthracibus alia methodus requiritur quam in anthrace simplici, quem escharoticis inurere sollemne est.

Pesti vulgari affinis est *erysipelas*, *ignis sacer* Sydenham. *pag.* 66. ita ut axillarum & inguinum dolor bubones mentiatur; verum non prostant ejus accuratæ historiæ.

II. *Variola*, petite Verole; Occitanis *Picotte*; *Variola* Haly Abbatis, Jouberti & Antiquorum; *Botten* Germanis; *Variolæ* in plurali recentiorum; *Smallpox* Anglis; *Vaiola* Italorum; *Euphlogia* vel *Chalpe* Rhasis.

Si æger unicum morbum habeat, licet plures pustulas scabiosas, miliares, variolosas gerat, unico morbo afficitur: unus vero & singularis morbus nomine singulari, non plurali indigitandus est.

Hic morbus novus censetur ex Asia in Europam, cum bella *Croisades* dicta vigebant, ex Europa in Americam deductus, quo tempore Fernand Cortes Peruvium sibi subjecit.

Variola est genus phlegmasiæ exanthematicæ sæpius epidemicæ, cujus eruptio in pustulis phlegmonodeis ad suppurationem tendentibus, pisi magnitudinem demum æquantibus, consistit.

Differt variola a peste, quod in peste erumpant bubones vel anthraces, in variola pustulæ sensim crescentes, suppurantes, dein crustaceæ, quibus elapsis remanent in cute foveolæ. A rubeola quod papulæ rubeolosæ in cuticulę furfuraceam desquamationem vergant, præcedatque coryza, epiphora, tussis, quod præludium vix unquam variolam præcedit. A pemphygo, quod pemphygus bullas vel vesiculas aqua plenas nuculæ magnitudine proferat.

Si vigesimam hominum partem excipiamus, qui nunquam spontaneam variolam patiuntur, nec insitione possunt recipere, ceteri omnes in vitæ decursu semel variolam experiuntur, ast frequentissime infantes.

Variolæ aliæ sunt *discretæ*, quarum scilicet pustulæ ab invicem remotæ & distinctæ sunt; harum aliæ benignæ, aliæ malignæ. Sunt vero aliæ *confluentes*, quarum pustulæ bene multæ invicem cohærent, aut in unam duæ, tresve confluunt, coalescunt, aut saltem in facie in corymbos sunt aggestę, quę corymbosæ dicuntur; confluentes vero sunt pejores discretis benignis.

1. *Variola lymphatica*, petite Verole volante; *Variolæ volaticæ*, vulgo *Verrete* & *Verolete* Gallis: *Esclapete* Occitanis; *Ravaglio* Italis; *Verrete*, *Crystalline* quibusdam; *Water pocken* Anglis; *Variolæ discretæ*, *Variolæ halituosæ* seu *aquosæ* Brendel. *Hydrachnis* D. Cusson.

Ea species est quæ sine notabili febre, sine ægritudine infantes bimos, trimosve aggreditur, exeritque in facie potissimum pustulas exiguas statim rubras, lympha pellucida aut subalbida plenas, lentis magnitudine, quarum aliæ intra biduum exsiccantur, dum aliæ sobolescunt, & omnes intra quatuor circiter dies exsiccatæ delabuntur utplurimum nullis relictis in cute foveolis, ut nullum fere incommodum attulere.

Hujus varietas est altera quę recens natos fere ab ortu hebdomade afficit, & similes aquosas pustulas circa umbilicum, axillas, digitos emittit, quę intra tres vel quatuor dies

dies exficcatę & in cruftam mutatę excidunt; Occitanis *Bourgueirole* dicta.

Curatio foli naturę commiffa feliciter fuccedit; fufficit decubitus in lecto; fi tempeftas frigida fit, victus ex jufculis & potus calidus.

2. *Variola D. Benigna*, 1. Helvetius, *Traite de la petite Verole*; *Regularis* Sydenhami; *petite Verole difcrette fimple*; *Aureæ*. Riedlin. *Lin. Med.*

Quatuor ftadia in ea funt, preludium, eruptio, fuppuratio, exficcatio.

1. *Prælu dium* iftius fpeciei eft, 1. laffitudo fpontanea; 2. frequentia pulfus; 3. cephalalgia cum fomnolentia in infantibus; 4. lumbago, vomitio; 5. quandoque ecclampfia feu convulfio minime ominofa.

2. *Eruptio* circa tertium vel quartum diem incipit, quo ferius, eo melius; puncticulę feu maculę rubrę, acuminatę, in quo a purpura differunt, intio rariores faciem, mentum, pectus occupant, fenfim crefcunt, puftulę extuberant ufque ad feptimum diem, quo definit eruptio, & incipit fuppuratio.

3. *Suppuratio* a feptimo die ad nonum circiter extenditur; in confluentibus vero maligni ultra excurrit.

4. *Exficcatio* incipit in difcretis nono, & ad decimum quartum extenditur; incipiunt vero exficcari, quę primę erupere puftulę pedum, manuumve; quæ ultimæ erupere, funt omnium maximę.

Benignis hoc commune eft, quod erumpentibus puftulis fymptomata preludii evanefcant, pyrexia minuatur, puftulę gradatim crefcant, & nullus alter morbus accedat.

Difcretę a confluentibus differunt non folum fymptomatum minori vehementia, fed puftularum numero minori potiffimum in facie, & diftantia majori; quotcumque fuerint in refiduo corpore, modo rarę fint & diftinctę in facie perinde eft, & prognofis multo tutior eft.

Difcreta benigna habet pyrexiam vere continuam, quę in quibufdam fubjectis vix eft confpicua, & infantes orthoftadi more folito efuriunt, impune etiam offas fuas manducant, ludunt in fuo lectulo, rident maxime eruptione peracta. Obfervatur tamen fed raro pyrexia *remittens*, ut *amphimerina* quam vidi, *tritæophia* quam Helvetius obfervavit. Alvus eft ordinario adftricta; fi vero diarrhœa accedat, obfervante Helvetio, hęc vires deprimit, puftulas fupprimit, vel reprimit, unde periculum majus quam fi confluentibus fuperveniret.

Datur varietas in qua feptima die nulla fuppuratio fit, fed puftulę fenfim refolutione terminantur fine periculo, & quandoque fine pyrexia fenfibili, hanc varietatem *refolutam* Angli *Kikenpokes* appellant, quod maxime diftinguendum eft a retroceffu puftularum, qui in aliis fpeciebus, aliifque ftadiis accidit, & funeftiffimus eft, de quibus confulatur Helvetius.

Ad difcretam benignam pertinet fere femper *variola infititia* vulgo inoculata, quę etiam eruptitia dicitur apud Acta Anglica, *tom.* 8. *pag.* 601. quę fcilicet inferitur brachio vel tibiæ ope incifionis pollicem longe in cuticula factę, cui fuperimponitur linteum carptum pure variolofo onuftum, vel ope emplaftri veficatorii datur puris variolofo aditus; hoc vero contagio admiffo feptima vel octava die fupervenit rigor, calor, & eruptio variolę, quę benigna & difcreta folet effe, modo infans ultra quinquennium conftitutus bono & refrigeranti regimine ufus fuerit, per quindecim dies a carnibus & vino abftinuerit, aut purgatus, & aliquot jufculis diluentibus preparatus fuerit: conftat autem obfervationibus ducentum millibus circa variolam inoculatam inftitutis in Anglia, America, Italia, Gallia, &c. & nuper Genevę, Nemaufi, &c. vix e trecentis aut quingentis unum, imo fi eligantur fubjecta, ut fecit Ramby, vix millefimum e medio tolli, cum ex calculo D. Jurini a variola fpontanea circiter feptimus quifque ęger e medio tollatur, collectis in unam fummam pluribus epidemiis; unde evidens eft nihil caritati & prudentię convenientius effe, quam infantes circiter fexennes victu emolliente & refrigerante pręparatos hujus infitionis interventu a tanto mortis periculo liberare. In Nofocomio inoculationis Londinenfi ex 492. inoculatis nuper unus tantum obiit.

Cura variolę difcretę benignę fpontaneæ victus fit diluens & refrigerans ex jufculis vel cremoribus oryzę, avenę quarta quaque hora, potus ex ptifana hordei.

Clyfmata emollientia fingulis vel alternis diebus injiciantur, quantocius fanguis e brachio, & altera die e pede mittatur, vel e pede tantum; fi ferius accerfitus fit Medicus, in fubjectis calidis plethoricis, fymptomatis urgentibus phlebothomiam ultra duas vices repeto; aft in cacochymis, frigidis, junioribus fæpe nullam premitto, maxime fi epidemia benigniffima fit.

Febre imminuta vel remiffione data in ipfo preludio, quantocius purgandus eft ęger ope emetici, ut quatuor vel fex guttarum fyrupi Glauberiani, vel aliquot cochlearium aquę tepidę, in qua diffoluta fint tartari ftibiati granum unum, duo, vel plura, pro aquę copia, & fubjecti fenfibilitate, ac ętate minori vel majori.

Hujus

Hujus vero emetici effectus fustinebitur ope cathartici fequenti die propinati, imo ipfa eadem die, fi eruptio immineat; utplurimum operæ pretium eft antequam eruptio fiat ægrum phlebotomia & catharfi decenti præparatum fuiffe; refiduum curæ folius naturæ utplurimum opus eft.

Cavendum ne æger plura vel pauciora ftragula fibi imponat, quam quibus fanus affuetus erat, ne aer cubiculi calidior fit.

Si phlebotomiis in temperamento frigido inftitutis, aut admiffo aere, puftulæ recidant, tunc ptifana de cornu cervi; & cardiaca viperina in ufum funt advocanda: verum fæpius peccant regimine calidiori, & aere non fatis libero, unde fervet fanguis, & puftulæ ea de caufa fupprimuntur.

Si excrementa virefcant, aut acidum eructent infantes, potus abforbentes & anthelmintici identidem offeruntur.

Si puftulæ non repleantur, aut circulus bafeos pallefcat, diaphoretici mineralis, vel pulveris bezoartici, aut de gutteta grana aliquot fumantur.

Si adfit agrypnia, anxietas, puftulæ maturæ aperiantur, fyrupus de papavere albo cum pulvere abforbente, & quoniam febris abeft, atque infantuli efuriunt, pauxillum micæ panis, vel cremoris oryzæ, jufculis addendum eft: imo apud pauperes, cum fanguis eft effœtus, & nulla fymptomata contraindicant, vini paullulum cum aqua & pane concedatur, quod in Nofocomio generali follemne eft potiffimum abfoluta fuppuratione; cruftis decidentibus inftituatur purgatio; imo fi ulcerum, furunculorum, febris quædam fuperfint reliquiæ, altera vice repurgetur.

Si febris remittens, abfoluta exficcatione, fui det indicia, ad kinkinam recurrendum.

Si in difcretis diarrhœa accedat, eruptiones deprimuntur, æger in periculo verfatur, tunc ad theriacam, diafcordium aut fyrupum papaveris albi cum abforbentibus eft confugiendum.

3. *Variola D. complicata* Helvetii 2. fpec. *la difcrette compliquée; Anomala* Sydenhami; *petite Verole difcrette maligne*. Helvetius *de Oeconomia animali*.

In benigna feu regulari, facta eruptione, pyrexia aliaque fymptomata epiphœnomena ceffant: in anomala feu maligna non item.

Scilicet febris *ante eruptionem* eft ardens, proftratio virium magna; cutis arida, fervens eft; carotides pulfant; tendines rigefcunt; oculi funt vividi, cruore turgidi; dolent caput & lumbi, fæpe citra delirium ac foporem. *Facta* vero *eruptione* cephalalgia, lumbago, vomitus, & alia accidentia quidem minuuntur, fed pyrexia revivifcit, eaque tritæophia eft, cum novis aut fupra dictis accidentibus, unde in paroxyfmis agrypnia, deliria, anxietas, ftillæ cruentæ ex naribus, fudor copiofus, calor & ariditas cutis eadem, non raro eryfipelas miliare puftularum interftitia obfidet, vel maculæ purpureæ accedunt. In *fuppuratione* febris & accidentia crefcunt, jactationes, deliria, fpafmi accedunt, puftulæ tamen nec fubfident, nec pravi moris funt.

Hujus varietates potiffimæ funt.

4. *Variola D. dyfenteriodes* Syndeham. *conftit. annor.* 1670.

Dicitur dyfenteriodes, quia 1. tempore dyfenteriæ epidemicæ accidit, hujufque indolem fapit. 2. Quod per fluxum alvi cruentum non raro virus variolofum eliminatur, fi calidiori regimine tractetur.

Diftinguitur 1. quod eruptio non quarto die, ut in benigna, fed tertio fiat. 2. Puftulæ funt femper minoris molis & afperiores, & fub finem in apice nigricantes. 3. Ptyalifmus ut in confluentibus non raro ægrum exercet.

5. *Variola D. veficularis* Mead. *of the fmall pox.* 1748. *Cryftalline difcrette. Siccæ* Conringii, *Differt. de variol.*

Diftinguitur a miliari veficulis pififormibus; maligna eft.

6. *Variola D. verrucofa* Mead. *of the fmall pox.*

Diftinguitur puftulis duris, verrucofis, prominentibus, quæ ficcatæ nigrefcunt, & vix ante menfem delabuntur; apud nos mediæ funt inter benignas ac malignas, atque difcretæ.

7. *Variola D. filiquofa* Mead. *difcourfe of the fmall. pox.* eft maligna veficulari & verrucofæ affinis, a quibus differt filiquis vacuis mollibus efformatis ab ichore pellucido fub cute diffufo.

8. *Variola D. miliaris* 3. fpec. Helvetii *de Oeconom. animali, pag.* 204. *petite Verole tres-difcrette, veficulaire & pourpree.*

Hæc eft altera difcretæ malignæ varietas.

Cognofcitur 1. ex puftularum majori diftantia, minori numero. 2. Cum purpura & puftulis morbillofis accedunt veficulæ denfæ, minutiffimæ. 3. Symptomata febris malignæ adfunt. 4. Quandoque puftulæ funt in brachii duæ vel tres, interea dum pectus miliari, aut rubeolofo eryfipelate obfidetur, vel petechiis, dum veficulæ miliares per artus difperguntur, & potiffimum pectus obfident fero pellucido plenæ, quæque cutem tantum exafperant.

Therapeja difcretarum malignarum.

Ante eruptionem febris impetus retundendus

dus eft pluribus phlebotomiis e pede præfertim inftitutis, ut duabus vel tribus, fi de adultis agatur.

Diæta, ptifana, clyfmata ut in benignis, fed victus tenuior, in fine exacerbationis emeticum vel catharticum, ut prævertantur fudores colliquativi, hęmorrhagia & dyfuria, quę his fpeciebus fuccedere folent.

Si paroxyfmi cum ofcitatione, frigore, procedant, nec obftet calor & ficcitas cutis, ptifana ex kinkina & borragine ufque ad quartam diem haurienda.

Si eruptio jam facta fit, cum advocatur Medicus, nihilominus phlebotomia e pede bis celebranda, emeticum & catharticum adhibenda intra tres primos eruptionis dies, tunc circulus puftularum coloratior evadit, eruptio lentius crefcit, fuppuratio minus laboriofa fit, vigilię & anxietates minuuntur. Interea perfpiratio & urinę fluxus diluentibus, decocto borraginis, capillorum veneris infufo, cieri debent, additis antimonio diaphoretico, vel alio fimili.

Si alvus nimium fluat, abforbentia adhibentur, & potus calidus prefertim incipiente fuppuratione prefcribitur.

De dyfenteriodis variolæ cura videatur Sydenhamus.

In veficulari uberius eft humectandum & refrigerandum.

De verrucofa & filiquofa confulatur Doctor Mead.

Variolæ confluentes.

9. *Variola confluens, petite Verole confluente fimple* d'Helvetius 1. fpec. *Confluentes regulares* Sydenhami. Freind. *Epiftol. de purgantibus.*

Differt a difcretis per coalitionem multarum puftularum, & a fubfequentibus quod iftę fint minus malignę, fequentes vero peftilentiales, feu multo magis exitiales, fimulque vel in facie corymbofę, vel cryftallinę, vel nigrę, ut videbimus.

Invafio ejufdem generis, fed multo intenfiora adducit fymptomata quam in difcretis, fcilicet anxietates, ęgritudinem feu virium proftrationem, vomituritiones, non tamen ita prompte in fudores diffolvitur ęger ac in difcretis; diarrhœa nonnunquam eruptionem precedit, & ad diem unum aut alterum poft illam protrahitur, quod in difcretis vix accidit.

Eruptio fit tertia die aut citius, & quo citius, eo magis confluunt, pejorefque funt puftulæ: interdum tamen, ratione doloris atrocis, ut nephralgię, lumbaginis, pleurodynes cum vomitu retardatur ad quintam diem: fymptomata non remittuntur ab eruptione, ut in difcretis, fed ultra perfeverant. Febris fingulis diebus vefpere exacerbatur: ex Sydenhamo puftulę non funt diftinctę, fed eryfipelatis, aut rubeolę ritu paullo poft eruptionem confunduntur in veficulam rubram, quę totum vultum contegit, nec multum ultra fuperficiem cutis protuberant, cum in difcretis puftulę diftinctę magis eleventur interftitiis albis ufque ad octavam diem, & tunc apice albefcunt, dum ambitus rubet; aft in malignis die octavo aggeries puftularum quę conftituit pelliculam albam, quotidie magis exafperatur, & fufca evadit & dolet, ac demum non undecimo, ut in difcretis, fed tardius, ut poft 15. vel 20. dies latioribus laminis defquamantur: in adultis falivatio, infantibus diarrhœa confluentium comes eft: vide *ptyalifmum variolofum*. Ceffat falivatio undecima die, & nifi tunc crefcat faciei, manuumque intumefcentia, ægro protinus moriendum eft. Vide *œdema variolofum*.

Variolæ confluentes malignæ.

10. *Variola C. cryftallina* Helvetii *pag.* 208. *obfervat. Variola Japonica* Kempfer. *Petite Verole cryftalline, premiere efpece de confluente maligne; Veficulæ D. Barbaræ* Car. Pifon. *obfervat.* 149.

Primis diebus difficulter diftinguitur, quia puftulæ nondum funt ejus magnitudinis ut cryftallinę appareant, id eft, ut plures fimul coalitę veficulam fero turgidam conftituant, qui character eft cryftallinę; cum plures fimiles veficulę adfunt: in miliari quidem funt etiam veficulę, fed aciculę caput non fuperantes, adeoque miliares.

Symptomata præludii funt febris vivida, diarrhœa ferofa notabilis, cephalalgia, fitis magna, cutis albo-pallida, fubtumida.

Symptomata eruptionis, puftulæ minus rubræ, citius crefcentes, & majores quam in aliis fpeciebus; circulus qui bafim puftulæ cujufvis ambit, eft femper pallidior, feu minus ruber, pellicula veficulæ tenuiffima, fundus veficulæ pallidus, ut circulus ambiens, magnus tumor fubœdematofus artuum, demum febris maligna, fæpius tritæophia fua addit fymptomata cum miliari eruptione, qualia in difcreta maligna defcripfimus.

Prognofis cryftallinæ tutior quam cohærentis.

11. *Variolæ C. cohærens; feconde efpece de confluente maligne* d'Helvetius, *obfervat. pag.* 210. *petite Verole cohærente.*

Hujus character funt puftulæ in apice depreffæ,

fæ, invicem cohærentes, in facie unicam superficiem æqualem constituentes, intervallis miliaribus, & purpuratis utplurimum.

Præludium idem ac variolæ complicatæ, sed pyrexia major, & exacerbationes longiores, fortiores, præcipue carotidum pulsatio, oculi rubentes, tendinum rigiditas.

Eruptio totalis prompta, figura pustularum inæqualis, apice depresso, circulo intense rubro, mediocris elevatio, maxime in facie, quæ multum turget, epidermide in unicam veluti pustulam planam æqualem intumefacta; cutis ardens, arida, etiam a sudoribus non remollescens, urina pauca, intense flava, pulsus durus, parvus, vel magnus & celer; oculi nunc rubri, scintillantes, prominentes, lucis impatientes, nunc lividi cum mydriasi; cephalalgia violenta, nisi delirium, aut coma accedant; delirium & rigiditas tendinum, ac convulsiones frequentiores quam in aliis speciebus.

12. *Variola C. nigra* Sydenh. *pag.* 124. 3. *species confluentium malignorum* D. Helvetii *pag.* 213. aliis *Variola hæmatodes* vel *scorbutica*; *sanguinea* Mead. *Petite Verole noire ou scorbutique*. Sydenham. *Variolæ ann.* 1674.

Hujus character ex pustulis nigris, sanguinem nigrum fundentibus, fundo gangræno-so, mictu cruento, hæmorrhagiis variis, intervallis pustularum atris, &c. eruitur.

Præludium ut aliarum malignarum.

Eruptio secunda die incipiens, pustulæ parum elatæ, nigricantes, sectæ fundunt cruorem atrum, lividum; mictus utplurimum cruentus, dejectiones alvi, urinæ, sputa, vomitiones, lacrymæ etiam quibusdam sanguineæ, intervalla pustularum atra, febris vehemens, paroxysmi violenti.

Hæc species utplurimum lethalis secunda vel tertia die.

13. *Variola C. corymbosa*; 4. *species confluens maligna* D. Helvetii *pag.* 214. *petite Verole a placards*.

Character vel aggeries pustularum non confluentium sed densissimarum potissimum in facie, intervalla inter has aggeries pustulis destituta.

Præludium & eruptio eadem ac in variola complicata. Eadem prognosis ac complicatæ seu discretæ malignæ; quo plures & densiores corymbi in facie, eo majus periculum, quantacumque sit eorum in cetero corpore multitudo.

Curatio discretarum malignarum & confluentium.

Mittatur sanguis ante eruptionem semel aut pluries e brachio, vel e pede, in adultis liberalius; postea vomitorium exhibeatur, & si tempus eruptionis non urgeat, sequatur catharsis quam proxime.

His primis diebus diluatur sanguis uberi ptisanæ potu, vel ptisanæ hordei, vel decocti cornu cervi in scobem redacti ad unciam semissem pro aquæ libris duabus, aut scorzoneræ radicum, &c. Si vero æger calidi sit temperamenti, spiritus vitrioli ad gratam aciditatem addatur usque ad plenam eruptionem pustularum.

Cum variolæ omnes eruperint, quod est circiter sexto die post invasionem, vespere propinetur syrupus papaveris albi usque ad diem decimum ab invasione, quod mane etiam repetatur in confluentibus, atque in magna dosi, si phrenitis accesserit, parcissime infantibus utpote somnolentis.

Si ischuria accidat, æger e lecto eximatur & obambulet paullulum.

Si saliva adeo sit viscida ut exerceri nequeat, fiat gargarisma ex aqua hordei cum melle rosato.

Si sopor accedat, pulsusque deprimatur, langueat, vesicatorium nuchæ applicetur, aut allium plantis pedum, singulis diebus renovandum.

Si undecima die amphimerina secundaria cum inquietudine, jactatione, ceterisque symptomatis ita efferatur, ut paregoricis sufflaminari nequeat, & mors quasi immineat, sanguis illico e pede detrahatur ubertim, & bis in sequentibus diebus iteretur phlebotomia, si opus sit, & cito catharsis, imo quandoque emeticum in usum advocetur prout vires sinunt, non omissis paregoricis; catharsis autem una vulgo sufficit.

Cum pustulæ omnino exaruerint, inungatur facies per biduum & non ultra pomata cum oleo amygdalarum.

Si oculis insint pustulæ, aut palpebræ tumeant admodum, infusio croci in aqua rosarum intra palpebras immittatur.

Methodus Fischeri Medici Germani in curandis variolis est, ut præmissa phlebotomia & catharsi, balneis tepidis non solum eruptio, sed Maturatio cieatur, atque plusquam viginti fortuitis Monspelii factis observationibus constat præmissis balneis etiam aliquot frigidis non exspectatas feliciter erupisse variolas; verum ne hæc in cacochymicis corporibus tententur balnea, nec dum timentur malignæ variolæ, certus suadeo.

Methodus Mortoni consistit in usu diaphoreticorum, quibus venenum eliminare nititur, præmissis tamen phlebotomia, atque vesicatoriis ad nucham, atque pedes, necnon interpositis pro re nata anodynis, quibus etiam cardiaca & bezoartica addit, demum vero bolis catharticis curam terminat.

Sunt autem plurimi casus, in quibus Sydenhamiana & Mortoniana methodus debent invi-

invicem combinari, vel alterutra anteponi, obfervante Huxhamo.

Methodus Indica Daniel. Ludovici, *Collect. Acad. Tom.* 3. *pag.* 338.

Prima die immerguntur variolofi in fluminis proximioris aqua.

Secunda die utuntur fero lactis acido pro potu.

Tertia die cucumeres aceto conditi efitantur.

Quarta die erumpente variola merguntur etiam veftiti in flumine, dein in lecto fuo reponuntur: hac methodo utuntur in infula Java Nigritæ, tum ad variolam, tum erga puerperas; morbus falubriter fua percurrit ftadia; cicatrices vero relictæ albæ funt, qui color dedecorus ipfis videtur & ridiculus.

Quid fint *variolæ pilofæ* Carrichteri ignoro.

III. *Pemphigus*, Fievre Veficulaire, *Pemphigos* & *pemphigodes puretos* Galen. 6. *epidemiar. Hydroa* Car. Pifonis, fic dicta *a pemphix*, bulla vel phlyctena. *Bullofa febris*. nouvel. Claff.

Phlegmafia eft fæpius acuta, exanthematica, bullis vel veficulis magnis pellucidis, fero flavo turgidis per cutem fparfis infignita.

Differt maxime a miliari feu purpura alba, in qua veficulæ quidem funt, fed grano milii non majoris; a variola cryftallina, in qua veficulæ etiam funt, fed pure turgidæ, feu ex plurimis puftulis fuppuratis in unam majorem collectis efficte: in pemphigo bullæ funt avellanæ circiter magnitudine, quandoque majores, raro minores, fero dilute flavo turgidæ.

Eum morbum novum effe facile crediderim, cum hujus nulla diftincta apud Græcos, Arabefve inveniatur hiftoria; non ita tamen rarum effe, quin eum fexies faltem obfervaverim.

1. *Pemphigus major* Chriftophori Seligeri; *febris veficularis catarrhalis* Delii *amænit. Hydatides* Car. Pifonis *obferv.* 147. 149. ubi defcriptio morbi. Eft morbus pyrexia acuta continua ftipatus, in quo altera, vel tertia die ampullæ feu veficulæ pellucido-flavefcente fero turgidæ per cutem oboriuntur uncis vel avellanæ magnitudine, quibus ruptis & effufo fero fuccedunt amplæ maculæ atro-rubræ, cruftis epidermidis nigricantibus circumdatæ: morbus intra duas feptimanas terminatur: primum illum obfervavi ann. 1725. in Nofocomio Monfpelienfi apud militem, cui in febris acutæ continuæ initio, numerofæ in abdomine & femoribus exorieban-tur veficæ hemifphæricæ, pellucidæ, in ambitu rubræ, quibus correptus fato ceffit. Hujus morbi nomen fe ignorare fatebatur ill. D. Deidier, atque eum *veficularis morbi* nomine indigitari poffe. Deinde pluries eumdem morbum in mendicis & pauperibus nofocomii generalis obfervavi, inter quos bis vidi *pemphigum apyretum*, ita ut hoc commune fit exanthematicis, ut pefti benignæ, variolæ, benignæ, aut faltem lymphaticæ, quafdam fpecies fine notabili pyrexia prodire. Curam vide *in amænit. mediis* ill. Delii *decad.* 1. *cafu* 9. *pag.* 71.

2. *Pemphigus Caftrenfis* D. Thiery *Medic. experiment. pag.* 134.

Regnabat, ait ille celebris Medicus, anno 1736. Pragæ morbus valde contagiofus, adverfus quem artis Medicæ præfidia nulla proderant; ferocia morbi omnes methodos eludebat. Magnus hujus urbis Clinicus tandem confiderans veficulas avellanę magnitudine per cutem erumpentes, ipfas cum veficatoriorum phylctænis affines effe percepit, fufpicatufque idem effe genus fermenti acris quod has veficulas excitaret, atque illud quod cantharides fuppeditant, unde acetum bezoarticum ægris fuis prefcripfit & omnes falvos fecit, interea dum vix unus aliis Medicis commiffus mortem evadebat.

3. *Pemphigus Helveticus* Dan. Langhanfii *act. Helvetic. vol.* 2. *pag.* 260.

Brevis delineatio morbi qui anno 1752. in valle Simmia epidemice graffatus eft, a Dan. Lanhans M. D. Zurich.

Peculiaris morbus epidemicus a nemine hucufque neque obfervatus neque defcriptus, exeunte hieme precedente exortus fuit, qui per totam ęftatem ęquali vehementia duravit, ita ut omnes, qui eo corripiebantur, obierint.

Contagiofus omnino eft; quoties unicum ex tota familia invadit, reliqui ex eadem familia omnes brevi poft afficiuntur; is nulli alteri morbo comparari poteft, quam fyphilidi, fed eo difcrimine quod pemphigos intra diem, fyphilis ne quidem intra annum lethalis evadat.

Invadit cum dolore levi, tenfivo, vix perceptibili in faucibus & externe pone aures ufque ad thoracis partem anticam, cum horrore, naufea, frigore, ut in febribus intermittentibus, fed nullus calor aut ęftus vel levis tantum, fubfequitur. Collum externe plerumque intumefcit, interne in faucibus, circa uvulam & pharyngem, bullę, aut puftulę magnitudine nucis avellanę circiter, fine magno dolore oriuntur, quę ichorem flavum, odoris valde ingrati in fe continent; fępe & in aliis corporis partibus, ut in inguine, inter femora & pudenda, in digitis, in

in labiis, &c. quafcuntur, e quibus vel fponte ruptis vel lanceola incifis, ichorofa materies exftillat.

Die fecundo, tertio, vel quarto collabuntur puftulæ in faucibus, earum loco apparent fruftula albida; æger anxietatem fentit in thorace, tumor externe in collo incipit evanefcere, vel increfcere & in abfceffum degenerare, quo ægro, fi cito aperiatur, vita fervatur, at fi priufquam colli tumor aut penitus evanefcat cum puftulis faucium, aut abfcedat, gravitas in pectore fentiatur, pereunt ægroti inftar eorum qui a rupto empyemate fuffocantur. Quidam a retropulfa puftularum materię fubito expirarunt fine ulla antea pręgreffa fuppuratione.

Quoties venenofa illa materies febrili quodam impulfu ex faucibus in externas corporis partes protruditur, æger ab omni periculo liberatur. Sic morbum folvit abfceffus in glandulis inguinalibus, axillaribus, parotidibus, maxillaribus, œfophagæis, exortus. Idem pręftant veficulæ in partibus externis prodeuntes, fæpe digiti manuum veficula quadam circumdantur, in qua venenum totum colligitur & ex qua tandem expellitur. Incolæ credunt hoc venenum a nebulis hanc regionem antea infeftantibus originem traxiffe: familiaris illis eft potus fpiritus frumenti, ceraforum, &c. cibus eft cafeus acer & pinguis.

Curatio. Præmiffa una aut altera larga phlebotomia, amplum veficatorium fincipiti applicabatur, collum cataplafmatis ex lacte paratis omni bihorio renovandis involvebatur, fimul æger fudorificum fumebat ex oxymelite fcillitico, & helleborato ana drach. II. melis rofati & fpiritus nitri dulcis ana drach. I. fuperbibendo aquæ fcordii unc. III. mixturę fimplicis f. camphoræ fcrupul. I. hinc fudor copiofus fero lactis vel infufo falviæ ad fex horas promovendus. Sequenti die tumores externi, & puftulæ oris evanefcere folent, altera die pulvis refolvens ex fale ammoniaco & nitro propinatur cum hauftu largo infufi falviæ, nocte fequenti theriacæ dofis cum aqua fcordii hauritur, unde fudores profufi & æger fic reftitutus poft aliquot dies fale fedlicenfi purgatur.

4. *Pemphigus Indicus* Bontii *de medicina Indorum*, *obferv. ultima*. *Bullofa febris cum dyfenteria* Morton, *pyretolog. appendic. pag.* 163.

Hanc fpeciem comitatur apud Indos febris maligna cum dyfenteria: obfervavit etiam in amphimerina epidemica ab anno 1658. ad 1691. veficulas aqueas per collum & pectus fparfas Bontius.

Extractum croci & opii a Bontio commendatur.

5. *Pemphigus Brafilienfis*, *Obfervations curieufes fur la Phyfique tom.* I. 1730. Le P. Bourgeant J.

Tactus colubri bicephali apud Brafilienfes, etiam mortui, excitat hanc fpeciem, quam ipfe paffus eft & expertus D. Couplet Academ. Reg. Parifin. Socius; veficulæ fcilicet ipfi erupere aqua flavefcente turgidæ, quæque tres menfes duravere.

Num ad pauciores fpeciës reduci debeant hujus generis morbi, aliis indagandum relinquimus.

IV. *Rubeola*, la Rougeole. Sic primitus nominata a traductoribus Hali Abbatis *practicæ lib.* 3. *cap.* I. *de Variolæ & Rubeolæ medela*. *Morbilli* a Latino-Barbaris in plurali dicti quafi parvi morbi. *Blacciæ* Aaronis interpret. *Afafin* Caftell. *Lex. Rofeola* Caftell. *Lexic. Medic.* nec non *Alurefchin Maabab* Arabum, ex Golio.

Cognofcitur ex papulis pulicum morfus æmulantibus, afperis, in fquamulas furfuraceas abeuntibus, quam eruptionem præceffit tuffis ficca, fternutatio, lacrymatio & febris catarrhalis.

1. *Rubeola vulgaris* Pientis. *Rougeole ordinaire*. *Morbilli Regulares* Sydenhami *ann.* 1670. *febris morbillofa* Frid. Hoffmanni.

Infantes infra & fupra feptimum annum maxime adoritur; in eadem urbe nunc a feptentrionali ad meridionalem plagam, vel reciproce progreditur epidemia, fæpius terminanda intra fex menfes.

Morbus intra octo dies definit, verum aliis morbis fæpe pejoribus viam fternit.

Præludium eft catarrhale, primo fcilicet die, rigent, horrent, calent, & frigent alternatim; fecundo die febris major, ægritudo vehemens, fitis, inappetentia, lingua alba, humida, tuffícula ficca, capitis & oculorum gravitas, fomnolentia perpetua, coryza, oculorum fplendor, humiditas, aut lacrymatio cum fternutatione, palpebrarum deinde tumore, vomitu, diarrhœa, dejectione in dentientibus viridi, omnia ingravefcunt ufque ad eruptionem: quarto die eruptio fit, maculæ fcilicet parvæ, rubrę in fronte & facie pulicum morfibus perfimiles in corymbos congeftę, in fingulis fuccrefcunt papulę tactu, non vifu difcernendę, quę dein pectus, ventrem, & artus afficiunt, in quibus maculę funt tantum non prominentes, fed latiores & magis rubrę quam in facie. Eruptione facta, nullus vomitus, fed tuffícula & febris ac dyfpnœa intenduntur, defluxio in oculos, fomnolentia & inappetentia perfęverant.

Die fexto frons & facies afperafcunt, puftulis exficcatis dum in reliquo corpore papulæ rubicundæ permanent.

Octavo die in facie evanefcunt & in reliquo dein corpore. Nono die papulæ totius corporis in farinam tenuem atram abeunt, fed febris; dyfpnœa, & tuflicula quandoque augentur, non ita tamen ac in maligna rubeola.

Si quarto die fuperveniat phrenitis, malum, in quo cafu pulfus eft exiguus, & hyrudines temporibus feliciter admoventur.

Si verminofos rubeola aggrediatur, ftatim lumbrici furfum & deorfum egrediuntur omnes, vel faltem a catharticis & emeticis, deinde nullum lumbricum videre eft.

Circa finem rubeolæ, fi crefcat febris & ardens evadat cum fiti intenfa, malum. Carthartica, phlebotomiæ, ptifanæ emulfionatæ vix profunt.

Poft vomitiones viridefcentes fuperveniunt diarrhœa aut dyfenteria, quæ finita rubeola perfeverant; hæ catharticis & abfordentibus refiftunt, phlebotomiæ vero cedunt.

Rubeola per fe raro fummi momenti eft, verum morbi eam fequentes fæpe funefti.

Dantur rubeolæ benigniffimæ quæ vix tres vel quatuor dies infantes lecto addicunt & fere fine febre ex tufficula ficca & maculis rubris tantum fe produnt, quæque uti variolæ benignæ foli naturæ commiffæ, brevi fanantur, maxime quæ funt fporadicæ.

2. *Rubeola anomala; Morbilli anomali* Sydenhami *cap.* 3. *ann.* 1674. *pag.* 143. *Morbilli epidemici & maligni* Mortoni *de febrib. inflammatoriis cap.* 3. *Rougeole maligne.*

Differt a regulari feu benigna 1. quod eruptio ferius fiat quam in benigna, fcilicet a 5. ad 7. diem, imo juxta Sydenhamum quandoque ocius feu ante quartam diem; 2. Quod gravia fint tum præludii tum eruptionis fymptomata; 3. Quod non ita a facie exanthemata, fed potius ab humeris & trunco incipiant; 4. Demum fequelas periculofiores adducit. Symptomata ante eruptionem funt rigor, ofcitatio, pandiculatio, virium proftratio, naufea, vomitio, jactatio inquieta, vertigo, cephalalgia, lumbago: morbis gravibus hæc communia, fed & funt exanthematicis iftis magis propria ut pulfus frequens & exilis, refpiratio frequens & brevis, hypochondriorum oppreffio, urinæ pallidæ, fopor, fubfultus tendinum, fpafmi, deliria cum oculorum rubedine, aquofitate, palpebrarum gravitate, punctura cutis dolorifica; angina etiam accedit cum raucedine clangofa, tuffi molefta, ferina, in qua pueruli veluti fuffocantur, ingefta evomunt, nigrefcunt facie; cum autem poft tam acrem luctam eruptio facta eft, febris malignitatem fuam partim deponit, morbus in ftatu eft, & homotona febris ufque ad exficcationem papularum, quæ tamen non femper in farinam abire vifæ funt Sydenhamo. Eventus autem hujus fpeciei fæpe eft triftis & funeftus, nam papulis recedentibus febris & dyfpnœa intenduntur; datur *peripneumonia morbillofa*; in aliis vero *diarrhœa morbillofa*, quæ non eft innoxia ut fæpe fit in benignis, fed acris, defenterica, aut torminofa, quandoque tuffis, dyfpnœa, & febris hecticam accerfunt, alias fuccedit phlegmatia & *anafarca*, fæpius ophtalmia. Differt Rubeola 1. ab fcarlatina per intervalla angulofa, quibus in pectore potiffimum feparantur corymbi papularum rubeolæ, cum in fcarlatina eft uniformis veluti rubedo, quafi vino rubro perfufa foret cutis; 2. a purpura feu petechiis, quia maculæ petechiales funt exacte circulares: verum rubeolofæ funt magnitudinis & figuræ incertæ, variæ; unde etiam, 3. ab incipiente variola difcrepant: variolæ enim nafcentes maculas exiguas fed rotundas referunt; in purpura fcorbutica maculæ funt lividæ, non fanguinei aut fcarlatini ruboris, ut in rubeola & fcarlatina, atque incipit circa tertiam diem in benignis. In malignis quidem rubeolis color papularum a rutilante recedit, fed acuties fymptomatum eam a purpura fcorbutica fatis difterminat.

Quæ Morbillis fuperveniunt aut fuccedunt peripneumoniæ, anginæ, tuffes, diarrhœæ, anafarcæ, ophtalmiæ, phthifes &c. vulgari methodo refiftunt, & propriam rubeolæ curationi affinem exigunt.

Curatio Sydenhamiana.

In adultis regimen calidum pejus eft quam in infantibus maxime in pituitofis, frigidulis, inde enim livefcunt & dein nigrefcunt exanthemata.

Æger fe contineat in lecto faltem per biduum, poft primam eruptionem; decocti pectoralis cum fyrupo variolarum & capillorum veneris, fumat uncias tres vel quatuor quarta quaque hora, intermediis jufculis, ex eclegmate cum oleo amygdalarum, fyrupis bechicis & faccharo paratis, fæpius lambat, dum tuffis urget, fingulis noctibus fumat paregoricum ufque dum convaluerit.

Papulis evanefcentibus, febris, dyfpnœa, peripneumonia fi fuperveniant, indicantur phlebotomiæ cum decocto pectorali & eclegmate, circa diem duodecimam ab invafione purgetur æger.

Me-

Methodus Barbeyraciana eadem eſt in rubeola ac in variola, ita ut ineunte rubeola ſi pulſus plenus ſit & æger plethoricus, a phlebotomia initium ducitur, dein primæ viæ ante eruptionem, imo poſt eruptionem expurgentur, atque in pituitoſis, frigiditque per diaphoretica, cardiaca eruptio promoveatur, fuſtineatur; cum e contra ex Sydenhamo bechicis tantum infiſtendum, & non niſi duodecimo die purgandum ſit. Cathartica eo magis indicantur cum verminoſæ aut putridæ febris ſigna ſimul ſe produnt, quod aliquoties vidimus.

3. *Rubeola variolodes; Rougeole boutonnèe; Febris lenticularis* Boneti *Polyalth. Variolæ hermaphroditicæ* Fehrii.

Eſt ea ſpecies Pariſiis familiaris, in qua poſt præludia morbillorum, ſcilicet tuſſim ſiccam, coryzam, epiphoram, &c. ſuperveniunt papulæ acuminatæ multo majores quam in rubeola vulgari, quæque veſtigia ſui relinquunt; an vero ad variolam referenda ſit, dubito, quippe notum eſt variolam etiam mali moris non raro incipere a catarrhali affectu ſeu tuſſi, lacrymatione, oculorum ſplendore, uti rubeola vulgaris. De his *vide* Vandermonde 1758. *jul. pag.* 81. Buxiere obſervavit Rubeolam variolodem cujus eruptio vel præcedebat vel immediate conſequebatur variolam benignam in iiſdem ſubjectis, ſed in hoc diſtincta eſt variolodes a lymphatica; quod apud eos qui paucas variolæ puſtulas habuerant, puſtulæ rubeolæ variolodis in farinam faceſcebant, cum lymphaticæ variolæ puſtulæ intra diem circiter in ſuppuratum abeant, relicta quandoque cutis foveola: Hęc eſt eruptio quę pro variola recidiva apud plurimos habetur, non ſecus ac variola lymphatica.

4. *Rubeola anginoſa*, Eſſais d'Edimbourg, *Tom.* 4. *pag.* 617.

Curatio Rubeolæ.

Methodus D. Gontard *Diar. Medic.* 1768. *pag.* 338.

Non eadem methodus in variola & rubeola debet adhiberi; in rubeola ſcilicet maxime apud adultos, poſt unam alteramve phlebotomiam, ſive eruperint ſive non papulę, vomitus eſt excitandus, & dein alternis diebus purgandum, interpoſitis bechicis, ac veſpere anodynis pro diverſis circumſtantiis. Sępiſſime poſt emeticum papulę ubertim erumpunt, & fere ſemper tertia poſt eruptionem die, papulę, febris, omniaque ſymptomata evaneſcunt; inter emeticum & catharſes ſequentes phlebotomia pro circumſtantiis iterabatur; ſi pulſus mollis, parvus diſſuaderet, phlebotomiæ, emetica & dein catharſes, repetitæ ſufficiebant, quod numeroſis obſervationibus Auctor confirmat. Hanc ego methodum dudum ſecutus ſum, maxime cum rubeoloſos vermibus ſcatentes curarem.

V. *Miliaris*, le Millot, maladie miliaire, la Miliaire; *Febris miliaris* & *Morbus miliarium* Allioni, *Tractatio* 1758. 8. *Purpura alba; Purpura puerperarum; Febris puerperarum miliaris; Febris purpurata; Purpura maligna; Purpura miliaris; Febris veſicularis* diverſorum Auctorum; *der Frieſel* Lipſienſibus; Gallis *Pourpre blanc, Millet*; Taurinenſibus *Miarola*; *Febris eſſeroſa* Zacuti Luſitani; *Peticularis culicaris* Petr. a Caſtro.

Genus eſt morbi inflammatorii, ſeu febrilis exanthematici, in quo minutæ, rubræ & milii granis æquales puſtulæ per cutem ſparſæ occurrunt, quæ cito in veſiculas ſero plenas evadunt, grano milii non majores, pellucidas vel lacteas.

In *ſcarlatina* æquali rubore tota cutis perfunditur abſque puſtulis.

Rubeolæ puſtulæ in pectore, facie prompte agminatim prorumpunt, nec in veſiculas abeunt, & majorem ruborem faciunt quam miliaria.

Præterea ſudor olidus, ſymptomata convulſiva, pulſus contractus, urinæ aquoſæ, exigua febris ante eruptionem hoc genus ab aliis diſtinguunt.

Morbus hic anno 1758. Lipſiæ primum obſervatus eſt, qui totam Germaniam, Angliam, Helvetiam, Sabaudiam, Longobardiam hodie per intervalla afficit, nec adultis parcit.

1. *Miliaris benigna*; Allioni *ſimpliciſſima*; *Purpura rubra* Germanorum; *Febris miliaris* Hamiltoni; *nova Febris* Sydenhami, *Schedula.*

Ante eruptionem prima die

Horror ſine calore inſolito ſequente, caput vix dolet, febris leniſſima, pulſu depreſſo, duriuſculo, urina ſana, nullus dolor, nec ſitis, appetitus viget, ſudor importunus.

Secunda die pulſus celerior, urina aquoſa, metus & triſtitia, ſcrobiculi cordis compreſſio ſuſpiria cogens, ſubitanei motus involuntarii, ſenſus in digitis ſtuporis cujuſdam pungitivi *Granf* dicti, ſomnus interruptus ſpectris, ſudores acidum corruptum olentes aſſidui cum pulſu magis contracto.

Tertia vel quarta die, raro ſerius, vehementes ſudoris impetus, alterni horrores & calores præcedentibus puncturis, & non raro pru-

 ritu

ritu in collo, pectore, dorso, raro in facie efflorescunt rubræ aut albentes minutæ pustulæ.

Post eruptionem.

Hæ pustulæ cito grandescunt, limpido sero replentur, basi inflammata, ubi cutis plenior & tumefacta persentitur, intra 30. horas fere absolvitur eruptio, & tunc symptomata convulsiva mitescunt, evanescunt, sudor perseverat, sed parcior, urinæ colorantur. Septima die pulsus mollis, æqualis, exanthemata exsiccantur, cuticula squamatim decidit.

Extispicia. Cadavera quæ miliari pereunt, cito intolerabiliter fœtent & intumescunt. Bianchi phlogosem in utero puerperæ tantum invenit. Allionus vero venas cerebri cruore turgidas. Cadavera calorem diu servant, & sanguinem e naribus fundunt.

Cura.

In prima periodo phlebotomia minime pertimescenda est, febris, delirium in altera periodo phlebotomiæ non cedunt; imo convulsiones ab ea, morsque accelerantur.

Emetica promptiorem non minorem eruptionem movent, ante eruptionem purgantia antiphlogistica, ut cassia, repetita, eruptionem utiliter retardant, imo prohibent, post eruptionem nocent.

Diaphoretica efficaciora in primo stadio eruptionem accelerant cum nocumento, in altera febrem & calorem adaugent perniciose. Antiphlogistica acida, ut limonata, saccharata in prima periodo, venenum corrigunt, in altera nocent. Diluentia, acescentia, emollientia profunt. Fotus tepidi emollientes ad pedes, artus, in secunda periodo valde utiles sunt.

Vesicantia pulsum elevant, eruptionem sollicitant; ast in secunda periodo perniciosa, nec in prima multum profunt.

Convulsiones quæ pustularum eruptionem sequuntur, nec opiatis, nec antispasmodicis cedunt, disruptio vesicularum inutilis est.

Nimius calor lecti, cubiculi, regiminis maxime miliariam excitat in regionibus frigidis. Practicus Taurinensis eximius linteis aqua tepida madidis corpus fovere consuevit ad papularum eruptionem promovendam.

2. *Miliaris maligna* Allioni *n.* 76. *acutior*.

Ante eruptionem omnia ut in benigna, sed symptomata convulsifica ab eruptione crescunt, & in benigna mitigantur. Febris scilicet augetur cum pulsu celeri & contracto, circa meridiem, & noctu gravior est; urinæ multæ, tenues, aqueæ, lingua albida, arescit, noctes vigiles cum somniis terrificis & cephalalgia distensiva interna; facies plenior, calet & inflammatur cutis, sudores minuuntur: tertio eruptionis die omnia graviora fiunt, febris ardet, pulsus durus, & celer, tendines subsiliunt, sudores evanescunt, pustulæ subsident, calor urens, cutis scabra fit, urina aquosa copiosissima, ægri inquieti, sitibundi, morosi, queruli, loquaces, quoquo versum se jactant, dein delirant, convelluntur; alvus hactenus dura, jam biliosa fœtida egerit; aliquis si redeat sudor, hæc sævities erumpentibus iterum pustulis mitescit; sequenti die copiosiora erumpunt exanthemata, majoraque fiunt, primoribus jam exsiccari incipientibus; verum secunda exanthemata circa tertium diem eruptionis suæ novas & prioribus similes turbas excitant, mitiores tamen; accedent tertia imo quarta exanthemata, donec stadium ultimum, seu declinatio accedat similis priori speciei; in hoc vero statu alvus liquida est, & biliosa fœtida dejicere pergit cum borborygmis; urina interdum prodit albescens, ut serum lactis, non subsidens & ardens. Salus ordinario non accedit, nisi post 14. & 20. diem; illa eruptio fit in certa die per manipulos & cohortes, eaque suppressa vel repulsa, turbæ recensitæ revertuntur; typus vero vix definiri potest.

Si malum exitum prompte morbus habeat, hisce turbis comites accedunt delirium & convulsiones; scilicet ægri inquieti nullo situ se continent, torvo & defixo obtutu objecta per caliginem, aut duplicata vident. Loquaces etiam cum delirant aut caligant, se recte loqui & videre pertinaciter asseverant; se ægros vix esse concedunt; magna est, rara & suspiriosa respiratio. Sunt qui repente & sine causa lacrymis & mœrore se conficiunt, e lecto surgere tentant, ad motum omnem prompti, ingesta vomunt, in astantes etiam exspuunt, adde strepitum potus cum deglutitur; hinc jactationes in convulsiones abeunt, imo in ecclampsiam, & stertore adveniente, pulsuque deficiente, mors advenit. Quo numerosiores pustulæ & præcociores, eo finis funestus promptior est.

3. *Miliaris recidivans* Allioni *n.* 82. aliis diuturnior.

Hæc est malignæ varietas, sed quæ in longius tempus distrahitur, in qua pustulæ propter cutis densitatem, aut lymphæ viscIditatem non bene efflorescunt, aut in cute ipsa subsident, aut retrocedunt; tunc enim morbus diuturnior evadit, recidivam alio tempore daturus, valetudine lente redeunte, inter-

interdum & mors fequitur; fed paullo diverfa ratione morbus procedit.

Si itaque puftulæ elevatæ fint, fed tantum rubor aliquis cum minutiffimis puftulis in cute confpiciatur, & profundius hæreat venenum, pulfus velocitas tanta non eft in hoc ftadio fecundo, fed altitudo & frequentia inæqualis, aliquando pene intermittit; urinæ nunc tenues, nunc coloratæ, fæpius turbidæ, parcæ; calor infignis, non tamen acerrimus; tendines continuo fubfiliunt; lingua tremula, delirium & identidem convulfiones; hæc dein paullatim mitefcunt, fudore vifcido, fœtido oborto, qui & majores aliquot veficulas & puftulas varorum inftar majufculas affert.

Aliquando vero poft hunc ftatum jam defcriptum ægri in foporem incidunt, affiduis tendinum motibus aut convulfivis ructibus detenti, ftupidi, obliviofi; lethargici evadunt, & demum poft varias convulfiones ftertore lente accedente intereunt.

Hæc varietas, fi ægri revalefcant, reverti folet anno fubfequente, eodem tempore quo primum acceffit; mulieribus id fæpe accidit poft quodlibet puerperium, & fæpe relinquit difpofitionem ad fudorem, furunculos, memoriæ debilitatem, fummam proclivitatem ad timorem, hyfteriam; accedit rheumatifmum, fanguis extractus in fecundo ftadio poft fudores eft coccineus & fine fero; ante fudores gelatinam concretam, & paucum ferum habet.

Duratio hujus varietatis eft circiter trium feptimanarum, cum maligna ad duas ut plurimum excurrat, & benigna poft feptimanam cito terminetur.

Dantur plurimi morbi miliares, feu quos venenum miliare excitat & fovet, qui proinde a miliari larvata procedunt, ut fynochus, amphimerina, tertiana peripneumonia, pleuritis, cynanche, eryfipelas, ecclampfia, odontalgia, tuffis, coryza, fternutatio, apoplexia, trifmus, melancholia, crampus, ifchias, arthritis, quæ omnes fpecies curam generi propriam & miliari communem fimul exigunt; fed illi morbi quos hoc venenum proteiforme excitat, evanefcunt, aut mitigantur facta eruptione miliari. Si vero hi morbi non recedant eruptis miliaribus, tunc fignum eft morbum effe complicatum, feu a duobus diftinctis principiis pendere, ut arthritis, peripneumonia, fynochus, purpura, variola, rubeola; quæ cum miliaribus exanthematis complicantur; primos morbos vocabimus miliarios, id eft, a veneno miliari latente excitatos.

Franc. Boiffier de Sauvages.

Prognofis miliaris in genere.

Periculum refpondet, 1. veneni copiæ; 2. humorum vifciditati; 3. cutis denfitati; 4. irritabilitati.

Robufti, fanguinei, ftrigofi, herpetici, podagrici, bibones vini, melancholici magis periclitantur, quam feminæ molles & viri laxi, imbecilli, hydropotæ, blando fanguine donati.

Si abeuntibus fymptomatis convulfivis, pulfus mollis, & amplus reddatur, puftulæque grandefcant multo fero plenæ, bonum. Cephalalgia ante quartam diem evenefcens, maxime in fanguineis, malum.

Pulfus contractus, poft eruptionem contractior, cum tenfione & frequentia crefcente convulfionem & perniciem portendit.

Sudores quo magis diffufi & præcoces, eo pejores; maxime fi pulfus una fit valde contractus.

Urina, quę cito ex rutila fit aquofa aut conftanter aquofa, mala; albefcens, ut ferum lactis, longitudinem morbi denotat.

Stupor pungitivus *Granf* dictus in plurimis locis magnam veneni copiam arguit; fed fi leves fint cum urinis aqueis, fudoribus, pulfuque contracto, perniciofum eft fignum veneni copiofi, & erumpere non valentis.

Eruptio quo citius advenit, eo pejus. Quæ tertio, aut quarto die exeunt puftulæ, fæpe funt feptimo & octavo die lethales, minus funeftæ quæ fexto die accedunt, feniores etiam tutiores; quo citius apparent puftulæ, eo morbus diuturnior & magis recidivus.

Minutę puftulę malis ominis funt, fi multę fuerint: malę quę erumpentes non pungunt, fed pruriunt, eas recedere peffimum, tum ægros vomere, mala videre, cum ftrepitu deglutire, fingultire, loquaces balbutire, peffimum.

Quo copiofiores & prominentiores puftulæ, eo promptior, iis fubfidentibus, mors accedit; quæ modo fubfident, modo efferuntur, longam ægritudinem fignificant.

Poft eruptionem fortiter vexantia fymptomata convulfiva ominofa funt. Si æger maxime timeat, fpem abjiciat, territus expergifcatur, periculofum.

Cutis ab eruptione non tumefacta, vel ex epifpafticis, aut cucurbitulis non affecta, malum eft.

Convulfiones, quæ morbum inchoant, aut eruptionem præcedunt, benignæ: quæ puftularum fubfidentiam fequuntur, exitiales.

Stillæ fanguinis e naribus quovis tempore funeftæ. Sanguis extractus fi continuo coccineus eft fine fero, malum. Si morbo foluto cutis defquamatio nulla, aut pauca, per-

 fiften-

fiftentibus fymptomatis convulfificis, reci-diva efpectanda.

4. *Miliaris Boia, Miliaire de Cuffet en Bourbonnois* par M. de Breft Med. *Diar. Med. Jun.* 1766.

Puftulæ hujus morbi funt veficulæ 6. die erumpentes poft cephalalgiam, aftheniam, febrem acutam, nauféas, vomitiones, agrypniam; eruptionem anteivere phlebotomia, emetica; die feptima pulfus parvus, frequens, variabilis.

In paroxyfmis pulfus vegetus, ita ut feptemdecim phlebotomiæ intra 23. dies celebrari potuerint, delirio tamen crefcente, acceffere parotides, hæmorrhagia narium larga, longus agon, mors.

Nulli ætati, exceptis fenibus, nulli fexui parcit.

Methodus Hamiltoni non feliciter ceffit.

Methodus typhi vulgaris pauciffimos liberavit.

Temperamenta debilia, delicatula, facilius evadebant.

5. *Miliaris critica* Guilbert. *Diar. Med.* 1766. *Jun.*

Ab arfenici pravis effectibus ægrum liberavit tandem miliaris defquamans totum corpus ægri.

Ab arfenici drachmis duabus ore affumptis a viro vinolento, ferme phthifico fupervenere vomitio, pulfus frequens, debilis, convulfivus, irregularis, refpiratio laboriofa, fufpiriofa, obtutus ferox, oculi prominentes, lacrymofi, lacrymis genas corrodentibus, facies convulfa, vox tremula, lingua arida, labia maculis nigris adufta, ardor vifcerum, fitis inexhaufta, meteorifmus ingens, dejectio anum adurens, involuntaria, fudor fœtidus, ifchuria, paraphrofine; ea per fex dies permanfere, affumptis affatim oleo, lacte, jufculis adipofis, mucilaginofis. Sexta die eruptio miliaris copiofa univerfalis priora fymptomata fedavit, per quindecim dies identidem renovata eruptio, fudoribus excitatis, ulceribus ad talos fluentibus, demum fquamæ farinofæ cutis delapfæ funt, & lacte affumpto convaluit æger, excepto quod debilior fit, tremore univerfali & ophtalmia laboret.

6. *Miliaris lactea; Miliaire maligne laiteuse*, Puzos, *Traite des accouchem. pag.* 378. *Eruption laiteufe à la peau.*

Miliaris puerperarum eft alba, puftulis aciculæ capita æquantibus, per pectus, abdomen, collum refperfis cum pruritu importuno, & inde quandoque pervigilio, non turbatis inde lochiis, epidermidis defquamatione, feliciter terminatur; hic affectus æftate fæpius quam hyeme accedit, a ftragulis denfioribus fovetur; aere liberiori juvatur puerpera, &c.

Varietas hujus fpeciei eft eruptio miliaris febre, calore urenti, & manuum, digitorumque tumore cum puftulis ftipata; cum puftulæ crefcunt, decrefcit febris & cutis tumiditas, fit effufio fub cutem panaritio fimilis, quæ maturata foras effluit fine dolore & periculo; verum miliaris vere lactea maligna eft, eruptio tarde procedit, interea-que febris & cephalalgia vigent, febris initio mediocris, lochia ferofa, remiffiones in febre dantur, fed poft aliquot dies caput incalefcit, ægra obfcure delirat, fomnus inquietus, eruptio languet, febris acuta continua evadit, lochia fupprimuntur, & ægra in periculo verfatur, quod prævertere oportuit ope diætæ feveræ, lenium diaphoreticorum, de quibus, dum de miliari puerperarum.

7. *Miliaris nova febris* Sydenhami *Schedula monitoria de novæ febris ingreffu*; eft ea fpecies quę anginofæ initio affinis videtur, fed ad earum & phrenitidem fponte aut levi data occafione vergit; & initio pulfus fano fimilis eft.

Æger per vices calore & frigore tentatur.

Paroxyfmi parum regulares quotidie verfus noctem ingruunt, initio caput & artus dolore vexantur, cum tuffi, dolore colli & faucium, quæ fymptomata eo minora funt, quo magis tempus recedit ab hieme.

Sanguis pleuriticorum fanguinem æmulatur.

Lingua eft alba undequaque, & crufta afpera tegitur, humida tamen; fudores funt infalubres, non critici, fi æger jugem in lecto decubitum fervet, a fortiori fi regimine calido utatur; febris earum accerfit, aut phrenitidem, fed in qua tranquille delirat, incongrua fubinde effutiens: ab eodem regimine petechiæ & puftulæ morbillofæ, fed quæ in fquamas non abeunt, efflorefcere folent; lingua fufca & ficca evadit, fudores proliciuntur effufi fine levamine, ubi vero phrenefis invaluit, pulfus nunc citatior eft, nunc tardior, demum inordinatus evadit, fubfultufque membrorum mortem prænuntiat.

Hæc febris eft fimplex fanguinis inflammatio, quæ tamen paucis phlebotomiis, fed aliquot catharticis, julapiis refrigerantibus, & abftinentia a lecto per diem compefcenda eft.

Phlebotomia repetatur, fi dyfpnœa, cephalalgia tuffis intendantur, epipafticum nuchæ applicetur; cathartica mediocria alternis diebus ufurpentur ad tertiam circiter vicem ex infufo fennæ, rhei in decocto tamarindorum, addita manna, & fyrupo rofarum folutivo, die purgationis fomniferum vefpere, non vero aliis diebus præfcribatur ad vitan-

tandum soporem caroticum, quem agitatio sanguinis secus excitare posset.

Aphtæ, singultusque si superveniant, nullum periculum inferunt, quæ si non sponte recedant, fugantur usu kinkinæ cum syrupo papaveris rhæados, modo æger e lecto surgat, vel si debilis sit, vestitus & capite elato ipsi incumbat, quod per morbi decursum observandum est.

Diebus a purgatione liberis, æger sumat vel electuarium e conservis lujulæ, kinorhodonis, berberidis, grossulariæ & cremore tartari cum syrupo limonum ter in die, vel toties sumat julapium ex aquis portulacæ, lactucæ, paralyseos, syrupo de limonibus & violarum, vel utatur limonata pro potu; si sudores nocturni accedant, caveat æger ne plus vel minus tegatur stragulis, quam cum sanus erat; victus sit ex cremoribus avenæ, hordei, decocto albo, & post secundam purgationem jusculа ex pullo, vitulove permittantur. Febre subacta modo in intermittentem non abierit, vinum ad vires restaurandas permittatur.

8. *Miliaris sudatoria*, *la Suette miliaire*; *Fievre putride maligne*, appellèe *la Suette*, qui a regne a Guise durant l'ètè de 1759. *par* M. Vandermonde *Journal*, *Avril* 1760.

Præludium. Gastrodynia gravativa, lassitudo, cephalalgia gravativa vel tensiva, pectoris oppressio, dyspnœa suspiriosa, fervor corporis accedit, sudor acer, copiosus, sæpe accedunt nauseæ, oculi scintillant, facies accensa, lingua alba humida, polydipsia, pulsus frequens, undosus, subrenitens.

Augmentum. Post dimidiam diem pruritus ferinus, pustulæ sphæricæ miliares, densissimæ, semine synapis non majores, anxietas & agitatio; dein fœtor oris & perspirationis putridus, alvus stricta sæpius, quandoque diarrhœa serosa putris, pervigilium, delirium, urina, nunc cruda & copiosa, alias pauca & rubra.

A secunda ad tertiam diem, pulsus durus, tensus, magnus, dyspnœa præceps, laboriosa, hinc sudores crescunt, pulsus debilitatur, vires musculares minuuntur, urina supprimitur, sanguis ex naribus, mariscis, utero fluit, & convulsio maxillæ ac tendinum mortem prænuntiat.

Constantissima symptomata sunt, 1. sudor continuus & uber; 2. eruptio miliaris; 3. dolor acutus cardiæ; 4. cum lassitudine universali, & 5. pulsu duro, tenso, frequentissimo.

Duratio morbi cum lethalis est ad septem dies vix excurrit; cum natura victrix est, ad 14. extendi solet & ultra.

Epidemia est aggregatum morborum diversi generis, sed ab eodem viru miliari & putredine synochali pendentium; combinatæ siquidem sunt in miliari sudatoria synochus putris cum miliari morbo; ast in epidemia eadem intercurrebant, ut pleuritis, diarrhœa, tertiana, amphimerina, menorrhagia, hæmorrhagia narium vel ani, erysipelas, &c.

Subjecta hujus morbi adulti robusti, laboriosi, fusci, non senes, nec infantes, tempestas media, æstas, aer impurus.

Partes miliari eruptione exasperatæ, pectus, abdomen, extrema. Hic morbus ab aphemera sudatoria genera diversus, licet nomine Gallico idem sit.

Curatio infelix, si ultra biduum triduumve diferatur; si cardiacis, sudorificis, vino utantur ægri sudoris sustinendi aut provocandi gratia.

Diarrhœa sudoribus juncta initio morbi, lethalis, nisi maturo antiseptica & mucilaginosa adhiberentur, non phlebotomia nec antiphlogistica.

Qui rite tractati ex gravissimo morbo subito convalescentes sibi videbantur, febre & symptomatis ante signa coctionis, sedatis, sequenti die phrenitide correpti, convulsi moriebantur; qui robustiores erant, illos symptomata graviora & acutiora vexabant, illis promptiora auxilia necessaria erant.

Menorrhagia vel hemorrhagia a tertia ad quartam diem dissolutionem sanguinis periculi plenam indicabat, sudor fetidissimus, tenuis, pustulę atro-rubrę, lethales a sudore copioso, & diarrhœa uberi, urina flammea fœtens & pauca, cum pulsu undoso, parvo, conclamatum est.

Urina citrea cum copioso sedimento, pulsu molli, forti, elato, respiratione liberiori, sudores pauciores, minus olidi, sitis minor, pustulę pallidę, cuticula squamosa vel farinosa, calor, lenis, boni ominis erant.

Phlebotomia bis vel ter repetenda. Sequatur vomitio ope tartari stibiati magna aquę copia diluti, simul ac gastrodynia permiserit. Si his præmissis symptomata perstent, decoctum tamarindorum tartari stibiati acuatur: symptomatis sedatis, limonata vel acetum in aqua adhibeantur; sedata febre purgetur ex tamarindis & sale epsonienfi, in limonata tartarum stibiatum optime purgabat.

Jusculа ex vitulina carne cum borragine, buglosso, pistaciis; ptisana ex hordeo torrefacto, gruto.

Cum vires non permittebant phlebotomiam, acida & dein incrassantia mucilaginosa conveniebant.

Ad sudores compescendos vapore aceti lectu-

lectulus perfundebatur; ad diarrhœam deco-ctum album, limonum fyrupus, eccoprotica.

In delirio vena pedis fecabatur, pulveres temperantes, clyfmata; in fumma putredine kinkina, contrahierva, camphora cum aci-dis: in afcite fecundario jufcula ex radici-bus fragariæ, foliis agrimoniæ, fuccis na-fturtii aquatici, borraginis.

Cavendum a fudorificis & a veficatoriis.

9. *Miliaris Germanica* Vvalthieri, *Medic. Germanorum pag.* 151.

1. Invafio varia eft.

A. Plurimi menfe Januario friguerunt per plures horas; frigori fucceffit magnus calor, redibat frigus cum calore alternans per duos trefve dies, dein cum *æftu* fuo permanfit febris cum *cephalalgia*, dyfpnœa feu anguftia pectoris, pulfu non ftricto, mox pleno, aft-henia notabili, polydipfia, agrypnia, nau-fea, aliis vomitione, urina per totum mor-bum fana, poftremis diebus fudor.

B. Miliariis aliis *intermittentem* ultra fe-ptimanam mentiens, fymptomata in paucis arthritica.

C. Miliaris apud plures pleuritidis *fchema* fumpfit cum tuffi feroci, urina rubra, hor-rore prævio, æftu fubfequente, pectoris an-guftia, afthenia ineffabili, intra feptimanam aliquot extinxit.

2. Progreffus morbi.

A. Cephalalgia immanis, paraphrofyne, facies rubens, turgida, lingua ficca, poly-dipfia magna, tremor artuum fpafmodicus.

B. In paucis maculæ petechiales pectoris, in aliis tantum minuta puncta rubra, quæ poft biduum vel triduum evanefcebant, tuncque miliaria alba per triduum fuccedebant fine defquamatione evanefcentia; in multis mi-liaria 11. 15. vel 16, die apparuerunt.

C. Apud omnes fere narium hæmorrha-gia, diarrhœa per tres, imo octo dies con-tinuata, qua ceffante miliaria exanthemata fuccedebant cum remiffione tremoris & pa-raphrofynes.

Subjecta feminæ præ viris; juvenes præ adultis, adulti præ fenibus.

Principia, tempeftas frigida, victus cru-dus, myafma acre, nervis infenfum, conta-giofum, aeris fubita mutatio, quo major tremor, eo pejor exitus.

Hæmorrhagia ftillatitia narium moderata, & iterata omnia fymptomata mitigabat, ef-frænis vero lethalis.

Paraphrofyne ultra triduum durans five cum, five fine exanthematis miliaribus non remittens, lethalis.

Sudor vel ephydrofis continua optima, fic-citas cutis funefta, exanthemata veficulofa, minuta quæ videri poterant, fed non incre-fcebant, nec levamen in aditu afferebant, ea funefta.

Tuffis ad feptimanam durans, utilis, in hoc cafu urina ab initio rubra & faturata circa diem quintam, vel fedimentum craffum, vel flocculos ad fundum vitri deponebat, clara fupernatante urina; quibus nulla tuffis fuit, urina erat fanæ fimilis.

Urina cocta cum fedimento five criticæ fimilis, primis diebus morbi, peffimus erat nuntius.

Diarrhæa minime metuenda, etiam fi per-tinax, modo non fuffocata foret, feu reme-diis repreffa.

Crufta Gelatinofa fanguinem extractum ob-ducens falutem certo portendebat, fanguis dilute ruber tenuis, minus bonus.

Cophofis optimum in hoc morbo fignum.

Eryfipelas cum genarum, orbitæ oculorum, circa aures tumores, crifis optima cum icho-re largo inde fluente. Pauci in genere de-functi funt.

Praxis. Phlebotomia initio citra feptimam diem, etiam fluentibus menftruis, abfenti-bus adhuc exanthematis, mire profuit.

In miliari intermittentem fimulante præ-fcripfi emeticum ex ipecacuanha cum fero lactis acidulato, dein fanguis mittebatur, rurfus ad ipecacuanha revertebar, fi opus fo-ret, ut oris amarore & naufea fuadentibus; tartarum emeticum non bene fucceffit.

In miliari Pleuritidem fimulante cum tuffi, fputo colorato præmiffa phlebotomia mixtu-ram abforbentem & fudorificam præfcripfi fingulis trihoriis ad cochlearia tria haurien-dam, continuandam ufque ad crifim.

Mixtura ex aquæ florum tiliæ & fambuci ana unciis tribus; pulver. marchionis, lapid. cancror. matris perlarum ana fcrupulo uno; ftibii diaphoretici nitri tabulati ana fcrupu-lo femiff. extracti crori gr. quatuor; faccha-ri perlati drachmis duabus, mifce.

In progreffu morbi cum febris eft conti-nua, fudores funt diluentibus, minime vero æftuofis ciendi aut fuftinendi, ut infufo fo-liorum cardui benedicti; vel emulfiones diap-noicæ, ac mixturæ temperantes funt præfcri-bendæ toto morbi decurfu.

Datur v. g. ter in die pulvis ex cornu cer-vi philof. corall. rubri ana gr. viii. matr. perlar. ftibii diaphor. nitr. puri cinnabar. an-timonii, ana gr. iii. olei diftillati, ligni Rhodii, gutt. i. extracti caftorei gr. femif-fe, m. detur cochleatim poft pulverem.

Potus ordinarius fit decoctum lene radic. fcorzoneræ, cornu cervi cum pauxillo femin. fœniculi, ufcula fint ex carne vitulina & bu-

& bubula, vel fubftituantur panatellæ, & non gelatinæ nifi urgeat diarrhœa; hic pulvis & hoc julapium dantur exanthematis erupris cum delirio, polydipfia, dyfpnœa &c.

Diarrhœa miliaris fi fiftatur, pediffequas habet febrem, polvdipfiam, difpnœam gravativam, cephalgiam gravativam, vel eorum augmentum; fovetur autem emulfionibus amygdalinis intra jufcula, & decocto kinkinæ pro potu; pofteris diebus compefcitur pulvere pannonico cum pilulis de cynoglofſo vel emulfionibus, quibus adduntur femina plantaginis, papaveris, cryftallus montana, coralli rubri & cornu cervi ana gr. viii. pro fingulis emulfionis unciis: externe facculi calidi avena tofta femipleni abdomini admoti diarrhoicos debiles fublevant, miliariumque expulfionem follicitant.

Miliaria in fyphiliticis lente procedebant, & per duas feptimanas perdurabant fubfequente cutis defquamatione; in hoc cafu madorem continuum follicitare opus eft mixtura ex aquis cordialibus unc. iv. aq. flor. tiliæ, acaciæ, fambuci ana unc. i. matre perlarum pulveris marchionis ana drachma femiff. ebor. ufti corall. rubr. ana fcrupul. i. ftibii diaphoret. fcrupul. femiff. fpirit. nitri dulc. gutt. xl. Sacchar. perlat. drachmis ii. dentur fingulis bihoriis duo cochlearia, & fit pro potu ptifana ex fcorzonera, cornu cervi, & femine fœniculi.

Cum poft phlebotomiam, diarrhœa perfeverat, nec febris remittit, perftatque *delirium* loquax, vel fopor profundus, nec miliaria eruptura eft, tranfeo ad veficatoria duo magna furis applicanda, atque inde intra biduum exanthemata efflorefcunt & delirium evanefcit, intus vero emulfio leviter diaphoretica adhibetur ex feminibus frigidis, fem. cardui mariæ. papaver. cum aq. flor. acaciæ, fambuci, malvæ, add. ocul. cancrot. citratos; corn. cerv. corall. ana fcrupul. nitri gr. xxiv. &c. Sumatur quarta pars omnis trihorio.

Vitentur effentiæ, elixiria, omniaque fpirituofa præter liquorem anodynum Hoffmanni, vel fpirit. nitri dulcem.

Polydipfia exigit aquam frigida acetoanaticis partibus mixtam pro collutorio, & fi defit diarrhœa, detur ferum lactis effufo vino albo præparatum.

Cephalalgiam mitigabat epithema ex aceto, aqua rofarum & albumine ovi.

Alvi laxitas primis diebus ciebatur enematis, quibus deinde abftinebant.

10. *Miliaris Nautica*, *miliaire fcorbutique*; *febris nautica* Huxham. *Morbus carcerum* Lind. *de fcorbuto*. Eft miliaris etiam purpurata ut prior, a qua difcrepat fcorbuticis fymptomatis combinatis; febris adeft, eruptio copiofior in tibiis, fenfim livefcit, nigrefcit, ut miliaris eryfipelacea; fequuntur ulcera gangrænofa, faniofa, fordida, huic fpina ventofa, caries pertinaces furfum non deorfum in parte ferpentes, gingivæ molles vix tumidæ, fæpe cruentatæ, maxillæ cariofæ, dentium lapfus, fitis continua, cutis ficca, urens; pulfus parvus, frequens; oculi fæpe fixi, quandoque errantes, torvi, vividi; æger inquietus interdum delirat, lingua humida, tremula; hic morbus cito trucidat; fi vero tardius, non minus certo, orta per metaftafim carie tibiæ infra genu, ibi ulcera cancrofa, fumme dolentia, lethalia; Lind. Parum differt ab illa febris nautica Huxham. *de aere; & epid. pag.* 44. ubi fufe de cura agitur.

Differt miliaris carcerum & nautica ab amphimerina Hungarica per eruptionem miliarem eryfipelaceam; forte fpecies nullæ funt in his adhuc fixe, quia venenum miliare cum purpureo & fcorbutico combinari multis modis poteft, aut nondum fatis obfervatæ funt differentiæ effentiales.

11. *Miliaris Purpurata*; *The Goal-fever* Germanis; *jail-diftempers* Anglis; *febris carcerum* Huxham. *de aere pag.* 82. Ludvvig. *inftit. n.* 150. Pringle *differtat. of the jail diftempers*.

Febris eft putrida contagiofa ac peftifera valde cum ingenti virium damno, maxima præcordiorum oppreffione, tremore, tendinum fubfultu, vigiliis, delirio, lingua nigra & fæpe arida valde, faucibus fqualidis, halitu fœtidiffimo, pulfus vacillat plurimum, mox ab initio morbi idque vel in robuftis, urina eft plerumque lurida & vappida, fæpe fubnigra & olida, raro aliquid ineft fedimenti, interdum vero continet furfurofa quædam inæqualiter fparfa; in ftatu febris erumpunt petechiæ atræ, fæpe papulæ aut puftulæ livefcentes cum oleofo fœtido fudore, puftulæ floridæ in morbi acme falubres; lividæ & fubnigræ lethales; petechiæ femper malæ, alvus nigra, fœtidiffima, citiffima plures fub finem abripit; phrenitis quandoque, alias carus fub ipfo morbi initio accidit quibufdam. Si infciis his oborta eft alvi dejectio, certiffima fecuta mors eft, biduo vix exacto.

Hic morbus vix ullam tolerat phlebotomiam; prima vice extractus fanguis eft rutilus, valde floridus, fecunda vice lividus aut niger non concrefcens.

12. *Miliaris Britannica*; Diar. Med. *Julii* 1759. *p.* 57. *Maladie contagieufe qui regne en*

Bretagne entre Breſt & Rennes, ſurtout a Ple-nee depuis 1757. par M. Moucet. *Febris in-flammatoria, catarrhalis & putrida* D. Moucet.

13. *Miliaris puerperarum; Eruption laiteuſe a la peau* Puzos. Gottlieb Ludvvigii *inſtit. clinicæ n.* 244. *purpura puerperarum*, ipſi dicta; *Miliaire des femmes en couche*.

Miliaris puerperis ſuperveniens ut & aliis eſt vel alba, vel rubra, miliaris alba ſi tertio, quartove poſt partum die erumpit cum deliriis, æſtu ſummo & aliis gravibus accidentibus, ſemper ferme funeſta eſt, in primis ſi ſudor copioſus eam præcedit, ſi metritis cum ſenſu refrigerii in abdomine, ſi petechiæ cum miliari ſimul erumpant, ſi vero febris cum largo fluxu materiæ fœtidæ ex utero remittit, ſpes ſalutis aliqua ſupereſt. Multo mitior eſt miliaris in puerperis, ſi rubra quinto, ſeptimo, vel nono die demum erumpat, ſi ſymptomata mitiora ſint, & lochia ex voto ſuccedant.

Curationem videſis apud Puzoſium, *Traité des accouchemens*, *pag.* 377. qui hujus duas ſpecies diſtinguit. Levia diaphoretica ex infuſo theæ, croci, artemiſiæ, chamæmeli, & oleum amygdalarum tantum ſuadet D. Puzos. in ſimplici, quæ ſæpius a ſtragulis denſioribus quibus onerantur puerperæ, ortum ducit.

14. *Miliaris Scorbutica*, Chr. Gottl. Ludvigii, *inſtit. clinicæ n.* 250. *purpura ſcorbutica* ipſi dicta.

Miliaris ſcorbutica in corporibus que impuris humoribus ſcatent, ſæpius ſine febri evidenti, æſtivo potiſſimum tempore accidit, nonnunquam vero aliis levioribus morbis v. g. amphimerinæ catarrhali ſupervenit, in utroque caſu ſemper chronica eſt, & ægros diu exercet, rubras oſtendit puſtulas & aſperam reddit cutis ſuperficiem cum pruritu multo, in primis ſi corpora incaleſcant, cum hac morbi ſpecie nec languor inſignis, nec anxietas præcordiorum, nec alia gravia ſymtomata occurrere ſolent.

Cauſa in acrimonia ſeri poſita eſt, quæ a ſalſo & aromatico victu in corporibus ſedentariis frequens eſt, potus copioſus calidus, abuſus tabaci cum defectu exercitii, & alvi conſtipatione huic anſam præbent; diluente & non fermentato potu, cibis blandis, exercitio ſufficienti in aere puro, frictione & balneis multum ſolatii ægro affertur. Priſanæ demulcentes ex ſcorzonera, chinа, bardana, præmiſſa phlebotomia & levi catharſi conveniunt, evitentur alexipharmaca, adhibeantur æſtate aquæ acidulæ; ſuperato morbo balneis frigidis cutis roboretur. Ludvig.

Urina in hac ſpecie valde colorata cito fœtida ſi ſervetur, cruſta oleoſa & ſalina tegitur, ægri torminibus laborant & feces fetidas ejiciunt, pulſus in hac febre rarior eſt & lentior quam in ſanitate. Lind. *de ſcorbuto*.

VI. *Purpura*, le Pourpe. *Porphyre* Græcor. *Petechialis febris* Germanorum, *Petechiæ*, *Peteculæ &c.* aliorum.

Genus eſt phlegmaſiæ, cujus notæ ſunt potiſſimum maculæ ſubrotundæ morſibus pulicum ſimiles, ſed purpurei quandoque, lividi, aut atri coloris, ſine tumore & pruritu. Ad de amphimerinam vel tritæophiam duplicem.

Differt 1. a pulicum morſibus, qui in febribus illudere poſſunt ex eo quod preſſione evaneſcit rubedo horum morſuum, non vero purpuræ, & defectu ſtygmatis vel puncti ab infectis pertuſi; 2. a maculis ſcorbuticis; quod ſcorbutus ſit ſine febre, purpura vero febrem acutam comitem habeat, præterea ſcorbuticæ maculæ aliis ſcorbuti ſignis adjunguntur, ut ſtomacaci, quæ hic deficiunt, 3. in Rubeola erumpente adeſt affectus catarrhalis, in erupta eſt aſperitas, horum nulla ſunt in purpura, ſi Viennenſem anni 1758. ab Haſenohrlio deſcriptam excipias; adde quod maculæ rubeoloſæ ſunt incertæ figuræ, purpuratæ vero exacte circulares; 4. in ſcarlatina eſt rubedo quaſi uniformis in trunco velut a vino rubro affuſo, in purpura ſunt maculæ lividæ ab invicem diſſitæ, intervallis cuti omnino concoloribus & apprime diſtinctis, nullaſque pruritus, qui ferinus eſt in ſcarlatina.

Purpura accidentalis, quam ſymptomaticam dicunt, concurrit quidem cum variola maligna, rubeola maligna, miliari maligna, peſte vulgari &c. aſt ab illis omnibus exanthematis diſcrepat; de cetero petechiæ faciei parcunt, truncum vero maxime infeſtant.

1. *Purpura Benigna* Chr. Gottl. Ludvvigii, *inſtit. Clinic. n.* 145. *Petechiæ benignæ* ipſi dictæ; *Fievre pourpuree*. *Vide* Foreſti *obſ.* 59. *lib.* 6.

Cognoſcitur ex febre, quæ more aliarum incipit ex horrore, frigore, ſubſequente calore & circa quartam diem per truncum potiſſimum efflореſcunt maculæ non livide, nec atro-purpureę, ſed roſei coloris & pauce; ubi apparent per totum corpus poſt ſigna coctionis, inſtar criſeos morbum ſolvunt.

Verum ſi reprimantur, ut in caſu Foreſti, diros alios morbos excitant, ut gaſtrodyniam diriſſimam cum anguſtia præcordiorum & adyſpnœa. Ad revocandam illam

eruptio-

eruptionem optime convenit pulvis bezoarticus ad drachm. 1. cum nitri fcrupulo 1. & camphoræ granis quatuor, qui omni triho-rio eft fumendus.

2. *Purpura Maligna*, *Fievre pourpree maligne*; *Febris peftilens* Riverii *pr. Med. Febris petechialis* Chr. Ludvvigii *n.* 146. Junker. *tab.* 72. *Febris purpurata* Riverii *C.* 1. *obf.* 21. Sennert. *lib.* 4. *cap.* 11. *Febris particularis* Raimond. Fortis; *Tabardillo* Hifpanis; *Febris lenticularis* Germanis.

Unicum datur fymptoma, ait Riverius *p.* 326. febri peftilenti proprium & peculiare, quod in reliquis febribus non contingit; maculæ nimirum purpureæ in toto corpore ac præcipue in lumbis, pectore & dorfo apparentes morfibus pulicum plerumque fimiles, quæ peticulæ feu petechiæ ab Italis nominantur.

Riverius *obf.* 18. *centur.* 2. vidit quadragenarium purpura maligna laborantem cum fiti intenfa, præcordiorum æftu, & inquietudinibus; præcefferat cholera, tertia die hæmorrhagia copiofa, pulfus erat parvus, maculæ lividæ, præter julepos cardiacos cum fale prunellæ ter in die exhibendos, præfcripfit is pulverem ex falis prunellæ uncia femiffe, camphoræ drachma femiffe; fumat quartam partem tertia quavis hora; eadem die melius habuit, & his remediis iteratis intra paucos dies convaluit.

Idem *obferv.* 21. *centur.* 1. refert hiftoriam febris purpuratæ remittentis ab octo diebus durantis, in qua æger femel purgatus & tres phlebotomias paffus; pulfus erat frequens & inæqualis, & totum corpus exanthematis purpuratis refertum; urinæ laudabiles paullulum coctæ, invitis cucurbitulis, ptifana de cornu cervi, inunctionibus ex oleo fcorpionum, undecima die delirium acceffit; decima fexta circa veficatorium dorfi apparuerunt puftulæ plurimæ quafi variolofæ, quæ fequenti die ruptæ exficcabantur; aft in parte anteriori pectoris infinitæ prodiere papulæ perexiguæ, pellucidæ, humore ferofo refertæ, verbo miliares, unde febris valde remiffa, & delirium imminutum, purgatus æger decima fexta, iterumque vigefima fecunda convaluit.

Succeffum tribuit Auctor potiffimum ptifanæ in cujus fingulis cyathis mifcebat falis prunellę drachmam unam & fpiritus vitrioli guttas decem; adhibebat etiam cum falis prunellę drachma femiffe bezoarticum minerale ad fcrupulum unum & camphoræ grana fex.

SCHOLIUM. A petechiis difcrepant meo quidem judicio vibices feu maculę ampl violaceę aut lividę, quæ in pefte fporadica, necnon epidemica per cutem difperguntur: vibices dicuntur, fi virgatę quafi a flagellis inflictę. Vide *obferv.* 64. River. *centur.* 2. ubi refertur nomine febris malignę peftis fporadica parotide terminata circa diem undecimam.

Hujus morbi hiftoriam *vide* apud Frider. Hofmannum *de febribus petechialibus veris cap.* 11. *n.* 3.

3. *Purpura Symptomatica*, *les Petechies accidentelles*, *pourpre accidentel*.

Ea eft quę aliis morborum generibus fupervenit, nec eos judicat, nec in illis conftans eft, nec in morbi incremento obfervatur; morbi, quibus illa jungitur non petechiales, fed *petechizantes* a Junchero & Nentero cognominantur, & tales funt omnes febres remittentes, potiffimum Hemitritęi & Tritęophię, omnes phlegmafię exanthematicę, ut peftis, variola, rubeola maligna, miliaris, quę etiam reciproce puftulas aut papulas fuas fymptomatice admifcent purpurę, & fibi mutuo; fic in *obf.* 21. *centur.* 1. Riverii, puftulę variolofę & miliares papulę purpuram malignam fymptomatice adornarunt; fic peftem Maffilienfem petechię, puftulę carbunculofę, vibices, aliaque exanthemata bubonibus fe comites addebant. Peftis fporadicę cum petechiis hiftoriam *vide* apud River. *centur.* 2. *obf.* 64. morbus enim qui parotide folvitur nomine peftis fporadicę videtur defignandus.

Utrum purpura maligna fit contagiofa, ut contendit Ludvvigius, valde dubito, cum de peftis contagio maximi in arte viri dubitent, in qua tamen purpura pefti conjungi folet, venenum tamen multiplicativum in ipfius principio morbifico admitto idque tenuiffimum, halituofum, acre, fepticum. In hoc morbo phlebotomia raro adhiberi poteft ob pulfus debilitatem, emetica vero & cathartica feliciter adhibentur, dein lenia diaphoretica, antifeptica præfertim, ut camphora, chamæmelum, ferpentaria, &c. ufurpantur.

VII. *Eryfipelas*, Fievre Eryfipelateufe. *Febris eryfipelatofa* Sydenhami *pag.* 174. 655. Frid. Hoffman. *Tom.* 2. *Rofa* Sennert. & *Ignis Sacer*, *vulgo* feu S. Antoine, Mezeray *Hift. Franc. Eryfipelas perniciofum* Moron. *director.*

Vulgo eodem nomine infignitur ac *Erythema* feu morbus gravis & levis affectus, verum res adeo diverfas diverfa nomina defignare debent.

Cognofcitur ex pyrexia acuta & tumore diffufo coloris rubro-rofei cum fenfu ardoris.

Differt ab exanthematicis prioribus quod non

non per puncta exigua & maculas pulicum morfibus fimiles erumpat, fed in latas, amplas, pollicares aut majores areas fubtumidas fe diffundat: ab Erythemate per febrem fæpius putridam qua Eryfipelas ftipatur, cum vix ulla fit in Erythemate faltem a principio externo procedenti. Eryfipelas vero ut Erythema cutis defquamatione terminatur.

1. *Eryfipelas Rofa* Sennerti *de febrib. l.* 2. *c.* 15. *Eryfipele; febris eryfipelatofa* Sydenhami *p.* 174. *das Rothlauff* Germanis.

Phlegmafia eft cum febre continua fynocha, cum alicujus partis, potiffimum faciei erythemate juxta Sennert. Definitur febris continua a fanguinis parte tenuiore corrupta & inflammata, qua ut natura fe liberet, eam in aliquam partem externam expellit forma tumoris aut maculæ rubræ, latæ, quæ a parte in partem ferpit.

Præludit ab horrore, rigore & fequenti circiter die invadit, potiffimum fub finem æftatis, dum æger fub dio verfatur, fumus fubitufque rubor ac dolor exoritur in quadam parte, apud Germanos in inguinibus, alis, femoribufve cum prævio glandularum vel axillarum vel inguinalium dolore, ita ut æger fe pefte correptum judicet; apud Anglos vero & Gallos fæpius faciem occupat hic tumor calore acri, rubore rofeo, cum fumma cutis tenfione & elevatione exigua, lata, diffufa non circumfcripta; febris intenditur cum calore, fiti, anxietate, non raro apud nos linguæ albedine, oris fœtore. Si vehementius fit malum, phlyctænæ fupra tumorem elevantur, aqua fublutea turgidæ, hinc per frontem, palpebras, capillitium, collumque circuit, atque fi male tractetur, accedit gangræna, delirium, utplurimum vero morbus intra feptimanam terminatur.

Sexagenaria menfe Februario magna debilitate cum fomnolentia ac pulfu parvo corripiebatur, præmiffo frigore & horrore; illico potionem cardiacam adhibui, fequenti die phlebotomia e brachio fuit inftituta, poftridie catharfis ex duobus cyathis ptifanę regiæ cum pauxillo tartari ftibiati; fæpius enim præcedunt naufeæ, & nihil felicius in hoc morbo fuccedit quam vomitorium; eodem vefpere iterum vena fecta fuit, tunc feu tertia die eryfipelatofus tumor in parte dextra faciei apparuit, caput fenfum circuivit, nihil applicui, ex aure ferum fanguinolentum effluxit, bullæ apparuerunt & cito crepuerunt, pulfus major & frequentior evafit, phebotomia iterata eft, & ptifana regia fine tartaro ftibiato alternis diebus fumpta; lingua quæ erat ficca & nigra, humida evafit; feptima die nitida fuit; eryfipelatofus tumor, qui palpebras in magnum tumorem fubalbum inflaverat, eafque dein deferuerat, refedit, exficcatus eft, & in magnas fquamas cuticula delapfa eft.

2. *Eryfipelas typhodes; Fievre maligne eryfipelateufe.*

Eft febris maligna initio typhodes deinde biliofa alternis diebus paroxyfmum fortiorem, fed unum quotidie inferens, in qua cum delirio, fumma virium proftratione tertia die erumpit tumor eryfipelatofus faciei, vel humerorum, colli, brachii, febre tunc temporis vivida, ardente, quæ primis diebus ex pulfu vix poterat cognofci.

Domina de Graffet triginta annos nata menfe Februario e templo exiens, horrore, frigore, cephalalgia corripitur, lecto poft tres dies tantum fe addidit, febris erat remittens tritæophia duplex, quæ crefcens cum frigore, & dein calore fummo exacerbans delirium afferebat, tertio die tumor eryfipelaceus faciem affecit, aft recedens ob mutatum lectum, dein in humeris, collo, pectore apparuit, mox brachium dextrum ac manum invafit, vena novies fecta fuit; fanguis erat coriaceus, diebus a paroxyfmo fortiori vacuis, purgata cum ptifana regia & tartaro ftibiato, die decima feptima, ob iram fufceptam paroxyfmus vehemens cum horrore aquæ, lucis averfatione, & lacrymatione exigua fine ratione, vena pedis tufa fuit, fequenti die vini emetici puri uncia una fumpta, eryfipelas quod receflerat, iterum faciem infeftavit; delirium imminutum eft; interea in manu, brachioque quovis mane tumores molles, albi, fefe oftendebant fine prævio rubore aut dolore; his apertis pus effluebat, vulnus cito fanabatur; nova apoftemata die fequenti apparebant, & illico aperiebantur; trigefima die fenfim paroxyfmis debilitata e vivis exceffit.

Vidi fimilem morbum Nemaufi in muliere quadragenaria, in qua per tres quatuorve dies ex pulfu & delirio obfcuro hyftericum infultum tantummodo incufandum putabant, aft repetita phlebotomia eryfipelas in dorfo apparuit, emeticis & catharticis febris illa tritæophia intra 14. diem receffit.

Sunt qui linteolum æquis vini & aquæ tepidæ partibus madidum, alii vero decocto florum fambuci in aqua tinctum, & quavis hora renovatum erythemati imponunt, aft nihil imponere fatius eft.

3. *Eryfipelas a veneno anno* 1752.

Menfis Augufti nono futor oppidi *Viardi*cti, ejus uxor, duoque nati, frixum hepar

fquali

squali catuli Linnæi manducarunt, tertius nihil ante ex eo attigit, puella perparum; statim a pastu qui manducaverant hepar, somno correpti decumbunt per biduum, triduumve somno & delirio detenti; vicini admoniti accedunt, & hos ęgros erysipelate universali citra calorem tamen, sed cum acri pruritu correptos, ac velut ebrios contemplantur; femina prima exsurgens cutemque exagitans, cuticulam totius corporis a cute secedere sensit; maritus ægrius cuticulam deposuit non sine violentis pandiculationibus; tota epidermis uxoris intra sex dies omnino avulsa est; ast viro intra mensem; interea Agatham ego accersitus ad ægram nobilem, sutorem & ejus uxorem accerso, & frusta ampla epidermidis ab illis accipio; ipse a calcaneo viri frustum amplum adhuc herens avello; puella partim tantum desquamata furunculum in femore passa est. Hepar illius piscis semper rejici solet ab ipsis piscatoribus, piscis vero ille non prostrat nisi mense Augusto in nostris oris, vulgo *catulus marinus* vocatur; hepar constat ex duobus lobis pedem longis, instar lori coriacei complanatis, ex luteo variegatis vel punctatis.

Simile vero erysipelas collum, & faciem tantum infestans corripuit Monspelii tres adolescentes, qui alterius generis piscem manducaverant. Idem Agathæ de alterius etiam piscis esu factum dicunt: forte illi pisces venenum hoc concipiunt cum frusta carnis putridæ hamis affixa vorant. Hic morbus a mytulorum esu sæpe productus fuit Vverlhofio teste.

4. *Erisipelas Ambustio, grande brulûre.*

Morbus est isque valde periculosus, cum magna pars corporis, præsertim vero faciei oleo, aqua, aut aliquo liquore ferventi comburitur, lebete effuso, lapsu in calcem vivam recens aqua solutam, aut in ignem, qui conflagrat, aut pulveris pyrii explosione attingitur; inde dolor atrox, pertinax, febris acuta, pervigilium, & quandoque cita mors, aut etiam sphacelus partim combustarum, amplæ phlyctænæ &c.

Pro arcano est apud mulieres unguentum ex aqua secunda calcis & oleo; sed ceratum Galeni ad dolores demulcendos æque valet, ubi partes erosæ sunt. Si vero nulla excoriatio, sedato primo dolore, vinum tepidum aquatum continuo admotum optimum est.

5. *Erysipelas Pestilens; Feu S. Antoine, Feu sacre*; ægri *ardentes*; *Ignis sacer* Mezeray *hist. Franc. anno* 1090. *Mal des ardens en* 1130. *sous Louis VII.* Mezeray.

Hoc anno utramque Lotharingiam devastabat morbus epidemicus, ignis Sacer, vel ignis Sancti Antonii nuncupatus. Præ Templorum foribus, inque mediis plateis ægri miserrimam vitam doloribus atrocibus excruciatam ducebant; aliis pedes, manus aliis, quibusdam facies hoc pestilenti morbo exedebantur; an ad erysipelas, an ad anthracem referenda sit hæc epidemia dubito. Erysipelaceam tamen fuisse febrem videntur innuere Sennertus, Sydenhamus & nuper Frider. Hoffmannus, qui animadvertit erysipelaceam dari febrem, quæ cum atrocissimo morbo pestilenti summam affinitatem habet, utrumque enim cum horrore, æstu, delirio, virium prostratione, vehementi dorsi capitisque dolore invadit; inter tertium, & quartum diem erumpunt ad glandulas axillares vel inguinales materiæ adurentes, quæ in igne sacro ad pedes usque descendunt. Hęc materies in glandulis abscessum format, ac partibus extremis gangrænam & sphacelum inducit: demum in utroque morbo a materię morbificæ retrocessione summum impendet vitæ periculum. *Vide* Frider. Hoffmann. *de febre erysipelacea n.* 2.

6. *Erysipelas symptomaticum* Frider. Hoffmann. *de febre erysipelacea n.* 4.

In anasarca, ascite, imo aurigine & melanyctero accedit haud raro symptomaticę erysipelas & cito ęgrum jugulat.

Complicatur etiam vulneribus partium nervosarum, præsertim cranii & fracturis ossium, & tunc æger in ancipiti versatur.

7. *Erysipelas chinense* du Halde *hist. de la Chine pag.* 317.

Operarii qui vernicem extrahunt ex arbore quę *Rhus vernix* Linnæo dicitur, si exhalationes hujus excipiant, erysipelate universali intra diem afficiuntur, facies deformatur, corpus intumescit, quasi lepra infectum videtur; cutis ubique crepat, unde multum seri effluit, demum cutis exsiccatur, decidit & nova succrescit.

Cura petitur ex hydragogo vehementi, dein balnea in decocto cymarum abietis, corticis castanearum cum nitro & basella, stuphæ hujus decocti adhibentur, & cinis basellæ vulneribus aspergitur.

8. *Erysipelas Zoster* Plinii *lib.* 26. *cap.* 11. *Zona* Frid. Hoffmanni, *de febre erysipel. n.* 6. Russelli *de tabe glandulari, pagin.* 125. Anglis *the Spingles, pag.* 23. *Zoster.* Langii *epist. pag.* 110.

Hic corporis truncum infestat, modo thoracem, modo scapulas, modo latera & costas occupans; frequenter etiam inferius oritur & medium corpus tanquam cingulum cingit atque totum amplectitur, in quo casu, teste Plinio, enecat. Subnascuntur vesiculæ quędam flave-

flavefcentes nonnunquam, fed fæpius live-fcentes, quæ ad inftar herpetis, cujus fpe-ciem maxime referunt, corrodere folent. Hinc *Herpes* Scribonio Largo dicitur; febri-cula tantum ftipatur, & fi reprimantur vefi-culæ, magna fymptomata enafcuntur. *Vide* Hiftoriam a Ruffello traditam, in qua gra-vis dyfpnœa fucceffit.

Duo in cura funt obfervanda, 1. ut matu-rationem ulcufculorum adjuvemus; 2. ut a purgando nos contineamus, donec fe per cu-tim evacuarit eruptio; tum autem vel fale Glauberi, vel aqua marina venter fubducen-dus eft. *Vide* curam fufius apud Frid. Hoff-mannum, *S.* 1. *c.* 13. *de febre eryfipelacea*.

9. *Eryfipelas contagiofum* Deffandes *Act. Acad. Par.* 1716.

Ægritudo Tolofæ Epidemica, &, ut fe-runt, contagiofa fuit anno 1716. Epidermis faciei apud eos qui convalefcunt decidit.

10. *Eryfipelas a vefpis*.

Vidi militem calvum, qui apum examine ita fuit involutus, & laceffitus, ut caput, collum & manus quafi eryfipelate uniformi mire intumefceret cum rubore & atroci do-lore, ex quibus fere exanimatus fuit; vefpa-rum morsus repetiti eumdem morbum pro-ducunt & atrociorem; nullum tutius auxi-lium eft quam frigida continuo renovata partem abluere, tefte Reaumurio.

VIII. *Scarlatina*, la Fievre rouge; *Morbil-li confluentes* Morton. *de febr. Scarlatina*, *pag.* 28. *cap.* 5. dicitur Scarlatina a colo-re rubro rutilo exanthematum.

Plegmafia eft exanthematis maculofis ru-bris crebrioribus, latioribus, & multo magis rubentibus, at non perinde uniformibus, ac funt illæ maculæ quæ rubeolam ftipant, quæ-que pariter farinofis fquamulis terminantur, fed fine præludio catharrali enafcuntur, & ad fecundam, tertiamve vicem fe produnt ac recondunt viciffim.

1. *Scarlatina febris* Sydenhami, *cap.* 2. *p.* 62. *&* 653. *Rubeola confluens*.

Hæc febris ut plurimum fub æftatis fi-nem accidit; integras familias & præfertim infantes aggreditur, fine tuffi, epiphora, un-de diftinguitur a rubeola; fed præterea in rubeola dantur in trunco corymbi macula-rum intervallis cutis albis invicem difcreti; in fcarlatina maculæ funt uniformiter diffe-minatæ, quafi vino rubro tinctæ forent par-tes. Die quarta facies intumefcit, exanthe-mata fe produnt, & poft tres vel quatuor dies evanefcunt; incipit cum horrore & fri-gore; ægritudo eft mediocris.

Cura fimpliciffima eft. A phlebotomia, catharticis & magis etiam a fudorificis, & cardiacis abftinendum; carnium efus inter-dicatur, foras non prodeat fcarlatinus, nec fe lecto jugiter addicat: defquamatione pe-racta, utatur leni cathartico. Si coma, ec-clampfiave initio fupervenerint, ut infanti-bus accidit, epipafticum amplum nuchæ ap-plicetur, & paregoricum quavis nocte ufur-petur; pro potu fit hydrogala, feu lac cum aquæ triplo coctum.

2. *Scarlatina urticata*; *Fievre rouge pruri-gineufe*; *Fievre ortiee* de Mezeray, *T.* 2. *p.* 251. *Malad. des armees*; *altera eryfipelatofæ febris fpecies* Sydenham. *p.* 174. *c.* 6. *Purpura urticata* Junkeri *Tab.* 74. *p.* 599.

Incipit cum fenfu refrigerii, fequitur mo-deratus calor, fitis, cephalalgia, dein cum multo pruritu, & cutaneo rigore exanthe-mata tam in facie quam in reliquo corpore fe produnt, quæ cutim fuperant & cito ac-crefcunt, & papulas eminentes coloris ex pallido rofei, urticarum puncturis fimiles re-ferunt, quandoque cum protuberantiis ferme eryfipelaceis & afperitate ferpiginofa; febris, fi adeft, mitiffima eft; exanthemata inter-dum evanefcunt febre remittente, aft circa vefperam denuo cum febre prodeunt, cum pruritu molefto & ardenti; intra tres aut quatuor dies ceffat affectus, minutiffimis fquamulis ex cute fecedentibus.

Vide curam in *Medicina militari* illuft. de Mezeray *Tom.* 2. *pag.* 251.

3. *Scarlatina pruriginofa*.

Tertia eruptionis fpecies Sydenhami, *Ibid. pag.* 176. *cap.* 6.

Hæc rarior eft antecedenti, fæpius in pe-ctore fe prodit, ac aliquo loco determinato fe figit; vix cutim fuperminens ac latiorem maculam præ fe ferens, nifi quod aliquan-tulum porriginofa ac fquamulis flavefcenti-bus diftincta; hac apparente æger bene fe ha-bet, recedente ægrotat, urinam turbidam ac rubram mingit. Hæc poftrema eruptio cura-tur ut fcarlatina urticata, aft quandoque nonnifi aquis ferrugineis diu epotis cedit.

IX. *Effera*, Porcelaine.

Phlegmafia eft utplurimum apyreta, vitiis æque ac morbis accenfenda, in qua maculæ rubellæ, pollicares plures difcretæ in diverfis corporis partibus fubito erumpunt, poft diem unam aut alteram recedunt ac revertuntur.

Differunt a purpura urticata, ex eo quod multo latiores funt, nec ullatenus prurigino-fæ; vix dolent; febriculam minimam comi-tem habent. Illæ maculæ vix fupra cutem emi-

eminentes raro phlebotomiam postulant, & sæpius post quatuor dies recedunt, sub regimine moderato cavendo a frigore, abstinendo a vino & carnibus. Vidi efferam cujus exanthemata pollicaria diametro, ex intense rubris demum albescebant, cuticula scilicet nummi parvi magnitudien a cute semota, nullo fluido interposito, deinceps exsiccata, & frustulatim delapsura. Harum specierum desunt accurati characteres.

X. *Aphta*, les Aphtes, Chancres; *Algola* Arabum; *Bresegüe* Occitanis; *Pemphingodes* Galen. *Finit. medic. vesiculæ gingivarum* Senn. *de aphtis*; *Pustulæ oris* Haly Abbas; *Ulcuscula oris* Felic. Plater.

Definitur a Galeno febris quæ per caloris intensionem pustulas in ore, quæ Græcis *phlyctides* dicuntur, excitat.

Ejus itaque character est eruptio phlyctænarum interiorem oris superficiem occupantium; sunt vero papulæ subrotundæ semilineares in palato valde dolentes, in lingua concolores apice pertusæ, quæ ulcuscula, abrasa cuticula, serpunt, & acriter dolent; inde deglutitioni, suctioni, & apud adultos masticationi valde nocent: pyrexia vero sæpius nulla aut exigua, nisi aphta complicata sit cum variola, tritæophia, &c. Color est varius, vulgo albus in medio, ruber in ambitu, vidi in lingua ipsi linguæ concolores. In maligna aphta papulæ sunt bruneæ, flavæ, nigræ, lividæ. Infantes apthosi sunt sæpius quam adulti.

Duplex est itaque status in papulis. Initio tumor est, seu elevatio epithelidis instar grani milii, sed apice foraminulum gerit; hæc vero vesicula nil continere videtur, sed alba est, quia non cohæret partibus subjectis, ut accidit in ambustione epidermidis; dein latescit hæc erosio maxime in aphta syphilitica, mercuriali, &c. & ulcusculum merum est vulgo *chancre* dictum, cujus fundus est albus, sordidus.

Efflorescentia illa tribuenda videtur ichori cuidam alkalescenti in glandulis miliaribus oris deposito, halituoso, corrosivo, quę eroso apicæ vesiculæ relinquit ulcusculum a cute dolens quoties cibis, potuve attingitur; auxilia vero in genere sunt antialkalina specifica, ut acida, spiritus scilicet salis sulphuris, alumen, vitriolum cypreum, &c. vel edulcorantia, ut oleum raparum, butyrum, radix althææ, demum sanguinem depurantia generalia, cathartica, &c.

1. *Aphta lactucimen* Mangeti *Bialioth. Med. pr.* Mauriceaut *l.* 3. *c.* 34. *Aphtæ infantiles*; *efflorescentia oris alba sine febre*.

Vocatur illa species lactucimen, tum quia lactentibus familiaris est, & a lacte corrupto oriri creditur, tum quia sub forma papularum albarum, fundum oris obsidet hæc efflorescentia.

Hanc suspicantur nutrices, ex eo quod lac sugere recusent, vel nequeant infantes, valde anxii, pervigiles, febrientes sint; papilla in os immissa, nutrices calorem oris infantis etiam sentiunt, tum aperto eorum ore vident maculas albas semilineæ diametro invicem cohærentes, quæ palatum, genas internas, aliasque oris partes obsident.

Apud adultos anticam ac supernam palati partem obsident, asperam reddunt & albidam, cum acri dolore & difficillima masticatione. Verum apex & latera linguę etiam puncto hic & illic pertusa videntur, quod acerrime dolet etiam colore vix mutato.

Curatio obtinetur lacte blando, dulci, adeoque electione nutricis, vel edulcorato prioris sanguine per diætam convenientem, catharsim, jusculla refrigerantia, ptisanam ex oriza, balnea, &c. necnon collutione oris infantis frequenti ex decocti hordei unciis tribus, mellis rosati & syrupi de moris ana unc. 1. m. fiat collutorium; imo purgetur infans; dein absorbens pulvis, ut corallorum gr. x. in cochleari lactis præbeatur; purgari poteft cum mannę unc. 1. rhei gr. octo, vel alternis diebus cum syrupo de cichoreo composito.

Si erosio papularum crescat, remediisque resistat, summa cum cautela, collyrio Lanfranci maxime diluto ope penicilli tangantur ulcuscula, dein os abluatur, & inclinato capite residuum exspuatur. Apud adultos vel paucæ sunt papulæ, vel multæ; si paucæ, sufficit eas appresso vitrioli cærulei frustulo contingere, vel penicilli ope eas spiritu sulphuris vel salis urere, unde ptyalismus uber: si copiosæ, ut in epidemia anni 1759. observavi, phlebotomia utilis est, dein catharsis, oris collutio ex aceto, decocto hordei, cum melle, victus humectans & refrigerans; oleum raparum cum saccharo, mel cum tantillo aluminis ori admovetur; Germani aqua in qua ferrum candens extinctum est cum saccharo & croco ope linteoli rigidioris pustulas aphtosas abstergunt.

2. *Aphta febrilis*; *Aphtæ in adultis* Senn. *l.* 2. *p.* 1. *c.* 18. est in pueris necnon adultis familiaris cum febre, oris inflammatione, ulcusculis ejus albis ad œsophagum quandoque extensis; ea species vero est phlegmasia; atque si hæ papulæ interiora œsophagi, ventriculi, &c. afficiant, inde anguinæ, vomitus, dysenteriæ excitantur pessimæ, in ore vero

vero pervigilium, dyfphagiam, ptyalifmum, fummam maciem & debilitatem, unde quandoque mors.

Filius L. Riverii quadriennis fluxionem acerrimam patiebatur circa linguam & fauces, cum infinitisulcufculis albicantibus dolorificis, & magna inflammatione; cibum capere nec lac fugere poterat, die ac nocte ejulabat, infomnis, macilentus, ac pene confumptus; alvi fluxus erat copiofus, quo bilem porraceam rejiciebat; mel rofatum cum fpiritus vitrioli guttulis aliquot, quod alias mirifice conducit, non profuit; veficatorium fcapulisadmotum valde profuit, fed dolores & clamores perfeverabant; æger per os humorem ferofum & acrem emittebat; tandem narcoticis magna dofi fedatus eft; hinc adhibita catharfi convaluit. Riv. *obf*. 43. *cent*. 2. & *obf*. 35. *c*. 3.

In adultis a phlebotomia & catharfi cura ineunda eft.

3. *Aphta maligna*; *Aphtai cacoethes* Græcis. Paul. *lib*. 1. *c*. 10.

Aphtæ fymptomaticæ in febribus malignis lividæ, fœtidæ, gangrænodeæ cum triteophia, aut fimili febre maligna citam mortem prænuntiant, tefte Avicenna. In dyfenteria non funt melioris ominis, monente Sydenhamo, *pag*. 109.

4. *Aphta fyphilitica*; *ulcufcula venerea oris* Aftruc. Gallice *Chancres veneriens de la bouche*, Mauriceau, *Malad. des femmes*, *art*. 34.

Illa funt duplicis ordinis; alia enim funt fpontanea, & a viru fyphilitico jam inveterato, aut fi recens, per bafia fufcepto, oriuntur, vel tum fanis, tum fyphiliticis ab hydrargyrofi, aut remediorum mercurialium ufu copiofiori oriuntur.

Aphtæ fyphiliticæ funt exulcerationes fuperficiales, muco albo vel grifeo obductæ, quæ fæpius velum palatinum, uvulam, ejufque columnas, partemque pofticam faucium obfident, & a parte in partem ferpunt cum oris fœtore, ptyalifmo importuno, & fi diutius durent, cum vomeris offiumque vicinorum erofione, carie.

Aphtæ mercuriales funt ulcufcula dolorifica, fordida, fœtida, quæ potiffimum ad latera & bafim linguæ, ad interiora genarum, in extremo ductu ftenoniano conferrtim erumpunt ob fortiorem hydrargyrofim, aut repetitum panaceæ, aquilæ albæ, &c. ufum, cum dolore, fœtore, ptialifmo, linguæ intumefcentia, angina, oris aperiendi difficultate, & fequenti ftrictura, qua ægri dicuntur capiftrati, Gallice *brides*.

Aphta fcorbutica, *Ulceres de la bouche fcorbutiques*. Vidi purpuram fcorbuticam cum pertinaci narium & gingivarum hæmorrhagia, oris fœtore prægreffo, pyrexia, poft aliquot dies ab invafione, maculis atro-purpureis, circularibus, vel ovalibus lineæ diametro per totam cutem refperfis, ptyalifmo fanguinolento & phlyctænis in ore copiofis: in fcorbuto graviore accedunt ulcufcula gingivarum cum ptyalifmo, phlyctænis ruptis enata, rodentia, quæ veram fcorbuticam aphtam conftituunt.

Nihil melius quam fi tangantur oleo vitrioli puro, aqua Rabel, & fimilibus.

5. *Aphta Belgarum* Auguft. Blondel. *Med. Parif*. eft phlegmafia maligna in Belgio epidemica, cum linguæ, palati, faucium inflammatione, & exulceratione.

Apthæ quæ fuperveniunt miliari febri debellantur catharticis, fanguinem contempe-rantibus; deinde vero ufu kinkinæ, & gargarifmate ex fucco pomorum agreftium, & fyrupo de rubo idæo. *Vide* Sydenham. *p*. 522.

ORDO SECUNDUS.

PHLEGMASIÆ MEMBRANOSÆ,

Morbi inflammatorii vifcerum membranaceorum, ut meningum, pleuræ, ftomachi, inteftinorum, veficæ, &c.

INVADUNT cum horrore, frigore, fi a principio interno procedant; dein calor, laffitudo, afthenia, pyrexia, & fymptomata vifceri affecto propria fuccedunt, crefcunt, in ftatu perfeverant, cum pyrexia fæpius continua, in quibufdam remittenti, & tunc in paroxyfmo fymptomata cetera adaugentur, potiffimum pulfus frequentior, arteria plenior, vel magis tenfa, dolor vividior, calor major: fi terminetur per refolutionem, fudores, diarrhœæ, perirrhœæ, in morbis pectoris anacatharfes fuccedunt: fi in fuppuratum abeant partes affectæ, febris evadit hectica, lenta, chronica, fudores colliquativi, accedunt tabes, phthifes, cachexiæ, afcites, aliique morbi chronici ultimæ claffis.

Sanguis in patella collectus, modo juxta brachium, aut in largum vas deftillando non fluxerit, fed pleno faltu in anguftam patellam fluxerit, ibique quietus aliquandiu ftetterit, tegitur corio albo, denfo, fpecifice levioriquod *coene* dicitur, hinc fanguis coriaceus *coene*, Sydenhamo pleuriticus dicitur. Hoc corium pro putredinis indiciis habebant Veteres, pro pure vulgus habet. Specialis fuppurationis fignum, aut effectus exiftimabatur ab ill. Quefnay; fed pus vulgare, licet ad putredinem propius vergat quam corium, fpeci-

ſpecifice gravius eſt cruore, corium vero le-vius. Quo febris purior, pyrexia vehementior, dolor intenſior, eo corium denſius, craſſius. Si vero phlegmaſia ſit maligna, æger cacochymus, ſeu ſi morbus ſit, ut ajunt, ſymptoma febris cujuſvis remittentis, typhi, vel exathematicæ malignæ, corium vel ſero flavo immerſum, vel nullum, & cruor fluxilior eſt.

Licet ill. Hallerus ſenſum deneget membranis, docet experientia eas inflammatione correptas acerrime dolere, ſuadent experimenta apud nos in vivis animalibus capta; dolores autem ſunt in hoc ordine intenſiores quam in ſubſequenti, ubi viſcera farcta parenchymatoſa dicta, ut cerebrum, pulmo, &c. afficiuntur; ſpecies hujus claſſis legitimas vel veras cognominant Veteres, quas a puro ſanguine fieri putabant; quas vero a cacochymico, ſpurias, bilioſas, pituitoſas, &c.

XI. *Phrenitis*, Phreneſie; *Phrenitiaſis* Caſtelli Lexicon; *Tranſport au cerveau*; *Sirſen* Arabum.

Eſt genus phlegmaſiæ acuta pyrexia & delirio perpetuo inſignitum, a cephalalgia atroci utplurimum incipiens: definitur vulgo *mentis alienatio continua cum febre acuta*. J. R. Fortis.

Diſtinguitur a paraphreneſi, quod primis etiam morbi diebus pyrexia vehemens & cephalalgia meninges inflammari deſignent; a cephalitide per vigilias & dolores, cum in cephalitide ſit delirium ſoporoſum.

Phrenitis, paraphreneſis & cephalitis a veſaniis differunt per pyrexiam quæ ſtipantur.

Delirium in illis eſt inſomnium a vaſorum cerebri fortiori pulſatione & infarctu determinatum, unde anima ideis ab interno cerebri ſtatu determinatis, minime vero ad externas circumſtantias accommodatis detinetur, percellitur, ut in inſomnio dormientium; cum autem anima roboris, quo pollet Phreniticus, conſcia ſit per ſenſum confuſum, delirium audax eſt; audacia enim pendet a roboris ſui conſcientia.

Animam inſomnio illo morboſo detentam negotiis vitalibus ſimul invigilare mirum non eſt, cum quotidie accidat ut inſcii & aliis ideis attenti ambulemus, manducemus, imo quod magis mirum, preces ſolitas lingua & labiis deblateremus, quaſi mirum loquelæ opus foret automaticum.

1. *Phrenitis vera* Boerhaavi *aph.* 771. *eſſentialis* Raim. Fortis. *Phrenit. idiopathica* Juncker. *tab.* 62.

Illa eſt ſpecies ceteris rarior in qua meninges primario inflammantur, & delirium ſimul cum febre adoritur, cum in paraphreneſi delirium in decurſu febris accedat. In illa itaque eſt ferox & aſſiduum delirium a cerebro, ſeu meningibus primario affectis cum pyrexia acuta continua, ſeu, ut ait Vvilliſius, deſipientia cum febre ſynocha.

Franc. Boiſſier de Sauvages.

Antecedunt calor & dolor inflammatorius capitis cum oculorum & faciei rubore, ſomnis turbulentis, levi deſipientia, vigiliæ, ira, protervia, oblivio, apud adoleſcentes calidos, bilioſos, liquoribus ardentibus, inſolatione abuſos, per æſtatem iter facientes.

Stipatur pulſu duro, frequenti, veloci, ideis depravatis, unde pathemata & actiones inconcinnæ, vox mutata, tonus audax, loquela temeraria, ferocitas, inquietudo, ſomni turbulenti, oculi truces, protuberantes, ſtillicidium ſanguinis e naribus: tertio vel quarto die necat, prægreſſo ſopore profundo vel convulſionibus: cadavera exhibent piam potiſſimum meningem inflammatam.

Curatur largis e brachio, deinde pede, imo e collo tandem repetitis plebotomiis; ſi pulſus in fine debilis ſit, hyrundinibus ad tempora admotis: potus emulſionatus, vel acidus, nitroſus, laxantia eccoprotica, clyſmata, raſio capitis, demum narcotica, proſunt.

Phrenitides ſymptomaticæ.

Quantum variet phrenitidis curatio pro indole morbi primarii a qua pendet, patet ex obſervatis Sydenhami circa diverſas ſpecies phrenitidis; & maximi ad praxim momenti eſt hoc ill. Van-Svvietenii monitum, ut nempe in harum ſpecierum cura attendatur ad genium morbi primarii ex quo phrenitis orta fuit; utplurimum vero delirium in his morbis nonniſi in decurſu febris ſupervenit, cum in vera initio febris appareat delirium.

12. *Phrenitis ſynochi pleuriticæ*; *phreneſis* Sydenhami *p.* 142. *Phrenitis in febre continua* annor. 1673, 74 & 75. Sydenham. *p.* 136.

Hæc febris pleuritidis epidemicæ genium imitabatur, & vocatur ſynochus pleuritica; licet ſine dolore lateris fuerit. Incipit morbus a dolore capitis, & dorſi ſatis atroci; ſtupore item & dolore articulorum, artuumque tenſivo, imo & totius corporis fere rheumatiſmali; lingua ſubalba, diſpoſitio ad ſudores, ſitis mediocris; urina ſanæ ſimilis; febris duratio ad 14. raro ad 20. diem extendebatur; nulli ex hac febre in *carum* incidebant febrilem; aſt apud alios erat phrenitis valde diverſa a vera; ſiquidem æger tranquille delirabat, nec eo excandeſcentiæ & furoris aſcendebat, quo ſolent illi qui phre-

phrenitide vera aut etiam variolosa corripiuntur; nam per intervalla æger abrupte dormiebat, stertebat etiam profundius, illudque symptoma erat diuturnius, minus acutum; pueris etiam hoc plerumque accidebat; ast adultis maxime, potissimum si regimen calidum adhibitum fuisset, cum vero æger sine stupore delirabat, nec ulla ratione regi poterat, tunc acutius erat hoc symptoma, nec dabat inducias, & ægrum intra paucos dies tollebat. In hoc casu potissimum præsidium tulit spiritus vitrioli, quem post venæ sectionem, atque enematis unius, alteriusve injectionem, cerevisiæ tenuis instillatum pro potu ordinario concedebat Sydenhamus, qui intra paucos dies, & somnum conciliabat, & superatis symptomatis ægrum sanitati reddebat; quod nulla alia methodo effici potuisset.

3. *Phrenitis miliaris*. *Vide* Frid. Hoffmanni *obs.* 3. & 5. *p.* 131. *Phrenesis novæ febri superveniens* Sydenham. *Schedula monitoria*, *pag.* 517.

Hic morbus nova febris dictus Sydenhamo, est species miliaris morbi, monente Meadio, quę præ ceteris caput petit, nec sine ingenti tum molimine, tum ægri periculo inde valet deturbari. Præcavetur maxime hæc phrenitis ac petechię, regimine temperante & a lecto astinentia quantum vires permittunt, saltem situ semi erecto, & stragulis imminutis. Hæc phrenesis ubi semel invaluit, nec subito deleri potest, nec repetita ultra limites præscriptos in miliari vel phlebotomia, vel purgatione ejus curationem aggredi tutum est. Ad hoc nil æque confert ac ægri caput radi, hac methodo cerebrum refrigeratur admodum, ita ut sensim phrenitis evanescat; non secus ac cataphora huic superveniens.

4. *Phrenitis synochi sanguineæ*; *Phrenitis symptomatica*; *Febris continua* annor. 1661. 62. 63. &c. Sydenhami, *pag.* 40.

Huic febri ob regimen vel temperamentum calidius apud Juvenes vegetos supervenit phrenitis, vel quod proxime illuc accedit, æger omnino non dormit, sæpe exclamat, incon-ditis vocibus utitur, vultu ac loquela ferocit, potu avide raptimque bibit, urina supprimitur.

In hoc casu liberalius mittitur sanguis, clysteres ac medicamenta refrigerantia usurpantur, eo usque quo phrenitis in diuturnitatem aliquam excurrat, & tunc non erit difficile ægrum a phrenitide & febre liberare, scilicet ope narcotici quod in morbi principio nec augmento tuto datur, ne secretiones remorentur, aut inutile sit, imo experientia teste noxium, ast in declinatione, ut post duodecimum febris diem, imo melius post decimum quartum, maxime vero si antea purgari possit æger. Narcoticum autem est, vel laudanum liquidum ad guttas sexdecim, vel syrupus de meconio cum syrupo limonum, aut caryophyllorum, de cetero aqua rosarum fronti cum successu imponitur ex linteo hac madido.

5. *Phrenitis variolosa* Sydenhami; *Variolæ Reg. anni* 1669. *pag.* 85. & 96. & 398.

A nimia sanguinis ebullitione tam in discretis quam in confluentibus variolis phrenitidem supervenire quotidianum est, atque in hoc casu a regimine calido sæpe malum oritur; quocirca clysmatis, imo phlebotomia, stragulorum imminutione huic symptomati occurrendum est; verum prudenter cum phlebotomia agendum est, nec fere usurpari potest post eruptionem nisi cum phrenitis in discretis variolis ideo accidit, quia facies non turgescit, & pustulis copia satis magna comparentibus, sanguis adeo efferus est, ut inducias ferre nequeat, donec medicamentis paregoricis, & aliis ad id facientibus ad debitam temperiem reduci possit; facies autem turgere debet circa octavum ab invasione diem, & deinde manus; facies vero undecima die detumescit; quod si ob regimen calidius variolæ non erumpant, sed phreneticum delirium accedat, in hoc casu Sydenhamus jubet, 1. ut æger e lecto eximatur, & eum nonnisi nocte ingrediatur antelapsum sextum diem; 2. ut syrupi de meconio dosim assumat largam, & si ea post horæ spatium nil egerit, iterum novam assumat, & sic deinceps, atque sic frœnato morbi impetu, tantum semiuncia quovis vespere pro puero decenni quotidie repetatur. Sydenh. *dissert. epist. pag.* 398.

6. *Phrenitis morbillosa* Morton. *de febre scarlatina*, hist. 1. 5. & 6.

Morbilli seu rubeolæ, imo papulæ scarlatinæ febris, (quæ videtur Mortono nihil aliud esse quam rubeola confluens) delirium cum febre acuta corripit ante eruptionem, in quo casu Mortonus venam secari jubet, epipasticum dein nuchæ applicari, & suo more cardiaca bezoartica, ad expellendum quod fingit venenum, consuevit, methodo sane a Sydenhamiana longe discrepante.

7. *Phrenitis verminosa* Sennert. Gallis *la Vercoquin*.

Pleuritidem in febre verminosa apud puellam urbis *Cette* memorat Joan. Bauhinus *in obs.*

Hippiatri contendunt equos in furorem agi a verme intra cerebrum genito, & hunc morbum *Vercoquin* vel *Versequin* nominant, teste

etiam

etiam FuretieriDictionario. Hanc historiam confirmat Paracelfus, *lib.* 2. *paramiri n.* 2. diciturque phrenitidem ortam esse verme utramque meningem perforante.

8. *Phrenitis a plica* Frid. Hoffmanni. *de febr. phrenitica n.* 4.

Familiaris est apud Polonos, tum ob inopportunam capillorum plicatorum refectionem, tum ob illius virus retentionem; hec vero phrenitis erumpente plica cessat.

9. *Phrenitis aphrodisiaca* Dan. VVincleri, in Mangeti *Bibliotheca m. pr.*

Adolescens amore percitus incidit in febrem cum vehementi delirio, in quo se nunc Cæsarem, nunc Dei Filium esse somniabat; aciem instruebat; nunc vincebatur, nunc resistebat; ad se reversus vibices monstrabat, quas a latronibus accepisse se referebat. Balneum popofcit, quo concesso ad sanitatem fensim reversus est.

10. *Phrenitis apyreta* Theodor. Collado *adverf. lib.* 1. *c.* 20.

Phrenitis est sine pyrexia cum inflammatione cerebri & meningum. Hic Auctor fancte affirmat se vidisse aliquot ægros omnibus symptomatis phrenitidis affectos, excepta febre; atque cadaveris unius horum apertura, cerebri & meningum inflammationem compertiisse; verum forte typho laborabant illi phrenitici, in quo pulsus sanorum similis est.

11. *Phrenitis calenthura* Philosophical. tranfact. abridged. vol. 4. ty oliver. *Malad. epidemique* 1482. Mezeray *Hist. de France sub Ludovico* XI. Gallice *Calenture*; Encyclopedie *lettre C.*

Ea est quæ subito in delirium phreniticum ægros inducit, familiaris illis qui longa itinera per regiones calidas instituunt, aut qui navigant sub linea æquinoctiali. Furor ille potissimum noctu, cum naves undique clausæ æstuant, subito exoritur; plures eo correpti in mare se projiciunt ceteris inscіis.

Nauta triginta annos natus, procerus, macilentus, tam violenta calentura correptus fuit, ut quatuor viri vix eum continere poterant: obtutus ferox & vagus; pulsus ita velox, ut nulla pulsatio distingui posset; ardor corporis summus; e lecto exilire & divagari volebat; sanguis ex brachio, fronte, jugulo eductus fuit, sed parce fluebat, & post aliquot uncias sistebatur; sanguis autem fuit floridus; præmissis phlebotomiis febris deferbuit, furor imminutus, obtutus magis consueto similis, pulsus distinctior; sanguinis unciæ quinquaginta ulterius educte sunt; tunc sanguis liberius effluebat; diacodum præscriptum est, unde placide dormivit, & cum summa lassitudine, ac debilitate convaluit.

Conveniunt in hoc casu juxta D. Schavv. 1. phlebotomiæ; 2. post decem horas emeticum; 3. epipasticum nuchę; 4. iterum phlebotomia, noctu vero paregoricum; sedato morbo catharsis alternis diebus ad duas, tresve vices iteranda. Epidemicam calenturam qua rabiosi moriebantur narrat Mezeray.

12. *Phrenitis indica* Bontii *de Medicina Indorum.*

Febris est putris continua delirio phrenitico continuo stipata, quam tribuunt odori arborum santali recens cæsarum, ast ipsi tribuitur tritæophia mimosa; hæc apud Tymorenses familiaris est.

13. *Phrenitis a dolore.*

Non omnes sed atroces dolores phrenitidem inducunt, quales ab otalgia inflammatoria seu auris internæ inflammatione; observante Hippocrate. Aurium dolor, ait ille *in prognosticis*, cum febre continua ac vehementi difficilis est; periculum enim delirii & mortis imminet; natu minores septimo die aut citius ab hoc morbo interimuntur; natu vero majores multo tardius; febris enim ac delirium minus eos infestant.

Talis est etiam dolor a paronychia periostæi aut tendinis ortus cum gravi manus & brachii inflammatione & febre acuta, ex quibus delirium ortum memorat ill. Van Svvieten. Nunquid etiam videmus ab odontalgia desipere, febrire, imo furere quosdam homines.

14. *Phrenitis a Tarantismo* Baglivi *diss. hist. VI.*

Qui per tres dies saltat cum suspiriis terrorem incutientibus, frondes arundinis & vitis gestans, is certe nec sine acuta febre est, nec sine delirio, maxime cum invehatur in astantes rubro colore sibi infensos, aut alia desipientiæ & furoris signa edit. Tales autem sunt multi tarantati, sive a Tarantula demorsi sint, ut vulgo fertur, sive ab alio principio vesania ea pendeat, ut putat ill. Serao Acad. Neapolitane a secretis.

15. *Phrenitis hydrophobica.*

Certe plurimi hydrophobi licet aquam, aerem, specula horreant, illisque visis contremiscant, convellantur, sunt ita prudentes ut astantes admoneant, ab illis sibi vincula injici deprecentur, ut vidi, atque sine febre sint. Verum non minusconstat observatis in mea de rabie dissertatione relatis, quosdam vehementi febre per duas aut tres ultimas vitæ dies, ferocique delirio laborasse, adeoque vere phreniticos fuisse.

16. *Phrenitis Polonica* Stabel *de plica Polonica*, *histor.* 2. Est ea quæ a refecta plica suboritur, ea rursus evoluta sanatur, febre acuta, furoreque stipatur & acuta est, unde a mania Polonica discrepat.

XII. *Paraphranefis* , *Paraphrofine*. Menjotii *diff*. *Paraphrenitis* Boerhaavii *aph*. 907.

Differt a pleuritide ex dolore obfcuro lateris, vel fenfu cinguli præcordia ftringentis, vel oppreffione gravi pectoris, fputo fanguinis, quæ omnia latentem pleuritidem, vel peripneumoniam delirio conjunctam defignant. Varia fuit hactenus nominis acceptio apud Neotericos; funt qui diverfum genus effe volunt a phrenitide, fi fit delirium, ut ajunt, fymptomaticum, morbufque primarius fit peripneumonia, hepatitis, imo tantum tritæophia, vel fynochus. ;- verum fi genera morborum repetantur a caufis vel a principiis abditis, nulla erit nofologiæ certitudo; idem enim fymptoma quod ille effentiale vocat, alter accidentale reputat pro fua theoria, nec minus eft effentiale ex eo quod in decurfu morbi tantum accedat, ut eruptio in morbis exanthematicis, nec difcrepare debent genera ex eo quod fymptomata fint majora aut minora, ut delirium ferox, aut mite, quod difcrimen inter phrenitidem & paraphrenefim aliqui inftituerunt; convenientius eft genera morborum a fymptomatis diverfis repetere, modo ea conftantia fint.

1. *Paraphrenefi diaphragmatica*. *Vide* Boerhaavi *paraphrenitidem* 907. de Haen *tom*. 1. *cap*. 7.

Ea eft quæ a diaphragmatis inflammatione primaria vel a plevra diaphragma fuccingente inflammata oriri creditur. Qui morbus ex Boerhavvio longe frequentior eft quam vulgo cenfetur, licet præfens fæpe ignoretur, negligatur, vel alterius morbi titulo tractetur.

Verum non omnis diaphragmatis inflammatio paraphrenitidem ponit, ut cadaverum fectio & diaphragmatis vulnera commonftrant, requiritur infarctus inflammatorius aut febrilis tum cerebri, tum meningum, vel, ut ajunt, translatio materiæ morbificæ ad cerebrum, ut delirium accedat, nec enim fedes animæ, ut crediderat Plato in meta-phrenibus feu præcordiis eft reponenda, in qua hypothefi ex folius diaphragmatis inflammatione delirium repetebatur.

Cognofcitur hæc fpecies ex febre acutiffima, continua, dolore inflammatorio diaphragmatis intollerabili ob membranas nervofas; qui dolor immaniter augetur in infpiratione, tuffi, repletione ftomachi, naufea, compreffu abdominis in alvo, vel urina reddendis, refpiratione hinc fublimi, parva, celeri, fuffocativa, quiefcente abdomine, folo thorace peracta: delirio perpetuo, revulfione hypochondriorum, rifu fardonio, convulfione, furore &c. *Vide* apud ill. de Haen cadaveris aperturam.

Curatio itidem & prognofis ex Boerhaavio repetantur.

2. *Paraphrenefis pleuritica*.

Febris maligna cum obfcuro dolore lateris & delirio. Hujus morbi etiam epidemici plurimæ proftrant hiftoriæ. Sic in *diar*. *Medico* D. Vandermonde 1758. *menfe Majo pag*. 95. hæc lego: Altera fpecies febris putridæ quæ hoc anno viguit infulæ apud Flandros fuit abfolute maligna. Adoriebatur cum fymptomatis pleuro-perineumoniæ, & paraphrenitidis: ægri maxime proftrati dorfo conftanter incumbentes, facie livida vel flava, fubtumida; cutis ficca, non ardens, lingua brunnea forde onufta, facile exficcata ficuti dentes; conquerebantur de obfcuro dolore punctorio lateris dextri, de magna pectoris & epigaftrii oppreffione, de cingulo dolorifico lumbos ftringente; urinæ fuppreffæ erant vel paucæ; quod fymptoma clyfmatis, & potibus nitrofis diu refiftebat; interea nullus meteorifmus, nulla vel pauca expectoratio, nifi fanitatem quædam fputa cocta prænuntiarent; lumbrici mortui ejiciebantur.

Subfultus tendinum, convulfiones, rifus fardonicus, fingultus, ftertor fupervenientes adolefcentem rufticam robuftam nono die poft eryfipelas, in hoc morbo abftulerunt.

Adolefcentem fanavit D. Boucher præmiffis quatuor phlebotomiis, ufu apozematis fa-cti ex caffia, tamarindis, nitro & aliquot tartari ftibiati granis, quo ano & cato fuit multum evacuatus; fucceffit dein potio abforbens cum confectione hyacinthina & guttis mineralibus anodynis Hoffmanni, dein infufum aquofum kinkinæ, ferpentariæ virginianæ, ruthæ, fcordii, nec non linctus, cui addebatur kermes mineralis & oxymelitis fcillitici pauxillum.

Menfe Martio 1756. vidi aliquot viros robuftiffimos qui tertia die hujus morbi periere fummo furore & convulfionibus exagitati. Morbus inceperat a dolore lateris punctorio cum pulfu molli, frequenti; poft tres phlebotomias præfcribo mannæ uncias tres & tartari ftibiati granum unum, quo affumpto fecunda morbi die, bilem evomuere, & per inferiora uberrimam, celeremque evacuationem experti funt; nulla in abdomine tenfio, refpiratio parum coacta; nox fubfequens paroxyfmum & dolorem lateris adducit; tertia die poft quartam phlebotomiam e lecto furgunt, veftes induunt, fe omnino fanos dicunt, & ut fani refpirant, ambulant liber-

tine

time, nemo eos pridie ægrotasse dixisset, frequentia pulsus nulla, lingua nitida, nulla tussis; ast parentes admoneo ut ægri rebus illico consulant: Sacerdotem advocent, quippe docet Hippocrates *in prorrheticis* quod *si pleuritico dolor lateris sine ratione sufficienti evanescat, delirium præsto sit, & intra duodecim horas mors obtia pulsat*. Illos vero qui sanos se prædicabant mane, ipso vesperè tertiæ diei delirium phreniticum tam vehemens corripuit, ut vix quatuor bajulis in lecto contineri possent, & intra paucas horas convulsi moriebantur.

Anno 1758. eamdem in aliis subjectis observavi paraphrenitidem a priori diversam, quod febris non erat remittens, sed synochus; exordium, ut moris est, a frigore, calore, dolore lateris punctorio. Præmissis phlebotomiis ubertim purgabantur, cum manna, tartaro stibiato; iterabatur dein phlebotomia; tertia die delirium accedebat; æger e lecto surgebat, doloris, tussis, dyspnœæ expers, quippe delirio accedente respiratio rara evadit; pulsus sano magis similis; cruor extractus paullulum coriaceus. Delirium phlebotomia sexta post iteratam catharsim fuit sedatum, & tunc dolor, dyspnœa, imo sputum rubiginosum revertebantur, quæ redeunte delirio evanescebant; sudor sexto die exiguus, pulsus intermittens, convulsivus, inæqualis, carphologia, subsultus tendinum, mors.

Quomodo hic morbus a pleuritide maligna cum delirio discrepet non video.

3. *Paraphrenesis Hepatica*. *Vide* Blasii *observ. Med.* 2. *pag.* 6.

Ea est quæ ab inflammato hepate potissimum in convexa parte nascitur, adest enim in hoc casu morbus ita pleuritidi similis, ut hepatitis sæpe sæpius pro pleuritide tractetur; tussis sicca, imo quandoque cruenta, dyspnœa, febris acuta, diaphragma vero simul non raro tenditur, incalescit, inflammatur. Si itaque dispositio ad delirium concurrat, ut observatur apud mulieres, apud viros etiam studiis negotiisque multum addictos, vivido & poetico ingenio præditos, facile ex his combinatis orietur hæc species, cujus curatio eadem ac diaphragmaticæ.

XIII. *Pleuritis*, Pleurèsie, point de coté. *Mal di punta* Italorum. *Pleuresis* Gordonii *lil. med. Febris pneumonica* Frid. Hoffmann. *cap.* 6. *Phlegmona membranæ costas succingentis* P. Alpini *med. method. lib.* 7. *cap.* 11. *Morbus costalis* Verna *de pleuritide*. *Passio pleuritica* Cœlii Aureliani *lib.* 2. *cap.* 13. *Telum* Sereni Sammon. *Pleura furens* Franc. Boissier *de Sauvages*. Helmontii. *Pleuritica febris* Fr. Hoffmanni. Dicitur pleuritis a *Pleuvra* latus, quia plures species lateris dolorem inferunt. *Peripneumo-pleuritis* Triller, *de Pleuritide pag.* 12.

Est phlegmasia seu pyrexia acuta continua, sæpius synocha, dolore acuto pectoris respiratione frequenti, difficili, pulsu duro, & tussi vel tussiendi conatu stipata. Seu est concursus quatuor symptomatum febris acutæ, dyspnœæ, doloris sæpius lateralis in pectore & tussis molestæ. Variant autem hæc singula symptomata in diversis morbis speciebus & diversis cujusque speciei stadiis.

Initio frigus, horror, lassitudo, dein calor, tussiendi impotentia, & desiderium, inspiratio brevis, quia dolore impeditur, frequens.

In vigore pulsus vehemens, tensus, frequens, sanguis in patella coriaceus, tussis quandoque cruenta, sudatio, genarum rubor, calor intensior.

In declinatione sudor frequens salubris, pulsus mollis, exspuitio facilis, uber, tussis rarior, facilior, dolor lateris minor, respiratio minus impedita.

Inter dormiendum nullus per intervalla dolor, tussis nulla, remanente pyrexia & dyspnœa quoad frequentiam.

Differt a peripneumonia per pulsum tensum, durum, absentiam gravitatis in pectore medio, sputum rarius, cruentum.

A pleurodyne per pyrexiam acutam, inflammatoriam, sanguine coriaceo, quæ deficiunt in pleurodyne, nec non quod sæpius in pleuritide dolor a pressione, contrectatione non mutatur, nec levatur, nec intenditur, quod in pleurodyne sæpius evenit.

Causa est conatus naturæ, pleuræ vel costalis vel pulmonaris infarctum inflammatorium ope tussis, febris, respirationis frequentis discutere appetentis.

Principium morbificum est inflammatorius pleuræ infarctus, unde metus est ne stasis gangrænosa sequatur, quapropter natura, aliunde dolore irritata effrænes non raro conatus exerit, qui penes eam sunt, & simul sine quibus infarctus tolli non potest.

Infarctus tollitur 1. spissum fluidum in vasis minimis impactum resolvendo, quod calor auctus præstat; 2. vasa dilatando, ut pervia fiant materiæ hærenti, quod præstat vis trusiva cordis adaucta; 3. ut mechanice atteratur cruor concretus ob moram, quod pulsatio vasorum aucta efficere conatur, tussisque & dyspnœa concurrunt, simulque tussis dirigitur ad sanguinis superflui expectorationem, & frequens respiratio ad

 san-

fanguinis refrigerium & accelerationem. Principia proegumena funt fanguis vifcofus & fervidus, qualis in bajulis, adultis; prava pectoris conformatio, pulmonum tubercula. Principia procatarctica frigus æftuante corpore fufceptum a vento frigido; per rimam potiffimum feneftræ illapfo, potu frigido; ira, vociferatio, vehementes conatus, principia febris fynochæ, ut crapula.

Numerus. Pleuritis & peripneumonia fimul fæpius funt decima pars morborum in nofocomiis obfervandorum; fic in Nemaufenfi nofocomio per menfem Junium, & Julium anni 1757. ex 567. ægris fuere 53. pleuritici, vel peripneumonici, & tamen hi morbi vere funt frequentiores quam æftate. Utinam numerus refpectivus diverforum morborum a noftratibus inquireretur.

Cadaverum aperturæ a P. Servio Romano inftitutæ in trecentis pleuriticis exhibuere pleuræ pulmonaris inflammatæ veftigia, feu extrema & fuperficialia pulmonis vafa inflammata, quod anacatharfis fanguinis, puris, febris acuta, dyfpnœa, aliunde fuadent.

1. *Pleuritis vera* Boerhaav. *aphor.* 878. *Sanguinea* Hippocrat. *Flammofa* Triller. *pag.* 149. *La punta* Italis; *Pura* Baglivi, Sydenham. *pag.* 163.

Pleuritis pura eft mere inflammatoria, non a fynocho ortum ducens, fed in qua fine fignis faburræ dolor lateris initium ducit, fimulque pulfus eft durus, tenfus, dolor ad coftas veras, non ad fpurias, tuffis initio ficca, laboriofa, ægri dicunt fe tuffire non poffe, nullæ funt exacerbationes a frigore orientes, dolor a preffione non remittit, nec crefcit, cruor extractus corio albo, craffo tectus fimul & denfo, cum in pleurodyne rheumatica corium eft craffum, fed molle & tremulum.

Illa fpecies hieme & vere frequentior eft, infantibus minime accidit, fenibus & cachecticis raro, aut faltem mitis eft; adultis, exercitatis, rufticis robuftis familiaris, & quo robuftiores funt, eo gravius ægrotant; fi ante finem fecundæ aut tertiæ diei fuccurrantur per phlebotomias & potus diluentes, vix ullus moritur.

In illa fpecie noxia funt cathartica & emetica, levia tantum poft fedatum morbi impetum conveniunt minorativa; adultis quarta quaque hora prima die, bis vel ter fecunda die mittendus eft fanguis ex brachio quovis; ptifana ex decocto cichorii & infufo capillorum veneris, florum papaveris rhœados, adde fuccum boraginis fi fputa vifcida difficulter expectorentur, fperma ceti in oleo amygdalarum folutum, vefpere fyrupum anodynum parca dofi. *Videfis* curam ex Sydenhamo *pag.* 163.

Pura frequens eft hieme.

2. *Pleuritis dorfalis* Hippocrat. *de affectib.* Verna *c.* 8. Ballonii *de pleurit. dorfali.*

Dorfum dolet velut ex plaga, non punctim; æger fufpirat, exfpuit pauca; tertia aut quarta die faniem mingit fubcruentam; dolor dorfi ad fpinam protenfus; ægrius reſpirant erecti quam capite ad antica inflexo; tuffis eft, febris acuta; quinta die, ad fummum feptima, mors.

Sedes inflammationis eft in parte mediaftini poftica.

Species eft ita rara ut ex ducentis pleuritidibus vix una fit dorfalis. Hujus tres varietates recenfet Verna poft Hippocratem. *Vide* Verna *pag.* 76. & 77.

3. *Pleuritis Mediaftini* Freind. *hiftor. medicinæ* de Avenzoare, Verna *cap.* 9. Salius *curat. morbor. pratic. pag.* 225. *Act. Acad. Bononiens. tom.* 2. *pag.* 188.

Dolor in medio fterni percipitur non adeo intenfus & acutus, fed veluti gravativus, cartilaginem verfus enfiformem declinans; mediaftini pars antica inflammatur, pericardio fæpe fimul affecto.

Adeft acuta febris, anxietas, fitis, refpiratio frequens & celer, ingens in thorace fervor, doloris nihil fere nifi in fterno, ubi molefta potius anguftia & interclufio quam in ifpiratione dolor fentitur, tuffis nunquam abeft, pulfus durus eft, multo minor fpirandi difficultas quam in peripneumonia.

Cum fuppurata eft illa pleuritis, Columbus & Barbette auctores funt ut terebretur fternum.

Legatur Rondeletius *libr. de morbis per fymptomata diftinguendis cap.* 10. Hildanus *centur.* I. 43.

Hoc morbo in itinere laboravit Avenzoar, & ex arteria podicis fecta fibi libram fanguinis detraxit; hoc brevi periit Trombellus Medicus Bononienfis; repulfum fuerat dudum herpes, dolor erat in antico pectore, inde ad collum & aurem finiftram extenfus, bis vena fecta, fomenta adhibita. Trombellus nigra vomuit, febricula tunc eft orta, fomno inguente obiit. Cruor niger in mediaftino inventus, mediaftinum tres digitos craffum, lividum, pulmo finifter cruore diftenfus.

4. *Pleuritis pericardii* Zacuti Lufitani *prax. admir. obf.* 138. Verna *pag.* 77. Freind *hift. med. pag.* 108. Lecat, *Mercure de Novembre* 1753. Salmuth. *centur.* I. *obf.* 13.

Pleuritis illa fæpe cum præcedenti combinata

binata differt ab ea, syncope frequenti, palpitatione, cordis tremore.

Quidam in ætate florenti acuta febre est prehensus cum siti ingenti, anxietate, respiratione creberrima, thoracis incendio, tussi sicca, syncope, cordis tremore, levi dolore in thorace versus sternum cum angustia summa, pulsu duro, intra triduum obiit; totum pericardium inventum est erosum, nigrum, miliaribus pustulis exasperatum, & in alio casu pure turgidum.

5. *Pleuritis Traumatica.*

Pleuritis est quæ a gravi costarum, sternive fractura, pectoris, dorsive vulnere, contusione ortum ducit, sæpe cum sputo cruento, si tantum vehementer inflexa fuerit costa, ut a lapsu, tunc dolor atrox, respiratio suffocativa suppressa; si effractæ sint costæ, tunc peripneumo-pleuritis est cum gravissimis symptomatis, ut vidi factum ab equi calce; pleuritis illa est pura, mere inflammatoria, utplurimum repetitis phlebotomiis, abstinentia triduana, potu diluente, auxiliisque chirurgicis tractanda.

6. *Pleuritis biliosa pleuritis a bile* Dulpii *l.* 2. *c.* 1. *Pleuro-peripneumoniæ epidemicæ Autumnalæ apud Normannos*, Marteau de Grandvilliers observante.

Initium, horror & frigus mane, febris aucta. Sitis, calor cutis, anxietas, cephalalgia gravans, nausea, vomitio biliosa, pulsus latus, durus, subfrequens, febris crescens, facies intense rubens; respiratio frequens cum suspiriis. Post 12. vel 15. horas dolor pungitivus lateris nunc fixus, nunc ab uno ad alterum latus, sursum nunc ad claviculas extensus aut ambulans.

Prima & secunda die sputa cruenta, dein rubiginosa crocea, vel brunnea & fluidissima.

Pulsus quarta die mollis, angustus, frequens, præceps. Sanguis in patella tectus corio crasso, flavo, molli; urinæ sæpius brunneæ cum nubecula in medio, quandoque turbidæ sine sedimento, licet primis diebus sedimentum lateritium inæquale, furfuraceum, undosum deposuissent. Gena seu os jugale e latere doloris rubro-violaceum, facies pallido-livida; lingua humida sed albescens vel flava; alvi fluxus, si aderat, quarta die supprimebatur. Die tertia vel quarta dolor lateris nullus, respiratio magis æqualis, sed difficilior & sibilans, tunc gravitas sterni, tussis sedata, ægri melius se habere putabant, sputa pauciora, spumosa, abdominis meteorismus, obturus vagus; si urinæ forent turbidæ, delirium vagum, magna agitatio, mors: aliis mens constabat; ambobus pulsus mollis undosus, vel parvus, fugax inde sterter, & 5. die vel ad summum 7. mors. Sudores critici inter 7. & 9. quibusdam profuere, aliis vomica post 40. diem crepuit.

In cadaveribus lobus pulmonum dolens, durus, gangrænosus, atro cruore turgidus, pleuræ adhærens, corio albo, crasso, intermedio, pleura costali sana; bronchia hujus lobi sanie purulenta plena; lobus oppositus mollis, sed gangrænosus; in pericardio cyathus seri flavi; in cordis auriculis concretum cruoris & concretum lymphæ crassum; in colo gangræna, cetera intestina flatu distensa.

Cura. Phlebotomiæ saltem tres, non plures octo intra quatuor primas dies non ultra; post primam emetici tartari grana duo cum manna & oleo amygdalarum, nunquam vero post tertium diem metu meteorismi; initio fotus emollientes & resolventes lateri; tertia die pix, olibanum & terebinthina; & sic dolor ambulatorius, vesicatorium applicabatur, præmissa cucurbitula, quod mature adhibitum successit.

Accedente oppressione circa quartam diem secabatur jugularis ob delirium, secta saphena male cessit forte ob meteorismum. Suppressa sputatione vesicatoria tibiis admovi modo ante dies criseos. Si eschare pallidæ ocius siccarentur, conclamatum erat. Ad præcavendum sphacelum usus sum nitri 24. granis cum camphoræ gran. quatuor; fiant sex doses, sumat sexta quaque hora unam; aliis chamæmeli infusum præscripsi; eventus hujus morbi utplurimum lethalis fuit.

Huic affinis pleuritis viguit Monspelii anno 1753. Phlebotomiæ vero a novem ad quindecim adhibitæ sunt; febris erat remittens sine ordine. Vomitorium secunda vel tertia die præscriptum, dein iterum ad phlebotomias deventum est, ac catharses alternis diebus iteratæ.

7 *Pleuritis verminosa* Querceiani *pharmac. cap.* 7. *stomachalis* Bianchi *pag.* 232. Schenckii *l.* 2. *p.* 264. a Gabucino mutuata historia. River. *obs.* 75. *centur.* 1.

Frequens est hæc pleuritis apud pueros; dolor est lateris punctorius, sæpe ad costas infimas cum tussicula sicca, quandoque suffocativa, ut in amphimerina quinta dicta vel *coqueluche*; pulsus est durus, respiratio difficilis, quandoque singultus. Genæ nunc calent & rubent, nunc frigent & pallent. Hic morbus frequens mihi occurrit, & sanatur sine phlebotomia saltem repetita, leni emetico, catharticis & vermifugis neglectis bechicis.

8. *Pleuritis putrida*; *vide* Vandermonde

Septembre 1758. *pag.* 269. a D. Rouftan. *Ingluviofa* Trilleri *pag.* 145. *Pleuropneumonia* Neotericor. *Pleuritis impura, fymptomatica, fecundaria* Auctorum.

Eft ea fpecies Monfpelii frequentiffima, quæ initium ducit a fymptomatis febris putridæ vel biliofæ, cui deinceps, ut fecunda die, dolor lateris cum tuffi accedit, cum oris forditie, naufea. Ea eft frequentiffima in regionibus meridionalibus, ut pura, apud monticulas, rufticos vegetabilibus tantum nutritos; vocatur vulgo pleuritis fymptomatica, fed catarrhofa, verminofa; aliæque funt pariter fymptomaticæ; putrida frequens eft menfe Junio; febris, cui conjuncta eft pleuritis, eft vel fynochus, adeoque continua, non remittens, & hæc eft frequens; vel tritæophia, quæ pleuritis biliofa dicitur Biancho & aliis.

Sic Brendelius obfervavit pleuritides quotidie exacerbantes: fic in Actis Edimburgi *t.* 5. *pag.* 32. refertur hiftoria pleuritidis biliofæ epidemicæ, in qua dolor lateris fecundo die febri fe adjungebat, venæ fectio repetita nocebat, levia emetica mire proderant; aderat initio bilis, vomitio; dolor erat defcendens ad ultimas coftas; ftomachi ægritudo, pulfus nec frequens, nec plenus erat; fanguis emiffus fufcus, flavus vel viridis, fine corio illo quod in purá patellam tegit.

Illa fpecies vel fynochum fanguineam comitatur, ut a plethora, fuppreffis catameniis, fine naufea, aut pondere epigaftrii cum pyrexia magna, ardenti fanguine cruftaalba obducto, & in hoc cafu phlebotomiæ iteratæ profunt, intermixtis levibus catharticis ex manna, caffia.

Vel febris princeps eft vere putris cum naufea, linguæ amarore, forditie, pulfu fubmolli, frequenti tamen, fanguine etiam poft alteram phlebotomiam non coriaceo, & in hoc cafu parce mittendus fanguis, & methodus Rullandi, quam tantopere execratur Trillerus, in ufum venit, fcilicet miffo femel vel bis cruore, præmiffo clyfmate, fecunda die leve emeticum, guttæ aliquot fyrupi Glauberiani cum mannæ unciis duabus, unde nunc furfum, nunc deorfum fine pectoris læfione æger purgatur, quod in pleuritide pura valde noceret: imo fequentibus diebus, maxime fi dolor lateris remittat, eadem medicina iteranda eft, & ut in verminofa pleuritide, etiam infufum fennæ eft catharticis admifcendum, & alternis diebus iterandum ufque ad morbi finem.

Si delirium accedat, datur paraphrenefis pleuritica.

Pleuritidis putridæ varietates funt, pleuritis biliofa, pleuritis maligna, pleuritis verminofa, & pleuritis peftilens.

9. *Pleuritis catarrhalis* Hippocrat. *Peripneumonia epidemica* anni 1565. Dodonæi *obf. c.* 21. *Sympathica* Bianchi *hift. hep. p.* 233. *lib.* 1.

Eft ea fpecies quæ a coryza, raucedine, angina ortum ducit cum dolore catarrhali pectoris, qui dolor preffione mutatur, levi etiam tumore externo ftipatur, & non femper puncto eft affixus, fed huc & illuc extenditur. Febris eft amphimerina quovis vefpere exacerbans, tuffis molefta, dyfpnœa gravis, fæpe fputio cruenta, & pleuropneumonia videtur effe ob additionem fymptomatum peripneumoniæ hiemalis Boerhaavii; incipit ab horrore & frigore vagis identidem per primas dies recurrentibus. Pulfus non ita durus & tenfus ac in vera, & corium, quo fanguis in patella tegitur, magis gelatinofum: exigit phlebotomias iteratas, potufque theiformes calidos, levia diaphoretica; phlebotomiæ tamen parciores multo fint quam in vera.

10. *Pleuritis eryfipelatofa* Baglivi *appendic. ad pleuritid. p.* 37. *Pleuritis biliofa* Hippocr. *lib.* 3. *de morbis*. *Pleur. biliofa* Bianchi *pag.* 236. *Pleurit. cum febre ardenti* Mocha *confil.* 24. *pag.* 59. *Pleurit. cum magno æftu &c. fiti* Vvolfgangi *cent.* 1. *fol.* 7.

Inter perniciofiffimas pleuritides eft pleuritis ficca, five eryfipelatodes acutiffima, quæ fit a fero acri pulmones urente, lacerante, cum pauco dolore, & ægrum derepente jugulat; figna funt ex Hippocrate rubores fugaces genarum, tuffis inanis, paucus dolor, jactationes, ariditas magna linguæ, ardor vifcerum, doloris excurfio in varia loca; fi dolor lateris obfcurus fit, æger decumbat in latus, & fortiter tuffiat, tunc temporis dolor in latere percipietur.

Diftinguitur hæc fpecies a vera & ab hepatica, 1. oris amarore affiduo; 2. naufea frequenti, vel vomitu biliofo & vifcido; 3. doloribus ventris ad epigaftrium cum diarrhœa quandoque biliofa, aut tenefmo; 4. fiti inextinguibili; 5. lingua bile fuffufa, tamen non afpera, non ficca, non hiulca; 6. febre tritæophia cum calore acerrimo cum vigiliis & quandoque delirio; 7. pulfus poft catharfim remollefcit. Differt ab hepatica, quod dolor fit fub mamma finiftra, quod nullus tumor, dolor, durities nulla, aut tenfio ad hypochondrium dextrum; fputa funt intenfe flavefcentia, licet fanguine mixta, imo amara, urinæ croceæ.

Pleuritidem biliofam diverfam facit Cl. Bianchi ab eryfipelatofa *pag.* 251. eamque typhodem effentialem nuncupat.

11. *Pleuritis hepatica* Bianchi *Hiftor. hepat.* fpec.

spec. 6. *pag.* 234. *tom.* 1. vel *Hepatitis pleuritica* ejusdem.

Similis est veræ & biliosæ quoad acutiem febris, dyspnœam, pulsus duritiem; tussi spe cruenta; differt dolore ad dexteram thoracis partem profundo, genæ dextræ rubore intensiori, tinctura subicterica per cutim, oculos, linguam, lotium, excreta omnia; os & fauces, sitis, ariditas, amarities oris, bilis in sputo adest cum sanguine; dolor ad costas spurias descendit, & obtuse ad dextrum hypochondrium affligitur, ubi ad tactum leviorem molestissima sensatio, tensio, tumor, renitentia, durities hepar circumscribens; calor intensus, jactatio assidua, sitis, ardor, ariditas.

Vide aperturam cadaveris in Panaroli *pentecost.* 1. *observ.* 37.

12. *Pleuritis convulsiva* Bianchi *Hist. hepat. lib.* 1. *pag.* 234. *Sicca* Hippocrat. 3. *de morbis*.

Dolore atroci in principio est stipata, sed utplurimum circa quartum diem crescente febre, dolor mitigatur, aut si dolor una aut altera die febrem præcedat, febris accedens morbum solvit. In hac angustissima est respiratio, cum tussi rara & inani seu sicca, & ob doloris vehementiam difficillima.

Hujus crisis est qualis sanguineæ, sed ampliori potu humectante indiget quam aliæ, ait Hippocrates.

13. *Pleuritis periodica* Morton. *de intermittentium diagnosi*, *pag.* 33. est ea quæ a veneno febris intermittentis inducta, singulis diebus recrudescit. Centies observavi, ait Mortonus, pleuritidem acutissimam & vere spasmodicam cum symptomatis pathognomonicis intensissimis a veneno febris intermittentis ortam fuisse; ista symptomata statis periodis redeunt; urina redditur lateritia qualis in intermittentibus febribus effluere solet, & hanc febrem cum vel sponte sua, vel arte coacta larvam deponit, kinkina cito semper & feliciter curare consuevit.

14. *Pleuritis hydrothoracica* Crendal. *observat.*

Ille Auctor nuperus apud milites in castris degentes durante quadam epidemia, observavit multoties pectoris cavum aqua exundans in cadavere pleuriticorum, qui septima, nona & undecima morbi die perierant; unde summi momenti est hujus speciei signa habere, ut propria methodus a vulgari certe diversa obtineatur.

15. *Pleuritis pestilens* Schenckii *p.* 761. Riverii *observ.* 72. *cent.* 1. est morbus epidemicus qui regnavit Forolivii Gallo-Provinciæ mense Februario anno 1751. Aquis-mortuis mense Martio anno 1745. & Melgorii anno 1747. Ill. D. Haguenot & D. Fizes Aquas-mortuas se contulerunt hortatu Tribuni Provinciæ; septem vel octo pleuritici quovis die subito moriebantur; missus sum etiam Melgorium, ad debellendam eamdem epidemiam; ægri laborabant febre, dyspnœa, dolore lateris, tussi, ægrique turmatim inopinato moriebantur. In cadaveribus Forolivienfium pulmones erant perfusi punctis nigris, lividisve milii granum æquantibus, liquore fœtidissimo plenis; similis liquor in primis viis cum multis lumbricis. Apud Melgorienses epidemia desinebat, cum accessi, nullum ideo cadaver introspicere valui, sed ex relatu superstitum conjectavi gangrænodeas inflammationes in abdomine & pectore multos abstulisse.

16. *Pleuritis lactea*; *Pleuresie laiteuse*; *Depot laiteux sur la poitrine*; *Pleuresie laiteuse* Puzos *Traite des depots laiteux*, 2. *partie*; est pleuritis puerperis vel gravidis ante partum propria, nullo sputo sanguinis, doloribus in pectore vel vagis vel fixis stipata; cum febre remittente, dyspnœa non continua, calore mediocri, sine meteorismo & sine delirio.

Nobili mulieri altero a partu die supervenit febris acuta, cum dolore vividissimo ad inferiorem omoplatæ angulum; lochia ubertim fluebant; instituta fuit statim phlebotomia, hujus eadem die iterationem proximi recusarunt, sequentibus diebus bis iterata fuit; his sublevata fuit ægra, lochia fluxere, abdomen molle, apozemata ex plantis cichoraceis & sale de duobus alvum laxam fervavere; aft ob retardatam nimis phlebotomiam octavo die ægra obiit; abscessus in imo lobi dextri pulmonis repertus est.

Visæ sunt quæ quinque phlebotomiis intra paucos dies repetitis liberatæ sunt. *Vide* meritidem lacteam.

17. *Pleuritis Polonica*. *Vide* Stabel *de Plica*, *hist.* 8.

Ea est quam virus trichomatis a plica resecta, vel suppressa excitat. Curatur phlebotomiis, & decocto lycopodii capiti admoto, quo evolvatur plica, fecus abit in phthisim eadem evolutione plicæ sanabilem.

Cura Pleuritidis puræ.

Phlebotomia iterata, sunt qui lanceolam in ipsum latus dolens adigunt, quarta quavis hora aqua destillata papaveris rhæados ad uncias quatuor, & bis in die emulsio anodyna ex seminibus frigidis & cucumeris ana semiuncia; semin. papav. albi drach. duab. facchar. unc. 1. cum aquæ hordei lb. 1. Ecclegma ex spermat. ceti drach. 1. oleo amygdal. dulcium unc. 1. aq. cinnamom. hordeat. semiuncia.

In-

Interea linimentum sedans ex balsamo tranquillo unc. semiss. vel 1. in quo pro quavis uncia dilue guttas laudani viginti vel triginta, unge partes dolentes.

Si dolor urgeat, panis calidi medulla aqua vitæ camphorata imbibatur, additisque guttis laudani XII. applicetur.

Vel porri radices tusæ cum duobus capitibus papaver. bulliant in aqua, dein lacti intinctæ lateri dolenti applicentur.

Vel demum felis viva exenterata dolenti parti applicetur.

Curam absolvunt, 1. phlebotomiæ iteratæ; 2. potus copiosus diluens ex radicibus scorzoneræ, glycyrrhiza, floribus papaveris rhæados, cavendo a catharticis & sudorificis; sed cathartica morbo sedato sint ex manna, oleo amygdalarum, cassia &c. nisi pleuritis sit putris.

18. *Pleuritis febricosa* Torti *de febribus*; Anonymi *de recondita febrium natura*, c.18. p. 102. 1759. est species, quæ per paroxysmos a frigore incipientes singulis vel alternis diebus invadit, paroxysmis sudore terminatis recedit, & rursus data hora revertitur, seu quæ pendet a veneno febris tertianæ aut tritæophiæ.

Vidit Anonymus mulierem sanguinis sputo laborantem, cum dolore lateris puncturio, febre acuta, exacerbationibus variis in summum discrimen adductam, quæ kinkina assumpto brevi convaluit. Vidit idem virum pleuritide acerrima detentum cum copioso sanguinis sputo in paroxysmis periodice recurrentibus, qui non sensim, sed subito impetu ex improviso insurgebant, qui simili febrifugo protinus exhibito similiter evasit.

Color urinæ lateritius in remissione subitaneus, & periodicus recursus singulis vel alternis diebus, invasio cum frigore, sudor primos paroxysmos terminans sunt signa fere infallibilia veneni febricosi latentis in his morbis, quos febricosos cum Vverlhofio nomino, nec enim cognomine pleuritidis febrilis quisquam ejus indolem singularem suspicaretur.

Eadem est cura, idem decursus rheumatismi, febricosæ colycæ, vomitus, hysteriæ, syncopes, cardialgiæ, phriciasis, &c. Febricosæ, seu a veneno febris intermittentis aut remittentis productæ, quæ, nisi febrifugo impugnentur, brevi ægros e medio tollunt, ut videre est apud Anonymum c. 17. Torti & Vverlof. passim.

19. *Pleuritis miliaris* Camerarii *dissert.* 1735. Allioni *de miliari*; est ea quam eruptio miliaris solvit, fœtor singularis acescens perspirationis ea m distinguit.

XIV. *Enteritis*, Inflammation des boyaux du mesentere, &c. *Chordapsus* Galeni 6. *de loc. affect.* c. 2. *Meteorismus* Pathol. methodicæ 1. *species. Febris intestinorum inflammatoria* Frid. Hoffmann. *Tom.* 2. p. 171. *Febris Iliaca inflammatoria* Frid. Hoffmann. *Tom.* 2. p. 174. *Inflammatio intestinorum* Sennert. *l.* 3. *part.* 2. *Sect.* 1. *C.* 2.

Est phlegmasia acuta, cujus præcipua symptomata sunt tensio summe dolorifica & tumida earum partium abdominis, quibus intestina respondet, cum pyrexia, meteorismo, quibus ileus, disenteria, vel similia symptomata adjunguntur.

Ex tensione phlegmonodea tactum non tolerante, summe dolorifica, cum pyrexia acuta, distinguitur ab ileo, dysenteria, colica, quarum species etiam plures inflammatoriæ sunt, sed in quibus symptomata generi propria prædominantur.

1. *Enteritis iliaca*; *Febris iliaca* Frid. Hoffmann.

Veteres duo tantum intestina admittebant, tenue seu ileum, & crassum seu colum; hinc enteritis iliaca est ea quæ potissimum intestina tenuia afficit: cognoscitur ex situ circa umbilicum, dolore atrociori, distensione epigastrii & umbilici, dyspnœa, nausea, & vomitione assiduis ac vehementibus, ita ut nec potus contineri queat, dein vomitus stercorosus sequatur, & fere semper mors.

De hac specie ab ictu orta, *vide* Frid. Hoffmanni *observ.* 3. Benedicti Sylvatici *centur.* 2. *observ.* 86.

De hac specie spontanea, *vide* Frid. Hoffmanni. *observ.* 4.

Principia sunt cathartica acria, venena assumpta, plethora, quæcumque ileum excitant.

2. *Enteritis colica*; *Chordapsus* Galeni.

Dignoscitur ex eo quod non umbilicum, sed partes abdominis laterales afficiat, ubi colum & cœcum jacent. Lumborum adest gravitas, dolor, tensio, cum febre acuta, rarius vomitio accidit. Dicitur proprie chordapsus, cum ab intestini parte inflammata adest tumor chordam tensam referens, aut in glomum convolutus.

3. *Enteritis flatulenta*, *Meteorismus* vulgo; est tensio dolorifica totius abdominis cum tumore subelastico tactum non tolerante; sed illud symptoma est accidens, pluribus morbis inflammatoriis commune, quoties saburra acris, putrescens in febribus, & phlegmasiis acutis excitat flatus, quibus intestina omnia prætertim tenuia distenduntur. Hoc symptoma febribus putridis & malignis valde familiare.

Vide

Vide Ballonii *obs. lib. 2. epidem* & *Sepulchret.* Boneti *de Ileo, obs.* 19.

In nosocomio Monspeliensi vir quidam per septimanam omnia vomitu rejecerat, cum enteritidis signis; secto cadavere inventum est cœcum e sede sua ita dimotum, ut ventriculo incumberet, & firmiter adhæreret, colo & recto multum angustatis, ceteris distensis, inflammatis.

Curatio. Potus fit ex aqua pulli, in qua fœmina frigida majora, imo caput papaveris albi incoquantur, clysmata ex oleo & decoctis malvæ, violarum, feminum lini, fomenta levissima ex simili decocto abdomini ope lintei duplicati apponantur, oleum recentissimum ex amygdalis dulcibus ingeratur; cremores hordei, oryzæ pro cibo sumantur; narcoticis dolores compescantur, & quod palmarium est, phlebotomiæ, quanto-cius fieri potest, e brachio, dein e pede repetantur, si vires sinant: si demum dilutum cassiæ facile & sine strage transiturum spes sit, ejus ope saburra acris, quæ malum fovet, eliminetur; sed si maturius exhibeas catharticum utcumque lenissimum, grave periculum imminet: ita si meteorismus febribus putridis aut malignis supervenerit, id non raro a neglectis antea catharticis ortum esse censendum sæpe est.

Laudantur in hoc morbo fomenta ex linteis liquore saturni madidis, ex omento animalis, ut vervecis, calido; clysmate ex lacte, oleo, ptisana nitrata; si dolor subito & sine ratione cessaverit, licet pulsus bene se habere videatur, sphacelus intestinorum, & mors in procinctu sunt.

4. *Enteritis mesenterica; Phlegmone mesenterii* Prosper. Alpini *Medic. methodic. lib.* 7. *cap.* 18. *Mesenterii inflammatio* Sennert. *lib.* 3. *cap.* 4. *part.* 3.

Difficillime distinguitur ab enteritide; quacum etiam sæpe complicatur; dolor & tumor ad umbilicalem regionem circiter adest profundus, alvi excrementa ægre aut mihi-me ejiciuntur; a clysmatis post primas feces nihil excernitur; febris est quandoque mitis, nunc hemitritæa, nunc vehemens; urina rubra est, oris amaritudo, inappetentia, sitis, vigilia accedunt; alvus deinde excernit saniem rubram, imo si fides quibusdam, ut Alpino, materies chilosas.

Si non resolvatur inflammatio, & æger superfit, accedit suppuratio mesenterii, tabes, ascites purulentus, aliaque lethifera mala.

XV. *Metritis*, Inflammation de la matrice; *Inflammatio uteri* Sennert. *de morbis mulierum*, Mauriceau *libr.* 3. *cap.* 11. *Hysteritis* Pathologiæ methodic. Dicitur Metritis a *metra*, utero.

Est phlegmasia cujus præcipuum symptoma est tumor regionis uteri cum ardore, dolore, gravitate, & pyrexia acuta.

Immisso in vaginam digito, os uteri tactum non tolerat, rubet, retractum est, febris est continua, synochus ardens, quandoque amphymerina lypiria, cum horrore perpetuo, frigore extremorum, delirio, jactatione; caput, potissimum vero sinciput, dolet, necnon oculi; convulsiones colli, manuum ac pedum accedunt.

Dolor ad inguina, femora, diaphragma, claviculas extenditur cum dyspnœa, pleuriticisque symptomatis, accedit nausea, vomitio, singultus, constipatio alvi, ischuria. Pulsus initio magnus, celer, deinde debilis, frequens; accedit animi deliquium, extremorum refrigeratio, sopor aliaque graviffima symptomata adjunguntur.

1. *Metritis puerperarum* Mauriceau *lib.* 3. *cap.* 11. Puzos *pag.* 252.

Cognoscitur ex magna gravitate pelvis, accedente tensione uteri, ejusque intumescentia, quæ graviditatem quandoque æmulatur. Adest mingendi, & alvi deponendæ difficultas, febris simul magna, difficultas respirandi, supervenit dein singultus, vomitio, convulsio, delirium, & mors, nisi prævertatur remediis.

Sæpius præcedunt lochiorum suppressio, rudis contrectatio in difficili partu, ictus, compressio, laceratio a digitis, instrumentis, grumorum retentio, prolapsus per viam repositus.

Hic morbus plurimas puerperas e medio tollit.

Febris in hac specie est synochis affinis, si ab hysterocele inversa procedat metritis, post partum quam cito restituenda est pars in pristinum locum.

2. *Metritis typhodes*; *Fièvre maligne avec inflammation de l'uterus*.

Ea procedit utplurimum a caufis internis, ut saburra putri, acri, metastasi materiæ erysipelatosæ.

Cognoscitur ex febri amphimerina lypiria, seu incendio interno cum jactatione, anxietate, delirio, sopore, lingua nigra, sicca, simulque extremorum refrigeratione, pulsu frequenti, inæquali.

Historia. Mulier triginta annos nata tam acriter dolebat vulva, vagina, & potissimum utero, ut nocte, dieque ejularet. Aderat pyrexia mediocris, & identidem leucorrhœa albescens puriformis, & menorrhagia cruore pellucido vel diluto stipata; hysteralgiam ulce-

ulcerofam fufpicabatur Medicus; interea ute- rus a viris obftetriciæ artis peritis explora- tus, skirri, ulcerifque erat expers, & tan- tum inflammatus, tenfus, dolens; repetitis itaque phlebotomiis, balneis, fomentisemol- lientibus, jufculis refrigerantibus, noctu ju- lapiis narcoticis, horrendi illi dolores poft duos tantum menfes fanati funt. Puzos *pag.* 261. Ex hac hiftoria fequitur metritidem fub forma hyfteralgiæ ulcerofæ quandoque latere, atque in his morbis præmittendam femper effe uteri explorationem.

3. *Metritis lactea*; *Dèpot laiteux avec fièvre aiguè* Puzos *Traitè des accouchem. pag.* 367. 2. *mem.*

Eft morbus acutus febrilis meteorifmo, uteri tenfione, dolore, lochiorum fluxu, fi- ti, cephalalgia, delirio ftipata cum tormi- nibus uterinis.

Hæc febris ephemera lactea promptius vel ferius accedit; ephemera lactea ftipatur ephi drofi, mammarum tenfione, abdominis mol- litie; metritis vero lactea, linguæ ficcita- tem, fitim, cephalalgiam & delirium ac- cerfit, vel infomnium feu dormientis deli- rium; uterus leviter manu preffus dolet, li- cet ubertas lochiorum adfit, fimulque abdo- men tenfum eft.

Hic morbus periculofiffimus eft, brevi plures puerperas aufert, & medendi methodus ægre ab aftantibus admittitur; hæc metritis quando- que partum antecedit, quandoque fubfequitur.

Methodus medendi exigit magnas evacua- tiones per phlebotomiam, catharfim & diu- refim, cum regimine victus tenuiffimo.

Fruftra mulierculæ inftant adeffe tantum ephemeram lacteam, hyfteralgiam puerperii, delirium a cerebri vacuitate, aut debilitate pendere, lochia recte fluere, nec effe tur- bandam naturam: morbus eft phlogofis ute- ri, & uti peripneumonia non folvitur per fputum cruentum, ita nec metritis per lo- chia: lochiorum quantitas vulgaris ad quin- que vel fex uncias in die afcendit; in me- tritide vero & enteritide lacteis multo plu- res unciæ fanguinis mittendæ funt, ut mors avertatur, & lactis in abdomen extravafatio, aut apoftema lacteum prævertatur.

Cura. Si febris mediocris fit, lochia, fu- dores, lac mammarum rite fluant, nullus fit meteorifmus, nulla cephalalgia, maxime fi al- vus fluat, & biliofa dejiciat, fufficit evacua- tiones illas fuftinere copiofo potu ptifanæ le- nientis, olei amygdalarum, clyfmatis, & lo- chia juvare infufo theæ, croci & fimilium; verum fi gravia fint fymptomata, mulier ve- geta, plethorica, tunc repetitæ & maturo in- ftitutæ phlebotomiæ e brachio, dein e pede neceffariæ funt ad lactis ftafim, & ejus in ab- domine effufionem prævertendam, unde mors certa adveniret; qua de re confulendus Pu- zos, ad quem referenda prima morborum la- cteorum hiftoria generi humano perutilis.

De his *vide* enteritidem lacteam, fyno- cham lacteam, &c. hyfteralgiam, &c. Sectis cadaveribus invenitur materies lactea, vel flu- xilis, vel grumofa ad libram quandoque in abdomine effufa, & hic morbus maximam puerperarum partem e medio tollit.

4. *Gaftritis*; *Inflammation de l'eftomac*; *Inflammatio ventriculi* Riverii *pag.* 147. *cap.* 11. *Dolor ventriculi* Boneti *fepulchret. lib.* 3. *fect.* 7. eft phlegmafia ftipata epigaftri do- lore, ardore, tenfione, fiti, vomituritione, & pyrexia acutifsima. Principium morbifi- cum morbi eft ventriculi totius vel partia- lis inflammatio.

Caufa eft conatus naturæ infarctum in- flammatorium ventriculi interventu pyrexię, feu impetus fanguinis, & pulfus vaforum adaucti, necnon ope vomitionis, naufeæ, fingultus, refolvere fatagentis.

Principia proegumena funt, plethora, ob- ftructio vaforum ventriculi.

Principia procatarctica funt, ictus in epi- gaftrium, vulnera ventriculo inflicta, vene- na, medicamina acria ingefta, in fanguine genita, & in colatorio hujus vifceris fecre- ta vel hærentia.

5. *Gaftritis legitima*; *Febris ftomachica* Frid. Hoff. mann. *tom.* 2. *pag.* 121. eft ea in qua pulfus eft plenus, velox, calor intenfus, fine linguæ forditie, feu in qua pura eft inflam- matio, &, ut ajebant Galenici, a fanguine copiofo, fervido, non biliofo oriunda; ea procedit a metaftafi fanguinis copiofi, a ca- tameniorum vel hæmorrhoidalis fluxus eman- fione, a regimine calidiori, fæpius totum ftomachum obfidet. His fignis adde fummam anxietatem, vigiliam, dyfpnœam, fcapula- rum deorfum tractionem.

6. *Gaftritis traumatica*, eft ea quæ a gravi contufione, aut vulnere epigaftrii dependet, & prioris eft varietas, quæ pro gradu, in- tenfitate contufionis, pro vulneris extenfio- ne, numero, pro fanguinis effufione, variat quoad periculum, & utplurimum cito letha- lis eft, fi a vulnere fiat, ftipaturque vomi- tione, & per inferiora rejectione cruoris.

Huc pertinere videtur *gaftritis mufcularis*, vel deceptiva, ea fcilicet quæ non a ventri- culo proprie inflammato, fed a mufculis epi- gaftrii ipfius inflammatis dependet; quę ob lo- ci viciniam eadem fere fed mitiora excitat fym- ptomata quæ gaftritis legitima, ob calorem, tumorem, preffionem ipfi ftomacho nocentes.

In

In gaftritide mufculari tumor eft magis apparens & circumfcriptus; fenfibilitas major a tactu cutis. In legitima tumor, tenfio, dolor profundiores funt.

Si pilorus potiffimum fit inflammatus, ut de fua filia refert Lindanus, omnia affumpta vomitione rejiciuntur, & dolor eft in regione pilori.

Si cardia potiffimum inflammetur, graviores funt fingultus, frequentes cardialgiæ, & fyncopes, dolor in regione cardiæ.

A deglutita acicula gaftritidem cum febre ardente, & horrendis fymptomatis ortam recenfet Hildanus *centur.* I. *obf.* 54.

7. *Gaftritis a veneno* Frid. Hoffmann. *obf.* 2. 3. 4. 6. *pag.* 123. *tom.* 2.

Pro dofi & efficacia necnon genere veneni plus vel minus intenfa funt fymptomata: difficillima eft fæpius hujus fpeciei diagnofis, quia malefici artes fuas adhibent, ne origo morbi detegatur; illi fublimatum, corrofivum, arfenicum, emetica ftibiata larvant & involvunt, quandoque opio admifcent. Sæpius ea venena ipfi ori & œfophago nocent; ab his affumptis dolor ventriculi, cardialgiæ, naufeæ, cholera, fimiliaque fymptomata fuperveniunt; febris vero ex pulfu dignofci non poteft, cum pulfu doloris vehementia, aut cardialgiis & fyncope frequenti deprimatur, debilitetur.

8. *Gaftritis eryfipelatofa* Riverii *de inflamm. ventriculi.*

Si inflammatio eft eryfipelatofa, fymptomata graviffima funt, & fpeciatim pyrexia eft lypiria, in qua interiora uruntur, & exteriora rigent, frigentque, fitis eft inextinguibilis. Summa eft anxietas, jactatio, extremorum refrigeratio, incendium in præcordiis, fcrobiculi cordis dolor leviffimum tactum non tolerans, rejectio omnium affumptorum, exacerbatio doloris ab ingeftis paullulum fapidis, acribufve, deliria, convulfiones, pulfus irregularis, frequens, contractus.

9. *Gaftritis exanthematica* Frid. Hoffmann. *de febre ftomachica art.* 7. eft ea quæ ab aphtis ventriculum intus obducentibus pendet, quæ cognofcitur ex puftulis albis, acriter dolentibus, totum œfophagi orificium infeftantibus, fi verofimile fit eas ad ventriculum ufque extenfas effe, quod ex fymptomatis fimultaneis gaftritidis, fed maxime apertura cadaverum fero cognofcitur.

Utinam qui has fpecies obfervant, figna animadverterent & notarent, ut aliquando hiftoria morborum promoveri poffet.

Merito accenfet Frider. Hoffmann. inter principia hujus morbi variolam, rubeolam, purpuram, miliarem, imo fcabiem, herpetem repulfas, in quibus materies fubtilis, cauftica, in ventriculum defertur; unde poft mortem invenitur ventriculus fimilibus puftulis, punctifve lividis perfufus cum ichore acri, nigro intra ejus cavum.

Non ita rara eft, ac vulgo creditur gaftritis, licet vulgo in fcholis nomine proprio deftituta fit, & ignota ferme, atque maxime cavendum in ea a catharticis, quæ juxta plurimos ex vomitu, naufea, cardialgia continuo indicari videntur. Difficillimum eft quandoque gaftritidem diftinguere a certis cholera, ilei, vomitufque fpeciebus, ut ab ileo hyfterico, feu colica hyfterica Sydenhami, necnon a gaftrodynia biliofa, quia non ita obvia eft febris illa acuta; quæ hujus fignum eft; propter cardialgias & dolorem pulfus minutus, inæqualis quandoque videtur.

Alias tamen gaftritis in longum tempus abit, & chronica fere evadit, ut patet ex fepulchreto Boneti; ventriculi enim ulcera, phlyctænæ, maculæ febricula accerfunt, quæ alterius indolis morbum conftituunt, cum fimplici vomitu aliove genere affinem.

10. *Gaftritis fternocoftalis.*

Sub finem menfis Junii 1760. Monfpelii viguit hæc fpecies, cujus figna febris amphimerina noctu exacerbans, cum fummo capitis dolore, epigaftrii totius infra & circa cartilaginem xiphoideam dolor acutus, preffionem quidem tolerans, aft ab ea crefcens; refpiratio paullulum fufpiriofa, minime frequens, fine tuffi, nifi fub finem morbi; fanguis corio albo tenui tectus; dolor ad coftas fpurias initio protenfus, & fecundum fpinam dorfi obfcurus; nulla figna faburræ vel inflammati ftomachi, fcilicet nulla naufea, vel vomitio, nec cardialgia.

Nulla figna inflammati pulmonis, cum refpiratio non effet frequens, nec ulla tuffis.

Cathartica triæ vel quatuor, interpofitis, præmiffifve totidem phlebotomiis, dolorem epigaftrii fublevabant licet cum fenna; noctu emulfiones anodynæ juvabant; fic intra feptem dies circiter morbus feliciter folvebatur.

Mufculus fternocoftalis inflammatus in hoc morbo mihi videtur, epigaftrium a mediaftino etiam dolente diftractum, inde etiam dolor juxta fpinam dorfi; non eft tamen pleuritis mediaftini, fed mediaftinum ex confenfu mufculi triangularis fterni diftrahitur.

Ineunte Julio 1760. elapfa dirrhœæ biliofæ epidemia hic viguit morbus apud adultos acutus, qui febrem amphimerinam noctu recrudefcentem cum dolore acuto circa epigaftrium fub cartilagine xiphoidea, & hoc inminuto capitis dolorem atrocem afferebat; lingua in aliis fordida, in aliis nitida, nulla figna faburræ in ftomacho, nec pravus in

in ore fapor, nec naufea, unde a vera gaſtritide difcrepat; dolor tamen epigaſtrii a preſſione intenditur, fed catharticis fublevatur; cephalalgia noctu cum paroxyſmo febris; intendebatur dolor fpinæ dorfi, tuſſis nulla, cruor in patella extractus tenui corio tegebatur, refpiratio fufpiriofa; tres vel quatuor, duabus primis diebus, phlebotomias præmittebam, quibus fublevabatur dolor epigaſtrii, capitis, & dyfpnœa fufpiriofa; ſtatim vero poſt tres primas phlebotomias catharticum ex manna, caſſia, & pauxillo folliculorum fennæ in duobus cyathis præfcribebam, quod alternis diebus repetebatur; dolor vero exiguus ad fpurias coſtas hypochondrii finiſtri fi adeſſet, brevi terminabatur; a catharticis minime intendebatur dolor epigaſtrii, nec naufea excitabatur; in eodem fubjecto nunc atrocior erat capitis, nunc vero ſtomachi dolor, noctu vero paroxyſmus erat. Poſt primum triduum circiter pulfus frequentia interdiu nulla erat, nec folito major virium proſtratio.

XVI. *Epiploitis*; Inflammation de l'Epiploon.

Cognofcitur ex febre inflammatoria cum dolore acuto, lancinante per fuperiorem & mediam abdominis regionem infra tegumenta in ipfo abdominis cavo, percepto.

1. *Epiploitis vera* Freder. Roebman *diſſ. de omento*.

Femina febrifugis & pillulis acribus ufa perfenfit dolorem acutum, lancinantem in abdomine; & durum in regione umbilici, verfus hypochondrium dextrum pugni magnitudine eminentem tumorem percepit, qui in dies auctus totum abdominis ambitum occupavit. Chirurgus cataplafmata emollientia admovit, unde intra triduum dolor & tumor imminuebantur; abdomen tamen inflatum & fluctuatio inibi ut in afcite aderat, quocirca ope acus triquetræ utrumque abdominis latus perforavit, tuncque cum putrida, ichorofa materies effluxeret, continuo patentiorem apertionem inſtituit, unde fuppurati & feparati omenti fruſta cum fœtore ingenti, & magna ichorofæ aquæ quantitate, omnia libras duas pondere æquantia, per aliquot dies effluxere. Sed ars victa malo fuit, & ægra obiit.

Similem omenti inflammati & corrupti ex quo magna fœtidi & aquofi puris quantitas effluxit, fimiliterque lethalis hiſtoriam refert Storchius *act. natur. curiof. vol.* 5. *obſerv.* 146. Hiſtoria cum apertura cadaveris videatur in anno medico Storchii, *cadavere* 12. *pag.* 132. Laborabat quotidiana, tumore gravativoque dolore epigaſtrii, omentum inventum fuit quinque pollices craſſum, fphacelofumque. Confulantur de his Vvillifius *pathol. cerebr. cap.* 9. Sennertus *Prax. lib.* 3. *part.* 3. *cap.* 8.

Cura exigit initio phlebotomias, antiphlogiſtica, extus vero difcutientia, emollientia, formato abfceſſu incifionem, mundificantia, balfamica, &c.

XVII. *Cyſtitis*; Inflammation de la Veſſie. *Veſicæ inflammatio* Sennerti. *lib.* 3. *pag.* 8. *S.* 1. *cap.* 4.

Eſt phlegmafia cujus præcipua fymptomata funt intumefcentia ovalis in pelvi cum tenfione, dolore tactum non tolerante, dyfuria, vel ifchuria & pyrexia continua; accedunt vigiliæ, fitis, delirium, extremorum frigus, tumoris durities increfcens ab urina per moram congeſta, tenefmus.

1. *Cyſtitis ſpontanea*; eſt ea quæ a caufis internis pendet, ut a plethora commota, urinæ acrimonia concurrente; cognofcitur ex eo quod non detur in externis fufficiens hujus ratio.

Curatur phlebotomiis iteratis e brachio, fomentis emollientibus ex herbis malvæ, violæ, feminibus lini, radice althææ, clyſmatis fimilibus, potu refrigerante nitrofo, emulſionato, anodynis.

2. *Cyſtitis a cantharidibus*.

Si ad libidinem excitandam, aut per infortunium, pulvis cantharidum aſſumptus fit ea dofi ut cyſtitis fuperveniat, adeſt gravis dyfuria, hæmaturia, priapifmus; accedunt convulfiones.

Præter remedia cyſtitidis fpontaneæ, camphora intus fumpta, quæ veneni hujus acrimoniam infringit, emulfiones, femicupia, fomenta, conducunt.

3. *Cyſtitis Traumatica*.

Ea eſt quæ a principiis mechanicis excitatur, ut ictu, contufione, vulnere, compreſſione, equitatione, imo calculi veficæ commotione, quæ more aliarum inflammationum, & fpecierum fuperiorum curanda eſt.

ORDO TERTIUS.

PHLEMASIÆ PARENCHYMATOSÆ.

SUnt illi morbi inflammatorii qui fedem habent in vifceribus farctis non facciformibus, quæ Græcis parenchymata dicebantur teſte Galeno, *Lib.* 2. *de fimplici medic.* *Parenchyma* enim eſt caro vifcerum farctorum ut hepatis, renum, fplenis, pulmonis; cetera vero vifcera funt mere membranacea, ut ſtomachus, inteſtina, vefica &c.

Co-

Cognofcuntur hæ phlegmafiæ cognita fede, figura, ufu vifceris, fed & etiam quod dolor non fit acutus, nifi tamen extima horum membrana magis afficiatur, ut in hepatitide, pleuritide &c. Sed dolor eft gravativus, obtufus cum ceteris phlegmafiarum fignis, ut pyrexia acuta, calore, aliifque; adde quod parenchymatofæ phlegmafiæ magis ad phlegmonem accedant; & ad fuppuratum vergant, membranofæ magis eryfipelati funt affines, & rarius fuppurantur. Fatendum tamen utriufque ordinis limites non fatis effe diftinctos, nec dari figna fpecialia phlegmafiæ quorumdam vifcerum, ut thymi, medullæ fpinalis, pancreatis, &c.

XVIII. *Cephalitis*; Inflammation du Cerveau; *Comacephalus* Alexandri Aphrodifei *de morb.* III. *Sphacelifmus cerebri* Hippocrat. ex Bartholino, Ettmullero; *vide* Amati Lufitani *curationem nonam pag.* 16. ubi de nomine illo differitur. *Sideratio* Latinis; *Ulcus cerebrum depafcens* Amati Lufitani; *Apoplexia* Braffavoli; *Siriafis* Hippocrat. *Encephalonofos* J. C. Rhumel; an *Sphacerus* Galeni; aut *Sphalerus* ejufdem, Caftelli Lexicon. *Cerebri abfceffus & fphacelus* River. *prax. lib.*1. *cap.*12.

Eft phlegmafia in qua cum pyrexia acuta datur delirium fomnolentum, vel mentis ftupor & fopor cum crocidifmo feu carphologia.

Crocidifmus eft motus manuum, qualis ad feftucas e veftibus avellendas, aut mufcas venandas adhiberi folet.

Creditur excitari illum morbum ab inflammatione cerebri vel cerebelli, & reapfe hanc theoriam pluries confirmavit cadaverum fectio.

Diftinguitur a *Lethargo* per acutiem, qua fit ut fere intra triduum pereant ægri, ad fummum decimo quarto die terminetur, & pyrexia fit acuta.

Ab *apoplexia* per pyrexiam & vanum errorem manuum feu carphologiam, ut alii vocant; a *phrenitide* per fomnolentiam.

1. *Cephalitis Ægyptiaca*; *Demelmuya* Profp. Alpini *de med. Ægyptiorum*; *Phlegmone cerebri* quam Ægyptii *demelmaoi* vocant. Profper Alpin. *de Medic. method. lib.* 7. *pag.*219. a *dem* fanguis & *muya* aqua.

Phrenitidi fimilis eft morbus, qui fingulis fere annis Ægypti populos campfinis ventis fpirantibus in prima æftate divexat, aliquando non minorem ftragem faciens quam fi magna peftilentia effet; hoc enim affectu, quem *demelmaoi* Ægyptii appellant, innumeri repente eodem tempore moriuntur; nofque ipfum in magna civitate Cayri epidemice graffantem anno 1683. menfe Majo obfervavimus. Innumeri enim tunc temporis per univerfam civitatem quafi repentina morte moriebantur. In iis præcedit capitis dolor cum vigilia per aliquot dies, ante non admodum gravis, & poftea in altero oculorum angulo interno exilis quidem tumor ruber efflorefcens apparet, quafi exinde eryfipelas fit futurum, qui tumor paullo poft, fpatio fcilicet duorum aut trium horarum ad plus intro recurrit, atque evanefcit, a quo fere continuo homines obmutefcunt atque manibus delira facientes apoplecticorum more extinguuntur.

Venti campfini funt calidiffimi; regimen Ægyptiorum putredinem fimul fæpius accerfit, inde morbus.

Curatio confiftit in repetitis phlebotomiis cum dolor capitis adoritur, prima vel fecunda die, fanguinis faltem libram qualibet vice extrahunt præmiffo clyfmate laxatorio; in Eunuchis fcarificantur crura, admoventur cucurbitulæ humidæ, iterantur etiam phlebotomiæ, & his præmiffis balneum vaporarium ingreffi ægri fudant & calida lavantur, aliqui poft fanguinis evacuationem in balneo affumunt decoctum liquiritiæ & modici feminis fœniculorum, quo vomere plurimum coguntur, quo facto per horam fudant; ea præfidia ftatim adhibita plures a morte præfervant.

2. *Cephalitis Traumatica*; *vide* River. *pag.* 29. *cap.* 12. *Abfceffus cerebri* Schenckii; vide *fracturam cranii* apud Heifter *in Chirurgia*.

Eft ea quæ a cranii fractura, intropreffione, vel commotione cerebri dependet, unde fit ftafis fanguinis in cerebri fubftantia, proindeque cerebri inflammatio.

Memini me interfuiffe aperturæ cadaveris hominis qui feptimo die morbi periit; is in occiput ceciderat & inde factus foporofus, per totum hoc tempus febre & obfcuro delirio detentus fuerat, continuo fcilicet labiis quiddam obmurmurans, & manibus floccos ftragulorum avellens; detracto cranio inveni in cerebelli ipfius fubftantia ulcus digiti diametro, & fere pollicis longitudine pure refertum; hoc obfervavi cum D. Serane patre in nofocomio Sancti Eloei. Signa inflammati cerebri a contufione refert Riverius.

Initio capitis torpor, mœftitia, dein febricula, dolor, fomnolentia, mox febris intenfior, æger e profundo fomno emergens vociferatur, furgit e lecto, manum ad caput frequenter adducit, &c.

3. *Cephalitis Spontanea*. *Phrenitis Hectica* Hippocrat. 1. *porrhetic. text.* 33. *Cerebri abfceffus & fphacelus* Riverii *prax. pag.* 28. *Morbus folftitialis* Plauti *Trinummi*.

Inva-

Invadente affectu ingens capitis dolor ægrum adoritur, qui per occiput collo & universæ spinæ communicatur, cui succedit sensuum omnium abolitio, sicut in apoplexia contingit, a qua tamen discrepat in eo quod variis motibus & inordinatis sese ægri exagitant, ut vix in uno loco contineri valeant; manibus interdum partes superiores invadunt, easque divellere ac laniare conantur, at procedente modo corpus languescit, & ad motum impotens efficitur. Febris acutissima & intensissima hunc perpetuo comitatur affectum, & ab ingenti cerebri inflammatione procedit, denique ægri vix quidquam deglutiunt.

Quibus cerebrum sphacelatum est, hi tribus diebus pereunt; si vero hos evaserint, sani fiunt. Hippocr. *Aphor.* 51. *sect.* 7.

Phrenitidem Hecticam vocat Hippocrates eam in qua delirium mite est & obscurum, ægri non loquuntur, quieti manent, & dormire videntur, qui morbus vera cephalitis est.

Magna puris copia per os, nares, & aures rejecta liberari hos ægros observatum est memorante Schenckio. *Vide* Dodonæi *obser-vat. med. cap.* 1. & 2. Boneti *Sepulchret. pag.* 196. *obs.* 18. & alibi horum morborum historias relatas.

4. *Cephalitis Siriasis*; *Siriasis* Aetii *Tetrabibl.* 1. *serm.* 4. *cap.* 13. *Cauma* Alexandri. *Ardor capitis*, Plinii *lib.* 2. *cap.* 3.

Morbus est infantibus proprius qui cognoscitur ex sincipitis calore ejusque & oculorum depressione, seu fovea, rubedine faciei, febre ardenti & pallore, corporis siccitate, prostrato appetitu, & vigiliis; produci censetur a cerebri ejusque meningum inflammatione, & juxta plures Auctores est veluti phrenitis comatosa, adeoque cephalitis. Qui eum observarunt accuratius describant.

5. *Cephalitis Littriana.*

Inflammationem glandulæ pinealis observavit ill. Littrius, & morbum ab ea pendentem descriptorum se promisit *in Act. Acad. Parisin.* Sed ea descriptio adhucdum desideratur. In ea glandula sæpius inventæ sunt concretiones calculosæ absque ullo functionum animæ detrimento.

6. *Cephalitis epidemica anno* 1510. vulgo *Coqueluche*, Mezeray, *hist. de France sous Louis XII.*

Erat febris continua ardens, anorexia cum horrore carnium, delirium, gastrodynia, nephralgia, dolor surarum, & cephalalgia gravativa (nostris vero temporibus nomine *coqueluche* catarrhum designant.) Similem morbum refert Riverius *cent.* 2. *observ.* 63. & 73. febris malignæ nomine, cui circa undecimum, alias vero septimum morbi diem supervenere delirium, subsultus tendinum, lipopsychia, lentores nigri circa dentes, lingua scabra, nigra, exusta.

His præter remedia generalia profuere quinque vesicatoria, brachiis, suris, vel cervici applicata, deinde julapium ex aquis cardui benedicti unc. iii. aqua theriacali drach. iii. bezoartic. mineral. scrupul. ii. & camphoræ gr. vi. quod julapium mane sero per biduum repetebatur, atque cuilibet jusculo bezoartici mineralis scrupulus unus addebatur; præmissa vero fuit sectio venæ frontis.

Singularem hujus morbi epidemiam narrat Petrus Borellus *Castrensis obs.* 55. *pag.* 60. Alii ægri putabant se ora tria habere, alii vero pedes, manusve amisisse, plurimi sagarum choræas & conventus dæmonum sibi videre videbantur, quia hoc sæculo ea vigebat opinio, hodie vix plebis fidem extorquens.

7. *Cephalitis verminosa, Trousségalant*; *Febris pestilens* quæ Gallis *Troussegalant*, Forësti *obs.* 7. *lib.* 6. *pag.* 156.

Ea fuit epidemica apud Gallos an. 1545. & fortiores juvenes e medio abstulit, unde nomen.

Febris erat amphimerina vespere quovis exacerbans, aut continua erat vigilia, quæ ægrum ad phrenitidem deducebat, aut continuus sopor qui in lethargum transibat; dolor plerumque capitis adest in principio & renum calor cum lassitudine. Maxima est vermium copia qui vivi per os evomuntur non sine magno cruciatu, ita ut fere strangulari ægri videantur; plerisque exanthemata erumpunt, quæ in declinatione apparentia salutaria sunt.

Cura. Nihil præstantius est quam phlebotomia larga repetita, scilicet octodecim unciæ in viris, libra una in mulieribus extrahebatur, cucurbitulis etiam scarificatis libra sanguinis extrahebatur e natibus, scapulis, dein cum minorativis purgabatur æger, tum apozemata refrigerantia, potus vermifugi adhibebantur. Morbus hic quarto die utplurimum, rarius undecimo terminatur.

8. *Cephalitis cerebelli.*

D. Privat Doct. Monspel. Alesiæ medicinam cum laude faciens sequentia in milite observavit. Morbus a gravi cephalgia inceperat, inde in soporem caroticum altissimum æger incidit, in quo supinus jacens, oculis apertis & irretortis, cum pulsu æquali, valido, sano simili ut & respiratione, atque continua carphologia, demum post quinque dies ab initio soporis obiit. Secto cranio nihil aliud inventum est præter abscessum avellanæ magnitudine in cerebello; hæc anno 1757.

XIX.

XIX. *Carditis*; Inflammation du cœur. *Inflammatio cordis & pericardii* D. Senac *Malad. du cœur chap. VI. & VII.* Meckel *Mémoires de Berlin* 1756.

Character obscurus anceps deducitur a dolore sub sterno, palpitatione, frequentibus animi deliquiis, pulsus inæqualitate & frequentia, quandoque etiam febre acuta, sed post aliquot dies accedente cum pulsu duro & frequenti. Dolores punctorii, anxietates continuæ in regione cordis, videntur assidua symptomata.

1. *Carditis spontanea*; vide *tres observat.* D. Meckel & D. Senac *cap.* 7. ubi numerosæ hujus morbi historiæ.

Adolescens dolores acutissimos pungentes in cordis regione, cum anxietatibus & angustiis patiebatur, unde a solitis muniis abstrahebatur, sexta die febris cum pulsu frequenti & duro invasit; repetitis phlebotomiis morbus decima quarta die remisit, sed anxietates & dolores punctorii recrudescentes ægrum 20. die abstulerunt.

Apertura cadaveris. Cordis superficies integra pure obvoluta crusta pingui vel purulenta tegente tunicam ejus erosam, pericardium rubrum, vasis turgidis cinctum, textus carnosus cordis, pallidus, mollis.

Plurimas observationes cordis quoad corpus, auriculas, basim, apicem, pericardium &c. inflammati & suppurati, videsis *loco citato*. Sed incerta diagnosis, prognosis & therapeja nulla efficax.

2. *Carditis traumatica* D. Senac, *Blessures du cœur, chap. VI.*

Locus vulneris, instrumenti directio, vulneris altitudo cum signis aliunde obscurissimis eam indicant, scilicet dolor, anxietas, febris altera, vel tertia die superveniens; sæpius animi deliquia, pulsus parvus & inæqualis, sudores frigidi, anxietates sine febre acuta & sine palpitatione. *Vide* Syncopes & orthopnœas traumaticas.

Eventus utplurimum lethalis, intra aliquot dies cum hæmorrhagia larga mors accedit.

In carditide & gastritide febris quoad calorem & pulsus vim exigua, rara, vel nulla, quoad eventum & symptomata funesta, ad typhum vulgo febrem malignam accedit, unde ad hanc classem vix pertinent hi morbi.

Inflammatio oculorum pertinet ad *ophtalmiam*, aurium ad *otalgiam*, mammæ ad *mastalgiam*, vel ad *Synocham lacteam*.

XX. *Cynanche*; Esquinancie, Trousségalant, Etranguillon; *Angina inflammatoria* Boerhaavii *aphor.* *Prunella* Paracelsi. *Squinantia* Gordon. *in lilio*. Les Avives, l'Etranguillon. Soleysel.

Est phlegmasia acuta, cujus præcipuum symptoma est sensus obicis in faucibus præfocantis aut dyspnœam atque dysphagiam producentis, cum pyrexia acuta, faucium rubore, calore, dolore, tumore &c.

Licet in Scholis laryngis aut pharyngis inflammatio tantum incusentur, docet observatio fere semper in cynanche inflammari tonsillas, aliquando simul uvulam, velumque palatinum.

Differt cynanche ab angina ut phrenitis a mania, nephritis a nephralgia, quod cynanche fit cum febre, angina vero hujus expers fit.

1. *Cynanche Tonsillaris*, *Esquinancie ordinaire*; *Synanche* Græcorum. *Anginæ* 5. species Boerhaav. *n.* 805.

Ea est species in qua utraque vel alterutra tonsilla tumet, rubet, dolet cum viciniæ infarctu, uvulæ elongatione, tumore, veli palatini etiam inflammatione, quæ omnia, depressa ope cochlearis lingua, facile in conspectum veniunt. Hujus autem varietates sunt cynanche catarrhalis, cynanche sanguinea vel pura vel cynanche synochalis, sive cum febre putri conjuncta.

Respiratio est incommoda, difficilis, per nares nulla vel parva, per fauces angusta, nisi pluries æger hunc morbum passus fit; nam observant prima vice cynanchem esse graviorem quam sequentibus, maxime si prima vice resecta fuerit, vel suppurata alterutra tonsilla; cibi deglutiendi per os redeunt, excreatio frequens est & mucosa, viscida, dolor in aurem per tubam Eustachianam protensus, crepitatio in aure inter deglutiendum, surditas etiam accedit.

Catarrhalis originem ducit a frigore suscepto, calente corpore, & adoritur cum coryza, sternutatione, tussi, dein, ut vulgo ajunt, descendit fluxio ad pectus & remittente cynanche accedit Rheuma seu tussis acrior, dyspnœa major, expectoratio viscosa; febris vero non ita acuta est, minusque gravia sunt symptomata. *Vide* Anginam Claudini *Consil.* 115. *pag.* 275.

Sanguinea vel plethorica a metastasi sanguinis copiosioris in tonsillas excitatur, a clamore, equitatione, vento adverso facta, labore valido, vento per fenestræ rimas illapso, inter ver & æstatem potissimum; cognoscitur ex temperamento, prægressis, defectu signorum catarrhalis & synochalis.

Synochalis incipit ab horrore & frigore sine causa externa, deinde dolent fauces, saliva vix deglutiri potest, febris accedit

 ma-

magna cum tuffi, dyfpnœa, dyfphagia, lingua eft alba, fordida, adeft inappetentia, fæpe naufea, a tuffi & anacatharfi crefcens, pravus in ore fapor, cardialgia, ventriculi gravitas, febris exacerbatio, capitis gravitas, in hac fpecie non folum phlebotomiæ repetitæ conveniunt, pauciores tamen quam in fanguinea, fed uberiores quam in catarrhali; verum poft duas vel tres phlebotomias nihil eft utilius quam vomitionem tartaro ftibiato excitare, etenim inde tam uber fit pituitæ vifcidæ e faucibus expreffio etiam ante vomitionem, ut illico a vomitorii actione guttur liberari vel fublevari videatur. Saltem fomes febris foras ejicitur, unde cum altera phlebotomia & fubfequente catharfi brevi æger convalefcit.

Interea in omnibus fpeciebus gargarifmata repercutientia, aut deterfiva conveniunt, ut decoctum hordei cum fyrupo de moris, de malis granatis, baccæ rhois, fumach, nitrum, fal prunellæ, mel rofaceum etiam in gargarifmatis ufurpantur; in catharrali tamen aqua vitæ optime refolvit in ore volutata.

2. *Cynanche epidemica; Coqueluche* River. *obferv.* 19. *pag.* 136.

Morbus epidemicus, Coqueluche dictus *ibid.* Immaniter difcrepat hic morbus a cephalitide, quæ *Coqueluche* dicebatur olim ex Mezeray.

Illa cynanche anno 1557. menfe Julio Galliam Narbonenfem affecit, plures e medio abftulit intra paucos dies; erat tuffis, faucium afperitas, fervenfque inflammatio, febris continua, gravis dolor capitis, tuffis ferina, ex qua pervigilium, renum & lumborum dolor affiduus, coryza perpetua.

Curabatur phlebotomia, bechicis, fuperveniente fudore fœtido, ceteri ob fauces cibis impervias, non fatis cito adhibitis auxiliis, febre & inedia confumpti ad interitum pergebant; catharfis vero lenis ex manna & caffia indicabatur.

3. *Cynanche maligna* Panaroli *pentecoft.* 6.

Angina epidemica maligna ea eft, quæ cum tritæophia aut hemitritæo malignis conjungitur, cum paroxyfmis prælongis: ea Hartmanno & Lindano teftibus valde periculofa & fæpius lethalis eft; forte eadem ac *Cynanche contagiofa* Straufii; *Angina peftilens in capite fomitem habens* Boneti *Polyalth. Tonfillæ peftilentes* Aetii; *Laqueus gutturis; Ulcus Syriacum* Aretæi; *Garrotillo* Hifpanis; *Pædancone* Græcis quibufdam; *Angina ficca* Hippocratis 1. *prognoft.* Ex Severino ea fpecies cognofcitur ex carbunculo linguæ bafim & laryngem afficiente. Ea infantibus funeftiffima, unde pædancone, feu infantum ftrangulatrix dicta. In cadaverum cerebro reperiuntur puftulæ lividæ.

Hæc fpecies ante triginta annos epidemica fuit circa Nemaufum, maxime inter boves; atque etiam aliquot homines infecit: bobus lingua ad radicem exefa decidebat, omnibus fummum remedium fuit anthracem moneta argentea vel cochleari deradere, & deterfivo gargarifmate eluere; allium, piper, fal, & fimilia in gargarifmate adhibebantur: an hæc fpecies a duabus fequentibus diverfa fit, judicent Autoptæ.

4. *Cynanche ulcerofa* Vandermonde 1768. *pag.* 667. *Mal de gorge gangrèneux* D. Boucler.

Debilitas magna, pulfatio temporum, amphimerina acuta, a catharticis dejectiones ferofæ, ftillæ fanguinis ex naribus, catamenia intermixta, dolor gutturis, velum palati rubrum, pulfus debilis, efcharæ grifeæ utrinque in omnibus fornicis palatinæ oris rubris fumme fenfibilibus; efcharæ crefcunt invitis omnibus gargarifmatis, excepto gargarifmate D. Raulin. Diffolve falis Saturni fcrupulum in aquæ plantaginis unciis duabus, & ex lino carpto tange efcharas pluries in die, inde ulceris imminutio & confolidatio.

5. *Cynanche gangrænofa* D. Marteau *Diar. Med. Mars* 1766. *Maux de gorge malins & gangrèneux* Huxham. *Journal de Med. Octobr.* 1767. *Contagiofa peftilenfque Cynanche, differt.* D. de Rabours *de ulcere tonfillarum* 1749.

Præludium varium. Vulgo calor & horror, capitis gravitas & dolor, dolor gutturis, raucitas, tufficula fubitanea, magnaque afthenia, magna pectoris oppreffio & debilitas, infantibus naufea & tenefmus; pulfus in omnibus parvus, celer, agitatus, urinæ pallidæ, crudæ, adultis tamen fæpe coloratæ, paucæ, turbidæ; oculi graves, fubrubri, fublacrymofi.

Facies plena, turgidula, vivida, raro pallida, depreffa.

Nocte omnia crefcebant fymptomata, febris pejor, paroxyfmus quovis vefpere accedens per totum morbum, cum delirio fæpe improvifo.

Citius feriufve amygdalarum, parotidum, maxillarum tumor fæpe fubitus, quandoque ftrangulatorius, oris color fubito cramæfinus, maculæ in fundo oris fubalbæ, velociter extenfæ, ulcera fcilicet uvulam, amygdalafve depafcentia.

Lingua alba & humida in apice, faburra craffa, brunnea vel flava in radice.

Anhelitus primum injucundus, gradatim fœtidifsimus.

Secunda vel tertia die exacerbabantur fymptomata, febris intenfior; fed poft triginta vel quadraginta horas fedabantur, excepto pervigilio, dyfphagia, anxietate, quæ crefcebant.

Vertigines, dolores, gravitates capitis fæpius

pius cum delirio vel phrenetico, vel ſtupido, & muſſitatione.

Cutis calida, ſicca, aſpera, cum ephidroſi, urinæ ut initio, nauſea, diarrhœa præſertim infantibus accedebant.

Reſpiratio multo difficilior cum gravi ſtertore orthopnoico, voce rauca, cava, ipſis propria.

Quarta, quintave die ſputa mucoſa, fœtida, purulenta, ſanguinolenta vel livida, & abominabilia.

Pluribus nares inflammatæ, excoriatę, ichore cauſtico corrodente genas, manus, potiſſimum in infantibus, unde in illis ſternutamenta.

Suppreſſo oris vel narium effluxu, infantes ſubito moriebantur, hoc deglutito veneno tormina, dyſenteriæ, ano & natibus intactis.

Trachea arteria carioſa, tunicis tuſsi rejectis, ægri hectica conficiebantur, ſæpe peripneumonia inde oborta e medio tollebantur.

Circa tertiam diem circiter eruptio cutanea, vel cramæſina & eryſipelatoſa in pectore, brachiis, quæ ſucco frambaſiæ, ſeu vino tincta videbantur, quandoque puſtulæ in facie, faltem pruritus & deſquamatio furfuracea, eruptio ſæpius ægros ſublevabat.

Eruptio brunnea, livida, ſubitove evaneſcens peſsima; tunc enim purpura nigra, urinæ limpidę, convulſiones, orthopnœa ſuperveniebant.

Morbi vigor quinta vel ſexta die in pueris, tardius paullo in adultis, mors peripneumonica, vel comatoſa, vel phthiſica, vel hectica.

Pulſus tardus ęqualis, eſcharę gutturis facile ejectę, ulcera deterſa ſeu rubra, oculi vividi, reſpiratio liberior prenuntiabant ſudorem, vel urinas turbidas, craſſas, furfuroſas, vel anacatharſim copioſam, vel deſquamationem univerſalem epidermidis, & ſalutem.

Si horrores revertantur; ſi exanthemata ſubito retrocedant, liveſcant; ſi pulſus parvus, vividus, cutis urens, ſicca, reſpiratio difficilis, oculi mortui, urinę pallidę, limpidę; ſi phrenitis vel carus cum ſudore frigido, viſcoſo faciei, tunc ſingultus, ſtrangulatio, facies œdematoſa, lucens & unctuoſa, obtutus cadaveroſus, mors, accedunt.

Unica phlebotomia quandoque utilis, ſecunda perniciofa ſemper, cruor in prima, cruſta tenaci plumbea obductus, infra & in ſecunda phlebotomia gelatinoſus, virideſcens, vel nigricans, minime ſeroſus, mollifsimo thrombo diſſolutioni proximus.

Apertura cadaverum cruorem putrem, diſſolutum, ſphacelatumque in viſceribus oſtendebat. De hac ſpecie ſcripſit D. Serane pater *in Act. Societ. Monſp.*

Cura vergit ad corrigendam ſanguinis putredinem per antiſeptica calida, non tamen per ſalia alkalina.

Ordiebar a clyſmate emollienti, raro unicam phlebotomiam adhibui; cathartica leniſſima adhibebam, ſi forent indicata initio, quod rarum; ſæpius in declinatione purgabam; initio tamen ubi nauſea erat, oxymel ſcilliticum, vel aliud lene emeticum cynanchica ſymptomata mire ſublevabat.

Statim ab his evacuationibus ſumebatur potio ex ſale abſynthii, vel ſale volatili cornu cervi, & ſucco limonum in aqua alexitera, cum pauxillo contrahierviæ, myrrhæ, & croci; ſi febris paullo major, ex his boli, addito nitro, parabantur, unum alterumve camphoræ granum etiam adultis proderat, ſi ſtomachus permitteret; ſecus julepus camphoratus, vel acetum camphoratum cum ſyrupo groſſulariæ adhibebatur; ſecunda vel tertia die addebatur levis kinkinæ tinctura. His eruptioni & ſudori proſpiciebatur, in hunc etiam finem levia diaphoretica cum decocto hordei ſumebantur. Si ſudores fœtidi forent, addebam tincturę kinkinę elixirium vitrioli, vel offerebam aquam cum vino, & ſucco limonum: os aſſidue detergendum decocto ficuum, roſarum, cum myrrha & melle, ſpiritu vitrioli & mucilaginoſis: vapor ex decocto roſarum chamæmeli cum myrrha & camphora in aceto naribus excipiebatur, epipaſtica parotidibus admovebantur, vel pone aures; fomenta emollientia meteoriſmus indicabat, &c.

6. *Cinanche exanthematica*, *Collect. Acad. tom.* 3. *obſerv.* 42. Vvincleri; *Angina varioloſa* Sydenhami *pag.* 559. 664. *Angina morbilloſa* Sydenh. *pag.* 144. Morton. *de Morbillis*.

Cynanche varioloſa tunc accedit, cum variolæ vel ſuppuratæ, vel exſiccationi proximæ ſunt, ſcilicet circa undecimum ab invaſione diem; tunc ob puſtulas narium poſticarum, & veli palatini juſcula deglutienda per nares revertuntur, mucus exſiccatus excreari non poteſt, adeſt difficultas reſpirandi, anguſtia in faucibus, febriſque ſecundaria in confluentibus accedit.

Nihil eſt convenientius quam gargariſma ex decocto hordei cum melle roſaceo ope ſyringæ in os & nares injicere, ut omnia emolliantur, & liberentur ægri.

Angina vero morbilloſa etiam & maxime ante papularum eruptionem accidit cum voce rauca, tuſſi ſicca, valde importuna, coriza, oculis lacrymoſis, reſpirandi & deglutiendi difficultate, ob infarctum faucium a materie papularum exituriente. Præſtant autem maxime ecclegmata & ptiſanæ edulcorantes, quæ in rubeolæ curatione laudantur.

De *Cynanche miliari* ante eruptionem paucis agit

agit D. Allionii *in tractatu de morbo miliarium*: ea vero accedente eruptione solet evanescere.

7. *Cynanche trachealis*; *Anginæ* 1. species Boerhaavii n. 801. *Angina canina* Zacuti Lusitani *obs.* 88. *l.* 1. *Cynanche vera* Græcorum, & *Cynanche laryngea*.

Si sola trachea, illæsis aliis, in interna sua membrana musculosa inflammetur, tum oritur ibi tumor, calor, dolor, febris acuta, calida: ceterum externa signa nulla, vox acuta, clangosa, sibilans, inspiratio acute dolens respiratio parva, frequens, erecta cum summo molimine; hinc circulatio sanguinis per pulmones difficilis, pulsus mire & cito vacillans, angustiæ summæ, cita mors; estque hæc una ex iis quæ funestissimæ nec externa dant signa; quo vero propius glottidi & epiglottidi malum, eo fane magis lethale. Cum vero ipsius laryngis musculis insidet inflammatio, maxime si interna fuerit, dolor in elevatione laryngis ad deglutitionem ingens, auctus inter loquendum ac vociferandum, vox acutissima, stridula, citissima cum summis angustiis mors; ea varietas est trachealis omnium pessima.

De hac *vide* Dodonæi *observ. c.* 18. Tulpii *l.* 1. *c.* 51. Greg. Horstium &c.

8. *Cynanche pharyngea*, quarta species anginæ Boerhaavii *n.* 804. *Parasynanche* Græcorum; *Dysphagia inflammatoria*.

Quando sola pharynx inflammatur, signa specifica sunt inspectis faucibus apparentia, respiratio satis commoda, deglutitio dolens, impossibilis, materies deglutienda per nares rediens, eadem in asperam arteriam pulsa, & tussim violentam excitans; hinc defectus cibi, potusque ingerendi, exsiccatio & exasperatio omnium humorum in corpore, febris non adeo intensa, major morbi duratio, ante illatam mortem.

9. *Cynanche thymica* Boneti *Sepulchret. observat.* II. *p.* 478.

Ea est species rara, quæ a thymi inflammatione procedit; a thymo premitur œsophagus & trachea, tumor est ad imam colli partem juxta sternum, deglutita vomitione rejiciuntur, in faucibus nulla mutatio.

10. *Cynanche hepatica* Guarinonii *consil.* 161. *les Avives*; *Angina falva laringe a jecore corruptio ortum ducens* Boneti *Sepulchret.*

Qui angina strangulatus visus est, loco larygis nihil præter naturam inventum est, sed jecur ipsum putrefactum, adeo ut quasi gleba dissolveretur, nimirum quod abundantia, ex ea putredine, exeuntium halituum & ichorum laryngem sic constringeret; æger spatio triginta horarum extinctus est.

Hic morbus equis est familiaris, cum æstuantes in aquam deducti sunt; intumescunt tamen illis glandulæ colli, & plerumque intra biduum intereunt; sed jecur, observante Glissonio, in illis reperitur præ putredine omnino dissolutum.

11. *Cynanche a deglutitis*; *Angina spuria* Ettmuleri. *Vide* dysphagiam.

12. *Cynanche arthritica*; *Angina arthritica* Musgrave *c.* 13.

Ea est species quæ post arthritidis regularis paroxysmum, ex eodem æstu febrili, cum articulorum dolore fugaci, aggreditur, facile in abscessum definit cum copioso pure, & vices arthritidis explet, unde æger ab arthritide diutius immunis vivit; demum, repulsa ejus materie, supervenit in arthritis.

Febris antecedit vehemens, fere ardens; sequitur faucium dolor, tumor phlegmonodes; glutiendi, spirandique difficultas tanta, ut biduo quandoque impossibile fit quidquam deglutire, saliva affatim emanat, alvus astricta est, sanguis in patella coriaceus est.

Cura. Humores e corpore evocandi ope phlebotomiæ, purgationis, gargarismatum, vesicatoriorum, ut in cynanche vulgari; verum ut e parte affecta revellantur, & in artubus deponantur, enitendum est, in quo ab aliarum cura hujus curatio discrepat, in quem finem definente morbo suadetur usus pomacei, vini albi aut rhenani, præmissa catharsi, ea enim dolorem articularem accersunt; articulo prius dolenti apponitur emplastrum ex oxycroceo, cephalico & pice Burgundiaca, vel tela cerata, vel phœnygmus acer & stimulans, imo pediluvium in aqua fervida quantum tolerari poteft; tumor excitatus panno molli, vel linteo duplicato vestiatur; cum vero ille tumor pedis, vel genu appareat, residuum *cynanches* evanescit.

13. *Cynanche mercurialis* Schenckii *l.* 6. *observat. Angina ab hydrargyrosi* Astrucii *de morbo vener. Infortunia* I. Stadii *l.* 4. *c.* 8.

Accidit aliquando post tertiam quartamve inunctionem, ut glandulæ salivales, maxillares, parotides, tonsillæ derepente tumeant, caleant, doleant, lingua tumefiat, foras exeratur, facies, totumque caput turgescat, unde deglutitio & respiratio difficilis, vox suppressa vel incondita, & mugitui similis, sopor, febris acuta, salivatio fœtida, copiosa, viscida, ulcuscula in ore infra linguam, a lateribus ad genas, sensatio quasi dentium extus protrusorum, gingivarum tumor, rubor, dentium ipsorum vacillatio, lapsus, maxime si ope tartari connexi fuere; hæc vel plurima ex hisce mala a largiori, aut citra sufficientem balneorum numerum, repetita & frequentiori hydrargyrosi superveniunt.

Cura

Cura vero exigit ut 1. lintea hydrargyro infecta deponantur, cutis detergatur in balneo tepido, phlebotomia impetus sanguinis compescatur, dein catharsi foras educatur hydrargyrum, non neglectis gargarismatis ex lacte tepido, &c.

14. *Cynanche prunella* Ettmuller. *de febrib. pag.* 202. & 207. *Die braune* Germanis; est symptoma tritæophiæ ardentis; adest sitis, ardorque summus cum linguæ ariditate, & rubore obscuro, faucium ardore, deglutiendi difficultate, dyspnœa.

Convenit mucilago seminum psyllii & cydoniorum, cum aqua sempervivi extracta, quæ linguæ sæpius applicetur: item gargarisma ex aquis plantaginis, lactucæ, solani, liguſtri, portulacæ, brunellæ, addito ſucco mori, berberidis, citri, lapide prunellæ, aut nitro, &c.

Prunella Paracelſo idem eſt ac *angina*.

15. *Cynanche à dyſenteria* Ettmuller. *de angina*; G. Fabricii Hildani *de dyſenteria*; Lamoniere *tract. de fluxu dyſenterico, cap.* 5. eſt ſpecies quæ dyſenteriæ ſuppreſſæ, male curatæ ſuccedit, cum gutturis inflammatione, febre, leipotymia; hanc oriri putat Hildanus ex puſtulis in gutture genitis, quas natura ad labia alias emittere conſuevit in convaleſcentibus.

Curatur gargariſmatis ex lacte, ex decocto hordei, litu colli ex oleo liliorum, amygdalarum, fomento ex lana ſuccida. *Vide* plura in *Bibliotheca medico-practica* Mangeti *de angina pag.* 77.

XXI. *Peripneumonia*, Peripneumonie; *Pneumo-pleuritis* Dolæi *Encycloped. Pulmonia*, *pneumonia*, *Medic. method. l.* 7. *Pneumonia*, & *Peripleumonia* Caſtelli Lex. *Pulmonaria* quibuſdam; *Pleuro-peripneumonia* Bonet. *merc. compil.*

Eſt phlegmaſia horum ſymptomatum conſurſu ſtipata, ſcilicet pyrexia acuta, dyſpnœa gravi, gravativo pectoris dolore, tuſſi moleſta, & expectoratione cruenta, cum pulſu molli.

Principium morbificum eſt infarctus vaſorum ſanguiferorum pulmonis, quem natura ope febris, tuſſis, dyſpnœæ reſolvere, vel in ſuppuratum ducere nititur, irritata ſenſatione confuſa obicis tum circulationi, tum reſpirationi oppoſiti.

In aſthmate datur tantum obex reſpiratio-ni oppoſitus, unde nulla febris; in peripneumonia obſtat etiam infarctus circulationi per pulmones, unde reſiſtentiam perſentit cor. Hinc vehementer inſurgit ad eam tritu, calore, vi truſiva auctis ſuperandam, quo pertinet etiam ſanguinis expectoratio ſarcinæ partem auferens.

Franc. Boiſſier de Sauvages.

In peripneumonia & pleuritide ſanguineis ſeu puris febris eſt ſynochia, id eſt, continua hebdomadaria, in impuris, putridis, malignis, febris eſt ſynochus aut tritæophia duplex, aut amphimerina ad duas ſeptimanas extendi ſolita.

1. *Peripneumonia pura*; *la vraie Plèripneumonie*; *Pneumonitis* Mich. Bourgard. *diſſert.* 1754. *Peripn. vera* Auctorum.

Peripneumonia eſt quæ ſine ſaburra putri aut maligna, a plethora tantum commota & infarctu ſubitaneo pulmonis ortum ducit; febris eſt continua ſynocha, non remittens; lingua anhelitus, fœtoris expers, nulla nauſea, calor intenſus, rubedo faciei magna, pulſus velox, plenus, mollis, undoſus, quandoque inæqualis, ea inæqualitate quæ pulſui pectorali propria eſt, ſcilicet reduplicata; ſputa ſunt vel cruenta, vel rubiginoſa, in declinatione alba, viſcida.

Curatur ut pleuritis ſanguinea, flammoſa, phlebotomiis apud adultos quandoque decies repetitis prima die quarta quoque hora ad ſemilibram circiter, interpoſitis juſculis tenuibus & potu diluente, ut decocto hordei cum glycyrrhiza, vel quod uſitatius, decocto foliorum cichorii, item ſucco boraginis depurato ad uncias tres in juſculorum intervallis, ſed ſuccus boraginis paullo magis, quam par eſt, tuſſim excitat initio morbi & apud bilioſos; ſatius eſt ſæpe in infuſo capillorum veneris aliquot boraginis folia decoquere, niſi tertio vel quarto die ſudor proritandus ſit, in quo caſu ſuccus boraginis purus calidus ad uncias quatuor cum theriaca, antimonio diaphoretico, ſanguine hirci, ſimilibuſve propinetur.

2. *Peripneumonia putrida* Theſis Pariſienſ. 1752. *Pèripneumonie ſymptomatique*; eſt ea quæ fovetur a febre putrida amphimerina vel tritæophia, ſeu a cacochilia putri primarum viarum in ſanguinem tranſmiſſa, quæ cognoſcitur ex oris fœtore, linguæ ſorditie, febris exacerbatione, nauſea, pondere ventriculi, cardialgia, ſyncope invaſionem morbi quandoque notante, vomitione bilioſa; ortum ducit a frigore, horrore, quem ſequitur deinceps prima, vel ſecunda die tuſſis, dolor pectoris ſæpe ſimul in latere pungitivus, in ſterno gravativus, ſeu pleuro-peripneumonia, aut pleuripneumonia Schrœderi.

In ea ſpecie minor ſanguinis quantitas extrahenda venit, & in prima remiſſione lene catharticum eſt præſcribendum, ut mannæ unciæ duæ diſſolutæ in cyatho infuſionis florum malvæ & violarum, ubi quandoque tartari ſtibiati granum vel ſyrupi Glauberiani guttæ quatuor adduntur ad accelerandam catharſim, iterum ad

ad phlebotomias revertimur, & eodem modo curamus ac pleuritidem.

3. *Peripneumonia ardens* Brunsfelfii; *Peripneumonitis* Mich. Bourgard. *Peripneumonia biliosa* Foresti *lib.* 16. *obs.* 46. *pag.* 71.

Cognoscitur ex tritæophiæ typo, simul cum siti multa, ardore thoracis, ægri temperamento sicco, bilioso, ex prægressis exercitiis immodicis, potu spirituoso vel fermentato, iracundia prægressa, oris amarore, linguæ flavedine, aut nigredine, & siccitate, sputo & urina citrinis, pulsu celeri, calore acri, sicco.

Ea varietas exigit phlebotomias repetitas, ptisanas demulcentes & refrigerantes ex floribus malvæ, decocto hordei cum liquiritia, seminibus frigidis, catharses lenes in remissione ex decocto cassiæ cum manna in infuso florum violarum, seminum lini; noctu syrupus de nymphæa, imo de papavere albo parca dosi, quæ anacatharsim non supprimat, cetera ut in prima specie; solvitur autem hic morbus sudoribus, qui suo tempore juvandi: vidi in hac specie phlebotomiam octodecies celebratam & feliciter.

4. *Peripneumonia maligna; Febris crimodes* Foresti *observ.* 37. *lib.* 1. *Schol. Peripneumonia pestilens* Schenkii *obs. lib.* 6. *pag.* 855. *Peripneumonia erysipelatosa* Schenckii *Schol. ad obs.* 46.

Peripneumonia pestilens Europam ita devastavit anno 1348. ut vix decima hominum pars superfuerit, si credamus Gallo & Schenckio: ea intra tres vel quatuor dies trucidabat.

> Quarta luce frequens fato perdebat acerbo,
> Infecit Latium atque Europa sæviit omni.
>
> Fracastor. *de Syphilide.*

Aderat tussis, summa respirandi difficultas, ut ægri sedere cogerentur, sputum cruentum, superveniebant exanthemata, abscessus externi, &c.

Curatur ut pleuritis maligna, verminosa, pestilens.

5. *Peripneumonia typhodes*, Deplaigne *Journ. de Med. Septembre* 1757. *Pleuro-peripneumonie bilieuse & putride; Epidemia annua apud milites a Valenciennes.*

Character. Oppressio pectoris, dolor pungitivus, aut gravativus, asthenia magna, pulsus parvus, debilis, depressus, sæpe concentratus, utplurimum vix frequens (sine febre, ut ait Auctor) dyspnœa, respiratio intercisa, tussis violenta, sicca, sputa per vim extracta, viscida, tenacia, subflava; succedunt nauseæ, vomitio biliosa, lingua crassa, saburra albescente onusta, cephalalgia levis, qua crescente æger delirat obscure; pari passu ac pectoris infarctus augetur. In cadaveribus omnibus suppuratio pulmonis, alteruter hujus lobus infarctus, vel ambo suppurati; thorax sæpe vel pure, vel sero gelatinoso plenus, similia ramenta gelatinosa in abdomine viscera obducunt: quandoque idem pus vel serum in pericardio; adhærentia plevræ dolenti lateri, non raro polyposæ concretiones in corde, quas respiratio impedita & crebra designabat, cetera sana; nisi hepar solito majus & decolor.

Cura. Post unam vel alteram phlebotomiam, emeticum præscribito, imo si pulsus parvus; minimeque frequens ab emetica & cardiaca potione inchoandum.

Deinde vel phlebotomia, vel catharsis ex minorativis & tartari stibiati granis paucis.

Statim a primis evacuationibus emplastrum vesicatorium lateri dolenti applicetur, intra horas quindecim omnia symptomata mitescunt; febris minuitur, expectoratio restituitur, diaphoresis accedit, nihil in urinis mutatur; antiseptica energetica minime in hoc morbo pertimescenda; itaque quarta quavis hora sumatur bolus ex radice contrahiervæ, camphora & nitro, vel alter bechicus & diaphoreticus prout casus exegerit.

Oxymel scilliticum, syrupus de althæa cum aqua scabiosæ, imperatoriæ, vel scordii, & pauxillum olei amygdalarum tussim sedant.

Felix eventus ex diaphoresi & anacatharsi exspectandus, adeoque prout indicatæ fuerint, in intervallis præscribuntur cathartica minorativa, clysmata, ptisanæ nitratæ vel bechicæ, cardiaca & diaphoretica, & si delirium, vel cephalalgia urgeant, sectio jugularis optime succedit.

6. *Peripneumonia catarrhalis; Fluxion sur la poitrine. Vide* Amat. *centur.* 7. *cur.* 79. *Peripneumonia a capitis destillatione; Peripneumonia notha* Sydenhami 654. Boerhaavii *aphor.* 867. *Peripneum. pituitosa* Forest. *Peripneum. tussi epidemicæ succedens* Sydenham. *pag.* 156. 138.

Est species hieme exeunte frequentior, quæ a tussi catarrhali orditur cum frigore & incalescentia alternis repetente, doloribus totius pectoris, & raucedine, æger vertiginosus est, caput inter tussiendum diffilire videtur ægrotanti; tussis tamen constans non est, potulenta omnia æger vomitu rejicit; senes, frigidos, pituitosos præsertim aggreditur hic morbus, cum febre quidem manifesta; unde ab asthmate differt, sed leni tamen, præsertim apud habitiores, ita ut longe minor sit quam in vera peripneumonia; de cetero sanguis pleuriticorum est æmulus quoad corium,

In

In hac fpecie paucæ phlebotomiæ, catharfes vero plures requiruntur; fic Sydenhamus prima die fanguinis miffionem unam præfcribit, altera die purgat ex caffia, manna, fyrupo rofarum folutivo in infufo foliorum fennæ cum ficubus & glycyrrhiza; poftridie iterat phlebotomiam; interjecto uno die catharfim repetit, & fic deinceps ufquequo æger convaluerit, diebus vero a catharfi vacuis, bechicis, oleofifque utitur, ptifana eft decoctum hordei cum glycyrrhiza, æger cremoribus vefcitur.

Curam Sydenhamianam *pag.* 153. *cap.* 5. *fect.* 5. videfis.

7. *Peripneumonia arthritica* Mufgrave *cap.* 11. *hiftor.* 5. Sydenhami *proceff. integri pag.* 710. eft ea quæ a materiæ arthriticæ metaftafi in pulmones debetur, liberatis artubus a dolore & tumore.

Sydenhamus hanc tractat, ut peripneumoniam abfolutam feu puram, venæ fectione fcilicet repetita, diæta, remediis refrigerantibus, incraffantibus: purgandus eft infuper æger inter venæ fectiones potionibus lenientibus; fudoris autem provocatio obeft.

Verum Mufgravius contendit a Sydenhamo in hoc recedendum effe, & per fudorifica etiam materiem arthriticam effe ad artus mittendam.

8. *Peripneumonia Phthificorum* Morton. *phthifiol. cap.* 4. *pag.* 41. eft febris peripneumonica identidem phthificis confirmatis fuperveniens a nova tuberculorum inflammatione; quoties fcilicet a percepto frigore, liberali vini potu, nimiis exercitiis, fimilibufve de caufis ifta febris exfurgit, difficilis evadit refpiratio, expectoratio fupprimitur; tuffis tamen urget, non raro cum dolore lateris; fæpius oppreffio pectoris accedit, cum aliquot ftriis fanguinis & puris in fputis; fitis, jactatio, vigiliæ, intenfus & continuus calor; unde æger lecto affigitur, & quandoque e medio tollitur.

Febris ifta peripneumonica tractanda eft ut ceteræ peripneumoniæ, habito refpectu virium quæ exiles funt in phthificis, tenuiffima fit diæta ex jufculis vel cremoribus, medicamenta bechica expectorationem cientia, ut decoctum ficuum, paffularum, fyrupus capillorum veneris, violaceus, fperma ceti cum faccharo tritum, adde linimenta anodyna, & fi urgeant fymptomata, aliquot fanguinis unciæ e brachio extrahendæ, cruor extractus erit fero multo circumdatus, cum thrombo tamen coriaceo fuperne concavo, fubluteo, duriufculo: Mortonus copiofam vult phlebotomiam, ligatura vero venæ tufæ fit arcta, ne cruor elabatur, quod phthificis familiare eft, & inde fublatum etiam intra Chirurgi manus vidi nobilem virum phthificum, qui amiffa vix femilibra cruoris fenfim extillantis, nulla arte a morte eripi potuit: fedata febre antequam diætæ lacteæ reftituatur æger, lenis catharfis adhibenda demum erit.

9. *Peripneumonia exanthematica*; *Peripn. a miliari* Allioni *de morbo miliarium p.* 107. 53. *Peripn. a variola* Sydenhami *p.* 122. Morton. *de variol. c.* 7. *pag.* 64. *Peripn. a rubeola feu poft morbillos* Sydenhami *pag.* 121.

Ea eft fpecies quæ a viru morbi cujufdam exanthematici vel repreffi, vel non libere ad cutim irruentis dependet.

In miliari peripneumonia pulfus celer, urina decolor, metus & triftitia fine caufa, gaftrodynia cum fufpiriis, tinnitus aurium, inquietudines, motus fubitanei involuntarii, ftupor pungitive dolens in digitis; fomnus fpectris interruptus, fudores acidi afsidui cum pulfu contracto, tunc accedunt fymptomata peripneumonica, laterum dolores mobiles & fugaces, fputum ex parte vel ex toto cruentum vel flavum, dein fudores profufi, & dolore imminuto exanthemata miliaria erumpunt; urinæ, urgente lateris dolore, rubræ funt; inftante eruptione, aqueæ evadunt, quandoque delirium fupervenit peripneumoniæ, puftulis exortis, fedandum.

Si tertio, quartove die fputa biliofa vel fuliginofa ad quintam diem perfeverent cito cum delirio, catarrho fuffocativo accedente, pulfu reddito inæquali, intermittente, brevi pereunt eadem fere die, omnis doloris expertes; hæc peripneumonia in fuppuratum non abit, eryfipelatofa eft, nifi blande refolvatur fphacelum prompte inducit. Timenda eft præmatura ante fextum diem miliaris eruptio.

In hac peripneumonia & pleuritide miliari cito & liberaliter mittendus eft fanguis & attenuandus, diluentia & emollientia requiruntur, mitioribus acidis venenum eft corrigendum, præfertim rob fambuci: antiphlogiftica etiam indicantur, ut nitrum, taraxacum, cichorii, fonchi fuccus; fi immineat fphacelus pulmonis, adhibeantur flores papaveris rheados, fambuci, camphora cum nitro, oxymel.

In peripneumonia quæ morbillos excipit, quæ plures jugulat quam ipfa variola, potiffimum præfidium eft phlebotomia.

Quoad variolofam, quæ undecima die, cum exficcatur facies in confluentibus, fupervenit, *vide* Freindium *de febre fecundaria*.

10. *Peripneumonia hydrophobica*, Journal Encyclopedique *tom.* 1. 3.

11. *Peripneumonia gaftrica* D. Barthès *Prælection. Monfpel.* An gaftritis fterno-coftalis? Eft ea peripneumoniæ ficcæ fpecies, quæ

sub gastriditis persona ludit, & secto cadavere, sanus stomachus, pulmo inflammatus, vel purulentus repertus est.

Dolor acutus infra cartilaginem xiphoideam, regione ventriculi circumpscriptus, hypochondria dolentia & tensa, inanis tussis, sanguis pluries e vena extractus, floridus; secto cadavere, nullum vitium in stomacho, hepar mole adauctum, intestina gracilia, livida, pulmones contractis, magnis abscessibus & tuberculis suppuratis farcti, in sero natantes, vesicæ urinariæ parietes pollicem crassi, ante huc morbum æger febre lenta laborabat & dolore spinæ dorsalis.

12. *Peripneumonia rachialgica* D. Doazam D. M. Monspel. Est species quæ ab eodem principio dependet quo colica metallica, quæque sine phlebotomia, præmissis decoctis lignorum sudorificorum, curator emeticis dupla dosi assumptis & catharticis, ut curari solet in Nosocomio Charitatis Parisiensis ipsa Rachialgia metallica.

XXII. *Hepatitis*. Inflammation du Foye, la Pièce. *Febris Ifleriodes* Galen. *isagoge* 146. *Inflammatio hepatis* Sennert. *Sect.* 1. *lib.* 3. *Febris typhodes* Forest. *lib.* 1. *obs.* 39. *Epatitis* Galen. 1. *Epidem. comm.* 3. Ægri *Hepatici* Castell. *Lexicon*.

Phlegmasia est acuta, cujus præcipua symptomata sunt tensiodolorifica, hypochondrii dextri sub costis spuriis cum sensu ardoris, gravitatis, dyspnœa, tussi sicca, faciei colore flavescente, sitis, anorexia, & sæpius singultu & vomitu.

Definitur a Galeno phlegmone Hepatis, verum rectius definiuntur morbi a symptomatis, quam a sede latente. In scholis definitur per tumorem Hypochondrii dextri calore magno & febre continua stipatum, cui ut plurimum singultus & vomitus adjungentur. Sed cum pars hepatis postica imo intima tantum inflammatur, tensio ad summum; minime vero ignoti voluminis augmentum seu tumor dijudicari potest.

Sæpius erramus in hepatitide dignoscenda; verum hæc præcipua signa sunt; 1. gravitas in dextro hypocondrio ab hepatis distensione oriunda; unde difficilis in alterutrum latus devolutio ac decubitus; 2. dolor vel gravativus vel tensivus circa costas spurias pleuritidem mentiens, imo ad jugulum extensus, deorsum tracto mediastino; 3. febris amphimerina vel noctu ingravescens cum pulsu duro, si extima hepatis membrana inflammetur, secus minor febris, pulsusque minus tensus; 4. dyspnœa cum tussi sæpius sicca.

Cetera symptomata speciebus diversis tantum propria sunt ut tussis sicca, pulsus durus, inæqualis, cibi fastidium, sitis intensa, lingua rubra, dein nigrescens auriginosus color, urina rubra, flammea, alvi astrictio, &c. obscurissima hujus generis specierum diagnosis, ut patebit Boneti sepulchretum perlegenti, cum ex iis appareat Hepatidis symptomata sine ullo hepatis vitio reperta fuisse, & reciproce pleuritidis phœnomena ab hepatis inflammatione orta; unde satius est genera morborum a phœnomenorum concursu quam a sede determinare.

1. *Hepaticis Erysipelatosa*; *vide* Amati Lusitani *centur.* 1. *curat.* 28. *pag.* 169. *Hepatic. a bile* Jonstoni *id univ. medic.*

Mulier quadragenaria major acuta febri affligebatur, siti intensissima cum linguæ ariditate & pigredine cruciabatur, stomachi subversionem maximam absque vomitu patiebatur, & circa jecinoris regionem querebatur, totam noctem insomnem transigebat, cibum non gustabat, sed avidissime gelidam bibebat, cum supra jecur manum admoverem, magnam inibi percipiebam caliditatem, & ægrotans dolorem, de quo potissimum conquerebatur; nullus tamen ibi erat tumor aut inflatio aliqua.

Erysipelas jecoris his signis denotari contendit Amatus, & merito, cum fuerit ejus inflammatio sine sensibili voluminis augmento, partem vero hepatis, quæ ventriculo contigua est, magis affici crediderim ex defectu tussis, dyspnϾ seu affectionum pectoris & præsertim affectionum ventriculi, ut docet experientia, ergo inflammata erat potissimum pars hepatis concava.

Curatio Amati. Phlebotomia pro altera vice instituta est, emulsionem ex aqua cichorii extractam syrupo de cichoreo & nymphææ edulcoratam addidit, conservam de acetositate citri identidem gustandam permisit, nec non ptisanam ex aquis cichorii, endiviæ, acetosæ, portulacæ cum syrupo de acetositate citri & violarum succoque granatorum acidorum propinavit, fovit regionem hepatis linteo intincto in succo lactucæ, endiviæ & pauco aceti rosati; tempora, nares, frontem inungi jussit ex unguento populeo; pro cibo fuit emulsio, cui deinde addidit jus pulli cum semine citri, acetosæ & berberidis, nec non decoctum hordei tamarindatum, supervenit autem quinto die sudor criticus & ægra convaluit.

2. *Hepatitis Pleuritica*. *Suspirium irruptum* Pauli Æginet. *Vide* Amati. *curat.* 1. *centur. quartæ pag.* 365. Est ea species quæ ab inflammata parte gibba hepatis procedit, quæque dignoscitur ex eo quod præter dolorem & tu-

& tumorem hypochondrii, tactu exafperatum, adeft tuffis & dyfpnœa, non tamen ita graves; ficut nec ipfa febris ita vehemens ac in vera pleuritide, pro qua tamen non raro habetur in praxi; exempla proftrant a Galeno quæ videre eft apud Zacutum Lufitanum *l. 2. med. princip. hift.* 101. & in loco citato; præterea aderat fputum cruentum. Diftinguitur tamen a pleuritide dextri lateris imam partem afficientis dolore punctorio mitiori, quandoque nullo, tum expiratione facili, quæ in pleuritide eft difficilis uti & infpiratio, necnon tuffi fæpius arida & mitiori.

Diftinguitur a colica & ab Hepatalgia per febrem acutam, tuffim & dyfpnœam, morbique totius acutiem.

Urinæ in hac fpecie dicuntur aquofæ, non flavæ. Utut genæ rubeant in vigore morbi, tinctura, cutis flavefcit non raro.

3. *Hepatitis Mufcularis* Ettmuller. *de inflammat. hepatis pag.* 291.

Mufculorum abdominis inflammationi debetur hæc fpecies, & inde compreffo, quandoque etiam ab eadem caufa concuffo hepati; certum porro eft pluries erraffe Medicos qui hunc morbum hepatis inflammationi tribuerunt, ut patet ex Valleriolæ *l.* 4. *obf.* 5. Bartholini *centur.* 2. *epift.* 45.

Dignofcitur contactu cutis, pulfatione tumoris circumfcriptione, quandoque ultra hepatis limites & fupra coftas extenfa, abfentia tuffis, dyfpnœæ, vomitionis, fingultus. Similem morbum a gravi hujus partis contufione ortum pro hepatitide habitum cum cadaveris apertura *vide* apud Bonetum *Sepulchreti Tom.* 2. *pag.* 311. *obf.* 29. abfceffus erat pugni magnitudine.

4. *Hepatit Cyftica*; *vide* Boneti *Sepulchreti obf. decimam Tom.* 2. *pag.* 303. Eft fpecies quæ veram hepatitidem referebat, in qua ita contufa fuerat cyftis fellea, ut rupturam pateretur, quod citra gravem hujus dolorem & phlogofim fieri non potuit; bilis effufa fuit; æger intra quatriduum obiit, ex fimplici vulnere cyftidis hujus exfurgit tympanitis obfervante Alex. Stvvart *in Philofoph. tranfact.* Sed ex gravi projectione corporis contra fcamnum, puer, de quo hic agitur, debuit inflammationem fimul cum ruptura cyftidis experiri.

5. *Hepatitis obfcura* Jonfton. *Idea univ. medic. Spuria* Barthol. *obf.* 73. Eft ea quæ a tuberculis, furunculifve hepatis pendet, vel ab ulcere, vomica fovetur, vel a calculis tum cyftidis felleæ, tum hepatis excitatur, fed ita exiguis ftipatu fymptomatis, ut pyrexia fit vel nulla, vel fugax, vel lenta, feu hectica, vel fi febris adfit, dolor exiguus fit, renitentiave aut tumor deficiant, vel ab hepatis inflatione, duritie pendeant; vel demum tantummodo fit phlogofis hepatis, quam intemperiei calidæ nomine veteres defignant; ea vero fpecies inter hepatitidem & hepatalgiam ulcerofam, khirrofam &c. ambigit, hafque varietates diftinguere in vivis valde arduum eft.

6. *Hepatitis fuppurans*; *Febris typhodes* Forefti *obf.* 37. *l.* 1. Eft morbus fecundarius hepatitidem veram fubfequens ab hepatitide exquifita diftinctus ex eo quod veluti ejus recidiva fit, & in longum tempus protrahatur, atque in purulentiam hepar abeat cum febre initio acuta; nam cum fuppuratio inftituitur, febris intenfior videtur, noctu exacerbatur, & facto pure hectica evadit, interea tumor hypochondrii major, mollior, dolor conftans, fitis urget, lingua ficca & afpera eft, æger macie notabili in dies crefcente abfumitur cum calore acri, tum vel fupervenit hepatirrhæa, vel rupto introrfum abfceffu afcites purulentus, vel extrorfum a chirurgo abfceffus aperitur, & fi pus album, laudabile effluat, fpes eft fanationis; fi amurcofum, biliofum, immedicabile malum eft.

XXIII. *Splenitis*, Inflammation de la Rate.
Lienis inflammatio Senn. *l.* 8. *part.* 4. *c.* 5.
Splenitis Felic. Plateri *Dolor hipochondrii finiftri qui fplenitis* Plateri.

Eft phlegmafia cujus præcipua fymptomata funt in hypochondrio finiftro, lienis molem & figuram referens aut locum occupans, cum renitentia, dolore tactum non tollerante, calore, & pyrexia utplurimum remittente.

Diftinguitur a nephritide finiftri renis, quod tumor in fplenitide magis extrorfum protuberet, quod altiorem locum obfideat, quod pulfatili dolore ftipetur, quod hominem medium quafi cingat, dolore obfcuriore notetur; pyrexia præterea eft quarto quoque die utplurimum exacerbatis, pedes & genua rubent, nares & aures quandoque pallefcunt; adde refpirandi difficultatem, & abfentiam fymptomatum nephriticorum, ut dyfuriæ, retractionis teftis &c.

1. *Splenitis phlegmonodea*.

Cognofcitur ex tumore lienis, utplurimum, locum, figuram retinente; dolore, calore, & pulfatione ejufdem, cum febre acuta, cibi faftidio, fiti, decubitu fupra latus finiftrum difficili.

Curatur eodem modo ac hepatitis; de quibus confulatur Riverius, verum ita rarus eft hic affectus ut præter Foreftum qui bis hunc fe ob-

fe obfervaffe refert, nec defcribit, neminem noverim, qui ejus exiftentiam teftetur.

XXIV. *Nephritis*; Inflammation des Reins, Nephretique. *Renum inflammatio* Senn. *l.* 3. *part.* 7. *fect.* 1. *c.* 8. *Plegmone rerum* Profp. Alpini. *Nephritis* Helmontii. Ægri *Nephritici*.

Eft phlegmafia acuta dolore lumbari e regione renis, urinæ ardore, mictione frequenti & pyrexia ftipata, quandoque etiam vomitu, cruris ftupore &c.

Differt a lumbagine inflammatoria quod æger antrorfum flexus erigat truncum fine notabili dolore; in lumbagine cum atroci; quod in nephritide fit dolor ureterum iter fequens, dyfuria, urina, quoad colorem valde mutata, non vero in lumbagine.

Differt ab enteritide quod dolor ad exteriora referatur, in enteritide fplenitide ad anteriora, feu ad abdomen; a colica per febrem acutam & dolorem in rene fixum, & viarum urinariarum affectus, excepto quod in colica etiam ifchuria accedit.

1. *Nephritis vera*, eft ea quæ a febre ortum ducit, non vero in qua febris dolori fupervenit, ob calculum commotum; in vera fcilicet non adfunt cruris ftupor, teftifque retractio, quæ adfunt in calculofa; de cetero febris nunc vehemens & ardens, nunc mediocris cum pulfu parum duro, renum aut renis alterutrius dolor gravativus, diftendens, aut pungitivus, qui refpondet infra tertiam coftam ab ima numerando, & tres tranverfos digitos a fpina dorfali; accedit fitis, anxietas, pervigilium, naufea, & vomitio; rejiciuntur ftatim contenta in ftomacho, dein bilis; utrum rejiciantur materies urinam redolentes valde dubito, nec experimentum in cane captum ligatis vafis renalibus hoc mihi unquam oftendit; alvus eft conftipata, urina flammea, ardens quandoque cruenta, in vigore morbi quandoque fuppreffa.

Curatur repetitis phlebotomiis, ptifana leniente ex infufo florum malvæ, violæ, radicum althææ, vefpere emulfiones narcoticæ, imo ad dolorem fedandum laudanum folidum interdiu præfcribetur, clyfmata ex caffia & foliorum malvæ decocto injicientur addito oleo, vel æger ex decocto caffiæ purgatus balneum ingredietur tepidum; purgatio autem parari poteft ex unciis duabus pulpæ caffiæ, florum malvæ & violarum pug. 1. bulliant in feri lactis vel aquæ pulli libri una; fiat potio pro duabus dofibus.

Vix poteft autem purgari, nifi repetitis ter vel quater in die phlebotomiis dolor fublevatus fuerit; balneum vero iterabitur, imo fi nulla fit fufpicio faburræ in primis viis, tempeftafque fit calida, ante balneandum eft, quam ad catharfim devenies. Si vero febris faburram primarum viarum pro principio aut fomite habeat, ut fi lingua fit fordida, fapor pravus in ore, morbus ab horrore inceperit, vix balnea in morbo conveniunt etiam poft catharfim; econtra vero fi ab equitatione, itineratione, calore fummo, vigiliis, liquoribus ardentibus ortum duxit, fine fignis faburræ, in biliofo, æftivo tempore phlebotomiæ & balnea funt fumma præfidia.

2. *Nephritis calculofa* Carol. Pifon. *de morbis a colluvie ferofa*. *Nephritis arthritica* Fr. Hoffmanni *Tom.* 2.

Dignofcitur a nephritide vera; 1. dolore acutiori, a calculo per exercitium, iter in rheda, commoto, pertinacius revertente, in intervallis gravativo; 2. urina cruenta, quandoque arenulofa, mucofa; 3. ftupore cruris ejufdem lateris; 4. teftis retractione, dolore etiam ureteris ductum fequente; 5. naufea & vomitu.

Principium morbificum eft calculus veficæ, vel lapillus craffior commotus, e fede affueta dimotus & premens, vellicans renem, vel ureterem, ubi concurrit plethora, hemorrhoidum fuppreffio, arthriticæ materiæ metaftafis ad renes, error in diæta, gymnafticave admiffus, ufus diureticorum præfertim calidorum.

Curatur in paroxyfmo eodem modo ac vera nephritis eo difcrimine quod paucioribus phlebotomiis opus fit, aft balneatio etiam bis in die repetita antea neceffaria fit quam æger fuerit purgatus, cum faburra primarum viarum incufanda non eft, fed calculi commotio; ptifanæ lenientes ex feminibus lini, floribus malvæ, oleum amygdalarum dulcium, potus nitrati, emulfiones, & narcotica, necnon clyfmata ex aqua fontana conveniunt. Si exiguas arenulas rubras æger mingere confueverit, quod fenibus nephralgicis eft familiare, nec grandiores calculos fufpicemur, tunc leniffima diuretica, imo lithontriptica levia præfcribi poffunt fub fpe ejiciendæ arenulæ; fi vero majorem calculum reni impactum fufpicemur, ab omni diuretico abftinendum eft.

Ad pellendas arenulas valent ptifanæ ex fucco limonum cum paucis parietariæ foliis infufis, julapia ex decocto foliorum parietariæ, oleo amygdalarum & laudano, infufa foliorum herniariæ, decoctum corticis radicum calcitrapæ, fructuum Kinorrhodonis &c.

Quomodo nephritis differat ab pfoadis phlegmone *vide* in lumbagine pfoadica....

CLAS-

CLASSIS QUARTÆ SYNOPSIS.

SPASMI.

CHARACTER. Contractio vel constans, vel interpolata musculorum motui locali, non respirationi, nec circulationi proprie, inservientium, voluntati non respondens.

ORDO I. SPASMI TONICI PARTIALES. *Rigiditas & immobilitas artus vel organi determinati.*

I. *Strabismus*, oculi spasmus axium opticorum divergentiam inferens.
II. *Trismus*, maxillæ inferioris spasmus tonicus, vel clonicus.
III. *Obstipitas*, colli spasmus tonicus, capitis nativam mobilitatem & directionem mutans.
IV. *Contractura*, artus cujusdam ut brachii, vel cruris constans, diuturna rigiditas sensim exorta.
V. *Crampus*, subitanea, fugax, dolorifica musculi rigiditas.
VI. *Priapismus*, penis injucunda rigiditas.

ORDO II. SPASMI TONICI GENERALES. *Rigiditas totius fere corporis.*

VII. *Tetanus*, spasmus generalis subito ortus cum dyspnœa.
VIII. *Catochus*, spasmus generalis sensim factus sine dyspnœa.

ORDO III. SPASMI CLONICI PARTIALES. *Agitatio invita & coacta cujusdam organi, vel artus, cujus motivum non percipitur.*

IX. *Nystagmus*, spasmus clonicus oculi, palpebræve.
X. *Charphologia*, spasmus clonicus manuum carpive in acutis.
XI. *Pandiculatio*, spasmus artus successive extendens per vices, semi voluntarius.
XII. *Apomyttosis*, succussio cutis & capitis tremula violenta, cum exspiratione sonora, quasi stertorosa.
XIII. *Convulsio*, agitatio invita artus, vel musculi cum animæ libertate, circumstantiarum perceptione.
XIV. *Tremor*, artus alterna per itus & reditus frequentes molitatio, cum movendi voluntate concurrens.
XV. *Palpitatio*, pulsatio in regione cordis pulsui arteriarum numero, minime vero intensitate, respondens.
XVI. *Claudicatio*, est inter gradiendum cruris motus, quo centrum gravitatis trunci sensibiliter dextorsum, vel sinistrorsum tranfertur.

ORDO IV. SPASMI CLONICI GENERALES. *Sunt spasmi clonici vel totius corporis, vel ad plures partes extensi.*

XVII. *Rigor*, (rectius phricasmus) est totius cutis succussio frigorifera.
XVIII. *Ecclampsia*, est artuum, vel musculorum plurimorum spasmus clonicus, acutus, cum sensuum obscuratione.
XIX. *Epilesia*, est spasmus clonicus, periodicus, chronicus artuum, cum sensum obscuratione.
XX. *Hysteria*, est artuum, organorumque etiam internorum spasmus clonicus, tonicusve paroxismis fugacibus leviter variantibus, cum. mortis formidine intensissima.
XXI. *Scelotyrbe*, est motus semivoluntarius vel unius lateris, vel totius corporis inter gradiendum, gesticulationem, aut ridiculam histrionis festinationem referens.
XXII. *Beriberia*, est motus gradientium genua retrahens cum tremore, fornicationis sensu, vocis raucedine, Indiis familiaris.

CLAS-

CLASSIS QAURTA.

SPASMI,

SEU

MORBI CONVULSI.

RECTIUS *Cacocinesiæ*, seu motus depravati musculorum motui locali destinatorum. E loco moventur tantum artus superiores, inferiores, caput, oculi, lingua, maxilla, cor, penis; pectus enim tantum motu dilatationis & constrictionis agitatur, ut arteriæ: ceterarum vero partium motus, ut pulmonis, ventriculi, intestinorum, vesicæ, uteri, sub sensus non cadunt, & ex voce, excretis, aliisve phœnomenis inferuntur.

Hinc differunt morbi spasmodici a *dyspnœicis*, seu *anhelationibus*, in quibus diversæ pectoris constrictiones ac diductiones alternatæ observantur; motus vero linguæ ad psellismum attinent.

Omnis spasmus proprie dictus est motus muscularis; sed omnis motus muscularis tribuendus est vi fluidi per nervum in musculos affluentis, ejusque impetui proportionalis est motus illius intensitas; ergo causa motus convulsivi est impetus fluidi nervei in musculum ejus inertiam vincens; motus vero fluidi nervei non circulationi, non explosioni, non mobilitati tribuendus est, cum ad quemcumque musculum movendum requiratur vis in fluido nerveo notabilis, demonstrante Borello; quæque possit ipsi fluido velocitatem soni velocitate multo majorem impertire, ut evicimus in dissertatione de febre ad Hemastaticæ calcem adjecta; ergo a vi circulationis fluidi nervei velocitas sufficiens minime deduci potest; explosio vero VVilisiana est mere fictitia.

Omnis fluidi nervei vis movendis musculis par & sufficiens, vel a libertate, vel a natura imprimitur, docet Physiologia; verum convulsiones non sunt motus liberi, cum nobis insciis & invitis peragantur; motus vero a nobis instituti, qui *liberi non sunt*, naturales vocantur; ergo a natura imprimitur fluido nerveo velocitas ad convulsionem requisita.

Natura determinatur ad agendum, vel ab irritatione, ut se a molestia liberat quo modo potest, vel a pathemate, ut terrore, metu, ira, imo a motivis quæ intellectui sunt impervia, ut ipsæ actiones morales in hystericis, morosis, fatuis, ebriis; ergo simi-lia motiva convulsiones determinant.

Spasmi improprie dicti sunt *contracturæ*; quæ a rigescentia tendinum & musculorum dependent, absque aucto fluidi nervei in eos influxu, & *tremuli motus*, qui ab irregulari eo influxu, non tamen intensiori dependent. Hinc liquet cur aptius hæc classis *Cacocinesiæ* titulo deberet insigniri.

Classis hæc a dyspnœicis separata quibuscum valde affinis est, in quatuor ordines dividitur, quorum duo continent *spasmos tonicos*, seu in quibus musculi constanter & immobiliter contracti remanent; & alii duo *spasmos clonicos* amplectuntur, in quibus pars convulsa exagitatur.

ORDO PRIMUS.

SPASMI PARTIALES TONICI.

Conductiones Cæli Aureliani; *Convulsiones tonicæ* Gorteri, Ettmulleri.

ILLI sunt in quibus præcipuum symptoma est invita, violenta & constans partis rigiditas, cum motus impedimento, vel saltem immobilitas. Unde differunt a generalibus in quibus plurimæ partes, plures simul artus immobiles sunt.

Ea immobilitas differt a paralytica per sensibilitatem & rigiditatem, vel saltem sensibilitatem musculi immobilis: differt ab ea quam dolor arthriticus, vel rheumaticus excitat, quia voluntaria est in dolore immobilitas, involuntaria in spasmo. Qui dolent aliqua parte propter ejus inflammationem, vel infarctum, ab ejus partis motu abstinent, ne dolorem intendant; at spasmo detentam partem nequidem movere possumus etiamsi velimus.

Differunt spasmi tonici a clonicis per constantem partis immobilitatem, quæ est inconstans & alterna in clonicis, seu motibus convulsivis.

Immobilitatis causa est in musculo resistentia solito major, tum ex parte musculi rigidioris, violentius contracti, vel ex parte organi movendi: illa autem resistentia, vel absolute major est, vel respective: absolute ut cum tendines, ligamenta musculi duritiem nimiam conceperunt, aut cum musculi ab influxu fortiori fluidi nervei rigescunt; respective major est, si musculi antagonistæ ob usus defectum, ob debilitatem nativam, vel accidentalem minori vi quam par est contrahantur.

I. *Strabifmus*, Strabifme; Ægri *Strabones*.

Eft affectus tonicus alterutrius oculi, quo fit ut cum altero ad vifum non convergant axes optici.

Axis opticus eft linea recta, quæ centris vitrei, cryftallini, & globi oculi conjungit, & quæ ad objectum ufque extenfa cenfetur.

Ad vifum requiritur ut axis oculi dextri ad idem objecti punctum concurrat cum axe optico finiftri; ex angulo ab his axibus intercepto objectorum magnitudinem & diftantiam inferimus: ergo fi divergant axes, ut in ftrabonibus, ex vifu nec de diftantia, nec de magnitudine objectorum judicare poterimus. Ideo objectum fimplex percipimus, licet duobus oculis adfpectum, quia convergentibus oculis imago objecti incidit in polum opticum utriufque oculi, & affuevimus in his circumftantiis experiri objectum unicum illam fenfationem excitare; verum divergentibus oculis præter confuetudinem, imagines ejufdem objecti incidunt in loca oculorum non fibi correfpondentia, & cum ea duplex fenfatio inaffueta fit, eam appercipimus; non invicem ambas ad unum, fed ad duplex objectum referimus; unde vifus duplicatus apud eos qui recenti ftrabifmo laborant; qui tamen error affuetudine, mediante tactu, corrigitur.

1. *Strabifmus a lufcitate* Boerhaav. *de morb. ocul. n.* 175. Portefield. *Act. Edimb. tom.* 3.

Lufcus eft qui alterutro oculo non directe fed oblique, & limis oculis objecta afpicere cogitur, ut diftincte videat; fi itaque unus oculus tantum oblique videre poteft, alter oculus non convergit cum eo, & ftrabifmus adeft. *Vide* amblyopiam lufcorum.

Lufcitas feu vifus obliquus fit, 1. ex eo quod medius retinæ locus non bene fentiat, unde recte confpecta objecta obfcura videntur, oblique vero pofita diftincte: hinc affuefcimus oblique afpicere ob vitium retinæ, quod curatur ut amaurofis paralitica; 2. vel ob mutatam corneæ convexitatem lucis radii refracti non tendunt ad medium retinæ, fed ad alterutrum latus, & illud vitium vix arte corrigi poteft; 3. Si ob contufionem oblique pofitum fit cryftallinum, idem fubfequetur vitium, non magis emendabile. 4. Vidi puellam cujus pupilla non apparebat, nifi verfus magnum oculi canthum ob leucoma corneæ, unde ftrabo erat. Hoc vitium refolventibus medicaminibus corrigi poteft, ut felle bovis, myrrha. Portefield. *Act. Edimburg. tom.* 3. *pag.* 289. & 295.

2. *Strabifmus vulgaris*; *Vue a la Montmorency*.

Ille eft in quo propter pravam confuetudinem alterum oculum unam verfus partem continuo dirigendi, amittitur facultas ambos axes opticos pro lubitu huc & illuc convergendi: fic infantes qui in cunis degentes candelam vel lucem feneftræ ex uno tantum latere refpiciunt, ftrabones evadunt, necnon qui in nafo vitium vel punctum refpicere affuefcunt.

Infantes recens nati oculum unum feorfim ab altero movent huc & illuc ut chamæleontes; aft fucceffive obfervant objecta diftinctius vel clarius cerni ambobus oculis, & fic eorum axes opticos fimul ad idem objectum dirigere addifcunt, quæ directio dein naturalis evadit, ut a voluntate vix mutari queat.

Illa fpecies facile præcavetur, facta vero curatur perfpicillis concavis, conoideis, apice tantum pertufis, vel apud adultos attentione, & minutorum ante fpeculum lectione.

3. *Strabifmus* Buffonii, 5. fpecies Porterfield. *Act. Edimburg. tom.* 3. *pag.* 298. *Act. Acad. Parif.* 1743.

Ille eft qui pendet ab alterius oculi debilitate, feu quod cum inæqualis fit diftantia ad quam vifus amborum oculorum pertingit, fortiorem oculum ad objectum dirigere affuefcimus, & debiliorem omittimus, quia ad objecta cernenda inutilis eft, quoties ea ad diftantiam alteri neceffariam removentur; fic fi oculus dexter non videat ultra femipedem, & finifter ultra pedem, objecta unico dextro refpicimus, unde ftrabifmus, qui curatu difficilis eft. Nomen habet a D. de Buffon Acad. Reg. Parif. focio, ejus fpeciei Auctore, *in Act. Acad. Parif. ann.* 1743.

Debilitas alterius oculi eft vel nativa, & tunc incurabilis, vel a paralyfi, epilepfiæ infultu, &c. dependet. *Vide* horum morborum hiftorias & curas.

Varietates ftrabifmi funt ftrabifmus *connivens*, qui adeft oculorum axibus fe decuffantibus; ftrabifmus *divergens* oculorum axibus non conniventibus, fed ad libellam compofitis; ftrabifmus *inæqualis altitudinis*, cum alter oculus furfum, alter vero deorfum tendit, is afpectus ingratiffimus.

4. *Strabifmus fpafmodicus*.

Ille eft qui producitur ab alterutro mufculo unius vel amborum oculorum convulfo, ob infultum ecclampfiæ vel fimplicis convulfionis quondam prægreffæ, qua factum eft ut mufculus ille mobilitatem fuam amiferit, tunc oculus rigidulus eft, & digito refiftit, atque conftanter eft finiftrorfum, dextrorfum, deorfum, vel furfum verfus, quod deforme & incommodum. *Vide* remedia contracturæ.

5. *Strabifmus a paralyfi*.

Si alteruter ex mufculis rectis, paralyfi, vulnere, ulcere, quavis de caufa laxatus & re-

& refolutus fuerit, tunc antagonifta convulfus manet immobilis, ut accidit ori in hemipelegia; aut totus oculus paralypfi poteft affici, & tunc immobilis fixufque manet, nec convergit cum fano; diftinguitur ille fterabifmus ab fpafmodico, quod oculus facile verfus mufculum relaxatum verti queat: cura eadem eft ac paralyfeos.

6. *Strabifmus catarrhalis*.

Eft ille qui a congeftione dolorifica, catarrhofa, vel alterius fimilis indolis in alterutro, mufculo dependet, ita ut dolor impediat ne ille mufculus libere moveatur.

Ifte ftrabifmus facile curatur per phlebotomiam, fomenta refolventia, & anodyna; fed cavendum ne narcotica oculis apponantur; inde enim amaurofis timenda eft.

7. *Strabifmus fymptomaticus*; *Strabifmus orantium* Boerhaavii.

Eft oculi converfio furfum, quæ in morbo gravi fub finem accidit, & infantibus in hydrocephalo interno, in ecclampfia, febribus &c. paullo ante mortem fupervenit: vulgo dicitur hos tenellos fuam patriam refpicere, quare mufculus elevator; non alter convulfus maneat, ita ut folum oculi album appareat; ratio me latet.

8. *Strabifmus lagophtalmos*; *Vue de lievre*.

Eft retractio conftans palpebræ fuperioris ad fuperiora, ita ut oculus ea parte nudus etiam inter dormiendum appareat, ut leporibus follemne dicunt.

Hoc vitium propter affinitatem ad ftrabifmum reducitur; hujus vero principia non fatis ab Auctoribus funt delineata.

9. *Strabifmus Myopum*; *Vue Francofe*.

Myopes funt illi qui proxima tantum diftincte, remota vero confufe cernunt, feu in quibus vifus extenfio eft breviffima, ut duorum tantum pollicum, ita ut cum quid diftincte videre volunt, illud objectum prope oculum alterutrum ponant, & tunc ut fibi lucem non eripiant, oblique e regione feneftræ objectum uno oculo refpiciunt, alter vero oculus utpote inutilis non convergit.

Sunt etiam ftrabones qui propter myopiam, quando alios homines alloquuntur, cum non pofiti fint ad eam proximitatem, qua alloquentium faciem diftinguant, eos directe infpicere negligunt, & tunc oculi divergunt.

10. *Strabifmus æquinoctialis* Battel. *Voyage en Afie*.

Gens *Jaggas* dicta ad feptentrionem Abiffiniæ degens, necnon *Loangoenfes*, feu *Albini* Lufitani dicti, vulgo *Negres-blanci*, qui habitant inter 28. 40. longit. & 5. latitud. meridion. in Afia, ftrabifmo eft obnoxia; ambo vis diftant 5. vel 6. gradibus a linea æquatoris; Jagaffes funt proceri & deformes; ferro candente fibi faciem virgant, album oculi tantummodo oftendunt, pupillam interdiu fub palpebra recondentes, ne a radiis folis quos arenofum folum reflectit, lædantur. Mulieres ut placeant, quatuor inciforios fupèriores, & dentes duos inferiores avelli fibi curant.

Loagoenfes albi nafcuntur, fed intra biduum nigrefcunt, irides funt grifeæ, capilli fulvi, oculi ftrabones, & nyctalopes, interdiu nil vident, noctu optime; a Mochiffis feu idolis fuis, omnes morbos immitti putant.

11. *Strabifmus caligantium*.

Caligantes funt illi qui propter vitium fenfibile, & internum non clare vident, ut propter leucoma, hypopium, pannum, pterygium.

Si itaque opacitas corneæ fit in pupillæ regione, tunc æger cogitur videre lateraliter ex fpatio inter leucoma & nares, vel inter leucoma & angulum externum pofito. *Vide* curam caliginis.

12. *Strabifmus a cryftallino*.

Hæc fpecies eft, quæ, forte fictitia, pendet a cryftallini luxatione, feu quod cryftallinum fit oblique ad pupillam locatum, cum enim in hoc cafu quæ coram afpicimus, dimittant radios qui a cryftallino oblique refracti incidunt non in medium, fed in latera retinæ, æger ut clarius videat, cogitur afpicere oblique objectum, ita ut conus lucis refractæ ad medium retinæ incidat, ubi clarius cernat.

II. *Trifmus*, Tic.

Eft morbus cujus præcipuum fymptoma eft convulfio vel tonica vel clonica maxillæ inferioris.

Trifmus eft fæpe aliorum morborum fymtoma levidenfius, ut epiplefiæ, tetani, cari hyfterici, &c. eftque convulfio mufculorum mafleterum & crotaphytarum, necnon pterigoideorum internorum & externorum, demum etiam digaftricorum qui foli maxillam deprimunt. Nervi his partibus profpicientes funt, 1. maxillares fuperiores; 2. maxillares inferiores qui funt quinti paris rami; 3. fympathici minores, feu rami auditorii pars durior, quæ a feptimo pari oritur; mufculi octo maxillam elevantes funt longe fortiores duobus digaftricis, & pondere maxillæ eam deprimentibus; itaque nifi imperio animæ laxentur elevatores, fola eorum elafticitas illos contrahit, & os claufum retinet; quod in aliis partibus locum non habet; hec eft illa oris claufura quæ in fyncope, in caro, apoplexia & cadaveribus recentibus obferva-

servatur; sed præterea facile convelluntur elevatores ut a frigore matutino, & cum contracti remanent, trismus est tonicus; si agitentur, trismus est clonicus, non ideo in duo genera dividendus.

Trismi Tonici.

1. *Trismus nascentium* Heister *de maxillæ spasmo in infantibus. Med. compend. p.* 337.

Trismus Balearicus Cleghorn. *de morbis insulæ minoricæ. Tetanus maxillæ in infantibus* Hofer, *act. Helvet.* 1. *pag.* 65. Gallice *la Sarrette.*

Hic morbus dudum obstetricibus ubique fere cognitus ut in Occitania, Gallo-Provincia, Helvetia, Minorica &c. & Medicis hactenus fere ignotus, apud recens natos a die ortus tertia ad duodecimam est frequentissimus, & ita funestus atque incurabilis censetur a mulieribus, ut ne medicos unquam accersant.

Symptomata, fletus insolito obscurior, morbum declarat, oris apertura minor, gingivæ duabus circiter lineis a se distantes remanent, sine rupturæ periculo immutabiles, labiorum motus fere nullus, deglutitio tamen in ore contentorum facilis, ast lactatio fere impossibilis, alvus constipata, flatibus distensa, pulsus sanus intra duas dies, absque ulla symptomatum mutatione; sæpe necat infantulos, licet antea vegetos & felici partu editos, quandoque sensim collum totusque truncus & artus etiam tetano obrigescunt; musculus quadratus labii inferioris duritie lignum æmulatur.

Hic morbus hieme & cum aura humida sæpius advenit quam sicca æstate.

Quo ocius ab ortu suo prehenduntur hoc morbo infantes, eo periculum majus; quo angustior est rima inter gingivas, eo funestior eventus; quo debiliores etiam, eo facilius obeunt. Tetanus trismo junctus non facit morbum graviorem. Si morbus quintam diem attigerit, bene ominandum est. Hic valet adagium; qui tempus lucratur, omnia lucratur.

Cura Emetica & cathartica ægrotulos prima die e medio tollunt.

1. Omni opera curandum est ut nutriantur infantes qui pupillam nutricis sugere nequeunt, cochlearibus lactis infusi sunt sustentandi vel pulmenta fluidæ bis in die infundenda in os.

2. Spasmorum vehementia est temperanda per nervina & roborantia blanda; fiant mixturæ ex aquis florum tiliæ, herbæ paralyseos, boraginis, buglossi ex syrupo de pæonia, de althæa, florum tunicæ, pulvere de Guttetta, & pauxillo nitri, ea exiguo cochleari identidem ori instillantur.

Recipe pulveris de Gutteta gr. iv. cornu cervi phil. præparati, cinnabaris antimonii ana gr. ii. ambræ grisee gr. i. sacchari rosati gr. v. misce f. pulvis dividendus in tres vel quatuor doses singulis sex horis in syrupo de pæonia sumendas.

Externe partes convulsas oleo rosaceo, vel liliorum alborum inunctas calido linteo tegas, clysmata ex lacte vaccino tepido bis per diem injicienda, vel suppositoria ex butyro recenti. Calore debito foveantur hæc tenera corpuscula; ab spirituosis, quæ Lentilius valde laudat, cavendum esse docet Hoferus qui sua methodo quartam vel tertiam partem infantum servavit.

Hic morbus quandoque adultos etiam aggreditur, cujus *vide* historiam & curam *in actis Helveticis Tom.* 1.

2. *Trismus Taumaticos* Heister; *spasmus maxillæ a vulnere. Compend. Med. cap.* 15. *Chirurg. cap.* 57.

Hic accidit a vulnere musculorum maxillæ, aponevrosis crotaphitæ, punctura nervorum hic densissimorum, aut ab acribus vitriolicis, similibusve vulneri harum partium applicatis, necnon a brachio aut pede amputato, cum nervi a ligatura sunt constricti, aut cum aliunde nervi sunt puncti.

In his casibus; 1. si acre aut peregrinum quid vulneribus inhæreat, illud caute inquirendum & removendum, frustra fecus omnia nervina & sedantia adhiberentur; 2. si nervus sit punctus, illum, si mortis periculum immineat, penitus rescindere opus est; 3. si nervus distingui nequeat & vires sinant, tunc pedem aut brachium, in quo latet iste nervus, citissime abscindere opus est; 4. caustica si sint ut vitriolica quæ nervos lacessant, ea simul eluenda, tollenda; 5. si nihil peregrinum sit in vulnere, irritatio est 1. sopienda decoctis emollientibus ex radice althææ, foliis malvæ, violæ, floribus chamæmeli, feminibus lini, papaveri, cataplasmata ex his applicanda; si inflammatio accesserit; 2. sanguinis impetum phlebotomiis temperare, necnon diæta tenui, potu refrigerante, nitroso avertere; 3. vulnus si ab sclopeto inflictum sit, dilatare & aponevroses internas distractas scalpello scindere, ut strangulationes solvantur; 4. si tendo vel nervus sint puncti, antequam ad excisionem horum deveniamus, oleum terebenthinæ calidum, purum, vel cum aqua Reginæ Hungariæ mixtum, vel balsamum peruvianum vel copaivum

vum identidem infundenda funt ; fi magna hæmorrhagia fpafmos inducat. *Vide* convulfionem in clonicis.

3. *Trifmus inflammatorius* Heifter. *Chir. cap.* 57.

Si mufculorum maxillæ vel tonfillarum inflammatio impediat quominus maxillæ ab invicem diduci queant, ifta inflammatio repetitis phlebotomiis, potu diluente, cataplafmatis emollientibus & refolventibus eft difcutienda. Interea cum æger ob maxillas claufas cibum non valet affumere folidum, jufcula rimis vel ubi dens quidam deficit, infundenda, aut clyfmatis forma injicienda in inteftinum.

4. *Trifmus fcorbuticus* ; *genarum rigiditas* Sennert. *de fcorbuto*, *pag.* 744. Salomon Alberti *de fcorbuto*.

Eft rigiditas tendinum & ligamentorum maxillam inferiorem in articulo fuo connectentium, cum dolore fcorbuticis quandoque fed raro accidens, in mafticatione atque ofcitatione dolorem majorem excitans.

Curatur ut contractura fcorbutica.

5. *Trifmus verminofus*. *Stridor dentium a vermibus*.

Frequens eft ille affectus, in quo inter dormiendum aut vigilandum ftrident dentibus convulfione fcilicet pterygoideorum, quos forte ciet vapor acido-dulcis e ventriculo exhalans, vel irritatio ventriculi cujus tunicæ mediante œfophago cum faucibus funt continuæ ; quandoque trifmus ille fynochum verminofum comitatur & vermifugis curatur ; in variolis etiam obfervavi illum trifmum.

6. *Trifmus equinus* Soleyfel, Gallice *le Tic*.

Sic dicitur quia equi hoc affectu laborantes dentibus præfepium impetunt, & fonum *tic* referunt.

7. *Trifmus crepitans* ; *claquetter des dents*.

Eft fymptoma febrium intermittentium, & tremorem comitatur.

8. *Trifmus hypochondriacus*. *Cacoethes* Juvenalis.

Novi hominem melancholicum qui etiam dormiens a pueritia ftridet dentibus ita ut dentes fint admodum detriti, nullo alio fequente a multis annis incommodo.

Huc referri poteft diftorfio mufculorum genas, oculos & maxillam moventium involuntarie & pravo ufu affueta, quæ vulgo *Tic* dicitur.

9. *Trifmus arthriticus* ; *podagra dentium* Strobelbergeri *Lipfiæ* 1730.

Eft difficultas maxima & valde dolorifica os aperiendi ob rigiditatem mufculi crotaphitæ aut mafteteris, per menfes quandoque exercians, cum uberrimo ptyalifmo, pervigilio & mufculorum vicinorum continua agitatione.

Atrocem illum morbum quem ab odontalgia oriri fufpicabar extractio dentium non mutavit, irrigatio aquarum Balerucanarum fedavit, fed narcotica fingulis diebus magis profuerunt. Mane recrudefcebat prius fopitus quoties ægra os aperire volebat.

10. *Trifmus febrilis* ; *ftridor dentium in morbis acutis*.

Stridere dentefve collidere fi cui a puero familiare non fit, fanaticum atque mortiferum ; fi quis vero delirans id faciat, omnino funeftum. Hippocrat. *in coacis*.

11. *Trifmus capiftratus*.

Ægri dicuntur vulgo capiftratis *Bridès*.

Eft impoffibilitas diducendæ maxillæ inferioris a fuperiore propter agglutinationem interioris partis genarum cum gingivis.

Illa agglutinatio frequenter accidit illis qui ptyalifmum mercurialem uberem paffi funt fine cautela, ulcufcula fi quidem genarum exficcata adhærefcunt gingivis, unde maxilla diduci non poteft ; hinc fit ut vix aut non nifi liquida guttatim deglutiri poffint alimenta.

Curatio exigit operationem Chirurgicam, id eft, excifionem partium adhærentium, earum fejunctionem, quæ initio per turundas interpofitas in dies craffiores, deinde per laminas ex plumbo vel ex fubere factas, abfolvitur, qua proportione cicatrix eftormatur. *Vide* obfervationem fingularem N. Andreæ Chirurgi Verfalienfis ; *pag.* 383.

12. *Trifmus Occipitalis* Andreæ Chirurg. Verfal. *obferv.* 4. *pag.* 355.

Presbiter dudum laborabat doloribus & convulfionibus, quæ caput, collum & humeros difcruciabant ; nunc ejulabat mifere clamando fibi cranium avelli, nunc adeffe in capite malleos & folles agitatos, nunc deprecabatur aftantes ut onus molendinarię molæ æquale a fe eximerent ; paroxyfmi a nucha incipiebant ubi olim ictum paffus erat. Cufo ibi loci cauterio, fublevatus eft, eo vero reficcato, reverfus eft morbus.

13. *Trifmus maxillaris* Andreæ *obfervat.* 2. 3. *pag.* 343. *&c.*

Vir a quindecim annis maxillæ inferioris dolorem atrocem nocte, dieque experiebatur, ad infaniam ufque ; mafticare & loco ftare non poterat ; deglutiendo cibos diftorfiones horrendas edebat ; paroxyfmi frequentes erant. Mentum continuo contra corpus durum firmabat, nec loqui, nec negotia fua obire valebat ; incipiebant paroxyfmi a doloribus querulis, definebant in accentus gradarios, interruptos, & refpirationem nafalem præcipitem cum extenfione & di-

diftorfione nafi, labiorum, oris, faciei totius; tempora & parietale ejufdem lateris finiftri fibi avelli putabat.

Nervus maxillaris inferior laborabat, nec is poterat attingi nifi in foramine menti; is cauftico deftructus fuit, & eger fic fanatus.

14. *Trifmus dolorificus* N. André *obferva-tions fur les malad. de l'urethre, Paris* 1756. *pag.* 318. Nomine *Tic douloureux. An podagra dentium* Strobelbergeri *tract. Lipfiæ* 1630. *Trifmus archriticus.*

Eft difficultas maxima & valde dolorifica os aperiendi aut movendi cum uberi ptyalifmo, pervigilio, & mufculorum vicinorum continua & convulfiva agitatione.

Atrocem illum morbum femel obfervavi, ante decem annos. Et laboravit per plures menfes Mad. de Gafe; mane modo os aperire quomodocumque caveret pacata erat, verum fi ad verbum proferendum, quidpiam edendum, aut etiam ridendum, maxilla moveretur, illico doloribus circa tendinem maffeteris & viciniam excruciabatur per totam fere diem cum motibus convulfivis, rifum caninum unius lateris referentibus, aliifque diftorfionibus, quæ ipfi vitam miferrimam per menfes reddidere. Sufpicabar odontalgiam a cariofis dentibus quos ideo extrahi curavi, fed fine fucceffu; dein viru arthriticum, quod fufpicabar, diverfis remediis aggreffus fum. Irrigatio ex aquis Belliluca-nis paullulum profuit, dein malum recruduit, & folo laudano fedari potuit, poft annum circiter evanuit hic morbus.

Demum nuper inveni obfervationes plurimas Chirurgi Andreę Verfalienfis, quibus hiftoria hujus morbi, ejufque curatio multum illuftratur, ex quibus compertum eft a nervis maxillaribus, infraorbitari, aliifque faciem collum, maxillamve pervadentibus irritatis pendere hunc dirum morbum, & nervi affecti uftione, excifione fanari, ipfis etiam ulceribus nervum non attingentibus a cauterio inuftis fublevari.

Mulier ictum paffa circa oculi canthum nafalem, inde fiftulam contraxit in maxilla fuperiori, quæ evulfis tribus dentibus anticis fanata eft, verum ficcata ocius fiftula fupervenere convulfiones dolorificæ pluriesin hora, nocte dieque recurrentes; ægra libere manducare, tuffire, exfpuere, nares emungere non poterat, quin dolores atroces & fpafmodicas agitationes faciei pateretur: levifiimus faciei attactus hos faciei & frontis dolores redintegrabat; imo ipfi videbatur pericranium ex toto capite avelli, fruftra antifpafmodicis, antifcorbuticis, balneis, lacticiniis diutiffime ufurpatis, veficatoriis repetitis fine levamine; celebris Chirurgus Marefchal ut nervum orbitarium inferiorem exfcinderet, fcalpello incidit inter gingivas & os maxillare mufculos caninos inciforios, maxillarem ufque ad orbitam; ea vero nocte ægra pacate dormivit, verum intra paucos dies morbus recruduit, tandem poft biennium Andreas ope lapidis cauftici ad nafi latus inufti, aquæ mercurialis fupra efcharam affufæ, incifionis ad os productæ poft duodecim dies, quibus hæ operationes inftitutæ funt, ftatimam fublevit, quæ denique omnino fanata fuit; nervum vero illum cum Chirurgus initio denudatum ftylo attingebat, paroxyfmum trifmi pro lubitu excitabat, cicatrice obducta, ægra fana vixit.

Franc. Boiffier de Sauvages.

15. *Trifmus catarrhalis.*

Vidi Aquis-mortuis Majo 1759. militem recens huc advenam, qui cum rori vefpertino inaffuetus fe expofuiffet, maxillæ inferioris mufculos dolere, fubtumere, rigefcere fenfit, cum ejus partis ad pofteriora retractione, & immobilitate ac claufura, quę per 5. vel 6. dies perfeveravit, invitis tribus largis phlebotomiis, fomentis anodynis emollientibus, quibus fenfim impugnatus morbus cathartico ceffavit.

16. *Trifmus cynicus, fpafmus cynicus* Bontii *Med. Indor. obf.* 1.

Labia verfus alterutram vel utramque aurem trahuntur, oculi, faciefque rubent, aut livefcunt, dentes ftrident, murmur incondi-tum edunt & obfcurum, ut vox fubterranea videatur; deglutire nequeunt; plebs ægros dæmoniacos judicat.

Cura. Mittatur fanguis ubertim, frictiones adhibeantur, inungantur oleo macis caryophyllorum, anethi, terebinthinæ &c. Cervici cucurbitulæ affigantur; fi deglutire poffint, emeticum cum fudorificis, ut theriaca, bezoardico, eft propinandum; fecus clyfmata cum vino emetico injicienda; æger oleis fupra dictis inungatur, demum ad narcotica deveniendum eft.

17. *Trifmus cynogelos; Ris canin. Spafmus cynicus* Auctorum, *rifus caninus* vulgo.

Eft conatus naturæ ad deprimendum diaphragma & anhelitum cohibendum, ut in conatu ad egerendum, parturiendum, mingendum, cum maxima ad obices fuperandos requiritur virium intenfitas. Hanc faciem durum dejicientis tangit Martialis in epigrammate adverfus Crifpum.

Cum itaque morbofus eft ille conatus & involuntarius, verofimile eft eum pendere a fimili fine, quem intendit natura, nec poffe diaphragma vehementer depreffum retineri, nifi, fic contractis faciei mufculis, chordæ

vocales per musculos laryngis commodius contractos, glottidis rimam claudant, & sic aeris inspirati exitum præpendiant.

Si tribuatur hic spasmus fortuitæ convulsioni horum musculorum, nulla videtur ratio, cur hi musculi potius quam alii convellantur, quod in læsione diaphragmatis fieri scribunt. *Vide* disputationem de risu fardonico *Heidelbergæ* 1683.

18. *Trismus Sardonicus*; *Ris Sardonique*. *Sardonicos Gelos* Græcis; *Spasmus Sardonicus*.

Qui inter edulia utuntur Ranunculo scelerato Linn. qui herba fardonia Diorcoridi vocatur, in Sardinia & Occitania vulgaris, hunc morbum experiuntur, qui differt a simplici per delirium, cardialgiam, vomitum aliaque symptomata hujus ranunculi corrosioni tribuenda; ægri ridendo moriuntur, unde *Apium risus* cognominatur hic ranunculus.

Indicantur lenia & prompta vomitoria, aqua mulsa & lac affatim hausta, addit his Dioscorides irrigationes, unctiones calidas, balnea oleosa calida cum frictione & unctione. Videatur historia spasmi cynici a Freindio relata *in Philos. trans.* Tumor & dolor stomachi paroxysmos antecedebant; deinde oris & gutturis convulsiones accedebant, ab usu croci, daturæ, aconiti etiam risum Sardonicum produci notat G. Francus *diss. de risu Sardonico*.

19. *Trismus Diastrophe*, *Diastrophe* Galen. *Oris tortura paralytica*.

Est distorsio oris versus alterutrum latus ob oppositi lateris hemipelagiam, unde musculus zigomaticus & buccinator lateris sani os ad se trahunt & tractum detinent, paralyseos aut apoplexiæ prodromus aut sequela, eamdem curam expostulans; hujus speciei curam ope kinkinæ factam vide *in diar. medic. Octobr.* 1759. *pag.* 312. D. Olivier.

III. *Obstipitas*, Torticolis *Caput obstipum*. Mauchartii *differtat.* 1742. Ægri *obstipi*, Græce *Loxoi*.

Est tonica capitis inflexio in unam alteramve plagam adeoque lateralis antica vel postica, prona, vel supina.

Caput erectum & pro lubitu mobile detinetur æquilibrio virium contranitentium, postice sunt erectores seu extensores, scilicet splenius, complexus, & laterales simul agentes, antice pondus capitis; hinc fit ut dormientes si stent laxatis omnibus musculis a somno, nutant capite; natura tamen, illo somno, caput identidem restituit; similis nutatio in syncope, apoplexia &c. accidit, sed constans.

Laterales musculi sunt sterno-mastoidei quorum dextro agente solo, facies versus latus sinistrum vertitur, & reciproce sinistro agente facies dextrorsum vergit; hos musculos adjuvant mastoideus lateralis, major & minor, rectus, obliquus superior, rectus anticus longus & idem brevis, & transversarius anticus, primus, qui omnes vertebris colli annexi ad caput tendunt; verum eorum munus adjuvant & caput flectunt qui vertebras colli trahunt aliis vertebris annexi, ut secundus tranversarius anticus, & obliquus inferior, sacro-lumbaris &c. hinc lateralibus dextris contractis caput & collum dextrorsum flectitur, & vice versa illis laxatis sinistrorsum nutat, hinc obstipitas duplicis ordinis.

1. *Obstipitas renuens*; est illa in qua facies extrorsum versus humerum versa remanet ob vim lateralium musculorum, scilicet sterno-mastoidei oppositi & lateralium posticorum ejusdem lateris, nimiam, vel quod eodem recidit ob horum musculorum decurtationem constantem & involuntariam, altera tamen datur obstipitas renuens resoluta seu paralyca; in qua facies extrorsum versus latus dextrum vel sinistrum conversa remanet invite propter resolutionem musculi sterno-mastoidei lateris ejusdem, vel etiam musculorum aliorum lateralium lateris oppositi, in quo ultimo casu caput etiam nutat.

2. *Obstipitas annuens*; est ea in qua caput ad anteriora vel recte vel oblique nutat, & pronum remanet, ob laxitatem musculorum posticorum. Conveniunt fotus aromatici, embrocationes ex aquis Balerucanis, panni fumo spirituoso imbuti.

3. *Obstipitas catarrhalis*; est ea in qua dolent & leviter tument, immobiliaque sunt organa collum moventia, ob frigus, calente corpore, susceptum; unde sæpe coryza, tussis, anginosi affectus.

Exigit initio unam phlebotomiam, potus theiformes calidos, diætam mediocrem, aerem calidum, pannos siccos laneos cum cineribus calidis collo circumvolutos, aut sumo facchari imbutos, linimenta anodyna, & resolventia.

4. *Obstipitas Gibbosa*; ea est quæ fit vitio ossium, scilicet ob exostosim aut distorsionem, inflexionemve vertebrarum colli; tunc flectitur caput sursum, deorsum, ad latus alterutrum, & in eo situ constanter remanet.

Malum autem illud immedicabile vulgo est.

5. *Obstipitas lateralis*; *musculi sterno-mastoidei dextri strictura* Boerhaav. *consult. pag.* 220. Tulpii *l.* 4. *c.* 57. *merc. compilat. p.* 130.

Sindicus Geneyensis sexagenarius, vir re-

bus

bus publicis diu intentus, incidit in obstipitatem lateralem; caput ipsi, vellet, nollet, dextrorsum vertebatur, sine inclinatione adeoque ab oppositi lateris sterno-mastoideo musculo trahebatur fortius, & ab antagonista debilius; in utro horum foret vitium roboris aucti, vel imminuti vix cognosci poterat; nec tensio alterutrius musculi id satis indicabat. Præscripta incassum multa remedia, ut apud nos aquarum thermalium affusio, & suaserat Boerhaavius sequentia; 1. delapsum aquæ calidæ in nudum caput mane & vespere ad septem minutorum spatium quotidie per sex septimanas cum frictionibus moderatis; post has embrochas; 2. locum dextri musculi sterno-mastoidei mane & vespere inungendum diu unguento althææ composito; 3. totam plagam sinistri seu antagonistæ eodem tempore fortiter confricandam pannis siccis, succini accensi fumo penetratis, ut ejus robur invalescens parem faceret æquilibrio cum antagonista obtinendo.

6. *Obstipitas spasmodica* Bonet. *Sepulchret. de convulf. obs.* 33. *Symptoma epistotoni & empostoni* Tulp. *l.* 4. *c.* 57. *mercur. compilat. p.* 130.

Iisdem auxiliis curanda.

IV. *Contractura*, Contracture.

Est in artubus ut brachiis, cruribusve immobilitas ob partium rigiditatem sensim supervenìens.

Differt ab ankilosi per rigiditatem tendinum & ligamentorum, cum in ankilosi tantum ossa immobilia sint circa articulos.

Differt ab spasmis legitimis, quia contractura diuturna est, & non subito, sed sensim accidit.

1. *Contractura hypochondriaca* Boneti *in polyalthea*.

Melancholicos hæc sæpius afficit cum extremorum rigiditate, stupore, fornicatione. Huic speciei lacticinia conveniunt.

1. *Contractura dolorifica*, Occitanis *Gambarot*.

Notum est ex veteri podagra aut rheumatismo mire contrahi & contorqueri extremos articulos, atque immobiles evadere cum sensu vel doloris acuti, vel stuporis, & debilitate partis, quæ species præter linimenta exigit fotus ex aquis thermalibus sulphureis, ut *Lamalou* juxta Biterras; *St. Laurent.* apud Helvios, & *Bagnau* juxta Mimatem. Prosunt etiam iteratæ electrifationes & longus lactis usus.

3. *Contractura scorbutica* Sennert. *de scorbuto*. Ettmuller. *pag.* 448.

Apud nautas non raro, ait Eugalenus, tendines poplitis indurantur, ut crura plane rigida evadant, quod sensim accidit; quandoque crescente malo omnes articuli hoc affectu laborant, nullumque artum extendere possunt, ita ut ægri in orbem vel globum toti contrahantur teste Eugaleno. Idem observat Lindius cum tumore & dolore genuum in secunda scorbuti periodo, unde ad gonagram hic morbus accedit. Vidi contracturam scorbuticam, cum amborum extremorum rigiditate & extensione tonica, diuturna, atque maculis flavis violaceis illorum, ac demum nigredine & duritie, quibus tibias mumiæ perfecte æmulabatur æger. Bernard. Belovv. *in miscellan. curios.* afferit se 60. ægros sanasse contractura scorbutica genuum affectos sequenti remedio solo.

Recipe sedi acris manipulos viii. bull. vase clauso in veteris cerevisiæ ℔ xvi. ad dimidii consumptionem; hujus decocti sumat quovis mane uncias iii. ex foliis fiat cataplasma genubus applicandum. *Vide* Lind. *de scorbuto*.

4. *Contractura paralytica* Schroder. *phytolog.* in qua superest sensus, pereunt motus & flexilitas.

In paralysi inveterata quam præcessit & fovit rheumatismus, quæque frequens est, manuum digiti, carpus, cubitusque contractura laborant, seu rigescunt, ita flexorum musculorum carnes & tendines, ut diduci non possint sine motu fracturæ, unde discrepat hæc hemiplegiæ species ab aliis.

Insanabilis hæc species sublevatur repetita electrifatione per 15. dies, singulis diebus per horæ quadrantem, additis deinceps aliquot fulminationibus. Vide *dissertat. de Hemiplegia per electricitatem curanda*. Monspelii. In hac specie non raro remanet sensus, amisso motu.

5. *Contractura rachialgica* seu a colica Pictonum: vide *opus* Citesii. D. Astruc. D. Dubois & D. Tronchin. Aquæ sulphureæ & lac indicantur.

6. *Contractura Bohemica* Schenckii *obs.* Vansvvieten *aphor.* 1051. *pag.* 336.

Pessima mala fieri ab usu vini austeri ex uvis non satis maturis pressi quotidiana observata docent, & forte inde sæpe fiunt contracturæ dictæ in Austria satis frequentes, dum ligamenta quibus ossa articulata nectuntur, obrigescunt. Vansvvieten.

Prosunt hic diluentia alkalicis fixis juncta, sed alkalina ad grana pauca cum aqua potentur, ut oleum tartari per deliquium ad gutt. xii. in aquæ unciis 4.

Aquæ Selteranæ apud Germanos, aquæ Montis aurei apud Arvernos continent sa-

lem

lem alkalinum huic concreto resolvendo aptissimum, ita & aquæ *de St. Laurens en Vivarez*, balneo, fotu, laconico applicandæ, potu præmisso.

7. *Contractura arthitrica* Ettmuller. *Tom.* I. *pag.* 377. hanc lacte curavit Takius; dolorificæ varietas est.

8. *Contractura catarrhalis* Ballonii. *Vide* catarrhum.

V. *Crampus*, Crampe; Anglis *Cramp*. Occitanis *Rampe*; *Spasmus flatulentus* Auctorum; Italis *Granchio*.

Est musculi unius vel alterius subito accedens, & subito recedens rigiditas cum dolore sæpe atroci in artubus vel in collo.

1. *Crampus idiopathicus*; est ille qui musculos suræ, crurum, aliosve subito afficit, dum natatur in frigida, aut dum frigori nocturno tibiæ exponuntur, aut dum ex vitioso situ musculi distrahuntur; huic etiam obnoxii sunt musculi digastrici, dum aeri frigido collum nudum exponitur; dolor est intolerabilis, sed intra minutum unum aut alterum sponte recedens, maxime calefactis aut frictis, & commodius collocatis partibus.

2. *Crampus sympathicus*; est ille qui in cholera suram potissimum afficit, cum valida tibiarum distensione & atroci dolore, unde irrequieti crura movent, clamant, & quoties vomitus supervenit, gravius torquentur ægri.

Optimum auxilium est præmissa vomitione ex aqua pulli, laudanum ad guttas viginti propinatum.

Si simili spasmo afficiatur pectus, exoritur pleurodyne fugax, sed atrox, cum metu suffocationis; si guttur, datur angina spasmodica.

VI. *Priapismus*, Priapisme.

Priapismus est morbus brevis, cujus præcipuum symptoma est penis ingrata, & sine libidine sæpius revertens erectio.

Differt a satyriasi, quod in priapismo deficiat veneris appetitus, seu libido.

1. *Priapismus dysuricus*.

Dysuria calculosa stipatur sæpe penis tentigine, sed dolorifica, atque hoc ineft singulare quod non intumescat penis, ut in erectione libidinosa, sed tantum rigescat & indurescat sine voluminis augmento; præterea non sursum vergat, sed deorsum; adde dolorem acrem in extremo glande, qui solus intumescere videtur.

2. *Priapismus gonorrhoicus*; est ille qui in gonorrhœa recenti observatur, quique jucundus est atque dolorificus, sæpiusque pene incurvo propter ulcuscula in tractu urethræ disposita, quæ uniformem penis extensionem præpediunt, unde contorquetur in arcum; hinc dicitur *gonorrhæa cordata* Gallis.

3. *Priapismus a frigore*. *Vid.* Zacuti Lusitani *Prax.* *lib.* 3. *obs.* 114. Rarissima est penis virilis convulsio.

Belga cum vigente bruma horæ spatio in flumine stetisset, tam contortum & tensum penem habuit; ut quoties mingeret, vultum lotio spargeret.

Sanatus est fomento ex decocto rutæ, salviæ, ocymi, & linimento ex oleo anisi, terebinthinæ, lumbricorum, cum aqua vitæ, & generoso vino; sensim in pristinum statum virile membrum redactum est.

ORDO SECUNDUS.

SPASMI GENERALES TONICI.

ILLI sunt qui artus & truncum simul afficiunt, vel totum fere corpus rigidum immobileque detinent.

VII. *Tetanus*.

Est morbus acutus totius trunci & corporis rigiditate insignis, cum respiratione laboriosa, & sensuum integritate.

Musculorum totius corporis rigiditas videtur pendere, vel ex influxu constanti fluidi nervei in partes, vel ex sanguinis musculos alluentis coagulatione, vel ex utroque simul.

Homo totali virium extinctione moriens relinquit suum cadaver generali tetano tensum; at ubi violenta abripitur morte, ejus cadaver est flaccidum. Helmontius qui hæc pronuntiat, si macella adivisset, contrarium in pecoribus vidisset; ea enim primum jugulata & cruore fere vacua vivunt; at adacto intra colli vertebras cultro, illico tetano generali correpta pereunt; idem in ranis capite truncatis & stylo intra canalem vertebralem adacto observavit VValtherus; desiderantur ulteriores vespillonum aut pollinctorum hac de re observationes; cadavera eorum qui febribus malignis, dysenteriis castrensibus obeunt, flaccida remanent æstate, ob impeditam cruoris coagulationem, recens mortui familiarem.

1. *Tetanus toxicus* Sennert.

In ea specie totum corpus a capite ad calces rectum est, & ita rigidum, ut si pedes attollantur jacenti, occipite tantum insistat non secus ac statua; facies rubet intense, oculi protuberant, respiratio est valida & fre-

frequens, pulfus febrilis, plenus; calor intenfus, fudor dein accedit, quo perfeverante omnia remittuntur, & intra feptem dies terminantur.

Vidi hortulanum adolefcentem hac fpecie correptum, poftquam calente corpore puteum rotatorium defcendiffet, & frigus humidum ibi paffus effet; ille diæta tenui & potu ufus eft, ut in pleuritide, plures primis diebus phlebotomias paffus, decocto cichorii calido multum fudavit, dolores & pervigilium narcoticis compefcuit, & fic intra feptem dies convaluit.

2. *Tetanus emprofthotonicus* Sennert. Bontii *de Med. Tetanus anticus* Bontii *de Medic. Indor. Emprofthotonos* Auctor.

In hac fpecie apud Indos familiari, corpus ad anteriora flectitur, ita ut mentum pectori affigatur, genua antrorfum vertantur; dolores atroces, difficultas refpirandi, & deglutiendi, cynogelos, feu rifus cynicus, faciei livor, trifmus ftridens, murmur & raucedo vocis hanc comitantur, accedit non raro levis dyfuria.

Ægri apud Indos pro dæmoniacis habentur.

Curatur ut tetanus repetitis phlebotomiis, deinceps laudano, & extracto croci; fed præterea Bontius ligaturas artuum, frictiones, unctiones fpirituofas, cucurbitulas, clyfteres acres fuadet, quæ, fi maturo adhibeantur, felicem fortiuntur effectum.

3. *Tetanus opifthotonicus*; *Raptus pofterganeus* Cæli Aureliani; *Tetanus dorfalis*; *Opifthotonos* Græcorum.

In illa fpecie caput verfus occiput inflexum remanet, & corpus in arcum pofticе incurvum tenditur, cum difficili refpiratione, deglutitione, aliifque tetani fymptomatis; difcrimen eft in principiis: ifta enim fpecies venenis deleteriis, ut cicutæ, phellandriove intus affumptis tribuitur, unde curatur ut cynogelos fardonicus.

A glande plumbea fodicato achillæo tendine fimile ortum vidit D. Serane pater Profefforis, uxoris meæ frater, Draconum fereniff. Delphini Capitaneus, cum glandem plumbeam in obfidione Parmæ intra pectus excepiffet, quæ infra cartilaginem xiphoideam ferpferat, dolores atroces experiebatur, ac nunc antice, nunc poftice per vices convellebatur, nifi fumma cura rectitudinem corporis fervaret; fi enim fitus conftantia defatigatus paullulum antrorfum fe flecteret, illico invitus emprofthotonum patiebatur: glandem plumbeam extraxit peritus Chirurgus D. Bertaud, & poft repetitas plebotomias æger convaluit: tendinibus fodicatis utile eft terebinthinam calidam, vel ejus oleum affundere. *Franc. Boiffier de Sauvages*.

Similes fpecies a morfu canis tendini achillis inflicto notarunt Vvepferus, Bonetus, &c.

Tetanus Carolinæ defcribitur *in Diario Medicinæ* D. Vandermonde 1759. *menfe Novembri*.

4. *Tetanus holotonicus*, Peruvianis *Pafme*, quafi Spafmus; *Pafme* du P. Feuilee, *Journal pag.* 474.

Cacicus ex Cufco Limam acceffit, ibi vero fudoribus diffluens ex lecto exfilivit, & pedibus nudis aeri frigidiufculo fe expofuit, a quo ipfi incolæ multum cavent, periftromatis pavimento inftructis utuntur, & non nifi poft horæ quadrantem a quo tempore e lecto furrexerunt, fe aeri exponere audent; quibus cautelis neglectis Cacicus toto corpore obriguit, exceptis oculis, qui fcintillabant; altera die os claufum fuit, & oculi ipfi immobiles cum toto corpore fuerunt, avulfionem dentis præfcripfit Medicus, fed hoc Chirurgo impoffibile fuit; dolores interea atroces urgebant cum inedia, unde mors, quæ raro in hoc morbo vitatur.

5. *Tetanus Indicus*; *Spafmus* Bontii *de Med. Indor. cap.* 2. Eft vel emprofthotonicus, vel opifthotonicus.

Crudele malum Indiis endemium ac familiare, quod fanis partibus vitalibus ac naturalibus cum fummo cruciatu intra breviffimum temporis fpatium miferos e vivis ad mortem rapit, dum nihil nec efculenti, nec potulenti deglutire valent.

Hoc malo affecti truculente admodum aftantes intuentur, præfertim interveniente, quod fæpe fit, fpafmo cynico, feu convulfione, qua utraque gena aures verfus retrahitur, ruber ac viridis color ex oculis & facie oritur; dentibus ftrident, ac murmur inconditum vocis humanæ edunt tamquam ii qui e cella fubterranea loquuntur, ita ut imperitis vere dæmoniaci appareant: fubito invadit; homines rigidi ut ftatuæ permanent.

Cura. 1. Copiofe fanguis mittatur. 2. Frictiones ac ligaturæ validæ adhibendæ. 3. Inunctiones fiant oleis macis, caryophyllorum, anethi, rofarum, terebinthinæ fpicæ indicæ. 4. Cucurbitæ amplæ cum multa flamma, fine fcarificatione, cervici, lumbis, humeris, mammis apponantur, ut ferofus & biliofus humor a nervis educatur. 5. Si deglutitio fieri tum poffit, cieatur vomitus, ex gummi gutta, antimonii hepate, quam citiffime, nam periculum in mora. 6. Tunc fudorificis materies morbifica ac diureticis ejiciatur, ut lapide Bezoard, theriaca, mitridato; fal prunellæ multum valet. 7. Si deglutitio impoffibilis, tunc acerrimis clyfteribus alvus evacuanda. 8. Dein

æger a capite ad calcem inungatur oleis aromaticis, & balnea fubeat facta ex decocto herbæ lagondi, feu liguftri Indici ad dolores fedandos optimi, & fi defint, ad narcotica audacter recurrendum, ut laudanum Quercetani, philonium, extractum croci. 9. Jufcula ex gallinis, hædis, vitulis, fi poffit, hauriat.

6. *Tetanus lateralis* Fernelii, *Pathol. lib.* 5. *p.* 372. *de fpafmophyfode; Goutte-Crampe* Fernel.

Phyfodes fpafmos (Fernel. ait) infolentis prorfus fpeciei fefe mihi nuper obtulit; ille quotannis hieme duntaxat, fed bis, terve quotidie affligebat: caput primum in accesfione vibratione quadam ex intervallis contorquebatur, hinc fenfim malum per cervicem frigoris fenfu devolvebatur, cumque inter fcapulas irruebat, illæfa mente, integrifque fenfibus opifthotono corpus rigebat; cum vero in alterutrum latus, aut in brachium, aut in crus excutiebatur, ita arcte id protinus contrahebatur, ut nulla aftantium vi exporrigi poffet, dum prorfus conquiefceret acceffio.

7. *Tetanus fyphiliticus* River. *obf.* 10. *commun. pag.* 130. *Rara convulfionis fpecies* River. *obf.* X. *pag.* 130. D. Aimar.

D. Bollon militaris abfciffionem brachii ex ictu tormenti bellici vulnerati paffus erat, cicatrice obducta convulfiones experiebatur, quibus caput verfus partem dextram & mandibulam frequenter agitabat, ita ut lintea continuo intra dentes habere cogeretur, quæ identidem mordebat ac dentibus conterebat. Sufpicatus eft D. Aimar ex male fanata olim gonorrhæa virus fyphiliticum in ejus fanguine latere, ita ut cum irrita fuiffent cetera auxilia, imo iterata amputatio, demum adhibito litu mercuriali, & ptyalifmo excitato æger ab illis convulfionibus immunis evafit.

8. *Tetanus verminofus* Barrere *obf. anatom. pag.* 167. *edit.* 1753. *Inteftins perces par les vers* D. Barrere *obf. anat. pag.* 167.

Adolefcens Indicus niger per intervalla convulfivos motus experiebatur, cum colica; demum incidit in tetanum Indis familiarem; artuum rigiditas erat convulfivis motibus interpolata, decima die æger occubuit.

Aperto cadavere nil vidi læfum in cerebro, in inteftinis erant glomeres lumbricorum, quorum quipiam colum perforabant, & foramen obturabant.

In hoc morbo fcordium pulveratum pro optimo anthelmintico laudat Profeffor clariffimus, quem nuper extinctum defiderio profequor.

Tetanus hemiplegicus Boneti *Sepulchret.* & Schenkii *obferv.*

Rara fpecies in qua dimidium corpus longitudinaliter fumptum tetano correptum eft & dolet, altera medietas paralyfi & fenfus privatione laborat, adde febrem acutam, delirium, dyfpnœam, &c. Principium cenfetur abfceffus in cerebro.

VIII. *Catochus* Galeni.

In eo difcrepat a tetano cujus rigiditatem imitatur, quod vel 1. chronicus fit catochus & diuturnus; tetanus vero acutus eft; vel 2. in catocho nulla pectoris vehemens agitatio, & refpirandi difficultas obfervetur, quæ magna in tetano.

1. *Catochus holotonicus* Galen. *comment. in prorrhetic.* 1. *Hippocratis*. Mich. Ferh. *Collect. Acad. tom.* 3. *pag.* 456.

Hæc eft fpecies quæ a Tetano differt immobilitate pectoris, ab extafi vero & catalepfi, inflexilitate corporis. Galenus primus eft qui eam fpeciem memoret, aut obfervaverit; Jacebat, ait, ftudiofus quidam veluti lignum rigidus & extenfus, oculis apertis immobilibus, obfcure audiebat, & aphonus erat; hic morbus periodice recurrit ex M. Fehr.

2. *Catochus cervinus* Hippiatrorum; *Elaphia* Græcorum; *Mal de cerf* Soleifel. Storck. *ann. med.* 1758. *pag.* 9.

Morbus eft equis & cervis familiaris, in quo cutis durities eft lignea, cum cordis palpitatione, & oculorum circumgyratione.

Juvenis poft dolores lancinantes omnium artuum fubito fine caufa evidentis, doloribus ceffantibus, toto corpore rigidus & inflexilis fuit, brachia trunco appreffa, crura extenfa, rigidiffima, abdomen lapidis inftar durum, attactu non dolens, collum immobile, maxillæ invicem appreffæ, mufculis mafletere & temporali rigidis, tumidis, lingua tamen volubilis, oculi vividi, mens & refpiratio liberæ, pulfus fanus.

Balnea ratione loci adhibere non licuit, ftercus equinum maxillis calide admotum: per aperturam a dentibus inciforiis effractis jufcula & mixtura fequens cochleatim affumebantur.

Recipe fpiritus falis ammoniaci drachmam unam, aceti rutacei q. f. ad faturationem aquæ rutæ unc. tres, fyrupi de kermes unc. unam.

Bis in die fpina dorfi perfricata & inuncta fuit oleo verbafci cum vigefima parte fpiritus falis ammoniaci; quarto die maxillam movit, deglutire cœpit, humeris & fpinæ dorfi cucurbitulæ ficcæ alternis diebus admotæ, clyfmata injecta; octavo die movit manus, dein pedes, trigefimo ambulavit.

Dif-

Differt catochus a tetano refpirationis libertate.

3. *Catochus cutaneus*. *Vide* Zacuti *prax. pag.* 398. *obf.* 96. *Tetanus rheumatifmalis mirandus* Cornax *lib.* 2. *cap.* 27. Isbrand. Diemerbroeck. *anatom. pag.* 747. *Raro e ftravagante morbo* Carol. Curzii Neapolit. *ann.* 1755.

Adolefcentula Neapolitana anno 1752. cutim colli, dein faciei, demum totius corporis fibi indurari fenfit, ita ut, obfervante Clariff. Curzio, corium ficcum, vel corticem ligneum firmitate æmularetur; anno ætatis decimo feptimo nondum erat menftruata, ceterum fana.

Sanata eft longo ufu feri lactis, dein lactis ipfius, necnon balneis tepidis, vapore aquæ calidæ, hydrargyro crudo ad grana pauca cum bolo caffiæ diu ufurpato, demum fonticulo tibiæ inufto.

Catochus fomniculofus Galeni *lib. finition. medic.* & catochus hyftericus ejufdem ad carum attinere videntur; catochus ejus phreneticus ad typhomaniam; catochus vero verminofus Schenckii, vel tetanus erat, vel catalepfis.

4. *Catochus fcorbuticus* D. Vandermonde *Diar. Med. Julii* 1758. *pag.* 51. Huc pertinet *offificatio mufculorum* fere totius corporis quæ memoratur in *Novellis Anglicis menfis Novembris anni* 1760. nifi fpecies diftincta fit.

Clariff. Marteau de Grandvilliers vidit hanc fpeciem in muliere quinquagenaria, rheumatifmo forte fcorbutico, dein anafarca feu phlegmatia prius laborante, fupervenit cutis, tendinum, mufculorum totius corporis rigiditas coriacea, qualis in mumiis Ægyptiacis obfervatur; motus genuum, carpi, digitorum, cubiti impoffibiles, aut valde obfcuri erant; cutis ita dura ut lanceolam retunderet; mufculi artuum erant veluti cartilaginei, pulfus tamen in carpo percipiebatur, inde cephalalgia, quam narium hæmorrhagia identidem fublevabat; phlebotomia vix inftitui potuit, inde fcorbuti figna clarius apparuere, gingivarum inflatio, lividitas, fœtor intolerabilis, vomitiones fœtidæ, ptyalifmus ferofo-cruentus ex palato exfudans, demum mors.

Memini me vidiffe in Alefienfi Nofocomio anno 1725. virum per aliquot annos lecto affixum, ex eo quod pedes, tibiæ, & crura induruerant cum maculis exiguis, flavis, lividis, cutis & mufculorum fumma duritie, inflexibilitate, quæ pedes mumiæ fatis apte referebant. *Vide* arthritidem fcorbuticam.

5. *Catochus Suillus*, *Collect. Acad. tom.* 3. *pag.* 210. *obf.* 61. *Ephemer. German.* Andræa Cnoefelio obfervante.

Monftrofus infans cutim habebat corio porcelli tofti fimillimam, flavam, quæ percuffa fonitum edebat, rimis pertufam; cetera loco citato videantur.

ORDO TERTIUS.

SPASMI CLONICI PARTIALES.

Clonici dicuntur a *Kloneo* commoveo. *Convulfiones clonicæ* Ettmulleri, Gorteri; *Motus convulfivi* Riverii; *Spafmi* dicuntur Hippocrati.

IN tonicis fpafmis natura materiem nervos mufculis immixtos moleftantem forti & continua preffione terere & corrigere contendit utplurimum; aft in clonicis eam excutere & eliminare nititur, unde Riverius, Heurnius, omnefque Veteres hos motus expultrici naturæ facultati a materia morbifica fæpius irritatæ tribuunt.

Difficile eft eos a motibus naturalibus infantium, delirantium, rabidorum, phreniticorum diftinguere, nifi attendamus ad motivum, quo illi motus determinantur.

IX. *Nyftagmus*, la Souris, *Diction. de Med.*

Eft vel oculi, vel palpebrarum, imo iridis feu uveæ alternus motus fpafmodicus; vel oculorum inftabilitas. Vide *Dictionar. Medicin. Gallicum*.

1. *Nyftagmus epilepticus*. *Vide* Mich. Ferh. *obf. in Collect. Acad. tom.* 3. *pag.* 455.

Vidi in duabus mulieribus morbum epilepfiæ fatis affinem, in quo per paroxyfmos fubitanea accidebat omnium fenfuum feriatio, cum refpiratione obfcura, & placidiffima, pulfu pacatiffimo, oculis claufis, & omnium artuum quiete, flexibilitate, fed attente afpecta palpebra utraque fuperiori, tam velociter nictabant fola cilia, ut vibrationes numerare foret impoffibile: intra horæ quadrantem ægra fponte velut e fomno revertebatur ad fe; motum, fenfumque recuperabat, atque capitis gravitatem, qua antea laborabat, non amplius experiebatur; illi vero paroxyfmi a ftomachi læfione ortum ducebant, & rariffime revertebantur. De Nyftagmo fimplici *vide* Galen. qui *Hippum* hunc vocat, & Caftell. *Equum*.

2. *Nyftagmus bulbi*; *Hippus* Galen. *libr. definit. Medic.* & Mauchartii.

Eft inftabilitas non palpebrarum, fed ipfius bulbi oculi: vidi in nyctalope continuam, fed pa-

pacatam atque involuntariam utriusque oculi ab uno cantho ad alium versationem, ita ut nunc ad dextram, nunc ad sinistram continuo oculus converteretur.

Mauchartius & VVoolhusius etiam *hippum pupillæ* memorant, seu alternam & continuo repetitam pupillæ dilatationem & constrictionem. Vide *Dissert.* D. Mauchartii *de ulceribus corneæ*.

3. *Nystagmus catarrhalis*; *Tic douloureux de l'œil*, André, *observations sur les mouvemens convulsifs*, *pag.* 374.

Consistit in doloribus spasmodicis fugacibus, quorum paroxysmi tres, vel quatuor horas durabant, periodici recurrentes ut in febribus intermittentibus, & ter circiter in die repetentes; dolores erant lancinantes in globo oculi, infra & supra orbitam; ægri huic oculo semper manum admovebant, ibi pulsionem validam, lancinationem, distractionem, succussiones, & palpitationem experientes; pulsus initio erat contractus, febris exigua, cephalæa gravis, coryza, rhuuma; nulla vero vel sputi vel muci narium excretio.

Infarctus membranæ pituitariæ, in sinubus congestus mucus nervos orbitarios comprimebant supernos, medios vel infimos.

Indicationes erant hunc infarctum tollere, muci & salivæ excretionem promovere, quod præmissis duabus vel tribus phlebotomiis, diæta resolvens, diaphoretica, suffumigia, & dein cathartica intra quatuor vel quinque dies præstabant.

X. *Carphologia*; *Crocidismus* a *crocis* floccus; *Crocidisien* floccos avellere; a *charphos* palea, & *logeo* colligo.

Est motus velut convulsivus manuum, quo ægri floccos e vestibus evellere, paleas colligere, muscas venari, &c. videntur, quo tendinum subsultus referri potest.

Longe differt a singulari consuetudine cachecticorum sibi e labiis lamellas crustaceas curiose avellendi, quam Monspelienses *bechic* nuncupant; carphologia enim est vel vere spasmodica, qualis subsultus tendinum, vel ab hallucinatione oculorum dependet, scilicet a suffusione myode. (*Vide* suffusionem.) Vidi enim maniacum qui similiter e libro rituali Sacerdotis ipsi extremam Unctionem administrantis, floccos & capillos, quos ibi adesse dicebat, avellere conabatur; sed quoniam in phrenitide, & potissimum in cephalitide, ita quandoque sunt irregulares illi motus, ut in quem finem dirigantur non percipiant Medici, ideo spasmodicis annumerantur.

1. *Carphologia delirantium*; *Crocidismus* Auctorum, vel ortum ducit a suffusione muscas, festucas referente, vel ab anxietate manuum, ut loco stare nequeant; vidi in puerulo vivido, sanissimo etiam cum somno pacate indulgeret, motum illum in tendinibus & digitis continuum, qualis est in pedibus quandoque vespere, & *inquietudo* pedum dicitur.

2. *Carphologia spasmodica*; *Subsultus tendinum*, vulgo *le Soubresaut des tendons*; est motus palpitans aut tremulus, vel digitorum, vel simpliciter tendinum, juxta carpum potissimum observabilis, qui in febribus malignis, phrenitide, similibusve morbis acutis delirio stipatis apparet.

Quam funesti sit ominis in fine morborum acutorum, utraque carphologia norunt omnes; verum ejus theoria adhucdum tenebris est involuta.

XI. *Pandiculatio*, Tiraillement; *Scordinismos* Græcis; item *Scordinema* Hippocrat. *Cordinema* quibusdam.

Est symptoma levidense quod consistit in distensione coacta plurium, vel omnium successive membrorum utplurimum cum oscitatione.

Motus est contractivus musculorum extensorum in brachiis, trunco, cruribus, fugax, transitorius, periodicus, qui partim a libertate, partim a natura dependet, eoque fine videtur institui, ut perspiratio excitetur, torpor corporis & animæ discutiatur, musculique ad agendum aptentur.

1. *Pandiculatio torpidorum*; est ea quæ desidibus, tædio torpentibus, somnolentia gravatis accidit, nulliusque est momenti, imo ut oscitatio naturam jucunde sublevat, & aliquali voluptate afficit.

2. *Pandiculatio febricosa*; est symptoma invasionis febrium intermittentium, ex quo etiam morbos ab intermittenti latente produclos dignoscimus.

3. *Pandiculatio hysterica*; est symptoma hystericis familiare, quod vulgo torporis sanguinis, seu ejus retardationi & spissitudini tanquam principio tribuitur.

XII. *Apomyttosis*, *Ebrouement* Furetiere.

Est spasmodica capitis, & quasi tremula succussio lateralis cum expiratione sonora, & trunci agitatione, eo fine ut mucus narium excutiatur, aut ut quid noxium e cute expellatur.

Symptoma illud apud jumenta familiare tantum est, aut in homine non satis observatum, & ster-

& ftermutationi affine, a quo tamen difcrepat per expirationem veluti ftertorofam e naribus factam.

XII. *Convulfio*, Convulfion; *Convulfio* Boerhaavii *Aphor.* 230. *Motus convulfivus* Riverii; *Convulfio clonica* Ettmulleri; *Spafmos* Græcis.

Eft morbus fpafmodicus clonicus acutus, vel brevis in artubus, fuperftite in paroxyfmis animæ functionum exercitio.

Differt itaque hoc genus ab epilepfia & ecclampfia per fenfuum exercitium fuperftes; ab hyfteria; ex eo quod convulfio non fit morbus habitualis vel diuturnus; a pandiculatione, apomyttofi, quod voluntas ad convulfionem minime concurrat, nifi fit fimulata.

Partes quæ convelluntur funt artus, unde a trifmo clonico, priapifmo, palpitatione, fingultu, &c. difcrepat: attamen convulfioni artuum, non raro diverforum organorum, ut labiorum, oculorum agitationes jungantur, ut in ecclampfia puerili.

1. *Convulfio ab inanitione* Hippocratis; eft ea quæ a morbo potiffimum acuto, ut evacuatorio exhauftis & morti proximis fupervenit; fic quotidie laniones experiuntur ea animalia fortius convelli ante mortem, quę robore majori pollent, ut fues; quam quæ debiliora, ut agni, & vix ullum eft quod jugulatum non convellatur.

Veteres Phyfices ignari judicabant has convulfiones fieri per nervorum exficcationem, ut charta pergamena ad ignem admota retrahitur, cum humidum exhalat, qui craffus error vix refutationem meretur: Pfeudo-mechanici felicius divinare fe putant, & exiftimant ideo convelli exhauftos, quia languente in cerebro circulatione, dum in quibufdam arteriolis ceffat motus fanguinis, ille in aliis perfeverat, adeoque refpective celerior eft; atque ex celeriori fanguinis per arteriolas minimas cerebri fluxu celeriorem fluidi nervei in nervos influxum, & ex eo convulfionem deducunt, ex hac inanitione & debilitate fumma convulfionis theoriam mechanicam fe deduxiffe putant.

Hujus theoriæ principia ruinofa funt omnino, cum in phyfiologicis probetur vim fluidi nervei ad mufculum v. g. cordis movendum requifitam effe milies majorem quam eft vis, quam hoc fluidum a circulatione, feu a corde mutuatur. Vide *differt. de febris theorica* ad calcem Hœmaftaticæ Gallicæ.

Illuftris Medicus urbis *Cette* confuevit ad rheumatifmum chronicum fanandum viginti libras fanguinis bidui fpatio ex ægri vena mittere. Vide *Obfervations intèreffantes fur la Goutte, a Paris* 1747. *pag.* 334.

Cum hæc therapeja adhibetur, non raro accidit, maxime fi verminofa putredo fit in primis viis, aut æger phlebotomiam timeat, ut cardialgiæ, fyncopes, & demum fortes convulfiones ipfi fuperveniant, cum vomitione, fudore frigido, faciei mutatione, quæ omnia mortem præ foribus adeffe fignificant; interea æger aqua frigida adfperfus, vel cardiaco potu reftauratus, eadem die uberrimas iterum phlebotomias experitur cum fucceffu.

Cum illuftriff. Hales ex equa pintas fanguinis quatuordecim fucceffive extrahebat, fucceffive vis fanguinis, feu ejus altitudo in tubo vitreo verticali carotidi aptato decrefcebat dimidia fui parte; cum vero animal fere fexdecim libras fanguinis amififfet, fudor frigidus mortem proximam intentabat: verum in his anguftiis fatalem mortis horam procraftinabat natura, excitatis convulfionibus, quarum interventu vis, feu altitudo fanguinis in tubo verticali major evadebat, quippe convulfionum ope magna pars cruoris qui in textu carnium hærebat, ad vitam actualem inutilis, expreffus in cor affluebat, & ipfius motum fuftinebat; cum demum octodecim fanguinis effluxiffent libræ, quarum viginti fex in corpore fupererant, illico fanguis in tubi verticalis fundum præceps ruebat, & animal mortem fubito obibat.

Hinc patet convulfiones in extremo mortis periculo vitalem curfum fanguinis paullulum fuftinere, & ad aliquot minuta vitam prorogare, fecus illico elapfuram. Sequitur ex experimentis Medici Cettenfis maximam partem terribilium fymptomatum, quæ a profufa hæmorrhagia fequuntur, ab animæ terrore magis quam a fanguinis jactura procedere, cum illi ipfi qui a prima vel fecunda phlebotomia convellebantur, refumpto animo, uberiores eadem & fequenti die tolerabant fine ullo infortunio.

2. *Convulfio a nervi punctura* Heifter. *chir. c.* 2.

Ea eft quæ a nervi, tendinis, aponevrofis, membranæ punctura exoritur; illæ enim partes eatenus dolent & convelluntur, quia nervi quibus fcatent puncti funt, nifi fimul depreffus cerebri cortex his convulfionibus anfam præbeat.

Quibus in phlebotomia e brachio puncta eft aponevrofis, vel punctus tendo bicipitis, dolor in vulnere non ftatim fentitur, fed duodecim horis poft phlebotomiam, ifque non in loco puncto, fed altius verfus ubi dolor fe figit, & ex brachii extenfione recrudefcit:

pars

pars læsa tumorem avellanæ magnitudine contrahit, ex orificio ichor quidam jugiter destillat, quod est præcipuum puncturæ tendinis signum. *Vide* Paræi *chirurg. libr.* 9. *c.* 38. *Mercur. compilat. pag.* 130. & 147. Sydenhamum *de pleuritide*, qui hoc cataplasma præscribit.

Coque radicum lilii albi uncias quatuor in lactis libr. duabus, misce farinæ lini & avenæ ana unc. tres prius in lacte coctas; fiat cataplasma mane & sero renovandum.

A punctura nervi, quod in Carolo nono Franciæ Rege vidit Paræus, illico dolor vehemens oritur, brachium tonice convellitur, & intumescit: laxata ligatura, lintea oxycrato imbuta brachio applicata sunt, & emplastrum ex basilicone vulneri admotum, quod ipsius agglutinationem remoraretur; dein oleum terebinthinæ calens cum aqua vitæ vulneri infusum est; toti vero brachio emplastrum diachalcitheos in aceto & oleo rosaceo solutum inductum est obvoluta insuper fascia expulsiva: his post trimestre spatium Rex sanatus est, dolor vero brevi mitigatus: decreverant autem si dolor his remediis restitisset, vel oleum fervens in vulnus infundere, vel nervum ipsum transversim rescindere, potius quam lethiferæ convulsionis periculo exponere. Paræus *l.* 9. *c.* 38.

3. *Convulsio febrilis* Boerhaavii *aphor.* 710.

Ea est quæ accidit in augmento, vel statu febris tum continuæ, tum inflammatoriæ, quæ enim in agone supervenit, est convulsio ab inanitione.

Si febris sit verminosa, maligna, convulsio solet accidere, quoties phlebotomia celebratur, licet ea phlebotomia in vigore febris fiat, & a pulsus vigore indicetur, convulsiones enim quæ a phlebotomia in febribus accidunt, designant materiem verminosam, vel malignam in primis viis, ut monet Barbeiracius, & expertus sum. Convulsio illa febrilis dependet ab infarctu vasorum cerebri, sanguinisque stasi & inspissatione, quibus obviam ire natura contendit, nec magis mirum est tunc temporis convelli manus aut pedes, quam ad eas partes jam dudum amputatas referri dolorem: molestiæ enim quæ sunt in nervorum principio, ad partes quibus hi nervi prospiciunt, referri solent; convulsio febrilis pejor est apyreta; si post crassam urinam sequatur urina aquosa, limpida, in acutis malum est; significatur enim convulsioni delirium aut soporem accessurum esse; si viribus jam exsolutis convulsio accidat, ea mortis est prænuntia.

Curatur hic morbus ut febris ipsa; scilicet exigit victum ex liquidis, phlebotomiam e pede, collo repetendam, deinde cathartica; si vero pulsus non vigeat, hyrundines temporibus admovendæ; laudantur etiam vesicatoria dorso applicata, maxime si febris sit typhodes, aut æger ad soporem vergat: pulli medio secti calide applicantur per horam capiti raso; sedata febre guttæ minerales anodynæ Hoffmanni decem vel quindecim identidem offerantur.

4. *Convulsio a capitis ictu* Boneti *Sepulchret. de convulsione, observ.* 23.

Ea est quæ tribuenda videtur ictui, contusioni, vulneri, commotionive diversarum capitis partium, ex quibus serius, ocius superveniunt diversarum partium etiam e latere ictui opposito sitarum, ut brachii, cruris, digitorum convulsiones.

Invenerunt in cadaveribus saniem, pus, serum effusum, plexum choroideum cruore turgidum, meningem piam inflammatam, pus in cerebri substantia inter meninges, ipsas meninges tumidas, &c. prout citius vel serius post acceptum vulnus æger perierat.

Si æger ab ictu concidat, vertigine, vomitione biliosa, aphonia laboret, etiamsi nulla fractura sit, metuenda est convulsio, ecclampsia, paraphrosine, apoplexia, &c. unde operatio trepani indicatur.

A largis phlebotomiis & victu liquido ordienda curatio; auxilia chirurgica ex Heistero, & Dionis repetenda.

5. *Convulsio ab hydrocephalo* Boneti *Sepulchret. de convulsione*; passim Vvillisius *patholog. cerebri*, Caroli Piso *de colluvie serosa*, &c.

Infantibus hic morbus familiaris est; in horum cerebri sinubus, aliisque in locis post mortem serum effusum reperitur. Novi familiam, cujus infantes circa sextum ætatis annum omnes periere ex hoc morbo, scrophulis huic effusioni ansam præbentibus, febricula inconstans cum alterno faciei rubore & pallore, necnon cacositia & fastidio omnium divexabat; subito dein convellebatur vel gena, vel oculus, & post paucos dies e medio tollebantur: idem observavit Vvillisius. Convulsione etiam primo aut secundo ab ortu mense infantuli corripiuntur in faciе; præcordiis & artubus, forte propter mollitiem & serositatem in cerebro, in quo casu pulverem de Gutteta bis in septimana per annos præscribimus, & leves catharses ex syrupo de cichoreo, de floribus persicorum, castorei essentiam ad gtt. xij. essentiam succini ad gtt. ij.

6. *Convulsio nephralgica* Helmont. *de Lithiasi c.* 7.

Duas

Duas obfervationes habet Helmontius convulfionum lethalium, quas adfcribit calculis in rene & in uretere poft obitum repertis, comitante nephralgia.

Si in una parte irritatur vis expulttix naturalis, ea furgit in alia, nec femper proxima, fed etiam in difsita parte, ut totum corpus tantum concutiatur. Schneider. *de catarrhis*.

7. *Convulfio Suecana* D. Linnæi *epiftol.* 1769.

An ecclampfia typhodes? Sic videtur, fi fenfus abolerentur. Ante aliquot annos in Suecia graffabatur morbus endemius, qui magnam ftragem intulit rufticis Smolandię, Vveftrogothiæ incolis, regionibus vero magis borealibus pepercit.

Hujus notæ erant fequentes: fpafmo occupantur primo digiti manuum & pedum; dein manus, genua, cubiti contrahuntur vehementifsime; demum dorfum & collum flectitur, & per duos vel tres menfes ad mortem ufque ita excruciantur doloribus, ut clament tanquam in ignem projecti.

Paroxyfmus multoties de die revertitur, ruftici foli, iique adulti, nunquam infantes, afficiuntur; autumno tantum viget hic morbus, raro animalia domeftica aggreditur; ejufdem familiæ homines ordine fæpe fuo afficiuntur, nullum tamen eft contagium. Hæc illuftrifsimus Archiater fcripfit, fed de cura filuit; viguit in Suecia hic morbus anno 1758. & 1759.

Motus convulfivos pluries in die exacerbantes fanavit Franklinus repetitis electrifationibus, quos nulla alia auxilia fedare potuerant. *Vide* hiftoriam *in Diario medico* D. Vandermonde *Octobr.* 1769. Hunc morbum a decennio durantem intra quindecim dies abftulit electrifatio octies in die repetita, prima quidem commotio paroxyfmum excitabat, aft altera auferebat; fupererat crampus quem trimeftris electrifatio etiam fanavit.

8. *Convulfio a rubigine*, *Crankheir* Germanis; *Morbus epidemicus fpafmodicus contagii expers* Mulleri. *Francofurti* 1742.

Eft morbus initio acutus cum pyrexia paupe-res tantum & fecali rubiginofo ufos invadens, cujus periodus erat decem circiter dierum.

Initium. Artuum lafsitudo, frigus & horripilatio vaga, capitis dolor, anxietates prę-cordiorum.

Augmentum. Subfultus fpaftici digitorum & pedum, imo tendinum & mufculorum fub cute vifibiles, febris, æftus, ftupor, delirium, pectoris conftrictio, dyfpnœa fuffocatoria, aphonia, convulfiones fimul horrendę in artubus, præeunte formicatione.

Status. Paroxyfmi convulfionum & dolorum atrocium vehementes cum vomitione vel diarrhœa, vermium rejectione, fiti, & in juvenibus bulimia.

Declinatio. Circa undecimum, aliis vigefimum diem fudores copiofi, exanthemata purpurea, in quibufdam tabes, in aliis ftupor capitis, artuum rigiditas.

9. *Convulfio Indica*. Morbi familiares in infula Bourbon, vel Mafcarina. Vandermonde *diar*.

A quovis vulnere, quavis punctura, vulnere fanato, fi æger aeri vel aquæ frigidis fe exponat, is corripitur crampo partis affectę, qui fpafmus inde dorfum & caput impetit, mox trifmus maxillæ a ftupore incipit, & totum denique corpus convellitur, atque nifi fuccurratur, mifere perit æger.

Cura ex cardiacis, fudorificis, frictionibus cum linteo calido, ligaturis artuum perficitur, verum fi hæc fruftranea fint, ferro cadenti vulnus aperitur, quo remedio plures evadunt.

In hac regione frequentiffimi, & diri funt morbi convulfivi, a levi vulnere, a colica recens nati plures convulfi moriuntur; adulti a convulfione evadentes deformati vel paralytici remanent; epilepfia, hyfteria, hypochondriafis, ibi frequentiffimæ funt. An efus teftudinis, an vinum mellis, vinum facchari feu Tafiat & Arac, quo abutuntur incolæ regionis calidifsimæ ad 20. grad. latitud. meridional. in aere quem numerofi volcani fulphureis, bituminofifque vaporibus inficiunt, huic morbo occafionem præbeant?

10. *Convulfio abdominis*, Baglivi *pag.* 202. *prax. medic. lib.* 2.

In quadragenario mufculi abdominis ingenter fubfiliebant & convellebantur, quod rarifsime accidit; fanguine per hæmorrhoidas emiffo, injectis clyfteribus lactis, & haufto oleo amygdalarum, & fyrupo papaveris Rhæados in longo brodio diffolutis, poftridie convaluit.

11. *Convulfio univerfalis*. *Maladie facrée*, *Hieranofos* Patholog. methodicæ.

Hæc fpecies notatur continua noctu & interdiu facta agitatione omnium & fingularum corporis partium violenta & coacta, cum functionum animæ integritate.

Hanc fpeciem olim obfervavi Alefię in puella pubere nondum menftruata, quæ fafcinata putabatur, quæque per octo dies continuo capite, oculis, lingua, collo, trunco, brachiis, digitis, cruribus &c. agitabatur, noctu tamen quandoque paullulum quiefcebat, ad interrogata refpondere conabatur geftu, & loquela, quam tamen convulfiones intercipiebant; cibum & potum avide, fed ob convulfiones difficulter affumebat, fenfus

omnes

omnes & aliæ animæ functiones in ea vigebant.

Instituris tribus phlebotomiis & catharsi cum emetico, convaluit.

Similem morbum dein se observasse scripserunt D. Dupont Med. *a Tartas*; D. Sentex Med. *a Condom*; D. Molard Med. Massilienfis, ita ut non ita rara species sit. Dicitur hieranosus, seu morbus sacer, quia a fascino vulgo creditur inducta aut divinitus immissa, & reapse omnibus qui hanc observavere tum Medicis tum idiotis admirationem movit.

12. *Convulsio habitualis*; *Convulsion admirable* de Marcel Donat. *Convulsiones infrequentes* Schenckii *observ. de spasmo pag.* 128.

Differt a priori quod sit particularis, ut capitis vel pedis, sed habitualis, itaut menses & annos perseveret, quotidie repetens vel per intervalla revertens cum functionum animæ integritate.

Marcellus Donatus vidit monacham quæ per plures annos convulsivas commotiones perpessa est, ita ut lecto cubare cogeretur sedendo, diu noctuque capite, collo ac scapulis commotis antrorsum, retrorsumque incessanter, edendo, ac bibendo, concutiebatur, ita ut nec ipsa nec astantes eam continere valerent quominus id pateretur; quod si magna vi aliquando id prohibere tentassent, ea in animi deliquium incidebat, maximeque affligebatur: ea nunc alternis diebus, nunc quarta quaque die id patitur, quandoque per menses maxime æstate immunis est, imo cum somnum quandoque capessit, ab illo motu non vacat omnino; motus autem illi ab spina dorsi originem sumere videbantur.

Idem Donatus observavit mulierem, quæ continuo noctu & interdiu pollicem pedis sursum & deorsum alternis vicibus agitare cogebatur, quod invitis omnibus præsidiis per annos ad mortem usque perseveravit.

Vide Donatum *histor. mirabl. lib.* 2. *cap.* 3.

Differunt hæ species a Suecana quod chronicæ sine febre, sine dolore perstent, solummodo a convulsione universali ægri maximopere defatigantur.

13. *Convulsio ab ustilagine* Vvepfer. *ephem. natur. curios. observat.* 120. *Convulsion causée par le Seigle ergotè. Convulsio Solonienfis*; Act. Acad. Parif.

Videtur eadem ac Suecana. Incipit a formicatione pedum, manuumque; sequuntur convulsiones in artubus, dorso, capite, deinde dolores atroces cum aliqua mentis perturbatione, & pyrexia symptomatica; doloribus evanescentibus, ecclampsia, apoplexia vel inflammatorii morbi superveniunt. Vide *Act. Acad. curios. vol.* 7. *obs.* 41.

Ordo factitius exigeret ut convulsio universalis ad alium ordinem dimitteretur, sed cum non dentur limites fixi inter convulsiones universales & partiales, quippe in eadem ægritudine sæpe partiales abeant in universales & vicissim, atque genus novum constituendum foret, satius est peccare contra ordinem factitium; idem dictum esto de tremore partiali & universali, qui proinde ad idem genus attinent.

14. *Convulsio ab onanismo* D. Tissot, *de morbis a Mastrupatione pag.* 196. Onanias London 1752.

Penduli-faber adolescens ex mastrupatione habituali quæ toties parvam epilepsiam inducebat, cum capitis retrorsum facta convulsione, gutturis intumescentia, sensuum obscuratione, intra annum maxime debilitatus, a fœda libidine licet abstinens, sed serius, simili modo per horas plures vulgo duodecim convellebatur periodice cum doloribus dorsi atrocibus ita ut ulularet, toto paroxysmo nil deglutire posset, pallidus, cadaverosus, inops, sibi infensus, macilentus, diarrhœa, ptyalismo confectus, stupidus, œdematosus, fœtens, obiit.

XIV. *Tremor*, Tremblement; Græcis *Tromos*.

Est motus depravatus artuum, capitisve in quo per brevissima spatia eunt, & redeunt, involuntario non impedito tamen omnino motu libero eorumdem artuum, sine sensu acuto frigoris.

Ex his ultimis circumstantiis tremor a convulsione differt, nec enim debilitas motus est tremori essentialis; cum detur tremor vehemens, quem coactum aut convulsivum dicunt, nec in omni tremore pars libere elevata alternis vicibus proprio pondere deprimitur, cum tremor etiam vigeat in artu sustentato, adeoque independenter a gravitate. Differt autem a rigore febrili, catarrhali, quod non stipetur sensu summi frigoris ab interno principio oriundi, nec cutis constrictione & corrugatione subita, ut in rigore accidit; hujus vero aitiologia adhuc dum in obscuro latet.

1. *Tremor a debilitate* Sennert. 1. Species; in curatione ut a venere, morbis evacuatoriis, inedia,

Ille est qui convalescentibus familiaris est, qui eos etiam afficit, qui equitando, laborando, dura instrumenta tractando, se defatigaverunt, his laboribus non assueti; illa species videtur pendere a debilitate facul-

facultatis motricis, quæ non nisi interjectis morulis artus gravitatem superat, adeoque alternatim attollitur a facultate & deprimitur a gravitate pars movenda.

Illa species distinguitur ex eo quod artu sustentato cesset tremor; hæc autem curatur quiete, somno, pastu, analepticis, & moderato exercitio.

Omnis tremor, si coactum excipiamus, cessat, cum conatus voluntarius artus movendi definit, aut pars sustentatur, revertitur vero cum artum movere volumus, unde tremor distinguitur ab omni alio genere spasmorum.

2. *Tremor senilis*, Sennert. *de tremore*.

Illa species præter debilitatem habet etiam conjunctam tendinum musculorumque duritiem, quibus fit, ut fluido nerveo forte fint minus pervia hæc organa; sed infanabilis est.

3. *Tremor temulentus*, Plateri.

Illa species a longo & immodico liquorum fermentatorum usu sobolescit, adeoque vinosis familiaris est, & non minus infanabilis, si inveterata, maxime vero vinum jejuno stomacho potatum tremorem inducit; oritur etiam ab opio, hyoscíamo, aliisque inebriantibus, in quo casu oxicratum, acutumque ipsum optime conducunt præmissis generalibus.

4. *Tremor a Coffea*, Baglivi *pag.* 76. *a sic-citate, &c.*

Qui potu caffe utuntur immodico, maxime si sicci, studiosi, melancholici, illi in manuum tremorem incidunt, qui abstinentia a caffe, aliisque salsis, piperatis, & longo usu lactis, fanatur.

Vide curam 2. speciei D. Lazerme.

5. *Tremor Metallurgorum*, Sennert. spec. 2. & quart. *Mil-reeck*. Act. Acad. Scient. Edimburg. *Tom.* 1. Vvilfon. Huic speciei singulari obnoxii sunt vulgo qui in plumbi, hydrargyri, aliorumque metallorum fodinis habitant, nudo corpore laborant, vel etiam incaute se exponunt aeri frigido; post litus mercuriales aut diu tractato hydrargyro, ut speculorum confectores, qui fumum plumbi, aliorumve metallorum fusorum excipiunt, ut aurifabri. Curatur electrifatione obfervante illustr. de Haen, *nova curandi methodo*. In gradu secundo Rachialgiæ Saturninæ maxime si jejunus spirituosos liquores bibat, præter gastrodyniam colicam, astheniam, stuporem artuum, accedit constipatio, colica rodens, febricula, cephalalgia vertiginosa, insensibilitas, delirium, rabies, extremorum tremor, pulsus intermittens, mors.

Laudantur in hoc tremore decocta sudorifica ex radice acori, arctii lappæ; lacte cum decocto, buxi, schinæ radicis; thermæ sulphureæ. *Vide* Vvilfon *act. Edimburg. an.* 1769. Requiritur initio cura rachialgicæ.

6. *Tremor coactus*, Sylvii de le Boe *prax. lib.* 1. *cap.* 42.

In illa specie partes tremulæ etiam sustentatæ subsiliunt & veluti vibrantur, ita ut nulla laxitas locum habeat; hic tremor quandoque subsequitur, quandoque præcedit convulsionem, adeoque ab eodem principio pendere videtur, scilicet ab irritatione nervorum tum in sua origine, tum in partibus, atque inde influxu fluidi nervei in musculos moderatores inordinato.

Hic tremor etiam melancholicos & hypochondriacos aggreditur.

Curatur aquis fulphureis quales sunt Montis-aurei, Barregiensfes, Bagnaulenses, deinde usu jusculorum refrigerantium & edulcorantium, oleis blandis.

7. *Tremor vertiginosus* Boneti *sepulchret. Tom.* 1. *pag.* 67. *Cephalalgia a verme in cerebro, obs.* 116.

In Marca Anconitana ann. 1571. epidemice grassabatur hic morbus cum cephalalgia quasi perterebrante, tremore convulsivo, vertigine per paroxysmos redeuntibus & intra paucos dies occidentibus. Nulla profuere remedia, inventum est in cerebro infectum vermiforme, rubrum, digito longius, ore acuto, collo pilofo, vivum, latens in cerebri sinubus. Saxonia *Panthæi lib.* 1. vertigines inter signa præcipua vermium in cerebro refert. Vermes quidem in sinubus frontalibus non rari sunt; verum in cerebro, ipsove cranio soli testantur Bonetus, Gemma, Ballonius, Rolfincius, & Thomas Bartholinus. *Vide* cephalalgiam verminosam.

8. *Tremor ab Hydrocephalo* Guid. Patini. *Sepulchret.* Boneti *de tremore obser.* 7. & 9. *ab humiditate* D. Lazerme, *curat.* 3.

Hydrocephali voce intelligo fluidi serosi, faniosi, vel similis copiam in ipsa cerebri cavitate. Guido Patinus in cadavere cujusdam Campani qui infolito tremore fuerat correptus, cum febre, hoc extincto invenit in cerebro ferum multum subvirefcens, cujus pars in medullam spinalem dilapsa erat. Idem testatur Ignat. Thyermair; verum in vini potoribus hoc fere tantum obfervatum est, adeoque hic est tremor temulentus.

9. *Tremor tendinum*, *subsultus tendinum*, *soubresaut des tendons*. Est symptoma febrium malignarum, phrenitidis, & aliorum morborum acutorum capitis.

10. *Tremor scorbuticus*, Sennert. est tremor metallurgorum.

11. *Tre-*

11. *Tremor paralytodes* Juncker. *Conspect. de tremore ab infarctu cerebri & medullæ spinalis.*

Affinis est tremori ab hydrocephalo.

Curatur ut paralysis ; huic superveniens , boni ominis est ; cathartica , jusculа diuretica calida ex cancris , asellis , radicibus antiscorbuticis ; aquæ thermales , jusculа sudorifica , opiatæ cephalicæ ex rheo , cascarilla , karabe ; fumus aromaticus ex thymo , karabe &c. conducunt.

12. *Tremor a saburra.*

Quadragenarius ætate præterita , tremore universali spasmodico correptus subito , sine febre , cum linguæ sorditie , adivit me ; præscripta phlebotomia , melius se habuit , sequenti die assumptis ipecacuanæ granis quindecim & mannæ unciis tribus , ano & cato purgatus est , tertia die iterata phlebotomia , quarta iterata catharsis , & sanatus est.

13. *Tremor a plethora* , Hippocrat. 2. *Epid. s. 4. de Stymargi ancilla.*

Ex faciei rubore , arteriarum plenitudine , mensium , lochiorum , hæmorrhagiæ assuetæ suppressione , victu lautiori & otiosa vita cognoscitur , & phlebotomia , diæta tenui , potu infusi salviæ , melissæ curatur.

14. *Tremor a pathemate* , metu , ira , gaudio , libidine &c.

Qui vulnera in præliis passi sunt , aut chirurgicas operationes diras experiuntur , non raro tremore per horas perseverante laborant ; ab ira etiam sæpius nec non a gaudio , a libidine idem accidit , imo quandoque periodice revertitur sine pyrexia.

XV. *Palpitatio* , Palpitation du Cœur. Vulgo *cordis palpitatio*. *Cardiogmus* Galen. *in aphor. 65. sect. 4. Palmos* Græcis. *Formido* Hollerii.

Est major cordis pulsatio quam ex arteriæ pulsu exspectandum esset , seu cum pulsu debili , sæpius intermittenti.

Cor ideo pulsat , vel versus costas arietat , quia dum ventriculi coarctantur , auriculis tunc turgescentibus & ab hac pressione resilientibus , basis cordis impellitur , unde motus ejus *converfivus* evadit fortior , & quoniam in hoc motu aorta paullulum intorquetur , aut partim via sanguinis obstruitur , impetus sanguinis in arterias , adeoque pulsus minor evadit.

Ideo vero cor resilit vel 1. quia fortius contrahitur ab influxu fluidi nervei , quam exigit copia sanguinis ejiciendi , ut in palpitatione hysterica , a pathemate &c. vel 2. quia ob impeditum sanguinis per cor transitum plus sanguinis solito congeritur in auricula , quæ proinde a corde contracto fortius premitur , fortiusque illud proprio elatere repellit.

In febre pulsatio cordis est fortior , sed nulla inde palpitatio , quia pari passu fortior est arteriarum pulsatio ; in syncope debilior est arteriæ pulsus , sed debilior pari ratione est cordis pulsatio.

Causa est conatus cordis obices circulatio-ni oppositos , quos sensit , per fortiorem pulsationem , superandi ; unde principia palpitationis duo sunt ; 1. conatus cordis violentus ad augendas illius vires , ut in hystericis , hypochondriacis , in terrore ; 2. obices in corde , auriculis , arteriis majoribus , pericardio , cum exiguis cordis conatibus. Inde enim collisio crescit , minus tamen quam ubi conatus cordis est fortior.

1. *Palpitatio ab anevrismate cordis* D. Senac. *Malad. du cœur pag.* 414. Lancisii *de anevrismat.*

Frequentius dilatatur ventriculus , auriculaque dextra , quam sinistri lateris receptacula.

Has dilatationes anevrismata cordis vocо , quæ hæmoptyses , orthopnœas , asthma , phthisim , hydrothoracem sæpius inducunt.

Causæ efficientes sunt impetus sanguinis absolute auctus ab exercitiis immodicis , unde cursores , bajuli , veredarii , crapulosi his sunt obnoxii ; impetus vero eo major est in parietes cordis & auricularum , quo magis ipsi antrorsum resistitur ob valvulas rigidas , concreta polyposa , terrorem , pathemataque varia , a quibus cor , arteriæve constrictæ manent ; unde coagulum sanguinis , polyposa concretio. Hinc mortes repentinæ , suffocantes palpitationes , ruptio anevrismatum.

Signa pathognomonica sunt magna palpitationum vis , & frequentia vel recrudescentia a levi occasione cum leipothymiis , sensu molis majoris costas vel xiphoideam cartilaginem ferientis , & , quod mirum est , quandoque pulsus vividus & plenus , cum scilicet auricula dextra sanguinis transitui obsistit , liberique simul sunt ventriculi , atque tunc temporis palpitatio levis est , vixque manu percipitur , adde situm palpitationis in latere dextro.

In paroxysmo phlebotomiæ , narcotica , absente leipothimia , diæta tenuis , quies corporis , & animi mortem protelant.

2. *Palpitatio hysterica* Sydenhami.

Cognoscitur ex signis hysteriæ , spasmis internis , magna pusillanimitate , pathematum tristium concursu , & ex eo quod ex levi occasione , ut terrore , gaudio , accidat atque recedat.

Magna fenfibilitas animæ, & corporis debilitas huic anfam præbent.

Curatur quiete corporis & animi, liquorum fpirituoforum odore, & cardiacorum potu; fecus ad fœtida, antihyfterica deveniendum eft.

3. *Palpitatio chlorotica*.

Quæ chlorofi laborant, fuppreffis catameniis, habent paucum cruorem qui denfum thrombum copiofo fero innatantem relinquit; magna debilitas a fibrarum laxitate oriunda hujus principium eft; ftipatur femorum gravitate, fpontanea laffitudine, dyfpnœa ad levem curfum, ad fcalarum afcenfum, fæpe pica; curatur longo ufu martialium.

4. *Palpitatio a pericardii abfceffu* Lancifii *de anevrifmate lib.* I. *propof.* 5.

Vidimus inauratorem qui cordis palpitatione & dyfpnœa laborabat; credebaturq; anevrifmate tentatus, non allevatus a phlebotomiis repente obiit. Afceffus inventus fuit liquore meliceride turgidus ad bafim pericardii inter unam, alteramque ejus tunicam.

5. *Palpitatio a polypo* D. Senac. *lib.* 4. *cap.* 10.

Signum præcipuum eft variabilis pulfuum inæqualitas, prout fedem aut figuram polypus mutat, dolores cordis quafi divulforii. Signa dilatationum in ventriculis, fi ductus arteriofi polypo obftruantur in articulis, fi ventriculi polypo obfideantur, pondus fcilicet in parte, anxietas incredibilis, pectoris oppreffio, a motu corporis crefcens, moles.

Polypus in auricula vel ventriculo finiftro majorem dyfpnœam inducit quam qui in dextro.

Præcavetur polypi efformatio, fi poft magnos terrores vena tundatur, violenti horrores calido potu curentur, fi in magnis morbis acutis pulmonum phlebotomiæ repetantur, potus diluens non negligatur. Si in chronicis, ut melancholia, aquæ ferrugineæ & martialia ufurpentur.

Dato polypo; fobrietas, quies animi & corporis, phlebotomia conveniunt; inter diffolventia polypi fal tartari & fapo atque demum aqua calcis tentanda videntur.

6. *Palpitatio a polypo in cordis finiftra parte* D. Senac.

Ille morbus inducit fymptomata quæ fanguinis congeftionem in pulmonem majorem fequuntur, ut *dyfpnœam*, *afthma* fine tuffi, aut *anacatharfim* materiæ pituitofæ, *hæmopty-fim*; præter fymptomata antecedenti fpeciei communia, ut *dolores* in regione cordis, *anxietates*, *fuffocationem* a corporis animive motu velociori, *fyncopes*, *lypothimias*, *afphixias*.

Obfervandum autem eft maximam partem polyporum, qui in cadaveribus reperiuntur, in agone mortis ortum duxiffe, coagulata & concreta fanguinis lympha, ut fanguis pleuriticus in patella coagulatur: multos ape-rui phthificos, hydrothorace, aftmate mortuos, quorum cor concretiones polypofæ, ramofæ obfidebant; pluries extraxi funiculos polypofos ex aorta ad crura & brachia extenfos.

7. *Palpitatio melancholica* Rhodii *lib.* 2. *obf.* 40.

Junior medicus fufci coloris, & melancholicus animi pathematis diu vexatus, & cibis acidis, acribus abufus, cordis palpitationem cum fonitu & arteriæ carpi vehementi pulfatione atque convulfiva conftrictione feu tenfione paffus eft; is chalybe, cardiacis, purgantibus morbum fuum exafperabat; verum confilio Lancifii fucco pomorùm per duos menfes fumptos convaluit. Lancifius *de anevrifmat. prop.* 44.

Ex arteriæ aortæ vel pulmonaris conftrictione fpafmodica, ea inducitur, illa vero conftrictio excitatur a majori fyftematis nervei fenfibilitate, & aliquo vitio in textu illius arteriæ ob victum acrem. *Vide* D. Senac. *malad. du cœur lib.* 4. *cap.* 9. §. 3.

8. *Palpitatio ex aortæ anevrifmate* Baglivi *pag.* 403.

Nobilis vir de Vezenobre fexagenarius lapfum ex fcala fuæ Bibliothecæ ante duos annos paffus, angores in præcordiis, palpitationes, dyfpnœam patiebatur; metuens ne pro vaporofo derideretur a fuo medico, morbum fuum filentio premebat; demum ftans & natam fuam alloquens in ictu oculi mortuus concidit. Medicus ordinarius accurrit & apoplexiam incufat; alter catarrho fuffocanti mortem repentinam tribuit; ego rupto anevrifmati juxta cor illam adfcripfi, & præfagium meum confirmavit cadaveris fectio; aperto thorace magnus faccus lividus confpectui fefe offert, erat pericardium cruore diftenfum, aorta quadruplo craffior folito in fuo exortu; lamellis offeis intus erat obducta, extus rimas nigras oftendens; ex illis rimis cruor effluxerat in pericardium; hæc Alefiæ triginta abhinc annis circiter.

Puella paffa eft per duos annos ingentem palpitationem, vertigines, frequentes fyncopes, dyfpnœam, pulfus inæqualitates, alia-que anevrifma aortæ indicantia, & eventus docuit partes ab arteria anevrifmatica fanguinem accipientes fæpe corripi formicatione, torpore, impotentiæ ad motum, necnon paralyfi. Baglivi *ibidem*; ubi videre eft quod pronuntiat Lancifius in magnis anevrifmatibus,

tibus, progreffu temporis fupervenire leuco-phlegmatiam, vel afcitem. Lancif. *de aneurifm. prop.* 140.

In anevrifmatis aortæ majoribus & fphæricis non raro accidunt concretiones polypofæ, lamellatæ, ut vidit idem Lancifius, & D. Marcot, *in Act. Atad. Parif.*

D. de Senès Societatis Reg. Monfpell. Geometra illuftris lapfus erat in dorfum, a duobus annis, exinde conquerebatur de dolore pectus transfodiente ufque ad quartam dorfi vertebram cum levi dyfpnœa & palpitatione, aft maxime cum pulfus periodica quovis minuto intermiffione; obiit hæmatemefi: cadaver oftendit mihi aortam defcendentem facci inftar pollicis diametro dilatatam; (*vide* hematemefim.) Mirabatur Chirurgus Girard cum perfcrutando pectus cadaveris inveniret quæ ibi invenienda fore prædixeram.

9. *Palpitatio ex aortæ anguftia* Lancifii *de anevrifm. propof.* 53. Vvillif. *tom.* 1. *pag.* 145. Vieuffens *obfervat. tract. de corde.*

Palaggius Canonicus hypochondriacus reverfiva palpitatione, pulfus inæqualitate atque intermittentia, necnon afthmate ac vertigine vexabatur, maxime ex vehementi corporis motu vel animi pathemate.

Cadaver oftendit *valvulas aortæ offeas* vel cartilagineas, inde anguftatam aortam, unde auricula dextra, vena cava & ventriculus dexter, minime vero finifter ad pugni magnitudinem erant dilatata, quippe cavitates dexræ longe molliores & tenuiores finiftris; non mirum itaque fi a renixu fanguinis dilatentur.

Senex cerevifiæ & vini potator affiduus palpitationem pati crebro folitus erat; cadaver *aortæ truncum* mox a cordis exitu offeum, ejufque latera valde compreffa oftendit. Vvillif. *de palpit. pag.* 145.

Domina de Caftres orthopnoica palpitatione & pulfus inæqualitate dudum laborabat; cadaver exhibuit *aortam* totam, necnon arterias iliacas, fpermaticas, trachæam, &c. offificatas. Vieuffens *de corde obferv.*

10. *Palpitatio arthritica* D. Lazerme, Profeff. Monfpell.

D. Rouzier feptuagenarius arthriticus Senator nullos infultus arthritidis a biennio paffus, poft curas graves vertigine fuit per tres menfes conflictatus; fuccefferunt palpitationes cordis; fuppreffa vertigine, fanguis caput per intervalla impetebat, fere fuffocabatur in palpitationum paroxyfmo, pulfus evanefcebat, de polypo cordis vix dubitabant Medici; pulfus intermittebat maxime; poft hoc temporis intervallum, feu 18. menfes, doluerunt pedes arthritide, & illico fanus evafit.

11. *Palpitatio tremula*; *Tremor cordis* vulgo; *Cordiogmos* Galeni & Erotiani, non Hipocratis.

Character obfcurus eft. Galenus dicit effe motum quemdam cordis palpitationi fimilem. Meo quidem judicio eft motus quafi tremulus pectoris cum pulfu inæquali & intermittenti, cui ille motus refpondet, necnon cardialgia ad leviffimum corporis motum recurrente, & dyfpnœa.

Ille morbus procedit ab aneurifmate auricularum cordis, aut cordis ipfius dilatatione notabili, qua fit ut vera palpitatio, feu impetus cordis in finiftrum latus non percipiatur, fed motus quidam tremulus in regione cordis, quo pectus ipfum five inter infpirandum five inter expirandum exagitatur, quafi a cordis palpitatione fubfiliret.

Ex illa mole nimia cordis impeditur refpiratio, ita tamen ut æger horizontaliter decumbere queat, nifi hydrothorax comitem fe adjungat, quod in fine morbi accidit; premitur etiam œfophagus, unde dyfphagia, imo naufea; premitur etiam forte ventriculus, unde naufea, vomitio, & cardialgia, maxime cum æger erigitur.

Vidi in augmento morbi fupervenire tuffim & fputum fanguinis nigricantis, anxietates, œdema pedum, tibiarum, hydrothoracem cum polydypfia, urina pauca, rubra, & difficultate refpirandi, quæ pectus & caput erigere cogebat inter dormiendum: is morbus videtur defcriptus & obfervatus a quibufdam Auctoribus, quos citat ill. Archiatrorum comes D. Senac *de morbis cordis, cap. de volumine cordis aucto.*

XVI. *Claudicatio*; *Colotes* ac *Coleia* Græcis; ac *Choloma* Caftelli; Ægri *Claudi*; Gallice *Boiteux*, qui cloche, qui feint.

Eft vitiofus gradiendi modus, quo truncus fingulis paffibus huc vel illuc inclinat, & crus indecore movetur, vel difficulter trahitur.

In ftatu fano cum pedem dextrum antrorfum promovemus, centrum gravitatis corporis leniter loco mutatur, & incidit in bafim pedis finiftri, rurfufque repofito pede dextro finiftrum attollimus, & cum centro gravitatis, axis trunci fibi femper parallelus incidit in bafim pedis dextri, & fic viciffim; verum apud claudos axis trunci minime fuum parallelifmum fervat, fed nunc finiftrorfum, nunc dextrorfum inclinat, ut æquilibrium fervetur, & lapfus præcaveatur.

1. *Claudicatio a dolore*; ea eft quæ excitatur ab

ab ischiade, arthritide, vulnere, contusione, phlegmone, erysipelate, aliove quovis affectu, aut morbo cujuscumque partis, cujus dolorem intendit gressus; tunc enim accidit ut non libere & expedite possint agere musculi artus inferioris, quin sequatur dolor; unde ab extendendis aut contrahendis hisce musculis abstinemus: unde artus alter altero brevior evadit aut rigidior, inde vero claudicatio, quæ tandiu perseverat, quandiu ipse dolor, imo quandoque sedato dolore prava inducta est consuetudo, aut musculi non sufficientem flexilitatem recuperant; quænam vero auxilia in his casibus indicentur, cuique obvium est.

2. *Claudicatio rachitica.*

Apud infantes claudicatio anatina, seu utriusque lateris, quæ vulgo tribuitur lumborum debilitati, procedit ex eo quod collum femoris angulum fere rectum cum axi femoris constituat, unde crura divaricantur, & major evadit distantia unius pedis ab altero, proindeque ut centrum gravitatis transferatur ex uno latere ad alterum, necesse est truncum per majus intervallum transferri a dextris ad sinistras & a sinistris ad dextras, ut anates inter gradiendum solent propter majorem pedum a se invicem distantiam; ea vero claudicatio sponte corrigitur ætate progrediente, modo tamen infantes illi non cogantur progredi maturius quam par est.

3. *Claudicatio a fractura*; ea est non quæ ob dolorem fracturæ recentis, sed ob brevitatem artus inde sequentem accidit, cum fractura non fuit ullatenus aut recte reposita; quippe si in eo situ v. g. femur repositum fuerit, ut sit rectum, cum debet esse incurvum, totus artus erit longior quam antea, unde claudicatio: quippe inter gradiendum centrum gravitatis corporis, quod in statu sano horizontaliter transfertur, jam oblique nunc descendet, nunc ascendet; si callus fracturæ coalitæ accrescens musculum distrahat, inter gradiendum musculum illum laxum retinebit homo, ne nova contractione ulterius distrahatur, & doleat, unde claudicatio. Si vero fractura restitui nequeat, ut cum caput femoris fractum est, tunc femur in viciniam, tota musculorum & ligamentorum vi retractum decurtabit artum, unde claudicatio initio dolentissima, successu temporis indolens ob occallescentiam loci in quem extremum ossis fracti se recipit.

Claudicatio a luxatione.

Quæcumque pars luxationem passa sit in artu inferiori, sive femur, sive tibia, sive tarsus, sive introrsum, sive extrorsum, tunc abductores, vel adductores elasticitate non æquilibrata artum inflectunt, adeoque decurtant; quippe longitudo cruris & tibiæ est maxima, cum recta protenduntur ossa in una linea, quam cum alterum os cum altero includit angulum; idem fiet si antrorsum, vel retrorsum facta luxatione superveniat inflexio coacta; unde claudicatio ob artuum inæqualem longitudinem.

4. *Claudicatio a contractura.*

Artus decurtantur, cum tendines contracturam patiuntur, ut in Rachialgia, hemiplegia scorbutica, arthritica, aliisque; quippe flexores musculi fortius contrahuntur quàm extensores, unde artus flexus remanet, unde claudicatio sine dolore.

5. *Claudicatio mutilorum.*

Quibus amputatum est vel crus, vel tibia, licet artu ligneo in ejus locum utantur, necessario claudicant; quippe cum nullus in tarso, metatarso, & digitis possit servari motus proprius, non potest successiva digitorum, metatarsi & tarsi inflexione leniri, & gradatim fieri progressus uniformis, qualis apud sanos integros; sed coguntur artum ligneum extrorsum circumrotando transferre, & humi talum subito figere, unde rudis fit descensus centri gravitatis; hinc vero claudicatio.

6. *Claudicatio a debilitate.*

Si alterutrum crus debilitate paralytica, seu etiam vera hemiplegia laboret, oritur claudicatio; imo in utroque affecto, ut in paraplegia imperfecta accidit; modus autem progrediendi in utroque morbo est diversissimus, sed vix verbis describi potest.

ORDO QUARTUS.

SPASMI CLONICI UNIVERSALES,

Quibus addendæ sunt species quædam convulsionis & tremoris.

Cum cerebrum sit origo communis omnibus nervis, verosimile est ipsi inhærere principium proximum morborum hujusce ordinis; in spasmis partialibus sedes materiæ morbificæ sæpius est extra cerebrum, ut in corde, si sit palpitatio, in crure, dum est claudicatio, &c. non mirum proinde, si sæpius quædam animi functiones lædantur in morbis universalibus spasmodicis, ut epilepsia, ecclampsia, &c. quæ sæpius intactæ remanent in partialibus.

XVIII. *Rigor*, Friffon, Refroidiffement; Græcis *Rhrigos* ac *Phrice*, necnon *Phriciafis* Gorrhæi, *Phricafmus* & *Phricia* Diofcoridis; *Horror*, *Horripilatio*, & *Algor* ac *Frigus* Latinis.

Eft fucceffio tremula coacta cutis cum fenfu frigoris; unde differt a tremore, qui quandoque frigus febrile aut catharrale comitatur, nam in tremore artus etiam fuccutitur, in rigore vero cutis corrugatur & exagitari videtur.

1. *Rigor febrilis* Jonftoni *idea medic. Frigus febrile* Boerhaavii *aph.* 621. *Friffon de la Fievre.*

Duplicis eft indolis, nam vel adeft frigus vel nullum eft, illiufque loco vel fpafmodica vibratio fortior, partium dolor, aut aliud fymptoma fpafmodicum: vel frigus adeft, quod rurfus eft vel aftantibus ad palpum fenfibile, ut accidit in tertiana vulgari, vel frigus eft ægrotanti foli fenfibile cum calore nativo in eadem parte quam Medicus palpo explorat, & hoc accidit in remittentibus malignis, ut amphimerina, epiala, imo quandoque dum friget & horret ægrotans, cutis ipfius paullo calidior eft ad fenfum Medici quam in ftatu fano; diftinguendum eft itaque frigus *reale* a frigore *fenfitivo* quoad folum ægrum.

Rigefcentia vaforum minimorum fenfum frigoris in ægro excitat. Vidi in amphimerina, epiala, corpus totum vehementiffimo tremore concuti cum trifmo ftridente, fuffocativa dyfpnœa, cum fimul æger calebat toto corpore, pulfus vero erat rarus, mollis, inæqualis, & fedato illo rigore, pulfus rarior, minor, magis inæqualis, evadebat, ita ut cardiacis opus effet, nec calor increfcebat. De hac tarditate & raritate pulfus in acceffu febrili & remittentium paroxyfmis videatur Mortonus *de proteiformi febrium intermittentium genio*. *Vide* amphimerinam algidam, febrem algidam Torti. Dividitur rigor febrilis in criticum & morbofum. Criticus feu falubris cenfetur, fi die critico accedat, fi corpus ad ipfum incalefcat, aut aliqua dejectio fequatur. Infalubris eft febricofus.

2. *Rigor catarrhalis*.

Qui amphimerina catarrhali, fimplici rheumate, coryza, angina catarrhali corripiuntur, in invafione per intervalla frigus fubcutaneum cum rigore patiuntur, huncque motum tremulum fpafmodicum, per vim cohibent, fi anhelitum comprimant; & locum in lectulo non mutent, fecus frigore & tremulo motu concutiuntur; frigus vero fæpius a dorfo & medulla fpinali, quandoque e nucha procedere videtur, ita ut per nervos hæc fenfatio & agitatio ferpere videatur.

Frigori febrium intermittentium fimplicium fuccedit calor hujus intenfitati refpondens; in malignis vero nulla pyrexia aut exigua fuccedit: pyrexia in fimplicibus fudore terminatur, non vero femper in malignis; aft frigori catarrhali nec notabilis pyrexia, nec fudor fuccedit.

3. *Rigor a purulentia*.

Poft morbos inflammatorios ut pleuritidem non folutam fuperveniunt rigores anomali fæpe vefpertini, quos fudatiunculæ & pyrexiæ excipiunt, quique fuppurationem fientem defignant; defiderantur hujus rigoris figna characteriftica ex pulfu, proprio gradu frigoris, aliifque circumftantiis.

Rigorem cum tremore univerfali obfervavit Ballonius in ægro, cujus fanguis totus albidus erat, quafi chylus aut pus. In fummo frigore febrili obfervavit illuftr. de Haen gradum caloris realis defcendiffe tantum a 99. ad 97. therm. Fareneithi.

4. *Rigor a pathemate*.

Nonne terrori tribuendus eft rigor cum tremore fummo quem paffus eft vir qui in digito ab fcorpio punctus fuerat; is quidem fimul dolores pungitivos quafi formicationem in toto corpore patiebatur, ac applicato ad locum læfum fcorpio fanatus eft; fed ea non me inducunt ad credendum hos affectus veneno fcorpii tribuendos effe, cum in Lufitania ut in Occitania veneno careant hæc infecta. *Vide* Amati Lufitani *obfervat.* 31. *centur.* 6.

5. *Rigor a frigore*; eft ille qui ab aere frigido, mora in nive, aqua frigida, vento gelido, nudo corpore, &c. accidit. Particulæ igneæ quæ fe continuo diffundunt e corpore calido in frigidum contiguum, eo uberius exeunt e calido, quo majus eft difcrimen temperaturæ, majorque contigui frigidi denfitas, ufquequo æqualis fit fub eodem corporum pondere particularum ignearum in utrifque quantitas, ut patet experimentis in animalium ftatica factis. *Vide* eximiam ill. Hambergeri *differt. de frigore*.

Cineres calefacti fupra corpus hominis fubmerfi & frigidiffimi recens ex aqua extracti calorem vitalem ipfi reddidere, panni calidiffimi, quibus involuta eft puella e puteo extracta, & pro mortua habita, marmoris inftar frigida, eam ad vitam revocavere-runt. *Vide* Afphixiam.

6. *Rigor tertianarius*. Communicabat ill. D. Chaptal. D. M. Monfp.

Mulier fexagenaria per duos annos alternis utplurimum diebus corripiebatur univerfo rigore, in quo frigus potiffimum eminebat, quo per viginti quatuor horas algebat cum pulfu parvo & raro, hoc elapfo tempore per diem

diem integrum fana erat, & vegeta usque- quo alter accessus eam frigore congelaret.

Tentata sunt incassum diversa a peritissimis Medicis remedia, quibus tantummodo quædam identidem per aliquot dies obtinebantur induciæ, & typi mutationes: verum post duos annos sumpto quotidie infuso foliorum ribesii nigri, vulgo *cassis* dicti, sensim convaluit.

7. *Rigor febricosus*; *Algida febris* Torti *de febribus*; est algor horrendus periodicus a veneno febris intermittentis, vel remittentis procedens, cum pulsus depressione, exilitate & frequentia, tamque pravis aliis symptomatis, ut æger in agone constitutus videatur: non autem a quovis febris genere, sed ab intermittenti tertiana duplici eaque maligna aut amphimerina phricode pendet ille perniciosus algor, e quo potissimum ætate provecti ægri e medio tolluntur. *Vide* signa & curam phrenitidis, pleuritidis, cholerae, aliorumque morborum, quos febricosos indigitavimus. Est enim eadem cura.

Consulatur Anonymus *de recondita febrium natura*, c. 19. pag. 106.

XVIII. *Ecclampsia*, Convulsion des enfans; *Insultus epilepticus*, vulgo Mouvemens convulsifs; *Ecclampsis* Gorræi *definit. Ceterum ecclampsias morbo comitiali omnes tribuunt, deque eo significari volunt* Gorrhæus.

Ecclactisma vel *ecclactismus*, agitatio qua pueri exiliunt & calcitrant propter membranarum cerebri morsum vel dolorem, vel incipientem convulsionem, qua voce usus est Hippocrates *libr.* 3. *coacar. aphor.* 35. Gorræi *definit.*

Ecclampsia, vulgo epilepsia puerilis, differt ab epilepsia vulgari quod fit acuta, quandoque remittens, aut omnino continua, ut patebit ex specierum historia: definiri potest morbus convulsivus, clonicus, acutus cum sensuum in paroxysmo feriatione.

1. *Ecclampsia typhodes*. *Vide* Sennert. *de febribus l.* 4. *c.* 14. *Febris maligna cum spasmo* Sennert. Au *Convulsio Suecana*?

Hic morbus in Coloniensi Episcopatu & Vvesthphalia grassatus est anno 1595. convulsionibus, veterno, delirio, ac mentis alienatione, nunc cum febre, nunc sine febre, homines gravissime affligens.

1. Invadebat sub forma vellicationis, formicationis & stuporis in pede vel manu, nunc in uno, nunc in utroque latere.

2. Dein digiti affecti convellebantur contractione vel extensione.

3. Serpebat convulsio ab extremis ad truncum e cubito in humerum, ex genubus in coxendicem.

4. Tunc æger instar globi convolutus vel recta extensus procumbebat.

5. Aderant simul dolores qui clamores horrendos ciebant.

6. Sæpe convulsio nec opinantes subito invadebat, vomitumque excitabat, atque hic affectus non nisi post multos dies caput afficiebat, si remedia apta adhiberentur.

7. Secus ægri epilepsia & sensuum amissione laborabant, & a paroxysmo immoti velut mortui diu jacebant; aliqui amentes, aut veternosi, aut deliri per aliquot dies erant.

8. His peractis boulimia cum diarrhœa accedebat, plerisque pedes & manus intumescebant, aliis pemphigus accedebat.

9. Morbus contagiosus habebatur, epilepsia subinde recrudescebat, delirium in stuporem insanabilem abibat, & sanati ab his morbis quolibet anno mense Decembri aut Januario aliquid mali sentiebant.

Eadem symptomata peste infectis supervenire solent, teste Cardano *l.* 2. *de subtilitate*; Valleriola *locor. commun. l.* 3. *c.* 18; Petro Salio Diverso *de peste libr. c.* 5. Hæc epidemia sequebatur annonæ caritatem, adeoque victum ex pravis cibis, fructibus corruptis, fungis, &c.

Curabatur ex præscripto Academiæ Marpurgensis; 1. catharticis; 2. antispasmodicis; 3. situ nervino, aromatico, &c. Videtur idem esse affectus qui alias a Vvillischio, Buddæo visus est.

2. *Ecclampsia verminosa*; *Insultus epilepticus a vermibus*.

Apud infantes vulgaris est, & a convulsione non potest distingui, quia hac ætate functiones animæ facile obscurantur a gravi quocumque morbo, & infantes facile somnolenti evadunt.

Curatur vero eodem modo quo convulsio a vermibus in paroxysmo, ab ætate 5. ad 10. annorum. Sic se gerebat Riverius, salis vitrioli drachmam semissem præscribebat, præmisso, si opus esset, enemate purgante; vomitione excitata convulsiones sedantur, & si revertantur, catharsis instituitur, deinde vero olei succini, & spiritus vitrioli ana guttæ quinque præscribuntur, sequenti die, fit julepus ex aquæ cardui benedicti & scordii ana uncia una, confection. alkermes drachma una, salis cardui benedicti scrupulo uno, cum aqua theriacali, vel aqua naphæ; vermifuga vero minime negligenda sunt. *Vide* River. *observ.* 28. & 59. *cent.* 4.

Vix ullus est morbus qui plures infantes e medio tollat.

3. *Ecclampsia parturientium* Mauriceau *chap.* 28. *liv.* 2. *Accouchement accompagnè de convulsion.*

Sæpius ab ecclampsia tum mater parturiens, tum fœtus, ac uterque perit, nisi promptissimum feratur auxilium; motus scilicet convulsivi per intervalla redeuntes superveniunt, sive ab ultimis naturæ periculo commotæ conatibus, cum scilicet ob immodicam *hæmorrhagiam* accidunt, sive translatione vividiore sanguinis ad cerebrum, ob vehementem quam in molimine partus patitur commotionem, & ob plethoram, sive demum ob acriorem uteri distracti dolorem.

Parturiens vero vel intervallis convulsionum mentis suæ compos est, vel somno sepulta, spumas ore jacet. In hoc secundo casu nulla fere spes salutis superest; in priore vero unica spes est in embrylucia, seu prompta fœtus exclusione, quam natura sola rarissime, verum obstetricante Medico-Chirurgo adjuta, potest exsequi.

Periculum autem est in mora, maxime si menorrhagia simul vires auferat, & quantocius more solito manu butyro illita, in uterum, si paulisper hiet immissa, fœtus pedes adducendi, & partus accelerandus.

Si vero minime hiet uterus ecclampsia superveniente, nil aliud tentari potest præter phlebotomiam e brachio vel e pede, (si ecclampsia a menorrhagia non excitetur, sed a plethora, agitatione, aut dolore,) atque clysmate ex decocto sennæ, cum catholicone, eo fine, ut tormina uterum aperientia cieantur, non neglectis linimentis os uteri lubricaturis, ex oleo, adipe, butyro: in hoc vero casu emeticum præscribere inconsultum est; quippe docente experientia, hęc ecclampsia ab alterutro ex prædictis principiis procedit, quorum nullum tolli potest, sed potius augetur ab emetico; perniciosum itaque illud medicamentum ablegetur, nisi ex oris fœtore, linguæ spurcitie, nausea indicetur, & absit menorrhagia.

Sunt mulieres quæ ecclampsia in omni partu afficiuntur, sive ante, sive post exclusionem fœtus; docet autem observatio Mauricæi eas ab hoc morbo evasisse, quæ bis terve in decursu graviditatis, semelque instante puerperio sanguinem sibi detrahi curavere.

4. *Ecclampsia a doloribus* Helmontii *de lithiasi cap.* 7. *Epilepsia nephritica* Frid. Hoffmann. *de epilepsia*; *Ecclampsia ab odontalgia*, *otalgia* Hoffmann.

In comite & in moniali vidit Helmontius ecclampsiam lethalem; alter habuit in renibus calculum aduncum & acutum; altera in uretere; uterque post diros dolores nephralgicos crudelibus convulsionibus obiit.

5. *Ecclampsia a saburra* Boneti *Sepulchret. de epilepsia puerili*, *obs.* 9.

Si nutrices ira, vel terrore graviter commotæ statim ubera præbuerint alumnis suis, hi sæpius haud ita multo post epilepsia corripi observantur. P. Hoffmann.

Hodie infans sexennis summo mane subito corripitur convulsione continua totius corporis cum anæsthesia sine prodromo, pallidulus, macer, asphictus erat, præscripsi potionem cardiacam & anthelminticam, in primo ciatho tartari stibiati granum; post duas horas syrupi Glauberiani gutt. vj. dejecit, vomuit virides mucos, & statim ecclampsia recessit, superstite febre, & lassitudine, cras purgandus est.

6. *Ecclampsia ab ischuria*. Schneiderus *de catarrhis pag.* 244.

Quibus urina supprimitur per aliquot dies febris ardens, subsultus tendinum, delirium, sopor, & varii motus convulsivi superveniunt, urina sanguini remixta; quippe si injiciatur atramentum per uretres, illud facile in venam emulgentem transit, ut expertus sum, adeoque simili via urina sanguinem inficit.

In hoc casu si phlebotomiæ repetitæ, clysmata, irrigationes emollientes, potus nitrosi nihil præstiterint, tumeatque hypogastrium, acus tricuspis cannula inclusa immitti debet per perinæum in vesicam, si catether immitti non potuerit, & urina eliminanda est.

7. *Ecclampsia plethorica* Schneideri *de catarrhis pag.* 234. *Ecclampsia a plethora* Drelincurtii apud Bonetum *obs. VI.*

In illa specie a plebotomia pedis repetita larga, a sanguisugis ano appositis, victu tenui salus expectanda est.

8. *Ecclampsia ab inanitione* Galen.

A sanguinis profluvio convulsio & desipientia malum. Hippoc. *aphor.* 9. *sect.* 7.

Ea ecclampsia est conatus naturæ quo se vertat nesciæ, & præsentem statum intolerabilem quovis alio mutare cupientis; extremo autem huic periculo obviam eundum est cardiacis, aromaticis, & analepticis.

9. *Ecclampsia traumatica* Bonet. *Sepulchret. observ. XXIII. tom.* 1. *pag.* 329.

Quatuordecim casus recenset Auctor convulsionum, cum sopore, delirio, sensuumve obscuratione, ob percussum, fractumve cranium in quacumque parte, inventis quandoque pure, sero effuso, sanie, abscessu, meninge inflammata, cerebro depresso, fragmentis cranii, &c. intra cerebrum. *Vide* Dionis. Heisterum, &c. *de vulnerib. capitis*.

Idem accidere visum est ulcere diaphragma roden-

rodente *obser.* 24. Carie vertebrarum fpinalem medullam denudatam vellicante *obferv.* 26.

10. *Ecclampfia exanthematica. A retroceffione petechiarum, variolarum, rubeolæ, purpuræ* Frid. Hoffman.

Epilepfia fymptomatica differt ab epilepfia exanthematica ratione acutiei ecclampfiæ & morborum quibus debetur.

11. *Ecclampfia ab atropa; Atropa Belladona* Linn. *vel melanoceraſus; Solanum furioſum.*

Anno 1750. menfe Augufto puer feptennis manducavit in horto regio Monfpelienfi aliquot baccas Belladonæ, paucis poft horis evafit ruber, fcarlatino rubore, fine calore, rubedo univerfalis erat, deinde convulfionibus totius corporis per 24. horas fuit divexatus, cum febre notabili & delirio læto.

Mane fanguis miffus eft, unde fymptomata imminuta; oleum amygdalarum fympfit, & vefpere multum dejecit per inferiora, deinceps fopore ab hora fexta vefpertina ufque ad nonam matutinam detentus fuit, & fanatus eft intra 40. horas a morbi initio.

Decocto atropæ leviffimo diu continuato, & haufto carcinoma mammæ fanatum videfis *in obferv.* Vandermonde 1758. & in ill. Halleri *difputat. morborum tom.* 2.

12. *Ecclampfia parturientium* Nic. Puzos.

In partu etiam facili quandoque mulier fubito conqueritur de fuffufione & marmarygis, de gravi cephalalgia frontali, vel occipitali, de fubita amaurofi, quæ funt proximæ ecclampfiæ prodromi; illico una vel duæ largæ phlebotomiæ inftituendæ funt, nec ad extractionem fœtus properandum: fi his præmiffis partus rite procedat, tormina revertantur, & mulier fui compos evadat; verum fi recurrant convulfiones, cum fpuma oris & fignis anginæ convulfivæ, aut ceffantibus convulfionibus fopor urgeat, tunc poft phlebotomias clyfma injiciendum eft cum lenitivo, diaphenico, in infufo foliorum matricariæ, artemifiæ; & fi uteri os non magis ac magis hiet, ad fœtus extractionem recurrendum eft.

Non tamen notabile matris levamen a fœtus extractione illico fupervenit, ita ut ægra per unam alteramve diem convulfionibus, fed quidem rarioribus concutiatur, aut caro obruta obdormifcat, fed fymptomatum imminutio optimi eft augurii: fi vero, extracto fœtu, fymptomata illa non remittant, de muliere actum eft. *Vide* D. Puzos *Traité des accouchemens pag.* 172.

13. *Ecclampfia a dentitione; Convulfion caufée par la formation des dents.*

Inciforii minorem, canini majorem, molares maximum dolorem inferre cenfentur; an quia obtufiores? dolor minime a gingivis perforandis oritur, fed a nervo in dentis radice compreffo; gingivæ fine dolore fecantur.

Quo acceffus ecclampfiæ frequentiores, eo pejus; quo in intervallis minus valet, magis ftupet infans, eo pejus; fi frequentes fint acceffus & in intervallis papillam recufet infans aut fopore tentetur, fere femper lethale.

Cura. A phlebotomia ineundum eft, nifi æger debilis fit ab inanitione, clyfmata iteranda, nec enim convelluntur in dentitione quibus alvus eft laxa, dein femigranum kermes mineralis identidem in aqua tiliæ ipfis præbetur, ut alvus laxetur. Interea nutrix refrigeretur aqua pulli, oryzæ, hordei, fero lactis, imo purgabitur, ut infans inde purgetur; alumno oleum amygdalarum dulcium perutile eft, debilitato dein præfcribuntur antifpafmodica, ut fpiritus cornu cervi guttæ aliquot, pulveris de gutteta grana aliquot, in julapio cephalico.

14. *Ecclampfia ab hydrocephalo; vulgo des caux dans le cerveau.*

Morbus eft frequentiffimus, & qui magnam partem infantum tollit e medio; certis etiam in familiis gentilitiis, quem utinam prævidere poffemus, nam cum femel factus eft, nulla fere falutis fpes eft.

Accidit infantibus trium, quatuor, quinque annorum, maxime illis qui fcrophulofo viru funt infecti, quorum parentes fyphilide laboraverunt, quorum mefenterium glandulis duris eft obfitum; incipit ab inappetentia & faftidio omnium rerum, etiam crepundiorum; morofi funt, feu voluntatibus & averfationibus contra morem, & rationem addicti, pallidi, cum pulfu parvo, languido; alterutra gena per intervalla rubet, afthenia accedit, capite nutant, languent, dein fubito os diftorquetur, oculufve uterque fixus & nubilus evadit, vel faciei quædam pars, manufve agitatur, convellitur, mente obfcurata, ftupida, & intra paucos dies cum pulfu frequenti debili & inæquali obeunt.

Secto cadavere ferum in ventriculis cerebri copiofum obfervatur, idque frequentiffime, monente Vvillifio.

Puer fexennis Nofocomii generalis videtur fomnolentus, naribus digitos continuo admovet, febricitat, facies alternatim rubet, & pallet, purgatur cum vermifugis, deinde pulverem de gutteta cum vermifugis, & alternis diebus aquilam albam cum catharticis fumit quinquies; nulli vermes exeunt, licet videretur interdum velut a vermibus ftrangulari, dejicit viridia, toto corpore convellitur, tunc hyrudines temporibus admoventur, hinc pejus habet, poft duodecim ab ini-

initio morbi dies moritur. Medicus, qui, me absente, hyrudines præscripsit, febrem malignam incusabat.

Secto cadavere, nullum in abdomine vitium, cerebrum vero molle, pultaceum, ejusque ventriculi sero distenti. Verosimile est a materie verminosa inspissatum sanguinem in cerebro hæsisse, inde serum delapsum esse, sed nulli vermes unquam visi sunt.

In aliis subjectis simili morbo peremptis inveni etiam serum in ventriculis cerebri, & glandulas mesenterii tumidas, parum cruoris in vasis, viscera mollia, carnes laxas, pallidas; indicantur itaque tonica, martialia, rheum, pulvis de gutteta, potus roborans ut vinum ad hunc morbum præcavendum, rara cathartica, quæ vires non infringant, amara, si ætas illa vellet admittere: ut plurimum pulvis de gutteta diu frequenterque in prophylaxim usurpatur.

15. *Ecclampsia febricosa; vide* Morton *pyretol. cap. 9. hist. 14. & 15.*

Sunt infantum juniorum utplurimum carotici affectus, in quibus palliduli, attoniti, suspiriosi, anhelosi, subfrigidi sunt, & juxta Mortonum alicubi convulsi, qui status per paroxysmos more febris intermittentis revertitur, licet ex pulsu febris dijudicari non possit.

Cura incipit a vesicatoriis, linctu pectorali, pulvere de gutteta in potu cardiaco, & dein pauxillo kinkinæ in julapio cephalico.

16. *Ecclampsia exanthematica; a variolis* Sydenhamii *pag.* 80. *&* 661. *a Miliari* Allioni *de Miliari ab achoribus suppressis* Frid. Hoffmann. *de epilepsia.*

Quæ variolæ præludio supervenit, boni est ominis, licet aliquot dies perseveret, atque eruptionem pustularum discretarum præcedit.

17. *Ecclampsia ab œnanthe* Journal de Medecine *Novembre* 1758. *pag.* 430.

Observante D. Rochard Chirurgo Bellinsulæ ad mare.

Oenanthe crocatæ (Linn. spec.) radices carottis similes succo lacteo, dein croceo, sapore acri, ingrato, esitatæ sunt a pluribus militibus.

Hocce venenum latuit aliquot horas in ventriculo, sine noxa, ast dein in intestinis strages edidit maximas, quippe intestina post mortem sola continebant succum flavum radicis, & tenuia sola erant purpuronigra, maculis lividis gangrænosis respersa, cetera vix mutata.

Symptomata, horrendi vomendi conatus, dolores atroces præcordiorum & cardiæ, convulsiones violentæ in oculis, facie, maxilla, ita ut nihil omnino deglutire possit æger, & quasi in ecclampsia mente captus videatur; intelligo autem ex imperfecta hac historia verum risum sardonicum ab hoc veneno excitatum fuisse cum constrictione spasmodica œsophagi & maxillæ.

Quibus os per vim aperiri potuit, emetico magna aquæ copia diluto & deglutito venenum ano & cato rejectum est; clysmata, potiones in usum advocatæ, oleosa, lacticinia, mucilaginosa pinguia adhiberi debuissent, imminuto paroxysmo, quid sentirent prius ægri eloqui potuere, supererant tamen vertigines, cardialgiæ, syncopes, ast demum omnes evasere.

18. *Ecclampsia a phellandrio* Vvepfer. *de cicuta aquatica.*

Pueri duo & sex puellæ mense Martio comederunt radices phellandrii, quas pro carottis luteis habebant; omnes autem serius, ocius intra paucas horas correpti sunt ecclampsia, qua intra horæ dimidium duo obiere, ceteri ope vomitionis brevi evasere, ejectis radicum manipulis. Cum autem maxilla convulsa esset, dentes quibusdam effracti sunt, & theriaca aceto soluta, aliis infusum tabaci has vomitiones salubres concitaverunt. Jacobus Mæder sexennis de cardialgia querebatur, vix verbum effatus, humi prostratus urinam ad viri altitudinem eminxit, mox terribili aspectu cum omnium sensuum abolitione convulsus fuit, os arctissime clausit, ut nulla arte aperiri valuerit, dentibus stridebat, oculos mire distorquebat, sanguis ex auribus promanabat, circa cartilaginem xiphoideam quoddam corpus pugni virilis magnitudine patris manum validissime feriebat, vomiturus quandoque videbatur, nihil tamen ore clauso ejicere valuit, artus mire jactabat & torquebat, sæpius caput retrorsum abripiebatur, totumque dorsum incurvabatur in arcum; cessantibus convulsionibus per momentum matris opem imploravit, mox pari ferocia illis redeuntibus, nullatenus excitari potuit, donec viribus deficientibus expalluit, & manu pectori admota exspiravit. Post obitum abdomen & facies intumuerunt absque livore nisi pauco circa oculos conspicuo; ex ore cadaveris usque ad horam sepulturæ spuma viridis largissime emanavit, licet sæpius detersa.

Catharina Soror ejus adultior eadem fere symptomata dein passa est, sed vomuit, imo sumpta theriaca aceto soluta, iterum radices ejecit, dein conticuit, jacuit sine voce & quasi mortua per horas novem, postridie ad mentem rediit, diu de gastrodynia querebatur per quatriduum delassata,

obam-

obambulavit, convaluit omnino. Qui parcius radicem comederant levius afflicti fuerunt. In puero bienni eadem symptomata, palpitatio vehemens, fingultus, faciei rubor, oris ftrictura, artuum jactatio, fumpta theriaca manipulum dimidium radicum evomuit, intra octo horas omnino convaluit.

Puer octennis tardius afflictus fuit, fed vehementius, initio quafi temulentus vacillavit, concidit convulfus, ore ftricto, corde validiffime palpitante, fumpta theriaca ex aceto non vomuit, nec minxit, brevi obiit: omnia in cadavere eadem ac in Jacobo Mædero, fpuma viridis ex ore, corporis intumefcentia, livor circa oculos.

19. *Ecclampfia a coriaria*, Memor. Acad. Reg. Paris. *ann.* 17...

Vir quidam fiti commotus baccas coriariæ comedit, quæ guftui minime funt injucundæ, nigræ, ftriatæ; poft horæ quadrantem cardialgiam expertus, vertiginofus in paroxyfmum convulfionum univerfalium cum omnium fenfuum feriatione concidit; accerfitus chirurgus emeticum propinavit, unde baccas circiter decem evomuit, nec inde fublevatus eft, fed paullo poft iteratos paroxyfmos expertus eft, & in Nofocomium devectus e lecto in folum lapfus facie lividus obiit.

Aperto cadavere inveni maculas exiguas rubras in tunica villofa ftomachi, & undecim coriariæ baccas, fanguinem fluidiffimum, cetera bene fe habentia.

Baccæ a D. Lefevre Medico Ucetienfi Regiæ Scientiarum Academiæ Parifinæ, amico, chymico egregio fuerunt examinatæ, in illis vero tum guftu tum analyfi chemica nil acris, nil corrofivi deprehenfum eft.

Idem ac ille vir infortunium paffos effe alios fex homines diverfæ ætatis circa Alefiam diverfis temporibus compertum habui.

Capræ annofiores utcumque fame preffæ ab arbufculis illis fibi cavent: at juniores imprudentiores folia juniora carpunt, & inde velut temulentæ, vertiginofæ, interdum humi procumbunt & convelluntur, fed non minus convalefcunt; minor itaque energia foliis videtur ineffe, quam baccis. Oves fi folia edant abortiunt.

XIX. *Epilepfia*, Epilepfie; ab *Epi lambanestai*, defuper deprehendi; non ab *epi* & *lædo* ut Latino-barbari putaverunt. *Analepfia* Riverii. *Morbus fonticus* Aulu-Gellii. *Viridellus* Paracelfi; *Mater puerorum* Schneideri; *Morbus comitialis* Plinii; *Morbus Herculeus* Ariftoteli; *Divinus* Platoni; *Sacer & major* Celfi; *Caducus* Paracelfi. *Gallis* Epilepfie, Mal Caduc, Mal de la Terre, Mal S. Jean, Vapeurs Epileptiques. *Die fallende fucht* Germanis.

Genus eft morbi fpafmodici clonici & chronici intermittentis, cujus acceffus fubita interceptione fenfuum, variorum mufculorum agitatione & dyfpnœa notantur.

Diftinguitur ab *Ecclampfia* ex eo quod morbus fit chronicus, a *Tetano* quod fit etiam chronicus & clonicus cum fenfuum feriatione; a *Catocho* quod agitentur partes & refpiratio in paroxyfmo fit frequens, interturbata, fæpe ftertorofa; ab *Apoplexia epileptica* ex eo quod periodice recurrat; ab *Hyfteria* per animæ extra paroxyfmum habitualem fecuritatem, cum fint in hyfteria meticulofitas, in paroxyfmo ftrangulatio, globus abdominis, aliæque differentiæ.

Eft morbus clonicus univerfalis chronicus & periodicus cum fenfuum feriatione in paroxyfmo, & anteactorum oblivione.

Sunt qui fpumam oris, qui pollicis fortem contractionem fymptomatis pathognomonicis annumerant, verum illi unicam fpeciem epilepfiæ dari præfumunt, licet omnes Auctores idiopathicam a fymptomatica diftinguant, & utramque a principiis omnino diverfis oriri quandoque confentiant. Naturæ perterritæ & turbatæ conatus fubitaneus & vehemens ad expellendam vel corrigendam materiem morbificam utplurimum cerebro infidentem, aut partibus nervofis infenfam & irritantem, videtur paroxyfmorum caufa.

Quorum principia funt fæpius materialia ver. gr. glandulæ in cerebro, vaforum varicoforum, aut anevrifmaticorum cerebri infarctus a plethora, infecta finus narium pungentia, meningibus intumefactis infixa; calculi renum, lympha acris, & vifcida, femen acre, &c.

Alias mera animi pathemata, fomnia potiffimum terrifica, in fubjectis valde fenfibilibus hyftericis, teneris, videntur paroxyfmorum principia; ex quibus labefactatur cerebrum, & ad novos paroxyfmos difponitur.

Nihil magis repræfentat furorem bruti, ut canis, ab æftro, vel tabano in auribus vel naribus irritati, quam epilepticus, ut patet ex clamore, mugitu, oculorum truculentia, dentium ftridore, oris fpuma, pugnorum conftrictione, vehementi totius corporis contractione, ita ut mifer epilepticus videatur atrociffimam in cerebro læfionem experiri, & defperabunde exagitari.

Hoc fuadet exquifitiffima quæ eft in origine nervorum fenfibilitas, fi quis ftylo acuto ce-

cerebrum denudatum perfodiat; nullus sensus in cortice; verum cum ad originem nervorum, seu medullam oblongatam stylus pervenit, illico animal epilepsiæ insultum patitur, & si ad originem medullæ spinalis deveniat stylus, illico toto corpore convulsum dicto citius moritur, ut pluries sumus experti.

In aures & nares intrusa corpora eo majorem & acutiorem excitant dolorem, quo altius & altius intruduntur hæc corpora etiam mollissima, ut plumula, seu quo magis ad originem nervorum acceditur, nec dubium est quin sensus in labyrintho sit multo exquisitior quam in tympano, & hic quam in auricula &c.

Si dolor atrox a principio inconspicuo, & quod removere aut a quo nos liberare nequeamus, nos urgeat in partibus ad vitam quam maxime necessariis; homo quantumvis stoicus, (nisi pœnam meritam virili fortitudine exspectet) eum non sine involuntariis conatibus, clamoribusque sustinebit. Vidi nobilem Genuensem paroxysmos convulsionis quos præsentiebat, magna animi contentione prævertisse; viderunt & alii alios, verum exigua erat irritatio, gravioribus autem succumbebat, & demum maniacus evasit.

Stultam naturam vocat Heisterus, quasi vero novum sit & inauditum hominem in vehementi pathemate ratione destitui & delirare. Nonne delirat ille, qui hominem in simili casu rationis suæ semper compotem asserit? Novi adolescentulam quæ bis vel ter in anno epilepsiæ paroxysmum experitur; interrogata quid experiatur ineunte insultu, respondit se inter dormiendum somniare, & ipsi præ oculis obversari phantasmata terrifica paullo ante hujus morbi invasionem; dein vero quid factum sit non reminiscitur; astantes vero eam tanquam terrore percitam & a lecto exilire conantem retinent, ne se præcipitem dejiciat; ab eorum vero manibus ægrota se expedire, oculis torvis & minacibus, brachiis & cruribus convulsis per duas vel tres horas nititur.

Cum vero accessio appropinquat, ait Aretæus, splendores purpurei aut nigri ob oculos versantur, ut in cælo iris prætenta videatur; aures sonant, fœdum odorem sentiunt, iracundi sunt, bilis præter rationem accenditur; his porro fragor quidam redditur perinde ac si lapide verberentur aut ligno; cumque ab humo surrexerunt, commemorant quædam tanquam si vapulassent; hinc in insultu adjutores inclamant, futuramque calamitatem prospiciunt, obsecrant quoque ut membra unde morbus oritur constringant, reflectant, dirigant, quin etiam ipsimet sibi ipsis affecta membra tanquam inde morbum eximentes trahunt, velluntque, atque ita sibimet auxiliantes nonnunquam & nos ad ægritudinis notitiam impulerunt; nonnullos utique seu fera invadente pavor corripuit, aut phantasmatis imaginatio incessit. Epilepticus tauro jugulato similis est, caput varie distorquetur, corpus seu arcus inflectitur, supercilia nonnunquam ut in illis qui ad iram concitantur, in glabellam attrahuntur, vel ad tempora vehementer revelluntur, verum vox nihil nisi gemitus & suspirium est, respiratio vero suffocatio quædam est, velut in iis qui laqueo strangulantur.

Ceterum qui a morbo quiescunt, ab initio segnes sunt, capitis gravitate premuntur, languidi, pallentes, animo consternati ob lassitudinem, morbique verecundiam contristantur: hæc Aretæus Cappadox.

Quare vero sensus feriantur seu objecta præsentia non appercipere videantur, ita ut clamoribus non respondeant, hoc nemo hactenus explicuit, nec enim hypothesis falsa de nervis quibusdam minime sensiferis quidquam explicat; nervus nullus est in homine qui punctus non sentiat, cum anima sensationis recipiendæ capax est, verum animam summo quodam pathemate perculsa sensationis alterius est incapax, ut docet observatio; multi in iræ paroxysmo vulnerati sunt, nec vulnus senserunt, nisi defervescente pathemate, aut cruore conspecto, in summo terrore, vocem astantium non audiunt percerriti; ad appercipiendas impressiones objectorum requiritur animæ attentio, vel saltem tranquillitas. Qui delirio, somnio, ebrietate, catalepsi afficiuntur oculis apertis nihil vident, auribus patulis nihil audiunt, puncturas artuum quos strenue movent, vix persentiunt, monente Galeno, & experrecti vix aut obscurissime eorum quæ peregere reminiscuntur, ita & epileptici.

Sympathicam epilepsiam vocant Auctores eam, quæ initium sumit a symptomatis, quæ ad caput non referuntur, ut a dolore, anxietate, frigore alterutrius pedis vel manus, quas partes ipsimet trahunt, & distrahi jubent, astanteque eas etiam stricte ligant, unde paroxysmi sæpe prævertuntur.

Verum ea symptomata originem habent in ipsomet cerebro, ut dolores imaginarii eorum qui tibia dudum amputata, digitis pedis acriter dolent, quia cum anima assueta sit referre objecta tactus ad cutem, licet extremum alterum in cerebro latens afficiatur, sensatio semper ad cutem refertur, ut in suffusione, affecta retina objectum seu musca refertur ad aerem.

aerem. Sympathicam epilepfiam etiam vocant Auctores, cujus principium in aliam partem refertur, quam ad cerebrum v.g. *epilepfia uterina*, quæ cenfetur oriunda primitus ab utero obftructo, unde fanguis fuperfluus caput impetit & infarcit; *epilepfia crapulofa*, quæ a faburra ftomachi primitus deducitur. Hippocrates & Galenus repletioni & inanitioni convulfionem tribuebant. Sed Averrhoes dicit theoriam convulfionum fuo tempore receptam effe, potius verba fabellas canentium quam demonftrantium. Deinceps Sennertus & tota Medicorum fchola dixit caufam effe irritationem facultatis motricis, quæ utcumque alias libera fit, & non nifi imperante voluntate motus exfequitur, tamen a fumma irritatione contra nutum voluntatis agere cogitur. Motus mufcularis, ait Sennertus, numquam fit citra appetitum aut rationalem aut fenfitivum; cum itaque voluntas feu appetitus rationalis non jubeat motum, illum a cupiditate feu appetitu fenfitivo juberi manifeftum eft. Hæc Sennertus de convulfionis caufa.

Inveterata & habitualis epilepfia ideo infanabilis eft, quia ob repetitos infarctus cerebri meninges & vafa materiæ morbificæ difcutiendæ deftinata, debilitata funt, quæ hereditaria; quæ ultra 25. ætatis annum perfeverat, infanabilis.

Definit in amaurofim, ftultitiam, fatuitatem, feu morofim, oblivionem, paralyfim, ac lethalem apoplexiam.

Epilepfia perfecta eft, vel imperfecta.

Brendelius & Pitcarnius videre epilepticos qui fenferant atroces capitis & dorfi dolores intra paroxyfmum.

Votum Averrhois & Cratonis ut noffent epilepfiæ caufam & remedium, adhucdum eft votum Medicorum.

Quæ in corpore vivente fiunt operationes, ab anima, ejufque facultatibus proveniunt, unde hos etiam inordinatos motus naturam folam excitare, extra omnem dubitationis aleam eft. Schneid. *de epilepf.*

Caufa. Acerrimum facultatis naturalis expultricis, contra moleftias irritantes, in univerfo mufculorum genere excitatum certamen. Schneider.

Qui notam a morbo impreffam femel habuerit, ille amplius morbo hoc non corripitur. Hippocrat. *de morbo facro*. Grandiores natu neque interficit, neque contorquet (artus.) Senes vel interficit, vel paralyticos reddit; morbo jam affueti paroxyfmos præfentiunt.

1. *Epilepfia phlethorica* Bonet. *Sepulchret. Epilepf. fymptomatica* Frid. Hoffmann. *a fanguine craffo, polypofo* Frid. Hoffmann. *a catameniis, hæmorrhoidibufque retentis; a crapula, ebrietate habitualibus.*

Sanguis grumofus, vifcidus in finubus cerebri reperitur, tefte Frid. Hoffmann. obf. tres referente, Bonet. *Sepulchr.*

Hæmorrhoidarii huic etiam obnoxii.

Potus vini vaporofi, cerevifiæ nimis lupulatæ, aer vaporibus narcoticis, carbonum fumo inquinatus, ufus allii, cæpæ, porri, nimius, quæ caput tentant & calefaciunt, ac narcofim inducunt, ut cæpa, carnes nigræ, leporinæ, indigeftæ, hanc excitant.

Solvitur in puellis circa pubertatem, quæ impuberes aggreffa eft.

Quæ a cephalæa, vertigine, capiplenio ob auftrum & defectum electricitatis in aere ortum ducit, curatur fponte regionis & loci mutatione, ut docet Hippocrates. Quæ a fanguine fpiffo, craffo, vifcido, quartana fuperveniente folvitur.

2. *Epilepfia cachectica* Frid. Hoffmann. *Serofa* ejufdem; *Serofa* Carol. Pifon *S.* 1. *p.* 2. *cap.* 7. Ballon. *confil. l.* 11.

Ea eft quæ etiam recens corpora pallida, chlorotica, obftructa aggreditur, & a fero acri, falfo, fuperfluo, ob menftruorum fuppreffionem retento oritur; ab ulcere manuum, pedum, Plateri.

Ab fcorbuto Boneti *Sepulchret. obf.* 7. 14.

Ex lienis, pancreatis, hepatis obftructione Blafii, Tilingii.

Indicantur cathartica quibus via fternatur opiatis, jufculifque aperientibus, martialibus, tonicis, & cephalicis.

3. *Epilepfia ftomachica*; *A ventriculo* Jonfton. *idem*. *Analepfia* Riverii.

Ea eft quam fovet & excitat crapula, cardialgiis, ructibus, anorexia, dyfpepfia, naufeis, vomitione prægreffis, quæ tribuenda videtur fanguinis infpiffationi ob chylum craffum, crudum, ratione cujus hæret & congeritur in vafis cerebri prædifpofitis.

Indicantur cathartica, emetica, dein vero quæ ftomachum roborant, ut aquæ Bellilucanæ per triduum hauftæ, præmiffa phlebotomia, pilulæ ex rheo, kinkina, enula campana, fyrupo abfyntiæ, aloe.

4. *Epilepfia uterina* Sennert. *Ab utero* Jonftoni *univerfa Medic.*

Diftinguitur 1. fexu ægrotantis; 2. prægreffis aut intermixtis infultibus hyftericæ; 3. infultus fequuntur tempus menftruationis quoad periodos; 4. aut a terrore fimilive pathemate excitantur; 5. obfcuriffimæ funt in paroxyfmo fenfationes non omnino fuppreffæ.

In hyfterica epilepfia infolitas vires exerunt, ægræ, incondita interim & inarticulata quædam vociferant & pectus feriunt. Feminæ huic

huic magis obnoxiæ funt temperamenti pluſquam ſolet ſanguinei, & habitu viraginum gaudent. Sydenham.

Præter remedia quæ a catameniorum emanſione, aut dolorifica excretione indicantur, juvant in paroxyſmo quæ ſanguinis fluiditatem & fluido nerveo robur reſtituunt, ut ſpirituoſa, volatilia, ſimulque antihyſterica.

Spirituoſa ſunt ſuccini præparata varia, liquor mineralis, anodynus Hoffmanni ad guttas duodecim aut viginti, æther Frobenii; inter antihyſterica eminent tinctura & pulvis caſtorei, oleum animale Dippelii, aquæ Luciæ, ſpiritus cornu cervi, &c.

5. *Epileſia ſimulata* Hecquet, *Naturaliſme des convulſions*; Brueys *Hiſtoire de Fanatiſme*.

Fanaticos Gebennenſes initio hujus ſæculi comitabantur quædam canidiæ fatidicæ, quarum prophetiis cohortum omnes actiones dirigebantur; illæ vero quaſi numine afflatæ tremebant, humi procumbebant, atque anhelitu cohibito, abdomine inflato, ſpumantes & mirum in modum exagitatæ, demum ad ſe reverſæ vaticinabantur.

Puella ſeptennis epilepſiam ſimulabat tam appoſite, ut nemo in Noſocomio generali dolum ſuſpicaretur; interrogata num ſentiret auram ex manu ad humerum, inde ad dorſum & femur; ea annuit; præſcripſi uſum verberum, quo audito ſanata eſt.

6. *Epilepſia pediſymptomatica* Boerhaav. *conſult.* 2.

Adoleſcens ſtudioſus phlegmaticus corpore, ingenio mobilis, a frigore pedum patiebatur ſpaſmos, doloreſque in pede, tendine Achillis ſenſim aſcendentes ad cura, femora, periodice per duos annos bis vel ter in anno; paroxyſmo ad duas vel tres horas perſeverante, deinde ſimiliter a pede, dorſo orti ſpaſmi, & dolores altius ad latus dextrum & caput aſcenderunt, unde paroxyſmi epileptici ſenſibus omnibus abolitis, toto corpore exagitato, ſuccedente ſtertore, ſpuma oris, &c. finito paroxyſmo, frigus in dextro cure, frictionibus cedens; æſtate pejus, hieme flante borea melius habebat; præſagiebatur certo inſultus ante horas plures, aut diem ex mutatione inexplicabili quam æger in dorſo metatarſi perſentiebat, colore ejus liveſcente, nullo ſenſu auræ frigidæ; ligaturæ cruris dextri paroxyſmum retardant.

Curatio Boerhaaviana. 1. Veſpere per ſemihoram balneum ex calida aqua ingrediatur æger ad crura uſque, partes ſiccatæ fricentur panno laneo, ſicco, calido, rudi; tunc plantæ & dorſo pedum applicentur emplaſtra nocte, dieque gerenda, excepto tempore balnei, ex gummi ammoniaco, bdellio, galbano & oxycroceo. 2. Mane & veſpere fortis extenſio tarſi, ut in luxatione reſtituenda, interdiu moderata deambulatio. 3. Bis in menſe triduo ante novilunia & plenilunia purgetur hauſtu qui recipiat cinnabaris gr. x. reſinæ guajaci gr. v. rhei drach. ſemiſſ. ſcammon. gr. viij. ſtibii diaphoret. gr. xv. in ſyrupi de cichorio compoſito drach. vi. & aquæ cichorei unc. ii. Iiſdem diebus & pridie paroxyſmi poſt balneum veſpertinum innungantur pedes oleo ſpicæ. 4. Ceteris vero diebus mane bibat jejunus hauſtum ex infuſo theiformi radic. caryophillatæ, pæoniæ, valerianæ ſilveſtris ana ſcrupulo ſemiſſ. rut. recent. drach. ii. die vero purgationis hora 6. veſpertina paregoricum ſumat ex ſyrupi diacodii drach. vi. tincturæ opii gtt. viij. in aqua ſtillatitia papaveris rhæados.

7. *Epilepſia a pathemate* Frid. Hoffmann. *paragr.* 15. *ex melancholia & hypochondriaca ejuſdem*, necnon Joann. Bauhini.

Vidi puerulum ex denegato quodam quem præfacte petebat cibo, inſtantanea epilepſia affectum.

Non rarum eſt quod infantes, ſi matres gravidæ pathematis ſævioribus commotæ fuerint, primis ætatis annis fiant epileptici. Frid. Hoffmann. maxime ſi nutrices ira vel terrore percitæ illico lac præbuerint alumnis. A libidine vehementi & ſuppreſſa epilepſiam provocatam plura teſtantur exempla. Qui a viſu epileptici vehementer perterriti ſunt, quidam in epilepſiam incidere; unde recte mos inſtitutus eſt, ut in templis concidenti epileptico facies velo tegatur. Intemperantia in ſtudiis, quæ cordis palpitationem, extaſim, melancholiamque excitat, epilepſiæ anſam præbet.

8. *Epilepſia ſympathica*; eſt ea quæ initium ſumit a ſymptomatis quæ ad caput non referuntur ab ægris, ut a pedis vel manus dolore, anxietate, frigore, aura aſcendente, unde partem affectam ipſimet diſtrahunt, ligant, fricant, inde etiam paroxyſmi levio-res prævertuntur.

Ea vero ſymptomata originem habent in cerebro ſeu initio nervorum huic parti proſpicientium, uti dolores imaginarii, quos experiuntur in pede illi qui dudum cruris vel tibiæ amputationem paſſi ſunt, ut affecta in ſuffuſione retina, muſca ad aerem refertur, non vero percipitur macula vel infarctus retinæ, cujus tamen interventu oritur hæc hallucinatio.

An epilepſia ſympathica ſit mera differentia pluribus ſpeciebus communis? an vero ſpecies, non inquiram? ſufficit quod hoc auxilio

xilio externo scilicet ligatura frictioneve, discutiatur quandoque hujus accessus, id autem accidit quia a forti illa partis irritatione divertitur naturæ sensatio ac proinde conatus a cerebro ad artum irritatum, unde prævertitur accessus, nam infarctus cerebri non necessario aut mechanice determinat conatum epilecticum, & natura semper urgentiori occurrit. Sic licet quis ad sternutandum se accingat, si illico gravis nuncius, vel contumelia accedat, prevertitur sternutamentum.

9. *Epilepsia febrilis* de Bornainville *diar. medic. Januar.* 1758. *pag.* 43. *Vide* Quotidianæ speciem quartam. Est ea species quæ a veneno febris intermittentis latente producitur.

Miles intermittenti febre laborans sumpto valido emetico in epilepsiam incidit, quæ intervallis, sed quotidie pluries repetitis, initio ad plures dies, dein ad horas plures extensis afficiebatur sine ullo pyrexiæ indicio; in paroxysmo convulsionibus horrendis agitabantur omnes corporis partes, in declinatione pectus follis instar violenter agitati movebatur, mente stupente, in intervallis gravamen in stomacho & anxietas circa cor.

Adhibita fuere incassum antispasmodica, narcotica, lacticinia, balnea, demum præmissis generalibus ad kinkinam deventum est, quod ad drachmam quater in die, nunc purum, nunc sub forma decocti & apozemate temperatum morbum hunc ab anno inceptum radicitus sanavit.

10. *Epilepsia a dolore* Ill. Delii *amænitat. dec.* 5. *in præfatione*.

Miles quem fustigatum pedibus calcaverat tribunus, atrocissime dolebat hypochondrio dextro; accessit quotidianus epilepsiæ paroxysmus cum susurro dentium conjunctus, duranteque ejulatibus sonoris aerem replet & tumorem hypochondrii digitis ita fricat, ac si perforare vellet, deinde paroxysmi cum efferis vomitionibus & cardialgia atroci recurrunt; tertio morbi anno ægrotus perpetuo de ulcere & tumore interno latente loquitur, cultrumque identidem exposcit, quo tumorem dissecet, & si non opem, saltem dolorum finem sibi conciliet. Sub paroxysmo pedibus, manibusque parietis calces, lapidesque, si forte proxime decumberet, deradebat, alvus pertinaciter erat obstructa, febris nulla.

Secto cadavere prope pylorum erat in ventriculo foramen oris callosis, floreni magnitudine.

11. *Epilepsia exanthematica*. *Epilepf. cachectica* Frid. Hoffmann. *symptomatica a retropulsa scabie, a fistulis reficcatis, ab achoribus & tineis repressis*.

Differt ab ecclampsia exanthematica, quod epilepsia succedit exanthematicis affectibus chronicis, leprosis; ecclampsia vero acutis.

12. *Epilepsia syphilitica* Bonet. *Sepulchret.* Guarinonii *consult.* 13. *a lue venerea* Astruc. *l.* 4. *c.* 2. *paragr.* 9.

Differt ab ecclampsia quæ hydrargyrosi vehementiori supervenit & fugax est. Epilepsia a viru syphilitico procedit, & hydrargyrosi methodica curatur.

Vide methodum medendi apud Astrucium, *l.* 4. *c.* 6. *n.* 4.

Tribuitur gummatis, exostosibus cranii.

13. *Epilepsia traumatica* Borelli *de epilepf. diss.* Haller. *disp. T.* 1. *p.* 72. 74.

Puella decennis & adolescens 17. annos natus epiplesiam patiebantur ictum in capite passi, & foveam habentes a cranio depresso. Sanati sunt omnino admotis dropacibus parti affectæ, quorum ope cranium extrorsum ductum & elevatum fuit.

Puella vero antequam epileptica fieret per multos dies singulari paraphrosyne laboravit, spectrum scilicet horrendum præ oculis sibi observari putabat, totumque domicilium stellis illuminatum videre sibi videbatur; præcesserat dolor capitis, cardialgia, visus obscuratio.

Hac observatione patet, quam absurda est opinio, in omni epilepsia arcanis fidendum esse; & optimum arcanum esse cognitionem principii a quo species dependet.

XX. *Hysteria*, Vapeur. *Passio hysterica* vulgo; Gallis *Passion hysterique*; *Spleen and vapours* Anglis; *Isterismo*, Cochi bagni di Pisa. *Malum hysterico hypochondriacum* Stahlianis. Mal de Mere, la Mere, L'amarry &c. Occitanis.

Est syndrome symptomatum convulsivorum fugacium sine causa evidenti, & subito mutabilium, cum summa animæ sensibilitate, pusillanimitate, a pathematis & causis debilitantibus ingravescens.

Symptomata convulsiva sunt globus abdominalis, angina vel dyspnœa strangulans, dysphagia, carus frigus extremorum, fletus & cachinni, oscitatio, pandiculatio, delirium, pulsus depressus, strictus, urinæ copiosæ, aquosæ, Morbi hysterici sunt symptomata hysterica constantia, & permanentia in subjecto huic syndromi assueto, unde differunt ab hysteria; sic carus hystericus, dysuria hysterica, colica hysterica, ab hysteria proprie dicta differunt, quia sunt symptomata permanentia.

Nomine vaporum abusive alii morbi vel indi-

indicantur, ut vertigo, palpitatio, melancholia, vel diffimulantur, ut epilepfia, mania &c.

Senfibilitas animæ tanta eft ut leviffimus januæ ftrepitus, dum clauditur vel pulfatur, illas convellat hyftericas, fi inopinato accidat; leviffimum malum quod fana non perciperet, hyftericam anxiam, mœftam, infomnem detinet.

Ita mutabilia funt & fugacia fymptomata, ut intra pauca minuta, fletus, ejulatus, mox rifus ad cachinum, deliria, convulfiones, furor, fopor, vifus obfcuratio, mamarygæ fibi fuccedant & fumo carthæ fœtidæ, vel uberi urinæ limpidæ proventu evanefcant.

Pufillanimitas patet ex animi dejectione, ex falutis recuperandæ defperatione; frequenter medicum mutant, quem querelis continuis, diffidentia fua, inani fucceffu, difcruciant, fi fecuritatem & animi fortitudinem fimulent, mortem tanquam inevitabilem & imminentem reputant.

Principia hujus morbi funt mollis, effeminata conftitutio, educatio in vita fedentaria, voluptuofa, otiofa; dum corpus otio indulget, animæ negotia faceffunt pathemata, ira, invidia, zelotypia, amor, tædium, lites, ærumnæ; debilitavere mœrores, partus prægreffi, morbi, hæmorrhagiæ, catharfes repetitæ, inedia; fæpius præceffit mænoftafia, feu catameniorum fuppreffio, & caute celatus animi dolor, feu mœror.

Morbus hic cum hypochondriafi valde affinis eft; aft fexus femineus, gulæ ftrictura, globus abdominalis, invafio poft mænoftafiam, umbilici retractio, frigus lumborum & occipitis, effectus fuffituum fetidorum hyfteriam determinant, ut ex flatulentia, inflatione, & dolore hypochondriorum, in viris hypochondriafis defignatur; raro viri hyfterici funt.

Huic morbo fanando profunt quæ corpus roborant, animum recreant, & a morbi idea avertunt, ut exercitatio, itineratio, rufticatio, ut cupitorum obtentio; virgini libidinofæ matrimonium; conjugi zelotypæ vir fidelis; poft ærumnas fortuna profpera, fi ex his cupiditas expleatur; nihil magis nocet quam repetita evacuantia, quæ debilitant; quam medicus humorifta, qui bilem, mucum, continuo catharticis abradere, & expellere tentat, eoque magis debilitat & irritat, ubi tantum fedandum & roborandum.

Principium proximum hyfteriæ eft fumma philautia, feu amor effrænis vitæ & voluptatum, unde minimorum incommodorum intolerantia, exaggeratio, propofiti inftabilitas, fumma fenfibilitas, irritabilitas; ex parte corporis fyftematis nervei teneritudo, juxta noftrates tenfio, quæ in nervis nulla unquam obfervata eft; juxta Cheinæum laxitas, juxta Sydenhamum fluidi nervei inftabilitas, feu fpirituum ataxia, qualitas ipfo morbo obfcurior.

Pauca funt genera morborum quos hic proteiformis affectus non mentiatur, hinc tot morbi hyfterici dicti; quod commune eft fyphillidi, febri putridæ, fcorbuto &c. ita ut fi morborum genera a principiis & caufis peterentur, immenfa foret claffis hyftericorum morborum.

1. *Hifteria verminofa* Delii *amænit. Acad. pag.* 341. *cafus* 3. *Vermes malum hyftericum mentientes.*

Mulier 46. annos nata, in menftruis inordinata leucorrhœa, colica, cardialgia, vomitu identidem excruciatur, ifchias offis facri, pectoris anguftiæ, tumor abdominis; inde concluditur ab ipfa, & a Medico hyfteria; adhibentur carminativa, caftorina, balfamica, temperantia, fed fruftra; tandem adhibito purgante glomus vernium ejicitur per anum, quo facto fanitas redit.

Duo alia exempla hyfteriæ a vermibus lumbricis & afcaridibus excitatæ refert ill. Delius.

Cardialgiam, colicam, ileumque pro hypochondriafeos fyndrome habuere Medici, & omnia vermibus alvo excretis ceffavere, idem *pag.* 341.

2. *Hyfterica chlorotica* Raulin. *cap.* 13. Sydenham. *proceff. integr.*

Huic catameniorum retentio anfam præbet; verum hæc retentio in viraginibus quandoque hyfteriam *plethoricam* excitat, antequam chlorofis accedat, imo cum plethoræ fignis, ut faciei rubore, pulfus plenitudine, vertigine, difpnœa, & in hoc cafu a largis phlebotomiis vidi hyftericas fanatas, & phlebotomias non merito reprobat Sydenhamus in hyfteria, quæ tantum in quibufdam hyfteriæ fpeciebus nocent; in plethorica vero repetitæ profunt.

Cum vero pallor faciei, labiorum livor, pedum œdema, innapetentia, laffitudo, dyfpnœa ad levem fcalarum afcenfum, cardialgia, cephalalgia, crurum gravitas accedunt, tunc præmiffa una phlebotomia, & una alterave catharfi, martialia ufurpanda funt, vel mitia ut jufcula cum radicibus aperientibus atque nodulo rhei & limaturæ martis ana drachmam unam continente; quę jufcula per novem dies iteranda, dein limatura ferri ad grana octo intra offam per menfem eft repetenda, & fi virgo fit temperamenti calidi, ficci, biliofi, aque ferrugineæ æftate per novem dies ad libras quatuor vel

fex

fex funt affumendæ ; præmiffa & fubfequente catharfi.

Si vero chlorotica fit mollis, laxa, frigida, tunc jufcula fortiora, pillulæ emmenagogæ, opiatæ martiales funt adhibendæ, aquæ thermales etiam autumno vel vere per triduum bibendæ, fi falinæ fint, aut fæpius repetendæ, fi fulphureæ.

Jufculis incoquentur radicum rufci, rubiæ, dentis leonis ana uncia una, rhei & limaturæ ferri in nodulo ana drachma una, quovis triduo renovanda, folia cichorei, boraginis, flores cheiri, calendulæ cum cinnamomi fruftulo.

Bolum ingredientur croci martis grana decem, pulveris fennæ, rhei, falis abfinthii, jalappæ, diagridii, myrrhæ, croci, cinnamomi ana grana duo; caftorei, affæ fœtidæ ana gran. I. cum fyrupo de cichorio, vel de floribus perficorum, fiat bolus quovis mane per novem dies fumendus fuperbibendo jufculum foliis cichorei alteratum.

Simplicius eft ex limaturæ martis & cinnamomi pulveris ana gran. x. ac myrrhæ vel galbani aut caftorei pulverati gr. IV. ac alternis diebus additis fcammonii granis tribus parare bolum; his fuccedant aquæ belliluccanæ per triduum potæ ad libras fex.

In delicatioribus aquæ fulphureæ calidæ, ut de *Cauterets*, *Bagnauls*, *S. Laurent* poffunt ebibi per triduum ad libras quatuor, dein quarta die ingrediatur balneum; ex illis aquis iterum bibat, iterum balnea ufurpet, & fic alternis vicibus per menfem aut ultra.

3. *Hyfteria a menorrhagia* Raulin; *a partu difficili* Sydenhami; *a morbis acutis, repetitifque phlebotomiis ac catharticis*.

In hac fpecie robur eft quantocius reftituendum ope victus fortioris, aromatifati, eupepti; gelatinæ, ova forbilia, offæ ex carnibus gallinæ, bovis &c. quibus reftaurentur vires, miffis longe catharticis, phlebotomia imo clyfmatis, ufque quo ægra poffit lac integrum caprinum vere, afininum autumno, aut vaccinum quavis tempeftate affumere fervatis fervandis; diæta vero lactea non folum abigit hyfteriam, fed etiam fi a longis menorrhagiis immineat, afcitem fugat & vires reficit; fi tamen ventriculus huic ferendo impar foret, præmitteretur decoctum ex rhapontico vel myrobalanis cum fyrupo de cichorio compofito & manna, atque paullo ante lac, bolus abforbens ex terra catechu, oculis cancrorum, creta, coralliis & conferva rofarum ingereretur.

4. *Hyfteria a leucorrhœa* Raulin. *cap.* 14. *tom.* I.

Si leucorrhœa hyfteriæ fomes pendeat ab humorum acrimonia & vifcofitate, quam ficcitatem vocant, præmiffa unica phlebotomia, cathartica mitia funt ufurpanda, maxime ex aquis mineralibus acidulis dictis, ut *de Vals*, *d'Alais*, *Lodeve* &c. dein jufcula pulli refrigerantia cum nodulo feminum frigidorum, foliis pimpinellæ, agrimoniæ, radicibus pentaphylli, fragariæ, & pugillo fumariæ, vel nafturtii aquatici, funt ufurpanda; inde ad ferum lactis deveniendum extincto prius lateris candentis fruftulo: & ante hauftum feri lactis præftat bolum fubaftringentem & abforbentem præbere, qualis in gonorrhœa veteri ufurpatur; fi vero fit pruritus vaginæ, fœtor fluoris, ficcitas, pervigilium, aquæ acidulæ per novem dies æftate fumendæ, & dein balnea domeftica vigefies iteranda.

Verum fi leucorrhœa pituitofa fuerit, ab obftructionibus frigidis, & vaforum atonia pendens, tunc præmiffis catharticis tonicis aftringentibus ad duas vices & jufculis aperientibus, cum limatura ferri, rheo, cancris fluviatilibus, radicibus aperientibus, foliis hederulæ, pimpinellæ, numulariæ, &c. ptifana ex leviffimo camphoratæ infufo, deveniendum eft ad bolos ftomachicos, tonicos ex theriaca, aurantiis, zinzibere, nuce mofchata conditis, diafcordio, oculis cancrorum, malicorio, radice angelicæ, terra lemnia, bolo Armena, corallis rubris, gummi Arabico, quæ excipiantur fyrupo de rofis ficcis; fumat electuarii hujus drachmam femel vel bis in die per menfem fuperbibendo vini abfinthii aut enulati pauxillum; vinum Hifpanicum gentiana, angelica, abfinthio, centaurio, corticibus aurantii, cinnamomo infufis medicatum, ad aliquot cochlearia ter in die ufurpetur.

Conveniunt & martialia, ut vinum tenue, album, intra quod ferrum, vel lapis medicamentofus, vulgo *globus chalybis* infufus fuerit, aquæ ferrugineæ vallenfes, alefienfes, modo non ea dofi fumantur & repetantur, ut hyftericæ vires imminutas ulterius infringant; demum ad lac etiam confugiendum eft.

5. *Hyfteria emphractica; ab obftructionibus vifcerum abdominis, ut hepatis, lienis, pancreatis*, Raulini *cap.* 6.

Differt a plethorica per pallorem cachecticum, phlegmafiam, pulfus debilitatem, frigus. Curatur per aperientia martialia, tonicis amaris, ftomachicis juncta: fi vero ægra fit temperamenti fimul calidi & ficci, feu fi humorum acrimonia, ficcitafque adfit, ea funt jufculis, fero lactis temperanda, additis millepedibus, croco, aqua ferruginea; huc pertinent aquæ minerales fpiritu rectore.

tur-

turgidæ, caute tamen usurpandæ martiales vitriolicæ.

6. *Hysteria libidinosa; Hysteria a femine acri, retento, ovariis infarctis*, Frid. Hoffmanni.

Monialis illico sensum amittebat, & convellebatur toto corpore cum dyspnœa, dein ad se revertens exiliebat, & per cameram saltando currebat, inde lætas & obscœnas cantilenas, verbaque similis farinæ proferebat, vomitu bilis atræ pauxillum rejiciebat; mox sui compos facta anteactorum erat immemor; clitoridis titillatio a barbitonsore impudico instituta paroxysmum aliquoties solvebat: tales sunt plures hystericæ quas matrimonium sanasse dicitur; catameniis suppressis vel imminentibus turgent genitalia, calentque; unde salacitas major; major ad hysteriam proclivitas.

7. *Hysteria stomachica*. *Vide* Raulinum *cap. 4. de hysterica ab obstructione & vitio vario stomachi*.

In hysteria stomachum male se habere vulgatissimum est; hinc affinitas hysteriæ cum hypochondriasi; verum in specie, de qua agitur, præcessere vitia stomachi, & subsecuta est hysteria.

XXI. *Scelotyrbe*, Danse de St. Guy; *Scelotyrbe* Castelli *Lexic.*

Scelotyrbe Galeni *Isagoge libro finition.* quasi *cruris turba* & perturbatio, species est „resolutionis, qua erectus ambulare homo „non potest, & latus alias in rectum, „quandoque sinistrum in dextrum, vel vicissim circumfert; interdum quoque pe„dem non attollit, sed attrahit, velut ii qui „magnos clivos ascendunt; hæc Galenus;“ qua descriptione idem expressisse mihi videtur quod Neoterici choream Viti nominant.

Chorea sancti Viti, docente Sydenhamo, convulsionis species quædam est pueros, puellasve a decimo ætatis anno ad pubertatem invadens; prodit se claudicatione, vel instabilitate alterutrius cruris, quòd æger post se trahit fatuorum more, manum ejusdem lateris vel pectori vel alii alicui parti applicatam nequit continere in eodem situ horæ momento; sed in alium situm & locum convulsione distorquebitur quidquid æger contranitatur, antequam poculum ad os possit admovere, mille gesticulationes circulatorum instar exhibebit, non enim recta lineæ ori admovet, sed deducta a spasmo manu, huc illuc aliquando versat, donec tandem forte fortuna labris propius apponens, liquorem derepente in os injicit, & avide haurit, dedita tanquam opera, ut spectantibus risum moveret. Hæc Sydenhamus.

Nullus est autem morbus hodie cognitus, qui ad scelotyrbem aptius referri queat quam chorea Viti Sydenhamiana, quæ multum discrepat ab specie tarantismi, cui hoc ultimum nomen aptius convenit.

1. *Scelotyrbe chorea Viti*, *la Danse de St. Guy; Chorea sancti Viti* Sydenham.

Curatur jusculis leviter tonicis & cephalicis, infusis theiformibus ex floribus gallii, lutei, tiliæ, kinkina, cascarilla; pulvere de Hutteta, necnon aquarum thermalium embrocationibus; ægros quatuordecim observavit & sanavit D. Chaptal.

D. de Haen plures hoc morbo laborantes repetita electrifatione sanatos vidit.

Curatio Sydenhamiana quoad phlebotomias & catharses nimium repetitas minime conducit, saltem in pueris & puellis a me observatis, qui ab his fuissent exhausti.

Principium hujus morbi videtur in origine nervorum, & mentem aliquatenus non secus ac corpus debilitate, quas enim vidi puellas hoc morbo affectas cum aliquali artuum rigiditate debiles simul & velut attonitas, aut mente imbecilles vidi.

Ad idem genus morbi altera species rarissima ab Auctoribus prætervisa referenda videtur, quam non aptius nominari posse putem quam scelotyrbem festinantem, seu festinam.

2. *Scelotyrbe festinans*; est peculiaris scelotyrbes species in qua ægri solito more dum gradi volunt currere coguntur, quod videre est apud D. Carquet, & observavit Leydæ illustr. Gaubius *Patho1og. instit.* 751. & in loquela hæc *volubilitas* dicitur qua lingua præcurrit mentem. Video actu mulierem sexagenariam hoc affectam morbo siccitati nervorum tribuendo; laborat enim rheumatismo sicco, seu ab acrimonia sanguinis, dolores noctu a calore recrudescunt, a thermis non sublevantur: ei præscripsi phlebotomiam, & præmissis jusculis ex lactuca, endivia, & collo arietis, lene catharticum, inde verò lacticinia.

Est affinitas cum scelotyrbe, choreæ Viti; deest flexibilitas in fibris musculorum; unde motus breves edunt, & conatu seu impetu solito majori, cum resistentiam illam superare nituntur, velut inviti festinant, ac præcipiti seu concitato passu gradiuntur. Choræa Viti pueros, puellasve impuberes aggreditur; festina verò senes, & duos tantum hactenus observare mihi contigit. Quam multos autem videmus morbos, paucissimosque observamus. De theoria & praxi nihil habeo quod dicam; etenim sola experientia proxim cujusvis morbi determinat, & ex hac pro-

felici

felici vel infausto successu theoria dein elicienda est.

Quid scelotyrbe commune habebat cum scorbuto non video, nisi hoc nomine scelotyrbe asthniam scorbuticam quis velit intelligere.

XXII. *Beriberia*, le Beriberi; *Beriberi* Jacob. Bontii *Medic. Indiæ Oriental. l.2. c.1.* Mangeti *Biblioth. pract.* ubi Erasistrato hunc morbum fuisse cognitum asseritur; Tulpii *obs. l. 4. c. 5.*

Genus est morbi spasmodici ideo beriberii seu *ovis* dicti, quia ægri genubus retracti elevando crura tanquam oves progrediuntur.

1. *Beriberia Indica* Bontii *l. 2. de Medic. Indorum.*

Cognoscitur ex motu tremulo manuum, pedum, & quandoque totius corporis, simulque stupore quodam dolorifico harumce partium, cum tactus obscuratione, aut hebetudine: dolor vero est similis fornicationis quam apud Europæos frigus in digitis excitat. His adde vocis exilitatem & raucitatem, ut vix prope assidentes ægrum loquentem intelligant; accedit non raro pectoris musculorum crampus, qui anhelitum, ac vocem intercludit.

Hic affectus lethalis non est, sed chronicus & curatu difficilis, principium procatharticum est frigus susceptum calente corpore; si pectus adoriatur, lethum non raro infert.

Curatio exigit ut lympha frigore inspissata resolvatur & discutiatur. Cavendum ne æger se lecto affigat, exercitio quantum & cui potest, indulgeat, frictionibus utatur, fomenta ex herbis resolventibus adhibeat, ex oleo chamæmeli, meliloti, potissimum petroleo litus instituat; intus vero, præmissa catharsi, sudorifica ex ligno guayaci, salsaparilla, china radice, therica, mithridatio adhibeantur. *Vide* curam in Europa a Nicol. Tulpio institutam *obs. l. 4.*

2. *Beriberia spuria* Thom. Bartholini; *Beriberi spurium* ipsi dictum.

Hic affectus non satis distincte descriptus invasit mercatorem ex India Orientali reducem, eamque dimidii corporis a diaphragmate ad pedes stupore, ac debilitate, forte tremore conflictavit cum enuresi, simulque alvi constipatione, & doloribus abdomen & pectus molestantibus. Si desit in hoc morbo motus tremulus & anomalus extremorum, is ad paraplegiam dimittendus videtur.

CLASSIS QUINTÆ SYNOPSIS.

ANHELATIONES.

ORDO I. ANHELATIONES SPASMODICÆ. Sunt insultus fugaces, sed sæpius iterati spasmodicorum motuum pectoris cum exspiratione sonora.

I. Ephialtes, anhelatio difficilis, querula cum insomnio terrifico.

II. *Sternutatio*, concussio violenta pectoris cum exspiratione veloci narium interiora evertente & sonora.

III. *Oscedo*, repetita, lenta, profunda inspiratio, ore hiante sæpius cum pandiculatione.

IV. *Singultus*, concussio diaphragmatis cum inspiratione subito interrupta, sonora.

V. *Tussis*, concussio sonora, violenta pectoris cum exspiratione ad pulmonem quodam obice liberandum.

ORDO II. ANHELATIONES OPPRESSIVÆ, *difficultes de respirer*. Sunt nón fugaces, sed constantes respirandi difficultates cùm pectoris non raro oppressione, frequenti anhelitu, difficultate illius suspendendi, sine metu suffocationis.

VI. *Stertor*, respiratio inter inspirandum, sonum gravem, tremulum in gutture edens sæpe cum alterno sibilo.

VII. *Dyspnœa*, est difficultas respirandi chronica, ut in asthmate, non intermittens, unde ab asthmate differt.

VIII. *Asthma*, est morbus chronicus vel diuturnus, cujus præcipuum symptoma est periodice recurrens respirandi difficultas.

IX. *Orthopnœa*, est præceps utplurimum & acuta respirandi difficultas, unde ab asthmate & dyspnœa discrepat.

X. *Angina*, differt a precedentibus per sensum angustiæ in gutture.

XI. *Pleurodyne*, est anhelationis genus, cujus præcipuum symptoma est dolor pectoris, & utplurimum lateris sine febre acuta, unde a pleuritide differt.

XII. *Rheuma*, cognoscitur ex difficultate respirandi sensu gravitatis in pectore, quam comitantur vel præcedunt coryza, sternutatio, raucedo, &c.

XIII. *Hydrothorax*, differt a dyspnœa faciei pallore, manuum & pedum œdemate, symptomatis ephialticis, decubitus horizontalis difficultate, &c.

XIV. *Empyema*, differt ab hydrothorace per febrem hecticam magis evidentem, maciem, & prægressam pulmonis inflammationem suppuratam.

CLASSIS QUINTA.

ANHELATIONES,

Morbi dispnœici, Essouflemens.

ANHELITUS, ut vocat Ettmullerus, *vel anhelatio*, ut loqui amat Plinius, est frequens & difficilis respiratio, seu agitatio pectoris pluries intra datum tempus repetita. Sic anhelant qui velociter scalas ascendunt, aut qui currunt, ita ut cum sani & quieti vigesies in minuto inspiremus, si cucurrerimus velocius, quadragesies eodem tempore respiratio iteratur.

Respiratio anhelosa est necessario difficilis, seu laboriosa; quippe cum vires motrices solito majores requirat, adeoque absumat, animaque a virium motricium impensa solito majori metuat debilitatem, si paullo diutius perseveret, seu si coacta sit, hinc molestiam percipit: molestia autem percepta a resistentiis motui cupito oppositis, aut a percepta necessitate motus, cui exequendo vires non sufficiunt, vocatur *difficultas motus*; ergo anhelosa respiratio quæ a libertate non excitatur, simul difficilis est.

Difficultas respirandi crescit in majori ratione quam frequentia; sic si respiratio duplo, triplove frequentior evadat, difficultas major evadit, quam dupla vel tripla; quippe difficultas crescit ut virium impensa, si cetera sint paria; sed virium impensa crescit

fcic ut quadratum velocitatis motus; cũ itaque fréquentior duplo non poffit effe refpiratio fub pari altitudine, quin motus velocitas fit dupla, feu quin mufculi refpiratorii intra idem tempus bis idem fpatium fe contrahendo percurrant, omnino neceffum eft ut vires impenfæ quadruplo majores fint; & cum refpiratio fub pari altitudine triplove frequentior eft, vires novies majores impendi neceffum eft, quod fummam fecum importat difficultatem.

Difficultas fub pari virium impenfa eo major eft, quo anima vel propriæ debilitatis, vel periculi imminentis five realis, five imaginarii, magis eft confcia; nam cum difficultas fit moleftia, & anima eo magis moleftiam fentiat, quo magis propriæ debilitatis, & fimul agendi neceffitatis eft confcia, necnon quo magis eft meticulofa, evidens eft refpirandi difficultatem ex hifce principiis intendi debere: ex hoc ultimo principio potiffimum pendet dyfpnœa hyfterica & hypochondriaca, feu quam animi pathemata excitant ex levi oborta in organis refpirationis refiftentia; fic fi fomniemus nos a corpore quodam, aut fele, aut cacodæmone opprimi, ut ephialticis accidit, inde exfurgit difficultas refpirandi maxima, quæ tamen evanefcit ftatim atque fomnium illud difcutitur, cum difficultas a folo metu procedat.

Refpiratio *velox* dicitur ea in qua magnum fpatium in pectoris vel dilatatione, vel conftrictione intra datum tempus percurritur, aut cum intra minus temporis intervallum major eft pectoris dilatatio & conftrictio; illa vero tanto majorem virium impenfam exigit, quò majus fpatium percurritur, & quo minus temporis intervallum adhibetur, ejufque proinde difficultas crefcit ut velocitatis quadratum.

Si itaque refpiratio crefcat quoad frequentiam feu numerum refpirationum in dato tempore, & fimul quoad velocitatem cujufvis infpirationis vel exfpirationis, maximopere crefcet virium impenfa, proindeque difficultas; quæ quidem fcrupulofe attendenda funt, ut intelligamus angorem, & miferrimam afthmaticorum moleftiam, cum vel minimum, vel velocitatem, vel frequentiam jam nimium magnam coguntur intendere, ut cum fores occluduntur, aut ignis accenditur, vel pectus ftragulo ponderofiori cooperitur, aut pectoris cavitas fitu incommodo vel minimum anguftatur, illi non minus difcruciantur metu, ac fi animam illico exhalare fe perciperent.

Afthmaticus in paroxyfmo ita metuit ne refpirationem intendere cogatur, ut alta voce loqui non audeat, fed loqui coactus voces per anhelitus fuos tantum exprimat, ac morulis interpolet; quippe ad tonos vocis exprimendos neceffum eft velocitatem majorem aeri, adeoque organis refpirationis imprimere, & ut preffe loquamur, velocius refpirandum eft quam ut interpofitis morulis verba proferamus; rauca eft ejus vox, ob laxatum chordarum vocalium tonum; ideo autem laxantur chordæ vocales, ut glottis fit magis patula, adeoque ut refpirari poffit aer facilius, non adaucta ejus velocitate, quæ certe adaugeri non poteft, quin vis mufculorum refpirantium augeatur, inde vox quidem tantum gravis eft; fed in hac laxitate fimul rauca evadit, quia negligenter laxatæ cordæ vocales uniformem tonum obtinere vix poffunt, cujus defectu diffonant; vox autem gravis & diffonans rauca eft.

Afthmatici expuere, nares emungere, deglutire metuunt; quippe ad hos motus edendos neceffum eft refpirationem intendere; verum jam nimis eft intenfa præ robore fuperftite potentiæ motricis, & fi ultra augeatur virium difpendium, metus eft ne facultas exhauriatur, proindeque ne mors accedat; unde nonnifi coacti ab alia neceffitate, & ut majus malum fugiant, cauteque fimul exfpuunt, nares emungunt, cibos deglutiunt.

Si intra tracheam cadaveris aqua immittatur quantum pulmones capere poffunt, mirum certe eft quot aquæ urcei infundantur antequam aqua regurgitet; verum pro diverfo corporis fitu major eft, vel minor illa copia; nam fedenti cadaveri multo minor ingurgitari poteft copia, quam ftanti; quia fedentis diaphragma multo minus deorfum delabitur; fi exenterato abdomine & ftante cadavere aqua repleatur thorax, videbimus diaphragma, cujus pofitura erat antea in linea ambas mammarum papillas jungenti, non folum ad epigaftrium & ad coftarum ultimarum finem diftendi; verum etiam ejus ambo latera veluti magnas nares hæmifphæricas fenfim deorfum protrudi, ita ut ultra umbilicum delabantur; fi vero funiculo conftringatur tunc trachea, & horizontalem fitum cadaveri conciliemus, minus quidem deorfum protuberabit diaphragma; fed trachea multo magis erit diftenfa, adeoque intus compreffa.

Ex hoc experimento fequitur multo majorem effe pectoris ampliationem, quæ fit a diaphragmatis defcenfu, quam quæ a coftarum diductione dependet, adeoque multo magis fublevari dyfpnœicos a diaphragmatis libera depreffione, quam ab alia caufa; inde neceffitas pofituræ corporis, vel faltem pecto-

pectoris verticalis; quippe in situ verticali viscera abdominis deorsum proprio pondere delabuntur quantum fieri potest, & simul arcus abdominis quantum maxime fieri potest, extrorsum eminet; hinc tanto majus diaphragmatis descensui spatium conceditur, hinc partim fit ut miser asthmaticus in lecto residere nequeat, & per multos dies, imo menses erecto faltem trunco dormire cogatur, atque quandiu facultas constat ut initio accessus stet, e lecto exiliat, & usquequo robore deficiente jacere necessum fit, a decubitu abstineat, atque decumbens situm verticalem trunci sustineat.

In illo situ pulmones suspensi non magis premuntur ab uno latere quam ab altero per suum pondus, adeoque liberius ab aere expanduntur, seu plus aeris recipiunt; si vero æger pectus inclinet, illico unus pulmonis lobus proprio pondere alterum aggravat, unde difficultas respirandi major; ast omnium maxima est difficultas si pectus resupinetur, quia in illo situ horizontali supino, non solum proprio pondere pulmo versus dorsum gravatur; verum, quod majus est incommodum, abdominis pondus diaphragmati incumbit, visceribus hac illac proprio pondere diffluentibus & diaphragma acclive potissimum prementibus: in illo scilicet situ diaphragma est planum inclinatum, cui pars ponderis incumbit.

Ex his intelligitur quare asthmatici somno victi, adeoque aliquoversum inclinare coacti, antrorsum inclinent, & in cathedra dormientes coram tabula, vel fulcro, caput antrorsum supra illud fulcrum reponant; in hoc etenim situ non solum proprio pondere abdomen deorsum labitur, sed etiam pulmones suo pondere diaphragma deprimunt; adeoque quantum fieri potest, maximum, sustentato corpore, conceditur pulmoni spatium; circa quod observare est naturam a nullo Doctore instructam indicationibus invicem pugnantibus, qualis est necessitas decumbendi ad somnum, & simul standi ad respirandum; solertissime consulere, ita ut mechanices & anatomiæ peritissimus nunquam commodiorem pro utroque scopo posituram a priori excogitare potuisset: sic & faber lignarius licet ignoret quæ de centro percussionis detexere nuperi Mathematici, in eo manubrii puncto asciam manu corripit, quo manus maximum cum minimo incommodo ictum incutere valet, folius naturæ ductu directus, seu experientia confuse percepta veluti manu ductus: sic canis qui fores aperire conatur, non juxta cardines eas pedibus & trunco apprimit, sed longe a cardinibus ubi vecte longiore utens, opus suum felicius & facilius absolvit, quasi mechanicam edoctus fuisset.

Ex dictis iterum patet, cur asthmaticus quietem pro viribus servet, & a motu abstineat etiam vigilans; cum enim ambulare, aut sese e loco movere vix possit, quin sanguis ex musculis contractis expressus velocius ad cordis ventriculum dextrum, indeque in pulmones affluat, & quin illico celeriori influxu vasa pulmonis distendat, aerique spatium paullulum eripiat, simulque quin virium suarum novam partem impendat, ille novi & frigidi, copiosique aeris avidissimus, & virium suarum parcimoniæ studiosus, a motu minus necessario abstinere debet.

Quanta sit asthmaticis, dyspnœicisque in genere aeris novi & copiosi inspirandi cupiditas, in theoria hujusce classis fuse expofuimus; illa autem aviditas aeris procedit ex perceptione confusa necessitatis ejus ad vitalem facultatem sustinendam, adeoque ex metu debilitatis cordis, quæ in his circumstantiis imminet: hoc patet ex pulsu parvo sæpe intermittenti, extremorumque frigore, quæ in asthmatis accessu, si aliquandiu perseveret, & fortior sit, observantur; interea dum pulsus cordis frequentia omnino destituitur, & respiratio crebra & sublimis est: novi quidem scholasticos hanc pulsus debilitatem repetere, ex eo quod sanguis parce ex pulmonibus in cordis ventriculum influat; verum minime illis assentior, dum existimant hunc parciorem sanguinis in cor influxum pendere a vasorum sanguiferorum pulmonis angustia, quæ si adesset, febrem, & peripneumoniam excitaret, non vero asthmaticum accessum; illa cordis debilitas ex eo dependet, quod natura vires in pulmonibus agitandis impendens parcius cordi movendo incumbat, & tantum exigua, quæ ad vitam sustinendam vi sufficit; si enim plus virium cordi impertiret quam ad vitam qualemcumque sustinendam opus est, cum facultas jam fit exhausta, ea ad pulmones exagitandos non sufficeret, adeoque mors in promptu esset, cum eatenus sanguis per pulmones circulari possit quatenus sustinetur respiratio, atque ad eam in casu asthmatis sustinendam multum virium impendi necessum fit; non secus autem ac cum vasa sanguifera obstruuntur, natura cordis vires intendit, & vires avertit inutiles ab artubus, ut urgentiori necessitati occurrat: ita cum infarctis bronchiis respiratio difficilis evadit, cum ea sit ad vitam necessaria, natura non solum motus artuum inutiles supprimit, sed etiam motus cordis fortiores detrahit, & exiguis contenta fere quidquid supereft virium obicibus bronchio-

chiorum removendis impendit, ita ut afthma fit febris, fi fas fit ita loqui pulmonum, ut febris eft velut afthma cordis.

Quod autem natura hofce motus dirigat & exfequatur, illud evincitur ex effectibus narcoticorum, & ex obfervatione afthmatis hyfterici. Afthmatici, ut docet Floyerus, & experientia confirmat, cauta & prudenti narcoticorum dofi mire fublevantur, ita ut qui prius velociter & frequenter anhelat, jam fopitus refpiret, lente & raro ut in fanitate, quia fenfatione omni fopita, natura minus percipit neceffitatem accelerandæ refpirationis, & opus fuum remittit: e contra vero hyfterica vigilans, & ad minimum ftimulum in pulmonibus expavefcens, a levi fumo, vel odore gravi, illico pectus fuum exagitat, ut hunc levem ftimulum, obicemve eliminet, & tanto impetu refpirat, ut præfocari videatur; quod ita pendet ab anima, ut folum animæ pathema infultum illum excitet. Sic obfervante Helmontio mulieres hyftericæ ex contumelia, vel jurgio fæpe afthmatis acceffum incurrunt, proindeque fine materiali principio, & pituita vifcofa pulmones infarciente, quam Humoriftæ Scholaftici in omni afthmatico præexiftere fupponunt; licet obfervante Helmontio, Horftio, Floyero, aliifque in afthmaticorum, ut epilepticorum cadavere, nulla quandoque organorum, aut humorum labes reperiri poffit, & hic uterque morbus in motu vitiofo folum fæpe confiftit.

Fufe explicuimus in theoria hujufce claffis quid naturam follicitet ad refpirationem in fugacibus anhelationibus magnam & velocem, in diuturnis vero frequentem & parvam inftituendam: majori fcilicet virium parcimoniæ confulit, cum facultas eft imminuta, vires vero liberalius expandit cum integra eft; & fimul quantum fieri poteft, & opus eft, aeris novi, frigidiufculi, feu elaftici copiam infpirationi fuppeditat; ea autem aeris frigidiufculi quantitas tanto major effe debet, quo major eft pulmonum calor, & iterari debet eo fæpius infpiratio, quo fingulis vicibus minus aeris, aut minus elaftici, excipitur.

Sive aeris fpirulæ elafticæ cum fanguine mifcendæ fint, ut putat Borellus, five fluidum electricum in aere elaftico copiofum, & fluidi nervei veluti pabulum fit per pulmones hauriendum, quod verofimile eft; five demum ope aeris pulmones debite expandentis promovendus fit in cordis dextrum ventriculum, & fic confervandus fanguinis circuitus; natura refpirationis pro neceffitate augendæ, vel iterandæ eft aviffidima; quafi fenfu quodam confufo ejus neceffitatem perciperet, ut perfuafiffimus fum, & Galenus fufe docuit: cum nemo fit qui ftatim ab ortu & millies in vita non fit expertus quod a retardata, fuppreffa, imminuta refpiratione in præcordiis nafcatur moleftia, quæ ab obice ultra pauca fecunda perfeverante crefcit, & brevi tempore intolerabili evadit, ut experiri quifque poteft in animali, cui refpiratio ultra aliquot temporis fecunda præcluditur: illud enim totis viribus ad hunc obicem removendum infurgit, quod certe machina inanimis nunquam faceret, & nullus mechanices vel leviter gnarus unquam ex legibus motus fine principio fentiente & movente intelliget.

Abfit ut quis judicet me in morbis conftantibus, animæ tantum conatus & impetus, exceptis morbis hyftericis, fimilibufve incufaturum effe; quippe illi conatus naturæ fere femper principium materiale & labem in organis, fluidifve fupponunt, cujus occafione illi excitantur; verum non inde fequitur, ut mechanicftæ contendunt, nullam habendam effe principii fentientis & moventis rationem, & tantummodo de reftituendo fluidorum & folidorum ftatu cogitandum effe, cum ne quidem ille ultimus fcopus attingi queat fine principii fentientis & moventis concurfu; natura fiquidem prima fæpe fola, fed artis etiam auxilio adjuta, morbis medetur; ut febris eft opus naturæ materies morbificas e viis circulationis removere, eafque corrigere conantis, ita & anhelatio eft conatus ejufdem principii vitalis obices refpirationi & aeris fufceptioni oppofitos abigere fatagentis, nihil perniciofius eft quam fi febris defit, ubi ob farcinam materiæ morbificæ eliminandam per fudores & perfpirationem requiritur, ut in peftilentialibus & gangrænofis morbis; ita nihil eft funeftius, quam afpnœa feu quies organorum refpirationis, ubi circulatio fanguinis languet in pulmonibus & vivifici aeris infpiratio eft neceffaria; unde pro inaudito habetur apud omnes fi æger afpnœa affectus & inde in fyncopem lapfus, ac pro mortuo habitus quandoque revivixerit, quippe vix centefimus lethum effugit, quia refpiratio ad vitam uti fignum, ita uti concaufa, omnino natis animalibus non amphibiis eft neceffaria.

Verumtamen obfervandum eft refpirationem aliqualem fupereffe poffe, quæ tamen in fenfus Medici non incurrat, ut jam dudum Pitcarnius oftendit, quippe cognofcimus refpirationem potiffimum ex fpatio quo pectus dilatatur vel conftringitur intra breve tempus; illud vero fpatium eft ad volumen aeris haufti in ratione fubtriplicata, ita ut fi fpatium illud crefcat duplo, triplo, octies,

vigefies fepties crefcat volumen aeris haufti; ergo poteft illud volumen crefcere aut decrefcere quam maxime vel faltem fufficienter; intereadum fpatium, quod eft index refpirationis, ita exiguum eft, ut in fenfus non incurrat; præterea ficuti motum indicis in acu horarum horologii non percipimus, quia intra longum tempus exiguum fpatium percurritur, ita fi tardior fiat infpiratio vel exfpiratio quælibet, licet æque ampla ac in ftatu fano, illa dum fit, nullatenus a nobis percipietur.

Contemplemur hominem qui libere prius & expedite pectus fuum amplians & conftringens fubito extafi vel catalepfi corripitur; illico ob nimiam animæ alio attendentis diverfionem, ita retardatur pulfus, & refpiratio, ut vix pulfus, nullatenus vero refpirationis motus percipi pofsit. Nec mirum perfiftere vitam cum refpiratione tam exigua, quippe fanguis in illis cafibus veluti frigidus & coagulatus lentifsime circulatur, adeoque friget in pulmone; cum autem fanguis friget in pulmone, vix ulla refpiratione indiget animal; fic qui fummum frigus in aquis immerfi experiuntur, refpiratione omnino deftituti, poffunt tamen aliquandiu vivere, & qua proportione calor, & fanguinis velocitas reftituuntur, eadem crefcit necefsitas velociter & frequenter infpirandi, ut clamantibus, currentibus accidit.

Hinc fit ut afthmatici a refrigerantibus juventur, a calidis vero lædantur, ut expertus docet Floyerus; quæcumque enim calorem fanguini, eive velocitatem novam conciliant, ea pari paffu novi aeris, ejufque copiofioris infpirandi necefsitatem imponunt; fed difficillimum eft infpirationem ultra certos limites accelerare aut adaugere ut vidimus in theoria hujufce clafsis, feu magna virium impenfa ad hoc requiritur, ergo & periculum exhauriendæ facultatibus, feu mortis obeundæ imminet, quod natura mirum in modum horret & averfatur, hinc moleftia & angor incredibilis. Interea tamen refrigerantia quæ fanguinem infpiffant afthmaticis noxia funt, quippe, fi hinc juvent, aliunde nocent, moram fanguinis circulo injicientia, cruorem invifcantia; adeoque huic duplici fcopo fatis eft faciendum, fcilicet ut fervor fanguinis contemperetur, qui auget dyfpnœam, ut accidit in febribus & phlegmafiis omnibus acutis, & ut fimul fluxilitas ejus confervetur, vel augeatur, quod propria experientia didicit Floyerus.

Errant itaque illi in therapeja afthmatis qui falfa theoria ducti nihil aliud exiftimant fibi agendum effe quam ut pulmonalium vaforum laxitatem tonicis augeant, & ut vifcofa phlegmata calidis & incidentibus refolvant, cum econtra fæpius robur eft faciltati & folidis detrahendum, & fervor fanguinis compefcendus, & impetus quandoque fluidi nervei narcoticis refrænandus; felices funt ægri quod natura eos fapientius fæpe dirigat quam Medici falfa theoria imbuti; & eatenus illi Medici felices fortiuntur eventus quatenus empyrici funt in praxi, fuæque theoriæ vel immemores, vel iterato errore eam ad praxim inflectunt, ut qui non regulæ parietem, fed parieti regulam accommodat, cum tamen regula parietis extructionem dirigere deberet.

Theoria vera ea eft quæ ex obfervatione repetita, accurata & folido inde ratiocinio tanquam corollarium deducitur, ut norunt mathematici, qui theoriam Aftronomiæ, hydraulices, mechanices callent, & continuis obfervationibus fcrupulofe emendant; falfa vero eft quæ non confulta experientia, nec adhibito rigorofo ratiocinio excogitatur, quales erant in phyficis ferme omnes theorię Cartefianæ, in fcholis Medicis exceptę; paucifsimorum morborum theoriam veram pofsidemus, & tamen omnes morbos explicare temere præfumimus, ne coram ægris & femidoctis hærere aut ignorantiam noftram fateri cogamur; quanto dignius foret probo viro errorem fuum, ignorantiamque profiteri, ut de afthmate agens profitebatur Helmontius: *agnofco*, ait ille, *me larvas & pallia morbis obtendiffe, fanaffe neminem, delufiffe vero quotquot fe meæ ignorantiæ confifi funt, & impenfe demiratus fum, quod fcholæ tantorumque ingeniorum acumina, falfis priorum perfuafionibus nondum valedicere potuiffent.*

Theoria Antiquorum, ut Galeni, Sennerti, Riverii, in hifce morbis multo fimplicior & folidior, feu mechanices principiis magis erat confona quam neotericorum; illi quippe ubi motus pectoris citatiores, vehementiores cernebant, ægrumque exfpectoratione, aeris frigidi infpiratione levari percipiebant, naturam in his morbis hofce conatus moliri, & in bonos fines dirigere intelligebant. Galenus tria in refpiratione confiderabat, *facultatem* fcilicet motricem, quam a voluntate animæ non diftinguebat, ita tamen ut eam a necefsitate cogi putaret; dein *utilitatem* feu necefsitatem refpirandi ad vitam; tertio demum inftrumentorum feu organorum *difpofitionem*.

Omnis motus, ait ipfe, fit a facultate animali, velox autem motus fupponit eam facultatem integram, robuftam, quę ad agendum excitatur a perfpecta utilitate, modo tamen inftru-

inftrumentorum difpofitio non repugnaverit, fi vero urgeat utilitas velociter refpirandi, tunc fi facultas paullo debilior fuerit, ea non magnitudinem, fed in frequentia auget refpirationem, maxime fi doleant organa, quia votum fuum explet facultas per denfam refpirationem, nec tamen dolorem ita intendit ac per magnam intenderet, & quod deficit ex refpirationis magnitudine, numero refpirationum adaucto compenfat. *Vide* ejus doctrinam libro *de dyfpnœa & de pulfibus*, ubi clariffime explicat cur in dolore pectoris refpiratio fit frequens & parva, in delirio & vacillatione mentis rara, & magna ac inordinata. Floyerus vero cum per viginti annos afthamatis fui curandi gratia confuluiffet tum neotericos omnes tum veteres, demum illorum praxi adhærendum fibi effe cenfuit, tentatis prius fingulis, quod oftendit Medicinæ reformationem a Cartefianis inftitutam tum in theoria tum in praxi, artem illam potius retardaffe, quam promoviffe, quoad multos morbos.

Qui morborum claffes a fede anatomica repetunt, morbos hujufce claffis fere omnes pulmonibus tribuunt, ut afthma, dyfpnœam &c. Verum fola theoria vera poteft præcipuam morborum fedem affignare, & licet fymptomata in morbis ejufdem generis conveniant; non certum eft fpecies ejufdem generis eamdem fedem obtinere, quod exemplo afthmatis apparet; cum enim afthma humidum facile omnes pulmonum vitio tamquam fedi principii morbifici adfcribant, afthma tamen fpafmodicum hyftericumque mufculis ipfius thoracis convulfis & irritatis tribuere non dubitant plurimi, ut Vvilifius, afthma ftomachicum ipfo ftomacho, ut afthma nocturnum feu ephialtem cerebro alii tribuunt; pluries etiam accidit ut pro afthmate pulmonari habiti fint morbi quorum principium poft cadaveris fectionem vel in cavo thoracis, vel in mediaftini, vel in ftructura ipfius pectoralis caveæ adeoque extra pulmones inventum eft; nihil itaque difficilius eft quam fedem morborum ante cadaveris fectionem determinare; ergo valde temerarium eft morbos a fede cognofcendos præbere.

Quoniam in dyfpnoicis morbis frequens eft, vel velox refpiratio feu mufculorum pectoris contractio, eaque involuntaria feu coacta; evidens eft eatenus eos morbos ab fpafmodicis difcrepare, quatenus organa refpirationis, non vero organa motus localis artuum afficiuntur; itaque illi morbi a convulfivis non effentialiter difcrepant; ergo indicatio claffis eadem eft, fcilicet conatus naturæ; fi effrænes fint, & inutiles, ut accidit in anhelationibus hyftericis, a pathemate animæ oriundis, illi compefcendi narcoticis; fi auxilia moralia & exfpectatio in his valde neceffaria non fuffecerint; fi vero illi motus langueant, utilefque cenfeantur ad corrigendam vel eliminandam materiem morbificam, excitandi funt & fuftinendi per auxilia diætetica, & pharmaceutica; fi vero inutiles fint, ut cum a gibbofitate, aut prava pectoris conformatione dependent, illi conatus funt emollientibus, laxantibus, anodynis compefcendi; maxime vero fi effrænes fimul & noxii fint, in quo cafu phlebotomia, diæta tenuis, & narcotica conveniunt; aft fi moderati fint & utiles, tunc juvandi funt, in quo cafu potus diluens, medicamina materiem morbificam concretam refolventia, vifcofam diluentia, potiffimum bechica tum incidentia, tum lenientia conducunt.

ORDO PRIMUS.

ANHELATIONES SPASMODICÆ,

Gallice Soufles convulfifs. *Paffiones fpiritualium partium* Gordoni; *exfpirationis vitia* Etmulleri; Lefions de l' Expiration; Effouflemens convulfifs.

SUnt morbi feu potius fymptomata minoris momenti, fugacia, fed repetita, quorum maxima pars confiftit in fonoris & fpafmodicis exfpirationibus; folus enim fingultus fonitum edit inter infpirandum. Ambigunt illi morbi inter fpafmodicos & anhelofos morbos, atque plurimi ut tuffis, ofcedo, ftertor, fternutatio alios morbos comitantur, nec proinde funt fymptomata horum præcipua.

Theoriam hujufce claffis tradidit Hippocraticam & vere mechanicam tradidit Duretus in annotatione ad Hollerium *de Afthmate & de tuffi*, quæ Neotericorum ætiologiam longe antecellit, & fimpliciffima eft.

I. *Ephialtes*. Cochemar.

Sic dicitur ab *epi* & *allomai* fupra infilio, quia æger fomniat quoddam animal fupra fuum pectus infilire.

Pnigallon a Themifone vocatur a fuffocatione comitante, item & *Pnigamon*, ut ab Aureliano *Epibole* quafi jactum defuper; funt enim qui fe fuffocari fomniant a fuperinjecto pondere; a Diofcoride *Pnygmon upo ephialton*; a Plinio *Ludibria Fauni*; quod enim Faunis tribuebant Romani, noftrates

quibusdam maleficis noctu vagantibus geniis tribuunt, ut Antiqui dæmonibus lascivis incubis, succubisve adscripserunt, unde *incubus* & *succubus* etiam hic morbus vocatur, Gallice *Incube*, Lugduni *Chauchevieille*, aliis, ut Galeno, *Epilepsia nocturna*, *asthma nocturnum*, &c.

Genus est morbi periodici noctu vel dormientes afficientis, cujus præcipua symptomata sunt summa anhelatio cum insomnio corporis cujusdam pectus comprimentis.

Illius morbi insultus potissimum aggreditur eos qui supini dormiunt; & respiratione querula, gemebunda, anxia sese manifestat, & statim atque æger e somno excitatus est, somnium & morbus evanescunt.

Anima, ait Hippocrates, dum homo somno indulget, vigilat & cuncta corporis munia obit, hoc apparet in ephialte; quippe non secus ac anima inter dormiendum admonita de feminis acrimonia in vesiculis hanc sensationem versans conjungit cum ideis sociis seu eam sensationem comitari assuetis, necnon consequenter libidinem explere cupiens mentulam erigit & actum venereum exsequitur; ita statim atque est in organis respirationis quidam obex, quo respirationi resistitur, facile deluditur phantasia & conjungit cum hac sensatione ideam vel cacodæmonis insilientis, vel felis aut canis pectus opprimentis, aut maleficæ vetulæ strangulantis, unde excruciatus metu somnians, sese exagitat, sudat, ejulat, quantum somnus gravis permittit, quo somno excusso errorem suum agnoscit ephialticus & convalescit.

In hoc casu obex pectoris motui oppositus determinat somnium, ast certum est a somnio quandoque prævio determinari suffocationem; & memini me pluries somniasse, dum junior eram, felem lectulum meum conscendere, nec ullatenus me suffocari nisi postquam imaginatus forem illum canem a pedibus ad pectus meum insilire; adeoque ab illo somnio determinabatur ea suffocatio, non a suffocatione somnium, ut vulgo putatur; atque ex hac observatione sequitur imaginationem sine ullo vitio corporeo in pectore sufficere ad gravissimam dyspnœam inducendam cum febre, sudore, angore multo majoribus, quam si causa, quam imaginamur, reapse in nos ageret.

Illud etiam notatu dignum quod illis qui nos suspensos diu detinent, & simul valde attentos per ambages sermonis quemdam gravem casum prænunciantis, exprobare consuevimus quod nobis ephialtem excitent; quia scilicet attentio animæ gravior ita respirationem in nobis cohibet aliquandiu ut dein anhelose & anxie respiremus cum pectus & attentionem laxamus.

1. *Ephialtes plethorica* Craanen; ea est quæ a plethora commota, calore lectuli, stragulorum pondere, austro potissimum flante, supine dormientibus accidit; maxime si a victu lautiori, & simul sanguifluxuum suppressione, plethora intendatur; nihil enim est facilius quam quod sub illis circumstantiis sanguine cerebrum impetente excitentur somnia quæ in aliis panophobiam, in illis libidinosam gonorrhœam, in istis ephialtem inducent, maxime si propter debilitatem præviam pulmonum sanguis in illis stagnet.

Ea species phlebotomia, victu parciori, abstinentia a cœna, decubitu laterali, capite magis erecto pervertitur.

2. *Ephialtes stomachica* Riverii. *Epilepsia nocturna* pluribus; ea est quam pondus ventriculi alimentis nondum digestis turgidi diaphragmati incumbentis, cerebro simul per chylum crassum, copiosum, quo sanguis inspissatur infarcto, determinat; qui excitantur ab accessu, linguam habent sordidam, ructus, nauseas, capitis gravitatem. Illa accidit crapulosis qui statim a pastu cubitum eunt, maxime si capite horizontali, truncoque resupino jaceant; hic affectus pueris est magis familiaris quam adultis; potissimum vero voraces infestat; quoad vero objectum somnii, illud variat pro moribus ægri; si quis enim ab ancillis exceperit fabulas quæ de pravis geniis, lemuribus & faunis narrant vetulæ, is a similibus monstris se opprimi, conculcari, aut libidinem expleri somniabit; qui de felibus, simiis, aliisque malignis animalibus simile metuebant in vigilia, ab hisce impeti se somniaturi sunt.

Cura exigit emeticum, catharticum, victum parcum, abstinentiam a cœna, vino, carnibus leporinis, liquoribus spirituosis, & si langueat vis coctrix stomachi, stomachica amara, kinkina, rheum, aloë optime conducunt.

Ista species ab ebrietate & voracitate, potissimum a vespertina crapula procedens est omnium frequentissima, & pro diverso ægri charactere, variant insomnia & sedes symptomatum. Lascivi venereum actum. Militaris a Tymæo observatus ab hoste strangulari; amicus quidam meus in angustiori scalarum callea parietibus comprimi, aliique alia somniant; affectus autem fugax est & tantum prophylacticam curam exigit.

3. *Ephialtes ex hydrocephalo* Lotichii *obs. l. 4. obs.* 3. Boneti *Sepulchret. T. 1. p.* 180. *obs.* 1. Lovver. *de corde c.* 1.

Post

Post nocturnos terrores, incubique infultus varios juvenis melancholicus vertiginofus capite & vifu debilis obiit, repertum cerebrum quoad venulas nigricans, fanie fuffufum, & ea cum muco turgidum finiftrum finum cerebri; æger capite femper in latus finiftrum inclinabat. Duas alias obfervationes refert Bonetus de ephialticis in quorum cerebro finus aqua diftenfi erant, inde orta opinio fedem ephialtes effe quartum cerebri finum in quem fupino capite ferum illud influens morbum inducit; verum rariffimum effe hoc ephialtes principium judico, nil vulgatius quam ferum in finubus cerebri reperire, fi longo poft mortem tempore aperiatur cadaver, quo longius, eo uberius invenietur ferum. Academicus oxonienfis, quem memorant, hydrothorace fimul laborabat & incubo, in quo cafu figna hujus fpeciei facilius obtineri poffunt. Hydragoga autem fetacea, diuretica conveniunt: Lovverus vero qui femper in ephialticis hydrocephalum fufpicatur a vero procul abeffe videtur.

4. *Ephialtes verminofa* Ettmulleri *de incubo*.

Illa fpecies in ipfo ventriculo fedem habet quatenus infans, in cujus ventriculo vermes repunt, facile fomniare poteft adeffe in epigaftrio quidpiam quod ipfum perterrefaciat; terror autem vehemens a fimili phantafmate verum ephialtem inducit, fuffocantur enim qui fubito terrore percelluntur.

Indicatio curativa per fe patet.

5. *Ephialtes centenaria* Forefti *lib.* 10. *obfervat.* 52.

Pavor & fymptoma quoddam mirabile partim incubum, partim epilepfiam imitans, tertio quoque vefpere recurrens, ab hora nona ad undecimam perfeverans. Puella novennis tertia quaque diefebris inftar corripiebatur paroxyfmo, fcilicet totius ventris & thoracis conftrictione cum refpirandi difficultate, oculis manentibus apertis & in unum locum continuo converfis, manibus quid fortiter arripiebat, ut facilius refpiraret, interrogatis non refpondebat, interea mente conftare videbatur, vigilabat, multum fufpiriofa erat, venter attollebatur cum maxima thoracis anguftia, difficili refpiratione, anhelitu frequenti, oppreffa, loqui non poterat.

6. *Ephyaltes Hypochondriaca* Ettmuller. *de aeris infpiratione*. *Vide* Schenckium. *Incubus vigilantium* Rhodii *centur.* 1. *obf.* 54.

Familiaris dicitur ephialtes hypochondriacis, melancholicifque & talem fuiffe illum facrificum puto, qui minime fuum errorem agnofcens, firmiter perfuafum habebat fe a vetula fibi cognita qualibet nocte adiri, & ad fuffocationem ufque comprimi. Affinem hiftoriam & hanc ipfam fatis curiofam *vide* apud Foreftum *l.* 10. In illa fpecie emetica nociva cenfentur, maxime fi hyfteria adfit; fi flatulentia & ficcitas inteftinorum; illi quidem flatus poffunt diaphragma premere, & in cerebro ad delirium prono, apud homines meticulofos, non bene mentis compotes, inducere delirium, quod noctu incipit & in dies extenditur. Illa fpecies antiepilepticis curatur, maxime femine pæoniæ, cinnabari, necnon anifi femine.

Hæc fpecies non femper triftia mentis objicit phantafmata. Raimondus fortis curavit puellam, quæ a viro minime ipfi ingrato comprimi fe fomniabat, fed ab hoc imaginario concubitu evigilabat cum fenfu ponderis in pectore, voce, refpiratione interceptis, magna anxietate, madore faciei & cervicis gravitate. Similem in viro cafum narrat Cranen; de fe ipfis Heurnius, Foreftus, &c.

Silimachus quidam narrat plurimos ifta paffione veluti lue contagiofa Romę quondam fuiffe interfectos, ut refert Cælius Aurelianus de incubone quem inter tardas paffiones recenfet; hæc autem fpecies non fatis certa eft.

II. *Sternutatio*, Eternument.

Violenta, fonora, & fubitanea exfpiratio in nares pofticas immiffo aere, quo nares everruntur, cum convulfiva capitis & trunci concuffione. *Sternutamentum* eft cujus interventu natura quidquid membranam pituitariam moleftat excutere, & cum muco narium eliminare contendit; fternutamentorum vero tum intenfitate, tum frequentia incommodorum feries morbum conftituit *fternutationis* nomine defignatum.

Sternutatio plures varietates admittit.

1. *Sternutatio catarrhalis*, feu a cohibita interna narium pefpiratione, ut a frigore. 2. *Sternutatio rubeolofa* a puftulis morbillofis intra nares germinantibus. 3. *Sternutatio a ptarmicis* violentis, ut a fucco elaterii, quem ruftici quandoque infaufte attrahunt naribus ad auriginem fanandam, unde vifi funt ad mortem ufque cum hæmorrhagia narium fternutaffe; puftulæ quandoque acres, & rodentes intra nares obortæ diriffimam fternutationem proritant. 4. *Sternutatio a vermibus* intra finus frontales genitis etiam aliquando obfervatur, cujus ope ipfi vermes, aliaque peregrina forax excutiuntur. Dantur & 5. *Sternutatio fpontanea* cujus principium nos in praxi fæpe latet, ut patet exemplis ab Hildano, Amato Lufitano, aliifque relatis. Talis

lis etiam 6. *Sternutatio periodica* qualem videre eft apud Mangetum in bibliotheca practica, apud Ephemerides nat. curios. Olim etiam viguit 7. *Sternutatio epidemica* ita violenta, ut homines e medio fæpius tolleret, unde mos fternutantes falutandi irrepfit. 8. *Sternutatio critica*, feu falutaris eft in febribus malignis, tefte Hippocrate & Riverio, atque rebus etiam defperatis falutem promittit. Hyftericæ mulieri aut etiam difficulter parienti fi fternutatio accidat, bonum ex Hippocrate, attamen quandoque præmaturum fœtum excludit, & menorrhagiam ciet importuna fternutatio, necnon hæmorrhagiam narium. Sternutatio infalubris eft in morbis inflammatoriis pectoris, cujus dolores intendit; raro fternutatio a ptarmicis excitata foporofis prodeft utcumque ufitata fit.

Cura. In omni morbo primo quantum fieri poteft removendum eft principium, deinde naturæ conatus, fi effrænis fit, ut in hoc cafu, compefcendus eft, vel alio divertendus. In fternutatione violentiori phlebotomia apprime conducit; vapor aquæ tepidæ lactis tepidi infpiratio, litus ex butyro, decoctum emolliens infpiratum, ut ex feminibus mucilaginofis, radice althææ in ufum vocanda funt, prodeft etiam plumbum uftum naribus intrufum quod acre abforbet.

Conatus effrænes compefcunt odor opii, naribus exceptus, ipfius etiam tinctura naribus infpirata, aut dofis fufficiens deglutita; in fternutatione periodica ad kinkinam, karabem, aliaque antipafmodica recurrendum eft.

Divertunt vero naturam ab his conatibus veficatoria alibi applicata, ut fermentum vetus karabe pulverato adfperfum nuchæ applicatum, ligaturæ & frictiones extremorum, graves nuncii fupervenientes; fi vero halitus acidi acres ex materie verminofa a primis viis in nares affurgant, antihelmintica conducunt.

III. *Ofcedo*, Baillement; Græcis *Kafmodia*, plurimis *Ofcitatio*.

Eft repetita ofcitatio; ofcitatio vero eft diutina, lenta, naturalis exfpiratio cum magno oris hiatu convulfivo facta, & fæpius pandiculatione corporis & artuum ftipata, quam brevis & utplurimum fonora exfpiratio fequitur.

De ofcitatione fufe fcripferunt Ill. Comes Buchner *anno* 1758. Michael Alberti 1737. Frid. Vvalther 1738.

Præcedunt corporis gravitas, laffitudo, pectoris languor, feu inertia, mentis ftupor, tædium, fomnolentia, totius corporis torpor, & ignavia, quæ omnia lenta, profunda, diuturna infpiratione, feu ofcitatione difcutiuntur.

Inter ofcitandum profunda, ampliffimaque infpiratione omnes veficulæ pulmonares multum expanduntur, circulatio per pulmones acceleratur, vifcera abdominis premuntur, oculis illacrimantur, uber fit falivæ proventus, auditus gravitas cum aliquali bombo intra caput accedit, tuba euftachiana diducitur, loquela impeditur, perfpiratio uberrima citatur, quadam voluptate anima recreatur, ad functionis corporis & animæ homo expeditior redditur.

Mirum certe quod ofcitationem fimulantes, & pro lubitu incipientes, interea eum motum in progreffu invitum, coactum, vereque convulfivum effe fentiamus, quod qui alios ofcitantes cernunt, velint, nolint, infcii, confcii ad ofcitandum determinantur: natura itaque fola ofcitationem a libertate inchoatam exfequitur, ipfa tamen libertas eam vel paullulum retardare, vel forti nixu prævertere aut coercere poteft; imo animi pathema fuperveniens poteft eam omnino fupprimere; hinc patet quantum motus convulfivi ab animæ facultatibus dependeant.

1. *Ofcedo partus* Roederer. *diff. de ofcitatione in enixu* 1759. exitiofum fymptoma in parturitione fuperveniens, cari funefti prodromus.

2. *Ofcedo febrilis*.

Ofcitationes repetitæ *intermittentium* febrium acceffus prænunciant, catarrhales & exanthematicas febres invadere defignant. Sternutationem quondam Romæ epidemicam & funeftam comitabatur etiam ofcedo fæpe lethalis, unde mos acceffit os inter ofcitandum figno crucis communire ex Polydoro Virgilio; in morbis hæmorrhagicis ofcitatio metuitur, & ut patet ex Canicidiis convulfiones lethiferas præfagiunt obfervante ill. Bunchero poft Schroderum. Hic conducunt antifpafmodica & kinkina.

3. *Ofcedo ftomachica*.

A largo paftu fomnolentia & ofcitatio fæpe fuccedunt; cardialgici & colici affectus ofcitationem fæpe prodromum habent; non pauci funt tamen qui prius apepfia & anorexia laborantes ex ofcitatione fe melius ftomacho habere cognofcunt. Veteres ofcitationem fieri per diftenfionem ventriculi & œfophagi a vaporibus credidere; mirum quantum fola experientia in errores inducat. Paulinus obfervavit ofcedinem & epilepfiam a vermibus ftomachi, faburraque verminofa pendentes, & vermifugis fanatas; infantes

recens

recens nati multum & utiliter ofcitant; ftomachica, cathartica indicantur in hac fpecie quæ a vitio ftomachi dependet.

4. *Ofcedo hyfterica*.

Paroxyfinum hyfteriæ fere femper præcedunt ofcitationes repetitæ. Hoechftetterus & Riedlinus memorant cafus puellarum, quibus ob fuppreffa catamenia ofcedinis paroxyfmi quotidie per longum tempus data hora repetebant tanta vehementia, ut capite dolerent, ægrotarent, & alteri mandibula luxaretur; gravidis tum ob catamenia fuppreffa, tum ob malaciam & ftomachi ægritudinem, tum ob hyftericam difpofitionem familiaris eft ofcedo: in hac fpecie antihyfterica, in gravidis phlebotomia præcipua funt auxilia.

IV. *Singultus*, le Hoquet; *Lygmon* ac *Lyngon* Græcis; *Hiccock* Anglis; *Singhiozzo* Italis.

Eft præceps, repetita, fonora & convulfiva infpiratio.

Caufa eft conatus naturæ per repetitas diaphragmatis depreffiones, quæ circa cardiam moleftant, excutere contendentis; juxta Galenicos conatus facultatis expultricis ventriculi ejus caufa eft.

Principia funt quæcumque ventriculum, ejus potiffimum cardiam, œfophagi extremum, ipfum diaphragma irritant, moleftant, impediunt, vel cum vel fine dolore: in quibus etiam tantum valet confuetudo, ut fingultus voluntario excitatus poffit deinceps naturalis & coactus evadere; nec major irritatio ad hunc ciendum, quam ad pandiculationem, aut ofcitationem requiritur; & ut gravis naufea ab imaginatione, ita gravis fingultus fæpe fovetur aut renovatur, unde patet quam obfcura adhucdum fit ejus ætiologia.

1. *Singultus accidentalis*, *Hoquet. leger & paffager*.

Ille eft qui a cibo non fatis mafticato, a paftu ficco, feu in quo non fatis bibitur, apud pueros a lacte copiofius ingefto, ex rifu, ex frigore fufcepto, potu frigidiori, &c. ortum ducit.

Ille fingultus cohibita aliquandiu refpiratione, lenta, fed uno anhelitu aquæ deglutitione, tollitur; fed quod animæ imperium clare denotat nuncio quocumque gravi, aut fermone fingultientis admirationem, verecundiam, aut pathema quodvis excitante illico fiftitur: non fecus ac ea arte fiftitur ofcitatio, pandiculatio, aliæque levidenfes convulfiones; imo fternutatio fimiles fingultus tollit.

2. *Singultus a gula* Fel. Plateri; *Hoquet des gloutons*; *ab alimentorum nimia quantitate* Frid. Hoffman. *p.* 124. Foreft. *l.* 18. *obf.* 12. Epiphan. Ferdinand. *hift. med.* 43.

Qui tuburcinantur, illi fæpe fingultiunt; unde prophylaxis eft diu cibos mafticare antequam deglutiantur, fufficienti potu cibos diluere, & non fatiari cibis, fed edere ad fobrietatem. Si diutius perfeveret hic fingultus, nec remediis cedat, levia cathartica, imo leniffima emetica profunt, a domefticis auxiliis incipiendo, ut aqua tepida, digitorum intra os immifsione, clyfmatis, &c.

3. *Singultus ab acrimonia* Fel. Plater. *ab inimica qualitate affumptor*. Fr. Hoftman.

Ille eft quem materiæ quæcumque acres forma cibi, potus aut medicaminis affumptæ excitant.

Lactis corruptio infantibus fingultum excitat, Bartholin. *Act. Hafniæ*.

Cicuta comefta Guldenklec. *l.* 7. *caf.* 4. Euphorbium, *Id. ibid.* Cæpæ, allium, zingiber, gattinaria *pag.* 81.

Oleum vitrioli, Barbette *prax. med.* Cathartica acria & emetica inopportune, ventriculo nimis fenfibili non fatis præparato recepta, Hoffman.

Idem accidit fi materia morbifica dyfenteriæ, diarrhœæ torminofæ fuerit fupreffa, aut non edulcorata & eliminata.

In his ultimis cafibus indicantur modo edulcorantia, fedantia, ut aqua pulli, ferum lactis; modo anodyna, ut laudanum, diafcordium; & fi fufpicio fit faburræ acris in ventriculo, prius illa lenibus catharticis eft evacuanda, dein narcoticis & antifpafmodicis tumultus eft pacandus.

4. *Singultus arthriticus* Vvelfchii *hecatoft.* II. *obf.* 54.

Ille eft qui fequitur fuppreffam arthritidem, vel metaftafim materiæ acris rheumatifmalis, podagricæ ad ftomachum aut diaphragma.

5. *Singultus exanthematicus* Ephem. natur. cur. fynopfis. *Eryfipelati, exanthematis, fudoribus repreffis fuperveniens* Frid. Hoffman.

Qui miliari eruptioni deficienti jungitur, eaque etiam fanata per dies aliquot perfeverat, & pro ratione redintegratarum ægri virium fponte tandem evanefcit. Ex hoc nihil ægro periculi incumbit; nifi officiofe nimis & inutiliter multa remedia ingerantur, quod fi fiat, mors pro Medico eft. Sydenham. *de nov. febr. p.* 515.

6. *Singultus inflammatorius* Frid. Hoffman. *paragr.* 15. Hippocr. *aph.* 17. *l.* 7. eft ille qui fupervenit cyftitidi, paraphrenitidi, dyfenteriæ malignæ, enteritidi, cephalitidi, phrenitidi, nephritidi.

In hepatico fingultu dolor ad jugulum afcendens fignum eft.

In cerebri vel meningum inflammatione fingultus fignum eft robur oculorum; fingultus & ocu-

& oculorum rubor si vomitui superveniant, malum Hippocr. *aphor.* 3. *sect.* 7. In apoplexia, in cystitide lethalis singultus cum vomitu sopitur puppa potui indita, ex semine papaveris & anethi: Heurnius *comm. in eum aphorism.*

In peste si carbunculus diaphragma, aut stomachum obsideat. Diemerbroek. *cap.* 13. & 16. In ileo a bubonocele pessimus singultus. Forest. *lib.* 18.

Si tamen ille singultus sub finem morbi viribus exsolutis superveniat, alterius speciei est, scilicet ab inanitione, sed non multo magis perniciosus, maxime si morbus inflammatorius fit malignus, in quo hepatis, ventriculi, & similium viscerum inflammatio est gangrænosa, ita ut ex dolore, pulsu, vix pars inflammata dignosci possit.

7. *Singultus typhodes*, *Hoquet des fièvres malignes* Moron. *director. de singultu*; *Singultus febribus junctus* Frid. Hoffman. *para-gr.* 16. Forest. *lib.* 6. *obs.* 16. *Febris lingodes seu singultuosa* Poterii *centur.* 3. *cap.* 47. Ballon. *consil.* 26. Act. Acad. natur. curios. *ann.* 4. *observat.* 48. & Ephemerid. *synops. de singultu*, ubi plures referuntur hujus febris observationes.

Hæ febres acutæ sunt tritæophiæ, quas singultus comitatur, & quibuscum per morbi decursum exacerbatur.

In hocce morbo si adsint signa terrifica, ut magna sitis, debilitas insignis, vigiliæ, delirium, ardor inextinguibilis, tremor maxillæ, convulsio, vocis interceptio, urina diluta, mortiferum; si vero singultus febribus malignis superveniens circa dies criticos occurrat, ac reliqua signa maxime coctionis in urina fuerint bona, is singultus nil mali portendit, sed vomitum aut alvifluxum criticum prænuntiat. Hoffman.

Si quinto die in febre tritæophia singultus & aurigo superveniant, lethale ex Hippocrate; ex quo tamen nuper vidi convalescere Custodem Francifcanorum Monspelienfium.

8. *Singultus ab inanitione* Hippocrat. *aphor.* 39. *S.* 6. *aphor.* 3. *sect.* 6.

Sunt ultima naturæ quo se vertat nescie conamina. Ridicula prorsus est Veterum theoria, cum putant hanc convulsionem fieri eadem de ratione, qua corium exsiccatum retrahitur: inde nervos ab inanitione retrahi seu convelli dicunt; omnis convulsio a fluidi nervei in partes influxu violento procedit. Non minus est falsa & hydrodynamicæ legibus repugnans theoria, quæ hanc convulsionem ab inæquali vasorum cerebri pressione deducit.

Singultus ea species supervenit post evacuationes profusas per alvum, vomitum, hæmorrhagias potissimum, ileum, choleram; & distingui debet a singultu quem acrimonia catharticorum & emeticorum excitat. Ingenue fatetur Sydenhamus se sibi ipsi de hujus singultus causa disquirenti, satisfacere non potuisse; nihil autem melius putat quam largam diascordii dosim, nempe drachmas duas præscribere; & frustra anethi semen, aliaque pro specificis celebrata adhibuisse. Sic in singultu grana duo laudani feliciter præscripsit Riverius. De hoc singultu *vide* Frid. Hoffmannum *spec.* 17.

9. *Singultus epileptico-maniacus* Hecquet, *Naturalisme des convulsions part.* 2. *pag.* 113.

Puella 23. annos nata affligebatur violento & continuo singultu canis latratum referente, vix ob diaphragmatis & intestinorum convulsiones poterat jusculum haurire; hæc in Nosocomio degebat vicina aliis quatuor puellis, quæ tertio die omnes singultire cœperunt, altera cessante per semihoram tres singultiebant, & hoc tempore elapso quatuor simul convulsionibus agitabantur, quibus vix quatuor viri resistere poterant; post quadrantem horæ convulsionibus impensum, omnes quietæ, & quasi sine respiratione alterum horæ quadrantem remanebant; tunc vero sui compotes per semihoram bene se habere videbantur; quo elapso tempore iterum apud omnes simul & singultus, & dein convulsiones, & quies & valetudo eodem ordine revertebantur intervallis æqualibus: sanato singultu, priores quibus tres ultimæ decumbebant morbi evanuere; hæc anno 1698. in urbe Villamagna Novæ Franciæ. An singultus hystericus Augenii *tom.* 2. *lib.* 7. *pag.* 106.

10. *Singultus a pressione* Frid. Hoffman. *de singultu*, *nu.* 19. *a xiphoideæ cartilaginis prolapsu* C. Segeri. Fernel. *libr.* 6. *pag.* 668. *a costæ luxatione* Fernel. *ibid. de part. morbis*, *c.* 3. Schenckii *p.* 366. *a dorsi vertebra* Rhodii *centur.* 2. *obs.* 61.

Auxilia chirurgica hamuli cartilaginem extrorsum ducentes, cucurbitulæ similiaque indicantur.

Eumdem effectum excitare potest hepatis lobus ventriculum premens, si skirrosus, necnon observante Vesalio epiploon skirrosum in molem stomacho incumbentem convolutum.

11. *Singultus periodicus* Ol. Borrichii. D. Hazon. *Diar. Med. Jul.* 1766.

Quolibet anno revertebatur & singulis vicibus quatuordecim dies perseverabat, phlebotomiis cessit, æger pacate noctes somno tranfigebat, primo mane ad usque vesperam singultiebat. *Vide* Manget. *biblioth. Med. pr.* *pag.*

pag. 668. tom. 4. *Vide* fingultum nocturnum Frid. Hoffmanni *obſ.* 1.

12. *Singultus a vulnere* Bonet. *Sepulchret.*

A vulnere ventriculi fingultus & vomitus cum pulfu parvo intra duos vel tres dies e vivis eripit hominem, ut obfervavi.

Ab ulcere ventriculi etiam oritur, fed quibus fignis cognofci poteft?

Species fingultus tam contraria exigunt remedia, ut quæ unam fpeciem excitant, ut emetica, illa eadem alteram fpeciem fanent, fcilicet fingultum a faburra, a gula, ut accidit Platero, Riverio &c. ita quæ fingultui ab acrimonia profunt, ut emulfiones, illa alteram fpeciem excitent, referente Frid. Hoffmanno; nec non ut compreffio thoracis pro remedio fingultus accidentalis laudetur ab J. Hartmanno, cum compreffio ventriculi a coftis, cartilagine mucronata alium fingultum excitet, verum tamen certum eft in genere quod fi fingultus non foveatur a faburra, apprime indicentur narcotica, ut monet Riverius *obſ.* 78. *centur.* 4. Sydenhamus *de fingultu in febre continua*, nec non quæ vi anodyna pollent, ut anethi femen, ac antifpafmodica, ut guttæ minerales anodynæ Hoffmanni, Karabe, ejufque fyrupus, caftoreum & fimilia.

13. *Singultus cachecticus* Frid. Hoffmann. *Cautela* 6. *de fingultu*. Eft ille qui cachecticis & hepate obftructis accidit.

Curatur remediis bilem acrem corrigentibus, infufis refolventibus, hepatis obftructionem folventibus, amaris, attenuantibus, faponaceis, evacuantibus, in quo cenfu aquæ thermales & acidulæ reponendæ funt. *Vide* Bonetum *Medicinæ Septentrionalis lib.* 6. *fect.* 6. *obſ.* 6.

14. *Singultus hypochondriacus* Frid. Hoffmanni *cautela* 6. *de fingultu*; eft fingultus chronicus qui hypochondriacis, flatulentis, hyftericifque accidit, fuppreffis hæmorrhoidibus, catameniis.

Curatur ut morbus, quem comitatur, potiffimum balneis thermarum fulphurearum, aquis Vallenfibus, Alefienfibus cum lacte mixtis, lacte afinino.

V. *Tuſſis*, la Toux. *Bex* Græcis. *Toſſe* Italis. *Cough* Anglis.

Tufficula eft minus præcipuum fymptoma in bene multis morbis quos comitatur ut in Pleuritide, Peripneumonia, Hepatitide, Paraphrenitide, Cynanche, nec non in Empyemate, Hydrothorace, Afthmate, Angina, in Coryza, Catarrho, Phthifi, Hæmoptyfi, Afcite, Rachitide, Hyfteria, &c. Præcipuæ fpecies quæ fingularem merentur attentionem enucleate proponuntur a Nicol. Rofen Sueciæ archiatro *in differt. de Tuſſe*. Sed differentias cum fpeciebus confundit illuftr. Auctor. Tuffis humida eadem eft in fine morbi ipfius in cujus initio ficca fuerat, nec inde fpecies diverfa eft. Tuffis idiopathica & fympathica plures involvunt fpecies, proindeque vix fpeciebus diftinctis defignandis infervire poffunt.

Tuffis definiente Dureto eximio Hippocratis interprete „ nihil aliud eft quam concuf-„ fio thoracis ftudentis excutere quod fibi „ moleftum eft; concuffio vero fit irritata „ natura a caufa morbifica; etenim omni-„ bus partibus officialibus infita eft quædam „ facultas vernacula concutiendi fefe ad ex-„ cutiendum, quod illis moleftum eft, quod „ naribus fternutamentum, ventriculo fin-„ gultus, id thoraci tuffis eft. Eamdem quo-„ que facultatem indidit natura renibus, ve-„ ficæ, lieni, hepati, diaphragmati „. Dureti *annotatio in Hollerium de tuſſi*.

1. *Tuſſis catarrhalis* N. Rofen. *Differt.* Frid. Hoffman. *Spec.* 9. *Tuſſis ſeroſa* ac *mucoſa* aliis dicta.

Diftinguitur levitate fymptomatum, & ortu ex impedita perfpiratione per frigus fufceptum, adeoque raucitate ftipatur, præeunte coryza, fternutamento, horripilatione, &c. fi febris vivida accedat, jam rheumatica eft, ultra duas, trefve feptimanas non extenditur.

Cura. Si vehemens fit, phlebotomia inftituenda eft & diæta tenuis, verum utplurimum fufficit frigus vitare; pectus lanea fubucula munire, potum calidum mane forbillare, calidam in paftu quovis bibere; fyrupo edulcoratam extra paftus, noctu ovi vitellum cum faccharo in calida diffolutum, haurire, pomum excavatum melle impletum & coctum edere, aut aliquot theriacæ grana noctu vorare.

2. *Tuſſis hyſterica* Nicol. Rofen *differtat. de tuſſe*.

Sydenham. *de hyſterica paſſione*.

Non folum hyftericæ tuffim ficcam pertinacem quandoque experiuntur, quæ lacticiniis, exercitio, narcoticis eft debellanda, fed & epileptici tufsi non raro extra epilepfiæ paroxifmos vexantur, de qua tuffe confulatur Vvillifius *in pathologia cerebri*.

3. *Tuſſis ſicca*, Nicol. Rofen.

Illa proprie dicitur in qua nec initio, nec in decurfu quidquam exfpuitur, talis eft phthifis a calculo pulmonum; *Vide* Borellum *centur.* 1. *obſ.* 6. Zacutum *lib.* 1. praxis admirandæ *obſ.* 96. Talis eft ea quæ a pulmonum Skir-

Skirro excitatur. *Vide* phthifim ficcam. Convulfivæ tuffes hyftericarum, hypochondriacorum ficcæ funt, fed aliis fignis diftinguendæ.

4. *Tuffis accidentalis*; ea eft quæ a principiis externis evidentibus pendet, ut a mica panis, guttula aquæ ridendo in tracheam illapfis, a rifu, a clamore, ab acidis affumptis, five etiam notabilis fit, ut a fumis acribus, a pulvere tenui infpirato, unde etiam afthma vel phthifis deinceps imminet. Tuffim diuturnam in vacca obfervavit Bartholinus a jaculo ipfius diaphragmati infixo.

Species tuffis determinare & cuique propriam diagnofim, medelámque affignare diffi-cillimum eft, potiffimas indicaffe fufficiat.

5. *Tuffis fimulata* Benedicti Stein *differt. de tuffi ftomachali*.

Ea eft quæ nullum plane organorum refpirationis incommodum fui principium habet, fed ex libera mentis determinatione, moralis cujufdam motivi impulfu excitatur. Sic tuffiunt v. g. malitiofi quidam mendici coram iis a quibus ftipem rogant, ut miferi-cordiam concitent, nec non comœdi ægri, aut fenis decrepiti perfonam agentes, atque gonorrhoici, ut fub larva tuffis diætam & medicamina morbo vero propria adhibeant, gonorrhœamque celent &c. quæ ideo rheuma a quibufdam vocatur.

6. *Tuffis ftomachalis* (humida) Benedicti Stein *differtat.* ea eft cujus principium morbificum eft in ftomacho, & quæ copiofa anacatharfi ftipatur.

Cognofcitur ex eo quod 1. ea fatis frequens & vehemens ftatim poft paftum fortior & pertinacior fiat, ex eo quod eo tempore non folum mucofa & vifcofa fiat ex-fpectoratio, fed etiam cum tuffi vomitio affumptorum jungatur; 2. quod fames fit imminuta, quod naufea & vomituritio accedant; 3. quod dolor gravativus & tufsiendi ftimulus in cordis fcrobiculo fenfibilis fit, quibus ventriculi inflatio non raro adjungitur, 4. æger profundius infpirare juffus ex hoc peracto tufsire non cogitur, ut in pectorali tufsi; 5. mediocris eft muci anacatharfis ante paftum aut vacuo ftomacho, in pectorali infignis eft anacatharfis etiam jejuno ventriculo, fi humida; 6. rarius vexat ægrum quam ftomachico-pectoralis; 7. & recentior eft quam complicata feu minus contumax.

Principium hujus eft faburra acida, alkalina, vifcofa aut alia in ventriculo collecta; huc pertinet cacochymia mucofa; temperamentum pituitofum, ventriculi & pulmonum debilitas; hinc tufsis illa infantibus eft familiaris, maxime quia exfpectorata deglutiunt, nec non fenibus.

Principia procatarctica funt voracitas nimia cibi vifcidi ex farinofis non fermentatis, cafeo &c. aer humidus & frigidus autumnalis præcipue, perfpiratio fuppreffa, refrigeratio corporis, pedumve, vita otiofa, abufus mucilaginoforum in tufsi pectorali.

Hæc tufsis femper gravis eft, & fibi relicta pertinacior, gravior fi febri fit conjuncta; infantes non raro ducit in atrophiam; quo tenacior mucus exfpectorandus, eo majores conatus, qui hæmorrhagiam, convulfiones, hernias concitant; facile in ftomachico-pectoralem tranfit, qua facilius curatur; demum emollientibus & oleofis, mucilaginofifque augetur & habitualis evadit.

Curatio. 1. Saburra ventriculi evacuanda eft, 2. pituita tenax ventriculo adhærens refolvenda eft; 3. tonus ejus vifceris eft reftaurandus.

Primæ indicationis fatisfaciunt lenia vomitoria, præmiffo clyfmate, nifi alvus fit laxa, fic: ipecacuanhæ pulveratæ grana IV. vel VI. cum pauxillo pulveris cinnamomi & falis abfinthii gran. ij. infunde in aquæ cochleari; fumat infans triennis; vel oxyfacchari emetici Ludovici gr. VI. in aqua cinnamomi aut buglofsi.

Secundam indicationem adimplent falia media, ut arcanum duplicatum, tartarus vitriolatus, nitrum antimoniatum, terra foliata tartari, fal abfinthii, centaurii minoris, tamarifci v.g. radicis calami aromatici & ari drach. ii. iridis florentinæ, corticis aurantior. ana drach. I. falis tamarifc. oculor. cancror. tartari vitriolati ana fcrupul. I. ol. deftill. fœniculi. gutt. IV. mifce; fiat pulvis ad cultri cufpidem mane & vefpere fumendus.

Saburram refolutam expurgant identidem mercurius dulcis, fal polychreftum, fal catharticum amarum, pilulæ vero beccherianæ ac ftahlianæ refolvunt, laxant & fimul roborant.

Tertiam indicationem adimplent ftomachica, ut macis abfinthium, cortex citri, elixir proprietatis, tinctura vitrioli martialis, Ludovici, liquores fpirituofi, qui vulgo cinnamomum, oleum veneris &c. dicuntur, balfamus peruvianus & fimilia.

Diæta exigit ut potus frigidus, acidus, aut acefcens vitetur, potus fit ex infufo radicum graminis, fcorzoneræ, falfæ parillæ cum pauxillo anifi & cinnamomi, aer fit purus, temperatus, alvus libera fervetur, & perfpiratio juvetur.

7. *Tuffis ftomachalis* (ficca) Frider. Hoffmani *tom.* 4. *part.* 3. *fect.* 2. *cap.* 3. *pag.* 112. *Hypochondriaca* ejufdem *obferv.* 5. & 11. ea eft quæ a faburra ftomachi dependet, ea cognofcitur 1. quod ftimulus tufsis refe-

ratur

ratur ad fcrobiculum cordis; 2. quod præceffit indigeftio, voracitas nimia, cibi incongrui, acris, acidi ufus; 3. vomituritio, 4. ætas infantilis: 5. levamen a catharticis; an faburra agat fubiens fanguinem & inde glandulas bronchiales inficiens, an œfophagi tunicam ad guttur ufque irritans, an tuffis concuffione natura ipfum ventriculum ab hac farcina liberare conetur? ea fi diuturnior fuerit, atrophiam inducit.

Cura. Victu & medicamentis faburra corrigenda eft, vel evacuanda; ipecacuanhæ grana aliquot, totidemque falis abfinthii ad vomitum ciendum ufurpentur. Si tuto id fieri nequeat, rhei pulvere & mannæ dofi conveniente faburra eliminetur, vel fiant pilulæ ex fucci liquiritiæ, aquilæ albæ & aloes ana fcrupulo femiffe; horum grana duo, tria vel quatuor fingulis diebus vorentur, febum candelæ fufum fcrobiculo cordis inungatur, aut applicetur crufta panis fpiritu vini, & aromatibus afperfa.

Primus Lindanus tuffim ftomachalem defcripfit & ex fonitu profundo a pectorali & gutturali diftinxit.

8. *Tuffis gutturalis*, *Rafcatio* Arabum.

Eft ea quæ ad guttur a phlegmate vifcofo aut altero quodam molefto liberandum inftituitur. Vifa eft tuffis quam calculi in tonfillis nati excitabant; tuffis anginæ & cynanche ejufmodi eft, catarrhalis etiam quandoque guttur afficere videtur, difficile eft quandoque tuffim phthificam a gutturali diftinguere, quippe in phthifi æger fæpius ftimulum in guttur, feu fummam laryngem tantum refert; maxima pars ægrorum hanc tuffim tribuit aquis falfis quas e cerebro deftillare putat: fonus tuffis gutturalis eft utplurimum acutior quam pectoralis, omnium graviffimus fonus eft in ftomachali, nifi tuffem hæmoptoicam, quæ quandoque vix fonora eft, annumeremus.

9. *Tuffis hepatica*, Albert. *de hæmorrhoidibus*. D. Venel *quæftion. agoniſticæ*, *pag.* 27. 1759.

Tuffis hypochondriaca Nicol. Rofen.

Tuffis eft ferociffima, intermittens, in cujus intervallis nulla omnino refpirandi difficultas, nullaque febris initio.

Ea fi lacticiniis, bechicifque edulcorantibus tractetur, ut tuffis vulgaris, abit in tabem hepaticam ex hepatis abfceffu cum febre amphimerina.

Initio avertitur feliciter fundentibus aloeticis, jufculis aperientibus, ptifanis nitratis.

Differt ab hepatitide per abfentiam pyrexiæ acutæ, diuturnitatem; in hoc morbo naturæ conatus videtur vergere ad removendum obicem quem hepar obftructum refpirationi opponit.

10. *Tuffis ferina*, Frid. Hoffmanni fpec. 12. *Pertuffis* Alleni, *Cocluche*.

Tuffis clangofa, Cl. Bourdelin 1752. *Coqueluche* vulgo; eft tuffis fæpius epidemica puerulos infeftans per paroxifmos *quintas* dictos revertens, in quibus fere fuffocatur per aliquot fecunda, cum facie livefcente, & fæpius vomitione, totiufque corporis vehementi concuffione.

Pueri quidem in his acceffibus pituitam fpumofam, albam, vifcidam demum expectorant, aft infantes deglutiunt, nec quidquam extuffire norunt; accedit inappetentia, laffitudo, afthenia, macies, & vitæ periculum imminet.

Si lacteat infans, nutrix ptifana edulcoranti ex decocto oryzæ, gruti utatur, a vino & cibis falfis abftineat; infans lacte folo vefcatur, & ex pauxillo mannæ identidem purgetur, manna in lacte diffolvatur, oleo amygdalarum etiam mifceatur. Si infans natu major fit aut provectior, phlebotomia in ufum vocetur, vefpere grana aliquot theriacæ deglutiantur, potu calido theæ, capillorum veneris utatur, & catharfis repetatur. Paullo provectioribus puerulis emefim fuadet Bourdelinus.

11. *Tuffis a dentitione* etiam oritur five ob materiem verminofam, quæ fæpe cum hoc morbo exaltatur, ut patet ex narium pruritu, halitu fubacido, five fympathice a gingivarum diftractione oriatur, ea autem minime confundenda eft cum tuffi clangofa, feu ferina, de qua egimus.

12. *Tuffis metallicolarum* Frid. Hoffmann. *de tuffe artic.* 9. eft comes afthmatis metallici, quod vide

13. *Tuffis gravidarum* Mauriceau *l.* 1. *c.* 16.

Quæ fetus fuos gerunt altius cæteris, tuffi & dyfpnœæ funt magis obnoxiæ, cum inde pectoris cavitas magis arctetur.

Huic vero principio quandoque alia tuffis principia adjunguntur, ut frigus fufceptum, inde perfpirabile acre retentum & in bronchiis fecretum, irritans, fanguis a periphería ad interiora pectoris repreffus, his accedit ventriculus alimentis, flatibufve nimis diftenfus, quæ fingula diftinguenda funt, & oppugnanda.

Curatio. Gravida bono regimine victus utatur, vitetque omnia falita, piperata necnon acida, ut acetum, limonia, mala granata, a quibus tuffis augetur; utatur bechicis, edulcorantibus, ut glycyrrhiza, paffulis, jujubis, hordeo mundato &c. clyfmatis alvus laxa fervetur.

His

His irritis ad phlebotomiam quovis graviditatis tempore confugiat, major enim eft metus abortus a tufsi, quam detrimenti a phlebotomia. Contra frigus fe muniat in cubiculo fe continens, muccinio aut villofa pelle collum tegat.

Syrupu vini adufti fic paratur.

Recipe vini optimi uncias octo, cinnamomi drachmas duas, caryophyllos n. vi. facchari unc. IV. bull. in fcutella, dein accendatur vinum ufquéquo ad fyrupi confiftentiam devenerit, fumat ante fomnum coch-lear. I. aut 2.

Caveat gravida ne veftibus nimis arctetur abdomen & pectus, a coitu abftineat, levibus hypnoticis fomnum fibi conciliet, a fortioribus abftinendo.

13. *Tuffis gravidarum.* Morifor Deffandes *in præfat. tractatus*; Nicol. Puzos *de partubus pag.* 43. Frid. Hoffmann. *obf.* 12.

Eft in gravidis fymptoma formidabile; procedere poteft a multis principiis, ut; 1. a plethora gravidis familiari; 2. a fenfibilitate uteri quem fœtus calcitrat; 3. a fitu fetus altiori; 4. a fuppreffa leucorrhœa, facta in pectus metaftafi; in his omnibus cafibus laxantia, edulcorantia, bechica vel noxia, vel inutilia ferme funt.

Prodeft in prima varietate phlebotomia cum regimine 1.; quod valet etiam in 3. cafu, fed in quarto nocet; nimis adhærent Medici, in tufsi, & vomitu gravidarum, auxiliis ex phlebotomia, & catharfi petitis; quid ni audent quandoque tentare femicupia, tonica, antifpafmodica, imo narcotica, forte ea remedia in gravidis diffamata funt, quia ab imperitis præpoftere ufurpata. Hæc D. Deffandes. Vidi puellam quæ fyphilidis gratia balneabatur, fed in lipothymiam ducebat quodvis balneum; fcortum vero illud gravidum erat: uxor tamen Chirurgi gravida a balneis aliunde indicatis nullum incommodum patiebatur.

14. *Tuffis hæmoptoica*; *Toffe contumace, con fputi cruenti in femina debole, emaciata* Del Papa *confulto* 29.

Tufsis contumax per quam identidem fanguinis quædam guttæ exfpuuntur in fubjectis jam emaciatis & debilitatis, eft phthifeos fæpe prodromus; in hac itaque humorum & maxime fucci bronchialis acrimonia eft incufanda; docet autem obfervatio fuccos digeftivos a febricula aut a pure, fi jam confectum fit, ita vitiari, ut digeftio vitiofa fuccedat, & metus diarrhœæ periculofæ concurrat.

In fimili cafu auctor laudatus, 1. interdicit omnia cathartica, necnon phlebotomiam; clyfmata ex lacte vel aqua hordei cum faccharo & pauxillo falis fuadet; deinde ut fputum fanguinis fanetur, aftringentia varia præfcribit, ut terram figillatam, corallia rubra, fungum melitenfem; ad tuffem vero compefcendam lambitiva, feu looch ex faccharo & amylo, fuccum urticæ & hederæ terreftris cum julapio de rofis ficcis, necnon ferum lactis diftillatum, in quo cocta fuerint herbæ centinodiæ, hederæ terreftris, necnon bugulæ folia, cum cancris fluviatilibus & jujubis; præfcribitur etiam lac afininum mane, & vaccinum vefpere; pro potu vero aqua di nuocera, vel aqua cum pane tofto & pauxillo cinnamomi infufis; laudatur etiam gelatina cornu cervi, nec omitti debent papaveracea noctu ufurpanda.

15. *Tuffis a polypo* D. Samber *Philof. tranfact. n.* 398. *ann.* 1727.

Violentam tuffim expertus erat quinquagenarius; demum poft fanguinis exfpuitionem copiofam, polypum prius bronchiis adhærentem expectoravit; fuperfuit vero phthifis a qua abfumptus eft.

Tulpius *obf.* 7. *lib.* 2. expectoratum polypum venæ pulmonari ramofæ fimilem obfervavit, poft tufsim hæmoptoicam: fimilem polypofam concretionem pariter expectoratam vidit D. Nicols *Philofoph. tranfact. num.* 419. *anno* 1731. Videatur icon in libro citato.

16. *Tuffis phthifica* Mort. *de Phthifiologia l.* 2. *c.* 3. *Toux de renard* vulgo, quia ducit ad foveam.

Eft ea fpecies quæ phthifim incipientem defignat, & quam fæpius ægri cum catarrhali tufsi, feu rheumate confundunt, atque ob tillationem gutturis procedere credunt a pituita acri, quam a cerebro delabi judicant. Differt autem ab illa, 1. quod tufsis phthifica ftipatur fenfu quodam ponderis in pectore gravantis, utpote quæ excitetur a tumore glandulofo, feu tuberculis pulmonum. 2. Quod in primo limine tufsis phthifica fit difficultate refpirandi ftipata, & ab ipfo initio arida, arida inquam habitualiter per aliquot menfes; raro enim & accidentaliter muci, falivæque gutturalis exfpuitionem inducit, aft non expectorationem, quæ intra aliquot dies, vel feptimanas catarrhali tufsi fupervenit cum levamine, anhelationis imminutione. 3. Tufsis phthifica vere perennis eft, & licet per intervalla moleftior evadat, nunquam omnino ad fatalem mortis terminum ; ceffat, atque tunc fedatur, cum verum pus fuppurato tuberculo ejicitur. 4. Tufsis phthifica initio morbi mitis eft, fine infigni irritatione, longis & incertis intervallis fæpius recurrens; econtra catarrhalis in primo limine ferox & fere

com-

continua eft. 5. Tuffi phthificæ fere femper inappetentia jungitur cum fiti, & poft ci- bum vomitio fupervenire folet, ut pueris ac- cidit in tuffi clangofa. 6. Vox rauca eft, vel clangofa & exilis; quod ob pulmonis obftructionem accidit; tubus enim eo acu- tiorem fonum edit, quo brevior eft. 7. Huic tuffi comitem fe præbet refpiratio difficilis, molefta & anhelofa, præfertim ab ambula- tione. 8. His demum accedunt pectoris op- preffio, hypochondriorum gravitas infolita, iracundia & triftitia, ita ut nec fibi nec aliis placere & facere fatis poffunt. 9. Dein pe- ctoris in aliquo loco gravitas major, ma- jor tuffis ex decubitu in alterutrum latus. 10. Potiffimum fignum eft etiam febris fen- fim crefcens pulfu frequenti, urina rubra vigiliis, inappetentia, calore manuum & pe- dum ftipata, cum rubore fixo genarum; fe- bris, inquam, mitis, lenta poft paftum di- fcernenda, ceterum homotona, ufquequo fup- puratio facta fit; nunc vero hectica vefpere exacerbans evadit. 11. Tandem tabes, feu infenfibilis ftatim & gradatim crefcens con- fumptio, aut extenuatio incipientis phthi- feos, adeoque tuffis phthificæ fignum eft, & ultra procedente morbo phthifis eft confir- mata, nullumque dubium fupereffe poteft.

17. *Tuffis convulfiva* Theod. Forbes. *dif- fert. Edimburg.* 1759. eft ea fæva, cita, vio- lentaque tuffis, quam acuta quædam & fo- nora infpiratio, galli cantui fimilis, una cum vomendi nifu comitatur.

Vocatur Gallice *Coqueluche*; Anglis *Kink- cough*; Græcis *Bex theriodes*; aliis *Tuffis fe- rina*; Paroxifmi *Quintes*.

Incipit utplurimum cum febricula, fenfim crefcit conatus tuffiendi cum fono gallicinii, dein mucus fincerus tantum expectoratur, paroxyfmos præcedit vel titillatio gutturis, vel fuffocatio; in paroxyfmo venæ tument, arteriæ fortius pulfant, caput dolet, oculi prominent, lacrymæ fluunt, palpebræ tu- ment, facies turget, rubet aut livefcit; æger veluti fuffocatus cito moreretur, nifi vel e naribus, vel e pectore fanguinem funderet, aut vomeret: qui vomunt melius habent: fi neutrum accidat in vehementi tuffi, me- tuendæ convulfiones, aut apoplexia; ex diu- turnitate morbi metuenda phthifis.

Hæc tuffis epidemica eft, & contagiofa creditur; femel in vita quofque aggreditur, fæpius infantes.

Quænam fit fedes principii proximi igno- ratur.

Curatio. Arcendum frigus, arcenda hu- miditas; quo natura vergit, eo ducere opor- tet, adeoque phlebotomia præmittenda, dein lene vomitorium præfcribendum; infu fum ex pulegio, hyffopo fit pro potu: purgatio bis in feptimana iteretur, cum manna, rheo, granis aliquot aquilæ albæ; pro vomitorio oxy- mel fcilliticum detur cum fyrupo de althæa.

Tuffilago, althæa, capilli veneris, femina lini cum kinkinæ pauxillo coquantur pro potu.

Veficatoria a multis fuadentur.

Laudantur fpecifice lichen pyxidatus in la- cte decoctus, necnon faccharum faturni ad grana duo, tria, & demum kinkina parva dofi, item fuccus pulegii pro fpecifico ha- betur a Boyleo.

18. *Tuffis rheumatica* Nicol. Rofen. *differt. de tuffi.* Frid. Hoffman. *fpec.* 11.

Dicitur etiam inflammatoria, illa quæ fe- brem comitem habet, & a phlogofi pulmo- num pendet.

Horripilationes & febriles commotiones, cum tufficula ficca ab initio fentiuntur, quæ vefperi cum pulfu & calore acutis ingrave- fcunt, accedit dyfpnœa, pulfus celer, & du- riufculus, dolor pectoris tufficula exacerbans cum doloribus vagis thoracis; cruor extra- ctus eft phlogifticus. Differt a *catarrhali* de- fectu coryzæ, fternutationis, anginæ; a *fe- brili* fimplici per dolores rheumaticos pecto- ris, craffam fanguinis cruftam, &c. Indi- cantur phlebotomiæ repetitæ, potus theifor- mis, diluens, calidus ex paffulis, glycyrrhi- za, hordeo, ficubus, julapia ex fyrupis ca- pillorum veneris, althææ, &c. jufcula ex ra- pis, braffica rubra, pulmone vituli vel ver- vecis, additis febeftis, vel dactylis, aut ju- jubis, &c.

19. *Tuffis arthritica* Mufgravii *c.* 12. *hift.* 1.

Ea pendet ab arthritide repulfa, & nifi ma- teries arthritica pedes iterum afficiat, fruftra bechicis impugnatur, ac periculofa eft.

ORDO SECUNDUS.

ANHELATIONES OPPRESSIVÆ.

Gallice Oppreffiones de poitrine, Effoufle- mens, *Infpirationis vitia* Ettmulleri; *Re- fpirationis læfiones* Mangeti; *Difficultas an- helitus* Mercurialis.

Hic ordo continet morbos, quorum ma- xima pars lædit conftanter refpirationem, maxime vero infpirationem fine febre inflam- matoria; quare diftinguuntur a pleuritide, pe- ripneumonia, hepatitide, in quibus fcilicet phlegmafia eft precipuum fymptoma; difficul- tas quidem refpirandi multorum morborum di- ver-

versæ classis est comes, ut febrium, hydropum, spasmorum; verum in hac classe reponimus eas anhelationes quæ ægritudinis præcipuum symptoma constituunt, de quo ægri primo & potissimum conqueruntur.

VI. *Stertor*, Ronflement, Sterteur, Ralement; Occitanis *le Rale*; *Renchos* & *Renxis* Hippocratis; *Ronchus* Slevogtii, *Differtat. de Roncho*; *Rattling* Anglor.

Est anhelatio sonora, seu sono involuntario sæpius rauco quandoque sibilioso stipata, qualis apud bene multos sanos dormientes observatur.

Stertorem pro lubitu effingit quisque laxatis chordis vocalibus, & aere velum palatinum, ac uvulam in tremulos motus agente.

Ita & pro lubitu stertorem, *rascationem* Gordonio dictum effingimus, quoties gargarisma in gutture volutamus, & aerem efflatum intra aquam agitari cogimus.

Stertor qui fit ore clauso, cujus proinde sonus nasalis est, cum alterna genarum inflatione & detumescentia, qualis observatur in illis qui fumum tabaci alternis vicibus efflant, Gallis dicitur *Ronflement*; qui vero ore patulo qualis in agonem ducentibus, proprie *Ralement*, Occitanis *Rale* nuncupatur; alternat sæpe in asthmaticis stertor sono gravi & rauco, cum stertore sibilante, seu *sibilo*: horum vero omnium sonorum theoria adhuc desideratur. Stertor apoplecticus est cum respiratione sublimi quidem, sed rara; unde differt a stertore asthmatico, qui est cum respiratione frequenti: an a chordarum vocalium motu tremulo sensibili pendeat stertor, agones non ausim decidere; motus vibratorius homotonus ambarum chordarum sonum edit suavem; ast si alterutra ex his chordis sensibiliter tremat, nec cum altera consonet, tunc sonus edetur raucus & dissonans; stertores hactenus citati sunt aliorum morborum symptomata secundaria.

Num vero stertor fit quandoque symptoma primarium dubito; nisi forte stertor ille qui infantulos quandoque continuo & per multos mensesaffligit, qui ronchus Slevogtio nominatur. Vide *Tom.* 2. *disputat.* D. Halleri, *de morbis pectoris*.

VII. *Dyspnœa*, Dyspnee, courte haleine; *Disnia* Gordonii lilium; *Difficultas respirandi* Latinis; *Sanguisugum* Gordonii *de Asthmate*; *Asthma continuum* Caroli Pisonis & Floyeri; *Pseudo-Asthma* Alexandri Benedicti *lib.* 3. *cap.* 33. *Asthma spurium* Riverii *pag.* 99.

Est morbus cujus præcipuum symptoma est anhelatio frequens, cum ægritudine chronica, non intermittenti sine signis hydrothoracis, nec empyematis.

In febribus & plegmasiis est anhelatio frequens, respondens pulsus ipsi frequentiæ, sed quæ non est præcipuum symptoma. In *orthopnœa* ægritudo est acuta, in *asthmate* intermittens, in hydropibus, ut ascite, tympanite præcipuum symptoma est abdominis intumescentia, ut in phisconia & graviditate; hinc patet quomodo *dyspnœa* genus sit ab aliis distinctum; verum quo pacto ab hydrothorace & empyemate possit distingui, dictu difficile est. *Vide* Hydrothoracem, &c.

Dyspnœa sumitur a Veteribus, ut asthma ab Arabibus, pro designanda hac classe, seu anhelitus difficultate.

1. *Dyspnœa pituitosa*, *Edeme du poumon*; est ea species quæ a pituita, seu lympha pulmonem relaxante & infarciente pendere creditur.

Difficile est eam ab hydrothorace distinguere, nisi tamen in hydrothorace percipiatur fluctuatio aquarum, agitato ægri thorace, quod signum in dyspnœa non adest, de cetero adest pallor faciei, pedum vespertina intumescentia œdematosa, copiosa muci expectoratio, temperamentum pituitosum, levamen ab expectoratione: difficultas respirandi crescit a situ horizontali, maxime a supino; præcesserunt morbi pectoris inflammatorii, catarrhosi.

Cura. Indicantur levia aperientia, quæ phlegma viscidum pulmonum vasa infarciens resolvant, & diuretica quæ foras serum luxurians educant; caveatur a catharticis quæ nimium commovendo anhelationem augeant: convenit itaque gummi ammoniaci drachma cum octo granis tartari vitriolati, in pauxillo vini albi : solvatur gummi, & omni mane sumatur, superbibendo uncias tres decocti baccarum juniperi, foliorum marrubii, & pulmonariæ Italorum; vespere adhibeatur tartarum vitriolatum cum aqua hyssopi; ad anacatharsim juvandam syrupi de tabaco cochlear unum, vel sperma ceti in oleo amygdalarum soluti, aut cum saccharo contriti ad scrupulum; dein pilulæ balsamicæ ad drachmam usurpentur ex balsamo Peruviano, extracto florum hyperici, gummi guayaci & succo glycyrrhizæ, superhibendo jusculum, vel levem offam deglutiendo.

Æger alternis utatur offis, & jusculis, aer incenso storace, benzoino, thure salubrior reddatur, &c.

2. *Dyspnœa a tuberculis* Boneti *Sepulchret.* *obs.* 39. 40. *&c.*

A skir-

A skirro pericardii Diemenbroeck.

A calculis pulmonum Fabricii Hildani *cent.* 2. *obs.* 29.

Ab exsiccatis pulmonibus Sennert. *prax. lib.* 2.

Tuberculum voco skirrum pulmonis; quippe dantur similes tumores qui nunquam in suppuratum abeunt, & tubercula cruda vocantur. Memini me vidisse in cadavere mendici dyspnœici, qui nullum pus unquam exspuiverat, de cetero emaciatus, & hectica dudum laborans obierat; totum pulmonem nigrum & skirrosum. *Vide* Phthisim siccam.

3. *Dyspnœa calculosa* Bonet. *Sepulchr. obs.* 44. 46. *&c.*

Ut skirri obsident non raro glandulas bronchiales, ita quandoque in illis glandulis generantur calculi durissimi, inæquales, scabri lentis magnitudine, qui tussiendo ejiciuntur, nec semper phtisim inducunt.

Qui dyspnœa paullatim contabescunt, si eorum pectus aperiatur, illis nullum ulcus in pulmone apparet, sed pulmones veluti fumo exsiccati conspiciuntur, ait Sennertus de *pulmonis intemperie sicca*. Cognoscitur vero is affectus respiratione parva & frequenti, siti continua, sputo pauco. Huic obnoxii sunt Aurifabri & Chymici ob halitus, quibus pulmones exsiccantur; hunc morbum Paracelsus vocat *Bersuchx*, & memorat Schenckius, *Epist.* 72.

In pulmone dispnœici lapillos minutos, febriales, casei veteris fragmentis similes inventos dicit Salmuth. *centur.* 1. *obs.* 7. Ego veros calculos gypseos expectoratos habeo; similes in Cardinalis Cajetani pulmones visos narrat Crucius. *Vide* numerosas observationes similes apud Bonetum *Sepulchr. observ.* 46. Huc pertinet dyspnœa a metallis in pulmone concretis, ejusdem *obs.* 44. ex Gregorio Horstio *lib.* 7. *observat.* 25. & ex Sennerto.

In his casibus lacticinia tanto magis indicantur, quo frequentius est maciem & hecticam accedere: pro dissolvente vero calculorum sapo videtur convenire; ast in concretis metallicis Mangetus & Horstius laudant mercurium dulcem.

4. *Dyspnœa ab hydatidibus* Boneti *Sepulchret. obs.* 33. 36.

Vix cognoscitur hæc species ante extispicium; adest respiratio celer, frequens, difficilis; inspiratio tamen difficilior; accedit sitis, pervigilium, rubedo genarum, febris hectica, sputum paucum, salsuginosum, non purulentum; secto cadavere inventæ sunt vesiculæ in toto pulmone, aqua flava turgide, observante Lælio a Fonte *consult.* 8. vel humore lento pellucido instar albuminis ovi turgent hydatides, ut vidit Mangetus.

5. *Dyspnœa a steatomatis* Boneti *Sepulchr. observ.* 34. *obs.* 5. *a carcinomate* Jacotii *in coacas*; *a glandulis*, &c. *Vide* orthopnœam a lipomate.

Differunt steatomata pulmonum a tuberculis duris, ex eo quod tubercula skirrosa glandulas bronchiales obsideant in angulis bronchiorum; steatomata vero alibi enascantur, nec dura sint.

Steatomata quæ in cavo bronchiorum crepant, & suum sebum effundunt, vomicam pulmonum constituunt, de qua inter species phthiseos agemus; sæpe vero nulla sui signa characteristica præbent steatomata.

6. *Dyspnea a vomica* Boneti *Sepulchret. t.* 1. *obs.* 25. *p.* 565. *Vomique du poumon*; *Vomica pulmonum* Vvillisii, Bellini, &c.

Vomica dicitur cystis, vel folliculus materia puriformi turgidus, nec proinde discrepat ab steatomate nisi paullo majori fluxilitate materiæ contentæ, & quod steatoma vocetur, cum partes externas obsidet; differt vero ab apostemate quod materies sit ab inflammatione oriunda in apostemate, verumque pus; ast in vomica & steatomate mucus quidam adiposus, calore liquefactus, qualis in vesicis hydatidosis viscerum toties observatur: cum itaque folliculus glandulosus, vel capsula vasis lymphatici dilatatur, vel cellula adiposa turgescit, sensimque crescit, fit vomica, quæ in pulmone genita nullam vel exiguam febrem excitat, parvam, lenteque per annos crescentem dyspnœam creat, cum tussicula sicca usquequo demum rupto folliculo, vel pus copiosum foras anacatharsi expectoratur, & fit phthisis a vomica dicta, vel in cavum pectoris effunditur, unde empyema, vel intervallis costarum protuberans extrorsum aperitur, vel confestim pulmones intus aggravans pure viscido obstruens ægrum subito enecat.

Signa dyspnœæ a vomica pendentis sunt obscurissima: æger languet, tussit, lecto non affigitur, dolorem obscurum alicubi in pectore percipit, maxime cum vehementer tussire conatur, quandoque sub finem pauxillum puris fœtidi expectorat sine febre, aut cum febre exigua, anxius, tristis: sunt qui quotannis vomica minori rupta pus cum febre expectorant, & convalescunt in intervallis: sunt qui subito pus & sanguinem confestim expectorant ad plures libras, & tunc phthisici evadunt, ex qua tamen phthisi speciali evadunt, si folliculum expectorent, imo non expectorato sensibili folliculo, ut Vvillisii observata docent, & ipse vidi. Qui suadent eme-

emetica ad rumpendam vomicam, minime timent ne æger rupta fubito vomica fuffocetur, ut accidit Vaugelafio aliifque.

7. *Dyfpnœa a phifconia*. Vide *Sepulchret.* Bonet. *titulo de dyfpnœa ob molem hepatis, ejufque protrufionem verfus diaphragma, obf.* 12. & 172. *ob renis molem nimiam, obf.* 141.

A maffa carnea crinita in abdomine, obf. 143.

Ab omento craffiori, obf. 158.

Ab infigni mefenterii tumore, obf. 156.

8. *Dyfpnœa a graviditate* Bonet. *Sepulchret. obferv.*

9. *Dyfpnœa tympanitica* Bonet *Sepulchret. obf.* 147. 148. 150.

A flatu in inteftinis, abdomine, &c.

10. *Dyfpnœa rachitica* Bonet. *Sepulchret. obf.* 116.

A coftarum extremis offeis Plater. *pr. l.* 1. *c.* 4.

A fterni prava conformatione Riolan. *Enchirid.*

A cartilagine enfiformi, offea, longa Diemerbroeck. *l.* 9. *c.* 14.

A gibbo latente Hildan. *obf.* 74. *centur.* 6. Bonet. *Sepulchet. obf.* 25.

Ab offificata plevra Thod. Schenckii.

Ab offificatis bronchiis D. Deidier. *obf.*

11. *Dyfpnœa a corde* Bonet. *Sepulchret.*

A corde capitis magnitudinem adepto Ballon. *epidem. l.* 2. *p.* 144.

A corde polypis farcto Ballon. *ibid.* Vvillif. *tr. de hyfteria*. Tulpius *l.* 1. *obf. c.* 17.

A corde adipofo nimis amplo Bonet. *Sepulchr. obf.* 103.

A pericardio indurato, incraffato ejufd. *obf.* 97. 99.

Ab auricularum anevrifmate Horftii. P. de Marchettis.

12. *Dyfpnæa a pneumatia* Riolan. *Enchir.*

Pneumatia Hipppocratis eft flatuum collectio intra thoracem, vel tympanites thoracis,

Ab emphyfemate pulmonis Boneti *Sepulchr. obferv.* 132. *Vide* afthma equinum Floyeri *appendic.*

13. *Dyfpnœa ab ftomacho* Bonet. *Sepulchr. obf.* 141. 142. 143.

Ab ægragropila in ventriculo. Charleton. *de lithiafi*.

Ab abfceffu ventriculi Pifon. *de morbis a colluvie ferofa* 3. C. 4.

14. *Dyfpnœa a liene* Bonet. *Sepulchret. obf.* 154. 155.

Ab Abfceffu juxta lienem.

A lienis mole adaucta, duro, luxato, &c.

15. *Dyfpnœa traumatica* Tulpii.

A læfo magno pectorali mufculo Mery. *Act. Acad.* 1713.

A contufo, icto thorace.

A vulnere pectus fubeunte, & infufo cruore intra cavum thoracis. *Vide* Heifter. *Vulnus thoracis*; *Empyema fanguineum* Chirurgorum.

16. *Dyspnœa fcorbutica* Lind. *de fcorbuto*. Sennert. *de fcorbuto*.

17. *Dyfpnœa Galenica*; eft ea quam inducere per elegans experimentum Galenus tentavit in brutis; ligatis fcilicet aut refectis nervis diaphragmaticis, vidit ille dyfpneam fupervenire; cum enim fic debilitato diaphragmate totum refpirationis opus incumbat exfequendum ab aliis mufculis, ifti fociis deftituti difficilius opus exfequuntur.

Idem accidit intactis nervis, fi minor fit fluidi nervei quantitas, ut in convalefcentibus; actionis enim difficultas crefcit, prout potentia motrix minor eft fub eadem refiftentia; hinc fit ut convalefcentes non pofint folitæ amplitudinis refpirationem perficere minores, fed tantumdem frequentiores refpirationes inftituunt.

18. *Dyfpnœa a gaftrocele* Vandermonde *Novembr.* 1758. *pag.* 518. D. Connet *Chirurg.* a Limoux. *Collect. Acad. tom.* 3. *pagin.* 697.

Monialis a quindecim annis laborabat dyfpnœa poft pactum recrudefcente, & fæpe affumptorum vomitione.

Inventus eft poft mortem ftomachus intra cavum pectoris.

In adolefcente qui a fumpta liberalius cerevifia turbida multum ejecerat materiæ pici fimilis, & obierat, inventus eft ftomachus ab ortu in cavo finiftro pectoris locatus, ita ut pilorus ad claviculas ufque afcenderet; mirum autem quod refpiratione libera gavifus effet, nec nifi poft liberaliorem potationem momentanea fuffocatione premeretur.

Vide hujus hiftoriam apud Thom. Bartholinum, *centur.* 6. *hift. anat.* 55.

Civis Monfpelienfis *Rat* dictus ab ortu etiam gerebat ftomachum in pectoris cavitate finiftra, licet exigua difficultate refpirandi oppreffus, ita ut militiam fatis commode exercuiffet; in eo vero pectoris cavo pulmo deerat. Riverii *obf.* 67. *centur.* 3.

Alefiæ fimilis gaftrocele obfervata eft in prægrandi muliere, quam recte valentem vidi.

19. *Dyfpnœa fcorbutica* Senn. *de fignis fcorbuti*; Eugalen. *obf.* 6. 7. 8. &c.

Difficilis refpiratio & pectoris anguftia, frequens fcorbuti fymptoma eft, cujus principium ipfi ægri in abdomine indicant quafi flatus diaphragma furfum pellerent, tanta eft illa anguftia, ut ægri unice de hac conquerantur, lipothymiamque ex ea metuant, nec non vifus obfcurationem jam patiantur, & animam ftatim redditurí videantur: ea dy-

ſpnœa brevibus intervallis recurrit, dein augetur, vel remittit; nulla tamen adeſt tuſſis, nullus ſtertor, ſibiluſve; poſt validum exercitium illa dyſpnœa augetur ad lipothymiam, & viſus obnubilationem, ita ut ægri non agnoſcant aſtantes. Lindius addit ab hac dyſpnœa ſcorbuticos quandoque ſubito e medio tolli ſine ullo pectoris dolore.

VIII. *Aſthma*, Aſthme; Pouſſe; dicitur ab *ἀάζω* Græce, *anhelo*; *Suſpirium* Celſi & Senecæ.

Eſt chronica, periodica reſpirandi difficultas aſthmatis præcipuum ſymptoma.

Differt a dyſpnœa, quod iſta continua ſit; ab orthopnœa, quod iſta ſit acutus morbus.

Aſthmatici dicuntur Gallice *Aſthmatiques*; de jumentis vero dum agitur, *pouſſifs*, Anglice *Broken-VVinded.*

Aſthmatis in genere principium morbificum & proximum eſt obex periodice recurrens pulmonum alternæ dilatationi & conſtrictioni oppoſitus, circulationi vero ſanguinis vix noxius; hunc obicem natura fortioribus reſpirandi conatibus removere, corrigere, ſputum ſæpe viſcidum tuſſis interventu expectorare contendens paroxiſmos efficit principii morbifici, & conatuum eorum naturæ concurſus cauſam morbi conſtituit; cum conatus naturæ pacati vel interpolati ſunt, nec ita vehementes ut virium vitalium magna jactura ac diverſio ſubſequatur, morbus diuturnus eſſe poteſt, non vero acutus; morbus vero diuturnus eſt potius aſthma quam chronicus, cum in genere vix vitæ periculum portendat, ſaltem aſthma vulgare, quod utplurimum cum ægro conſeneſcit.

1. *Aſthma humidum*, Riverii *praxi*; *aſthme ordinaire*; *aſthma flatulentum* John. Floyer. *treatiſe of the aſthma*; *aſthma ſpitting or humid* ejuſdem; *aſthma pneumonicum* Vvilliſii; *humorale* Baglivi.

Floyerus Medicus Anglus cum triginta annos hoc morbo laboraſſet, de eo ſcripſit librum eximium ex quo morbi deſcriptionem eruere conſultum duxi.

Præludium. Pridie acceſſus ſtomachi plenitudo, ructus inſipidi, præcordiorum angustia, flatibus ſtomachi expanſis tribuenda, ſuccedit fervor ſanguinis, calore enim lectuli angitur æger, vino, igne, tabaco ſe incalefacere percipit, frigido potu ſtomachus ejus ſublevatur, cauterium ſi adſit, dolet, calet, cruentatur, caput, ſtupet, leviter dolet, ſomnolentia, pandiculatio, oſcitatio, & noctu copioſæ urinæ aquoſæ mictio, quę intenſe colorata poſt acceſſum cum ſedimento; accedit artuum gravitas, anxietas, caput veluti fumo plenum videtur; inſpiratio difficilis perſentitur, rauceſcit vox, diaphragma ægre deſcendere videtur, laborem in aere inſpirando exerit æger, tuſſis convulſiva ſicca, vel quid paucum viſcidum extrudens, in fine vero acceſſus multum.

Invaſio. Hora circiter ſecunda matutina, pectus conſtringi, diaphragma ſurſum trahi, rigeſcere videtur, nonniſi cum labore deprimitur, aſt multo major eſt difficultas coſtas elevandi pectuſque dilatandi, ad quod concurrere opus eſt muſculos lumborum & ſcapularum, æger e lecto ſurgere cogitur, inſpiratio difficilis eſt, multo magis quam exſpiratio, quæ ideo lenta & tarda; aſthmaticus vix poteſt tuſſire, exſpuere, nares emungere, aut loqui; ſtertor vel raucitas in exſpiratione apparet; alterutri lateri difficilius incumbit, & dein ex eodem pulmonis latere ſputa procedunt; flatulentia ſtomachi creſcit, & inſpirationi partim obſtat; ſi acceſſus ſit intenſus, vomitio bilioſa concurrit; frigida appetuntur, calida ut vinum flatulentiam augent, ſæpius acceſſus invadit vacuo ventriculo poſt catharſim, jejuniumve; ſi vero ſtomacho bene paſto accidat, diutius durat, & intenſior eſt. Aſthmaticus incaleſcit ad ſudorem uſque cum pulſu celeri licet inæquali; febricula illa a lacte intenditur; ſurgens e lecto alvum pluries dejicit cum flatibus.

Acceſſu perſeverante pulſus debilis & intermittens eſt, manus & pedes frigeſcunt, facies liveſcit, accedunt cardialgiæ & palpitationes, deglutitio difficilis evadit & ſonora, ructuoſa. Labia ſugentis inſtar diſponuntur, oculi prominent, & lacrymas profundunt ſine mœrore; oculorum ambitus cutaneus livet, muſculi ſubſiliunt, motus artuum languet, dein caput dolet, turgidum eſt, & phantaſmatis ut in inſomnio deluſum, ſomnolentia ægrum invadit, ſed erectus vel in ſedili ſedens vix ſomno indulgere valet, in alterutrum latus vel antrorſum inclinato capite, non vero retrorſum. A cubiculo anguſtiore ab igne, a pulvere multum læditur, nec non a pravis odoribus, a vino, ab illis quæ pectori incumbunt, datur acceſſus ephemeri ſeu qui intra paucas horas ſputo viſcido terminantur, quales accidunt initio morbi antequam periodos ſtabiles acquirat; acceſſus utplurimum tres, quatuor, vel quinque dies divexant, quibus elapſis æger expectorat uſque ad ſequentem acceſſum; acceſſus ſexaginta hieme, viginti circiter æſtate patiebatur Floyerus, æſtivi acceſſus intenſiores erant, & longiores

bibernis, quo longiores accefsus fuere, eo intervalla longiora & reciproce; ad phafes lunæ nunc has nunc illas intenduntur accefsus, regelafcentibus aquis nec non vento orientali flante, revertuntur quibufdam.

Cura afthmatis humidi feu flatulenti juxta Floyerum alia in paroxifmo, alia extra paroxifmum.

1. In paroxifmo, clyfmate præmifso, vomitorium lene ex oxymelitis fcillitici femiuncia cum oleo amygdalarum, vel ex feminum raphani drachma femiffe, ventriculum exonerat, & accefsum afthmatis fæpe fugat; fortiora emetica anhelationem intendunt. Phlebotomia mire levat, fed in extrema anhelatione eft adhibenda, non in vulgaribus acceffibus, ne fuccefsu temporis hydropem accerfat. Potus refrigerans & diluens adhibeatur, ut infufum panis tofti, aqua leviffime acidulata fale prunellæ, vel nitro, vel fale ammoniaco, vino, limonata, ferum lactis, decoctum hordei: veficatoria humeris, tibiifve apponunt Angli ad ferum derivandum. Hora fomni vel fyrupus papaveris vel laudanum liquidum parva dofi propinetur: prima faltem die jufculis aut cremoribus tantum utatur, imo duabus fequentibus diebus, fi vehemens fit anhelatio, dein offis, ovis, cum multo aceto, pane, vino aquato utatur. Linctus fit ex oleo amygdalarum & fyrupo papaveris ana uncia, oxymelitis fcillitici femiuncia, facchari candi drachmis duabus, capiat cochlear bis vel ter in die, pro fyrupo afthmatico mifce fyrupi de althæa, de eryfimo, de prafio ana uncias duas, oxymelitis fcillitici, & aquæ bryoniæ compofitæ ana unc. unam, balfami peruviani drachmam femifsem, fumat mane hujus cochlear. Copiofus ufus aquæ cum pauxillo nitri & falis ammoniaci atque vefpere femicochlear aceti fcilliticii cum oleo amygdalarum pectus utplurimum fublevat.

Zechius in vehementi accefsu laudat croci grana decem, mofchi granum in cyatho vini optimi.

2. Ad paroxifmos prævertendos,

Vomitio ope aceti fcillitici cum oleo, vel decocti feminum raphani, vel cardui femel in menfe, fi accefsus freqüenter reccurrant, fecus femel vel bis in anno; fed vefpere emetici vel cathartici paregorici um non eft omittendum; clyfma femel in hebdomoda iteretur; catharfis vulgaris eft in ufum femel bifve poft vomitorium vocanda, vel femel intra quatuordecim dies, fi intra illud tantum intervallum recurrat afthma; fi afthma catarrhale fuerit, decoctum fudorificum leve adhibeatur. Diuretica minus videntur indicata cum afthmatici in diabetem fæpe vergant; ad corrigendam mucofam & flatulentam cacochymiam potus fit ex decocto hordei, fero lactis pro junioribus; lac afininum fputa fæpe incraffat; rari funt, quos potus aquarum bathenfium juvet. Optimus victus eft ex carne elixa vel affa, potus ex aqua, addito pro fenefcentibus vini pauxillo; veftimenta denfa calorem intendunt, frigus fputa incraffat, mœror acceffus excitat, exercitium minime negligendum. Amara ftomacho profunt, fed leviffima ufurpanda funt. Plures urinæ fuæ potus afthmaticos juvat, fatius eft fal ammoniacum adhibere multa aqua dilutum; chalibeata, vitriolica omnia aftringentia nocent afthmaticis. Galenus laudat aloem in aceto folutam, & recte monenet morbum effe potius in paroxifmo blandiendum quam curandum; ita ut abftinendum fit juxta Septalium ab emeticis, ne ægrum fuffocent, a catharticis, imo ab enematis: ipfemet Floyerus tentatis omnigenis remediis minime convaluit.

Afthma vulgare quod in fcholis humidum dicitur minime pendet a laxitate pulmonum ut vulgo dicitur, & ratione temperamenti ægrotantis poteft dividi in pituitofum, & fanguineum; aft in pituitofo ipfo, calefacientia, exficcantia fæpe nocent, ut patet ex hiftoria aftmatis Floyeri.

2. *Afthma convulfivum* Vvillifii *de afthmate c.* 12. Baglivi *l.* 2. *p.* 203. *afthma occultum ficcum* Ettmulleri *p.* 162. Aretæi *lib.* 3. *c.* 11. ex Frid. Hoffmanno.

Diftinguitur ab humido 1. quod fubito acceffus ægrum corripiat; 2. quod a dolore feu crampo cujufdam partis, pectoris ineat, maxime, quædam pars pectoris olim vulnus vel ictum paffa fuerit; 3. quod violenta fint fymptomata; fed nullum eft certius fignum quam fi aliarum partium convulfio adfit, aut præcefferit; illud vero afthma vix ullam anacatharfim accerfit. Vvillifius putat materiem hujus morbificam non effe in pulmonibus, fed in nervis mufculos thoracis adeuntibus, unde illud afthma non effe pulmonare contendit.

Hanc fpeciem Helmontius vocat *caducum pulmonis*, id eft *epilepfiam pulmonis*, ut ait Baglivius. *Vide* Helmontium *de afthmate n.* 14. *Vide* defcriptionem ab Aræteo traditam. *Vide* crampum diaphragmatis Lindani.

3. *Afthma hyftericum* Baglivi *l.* 2. *p.* 202. & 204.

Ea fpecies afficit mulieres hyftericas, de falute recuperanda defperantes; refiftit remediis vulgaris afthmatis, ftipatur fenfu frigoris in vertice capitis cum aliquali dolore.

Illam

Xillari speciem sanavit Baglivus sale jovis in aqua meliffæ, nec non apposito emplastro matricali Mynfichtii, sal jovis recipiente in regioni umbilici.

Vide Hortium *l.* 5. *obf.* 32. Floyerum *de asthmate p.* 113. vocatur *asthma muliebre* Ettmulleri.

4. *Asthma hypochondriacum* J. Rhodii, Ettmuller. *p.* 162. *asthma nothum* Riverii. *hypochondriaco - spasmodicum* Frid. Hoffmanni *observat.* 3. Vvolfii *differt. de hac specie anno* 1754.

Illa species ex hypochondriorum vitio primam trahit originem, hæmorrhoidarios, flatulentos, suppressis solitis sanguinis effluxibus, aggreditur.

Exigit lenia laxantia, clysteres, catameniorum aut fluxus mariscarum revocationem; juvant thermales leviores ut aquæ *de Cauterets*, *de Bagnaul*, nec non æstate acidulæ cum lacte mixtæ, quales sunt Vallenses; in inveterato asthmate, superveniente œdematia, mica præstant grana duo vel tria scillæ cum nitro contritæ & intus sumptæ; fluxum mariscarum revocant pilulæ balsamicæ ut de gummi ammoniaco, sagapeno.

Vide de hac specie Baglivum *p.* 214. River. *prax. c.* 1.

5. *Asthma arthriticum* Musgrave, Zelst *p.* 42. Dureti in Holler. *asthma convulsivum a materie podagrica* Frid. Hoffmau. *de asthmate art.* 13. *&* *obf.* 1. *Orthopnæa* Dodon. *obf. cap.* 20.

Est ea species quæ arthriticis, rheumatismo obnoxiis, scorbuticis, ob repulsam podagram, aut retentam materiam arthriticam accidit; affinis est convulsivo & hypochondriaco; primas regiones afficiunt flatus, molestiæ, anxietates; scapulas molestant pungitivi dolores, cor constringitur.

Conducunt præter auxilia generalia pulveres ex bezoartico & nitro, cum cinnabari, camphora, croco; pediluvia extra paroxismum possunt revocare materiam morbificam ad pedes, nec non sinapismi, vesicatoria suris, femoribusve applicanda, usum thermarum Bagnoliensium etiam in prophilaxi confert.

Asthma orthopnoicum observavit Dodonæus in juvene mercatore qui per intervalla & multos annos suffocatus ferme erat, sublevabatur multis phlebotomiis, catharticis, aquis acidulis, sed demum obortis doloribus podagricis & nephralgia calculosa illico ab asthmate immunis fuit. *Vide* Orthopnæam apud Schenckium.

Duretus in asthmate arthritico putat causam esse adhæsionem majorem diaphragmatis cum hepate, observatam in cadavere Polemarchi de Thermes.

Franc. Boissier de Sauvages.

Asthma a Polypo cordis. Diemerbroeck; Floyer. *de asthmate*; Pezoldus *obf.* 58. Ephemer. natur. curiof. Carol. Pison. *de morbis a colluvie pag.* 214. Scultet. *in append. obf.* 31. *Vide* orthopnœam a Polypo cordis.

Cognoscitur autem ex vehementi palpitatione, pulsus intermissione, aliisque, sed potissimum cadaveris sectione; tunc enim frequenter satis concretiones polyposæ in auriculis, ventriculisve cordis, illæsis omnino pulmonibus ostendunt asthmatis principium, in quo certe casu quam periculosa sint emetica, inutilia cathartica, necessaria vero quies, phlebotomia, &c. quisque videt.

7. *Asthma pulverulentorum* Ramazzini *de morbis artificum*. Ephemer. Germanic. *Vide* Synopsim Buchneri.

Lapicidæ, gypsarii, muratores, granorum cribratores, molitores plures huic asthmatis speciei sunt obnoxii ob haustum copiosum singulis diebus pulverem, in aere volitantem, quo bronchia eorum infarciuntur, unde anhelosi, tussiculosi, pallidi evadunt, & sæpe phthisici. Signa & remedia inquirant quibus dabitur otium & occasio.

Vide Hecquet *Maladies des Artisans*, *t.* 2. *Vide* Frid. Hoffmann. *l.* 3. *p.* 106.

8. *Asthma stomachicum* Baglivi *appendic. de asthmate*.

Magnam asthmatum humoralium crudorumque partem a stomacho pendere observat Baglivus; hinc uti solebat pilulis de hiera cum agarico, & sale vitrioli initio accessus a scrupulo uno ad drachmam cum aquæ hordei unciis sex ad vomitum ciendum singulo mane præscribebat: in hac specie quæ humoralis est, & non multum discrepat ab humida, cochlear oxymelitis scilitici edulcoratum succo malorum, superbibendo jusculum ex cichorio cum pauxillo sassafras cocto, vel granis sex ligni aloes. Gummi ammoniacum oxymel sciliticum, sperma ceti, & julepus tabaci quatuor sunt quæ in asthmate humorali & stomachico ceteris omnibus antecellunt: Baglivi. Syrupus de althæa conjungi debet julepo tabaci, qui ad drachmas duas datur: gummi ammoniacum ad drachmam dissolvitur in pauxillo vini albi, & calide bibitur cum aqua hyssopi in gravissimis & desperatis casibus; nos calidissimo jusculo dissolvimus sperma ceti cum aliquot granis Benzoini.

9. *Asthma a gibbo* Hippocratis, Floyer *p.* 109.

Non solum gibbi ex asthmate fiunt quidam, quod si accidit, illi ante pubertatem moriuntur, verum ex gibbositate multi in asthma dedu-

deducuntur, præterquam quod fere omnes gibbi dyfpnœa laborant. *Vide* dyfpnœam.

10. *Afthma equinum*, Soleyfel. *La pouffe*. Floyer. *appendic.*

Equi cognominantur *Pouffifs*.

Illi identidem tuffim profundam pectoralem patiuntur, & ilia ducunt; fpecies vero ifta in eo ab aliis difcrepat quod textus cellularis pulmonis fit omnino emphyfematofus, ut in equæ afthmaticæ cadavere obfervavit Floyerus. Idem obfervavi in pulmone vaccæ afthmaticæ; pellucebant interftitia lobulorum pulmonis, & tufa membranula illa aer copiofius exhalabat.

Nonne illa violenta aeris intrufio per veficulas in textum interlobularem fit cum equi magno impetu currunt, in illis enim violentis conatibus magna vi aer in pulmonibus, compreffus in veficulas reagit, eafque difrumpere valet.

Potius ea fpecies afthma emphyfematofum vocanda foret, nec enim exiftimandum eam folam equos afficere, & ab ea homines immunes effe. Defiderantur ejus figna & remedia; quod ferme de omnibus morborum fpeciebus dicendum eft.

11. *Afthma exanthematicum* 13. fpecies Fr. Hoffmanni *f.* 2. *c.* 2.

A Scabie Junkeri; *ab eryfipelate*, *variolis*, maximeque *morbillis*, *purpura*, feu *miliari*, *maculis*, *puftulifque fcorbuticis* ad corporis fuperficiem pulfis, & craffo aftringentium ufu retroactis a fcabie, *tinea*, vel achoribus capitis crufta lactea per oleofa pinguia, aut linimenta fulphurata præpoftere exficcatis, a pedum fœtore fuppreffo, a perfpiratione fubito cohibita, ab ulceribus chronicis, vel fonticulis inopportune confolidatis.

Illa fpecies eft vel varietas afthmatis convulfivi, quod non a motu inordinato fluidi nervei, fed a materia acri, cauftica, fubtili, fæpe virulenta, quæ originem fuam repetit ab exanthematum, impetiginum ex quacumque feri acris excretionum impedita, non fufficienti evacuatione, in cutem depofitione aut improvida repreffione.

Atque ex illa hiftoria facile eft intellectu quænam indicationes ad ejus morbi curationem fint adimplendæ; illa enim acris materies eft eliminanda per fonticulos, diuretica, cathartica, fudorifica; modo tamen fanguinis æftum non intendant, quod afthmaticis perniciofum eft; illa materies fimul eft edulcoranda per diluentia, thermas fulphureas, lacticinia, ferum lactis, ptifanas bechicas; formulas vero ac proceffus integros in hac fpecie curanda, videfis apud Hoffmannum, nec non in tabula 31. Junkeri *de afthmate* p. 274.

12. *Afthma metallicum*. *Vide* Ettmullerum *de afthmate*; Ilfeman *de colica faturnina*.

Eft fpecies fpafmodica ficca, quæ a fumis metallicis, faturninis, fulphureis, venenatis, arfenicalibus, carbonum foffilium, aquæ fortis, antimonii exhalationibus oriuntur, quo quidem morbo in præparando antimonii clifffo tactum fe fuiffe narrat Ettmullerus. Eo laborant fæpius metallicolæ & plura fabrorum genera. *Vide* metallurgicam morbiferam Frid. Hoffmanni. Tetri hujufmodi vapores infpirati conftringunt, vellicantque teneras pulmonum veficulas quibus adhærent, & fic hanc fpeciem producunt.

Curatio aliquatenus convenit cum cura Rachialgiæ metallicæ, colicæ faturninæ, tremoris metallurgorum &c. Vinum lithargyrio dulcificatum induxit hoc afthma.

Vide Ephem. Nat. cur. *dec.* 3. *ann.* 4. *obferv.* 30.

13. *Afthma cachecticum*. Frider. Hoffmanni *fpec.* 16.

Eft illla afthmatis fpafmodici varietas, quod in cachecticis a fero acri pectoris organa exundante proficifcitur abfque tamen hydrothorace, quale vulgo vocatur œdema pulmonum, tale fupervenit ab œdemate pedum repulfo, maxime fub frigore febris intermittentis; illud afthma ingentem fpirandi difficultatem infert, quæ per intervalla decrefcit, aut oborta copiofa diurefi intermittit. Hiftoriam vide *in cafu* 62. *confultation.* Frid. Hoffmanni *t.* 1. *fect.* 2.

14. *Afthma venereum* Junkeri *confpect. med. tab.* 31. *n.* 15. fanatur hydrargyrofi.

15. *Afthma plethoricum* Povveri a Phyfician, §. *Legacy* &c. *Afthma fanguineum* dictum Frid. Hoffmann. *l.* 3. *p.* 95.

Cognofcitur ex fignis & caufis plethoræ, faciei rubore, febre ephemera illius primos acceffus comitante, fuppreffis evacuationibus fanguineis, varietas eft afthmatis humoralis, in qua potius plebotomiæ conveniunt quam emetica; cum ventus orientalis flat, illud mitefcit & ægri expectorare incipiunt, ait Povver.

16. *Afthma catarrhale* Scholtzii.

Ambigit inter rheuma & afthma humidum, dignofcitur per coryzam, raucedinem, anginam fternutationem, dolores catharrales ipfum initio potiffimum comitantes, & curatur ut rheuma a quo differt per periodos &c.

17. *Afthma pneumodes* Aretæi *l. chr.* I. *c.* 12. *Pneumodes* Mercurial. *prax. de difficultate anhelitus p.* 250. *Pulmonaria* Hippiatrorum.

Eft afthma in quo humor excernendus e pulmonibus mutatur in grandinem, vel veluti

luti lapidefcit; de quo egerunt Galenus & Alzaravius. Hic affectus rariffime accidit hominibus, aft frequenter in brutis, quę rariffime tuffiunt, & idcirco retinent humorem bronchialem, qui ideo juxta Ariftotelem in gypfeam materiem abit.

Aretæus ait hunc morbum effe afthmatis fpeciem, nam fpirandi anguftia & tuffis & vigilia & caliditas utrumque comitatur morbum, item in cibos odium & totius corporis extenuatio; id malum anni fpatium non excedit, pulfus parvi, crebri, infirmi funt, ut in afthmate, privatim vero pulmonarii feu pneumodes tufsiunt tanquam aliquid expulfuri, cum tamen irritus eorum labor fit, nihil enim rejiciunt, aut tantummodo quid exiguum, album, rotundum, grandinofumque; pectus in his latius utique eft, non obtortum, non ulceratum, tametfi vero pulmo non fuppuret, humorum tamen veluti concretorum plenus eft. Temporis intercapedines inter hujufce morbi accefsiones, longiores funt; nonnulli fuffocantur, alii in afcitem, aut anafarcam labuntur. Hæc Aretęus. De grandinatione brutorum ut porcorum, *Vide* Chalazofim *claff.* 10.

18. *Afthma hypochondriacum* Leopold. Vvolfii *diff. Argentinæ* 1754.

Eft difficultas infpirandi, quæ ab hypochondriacorum vifcerum, hepatis potifsimum refiftentia & infarctu procedit.

Confulatur de ea fpecie Riverius *l.* 7. *c.* 1. Vofterdyk Schacht. *inftitution.* Juncker. *tab.* 32. Helvetius *Traite des malad. p.* 177.

Signa fpecifica funt regio hepatis renitens, elata, tenfa cum faciei flavedine & alvi conftipatione, nec non tuffi ficca, hepatica dicta.

Quamvis ejus morbi principium conftans videatur, interea paroxyfmo patitur æger cum tempeftas mutatur, quoad hygrometrum & barometrum.

Curatio vero minime exigit bechica, edulcorantia lenientia, fed efficacia, aperientia, martialia, refinofa, aloetica, laxantibus interpofita.

Differt ab afthmate flatulento per obftructiones hepatis, licet pluries hæ duæ fpecies combinentur.

Fufam hujus morbi theoriam & praxim vide *in differtatione* L. Vvolfii *de afthmate hypochondriaco*, quod rectius *hepaticum* dicas.

19. *Afthma convulfivum* Boerhaavii *conf.* 3. Adolefcens illuftris, dives, cafeo tofto ad cœnam uti folitus, a cœna lectum petens, poft primum fomnum expergefactus immani dyfpnœa & anxietate correptus, moriturus ftatim videbatur, intra horam fine medicamine, fine evacuatione immunis evafit; multos tales paroxyfmos quotannis fub autumni initium patiebatur: hæc Londini paffus, Belgium reverfus, ibi paroxifmi, frigore fufcepto, revertebantur, aft expectoratione fupervenientę levabatur, ufus exercitio & medicamentis pectoralibus: paroxyfmus typum fixum induens per octo vel decem dies perfeverat intervallis omnino variis; phœnomena paroxifmi funt ingens coarctationis fenfus circa fcrobiculum cordis, inflatio per reliquum abdomen, fyncipitis artuumque dolor gravativus, præcordiorum anxietas, tuffis arida, febris, alvus conftricta, urina folito paucior, rubicundior, pulfus frequens, inæqualis, calor, aliquando rigor paroxifmum pejorem denotans, hæc perftant fymptomata; tandem tuffis evadit humida, phlegma vifcidum copiofe ejicitur, urina copiofior, fedimento lateritio copiofo, ex anacatharfi & diurefi copiofis, majus levamen, a paroxifmo breviore phlegma dilutius, extra paroxyfmum hilaris eft æger, appetitus viget, facillime fpirat, ultimis fex annis afthma evafit hypochondriacum, animi fcilicet ingenti dejectione fymptomatis prægreffis in paroxifmo adjuncta.

Curatio Boerhaaviana.

Diaphragma convulfum ob irritationem nervorum ventriculi a cafeo tofto fuffocabat ægrum, aft debilitas orta ex hoc malo mortem fuffocativam avertit, laxatis nervis, mufculifque tenfis, dum vis vitalis urgebat, dein vifcera chylopoetica debilitata infarctui fufcipiendo apta facta funt, horum actio vitiata, atrabilis genita; hinc fuadeo 1. ut omni mane jejuno, omni vefpere horula ante cœnam abdomen, præcordiaque pannis ficcis calidis per horæ quadrantem perfricentur; 2. quotidie ante prandium jejunus, & vefperi bihorio ante cœnam equitet; 3. mane a frictione deglutiat pilulas ex faponis veneti drach. 111. & fem. m. f. pilulæ gr. 1v. harum fumat v. & id repetat quinquies interpolans femper decem minutorum fpatio; tum fuperbibat de potione fequenti unciam, fcilicet herbæ acetofæ, bellidis prat. chærophilli, cochleariæ, hederæ terreftris, nafturtii aquat. taraxaci, ana q. f. ut lotis, fciffis, tufis, expreffis fucci puri unc. vi. exprimantur, quotidie recentes hora vi. exhibeantur, interim deambulet; 4. ante decimam vefpere cubet, matutinus furgat; 5. cibum ficciorem coctu facilem, perfecte maturos fructus præcipue vacuo ventriculo, cum pauco panis bifcocto, laudo, æftate præferetim carnes recentes affæ, pifces affati, oleracea cichoracea, lactucæ, proderunt; 6. his

 fedu-

sedulo factis bimestri spatio, æstate de acidulis ferratis cogitandum una cum exercitio corporis assiduo, & vacatione animi a severioribus studiis.

IX. *Orthopnœa*, Suffocation, orthopnee. *Catarrhus suffocativus* Auctorum; *Suffocatio* Ettmulleri; *Meteorismus* Hippocr. *Coac.*

Est morbus acutissimus subitanea anhelatione sublimi & fere suffocatoria stipatus.

Differt ab asthmate, cujus paroxismos vehementes mentitur ex eo quod per periodos non recurrat.

A dyspnœa, quod sit morbus acutus, dyspnœa vero chronicus vel diuturnus nec subito suffocationem intentans.

Perperam hæc tria genera confunderunt Auctores, iisque etiam anhelitum addidit Ettmullerus, quasi anhelitus, dyspnœa, asthma & orthopnœa forent diversi gradus ejusdem morbi; quod si ita sit, quidni omnium aliorum morborum gradus nominibus genericis insigniantur, quod numerum generum quadruplo majorem sine fructu faciet. Sic plebs incassum multiplicat nomina generica plantarum, piscium, quadrupedium; sic vaccam, vitulum a bove mare, adulto, genere distinguunt rustici; sic idem sparus prout major, minorve est, apud Occitanos diversa nomina sortitur auratæ, *Majane*, *Sauquene*, &c. quod a sana ratione & legibus Ichthyologiæ quam alienum sit, facile percipiunt Methodici.

Hujus generis species determinare perarduum est; sufficerit indicasse observationes individuas, ex quarum pensitatione quondam sagaciores illas eruere valeant.

1. *Orthopnœa peripneumonica*; *Catarrhus suffocativus* Baglivi, Ettmulleri *p.* 155.

Maxima de nihilo facta est historia, ait Hildanus, & reapse Veteres ea opinione occupati omnes fere morbos fieri a destillatione seri ex capite, seu a catarrho omnem morbum qui subito ægrum suffocando enecaret, catarrhi suffocativi nomine salutabant. Infulsissima est sententia oriri catarrhum suffocativum ex illapsu seri vel lymphæ, non dico a cerebro, quod absurdum est, sed ne etiam a vasis pectori vicinis lymphaticis; quippe nonnisis gradaria fieri potest congestio, non vero morbum illico præfocans, unde Helmontius Scholasticos merito deridet in capitulo cui titulus est, *Catarrhi deliramentum*.

Oleum sulphuris injecit Ettmullerus in venam cruralem canis, qui per semihoram admodum anxie efspiravit, sensim difficilius, & demum suffocatus spumam ex ore & auribus copiosam emisit; aperto cadavere omnes viæ aereæ erant turgidæ simili spuma sanguinolenta, pulmones vero sanguine nigro farcti. Hæc est idea catarrhi suffocativi.

Michael refert exemplum catarrhi suffocativi, qui fere strangulavit coquum, qui ab igne calens subito frigidissimam cerevisiam hausit, unde tamen evasit ope succi expressi ex Bellide, qui sanguini resolvendo est aptissimus.

2. *Orthopnœa cardiaca*; *Syncope cardiaca* Caspar. Hoffmanni.

Ea est species orthopnœæ, quæ vulgo pro apoplexia habetur, quia satis subito cum stertore suffocat & enecat ægrum, quæ tamen ab infarctu ventriculorum, vel auricularum cordis procedit; quippe si quavis de causa, ut polyposa concretione, grumo cruoris obturetur alterutrum, potissimum vero sinistri cordis orificium, illico sanguinem continuo in pulmones appellentem in ipsius venis, arteriisque aggeri necessum est; quod fieri non potest, nisi arctatis viis aereis, illico difficultas respirandi continuo, subitoque crescens, & cordis palpitationes, & pulsus intermissiones, & extrema naturæ adversus mortem luctantis conamina convulsiva ægrum in extremum discrimen conjiciant; hinc mors repentina, quæ catarrhus suffocativus apud multos vocabatur. *Vide* Asphixiam; *vide* Bartholini *centur.* 2. *epistol. p.* 683.

3. *Orthopnœa spasmodica* Baglivi; *Orthopnœa sicca* Ballonii *epid. p.* 198. *Convulsio laryngis* Bartholini *centur.* 4. *epist.* 454. Solenandri *consil.* 14. est illa suffocatio quæ a convulsiva pulmonum, aut potius laryngis constrictione, aut diaphragmatis spasmo accidit, citra tamen hysteriam.

Sic refert Platerus *obs. p.* 182. virum robustum quoties coitu uteretur, toties suffocationem expertum esse, qua demum obiit; coitus autem merito ab Avicenna dicitur parva epilepsia; sed ille morbus gradu tantum videtur differre ab asthmate convulsivo.

4. *Orthopnœa hysterica* Vvilisii *de nervis cap.* 26. *a terrore.* Foresti *lib.* 6. *observ.* 10. *Præfocatio uterina* Auctorum, vel *Strangulatio uterina*; *Suffocatio hysterica* Frid. Burlen *dissert.* 1698. *Asthma uterinum* Helmontii *de asthmate*; *Caducus matricis* Paracelsi; *Hysteropnix* Græcor.

Hoc nomine intelligo non hysteriam in genere, in quo multi Veteres errarunt confundentes sub eodem nomine generico diversos morbos hystericos, sed tantum symptoma hystericis familiare, quod sæpe pertinax est,

eft, & in præfocatione confiftit; five angi-nam hyftericam vehementem, five cingulum hyftericum fimulet; prima varietas a con-vulfione tonica mufculorum laryngis, altera vero a diaphragmatis tenfione fpafmodica dependet.

Difcrepat a caro hyfterico, ex eo quod in caro nullus fit refpirandi conatus; econ-tra ægræ velut in afpnœa conftitutæ vix re-fpirare videantur; aft in orthopnœa refpi-ratio fit velox, laboriofa, præceps frequens, cum fpafmodica peccatoris agitatione, voce rauca vel obfcura, & fummo fuffocationis metu. Mulieres a veteribus Medicis haufere abfurdam opinionem, quod uterus in gulam afcendat, ibique ægram fuffocet; mirum quandiu hæc infulfa fabula apud Medicos viguerit. Dyfphagia hyfterica ab hoc fym-ptomate diverfiffima eft. *Vide* Aretæum *de vulvæ ftrangulatu*.

5. *Orthopnœa ab hydrothorace* Rhodii *obf.* 27. *cent.* 2.

Mirum quandoque quam cito aquæ in ca-vo pectoris colligantur, illas vidi tanta mole collectas, ut fecto cadavere furfum e vulne-re pectoris exilirent. *Vide* Hydrothoracem, & *obf.* 15. *Sepulchreti*.

6. *Orthopnœa a pinguedine* Theodor. Ker-ckringii *obf.* 66.

In puero trienni qui fuffocatus perierat, invenit Kerckringius copiofiffimum adipem extus & intus; fed adeps exterior mollis erat, & quafi œdematofus; cor erat ita adi-pe obvolutum, ut deficere videretur; venter non nifi adipem purum continere videbatur, intra quem exigua immerfa erant vifcera, ceterum fana; cerebrum erat flaccidum, a-quam infipidam continens & finubus cum hy-datidibus juxta plexum choroideum. Simi-lem orthopnœam in muliere vidit Fabricius Hildanus, *cent.* 6. *obf.* 97. a pinguedine mon-ftrofa oriundam; itidem Bartholinus *anno* 1671. *obf.* 74. Vide plura in *Sepulchreto* Bo-neti *appendice de fuffocatione*.

7. *Orthopnœa a vomica* Boneti *Sepulchret. de fuffocatione*, *obf.* 40. 37. Dodonæi *obf. c.* 19.

Abfceffus in ipfis pulmonibus juxta dia-phragma, in abdomine diaphragma furfum pellens, in axillis, aliifque pectoris locis aliquoties obfervati funt apud eos qui or-thopnœa extincti fuerant, natura hifce co-natibus fpafmodicis vomicas illas rumpere contendente. Sæpius Auctores tribuunt or-thopnœam caufis minime illam per fe pro-ducentibus, ut jecoris moli adauctæ, adhæ-fioni pulmonis cum coftis, cum ea fint prin-cipia naturam ad validos, eofque fuffocato-rios conatus edendos incitantia.

A vomica fuffocationem refert Guillemau, &c.

8. *Orthopnœa ab anevrifmate* Bonet. *Sepul-chret. obf.* 28.

Ab anevrifmate aortæ ortam vidit Petr. de Marchettis; Horftius cor duplo vel triplo majus fanguine diftenfum, & cruo-re grumofo turgidum in fuffocato invenit; Zacutus *prax. admirab. lib.* 2. *obferv.* 63. Fontanus *refponf. pag.* 59. Plura vide apud Lancifium *de cordis anevrifmatibus*, Hor-ftium *obferv.* 1. *libr.* 9.

9. *Orthopnœa a deglutitis* Bonet. *Sepul-chret. pagin.* 579. & *obferv.* 1. 483. Ett-muller. *pagin.* 157. Marcell. Donatus *biftor.* Foreft. *libr.* 15. *obferv.* 28. Bartholin. *cent.* 1. *obferv.* 11.

Ea eft quam corpora duriora aut craffio-ra, vel femideglutita, & in œfophago hæ-rentia, vel quod pejus eft, in glottidem il-lapfa, & bronchium alterum obftruentia in-ducunt; proftant de his nuper recenfitæ hi-ftoriæ in Actis Academ. Chirurg. Parifinæ, lectu digniffimæ; videatur etiam Morton. *de phthifi ab hæmoptyfi*; Boneti *Sepulchret. de fuffocatione*, *obf.* 6. 7. Vidi duos convale-fcentes in Nofocomiis frufto panis fuffocatos.

10. *Orthopnœa a bronchocele* Boneti *Sepul-chret. de fuffocatione obf.* 9. Exempla proftant apud P. de Marchettis & Thom. Kerckrin-gium; idem a thymo intumefacto ortum Fr. Plater. *obf. l.* 1. *pag.* 184.

11. *Orthopnœa a gaftrocele*.

Equi nimium in curfum concitati non raro patiuntur gaftrocelen, qua ventriculus fciffo diaphragmate intra thoracem adigitur. Si-milem olim cafum vidi in muliere quæ hinc fuffocabatur, dein vero vomitu habituali abfumpta eft; orthopnœam memorat Bone-tus *in Sepulchreto de fuffocatione obf.* 41. in qua per vulnus diaphragmati inflictum a cul-tello inteftina tenuia intra thoracem irre-pfere, & pulmones ac cor fuffocavere.

12. *Orthopnœa ab hydropneumonia* Barrere *obf. anatom.* 1. pag. 109.

Miles viginti quinque annos natus magna oppreffione, tuffi violenta, & febre detentus Nofocomium appulit, fepties in triduo phle-botomiam paffus, fublevabatur; aft recidi-vante morbo, orthopnoicus fudore frigido, afphyctos ferme, huc & illuc anxie fe ja-ctans obiit, fruftra tentatis pluribus au-xiliis.

Aperto cadavere, pulmones tumidi, pleu-væ agglutinati, maculis rofeis hinc inde notati, a preffione digiti fluctuatio, remoto digito, fovea evanefcebat illico, fectis diverfis pulmonis locis aqua copiofa effluxit;

nulla

nulla tamen erat in thorace effufa, nullum ullibi vitium, nec in corde, nec in pulmone ullum tuberculum.

13. *Orthopnœa ab empyemate*. *Vide* Empyema.

14. *Orthopnœa traumatica* Bonet. *Sepulch. obf.* 31. *de fuffocatione*. Frid. Hoffman. *de afthmate n.* 15.

Ictus vehemens in pectore juvenem humi proftravit attonitum, cum anhelitu gravi, vomitu frequenti, voce fuppreffa, fpuma confertim ex ore emanante.

In cadavere pulmo habebat plurimas maculas lividas maculofas, a lapfu fractum erat cranium. Tulpius *l.* 1. *obf.* 6.

Orthopnœam etiam inducunt vehementes coftarum, aut fterni contufiones, luxationes, vel fracturæ, cartilaginis xiphoideæ intropreffio.

15. *Orthopnœa ab antipathia* Zacuti *prax. obf.* 103. *l.* 3.

Condifcipulus Zacuti cafeum ita averfabatur, ut fyncopem ab ejus odore fæpe incurreret; a fociis per jocum oblato hoc cibo, ftatim cum livore faciei, ftertore fuperveniente cum pulfu parvo, mortis imaginem repræfentabat; at fpuma excreta ex ore more epilepticorum, ad vitam revocatus eft.

16. *Orthopnœa a vaporibus* Ettmuller. *de fuffocatione p.* 159.

Ex fumo fulphuris vehementer conftringuntur pulmonales veficulæ, unde fuffocatio. Idem præftant vapores vitriolici, pulvis lycoperdonis, feu crepitus lupi, fi infpiretur, calcis & fimilium.

Longe vero alium effectum producunt vapores mephytidum, vini fermetefcentis, cellarum diu claufarum; illa vero nullam orthopnœam excitant, fed fubito enecant, quafi homo fulmine perculfus foret, adeoque ad afphixiam pertinet ille morbus.

17. *Orthopnœa a vermibus* Ephem. nat. cur. *dec.* 3. *ann.* 3. & 8. *obf.* 188.

Suffocatio a vermibus in ventriculo, & in œfophago potiffimum.

Differt orthopnœa a cynanche & ab *angina*, quia deficit in orthopnœa fenfus ftrangulationis in gutture; ab *afphixia* fufpenforum, fubmerforum, mephitide infectorum per anhelationem præcipitem, cum in afphyctis nulla refpiratio, aut vix confpicua; ab *apoplecticis* differunt orthopnoici, quod fentiant; a *peripneumonicis*, quod fubito præfocati videantur.

18. *Orthopnœa a lipomate* Philofophical. tranfact. Abridg. *t.* 3. *p.* 157. Vanfvvieten. *aphor.* 75.

Steatoma ultra fex libras pendens in cavo peccatoris repertum, poft enormes calamitates, tandem fuffocavit ægrum.

Vide fimilem cafum *in obf.* 4. Boneti *Sepulchret. de fuffocat. p.* 591.

19. *Orthopnœa ab inanitione* Platner. *inftit. chirurg. Afthma convulfivum* Gernhardi *diff. de fpafmo ab inanitione*, Lipfiæ 1755.

Puerperæ magnam fanguini jacturam paffæ, aut quarum ftatim a partu non vincitur fafciis abdomen; necnon hydropici quibus citra hanc cautelam aqua tota fimul detrahitur, quandoque fuffocari, & convulfi pereunt, tefte Platnero, Heiftero, Lamote, quod accumulato in pulmonibus fanguini tribuunt Lipfienfes, & afthma convulfivum vocant.

20. *Orthopnœa febricofa* Mortoni *de febribus, pag.* 139. *hift.* 7. & *p.* 74. eft paroxyfmus febris tritæophiæ aut tertianæ duplicis, fimplicifve, fed larvatæ & proteiformis, qui inter dira fymptomata cardialgica, fpafmos pectoris & fuffocationem infert, quovis die repetentes; non ideo afthmati annumerandus eft morbus acutiffimus, cum afthma chronicum fit.

Mortonus ad fimilem ægram advocatus, eam invenit vomitione perpetua pene confectam, atque præ fpafmis thoracis & abdominis perpetuo ejulantem, & tantum non fuffocatam, febre nullo modo fe prodente, præ vehementia fymptomatum; urina etenim erat clara & tenuis; temperies mitis extrema frigefcebant, pulfus erat celer, fed debilis & inordinatus.

Præfcripto leni emetico; aqua pulli copiofa offerebatur, bolus ex theriaca & pulvere abforbente fequebatur cum antiemetico Riverii; in remiffione urina erat lateritia, kinkina non poterat affumi propter vomitionem; die fequenti mifella virgo fuffocata pene, & delira præ atroci dolore totum thoracem & abdomen occupante, fefe jactabat, & perpetuo vociferabatur, nec vomitio ceffabat.

Præfcripta phlebotomia, & clyfmate, febrifuga narcoticis juncta quaque hora quarta adhibita funt, decocto albo Sydenhami, julapiis perlatis, anodynifque fuppreffi funt illi horrendi paroxyfmi.

21. *Orthopnœa pfeudoperipneumonia*, *fauffe Peripneumonie*; *Peripneumonia hiemalis* Sydenhami *proceff. p.* 656. *Peripneumonia notha* Vvanfvieten. *aphor.* 867. Forte *Peripneumonia catarrhalis* claff. tertiæ.

Morbus hic a folo Sydenhamo & Borhaavio fere defcriptus, differt a peripneumonia, cujus imaginem refert ex defectu febris acutæ; differt juxta Sydenhamum ab infultu

tû asthmatis sicci, quod in isto nusquam comparent febris indicia; in hac vero dyspnœa, manifeste se prodat febris, licet longe minor, & magis obscura quam in peripneumonia vera.

Hic morbus primo fallaci lenitate opprimit, nec opinantes; quippe levi defatigatione, debilitate, prostrato fere omni motu, anhelitu, oppressione pectoris incipiens, adeo leves motus excitat, ut vix caloris, febrisve indicia moneant periculi; mox vagæ horripilationes, leviusculi febris insultus adsunt, unde subito crescente anhelitu & debilitate, mors, cujus in urina & pulsu vix ullum adfuit præsagium.

Ingruente hieme, & sæpe initio veris emergit, insultu primo nunc incalescit, nunc friget æger, ex motu quolibet vertiginosus est, rubent & calent genæ, oculique; tussit & inter tussiendum capitis color lancinans premit, potulenta vomitu rejicit, urina turbida est, & intense rubet, sanguis pleuritiorum æmulus, anhelus crebro & celeriter spiritum ducit dolente thorace.

Morbus ille senibus pituitosis, frigidis, catarrhosis frequens in borealibus præsertim regionibus; orthopnœis adscribitur, quia acutus est morbus; non peripneumoniæ accensetur, quia febris non est acuta, ut in vera peripneumonia; ad rheuma accedit quam proxime, & *fluxio in pectus* vulgo vocatur, nobis peripneumonia catarrhalis, a qua tamen differt defectu coryzæ, sternutationis, aliorumque rheumatis characterum.

Curatur juxta Sydenhamum duabus, tribusve phlebotomiis, & præscripto alternis diebus cathartico quod ingrediatur senna, agaricus; verum qui in hisce regionibus acrior videretur; deinde diebus vacuis, decoctum pectorale, eclegma & oleum amygdalarum usurpantur.

Boerhaavius vero phlebotomiam unam tantum suadet; dein quotidie repetitum clysma, victum tenuem ex jusculis, potum tenuem, subacidum, mellitum, vapores & suffitus emollientes; demum balnea crurum pedumque, & ampla vesicatoria cruribus admovenda: quam diversa a Sydenhamiana curatio!

22. *Orthopnœa scorbutica* Eugaleni *obs.* 11. 41. *Strangulationis metus in scorbuto* Sennert. *de signis scorbuti.*

Plurimi scorbutici conqueruntur de obstructione ventriculi ad os usque instar pali totum œsophagi meatum obturante, & suffocationem minante; id in primis cibum sumpturis accidit, qui cum primum bolum deglutituri sunt, in præsentissimo suffocationis periculo versantur; Sennertus vidit qui hoc non minus metuebat quam si carnifex laqueo eum suffocaturus præsto esset; is ut ab hoc morbo se liberaret, januæ parte superiori manibus prehensa, pedibus pendulis totum corpus concutere necessum habebat.

Hanc orthopnœam in ultimo gradu scorbuti vidit Lindius.

23. *Orthopnœa ab hydrocephalo* Ballonii, Boneti *Sepulchret. de catarrho suffocativo obs.* 14. 15. 16.

Illum morbum esse convulsivum verosimile est, atque huic convulsioni subito lethali ansam præbere subitam feri in ventriculis cerebri exundationem.

Barbeyracius qui vidit hanc speciem, pro apoplexia habuit, eaque pituitosa; quæ cum stertore stipatur, pro catarrho suffocativo habebatur. Veteres aquas e cerebro in pectus delapsas ægro suffocando pares esse putabant; hinc nata fabula.

24. *Orthopnœa variolosa* Sydenham. *p.* 595. Baglivi *p.* 569. ea est quæ undecimo die, rarius 14. vel 17. in variolis confluentibus accidit, cum febris secundariæ exacerbatione, jactatione, &c.

Vena illico in pede secanda, dein emeticum præscribendum, vespere paregoricum, imo narcoticum; sequenti mane lenis catharsis adhibenda.

Hæc orthopnœa a materia variolosa retenta accidit.

X. *Angina*, Mal de gorge, Angine, ab *angendo* dicta; *Paracynanche* & *Parasynanche* Græcis.

Est difficultas respirandi, cum sensu obicis in gutture, & sæpe deglutitione difficili, sine phlegmasia.

Differt a cynanche, quia nulla febre inflammatoria stipatur angina; a ceteris anhelosis morbis, quod sensu strangulationis, aut dolore gutturis stipetur.

Differt a dysphagia, quia angina comitem sæpe habet difficultatem deglutiendi; sed dysphagia nunquam habet notabilem respirandi difficultatem quam habet angina. Si confundatur angina cum cynanche, pari jure sub eodem genere confundi debent mania & phrenitis, hæmoptysis, & peripneumonia, nephralgia & nephritis, seu morbi classe distincti.

Falsum est angustiam laryngis semper esse essentialem anginæ, cum non sit essentialis difficultati respirandi ad gutturrelatæ; sunt enim quoque modo resistant organa respirationis in gutture posita, seu si doleant, rigeant,

geant, cum ad refpirationem five tacitam, five velocem & loquelam moveri debeant], inde difficilis erit refpiratio cum fenfu molefto in gutture; fic anginæ frequentiffimæ funt in tonfillis, & velo palatino, intacta larynge.

Anginam non femper comitatur refpiratio fréquens, quandoque pacatiffima eft, nifi quod doleant organa inter loquendum, clamandum, ridendum, aut fortius refpirandum.

Cum Scholaftici clarioris doctrinæ gratia, ad unum principium fimplex volunt referre plures fpecies ejufdem morbi, neceffum habent fpecies multas ab eo genere procul amandare, oblivioni tradere, & hiftoriam infidam, mancam tradere; aft hiftoria morbi cujufvis debet fcribi, fepofita omni theoria, & fatius eft ignorari fpecierum theoriam quam earum hiftoriam.

1. *Angina bronchus, Angine catarrhale, fluxion fur la gorge; Angina pituitofa; Catarrhus ad fauces*; eft ea fpecies quæ a lympha intra organa gutturis congefta dependet, atque cognofcitur ex raucedine, tuffi, fternutatione, coryza, vel prægreffis, vel concomitantibus, cum tumore & dolore colli, tonfillarum, parotidum, aut maxillarium glandularum fine febre acuta, & a frigore fufcepto, dum potiffimum corpus æftuat.

Hæc fpecies *Bronchos* Græcis dicitur, vulgo dicitur fluxio in fauces, a Boerhaavio *angina catarrhofa tenuis*, *aph.* 791. Etiamfi vero tumor externus colli, fi adfit, cuti concolor fit, & vix acute doleat, tumor tamen tonfillarum, gargareonifque rubet, quia hic eft nativus fere harum partium color; Boerhaavius exiftimat affici in hac fpecie membranam mucofam, quæ nares internas, fauces, œfophagum inveftit, & muco illo infarciri, quod dein maturefcente angina, plorat, ubertim exprimitur, fub forma vifcofi phlegmatis, quandoque acris, vicina excoriantis, & quamvis, addit illuftris Vanfvvieten, in catarrho fit levis, & fuperficiaria hujus membranæ phlogofis, ad hanc anginæ fpeciem, non velo ad cynanchen, hic morbus pertinet, cum cynanche longe gravioribus ftipetur fymptomatis, iifque diverfis.

Cura exigit unam ad fummum phlebotomiam; dein vero potum calidum, leviter fudorificum ex thea, capillis veneris, decocto fcorzoneræ, fcabiofæ, fomenta calida, aerem ficcum, calidum, diuretica, diætam tenuem, vel mediocrem, gargarifmata refolventia ex aqua vitæ, uvulæ, aut tonfillarum fcarificationem, fi nimis tumeant. De his *vide* illuftr. Vanfvvieten. 796.

2. *Angina Lovveriana, Angine œdemateufe*; Boerhaav.

Anginæ eft fpecies artificialis a Lovvero inftituta *lib. de corde cap.* 2. *pag.* 123. quæque ad theoriam hujus morbi illuftrandam multum confert; venas fcilicet jugulares filo ligabat in cane vivo, poft aliquot horas partes omnes fupra ligaturam mire intumuerunt, & intra biduum canis angina fuffocatus eft; per totum illud tempus lacrymæ, faliva ubertim effluebant, ptyalifmi mercurialis inftar; poft mortem canis cutim a partibus tumefactis feparans miratus eft Lovverus minime rubere partes turgidas, & tumidas, fed mufculos & glandulas fero pellucido tantum effe diftenfas.

Hoc experimento docemur quid agendum fit in angina, quam excitat venarum collo vicinarum compreffio facta ab skirro, fteatomate, ftruma, hygromate, calculo adnato, quorum exempla videfis apud illuftr. Vanfvvieten *n.* 793. *de angina aquofa*; ea enim agunt uti ligatura Lovveri: cum enim in venis fanguis liberrime fluit, tunc vix agit in ofcula venarum lymphaticarum ex vena oriundarum, parciufque lympha ea fubit; aft retardato motu progreffivo cruoris, tunc ille cruor latera verfus quæ diffluit, fortius diftendit, ofcula lymphaticorum diducit, unde & lympha ea uberius fubit, diftendit, quæ omnia, fublata ligatura aut refiftentia, folent evanefcere; angina autem illa dicitur œdematofa, cum œdemate tument partes externæ, membrana fcilicet adipofa cutis loco adipis copiofam lympham, aut ferum perfpirabile retentum excipiente; ideo vero fiunt illa œdemata, quia retardato motu progreffivo cruoris, ut accidit chloroticis, preffio lateralis fanguinis in parietes venarum & arteriarum adaugetur, ut in angina Lovveriana, atque ut ea œdemata prævertantur, nihil eft aptius quam ut martialibus, millepedibus & exercitio fanguinis vifcofitas folvatur, fluxilitas ei concilietur, roburque vafis reftituatur; fudorifica, fomenta refolventia, fpirituofa, fumi aromatici extus in eumdem finem confpirant.

3. *Angina calculofa* Riverii *obferv.* 7. *pag.* 127.

Similes calculos aut concrementa dura in faucibus, tonfillis, initio tracheæ, in larynge obfervarunt Felix Plater, *obf. l.* 1. *pag.* 180. Ballon. *ephemer. lib.* 2. *pag.* 197. & 201. Kerckring. *obf.* 27.

Sexagenarius gutturis inflammatione frequenter corripiebatur præcipue a cantu, fedabatur hic morbus phlebotomia & gargarifmate ex exycrato; demum Medicus quoddam ex-

extraneum juxta finem mandibulæ dextræ in faucibus imis infixum vidit, globulum sclopeti referens, quod extractum nihil aliud fuit quam lapis durus & compactus ad pyri formam compositus, cauda sua musculis masseteribus infixus; ulcus, quod superfuit oenomelite deterſum & conſolidatum fuit. Pomaret Chir. Monſpel.

4. *Angina a deglutitis* Tulpii *lib.* 2. *obſ. c.* 7. *Ab infixo aſperæ arteriæ oſſiculo.* Bonet. *Sepulchret. de dyſpnœa obſ.* 1. *Angina a ſpina piſcis in faucibus hærente* Schenck.

Vidi & dolores gutturis cum difficultate canendi, loquendi, tuſſi, dyſphagia ab aciculis intra guttur hærentibus, modo nulla febris inflammaroria enaſcatur, hic morbus intra anginæ aut dyſphagiæ limites continetur. *Vide* Dyſphagiam.

Curam hujus ſpeciei & hiſtoriam *Vide* apud Foreſtum *obſ.* 27. *lib.* 15.

5. *Angina a laqueo*; *Strangulatio ſuſpenſorum*. *Vide* Foreſtum *obſ.* 25. *lib.* 15.

Frequens eſt obſervatio melancholicorum, maniacorum furore percitorum, qui ſe laqueo ſuſpendunt, ita & in bello non raro ab hoſtibus milites capti, quandoque ad ramum arboris fune ſuſpenduntur, nec ſtrangulati relinquuntur, illis omnibus opem ferre non eſt inutile, etiam ſi aliquandiu ſuſpenſi jam demortui videantur; verum nulla ſpes eſt ad vitam revocandi eos quibus tortor ita pede caput detorſit ut vertebram colli luxaverit.

Ipſe opem tuli quondam miſero, qui vitam æris defectu redimere non potuit a publicanis: refecto a pœnitentibus fune delatus eſt in ipſorum ſacellum, ubi intra duas horas tres phlebotomias paſſus eſt; pulſus ante primam nullus micabat, aſt fluente ſanguine præſertim poſt alteram ſenſim ſeſe explicuit, ita tamen ut rariſſimus eſſet, & vix quadrageſies intra minutum perciperetur; vitæ reſtitutus miſer caput erexit, rauciſſima voce aquam petiit, multa ſputa cruenta rejecit, aquam ex urceolo affatim bibit, tunc paullo clarius locutus, antea altero pede feretrum, in quo jacebat invitus percutiebat convulſione repetita, tunc vero pacatus fuit, pulſus ad frequentiam ſanis ordinariam pervenit, reſpiratio nunquam frequens fuit, aſt collum prius ad pollicem laqueo depreſſum intumuit, & cum nullus Chirurgus metu frivolo deterritus vellet venam juguli ſupra tumorem tundere, miſer placide obdormivit ſine ulla diſpnœa, pulſu ſenſim rariori & depreſſiori facto ob impeditum ſanguinis a cerebro reditum, & ſic obiit; pulſus vix trigeſies ſexies in minuto micabat, & reſpiratio raritate, & parvitate erat vix conſpicua paullo ante mortem.

Auctores in hoc caſu præſcribunt emetica & cardiaca, verum multo præſtantius eſt phlebotomias largas promptas inſtituere, frigida ſitim horrendam ſedare, & carum a jugularibus compreſsis per inflammationem ſulci a laqueo effícti prævertere, nam caro reapſe pacatiſsime & ſine dyſpnœa moriuntur, quibus, laqueo refecto, vita reſtituta eſt.

6. *Angina Skirroſa* Boerhaavii *aph.* 797. *Dyſpnœa a tumore carcinomatoſo aſperæ arteriæ adnato*, Boneti *Sepulchret. obſ.* 5. *a ſarcomate in poſtica parte palati*, Ruyſchii *obſ.* 48. *pag.* 45. Galen. *de locis affect. lib.* 5. *cap.* 5. Tulp. *obſ. lib.* 1. *cap.* 44.

Skirroſus tumor ſæpe ſequitur cynanchem non reſolutam, ſcrophuloſus, bronchocelo-ſus ſine cynanche prægreſſa ſenſim oritur, dantur etiam excreſcentiæ ſeu ſarcomata, quæ jugulo adnata anginam excitant.

Raro vero niſi recentes skirri reſolventibus ſanantur, adeoque ſupereſt tantum ut cultro exſcindantur, cum vix erodi poſsint cathereticis.

7. *Angina ſuppuratoria* Boerhaavii *aphor.* 814. de la Mothe *Chirurg. tom.* 1. *pag.* 193.

Eſt duplicis conditionis, vel ſcilicet apoſtematoſa, de qua Boerhaavius & ill. Van-Swieten ſuſe egerunt, quæque caute lanceolam admotam exigit ut pus foras effundat præmiſsis emollientibus intus ore detentis, extus cataplaſmatis forma admotis, & illa ut plurimum fauſtum ſortitur eventum.

Vidi nuper abſceſſum intra quatuor dies efformatum & ſponte ruptum in textu veli palatini; qui vero plures cynanches paſsi ſunt, illi poſteriores habent mitiores, & non ita conſtringitur via aeris, immo fere ſine febre abſcedunt tumores.

Si vero exulcerentur fauces, ulcus illud modo non ſit venereum, nec cancroſum, detergentibus ſanatur, exiguam difficultatem loquendi, & reſpirandi ſecum infert, cum anhelitus fętore, copioſo ptyaliſmo; numquam vidi ulcus ibi profundum, ſola epithelis ſeu membrana mucoſa excoriata eſt, & locus excoriatus eſt coloris griſacei.

8. *Angina venerea*, *Ulcere verolique au gozier Chancre au gozier*.

Nihil eſt frequentius in venereorum praxi quam ulcuſcula ſuperius deſcripta, leviſsime exeſa, griſea, ſed circa laryngem, pharyngem, uvulam ſerpentia cum voce rauca, naſali, ptyaliſmo aquoſo, muſcoſo, fœtido, exiguo dolore, nullatenus frequenti reſpiratione, ſed cum ſenſu impedimenti inter deglutiendum, inter loquendum, clamandum. Mitto loqui de cynanche mercuriali ſeu

feu quam hydrargyrofis excitat, quæque non eft hujus loci.

9. *Angina hyfterica*, Riverii *obf.* 26. *cent.* 2. Frid. Hoffmann.

Ea fpecies periodice fingulis diebus revertitur, cum fopore, naufea, fuffocatione, doloribus vagis, difficultate deglutiendi, quæ omnia fymptomata poft aliquot horas evanefcunt, an febris intermittens licet fine pulfus frequentia eum morbum foveat, qui complicatus eft cum hyfteria, fufpicatus eft Riverius, & non obftante fopore magnam laudani dofim acceffum exhibuit, quo morbus fanatus eft. *Vide* dyfphagiam hyftericam, & orthopnœam hyftericam.

10. *Angina hydrophobica*.

Puerulus Monfpelienfis à fele rabida demorfus in tibia, bene fe habuit per duos menfes, demum febricula cum difficultate deglutiendi & refpirandi, ac aquæ horrore correptus, pacatus & minime furens languit, nec ullum cibum capere voluit, ficque intra undecim dies obiit. Rufticus ante quadraginta dies à cane rabido demorfus, quem memorat in act. Acad. Monfpel. D. Haguenot, querebatur tantum de angina antequam furor, & mordendi cupiditas eum invaderent, hactenus nulla, aut exigua febris. In cadavere hydrophobicorum vidi fummam rubedinem in poftica parte tracheæ arteriæ juxta glottidem; caveant Medici ne digito in guttur ægri adacto malum explorent, ut accidit peritiffimo Chirurgo,

11. *Angina nafalis*.

Eft ingurgitatio catarrhalis membranæ pituitariæ, quæ nares pofticas fuccingit, cum difficultate loquendi, deglutiendi, & per nares refpirandi, nec non doloribus noctu adauctis velum palatinum ejufque columnas, nec non tubas Euftachianas diftrahentibus, pervigilio, odore fingulari cupri in naribus. Terminatur intra aliquot dies per excretionem & emunctionem copiofi muci albi, flavefcentis, infipidi, qui non ex fuprema narium parte, fed tantum ex naribus pofticis juxta fauces procedit. Hanc paffus fum & in aliis obfervavi; Auctores vero minime recenfent.

Diftinguitur à coryza 1. fede in parifthmiis; 2. odoratu fuperftite; 3. dolore ad aures externas protenfo, vivido; 4. continua exfpuitio ne muci faucium vifcidi; 5. deglutiendi difficultate; 6. veli palatini rubedine; cumfolvitur morbus mufcus vifcidus & fanguinolentus ex naribus & ore circa fextum, feptimumve diem affatim rejicitur, adeft ut in coryza vox nafalis, fternutatio & fenfus obftructionis in naribus, ita ut æger noctu, ore aperto dormire cogatur ad refpirandum.

12. *Angina exanthematica* Frid. Hoffmann. *fymptomatica* dicta *n.* 8. *variolofa* Sydenhami, *pag.* 661. 659. & 96. *Morbillofa*. *Vide* Hift. Rubeolæ.

In variolis confluentibus apud adultos non raro circa undecimum diem faliva gutturis eoufque vifcida eft, & excocta ob calorem præcedentem & puftulas adnatas, ut tantum non fuffocetur æger, gargarifma neceffario in ufum trahatur, & fyringa in fauces fedulo fæpe die, noctuque injiciatur, quod componatur ex aqua hordei cum melle rofarum, fed fi æger eo redactus fuerit, ut fingulis momentis à fuffocatione periclitetur, ftupore obrutus, & fpiritu fere undique præclufo, non fatis eft fi ptyalifmus accedat ægro ad has incitas redacto, feliciter nonnumquam exhibetur dofis emetici ftupori proportionalis; interea quotquot undecimæ die in hac fpecie variolarum intereunt, fere hoc fymptomate jugulantur.

Angina vero rubeolofa potiffimum in morbi initio ægros divexat, cum tuffi, dolore faucium, fternutatione: fed facta eruptione ceffat: fuccedit etiam angina eryfipelati repulfo, arthritidi.

13. *Angina fcorbutica* Frid. Hoffmanni *n.* 6. Bartholin. *Med. Dan. Die bofen balfe* Germanorum.

Eft levior colli interiorum faucium phlogofis cum tumore & dolore glandularum, quæ frequens admodum eft fcorbuticis.

14. *Angina tymica* Boneti *fepulchret. obf.* 2. Simon. flaulli.

Videtur pertinere ad dyfpnœam, procedit à thymi intumefcentia.

15. *Angina polypofa* Albuchafis *Chirurgiæ l.* 2. *c.* 36. Baglivi *prag.*

Eft difficultas refpirandi ac deglutiendi à polyponarium in gulam ufque protenfo, hujus obfervatio & curatio apud Albuchafim, nec non in Schenckio & apud Baglivum reperitur. *Vide* Schenckium *p.* 223.

16. *Angina nevrifmatica* Boneti *fepulchret.*

Eft angina orta ab anevrifmate arteriæ majoris laryngem aut tracheam prementis.

17. *Angina bronchocelica* Petri de Marchettis & Fel. Plater. *a ftruma interna circa jugulum.* *Vide* orthopnœam, nec non dyfphagiam.

XI. *Pleurodyne*, Douleur de poitrine. *Pectoris*, *laterum*, vel *dorfi dolor* Boneti *fepulchret. l.* 2. *fect.* 4. *Pfeudopleuritis*, Nouvell. claffes des maladies. *Pleuritis fpuria* Auctorum. *Vide* Vanfvvieten *comm. aph.* 875.

Eft genus morbi cujus præcipuum fymptoma eft pectoris, laterifve dolor pungitivus cum

cùm difficultate refpirandi citra phlegmafiam acutam.

Non minus differt a morbis inflammatoriis ut pleuritide quam mania a phrenitide, & hyfteralgia ab hyfteritide; præterea hoc genus includit fpecies, quæ a pleuritide, quam vocant falfam, alienæ funt, nec ad aliud genus aptius referri poffunt.

1. *Pleurodyne plethorica*, *pfeudopleuritis* Zacuti *prax. Pleuritis fpuria* River. *centur.* 1. *obfer.* 73.

Species illa dolore lateris pungitivo, tuffi & fputis raro cruentis, cum difficultate refpirandi fine febre acuta cognofcitur; oritur a plethora ut plurimum frigore fufcepto aut fimili errore concurrente.

Curatur vel fponte obortis catameniis, aut fudore adjuvante, diæta tenui, refolvente; vel curatur phlebotomiis, potu diaphoretico, litu partis affectæ cum unguento de althæa, fotu ex linteis calidis, ex ovorum intrita, cataplafmate ex avenæ granis frixis cum foliis petrofelini, cicutæ &c.

2. *Pleurodyne verminofa* Quercetani *pharmac. lib.* 4. Vernæ *de pleuritide pag.* 89. *Dolor pleuriticus ex lumbricis* Riverii *centur.* 1. *obfer.* 75.

Illa fpecies cognofcitur ex febre vagâ, continua vel remittente, fed non inflammatoria, cum tuffi ficca, dolore lateris pleuritico, lumbricorum excretione, fingularis oris fœtore, in infantibus potiffimum.

Curatur catharticis & emeticis nec non vermifugis, licet phlebotomia una ob vehementiam febris fit quandoque præmittenda; cathartica tamen mitia fint, julepi ex aqua portulacæ, decocto graminis canini, infufo feminis fantonici; foliorum tanaceti, oleum amygdalarum &c. ceteris præftant.

3. *Pleurodyne rheumatica* Bulloni: *dolor lateris* epidem. *lib.* 1.

Eft dolor qui a rheumatifmali materie fovetur, quique ftipatur crufta alba, craffa, fed molli fupra fanguinem in patella effufum. Sanatur ut rheumatifmus potiffimum phlebotomia, & ptifanis fudoriferis: æger in latus affectum jacere non poteft.

4. *Pleurodyne flatulenta* Ballonii *epidem. pag.* 7. *&* 8. 18. 54. *Dolor lateris a flatu* Bianchi *pag.* 235.

Eft ea fpecies quæ fubito partem pectoris corripit & diro dolore excruciat, dein vero fubito recedit, nec per plura minuta tolerari poffet, quippe præfocat, crampum pectoris merito diceres, & reapfe Veteres crampum a flatu omnes deduxere; utrum vero flatus in carnium interftitiis geniti id producant, valde dubium eft, potius fpafmum incufarem; hic dolor melancholicos, hypochondriacos, ftudiofos, fæpius a frigore fufcepto corripit, pulfus lentus & contractus eft, nulla tuffis urget, fed oppreffio in loco dolente quæ refpirationem intercipit. Raro eatenus durat, ut remedia queant adhiberi præter lintea calida. A potu frigidæ fub noctem, a crudis fructibus excitatur.

5. *Pleurodyne venerea* Ballonii, *lateris dolor epidem. l.* 1. *pag.* 8. Maroni Direct. *Gallicus morbus.*

Sunt dolores lateri perpetui, fed qui de nocte urgent magis, nullifque cedunt remediis, præter hydrargyrofim; illi verno tempore recrudefcunt cum febricula.

Similem tamen dolorem noctu recrudefcentem memorat Riverius *obf.* 8. *cent.* 2. Dolores erant vagi circa thoracem, qui poft primum fomnum in quinquagenario recurrebant, tanta vehementia ut nullo decubitu confiftere poffet, fed furgere cogeretur; Riverius eum dolorem a cacochylia deduxit, & decocto chinæ per quindecim dies, præmifsis phlebotomia & apozematis eum abftulit.

6. *Pleurodyne hyfterica* Vanfvvieten *comm. aphor.* 633. *&* 675. *Hypocondriaca* Vernæ *cap.* 11. *pag.* 87. *de pleuritidis nothæ fignis.*

Ea eft quæ etiam flatulenta Veteribus dicitur, & quæ hyftericas vel hypochondriacos afficit.

Phlebotomia minime competit, obfervante Ballonio *epidem. lib.* 1.

7. *Pleurodyne a cacochylia* Vernæ *cap.* 11. *de pleuritidis nothæ fignis pag.* 90.

Ea a cacochylia primarum viarum fanguinem infpiffante, & pleuram infarciente procedit, & licet fynochum aut febrem mefentericam comitetur, tufsi, abdominis tenfione, genarum rubore, dolore ad hypocondria extenfo, purgare potius oportet quam fanguinem mittere. *Vide* Hippocratem *libr. de diæta acutor. num.* 12. *& lib. prænotion. numer.* 25.

8. *Pleurodyne phthifica* Guarinonii, Vernæ *cap.* 11. *pag.* 92. Dodonæi *obferv. cap.* 22. *fol.* 40.

Ea eft pleurodynes fpecies quæ in pulmonis vomica, empyemáte, tuberculo, cum febre miti; identidem exarcebatur, quoties novum tuberculum inflammatur, ita ut tuffis acrior, fputa cruenta, pectoris oppreſsio major accedant, ita ut venam tundere non raro neceffum fit ad fuffocationem avertendam, deinde narcotica vefpere funt exhibenda; in illis vero cafibus infula cruoris crufta alba, fæpius flava tegitur, & fero copiofo fublu-

fubluteo innatat; illa fpecies mitigatur oborta nova puris anacatharfi.

9. *Pleurodyne a fpafmate* Vanfvvieten. *Comment. in aphor.* 675.

Spafma non eft fpafmus, fed diftractio, divulfio, qualis accidere folet a vehementi mufculi nifu, contractione, extenfione, ut inter luctandum, onera geftanda, currendum; illos autem vehementes nifus fequuntur poftridie dolores pectoris cum fenfibilitate partis affectæ, ita ut tactum recurfet, non fecus ac fi pars contufa fuiffet.

Curatur autem phlebotomia, fomentis, humectantibus, linimentis oleofis, intrita ex ovis frixis; ea fpecies eft utplurimum fine tuffi.

10. *Pleurydine ex anevrifmate* Riverii *prax. l.* 11. *c.* 5. Paræi *l.* 6. *c.* 18.

Ab anevrifmate aortæ, arteriæve pulmonaris aut auriculæ dolore, quandoque pectoris pulfatione & palpitatione cordis dignofcuntur.

Pleurodyne vero fymptomatica obfervatur in multis morbis, quos vide fuo loco, ut dyfpnœa, empyema, phthifis, orthopnœa, palpitatio, hepatalgia, rachialgia, lumbagines, nephralgia.

11. *Pleurodyne fcorbutica. Vide* Lindium *de fcorbuto p.* 367. *pleuritis fcorbutica* Sennert. *de fcorbuti fignis.*

Adeft tuffis cum anacatharfi vifcofa, dolor locum mutat, crefcit a tuffi; aft progrediente morbo figitur in alterutro latere; tunc vividiffimus evadit ad fternum & refpirationem prepedit, cum periculo vitæ; fi accedat diarrhœa, lethalis eft; veficatoria quæ multis aliis fpeciebus pleurodynes utiliter parti dolenti applicantur, hic tuta non funt.

Juvant potus fudorifici ex aceto theriacali, ipfa theriaca, fpiritu Mindereri, maxime vero repetitus ufus aceti fcillitici, parva copia; phlebotomia vero nocet.

Acetum fcilliticum præfcribitur ad drachmas duas ter in die, cruor extractus omnino diffolutus eft, fudor feliciter proritatur fumpto fcrupulo femiffe nitri & camphoræ, fuperbibendo infufum falviæ. *Vide* Bartholini *Medicinam Danorum.*

12. *Pleurodyne arthritica* Baglivi *pag.* 43. Stahlii *de morbis ætatum*, Vanfvvieten *aphor.* 875.

Salia volatilia cornu cervi, & narcotica fuadentur, necnon fynapifmi pedibus admoti.

13. *Pleurodyne rachitica* Buchneri *de rachitide.*

14. *Pleurodyne catarrhalis. Vide* Catarrhum.

Differt a rheumatica per coryzam, raucedinem, fternutationem, &c.

15. *Pleurodyne febricofa* Mortoni *de febrib. pag.* 93.

Febris intermittens fub larva doloris punctorii lateralis. *Vide* curationem, & hiftoriam loco citato.

16. *Pleurodyne miliaris* Allonii *de miliari. Vide* pleuritidem.

17. *Pleurodyne ex abfceffu* Vvillifi.

Vir quidam Monfpelii laborabat a duobus annis dolore lateris cum febre lenta, tuffi ficca, decubitu in latus dolens impoffibili, demum fub mamma intercoftas apparuit tumor, qui ad pomi aurantii molem excrevit; hoc fecto fluxere puris libræ plurime, & æger convaluit, obfervante Barbeyracio.

Vvillifius vidit etiam fimilem morbum ex abfceffu inter mufculos thoracis.

18. *Pleurodyne ab officulo* Vv. Giffrad. *tranf. philof. n.* 395. *anno* 1726.

Tuffis, dyfpnœa, magna infpirandi difficultas, cum fenfu ponderis & doloris in latere dextro pectoris, diu defatigaverant ægram, quæ demum peripneumonia occubuit. Inventa funt in pectore officula, quorum unum fex pollices longum, tres latum, coftarum dextri lateris perioftæo annexum, ubi dolor & pondus.

Multas alias pleurodynes hujufmodi rariores videfis in Boneti *Sepulchreto*, *titulo doloris pectoris.*

XII. *Rheuma*, Rhume de poitrine; *Rafreddatura* Italis: *Romadizo* Hifpanis; *Catarrhus ad pectus* Capivacii. *Vide* Schneider. *l.* 1. *c.* 5.

Eft difficultas refpirandi aeris quoad frigus & calorem viciffitudinibus fuperveniens, tuffi, raucedine, fternutatione, coryza, doloribus vagis, intumefcentia partium aeri expofitarum, &c. ftipata.

Per hanc fyndromem diftinguitur rheuma ab omnibus aliis pectoris morbis, & a morbis aliis catarrhalibus, ut tuffi catarrhali, quia in rheumate pectoris, oppreffio & difficultas refpirandi funt præcipua fymptomata; a peripneumonia catarrhali, ex eo quod non fit febris inflammatoria.

Veteres inepte definierunt rheuma & catarrhum, alii per *deftillationem*, aut *defluxionem*; alii per *decubitum* humoris; cum illa deftillatio foret imaginaria, hypothetica, *decubitus* nomen abfurdum, & morbi omnes definiri tantum debeant per phenomena. Immenfa vero difputatio Schneideri de horum verborum fignificatu integrum librum comprehendens, eft opus hominis fua eruditione, fuo otio abutentis.

In

In rheumate membrana mucosa, quæ vias aereas pulmonum obducit, levi phlogosi afficitur, tum quia frigore constrictis ejus poris, perspiratio acris & copiosa, quæ ex his continuo exhalare debet, retinetur; & sensibile illud organum irritat, tum quia frigore coagulata lympha, quæ illac fluit, obicem aliqualem ponit lymphæ retro secuturæ, unde congestio, ipsi sanguini per vasa minima circulanti resistens; natura vero tum tussi repetita hoc coagulum resolvere, tum febricula excitata obicem tollere conatur; hinc calor qui sensim crescens, diu applicatus oscula excretoria diducit, lympham ad excretionem disponit; tum demum fit muci illius viscidi quandoque acris anacatharsis morbum solvens.

Perspirabile quod e pulmonibus quotidie exhalat, ad uncias circiter viginti duas assurgit, experimento Halesii; hoc ergo suppresso, infarciuntur vasa excretoria, secretoria pulmonum, tumet textus cellularis, imminuitur viarum aerearum capacitas; inde vero respirandi difficultas, angustia, dolor. Cura est potissimum opus naturæ, quæ debito caloris gradu, per longum tempus continuato fovet, coquit, & demum resolvit hanc pituitam qua membrana interna viarum aerearum turgescit; huic Medicus ferens suppetias, præscribit victum parcissimum ex jusculis, panatellis, offis, cremoribus, potum calidum diaphoreticum ex infuso capillorum veneris, florum papaveris rhæados, decocto furfuris cum melle, vel saccharo, vel syrupo capillorum veneris.

Si tussis acris, sicca, dolor vividus, pyrexia, cum pervigilium, ætas florida sint, phlebotomia utilis est, potus magis emolliens imperandus ex decocto radicum althææ, infuso florum malvæ, violarum, julapia sint ex syrupis de althæa, de violis, & ad somnum conciliandum vespere ex syrupo de nymphæa, papavere albo, aqua liliorum.

Si tussis facilior, dolor gravans, pyrexia nulla, sputa viscida, sensibilitas pulmonis minor, sensus frigoris &c. ptisanæ sint diaphoreticæ ex floribus papaveris rhæados, foliis scabiosæ, radice scorzoneræ, addantur detersiva ut ficus, mel, syrupus de hyssopo, tussilagine, pede cati, erysimo, potentur calide infusa horum florum, salviæ; jusculis incoquantur cæpæ, porra, noctu grana pauca theriacæ assumantur.

Interea frigus, aura ex rimis illapsa, loquela, cantus, vespertinus potissimum ros, fugiantur; morbi omnes catarrhales vespere intenduntur; proindeque aeris humiditas lucido igne dissipetur, caput & pectus paullo curatius tegantur; perspiratio potissimum capitis cauta pectinatione, laneis tegminibus, pectoris calor similibus indusiis, foveantur; quæ dum calida sunt & sicca, humiditatem combibunt, pefspirationi proinde favent; abigenda vero vestimenta & indusia quæ frigori & humiditati auferendis non conducunt, ut pellicea,

XIII. *Hydrothorax*; Hydropisie de poitrine; *hydrothorax* Gorteri *compend. prax. hydrops pectoris* Auctorum; *hydrops pulmonis* Hippocrat. *l.* 2. *de morbis*.

Genus est anhelationis seu difficultatis respirandi, quæ crescit pro gradu inclinationis trunci, cum faciei pallore, manuum & pedum phlegmatia, subita in somno suffocatione, alterutrius brachii stupore, & ægritudine chronica non intermittenti.

Cum dyspnœa ab hydropneumonia facile confunditur, nec distingui solet nisi per eventum infaustum in hydrothorace, quandoque faustum in hydropneumonia seu œdemate pulmonis. Si tamen aquarum fluctuatio percipiatur, commoto ægri humeris prehensi pectore hydrothorax certius cognoscitur.

Signa ex Hippocrate sunt febris, tussis, respiratio frequens, pedum tumor, unguium contractio, symptomata empyematis, cum majori diuturnitate, minorique intensitate, sonus quasi ebullientis fluidi in pectore, dein diarrhœa qua æger aliquandiu sublevatur, sed dein in pejus ruit; ascites, hydrocele, faciei œdema subsequuntur.

Empyema distinguitur a prægressis signis peripneumoniæ vel pleuritidis suppuratæ.

In utroque affectu si latus dextrum aqua turgeat, æger cogitur decumbere inclinando versus latus oppositum: si utrumque afficiatur, in neutrum latus inclinare potest; quin tussi & dyspnœa majori, imo si paullo celerius inclinet, cordis palpitatione, tremore corripiatur; tussis utplurimum sicca est, febricula anomala; cum omnia symptomata hydrothoracis absque effusione feri in thorace quandoque observata sint, male in ejus morbi definitione reponitur hæc effusio, cum enim ipsa effusio feri eit reapse hujus morbi principium morbificum, male in definitione hujus reponitur, cum nulla nota innotescat, & si qua innotescat, ea nota in definitione reponenda est. Is erat pravus mos Veterum causam in morbi definitione reponere, sic satis ridicule definiebatur syphilis per intemperiem occultam hepati inhærentem, illiusque sanguinem, ac spiritus nativa qua-

quadam antipathia inficientem &c. ut aje-bat Varandæus.

1. *Hydrothorax chilofus. Vide* Vvillifii *cap.* 13. *de hydrope pectoris pag.* 113. *tom.* 2.

Adolefcens immodicis deditus exercitiis tandem in thorace velut inflationem quam-dam perfenfit, ut tumefcere pulmonem fi-niftrum, & cor extra locum protrudi ipfi videretur cum maxima pulfatione. Deinde quafi vafis ruptionem & feri cujufdam ftil-licidium in pectore percepit, quod ab aftan-tibus audiri potuit, attonitus ftatim rei no-vitate, interea, quia aliunde quoad vires, fomnum, famem bene fe habebat, fecurus vixit; poftmodum a quovis corporis motu fluctuationem in corpore perfenfit; crefcente morbo illuftr. Vvillifius & Lovverus paracen-thefim pectoris fuaferunt, interventu cauterii inter fextam & feptimam coftam applicati, poftridie foramini facto canalis inditus eft, ex quo ftatim unciæ fex liquoris craffi, al-bidi, chilofi extractæ funt, poftridie tan-tumdem, & fic per longum tempus, relicta cannula, æger identidem fluere finebat hu-morem deinde ferofum, interea vegetus vultu & viribus valens ambulabat, equitabat ado-lefcens, decocto vulnerario utens.

Numne verofimiliter ruptum eft quoddam vas chiliferum ex ramis canalis thoracici?

2. *Hydrothorax ab omento* Rhodii *obf.* 24. *cent.* 2.

In hoc morbo funt hydrothoracis vulga-ris fymptomata, nulla vero effufio in pe-ctoris cavo; fed omentum mole fua, & convolutione diaphragma premens & dyf-pnœam inducens, quæ pro hydrothorace vero imponit.

3. *Hydrothorax vulgaris;* Carol. Pifon. *de morbis a colluvie ferofa, hydrops thoracis pag.* 215.

Vel fuccedit morbis acutis ut pleuritidi, peripneumoniæve, de qua varietate infra.

Vel obftructionibus pulmonis, hepatis fu-pervenit, vel ab afthmate, dyfpnœave pro-cedit, verbo a caufis morbi chronici, & ifta varietas non ita cito ægrum jugulat. Plures obfervavit Pifo, qui per annum unum aut alterum hoc laborabant, & dubium erat inter Medicos, num laborarent ephialte, quippe follemne eft in hydrothorace circa horam unam aut alteram ab ineunte fomno fubito expergefieri, & aeris captandi gratia feneftram aperire, quæ difficultas refpirandi mane remittit, & vefpere revertitur; ita ut in noctes fufpiriofi, anhelofi, animam agere videantur; ægri utplurimum præcedente morbo minime poffunt in lecto decumbere, fed in cathedra fedent & dormiunt capite paullulum ad antica inclinato, pedibus œde-matofis, fitibundi.

Cavendum eft a fortibus catharticis ne fuffocentur; præmiffis levibus hydragogis, diuretica adhibenda funt, qualia fub forma jufculorum ex balneo mariæ paratorum ad-hiberi folent, potiffimum cum facultas ægri eft fracta a morbis prægreffis, in quo etiam cafu vix poteft fuaderi fectio pectoris, cum vifcera fint prius labefactata, nec principio mali obviam ire poffibile fit.

Ubi vires integræ, morbus recens, color ægri bonus, nulla labes vetus in vifceribus, lateris fectio fauftos fucceffus fortiri poteft, & laudatur a multis; profunt etiam cauteria tibiis inufta, vel leves, & cutaneæ fcarifi-cationes ex fuafu Hecquetii, fed curativum proceffum fufe delineatum videfis in cura-tionibus ill. D. Lazerme.

Riverius hydrothoraces aliquot fanavit tum ufu calomelani, tum decocto fudorifico.

Baglivus decocto plantarum aperientium, & oxymelite fcillitico inveteratum hydro-thoracem abftulit.

Paracenthefim ope acus tricufpidis mature inftituendam fuadent eximii Auctores, modo nulla labes prævia & infanabilis vifceribus infideat, inter quos illuftriffimi Senacus, Bourdelinus, Bergeron, Morand, Duver-ney felices ex hac operatione eventus ob-fervarunt.

Signa hydrothoracis juxta eruditum D. Bouillet funt primaria, difficultas refpiran-di, difficultas in hoc vel illo fitu jacendi, tuffis ficca vel humida, pondus fupra dia-phragma, pulfus depreffus, urinæ paucitas, & œdema vel palpebrarum inferiorum vel extremorum: figna fecundaria funt anorexia, vigiliæ, anxietates, fyncopes, vox debilis, orthopnœa, urinæ lateritiæ, tumor hypo-chondrii, cingulum dolens in imo pectore, fputa cruenta &c.

4. *Hydrothorax acutis fuccedens* D. Var-nier. D. M. M. *diar. Med. Octobr.* 1757. *pag.* 261.

Crandalius Nofocomii Velencianarum Me-dicus plures pleuriticos inter 6. & 11. mor-bi defunctos diffecuit, inque omnibus hy-drothoracem, ac pleuræ cum pulmone adhæ-rentias invenit. Ejus *tract. de morbis pecto-ris*, Paris. 1739.

Duo fratres circiter novennes fynocho levi cum parva pectoris oppreffione & tufficula, miffo bis vel ter fanguine obiere.

Pectus fero limpido plenum repertum eft, pulmonibus fanis. Ego vero in infantibus Nofocomii generalis multoties minime præ-vifum hydrothoracem inveni, licet cadavera

fere

fere calentia exenteraffem, unde apud eos rariffime phlebotomia utor.

Signa imminentis hydrothoracis ifta proponit D. Varnier. Si pleuriticis, peripneumonicis, catarrhofis, febris valde remittat, nec fudorifica adhibeantur, aut quod pejus, phlebotomiæ iterentur, fi fanguis in patella non eft febaceus, fed multo fero circumdatus, fi lingua humida, calor exiguus, tuffis parva, ficca, inutilis, oppreffio etiam parva, quæ tamen in quovis pectoris motu crefcit, continua, fenfus fluctus aquæ pulmonem prementis &c. in his cafibus timendus hydrothorax, adhibenda fudorifica fomnifefis juncta.

In hac fpecie cum vires non funt fractæ, nec eft ulcus, skirrus, vel fuppuratio in vifceribus, cathartica hydragoga poffunt adhiberi, ut fuccus iridis, fyrupus de rhamno, item optime conveniunt diuretica, ut fuccus copiofus cherophylli juxta methodum Geofrœi, decoctum fructuum paliuri, vel femina ad drachmam unam deglutita, jufcula aperientia cum millepedibus, acetum fcilliticum ad drachmam pluries repetitum, vel ejus radicis pauca grana, ut duo vel tria.

5. *Hydrathorax hydatidofus* Carol. Pifon. *hydatides pulmonis pag.* 226. *obf.* 53. Lælii a Fonte *confult.* 8.

In adolefcente anhelatione fublimi a multis annis laborante cum febre, dein repente fuffocato, inventus eft hydrothorax in uno tantum latere, & pulmo ejufdem lateris refertus erat veficis humore pellucido vifcofo plenus.

Ideo æger in hydrothorace truncum erigere cogitur ad facile refpirandum, quia in hac pofitura, aqua proprio pondere deprimit magis diaphragma, quam in alio quocumque fitu, adeoque cavitatem pectoris tantumdem ampliat; econtra in fitu horizontali pondus aquæ fuftinetur a coftis & in longum fpatium diffufæ aquæ minori ex altitudine ponderant in diaphragmatis ambitum, non vero in centrum, adeoque in eam partem, quæ minus deprimi poteft, ergo capacitas thoracis non ampliatur, & aquæ in pulmonem gravitant, unde oppreffio; jam vero fi hydatides amplæ, molles, flaccidæ fint, & in thorace pendulæ, eæ debent pari lege gravitare ac fi fluidum conftituerent, proindeque hydrothoracis phænomena exhibere.

6. *Hydrothorax mediaftini* Riverii *cent.* 1. *obf.* 60. Columbi *anatom. lib.* 2. *cap.* 3. D. Bouillet *differt.* 1758.

Morbus eft qui conjuncta habet fymptomata afthmatis, peripneumoniæ & palpitationis. Vidua, cujus hiftoriam refert Riverius, intra menfem hoc morbo obiit; initio patiebatur paroxifmum afthmatico fimilem, tuffi magna difficultate refpirandi, fed cum febre, fputo cruento, faciei rubore, quæ phlebotomia fedabantur, acceffit pondus grave in medio pectoris, ardor internus, pungitivus in diverfis thoracis locis; intra quatuor dies quatuor phlebotomiæ cum levamine celebrantur, vefpere febris crefcit, aft in regione cordis violenta percuffio inftar mallei, feu palpitatio vehemens, pulfus depreffus; medicamina antihyfterica præfcribuntur catamenia copiofa accedentia fublevant, levis alvi fluxus, vomitioque fpontanea accedunt, juvant; ægra vigefimo die convalefcere videtur, vigefimo nono fubito moritur; aperto cadavere, mediaftinum fuit plenum fero fanguineo, pulmoque purulentus, ovaria nigra: Ranchinus optime judicavit initio hujus ægritudinis adfuiffe pleuritidem mediaftini.

Hydrothoracem mediaftini ab hydrothorace pericardii diftinguere difficillimum eft, in pericardino tamen, fi fides Vieuffenio, æger fedens caput ad anteriora inclinat, & ratio eft quia in hoc fitu diaphragma horizontale evadit, adeoque preffio fuperincumbentis pericardii fero turgidi eft ipfi perpendicularis, proindeque ad illud deprimendum & thoracis cavum ampliandum efficacior, unde levatur difficultas refpirandi.

7. *Hydrothorax pleuræ* Frider. Hoffmanni *c.* 14. *de hydrope*; Bergeron *differt. de hydrope pectoris.*

Eft morbus quem cenfent pendere a collecto fero inter laminas pleuræ & coftas, vel diaphragma; fed qui nullis fignis certis ante cadaveris fectionem fe prodit.

In adolefcente fanguineo, minime abftemio dolor fixus in latere finiftro pectoris, difficultas refpirandi, cum tuffi, quæ in dies crefcebant ita ut afthmatici inftar feneftras aperire cogeretur, acceffit œdematia pedis, crurifque finiftri cum hydrocele, pulfus debilis, inæqualis, tuffis cruenta, cita mors. Secto cadavere feptem circiter feri libræ in latere finiftro pectoris, quas rupta vefica facciformis parti pofticæ adhærens continuerat; hæc Hoffmannus.

Dolores punctorii in latere dextro pectoris cum tuffi ficca notabili, febre hectica, & macie fucceffiva, poft triduum difficultas refpirandi crefcens a decubitu in latus finiftrum, nullum pondus in diaphragmate, levis tumor dextri lateris, & dolor a preffione inter fextam & feptimam coftam, crefcente admodum anhelatione & debilitate,

 tri-

tricuspide acu in partem dolentem adacta, quatuor feri libræ eductæ sunt; unde stillante continuo sero sublevatus plures menses supervixit; hæc D. Bergeron, qui sectione cadaveris pleuram a costis in tota lateris dextri longitudine sejunctam invenit.

8. *Hydrothorax pericardii; Hydropisie du pericarde. Hydrocardia* Hildani *obs.* 19. *Hydrops pericardii* Zacuti Lusitani *centur.* 3. *obs.* 19. Vieussens *Traite du cœur.* Illustrissimi Senac. *de corde tom.* 2. *p.* 361. D. Bouillet *dissert.* 1758.

Signa hydrothoracis simplicis.

1. Eadem principia prægressa, quæ in hydrothorace pectoris, pallor, palpebræ infimæ, manuumque tumor œdematosus, urina pauca, lateritia, sitis, tussis sicca.

2. Pulsus juxta ill. Archiatrum duriúsculus parvus, inæqualis, intermittens.

3. Palpitatio cordis cum sensu ponderis, doloris, ustionisve.

4. Syncopes frequentes maxime erecto capite.

5. Oppressio pectoris cum decubitu tamen horizontali usquequo in thorace facta fuerit effusio.

6. Motus pectoris tremulus vel undulatorius inter costam tertiam & quintam conspicuus pulsationi cordis respondens.

Accedit difficultas deglutiendi, tussis, œdema inferiorum artuum crescit, striæ sanguinis expectorantur, summa debilitas, necessitas pulvinarium ad erigendum caput, decubitus supinus, anxietas, orthopnœa, mors; sub finem autem aquæ in pectoris cavum exundant.

Hydrothorax alius est acutus, seu qui intra mensem ægrum trucidat, alius vero chronicus, in quo mitiora sunt symptomata, & juxta observata non pauca æger sedens caput ad anteriora inclinare cogitur.

Vidi hydrocardiam in adolescente prægnante ortum a rheumate pertinacissimo neglecto, recidivo, ægra continuis animi deliquiis per multos dies continuo jacebat supina horizontalis, erecto paullisper capite, animo linquebatur, pulsus erat intermittens, subdurus initio, inæqualis, parvus, cum ægra foret hysteriæ obnoxia, ea non multum terrebant, nec œdematia pedum & tibiarum; interea peperit, & post biduum lochia evanuere, œdematia subito increvit cum siti, urina pauca lateritia, tunc pulsatio tremula pectoris & palpitatio cordis accessere, syncopes frequentiores evasere, pallor maximus, nulla tussis interea, quæ in rheumate tandiu defatigaverat, quæ tamen deinceps accessit fuitque cruenta, tum pulvinaria adhibita sunt; livor sub axilla apparuit inter costas, difficultas deglutiendi, ardor & dolor in regione cordis, nausea, abdomen tumidum, delirium obscurum, dyspnœa major, mors. Cadaveris apertio denegata fuit, an anevrisma cordis vel auriculæ simul adfuerit dubium est.

Pluries inveni hydrothoracem, & hydrocardiam maxime apud infantes cachecticos, sine prægressa difficultate respirandi, sed effusio illa feri in cavum pectoris sæpissime accidit paullo ante & post mortem; imo quo serius a morte referatur pectus, eo major est seri copia.

Paracenthesim in hoc morbo suadet illustriss. Archiater, vulgo diuretica, catharticaque adhibentur & semper incassum.

XIV. *Empyema*, Empyeme.

Est difficultas respirandi a pectoris reclinatione crescens, quam præcessit phlegmasia non resoluta, sed suppurata, & comitatur febris hectica, macies, decubitus in latus sanum difficilis, gravitas supra diaphragma cum plurimis denique hydrothoracis signis.

Principium materiale morbificum est copia puris in cavo thoracis, sive sacco pleuræ, sive mediastini, sive pericardio includatur, sed utplurimum pus illud in cavo thoracis effusum est, diaphragma premit, respirationem difficilem, & in dies crescente puris copia, difficiliorem reddit.

Initio morbi facies minime pallet in empyemate, ast pallet in hydrothorace, latus pectoris affectum sæpe sub finem tumet, remollescit in empyemate; in quibusdam casibus, anacatharsis datur, purulenta, sæpius puris confectionem renovata febris; cum horroribus vagis, paroxysmis vespertinis comitata fuit.

Apostema quo rapto fit collectio puris in cavo thoracis quocumque sequitur, vel 1. peripneumoniam, hæmoptysim, rheuma; vel 2. pleuritidem vel paraphrenitim, contusionem, vulnus, vomicam latentem, quæ sine prægressa inflammatione a steatomate incipit, dein foris, vel intro crepat, & in hoc casu signa fere desunt, quibus cognoscatur vomica & dignoscatur empyema subsequens. Puriformem pultem in steatomatis seu vomicis hujus generis produci citra inflammationem haud dubium est.

Si inflammatio pulmonis pleuræ, mediastini, diaphragmatis, pericardiive duravit per viginti dies absque anacatharsi vel metastasi,

mate-

materię purulentæ, tunc hic pus latere certi sumus, maxime si signa suppurationis simul adfuerint, rupto apostemate, symptomata sublevantur; dolor, febris minuuntur, remanet tussis, dyspnœa, quæ crescit in dies, decubitus in dorsum erecto sensim magis capite, & pectore, illis est commodus; si latus dextrum pure turgeat, illi insident; in opposito, cito tussiunt, suffocantur. In corporis circumversione, quandoque fluctuatio puris persentitur, imo strepitus auditur; febricula hectica, pulsus frequens, rubor genarum, sitis, anorexia, tabes, sudor nocturnus, diarrhœa colliquativa, mors.

Certe distingui debent tanquam totidem species empyema thoracis a phlegmasia & a vomica pulmonis; empyema pleuræ pure intra ejus duplicaturam contento; empyema mediastini; empyema pericardii; verum non satis adhuc dum provecta est harum specierum historia diagnostica, prognostica, nec specialis curatio. Interea

1. *Empyema a peripneumonia* Vansvvieten, *aphor.* 1183.

Designant symptomata peripneumoniæ pręgressæ aut pleuritidis cum pectoris gravitate, sputo cruento.

2. *Empyema a vomica* Vansvvieten *aphor.* 1183. &c.

Inquirenda sunt ulterius illius signa.

3. *Empyema pleura* Boneti *Sepulchr. p.* 619. *tom.* 1.

Vidi in cadavere pleuritide extincti magnam puris copiam inter pleuram & costas lateris sinistri, minime effuso pure in cavo pectoris.

4. *Empyema mediastini* Boneti *sepulchr. p.* 609. *tom.* 1.

Sequitur pleuritidem mediastini suppuratam, cujus signa vide suo loco, & curam in *Enchiridio* Riolani.

5. *Empyema diaphragmatis* Bonet. *Sepulchret. t.* 1. *p.* 619.

Præcessit paraphrenitis, aut pus ex pleura costas succingente repsit inter diaphragma & ejus tunicam superiorem, ut mihi videre contigit.

Harum specierum historias videsis in *sepulchreto* Boneti *t.* 1. *l.* 2.

CLASSIS SEXTÆ SYNOPSIS.

DEBILITATES.

CHARACTER. Impotentia clare & diſtincte appetendi, conſuetavi artus organave movendi nec non imaginandi, vigilandi, &c.

ORDO I. DYSAISTHESIÆ, impotentia clare ac diſtincte ſentiendi.

I. Cataracta, viſus debilitas ob maculam opacam pone pupillam.
II. Caligo, viſus debilitas obicibus opacis citra pupillam poſitis.
III. Amblyopia, viſus debilitas reſpective ad ſitum, gradum lucis, diſtantiam objecti, oculis pellucidis.
IV. Amaurosis, viſus debilitas abſoluta ſine ulla organorum opacitate inaſſueta.
V. Anoſmia, odoratus debilitas aut olfaciendi impotentia.
VI. Agheuſtia, guſtus debilitas aut guſtandi impotentia.
VII. Dyſecœa, auditus debilitas, obicibus extra labyrinthum poſitis.
VIII. Paracuſis, voces articulatas diſtincte audiendi difficultas vel impotentia.
IX. Cophoſis, ſonos etiam ſimplices percipiendi vel audiendi difficultas vel impotentia, obice intra vel ultra labyrinthum poſito.
X. Anæſtheſia, tactus in toto corpore debilitas vel obſcuritas ſine ſtupore, & ſopore.

ORDO II. ANEPITHYMIÆ, appetituum ſenſitivorum debilitas notabilis, vel ſuppreſſio inſolita.

XI. Anorexia, appetitus eſculentorum ſuppreſſio ſeu famis feriatio.
XII. Adipſia, appetitus potulentorum ſuppreſſio ſeu ſitis feriatio.
XIII. Anaphrodiſia, appetitus venereorum, motuumque ei famulantium, ſeu libidinis ſuppreſſio.

ORDO III. DYSCINESIÆ, aut impotentia motus ac ſæpe ſenſus in organis libertati ſubditis ut lingua, larynge, artubus.

XIV. Mutitas, voces articalatas edendi impotentia.
XV. Pſelliſmus, quaſdam ſyllabas pronuntiandi impotentia.
XVI. Paraphonia, vocem ſolitam edendi impotentia.
XVII. Paralyſis, motus aut tactus vel utriuſque debilitas in artu alterutro cum hujus laxitate.
XVIII. Hemiplegia, debilitas motus aut tactus vel utriuſque in alterutro corporis latere dextro vel ſiniſtro.
XIX. Paraplexia, debilitas motus ac tactus in utroque latere corporis, exceptis partibus ſuperioribus.

ORDO IV. LEIPOPSYCHIÆ, motuum, viriumque vitalium debilitas.

XX. Aſthenia, totius corporis gradaria ſeu ſucceſſiva debilitas ſenſubus integris.
XXI. Lipothymia, virium muſcularium totius corporis ſubitanea imminutio, pulſu ſuperſtite.
XXII. Syncope, motuum vitalium ſubitanea debilitas cum frigore, pallore, ſenſuumque obſcuratione.
XXIII. Aſphyxia, omnium motuum & ſenſuum apparens ceſſatio mortem fere referens.

ORDO V. COMATA, ſenſus omnis, appetitus, motus liberi, phantaſiæ, memoriæque feriationes ſeu morbi ſoporoſi.

XXIV. Catalepſis, ſtatus ſoporoſus cum artuum ſtexilitate & ad quoſvis novos ſitus retinendos aptitudine.
XXV. Extaſis, ſtatus ſoporoſus a gravi pathemate ſubito ortus ægrum in eodem ſitu quo prehenſus eſt retinens, ſine aptitudine cataleptica.
XXVI. Typhomania, ſtatus ſoporoſus facile excitabilis cum frequenti muſſitatione, ſeu ſomnio, & vividitate imaginationis ac memoriæ.
XXVII. Lethargus, ſtatus ſoporoſus facile excitabilis cum ſummo immaginationis & memoriæ torpore, ac febre.
XXVIII. Cataphora, ſtatus ſomnolentus facile excitabilis ſine febre, delirio & oblivione.
XXIX. Carus, eſt ſopor profundus ſine ſtertore.
XXX. Apoplexia, eſt ſopor profundiſsimus cum ſtertore, vel ſonora reſpiratione.

CLAS-

CLASSIS SEXTA.

DEBILITATES,

SEU

MORBI PARALYTODÆI.

DEBILITAS est vires solitas exerendi impotentia; Græcis *Adynamia* vocatur, ut facultas seu potentia agendi *Dynamis* dicitur.

Ad sanitatem requiritur non actio quæcumque, sed cuique generi animantis, cum adolevit, vigor actionum proprius; qui vigor sub eadem ætate & eodem sexu respondet circiter corporis moli & animæ activitati, seu audaciæ.

Duplex est facultas; alia *animalis*, seu cujus actiones ad animam referuntur, seu sunt animæ meræ modificationes, ut facultas cognoscendi & appetendi; altera ad corporis mutationem refertur, & est facultas motrix aut *loco motiva*.

Facultas cognoscendi seu ideas excitandi est eo fortior, quo sæpius, diutius, tenacius, ideas simul clariores & distinctiores producere potest anima; quo vero ideæ sunt obscuriores, magis confusæ, rarius, brevius, fugaciusque excitantur, refricantur, eo debilior est facultas & ea animæ actio.

Anima diutius actionibus delassata vires somno & quiete resarcit; somnus vero idem præstat quoad vires animæ, quam quoad vires motrices, quas restituit; somnus itaque est tempus quo minimas vires impendit facultas cognoscens & movens, seu quies utriusque; involvit itaque actualem debilitatem, eoque majorem, quo somnus est & altior & pacatior, intereadum facultas utraque majores vires recuperat, & ad fortius agendum, discusso somno, disponitur. Facultas *appetendi* semper proportione respondet ideæ bonum repræsentantis vividitati aut acumini, ita ut quo idea boni fortior, eo cupiditas intensior; quo idea mali vehementior, ita ejus aversatio validior.

Ergo debilitas actionum animalium repetenda est ex impotentia cognoscendi & appetendi, & ex obscuritate, & confusione tum cognitionis tum appetitus, proindeque ex sopore tum totius, tum artuum & organorum.

Jam intelligitur in amaurosi esse majorem visus debilitatem, quam in caligine. Ita in anorexia datur debilitas facultatis, quæ alimenta appetit, & in anaphrodysia, libidinis feriatio.

Appetitus determinat motum; nec enim ulla musculi actio fit sine motivo animam ad agendum excitante; motus autem sunt *liberi* vel *naturales*, prout anima determinatur ad agendum a voluntate, seu, ut ajebant Duretus Dulaurentiusque *cata proairesin*, ex electione; vel determinatur a cupiditate, seu *cata ormen*, ex instinctu. Voluntatem scilicet movet intellectus, seu cognitio distincta, proindeque clara boni vel mali; cupiditatem vero instinctus seu cognitio confusa aut obscura boni vel mali.

Motus muscularis supponit vim impressam ab anima fluido nerveo sufficientem, hujus fluidi debitam copiam, nervorum permeabilitatem, musculorum flexilitatem, structuram sanam, artuum nexum, figuram, molem, quales a sapienti architectonico creatæ sunt, ita ut non resistant viribus fluidi nervei ultra quam par est.

Debilitas motus muscularis pendet itaque vel a debilitate cupiditatis eum determinantis, vel a fluidi nervei defectu, nervorum immeabilitate, musculorum & artuum majori resistentia.

Cum penes animam sit regimen corporis, seu œconomia animalis machinæ, cujus conservationi seu tutelæ, ac medelæ invigilare amat illud principium movens & cognoscens, illa debet vires suas juxta quasdam leges distribuere, & diversis organis ita erogare, ut urgentiori necessitati occurrat; cum itaque primum sit vivere, nec vita sine cordis & pectoris motu possit servari, cordis & pectoris motibus primum ea prospicere debet continuo & omni tempore quamdiu ad vitales motus sustinendos ipsi penus virium superest. Hinc fit ut cum languent, imo abolentur ferme actiones organorum, sine quibus vita sustineri potest, ut artuum, interea motus cordis & respirationis, pro rara necessitatis & vigoris superstitis ratione, exerceantur.

Aisthesia Græcis dicitur facultas cognoscendi per organa visus, auditus, tactus, olfactus, & gustus, eo fine ut quæ jucunda hisce sensibus videntur, sectari possimus, quæ ingrata removeamus; horum sensuum obscuratio, confusio, debilitas *Dysaisthesia* est; si nulla est cognitio, reminiscentia colorum, sonorum, saporum, odorum, nulla pariter est corporum, quæ ab his repræsentari solent, cupiditas; adeoque *Dysaisthesia* secum inducit sæpius imminutionem aut abolitionem appetitus horum objectorum. Præcipua objecta quæ vehementius appetimus sunt objecta famis, sitis, libidinis; horum appetituum debilitas videtur ideo accensenda in-

ter appetitus debilitates. Græcis *Anepithy-mias*.

Kinetiche dynamis dicitur Græcis, loco motiva facultas, hujus debilitatem *Dyscinesiam* vocabimus, & in hoc ordine referemus morbos qui tollunt facultatem artus movendi, qui simul combinati sæpius sunt cum obscuratione sensus & appetitus, a quibus illa facultas ad agendum determinatur: sic anaphrodisia cum atechnia vulgo conjungitur, & amaurosim mydriasis, & immobilitas pupillæ sequitur; & agheustiam mutitas non raro comitatur. Genera itaque morborum ne frustra multiplicentur, debent quandoque involvere & anaisthesiam & dyscinesiam ejusdem organi.

Graviores sunt morbi qui universi corporis debilitatem important, proindeque a partialibus prius indicatis diversi, quorum alii soporosi sunt, seu feriationem sensus omnis, motusque arbitrarii inferunt: alii vero sine sopore totam machinam, imo ipsum cordis motum debilitant; prioribus soporis vel *comatis* nomen tribuimus, posteriores animi deliquiis seu *lipopsychiis* accensemus; quippe docet experientia animam a tanto vitæ periculo perterritam & veluti dejectam ita prosterni ut vitæ regimen desperabunda abjicere videatur, quod in negotiis moralibus, extremis scilicet ærumnis, quandoque facimus, a quibus, defectu spei & animi, attentionem avertimus, cum maxime attendendum, & invigilandum esse suadet ratio.

Lypopsychia, Gallice *Decouragement*, animi debilitatio, est remissio illius facultatis quæ ad laborem utcumque improbum viriliter sustinendum nos excitat, illa vero animi abjectio accidit, vel cum post iteratos conatus successum nullum aut spem frustratam percipimus, vel cum resistentias tantas & improvisas viribus nostris majores fore timemus; seu nostris viribus indubitamus; metus itaque qui obices & mala exagerat, pusillanimitas quæ diffidentiam suarum virium auget, hanc lypopsychiam inducunt.

Exemplum abjectionis animi a causa morali nobis exhibet historia ab illustri Nicholls relata; inter bene multas a Borrichio, Peehlino, aliisque traditas. Calista scilicet pulcherrima mulier, cum in adulterio deprehensa fuisset, tanti, tamque excelsi animi erat, ut repudii ignominiam spontanea vitæ derelictione commutaret; hæc cum præ dolore & sollicitudine ita febre opprimeretur, ut de morte nemo dubiraret, a nobili marito impetravit promissum ut morienti condonaret; cum autem spe plena, Medici cura, convaluisset, non dubitans quin suis gratiis, suaque pulchritudine & pœnitentia commotus maritus exorari se pateretur, & ipsa domi retineretur; rus abiens maritus ipsi nunciavit se satis egisse, qui, promissa venia, vitam conservaverat & præter repudium nunc nihil velle; ad hæc mulier respondit, *sibi itaque moriendum esse*, & pulsu per gradus concidente, superveniente que pectoris oppressione intra paucas horas vivere desiit. Nicholls *oratio de anima Medica pag.* 17.

Qui male intellecta hominis definitione, quod scilicet sit *animal rationale*, inferunt animam nihil nisi juxta rectæ rationis leges acturam esse, illi mehercule ineptire mihi videntur, quippe nulla est insania, proterva, ineptia, quæ in animam rationalem non cadat; homines siquidem non corpore sed anima sunt obstinati, superbi, iracundi, ultionis cupidi, iniqui, leves, morosi; hæc vitia non corpori sed animæ a Theologis & jurisperitis imputantur, atqui tamen his pathematis excæcata anima pro bono & malo reali, apparens sumit, errat millenis modis, allucinatur, & contra rectæ rationis leges peccat quotidie; qui itaque *Animistas* deridentur quod animæ errores in regimine vitæ tribuant, seipsos ignorare, quid sit anima nescire videntur, & ipsi primi deridendi veniunt. Nunquid verbis opus est ut probetur humanæ animæ fragilitas, morositas, protervia, inconstantia, error multiplex? Si vero in rebus ad intellectum pertinentibus erret, quid mirum si in negotiis vitalibus, seu regimine penetralium corporis sensibus abditorum & instinctui tantum perviorum a recta via recedat? „ talis profecto videtur anima, „ quæ hominis corpori præponitur, quæ, si „ penitus saperet, si rejectis nugis & ineptiis, „ soli corporis conservationi invigilaret, ve„ nientibus malis occurreret, senectutem diu „ retardaret, vitamque quatenus ab internis „ causis tolleretur, in millesimum forte an„ num produceret; quæ si ab officio deesset „ moderatrix, non millesima hominum pars „ unius anni damna & incommoda perfer„ ret, ut navis sine rectore procelloso mari „ jactata inter scopulos. Tali dominæ infer„ vit Medicus, quæ si molliter, si timide „ res suas, & segniter gerat, Medicis arti„ bus allicienda, excitanda atque provocan„ da est. „ Nicholls.

Ea sæpe est naturæ infirmitas atque imprudentia ut ab externis rebus perturbata corporis curam vel remittat vel deserat; ea ait Galenus *libr.* 3. *de crisibus*, cum morbo superatur, ne pugnare quidem adversus eum aggreditur; sic cum in abdomine gan-

gangrænam resolvere aut prævertere non potest, subito a febrili motu abstinet, & æger, nullo dolore lacessitus, torvo tamen atque perturbato vultu, sollicitam animam, atque inevitabili corporis ruina, perterritam, indicat, hinc accidit etiam ut pridie mortis fontanellæ, antiqua ulcera, quibus natura se a pravis ichoribus exonerabat, exsiccentur.

Qui debilitatem motus cordis, soporem, aliaque symptomata funesta semper existimant, nec a remissione spontanea facultatis sentientis oriri posse putant, attendant ad sequentia. Mulierem horrendis doloribus in abdomine cruciatam curabam, eo vehementiæ devenerunt illi, ut subito ægra animi deliquium passa fit, & paullo post fui compos facta omnino a dolore immunis evasit absque ullo medicaminis aut evacuationis spontaneæ auxilio, felicem judicavi hanc syncopem instantaneam, quæ tanti doloris finem fecit.

Soporem in variolæ, aphtæ, rubeolæ, miliaris præludio pertimescimus, quia malum malo additum putamus, interea numquam felicius in pustulas prorumpit materia morbifica, quam cum laxata per somnum cute, libenter huic veneno paratur exitus.

Symptomata terrifica sunt quandoque naturæ saluti nostræ prospicientis conamina vel artificia, sic ineuntibus variolis, si somno foras extrudi non possit venenum, per vim natura illud ejicere tentat, febre adaucta & convulsionibus etiam adscitis, atque postridie summo mane eruptio felix est exspectanda, observante Sydenhamo.

In negotio partus, fœtus maturus semper præsens est, uterumque pondere premit, verum quam impar foret ea vis ad superandas resistentias! natura, quasi intelligeret fibras uteri sensim distractas sine ruptura extendi posse, identidem conatus edit, successive vegetiores, atque cum quod caret alterna requie, durabile non sit, illa identidem conatus omnino intermittit, ut suas & fœtus defatigati vires reficiat, quod somnus interpolatus exsequitur, suspendit itaque, ubi id res postulat, omnem in corpore sensum, auctoque dein ad summum impetu, fœtum extrudit, peracto opere, rejectis secundinis, anima rursus somno se recondit, ut suis rebus attentius incumbat, stagnantia dissipet, contusa refarciat. Nicholls p. 26. Anima enim, ut ait Hippocrates, etiam dum corpus quiescit, vigilat, & habitaculo suo prospiciens cuncta vitæ obit munia.

Nuper & antea pluries observavi in febribus malignis statim a morte abdomen portentose intumescere antequam novæ putredini flatus rarefacienti id adscribi posset, cum frigus mortiferum hanc putredinem subito nedum intendat, potius cohibeat; ergo cum nulla alia hujusce subitæ intumescentiæ sit ratio quam quod anima non amplius obnititur adversus materiei putrescentis expansilitatem, jure infertur quod, durante vita, anima, nobis etiam insciis, tonum partium, ut sphincterum, aliorumque musculorum vim, contractionemque sustinet, qua cessante, intumescit abdomen, fæces e recto elabuntur, mucus sæpe spumosus e bronchiis exundat.

In somno itaque ut ut anima otiosa videatur, non minus illa negotiis vitalibus incumbit, ut cordis & respirationis motibus, quin etiam impressionum externarum satagat, sic sani somno oppressi sentiunt obscure muscas faciei incumbentes, easque manu abigunt, incommodum situm percipiunt, & commodiori mutant, quin evigilent; sed si interiora corporis gravissime & periculosissime lædantur; tunc ea iis solummodo intenta, externas impressiones non curat, nec percipere videtur; hinc sopor apparens.

Verum quidem est quod dormientes etiam gravibus morbis oppressi, licet quandoque somnient de illis quæ cum statu suo affinia sunt, ut plurimum a suo morbo longe aliena, mente revolvunt; unde quis facile concluderet animam regimini vitali non incumbere; sed advertant, quæso, animam consueta munia obire, licet se obire non percipiat, & de aliis cogitet, aliaque negotia tractet; quoties enim accidit cuique, ut dum consuetas ad Deum fundit preces, & labiis pronuntiat, tamen de diversissimis rebus meditetur, & se preces fundere non advertat? Ergo nil mirum, si dum somno destinetur imaginatio, natura, quæ altera est animæ facultas, operi non animadverso incumbat; quippe ut multa agimus, quæ visu, auditu, memoria non novimus, ut nictare, deglutire, in somno ambulare, ita facultas motrix independenter a pluribus animæ aliis facultatibus operatur.

Aliæ sunt intermissiones motuum quæ coactæ sunt, aliæ vero quæ *spontaneæ*; Intermittit motum & sensum anima coacta, cum organum, quo utitur, vitiose se habet; sic obstructo, resecto, compresso nervo optico, coacta est cæcitas, nervis linguæ resolutis, coacta est mutitas; verum aliquando spontanea est visus & tactus intermissio, ut apud illum Sacerdotem Hypponensem, qui, teste Divo Augustino, omnes suos sensus pro lubitu suspendebat, & Chiliar-

liarcha Tovvnfchend, qui, tefte Cheynæo, omnem fenfum & vitalem motum in fe pro lubitu fupprimebat: plura *vide* in hiftoria catalepfeos.

Mirum eft quod narrant de anaphrodifia magica, fed quotidiana obfervatione firmatum; ita inepta eft anima eorum qui hifce vanis maleficorum præftigiis fidem adhibent, ut ex eo quod ob præjudicium, metum, pudorem prima vice debitum reddere nequiverint, dein id fibi minime licere & impoffibile reputent, atque ex eo maleficiati, frigidi, & reapfe veneri inepti fiant.

Vidi hominem qui præ fingulari morofitate, aliunde vegetus & fanus, per menfem nullum cibum deglutire voluit, nec hujus anorexiæ unquam ullam rationem protulit; pridie mortis mihi obfequiofus jufculum facile deglutivit; aft paullo poft cum me receffiffe putabat, fedens in lecto illud ad fex pedum diftantiam ridens & uno filo evomuit, placideque fequenti die expiravit; quare vero id ageret, & interrogatis nullis unquam refponderet, nunquam devinare potui; cerebrum vero firmiffimum, & veluti exfuccum, aperto capite deprehendi.

Cum itaque facultas motrix animæ fit primum virium omnium hominis principium movens, illius adynamia, exhauftio, infirmitas, naturæ a motibus feriatio, pigritia, ftupor, non raro in morbis hujus clafsis, incufanda funt.

Deinceps fluidi nervei defectus, exhauftio, ineptitudo inter principia morborum poteft accenferi; unde debilitas fenilis, convalefcentum, longis, vel acutis morbis potifsimum evacuatoriis exhauftorum, longo jejunio, angina, vomitu inanitorum; unde etiam debilitas eorum qui mephyticos halitus haufere, & qui fubito, velut fulmine tacti, viribus deftituuntur, ut patet ex hiftoria Afphixiæ.

Alterumve debilitatis principium eft nervorum immeabilitas, cerebri, medullæ fpinalis obftructio, comprefsiove, ut intelligitur ex hiftoriis apoplexiæ, paraplexiæ a cafu, lapfu, luxatione ortæ; demum in ipfo mufculo movendo vitium hærere poteft, fi obftructus, rigidus, fluido nerveo, vel cruori impervius fit.

Si tamen impotentia movendi non fit præcipuum fymptoma ægritudinis, tunc morbus ad alteram claffem eft referendus. Sic in febribus acutis tum continuis, tum remittentibus, maxime vero in typho & fynocho, in hemitritæis, & tritæophiis, delirio, fomnolentia ftipatis, necnon in phlegmafiis ver fus morbi finem, fumma eft debilitas.

Eft etiam impotentia movendi fymptomatica, ut ajunt, in morbis dolorificis, fracturis, luxationibus, fed ea a dolore ipfo dependet; quippe natura & libertas abftinent a motu, quoties motivum ad agendum debilius eft, quam detrimentum a motu metuendum.

Auxilia in debilitate requifita funt vel moralia, vel phyfica, vel mechanica.

Moralia funt quæ agunt in animam, ejufque vitiofum ftatum mutant; animam effe omnino mutationis expertem docent Cartefiani; eam vero in continuo ftatus fui mutandi conatu verfari docent Vvolfiani, quibus experientia adftipulatur, licet ignoremus, aut imaginari nequeamus unde pendeat diverfitas ftatus inter animam mœrore, pudore, pœnitentia, defiderio proftratam, lætitia excitatam: fcimus apprime non omnes ejus diverfos ftatus a machinæ prævio ftatu determinari, qui Marerialiftarum error eft; fed partim femeptipfam mutare, partim corporearum mutationum occafione, diverfimode affici, funt verba & voces quibus lenire dolores animæ, vel eam exhilarare, fpem ejus erigere, vires addere, ftuporem excutere poffunt amici, Philofophi: non inanis eft mos jubere ut bono animo fint illi, quibus a mœrore impendet fyncope; pauper in lectulo fuo æger, derelictus, omni folatio deftitutus, fæpe ita animo defpondet, ut nec cibos appetat, nec e loco ad victum fibi parandum & vitam fuftinendam fe movere queat, pulfus deficiat, mors impendeat; aft fi quævis externa impreffio, fi fonus, tactus eum moneant, præfto adeffe manum auxiliatricem, amicum qui ejus mifereat, illico fenfus, motus, pulfus redeunt. Sic ad nomen Thysbes oculos jam morte gravatos Pyramus erexit; fic adolefcens, cujus hiftoriam narrat Tulpius, omni fenfu, motuque deftitutus, jacebat morti proximus, & mœrore repulfæ fere exanimatus; fed ad vocem Amafiæ a qua repulfam paffus erat, fubito revixit. Sic non dudum mulier, cujus maritus ære alieno obrutus effugerat, cum fola domi, apparitores refiduam fuppellectilem, Magiftratus auctoritate, correpturos cerneret, concidit velut exanimis; receflerunt apparitores, accerfitus Chirurgus fruftra cardiacis eam fervare conatur, phlebotomiam non admittebat pulfus depreffus vix confpicuus, nec ullum potum dentes invicem appreffi; frigebat mifera, cum accerfitus accurro; ea vocem meam cognofcit, aureum offero, & ftatim, fpe reddita, vitales motus redierunt.

Ea funt itaque auxilia moralia, quorum actio-

actionem ex motus legibus explicare velle superfluum est, forte impossibile, nisi animam cum omnibus antiquis dicas esse principium quo vivimus, sentimus, & loco movemur, penes quod est vitæ & vitalium motuum regimen.

Auxilia mechanica sunt ea quæ frictionibus, percussionibus, gestatione fluorem & motum sanguini fluidoque nerveo conciliant, & sic vires restituunt, & anaisthesiam ab horum fluidorum quiete dependentem tollunt, in quo sensu quandoque phlebotomia quatenus resistentiam cordi oppositam tollit, est reponenda; succussiones etiam corporis vulgo adhibentur.

Auxilia vero phisica sunt ea medicamina, quæ principium debilitatis tollunt, analeptica in inanitione, cardiaca, cephalica in sanguinis tarditate, spissitudine, organorum atonia, stomachica omnia agunt, ut auxilia physica simul, & ut moralia, vel ut mechanica, qui omnes agendi modi ex singulorum morborum curatione patebunt.

ORDO PRIMUS.

DYSAISTHESIÆ,

Pertes de sentiment, ou Foiblesses des sens.

AISTHESIS, seu *disthetica dynamis* est facultas qua anima percipit objectorum impressiones sensuum organis illatas, seu *sensus* est; inde *dysaisthesia* intelligitur difficultas, vel impotentia sentiendi.

Duplex est percipiendi modus, alter per *instinctum*, alter per *intellectum*; instinctus brutis hominique communis comprehendit sensum & phantasiam, illius actio *sensatio* dicitur; istius vero *imaginatio* nuncupatur.

Sensatio supponit ex parte *materialis* motum impressum fibris nerveis organorum, qui interventu fluidi nervei, seu vaporis electrici nervos pervadentis illico ad *aisthetterium*, seu *sensorium* transferatur; ex parte vero *formalis* supponit animam fortiori idea, aut cupiditate non detentam, & quo magis est ab alienis cogitationibus immunis, ceteris paribus, eo vividior sensatio.

Imaginatio supponit vel actualem sensationem, seu impressionem forinsecus accedentem ad sensorium commune, ubi fibræ medullares cerebri in motum aguntur; en novæ ideæ a sensatione diversæ, & phantasmata inde in anima exsurgunt occasione sensationum externarum; vel absque externis impressionibus, ut in somno, delirioque ab arteriarum pulsu, capitis ictu, seri illapsu moventur fibræ medullares emporii. Demum penes nos est jure libertatis, absque ulla prævia corporis mutatione, quasdam ideas mente refricare & imaginari actualia, præterita, vel futura; inde imaginatio anamnesis & prognosis, quæ ultima in brutis *similium eventuum exspectatio* dicitur.

Non omnis itaque imaginatio est *passiva*; datur etiam *activa*, quæ a libertate dependet, uti & *anamnesis*, seu reminiscentia, vel memoria; pendet scilicet a nobis, cum bene valemus, pro lubitu Romam, Londinum, Cæsarem, Alexandrum imaginari, &c.

Intellectum quod attinet, is est facultas ideas distinctas, universales, abstractas formandi, quæ facultas supponit ideas a sensu & phantasia prius acquisitas; ex his sequitur ad dysaisthesiam attinere imminutiones & suppressiones non solum sensuum, ut visus, auditus, tactus, &c. sed etiam imaginationis, memoriæ, & prævisionis, quæ objecta visus, auditus, tactus, &c. nobis repræsentant veluti actualia, præterita, vel futura; atque etiam sequitur quod his quoad maximam partem læsis vel abolitis, intellectus inde suas ideas mutuans multum detrimenti sit passurus; inde summa affinitas inter dysaisthesias, & quasdam vesanias, ut dubium sit an ad has, an ad illas pertineat memoriæ imaginationisque imminutio, seu morosis, & oblivio.

Cum autem suppressa sensatione & imaginatione supprimatur appetitus, seu nativa bonorum cupiditas, & malorum aversatio saltem sensitiva, dein etiam rationalis, alterum classis ordinem ingrediuntur illæ appetitus imminutiones, ut anorexia, adipsia, anaphrodisia.

Quo organa sunt magis utilia, magisque cognita, eo accuratius eorum morbi a Medicis investigati sunt, & eo major morborum illis insidentium numerus in medium prolatus, ut patet conferenti numerum morborum visus, cum numero morborum olfactus; genera itaque morborum omnia non sunt ita cognita & definita, quin nova in dies assignari queant, imo debeant, ut individuorum morborum plenior notitia acquiratur.

I. *Cataracta*, Cataracte; *Glaucosis* Hippocratis; *Hypochisis* Galeni; *Suffusio* Kumphii, Jonstoni; *Glaucoma* quorumdam; *Gutta opaca* & *Aqua* Arabum.

Definitur recte a Boerhaavio visus abolitio, quæ sensibili opacitate pone pupillam conspicua stipatur.

Lis fuit inter ophtalmographos an in membranu-

branula, an in cryftallino ipfo refideret il-la opacitas, fed bona definitio ab omni theoria & opinione libera effe debet.

Differt cataracta ab *amaurofi* per labem pu-pillæ confpicuam, feu maculam fubrotun-dam fæpius albam in regione & loco pupil-læ; a *caligine*, quod obex vifui oppofitus in caligine fit citra pupillam, ut in cornea, palpebris, &c. cum in cataracta lens cryftal-lina quoad nucleum fuum, aut quoad alteru-tram capfulæ laminam anticam fcilicet, pofti-camve fit opacata, eaque proinde omnes re-flectat, nullos fere tranfmittat lucis radios, evidens eft nullam objectorum imaginem in retina depingi poffe, proindeque vifum fup-preffum iri, hujus obicis culpa, licet optime fe habeant retina, ceteraque vifus organa.

Lens cryftallina non ita arcte involvitur fua capfula, quin inter nucleum & capfulam guttula una aut altera humoris vifcofi inter-cedat, cujus interventu, illa capfula figuram mutare poteft, & convexior planiorve fieri per actionem coronæ ciliaris, qua actione ceffante, forte capfulæ elafticitas nititur ad figuram fphœricam lenti cryftallinæ conci-liandam, & reapfe in extractis cryftallinis cataractofis hæc fphærica figura fæpius ob-fervatur.

Opacitas cryftallini raro accidit fubito a caufis faltem internis, fed per gradus crefcit, verofimile autem eft pari paffu laxata corona ciliari, lentem illam in corpus fphæroideum, proindeque magis convexum mutari fimul & magis opacum.

Idem itaque accidit in cataracta recenti, quod oculis trans lentem magis convexam objecta refpicientibus, illi fcilicet non nifi propiora, & ad determinatam non ultra, ci-trave diftantiam pofita diftincte cernunt, feu vifus in dies decurtatur, præterea quoniam crefcit fenfim opacitas illa maculæ, quæ ini-tio nebulam repræfentabat in fundo oculi po-fita, fenfim magis albefcens corneæ propior, feu minus profunda videbitur ophtalmiatro illam infpicienti, objectum enim idem pro-pius pofitum videtur quod majorem lucem reflectit; qua ratione quo majorem lucem re-flectit illa macula, eo minorem tranfmittit ad retinam, ergo fucceffu temporis obfcurior evadit in cataracta vifus, & cum non am-plius crefcit obfcuritas, *cataracta matura* di-citur, quo quidem tempore lucem folarem a tenebris ægri diftinguunt, fed corporum colores & figuras diftinguere nequeunt. Sunt cataractofi, qui initio fuffufione, feu mufca-rum, filorum in aere fufpenforum vifione apparenti defatigantur ob vitium retinæ con-junctum; fed hæc fuffufio quandoque cata-ractam minime comitatur, nec inter ejus in-dicia reponi debet, errantque illi qui ex fup-pofitis in cryftallino ftriis, vel punctis opa-cis fimiles apparentias deducendas effe fup-ponunt, quos merito deridet Defchales in optica; cataractofi illibata retina gaudentes vident objecta quafi uniformi nebula invo-luta, nulla vero vident objecta diftincta, feu certis limitibus circumfcripta in aere vo-litantia.

Auxilia cataractofis afferenda funt vel phy-fica vel mechanica, eaque Chirurgica & dio-ptrica.

Auxilia phyfica funt Medicamina intus fu-menda quæ lymphæ craffitiem, fpiffitudinem-que diffolvant, tum externa quæ fluxilitatem ipfi concilient, fic jufcula & ferum lactis, afellorum fucco mixta, balneaque repetita plurimum profunt. Auxilia dioptrica ante operationem Chirurgicam funt vitra conca-va, utplurimum parvi ufus propter opacita-tem crefcentem, licet indicentur a myopia feu brevitate vifus conjuncta, poft catara-ctofæ lentis detractionem, elapfis tribus men-fibus non antea, perfpicilla, quæ conve-niunt, funt utrique convexa, foci breviffi-mi feu aliquot pollices extenfi, ut quatuor vel quinque.

Auxilia vero Chirurgica funt cryftallini 1. depreffio, quæ fit ope acus apice ancipi-tis juxta canthum temporalem ad unam a cornea lineam immiffæ pone uveam cujus ope cryftallina lens defuper incidatur, & dein & cryftallinus & capfula deorfum in ima vitrei parte recondantur, & longa quie-te per novem dies fervata, oculis fafcia ob-ductis etiam ambobus, detineantur; 2. ejuf-dem cryftallini & capfulæ extractio, quæ fit incifa in orbem cornea ad tres quartas cir-culi partes, ab ima parte incipiendo, quod fit ope forficum curvorum præmiffa incifio-ne ex lanceola, interea fpeculo fub palpebris pofito fixus detinetur oculus, molliterque fa-cta incifione premitur, atque illico fere cry-ftallinus fefe obviam offert foramini, aut fi cataracta maturitatem non adepta fit, ope aurifcalpii vulgo *curette* foras educitur, dein laciniæ capfulæ & flocci mucofi e capfula rupta elapfi per vices extrahuntur.

In prima methodo exfpectandum donec cataracta perfecta, feu matura fit, timen-dum ne, ut ajunt, cryftallinus depreffus re-furgat aut potius ne capfulæ mucus opacus fuperfit qui cataractam recidivam inducat; in altera methodo metuendum ne fortiori pref-fione oculi, cum aqueo etiam vitreum foras prorumpat, & quod frequentius accidit, ne choroidæa graviter inflammetur, forte quia

dum

dum cryftallina lens foramen pupillæ tranfit, aut aurifcalpio educitur, uvea & corona ciliaris diftrahuntur, illa autem ophtalmia per quindecim aut viginti dies perfeverat, qua fuperata, mira fuffufio, fed fugax accidit, æger fcilicet objecta omnia quafi nive refperfa & in medio quafi nigram avem videre fibi videtur. Statim ab utravis operatione collyrium albuminofum, feu ex albumine ovi & aqua rofarum commixtis oculo debet apponi, fed præterea in ultima methodo, ne tuffi, vomitione aut fternutamento oculus fectus omnino vitreo fuo evacuetur, oculus vinciri debet, faltem per quatuor dies.

1. *Cataracta vera* Maitrejan; *Cataracte vraye*. S. Yves *des maladies des yeux cap.* 14. *Glaucoma* Vvulhoufii *de cataracta p.* 30.

Eft fpecies hactenus defcripta & maturæ. Dividitur in virgatam, lufcatam, purulentam, exficcatam, & protuberantem.

Cataracta virgata S. Yves *p.* 288. *Cataracte barree*.

Eft ea in qua cryftallinus opacus eft interfectus una vel pluribus lineis coloratis quomodocumque difpofitis. Raro hæc varietas cryftallinum gerit maturum ut poffit acu deprimi, pertufa enim lens cryftallina fundit mucum albidum, vel flavum, quo turbatur humor aquofus; unde vifus obfcurus remanet, nifi fponte refideat ille mucus, aut iterata operatione deorfum acu dejiciatur.

3. *Cataracta purulenta* Antonii Maitrejan, *Cataracte purulente, un abfces au cryftallin.*

Eft ea quæ producitur a cryftallino intus fuppurato; fuppurationem illa præcedit dolor in ipfo oculo, cum ophtalmia quandoque externa, & hemicrania frontali, accedit nebula cryftallini, facto pure dolor fedatur, cryftallinus albefcit, inæqualiter tumet licet volumine minori gaudens, effufo pure turbatur humor aqueus, iridis color mutatur, pupilla multum anguftatur, vifus admodum obfcuratur. *Vide* ophtalmiam ab Empyefi, & caliginem a myofi.

4. *Cataracta argyrias* Vvolhoufii & Mauchartii.

Eft ea in qua fupra cryftallinum eft tantum exigua macula refplendens inftar argenti, quæ creditur a S. Yves fieri a partiali & exiguo abfceffu, in fuperficie cryftallini, interea illud punctum album quandoque per totam vitam perfeverat & tantum paullulum vifum obfcurat, æger quocumque verfat oculum, umbram feu nubeculam objectis affufam videt, ait Maitrejan.

5. *Cataracta clavata* Vvolhoufii *de cataracta p.* 21. *albula* & *tophus* Veterum. *Perofiæ, calli* & *clavi* oculorum; an *Grando* Mauchartii.

Eft fpecies foli Vvolhoufio cognita, quam canibus ad ignem diu affidentibus evenire obfervavit, & ea fit a fibris albis, quæ veluti clavi e conjunctiva proficifcentes, ubi nodum efformant, in oculum penetrant, & cryftallinum veluti perforant, ac colligant.

6. *Cataracta luxata*, *Cataracte deplacee* Maitrejan & S. Yves.

Eft ea quæ pendet a cryftallino opaco, fed a nativa fede dimoto.

Cognofcitur 1. a caufa, ictu fcilicet in oculum, cum cruoris effufione, feu hæmalope. 2. A pupillæ immobilitate, & magna mydriafi. 3. Cryftallino albefcente, & uveam quam premit extrorfum trudente. 4. Exficcatur dein illa lens & decrefcit; tunc vero æger corporum luci & oculo interpofitorum umbram cernit.

Hos cryftallinos attingere inutile cenfet Maitrejan.

7. *Cataracta a fynchifi*, Mauchart. *Cat. viva* Vvolhoufii. *Cataracte branlante* d'Antoine Maitrejan; *fonte* (*ou dissolution du vitré*. *Glaucoma* Heifteri.

Eft vifus abolitio cum macula alba, vel lutea a cryftallino opaco & fimul mobili, ad quemvis capitis motum, cryftallinum illud mole minuitur, induraturque.

Procedit hoc malum a vitrei diffolutione in ferum fubluteum, putre; præceffit ophtalmia interna quæ in fuppuratum abiit, cum diris doloribus, & tunc albefcit initio pupilla, quandoque diffolutio fit putredinofa fine pure, initio dolet oculi fundus, & pars anterior capitis, dein vifus obfcuratur, vel omnino aufertur; cryftallinus turbatur, albefcit, & flavefcit, pupilla dilatatur, iris fuum colorem nativum amittit, corrugatur, & cum cryftallino adhærens introrfum vel extrorfum flectitur uvea.

Hæc autem diffolutio putredinofa, malum eft infanabile vifum tollens, fed nullum aliud damnum oculo inferens.

Vvolhoufius hanc fpeciem tribuit globulis hydrargyri in cryftallinum deductis *p.* 62. vel fpumæ humoris aquei.

8. *Cataracta antiglaucoma* Anton. Maitrejan *l'Antiglaucome*.

Differt a glaucomate quod 1. cryftallini moles major videatur, quæ minor etiam in glaucomate; 2. quod pupilla dilatetur; 3. quod cryftallinus protuberet, & colorem cornu poliri, fplendentis, referat, licet inæqualis fit ejus fuperficies; 4. quod pupillæ ambitus inæqualitatem cryftallini referat; 5. nulla demum eft vifio, nulla pupillæ contractilitas; 6. nullus dolor præceffit, vel comitatur, ut præcedit glaucomatis exortum.

Dif-

Differt a cataracta vera; 1. quia in cataracta pars antica capfulæ cryftallini diffolvitur, in antiglaucomate induratur & incraffatur; 2. unde cryftallinus major apparet; in glaucomate vero minor eft; 3. cryftallinus in glaucomate variegatus profundus, in antiglaucomate coloris puri, ut cornu albidi & protuberans.

Morbus eft infanabilis.

9. *Cataracta glaucoma* Anton. Maitrejan & S. Yves. *Le Glaucome* de Maitrejan, non de Vvolhoufe.

Differt juxta S. Yvefium a vera, quod glaucoma fit ftipatum amaurofi feu gutta ferena.

Eft cataracta exficcata feu cognofcitur 1. colore fubcæruleo feu glaco, vulgo *Verd de mer*; 2. volumine minori, amiffa diaphaneitate, aucta duritie, vifu penitus ablato, juxta S. Yves; 3. raro præcedunt dolores nifi ab ophtalmia interna vel ab ictu cataracta oriatur, quod frequentiffime fieri putat Saint-yves; 4. pupilla rotunda eft & diametri naturæ: at juxta Saintyves adeft mydriafis; 5. vifus initio nebulofus eft ut in cataracta, a cantho tamen majori clarius videt; 6. colorem mutat, initio glaucus eft, fed dein grifeus, perlatus, vel viridefcens, flavu, imo luteo nigricans cryftallinus. Malum eft infanabile, fi combinetur cum amaurofi, feu cæcitate a retinæ paralyfi, ut putat Saintyves.

10. *Cataracta membranacea* Vvolhoufii *de cataracta* 1719. Freitagii *thefis Tiguri* 1721. *a tela* hift. Acad. Parif. 1718. *pag.* 18. *cataracta vera* Veterum. *Cataracta membraneofloccofa* Mauchart. *diff.*

Mucus ex margine pupillæ feu uveæ exudans apud equos obfervante Lovvero concrefcit quandoque in membranam quæ pupillam obturat. Num in homine talis cataracta membranofa detur, dubium eft, licet eximii ophtalmiatri hanc fe aliquoties invenifle aut acu depreffiffe putent.

Signa ejus diagnoftica nondum funt diftincte comperta.

11. *Cataracta fecundaria* Hoin *Acad. Chirurg. tom.* 27.

Depreffo cryftallino cataractofo, nec deterfa capfula cryftallini non raro accidit, maxime fi æger incuria fua, vel Chirurgi ophtalmiam internam patiatur, ut pars capfulæ illius quæ adhæret vitreo opacetur & albefcat, tum propter ophtalmiam quæ pariter corneam opacare confuevit, cum externa eft inflammatio, tum propter mucum ipfi capfulæ adhærentem, & exficcatum vel collectum, quippe ea cataracta fecundaria non accidit cum cryftallinus fuit methodo Davielis extractus, & capfula muco fuo deterfa, licet ophtalmia interna fæpius huic operationi fuperveniat. Similem cataractam fecundariam Hilmero examinandam præbui, fed operationem minime fucceffuram recufavi; color hujus cataractæ eft mere nebulofus, fitus videtur profundus, fola operatio Davielis qua aurifcalpio detergeretur hæc capfula fuccedere poffe videtur, fed nondum tentata eft, quantum fcio.

Si operationis Davielis ufum refpiciamus, cataracta in duas tantum varietates eft dividenda, fcilicet in *fimplices* quæ extractione cryftallini fanari poffunt, hactenus autem vix quarta pars ab operatione vifum diftinctum recuperat; & in *complicatas* cum amaurofi, atrophia, ophtalmia &c. quæ operationem fruftra aut minime, patiuntur.

II. *Caligo*, Obfcurciffement de la vue.

Eft morbus cujus præcipuum fymptoma eft vifus imminutio partialis vel totalis propter repagulum opacum citra pupillam oculo inhærens.

In Amblyopia & Amaurofi nulla eft opacitas.

In Cataracta opacitas eft ultra pupillam.

Repagula lucem intercipientia in caligine funt vel vitia contentorum in camera anti-ca, vel vitia continentium ut corneæ, palpebrarum.

Plura ad vifionem diftinctam requiruntur; 1. ut radii ab objecto videndo emiffi oculos ad retinam ufque pervadant, quod repagula impediunt; 2. ut coeant apices penicillorum lucis ab eodem puncto objecti proficifcentes in eodem retinæ puncto, non in diverfis, nec ultra citrave retinam, ut accidit fæpius in amblyopia; 3. ut ambo oculi confpirent & axes fuos opticos ad idem punctum objecti, quod cernitur, dirigant, quod in ftrabifmo fieri nequit, & in pluribus caliginis fpeciebus difficile eft; caligo itaque nocet vifioni, & intuitui objectorum; *intuitus* enim eft directio amborum axium opticorum verfus objectum videndum.

Opacitas eft corporum ea difpofitio, qua fit ut vel radios omnes reflectant, unde albiffima corpora opaca funt, vel ut radios abforbeant, & non tranfmittant, unde corpora ex lamellis feorfim pellucidis conflata, fi craffiora fint, vix pelluciditatem fuam fervant.

Opacitas pendet ab iteratis refractionibus radiorum in diverfas plagas, & illæ iteratæ refractiones accidunt quoties moleculæ, vel laminæ quibus conflantur corpora funt hete-

heterogeneæ feu diverfæ gravitatis fpecificæ, ut oftendit Nevvtonus.

Cornea eo plures in lamellas dividitur, quo induftria anatomici major eft, verofimile eft fluidum lymphaticum, quo imbuta eft, effe ejufdem cum ejus lamellis gravitatis fpecificæ, fi vero actione caloris adaucti paullo rarior evadat illa lympha, pari paffu non rarefcente parte folida, opacabitur, & eo major erit opacitas quo albidior erit macula, & quo craffities membranæ major.

Qui caligine laborant illi obfcurius vident in minori luce quam in majori, nam quo major eft claritas lucis, eo major eft radiorum lucis numerus, adeoque cum e majori radiorum corneam ferientium numero major pars fubit interiora oculi, quam cum minor eft numerus, fieri poteft ut qui minime videbat in luce minori, fufficienter videat in majori; adeoque ut caliginofus fit hemeralops feu indigeat luce meridiana ad videndum, & in crepufculo cæcus fiat.

Si macula vel repagulum luci oppofitum fit e directo pupillæ, tunc æger tantum objecta lateraliter verfus alterutrum canthum oculi pofita vifurus eft; in utroque fcilicet cantho magis recedunt limbi palpebrarum quam fuperne & inferne a pupilla: ergo per hanc rimam radii ad oculum poffunt accedere, cum vix ullus defuper aut inferius illabi poteft in oculum; fi pariter ex alterutro cantho fuerit macula opaca, eo verfus dirigi non poterit axis utriufque oculi, ut ad intuitum decentem opus eft, unde ftrabifmus orietur.

1. *Caligo a fymblepharofi* Mauchart. *differt.* inter Halleri difputat. Chirurgicas. *Profphyfis* Mauchartii.

Symblepharofis eft palpebræ potiffimum fuperioris coalitus cum oculi globo, nocet autem vel vifui, vel intuitui; intuitui vero quatenus oculi mobilitatem tollit hæc adhæfio, unde oculus huc & illuc converti non poteft, potiffimum nocet fymblepharofis vifui objectorum diffitorum, quibus cernendis maxime confert palpebræ fuperioris elevatio, ut docet experientia, cum econtra ad objecta proxima cernenda palpebræ conniveant ut fcilicet majorem lucem a proximis objectis reflexam arceant.

Symblepharofis procedit a Græcis verbis *fyn* cum, & *blephara* palpebra; ea eft vel congenita feu ab ortu, vel acquifita, ut ophtalmiæ, ulceri gravi fuccedens ob oculum diutius claufum.

Curatur operatione Chirurgica ut Anchiloblepharum.

2. *Caligo ab Anchiloblepharo* Heifter *Chirurgia.*

Anchiloblepharum eft coalitus palpebræ fuperioris cum inferiori, unde connivent palpebræ & vel omnino vel partim intercipiuntur lucis radii.

Coalitus eft vel a lemis glutinofis, ut accidit in ophtalmiis humidis potiffimum palpebris ulcerofis, & tollitur lacte tepido, pulvere abforbente, potifsimum tuthiæ.

Vel coalitus eft intima concretio palpebrarum inter fe, & fæpe cum oculo, qui tollitur ope fcalpri perita manu ducti, qui parcat potius palpebris quam fcleroticæ, dein lamella plumbea tenuifsima interponitur, cavendo ne rurfus fuccedat coalitio.

3. *Caligo a blepharoptofi.* *Vide* S. Yves *ch.* 9.

Ptofis eft lapfus palpebræ fuperioris, ita ut corneam obumbret; tribuendus eft ille lapfus vel refolutioni mufculi palpebram attollentis, & illa ptofis eft vel continua, vel intermittens, ifta fanata fuit Monfpelii irrigatione aquarum balerucanarum. *Vide* Philofophic. tranfact. *num.* 449. *anni* 1735. In continua fruftranea funt medicamina exficcantia, refolventia, ad excifionem cutis deveniendum eft ut docet Heifter. *Chirurg. cap.* 46. Methodus Bartifchii crudelior videtur.

Intermittens nocte qualibet per duodecim horas durabat cum lippitudine; vel lapfus pendet a pacheablepharofi.

4. *Caligo a Pacheablepharofi.* *Pacheablephara* Gorræi. *Pachytes* Zelleri. *Ptilofis* Græcis.

Pacheablepharofis eft incraffatio palpebræ a tuberculis, verrucis, & excrefcentiis, grandinibus, hordeolis, vel atheromatis limbo palpebræ adnatis.

Si excrefcentia interiori, ut mos eft, palpebræ fuperficiei, aut verruca major ejus limbo adnafcatur, modo lancinatio & duritiës nulla fit, quæ cancri fufpicionem moveat, ea fi petiolata fit, filo vincienda, fi exigua, cathæretico abfumenda, & fefsilis, forficibus refecanda.

Si vero grando, fi hordeolum leviter rubens & dolens adfit, illud refolventibus aut fuppurantibus eft diu fovendum, aut fcalpello e fua cyftide avellendus ejus nucleus. Si majufculum fit atheroma, illud eft aperiendum, dein capfula levibus corrofivis abfumenda cum cautela, ne oculus lædatur. *Vide* Heifteri *Chirurg. cap.* 43. & 44.

Alii tumores palpebrarum pertinent ad ophtalmiam, ad anafarcam, eryfipelas, variolam, carcinoma, &c.

5. *Caligo a nephelio.* *Nuage de la cornée.*

Macula corneæ fubpellucida vocatur Latinis nebula, Græcis *Nephelium*, *achlys*, &

ægis quarum discrimina videsis apud Mauchartium *de maculis corneæ dissert.*

Si nebula pendeat a guttula aquæ inter corneæ lamellas congesta, ea ope optimi perspicilli distingui potest, & ope acuus inflictæ aqua effundi, ea nebula vocatur *Aquula.*

Si a lympha opacata ut accidit post variolam, ophtalmiam, macula illa resolvitur sponte successu temporis, vel ope facchari pulverati, tuthiæ in pollinem redactæ, addito dein vitrioli pauxillo, vel aqua feniculi, succo expresso ex anagallide; vino emetico, &c. vel remediis leucomatis.

6. Caligo a leucomate, Tache de la cornèe, taye.

Leucoma a *leucos* albus, est macula sæpius albescens & minime pellucida in cornea, unde differt a Nephelio.

Vocatur *Paralampsis* seu *Margarita* macula albo-cærulea, crassa, opacissima & resplendens.

Albugo est proprie *leucoma* si alba, prominens, coloris cretacei ad margines sæpius inflammata & dolens.

Gerontoxon Mauchartii, seu *arcus senilis* est macula alba vel fusca arcuata in limbo corneæ, senibus familiaris, sed visui vix officiens.

Oule seu cicatrix est macula corneæ ab ejus cicatrice.

Albugo Saintyvesii est species ophtalmiæ.

Glaucosis Aetii est macula alba opaca totius corneæ sine phlogosi.

Differt ab exulceratione defectu excavationis, puris, doloris acris, &c.

Curatio, si sit dolor, calor, siccitas, præmittenda phlebotomia, fomenta emollientia, anodyna, ex croco, albumine ovi, &c.

In leucomate multa humiditate stipato laudantur suffumigia ex aloe, myrrha, baccis juniperi, prunis injectis, fumo e longinquo ad oculum adducto, dein applicetur unguentum de tuthia, cum pauxillo gummi arabici.

Laudat Bidlous lambitionem oculi ope linguæ, seminibus anisi, feniculi, saccharoque prius masticatis addito vitrioli pauxillo.

Mauchartius suadet vapores ex herbis hissopi, cherophylli, chelidonii majoris, serpilli, origani, roris marini, baccis juniperi, coffeæ, radice valerianæ, mastiche, camphora in aqua, vino, aqua calcis coctis, aut lavacro ophtalmico, ex horum decocto oculus immergatur.

Collyria sicca fiunt ex saccharo, testa ovi calcinata; osse sepiæ, iride florentina, agarico albo, tartaro, matularum in pollinem redactis.

Acriora sunt camphora, fel piscium, tauri, axungia viperæ, crocus metallorum, succus chelidonii, oleum buxi, carthæ, linteive cum melle mixta; cavendum a vitriolo puro, ærugine, alumine.

Boerhaavius præscribit repetitam catharsim ex aquilæ albæ & diagridii ana granis sex, cum pulte vorandis ab infante.

7. Caligo a lupia Saintyves *pag.* 119. *pladarotes* Mauchartii.

Atheroma, steatoma, Meliceris, &c. sunt lupiæ succo pultaceo, sebaceo, vel melleo farctæ, quæ non raro palpebris adnascuntur sine dolore, rubore, periculo, avellanæ aut nucis magnitudine; ast visui aut intuitui nocent, faciemque dedecorant.

Resolventia nil prosunt, sola extirpatio sanat, præparetur itaque æger phlebotomia & catharsi, dimidia pars cystidis juxta rugarum palpebræ directionem forfice denudetur, dein hamulo perfossum atheroma ope cultri curvi a viciniis eximatur, radix forficibus resecetur, curatur deinde vulnus ope digestivi, superimponatur emplastrum diapalma.

Si suppuratio capsulam non omnino auferat, lapide infernali tangatur pars & capsula sensim absumatur.

Lipoma seu excrescentia adiposa cantho temporali juxta glandulam lacrymalem enasci solet, id a pressione recedit, mox revertitur. Curatur excisione, dein vulnus recipit collyrium ex aloe, tuthia & saccharo saturni in aqua rosarum.

8. Caligo a sarcomate, Saint Yves *cap.* 18. *Mures.*

Excrescentia carnea inter palpebram & oculum nascens, lævigata, *sarcoma* est, si sit granulosa & fungosa ac rubra vocatur *morus*, Gallice *mure*, si sit coloris plumbei, *enchantis.*

Utraque mature tractata periculo vacat; duplici vero methodo tollitur sarcoma, excisione & causticis; 1. tangitur lapide infernali, cavendo ab oculis; 2. tumor filo trajicitur sericeo, interventu acus, ut extirpatio cultro vel forfice fieri possit; 3. levia corrosiva vulneri dein admoventur, talis est pulvis ex una aluminis usti parte, & octo facchari partibus; pulveris hujus semigranum sero & mane radici sarcomatis applicatur.

9. Caligo a cancro S. Yves. *Vide* ophtalmiam cancrosam.

10. Caligo ceratocele, staphyloma Gunzii *dissert.*

Ceratocele seu hernia corneæ, est tumor exiguus corneæ, ut caput aciculæ, qui recta inspectus, in medio pellucidus, sed subobscurus videtur ac subrotundus, oblique inspe-

infpectus, opacus eft, & annulum opacum fua peripheria refert. Fit ab exefione feu ex-ulceratione puncti in tunica interiori cor-neæ, unde lamina externa paullulum promi-net ab aqueo preffa. Curatur vel tonicis a-ftringentibus vel lamina plumbea appreffa.

11. *Caligo ab ftaphylomate* Mauchartii.

Melon quafi parva bacca, *Myocephalum* qua-fi caput mufcæ, *Elos* quafi clavus vocatur fta-phyloma pro diverfa mole, tumor in cornea enatus, & prolapfu uveæ intra fiftulam vel foramen ipfius corneæ, qui tumor eft fubro-tundus, rubro lividus. Hujus vero exiftentia negatur a Gunzio qui contendit uveam pro-labi non poffe eatenus ut foramen illud fu-bire queat.

Illius vero tumoris bafis filo vel crine vin-citur, ufquequo excidat tumor.

Sclerocelem admittit Saintyves, feu tumo-rem conjunctive prominentis ab humore a-queo, per rupturam fcleroticæ fubtus effufo, in parte alba oculi, unde tumor ejus fphæ-ricus, qui preffione recedit.

12. *Caligo a pterygio. L' Onglet des yeux, le Drapeau.*

Pterygium quafi *ala*, quibufdam *onyx*, fed male, necnon *unguis* & *ungula*, eft membra-na fæpius ex oculi cantho nafali, vel aliun-de enafcens, & fupra corneam fenfim fe ex-tendens, in qua vafa fanguifera, nec emi-nent nec diftincta funt.

Pannus vero dicitur congeries vaforum fanguineorum fupra album oculi, ipfamque corneam expanforum, non membranam uni-formem ut in pterygio efformantium, qui pannus fæpius pterygio obfervatur & opthal-mia initio ftipatur.

Utrumque pterygium, fcilicet unguis & pannus, fannata prius, fi fit, ophtalmia, ab-fumitur, vel refecatur: huic abfumendo con-fert pulvis ex facchari drachma & vitrioli vel aluminis granis fex, infperge femel in die; vel adhibeantur collyria acria de leu-comate indicata, fel fquali, anguillæ, oleum chartæ, os fæpiæ, lapis divinus Saintyvefii, fuccus chelidonii, &c. His incaffum tenta-tis, caute forficibus refecetur pterygium, dein per quatriduum foveatur oculus aqua vitæ & fontana mixtis, deinde vero colly-ria ex aquæ rofarum & plantaginis uncia u-na, matris perlarum fcrupulo, facchari fa-turni granis fex, & vitrioli albi granis tri-bus fiant.

13. *Caligo hypofphagma*, Jonftoni *Id. Me-dic. Echymofe, œil poche, meutriffure de l' œil. Hæmalops* Hippocratis. *Hypopyon* Gale-ni. *Enchymoma* aliis. *Sugillatio* Latinis. *Tar-fen* Arabum.

Francif. Boiffier de Sauvages.

Differt ab ophtalmia defectu doloris, ca-loris, inflammationis; cum ea complicatur initio, fi ab ictu procedit, fed quandoque hypofphagma fit a caufis internis ut ab fcor-butico viru: in quo cafu fola antifcorbutica profunt.

Curatur hypofphagma ab ictu, feu contu-fione 1. phlebotomia repetita, dolori, in-flammationi, ictus gravitati, fymptomatum numero, refpondenti, necnon hyrundinibus palpebræ admotis.

2. Oculo affundatur initio fanguis calens columbæ, pulli, lac croco tinctum calidum, collyrium ex ovi albumine cum aqua rofa-rum conquaffato.

3. Deinde fedato dolore vinum calidum, aqua vitæ, feniculi, decoctum foliorum hyf-fopi, folia parietariæ trita in vino, aqua vulneraria, ter in die renovato cataplafmate vel linteo.

Caligo venerea, Quelmate *Panegyris* 1750.

Eft cæcitas infantium recens natorum, quo-rum mater gonorrhœa virulenta laborabat. Ea caligo eft cum atrophia oculi atque cor-neæ obliteratione. Plurimas vero hujus fpe-ciei caligines vidit Auctor celebri Tayloro oblatas & prorfus infanabiles.

Caligo hypoœma Mauchartii *de hypopyo. Hypochyfis hæmatodes* Græcorum. *Hypophtal-mia* Galeni.

Eft ea fpecies quæ pendet a cruore effufo intra cameras oculi.

Hanc fanavit Mauchartius appofitis faccu-lis ex herbis refolventibus in vino coctis, dein cauterio brachio inufto, fed phleboto-mia debet antecedere.

Utrum objecta rubro colore tincta videan-tur vale dubium eft.

Caligo lactea obferv. D. Haguenot ill. Me-dic. Profeff. Monfpel.

Hypogala eft lactis collectio in camera oculi antica vel media; obfervata eft in pu-erpera cujus lac repreffum fuerat.

Huic affinis eft illa caligo quæ fuccedit operationi cataractæ lacteæ, vel purulentæ, qua materie refidente vifus reftituitur.

In hypopyo & empyefi eft pus in alteru-tra vel utraque camera, fed ob graviffimos dolores, qui fuperveniunt, morbus ad oph-talmias referendus videtur.

Caligo a rhytidofi Mauchartii; *a defectu hu-moris aqueis* Sennerti *prax.*

Rhytidofis eft fubfidentia & corrugatio cor-neæ. Humor aqueus facto corneæ vulnere fta-tim effluit, fed intra diem reparatur; fpon-te in fiftula continuo effluit, unde flacce-fcit cornea & undulofa evadit, hic mi-nus pellucida. Quandoque non generatur,

ut in senectute, & tunc vitium est immedicabile, quandoque exhauritur, ut in tritæophia, causo, aliisque acutis febribus, & tunc sanata febre, caligo evanescit.

Si a siccitate & calore pendeat, curatur fomentis emollientibus, balneo oculi. seu lavacro ophtalmico.

Sutor Agathensis subula sibi corneam tutudit, unde elapso humore aqueo visus obscuratus est; is votum vovit in templo, cujus parochus Beati, ut ajunt, Parisii pulverem oculo obscurato adspersit, & reparato humore aqueo visus rediit, quam medelam miraculi instar celebravit D. Mongeron.

Caligo ab ectasi Mauchartii, *Hyperauxesis iridis.*

Ectasis seu chalasis Mauchartio est obturatio pupillæ a fungosis appendicibus ad oras ejus enatis. Hoc vitium equis familiare, observante Lovvero, illis amblyopiam meridianam seu nyctalopiam causatur, forte & cataractam membranosam quandoque induxit. Curatur appendicum excisione ope acus intra corneam adactæ.

Caligo a synisesi Mauchartii, Vvolhousii &c.

Synisesis est plenaria obturatio pupillæ a coalitis uveæ labris, hæc pupillæ imperforatio vel est nativa vel acquisita ut ab hypopyo, empyesi, cataracta purulenta, cephalæa, ophtalmia choroideæ.

Curatur operatione chirurgica a Cheselденio instituta; foramen scilicet uveæ cuditur ope acus trans corneam immissæ.

Caligo a myosi. *Vide* Amblyopiam & suffusionem,

III. *Amblyopia*, Amblyopie, vue confuse, foiblesse de la vue. Ab *opsis* visus & *amblys* hebes, obscurus; *visus debilis* Aetii, *visus hebetudo* Boerhaavii *de morbis oculorum*.

Amblyopia est genus morbi, cujus præcipuum symptoma est debilitas visus vel absoluta, vel respectiva, sine ulla opacitate corneæ, vel interioris oculi.

Visus obscuritas & confusio dicitur relativa, cum non in omnibus consuetis distantiis objecti, ejusque posituris & in luce vulgari, sed tantum in quibusdam videri potest objectum; sic myopes confuse vident objecta dissita; proxima vero distincte; ergo sunt amblyopes respectu dissitorum.

Visio, *clara* est, quæ ad objectum totum agnoscendum, & ab aliis distinguendum sufficit; *obscura*, quæ non sufficit.

Visio *distincta* est ea, quæ ad objecti partes, & partium particulas agnoscendas & distinguendas sufficit; econtra est *confusa*; sic incipiente cataracta hanc chartam si quis ita videat ut ab alia, aut a tabula distinguat, & chartam esse agnoscat, is eam clare videt, sed si lineamenta nigra huic inscripta non distinguat, aut characteres qui sunt linearum partes & particulas cujusque characteris non agnoscat, nec litteram unam nonnisi ratione loci quem occupat, distinguere ab alia valeat, is habet visionem claram sed confusam; qui vero & plures & minores tum linearum, tum litterarum partes & particulas cognoscit & distinguit, is visu distincto gaudet, eoque tanto magis distincto, quo minores sunt particulæ & major distantia ab oculis particularum quas distinguit, sub minori etiam lumine.

Limites visionis distinctæ sunt quatuor vel quinque pollicum pro objectis vicinis, quatuordecim pedum scilicet pro objectis remotis ejus magnitudinis quam litteræ majusculæ utplurimum obtinent; quo majora sunt objecta & magis luce collustrata, eo major est distantia ad quam distincte videri possunt.

Objecta nigra supra fundum album posita, ejus magnitudinis & distantiæ ab oculis nostris, ut axes optici versus illa directi includant angulum majorem triginta quatuor secundis minutis, cerni possunt, sub minori angulo evanescunt.

Viginti quinque candelæ in tenebris accensæ, & uno pede distantes ab oculo fundunt lucem æque fortem ac lux diurna reflexa seu ad umbram. Pro diversitate vero lucis visus acies est magis vel minus extensa.

Claritates lucis sunt in ratione duplicata inversa distantiarum; docet experientia. Terminus vero visionis in mediocri luce sequitur rationem subtriplicatam distantiarum lucis v. g. candelæ.

Ergo terminus visionis pro objectis solitariis erit in ratione subsextuplicata claritatis objecti. Sic si terminus visionis fit triginta secundorum ad lucem diurnam, ille erit pro quarta parte hujus lucis, 38. secundorum; pro nona parte hujus lucis 43. secundorum & sic deinceps. Mayer *Actor. Gottingen.* 1754.

Si vero objecta sint aleata, striata, cancellata, similia sibi invicem proxima, duplo major debet esse numerus secundorum anguli sub quo videtur objectum ut distinguatur, quam si objecta sint solitaria, uti punctum nigrum in charta alba, vel album in nigra.

Lux mediocris ut diurna ad umbram est aptissima ad videndum; lux enim maxima, ut directa solis, non minus offuscat visum quam

quam lux debilior, ut crepufcularis cùm infirmat, vel obfcurat.

Hinc patet cur, ceteris paribus, diftinctius videamus objecta mediocriter vicina, ut litteras vulgares ad feptem pollices, cum quo majora funt objecta, eo ad majorem diftantiam pofita illa diftincte videamus: confufe vero minora, imo non videamus, fic punctum nigrum unam quartam lineæ partem in diametro obtinens evanefcit ad diftantiam pedum duodecim; aft punctum idem, fed cujus diameter fit æqualis duabus tertiis partibus lineæ non evanefcit nifi ad diftantiam viginti fex pedum.

Quantitas lucis, quæ oculum fubit, ceteris paribus, eft ut amplitudo pupillæ; fed pupilla in magna luce, coarctatur, ita ut quandoque diametrum duplo minorem obtineat, feu amplitudinem fubquadruplam, ergo non mirum fi in magna luce qua pupilla coarctatur, minus clare videamus, quam intenfitas lucis exigere videtur.

Amblyopia differt ab amaurofi ex eo, quod in amaurofi omnino amittitur vifus, & pupilla immobilis evadit, fi tamen unus oculus fit fanus, pupilla cæci movetur cum pupilla fani, aft fano claufo, pupilla cæci omni motu deftituitur. Præterea in amblyopia relativa oculus clare & diftincte videt objecta fub certis circumftantiis ut myops proxima, nulla vero in amaurofi.

Amblyopiæ caufa eft confufio imaginis in retina depictæ; confufio vero adeft in imagine quoties fafciculi radiorum ex uno puncto objecti venientium non adunantur in retinæ uno eodemque puncto, fed in diverfis; aut plures fafciculi ex diverfis objecti punctis radiant fimul in unum imaginis punctum, talis eft confufio, quæ locum habet in myopia & presbitia.

Confufio etiam oritur ex obfcuritate, ut in amblyopia, nam cum nulla imago diftincta fit nifi fit, clara, omnis imago obfcura neceffario confufa eft: obfcura eft quoties non fufficiens eft claritas feu radiorum quantitas propter turbam oculorum, aut non fufficiens eorum vis in retinam propter retinæ fenfibilitatem imminutam.

1. *Amblyopia crepufcularis. Vifus diurnus* Boerrhaavii; Græcis *hemeralopia*; Neotericis *Nyctalopia*.

Ea eft, in qua vifio ad crepufcularem lucem vel matutinam vel vefpertinam hebes eft & confufa in eodem loco, ubi œtopes diftincte vident.

OEtopes (vel ætopes) voco ab *aetos* aquila, & *optomai* video, eos, qui aquilarum inftar diftincte vident proxima, remota, miridie & in crepufculo &c. uno verbo, vifus perfectos vel omnium minime imperfectos.

Gallinæ amblyopia crepufculari laborant; unde non nifi magna luce, minuta quibus vefcuntur grana confpiciunt, & fic ad crepufculum otiofæ dormiunt.

Hoc vitium eft plane oppofitum amblyopiæ meridianæ, qua noctuæ omnes laborant; quæ fcilicet in media luce cæcutiunt, noctu vero diftincte vident.

Hic morbus duobus ab hinc annis fuit in vicinia Monfpelii epidemicus maxime in oppidis flumini cuidam vicinis, ut juxta flumen quod Sauve, Somedrias, Sanctum Hyppolitum alluit, ubi, potiffimum milites noctu fub dio excubias agentes in aere humido & nebulofo, hemeralopes evadebant.

Cum autem multiplex experientia docuerit eos fanari, quibus per cathartica, emetica, diuretica, veficatoria, & fimilia, fuperfluum ferum e maffa fanguinea evacuabatur, præmiffa una aut altera phlebotomia, verofimillimum eft hanc fpeciem proceffiffe ex fero fuperfluo in maffa fanguinea, quod organa vifus fpecialiter relaxabat, non certe difficile eft conceptu quod ab aere humido & nebulofo, autumnali tempore, perfpirabile ferum in maffa fanguinis retineatur, ficque exundet; nec cur per evacuantia fuperius recenfita foras eliminetur, adeoque morbus fic fanetur; verum cur illud ferum quædam organa vifus afficiat, potius quam organa auditus, tactus, aliave quæcumque, hoc intellectu arduum eft.

Interea ex principiis a me traditis in differtatione de medicamentorum fpecificorum actione, cum quælibet corporis humani pars habeat crafim fibi propriam, ut quælibet vervecis pars faporem fuum delicatis palatis dignofcendum, ita dantur humores milleni a fe invicem quoad crafim diverfi, ob combinationes, quas in diverfis partibus patiuntur: cum iterum non omnibus indifcriminatim partibus adhæreant fortiter humores quilibet, fed ille tantum agat humor in illam partem cui fortius adhæret, feu quacum ratione gravitatis fpecificæ & figuræ molecularum majorem habet affinitatem, facile conceptu eft, cur humor ferofus determinatæ crafis ex oculorum ambitu perfpirandus; fi retentus fit, fortius adhæreat retinæ quam aliis partibus.

Si in vafe fimul agitentur & mifceantur fruftula panni, carnis, ligni, falis, cum aqua, oleo, hydragyro, non fingula fluida agent quælibet in ea corpora, fed oleum panno adhærebit fortius, aqua fal diffolvet, aurum ab hydragyro emollietur, minime attactum

tactum a fale, &c. jam vero cum actiones ejufdem fluidi in diverfas partes fint valde diverfæ, quippe hydrargyro vix lignum mutatur, nec aurum ab oleo; fic fieri poteft ut retinæ filamenta, quæ a propriis humoribus non relaxantur, ab hoc alieno fluido ferofo emolliantur; unde fiet ut minus fenfibilis fit impreffioni objectorum.

Quod autem in retinam potius quam in alias oculi partes agat hæc caufa relaxans, fuadere videtur obfcuritas vifus, quæ hanc relaxationem fequitur; quippe cum vifus obfcuritas fit ex prædictis in ratione compofita ex inverfa fenfibilitatis, & inverfa intenfitatis lucis conjunctim, evidens eft pofita fenfibilitate minori retinæ, fore ut obfcuritas fit in magna luce exigua, & in mediocri, ut crepufculari luce, magna; ita ut æger meridie fat diftincte videat, accedente vefpere confufiffima & obfcuriffima fiet vifio; quippe debilitas lucis vefpertinæ tunc temporis concurrit cum minori retinæ fenfibilitate ad obfcuritatem vifus augendam. In hoc affectu pupilla eft magis dilatata quam in cætoptis; quippe fi omnimoda foret infenfibilitas retinæ, dilatatio ejus foret maxima; cum vero tantum fit imminuta retinæ fenfibilitas, adaucta eft pupillæ dilatatio fub meridiem; vefpero autem cum lux minuatur, iterum magis dilatatur pupilla, fiquidem natura ea proportione pupillam dilatat, qua majori lucis quantitate indiget ut videat; cum autem indigeat in ratione infenfibilitatis retinæ, & imminutionis lucis, dilatatio pupillæ utriufque rationem fequitur.

Alias fpecies hujus vel potius varietates commemorant Auctores, in quibus alia phœnomena, imo diverfa poffunt effe, ut pupillæ anguftia, retinæ rigiditas, & fimilia; verum an accurate obfervatæ fuerint dubium eft, & fatius eft eas omittere quam affignare.

Curatio ex dictis patet; omni ope enitendum eft, ut tenfio priftina retinæ reftituatur, atque in hunc finem, ut ferum in ea exfuperans per venas bibulas reducatur, & derivetur ad colatoria renum, inteftinorum, cutis, ad ulcera veficatoriis pone aures inufta, concurrente victu exficcant diaphoretico; draftica, emetica, in certis cafibus plus detrimenti poffunt afferre quam emolumenti, cum nullum vitæ periculum ex hoc morbo immineat, ex emeticis vero, nifi robufta & inertia fubjecta, pituitofa curentur, non raro metuendum fit.

Hujus morbi varietatem annumerat Boerhaavius, quæ pendet a pupillæ ftrictura immobili; interea dum retina fenfibilitate con-fueta gaudet, in ftatu fano pupillæ apertura refpondet reciproce fenfibilitati retinæ, adeoque repugnat pupillam non dilatari eadem proportione qua luminis intenfitas decrefcit; verumtamen fieri poteft ut pupillæ apertura propter fingularem uveæ infenfibilitatem non eam legem fequatur, & tunc temporis vitium cui mederi opus eft, feu principium proegumenum morbi eft rigiditas uveæ, non vero hujus infenfibilitas; quare vero hoc afferam ratio eft, quia, teftante Illuftriffimo Hallero, fi acu pungatur uvea, ut vidi in operatione cataractæ, & ut ipfe inftituit in animalibus, ea minime movetur, unde facile inferre liceret hanc nullis aut rariffimis filis nerveis ornatam effe. Huic autem fpeciei nullum remedium novit Boerhaavius, maxime fi, ut fieri folet, ea uveæ rigiditas fenibus accidat.

Quod autem addit fummus ille Profeffor de juvene Britanno, qui optime interdiu videbat quandiu fol erat fupra horifontem; aft ad ejus occafum nebulas præ oculis videbat, poft occafum nihil omnino videbat, ne quidem in cubiculo candelis copiofis illuminato, nec ad lumen lunæ utcumque fplendidæ, ad quod pupilla erat immobilis. Hujus phœnomeni ratio non eft nexus aliquis inter lumen folis, ut Boerhaavius cenfet, & oculi illius partes, nec vapor noctu afcendens, ut Brigfius judicat; fed eft immanis differentia inter fplendorem & activitatem luminis folaris, & vim luminis candelæ & lunæ: luminis folaris vis eft ad vim luminis candelæ 16. pedes diftantis, obfervante D. Bouguer, ut 11664. ad 1. & ad lumen lunæ in plenilunio, ut 374000. ad 1. demonftrante D. Euler. *Act. Acad. Berolin. ann.* 1760. *pag.* 299. non mirum itaque fi vis toties major fufficeret ad fuccutiendam retinam quam tanto minor non afficiebat.

2. *Amblyopia meridiana*; *Nyctalopia* Hippocratis *prædiction. L.* 2. *Vifus noctumus* Boerhaavi, *de morbis oculor. pag.* 161. *Vefpertina acies* Fel. Plateri; Gallice *Nyctalopie*, *Vue de hibou, de chat, &c.*

Qui de die nihil cernunt, fed vefperi & noctu fatis acute vident, ait Hippocrates, illi *Nyctalopes* funt: duas hujus varietates recenfet Boerhaavius.

1. A nucleo cryftallini opaco, pupilla tamen remanente mobili; hæc vero fpecies fictitia mihi videtur; verum quidem eft quod fi interdiu pupilla coarctetur, nucleufque cryftallini fit opacus, vifus erit obfcuriffimus; & fi vefpere pupilla dilatetur, & juxta obfervationem Boerhaavii ejus diameter tripla diurnæ evadat, adeoque apertura non-

noncupla prioris, tunc sufficiens lux limbum cryftallini penetrabit ad visum clarum efficiendum; verum repugnat pupillam ita co-arctari etiam in luce meridiana, cum datur cataracta; quippe quo minus luminis accipiunt cataractosi, eo plus pupillam suam dilatant, docente quotidiana experientia; ergo hæc varietas fictitia videtur.

2. Varietas eft quæ pendet a retinæ summa fenfibilitate, qualis in ophtalmia interna datur, dum uvea folitam retinet mobilitatem, qualis eft in pueris; quippe non fecus ac in gravi ophtalmia natura claudit ita accurate palpebras, ut ipfe æger, manus interventu, vix a fe poffit impetrare ut eas diducat, metu doloris quem lumen infert; non mirum fidum retina valde fenfibilis eft, ut in opthalmia interna, nihil poffit determinare naturam ad pupillam aperiendam; verum quidem eft quod accurata pupillæ claufura impoffibilis fit, etiam in ophtalmicis, & fi vel parum illa pateat, minimus lucis radius in oculo fenfibili fufficiet ad vifum; unde fi hæc fpecies datur, certe rariffima eft, nifi accedat altera conditio quam multi equifones, monente eos Rich. Lovvero, in equis obfervarunt; fcilicet docent Act. Londinenfis Societatis, equos huic effe obnoxios, & ad marginem uveæ enafci excrefcentias fungofas, quæ omnino obturant pupillam, dum fole lucente pupilla coarctatur; nequaquam vero impediunt ne noctu lux fufficiens admittatur; quippe pupilla apud equos, ut apud feles, ita eft dilatabilis, ut noctu diametrum corneæ obtineat; hujus vero curatio manum Chirurgi dexterrimi exigit: fi vero *phlogofis* fit in oculo, curatur ut ophtalmia.

3. *Amblyopia diffitorum*; *Myopia* vulgo; Gallice *Vue courte*, *Myopie*; *Vifus juvenum* Plateri.

Myopes funt qui objecta paullulum diffita confufe vident, fed proxima diftincte; dicitur *myopia* quafi *vifus muris*.

Myopiæ valde obnoxii funt qui minuta tractant, ut Aurifabri, Horogiarii, Cælatores, Pictores in compendio; quibus cornea eft valde convexa, feu refpectu globi oculi eft pars multo minoris fphæræ.

Caufa vero hujus eft adunatio radiorum lucis, antequam ad retinam devenerint, feu radiorum coitus pone cryftallinum.

Ideo autem pone cryftallinum coeunt antequam ad retinam pervenerint; 1. vel quia vis refractiva aquei & cryftallini major eft; 2. vel quia cornea & externa facies cryftallini nimis convexa eft; vel 3. quia retina a cryftallino remotior; vel 4. quia objectum eft nimis diffitum; vel 5. quia pupilla eft nimis patula; & ut rectius loquar, myopia eft in ratione compofita ex his conditionibus, fcilicet vis refractivæ aquei & cryftallyni, diftantiæ cryftallini & corneæ a retina, diftantiæ objectorum, & demum aperturæ pupillæ.

1. Ceteris paribus eo citius adunantur radii, quo vis refractiva corporum pellucidorum oculi major eft; fed vis refractiva eft in ratione differentiæ denfitatis & oleofitatis mediorum: ergo in eadem ratione crefcit promptior radiorum adunatio, feu myopia; pofita eadem mediorum oleofitate, vis refractiva eft ut denfitas aquei, dum fit vifus in aere; fupponamus v. g. cryftallinum & aqueum adipifci denfitatem vitri, quoniam ratio refractionis ex aere in vitrum, eft ut 3. ad 2. dum ex aere in aquam, eft ut 4. ad 3. demonftrant Dioptrici focum in primo cafu diftare duplo minus a fuperficie refringente quam in altero: ergo fi denfitas cryftallini, aquei, aut etiam vitrei crefcat, vis refractiva major erit, proindeque myops evadet homo intra aerem degens, qui intra aquam diffita diftincte videret.

2. Radii paralleli inter fe & omnes qui ex objectis remotiffimis procedunt, fi incidant in corneam magis convexam, obliquius incidunt: angulus itaque incidentię radiorum cum perpendiculari e centro corneæ ad corneam ducta major eft, fed angulus refractionis eft femper in ratione conftanti ad angulum incidentiæ; ergo angulus refractionis erit major: fed quo major eft finus anguli refractionis, eo citius cum axi optico adunantur radii; ergo quo magis convexa fuerit cornea, eo radii ab objectis diffitis promanantes citius pone cryftallinum unientur, unde myopia; quod de corneæ convexitate dico, de convexitate cryftallini dictum fit, & myopia crefcit in ratione convexitatis tum corneæ, tum cryftallini, ita ut licet cornea non fit folito convexior, fufficit ut alterutra, vel utraque cryftallini fuperficies fit magis folito convexa, ut myopia detur.

3. Quo retina eft a cryftallino & a cornea remotior, eo longius a retina, & proximius cryftallino fit radiorum adunatio, licet vis refractiva, & convexitas partium oculi fint eædem; in ftatu vero perfecto tam affabre funt proportionata, & accurate ad leges fublimioris Geometriæ compofita hęc organa, ut ne millefima lineæ parte retina fit remotior a cryftallino, in uno quam in altero homine; verum fi quavis de caufa mutetur illa proportio, aut diftantia relativa crefcat, tunc fiet myopia.

Hoc autem multiplici modo fieri poteſt ; 1. quidem ſi ligamentum ciliare contrahatur, adeoque corneæ ligamentum coarctet ; inde enim oculus ovalis fiet, qui prius ſphæricus, & cornea magis convexa ; verum hoc fieri vix concipitur, cum ligamentum ciliare minime muſculoſum ſit.

2. Si muſculi obliqui ſimul agant, & veluti faſcia globum oculi comprimant ; inde enim oculi figuram ovalem evaſuram exiſtimant multi, quæ ſphærica eſt excepta prominentia corneæ.

3 Obſervare eſt etiam ab exoſtoſi laterum orbitæ, aut alio tumore laterali preſſionem illam fieri poſſe.

4. Quo objecta ſunt magis diſtantia, eo radii ab illis promanantes, & in oculum incidentes magis ad paralleliſmum accedunt, ſed radii paralleli cum axi optico citius uniuntur, quam divergentes, quod experimento facillimo quiſque probare poteſt; ſi enim candelam nunc admoveat ad lentem vitream, nunc ab ea removeat, is videbit focum radiorum pone lentem recedere qua proportione candela accedit, & accedere qua recedit. Inde autem facile intelligitur cur myopes confuſe videant objecta diſſita, diſtincte vero proxima, ſeu cur ea amblyopia ſit relativa ad diſtantiam objectorum. Cum etenim focus incidat ante retinam, tunc punctum *A.* objecti non depingetur ſolum in puncto correſpondenti *A.* retinæ, ſed ſimul per radios focios divaricatos in ſingulis punctis maculæ, & ſic unum in pluribus locis videtur; & pariter puncta ejuſdem maculæ recipiunt radios ab aliis objecti punctis procedentes; ergo & diverſa objecti puncta in eodem imaginis puncto repræſentantur, unde confuſio ; aut objecti ad oculum accedentis focus incidit tandem in retinam, & tunc omnes radii ab uno objecti puncto promanantes in unum imaginis punctum incidunt, quodlibet objecti punctum diverſum in diverſis retinæ punctis pingitur, unde viſus diſtinctus.

5. Denique multis experimentis compertum habeo, quod in lente convexa prout apertura pupillæ, vel, ut loqui amant Aſtronomi, diaphragmatis vitrum tegentis, major eſt, eo focus lenti proximior eſt, & decreſcente pupillæ apertura, focus remotior eſt, ita ut decreſcente illa apertura ſecundum progreſſionem duplam, foci diſtantia creſcat in ſingulis terminis una circiter vigeſima ſui parte; itaque ſi pupilla fuerit ſubdupla prioris diſtantia foci, ſit una vigeſima parte minor; ſi ſubquadrupla, una decima; ſi ſuboctupla, una ſeptima circiter ; ſi ſubſexdecupla, una quinta parte, &c. Ergo cum pupillæ diameter, juxta aſſertum Boerhaavii, triplo quandoque major ſeipſa evadat, poteſt focus una decima parte removeri, adeoque efficere ut viſus ſit diſtinctus ; quæ proprietas mirabilis ante La Hirium omnium hominum ingenia incaſſum torſerat : quare vero focus recedat coarctata pupilla, & dilatata accedat ad corneam, illud pendet ex eo quod radii in limbum cryſtallini incidentes, dum pupilla dilatatur, citius coeunt in axe optico, utpote magis obliqui, quam radii paralleli qui ſoli admittuntur, dum pupilla coarctata eſt, ut docent Dioptrici.

Indicatio curatoria, alia *palliativa*, alia *radicalis*; palliativa cauſam morbi reſpicit, radicalis principium. Quodcumque ſit principium ſæpius ignotum, cauſa eſt radiorum, antequam retinam attingat, adunatio. Remedium itaque eſt retardare illam adunationem, uſquequo radii retinam attingant. Docet autem experientia, & dioptrica demonſtrat, admoto oculis perſpicillo plano concavo, vel utrinque concavo radios ab objectis diſſitis procedentes proindeque ſibi mutuo parallelos incidere in oculum a ſe mutuo divergentes ; atqui tunc temporis incidunt eodem modo ac ſi ab objecto proximo promanarent, in quo caſu, docente experientia, focus recedit a lente; ergo ſi proportionate concavitatis perſpicilla ad debitam ab oculo diſtantiam adhibeantur, objecti remoti radii in oculum illapſi unientur in ipſa retina, ſeu objectum diſſitum diſtincte videbitur.

Principium myopiæ proegumenum eſt, 1. vel convexitas corneæ, vel convexitas alterutrius, vel utriuſque ſuperficiei cryſtallini, quæ poſtrema vitia nulla ſui ſigna diſtincta præbent ; convexitas vero corneæ, prætorquam quod ſæpe confunditur cum oculi prominentia, non eſt ſignum certum, quandiu ignoratur ſitus reſpectivus retinæ ; ignoratur vero omnimode. Ergo ex illis principiis nulla certa indicatio deſumi poteſt, nec proinde certum adhiberi remedium ; ut enim poſſibile tantum eſt morbum ex his principiis dependere, poſsibile pariter eſt ut pendeat ab aliis, quæ diverſa, imo quandoque oppoſita remedia exigunt ; ergo in hiſce tenebris, cum ſit periculum nocendi æquale ſpei juvandi, ſatius eſt nullum remedium adhibere ab hoc principio indicatum.

Alterum principium proegumenum myopiæ eſt contractio ſpaſmodica, vel etiam contractura muſculorum obliquorum oculi; imo juxta quoſdam ipſorum rectorum, quos alii obliquorum antagoniſtas ſuppponunt ; verum

rum merito dubitatur an myopia constans a tali principio, & an ab altero ex hisce pendeat: fotus vero emollientes, anodyni vix quidquam præstant; ergo tunica spes est in remedio prophylactico: idem dictum esto de opinione ill. De Chales, Penbertoni, Porterfieldii, & aliorum. Si principia ab his assignata exigant emollientia, laxantia, aliunde metus est ne hisce medicamentis, si quid præstent, ipsa retina relaxetur, adeoque visus inde hebetior evadat; ergo satius est ab his abstinere.

Curatio individualis exigit, 1. ut gradus morbi accurate cognitus sit; 2. ut perspicillum debitæ concavitatis inveniatur huic congruum: solvenda itaque sunt hæc duo problemata, antequam myopi prodesse possimus, nec unquam profuisset ipsi ars medica, nisi opem tulisset dioptrica.

Determinare gradum myopiæ in dato homine. Quoniam distantia visionis distinctæ apud homines, qui minuta objecta, ut characteres respiciunt, est circiter octo pollicum, eo major est myopia, quo pauciores sunt pollices, ad quos myops legere consuevit: ita ut si legat ad unum pollicem, alter ad duos, prior myops habeat visum breviorem septem pollicibus, & sic deinceps.

Sed ut distantia visus distincti accuratius in myope determinetur, prætendat alterutri oculo chartam duobus foraminibus, ex acicula factis pertusam, quæ foraminula non distent invicem diametro suæ pupillæ, & trans illa foramina punctum nigrum parieti albo inscriptum respiciat, chartam, oculumque ipsi conjunctum admovendo, vel removendo usquequo unicum punctum nigrum videat, non geminum; hæc distantia in pollicibus lineisque sumatur; hæc est mensura visus distincti in dato myope v. g. trium pollicum, si fides sit La Hirio.

Determinare diametrum concavitatis perspicilli plano-concavi, vel utrinque æqualiter concavi pro myope dato.

Resolutio. Quæratur per experientiam dati myopis quanto intervallo debeat distare objectum v. gr. liber ab oculo, ut sine incommodo distincte liber legi possit ab ipso. Hæc ipsa distantia erit diameter perspicilli plano-concavi, vel semidiameter utrinque concavi oculo myopis applicandi.

Quoniam enim objecta remota radiant per radios parallelos, si perspicillum fuerit plano-concavum, focus virtualis radiorum refractorum distat ab eo, intervallo diametri concavitatis. Si vero fuerit utrinque concavum, idem focus semidiametro concavitatis intervallo distat a perspicillo. Enimvero in priori casu distantia objecti a myope distincte videndi, diametro ejusdem æqualis est; ergo objectum remotum in casu priore distincte videtur per perspicillum plano-concavum, in posteriore autem per utrinque concavum.

Objecta remota per radios ad sensum parallelos, vicina per divergentes in oculum radiant; Myopes vicina distincte, remota nonnisi confuse vident; iidem non vident distincte nisi per radios divergentes, confuse per parallelos. Quare cum lentes tam plano-concavæ quam utrinque concavæ radios parallelos per refractionem efficiant divergentes, ut perinde sit ac si ab objecto vicino venirent, myopes per cava perspicilla objecta remota distincte videre possunt; medetur itaque perspicillum hujusmodi morbo; ergo myopibus conveniunt perspicilla concava, vulgo bicava.

Magis myopi, seu illis qui non distincte vident, nisi ad minorem distantiam, conveniunt perspicilla minoris diametri, & minus myopi perspicilla majoris diametri; perspicilla enim minoris diametri radios paralleles, adeoque ab objecto remoto advenientes efficiunt magis divergentes, quam quæ sunt majoris diametri. Quamobrem cum magis myops ad minorem distantiam objecta distincte videat, adeoque per radios magis divergentes cernat, perspicilla diametri minoris conveniunt magis myopi; per vitra concava objecta minora videntur, quam oculo nudo, cum radii in oculum incidentes minorem angulum efficiant, quam qui e vitro refringuntur ad latera; ergo myops ope perspicilli concavi objectum minus videbit, & quo magis perspicillum removebitur ab oculo, vel oculus a perspicillo, eo minora videbit objecta. Vvolf. *Dioptric.* 293.

Ut autem inveniatur semidiameter perspicilli dati, seu ut eligatur perspicillum cavo-concavum dato myopi conveniens, illud luci solari in loco aliunde obscuro obvertatur, & per reflexionem foci distantia invenietur. Specillum utrinque æqualiter concavum majoris sphæræ v. gr. semidiametri quinque pollicum æquivalet specillo plano-concavo sphæræ duplo minoris, nempe diametri quinque pollicum.

Symptomata myopiæ, licet morbus simplicissimus videatur, sunt multa, ita ut ex gestu, vultu, scriptura, myops fere cognoscatur; sic myopes non solum quod legunt veluti naso admovent, sed etiam limis oculis spectant, & unico oculo, si proximior fit charta; sic characteribus minutis gaudent tum scribendo, tum legendo, ne caput ad profe-

quendas lineas continuo moveant, fic exigua luce indigent; pupilla enim apud eos eft patula: vifio illorum eft tenebricofa, feu confufa in perfpiciendis objectis ultra pedem diffitis, quæ cum fint multo numerofiora quam vicina, ideo affuefcit pupilla huic dilatationi a qua non poteft deffuefcere. Si myopes per foraminulum chartæ refpiciant, illi diftinctius vident objecta remota; idem fere commodum præftat palpebrarum conniventia, unde ut objecta diffita cernant, palpebris connivent, non fine notabili faciei diftortione. Præterea myopes, fecum alloquentes non refpiciunt, & fruftra refpicerent cum non poffint ex alloquentis oculis, facie, nutu ejus dicta melius capere, ut ætoptæ folent, at quod ex hoc deeft intellectui, vindicatur majori attentione, oculis demiffis; quia circumftantia non vident, in obvia non vifa incurrentes fe lædunt; fæpius etiam objecta multiplicata vident, ut videmus dum de fuffufione, noctu dum candelas remotas refpiciunt, magnam flammam circularem, non conicam videre fibi videntur, & alia quam multa a myope erudito De Chales recenfita.

Verum inter illa fymptomata unum eft optimum fignum adjudicandum de myopia, cum etenim per geminum chartæ foramen candelæ flammam geminam refpicit homo, fi digitus dextro oculo admoveatur, & dextra imago flammæ evanefcat, homo myops eft; fi vero finiftra, presbyta eft.

4. *Amblyopia proximorum: Presbytia* aut *Presbyopia* vulgo, a Græco *Presby* fenex, feu *vifus fenilis* Latinorum; Gallice, *Vue longue*; eft illa fpecies vifus qua proxima confufe, remota vero diftinctius vident.

Sic mulieres præsbytæ ut filum per acum trajiciant, acum & filum ab oculis longe removent, fenes etiam libros removent ab oculis ultra octo pollices ut diftinctius legant.

Hujus theoria ex præcedenti facilis eft, caufa eft ferior radiorum ab objectis proximis advenientium adunatio quæ fit ultra retinam.

Principia funt. 1. Corneæ & utriufque cryftallini faciei, vel alterutrius minor convexitas; ita ut illarum curvatura fit portio majoris fphæræ. 2. Nimia diftantia corneæ, vel cryftallini, vel utriufque a retina. 3. Vis refractiva corporum pellucidorum oculi folito minor. 4. Objectorum nimia proximitas. 5. Pupillæ anguftia quam Græci *phthifin* vocant.

Singulorum enim & a fortiori omnium conjunctim horum principiorum concurfu fit, ut radii ex objectis emanantes proximis tardius adunentur, & focum ultra retinam exerant, unde vifus diftinctus effe non poteft; quippe pyramis luminofa refecatur a retina radiis nondum in apicem coni coarctatis; ergo quodlibet objecti punctum depingit maculam in retina non fecus ac apud myopes, eo folo difcrimine quod macula fit a radiis nondum coalitis, & apud myopes jam coalitis & iterum expanfis.

Magis præsbytæ ad trium pedum diftantiam minuta objecta diftincte vident, dum proximiora confufe: minus presbytæ ad pedis diftantiam libros legendos removent, aut faltem ultra octo pollices. Si ultra diftantiam fui vifus diftincti fint pofita objecta, ea presbytæ non diftinguunt; quia non fufficit ad objecta diftincte videnda, ut radii ex illis emiffi exacte uniantur in retina, quod apud presbytas accidit objectis etiam valde remotis, fed requiritur ut quantitas radiorum ex objecto promanantium fit tanto major quo retinæ fenfibilitas minor eft; verum apud fenes retinæ fenfibilitas paullo minor eft quam apud juvenes, & fi objecta fint ulterius diffita minorem radiorum numerum dimittunt in oculum, ergo non fufficientem ad vifionem claram. Radii qui ex objectis in datam fuperficiem irradiant, eo pauciores funt, quo diftantiæ objecti quadratum majus eft. Sic a duobus tribufve pedibus, quater, novies pauciores emittuntur quam ab uno pede. Sic a quatuor pedibus idem objectum mittit fere dimidio minorem radiorum numerum, quam a tribus pedibus diftantiæ.

Si presbyopiæ principium fuerit pupillæ anguftia, quod frequens eft, eo minorem radiorum copiam ab objectis accipiunt, quo quadratum diametri pupillæ minus eft; ita ut fi diameter pupillæ fit duplo minor & fimul diftantia objecti duplo major, numerus radiorum ingredientium pupillam fit fex decies minor. Coguntur ideo objecta ad certam diftantiam non ultra removere, ne vifio obfcurior evadat, non citra, ne radii magis ultra retinam coeant, adeoque confufius videant. Presbytæ fiquidem vident tantum per radios parallelos aut convergentes in corneam immiffos, minime per divergentes; verum quo objectum proximius eft oculo, eo magis fiunt divergentes radii fimul ac copiofi, ex eo quod radii ab objectis proximis copiofius intrent oculum, quam a remotis: non ideo, faltem in eadem proportione crefcit claritas imaginis, quippe qua proportione objectum proximius eft, ea imago per retinæ fornicem diffufa amplior evadit; ergo eo funt plures partes illuminandæ, verum non exinde fingula puncta magis illuminantur, interea ex eo quod objectum fit proximius,

magis

magis ultra retinam removetur focus, ergo magis confufa evadit vifio.

Presbytæ itaque ut diftincte videant objecta indigent magna luce, econtra myopes exigua luce indigent, ut legant; presbytæ fiquidem habent retinam magis rigidam ab ætate, pupillam anguftiorem, objecta remotiora, quæ omnia vifionis claritatem minuunt; ergo illi defectus, majori objecti fplendore, aut illuminatione, debent compenfari.

Si presbytæ aliquod objectum valde lucidum v. gr. flammam candelæ trans foramen chartæ infpiciant, illud ipfis videbitur adauctum, vel uti capillitio radians & fubrotundum. Etenim illud objectum repræfentatur in retina per maculam ampliorem quam foret imago, fi focus caderet præcife in retinam; ergo debet objectum ampliatum videri; præterea ut objecta fplendentia v. g. alba, in fundo obfcuro ampliora videntur quam nigra in fundo albo, ut docet experientia, cum objectum fupponatur fplendidum; & oculus fit camera obfcura, ea iterum ratione ampliatum videbitur.

Jam vero ex radiis objectum illud delineantibus illi qui ad limbum cryftallini incidunt, paullo minus remotum habent focum, quam qui axi optico funt paralleli; ergo paullo vividius objectum in medio maculæ delineant, ceteri proinde confufius videntur, adeoque veluti coronam dilutiorem referunt, qua objectum circumdatur.

Curatio. Presbytis conveniunt perfpicilla concava; presbytæ enim remota diftincte, vicina confufe vident; quamobrem cum lentes convexæ radios a puncto vicino advenientes ita refringant, ac fi e puncto longinquo emanarent, presbytis fpecilla convexa conveniunt. Pari vero ratione magis presbytas juvant perfpicilla magis convexa, feu quorum convexitas eft portio minoris fphæræ.

Presbytæ individuo invenire perfpicillum conveniens, feu diametrum convexitatis perfpicilli ipfi convenientis. Inquiratur diftantia ad quam præsbyta individuus objectum ver. gr. characteres libri, abfque defatigatione legere aut diftincte videre confuevit; fit ea, v. g. viginti quatuor pollicum, diftantia vero vulgaris ad quam œtoptæ diftincte vident, fed presbytæ confufe fit octo pollicum; differentia harum diftantiarum eft fexdecim pollicum; inftituatur proportio ut 16. ad 8. ita eadem diftantia octo ad quartum terminum, qui erit quatuor pollicum, & ille quartus terminus additus diftantiæ vifionis diftinctæ œtoptarum, feu 8. facit 12. quod fignificat perfpicillum presbytæ conveniens illud effe eligendum utrinque æqualiter convexum, cujus femidiameter fit duodecim pollicum, vel plano-concavum, cujus diameter fit 12. pollicum.

Etenim fi presbyta diftincte videre poteft objectum octo pollices diftans, ita inflectendus eft radius vi refractionis in perfpicillo, ac fi e viginti quatuor pollicum diftantia procederet, qui terminus eft fuæ vifionis diftinctæ, ergo (ex Dioptr. Vvolf. 493.) convenit huic presbytæ perfpicillum utrinque convexum, cujus femidiameter fit duodecim pollicum, quo ut par eft inflectentur radii; fi quis fuerit magis presbyta, feu non videat diftincte, nifi ad majorem diftantiam v. g. tres pedes, illi conveniunt perfpicilla minoris diametri v. gr. decem pollicum & trium linearum, fi plano-convexum, aut femidiametri, fi biconvexum.

Si vero ut quandoque accidit, presbyopia a vitio confpicuo oculi, eoque recenti ortum ducat, tunc auxilia etiam ad curationem radicalem, ex præcedenti theoria poffunt indicari.

5. *Amblyopia lufcorum. Lufciofitas, vel Lufcitas Boerhaavii*, Gallice *Vue louche*.

Lufci dicuntur qui objecta e directo oculis obverfa confufe, oblique vero oculis oblata diftincte vident.

In praxi confunditur vulgo *lufcitas* cum *ftrabifmo*; aft ftrabones uno oculo vident diftincte objectum e directo oculis oblatum; lufci vero ad alterutrum latus inclinant faciem & oculum ipfum, quo refpiciunt, ut objectum diftinctius videant; *vifus* dicitur *rectus*, cum linea ab objecto in faciem refpicientis protenfa, eft perpendicularis plano ambas pupillas conjungenti, fecus *vifus* eft *obliquus*; objectum vifuri femper faciem ita verfus illud convertimus, ut vifus fit rectus, fimulque oculos ambos ita dirigimus, ut incidant axes optici in medium objecti. Lufcus vero dum objectum refpicit quod eft v. gr. ad dextram, oculum & faciem convertit ad finiftram. Strabo oculum quidem unum & faciem convertit ad objectum quod intuetur, fed non alterum oculum, qui huc vel illuc vagatur.

Vifus rectus eft clarior lufco, quia in vifu recto major ingreditur pupillam radiorum numerus quam in vifu obliquo, ut patet ex Geometria. Nec non eft diftinctior vifus rectus, quia facilius per radios uveæ perpendiculares judicabitur de objecti diftantia & magnitudine, quam per obliquos ut P. De Chales geometrice demonftrat *Optic. prop.* 27. adde quod in ftatu fano polus opticus, feu locus retinæ directe pupillæ oppofitus, gaudet pluribus filis

filis nerveis, & fenfu exquifitiori quam ejus latera, & demum radii oblique in pupillam illapfi focum habent magis diffufum in lateribus retinæ, quam qui in polum opticum recte perveniunt.

Inde fit ut librum legendo, oculis quæque vocabula percurramus, diftinctius enim videmus quæ funt e directo oculis oblata, confufius vero quæ oblique pofita.

Lufcitas ergo accidit vel 1. quia oblique pofita eft pupilla, itaut radios obliquos plures accipiat quam directos. 2. Vel quia alterata eft convexitas corneæ, aut ejus pelluciditas ita ut radii plures e latere alteru-tro admittantur, quam fi directe accederent. 3. Vel quia oblique locatus eft cryftallinus, ejufque axis non idem eft cum axi oculi. 4. Vel demum quia polus fenfibilitate nativa deftitutus eft, unde cogimur aliorfum dirigere vifum, ut acutius cernamus.

Hifce principiis lufcitatis originem præbent quandoque anchyloblepharum, feu palpebrarum partialis adhæfio, fynechia ac tranfverfa pupillæ pofitio, quibus fola chirurgia mederi poteft; ftrabifmi variæ fpecies fæpe cum lufcitate combinantur; fi a leucomate pupillæ partem tegente, a panno vel pterygio corneam hinc vel inde opacante fiat, auxilia his affectibus propria funt adhibenda.

Si lufcitas a ftrabifmo pendeat utendum eft vel. 1. Perfpicillis quorum vitra inæqualem habeant latitudinem, vitrum anguftius oculo ftraboni eft offerendum. 2. Si ftrabifmus pendeat ex eo quod alteruter oculus fit debilior, vitrum fortius refringens oculo debili refpondeat. 3. Si a mufculorum vitio confpicilla vulgo dicta *Beficles*, *mafques a louchette*, funt ufurpanda.

6. *Amblyopia abfoluta*. *Amblyofmos* Hippocratis. *Amblytes* Aretæi. *Vifus obtufus* Boerhaavii *pag.* 171. *vifus confufus* ejufdem *pag.* 179. Gallice *Vue baffe*, *foibleffe de vue*, *mauvaife vue*.

Myopes, presbytæ, ceterique Amblyopes fupra memorati, in quadam objecti diftantia vel pofitura diftincte vident, & eorum vifus non eft nifi relative ad alias diftantias, horas, pofituras confufus; ifta vero fpecies abfolutam in quovis loco, tempore, fitu vifus hebetudinem importat. Myopes, presbytæ, &c. cum acute cernant perfpicillis tuto carere poffunt, fed amblyopes abfoluti non poffunt.

Pendere videtur a retinæ minori fenfibilitate qualis fere omnibus hominibus poft quinquagefimum annum accidit ac fenefcendo increfcit, maxime illis qui minuta opera tractant, noctu fcribunt, oculis fuis abutuntur. Illis Horopter feu terminus vifionis diftinctæ in dies decurtatur duobus, tribufve pollicibus intra quodlibet decennium, illis objecta attente confiderata confufa apparent, characteres librorum duplicari, moveri, decuffari videntur; oculi defatigati identidem fricantur, clauduntur; objecta ab oculis removentur ut in presbytia, maxime fi operationem cataractæ paffi fuerint ægri. Pupilla, feu ut rectius loquar, uvea vix mobilis eft, facto a tenebris ad lucem tranfitu fubitaneo; quod fignum eft imminuti retinæ fenfus.

In hoc morbo, quem plebs repetitis phlebotomiis, mulieres frequenti puerperio, pauci vero ætati ingravefcenti tribuunt, vana a variis proponuntur remedia, fibi invicem contraria; alii enim ocularii Medici fpirituofa refolventia laudant, alii meram aquam frigidulam extollunt, & ab fpirituofis retinam ulterius exficcari contendunt. Ufus vero perfpicillorum, nemine contradicente, neceffarius eft. Perfpicilla vero utrinque convexa feu biconvexa conveniunt, cum enim horum ope collecti radii fortius retinam afficiant, inde claritas vifui reftituitur, & cum ea diftinctio, quæ fola commoda a perfpicillis funt expectanda.

Potiffimæ regulæ in eligendis perfpicillis funt. 1. Ut vitra fint ad uniformem curvaturam elaborata, pura, perpolita. 2. Ut focum amblyopi convenientem habeant. Quæ focum habent breviorem *feniora*, quæ longiorem *juniora* dicuntur, quæ longiffimum ut 4. 5. 6. pedum, *conferva*. Quæ vero breviffimum ut 4. 3. pollicum, *cataractæ*, Gallice *loupes*, *biloupes* nominantur.

Focus feu diftantia ad quam radii poft duplicem refractionem uniuntur in biconvexis eft femidiameter convexitatis. Detegitur autem fi vitrum foramini pollicari cameræ obfcuræ applicetur, & charta excipiatur imago objectorum externorum; ubi imago fuerit diftinctiffima, ibi focus eft. Inde ad vitrum diftantia pedibus, pollicibus, lineis expreffa vulgo dicitur *focus*, rectius *diftantia foci*.

Horopter, feu terminus vifionis diftinctæ, eft minima diftantia ab oculo ad objectum ubi diftincte videtur. Ea diftantia eo major eft, quo objectum majus & lumen intenfius. Vulgo horopter fumitur pro diftantia affueta inter oculum & characteres quos fcribere folemus, & ea apud ceptoptas eft circiter octo pollicum; fed horopter pro majoribus objectis, ut hominum facie diftinguenda eft aliquot pedum.

Qui affuefcunt perfpicillis fenioribus, feu brevioris foci, illi quolibet decennio cogun-

tur

tur fenfim feniora adhibere, quod valde incommodum eft, quippe vifus tanto magis decurtatur; fcilicet qui confervis utuntur v. g. fex pedum, illi optime legunt in diftantiis inter octo pollices, & fex pedes mediis; qui vero utuntur perfpicillis fex pollicum, illi ultra fex pollices pofitos characteres diftinguere nequeunt, nifi multo majores.

Hinc emanat fummi momenti regula, ut fcilicet perfpicilla juniora primum adhibeamus, feu confervas, & non nifi coacti ac fenfim ad feniora tranfeamus. Perfpicillis nondum affueti debent plura experiri, & illis uti; 1. quæ objecta clara & diftincta exhibent, non vero quæ ea fenfibiliter adaugent, fi biconvexa, vel minuunt, fi bicava myopibus neceffaria; 2. quæ vifum mimime defatigant.

Præter perfpicilla, vel *nafalia*, quæ commodiora, vel *manualia* (*monocles* dicta) amblyopes utiliter adhibent *tubos Hollandicos*, vulgo *Lunettes d'Opera*, ex objectivo biconvexo, & oculari bicavo minoris diametri confecta; fed tubus fit brevior pro myope, longior pro presbyta; omnes æqualiter oculi ab hifce tubis juvantur, cum objecta clariora, diftinctiora exhibeant.

7. *Amblyopia hydrophtalmica*; *Hydrophtalmia*; *Mydriafis* quibufdam; *Hydropifie de l'œil*; eft ea quæ cum oculi folito majori protuberantia conjungitur. Initio vifus eft myops, feu objecta proxima fatis bene videntur, confufe vero remota; in progreffu vero morbi omnia obfcure cernuntur.

Volumen oculi majus, turgida tenfio, corneæ prominentia, iris profundius latet, pupilla eft immobilis, aliquando amplior, aliquando vero anguftior; vifus initio bonus aut myops, deinde obfcurior, ut in amblyopia abfoluta, fæpe cornea obnubilatur, aqueus humor turbatur, accedit quibufdam dolor perpetuus, tenfivus circa frontem cum hemicrania ejufdem lateris, ftupore dimidiæ partis faciei, ejufque emphyfemate; concurrunt etiam odontalgia, agrypnia, exophtalmia, epiphora, ectropium.

Si moles vitrei tantum increverit, vitreum in limbo cryftallini extuberat, & ftrabifmum errantem facit, vifus imminuitur, bulbus induratur, obtufe dolet, accidit fæpe fynchyfis, feu confufio omnium contentorum in oculo; fed pupilla minus eft profunda, quam fi aqueus humor exfuperet.

Principium eft major affluxus humoris aquei vel vitrei, quam eft reforptio, & corneæ, ac fcleroticæ contractilitas.

Indicationes curativæ funt, 1. ut fluidi congeftio avertatur verficatoriis, fetaceis; catharticis, diureticis humor mature foras educatur paracenthefi oculi, acu in corneam, vel albugineam immiffa; 2. Bulbi contractilitas augenda tonicis, facculis aromaticis.

Accidit hic morbus melancholicis, a fuppreffa quadam evacuatione, gravidis etiam, & aliquot menfes durat, dein fæpe fponte fanatur.

Diftinguitur ab exophtalmia, de qua vide ophtalmiam.

IV. *Amaurofis*; *Goute ferene*; *Gutta ferena* Arabum; *Cataracta nigra* Germanorum; *Offufcatio* Cornarii in Aetium; *Cæcitas* Moroni *Director*. *Amblyopia* Rumphii, *Compend. Medic.*

Eft morbus cujus præcipuum fymptoma eft vifus fuppreffio, & pupillæ immobilitas fine fenfibili oculorum opacitate.

Dicitur ab *Amauros*; obfcurus; *Gutta*, quia a deftillatione lymphæ oriri putabant; *ferena*, quia non obnubilat oculum, ut cataracta, & fæpe caligo.

Ab amblyopia abfoluta differt per integram vifus fuppreffionem; fi vifus nullatenus revocari poffit, *abolitus* merito dicitur; fecus, *fuppreffus*.

In amblyopia abfoluta & caligine æger faltem lucem a tenebris difcernit, non in amaurofi inveterata.

Amaurofis principium eft in cerebro ad thalamos nervorum opticorum, in horum nervorum tractu, vel in tota retina: deeft itaque fenfibilitas in oculo, in cataracta præpeditur lucis ingreffus in oculum.

Amaurofis eft accidens fyncopes, & comatum, ex eo quod anima periculo cordis, aut cerebri graviter commota non percipit lucis impreffiones: in aliis cafibus principium amaurofeos eft nervorum opticorum immeabilitas, five in thalamis, five in tota retina, five in tractu nervus fit obftructus, compreffus, refectus, &c.

Si oculus fanus claudatur, & cæcus luci objiciatur, pupilla iftius nedum conftringatur, quandoque dilatatur, & hæc eft fola mobilitas, quæ fupereft, atque amaurofim perfectam indicat.

Quo minor eft mobilitas pupillæ in amaurofi, eo major eft vifus imminutio, ita ut fi ad lucem fuperfit quarta tertiave pars motus pupillæ, quarta vel tertia pars vifus fuperfit.

1. *Amaurofis traumatica*, *vide* Ant. Maitrejan.

A vulnere oculi Hildani, *obf.* 17 18. *centur.* 5.

A commotione capitis Hildan. *centur.* 5. *obf.* 8. Schenckii, *obf. pag.* 168.

Ex

Ex bombardæ explosione Schenckii, *pag.* 168.

Ex vulnere capitis Marcell. Donat. *Hist. Acad. l.* 2. *pag.* 76.

Vel subito accidit amaurosis post vulnus, ictumve, & tunc ab inflammatione, compressione, a sanguine facta oritur, aut distracto introrsum globo, vel nervi sectione. *Vide* Heisterum *de vulneribus oculi.*

Si vero deinceps sensim accedat amaurosis, pertinet ad paralyticam, quæ diversam medelam expostulat.

A sternutatione ortam vidit Hildanus *cent.* I.

2. *Amaurosis pituitosa*; *Amaurosis a catarrho* Saintyves; *Ab aqua in cerebri cortice sinubus* Boneti *Sepulchret. de oculorum affectibus*, *obs.* 9. 12. 15. 7.

Ea apoplexiam, paralysim, hemiplegiam pituitosam comitatur, sequiturve.

Indicat cathartica, emetica, vesicatoria, setacea, cauteria nuchæ inurenda, excipiatur oculis vapor spiritus vini, electrisatio vehemens ad lacrymas fundendas.

3. *Amaurosis scrophulosa* Philosoph. transact. *tom.* 9. *pag.* 257.

Ex steatomate in cerebro Bonet. *obs.* 10.

Ob vesicam nervis opticis incumbentem. Id. *obs.* 2.

A tumore globoso nervis opticis insidente. Id. *obs.* I.

Ipse vidi bis in puerulis scrophulosis amaurosim etiam subito ingruentem; secto cadavere inveni glandulam strumosam nervis opticis incumbentem.

A calculo juxta nervum opticum ibid. *pag.* 433. *obs.* 2.

4. *Amaurosis plethorica* Nenteri *Tabul.*

Gutta serena a menostasia Saintyves *pag.* 343.

Amaurosis gravidarum Saintyves *ibid.*

A suppresso hæmorroidum fluxu ibid. *menstruo*, &c.

A Febribus acutis ibid. *pag.* 338.

Ea est stipata signis plethoræ; quandoque incipit a gravi dolore capitis; eoque profundo, vel gravitas dolorifica in oculi fundo residet.

Sanatur quandoque hæc species.

Judæus Medicus Burdigalæ plures sanabat secta vena frontis, & effluxum sanguinis permittendo usquequo sponte sisteretur; profuit non raro venam jugularem aperire post febres acutas sanatas.

Phlebotomiam e pede, & medicamina menses moventia a Saintyvesio laudantur; deinde jusculа viperina, millepedes, aquæ ophtalmicæ adhibentur. Huc referenda est species amauroseos, quæ apoplexiam sanguineam, febresque acutas subsequitur.

5. *Amaurosis congenita* Saintyves *ch.* 27. *pag.* 345.

Nascuntur etiam infantes cæci, quod procedente ætate tantum cognoscitur; singulare est in hac specie, pupillam licet immobilem, non esse magis patulam quam in hac ætate est apud cætoptas; est itaque velut torpor organorum.

Sanati sunt etiam bimi usu aquæ ophtalmicæ, quæ partibus spirituosis tonum oculis restituit.

Synchysis est confusio, seu dissoluti vitrei mixtio cum aqueo.

6. *Amaurosis a synchysi.*

Ab uveæ phlogosi Maitrejan.

Ab oculi interna suppuratione ejusdem.

Ea est quæ incipit a doloribus internis oculi vividis, pertinacissimis cum cephalalgia, vel hemicrania, pervigilio, febre; quandoque etiam exophtalmia; visus obtenebratur, vitreum dissolvitur: ille dolor quandoque plures menses perseverat, imo annos integros, nec visus restituitur, imo omnino aboletur.

Ea amaurosis insanabilis est.

Verum sæpe accidit ut sic unius oculi visu amisso, post alterum annum alter oculus doleat, rubeat, lacrymetur dolente capite, & sic idem infortunium alteri immineat oculo; quod vitari posse præsumit Saintyvesius, extirpato oculo cæco.

Hæc oculi extirpatio, seu excisio corneæ cum effluxu vitrei & crystallini periculo minime caret, & vidi bis inde ortam hemicraniam insanabilem, semel vero maniam.

7. *Amaurosis a myosi* Saintyves, *pag.* 346.

In omnibus aliis speciebus amauroseos pupilla est patens, imo dilatata & immobilis, excepto quod clauso oculo sano, pupilla cæci luci exposita dilatetur; ast in ista amaurosi, quæ myosim habet comitem, pupilla est arctior solito, & simul immobilis, nec ad lucem arctatur, ut sanis, nec dilatatur altero oculo clauso, ut in aliis cæcis, sed eadem ad solem & ad umbram permanet.

Myosis enim est pupillæ constrictio permanens; vocatur etiam *metosis*, necnon *phthisis pupillæ*. De myosi & mydriasi *vide* susionem inter vesanias.

8. *Amaurosis a spasmo.*

Ea est quam excitat spasmodica aut dolorifica constrictio annuli moderatoris Valsalvæ.

Notum est ex Anatomicis quatuor musculos rectos, & obliquum majorem enasci ex apice orbitæ circa nervum opticum, quem amplectuntur; illi vero spasmo constricti ita

ita arctant nervum opticum, ut fluido nerveo immeabilis evadat, & hæc eft fpecies amaurofeos, quæ 1. fubito accidit ; 2. a dolore violento incipit ; 3. quæ fpafmodicos, hyftericos affectus comitatur ; 4. quæ a læfo nervo alterutro orbitari, & inde convulfo annulo moderatore oritur, ut obfervavit Vaffalva, *differt.* 2. *n.* 11.

Gravis cephalalgia induxit hanc fpeciem Schenckii *de cæcitate obf.* 5. Calculofa fympathica nephralgia hanc excitavit. Adolph. *in Emphemerid. nat. curiof.*

Dolorifici morbi etiam diverfi concurrunt. Morgagni, *Epiftol. anatom.* 18. *n.* 4. 5.

A morbis convulfivis Vieuffens *Nevrograph. l.* 3. *c.* 2.

Ab epilepfia Collect. Academ. *tom* 3. *pag.* 261. Hildan. *cent.* 5. *obf.* 5.

Amaurofim quam unguibus fuis in nervum ophtalmicum impactis excitaverat gallus gallinaceus fanavit Valfalva preffione nervi ipfius, unde refolutus eft, feu laxatus annulus moderator, qui fua conftrictione nervum opticum ftringens cæcitatem inducebat.

9. *Amaurofis foricariorum* Ramazzini *de morbis artificum*, *cap.* 13.

Qui latrinis expurgandis incumbunt, cum per horas quatuor in cloacis remanfere, nifi domum fuam repetant, ac oculis a luce omnino averfis, & claufis per viginti quatuor horas domi fe recondant, & aqua tepida oculos abluant, cæci illico evadunt ; & cum hac cautela nihil eft frequentius apud Patavinos quam foricarii fic excœcati ; oculi quidem ipfis in cloaca dolent, rubent, & paullulum obnubilantur ; fed nec odor ille teter nares ferit, nec naufeam movet, nec ullam aliam partem lædit præter oculos.

Ut hoc infortunium vitetur, perfpicilla concava oculis arte applicata prætendi debent, qualia adhibentur ad lufcitatem & ftrabifmum, fed vitris accurate claufa.

10. *Amaurofis venerea* Zacuti *praxis cent. V. obf.* 49. Ballonii *paradigmate* 7. vel *Sepulchreti obf.* 4. *item* Boerhaavii *de morb. ocular.*

Illa fpecies vel inducit hydatides in retina, quibus vifus tollitur, & eam litu mercuriali fanatam fuiffe cenfet Boerhaavius ; vel exoftofes nervum opticum prementes excitat, quæ infanabilis ; vel fteatoma in cerebro procreat, ut Ballonii obfervatio fidem facit. Vidit Zacutus hanc fpeciem paucis poft concubitum impurum horis fupervenire cum ulcufculis & varis faciei. Anglus ope falivationis mercurialis ab amaurofi fanatus per aliquod tempus omnia objecta geminata vidit. Smith. *optic.* Dolore & pervigilio ftipatur hæc fpecies.

11. *Amaurofis exanthematica.*

A fcabie fuppreffa Baglivi *p.* 215.

Ab achoribus repreffis Hoffmanni *tom.* 3. *p.* 229.

A plica refecta, vel retenta Stabel. *hift.* 6. 5.

Eft ea fpecies quæ a morbis exanthematicis, vel repulfis, vel retentis exoritur.

In hoc cenfu reponi poteft amaurofis, quæ pendet ab humorum falfedine, & acrimonia, in qua proinde balnea, aquæ acidulæ, jufcula diuretica & diluentia laudantur, ut ferum lactis, millepedes, &c.

Ab herpete faciei fuppreffo ortam amaurofim difcuffit Saintyvefius, reftituto herpete per jufcula aperientia, & fudorifica, ptifanas, &c.

12. *Amaurofis a narcoticis* Raii *fynopf. plantar. de ftramonio.*

Succus, foliaque ftramonii oculis applicata mydriafim & amaurofim creant.

In Moluccis infulis amaurofis eft familiaris advenis, quod tribuitur efui hordei calidi, quod in hifce regionibus vaporem narcoticum gerere creditur. *Vide* Bontium *de Medicina Indorum*, qui in hac fpecie pro eximio medicamine topico laudat jecur fqualii lamiæ dicti.

Notum eft acida, ut acetum intus fumptum, effe eximia horum venenorum antidota.

13. *Amaurofis intermittens* Storch. *annus medicus pag.* 75.

A quotidiana febre quotidie revertebatur amaurofis, & recedebat poft aliquot horas.

Curatur ope kinkinæ.

A febre intermittenti ardenti ortam vidit Felix Platerus.

Quæ vero pendet a fynocho ad plethoricam pertinet, cum phlebotomia curetur ; raro tamen fanetur, tefte Saintyvefio.

14. *Amaurofis rachialgica* Spangerbergii *de colica faturnina.*

Eft ea fpecies quæ rachialgiæ metallurgorum & faturninæ fupervenit, quæque pendet ab eodem principio ac paralyfis ejufdem originis. In hac topica inutilia funt ; emetica vero profunt, etiam tefte Saintyvefio, poft præmiffas phlebotomias, in pluribus fpeciebus, ut in ferofa, feu hydrocephalica, in intermittenti.

15. *Amaurofis hyfterica* Saintyves *p.* 347. *ch.* 28.

Fugax eft accidens in hyfteria, quod vaporibus in caput afcendentibus tribuit vulgus, quia præ oculis nubem vel fumum videre fibi videntur hyftericæ, atque non femel vidi quod accedente illo phœnomeno, fubi-

subito convulsiones aliarum partium cessant; hæc species paucas horas, raro dies perseverat.

Nota. Ut judicemus de quantitate visus oculi, sanus claudatur, & invalidus luci op-positus inspiciatur; si manu nunc prætensa, nunc ablata, aut si nunc demissa palpebra, eaque digito leviter confricata, nunc vero subito aperto oculo, uvea ita constringatur ad lucem, ut dimidio minor evadat pupilla, dimidia superest visus quantitas; si tertia parte minor evadat pupilla, superest triens facultatis visivæ; si omnino immobilis fit, utplurimum nullus superest visus, nisi in casibus rarissimis.

V. *Anosmia*, Perte d'odorat; *Olfactus amissio* Sennert. *Chasemie* Haly-Abbatis.

Est imminuta, vel suppressa facultas percipiendi odores, hujus morbi symptoma præcipuum.

Ab *osme* odor, & *a* privativo.

Effluvia salino-sulphurea e corporibus exhalantia, si ope inspirationis in nares deducantur, illa humiditate membranæ pituitariæ soluta, agunt in nervum olfactorium, & inde nascitur perceptio odorum; multiplici itaque modo amittitur odoratus, ut siccitate membranæ pituitariæ, ejus mucositate nimia, ut in coryza; ejus infarctu, ut in ozæna; obstructione narium, ut in polypo, aliisque circumstantiis.

1. *Anosmia catarrhalis*.

Est ea, quæ coryzam vulgarem comitatur, quæ tamen, si coryza contumax fuerit, illa sanata perseverat.

2. *Anosmia ab ozæna*.

Qui fœtent naribus, sive ab ulcere membranam pituitariam exedente, sive ob putrefactionem muci & aeris ob simitatem diutius in antris hygmori, sinubusque aliis retentis, necnon qui cadaveribus fœtidis dissecandis incumbunt, qui latrinas, cloacas, macella, officinas alias fœtidissimas incolunt, tam tetris, validisque odoribus percelluntur, & iis assuescunt, ut alios odores non percipiant.

3. *Anosmia a polypo*,

Quorum naribus accrescit polypus, cum ea excrescentia eo devenit, ut rimam utriusque naris, vel vomere depresso, vel utramque narem subeundo obturet; aer nequaquam subire potest, nec proinde odorifera effluvia adducere; unde anosmia.

Vide curationem polypi narium apud Heisterum.

4. *Anosmia syphilitica* Ballonii *paradigma num.* 7.

Est ea quæ in tertio syphilidis gradu exesis & ulcerosis naribus interioribus supervenit; exeduntur autem non solum membranæ, sed etiam ipsæ cartilagines narium, destruiturque organum olfactus.

5. *Anosmia verminosa* Fernelii.

A vermibus rhinariis nares obsidentibus & obturantibus sternutationem, hemicraniam, quandoque furorem, simulque anosmiam excitari docent observationes plurimæ. *Vide* Hemicraniam sinuum.

6. *Anosmia a siccitate*.

Notum est in febribus morbisque inflammatoriis exsiccari utplurimum membranam pituitariam, non secus ac ipsa lingua, maxime si summus calor adsit; non mirum si anosmia, simulque ageustia sint horum morborum accidentia.

Si quis adverso vento iter faciat, maxime æstivo tempore, tenuissimumque & aridum viarum pulverem inspiret, ille odoratum amittit, ita & qui pulvere tabaci potissimum Hispanici abutuntur; ea enim omnia fibrillas nerveas exsiccant, & percipiendis impressionibus impares reddunt.

Huc referatur anosmia a calculis rhinariis Bonet. *Sepulchret. obs.* 4. *p.* 443. *tom.* I.

7. *Anosmia paralitica*.

Ea est, quæ morbos soporosos, paralyticosque comitatur, quæque ab contumaci nervorum olfactoriorum obstructione, compressione procedit.

VI. *Agheustia*, Degout.

Est suppressio facultatis, qua diversos sapores percipimus.

Diversa quidem est ab anorexia, cujus sæpe comes est: in agheustia lingua afficitur, ait in anorexia ventriculus; discrepat etiam ab cacositia, seu cibi fastidio; nam aliud est non percipere saporem alimentorum, aliud perceptos sapores fastidire & aversari.

Principium agheustiæ vel est in cerebro, vel in lingua ipsa, vel in tractu nervorum lingualium, qui quatuor sunt, utrinque scilicet *magnus*, qui inferior & internus ex pari nono, & *parvus*, qui superior vel externus & lateralis ex quinto pari procedit; his quatuor funiculis nervosis linguæ accedit etiam utrinque ramulus ex nervo sympathico medio, seu octavo pari.

An nervus noni paris solus sit gustatorius, adhuc sub judice lis est.

Organum immediatum gustus est in papillis villosis vel pyramidalibps, de semilenticularibus & capitatis non conveniunt physiologi.

1. *Agheu-*

1. *Agheuftia febrilis.*

Suppreffio guftus vel comitatur febres ardentes & malignas duplici de caufa, vel fcilicet ob fummam linguæ ficcitatem, & ariditatem, cum lingua fcilicet arefcit, nigrefcit & inftar ligni afpera eft, vel ob delirium & foporem quo ægri quandoque obruuntur.

2. *Agheuftia paralytica.*

Eft illa, quæ vel linguæ paralyfim, vel morbum quemcumque foporofum comitatur.

VII. *Dyfecæa*. Græcis *dyfecoia* & *Hypocopbofis*, Durete d'oreille; *ægri*, Durs d'oreille, Latinis *furdaftri*, *auditus difficilis*, Frider. Hoffmanni *differt.*

Dyfecæa a Græco *Dys* difficulter, & *Acouo*, audio, eft audiendi difficultas ob obfcuritatem fonorum.

Differt a cophofi incipienti ratione fedis; in dyfecæa fcilicet undæ fonoræ non poffunt libere tranfmitti ad labyrinthum alias bene conftitutum: in cophofi nervus acoufticus immeabilis eft fluido nerveo. Defunt charačteres diftincti utriufque generis a longiori obfervatione & doctiori theoria exfpectandi.

Differt a paracufi quod foni fint obfcuri, debiles & propter obfcuritatem confufi; in paracufi vero non complicata foni clari fint, fed confufi.

Dyfecæa refpondet caligini, cophofis amaurofi, paracufis amblyopiæ, fyrigmus fuffufioni.

Ea organi vitiofa ftructura, qua debilitatur, aut impeditur undarum foni tranfmiffio ad labyrinthum eft principium dyfecææ, quod ex fpecierum cenfu patebit; experimento Schelhameri etiam diftinguitur dyfecæa a cophofi. *Vide* experimentum in 8. dyfecæa.

1. *Dyfecæa Monoton* feu Malcorum. *Monotes*, Gallice *Monauts* dicuntur illi quibus alterutra, vel utraque auricula deficit, five quia præcifæ funt ut Malco, five quia ab ortu deficiunt.

Auricula colligendis radiis fonoris ita utilis eft, ut monoti feliciter fuccurreret Boerhaavius efficta ad auriculæ modulum cera expreffium tuba acouftica, & ut monotes manu auri appreffa & in tubum inflexa fibi confulant; acouftica organa parabolica vel hyperbolica ex argento vel aurichalco fabrefacta, infra cæfariem recondenda videfis delineata inter machinas Acad. Parifienf. Aliæ fedili, aliæ baculo inferuntur; tubus acouftici organi foco parabolæ refpondens meatui auditorio inferitur, pars antica lamina tenui cribrofa obvelatur.

Cornua acouftica quæ manu tenentur auri inferta ex cornu nativo, argento, cuprove parantur pelle exterius obducta, orificio patulo verfus loquentem directo, eadem vero organa ceteris dyfecææ fpeciebus utilia funt.

2. *Dyfecæa a meatu obftructo*, Duverney; *part. 3.*

Meatus auditorius obftruitur multiplici de caufa.

1. Intumefactis glandulis alvearii.
2. Collecto & indurato cerumine.
3. Peregrinis corporibus in eum illapfis.

1. A glandulis alvearii intumefactis obfervavit F. Hoffmannus, alias a parotidibus compreffum meatum refert.

Alias a cruftula excrementitia intus obductum Veslingius.

Quandoque excrefcentiis fungofis poft exulcerationem exortis obturatum.

De eorum vitiorum cura confulatur Heifteri Chirurgia; is duplicem myringam obfervavit feu excrefcentiam membranaceam in meatus fundo.

2. Cerumen incraffatum, induratumque in propria uxore cum lapillis & arenulis obfervavit Bartholinus. Lapideam duritiem ceruminis vidit Cafferius. Ego gypfeam & albefcentem, partim aurifcalpio extraxi, & refiduum aquis thermalibus per aliquot dies injectis diffolvi: tales funt furditates vulgo dictæ, quæ fæpius fanantur; huc confcrunt injectiones oleofæ, faponaceæ, ex aqua fraxini, &c.

3. Meatum fubeunt lapilli, pifa, nuclei, in ipfo generantur vermes feu larvæ infectorum, ingrediuntur infecta, quæ vel otalgiam, vel fyrigmum creant, aft a pifis, globulis vitreis, nucleis inducitur dyfecæa, quæ Chirurgicis artificiis curatur.

Harum varietatum fingulares curationes *vide* apud *Duverney Traitè de l'organe de l'ouïe, in* 12.

In cafu vermium laudantur olea & fpiritus vini in meatum infufa.

3. *Dyfecæa a myringæ atonia*. Duverney *pag.* 175.

Myringa dicitur Sennerto tympani membrana.

Ea vero peccat laxitate & atonia.

Atonia cognofcitur ex prægreffis ut ab excepto vento humido, prægreffo catarrho, otirhæa ferofa, obfervata a Platero, Langeloto, Stalpartio, ad plures libras; cognofcitur etiam ex eo quod flante borea minuatur; eam atoniam præceffit quandoque catarrhus glandulas ceruminofas infarciens.

Curatur refolventibus exficcantibus, for-

ma-

ma fuffitus, injectionis adhibitis, nec non Veficatoriis pone aures excitatis, tempeftate auftrina, aures goffipio mofchato, vel ambrato obturentur. Spirituofi liquores, aqua Reginæ Hungariæ rite injiciuntur, necnon fumus fuccini, olibani, fi otirhæa adfit; *vide obf.* Plater. 735.

4. *Dyfecœa a myringæ duritie* Duverney *p.* 176. Bartholin. *centur.* 6.

Illa induratio fit vel ob fenectutem, & infanabilis eft, vel ob glandulas myringæ tumidas, quod afciticis accidere notat Bartholinus.

Vel ob virus fyphiliticum quod ex fquamulis & rubedine auriculæ aliifque fignis habetur.

Vel a volatilium & calidiorum injectionum abufu, ut notat *Hoffmannus*.

Illæ varietates lacte tepido, decocto althææ imminui poffunt. Si fyphilis adfit, remedia huic morbo propria advocanda.

5. *Dyfecœa a myringa perforata*, Duverney *pag.* 176.

Rumpitur myringa ab aurifcalpio fortius adacto, ab aere fortiter exfpirato claufis ore & naribus, obfervante Duverneyo, a fternutatione, Tulpio *obf.* 35.

Eroditur a pure intra tympanum collecto obfervante Fabricio Hildano, Schenckio.

Cognofcitur hæc fpecies ex facili emiffione aeris infpirati per aurem, ita ut candelas extinguat flatus. Auditus non nifi gradarie decrefcit ob exficcationem membranæ feneftellæ utriufque & mufculorum ac ligamentorum catenulæ offeæ. Si vero adacto ftylo rumpatur myringa, ut tentavit Valfalva, fæpe auditus recuperatur fanato vulnere. Bombardarum explofores huic morbo funt obnoxii, ut qui ad cataractas Nili habitant.

6. *Dyfecœa a tympani fiftula*, Duverney *pag.* 183.

A carie offium tympani. *Vide* Hiftoriam & curam loco citato. Cognofcitur fiftula auris, fœtore, pure exeunte, ab otirhæa purulenta in infante, fponte fanata. *Vide* Braffavolum & Stalpartium.

Si officula elabantur, fequetur neceffario paracufis; apophyfim maftoideam in his cafibus ftylo aperiri fuadet Riolanus, aft non confentit Morgagnius.

7. *Dyfecœa a tympani hydrope* Morgagni *epift. anat. VI. n.* 6.

Surditatem, gravem auditum in acutis morbis fupervenientes, fæpe conjunctas invenit Valfalva cum aqua utrinque in tympano redundante. Auditus hebetudo cephalalgiæ fuperveniens fæpe folvitur aqueis guttis, capite inclinato, per os, narefque deftillantibus. Surdum ab ortu fanatum refert Fontenellius (*Hiftor. Acad.* 1703.) aquam ex aure emififfe.

Steno & Morgagnius exiftimant quandoque congeri in tympano fanguinem, cujus effluxu liberatur cerebrum ab infarctu, congeri etiam ferum, quod per tubam Euftachianam fibi viam parat.

Curatio fpecialis hujus morbi, ex quo & tinnitus & dyfecœa inducitur, repetenda eft ab inftrumento tubæ Euftachianæ injiciendæ apto, quod defcribit *Hiftor. Acad. Parif. ann.* 1724. *obf. anat.* 6. Fit ex fiftula plumbea folerter inflexa per nares immittenda; hujus interventu medicamina refolventia in tubam & aurem immittuntur, & hydrops referatur. In eodem morbo fi fternutatoria, apophlegmatifmi, cathartica, fonticuli ad occiput, fimiliaque non profint, aperiendam ftylo apophyfim maftoideam fuadet Rolfincius.

8. *Dyfecœa a tuba obftructa* Morgagni *epift. anat.* 7. *n.* 19.

Chefeldenus obfervavit aqua per tubam in aures injecta furditatem id eft dyfecœam per aliquod tempus procreari, unde firmatur theoria dyfecœæ prioris. Polypo narium tubam premente audiendi magnam difficultatem afferri, teftatur autopta Morgagnius cum Valfalva & pluribus Chirurgis. Tulpius vidit gravius audire eos quibus tuba quovis modo in ore obturabatur five a palati tumore, five ab angina & tumore narium, & illa dyfecœa tinnitu ftipatur.

Diemorbroeckius idem accidere teftatur, cum a coryza, muco obturantur tubæ, in quo cafu, fi utraque aure accurate obturata, baculo dentibus apprehenfo chordas fidium impellas, nec fonum percipias, fignum eft tubas obturari; ibi præter tinnitum, & difficilem auditum, datur dolor ab ore ad aures extenfus.

1. Si a polypo aut excrefcentia in naribus pendeat hæc fpecies, remedia adverfus polypum ex Chirurgia repetantur.

2. Si a coryza, five gravedine, quod ipfe expertus fum, ufu aquæ calidæ, potus fudorifici, diætæ tenuis, vaporis lactis calidi infpirati & tempore folvitur: fi leve fit malum, ftemutatoriis mucus aufertur, & dyfecœa tollitur; huc pulvis afari feu pulvis capitalis dictus. Catheterem tubæ Euftachianæ delineatum habes *in tranfact. Philofoph.* Abridged. *anno* 1741. a Chirurgo Cleland.

3. Si ab ulcere fyphilitico, curatur hydrargyrofi.

Dyfecœa fyphilitica. *Vide* Cophofim fyphiliticam.

Dyfecœa a kinkina Morton *Pyretolog. de cortice peruviano.* Fugax eft, & fanatur fponte.

Dyfecœa febrilis.

Sur-

Surditas critica aut accidentalis febribus acutis superveniens. *Vide* Cophosim criticam.

VIII. *Paracusis*; Fausse ovie; *paracysma* Gorræi; *obauditio* Latinis; Græcis *paraucosis*; Hippocr. *paracöe*, a Græco adverbio *para* vitiose, depravate, & *acouo* audio.

Est auditus confusio, vel difficultas distincte audiendi sonos, & voces articulatas, licet vocum perceptio clara sit, ita ut paracusis sit relativa ad sonos externos, qui licet distincte proferantur, confuse in labyrinthum trasmittuntur. Hoc genus se habet ad dysecœam ut myopia & presbytia ad caliginem & cataractam. In paracusi quidam soni audiuntur distincte, alii vero confuse, ut in myopia objecta proxima distincte, remota confuse videntur.

In paracusi clare percipiuntur soni verborum, syllabæ vero seu partes soni in certis circumstantiis non distinguuntur, ut myops a luce afficitur vivide, sed objectorum distantium partes non discernit.

Ideo distincte audimus voces articulatas & concentus, quia aptamus myringam tympani catenam & membranam fenestellæ ovolis ad harmonicum tonum notæ tonicæ quæ prædominatur in cantu, in loquela, adeoque paracuseos causa est difficultas aptandi hæc organa ad tonum præcipuum alloquentis vel canentis.

Quatuor hujus species mihi sunt cognitæ, scilicet Barycoia, Oxycoia, Paracusis duplicata, & VVillisiana.

In barycoia soni vehementes confuse audiuntur, debiles distincte, maxime si interpolati: in oxycoia est intolerantia sonorum acutorum, maxime vero dissonantium, ita ut non solum confuse audiantur, sed etiam cum dolore & cephalalgia, in duplicata una auris audit sonum distincte qualis est; altera alium percipit a priori dissonum aut diversum, a quo auditus confunditur. In VVillisiana soni pacati & mediocres non distinguuntur, sed loquela magno strepitu comitata distinguitur.

Differt a syrigmo, in quo auditus est confusus propter sonos tantum internos, in paracusi est confusus propter sonos externos, aut a causis externis excitatos.

1. *Paracusis barycoia*, *gravitas auditus* Auctorum.

Est ille affectus in quo quæ paullo vehementius seu altiori voce proferuntur aures confuse & vehementer percellunt, at non intelliguntur, quia syllabæ non possunt distingui: ratio est, quia ex sono externo excitatur alter internus; sed cum internus dissonet, seu non consonet cum externo, inde exsurgit strepitus merus in aure seu confusa auditio.

Francis. Boissier de Sauvages.

Non consonat sonus internus cum externo altiori, quia musculi mallei & stapedis ob rigiditatem, crassitiem, infarctum rheumaticum nequeunt myringam & fenestellam ovalem aptare, tendere ad eum gradum, qui respondet tono chordarum vocalium loquentis, nec cuiquam ex illius harmonicis altioribus tono loquentis.

Audiuntur tamen distincte verba submissa & graviori voce pronuntiata, quia ad harmonicos graves sonos aptari potest myringa sine labore & dolore musculorum.

In hoc morbo crediderim thermas sulphureas, leniterque resolventia medicamina convenire; salitas vero thermas, quibus siccitas & rigiditas musculorum augeretur, nocere, sed desunt observationes practicæ.

2. *Paracusis oxycoia*, *l'ouie tendre*.

Est ea confusio auditus, quæ stipatur intolerantia soni, ita ut vel minimus strepitus aurem lædat; sed illud symptoma est accidens otalgiæ, phrenitidis, ut aerophobia est accidens rabiei.

Datur altera oxycoia quæ cephalalgiam comitatur quamque nuper observavi in Marchionissa Parisina, quæ cum celalalphia & tussi histerica laboraret, a voce & loquela astantium dolebat illico in capite & pectore, ita ut tussis a sono illo mire exacerbaretur.

3. *Paracusis duplicata*. *La double ouie*.

Ex duplici observatione hanc singularem speciem eruo; prima hæc est. Quidam eximius musicus cum tibiam germanicam inflaret, percipiebat quidem somnum proprium & ordinarium suæ tibiæ, at simul alterum sonum ejusdem rythmi seu mensuræ, sed diversi toni audiebat, qui proinde auditum duplicabat, non tamen erat echo, quia eodem ipso tempore ambo soni audiebantur, nec erant toni consonantes & harmonici, nam inde suavitas percepta fuisset; ille vero iterato per aliquot dies tentamine, semper ægre tulit hunc sonum, & tibiam abjecit; is vero vespere sub cælo frigido & humido aliquandiu ambulaverat pridie hujus affectus, & catarrho lateris dextri afficiebatur, unde verosimile est tonum nativum myringæ ejusdem auris graviorem & dissonum cum sinistra evasisse; soluto catarrho auditus distinctus restitutus est.

Nuperrime peregrinus accessit ad collegam illustrissimum, consilium petens circa similem morbum, conquerebatur scilicet se a pluribus retro mensibus molestari ex eo quod cum alloquentem auscultaret, sonum huic pro-

proprium ; & fimul quod tolerare vix poteſat, alterum octava altiorem perciperet; verum fi pofterior fuiffet exacte ad octavam prioris & ejus fynchrona, auris eam vocem pro unica habuiffet, & fuavitatem concentus percepiffet; verofimile eft itaque vocem poftremam cum altera non fuiffe confonam: huic vero præfcriptæ funt folitæ adverfus morbos chronicos formulæ, videtur tamen topica tantum uni auri admovenda effe, ut, quæ toni gravioris erat, laxaretur; interna vero in utramque aurem agentia non indicari.

4. *Paracufis VVilifiana, l'Ouie engourdie.*

Eft ea fpecies in qua verba prolata intelliguntur, utcumque alta voce proferantur; verum fi ftrepitu vehementi ftipata fint, tunc diftincte audiuntur.

Hujus morbi quatuor proftrant exempla, primum a VVillifio, alia ab Anglicis tranfactionibus petita. Mulier loquelam non intelligebat nifi circum crepante tympano; tympaniftam domefticum conducere coacta eft, ut cum marito colloqueretur. Idem accidit nobili ab ortu furdaftro; is a tergo fubmiffius loquentes capiebat, fonante tympano, fecus vero ne quidem clamantes intelligebat. Tertius prope campanile degens tacentibus campanis nil diftincte audiebat. Quartus nifi rheda velata veheretur cum aftantibus colloqui non poterat eorum verba non capiens.

Sic fomnolenti oculos non aperiunt, nec proinde aptant ad vifum, nifi magna lux oculos commoveat; fic organa genitalia ganeorum a torpore excitantur quandoque per flagra, de quorum ufu in re venerea fcripfit Meibomius; in hac denique fpecie licet organa auditus bene fe habeant, organa aufcultationis torpida erant, & magna commotione indigebant, ut agerent.

IX. *Cophofis*, Sourdite ou furdite, durete d'oreille. *Surditas* Latinis; *deafneſſ* Anglis.

Cophofis eft obfcura fonorum omnium perceptio, feu impotentia fonos debiliores percipiendi, quibus ceteri homines afficiuntur.

Abfoluta furditas eft, fi fortiffimi quos homines proferunt foni ab ægris non percipiantur: minor erit furditas, fi nonnifi alta voce & proxime loquentes audiant.

Ut vifus obfcurus etiam confufus eft, ita & obfcuritas auditus confufionem fimul auditus involvit. Interea cophofis a paracufi diftinguitur ut amaurofis ab amblyopia refpectiva. Surdaftri diftincte & dato tono loquentes diftincte audiunt, furdi vero quocumque tono utentes eo minus audiunt, quo fubmiffiori voce loquuntur.

Aer internus qui intra labyrinthum eft, conftat ex moleculis infinite diverfis, uti lux ex radiis omnigenos colores continentibus, quæquæ molecula dati ordinis fubfilit, & refonat, cum dati ordinis fibræ, vel fides fonoræ extus vel in aure media vibrantur; fic fi clavicymbali chorda quæ tonum datum refonat, vibretur, alterius organi mufici chorda huic harmonica confonat, & eo fortius vibratur, quo magis eft harmonica, unifona v. gr. fortius vibrat quæ ad ejus octavam eft aptata, & fic deinceps. Tranfmittuntur itaque eo modo foni externi ad aurem mediam & a media in internam feu labyrinthum.

Si itaque offiulorum catenula, quæ inter tympanum & ovalem feneftram protenfa eft, abrupta aut iners fit, & fi aer qui in cavo tympani debet adeffe, vel deficiat, vel elafticitate careat, impoffibile eft vibrationes externas ad labyrinthum pervenire, nifi per offium vibrationes, adeoque nifi magna vi polleant externi foni.

In quocumque fono duo funt fpectanda, tonus fcilicet feu vibrationum numerus, & vis foni feu vibrationum extenfio, tonus determinatur a fibrarum vibratilium exilitate, brevitate, & tenfione, tonufque eft eo acutior quo diameter, quo longitudo minores funt, & quo radix virium tendentium major eft; craffities & longitudo in organis folidis vix mutantur intra aurem; fola ergo vis tendens fere mutabilis eft, & refidet in mufculis auris internæ & externæ.

Vis major vel minor foni externi impetit plus minufve tympanum, cujus impetus mediante aere tympani & catenula offiulorum feneftræ ovali, inde vero organis labyrinthi communicatur; inter organa acouftica labyrinthi funt canales femicirculares offei duri, & in cochlea radii flexiles, laminæ fpirales, alii aliis breviores, craffiores, magis tenfi. Duo itaque funt in labyrintho organa acouftica, quorum unum tubis affine eft, fcilicet canales femicirculares; alterum clavicymbalis feu fidibus refpondet. Galli vocant *inftrument a vent*, & *inftrument a chorde*.

Duplex eft pariter in organis loquelæ, feu vocis inftrumentum; nam tubus tracheæ, rima glottidis cavum narium & oris refpondent inftrumentis flatum tranfmiffuris; & chordæ vocales, velum palatinum, labra tremula *chordatum* inftrumentum referunt.

Duplex eft vox hominis, altera quæ potiffimum ab inftrumentis fecundi ordinis dependet,

pendet, & vox infantilis eſt, ſeu ſtridula impuberum, eunuchorum; *voix luthee*, *citharæa*; altera debetur inſtrumentis primi ordinis, & vox *organiſata* dicitur, quæ vox adultorum. Vox *citharæa* una octava acutior eſt & altius aſſurgit quam *organiſata*; ſed intervalla habent communia citharæa & organiſata; hæc ultima priorem vi ſuperat, ad plures octavas deſcendit, & ubi invicem conjuncta eſt & excurrit utraque, citharæam obſcurat, quia validior; vox autem ex utriuſque concurſu exſurgens *plena* vocatur.

Lamina ſpiralis citharæam potiſſimum repræſentare apta eſt, & organiſatam repræſentant canales ſemicirculares; amborum inſtrumentorum concentus vocem plenam animæ exhibet.

Ut organum canalium ſemicircularium reſonet non ſecus ac tubæ, tibiæ, debet aer intra illius tubos adigi, quod præſtat altera intropreſſio membranæ feneſtræ ovalis intra veſtibulum; quo impetu undæ ſonoræ canales perſtringunt; canalium trium longitudo, diameterque ſunt continuo diverſæ, ita ut zonæ circulares ſint numero plurimæ, quarum quælibet ſuum tonum obtinet, quælibet itaque cum ſuis harmonicis ad ſonum extus impreſſum fortius reſonat & datum ſonum animæ repræſentat.

Fibræ ſonoræ laminæ ſpiralis variant ab apice cochleæ ad baſim, & continuo longiores, craſſioreſque evadunt, ut chordeæ clavicymbali; nullus eſt itaque tonus quem ſua vibratione referre nequeant: hæc duo inſtrumenta vocem citarheam, organiſatam ſeorſim, & plenam ſimul exhibent, unde auditus perfectus, qui eo fine nobis potiſſimum conceſſus eſt, ut vocem humanam potiſſimum clare & diſtincte caperemus.

Ex dictis intelligimus debitam ſtructuram cochleæ ad vocem citharæam, & canalium ſanam diſpoſitionem, ad vocem organiſatam, diſtincte audiendas inſervire: imperfectus itaque erit auditus, ſi alterutrum ex hiſce organis deficiat; ſed non ideo aderit cophoſis, atque ut ſurda ſit auris, neceſſum eſt, vel 1. ut impreſſiones externæ vel debiliſme tranſmittantur ad aurem internam, quod fit vel obſtructo canali auriculæ, vel obſtructa tuba Euſtachiana; & ſi ambæ illæ viæ omnino obturentur, aderit perfecta ſurditas, ut obturata omnino pupilla datur cæcitas. 2. Vel ut impreſſiones illæ ad feneſtram ovalem non deferantur, aut delatæ ad labyrinthum non perducantur, impreſſioneſque ad tympanum deferuntur, illæ interventu catenulæ oſſiculorum tranſmittuntur ad feneſtram ovalem: ergo rupta catenula aderit cophoſis, ſed tantum imperfecta, quia radii ſonori ſine catenæ interventu utut debilitati, tamen poſſunt hanc feneſtram percutere, necnon feneſtram rotundam, ſive canalis auriculæ ſit obſtructus, modo tuba Euſtachiana pateat; verum ſi utraque feneſtra ovalis ſcilicet & rotunda ſit obturata, ut cum exoſtoſi cavitas repletur, aut muco infarcitur, tunc neceſſario cophoſis abſoluta ſequetur. 3. Denique ſi labyrinthi ſtructura omnino ſit everſa, deſtructa ulcere, exoſtoſi, carie, omnium abſolutiſſima erit ſurditas; necnon ſi nervus acouſticus tum in origine, tum in tractu ſuo fuerat obturatus, compreſſus, eroſus, quæ quidem vitia in vivis dignoſcere & diſtinguere ſæpius eſt impoſſibile, unde patet prognoſis cophoſeos.

1. *Cophoſis a meatu* Philoſop. tranſact. 1741. *p.* 124. eſt ea quæ a meatus auditorii externi obturatione dependet, ſive corpora illapſa illum obturaverint, ſive quod frequentius accidit, cerumen aurium copioſius & inſpiſſatum obturaculi vices præſtet, ſive quod etiam in febribus malignis evenit, a glandula parotide intumefacta meatus partim compreſſus ſit, quod tamen non ſufficeret, niſi ſimul inflammatio quædam auris mediæ, quæ deinceps ſuppuratione terminari ſolet, concurreret.

In illa ſurditate æger ut loquentes audiat, ore patulo eorum verba excipit per tubam Euſtachianam transferenda, & ſimul non recta loquentem aſpicit, quod ſollemne eſt ſanis, ut utraque aure ſonos excipiant, & ex labiorum motu, oculis, geſtuque ſenſa loquentis interpretentur, ſed aurem ſanam loquenti obvertunt, & quoniam vis ſoni ſequitur rationem proximitatum duplicatam, proprius accedunt ad os loquentis qui ſurdi ſunt, ut clarius audiant; nec enim in hoc caſu, licet aures ambæ obturatæ forent, datur perfecta ſurditas.

Quomodo quæ in aurem illapſa ſunt, extrahantur, docet Heiſterus in Chirurgia.

Si cerumen viſcoſius & induratum obturet canalem, nihil eſt aptius quam ope ſyringæ aquam Bellilucanam, vel Bagnolienſem, vel ſapone, melle, felle, ſimilive diſsolvente fœtam calidam injicere, & deinde ope auriſcalpii ſordem detergere.

Surditas quæ in ſtatu febrium acutarum ſupervenit, boni ominis eſt: excitatur enim a metaſtaſi materiæ morbificæ, quæ antea delirium aut ſoporem excitabat, atque vicem gerit parotidis criticæ, & eſt

2. *Cophoſis critica.*

Surditas in acutis poſt ſeptimum diem, cum

cum aliis bonis fignis reconvalefcentiæ indicia præbet. Baglivus.

Quibus in febribus ardentibus aures obfurdefcunt, iis non foluta febre neceffum eft delirare; folvit autem inter alia vel hæmorrhagia narium, vel diarrhœa biliofa. Hippocrates.

Surditatem criticam vidi aliquando deinceps terminatam oborto fudore.

3. *Cophofis a tuba.*

Si tuba Euftachiana obturetur, illud vel accidit ob tumores in ejus exitu verfus nares pofticas, quod accidit non raro in angina nafali; fed fugax eft, & cum fyrigmo bombo conjunctum; vel accidit in antiqua fyphilide ob exulcerationem, & deinceps coalitionem, aut folummodo incraffationem parietum hujufce tubæ, necnon a fordibus mucofis, vifcidis eam infarcientibus, hic vero affectus fenfu quodam confufo ægrotantis, & aliis fignis cognofci poteft.

Chirurgus Londinenfis Celand *in philofophicis tranfactionibus anno* 1741. *p.* 124. proponit fyringam catheteris inftar fabrefactam, flexibilem, quæ per nares deducta ad ufque tubam Euftachianam pertingit, facto prius in cadaveribus tentamine ad catheteris directionem, & flexuram determinandam; hujus vero interventu injectiones deterfivæ in hanc tubam inftitui poffunt; hunc catheterem adhibent Chirurgi Monfpelienfes.

Idem Cledand propofuit ibidem fpeculum concavum, ante quod eft candela accenfa, cujus interventu in fundum canalis auditivi externi indagari poffit, & inquiri principium furditatis. *Vide.* Philof. tranf. & icones adjectas.

Ifta vero cophofis eft imperfecta, nifi obturatio tubæ Euftachianæ procedat a muco, pure, aliove fluido craffo tympani cavitatem obturante, in quo cafu injectiones per fyryngam Clelandianam utiles effe poffunt.

4. *Cophofis a tympano.*

Tympanum, feu membrana tympani multiplici modo peccare poteft, & furditatem imperfectam inducere. 1. Si furditas a magno fragore, ut bombardæ explofione originem duxerit, verofimile eft eam membranam introrfum depreffam fuiffe, atque ideo priftino fitui reftituendam effe, quod ut afsequatur Clelandius duplici modo fe gerit; vel enim ope catheteris in tubam Euftachianam flatum injicit, feu jubet ut æger naribus & ore obturatis aerem fortiffime expiret, & in tubam tranfire cogat; vel ope tubi qui auri externæ accurate applicatur, & epiftomio inftruitur, aerem e canali auditorio fortiffime exfurgit, unde fubito, ut ait, auditus reftituitur.

2. Si vero membrana tympani rigefcat propter ficcitatem, ut a fufcepto aere frigido, & furditas increfcat, dum ventus feptentrionalis flat, tunc temporis conveniunt laxantia, emollientia, oleofa, in aurem injecta, lac, oleum, laridi infulfi fruftulum.

3. Aft fi a laxitate ejus membranæ pendeat furditas, quod ex prægreffis & concomitantibus dignofci poteft, maxime vero ex eo quod auftro flante foni obfcurius percipiantur, evidens eft injectiones ex tonicis, fpirituofis, aromaticis, aquis Bellilucanis, fumo tabaci, vapore fpiritus vini, aqua ipfa vitæ, cum ambara & mofcho, utiliter adhibeantur.

5. *Cophofis fyphilitica* Aftruc. *de morbis venereis, l.* 4. *c.* 2. *n.* 8.

Non raro virus fyphiliticum inveteratum inficit auriculam & ductum auditorium, ibique herpetes excitat ficcos, cerumine infpiffato tympani membranam obducente auditum hebetat; fed quod pejus eft, tubam Euftachianam exulcerat, obturat, obliterat, exoftofes in aure media & interna inducit, quæ vitia difficillime diftinguuntur, unde fortuito & raro fanantur; convenit autem hydrargyrofis: aft fæpe accidit, ut qui in hydrargyrofi conftituti aeri frigido, humidove fe exponunt, potiffimum auribus, non bene tectis, in furditatem incidant, quæ minime fyphilitica eft.

6. *Cophofis ferofa; Surditas ab atoma* Frid. Hoffmanni.

Ea non raro fequitur affectus foporofos a fero exundante ortos, in fubjectis pituitofis, catarrhofis, atque tempeftate auftrina humida ingravefcit, maximeafficit eos qui calentes fe exponunt, nudo capite, ventis frigidis, fupprefsa enim perfpiratio retrocedit, & aurium membranas internas relaxat.

In hoc cafu caput probe derafum, bis in feptimana, fcopula deterfum, laneo tegmine, *bonnet de Sigovie*, caute cooperiatur, gofsypium ambara, vel mofcho foetum in aure detineatur, maxime hyemali tempore; veficatoria mitia, *volantia* dicta, pone aures identidem applicentur, quæ feri exundantis exitum proritent; liquores fpirituofi, aromatici in aures infundantur, aut vapor auribus excipiatur, irrigationes ex aquis thermalibus, prius expurgato corpore, & præmiffis jufculis diureticis, aut ptifanis fudorificis adhibeantur; aqua ex ovis fornicarum deftillata in aurem injiciatur.

Nota. Species accurate determinare difficillimum eft, quia non fatis cognitæ; unde tam raro infaufta eft hujus morbi licet frequentiffimi curatio.

Si

Si cophofis a repreffis herpetibus, tinea, aliifque exanthematis exoriatur, indicantur jufcula ex cancris, millepedibus, herbis diureticis, ptifanæ fudorificæ, aquæ fulphureæ.

Si cophofis fimpathica fit, atque hypochondriacis flatulentis fuperveniat, vitio ftomachi obviam eundum eft.

Si cophofis plethorica fit, feu procedat ab infarctu vaforum fanguiferorum, auris internæ, utplurimum præceffit menftruorum, hæmorrhoidumve fuppreffio, victus lautus, voracitas, vita otiofa; hanc fpeciem vertigo fyrigmus, cephalalgia præcedunt; fi vero cognofcatur principium, indicationes fponte patebunt. De his confulatur Frid. Hoffmann.

7. *Cophofis a comate.*

Eft ea quæ apoplexiæ, epilepfiæ, cari, hemiplegiæ, fimiliumque morborum comes eft, & quæ his etiam fanatis fæpe fuccedit; ea utplurimum eft perfecta, & vitium in labyrintho, vel in cerebro ad nervei acouftici originem fupponit, non fatis cognitum, ac proinde utplurimum infanabile.

Idem judicium efto de cophofi, quæ fit a fuppurata aure interna, ut accidit in gravi otalgia, in variola, in cephalitide, in tritæophia, maxime ob metaftafim materiæ morbificæ in aurem, præmiffo delirio, fopore, convulfione, fubfequente fiftula, fuppuratione, officulorum elapfu.

8. *Cophofis congenita; Surditas congenita.*

Ægri furdi & muti ab ortu funt.

Ea eft quæ ab ortu advenit, aut quæ ab infantia fere adultos divexat, ut ab abfceffu variolofo in aure, &c.

Malum certe miferabile, cum ægri, quæ ad falutem fcitu fere neceffaria funt, vix addifcere valeant, & nifi ex difficillima informatione brutorum fere conditionem exuere poffint. Interea illi & acutiori utplurimum vifu, guftu, tactu gaudent, inde acumen ingenii augetur; unde fit ut fi peritum magiftrum fortiantur, loquelæ ufum poffint fibi conciliare. *Vide* mutitatem. Qui dudum furdi funt, pronuntiationem fenfim dedifcunt, quam olim didicere; cum illis, fi vifus perftet, digitis colloqui facile eft, fi alphabeti litteras digitis expreffas addifcant. Qui vero furdi, muti, & cæci funt, ut Presbyter de quo Mangetus, illi litteris extremo digito fupra brachium exaratis aliorum fenfa poffunt intelligere.

Alphabetum digitale fic fe habet. Quinque vocales exprimunt totidem digiti; *A* defignatur pollice; *E* indice; *I* medio; *O* annulari; *U* auriculari manus finiftræ; *B* bucca; *C* molle & *S* finu; *C* durum, *K* & *Q* collo; *D* digito indice manus dextræ; *F* fronte; *G* durum gutture, vel pomo Adami; *G* molle & *J* confonans gena; *H* halitu oris explofo; *L* lingua; *M* mamma; *N* nafo; *P* pede; *R* aure; *T* allifis invicem pollice & indice; *V* indice & medio digito divaricatis; *X* digitis decuffatis exprimuntur; imo Pereira *alphabetum* fuum *manuale* unica manu abfolvit. *Franc. Boiffier de Sauvages.*

Cophofis quidem hac arte non curatur, fed quod verba loquentium non poffunt efficere, id figna præftant, fcilicet ut a furdis intelligantur; mutitas vero hujus comes affidua quomodo curetur, *vide* in genere mutitatis.

X. *Anæfthefia* ab *a* privativo & *aifthefis* fenfus.

Eft fenfus omnis privatio fuperftitibus motu mufculari, & rerum neceffariarum appetitu, fed imminutis; ægri minime dormire videntur, unde differt hic morbus a comatofis affectibus; fenfu hebete; convenit cum caro, aft differt ex motibus neceffariis ad manducandum, bibendum, alvum deponendam, quibus gaudent anafthetici, non comatofi.

1. *Anæfthefia ab fpina bifida* Ruyfchii *obfervat.*

Morbus hic fexies intra decem annos Monfpelii obfervatus eft, quem adeo rarum putant Auctores, ut ante Ruyfchium vix nomine tenus fuerit cognitus; fic vero fe res habet: infantes hoc affecti recens nati nullo fenfu gaudere videntur, nec videre, nec audire, quod non mirum, fed nec tactu quidpiam fentire ullo figno produnt, nec tamen folito magis fomno indulgent, pigri funt ad omnes motus, tamen lac fugunt, motufque ad hoc opus utiles exerunt, alvum & fæces deponunt, fi vero dorfum inveftigetur, apparet circa ejus medium, aut paullo inferius tumor mollis caftaneæ magnitudinem imo figuram cordiformem & calorem fatis referens, fi aperiatur ut aliquoties accidit, & ipfe Huxhamius expertus eft, cito moriuntur, fecus quandoque ultra annum vivunt; cadaver bis expifcatus fum, in hisce cerebrum eft intus fero turgidum; eodem quod ex tumore dorfi aperto effluit, illudque ferum ex cerebro ad dorfum, ex dorfo ad cerebrum libere refluit pro diverfa corporis pofitura; datur via intra ipfam medullam fpinalem a calamo fcriptorio incipiens, quam hoc ferum fequitur: elapfo fero hic tubulus evanefcit, in tumore hiant vertebræ lumbares, & ibi datur faccus e vagina medullæ fpinalis dilatata factus fero turgidus; hujus feri fons eft hydrocephalus, unde erecto cor-

pore, tumor ab hac feri altitudine preffus extenditur.

2. *Anæfthefia plethorica* D. Ludovici, *Coll. Acad. t. 3. p.* 184.

Adolefcens macer & ftomacho debili, fubito mane loquela orbatus, fine prævio ullo affectu, ex quo mutitas oriri potuiffet, vel prævideri; punctus in quibufvis corporis partibus nullum tactus fenfum præbuit, licet acus alte infigeretur capiti, collo, humeris, dorfo, pectori, brachiis, abdomini, &c. ridebat æger tum admiratione hujus phœnomeni, tum quod nullum incommodum præter mutitatem experiretur; quippe ceteras fuas functiones per biduum facile obibat; fectis ranulis, & inde miffo cruore, loquela reftituta fuit, & fenfus tactus rediit, excepto levi ftupore, qui cinnabaris femifcrupulo affumpto, & potu fudorifico, omnino receffit.

3. *Anæfthefia nafcentium* Junckeri *tab.* 137. *n.* 2. *de affectibus infantum.*

Occurrit interdum ut infans recens natus, immobilis, adeoque nulla fenfus figna præbens, & tanquam mortuus jaceat.

Excitatur (a) infpiratione in os & inteftinum rectum, mediante fiftula clyfteriis; (b) fumo croci naribus immiffo; (c) adfperfione aquæ frigidæ, vel vini; (d) functione mamillarum; (e) cepis diffectis, & naribus admotis; (f) vapore cinammomi mafticati in ejus os & nares infufflato.

Hic morbus ab afphixia differt colore rubro infantis, ejus calore, imo pulfu vaforum; procedit autem a labore partus difficilioris, pabuli interea defectu, & fæpius afphixiæ fpeciem refert: attamen ab illuftr. Junckero ad anæfthefiam refertur.

ORDO SECUNDUS.

ANEPITHYMIÆ.

EPITHYMIA eft appetitus fenfitivus, feu cupiditas. Anepithymia eft debilitas, vel abolitio illius cupiditatis, ut famis, fitis, libidinis, &c. citra foporem.

Quæ funt ad vitam & fanitatem vel neceffaria, vel utilia, vel dudum affueta eo vehementius cupimus, quo ipforum neceffitatem urgentiorem percipimus; eo major eorum eft neceffitas, quo longiori tempore his caremus, & quo magis his affueti fumus, atque de eorum utilitate magis perfuafi, five id ratio & experientia docuerint, five præjudicium & mos, aut morofitas nos deludant; de quibus confulantur hiftoriæ Boulini polydipfiæ, picæ, nymphomaniæ, aliarumque vefaniarum.

Percipimus autem horum fanitatis præfidiorum, ut alimentorum, veneris, tabaci neceffitatem ac utilitatem, vel directe per fenfum partium his appetitus famulantium, vel per memoriam voluptatum, quas horum præfidiorum ufu percepimus, adeoque fi fenfu careant organa, famis, fitis, libidinis, debilior, vel nullus exfurgit appetitus efculentorum, potulentorum, veneris, &c. Si vero, licet hi fenfus vigeant, anima aliis vehementibus pathematis detenta hæc præfidia refpuat, deneget, omittat, eadem fequetur anepithymia, ac fi fenfus carerent hæc organa.

Præfidia fanitatis generaliffima funt efculenta & potulenta, quorum ufu fcilicet vita debet confervari: particularia vero, quibus etiam ad vitam individui minus utilibus, plurimi vel mire delectantur, vel ob confuetudinem & præjudicium carere vix poffunt bene multa, ut ufus veneris, certorum alimentorum, ut vini, caffe, cocolatæ, tabaci, laudani.

Harum cupiditatum minoris momenti imminutio, aut mutatio, qualis obfervatur in graviditate, in morbis non folum foporofis, fed etiam febrilibus, inflammatoriis, vefanis &c. fummam Medicorum attentionem meretur; verumtamen inter morbos non debent recenferi, fed tantum inter morborum accidentia. Sint itaque fequentia anepithymiarum genera.

XI. *Anorexia*, Inapetence, Perte d'apetit, Degout.

Eft morbus, cujus præcipuum fymptoma eft notabilis imminutio, vel ceffatio famis in jejunis.

Si vero morbi alterius comes fit, vel accidens minus præcipuum famis ceffatio, rectius *innapetentia* dicenda eft, ne morbus cum accidente confundatur.

Accidentia anorexiam comitantia funt *ciborum averfio*, feu cacofitia, quæ tamen ab anorexia diftinguenda eft; aliud enim eft cibos non appetere, aliud eos faftidire & averfari; fenfus plenitudinis, aut gravitatis in ventriculo, vitiofus fapor oris, inedia, feu abftinentia pertinax; unde afthenia languor animi & corporis.

Nomen derivatur ab *oregomai* appeto, & *a* privativo.

Dyforexia eft imminutio famis; *afitia* vero, vel *apofitia* eft abftinentia a cibis.

Fames eft appetitus fenfitivus, feu cupiditas

ditas esculentorum; ea certis intervallis jejunos afficit, quia cibos identidem sumendos esse sentimus ad vires reparandas, & voluptatem percipiendam, simulque consuetudini satisfaciendum; tria enim illa motiva nos ad edendum impellere solent. Si perceptio distincta horum motivorum nos excitet, tunc fames vere non est, sed voluntas edendi, seu appetitus ciborum rationalis, qui sæpe superest in anorexia, cum non fame, sed ratione, ut aiunt, ad manducandum invitantur.

Perceptio confusa vacuitatis in stomacho, & primis viis, voluptatis ex cibis expectatio, consuetudinis etiam energia, famem determinant; adeoque si anima tum ob caussas mechanicas, ut saburram, laxitatem, phlogosim in ventriculo, tum ob caussas morales, ut mœrorem, ærumnam, erotomaniam, dolorem, hisce motivis non afficiatur, exsurgit inappetentia, quæ perperam apud Scholasticos solis caussis mechanicis, physicisve tribuitur.

1. *Anorexia paralytica* Boneti *Sepulchret. tom.* 2. *obs. unica.*

Ob resolutionem nervorum stomachi Sennerti.

Si ea resolutio sit symptôma apoplexiæ, catalepseos, cari, alteriusve morbi soporosi, hoc accidens ad hos morbos pertinet.

Si vero sola sit nervorum ventriculi paralytica laxitas, vel perfecta, vel imperfecta, inde exsurget inappetentia pertinax, constans, iisdem principiis tribuenda, quibus artuum paralypsis tribuitur, emeticis, catharticis, aquis Bellilucanis potu assumendis, impugnanda.

Huc referenda anorexia, quæ a narcoticorum abusu procedit, circa quod narrant ex usu Atropæ Belladonæ leviter deguſtatæ illico tolli famem, imo deglutiendi facultatem; verum experientia aliud docet. *Vide* dæmonomaniam. Vini quidem & liquorum fermentatorum abusus, necnon fumus Nicotianæ famem imminuunt; sed vel quia inebriant, aut quia spiritus vini sæpius haustus nervos indurat, adeoque sensationi impares reddidit. Sic vidi spiritus vini potatores demum incidisse in anorexiam pertinacissimam; idem observat Ettmullerus.

2. *Anorexia pituitosa*; *Estomac glaireux*.

Est ea quæ a viscosis, adiposis, lentis humoribus in stomacho contentis excitatur, quod cognoscitur ex sensu gravitatis in ventriculo, ructibus insipidis, vomitione pituitæ insipidæ, glutinosæ, ex assumptis oleosis, pinguibus, sensu repletionis, absentia signorum alia principia indicantium.

In hac specie indicantur eadem auxilia, ac in paralytica, & potissimum emetica, ut ipecacuanha, quæ gluten incidit, resolvit, tonumque stomacho restituit: plus valet, ait merito Ettmullerus, in morbo vinum emeticum, quam decem catharses; aquæ thermales Bellilucanis affines etiam recte usurpantur; dein ad pilulas aloetiás, vinum absinthii, elixirium proprietatis, similiaque stomachica amara deveniendum est.

Vide Boerhaavium de spontaneo glutinoso.

3. *Anorexia plethorica* Plateri *prax. lib.* 1. *cap.* 22. *Anorexia catamenialis* Halleri.

Ea est quæ a copiosiori cruore, seu a plethora ortum ducit; ea scilicet gravatur stomachus, & vasa distensa impediunt ejus corrugationem, cui forte annectitur sensatio, famem determinans.

Huc referenda anorexia a catameniis suppressis, quæ certe sæpe phlebotomia tollitur.

Anorexia a desidia & defectu exercitii, aut quod eodem recidit, a suppressa perspiratione; cum enim nihil magis famem excitet, quam vacuitas ab uberi perspiratione excitata, nihilque magis perspirationem excitet, quam exercitium & labor moderatus: ita famem extinguit plethora a perspiratione suppressa, seu a vita otiosa & inerti pendens. Ex observatis Sanctorii patet eos cibos qui famem minuunt, ut viscosa, frigida, boleti, caro suilla, fructus cucurbitacei, eos ipsos perspirationem inhibere; ergo huc referenda anorexia ab his cibis oriunda.

4. *Anorexia febrilis* Boerhaavii *aphor.* 644.

Est potius accidens quam morbus, & eo nomine venit illa species, quæ omnes morbos inflammatorios & febriles comitatur, tum ob plethoram commotam, quæ his adjungitur, tum quia natura negotio morboso detenta, minus percipit ciborum necessitatem, & potulenta tantum frigda, subacida appetit; unde in his casibus ægri videntur, cremoribus panis, oryzæ, avenæ potius cibandi, quam esculentis, quæ fastidiuntur ab ægro, quæque deglutita difficulter digeruntur, ventriculumque gravant; sæpius etiam in febribus impuris adest saburra biliosa, putris, aut alia similis, quæ ventriculum & os obducit, adeoque & famem, & gustum tollit; & ut in febribus puris phlebotomia, potus diluens, refrigerans optime convenit, ita in impuris cathartica primas partes tenent ad famem restituendam.

5. *Anorexia melancholica* Ramazzini *de princip. valetud. p.* 767. Baglivi *de medendis animi morbis, art.* 3. *lib.* 1. *cap.* 14.

Ambitiosi, aulici, mercatores, aliique qui

fortunæ, aut honoribus inhiant, qui litibus implicantur, qui jacturas bonorum aut honorum metuunt, vel experiuntur, necnon qui ſtudio acri litterarum, ſcientiarum incumbunt, huic anorexiæ ſunt maxime obnoxii, quæ melancholica ideo dicitur, quia omnes veſanias mœrore ſtipatas, ut erotomaniam, nymphomaniam, ipſam melancholiam, maniam, alioſque morbos ejus ordinis comitari conſuevit.

In hujus ſpeciei cura plures falluntur Medici, qui languorem ventriculi, oris amarorem, ſitim circa horas matutinas, flatus & hypochondriorum tenſionem videntes, malum vitioſæ digeſtioni, tanquam principio morbi tribuunt, cum ipſa dyſpepſia, ut anorexia animi pathematis ſit tribuenda; errant itaque illi, ſi inſontem ſtomachum catharticis & emeticis, calidiſque medicaminibus divexent, ac remedia moralia negligant. Optima Baglivi hac de re monita loco citato videantur, & inde diſcant Scholaſtici non in omnibus anorexiis eſſe putredinem incuſandam, nec ſpecies hujus morbi confundendas, ut theoriæ præconceptæ veliſicemur.

Huc ſpectat anorexia ex deſuetudine veneris Galeni *lib. 6. de locis*.

6. *Anorexia bilioſa* Foreſti *obſ. 7. lib. 18.* Ettmulleri *cap.2. Inappetentia à bile* Riverii, &c. Bonet. *Sepulchr. obſ. 13.*

Cognoſcitur ex ſapore amaro, nauſea, & vomitione bilis, calore, ſiti, ægrique temperamento.

Præmiſſo leni emetico, catharſis lenis eſt uſurpanda in ſero lactis, vel ſuperbibendo aliquot libras aquæ mineralis acidulæ; dein ad acida, ut ſyrupum granatorum, ribeſiorum, limonatam deveniendum eſt.

Huc videtur referenda anorexia canicularis, ſeu quæ æſtate ſæpius adoleſcentes, viroſque afficit, cum totius corporis calore vires frangente, agrypnia, urinæ rubore, ſiti, &c. in qua præmiſſa catharſi refrigerante, ut ex aquis Aleſienſibus, ad balnea, aut ad limonatam, emulſiones, potum nive frigefactum, acidos fructus, recurrendum.

7. *Anorexia cachecticarum*.

Ea eſt quæ ſkirros & obſtructiones viſcerum abdominis, ut ſplenis, hepatis, ventriculi comitatur. *Vide* Salmuth. *centur.* 2. & Bonet. *Sepulchret.* In omnibus quidem morbis, ſed potiſſimum in cachecticis inappetentia ſemper mala, ſemper ſuſpecta, ſemper timenda; poſt curatos morbos ſuperſtites recidivam prænunciat: nulla alia bona ſigna me exhilarant, ait Baglivus, ſi deſit fames.

8. *Anorexia exhauſtorum* Sanctorii *Medic. Static. ſect. 6. Frigiditas ſtomachi* Proſper. Alpin. *de Ægyptiorum morbis*.

Venus immodica nocet ſtomacho, unde ructus, apepſia, flatus, hypochondriaca pathemata, mœror, languor, macies, aſthenia, perſpiratio imminuta; inde lippitudo, palpitatio, hippus.

Maxime nocet venus ante digeſtionem peractam æſtivo tempore, non ſatis cupita, frequens, ſtante corpore, apud ſenes, ab imaginatione, non a natura excitata, &c.

Curatur alimentis liquidis facilis coctionis, uſu lactis, abſtinentia a venere, uſu ambaræ, cocolatæ, ginſeng, &c. Ægyptiis hæc ſpecies familiaris eſt, & ad hypochondriaſim duxit.

9. *Anorexia à ſaburra*.

Ea eſt quæ a reliquiis alimentorum indigeſtis in ſtomacho hærentibus, crudis provenit, ſive quia copia major eſt aſſumpta, quam quæ viribus coctricibus digeri poteſt, tum quia qualitas diſpepta alimentorum cum ventriculi debilitate ad apepſiam concurrit.

Curatur abſtinentia a cibo, uſu potus calidi, coffeæ, infuſo abſinthii, centaurii minoris, chamædryos, quæ ſi non revocent famem, ad cathartica, aut etiam emetica devenierdum, indicata a capitis gravitate vertiginoſa, ructibus, nauſea, ſtomachi pondere.

Pinguia, oleoſa, viſcoſa, tenacia alimenta anorexiam præ aliis excitant.

10. *Anorexia mirabilis*.

Eſt ea abſtinentia a cibo & potu, quæ, vita ſuperſtite, per menſes & annos perſeverare dicitur.

Sæpius eſt inedia ſimulata; verum pituitoſi, maniaci, nymphomaniacæ, ſoporoſi, paralytici, &c. diutiſſime inediam tolerant.

Mira eſt inedia totius claſſis amphibiorum, & maximæ partis inſectorum; colubrum per duos annos in vaſe vitreo ſine cibo ſervavi vivum; totam hiemem ſomno indulgent glires, & per novem menſes dormiunt omnes viperæ, ſerpentes, muſcæ plures, &c.

Neceſſitas cibi urget in ratione, 1. jacturæ prægreſſæ; 2. acrimoniæ ſanguinis; 3. ſenſibilitatis ſubjecti.

Perſpiratio nulla erat, nullæ ſordities induſiorum per annum in virgine Vivarienſi, quam nihil toto hoc tempore comediſſe aſſerunt. Ovum oleo illitum per plures annos ſervatur edule & incubatui aptum. Mures Alpini pinguedine ſua, & triplici omento hieme ſuſtentantur. Apoplectica viginti dies nihil deglutire potuit. Ex Beccari. Pater Leauté totam quadrageſimam pluries tranſegit

ſine

fine alio cibo potuve; quam quæ ad facrificium adhibentur: Melancholicus fe Meffiam effe putans, quadraginta fex dies cibo & potu abftinuit. *Act. Bononienf. t. 2.*

11. *Anorexia Neophytorum.*

Neophyti, feu nuper nati poftquam abftinuerunt a lacte per diem; mammis admoti omni fere bihorio fugunt, qui vero parcius, rariufve papillam apprehendunt, & non appetunt; illi utplurimum funt qui ante novimeftre fpatium ex utero funt exclufi; illi fcilicet fegnes ad lactendum, dormitabundi papillam oblatam ftatim dimittunt, & fæpius fine ulla caufa, eadem fere die qua nafci debuiffent, obeunt. Si vero papillam avide quidem labiis apprehendant, & exfurgere conentur, mox gemebundi dimittant, illi non anorexia laborant, fed vel fræno linguæ impediuntur, vel torminibus ob meconium retentum vexantur. In hoc ultimo cafu ope mellis, fyrupi rofacei, vel manne, necnon olei amygdalini, meconium evacuandum eft.

12. *Anorexia arthritica*; *Debilitas & languor ventriculi* Sydenhami *de podagra*, *pag.* 484.

Eft præcipuum ex fymptomatis quæ podagricos divexant cum jamdudum paroxyfmis debilitati funt, aut cum liquoribus fpirituofis olim indulferunt; necnon cum emplaftris repellentibus ufi funt, & topicis refrigerantibus ad dolorem mitigandum: multa auxilia expertus Sydenhamus, ut vinum Gallicum, theriacam, nullum potentius invenit quam hauftus quofdam vini Canarienfis, non neglecto tamen exercitio, fine quo æger vix diu fervari poteft.

XII. *Adipfia*, Manquement de foif.

Eft fuppreffio cupiditatis potulentorum, feu fitis imminutio, aut abolitio morbofa.

Quoniam magna pars efculentorum conftat aqua, feu fucco aquofo, quo fitis compefcitur; hinc fit ut plurimæ fint mulieres, quæ fine potu valent & vigent; aft fi victu ficco omnino utantur, ut quandoque hydropibus præfcribitur, potus neceffitas fe prodet; funt tamen qui per menfes etiam æftivos, totumque quadragefimale jejunium cibis eo tempore licitis tantum utentes a potu abftinent.

Adipfia in morbis acutis, ut tritæophia, ardente, ubi fervor & ficcitas potum impetrare videntur, delirium fignificat.

Adipfia in pleuritide, peripneumonia, tribuitur vulgo tuffi, cujus ratione lingua continuo fero humectatur.

XIII. *Anaphrodifia*, Impuiffance virile; *Atechnia* Pathol. methodic.

Eft abolitio libidinis, feu appetitus actufque venerei ad prolem generandam neceffarii; unde virorum impotentia, fterilitafque.

Impotentia virorum datur, eaque abfoluta, cum nullo tempore, etiamfi adulti fint, & aliunde fani, nequeunt coitum celebrare, 1. defectu erectionis; 2. defectu ejaculationis; 3. defectu feminis fertilis.

1. *Anaphrodifia a paralypfi* Ettmuller. *de læfa penis erectione*, *p.* 460.

Ea eft quæ pendet a paralypfi mufculorum erectorum, qui ifchio-cavernofi dicti nervos ab ultimis paribus offis facri accipiunt, & contracti penem offi pubis apprimunt, unde transfluxus fanguinis per venam ibi compreffam impenditur, dum influxus in arterias penis per libidinem adaugetur, inde cellularum corporum cavernoforum, balani, textufque urethræ diftenfio, penifque rigiditas, & erectio ad coitum neceffaria.

Refolutio nervorum penis accidit in paraplegia, hemiplegia, morbis omnibus fopofis, fed fpecialiter ex cafu in dorfum, os facrum & vicinas partes; ut vidit Hildanus *centur.* 6. *obf.* 59.

2. *Anaphrodifia gonorrhoica*; eft impotentia virilis orionda ex fpontaneo feminis effluxu inter alvum deponendam, aut ad minium erectionis; accidit vero mafturatoribus, frequentes gonorrhœas paffis, imo qui nimiopere veneri etiam puræ indulferunt. De his *vide* Bradyfpermatifmum & Gonorrhœam.

3. *Anaphrodifia magica* Kempfer. *amœnitat. fafcic.* 3. *p.* 658. *Macaffarorum ligatura.*

Apud Indos, & in fpecie Macaffaros non folum verbis & actionibus vanis, fed præterea mediis naturalibus, vel faltem effectum intentum fæpe fortientibus utuntur, qui procum vel adulterum ligare volunt & enervare: alibi hoc præftant per feram claufam, ligulam conftrictam, cultrum parieti infixum, vel ligaturam tollunt mingendo per annulum fponfionis, vel per anfam lapidis fepulchralis, fimilibus ineptiffimis phylacteriis; aft apud Macaffaros vir conjugem aut amafiam ligaturus linteum ejus meftruo cruore pollutum comburit, ex cineribus & pauxilla terra Priapi figuram fingit urina addita; iconem caute fervat ficcam; quandiu ficca fuerit, nil ipfi ab amafia aut conjugis fide timendum: fi vero humectatur icon, & marito & aliis tandiu patebit aditus. Hæc fabulatur Kempferus; qui addit in Oriente nullas

nullas nuptias celebrari, quin adfit faga, quæ fingulari modo ligaturam & fafcinum avertat. Illarum ligaturarum formulam dudum tradidit Virgilius. Eccloga octava.

Necte tribus nodis ternos, Amarylli, colores;
Necte Amarylli modo, & veneris, dic, vincula necto.

4. *Anaphrodifia a marifcis* G. Cockburn. *Effais d' Edimbourg. t.* 2. *art.* 27.

Impotentia coeundi ab hæmorrhoidibus internis in muliere, quæ conjugis amplexus tolerare non poterat, ob dolorem vaginæ a marifcis internis oriundum, & in coitu tantum incommodum.

Sanatis marifcis convaluit.

5. *Anaphrodifia ab urethræ vitio.*

D. Lapeyronie refert exempla fterilitatis ob ejaculationis defectum, femine ob pravam directionem orificiorum in veficulis feminalibus juxta verumontanum ad veficam urinariam retrogredi folito.

D. Petit fimilem fterilitatem fanavit per incifionem fimilem illi quæ inftituitur in lithotomia per magnum apparatum inftituta.

Andræas Chirurgus obfervatione octava de morbis urethræ, oftendit erectionem impeditam effe, proindeque ejaculationem a duritie skirrofa latente, ubi concurrunt corpora cavernofa.

Curatio utplurimum per candelas cereas vel plumbeas fæpius in urethram immiffas, & aliquot horis quotidie retentas obtinetur; inde fubfequitur uber proventus muci, vel ut alii putant, puris vifcofi, quo liberatus ille canalis patentior evadit, refolvuntur obftructiones, lapillulis, grumis exitus paratur, & fi concurrat litus mercurialis; quippe ea vitia gonorrhϾ fyphiliticæ fæpius ortum debent, virilium organorum robur & libertas reftituitur; perperam in his cafibus paralyfeos remedia adhibentur.

ORDO TERTIUS.

DYSCINESIÆ.

SUNT morbi quorum præcipuum fymptoma eft debilitas, imminutio aut fuppreffio motus mufcularis in organis libertati fubditis, ut in artubus, lingua, aliifque, quæ immobilitas nec dolori nec fopori tribuenda fit.

A *dys* difficulter, & *kineo* moveo, unde *kinefis* motio.

Ad motum mufcularem requiritur, 1. motivum quod vel voluntatem vel cupiditatem excitet ad agendum; fic defectu motivi quiefcimus, etiamfi motrice facultate polleamus. 2. Sufficiens impetus fluidi nervei a cerebro ad partes immiffi, unde deficiente hoc fluido, ut in metu, leipothymia, ceffat, aut imminuitur motus. 3. Permeabilitas nervorum, quos hoc fluidum pervadere debet extra vel intra mufculos, unde ligatis, preffis nervis ceffat motus. 4. Mufcularium fibrarum flexilitas debita cum elafticitate, unde fi rigefcant, aut fi flaccefcant; omnino nullus motus mufcularis.

Multum erravere Galenici, qui fere omnes hos morbos laxitati fibrarum, & humiditati tribuerunt; facultas etenim movendi pendet partim ab animæ, partim a corporis ftatu; anima fcilicet a pravo nuncio, a metu, terrore, deliquio, licet corpus bene fe habeat, hanc facultatem vel amittit, vel exercere non poteft per aliquod tempus.

Quoad ftatum machinæ, vel vitium eft in cerebro, inde vero fæpe oriuntur comata, feu motuum omnium liberorum, fenfuumque feriatio; vel deficit actio fanguinis arteriofi in ipfis cerebri vafis, unde filent omnes cerebri functiones, & tunc præter fenfuum & motuum liberorum feriationem, languent etiam, vel fere evanefcunt motus vitales cordis & pectoris, ut in fyncope.

Aft fi in nervis, mufculifque hæreat vitium, excitat dyfcinefiam, quæ partialis eft morbus, in quo plurimi fenfus in aliis partibus, plurimique motus, ut cordis, perfeverant, unde differt hic ordo a fubfequentibus.

XIV. *Mutitas*, la Mutité; Græcis *Anaudia*; Quibufdam *Aphonia*, *Anaude*, *Alalia*, imo *Cophofis*.

Eft impotentia voces articulatas edendi, feu fermonem proferendi.

Vox eft fonus ab ore & larynge editus animæ fenfis refpondens, iifque fignificandis deftinatus. Græcis *phonos* dicitur, unde *aphonia*, feu vocis privatio, quæ a mutitate multum difcrepat; datur enim mutitas fine aphonia, non tamen aphonia fine mutitate, nifi confundamus muffitationem cum loquela.

Muffitare eft motibus oris & linguæ exprimere verba cum fono ita debili, ut vix audiri poffit; fic muffitant quibus vox extincta dicitur, & ferme fine voce loquentes audiuntur, quia dum quis idiomate nobis familiari loquitur, nos ejus fenfa partim ex loquela fonora, partim ex geftu, nutu, motibufque oris & linguæ ejus mentem affequimur.

Aphonia vera eft accidens morbos foporofos,

ſos, & ſyncopales concomitans, unde pro comate apud Hippocratem paſſim uſurpatur; pendetque tum 1, ex debiliore impetu aeris in cordas vocales expirati, ut in ſumma tum totius, tum pectoris debilitate, necnon ex amplo vulnere pulmonis; 2. ex inertia, immobilitate, eroſione chordarum vocalium.

Chordæ vocales ſonum edere nequeunt, niſi tendantur; tenduntur autem actione muſculorum thyroideam cartilaginem ab arythenoideæis abducentium, maxime vi cricothyroidæorum, unde immiſſo digiti apice intra foſſulam qua diſtinguitur cricoides a thyroidæa, ex preſſione digiti ſurdus etiam vim vocis editæ poteſt æſtimare; hinc paralyticis illis muſculis aphonia accidit, ut refectis nervis recurrentibus, qui ad hos muſculos tendunt, ut experiebatur Galenus. Idem accidit, ſi ulcere exedantur chordæ, ſi tumore adnato premantur, diſtrahantur, craſſeſcant, adeoque immobiles evadant; his poſitis neceſſario ſequeretur mutitas aphona.

Loquela eſt vox articulata, ſeu ope cavi narium & oris, uvulæ linguæ, labiorum & dentium modificata, ita ut non ſolum ideis confuſis referendis par ſit, cui ſcopo ſufficit clamor, ſuſpirium, riſus, fletus, aliæque voces bruto & homini communes; ſed ut ad ideas diſtinctas & ſyllabarum ſeriem his ideis reſpondentem ſignificandas ſufficiat. Muti itaque illi ſunt, qui licet ſonos pathematis reſpondentes, & brutis communes edant, mentis ſuæ ſenſa verbis diſtincte efferre nequeunt; differunt autem muti a balbis in eo quod nullam ſyllabarum ſeriem pronuncient muti; balbi vero tantum quaſdam ſyllabas, vel minime, vel imperfecte pronuncient: hinc differentia inter mutitatem, ſeu anaudiam, & pſellifmum, ſeu balbutiem.

Mutitas eſt impotentia vel ſincera, vel ſimulata ſermonem edendi, pſellifmus recte ſyllabas omnes pronunciandi.

Tyrocinio indigemus non ad vocem, ſed ad loquelam, opus enim eſt ut infans, imitator nutricis ſedulus, pronunciandis diverſis, quas audit, ſyllabis aſſueſcat, illaſque ſyllabas laborioſe combinando, quæ ſibi neceſſaria ſunt, jam puer petere addiſcat. Hinc muti ſunt & qui audiendi facultate carent, ſeu ſurdi ab ortu & qui ſtupidi & hebetes, imitandi vel quærendi utilia, nullo appetitu gaudent, vel qui nulla ſenſatione, aut imaginatione ad loquendum incitantur, ut ſomno detenti, quique demum loqui omnino recuſant, ut in melancholia ſilente & extaſi, ſimilibuſque morbis.

1. *Mutitas a Gloſſolyſi. Paralyſie de la langue.*

Lingua eſt certe primarium loquelæ inſtrumentum, ea ſiquidem non ſolum litteras linguales dictas proprie effingit, ut L. R. ſed cum dentibus dentales, ut D. T. S. Z. efformat, dorſo ſuo ſurſum flexo gutturales producit aerem retrorſum repellendo, ut G. K. M. Interea viſi ſunt quidam elingues loquendi facultate præditi; illis ſiquidem vel ex oris baſi, vel e lateribus oriebatur, aut inter loquendum exſurgebat quædam caruncula linguæ vices ſupplens. Si vero reſoluta ſit lingua, motuve careat, nil ejus vices ſupplere valet; cognoſcitur vero ejus reſolutio ex eo quod ipſam ægri movere, nec exerere valeant, licet mentis compotes; inde etiam difficilis deglutitio, & ciborum in ore volutatio.

Hæc ſpecies ſæpiſſime apoplexiam ſequitur, & hemiplegiam plenariam comitatur.

Curatur difficillime per draſtica, emetica; ſæpius ab eodem principio revertitur apoplexia; ſialagoga optima ſunt pyrethrum, radix hellebori fœtidi maſticata, fumus Nicotianæ, hujus maſticatio, uſus internus caſtorei, mari, pulegii, ſalviæ flores, ſemina; ſub forma theæ, duciæ ex aquis bellilucanis.

2. *Mutitas traumatica* Fabric. Hildani.

Qui torturam patiuntur non ſolum muti ob atrocem dolorem fiunt, quandiu torqueri pergunt, ſed etiam in epilepticum ſoporem labuntur ut ipſe vidi, & Fabricius Hildanus recte monet. Judices quandoque falluntur, qui reos illos voluntarie ſilere putant, hinc miſeros crudelius torquent, aſt a tractione ſympathica nervorum recurrentium pendet illa mutitas: vidi miſerum ex duriori tortura non ſolum obmutuiſſe, ſed etiam omnem ſenſum amiſiſſe, cum rigiditate & vibratione ſpaſmodica totius corporis, maxillæ conſtrictione, & dein febre acuta, quæ omnia diem integrum perſeverarunt, metuente judice, ne mors ſupplicium ultimum præverteret.

Obſervavit Thiermairius mutitatem biennem ortam ex contuſione colli, quæ præſcripto catartico demum ſanata fuit.

Mutitas a nervis recurrentibus excifis non ſolum obſervata eſt a Galeno, ſed ab aliis Auctoribus in brutis excitata, imo in ſcrophuloſo homine ex refectis glandulis colli producta fuit.

Mutitatem ſeu aphoniam a vulnere thoracis ortam obſervavit Munnickſius.

3. *Mutitas a Narcoticis* Mangeti *Bibliotheca pract. de Paralypſi*, p. 757. & 758. *Vide* Scholiam Thiermairii.

Qui-

Quibufcumque vinum, feminibus daturæ infectum præbuere latrones circa Monfpelium. Superveniebat mutitas ita ut æger per unam alteramve diem licet vigil interrogatis refpondere minime poffet.

Ab opio in aurem immiffo contra otalgiam, fecutam effe mutitatem obfervavit Galenus. Vidi ipfe mutitatem fimiliter fugacem a baccis atropæ Belladonæ, a radicibus hyofciami ingeftis; idem accidit cum temulentia, imo a vini abufu balbuties ortа quotidie obfervatur.

4. *Mutitas elinguium* Manget. *Bibliothec. de paralyfi*, *pag*. 748. Dejuffieu, *Act. Acad. Parif.*

Lingua exeditur ab ulcere in cynanche fphacelofa & pædanchlone Aetii, in variola maligna, in ejus cancrofo ulcere, aliifque cafibus.

Præciditur non raro ejusapex in epilepfiæ infultu, unde mutitas, fed fugax; nam fanato vulnere, loquela reftituitur, licet balbuties quædam fuperfit. Imo recrefcere linguam docet Horftius, Thiermairiufque.

In linguæ locum intumefcit quandoque bafis oris, & fic elingues loquela gaudentes vifi funt.

De hoc morbo vide Rollandi *Agloffo-ftomographiam* in Mangeti *Bibliotheca Med. Pr.*

5. *Mutitas a ficcitate.*

In febribus malignis ita arefcit, & exficcatur quandoque lingua ut ligni duritiem æmuletur cum nigredine; inde loquendi impotentia, fed fugax.

Vifa eft lactans mulier a longiori lactatione hunc morbum traxiffe, & ablactato alumno loquelam recuperaffe.

6. *Mutitas fpafmodica* Sennert. *de Scorbuti fignis*, *cap*. 4. *Mutitas hifterica* Patholog. methodicæ.

Vidi alium, ait Eugalenus, loquendi potentia orbatum, nonnullis apoplecticum quid effe exiftimantibus, cum potius organorum vocis effet contractio, vel quædam convulfio; cum æger ipfe poftea referret fe eo loci dolorem & contractionem quamdam fenfiffe.

Hac fpecie laborant non raro hiftericæ, quæ fibi fauces quafi vinculo conftrictas fentiunt, & aphonæ aliquandiu remanent.

7. *Mutitas proæreticæ* Menjotii *de Mutitate Differt. Silentium* Plinii.

Ea eft vel fimulata quæ non infrequens apud mendicos, puellas, &c. vel a melancholia, aut extafi ortum ducit: nec rarum eft videre melancholicos attonitos per annum & ultra filere omnino.

8. *Mutitas furdorum*. *Mutite des fourds de naiffance*.

Qui ab ortu furdi funt, muti etiam funt neceffario, quia loquelæ tyrocinio deftituti; non vero quia aphoni; etenim voce gaudent & fua cogitata non folum folerti geftu, fed etiam voce fimplici exprimunt; quippe ingenii acumine, necnon ceteris fenfibus, ut vifu, tactu, guftu, olfactu exquifitioribus gaudent. Illi A exclamant cum gaudent, I cum indignantur & irafcuntur; O cum commiferantur, &c. Deficit vero loquela feu vocis articulatæ diftinctis ideis refpondentis pronunciatio.

Artem loquendi primus furdos docuit Ammanus Amftelodami, & Vvalifius celebris Londinenfis Mathematicus; hodie Parifiis hanc exercet Pereira, his autem principiis innititur.

1. Digito inter fcutiformem & annularem laryngis cartilaginem fui præceptoris motum tyrones explorent, ut fentiant difcrimen fimplicis hiatus a voce fonora, & foni acuti a fono gravi, nam digitus eo fortius premitur, quo vocis tonus eft altior & acutior.

2. Attente obfervet difcipulus præceptoris labia, dentes, linguam, palatum, & coram fpeculo hos motus imitari difcat.

3. Digito ante os vel ante nares præceptoris datas litteras pronunciantis admoto, fentiant num ab ore, num a naribus aer emittatur, ut diftinguat & imitari difcat litteras orales & nafales.

4. Quamcumque litteram etiam errando proferat, præceptor applaudat, & pluries huic pronunciandæ affuefcat difcipulus antequam ad alias litteras tranfeat.

5. A fimpliciffimis & facillimis litteris initium fumatur; ut a vocalibus, dein a labialibus antequam ad diphtongos, ad litteras explofivas, ad fyllabas, &c. deveniat.

6. Singulas litteras quas recte pronunciare didicit, delineet, & delineari ab ipfo jubeat præceptor, ut ideam delineatæ litteræ, cum idea motus organorum ipfam comitantis connectere difcat; imo objectum delineatum coloribus expreffum, vel præfens ipfi oftendatur, cum fieri poteft.

Vocales funt, *a*, *e*, *i*, *o*, *u*: diphtongi funt vocales combinatæ, & fere fucceffive pronunciatæ, ut *ai*, *au*, *ei*, *eu*, *ou*, *oi*, *uy*, &c.

A gutturalis eft, depreffa maxilla inferiori, lingua exporrecta, ore patulo fit.

E, & I, funt dentales, glottide dentali anguftata, labiali patula: ad I proferendum glottis dentalis anguftior, lingua dentibus imis propior.

O, U, W, funt labiales, glottis labialis oblonga, angufta in U minor, anguftior quam in O.

Con-

Consonantes pronuncientur sine ulla voca- li antecedenti vel subsequenti, more novae methodi alphabeticae, secus progressus discipuli multum retardantur. Sic M. F. pronuncientur non *emme*, *esse*.

Consonantes labiales omnium facillime proferuntur, aere a glottide labiali fere clausa ad nares repercusso, cum levi explosione ducta hac glottide sic pronunciantur M. B. P.

Consonantes *mutae* non explosivae sunt *j*. vel *g*. molle, *ch*. Gallorum, S. F. V. *explosivae* seu quae paullulum retentum aerem cum impetu explodunt sunt kappa seu C. durum necnon G. gamma, & dentales D. T. atque labiales B. M. P. Ad V. & F. seu φ. requiritur glottis ex dentibus superioribus & labio infimo factu augustissima: diductis digito utrinque labiis si P. pronunciare velis, orietur F.

Nasales sunt M. N. Gn. quas naribus digito compressis nunquam pronunciabis, cum ad eas proferendas aer e naribus potissimum erumpere debeat.

Linguales sunt L. & R. pronunciatu difficillima est R, hujusque loco Arverni saepe L proferunt, & Gallo-provinciales; quique lingua crassiori sunt donati, sonum raucum hujus R loco edunt.

Gutturales sunt H, Gamma, Kappa.

Nasales sunt partim quae naribus obstructis difficulter pronuntiantur, ut B.P.M.D.T.F. G.H.K.N.Q.R.X. Ceterae sunt A.E.I.O.U.C. L.S.Z. quae maxime orales.

Maxime affinis est D. & T: B& P; S& Z. F. & V; Gamma & Kappa; ex gradu asperitatis & explosionis ab invicem discrepant.

Gutturales asperrimae & stertorosae reddun- tur cum uvulae tremulus motus concurrit, necnon si cum littera R conjunguntur, ut in voce *Graeca*; magis asperae & raucae si inspirando pronuntientur.

X V. *Psellismus*. Begayement.

Est difficultas vel impotentia quasdam syllabas litterasve recte pronunciandi. Aegri *Bradygloffi*, *aetiopi* Graecis.

Illud vero vitium vel ex vitio mentis, vel ex vitio organorum loquelae, vel ex vitio organorum vocis procedit. Ex vitio mentis dependet, cum vitiosa educatio huic ortum dedit, & a prava consuetudine dependet. Sic ut placeant, litteras sibilantes duras ut S, pronunciant lenius ut Z, aut cum vi consuetudinis Vascones pronunciant *vivere* pro *bibere*, & *angelus* quasi *anfelus*; cum etiam per praecipitantiam inter loquendum haesitant & offendunt adversus K. D. T. ita ut illas litteras vel omittant vel cum labore tantum proferant, quae fusius in speciebus apparebunt. Natio, patria, affectatio, morbus, mala conformatio his ansam praebent.

1. *Psellismus Ischnophonia*. *Haesitatio* Latinis *Begayement*. Aegri *bambaliones*.

Est vitium eorum qui in certis litteris pronunciandis illico sistuntur & haerent quasi offensaculo quodam vox inhiberetur.

Hoc vitio Demosthenes se liberavit lapillis in ore retentis cum declamaret. Illud vero vitium pluries locum habet dum litterae gutturales ut K. G. occurrunt, quas ut pronuncient, veluti singultiunt: videtur aerem in illis litteris proferendis explodi, & ad os mitti, cum a velo palatino, uvula, & basi linguae paullulum fuit cohibitus, difficultas ideo horum organorum movendorum est pfellismi illius principium, difficultas repetitis conatibus & praeceptoris periti auxilio poteft vinci, rectius dicitur Ischophonia, ab *ischo*, reprimo, inhibeo, & *phone*, vox, licet vox minime laedatur, sed solum loquela aegri, v. g. loco *Caesar* dicunt *Caecaesar*, & pro *fama* dicunt *famama*, ac cum impetu pronunciant, additis faciei distorsionibus conatum loquendi designantibus.

2. *Psellismus Rottacismus*. Gallis *Grasseyement*, *parler gras*.

Est species qua littera R vel repetitur, vel cum stridore & asperitate profertur.

Hoc vitio apud Graecos Eretrienses, apud nos Gallo-provinciales endemice laborant, & hereditaria labes ab Atava Gallo-provinciali ad nepotes transire visa est. Sic affecto linguae apex deorsum versus basim dentium maxillae inferioris affigitur in hac littera pronuncianda, qui deberet sursum ad palatum tendere & leviter tremere, basi vero linguae sursum versa aer versus nares reprimitur. Hinc rauca & aspera pronunciatio. Vulgo tamen tribuitur linguae crassitudini & tarditati. Hoc vitium puellis non indecorum videtur, quippe plures hoc affectant. Arverni rustici pro voce *malia*, pronunciant *maria*, seu R loco L.

3. *Psellismus lamdacismus*. *Lallatio* Latinis.

Illi lallare dicuntur qui litteram L. vel inopportune geminant & emolliunt instar LL. Hispanorum, vel *lh* Vascorum, vel loco litterae R litteram L, ut *maliam* pro *mariam* pronunciant. Vidi sic affectos linguam habere tenuem, & os salivosum, sed hujus vitii principium est accuratius investigandum.

Sunt qui litteram *ll* Hispanorum, vel *gli* Italorum non proferunt, aft in ejus loco cum vocalem I substituunt, ut *moye* pro *moglie*,

gliæ, quod vitium *jotacifmi* nomine videtur Græcis defignatum. An difficultas pronunciandæ litteræ R adeoque lamdacifmus oriatur, quandoque ab anchilogloffo, ut Pater Fabri judicat, inquirant alii.

4. *Pfellifmus traulotes*. Latinis *Blæfitas*. *Syrigmus* Græcis. Occitanis *parler bles*. Ægri *Traulifantes*.

Hæc eft fpecies qua certæ confonantes ex duris in molles flectuntur, & fic pronunciantur *anfelus* pro angelus, *capidolium* pro capitolium, *zeta* pro feta, *gamma* pro camma, & fic de aliis litteris affinibus, cujus vitii affectatione quidam fibi venuftatem loquendi conciliare putant. Hoc autem a debilitate pronuntiationis apud pueros delicatulos ortum ducit fine affectatione adeoque ætate crefcente & conatu repetito tollitur: dentium defectus etiam facit ut litteræ dentales ut D. T. omittantur aut leniantur.

5. *Pfellifmus balbuties*. Græcis *mutacifmus*; & proprie *pfellifma*. Quintiliano *platejafma*.

Eft difficultas recte pronunciandi verba litteris labialibus conflata, ut B. M. P. ita ut illæ litteræ fæpius repetantur, aliarum loco in fermone ingerantur, gemitentur.

Hoc vitium vel infantibus familiare eft, quia dentium defectu, labra fere fola confonantes omnes effingunt, unde balbutire neceffum eft. Aft dedecorat eos qui temulentiæ indulgent, ob tremorem enim labiorum & linguæ fæpius litteræ labiales occurrunt quam par eft: negligentia etiam in ore fufficienter diducendo apud Labeones huic anfam præbet: quo autem regio quam inhabitant homines frigidior eft, eo ftrictiori ore loqui folent.

6. *Pfellifmus mogilalia*. Ægri *mogilali* Aetio.

Eft impotentia pronunciandi litteras labiales quæ vitiofe a balbis, minime a mogilalis proferuntur, vel harum loco aliæ fubftituuntur. Sic quibus labium alterutrum deficit, ut in labro leporino vix pronunciari poteft B. P. M. maxime fi dentes fimul anteriores defint; littera etiam V. loco, F, vel F loco P profertur, maxime fi labrum inferius moveri nequeat.

Ad paraphroniam videtur referenda difficultas pronunciandi litteras nafales ut M. N. Gn, necnon gutturales ut G. Gr. R. K. X., quam quifque experiri poteft, fi naribus obftructis eas proferre velit, quocirca ob vitium foni magis evidens *nafitatem* inter paraphronias dimittimus.

7. *Pfellifmus metallicus*.

Eft pfellifmus deauratorum, pictorum, &c. Hanc fpeciem multiplici obfervatione curari conftat ex Ill. de Haens, *part.* 3. *cap.* 1. per electrifationem.

8. *Pfellifmus jotacifmus*.

Eft difficultas pronunciandi litteras gutturales, quæ funt *jota*, *j* confonans & *g* molle Gallorum. Illud vitium familiare eft apud eos quibus palatum eft perforatum, quod in duobus ab ortu factum vidi, in aliis ab ulcere fyphilitico ortum. In quo cafu fi quis incaute bibat, potus per nares rejicitur, vox illa ingratiffima eft, & apud recens natos hoc foramen impedit lactis deglutitionem, nifi prolonga fit papilla, quæ ultra foramen extendatur. Lamina argentea folerter applicata & firmata poteft hoc foramen exacte claudere & huic vitio mederi. Illud vitium quilibet poteft fimulare.

9. *Pfellifmus nafitas*. *La parler du nes*.

Eft illud vitium in tono vocis quod accidit ex narium obftructione, ita ut qui nafo loqui vulgo dicuntur, illi fint præcife qui nafo non loquuntur, feu apud quos deficit voci ille refonitus qui ab aere nares fubeunte dependet, & qui harmoniam voci conciliant, illa vero narium obftructio pendet a diverfis principiis; v. g.

A *calculo* intra nares genito, unde coryza multum pituitæ fuppeditans cum fenfu corporis peregrini avellanæ magnitudine. Gabr. Clauderi *Collect. Acad. p.* 609. *Tom. III.*

XVI. *Paraphronia*. Vice de la Voix. A *para*, vitiofe, & *phonos*, vox.

Cognofcitur hic affectus ex vocis vitio, feu infuavitate, adeoque eft impotentia vocem fuave edendi tum in cantu, tum in loquela, ita ut vox fono fuo aures lædat aut defatiget.

Rectius diceretur *cacophonia*; a Menjotio de vocis vitiis *trachophoniæ* nomen inditum eft, quæ in potiffimis fpeciebus vox eft afpera. Differt admodum paraphronia a pfellifmo quocum fæpe combinatur; in ifto affectu fola pronunciatio, in illo vocis tonus vitiatur.

Ægri Galeno dicuntur *Trachyphoni*; hoc vero genus Auctores nullo nomine proprio inter vitia vocis & loquelæ, vel ad branchum aut raucedinem referunt, fed raucedo hujus fpecies eft.

Loquela fi perfecta & concinna fit, eft fpecies cantus fubmiffioris, lenioris, nec ab eo differt nifi quod cum minori labore, minorique laringis conatu exeratur quam cantus; ut vero cantus jucundus fit, debent tria concurrere, fcilicet *melodia*, feu fonorum jucundorum feries; foni autem fucceffivi illi tantum placent, quorum ea eft inter vibrationum numeros ratio quæ minimis primifque nume-

numeris exprimitur, adeoque facillime a mente percipitur, ut demonstrat Illustr. Eulerus in suis Musices Elementis. Secundo *symphonia*, seu concursus sonorum simultaneorum, non successivorum; soni autem simul auditi illi jucundi sunt, ut in melodia successivi, qui varii sunt & harmonici, seu consonantes; consensus enim in varietate semper placet, & ad perfectionem requiritur: in loquela humana adest semper quædam consonantia inter sonum ab ore editum & sonum a cavo narium repetitum, vel reflexum, illi soni cum tono chordarum vocalium debent aliqualem harmoniam servare, licet remotam. Denique ut in poesi si pedum variorum series & ordo conveniens, seu si breves & longæ syllabæ rite combinentur, modulamen jucundius evadit; ita si notarum brevium & longiorum recta sit series & combinatio, cantus suavior est.

Ratione itaque contrariorum paraphonia exsurget ex defectu melodiæ, symphoniæ, & rythmi; adeoque si vox sit dissonans, tenuis, aspera, homotona, & quo plura simul vitia concurrent, eo vitiosior futura est, & ingratior.

Larynx est potissimum vocis organum saltem primarium; ex vitioso motu ejus musculorum, & dissonantia chordarum vocalium primario pendet paraphonia; verumtamen & nares, ut in nasitate, & os & uvula, aliæque oris partes vocis tonum mutare, adeoque vitiare valent, ut in speciebus patebit.

1. *Paraphonia puberum*; *Mue de la voix*. Subjecti vocantur *Hirquitalli* Latinis; *Tragisontes* Aristoteli.

Vox puerorum antequam pubertatem attigerint, est acutior, & magis dulcisona quam vox virorum; unde castrantur apud Italos pueri cantationi destinati, ne scilicet vocem puerilem amittant, & *un castrato* idem significat vulgo ac cantor: mutatio autem vocis accidit circa decimum quartum ætatis annum; rarius circa decimum octavum incipit, atque non nisi intra aliquot annos, ut tres, quatuorve perficitur: durante vero vocis mutatione, vox evadit rauca, inæqualis, ingrata, scabra & discors; ita rauca est sæpius, ut nequidem cantare valeant, minime suavis est, sed scabra, auribus injucunda, sibimet ipsi non consonans, sed inæqualis; mirum autem est quod ea mutatio eodem tempore accedat, quo semen fertile in testiculis producitur, quo lanugo menti in barbam mutatur, & tanta est connexio inter genesim seminis & vocis mutationem, ut si evirentur infantes elisis, vinctis, vel resectis testiculis ante pubertatem, vox eadem in viris remaneat, quæ fuit ante castrationem; imo si jam adulti testiculis orbentur, vocem virilem amittant, imberbes evadant, & succulenti, adiposi, debiles, seu vere effeminati fiant, quod in gallis gallinaceis castratis etiam observatur, ita ut capones vocem galli cum fertilitate deperdant.

Peracta mutatione, vox virilis sensim accedit, quæ est gravior puerili, simulque ex rauca evadit suavis, ex discordi concors, & quatuor vel quinque tonis musicis gravior, simulque fortior.

Ex dictis intelligitur ab eodem principio pendere virilitatem, barbam & vocem virilem; nec enim ulla fit vocis mutatio in feminis, cum vocem femineam semper retineant, qualem fortitæ sunt a pueritia, validiorem certe, sed tono minime a priori diversam; si vox humana ad tres octavas extendatur, & prima octava cum semisse pertineat ad pueritiam, intra illos limites excurrere poterit vox puerilis & feminea, diversosque illius intervalli tonos edere; ast graviores octavas viris destinatas numquam attinget.

Tonus vocis haud dubie pendet a tono chordarum vocalium Ill. Ferrenii, atque tonus omnium chordarum ab earum diametro, longitudine & tensionis gradu est determinatus; cum itaque chordæ vocales in pueris acutius sonent, certum est quotum ex vi tendente divisa per chordæ diametrum & longitudinem esse majus quam in viris, cum acutiestoni, seu vibrationum intra datum tempus numerus sit in ratione composita ex directa radicum virium tendentium, & inversa tum diametrorum, tum longitudinum chordæ.

Chordas vocales accedente pubertate magis crescere quoad crassitiem & longitudinem, quam quoad tensionem, ex dictis necessarium est; crescunt autem verosimillime ab eodem principio, quo barba & quantitas seminis fertilis, cum barba, fertilitas & vox virilis eodem passu procedant & recedant; verosimile est itaque auræ seminali tunc temporis genitæ, & per corpus diffusæ tribui posse, & vocis virilitatem, & barbam, ac seminis fertilitatem; datur itaque affinitas inter solida chordarum vocalium, bulbos pilorum, barbæ, & testiculos, ratione cujus adhæret liquor ille hisce organis, eaque expandit, nutrit, incrassat.

Suavitas toni in chordis supponit uniformem in earum toto tractu tensionem, æqualem crassitiem; & si de duabus chordis agatur, illæ chordæ debent esse ejusdem crassitiei, tensionis & longitudinis, ut unisonæ sint, nisi crassities & longitudo, a radice virium

virium tendentium vindicetur ; in chordis vocalibus erit itaque diffonantia, tum fi alterutrius craffities in toto tractu non fit eadem, tum fi craffities unius differat ab alterius craffitie, ceteris paribus, tum fi fub pari craffitie & tenfione longitudines fint inæquales, vel demum fub pari craffitie & tenfione longitudines differant; horum vero alterutrum, vel plura fimul reperiri in mutatione certum facit fonorum doctrina phyfico-mathematica, & experientia, quæ docet in hoc morbo vocem raucam, fcabram, difcordem effe per aliquot annos.

Curatio. Tanti momenti cenfetur apud quofdam vocis infantilis confervatio, ut ipfi parentes eam filiorum fuorum integritati & virilitati anteponant; non parum itaque de genere humano meretur egregium monitum, quod facto pluries experimento conftat, falva virilitate & integritate, pueros vocem fuam fervare poffe, & nullam pati mutationem: artificium itaque in eo verfatur, ut impediatur ne vox quatuor vel quinque tonis gravior fiat; id vero obtinetur pueros impuberes ftatim atque mutationem incurrunt cantare jubendo, feu eos fæpius in die ad cantandum excitando; quippe hoc exercitio magis ac magis tenduntur chordæ vocales in majori ratione quam fi quiefcerent, adeoque ratione tenfionis plus fervant de tono fuo, quam ratione craffitiei, aut longitudinis amittunt; fi cantor exerceatur, cum ad tonum *la* vox delapfa eft, in hujus toni extenfione eam detineto; fi jam ad tonum *fol* defcenderit vox, non quidem poteft effici ut acutior evadat, fed impediri ne gravior fiat; adeoque mature exercitatus in repetito cantu juvenis per paucos annos, nullam unquam allatoniam patitur, nifi quæ fenili ætati annexa & immedicabilis eft; quæ vero a morbo convalefcentibus accidit, ea reftitutis viribus evanefcit.

2. *Paraphonia nafalis*; *Nafitas* Latinis, vulgo *parler du nez*; fubjecti *Nazillards*.

Vox nafalis dicitur illa vox invenufta, ad quam non fatis, vel minime concurrit nafus, feu quæ ex gutture & ore, non vero ex naribus editur, qualis efformatur fi nares anticæ digitis, vel pofticæ velo palatino obturentur, ut penes nos eft, & ut quidam Religiofi humilitatis gratia affectant.

Ideo vox eft jucunda, quia pars aeris nares pofticas fubiens in cryptis finuum frontalium, & antris hygmori repercuffus fonum harmonicum edit cum glottide, & vocem pleniorem magis fonoram facit, ut fides fonum jucundiorem edunt, fi fupra capfam ligneam elafticam refonent, quam fi in aere folum vibrentur; narium itaque refonitu deftituta vox eft minus plena, magis rudis & ingrata.

Si nares muco nimio obducantur, ut in coriza, minus clare refonant ratione textus mollioris, vomer & laminæ turbinatæ, anguftiorque eft aeris meatus, unde repercutitur verfus fauces, unde etiam fonus nafalis ingratior; fic in organis ecclefiafticis ad fonum nafalem (*jeu de nazard*) adhibentur tubuli ex plumbo fabrefacti, fuperne obturati, ad duodecimam ludi antici, aptati; hinc exfurgit partim

3. *Paraphonia catarrhalis*; *Bronchos* Græcis; *Raucedo* Latinis; Gallis *Enrouement*; Ægri *Rauci*, *Raucedinofi*; Græce *Branchaloi*.

Vox rauca eft gravis fimul & diffonans, unde differt a clangofa, quæ eft diffonans, fed acuta.

Veteres uno ore afferunt raucedinem pendere ab exafperata fuperficie interna tracheæ arteriæ; & Neoterici hanc afpritudinem tribuunt glandulis miliaribus hujufce partis, quæ frigore intumuerunt, ut accidit cuti, cum frigore anferina evadit; an res ita fe habeat, dubito. Si enim fiftulam Germanicam prius madefactam, injecta & volutata arena intus exafperem, fonus dein editus minime gravis, nec raucus evadit, ut illi Phyfiologi contendunt. Verofimilius eft vocem in broncho gravem evadere, ex eo quod textus cellularis mufculos laryngis cingens lympha infpiffata & cumulata eft turgidus, idemque vitium in chordis vocalibus adeft; hinc mufculi chordas vocales tendere non poffunt; hinc & chordæ craffiores graviorem fonum edunt, atque cum non æqualiter ubique, ambæque fic turgeant, impoffibile eft alteram cum altera unifonam effe, unde diffonantia, maxime cum deficiat mobilitas plurium mufculorum, qui in loquela debent nunc chordas vocales laxare, nunc tendere, prout in eodem verbo pronunciando quafdam fyllabas altius vel remiffius proferendas habemus, aut accentu gravi, vel acuto notandas.

Si eoufque difficilis evadat mufculorum laryngis motus, ut minime tendantur chordæ, vox extinguitur, & non nifi valido & fæpe dolorifico laryngis conatu editur, quod cum accidit, acutos, ftriduiofque fonos producit; inde, ni fallor, inferri poteft non effe remollitas, ut putant alii, chordas vocales, fed tantum non fatis tenfas, defectu mobilitatis in mufculis, cum raucedine laboramus, adeoque majori conatu tendi poffe, & acutum refonare, quod non fieret, fi œdematofæ & flaccidæ forent.

Simili raucedine afficiuntur anginofi, & qui

qui cancrum, vel ulcus, vel vulnus in hisce organis patiuntur; sed inde exsurgit altera species, quæ non ita sponte perspirando sanatur.

Ex vociferatione etiam oritur raucedo, sed fugax.

4. *Paraphonia ulcerosa; Ulcus gutturis, laryngis tracheæ.*

Est vox acuta, clangosa, quandoque exilis & extincta, quæ pendet ab ulcere pulmonum tracheæ, laryngis, imo pharingis; nec enim signa distincta sunt quoad vocem in his diversis affectibus. Nuper vidi mulierem ulcere laryngis & faucium laborantem cum febre lenta, & sputo purulento, cui vox fere deficiebat, non alia, ni fallor, de causa, quam quod inflammatio ulcerosa ad laryngem serpserat, unde tensio chordarum cum earum immobilitate; hinc vox debilissima, & quandoque clangosa, seu acuta & rauca, ea vox est phthiseos comes assidua; an chordæ vocales emaciatæ exiliores tonum acutiorem reddunt? Ita se res haberet, si nullæ aliæ conditiones impedirent: si ulcere exedantur chordæ vocales, inde aphonia & mutitas insanabilis.

5. *Paraphonia gutturalis, le parler du gosier.*

Pluries vidi hanc speciem procedere a foramine palati, vel adventitio, vel connato, aut a velo palatino deficiente, eroso, quod syphilidi sæpe supervenit. Cognoscitur hæc species faucium inspectione, potus & cibi in nares regurgitatione; recens nati hoc vitio affecti vix possunt lac deglutire, nisi papilla nutricis prælonga, lac ultra foramen deducat.; vox autem illa est rauca gutturalis, & perficitur cum distorsionibus faciei, quales ad nares obturandas requiruntur: vitium illud insanabile est, nisi possit, lamina argentea solerter apposita, foramen illud obturari.

6. *Paraphonia stertens*, vulgo *Stertor*; Græcis *Ronchos*; *Ronflement*, *Rallement*.

Est strepitus raucus & asperrimus, qui inter inspirandum & etiam expirandum editur a dormientibus, apoplectis, & agonem ducentibus, necnon a quibusdam asthmaticis; in moribundis vocatur *Rallement*: in apoplecta, quem nuper examinabam, cum os valde hiaret, observavi hunc strepitum fieri e tremulo motu veli palatini penduli; an in aliis casibus idem vigeat mechanismus, ignoro. Si chordæ vocales ultra modum flaccessferent, docent experimenta Ferreniana tunc nullum sonum edi[?]m iri; fieri potest ut viscosa phlegmata gutturis aerem expiratum partim intercipiant, & similem sonum edant, ut gargarisando quisque imitari valet; horum omnium theoria hactenus in obscuro latet; vocantur Græce, & fere vernacule apud nos *Ronchos*, quasi *narium echo*.

7. *Paraphonia sibilans*; *Sibilus* vulgo; Græcis *Syrigma*; Gallis *Sifflement*.

Est accidens rheumatis, asthmatisque, ac anginæ; crediderim effingi a rima quadam inter uvulam, vel velum & linguam efficta, ut a rima labiorum fit glottis brevis, quæ acute resonat, & sibilum labialem effingit; sibilus enim est vox acuta, qualis a chordis brevissimis, aut a calamis pollicem longis editur.

Vocem tenuem fieri, imo fere extingui in vomitu bilioso, colica biliosa, similibusque morbis aliquoties observavi.

8. *Paraphonia a polypo*.

Præcipuum polypi narium symptoma, & ex quo primario a Medicis cognosci potest, est singularis paraphonia quæ ad nasalem accedit, successu temporis cum excrescentia e naribus anticis, posticisve prependet, aut ossa narium luxat, & extollit, polypus sensibilius se prodit; is non raro a viru syphilitico fovetur, ut nuper observavi. Curam vide apud Heisterum, aliosque Chirurgos.

XVII. *Paralysis*, Paralysie.

Est unius tantum artus, aut articuli, ut manus, pedis, &c. immobilitas sæpius sine sensu tactus, absque dolore.

Differt a paraplegia & hemiplegia ratione extensionis; a dysaisthesia, quod organum motus, ut musculos artuum tantum afficiat.

Sedem utplurimum habet causa morbifica extra cerebrum & medullam spinalem, nervosque, & eorum ganglia extra has thecas osseas afficit; prout vero nervi musculis solis, vel etiam cuti prospicientes resolvuntur, vel sola contractio muscularis, vel simul tactus aboletur, aut stupet, seu obtusus evadit.

Resolutio retinæ ad Amaurosim, nervi acuustici ad Cophosim, linguæ ad Mutitatem, palpebræ superioris ad Caliginem, penis ad Anaphrodisiam referatur.

Ad sensationem omnino requiritur, ut fluidum nerveum quod intra nervos continuo a cerebro ad partes movetur, vibrationem refluam a parte ad cerebrum patiatur: illud autem fluidum est vapor electricus, subtilissimus & elasticus; non potest itaque velleviter premi nervus, quin vibrationem patiatur columna fluidi illius, non secus ac videmus fieri in filo ferreo electrisato, in cujus altero extremo prostat pappus lucidus, qui illico

illico retrahitur, dum alterum fili extremum tangitur: fi vero fcintilla ex filo illo procul a globo vitreo educatur, quod levis attactus excitat, illico in vitro ipfo fcintillæ igneæ micant; fi filamenta nervea vapore electrico turgida fupponamus, quod verofimillimum eft, facile intelligemus quare ex levi attactu impreffio ad cerebrum ufque velociffime transferatur.

Ad contractionem mufcularem influxus fluidi nervei in mufculos movendos requiritur; verum fi attendamus ad demonftrata Borelli, quæ evincunt vires maximas requiri ad mufcularem motum, intelligemus non exiguas vires requiri in fluido nerveo, ut motum mufcularem exfequatur, quæ ad fenfum tamen fufficiunt; adeoque non mirum effe, fi in artubus paralyticis perfæpe fenfus tactus fuperfit, cum contractio mufcularis nulla viget, ob auctam mufculi refiftentiam, aut nervorum ejus majorem immeabilitatem. In Hemiplegia rheumatica, feu quam fovet acrimonia rheumatifmalis, fæpius vidi brachium, licet omnino immobile, mufcæ reptatum fatis exquifite fentire.

1. *Paralyfis plethorica.*

Ea eft quæ inducitur a preffione nervorum facta per vafa fanguifera cruore turgida; in artubus anevrifmate affectis non raro hæc paralyfis obtinet; alias vero cognofcitur ex plethoræ fignis, ex fuppreffis catameniis, hæmorrhagiis affuetis; ufu vini, crapula fovetur: cura vero phlebotomiis, fobrietate, exercitio obtinetur.

2. *Paralyfis rachialgica*; *Parefis* Vvillifii.

Ea afficit potiffimum manus & brachia, incipit a ftupore & formicationis fenfu, fubfequuntur rachialgici dolores atroces in abdomine, alvi ficcitas, aliaque. Hic morbus eft familiaris artificibus, qui fumos arfenicales diverforum mineralium excipiunt, qui pigmenta tractant, qui vino per lithargyrum edulcorato utuntur; de quibus *vide* rachialgiam quæ fanatur, vel demulcentibus, vel drafticis catharticis.

3. *Parefis metallariorum* Spangenbergii & Suchlandii.

Ea eft fpecies quæ rachialgiam & arthritidem rachialgicam fubfequitur, vel cum ea alternat; folus interdum motus partis aufertur fenfu remanente, fæpe & fenfus & motus evanefcunt; redit vero plerumque periodice fenfus, circa tempeftatis mutationes acutiffimis doloribus fe manifeftans, quandoque paralytica manu dolet acriter cubitus; aft paralyfi demum confirmata, ægri a doloribus immunes funt; ex dolore acutiffimo artuum paralyfis præ foribus adeffe indicatur; cum hac paralyfi fæpe jungitur contractura.

4. *Paralyfis rheumatica*; *Scorbutica* Ettmulleri.

Ea eft quæ doloribus arthriticis, rheumaticifve fuccedit; in hac fupereft fenfus partis, fimulque ejus rigiditas; exacerbatur aquis thermalibus falinis, fcilicet Bellilucanis; juvatur aquis fulphureis *de Lamalou*, *Bagnols*, &c. maxime vero lacticiniis & electrifatione, ut fæpius expertus fum.

5. *Paralyfis traumatica.*

Ea eft quæ fit a vulnere, ulcere, ictu nervum partis folvente; fic vidi a phlebotomia brachii, fecto nervulo, pollicem & indicem fenfu orbari, quia nervus ille cutaneus fectus erat; fi refecentur nervi mufculis profpicientes, horum mufculorum perit motus; in illis vero cafibus evidens eft electrifationem, & cetera auxilia incaffum adhiberi.

6. *Paralyfis fcrophulofa* De Haen. *tom.* 3. *cap.* 6. *obf.* 16.

Ea eft quæ pendet a viro fcrophulofo, aut a glandulis nervos vicinos prementibus, raro obfervata. Curatur electrifatione, attenuantibus, martialibus, antimonio tenuiffime trito, &c.

7. *Paralyfis fcorbutica* De Haen, *Ratio medendi*, *tom.* 3. *obf.* 17.

Ea eft quæ fovetur a viru fcorbutico, non vero quæ fic dicta fuit Ettmullero.

Illa vero electrifatione minime juvatur.

8. *Paralyfis Polonica* Strabel. *de Plica Polonica*, *hiftor.* 6.

Ea eft quæ refectis imprudenter capillis trichomate affectis fupervenit. *Vide* curam trichomatis.

9. *Paralyfis febrilis* Boneti *Sepulchret.*

Ea eft quæ morbis febrilibus acutis, necnon quæ plegmafiis potiffimum eruptivis, ut petechiis fupervenit; non rara eft in morbis pectoris, imo empyematis fæpe comes eft, quæ brachium lateris morbofi afficit.

Indicantur remedia morbo primario convenientia: in miliari frequens ftupor, vel crampus accidit; aft paralyfis nondum obfervata.

10. *Paralyfis biliofa* Fernelii, an *rachialgica*? *Paralyf. a collica biliari* Bianchi *Hiftor. Hepatica*, *part.* 3. *pag.* 575. & 594. *Parefis* Vvepferi, Vvillifii.

Ea eft quæ colicæ biliofæ fuccedit; a Drelincurtio, imo olim ab Ægineta recenfita eft, & pro fanabiliori quam aliæ fpecies judicatur: in hac refrigerantia Simon Paulli fuadet, & adhibuit feliciter Foreftus in adolefcente extenuato, qui veficantium medicaminum ufu in pejus ruebat. *Vide* Fernel. *de Febrib.*

Febrib. lib. 4. *cap.* 10. cujus obfervatio paralyfim febrilem refpicere videtur.

11. *Paralyfis ferofa.*

Ea eft quæ a fero ftagnante, & nervos emolliente, five fpiffo & pituitofo, five fluido pendere creditur; ab hoc quidem principio omnes paralyfes oriri putavit antiquitas; nos vero eam vere ferofam dicimus, quæ a fero exundante, mora in locis humidis, recenter extructis, potu aquarum mineralium intempeftivo, lotricibus, pifcatoribus, fimilibufque artificibus fupervenit.

Ejus cura pro cura Paralyfeos generatim traditur, iftic non repetenda, aut ex aliis generibus mutuanda, ut ex hemiplegia ferofa.

XVIII. *Hemiplegia.* Hemiplegie. *Epiplegia* Doveri.

Cognofcitur ex fumma debilitate aut fuppreffione motus mufcularis ac tactus, in dimidia laterali corporis parte citra dolorem, ac foporem.

Hemiplexia Caftell. *Lexicon.*

Apoplexia Hippocrat. *Prorrhetic.* 1. 50.

Diftinguitur ab apoplexia, aliifque morbis foporofis per integritatem mentis, aut faltem aliqualem libertatem functionum animæ.

A paraplegia quod alterutrum tantum latus ut finiftrum vel dextrum fenfu tactus motuque libero careat.

A paralyfi per extenfionem; in hemiplegia fcilicet fæpius a capite ad calcem dimidia pars corporis motu, fenfuque orbatur, adeoque vifu, auditu, imo adeft diaftrophe feu oris in partem fanam diftortio, loquela impedita, linguæ diftortio ad latus fanum, &c.

Principium proximum eft refolutio nervorum in latere oppofito, vel medullæ oblongatæ, vel medullæ fpinalis circa cervicem, prout partes faciei & capitis læfæ funt vel intactæ.

Perfecta eft, fi immobilitas dimidii corporis, ejufque anaifthefia fit omnimoda: imperfecta, fi difficulter tantum moveatur aut fentiat.

Difcrepat ab immobilitate quæ in rheumatifmo arthritide, luxatione, fractura, &c. per dolorem; ab ea quæ in morbis febrilibus acutis, malignis, fyncopticis accidit, per figna his propria ut acutiem, univerfalitatem, &c. Hemiplegia fcilicet eft chronicus morbus, alterutrum latus tantum debilitans; fucceffu temporis artus inferior roboratur, parum claudicat, fuperior diutius, magifque laborat.

Frequentiffima fpecies eft ea quæ apoplexiam fequitur; & in ea veluti falutaris atque fanguinea utplurimum eft, ut morbus cui fuccedit: Apoplexia enim pituitofa utplurimum mortem infert nifi hemiplegia fuperveniat.

Immeabilitas nervorum utpote fluido nerveo imperviorum eft hujus caufa, fi fede et in origine nervorum dimidiæ corporis pari à profpicientium.

In hoc genere cum dimidia pars capitis corporifque fimul afficitur, adeft e latere affecto cophofis, amaurofis, claudicatio, vel afthenia omnimoda; lingua vero dum exeritur, & commiffuræ labiorum verfus latus fanum trahuntur, inde balbuties vel mutitas: fi vero caput immune fit, tunc refolvitur refidui tantum corporis pars dextra vel finiftra, ita tamen ut brachium gravius afficiatur quam artus inferior.

Immeabilitas fluidi nervei eft femper relativa ad vim qua propellitur, & refiftentiam quam in tractu nervi vel mufculi experitur; eadem pofita nervorum refiftentia, fi fluidum nerveum debita vi non immittatur, nec immitti poffit partes fenfu vel faltem motu carent. Verum in hemiplegia verofimile eft majorem effe in origine nervorum refiftentiam five ob compreffa obftructave fila nervea, five quia lympha vifcida ipfos infarciens ejus eft crafeos quæ vim electricam extinguit, abforbet, & non tranfmittit.

Sic videmus filum ferreum vi electricæ tranfmittendæ fere impar evadere, fi aqua humectetur; fic vapor fœtidus lithantracis, fulphurifve fumus electricitatem infringit; quam multa certe nos latent circa illa vitia fluidorum, quæ fine obftructione mechanica valent fluidum nerveum intercipere: repetita me docuit experientia fenfum & motum reftitutum fuiffe artubus electrifatis, qui a multis retro annis nullum fenfus vel motus indicium præbuerant.

Hemiplegia morbus eft chronicus, raro fanabilis, ætati ingravefcenti familiaris, fæpe a caro, vel apoplexia aut epilepfia ortum fumens, & in hifce morbis veluti criticus ac falutaris, quocum plures annos vivitur; fed fi lingua afficiatur, adeoque cerebrum vitio laboret, periculum eft apoplexiæ recidivæ.

Curatio generica videatur apud Riverium, Sennertum, ut theoria apud Vvepferum, *Libr. de Apoplexia.*

Infaufta eft theoria quæ ferum luxurians femper & in omni fpecie diffipandum, & calidis ac exficcantibus medicamentis expellendum proponit; nam dantur fpecies in quibus econtra ficcitas, & nervorum & fluidorum acrimonia corrigendæ funt; initio quidem eadem generalia auxilia indicantur ac in apoplexia, verum elapfo periculo ne cerebrum

Gg 2 in-

infarciatur fpecifica auxilia funt adhibenda.

Praxis Doveri in *Hemiplegia fpontanea*, ut ferofa, eft fequens.

1. Applicentur veficatoria brachio, cruri, tibiæ affectis.

2. Sumat æger per quinque dies mercurii dulcis, & cinnabaris, ana gr. octo.

3. Sumat quotidie drachmas duas electua-rii ex conferva abfynthii.

4. Superbibat cochlearia aliquot tincturæ ex angelica, enula, foliis marubii, abfinthii, chamedrios, centaurii minoris, &c.

1. *Hemiplegia tranfverfa*.

Paralyfis brachii unius & pedis alterius lateris, dyfentericis familiaris. Conradi Fabricii Profefsoris Helmaftadienfis *Differtatio* 1750.

Poft dyfenteriam malignam epidemicam aftringentibus & opiatis præmature fuppreffam, hæc fpecies hemiplegiæ frequenter accidit; jam convalefcentes & orthoftadi immobilitate brachii unius & pedis oppofiti fimul laborant, adjunctis tamen utplurimum doloribus arthriticis, fecus integram tactus facultatem amittunt; priores aut facilius fanantur pofterioribus.

Hujus phœnomeni ratio latet in obfcuro. Curatio exigit 1. ut vires labefactatæ reftaurentur per analeptica & cardiaca, cum ex dyfenteria multum fluidi nervei deperditum fit: hæc vero corroboratio multum temporis exigit, & hoc fingulare explicat, cur aliæ paralyfes quo recentiores funt, eo facilius fanentur, ifta vero quo vetuftior. Laudantur efsentia fuccini, liquor anodynus Hoffmanni, fpiritus & falia volatilia ex fale ammoniaco, & cornu cervi parata, animi tranquillitas & hilaritas commendanda. Paralyfim lætitia fanatam notat Gafsendus in Vita Peirefcii; ira aliam & terror (notante Valeriola, *l*. 2. *obf*. 4.) eam fanavere.

2. Si plethoricus adultufque fit æger, phlebotomia e pede farcinam fanguinis feliciter imminuit.

3. Tonus nativus fibrarum reftituitur fpiritu vini camphorato & crocato cum oleo lumbricorum terreftrium, & fpiritu falis ammoniaci: unguentum nervinum Sydenhami *Proceffu de Paralypfi*, dorfo & artubus affectis applicatum prodeft.

4. Spafmi concurrentes leniuntur pulveribus nitrofis, lumbricalibus, bezoardicis, cinnabarinis, liquore cornu cervi fuccinato cum regimine diapnoico; levis enim fudor in parte affecta fanitatis redeuntis fignum eft.

Huc fumi ex gummatis aromaticis pannis excepti, motus & frictus partium repetiti, embrochatione ex aquis thermalibus, & veftimenta hyeme calida & ficca omnino necefsaria, referenda funt.

2. *Hemiplegia fpafmodica* D. Pomme, *Effai fur les vapeurs*, *obf*. 3. An *contractura*?

Ea fupervenit magnæ cephalalgiæ in hypochondriaco; prælufit affectus foporofus & illico dimidia pars corporis, eaque dextra riguit (ait obfervator) & paralytica fuit, feu fenfu, motuque orbata, quod oculo & auri etiam ex eodem latere accidit.

Suafit Medicus magni nominis jufcula pulli, dein teftudinis, ferum lactis, aquas acidulas, nec non aperientia, cathartica & antifpafmodica; fed ab opiata caphalica ex millepedibus, cafcarilla, pulvere de gatteta, valeriana, enula campana, æger peffime habuit, unde confugit ad centum fexaginta balnea tepida, totidem jufcula pulli, aut teftitudinis, fed clyfmata ex aqua frigidula, rhedam & equitationem, quibus convaluit.

3. *Hemiplegia fyphilitica* Aftrucii *de Morbis venereis*, *l*. 4. *c*. 11. *paragr*. 9.

Eft hemiplegia flaccida cum pauco tactus fenfu fuperftite, aut paraplexia, cujus vide hiftoriam. Video actu ægrum ea fpecie laborantem omnino infanabilem meo faltem judicio, & alterum, qui hemiplegicus a Medicis habetur, fed immerito, cum laboret contractura artuum totius lateris finiftri cum rigiditate, genu angulofo, fenfu exquifito, & crampis frequentibus: juvatur diæta lactea, oleofis & cito electrifationes experietur.

4. *Hemiplegia fcrophulofa* Ill. de Haen *tom*. 3. *c*. 6. *obf*. 16.

Ea eft, quæ a fcrophulis nervos prementibus ortum ducit.

Ea vero electrifatione diu repetita fanatur.

5. *Hemiplegia arthritica* Mufgrave *de Arthritide*.

Eft paralypfis finiftri utplurimum lateris, doloribus arthriticis fuccedens, & ipfis in latere ipfo paralytico ftipata cum macie.

Bimeftri fpatio ad machinam electricam fanitati integræ reftitutus eft æger, quem memorat Ill. de Haen, *p*.1. *c*. 8. *obf*.1. & 7. Huc refer hemiplegiam, quæ a rheumatifmo ortum ducit; ea eft potiffimum fpecies, quæ fanatur ufu electricitatis, ut pluribus exemplis olim compertum habui, dum electricis experimentis incumbebam.

In hac fpecie contractura manuum noctu fponte remittit.

6. *Hemiplegia exhantematica*. *Vide* de Haen, *part*. 1. *c*. 8.

Ea eft, quam fcabiei, achorum, feu tineæ, fimiliumque cutis exanthematum repreffio, aut fuppreffio excitat.

Ele-

Electrifatio non folum hemiplegiam fanavit, fed etiam achores reftituit.

7. *Hemiplegia ex apoplexia* De Haen, *part.* 4. *p.* 245. *obf.* 6. 7.

In illa fpecie plus profunt aquæ Bellilucanæ quam electrifatio, utrumque fæpe votis noftris deeft: aft tentandum. Electrifatio aliquoties tefte D. de Haen, huic fucceffit. *Vide* Differt. meam de Hemiplegia inter difput. Medicas Ill. Halleri, *tom.* 1.

In illa fpecie aquæ Bellilucanæ utpluri-mum fruftra adhibentur, ut in hemiplegiis tremulis.

8. *Hemiplegia intermittens*. D. Cl. Chaptal. Doct. Med. Monfp. Ill. Torti, *de Febrib. c.* 4. *p.* 227.

Eft fpecies quæ fingulis diebus accedit, & poft aliquot horas recedit cum acceffu quotidianæ febris.

Hiftoria. Quinquagenarius per menfem cephalalgiam levem expertus vefpere menfe Julio 1760. calore urenti circa frontem afficitur, quo ceffante fimili dolore corripitur occiput cum pulfu paullo frequentiore & pleniore, fomnus nocturnus infomnii tetrificis vertigine turbatur; poft octo horas acceffus ille omnino definit; verum hora quarta pomeridiana eadem fymptomata revertuntur cum magna virium proftratione, & poft quatuordecim horas definunt, & fic deinceps per novem dies eo difcrimine quod poft quartam diem non folum calor fincipitis & dolor fubfequens occipitis intenduntur, fed quod debilitas paralytica latus corporis finiftrum in quovis acceffu occupat cum oris diftorfione ad partem oppofitam, loquendi difficultate, labiorum tremore, & cruris finiftri fere immobilitate, quæ omnia acceden-te apyrexia evanefcunt, revertente pyrexia revertuntur.

Cura. Poft phlebotomiam & catharfim primam non melius habuit æger, & a catharfi iterata pejus; verum ter in die haufto de-cocto ex kinkina, radice angelicæ cum pulvere de gutteta, & nitro, nono die convaluit æger.

Acceffus fingulis diebus hora quarta vefpertina accedebat, fexta matutina fequenti recedebat, cum pulfu non frequentiori quam in ceteris hominibus fanis, fed frequentiori quam in illius ægri apyrexia. Huic pyrexiæ additur pulfus tenfio, extenfio, ardor folius frontis per femihoram, fed ardor fubito recedit, huicque illico fuccedit dolor lancinans folius occipitis; in acceffu æger vix caput movere poteft, & fi moveat, experitur ftrepitum in collo cum ftridore dentium. Arteria temporalis cum radiali minime confonabat, æqualis erat pulfus in radiali, verum in temporali inæqualis erat, per intervalla tremulus & leviter reduplicatus. Hic morbus a catharticis exafperabatur, licet materies biliofæ multæ evacuarentur.

Francif. Bouffier de Sauvage.

9. *Hemiplegia traumatica* Tulpii, *obfer.* 1. *lib.* 9.

Ea eft quæ a cafu, ictu, vulnere, fractura capitis ortum ducit. Si vulnus ipfam medullam fpinalem in cervice lædat, mors fubitanea fupervenit, ut experimenta laniorum quotidie docent: fi inferior fit læfio medullæ fpinalis, inde paraplexia oritur, non hemiplegia.

Curatur ut apoplexia, ab eodem principio oriunda, vetus fruftra impugnatur electrifatione.

10. *Hemiplegia ferofa*. Boneti *Sepulchret.*

Ea eft quæ a fero luxuriante in cerebro produci putantur, qualis eft quæ cacheticos, pallidos, œdematofos, frigidos, fenes vel fponte vel poft aqueorum potuum, balneorum abufum, ex fuppreffis effluxibus ferofis, ortum ducit. Nec in hoc cenfu reponendæ funt illæ, quæ apertis poft longum morbum cadaveribus, ferum quodpiam in finubus cerebri relinquunt, illud enim ferum circa mortem effundi folet in quacumque hemiplegiæ fpecie, & uberius eft, quo tardius a morte cadavera aperiuntur.

Hæs fpecies exigit iterata initio morbi emetica & cathartica, quibus fuccedant ptifanæ diureticæ, fudorificæ, veficatoria, fetacea, duciæ, balnea exthermis falinis, digeta exficcans, opiatæ, cephalicæ, nervinæ, capillitii frequens rafura, capitis frictio ex pannis ficcis, fcopulis fetaceis, &c. tandem ad electrifationes repetitas confugiendum, quæ in recenti morbo nihil, in inveterato aliquid boni præftant. Videfis curam apud Baglivium, *p.* 214.

11. *Hemiplegia apoftematodes* Schenckii.

Quæ ab abfceffu cerebri dependet, infanabilis, & lethalis: tres tamen paralyfes puris anacatharfi folutas vidit de Haen.

12. *Hemiplegia ex epilepfia*. Vide *Differtationem noftram de Hemiplegia per electricitatem curanda.*

Infanabilis eft omnino, fed non tollit ægros e medio, fæpeque cum ftoliditate conjungitur, artus in ea fpecie nunquam rigefcunt, fed flaccidi manent. Vidi hemiplegias quibus fuperveniebant paroxifmi epileptici, in quibus nunc latus fanum, nunc vero ipfum latus hemiplegicum per intervalla tremore convulfivo agitabantur; illa vero fpecies periculofior eft, & mortem portendit non ita remotam. Ex hac obfervatione liquet aucta

aucta vi fluidi nervei convelli partem jamdudum refolutam, quæ elapfo paroxifmo epileptico rurfus refoluta manet. Ergo obftructio nervorum non ea eft quam fingunt Scholaftici. *Vide* Schenckii *Obferv.*

Illa fpecies balnea Balerucana & electrifationem eludit.

13. *Hemiplegia arthritica* Mufgrave, *de Arthritide*, *c.* 16.

Ea eft quæ arthriticis, rheumatifmo antea affectis fupervenit, quæque a lympha acri & vifcofa produci cenfetur; in ea fenfus tactus fæpe fupereft, artufque extremi paralytici rigent, difficile flectuntur, arefcunt; eft omnium frequentiffima. Ingravefcit a fudorificis, calidis, thermis falinis: mitefcit a fero lactis, lacte afinino, maxime vero dolore arthritico revertente, ut accidit Præfidi Fonbon Monfpelienfi, qui dum infanabilis putabatur, dolore in pedibus oborto, fubito fanus evafit; fedatur etiam morbus fulphureis balneis, & non raro perbelle fanatur repetitis electrifationibus, ut multa me docuerunt obfervata. *Vide* meam de hoc argumento Differtationem Actis Upfalienfibus, & Diario œconomico infertam. Primæ electrifationes fudorem vifcofum ex digitis affectis deducunt, febrem fi adfit mitigant, fomnum conciliant, & fenfim cuilibet digito, manui flexilitatem, & fenfibilitatem reftituunt. *Vide* etiam curas electricas nuper a D. de Haen inftitutas, *T. I. c.* 7.

15. *Hemiplegia purpurea* Junckeri, *tabula* 115. *de Hemiplexia*.

Ea eft quæ miliari morbo fupervenit, quamque fugacem exiftimo; fed nec vidi, nec hujus hiftoriam nullibi invenio.

16. *Hemiplegia fimulata* Boretii *in Difputationib. Chirurgic.* Halleri, *Tom. I. pagin.* 37.

Nobilis quædam mulier quæ fortunam prius fauftam, dein adverfam experta, voluit tentare num fibi veræ amicæ fupereffent. Finxit fe fubito hemiplegicam, & ita finxit ut phlebotomias, emetica, cathartica, ducias bellilucanas, ceteraque remedia confueta adhibere non recufaret, ac fere ipfum Medicum in errorem duxiffet, nifi perfpicax fuiffet.

17. *Hemiplegia faturnina* Brendelii *M. S.*

Ea eft quæ mineræ fofforibus potiffimum plumbum tractantibus accidere dicitur. Vidi certe aliquoties paralyfes tremulas manuum & brachiorum in hifce artificibus, verum hemiplegias ab hoc principio me vidiffe non memini. Verum a rachialgia in hemiplegiam perfectam cum mutitate & afthenia lapfum vidi Ill. D. de Mandajors, Parifinæ Numifmatum Academiæ Socium; fed an rachialgia faturnina laboraffet, non refcivi.

XIX. *Paraplexia*. Paraplexie. *Paralyfis universalis* Auctorum.

Eft fumma debilitas fenfus & motus vel alterutrius in dimidio corporis tranfverfim fumpti, vulgo extremorum inferiorum, cum enurefi continua, anaphrodifia, &c.

Caufa eft immeabilitas fluidi nervei per imam fpinalem medullam circa imum dorfum vel lumbos obftructam, aut quovis modo læfam; inde fit ut homo lecto femper affixus maneat, unde quantum differat ab hemiplegia quifque videt, fi tamen imperfecta fit paraplegia, æger pedibus paullifper infiftit & claudicando progreditur, nec urinam involuntario mittit.

1. *Paraplexia rheumatica*. *Paralyfis fcorbutica* Ettmuller. *p.* 440.

Nauta quadragenarius ex tertiana ante annum habita, paralyticus omnibus artubus paullatim factus eft, cruribus, genubufque molefta formicatio ineft, brachia & dolent & marcefcunt; perpetuo fudores nocturnos patitur, veluti plumbeam molem circa umbilicum perfentit, ubi tamen nullus tumor; digiti manuum pedumque dolent, vires omnes collapfæ, facies plumbea.

In hoc menfe Septembri optime fucceffit electrifatio, quæ æftate nihil profuerat. D. de Haen, *obf.* 12.

2. *Paraplexia fanguinea* Junckeri, *tab.* 115. *Parapoplexia* & *Apoplexia partialis* quibufdam; *paralypfis corporis inferioris* Fel. Plateri.

Eft ea fpecies quæ plethoræ vel impetui fanguinis ejufque anarrhopiæ tribuitur, quod judicatur ex calore, rubore faciei, pulfus plenitudine & velocitate, prægreffis fanguinem moventibus vel augentibus. Tribui folet diftenfioni retis vafculofi quo circumdatur medulla fpinalis; cerebrum illæfum eft; unde differt a caro, apoplexia: morbus eft multo periculofior & minus diuturnus quam hemiplegia. Curatur initio ut apoplexia fanguinea, deinceps ut hemiplegia.

Paraplexia etiam dicitur hic morbus licet quædam capitis functiones lædantur, ut memoria, auditus, vel vifus, vel loquela, modo partes infimæ fint refolutæ, fi morbus ab apoplexiæ infultu inceperit; in quo cafu ipfum cerebrum affici haud dubium eft. Sic Foreftus, Fernelius vocant paraplexiam eam paralypfim univerfalem quæ apoplexiam fequitur. Vir robuftus & Eufarchos catharfim expertus eadem die, eaque frigida & pluvia e domo exierat, frigus paffus incidit fubito

in pa-

in paraplexiam imperfectam quacum per multos annos vixit. Hinc & inde claudicans & ægre pedes trahens, nec ulla profuere remedia.

3. *Paraplexia a spina bifida* Huxhem. *Philosoph. Transact. n.* 413. *March.* 1730. Tulpius, *c.* 29. 30.

In casu Huxhamiii infans recens natus imperforatum gerebat os sacrum, adeoque supra illud os vagina medullæ spinalis intumuerat ad pugni puerilis magnitudinem, & extrema inferiora motu erant orbata ac decussata. Verum in casibus a me observatis, non solum partes infra tumorem spinæ positæ, verum & superiores sensu & fere motu erant destitutæ. *Vide* Anæsthesiam. Notum autem est hunc morbum esse cito lethalem, citius vero si tumor aperiatur. Huc paraplegia ex gibbere *Biblioth. Med.* Manget. *pagin.* 760.

4. *Paraplexia traumatica*. Fel. Plater. *c.* 3.

Nihil est frequentius hoc morbo in eis qui ex alto delabuntur, sive incidant in spinam dorsi, sive eam vehementi trunci inflexione distrahant; quotannis Nosocomium Alesiense ingrediebatur paraplegicus unus vel alter, qui ex moro, cujus folia ad bombyces colliguntur, lapsus fuerat. Extrema sensu, motuque subito orbantur, urina sponte effluit, raro alvus, successu temporis nates gangrænascunt.

5. *Paraplegia rachialgica* Riverii, *obs.* 98. *cent.* 2. Nomine *paralyseos spuriæ*.

Recte notat post Trallianum, *l.* 1. *c.* 16. & Forest. *l.* 10. *obs.* 97. dari paralyses quæ exsiccantibus & calefacientibus exasperantur; humectantibus vero & laxantibus curantur, quæque non a pituita & sero nervos laxante, sed a bile, ut ajunt, eos exsiccante & premente producuntur. Illa mulier cujus historiam refert Riverius patiebatur motus omnimodam impotentiam in artubus infimis, sed non omnimodam sensus privationem; hoc autem singulare fuit, quod cum tibiæ a ministris extendebantur, statim vel rigescebant, vel convellebantur cum quodam in ipsis hypochondriis motu, præterea ægra doloribus vagis, fugacibus potissimum in thorace erat obnoxia, quæ omnia rachialgiam satis manifestant. *Vide* Rachialgiam.

Huc videtur attinere paraplegia ex terrore & ira oriunda, & altera ex doloribus rheumaticis. *Vide* de Haen, *obs.* 11. & 20. *Tom.* III. ubi cum modico successu electrifationem adhibuit. Eximios vero effectus quondam vidi apud militem simili morbo prostratum.

6. *Paraplexia intermittens*. *Observ.* D. Cl. Chaptal, D. Med. Monsp. percelebris. Torti, *de Febrib. c.* 4.

Est species paraplexiæ artus tantum inferiores motu musculari & sensu omnimode orbantis cum harum partium phlegmatia & frigiditate ac pyrexia, quæ omnia symptomata post aliquot horas omnino evanescunt, sequenti die reversura, & sic deinceps.

Historia. Mense Julio 1756. infans quatuor annos natus corripitur dolore utriusque tali ita vivido, ut nullis auxiliis levari posset, aft post semihoram pedibus, tibiisque intumescentibus sedatur dolor, & tunc illi artus ac crura omni motu musculari, sensuque orbantur, œdematose intumescunt, frigent ad tactum Medici, dum ceteræ corporis partes calescebant solito magis; post septem horas ea omnia symptomata evanescunt, & infans omnino sanus est; verum sequenti die eadem hora revertitur dolor in talis, tumor pedum huic succedit cum paralysi perfecta horum extremorum; eorum frigore, œdematia, febre, quæ intra septem horas recedunt, & sic deinceps; sed sensim minora usque ad octavam diem, qua medicamentis cessit morbus.

Curatio. In intervallo secundæ diei purgatus est ex manna & syrupo Glauberiano, & vomuit; iterum purgatus est sequenti intervallo, atque deinde usus est ter vel bis in die opiata ex kinkina & radice pæoniæ, accessus tum retardati, tum breviores sensim fuere, & sic æger omnino convaluit.

7. *Paraplexia syphilitica*.

Vir quadragenarius a multis retro annis syphilitica pudendorum ulcera passus erat, repressa imprudenter gonorrhœa virulenta, & hydrargyrosi perperam adhibita, successit aliquot abhinc annis paraplegia imperfecta, ita ut vix pedibus insistere posset. Suasit Chirurgus semicupium ex aqua liquore saturni dealbata, inde paraplexia perfecta evasit. Tentavi usum sublimati corrosivi per duos menses more Ill. Vansvvietenii; sed frustra.

ORDO QUARTUS.

LYPOPSYCHIÆ. Defaillances.

A *Leipo*, linquo, & *Psyche*, animus, quasi animi deliquia.

Sunt morbi quorum præcipuum symptoma est virium vitalium notabilis imminutio, adeoque pulsus & respirationis debilitas.

Vires vitales sunt vires cordis, arteriarum & pectoris, ex horum organorum motu mensuran-

furantur, ita ut quo pulfus fimul plenior, velocior & firmior, eo fortior fit; quo refpiratio fimiliter amplior, velociorque eft, eo fortior. Sed vis actualis pulfus & refpirationis maxime difcrepat ab eorum viribus potentialibus, feu a robore facultatis vitalis; quo enim robur facultatis majus eft, eo parcius vires fuas impendit, nifi urgeat neceffitas. Sic homini fano & pacato pulfus eft minor, mollior, tardior, rariorque multo quam eidem labore violento, pathemate vivido, febre, exercitiis jam debilitato.

Omnis origo virium eft in cerebro, inde etenim fluit liquidum nerveum ad cor & ad omnes mufculos corporis, adeoque ad omnia organa motus tum naturalis tum liberi; in cerebro refidet motor illius fluidi, qui licet vitalibus motibus affiduo invigilet, eofque nunc intendat, nunc remittat, vix unquam eos intermittit; quafi eorum neceffitatis ad vitam confcius; aft ille motor in quibufdam circumftantiis in quibus ipfa vita eft aliis bonis, ut faluti, honori, pro diverfis judiciis aut præjudiciis, poftponenda, opus vitale ita negligit, ut vifi fint qui a gravi pathemate affecti vitam cum morte commutaverint. Vide *Differtationem* ill. Nicholls, *de Anima medica*. Quotidianum eft in gravi mœrore homines potiffimum fequioris fexus animo linqui omnino, & ægro, qui foli fibi relicti omni fpe abjecta mortui forent, aftantis hortatu, præfentia fublevatos, monitu ut bono animo effent, refocillatos effe; quotidie Medicus, cui æger confidit, ex prognofi gravi metum ipfi incutit, ex quo pulfus fumme debilitatur; ex afpectu læto, animum ægro addit, ex quo pulfus antea debilis, illico refurgit & roboratur. Circa imperium animæ in organa vitalia legi meretur Ill. Kloeckhof, *de Morbis animi*, p. 35. & *fequentib.* item Baglivi, *de Morbis animi*; & Fienus, *de Imaginatione*. Illi Materialiftis nimis favent, qui omnes actiones animæ ex prævia fibrarum cerebri difpofitione determinari putant; nonne corporis & animi differentia hinc fit evidens; quod animus ægre quidem, at poffit tamen actiones edere contrarias illis in quas corporis conditione fertur, norunt qui virtutem voluptati anteponunt; vix ignorant Epicuri de grege porci.

Virium cordis imminutio quæ a corporis mutatione dependet, eft vis fluidis vel organis tribuenda; fi deficiat fluidum nerveum vel vapore lethifero deftructum, ut in mephiticis locis, vel longa inedia, gravi labore morbofo, evacuatione immodica exhauftum, vires defecturas quifque videt. Organa fluido nerveo poffunt tranfitum denegare, five prematur cortex cerebri, ut in comatofis morbis, five in ipfo nervorum tractu fit læfio, five in cordis ipfius textu fit obex. Mors cordis eft æquilibrium ejus organi cum refiftentiis ab eo fuperandis, inde & motuum vitalium languor, debilitas, quod vires ejus motrices non fatis fuperent cordis, vaforum, fanguinifque promovendi refiftentias. Hinc duplex origo debilitatis in motibus cordis; hinc multiplex leipopfychiæ principium, totuplexque curandi modus.

Retardato maximopere cruoris motu minuitur calor, & frigus artus occupat; quod uno alterove gradu auctum fubito fenfus acerrime percellit. Si cordis impetus, qui pulfationem ejus facit, ceffet, licet perftet ejus ventriculorum fyftole & diaftole, fine motu converfivo ad coftas. Circularis motus perfeverat quidem; aft nulla in arteriis pulfatio percipitur, nec proinde excitantur in cerebro illæ pulfationes quæ ideas vigilantibus proprias determinant; inde fomnus vel fomni imago fyncopem, afphixiamque concomitans, cruor debilius adactus in arterias cutaneas earum affrictus non fuperat, nec proinde eas fubire valet, fed per majufculos ramos in venas procedit infalubritatis capillaribus; hinc cutis pallor, frigus atque anæfthefis.

Notatu dignum eft primos mufculos qui a frigore rigefcunt, effe mufculos mandibulam attollentes; frigore hiberno mandibula contracta retinetur, ut vix verba proferre poffimus; frigore fyncoptico idem fæpius accidit fine influxu fpafmodico fluidi nervei ad hos mufculos; inde toties cernimus in fyncope mandibulas fibi ita appreffas, ut ægerrime diduci poffint ad potus cardiacos hauriendos: nec ad morbos convulfivos morbus hic recenfendus eft, cum cetera omnia fymptomata contrarium fuadent.

XX. *Afthenia*, *Debilitas habitualis*, Foibleffe des membres; a Græco *afthenеja*, debilitas; Latinis *Languor virium*.

Eft debilitas omnium artuum, fuperftite actionum vitalium tenore, feu major eft debilitas mufculorum libertati fubditorum quam ex debilitate pulfus foret expectandum, ficque differt afthenia a fyncope & afphixia, in quibus mufculi artuum quidem debilitantur maxime; aft pari paffu debiles funt motus vitales.

Cognofcitur afthenia ex pigritia ad actiones etiam confuetas & neceffarias, earum raritate, tarditate, cum morulis interjectis, tremu-

tremulisque conatibus, ex sensu gravitatis artuum, ex prostratione corporis, maxime vero ex supina ejus positura, nam illum situm affectant ægri debiles, in quo minima virium impensa requiritur; major autem requiritur ut in latus alterutrum decumbamus, quam ut resupini jaceamus; major etiam ut trunco erecto vel inclinato, quam ut toto corpore horizontali decumbamus; hinc signum maximæ debilitatis, si ægri versus ima lecti rejecto pulvinari delabantur contra assuetudinem, si sponte situm non mutent, si voce summissa tantum & tarda loquantur; vox est potissimum debilitatis indicium, unde qui se debiles simulant, voce tenui, invalida utuntur; major est debilitas, si e lecto surgere nequeant ad alvum deponendam, urinamve mittendam, qui sani munditiei litabant; de hoc morbo fere silent Auctores, tum quia illum pro mero accidente morbos omnes fere comitante reputant, tum quia theoriam virium pauci norunt, aut a veris principiis repetunt, licet ea omnium in praxi sit utilissima.

Summi momenti est in praxi astheniam a virium vitalium debilitate distinguere; prior enim a morte multo magis distat quam posterior, adeoque minus multo ominosa est.

Differt hic morbus a typho & a paraplexia signis horum generum propriis, non-dum tamen satis distincte propositis; differt a lassitudine, quod lassitudo sit sensatio molesta complicata cum asthenia

Qui asthenia laborant, dolores vagos sed lenes in artubus experiuntur a quovis motu,quia sensus exquisitioris sunt ob debilitatem.

1. *Asthenia pannonica*; *Morbus Hungaricus* Mangeti *Biblioth. med. pr. Languor pannonicus* Tob. Coberi & Thomæ Jordani *de phænomenis pestis*.

Est debilitas spontanea castrensis, seu epidemica militibus potissimum familiaris, quæ paullatim ineptitudinem ad functiones inducens non prius malitiam suam prodit quam homine jam prostrato diuturno decubitu, aliunde quasi mutuatis præsidiis, victor evadens ad mortem deducat.

Hic morbus qui perniciosissimus dicitur, ita metephorice describitur ab Auctoribus, ut eum a consimilibus generibus dignoscere difficillimum sit, plures autem varietates hujus tradit Coberus; scilicet

1. A carnibus bubulis, duris, sole potius quam igne coctis, quibus utuntur milites, unde cardialgiæ, colicæ, nauseæ.

2. Ab aquis paludosis, limosis potu assumptis.

3. A vinis & cerevisiis turbidis ac feculentis.

4. Ab animi commotione, indignatione, &c.

5. Ab aere calidiori & ficciori per æstatem.

2. *Asthenia Virginica* Coldenii *de plantis codinghamensibus*.

An a calore regionis pendet hic morbus? Acteæ racemosæ radices in hoc specificæ indicantur.

Calore assiduo ejus etiam gradus qui apud nos æstate est familiaris, ut 25. circiter graduum, vires exsolvi notissimum est; inde pervigilium, sudor, anorexia, macies, quod advenæ in Americæ diversis regionibus experiuntur, maxime quia calor illnoctu, diuque fere idem perseverat, nec hieme remittitur; hiems etenim apud eos nihil aliud est quam tempestas pluvia, vel humida.

Apud nostrates similis asthenia balneis frigidulis, potu glaciato, fructibus acidulis, limonata, similibusque sublevatur.

3. *Asthenia ab hydrocephalo*. *Vide* anæsthesiam a spina bifida.

Vidimus infantem hydrocephalo portentoso affectum capite pellucido, in quo sinus meningum majores rubore quodam se prodebant, quique per Galliam circumferebatur; is erat asthenos, & paullulum somnolentus, de cetero bene se habens, sensu, motuque gaudens licet debilibus.

4. *Asthenia scorbutica* Lind. *de scorbuto*; *Languor scorbuticus* Bartholini.

In prima scorbuti periodo, facies est pallida, subtumida, exercitii aversatio, labia ac carunculæ lacrymales virescunt, ceteroquin ægri cibum, potumque appetunt, & sani videntur; ast crescit mœror & dejectio animi, color evadit obscurus, ex flavescente sublividus, pigritia abit in lassitudinem cum genuum stupore & debilitate a levi exercitio; inde dyspnœa a motu, quæ cum lassitudine constanter scorbutum comitantur.

In tertia periodo astheniam comitantur syncopes. *Vide* syncopem scorbuticam.

5. *Asthenia cachectica*.

Infantes a parentibus senibus, infirmisve orti, potissimum puellæ ab ortu ad decimum circiter ætatis annum non raro pallidulæ sunt, carnibus mollibus præditæ, ventre tumido, artubus tenues, macilentæ, debiles, voraces; tamen torpidulæ, somnolentæ, segnes ad loquelam, & omnia exercitia tardæ, ingenio hebetes, unde a rachiticis valde discrepant; sæpe glandulas colli tumidas gerunt, quæ tamen sponte resolvuntur multo citius quam scrophulæ, nec ita indurescunt: in illis vidi sæpe ortas verrucas

eas faciei, quæ intra paucos menfes fine rubore & calore albefcunt omnino & remollefcunt, ac in cruftam exficcatæ labuntur, nulla relicta cicatrice.

Præftat in hoc morbo per hiemem cum offa deglutire quotidie aliquot grana radicis Chinæ pulverifatæ, vino uti aquato, abftinere a cremoribus, & farinaceis non fermentatis, exercitium fuadere, frigus arcere.

6. *Afthenia chlorotica*. *Vide* chlorofim, cujus eft accidens.

7. *Afthenia a pathematis; Virium debilitas ab animi affectu* Frid. Hoffman. *de virium lapfu, cap.* 9. *cautela* 1.

Nihil magis fubito vires frangit, & quandoque difficilius cognofcitur quam mœror, diu celata iracundia, gravis ærumna, contumelia, bonorum, honorum immerita jactura, amicorum, parentum mors, &c. inde profunda triftitia, animi dejectio, fomni jactura, anorexia, ftupidum filentium, immobilitas, folitudinis amor, cœtuum fuga.

Alimenta boni fucci, fed liquida, coctu facilia, vinum, liquores fermentati, narcotica, & auxilia moralia indicantur.

8. *Afthenia febrilis; debilitas febrilis* Boerhaavii; *Laffitudines fpontaneæ* Hippocr.

Alia eft debilitas, vel laffitudo fpontanea, quæ graves morbos anteit, eofque prænuntiat, ea eft fine febre, cum faftidio omnium rerum, inclinatione ad iracundiam, ægri dicunt crura fibi, & brachia fracta effe; nondum tamen fe lecto addicunt, donec accedat horripilatio, dein calor.

Alia vero eft debilitas febrem potiffimum continuam ac remittentem concomitans, quę in vigore omnium eft maxima; aft inter varia genera febrium nullum eft quod vires magis profternat ab initio quam typhus, hæmitritæufque, vulgo *malignæ febris* dictæ, in quibus parcior eft fluidi nervei fecretio e cortice cerebri, & fere quidquid eft, impenditur in obicibus fuperandis, qui circulationi fanguinis opponuntur, unde artuum fumma debilitas.

9. *Afthenia offifraga* Simon. Paulli *de gramine offifrago* Linnæi *flora Lapponica* 236.

Mirum eft quod de viribus Antherici offifragi Simon Paulli promulgavit, fcilicet fi pecoribus pabulo intermixta detur hæc verba, ipfa eorum offa inde emolliantur, ita ut pedibus infiftere nequeant.

Ill. Linnæus eam copiofam vidit in Smolandia, ubi dicitur ejus efu pecora ftatim impinguari, fed anno fequente in ipforum hepate nafci vermem *Ilar* dictum, unde herba *Ilagras vocatur*, & cito perire animal. Verum hæc omnia inter errores plebis reponit Auctor.

10. *Afthenia ab ofteofarcofi* Act. Acad. Parifin.

Ofteofarcofis eft offium remollitio; hic morbus primum Tolofæ, dein aliis locis obfervatus eft; imo fub diverfis fchematibus fufe defcribitur in Act. Soc. Londinenfis, n. 459. a Chirurgo Pott. Offibus viru fcorbutico, aut alio remollitis, ftatura corporis decrefcit, æger ftare non poteft, artus contorquentur, totum corpus in glomerem flaccidum humi ftratum abit.

11. *Afthenia ab inanitione*.

Eft debilitas quæ fupervenit cuicumque morbo evacuatorio, maxime hæmorrhagicis, alvi fluxibus, dyfenteriæ: curatur analepticis, fucculentis, fpirituofis, aromaticis, curato potiffimum morbo a quo pendet.

12. *Afthenia hyfterica*.

Mulier quadragenaria plethorica, florida, ubertim & regulariter a duobus annis menftruata, conftipata, mœroribus, anxietatibus, crampis, mufculorum diftractionibus, hyftericifque aliis fymptomatis a duobus annis divexata eft, inter quæ potiffimum conqueritur de laffitudine, aut debilitate totius corporis, ita ut brachium fupra caput attollere nequeat præ debilitate; illa vero noctes infomnes, crampis & extremorum inferiorum fudoribus afflicta tranfigit; in furis & in imis femoribus funt tumores colore œdematofi, fed digitorum impreffionem minime retinentes, qui interdiu tantum obfervantur, vera œdemata hyfterica Raulini; juvatur, & appetitus paullulum reftituitur a pulvere purgante quem decies fumpfit; ea menfe Julio tres Medicos Monfpellienfes confuluit. Confilium vero fequens fuit, 1. ut præmiffa exigua phlebotomia, fi pulfus plenus fit, jufcula ex colli vervecini unciis quatuor, & cichorii manipulo per triduum fumat; dein purgetur ex duobus cyathis decocti polypodii, infufis duobus vel tribus fennæ drachmis; additis primo cyatho mannæ unciis duabus, alteri vero uncia una & femiffe.

His præmiffis decem jufcula fumat ex pullo, radicis pæoniæ drachmis duabus, cichorii manipulo; deinde decem balnea domeftica adhibeat, & ad cujufque exitum feri lactis libram bibat, infufo prius florum hyperici pugillo; deinde jufcula, iterumque balnea, & ferum lactis repetat; demum cum ad menfem Septembrem deventum fuerit, lac afininum per duos menfes ufurpet, alternifque diebus bolum devoret ex pulveris de gutteta, coralliorum, & cretæ ana granis quindecim, fyrupo quodam exceptis, fomnumque fibi conciliet fingulis noctibus ope fyrupi de karabe, vel laudani liquidi.

13. *Afthenia fyphilitica.*

Hannoveranus quinquagenarius a fex annis & ultra debilis erat toto corpore, & macilentus, de cetero bene fe habens: eum curavere Stalhius & Hoffmannus per quatuor annos, Medici Parifini per duos annos, Monfpelienfes per octo menfes præfcriptis edulcorantibus, incraffantibus, lacticiniis, &c. fed in caffum. D. Fizes poft tot vana tum fua, tum aliorum tentamina, quæfivit num æger, ejufve parens aut nutrix fyphilitico quodam morbo laboraffent; refponfum ei fuit minime gentium. Interea diæta lactea inftituta fine balneis, hydrargirofis fuit caute celebrata, atque poft menfem vires ægri, atque carnes paullatim rediere, & fanitas reftituta eft. An afthenia ea fyphilitica fuit, quia per hydrargyrofim fanata? An hydrargyrofis in morbis minime fyphiliticis valet? Ante hydrargyrofim intumuerat unus tefticulus fine dolore, fluctuationem in eo dein adeffe putantes Medici, tumore incifo nihil viderunt; teftis bifariam divifus quotidie fungofas excrefcentias præferebat, illis fine dolore refectis fuccrefcebant aliæ, adhibito in emplaftris millepedum pulvere vulnus coaluit.

14. *Afthenia hydrocephalica.*

Duo pueruli Nofocomii generalis febricula & gaftrodynia affecti jacent, purgati refurgunt, ftant per paucos dies languidi, febricula recedente, iterum decumbunt, accedit vomitio jufculorum, gaftrodynia, febris; purgantur alternis diebus, fexta die fubito afthenia correpti funt, caput proprio pondere inclinat, brachiis & manibus uti non poffunt ad poculum ori admovendum, pedibus infiftere nequeunt, fenfu fuperftite; noctu delirium, febris, & octava die mors. Secto cadavere ubique macro, nil videtur mutatum in abdomine, pectore; nulli lumbrici, flatus in inteftinis vacuis, nullum œdema; fecto cranio aquæ diffluunt limpidæ, & in ventriculis cerebri rubellæ, nil ultra. Hæc Augufto 1759.

Differt ab apoplexia & caro ex eo quod nullo fopore ftipetur hic morbus; a paralyfi, hemiplegia, paraplegia, quod fit univerfalis debilitas, fenfu fuperftite.

Illi pueruli nunquam porrigebant manum, nifi brachio ad coftas appreffo hinc & inde, quia fecus porrectum brachium difficilius fuftentari potuiffet ex legibus mechanices; unde brachia fecundum totum humerum ad latus appreffa hunc morbum fignificant.

Cum hæc fcribo, tertius puerulus Nofocomii fubito incidit in eumdem morbum convalefcens a dyfenteria, in qua aliquoties purgatus erat, polydipfia infatiabili fimul affectus, mihi videbatur poftridie moriturus; præfcripta iterata dofi pulveris de gutteta intra paucos dies convaluit, vino fimul ufus & cardiacis.

15. *Afthenia abftinentium* Diar. Med. Mai. 1756. Hiftor. Academ. Parif. 1712. 1713. 1719. 1739.

Poteft homo ultra 7. dies nullo affumpto alimento vivere.

Religiofa Monfpel. maniaca per 14. dies fine potu & cibo vixit.

Nymphomaniaca per 25. dies; tunc vero cutis arida, flava, rugofa, os arefcebat, lingua & dentes nigrefcebant, vox raucefcebat, macies magna, nulla perfpiratio, dejectio, mictio; ea abftinentia bis vel ter in anno revertebatur cum delirio vividiori, frequentiori, pervigilio, vere potiffimum & autumno.

16. *Afthenia infantum, le Scorbut* Parifienfium Chirurgorum; Puzos, *Malad. des enfans, pag.* 300. qui fic loquitur.

Scorbutus infantum non eadem figna præbet quæ fcorbutus adultorum; pofterior maculis cutaneis & gingivarum vitio ftipatur; prior vero his fignis deftituitur, nifi cum ad ultimum gradum pervenit; exiftit multo ante ea figna, & in primo, fecundove gradu cognofcendus eft, ut fanari queat. Cognofcitur fcorbutus infantum, cum de doloribus mufculorum conqueritur, & progredi ac pedibus infiftere potis non eft; antea fanus videbatur, jam fubito ufum tibiarum amittit, federe, cubare, vel quiefcere nunquam definit, motum localem averfatur, ejulat fi ftare cogatur, aut fi furæ ipfi comprimantur; alias cum fine adminiculo progredi folitus foret, quavis data occafione, & ob folam crurum debilitatem labitur & cadit; non maculæ cutaneæ, ut adultis, fed tubercula dura ganglionum inftar hic vel illic apud eos obfervantur: hæc funt infallibilia hujus fcorbuti figna. Hactenus Puzos.

Afthenia infantum in primo gradu non difficulter fanatur: fi vero neglecta fuerit, aut cum aliis fpeciebus affinibus confufa, funeftos eventus inducit; offa fcilicet inficit, & carie corrumpit, maxillas ita devaftat & exedit, ut alveorum ordines omnino abfumat; videntur non raro qui languore & marafmo conficiuntur, quorum morbum ferius aggreffa eft ars medica, optimis licet medicamentis armata.

Ad curam infantis adhucdum lactentis, lactis nutricis indolem probe examinare neceffum eft, illudque fi vitiofum fuerit, altero mutare; fecus ad antifcorbutica confugere,

gere', quæ fanguinis ipfius ægri vitia corrigant; adeoque utatur infufo cichorei, cochleariæ, taraxaci, beccabungæ, nafturtii aquatici, fcolopendrii in aqua pulli, necnon levi decocto radicis chinæ; identidem purgetur ex fyrupo de cichorio compofito; e locis humidis, paludofis migret in falubriora.

Si infans nondum progredi affueverit, ac proinde loqui nefciat, hic morbus in primo gradu, necdum maxillas afficiens difficillime cognofcitur; verum ex parentum, nutricifve fcorbutica difpofitione, tempeftate & regione aliquid luminis affulgere poteft; fi vero ablactatus fit infans, eo facilius cognofcitur hic morbus, quo ætate provectior infans, qui facilius fenfationes fuas exponit, & in quo mutationes in viribus tibiarum clarius percipiuntur; imo medicamina facilius admittunt, adeoque major fanitatis recuperandæ fpes eft; præftat quovis mane per aliquod tempus infufi Rhei cyathum bis in die propinare, & adhibere gargarifma ex decocto agrimoniæ, falviæ, biftortæ, rofmarini, nafturtii aquatici, additis poft colaturam fpiritus cochleariæ aliquot guttis, vel fucco limonum, vel optimi vini pauxillo; confert præ ceteris vinum antifcorbuticum: hactenus Auctor citatus.

Hæc afthenio non raro cachexiam, & phlegmafiam infanabilem inducit diarrhœa, hectica & marafmo terminandam, vel quod fæpe etiam vidi fine febre acuta, fine ulla inflammatione prægreffa, vel vulvam in puellis, vel genas & gingivas in utroque fexu fubito livore, fubitaque mollitie, gangræna & fphacelo ita corrumpit, fine ullo dolore, ut non rarum fit intra paucos dies labia exedi ad aures ufque, & infantem quinquennem circiter placide expirare, hoc tetro fphacelo exefum in ore, vel in vulva; maxime vero hoc vitium eis accidit, cum a rubeola convalefcunt.

17. *Afthenia Americana*; *Obftructiones vifcerum naturalium* Guill. Pifon. *cap.* 6.

Hic morbus fine ullo fere doloris fenfu invadens, ob perfpirationis fuppreffionem, cruditatefque multas, ob ventriculi a calore ortam debilitatem, maxime apud juvenes & advenas: adde viru fcorbuticum ab advenis in itinere contractum, & ufum *arach*, feu vini ex fecibus facchari & aqua confecti; hinc ebrii humi decumbunt, & totas noctes malignos humores poris patulis combibunt.

Hinc *debilitas* cum tanto labore & *laffitudine* fpontanea, atque naufea oritur, ut ferendis cibis & medicamentis impares exiftant; hinc 'magna refpirandi difficultas, perpetuæ querelæ, accedunt fudores frigidi in partibus fuperioribus, fummus virium languor, canina appetentia, durities, atque murmur utriufque hypochondrii, denique febris, fitis & inflammatio.

Hic morbus raro curatur, nifi accedente diarrhœa biliofa.

Cura. Strictam & diu fervatam diætam exigit ex cibo & potu recentibus, eupeptis, accedente mane & vefperi motu corporis liberali, quem ob dyfpnœam ægri refugiunt: phlebotomiam, fi non præfens febris, faltem futura fæpe poftulat; fæpe enim hepatitis fupervenit: apozemata leviter incidentia & antifcorbutica præmittantur; huc radices limonum, liquiritiæ, braffica marina, portulaca aceto condita conferunt; nux cocos, mala aurantia, citria, citrulli, ananas, granadilla conveniunt.

Dein cathartica mitia ufurpanda, vel ipecacuanhæ drachmas duas infunde in aqua, ut vomitio excitetur; denique ad eximium hujus morbi antidotum per menfem recurrendum eft, fcilicet:

℞. Corticis guayaci & fcoriæ ferri ana uncias ij. maydis unc. I. fabarum minorum, & foliorum fennæ ana unc. i. pulvis exhibeatur ad drachmas duas vel quatuor mane & vefperi in liquore convenienti.

Huic fuccedat curfus aliquot paffuum, in dies major, a quo redeuntes cibis eupeptis refocillentur, ut pulte e farina manihoc cum faccharo.

Inter topica emplaftrum ex gummi elemi & balfamo copaivæ cum melle, ventriculi & hepatis regioni applicetur, demum decoctum falfæ parillæ addendum.

XXI. *Leipothymiæ*, Lipothimie; *Animi deliquium* Mercati *lib.* 3. *Apopfychia* Diofcoridis.

Eft fubitanea & brevis virium dejectio, fuperftite pulfus vigore, & cognofcendi facultate.

Differt a fyncope, I. quia in fyncope pulfus valde minuitur, vel evanefcit cum fenfuum obfcuratione, imo, in graviori cafu, feriatione: in leipothymia vero pulfus plerumque manet illæfus, nifi affectio adeo gravis fit, ut fyncopem adducat. 2. Quod in leipothymia ægri vel aurium tinnitum cum fubito earum calore, vel vertiginofam capitis turbam fimul percipiant cum virium artuum defectione, atque fentiant & fæpius dicant fe animi deliquium pati:

pati: in fyncopevero fubito, & citra prælu-dium concidunt.

Merito Mercatus & Mercurialis refragantur illis qui leipothymiam a fyncope tantùm gradu differre putant, atque ideo ejufdem generis effe varietates, cum verofimile fit ex allatis fymptomatis magnam effe differentiam, atque diverfam originem. Sic Mercatus fyncopem fieri putat a fluidi nervei cor moturi defectu, difpendio; leipothymiam vero ab ejus fluidi in cerebrum motu retrogrado, ex quo motu, dum de fanguine agitur, fieri tinnitum & vertiginem alibi docuimus, fed quæcumque fit theoria, non minus differunt fymptomata effentialia, quorum explicatio deinceps venit inquirenda.

1. *Leipothymia a pathemate.*

Memini me leipothymiam effe paffum, dum cujufdam nefarii crurifragium fpectarem; fenfi fcilicet in corde moleftiam cum fubitanea crurum & brachiorum debilitate, fimulque calore, ac veluti vapore furfum afcendente aures corripi, atque tinnire; pulfus interea exploratus erat vegetus; iis fymptomatis ingravefcentibus vix pedibus infiftere potuiffem, & pallor faciei fucceffiffet, forte etiam fuperveniffet fyncope; verum etiamfi, ut ait Mercatus, in omni fyncope fit animi deliquium, feu leipothymia, in omni leipothymia non eft fyncope, & ea genera non folum gradu, fed etiam fymptomatum diverforum ferie difcrepant.

2. *Leipothymia ftomachica* Mercati *de fyncope l. 3.*

Male *cardiaca* ab aliis vocatur, quæ ab ftomachi moleftia & cardialgia ortum ducit, omnium frequentiffima. *Vide* cardialgiam.

Inquirant Medici limites fyncopes, leipothymiæ, cardialgiæ; certe fyncope eft morbus breviffimus & periculofiffimus; cum leipothymia multo diutius vivitur quam cum fyncope, cui ipfa præludit; in leipothymia nullus eft dolor, fed tantum fenfatio quædam, quam *mortem ftomachi* vocant ægri, dum ajunt, *l' eftomac me meurt.*

Mirum eft quod aer frigidus, frigidæ potus leipothymiam avertat; non vero mirum quod vinum, fpiritus, aromata, cardiaca vires refocillent.

XXII. *Syncope*, Syncope, Evanouiffement, Pamoifon; Italis *Svanimento*; Hifpanis *Defmayo*; a *fyncopto*, concido. *Leipopfychia* Hippocrati; *Apfychia* Galeni. Ægri *Syncoptici*; Gallis *Evanouis*, *Pames*.

Cognofcitur fubitaneæ virium omnium vitalium, animaliumque imminutione, pulfu fcilicet, refpiratione, omni mufculorum motu, necnon fenfu quovis, & calore admodum imminutis, ita ut æger per aliquod tempus fui confcius non fit, & vita ecclypfim patiatur.

Differt a leipothymia, quod affectus primo in præcordiis fentiatur, leipothymia vero a capite incipiat.

A cardialgia quod nullo ftomachi dolore ftipetur, nifi ipfi cardialgiæ fe adjungat; in fyncope fenfus omnis fere aut penitus evanefcit, & æger refurgens non meminit fe per hoc tempus extitiffe, aut dicit fe aftantes quafi in fomno percepiffe, trans nebulam vidiffe, & fonos quafi debiliffimos audiviffe; quæ omnia in cardialgia fimplici non obfervantur.

In afphyxia ægri tamdiu frigidi, fine ullo figno vitæ remanent, ut pro mortuis fæpe habeantur; aft fyncoptici fudore, pulfu obfcuro, aliquali interiorum calore, leni faltem refpiratione ab afphyctis diftinguuntur, & intra minutum unum aut alterum ad fe redeunt.

Omnes morbi terminari poffunt debilitate lethali, quæ cum cum fucceffive accidat, non dicitur fyncope, fed afphyxia finalis, fi fit cum frigore, pallore, fine ftertore. *Apoplexia finalis*, fi cum ftertore; & fomno; *orthopnœa finalis*, fi cum ftertore, fine fomno.

Hi quippe funt diverfi modi, quibus vita terminatur, de quibus mirum eft, nullum Auctorem expreffe differuiffe. Nemo tamen dixerit morbos lethales non differre, nifi gradu, a fyncope. Quorfum itaque plures contendunt leipothymiam, fyncopem & afphyxiam effe morbos ejufdem generis, & non nifi fecundum majus & minus difcrepare; quæ confifio fi admittatur, pari jure ad fingula cujufque claffis genera poffet extendi, ut ad pleuritidem, peripneumoniam, paraphrenefim, phrenitidem, hepatitidem, &c.

Principium fyncopes proximum videtur effe motus cordis fyftalticus, adeo debilis, ut nullo fubfultu ftipetur. Duplex etenim eft motus cordis; alius *fyftalticus*, feu fyftoles & diaftoles, quo axis cordis loco non mutatur, nec ullus pulfus in arteria producitur; alter eft *fubfultorius*, feu alternus cordis acceffus ad coftas, & receffus verfus mediaftinum, quo tanquam mallei percuffu pulfus cordis & arteriarum fenfibilis evadit, adeoque in cerebro pulfantibus arteriolis excitantur ideæ ad vigiliam neceffariæ, in toto corpore calor generatur, atque vis electrica fuftinetur. In fyncope prior motus permanet, unde vitæ pabulum; aft pofterior deficit, unde fenfuum, pulfus, caloris feriatio, & aft-

& afthenia artuum, æger fubito proprio pondere, laxatis omnibus artubus, deorfum labitur, pallet, friget, pulfus & refpiratio evanefcunt, aut maxime minuuntur.

1. *Syncope ab inanitione* Sennert.

Eft illa quæ fubito in morbis evacuatoriis cachecticis poft longas anorexias, viribus jam exhauftis fubito fupervenit; & a debilitate habituali diverfiffima eft; natura quæ vires fuas infumit, in cordis motu perennando, a conatibus fuis fubito ceffat, cum debilitatis extremæ confcia eft, aut nova confufe perfentit obftacula, magnam itaque partem virium quæ in fubfultu cordis producendo requiritur, ea fupprimit, ut motum tantummodo fyftalticum diutius protrahat, qui fecus multo citius fufflaminaretur.

Patet ex Halefii *Experimentis hæmaftaticis* frequentiam pulfus & refpirationum crefcere in fumma debilitate quam hæmorrhagiæ profufæ excitant, pari paffu quo pulfuum & refpirationum amplitudo decrefcit; eo fine, ait Halefius, ut vis quæ ratione amplitudinis deficit, frequentia feu velocitate motus refarciatur, & lethum procraftinetur.

Idem obfervat vires cordis fuperftites non effe refiduo in vafis fanguini proportionales, nam in tubo verticaliter carotidi aptato, cruor quandoque altius afcendebat, cum plus fanguinis effluxiffet. Habet ergo natura impetrium in cor, non vero mechanice movetur juxta vires fanguinis ad illud accedentis, fed a fluido nerveo quod vitale principium pro diverfis motivis in id immittit. Cum jugulantur fues, multo prius effufo cruore, cum vires exhauftæ videntur, validos non raro illos conatus edunt, quo vires cordis fatifcentes exfufcitantur, & ad ipfum fanguis ex artubus expreffus mittitur.

Cum e quadraginta libris fanguinis quas equa primi experimenti habebat, effluxiffent triginta, fudor frigidus toto corpore permanare cœpit, laxatis fibris cutis, quæ durante vita ipfam conftringunt, hicque apertis vafculorum fudoriferorum oculis, eodem mechanifmo ac mortuis alvus fæpius effunditur.

Ad vires in inanitione refocillandas jufcula confummata, gelatinæ aromatis conditæ, ovi vitella, vino & cinnamomi pulvere commixta, vinum merum, liquores fpirituofi, fumus nucis myrifticæ accenfæ, naribus exceptus; funt præfentiffima auxilia.

Quæ a paracenthefi oritur, præcavetur vinclura abdominis.

2. *Syncope a dolore* Jonftoni; *Idea med.* Ill. Senac. *p.* 553.

Ea eft quæ atrocibus doloribus potiffimum colicis fupervenit.

Curabam puellam quæ per diem & ultra dolores colicos ita atroces patiebatur, ut pulfus phlebotomiam non admitteret, & ut laudani dofis maxima morbum non fedaret; adhibui pillularum de cynogloffo grana duodecim, quippe non raro accidit, ut diverfa narcotica aliis melius fuccedant, licet non majori dofi adhibita; fed fruftra, tandem fubito accedit fyncope, & non folum doloris acceffus illico evanefcit, verum fibi reftituta ægra deinceps omnino ab hoc dolore vixit immunis, non fecus ac optima crifi folutus fuiffet, nonne ea colica a fluidi nervei appulfu validiori & quafi ab fpafmo pendebat? anne, ut putat Sanctorius, in fyncope copiofa fit perfpiratio quæ materiem morbificam eliminat?

3. *Syncope febrilis* Ill. Senac. *de Corde*, *l.* 4. *c.* 12. *p.* 548.

Ea eft quæ morbis acutis febrilibus, vel inflammatoriis tum initio, tum in vigore accidit.

Initio pleuritidis fyncope fuperveniens lethale fæpe morbum prænunciat, qui ob humorum crudorum copiam febricitantes in fyncopem incidunt, fi ventriculus vel hepar in his inflammatum fuerit, defperata falus eft. Galen. *Methodo med. c.* 3.

Syncope quæ in æftu tritæophiæ aut alterius febris ardentis accidit, eft periculo multo minoris, & phlebotomia ac refrigerantibus prævertitur. *Vide* ulterius *Apoplexiam febricofam*.

4. *Syncope a phlebotomia*.

Sunt qui a metu phlebotomiæ, a fanguinis afpectu animo linquuntur, quod qui mechanice & fine imperio animæ in cor explicare contendunt, abfurda proferre mihi videntur. Illa fyncope prævertitur fitu horizontali, aqua in ore detenta, interpolatione phlebotomiæ, digito venæ apprefso, averfione oculorum a patella, &c. Parcius & rarius eft mittendus fanguis apud eos meticulofos, maxime fi febris vel pyrexia defint.

Si in amphimerinis aut hæmitritæis jam protractis a phlebotomia aliunde indicata, fuperveniat leipothimia cum pulfu ftatim exiliori, intermittente, frequentiffimo aut fyncope, fignum eft morbum a materia putri, verminofa, vel mali moris foveri, monente Barbeyracio, & confirmante experientia; licet itaque in hoc cafu delirium, paroxifmi vigor, pulfus robur phlebotomiam fuadeant, ab ea abftinendum eft.

Syncope a phlebotomia largiori ob laxatam ligaturam apud robuftos non eft ita periculofa,

culofa, ac quæ pendet a principio interno, aſt apud debiles, ut phthiſicos, ſcorbuticos, cachecticos intra paucas horas ad mortem ducit, pulſu exili, molli, frequenti, intermittenti.

5. *Syncope plethorica* Riolani; *Anthropologia* Ill. Senac. *lib.* 4. *cap.* 12. *pag.* 540.

Ea eſt quæ a nimia ſanguinis copia excitatur corde velut obruto, cujus ſignum eſt pulſus ſucceſſive varius, nunc obſcurus, depreſſus, nunc plenus & elatus, nunc frequens, intermittens, nunc rarus & regularis, ſicum facie rubra ſublivida ante ſyncopen; ſignum certius eſt, ſi a phlebotomia parva, iterata, ſenſim pulſus plenior, velocior, fortior evadat, & æger ſublevetur; judicatur ulterius ex voracitate prægreſſa, ſuppreſſis evacuationibus, ſi plethora ſit commota, ea ſpecies coincidit cum febrili.

6. *Syncope hyſterica* Ill. Senac. *lib.* 4. *capit.* 12. *p.* 544. *Sync. epileptica* Helmontii, *de Aſthmate*.

Ea eſt quam hyſtericæ, hypochondriacique patiuntur, a levi animi affectu, ab odore ſuavi moſchi, ambræ, roſæ, ab iteratis catharticis, ab imaginatione læſa, &c. cum fugacibus ſpaſmis, doloribus diverſarum partium, aliiſque heteroclytis ſymptomatis, multum terroris ægræ incutientibus.

Curatur antihyſtericis fœtidis, caſtoreo, fumo pennarum, corii, ſpiritu ſalis armoniaci naribus admoto, &c.

Epilepticam & extaticam ſyncopem admittit Ill. Archiater. In paroxyſmo epilepſiæ ſenſus quidem feriantur, ut in ſyncope, & maxilla eſt rigida; verum pulſus plenus, vehemens eſt color faciei cruentus, lividus, &c.

7. *Syncope a cardioncho*.

Cardionchi nomine intelligo cordis aneuriſmaticam dilatationem, tum in ventriculis, tum *in* auriculis, tum in aortæ initio; a Græco *onchos*, tumor, & *cardia*, cor. Concurrunt pectoris oppreſſio, pondus in regione cordis, animi deliquia, palpitationes vehementiores, quandoque pulſus inæqualis, parvus, alias vero plenus, vehemens, palpitans. *Vide* Ill. Senac. *de Corde*, *lib.* 4. *cap.* 8.

8. *Syncope a polypo* Ill. Senac. *de Corde*, *lib.* 4. *cap.* 10. *n.* 13.

Ea eſt quam concretiones polypoſæ cordis excitant. Suſpicamur ex *ſenſu ponderis* & oppreſſionis in regione cordis, unde anxietates cordis, *palpitatione* habituali, quæ in tremorem cordis & in ſuccuſſus frequentes degenerat. Pulſus *inæqualitate variabili*, quæ ſignum eſt optimum.

9. *Syncope ab antipathia* Ill. Senac. *ibid. pag.* 544.

Ea eſt quam excitant felis, muris, caſei, &c. præſentia & horror præconceptus. Certum eſt multiplici experientia, vel a latente in artocreate anguilla aut ſimili objecto, quod exhorreſcunt, plures ita naſutos eſſe & mobiles, ut in ſyncopem conſtantem incidant, nec ſubleventur niſi objecti moleſti remotione. Qui ex ſede morbos diſterminant, hunc morbum a cerebro primario pendere, & ad cerebrum referendum eſſe, judicare debent.

10. *Syncope a veneno* Ill. Senac. *ibid. pag.* 545. 546.

Vapores putridi ex Noſocomiis, ex cancris, ulceribus, ex cadaveribus.

Vapores mephitici ex tabernis, cellis, tumulis arctius clauſis, ex puteo & foſſa peraltiana juxta Monſpelium, exhalationes minerarum.

Arſenicum etiam ulceribus, cariebus admotum, ut obſervavit Saviardus.

Venena acria genita in corpore ipſo, in peſte; tritæophia, ſphacelo, hunc morbum excitant.

11. *Syncope ab apoſtematis* Ill. Senac. *ibid. pag.* 554.

Non ſolum rupto intus apoſtemate ſuperveniunt ſyncopes, ut ſecto abdomine in aſcite, aut pectore in hydrothorace, verum etiam ab alia cauſa non ſatis cognita; abſceſſum in hepate, pancreate, pulmone, a fortiori in ſtomacho latentes, declarant ſyncopes frequentes; a pulmonum & hepatis putredine ortas vidit Ballonius, ex ovariis & utero ſuppuratis Ill. Senacus. An a cerebro ſuppurato oriantur, inquirendum reſtat.

12. *Syncope ab hydrocardia* Vieuſſenii *Obſ.*

Hydrocardia ſeu collectio aquæ in pericardio cognoſcitur 1. pondere in regione cordis. 2. Pectoris oppreſſione quæ creſcit a decubitu ſupino, ſublevatur inclinato pectore ad anteriora. 3. Leipothymia, ſyncope, palpitatione frequentibus. 4. Subita a ſomno excitatione cum ſuffocationis periculo. 5. Signis genericis hydrothoracis. 6. Pulſu debili, molli, inæquali, ex Ill. Schreibero.

Curatur ut hydrothorax diureticis, borace, paliuri fructibus.

13. *Syncope ſtomachica*. *Vid.* Ill. Senac. *ibid. pag.* 545.

Ea eſt quam cardialgia ſæpius excitat, attamen ſine dolore ſtomachi ex ſola illius anxietate ſæpe oritur, ut 1. ab *inanitione*, ſeu longa fame, unde calor, & ſenſus tractionis, quæ ſyncopen ſubito inducunt. 2. Oritur etiam a ſtomachi *repletione*, infarctu cum nau-

naufea. 3. Ab irritatione a materiis emeticis, naufeofis, venenatis. 4. A lumbricis, tæniis. 5. A dyfpeptis, ut lacte coagulato, adipe, fungis. 6. A faburra acri, putri, maligna. 7. Frequentes etiam funt fyncopes in gaftritide, & diverfis fpeciebus gaftrodynes, cardialgiæ, &c.

14. *Syncope ab fphacelo* D. Senac. *pagin.* 553.

Cum pars quædam potiffimum interna fphacelo correpta eft, cum fœtus in utero mortuus latet, cum ichor putris alicubi hæret, fyncopes fæpius fobolefcunt, natura fenfu quodam intimo id percipit, exhorrefcit, & non fecus afficitur, ac cum quid fœtidum aut cadaverofum nares afficit.

15. *Syncope fcorbutica* Lind. *de Scorbuto.*

In tertia periodo a minimo motu fcorbutici leipothymias imo fyncopes patiuntur, in quibus pulfus, licet fit exilis & intermittens, tamen per intervalla evadit plenior & duplicatus, ut in pectorali, obfervante Eugaleno; iterum exilis evafurus.

16. *Syncope arthritica* Mufgravii, *de Arthritide anomala.*

Ea eft, quæ in veteri podagra fupervenit, remittente aut ceffante dolore pedum, frequentior poft indigeftiones crapulas.

Cathartica, dein ftomachica & anthelmintica in hac conveniunt.

17. *Syncope febricofa.* *Febris fyncopalis*; vulgo *la fievre fyncopale.*

Eft tertiana vel hemitritæus fyncopalis Caftellanis & Madritenfibus familiaris, ut refert D. Burnet, in *Thef. Parifina*. Rigor in initio, typus tertianæ, profufus fudor in declinatione, cardialgia, horrenda vomitio, fumma debilitas, pulfus contractus, frigus extremorum, mors fecunda aut tertia acceffione, ni fuccurratur.

Præmiffis præmittendis kinkinam profutu- ram puto, ut in hemitritæo foporofa, fcilicet ad unciam ante tertium paroxyfmum. *Vide* Morton. *Pyreteolog. pag.* 74. & rectius Torti, *de Febribus.*

Huc fpectat febris fyncopalis tertiana Torti *de Febrib. p.* 126. 192.

Amphimerina fyncopalis Raim. Fortis.

Tritæophia fyncopalis Pathol. method.

Eft fyncope, quæ funeftos reddit paroxyfmos febris tertianæ fimplicis, duplicifve, quos comitatur, five fit cardialgiæ fuccedanea, five primaria & folitaria, fed febris comes, vi nempe cujus æger nullo fcilicet dolore perculfus, frequenter, graviter, & abfque caufa manifefta languet, exolvitur, & anima deficit; five de latere in latus fe vertit convertere, aut manum tentet loco movere, concurrit pulfus depreffio, & viciffim ejus defectio cum parvitate & frequentia; fudores minuti circa collum & frontem, oculorum cavitas, caligatio & languor, ac denique univerfalis virium languor, ut continuis odoribus & irrorationibus æger recreari indigeat; ne deliquium crebrius patiatur.

Si hæc in febris augmento vel ftatu accidant, licet tranquilla fubfequatur intermiffio, res ægri male agitur, nifi provida Medici cautela futuros acceffus mature præcaveat. Si enim Medicus tranfactæ procellæ immemor fit, brevi pereunte ægro incidet in illud turpe, *non putaram.*

Ejufdem cenfus eft algor, qui in *tertiana* perniciofa feu *algida* Mortoni, incipienti paroxyfmo jungitur, quod non, ut affolet in benignis, paullatim evanefcit; fed protrahitur & protrahitur, ita ut nec pulfus refurgat, nec calor erumpat, ita ut poft multas horas ægrum in paroxyfmi initio diceres, fiticulofus eft, gemebundus, anxius, cadaverofus, fi evadat, nec moriatur; pulfus tamen depreffus remanet; cum calor mitis accedit, vox eft clangofa, lingua fcabra, urina vel copiofa & pellucida, vel pauca & lateritia; in hoc ftatu durat æger per tempus intermiffionis cum pulfu exili & frequenti, fubfequenti acceffu utplurimum moriturus; fi vero calor & pulfus fint meliores, vegetiores, diuturnioris morbi potiufquam mortis erit præfagium; fed ifta difcrimina vix aliud quam ufus docere poteft.

XXIII. *Afphyxia.* Afphyxie. *Apoplexia cerebelli* VVillifii. *Extafis* Brendelii. *Mors apparens* vel *fubitanea* Lancifii. *Afphyxia* ab *a* privativo, & *Sphygmos*, pulfus.

Phœnomena mortis apparentis fubito utplurimum fupervenientia, valde terrifica afphyxiæ characterem præbent. Si æger fenfim in pejus abiens, demum fato fuccubuerit, ejus ftatus afphyxia non eft, nec quemquam ex hoc ftatu revixiffe docet obfervatio. Aft fæpe accidit, ut ægri fubito interempti vifi fint, imo ex his quidam fepulti, quos vel arte vel fponte inde evafiffe certum eft. Talis vero ftatus five a cerebro five a corde aut a pulmone potiffimum affectis oriatur, *afphyxia* dicitur, obfcuriffimum morbi genus, quod ratione atrocitatis & obfcuritatis Medicorum diligentiffimorum inquifitionem exigit. Videatur autem de hoc Lancifius circa mortes fubitaneas.

Ex illis, qui fubito mori vifi funt, nullus pro vere mortuo habendus eft, ut fufe docent Vvinslovv & Bruhier, nifi qui biduo triduove ferva-

fervatus, jam putrefcere & fœtere incipit, aut faltem qui ferrum candens pedibus inuftum non fenfit; quæ dicta in genere valent refpectu Medicorum qui morbi principium refcire non potuerunt. Si enim figna anevrifmati rupti, apoplexiæ imminentis, vomicæ antiquæ hanc fubitaneam mortem præceffferint, Medicus horum gnarus certius judicaturus eft an mors fit vera vel tantum afphyata.

1. *Afphyxia immerforum.*

Qui ex aquis pro mortuis extrahuntur, aliquando revivifcunt, docente experientia. Vidi puellam quæ cum e puteo in quem fe projecerat, extracta fuiffet, pro mortua habebatur, ut pote omni motu, fenfu, pulfu, calore deftituta; ea vero fuafu Illuftr. Dom. Gibert, Præceptoris mei in Praxi colendiffimi, in lectulo repofita linteis calidiffimis omni minuto renovatis tecta, demum ad fe rediit.

D. Moulin, D. Med. Monfpel. in fimili cafu ægram cineribus calidis operiri juffit, quæ vitæ reftituta eft.

Falfum autem eft eos qui per horam unam aut plures aquis immerfi latuerint, unquam revixiffe. Si paucos excipias aquis gelidiffimis immerfos, ut notat Ill. Segner. Profeff. Gottingenfis, qui hac de re multa cum animalibus experimenta iteravit; utplurimum ignoratur quamdiu in aquis omnino demerfi latuerint, qui identidem caput extra aquas extulere antequam fuccumberent. Ego quidem fat recens ex aquis eductos, ut poft horam imo femihoram ab immerfione quatuor adolefcentes curare fufcepi, atque omnia, quæ vulgo laudantur artificia & auxilia adhibui; nec ullum ex hifce in vitam revocatum vidi.

2. *Afphyxia a fumis. Eff. d' Edimbourg, Tom. VI. art.* 36.

In fundo mineræ lithantracis ob conceptum ignem fumo infectæ. Rufticus vitam amiferat, poft femihoram educitur, frigidus pulfu, fenfuque omni deftitutus, nulla vitæ figna fupererant, cum Chirurgus G. Toffach tamquam alter falvator, ipfi ore fuo, naribus ægri conftrictis intra os fortiffime infpiravit, unde pectus ægri paullulum dilatatum, & cor pulfare cœpit; paullo poft pulfaverunt arteriæ. Tufa eft vena brachii, unde fanguis per quadrantem horæ ftillavit, dein effluxit libere; interea æger frictione, concuffione agitabatur, facies aqua elluebatur a fumo, nares & labia fale volatili infpergebantur, poft femi-horam movebatur, leniffime pectus fine fufpirio oculis & ore apertis, poft horam ofcitavit, oculos, pedes, manufque movit, aquam, aliquotque guttas fpiritus vitalis haufit, poft alteram horam fenfus recuperavit omnium anteactorum immemor, poft quatriduum domum fuam reverfus eft.

3. *Afphyxia a mufto* Petr. Borelli, *obf.* 4. *cent.* 2.

Quotannis fere pereunt in cupa in qua muftum recens fermentefcit, qui in eam defcendunt ad muftum extrahendum, vel uvas ulterius calcandas; fubito vero fine voce, fine motu concidunt, fe fuffocari fentientes, & nifi prompte extracti fint, pereunt. Qui vero ad fe revertuntur, eventus illius immemores funt. Hic effectus tribuendus eft fpiritui, qui vocatur *Gas fylveftre*, a mufto exhalanti, quo fluidi nervei electricitas, adeoque omnis activitas extinguitur.

Optimum remedium eft, citiffime illos hamis extrahere, extractos aeri frigido exponere, frigida aqua irrorare faciem, dein fpirituofis excitare.

4. *Afphyxia fufpenforum.*

Eft mors apparens eorum qui recens ftrangulati, vel ut mos eft, fune fufpenfi funt, fimilive modo fuffocati; illi certe, nifi fimul colli quædam vertebra luxata fuerit, quod peritii carnifices norunt, facile ad vitam revocantur, ut expertus fum aliquoties in brutis, femel in homine qui e patibulo allatus in templum, tribus phlebotomiis intra duas horas inftitutis, non folum vitæ, fed fatis commodo ftatui reftitutus eft; ita ut ipfe fedens, & aquam ex urceolo quem manu geftabat, affatim bibens bene fe habere mihi diceret; vox autem rauca, initioque tenuis erat, nec eam edere potuit, nifi expectorato cruoris pauxillo, & multa frigidæ copia haufta; ardebat enim fiti & fimul frigido aere continuo afflato indigebat, utcumque minime calida foret tempeftas, poft tertiam horam collo a fune impreffum veftigium paullatim evanefcens etiam intumuit, & quartam e jugulo fuafi phlebotomiam apprime percipiens regreffum fanguinis e cerebro mox impeditum iri, unde carus; fed Chirurgis præ metu fugientibus non inftituta fuit hæc phlebotomia, unde æger fenfim obdormivit, pulfus rarior fenfim evafit, ita ut vix quadragefies pulfaret in minuto, minorque evafit, quem poft primam phlebotomiam videram fenfim apparere, & æque raro micare, dein paullo frequentiorem & fortiorem gradatim evafiffe; fic obiit mifer ille quem nullum fcelus ad patibulum duxerat.

5. *Afphyxia congelatorum.*

Eft ea quæ frigore fummo detentos occupat, quamque Gallicus exercitus ante aliquot annos e Praga rediens mifere expertus eft, ut

Francif. Bouffier de Sauvage. Hh

ut accepi a conjugis meæ fratre D. d'Olimpies, in arce & urbe Monfpelii hodie Regis locum tenente, qui frigus & illum affectum paffus eft. Mirum dictu! illi miferi per nives iter vel pedeftre vel equeftre facientes, quorum aliis nafus, aliis digiti pedum, manuumque fphacelo corrumpebantur, quique proinde atrocibus doloribus erant expofiti, dormiendi tanta cupiditate tenebantur, ut vitæ fuæ periculo huic indulgerent; aliiitaque fub arbore, illi fub plauftro derelicto, omnes fere fupra nivem proftrati obdormifcebant fomno ut plurimum æterno, nifi ab amico quodam excitarentur. Miles quidam fub plauftro jacens nive tectus erat, alter eumdem locum dormiturus occupat, & priori infcius incumbebat; calore fuperincumbentis inferior revivifcens alterum excitat, & fic ambo evadunt, fecus fomno perpetuo premendi. Quanta medicinæ Scriptorum focordia fuit olim? omnes fe fideliter exfcribunt, nullus morbum haud dubie omni ævo familiarem notavit. Hujus nuper Ill. Hallerus meminit.

Qui frigore fummo deprehenfi poffunt deglutire quidpiam, illis exhibenda cardiaca & fudorifica, quæ præfto funt, ut vinum calidum, aqua vitæ, pulvis viperinus, theriaca, aqua cinnamomi; fi prefto fit fimetum calidum, eo funt immergendi; quoad vero fphacelum inde metuendum, videatur *Sphacelus*.

6. *Afphyxia cataleptica*; An *Congelatio* Auctorum? An *a congelato cruore* Lancifii *de mortib. fubitaneis*.

Vidi olim adolefcentulam catalepticam, quæ in paroxyfmo tam tardum & depreffum habebat arteriæ & pectoris motum, ut ferme evanefcerent; erat autem frigidula, omni fimul fenfu, motuque deftituta, ita ut fi non obfervaffem ceream omnium artuum flexilitatem, & catalepfi eam laborare ignoraffem, eam afphycticam judicaffem; tufa vena cruor non effluebat; aft ea fimul in vulnus expreffa, columna vermiformis e cruore coagulato fenfim delabebatur, numquid hic morbus impofuit Veteribus pro congelatione fanguinis, quam tribuebant fuppreffis catameniis, hæmorrhoidibus, herpetibus repulfis, & circa folftitia & æquinoxia frequentiorem effe proferebant?

7. *Afphyxia a pathemate*.

Subito gaudio afphyctos evafiffe quofdam, alios a terrore, quofdam a gravi contumelia, a funefto nuncio, docent hiftoriæ medicæ. Divus Auguftinus vidit Monachum qui pro lubitu omnem fibi fenfum & motum etiam naturalem adimebat. Illuftr. Cheynæus vidit Chiliarcham Tounshend, qui pro lubitu fe vere afphyctum, & mortuo fimillimum, Medicis attente examinantibus præbebat; fed multo major eft efficacia pathematum, quam voluntatis in cordis & pectoris motu fufflaminando: forte etiam evenit, ut qui hos motus vitales in feipfis fufpendunt, in fe prius excitent vehemens quoddam animi pathema: haud dubium eft quin tragœdiarum Actores, cum iram, metum, amorem exprimere conantur, feque his pathematis percitos fimulant, fepe reapfe his ipfis vere afficiantur; atque fi fides eft Kloeckoffio, *lib. de morbis animi*, vifi funt qui cum mortuos fe effe fingerent, reapfe obierunt; quod fi intelligat de Molerio, errat.

In his omnibus cafibus phlebotomia eft primarium auxilium, etiamfi pulfus nullus micet; nec metuendum ne augeatur debilitas, cum in hoc cafu facultas cordis fit oppreffa, atque nihil aptius fit ad cor fublevandum ipfa phlebotomia.

8. *Afphyxia hyfterica* Lancifii *de mortib. fubitaneis*; Bruhier *Mem. fur les enterremens*; *Suffocatio uterina* Sennert.

Eft fubitanea omnium motuum vitalium, fenfuumque feriatio, quæ hyftericis a principio procathartico externo, ut animi pathemate, vel interno, ut catameniorum retentione fupervenit, dentibus invicem appreffis, pulfu obfcuriffimo extremorum frigore, faciei fæpe pallore, refpiratione fere inconfpicua, e qua ægre vel reftitutæ, vel etiam in debiliori paroxyfmo fignificant fibi fauces veluti laqueo conftringi; animufque fimul eft proftratus, non raro globus quidem circa regionem uteri provolvi videtur; præcedunt quandoque ofcitationes, pandiculationes.

In paroxyfmo cardiacis, fpirituofis nares, tempora, carpi irrorantur, palmæ manuum manu feriuntur, pili avelluntur, ad aures inclamatur, corpus etiam fuccutitur, axillis hinc & inde fuftentatum; fumi fparguntur ex corio accenfo; vena tunditur, ut liberior fiat circulatio; frictiones calidæ ad eam promovendam adhibentur, calor linteis & lateribus excalefactis revocatur, potus cardiaci, antihyfterici, fi poffint deglutiri, propinantur; huc aqua meliffæ compofita, elixirium garus, fal volatile armoniacum, viperinum, karabe, tinctura caftorei.

Si vires vitales revocari nequeant, in lectulo calido tamen retineantur ægræ, nec ullo modo vinciantur collariis, cingulis, perifcelidibus, nec demum fepeliantur, vel humo committantur ufque dum fœtore cadaverofo mors in dubium revocari nequeat.

Docet

Docet enim obfervationon raro fponte, pro mortuis habitas, ad vitam rediiffe, refoluto fanguine quem caufa morbifica coagulaverat, vel laxato fpafmo qui circulationem intercipiebat.

9. *Afphyxia a mephitide.*

Mephitis eft locus e quo vapor oculis inconfpicuus, nec nares feriens, fed ita lethifer promanat, ut quodvis animal ipfi immerfum intra aliquot fecunda temporis, nequidem clamore ullo edito moriatur. Cognofcitur mephitis ex eo quod candelæ accenfæ in hoc vapore fubito fine fumo, fine crepitu extinguantur: in illo pulvis pyrius accendi non poteft, nulla fcintilla electrica fili ferrei optime electrifati micat, vapor videtur acidus, vitriolicus, fpiritus maxime rarefactus, unde chartæ cæruleæ hic loci detentæ rubefcunt, aves in hoc convulfæ moriuntur, exenteratæ pulmonem habent poftice lividum, cruore farctum; aves defuper volantes fæpe fubito concidunt, unde hæ fpecus *Averni* dicantur: talis eft fpecus canis apud Neapolitanos. Tiberius in duobus fervis experimentum cepit, depreffis intra vaporem capitibus, fervi illico mortui funt. Juxta Monfpelium in loco *Perauls*, magna pars folieft mephitica, bullitque frigide dum pluit; in fovea cui aqua ftagni vicini, vel pluvialis fervatur, plures ægri doloribus calidis detenti curantur; bullæ illius aquæ a vapore mephitico exeunte fiunt, & fine periculo hauritur ille vapor fubito expanfus, qui fi coerceatur ope dolii utrinque patuli, tunc lethifer eft omnino ut expertus fum; juxta foveam funt putei, quorum aqua eft potulenta & ufitata, in quibus ad unum, alterumve pedem fupra aquam eft vapor mephiticus lethifer.

Tribus a Nemaufo leucis eft locus *Bernis* dictus, ubi lacus dictus *Boutlles* fimili modo ebullit continuo & frigide, eadem, ni fallor, mephitis.

In omnibus templis, ut B. Mariæ, S. Annæ, S. Matthæi, funt cellæ fubterraneæ tumuli dictæ, quæ vapore mephitico turgent, fi quis ftatim atque operculum ablatum eft ingrediatur, is illico moritur, ut vidi aliquoties: vefpillones pridie fepulturæ tumulum referant, & vapor mephiticus fucceffive avolat, fuperficie femper ad libellam compofita, & fenfim depreffa, ufquequo vefpillo ad genua tantum illi immergatur, is modo caput inferius non demittat, periculo caret, ac feretrum verticaliter detentum delabi finit, ne caput inclinans vaporem lethalem hauriat.

Merito damnat Ill. Profeffor Haguenot ufum cadavera in templis fepeliendi; tetri enim vapores inde per rimas exhalantes pof-funt morbis epidemicis funeftiffimis anfam præbere.

Tres ruftici vefpillonum munus obeuntes, aut alter alteri opem laturi, illico fimul tumulo extincti funt; quartus qui fune vinciri fe curaverat, illico extractus mortem vix vitare potuit, in aere frigido conftitutus, frigida elotus; ceteri licet intra aliquot minuta educti e tumulo, qui quidem clamorem moriendo ediderant, omnino e vivis intra aliquot fecunda exceflerant, quafi in ictu oculi.

10. *Afphixia fideratorum; fulmine icti & enecati* Boneti *Sepulchret. de Apoplexia obf.* 59. 60.

Fulmine icti minime apoplectici funt, fed veluti mortui aut fyncoptici fine refpiratione & pulfu, cum apoplectici fternant. *Vide* obfervationes in locis citatis.

11. *Apyrexia Foricariorum*, vulgo *le Plomb*.

Parifiis ubi amplæ & ftercore refertiffimæ funt foricæ domuum numerofa plebe fcatentium, crufta datur in foricis oceanum illum fœtidiffimum fupernatans, quam fi incaute ruperit foricarius, illico tanquam mortuus & afphycticus concidit.

Remedium eft aer purus, & magna aquæ vitæ ingurgitatio. Apud Mutinenfes non afphyxiam, fed amaurofim incurrunt hi miferi.

ORDO QUINTUS.

COMATA, Affoupiffemens, Lethargies, Affections foporeufes; *Aphoniæ* Hippocr. *Morbi foporofi* vulgo.

MORBI quorum præcipuum fymptoma eft fenfuum omnium, non raro etiam imaginationis feriatio, vocantur vulgo *morbi foporofi*, vel *affectus comatofi*, *comata*.

Qui coma pro genere, non vero proclaffe reputant, illi duas ejus fpecies, coma fcilicet vigil, & coma fomnolentum ftatuunt, qua divifione a genere fuo & vigiliam & foporem excludunt, interea dum coma morbis foporofis accenfent, adeoque fibi contradicunt; quidquid enim generi tribuitur, id omni fpeciei conveniat, neceffe eft.

Veterni etiam dicuntur hi morbi; nam veter-
„ nus ignaviam, fegnitiem, aut torporem &
„ otium, necnon fomnolentiam, aut gravem
„ aliquando fomnum fignificat, & commu-
„ ne quiddam caro, comati, cataphoræ,
„ torpori, atque etiam fatuitati, necnon le-
„ thargo.“ Gorræi *defin. de lethargo*.

Lethargi nomen Græcum nomine *Veterni*

Latino vertitur, & vulgo Galli morbum quemvis foporofum *Lethargiam* vocant.

Sunt qui diverfos morbos foporofos gradu tantum differre contendunt, adeoque ad unum reducendos genus, cujus fpecies fint carus, lethargus, cataphora, apoplexia, &c. verum ipfimet cum admittant diverfas cari, lethargi, apoplexiæ, &c. fpecies, aperte confitentur carum, lethargum, &c. effe totidem genera, cum genus morbi id fit quod diverfas fpecies fub fe comprehendit, adeoque peccant in regulas Logices, fibique contradicunt; plus autem vel minus, feu gradus, cum fpecies minime mutet, genus a fortiori mutare non poteft.

Diverfis horum generum nominibus & Veteres & Neoterici varios fignificatus tribuerunt, ita ut in tanta loquendi incoftantia, Pathologus neceffario debeat alterutrum fignificatum feligere, & ceteros repudiare, fecus æquivocationum nullus effet finis: unde perpetua confufio; hanc ut vitemus, cujufque vocabuli generici fignificatum definitione propria circumfcribere debuimus.

Feriatio fenfuum & motuum liberorum, quæ hujus claffis character eft, non femper fomni apparentiam repræfentant; fi enim æger fenfu omni motuque libero orbatus, fitum priorem ftantis aut fedentis fervat, ut extaticus, catalepticus, vix pro dormiente habendus eft; fi vero humi procumbat, artubus flaccidis, nec fitum ab aftantibus impreffum fervet, fed illico corruat, is pro *dormiente* habetur, ut apoplecticus, caroticus; verum fi fenfu omni deftitutus interea imaginationis fuæ præbeat indicia, & iden-tidem dormiendo in feipfo loquatur, geftu vario fuum fomnium prodat, is pro *somniante* potius quam pro dormiente habendus cenfetur, & tales funt lethargici, typhomaniaci, aut veternofi: hos omnes ægros comatofos nuncupamus, licet non exiguæ fint inter eos differentiæ.

Difcrepant autem a fyncopticis, quod vires vitales in illis fuperfint; in fyncopticis vero maxime languefcant, calore in extremis fæpius deficiente, & colore in pallidum mutato.

Comata itaque in fumma fenfuum omnium debilitate, feu impotentia percipiendi objecta ambientia confiftunt; imo in lethargicis & veternofis, licet imaginationis vires vigeant, memoria faltem debilitatur; aft in caroticis, apoplecticifque & memoria & imaginatio, necnon omnes fenfus obfcuriffimi funt & fuppreffi.

Eo itaque redit comatum theoria, ut intelligamus quorfum fenfus faltem ferientur, aut obfcurentur maxime, ceteræque etiam animæ facultates admodum debilitentur; fed tam parum hactenus eft exculta pfychologia, tam obfcura cerebri anatomia & phyfiologia, ut nihil certi de his pronunciari queat; ipfa preffio corticis cerebri, quæ pro caufa foporis hactenus habita eft, hodie a D. Lorry experimentis rejicitur, ita ut prudentius foret judicium fuum de hac theoria reticere, quam interponere, nifi pro meris conjecturis tradatur. *Vide* Commentar. Acad. Parif. *Memories des Eftrangers, tom.* 3. a D. Lorry.

Omnis fenfatio tribuenda eft mutationi factæ in organis nervofis; nec hoc fufficit, nifi mutatio illa tranfmittatur ad cerebrum, ut patet ligatis, fectifve nervis, atque ulterius requiritur, ut anima ad hanc mutationem attendat, nec aliorfum valide diftrahatur ejus attentio; hinc concludere pronum eft fluidum nerveum effe medium, cujus interventu tranfmittitur hæc impreffio: fibræ enim nervofæ utpote omni elafticitate deftitutæ id non poffunt; ergo hujus fluidi nervei, velut vaporis electrici, refluxibus ideas alligavit fummus Creator; cum itaque nullum e cortice cerebri fecernitur fluidum nerveum, nullus in nervis refluxus, nulla fenfatio oriri poteft, quod accidit etiam fi fecretum non tranfmittitur, aut tranfmiffum non refluit, aut fi forti animæ pathemate, ut terrore, vel profunda meditatione in cerebro retineatur, nec nervis fuppeditetur; ergo nervi ligatura, excifio, fubftantiæ medullaris cerebri preffio a vafis vicinis, corticis compreffio a tumore, offe fracto, vafis turgidis, meningibus contractis, cruore effufo, ac demum vehemens animi pathema valent fenfationem fupprimere; fed nifi fupprimatur transfluxus in omnes nervos organis externis famulantes non dabitur anaifthefia illa generalis, quæ fomnum conftituit, & quæ cum libero transfluxu per medullares fibras cerebri, partibus internis tantum refpondentes *fomnium* ponit; certe partialis cerebri preffio non fufficit, nifi hujus occafione vehementer detenta anima, ut accidit in terrore & mœrore, fimul fupprimat influxum in alios nervos. Cur autem nervi cardiaci tamdiu recipiunt fluidum nerveum, quamdiu vita fupereft, licet quælibet pars cerebri vel cerebelli lædatur, modo fpinalis medullæ initium intactum fit? Nonne natura vitæ confervationi invigilans neceffarium illum in cor & pectus influxum fuftinet, organis ad vitam minus neceffariis neglectis? Nonne organum ad motus vitales fuftinendos maxime neceffarium eft illud

quo

quo nullum animal orbatur; ſcilicet ini-tium medullæ ſpinalis; quod datur in infe-ctis, quæ cuncta carent cerebro & cerebel-lo? Norunt certe laniones ſupereſſe vitam bovi, cujus encephalum malleo fuit attritum, & cruor e corde ubertim effuſus; aſt ſubito & in oculi nictu perire, ſi tenuis cultri la-mina inter vertebras colli ſupernas adacta fuerit, ſicque illico defungi capras, oves in macellis. A ſuppreſſione fluidi nervei pendet debilitas & ſenſationum & contractionum muſcularium; verum principium quod ſen-ſationes ſuſpendit in extaſi, in catapleſi non ſupprimit in illis muſcularem contractionem; unde non corruit homo extaſi aut catalepſi deprehenſus; ubi vero omnium artuum vis muſcularis ſupprimitur, ut in apoplexia, ca-ro, vel multum minuitur, ut in lethargo, cataphora, corpus procumbit humi, nec ſe ſuſtinere valet: nam ad orthoſtadiam ſeu ſi-tum ſtantem neceſſaria eſt actio fere om-nium muſculorum, qui truncum, crura, ti-bias, & pedes movent.

Ex poſitura corporis gradus facultatis mo-tricis æſtimari poteſt, nam orthoſtadi ſunt majori facultate præditi; qui vero decum-bunt ſemi erecti, illi minori pollent; qui horizontaliter omnino decumbere coguntur debiliores ſunt ſemi-erectis, atque inter il-los qui alterutri lateri pro lubitu incumbere poſſunt, majori facultate gaudent quam qui ſupinum ſitum continuo affectant: ægri ete-nim iſti ſuæ debilitatis conſciis eam poſitu-ram ſervant, in qua minima vis omnium re-quiritur, ſeu vix illius muſculi contractio deſideratur; talis eſt ſupinus & horizontalis decubitus; cruribus & brachiis extenſis. Ta-lem ſitum præſcribimus ſyncopticis, tum ne vires muſculis contrahendis neceſſarias fru-ſtra impendant ægri, tum ne circulatorius motus ſanguinis gravitate impediatur.

XXIV. *Catalepſis*. Catalepſie.

Eſt ſenſuum omnium motuumque muſcu-larium ſuppreſſio ſuperſtite pulſu & reſpira-tione obſcuriſſimis, & mira ad quoſvis ſi-tus retinendos, & ſuſcipiendos, artuum fle-xilitate.

Ægri ſubito corripiuntur paroxyſmo per intervalla redeunte; præceſſit mentis & cor-poris torpor vel cephalalgia; ſubito ſenſu omni, motuque orbantur, & poſituram pri-mam corporis, artuumque conſtanter retinent, ſive erecti, ſive ſedentes, & poſt aliquot mi-nuta utplurimum rarius poſt horas quaſdam velut e ſomno exſurgunt, capite ſublevato a gravamine & ad munia ſua aptiores, ſed temporis in paroxyſmo tranſacti omnino im-memores; quamdiu ſunt in paroxyſmo, ar-tus quamvis poſituram ex legibus mechanices & ſtructura anatomica poſſibilem ab aſtanti-bus impreſſam confervant; maxime ſi cata-lepſis abſoluta ſit, ſeu perfecta, ut ajunt; ſic manus erecta non delabitur, faciei muſculi ad riſum, ad fletum compoſiti, riſum, vel fletum conſtanter exprimunt. Morbus hic chronicus eſt, & more epilepſiæ periodice re-currit; interdum ſimplex qualis deſcriptus eſt; interdum aliis morbis, ut hyſteriæ, ſomnam-buliſmo, rarius ſpaſmo combinatus.

1. *Catalepſis hyſterica*. *Obſ. Medico-pracli-cæ, p. 1743. p. 248. obſ. 108.*

Ea eſt quæ hyſtericas feminas aggreditur, cum flexilitate omnium artuum, & mira con-ſtantia in ſervandis quibuſvis poſituris a vi ex-terna impreſſis, excepto quod ob averſationem medicamina fœtidorum, ut ſpiritus volatilis ſalis armoniaci vel nares manu ſtringant, vel aliorſum caput deflectant ægræ.

Hiſtoria. Helena Renault annos ſeptemde-cim, & ejus ſoror Oliva natu major, hyſte-riam ab menoſtaſia patiebantur; Oliva poſt ſex acceſſus emmenagogis & antihyſtericis ſanata eſt. Helena vero ab iiſdem pejus ha-buit, & poſt duodecim acceſſus hyſteriæ in-cidit in catalepſim, in qua tamen odorem ſpiritus ſalis armoniaci ad decem pedum di-ſtantiam percipiebat, & manu naribus admota arcebat; imo audito hujus medicaminis nomi-ne ſibi cavebat; ſi per vim admoveretur nari-bus pluma hoc ſpiritu tincta, illa horrendos clamores edebat, ira & furore percellebatur, & quę antea ne loqui poterat præ debilitate, jam tribus viris ſe coerceri vix patiebatur.

Hic acceſſus catalepſis pluſquam decies in menſe recurrebant, ſæpeque ſuccedebant an-ginæ hyſtericæ, cujus oppreſſione, decreſcen-te cataleptica immobilitas ſubſequebatur, & catalepſis inſultu evaneſcente ægra vertigine tenebricoſa correpta in pulvinar ſuum pro-cumbebat.

Quandoque tamen inſultus epilepticus ſti-pabatur angina hyſterica, cui violentæ con-vulſiones ſuccedebant, cum delirio ingenio-ſiori quam ab ea ægra expectaſſes.

Imo durante inſultu epileptico ſæpe ſom-niabat Helena, (quod Magdalenæ Vincent catalepſi ſomnambula detentæ accidiſſe vidi) tunc volupe erat obſervare hanc puellam le-cto inſidentem, trunco immobili, capite in-clinato, oculis pro aſtantium lubitu huc vel illuc converſis, brachiis flexis & ſuſpenſis, ut in ſtatua cerea, riſu ſermonem ſuum pronunciare; finito acceſſu apyrexia plena fruebatur, (id eſt, ſaniſſima erat,) nec

recidivam metuebat; sed vel a levi terrore, ingrato nuntio, quavis pathematis occasione data, quovis odore ingrato, ut castorei, rutæ, in catalepsim incidebat.

Sumpto lacte caprino, adhibita rusticatione, & exercitatione per duos menses a catalepsi immunis vixit, sed in urbem reversæ catalepsis accessit, cujus paroxysmos præcedebat summa asthenia, vel syncope, si tunc pungeretur, vel odorem fœtidum olfaceret, illico catalepsis oriebatur dimidium corpus occupans; demum tamen illi tres apoplexiæ catalepticæ, vel epilepticæ paroxysmi successere, atque restitutis per multos annos catameniis Helena radicitus sanata est.

Cura. 1. Frustra omnia emmenagoga per hos annos fuerunt adhibita; catamenia enim sponte demum redivere. 2. Omnia fœtida antihysterica nocuere; minus tamen fumus chartæ accensæ. 3. Quindecim saltem sanguinis libræ e pede, brachio, jugulo in decursu morbi missæ sunt. 4. Aquosa emollientia feliciter successere. 5. Syrupus de karabe hystericos infultus mire sedavit. 6. Ægram diarrhœa per duos menses detinuit, catharticis excitata, cui salutem suam ipsa tribuit.

2. *Catalepsis verminosa* Marcelli Donati, *Hist. Medic. mirab. cap.* 7. & Schenckii *Observat.*

Mense Julio anni 1757. puella octennis Nosocomii generalis plures catalepseos insultus passa erat; cum eam vidi, conquerebatur de cardialgia, doloribus vagis in abdomine, & de sensu corporis a ventriculo in œsophagum repentis. Præscripsi aquilæ albæ grana decem, hoc assumpto medicamine insultum catalepseos passa est per duodecim horas perseverantem: sequenti mane eam inveni gemebundam, oculis clausis; cum vellem digito palpebram attollere, renitebatur illa cum nictatione frequentissima, seu nystagmo; maxilla inferior superiori firmiter erat appressa, brachia & crura quemlibet situm impressum servabant, imo motum paullulum perficiebant, sed flexionem a me impressam paullulum continuabant, de cetero nullus sensus, nullus motus, responsum nullum.

Repetita aquila alba convaluit, nec post hunc gravem paroxysmum nullus alter rediit. An vermibus in abdomine tribuenda sit hæc catalepsis, judicent alii.

3. *Catalepsis a fumo* Plateri, *l.* 1. *obs.* 18. Est species a carbonum fumo hausto.

4. *Catalepsis a menostasia* Fonsecæ, *lib.* 2. *Consultat.* *Sanguinea* Balloni *cons. lib.* 2. *hist.* 1.

Illa singulis hebdomadibus recurrebat, paroxysmo sex horas perseverante, & cum mensium suppressione; & in illa specie faciei color bonus, & tristitia gravis præcessit. Hippocrates 2. *porrheticorum* malum hoc esse pronuntiavit.

5. *Catalepsis melancholica* Balloni, *Consil. lib.* 2. *hist.* 1.

Talis erat puella, quæ cum nubere cogeretur, in catalepsim incidit. Forest. *obs.* 41. *l.* 2. Talis etiam hypochondriacus ab Hildesheimio memoratus. Si tamen artus flexibiles remanserint.

6. *Catalepsis delirans*. Act. Acad. Upsalienfis, *an.* 1732. *p.* 41. Rectius dicenda *catalepsis somnambulans*.

Magdalena Valetta, puella multis sollicitudinibus prius vexata, hunc morbum per plures menses passa est in Nosocomio generali anno 1737. primo quidem mense catalepsis erat simplex, sed perfecta, pluries in septimana revertens, cum pulsu rarissimo, depresso, respiratione ita placida & obscura, ut vix perciperetur, calore exiguo, pallore nativo; paroxysmus aliquot minuta tantum perseverabat, quo tempore illam ita inflexi-mus, ut brachiis, tibiisque sursum versis totum corpus summis natibus insisteret, & æquilibrio servato, ibi remanebat ægra statuæ cereæ instar immobilis, & non minus sensu omni destituta; salsum est catalepticos stantes si impellantur progredi saltem alio modo quam progrederetur statua, paroxysmo soluto ægra a capitis gravitate quam prius experiebatur, immunis erat.

Altero mense Magdalena in quovis paroxysmo miram scenam ludebat, triplici actu, nam illico in catalepsim incidebat, post paucа minuta sui omnino compos videbatur, & ea peragebat, quæ sana, ingeniosa, & faceta agere potuisset, in statu summæ lætitiæ, quo tamen ipso tempore quoad omnes sensus externos dictos non differebat ab statua aut ab illis ludicris homuncionibus quos pueris ostentant histriones, & *marionettes* vocant, quippe cantans, sibilans, facete narrans, & lætitia exultans, & currens per cubiculum, visu, tactu, auditu, olfactu, gustu erat omnimode destituta, ut multis experimentis compertum habeo; post semi-horam alter catalepseos perfectæ paroxysmus scenam claudebat; hæc fuse recensita vide in Actis Upsalienfibus & Parisinis.

Tufa vena cruor viscidus, non nisi express fus per vim effluebat; balneum tepidum extra paroxysmum tolerare non potuit, pulveres antiepileptici, antea adhibiti paroxysmos frequentiores adduxerant, jusculis temperati nec nocebant nec proderant; sibi relicta

licta convaluit, & rurfus famulitium exercuit, eam poft biennium interrogavi, & retulit fe ab hoc morbo non omnino immunem effe, fed paroxyfmos effe mitiores, ita ut fi corriperetur, dum domum everrebat, aut paftam manibus verfabat, opus fuum quidem non intermitteret, fed vifu, audituque fere careret; aut aftantes obfcuriffime perciperet, quafi fomnio quodam detineretur.

7. *Catalepfis quartanaria; a refolutione* Ballonii, *conf.* 2.

Anno 1727. in Nofocomio Alefienfi curabam militem annofum, qui quartana laborabat, & fecunda ab acceffu die non maniacus, fed ftupidus & delirus erat; tertia vero catalepticus, ita tamen ut licet omni fenfu foret deftitutus durante hoc paroxyfmo, brachium quod furfum inflexeram, in eo fitu conftanter non retineret, fed gradatim & fenfim labi fineret.

Ope emetici duo primi catalepfeos paroxyfmi fublati funt, tertius noctu fuperveniens ægrum e medio fuftulit. Ea *catalepfis ferofa* mihi vifa eft multum difcrepans a melancholica & a fomnambulante, in quibus fanguis vifcidus, & veluti coagulatus obfervatur.

Teftis oculatus mihi retulit fe olim vidiffe Parifiis mulierem perfecte catalepticam per multos dies, quæ fingulis diebus hora fecunda pomeridiana evigilans, digito fuo fupra lectum fuum Dei Nomen exarabat, quo facto rurfus in catalepfim relabebatur.

Catalepfis fæpe intermittentibus longis tertianis & quartanis fupervenit, obfervante Ballonio, eamque lethalem cenfet ob virium refolutionem. Facies eft in hac fpecie pallida, œdematofa, & ferum luxurians eam inducit; in hac conferunt cathartica, hydragoga, diuretica.

Quatuor catalepfeos fpecies ftatuit Ballonius; fed cum eas a caufis feu principiis abditis deducat, nec charactere proprio infigniat, hujus divifio minus utilis eft.

XXV. *Extafis*. Extafe.

Differt a catalepfi ex eo quod ægri artus non retineant fitum quemvis ab aftantibus impreffum; æger tamen eam quam initio indultus habuit, pofituram conftanter fervat, & omni fenfu motuque artuum orbatur.

Differt a catocho ex eo quod a profunda contemplatione aut mentis attentione, vel graviffimo pathemate oriatur, nec artus omnes ita rigefcant fpafmodice, ut in catochomenis.

1. *Extafis catoch. Catalepfis* Henrici ab Heers & Tulpii. Convenit cum catochora-tione rigiditatis corporis.

Capucinus inventus eft aphonus uno genu terræ infiftens, dextra manu furfum exporrecta, & marmoris inftar, utraque frigida, oculi patebant; fed palpebris immobilibus, os hiabat cum refpiratione libera & pulfu fat magno; ceterum ftatuam Mercurii referebat. Henricus ab Heers, *obf.* 3.

Hic poft viginti horas ad fe rediit ope clyfmatis acris, ftuphæ calidiffimæ, vini aromatici fpinæ applicati, conditi cardiaci cum theriaca fæpe affumpti; cum revertebatur paroxyfmus, quod ex colli rigiditate perfentiebat, ftatim oleo calido fpinæ illito, eum prævertebat.

Juvenis Britannus impenfe amori indulgens, inopinata matrimonii repulfa vehementer percuffus, illico inftar ftipitis riguit, fedens in fedili fuo quafi congelatus, retinens per integrum diem eumdem fitum; jurafles certe te ftatuam potius quam hominem cernere; adeo fuere omnia non modo rigida, fed plane immobilia. Verum ubi exclamaretur alta voce, rem ipfius meliori effe loco, & cupitam habiturum amicam, modo ad fe reverteretur, profilit confeftim e fedili, & quafi excitatus e profundiori fomno, rediit actutum ad fe. Nic. Tulpius, *obf.* 22. *l.* 1.

2. *Extafis refoluta.*

Ea eft quæ artuum rigiditate nulla ftipatur, quæque a gravi terrore; aut mentis confternatione procedit.

Miles defertor cum audiret fe a Tribuni capitalis fatellitibus cito correptum iri, incidit in extafim, & fic Nofocomium delatus, nec interrogatus refpondebat, nec punctus membra retrahebat, filens & immotus perftabat, oculis femiclaufis; attamen famem & fitim dato tempore compefcebat; fecta faphœnea, emeticum fumpfit, rurfus phlebotomia repetita eft, & convaluit. Hoc vidi anno 1728. Monfpelii.

Affinis eft huic morbus relatus in Actis Academiæ Parifinæ anno 1702. de fabro lignario, qui audiens alterum, quem verberaverat, periiffe, incidit in catalepfim, forte extafim, quæ per quatuor menfes diverfis auxiliis reftitit, & demum balneo frigido ceffit.

Tulpianæ obfervationi fimilis eft cafus adolefcentis Monfpelienfis, qui cum perditе amaret mulierem, & ab ea repulfam matrimonii litteris acciperet, fubito his perlectis concidit omni fenfu, motuque deftitutus, fuperftite pulfu, fed debili, oculis claufis, refpiratione placidiffima; fruftra præmiffo cardiaco, emeticum fumpfit, poft decem horas obiit.

obiit. Obfervabat Ill. D. Fizes, Med. Prof. Regius.

Differt extafis vulgaris per flexilitatem artuum ab extafi catoche.

3. *Extaf. cataleptica.*

Puella pagi St. Sebaftien juxta Alefiam, 13. annos nata, per menfes duos bis morbo fequenti afflicta fuit, obfervata a D. Privat Med. Doctore Alefienfi, a quo hiftoriam accepi. Sedebat ea toto illo tempore noctu & interdiu; nulli interrogationi ullo figno, aut verbo refpondens, parum cibi fumens, unde macilenta, cum pulfu parvo, raro, frigidula; alternis minutis noctu & interdiu brachia in crucis formam extendebat, prolatis his verbis vernacula lingua: *Joannes*, *Joannes*, *Paradifum peto*; mox per minutum ululabat, atque demiffis in genua manibus per duo minuta quiefcebat, idemque deinceps iterabat; cum autem brachia erant extenfa, ea rigida erant; aft digiti cataleptici flexibiles impreffum a Medico fitum fervabant: a primo infultu ejus morbi ufus lactis eam liberaverat, in altero obiit; parentes hunc morbum, ut follemne eft inter rufticos, fafcinationi adfcripferunt. Hæc anno 1758. An hæc fpecies differt a catalepfi melancholica? Vix credo.

A fummo terrore fyncopem, imo afphyxiam lethalem fubito oriri probant plus obfervationes. Sic D. F. & Fauville, Doctores Medici juniores, ut rufticum ludibrio haberent, eum deduxere in amphitheatrum; rufticus ad confpectum fceletorum & inftrumentorum ftupefactus, fine refiftentia, & nequidem prolato verbo, fupra anatomicam tabulam extenfus eft; tunc Fauville prælectionem anatomicam fimulans, cultri anatomici manubrio incifionem cruralem in ruftici abdomine delineavit, atque ftatim mifer in fyncopen incidit; territi ipfi Doctores eum fumma cum cura, ope cardiacorum, e fyncope excitant, & ad fe reverfus æger gratias ipfis agens quod vitam fibi non abftuliffent. D. Haguenot in fimili cafu olim carbonarium metu reapfe extinctum effe afferit, & culpa in Chirurgiæ alumnos refundebatur.

4. *Exftaf. equina* Hippiatris; *la Faim-vale*.

Eft morbus equis non raro fuperveniens, quo fenfu, motuque fubito orbantur, & ftant in medio itinere, quemque inediæ tribuunt mulo-medici, quos videfis.

XXVI. *Typhomania*. Typhomanie; *Coma vigil* Auctorum; *Agrypnocoma* Brendelii; *Modorra* y *Modorilla* Hifpanis J. Peredæ; Græcis *Agrypnon coma*; *Marcor* Linacri; *Veternus* aliis.

Eft fimulatus aut apparens fopor cum pervigilio reali, vel fopor levis e quo ægri facile excitantur, cum delirio comitante.

Coma infomne, ait Gorræus, lethargicis proprium, eft illud in quo ægri vigiles manent, claufis tamen fere femper oculis, nifi excitentur; tunc enim oculos attollunt, & tangentem refpiciunt, libereque tum fentiunt, tum moventur, atque etiam defipiunt, quod ipfis variæ imagines obverfentur, quæ illorum montes movent.

Dicitur typhomania a *typhos*, febris maligna, & *mainomai*, infanio.

1. *Typhomania febricofa*.

Eft ea fpecies quæ tritæophiæ, vel tertianæ acceffum tertium, quartum vel quintum comitatur, de qua fufe Torti, Vverlhofius, Mottonufque egerunt, quamque primus obfervavit Mercatus.

Epidemica dicitur apud Hifpanos, faltem Caftellanos; viguit circa Nemaufum anno 1761. Unicam obfervationem referre fufficiat.

D. de la Calmette, Præfes Senatus Metenfis, quinquagenarius, per fex dies febre remittente alternis diebus, & cum frigore exacerbante correptus, fomnolentus erat, & ad delirium pronus; feptima die paroxyfmus fuit folito major, delirio continuo, obfcuro, cum fopore, quem per intervalla ftertor comitabatur, extremis frigidis, pulfu debili; accerfor Nemaufum ubi degebat æger, paroxyfmus defierat, & quartus imminebat, quem tertio periculofiorem prædixi, & quem cardiacis, potiffimum lilio Paracelfi cochleatim exhibito fuperare conatus fum; aderat enim per quinque horas frigus extremorum, pulfus exilis, fopor continuus cum ftertore quafi apoplectico, facie cadaverofa; fed facile excutiebatur fopor, atque tunc æger in feipfo continuo muffitabat; periculum augebat debilitas, paroxyfmi fexdecim horas excedebant, fudoreque terminabantur, lingua erat nitida, nulla naufea præcefferat; his ita fe habentibus, arripui intervallum a paroxyfmo quarto ad quintum, quod in vorandis kinkinæ drachmis duodecim fuit infumptum; hac enim fola methodo quintus, & haud dubie lethalis paroxyfmus prævertî potuit; quo facto fuperfuit quidem pyrexia, fed cum pulfu magis evoluto; undecima die acceffit aurigo critica, leve catharticum præ-

fcri-

fcriptum eft, & decima quarta morbi die, æger apyretos fuit, & convaluit, cum fummo omnium bonorum, pauperumque gaudio.

Is morbus non eft reapfe diverfus a tritæophia apoplectica, feu tertiana carotica Vverlhofii, fi curationem attendamus; verum hoc fingulare eft, quod æger cum fopore & ftertore detineretur, facile tamen excitaretur, & tunc ad quæfita fæpius refponderet, moxque obfcure delirans in fomnum & ftertorem relaberetur, cum in caro & apoplexia æger alto fopore obrutus jaceat, nec quidquam audiat, loquaturve.

Illa eadem fpecies ftipatur quandoque febre vere intermittenti. Sic alter æger Nemaufenfis, quem eodem autumno adivi, fopore cum hemiplegia, aliifque fymptomatis laborans alternis diebus, furgebat e lecto apyretos; quinto tamen acceffu agrypno-comatofus obiit: urina in utroque affectu erat intenfe rubra; poft adhibitum kinkina, ftranguria fere imminebat.

Hic morbus differt a lethargo, quod fit acuta febre ftipatus, & delirio non obliviofo.

2. *Typhomania continua*; *Lethargus* Hippocratis; *Coma lethargicum* Raimundi Fortis, *Conjult. t.* 1. *cent.* 1.

Differt a priori, quod continuo non per acceffus, aut paroxyfmos redeant fymptomata foporofa.

In comate lethargico, ait R. Forti, non abolentur actiones principes, nec fenfus & motus; & interrogatis patientes refpondent.

Typhomania continua vulgo habetur pro fymptomate febrium continuarum, ut typhi, fynochi, necnon remittentium, quarum paroxyfmus a frigore non incipit, quæ proinde ope kinkinæ non fanantur.

Hic morbus delirio & fomnolentia continua ftipatur; cum febris ad incrementum & ftatum pervenit, ægri continuo intra fe deblaterant, & fomniant; aft interrogati refpondent fæpius, fæpius fefe loco movent, magis tamen fomnolenti, & quieti quam in paraphrofine febrili, ita ut fi male vertat morbus, æger caroticus evadat, nec expergefieri queat.

Has omnes fpecies Medici vulgo febres malignas nuncupant, & diftinguere recufant; aft hiftoria typhomaniæ febricofæ docet ipfos errare quam periculofiffime, cum in febricofa kinkina ex orci faucibus ægros eripiat; in continua vero vulgaria auxilia, ut phlebotomiæ, hyrudinefque fanguinem e cerebro revellentes, ptifanæ nitratæ, cathartica pro re nata folummodo profint.

Parotides fupervenientes, & fuppuratio aurium in hoc morbo falutaria funt.

3. *Typhomania agrypnocomia*; *Subeth* [fab..]*ra* Arabum; *Coma vigil* Sennerti *de fomno præternaturali*, *c.* 2. Riverii *l.* 1. *c.* 3. *Phrenitis comatofa* Heurnii, *c.* 17.

Eft ea fpecies in qua ægri ad dormiendum continuo propenfi, dormire videntur, claufis oculis, fitu ad fomnum compofito; attamen vigilant & delirant, ita ut fi eos titigeris, ftatim oculos aperiant, & torve afpiciant, aut irafcantur, iterumque delabantur in fomnum qui variis fomniis impeditur, ita ut vigilare cogantur.

Hanc fpeciem femel obfervavi, forte tamen pluries vidi, raram effe intelligo; morbus eft acutus, exigua febre ftipatus, feu pulfu potius frequenti non valido; juvenis ea laborans intra paucos dies obiit.

Curatio Riveriana optima videtur; cathartica & emetica nociva funt, ni fallor, & cerebri phlogofis incufanda eft, non vero ejus atonia.

Typhomaniacus Heurnii, qui caput Monacho juxta ipfum dormienti abfcidit, furibundus erat; alii funt pacati, quæ diverfitas a temperamento & circumftantiis repetenda eft, nec exigit divifionem typhomaniæ in veternofam & phreniticam.

4. *Typhomania verminofa* Brendelii.

Eft fpecies infantibus verminofis, & febricitantibus non infrequens; fomniant, feu delirant, fæpius dormiunt, & multum negotii Medicis faceffunt; morbi acuti infantum funt periculofi; quippe, ut conftat ex Actis necrologicis Parœciæ B. Virginis Monfpelii, ex centum infantibus eodem die natis vix tertia pars, feu 33. quintum annum attingit; e contra a decimo anno ad quinquagefimum vix dimidio major pars moritur; adeoque mortalitas infantum effet octies major, fi intra quinque annos dimidia tantum pars notorum moreretur, & cum moriantur duæ tertiæ partes, mortalitas eft duodecies major infantum quam adultorum; magnam vero infantum partem morbis acutis occumbere certum eft, & periculum mortis in diverfis ætatibus, diverfifque morbis eft in ratione compofita ex mortalitate hujus morbi, & mortalitate hujus ætatis; ita v. g. fi typhomania verminofa fit duplo periculofior quam eft pleuritis, prior in infante involvet periculum 24. vicibus majus, quam pofterior in adulto.

5. *Typhomania Martinicana*.

Ea eft quæ a fcolopendriæ morfu fupervenit, cum fopore, delirio, & tumore partis demorfæ, quo tumore aperto, feu fuppurato, morbus fanatur. Scolopendriæ ea fpecies eft, quæ Martinicanis *Galere* dicitur.

XXVII. Le-

XXVII. *Lethargus*, Lèthargie.

Convenit cum typhomania continua ratione soporis levis ex quo æger facile excutitur, interrogatis refpondet, & fe loco movet: ab ea vero difcrepat ratione delirii mere obliviofi; lethargicus enim fomnolentus eft & torpidus, omnium utut recentium oblivifcitur, & præ fegnitie nihil curat.

Ad idem genus typhomaniam & lethargum reduci poffe crediderim; maxime cum lethargus in ore omnium frequens, in praxi fit rariffimus morbus, nifi pro morbo foporofo quovis fumatur. Ballonius definit lethargum concurfum deliri continui, febris, foporis & oblivionis, *confil. libr.* 2.

1. *Lethargus a febre* VVillifii, *obf.* 1.

Eft ea fpecies quæ febribus utplurimum continuis male judicatis fupervenit, vel eas fequitur, quam videre mihi contigit in vetula fynochum paffa in lecto continuo jacente, fegni, obliviofa & fomnolenta cum amphimerina.

Hic affectus certe diverfus eft a lethargo Hippocratis, qui intra feptem dies ægrum e medio tollit, & qui per emyema, ideft, parotidum fuppurationem, aut fimilem apoftafim terminatur, obfervantibus Mercuriali & Riverio.

Veficatoria occipiti admota funt præftans in hoc morbo remedium.

2. *Lethargus pulmonicus* Ballonii, *confil. lib.* 2. Baglivi, *de raris pulmonum morbis*, *pag.* 91. & 371. *Pulmonia lethargica* Hippocrat. *lib. de morbis.*

Invadit pulmonia cum lethargo ftatim in ipfo morbi initio; oritur a pituita putri, & vifcida pulmones fiderante; tuffis tenet cum fopore; cum moriturus eft æger, alvus liquefcit; non eft profpiciendum huic lethargo per cephalica, aut per fpirituofa, fed per expectorantia, putrem lympham & vifcidam educentia; phthifici fæpe in decurfu morbi lethargici evadunt, ut vidi poft Baglivum.

3. *Lethargus a narcoticis* VVillifii, *de Lethargo.*

Diverfi funt effectus venenorum narcoticorum pro dofi veneni, pro hujus fpecie. 1. Pro dofi. Nuper Monfpelii plures nefarii capti funt, qui viatores exfpoliaverant propinato vino, in quo femina daturæ ftramonii contrita & infufa fuerant; faffus eft autem eorum dux plures ab eo veneno interemptos effe, cum veram veneni dofim ignorabat, atque ea dofis nimia lethargum inducebat; dofis vero minor tantummodo paraphrofynem minime lethalem in bene multis, quorum aliquot ipfe interrogavi, creaverat.

A majori dofi opii lethargus etiam inducitur, non raro lethalis, cum pulfu debili, facie livida, ftupore & fopore fummis; minor autem dofis potiffimum affuetos quandoque exhilarat, reficit, leviter inebriat; quod etiam de vino dictum fit, ut norunt omnes.

2. Pro diverfa fpecie veneni, diverfa funt fymptomata, alia datura, alia hyofciamus, alia belladona, opium, vinum, conium, feu cicuta major, phyfalis fomnifera, odor mandragoræ, narciffi, &c. producunt non fatis adhucdum obfervata, aut diftincte defcripta. Foreftus a vino apoplexiam, VVillifius paraphrofynem, alii alios morbos ab iifdem venenis inductos viderunt.

In his autem cafibus venenum emeticis eft expellendum e primis viis, dein tinctura, aut pulvere caftorei, cum vino, lilio Paracelfi, aliifque cardiacis, necnon aceto utendum eft.

Lethargus traumaticus VVillifii, feu *a capitis ictu*, *vulnere*; ad carum videtur attinere, & *lethargus typhodes* VVillifii idem eft morbus cum typhomania continua, feu febrem acutam, aut fynochum comitante.

4. *Lethargus cephaliticus*. *Vide* Forefti *obf.* 11. *libr.* 10. *de cerebri morbis*. *Lethargus apoftematodes* Pathol. method.

Eft lethargus acutus a cerebri inflammatione gangrænodæa dependens, feu cephalitis foporofa.

Puer profundiffimo fomno detentus, hemiplexia lateris dextri videbatur laborare, neque movebatur, neque fentiebat, nec refpondebat; aft fubinde garrire videbatur muffitando quæ nemo intelligebat, quarto die obiit; fecto cadavere, non vermes inventi funt, ut putabant, fed cerebri & cerebelli pars dextra faniofa, putrida, corrupta, fphacelofa. Differt hic morbus a cephalitide per altitudinem foporis, & abfentiam oblivionis, quæ oblivio fupponit aliquam vigiliam, demum valde affinis eft cum typhomania verminofa.

5. *Lethargus arthriticus* VVillifii.

Lethargus periodice repetens five hydrops cerebri. Carol. Pifon. *pag.* 93.

Præful arthritidis paroxyfmis quotannis obnoxius cum febre verfus feptimum diem patiebatur lethargum, qui unam aut duas hebdomadas perfeverabat, doloribus fomno locum cedentibus, ex quo non excitabatur, nifi ad potum, cibumve fumendum. Huic fopori fe adjungebat tremor totius corporis; fed ita latens ut fe pulfu tantum convulfivo proderet, ille vero tremulus motus fopito acce-

accedebat, vigilanti minime; oculi erant conniventes, immobiles, ac madentes, facies tumida ac decolor, nisi ratione febris genæ ruberent; corpus erat enerve & elumbe. Præterea ingens mentis stupor, perpetua fui negligentia, & necessariarum rerum oblivio; nil agebat aut annuebat æger, nisi perpetuo excitatus aut compellatus, per tres vel quatuor annos arthritidis recursus hic morbus comitatus est, usque ad mortem: hic sopor dipingitur ab Hippocrate *Coacorum sect.* 1. 4. *sent.* 26.

Mihi autem evidens apparet principium hujus morbi fuisse materiem arthriticam cortici cerebri impactam, & sensim intra quindecim dies resolutam; & gratis hydropem cerebri a Carolo Pisone accusatum fuisse.

Differt hic affectus a caro quod erat tantum magna dormiendi cupiditas, non profundus & insuperabilis sopor; a cataphora per febrem comitem.

6. *Lethargus a frigore* Petr. Borelli, *cent.* 1. *obs.* 52.

Arnardus Coquus Castrensis, qui erat vitrivorax, seu impune vitrum vorabat, frigora nivis in itinere perpessus, incidit in lethargum. (*Vide* typhomaniam a frigore.) Per plures dies instar mortui & cum metu suffocationis non mediocri fuit.

Borellus adhibuit vesicantia, cucurbitulas scarificatas, sternutatoria & tandem castorei scrupulos duos, & scammonii scrupulum unum, cum oxymelite pro duabus dosibus, & sic sanatus fuit. Utrum vero lethargus sit an carus dubium mihi videtur? Cum Veteres hæc nomina indiscriminatim usurpaverint.

XXVIII. *Cataphora. Coma somnolentum* Auctorum. *Subeth* Arabum.

Cognoscitur ex somnolentia continua, sine febre, sine delirio, ex qua æger excitatur, respondet, oculos aperit, se movet, rursusque obdormiscit.

Differt a *typhomania* & *lethargo*, quia cataphoricus non delirat; ab *apoplexia*, quia non stertit, nisi morti proximus; a *caro*, quia caroticus febricitat, non cataphoricus.

1. *Cataphora somnolentia. La somnolence. Somnolentia continua* Wvillisii, *c.* 4. *Diathesis soporosa* quibusdam.

Hæc species est habitudo dormiendi interdiu ultra quam fert ætas. Infantes siquidem quo juniores sunt, eo plus dormiunt; senes vero vigilem magis degunt vitam; unde adagium *juvenis vigil, & vetus soporosus, uterque morti proximus*, quod quandoque falsum est. Somnolenti quoad reliqua satis valent, bene edunt ac bibunt, foras obambulant, res domesticas mediocriter curant, attamen inter loquendum aut ambulandum aut edendum etiam nec satures subinde nutant, & ni ab aliis suscitentur, mox somno obruuntur, atque hoc modo non solum dies aliquot aut menses, sed per plures annos, ut de Epimenide fertur, somnum fere continuum dormiunt.

Humiditas non alte insidens cortici cerebri vulgo incusatur: hic affectus quandoque ad ultimum senium sine ullo periculo comitatur; interea quia dimidia pars vitæ ab hoc frustranea evadit, & inde, ni obviam eamus, pejora subsequi possunt, huic medendum est, selectu præsidiorum sanitatis, ut potu caffè, alimentis siccis, odoratu spirituosorum, ut salis volatilis armoniaci, potu cerevisiæ, diureticis onustæ, infuso theiformi florum salviæ, betonicæ, pileolis aromaticis, tabaco, similibusque; præmissis etiam phlebotomia & catharsi.

2. *Cataphora coma. Le Subeth. Coma somnolentum* Auctorum. *Lethargus* vulgi. *Sebeth asarim* Avicennæ.

Sopor est gravis, ore hiante, maxilla inferiori demissa, oculis clausis, facie sæpius pallida, pulsu raro, quandoque depresso, artubus omnibus flaccidis; mortuis similiores sunt ægri quam vivis; a vellicatione fortiori aut punctione suscitati oculos aperiunt, astantes circumspiciunt, interrogatis respondent; attamen mox iterum dormientes nihil curant, & nonnisi acriter excitari oblata deglutiunt. Hinc multum discrepant a somnolentis, nec enim per intervalla obambulant, aut colloquia miscent.

Ex his comatosis alii, ni succurratur, intra aliquot dies moriuntur, accedente respiratione stertorosa, quæ in reliquò morbi decursu fere inconspicua est & placidissima: alii vero per menses aut perannos dormiunt, qualem memorat Hombergius in Actis Academiæ Parisinæ anno 1707. quæ quidem varietas *cataphoræ chronicæ* nomen meretur; verum quo modo ab initio discerni possit, a priori inquirendum restat.

Huic morbo acuto obnoxii sunt senes, etiamsi nulla causa evidens saltem sufficiens cognoscatur, & nulla crapula, nulla urinæ, fontanellæ suppressio; in hoc magnus est sanguinis lentor, qui per mechanicas corporis succussiones discutitur aliquamdiu; hoc plebs ipsa novit, quæ comatosos hinc & inde humeris comprehensos ambulare, & saltare cogit, aut fasciis infra lumbos trajectis mollius exagitant sursum deorsum: huic auxilio par est & utilior vomitio per artem excitata,

cathar-

catharfis acris huic fuccedens; julapia cephalica & cardiaca interpolata, frictiones, vellicationes, fternutatoria, antifoporofa, ut caftoreum, karabe, veficatoria, fpiritus cornu cervi, fuliginis, falis armoniaci, &c. varietates hujus fpeciei funt.

3. *Cataphora fcorbutica*. *Coma fomnolentum fcorbuticum* Frider. Hoffmanni, *obferv.* 2.

Cognofcitur ex urina reffefcente, abfque fiti, ex prægreffa corporis laffitudine, crurum dolore; febribus intermittentibus, pulfu debili, &c. verum ea figna cachexiam potius quam fcorbutum defignant.

4. *Cataphora arthritica; Coma fomnolentum chronicum a repulfa podagra* Frid. Hoffman. *obf.* 9.

5. *Cataphora exanthematica; Coma fomnolentum a repulfo eryfipelate* Frider. Hoffmanni, *obf.* 3.

6. *Cataphora hydrocephalica* Schneider. *de Affectibus foporofis*, *pag.* 24. Boneti, *Sepulchret. obf.* 9. *p.* 157. *Tom. I. item* 7. 8. 10. 11. 12. 13. *&c.*

Eft fpecies quæ a feri exundantia in diverfis capitis partibus dependet, five ille hydrocephalus externus vel internus fponte acceflerit, five a fuppreffis alvi fluxibus, urinis, fontanellis, &c. ortum duxerit.

7. *Cataphora chronica* Hombergii, *Hift. Acad. Parif. an.* 1707. Vide Suidam *de Epimenide*. Semeftrem Cataphoram fine fenfu & motu narrat Hombergius.

Somnolentia diurna non raro procedit a pervigilio nocturno, quod obfervandum eft, ita ut hic affectus fit tantum fomnus inordinatus.

In convalefcentia a morbis acutis fomnolentia eft falutaris uti initio febrium periculofa eft.

8. *Cataphora timor* Spigelii, *de Semitertiana*.

Timor eft morbus in Germania & Pannonia frequens, quem fic vocant Auftriaci, Moravi, & Styrii; ille inter apoplexiam & epilepfim quodammodo ambigit. Cadunt enim ægri velut apoplectici fine fenfu, non tamen motu privantur, fed non convelluntur ut epileptici, nec difcuffo morbo paralyfim alicujus partis incurrunt. Hunc morbum ipfe bis vidit Vverlhofius Hanoveræ. Cum fopore artus anxie jactantur. Hic affectus fe comitem dederat acceffibus febris intermittentis, eumque ope kinkinæ debellavit ille illuftris vir.

XXIX. *Carus*. Affoupiffement carotique. *Apoplexia minor* Auctorum. *Caros* Græcis dicitur; a *Carouftai*, gravari. *Gravitas* Theod. Gazæ. *Perculfio*. Poffidonii apud Aetium. *Marcor* Celfi. *Preffura* Cœlii Aureliani, *de acutis*, *cap.* 2. *Torpor* Latinis. *Stupor* quibufdam. *Gravis dormitatio* Rhafis. *Sopor* Mercurialis.

Carus cognofcitur ex fomno altiffimo, vix excitabili & refpiratione tacita pacatiffima.

Differt a *cataphora* 1. quia carotici vix ac ne vix quidem penitus excitari poffunt a fomno, nifi fanentur.

2. Quod excitati per acres vellicationes oculos aperiant, fed non moveantur, nec interrogatis fere refpondeant, rurfufque in foporem delabantur.

3. Quod carus fit morbus acutus paucorum dierum, fæpius cum febre, faciei rubore, oculis femi-apertis.

Ab *apoplexia* difcrepat in eo, quod carotici non ftertant, fed pacatifsime, rarifsimeque refpirent; unde definitur a Mercuriali fomnus longus, profundus, ægre excitabilis, cum facultatum principum, & præfertim imaginationis læfione, fine refpirationis detrimento. Notate vero in typhomania & lethargo imaginationem lædi, cum detur in ipfis delirium, minime vero in cataphora, caro & apoplexia. De cetero ægri omnino proftrati, & flaccidis artubus jacent, ut in apoplexia.

Qui omnes fopores ad unum genus referunt, & carum, cataphoram, apoplexiam, lethargum, &c. pro totidem ejus fpeciebus habent, illi maxime errare mihi videntur, cum pro genere habeant ordinem, & ipfi admittant cujufque fpeciei alias fpecies, quod eft peccare in regulas logices; quidquid enim fub fe fpecies immediate comprehendit, id pro genere habendum eft. Quondam forte cognofcent Medici diverfitatem fedis affectæ in quolibet genere, quondam clarius innotefcent principia & remedia cuique fpeciei convenientia, & clarior erit fpecierum, generumque diftinctio, interim cavendum eft ne nomina confundantur.

Theoria quorumcumque generum ita hactenus eft abdita, ut quæ de hac protulerunt eximii aliunde Auctores, ut Vvillius, Bellinus, Hoffmannus, fint mere gratuita & fictitia, ab hac itaque theoria abftinendum fatius effe puto, quæ non nifi fortuito in veram praxim manuducere poteft; empyrica itaque praxis ex hiftoria morborum & theoria clafsica deducenda eft.

Cari pyrectici.

1. *Carus fpontaneus*; *Apoplexia minor fanguinea* Riverii. *Carus* omnium Auctorum; *Aphonia* Hipr ocratis.

Eft

Est ea species quæ a cephalalgia & vertigine initium ducit, cum pyrexia aucta continua, faciei rubore, corporis calore, pulsu frequenti & forti; hic morbus plethoricos, crapulosos, seu intemperantes, adultos, gravidas adoriri consuevit; nausea sæpe antecedit, quæ gravi cephalalgiæ tribuenda est; cum lingua aliunde nitida est, nec ullam saburram in ventriculo designet. Observandum est pulsum omnem in morbis soporosis evadere solito rariorem, ita ut pro frequenti habendus sit in caro, si nativam frequentiam obtineat.

Hic morbus vulgo exigit plures e brachio & pede phlebotomias, interposita magna dosi tartari emetici; febris ad synocham attinet; & morbus hemiplegia quandoque solvitur, ut apoplexia, vel remediis apoplexiæ sanguineæ cedit, secus convulsionibus supervenientibus ægrum e medio tollit.

2. *Carus febrilis* Sydenham. *pag.* 238. & 395. *Cari* 2. & 3. *species* Frid. Hoffmanni, *cap.* 2. *n.* 5.

In tritæophia & hemitritæo quæ autumno ludit per pluresdies sub forma tertianæ, nec non in continuis malignis seu typhis, circa vigorem morbi quandoque accedit illa species cari quæ videtur pendere a nisu naturæ ad parotidum exclusionem, aut ad sanguinis criticam ex auribus, naribusve ejectionem; quippe in hoc morbo parotides nunc feliciter, nunc infeliciter succedentes vidi. Ea autem species longe discrepat a typhomania febricosa in eo quod 1. typhomaniam febricosam comitatur somnus levissimus facile excitabilis cum delirio. 2. Quod typhomania febricosa inducitur a veneno febris intermittentis, quod kinkina ante tertium quartumve paroxysmum magna dosi assumptum valet abigere, in caro febrili sopor est profundus, lingua, labia, dentes, nigredine sicca confpurcantur, nec sopor altus tertium, quartumve paroxysmum attingit, sed longe tardius accedit; emetica initio & cathartica repetita, præmissis phlebotomiis hunc soporem avertunt aut tollunt. Licet Torti & VVerlhof. tertianam caroticam memorent, accuratiori facta indagine existimo non caroticam, sed typhomaniacam esse illam febrem.

Carus febrilis differt a spontaneo, quod in primo febris oritur cum rigore & horrore, in spontaneo pyrexia sensim accedit sine his præludiis, & sine frigore subitaneo exacerbatur secus ac in febricoso.

Videntur cati febriles cum hemiplegia & febre synocho, aut etiam typho, ægri sitim rato sentiunr; ast lingua successive exsiccata, arida dein nigrescens; motus febriles identidem crescentes, calor corporis, ostendunt a materie biliosa, acri & veluti febrili infarciri vasa cerebri & medullæ spinalis. Hemiplegia rite succedens ægri mortem ad annos procrastinat; sed ægri illi emaciantur, & apud eos non ita insistendum est sudorificis, ac si pituitosa foret hemiplegia.

3. *Carus febricosus* VVerlhofii, *Obs. de Febrib. s.* 1. & 3. Montalti *Synops. de Caro. Galen. Comm. in prorrhetic.* 1. *paragr.* Vide quæ de *apoplexia febrili* scripta sunt.

Carus iste intermittentium accessu primo, aut secundo prænunciatus, tertio invadit, & funestissimus est.

Cura in paroxysmo non multum soporoso, remedia tantum temperantia & reficientia, cum spiritu volatili acido & infuso theæ, ad expectandum paroxysmi exitum exigit, cantharides etiam cruribus admovere consultum est; verum finito paroxysmo remedia generalia præsto sunt adhibenda; ut phlebotomia, emeticum, cathartica, modo sint indicata; sæpius phlebotomia e re necessaria est, emeticum ex uncia una vini emetici non ausus est ineunte paroxysmo dare VVerlhofius; alvum si opus est solvit pulpa tamarindorum in sero lactis, si fervor sit, nec non clysmata multum nitrata cum vino emetico, aut infuso colocynthidis & kinkina.

In paroxysmo ipso vesicatoria plura ad carpos, nucham & caput rasum, phlebotomiam, sternutamentum, ex helleboro vel turpetho minerali, frictiones, &c. præscribimus. Radcliff in soporosis resinæ jalapæ scrupulum præbebat; alii jugularem, alii arteriam temporalem secant; alii plantas pedum adurunt; Eugalenus succum nasturtii aquatici potandum præbebat; cui adjungit VVerlhofius spiritus salinos volatiles.

Si sopor cum paroxysmo non evanescat, aut æger sit typhomaniacus, hemiplecticus; febre inflammatoria detentus, de eo concla-matum est, aut saltem kinkina non covenit; secus vero quantocius, & tertia quaque hora pulvis ad drachmam unam est devorandus; ita ut uncia una intra duos paroxysmos sit assumpta, potu theæ superaddito; si interea phlebotomiæ aut catharsis necessitas intervenìat; suspensus kinkinæ usus, deinceps revocabitur, imminuta post periculum dosi.

Observatio. Vir triginta annos natus, tertio febris tritæophiæ paroxysmo per octo horas anticipante in profundissimum soporem delabitur, stertens, nil deglutire valens, ore licet hiante; præscribitur phlebotomia præmissis vesicatoriis; Chirurgus venam

seca-

secare non ausus est ; interea deglutire valuit æger, præbetur kinkinæ drachma, dein alvus sponte solvitur, sudor prorumpit ; sumpto potu theæ æger oculos aperit stupefactus, quovis bihorio kinam sumit, largiter sudat ; finito sudore, vena pedis aperitur, vesicatoria applicantur, kinkina ex succo nasturtii aquatici cum spiritus vitrioli volatilis guttis quadraginta, & spiritus salis armoniaci guttis viginti mixtum deglutitur ; paroxysmus rediit, nec anticipavit, cum somnolentia tantum & levi delirio, post sex horas sudores insecuto, febris abiit. Vverlhof. *ib.* *p.* 106.

4. *Carus ischuriosus* Boneti, *Sepulchret. observ.* 15. *Coma ex ischuria* Velschii, *obs.* 1. & 64. Nicolai Tulpii, *lib.* 2. *obs.* 45. Bevericii, *de Calculo*, *cap.* 9. Fel. Plater. *obs.* *pag.* 804.

Illa species est secundaria, & supervenit ischuriæ, sive veræ, sive spuriæ, ob urinæ refluxum ; unde sopor cum siti, calore manuum, febre, subsultu, dein tendinum & morte. Hoc morbo charissimus parens obiit 90. annos natus, & cum paracenthesim vesicæ debuisset instituere Chirurgus, catheterismum ita imperite instituit, ut urethram & simul rectum intestinum perforaverit. De paracenthesi vesicę in hoc morbo conveniente videsis recentiores Chirurgos, qui stylo tricuspide, curvo, vaginato perinæum perforant.

5. *Carus traumaticus* Bonet. *Sepulchret. obs.* 22. *ad* 28.

Est ea species quæ a principiis mechanicis externis dependet, ut a vulnere, contusione, fractura capitis.

Cognoscitur ex astantium relatu, ex capitis accurata inspectione, tegumentorum ejus tumore, echymosi, ossium crepitatione, maxime si incisis tegumentis, raso pericranio, rimosum inveniatur cranium ; si æger a percussione illico lapsus ; in soporem incidérit, vomuerit, sanguinem naribus, auribusve fuderit, accedit febris acuta, calor, rubor, secto cadavere inveniuntur sanguis, pus, sphacelus, depressio laminarum cranii, contrafissuræ, &c.

Curatio exigit repetitas e brachio, pede, collo, phlebotomias, potum diluentem, antiphlogisticum, jusculа tenuia, rara, situm capitis acclivem, clysmata refrigerantia, & auxilia potissimum chirurgica, trepanum scilicet, aut operationes ipsi affines, de quibus consulatur Heisterus, Dionis, aliique de fractura cranii.

Egregia extat observatio cari in quam medicus incidebat quoties paullo fortius sibi premi meninges sineret, quas a carie denudatas ostendebat. A trepano imperite instituto, & inde compresso cerebro carum obortum observavit Galenus, dein Mercurialis.

6. *Carus arthriticus* Musgrave *de Arthritide*, *c.* 16.

Est ille quem materies arthritica, ut ajunt, repulsa vel ascendens infert, seu qui arthriticis sine causa alia evidenti, præter doloris cessationem accidit, quique dolores pedes iterum repetente, sponte evanescit.

7. *Carus verminosus* Sennerti, *c.* 31.

In orphanotrophæis nil est vulgatius quam infantes caro verminoso correpti cum febricula, genarum robore fugaci, sopore profundo, odore acido-dulci, qui sumptis emeticis vel catharticis lumbricos ejiciunt ; in cadaveribus sæpius inveni serum in cerebri sinubus, & lumbricos in intestinis ; ante mortem vero convelluntur. *Vide* Ecclampsiam verminosam.

8. *Carus variolosus* Sydenhami *de Variolis*, *p.* 85. 97. & 395.

Est sopor profundus, qui in quolibet variolæ tum discretæ, tum confluentis statu, supervenit a nimio sanguinis fervore ; talis est sopor, ut æger ferme nunquam evigilet, nisi continuo pulsu excitatus, in quo casu sanguinis ventilatio per phlebotomiam, & potus refrigerans potissimum indicantur. Pressio corticis cerebri a sanguine fortius vasa ultima distendente videtur hujus morbi principium.

Cari Apyreti.

Seu qui sæpius sunt cum pulsu pacato, non concitato.

9. *Carus hystericus*, *Suffocation hysterique* ; *Præfocatio uterina* Latinorum ; *Strangulatus ex utero* Roderici ; *Apnœa* Heraclidis ; *Pnix hysterica* Galeni ; *Suffocatio mulierum* Plinii ; *Vulvæ strangulatus* quibusdam ; *Flatuosa refrigeratio* Sorani ; Plebi *Mal de mere*, olim *l'Amarry*, Joubert.

Est subitanea omnis sensus & motus feriatio, cum respiratione vix sensibili, pulsu depresso, partium refrigeratione, maxillis invicem firmiter conniventibus : paroxysmos vero præcedunt sæpius pathemata vehementia, & metus mortis, necnon sensus strangulationis, dysphagiæ, globi in abdomine voluntatis ; post paroxysmum vero sæpius ægre declarant se loqui, nec movere potuisse, ast prolata obscure audivisse ; quod etiam gestu in insultu significant.

Hic morbus utut frequens a nemine fuit fideliter descriptus, quia omnes causam loco

loco phœonomenorum tradidere. Sic Paulus Æginetæ, quem fere omnes Veteres imitati funt, hunc definit per recurfum uteri ad fuperiora; fenfus anguftiæ in faucibus, de quo antea, pofteave conqueruntur ægrotantes, ad figmentum illud Medicos induxit, & ex hoc figmento factum eft ut *præfocatio* habita fit tanquam effentiale fymptoma, licet non magis videatur præfocari mulier in hoc morbo, quam in fyncope; refpiratio etenim eft ita pacata, ut vix percipi poffit, totumque corpus immobile eft; unde Mofchio hunc definivit refpirationis impedimentum, cum omnimoda quiete, & Heraclides *apnæam* nuncupavit: majori quidem jure apoplecticos diceres præfocatos, cum in ipfis refpiratio fit fublimis & ftertorofa; aft in caro hyfterico tam quietum eft totum corpus, ut ægræ mortuis fint fimiles, obfervante Mercuriali. Fateor plures morbos hyftericarum fpafmodicos effe; fed etiam fi caro dentes ftricte invicem cohæreant, illud a refrigerio faciei & maxillarum pendere videtur, atque in fyncopticis refrigeratis accidit. Baglivus refrigerium in occipite pro fymptomate effentiali habet; alii pulfum tenfum & conftrictum, multis fupervenit urinæ limpidæ copiofa emiffio, & paroxyfmus a pathemate determinatur.

Hic morbus vulgo tam contemnitur ab adftantibus, quam exhorrefcitur ab ipfis ægris, & fæpiffime fumis fœtidis, caftoreo, ruta, &c. difcutitur; verum tamen conftat multiplici obfervatione eum in afphyxiam hyftericam abiiffe, & pro mortuis habitas illas afphyctas humo mandatus fuiffe, alias reapfe occubuiffe.

Viros etiam huic morbo obnoxios, hypochondriacos fcilicet, memorant Mercurialis & Montanus, quos quidem anginæ hyftericæ expofitos tantum vidi; aliud eft vero angina hyfterica, aliud carus hyftericus, licet a multis confundantur; in infultu phlebotomia, fed parca minime eft repudianda, licet repetitæ evacuationes hyftericis noceant, hac inftituta pulfus refurgit; interea linteis calidis, potu cardiaco & antihyfterico, fumis fœtidis, refiduum infultus difcutitur.

10. *Carus a plumbagine*. An *Varietas Cari a narcoticis?*

Infectores qui decoctum plumbaginis Europeæ *Linnæi* parant in magnis lebetibus, ut colorem *paleaceum* flavum obtineant, non nifi per fex horas huic operi incumbere poffunt, fecus incidunt in carum cephalalgia gravi defignatum; folia hujus plantæ cauftica funt eximia, cimicum venena, cancri remedia, &c.

11. *Carus a pathemate*.

Adolefcens viduam amans perdite, & ejus obtinendæ longa fpe demum excidens, accepto repulfæ nuncio per epiftolam, procubuit humi fine fenfu cum lentiffima refpiratione, pulfu fano, fed fubdebili, oculis claufis; accerfitus Medicus præfcripfit cardiacam, & fimul emeticam potionem incaffum; eadem die æger occubuit. An catalepfis a Tulpio relata idem erat morbus? Sed artuum laxitas repugnat.

12. *Carus ab infolatione*, *Coup de foleil*.

Eft omnium fenfuum & mortuum ceffatio, pulfu & refpiratione pacatiffimis, imo imminutis, artubus omnibus flaccidis, colore tamen & calore remanentibus, quam aliquoties obfervavi in puerulis qui ad folem diu fteterant aut dormierant, nec poterant ab hoc fopore excitari; lethalis toties fuit hic morbus & breviffimus; phlebotomiæ repetitæ, frigida capiti admota fine fucceffu adhibita funt, pulfus erat minime febrilis; fecto capite nil læfi inveni.

13. *Carus hypochondriacus*; *Apoplexia hypochondriaco-fpafmodica* Frid. Hoffmann. *confult. centur.* 1. *caf.* 19. *Vapeurs hypochondriaques*, Pomme *obf.* 9. *Effai* 1760. *Evanouiffemens vaporeux*.

Nuncupetur carus hyftericus, per me licet, etiamfi viros aggrediatur, non repugnabo. Verum ab apoplexia difcrepat, quod nullo ftertore ftipetur: imo eft vera angina hyfterica latens fub cari phœnomenis; etenim cum æger ad fe redire incipit geftu, dein loquela pectus, collum, linguamque laborare innuit, fe nihil deglutire poffe, pectus, gulam & tracheam arteriam graviter fibi conftringi fignificat, aut fcribit; in paroxyfmo repente rationis, fenfuumque exercitium tollitur, nec refpirare, nec deglutire valet, omni movendi & vociferandi potentia orbatur, fui tamen eft confcius, fed adftantibus nullius fenfus figna valet edere. In cafu Hoffmanni venæ in manibus & facie folito calidiori & rubicundiori turgebant, pedibus refrigeratis, pulfus tardus, languidus ob plethoram. In cafu D. Pomme fucceffit hemiplegia fpafmodica ipfi dicta.

Cura exigit phlebotomiam, cujus ope emittitur cruor fpiffus, cui diluendo allaborandum eft, vomitus leviffimis emeticis concitari poteft, modo aqua pulli fimul erethifmus leniatur; clyfmata etiam in ufum vocari poffunt; potus ex nitro, & liquor mineralis anodynus Hoffmanni indicantur. De cetero *vide* Hemiplegiam hyftericam.

14. *Carus a narcoticis* Sennerti *de Caro cap.* 31.

Ve-

Venena narcotica hanc fpeciem inferunt.

Opiata omnia majori dofi, apud inaffue-tos, ore affumpta, vel in podicem clyfteris forma injecta, imo, ut obfervavit D. Bo-uillet, opii tinctura toti pectori illita; fic notum eft plures impios fibi mortem magna laudani dofi ingefta confciviffe; ab hyo-fciami & daturæ ftramonii tum feminibus, tum radicibus minori dofi paraphrofynem cum aphonia, majori dofi cataphoram, ac aliis carum accidiffe ferunt, fed genera ho-rum morborum non fatis diftinxere autoptæ obfervatores.

A vino, cerevifia uberius affumptis certe apoplexia, aliis carus, aliis paraphrofyne fu-pervenit; a vapore mufti fermentatis, quem *Gas fylveftre* vocant Chemici, fubito afphy-xia lethali ademptos effe plurimos conftat.

A tarantulæ punctura carum accidiffe plu-ries afferit Baglivus; ab afpidis ictu Cleopa-tram foporatam fuiffe narrat Plutarchus.

A fumo carbonum extinctos, & caro prius affectos ipfe vidi; caroticos eos, non vero apoplecticos defcribit Marc. Donatus, *l.* 12. *c.* 6. *Vide* Schenckium *l.* 1. *c. de apoplexia ex fumo carbonum.*

Curatio. Si ore affumpta fint opiata, illi-co vomitorio funt rejicienda; fi pulfus vi-geat, aut hauftus carbonum fumus, phlebo-tomia inftituenda ac repetenda, & in utro-que cafu aceti vapor naribus hauriendus; oxicratum propinandum, pulfu languente ad lilium Paracelfi, vinum generofum, & car-diaca fudorifica confugiendum; addito ca-ftoreo.

15. *Carus a frigore* Montalti *Synopfis. Vi-de* afphyxiam congelatorum. *Lethargus in-gens* Petri Borelli *obf.* 52. *cent.* 1.

Qui in feptentrionalibus per campos nive obductos iter faciunt, ut accidit exercitui Gallico dum Praga excederet; Imperialibus retro infequentibus, non folum extremorum fphacelum patiuntur, verum etiam tanta dor-miendi cupiditate tenentur, ut præfenti vi-tæ periculo non abfterreantur a fomno; hinc alto fomno in media nive correpti dormien-do moriuntur, nifi amica manus eos exci-tet, & calor aliunde excitatus eos vitæ re-ftituat; quod teftantur fe multoties vidiffe qui hos milites ducebant amici non pauci: quis crediddiffet in tanta frigoris & doloris eum vulgo comitantis violentia quemquam a fomno fefe expediri non poffe.

Erraverunt Veteres, ut Duretus, Erato, aliique qui afferebant a ligatis carotidibus arteriis carum induci; facto pluries in ca-nibus experimento, vidi ipfe apud D. Emett, Medicinæ ftudiofum, canem cujus ambæ ca-rotides arctiffime ligatæ fuerant, & omnino obliteratæ, per quinque dies fine ullo fopo-re infolito vixiffe.

16. *Carus ab Hydrocephalo* Lamotte, *des Tumerus obf.* 107. *tom.* 1. *p.* 485.

In illo cafu præter foporem profundum aderat refpiratio brevis & frequens, quæ in aliis fpeciebus eft rarior folito; fumma erat virium proftratio & alvi conftipatio; fruftra præfcriptis emeticis, phlebotomia, cucurbi-tulis, obiit ægra.

Cadavere aperto multum ferum in cere-bri finubus effufum, hydrothorax etiam; & origo mali erant duæ trefve lupiæ febo vel pure turgidæ infra aortæ curvaturam lo-catæ, ovi gallinacei magnitudinem adæ-quantes.

17. *Carus Nygftamus.*

Eft carus fubito fuperveniens, omnem fen-fum & motum artuum intercipiens, pulfu & refpiratione pacatiffimis, cum nictatione ve-loci & continua ciliorum.

Hunc morbum bis obfervavi, nullibique defcriptum vidi. Mulier pinguis, delicatula fubito incidebat in eum ftatum, & tranquil-le fedens per horæ quadrantem hanc eclipfim omnium fenfuum patiebatur, pulfu, colore & calore, totiufque corporis flexilitate inte-gris, fed utriufque oculi, non palpebræ, ci-lia tantum, motu velociffimo agitabantur, refpiratio erat vix confpicua; difcuffo ac-ceffu, velut e fomno ad fe redibat, de gra-vitate capitis conquefta priftinæ fanitati re-ftituebatur; remedia antihyfterica nullum ef-fectum fortiebantur: an ad hyftericum ca-rum referenda hæc fpecies?

XXX. *Apoplexia*, Apoplexie, ab *apoplettein*, defuper percutere; *Aphonia* Hippocratis *aphor.* 51. 7. *&c. Fluxio frigida*, feu *Nylf-bred* Ægyptiorum; *Haffelquift*, Iter Palæ-ftinum; *Apilepfis* Heurnii *de morbis capi-tis*, *pag.* 143. Ægri *Apoplectici*, *Syderati*, *Attoniti* vocantur.

Cognofcitur ex fomno profundiffimo, vix excitabili, cum ftertorofa refpiratione, & artuum omnium laxitate.

Sive fubito, five gradatim fiat morbus, non inde generis eft diverfi. Apoplexia ago-niftica, feu quæ plures moribundos affligit, gradatim accedit; quæ fubito fit, eft apo-plexia fanguinea, aut pituitofa, quam fo-lam Auctores innuunt, & ab hoc genere fe-cundarias immerito excludunt.

Ratione ftertoris apoplexia difcrepat a ca-taphora, caro, fyncope, afphyxia, &c. Ra-tione

tione profundiffimi fomni differt a lethargo, typhomania; per artuum omnium laxitatem diftinguitur ab epilepfia, catocho, catalepfi, extafi, &c.

Quæ de inequali corticis cerebri compreffione docent Scholaftici ad explicandam apoplexiam, non fatis cohærent cum legibus Phyfices; in apoplexia traumatica v. g. a fractura cranii, certum eft partem cerebri immediate a laminis offeis depreffis comprimi fortius quam partes ab eo loco remotas; ergo inæqualis eft compreffio, & tamen fubito fenfus & motus omnes feriantur; mallem dicere cum Vvillifio, & Antiquis ftatim ob graviffimam labem inductam ab animal perterrita retrahi, aut cohiberi fluidum nerveum, ut in fimili cafu accidit illico a gravi metu omnes artus ftupere & flaccefcere, crefcente vero infarctu cerebri intercipitur mechanice illius fluidi influxus; fed ufquequo theoria fatis exculta fit, fidæ & accuratiori morbi hiftoriæ incumbamus.

1. *Apoplexia fanguinea* Sennerti, *Apoplexie de fang*.

Ea eft quæ fanguineos homines fæpius fexagenarios adoritur cum fignis plethoræ, five ægri fint corpulenti, collo brevi, five macilenti, five plethora fit vera ab ingeftis copiofis & fuppreffis evacuationibus fanguineis; five plethora fit commota, ut a febris, iræ impetu, exercitio immodico: hanc comitatur initio color faciei floridus, aut atro-ruber, calor, pulfus plenus, licet progrediente morbo color & calor recedant, eo nomine intelligitur apoplexia a principio interno procedens, non vero traumatica.

Ille morbus vix unquam pueros corripit, non raro hereditarius eft, & tunc etiam levibus infultibus, vertiginofis, cephalalgicis præludit, unde habitualis dicitur Vvillifio; fæpius tamen primus infultus eft lethalis, & qui plurimos infultus numerant, non raro epilepfiam pro apoplexia habent; fatendum tamen apoplexiæ dari infultus inftantaneos ex quibus ægri convalefcunt hemiplegia fuccedente, qui infultus inter fymptomata hemiplegiæ poffunt numerari. Præcedunt fæpiffime crapulæ, indigeftiones, vini abufus, pathemata gravia, infolatio; & quæcumque fanguinis molem augere, & in cerebro ftafim procreare valent. Omnis apoplexia fanguinea eft fortis; quam levem vocat Hippocrates pro caro habemus. Apoplexiam autem fortem tollere utplurimum eft impoffibile, earum vero non facile: fi poft primas ubereſque phlebotomias apoplecticus hujus fpeciei ad fe non redeat prima die, de eo conclamatum eft.

Francif. Boiffier de Sauvages.

Apoplectici in pofitura incommoda majoris angoris figna præbent; faltem refpirant cum majori ftertore & conatu; ut quidpiam deglutiant, nares conftringere opus eft, & tunc etiam cum periculo fuffocationis deglutiunt; fumpta magna dofi emetici quandoque oculos aperiunt, geftu, imo loquela dolorem ventriculi, vel inteftinorum fignificant; fi vero nil omnino fentiant, nulla fpes eft.

Infultu apoplectici qui funt hemiplegiæ prodromi, cum oris diftorfione, balbutie, linguæ declinatione ad latus fanum, fanantur fæpiffime; aft apoplexia fanguinea, determinata, vix unquam, licet minus lethalis fit quam pituitofa. Cadavera oftendunt vafa piæ meningis & plexus choroidæi turgida, quandoque rupta, & fanguinem in finubus cerebri effufum; quandoque vero, ut vidit Vvillifius, nullum eft vitium confpicuum in cerebro, nec in cerebello.

Curatio a phlebotomiis largis ordiri debet, dein auxilia eadem conveniunt ac apoplexiæ pituitofæ; fitus capitis fit paullulum acclivis, corpore fupino; quo refpiratio magis fublimis, & pulfus magis depreffus, minus æqualis, eo mors proximior; pulfus vulgo eft mollis, plenus, non frequens.

2. *Apoplexia traumatica*; *Apoplexia phlegmonofa* Forefti *obf.* 73.

Ea eft quæ a capitis ictu, vulnere, contufione, valida commotione, cranii fractura, lapfu ex alto, &c. dependet.

In ea poft ictum fubito æger concidit, velut exanimis; interea ad fe reverfus ingefta vomitu rejicit, fanguinem ex naribus, auribufve fundit; dein pulfus refurgit, frequens, vehemens evadit, calor accenditur, apoplexia *inflammatoria* eft dicta Boerhaavio, quæ utcumque periculi plena, minus tamen periculofa eft quam fanguinea, feu a principio interno oriunda, fi de cetero ftertor idem fit; nam ftertor eft ceteris paribus menfura periculi.

Curatur largis phlebotomiis, & chirurgicis auxiliis.

3. *Apoplexia temulenta*, *Yvreſſe apoplectique* Henr. ab Heers *obf.* 19. Foreft. *obf.* 34. *lib.* 14. *Coma foporiferum* Forefti, Ettmuller. *de Temulentia*, *pag.* 68.

Ea eft quæ ab ebrietate dependet, & fanguineam fere mentitur, ita ut Medicos incautos decipiat, ut patet ex obfervatione 34. Forefti, & multis aliis: etenim qui mero, vel fpiritu vini, aut cerevifia uberius epotis ebrii funt ad hunc gradum; ita difficulter evigilant, ita graviter ftertunt per plures horas, ut nifi per adftantium relatum, vel

 per

per vinum vomitione rejectum, aut odorem vinofum anhelitus fpecies morbi pateat; illa pro fanguinea reputetur magno artis fcandalo; illa vero fæpius fponte folvitur, nec confundenda cum apoplexia fanguinea, quæ vino deditos utcumque actu fobrios, & abftemios detinet, quæque immedicabilis eft.

4. *Apoplexia hyfterica* Sydenhami *de paffione hyfterica*, *p.* 409. *differt. epiftolaris*; *Apoplexia puerperarum* Barbeyracii MS. *Apoplexia vaporofa* Th. Burneti.

Ea eft quæ a principio hyfteriæ dependet, de qua fic loquitur Sydenhamus; quanduque capitis arcem occupans apoplexiam facit, quæ fimiliter hemiplegia folvitur, eam omnino referens apoplexiam qua tum ætate, tum mole corporis grandiores fiderantur, & quæ ex eo nafcitur, quod cerebri cortice pituitæ copia referto, & fcatente fpirituum animalium meatus ac femitæ intercludantur; a qua quidem caufa, quæ feminis hyftericis accidit apoplexia, oriri nullatenus videtur, cum eafdem haud infrequens adoriatur confeftim a partu, magna fanguinis vi fimul ejecta, & vel partui laboriofiori, vel vehementiori alicui animi commotioni debeatur.

Anne huic fpeciei conveniunt tantum antihyfterica ex karabe, lilio Paracelfi, caftoreo, cum cardiacis & cephalicis? Quis eam obfervavit & defcripfit præter Sydenhamum? Apoplexia vaporofa & hypochondriaca, quam memorat D. d' Apples Laufanenfis Medicus apud Burnetum, videtur potius arthritica.

Vide apoplexiam melancholicam P. Forefti *obferv.*

5. *Apoplexia arthritica* Mufgravii, *cap.* 15. *p.* 129.

Ea eft quæ arthriticos aggreditur dolore pedum fubito evanefcente, & accedentibus vertigine, cephalalgia, fimilibufque fymptomatis.

Ea exigit remedia fanguineæ, deinde vero finapifmos pedibus admotos ad revocandam arthritidem. *Vide* hujus hiftorias plures loco citato, cum cura.

6. *Apoplexia exanthematica*. An *fcorbutica* Mangeti *Biblioth.* & Eugaleni apud Sennertum *de Scorbuto*.

Ea eft quæ morbis exanthematicis repulfis, ut eryfipelati, trichomati, &c. fupervenit.

Videatur Strabel. *de Plica Polonica hiftor.* 12. qui vidit a refecta plica non raro fuperveniffe cephalæam, febrem, delirium phreniticum, deinde vero fopore altum cum ftertore.

Confulatur etiam Schenckius *de plica*.

Vidi apoplecticos olim herpetibus obnoxios temperamenti calidi & ficci, fenfibilis textus, alvo conftipatos, dum fani erat, in quibus curandis dyfcrafiæ ratio habenda erat, faltem in prophylaxi, & errant illi qui omnia laxa, inertia, frigidaque incufant in hoc morbo. Fateor illas principiorum diverfitates in apoplexia actuali curanda parvi effe momenti, ob lethalitatem hujus morbi; verum, iterum dico, ad prævertendam apoplexiam caufarum proegumenarum varietas eft attendenda.

Apoplexia fcorbutica a Mangeto defcripta ad afphyxiam magis accedit, quam ad apoplexiam.

7. *Apoplexia pituitofa* Sennerti *de Apopl.* Boneti *Sepulchret. ab obf.* 28. *ad* 52.

Ea eft quæ ab ipfo initio ftipatur pulfu debili, faciei pallore, calore imminuto, queque utplurimum fenes, cacochymos, debiles, pituitofos, aggreditur.

Ex eo quod in cadavere finus cerebri aqua turgidi reperiantur, non fequitur apoplexiam ab illo fero fuiffe inductam, cum ubi infarctus eft vaforum fanguiferorum, ibi lympha facile e vafis fuis elabatur; & quo longiori poft obitum tempore fit extifpicium cadaveris, eo uberior eft utplurimum feri effufi copia: vidi hydrocephalos ingentes fine apoplexia, viderunt & alii; verumtamen hæc fpecies omnium eft funeftiffima, quia labem inveteratam in cerebro, ac fæpius ætatem fenilem fupponit, in quibus cafibus facultas motrix quæ fola morbis medetur, efficaciter eft effœta & languida; fi tamen a potu aquæ copiofiori, ut in ufu aquarum acidularum evenit, ortum ducat; fi ftructura corporis fit robufta, & natura vegeta, tunc accedente hemiplegia, vel linguæ paralyfi quidam evadunt.

In curanda hac fpecie vix phlebotomia poteft adhiberi, aliunde præftantiffimum remedium; ab emeticis magna dofi adhibitis ordiendum eft, potiones catharticæ acres, & efficaces cito poft propinentur, veficatoria, cucurbitulæ, clyfteres ex vino emetico, nicotianæ, fumo fuccedant; interea falia volatilia, elixiria cephalica, cardiaca præfcribantur. *Vide* curationes Ill. Profefforis Lazerme.

Si fuperveniat hemiplegia, tunc ptifanis aperientibus fudorificis & catharticis per plures dies continuandis utendum, ufqueque æger rhedam ingredi queat, & ad thermas Bellilucanas, aut fimiles deferri, ubi aquas per triduum bibat; addito fale carthartico; dein per aliquot dies ducias in fonte, vel in cupa excipiat, capite potiffimum & fpina dorfi; utatur pro potu deinde decocto chinæ, falfæparillæ, & fimilibus.

8. *Apo-*

8. *Apoplexia epileptica* Lancifii *de mortib. fubit. c.* 8.

Ea eft fpecies quæ, obfervante Hippocrate *lib. de glandulis*, initium ducit ab infultu epileptico breviffimo, & quæ quadam convulfione utut non confpicua ftipatur; illa vero fponte non raro folvitur, fed fi attendat Medicus, is profpiciet vel mandibulam, vel digitum, vel abdominis mufculos fpafmo tentatos: danturtamen in quibus partem convulfam invenire non eft obvium; erraret certe qui ftertentem epilepticum pro apoplectico haberet, cum valida quæ mox præceffit concuffio pectoris, & antea totius corporis fatis clare epilepfiam declaret.

Ramazzinus, *libro de morbis artificum*, *c.* 1. afferit metalli foffores apoplexiæ effe obnoxios; verum licet plures viderim Alefiæ minerarum plumbi foffores obnoxios hemiplegiæ & tremori, nec vidi, nec audivi illos præ aliis hominibus effe apoplexiæ ab hoc principio oriundæ obnoxios; hoc itaque inquirendum reftat: curatio vero per mochlica quibus utuntur Parifini in rachialgia, haud dubie in apoplexia rachialgica conveniret, omiffis tamen narcoticis.

9. *Apoplexia febrilis. Vide* Vverlhof. *obf. de febrib. p.* 21.

Ea eft quæ paroxyfmum febris remittentis aut intermittentis comitatur, fopore alto, & itertore ftipata.

Signa funt prænuncia. 1. Præcedit in primo vel fecundo paroxyfmo fuavis fomnolentia, aut ftupiditas capitis, vel leve delirium ægris etiam orthoftadis. 2. Urina craffa, fubfufca, lixivialis, fœtens, innatanti pinguedine cum frequenti micturitione aut dyfuria. 3. Sanguis extractus floridus interdum coloris variegati, cum crufta vel pleuritica, vel gelatinofa, quandoque vermiculos afcarides fundens, vel cucurbitinos. 4. Sæpe præcedit hepatalgia. 5. vel cardialgia. 6. Præceffit fæpe catharticum medicamentum præmature exhibitum, feu ante figna coctionis, aut materia non turgente datum. 7. vel præceffere remedia vel potulenta fpirituofa, antifebrilia calidiora; ut lilium, olea deftillata, &c. Demum ex violentia infultus febrilis ob hæmorrhoidis, fcabiofum virus fuppreffum, errores in victu, &c.

Hæc in tritæophia & tertiana frequentia funt, & tertius paroxyfmus apoplexiam, vel carum inferre folet fæpius lethalem.

Apoplexiam quidem iftam, maxime fi febris inflammatoria fit, nec typhomaniam fanare facile eft; verum ante tertium paroxyfmum hujus febris, ea præverti poteft, non remediis generalibus, ut phlebotomia, emeticis, catharticis, veficatoriis, at prompto, largoque ufu kinkinæ. *Vide* curam fufe apud Vverlhofium, eximium meritoque celebrem Practicum Hannoveranum, & quæ de caro febrili fcripfimus.

De hoc morbo legatur Morton. *Pyreteologiæ p.* 33. & 75. Hic morbus ratione curationis non differt a typhomania febricofa, & caro febrili.

10. *Apoplexia fufpiriofa* D. Cuffon.

Morbum apud puerulos Salviæ aliquot abhinc annis familiarem obfervavit D. Cuffon; illi poft fugacem ecclampfiam incidebant in foporem altum & perfeverantem, in quo nulla fenfus indicia, nullam artum rigiditatem, aut motionem exerebant; refpiratio erat rariffima, & qualibet expiratione fufpiriofa; facies fimul pallidula, corpus frigidulum, turgidulum.

Phlebotomia non indicabatur, emeticum vinum ad femiunciam affumptum vomitum & diarrhœam felicem excitabat; dein cathartica & veficaroria pone aures, curationem intra paucos dies abfolvebant, ita ut nullus fato cederet.

An cari fufpiriofi nomine rectius infigniretur hic morbus?

11. *Apoplexia polypofa.* Oofterdyk Schacht. *Inftit. Med. pract.*

Ea eft quam præcedunt frequens cordis palpitatio, vaforum colli vibratio, pulfus maxime irregularis, vertigo tenebricofa, refpiratio difficilis, præfertim ad motum corporis, aerifve calorem increfcens, quæque inde cenfetur oriri a polypofa concretione.

Curatio ad prophylaxim tantum valet, eaque repetenda videtur a phlebotomia, ufu nitri, camphoræ, feri lactis; verum defunt obfervationes quæ diagnofim illuftrent, & curam dirigant.

CLASSIS SEPTIMÆ SYNOPSIS.

D O L O R E S.

ORDO I. DOLORES & molestiæ vagæ sæpius universales aut cutaneæ ad phlegmasias non referendæ.

I. ARTHRITIS, articulorum dolor spontaneus periodicus.
II. *Ostocopus*, ossium dolor non erraticus & internus in artubus.
III. *Rheumatismus*, dolor diuturnus in parte carnosa artuum.
IV. *Catarrhus*, collo vicinarum partium dolor a frigore suscepto cum tussi, coryza, &c.
V. *Anxietas*, molestia quæ ad continuam loci mutationem cogit.
VI. *Lassitudo*, molestia cum debilitate quæ ad quietem invitat.
VII. *Stupor*, molestia quæ sensum tactus obscurat.
VIII. *Pruritus*, molestia quæ ad scalpendum nos cogit.
IX. *Algor*, molestia qualis a summo aeris frigore excitatur.
X. *Ardor*, molestia qualis a summo aeris calore producitur.

ORDO II. DOLORES CAPITIS, scilicet vel capillitii vel faciei.

XI. *Cephalalgia*, gravativus capitis dolor.
XII. *Cephalea*, periodicus diuturnus tensivus capitis dolor.
XIII. *Hemicrania*, dolor alterutrius lateris frontis.
XIV. *Opthalmia*, dolor oculi cum rubore, lucis intolerantia, &c.
XV. *Otalgia*, dolor aurium.
XVI. *Odontalgia*, dolor maxillarum dentiumve.

ORDO III. DOLORES PECTORIS, jugulive anhelationis expertes, anhelationibus non accensendi.

XVII. *Dysphagia*, molestia deglutitionem impediens.
XVIII. *Pyrosis*, ardor œsophagi ad stomachum extensus.
XIX. *Cardiogmus*, dolor cordis cum ejus pulsatione.

ORDO IV. DOLORES ABDOMINALES INTERNI.

XX. *Cardialgia*, molestia in stomacho syncopem minitans.
XXI. *Gastrodynia*, dolor vehemens epigastrii stomachive.
XXII. *Colica*, dolor intestinorum.
XXIII. *Hepatalgia*, dolor hypochondrii dextri hepatisve.
XXIV. *Splenalgia*, dolor aut in molestia in regione lienis.
XXV. *Nephralgia*, dolor lumbi alterutrius ureteris ductum sequens, cum nausea, testis retractione in viris, cruris stupore in feminis, &c.
XXVI. *Dystocia*, dolor uterinus in gravidis cum conatibus parturitionis.
XXVII. *Hysteralgia*, dolor uteri sine nisu parturitionis.

ORDO V. DOLORES partium externarum locales, artuumque.

XXVIII. *Mastodynia*, dolor mammarum.
XXIX. *Rachialgia*, dolor abdominis & spinæ dorsi in brachiorum paralypsim aut convulsiones desinens.
XXX. *Lumbago*, dolor lumborum corporis erectionem impediens.
XXXI. *Ischias*, pelvis & coxendicis dolor claudicationem sæpius inducens.
XXXII. *Proctalgia*, dolor podicis citra tenesmum.
XXXIII. *Pudendagra*, dolor genitalium citra dysuriam.

CLASSIS SEPTIMA.

DOLORES.

PONOI & *Alegmata* Hippocrati, quo etiam nomine morbos in genere indigitavit, cum dixit *quamvis molestiam morbum esse*. *Passiones* Arabum, ut passio colica, iliaca &c. *Odynes* Galeno & *Copoi* multis, unde dolor ossium *ostocopus* dictus est. *Algeja* etiam idem sonat, unde *cardialgia*, *otalgia*, seu cordis dolor, auris dolor; necnon *agra* seu captura, inde *podagra*, *gonagra* &c.

Si dolor simplicissimus & in abstracto considerentur, tunc certe *Symptoma* est, ut Pathologi veteres volunt; sed cum dolor secum gerat alia simul accidentia, horum concursus morbum constituit, sicque dolores notabiles qui observantur, morbos constituunt, quoties scilicet dolor est ægritudinis præcipuum symptoma; si vero molesta sensatio comitetur graviorem morbum, ut febrem, phlegmasiam, convulsionem, fluxum &c. tunc pro horum morborum accidente dolor reputandus est. *Dolores* classis morborum adstrictorum annumeravere methodici. *Vide* Prosper. Alpinum *medic. method. lib.* 9. Felix Platerus *lib.* 3. *de doloribus* hanc classem primus instituit, quam ordine anatomico divisit, verum immerito Febres doloribus accensuit.

Congestionum nomine hos indigitarunt eximii Junckerus & Nenterus, causam loco morbi obtrudentes.

Dolores dividebantur ab Antiquis in *graves*, *infixos*, *mordaces*, *punctorios*, *acutos*, *pulsatorios*, *tensivos*, *frigidos*, aliosque plures quoad magnam partem ab Archigene excogitatos; sed multo satius est morbos dolorificos a sede quam ab idea doloris distinguere, cum confusissima fit doloris idea, nec ullis definitionibus distincte tradi queat, licet sentienti clara sit. Adde quod in eadem ægritudine, ut colica, odontalgia, dolor sæpe a priori diversus percipiatur, nec morbus genere diversus fit, licet gradu variet, ut omnibus est in confesso.

Accidentia dolores saltem notabiles comitantia ex intellecta dolorum theoria facile cognoscuntur, scilicet cur in atroci dolore vigilia, anorexia, anaphrodisia, asthenia, deinde macies, pallor, syncope &c. superveniant.

Cum enim anima conservationi corporis invigilet, ea debet ad partem dolentem continuo attendere, & magis urgentes necessitates considerare, sed ex acri attentione, vigilia acris exsurgit, omnis somnus arceri & phænomena ex pervigilio derivanda accidere debent.

Per somnum fit uberior fluidi nervei secretio, adeoque facultas motrix refarcitur, deficiente itaque somno, deficit reparatio virium, unde languor & asthenia omnium organorum & artuum.

Fluidum nerveum ex nervis extremis debet admisceri succis digestivis, eo vero deficiente succi digestivi sunt vappidi, inertes, adeoque minus apti ad digestionem & famem, inde anorexia. Uber est proventus fluidi nervei in organis generationis, eo itaque deficiente, viribusque languentibus, nulla libido; seu datur anaphrodisia, ut datur neglectus omnium voluptatum assuetarum tabaci, caffè, indifferentia erga deambulationes, negotia, ludos cordis viribus imminutis, sanguis debilius fertur in vasa, adeoque ultima & angustissima non penetrat per majuscula tantum provolutus, hinc pallor; denique cur macies succedat ex defectu digestionis, ex virium penuria, ex fluidi nervei dissipatione assidua, cuique evidens est.

Doloris nomine non intelligo tantum eam vividam sensationem quæ a nervearum fibrarum distractione procedit, ut vulgo in Scholis intelligitur, sed quidquid animam moleste afficit, angit, vexat, ex corporis dispositione oriundum, unde a pathematis moralibus differt; sic pruritum, anxietatem, frigus, ardorem doloribus accenseo; sic pro doloribus hepatis, lienis habeo molestiam, gravitatis sensationem, quæ ex horum viscerum infarctu sæpe procedit; unde differt a mœrore, tristitia mere pathetica, vesaniarum comite, quæ a determinatæ partis vitio non pendet, sed ab errore seu hallucinatione animæ, ut in melancholia producitur.

ORDO PRIMUS.

DOLORES VAGI.

SUNT ea morborum dolorificorum genera quæ artus diversos affligunt, nec a determinata individua sede, vel dextra vel sinistra corporis parte characterem suum mutuantur.

Artus nomine intelligimus brachia & crura, quæ sunt organa præcipua motus localis, adeo ille ordo motus hujusce difficultatem vel impossibilitatem secum sæpius importat, saltem in parte affecta; atque

cum pedum, tibiarum & crurum ope corpus indigeat ut huc illucve transferatur, his artubus dolore tentatis, ille corporis totius motus vel difficilis vel impossibilis evadit, quod de artubus superioribus non valet.

Morbi illi quatenus vel totius corporis motum localem impediunt, ut Arthritis, Rheumatismus, Ischias, vel quatenus plurimas partes afficiunt aut simul aut successive, universalibus annumerantur, dum ceterorum ordinum morbi peculiaribus accensentur, ut colica, cephalalgia; verum tamen particulares, si atroces sint, ita vires labefactant ut totum corpus inde debilitetur, & sæpe lecto addicatur.

Dolores vehementes vagi sæpius initio pyrexiam accersunt, sed fugacem; unde diffe-runt a phlegmasiis membranosis, ut Phreniti-de, Pleuritide, Hepatitide; illi etiam qui cum pyrexia incipiunt, non a frigore & horrore ordiuntur, si catarrhum excipias; unde a febribus distingui possunt. Dolores qua tales sunt morbi, adeoque sensationis molestæ constantia, aut ejus intensitate, vel extensione se demonstrant, nec ad hanc classem ideo referendi sunt morbi aliarum classium, qui fugaci & symptomatica molestia quadam sunt stipati; sic in diarrhœa, dysenteria, tenesmo est molestia dolorifica, sed ob majorem evidentiam & constantiam fluxus alvini, ea genera ad fluxus potius quam ad dolores referuntur; ut pleuritis, peripneumonia ad phlegmasias potus quam ad dolores attinent. Ne tamen philiatri in praxi hæreant, dum morbos observant qui ex utraque Classe v. g. fluxus & dolores aut etiam phlegmasiæ participes videntur, species ambiguas ad utramque Classem referre malui, adeoque dicta repetere, quam philiatri inquisitioni aut dubitationi opem sæpe utilem recusare.

I. Arthritis, *La Goute*,

Cognoscitur ex spontaneo, vago, & periodico articulorum dolore.

Spontaneus est quatenus sine principio evidenti utplurimum accedit; si enim ideo quis artubus doleat quia verberatus aut vulneratus est, non arthriticus dici potest.

Gutta dicitur ex absurda veterum hypothesi qua ab humoris cujusdam stillicidio in articulos facto, eum dolorem oriri putabant. Si genus confundantur cum arthritidis specie vulgari quæ podagra dicitur, ut vulgo fit, periculosi inde errores pronascentur, quod tamen fiet quamdiu vigebunt innata Medicorum mentibus præjudicia, quamdiu genera ab speciebus non distinguent.

1. *Arthritis Podagra. Goute ordinaire ou reguliere. Podagra* Boerhaavi *aph.* 1244. ægri *Podagrici*.

Est Arthritis regularis simplex, sive hereditaria sive adventitia, quæ adultos & senes sæpius, raro mulieres easque senescentes tantum, nunquam infantes aggreditur, atque pedis pollicem, mox talum cum rubore, tensione discruciat; sub galli cantum dolor sedatur, sequenti die alterum pedem aggressurus, alias reversurus, vere & autumno sæpius recurrens.

Hujus historiam graphice tradidit Sidenhamus, eam ad suæ vitæ terminum passus, qui notat plures sapientes quam fatuos, divites quam pauperes ea affici, maxime vero eos qui mature Baccho & Veneri litarunt, qui ex vitæ genere summe exercitato, pathematis vexato, in sedentarium & tranquillum subito transivere, qui voraces sunt, nec fatis cibos masticant.

Videtur venenum podagricum esse terram calcariam eamdem quæ ossium compositionem ingreditur, quæque e lympha cui inest, secernitur intra cavum articuli, ibique tophos gypseos inducit.

Communis opinio Sydenhami & Boerhaavii est ab stomachi debilitate hunc morbum primitus oriri; indigestionis certe signa per septimanas aliquot paroxysmum antecedunt, licet ipso pridie fames intensior sit, dein per totum tempus quo paroxysmuli concatenantur, fames languet cum alvo astricta, urina pauca, coloratiore, aliquali rigore corporis juxta vesperam. Ille vero paroxysmus initio, cum nondum est inveterata podagra, est brevior, magis inconstans in periodo, deinde vero senescenre podagrico dirior evadit, & typum certiorem affectat.

Discusso paroxysmo pedis affecti pruritus, furfaraceaque desquamatio succedit, fames & bonus habitus redeunt, paroxysmi eo remotiores sunt, quo atrociores & econtra, atque in regulari hac specie non ultra duos tresve menses extenduntur, imo incipiente morbo multo breviores sunt.

Ex hac specie regulari licet dolores atroces oriantur, quos vel levis pavimenti motus exacerbat, quos ira continua ægri comitatur, cum febricula initio, interea nullum vitæ periculum infertur & vitalitatis longioris potius præsagium est quam mortis principium, imo inter paroxysmos ægri sunt floridi, corpulenti, alacres, ad venerem & voluptates omnes proni: sed si demum consenuerit morbus aut imperite tractatus fue-

rit

'rit, tum anomalus evadit & periculum involvit.

Curatio exigit non phlebotomiam faltem repetitam, quæ nonnifi in paroxyfmi vigore apud adolefcentes, ad fedandum dolorem poteft adhiberi, non vero impune pluries repeti, nec exigit iteratam catharfim, aft tantummodo extra paroxyfmum leniffimam catharfim ex manna & fero lactis, nec demum fudorificis eft utendum, licet in temperamentis frigidis fæpius profecerint; ea omnia efficiunt ut fequentes paroxyfmi fint atrociores aut pertinaciores; imo quod pejus eft, ut anomala evadat podagra. Scopus itaque Medici eo potiffimum fpectet, ut vires ftomachi roborentur, & ut humorum acrimonia & fervor temperetur, de quibus confulatur Sydenhamus: Arthriticus præter offam, carnem affam & elixatam, abftineat ab omnibus cibis; pro potu utatur aqua fontana cum quinta, &, fi fenex fit, quarta circiter parte vini veteris potiffimum Hifpanici, ab albis Gallicis & potiffimum immaturis abftinens. Quotidie fe exerceat vel ambulando vel equitando, vel faltem rheda utens; frigus, vigilias, animi contentiones, ftudia a paftu, venerémque fugiat, aut illa moderate utatur; ftomachum theriacæ bolo, cum opus eft, roboret; frigus pedum, manuumque vitet; lectum mature petat. Qui fenes funt, fi potu mere aqueo utantur, ftomachi debilitatem incurrent, & pejus habebunt; juvenes biliofi aquæ addicti pluries fe ab arthritide liberantur.

Qui juvenes funt & acrimonia humorum multa laborant, diæta lactea conftantiffime adhibita fæpe fe ab Arthritide liberant.

Udones tela cerata pedibus geftati Arthritidem in pedes revocare apti funt; fed fi fudor accedat, ab his eum reprimi periculum eft.

Ptifana fudorifica cum diæta tenuiffima per triduum multos ab ingruente paroxyfmo liberat; *Vide* Ptifanam apud Helvetium.

In paroxyfmo juvant victus tenuis, potus diluens leviter diaphoreticus, cataplafma e mica panis cum lacte & croco; fi dolor acrior fit, laudanum horis nocturnis. Podagricum, quem negotia urgentia alio advocabant, e paroxyfmo liberavit D. Lazerme tufa vena pedis affecti.

Arthritidis varietates.

2. *Arthritis Hyemalis*.

Ea eft podagra quæ fere per totum annum recurrit, exceptis tribus menfibus æftivis, qualem defcribit Sydenhamus ea forte affectus. Ea pituitofis fenibufque frequentius inhæret, minori calore in paroxyfmo & pruritu extra paroxyfmum ftipatur; in illa conveniunt magis fudorifica, ut ptifana ex radice chinæ, falfæparillæ, ligno guaiaco, faffafras, electuaria ftomachica & antifcorbutica ex calamo aromatico, angelica, kinkina, enula campana, extracto juniperi; nux mofchata, theriaca. Hæc eft omnium frequentiffima; dicitur *calida* cum tumor partis dolentis eft ruber, calidus, tenfus atque febricula ftipatus, crufta inflammatoria cruorem in patella tegente; *frigida*, fi hæc abfint, fed hæ funt meræ varietates, atque fecundum magis vel minus differunt.

3. *Arthritis Rheumatica*. *Arthritis Rheumatifmo fuperveniens* Mufgrave *c*. 2.

Ea fpecies arthritidi frigidæ fere fimilis eft; aft non eft primaria, fed fecundaria, id eft, rheumatifmo fuccedit, qui rheumatifmus tumores in mufculofis partibus exerere confuevit oviformes, nucis magnitudine ut plurimum. Hæc fpecies nunquam tophos in articulis generat, ut podagra, nec per periodos regulares revertitur, fed fere continuo leves paroxyfmulos identidem procreans non folum pedes, fed nunc manus, nunc genua moleftat.

Cenfetur oriri a lentore & vifciditate lymphæ ex qua fimilis gelatinæ fynovia in articulos amandatur. Paroxyfmi frequentiores funt autumno, & hyeme a leviffimo frigore redivivi, cum tumore partis dolentis fere ædematofo; manus digiti ab hac fpecie magis affecti torquentur, manus ipfa retroagitur. Ad vitæ terminum fæpius affligit hic morbus; nullo cardiacorum abufu, ut in calida arthritide, paroxyfmus ejus excitatur, & fanguis in paroxyfmo extractus molli gelatina tegitur, ut in rheumatifmo.

Curatio exigit medicamina fanguinem refolventia; fanguis autem & lympha, fi fides eft Mufgravii experimentis, ad alkalinum ita vergunt, ut fyrupo violaceo virorem in hoc morbo concilient. In hunc finem tamen fuadet Auctor non folum antifcorbutica, ut armoraciam, cepam, arum, cochleariam, fyfimbrium, in quibus eft alkalinum volatile, fed etiam fpiritum cornu cervi, urinæ, fuliginis, falis armoniaci, qui fortiora funt ejufdem ordinis alkalina. Advertit etiam repetitis emeticis quofdam robuftiores fanatos fuiffe, liquata per concuffionem vomitionis lympha, fed violenta

hæc methodus paucis convenit. Oleum terebinthinæ intus ad guttas quatuor hora fomni deglutiendum, balfamum fulphuris terebinthinatum artubus motu privatis bis in die fuperillinendum præfcribit. Camphoram etiam intus, extufve adhibendam cenfet; quæ juncturis eft in gelatina per tenuem fiftulam orificio facto immiffam exugi debet, ut in arthritide podagra vulgare jam & pervagatum effe putat, articulos dein vino uftulato fovere & emplaftro magiftrali tegere oportet.

4. *Arthritis æftiva, Goute chaude.*

Eam quam ipfe a decem annis experior defcribam, quæ cum per totam æftatem me defatiget, & hieme omnino me liberum faciat, merito æftiva vel calida dicitur. Differt a regulari, quod nullam periodum conftantem fervet, quodque ita mitis fit, ut nunquam me domi detineat, & folummodo levem in progrediendo moram mihi injiciat; prima quidem ejus invafio fuit acerbiffima, ac autumno me per menfem lecto affixit; aft deinde dolorem pedis, manufque finiftri lateris, raro cubiti, fere continuum inducit cum aliquali extra paroxyfmos debilitate & teneritudine fine tumore aut coloris mutatione; cum primum verna tempeftas calorem revocat, doleo pedibus, manibufve; dolor refrigerato aere mitefcit, rurfus ex calefacta atmofphæra revertitur, calore æftatis intenditur, hyeme vero rigente nullus omnino eft. Ille morbus partim hereditarius eft, partim ab acriori ftudio excitatus. Pruritus acer in dorfo paroxyfmos fortiores fequitur; qui prius frigidulus eram potiffimum toto latere finiftro, jam a novem annis multo minus a frigore hyberno patior, feu frigus minus experior. Utut acris fit materia hujus morbi quem calor aeris in motum agit, & a balneis domefticis bene habeam, tamen lac & jufcula refrigerantia frequenter adhibere non finit vel ftomachi debilitas, vel ætas ingravefcens, nec a vino abftinere mihi fas eft, ne diarrhœa accedat; imo ftomachica calida in ufum quandoque vocanda cenfeo: nihil juvit electrifatio.

5. *Arthritis Chloritica* Mufgrave *de Arthrit. ex Chlorofi*, vel *arthritis alba* ejufdem.

Ea eft fpecies quæ mulieribus quarum parentes arthritici fuerunt, quæque catameniorum retentione aut chlorofi laborant, in ipfa juventute fupervenit, nec non adultis fterilibus raro aut parum catamenia patientibus, corpulentis, fedentariis, viraginibus voce gravi fæpe etiam barba præditis accidit.

Ea fpecies ad frigidam feu hyemalem accedit: & in hoc altero cafu ætate provectas adoritur; atque licet moleftam, tamen longiffimam vitam fpondet.

Curatio apud juvenes obtinetur per medicamina quæ catamenia revocant, fcilicet martialia, boracem & fimilia, multo vero melius ope matrimonii & partus: fi vero fteriles funt, tunc emmenagoga tentanda funt; quæ fi non fuccedant, locum faciant cathar-ticis quamdiu catameniorum revocandorum fpes eft, ea vero cathartica femel in menfe tantum adhibenda: hac ætate prætergreffa in fonticulo & decoctis amaris folamen inquirendum.

Idem dictum efto de Arthritide afcitem excipiente, in qua catharfis fæpius iterata convenit.

6. *Arthritis melancholica* Mufgravii *Cap.* 5.

Ea eft quæ longo mœrore, ftudio, ærumnis debilitatos hypochondriafi hyfteria etiam vexatos demum aggreditur, ita ut cum hac animi dejectione alternet, ea recedente accedat dolor, accedente vero recedat. Melancholiæ nomen hic ab Auctore ufurpatur in plebejo fignificatu pro triftitia, non pro delirio, licet vere melancholici ab hac Arthritide non fint immunes. Ea fpecies eft mitiffima qualem meam defcripfi. In paroxyfmo nil diverfum ab aliis exigite; fed in prophylaxi operæ pretium eft 1. alvum laxam fervare; 2. coctionem inftaurare: in hunc finem aquæ acidulæ ferrugineæ æftate cum manna ufurpentur, infufum theæ cum præparatis martialibus, ut limatura martis intra offæ cochlear; kinkina etiam parca dofi diu continuatum prodeft, & pro potu decoctum ex radice Chinæ, falfæparillæ &c. Cavendum autem eft ne nimia dofis limaturæ ferri paroxyfmos concitet, adeoque ea ad grana pauca ufurpetur.

7. *Arthritis Scorbutica* Mufgravii *Cap. VI.*

Eft illa quæ fcorbuto calido jam affectos aggreditur, podagræ genuinæ & calidæ fimilis, fed multo mitior, diuturniorque in paroxyfmis, utplurimum cum fcabie, maculis lividis, gingivarum vitiis, pruritu acri, offium crepitu.

In paroxyfmo applicentur lenia attrahentia, ut ceratum viride, ex quo fiunt petafotheca: an tela cerata? vel folium braffica.

Extra paroxyfmum acrimonia fanguinis emendetur, cui fcopo hydrargyrum, ut calomelas, antifcorbutica, cathartica, martialia, &c. fuadet Auctor; cavendo tamen ne fluxus humoris ad pedes interpellatur.

Duo ægri sexagenarii funt in Nofocomio generali, qui conqueruntur a fex menfibus de do-

de dolore affiduo urente in interiori pedum, qui dolor nullo tumore ftipatur, & noctu potiffimum eos difcruciat, ita ut neuter fomno indulgere valeat, nec leviffima ftragula præ calore ibi loci tolerare, ambo funt macilenti, luridi, cute obfcura, fere flavefcente, oculis tamen minime flavis, alter edentulus eft fere, dentibus ceteris cariofis; alter vero gingivas habet molles, fanguinolentas; uterque a fex menfibus anorexia laborat, & fimul diarrhœa. Solo laudano hactenus fublevantur. Tibiæ alteri livefcere cœperunt, & metatarfus rigefcere, dein nigrefcere, cum fumma ficcitate, nigredo & ficcitas dein totum pedem & partem tibiæ utriufque occupant.

Hic morbus a nemine rite defcriptus eft, non tamen rarus; ejus fymptomata effentialia funt dolor calidus noctu exacerbans, adducens contracturam fcorbuticam, pedumque nigredinem minime gangrænofam & ftomacacen. *Vide* Catochum fcorbuticum.

Conveniunt poft levia cathartica ex rheo, opiatæ abforbentes, jufcula ex millefolio, enula campana, dein lac; & fi diarrhœa abfit, plantæ antifcorbuticæ forma jufculi, nec non amaræ, ftomachicæ.

8. *Arthritis fyphilitica* Mufgrave, *Cap.VII. Arthritis paturfæ fuccedens* ejufdem.

Bis nuper eam obfervavi, & quidquid dicat Mufgravius,eruptionibus fyphiliticis fcilicet rubedine, puftulifque ftipatam eam vidi nunc in pedibus, nunc in manibus, cum doloribus vere anthriticis noctu quidem magis excruciantibus. Illa fpecies a gonorrhæa fuppreffa fæpius oritur, & hydrargyrofi folito more curatur; poft longas tamen præparationes non folum fymptomata fyphilitica, ut puftulæ, rubores evanefcunt, fed etiam aliquando dolores arthritici omnino recedunt, quod factum vidi tamen nonnifi pluribus poft hydrargyrofim menfibus; fi tamen fyphilis acceffferit arthritidi primariæ, dubito utrum dolorum arthriticorum fanatio fuccedat. Salivationem, quam laudat Mufgravius, nec mercurium dulcem adhibui. Suffitus in Italia prius adhibiti morbum in altero ægro per aliquod tempus fuppreffferant. Si hæc arthritis negligatur, ea in apoplexiam ducit fæpius quam aliæ docente Mufgravio. Senes tantum hoc morbo affectos vidi.

9. *Arthritis afthmatica* Mufgravii, *Cap.VIII.*

Ea eft quæ adjungitur afthmati pituitofo, circa quinquagefimum ætatis annum non prius: ea fat mitis eft fine nodis, hyeme filet, feu eft æftiva, a catharticis drafticis exafperatur, aut revertitur.

Illa arthritis fublevat afthma, & aftmaticis utilis eft; adeoque fi deficiat, recedatve, eft revocanda per ceratum viride, vel aliud leve epifpafticum. Extra paroxyfmum leves catharfes præmittantur; dein decocta amara, martialia & bechica ufurpentur.

10. *Arthritis febrifequa.* Arthritis febri vel continuæ vel eryfipelatofæ, vel intermittenti quartanæ fuccedens Mufgravii, *Cap. IX.*

De hac utpote rariori confulatur Auctor.

Febrifequam voco, quia febrem fequitur, ut pedifequa.

Arthritis febricofa Vverlhof. *Obf. de Febrib. pag.* 55.

Eft arthritis vaga feu rheumatifmus arthriticus cum febre remittente, tetartophia duplici in cafu Auctoris a viru febrili dependens.

Præmiffis generalibus, obfervato per tres hebdomadas typo D. Vverlhof in remiffione præfcribit kinkinam cum pulvere lumbricorum terreftrium, & jubet continuari poft profligatam febrem, addita ari radice in infufo vinofo. Evanuit inde perpetuo & febris & arthritis; catamenia huic ægræ redierunt cum fame; ceffavit vomitus, debilitas, &c.

11. *Arthritis rachialgica. Arthritis a colica* Mufgravii, *Cap.* X.

Eft illa fpecies quæ fupervenit rachialgiæ apud Damnonios familiari ob ufum pomacei immitis, & acidi, ut Mufgravius & nuper Huxhamius oculati teftes fidem faciunt; ea arthritidi podagræ omnino fimilis eft, & eamdem in paroxyfmo curam expoftulat; in prophylaxi ftomachica & cardiaca, aquæ thermales fulphureæ, lenia identidem eccoprotica fuadentur.

12. *Arthritis exanthematica. Arthritis morbis cuticularibus fubjecta.* Mufgrav. *Cap. XI.*

Ea eft quæ cutaneis morbis exanthematicis tum acutis, ut miliari, eryfipelati, tum chronicis, ut cruftis herpeticis, ulcerofis, hæmorrhoidalibus, marifcis fupervenit, de qua confulatur Auctor.

Arthritidis omnis fignum ftatuit Doverus fibrillas quafdam in urina natantes, quas in urina aliquot arthriticorum quæfivi, videre non potui.

13. *Arthritis rachitica. Vide* Duvernay, *Maladdes os, tom.* 2. *du Rachitis, Obferv.* 1. *pag.* 296. ex D. Saviard.

Eft fpecies in qua dolent omnia fere offa & faciliime ex adactu franguntur fine febre, cum fymptomatis Rachitidis.

Mulier triginta annos nata, a quatuor menfibus dolores in toto corpore atroces patiebatur fine febre, ingreffa Nofocomium gradi & aliquot motus fatis libere exercere pote-

poterat; ad minimum corporis attactum do-lor recrudefcebat, dein lecto addicta poft tres menfes omnium offium fracturas experta eft, unde dolores intendebantur, poftquam decem menfes fic undique fracturas paffa vi-xiffet, demum obiit. Inventa funt offa fe-morum tenerrima fracta & ita fragilia, ut digitis preffa fatifcerent, uti cortex arboris putridus, in minima fragmenta, plena erant medulla rubefcente; offa cranii fub digito deprimebantur; carnes erant albidæ, molles; cartilagines & articuli, vifceraque omnia bene fe habebant.

14. *Arthritis Americana.* Le Pian.

Eft morbus doloribus arthriticis chronicis primum divexans, quibus deinde fuperve-niunt tumores avellanæ magnitudine, cru-ftofi, ulcera phagedenica, caries offium, & tandem pedum, manuumque rhagades, ex quibus fungofæ excrefcentiæ progerminant, *frambefia* dictæ. Huic morbo fruftra oppo-nuntur medicamenta ex hydrargyro defum-pta; fola conveniunt fudorifica ex decocto falfæparillæ, chinæ, &c. De Frambefia *vide* Claff. X.

II. Oftocopus Gorræi *Definit.* Dolor offium. *Douleur des os.*

Eft dolor conftans & notabilis offium a perioftæo interno potiffimum affecto, pref-fione nox exacerbans.

Differt ab arthritide quod non per perio-dos recurrat, & quod preffione non augea-tur, prætereaque non folis epiphyfibus infi-deat. Dictus fuit ab *ofteon* os, & *copos* dolor.

1. *Oftocopus ab fpina ventofa*; *Epine venteu-fe*. *Teredon* Græcis. *Spina ventofa* Rhafes: Freind *hiftor. medic. anno* 900. *pag.* 102. Pe-tit *malad. des os*, *de l'exoftofe*, *Chap.* 16.

Dolor eft profundus in offibus tubulofis, ut tibia, peronæo, femore, a medullæ & perioftei interni rofione oriundus, cum of-fis ipfius intumefcentia feu exoftofi. *Vide* diverfas fpecies exoftofeos *claff.* I. *ord.* 5. Inter eas cancrofa & fyphilitica dolores a-trociores excitant, offis medullam corrum-punt, & carie laminas internas afficiunt, fimulque vel deinceps intumefcit periofteum externum, atque dolet quamdiu intumefcit; cum exoftofis externa non amplius crefcit, illa quidem extus non dolet & os poteft contrectari fine dolore; verum oftocopus re-manet cum dolore interno. Indicatio eft ut terebretur os, quod primus Argillata execu-tus eft circa medium decimi quinti fæculi: variis in locis potiffimum in parte ima per-terebratur ope malleoli plumbei & fcalpri. Cavitas detegenda, ut caries detergi poffit, ope ferri candentis & aliorum in carie ufi-tatorum.

Si fpina ventofa fit Syphilitica, & hydrar-gyrofis decenter adminiftrata fuerit, fupereft operatio jam indicata. *Vide* Petitum *de exo-ftofi*. Heifter. *differt. de tumoribus offium*.

2. *Oftocopus Cancrofus*.

Mulier quæ in mamma gerebat carcino-ma capitis magnitudine, quæque ab hydrar-gyrofi fine fyphilidis fufpicione adhibita fublevata fuerat, ita ut carcinoma ad pugni magnitudinem rediiffet; in decurfu morbi horrendo humeri medii dolore difcruciata eft, qui dolor tactu non mutabatur; poft mortem diffecto brachio inventum eft in puncto doloris periofteum ab offe humeri paullifper femotum cum aquæ guttula, nil ultra. Num ichor cancrofus huc delatus partem erofit, num medulla offis laborabat? Hoc vero exemplum non eft unicum, licet rarum. Videtur hic affectus affinis parony-chiæ perioftei.

3. *Oftocopus a pædartrocace*. *Pædartrocace* Severini *de abfcondita abfceffuum natura*.

Differt pædartrocace ab fpina ventofa quod dolor & tumor in fpina ventofa a medio offe initium ducat, in pædartrocace apophyfes afficiat, dolorque in ifto fit ini-tio mitior vel nullus, dein crefcat, vel ac-cedat; adde quod pædartrocace pueris fit fa-miliaris, adeoque ad rachitidem accedat, aut ad exoftofim, tum fcrophulofam, tum variolofam. Petitus, *de Exoftofi*.

Quid per oftocopum vel ofteocopum fibi velint Græci, non evidens eft, nifi tantum laffitudinis gradum intelligant, ut docet Gorræus. Qui fic laborant ne minimum qui-dem motum fuftinent, fed omnem formi-dant; fentiunt autem in tendinibus circa offa manifeftum calorem una cum demorfu & tenfione, vitiofo humore in totam corporis molem large effufo.

4. *Oftocopus a gummatis* Heifter. *Differt. de Offium tumoribus*, 1740.

Gummata funt tumores tuberofi, inæqua-les, offibus faciei & capitis potiffimum fu-pervenientes in fyphilide veteri, qui confi-ftentiam tophaceam friabilem obtinent.

Tophi etiam vocantur, aliis etiam *nodi*, qui quidem initio nullum dolorem creant, fed in tertio gradu offa fubjecta afficiunt, & dolores quandoque acerbos excitant.

Cura exigit 1. remedia generalia, ut phle-botomiam apud adultos, catharfim ex jalap-pa & mercurio dulci apud pueros. 2. San-guis corrigitur decoctis fudorificis ex bar-danæ, chinæ, falfæparillæ, pimpinellæ albæ

radi-

radicibus; ex lignis saſſafras, guaiaco, junipero; ex uſu mercurii dulcis, panaceæ, æthyopis mineralis exigua doſi ſæpe repetitis. 3. Cum hæc gummata ſuppurata ſunt, citiſſime ea aperienda ſunt uſque ad os, quod fere ſemper invenitur corroſum uſque ad meninges. 4. Pure ejecto, linamentis carptis tegitur vulnus, & ſinitur puris effluxus per aliquot dies. 5. Dein oſſa expurgantur ope eſſentiæ ſuccini & myrrhæ, quæ cum tinctura euphorbii, & pauxillo unguenti digeſtivi admiſcentur, ſemota per volſellam parte oſsis teredinoſa, & ſic quotidie ſemel, imo æſtate bis deligando ulcus, intra aliquot menſes novus callus, nova caro ſuccreſcit, ſed cicatrix concava ſemper remanet. Æger interea lacte, balneis, & veſpere narcoticis utitur.

5. *Oſtocopus ſcorbuticus* Lind. *de Scorbuto*.

Eſt dolor oſsium ipſorum atrox, cum crepitu, carie, eroſione; coſtæ inter reſpirandum quandoque crepitant, & poſt mortem pars oſſea a cartilaginea ſeparata eſt, ut in articulis apophyſes ab oſsium corpore diſtinguantur; coſtæ expreſſæ fundunt cruorem atrum; loco ſynoviæ in articulis adeſt humor virideſcens. Hæc obſervavit Lindius in veteri ſcorbuto. *Vide* Arthritidem ſcorbuticam.

Lindius omnibus Medicis in eo refragatur quod contendat dolores ſcorbuticos non eſſe noctu diriores quam interdiu.

6. *Oſtocopus ſyphiliticus* Aſtrucii, *lib*. 4. *cap*. 11. *de Morbis venereis*; ubi *vide* hiſtoriam & curam.

Hic dolor juxta illuſtriſſimum Profeſſorem pendet a medulla oſſis ſuppuraſcente, putreſcente, unde evidens eſt nullam exſpectari poſſe medelam, niſi oſſe perterebrato, ulcus illud expurgetur, quod raro perfici poteſt. Oſteocopus autem ille non ſolum eludit hydrargyroſim, ſed etiam ſæpius illam ſequitur, cum partis dolentis, ut tibiæ, humeri exoſtoſibus.

III. Rheumatiſmus. *Rhumatiſme*, *fourbure*.

Eſt diuturnus muſculorum, in artubus potiſſimum; dolor, ſine coryza, raucedine ac rheumate.

Differt ab *Arthritide* & *oſteocopo* ratione ſitus doloris in partibus carnoſis, non in articulis & oſſibus ipſis.

A *catarrho* & *laſſitudine* febrili, ratione diuturnitatis quæ ad plures menſes & annos extenditur, (ſolo acuto excepto) nec non quia catarrhus incipit a coryza, raucedine, &c.

A *cephalalgia*, *pleurodyne*, *iſchiade*, *lumbagine*, &c. quod rheumatiſmus brachia, crura, nunc illa nunc iſta vage afficiat, non vero determinatis locis inhæreat, aut ſimul huc illucve excurrat, unde etiam differt a phlegmaſiis dolorificis, ut pleuritide, phrenitide, &c.

A *rachialgia*, *hepatalgia*, *nephralgia* diſcriminatur ſignis horum generum propriis.

Hoc genus militat quandoque inter phlegmaſias, ratione febris acutæ, cruſtæ inflammatoriæ ſanguinis, & forte in duo genera rectius divideretur, unum acutum, alterum chronicum.

Genus rheumatiſmi eſt modernum; hoc nomine Cœlius Aurelianus diarrhœam, Riverius arthritidem vagam intellexere; ægri vocantur *rheumatici*, aut rectius *rheumatiſmales*, metu confuſionis rheumatiſmi cum rheumate.

Frederic. Hofmannus rheumatiſmi nomine complectitur plura genera, ut odontalgiam & otalgiam; quidni colicam & omnes dolores, quod ab uſu & recta logica recedere eſt.

1. *Rheumatiſmus acutus*. *Rhumatiſme chaud*. *Rheumatiſmus* Sydenhami, *cap*. 5. *ſect*. 6. *Arthritis vaga* quorumdam.

Eſt illa ſpecies quæ febre continua acuta, ſcilicet ſynocho ſtipatur, deinde apyreta evadit.

Differt a febricoſo, qui intermittenti febri, ejuſque veneno debetur, ac ope kinkinæ curatur.

Incipit a frigore & horrore, dein calor & pyrexia ſuccedunt cum doloribus noctu, diuque diſcruciantibus, in diverſis muſculis artuum & trunci, motum impedientibus; accedit ſudor, qui quandoque uberrimus & conſtans eſt, a levi artuum denudatione dolor recrudeſcit. Febris tamen eſt immunis a putredine, lingua eſt nitida, nullus ructus, nulla cardialgia, ſanguis in patella eſt tectus gelatina alba, ſubpellucida, craſſa, molli, unde a pleuritica differt, quæ denſa, firmaque eſt. Poſt duas circiter hebdomades, iteratis pluries phlebotomiis & potu diluente febris evaneſcit, tunc lenia adhibentur cathartica, juſcula refrigerantia, cremores uſurpantur, & reſidui dolores ope lactis tandem evaneſcunt.

Hic morbus ſub finem autumni adoleſcentes laute viventes, exercitatos, bilioſos, plethoricos adoritur.

Prognoſis ſatis tuta eſt, niſi quod male tractatus hic morbus in rheumatiſmum apyretum chronicum degenerat.

Hæc ſpecies eſt vere inflammatoria; ſudores, ſi parci ſint, ptiſana calida de cichoreo, ca-

capillis veneris promovendi funt; fi uberiores, ptifana refrigerante ut aqua, & cremoribus oryzæ temperandi; quotidie, fi fudor ceffet, e lecto furgendum, aut in eo fedendum, ut ardor ventiletur; parce utendum narcoticis, quæ materiam morbificam figunt feu fanationem retardant; phlebotomiæ fæpius quinque aut plures in noftra regione defiderantur, intra feptem primos dies inftituendæ. Hæc funt præcipua hujus fpeciei remedia.

Ante Sydenhamum hujus fpeciei hiftoria diftincta nulla erat.

2. *Rheumatifmus vulgaris. Rheumatifme fimple chronique. Dolores rheumatifmales* vulgo.

Illa eft fpecies quæ per intervalla recurrit fine febre, fine fudore, & valde affinis eft doloribus catarrhalibus, nifi quod figna catarrhi cetera defint. Illa fpecies a fanguinis & lymphæ vifcofitate aut fpiffitudine pendere creditur, & quoniam hyeme magis vexat, atque diaphoreticis curatur, ideo dicitur vulgo rheumatifmus frigidus, feu a caufa frigida. In hac fpecie quandoque tumores molles cuti concolores, vel parum rubri in diverfis partibus fobolefcunt extantes, hæmifphærici, nucis magnitudine, potiffimum apud plethoricos, & mulieres non menftruatas; nulla febris adeft, aut levis & fugax, cruor tamen gelatina pellucida albefcente in patella tegitur.

Curatur in proxyfmis repetita phlebotomia, parcius tamen quam in acuto, nifi methodum ab illuftr. Medico Settenfi D. Uffroy adhibere placeat. Potus diaphoreticus ex decocto fcabiofæ, infufo capillorum veneris, ufurpandus ad fudores movendos: frigus omnino vitandum; narcotica vefpere adhibenda.

In prophylaxi feu dolorum intervallis, indufium laneum cuti immediate applicatum geftetur, aqua calida fit potus ordinarius faltem hyeme, jufcula viperina & ex cancris fluviatilibus, dein inftituta catharfi, lac vaccinum aut caprillum decocto lignorum fudoriferorum ut buxi, guaiaci, chinæ alteratum per menfem ufurpetur: in temperamentis frigidis ammochafia menfibus calidiffimis, thermæ balerucanæ menfe Majo aut Octobri fub forma potus, balnei, ftuphæ, luti in ufum advocentur, & quod fæpe miros effectus præftat, electrifatio quotidie per horæ quadrantem repetatur per dies quindecim, fi tempeftas frigida, & ficca fuerit, additis fcintillarum extractionibus ex collo & partibus affectis, nec non aliquot fulminationibus. *Vide* Acta Academ. Suecicæ.

3. *Rheumatifmus arthriticus, Rheumatifme gouteux. Rheumatifmus* Riverii.

Ille eft qui & articulos & paffim partes carneas afficit ita conftanter ut ad rheumatifmum fimul & arthritidem fere æqualiter inclinet, qui proinde utriufque morbi curam exigit. Is morbus accedit quandoque poft arthritidem vagam, & hoc præludium more morbi acuti ægrum lecto per menfem affigit cum pyrexia, dolore articulos & pedes, genua, nec non caput, thoracem lumbos & artus fimul vel feorfim infeftante; alias ille morbus eft chronicus, vagus, apyretus, nunc has, nunc illas partes aggrediens, perfpiratione potiffimum fuppreffa, maciem inducit, digitos immobiles facit, & fubrigidos; fublevatur ptifanis leviter diaphoreticis ex guaiaco, china, necnon lacticiniis & thermis fulphureis, ut Baregianis, Lamalou, de Rennes juxta Aleth, de Bagnaul juxta Mimatem, de St. Laurent apud Helvetios, &c.

4. *Rheumatifmus fcorbuticus* Frider. Hofmanni *de Rheum.* Linde *de fcorbuto* 1. *vol. pag.* 375. *Rheumatifmus curalis* Etmulleri *pag.* 446.

Eft vel *comes* vel *pedifequus* fcorbuti.

In *comite* dolores non magis noctu quam interdiu fæviunt; fæpe mutant locum; in lumbis, articulis, tibiis, potifsimum cum intumuere tibiæ, pectus lancinant, cum dyfpnœa a levi exercitio crefcente; adeft lafsitudo univerfalis, abdominis tenfio & tumor, facies pallida & œdemotofa, pigrities, torpor, odontalgia, maxillarum dolor.

Pedifequus eft, qui fanato fcorbuto accedit, eft etiam arthriticus, chronicus cum dolore & ftupore articulorum; crefcit uterque a motu locali, abit uterque in contracturam, uterque maculis tibiarum eft infignitus, præter oris vitia.

In utraque fpecie præter generalia remedia ut jufcula antifcorbutica, lacticinia, conveniunt equitatio & epithemata ex fpiritu vini, aceto & camphoræ pauxillo, quæ partibus dolentibus & maculofis applicanda; item decoctum ex fedo acri extus admovetur, & fi duplo cerevifiæ mifceatur intus fumi debet ad uncias tres quovis mane. Hoc remedium quandoque emeticum evadit & tunc citius juvat.

In hoc morbo phlebotomia eft perniciofa.

Si dolor unam vel alteram partem afficiat, juvant fotus ex lixivio cinerum vulgarium, incoctis fimul chamæmeli, fambuci floribus, abfinthii, ruthæ foliis & corticibus limonum.

Veficatoria perniciofa funt & gangrænam

accerfunt. Cochlear feminum finapis femel in die deglutiendum . Sudores promovendi, & juxta Lindium hydrargyrofis fubeunda , quod ego nunquam fuafferim.

Vide lumbaginem & pleurodynem fcorbuticam.

5. *Rheumatifmus calidus*.

A lympha fpiffa & acri Jac. Lazerme *cuvat. de morbis cutaneis* , inter quos rheumatifmum male collocat vir aliunde meritiffimus.

Hæc fpecies a fcorbutica differt defectu vitiorum oris & macularum cutis , cum ea convenit ratione acrimoniæ fanguinis: differt ab acuto ex eo quod chronicus fit & fine febre; ficcitate, caliditate, macie, temperamento biliofo, calido & ficco ægrorum cognofcitur; juvatur lacticiniis, jufculis diureticis ex cichorio, fyfimbrio, veronica, becabunga, aquis acidulis calide affumptis, balneis domefticis, necnon fulphureis, ut *La-malou*, *Bagnaul*; irritatur falinis, ut Baleru-canis; in contracturam facile vergit & ad arthriticum accedit. In hoc ftuphæ domefticæ ex aqua vulgari hyeme profunt. Itali in fimili morbo partes affectas æftate glacie ipfa confricant fæpe cum fucceffu.

Cyrillus *in confultatione medica* 21. *Centur.* 3. hanc fpeciem a fcabie repreffa ortam curat jufculis Septalii cum lignis fudorificis, viperis, plantis diureticis, addito marte intra nodulum fufpenfo, fuadet etiam catharfes præmitttendas & aeris mutationem. *Vide* etiam ejufd. *centur. obf.* 51. In utroque morbo dyfpnœa comes erat.

6. *Rheumatifmus equinus* Bourgelat *Encycloped. la Fourbure*. Equi affecti dicuntur *Fourbus*. Signa & curam *Vide* loco citato & apud Soleyfel.

7. *Rheumatifmus hyftericus*. *Dolores hyfterici* Syndenhami *differt. de paffione hyfterica*.

Eft dolor diverfarum partium ut capitis, fcrobiculi cordis, dorfi, coxendicum extremorum, cui obnoxiæ funt hiftericæ; dolor ille, ait Sydenhamus, internas & nonnunquam etiam exteriores partes occupat, carnefque mufculofas, ut maxillas, humeros, manus, crura, tibias, nunc cum tumore, nunc fine tumore, in quo genere is qui tibias diftendit tumor præ reliquis confpicuus eft. Inter omnia hujus morbi tormenta nullum fe tam crebro ingerit quam dolor in dorfo, quod certocertius perfentifcunt quotquot vel leviffime hoc affectu tanguntur; quin imo id habent commune dolores prædicti, quod illa cui inhæferant regio, etiam poft eorum difceffum, tenera fit, & quafi fuftibus probe dedolata tactum refugiat, quæ quidem teneritudo fenfim evanefcit.

8. *Rheumatifmus faltatorius* Cardani, *lib.* 3. *de Venenis*. *Flatuofus* qui *nakir* Albucafis. *Spafmus flatulentus* Plateri, *pag.* 277. quid? *Rheumatifmus verminofus*. *Vide* D. Tiffot, *Avis au Peuple*, *de Rheumatifmo*, *Cap.* XI. n. 165.

Infantes, ait Auctor, obnoxii funt doloribus adeo violentis & univerfalibus, ut, ubivis tangantur, clamores edant vehementes; cave ne decipiaris hunc morbum pro vulgari rheumatifmo curans; pendet etenim a vermibus feu lumbricis, quibus rejectis, ægri convalefcunt. Hæc illuftr. Tiffot.

9. *Rheumatifmus febricofus* Mortoni, *cap.* 9. *hiftor.* 22. *Febris intermittens rheumatifmus fimulans*, feu *Febris rheumatica* ejufdem, *hiftor.* 12. *pag.* 84. *hiftor.* 10. *ad* 14. *pag.* 152.

Cognofcitur hæc fpecies 1. quod urinæ fint lateritiæ. 2. Quod per intervalla cum frigore accedant dolores fingulis alternifve diebus, & remittantur. 3. Ex pulfu etiam, nifi doloris intenfitas eum deprimat. 4. Ex prægreffis acceffibus.

Cura Mortoni in vehementi paroxyfmo, ubi deliquium animi imminebat, fuit 1. phlebotomia larga. 2. Poft fex horas vomitorium. 3. Kinkina cum laudano. Ab emetico dolores rheumatifmi fedari pluries expertus eft Mortonus.

Quartanæ chronicæ non raro fuccedit rheumatifmus, ut obfervavit Ballonius, *Lib. de Rheumatifmo*, & dein Frid. Hoffmannus. Sed ea fpecies ad rheumatifmum fcorbuticum accedit.

10. *Rheumatifmus metallicus* D. Doazan, Doct. Med. Monfpel.

Eft illa fpecies quæ pictoribus, figulis, deauratoribus, colorum trituratoribus, calceorum femineorum fabris, talos fcilicet colorantibus, plumbi laminatoribus, fuforibus, vini lithargyrio edulcorati potatoribus &c. accidit, fine prævia abdominis rachialgia. Incipit illa fpecies a manuum & brachiorum ftupore, formicatione, digitorum contractione, lingua albida, mucofa, fine pulfus frequentia. Exarcebatur plebotomiis iteratis, emollientibus, intus vel extus ufurpatis, mitefcit ab emeticis drafticis; aft frequenti die abit in dolores lancinantes, rodentes, contundentes crurum, genuum, tibiarum, pedum, quibus mifere torquentur & ejulant ægrotantes; fed alternis diebus purgati, interpofitis clyfmatis ex vino & oleo, nec non vefpere narcoticis ex laudano & bolo theriacæ intra decem aut duodecim dies con-

convalefcunt omnes fere. Hæc fpecies rarior eft rachialgia inteftinali.

Hæc obfervavit in Nofocomio Charitatis Parifinæ egregius Burdigalenfis Medicus fupra laudatus, atque afferit dolores lancinantes, atroces artuum inferiorum, nifi adhibeantur mochlica, certius adventuros, cum fuperiorum paralyfi, & difficilius expugnatum iri, fi methodus edulcorans adhibita fuerit.

Curatio Lobbiana rheumatifmi acuti, feu *Febris rheumaticæ* Theoph. Lobb. *Tract. Pract. cap. 9. T. 2.*

D. Vvitham 55. annos nata 1. Junii quærebatur de magnis doloribus in toto corpore, oculi velut inflammati, identidem delirium, refpiratio prompta & brevis, fitis urgens, tuffis importuna, pulfus velox, fatis fortis, cutis fervida. Die 2. accerfitus Lobbius nullam phlebotomiam præfcripfit, hujus vero loco bolum attenuantem fexta quavis hora repetendum, fuperbibendo infufum meliffæ; in bolo erant nitri, florum fulphuris, lapidis contrahiervæ ana gr. feptem; falis fuccini; falis volatilis coccinillæ, croci, myrrhæ, ana gr. duo. Tertia quavis hora fumenda erant tria cochlearia julapii attenuantis, ex falis abfynthitis fcrupul. duob. aquæ lactis alexiteriæ unc. fex, aquæ cinnamomi unc. una & femiffe, fpiritus nitri dulcis gutt. quadraginta, fyrupi limon. & balfam. ana drach. duabus. Ægra fubinde capiebat mixturæ fequentis guttas viginti quinque, ex fpiritus vitrioli dulcis & tincturæ croci ana drachmis duabus fuperbibendo hauftum decocti cornu cervi & vini albi.

In languoribus vero capiebat julapium ex aqua lactis alexiteria, aqua brioniæ compofita, fpiritu lavendulæ, & tinctura myrrhæ.

Febris remifit quinta die, evanuit feptima; dolor vero octava. Ad accelerandam curationem quarta die præfcripfit Lobbius julapium ex antimonio diaphoretico, lapide contrahyervæ, diafcordio, coccinella, fale abfynthite, aqua lactis alexiteria, aqua brioniæ compofita, fyrupo de althæa, & tinctura caftorei, & fic deinceps.

Monfpelii phlebotomia primis diebus ter in die circiter fuiffet repetita, potus fuiffet largus calidus ex decocto cichorei, vel infufo capillorum veneris, noctu narcoticum, fedata febre, cathartica mitia, &c. eodem modo quo Sydenhamus hunc morbum curabat Londini.

Lobbius vero pleuritidem veram in adulto viginti duos annos nato fimiliter abfque phlebotomia curabat fudorificis, cardiacis, emplaftris, veficatoriis ulnæ applicitis. Videatur ejus obfervatio 49. & 50. Tom. 2. & maxime in aphorifmis quibus terminatur opus, quibus afferit morbos omnes febriles, inflammatorios, ardentes, putridos, malignofve acutiffimos, fine catharfi, emetico & phlebotomia curari poffe, & pluries a fe ipfo curatos effe.

Hinc concludo naturam effe optimam morborum medicatricem, cum invitis quæ a Medico objiciuntur impedimentis, ægrum tamen a morbo liberat.

IV. Catarrhus. *Caterre*, *Catarrhe*. Italis *Infreddatura*; Hifpanis *Romadizo*, aliis *fluxio*, *defluxio*, *deftillatio*.

Character. Eft partium collo vicinarum dolor frigidus cum tuffi, aut coryza & levi partis intumefcentia ab aeris viciffitudine ortum ducens.

Difficilis eft hujus morbi character, fed certe qui deducitur a caufa latente, eo pejor eft, quod falfus fit; abfurde fcilicet eum definiunt Veteres per *humorum decubitum*; alii per fluxum materiæ ferofæ a capite ad partes; nec enim ille decubitus, nec ille fluxus in fenfus incurrit.

1. *Catarrhus benignus*.

Dolor catarrhalis eft fæpius fenfu frigoris ftipatus, & a fufcepto fæpius frigore ortum ducit; unde frigidus dicitur; attamen rubedine & phlogofi lymphatica non raro ftipatur; fic rubet cutis capillata, in cephalalgia catarrhali, utcumque eum morbum a perfpirationis repreffione oriri fæpius putem, non minus notum eft omnibus eum non folum ab aeris fubito refrigerio, vento frigido fufcepto, fed etiam a fubita poft frigus aeris incalefcentia ortum ducere, ut & ab infolatione; ita plures catarrho affliguntur vere quam hyeme, ob tempeftatum viciffitudines.

Certum eft a minori gradu frigoris homines affici magis fi majori affueti fint calori, quam afficiuntur a frigore intenfiori, fed continuo & uniformi; fi calentem hominem leve frigus occupet, cutis magis conftringitur quam fi idem frigus antea non calentem afficiat.

Perfpiratio totius corporis eft æqualis dimidio affumptorum, feu quantitati urinæ, circiter quadraginta fex unciis; ea vero materies urinofa eft & acris, qua proinde retenta irritantur partes, turgefcit textus cellularis; hinc tumor, dolor, non raro febricula accedit, quæ vefpertinis horis augefcit cum horrore & frigore. *Vide* Amphimerinam catarrhalem. Ille ftatus eft valde affinis ratione frigoris & febris cum amphimerina hyfterica, eo difcrimine quod catarrhalem fere fem-

femper præcedat coryza, tuffis, raucedo, odontalgia, otalgia, &c. dolores catarrhales fæpe ad humeros, brachia, pectus fe diffundunt & pleurodynem ac pleuritidem catarrhalem efficiunt, utplurimum vero genas inflant, maxillas impediunt, obftipitatem inducunt. Is itaque affectuum concurfus catarrhus dicitur a rheumate diverfiffimus, licet ab eodem principio ortus, fede nec non dyfpnœa & tuffi difcrepans.

Dolores catarrhales perfpiratione reftituta, victu tenui, potu calido, aeris temperatura calidiori, exercitio fenfim tolluntur; fi acriores fint, phlebotomia, & quod minime negligendum, catharfi identidem repetita, demum theriaca recenti ad fcrupulum vefpere fumpta, fanantur: fi diuturniores evaferint, fignum eft rheumatifmum calidum his accreviffe, lacticiniis ac thermarum fulphurearum balneis impugnandum. Sunt multi qui confundunt catarrhum cum rheumate, & calidum dicunt catarrhum illud rheuma quod phthifi viam fternit.

De catarrho maligno qui agunt intelligunt febrem catarrhalem malignam Germanorum, quæ eft Hemitritæi fpecies nihil cum catarrho commune habens, ut notat illuftr. Brendelius, vel faltem catarrhum ferinum aut epidemicum volunt.

2. *Catarrhus Ferinus*. *Quinte*. *Coqueluche*.

De hoc videatur tuffis ferina; tuffis enim eft tunc præcipuum fymptoma licet vividis doloribus dorfi, pectorifque ftipatur.

3. *Catarrhus epidemicus*. *Grippe*, *Folette*.

Maxime diftinguendus eft a *febre catarrhali maligna* Junckeri, Nenteri, aliorumque Germanorum, quæ cum catarrho nil habet commune præter nomen.

Catarrhus epidemicus a ferino non difcrepat nifi ex eo quod popularis fit & graffetur e loco in locum. Catarrhus ifte pendet a generali aeris vitio, & cum Zephyrus tepidus in media bruma vento aquilonari frigido fuccedit, fæpius fuboritur quam fi frigus perfeveret. Sæpius eft cum febre vefpertina. *Vide* Amphimerinam catarrhalem: Secus non minus moleftus eft ob horripilationes fere continuas per biduum triduumve, quas æger poteft aliquatenus fiftere per aliquod tempus con'trictione quadam cutis & intenfo conatu corporis; adeft frigoris fenfus in diverfis partibus, tuffis, coryza, capitis gravitas; fuccedit deftillatio ex naribus; ore, dein maturefcente catarrho, exfpuitio vifcofa, muci narium copiofi rejectio, antea vero noctes inquietæ; anorexia, afthenia, tuffis defatigans. Curationem re ete ex Riverio, Hofmanno, aliifque.

Catarrhum fuffocativum etiam memorant Auctores, quem non fatis intelligo, nifi tuffim fuffocantem velint: ait plurimi hoc nomine infigniunt afphyxias feu mortes fubitaneas, quarum multæ a rupto anevrifmate interno, aliæ a vomica rupta dependent, aliæ funt apoplecticæ &c.

De catarrho, *vide* Amphimerinam, Tuffim, Rheuma, Coryzam, Cephalalgiam, aliaque genera.

4. *Catarrhus Bellinfulanus*. Diar. Med. *Novemb.* 1757. D. Rochard Chirurgi. *Maladie particuliere des glandes, endemique a Belle-Isle en mer*.

Oedematofe intumefcunt glandulæ colli, maxillares, parotides cutaneæ; ad angulum maxillæ primo viget hic tumor, ac tantus ut deformis evadat æger; tumor quidem mollis eft, & tamen dolorificus. Incipit morbus abfque febre, cum inappetentia, & laffitudine, & poft paucos dies, fi a phlebotomia inceperit curatio, teftis ejufdem lateris, ambo etiam, fi utrumque colli latus affectum fit, dolent leviter ac tument. Hic affectus milites cuftodiam fub dio agentes aggreditur.

Curatur potu leviter emetico, dein diluentibus calidis, quibus præmiffis ad phlebotomiam tuto confugere poffunt; vitatur, fi ab aere nebulofo & frigido caveant. Hæc ergo fpecies tefticulorum tumore adventitio diftinguitur ab aliis.

5. *Catharrus rubeolofus*.

Eft præludium *rubeolæ*, ut crampus, *Granf* dictus, *miliaris*; fcilicet ante eruptionem rubeolæ æger fæpe tuffit, fternutat, lacrymatur, coryza laborat, verbo catarrhofum eum diceres, licet erumpentibus rubeolæ puftulis hæc fymptomata evanefcant, excepta tamen tuffi ficca, quæ multum quandoque negotium ægris & medicis faceffit; his adde anginam catarrhalem, dolores capitis, aliaque catarrhi accidentia. Ille vero catarrhus ab epidemico vulgari diverfiffimus eft.

V. Anxietas. *Inquietude*. *Dyfphoria*, *Affe A-poria*, *Riptafmos*, *Adaimonia*, *Bleftrifmos* *&* *Alifmon* Hippocratis & aliorum. *Inquietudo* Sennerti. *Reftlenefs* Anglorum. *Defaffofiego* Hifpan.

Eft molefta fenfatio quæ ad jectigationem cogit, fed quomodo ab affinibus morbis difcrepet, dicant qui experti funt.

1. *Anxietas febrilis*. Boerhaave *Aphor.* 631. Tres hujus varietatis merito diftinguit fagax & peritiffimus ejus commentator, fcilicet 1. anxietatem quæ in morbis acutis febrilibus

bus oritur ab immeabilitate fanguinis per cor finiftrum & majores arteriæ aortæ ramos; ea pulfus inæqualitate, debilitate potiffimum ftipatur, cum angore cordis & præcordiorum intolerabili, eaque eft fæviffima, periculofiffima, 2. Anxietatem quæ oritur ob immeabilitatem fanguinis per cor dextrum & arteriæ pulmonaris ramos ab infarctis fanguiductibus tum arteriofis tum venofis in morbo acuto pulmonum, ut peripneumonia, cynanche, orthopnœa, & illa ftipatur fufpiriis frequentioribus, profundioribus, præcordiorum gravamine, moleftia intolerabili, dyfpnœa fuffocativa, quo quidem fymptomate nullum eft pejus præter primam fpeciem quæ fæpe huic adjungitur. 3. Anxietatem quæ oritur ab impedito transfluxu in morbo acuto febrili per venam portarum, quæ ftipatur incredibili cardialgia, ægritudine vehementi circa orificium fuperius ftomachi; cum fenfu ponderis moleftiffimi, quod etiam quidam ægri præ intolerantia pugnis contendunt; huic fuccedit quandoque falubris aurigo, ex qua mortis periculum removetur.

Has varietates fcilicet *præcordialem*, *pulmonarem*, *epigaftricam*, docte enarratas, earumque figna & indicationes *vide* apud illuftriffimum archiatrum Van-Svvietenum Boerhaavianæ doctrinæ & famæ heredem.

2. *Anxietas fpafmodica* Boerhavii *aphor.* 633.

Eft illa præcordiorum & ftomachi vehemens anxietas quæ hyftericas potiffimum hypochondriacas, fimileque genus hominum delicatiori & molliori genere nervofo præditorum, maxime fi per cathartica acria exagitentur, fæpius difcruciat, hæc ftipatur angore animi, fufpiriis, oppreffione, naufeis, doloribus, & irrequieta miferandaque corporis agitatione, quibus mortis imago præfens animis & in facie depicta terrorem fummum adjungit.

Hæc vero fpecies utcumque majorem ceteris terrorem ægris incutiat, ceteris multo minus periculofa eft, cum urinæ limpidæ & uberrimæ mictione, flatibus ano vel cato erumpentibus, fpirituoforum odoratu, aliifque fimilibus auxiliis cito difcutiatur, & fine febre, pulfu interea depreffo, conftricto, fed non frequentiori exiftat.

3. *Anxietas agnoftica. Angoiffes de la mort.*

Eft illa quæ mortem imminentem concomitari & præfagire confuevit, in quovis morbo acuto vel chronico, a præcedentibus ideo diverfa, quæ vifus obtenebratione, pulfus inæqualitate, parvitate, incoftantia, faciei pallore, delirio, oppreffione pectoris, palpitatione cordis, virium mufcularium proftratione ftipatur.

Pendet a fenfu confufo periculi propter refiftentias circulationi oppofitas & debilitatem naturæ quæ his fuperandis jam impar evafit.

4. *Anxietas cardiaca.*

Ea eft quæ citra morbum inflammatorium aut febrilem pendet ab obice circulationi oppofito, intra aut prope cor collocato, ut a polypo, anevrifmate, coagulo fanguinis, veneno v. g. viperæ & fimilibus.

5. *Anxietas tibiarum.* Aftruc. *de Morb. venereis.* Hoc affectu nihil eft in praxi frequentius & non altius de quovis modo quam de illo apud Auctores eft filentium. Quotidie videmus mulieres & viros potiffimum arthriticos rheumaticos, qui accedente vefpere tibias ne per minutum in eodem fitu & loco retinere queunt, ob importunam quamdam fenfationem, quæ motu illo paullifper fedatur, quæque vulgo decubitu in lecto evanefcit.

Ceteræ anxietates partium diftinctarum videantur in fingulis morbis ad quos attinent. De cetero multi morbi anxietate declarantur apud infantes lactentes maxime intra cunas vinctos.

VI. Laffitudo. *Laffitudine.* Græcis *Copos.* Anglis *VVearineſſ.* Italis *Strachezza.* Hifpanis *Canfancio.*

Eft ingrata fenfatio cum debilitate juncta, quæ ad quiefcendum cogit virium reparandarum gratia. Procedere videtur ab infarctu mufculorum, ob fanguinem in eorum vafis minimis impactum eaque vafa diftendentem, interea dum ob defatigationem prægreffam fluidum nerveum penuria laborat, aut ob aliam caufam in artubus deficit, ut initio morborum accidit.

Hujus feptem fpecies accenfet Galenus divifione potius logica quam medico-practica. Huc attinet *Copos tonodes*, laffitudo tenfiva, *Copos elcodes*, feu ulcerofa, in qua infixarum fpinarum horrorifque fenfus adeft; *copos phlegmonodes* feu æftuofa, quæ fenfum caloris fecum infert, *copos ifchontes*, quæ cum aridura corporis eft, &c.

1. *Laffitudo a labore* Hippocratis *de diæta l.* 2. Herelii *differt. de laffitudine*; Altdorfiæ, 1706.

Ea eft quæ a motu producitur five in toto five in parte, quæque obfervante Hippocrate fequitur rationem compofitam motus & debilitatis præviæ, ita ut quo motus vehementior & robur minus, eo major laffitudo, & e contra. Verum non folum a vehemen-

hementia motus illa laffitudo menfuranda eft, fed etiam ex eo quod motus fit minus affuetus, magifque conftans; fic qui laborem inaffuetum utcumque levem ineunt, citius defatigantur, quam qui certos mufculos conftanter contractos retinent, ut de ftantibus oftendit Alphonfus Borellus, qui reapfe citius defatigantur quam ambulantes. Cur laffitudo vehementes convulfiones, ut paroxyfmum epilepticum fequatur quifque intelligit.

2. *Laffitudo a Pathemate.*

Ea procedit vel ab ira quæ fluidum nerveum fubito in omnes artus diffundit & diffipat, vel a terrore & gaudio effræni, quæ alio modo non fatis cognito vires infringunt, verum infractis fubito viribus corpus gravius folito perfentitur, unde laffitudo. Huc pertinet quæ magnos dolores, quæ vigilias immodicas fequitur.

3. *Laffitudo a fluxu.*

Ea eft quam *alvi fluxus* maxime torminibus juncti, ut diarrhœa torminofa, tenefmus, dyfenteria, cholera, vel *fanguifluxus*, necnon phlebotomia, menorrhagia, vel demum *feri fluxus* copiofi, necnon gonorrhœa feminalis & fimiles fluxus excitant, huc pertinent puris effluxus fubiti e magnis apoftematibus.

4. *Laffitudo a calore.*

Ea eft quam atmofphæra incalefcens tempore verno, necnon calor hypocaufti ficut & calor a balneo fimiliaque excitant, dum fibras omnes motrices fubito relaxant, inde enim debiliores funt, & cum pondus corporis non pari paffu decrefcat ac debilitas, corpus ponderofius fentitur.

5. *Laffitudo a plethora.*

Talis eft ea quam crapula feu exceffus in potu & cibo excitant, quam catameniorum, effluxuumque affuetorum fuppreffio inducit; huc pertinet laffitudo a fomno nimio.

6. *Laffitudo febrilis* Profper. Alpini *de præfag. vit. l.* 2. *c.* 21.

Duplex eft, vel enim initium morborum præfertim acutorum eft, de qua dixit Hippocrates, *laffitudines automaticæ* feu fpontaneæ, *morbos prænunciant*, & ea pendet tum a plethora, tum maxime a debilitate univerfali, quam inducit infarctus vaforum, refiftentia cordis a fanguine oppofita; tum quam metus obfcurus mali imminentis caufatur; plethoram fere femper antecedere fuadent perfpirationis retentio, quæ multis morbis afflam præbet, neceffitas phlebotomiæ in omnibus fere morbis acutis.

Vel laffitudo febrem jam ortam comitatur *Francifc. Boiffier de Sauvages.* cum dolore diverfarum partium, & eft major in typho, pefte, aliifque morbis malignis. Vide *afthenian febrilem*. De hujus fpeciei prognofi *vide* Profp. Alpinum *de præfag. vit. l.* 2. *c.* 11. Laffitudo localis in febribus declinantibus Apoftemata feu abfceffus prænunciat ex Hippocrat. *Aphor.* 31. 32. *fect.* 4.

7. *Laffitudo fcorbutica* Lind. *de fcorbuto*. *Laffitudo oftocopos* Græcorum, *ulcerofa* veterum.

In prima periodo fcorbuti adeft pigritia infolita, quæ abit in laffitudinem cum genuum ftupore & debilitate a levi exercitio atque dyfpnœa, quæ duo ultima fymptomata laffitudo fcilicet & difpnœa ad finem ufque perfeverant, eo difcrimine quod in fecunda & tertia periodo accedit afthenia feu debilitas crefcit admodum.

8. *Laffitudo cachectica* Helvetii *de laffitudine.*

Eft illa quæ morbos chronicos cachecticos comitatur, inter quos potiffimi funt aurigo, œdematia, aliaque genera; quæ a tenia in primis viis latente inducitur laffitudo, fingularem attentionem meretur; cum ejus principium in fenfus non incurrat, ut principium laffitudinis quæ afciticos, œdematofos, corpulentos & convalefcentes omnes afficit.

VII. Stupor. *Engourdiffement*. Græcis *Narke*. Latinis etiam *Obdormitio*.

Eft molefta fenfatio cum obfcuritate tactus. Differt maxime a torpore in eo quod torpor meram tactus & motus imminutionem defignet; ftupor vero illud fingulare, quod quifque experitur cum olecranii aut nervi fortis preffio facta eft, aut cum diutius horis pomeridianis brachio incubuimus. Differt a crampo, quocum tamen quandoque jungitur ex eo quod non fit in ftupidis mufculis rigiditas ut in multis crampis.

1. *Stupor a preffione.*

Eft ille quem experiuntur artus diu compreffu vel proprio vel alieno pondere & fitu non mutato.

Ille etiam quem excitat contufio olecranii, aliarumve partium per quas nervi majufculi fub cute tranfeunt; fi univerfalis fit & conftans, hemiplegiam, apoplexiamve denunciat; fi fugax & partialis vix medela indiget.

2. *Stupor fornicans*. *Fourmilliement*. *Formicatio* Latinis.

Hæc fpecies id habet fingulare quod dolor fit qualis a millenis formicis feu fpiculis

 partem

partem ftupidam pungentibus, quodque fimul motus artus affecti fit torpidus, fine tamen rigiditate qualis eft in crampis.

Curatur fponte ftupor frictione, calidis admotis maxime fpiritu vini calido, ut aqua lavendulæ, thymi, roris marini: fi perfeveret, curatio paralyfeos adhibenda eft.

Hujus morbi theoria adhucdum eft obfcuriffima. Videtur fluidum nerveum in partibus affectis hærere: congeri, unde pars appenfa obfcure fentit, difficulter movetur, & pars ipfa affecta dolet.

Stupor eft fæpius accidens morborum foporofum imminentium necnon dyfcinefiarum, ut paralyfeos; differt ab anaiftefia aliifque morbis *Difæftefiis* dictis ratione doloris feu moleftiæ fingularis.

Formicationem in fronte & facie centies expertus fum, quoties caput deorfum inclinarem, in quo certe cafu ex rubore faciei & legibus hydraulices patet fanguinem folito fortius fubire ultima fua vafa, eaque vellicare, forte lymphaticorum ofcula diducere, non ergo leviter in omni formicatione acrimonia humorum eft incufanda.

2. *Stupor a gelu*, vernacule *Grepi*, Gallice *l'onglee*.

Illa eft fpecies quæ extrema tantum, ut digitos manuum pedumve intenfiffimo frigori expofita, fenfim non fubito corripit, rigiditate & aliquali partis ftupore ftipata cum dolore acuto & fenfu frigoris congelantis. Differt a crampo.

4. *Stupor a torpedine*, *Coupe de la Torpille*.

Eft ille quem Torpedo tangentibus incutit, maxime fi immediate contingant, debilius vero, fi baculi interventu duo mufculi dorfum illius raiæ tegentes, fumma vi excuffi hunc effectum inducunt, quemado-cente Kæmpfero & experientia prævertunt qui fummo nifu, dum torpedinem tangunt, anhelitum cohibent. Stipatur ille dolor aliquali ftupore, & a manu ad humerum & ultra extenditur. Duplex autem eft Torpedo, altera Europæa, quæ *Raja tota glabrâ* Linnæi, vulgo *Miraillet*, in Mediterraneo vulgaris: altera Americana, quæ eft *Gymnotus tremulus* Act. Helvetic. Tom. 4. utraque tangentibus vel mediate vel immediate artubus crampum vehementem imprimit. Illud tamen attentionem meretur, quod fi interventu cujufdam metallici corporis tangatur Gymnotus, fucceffio multo intenfior eft; aft fi interventu ceræ Hifpanicæ, fucceffio fere nulla fit; quæ fi vera fint, ut teftantur autoptæ, verofimile eft vim electricam horum pifcium effe hujus commotionis principium.

5. *Stupor miliaris*. *Granf* Taurinenfium Allione *de miliari*.

Eft fymptoma miliaris, feu ftupor pungitivus in digitis manuum vel pedum aliifve partibus, ante diem fextum feu eruptionem frequens, cum pulfu exili, frequenti, contracto, tremore, anxietate.

VIII. Pruritus, *Prurit*; *Demangeaifon*.

Eft molefta cutis fenfatio quæ ad fcalpendum cogit. Ille dolor fingularis, qui quadam voluptate temperatur cum pruriginofa pars ftrenue fcalpitur, eft ita quandoque ferinus ut vix cruentata cutis derafione fublevetur.

Pendere cenfetur ab acrimonia humoris mucofi, qui in glandulis febaceis fecernitur, verum & excitatur a caufis etiam externis.

1. *Pruritus exanthematicus*.

Eft ille qui accidit in multis morbis exanthematicis tum acutis, ut variola, rubeola, dum puftulæ exficcatæ funt, in fcarlatina, dum fævit, vel etiam in fcabie, tinea, aliifque impetiginofis ultimæ claffis morbis; demum & in vitiis primæ claffeos, *efflorefcentiis* dictis, ut Herpete, Pfydracia, &c.

Horum generum curam videfis.

2. *Pruritus pedicularis*.

Eft ille qui a phtiriafi, feu a pediculis vulgaribus, necnon a pediculis inguinalibus aliifque dependet, quique facile curatur afperfo pulvere vel feminum ftaphifagriæ, vel hordei cauftici *Civadille* dicti, ni malint ægri ad litum vel cingulum mercurialem confugere.

3. *Pruritus ictericus*.

Eft ille qui auriginofos infeftat, cum aliis auriginis fymptomatis, & bilis fanguini mixtæ præfentiam arguere videtur: curatur ut aurigo. An Melanictero etiam fuperveniat ignoro, licet Melanicteros viderim.

4. *Pruritus arthriticus*.

Eft ille qui poft paroxyfmos arthriticos, pedes, manus, dorfum, aliafque partes pertinaciter moleftat, aft accedente paroxyfmo doloris, imo fæpius antea, evanefcit.

5. *Pruritus infantum* Etmulleri.

Eft illa fpecies quæ recens natos mire anxios reddit & infomnes; quæque non nifi oculatis obfervationibus innotefcit; pendet fiquidem a crinonibus capill[illegible] vulgari longe tenuioribus, qui per cutem dorfi potiffimum erumpunt, quique frictione iterata, cum panno laneo excutiuntur; *vide* Malidem in 10. Claffe.

7. *Pruritus fatax*.

Eft ille quem excitant caufæ externæ fa[illegible] cile

cile amovibiles, quæ tamen varietas attentionem meretur ne cum aliis confundatur.

Si quis manibus tangat phaseoli prurigi- nosi legumen, eum pruritus per semihoram, & amplius defatigabit.

In luxationibus post diuturnas partis vincturas non raro pruritus est molestus; sed qui aqua calida dissipatur.

Pruritus non raro infestat tibias & dorsum eorum qui vestibus tibialibusve laneis immediate cuti applicatis utuntur, quod non accidit in usu linteorum.

Pruritus specialius aggreditur præputium ob sebaceæ materiei albæ inibi collectę acrimoniam, verum ea facile urinæ ope eluitur, si scilicet præputium digitis inter mingendum obturetur.

Scrotum etiam pruritui est obnoxium ob linimen quoddam quo tegitur, quodque exsiccatum in lamellulas albas abit, quo calida eloto, pruritus cessat.

Si pruritus oculos, maxime carunculam lacrymalem invadat, hoc vitium pertinet ad ophtalmiam pustulosam.

Si podicem afficiat, videndum num ascarides adsint in excrementis. *Vide* Tenesmum.

Si vulvam molestet, inquirendum an ex sorditie pendeat, an a pustulis syphiliticis, an a Nymphomania, &c.

7. *Pruritus gravidarum* Puzos *Traité des Accouchemens pag.* 82.

Circa graviditatis tempus medium serius ocius a perspiratione retenta & acriori non raro supervenit pruritus ferinus tum ubique passim, tum in genitalibus; sive phlyctænæ accedant in cute, sive immersæ lateant in cute pustulæ; mulieres unguibus noctu & interdiu se scalpendo cruentant, aut scopula affricta pruritum acri dolore commutant, pervigiles evadunt, febreque excitata, fere abortiunt.

Curatio obtinetur phlebotomiis repetitis, potu ex emulsionibus, lacte, sero lactis, aqua pulli, apozematis lenientibus, clysmatis, cremoribus ex oryza, avena, phaseolis, imo balneis, si pruritus acer sit, vapore aquæ tepidæ, fomentis emollientibus, levibus catharticis, demum & narcoticis; si vero his invitis perseveret morbus, is puerperio demum cedere solet.

8. *Pruritus ex opio*.

Est ille qui ab usu opii vel faciem vel totum corpus infestat, quod in bene multis subjectis constanter vel ex minima opii, laudani, theriacæ dosi accidere vidi; usu lactis suppletur opii sumendi necessitas in chronicis, & sanatur ille pruritus, qui aliunde non viget nisi quandiu opium agit vi sua narcotica.

IX. Algor; *Froideur*, *froid excessif*. Grecis *Kryos*, *Psychos*. Latinis *Frigus morbosum*, *refrigeratio*. Anglis *Coldness*.

Hæc molesta sensatio cuique cognita est, fere semper accidens aliorum morborum potissimum rigoris seu phricasmi, qui intermittentium accessum comitatur, unde inter morbos non accensetur vulgo, & tanquam merum symptoma prætermittitur. Interea tamen hoc symptoma quandoque gravissimum est & primarium, seu alterius morbi non est pedisequum seu accidens; & pro diversis gradibus nunc frigus, nunc algor vocatur, nec semper cutis tremula agitatione seu horrore, nec musculorum concussione seu rigore stipatur.

1. *Algor externus*; *Froid de cause exterieure*.

Est ille quem patiuntur, qui frigido aeri, aquæ frigidæ, nivi diutius expositi sunt; & ea sensatio eo molestior est, 1. quo magis inassuetus est homo, seu quo prius calidior, mutatio promptior, constitutio sensibilior, educatio mollior 2. Quo frigus intensius, ut quod a decimo gradu Thermometri Reaumuriani versus punctum congelationis accedit, & quo infra illud congelationis punctum ulterius descendit. 3. Quo diutius frigori exponitur homo eo intensior dolor evadit, usquequo vel typhomania singularis vel sphacelus partis sensum auferant.

Calore vitali fluiditas sanguinis & musculorum, fibrarumque nervearum flexibilitas, permeabilitas conservantur: frigore vero, id est, particularum ignearum recessu fluida nostra coagulantur, fibræ omnes densatæ rigescunt, unde nervorum immeabilitas, musculorum inflexibilitas: hinc stasis circulationis in extremis partibus, quæ utpote a corde remotiores citius frigore congelantur; hæc fibrarum condensatio, vasorumque angustatio fit a proprio elatere quem non amplius sustinent aut cohibent fluida in minus spatium redacta, hinc vero fibrillarum nervearum rugæ, distractionesque inassuetæ, dolorificæ, punctoriæ, sensatioque intolerabilis. Si frigus illud intensum etiam ad interiora serpat sanguinemque in majusculis vasis figat, mors accedit; secus vero, febris accenditur, calor interiorum partium augetur, vicinia partis congelatæ inflammatur, pars congelata livescit, regelascit, putrescit, sphacelo corripitur a sana separa-

paratur. Si eoufque non processerit frigus & auxilia debita adhibita fuerint, faltem pars œdematofa remanet, tendines flexilitatem aut mobilitatem fuam vix recuperant, & nervi fenfu fuo fere orbantur.

Notum eft a regelatione promptiori maximum fphaceli periculum imminuere, quod ut avertatur, per gradus illa debet excitari frictione partis cum ipfa nive vel aqua frigidula, deinde cum tepida immerfione intra fimum equinum, & fic fucceffive. Vide *Sphacelum a gelu*.

Millena incommoda patiuntur milites a frigore, ut catarrhos, rheumata, rheumatifmos, perniones, fphacelum, furditatem, febres varias, de quorum prophylaxi legi meretur medicina militaris D. de Mezeray, *tom. I. art. 14. ad 20.*

2. *Algor internus; froid interieur.*

Eft ille qui a principio interno procedit, ut ab acceffu febrili potiffimum quartanæ, a paroxyfmo tritæophiæ algidæ, catarrhalis; a catarrho ipfomet, ab auriginis præludio, ab ifchuria, cum urina fanguini remifcetur, quod facile fit per refluxum ejus a pelvi in venulas emulgentes ut vidi lac & atramentum in eas tranfeuntia, &c. a paroxyfmo Amphimerinæ hecticæ, phthifeos, aliorumque morborum quos fuppuratio fovet.

In illis vero fummis frigoribus non deeft periculum, quippe qui intermittenti fuccumbunt v. g. durante frigore moriuntur, pulfus evadit contractus, intermittens, facies albet, pallet, labia livefcunt, tremor occupat artus, ita ut quandoque præ dyfpnœa & maxillarum trifmo vix quidquam ægri deglutire valeant; hinc fumma anguftia, urgens periculum, nifi cito fuccurrant adftantes, quæ auxilia ut omnibus notiffima, ita & certiffima, fcilicet æger in lectulo apprime calefacto reponatur, fufficienter tegatur linteis ficcis calidiffimis, vafa excalefactoria pedibus apponantur, intus vinum calidum, theriaca, confectio de hyacintho, aqua cinnamomi fimiliaque ufurpentur; fimilibus auxiliis qui ex aqua frigida extracti pro mortuis habebantur, excitati funt. Vide *Afphyxiam immerforum*. His etiam plurimi homines frigore interno pene extincti revivifcunt.

X. Ardor; *Chaleur exceffive*. Græcis *Diacaufis* & *Cauma*. Anglis *Heat*.

Eft molefta illa fenfatio omnibus cognita quæ a partium ignearum majori actione in nobis excitatur.

Calor hominis fani eft hyeme 27. grad. in thermometro Reaumurii, æftate ad 30. gradum afcendit, ardor itaque eo major eft, quo calor altius progreditur, ut ad 35. 38, ultra vero partes comburuntur, deftruuntur organa, fit efcharra feu fphacelus ficcus, fluida exficcantur, vafa coarctantur, fibræ corrugantur, fenfus, motufque partis amittitur: infra vero 35. gradum fluida rarefcunt una circiter ducenteffima nativi voluminis parte, vafa pari paffu diducuntur, pars rubet, dolet, intolerabili rofionis, punctionis, uftionis fenfatione divexatur.

1. *Ardor externus, chaleur externe.*

Ea eft fpecies quæ a corpore calido extus admoto dependet, ut ab aere fervido, infolatione, hypocaufto, igne aperto, aqua, lixivio, oleo, ardentibus. Ille vero ardor vel toti corpori vel parti tantum applicatur; ex aere calidiori rubet cutis, turgidulæ evadunt venæ, cephalalgia, afthenia, anorexia, laffitudo, agrypnia, fitis, hæmorrhagia narium, urinæ rubræ, paucæ; fudor copiofus, dyfpnœa, orthopnœa, cardialgiæ, fincopes, aliique morbi oriuntur. Ex calore nimio parti applicato erythema, phlyctænæ, ambuftio; ea vero phœnomena ut pro gradu caloris diverfa funt, ita diverfam medelam exigunt.

In genere quandiu nulla labes organica parti fuit inufta, & ardor tantum eft curandus, remotis, fi fieri poffit, caufis externis, frigida actualia funt ufurpanda, potu, lotu, fotu aqueo, item potentialia intus adhibenda, ut acida, nitrofa, diluentia. Huc pertinent ptifanæ de fucco limonum, aurantiorum, fyrupi granatorum, berberidis, ribefii, nymphææ, emulfiones ex hordeo, feminibus peponis, cucurbitæ, ptifanæ, aquæ acidulatæ cum acido fulphuris, falis marini & fimilibus.

Si pars laboret erythemate, ambuftione, videantur horum vitiorum curæ.

2. *Ardor internus; ardeur de caufe interne.*

Ea eft fpecies quæ tertianas biliofas, tritæophiam, caufum, phlegmafiafque bene multas comitatur, ut eryfipelas, pleuritidem, phrenitidem; cujus theoriam & praxim hifce in claffibus inquiras. Hinc pendent agrypnia, anxietas, dyfpnœa, laffitudo, polydipfia, cacurema rubra, feu urinæ rubræ, paucæ.

Gradus autem caloris maximi thermometro tefte in corpore etiam febriente vix ad 34. affurgit: aquæ Balerucanæ cum calent ad 42. cito eryfipela, partibus immerfis conciliant, nec ultra pauca minuta tollerari queunt. Maximus calor atmofphæræ apud nos anno 1746. & 1752. affurrexit menfe julio

Julio pomeridianis horis ad gradum 30. hic est gradus caloris sanguinis in vulgari æstate; quidam afferunt ad 38. gradum eum ascendisse apud Guineenses; verum merito id in dubium revocat Ducrestius in thermometricis versatissimus; calor autem sanguinis hyeme ad 28. circiter gradum ascendit.

ORDO SECUNDUS.

DOLORES CAPITIS.

SUNT illi qui potissimum capitis hanc vel illam partem afficiunt, ut calvariam, oculos, aures, dentes, seu maxillas, citra febrem, convulsionemve, nisi dolores pro horum morborum accidentibus, non vero morbis, ut ajunt, essentialibus habeantur.

Hi morbi apud nos generico nomine *male* vocantur, ut *mal a la tete*, *mal aux yeux*, *mal aux dents*, &c. *Rheumatismi* vocantur a Frid. Hoffmanno.

Raro illi morbi ægrum in lecto detinent, quia pars tantum non vero totum corpus afficitur, nisi dolor sit vehemens, & astheniam inducat, in paroxysmis est adipsia, anorexia, anaphrodisia, aliaque symptomata ejusdem ordinis, quod de omnibus doloribus dictum puta: accedit etiam agrypnia, mœror, anxietas, morositas, si pertinacius sæviant hi dolores; si vero leviores sint, non raro superveniente gravi negotio vel pathemate animi insolito, dolor evanescit vel feriatur. Omnes dolores partium internarum sæpius ad partes externas referuntur, & horum idea utut vivida, est satis confusa quoad locum, ut sæpe hæreant ægri in determinanda precise sede doloris.

Principium horumce morborum frequentissimum est infarctus vasorum aut congestio sanguinis, vel lymphæ in parte affecta; ille infarctus est vel simplex vel phlogisticus, fit a sanguine puro vel a sanguine vitioso, ut lympha acri, rheumatismali, arthritica, syphilitica, vel fovetur a carie, ulcere, exostosi, luxatione, fractura.

Dolores sunt vel idiopathici vel sympathici. *Idiopathici* sunt illi quorum principium materiale seu materies morbifica censetur in eadem parte ac ea quæ dolet, ut cephalalgia a plethora vasorum cerebri, meningum, &c. Dolores *sympatici* sunt illi quorum materies morbifica vel principium evidens est, in uno loco, dum dolor est in altero, ut cephalalgia; quæ tribuitur saburræ ventriculi, sanguini in utero hærenti.

Falsum autem est dolores sympathicos tribuendos esse ulli causæ, quæ sit remota a parte dolente, seu falsum est ullam causam agere ubi non est: ergo errant qui causam cephalalgiæ v. g. stomachicæ in stomacho reponunt: verum quidem est sæpe fieri ut emetico præscripto illa cephalalgia evanescat; verum inde non sequitur ejus causam fuisse in stomacho, dubium est num sanguis inspissans & vasa meningum vel cerebri infarciens sit incusandus; num vero inspissatus fuerit ob plethoram, ob saburram, inquirendum restat. Esto fuerit inspissatus a saburra e stomacho in sanguinis massam transfusa, illa cephalalgia optime discutietur & præcavebitur usu emetici, licet principium proximum hujus referatur ad caput, quo dolor etiam refertur. Commotio enim ab emetico facta potest sanguinem in ipso capite discutere, & saburra eliminata futuri dolores simul præcaveri possunt. Qui itaque morbi juxta quosdam sunt sympathici, juxta alios diversa theoria imbutos idiopathici sunt; arbitraria est itaque illa morborum divisio, & a theoria dependens sæpius erronea.

Dolores interni gravativi capitis, aurium, oculorum, non raro pendent ab infarctu quem narcotica adaugent, nedum minuant; licet enim narcotica sanguinem resolvant & fluxiliorem faciant, interea cum morbi hujus solutio pendeat potissimum a vi systaltica vasorum & contractione meningum, quæ humores congestos exprimat, cumque narcotica utrumque naturæ conatum supprimat, ex usu narcoticorum infarctus non raro crescit & cephalalgiam sequitur sopor, delirium, aliudve malum ipso dolore periculosius; ergo caute illis utendum in simili casu, nec non apud epilepticos, vetulos, paralyticos, similesque ægros in soporem facile delapsuros.

Docet etiam experientia narcotica, topica, quæ in aliis partibus a capite dissitis tuto usurpantur, non sine quodam periculo oculis, auribus internis, seu origini nervorum propius admoveri; sic folia datuę oculis admota mydriasim, & amaurosim excitare valent, adeoque nonnisi cum cautela illis in simili casu utendum est.

XI. Cephalalgia, *Mal a la tete*. *Carebaria* Gorræi *definit. med.* *Gravedo capitis* ejusdem. *Capiplenium*. Baglivii. *Ecplexis*. Hippocr. *Etourdissement*; *Dolor cephalicus*. Fr. Hoffmanni. *Dolor capitis*. Sennerti.

Est capitis gravitas vel sensatio molesta, quæ refert caput interius distensum turgidum & quasi gravatum.

Verosimile est hujus causam esse infarctum ipsius

Franc. Boissier de Sauvages.

ipsius corticis cerebri, qui licet refectus dolorem acutum non inferat, sensum tamen obscurum obtinet, maxime cum ejus vasa quocumque modo distenduntur & turgent.

Si sedes morbi foret accuratis signis cognita, ex illa posset distingui cephalæa & hemicrania a cephalalgia; cephalæa etenim utpote dolore tensivo vivido stipata membranas afficeret, tum extra tum intra cranium positas: hemicrania vero sinubus frontalibus magis insideret vel locis a sympathico parvo nervos accipientibus.

1. *Cephalalgia plethorica. Ecplexis* Hippocratis, *etourdissement.*

Dolor capitis a plethora oriundus cognoscitur ex signis generalibus plethoræ, stipatur pulsu raro, semper enim observavi in gravibus capitis doloribus pulsum rarescere; nec semper facies est rubicunda, ut dum plethora alias partes afficit, sæpius in gravi cephalalgia pallescit, gravitas ad frontem est notabilis, cum difficultate cogitandi, distincte ratiocinandi, reminiscendi. Videtur esse conamen naturæ ad hæmorrhagiam narium excitandam, in quem finem meningibus & vasis sanguiferis contractis, ea urget sanguinem versus vasa excretoria narium, & reapse superveniente sufficienti hæmorrhagia, hic dolor evanescit: crescente infarctu vertiginosus aut somnolentus evadit æger: præcessere non raro dapes uberiores, vini potus copiosior, somnus pomeridianus, similiaque errata, vel molem directe augentia, vel excretionum consuetarum suppressiones eam indirecte augentes. Hujus varietates sunt.

2. *Cephalalgia catamenialis.*

Ea est quæ ob catameniorum suppressionem vel emansionem mulieribus periodice & circiter quolibet mense supervenit; atque catameniorum fluxu sedatur vel evanescit. In curatione habenda est hujus principii ratio, seu extra paroxysmum medicamina auxiliaque diætetica & gymnastica, quæ hunc fluxum restituunt, sunt adhibenda; in paroxysmo phlebotomia est eximium remedium.

3. *Cephalalgia Hæmorrhoidalis* Hippocr. 5. *epidem.* Vvallef. 491.

Altera est plethoricæ varietas quæ a conatu hæmorrhoidali dependet, cum scilicet plethorici evadunt hæmorrhoidarii, illi ante marisçarum turgescentiam cephalalgiæ gravativæ sunt sæpius obnoxii. Hoc aliquot dies perseverat cum vertiginosis motibus, idearum confusione, frontis gravitate, corporis torpore, alvi constipatione: præmissa phlebotomia, clysmata & deinde jusculа sanguini diluendo & leviter incidendo apta conveniunt; extra paroxysmum balnea, semicupia, tempestate conveniente victus parcior, exercitium moderatum indicantur; sanguis enim crassitie, seu spissitudine peccat simul & quantitate.

4. *Cephalalgia stomachica* Riverii, *pr. de Dolore capitis*. Bonet. *Sepulchret. Tom.* 1. *p.* 12. *obs.* 11.

Ea est quæ a saburra in primis viis hærente fovetur, aut, ut ait Riverius, quæ fit per consensum capitis cum stomacho; a saburra primarum viarum foveri dolorem capitis cognoscitur ex prægressis & concomitantibus, ex prægressa crapula seu ciborum & potulentorum nimia ingestione, potissimum ex liquorum inebriantium abusu, nec non ex habituali stomachi debilitate, ratione cujus male digeruntur alimenta; ex concomitantium numero sunt ructus, nausea, vomitio, ventriculi gravitas, cardialgia, pravus oris sapor; circa quod observandum vomitionem gravi cephalalgiæ & hemicraniæ supervenire absque eo quod origo morbi sit in stomacho, ut patet ex vomitione quæ supervenit fracto cranio. In hac specie cephalalgiæ eximius est aphorismus Hippocratis 17. *sect.* 4. *si sit cibi fastidium, cardialgia, oris amaror & vertiginosa capitis gravitas, emetico opus est.* Quoties enim hæc symptomata cephalalgiam comitantur, vomitio præstantissimum est remedium. Si tamen aliunde vetetur usus emetici, cathartica possunt, licet minus tuto, usurpari; utrumque genus remedii præmissis præmittendis, ut phlebotomia, abstinentia, potu diluente, adhibeatur. Ea symptomata designant saburram inhærentem & latentem in ventriculo; saburra enim cruda a recenti crapula orta non stipatur oris amarore; & vomitione spontanea sæpe tollitur, secus emeticis aut catharticis abigitur; illa species sæpe cephalalgiæ febrili est adnexa, seu stomachica cum febrili sæpe conjungitur, ast diversæ sunt quoad principium.

5. *Cephalalgia febrilis.*

Est illa species quæ a sanguinis impetu febrili dependet, in quocumque febrium & phlegmasiarum ordine morbus certe frequentissimus, nisi symptoma placeat nuncupari; quoties impetus sanguinis est solito major, toties pressio lateralis in vasa sanguifera crescit; sed cum ratione asthenïæ febrilis æger horizontaliter jacet, impetus cruoris in vasa capitis major est quam cum stamus; ergo hac duplici de causa pressio lateralis vasorum capitis major evadit; hinc cephalalgia gravativa quæ vulgo ad frontem refertur. Ea

Ea cephalalgia in febre acuta cum urina tenui, pellucida phrenitidem, id eſt delirium portendit; maxime ſi æruginoſa vomunt ægri, & ſi cum ſurditate eſt pervigilium, ut docent Prorrhetica; ſi dolor capitis vehemens in hoc caſu ſubito deliteſcat, ſignum eſt delirium aut ſoporem accedere, quod ſi fiat ſine cauſa evidenti, ut a criſi, phlebotomia, &c. peſſimum eſt.

6. *Cephalalgia pulſatilis.*

Eſt ſenſatio moleſtæ pulſationis in capite juxta tempora, quæ licet ſit ſymptoma cephalalgiæ febrilis, quandoque ſine dolore proprie dicto capitis obſervatur cum moleſto pervigilio; ita ut ægri de hac pulſatione tantum conquerantur & de agrypnia; ea etenim pulſatio tunc maxime moleſta eſt cum æger jacet, & ad ſomnum ſe componit; accidit autem ea pulſatio poſt magnas animi contentiones, ſtudia nocturna, curas graves, nec non ob pergræcationes, maxime ſpirituoſorum liquorum potationem, & quæcumque ſanguini impetum majorem conciliant; ægri diſtinctas & arteriarum pulſui ſynchronas pulſationes in temporibus percipiunt, quæ perceptio an ad tinnitum Bombum, an ad cephalalgiam magis referenda ſit, ambiguum eſt. Pendet autem ex pulſatione arteriæ temporalis adverſus canalem oſſeum, quem in cranii ſubingreſſu prætergreditur; cum enim canalis ille ſit incurvus, & fluida velociter mota fortius agant in curvaturas oppoſitas, ibi cruor arteriam ſuam fortius impetit, cum velocius ſolito movetur; fluida enim quæ velociter moventur fere ſequuntur ſolidorum leges, juxta quas vis percuſſionis in plana oppoſita eſt, ut quadratum velocitatis; cum econtra fluida pacate fluentia quoquo verſum æqualiter premant, & libere per canales fluentia in parietes eorum minimum agant, hoc ſymptoma fugax eſſe ſolet, ſi nulla febre ſtipetur.

7. *Cephalalgia intermittens.*

Quotidie, vel tertia quaque die etiam ſine pulſus frequentia horis præfatis ea ſpecies ſupervenit; & a veneno febris intermittentis fovetur, quod apprime evincit curatio, quippe paucæ doſes kinkinæ irritis ceteris omnibus remediis hanc brevi tollunt, ut aliquoties expertus ſum.

8. *Cephalalgia gravidarum. Maux de tete des femmes enceintes.*

Quandoque gravidas vehemens divexat cefalalgia circa frontem & oculos; palpebræ difficulter attolluntur, imo quod pejus ſopor accedit minime levans; huic gravi malo ex quo pejora metuenda ſunt, illico phlebotomia etiam repetita ſuccurrendum eſt. Hic morbus ſub graviditatis finem magis metuendus eſt, aorta ſcilicet ab utero compreſſa ſanguis in ſupernis partibus retinetur, inde metuenda apoplexia, ecclampſia, &c.

9. *Cephalalgia inflammatoria* Manget. *Bibliotb. pract. tom.* I. *pag.* 1021. 1022. *Dolor capitis a meningum inflammatione* ab Heers. *Dolor capitis apblegmone cerebri*, River. *obſ. comm.* 21. Braſavoli *Comm. in Apbor.* 51. *lib.* 7.

Huc referantur etiam dolores capitis ab ictu, vulnere, contuſione, fractura, ſimilibuſque principiis procatarcticis, quæ cephalitidem, phrenitidem, ecclampſiam, alioſque graviſſimos morbos deinde inducere ſolent, adeoque cura in morbis inflammatoriis & tractatibus chirurgicis eſt inquirenda.

10. *Cephalalgia catarrbalis.*

Ea duplex eſt; vel enim eſt externa, id eſt, cutem ipſam tantum afficit, quæ duplici phœnomeno patet, ſcilicet cutis capillatæ rubedine & dolore tactum refugiente, quique etiam capillorum pectinatione exaſperatur. Altera eſt altior & capſulam aponevroticam qua involvitur cranium, afficit; atque ut prior coryza, tuſſi, ſternutatione ſe prodit, & maxime ex eo quod dolor tactu, frictione ſedatur; hic dolor quandoque eſt ſævus & pertinax cum tinnitu, ſtrabiſmo, viſu duplicato prout in vicina organa ſerpit fluxio; ac catarrhorum more ad quadraginta dies extenditur. Curatur phlebotomia una vel altera, deinde catharſi bina, dum interea potus theiformes, diæta mediocris, ſuffitus ex karabe, fumus ſalviæ, ſacchari uſti, ſimiliaque in uſum vocantur; cum autem ab aeris frigiditate & humiditate procedat morbus, evidens eſt perſpirationem tegumentis calidis, ſiccis, aere calido, exercitio, potu calido eſſe revocandam; quod raſio capillitii denſioris etiam præſtat.

11. *Cephalalgia anemotropa* Georg. Hennæi, *Miſcell. cur. Cephal rara* Mangeti, *Bibliotbec. Pract.*

Ea eſt quæ quoties flat ventus meridianus calidus & humidus, certos homines conſtanter afficit, & accedente vento boreali aut alio quovis evaneſcit; ad eam diſponunt quecumque cerebri vigorem imminuunt, ut ſtudia immodica, curę diuturnę; quoties flat auſter apud nos electrica vis fere evaneſcit in aere, ut docent obſervationes electrice, inde forte fit ut tonus cerebri laxetur, ſanguis in eo congeratur, & hæc ſpecies perbelle ſanatur illico per electriſationem, quę diverſis artificiis excitatur. Datur altera quę a vento boreali inducitur, qualem refert Hannęus.

An cephalalgia, quæ ab infolatione accidit, habeat fymptomata fpecialia, aut curam fpecialem, ac proinde inter fpecies fit recenfenda, nondum mihi notum eft; fcio quidem in hoc cafu foporem, imo afphyxiam quandoque accedere; fcio etiam mulieres huic malo mederi folitas effe fingulari artificio quod vocant folis a capite extractionem, appofito fcilicet fronti ciatho inverfo frigida pleno, verum an hæc fufficiant dubito.

12. *Cephalalgia hyfterica*.

Illa eft diverfiffima ab hemicrania clavo, quippe partem magnam capitis fæpe occiput totum afficit cum fenfu frigoris vehementis, quod quidem pro hyfteriæ criterio haberi voluit Baglivus; fed hæc fpecies ex fignis generici hyfteriæ magis innotefcit, fugax eft, tremorem incutit, fpafmodicas contractiones diverforum organorum, catameniorum emanfionem; antihyftericis tollitur.

13. *Cephalalgia Metallica* D. Doazan Doct. Med. Monfpel.

Eft fpecies quæ potiffimum figulis familiaris eft, ex eo quod ad encauftum, quod vitreandis vafis fuis adhibent, plumbum & diverfa metalla terere, fundere, eorumque tum pulverem, tum vapores haurire confueverunt. Vide apud Lemery *Diction. des drogues* quænam fint metalla diverfis encauftis componendis adhibenda. Illos autem incefsunt 1. dolor colli & occipitis pertinax, preffione non exacerbans 2. Dolor gravativus totius capitis, frontis potiffimum. 3. Stupor mentis quafi foporofus.

Ille autem morbus curatus, ut rachialgia metallica, fcilicet 1. die clyfma cum decocto colocynthidis, fennæ & fimilibus injicitur; 2. trihorio poft noctu bolus ex theriaca præfcribitur; 3. mane fequenti fex grana tartari ftibiati in duas dofes divifa intra femihoram hauriuntur; vefpere clyfma ex vini & olei ana unciis quatuor injicitur, dein alternis diebus catharticum validum ad tres vires iteratur, & fic ægri intra duodecim circiter dies fanantur.

XII. Cephalæa, *Douleur de tete*, *Cephalee*. *Crotaphus* Cœl. Aureliani *cap.* 22.

Differt juxta Cœlium Aurelianum a cephalalgia quod illa chronica fit, ifta vero acuta feu brevi terminetur. Cephalæa fcilicet morbus eft diuturnus dolor totius capitis, fed etiam vehemens qui a parva occafione vehementes habet exacerbationes, inde fequitur cephalæam gradu tantum non genere, a caphalalgia difcrepare, & forte fatius effet eas ambas unico generi inferere; utinam faltem fi genus confufum fit, fpecies dentur diftinctæ. Cephalæam neoterici, ftahlianique diftinguunt in eo quod dolore non gravativo fed tenfivo fpaftico ftipetur; verum an hoc verum fit de omni fpecie non conftat.

1. *Cephalæa fyphilitica*. *Cephalee verolique*. Mangeti *Bibliotheca pract. de dolore capitis*.

Ea præterquam quod figna fyphilidis latentis, male curatæ obtinet, & quod noctu dum æger lectulo incalefcit, ferociat, nulla criteria propria obtinet; etenim vidi hanc fpeciem ita catarrhali affinem ut nifi hydrargyrofi ceffiffet, & noctu exacerbaffet, pro catarrhali eam habuiffem. Vidi alias hanc fpeciem a biennio fævientem noctu exacerbantem, quam pro rheumatica medicus ordinarius habuerat, proindeque phlebotomias repetitas præfcripferat, jufculaque edulcorantia, fed incaffum, æger fcilicet virus venereum celaverat, fanguis extractus erat ut in rheumatifmo gelatina alba craffa obductus; cum demum accerfitus confeffionem virus venerei extorfiffem, adhibita hydrargyrofi æger convaluit, hæc fpecies neglecta exoftofes cariefque cranii inducit.

2. *Cephalæa ab acrimonia*. Eft quæ ab acrimonia humorum dependet.

Cephalalgia fcorbutica. Boneti *in Sepulchr. Dolor cephalicus a materia falina*. Frid. Hoffmanni; *a fcabie*, *gutta rofacea repulfis* ejufdem.

Cognofcitur ex victu prægreffo, ex temperamento calido & ficco, a juvantibus fcilicet lacticiniis, aquis acidulis, balneis, & a lædentibus, ut calidis, acribus. Si acrimonia tanta fit ut offa erodat; diploen corrumpat, ad terebrationem aliaque auxilia chirurgica deveniendum eft.

3. *Cephalæa arthritica*. Mufgrave *cap.* 14. *dift.* 7. Frid. Hofman. *de dolore cephalico*.

Vidi hanc fpeciem quotidie eadem hora meridie recrudefcentem adeo intolerabilem ut nihil magis; capite fortiffime vincto levabatur paullulum; ea dolore ad pedes redeunte illico evanefcit; ut autem in pedes divertatur nihil eft utilius epifpafticis, inter quæ lavipedium ex aqua calidiffima aliquoties miros effectus præftitit; novi aliquot ægros ea methodo fanatos.

4. *Cephalæa febricofa*. Vide Morton. *Pyreteolog. p.* 32. *Hemicrania a febre intermittenti latente*.

Dolorem capitis intolerabilem, certis ftatifque periodis quotidie utplurimum recrudefcentem obfervavit Auctor, verum abfque aliquo follemni algore, rigore, calore & fudore, qui fefe alternatim excipiunt in legitimis

timis intermittentibus; urina vero multum tincta & contentis faturata fpeciem aquæ cum pulvere lateritio mixtæ femper præ fe ferebat.

Morbum fæpe incaffum frequenti phlebotomia, etiam e jugulari, epifpafticis, cephalicis omnigenis, errhinis, mafticatoriis, aggreffus eft Mortonus, eum vero auxit adhibitis emeticis, catharticis levioribus, chalybeatis, antifcorbuticis: donec tandem experientia didiciffet ufu copiofo kinkinæ doloris hujus fomitem penitus poffe fubigi.

5. *Cephalæa Melancholica*, Ramazzino *Hypochondriaca* dicta.

Eft ea fpecies quæ fanguinis vifcofitati, lentorique tribuitur, quæ ut plurimum mitis, fed diuturna fere continua eft, cum animi mœrore, folitudinis amore, & non raro puellis ob latens matrimonii defiderium, vel aliud pathema, viris ab ærumna, curis, ftudiis immodicis fupervenit; valde affinis eft cum fpecie quam fuppreffio catameniorum & hæmorrhoidum fovet. Aft peculiariter exigit diluentia, rufticationem, venationem, quæcumque diverfitatem & hilaritatem idearum valent excitare, æftate vero balnea, aquas acidulas, &c.

6. *Cephalalgia Polonica*, Stabel *hift.* 5. & 6. *plicæ Polonicæ*.

Eft ea quæ a plicæ Polonicæ retentione, vel capillitii plicofi refectione ortum ducit, quæque atrox eft ac cariem cranio infert.

7. *Cephalæa ferofa*, Mangeti *Biblioth. pract. de dolore capitis Tom.* 1. Boneti *fepulchret. Tom.* 1. Fabricii Hildani *centur.* 3. *obf.* 20.

Numerofæ proftrant obfervationes hujus fpeciei quam tribuunt fero in diverfis cerebri partibus collecto; an vero illud principium incufant quia cadaverum diffectio hoc ferum adeffe docuit, certe non valet confequentia; an quia hydrotica, diuretica, veficatoria, fetacea profuerunt? inde non certo deduci poteft morbum a fero profluxiffe, cum aliunde ferum ftupori, gravitati, fopori potius inducendis par videatur, quam vividis doloribus excitandis, nifi aliquis fit infarctus phlogodeus, ut in catarrhali cephalæa.

XII. Hemicrania, *migraine*. *Clou*.

Eft morbus cujus præcipuum fymptoma dolor eft in alterutro capitis latere potiffimum ad tempora, frontem, juxta oculos, ifque vehemens, fæpe periodicus.

Differt a cephalæa ex eo quod ejus fedes non eft in encephalo, nec in calvariæ parte quæ immediate cerebrum tegit, fed in finubus frontalibus, orbita oculorum, ita ut vel oculi globus vehementer afficiatur tractione, lacrimatione, vel æger naris obftructione, coryza, fimilive finuum frontalium læfione laboret ut plurimum, aut in loco, quem clavus aut pollex tegeret, terminetur affectus, quod in cephalæa non accidit.

1. *Hemicrania ocularis*,

Ea eft quæ pendet ab oculi fuppuratione, fynchyfi, inflammatione interna.

In illa dolor eft conftans, tenfivus in parte fuperiori orbitæ alterutrius oculi cum vifus læfione notabili.

Sunt autem plurimi oculorum morbi quos ea comitatur, fequiturve, & in quibus ille dolor fæpe eft præcipuum fymptoma, & 1. quidem cataractæ purulentæ, & cataractæ a fynchyfi. 2. Amblyopiæ hydrophtalmicæ. 3. Amaurofeos a fynchyfi. 4. Opthalmiæ choroideæ, uveæ; ab elcomate, & fæpe fequitur extractionem cataractæ, oculi ipfius evacuationem, atque non raro ad mortem ufque ægrum divexat; fi vero ægrum orbum uno oculo dimittat, anno fequenti alterum oculum aggreditur. Si fit Diapyefis feu puris collectio in camera poftica, puris emiffio poteft dolorem fanare; fi fit fynchyfis, fuadet Saintyves ipfius oculi extractionem; fervet nos Deus immunes a morbo & a remedio.

Sola obfervatio poteft evincere hemicranias immanes pendere a vitio partium remotarum, & quoniam Medici fpecierum morborum doctrinam parvi faciunt, inde incidunt in errores ægris perniciofos; fic pro rheumatifmo plures Medici curabant hemicranias odontalgicas, quæ demum illico dentibus cariofis avulfis a Fauchartio evanuere, nec amplius rediere.

2. *Hemicrania odontalgica* Fauchart. 2. 3. & 4. *obf. p.* 413.

Ea eft quæ principium fuum habet in dente cariofo, ac nervis pedem anferinum conftituentibus, cujus curationem ex dentis avulfione, vel ex nervi affecti ambuftione expecta, qualem tradidimus inter Trifmi fpecies; mira quidem fympathiæ fpecies, quippe utut principium in nervis dentium exiftat, non raro folum caput juxta oculos dolet, quo dolore ineunte, vel remittente odontalgia apparet. Succus porri in aurem infufus dolorem fublevare dicitur; nifi omnes cariofi dentes avellantur, hemicrania permanet, & ad plures menfes ac annos quandoque perfeverat.

3. *Hemicrania finus*.

Eft ea quæ ab alterutro finu frontali obftructo dependet, dolor eft perfeverans, diuturnus in ima parte frontis fupra orbitam; naris

naris ejuſdem lateris eſt ſicca, oculus vel ruber vel lacrymoſus cum dolor exacerbatur: hujus vero varietates ſint 1. a vermibus vel larvis muſcarum intra ſinum latitantibus. *Vide* Fernel. 5. *Pathol. cap.* 7. Rolfincium *de capitis dolore*. Sepulchretum *tom.* 1. *pag.* 67. Cognoſcitur ex pruritu & vertiginoſo affectu conjunctis; huic ſpeciei frequenter obnoxiæ ſunt capræ & oves, unde vertiginoſæ evadunt. 2. A ſanguinis impetu critico & errore hæmorrhagiæ narium. Monialis bis hunc morbum cum febre acuta paſſa eſt, prima vice hæmorrhagia narium quam Medicus ex pulſu naſali prædixerat eam liberavit; altera vice eadem ſymptomata, idem pulſus, ſed naris ſicca fuit, & nihil ſanguinis ex ea effluxit. Febre ſanata dolor immanis in orbita permanſit. Conſultus cum Ill. D. Chaptal non dubitavimus quin ſanguis in ſinu clauſo collectus huic anſam præberet, & trepanum ſinui applicandum ſuaſimus. 3. Dantur ſimiles dolores a muco ibi collecto imo indurato & in calculos converſo; calculi alii per nares anticas rejecti fidem faciunt. Sepulchet. *appendic. pag.* 62. *tom.* 1. alii per nares poſticas; idem *ibidem pag.* 61. Acidulæ potatæ in hoc caſu profuere; Fabric. Hildan. *centur.* 5. *obſ.* 1.

4. *Hemicrania coryzæ*.

Sic dicta quia a coryza incipit & coryzæ ac alterius naris ſiccitate conſtanter ſtipatur; eſt dolor atrox periodice ſed raro ut ſemel vel bis in anno revertens cum oculorum intra orbitam violenta retractione, lacrymatione, quandoque viſus hebetudine, aliiſque diris ſymptomatis, quique pendet ab infarctu ſinuum frontalium: infarctus vero ille eſt a muco viſcido & acri, ſaltem in ſene; hunc morbum vidi ſanatum duciis ex aqua Bellilucana, & inde ſecuto fluxu viſcoſo e naribus.

Verum quænam ſunt hemicraniæ quæ curantur veſicatoriis, ſetaceis, ſimilibuſque remediis pone caput applicatis? nonne ſunt cephalææ ſeroſæ?

5. *Hemicrania Hæmmorrhoidalis* Heiſteri; *Clavus hæmorrhoidalis*, *diſſert. ann.* 1734. Helmſtadii.

Character. Dolor capitis fixus quaſi a clavo premente vel terebrante, hæmorrhoidibus & catameniis, hæmorrhagiis narium ſuppreſſus ſuperveniens, his reſtitutis ſanandus.

Adeſt partis intumeſcentia, calor, rubor, ardoris ſenſus, agrypnia, pulſatio temporum, corporis laſſitudo, urina rubra, ſpumans, pulſus durus, plenus.

Cura exigit ſanguinis detractionem & dilutionem, fluxuum ſuppreſſorum reſtitutionem ad principium tollendum: hoc præſtant phlebotomiæ pedis, dein hyrudines parti ipſi aut ano etiam applicatæ, diæta diluens & refrigerans, medicamenta reſolventia & temperantia, ut pulvis temperans Stahlii vel Heiſteri ex matre perlarum cum nitri granis tribus, quatuorve, potiones temperantes ex lapide cancrorum, matre perlarum, aqua roſarum, florum tiliæ, ſambuci, cinnamomi cum ſyrupo violaceo: fomenta ex floribus chamæmeli, ſambuci, millefolii & mica panis, ſpiritu vini camphorato, &c. Cucurbitulam parti applicatam laudant naturæ curioſi; hyrudines P. Borellus; arteriotomiam Paræus; aquam frigidam nonnulli.

6. *Hemicrania Clavus. Le clou hyſterique*. *Clavus hyſtericus* Sydenhami *do colica hyſterica*, *proceſſ. integr. pag.* 669. Raulin *de vaporoſis morbis pag.* 258.

Eſt dolor atrox perterebrans capitis in parte quam pollex vel ovum tegeret, clavi infixi ſenſationem referens cum animi deſperatione, proſtratione, ſæpe delitio, hyſteticas, chloroticaſque diſcrucians. Arabibus etiam *ovum* & *teſta* dicitur, ſi paullo majus ſpatium occupet. Hic morbus atrox phlebotomiis incaſſum oppugnatur. Valet hic tantum curatio eadem ac in gaſtrodynia hyſterica, ſcilicet ſerum lactis & laudanum.

7. *Hemicrania purulenta* Nicolai *decas obſervat. pag.* 14. Argentorati 1725.

Miles accepto ante triennium vulnere capitis cum fractura, ſed dudum conſolidato, ab hoc tempore laborabat cephalæa immani, quæ omnes Medicorum & ipſius carnificis conatus eluſerat, preſcripto denique pulvere cinnabaris & nitri, emulſione & emplaſtro, facta eſt cum aliquali fragore ſternutatio cum excretione purulentę materię tenacis ſanguine interſperſę per nares integrum diem perdurante & ad quadrantem menſurę accedente, quam ſubita doloris mitigatio & tandem plenaria ſublatio ſubſecuta eſt, unde infert auctor ſępe medicamentis tribui effectus quos minime pręſtant & fortunam eſſe Medicorum fabrum.

Eſt itaque ea ſpecies quæ a pure ſinus frontales, maxillareſque replente deducenda eſt.

8. *Hemicrania ab inſectis*.

Eſt ea quę oritur a quodam inſecto intra ſinus frontales nidulante v. g. ab ſcolopendra, ęſtro naſali, vel larvis muſcę carnarię, ab erucis, &c.

1. Catharina Pnaferin quinquagenaria per annum

annum fuit vexata dolore exquifito frontis verfus latus dextrum; cujus locum pollex tegere poterat. Is dolor a fomno tranquillo evigilantem, vel radiis folaribus expofitam acrius difcruciabat; aderat pruritus narium earumque ficcitas & obftructio ad partem dextram cum frequenti fternutamento, capitis obnubilatione, vertigine & palpebræ dextræ fpafmo; expergefacta tetrum odorem ex ore exhalantem, reliquo tempore ructus acidos experiebatur.

Infpiravit tabaci pulverem, aquam Reginæ Hungariæ; ex his repetitis fecuta eft muci copiofa emunctio, & denique viva fcolopendra bicornis expedite currens, fe in circulum convolvens, quindecim ex utraque parte aut plures pedes habens. Videtur fcolopendra plana pedibus utrinque quindecim Faunæ Suecicæ 1263. 2. Ab Eruca pilofa intra finum frontalem latente Fabricius Hildanus *centur.* 1. *obferv.* 8. obfervavit puerum hemicrania difcruciatum. Vide iconem apud auctorem. Similem erucam pilofam medium digitum longam vidit e naribus ejectam Tulpius *l.* 4. *obferv.* 12.

In fimili morbo D. Lindern Argentinenfis obfervat dolorem ad occiput exporrigi, mucum e naribus extillare, a lacte calido in nares attracto levari, ab errhinis exacerbari, vomitoriis excuffam effe erucam inferne flavam fuperne fufcam, punctis nigris notatam.

9. *Hemicrania Nephralgica* Baglivi *p.* 335. *c.* 9. *de fibra motrice.*

Obfervavit Baglivius hemicraniam in nephralgia ex eodem latere quo calculus dolorem creat cum pulfu ejufdem lateris parvo & depreffo, quod deducit a dolorofa ofcillatione & contractione fibrarum communicata a renibus ad pericranium.

10. *Hemicrania Lunatica* P. Salii *c.* 10. *ad Altomari praxim.*

Ea eft quæ determinate qualibet octava die circiter, feu juxta quamlibet lunæ phafim ægros divexat. Tres vidit Auctor ægros, inter quos Dominicanus per tres annos & feptem menfes continuos qualibet octava die lunæ, ferme eadem hora hemicraniam patiebatur cum ingenti & acuto dolore circa temporalem mufculum, triginta circiter horas perfeverante, quo tempore nec lumen afpicere, nec ftrepitum audire, nec etiam cibum guftare poterat fine manifefta læfione; in intervallis faniffimus erat.

Merito exiftimat Auctor a veneno intermittentis febris octavæ pendere hanc hemicraniam.

XIV. Ophtalmia. *Lippitudo* Celfi. *Pituita* Horatii. *Ophtalmoponia* Heifteri. *Oculorum inflammatio*, *Dolor oculorum* Sennerti; Gallice *ophtalmie*, *mal aux yeux*.

Ophtalmia Græcis ab *ophtalmos* oculus, quafi morbus ocularis.

Cognofcitur ex oculi *dolore*, *rubore*, *intolerantia lucis* & *lacrymatione*.

Dolor & lucis intolerantia funt præcipua ophtalmiæ fymptomata; rubedo in ophtalmiis externis tantum adeft.

Dolor in oculis eft proportionalis hujus organi fenfibilitati, quæ maxima; quippe nulla pars fub pari volumine tot fila nervea recipit, quot oculus. Ille ex fex paribus nervorum fila mutuatur, & fenfibilitas eft nervorum quantitati intra datum fpatium proportionalis, fi par fit filorum nerveorum diftractio.

Cum ophtalmia eft inflammatione ftipata, quod in plurimis fpeciebus accidit, dolorem comitantur rubedo, calor, tenfio, tumor, quorum omnium caufa eft impetus cruoris in vafa fanguifera oculi. *Vide* theoriam inflammationis. Inde etiam nervorum diftractio: verum dantur ophtalmiæ internæ quæ etiam in fuppuratum abeunt, v. g. in cryftallino fine prægreffo rubore ac tumore confpicuis, ut cum cryftallinus fuppuratur; ibique datur inflammatio lymphatica Boerhaavii.

Intolerantia lucis retinæ fenfibilitatem adauctam effe probat, five detur ejus infarctus phlogifticus, five tenfa fit nimium choroidea, ejufque expanfio uvea, five fimul confentiat fclerotica; in his omnibus cafibus datur *myofis* feu pupillæ anguftia huic lucis intolerantiæ proportionalis.

Illacrymatio uberior accidit propter dolorem oculi, ejufque ficcitatem & fervorem; natura fiquidem eo fine fecretionem illam intendit ut lacrymarum fluento, fi quid eft peregrinum, everratur, ficcum humectetur, fervidum & acre temperetur, nec alio modo intelligitur quare ab irritatione magis augeatur lacrymarum excretio quam illarum per puncta lacrymalia reforptio, quod tamen ad epiphoram ftatuendam omnino neceffarium eft.

Differt a caligine, quia obfcuratio vifus in ophtalmicis eft libera; fi enim palpebras aperiant, clare vident; verum in caliginofis eft obfcuratio coacta quæ a voluntate fuperari non poteft.

Ophtalmiæ externæ.

1. *Ophtalmia Taraxis*. *Taraxis* Aetii Pauli *lib.* 1.

lib. 1. *cap.* 22. *Ophtalmia notha* Sennerti ; *ophtalmia catarrhalis* Saintyves *ſpec.* 3.

Ea ſpecies omnium leviſſima eſt, a nullo interno vitio præexiſtente fovetur, & tantum accidentaliter a principio procatarctico pendet, ut a fumo, vento, lectione immodica, oculorum labore in minutis aſpiciendis, ex vapore cœparum, allii, pulvere &c.

Sanatur naturæ vel artis auxilio ; natura ſcilicet pulverem aut myaſma acre everrit, eluit, obortis lacrymis, dolorem ſedat a luce ortum, clauſis interdiu palpebris ; & naturæ imitatrix ars medica umbellam ex ſericea tela viridi prætendit, tenebras ſuadet, aqua tepida oculum eluendum jubet, nec non abſtinentiam a principiis nocivis, ut lectione potiſſimum nocturna, a vento, ſole. Si quid in oculos ſeu inter palpebram & oculum hæſerit, diducta palpebra interventu plumulæ vel fruſti papyri illud extrahitur.

2. *Ophtalmia Trichiaſis*, *Trichiaiſe* de St. Yves p. 98.

Trichiaſis eſt directio ciliorum verſus oculi globum.

Diſtychiaſis eſt ſeries duplicata pilorum in palpebræ interna ſuperficie.

Si pili ciliorum prælongi ſub palpebris recondantur, naſcitur ophtalmia, quæ eductis ciliis evaneſcit ; verum cum cilia ob ulcuſcula marginis palpebrarum intus enaſcuntur, ea acriter pungunt oculum, eumque inflammant, exulcerant, uſquequo extirpata ſint. Fruſtra reſecantur hi pili, qui rigidiores deinde ſuccreſcent ; eradicari debent ſigillatim interpoſitis pluribus diebus, & dein, ne novi ſuccedant, ſuo debitis cautelis, lapide infernali locus unde extirpati ſunt eſt comburendus, imo ſuadent quidam, ubi nullum aliud eſt remedium, palpebræ marginem pilis onuſtam omnino reſecare ; de quibus vide Heiſterum *Chirurg. cap.* 47. & Saintyves *cap.* 8. *pag.* 98.

3. *Ophtalmia tuberculoſa*.

Pothia Geleni, a *pothe* præputium vel *potos* deſiderium, Tubercula palpebris accreta ſunt *hordeolum*, Gallis *orgeolet*, *envie*, quia creditur accidere illis, qui gravidæ deſideranti quidpiam recuſant. *Grando*, Græcis *Crite*, Gallis *grain de grele* ob duritiem & pelluciditatem tuberculi, unde etiam *ſclerophtalmia* Aetio dicitur, nec non aliis *Chalaza*. *Præputiolum* Cornarii.

Naſcuntur ſcilicet in palpebrarum marginibus tumores rubri, duri, indolentes, aut parum dolentes, qui veluti præputiolum phymoſi affectum referunt.

Illa tubercula ſunt emollienda ut reſolvantur, ſi non reſolvantur, ſunt inflammanda aut adurenda ut ſuppurentur, vel ſunt enucleanda, & demum cicatrix eſt inducenda, ſi ſint verrucæ, atheromata, excreſcentiæ, filo vinciri debent ut cadant, vel comburi, vel forficibus reſecari.

Emolliuntur emplaſtro de mucilagine, de vigo, cum pauxillo ſaponis &c. comburuntur gutta ſpiritus ſalis armoniaci, vel quod promptius agit, acumine lapidis infernalis: enucleantur, reſecantur forcipibus ; vinciuntur filo ſericeo ſi verrucæ, excreſcentiæ, petiolatæ ſint. Curatur ulcuſculum unguento diapompholygos.

Vide Boerhaavium *de Hordeolo*. Heiſter. *Chirurg. cap.* 43. 44.

4. *Ophtalmia Trachoma* P. Æginetæ.

Trachoma eſt aſperitudo palpebræ in parte interna.

Daſyma vocatur, ſi ſit herpetica ; *Tyloſis*, ſi calloſa ; *Sycoſis* demum, ſi puſtulæ craſſiores fuerint.

Differt a pſorophtalmia ex eo quod puſtulæ duræ miliares ſeu exiguæ palpebras intus, non vero globum oculi afficiant.

Epidemica fuit Romæ poſt terræ motum & quadrageſimale jejunium. Baglivi & Teloni *de terræ motu*.

Cognoſcitur ex ſenſu gravitatis in palpebris ; accedunt dolores vividi, pruritus aſſidui, calor & rubor in canthis & conjunctiva, ulceroſi videntur tarſi ex quibus lippitudo glutinoſa fluit cum lacrymis rodentibus ; noctu palpebræ agglutinantur.

Si inveteraſcit morbus, palpebra potiſſimum inferior invertitur, & cartilago tarſus dicta prominet inſtar arcus tumidi ; excoriantur tarſi, & morbus vocatur a Boerhaavio *inflammatio excoriatoria palpebrarum*, hinc earum ſequitur exulceratio, necnon puſtulæ exiguæ miliares quandoque inſtar arenularum calloſæ interiora palpebrarum obſident. Affectus hic contumax eſt & valde incommodus : ægri de arenula in oculis pungente conqueruntur, nictando excoriationem recentant, &c.

Curatio mali recentis alia eſt quam inveterati.

In recenti inflammatio ſedanda maxime remediis internis, phlebotomia, catharſi, juſculis diureticis, balneis, necnon topicis.

Recipe bulbi liliorum unc. ſemiſſ. florum meliloti vel ſambuci unc. i. croci ſcrupul. i. coque in aqua ; adde farinæ ſilagineæ q. ſ. & ſal. armoniaci gr. vj.

Hoc cataplaſmate linteis involuto, bis in

in die renovato, foveatur oculus donec palpebræ prius tensæ jam laxæ & rugosæ evadant. Si ultra pergas, succedet epiphora sebacea, nisi astringentibus, ut rosis, malicorio, agrimoniæ foliis decoctis cum pauco mellis rosacei, utaris.

In inveterato morbo unguentum sequens palbebris est illiniendum.

Recipe sacchari saturni drachm. i. cerusæ albæ scrupul. iv. camphoræ gr. vj. cum pauxillo olei rosarum tere, dein adde unguenti de tuthia vel rosacei unc. i. inunge mane & vesperi palpebras clausas: si non possit tolerari, ex butyro recenti, oleo ceræ & cera alba fiat unguentum solum leniens.

Ulceratis & scabiosis palpebris Saintyvesius admovet collyrium ex hepatis antimonii drachm. ii. tuthiæ semi uncia, camphoræ semi drachma, caryophyllorum gr. xx. quæ infundantur per octiduum in aquarum euphrasiæ, feniculi, chelidonii magni & rutæ ana unciis iv. ter in die instilletur aqua illa in oculum; vespere unguentum de tuthia applicetur. Si hoc non succedat, lapide infernali urantur ulcuscula marginis palpebrarum cum cautelis debitis.

Si herpes tantum fit in palpebris, nec ulcus ullum evidens, sufficit quater in die collyrium ex salis saturni & salis ammoniaci ana gr. iv. in aquæ rosarum & plantaginis una unc. iv.

5. *Ophtalmia sicca*. *Xerophtalmia* P. Æginetæ.

Ophtalmia angulos oculi afficiens Saintyves. *spec.* 5.

Nullus tumor in palpebris, rubedo & pruritus tantum in tharsis, lacrymæ vix ullæ, palpebræ noctu agglutinantur, lux ab aquis reflexa vix toleratur; curatur facilius quam humida; interea est contumax & habitualis, quippe fovetur a lymphæ acrimonia, atque superveniente levi dysuria tanquam crisi sanatur, metastasi facta ex conjunctiva in præputium.

Cura exigit phlebotomiam quæ sæpe sufficit; maxime vero præmissa catharsi balnea per aliquot dies repetita succedunt. Jusculum refrigerans, vel serum lactis e balneo exeunti propinatur; noctu anodyna prosunt, maxime puerulis, observante Syndenhamo. Aquæ acidulæ per æstatem novem diebus potantur.

Topica quæ indicantur sunt collyria ex aquis rosarum, plantaginis, mucilagine psyllii, aqua spermatis ranarum, folia cydoniæ, petala rosarum; juvant etiam aqua vel solutio saturni, aut sal saturni magna aquæ copia dilutum, saccharum canthum &c. Saintyvesius vero præscribit collyrium ex aq. rosarum & plantaginis ana unciis ii. tuthiæ gr. xii. & spiritus vini cochleari: foveatur oculus per diem hoc collyrio, vespere autem huic applicetur plumaceolum in decocto foliorum veronicæ, thymi & florum rosarum ex vino rubro intinctum; talleolæ pyri aut pomi sedant apprime.

6. *Ophtalmia pustulosa* Saintyves. *Mal des yeux. pag.* 183. *Ophtalmie bourgeonnee*.

In hac specie fasciculi vasorum rubrorum ab interiori palpebræ tunica ad corneam usque excurrunt, & ad corneæ peripheriam pustula excitatur lentis magnitudine: si vero in cornea ipsa resideant pustulæ, ibi pure confecto, abscessus albedine se prodit.

Cura exigit solutionem aquæ divinæ in aqua modo pustulæ corneam non attingat: si vero eam attigerint, abscessusque efformaverint, ut abscessus aperiatur, guttatim affundenda est aqua destillata camphoræ, & apertis pustulis ad solutionem lapidis divini recurrendum.

7. *Ophtalmia erysipelatosa* Saintyves *spec. octava p.* 184. rectius *herpetica* nominanda est; in ea scilicet præter conjunctivæ rubo-rem, palpebrarum tumorem cum doloribus oculi & capitis intolerabilibus summoque calore exoriuntur crustæ, & squamæ furfuraceæ in fronte, temporibus & naso, quibus sanatis cicatricosæ remanent partes. Morbus est pertinax & curatu difficilis.

Curatio exigit 1. Fomentum ex aqua florum sambuci cum decima parte spiritus vini; 2. setaceum nuchæ applicabitur, præmissis phlebotomia repetita & catharsi, necnon ad vesicatoria scapulis aut pone aures admovenda confugiendum erit: propter dolores iteranda phlebotomia, & narcotica in usum vocanda sunt.

8. *Ophtalmia humida*. Saintyves *spec.* 2. *Epiphora* Galen. *introduct.* *Ophtalmia vera* Sennert.

Habitualis est ut sicca, seu fomitem habet in sanguinis massa, unde est pertinax. Cognoscitur ex lacrymarum abundantia, & palpebrarum tumore circa tarsos, ac copiosa lippitudine: dolores oculi lancinantes, lucis intolerantia, rubedo interioris oculi, cum impossibilitate palpebras diducendi; inde maculæ succedunt in cornea; sæpe apud pueros genæ a lacrymis excoriantur, nasus & labia ob situm declivem & inclinatum capite intumescunt.

Cura exigit phlebotomiam e brachio, pede, jugulo, necnon hyrudines oculi viciniæ admo-

admotas tres vel quatuor, fecunda vel tertia die catharticum vulgare ex fenna, manna, tamarindis; quibus præmiffis jufcula ex lactuca, acetofa, endivia ufurpanda funt; noctu narcotica affumenda; veficatorium amplum inter fcapulas applicandum, vel in pueris aurium fluxus excitandus fovendus ut ferum acre ab oculis revellatur; catharfis etiam iteranda, & balnea domeftica tunc in ufum vocanda, nifi linguæ & ftomachi ftatus diffuadeant. Interea oculis collyria initio mitiffima admovenda, nec conveniunt aquæ fœniculi, multo minus aqua euphrafiæ quæ acrior eft, fed pulpa pomi in lacte cocti, lac ipfum recens mulctum, mucilago feminum pfyllii, cydoniæ, albumen ovi cum aqua rofarum, aut quod melius eft, quia oculis non agglutinatur; albumen ovi cum pauxillo aluminis intrito infpiffatum & linteo obvolutum; necnon albumen ovi ad duritiem cocti & tranfverfim fecti, quod aqua rofarum, vel plantaginis irroratur; fedato fervore, aqua rofarum cum pauxillo aquæ Saturni, vel facchari Saturni, poteft admoveri, aquæ fœniculi & rofarum ana unciæ duæ cum facchari Saturni gr. ii. fiat collyrium, vel cum trochifc. albi rhafis femi-drachma. Sedato dolore pulvis tuthiæ oculis noctu infpergi debet, ut palpebræ mane poffint aperiri, fecus lippitudo eas agglutinat.

Denique in inveterata hac ophtalmia vitriolum vel album, vel romanum debet ea dofi in aqua fontana diffolvi, quæ fi gutta inftilletur, vividum dolorem, fed momentaneum oculis inferat; fic fcrupulus vitrioli in aquæ unciis fex cum facchari drachma hunc effectum præftat: illud collyrium hora fomni debet inftillari, nec oculus fafciis aut fpleniolis aggravari, nunquam vero mane acria inftillanda funt, fed folummodo oculi aqua tepida, aut aqua rofarum fovendi, balneandi.

Sunt qui vitriolo addunt æruginis grana tria, aut qui vinum in quo moneta cuprea per noctem infufa fit, adhibent, aut qui lapidem divinum in aqua infundunt, & hujus guttulas oculis vefpere inftillant, quæ etiam collyria feliciter fuccedunt, modo balneis, phlebotomiis, jufculis fanguis edulcoratus fuerit.

9. *Ophtalmia fcrophulofa*.

Illa infantibus fcrophulofis familiaris eft, eaque humida, cum palpebrarum marginibus tumidis; maxime lippitudine vifcofa obductis, conjunctiva rubra, fubtumida, lacrymis acribus; illi caput deorfum inclinant, nafum, labra, collum habent turgidula, fubtumida, & leucomate fæpius cornea opacatur.

Principium morbi eft lympha fcrophulofa, vifcida & acris, quæ debet dividi, attenuari, depurari. Hoc præftant cathartica iterata, præmiffa pilula ex aquilæ albæ granis duodecim: dein jufcula aperientia quæ pauxillum limaturæ ferri, chinæ minutim fectæ & millepedum recipiant, præfcribenda funt, addito calendulæ fylveftris pugillo, aut aparines foliorum manipulo dimidio. Ptifana etiam convenit ex chinæ & radicum lapathi ana uncia una, quæ bulliant in aquæ libris decem ad dimidii confumptionem. Sub finem coctionis adde fummitatum cupreffi pugillos tres, glycyrrhizæ drachmas duas, utatur pro potu ordinario. Dein utatur per triduum bolo qui recipiat æthiopis mineralis gr. xx. aut xxx. purgetur quarta die; qui bolus cum fequenti catharfi poft feptimanam iteretur: fi tempeftas permittat, balnea etiam in hac fpecie faufte fuccedunt, atque quod ceteris præftat, eft fetaceum collo infitum per menfes potiffimum temperatos fuftinendum.

Remedium Doctoris Hans Sloane hic apprime quadrat, collyrium fcilicet ex axungia viperina & tuthia paratum appofito fimul amplo ad nucham veficatorio: lactis autem ufus minime negligendus: Interea dum topica collyria ophtalmiæ humidæ in ufum vocantur mixta cum refolventibus ex thymo, verbena & euphrafia depromptis, quæ initio morbi metu inflammationis minime convenirent.

10. *Ophtalmia tenebricofa*. *Hydrophtalmia* Græcis. Maitrejan *de l'extenfio du corpus vitre*, 2. *p. ch.* 1. idem *Exophtalmia chap. vi. part.* 2. *Gutta ferena* quibufdam.

1. Dolet frons & oculus unus vel uterque. 2. Dolore fedato vel recedente, bulbus oculi paullo major videtur & eminentior. 3. Pupilla multo magis dilatata eft, minufque ad folem coarctatur quam in ftatu fano. 4. Vifus ita obfcuratur, ut objecta vix diftinguant, vix foli progredi queant ægri.

Oculi prominentia minus fenfibilis eft, fi oculi fint nigris iridibus præditi, præfertim fi ambo fint affecti; magis fenfibilis vero cum irides funt cæruleæ vel albefcentes, oculi maxime fiffi; adhibitis auxiliis maxima horum pars vifum recuperat, ita tamen ut non priftinam vifus diftinctionem & claritatem attingant.

Hic morbus frequentius accidit viris atrabilariis, mulieribus ab uno alterove menfe gravidis, & ad partum perfeverat, virginibus oppilatis, quas per quatuor vel quinque menfes affligit.

Sen-

Sennertus hunc morbum descripsit c.37.sect.2. lib.1. dicens hunc cognosci, quod oculi plane clari appareant, nihilque vitii in eis advertatur, nisi quod pupilla nigrior & amplior appareat.

Hic morbus initio difficile distinguitur a cataracta vulgari incipiente, necnon a cataracta glaucomate, sed cum nulla accedat crystallini opacitas, atque dein visus aliquatenus restituatur, id ab aliis morbis distinguitur.

Principium vero synecticum hujus est moles vitrei increscens per fluxionem vel congestionem, unde pupillæ dilatatio, dolor, oculi intumescentia, retinæ pressio & visus obscuratio.

Curatio exigit phlebotomias initio repetitas ex brachio, collo, pede, imo arteriotomiam pro vehementia doloris & plethoræ gradu; deinceps serum evacuantia, ut vesicatoria nuchæ, pone aures apposita, imo cathartica sexta quavis die repetenda; ptisanam ex salsæparillæ uncia & Chinæ radicis semiuncia intra aquæ libras quatuor coctis ad quartæ partis consumptionem, cujus duo cyathi mane, duo vespere per quindecim dies propinantur. Topica vero vix ulla conveniunt nisi resolventia, quæ etiam parum præstant.

Si fluxio hanc ophtalmiam excitans validior fuerit, & fluida acriora, oculus magis extrorsum protuberat, vere inflammatur, lancinat intus, dolores intolerabiles accedunt, rubor extus cum calore, imo febris acuta, agrypnia, palpebræ oculum tegere non valent & invertuntur, epiphora fervida, visus obscuratio, ac demum perfecta & insanabilis amaurosis accedit, atque suppuratis internis partibus, fit synchysis, seu dissolutio vitrei, dein fistulæ oculum perforantes, quæ omnia ad ophtalmiam internam referri debent.

11. *Ophtalmia syphilitica* Baglivi *pag.* 202. *Ophtalmia Gallica* Zacuti *prax. Ophtalmie venerienne* Saintyves *spec.* 10.

Ophtalmia venerea Camerarii *differt. Tubing.* 1734. Aloif. Luifin. Leydæ 1727. p. 665.

Hanc dividit Autor in duas varietates; scilicet in metastaticam & symptomaticam; utraque a viru syphilidis venereæ dependet, & versus noctem ingravescit.

Symptomatica versus auroram remittit, nunquam in chemosim abit, materies morbifica in illa non locum mutat, dolores sunt mitiores, & ea aufertur syphilide sanata, minusque periculi importat; in secundo syphilidis stadio observatur.

Metastatica ophtalmia non remittit circa auroram, abit semper in chemosim, materies morbifica in ista sedem mutat, dolores acriores infert, non aufertur syphilide sanata, periculosior est.

Calorem, dolorem, ruborem in lecto crescere, hoc viru syphilidis venereæ tribuendum, necnon quod morbus vulgaribus remediis resistat. Ophtalmia metastatica ex tumore scleroticæ ejusque livore ac dolore acri & lancinante, depressa quasi intra foveolam cornea cognoscitur, necnon ex eo quod a repressa gonorrhœa per metastasim virus in oculum factam accedat; atque utplurimum gonorrhœa prius insanabilis oborta hac ophtalmia evanescat, & reciproce gonorrhœa oborta recedat. Ophtalmia venerea in genere curatur per hydrargyrosim, sed mercurius nunquam oculis est applicandus. Laudant alii decocta sudorifica, pilulas mercuriales intus sumendas. Monspelii vero solus litus adhibetur. In metastatica præter hydrargyrosim expedit materiem virulentam in textu celluloso scleroticæ & palpebrarum collectam levibus incisionibus utriusque membranæ evacuare; exit autem ichor gonorrhoico persimilis, observante Ill. Nicolai & Camerario. Illam scarificationem ineunte hydrargyrosi instituere satius puto, quam ipsi præmittere, ut docet Camerarius.

Humidæ & chemoseos valde similis est excepto quod in syphilitica conjunctiva est velut carnosa & duriuscula; incipit a lippitudine seu epiphora sebacea ex albo flavescente, uberrima; omnibus remediis resistit præter antisyphilitica; sæpius a suppressa intempestive gonorrhœa post biduum supervenit. Chirurgus Monspeliensis decumbendo supra pulvinar ptyalismo syphilitici conspurcatum illam contraxit.

Curatio exigit virus syphilitici extinctionem, quam optime præstant litus mercuriales ex pomata scilicet neapolitana, præmissis post phlebotomiam & catharsim viginti quinque, pluribusve balneis: suadet Saintyvesius panaceam mercurialem. Sume panaceæ mercurialis drachmam unam, rhei pulverati drachmas tres, balsami copayvæ uncium semiss. misce, fiat opiata cujus dosis drachma una quotidie mane sumenda, purgetur æger quarto quoque die.

Recipe aquilæ albæ, gummi ammoniaci ana grana xv. trochiscorum alhandal. gr. v. syrupi florum persicorum q. s. fiat bolus.

Sed sæpius præstat cathartica vulgatissima in usum vocare.

12. *Ophtalmia chemosis* St. Yves *spec.* 9. & 13. *Chemosis* Aetii.

Oritur a principio externo, ut gravi oculi contufione, unde hypofphagma; vel ab operatione chirurgica in oculo inftituta, ut ab extractione cataractæ, operatione unguis, empyefis, &c. aut a principio interno, metaftafi, catarrho gravi in fubjectis cacochimicis.

Character eft intumefcentia atro rubra conjunctivæ cum depreffione & obfcuritate corneæ, quæ in fovea latere videtur. Gravis eft inflammatio cum doloribus diris oculi & capitis, fenfu gravitatis fupra orbitam, pervigilio, febre, pulfatione, palpebrarum intumefcentia, occlufione. Terminatur quandoque fuppuratione oculi, unde immedicabilis cæcitas, faltem leucomata poft fe trahit, fanguis in patella crufta coriacea obducitur.

Curatio. Nihil eft præftantius initio repetitis ex brachio, pede, jugulo phlebotomiis; ipfis palpebris deinceps hyrudines aliquot admovendas quandoque fuafi; alii ophtalmoxyfim feu fcarificationes oculi fuadent; poft duas trefve phlebotomias catharticum ex infufione foliorum fennæ ad drachmas duas, rhei drachma una, feminis lini, florum violarum, ana pugillo uno, mannæ unciis duabus vel tribus; alii fortius catharticum ex fcammonio præfcribunt, iterum ad phlebotomiam deveniendum eft; noctu fyrupus papaveris, aut laudanum fomni conciliandi gratia debent præfcribi, cum diæta tenui refrigerante & humectante.

Interea oculus initio lacte tepido, fanguine pulli, pulpa pomi in lacte cocti tepida foveri debet; exulent cataplafmata, quæ gravitate fua noceant; infufum ex croco, femine lini, floribus malvæ fufficiat; aft poft paucos dies refolventia in ufum advocentur, ut vinum aut aqua vitæ cum aqua fontana; imo fi lividitas, dolorifque imminutio fuadeant, aqua vitæ camphorata indicatur; imo Saintyves fuadet fpleniola madida vino intra quod folia roris marini, falviæ, hyffopi ad pug. 1. infufa fuerint pro vini femilibra, nec non, fi detumefcant palpebræ & conjunctiva, fiat collyrium ex aquæ fœniculi unciis duabus, & fpiritus vini camphorati uncia femiffe, maxime fi leucomata adfuerint. Interea potus fit refolvens, qui prius erat leniens; potus refolvens fiat ex ptifanæ libris quatuor cum diaphoretici mineralis drachma una. Emplaftrum veficatorium fcapulis applicetur, clyfmatis alvus laxa fervetur; jufcula ex pullo, feminibus frigidis, foliifque endiviæ, lactucæ, acetofæ, finito ptifanæ prioris ufu, per decem dies ufurpentur.

Si fuppurationis figna adfint, Chirurgi opera eft neceffaria ad pus educendum, vulnufque fanandum; fi vero fynchyfis vitrrei fupervenerit, oculus artificialis in nativi locum eft aptandus, ut faltem vitetur deformitas.

13. *Ophtalmia choroideæ. Ophtalmie interne de la retine ou de la choroide.*

Cognofcitur ex lucis intolerantia, pupillæ conftrictione, epiphora, cum vel fine conjunctivæ rubore, his adduntur dolores hemicraniæ pertinaces.

Ea fpecies fere femper accidit nona die poft operationem, qua Daniel & Janin cataractam extrahunt circumcifa cornea, & quindecim circiter dies perfeverat, atque ultimis diebus cum æger demum palpebras deducit, is omnia objecta tanquam nive confperfa videt. Si æger poft aliquot ab hac operatione dies moriatur, inveniuntur vafa choroideæ rubra, infarcta, & quandoque vitreum in gelatinam puriformem mutatum.

Cum producitur a principiis internis, eodem modo curanda eft quo chemofis; aft verfus finem maxime conducit guttulas aquæ deftillatæ camphoræ oculis inftillare; facta vero operatione vel cataractæ vel empyefis vel unguis, fedatur inflammatio vel mucilagine educta per aquam rofarum ex feminibus pfyllii, fœnugræci, cydoniæ, vel collyrio albuminofo, id eft, albumine ovi, cum aqua rofacea ad fpumefcentiam conquaffato, & fupra manipulum lintei carpti expanfo, quo fovetur oculus frigide ftatim ab operatione; ter in die repetendo; addita fafcia per biduum, quæ fcilicet arceat vitrei ejectionem ex oculo, fi tuffis, naufea aut fternutatio fupervenerint.

14. *Ophtalmia angularis. Ophtalmie angulaire, ou de l'angle nafal. Inflammatio lacrymalis. Carunculæ* St. Yves, *pag.* 60. 182. 207.

Eft dolor aut pruritus cum tumore, quandoque rubore in cantho nafali; accedit epiphora puriformis, plura autem eaque diftincta vitia hanc ophtalmiam excitant. 1. Anchylops, de quo *vide* Epiphoram. 2. Rhyas, *vide* etiam Epiphoram. 3. Phlogofis carunculæ lacrymalis, ubi vafa fanguinea turgent ad corneam ufque protenfa, unde non raro pannus fuccrefcit; & in hoc cafu vitrioli albi & iridis Florentinæ pulveratæ ana fcrupulus unus infundatur in aquæ libra una, fiat collyrium.

15. *Ophtalmia cancrofa. Cancer des yeux. Cancer palpebrarum* St. Yves. *Cap. VI.*

Eft illa fpecies quæ palpebrarum tumore fæpius exulcerato, duro, lancinantique infignitur; hujus quinque varietates obfervavit Auctor citatus; nec ullum aliud in oculis carcinoma vidit.

In

In prima varietate tumor durus palpebræ superiori adnafcitur cum fanguineis vafis ad bafim turgidis & colore plumbeo præditis, doloribufque per intervalla lancinantibus. In fecunda porrum oculi cantho nafali adhæret infra palpebrarum commiffuram, illius porri radices altæ funt, tegiturque vafis fanguineis in fafciculos granulatos diftinctis, ex quibus vel leviffimo attactu fanguis effluit; ille tumor ita pruriginofus eft, ut a fcalptu vix abftinere queat æger; unde cito ulcus cancrofum progerminat; hæc fola varietas fanabilis eft liquore arcano quem fibi refervavit Saintyvefius.

In tertia varicofa funt vafa fanguinea, & colore plumbeo, fine porro aut tumore antecedenti, fed in his tribus varietatibus fucceffu temporis accedit exulceratio cum carnibus fungofis, quæ deinceps fponte abfumptæ ulcus majus ac majus in ceteras faciei partes diffundendum relinquit.

In quarta malum incipit ab epiphora feu lacrymis acribus carunculam lacrymalem exulcerantibus, & deinde palpebram inferiorem exedentibus, cujus oræ deinceps callofæ evadunt; hunc morbum quandoque præceffit lacrymalis fiftula.

Quintam determinat non raro ictus oculo inflictus, quo vafa contunduntur, fanguifque prius acrimonia propria cancris vitiatus alteratur, atque fic ulnus cancrofum & callofum fubfequitur.

Hæ omnes varietates, excepta fecunda, infanabiles funt; cura vero palliativa exigit diætam lacteam, jufcula refrigerantia, balnea, aquas acidulas; inter topica laudantur aqua fpermatis ranarum, aqua folani hortenfis, cum aliquot granis falis faturni & plumbi ufti.

16. *Opthalmia a fynechia* Mauchartii, *Differt. Vide* D. Demours *Obfervat. in act. Edimburg. T.* 1. *pag.* 90.

Synechia morbus eft oculorum in quo uveæ limbus corneæ adhæret, cum pupillæ diftorfione, lucis intolerantia & nyctalopia.

Adhæret uvea corneæ tum quia prægreffis vulneribus, ulceribus, aut fiftulis corneæ, evacuatoque humore aqueo vitreum preffione fcleroticæ cedens uveam extrorfum trudit, & fic uvea collapfæ corneæ, quam contingit, adhæret; tum quia ob decubitum pronum pondere fuo uvea corneæ incumbit, maxime fi tectis oculis, ut in ophtalmia & ulcere, illius uveæ motu ceffaverit, qui hanc adhæfionem impediret.

Symptomata partim ophtalmiatri vifui patent, ut adhærentia uveæ cum cornea, unde hujus in parte faltem adhæfionis immobilitas, nec non pupillæ figura mutata ex circulari in ovalem vel pyriformem, hinc impoffibilitas pupillæ ad lucem meridianam coarctandæ; fed lux meridiana, fi pupilla non anguftetur, vifum offufcat, inde nyctalopia; dolet etiam retina a vifu lucis fortioris, inde intolerantia lucis, imo dolor, objecta valde lucida hinc expanfa vel appendiculata videntur, atque retinæ vafis fanguiferis ob phlogofim turgidis, ægri mufcas, vel aranearum telas præ oculis verfantes vident, ut in fuffufione myode.

Curatio. Alia eft radicalis; alia palliativa. *Radicalis* obtinetur operatione chiturgica, quæ acu intra cameram anticam intrufa perficitur; *vide* Mauchartium, *Differt. de Synechia in difputationibus chirurgicis* Ill. Halleri.

Palliativa eft vel opus naturæ, quæ macula opaca corneæ ulcus fubfequente vim lucis nimiam retundit. *Vide* D. Demours, *obfervat.* 3. *pag.* 111. Vel opus eftartis, quæ, ubi aliud auxilium non fuppetit, fimilem maculam corneæ inurit ope lapidis infernalis; fed præftat confervis vitri colorati, virefcentis, vel fubcærulei jubar lucis moderari, vel cupulis metallicis in centro exiguum foramen habentibus & manu geftandis uti in meridiana luce. *Vid.* Ill. Demours, *ibidem*. Poft operationem fynechiæ æger fupinus decumbat per aliquot dies, & oculum fæpius luci exponat, ut nova adhæfio vitetur.

17. *Ophtalmia a lagophtalmo*.

Lagophtalmus eft hiatus palpebrarum ex alterutrius retractione aut nativa brevitate, gallice, *œil de lievre*. Sæpius vitium eft in palpebra fuperiore & procedit a diverfis principiis, ut ab ortu, ab ftrictura cutis.

Curatio exigit ut palpebræ elongatio omni ope procuretur frequenti tractione poft émollitionem per iteratam unctionem ope olei, butyri, unguenti de althæa; noctu emplaftro glutinante deorfum trahatur palpebra fuperior, furfum prematur fplenio & fafciis aptis inferior.

Si hæc diu ufurpata non valeant, operatio inftituatur fcalpello, juxta directionem rugarum inciſiones duæ vel tres parallelæ cuticulam dividant, dein tractæ palpebræ curatio adornetur.

18. *Ophtalmia ab elcomate* Mauchart. *de ulcere corneæ differt.* 1742.

Elcomatis varietates funt

Argema, ulcus occupans aliquam partem circuli corneæ externi, dimidiæ circiter lineæ latitudine cum rubore tunicæ conjunctivæ, corneæ vero albedine.

Botrium, latine *foffula*, aut *annulus*, gallice *la*

Franc. Boiffier de Sauvages. Ll

la fossette, est ulcus corneæ, exile, cavum, anguſtum, purum, ſine ſordibus purulentis aut cruſtoſis, æquale capitulo aciculæ; ſi ſit in laminis internis, datur *Gerontoxon*, ſuccedit *Staphyloma*.

Epicauma, *ulcere brulant*; ulcus externum corneæ ut plurimum mediæ, impurum ſordidum, ardens, urenſve, coloris cinericii, aliquando inſtar flocci lanæ, minus profundum quam encauma.

Encauma, ulcus corneæ admodum ardens cruſtoſum, ſordidum & dyſepuletum.

Cœloma, gallice *encaveure*, ulcus cavum, rotundum, latius ſed minus profundum bothrio, reſidens in illa corneæ regione quæ iridi proxima eſt.

Elcidrion, ulceratio corneæ ſuperficialis facta a quadam fluxione clara, ſubtili.

Principia ſunt vulnera, contuſiones, phlyctænæ, epiphora, ophtalmia, ſtaphyloma, collyria acria, puſtula varioloſa in cachecticis, ſcruphuloſis, ſyphiliticis, poſt cibum acrem, uſum teleſcopiorum, lucubrationes, trichiaſim, accedunt ophtalmia, lucis intolerantia, viſus nebuloſus, ſenſus arenulæ in oculo.

Indicationes ſunt 1. affluxum humorum arcere, ablatis ex oculo peregrinis; huc phlebotomia, catharſis, ſanguinis depuratio.

2. Ulcus mundificare, quod præſtat lapis divinus Saintyveſii, qui paratur ex alumine, nitro, vitriolo cyprio in olla figulina fuſis, dein addito pauxillo camphoræ hujus lapidis grana ſex in aquæ cochlearibus aliquot ſolvuntur; adde ſacchari drachmas duas, aquæ vitæ cochlear unum.

Acres, ſalinæ materiæ corriguntur tuthia, creta, gummi arabico, mucilagine, radice althee, lacte, albumine ovi; abſterſio fit ablutione frequenti ex decocto abſynthii, hyperici, aqua calcis, unguento de tuthia, vel pulvere ex ſaccharo, radice iridis, aloe, oſſe ſepiæ.

3. Ulceris conſolidatio exigit victum edulcorantem, lenem, decoctum ex agrimonia, veronica, ſymphito, hyperico, collyria ex creta, pompholige, bolo armena, myrrha, maſtiche, oleum ovorum, albumen ovi.

Infunde in vino Hiſpanico caryophyllos, aloem, crocum metallorum, camphoram & tuthiam; doſis, guttula ter in die ulcuſculo affuſa. St. Yves.

19. *Ophtalmia ab ungue* Mauchartii.

Unguis, Græcis *onyx*; eſt abſceſſus inter lamellas corneæ; dicitur Saintyveſio *abſceſſus corneæ*, *cap.* 9.

Incipit ab ophtalmia chemoſi, quæ magna cephalagia, pervigilio, pondere ſupra orbitam, febre, pulſatione, caligine ſtipatur; ratione cephalagiæ, febris, &c. diſcrepat a leucomate Saintyveſii. Macula apparet ſubrotunda, alba, eminens, ſi ſub epidermide corneæ pus lateat, in quo caſu leve eſt malum; verum ſi inter profundas corneæ lamellas hæreat, malum gravius eſt; ſi in albuginea, ex ſolo tumore indicatur adeſſe.

Convenit paracentheſis, ſeu eductio puris ope lanceolæ? ſed ſæpius pus effunditur in cameram, unde Hypopium Mauchartii. *Vide* Caliginem.

20. *Ophtalmia a corneæ fiſtula*. D. Mauchart. *diſſ. de fiſtula corneæ*.

Cognoſcitur viſu, foramine ſcilicet corneam vel recte, vel ſinuoſe perforante, oris calloſis, oculi ſubſidentia propter effluxum continuum aquei humoris; viſus obſcuritas, rubedo oculorum a puris illapſu accedunt.

Curatur operatione chirurgica.

Sumatur aqua roſarum in qua tuthiæ fruſtum ignitum extinguatur, imbuatur hac aqua ſplenium quo foveatur oculus. Veſicatorium nuchæ applicetur, vinciatur per aliquot dies oculus ſanus; juſculis per hos dies utatur æger & ſupinus jaceat. Sic implebitur oculus humore aqueo; acus utrinque ſecans intra fiſtulam gyretur ad callos deſtruendos vel vulnus recentandum, affundatur guttula balſami, deligetur oculus.

21. *Ophtalmia plyctenodes*. *Phlyctainæ* Auctorum. *Phlyctænæ corneæ* Sennert. *Phlyctides* etiam a *phlyzein*, fervere. *Puſtulæ* Arabibus *Bothor*.

Sunt veſiculæ vel bullulæ grano milii æquales in cornea vel conjunctiva vulgo exortæ; quæ in conjunctiva, rubro vel atro circulo cinguntur; quæ in corneæ lamina extima ſunt, nigricant; quæ profundius latent, albeſcunt. Dantur quandoque majores & ſolitariæ avellanę magnitudine, obſervante Sennerto.

Definunt vel reſolutione, quod optimum, vel ruptione ad interiora, vel ulcere externo, quod quandoque corneam late rodit.

Curatio. Ut reſolutio obtineatur auxilia ophtalmiæ generica ſunt advocanda, ut phlebotomię, victus tenuis, fomenta emollientia, cathartica non ſunt omittenda; fiat fotus ex mucilagine ſeminum pſyllii, cydoniæ, fœnugræci, ana drachmis duabus, aquæ roſarum unciis duabus, florum ſambuci uncia ſemiſſ. croci ſcrupulo ſemiſſe. Subſidente puſtula, aut remiſſa phlogoſi, reſolutio tentetur aquæ roſarum unciis duabus, aquæ euphraſiæ uncia ſem. tuthiæ, opii ana ſcrupulo uno, vitrioli albi granis duobus; miſce.

Convenit albumen, imo luteum ovi cum ſac-

faccaro & croco; fomenta ex decocto meliloti, verbenæ, rutæ, rofarum rubrarum.

Si puftula remaneat, ea acu argentea pertundatur, & curetur ulcus, ut diximus dum de caligine ab ungue vel ab elcomate.

22. *Ophtalmia uveæ*.

Illa utplurimum accidit a cryftallino fua fede dimoto in cataracta mobili & in cameram anticam difficulter ingreffo; unde cognofcitur ex fignis cataractæ mobilis, ex diftorfione pupillæ, dolore inde fubfequente, fine ulla oculi rubedine. Accedit fæpe fynechia; curatur vero extractione cryftallini per incifionem corneæ, fedatur decubitu conftanter fupino, ut fynechia excitetur locufque amplior cryftallino concedatur in camera fecunda.

XV. Otalgia. *Doleur d'oreille*. *Dolor & fpafmus otalgicus* Frid. Hofmanni T. 2. a Græco *ous* auris & *algeia* dolor.

Morbus cujus præcipuum fymptoma eft dolor notabilis in aure.

Omnis dolor eft proportionalis periculo ruptionis partium nervofarum, & harum fenfibilitati: omnis ruptio fupponit vim applicatam vehementem refpective ad tenacitatem partis, quæ vis eo efficacius agit, quo pars dividenda magis eft tenfa, magifque tenuis: tenfio lintei, chartæ, eft neceffaria ad hoc ut forcipibus fcindantur; fic rigiditas, ficcitafque virgulti ad hoc ut frangatur; funiculi flexiles non poffunt fecari nifi prius tendantur vel indurentur in loco fecando. Cum itaque periofteum auris internæ maxime vero labyrinthi fit ficciffimum, ab aere conti-guo maxime tenfum fupra offa, atque fimul tenuiffimum, eædemque conditiones in myringa, membranifque feneftellarum locum habeant, horum organorum dolorem fore vividiffimum cuique patet, fi vis infolita applicata fuerit, quæ eft vel peregrina, ut infecta, corpora illapfa; vel indigena, ut vaforum fpafmus, inflammatio, officulorum luxatio, fuppuratio, &c. ea excitabat dolorem atrociorem quam in alia quovis parte, quippe nulla eft quæ exquifitiori fenfu, excepta forte retina, & majori nerveorum filorum copia fit inftructa: ex dolore atroci delirium, pervigilium, convulfio, febri acuta, artuum torpor, aliaque gravia accidentia fuborientur.

1. *Otalgia inflammatoria* Etmulleri. *Inflamtio aurium* Sennerti.

Cognofcitur ex calore, rubore ad auriculam & genas diffufis, dolore pulfatili, & pyrexia, fæpius acuta, oxycoia, bombo, unde pervigilium, delirium, convulfio, fyncope, frigus extremorum, & non raro mors; fecus terminatur vel refolutione, vel fuppuratione.

Differt a catarrhali per pulfationem & fervorem necnon pyrexiam acutiorem, atque ex prægreffis principiis: juvenes graviora fymptomata incurrunt quam fenes, conatus enim naturæ apud juvenes funt fortiores; unde inflammatio intenfior, intolerantia major.

Poft feptimam diem fuppuratio accedens dolorem tollit & febrem, inde otirrhæa purulenta.

Curatur antiphlogifticis mature adhibitis, inter quæ potifsimum funt phlebotomia repetita, potus diluens, nitrofus, emulfionatus, cum decocto capitis papaveris, clyfmata laxantia, fomenta emullientia ex decocto malvæ, radicis althææ, violarum, cataplafma de mica panis cum lacte, & croco; lac tepidum, oleum amygdalarum recens in meatum inftillentur, renoventur, omnia acria ab Auctoribus Germanicis prædicata fugiantur; narcotica extus & intus adhibeantur, cathartica mitifsima, fedato dolore, ufurpentur.

Huic morbo anfam præbent hæmorrhagiæ narium, catameniorum, hæmorrhoidum fuppreffio, plethora apud juvenes, meftafis in febribus; ictus, vulneraque temporum: ante feptimum diem mortis eft periculum. Si tumor retro aures, expectanda fuppuratio; quæ intus fit melior quam quæ extus, facta fuppuratione, dyfecæa vel cophofis exfpectanda.

In otalgia ex ictu vel lapfu, qui faniem ex auribus fundunt, omnes pereunt. Riverii *obf.* 18. *p.* 291.

2. *Otalgia verminofa*. Diar. medic. Vandermonde 1758. p. 145.

Catelin dolebat aure ad furorem ufque; Chirurgus Leaudot Arelatenfis ex aure foleriter extraxit vermes quinque pollicem longos, & quod incredibile prorfus, femipollicem latos, unde pure, vel cruore, in ductus auditorii externi fundo latentes, unde illico fanatus eft. Hæc infecta erant nymphæ ex ovis a quodam infecto depofitis oriundæ.

Exemplum paraphrofines phreneticę a dolore atroci; æger enim infaniebat currens, clamans, & in Rhodanum mox fefe projecturus.

3. *Otalgia catarrhalis* Etmulleri. Zacuti *praxis*. *Otalgia notha* Nenteri.

Diftinguitur ex procatarcticis ut frigore, vento humido, frigidoque fufcepto, auribus vel capite nudis, antea calentibus. Symptomata multo mitiora funt, dolent viciniæ auris,

auris, leviterque tument; coryza, tuſſis, angina ſæpius comitantur; muſculus ſalpingo-ſtaphilinus ſæpe dolet, unde Euſtachianæ tubæ dolor, ſæpe ſyrigmus, tubæ Euſtachianæ diſtractio, ſonorum intolerantia, paracuſis, oxycoia.

Curatio ab una phlebotomia ordiatur, potus diaphoreticus, aer calidus, fomenta exſiccantia, perſpirationem juvantia, uſurpentur; caput deradatur, vel pectinetur, & furfure exſiccetur: ſuffitus aromatici ex ſuccino, olibano, ſaccharo adhibeantur; narcotica intus non contemnantur, panis calidi mica auri applicetur; hyrudines auribus admovere ſuadet Aretæus.

Veſicam decocto florum malvæ, ſambuci meliloti, lacte plenam auribus applicandam ſuadet Hofmannus.

Otalgiam cum hemicraniæ, dolore menti, palati & faucium a pluribus menſibus perſeverantem & a carioſo dente dependentem videſis ſanatam illico extractione dentis, apud Fauchart *obſ.* 4. *pag.* 408. in libro cui titulus: *Chirurgien Dentiſte.*

4. *Otalgia ab intruſis* Jonſtoni *idea medic. Ab inſectis* Jonſtoni. *A forficulis aliiſque* Ephem. Natur. Curios. VVolckmeri *obſ.* 266.

Dolorem viginti annos per intervalla perſeverantem a forficulis aurem ingreſſis narrat VVolckamerus. Alium a vermiculis ex aure in frontem ſub cute repentibus recenſet; qui morbus oleo juniperi in aurem inſtillato, & ſuffitu gummi ammoniaci ſanatus eſt. Eumdem morbum a vermiculis capite nigro donatis multipedis obſervavit Carol. Raygerus *collect. Academ. tom.* 3. *pag.* 205. vermes illi in aure geniti cenſebantur ob ulcus præexiſtens. Decoctis vermifugis ceſſit dolor.

A globulo vitreo in aurem immiſſo dolores atroces cum diris accidentibus ortos narrat Fabric. Hildanus; illi poſt octo annos extracto globulo ſanati ſunt.

Exoſtoſim in aure quam pro corpore peregrino habent Chirurgi, per violentiam extrahere conantes, ægrum e medio ſuſtulerunt.

A cerumine aurium acri factam otalgiam cenſent Duverneyus & Etmullerus, verum vix credibile eſt; a larvis infectorum meatui innatis otalgias recenſitas vide apud Vandermonde, *Diar. Med. Febr.* 1758. *pag.* 145.

De retrahendis in aurem illapſis conſulatur Heiſteri *Chirurg. Cap.* 66. Enecantur vero infecta oleis & decoctis amaris.

Turundæ terebinthinæ intincta ad extrahenda corpuſcula, aut infecta quædam a Traliano ſuadetur. Riverius piloscaninos intrarem immitti vult ad educendos pulices.

XVI. Odontalgia, *Mal aux dents. Odontagra* Heiſteri *Praxis. Dolor dentium* Sennert. *Praxis. Rheumatiſmus odontalgicus* Frid. Hofmanni, T. 2.

Cognoſcitur ex dolore diſtenſivo, pulſatili, rodente, lancinante, aut alio quovis ad dentes relato cum pervigilio, quandoque maxillæ tumore, ptyaliſmo, &c. Sedes ejus eſt in nervo perioſtæum dentis internum perreptante, quandoque in perioſtæo dentis externo.

1. *Odontalgia carioſa. Vide* P. Fauchart *Chirurgien Dentiſte, Tom.* 1. *Chap.* 7.

Ea eſt quæ a carie humida dentis procedit, ſicca enim caries indolens eſt, caries vero humida eſt ſimplex, ſcorbutica, ſcrophuloſa, ſyphilitica, &c. vel *interna* quæ vel radices vel dentis interiora corrodit, a principiis internis procedens; vel *externa*, quæ vel vitrum dentis, vel ejus collum occupat, a tartaro, ictu ſæpius ortum ducens, quæque niſi ad cavum dentis penetraverit minus eſt ſanatu difficilis quam interna.

Hæc ſpecies ex ſignis cariei diſtinguitur, quæ in ſenſu ſæpius incurrit, aſt quandoque latet caries in dentium interſtitiis, & tunc color dentis ipſam peritis denunciat, dentiſcalpium, fœtor, lancinatio ab aqua frigida, aere frigido intra os illapſo, eroſionis ſenſus, pertinacia morbi, ſine magno gingivarum tumore, fiſtulæ in gingivis ortæ cum tumore circulari ad ejus orificium, puris exitus. Morbus ille a vigeſimo quinto anno ad quinquageſimum eſt frequentior; caries dentibus poſticis ſæpius multo quam anticis inſidet, potiſſimum vero ſerotinis, ſeu ultimis molaribus, color cariem internam declarans eſt quaſi pellucidus, margaritæ inſtar, levis percuſſio ope dentiſcalpii metallici dolorem renovat.

Inveteratæ huic ſpeciei ſuperveniunt epulides, abſceſſus alveoli caries, in paroxyſmo febris, furor, delirium quandoque obſervantur.

Quatuor remediorum genera huic ſpeciei conveniunt; omnium promptiſſimum & certiſſimum eſt dentis avulſio, in qua operatione peritiores ſunt non raro circumforanei balatrones, qui in hac exercitatiſſimi ſunt. Alterum auxilium eſt cauterium actuale, ſeu ferri filiformis, prius dentis foramini aptati, deinde candentis repetita applicatio, quæ nervum illico comburit & cariei progreſſum ſiſtit. Tertium auxilium eſt olei cinnamo-

namomi & caryophyllorum guttula ope gof-fypii intra cariem immiffa prius deterfo ca-vo cariofo; horum defectu oleum cadinum ufurpari poteft; ad præfervationem vero ju-vat lamellis plumbeis tenuiffimis, abfente omnino odontalgia, cavum replere, modo furfum fpectet foramen; necnon ex fuafu Fauchartii os quovis mane urina calida col-luere, putidum quidem, aft expertum reme-dium in morbo, qui levi de caufa, fi plu-res dentes cariofi fint, revivifcit.

2. *Odontalgia gravidarum*. Mauriceau, *de Morbis mulierum*. Fauchart. *cap.* 14. *pag.* 202.

Prægnantes nec non nutrices huic maxime funt obnoxiæ, five dentes cariofi fint, five integri, & tanta eft doloris vehementia, ut metus fit ne fœtus, alumnufve, ratione fe-bris quam mater patitur, morbum gravem contrahat; aliunde vero funt mulieres quæ adeo exhorrefcunt inftrumenta chirurgica, ut illius horroris fequelæ poffint effe ipfi fœ-tui funeftæ; fumma itaque requiritur in Chi-rurgo prudentia & fapientia, qua vel do-lentem ad fubeundam operationem inducat, nec eam nifi præ atrocitate & contumacia doloris indicetur, fufcipiat.

In nutricibus quidem fi dolor acerbiffimus fit, dentem ut ceteris hominibus avellere ne-ceffarium eft, licet nulla fint cariei indicia; dolorem enim intolerabilem, & phleboto-miæ, laudano refiftentem, illico ablatum vi-di, vel avulfo, vel etiam fracto vi inftru-menti dente faniffimo; phlebotomia autem apud prægnantes odontalgicas eft primarium auxilium.

3. *Odontalgia catharrhalis* Juncker. *Flu-xion fur la dent*.

Eft ea fpecies quæ a frigore fufcepto, ca-lente corpore, a perfpiratione retenta, fine carie, aut cum carie dentis, accedit; qui dolor intumefcente gena utplurimum mite-fcit; diftinguitur ex prægrefsis, & ex eo quod non unus vel alter dens doleat, fed to-ta maxilla ejufdem lateris dolore, gingiva etiam tumore afficiatur, accedit & copiofus ptyalifmus, præcefsit quandoque frigus, ad-junxit fe tuffis, fternutatio, angina, alia-que acceffere fymptomata catarrhi; dolor non ita eft vehemens & perterebrans, ac in ca-riofa, & tollitur phlebotomia una aut alte-ra, collutione ex lacte & aqua calida, diæ-ta fudorifica, narcoticis, & fialagogis, ut fumo tabaci, mafticatione radicis hellebori fœtidi, emplaftro ex refina tacamahaca, ca-ranna, oleo mafliches, & opio fupra alu-tam temporibus admovendam extenfo; pa-ftilli etiam mafticantur facti ex pyretro, pi-pere, zingibere, femine ftaphyfagriæ, caryo-phyllis, cinnamomo, vel fimili quodam me-dicamine, quod pulveratum ope ceræ in glo-bum pififormem effingitur, vel purum in ore detinetur; nec negligendi panni lanei fuffitu carabes, facchari, thuris, &c. imbu-ti, & calide genis admoti. Cum dens ca-riem admifit, alterius dentis e latere oppo-fito ipfi refpondentis & paralelli caries anno fequenti venit exfpectanda.

Caries ficca nullo fere fœtore, nullo om-nino dolore eft ftipata, nec progreditur mul-tum, eam proinde ferro, nec igne attingen-dam effe putant periti.

4. *Odontalgia fcorbutica* Euguleni, *de Scor-buto*. Lind. *figna primæ periodi* Fauchart. *Tom.* I. *pag.* 266.

Eft pruritus gingivarum, cui fuccedit ea-rum tumor, a levi tactu cruentatio, fœtor, anhelitus; mox gingivæ atro-rubræ, molles, fpongiofæ, dein fungofæ, putridæ evadunt; præceffere faciei pallor & levis tumor, laf-fitudo, labiorum, carunculæ lacrymalis vi-refcentia, genuum ftupor & debilitas, alia-que fcorbuti figna.

Dentes autem nigrefcunt, gingivis denu-dantur, mobiles evadunt, & facile ac fine dolore utplurimum labuntur, accedit etiam non raro dentium & offis maxillaris caries cum fiftulis, hæmorrhagiis, & præter pruri-tum quandoque intolerabilem, a quo mali labes incipit, dolores etiam vividi non ra-ro accedunt.

Præter remedia generalia interna hic ma-xime neceffaria funt & alia adhibenda topi-ca, ac 1. quidem ad prophylaxim poft quem-libet paftum colluendum eft os aqua cinna-momi hordeati; alii vinum rubrum in quo ba-lauftia decocta fint, fuadent. 2. In odontal-gia forficibus rectis vel incurvis detondendæ funt figillatim inter fingulos dentes gingivæ tu-mentes, & fanguis exprimendus, quod nedum dolorem excitet, priftinum compefcit, dein melle rofaceo, vino calido, detergendæ gin-givæ; ficultum renuat æger faltem dentifcal-pio acuto tundendæ funt gingivæ atro-rubræ, tumentes, ut cruorem fundant.

Si caries vel exulcerationes accedant, col-luatur os fæpius in die cum decocto folio-rum hyffopi, falviæ, cochleariæ, roris ma-rini, fyfimbrii aquatici in vino albo aqua-to, additis aliquot drachmis fpiritus arden-tis cochleariæ.

Sunt qui fpiritum falis marini, vel etiam vitrioli cum trigecuplo aquæ rofarum & plan-taginis ad collutorium adhibent; alii guttas fpiritus falis paucas melli rofaceo admifcent, quo labia, ulceraque gingivarum illinunt, vitatis dentibus. Ego vero fuccum limonum

vel aurantiorum his omnibus antepono, e-jusque loco folia cochleariæ, fysimbrii aquatici, acetosæ, &c. masticanda sæpius in die suadeo. *Vide* Stomachacen inter sanguifluxus, class. 7.

5. *Odontalgia dentitionis. La dentition.*

A sexto ætatis mense ad annum & ultra infantes odontalgia identidem ita laborant, ut ex hoc morbo plurimi moriantur. Errant autem illi qui scribunt dolorem illum atrocem procedere ex eo quod epithelis gingivas ambiens resistat eruptioni dentis, ita ut si illis fides sit, in illo dolore gingivam tumentem unguibus vel cultro scindere utile sit. Ego vero semper vidi per intervalla unius mensis duplicem observandum esse eventum, scilicet uno circiter mense antequam dens unus ac alter erumpat, omnes gingivæ tument, dolent, veluti quadratæ evadunt, & ut nutrices ajunt, reduplicantur, tunc dolores sunt pruriginosi, intolerabiles, ita ut quæcumque oblata corpora dentibus apprimant & affricent illi misellí. Hoc novit nutrix cujus papillæ arcte stringuntur, & ardore oris incalescunt, infans sitit, vigilat, ejulat, irrequietus est, tamen lacrymatur; accedit febris, faciei rubor, vomitus, diarrhea, ecclampsia, &c. cum hæc procella omnino desiit, & minime dolent gingivæ; nec nutrices de ejus morbo cogitant; dentes primores intervallo quandoque unius mensis ab odontalgia protuberant, sensim crescunt; initium vero ducunt duo incisivi maxillæ superioris, post mensem aut circiter incisivi inferiores pullulant, & sic deinceps molares, omnium ultimi sobolescunt, sed utplurimum sine dolore.

Dentes primores decem in utraque maxilla, cum infans septimum circiter annum attigit, delabuntur successive aliis in eorum locum succrescentibus. Illi vero qui delabuntur radicibus carere videntur, id est, pars tantum externa seu corona dentis a radice separata delabitur; illa vero secunda dentitio utplurimum dolore caret, ut & primorum lapsus; molares vero vix unquam delabuntur; interea apud Parisinos infantibus sexennis, ut narrant, molarium eruptio odontalgiam tam immanem creat, ut plurimi hoc ætatis anno inde moriantur, quod apud nostrates non accidit; dentes caduci apud infantes sunt in utraque maxilla incisorii quatuor, duo canini, & quatuor primi molares, quorum duo tantum quandoque delabuntur. *Vide* curam dentitionis apud omnes Auctores.

6. *Odontalgia arthritica* Musgravi, *de Arthritide*, *Cap. IV.*

Est ea quæ arthriticos invadit, cum venenum arthriticum pedes deserit, & per corpus divagatur; illud suturas cranii rite delineat, quandoque dentes discruciat, accedente vero dolore articulorum evanescit odontalgia.

De odontalgia verminosa ferme sileo, quippe licet D. Andry vermiculos in dentibus cariosis se vidisse afferat, licet plures esse vermiculos in guttula salivæ quam incolæ in Provinciis Unitis scripserit Leuvvenhockius, sunt gravia rationum momenta quæ me movent ad credendum hisce fidem esse denegandam; vidit quidem Loefekius, ut refert *obs. p. 66.* vermiculum cauda bifida in dente carioso; ipse etiam vidi quid simile, quod pro ventriculo alii habebant; quod tamen frustulum nervi vel vasis refecti mihi visum est.

7. *Odontalgia hæmodia. L'agacement des dents. Stupor dentium* vulgo.

Est molestia singularis dentium quæa fructibus acerbis, stridulis sonis auditis, affrictu dentium, &c. procedit, quam soli experti norunt.

Huic obnoxii sunt potissimum rachitici, quorum dentes exquisitiori sensibilitate gaudent. Hæmodiam sæpius excitant non solum fructus acidi, ut ribes, cerasa, sed etiam ipsum saccharum, præsertim candum; dolent etiam eo modo dentes a sonis acutissimis & raucis, ut limæ, ut suberis secti; hic vero dolor exacerbatur ab ingressu aeris in os, impedit masticationem, sed utplurimum fugax est, & vix ullius momenti.

Sublevatur linteo calido dentibus admoto, masticatione portulacæ, imo acetosæ, acidum debilius acriori mixtum illud enervat.

Dentes sunt ossa minima & durissima corporis, adeoque quorum tonus est omnium acutissimus, ex principiis acousticces; debent itaque vibrari & exagitari eorum fibræ ossææ a sonis externis acutissimis, & si discordes sint, vibrationes similes pati; unde distractio dolorifica calore sublevanda.

8. *Odontalgia hysterica* Illust. Raulin, *de Morbis vaporosis, p. 25.*

Nota. Ad hunc ordinem referri deberet *Stomalgia*, *Glossalgia*; sed dolores hujus partis sunt symptomata alios morbos comitantia, scilicet catarrhum, rheumatismum, cynanchem, anginam, aphtam, carcinoma, de quibus suis locis egimus.

ORDO TERTIUS.

DOLORES PECTORIS.

Sunt potissimum peripneumonia & pleuritis inter phlegmasias; pleurodyne & pneumonia inter anhelationes; palpitatio inter convulsiones. Huc itaque referendi dolores œsophagi & cordis.

XVII. Dysphagia. *Difficulte d' avaler.*

Difficultas & dolor est deglutitionem concomitans, & non raro impediens sine notabili respirationis læsione, unde ab angina discrepant.

1. *Dysphagia spasmodica* Frid. Hofmanni, *T. I. p.* 130. *Spasmus gulæ.*

Est illa quæ ab œsophagi spasmodica constrictione dependet; constrictio vero illa nunc in summa, nunc in ima œsophagi parte potissimum adest.

Signa spasmis omnibus communia sunt pedum refrigeratio, extremorum artuum tremor, ac rigor, alvi constipatio, flatulentia, borborygmi, ventris dolores, murmura, nauseæ, cardialgiæ, urinæ pallidæ, pulsus duri, &c.

Signa propria spasmi pharyngis sunt deglutiendi difficultas, dolore aliquando stipata, nec fluida, nec solida transmittens, rigida vicinorum constrictio, dolor, impeditus motus, molestia suffocativa, sensus pali faucibus infixi, ac si quidquam inde proferperet; vox perit, & hæc omnia per intervalla recurrunt; ac quandoque convulsiones vel ecclampsiam accersunt; signa spasmi gulæ inferioris sunt percepta deglutitorum hærentia in ipso œsophagi tubo, maxime circa cardiam, potissimum a potu frigido; levamen a calido, dolor in spina dorsi inter scapulas; accedit nausea, ructuatio, muci limpidi ex œsophago rejectio.

Hæc species opisthotonum sæpe comitatur, Foreft. *l.* 10, *obs.* 112. & 113. & Boneti, *de Opisthotono in Sepulchreto.*

Curatio exigit antispasmodica pro re nata diversa.

2. *Dysphabia hysterica.*

Novi mulierem hystericam quæ diversis terroribus vexatur, & quæ quoties cibum sumit, metuit suffocationem, nec sine labore quidquam deglutit, ita ut per annum & ultra sola pastum sumat, quod indecorum putat cuilibet bolo vehiculum præbere hausto aquæ potu. Itineratio, balnea & lacticinia hanc dysphagiam demum auferunt; hystericis œsophagum a paroxysmo arctari, ut ne quidquam deglutire valeant, notum est omnibus spasmo hysterico gulam & tracheam urgente; sed hic affectus fugax est, nec cum spasmo gulæ superiori comparandus quoad periculum.

3. *Dysphagia paralytica* Van-Svvieten. *T. I. p.* 702. Friderici Hofmanni, *ibidem*, *p.* 130. *n.* 6. Foresti, *l.* 15. *obs.* 30. An dysphagia tussiculosa?

Est species quæ a musculorum laryngis dilatatorum atonia & resolutione pendere putatur; ea difficultas deglutiendi non est interpolata ut priores, sed continua; in hac alimenta per os ac nares regurgitant, aut quandoque laryngem subeunt. Tulpius, *l.* 1. *c.* 44. allegat casum in quo omnino impedita erat deglutitio cum faciei pallore, partium vicinarum mollitie, ac flacciditate, famem explendi impossibilitate, unde summum periculum.

Vide historias in Acad. nat. cur. ubi dysphagiæ ab apoplexia paralypsi relictæ, quæ paralyseos curam exigunt. In hac specie boli solidi per vim linguæ adacti resistentiam superant & deglutiuntur; fluida vero minime. *Vide* Mangeti *Biblioth. Med. de Paralysi*, *p.* 770.

4. *Dysphagia pharingea* Deidier. *consulta-tion. t.*3. *p.*308. *Ab excrescentiis, fungis, verrucis œsophago innatis*, vide *Synopsim Acad. Natur. curios.* verbo *Deglutitio*. *A thymo incrassato* Boneti, *Sepulchr. obs.* 10. *p.* 33. *Ab ossiculo retro laryngem nato*. Acad. Nat. Curios. *Decad.* 2. *obs.* 116. Tulpii, *l.* 1. *c.* 44.

Ea est species quæ superiorem œsophagi partem obturat, in qua proinde alimenta vix deglutiri possunt, sed per nares & os regurgitant; si nullus sit hiatus, inedia pereundum est; si exiguus, tunc liquida sibi viam parant, non solida. Huc spectat observatio D. Coulas, *in Act. Societ. Reg. Monspel.* de ovo seu Hygromate ad radicem linguæ posito quod nuper mulier ore rejecit gallinaceo ovi non minus.

5. *Dysphagia œsophagea* Coiteri, *obs. anat* Deidier, *Consult. Tom. III. pag.* 327. *Ab obstructo imo œsophago interventi schirri*, Fernel. *Pathol. c.* 1. *l.* 6. *A callo aortæ adnato* Dodonæi, *in c.* 30. Berriverii, *de abditis*. *A schirro cardiam obsidente*, vide Coiterum. *A tuberculo cancroso in œsophago*, Bonet. *Sepulchret. p.* 38. *obs.* 2. *Ab œsophagi induratione cartilaginea*, idem, *p.* 32. *obs.* 8. & 9. *A glandula œsophagea* Verheyeni & Heister. *Anat. de œsophago*.

Ea est species quæ a tumoribus infra medium œsophagum, vel intus vel extus adnatis, depen-

dependet, vel etiam quæ ab ipſo tubo an-guſtato producitur, ut Heurnii *obſerv.* 30. patet. In illa ſpecie alimenta quidem deglu-tiuntur, ſed ad locum obturatum perventa ulterius progredi nequeunt, unde vomitione rejiciuntur.

Dyſphagiam a ſiccitate & anguſtia œſophagi poſt febrem ardentem, vide *in Sepulchr.* Bo-net. *obſ.* 14.

6. *Dyſphagia lactentium* Bonet, *Sepulchret. obſerv.* 5.

Eam intelligo quæ non a vitio pharyngis aut larygis obſtructæ, induratæ vel anguſta-tæ dependet, ſed quæ vel a palato perfora-to, vel columellæ eroſæ, abſumptæ, velive palatini defectu oritur.

Ad deglutiendum neceſſe eſt bolum in fau-cibus undequaque magis comprimi, quam verſus œſophagum, & ſic qua data parte propelli; ſi itaque velum palatinum, uvula-ve deficiant, nares poſticæ minime obturari poſſunt, nec proinde reſiſtere preſſioni quam bolus experitur. Ergo bolus per nares regur-gitabit, utcumque liberrimus ſit œſophagus. Novi tres homines quorum palatum ab ortu erat perforatum, unde paraphonia ſingulari laborant; illi vero lac a papilla oblatum deglutire in infantia non poterant uſque-quo invente fuiſſent nutrices, quarum papil-læ adeo extenſæ erant, ut ultra palati fora-men protenderentur. Inde vero ipſius Bo-neti cito periiſſe mihi videtur, ut nar-rat loco citato, & Act. Nat. Cur. *de-cad.* 2. *obſerv.* 5. Vide veterem Salmuthi ob-ſervationem.

Ea ſpecies infantibus tantum fere accidit, nec eſt confundenda cum ea difficultate ſu-gendi lactis, quæ pendet ab aliis principiis v. g. ſi frenum lingue ſolutum non ſit, lac difficillime fugunt infantes, & cito indigna-bundi papillam reſpuunt; ſed nulla eſt de-glutiendi difficultas ſaltem mihi cognita, quod tamen ulterius inquirant Medici.

7. *Dyſphagia tuſſiculoſa*. Vide Fabric. Hil-danum, *obſerv.* 34. *cent.* 5.

Ea eſt quæ mentum ſuffocationis incutit quoties liquida deglutiuntur ob illapſum il-lorum in tracheam. Hanc vidi in ſene qui quoties juſculum aut potum quemvis deglutire conabatur, toties ſuperveniente vehementi tuſſi defatigabatur cum ſuffocationis metu ob ſi-milem cauſam. Hujus morbi theoriam tradit Fabric. Hildanus exiſtimans epiglottidem ca-tarrhali fluxione incraſſatam non potuiſſe mo-re ſolito glottidi applicari dum fluida bibe-bantur. Quid ſimile refert P. Barbete ab epi-glottide duriori ortum, & infannabile hoc malum merito reputat, obſervatque majores bolos ſolidorum ciborum deglutiri, non vero liquida. Foreſtus *lib.* 15. *obſ.* 30. & poſt eum Frid. Hofman. hanc ſpeciem a paralyſi œſo-phagi pendere putant.

8. *Dyſphagia Hydrophobica* Act. Societ. Reg. Moſpel. obſerv. Ill. Haguenot.

Patet ex ejus & aliorum obſervatione Hy-drophobos, antequam in rabiem incidant, conqueri potiſſimum de quadam deglutiendi difficultate, ſine ulla diſpnœa: D. Lamorier, citatum in hac hiſtoria ruſticum examinans digitum in ejus faucis intruſit inquirens cau-ſam difficilis deglutitionis, & nihil vidit; quippe intra œſophagum latent illæ lacunæ quæ virus hydrophobicum fundunt; ſequen-ti vero die non ſine terrore audit hunc ru-ſticum afferentem ſe tanta rabie affici ut exercitum integrum devorare cuperet: ſi monitus fuiſſet is inſignis Chirurgiæ de-monſtrator dari talem dyſphagiæ ſpeciem, is non ita facile ſuum digitum in os hujus lupi immiſiſſet, quod tamen impune fa-ctum eſt.

9. *Diſphagia Nauſeoſa* Bonet. *Sepulchret. pag.* 31. & 32. *Tom.* 2.

Eſt ea ſpecies quam nauſea & inde nata conſtrictio ſpaſmodica cardiæ excitat, quæ vel ab exulcerato œſophago, vel a ſuccis acri-bus in ventriculo contentis, vel ab antipa-thia dati cibi oritur. Vide Act. Natur. Cu-rioſ. *centur.* 1. *obſ.* 6. ægri licet deglutire co-nentur, paullo poſt nauſea, ſingultu, vomi-tione defatigantur, nec deglutire poſſunt. De hac ſpecie quam ulcus excitat, vide Van-derlinden & Torti, *de Febrib. pag.* 132.

10. *Dyſphagia a deglutitis* Vateri *diſſert. Ab oſſiculo infixo pone tonſillas ſubſiſtente*, Die-merbroeck. *anatom. lib.* 2. *cap.* 16.

A devorato oſſiculo & eo rejecto inflammatio-ne œſophagi perſiſtente. Fabric. Hildani, *cent.* 5. *obſ.* 35. *Ab eſu ſeminis fagopyri* Act. Nat. Cu-rioſ. *decad.* 3. *anno* 3. *obſ.* 4. *A fumo Nico-tianæ* ibid. *ann.* 1. *obſ.* 79.

A fruſto cibi ſolidi Frid. Hofman. *conſult. caſu* 63. & Foreſti *lib.* 15. *obſerv.* 28.

Quibus artificiis hæc ſemi deglutita foras educantur, vide Hiſterum & Fabricium Hil-danum.

11. *Dyſphagia a datura* Grugeri *Ephemer. Germanic. decur.* 3. *pag.* 84.

Sumpto ſemine daturæ ſeu ſtramonii ſu-pervenit dyſphagia ſtrangulans cum pericu-lo ſuffocationis, vertigine, paraphroſyne & extaſi, in qua æger chimæras & viſiones phantaſticas ſibi repræſentat. Uſus gargariſ-matis ex ficubus, uvis paſſis, & glycirrhyza juvat; theriaca ad ſudorem excitandum, pulveres abſorbentes ad reliquias veneni au-

fer.n-

ferendas profunt; mallem, præmiffo vomitorio, acetum propinare.

Vide plures obfervationes circa noxam daturæ dum de paraphrofyne.

12. *Dyfphagia a farcomate* Hannemani *coll. Acad. T.* 3. *p.* 604.

Poft abfceffum œfophagi mulier dyfphagiam experta eft oriundam ab excrefcentia feu caruncula huic abfceffui fuccedente, unde omnis in ventriculum aditus alimentis præcludebatur; bis ferro via cufa fuerat, aft tertiam operationem experiri noluit, adeoque fame periit ægra. De hac fpecie vide *obf.* 14. *appendice ad centur.* 4. Riverii; vide etiam Tulpium *l.* 1. *obferv.* 44.

A farcomate fyphilitico ortam dyfphagiam memorat J. Rhodius *cent.* 2. *obf.* 46.

12. *Dyfphagia ab fchirro*. Joan. Rhodii *centur.* 2. *obf.* 47. Otto Heurnius.

Ab Hygromate ovum gallinaceum colore & magnitudine referente ortam vidit nuper dyfphagiam Doctor Coulas, ovumque illud inter bafim linguæ & laryngem latuiffe e latere fitum comperiit, mulier illa dyfphagia liberata fuit, hoc ovo per os expulfo integro, illud Hygroma continebat aquam fubflavam minime in igne concrefcibilem. *Vide* hiftor. in Actis Societ. Reg. Monfpel. propediem edendis.

14. *Dyfphagia canina*. Effais d' Edimbourg. tom. II. art. 15.

Difficultas deglutiendi ob fchirros œfophagum cingentes a J. Taylor. Medico Edimburgenfi.

Dolor conftans fub cartilagine xyphoidea, difficultas deglutiendi alimenta folida, eorum frequens rejectio antequam in ventriculum delapfa forent, in ima œfophagi parte pondus & dolor. Macies & afthenia crefcunt in dies, cum tabernacula illa fuppurantur, accedit febricula, cum fudore nocturno, quæ fublevantur tuberculis rejectis. Poft diverfos cruciatus mors. Canes habent glandulam vercellonianam in imo œfophagi, in qua vermiculus ruber nidulatur, fi ab ea, vel fimili glandula intumefacta nafcatur dyfphagia, ea canina cognominatur.

Dyfphagiam caninam obfervante Illuftriffimo Pringle initio defignat vomitio omnium affumptorum ftatim a deglutitione, fed lenis & quafi ruminans, fucceffu temporis vires & evexia imminuuntur, accedit frigiditas æftate non evanefcens, demum atrophia marafmodes. Aperto cadavere excrefcentiæ fchirrofæ œfophagum a medio ad imum obftipabant ut vix ftylus trajici poffet. Act. Edimburg. *Tom.* 2. *art.* 24.

15. *Dyfphagia valfalviana*. Valfalva *de aure c.* 2. *n.* 20.

A mufculorum hyopharingæorum violenta diftractione, qualis in majoris boli deglutitione accidit, quandoque luxantur appendices offis hyoidis; quod ego in muliere Bononienfi a deglutitione majoris boli bovillæ carnis non bene manfæ obfervavi. Putabat mulier multifque impofuerat fe divexari a bolo in faucibus hærente, quem ut inde obturbaret, varia manuum & medicamentorum auxilia tentavit, fed incaffum; jam elapfum triduum erat ab eo quod ullum cibum & potum affumere potuiffet; cum denique a me opem quæfivit; ego vero omnibus perpenfis, cum in aliqua ex appendicibus cartilagineis offis hyoidis luxationem fufpicarer, partem, ut anatomica indicabat cognitio, ita digitis contrectavi, & illico per unam alteramve contrectationem, omnia in priftinam fanitatem redacta funt, ut immediate abfque ullo deglutiendi incommodo jufculum fumere & cibum mulier modo defperata potuerit. Hæc Valfalva.

XVIII. Pyrofis. *Cremafon*.

Morbus cujus præcipuum fymptoma eft fenfus ardoris in ventriculo & œfophago fine febre acuta.

Dicitur *ardor ventriculi* Hofmann. *Tom.*2. *p.* 120. *Ardor ftomachi* Frid. Stokari *differt. cum hiftoria accurata* 1704.

Soda Germanis, ut Nentero *tabul.* 99.

Don fodt. Sennert. *c.* 16. *Orexis* etiam Nenteri *ibidem* Gorgoffet Lugdunenfibus, Meyffonier. Occitanis *Cremafon*, quia cremari feu uri videtur cardia.

Pyrofis Græcis a *pyr* ignis.

1. *Pyrofis vulgaris*, *aigreur d' eftomach*. *Le fer chaud*; Hiftor. Acad. Parif. 1708.

Eft fugax & indigeftionibus acidis, empyreumaticis fuperveniens atque poft finitam digeftionem evanefcens.

Sentitur fenfus aciditatis & fervoris potiffimum in gutture per totum œfophagum fe diffundens, & frequenti falivæ, quæ acida videtur, exfpuitione, fimili circa epigaftrium moleftia, quæ vomitionem etiam concitat, animæ quadam moleftia, quæ iracundiam aut morofitatem, facieique diftorfiones inducit.

Familiaris eft illis qui cibos crudos, acefcentes male digerunt, maxime eos in quibus extricatur oleum copiofum, ut caftaneæ, quod oleum prava digeftione empyreuma contrahit; familiare etiam malum ab ufu pifcium, carnium, quoties cum oleo, adipe ve maxime rancidis frixæ fuerint in fartagine; item a liquoribus fermentatis.

Pyro-

Pyrosis vulgaris est simplex, fugax & curatu facilis modo in hypochondriacos non incidat. Hombergius eam frequentem observat apud cerevisiæ potatores, & largo usu oculorum cancrorum feliciter sanavit; utplurimum selectis alimentis eupeptis evanescit aut catharticis cedit.

2. *Pyrosis biliosa* Fel. Plateri *de doloribus*. Bianchi *histor. Hepat. tom.* 1. *p.* 516.

Est species febre & cardialgia sæpius stipata; de qua Hippocrates ait *in aphor.* In febribus circa ventriculum & foris æstus & cordis morsus malum. Hanc comitatur inappetentia, oris amaror, vomitio biliosa, biliosis est familiaris, maxime si utantur cibis acribus, cæpa, allio, cafeo veteri, hæc enim in stomacho calido indigestiones empyreumaticas excitant.

Commendatur catharsis ex tamarindis, deinde absorbentia ex creta, oculis cancrorum, ebore usto, bolo armena; item aqua portulacæ, conserva chinorhodonis, &c. Aquæ acidulæ scopo purgandi indicantur, & serum lactis cum extincto lateris frustulo.

3. *Pyrosis a phlogosis* Solenandri; *ab inflammatis visceribus* Boneti.

Ea est species quam phlogosis ventriculi seu gastritis nec non hepatitis, crystitis, hysteritis excitant.

Curatur ut morbus primarius phlebotomiis, aqua pulli, narcoticis.

4. *Pyrosis Suecica* Illustriss. Equitis Linnæi, Archiatri Suecici, *epist. an.* 1752. *Cardialgia sputatoria* ipsi dicta.

Est apud Suecos qui alpibus Lapponicis proxime adjacent, morbus endemicus, quo dimidia pars hominum laborat tum mas tum femina. Dolor pressorius sub scrobiculo cordis premit versus dorsum & pectus repetitis vicibus summa cum anxietate usque dum æger incipit ex ore emittere salivam instar rivuli cum repetita nausea, interdum vomitione; saliva exiens ad libram semissem & libram unam est calidissima, purissima, aquei coloris, quo effluxu mitigatur morbus aut saltem per unum, alterumve diem æger immunis est a morbo.

Paroxysmus excitatur a cibis fumo induratis, carnibus salitis, larido, pulte quavis. Mitigatur carnibus recentibus, piscibus, lacte dulci; morbus durat sæpe per vitam, nulla vera medicina adhucdum cognita; nonnulli utuntur vomica nuce pulverata ad scrupulum unum intro sumpta, aliis alia adhibent; hæc scribit Ill. Car. Linnæus.

5. *Pyrosis ulcerosa* Frid. Stokari *dissert. Academ Ardor. stomachi* Basileæ an. 1704.

Est species pyroseos pertinacis, diræ, quæ ab ulcere pylori per multos annos fovetur.

Quidam multibibus a triennio de ingenti ardore epigastrio versus pylorum querebatur a sumpto quocumque salito vel acri ut vino, jusculo, acerbissimum dolorem velut a pruna aut ferro candente inusto patiebatur; dolore furente, pugno epigastrium valide comprimebat, gemitus, suspiria ac ejulatus edere cogebatur, cetera bene erant.

Dabantur cremores hordei, farinæ avenaceæ, bolus armena, cornu cervi ustum, creta, lapides cancrorum, sed incassum; pulvis ex radice althææ, gummi arabici & tragacantha fuit inutilis pulvis feminum cydoniorum aliaque frustra adhibita sunt.

Sumpsit vomitorium a Medicastro, unde malum increvit, anorexia, sitis, hectica, debilitas, urina rubicunda, vomitus habitualis, tabes marismodes, inde in ascitem, & post atroces intestinorum dolores mors, prius tamen anhelitus olebat graviter.

Abdomine aperto viginti mensuræ seri viridescentis effluxere, stomachi sedes mutata, fundus sinistrorsum, orificia dextrorsum vergebant, stomacho aperto fetor horrendus exivit, in antro pylori erat ulcus tres pollices latum, sordidum, cœnosum, fætidum, & cacoethes, caro lacera & putris, sanies fætida, intestina valde attenuata, hinc inde inflammata, hepar exangue, pallidum, duriusculum, glandulæ mesenterii duriusculæ, cor exiguum, flaccidum, pericardium sero distensum, sanguinis vix unciæ duæ in corpore, &c.

Cura a lacte, quod nemini in mentem venit, erat auspicanda.

6. *Pyrosis a conceptione* Paul. Hermanni. *obs.* Von der Lahr. *diss. de sterilitate*.

Hic celeber Professor Leydensis observavit mulierem quæ impregnatam se cognoscebat ex pyrosi quam statim a conceptione experiebatur, ita ut suam graviditatem indecerto prædicaret; hunc morbum Hermannus exhibitione oculorum cancrorum, martialiumque feliciter sedavit, at ultima vice per novem menses graviori multo pyrosi cum majori ventriculi rosione & ardore ea vexabatur, ita ut iisdem remediis profligari non potuerit, usquequo demum dato tempore geminum fetum exclusit; in illa itaque soda aura seminalis mariti erat principium morbificum, & quo uberrius erat hoc principium, eo major erat pyrosis.

XIX. Cardiogmus. *Anevrisma præcordiorum.* Anevrisme du cœur, &c.

Est gravis pertinaxque molestia in præcordiis

diis cum fenfu ponderis & magnæ molis pul-fantis a minimo motu increfcens , cordis vaforumve vicinorum moli adauctæ aut ane-vrifmati tribuenda.

Cardiogmi nomine , ait Galenus , qui-dam intelligunt cordis motum quemdam pal-pitationi fimilem, Gorrhæi *definit*. Alii ve-ro cordis etiam dolorem hoc nomine figni-ficant: nos vero cum indigitamus morbum adhucdum obfcurum,qui a cordis & vicinorum majorum vaforum anevrifmate, tum ejus vifce-ris mole, cum vel fine polypo, dependet.

De hoc morbo confulendi funt Lancifius *cap. vi. de cordis anevrifmatibus*. Ill. Sena-cus *de morbis cordis, tom.* 2. *l.* 4. *c.* 8. An-ton. Matani *de præcordiorum morbis anevrif-maticis*. Florentiæ 1756. pag. 34. &c.

Cardionchus dici poteft a *cardia* cor, & *onchus* tumor, fed præftat nominis ceterum vacui fignificatum definitione determinare.

Portentofe dilatari cordis ventriculos, au-riculas, finus, cavam ipfam & aortam fre-quenter fatis obfervatur, & frequentius ob-fervaretur, nifi denegarentur mortuorum ex-tifpicia; interea hujufce morbi diagnofis in-tricatiffima remanet, & fi a morbo palpita-tione dicto diftingui queat, id ex fenfu ma-gnæ molis in cordis regione pulfantis, quafi præfocantis repeti poffe videtur; in his te-nebris non fpecies diftinctas, fed individuas obfervationes referemus.

1. *Cardiogmus polypofus* Hombergii *hiftor. Acad. Parif. an.* 1704. pag. 159.

Matrona annorum 35. patiebatur dirum afthma, frequens & magnum capitis malum, cum perpetua vigilia & *doloribus pectoris*; fi vel minimum fe dimoveret, afthma adauge-batur, accedente violenta cordis palpitatio-ne, quæ per horam interdum perfeverabat; aliis etiam fymptomatis fucceffive labora-bat, unde morti proxima fæpe reddebatur; durante paroxyfma, magna ac fenfibilis ade-rat venarum colli & brachiorum pulfatio, exacte fequens motum cordis & quafi un-dulatoria.

Secto cadavere cor duplo majus inventum eft & flaccidum, cava folito ampliora & graciliora, polypi cordi adhærentes & per arterias ad pedem & ultra extenfi.

2. *Cardiogmus Palaggii*. Lancif. *de cordis anevrifmatibus propof.* 53. Anevrifma ven-triculi dextri.

J. Palagii Canonicus Romanus hypochon-driacus cordis palpitatione reverfiva laborabat cum pulfus inæqualitate & intermittentia, ma-xime vero quoties corpus aut animam vehemen-ter exercuiffet; fuffocativum etiam afthma identidem ac vertigo illum vexabant.

Vidit Lancifius in cadavere valvulas aortæ offeas vel cartilagineas, venam cavam, auri-culam & ventriculum dextrum ita dilatata, ut pugnum admitterent; interea finiftra cor-dis cava in ftatu fano permanebant. An ex epilepfiæ paroxyfmis ortum duxiffet hic mor-bus dubitandum eft. Idem Canonicus fpha-celum dextræ manus paffus erat. Similem cafum refert Hildanus *centur.* 2. *obf.* 99.

Ex offeis valvulis orificii aortæ dilatatum fuiffe magis cor finiftrum quam dextrum pa-tet ex hiftoria 49. *l.* 2. *fect.* 7. Boneti, quam ex Horftio mutuatur. Multis aliis exemplis conftat cardiogmum fine polypis extitiffe, & plures polypofæ concretiones in agone mortis a lymphæ coagulo producuntur.

Similem morbum a vena pulmonari carti-laginea anguftiori refert Ill. Senacus; a far-comate inter aortam & arteriam pulmona-rem, Garnerius; ab aorta offificata & an-guftiffima, Blancardus.

Multiplici obfervatione conftitit mera cor-dis anevrifmata fine ulla concretione poly-pofa exiftere, & cardiogmi fymptomata creare. Ill. Senac. *l.* 4. *c.* 8. *n.* 5. De hac fpecie videfis P. de Marchettis & Ill. Se-nac. *p.* 400.

3. *Cardiogmus auriculæ* Ill. Senac. *l.* 4. *c.* 8. *n.* 8.

Puella vicennis difficulter refpirabat, de-inceps in lecto jacere non poterat, fine pe-riculo fuffocationis, conquerebatur de vio-lenta pulfatione infra xiphoideam cartilagi-nem, pulfus imminuebatur, ferme evanefce-bat, fub morbi finem œdematia pedes & ti-bias affecit; cor bubulo non minus inven-tum eft, aft ventriculus dexter maxime, & auricula dextra portentofe intumuerant, ca-va inferior & fuperior diametrum brachii adepta erant, pars finiftra cordis recte fe ha-bebat, numquid in hac fpecie pulfatio cor-dis debilior ob laxitatem ventriculi & au-riculæ affectæ? numquid pulfatio a dextris aut ad antica debet effe potius quam ad latus finiftrum? nonne in hac fpecie jugu-larium undulatio frequentior? His fignis addit Lancifius pulfum magnum & æqua-lem.

4. *Cardiogmus cordis finiftri* Poterii *centur.* 3. *c.* 22.

Quædam eft refpirandi difficultas, quæ per intervalla deambulantibus accidit; in hac fit præceps virium lapfus, æger propinquis tenetur niti adminiculis, alias humi corrue-ret; hi ægri utplurimum derepente moriun-tur. In hoc morbo vena pulmonaris diftenfa difrumpitur, & fanguine effufo fpiritus illi-co fuffocatur.

5. *Car-*

5. *Cardiogmus aortæ* Ill. Senac. *pag.* 407. *num.* 6.

Vidi, ait ille, virum violentis palpitationibus obnoxium; pulſationes erant e ſiniſtro latere infra coſtas, cum doloribus vividiſſimis; principium morbi erat dilatatio aortæ ab origine ſua uſque ad diaphragma, tanta ut capitis volumen æquaret, volumine cordis vix adaucto.

6. *Cardiogmus a mole cordis* Petr. de Marchettis, *obſ.* 49.

Venetus quidam crapuloſus quadragenarius de reſpirandi difficultate conquerebatur, & de hypochondriorum anguſtia, ſubito extinctus eſt. Secto cadavere, cor adeo amplum obſervavit Auctor, ut tria naturalis magnitudinis æquaret, ventriculis item ampliſſimis & carnoſiſſimis undique pericardio adhærens, & hypochondrium preſſione ſua in tumorem elevans.

Cor incraſſatum, pinguedinoſum pluries obſervatum eſt. Cardiogmum procreant quęcumque valent ſanguinis impetum in cor adaugere, ejuſque per vias ſuas tranſfluxum reprimere, ac tonum ejus cordis imminuere; hinc patet cur concionatores, iræ, exercitiis violentis dediti huic ſint obnoxii; cur ad levem motum paroxyſmus accedat, tunc enim ſanguinis impetus in cor creſcit; cur lapſus, caſus, ictus pectori inflictus, cur cacochymia ſeroſa, acris, cordis textum laxans, vel erodens, cur ſtrictura orificiorum cordis, concretiones polypoſæ, aortæ anevriſmata, tumores vaſa vicina prementes, huic morbo anſam præbeant.

Ad procraſtinandam mortem repentinam qua ſæpe terminatur hic morbus quies corporis & animi neceſſaria eſt, nec non phlebotomia identidem repetita, licet hydrothorax & œdematia immineant in fine morbi, ſuadentur etiam narcotica ad ſpaſmos & dolores cordis minuendos, demum diæta media conſtanter ſervanda.

Morbus hic ſæpius confunditur cum palpitatione & cum aſthmate, verum longe diverſus eſt ratione principii; ſerior ætas hujus diagnoſim forte elucidabit. Maxima mortium repentinarum pars, quæ vulgo apoplexiæ tribuitur, pendet ab hoc morbo, quatenus ſubito rumpuntur anevriſmata, ut aliquoties ipſe comperi; ſunt tamen qui diu hoc conflictati vivunt, ſic S. Phillippus de Neri octogeſimum annum attigit hoc morbo laborans, referente Cæſalpino.

De his vide palpitationem, ſyncopem, orthopnœam, quibuſcum cardiogmus valde affinis eſt.

ORDO QUARTUS.

DOLORES ABDOMINIS.

XX. Cardialgia. *Mal au cœur. Cardialgie. Morſus ventriculi* Latinis.

EST moleſta quædam ſenſatio ad ſtomachum aut epigaſtrium relata, quæ ſyncopem minitatur.

Diſtinguitur a cardiogmo defectu gravium ſymptomatum, ut oppreſſionis, palpitationis vehementis, quæ ſolent cardiogmum concomitari. Juxta Scholaſticos differt etiam quod principium habeat cardialgia in ipſo ſtomacho, vel ejus orificio ſiniſtro *cardia* dicto. Verum ægri ita confuſe ſentiunt locum affectum, ut indigitare ipſum determinate nequeant.

Differt a Leipothymia, quia in cardialgia ſenſatio moleſta oritur circa epigaſtrium, in Leipothymia vertigo, obnubilatio oculorum ſcenam ducant, & deinde ſequitur affectus, cordis, vel cardiæ.

Differt a Gaſtrodynia, in qua eſt atrox ſtomachi dolor, non ſimplex moleſtia, nec illi virium vitalium lapſus, quem exprimunt ægri dicentes *mox ſe morituros*, vel *cor ſibi mori*, aut *deficere*.

Advertendum eſt nomine generico *doloris* vel *algiæ* Veteres non ſemper intellexiſſe moleſtiam tantum eam, quæ a partium vulnere diſtractioneve oritur, vel dolorem vividum, cum in cardialgia ſit ſenſatio confuſa, quæ a dolore illo acri & vulnerante maxime diſcrepat.

Sedem ejus in cardia Galenus, in pyloro potiſſimum Frid. Hofmannus reponit; aſt in cavo ſtomachi ſæpius eſſe veroſimile eſt.

1. *Cardialgia a ſaburra* Juch. *diſſ.* Erfordiæ *Dolor cardialgicus a cruditatibus oriundus* Frid. Hofmanni, *t.* 2. *p.* 261. *n.* 6.

Ea ſpecies cognoſcitur ex ſignis cujuſcumque ſaburræ in ſtomacho latitantis, ſcilicet ſive ſaburræ crudæ a crapula recenti, ſaburræ viſcoſæ, ſaburræ acris & bilioſæ, putris aut rancidæ, quæ ſigna ſunt, pondus epigaſtrii, anxietas, nauſea, ructus, pravus in ore ſapor, linguæ ſordities, borborygmi.

Curatur vero emeticis quoties adeſt cum cardialgia oris amaror, capitis vertiginoſa gravitas ſine tenſione epigaſtrii; verum emeſim ſæpe ciet aquæ tepidæ potus; ſi acris fuerit ſaburra, aquam pulli, oleum cum aqua præſcripſiſſe ſufficiet; in hoc etiam caſu potus leviter cardiacus, vires ſtomachi augendo, vomitionem quandoque adjuvat; demum cathartica recidivam prævertunt.

2. Car-

2. *Cardialgia a veneno* Frid. Hofmanni *cap.* 2. *n.* 6. *tom.* 2.

Veneni nomine hic intelligo quidquid vehementi stimulo ventriculum laceſſit ore prius ſumptum, ut arſenicalia, antimonialia, imo cathartica reſinoſa inopportune aſſumpta. Hujus ſigna ſunt, cum intenſiſſimus eſt morbus, cephalalgia, vertigo, agrypnia, delirium, convulſio, pectoris oppreſſio, cordis tremor & ſyncope, pulſus exiguus, debilis, interdum durus & inæqualis, vel intermittens, in abdomine ventris tormina, conſtipatio, urinæ ſuppreſſio, in artubus refrigeratio, horror, ſudor frigidus, facies livida, contracta, &c.

Vidi ab arſenici drachma deglutita ea omnia ſymptomata & alia plura acceſſiſſe, ſcilicet oris & œſophagi epithelidem ablatam, eroſam, penis ſub finem morbi ſpaſmum, & poſt octiduum mortem atrociſſimam, licet optimis auxiliis uſus eſſet hic miſer, a Pharmacopolæ ſimia deluſus, ſcilicet ab aromatario, qui contra leges medicamenta chymica ægris vendebat.

In his caſibus aqua pulli, pinguedo fuſa, butyrum fuſum, lac, aqua tepida, decoctum omaſorum affatim debent hauriri, ut vomitio juvetur, & venenum demulceatur; dein clyſmata ſimilia injicienda.

3. *Cardialgia flatulenta* Huberti Marchand, *differat Argentin. habita anno* 1754. *Dolor cardialgicus flatulentus* Frid. Hofmanni, *tom.* 2. *cap.* 2. *pag.* 257.

Dignoſcitur hæc ſpecies per tumorem ovi gallinacei magnitudine verſus partem dextram epigaſtrii, ubi ſitus eſt pylorus, necnon ex majori reſpirandi difficultate propter turgeſcentiam ventriculi a flatibus; adde ructuum frequentiam, quibus dolor nonnihil ſublevatur; denique addit Hofmannus, poſt cibum, præſertim qui inflat, aſſumptum, ordinario dolor ingraveſcit.

Hæc autem cardialgia ab Hofmanno deſcripta videtur vix diſcrepare a Gaſtrodynia flatulenta, vulgo colica ſtomachi ventoſa dicta, a qua tamen omnes noſtrates Medici cardialgiam diſtingui etiam genere contendunt.

In hoc morbo, ſi pulſus valeat, a phlebotomia ordiendum; dein aqua pulli liberaliter haurienda, laudani granum unum eſt præſcribendum, præmiſſo, ſi minus urgeat dolor, clyſmate; lintea calida epigaſtrio & pedibus admovenda, eo fine ut ſpaſmodica orificiorum ſtomachi contractio ſolvatur.

Si dolor levis ſit, temperamentum pituitoſum ac frigidum, ſtomachus debilis, valent in hoc caſu ſtomachica & carminativa, nimium ruſticis in quavis ſpecie laudata, ut decoctum baccarum juniperi, piperis grana integra, aniſum, fœniculum, quæ in aliis caſibus phlogoſim, ſiccitatem, doloremque intendere valent, & præ aliis theriaca recens.

4. *Cardialgia febricoſa.* *Vide* Mortonum *hiſt.* 16. *cap.* 9. *Febris cardiaca* Torti *de Febrib. lib.* 3. *pag.* 125. & 183.

Febricoſos nuncupat affectus Vverlhofius illos qui febris cujuſdam intermittentis, vel remittentis ſunt accidentia, ut diſtinguat eos a febrilibus, qui continuas ſtipant. Cardialgia febricoſa eſt ſeries ſymptomatum cardialgicorum paroxyſmum febrilem concomitantium, cum eo ſæpius ingruentium, & recedentium, & in febris vigore creſcentium, quod de quovis alio accidente febricoſo, vel intermittentem febrem comitante eſt intelligendum.

In tertiana ſæpius dum adhuc rigor & horror ægrum infeſtat, vel deſinit, accedit acerrimus ventriculi morſus cum pauca vel inani vomitione, accedit animi defectio, ſeu ſyncope ſtomachica, pulſus exilis, facies Hippocratica, luctuoſum ſuſpirium, &c. pro expiratione eduntur clangores, aut ululatus in his caſibus quæ vix unquam primum acceſſum comitantur, ſed ſecundum, aut tertium, raro quintum; quo graviora ſunt ſymptomata, eo majus mortis periculum eſt ſequenti acceſſu exſpectandum.

Quomodo differat a ſyncope febricoſa, vide ſuo loco; ſyncopem ſcilicet nulli dolores ventriculi præcedunt. Dolores ventriculi periodicos ſine febre alternis diebus recurrentes obſervavit Bartholinus *centur.* 3. *obſ.* 50. in propria filia & aliis.

5. *Cardialgia ſputatoria* Car. Linnæi Archiatri Suecici *epiſtola anni* 1751. Vide *Pyroſim.*

6. *Cardialgia ſchirroſa* Boneti *Sepulchret. obſ.* 13.

Ab *ſchirro* ipſius ventriculi pluries obſervata Hippolytho Boſco; unde dolor per annos perſeverans.

A *Mola*, ſeu excreſcentia carnoſa in ipſo ſtomacho obſervata a Vitagliano apud Panarolum.

Ab *ſchirro* pylorum, pancreaſque occupante. Riverius *centur.* 1. *obſ.* 90.

Ab *hepatis lieniſque* duritie, Bonet. *obſ.* 31.

A *Pancreate ſchirroſo. obſ.* 49. & Piſo *de colluvie ſeroſa*, *pag.* 594.

Hæc vero ſpecies potius ad Gaſtrodyniam attinet.

A *Verruca ſtomachi* Acad. Nat. Cur. *Decad.* 1. *ann.* 1. *obſ.* 109.

A *Struma*, *Dec.* 3. *ann.* 5. & 6. *obſerv.* 175. &c.

7. *Cardialgia Paralytica*; *Paralyſie du ven-*

ventricule. *Rarus ventriculi morbus* D. Lieutand. *Act. Acad. Parif. ann.* 1756. *p.* 223.

Cognofcitur ex continuo fenfu plenitudinis & gravitatis in ftomacho, cum naufea & impotentia vomendi.

Sexagenarius de his fymptomatis diu conqueftus, cui propinata emetica nullam vomitionem excitabant, poft mortem exhibuit ftomachum tenfum & repletum, licet per plures ante obitum dies perparum alimenti fumpfiffet; pylorus etiam liber erat, unde nofter Auctor aliquo jure deducit ftomachum fenfu & motu deftitutum fuiffe, nec potuiffe alimentis fe exonerare, quod accidit veficæ urinariæ, dum ejus corpus paralyfi afficitur. Lien vero erat molis exiguæ; quippe illius hic ufus cenfetur, ut repleat fpatium vacuum abdominis, cum cibis abftinuit æger, & detumefcat, cum cibis farctus eft ventriculus.

8. *Cardialgia arthritica* Sydenhami, *proceff. p.* 710. *de podagra*.

Maxime familiaris eft ventriculo languor cum ventris torminibus apud arthriticos diu podagra conflictatos; in hoc cafu nihil æque votis refpondet ac vini canarini hauftulus fubinde deglutitus; exercitio utatur æger: fi autem fymptoma inducias non ferens mortem minitetur, modo caput malum fimul non impetat, ad laudanum ftatim confugiendum; hac ipfa methodo fe ab imminenti morte liberavit Sydenhamus, ubi ex errore aliquo in ingentem ftomachi ægritudinem inciderat cum vomituritione, & aliquali ventris dolore; artus interim ex retrocefsione materiæ arthritricæ, doloris erant expertes, & ad motum plus folito habiles; congium nempe unum liquoris poffetici devorabat, & quamprimum totum per vomitum rejecerat, vini canarini hauftum cum laudani fui guttis fexdecim fumebat; quod fi huic remedio fymptoma non cedat, fudor provocetur methodo & medicamentis huic ufui dicatis ad biduum, triduumve mane & vefpere per duas, trefve horas continuas.

9. *Cardialgia bradypepta*. *Cardilea* Plateri *de dolore cordis, a ventriculi imbecillitate, p.* 369. *&* 377. *Foibleffe d'eftomac*.

Eft illa habitualis & confueta cardialgia quæ ab imbecillate ventriculi procedit. Stipata eft inappetentia; dolores comprimendo, diftendendo graviufque etiam rodendo moleftant, & levi errore in victu, ac gymnaftica, maxime admiffo frigore circa epigaftrium, aut fumptis cibis difficilioris paullo coctionis, excitantur.

Tarda & difficilis coctio eam moleftiam inducit, & faburram crudam efficiendo diverfa inducit fymptomata, ut inappetentiam, naufeam, ructus, cachexiam.

Huic originem præbent intemperies nativa, fenecta, debilitas a morbis prægrefsis, frigidorum & humidorum abufus, crapulæ prægreffæ, quæ ftomachum fæpius diftendendo ejus tenuitatem inducunt ex Plateri fententia. Hæc fpecies nominatur ab illo *cordis moleftia*, *imbecillitas ventriculi dicta*, *p.* 370. & curatio fufe traditur, a pag. 398. ad 445. ubi fequentia externa commendat, fcilicet pannum fcarlatinum vel pellem vulpinam, leporinam aut plumeam a vulture defumptam, aut textum ex gofsipio factum, pulveribus galangæ, caryophyllorum, calami aromatici, menthæ, pulegii, feminibus fœniculi, carvi, &c. factum, & fcrobiculo cordis conftanter appofitum; fuadet etiam ut manus calida, catellufve ftomachi regioni noctu applicetur; potifsima vero auxilia funt vina ftomachica & diæta conveniens.

10. *Cardialgia verminofa*. Sepulchret. *vol.* 3. *pag.* 527. Frider. Hofmanni *ibid. n.* 19. *Hirudinofa* Acad. Nat. Curiof. *centur.* 1. *obferv.* 172. Hercul. Saxon. *prælect. pract. part.* 2. *cap.* 7. River. *lib.* 9. *cap.* 10. *&* *centur.* 1. *obferv.* 91.

J. Bezac Univerfitatis Decanus accitus quondam fuit in oppidum Frontignan, ubi fimilis cardialgia plures e medio fuftulerat. Secto cadavere invenit vermes ita tunicis ventriculi adhærentes, ut eum perforaverint. Tænia non raro horis matutinis & vacuo ventriculo hos ventriculi morfus creat, cum aliquali bulimia, ptyalifmo, quæ affumpto cibo fublevantur; identidem hujus fragmenta *cucurbitini* dicta foras amandantur; in hoc cafu magna copia olei jugulandum, fuccus aurantii amari *bigarreau* dicti, præter emetica, aquas Balerucanas, &c. non raro profuere.

Quedam medicamenta pro venenatis habita hic laudantur, ut radix *mimofæ pudicæ*. Vide Labbat. *hift. Hantillarum*; *fpigelia anthelmia*, *nicotiana*, *tabacum*, arcanum D. Herrenshvvend forte funt hujus generis. Vide Vvepfer. *de cicuta aquatic. c.* 13. *hift.* 3. Hildan. *centur.* 1. *obf.* 27.

11. *Cardialgia latentium*. *Cardiogmus* Nenteri *Tab.* 209. *c.* 9.

Eft, ait auctor, fpecies cardialgiæ infantibus familiaris anxietate precordiorum & dolore gravativo conjuncta, a flatulenta abdominis & ventriculi diftenfione originem habens.

Cardialgia adulatorum ftrictior, ifta laxior eft cardiogmus cruditates tantum pri-

marum

marum viarum cum flatibus & vermibus procausa agnoscit: cognoscitur, 1. Anxietate & angustia præcordiorum cum dyspnœa, 2. Nausea, anorexia, & vomitione concurrentibus. 3. Copioso salivæ effluxu, si vermes subsint. 4. Febricula quandoque satis intensa, convulsiones non raro comites habente. Oritur a mercurii reliquiis, saburra viscida, lumbricis, sudore, achoribusve retro pulsis: ructus & flatus sublevant, alvus aperta bona, panophobia, convulsiones & febricula periculum portendunt.

Purgetur infans ex syrupo florum persicorum cum guttis tribus vel quatuor syrupi emetici glauberiani, vel granis duobus tribusve ipecacuanhæ ac mannæ uncia, si bimus vel trimus fuerit, unguenta oleo anethi, aut petrolei guttulis paucis additis umbilico illinantur, iteretur catharsis, clysterum usus, &c.

12. *Cardialgia a cardiogmo* Bonet. *sepulchet. t.* 2. *p.* 80. *obs.* 45.

Cardialgia per annum post pastum revertens, cum respirandi difficultate, pulsus interceptione aliisque gravibus symptomatis observata fuit ab Antonio de Pozzis apud Chiliarcham; cujus cor inventum est bovino majus, pulmones flaccidos comprimens, duobus polypis distensum, quod a sumpto cibo comprimebat ita stomachum ut ea omnia symptomata sequerentur; cardiogmus vero quid sit juxta nos supra diximus. Raro de principiis morborum mechanicis in praxi cogitamus, qui omnia saburræ vel fluidorum vitiis tribuimus.

XXI. Gastrodynia. *Colique de l' estomac. Cordis dolor* Fel. Plateri *class. de doloribus Colica ventriculi* vulgo aut stomachi dolor. *Dolor ventriculi* Boneti *sepulchret. Cardiaca* Panaroli. *Cardialgia* Frid. Hofmanni, qui hoc genus cum ventriculi dolore confundit, a quo dudum ipse Bonetus sejunxit; ægros *stomachicos* vocat Cæl. Aurelianus.

Est quicumque dolor notabilis & constans in regione stomachi, qui continua animi defectione non stipatur ut cardialgia.

In cardialgia imminet syncopes periculum; ægri animum, viresque sibi deficere sentiunt, & nostrates *sibi stomachum mori* conqueruntur. Ast in gastrodynia licet intensus quandoque dolor in syncopem demum ducat, talis animæ defectio non constanter imminet, aut vix unquam adest.

1. *Gastrodynia saburralis. Colique d' indigestion.*

Est ea quæ a ciborum quantitate, qualitate, pastus tempore peccantium ingurgitatione procedit. Error autem in cibis est eo major quo cibus quantitate, qualitate & respectu stomachi assumentis vitiosior est. Idem enim cibus qui sano utilis est stomacho, debili noxius sepe deprehenditur. Hac farcina, Medicis saburra, onustus stomachus, licet sæpe vomitu aut diarrhœa post cardialgiam fugacem se liberat, quandoque vehementer contractis suis orificiis contenta comprimit; & ab hac compressione dolet intense, sæpius cum sensu ponderis respirationem inhibentis, pulsu duro, febrili, alias vero depresso tardo. Dolor vero tolerabilior est multo quam in gastrodynia flatulenta & biliosa.

Gastrodyniam a lacte coagulato, a lardi frusto, ab horæis fructibus, a millenis aliis cibis dyspeptis oriundam observare sepe datum est, utplurimum vero vomitio spontanea vel artificialis, aut diarrhœa oborta eum morbum solvunt, nec consultum est alimentis farctum stomachum narcoticis consopire, nisi atrocitas doloris suadeat; utplurimum aqua tepida, oleum, clysmata, penna intra œsophagum adacta ægrum liberant, unde hanc speciem vix inter dolores stomachi recensent auctores, quam velut symptoma dyspepsiæ, vomitus aut alterius morbi per transenam memorant.

2. *Gastrodynia flatulenta. Colique venteuse d' estomac. Inflatio* Aetii. *Cardialgia flatulenta* Frid. Hofmanii. *Hypochondriaca* Etmulleri; vide quæ de ea diximus, dum de cardialgia.

Est vehemens dolor tensivus sub cordis scrobiculo, cum respirandi difficultate, flectendi antrorsum trunci necessitate, qui flatuum emissione sublevatur: accedit pulsus imminutio, depressio, extremorum frigus, summa anxietas, præcordiorum angustia. Differt a gastritide, a gastrodynia hysterica aliisque, quod epigastrium pressionem a manu factam toleret, qua alias exacerbatur dolor.

Præmissa phlebotomia, si pulsus permittat, præmissoque clysmate emollienti, & copioso potu aquæ pulli calidæ, si dolor non nimis urgeat, ad oleum amygdalarum recentissimum & demum ad laudanum vel theriacam recentem, aut pilulas de cynoglosso deveniendum est. Laudanum solidum ad granum & ultra, liquidum ad guttas viginti, vel triginta, pylulas de cynoglosso ad grana sex vel plures: cavendum a catharticis etiam lenibus usquequo dolor per diem evanuerit; in prophylaxi abstinendum a cibis dyspeptis, leguminosis: juscula emollientia, serum lactis, acidulæ usurpandæ.

3. *Ga-*

3. *Gastrodynia biliosa. Colique bilieuse d'estomac. Cardialgia epilepsiam inducens* Amati Lusitani *centur.* I. *obs.* 20. *Cardialgia biliosa* Bianchi; *atrabiliaris* Hollerii & Zacuti.

Ea est quæ foveri censetur a materie biliosa, accerrima, porracea, æruginosa; bilem vero flavam in viridem mutari per acida vitriolica probant experimenta Grossii ab Ettmullero allata; dolor in hac specie vehemens est; ut a veneno assumpto; quandoque convulsiones inducit; observante Amato, non raro morbus veneno assumpto tribuitur. Imo post mortem repertus est ventriculus ruber & fere excoriatus observante Bartholino & Boneto in *sepulchreto obs.* I. *de ventriculi dolore*; de cetero, si æger biliosus, calidus, liquoribus spirituosis, regimini calido assuetus sit, ad hanc speciem præ ceteris pronus est: bilem e duodeno in stomachum facile refluere docent experimenta Ludovici Davizard. D. Med. Societatis Regiæ Scientiarum sodalis meritissimi.

Solvitur hic morbus vomitione & dejectione uberi bilis acris viridescentis, aut æruginosæ.

Emetica levia in ipso paroxysmo adhiberi possunt, ut decoctum seminum raphani, oxymel scillicitum ad drachmas sex, sed si dolor minus urgeat, aqua pulli affatim bibenda & vomitione rejicienda: in prophylaxi nihil utilius est aquis acidulis.

4. *Gastrodynia a veneno* Boneti *sepulchret. observ.* 2. 3. 4. 9. 17.

Ea est quæ a venenis corrosivis assumptis producitur, ut ab acidis puris, nitri, salis, vitrioli, mercurio sublimato corrosivo, arsenico, quod vel errore assumentis, vel malitia propinantis accidit, unde casus medico-legalis, qui exigit magnam Medici coram Judicibus eum referentis solertiam & prudentiam. Si venenum sit corrosivum, actuale, ut prædicta, evidens est labia, linguam, fauces, prius affici quam ventriculum, adeoque his reapse corrosis de veneni assumpti realitate non dubitandum est. Si vero symptomata illa externa deficiant, dubium potest esse num morbus a causa interna, num ab externo veneno dato, procedat. Mos est in hoc casu exenterato cadavere panis frustum in stomachi succo tingere, & cani vorandum præbere; & ex subsequente canis morte, ex stomachi erosione, livedine venenum datum esse concludere; verum conclusio ex prædictis non est rigorose deducta, nisi plures circumstantiæ conjecturam verosimillimam faciant. Vide curationem dum de cholera.

5. *Gastrodynia ulcerosa* Boneti *sepulchr. obs.* 6. 7. 8. 27. 28. 42. 43. 48. & additamenti *obs.* 3.

A Ventriculi sphacelo, omenti, pancreatis, vicini hepatis putredine, exulceratione, corruptione, obs. 2. 18. 19. 23. 38. 48. 50. additam. *obs.* I. 2. &c.

Est ea species quæ gastritidem, & phlegmasias suppuratas viscerum stomacho vicinorum sequitur, inde enim exesio ipsius stomachi, aut a pure, ichore, vapore putri, ejus continua irritatio, vomitio frequens, hectica, aliaque lethifera symptomata exsurgunt.

6. *Gastrodynia Americana. Prolapsus cartilaginis mucronatæ* G. Piso. *de morbis Ind. Occid. cap.* 8. *Spinela* Lusitanis.

Corporis totius languorem inducit cum dolore stomachi, aliquando vomitu, summa respirandi difficultate, quæ ex refrigeratione musculorum pectoris, tum in primis mucronatæ cartilaginis compressione oritur; hinc mox ex dejectione appetitus magna virium imbecillitas subsequitur, & atrophiam minatur.

Chronicus est morbus & frigidus non tamen per se lethalis, paullatim invadens, & cognitu in principio difficilis.

Empyrici signum hujus morbi dicunt esse varices in brachiis; differt a cachexia, oppilatione cachectica, quod vultu quidem tristi & dejecto, non tamen decolore & livido sint, nec pondus aut duritiem in hypochondriis sentiant, tum & fames langueat.

Curatio discutientibus, calefacientibus & corroborantibus internis, externisque absolvitur, interea sunt juscula pipere, imo allio & cœpa condita, pilulæ stomachicæ, syrupus tabaci, vinum generosum, balsamum copaiva, salsæparillæ & sassafras decoctum cum aniso, cinnamomo. Externa sunt cucurbitulæ siccæ iteratæ mammis applicatæ, mox stomachi & pectoris inunctiones ex oleo corticis aurantiorum, tabaci, artemisiæ & menthastri; scutum stomachale ex herbis corroborantibus, demum emplastrum ex resinis & balsamis. Commotus ego, ait Piso, felicissimo horum remediorum successu, in colica atrophia, & dysenteria, commendavi nostris Chirurgis & cucurbitulas siccas & topica externa.

7. *Gastrodynia periodynia.*

Periodynia Græcorum est ni fallor species Gastrodyniæ chronicæ qualem observavi in sexagenario Sacerdote qui ante sex menses per totum tempus digestionis in stomacho contorsiones, motus, dolores, & distractiones patiebatur, intestinis etiam consentientibus, lingua sicca, sine siti ta-

tamen: macies accefferat, vires attritæ erant, alvus aftricta, pulfus rarus, fano fimilis, quidam dolor in lumbis.

Præfcripfi jufcula ex pullo, narcotica, & dein lac afininum, quo per menfem fumpto, fanus evafit.

8. *Gaftrodynia calculofa* Schneideri, *lib.* 3. *de Catarrhis*, *cap.* 7. cognita Riverio, Alfario Crucio, Bartholino, aliifque obfervata.

Eft ea fpecies quæ a bezoarticis aut ægagropilis in ftomacho aut ejus vicinia enatis ortum ducit.

Faber quidam jamdudum de fenfatione molefta lapidem molarem in fuo ftomacho referente conquerebatur, invitis omnibus auxiliis obiit; inventus eft in jejuno inteftino lapis albefcens pylorum comprimens, quem nullus Medicus fufpicatus fuerat. *Vide* fimiles obfervationes, dum de Ileo. *Vide* etiam Boneti *Sepulchret. Tom. II. pag.* 77. *obf.* 33. *de Calculis cyfticis. obf.* 31. *de Calculo gaftrico*, ibidem, *obf.* 32. & fex hiftorias calculorum fimilium in *obf.* 29. Calculos gaftricos vidi ellipfoideos, albos, aqua leviores, ovo columbino multo majores, ad ignem non inflammabiles, adeoque a cyfticis diverfos, ex quibus ileus obortus fuerat.

Vidi etiam diverfos circulatores, quorum alter plures lapides duriffimos, glabros, fphæroideos œfophagi diametro non minores impune vorabat, alter præterea faxum teftaceum, ex quo tota Urbs Monfpelienfis conftructa eft, mafticabat & deglutiebat cum lapillis grandiufculis, quos in abdomine collifo crepitantes audiebamus, utrum eos dein vomitione rejicerent compertum non habeo. Curavi etiam in Nofocomio militem, qui ludi gratia fcyphos vitreos in ore contritos voraverat.

Sæpe hepatalgiam calculofam comitatur gaftrodynia. *Vide* Boneti *Sepulchret. Tom. II. pag.* 76. *obf.* 31. 32. & 33.

9. *Gaftrodynia aftringens*. *Stomachi aftrictio* Aetii, *lib.* 3. *ferm.* 1. *cap.* 13.

Eft moleftia inter digerendum cum alvo conftipata, æftu generali, maxime vero manuum ac pedum, faciei rubore, pulfu frequenti, aut juxta quofdam febricula; accidit temperamentis aridam & denfam carnem habentibus; hæc Aetius. Id morbi autem mihi pendere videtur ab ariditate & erethifmo ventriculi, a defectu potus aquofi, & a difpofitione fpafmodica generis nervofi.

Suadet Aetius in paroxyfmo, id eft durante digeftione, frictionem & vincturam extremorum, fitum erectiorem, geftationem in lectica, dein humectantia & diluentia adhibenda, ut inunctiones corporis ex oleo cum pauco nitro; extra paroxyfmum juvant multus potus aquæ calidæ, lavipedium & maniluvium frequens. Ipfe Aetius dicit fe juvaffe in intervallis illos ante paftum lavando, morbo recedente vinum exhibetur; cibi autem fint facilis coctionis, & in tres vel quatuor paftus dividantur.

10. *Gaftrodynia atterens*. *Vide* Jonfton. *Idea medicinæ*, *pag.* 445. *Stomachi attritio* Boneti, *Polyalth. Periodynia ftomachi* Hippocratis, quæ ejus vehementem & circum tenfum dolorem fignificare fcribit Gorræus.

Hæc fpecies etiam inter digerendum accidit, fed cum extremorum frigore, anhelitufque difficultate; unde a præcedente difcrepat; an diverfa fpecies a gaftrodynia faburrali, flatulenta, &c.? Jonftonus fuadet inunctionem epigaftrii cum oleo nardino, & intus piperis drachmam. Hecquetus potum copiofum & emollientem in paftu; in dolore vero theriacam recentem.

11. *Gaftrodynia a peregrinis*; *Cœliacus affectus* Celfi, *lib.* 4. *cap.* 12.

Fit a deglutitis corporibus omnino ab hominum ufu alienis, ut *ferro*, obfervante Scholtzio; *monetis*, *cupreis*, *argenteis*, *cultello*, *fibula*, *clavis*, *aciculis*. Vide Ill. Tiffot, *Avis au peuple*, n. 365. A *lapillis* Cardano, Heffio, &c. obfervantibus. *Pilulas deauratas*, ac refinofas, plures menfes in ftomacho commoratas huic morbo anfam dediffe obfervarunt Ballonius, Mollenbroeckius; fruftum laridi, Hildanus, *cent.* 3. *obf.* 33. zingiberis libram, Platerus, *obf. lib.* 3. veficulas pediculis plenas, Heurnius; lacertas ac ferpentes, quibus tres mille homines interfecti funt, Gefnerus, *Hift. animal. de lacertis*. Salamandras demum emeticorum vi rejectas nuper recenfuit D. Barigne, *in Act. Societ. Reg. Monfpel.*

De gaftrodynia quam tæniæ, lumbrici, erucæ, fimiliaque reptilia in ftomacho latitantia fæpius excitant, vide *Cardialgiam verminofam*.

Vidi impune deglutitas aciculas, calamum fcriptorium, fcyphos vitreos, teftam mytuli, nucleos perficæ, aliaque multa, fed non ita felices funt omnes, & pluribus gaftrodyniæ enormes ulcerofæ, lethales ab his erroribus fuperveniunt, quæ diffolvendis hifce corporibus apta funt, ut conchyliis fuccus limonum, atque tuto deglutiri queunt; hic indicantur nec non lubricantia quæ viam ad inferiora parant & aperiunt.

12. *Gaftrodynia a xyphoide* Ballonii, *Epidem. lib.* 2. *pag.* 242. Barbette, *Anat. pract. lib.* 1. *cap.* 4.

Plebs Occitaniæ hunc morbum vocat, *la palette de l'eftomac tombée*.

Franci*f*. Boiffier de Sauvages. Mm non

Non rarum esse hunc morbum testantur Barbettus & Bonetus; rarior tamen est quam vulgus putat. Hac cartilagine xyphoidea introrsum luxata vel depressa ventriculi dolor constans supervenit cum vomitu, anorexia, & si morbus perseveret, atrophia; assumpta esculenta & potulenta illico sursum rejiciuntur, dolor ad menses & annos discruciat. Suadet Barbettus ut ampla cucurbitula semel vel bis epigastrio admoveatur, dein emplastrum astringens applicetur; omnia symptomata siluisse a reducta per manum dextri Chirurgi hac cartilagine, docet Bonetus. Similis huic dolori est hepatalgia calculosa, notante Wepfero.

13. *Gastrodinia pulsatilis* Boneti, *Sepulchr. Tom. II. obs. 45. p.* 80.

Cognoscitur ex molesta sensatione corporis in epigastrio pulsantis, quæ certe molestia a dolore alias species comitante diversissima est. Hanc observavi bis vel ter, & non rara est in hypochondriacis, hystericisque; vulgo tribuitur pulsationi arteriæ cæliacæ, quam refert Bonetus pugni magnitudine dilatatam; certum est & arterias gastricas & aortam, etiamsi non anevrismaticæ sint, in his constitutionibus sensu exquisito præditis, hunc molestum pulsum facere.

14. *Gastrodynia hysterica*. *Colica hysterica* Sydenhami, *c. 7. p.* 132. *& in processibus, p.* 669.

Est morbus hystericas, aut morbo pregresso potissimum dystocia debilitatas mulieres afficiens, dolore circa scrobiculum cordis atrocissimo, & viridescentium humorum rejectione stipatus. Colica biliosa intestinis insidet gastrodynia vero stomacho; in gastrodynia maxima fit animi dejectio & prostratio, vel desperatio; per diem unum, alterumve facit dolor, qui post paucas septimanas revertitur, nihilominus sæviens quam antequam solveretur paroxysmus. Adde quod sedato morbo superfit in epigastrio sensibilitas minimam pressionem refugiens, & quod aurigo non raro huic morbo comitem se adjungat per aliquot dies. Differt ab ileo & a colica biliosa, ut attendenti patebit.

Cura. Possetum seu serum lactis ope alæ seu cerevisiæ eductum affatim hauriatur; apud Gallos vero aqua pulli vel serum lactis vulgare, quod dein vomitione rejiciatur, quo peracto laudani liquidi guttæ 25. in aqua cinnamomi hauriantur; quod paregoricum repetendum est, donec morbi ferocia superetur; si vires ferant, initio phlebotomia præmittenda est.

Extra paroxysmos, si revertantur, sumatur bolus ex zedoariæ drachma una; vel semisse, cum syrupo e conditura citri mane & sero per mensem, superbibendo sequentem infusionem, scilicet zedoariæ semi-unciá infundatur in vini canarini unciis quatuor per horas duodecim, colatura servetur pro usu; vel fume balsamum Peruvianum, ut in rachialgia Pictonum.

15. *Gastrodynia chlorotica*.

Ea est species quæ a catameniis, hæmorrhoidibusve retentis supervenit chloroticis, easque fere semper divexat, dolore quidem tolerabili, sed constanti ab epigastrio ad dorsum infra scapulas extenso, quandoque cum epigastrii sensibili intumescentia adest dyspnœa a levi motu; lassitudo, crurum gravitas, faciei pallor, œdematia pedum, anorexia. Curatur ut chlorosis, maxime usu repetito chalybis.

16. *Gastrodinia hypochondriaca*. *Colica hypochondriaca* Sydenhami, *Processus integri de colica hysterica, p.* 670.

Valde affinis est morbus gastrodyniæ hystericæ, sed viros hypochondriacos afficit, & suadet Sydenhamus, ut inquirant Medici methodum curativam ipsi convenientem, cui quasi genuine morbus cedat, tametsi chalybs inprimis confert.

Nota. Nomen colicæ dolorum coli tantum olim designabat, sensim idem nomen dolorem ilei, hepatis, uteri, stomachi, & nescio quot aliarum partium significavit, quo abusu nihil in scientia medica perniciosius est; cum enim cuique generi nomen proprium conveniat, ni confundi omnia velimus; & cum genera morborum diversa viscera afficientium diversa omnino sint, diversa debent esse nomina generica morborum diversa viscera afficientium, quorum saltem symptomata notabilia & connexa sunt cognita, secus nomina cephalalgiæ, cardialgiæ, arthritidis, &c. proscribenda.

XXII. Colica, *la Colique, Douleur au ventre*.

Est morbus cujus præcipuum symptoma est dolor, vel molestia intestini potissimum crassi regiones afficiens, & ab illius situ, figura & officiis determinata.

Cum intestinum tenue & crassum diversas sedes occupet, & diversis visceribus abdominis contiguum sit, difficile est ex sensu ægrotantis partem affectam determinare, & errare in hac assignanda quotidianum est; verum ratiocinio physiologico adjuvante ex cognitis morbi causa, principiis & symptomatis, cognitisque intestini structura, situ, usu, possumus symptomatum nexum intelligere, & ex hac possibilitate intelligendi nexum

xum fymptomatum eruitur partis affectæ cognitio, in hoc & alio quovis morbo: dolendum quidem eft quod morborum plura genera non nifi theoriæ interventu, ab invicem diftinguantur; multo tutius & clarius effet ea a fymptomatis folis definire; fed ad hoc obtinendum defideratur hiftoria morborum accuratior quam quæ hactenus datur.

Colicæ nomen Plinii tempore novum erat; Græci hoc morbi genus ignorabant, feu nomine proprio non infigniverant. Dolorem inteftini tenuis cum conftipatione & vomitione affidua *ileum* nominabant, vel paffionem iliacam, ut Arabes dolorem longanonis, feu inteftini craffi *paffionem colicam* nuncupabant. Addiderunt quidam colicæ definitioni alvi conftipationem, ut torminalem colicam a vulgari difcernerent; fed hæc diftinctio non pertinet ad genus; quippe fi detur dolor vehemens, conftans etiam torminofus, id eft, ad alvi dejectionem vergens, & fit morbi præcipuum fymptoma, is merito colicæ annumerandus eft; & a fortiori, fi alvus fimpliciter fit libera, ut quandoque obfervatur; fecus nullum erit genus ad quod is dolor pertineat, aut genus novum citra neceffitatem erit admittendum.

1. *Colica flatulenta*, *la Colique venteuse*, Sennerti *de dolore colico* 1. *fpecies*. Sepulchret. *obf.* 1. & 2.

Cognofcitur ex eo quod 1. clyfmatis aut alvi dejectione flatuumque per inferiora ejectione fedetur; quod non accidit in gaftrodynia flatulenta. 2. Quod coli tractum fequatur, ceu abdominis peripheriam, unde fit ut imam partem ftomachi qua tranfit colum, non raro afficiat, fed flatuum, borborygmorumque diffluxu, & loci mutatione fedetur. 3. Etiamfi in gravi paroxyfmo urina fuppri-matur, peniifque contractus imminutus rigefcat fine ullo voluptatis fenfu; interea nec dolor renum, nec mingendi cupiditas urgeat, nec urinæ ardentes & mutabilis coloris fint, ut in nephralgia. 4. Preffione abdominis non exacerbatur dolor, ut in gaftrodynia hyfterica, & in enteritide. 5. Adeft alvi ficcitas, fæcum induratio, conftipatio. 6. Defunt fymptomata & principia procatarctica rachialgiam defignantia.

Oritur ab alimentorum vifcofa digeftione, quæ aeris elaftici genefim copiofam infert; cum econtra ubi faliva & fuccus gaftricus, bilifque bene fe habeat, digeftio fine aeris generatione perficitur. Alimenta maxime flatulenta funt vinum non fatis fermentatum, leguminia, & fructus molles, cucurbitacei. Hæc fpecies fed fugax & levis non raro aufiginem accedentem defignat, fuppreffo fci- licet bilis in duodenum effluxu; experimenta Stvvartii in cane & homine docent, denegato hoc bilis influxu flatus in inteftinis generari; alvi etiam conftipatio flatulentiæ anfam præbet.

Levis colica clyfmate emolliente, oleofo, chamæmeli infufo theiformi, fomento abdominis calido, frictioneque tollitur. Si vehemens fit dolor, a phlebotomia aufpicetur curatio, aqua pulli affatim bibatur calida, clyfma emolliens injiciatur, & his irritis, laudanum liquidum ad guttas viginti vel triginta hauriatur; dein largo ufu olei amygdalarum recentiffimi quarta quavis hora, aqua pulli continuata, clyfmatis ad femilibram, fed rarius immiffis lubricetur alvus; quo facto & dolore fedato lenis catharfis inftituetur, & convenienti tempeftate acidulis bilis fluxilitas, & primarum viarum munditiès concilietur.

2. *Colica pituitofa* Sennerti, *ibid.* 3. *fpecies*. Fernel. *pathol.* *l.* 6. *c.* 9. Salmuth. *centur.* 1. *obf.* 78. Sepulchret. *obf.* 23. *Colique glaireufe*.

Ea eft quæ cenfetur oriri ab humoribus craffis & vifcidis inteftino craffo impactis. In hac dolor pali infixi, vel terebræ perforantis fpeciem exhibet, ob violentam ibi loci, ubi pituita ifta hæret, diftenfionem, & flatus utplurimum fimul retenti expanfionem. In aliis fpeciebus licet dolores graves & acuti fint, interea non *fixi* & *perforantes* quafi funt; adde quod colica ifta pertinax eft.

Etmullerus dolorem illum a pituita, feu mucagine copiofa vifcida, non acri, *gravantem* effe contendit, & merito, quafi conjuncta fit cum acrimonia acida, dolorem non folum gravativum, fed & etiam fimul *contundentem* infert, non tamen negat effe etiam fixum, continuum, perterebrantem, atque exiftimat effe fæpius in hypochondrio finiftro, eumque frequentiffime hypochondriacos divexare, cum econtra colica flatulenta dolorem diftendentem, & quafi dirumpentem inferat.

3. *Colica ftercorea* Etmulleri *de inteftinorum doloribus*, *tom.* 1. *p.* 139.

Eft illa quæ a fcibalis induratis inteftina difficulter præterlabentibus oritur. Hanc aliquoties vidi apud mulieres, quæ per vim in quibufdam Monafteriis *Refugiis* dictis detinentur, ob mœrorem & vitam fedentariam; fæces induratæ demum dolores vividos fine febre excitant, quandoque cum cruentis aliquot dejectionibus, quod malum palpo fere cognofci poteft; & a catharticis levifimis exacerbatur; fed longo & largo ufu olei amygdalini, fomentorum & clyfmatum emollientium poft aliquot dies evanefcit

fine flatuum faltem notabili emiffione, e-miffis fenfim fcybalis ftrobylos cupreffi re-ferentibus.

4. *Colica verminofa* Sennert. 2. *fpecies do-loris colici*. Fabricius *cent.*1.*obf.*57. An *Stro-phus* Celfi?

Eft ea quæ a vermibus, potiffimum lum-bricis, oritur, cujus character eft dolor va-rius nunc rodens, nunc pungens, & a loco in locum ferpens fine alvi aftrictione; fæ-pius funt dolores fugaces, varii, cum fub-fultu in abdomine, non raro cum cardial gia, naufeis, febricula, excrementis apud infantes grifaceis, halitu oris fingulari, fa-ciei nunc pallore, nunc rubedine.

Utplurimum hæc fpecies ob alvi laxitatem permittit ufum catharticorum ex fenna, fe-mine contra vermes, aquila alba, &c. nifi dolor conftans fuerit, quandoque fi gravis febris, delirium, convulfio immineant, in paullo provectioribus, emeticus fyrupus Glauberi feliciter præfcribitur; fæpius fuffi-cit fuccus limonis cum oleo in ipfo paro-xyfmo; clyfmata etiam dulcia, non raro lumbricos catharticis refiftentes, educunt; tres guttulæ petrolei intus fumptæ, extus ve-ro in juvenibus illitæ, profunt.

5. *Colica biliofa* Frid. Hofmann. *pag.*286. non vero Sydenhami, quæ *chordapfus* eft. *Colicus dolor ab acri & fcorbutico humore* Sennerti.

Hæc fpecies adolefcentes vividos, cali-dos, iracundos, liquoribus fpirituofis indul-gentes, viros biliofos, æftate fervente exca-lefactos cum febre fugaci adoritur, aut fine pyrexia. Symptomata funt vox rauca, car-dialgia, cacofitia, vomitio biliofa, porra-cea, fingultus, calor, fitis, oris amaror; urina pauca, ruffa, cum alvo non omnibus aftricta; unde differt a chordapfo; imo cum dejectionibus biliofis & crebris; dolor vero inteftinum tenue fæpius afficit, ut duode-num; abdomen nec tenfum eft, nec fervi-dum, ut in enteritide; urinæ fluunt, caput vertigine tentatur, pulfus nec durus, nec tenfus, licet frequens; morbus acutus eft.

Curatio exigit ftatim phlebotomiam, clyf-mata emollientia ex malva, femine lini, ra-dice althææ, oleo; jufcula quibus incocta acetofæ folia; potum acidulatum, ut ferum lactis, limonatam, oxycratum, aquam ni-tratam, aquam pulli, fomenta emollientia, cremores hordei, emulfiones cum narcotico; urgente dolore laudanum, decoctum capitis papaveris in aqua oryzæ frigida; præmiffa leniffima catharfi & decocto caffiæ, fi rever-tatur dolor, femicupia profunt.

6. *Colica phlogiftica*, *Colique inflammatoire* Sennert. *fpecies* 4. *Phlogofis inteftinorum* Fe-lic. Plateri. Cl. Tiffot, *avis au peuple*.

Differt ab enteritide ratione gradus tan-tum, ex eo quod fcilicet non fit pyrexia acuta cum pulfu frequenti citato, totius corporis ardore, fudore, &c. Diftinguitur ab aliis fpeciebus meteorifmo abdominis, intolerantia palpi, vel magna fenfibilitate, cum renitentia abdominalium vifcerum ver-fus umbilicum, urinæ difficultate, fiti, &c. Curatur amplis phlebotomiis, irrigationibus emollientibus, clyfmatis, aqua pulli, ut en-tericis; colicæ flatulentæ calidis medicami-nibus tractatæ non raro evadunt phlogifticæ. Cathartica acria, intempeftive affumpta, ut in alvi conftipatione, hanc fæpe excitant. De hac vide enteritidem.

7. *Colica fpafmodica* Frid. Hofmanni. *de inteftinorum dolore*, *pag.* 287. *Colique convul-five* Sepulchret. *pag.*266. *obf.*2.

Alia eft quam a fero acri inteftinis im-pacto deducit Hofmannus; alia vero quæ eft endemia apud Hungaros; ifta eft vera Ra-chialgiæ fpecies, de qua fuo loco agemus; illa vero convulfionibus etiam externis eft ftipata: in arthriticis, ait ille, & fcorbuti-cis obfervatur; inflammationem minatur, & vix curatur, nifi materies *arthritica* ad ar-tus, *fcabiofa* & *miliaris*, vel *petechialis* ad cutem revertatur; videtur itaque eadem ac *colica arthritica* Mufgravii *capite* 3. *de ar-thritide*. Præmiffa phlebotomia, nihil utilius cenfet Baglivus infufo theiformi camomillæ.

8. *Colica plethorica*; *Colica hæmorrhoidalis* Junckeri, *Tabul.* 106. quam podagræ, vel ifchiadis repulfioni tribuit, proindeque cum convulfiva confundit.

Colica fanguinea Nenteri *Tabul.* 26.

Eo nomine indigitamus eam quæ a cata-meniis, lochiis, hæmorrohidibufve retentis fupervenit apud eos qui his effluxibus affueti funt, quæque illis effluxibus reftitutis, aut recte fe habentibus fedatur. Accidit illa vi-ris & feminis plethoricis, hypochondriacis, fæpe cum tenefmo hæmorrhoidali, & fignis fanguinis copofioris.

Ea fpecies exigit phlebotomias, diluentia, & ea quæ valent fluxus fanguinis confuetos revocare.

Colica catamenialis, feu a catameniis im-minentibus fæpius & inteftina & lumbos & viciniam uteri fequitur, quandoque atrox eft, folvitur autem phlebotomia, eruptione catameniorum. Vide *Hyfteralgiam*.

9. *Colica Lapponica* Ill. Linnæi, *Flora Lapponica*. *pag.* 69. *de Angelica*.

Morbo laborant fæpius Lappones filvatici vehementiffimo *Ullem* vel *Hotme* dicto, qui fpe-

ſpecies colicæ eſt, & ad colicam ſpaſmodicam Scheuchzeri proxime accedit: corripiuntur enim interânea circa regionem umbilicalem ſpaſmis diriſſimis, qui extenduntur ad pubem uſque, paroxyſmis parturientium fame vehementioribus, ita ut miſer Lappo vermis inſtar, per terram repat, & urinam ſæpe ſanguinolentam reddat; licet calculi nulla omnino fit ſuſpicio apud hanc gentem a calculo & podagra nativo privilegio defenſam: poſt aliquot horarum, quandoque diei ſpatium, terminatur morbus ptyaliſmo ingenti per horæ quadrantem durante; dicunt Lappones quod hic morbus in alpibus eos non aggrediatur, ſed tantummodo dum in ſylvis per æſtatem degunt, hauſta ſcilicet ibidem aqua ſemiputrida, vi radiorum ſolarium incalefacta, vermiculo *Gordio* dicto ſcatente. In hoc morbo variis utuntur medicamentis & omnibus quidem fortiſſimis, ut radice angelicæ, cineribus aut oleo tabaci, caſtoreo liquido, &c. Colica convulſiva, quam in *Itinere Alpino* deſcribit Scheuchzerus, plures monachos abſtulerat uſos in culina vaſis cupreis, & is morbus ad Rachialgiam pertinere videbatur. Certum fecit Laurentius Montin, hunc Lapponum morbum oriri ab aſſumpto cum aquis *Gordio* ſeu ſeta aquatica, quo extracto ſanantur.

10. *Colica Japonica* Kæmpfer. *faſc.* 3. *amœnit. obſ.* 11. *Senki* Japonibus, ideſt ſpaſmus abdominis & inteſtinorum, ita familiaris ut ex decem adultis vix unus ſit qui ea non aliquando laboraverit.

Tribuitur uſui cerviſiæ ex orysa paratæ, unde advenas ea utentes etiam adoritur.

Illa ſpecies diſtinguitur ab aliis, 1. Quod non ſolum inteſtina lancinet, ſed etiam in inguine ſimul motus convulſionis excitet. 2. Quod abdominis ipſos muſculos dolore afficiat. 3. Perſæpe ſuffocationem hyſteriæ inſtar ægro machinetur convellendo totam regionem ab inguine uſque ad cartilaginem xyphoideam. 4. Definit, ubi diu ſævit, in tumores hic illic promiſcue naſcentes. 5. Et quod pejus eſt quandoque definit in viris in ſarcocelem quæ fiſtulam contrahit; in feminis vero abit in fœdam catervam ficorum ſeu tuberculorum in ani, vulvæque labiis naſcentium (quæ Sarcocele *ſobi* dicta eſt, ægri *ſobimots*) & hi ficus extra colicam pariter frequentes ſunt & endemii in Japonia.

Terapeja in omnibus fere morbis familiaris apud incolas Coreæ, Sinæ, & Japoniæ hauritur ex duplici remedio, ſcilicet ex *moxiburio* & ex *acupunctura*. Moxa eſt turunda conica ex filamentis artemiſiæ officin. carpta digitum craſſa, quæ apice accenſa apponitur comburendæ parti quam baſi contingit; hæc vero ambuſtio tam lenis eſt, ut infantes hanc ſine fletu tolerent, teſte Alpino apud Ægyptios moxiburium obſervante, & Kæmpfero in Japonia. Arabes moxam parant ex panno goſſypino iſatide tincto, vulgo *coton bleu*; Indi vero ex medulla ſcirpi paluſtris.

Acus ſunt argenteæ vel aureæ quæ in carnes adiguntur ad ſemi-pollicem, raro ad pollicem, eo fine ut flatus & vapores, quibus fere omnes morbos tribuunt, foras erumpant; plures autem & tum numero, tum ordine ſuperſtitioſis, inſtituuntur acupuncturæ, quibus illico vel ſanari ægros, vel ſublevari teſtatur Kæmpferus. Alibi vero in India ſubſtituuntur plura eodem ordine moxiburia. Japones in epigaſtrio anticolicam acupuncturam celebrant, & novem punctionibus pollicem diſtantibus, figuram quadratam repræſentant; in aliis morbis alias partes acupungunt, aliaſque figuras delineant.

11. *Colica meſenterica*. Vid. *Sepulchret. obſ.* 2. *de dolore colico*; id. *obſ.* 7. 22. 28. 30. *n.* 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. item, *obſ.* 34. 35. in quibus de meſenterii glandulis obſtructis, induratis, tumidis agitur; *obſ.* 37. 38. ubi de meſenterii abſceſſu.

12. *Colica ſchirroſa*. Sepulchr. *obſ.* 8. La Motte, *obſerv.* 108. *des Tumeurs*.

Eſt dolor ab ſchirro inteſtinis adnato.

Tumor eſt durus, per ſe indolens, integumentis abdominis profundior, inteſtinum premens, unde dolor a fæcibus, flatibuſve cohibitis.

Hæc obſervatio Mauqueti de la Motte provenit errorem Chirurgorum, qui hujuſcemodi tumorem pro phlegmone habentes, aperuerunt lapidis cauſtici interventu, aperto vero ileo fæces cum pure exierunt, & ægra intra triduum ab operatione obiit.

Similes tumores reſolutos fuiſſe continuo uſu emplaſtri de diachylo, meliloto, ex mucilaginibus obſervat idem *obſ.* 109. ſumptis intus aperientibus, *obſ.* 110.

13. *Colica pancreatica*. Vide *Sepulchret. pag.* 150. *obſerv.* 34. 35. 38. *&c. Ventris dolor ob apoſtema pancreatis* Heurnii, *in Aphor.* 41. *S.* G. Hippocrat. Higmor. *Diſquiſ. anatom. l.* 1. *part.* 2.

Eſt moleſtia perſeverans in abdomine circa regionem pancreatis ab ejus viſceris induratione, ulcere, abſceſſu, quæ poſt paſtum creſcit, & vomitionem aut nauſeam non raro excitat; in macilentis ſummo mane, flexis genubus; palpo poteſt explorari ſedes hujus morbi alias obſcuriſſimi.

14. *Colica pulſatilis*. Vide Sepulchret.

Ventris dolor pulsativus, *obs.* 48. 50. 51. 52.

Raro dolor est vividus, sæpius sensatio molesta referens pulsationem in abdominis axi, arteriæ pulsibus respondentem, quæ ab arteriæ aortæ anevrismate sæpius dependet. Si circa cartilaginem xyphoideam fit, ea pulsatio vulgo cæliacæ anevrismati tribuitur; ast quandoque mucroni cordis tribuenda venit; anevrisma abdominale pugni magnitudine crusta ossea tectum invenit Fallopius. Pulsationes aut ventris saltus & palpitatorii motus fugaces arteriæ pulsibus non respondentes sunt quandoque tribuendi motibus spasmodicis uteri, ut vidi in menorrhagia abortiva, alias a vermibus, ut narrat Marcell. Donatus, *Histor. mirab. lib.* 4. *cap.* 26. quandoque ab intestinis in globum convolutis, seu a globo hysterico; sed hæc symptomata aliorsum pertinent.

15. *Colica calculosa* Sepulchreti, *de Dolore colico*, *obs.* 14. Chomel, *Acta Academ. Paris.* Præter sex observationes a Boneto recensitas, vide alias, dum de Chordapso calculoso, Gastrodynia calculosa, &c.

Huc referri possunt colicæ a corporibus duris ingestis, ut a nucleis cerasorum, prunorum. *Vide* Sepulchret. *obser.* 17. a lapidibus, cultris, ferramentis deglutitis; *ibid. obs.* 18. & *obs.* 8.

16. *Colica gravidarum* Puzos *pag.* 79.

Si dolor supra umbilicum transversim abdomen cingens per intervalla recurrat, præcesseritque constipatio, flatulentia incusanda est.

Juvant in hoc casu clysmata emollientia, oleosa, largus potus aquæ pulli, theæ, olei amygdalini, ad tres quatuorve uncias pluries in die; theriaca recens, laudanum; sed si diæta tenuis, & ea auxilia non juverint, revertente dolore, phlebotomia instituenda; hoc sedato purgandum ex decocto cassiæ cum manna, vel aqua mineralis haurienda ex sale ruppellensi, seu polychresto cum uno vel duobus tartari stibiati granis, ex qua per cyathos hausta calida alvus laxatur, minime vero vomitio excitatur.

Si vero temperamentum biliosum, si curæ, mœrores, terror, iracundia, prava alimenta, eaque acria, calida incusentur, dolorque pungitivus, intestina tenuia, stomachumque molestet, cum vomitione saburræ vel crudæ, vel biliosæ viridescentis, colica biliosa, hepatalgica cum febre adest, quæ phlebotomias promptas, largas exigunt, prout urgentia casus suaserit, dein curatio antecedens adhibenda.

17. *Colica hysterica*.

Est vehemens dolor in intestinis, vel levissimum palpum refugiens, per intervalla, & subito sine causa evidenti recurrens, qui in intervallis maximam partis veluti teneritudinem & tactus intolerantiam relinquit; quique alternat cum visus obnubilatione, syncope, animi dejectione; in hoc morbo, ut in gastrodynia hysterica, materies viridescentes, non quidem surfum, sed per anum ejiciuntur; hoc vero singularis speciei signum est, quod dolores atroces abdominis minime ad dejectiones illas tendant, & nunc has, nunc illas abdominis partes subito invadant.

Nuper vidi puellam longo morbo & catharticis debilitatam, cacheticam, cui hæc omnia symptomata acciderant, quæque velut in agone mortis constituta grano laudani & potu cardiaco ex theriaca & aqua naphe ab illa colica & febre, quam Chirurgi putridam judicabant, fere illico sanata fuit.

Vide colicam hystericam Sydenhami, quæ cum ista congruit, nisi quod illa stomachum, ista intestina afficiat, & vero globo hysterieo stipetur.

18. *Colica accidentalis* Vvillisii, *Tom. II. c.* 15. *de Colica*.

1. *Colique d'indigestion.* D. Tissot, *Avis au peuple*, *pag.* 324.

Quæ pendet ab alimentis vel flatulentis, vel majori copia sumptis, quæque sponte non accidit, sed post errorem similem, citoque evanescit. Accidentalis est ab indigestione, ea torminibus stipata abit in diarrhæam torminosam, qua curatur; si vero nausea, cephalalgia, vertigine stipetur, sæpius post cardialgiam vomitione sanatur.

2. *Colica a frigore. Colique d'après le froid.* Tissot, *ibid. pag.* 329. Baglivi, *Prax. p.* 100. *lib.* 1.

Dolores ventris a deambulatione nudis pedibus super pavimentum frigidum facta, appositis lateribus calidis plantis pedum statim sanantur, crescente namque calore in pedibus sensim minuitur dolor in ventre.

19. *Colica meconialis. Tranchées des enfants.* Tormina recens natorum.

Cognoscitur ex recens nati ejulatibus intra sex primas ab ortu septimanas, & ex fæcibus virescentibus.

Præcaventur sæpius a lacte materno, quod meconium magis diluit, & benignius expurgat quam lac spissius. Curatur vel sedatur oleo amygdalarum, quod cum syrupo capillorum veneris, vel de althæa mixtum, omni bihorio ad drachmas duas vel tres offertur, vel decocto ex cassiæ pulpæ drachmis duabus in aquæ unciis quatuor, quod pari dosi & intervallo hauritur. Fiat etiam cataplasma umbilico imponendum ex ovis cum cro-

croco & oleo femi coctis, nec non injiciantur leniter clyfmata emollientia.

20. *Colica lactentium. Colique des enfants qui tetent.*

Illa eft quæ ultra fex primas feptimanas lactentes difcruciat, & a meconio minime pendet; nam intra illud tempus meconium omnino expurgatum eft. Cognofcitur ex ejulatibus fubito obortis cum tenfione abdominis, ejufque fenfibilitate a tactu crefcente, ex excrementorum virore, ex vomitione fuperveniente, citra dentitionis figna. Hæc colica lacti craffiori, vel acefcenti, aut pultibus tribuenda eft, adeoque vitia lactis & nutricis funt exploranda.

Curatur clyfmatis emollientibus ex decocto malvæ, feminum lini, oleo amygdalarum cochleatim hauriendo, fotu umbilicalis regionis ex intrita ovis, oleo, croco confecta, fubcalida, ufu folius lactis fine pultibus, aqua pulli, decocto orizæ pro potu, granis tribus vel quatuor theriacæ recentis.

Num colicam mentiatur enterocele imperfecta examinare opus eft, num etiam a dentitione illi ejulatus oriantur, eft inquirendum.

XXIII. *Hepatalgia.* Douleur du foye. *Dolor hypochondrii dextri* Boneti *Sepulchret. tom.* 2.

Morbus eft cujus præcipuum fymptoma eft molefta fenfatio, gravativa, tenfiva, aut alia quævis in regione hepatis; differt ab hepatitide defectu pyrexiæ acutæ.

1. *Hepatalgia calculofa. Colique hepatique.* Vide Act. Academ. Chirurgicæ T. 1. *p.* 177.

Cognofcitur 1. ex atroci fæpius dolore circa locum ubi canalis choledocus inferitur duodeno. 2. Ex eo quod dolor ille ad coftas fpurias & epigaftrium extendatur, 3. Quod tribus fæpius a paftu horis recrudefcat. 4. Quod auriginem comitetur aut fequatur.

Pendet a conatibus naturæ ad expellendum in inteftina calculum biliarium.

Mœrores, vita fedentaria, quæcumque valent bilis concretioni favere, funt hujus morbi principia.

Curatio exigit longum ufum emollientium, diluentium, eccoproticorum, quibus præmiffis balnea domeftica repetita conveniunt, & dein æger in ipfo balneo catharticum bibat, ut calculus in ipfo balneo foras eliminetur. Qua methodo Ill. Raft Lugdunæus Medicus Monfpel. Doctor plures fanavit.

Signa præcipua hujus morbi funt juxta Tacconium 1. aurigo in decurfu morbi. 2. Dolor mucronatæ cartilaginis & fterni. 3. Spafmodica tenfio dextri lateris. 4. Laffitudo fpontanea. Vide opus Cajetani Tacconi *de variis hepatis morbis Bononiæ* 1740.

2. *Hepatalgia fchirrofa. Skirre au foye. Schirrus hepatis* vulgo.

Cognofcitur 1. Tumore & duritie in hypochondrio dextro. 2. Dolore gravativo, obtufo & tenfivo conftanti. 3. Decubitu in latus oppofitum difficili. 4. Dyfpnœa, & tuffi ficca. 5. Inappetentia cum fatietate a modico paftu & preffionis fenfu in ftomacho ac dyfpnœa. 6. Color faciei pallidus, cachecticus, auriginofus. 7. Urina aurantii coloris, craffa cum fedimento mucofo. 8. Succeffu temporis œdematia pedum, macies partium fuperiorum, afcites, amphimerina hectica.

Præcefferunt fæpius intermittentes febres diuturnæ, hæmorrhagiarum fuppreffio, topicæ contufiones, vita defes, victus ex cibis craffis.

In curatione fi temperamentum ficcum, biliofum, parcius utendum martialibus, indulgendum jufculis & apozematis cum herbis & radicibus leviter aperientibus, fero lactis cum afellis, tartaro chalybeato, &c. Si temperamentum fit frigidum, pituitofum, aquæ thermales, jufcula martialia, radices aperientes majores, præmiffis & interpofitis catharticis conveniunt.

3. *Hepatalgia infarctus. Obftruction du foyo. Tumor hepatis fimplex* Sennerti *cap.* 5. *Infarctus hepatis* Junckeri *tabul.* 39. *Intemperies hepatis* Sennerti *lib.* 3. *pag.* 6. *Riedtkuchen* Silefiæ.

Omnia prioris fymptomata fed remiffiora; regio hypochondrii dextri minus firma, nulla œdematia, nec hectica; de cetero anguftia præcordiorum cum dyfpnœa; dolor gravans & obtufus, æftus volaticus faciei, cum rubore fugaci & calore in volis manuum, fitis vaga, os ficcum & amarum, tuffis ficca, faliva vifcofa, inappetentia, cardialgia, laffitudo & gravitas artuum, dolor a tactu crefcit, alvus fæpe aftricta.

Ille morbus vel eft cum hepatis *inflatione* feu expanfione quod junioribus accidit, ubi tumor hypochondrii vifibilis eft, vel eft cum hepatis *conftrictione* fpafmodica, adeoque renitentia ad fclerifima accedente, nulla utrobique tumoris circumfcriptio, uterque ftatus minus eft periculofus & pervicax quam hepatalgia fchirrofa; phlebotomia initio conducit, jufcula ex cichoraceis, martialibus juvant, necnon apozemata, ferum lactis martialibus & millepedibus onuftum, quandoque acidulæ martiales, extus em-

emplastra emollientia, resolventia; quæ tamen dolorem non augeant, ne suppurationem moveant.

Si hepatis *intemperies fit calida* quod cognoscitur ex caliditate ejus, seu ex eo quod morbi calidi, cibi calefacientes præcesserint, ætas fit juvenilis, animus pathematis vividis potissimum iræ deditus, quodque potissimum a medicamentis calefacientibus læditur æger, quod adsit carnis aversatio, dejectio biliosa, vomitus biliosus, urina flava, pyrexia, calor in volis manuum, color citrinus faciei, corporis macies, siccitas, linguæ asperitas.

In hoc casu adhibenda refrigerantia hepatica, ut cichorium, taraxacum, fragaria, acetosa, fraga, cerasa, cucurbitacea, serum lactis, acidulæ, emulsiones, cibi refrigerantes, aer frigidulus, abstinentia a pathematis exercitiisque validis conveniunt.

Si hepatis *intemperies fit frigida*, ut ajebant Veteres, seu si solida sint inertia, fluida, mucosa, viscosa, vappida, quod conjectamus ex ætate provectiori, abusu frigidorum extus intusve usurpatorum, phlebotomiis repetitis, pulsu parvo, raro, frigiditate seu juvamine a calidis & siccis, excretis pituitosis, urina vix colorata, faciei pallore, dispositione ad œdematiam, &c.

In hoc casu usurpantur quæ sanguini fluxilitatem conciliant & motum ejus intendunt, attenuando, calefaciendo, roborando, resolvendo. Huc pertinent radices fœniculi, asparagi, apii, pimpinella alba, agrimonia, absinthium, lupulus, chamædrys, fumaria; cortices citri, cinnamomum; martialia, stomachica amara, vinum rubrum, aquæ thermales, &c.

4. *Hepatalgia intercus*. Vide Bartholinum.

Ea est quæ ex abscessu inter musculos abdominis Hypochondrii dependet; præcessit inflammatio, de qua vide *Hepatitidem intercutem*, quæ facile ex vulgari distinguitur ob tumorem & dolorem a cutis tactu exacerbantem. Curatur ut abscessus quicumque arte Chirurgica.

5. *Hepatalgia æruginosa*. *Colica spasmodica Angelimontanorum*. Scheuchzeri *Iter Alpinum* 1. *pag.* 12. an Rachialgia metallica?

Dolor coli ac tenuium intestinorum contumax, somnum arcens, delirium quandoque afferens; vomitiones crebræ, biliosæ, inappetentia, alvus obstructa, flatulentia, ardor præcordiorum infra & supra cartilaginem xyphoideam, urentes & furentes dolores artuum superiorum & deinde inferiorum, paresis brachiorum, respiratio asthmatica, sensus ponderis pectori incumbentis. Hæc patiebantur Benedictini qui usi fuerant pro lacte, butyro, vino continendis, vasis æneis, æruginosis. Cadavera ostenderunt hepar folliculis concretis farctum; corpuscula pisiformia, subviridia, intestinis inhærentia, in pericardio serum viride.

6. *Hepatalgia Sarcomatosa*. Mangeti *Bibliothec. med. pract. libr.* 8. *pag.* 784. 785. *&c.* *Excroissance du foye.*

Fuldenreichius in viro cui hypochondrium dextrum dolore gravativo & tumore afficiebatur cum inappetentia, vomitione biliosa, polydipsia, invenit post mortem hepatis molem portentosam, librarum scilicet quatuordecim, præter carnosam excrescentiam caput infantis æquantem, in mesenterio: in altero ægro similia symptomata, sed ex umbilico sæpe materies serosa & alba fluebat. Hepar grande, induratum & triginta ulcuscula habens inventum est. In filia simili morbo affecta hepar insolitæ molis erat, pallidumque & totam abdominis cavitatem replebat.

7. *Hepatalgia Apostematosa*. Bartholin. *centur. Abcès au foye.*

Dolor ab abscessu hepatis stipatur febre, horrore, tumore, uti hepatalgia Petitiana, seu a cystide fellea turgida, sed 1. dolor in apostematosa crescit cum pus efformari incipit, sedatur vero cum turgescit cystis. 2. Dolor apostematosæ est pulsatilis, non vero dolor a bile collecta. 3. Dolor apostematosæ diutius perseverat, vires magis dejicit. 4. In suppuratione hepatis pulsus est minor, phryciasis diuturnior & sudore terminatur. In Petitiana cystidis turgescentia, pulsus fortior, phryciasis brevior, sudor nullus. 5. Cystidis felleæ turgescentia extus apparet sub species tumoris saccati, firmi, æqualis, circumscripti: abscessus vero magis diffusus est. 6. Abscessus in epigastrii regione vel hypochondrio dextro ubivis reperitur, non cystidis felleæ tumor. 7. Fluctuatio abscessus in ejus medio tantum, marginibus adhuc resistentibus observatur, locus fluctuationis ampliatur crescente suppuratione.

Curatur incisione qua pus extraducitur, injectione detersiva & balsamica. Vide curationem a D. Chicoyneau & Soulier *in Act. Acad. Parif.* feliciter absolutam, necnon consule Acta Acad. Chirurgicæ *tom.* 1. a D. Petit, Amiand, &c. Vide observationem apud Heurnium *ad aphorism.* 45. *sect.* 7. & plures *in bibliotheca med. libr.* 8. *p.* 783.

Adolescens auriginosus qui pluries sanguinem ex umbilico fuderat, gerebat in hepate abscessum qui puris loco repletus erat materie ovorum intritorum luteorum persimili, ut memini me vidisse Alesiæ.

Legi

Legi de hoc morbo meretur differtatio Cajetani Tacconii *de Raris hepatis morbis* Bononiæ 1740.

8. *Hepatalgia petitiana*. D. Petit. *act. Acad. Chirurg. t.* 1.

Eft dolor & tumor in regione veficulæ felleæ cum horrore, febre, fenfu fluctuationis, circumfcriptione a veficula fellea bile turgida & diftenfa, qui morbus difficulter diftinguitur ab Hepatalgia apoftematofa nifi per figna fequentia, cum illius fignis collata; fcilicet; 1. dolor crefcente tumore decrefcit; 2. non eft pulfatilis fed diftenfivus; 3. vires non minus profternuntur & dolor minus eft diuturnus quam cum datur abfceffus. 4. Horror citius terminatur, pulfus eft major & nullus fudor horrores fequitur. 5. Tumor eft æqualis, firmus initio, circumfcriptus. 6. Tumor eft conftanter infra cartilagines coftarum dextri lateris e regione veficulæ felleæ. 7. Ille tumor fluctuationem in toto fuo volumine refert, margine apoftematofo renituntur.

Curatur incifione, modo tamen peritoneo adhæreat veficula fellea & bilis in cavum abdominis non fluat, unde brevi mors accerferetur; cognofcitur vero ea adhærentia ex eo quod, 1. tumor loco fuo non poteft dimoveri; 2. ex mollitie & rubedine tegumentorum; 3. frequenti recurfu inflammationis in tegumentis.

XXIV. Splenalgia *Doleur de la rate*. *Dolor lateris* Sennerti *l.* 1. *c.* 10. *part*. 4.

Eft morbus cujus præcipuum fymptoma eft dolor pertinax in regione lienis, fine pyrexia acuta; ægri *fplenetici* vel *lienofi* dicuntur.

1. *Splenalgia infarctus*. *Obftruction de la rate*. *Obftructio lienis* Sennerti *cap.* 3. *lib.* 3. *part.* 4.

In principio folum gravitas in finiftro hypochondrio percipitur, poftea dolor aliquis acutus præfertim in curfu & ambulatione concitatiori, dein color nativus faciei in lividum mutatur, corporis gravitas feu laffitudo adeft; dyfpnœa ab exercitio, interdum tuffis ficca, quandoque cordis palpitatio, fcabies, hypochondriafis, boulimia, &c. fuperveniunt, & ægritudo pertinaciffima eft.

Curatio eadem ac obftructionis hepatis. Laudantur in his morbis lamii albi pulvis ad drachmam quovis mane, radicis filicis decoctum, limatura ferri ad grana aliquot diu ufurpata; terra foliata tartari ad grana decem bis in die per menfem & ultra. Pauci funt quartana recidiva diu afflicti, qui hanc fplenalgiam non patiantur, & vulgo longo kinkinæ ufui morbus hic tribuitur, quod vix credo.

2. *Splenalgia fchirrofa*. *Skirre a la rate*.

Cognofcitur ex tumore duro lienis figuram & fedem obtinens cum fenfu gravitatis; in infarctu vero tumor hypochondrii quidem adeft, fed nullatenus figuram lienis referens, nec durus, nec circumfcriptus, cum dolore acutiori qui efformato fchirro fæpius abit in gravativum. Hic tumor mire quandoque diffunditur, raro cartilaginea crufta tegitur, quartanam fequitur, & in afcitem non raro ducit. Splenetici colorem plumbeum, maciem etiam patiuntur, accedit dyfpnœa, fenfus ponderis jugulum deorfum trahentis ad finiftram, preffio ftomachi a paftu, demum œdematia pedum quandoque ulcera tibiarum.

Sanguis maxime retardatur in liene; fi enim fectio tranfverfa hujus vifceris fit centies major fectione tranfverfa arteriæ fplenicæ, toties fere tardius fanguis movetur in liene quam in illa arteria. Memini me vidiffe e liene cadaveris, cujus aortæ adaptaveram tubum aqua plenum; effluxiffe per horam tantam humoris nigri copiam, ut ab eo lienem unquam elui poffe defperarem. Vidit in hoc morbo Diemerbroeckius ejici per alvum tres atramenti matulas, & licet vena fplenica in venam portarum ducat fanguinem, non in inteftinale colum, attamen certus fum retrogredi poffe hunc fanguinem & ingurgitare venas mefaraicas dum ejus circuitus per hepar arcetur, ut fibi viam cudat in inteftinali tuba, aut per vafa brevia intra ftomachum. Refluxum fanguinis a venis in ramos earum in vivis multæ obfervationes mihi patefecerunt, & leges circulationis non repugnant, quippe ipfæ eædem funt ac leges hydrodynamicæ, quæ fimilem regreffum fæpius exigunt. Ex hoc regreffu fit *hepatirrhœa nigra* vulgo morbus niger Hippocratis, feu dyfenteria hepatera, quæ lienofos juvat non raro.

De cura & hiftoria hujus morbi confulatur Mangeti *Bibliotheca med. practica l.* 10.

3. *Splenalgia fuppuratoria* Cornelii Stalpat. *obf. rarior. centur.* 1. apud Mangeti *Bibliotec. med. pract.*

Vidit ille Auctor lienem velut faccum membranaceum pure turgidum, quo rupto ægra obiit.

4. *Splenalgia farcomatofa*. *Rate de groffeur enorme*. *Lien ingens* Blancardi *anat. pract.*

Is vidit lienem fex libras ponderantem humore nigro piceo repletum; duplo majorem refert Helviggius apud Riverium. Vide multa

multa exempla apud Bartholinum, Borrichium, Blasium, Fabricium, Vesalium, Schenckium, &c.

Morbos affines videsis in ultima classe inter phisconias, quæ tumore abdominis pariter stipantur.

XXV. Nephralgia Zvvingeri. *Colique renale.* *Dolor Nephriticus* Sennerti, *l.* 3. *p.* 7.

Morbus est cujus præcipuum symptoma est dolor fixus in regione renum & ureterum sine pyrexia acuta, unde a Nephritide discrepat.

Colica Nephritica vulgo dicitur; sed colica a colo intestino dicta nomen est quod perperam doloribus aliarum partium quam intestinorum tribuitur ob æquivocationem restringendum: ut merito Zvvingerus in peculiari dissertatione *Nephralgiæ* genus constituit.

1. *Nephralgia calculosa* Zvvingeri, *dissertatio* 12. Baglivi *p.* 419. *Calculus renum* Sennerti, *Calcul des reins.*

Ea est quæ a majusculo calculo renibus, vel ureteribus impacto pendere censetur; quæque cognoscitur; 1. ex dolore & cruciatu acerbissimo in alterutra regione lumbari, raro in utraque, eoquo fixo & stabili; 2. qui tamen juxta ductum ureteris in abdomine oblique versus vesicam extenditur; 3. qui in viris testis ejusdem lateris tractionem dolorificam, in feminis cruris stuporem, doloremque comitem habet, si intensus sit; 4. necnon in vigore doloris nauseam & vomitionem frequentem infert; 5. decubitu in latus dolens mitescit; in oppositum vero exarcebatur; 6. cum urinis variantibus, initio aquosis, paucis, dein turbidis copiosis, sæpe ardentibus ac cruentis.

Ulterius cognoscitur ex hereditaria dispositione, ex eo quod a vectione in curru, rheda dolor recurrat, cum nephralgia hæmorrhoidalis a quiete & decubitu in lecto potius exasperetur.

In lumbagine dolor maxime persentitur, cum truncus prius flexus erigitur; in colica dolor per abdomen divagatur, & primis clysmatis, aut alvinis dejectionibus sedatur, quod in nephralgia non accidit. Arenularum mictio non pertinet ad hancce speciem, nec muci copiosi excretio cum urinis hujus signum est, cum potius in calculosis, modo vesica a calculo sit expers, urina soleat esse velut lixivium pellucidum.

A Nephritide calculosa differt nephralgia per pyrexiæ defectum aut gradu tantum. Calculus renum sæpe nullam sensationem molestam infert, nisi commoveatur a victu calidiori, a pathemate vivido, ab exercitio valido, a vectura supra pavimentum lapideum.

Dolorem illum sublevant, 1. phlebotomiæ; 2. quies; 3. potus diluens mucilaginosus ex seminibus lini, petalis malvæ, violæ, limonata; 4. narcotica; 5. olea lenia amygdalarum, lini, &c. 6. balnea; 7. diæta tenuis refrigerans. Cavendum ab aquis mineralibus affatim haustis, a diureticis calidis urinam uberius in renes advocantibus; inde enim calculus commovetur, & nephritis excitatur.

Nephrotomia impossibilis censetur, adeoque ad curam radicalem tantum facere possunt lithontriptica, quorum usitatiora sunt, 1. aqua calcis ostreorum hausta, juxta methodum Roberti Vvhitt, cujus satis laudabiles effectus observavi; sed hæc per menses & annos continuanda. 2. Sapo albus pilularum forma quotidie ad semiunciam, qui dolorem non raro sedat, & calculum lente dissolvit. 3. Leve infusum arbuti uvæ ursi, vulgo *Buxerolæ*, quod calculos granulatos friabiles in minora fragmenta, glutine dissoluto, disrumpit; sed sine cautela dysuriam creat, & licet maximam lutulentæ urinę copiam evacuet, ut infusum parietariæ, vix calculi molem minuit, ut expertus sum.

2. *Nephralgia arenosa* Sepulchret. *observ.* 21. 22. *&c. ad* 27. vulgo *la Gravelle.*

Est species senibus tantum familiaris, quę raro renes, sæpius ureteres & urethram afficit; in qua sedato dolore, lapilluli seminibus lentis, sed asperis similes, rubri, durissimi minguntur identidem; nulli vero sunt magni calculi; illi vero lapilli raro hærent in renibus, ureteribusve, vix ab ullo lithontriptico cognito dissolvuntur, & ad usque extremum senium vitam ægri miseram faciunt. De his vide *Dysuriam.*

3. *Nephralgia arthritica* Musgrave *de arthritide, c.* 9. *& c.* 17. *p.* 154. Sydenham. *pag.* 485.

Est ea species quæ fit a materie arthritica, non renes sed membranas, periostæumque vertebrarum lumbarium vellicante, qui dolor mentitur nephralgiam calculosam; sed distinguitur ab aliis speciebus eo quod podagricos tunc afficiat, cum dolores extremorum silent, & restituto dolore in articulis, evanescit. Arthritici præterea sunt obnoxii veræ nephralgiæ calculosæ, & calculus in illis est tophaceus, cretæ similis, friabilis; qui facilius ceteris dissolvitse patitur. Aquę de Banieres hic censentur aptæ.

4. *Nephralgia rheumatica. Lumbago rheumatica* Sydenhami *de Rheumatismo, c.* 5.

Est

Eft immanis dolor idemque fixus circa lumborum regionem, ipfumque aliquando ad os facrum fe dimittens; paroxyfmum nephreticum mentitur, nifi quod æger non vomituriat: nam præter dolorem atrociffimum, & vix ferendum circa ipfos renes aliquando & ureteres per omnem eorum ductum ad veficam ufque, eodem licet mitiori tentatur, qui & ipfi Sydenhamo olim impofuit, tanquam a materia aliqua fabulofa in iis partibus hærente penderet, cum revera materiæ rheumatifmi peccanti & inflammatæ ortum fuum debeat, quæ quidem partes illas jam folas urit, intacto reliquo corpore.

Immanis hic dolor nifi abigatur, eodem modo quo rheumatifmus vulgaris, pariter etiam perdurat, pari fævitia excrucians, adeo ut mifer æger nequeat procumbere; fed vel lecto exiliat, vel fuper eodem erectus fedeat, corpore interim perpetua agitatione nunc verfus anteriora, nunc pofteriora inclinato, reductoque. *Hæc Sydenhamus.*

Evidens eft ex his verbis non lumbaginem, fed nephralgiam his fymptomatis repræfentari, nec enim morborum genera a fede nobis fæpius ignota determinantur. De cetero repetitæ phlebotomiæ, & diæta tenuis, potufque diluens hic omnino requiruntur, ut in rheumatifmo.

5. *Nephralgia hyfterica* Sydenhami *de Colica biliofa*, *c.7. p.132. & diff. epift. p.430.*

Eft ea fpecies quæ hyftericas invadit quandoque, unde vomitio immanis cum dolore lumborum per ureteris ductum fe extendens, & calculum renum mentiens, uno eodemque tenore diutiffime miferas affligens, ita ut quandoque eas e medio tollat.

Hic morbus fubito invadit, fubitoque etiam recedit more fymptomatum hyftericorum; augetur a repetitis clyfmatis, maxime vero a lithontripticis, & diureticis calidis. Tollitur vero narcoticis. Vide *Dyfuriam hyftericam.*

6. *Nephralgia hæmorrhoidalis* Nenteri. *Nephritis fpuria*, rectius *Nephralgia plethorica.*

Eft ea fpecies quæ a fanguine copiofius in renes affluente dependet, quod cognofcitur, 1. ex fuppreffione fluxus catamenialis, hæmorrhoidalis, phlebotomiæ, aut fcarificationis confuetæ. 2. Quæ iis temporibus accidit quibus maxime illi fluxus accidiffent pro more folito. 3. Quæ his fluxibus fponte reftitutis fponte ceffat. 4. Quæ demum figna plethoræ conjuncta habet. 5. Naufea & vomitione fæpius caret. 6. Dolores funt magis externi, & ad lumbaginem accedunt. 7. Crefcit a decubitu in lecto, victu calidiori; conftipatione alvi ftipatur.

Juvant phlebotomiæ, alvum emollientia, fluxus fanguinis ex utero, ano; nitrofa, diluentia, &c.

7. *Nephralgia purulenta* Bonet. *Sepulchret. obf.* 23. ubi quatuordecim hujus fpeciei hiftoriæ proponuntur.

Urina deponit materiem albam fluidam, veluti lacteam, adeft gravitas continua in lumbo alterutro, cruris ftupor, lenta pyrexia, infignis corporis macies, nullus pyrexiæ paroxyfmus; præceffere nephritis, vel nephralgia, hæmaturia, pituitofæ vomitiones. *Vide* Biblioth. Med. Pract. *tom.* 4. *pag.* 993. Ephem. Natur. Cur. *Decad.* 1. *an.* 1679. *obf.* 182.

Vide Chiliarchæ Tovvnshend. celebrem hiftoriam apud Cheynæum, *the English Malady.*

8. *Nephralgia a Pancreate* Manget. *Bibliothec. Med. Pract. de Nephritide*, *p.* 545.

Chirurgus quidam fævis lumborum & dorfi doloribus excruciatus arenulas rubras cum urinis excernens, comitante vomitu graviffimo demum obiit.

In cadavere erat pancreas tumidum, cancrofum, quo diaphragma perforatum, & vertebræ duæ exefæ fuerunt. Cancer hic nigricans ambos quoque renes corripuit, nigros & putridos effecit; nec in illis arenulæ, aut calculus inventus eft. Hæc Hertodius.

9. *Nephralgia verminofa* Zodiaci Medico-Gallici, Riverii *obferv.* 40. *pag.* 103. *centur.* 4.

Juvenis quidam renum dolore excarnificatus, demum excrevit cum urinis vermes plurimos nigros, magnitudine, & longitudine acus communis, cornutos & friabiles, quorum duos Pachecus mifit ad Riverium.

10. *Nephralgia mefenterica* Georg. Merchlini Norimbergenfis, *Ephem. Natur. Curiof. Decad.* 1. *ann.* 1677. *obf.* 50.

Dolor vehemens ad latus dextrum lumborum, & ad femur cum impotentia progrediendi; urina mutata, fæpius turbida & albefcens, vomitio quotidiana, naufeæ continuæ, fomnus nullus, extrema frigida; poft mortem renes fine ulla noxa, fed in mefenterio abfceffus pure & calculis tribus turgidus, & in pancreate calculus adhuc major nigricans.

11. *Nephralgia monftrofa* Collect. Academic. *t.* 3. *p.* 169. *obf.* 227. ex Ephem. Nat. Cur. Cabroll. obf.

Eft Nephralgia atrox cum hæmaturia, in qua ægra cum urinis excernebat vermiformia frufta renum, & ren inventus eft poft mortem portentofæ molis ponderans uncias feptemdecim, fimulque exulceratus.

12. *Ne-*

12. *Nephralgia a carie* Vandermonde, *Journal de Medic. t. 9. p.* 516. a D. Hazon.

13. *Nephralgia Febricosa* Morton. *Pyreteol. Hyster.* 28. *p.* 101.

Est species dirissima quæ urina rubra, dolore atroci renum, vomitione, algore extremorum, lypothymia ægros in summum vitæ discrimen inducit, quæque optimis remediis vulgaribus ipsique laudano resistit; ea intermittentis febris larvatæ veneno dependens non tutius curatur quam ope kinkinæ, ut omnes alii morbi febricosi.

14. *Nephralgia Miliaris* Hamiltoni. *de febre miliari*.

Est symptomata præcedens eruptionem miliarem cum crampis, odore perspirationis acido, &c.

15. *Nephralgia schirrosa* Sachs *miscell. curiof. A lienis luxatione* Sepulchret. *obs.* 30.

Nephralgia scorbutica Eugaleni est potius lumbago, nec ullam nephralgiam observavit Lindius in scorbuto in quo lumbago haud infrequens est.

Sympathicas nephralgias quæ scilicet pendere putantur a vitiis in partibus a rene remotis, quæ solæ post mortem affectæ visæ sunt, missas facio, tum quia rariores, tum quia gratis tribuuntur vitiis partium remotarum, ut cordis, pulmonum, forte siquidem pendebant a vitio renum quod post obitum evanescebat, v. g. a phlogosi, spasmo, &c. horum enim in cadavere nulla signa supersunt.

Quoad Nephralgias mesentericas, pancreaticas, nemo jure ex hoc genere expunxerit, cum nomen genericum morbi non designet necessario partem affectam, sed tantum symptomata quæ ad datam partem referri solent; nihil autem obstat, quominus hæc symptomata pendeant a vitio partis alterius proximæ nervos ex eodem plexu mutuantis.

16. *Nephralgia gravidarum* Puzos. *p.* 79.

Si dolor sit in lumbis, ad vesicam protendatur, urinæ difficilius fluant, cum dysuria vel mingendi cupiditate frequenti, urinis aquosis & paucis, nephralgia adest.

Huic conducunt phlebotomiæ repetitæ, oleum amygdalarum, clysmata emollientia, potus laxans, leniens. Procedit in gravidis a pressione vesicæ, ureteribusque illata, ab infarctu renum ob urinas crassas, lacteas, ob distractionem nervorum; clysmata philonii romani drachmas duas vel tres recipientia, dolorem sedant.

XXVI. Dystocia. *Acouchement laborieux*; Partus difficilis, a *Dys* difficile, & *tokos* partus.

Est dolorifica, laboriosa ultra modus fœtus exclusio, simulque muci, lymphæ amnii & dein sanguinis effluxus.

Causa est resistentia ex parte fœtus aut viarum major quam ut conatibus matris intra breve tempus vinci queat, ergo dystocię principia sunt ex parte fœtus major resistentia ob molem majorem, situm incommodum, mortem, aut summam ejus debilitatem; ex parte matris angustia viarum, earum siccitas, & conatum tum debilitas tum irregularitas.

Partus facilis accidit. 1. Circa finem noni mensis solaris. 2. Præcedunt insolitæ lumbagines. 3. Tumor abdominis deorsum labitur versus hypogastrium. 4. Leucorrhœa mucosa ex glandulis Nabothi per tres, quatuorve dies. 5. Orificium uteri incipit hiare paullulum.

Signa præsentis vel imminentis partus sunt 6. Dolores lumborum fortiores, periodis successive brevioribus recurrentes, in quorum dolorum intervallis puerpera ad somnolentiam usque non raro quiescit. 7. Pulsus frequentior, fortior solito evadit. 8. Facies coloratior, calidior, ob respirationis, dum dolores vigent, cohibitionem. 9. Genitalia tument in labiis. 10. Sæpe vomitio minime noxia accedit. 11. Repetitis conatibus supervenit tremor minime frigidus crurum & tibiarum proximius imminente partu. 12. Simul cruentum quid ex utero stillat. 13. Tunc orificium uteri magis hiat & repletur vesica ovali, quæ quovis tormine magis tensa apparet, capite interim magis ac magis intra illam membranam extrorsum accedente. 14. Crescentibus & densioribus torminibus crepant illæ membranæ fœtum obvolventes, & aquæ amnio contentæ cum impetu ad libram unam circiter profunduntur. 15. Denique simul, vel cito post violento conatu fœtus capite primo & facie prona, & paullo post vel simul placenta, excludun-tur cum residua amnii aqua. 16. Tuncque uberior sanguis simul effluit, abdomen deprimitur, puerpera quiescit, & dolorum prę-gressorum brevi obliviscitur.

Cura. Torminibus partus accedentibus, cum scilicet quovis tormine os uteri dilatatur, membranæque protuberant, puerperę, nisi alvus libera sit, clysma ex oleo, aqua & catholicone infundendum est; si plethorica fuerit, vena secanda: in sedili com-

modo

modo, in quo resupinari queat, collocanda; genua firmanda, mappa utrinque extensa lumbi sunt sustinendi; de cetero crocotæ, tunicæ laxandæ, seu abdomen, & pectus ab omni presfsione liberentur; ovum sorbile, crustulum cum vino sorbendum, sitis syrupo limonum cum aqua temperanda, levis identidem deambulatio suadenda, obstetrix perita os uteri exploret, & si trans membranas caput dignoscat, ne festinet, sed partum præstoletur, puerperam in veris torminibus adjuvet: si vero trans membranas oblongas caput fœtus non percipiatur, Chirurgum aut Medicum in arte obstetricia peritum statim advocet.

Dystociæ ex parte Matris.

1. *Dystocia a debilitate* Mauriceau, c. 10. *lib.* 2.

Mater vel habitualiter est infirma, vel actu debiliores edit conatus. Habitualiter infirma est vel a constitutione nativa, vel ob morbos prægressos; vel ob structuram vitiosam, ut si sit gibba, elumbis, clauda, maxime si organa respirationis sint debilia, ut in asthmete, phtisi; cognoscitur actu debilis ex pulsu parvo, faciei pallore, extremorum frigiditate, animi dejectione; tunc autem vino & cardiacis ac consummatis aromaticis refocillanda est.

Si gibba, elumbis, clauda, asthmatica, auxilio obstetricii viri est adjuvanda; si pusillanimis est, hilari vultu, promissis, exemplis ad bonum animum adhortanda: si vero ideo conatus sufficientes non exerat, quia delirio, vel sopore est detenta, nec proinde stimulos uteri sentit, phlebotomia, clysmatis acribus aut appositis huic morbo remediis sensus est revocandus: obstetrix vero successiva digitorum in uterum immissione & assidua ejus orificii diductione partum sollicitare debet usquequo manu immissa fœtum, areptis pedibus, extrahere valeat.

Si menorrhagia, aut si epilepsia, ecclampsiave laboret, Chirurgi opera fœtus quantocius educatur. Vide *menorrhagiam gravidarum*.

2. *Dystocia a colica* Mauriceau cap. 10. *lib.* 2.

Quantum ad partum necessaria sunt tormina uterina, tantum noxia est colica, quæ nedum respondeat utero, ejusque orificium diducat, ipsum orificium potius arctat, & aliorsum dirigitur, ut ad diarrhœam excitandam. Clysmata vero emollientia, laxantia quæ colicam sæpius compescunt, tormina partus excitare solent, adeoque duplici titulo indicantur; suadentur etiam in colica linteorum calidorum applicatio, usus olei amygdalarum, & pulsu vigente phlebotomia.

3. *Dystocia a pathemate* Mauriceau c. 10. *p.* 258. *l.* 2.

Gravidæ vehementibus animi pathematis sunt obnoxiæ, quibus nihil est perniciosius in parturitione, tum quia vires ad hoc opus utiles exsolvuntur, ut a metu, mœrore, pudore, pusillanimitate, tum quia divertuntur, ut ab indignatione, ira, similibusque: in his vero sola Medici & obstetricis facundia præstat, quippe animus prostratus promissis, verbis hilaribus, exemplis consolantibus erigendus est, vel narrationibus, gestis, fabulis appositis ab idea molesta avocandus spe pulchræ prolis sexus quem cupit, promptæ liberationis.

4. *Dystocia ab angustia* Mauriceau *Cap.* 10. *lib.* 2.

Vias angustant simulque conatibus inutilibus ansam præbent excrementa alvina, quæ proinde clysmatis laxantibus sunt expugnanda, antequam fœtus intra orificium uteri delabatur; tunc enim clysma nec immitti, nec prodesse posset; urina copiosior, in vesica latens debet per catheterem educi, si clysma, ambulatio, aliaque auxilia non fuerint. Primiparæ juniores, sicciores debent longe ante partuum & instante partu butyro insulso, pomatis emollientibus, vaginam & os uteri sibi inungere, maxime vero si longe ante partum, aquæ, amnio rupto, elapsæ sint. Si tumores syphilitici vaginam angustant, quantocius & primis etiam graviditatis mensibus, sine præmissis tunc temporis balneis quæ gravidæ non ferunt, litus mercurialis ad hos resolvendos caute tamen est usurpandus, ut successit Barbyracio.

Demum si os uteri non sufficienter hiet utcumque conatus matris vegeti sint & debito tempore duraverint, illius oris margo est non ungue, sed convenienti instrumento secante scindendus, vitando partem superiorem.

Si membrana fœtum obvolvens extra vulvam propendeat, durior sit, non crepet, atque simul fœtus sufficienter extrorsum protrusus, orificiumque uteri ita diductum ut spes sit fore ut fœtus exclusioni nihil obstiturum sit, sub his conditionibus tantum ungue, vel alio modo illa chorii membrana disrumpenda est.

Seniores & primiparæ difficilius pariunt ob rigiditatem partium, ossium immobilitatem..

Si

Si anguftia fit immedicabilis, ad operatio-nem cæfaream deveniendum, aut matri, fœtuique moriendum eft.

Dyftociæ culpa fœtus.

5. *Dyftocia mole fœtus* Mauriceau, *ch.* 29. & 25. *liv.* 2.

Moles major eft vel in toto, vel in parte, fæpius vero in parte, ut cum hydrocephalo, afcite, aut hydrothorace fœtus labo-rat, nec non cum monftrofe adhæret alteri fœtui; fi explorato utero per manum immiffam judicet obftetricans impoffibilem fore partum, nifi Chirurgiæ auxilium intercedat; quoniam a partu pendet vita matris & fœtus, nec utraque fervari poffit, & mors fœtus hydropis aliunde expectanda fit, neceffum eft fœtum aliunde minime evafurum matri immolare, ut faltem matris vitæ con-fulatur; ergo cultro hamato folerter ope manus finiftræ in uterum immiffæ directo & dextra impulfo incidatur caput hydrocephalicum, abdomen afciticum ad aquarum effufionem, quo facto fœtus facile retrahetur. Cum vero molis & figuræ monftrofæ eft fetus, eodem cultro ad juncturas incidantur figillatim artus, & fic per partes extrahantur, cavendo maxime ne cultri apex extrorfum vergens uterum lædat.

Si moles creverit a numero fœtuum, difficilius eft manum in uterum immittere, interea eligantur ambo ejufdem fœtus pedes, qui collati aut manu ad ufque inguina extenfa, cognofcetur, & fic ab illo liberetur mater incipiendo a magis obvio; dein vero caveat ne placentam educat antequam alter fœtus exierit, ne fcilicet durante hocce labore fanguis ex placentæ folutæ radicibus ubertim effluat, quippe fæpe accidit, ut una placenta duobus fetubus fit communis. Fruftra autem ad alterius fetus exclufionem naturæ conatus præftolareris, cum mater novo hocce labore deterreatur, adeoque ni vegeta fit & animofa mater, fetus manu Chirurgi extrahendus eft modo quo poterit commodiffimo, & promptiffimo.

Si fœtus fit recte conftitutus, fed refpectu viarum uteri craffior, tunc eum enecare nefas judico, & ad cæfaream operationem, quæ fetum, matremque fervare poteft, confugiendum eft.

6. *Dyftocia a fœtu mortuo* Junckeri, *Tabul. Medic.* 112. *Chirurg.* 102. Ill. Mauriceau, *l.* 2. *c.* 30. 12. 14.

Conjectamus fetum mortuum 1. Si gravida vulnerata. 2. Si gravi menorrhagia laboret. 3. Si fetus nondum maturus. 4. Si ante quatuor, plurefve dies aquæ amnii elapfæ fint. 5. Si mammæ flaccidæ. 6. Si facies matris plumbea. 7. Si oculi intro preffi, afpectu languido, fi feteat anhelitus, fi totus uterus attollatur per intervalla.

Afferimus fetum mortuum. 1. Si a multis diebus non moveatur. 2. Si multi ex utero humores fœtidi cadaverofi exftillent. 3. Si dolorem magnum & pondus in utero fentiat mater. 4. Si fetus velut mola a gravitate fo-la volutetur quoverfus mater inclinat. 5. Si matri fyncopes, vel convulfiones frequentes accidant. 6. Si dudum ex utero funiculus umbilicalis aut placenta exierit. 7. Si manu in uterum immiffa fetus fentiatur frigidus, nullus in fontanella, in funiculo, in carpo pulfus; fi caput molle, futuris hians, offibus ejus decuffatis. Fetus autem mortuus, fi aquæ elapfæ fint, magis putrefcit intra biduum, quam putrefceret intra quatriduum, vel extra uterum, vel intra amnium integrum.

Cura. Expectandi conatus ad partum; medicamina fetum expellentia noxia funt, aut inutilia, tefte Mauriceau; embryulcia feu fetus extractio, eaque matura locum habet; & quoniam laboriofa eft etiam fi fetus optimum fitum fervet, ad hamulos non devenien-dum nifi plura fimul figna mortis fetus concurrant; cum certo mortuus eft fetus, cavendum, fi pedibus trahatur, ne caput ab humeris avulfum in utero reftitet; fi caput offerat, fæpius hamulo caput extrahendum eft, imo ad inftrumentum *tire-tete*, dictum, quandoque confugiendum eft, artus difciffi feorfim eximendi.

7. *Dyftocia a fœtus fitu. Accouchement contre nature.* Mauriceau, *chap.* 13. *ad* 27.

Multiplex eft vitiofus infantis fitus. 1. Si *pedibus* primum nafcatur, uno vel duplici exertis. Is fitus periculofus, fed minus ceteris.

2. Si *nates* primum prodeant, infantes fub ipfo partu non raro moriuntur.

3. Si *manus* præcedit, fitus eft periculofiffimus. In omnibus illis circumftantiis 1. ambo pedes quærendi funt, & manu Chirurgi apprehenfi foras deducendi. 2. Ita invertendus eft fetus, ut ejus facies gravidæ coccygem refpiciat, ne mentum ejus offibus pubis incuneetur. 3. Cum ad pectus deventum eft, obftetricans debet digitis diductum tenere os uteri, & puerpera fortiter conniti, ut caput anguftiam pertranfeat, ne conftricto circa collum fetus utero capitis exclufio impoffibilis evadat. 4. Sed antea manus utraque fetus deorfum eft adducenda.

8. *Dyftocia a fecundinis relapfis*. Mauriceau, *ch.* 26. & 27. *l.* 2.

Si

Si *funiculus umbilicalis* primum prodeat, eo in ore uteri constricto præpeditur circulatio a matre in fetum, & fetus intra breve tempus, ut semihoram, ocius, feriusve moritur.

Si *placenta* primum extra uterum prodeat, non solum fetus multum periclitatur, sed etiam mater ob hæmorrhagiam uterinam summo in periculo versatur.

In ambobus casibus quantocius Medico-Chirurgus debet fetum utcumque bene collocatum invertere, pedes apprehendere, & antequam funem umbilicalem ligare aggrediatur, gravidam liberare, quo facto cessat hæmorrhagia matris, & illico baptizatus fetus, calide fotus, refocillatur halitu vini calidi, in quo cinnamomum, aut quid simile, ebullierit.

9. *Dystocia a mola*, Mauriceau, *ch.* 31. *l.* 2. Heister. *Chirurg. c.* 156. Juncker.

Mola quæ *falsum germen* dicitur, sibimestris vel trimestris sit, est moles carnoso-lymphatica, sæpe hydatidosa, in quam mutata est placenta; cum fetus in ipso amnio contentus, non explicatus fuit. Cognoscitur 1. ex signis graviditatis usque ad quartum vel quintum mensem. 2. Ex eo quod hoc elapso tempore nullus verus motus aut totalis aut partialis percipiatur in utero, nisi adsit spasmus ipsius uteri. 3. Massa gravitans pondere suo delabitur quoversus inclinat abdomen mulieris. 4. Multo majora funt gravidæ molam quam fetum gestantis incommoda, ut lassitudines femorum & tibiarum, mingendi difficultas, gravitas in pelvi. 5. Mammæ minus turgent, veroque lacte non scatent. 6. Abdomen a mola æqualiter intumescit, a fetu versus umbilicum magis prominet, mola absque socio fetu, & solitaria gignitur, sepius circa secundum, tertiumve mensem ab utero sponte excluditur prægressis partus doloribus.

Sunt quæ utero adhærent firmius ceteris; sunt quæ in annos plures utero latent.

Molæ exclusio vel medicamentis excitatur, vel arte chirurgica; primo modo præmissa frequenti unctione vaginæ, imo semi-cupio & sectione venæ pedis, purgabitur ægra, & post paucas horas ab assumpto cathartico clysma acre injicietur, ut tormina partus excitentur, modo metus menorrhagiæ absit.

His irritis, maxime si mola utero hæreat, simulque os uteri paullulum hiet, obstetrix manum insinuabit in uterum, & vel manu, vel hamulo molam extrahet.

XXVII. Hysteralgia. *Mal de mere, fortraiture, colique uterine*. Hystralgia Hassel-quist *Iter in Palæstinam*. *Dolor uteri* Auctorum.

Nomen *Hysteralgiæ* debetur Montalto in Synopsi morborum; oritur ab *hysteros*, uterus, & *algeia*, dolor.

1. *Hysteralgia ab hysteroptosi*. *Class.* I. *genus* 49. *Descente ad matrice*.

Est dolor uteri ob ejus prolapsum. Vide *Hysteroptosim*, in Classi I. gen. 49. *Vide* Astruc. *T. III. c.* 10.

Vide curam apud Sydenhamum, *tom.* 1. *pag.* 435.

2. *Hysteralgia ab hysterocele*, Hippocr. *de Morbis mulierum*, *l.* 3. 4. 5. passim. *Ab Hysteroloxia*, *Class.* I. *gen.* 55.

Est ea quam inducit uteri e nativa sede dimotio, cui morbos plurimos hujus visceris passim tribuit Hippocrates; sed hi perversi uteri situs, utplurimum graviditatis sunt comites; ast dolores inde exsurgentes ad dystociam attinent, aut graviditatis symptomata, ut graviditatis tubalis, abdominalis, &c. *Vide* Classem ultimam.

3. *Hysteralgia a menostasia*. *Colique des mois*. *Colicus dolor in purgatione menstrua* River. *centur.* 4. *obs.* 85.

Est ille dolor in utero, lumbis, femoribus, qui quovis mense a difficili aut retardato catameniali fluxu dependet, qui dolor virgines potissimum sanguineas adoritur, & singulis mensibus per aliquot dies eas divexat, unde etiam convulsiones excitatas vidi. Vulgo vero creditur illos dolores pendere ex distractione vasorum uteri a sanguine viscoso, copioso, aut a vasis angustis, siccis, rigidis, effluxum illum denegantibus; & reapse raro accidit, ut is affectus mulieres quæ jam peperere, aut pluries catamenia expertæ sunt, afficiat, nisi ob frigus susceptum balneo, vento, potu, fluxus ille difficilior evaserit.

Auxilia in hoc morbo convenientia sunt phlebotomia in ipso dolore, clysmata oleosa, anodyna, potissimum vero semicupia tepida, infusum croci orientalis, florum calendulæ, cheiri, potus theiformis ex foliis chenopodii Mexicanii. Vide plura apud Astrucium *de Morb. mulier. t.* 1.

4. *Hysteralgia cancrosa*. *Cancer de la matrice*. *Cancer uteri* Astrucii *c.* 7. *t.* 3.

Cancer uteri occultus hunc dolorem inducit, ulceratus vero Leucorrheam excitat dolorificam. Vide *Leucorrhœam*.

Cancer uteri occultus cognoscitur ex dolore

lore circa inguina, abdomen, imum ventrem, ac lumbos, necnon ex tumore duro in regione uteri si contrectetur manibus, qui tumor renitens, inæqualis, lancinantibus doloribus jungitur per intervalla, quem tumorem dolentem præcessit durities skirrosa, simplex, diuturna; hic schirrus dein expansus est in tubercula inæqualia, dura, quæ etiam tactu explorantur, si uteri collum vel vagina afficiantur hoc morbo: tactus autem non secus ac motus corporis hunc dolorem exasperant.

Sublevatur hic dolor diæta refrigerante ex offis, hordei, orizæ cremoribus, lacte bis vel ter in die sumpto, abstinentia a vino, a salsis, piperatis, ab usu veneris; sedatur potu ex levi decocto radicum althææ, vel insuso florum malvæ, feminum lini, balneis aquosis, vel semicupiis, sero lactis, jusculis ranarum, pulli, laudano liquido solidove quovis vespere sumpto. Possunt & injectiones demulcentes in vaginam leniter immitti ex lacte, decocto hordei mundati, infuso florum violarum, malvæ, feminibus lini, mucilagine feminum psilii, succo solani hortensi, &c.

Vide ulterius *Leucurrhœam cancrosam*.

6. *Hysteralgia ulcerosa*. *Ulcere de la matrice*. Astruc. *de Morbis mulier.* T. 3. c. 4.

Hæc species fere semper stipatur ulcere interno uteri adeoque & effluxu fœtidissimo, sanioso, cruento ex vagina unde morbus pertinet ad menorrhagiam ulcerosam, aut ad leucorrhœam ulcerosam; de cetero cum præcesserit metritis, seu inflammatio uteri, hysteralgia hujus morbi sequela habenda est, & eadem auxilia ferme requirit ac hysteralgia cancrosa; sæpius enim uteri ulcerosa cancrosa evadunt.

Apostema uteri designant metritis non resoluta, febris exacerbans, tumor & dolor obtusus uteri, sudores.

6. *Hysteralgia schirrosa*. *Skirre de la matrice*. Astrucii *t.* 3. *cap.* 5. Pozos *de uteri schirro*.

Cognoscitur ex molesta sensatione ponderis in regione uteri, ex ipsius tumore duro, renitente, tactum tolerante; maxime si per vaginam explorari possit, aut si uterus sursum propellatur digito in vaginam immisso, & corpore resupinato, cruribusque flexis; potest tamen confundi schirrus si totum occupet cum graviditate, ni signa accuratius inquirantur. Aut cum hysterhydrope, cum schirri moles est, notabilis dolor gravativus deorsum trahit, & ægra vix stare potest, ac imminet hysteroptosis, tumorque delabitur quo versus corpus inclinat; inveteratis schirris superveniunt leucorrhœa, œdematia, febris intermittens, &c. Vide curam apud Auctores.

Conqueritur mulier de gravativo dolore circa podicem, atque distensivo circa uterum, inguina & lumbos. His admonitus Medicus palpo explorans hypogastrium, duritiem in ea regione percipit, a pressione leviter dolentem, si fortius prematur uterus, cedit & rursus restituitur; si in vaginam digitus immittatur, cervix uteri crassior, brevior, aspera, in ambitu durior, & aliquatenus dolens observatur.

Dolores inguinum & lumborum, stante muliere, graviores sunt; accedit meiendi difficultas, accessus febriles, inappentia.

Sæpius schirrosus evadit uterus, dum catamenia cessant circa quadragesimum quintum ætatis annum, cum lac suppressum fuit puerperis, cum ictus uterus passus est, cum terrore subito fluentia catamenia sistuntur.

Schirrus incipiens vix ulla sui præbet indicia, tunc hysteralgia accedit, cum mole adaucta molestat.

7. *Hysteralgia pruriginosa*. *Le prurit de l'Uterus*. *Pruritus uteri* Roderici a Castro *l.* 2. *cap.* 9.

Definitur ab Auctore ardens scalpendi, coeundique tentigo, cum maximo desiderio & dolore, quod sæviorem reddit affectionem; verum hæc libido intensa ad nymphomaniam attinet. Hysteralgia vero pruriginosa est dolor potissimum in vagina a materie acri sæpius herpetica, pustulosa, quæ continuo scalpendi necessitatem inducit, cum rubore, ardore & phlogosi partis affectæ; pendet a materie serosa, acri, salsuginosa, quandoque herpetica, quandoque syphilitica, alias cum pustulis, alias sine pustulis.

Curatur refrigerantibus, ut balneis repetitis, præmissis jusculis ex lactuca, cucurbita, feminibus frigidis, quibus venter pulli infarcitur, additis diureticis sanguinem lixiviantibus, ut sysimbrio aquatico, cochlearia, acetosa, necnon mucilaginosis, ut ranis, cochleis, floribus malvæ, radice althææ: hæc præmissa phlebotomia & catharsi conveniunt, noctu vero emulsiones, julapia: æstate aquæ acidulæ Vallenses, Alesienses; inter topica folia plantaginis, vitis, rosarum petala, præparata saturnina, &c. primas tenent.

8. *Hysteralgia ab osse*. Edvvard Hody. *Philosoph. transact. vol.* 9. *p.* 191.

Mulier quæ dudum laborabat dolore gravativo in regione uteri, necnon tussi, dyspnœa, difficultate mingendi, dolore inter dejiciendas feces, erat asthmatica a schirro pulmonum, sed præterea in utero inventa est sub-

fubftantia offea , cujus iconem vide ibidem *Tabul. VIII. figur.* 113.

9. *Hyfteralgia febricofa* Morton. *Pyretol. pag.* 92. *Febris intermittens dolores partus fimulans* Hiftor. 19. 20. &c.

Eft dolorum, fpafmorum, animi deliquiorum concurfus, qualis in parturientibus obfervatur; fed oriundus a veneno febris intermittentis, adeoque per periodos fingulis vel alternis diebus recurrens; in gravidis adfunt lumborum uterique dolores, vomitiones, fpafmi, vociferationes, fed ex recurfu periodico, ex urina lateritia, ex pulfu febrili, linguæ forditie, abfentia fignorum partus inftantis, hæc fpecies dignofcitur.

Curatur hauftibus febrifugis, præmiffis phlebotomia, catharfi ac narcoticis pro rerum circumftantia.

10. *Hyfteralgia vaporofa. Colique hyftèrique de l'uterus.*

Sunt dolores uterini a paffione, ut ajunt, hifterica procedentes, quorum duo funt potiffima principia ex Sydenhamo, fcilicet *menorrhagia* feu fluxus immodicus catameniorum, aut lochiorum, a partu laboriofo, necnon qui verfus quadragefimum tertium ætatis annum antequam catamenia recedant, folet accidere, & uteri *procidentia*. Diftinguitur hæc fpecies urinæ limpidæ copiofa mictione, extremorum refrigeratione, animi dejectione, lacrymis & cachinnis fe excipientibus, aliifque hyfteriæ characteribus; potiffimum vero hic morbus oritur apud puerperas a lochiorum parciori proventu & fuppreffione, ubi fcilicet maturius aeri frigido fe expofuerint, de quibus omnino legi meretur Differtatio Epiftolaris Sydenhami ad G. Cole fub finem.

11. *Hyfteralgia ex abfceffu* La Motte *obf.* 57. *des Tumeurs*.

Mulier diris doloribus ab offe facro ad offa pubis excruciata, fedem morbi in vaginæ fundum referebat, tactu exploratis omnibus vicinis partibus, invenit Chirurgus infra os facrum & e coccygis latere locum dolentem fluctuantem pollicis latitudine, quo pertufo patella puris fœtidiffimi effluxit, & ægra convaluit.

12. *Hyfteralgia Imprægnatarum*.

In felicibus graviditatibus uteri fenfibilitas & quæ ex ejus extenfione atque catameniorum retentione oriuntur fymptomata, utplurimum tribus vel quatuor primis menfibus terminantur, aut maxime minuuntur, hoc fignum eft bonæ graviditatis, quoniam diftentio uteri cum triplam acquifivit diametrum, eft ad ejus diftenfionem; cum duplam obtinuit, ut funt diametri; interea tamen capacitas acquifita in primo cafu eft ad capacitatem in fecundo, ut cubi diametrorum, feu ut 27. ad 8. capacitas uteri eft ad ejus diftenfionem in hifce duobus cafibus fere ut 5. ad 2. adeoque crefcit in duplo, triplove majori ratione quam ejus dolores, ficque fucceffu temporis quam minima fibrarum ejus elongatio fufficit ad magnum volumen utero conciliandum; fenfibilitas eo minor etiam evadit quo majus tempus adhibetur ad diftenfionem eamdem, & quo minor eft diftenfio; affuefcit enim his natura & ab affuetis non patitur.

Priora recens imprægnatarum fymptomata eo citius poft conceptionem accidunt, quo citius recurrit catameniorum periodus; ea vero fymptomata quæ ab uteri fenfibilitate, a plethora, & a fanguinis fpiffitudine procedunt, funt cacofitia, malacia, naufea, vomitus pituitofus, ptyalifmus vifcofus, pyrofis acida, laffitudo, hyfterica phœnomena.

His ultra tres vel quatuor menfes perftantibus aut etiam gravioribus medetur phlebotomia, alvi libertas clyfmatis concilianda, ciborum delectus.

Hyfteralgia gravidarum feu circa ultimos graviditatis menfes aliam therapeiam exigit.

Diftinguitur hyfteralgia imprægnatarum a colica ex eo quod 1. Hypogaftrio infideat potiffimus dolor. 2. Quod nephralgici dolores accidant, aut lumbaginofi. 3. Quod vomitio fe comitem addat. 4. Quod clyfmata licet reddita nullum levamen afferant, diftenfio uteri, nervorum vicinorum preffio, incufandæ funt; ut in hyfteralgia catameniali.

His gravidis fuccurrunt 1. Phlebotomia. 2. Victus legitimus. 3. Exercitium moderatum. 4. Alvi libertas.

Gravidæ verfus quartum menfem dolore inguinum divexantur noctu & per intervalla recurrente ac claudicationem inferente, quod ex ligaminum rotundorum diftractione fit, & fponte evanefcit.

13. *Hyfteralgia lactea. Infiltrations laiteufes* Vandermonde *diar. Medic. Julii anno* 1759. auctore D. Levret.

Puerperæ huic funt obnoxiæ a lacte fuppreffo, fuffocato, ab aere frigido fufcepto; raro nutrices hunc morbum incurrunt.

Initio dolor gravativus in pelvi & in inguinibus, debilitas in femoribus, ligamenta rotunda dolent.

In progreffu infarctus femoris, cuti concolor, vix dolens, parum prominens; crefcit tumor femoris, cum accedit tumor fimilis in tibia, fed hujus tumore accedente dolor remit-

Francif. Boiffier de Sauvages. Nn

remittitur; dein pedes intumescunt, ast qua ratione tument minus dolent quam ante tumorem.

Fit status morbi intra octo decemve dies, & cum declinatio accedit, intumescentia crurum prima recedit, dein tibiæ & successive pedes detumescunt, ut *inœdematiæ* resolutione.

Differt œdematia lactea ab œdematia lymphatica. 1. Quod lymphatica pellucida sit, lactea vero opaca. 2. Quod lymphaticæ ab imis partibus ad superiores procedant, econtra lacteæ a crure ad tibiam, inde ad pedes se extendant. 3. Lactea œdematia originem habet juxta uterum, unde ad infimas partes se diffundit.

Curatio. Incipienti morbo sudorifica & levia cathartica ad resolvendum lac in massa sanguinis retentum & nondum alicubi decumbens sunt aptissima remedia: verum facto lactis decubitu seu partium quarumdam infarctu, sapo ceteris medicaminibus præstat. Cataplasma e plantis emollientibus cum mica panis & sapone œdemati lacteo resolvendo convenit; sapo in clysmate solutus etiam prodest, nec non forma semicupii in aqua solutus.

14. *Hysteralgia lochialis*; *Trachees naturelles des accouchees*, Puzos *traite des depots laiteux*, *p.* 368.

Post partum naturalem accedunt tormina aliquot dies perseverantia, periodica, in quorum intervallis puerpera perfecte quiescit. Quilibet torminum hysteralgicorum accessus definit per fluxum lochiorum vel cujusdam grumi sanguinis ex utero; uterus qui in dolore tenditur, cessante dolore remollescit; in intervallis, si paullo longiora sunt, sudatiunculam patitur mulier, viget appetentia & pacate dormit.

Discrepat hæc hysteralgia a metritide lactea vel enteritide lactea. 1. Quod tormina hysteralgica frequentiora sint. 2. Stipata calore urenti, cephalalgia, siti, febre, doloribus vagis abdominis & lumborum. 3. Lochia magis ichora sunt seu fluxiliora, serosa, fluunt magis propter irritationem quam propter uteri constrictionem naturalem. 4. Lochiorum fluxus, nec symptomata minuunt, nec ægram sublevant. Vide *Metritidem lacteam*.

Pro specifico in hac specie laudat Baglivus tincturam succini extractam cum aqua cinnamomi, & exigua dosi syrupi de cinnamomo. Baglivi *p*. 224.

15. *Hysteralgia ab Sparganosi*. *Depot laiteux dans l'hypogastre*. Puzos *traite des accouchemens p.* 356.

Congestio lactis in hypogastrio cognoscitur. 1. Ex eo quod aliquot diebus a partu accidat. 2. Quod præludant tormina insolita, vaga, importuna in toto abdomine, sed ad locum fixum terminata. 3. Locus ille est in alterutro inguine, scilicet in textu cellulari peritonæi, ligamentis latis vel in ovario. 4. Hæc tormina nec uterum indurant, nec lochiorum fluxum excitant, ut tormina naturalia puerperis communia. 5. Anorexia, agrypnia, febris vel synocha, vel intermittens quæ horrores pluries in die repetit. 6. Circa decimum aut decimum quartum a partu diem tumor tactu deprehendi potest. 7. Si hi tumores negligantur aut male tractentur abscessus his in locis funestissimi superveniunt.

Dicitur hysteralgia licet uterus non afficiatur, quia ob torminum cum uterinis similitudinem facile cum hysteralgia vera confunditur, nec est genus morbi ad quod initio propius accedat, eum autem ab initio nosse operæ pretium est.

Curatur repetitis phlebotomiis, dein jusculis ex cichorio, taraxaco, chærophyllo, nasturtio aquatico, & sale glauberiano, unde urinæ uber proventus; clysmata etiam interponantur, dein catharticis terminentur juscula; identidem vero boli ex pulvere viperino, cinnabari, millepedibus & antimonio diaphoretico præscribantur.

16. *Hysteralgia calculosa*. Puzos *traite des accouchemens p.* 139. Act. Acad. Chirurg. *T.* 2. *p.* 130. *Hysteralgia calculosa*. Act. Acad. Chirurg. *p.* 130. *T.* 2.

Calculi uteri sunt sæpius gipsei, leves, aspri, albi; cognoscuntur tactu, specillo, excretione, ponderis sensu. Accedunt in quibusdam circumstantiis dolores gravativi lumborum, femorum, claudicatio a dolore maxime si concurrat hysterocele; *pruritus* ferinus vulvæ & inguinum juxta femora, dolores acuti febriles. Marc. Donat. *hist. mirab. l.* 4. *c.* 30. Schenck. *obs.* 4.

Histeritis cum leucorrhœa putri, purulenta Act. Lipsiæ August. 1712. Calculis triginta duobus in utero, vel tubis; calculi illi diaphoretici sunt ut Bezoarticum.

Leucorrhœa cum doloribus lancinantibus ex ulcere a calculo uterino. Lovis *ibid. p.* 134. & leucorrhœa purulenta, marasmus.

Distocia seu dolores similes illi parturientium Paræi *de Generat. l.* 24. *c.* 9. Hippocrat. *de Epidem. l.* 5. *Sect.* 2.

Sterilitas semper comitatur hysteralgiam calculosam.

Dysuria Blancardi *anat. pract. obs.* 74. *Philos. transact.* Hody 1736.

Ischu-

Iſchuria a calculo uterino ſeu ab hyſteroli-tho. Ephem. Nat. Cur. *Dec.* 1. *ann.*4. *obſ.*65.

Hæmorrhois ab hyſterolitho. Duncan. *Pa-thol.l.* 2. utero petrificato, uteri petrificatio.

Curatur extractione quam natura vel ars exequi poſſunt, cum hiat orificium uteri aut in vaginam propendet.

Eſt ea quæ pendet a calculo intra vaginam genito, cum perforata poſt paſtum veſica, urina in vaginæ fundo fibris loriſque interclufo ſuum tartarum deponit, inde dolores, tormina vaginæ & inceſſus difficultas. Operationem in hoc caſu neceſſariam memorat Puzos. Carnium vegetationem prę-cavent turundæ altius in vaginam adactæ, cum poſt partum difficilem imminet colli veſicę ſuppuratio.

De hoc morbo etiam videantur Comment. Academiæ Harlemenſis *part.* 3. *p.* 603.

ORDO QUINTUS.

DOLORES EXTERNI ET ARTUUM.

HUC refero dolores mammarum, trunci, lumborum, crurum, genitalium, &c. qui ad priores ordines non facile amandari poſſunt.

XXVIII. Maſtodynia. *Doleurs des mammelles.*

Notabilis & conſtans ſive periodicus ſive continuus mammæ alterutrius, vel utriuſque dolor, a *maſtos* mamma & *odyne* dolor.

1. *Maſtodynia phlegmonodes* Rod. a Caſtro *de mamillarum inflammatione l.* 1. *c.* 16.

Dolor eſt mammarum cum tumore, rubore, dolore pulſatili & renitentia, cujus cauſa eſt impetus ſanguinis per arterias mammarias accedentis ſolito major ejuſque actio vehementior in vaſa ſanguifera mammarum: impetus ſanguinis eſt major, quod cognoſcitur ex pulſu duro, pleno, veloci aut frequenti ſimul, unde vaſorum mammæ diſtentio, rubor, dolor, renitentia.

Actio vero major eſt ob præpeditum ſanguinis tranſitum per vaſa minima, ut cum dolent mammæ thoracibus ferreis, arctioribus balænis cinguliſque compreſſæ, ſanguis enim retro urgens fortius agit in latera vaſorum quam ſi more ſolito in venas facile flueret, hic morbus ſæpe preſſionibus externis, ictibus nec non plethoræ, catamenio-rum ſuppreſſioni ſupervenit.

Curatur 1. victu tenui ex juſculis, cremoribus, potu diluente, refrigerante, ut ptiſana hordei, oryzæ. 2. Phlebotomia repetita ex brachio vel e pede, clyſmatis emollientibus, cathartico antiphlogiſtico, cum ſedata fuit inflammatio. 3. Topicis initio emollientibus, dein anodynis ac reſolventibus; refrigerant linea oxycrato frigida madida, vel irrigata decocto foliorum ſeminum lini; reſolvunt levia cataplaſmata ex pulpa eorumdem, necnon meliloti cum farina fabarum, melle, aceto, croco, medulla bovis, butyro, oleo olivarum, &c.

2. *Maſtodynia puberum* Krameri *Commerc. Norimberger.* 1735. *hebdom.* 30. *paragr.* 2.

Omnes pueri ad ætatem 12. vel 14. annorum pervenientes conqueruntur de dolore mammarum cum tumore & pruritu; mammæ, earumque areolæ inflammantur, & dolent, atque non raro vaſa earum lactea excoriantur, & exſudant.

Cura exigit ut exprimatur ſerum albeſcens ibi latens: deinceps vero emplaſtrum apponatur, *Eſſais d' Edimbourg*, *tom.* 7. *p.* 122.

3. *Maſtodynia Pilaris* Roder. a Caſtro, *l.* 4. *c.* 26. *Lactis concretio*, *Febris lactea* ejuſdem Gallis *le Poil*; Occitanis *Arcouſſel*; Græcis *Trombofis*, ac *Trichiaſis*; Hiſpanis *Pelo*.

Fabula eſt Alfaharavii hunc morbum a pilo a matre deglutito ortum habere. Dolent acerrime papillæ cum rubore, tenſione, lactis pauca & dolorifica excretione glandularum vicinarum mammæ turgeſcentia, nec non exiguarum glandularum areolæ dolore pungenti & nigredine; unde attactus labiorum alumni tolerari non poteſt; hi exigui acini nigri ab Occitanis *Cats negres* vocantur, & puerperas mire diſcruciant; is adde papillarum fiſſuras cum inflammatione valde dolentes, quibus accedit ephemera lactea horrore ſtipata, cum cephalalgia, ſudore caſeum acidum redolente, &c.

Hæc omnia caſeationi, vel congrumationi lactis in mammis tribui ſolent; ſed potius videtur inflammatio lactea, ſeu in lacteis vaſis & glandulis oborta; an ab infarctu, an ab impetu illius humoris & ſanguinis affluentis.

Curatur ut Maſtodynia polygala; ſed prę-terea fiſſuræ, ſeu rhagades illinuntur oleo ceræ, ovorum, mucilagine ſeminis cydoniorum, inſpergitur pulvis gummi Arabici. Adhibetur cura ephemeræ lacteæ Claſſ. 2. & maſtodyniæ phlegmonodes.

4. *Maſtodynia cancroſa*. *Cancer mammarum* Roder. a Caſtro, *l.* 1. *cap.* 22. *Cancer aux mammelles*.

Cognoſcitur ex dolore lancinante per intervalla ab axillis, aut vicinia ad mammæ quoddam punctum definente, & inſtar ſubulæ eam perfodientis cum tumore verrucoſo, duro,

duro, profundo, initio; dein vero tumor tuberosus, inaequalis, venae varicosae, aliaque symptomata accedunt, de quibus vide *Carcinoma* in Class. X.

5. *Mastodynia polygala*; *Depot laiteux aux mammelles* Puzos. *Lactis redundantia* Roder. a Castro, *lib.* 4. *cap.* 25. *Spargamosis* Dioscoridis.

Lactis abundantia in feminis quae pepererunt interdum tanta est, ut mammae eam sustinere nequeant, ac prae copia distendantur, & incredibiles excitent cruciatus; tument, tenduntur, vix attrectari patiuntur ab alumno mammae sic turgidae, unde nisi fluat sponte lac ex papillis, id magis ac magis congeritur, & supervenit inflammatio, de qua supra egimus.

Curatio est difficilior, si lac suum restinguere velit puerpera; facilior, si papillas alumno, vel catellis aut suctrici praebere velit aut possit, quod licet difficile sit & dolorificum, vitari vix potest per aliquot dies, usquequo lactis redundantia imminuta fuerit; interea diaeta tenui cavendum est, ne uberior lacti materies generetur, potu diluenti, diuretico, ut decocto radicum petroselini superfluum lac ad vias urinarias est deducendum, lochiorum fluxus est sustinendus, & fovendus cautissime: clysmata sunt repetenda, phlebotomia etiam non negligenda; extus vero linteis calidis; cataplasmatis resolventibus lactis caseatio avertenda, fluxilitas & excretio promovenda. Inter haec praestant mel illitum, cataplasma ex foliis petroselini, cicutae, ex quatuor farinis resolventibus; menthae, salviae, foeniculi, apii decoctum, ex quo embrocationes parantur, &c.

6. *Mastodynia butyrosa* Vandermonde, *Novembre* 1758. *pag.* 441. D. Fuun Med. Harlemensis.

Quadragenaria mulier post terrorem dolo-ribus in utraque mamma vividis diu conflictata fuit; unicum levamen erat ab admoto igne, & simul frictione mammae, quae humorem flavum spissum ex papillis excernebat, quae operatio multoties in die repetenda erat; sanata est litu ex oleis aromaticis cum spiritu vini, superapposito emplastro basilicone; demum repetito usu aethiopis mineralis cum gummi tragacantha, radice guayaci, in pilulas redacti.

Humor hic flavus spissus butyro similis nomen dedit speciei.

7. *Mastodynia ex terrore* Act. Acad. Harlemensis, *part.* 3. *pag.* 31.

Mulier ex terrore percellebatur, ita ut vehementes in mammis dolores persentiret, irritis pluribus remediis, calor carbonum ardentium cum lenta frictione sublevabat dolorem, qua frictione papillae quid viscidi stillabant; mammae vix turgidae & tumidae erant; dein spirituosis, & emplastro basilico mammis admoto dolor evanuit.

8. *Mastodynia emphysematosa* Roder. a Castro *de flatuoso mammarum umore*, *lib.* 1. *cap.* 17.

Pars cum albedine, elasticitate & tensione dolet sine glandularum tumore; pulsata mamma, si fides sit Auctoribus, sonitum edit. Distinguitur a prima specie per albedinem mammae; a cancrosa mastodynia per uniformem non tuberosum tumorem; quodque nulla seorsim glandula dura sit, sed tota mamma aequaliter renitatur; dolor ille menstruatione accedente augetur, finita saepius recedit.

Curatur remediis catamenia revocantibus, necnon topicis resolventibus, ut decocto foliorum anethi, meliloti, chamaemeli, florum sambuci. *Vide* curam emphysematis I. Class. & pneumatosis. X. Class.

9. *Mastodynia apostematosa*. *Abscessus mammarum*. Roder. a Castro, *lib.* 1. *cap.* 16. *pag.* 111.

Praecessit inflammatio quae non resoluta fuit, sed exacerbata sunt pulsatio, dolor, tensio; dein resedit tumor, remollescit, apice albescit, fluctuat, febris remissa, tunc pus in tumore genitum, quod praemissis cataplasmatis maturantibus, emollientibus foras per incisionem debet emitti, atque detersum vulnus ad cicatricem perduci. Vide *Apostema* in Class. I.

XXIX. Rachialgia, *Colique de Poitou*. *Dolor colicus Pictonum* Citesii; *Pictorum* & *Figulorum* quibusdam. *Colica Saturnina* Junckeri; *Damnonienfis* Huxhamii; *Entripado* Hispanis; *Plumbariorum* Ramazzini; *Colica figula* D. Dubois *anno* 1751.

Genus novum ab Illustrissimo Astrucio constitutum est nomine Rachialgiae, ab *algeia* dolor, & *Rachis* spina dorsi, quia dolorum principium nervis medullae spinalis tribuit.

Licet autem theoria Astruciana nondum satis sic confirmata, non minus retinendum est nomen generi huic ab aliis distinguendo utile, utpote proprium.

Character hujus morbi consistit in atrocibus doloribus abdominis ad lumbos & dorsum serpentibus, pressione non crescentibus cum umbilici non raro retractione, alvi constipatione, summa pertinacia, manuum torpore, paralysique, alias artuum contracturis chronicis terminantibus.

Con-

Convenit cum *hepatalgia* calculofa quod hypogaftrium divexet maxime, & ad thoracem ferpat, atque chronica fit & paroxyfans; verum Hepatalgia auriginem inducit fæpius, & hepatis regionem magis afficit; colicæ fpafmodicæ valde affinis eft, & a multis pro biliofa & fpafmodica habetur.

1. *Rachialgia Pictonum, Colique de Poitou. Malum biliofum* ab anno 1572. ad 1606.

Eft ea fpecies quæ a vini, potufque acido-aufteri fermentati, acidorumque immaturorum nimio ufu pendet.

Morbus Damnofienfis Huxhamii Londin. 1739. *Philofoph. tranfact. Tom. 9. p.* 242. A pomaceo, Gallis *Cidre*, endemiam videre Mufgravius & Huxhamius. Vandermonde, *Diar.* 1758. *p.* 133.

A vino immaturo, acido apud Pictones frequens fuit olim; obfervante Citefio.

A vino albo non fatis fermentato plures Monachos hoc morbo cruciatos Pifo, Sennertus, Citefius, Crato, Cardanus, Vvepferus memorant.

A fucco citri, a fpiritu vitrioli, a potu acido, *Ponch* dictó, ortam vidit rachialgiam ill. Tronchinus, qui tertiam rachialgiæ fpeciem conftituit.

Symptomata funt angor fumus, & dolor atrox epigaftrii, pulfus debilis, inæqualis, fudor frigidus, lingua fordida, halitus fœtens, vomitio viridifcens, atra, pituitofa, acida; dein alvi aftrictio fumma, vomitio minor, dolor quafi nephralgicus in umbilico, lumbis, dorfo cum fenfu ponderis in perineo, & urina, fi flueret, craffa: abdomen fpafmodice contractum; dein brachia, manufque motu carent, femora ac crura dolent, artus & inteftina alternatim cruciantur, paralyfis, puftulæ rubræ morbum terminant.

Curatio eadem ac fpeciei fequentis. Sedato dolore profunt acidulæ Selteranæ, Glauberianæ martiales, & equitatio. Si aurigo fuperveniat, quod falubre eft, fignum eft Rachialgiæ nuptam effe Hepatalgiam, ob bilis coagulum ab acido.

2. *Rachialgia febricofa. Colica ab intermittenti febre* Burlet. *de Hifpanorum morbis* 1714. *Dolor de tripas y entripado* Hifpanis. Tronchin. *Colica Pictonum* a caufa remota prima. *pag.* 45. Riverii *Prax. Medic. lib.* 10. *cap.* 1.

Hæc eft fpecies quæ febres intermittentes, remittentefve comitatur, vel preffo pede fequitur, fi male curatæ fint; obfervata Fernelio *Patholog. l.* 6. *c.* 10. Bollonio *conf.* 5. Spigelio *de femitertiana*, *l.* 4. *c.* 13. Carol. Pifon. *confil.* 3. 4. *c.* 2. Epidemica vifa ab *Franc. Boiffier de Sauvages*, ill. Tronchino Amftelodami an. 1727. Hanc Veteres bili æruginofæ tribuerunt; Neoterici veneno febricofo, potifsimum tertianę & hæmitritæi.

Senfus eft ventriculi, tenuiumque inteftinorum afperrimus, cum alvi aftrictione, multa inflatio accedit per totum abdomen, potifsimum epigaftri, modo cum ructu, modo cum vomitione; dolor hic diuturnus admodum recidivans, remediis non facile mitefcens, in contracturas & paralyfes abire folitus. Poft epidemicam Rachialgiam Amftelodamenfem pefte fæviorem, fæpius vifi funt miferi fuperftites veluti larvæ arte quafi progredientes, exfangues, pallidi, manibus incurvis, pendulis, cum voce clangofa, debili, nec deerant aphoni.

Ad curationem mifsio fanguinis, fortiaque tum emetica, tum cathartica vitanda; alvus mollienda eft fomentis extus & balneis, intus blandis alimentis & medicamentis, ut oleofis, mucilaginofis, farinofis; adde laxantia ex manna, pulpa cafsiæ cum oleo amygdalarum, fero lactis tepido, omni trihorio parca dofi repetitis. Citefius cathartica cholagoga expertus ad lenifsima reverfus eft. Narcoticis abftinendum. Morbi reliquiæ fero lactis gramineo, cichoraceis, beccabunga, taraxaco fugandæ, demum tonus partibus acidulis aquis eft reftituendus.

3. *Rachialgia metallica; Colique des Peintres, de plomb, des Potiers, des Barbouilleurs, &c. Colica Pictonum a veneno* Ill. Tronchin. *fpec.* 2. *Colica Pictonum*, vulgo *Saturnina* Junckeri. *Colica Plumbariorum* Ramazzini *de Morb. artific. Dolor cardialgicus fpafmodicus a veneno* Frid. Hofman. *T.* 2. *pag.* 157. *Mil-reech* Anglis, id eft, *Vapor moletrinæ* Act. Soc. Reg. Lond.

Eft ea fpecies, quæ oritur, 1. a vino acido intervent lithargyrii edulcorato, fraus detegitur ope alkalini, in quo diffolutio auripigmenti bullierit. 2. Ab ufu interno medicaminum ex plumbo paratorum; ut facchari faturnini ad extinguendam venerem, ad gonorrhœam fanandam. 3. Ab ufu alimentorum in vafis ftanno obductis, cupreis, rubiginofis diu fervatorum. 4. A fumis arfenicalibus quibus nulla metalla carent, cum igne tractantur; unde Metallurgii, & qui calceorum corium cerufa fufa dealbant futores, huic funt obnoxii. Qui varia pigmenta liquefaciunt, pulverant, tractant, ore afumunt, ut Pictores. 6. Figuli qui vafa terrea vitro ex plumbo obducunt. 7. Ab antimonii crudi repetito ufu interno, fi fides fit Ill. Tronchino, *p.* 65. imo ex cinnabari, viridi æris,

colore ultramarino; aliifque pigmentis metallicis.

Hujus fpeciei exempla ubique funt obvia, Monfpelii, Nemaufi, Alefiæ nobis obfervata.

In hac foli artus fuperiores, inferiores nunquam, paralypfi & ftupore tentantur, fæpius umbilicus retrahitur, feces in fcybala indurantur, ægri pallidi, tremuli, debiles fiunt.

Duplex autem eft curandi methodus; 1. ab Ill. D. Dubois in Nofocomio Charitatis Parifienfis frequentiffime adhibita, & dudum multis fucceffibus firmata, docente illuft. Bouvart, qui ex fexaginta ægris, quinquaginta novem fanari afferit; eft methodus Drafticorum.

Æger adveniens fumit clyfma ex decocto drachmarum duarum fennæ & pulpæ colocynthidis, cui adduntur diaphænici drachmæ fex, benedictæ laxativæ femiuncia, mellis mercurialis unciæ duæ, & fæpe vini emetici unciæ etiam duæ. Poft feptem horas injicitur alterum clyfma ex olei nucum & vini rubri ana unciis fex; die fequenti tartari ftibiati magna dofis vulgo ad grana quatuor præfcribitur, ftatim ab actione emetici datur theriacæ recentis femidrachma cum laudani grano; die vero tertia repetuntur clyfteres; dein purgatur æger ex diaphænici femiuncia, diapruni drachmis duabus, fyrupi de rhamno uncia, apozematis fequentis unciis fex.

Apozema fit ex cufcutæ, polypodii & fennæ ana uncia una, feminum anifi, & cremoris tartari ana drachmis duabus, bulliant in aquæ libris duabus ad uncias viginti; vefpere hujus catharfis repetatur narcoticum; fuftineantur hæc medicamina ope ptifanæ fudorificæ, ac potus cardiaci cum lilio Paracelfi, maxime fi dolores fuperfint, aut imimineant, vel fuperveniat paralyfis.

Hæc methodus intra feptimanam omnino fanat, & fi epilepfia, paralyfifve nondum accefferint, eos morbos prævertit, fi fanatio imperfecta fit, iteratur partim vel omninò methodus, ipfifque atrocibus abdominis doloribus fævientibus hæc draftica ufurpantur. Intra 23. annos D. Burette 1200. ægros hac methodo curavit & omnes exceptis 20. liberavit.

2. Altera methodus *lenitiva* eft, quæ in ipfo Nofocomio Charitatis ab Ill. Bordeu, Viennæ ab Ill. De Haen, & Monfpelii occafione tamen raro data, ab omnibus Medicis ufurpatur. In hac præfcribimus oleum amygdalarum ad uncias plures in die, clyfmata oleofa, fomenta emollientia, narcotica, levia laxantia, ferum lactis & fopito dolore aquas fulphureas tum thermales, tum acidulas; aft a phlebotomia faltem repetita eft abftinendum, quam exhorrent qui methodum drafticam fectantur.

Mira certe opinionum de morbi caufa, & methodorum circa therapeiam repugnantia; in aliis morbis faltem acutis quæcumque fit methodus, natura non raro morbis medetur, aft in hoc morbo folius naturæ vires non fufficiunt, & methodi licet omnino oppofitæ morbum tollunt: in hoc certe ovaret magnus Medicinæ adverfarius Michael de Montagne, qui in omni morbo methodum Medicis acceptiffimæ oppofitam æque fucceffuram effe contendebat.

Hujus varietas eft

Rachialgia Saturnina. Colique de plomb. Colica Saturnina Ilfemani. 1752. Zeller. *Docimafia vini lithargyro mangonifati* Tubingæ 1707.

Quotquot hoc vinum biberant conftrictionem gulæ & dolorem ventriculi ac præcordiorum patiebantur, quibus acceffit colica circa ventriculum & umbilicum, hinc & excrementa in fcybala cogebantur; conquerebantur multoties de flatibus moleftis qui tamen nec furfum nec deorfum efflabantur, acceffit vehemens mingendi conatus inanis & tenefmus, urina pene tincta erat, ac continuo turbabatur; pulfus erat durus & tardus, æqualis tamen; flavefcebat album oculorum, genæ folæ rubebant, facies cetera virorem judaicum præ fe ferebat; ficcefcebat os, ac vomituriebant, anxii infigniter toto temporis decurfu erant, quam anxietatem adauxit horrida & infignis cordis palpitatio.

Potiffima cura mali recentis & primorum fymptomatum confiftit in vomitoriis, purgantibus, oleofis, lacte diu continuando, terreis ex bolo armena, terra figillata, oculis cancrorum, balfamo peruviano & vulnerariis.

Lixivium calcis vivæ cum auripigmento fumatur, ejus guttæ fex in vini mangonifati uncia affundantur, vinum turbabitur, & atramentofum colorem adipifcetur.

Vel olei vitrioli guttas decem affunde vini unciis tribus. Vinum lithargyrio mangonifatum inftar feri lactis albefcet. Vide VVillifium, *pharmac. pag.* 471.

4. *Rachialgia arthritica* Aftruc. *thes. de Rachialgia pag.* 9. Tronchini *colicæ pictonum fpecies* 4. Zelft *de podagra* 1738.

Ea eft quæ cum arthriticis paroxyfmis alternat, in quam fcilicet arthritis fæpe terminatur, qua revivifcente tollitur rachialgia. Hippocrat. *lib.* 6, *epidem.* hanc alternationem dolorum articularium & inteftinalium obfervavit, deinceps memorarunt Andreas du Laurents, *quæft. anat. lib.* 4. *quæft.* 8. Roder. a Fonfeca, Merculiaris, Mufgravius, &c. De Rheumatifmo vero idem dicendum ac de podagra.

Si

Si æger plethoricus vegetusque sit, phlebotomia præmittatur; cave ab acribus catharticis, maxime ab emeticis; suris apponantur veficantia, & plantis pedum cucurbitulæ ficcæ, dein emplastrum de Galbano; fomentaque tepida furis & femoribus ut materies arthritica deorsum vergat, molli culcitra, ficca, tepida, ex floribus chamæmeli & sambuci farcta foveatur abdomen; post lene clysma hydrogala, vel lac purum sæpius sumatur, exinde falus spectetur; fedatis doloribus vino generoso vires refocillentur; equitatione, vestibus hyemalibus corpus firmetur: hæc Tronchinus.

5. *Rachialgia ab adiapneustia. Colica Pictonum ab impedita perspiratione* Ill. Tronchin. *Spec.* 5. *Colica Surinamensis* Herbert. apud Tronchin. Forest. *obfervat. lib.* 21. *obfer.* 15. *Colique de Surinam.*

Ea est quæ a perspiratione impedita, frigoreve fufcepto producitur, & in epilepticos infultus; vel in paralyfim degenerat. Familiaris est Surinami, ubi licet fummus calor interdiu incolas refolvat, noctu venti frigidi incautos & frigoris avidos carpunt. Leniffimis oleofis eccoproticis infiftendum, mollia enemata ex infufo florum chamæmeli paranda, opium cum pari camphoræ dofi, fi urgeant dolores, adhibendum cum largo potu ex infufo ligni faffafras; curam abfolvunt thermæ fulphureæ.

6. *Rachialgia fcorbutica* Illuft. Tronchin. *fpec.* 6. & Eugalen. *de Scorbuto, art.* 17. 24. Sed Eugaleni fides merito multis fufpecta est, adeoque folis obfervationibus Illuftr. Tronchini innititur. Hæc fpecies a Lindio minime recenfita. Frid. Hofman. colicam fcorbuticam memorat; fed rachialgiam in genere hoc nomine tantum defcribit, non vero fpeciem diftinctam; Veteres huic morbo nomen colicæ biliofæ impofuerant.

In hac fpecie præter dolores abdominis atroces, dolent brachia, ceterique artus per intervalla; ac demum ipfi artus refolvuntur, aut fpafmis tentantur, fi fides Eugaleno; fed verius effe puto quod vidit Ill. Tronchinus, fcilicet extremos artus potiffimum pedes & tibias nigrefcere, indurefcere, inftar pifcis fole indurati, ut ipfe vidi; fudor fponte prorumpens falfus abit etiam in cryftallos digitis friabiles, ut vidit citatus Auctor in quodam qui fale marino abufus fuerat.

Fugienda phlebotomia; alvus blaneis oleofis laxanda, antifcorbutica adhibenda, aquæ chalybeatæ juvant.

7. *Rachialgia traumatica* Vid. *Differt.* Ill. Aftrucii, & adjunctam hiftoriam; item, Diarium Med. Junii 1760. ubi duę hujus fpeciei proftrant obfervationes.

Ea est fcilicet rachialgia, quę ex ictu fpinę dorfali inflicto ortum ducit. Conftat autem multiplici obfervatione homines ex hoc principio rachialgicos evafiffe, feu ventre, epigaftrio deinde, admodum doluiffe, ac artuum refolutionem paffos fuiffe cum alvi conftipatione, fcybalorum induratione, aliifque rachialgię fymptomatis apte ab Illuftr. Aftrucio explicatis. Contendit fcilicet Ill. Auctor labem effe in medulla fpinali compreffa, obftructa, unde paralyfis artuum fuccedit; dolent quidem interanea, quia origo nervorum in medulla afficitur, & fenfatio ad extremos nervos refertur, ut accidit apud eos qui cum artus amputationem dudum paffi funt, interea ob pulfationem arterię vicinę refectę, & nervum impetentis, dolores manus aut pedis dudum ablati perfentiunt; non mirum, ait, etiam fi cum acerrime dolent interanea, abdomen manibus premi poteft, ac contrectari fine ulla doloris exacerbatione, fi inteftina atona & motu periftaltico orbata alvi excretionem remorentur. Hinc & rachialgię nomen a Gręco, *rachis*, fpina dorfi, & *algeia* dolor. Vide *Quæftionem medicam* Illuftr. Aftrucii, an morbo *colicæ Pictonum* rectius *rachialgiæ* dicto, Venefectio? ann. 1756.

D. Privat, D. Med. Alefienfis meritiffimus, curabat puellam, quę cum horrenda gaftrodynia laboraffet, per trihorium fubito incidit in paraplegiam, qua omnes partes collo fubjectę fenfu, motuque orbabantur; infpecto collo obfervavit ultimam colli vertebram prominentem, ita ut infra illam notabilis foret fovea, unde hujus fubluxationem adeffe cognovit; puella ultra duos menfes fupervixit. Gaftrodyniam magnus vomendi conatus comitabatur, & hanc luxationem ab hifce validis conatibus ortam fuiffe, non inanis fuit fufpicio; oborta paraplegia ftatim ceffavit dolor, ut in rachialgia folemne eft.

8. *Rachialgia ofteofarcofis*. Benjamin Gooch, *Cafes of furgery, pag.* 178. *ann.* 1758.

Eft morbus cujus precipua fymptomata funt dolores totius corporis, precipue vertebrarum lumbarium, cum fucceffiva offium omnium diffolutione, flexilitate, & corporis decurtatione.

Femina fana hactenus, riteque menftruata trigefimo ætatis anno dolores univerfi corporis cum pyrexia experiebatur, dolebant potiffimum extrema corporis, poft novem menfes crura fracta, flexilia, cum fignis fcorbuti; per quadriennium fubfequens diffolveban-

bantur cetera offa cum dyfpnœa, gibbofitate, dolore ad vertebras, corporifque decurtatione.

In cadavere vifcera fana, pulmonibus tantum & corde flaccidis, offibus omnibus, preter dentes, remollitis; diffoluto in offibus cylindricis ab interna parte inceperat, offa cultro non magis refiftebant quam mufculi. Varia medicamina in primis chalybeata fine fructu adhibita; corpus viginti fex pollicibus decurtatum eft.

XXX. Lumbago. *Mal de reins.*

Eft genus morbi dolorifici cujus præcipuum fymptoma eft moleftia ad lumbos relata, cum trunci erigendi difficultate.

Ægri dicuntur *lumbaginofi*, *elumbes*, Gallice *ereintes ou erenes*; morbus Græcis *lordofis*, *ofphialgia*, &c. *Afphialfia* Riolani. *Ifchias* Archigenis.

Differt a nephralgia ex eo quod naufea, ureterum dolor, teftium, femorifve ftupor, urinæque vitia deficiant; a colica quod dolor ad partem pofticam corporis referatur, nec ab alvina excretione tollatur, aut mitigetur; non raro cum ifchiade conjungitur; truncumque fæpe incurvat, unde aliis *curvatura* lumborum vocatur.

1. *Lumbago rheumatica* Sydenhami, *p.* 170. Juncher. *Tab.* 19.

Eft vehemens lumborum dolor, in quo æger femel flexum truncum erigere non poteft, quin lumbos fibi rumpi videatur; qui dolor nec tactu exacerbatur, ut traumaticus, nec calore lecti recrudefcit, ut fyphiliticus, fcorbuticufque, quique cruftam albam gelatinofam in fanguine extracto comitem habet. Adde quod artus utplurimum fimili dolore vago affecti fint.

Curatur repetitis phlebotomiis; diæta tenui initio, dein victu emolliente, refrigerante, leviter diaphoretico. Hic morbus mufculos extenfores dorfi afficit.

2. *Lumbago arthritica. Goute aut lombes*. Ofphialgia* Hippocratis.

Eft ea fpecies quæ arthriticos infeftat, quæque procedit ex materia tartarea vertebrarum ligamenta, & perioftæum laceffente; ea preffione exacerbatur.

Spinam dorfi, & fæpius os facrum afficit; exigit eadem auxilia quæ arthritis.

3. *Lumbago plethorica* Frider. Hofman. *T.* *II. p.* 297. *Lumbago hæmorrhoidalis* Junckeri. *Catamenialis* Hippocratis. *A fluore albo* Frid. Hofmanni.

Eft illa fpecies quæ a fuppreffa fanguinis folita evacuatione dependere putatur, ut a catameniis retentis, hæmorrhoidibus fuppreffis, a fluore albo repreffo. Sunt qui contendunt a veneris abftinentia fimilem morbum induci.

4. *Lumbago febrilis* Moroni, *Director.*

Eft utplurimum fymptoma morborum febrilium & phlegmafiarum ineuntium, fed fugax, quod tamen morbos quofdam preffius fequitur, & diftinctius defignat. Sic variolam in adultis initio comitatur lumbago gravis cum naufea; in infantibus cum fomnolentia.

5. *Lumbago fcorbutica* Eugaleni apud Sennertum, *de Scorbuto.* Lind. *de Scorbuto.*

Eft dolor lumborum a quocumque exercitio recrudefcens, noctu etiam fæviens, in fecunda & tertia potiffimum fcorbuti periodo accedens, minus mobilis quam ceterarum partium, cum urinis paucis turbidis, fœtidifque, fæpe œdemate tibiarum, laffitudine, facie decolore, &c.

Nocent phlebotomiæ, juvant antifcorbutica, lac, &c. prodeft, unciam oxymelitis fcilitici intra diem affumere, & partem dolentem fovere lixivio cinerum vulgarium incoctis floribus chamæmeli, fambuci, abfinthii, rutæ & cortice limonum.

6. *Lumbago pfoadica*, Obf. Lamothe, Chirurgo Normanno Valognienfi.

Aliquoties is Auctor obfervavit lumbaginem illam fingularem quæ pendet ab inflammatione & fuppuratione mufculi *pfoas* dicti. Pfoas major oritur ex lumborum vertebris, & femori inferitur. Pfoas minor oritur ex latere fupremæ vertebræ lumborum & offi pubis inferitur. *Pfoas* major flexor cruris fæpius in hoc morbo afficitur, & inde fit ut ægri nunquam pofsint in hoc morbo femur extendere, quod eft fignum hujus fpeciei pathognomonicum. Lamothe præter remedia generalia fuadet, ut vulnere abdominis inflicto, culter ufque ad hunc mufculum, prægreffa inflammatione abfceffu tentatum, deducatur; nec ulla alia via tutior videtur ad pus educendum, quo ægri vita ferius ocius tolletur, fi in abdomine pus illud lateat.

7. *Lumbago partus. Doleur d'accouchement.*

Licet ille dolor lumbos graviter afficiat in gravidis, non minus verum eft quod ad hyfteralgiam attineat, quippe pendet a diftractione ligamentorum latorum, quæ pelvi utrinque annexa peritonæum lumbis applicatum, valde diftrahunt, cum uterus contrahitur ad fœtum foras expellendum; illi vero dolores per intervalla fuccefsive frequentiores recurrunt, intervallis lucidis etiam fomnum quandoque permittentibus, fimulque in quolibet dolore & conamine comitante orificium uteri dilatatur. Hic vero dolor id habet fingulare, quod parturiens eo tan-

tantum fublevetur, fi magna vi ejus lumbi comprimantur fafcia circumducta lumbis & antrorfum tracta fimulque pugnis verfus lumbos fortiter apprefsis; demum fuperveniente genuum tremore, crepat chorium, aqua ubertim ex utero erumpit, fœtus prodit in lucem, & dolores illico tolluntur, nullo alio auxilio ceffuri nec impugnandi.

8. *Lumbago a faburra* Baglivi *de fibr. motric. Lib. I. c. X. p.* 345.

Eft ea quæ a cacochilia in mefenterio, ut ait ille, collecta, eaque cruda oritur; hujus & aliarum fpecierum innumerarum poffibilitas, quæ vulgo Medicis fufficit, non mihi fatis effe videtur, requiruntur obfervationes fidæ, quibus earum exiftentia comprobetur.

9. *Lumbago Miliaris* Allione *de Miliari*.

Hic dolor eft fæpe fymptoma miliaris eruptionem antecedens, quod combinatum cum crampo, odore acido pyrexiaque poteft morbum erupturum patefacere, unde fublevatur lumbago.

10. *Lumbago a-nifu. Effort de reins. Reins entr' ouverts.*

Ex venere nimium exercitata, maxime fi pedibus infiftens vir eam sæpius exerceat, fævifsimæ lumbaginis incurritur periculum cum atrophia femiparalytica femorum, unde lecto dein affigitur æger & exfolvitur. Tiffot *de manftupratione p.* 222.

A ponderum geftatione, elevatione vehementes quandoque fuperveniunt lumbagines, verum fæpius ideo dolent lumbi, quia antea rheumatico infarctu funt affecti, & perperam his nifibus dolores tribuuntur.

Ab equitatione fucculfante, inaffueti lumbaginem incurrunt, quæ fequenti die fævit magis quam prima: pars dolens a tactu vel prefsione læditur. Illæ omnes lumbagines raro phlebotomiam exigunt; utplurimum quiete & calore lecti evanefcunt: interea fomenta refolventia & anodyna ex decocto florum meliloti & chamæmeli opem ferunt. Extenfores lumborum fcilicet facrolumbaris longifsimus dorfi, & femifpinofus funt districti & contufi in his conatibus; quod ex horum mufculorum fitu & origine ac infertione cognofcitur.

Ballonius & Baglivus quandoque obfervarunt in gravi lumbagine a nifu oriunda cruorem intra mufculos effufum, qui fluctuatione fine præviæ fuppurationis fignis cognofcitur, & lanceola adacta foras educitur.

11. *Lumbago ab anevrifmate* Auberti *in Sepulchreto T.* 2. *p.* 573. *obf.* 35.

Hæc anevrifmata vertebras erodere consueverunt, & demum rupta mortem fubitaneam inferunt. Dolor pulfatilis, qui arteriarum pulfationi refpondet, fine inflammatione, hujus fpeciei fignum eft.

12. *Lumbago apoftematofa* Riverii *obf.* 2. miffa a Franc. Chomel. eft illa quæ ab abfceffu lumborum procedit.

13. *Lumbago Sympathica* Boneti *obferv.* 41. 42. &c.

Eft illa fpecies quæ a vifcere quodam vicino læfo oritur ob nervorum communionem; & quæ talis ante mortem ægrorum vifa eft Medicis. Tales funt fequentes.

A Mefenterii glandulis induratis Vvarthon. *adenograph.*

A pancreate tumido, purulento, fchirrofo, putri.

Ab induratis pyloro, vena cava, pancreate.

A rene fchirrofo, putrefacto, obferv. Sepulchret. 42.

Ab abfceffu circa venæ cavæ bifurcationem, obf. 43.

A vermibus intra renes, additamenti obf. 2.

XXXI. *Ifchias*, Sciatique. *Dolor ifchiaticus* Sennerti. *Ifchiagra* Schneideri. *Malum ifchiadicum* Nenteri. *Dolor coxendicus* Boneti. *Morbus coxarius* De Haen. *Sciatica* Barbaris.

Morbus eft cujus præcipuum fymptoma eft dolor conftans fæpius diuturnus coxendicis, five ofsi facro & ofsi pelvis, five articulationi femoris cum illis ofsibus, five mufculis cruris & tibiarum inhæreat juxta fafciæ latæ extenfionem, quod fæpius accidit, inde vero progrediendi, imo ftandi difficultas, claudicatio, &c. Ab hyfteralgia non raro difficulter diftinguitur.

1. *Ifchias intermittens* Effai d' Edimbourg, *T. VI. art.* 49. *p.* 143.

Eft fpecie quæ a febrili fermento intermittentium, ut quotidianæ, tertianæ producitur, & quota, tertia vel quarta quaque die hora data accedit, cum febre, deinceps vero recedit cum fudore.

Puerpera loci paludofi incola, cepit laborare dolore circa os ifchium qui ad vaftum externum extendebatur, quique fingulis diebus determinata hora redibat, cum magna pyrexia fudore terminanda, quo peracto bene fe habebat & ab omni morbo immunis videbatur.

Sumpto emetico & adhibitis catharticis ad ufum kinkinæ deventum eft; additis elixirio vitrioli & antifpafmodicis, nec non emplaftro veficatorio cruri appofito, convaluit. Hæc Ducan Baine.

2. *Ifchias fanguineum* Bonet. *Sepulchret obf.* 13. *A fanguine* Moroni *director*.

Ifchias

Ischias non raro accidit mulieribus a suppressis catameniis, lochiisve, & viris a sanguine hæmorrhoidali retento, quod principium in omni ischiade incusant Stahliani.

Differt ea species a Rheumatica, quia sanguis gelatina alba Rheumaticis familiari non est tectus in patella, cum plethora peccat tantum; curatur vero phlebotomiis & victu tenuiori, ut notat Bonetus.

3. *Ischias Hystericum* Raulin *de Morbis vaporosis cap.* 8. Sydenham. *pag.* 132. *Tom.* I. *de colica biliosa.*

Distinguitur ab aliis 1. Ex cognita hysterica dispositione ægrotantis. 2. Ex eo quod fugax sit, subito accedens & subito sine causa evidenti recedens. 3. Ex teneritudine partis quæ recedente dolore tangi vix patitur.

Panni fumo succini imbuti calide applicati conducunt, nec non narcotica tinctura castorei juncta intus sumenda; juvat illico electrisatio.

4. *Ischias Gravidarum* Mauriceau *lib.* I. *cap.* 17. *Douleur des cuisses & des jambes.*

Est dolor crurum & tibiarum cum harum partium œdematia, & varicibus, ultimis graviditatis mensibus crescens, stantibus major quam jacentibus, vespere quam mane, ex denegato ob iliacarum venarum pressionem sanguinis reditu.

Varices minime aperiendæ citra magnam necessitatem, sed molliter reprimendæ fasciis oblique circumvolutis; ab ambulatione abstinendum; & sæpius decumbendum; vino aromatico fovendæ partes tumidæ. Sæpe illa œdematia ante partum evanescit, & est illis maxime familiaris quæ gemellos gestant. Vide etiam hysteralgiam imprægnatarum, quæ crucis dolorem & stuporem inducit a ligamenti rotundi alterutrius distractione; phlebotomia e brachio & situs conveniens ægræ his morbis opitulantur.

5. *Ischias ab Sparganosi. Depot laiteux a la cuisse.* Puzos *Mem. sur les. depots laiteux*, *pag.* 350.

Sparganosis ex Dioscoride, est lactis redundantia & inde ejus deviatio in alias partes.

Hic morbus circa decimum quartum a partu diem apud mulieres lacte redundantes quæque lac fugendum non præbent alumnis, indicia sui præbet a dolore inguinis unius lateris juxta tractum vasorum cruralium protensus, cum funiculi horum vasorum intumescentia, accedit progrediendi difficultas, dolor ex femore ad poplitem, inde ad suram atque ad pedem serpit: œdematosus vero tumor crescit quandoque ita ut volumen extremitatis inferioris fit duplo majus quam in statu sano.

OEdema serosum distinguitur a lacteo quod serosum seu vulgare incipit a pedibus, sensim sursum ascendat sine dolore, ambosque pedes invadat; lacteum alterutri cruri insidet, dein descendit & dolore stipatur initio, gravidasque vel puerperas tantum afficit.

Hic dolor curatur 1. Phlebotomia una, alterave. 2. Catharsi. 3. Calore assiduo partis & corporis. 4. Topicis resolventibus diu applicatis, ut decocto herbarum emollientium & resolventium addito vino albo, aqua vitæ, sale ammoniaco; embrocationes ex sapone & butyro, oleum amygdalarum amararum cum spiritu vini, balsamum Fioraventi, frictiones siccæ repetitæ &c. adhibentur, & si sanato crure alterum afficiatur, ut sæpius accidit, iterantur eadem auxilia.

6. *Ischias ex abscessu.* River. *observ.* 53. *centur.* 2. Fabric. Hildani *observat.* 71. *centur.* 1. Lamotte *observ. Chirurg.* 110. 111. &c. Chifflot *observ.* 47. *fol.* 41.

Abscessus supra articulationem femoris cum ischio, seu natem, post cruciatus annum integrum durantes, cum claudicatione, incisus fuit, magna puris copia effluxit & ægra convaluit intra mensem; altera ibidem doluit per plures menses, admotis cataplasmatis maturantibus, post quinque dies facta fuit incisio, & sanitas subsecuta est puris effluxum. Hanc speciem etiam mihi observare contigit in tribuno militum D. du Billard.

Ischias a carie Benivenii *de abolitis cap.* 79. est prioris sequela.

7. *Ischias syphiliticum* Baglivi *pag.* 206. *l.* 2. *paragr.* 2. *Ischias Gallica* Moroni *Director.*

Virum gravi ischiade laborantem nuperrime curabamus, irritisque optimis præsidiis desperabamus de salute recuperanda, cum vero per transennam nobis subindicasset se, viginti abhinc annis, bubonibus gallicis male affectum fuisse, statim suspicionem dedit ischiadem a fomite gallico pendere; quapropter præscriptis decocto salsæparillæ, antimonio crudo, cortice nucum, &c. paucis diebus interjectis, a gravi ischiade convaluit non sine astantium stupore; hæc Baglivi, qui ea occasione insanos dicit Medicos, qui morborum species flocci habent in praxi, qui v. g. quodvis ischias eadem methodo curandum docent.

8. *Ischias verminosum* Delii *amœnitat. pag.* 349. *acuti prax. pag.* 398.

Puer habitus corporis strictioris, pallidus, ab-

abdomine durifculo, de doloribus abdominis fæpe conqueftus, & interdum febriens habebatur pro atrophico; is titubabat genubus, pedem dextrum introrfum vertebat fæpius, dolebat femore, præcipue circa os ileum dextrum: parentes luxationem femoris incufabant, Chirurgi luxationem conantur curare, his irritis puer claudicare videtur. Illuftr. Delius pruritum narium, oculos relaxatos, copiofam falivam, urinam fero lactis fimilem, dolores abdominis refpiciens, lumbricos in inteftinis fufpicatur, anthelmintica præfcribit, lumbricifque vivis aliquot excretis, dolor ifchiadicus & omnia fymptomata ceffarunt.

Zacutus memorat cuidam ab anno ifchiagram graviffimam patienti e fecta vena pedis, vermem vivum profiluiffe teretem palmaris longitudinis, quo excreto dolor evanuit, fed eft auctor fublestæ fidei.

9. *Ifchias a fubluxatione* Petit. *Act. Academ. Scientiar.* 1718.

Diftorfio vehemens ligamentorum, capfulæ articularis, tendinumve femoris articulationem firmantium a lapfu, nifu, ictu, dolorem vividum, & pertinacem inducit, qui phlebotomiis, quiete, victu mediocri, potu diluente fedatur. Luxatio quidem integra citra fracturam impoffibilis ferme eft; nifi a laxitate tendinum fenfim oriatur, eaque ex crurum longitudine inæquali cognofcitur. Vide Heifteri *Chirurgiam part.* 1. *libr.* 3. *cap.* 10.

10. *Ifchias Rheumaticum. Dolor ifchiadicus* Sennerti *Cap. VI.*

Differt ab ifchiade arthritico 1. Quod non articulo inhæreat, fed mufculos inter os facrum & genu, imo in tibia pofitos difcruciet, latam fcilicet aponevrofim, quæ illos omnes obvolvit. 2. Quod his affecti doloribus non patiantur, ut arthritici, dolores pedum & manuum. 3. Nec fi dolor fit externus ullo tumore ftipetur, ut arthriticus. Ille vero dolor eft pertinaciffimus, demum claudicationem & artus atrophiam inducens.

Immutanda eft crafis fanguinis vifcofa & acris per jufcula diluentia præmiffis univerfalibus ut phlebotomia & catharfi; dein fi temperamentum ægri fit calidum & ficcum, balnea domeftica calida, intus ferum lactis conveniunt, thermæ etiam fulphureæ profunt. Si vero æger fit frigidus & pituitofus, difcutientia, attrahentia, fudorifica profunt. Sic fomenta ex foliis fambuci, hederæ calidis aut ex horum decoctis, balneum ex arena marina ad folem vel ad ignem calefacta; immerfio in aquas bellilucanas, linctus calidus ex fapone in aqua vitæ foluto, &c. fæpius profunt. His invitis vidi fanatum aliquoties ifchias ope electrifationis repetitæ paullo fortioris.

11. *Ifchias arthriticum* Sennerti, *cap. VI. Species* 1. *doloris ifchiadici* de Haen *de dolore coxario, tom.* 4. *Goute fciatique. Malum ifchiadicum* Nenteri, *tabul.* 32. *cap.* 5.

Aggreditur podagricos potiffimum annofos, offi facro inhæret, quod mitius; vel ipfi articulo femoris, quod pejus. Dolor eft profundus, vehemens, a motu exacerbans, ad pedes ufque extenfus, & in pedibus tumorem rubellum glabrum excitans; per periodos recurrit, non vero conftanter divexat, ut vetus ifchias rheumaticum; fanguineos, gulofos, veneri deditos, laute viventes fæpius aggreditur.

Eadem cura generalis eft quæ podagræ.

XXXII. Proctalgia, *Douleur du fondement. Dolor ani* Tulpii.

Eft dolor podicis, feu extremi recti, & viciniarum ejus, cujus diverfæ fpecies a totidem principiis diverfis pendent.

1. *Proctalgia inflammatoria*; *Inflammation du fondement* Sennert. *de inflammatione ani*, *cap.* X.

Cognofcitur a tumore calido, dolore acuto, qui premendo irritatur, alvus difficulter redditur, & fæpe dies aliquot fubfiftit, accedit febris.

Oritur hoc malum ex equitatione, ictu violento, hæmorrhoidibus reftrictis, acribus applicatis, &c.

Malum hoc curatu eft difficile, & in fiftulas fæpe abit; curatur phlebotomia, victu tenui, fomentis initio emollientibus, & anodynis, cataplafmatis ex mica panis albi cum lacte & croco, foliis folani hortenfis, oleo rofaceo, amygdalino; decocto malvæ, radicis althææ, floribus chamæmeli, meliloti; fi fiat abfceffus, is mature aperiendus & detergendus, ne pus fiftulam inducat.

2. *Proctalgia cancrofa.*

Eft ea quæ ex ficis, thymis, ulceribus cancrofis, rhagadibus malignis procedit; fici quidem, criftæ, condilomata benigna, imo fyphilitica vix ullum dolorem creant, fed non raro peffimæ indolis funt, & carcinomatofam indolem acquirunt, unde dolores pungitivi, pruriginofi, lancinantes, cum duritie, afperitate, ichoris acris effluxu, rhagadibus corrofivis, quæ omnia potiffimum moleftant in alvi dejectione.

Si hæc mala fyphilitica fint, præmiffis multis balneis ad hydargyrofim deveniendum eft, atque in ejus decurfu criftæ, porri, verrucæ, vel

vel cultro auferendæ, vel caufticis exedendæ; dein vulnus more confueto deligandum eft; fed fi carcinoma minime fyphiliticum fuerit, tunc periculofius multo eft, & fere infanabile: illud vero morealiorum corrodendum eft; dolor butyro, unguentifque ex lithargyrio, ceruffa paratis deliniendus, non omifsis narcoticis.

3. *Proctalgia fiftulofa; Fiftule a l'anus.*

Fiftulam ani præceffere phlegmones, marifcæve fuppuratæ, & funt ulcera finuofa, oris callofis, quæ cum anum obfident, fi cuniculos agant, in rectum, veficam, vicinafque partes, fanatu difficillimæ funt.

Dividuntur in completas & incompletas; fanantur operatione chirurgica, quæ eum in finem inftituitur, ut ulcus callofum in vulnus fimplex mutetur. De his vide non veteres Auctores, apud quos curatio harum fiftularum impofsibilis cenfebatur, tefte Sennertó, fed Chirurgos hujus ævi, ut Heifterum, aliofque.

4. *Proctalgia intertriginofa. Intertrigo ani* Sennert.

Eft dolor cum excoriatione & rubore partium, quæ excoriatio fi fiat a caufis mechanicis, ut equitatione diuturniori, curatur appofito fevo inuncto, vulgo candela febacea, adipe, oleo rofaceo, aqua rofacea, &c. fed fæpius intertrigo infantes divexat recens natos ob acrimoniam urinæ in plicis & rugis harum partium immorantis & calefactæ, idcirco frequens lotio ex vino & aqua, munditics fedula requiruntur; item nutrices his plicis quotidie fero & mane imponunt pulverem ceruffæ, pauperes vero pulverem falicis cariofæ.

Si intertrigo fit herpetica, vel fimplex, vel fyphilitica, quod malum adultis accidit, alia methodus eft adhibenda, qualis in Hyfteralgia pruriginofa.

5. *Proctalgia ex rhagadibus* Sennert. *loc. cit. Gerfures du fondement.*

Rhagades funt fciffuræ marginis ani fine tumore & pure, quales labris, digitifque fæviente bruma rufticis potifsimum accidunt; hæc ulcera ficca funt, valde dolentia & importuna, tenefmum excitant, & ob dejiciendi necefsitatem exacerbantur quotidie; pendent ab acrimonia fanguinis, quæ ideo primo eft remediis internis, debitoque victu impugnanda; dein chirurgica auxilia funt adhibenda.

6. *Proctalgia Brafilienfis* Zacuti Lufitani, *prax. p.* 396. *Morbus Brafilienfis, vermis* dictus; *Bicho* Lufitanis; *Malhundo* Brafilianis; *VVorm.* Belgis; *Bittos* Angolenfibus, *Hiftoire des Voyages.*

Symptoma præcipuum hujus morbi eft dolor ardens podicis initio cum conftipatione, fpontanea lafsitudine, quibus addunt fe comites, faltem apud Angolenfes, profundus mæror, cephalalgia, tibiarum debilitas cum dolore acuto, oculorum prominentia, & quafi exophtalmia. Initio morbi fufficit non raro podicem eluere, & fuppofitorio ex limone uti, quandiu poteft tolerari; inde enim atrocior evadit podicis dolor, fed fanatur.

Si ferius adhibeatur hoc fuppofitorium, ardor & pruritus ani crefcit, tumet podex, exulceratur, & multum putridum album mucum, aut pus fundit; tunc vero præter fuccum limonum, fucco nicotianæ tabaci pars abluenda eft; folia tabaci aceto irrorata, & fal marinum adfperfum feliciter etiam adhibentur, fed cum tanto dolore, ut æger per vim continendus fit; profunt etiam frequentia clyfmata ex decocto rofarum cum ovorum vitellis, prodeft litus ex oleo rofaceo & ceruffa: fi vero negligantur hæc auxilia, ferpit ulcus, fphacelus accedit, & fine febre ac fiti, æger, viribus exhauftis, e vita difcedit.

7. *Proctalgia ab Exania. Chute du fondement.* Vide *Exaniam* claff. 1. gen. 47.

Ille affectus frequentius aggreditur infantes & pueros diarrhœa dudum affectos & conftitutionis debilis; utile eft inteftinum prolapfum poft quamvis alvi dejectionem blande reponere, priufque vino eluere, in hoc vino folia verbafci prius incocta fint; fi vero tenfum & dolens fit inteftinum, oleo, vel butyro prius inungendum eft, quam reponi pofsit.

8. *Proctalgia ex Marifci* River. *tentur.* 3. *obf.* 7. *Doleur des hæmorrhoides.*

Præmiffa phlebotomia, æger utatur clyfmatis ex oleo tenui fyringa injiciendis; fyringæ cannula inteftino gallinæ involvatur; æger utatur cremoribus ex fecali, emulfionibus hypnoticis.

Succus fempervivi cum ovi vitello mixtus addito opii grano marifcis applicetur; fola folia fedi telephii Linnæi admota maxime profunt, nec non collyrium ex albumine ovi cum frufto aluminis infpiffato, fed linteis obvoluto.

Cataplafma ex mica panis cum lacte & croco, verbafco, malva, radice althææ, feminibus lini, floribus chamæmeli, folii hyofcyami, infeffus ex horum decocto juvant; prævertuntur marifcæ, fi fæpe foveatur podex aqua frigida, tepidave, & bibendo mane pintam aquæ cum lactis cyatho.

9. *Proctalgia Diarrhoica.*

Qui diarrhœa forti laborant potifsimum bilio-

biliofa, nec non qui aquis mineralibus catharticis per aliquot dies utuntur; non raro dolorem vividum in podice experiuntur quafi urentem & pungentem, qui tamen facile fanatur, fanata diarrhoea aut loto podice ex ipfis aquis acidulis: dolor ille qui a vividis inteftinorum diftractionibus dependet, non refertur ad inteftina quæ obtufo fenfu gaudent, fed ad cutim quæ marginem ani conftituit, quia cutis acutiori multo fenfu pollet; eadem eft ratio cur calculofi acutiffimum dolorem referant non ad collum veficæ, ubi eft calculus, fed ad extremum balanum, cujus tegumentum valde nervofum eft.

10. *Proctalgia Tenefmodes*. Vide tenefmi fpecies varias. De ani dolore videatur Tulp. *obferv. lib.* 3. quem vidit diriffimum quarta poft dejectionem hora recurrere, quique fublevatus eft tantum hyrundinum applicatione.

XXXIII. Pudendagra. *Douleur des parties genitales*.

Eft dolor partium genitalius tum in viris tum in feminis. Nomen a Gafparo Torella inditum, ut mentulagra a Vvendelino Hockio.

1. *Pudendagra a Parorchidio; Douleur des tefticules retires, deplaces*.

Vide Claff. 1. genus 59. præfertim 2. & 3. fpeciem, quarum altera eft comes nephralgiæ calculofæ.

2. *Pudendagra ex phymofi; Douleur du gland provenant du phymofis, paraphymofis*, &c.

Vide Claffis 1. genus 22. ubi diverfa phymofeos fpecies, quarum altera vaginalis eft.

3. *Pudendagra Herniofa, Douleur de Hernie*.

Eft dolor oriundus ab hernia, ut ab enterocele, epiplocele, cyftocele, quarum aliæ ratione loci funt inguinales, aliæ crurales, perinæales, vaginales, hypogaftricæ.

4. *Pudendagra ulcufculofa; Chancres aux genitoires*.

Ulcera fubrotunda lentis magnitudine in ambitu rubra, in medio grifea, vix ultra epidermidem profunda, ferpentia, a viru fyphilitico oriunda, vulvæ & vaginæ in feminis, balano & interiori præputio in viris infident; illa quidem non admodum dolent, fed tamen moleftiam creant, & quod pejus eft, virus fyphilitici ftrages edituri fignum præbent funeftum; his neglectis phymofis fupervenit, gonorrhoea præputii cum dyfuria, quandoque balani exefio, fequuntur. Curantur autem radicitus per hydrargyrofim aut vicaria hujus remedia.

5. *Pudendagra pruriens; Prurit des parties naturelles*. Impetigo *fcroti* Fonfeca *conf*. 68. *to*. 2.

Vide pruritum fupra & Hyfteralgiam pruriginofam. Diftinguenda eft hæc fpecies ab ea quam afcarides vulvæ excitant, & ab herpete harum partium.

6. *Pudendagra a Gonorrhoea. Dyfuria venerea ficca* Aftrucii *lib*. 3. *cap*. 3. *de gonorrhoea ficca*.

Eft dolor ardens in tractu urethræ fine puris feminifve ftillicidio notabili, ortum habens a phlogofi eryfipelatofa urethræ, quam virus fyphiliticum acrius & volatilius in fubjecto magis irritabili induxit, qui fimul dyfuriam acrem quandoque ftranguriofam comitem habet: hic morbus paucis diebus ab impuro coitu fe prodit & curatur 1. phlebotomia; 2. immiffo fæpius balano nudo intra lac tepidum vel decoctum radicis althææ, feminum lini; 3. vel admoto cerato Galeni, cataplafmate de mica panis cum lacte & croco; 4. potu diluente, demulcente, emulfionato leviter narcotico; dolore fedato, ad virus fyphilitici curam progrediendum eft.

7. *Pudendagra arfura* Aftrucii *lib*. 1. *pag*. 49. *Incendium virgæ*.

Eft dolor acer cum rubedine eryfipelatofa balani, quæ olim a concubitu cum leprofa oriri confueverat, qui dolor eft urens & punctorius, præter quem accedunt puncturæ inter carnem & corium, & corporis excalefactio. In hoc morbo Joanhes Ardern fuadebat potiffimum injectionem ex lacte, faccharo, oleo & decocto hordei, addita fi velis emulfione ex amygdalis.

8. *Pudendagra cancrofa; Douleurs des cancers aux parties Genitales. Carcinomata venerea* Aftrucii *de morb. venereis lib*. 4. *cap*. XI. 5. 7. & *lib*. 3. *cap*. 6. *de bubone carcinomatode*.

Eft dolor a carcinomate pudendorum in viris ac in feminis, eoque occulto, vel ulcerato, five in bubone five in balano, pene, vulva, vagina, &c. de quorum affectuum fignis, caufis, cura vide loca citata.

9. *Pudendagra ab afcaridibus* Ill. Delii, *amoenitat. Medic. t*. 1. *p*. 341. *Collection Academiq. t*. 3. *p*. 366. Auctore Benjamino Scharfio.

Eft dolor pruriginofus vulvæ & vaginæ ab afcaridibus cum ardore incredibili, & eruptione vermiculorum cafei hofpitum fimilibus.

10. *Pudendagra teftium*.

Utplurimum teftes dolent a tumore phlegmonodeo quem fuppreffa gonorrhoea excitat, & vocatur vulgo *gonorrhoea in fcrotum delapfa*, de qua videfis Chirurgos de morbis fcroti.

CLAS-

CLASSIS OCTAVÆ SYNOPSIS.

VESANIÆ.

CHARACTER. Eſt morbus animi, error ſcilicet in imaginatione, appetitu, vel judicio, ſeu Hallucinatio, moroſitas aut delirium.

ORDO I. HALLUCINATIONES ſeu errores mentis oriundæ ex vitio organi cujuſdam extra cerebrum, unde imaginatio deceptiva.

I. VERTIGO, (*Vertige*) apparens objectorum vacillatio vel mutatio.

II. *Suffuſio*, (*Berlue*) objectorum, quæ non ſunt imaginaria, viſio.

III. *Diplopia*, (*Bevue*) hallucinatio qua idem objectum duplicatum vel multiplicatum apparet.

IV. *Syrigmus*, (*Tintoin*) auditio imaginaria ſoni, cujus nullum eſt extra aures principium.

V. *Hypochondriaſis*, (*Hypochondrie*) morbus diuturnus quo affectus ſe in mortis periculo verſari ex ructu, palpitatione, aliiſve levidenſibus malis, imaginatur.

VI. *Somnambuliſmus*, (*Maladie des noctambules*) hallucinatio qua ſomniantes e lecto ſurgunt, ſeque diverſis periculis exponunt.

ORDO II. MOROSITATES, (*Bizarreries*) cupiditates aut averſationes depravatæ.

VII. *Pica*, (*Gout deprave*) alimentorum inaſſuetorum appetitus, cum aſſuetôrum averſatione.

VIII. *Bulimia*, (*Faim canine*) appetitus eſculentorum copiæ majoris quam quæ digeri poſſit.

IX. *Polydipſia*, (*Soif immoderee*) appetitus majoris ſolito copiæ potulentorum.

X. *Antipathia*, (*Antipathie*) quorumdam objectorum tanta averſatio ut ex eorum viſu, vel olfactu æger gravia ſymptomata patiatur.

XI. *Noſtalgia*, (*Maladie du pays*) parentum patriæve tanta cupiditas, ut hac non expleta æger gravi morbo decumbat.

XII. *Panophobia*, (*Terreur panique*) ſummus pavor inter dormiendum ſine cauſa evidenti.

XIII. *Satyriaſis*, (*Satyriaſe*) effrænis, impudenſque veneris cupiditas cum libidinoſa penis tentigine.

XIV. *Nymphomania*, (*Fureur uterine*) eſt effrænis in feminis veneris cupiditas.

XV. *Tarantiſmus*, (*Tarantiſme*) eſt effrænis choræas agendi, ſaltandi cupiditas.

XVI. *Hydrophobia*, (*Rage*) eſt effrænis potulentorum averſatio, ſæpius a morſu animalis rabidi.

ORDO III. DELIRIA, (*Delires*) inſomnia ſeu errores mentis judicantis, a cerebri vitio oriundi.

XVII. *Paraphroſine*, (*Tranſport*, *alienation*) delirium fugax, a veneno, aut altero morbo dependens.

XVIII. *Amentia*, (*Demence*) delirium univerſale mite, ſine furore & audacia, cum morbo diuturno.

XIX. *Melancholia*, (*Melancholie*) delirium particulare mite, cum mœrore, ac morbo diuturno.

XX. *Mania*, (*Folie*) Delirium univerſale cum furore, vel audacia & morbo diuturno.

XXI. *Dæmonomania*, (*Demonomanie*) delirium melancholicum quod vulgo diaboli potentiæ tribuitur.

ORDO IV. ANOMALÆ VESANIÆ, morbi prioribus affines.

XXII. *Amneſia*, (*Oubli*) eſt omnis memoriæ feriatio.

XXIII. *Agripnia*, (*Inſomnie*) eſt pervigilium continuum, immodicumve.

CLAS-

CLASSIS OCTAVA.

VESANIÆ.

Anima quandiu corpori fociata eft, ejus malis compatitur in omni morbo; illa frigore & calore alterno, necnon moleftia debilitatis afficitur in *febribus*; iifdem miferiis nec non dolore fimul in *phlegmafiis* vexatur; ejus facultas motrix depravatur in *fpafmis* & *anhelationibus*, languet in *debilitatibus*, fenfufque feriatur in *comatibus* & *dyfæfthefiis*, ut tactus intenditur & moleftus evadit in *doloribus*. Verum præter facultatem movendi & fentiendi, quæ in illis morbis laborant, funt aliæ ipfius facultates, quę fpecialiter læduntur in vefaniis, quippe facultas objecta abfentia fibi repræfentandi, feu phantafia, cujus ope ideas boni & mali retinet, revocatve, organorum culpa quandoque vitiatur; unde error imaginationis, feu *hallucinatio*, ut in vertigine & fyrigmo; facultas fuperior quæ ex idearum comparatione exfurgit, feu judicium etiam ab hallucinatione in errorem deducitur, maxime fi cerebrum ratiocinii præcipuum organum lædatur, unde *delirium*; demum inclinatio & averfatio ejus circa objecta bona & mala phyfica, corporis noftri confervationem, aut fpeciei propagationem fpectantia, in errorem pariter trahuntur ex organorum & ipfius cerebri vitio; inde voluntates & cupiditates depravatæ, quæ *morofitates* generice vocantur.

Morbos itaque quorum præcipuum fymptoma eft *hallucinatio*, *delirium*, aut *morofitas*, claffico vefaniæ nomine indigitandos volumus: *vefanos* fiquidem a recta ratione alienos aut errore gravi, conftantique detentos nuncupamus, atque error conftans animæ in imaginando, judicando, vel appetendo, eft hujus claffis character, qui quidem directe fub fenfus non cadit, aft ita facile a quovis homine fano cognofcitur, ut in ipfis ovibus fimiles vel his affines morbos agnofcant paftores.

Recte hominum actiones funt illæ quæ in bonum quemdam finem confpirant; in homine recte agente, & mente fana prædito, hanc actionum confpirationem cernimus, fi geftuum, localium motuum, cupiditatum, difcurfuum, judiciorum inter fe nexum refpiciamus; nec opus eft ad hallucinationem aut delirium agnofcendum, ut fyllogifmos falfos proferat vefanus; fufficit, ut ex ejus actionibus quibufcumque inter fe & cum communi hominum ratione non cohærentibus, ejus errorem aut alienationem intelligamus.

Facultas cognofcendi fuperior quæ *intellectus* vocatur, homini conceffa eft, ut verum a falfo, bonum & malum reale ab apparenti diftinguere valeat; ut autem facultatibus fuis recte utatur, is debet libertate fua non abuti, debito fcilicet regimine corporis, organorumque fuorum valetudinem fervare, necnon veri, bonique ftudio attente incumbere; qui fecus faciunt, fibi imputent, quod fanitatem mentis cum fanitate corporis amittant, quod erroribus & præjudiciis irretiti falfum pro vero amplectantur, & errent; quodque cupiditatibus aut averfationibus fenfitivis abrepti, rationique minus obtemperantes, morofitates admittant, feu pro bonis habeant quæ mala funt, & pro malis averfentur quæ forent fectanda.

Hęc eft duplex hallucinationum, deliriorum & morofitatum origo. Qui crapulæ indulgent, illi organa fua ita vitiant, ut vertigine, vifu duplicato, fomnolentia, paraphrofyne afficiantur; hinc vero intellectus depravatio, amnefia, amentia, mania ex corporis vitio, quod fua culpa contraxerunt; verum ipfamet voluptatis ex vino perceptæ affidua contemplatio facit, ut vinofus hoc bonum phyficum attendat, bona cetera prætermittat, maxime vero intellectualia, adeoque ut pergræcationi tanquam bono reali, & omnium maximo inhiet. Hinc error qui ceteras animæ facultates, ut judicium, voluntatem tranfverfum rapit, & fic abufus libertatis, vitia corporis vitiis ipfius animæ cumulat, & in diverfas vefanias hominem deducit.

Hinc fequitur eos homines, qui cupiditatibus fuis libentius indulgent, & intellectum minus excolunt, ut Americani præ Europęis, ruftici præ litteratis, mulieres præ viris, ganeones præ Philofophis, hifce mentis erroribus & voluntatis depravationibus effe magis obnoxios.

Inter eos vero qui rationi obfecundant, fuifque pathematis frænandis & regendis incumbunt, illi morbis animi funt magis expofiti; qui etiam ftudio acrius incumbunt, qui labores animi fuis viribus majores fubeunt; non fecus enim ac cantores morbis pectoris, ganeones morbis genitalium; ita qui tum imaginationem, tum judicium, tum alias animæ facultates, ultra modum exerunt, morbis animi fæpius afficiuntur.

Hoc tamen non impendit quominus ex recto harum functionum ufu, & moderato exercitio omnes animæ facultates roborentur, non fecus ac qui modice choræam ducere affuevit, qui modice lyram pulfare affuetus eft, is facilius, aptius & expeditius eos motus

tus exfequitur, conftantiufque quam qui in his minime exercitatus, & rudis eft.

Vefaniæ a duplici conditione, tum animi, tum corporis pendent, fcilicet vel a nimia fenfibilitate, vividitateque, vel a fegnitie & tarditate idearum, phantafmatum, judiciorum, appetituum; utrumque autem vitium pendet a principiis moralibus, aut a principiis phyficis.

Quoniam vero inter principia moralia libertatis abufus primas tenet, ejufque rectus ufus ad fanitatem animi ac corporis recuperandam omnino neceffarius eft in multis cafibus, non mirum eft fi vefaniæ ita rebelles & pertinaces fint, raroque & difficulter fanentur, quippe ægri quod in fe ipfis eft nequaquam agere fufcipiunt, quia ægritudinem fuam ignorant, aut cognitam amant.

Morbos animæ curare non eft ftupidi & imperiti, fed folertis & ingeniofi Medici, in pfychologicis & moralibus æque ac in phyficis verfati, qui apprime diftinguat quandonam irritabilitas generis nervofi, feu nimia fenfibilitas; quandonam vero atonia & torpor in caufa eft.

In primis eligendus Medicus fiduciam ægri jam adeptus, ubi valet illud effatum; *præftat Medicum effe ægri amicum quam ignotum*; fecus æger fufpiciofus, indomitus, ferox, ipfius confiliis exafperabitur, ejufque auxilia recufabit.

Vefani fæpe ingenii acumine pollent, ut hyftericæ & hypochondriaci, nec craffæ minervæ dictis aurem præbent, vulgaremque ac utplurimum falfam medicaftrorum theoriam vix fibi cohærentem rifu excipient, ad populum phaleras dimittent. Quis enim nifi ftolidus probaret eorum Medicorum opinionem quæ omnes morbos faburræ ftomachi, vel humorum fpiffitudini & acrimoniæ tribuit?

Philofophus fit qui morbis animi mederi contendit; cum enim origo horum morborum fit præconcepta idea boni cujufdam circa quod errat ægrotans, illud vehementer appetens quod bonum fibi videtur, periti Medici officium eft, ut ipfi ratiocinando probet illud quod tantopere appetit bonum effe apparens, & malum reale, ficque eum ab errore abftrahat.

Sed fumma etiam in Medico requiritur animi lenitas & flexibilitas, qua diverfitati animorum fefe accommodet, eorumque fiduciam captet; nam nihil eft difficilius, morofiufque vefanis, & in omni fere morbo plures alias maxime rationales, jam morofi evadunt; tempus opportunum ad confilia & monita, nec non ad remedia offerenda eft caute eligendum; ægris mœftis, diffidentibus, defperatis, Medicus hilarem & ferenum vultum præbeat; meditabundum & triftem ne invites ad rifum & jocos, indignabitur æger moleftum interpellatorem; ut ejus formidinem pellat, errorem corrigat, mœrorem diluat, amice & familiariter, ut ait Kloeckhoffius, at lente & diftincte, graviterque argumenta fua proponat pauca, clariffima, certiffima, quibus communis omnibus ratio ftatim affentiri queat; fi vel quidquam obfcuri, falfive detexerit æger, actum effe folet de toto molimine.

Maxime præterea in Medico requiritur patientia, ne fuos conatus utcumque induftrios, dum multoties elufos videt, de perficienda cura defperet, & totum opus derelinquat, ne ægri morofi faftidia & repulfas tolerare recufet.

Maximi momenti eft principium erroris e tenebris eruere; non raro hoc celat cautiffime vefanus, quem pudet fateri fe gravem contumeliam paffum, aut bonorum, honorifve jacturam experiri; atqui tamen fi ignoretur origo vefaniæ, ipfi mederi impoffibile eft. Mulier quædam quæ conjugem fuum mifere amabat, & ab ipfo fe pariter amatam effe hactenus crediderat, cum fpe fua fe delufam percepiffet, & maritum perfidum effe cognoviffet, animo fuo mori firmiter decrevit, nec cuiquam fuum aperuit propofitum; interea vetabat religio, horror fuicidii, parentum & natorum amor, quominus fubito fibi faceret fatis; demum poft multas inducias vitam fibi fubito eripuit. Si vero maritus hoc infortunium vitare potuiffet, nihil erat aptius quam ipfius ægræ lateri continuo hærere, eam in itinere quodam grato comitem fibi adjungere, ficque mœrorem & zelotipiam idearum diverfitate, & fidei fuæ argumentis diluere: accerfitus Medicus varia prœfcripfit medicamina, quę morbi principium non attigere, & infelix ęgra horrenda cataftrophe vitę fuę finem impofuit Nichols.

Quanto in errore verfabantur veteres Medici, qui in vefania fere quacumque atram bilem pro morbi fomite incufabant, eamque acribus helleboratifque catharticis evacuare contendebant. Medicamina nunc acria, fi atonia fuerit, nunc lenientia, fi erethifmus adfit, conveniunt; verum ceteris longe pręftantiora funt utplurimum auxilia moralia. Plura de morbis illis curandis vide in eximio, nuperoque tractatu Corn. Kloeckhoffii *de morbis animi ab infirmato tenore medullæ cerebri*, cujus verba mea facere, dato loço, non dubitabo.

ORDO

ORDO PRIMUS.

HALLUCINATIONES.

SUNT illi morbi, quorum præcipuum fymptoma eft imaginatio depravata, erronea: Hallucinantur illi qui vigilantes fomniant, id eft, apud quos fenfationes pro imaginationibus, & imaginationes, feu phantafmata pro fenfationibus habentur, ut recte monet ill. Delius. Dum mens recte fe habet, ideæ aliæ fenfuum minifterio offeruntur, fcilicet objecta colorata, fonora, fapida percipimus præfentia, & in organis noftris impreffiones fuas actu exercentia, fimulque ope reminifcentiæ ideas univerfales prædicatorum illis objectis convenientium repræfentare nobis poteft phantafia; unde fit ut celeri fubjecti & prædicati combinatione cognofcamus tale prædicatum tali fubjecto congruere; v. g. faccharum effe dulce, abfynthium effe amarum; cum itaque faccharum ore detinemus, oritur perceptio dulcedinis quam fenfationem effe cognofcimus; cum econtra nullo faccharo in ore detento, hujus ideam nobis repræfentamus, exurgit phantafma, feu perceptio imaginaria facchari, quod ab ore cognofcimus abeffe; tum quia non percepimus motus prævios ad illud in os ingerendum neceffarios, tum quia perceptio imaginaria multo debilior eft fenfatione; hactenus error nullus, tum in fentiendo, tum in imaginando; verum fi, ut accidit in fomno, fenfationes obfcuriffimæ evadant, ita ut objecta præfentia non apperciPiamus, fimulque anima objectis externis minime diftracta, & tota perceptionibus imaginariis attenta fit, illa percipiet motus quos in organis fluidi nervei fluxus & refluxus, arteriarum, & fanguinis motus excitant, qui inter vigilandum debilius nos afficiunt quam ut percipi poffint, utpote qui multo fortioribus impreffionibus obfcurantur; tunc anima ideas æque vividas percipiet, ac fi forent fenfationes, cum tamen imaginationes fint, adeoque objecta illa præfentia reputabit quæ funt abfentia; inde error qui hallucinatio eft; nam anima more fomniantium præfentium externorum impreffiones non fentiet, & internorum impreffiones refert ad objecta quibus repræfentandis funt deftinata, quæque proinde præfentia effe reputabit, licet fint abfentia. Sic infans dormiens faccharum fe deguftare fomniabit, fi in ejus linguæ papillis aliqualis motus a faliva, fanguine, fluidove nerveo exfurgat, qui affinis fit cum fpeciali facchari impref-

Franc. Boiffier de Sauvages.

fione; & cum fimplex idea menti refricata, omnes cum illa fociari folitas refricet per legem imaginationis (Tom. 1. p. 469. paragr. 28.) ex percepta folummodo idea dulcedinis, vel vifcofitatis, vel friabilitatis facchari, ceteras omnes facchari qualitates, ut albedinem, in aqua folubilitatem, jucunditatem, percepturus eft, quod eft percipere in concreto, non vero in abftracto, feu percipere objectum undique determinatum; hinc non mirum fi illa imaginatio pro fenfatione habeatur.

Anima vigilans fimilem errorem vitat; quippe ope tactus, vifus, auditus, memoriæ, reflexionifque ea diftinguit omnes circumftantias, quarum concurfu de objecti præfentia, vel abfentia, adeoque de fenfatione & de imaginatione recte judicat; errores enim guftus corrigit vifus, prævertit auditus, emendatve altera facultas; fed in fomno defunt illa adminicula; unde errores illi in dormientibus ita familiares funt: in vigilantibus etiam obrepunt illi errores, five impreffiones in organo factæ ab arteriis, fanguine, fucceffive aliis, ita fint actuofæ, ut fenfationibus fere æquales fint. Hinc in febribus ob pulfationem vehementem vaforum cerebri, aurium & oculorum, nafcuntur tinnitus, marmaryges, fimiliaque phantafmata, quæ nos vehementiffime commovent.

Error etiam facile admittitur, fi menti inhæreat fixa quædam idea, quæ maximam attentionis partem abfumat; unde anima ad alias ideas trutinandas, recipiendas minus fit apta; inde fit ut qui veneri continuo inhiat, voluptuofifque phantafmatis continuo delectatur, non folum in fomnis ex levi femínis titillatione imaginationes venereas, & inde fequentes libidinofos motus experiatur; verum etiam inter vigilandum a fimilibus phantafmatis detentus & turbatus, momentofis negotiis, philofophicifque ftudiis profequendis impar fit, & veluti de rebus venereis continuo deliret.

Hallucinatio itaque pendet a duplici principio, fcilicet 1. a fortiori, vividiorique fluidi nervei refluxu fpontaneo, feu fine objecti externi præfentia, fed ob motum in organi fibris, arteriis, fluidifve excitatum a caufa intrinfeca. Sic agitata retina marmaryges, vellicato nervo acouftico foni imaginarii percipiuntur. Incufanda itaque & fibrarum nervearum fenfibilitas major, feu fluidi nervei nimia mobilitas, necnon motuum fanguinis intenfitas, aut humorum major activitas. 2. A defectu attentionis ad omnes circumftantias quæ errorem fugaret; illa autem attentio ad omnes circumftantias deficit, Oo five

five organa fenfuum ferientur , ut in fomno , in anæfthefiis , paralyfibus quorumdam organorum , five anima pathemate quodam detenta cupiditati , aut averfationi cuidam tota inhærens , ceteras ideas attendere , & accurate perpendere nolit, aut nequeat.

Ex hac vero theoria, praxis hallucinationum deducitur; etenim ad eas curandas. 1. Organi affecti vitiofus ftatus corrigendus eft, fic ablata macula corneæ, ablato retinæ infarctu , vifus errores qui ex his pendebant , corriguntur: imminuto fanguinis fervore & impetu fomnia terrifica , quæ a plethora aut calore oriebantur, evanefcunt; alia vero auxilia funt moralia , & repetuntur a recto libertatis & aliarum facultatum ufu ; fic phyfici ut errorem in fuis indaginibus vitent , fumma attentione , acri ftudio , meditationeque utuntur , optima inftrumenta ad vifum auditumque acuendum adhibent , menfuras accuratas fedulo capiunt , & fic errores fæpius vitant , quam ftolidi , ruftici , aut qui cupiditatibus fuis , voluptatibus fenfuum mancipati , fuas facultates excolere negligunt.

I. Vertigo. Græcis *Dinos*, *Scotodinos*, *Scotoma*. Gallis *vertige*, *tournoyement de tete*.

Eft hallucinatio qua objecta licet quiefcentia e loco moveri vel in gyrum verfari nobis videntur.

Caufa vertiginis eft eadem impreffio facta in retina quam reapfe inducerent objecta fi vifa imaginem fuam in diverfis retinæ punctis fucceffive depingerent. Non autem in omni vertigine repræfentantur menti objecta vifus feu quatenus colorata & colluftrata , quippe oculis claufis vertigo etiam datur , & tunc objecta tactus quorum colorem non percipimus , videntur e loco moveri licet quiefcant . Sic in lecto jacens vertiginofus lectulum fuum retrorfum , finiftrorfum , vel dextrorfum præceps ruere vel inclinare imaginatur , & ne cadat ipfe metuit . Eft ergo vertigo tactus , ut vertigo vifus , atque utraque fit per eadem organa, cum nervi viforii fimul tactus fenfationem referre queant , cum non repræfentant abjecta vifus.

Principia vertiginis funt ea quæ valent fucceffive agere in diverfa retinæ loca non fecus ac agerent radii ex objecto circumgyrante vel moto prodeuntes in retinam immiffi: nam ideo non fumus vertiginofi cum objectum tranfiens a dextris ad finiftras fuam imaginem depingit in retina continuo loco motam, aut cum oculo gyrante luftramus objectum quiefcens , cujus imago percurrit oculum , quia novimus faltem confufe noftrum oculum ; vel illud objectum moveri , fed fi ignoremus noftrum oculum moveri , & credamus objectum v. g. murum effe immobilem , tunc motum illius objecti percipientes illud moveri imaginamur , in quo hallucinamur , non deliramus tamen ; quia errorem noftrum ftatim corrigimus ope judicii & aliorum fenfuum ; interea in paroxyfmo ita hallucinamur , ut cafum illico feu lapfum & domus & noftri corporis ab altero vix feparabilem metuamus quandoque ad tremorem & palpitationem ufque.

Immoto bulbo oculi & muro videbitur objectum moveri. 1. Si lens cryftallina , cujus motus non appercipimus , dextrorfum vel finiftrorfum inclinet ; quod accidit , fi fibræ coronæ ciliaris , quæ in ftatu fano hinc & inde funt æquilibres , fpafmo quodam contrahantur , ut accidit in vertigine hyfterica & hypochondriaca . 2. Si globuli cruoris , qui percurrunt reticularia vafa retinæ , infolito modo moveantur ; motus progreffivus cruoris in illis vafis eft ita affuetus , ut a nobis non percipiatur , ut non percipimus pulfus arteriarum labyrinthi , nec molitor motus fuæ moletrinæ ; fed fi motu retrogrado fanguis arterias illas percurrat , tunc inaffueta illa actio in retinam novam in nobis fenfationem excitabit.

Sanguinis motum retrogradum dari in vafculis minimis arteriofis a leviffima mutatione morbifica , obfervant omnes qui circulationem fanguinis ope microfcopii in ranæ pedibus , mefenterio , cauda pifcis , &c. obfervant. Ipfe centies hunc motum fanguinis retrogradum obfervavi , & aliis videndum præbui ; vidit deinceps fæpius Ill. Hallerus. *Vide* ejus commentaria *de motu fanguinis fect.* 4. *exper*, 64. *ad* 82. Laufanæ 1756.

Ita libere promovetur fanguis ex truncis arteriarum in extremos ramulos ut levi enato in venulis obice fanguis ille in arteriolas & ex illis in truncos regrediatur per aliquot temporis fecunda , rurfus progrediatur in venas , rurfufque retrogrado motu in arterias influat, Ille vero obex eft vel craffities fanguinis , vel ejus plethora , vel frigus , vel ligatura , vel fpafmus viam coarctans in minimis vafculis , hinc totidem vertiginis principia . Cum autem oculis apertis & fub luce hic retrogradus motus accidit , fucceffive diverfa retinæ loca afficiun-

ficiuntur non secus ac si objecta præsentia loco moverentur, & tunc datur vertigo visus, quia refertur ad objecta visibilia: si vero oculis clausis aut in tenebris similis motus retrogradus detur in retina, tunc non videre, sed sentire tantum, seu tactu quodam confuso percipere horum objectorum vicinorum motum existimamus. Sic cæcus in suo sedili quiescens existimat sedile retrorsum inverti, vel ad latus alterutrum inclinare & delabi, quia impressio in retina facta, licet non visibilis, eadem est ac si reapse labesceret sedile, nec ullum objectum visibile, sed tantum tactile perciperetur.

In retina vero ille motus retrogradus est magis sensibilis quam in ullo alio organo, quia retina est tota nervea adeoque valde sensibilis. Secundo quia cum venulis careat, ut patet ex theoria suffusionis reticularis, illa minime est assueta motori retrogrado cuicumque, cum aliæ partes nervosæ quæ habent venulas arteriolis contiguas motui retogrado sanguinis per venulas suas sint assuefactæ. Docet experientia impressiones ab objecto visibili factas in retina aliquot secunda perseverare etiam remoto objecto, ut patet ex zona flammea quam cernimus, cum titio accensus præ oculis in circulum versatur; ergo si corpus nostrum in gyrum agatur circa suum axim, cum semel steterit, vertigine corripiemur fugaci, quippe impressio objectorum circumgyrantium aliquandiu post in retina remanebit.

Idem accidit cum ex alta parte flumen præterfluens attente intuiti sumus, vel rotam velociter circumactam, vel alterum motum, maxime si terrorem vel metum incutiat, clausis etenim subito oculis aut alio directis, adhucdum moveri objecta judicamus, quæ quiescunt: terror autem extrema vasa, membranasque constringens motum retrogradum sanguis excitat in retina ut in aliis organis, unde hallucinatio sustinetur.

Similis motus retrogradus in auribus tinnitum vel sibilum excitat, unde non mirum vertiginosis aures sæpius tinnire, cum ab eodem principio in auribus ac in retina sæpe sanguis retrogradiatur.

Qui vero tribuunt vertiginem majoribus arteriolarum retinæ oscillationibus, illi ignorare videntur quod illæ oscillationes, & turgescentiæ excitent tantummodo suffusionem reticularem, qualem experimento singulari excitare valemus. Vide *Suffusionem*.

Hallucinatur vertiginosus non vero delirat: delirium enim est error constans qui a facultatibus animæ superstitibus corrigi non potest, quique pendet a vitio sensorii communis, ut in mania, melancholia. Hallucinatio est error fugax quæ pendet a solo vitio organorum externorum, quique ab ipso judicio & reflexione salvis facile corrigitur, ut qui globulum digito indice & medio superimpositis palpando duplicem globulum se tractare statim putat, aut qui flexo ope digiti oculo duplicem facem accensam putat, cum unica est.

Licet sit vertigo tactus, ut vertigo visus, ultimæ ætiologiam tradidisse sufficiet, cum quæ de posteriori dixerimus, mutatis organis, de priore facile intelligenda sint.

Vertigo visus est illa in qua reapse objecta tanquam circumgyrantia in oculis depinguntur, licet sint immota, aut motum ab eo diversum obtineant.

Objecta moveri videntur, vel quia reapse moventur, vel quia illis immotis, oculi nostri aut quædam eorum partes nobis insciis moventur eo modo qui ad successivam objectorum in oculi partibus diversis delineationem requiritur.

Cum autem situs imaginis in retina sit e directo objecti, quæ sunt in latere dextro pinguntur ad sinistram retinæ, quæ sunt in summa pinguntur in ima oculi parte, & reciproce. Ergo si eadem fiat impressio successiva in oculo a dextris ad sinistras, quæ ab objecto circumgyrante, seu ad eamdem a nostris oculis distantiam moto accidit, objectum a sinistris ad dextras circumagi videbitur.

Et si imago objecti juxta axim oculi moti successive clarior, distinctior, & major appareat, objectum ad nos accedere, secus vero a nobis recedere videbitur.

Insultus vero vertiginis fugax est, licet quandoque repetitus & interpolatus, vix ultra temporis minutum unquam quisque insultus perseverat, sæpius intra minuti trientem, imo quadrantem desinit.

Polus opticus est pars oculi pupillæ e directo opposita: ille polus opticus non multum distat ab insertione nervi optici, qui versus canthum nasalem est; in meditullio ipso nervi optici est arteria centralis dicta, quæ nullam venam comitem habet, quæque in retinam ramulos suos e centro ad circumferentiam tanquam radios dimittit; venulæ vero aliam viam persequi videntur.

Si oculis parietem album proximum respicientibus, lucem retro accedentem, sola-

rem non tamen directam, fed reflexam acci-piat paries, obfervator videt in muro reti-culum obfcurum, quavis arteriarum pulfatio-ne apparentem, mox evanefcentem.

Cum vero venulæ fint arteriolis majores, fi nullum reticulum fuperfit, cum arteriæ funt in fyftole, nullas venulas faltem arteriis di-latatis æquales retinæ affidere verofimile eft; ergo nullum eft in retina, vel magis diffi-tum eft reticulum venofum.

Juxta quamcumque plagam lumen oculos prætergrediatur, hujus imago fequitur lineam curvam quæ a circumferentia incipiens ver-fus polum opticum accedit.

Lens cryftallina polo antico corporis vi-trei affixa limbo fuo adhæret membranæ vi-treæ; circa hunc limbum radiatim difpofitę funt fibræ nigricantes alternatim breviores & longiores, quæ *coronam* dictam *ciliarem* con-ftituunt, quæque videntur a ligamento cilia-ri procedere & in lymbum cryftallini ter-minari; fi paullifper contrahantur illæ fibræ, nihil facilius videtur quam quod lentem cry-ftallinam ex eodem latere paullulum depri-mant, & ex oppofito attollant.

Si lens vitrea cameræ obfcuræ foramini oppofita tranfmittat imaginem objecti immo-bilis, eamque depingat in pariete oppofito, docet experientia quod fi immoto objecto lens vitrea fola inflectatur, imago locum mu-tat feu movetur; ergo fi lens cryftallina per coronæ ciliaris tractionem inflectatur, ima-go objectorum movebitur, feu objecta lo-co moveri videbuntur, licet objecta immo-ta fint.

Si globus ipfe oculi circa fuum nervum opticum huc vel illuc inclinet, nec hujus motus anima fit confcia; evidens eft quod objectorum licet quiefcentium locus appa-rens mutandus fit, feu objecta circumgyrari videantur. Si vero anima hujus motus, qui per mufculos rectos aut obliquos perficitur, fit confcia, tunc nulla fubfecutura fit hal-lucinatio.

Illæ tres hypothefes phænomeno vertigi-nis explicando fufficere videntur pro diver-fis circumftantiis, eo tamen difcrimine quod fi bulbus oculi loco moveatur, quoniam il-le motus millies in die fecutus eft imperium animæ, millies in die connexus eft cum con-fcientia illius imperii, adeoque vix fieri po-teft quin hanc connexionem appercipiamus: fed fi appercipiamus hunc motum dependere ab animæ imperio, nulla vertigo fecutura eft; ergo ab hoc principio vertigo depen-dere non poteft.

Motus quidem cryftallini minime pendet ab imperio animæ, & omnino inaffuetus eft, nec coram fpeculo in nobis ipfis, nec in a-liorum oculis percipi poteft; fi itaque acci-dat, anima ejus non erit confcia, adeoque inde allucinatio vertiginem conftituens ori-ri poterit.

Verum eam non effe vertiginis omnis cau-fam ex eo fequitur quod vertigini tactus ex-plicandæ non fufficiat, cum fupponat ocu-los apertos & in luce conftitutos, vertigo vero tactus etiam oculis claufis & in tene-bris nocturnis accidat.

Supereft itaque prima theoria quæ utrique vertigini explicandæ fufficere videtur, quæ-que proinde fufius eft examinanda.

Si ranæ vivæ membranam quibus ejus di-giti connectuntur microfcopio folari fubji-ciamus, videbimus rivulos fanguinis & lym-phæ, quorum alii a corde recedunt, & ar-teriofi funt, alii ad hoc accedunt & venofi dicuntur, vafa vero ipfa minime appercipi-mus. Aft ubi animal vel conatu exagitatur, vel pungitur, vel quomodocumque pertur-batur, nihil eft frequentius quam quod vi-deamus motum fanguinis progreffivum in re-trogradum mutari, ita ut globuli fanguinis ex venulis in arterias refluant, & per ali-quod temporis fpatium v. gr. femiminutum per arterias verfus cor retrocedant, prifti-num iter mox recuperaturi, aut inter ali-quot ofcillationes in hoc alterno progref-fu, & retrogreffu hæfitaturi; hoc phœ-nomenum ante viginti annos philiatris fæ-pius oftendi.

Illud autem quod in minimis vafis cylin-dricis familiare eft, in majoribus difficilius accidit, quippe in majoribus arteriis vis fan-guinem a corde ad extrema protrudens eo major eft quo cordi proximiora & majora vafa funt, & nonnifi vi majufcula ipfi æ-quali adhibita poteft fanguis refluere; in mi-nimis vero vafculis fanguis fubfequens non agit in antecedentem, fed communi eaque exigua velocitate ambo procedunt, ita ut illi rivuli velut aquæ gutta in tubo vi-treo horizontali pofita, ad progredien-dum & retrogradiendum æqualiter proni vi-deantur.

In nova pulfus theoria probavimus pulfa-tionem vaforum pendere ex eo quod fan-guis fubfequens cum majori velocitate pro-gredi conetur quam antecedens, ficque in antecedentem, & proinde in parietes eum continentes agit, atque ratione contrario-rum, ubi nulla eft pulfatio, confequens eft fanguinis fubfequentis in antecedentem nul-lam effe actionem, in extremis autem ar-teriolis microfcopium nullam pulfationem oftendit.

Hinc

Hinc sequitur quod reticulum, quod in retina formant vasa in experimento superius allato sensibilia, non depingitur in arteriolis ultimis; quippe cum vasa hoc reticulum depingentia pulsant, nisi tamen alia sit circulatio in ranis, piscibus & mesenterio catellorum in quibus eadem observantur, alia vero in oculis hominum, quod vix ullus admittat physiologus.

Nihil itaque verosimilius est quam quod in eisdem circumstantiis in quibus sanguis per arteriolas minimas animalium prædictorum retrograditur, sanguis etiam arteriolas retinæ humanæ præteriens refluat.

1. *Vertigo plethorica* Junckeri; *idiopathica* Pitcarnii.

Ea est quæ sanguinis nimiæ copiæ tribuenda videtur & per plethoram intelligi potest; a plethora scilicet ob molem movendam majorem & affrictus adauctos sanguinem in ultimis vasis retardari pronum est; sed ut sanguis in minimis vasis retardatur, vis qua progreditur tantumdem imminuitur, atque vi trusiva ejus imminuta facile sanguis a minima vi huc vel illuc movetur, atque refluere potest; ergo a plethora intelligitur possibilitas vertiginis.

Cognoscitur vertigo plethorica a prægressis, comitantibus, a juvantibus & lædentibus.

Prægressa, ut ingurgitatio avida, copiosa esculentorum erupeptorum, cum fame, vis digestiva fortior.

Comitantia, pulsus plenus, facies turgidula, rubra, segnities, lassitudo, catamenio-rum, hæmorrhoidum, perspirationis suppressio, venarum cutanearum tumescentia.

Juvantia, vertiginosi illi mane post inediam, vel exercitium melius habent, eruptis catameniis, hæmorrhagiis narium, perspiratione, clysmatis, melius habent, e contra ab epulis, a somnolentia, ignavia, post pastum pejus habent.

Si plethora sit magna, & cerebri debilitas, ex vertigine forti succedere potest apoplexia, epilepsia vel alius gravis affectus, in quo casu medicamenta negligenda non sunt; in fugaci vero vertigine diæta tenuis sufficit.

Curatio. 1. Imminuenda est plethora. 2. Sanguis a capite est divertendus. 3. Vasorum oculi robur est denique adaugendum.

Imminuitur plethora 1. victu parciori, eoque fluxiliori, quippe plethoram viscositas sanguinis facile comitatur; 2. auxiliis catamenia, hæmorrhoides revocantibus, phlebotomia ex brachio, clysmatis, imo cathartícis, sed phlebotomia directe subitoque idem præstat.

2. Derivatur sanguis ad partes inferiores Francis. Boissier de Sauvages. situ erecto, capite elatiori, non horizontali, collaris solutione, seu plenaria colli & thoracis, cingulorumque abdominis libertate, clysmatis, phlebotomia e talo, lavipedio, frictione extremorum, catharticis.

3. Roborantur vasa oculi medicamentis tonicis, cephalicis specificis; huc spectant potus theiformes ex infuso florum salviæ, lilii convalium, tiliæ, ex decocto schinæ, pauco vino & aqua ferrata, potu caffeæ tenuioris; medicamina sint stercus pavonis siccum ad scrupulum, Pitcarnio laudatum, succinum ad grana decem vel ejus tinctura, cal &c. & quæ ab omnibus celebrantur, kinkina ad ʒß bis in die, syrupus martialis vel limatura ferri parva dosi diu usurpanda.

Cavendum in plethorica vertigine ab aquis acidulis intus sumptis, & suspectæ etiam thermales potandæ; vitanda insolatio, lucubratio, magna lux, animi contentio, capitis pertinax inflexio sursum deorsumve, lectio assidua; iteratæ purgationes nocent in plethorica, magis vero in hysterica.

2. *Vertigo stomachica* Aretæi. *Sympathica* Pitcarnii. *Ab ebrietate, ingluvie* Riverii.

Ea est quam præcedunt apepsiæ, nausea, cardialgiæ, crapulæ, vomitus, oris pravus sapor, odor, pondus epigastrii, tubercinatio, quæque a cruditatibus primarum viarum sanguinis massam inspissantibus pendere censetur, ast non ideo stomachica censenda est vertigo, quam nausea non præcedit, sed subsequitur; omnis enim gravis capitis affectus, ut fractura cranii, cephalalgia non raro vomitionem excitat, etiam si stomachus prius bene se habeat. Illa species est frequentissima omnium, si Wvillisio credamus, & comes est assidua initio morborum acutorum, ut synochi, cum cephalalgia gravativa.

Curatio exigit 1. ut phlebotomia præmittatur, nisi æger frigeat, pulsus exilis sit, temperamentum pituitosum, subjectum senex, debile &c. 2. ut præmisso clystere, si alvus stricta sit, vomitio cieatur ope tartari vel vini emetici magna aquæ tepidæ copia diluti, & partitis dosibus sumpti; sic pro adulto, uncia vini emetici in tribus aquæ cyathis quovis horæ quadrante assumendis sufficit. 3. Sequenti die catharticum est præscribendum satis efficax additis v. g. tabellarum diacarthami drachmis aliquot in potione communi. 4. Dein stomachus usu caffeæ, cinnamomi, corticis Wvinterani, kinkinæ, vino rubro, opiata Salomonis, roboretur. 5. In paroxysmo spiritus salis ammoniaci, aqua tutiæ, acetum naribus offerantur, extrema fricentur, penna fauces irritentur, aqua tepida ad vomitum pro-

pronus excitatur . 6. Demum ftomachicis martialia, kinkina, antiepileptica addentur; inter ea laudatur a multis radix doronici pardelianches Linnæi, ad fcrupulum, quæ majori dofi fufpecta, nifi tantum in loculo geftetur, ut funambuli confueverunt.

3. *Vertigo Hyfterica* Etmuller. *pag.* 36. vel *Hypochondriaca*; *vertige vaporeux*.

Eft fpecies quam magnæ nervorum fenfibilitati aut irritabilitati tribuunt Neoterici, vaporibus Veteres fpafmodicis motibus Baglivíani, fanguinis ficcitati, nervorumque tenfioni plurimi.

Hæc fpecies ftudiofos, meditabundos, melancholicos, ingenio acuto præditos pertinaciter divexat, auftro flante potiffimum hyftericas, hypochondriacas, epilepticas infeftat, a metu, curis, terrore facile nafcitur, remediis evacuantibus repetitis, ftimulantibus gravibus exafperatur, anodynis leviter narcoticis, laxantibus, emollientibus cicuratur; fummo terrore & angore ea animum percellit.

Curatio. Strictior diæta non imperanda eft, fomnus, quies concilianda eft, ftudia, contentiones animi, curæ vitandæ funt, inedia in picrocholis fugienda; ubi principium morbi non fatis eft cognitum, ad fpecifica & hyfteriæ convenientia remedia confugiendum eft, temperamentum occulte confulendum; fic in mulieribus hyftericis frigidis, pituitofis, adipofis pulvis fcafcarillæ, cortex Vvinteranus, caftoreum, guttæ minerales anodyne conveniunt cum kinkina & martialibus, floribus calendulæ, pulvis temperans Stahlii; in ficcis, macilentis, calidis potiones & pulveres cum nitro, julapia acidulata, ferum lactis; paucæ guttæ laudani momente Pitcarnio; ab emeticis purgantibus, repetitis catharticis eodem docente abftinendum; fæpe morbus eft contemnendus & eo gravior evadit quo plura medicamina adhibentur: externa non nocent, ut fpiritus vini camphoratus; aqua Reginæ Hungariæ, Carmelitarum, cum fpiritu cornu cervi cervici vel temporibus admoveantur, hauftus vini poft paftum ufurpetur.

Acidulas ferrugineas potandas fuadet Heifterus; balnea & jufcula leviter aperientia tutiora videntur.

4. *Vertigo fugax* Sennert. *Vertigo accidentalis*.

Ea eft quam motu vorticofo corporis noftri vel afpectu corporis in motum acti ex alto potiffimum vifi, maxime fi metus fit, excitamus; illa vertigo paucis fecundis temporis ceffat: an vero præter durationem impreffionis factæ in retina motus centrifugus impreffus fanguini retinæ ex eo latere verfus quod gyramus excitat fanguinis regreffum ex arteriolis in fuos truncos? hoc fuadere videtur obfervatio eorum qui oculis claufis gyrantes vertiginem incurrunt; quorfum vero ex hoc vorticofo motu fequatur vomitio? an ex illa fuccuffione alimenta in ventriculo verfata ventriculum irritant? an inde vomitus marinus in procellis crefcit?

5. *Vertigo ab ictu* J. Sculteti *Armamentar.*

Ictus capite exceptus, concuffio a lapfu vertiginem excitant, ob conftrictam a dolore & fpafmo fubfequente coronam ciliarem, unde refluit fanguis in arteriolam centralem nervi optici.

Curatur phlebotomia repetita, & fi fractura adfuerit, eadem auxilia quæ in apoplexia traumatica conveniunt.

6. *Vertigo a venenis*. A *lolio* & ab *opio*, ut docent Ephemerides Natur. Curioforum. *Vide* tabulam illuft. Bychneri. A fumo *lithantracis* & *calcis*, necnon vapore minerarum. *Vide* Ramazzini *de morbis inaurato-rum*, *calcariorum*, *&c.* A *vino*, feu vertigo ebriorum. A *cerevifia*. *Vide* Sennert. *de vertigine*. Ex *tabaco*. *Vide* Ephemerides Natur. Curioforum.

II. Suffufio, *la Berlue*.

Suffufio Latinis, *Hipocyma* Græcis; *la Berlue* Gallis, genus eft morbi imaginarii, cujus præcipuum fymptoma eft hallucinatio vifus circa objecta, ita ut fuffufi ea videre fibi videantur quæ non funt, ut mufcas, colores, fcintillas, quarum imaginum prototypus extra oculos non exiftit.

Differt a vertigine, quod *fuffufio* repræfentet fubftantias aut corpora quæ non funt: *vertigo* vero modificationem corporum, fcilicet motum, ita ut in fuffufione corpora quæ non funt, & in vertigine corporum præfentium motum qui non exiftit imaginemur.

Imaginatio eft facultas percipiendi abfentia; error eft imaginationis, fi ea quæ non agunt in fenfus, actu præfentia exiftimemus: hoc accidit in fuffufione, qua fit ut videre nobis videamur fcintillas, telas, mufcas, fulgura, ut actu præfentia, licet abfentia.

Error vero qui circa vifibilia verfatur, *opticus* vulgo cognominatur, ifque vel originem ducit a judicio temerario & præcipiti, fine vitio cerebri, vel oculi, talis error ad Logicos attinet. Multiplices vero funt hujufmodi errores; fic fere omnes exiftimant dum navis a terra recedit, terram ipfam recedere; in rheda agros vicinos retrogradi, qui

qui error vertiginofus etiam circa motum folis omnes exceptis Aftronomis occupat. Sunt etiam errores fuffuffioni affines milleni; fic baculum aqua femimerfum fractum putamus, turrim eminus afpectam non cylindricam, fed planam, folem luna non majorem, & utriufque fuperficiem planam; plebs in ipfis faciei humanæ varias partes videre fe putat; fed hæc a vitio corporeo non pendent, unde ad forum medicum minus attinent.

Errores vero optici morbofi, vel a vitio cerebri, vel a vitio oculorum potiffimum oriri cenfentur; qui a vitio cerebri circa vifibilia verfantur, funt fuffufiones, vel vertigines gravioribus multis fymptomatis ftipatæ, ut fopore, convulfione, delirio, & ad alia genera referendæ funt, ut phrenitidem, maniam, paraphrofynem, melancholiam. Verum fi error opticus a vitio oculorum oriundus fit præcipuum fymptoma, tunc genus proprium conftituit, ut vertiginem, vel fuffufionem.

Error ab organi externi, non vero cerebri vitio oriundus vocatur apud Platerum *hallucinatio*, ut a delirio diftinguatur, cujus principium eft in ipfo cerebro; adde quod hallucinationem cito & facile corrigamus aliorum fenfuum auxilio, ut ope tactus, auditus; delirium vero eo modo non facile tollatur, quia functiones mentis ad eam correctionem neceffariæ impediuntur a vitio ipfius cerebri, harumce functionum præcipui inftrumenti: fic vulgo confentiunt Medici vertiginofos & fuffufos minime delirare, qui tantum hallucinantur; aft delirant melancholici, maniaci, phrenetici, &c. Errare eft acquiefcere judicio falfo, quale eft judicium fuffufi, qui percipiendo imaginem mufcæ, inde præcipitanter infert adeffe mufcam; judicium vero falfum eft quoties prædicatum non determinabile eft per notionem fubjecti; cum vero perceptio eft confufa, ut in fuffufione, non datur vera notio quæ diftinctam ideam involvit; ergo ex umbra fufca, vel nigra per errorem mufcæ præfentia infertur. Hunc vero errorem facile corrigit fuffufus, cum manum prætendens in loco ubi mufca percipitur, nec quidquam tangens, fic ratiocinatur intuitive: *Contradictorium eft effe mufcam ubi ejus imaginem percipimus, & tangi non poffe; fed contradictoriorum alterutrum eft impoffibile; poffibile vero eft imaginem mufcæ in oculo impreffam huc ab anima referri, quæ tangi non poteft*, & fic ab errore fuo liberatur fuffufus.

Mirum certe eft, cum objecta tantum percipiamus interventu imaginis in retina depictæ, eam imaginem minime a nobis percipi, fed ad objecta quæ videmus hanc fenfationem referri; hinc confuetudine ducti, ubi datur in retina imago objecti, licet confufiffima, inferimus dari extra oculum objectum huic imagini refpondens, & fi quid in ea deficiat, imaginatio cetera fupplet. Sic ex imagine meram umbram determinatam circularem referrente imaginamur adeffe mufcam, vefpam, vel crabonem, adeoque huic maculæ obfcuræ imaginatio alas, pedes, proboscidem, aliafque infecti partes addit. Hæc enim eft lex imaginationis, ut quoties idea fimplex menti obverfatur, toties accedant ideæ, quæ priorem concomitari confueverunt, ut idea loci, temporis ab imaginatione additur omni narrationi indeterminatæ; verbo imaginatio objecta univerfalia non amplectitur, fed tantum individua, feu undequaque determinata.

Objectum quod imaginatione percipimus tamquam præfens, vocatur *phantafma* a phantafia, feu imaginatione; diverfa funt phantafmata in diverfis fuffufionis fpeciebus; præcipuas hic delineabimus.

1. *Suffufio myodes*.

Orchides quarum flori infidere videntur mufcæ, vefpæ, crabrones, fimiliaque infecta volitantia, a Botanicis *myodes*, feu mufcis fimiles cognominantur; ea fuffufionis fpecies fimile quoddam infectum in aere præ oculis volitans repræfentat; aft fi oculus fixus chartam infpiciat, cito percipimus hanc mufcam fixam effe, nec moveri, nifi moveatur oculus. Calculus dioptricus fuadere videtur maximam diftantiam ad quam hoc phantafma refertur, decem vel duodecim pollices circiter non excedere; notum eft autem apud opticos objectum non videri in loco ubi eft, fed tantum in foco virtuali, unde radii in oculum perveniunt, aut pervenire cenfentur.

Optimi quoad vifus aciem, organique pelluciditatem, & figuram oculi, huic morbo funt obnoxii; verum præsbitæ & myopes ab hoc non funt immunes. Error fuit opticus veterum Medicorum afferere in oculo fuffufo fe percipere quid opaci tanquam cataractæ rudimentum, quod huic phantafmati principium preberet: error vero ille ex præconcepta theoria oriebatur; hinc factum eft quod fuffufionem tanquam fymptoma, vel focium, vel prodromum cataractæ plures etiam hodie habeant, licet experientiæ fæpius repugnet.

„ Interfui aliquando (ait P. Dechales, „ Opticæ l. 1. c. De fuffufione, p. 402.) Me„ dicorum fatis peritorum confultationi cir-

„ ca morbum quem aliquis ex noftris patie-„ batur: cum autem ex fuis tantum princi-„ piis loquerentur, nec opticas rationes ad-„ vocarent, mirum quantum in re alioquin „ facili hallucinabantur; conquerebatur æ-„ grotans quod fere continuo fibi obverfari „ videretur aliquam notam obfcuram inftar „ mufcæ alicujus volitantis, omni objecto „ infidentis; nihil vero aliud molefti fi-„ bi contingere afferebat. Re diu inter eos „ agitata, talis fuit fententia: hujufmo-„ di notam effe rudimentum aliquod cata-„ ractæ, quæ pupillæ infideret; imo ali-„ quis eorum perfpicacior infpectis diligen-„ tius ad lucem oculis, fe in medio pu-„ pillæ eam notam videre afferebat; ride-„ bam ego tacitus, nec multum eos hallu-„ cinari dolebam, cum ex hoc illorum er-„ rore nihil mali ægroto contingere prævi-„ derem."

Hypothefim horum Medicorum, quales et-iamnum hodie non defunt, admittebat con-cretionem quamdam opacam in humore a-queo, (Nuperi vero potius in cryftallino,) quod tamen pupilla minus fit, fecus occul-taret omnia objecta. Verum illa molecula opaca primo intuitu Medicorum facile co-gnofceretur, cum tamen oculi fuffuforum fint maxille pellucidi; fecundo hujufmodi concretio inter cryftallinum & corneam la-tens minime repræfentaret umbram quam-dam determinatis limitibus circumfcriptam & opacam; quippe cum nulla fit pars corneæ & pupillæ, quæ ex omnibus circumftantibus objectis non recipiat radios, fimilis concre-tio quæ totam pupillam non obturat, mini-me poteft impedire quin omnia objecta cir-cumftantia videantur, feu nullam objecti cu-jufvis partem poteft occultare, nec proinde notam opacam determinatam referre; atque id tantum efficere poteft, ut paullo minus clara, feu illuminata fint omnia objecta, cum ex fingulis aliquam partem radiorum intercipiat.

Illi certe Medici magis errant quam plebs quæ hujus morbi caufam effe putat, quod *æger felix cujufdam morti adftiterit*, cum er-ror eorum facilius demonftrari poffit, quam plebis opinio refutari; fed quoniam inutilis eft demonftratio adverfus eos qui vim fyl-logifmi demonftrativi non fentiunt, quive & Logicam & Mathefim contemnunt, fatius eft ad experimenta provocare; itaque illi vel in oculo artificiali, vel in telefcopio vitrum objectivum attramento partim offufcent, vel corpufculis opaci tegant; dein per tubum cœlum afpiciant, ac attoniti percipient fe non minus cœlum in toto fuo ambitu vide-re, quam fi nihil foret interpofitum; nec ullas maculas, aut umbras videre.

Alterum facilius experimentum inftituant, caput fcilicet aciculæ corneæ admoveant; quo propius eft oculo, eo melius; illud aci-culæ caput nullum objectum occultabit, nil umbrofi aut opaci ante oculum cernet qui id experietur.

Si tamen caput aciculæ ad plures lineas removeat, tunc illud & pellucidum ut ne-bulam videbit, & illud mole maxime au-ctum apparebit.

Iterum illud caput aciculæ removeatur ul-tra pollicem, & tunc radiis ab eo reflexis & coloratis videbitur, cujus tantum umbra prius confpiciebatur: confufa tamen erit vifio uf-quequo quatuor circiter pollicibus a cornea diffitum fuerit, quia in minori diftantia ra-dii in oculum procedentes, & ter refracti minime poffunt, ut par eft, in retina adu-nari, fed a cryftallino divergentes, aut ad fummum paralleli ad retinam tendunt, cum ad vifionem diftinctam neceffum fit, ut po-ne cryftallinum radii convergant, & focum fuum in retina habeant.

Si calculus dioptricus inftituatur circa con-cretum quoddam opaciffimum in ipfius cor-neæ fubftantia hærens, ut leucoma, quæra-turque num oculus illud fit percepturus, vel umbram diftinguere poffit, invenietur radios in retinam denique pertingentes fere difper-gi tanquam a centro convexitatis pofticæ cryftallini, adeoque nullam hujus concretio-nis delineari pene imaginem, nec umbram; ultimus focus eft fcilicet in centro ipfius cryftallini, vel o.S. lin. ab ejus fuperficie po-ftica diftat.

Neceffum eft itaque ut porre medietatem cryftallini pofitum fit illud quod radios in-tercipit, & quo propius erit retinæ, ut in vitreo & retina ipfa, eo fortius expreffa erit illa mufca imaginaria; radii fcilicet qui in-cidunt in corneam ex omni hemifpherii pun-cto, quod ftupendum eft, in fingula corneæ & pupillæ puncta perveniunt; fed cum co-ni lucis inde procedentes invertantur, qui-libet conus a puncto dato hemifpherii pro-cedens fenfim feparatur ab aliis magis ac magis, ita ut ad retinam perventus apex ab aliis omnibus conis diftinctus fit omni-no; adeoque fi quoddam fit in retina pun-ctum, guttula v. g. cruoris, tectum, adeo-que radiis lucis extrinfecus adventuris imper-vium, illud retinæ punctum non poterit re-cipere conum lucis, cujus apex ibi eft, & bafis in tota corneæ fuperficie, nec proinde partem objecti cujus radii conum prioris in-verfum conftituunt.

Sit

Sit guttula cruoris effufa in textu retinæ, illa cum opaca fit, intercipiet radios ab extra venientes e loco determinato, & ille locus obfcurior, vel nigricans videbitur, eritque diameter illius umbræ 8. 7. vicibus major: docet autem dioptrica quod maxima diftantia ab oculo ad quam refertur illa imago, futura fit 122. lineis, feu 10. pollicibus æqualis.

Cum autem magnitudo apparens ejufdem objecti cr-fcat prout longius ab oculo protenditur imago, fequitur fuffufos eo minorem mufcam vifuros effe, quo propiori objecto infidebit; ita ut fi librum legant, quo magis ad oculos eum admovebunt, eo minor ipfis apparitura fit mufca libro infidens, cum econtra objecta extra oculum pofita eo majora videantur, quo propius oculis admoventur.

Verum illa mufca nec noctu, nec in mediocri luce apparebit; cum enim ideo videatur, quia vicina retinæ loca luce afficiuntur, quæ hujus umbram limitat, fi illius guttæ fanguinis umbra non limitetur, feu fi omnia vicina loca æqualiter obfcurentur, nulla mufca videbitur; ergo tunc mufca debet ægris potiffimum obfervari, cum cælum, vel objecta magis illuminata refpiciunt.

Ut in levi echimofi intra paucos dies cruor effufus calore loci refolvitur, & a vafis vicinis demum reforbetur, atque qua ratione attenuantur globuli, eadem colorem mutent, ita ut ex nigredine fequatur lividitas, dein flavedo, adeoque opacitas in dies minor ac minor evadat; ita & illæ mufcæ de die in diem fæpe evadunt minus opacæ, dein in medio pellucidæ ac denique evanefcunt.

Si tamen concrementum majus fuerit, ut apud Boerhaavium, qui illico vidit umbram nigram pugni magnitudine, non omnino refolvi poterit totum concrementum, unde umbra imminuetur quidem, fed nucleus induratus perfeverabit.

Verum poft aliquot annos anima huic vifioni affuefacta vix afficietur, nifi principium renovatum fuerit, & denique licet primum mali principium perftet, mufca omnino evanefcet, quod fequenti experimento elucidabitur.

Notum eft ex anatomia nervum opticum a latere interno feu nafali globo oculi inferi, minime vero in polo optico; notum eft ibi coarctari nervi medullam ita ut ejus diameter fit circiter femi-lineæ, quod fpatium fubrotundum vocatur *foramen choroideæ*, juxta eos qui choroideam effe immediatum vifus organum exiftimant, ut Mariottus, Le Cat, D. Bernoulli, in hoc puncto debet deficere vifio; notum eft pariter arteriolam centralem dictam ex axi nervi optici intra oculum ferpere, ibique pone retinam ramos innumeros, minimos difpergere: cum autem truncus illius arteriæ centralis non fit vifus organum, radii in illum incidentes nullum objectum debent repræfentare, adeoque idem effectus eventurus fit, ac ex foramine choroideæ provenire putat Mariottus. Talis autem eft effectus.

Applicetur parieti albo ad oculi altitudinem fruftulum chartæ nigræ pollicis magnitudine, & in eadem altitudine, fed ad octodecim pollicum diftantiam altera charta circularis decem pollicum in diametro cærulea; hoc facto claudatur oculus finifter, fi charta cærulea fit a dextris & recedat oculus ad tres pedes a charta nigra, dum dexter oculus fixe eam intuetur; tunc oculus qui recedendo utramque chartam nigram fcilicet & cæruleam videbat, jam cæruleam minime vifurus eft, fed hujus loco parietem album videbit. Hoc experimentum D. *Gauteron*, dein D. *Bernoulli* & *Le Cat* diverfis modis tractarunt, & extenderunt, fed ad idem omnia recidunt.

Cum eo devenit oculus, ut conus lucis a charta cærulea procedens & inverfus in oculo incidat in foramen choroideæ, vel in arteriam centralem nervi optici, evanefcit charta cærulea; verumtamen hujus loco nulla videtur umbra, nec alterutro oculo aperto & fixo ullam umbram in muro albo percipimus; quia huic umbræ affueti fumus ab ortu, & quæ affueta funt non percipimus, fic non percipimus pulfationes arteriarum in auribus nifi multum crefcant, nec pondus proprii corporis nifi debiliores evadamus, & hujus umbræ loco videmus album parietem, cujus ratio a fequenti experimento innotefcet.

Sint duo corpora conjuncta unum album, alterum nigrum, fi e longinquo uno oculo cernantur, licet æqualia fint, album majus videbitur, & fi corpus opacum ad nigrum accedat, tunc album recedere videbitur. *Vide* De Chales *Optic. pp.* 37. 1. 1.

Æger fuffufus utatur perfpicillo maxime convexo *Lunette a Cataracte*, vel microfcopio (*loupe*, *biloupe*) & tunc temporis evanefcet mufca, quia radii fortiores facti, utpote uniti trans guttulam fanguinis in retinam agunt, adeoque nulla umbra percipietur.

Curatio a veteribus tradita inanis eft, imo noxia; fuadebant fcilicet Veteres diverfa colly-

collyria vel innocua ut fanguinem colum-binum, vinum calidum. vaporem aquæ vitæ oculis excipiendum, vel acria ut infufum fœniculi, ruthæ, fuccum chelidonii, eu-phrafiæ, fel diverforum animalium, ut re-folveretur concretio quam ex errore theori-co in cornea aqueove humore fupponebant; in primo cafu inanis, in altero noxia erat curatio, nec medicamina ad principium morbi poterant pertingere.

Si fanguis in retina effundatur, illud ac-cidit utplurimum ex eo quod maximo folis ardore, per iter æftivum fub fole retina læ-datur, ut accidit Boerhaavio; vel ex eo quod fanguis fortius per febrem ad extrema vafa impellatur, ut accidit phreneticis, dum natura narium hæmorrhagiam fruftra moli-tur; vel ex eo quod plethoricus fit æger ob fuppreffas hæmorrhoides, catamenia; ma-xime fi lucubrationibus, microfcopiorum aut telefcopiorum ufu, retina fuerit debi-litata & veluti inflammata, ut accidit fæ-pius Aftronomis, qui vitro diaphano non obfcurato aut colorato ecclipfes obfervant. In hifce cafibus 1. Vena brachii, pedis, aut juguli eft aperienda, & phlebotomia repetenda. 2. Si a folis fervore oriatur ma-lum, oculus fero & mane pluries aqua fri-gida eft irrorandus, balneandus, ut fuc-ceffit Boerhaavio; balneis etiam fæpius utendum, fi a lectione nocturna ortum du-cat malum, ut fenfibilitas retinæ quæ in hoc affectu maxima effe folet, compefca-tur. 3. Si plethora concurrat, utatur victu moderato, auxiliis catamenia, hæmorrhoi-des revocantibus. In phrenitide per hæmor-rhagiam narium maxime liberantur ægri ab hifce phantafmatis.

2. *Suffufio Reticularis.*

In ea fpecie ægri præ oculis umbras te-nues & ramofas invicem reticuli inftar connexas videre fibi videntur, eafque ara-nearum telæ, lanæ carptæ & fimilibus ob-jectis comparant.

Hujus vero theoria non magis inclarefce-re poteft quam experimento fequenti, quod quifque capere poteft. Sit cubiculum augu-ftum, magnam quidem lucem reflexam, non vero folis lucem directam accipiens; fedeat quis in hoc ante murum album luce maxime colluftratum, atque hunc murum fixe a diftantia unius pedis circiter afpi-ciat, fimulque anhelitum per vices cohi-beat; is, ni fallor, percipiet in muro feneftræ oppofito, quem quominus refpi-cit, reticulum umbrofum, quod per in-tervalla accedit & recedit; obfcuratur fci-licet eo ipfo tempore quo arteriæ pulfant, claritatem vero recuperat dum arteriæ con-trahuntur, verum obfervabit ulterius fila-menta hujus retis effe duarum linearum cir-citer diametro, eorumque margines minus obfcuros axi.

Ex hoc experimento rite penfitato, fe-quitur filamenta hujus reticuli effe in reti-na, arteriolas, nullas vero venulas appare-re, licet venulæ fint arteriis multo craffio-res, adeoque verofimile eft nullas effe ve-nulas in retina, cum nullæ fint filamenta quæ non pulfent; fequitur etiam obfcurari reti-culum dum arteriæ pulfant; claritatem re-cuperare dum non pulfant, licet plenæ ad-hucdum fint fanguine, & modo non tur-gidæ, denique arteriolas dum non pulfant minime percipi, feu umbram earum fupra retinam effe inconfpicuam licet realem.

Ex hoc experimento & ex theoria fuffu-fionis myodis facile eruitur caufa hujus phantafmatis; fanguine turgefcunt arteriæ capitis dum refpirationem cohibemus, & arteriolæ retinæ febrillis nerveis intertextæ lumen in illas cafurum intercipiunt, hinc umbra veluti reticulata; arteriæ enim illæ reticulum in retina efformant, imo in ovi-na retina, annulos coronæ ciliari veluti concentricos fequuntur; illarum imago eft 77 vicibus amplior ipfo objecto; ergo fi duas lineas in diametro obtineant fila-menta imaginis, arteriolarum diameter eft circiter nona pars lineæ.

Experimentum mihi fuccedit quia reti-nam valde fenfibilem habeo, ut omnes fe-re, quibus hæc fuffufio atque myodes fo-lent accidere, atque ideo videntur in hifce circumftantiis illa phantafmata, quia ma-gna luce colluftratus eft paries, unde cla-rius affecta retina clarius percipit differen-tiam inter loca umbrofa & colluftrata, un-de non mirum fi extra has circumftantias cœtoptæ hac fuffufione careant. Inde etiam fit ut fuffufi ea filamenta non percipiant nifi in meridiana luce, & dum cælum, vel objecta alba intuentur.

A vero longe aberrant illi qui filamenta in cryftallino aut in corcea & aqueo hu-more fupponunt, quique confequenter fcri-bunt in hujus morbi hiftoria hæc filamenta locum mutare, etiamfi oculus fit immobilis, ut ipfe exiftimavit Lahirius, hoc enim ac-cidit in altera varietate quæ fedem habet omni-no diverfam, fcilicet in fuffufione fcintillante.

Suffufio reticulata vel eft fugax vel per-manens: fugax ab arteriolarum retinæ in-farctu procedit; permanens ab errore loci feu deviatione fanguinis in vafa retinæ lymphatica feu ferofa procedere videtur; nec

nec exiftimandum eft in farctum mere lymphaticum huic phantafmati producendo fufficere, cum ipfæmet arteriolæ apud fanos in fyftole nullam umbram depingant.

Curatio vero videtur eadem effe ac fuffufionis myodis; revellendus fcilicet cruor a fuperioribus; fumma retinæ fenfibilitas eft minuenda; juvant phlebotomiæ, victus mollis & humectans, clyfmata, balnea repetita, abftinentia a lucubrationibus, ab ufu microfcopiorum, a vifione affidua rerum minutarum, & maxime lucis; unde fibi caveant aurifabri, phrygiones, cælatores, vitriarii, &c. atque fcriptores, amanuenfes, ftudiofi utantur perfpicillis foci longiffimi vulgo *conferves*, vel etiam vitris planis colore fubcæruleo, fubviridi aut flavefcente tinctis, quæ magnæ lucis fplendorem mitigent, atque inter legendum & fcribendum lucem a latere tantum excipiant, aut umbella moderentur, ut retinæ fenfibilitas minuatur.

3. *Suffufio fcintillans. Marmaryge* Hippocratis; *Marmaryges* quibufdam; *fplendores* & *fulgura* Latinis. *Berlue etincelante ou rayonante.*

Hujus fpeciei tres vel plures varietates funt, fed aliæ fugaces aut aliorum generum comites quæque proinde fpeciem fuffufionis non conftituunt; alia eft conftans & præcipuum fymptoma, quæ proprie fuffufio fcintillans eft.

Inter fugaces eft *Suffufio radians*, quæ fede, fymptomatis & cura difcrepat ab aliis; in hac fcilicet cum objectum quoddam radiofum, ut lampadem cernimus, prælongi radii lucidi ex ipfo objecto alii furfum, alii deorfum, protendi videntur, fæpius objectum multiplicatur, & fimul amplum, fubrotundum atque radiolis minori-bus circumdatum videtur. Illud fymptoma accidit omnibus fanis, fi facem multis hexapedis diffitam noctu palpebris conniventibus refpiciant, atque fi caput deorfum inclinent, evanefcunt radii inferiores; fi furfum erigant, fuperiores; fi oculos omnino aperiant, omnes e confpectu avolant.

Ut eorum ratio intelligatur, obfervandum eft 1. Corneam humore lacrymali continuo madere, quem fuppeditat partim glandula lacrymalis, partim vero humoris aquei per poros corneæ tranfudatio jugis; 2. conniventibus palpebris lacrymalem humorem fluere inter palpebrarum limbum declivem non arcte corneæ applicatum, fed hiantem fpatiolo triangulari & corneam; 3. aqua illa ibi palpebris adhærens in tumorem affurgit, cujus pars jam ipfam corneam pellucidam tegit cum palpebræ connivent; ergo radii a face promanantes & in illam aquæ fuperficiem convexam illapfi refractionem patiuntur, qua non ad axim opticum, fed verfus fuperiora retinæ tendunt, fi de palpebra fuperiori quæftio fit; verfus imum, fi de inferiori agatur; ergo imago flammæ quæ in polo optico pingitur eft diverfa ab imagine horum radiorum, quorum illi in fummo, alii in imo retinæ depinguntur, fed ambo ipfi flammæ cohærent in cornea & in retina; demiffo capite vel protenfa manu intercipiuntur radii, qui in palpebram fuperiorem tendunt; ergo radii qui funt in fummo retinæ depicti, repræfentant radios inferiores facis; & viciffim erecto & retrorfum flexo capite radii inferiorem palpebram pertingentes non admittuntur in oculum, & evanefcit eorum imago, quæ flammæ fuperiora petebat; diductis palpebris monticulus aqueus refringens nullus eft; nulli proinde facis radii fupra dicti.

Interea in hac facis magna diftantia omnes homines hujus refpectu funt veluti myopes, nam radii fere paralleli ex hac in oculos irruunt, adeoque juxta leges dioptricæ citius poft cryftallinum coeunt; ergo fi aliunde oculus myops fuerit, imago facis magis ac magis confufa futura eft, ut patet ex theoria amblyopiæ diffitorum, feu myopiæ, atque ex ea theoria intelligitur cur flamma diffita, quæ pyramidalis eft, videatur circularis & fimul multo amplior quam proxima radiolifque circumdata, cum conus lucis ab ea in oculum pertingens & inverfus pone cryftallinum iterum decuffatis radiis non punctum, fed maculam in retina depingat.

Ea autem fuffufio radians eft fymptoma epiphoræ, ophtalmiæ humidæ & amblyopiæ, quæ magnam retinæ fenfibilitatem comitatur, feu lacrymofæ, quippe cum in his affectibus lacrymæ continuo exundent, non folum illi radii furfum deorfumque protendi videntur ad confpectum facis, ftellæ, &c. fed etiam cujufvis objecti imago interdiu obnubilatur & turbatur a refractionibus quas monticuli aquei per corneam & cilia enati excitant, ut quifque inter lacrymandum expertus eft. Quorfum vero faces multiplices videantur, hoc inquiremus dum de fuffufione multiplicante agendum erit.

Curatio vero petenda eft a curatione epiphoræ & ophtalmiæ humidæ, quæ funt præcipua fymptomata, fuffufio enim radians abfterfis lacrymis evanefcit.

Altera *Suffufio* fugax eft *corufcans* vel fulgurans, quæ vel a principio externo dependet, ut ab ictu in oculum, vel ab in-

ter-

terno, ut a cephalalgia, vertigine, phrenitide, epilepfia &c.

Notum eft omnibus quod fi digito oculus e latere prematur, etiam in tenebris, ex altera oculi parte lux vivida videatur, eaque uniformis, femicircularis, quæ cum preffione recedit; fi vero alapa percutiatur oculus, tum lux fplendidior irradians in toto oculo fulgeat; quod nares fortiter emungendo, aut etiam fternutando fimilis corufcatio obfervetur.

Quæ ipfe in memetipfo pluries obfervavi accuratius referam; quoties inceffit me cephalalgia ab auftrina aeris conftitutione vel a plethora dependens, eam per aliquot minuta prævideo, quippe marmaryges hanc prænuntiant, video fcilicet per horæ minuta feptem vel octo, etiam oculis claufis, lineas lucidas quafi igneas, fed angulis acutis interfectas, inflexas, plurefque fimul fibi parallelas, quæ fimul femicirculum conftituunt; quod fingulare eft in illis lineis, eft motus tremulus continuus quo agitantur, qui motus eft multo frequentior arteriarum pulfatione, nunc vero illi arcus fcintillant, nunc alii; circulus ab illis effectus eft paullo major toto oculi ambitu, & hoc phantafmate evanefcente capitis gravitas accedit.

Ut hujus phœnomeni rationem intelligamus, obfervandum puto 1. dari in oculo copiam filamentorum nerveorum, quæ refpectu ad molem partis eft fere decies major quam in ullo alio organo, etiamfi folum nervum opticum attendam, & plura nervorum paria ad illum accedentia omittam; 2. verifimillimum eft fluidum nerveum effe vaporem fluido electrico imprægnatum, adeoque intra oculum plus effe fluidi electrici quam in alia corporis parte oculo æquali; 3. fluidum electricum in oculis potiffimum corufcare etiam fine affrictu prævio apud animalia valde electrica, quales funt feles dum ipforum pili non nifi hieme & ex affrictu fulgurant vel fcintillant; unde credibile eft ipfos oculos in obfcuriffima nocte lucem objectis videndis præbere; aft apud nos illud fluidum minus activum eft, nec fine affrictu aut percuffione quadam corufcat; nec in vitro, fulphure, aliifque corporibus electricis id accidit. Nota tamen hanc vim electricam felis, obfervante D. Dufay, cum vita animalis evanefcere, ut evanefcit oculorum fplendor; 4. omnia filamenta nervea retinæ, cum ad *orbiculum ciliarem* devenerunt, efformant ex Vvinflouvii fententia tunicam quæ antrorfum vitreum amplectitur, & cum tunica altera cryftallinum involvente, ac fibris ciliaribus *coronam* ciliarem efformant. Illa vero corona ciliaris terminatur circa annulum fimilem a Petito detectum, cellulofum, vacuum, inteftinulo valvulis diftincto fimilem, quo circumdatur cryftallinus, qui annulus vocatur *Canalis Torofus* vulgo *Petitianus* ab inventore, gallice *canal godrone;* is facile infufflatione detegitur, nec communicat cum capfula cryftallini quæ fimiliter infufflatione detegi poteft; 5. illius canalis Torofi ufus nullus alius videtur effe quam ut fibras ciliares fuperimpofitas attollat in femi-circulum, eo fine ut commodius poffint, fi contrahantur, extrorfum adducere cryftallinum, ut ad vifionem diftinctam fæpius neceffarium eft; quippe fi oculus effet idem in vivis ac in cadaveribus quoad diftantiam cryftallini a retina & cornea, impoffibile foret ullum objectum, vel proximum, vel remotum, videri diftincte, fine interventu perfpicilli convexi, ut ex dioptricis probari poteft.

Verifimile eft itaque, quoties quidpiam intueri aut diftincte videre volumus, toties turgefcere canalem Petitianum; a quo vero turgefcere poteft canalis, in quo nihil poft mortem reperitur, in quem milleni tubi nervei definere videntur, iique fluido electrico turgidi, nifi repleatur illo fluido nerveo electrico.

Si nullus effet in aure interna aer, nullus fonus audiretur, cum ad fonum neceffaria fit aeris vibratio, & fonus diverfæ frequentiæ vibrationum, diverfos tonos conftituat; ita verifimile eft nullam lucem, nullumque colorem ab oculis videri poffe, nifi foret in oculis materia lucis, quæ confufa fplendet & albicat, in radios vero diverfæ refrangibilitatis fecreta colores conftituit. Verum ut materia foni fine vibratione nullum fonum edit, ita nec materia lucis fine vibratione fplendefcet, & ut quilibet tonus a determinato vibrationum intra datum tempus numero, ita quilibet color a determinato vibrationum numero pendet, ut putant Illuftr. de Mairan, Euler, &c.

Si auctoritate thefis noftra comprobanda foret, præfto effent Auctores non modo Poetæ, quibus *lumina* pro oculis continuo ufurpantur, fed graviffimi Philofophi; fic ex Ariftotele eft *lumen oculi quafi portitor, qui fpecies ab extimo lumine ad intimum animæ traducit;* ex Platone, *poftea quam in vultu luciferos oculos infculpfere* (Dii) *lumen illis igneum accendere.* Galenus, de ufu partium, dicit fe fcripfiffe Librum de fpiritu vifivo, *quod æthereum effe & lucidum putat.* Oculos revera lucem ex fe in media nocte emittentes habuere plurimi non

non ignoti homines, ut Cajus Marius, Augustus Octavius, Tiberius, Albani omnes ex Plinio, Asclepiadorus teste Photio; ast Cælius Rodiginus, Cardanus, Julius Cæsar Scaliger, Fromondus, Theodorus Beza, de se ipsis testantur, se nocturnis tenebris libros perlegisse ad lucem ab oculis emissitiam; unus sit pro omnibus testis Illustriss. D. de Marian.

Apud ægros vero nihil est vulgatius quam oculorum splendores; multi homines somno & nocte sopiti, si insperato excitati oculos diducant, manifestum intuebuntur splendorem; de se testatur Th. Bartholinus; de ægro a se observato Galenus. Ast in vividis pathematis luxisse oculos, ut ab astantibus splendor cerneretur, testatur Liber Estheris de Assuero furore percito. In ira juxta Ovidium, *Oculis quoque pupula duplex fulminat, & geminum lumen ab orbe redit*; in Juliano Imperatore decertante, *Micantia sideris ignibus lumina* nota Mamertinus. Felibus æstro venereo percitis clarius ardent oculi; mense scilicet Februario, quo electricitas fortius viget.

Ut itaque ad propositum redeamus, verisimillimum est non ex simplici fibrarum nervearum oculi vibratione pendere coruscationem; cum ad vibrandum nihil sit ineptius ipsis fibris nerveis, nihil est mollius & flaccidius retina quæ pulposa est & flaccida; quid igitur lucem emittere potest, nisi impetus fluidi electrici in canalem Petitianum per vim intrusi, quod accidit in tussi, epilepsia, sternutatione, furore, nec non ejus concussio & frictio, ut in alapa, oculi pressione.

Unde vero figura circularis hujus luminis qualem descripsi, & qualem notat Cælius Aurelianus de epilepsia, dum ait, *circulos igneis circumferri oculis sentiunt ægrotantes*; de quibus epilepticis ait Hippocrates in Coacis, *quibus convulsis oculi intense relucent, nec apud se ipsos sunt, & diutius ægrotant*; non video quorsum circularis illa radiorum convolutio posset excitari, nisi ab ipso canali Petitiano valvulis interfecto, hujus luminis delineationem satis apte referentes. Motus vero tremulus arcuum luminoforum videtur arguere similem motum in crystallino, vel fibris musculosis coronæ ciliaris crystallinum moventibus; cilia, palpebræ hisce velocissimis motibus tremulis in nystagmo sunt obnoxiæ, qui motus in uvea *hyppus* a Maupartio vocatur.

Denique vera *suffusio scintillans*, quæ permanens est, sic se habet; æger in magna luce constitutus, utplurimum presbyta, vel oculis nitidissimis gaudens, continuo præ oculis observari sibi putat puncta lucida, quæ non huc & illuc volitant, nec a commoto capite agitantur, ut putat Lahirius, & ejus in hoc Exscriptor Boerhaavius; sed constanter si oculus immobilis remaneat, deorsum lentissime delabi videntur; adeoque veluti pluvia aurea præ oculis eaque densa cernitur; quæ verticaliter semper descendit in quacumque capitis positura, sive erecta, sive lateraliter inclinata; hoc in me ipso expertus per annos, observavi in aliis potissimum illis qui studio nocturno indulserant, & in ægrotante qui de eo syptomate ad melancholiam fere per multos annos sollicitus erat.

Si fides sit Auctoribus, iidem fere homines vident strias lucidas, sinuosas, quandoque ramosas, in medio lucentes, in marginibus umbrosas, quas ceteri pro suffusione reticulata vaga habent; sed diversa res est, cum in reticulata non locum mutent filamenta, & in axi obscuriora sint quam in margine, contra quam in hac suffusionis specie a Lahirio memorata.

Re diu perpensa nulla alia hujus speciei theoria mihi congrua videtur, quam theoria D. Desmours, eximii ophtalmiatri, quæ sic se habet: 1. Ex poris corneæ a Vvinslouvio notatis, aqua oculi continuo renovanda, continuo exstillat extrorsum corneam lubricatura, in ipsis recens mortuis magna elasticitas globi expressionem illam continuat, unde nitorem corneæ tollit humor in pelliculam coactus, quo non refarcito brevi remollescit globus antea firmissimus. 2. Illæ guttulæ minime scaturientes in superficie corneę paullulum protuberant, adeoque hanc superficiem veluti totidem lentes sphæricæ exasperant. 3. Idemque itaque debet exoriri effectus si retina sit valde sensibilis, ac si vitrum tumoribus minimis exasperatum (vulgo *godrone*) oculis obverfaretur, scilicet puncula totidem lucida, vel magis diaphana debent observari quot guttulæ hemisphericæ. 4. Verum hæ guttulæ continuo per corneæ convexitatem deorsum labuntur, & sic pluvia lucida vel scintillans delabi videtur, cum hujus imago successive percurrat retinam ab imo ad summum; hæc sunt phœnomena a me observata.

Si guttulæ sint uberiores, rivulosque constituant, illos in ramos dividi facile est; illi vero rivuli ramosi eumdem effectum præstabunt, ac vitra præ oculis posita filamentis densioribus deturpata; Astronomis & Opticis invisa; lux scilicet in axi refracta major erit, in marginibus erunt tenebræ; ergo reticulum continuo in retina depingetur hujusmodi, ut in axi filamenta luceant obscuris

lineis terminata; atque horum filamentorum situm, ordinemque facile mutari consequens est, quod in suffusione reticulata non accidit.

Non possum assentiri Lahirio & Boerrhaavio, qui hujus morbi principium in humore aqueo reperiunt; nec intelligitur in ea sententia, cur pluvia aurea vel lucida continuo delabatur in quocumque capitis situ. Curatio vero in eo tota versari videtur ut nimia retinæ sensibilitas, sine qua ea phantasmata nulla sunt, simulque animæ melancholica attentio hoc symptoma exaggerans, tollantur.

4. *Suffusio colorans.*

Ea est quæ objecta alienis coloribus infuscat, excluso albo & nigro, qui proprie coloribus non accensentur. Colores vero sunt septem; rubrum, aurantium, flavum, viride, cæruleum, indicum & violaceum. Ruber color inhæret radiis minime, violaceum maxime refrangibilibus; moleculæ ætheris vel lucis rubrum constituentes sunt omnium crassissimæ, violaceum facientes minimæ; omnes summa, imo perfecta elasticitate præditæ, infinite parvæ ac sphæricæ; numerus vibrationum dato tempore absolvendarum est in illis diemetro reciprocus; hinc tonus, proindeque color, cuique proprius & inhærens. Atque ut tonus determinatus ex aere externo in internum auris transmittitur, propter consonantiam molecularum ejusdem ordinis, ita color determinatus in lucem oculo contentam propagatur, atque per nervea filamenta ad animæ sedem transmittitur. De his legi meretur magni Euleri Dissert. in Act. Acad. Berolin. 1754.

Ut percussa fidium chorda postquam sonus principalis imminutus est, audiuntur a Musicis toni ejus harmonici tertia, quinta, &c. ita si vivido lumine perstringatur oculus, ut a solis directo aspectu, subsequuntur successive colores in lumine contenti, priusque confusi, scilicet ruber, luteus, viridis, cæruleus, violaceus, unde quoquo convertat oculos homo magnas maculas subrotundas cernit in parietibus & chartis albis.

Verum si corpora quæ inspiciuntur jam colore quodam infecta sint, ex diversa colorum combinatione novi colores exsurgunt, sic in hoc experimento si color cæruleus in corpus luteum incidat, viridis erit macula, si in rubrum, purpurea, &c.

Corporum quorumcumque, modo prismaticis, purisve coloribus tincta non sint, si trans vitrum prismaticum triangulare, vel limbum lentis vitreæ acutum inspiciantur, margines inde cærulei, inde vero rubri apparent, ut docet experimentum vulgatissimum. Idem præstat in oculis crystallina lens, si ejus limbus, pupilla nimis dilatata, lucem refringat. Idem experiuntur Astronomi tum quando lentem ocularem in debita ab objectiva distantia non collocant, tum maxime, cum apertura diapragmatis, seu annuli chartacei quo vitri objectivi limbus tegitur, nimis est patula.

Si in lentem, cujus convexitates sint sphæricæ, lumen incidat, quoniam radii rubri sunt minus refringibiles una 77. parte quam violacei, focus non est punctum unicum, sed axis juxta quem radii violacei propius, rubri vero remotius uniuntur; adeoque si sphæricæ sint crystallini convexitates, colores in oculo separati visionem turbarent, ut in tubis astronomicis; sed huic incommodo triplici modo obviam ivit supremi Numinis sapientia; primo quidem convexitatem corneæ & crystallini non sphæricam, sed hyperbolicam fecit, quod peritissimi hominum in vitris poliendis, ac fingendis adhucdum præstare non potuerunt; ea autem est hyperbolicorum vitrorum proprietas, ut radios in puncto uniant. Secundo pupillam ita apte concinnavit, ut apertura diaphragmatis hujus excludat radios a limbo crystallini juxta proportionem quam demum invenit Astronomorum sagacitas. 3. Lentem crystallinam aqueo humore, aut vitreo, ejusdem cum aqua densitatis involvit, & denique summus Nevvtonus vi sui ingenii, ac nuperrime D. Eulerus hoc artificium ad colores ab imagine abigendos esse utilissimum cognovere. Vide *Act. Berolin.* 1747.

Nullum est itaque tam sublime summorum hujus ævi Philosophorum & artificum inventum, quod in humanæ machinæ fabrica summi Numinis sapientia ante sæcula non occupaverit, & quo doctior ac peritior homo fuerit, eo sublimiora & veriora scientiarum Mathematicarum & Artium principia in operibus Dei demirabitur.

Guttula cruoris retinæ insidens & nigricans omnem lucem intercipiet, unde phantasma obscurum vel nigrum; verum si dilutus cruor radios rubros transmittat, tunc maculam rubram videbit æger, ut omnia trans vitrum inspecta rubra sunt.

Lumen candelæ sebaceæ flavescit, unde objecta alba ad illud lumen flava apparent, & cærulea viridescunt, luteaque pro albis habentur.

Qui ad solem diutius libros legunt, illi characteres intensa rubedine tinctos brevi vident: si nivem in umbra arborum aspiciant dum sol nitet, nix apparet cærulea.

Qui aurigine habent infectos oculos non ideo vident objecta lutea, sed minus collustrata, quia non subito intensus ille color oculos inficit, & dein omnia objecta diluto

illo

illo colore fenfim tincta æqualem corporis nativi imminutionem patiuntur, atque ob affuetudinem fenfim inductam nativi colo-ris, fi non gradum, faltem ordinem fer-vare videntur; fi fubito flavefcerent oculi, fubito omnia flava viderentur objecta, fed brevi temporis intervallo hoc phantafma eva-nefceret ob affetudinem.

Obfervavit Valfalva hominem qui conti-nuo præ oculis palatia pulchre decorata & colorata fibi obverfari videbat; verifimile eft illi fuiffe combinatam fuffufionem reti-culatam cum colorante, feu pupillam re-fpectu cryftallini fuiffe nimis apertam, un-de oculi ejus veluti prifmata triangularia omnibus objectis iridis cæleftis colores in-fpergebant.

5. *Suffufio Metamorphofis.*

Metamorphofis eft figurarum mutatio, fi-gura eft limes extenfi; limites extenforum mutantur, fi fitus, proportio, numerus, magnitudo partium mutetur additione, de-tractione, translatione, &c. Videamus ita-que potiffimum mutationes quas imagines objectorum patiuntur in magnitudine, fitu, &c. ut intelligatur quomodo fiat metamor-phofis illa, quæ fpecies fingularis fuffufio-nis eft.

Objectorum magnitudo apparens eft 1. ut angulus viforius tum interceptus a radiis ob-jecti extrema radentibus & in oculum con-currentibus, fi vifio fiat unico oculo; tum ut angulus ab axibus opticis objecti extrema radentibus efformatus; fimilis enim eft in oculo angulus imaginem menfurans, cujus magnitudini refpondet apparens objecti ma-gnitudo. 2. Quo objectum eft magis diffi-tum, eo majus judicatur fub eodem vifo-rio angulo; unde judicium de diftantia ob-jecti mutat magnitudinem apparentem. Mu-tatur magnitudo apparens objectorum tum in vifu diftincto tum in confufo feu am-blyopia; in vifu quidem diftincto, fi uta-mur vitro concavo aut biconcavo, objecta minora fimul & diftinctiora apparent; fed etiam fine perfpicillis concavis, fi pupilla anguftetur nobis non jubentibus, objecta minora videntur. Sic a fubitaneo frigore omnia objecta imminuta fe vidiffe refert *Le Cat* nativæ magnitudinis probe memor; ut plurimum tamen hanc imminutionem, cum in omnibus fimul objectis accidat non per-cipimus.

Contrariorum ratione fi cornea fiat magis convexa, etfi pupilla citra animæ imperium diducatur, objecta majora videntur.

In amblyopia nihil eft frequentius quam augeri objectorum magnitudinem; cum enim myopes videant objecta interventu imaginis confufæ, fed multo amplioris quam apud ætoptas feu aquilinos oculos, conus opticus inter cryftallinum & retinam terminatus rurfus dilatatur cum retinam attingit, illi objecta ampliora cernunt; fic fi myops fa-cem accenfam e longinquo refpiciat, is vi-det flammam circularem & valde extenfam. Idem autem accidit presbytis apud quos co-nus opticus ultra retinam pertingit, adeo-que ampla macula retinam inficit; fic aci-cula prope oculum collocata, refpectu cu-jus diftantiæ omnes homines funt presbytæ, quadruplo craffior videtur quam reapfe eft, quia pone illam radii inflexionem a Nevvto-no detectam patiuntur, & fic angulus a ra-diis inflexis interceptus major eft.

Homines qui fixe intuentur objectum pro-ximum confufe vident fimul objecta re-mota & reciproce; fi aciem oculorum in remotum dirigant, confufe propiora cernunt: ergo presbytæ evadunt vel myo-pes horum refpectu, fimulque variam in iifdem objectis magnitudinem percipiunt. Sic fi filo ferreo ante pupillam pofito diftans campanile intueamur, filum fer-reum diaphanum & craffiffimum vide-tur; fi deinceps ad filum dirigamus ocu-lorum aciem, campanile videtur minus quam antea.

Si in hoc experimento filum ferreum ho-rizontaliter fitum coram oculo moveatur, campanile & montes remotiores videntur exultare & fubfidere viciffim, radiis per inflexionem ita mutatis ac cum per len-tem refringuntur. Sic cum trans vitra fene-ftræ tuberofa, nodofa prætereuntes cerni-mus, in illis motus circulares & figuras ano-malas miramur.

Si itaque alterutrum lentis cryftallinæ vel corneæ latus fimili vitio laboret, eadem metamorphofis oculis obverfaretur. Novi myopem qui quoties montes in horizonte pofitos intuetur, in certa pofitura montes dextri lateris præruptos & deficientes cernit; in eo vero fingularis mihi evenit obfer-vatio, fcilicet ejus oculi fundum introfpi-cere datum eft, non fecus ac in fele aquis immerfa, habebat fcilicet a D. Le fevre Medico Uzetienfi arcanum quoddam, cu-jus femigrano corneæ impofito, ftatim pupilla mirum in modum dilatata lucem in oculum admittebat & ex ejus fundo reflecti finebat, nihil morbofi in retina obfervavi, adeoque mihi venit in mentem illud phœ-nomenon in omnibus hominibus evenire poffe, maxime myopibus, ut in experimen-to Mariotti accidit: non ita facile eft intel-

intellectu cur illa hysterica Marcelli Donati, cui in dextro oculo sæpe dolenti lumen resplendebat, sinistro omnia objecta non nisi dimidiata apparebant. Vide Bartholin. *de luce animal. pag. 41.*

In hac suffusione objecta mutantur per emarginationem, vel substractionem, in altera per additionem; sic si respiciatur pruna ardens in cineribus, vel carbo nigricans in medio igne, & digitus accedat ad conum opticum ab ipso objecto procedentem, illius objecti latus videtur extendi, aut elongari versus digitum. Hinc explicari potest observatio Valsalvæ, qui refert homini librum legenti, licet characteres æquales forent, alios aliis constanter majores apparuisse.

Denique situs objectorum mutatus apparet in experimento sequenti, ex quo signum diagnosticum tum myopiæ, tum presbytiæ erui potest. Candelæ accensæ aliquot hexapedas distitæ respiciantur, flamma ea non pyramidalis, sed circularis & ampla videtur; si vero digitus sensim ad radios in oculum incidentes a dextris admoveatur, tunc vel latus dextrum flammæ emarginari videtur, vel sinistrum, si dextrum objectum in situ inverso apparet, & homo myops, si sinistrum, homo presbyta est. *Vide* Lahirium *de diversis visus accidentibus* in Act. Acad. Parif. Le Cat, *traitè de la vue*, &c.

6. *Suffusio dimidians objecta* Abrah. Vater, *Dissertat. de visus vitiis* 1723. Vvittembergæ. Tres casus hujus morbi memorat, & theoriam a compressione cerebri, ac nervorum opticorum decussatione supposita deducit.

7. *Suffusio nutans*.

Illustr. Medicus Narbonensis octogenarius per aliquot dies laborabat suffusione, qua omnia objecta inflexa, flexuosa, & in alterutrum latus nutantia ipsi apparebant; ita ut homines obvii ipsi viderentur trunco cruribusque tortuosi, simulque in alterutrum latus inclinantes, & ad lapsum proni, quos idcirco prima vice monebat, aut sustentare conabatur; evanuit hic affectus, remansit vero visus solito obscurior.

III. Diplopia, *Bèvue*; *Suffusio multiplicans*; *Visus duplicatus* Auctorum, *Double Vue*.

Est hallucinatio qua idem objectum geminum, multiplicatum, vel multoties repetitum apparet.

Illud symptoma fere semper fugax est, atque vel libere illud patimur, ut in experimentis, idque vel unico oculo, vel binis aspicientes. Experimenta vero magnam hujus theoriæ lucem feneratura adducam.

Si digito oculum e latere premamus, dum quoddam objectum intuemur, illud geminum illico videtur. Si unico oculo, sed palpebris fere clausis, maxime oculis humidis objectum quoddam exiguum in tenebris præfulgens & dissitum, ut facem, intueamur, tum ætoptæ, tum inprimis myopes, illud multoties geminatum videbimus.

Similiter si chartam lusoriam acicula bis perforemus, ita ut foraminula non magis distent a se quam pupillæ diametro, atque charta oculo uni admota, altero clauso, vel flammam candelæ, vel punctum nigrum in pariete albo apprime collustrato respiciamus; statim foramina centies majora videbuntur quam reapse sunt, & quasi nebulosa, seseque mutuo interfecantia, tum in segmine communi lucidiori, & medio videbimus punctum nigrum geminum, unum altero nigrius; removeatur charta usquequo punctum unicum, aut flamma unica percipiatur, quod in presbytis quibusdam vix unquam accidit, ea distantia, si Lahirio credamus, est extensio visus distincti, ea est præcise juxta ipsum distantia, cui debet esse æqualis semidiameter convexitatis perspicillorum presbytæ experienti convenientium, & concavitatis perspicillorum myopi dato eligendorum.

Si vero ulterius charta removeatur, iterum objectum geminum apparet; imo si tria sint foraminula, triplicatum; atque ambæ notæ nigræ a se mutuo tanto magis recedunt, quo charta ab oculo magis distat.

Quandiu objectum non est in distantia visus distincti, imagines binæ cuilibet foramini respondentes, & in oculum illapsæ non uniuntur in retina, sed distinctis in locis; adeoque polum opticum pro centro non habent, unde duplex videtur imago. Quippe longo usu edocti sumus per sensum confusum, esse unicum objectum etiam ambobus oculis inspectum, duplicemque imaginem depingere, quod, cum intuemur in polo optico, delineatur. Polus opticus est spatium circulare in fundo oculi, cujus centrum occupat axis opticus; quoties vero objectum quoddam ambobus oculis intuemur, toties, nisi sit vitium in organis, ita convertimus oculos, ut axis uterque oculi concurrat in eodem objecti puncto, & longo usu didicimus, tactu potissimum nos dirigente, duplicem imaginem respondere unico objecto, unde quoties in polum opticum incidit imago, toties unicum judicamus objectum; sed si duplex imago incidat in eumdem oculum, & non concurrat in polo optico, tunc videre nobis videmur objectum idem in duobus locis diversis, adeoque geminum nobis illud videtur.

Si

Si lentis vitreæ biconvexæ fuperficies charta opaca tegatur, relictis duobus foraminibus diffitis, lentemque foli in camera obfcura obvertamus, duplex folis imago ultra lentem fulgebit excepta in unico puncto quod diftabit a lente ejus convexitatis femidiametro; id eft, in foco lentis in quo imagines combinatæ unicum objectum repræfentabunt; idem accidit in oculo qui pro lente fpherica poteft haberi.

Si itaque palpebris conniventibus ciliorum interftitia veluti totidem foramina luci pervia relinquant, & homo myops vel presbyta fuerit, vel objectum lucidum ultra citrave vifionis diftinctæ diftantiam pofitum; nil mirum, fi objectum ter, quater, quinquies repetitum videatur. Sic P. De Chales qui myops erat, cum hominis faciem refpiciebat, fibi videre videbatur quinque, vel fex ejufdem vultus umbras; vel larvas horizontaliter pofitas.

Si fimul lacrymis, aut lippitudine obducantur cilia, ibique efformentur totidem lentes aqueæ vel convexæ, vel concavæ, minus mirum erit, fi per totidem lentes objecta multiplicentur, ut lippis accidit; vitra inæqualis fuperficiei a perfpicillorum fabris dicuntur vifum illudere, fuffundere, vulgo *berluer*, quia objecta multiplicant & immutant.

Suffufio multiplicans cum myode in experimento fequenti a P. De Chales propofito combinatur; fint candelæ plurimæ ad minimum viginti paffibus diftantes ab oculo, caput aciculæ oculo admoveatur, & attente cernatur, negligenter vero candelæ accenfæ; macula nigricans in fingulis candelis videbitur; fed fi candelas attente intueamur, macula nigricans evanefcet, nec aciculæ caput videbitur, nifi velut nebula diaphana.

Vifio quæ binis oculis fit, fi æque vigeant amborum oculorum acies, eft una decima tertia parte clarior, quam quæ unico, juxta Jurini experimentum; aft non minus diplopiæ obnoxia eft. Longo ufu didicimus clariorem effe vifionem, quæ fit ambobus fimul oculis, modo axes optici in objecto concurrant; planum ambabus pupillis parallelum, in quo concurrunt axes optici, vocatur *planum horopteris*, quafi vifum terminans; infcii, velut inviti & non attendentes, dirigimus axes illos ad horopterem, id eft, ita convertimus utrumque oculum, ut linea pupillę & cryftallini centra conjungens in utroque oculo ad idem punctum pertingat: in hoc cafu imago in utroque oculo depicta eft circularis, cujus centrum eft polus opticus, feu extremum axis optici; in his circumftantiis utpote ufitatiffimis objectum unicum judicamus, licet imago duplex fit; verum fi diftorto, ope digiti, vel ab altera caufa, alterutro oculo, axes optici non concurrant in objecti centro, tunc imago objecti non poteft incidere in polum opticum utriufque oculi, & objectum in duplici loco collocatum nobis videtur, indeque geminum. Sic fi idem fonus non eodem inftanti, fed diverfis temporibus ad aurem perveniat, ut echo, duplicem fonum effe judicamus. Oculus dexter cum finiftro non confpirat, vel quia alteruter ftrabifmo laborat, feu non obfecundat nutui voluntatis, vel quia non jubetur agere, quia cum vifu multo breviori, aut debiliori donetur, inutilis eft ad diffitorum objectorum intuitum; inde vero fit, ut unico oculo utamur ad intuendum; unus itaque oculus fit otiofus, & quoquo verfus vergat indifferenter; inde ftrabifmus, non vero femper diplopia.

Si non poffit ex libertate animæ oculus cum altero confentire, feu ad idem objectum dirigi, illud fit vel quia mufculus alteruter, ut abductor, nimis refiftit, vel antagonifta, ut adductor fortius agit; unde oculus æger cum fano confpirare non poteft, & tunc objecti imago in illius polum opticum incidere non poteft, proindeque imago dextri oculi refertur ad unum locum, finiftri vero ad alium, unde geminum judicatur objectum. Idem poteft accidere abfque mufculorum vitio, fi fcilicet cryftallinus cum pupillæ plano parallelifimum folitum non fervet, ut fi a fibris coronæ ciliaris dextrorfum & finiftrorfum diftorqueatur; tunc enim axis ejus fimiliter diftorquetur, nec poteft cum alterius axi confpirare.

Si fint duæ candelæ multas hexapedas ab oculo diftantes & horopteris plano parallelæ; in media vero inter illos & oculos diftantia intercipiatur earum vifio per magnam chartaceam tabulam, in cujus tamen medio fit foramen exiguum unicum, radii per illud foramen ad utrumque oculum ex hifce candelis poffunt accedere; dirigatur amborum oculorum acies in candelas, videbis duas candelas, & duo foramina, licet unicum fit, quia imago candelarum in polum opticum, imago foraminis extra polum incidit; jam vero folum foramen fixe intuere, unicum foramen videbitur, quia ambæ candelarum imagines hic coalefcunt, ita ut fi vitrum cæruleum coram una, luteum coram altera candela ponatur, in foramine radii utriufque uniti viridem flammam expreffuri fint.

Si animi itaque negligenter objectum quoddam lucidum intueatur, nec ad illud dirigat axes opticos, tunc illius imago in diverfas utri-

utriusque oculi partes illabitur, unde duplicatus visus, quod accidit ebriis, quorum axes optici in vino natant & titubant: vidi etiam diplopiam in muliere quæ hyofciami folia manducaverat, necnon in Anglo cæterum sano; sed melancholico, apud quem hæc hallucinatio aliquot dies perseveravit, nec principium verum morbi detegere potui; nullum vero remedium suasi; quippe aliunde præsagiebam fore ut hic error intra breve tempus evanesceret, ut fieri assolet in morbis acutis caput impetentibus; ineunte variola, phrenitide hoc symptoma rarum non est, ob spasmos quibus vel corona ciliaris, vel oculorum musculi distrahuntur. Hæc suffusio fugax est, & ea quæ strabonibus initio accidit, sponte curatur, quia anima errorem visus aliorum sensuum & judicii interventu corrigit. Qui plura desiderat, legat eruditam Dissertat. J. Klauholdii *de visu duplicato*, Argentorati 1746.

Diplopiæ varietates sunt sequentes.

1. *Dyplopia pyrectica*.

Est symptoma febres & pyrexias acutas quandoque comitans in impetu morbi, quoties potissimum delirium, phrenitidemve inducit; tunc enim axes optici irregulariter mutantur, nec ad idem objectum convergunt; imo adeo subito divergunt & moventur, ut æger quandoque ubi unus est Medicus, plures sibi videre videatur; in eo casu phlebotomiæ & sedantia quæ delirium tollunt, tollunt & diplopiam; inter sedantia sal sedativum Hombergii ceteris præstat in hoc casu.

2. *Diplopia ab spasmo* abductoris musculi in oculo sinistro Vvillis. *de anima brutorum, c.* 15.

3. *Diplopia a paralysi* musculorum unius oculi Plater, *obs. l.* 1. *p.* 132.

4. *Diplopia ab anchiloblepharo* Langii *epist. 7. l.* 1.

5. *Diplopia a catarrho* Foresti *l.* 2. *obs.* 29. Aquilonii *opticæ p.* 346.

6. *Diplopia a debilitate* Boneti *Sepulchret, obs.* 22. *casu* 43. 44. in morti vicinis & convalescentibus.

7. *Diplopia remotorum* Aquilon. *opticæ, p.* 346. Dissita duplicia videntur, non proxima.

8. *Diplopia a contusione* Thummig. *Act. Succic.* 1721. *p.* 230.

9. *Diplopia a terrore* Albr. Vater. *diss. de visus vitiis* 1723.

IV. Syrigmus, *Tintouin; Strepitus, Fluctuatio; Sonitus aurium.*

Est error immaginationi sonos, qui extra aurem non sunt, sibi repræsentantis; seu hallucinatio ex imaginatione sonorum, quorum principium est in ipsis organis acousticis.

Variat ratione soni & toni; *Bombus* dicitur, si percussiones, vel ictus interpolatos repræsentet; *Tinnitus*, si tintinnabuli presse repetitos sonos acutos referat; *Grozechos*, si dum loquimur sonus acutus continuus fit; *Susurrus*, si murmur, gravisque sonus presse repetitus audiatur, ut rotæ, fluminis; vel fortis, ut tonitru, &c. unde videtur nullum ex hisce nominibus generi designando convenire.

Character est sonus importunus & imaginarius, vibrationibus aeris externi non respondens.

Cognoscitur ex eo quod mutato situ capitis, obturatis etiam auribus, silentibus vicinis objectis, idem fit.

Causa est motus vibratorius fluido nerveo acousticorum organorum impressus a principio interno, non ab impressione externa dependens; ejus itaque sedes in cerebro ad originem nervi acoustici in osse petroso, in labyrintho, tympano, vel canali auditorio; alius est fugax, nullius momenti nisi ad theoriam; alius constans & incommodus, ex quo auditus perturbatur; qui essentialis, vel accidentalis.

Inassueta & impressionibus externis non respondens fluidi nervei acoustici agitatio pendet vel a motu expansivo, aut agitativo aeris interni tympani, labyrinthi, aut a vasorum sanguiferorum turgidorum pulsatione, ut in bombo, vel a fluminibus arteriolarum non pulsantium exundatis, aut a retrogressu sanguinis & lymphæ intra vasa labyrinthi, aut ab spasmodico motu catenæ ossiculorum, aut ab infarctu corticis cerebri juxta originem nervi acoustici, aut a pulsatione dissona meatus auditorii cum catenula ossium, juxta Sauveriana principia.

Concurrunt sensibilitas facultatis, & nervorum, ut in hystericis in quibus sensus est acribeja.

I. *Syrigmus a debilitate*.

1. A fame seu inanitione.
2. A convalescentia in morbis, Riverii.
3. A veneris abusu.
4. A Leipothymia.

Hujus causa est motus retrogradus sanguinis in vasculis labyrinthi; cum enim cor debilius impellit sanguinem, minus resistit sanguis contractioni elasticæ vasorum a qua columella sanguinis versus partem minus resistentem mittitur.

Adde quod spasmi carnium hinc inde sæpe oboriantur in debilibus maxime hystericis

cis & hypochondriacis, in quibus regreffus ille excitatur; nec deeft fimilis fpafmus etiam in Leipothymia, ut in verecundia.

Curatur illa fpecies analepticis, tonicis, pulvere de gutteta, demum roborantibus.

2. *Syrigmus criticus.*

In acutis bombus infalubris, & fonitus aurium lethalis.

Si in febre ardente fonitus aurium cum vifus caligine, & narium gravitate fuerit, delirium portendit, *Prorhetic or.* alioquin hæmorrhagiam prænunciat ex *Coacis.*

Quibus fanguis è naribus fluxurus eft, aures tinniunt, is tinnitus perfecta crifi finitur. Riverius.

3. *Syrigmus Plethoricus* Frid. Hofmanni.

Eft vel levis vel gravis, fugax vel continuus. Fovetur 1. A victu lauto opiparo. 2. A vita fimul defide, fomnolenta. 3. Excitatur a capitis inclinatione, fitu declivi. 4. Suppreffioni hæmorrhoidum, catameniorum fupervenit cum facie florida. 5. Concurrit maxime cum anarrhopia fanguinis.

Caufa hujus fpeciei eft rivulus fanguinis fortius premens perióftæum labyrinthi. Si manus applicetur tubis anthliarum aquam in altum ducentium, fremitus continuus perfentitur, & cum velocius fortiufve agitatur machina a flumine altior, fortior eft ille fremitus; talis eft fyrigmus qui a plethora pendet.

4. *Syrigmus fibilus; Sifflement d'oreilles.*

Sibilamus quando ope linguæ in exiguam rimulam contractæ, vel ope labiorum in exiguum foramen effictorum, aer vel expiratur, vel infpiratur cum velocitate; tunc enim exigua glottis labialis, vel lingualis efforma-ta in vibrationes tanto frequentiores agitatur, quo peripheriam minorem illa glottis obtinet. Sibilus eft itaque fonus acutus continuus, fed exilis in aure, qui a tranfitu aeris per exiguum foramen procedere poteft.

Tuba Euftachii obturata a mutua fuorum labiorum adhæfione refiftit preffioni aeris externi, quando aer internus debita elafticitate præditus renititur; verum fi aer internus abfumatur ut fieri folet, tunc preffione externi diducitur illa exigua glottis, & rivulus aeris cum fibilo in tympanum influit: fi vero aer internus expandatur, aeris externi preffio vincitur, & reciproce ex effluxu interni fit fibilus qui refonat in aure; ut refonat in ore fibilus glottidis labialis five aer infpiretur, five exfpiretur.

Poft unum alterumve minutum fat aeris externi influit, aut interni effluit, ut nativum reftituatur æquilibrium, unde ceffat fibilus, quem vulgus tribuit maledicæ alterius loquelæ, feu quod alteri male audiamus, *l'oreille me fifle.*

Errant ergo Neoterici qui Veterum vapores ab omni fyrigmo excludunt, & pulfationem arteriarum in omnibus incufant.

5. *Syrigmus fufurrus; fluctuatio quibufdam, Brouiffement d'oreille ou bruiffement.*

Eft fonus ita frequenter repetitus, ut rotæ vel curriculi ftrepitum referat, nec ictus numerari poffint.

Ille affectus eft fæpe diuturnus, fibilus vero fugax, aft duplicis eft ordinis; vel enim eft *exacerbans* per intervalla pulfationi cordis fynchronus; vel eft *continuus*, utriufque vero non idem videtur effe principium.

Sufurrus uterque differt à fibilo quod fit fonus gravis, fibilus vero acutus; exacerbans; differt a bombo quod bombus fit intermittens ictibus diftinctis, fusurrus vero fenfim decrefcat inter quamlibet pulfationem, nec ullum fit intervallum a fufurro liberum.

Sufurri exacerbantis caufa videtur affrictus, unde fanguinis majoris intra vafa labyrinthi projectæ, quæ injectio fanguinis ideo cordis fingulis ictibus refpondet) aft ictum ut impulfionem vividam non repræfentat, quia in canalem offeum inflexum non incurrit, fed in mollem arteriolam lymphæ tantum vehendæ deftinatam & jam a rivulo cruoris dilatatam, unde inaffueta perioftæi fuper incumbentis, & acute fentientis diftractio, quæ rivuli murmur aut undas repetitas exprimit, cum vero unda fanguinis initio diaftoles projecti fit fortior, & fenfim ad ufque finem fyftoles decrefcat, fufurrus a prætereuntibus globulis excitatus per intervalla pulfationum cordis crefcit & decrefcit.

In ftatu fano vel affuetæ vafculorum fanguiferorum undæ non percipiuntur, vel rivulus cruoris non tranfit nifi per vafa patula fanguifera; in fufurro vero lymphatica diducit, vel fanguifera folito fortius titillat: cur vero in febre quacumque non detur fufurrus, eadem eft ratio, cur in febre quavis non incalefcant aures, ut in leipothymia; vel genæ, ut in verecundia; vel penis, ut in libidine. De anarrhopia fluidorum alias agemus.

Sufurri vero continui feu ita frequenter pulfantis ut ictus numerari non poffint, diverfiffima eft ratio; vel enim pendet a principio externo, ut infecto, verme in meatu auditorio, ofcitatione, aqua illapfa, aure digito, manu, concha, obturata; vel a principio interno, fcilicet a fero, pure, muco intra tympanum, vel intra labyrinthum: quomodo vero ea fufurrum illum gravis tonì & continuum inducant, obfcuriffima eft

ratio nisi a dissonantia & pulsatione Sauveriana procedat.

Dum nocte pacatissima in lectulo auscultamus attentissime, sonum quemdam acutum quasi grilli tenuissimi percipimus, qui vigilantibus non percipitur; ut cum extra populosam urbem recedimus semileuca, murmur hujus urbis sentimus quod in media urbe non percipimus.

Continuo scilicet vigilantibus vibratur catena ossiculorum tympani, quæ vibratio cum meatu auditorio harmoniaca est, & non auditur assuetis.

Si duo tubi organi ecclesiastici consoni sonum quemdam lenem edant, jam vero alterutrius tonus imminuatur vigesima aut vigesima quinta parte, quod fit constricto vel partem obturato ejus extremo, imo manu ejus orificio apposita, tunc auditur alter sonus fortior pulsatorius, seu intermittens quem musici vocant *battement*. Si tubus sit quinque pedes longus, is centum vibrationes edit in secundo; alter vigesima quinta parte longior nonnisi nonaginta & sex edit, ergo quilibet vigesimus quintus sonus utriusque occurrit quater in secundo: unde pulsationes quatuor singulis secundis, quæ proinde numerari possunt, & fortiores sunt sono priori; ex his sequitur,

Si tonus nativus, catenulæ ossiculorum paullulum minuatur, tono meatus eodem permanente, vel reciproce, debet supervenire pulsatilis sonus, qui quater, quinquies, sexies, &c. in secundo repetitus videbitur continuus, aut ita frequens ut pulsationes vix numerari queant; talis est sonitus aurium ex experimentis sequentibus.

Si oscitamus, condylus maxillæ premit meatum auditorium, ejusque tonum minuit; si aqua infundatur intra aurem, ejus tonus acuitur, ut accidit scypho vitreo, si digitus intra meatum infertus fixus & immotus teneatur, aut manus applicetur auriculæ, idem accidit; nec hoc pendet a pulsatione arteriarum, nec a calore digiti, nec a perspiratione, aut aere rarefacto; testa conchilii, baculus, aqua, &c. idem præstant. In his omnibus casibus paullisper mutatur tonus nativus meatus auditorii, adeoque dissonat cum catenula ossium, unde sonitus fortior, & in-assuetus, qui proinde auditur.

Idem pari ratione accidit, si quavis de causa vel catenulę tonus augeatur, ut a colapho, ictu, phlogosi, magna attentione nocte præstita, vel si ejus tonus a pure, lympha, muco remittatur; unde dissonantia cum meatu. Consonare organa exigua cum meatu brevi docebimus dum agetur de theoria vocis; sic perforato vox prius suavis evadit dissona cum glottide, ut norunt omnes.

Si longitudo tubi organi in experimento Sauveriano sit ad alterius tubi longitudinem ut 1. ad 6. ad 4. &c. sexta, quarta quæque pulsatio concurret, sed cum centum sint pulsationes in secundo erunt viginti quinque concursus in secundo, qui sonum uniformem, minime vero susurrantem edunt, in hoc enim consistit dissonantia, quod soni tam raro concurrant intra secundum temporis, ut ferme possint numerari; unde liquet cur dixerim susurrum pendere ab organorum auris dissonantia, quod certe nemo in acousticis rudis intelligere valet.

6. *Syrigmus Cephalalgicus*; *Paracusis* Græcis; *Obauditio* Latinis; ab infarctu vasorum cum vel sine febre.

Est ille qui in gravitate aut dolore interno capitis cum obscuritate auditus, gravi susurro vel sonitu accidit, quandoque accedente vertigine, unde metus debilis cophoseos, epilepsiæ aut apoplexiæ, aut crisis per parotides, hæmorrhagiam: gravis est congestio, fluxiove in cerebri vasis, si gravis sit morbus, levior & fugax, ut in vomitione, insolatione.

7. *Syrigmus a Ventriculo* Frid. Hofmanni. *Ab Hypochondriasi* ejusdem.

Obscura est illa species, quam putat Hofmannus procedere ex ventriculo flatibus distenso, aortam premente & anarrhopiam excitante, vel ab spasmis anarrhopiam inducentibus.

In hac lenia cathartica, dein stomachica, si Bombus ab anevrismate pendeat, ut observat Duverney, a levi exercitio intendetur pulsatio.

8. *Syrigmus catarrhalis*; *a causa frigida*, *a frigiditate*, *a perspiratione suppressa*.

Si aqua in auriculam illapsa sit, pedi uni insistens saltet ex suasu Tralliani.

Si a frigore suscepto, conveniunt suffitus aromatici ex absinthio, verbena vel ex baccis lauri, olibani, succini, vapor alkali volatilis cum bombace; fel, essentia castorei, aqua Reginæ Hungariæ, moschus, vel gossipium moschatum, oleum rutæ, aqua fraxini, vinum album, succus cæpæ, porri, cum aqua vitæ, &c. juvant.

A Platero laudatur potus sudorificus, &c. sternutatoria, &c. Aquarum Belliluci usum suadet in hac specie Deidierus; frequens capitis pectinatio, imo capillitii viscosi derasio, dein usus scopulæ ad detergendum, pileoli aromatici, &c. electricitas.

9. *Syrigmus ab oxycœa*.

Ab exquisitiori organi sensu, a subtilitate audi-

auditus, ab organi ficcitate, tenfione, agrypnia, &c.

Ab ictu, colapho, unde phlogofis, otalgia.

In otalgia phlebotomia, refolventia, lac, oleum conveniunt, hæc fpecies fugax eft.

In exquifitiori fenfu fæpe fyrigmus invetera fcit, per annos perfeverat, & vix unquam fanatur, maxime, fi concurrat anarrhopia fanguinis fpafmodica, hyfterica, hypochondriaca, in quo cafu balnea, narcotica, victus emolliens fuadentur, ut in agrypnia hyfterica.

Syrigmus accidit etiam ab obftructa tuba Euftachiana ob aerem internum abfumptum, myringa introrfum ab aere externo premitur, unde mutatur tonus catenulæ aurium, & cum folvitur obex tubæ, aerque impeditur, fubito extrorfum redit myringa cum ftrepitu quafi ruptæ veficulæ, & murmur evanefcit.

Curatio Syrigmi.

Omnium fapientiffime fcripfit Galenus de fonitu in auribus, cum notavit neutrius affectionis, fcilicet nec fuffufionis imaginariæ in oculis, nec fyrigmi certam cognitionem caufæ initio affectus haberi poffe: non convenit tamen citra cognitionem hujus curationem aufpicari, at ex principiis procatarcticis, fiquis horum vires norit, conjectare poteft an ex frigiditate, an ex ardore, an ex exquifita audiendi fubtilitate fiat fonitus: potiffimum a juvantibus & lædentibus fpecies dignofcitur.

De cetero quæcumque a duobus annorum millibus de hoc fcripta funt medicamina *auricularia* dicta, a Galeno funt tradita, qui ea mutuatur ex Archigene, Apollonio vel Andromacho. In hoc morbo, ut in aliis multis, quorum theoria obfcuriffima eft, qui folertius conjectat, felicius curat; qui de theoria fua non dubitat, lectores decipit.

Medicamenta auricularia funt 1. refolventia acria, ut fuccus elaterii, cæpæ, allii, porri, decoctum veratri, hellebori nigri.

2. Mitiora ut decoctum abfinthii, mirrhæ, cum nitro, vel natro, cumino, atramentum fcriptorium, fuccus raphani, aloe, mel.

3. Vel aromatica, nervina, tonica ut nardus, caftoreum, cuminum, hyffopum, oleum chamæmeli.

4. Vel lenientia, oleofa, imo narcotica, ut oleum rofaceum, laurinum, amygdalinum, adeps anferinus, lac muliebre, fuccus mandragoræ, papaveris, cicutæ. *Riverius* aromaticis & lenientibus fere ufus eft, ceteri auctores acria ftimulantia auri infundenda proponunt; haud dubie falfa theoria ducti, vapores craffos effe attenuandos rati; e Pharmacis vero auricularibus fonitum quandoque oriri notat Galenus. Cave itaque, fi non profis, faltem non noceas. Trallianus, Aetius tantummodo Galenum exfcripfere.

Franci∫. Boiffier de Sauvages.

1. *Syrigmus Bombus. Sonitus a plethora* Frid. Hofmanni.

Si pendet a plethora tantum, tunc auditur cum accedit agrypnia, adeoque facultas audiendi exquifita crefcit a decubitu, quia fanguis horizontaliter projectus fpatium duplo majus percurrit eodem tempore, quam qui verticaliter afcendit, ergo quadruplo fortius impetit canalem offeum carotidis pone aurem infculpti.

Si pendet a febrili morbo, fæpius præceffit tenfio membranarum cerebri, capitis dolor, agrypnia, impetus fanguinis eft quoquoverfum major; aft actio in arterias carotides fortior prout infarctus vaforum capitis majorem ipfi opponit refiftentiam; nam actio eft ut quadratum velocitatis refpectivæ feu differentiæ inter velocitatem virtualem, & velocitatem actualem; crefcit hic bombus aut fufurrus in paroxyfmis, crefcit in crifi, tunc autem exfpectatio fuadetur a Galeno; hæmorrhagia narium hunc folvit. Si crifis fit parotidis expanfio, ut vidit Tulpius, cataplafmatis emollientibus, ea eft adjuvanda: in paroxyfmis phlebotomiis e pede impetus refrænandus, caput paullifper attollendum.

Si morbus fit inflammatorius capitis, auris, ut in phrenitide, otalgia, eædem indicationes vigent, oleum amygdalarum, lac, laridum infultum in aure adhibenda, pediluvia, phlebotomiæ, fomenta laxantia indicantur. Vide *oxycoiam*. Hæmorrhagiam prænuntiat tinnitus cum fuffufione, narium gravitate, cephalalgia, obauditione, baricæa, delirii prodromis.

V. Hypochondriafis. *Hypochondriaci∫mus* Huxham; *Ipochondria* Cochi; *Hypochondriaca paffio* Latinis; Arabibus *Mirachia*; Gallis *Hipochondrie*; *Morbus Hypochondriacus* Fracaffini *libr. de Morbo Hypochondr.* Ægri *hypochondriaques, vaporeux, malades imaginaires*. *Melancholia hypochondriaca* Moron. *Director*.

Morbus eft chronicus quo affectus fe in mortis periculo verfari ex cordis palpitatione, ructu, borborygmis aut aliis levidenfibus & fine evidenti principio mutabilibus malis, imaginatur.

Hypochondriacos cognofcimus ex eo quod mala multigena nullo evidenti principio invicem connexa, folo fæpe ægri relatu cognofcenda, cum fcrupulofa minutiarum attentione, ipfifque artis terminis, nobis enarrant, quod quæ alii fpernerent incommoda, ipfi verbis exaggerent, millenis & fæpe mutatis remediis impugnent, Medicos fuisque-relis alios mox & alios defatigent, de eventu folliciti & peffime ominantes licet voraces, vegeti & functionibus omnibus utplurimum, excepto circa fuum morbum judicio, bene fe habentes.

Hallucinatio mentis in eis verfatur circa fanitatem propriam, quam multo magis perditam reputant quam reipfa eft, quamque continua ad corporis ftatum attentione mœfta fcilicet & fortiori, reapfe labefactant; maxime ex eo quod Medicis fuis diffidentes remedia proprio marte vel inconcinne adhibeant, fæpius fuo morbo contraria, ut repetita cathartica, frequentes phlebotomias, clyfmata quotidiana, dum gulæ imperare nefciunt, aut digeftionem mœrore, pravaque alimentorum qualitate vitiant.

Hinc flatus, ructus, borborygmi, hypochondriorum dolores, naufeæ, vomitiones acidæ, acres, biliofæ, atrabilariæ, alvi conftipatio, fomni turbulenti; hinc macies, cutis fquallor, color fufcus, &c.

Diuturna moleftaque in nervofo ac membranofo fyftemate, ofcillatorii motus perturbatio & diffonantia videtur Fracaffino hujus generis caufa & effentia. Hallucinatio nobis videtur repetenda ex nimia mentis attentione ad corporis valetudinem, tum ob nimiam philautiam, vitæque & voluptatis amorem, tum ob nimiam fyftematis membranofi fenfibilitatem huic philautiæ conjunctam.

Nervos vibratorio motu gaudere eft hypothefis; eorum nativa laxitas & elafticitatis omnis defectus has vibrationes & confonantias effe fictitias evincunt: in rheumatifmo, arthritide, tritæophia, &c. vibrantur & diffonant vafa; membranæ fine hypochondriafi, in epilepfia, eadem fæpe funt cetera hypochondriafeos fymptomata fine ullo habituali mortis metu, fine fenfibilitate, deeft fola illa animæ fortior attentio ad valetudinem, quæ initio libera eft, fucceffu vero temporis coacta & veluti neceffaria evadit, ut omnia pathemata quibus indulgemus.

Hæc ægritudo periculi expers eft, nifi fucceffu temporis alias graviores accerfat, aut cum illis fit complicata; ideo autem eft contumax, quia unde maximum exfpectandum eft præfidium, mens ipfa laborat, & errore fuo morbum facit ac fovet; ægri fcilicet indocilitas, diffidentia, continua follicitudo, non folum digeftiones lædunt, fed impediunt quominus levidenfia mala quæ huic errori anfam præbent, fanentur appofitis diuque continuatis remediis, quorum alias animam fpectant, alia corpus.

Therapeja ex parte corporis exigit 1. victum humidum, cibos facilis digeftionis horis determinatis, parca dofi fumptos, diu præfertim mafticatos, potu aquæ, vel vini aquati copiofo dilutos; 2. fomnum multum, vitando vefpertinis horis lectiones, negotia, nuncios quæ animam a fomno avertunt; exercitium prodeft jejuno ventriculo fumptum, ut deambulatio, rufticatio, venatio, potiffimum peregrinatio, quatenus digeftioni favent; 3. humectantia, laxantia in genere conveniunt ad fenfibilitatem nervorum minuendam, & aliqualem fluidorum demulcendam acrimoniam: nihil eft vulgatius in hoc morbo quam præfcribere vere & autumno lac, præmiffis jufculis refrigerantibus & catharfi leni; æftate aquas minerales levipres, ut Euzetenfes, Alefienfes; ferum lactis & balnea, noctu emulfiones cum narcoticis.

Ex parte animæ duplici modo poffumus attentionem ab objecto hallucinationis removere, & 1. quidem fermonibus philofophicis; quippe cum plures fint ingeniofi & litterati hypochondriaci quam ftolidi & rufti-ci, fieri poteft ut rationum momenta fentiant; cum autem nimia philautia, vitæque & fanitatis nimius amor religiofæ opponatur patientiæ, ac philofophicæ Stoicorum apatheiæ, hypochondriaci admonendi funt virum fortem dedecere hanc levium malorum intolerantiam, atque continuam de hifce querelam. Si enim fatis perfuafi forent neminem ex omni parte beatum effe in hac vita, nifi qui tædia & labores, tum animi, tum corporis eodem animo patitur, ac natus paterna manu caftigatus, illi leves fanitatis alterationes non tanti facerent. 2. Expedit ut aliis fortioribus ideis excitatis, idea morbi ex eorum anima deleatur; plures vifi funt, qui fupervenientе lite, aut gravi negotio, morbi fui obliti funt; & qui ejus oblivifci poteft, falvus eft. In hunc finem nihil convenientius eft equitatione per loca amœna, tempeftate ferena, aut quod eodem recidit, peregrinatione, navigatione, rufticatione; aft equitatio præftat ceteris; omni enim inftanti continuo novis & variis objectis vifus, auditufque percellitur, ita ut fere impoffibile fit animam ab attentione fu-

nefta

nesta non averti, & aliis cogitationibus non affuescere, in quo magna pars curationis consistit.

Quo homo debilior est corpore, eo sæpe debilior est animo, seu minus fortis & audax ad adversa viriliter sustinenda; ea vero fortitudo animi quæ deficit in hypochondriacis, augetur per amicorum colloquia, Medici eos alloquentis securitate & promissis; ast utplurimum validis medicaminibus corpus enervatur, catharticis repetitis, phlebotomiis importunis debilitatur, unde vis animi perit, & recrudescit hypochondriasis; nihil magis facit ad lætitiam excitandam quam sufficiens perspiratio, observante Sanctorio; adeoque ejus præcepta diætetica & gymnastica ad eam promovendam hic valent maxime, inter quæ iterum equitatio ceteris præstat.

1. *Hypochondriasis biliosa* Fracassini, seu calida & sicca, 1. species.

Species omnium rarissima, quæ temperamento bilioso jungitur. Vide signa & principia hujus temperamenti in Physiologia. Æger sæpius conqueritur de cephalalgia gravativa, vertigine, syrigmo, dyspnœa, palpitatione, doloribus artuum, nephralgia, cardialgia, biliosa colica, gastrodynia, oris amarore, alvi constipatione; tristitia & morositas ad audaciam usque increscunt, intolerantia est petulans; jungitur citius macies, pulsus velox, calor, siccitas.

Cura. Nocent in hac specie calida & exsiccantia, ut rheum, aloe, amara, martialia. Juvant jusculа refrigerantia ex pullo, lactuca, endivia, ranis, emulsiones, balnea, aquæ minerales leviores, potus aqueus, nec vitandæ sunt initio & in paroxysmis phlebotomiæ.

2. *Hypochondriasis sanguinea* Fracassini, calida & humida, spec. 2.

Illa est species quæ plethoræ signa conjuncta habet, ut capitis gravitatem, dispnœam, a levi motu lassitudinem, desuetas narium hæmorrhagias, suppressa catamenia, mariscas parce fluentes, tumidas, famem vegetam, victum opiparum, colorem faciei floridum, &c. rara est hæc etiam species.

Plethora secum sanguinis spissitudinem importat, utplurimum vitam sedantariam, mollem sequitur. Indicantur itaque 1. sanguinis missiones repetitæ initio, quibus ægrypniæ, dolores capitis, artuumque subleventur, quæ non adeo in hoc casu pertimescendæ ac in hysteria pituitosa & vetusta merito pertimescit Sydenhamus; hyrudines etiam pro re nata mariscis turgidis applicandæ. 2. Laxantia tum forma potus, tum forma clysmatum optime quadrant, tum ad emolliendum & humectandum; peccat enim calore & siccitate corpus, alvo laxata caput melius se habet; potu theiformi subaromatico ex foliis melissæ, menthæ, caprariæ, theæ, fluida diluuntur, urinæ fluunt, sanguis edulcoratur; præmissisque lenibus catharticis ex manna, tamarindis, infuso levi sennæ, juscula ex pullo, pediluvia in paroxysmis, ac sedantia profunt; ast opiata cum camphora & nitro jungenda.

In inveterato morbo cascarilla & chinæ radix periodicos insultus avertunt.

Hyppochondriaci, si frequentibus balneis corpora reddantur perspirabilia, & victu humido utantur, sani fiunt. Sanctor.

Si obstructa sint viscera, adhibeantur pillulæ ex sapone, rheo, & tartaro vitriolato, cum pauxillo essentiæ juniperi, & syrupo aperitivo.

Pulveres absorbentes Vvedelii cum succino cinabbari, & nitro laudantur, optime spasmos compescunt.

Liquor mineralis anodynus Hoffmanni roborat & sedat.

3. *Hypochondriasis melancholica* Fracassini, seu frigida, & sicca, c. 3. p. 329.

Solida sunt rigida, vasa minima angustiora, pinguedo deficit, siccum est corpus, sanguis crassus, alvus sicca, digestiones flatuosæ, nephralgiæ, colicæ, ructus accedunt, hepar difficile permeatur, mens anxia, morosa, tristis, mores severi, ingenium acre, ætas virilis; species hæc frequentissima.

In hac specie præter phlebotomiam parcam suadet corporis inunctiones, fomenta emollientia, balnea tepida, oleum amygdalarum alvo lubricandæ aptum ad uncias tres quavis die, in decocto chamæmeli, vel in jusculo, dein catharticum lene ex cassia cum rheo, alternis diebus ad tres vel plures vices, tinctura rhei, cum sale tartari, in decocto fumariæ, agrimoniæ, & si sint obstructiones, in decocto foliorum saponariæ, chelidoniæ; vasis deobstructis ad sedantia, paregorica deveniendum, pillulæ de cynoglosso cum nitro & camphora, nitrum cum cinnabari & succino, pulvis Hanoverianus Marchionis in aquis tiliæ, pæoniæ, calendulæ, ceraforum nigrorum, &c.

Lac cum decocto chinæ, cochleariæ, fumariæ mixtum & ebullitum, hujusve loco jusculа ex pullo, ranis, cancris, hordeo, oriza repetenda sunt.

Rasuræ cornu cervi unciæ quatuor, cum aquæ libris viginti post digestionem ebulliant per sex horas, addе carnem duarum testudinum & gallinæ junioris, coquantur, dein

dein expressa colatura cum lactis libris octo, aquæ naphæ uncia una, florum boraginis, buglossi, foliorum cochleariæ, nasturti aquatici ana manipulos. femis destillentur in balneo mariæ; dosis unc. x. servetur reliquum ad usum.

Diæta aut semidiæta lactea etiam maxime congruit: aloetica, martialia, aquæ acidulę fortiores, pillulæ Beccherianæ, Stahlianæ minus conveniunt.

4. *Hypochondriasis pituitosa* Fracassini c. 4. p. 338.

Eos aggreditur qui frigidi sunt & humidi.

In illis solida molliæ minus elastica, sanguis effetus, bilis iners, circulatio tardior, pathemata languida, pulsus mollis, calor minor, pallor, somnusque major, minor audacia, major debilitas corporis & animæ.

Si vero ob ærumnas, lites, dedecus, anima debilior evadat, minus constans & facile dejiciatur, inde mœror, languor, tristitia, quæ digestiones pessumdant; inde cruditas, vaforum infarctus, flatus, aliaque symptomata hypochondriaca.

Hæc species exigit præmittenda cathartica amara, stomachica, ut rheum, aloem, sennam; respuit phlebotomiam; exigit tonica ex marte, rheo, cinnamomo, macis; clysmata carminativa ex camæmeli, menthæ, anethi, carvi, fœniculi decocto, pillulas Quercetani, Hermanni.

Curantur etiam illi hypochondriaci itinere, navigatione, venatione, musicis concentibus, potissimum equitatione; huc conferunt aquæ sulphureæ de Bagnauls, St. Laurens, Cauterets, quæ tonum fibris & fluiditatem lymphæ conciliant; huc pertinet processus ad hysteriam a Sydenhamo commendatus suppressis lacticiniis & balneis.

5. *Hypochondriasis Hysterica* Fracassin. pag. 351. part. 3. *Hypochondriasis Muliebris* ejusdem.

Cognoscitur ex signis conjunctis hypochondriaseos & hysteriæ, scilicet quod a levibus pathematis, ut terrore, repulsa, tædio ortum ducat, maxime apud mulieres puerperio, diarrhœis, phlebotomiis debilitatas, quod in paroxysmis spasmi cutanei, palpitationes, carus hystericus, asphixia hysterica, dyspnœa, angina, dysphagia, colica hysterica, gastrodynia, globus abdominalis, urinæ limpidæ, copiosæ, oscitationes, risus & fletus sine causa evidenti accedant & recedant. In therapeja distinguendi sunt morbi hysterici breves, vel acuti, de quibus jam egimus, ab hysteria habituali, in qua non actu datur ullum symptoma grave.

In statu habituali respicienda sunt catamenia; si enim parcius aut nullatenus mensibus prægressis fluxerint, ille fluxus restituendus est, aut supplendus phlebotomia; in hunc finem in calidis aquæ acidulæ, equitatio, aqua ferrata; usus croci; in frigidis limatura matris, jusculа aperientia cum rheo, limatura martis, radicibus aperientibus sunt advocanda.

Menstruis bene procedentibus serum lactis, balnea, aquæ acidulæ, jusculа emollientia, exercitium suadenda.

Si vero acuti morbi accedant, vide illas species in suo genere.

6. *Hypochondriasis phthisica* Fraccassini p. 3. c. 3.

Hujus combinationis duo exempla refert auctor; phthisis vero hypochondriasi accedens ea est quæ ab hæmoptisi ortum ducit; signa obscura non sunt: Remedia vero edulcorantia, diluentia, lacticinia cum equitatione ægrum sublevare possunt; non sanare.

7. *Hypochondriasis asthmatica* Fracassini part. 3. c. 4.

Hanc speciem comitatur asthma vel convulsivum vel humidum vel mixtum.

Cum asthma convulsivum est, suadentur phlebotomiæ in paroxysmo, hyrudines ano applicandæ, unctiones pectoris, pediluvia; extra paroxysmum balneum pro remedio singulari habetur, oleum amygdalarum vel feminum peponis, serum lactis, paregorica frequentia, lac asininum.

In asthmate humorali abstinendum a balneis, phlebotomia, aliisque laxantibus, resolventibus insistendum, ut croco, camphoræ, suffumigiis ex saccharo, olibano cum pauxillo cinnabaris, vaporibus humectantibus ex decocto verbasci, althææ, nymphææ inspirandis, intus cathartica lenia, ut manna in decocto tussilaginis, erysimi, syrupus violarum, dein incisiva bechica, ut extractum enulæ, scabiosæ, ireos, sperma ceti, crocus, flore sulphuris, benzoinum, sal volatile succini, cornu cervi; imo si viscosa sint sputa, gummi ammoniacum in aceto scilitico, fuligo præparata, olibanum.

8. *Hypochondriasis calculosa* Fracassini part. 3. c. 5.

Nephralgia calculosa accedit symptomatis Hyppochondriaseos, ut gastrodyniæ, hypochondriorum tensioni, borborygmis, alvi constipationi, urinis tenuibus, ructibus acidis.

Curatur oleo amygdalarum, balneo aquæ dulcis, phlebotomiis & leni cathartico præmissis

miſſis extra paroxyſmum, potu diluente, aquis acidulis; dein inter ſpecifica adhibetur raſura ſaponis cum tartaro vitriolato, terebinthinæ ope in pilulas redacta, ſuperbibendo decoctum ſaxifragæ, & tridactylitis & millefolii.

9. *Hypochondriaſis tympanitica* Fracaſſini *part.* 3. *c.* 6.

Ut plurimum inteſtinorum cavum flatum replet; alia vero tympanitis eſt indolens, alia doloribus atrocibus ſtipata; rurſus hypochondriaſis quam comitatur eſt pituitoſa, vel eſt bilioſa, aut melancholica.

Ubi tympanitis eſt dolorifica, oleum ſeminum lini melius eſt oleo amygdalarum, paregorica parca doſi ſunt adhibenda, ſtomachica & diſcutientia intus ſunt neceſſaria, quæ aromatica, ſpirituoſa & volatilia ſint; poſtea aquæ martiales ſulphureæ & in pituitoſo temperamento chalybeata, & corroborantia; extus vero fomenta ex vino, radice bryoniæ, ireos, floribus chamæmeli, ſeminibus carvi, aniſi; cerata reſolventia, faſciæ ventrem comprimentes, clyſteres carminativi cum melle ſolutivo, philonio romano.

At cum dolores abſunt, cathartica ex manna, ſenna, tartaro profunt ſuperbibendo aquas tetutianas: pilulæ aloeticæ, rheum, mercurius dulcis, diagridium, pilulæ beccherianæ conveniunt, dein tinctura rhei, extractum baccharum juniperi, decoctiones calami aromatici, infuſa menthæ, pulegii, corticis aurantiorum.

VI. Somnambuliſmus, *Maladie des ſomnambules*; *Noctambulatio*, *Noctiſurgium*; Græcis *Noctegerſia*, *Hypnobateſes* & *Nyctobaſis*. Ægri *Noctambuli*, *Somnambulones*; Græcis *Nyctobatæ* & *Hypnobatæ*.

Eſt dormientium ea hallucinatio qua ſe vigilare putant; omnia vigilantium munia exſequuntur & ſe diverſis periculis exponunt.

Somnus ſanus eſt ille ſtatus in quo omnes tum ſenſationes tum imaginationes ſilent, & feriantur, omneſque motus liberi ſuſpenduntur; in *ſomnio* vero ſano ſola viget imaginatio, omnes ſenſationes ſunt obſcuriſſimæ, & motus omnes, ut in ſomno, exceptis vitalibus, feriantur; demum in *vigilia* & ſenſatio & imaginatio, ut motus liberi exercentur.

Hinc patet quid ſit *ſomnambuliſmus*, ſomnium ſcilicet in quo omnis ſenſatio feriatur, ſed imaginatio vividiſſima eſt, unde motus artuum arbitrarii exercentur, ut in vigilia.

Differt itaque ſomniambuliſmus a vigilia per ſenſuum omnium feriationem; ſomnambulo ſcilicet nec videt, nec audit, nec guſtat, nulla eorum quæ præſentia ſunt appercipit, de cetero eaſdem ac vigilans actiones exercet.

Daturne in encephalo centrum quoddam ad quod omnes nervi ſenſiferi pertingant, quodque ſit infarctum ita ut nulla ſenſatio fieri poſſit? verum nervi motui artuum deſtinati ſunt ſimul omnes ſenſiferi; quo pacto itaque fieri poteſt ut idonei ſint ad motum, dum ad ſenſuum inepti ſunt? an anima attentionem ſuam retrahit ab organis ſenſiferis, ut oculis, auribus, cute, &c. & tota attendit ad motus fibrarum medullarium cerebri, qui imaginationes excitant? nonne ſimiliter in apoplexia & caro retrahit ſuam attentionem ab organis ſenſiferis, ſed eo diſcrimine, quod nil agat in artubus apud apoplectas, agat vero per muſculos artuum in ſomnambulis? æger ab utriuſque morbi inſultu rediens anteactorum omnino inſcius eſt. Sic apoplecta, ſyncopticus, ſomnambulo, epilepticus poſt inſultum æque ignorat quæ in ſe peracta ſunt, ac ſi non extitiſſet toto illo ſuæ vitæ ſpatiolo, aut ad ſummum obſcuriſſimam quorumdam ideam ſervat, ut a ſomnio, ſi inſultus leviſſimus fuerit.

Si ſenſationes obſcuriſſimæ ſint in noctambulonibus, reciproce imaginatio vividiſsima eſt, unde fit ut multo ingenioſius & ſagacius munia ſua perpetrent quam vigilantes; dormiendo ſcilicet ſcholaſtici noctambulones & themata ſua accuratius, & carmina ſua rectius componunt; murorum ſtructores excelſa tectorum tutius obambulant quam qui vigilant, aſt non ſine periculo in his circumſtantiis a ſomnio ſuo excitantur; difficulter autem excitantur; ſopor enim ſomnambulorum multo altior eſt ſomno ſanorum, licet levior ſopore catalepticorum.

1. *Somnambuliſmus vulgaris*.

Eſt illa ſpecies in qua homo ſopore excitabili detinetur, unde differt a cataleptico ſomnambuliſmo.

Duo vero ſunt hujus gradus, levior ſcilicet eſt ille quo detenti e lecto non exeunt, ſed ſe movent & loquuntur, inter quos ſunt qui enſem diſtringunt & vibrant, ſcopletum explodunt quaſi hoſtes aut latrones impugnandos haberent, non ſine magno & ſui & vicinorum periculo.

Alii vero e lecto exiliunt, ſe veſtibus induunt; lampadem accendunt, claves inquirunt, fores referant, vinum e dolio extrahunt; aut quid ſimile patrant, quin evi-

evigilent ; alii fenestræ insident & calcare equum, cui se impositos putant, exagitant; sunt qui flumen tranant; alii ea omnia oculis apertis faciunt, nec tamen expergefiunt. Illi vero se diversis periculis exponunt, maxime si imprudenter & inopportune excitentur. Infortuniorum exempla vide apud Fabricium Hildanum, *cent.* 2. *observ.* 84. & 85.

Infultum determinant ebrietas, cœna largior, cibi flatulenti, duri, tegumentorum copia, decubitus supinus capite depresso, usus opii, semen cannabis, studium post cœnam, somnus initus ante digestionem peractam.

Ex his intelligitur quibus cautelis præcaveri possit insultus; verum si affectus sit hereditarius, aut ab ortu congenitus, difficile est eum eradicare. Profuit in sene somnambulone repetita electrisatio, referente illustr. Maffeyo; prodest etiam cupam aqua plenam lecto admovere ita ut e lecto surgens balneo frigido excitetur; prodest etiam si amicus noctambulum se fingat & verum noctambulum verberibus prosequatur, interea cancellis fenestræ claudendæ sunt, ne se præcipitem det æger, ut sæpe accidit.

De hoc morbo vide *differtat.* Zvvingeri; *Observations curieuses du* P. Bougeant, *tom.* 3. *pag.* 256. *Thesim* D. Gastaldy, &c.

2. *Somnambulismus catalepticus*. *Catalepsis delirans* act. Acad. Upsaliensis *anno* 1742 *pag.* 41. & act. Acad. Parif. 1742.

Est species quæ paroxysmo catalepseos incipit & altero terminatur. Vide *catalepsim*.

ORDO SECUNDUS.

MOROSITATES.

Morositas est voluntatis aut noluntatis depravatio. Morosus, Gallice *Bizarre*, *capricieux*, *volontaire*, est ille qui sine ratione quodpiam constanter appetit quod ipsi bonum reale non est, aut averfatur quod malum apparens est tantummodo, licet realiter bonum sit.

Bonum dicitur quod nos statumve nostrum perfectiores reddit ; *malum* vero quod imperfectiores: perfectus est homo cujus omnes actiones & dispositiones tendunt directe ad unum optimum finem, seu ad eum propter quem a summo numine creatus est. Media vero ad eum finem obtinendum apta sunt totidem fines priori subordinati ad quos tendere debent ejus actiones & dispositiones; qui enim vult finem, media ad ipsum ducentia velit oportet. Finis ultimus est haud dubie felicitas æternas, fines vero intermedii sunt bona animi, bona corporis, & bona fortunæ, ex quorum concursu felicitas temporalis etiam obtinetur.

Quidquid agimus, illud finis alicujus gratia suscipimus, & quod nos ad agendum determinat *motivum* est sive rationale sive erroneum: ratio exigit ut bonum majus minori anteponamus, qui itaque minus majori, breve diuturno, fugax constanti bono anteponit, is motivo minus recto, adeoque erroneo duci se patitur; atqui qui motivo erroneo ductus vehementius quid cupit aut aversatur, is morosus est; quippe minus bonum majori, aut quod eodem recidit, quidpiam quod malum est bono anteponit, seu malum reale pro bono judicat. Hippocrates in aphorismis vulgo bonum reputat quod a majori malo nos liberat licet ingratum sit, sic amputatio brachii in se quid malum est, & dolorificum ; si vero brachium sphacelosum sit, & ejus amputatio ad vitam servandam sit necessaria, ea pro bona merito habetur. Suavitas quam a sacharo degustato percipimus quid bonum est ; verum si inde progerminent vermes morbo gravi ansam daturi, sacchari esus malus habendus est, cum suavitas constans quæ a sanitate exspectatur, sit quid melius suavitate fugaci ex esu sacchari percipienda.

Ideo itaque erramus in appetitu, seu morosi sumus, quod de objecti cujusdam bonitate aut pravitate perverse judicamus, quod ver. gr. bonum minus majori antepo-nimus, ut sensibile intellectuali, fugax constanti. Id vero procedit ex eo quod objectum non satis cognoscamus & nosmet-ipsos ignoremus ; id enim bonum solum modo censendum est, quod nos perfectiores aut minus imperfectos reddit, ergo quid nobis deficiat prius cognoscendum est quam eorum, quorum indigemus, cognitionem adipiscamur ; seu id solum appetere decet quod respectu nostri & in datis circumstantiis bonum est, licet in aliis circumstantiis forte nocivum esset. Sic medicamentum emeticum quod sano noceret, in quibusdam morbis & circumstantiis ejus morbi optimum est, & ejus aversatio erronea censenda est ac morosa, cum vero-simile est, quod ab ejus omissione vitæ periculum immineat, & ab assumptione sanitas restituatur.

Bona *sensibilia* sunt voluptates ex sensationibus perceptæ, ut voluptas quæ a fame, siti, libidine expleta exsurgit ; illæ nobis sunt concessæ, ut ad individui sustentationem & prolis generationem dato tempore invi-

invitemur ; qui vero eam voluptatem pro fine sibi proponit , quæ tantum est medium ad bonum majus assequendum , ille voluptuosus, helluo , vinolentus aut libidinosus habendus est; sed illi errores quatenus sanitati directe non nocent , sunt tantum errores *morales* , non vero morositates , quæ Medicorum curam expostulant, licet pluribus morbis ansam præbeant.

Ut hallucinationum , ita & morositatum duplex est principium , alterum corporeum quoddam vitium , alterum vero animæ ipsius error; sic libidinis morbosæ , seu satyriaseos principium est feminis acrimonia , fibrarum nervearum sensibilitas major ; aut feminis acrimonia ipsa potest pendere ab usu condimentorum gulæ placentium , liquorum ardentium , ac sensibilitas genitalium nimia potest intendi a lascivis ideis & phantasmatis sæpius animæ oblatis & volutatis; ergo a causis *materialibus* & a *moralibus* non raro pendent hi morbi ; proindeque auxilia utriusque generis ad hos curandos sunt adhibenda , errantque Medici qui auxilia moralia ita contemnunt , ut nullam in institutionibus artis eorum mentionem faciant . Errat maxime Boerhaavius , & Materialistis favere videtur , cum in definitione morbi nullam animæ mentionem ea ratione injicit , *quia corporis statum determinatum idem* , ait ille , *animæ status individue comitatur* ; unde sequeretur nullum esse animæ imperium in pathemata , nullamque moralium auxiliorum in arte medica utilitatem , quod certe quotidianæ experientiæ refragatur , cum ex ipso Boerhaavio , Aphor. 104. *quædam auxilia ex mente repetenda sint , ut quæ magnos affectus ratiocinio , excitamento contrarii affectus , vel divertendo sopiunt* , & hac arte nimium sanguinis impetum retundunt . Status itaque corporis ab anima mutatur , nedum status animæ corporis conditionem semper & individue comitetur .

Morositates aliæ sunt pathematis vividis , aliæ vero tristibus , languidis potissimum stipatæ . Pathemata *vivida*, ut ira , gaudium , cupiditas , pendent utplurimum a fibrarum nervearum robore , tensione , elasticitate nimia , fluidique nervei activitate ; pathemata *languida* , ut metus , animi deliquium , tædium , inappetentia , frigiditas , qualia observantur in nostalgia , pica , morosi , amnesia , videntur pendere ab imminuto tenore medullæ cerebri & fibrarum nervearum , inde in organa distributarum , fluidorumque vapiditate , inertia .

Ad utrum ex hisce principiis morositas pertineat , docent prægressa ; etenim si morbum præiverint curæ mordaces , vigiliæ , lucubrationes , victus opiparus , usus spirituosorum , aromatum , condimentorum , verisimile est fibras , siccitate , elasticitate , sensibilitate peccare ; sensibilitas cum mollitie & tenuitate fibrarum ponit earum *teneritudinem* , qualis in infantibus puellis , hystericisque observatur ; hinc animi mobilitas , inconstantia , judicii levitas , ad delirium , metum , desperationem proclivitas . Medicus blandiens , crepundias offerens , spem promissis erigens , cardiacis debiles , castoreo hystericas , vino convalescentes reficit .

Sensibilitas nimia fibrarum cum harum firmitate & robore *irritabilitatem* constituit , qualem in maniacis , ira percitis , ferocibus , rusticis , phreneticis observamus . Plethora commota , febris acuta , vini usus , dolor summus , commotiones animi tunc excitant , quas phlebotomia , victu molli , refrigerante , somno , quiete , tenebris , silentio , narcoticis , extra febrem balneis , fomentis pacare opus est . Quanta fit illa irritabilitas in hydrophobis , in cephalea discruciatis ? In otalgia , vel levis susurrus ; in arthritide incessus supra pavimentum ; in ophtalmia minimus lucis radius dolores , gemitus , anxietates ægri ingeminant .

Anima debilitatis suæ conscia timori , pusillanimitati , deliquio , mœrori se totam tradit ; infirmatum tenorem medullæ cerebri incusant Auctores quidam in omnibus animi morbis , ut Kloeckhoffius . Ast merito quidem in ipsis affectibus , maxime cum videamus hanc pusillanimitatem , mobilitatem animi , pronitatem in risus & mox in lacrymas , deliramenta , imaginationis ludibria supervenire , puerperis largas hæmorrhagias passis , mulieribus morbo chronico , catharticorum repetito usu debilitatis , viris delicatulis quos ærumnæ , studia acriora , vita sedentaria , prodiga feminis ejectio , ptyalismus ab hydrargyrosi , &c. infirmarunt .

Illis conveniunt analeptica , quæ jacturas reparent , victus ex eupeptis , usus vini , quies summa animi cum exercitio moderato corporis , in locis amœnis , animum divertentibus ab objecto mœroris , abstinentia ab omni medicamine evacuante , usu prudenti opii .

In cura ægritudinum animi , quæ fere semper cujusdam boni sensitivi cupiditate foventur , aut mali sensitivi aversationem habent comitem , hoc tenendum Medico , penes nos esse , nisi affectus sit vehemens , illas cupiditates moderari , mentem ad alia bona revocando ; ideas novas prioribus oppositas excitando ; sic videmus bona physica minori in pretio esse apud eos qui bona intellectualia , ut virtutem , pietatem , scientiam sectantur ;

tur; Medicus ergo cupiditatum & volupta-tum fenfitivarum contemptum infpiret ægris, earum noxam, inftabilitatem, effectus fa-nitati etiam funeftos enumeret; fi vero hac arte dolorem, mœrorem ægri non minuat, ad alterius boni cupiditatem ægrum inci-tet; fic erotomania affectum amicorum con-fortio, conviviis, ludis, theatro, venatio-nis, mufices illecebris a priori cura dimo-veat.

„ Ægro corporeis voluptatibus merfo in „ memoriam revocare decet, hominem na-„ tum effe qui fummæ voluptati confequen-„ dæ ftudeat, quæ complectatur ufum bo-„ norum omnium fingularium, quorum quif-„ que capax eft; inter ea locum longe prin-„ cipem tueri bona mentis magis propria.

Apprime tamen attendendum eft, alios hu-jufce claffis morbos à prava organorum difpo-fitione pendere, quæ medicaminibus tantum poteft reftitui, ut pica ab acido in ftomacho latitante, nymphomania ab acrimonia femi-nis; alios vero quos caufæ morales producunt, ut pica, quæ ad pallorem pulchritudinis cau-fa conciliandum excitatur, nymphomania, quæ imaginationis libidinofæ & voluntatis ad voluptatem pronæ effectus eft; harum vero caufarum combinatio in eodem morbo fre-quentifsima eft, unde & phyfica & moralia remedia fimul indicantur.

VII. Pica. *Appetit deprave, gout bizarre.* *Picaceus appetitus* Roderici a Caftro, *l.3*. *Picatio* Barbaris. *Cizza, pitta, malacia* ac *chittefis* Græcis. *Appetit bizarre.*

Pica eft alimentorum confuetorum aver-fatio, cum inaffuetorum, fanifque infalu-brium appetitu.

Duplex itaque fymptoma picam conftituit; primum vocatur proprie *cacofitia*, & *apofitia*, Latinis *cibi faftidium*, quod fi folum fit, & feorfim ab inaffuetorum appetitu, vix ge-nus diverfum a *naufea* eft, aut ad *anorexiam* proxime accedit; verum fæpius conjungitur cum abfurdorum appetitu; qui enim affue-ta alimenta averfatur, is fere neceffario ad inaffueta recurrit; dico inaffueta, alia enim funt infalubria fanis, ut calx, carbones, acetum, araneæ, pediculi; alia licet mini-me fanis infalubria, ita copiofe, intempe-ftive & ardenter appetuntur, quod apud gra-vidas accidit, ut fi his frui non pofsint, gravifsime angantur, fetus earum nævis fin-gularibus notentur, obfervante Hippocrate. Novi mulierem quæ ardentifsime appetit, dum gravida eft, panem craffum nigrican-tem; alteram quæ noctu furgit, ut decem haleces crudos voret; dantur quæ per no-vem menfes tantum limonibus victitarunt; mitto loqui de iis quæ carnem humanam e vivo homine dentibus avulferunt; nec de-fuerunt etiam fcatophagi, tefte puella, (de qua Zacutus Lufitanus, *centur.* 304. *l.* 3.) quæ oleto denegato, anxietate quadam ve-xabatur, & cor fibi lancinare fentiebat. *Vi-de* etiam exemplum in Ettmullero, de *Pica*, feu *Malacia*, *p.* 88.

Ideo averfamur quædam alimenta, vel quia deguftata male fapiunt, vel quia fumpta fto-macho difplicent; male fapiunt, quia per-verfa eft falivæ crafis, quacum mifcentur ali-mentorum moleculæ, antequam papillas lin-guæ feriant; ex hac vero mifcela exfurgit fapor ingratus; verum idem accidit eadem de ratione in ftomacho, in quo licet non detur guftus, datur tamen tactus, aut fen-fus obfcurus, qui molefte fert actionem ali-mentorum fimili faliva, aut fucco vitiato-rum. Hinc averfatio in organo digeftionis, ut in organo guftus; tunc autem homo ali-menta vulgaria refpuens quærit inaffueta, & aliquali inftinctu fertur in falem, humum, haleces, fuccum limonum, &c. ufquequo gra-tum cibum, aut potum invenerit. Vidi mu-lierem gravidam, quæ per menfem integrum animo fuo revolvebat quid appeteret, & nof-fe non poterat; appetebat autem anxie quid fibi omnino ignotum; datur itaque certe individui licet ignoti cupiditas, quid-quid vulgare adagium contradicat; fic ca-nes ignotum fibi gramen prima vice appe-tunt, & detectum avide vorant; fic recens nati lac ignotum appetunt, ut puberes ve-nerem.

Potifsimæ fpecies picæ mihi videntur fe-quentes.

1. *Pica infantilis*; *Pica des enfans*.

Nihil eft vulgatius quam infantes trimi, quadrimi, cacochymi, potiffimum apud ple-beios, qui humum, & murorum mortarium pugillatim & clam devorant per menfes & annos; non fecus ac aves pulveratrices, ut gallinæ in fterquiliniis lapillos, arenulas eligunt, quibus indigent ad trituram ali-mentorum in ftomacho cartilagineo juvan-dam; illi vero infantes debili funt ftoma-cho, & ad acefcentem faburram prono; na-tivo itaque quodam inftinctu ducuntur ad abforbentia terrea, quæ hunc acorem cor-rigant affumenda, ita ut natura in hoc fibi remedium quærat, ut quærit apud canes in gramine eum in finem vorando, ut vomi-tu rejectum vifcofam fui ftomachi faburram everrat.

Quoniam vero ea medicina naturalis infuffi-ciens

ciens est, ars medica suppetias ipsi ferre debet, adeoque cathartica, amara, tonica, ut rheum, aloe, vel senna in infuso amaro, antiacido, ut absinthii, centaurii minoris, chamædrios debent præscribi; dein stomachica vitium salivæ & succi gastrici corrigentia præscribuntur, ut pulvis cachecticus Hartmanni oculis cancrorum, limatura ferri, pulvere cinnanomi, saccharo, &c. Huc pertinet Pica a scabie retropulsa. Ettmuller. *Colleg. consult. cas.* 3.

2. *Pica Clorosiantium*; *Pales couleurs*.

Est illa quæ puellis puberibus non menstruatis; aut male menstruatis cum pallore, animi sæpe mœrore, solitudinis amore supervenit. Excrementitius ille cruor superfluus non retinetur in corpore, quin inde circulatio tardior evadat, quin serum superfluum pravam crasim sæpius pituitosam & viscosam imprimat salivæ & succis digestivis ab eo mutuatis; inde insipida est saliva, iners, fatua, linguam non titillans, inde inappetentia, alimentorum consuetorum aversatio, & condimentorum necessitas, uti cogimur sale, aceto, succo limonum condire, quæ sunt viscosa, adiposa, insipida ad hoc ut gustui arrideant; ita chlorosiantes condimenta appetunt alimentorum instar, eaque avide vorant, sive liquida, ut acetum, oleum, muriam, liquores spirituosos; sive solida, ut viper, sal, baleces, &c. hisce mirifice delectantur; prima posset dici *pica absorbentium*, ista vero *pica condimentorum*.

Docet autem experientia quod restituto martialium ope catameniorum fluxu, & roborato stomacho, ac solidorum aliorum tono, vitiosa hæc saliva & saburra non amplius generetur, genitaque per catharsim expurgata, utplurimum hic morbus sanetur.

Ad melancholiam vero dimittimus morositates illarum, quæ non alimentis, sed singularibus visus, odoratus objectis delectantur, ut numerandis vitrorum quadratis, tabulatorum, tigillis, scalæ gradibus, odorando pulveri, qui verrendo cubicula spargitur.

A veneno scabiei repulsæ, historia Etmulleri; a veneno etiam pliceæ, seu trichomatis induci picam Stabelii observationes docent; a primo vero inducitur prima species; a secundo quænam inducatur ignoro.

3. *Pica Malacia*; *Envie de femme grosse*. Malacia, Latinis mollities, effeminatio, est habitus suis cupiditatibus indulgendi etiam ratione refragante; *Malacos* Græci vocabant, quos Galli *Enfans gates* nuncupant, quod de utroque sexu, & quavis ætate dicimus, quoties ob molliorem vitiosamque educationem, pueri suis voluntatibus præfracte adhærent, nec rationi aures præbent.

Itaque picæ illa species quæ malacia est, proprie ab illo animi vitio procedit; a prioribus ratione originis discrepat, & licet gravidis mulieribus familiaris sit, non minus sexus virilis, & potissimum ætas puerilis hac pluries afficiuntur.

Illæ cupiditates non solum circa alimenta absurda, aut inassueta versantur, sed etiam circa alia quævis objecta. Puer Monspeliensis malacia corruptus, languidus, gemebundus, omnem cibum recusabat, & tantummodo vicini cujusdam psittacum noctu dieque sibi dari cupiebat prece & pretio; mater gnati vitam ab hujus psittaci esu pendere existimans, psittacum sibi comparat, occidit, & assatum filiolo charissimo offert; iste vero vehementius ejulans clamat se velle psittaci cantum audire; talis est malacia; talis erat morbus ejus feminæ quæ pistoris humerum manducare ita vehementer ardebat, ut quovis pretio maritus coactus fuerit ab illo pistore obtinere, ut conjux duobus morsibus sibi satisfaceret, & ægritudini suæ alias insanabili hoc remedium aptaret. Plura exempla apud Sennertum sunt obvia. Quare vero gravidæ hac malacia sæpe detinentur, duæ possunt afferri rationes; prima est vitium salivæ tum a feminis virilis aura infectæ, tum a suppressis catameniis, ut in chlorosi, vitiatæ; altera ratio est moralis; recens nuptæ mollius a parentibus educatæ, mariti & non raro totius familiæ prolem avidissime exspectantis, blandimentis ita vitiantur, ut quidvis sibi licitum esse persuasum habeant, & ob aversationem ciborum assuetorum a prima causa ortam, continuo animum ad alia inquirenda versent, cupitisque utut absurdis præfracte potiri velint; tanta autem est hæc cupiditas, ut in proverbium abierit *nihil gravidæ denegandum esse*, ex repulsa fœtum ejus objecti cupiti notas gestaturum; atque hoc mirum est quod ab alimentis illis inassuetis, alias sæpe noxiis vix unquam illæ lædantur; malacia vero non solum primis quatuor mensibus graviditatis, sed non raro ad finem ejus extenditur, totoque illo tempore viscosum mucum, insipidum, aut nauseosum mane & jejuno ventriculo quasi tussiendo eructant ex faucibus & stomacho, salivam mucosam saporis fatui, eamque copiosam excernunt, animo debiles, delicatulæ, fastidiosæ, molles sunt; ad hoc genus morbi juxta Cœlium Aurelianum attinet etiam horrenda cupiditas, quam maltachisimum vocat.

Pica gravidarum differt ab aliis, 1. quod gravidæ edulia inassueta, sed non absurda vorent;

vorent; 2. quod nunc iftud, nunc illud ap-petant; 3. quod ab his vix unquam læ-dantur.

4. *Pica antifcorbuticorum.*

Sunt plures qui medicamina fibi conve-nientia appetunt, quos Medici inter pican-tes numerant; eorum vero plurimi appetunt alimenta antifcorbutica, acrimoniæ fangui-nis ad putre & alkalinum vergentis antido-ta, fervori fanguinis extinguendo apta. Sic novi puellam, quæ edentula erat a vitio fcor-butico, quæque per fex menfes & ultra po-mis tantum clam vefcebatur, quo certe ci-bo vix quidpiam aptius ad fcorbutum fanan-dum. Novi nobilem feminam quæ hemiple-gia imperfecta fcorbutica laborans toto an-no invitis remediis a Medico præfcriptis pe-jus habebat; autumno vero rure degens py-ra immatura a Medico prohibita in cibum frequenter adhibens, robur & fenfum par-tium recuperabat: fcorbutus autem adeo ob-fcurus erat, ut ipfum Medicus ordinarius non fufpicaretur, aft deinde filii duo & ma-ritus fcorbuto perierunt. In hunc cenfum re-voco bene multos qui fimili acrimonia ex fervore fanguinis affecti limones, aurantia vorant, acetum affatim bibunt, fimiliaque quibus olim Medici confuetorum inappeten-tiam, pallorem, obftructiones tribuebant, cum meo judicio ea efculenta & potulenta ægritudinis latentis funt medicamina, quorum tamen ufus arte medica melius quam a natura dirigi poteft. In morbis chronicis pauci funt qui fpem fanitatis recuperandæ non foveant fumptis vere cerafis, vel autumno manducatis uvis, nec diffitendum eft quin hæc fint ipfis non raro faluberrima medicamina.

5. *Pica voluntaria; Envies bizarres.*

Ea eft quæ ab amicarum confilio contra-hitur, puellæ fi quidem plebejæ & rufticæ non paucæ ab amicis quandoque fuadentur nihil effe aptius ad album & decorum colorem fi-bi conciliandum quam carbonibus pulvere, muria, aliifque abfurdis uti, unde ftoma-chus labefactatur, obftructiones generantur, catamenia fupprimuntur, & affuetudo fen-fim invalefcit, qua talia etiam fordidiora deinceps vorare coguntur. Puella mihi faf-fa eft fe olim delectatam effe latrinarum cru-fta muris adhærente. Zacutus noverat puel-lam quæ per infcitiam cum oleti fui pau-xillum deguftaffet, fenfim magnæ copię af-fueverat, ita ut jam tota vita effet fuaviffi-mum alimentum, quo non poterat fine ægri-tudine carere; altera falis libras duas mul-toties intra diem ingerebat, unde inciderat in diarrhœam biliofam, a qua pica, a paren-tibus objurgata, & fumpto lacte caprino cha-libeato, convaluit. Zacut. Lufitan. *centur.* 3. *obf.* 104. & 116. Notum eft Hottentofos to-ta die in vorandis propriis pediculis occu-pari; hic ufus apud eam gentem invaluit, ut apud alios locuftis vefci, de quo affectu videatur *Malis* in Claffe X. & hiftoria iti-nerum de Hottentotis & Acridophagis.

Maxima pars Auctorum tribuit picam vi-tio humorum ventriculi, vel falivæ; aft haud dubium eft quin etiam error judicii & vo-luntatis primario incufandus fit, non vero in omni fpecie, ficut contendit Diemerbro-eckius *Anat. l.* 1. *c.* 6.

Stratagemate utendum eft ad curandam picam, fcilicet mifcenda cum iis quæ ap-petunt medicamina amara, aut emetica, aut cathartica, quæ picantes ab horum efu deterreant.

6. *Pica fimulata.*

Vidi duos ciculatores qui ut fucum face-rent plebi, quæftus fui gratia, pluries in die feptem, vel octo lapillos nucis fere magni-tudine, alter totidem, & præterea notabi-lem copiam faxi cochlitis, quo urbs Mon-fpelii ftructa eft, vorabant; ipfe commoto alterius abdomine calculos illos exploravi, an vomitu eos rejiceret non potui certo comperire; videbantur tamen calculi in inte-ftinis, & ultimus lithophagus pro homine fero, feu fylveftre prædicabatur, ac lapidi-bus & aqua vitæ tantum victitans; fed quid non mortalia pectora cogit lucri utcumque exigui cupido! Dantur etiam vitrivori, cul-trivori, feu qui fcyphos vitreos, cultellos, &c. vorant non fine periculo, ut admira-tionem aftantium excitent.

VIII. Balimia, *Faim canine.*

Inepte, ut advertit Doctus Menjotius, vertitur hoc verbum per *famem bovillam*, quo magna fames proprie Græcis fignifica-tur, *Boulimiafis*, *Boulimos* & *Xinorexia* Græ-cis, *Phagœdena* Cælii Aureliani, non Ga-leni; *Lycorexis* quibufdam; *Bolifmus* Gordo-nii; *Fames canina*, *lupina*, *bovina* Schola-fticis. Ægri vocantur *Famelici*.

Bulimia eft fames nimia refpectu virium digeftivarum ftomachi, feu appetitus majo-ris alimentorum copiæ quam quę digeri poffit.

In fame fana eam copiam alimentorum fumimus, quæ in paftuum intervallis dige-runtur; in anorexia vel minima fit ciborum etiam delectus, feu guftus confulitur at-tente antequam cibus ingeratur, & hic ci-borum delectus *appetitum* gallice dictum a fame diftinguit; in Boulimia nullatenus con-

confulto appetitu, vel breviffimis vel folitis intervallis plura appetuntur, & ingeruntur, quam quæ digeri queant.

Quantitas alimentorum quæ quotidie potu aut cibo ingeritur eft circiter vigefima quinta pars ponderis hominis, fi fanitate fruatur; hujus dimidia pars urinæ, altera perfpirationis via exhalat excepta vigefima parte affumpti quæ fub forma fecum amandatur. Hyeme non major eft quantitas affumptorum quam æftate; fed major eft tantum ratio folidi ad liquidum affumptum. Monspelii adolefcentes circiter 72. uncias fcilicet 46. in prandio 26. in cœna affumunt: ratio media efculenti ad potulentum eft 1. ad 2.

1. *Bulimia canina*; *faim canine*. *Cynorexis* Græcis.

Eft ea fpecies in qua magna alimentorum copia appetitur, ingeritur, & indigefta vomitione rejicitur.

Pendet ab fpeciali acrimonia fuccorum digeftivorum & irritabilitate ftomachi, unde fenfatio molefta, quæ cibis fedatur paullifper, unde fames; fed illi fucci digeftivi nec ad molem affumptorum diffolvendam pares funt, nec ftomachus nimis irritabilis fufficienti tempore affumpta retinet, unde vomitio indigeftorum.

Vigente hyeme in locis nive confperfis hic morbus fæpius accidit, maxime fi victus ex cibis acribus concurrat; morbus hic, fi quartanæ, afciti, aliifque morbis chronicis fuperveniat, funeftus eft.

Curatur per medicamina fedantia & acrimoniam corrigentia; cathartica & emetica facile dyfenteriam aut choleram excitant, nifi fint mitiffima, & non naufeofa; anteponantur itaque aquæ acidulæ, tamarindi, caffia. Corrigentia funt vel abforbentia, ut creta, oculi cancrorum, corallia, forte etiam alkalina, ut oleum tartari aqua multa temperatum, maxime fi ad acidum vergant rejecta; vel funt oleofa pinguia, ut butyrum, ferum lactis, lac ipfum, oleum recens amygdalarum: demum narcotica irritabilitatem ftomachi fopiunt, ut vinum meracum, theriaca, crocus, laudanum, & fi fas eft, Gefnero innuente, utendum leviffimo infufo feminum Belladonæ in vino. Pilulæ ex aloe optime fucceflerunt Forefto; ambra Grifea ad grana quinque vel fex, Riverio laudatur.

Boulimia morbus eft chronicus lienteriam, atrophiam, afcitem demum inducens.

2. *Boulimia Cardialgica*; *faimvalle* Hippiatrorum. *Boulimus* Etmulleri. *Fames bovilla* Scholarum.

Eft fpecies boulimiæ quæ potiffimum cardialgiam, imo frequentes fyncopes inducit, in qua ægri paucis alimentis funt contenti, fed ea utcumque pauca non digerunt, & continuis lipothymiis vexantur; prægrandis appetentia, quia intenfa eft cupiditas ciborum; interea pauco alimento fatiabilis in cibi faftidium & leipothymiam brevi defi-nens; fic definitur a Menjotio *differt. de Bulimo*.

Aggreditur eos qui per nivofa loca iter faciunt, ut Bruti ac Cyri militibus accidit. Definitur ab Avicenna fames membrorum cum fatietate ventriculi; pendet fcilicet ab inanitione corporis, & ut ajunt, venarum fuctione; interea dum ventriculus male fe habet, illico fatiatur, nec ingefta valet digerere. Juxta Hofmannum eft perpetua leipothymia ortum habens ex magna fame, feu ex magna ciborum indigentia, confentitque Galenus.

In hac boulimia ftomachus irritabilis eft, dolet & facile convellitur, unde celer affumptorum immutatorum egeftio, feu lienteria huic fæpe fe comitem addit; hinc quidam fcholaftici lupinam famem vocarunt feu Lycorexim, fed fruftra diftinctam fpeciem faciunt.

In boulimia ifta analeptica, cardiaca & antifpafmodica indicantur; cardiaca quidem dum urget animi deliquium, in quo cafu vinum offæ mixtum laudatur, nec non theriaca: pro analepticis jufcula ex pullo, oriza, cum capite papaveris; panatellæ tenues ex mica panis & carne pulli, jus vituli cum mica panis, pifces, gelatinæ, amygdalarum lac; teftudinum jufcula Hecqueto arrident, deinde vero lacticinia, denique laudanum. Multi mirantur, pauci intelligunt cur Hippocrates phlebotomias repetiit in hoc morbo, donec æger atrophus, & famelicus exanguis fieret; an Gaftritis imminebat?

3. *Boulimia Verminofa* Tralliani. *Morbus Epidemicus Saragufæ fames dictus* Forefti *lib. 21. obferv. 28.*

Hæc fpecies fovetur a lumbricis, tænia, aliifve infectis in ventriculo hofpitantibus, cibum quidem paucum fuffurantibus, fed pabulo fuo ventriculum irritantibus, inde oris fœtor fingularis, febricula, naufea, dolores vagi punctorii in abdomine, rubores fugaces faciei, cardialgia ex reptatu lumbricorum in œfophagum ad nares ufque, diarrhœa, ftridor dentium, fopor, ejulatus, &c.

Vide hiftorias in Zacuto Lufitano *lib. 2. Medicin. princip.* Schenckii *libr. 3. obferv. 27.*

Infi-

Infiniti Saragoffæ moriebantur hoc morbo, cum demum ope boli armenæ vermes copiofi ejecti funt, & falus reftituta eft. Numquid abforbens illud acido dulce vermium pabulum correxit? Alii curati funt amaris, aloeticis, quibufdam fyfimbrio aquatico, cujus ope tæniam rejecerunt.

4. *Boulimia Efurigo; Voracite.*

Eft fpecies famis intenfæ, quæ vix eft morbus. Ægri duplum, imo triplum confuetæ ciborum copiæ fumunt & digerunt; quod accidit gravidis, vegetis, & gulofis, necnon adolefcentibus exercitatis, ut venatoribus, militibus fames exinanitis. Mihi ab hemitritæo olim revalefcenti per menfem accidit illa boulimia, qua ex macie fumma cito in corpulentiam mutabatur meus habitus, interea dum perfpiratio mea odorem mofchi intolerabilem referebat. Hoc morbo diu vexabatur Rondeletius condimentis animis ufus. Laborabat etiam miles, cui ad anorexiam curandam abfinthium præfcripferat Riverius. De ufu kinkinæ in Tertiana famelica vide Ramazzinum *conftit. an.* 1690. num. 10.

5. *Boulimia addephagia* Nenteri *tabul.* 174. *cap.* 8.

Eft fames fumma & voracitas infantum circa quartum annum & ultra cum atrophia, fæpe diarrhœa, pallore abdominis intumefcentia feu phifconia, virium imbecillitate carnium flacciditate; quæ quidem verminofis affectibus fæpe ftipatur, alias vero fine illi eos infeftat, & nifi regimini debito adftringantur, in diverfos morbos conjicit.

Ea addephagia Rachitidem etiam comitatur. Vide curam phifconiæ infantum & rachitidis, quæ repetenda ab ufu martialium, rhei, cinamomi, chinæ, &c.

6. *Boulimia Convulforum* Muller. *de morbo fpafmodico difputat* Halleri *t.* 1. *p.* 79.

Non folum in convulfione epidemica Brandeburgenfis anni 1741. in ftatu morbi aderat fames canina intenfa tanta ut in ipfo convulfionum paroxyfmo ægri digitorum minifterio deftituti efculenta in ftragulis pofita inclinato corpore labris & ore brutorum inftar avide deglutirent; fed etiam in epidemia convulfiva a Vvillifio & in altera a Buddæo enarrata, imo in Ecclampfia typhode, quam Sennertus refert ad annum 1597. quæque cum prioribus & Suecana convulfione idem morbus effe videtur; in harum altera lumbrici quidem vomitu rejecti funt; verum reftat inquirendum num ab alio principio hæc boulimia repetenda fit, an fuerit effectus tribuendus fecali rubiginofo? Illa boulimia referente Sennert. lupina erat, feu cum diarrhœa.

IX. Polydipfia; *Soif exceffive.*

Eft potulentorum appetitus immodicus. *Sitis morbofa* Boneti *Sepulchret. T.* 2.

Procedit a fenfatione ficcitatis aut falfedinis & fervoris in ore, ad quam fublevandam potulentis indiget natura. Interea prava bibendi confuetudo potiffimum extra menfas, huic fymptomati anfam præbet, qui mos pueris & puellis fæpe familiaris dum cubitum eunt, ipfis multa incommoda procreat, digeftionique potiffimum officit, unde pallor, chlorofis.

Polydipfia raro morbus eft, fæpius tantum morborum aliorum eft fymptoma fecundarium feu minus præcipuum, unde varietates fequentes defumuntur.

Polydipfia febrilis; foif des fébricitans. Sitis febrilis Boerhaavi *Aphor.* 613.

Sitis intenfitas fub pari fenfibilitate eft in ratione ficcitatis, fervoris, & falfedinis, falivæ; verum in febribus potiffimum acutis biliofifque, ut in tritæophia ardenti, in tertiana duplici, ubi maxima perfpiratio, catharticorum ufus, diarrhœa biliofa, aqueum laticem fanguinis abfumpfere, eft magna falivæ ficcitas; ob tritum continuum vaforum, & extricationem partium ignearum & alkalefcentiam cruoris eft magnus fervor in paroxyfmis; denique ob principiorum falinorum vehiculo deftitutorum concretionem, eorumque copiam fenfim in febre crefcentem, ut probant Langrifhii experimenta, eft maxima falfedo; non mirum ergo fi febres acutas ea polydipfia comitetur, bibendique neceffitas urgeat ad fanguinem diluendum, fervorem temperandum, acrimoniam demulcendam.

Si fubito fine ratione evidenti ceffat fitis in illis morbis, fignum eft fentiendi facultatem feriari, quod a paraphrofine, comate, aut debilitate fumma poteft oriri, fed vulgo a paraphrofine febrili oritur. Si fenfim fine nullo delirii figno, cum pulfus minori frequentia fedetur fitis, fignum eft paroxyfmum febris fervoremque mitigari, & ex cruore jam refoluto ferofum laticem, ex glandulis oris falivam, fegregari.

Remedia funt 1. Quæ ficcitatem tollunt, adeoque falivæ, fanguinifque vifcofitatem diluendo minuunt, ubi calida præftant frigidis falivam coagulantibus; huc aqua forma potus, vaporis, fomenti, gargarifma-

rifmatis, epithematis, &c. maxime vero aqua in qua vegetabile quoddam faponaceum nitrofum decoctum vel infufum fuerit, ut decoctum hordei, avenæ. 2. Quæ fervorem extinguunt, ut acida, vegetabilia, qualia acetofa, oxalis, ribes, limones, aurantia, granata, poma, cerafa, ex quibus fyrupi, aquæ, gelatinæ parantur, nec non foffilia, ut nitrum, fal prunellæ, acidum falis, fulphuris ad gratam aciditatem, in magna aquæ copia. 3. Quæ acrimoniam demulcent, ut emulfa, farinofa, decoctum hordei, cremor orizæ, emulfiones ex feminibus cucurbitarum, lactucæ, papaveris, ferum lactis.

Si fumma debilitas concurrat cum fiti, conveniunt vinum, acetum, cerevifia, aqua vitæ & fimilia; quoniam vero fitis imperat potum hic neceffarium, ea non eft narcoticis fupprimenda; ubi vero tuffis adeft, licet acuta fit febris, ut in pleuritide, fitis exigua eft vel nulla, non minus potus diluentis fumma eft neceffitas.

Polydipfia Hydropica.

Ea eft quæ afcitem, phlegmatiam, hydrothoracem; nec non quæ diabetem, hydropemve ad matulam comitatur; quæque procedit ex aqueo latice fanguinis amiffo, vel in cavum quoddam derivato, vel fudoris lotiive forma excreto.

In hifce morbis fitis intenfitas fequitur falivæ ficcitatem, ejufque acrimoniam; acrimonia vero ficcitati refpondet, quippe principia falina fero deftituta concentratiora, adeoque fortiora evadunt.

In fiti afciticorum compefcenda cavendum eft ne copiofo potu aqueo, inerti, folidorum laxitas & extravafati feri copia crefcant, adeoque vel illa fitis viriliter toleranda, aut fruftranda eft. Sitim fruftrantur, & temperant fruftula fructuum acidorum linguæ impofita, gelatinæ feu rob ceraforum, cydoniorum, groflulariæ, limonum, fyrupi de agrefta, de limonibus, globus plumbeus ore detentus, ptifanæ leviter aperientes ex radice graminis, acetofæ, fragariæ.

In fiti a diabete, dyfuria, ferum lactis acidulatum, lac cum aqua calcis mixtum, indicatur.

Polydipfia Fluxuum.

Fluxus in quibus polydipfia frequentior & intenfior eft, funt dyfenteria, diabetes, diarrhœa biliofa, ptyalifmus, ephidrofis immodica, &c.

Dyfuria a veficantibus excitat polydipfiam. Nil tam cito poft adhibita veficantia fupervenit quam fitis cum linguæ ariditate, quæ quandoque tanta eft præfertim in ægris adulti tempeiamenti & mente non alienata, ut quibuslibet remediis temperari vix poffet, præterquam continuo aquæ gargarifmo; durat hæc fitis ita vehementer per triduum circiter, prout fcilicet ferius aut citius, parcius aut uberius acres cantharidum fales e maffa fanguinis fuerint feparati; deinde fenfim remittit; eamque appellare folet *fitim veficantium* Baglivi *de incommodis ab ufu veficantium cap.* 2.

In Ifchuria ob mifcellam urinæ cum fanguine fupervenit fitis inexplebilis cum ardore fummo, linguæ ficcitate, unde loquela impedita, deinde paraphrofyne cum tremore fitim extinguit & mors in promptu eft: fedatur hæc fitis potu nitrato & medicamentis ifchuriam tollentibus, ut balneis, femicupiis, fomentis.

X. Antipathia; *Antipathie.*

Eft quorumdam objectorum tanta averfatio, fæpius nativa, ut ex eorum guftatu, odoratu, vifu, tactu, vel auditu homo graviffimas leipothymias, vomitiones, fpafmos, fimiliaque fymptomata patiatur.

Harum averfationum vel motiva quædam cognofcuntur, vel nulla; prioribus accenferi poffunt averfationes rerum quæ perniciem afferre poffunt, vel quæ fenfibus injucunda vulgo funt. Sic horror cadaverum, operationum chirurgicarum, fuppliciorum reis inflictorum, fanguinis effufi ex naturali commiferatione oritur. Sic horror gladii nudi quo Jacobus primus Anglorum Rex laborabat, tonitruum qui diarrhœam & lipothymias multis incutit, procellarum, ferpentum, aranearum, oritur a metu nimio quidem, fed tamen excufabili, rerum vere noxiarum, aut quę vulgo noxię cenfentur.

Antipathia etiam cafei, anguillarum, panis, vini, fragorum, ovorum apud eos qui quondam ab eorum ufu male habuerunt ver. gr. qui lac nutricis cafeofum, congrumatum cum fuo gravi damno quondam haufcrunt, qui ab his cibis inopportune aut copiofe affumptis aut vitiofe preparatis lefi fuerunt: hęc, inquam, averfatio utcumque nimia, ex confufa anteactorum memoria & metu fimilium damnorum intelligi poteft.

Verum funt alię antipathię quę non nifi ex fingulari, ut ajunt, hominis idiofyncrafia folent deduci; feu, ut clarius loquar, quarum nullum motivum, nifi divinatione quadam cognofcitur, ut antipathia felium, murium, rofarum, ranarum, &c. an efiluvia ex his manantia cum hu-

humoribus hominis ea exhorrefcentis combinata quidpiam tertium conftituunt, quod ipfis nocivum & venenatum eft, uti mercurius cum acido marino chimice junctus conftituit fublimatum corrofivum? an aniles fabulæ mentem infantis præoccuparunt circa horum objectorum nocumenta, ut accidit multis circa fagas, larvas, lemures, objecta mere imaginaria, & circa venenum vefpertilionum, ferpentum vulgarium, fcarabæorum, &c. quæ omni noxa carent?

Antipathia humana Zvvingeri *differt.* I.

Licet fint antipathiæ odorum, colorum, fonorum, faporum, &c. quarum plurima exempla congeffit Ill. Auctor in hac differtatione, parvi refert eas figillatim diftinguere, cum fimul concurrant, & qui v. gr. cafei faporem odit, ejus vifum non toleret & odorem utcumque latentem incredibili narium fagacitate detegat & abhorreat.

Ex his antipathiis vita hominum fæpe mifera millenifque incommodis obnoxia evadit, adeoque illæ prævertendæ funt; & fi fieri poffit, fanandæ.

In puerili ætate hæ antipathiæ fæpius oriuntur, & crefcente ratione plures evanefcunt. Puer qui cafeum impenfe oderat, ita ut ex paucis ejus granis cibo alteri jucundo permixtis & deglutitis fere in convulfionem incideret, deinde ætate maturior fenfim huic non fine fumma animi contentione deguftando afluevit; & hodie illum avide deglutit.

In fexu femineo horror tonitruum, operationum chirurgicarum, quorumdam medicaminum difficillime fuperatur, quia præjudicia ab animis nulla philofophia imbutis vix eluuntur; fed fi mature phyfices ftudio incumbamus; fi rationem excolamus, facile intelligemus non magis a fulminibus quam ab aliis periculis vulgo prætervifis, ut a domuum ruinis, timendum effe. Si operationum chirurgicarum in quibufdam cafibus utilitatem, imo neceffitatem cognofcamus, ab illarum afpectu minus turbabimur. Si ferpentes, falamandras, bufones manibus tractare audeamus, illa paffere minus effe noxia experiemur, & fic ridiculo illo terrore liberabimur.

XI. Noftalgia. *Maladie du pays.* Pothopatridalgia Zvvingeri, *Differt.* 3. *Noftomania* ejufdem. *Heim-Vvehe* Helvetis. *Noftraffia* quorumdam. *Philopatridomania* Harderi. Dicitur a Græco *Noftein*, redire, & *Algeia*, mœror.

Eft genus morofitatis quo peregrini ad parentes & patriam fuam reverti tam intenfe cupiunt, ut reditu denegato, mœrore, agrypnia, anorexia, aliifque gravibus fymptomatis divexentur.

Noftalgia fimplex eft vel complicata, utraque aggreditur juvenes mollius in parentum finu educatos, qui prima vice peregrinantes, vel adverfam fortunam, vel morbum incurrunt, & amicis orbati patriæ fuæ delicias mente revolvunt, earumque defiderio tanto majori tenentur quo pejus habent, ut fi a fociis pro rudibus habiti illis ludibrio fint, fi ob linguæ, morumque differentiam, foli vivere cogantur, hinc alto mœrore detenti omnem focietatem fugiunt, nemini fuæ ægritudinis caufam declarant, anorexia, pervigilio, afthenia, aliifque gravibus fymptomatis extenuantur.

1. *Noftalgia fimplex.*

Eft illa quæ nullo morbo gravi accedit, licet fymptomata diverfa fecum adducat, fcilicet mœftitiam, folitudinis amorem, taciturnitatem, cibi & potus averfationem, virium proftrationem, febriculam vefpertinam. In Nofocomio Monfpelienfi pluries obfervata eft in corpore Noftalgicorum una aut altera macula livefcens. Vidi puerulum mendicorum filium, cujus proinde patria erant tantum trivia & viæ publicæ, qui parentibus fuis orbus hoc morbo laborabat. Rariffime philiatri Monfpelienfes hunc morbum experiuntur, quia in numerofa amicorum focietate, facile parentum fuorum oblivifcuntur, quamdiu voluptatibus fectandis eis copia fufficit. Apud milites Helvetos cum a patria exceflerunt, frequens eft hic morbus, & olim ea de caufa plurimi caftra deferebant; erat autem cantilena Helvetiæ delicias revocans, quæ ipfos in hunc affectum deducebat, quam deinceps repetere fub capitis pena prohibitum eft. Hanc vide apud Zvvingerum.

Curatio ex auxiliis moralibus folum eft repetenda, ut ex amicorum confuetudine, ludis, theatris, comeffationibus, fufficienti nummorum copia; fed fi paullo gravior fit morbus & illis remediis refiftat, unicum auxilium eft reditus in patriam; licet enim ægri proftrati, debiles vix e lecto furgere poffint, cum certa fpes eft fe in patriam reverfuros effe, mox melius habent, vires refumunt, & in ipfo itinere fæpe fanantur: pauperculi vero quos e nofocomiis educere & apud fe recipere non poffunt parentes, aut qui parentibus orbi funt, fere omnes hoc morbo moriuntur, atque auxilia chirurgica & pharmaceutica faltem inutilia funt, evacuantia vero omnia ipfis noxia.

2. No-

2. *Noftalgia complicata.*

Eft illa quæ fynochum, tertianam, tritæophiam, vel aliam febrem comitem habet, in cujus quidem curatione fumma virium confervandarum debet haberi cura. Si quis ex febrium paroxyfmis naufea, vomitu, anorexia, concluderet faburram continuo præfentem, & e primis viis eliminandam, is potius animam foras ejiceret quam totam quam fingit fibi faburram. Ad kinkinam confugiendum eft, emulfiones cum fufficienti narcotici dofi vefpere funt exhibendæ, & non folum proxima fpes redeundi in patriam ipfis facienda eft, verum etiam utcumque æger fit debilis, & febris correptus, vel rheda, vel lectica ad parentes fuos eft dimittendus, quippe hic folus itinerationis apparatus proximus plus valet ad morbum abigendum quam omnia remedia vulgaria; funt etiam qui perfpecta libertate patriam fuam repetendi, ex hoc folo illico convalefcunt, & noftalgia liberantur, licet patriam fuam non repetant, faltem ægri fere in medio itinere vires, & paullo poft fanitatem recuperant.

XII. Panophobia. *Terreur panique. Pavor nocturnus* & *pavor in fomno* Sennerti *cap.* 8. *de morbis Infantium*; *Conturbatio, confternatio, panicophobos* Herodoti *libr.* 7. *Thorybos* & *phobos* Hippocrat. *Aphor.* 24. *libr.* 3. *Panophobia Infantum*; *Frayeur nocturne*.

Hic morbus eft infantibus lactentibus familiaris, dum fomno fepulti febricitant, fudant, gemunt, aut evigilando clamant, tremebundi, perterriti, & fere convulfi ob phantafmatum terrificorum aut fpectrorum in fomno viforum imaginationem.

Hic morbus, fi gravior evadat, ecclampfiam aut epilepfiam poteft inducere. Accidit etiam juvenibus pueris, qui aniles fervarum fabellas de larvis & lemuribus noctu vagantibus avide exceperunt, quique deinceps vel dormiendo, vel in tenebris foli has ideas refricando fummo terrore percelluntur.

In lactentibus hic morbus fere femper pendet a faburra ventriculi, feu a lacte vitiofo copiofius affumpto, & ideo præfcribuntur levia cathartica, ut oleum amygdalarum, fyrupus de rofis folutivus, vel etiam opus eft ut ipfa nutrix alumni loco purgetur: verum crediderim id fæpius evenire a ftragulis denfioribus aut ab aere calidiori circa cunas undique claufo & non renovato, quo quidem nihil eft aptius ad febriculam excitandam & fanguinem verfus caput determinandum; memini me numquam fomniis iifque terrificis magis divexari folitum fuiffe quam cum ftragulis aggravabar, aut cum fubito nocte tempeftas ferena & aquilonaris mutabatur in calidam, humidamque, auftro flante.

1. *Panophobia Verminofa* Benivenii.

Eft pavor infantum nocturnus a vermibus oriundus; materies verminofa fanguinem infpiffat, quo, fi in cerebri vafis hæferit, infomnia poffunt excitari; maxime vero terrifica phantafmata a reptatu vermium intra œfophagum afcendentium ac quafi præfocantium determinari poffunt, unde præter cathartica & abforbentia debent anthelmintica præfcribi.

2. *Panophobia hyfterica*; *Terreur panique de vapeur.*

Nihil eft vulgatius hoc fymptomate apud hyftericas, & hypochondriacos, fi baculus delabatur, fi fores ex improvifo pulfentur, fi fufpenfo pede quis earum cubiculum ingrediatur, illico terrore, palpitatione cordis, pallore, lipothymia corripiuntur: a fortiori vero non folum fi tonitrua explodantur, fi corufcent in cælo fulgura, fed fi offerat fe vifui aranea, vefpertilio, fcarabæus, fcorpius, illæ præ metu fere animo linquuntur. Duo funt itaque horum terrorum principia; 1. ea nervorum fenfibilitas & teneritudo quæ a leviffima impreffione lædatur, qualis eft in otalgia fenfibilitas nervi acouftici, ita ut vel minimo fono dolor auris intendatur, vel in retina inflammata quam lux minima inftar fulguris irritat. Secundum principium eft philautia exquifita feu vitæ & voluptatis amor nimius, ita ut vel minimam læfionem perpeti nefciant, vitæ voluptatibus affluenti affuefactæ & mollius quam par eft educatæ. Hanc fenfibilitatem adaugent debilitas corporis a morbis prægreffis, a fanguifluxibus potiffimum, ærumnæ, follicitudines, animi contentiones; auxilia vero funt eadem ac hyfteriæ.

3. *Panophobia phrontis* Hippocrat. *La Maladie appellèe Souci* ou *Terreur panique*. Le Clerc, *hiftoire de la Medec.* pag. 176.

Ægri inquieti funt admodum, cœtus & lucem fugiunt, obfcuritatem amant, cuncta verentur, tumet his extrorfum diaphragma, timent vel leviffimum fui corporis attactum & dolent; infomnia terribilia patiuntur, præcordiis quafi infixam fpinam fentiunt & identidem vel mortuos, vel objecta terrefacientia fibi videre videntur. Hæc fpecies hypochondriaca vel hyfterica videtur.

XIII. Satyriafis, *Satyriafe*; *Satyriafmus* P. Æginetæ; *Priapifmus* vulgi.

Eft morbus viris proprius, cujus præcipuum fymptoma eft effrænis impudenfque veneris cupiditas cum libidinofa penis tentigine.

Differt a priapifmo, fi Aretæo fidem adhibeamus, quod fatyriafis fit morbus acutus, intra feptem dies ægros e medio tollens, & libidinis voluptate ftipetur erectio; verum dantur fpecies chronicæ ab illa multum diverfæ, quæ non nifi initio libidinis fenfum inferunt, deinceps vero moleftiflimæ evadunt, adeoque ad priapifmum proxime accedunt, de his judicent qui plures obfervationes habuerint.

1. *Satyriafis acuta* Aretæi *cap.* 12. *lib.* 2.

Satyri Baccho facri erecto pene figurantur. Eft autem morbus qui laborantis penem excitat, erigitque, atque ob Dei figuræ fimilitudinem *Satyriafis* nuncupatur; eft autem inexplebilis coeundi appetitus; verum neque, fi ad veneris opus accedant, quidquam juvantur, neque multo, affiduoque concubitu fedatur arrectio. Convulfiones autem omnium nervorum fiunt, & tendinum diftenfio & inguinum; partifque ejus quæ inter inguina & femen eft (*pleiada* Græcis dictæ) genitalium præterea inflammatio & dolor, in facie calor ineft, & fudor rofcidus, porro ipfi ægri fefe incurvant & comprimunt; quiefcunt triftes utpote calamitatem fuam gravatim ferentes, quod fi hominis verecundiam id malum fuperet, turpiter admodum lingua intemperantes efficiuntur, intemperantes quoque in alvo (flatibus) exoneranda, in venerem lafcivientes, menteque indecenter titubantes, nam fe continere nequeunt, fiti laborant, pituitam largiter evomunt, quoniam labris fpuma infidet, ut hircis libidinofis, quin etiam haud abfimilis odor eft; lotium poft longam retentionem effunditur album, craffum, geniturae fimile: alvus refolvitur, coftæ & axillæ fponte pruriunt, ac titillantur, convelluntur; a cibis abhorrent; fed cum eos affumunt, rapaciter affumunt, conturbantur: fin ad interitum ægritudo fpectat, inflantur, venterque in tumorem effertur, tendines & lacerti omnes contenduntur, ægre admodum corpus movetur, membra contrahuntur, arteriæ parvo motu, debili, inordinatoque agitantur; hæc omnia quandoque difcutiuntur, fi alvus conturbata multas pituitofas, biliofafque humiditates ejecerit, eafdem quoque vomitus non abfque difcrimine effuderit, nempe medela non vacat difcrimine; ea per fomnum profundum longiffimumque præftatur, fiquidem refrigeratio & refolutio, ftuporque nervorum multus fomnus eft, ftupor vero ac refrigeratio fatyriafi medetur.

Id morbi genus vere atque æftate potiffimum fævire confuevit; inter ætates vero adolefcentia & juventus ei maxime patet; præcipueque illi omnes quorum natura in venerem prona eft.

Acutiflimum id malum trifte fœdumque eft; nam plerumque in feptima die ægrum confumit. Hactenus Aretæus.

2. *Satyriafis chronica* Cheynæi *de natura fibræ pag.* 71.

Differt a priori quod contumax fit, ac diuturna menfes plures imo annos perfeverans, & quod fenes a venere alienos aggrediatur. Rarus quidem morbus eft, ait Cheynæus, de quo vix quidquam meminit fe legiffe, & quo laborantes tres tantum ægros vidit; qui morbus non junioribus & libidinofis, ut prima fpecies, accidit, fed infirmis, debilibus & laxæ fibræ hominibus, tarde & imperfecte alimenta concoquentibus, hypochondriacis, flatulentis, animoque dejectis: raro interdiu, fed nocte præcipue ftatim atque ftragulis incaluerunt, invadens, quo tempore vehementem penis inflationem & tenfionem fentiebant, quafi fi quis eum manu vi avellere conaretur; nec libidinis tamen æftro ciebantur, intenfiffimo dolore omnem lafcivæ cupidinis fenfum excludente, cujus fpecies eorum animis odiofa, nedum grata obverfabatur.

Unicum iis doloris levamen erat lecto exilire frigidoque fe objicere aeri, unde ftatim fubfidebat inflatio; inde fomni interruptio, appetitus ciborum, digeftioque languidior, unde intra paucas hebdomades illi fpectris potius quam hominibus fimiles, fomni capiendi caufa, quidvis facere aut perferre parati funt, interea opiata & omnia calefacientia morbum augent.

Curatio ab emeticis lenioribus inchoabatur, dein lactis, fulphuris, æthiopis mineralis & cinnabaris antimonii longo fex menfium ufu cum florum benzoini, & falis cornu cervini parca dofi; victus erat tenuis per longum tempus, tres fcilicet vel quatuor carnis unciæ & vinum briftolienfi mixtum ac pauxillum fingulis diebus concedebantur; poftremo kinkinæ, corticis aurantiorum, & vitrioli martis aliquot grana præfcribebantur cum modico exercitio, & frequenti in frigidam immerfione, horum ufu intra biennium duo priores ægri fanati funt, alter remedia recufans diutius ægrotavit, per

intervalla a victu pleniori facile in satyriasim relabens.

Nemausi monachus ætate provectus & castus hoc morbo diutissime laboravit, curvato corpore incedens & tristis, nec a peritissimis medicis levamen notabile experiebatur.

3. *Satyriasis venerea* Cheynæi *de fibræ natura pag. 71.*

Intelligit Auctor symptoma gonorrhϾ virulentæ quod per se morbum non constituit, & curatur phlebotomia, potu emulsionato, narcoticis, ptisanis lenientibus, mucilaginosis, fomentis emollientibus, nitro, semicupiis, &c.

4. *Satyriasis hydrophobica.*

Est & aliud symptoma multo gravioris morbi, scilicet hydrophobiæ observatum a D. Rivalier Medico Lausanensi apud Boneti Sepulchretum, & Græcis etiam cognitum.

XIV. Nymphomania; *Fureur uterine*; *Andromania*, *Nymphocluia*, *Ginaicomania*, *Entelipathia* paucis; *Hysteromania* Boecleri *dissert.* 8. *Metromania* Sorani & Ill. Astrucii, *de morbis mulierum*; *Theligonia* Ill. Linnæi *de Tænia*. *Melancholia uterina* Nenteri; *Furor uterinus* & *tentigo* Latinis. *Nymphotomia* & *symptoma turpitudinis* Mercati.

Est hujus generis character in feminis effrene veneris desiderium.

Ratione audaciæ & impudentiæ differt ab Erotomania seu melancholia amatoria; an ratione sexus, adeoque organorum diversorum, genus diversum fit a satyriasi, judicent alii.

Metromania est vox æquivoca & musomaniæ synonymica, unde minus arridet. *Nymphomania*, quasi mania clitoridis; vox est usitatissima apud eos qui nomina consarcinata, seu e plurimis distinctis verbis composita repudiant, quale est *furor uterinus*.

Hujus morbi gradus sunt diversi pro diversis generibus a Sennerto habiti.

1. *Nymphomania salacitas* Sennerti *de virginum morbis.*

Huic expositæ sunt virgines cum pubertatis ætatem attigere; temperamento calido præditæ, lectionibus lascivis, cantilenis fescenninis, adolescentum illecebris captæ, potissimum quæ sub severioris matris legibus aut cœnobiorum claustris diutius vixere; quæ turpi mastupratione incendicula veneris excitavere, in illis autem cupiditas a festiva alacritate, amasiorum provocatione incipit, denegata vero venere, deposito pudore, verba lasciva blanditiis erga viros admiscent, aut limis oculis, gestibus sollicitant procos, interea domi mœrent, gemunt, anorexia, agrypnia vexantur, marcescunt; idem accidit junioribus viduis maritum impotentem aut frigidum expertis, nec puerperii labores passis.

Quæ vero pudori litant, maxime quæ virtutem & religionem cordi habent, illæ ob acrimoniam feminis & sanguinis ac organorum genitalium sensibilitatem simili sed tacita veneris cupiditate incenduntur & eo ardentius ac miserabilius flagrant, quo ardorem suum tegunt accuratius, inde mœror, agrypnia, anorexia, macies, pollutiones frequentes, quæ aversas a levibus culpis animas multum cruciant: novi puellam hujuscemodi quæ ad sui confessarii senis & putidi pedes postrata & acerrime suam calamitatem deplorans, interea hisce invitis feminis profluviis erat obnoxia, a duobus annis his miseriis cruciata & castimoniam mentis intemeratam servans: immane erat veneris desiderium sensitivum cui constanter reluctabat voluntas.

Certum est matrimonium esse præstantissimum in salacitate remedium, frustraque non raro auxilia medica adhiberi, ut phlebotomias repetitas, refrigerantia, potum humectantem, lenia cathartica, balnea, serum lactis, antivenerea, ut nymphæam, portulacam, emulsiones, &c. hæc, ait Zacutus, etsi proficua, profuere nihil, & virgo his malis vexata demum in puteum se præcipitare cogitabat, cum demum maritus cui nupsit juvenis, robustus, & officio suo strenue defungens, ac cui tamquam sanguisuga illa adhærebat, optimam ipsi medelam attulit, brevi enim ea puella effloruit, revixit & pristinæ sanitati restituta fuit. Zacutus Lusitanus *de furore uterino observ.* 84. *libr.* 2.

2. *Nymphomania furibunda*; *Fureur uterine.*

Est alter gradus hujus morbi in quo omni deposito pudore, nymphomaniacæ notos, ignotosque ad venerem sollicitant, pudenda etiam denudant, & ex denegato coitu dictis aut pugnis recusantes male habent; quæ prius erant castæ & decenter educatæ jam obscæna verba proferunt, obvio cuique sui copiam faciunt, atque lassatæ potius quam satiatæ recedunt; illis non raro ob attactus impuros clitoris multum excrescit, & irritatur, quod in regionibus calidis sollemne est; frequens est feminis ejectio, vulva intumescit, & hiat, ardor est in abdomine, urina pauca & rubra: atque si hæc calamitas castis &

Francisc. Boissier de Sauvages.

 mo-

monialibus accidat, tunc ob præfocatum mœrorem & occultatam diutius mali causam ægrotant miferrime, vel aut tarantifmum & dœmonomaniam fimulant, aut infaniunt eo fine ut rus foras e cœnobio dimittantur, millenifque in eo cafu utuntur ftratagematis, aut demum fe laqueo fufpendunt.

Similem morbum in femina viro utente obfervavit Matthæus de Gradibus *confil.* 80. quæ ftatim atque a viro conceperat, libera erat ab illo furore; aft vero fi intra unum aut alterum annum non conciperet, furiofa evadebat, ex appetitu veneris cum ventris fonitu, delirio, tremore, &c.

Hunc vero morbum deliriis non accenfeo, quia delirium non eft præcipuum fymptoma, fed veneris effrænis cupiditas.

Cadavera oftendere clitoridem tumidam, ovaria folito majora, tubas Fallopii claufas.

Præter remedia antiaphrodifiaca laudatur a multis ufus cicutæ; verum quod genus plantæ hoc nomine intelligatur dubium eft. Vide infra *Paraphrofynem a conio.*

3. *Nymphomania fervor uteri* Sennerti *de furore uterino.*

Eft alius affectus prioribus cognatus, quem *matricis fervorem* Antiqui appellarunt, quando nimirum univerfa uteri fubftantia incalefcit, cum dolore, lumborum gravitate, horripilatione, faftidio, urinæ ac fæcum fuppreffione, & femina coitum vehementer appetit, fed ob dolorem venere uti pertimefcit.

Differt fiquidem hic affectus a prioribus, quod nec a feminis acrimonia, nec a libidine morali procedat appetitus venereus; fed tantum a phlogofi, aut fervore uteri ejus fenfibilitatem adaugente.

In hoc quidem cafu præter phlebotomias, victum refrigerantem & humectantem, potus nitrofi, emulfiones, balnea, injectiones emollientes in vaginam, fomenta, fimiliaque proficua funt.

4. *Nymphomania pruriginofa*; *le Prurit de l'uterus*; *Pruritus uteri* Sennerti *lib. 4. par. 2. fect. 1. cap. 2.*

Non femper uteri, feu potius vulvæ pruritus veneris appetitum effrænem conciliat; adeoque ille pruritus eft a nymphomania ipfa diverfiffimus; verum quandoque hujus libidinofæ cupiditatis principium eft, potiffimum cum clitoridem obfidet materies herpetica acris, mordax, in femina aliunde ad venerem prona; cum autem hæc cupiditas nec a feminis acrimonia, nec a depravata voluntate, fed a fede diverfa affecta dependeat, diverfum effe affectum vifum eft Medicis, ut Sennerto.

Curatio eadem eft ac herpetis.

XV. Tarantifmus, *le Tarantifme*, *le Janon*; *Il Carnevaletto delle Donne* Baglivi; *Eftro di ballare.*

Eft morbus in Apulia endemius, cujus præcipuum fymptoma eft inexplebilis faltandi, aut choræas agendi cupiditas: dicitur Tarantifmus a Tarantula, & ægri *Tarantati*, quia invaluit opinio hunc morbum a Tarantulæ morfu excitari, quod Baglivus judicat; nuper vero Ill. Serao Academiæ Neapolitanæ a fecretis inficiatur.

Romæ capta funt experimenta cum Tarantulis; horum morfus dolorem excitat, dein tumorem livefcentem, paucis poft diebus crufta nigricante obfitum; accedit fomnolentia, cardialgia, vel cordis oppreffio, & deinde dolores in fingulis corporis articulis; fed nunquam faltandi vel neceffitas, vel cupiditas demorfos inceffit; hos diaphoretica vulgaria fanant.

Tarantifmus ante fæculum decimum quintum a nullo Auctore memoratur, licet Tarantulæ multo ante forent cognitæ; in Sicilia, Melita, Africa regionibus Apulia calidioribus funt multæ Tarantulæ, nullus vero Tarantifmus, ait Ill. Serao, cui contradicit S. Gervafius.

Apuli habitant fub cælo calido & ficco, funt ingenio acuto, imaginatione vivida, temperamento melancholico, amore mufices, feu mufomania infignes; Tarantatorum plurimi fatentur fe a nulla Tarantula demorfos unquam fuiffe quantum meminerint; folus Baglivus fcorpio Apulo, ceteri omnes foli Tarantulæ hunc morbum adfcribunt ob præjudicatam opinionem, ut Aftrologi aftrorum influxui bella & epidemias tribuunt.

1. *Tarantifmus Apulus* Baglivi *de Tarantula.*

Eft morbus apud Apulos endemius, quem morfui Tarantulæ ob præjudicatam opinionem tribuunt; cujus præcipuum fymptoma eft faltandi, aut choræas agendi, & modulamina mufica audiendi effrænis cupiditas.

Occafionem huic morbo forte præbuit olim fucceffus muficorum fonorum ad excutiendam fomnolentiam quam morfus Tarantulæ excitat; inde orta apud plebem opinio adhucdum vigens mulicæ ineffe eam vim quæ venenum Tarantulæ per fudores a faltu excitatos abigat; verum & citra tarantulæ morfum, ac fcorpionis vulnus hic morbus, fervente cælo, homines ad hanc vefa-

vefaniam prædifpofitos, quavis data occafione invadit.

Morbus ille chronicus eft cum paroxyfmis acutis quolibet anno recurrentibus; paroxyfmus incipit a mœrore, folitudinis amore; quandoque furor, ululatus, veftium indecora abjectio, in cæno volutatio, quorumdam colorum, ut nigri averfatio, aliorum amor, accedunt; omnes ab inftrumentis muficis pulfatis, potiffimum a modulaminibus velocioribus e fomno & profunda mœftitia excitati, per triduum & ultra faltant ad fudorem ufque, arborum ramos manu geftantes & exagitantes, a diffonantiis, aut ingratis modulaminibus pejus habentes, alta fufpiria trahentes; imo, fi defuerit illud auxilium, in caro morientes: fecus a fonis harmonicis & fibi gratis convalefcentes ufque ad annum fequentem; nam eo tempore quo primum affecti funt, paroxyfmus revertitur; quovis anno eumdem morbum experiri folent, & fi non faltaverint, toto illo anno aurigine, anorexia, febricula, anxietate cordis, aliifque fymptomatis vexantur.

Varietates hujus morbi, fi Baglivo fides fit, funt repetendæ a diverfis infectis, quorum morfui tribuitur hic morbus.

Tarantifmus a Tarantula alba mitior eft, ex murfu dolor ventris pungens, diarrhœa, pruritus.

Tarantifmus a Tarantula ftellata pejor; inde dolor acutior, pruritus, capitis dolor, ftupor, gravitas, horror totius corporis.

Tarantifmus a Tarantula uvea peffimus; inde fymptomata ftellatæ, & præterea tumor ingens, & dolor partis demorfæ, fpafmus, fudor frigidus, aphonia, naufea, meteorifmus, &c.

Tarantifmus a Scorpio Apulo Baglivi.

Demorfi non vitis palmites, fed enfes nudos geftare volunt.

Tarantifmus fimulatus Baglivi, *cap.* 7. *il Carnevaletto delle donne.*

Non a folo Tarantulæ morfu occafio præbetur huic morbo, fed etiam a chlorofi, ut obfervat Baglivus *cap.* 7. Multæ chloroticæ, ait ille, eadem fere patiuntur fymptomata, quæ Tarantati, & confueto more fingulis annis faltando a chlorofi, & hyfteria immunes omnino evadunt.

Romæ licet Tarantulæ deficiant, mulieres ac potiffimum hyftericæ & moniales Tarantifmum non raro fimulant, five amoris igniculis, five jactura rei familiaris, five aliorum malorum his propriorum tædio afficiantur; ob affiduum mœrorem in melancholiam & defperationem abeunt, eademque ratione omni mufices concentu & choreis delectantur fummopere. Citharifta vero fimulantes a veris Tarantatis dignofcunt, ex eo quod veri Tarantati, vel leviffimum citharifta errorem in modulamine, & diffonantiam acutiffimorum inftar muficorum percipiunt, non vero qui Tarantifmum fimulant, aut qui a Tarantula demorfi non funt, ut cum Baglivo loquar; nec enim magis eft fimulatus qui a chlorofi, hyfteria, melancholia, nymphomania, &c. pendet, quam cui Tarantulæ morfus occafionem præbuit, fi illuftr. Serao fidem adhibeamus.

2. *Tarantifmus entenea fmus*; *Chorea S. Viti* Sennert. *lib.* 1. *p.* 2. *c.* 17. non vero Sydenhami; *Enthufiafmus* Galeni; *Saltus Valentini*, ac *Saltus Viti* Fel. Plater. *Ægri Enteraftici* Herodoto.

Eft furor faltandi quem divinitus immiffum putant Guillerinus *Hiftor.* Vincentius Bellovacenfis, *lib.* 26. *cap.* 10. quem narrant anno 1012. fexdecim viris & tribus feminis accidiffe ex imprecatione facerdotis, eo quod in cæmeterio choræam duxiffent. Similem morbum caufis phyficis tribuendum narrat Fel. Plater. *in obferv. lib.* 1. de femina Bafileenfi, quæ per menfem fere fine intermiffione faltavit; imo cum federe cogeretur, geftu, motuque corporis inquieto corpus velut faltans agitabat.

In Circulo Sueviæ juxta Ulmam eft templum Sancto Vito dicatum; eo multæ concurrunt mulieres circa Feftum hujus Sancti quolibet anno menfe Majo, ibique faltu cum perturbatione mentis nocte dieque fe exercent, donec extaticorum inftar corruant, qua ratione fibi reftitutæ fanitati videntur, & nihil per annum fentiunt; fecus membrorum inquietudine, tenfivis artuum doloribus, una cum laffitudine fpontanea, & capitis gravitate torquentur, donec anno fequenti organum muficum quod in eorum gratiam hoc Fefto pulfatur, audiant. Hæc teftis refert Gregorius Horftius *obferv. lib.* 2. Similis eft puellarum multarum apud Gebennenfes phantafia, aut furor, cum Divæ Mariæ Feftum recurrit, & eas ad aliquod Sacellum una aut altera leuca diftans cum amafiis & fociis ineundum invitat animi recreandi, ad fidium fonos libere faltandi, & longe a cuftodibus genio fuo indulgendi pruritus; illa delectamenta fub velo devotionis licita tam ardenter appetunt plures, ut ab iis denegatis ægrotent; expertus loquor, his enim feftis interfui.

Paullo gravior erat affectus quem prope Courtray in Flandria obfervavit Nicol. Tulpius (*obferv. lib.* 1.) Homo erat vere mifer, volaticus & irrequietus, qui noctes ac dies cur-

curfitabat, fubfultu tam pernici, & agitatione tam perenni, ut fudoribus diffflueret, nec nifi inevitabili dormiendi neceffitate preffus quiefceret.

Huc referatur inquietudo & æftrum ambulandi ac faltandi, quo plures tum viros, tum feminas exagitatas vidit Vvillifius, ut graviores moleftias & lipothymias alioquin invafuras effugerent. Vvillif. *de morbis convulfivis*, cap. 7.

Vide quæ de melancholia faltante inferius referentur.

3. *Tarantifmus mufomania*.

Eft vefanus mufices amor, unde denegata hac voluptate mœror, languor, quandoque furor & infania; conceffa vero tranquillitas, lætitia animi, fanitas. Si mufices cupiditas effrænis eft, atque fanitatem lædat, *mufomania* eft; hic mufices amor omnibus fere innatus videtur, cum infantes in cunis vagientes, irrequieti, infomnes mirifice ab harmonica cunarum agitatione fubleventur; hoc teftantur de cura doloris arthritici Bonetus, ifchiadici Athenæus, epilepfiæ Chryfippus, phtifeos Default, aliique innumeri referunt, circa quod legi meretur egregium opus Lud. Roger, Doct. Monfpel. *de vi foni & mufices jatrica* anno 1758. Ipfe non dudum invifi adolefcentem, qui in febre gravi quotidie remittente a cephalalgia vefpertinis horis in paroxyfmo revertente non levabatur, nifi fono tympani bellici; quod ut pulfaretur amicos rogabat, a quo quidem fono aftantes fere capite dolebant; ille tamen adolefcens minime mufomaniacus eft; cum bene valet; ad hanc fpeciem attinet infania illa epidemica, fed fugax Abderitarum, qua perciti fuere, dum agebatur Andromeda Euripidis, ex qua exeuntes velut infani jambica canebant, vociferabantur, & tripudiabant Perfeum imitantes, referente Luciano. Si fole fub ardenti, ut in amphiteatris Veterum, Tragœdiæ noftræ Opera dictæ luderentur, non minor excitaretur apud nos vefania, nec defunt hujus corybantiafmi exempla quotannis dum Saturnalia celebrantur, necnon apud Tarafconenfes, & Aquifextienfes, cum dies fefti ipfis fanctiffimi revertuntur.

Huc attinet obfervatio mufomaniaci relata in Hiftor. Acad. Parifinæ anno 1707. pag. 7. Quidam Muficus hemitritæo detentus, feptima die delirio correptus fuit, clamans, territus, lacrymans, infomnis decima die, paullulum remittente delirio, quæfivit ut in cubiculo fuo fieret concentus; acceffere amici inftrumenta mufica afferentes, & ad primos fonos æger exhilaratus, præ gaudio lacrymas fudit, febris expers fuit toto concentus tempore, quo finito recidit in priorem languorem; iterato remedio par fuit fucceffus; imo deficientibus muficis, cantilena cujufdam vetulæ ipfum fublevavit; demum poft decem dies repetiti concentus eum fanavere.

Similis fere priori eft obfervatio facta A-lefiæ, & in Actis Academiæ Parifinæ relata anno 1708. Quidam choreæ Magifter gibbus, nomine Maffon, fimili morbo acuto laborans cum delirio, fuafu D. de Mandajors, Acad. Reg. Numifmatum Socii, qui antecedentem hiftoriam legerat, idem remedium adhibuit; ridebant aftantes quod fidicen ad ægrum furiofum accerferetur, & variis fonis eum obtunderet; cum æger, contra omnium exfpectationem, tranquillitatem recuperans in lecto corpus erigere, & dulcedine foni captus modulamina brachiorum & capitis motu imitari cœpit; poft horæ quadrantem quo duravit ille concentus, æger antea a fomno alieniffimus placide obdormivit, fudavit, & fanus evafit.

Tarantifmus Tingitanus; *le Janon*.

S. Gervais in libro cui titulus eft *Memoires hiftoriques*, refert apud Africanos, Tuneti fcilicet, endemium effe Tarantifmum fpontaneum, feu a nullius infecti morfu dependentem, mulieribus potiffimum familiarem, quo ad faltandum, & choreas agendas impelluntur, & huic morbo nomen eft *le Janon*; hos quidem motus tamquam convulfivos Auctor reputat; verum verofimile eft, eos effe ejufdem generis, ac quos vere tarantati apud Apulos edere folent.

In oppido *Donzere* dicto apud Delphinates idem mos invaluit in curando anthrace, ac olim in oppido *Roquecourbe* juxta Caftres: fcilicet incifo tumore, & appofito fale, aceto ac pipere, æger ad faltandum & choreas ducendas per biduum, tintinnabulorum fono, & amicorum exemplo incitatur.

XVI. Hydrophobia; *Hydrophobiæ*, *Rage*.

Eft morbus cujus præcipuum fymptoma eft incredibilis potulentorum omnium averfatio.

1. *Hydrophobia vulgaris*; *Rabies* Boerhaavii; *Aerophobia*, *Pantophobia* Cælii Aureliani. Ægri *Hydrophobi*, *Pheugydri*, *Aquifugæ*, *Rabiofi*, &c.

Ille morbus Græcis prætervifus, truculentiffimus, fæpius ex animalis rabidi morfu communicatus, raro fponte febribus fuperveniens, unicum utplurimum lethalem & brevem paroxyfmum obtinet, verum ejus venenum diu & circiter quadraginta dies

in corpore latitat antequam evolvatur; contagiosus est, salivæ scilicet interventu per morsum, linctum, basia, a corpore in corpus transmittitur a canibus, lupis, felibus antea demorsis, aut spontaneam hydrophobiam patientibus.

Hujus historiam in dissertatione quæ anno 1748. præmium Academiæ Tolosanæ reportavit, fuse tradidi; idcirco hic paucis summa capita attingere sufficiet.

Venenum hydrophobicum duplici materie constat, una fixa, mucosa, altera volatili; utraque in glandulis sebaceis faucium, œsophagique paratur, colligiturque, sive venenum salivam immediate affecerit, ut accidit celebri Baldo, qui caniculam rabidam osculatus est antequam eam occidendam mitteret, necnon his quos in facie lupi sauciant; sive venenum aliis partibus infusum fuerit, quod morsu, imo linctu evenit, modo tamen dentium mucus & saliva non detersa omnino fuerit, ut accidit cum trans vestes crassas, lanatas, quifquiam a cane mordetur; saliva venenum infert vulneri utplurimum crassum, quod ibi loci fovetur, exaltatur, resolvitur per mensem & ultra, vulnere interea cicatricem cito inducente, & præmorso, nisi æger timeat eventum, bene se habente: si vero venenum immediate salivam infecerit, illud intra paucos dies evolvitur, & hydrophobia accedit, ut accidit illis qui in facie vulnus acceperunt, inde enim lacrymæ, saliva ducuntur cito ad œsophagum. Apud eos vero qui in locis ab œsophago dissitis morsum passi sunt, venenum non evolvitur, nisi post mensem & ultra, rarissime post annos; tunc vero vulnus antea sanatum dolet, rubet, intumescit, ardent partes demorsæ, linctæ, æger fere semper oblivioni mandatum infortunium suum in mentem revocat, imo refricatio hujus veneni evolutionem accelerat; inde utplurimum mœror, tristitia, cibi & potus negligentia; tunc autem sive timeat, sive non, anginæ quædam species eum divexat; potum utcumque sitiat, deglutire recusat, salivam etiam suam horret incredibili quadam antipathia adversus omnia liquida ori, aut etiam oculis oblata afficitur, cujus rationem ipse non intelligit; nulla hactenus in pulsu mutatio, nullum virium detrimentum; æger si animo mitis sit, & ingenue educatus, maxime vero si infans, placide potum renuit, lac a nutrice oblatum recusat, frustra bibere conatur, cibi etiam lobulos raptim & cum summa difficultate devorat, & nemini minitatur, si vero rusticus, aut minus mollis indolis, duriora patitur symptomata, maxime si diram quæ imminet mortem, & quæ de rabidis vulgo feruntur non ignoret, is scilicet quadam obvios omnes mordendi prurigine tenetur; quotquot videt, tot fingit amphorisarmatos hostes, qui eum ad bibendum cogant: ægri ad aquæ, aut amphoræ nomen exhorrescunt; salivam longe expuunt, imo vel minimum statum aut ventum pertimescunt, raro febricitant, rarius delirant, plurimi devotas preces ad Deum fundunt, simulque amicos monent ut sibi consulant, ut manibus vincla injiciant, ut a morsu & sputo suo caveant, & intra unum, alterumve diem convulsi, turbati moriuntur.

Paullo post obitum fecta cadavera horrendum fœtent, venter intumescit flatu, ichor viridis stomachum notat, maculæ atrorubræ œsophago sunt inustæ, cruor fluxilis paucus in venis, viscera sicca, arida sunt, nec mirum, cum per biduum, triduumve æger omni potu abstinuerit. Animalium rabidorum carnes comestæ, excepta forte gula, aliis hydrophobiam intulisse non constat; jecur ipsum pro hydrophobiæ antidoto multis laudatur; veneni ergo sedes in œsophago fixa videtur.

Phœnomena intelliguntur, si ibi loci supponamus humorem calcis vivæ instar cum saliva & aqua assumpta effervescere aptum, & cujus energia caustica dilutione extricatur; hinc disphagia atrox, nausea, gingivarum pruritus, exspuitio, &c.

Si itaque hydrargyrum affinitate qua gaudet, adhæreat muco faucium, & illius excretionem promoveat, illud hujusce veneni in his glandulis præparationem impediet, exaltationem a mora pendentem arcebit, eliminationem promovebit, forte huic adhærendo illud concentrabit, ut acidum marinum sublimati corrosivi corrigit, involvit in aquila alba.

Multiplici observatione a viginti retro annis constat homines a rabidis demorsos, maturo & constanti hydrargyri usu ab hydrophobia antequam accedat immunes evadere; hoc docent observata clariss. Desault Burdigalensis, Darluc Forolivienfis, Fratris du Choisel Jesuitæ, qui in Ponticherry ducentos hac methodo servavit; mea demum plures a quatuordecim annis repetita, cum ante hocce inventum neminem vere hoc veneno infectum convaluisse vulgo creditur.

Ex diversis hydrargyri præparatis, forma turbith, cinnabaris, &c. præstantissima est pomata vulgaris Neapolitana, cujus drachma quantocius vulneri & vicinæ est inungenda, imo si tempus urgeat prima vice semi-

femiuncia, dein fingulis diebus ægro e bal-neo exeunti iteranda eft inunctio unius, al-teriusve tantum drachmæ, quod repetatur per quindecim, vel viginti dies, ita ut æger ad fummum pauca fputa, plura quam pro folito more ejiciat; ea vero fervatis fervan-dis, fub victu refrigerante, & humectante, vitando aerem frigidum, diro huic morbo præcavendo fufficiunt. Plura vide apud Ill. Van Svvieten, *Commentar. in Aphor.* Boer-haavii.

Hydrophobia Spontanea.

Ea eft quæ citra ullum contagium oritur potiffimum in hemitritæi fpecie qua affectos *phreniticos Brachipotas* Hippocrates nuncu-pat; paucæ vero funt hactenus hujus morbi hiftoriæ, de quibus videfis *Diarium Medi-cum* Ill. Vandermonde.

ORDO TERTIUS.

DELIRIA.

Ratio eft facultas percipiendi nexum ve-ritatum univerfalium, inde homo di-citur animal rationale, quod cum ætatem fufficientem attigit, capax eft hunc verita-tum nexum percipiendi, feu quod idem eft propofitiones generales veras & abftractas ex pluribus individuis concretis obfervatione compertis valet efformare; *Intellectus* enim quo pollet homo eft facultas abftractum in concretis pervidendi, feu ideas generales ef-formandi, cum bruta nil cernant nifi in in-dividuo feu in concreto, unde veritates uni-verfales, quales funt elementa fcientiarum, capere nequeunt.

Ratiocinari eft ex duabus propofitionibus terminum communem habentibus, tertiam elicere; hoc præftant homines etiam in re-bus intellectualibus, ut circa virtutem, vi-tium, fanitatem, ægritudinem generice fum-ptas; bruta vero bonorum vel malorum fen-fitivorum ideam fenfu retinent, & fimilia in fimilibus circumftantiis exfpectant, quæ exfpectatio eft quid analogum humanæ ra-tioni, & vulgo *inftinctus* dicitur aut *fenfus communis*, nam fenfus feu facultas perci-piendi impreffiones objectorum præfentium fere fufficit cum memoria, ad hanc fimi-lium eventuum exfpectationem.

Morofi hoc inftinctu minime deftituuntur, bona & mala fenfitiva non folum percipiunt, fed & quædam præ aliis impenfe appetunt, & profequuntur, atque in hoc errant quod organorum extra cerebrum pofitorum vitio feducti bona hæc fenfitiva intellectualibus multo majoribus anteponant, ut nymphoma-niacæ illecebras veneris caftimoniæ, fameli-ci alimenta temperantiæ, denique pro bonis fummis & realibus exigua & apparentia fu-mant ac profequantur; interea ex eo folo inter deliros non numerantur, quia animæ fedes fcilicet cerebri medulla non vitiata eft, adeoque ipfis cupiditatibus morbofis re-fiftere poffunt, ac ratione qua pollent, ac libertate qua fruuntur, errorem fuum cor-rigere potis funt; verum deliri cerebrum habent læfum tum in toto tum in parte, nec proinde ipfis poffibile eft fuum errorem agnofcere, nec agnitum emendare; illi quorum encephalus totus afficitur fere ut maniaci inconcinne de pluribus diverfiffi-mis objectis judicant & errant; melancholi-ci vero, quorum medulla cerebri in parte tantum vitiata eft, de uno aut altero deli-rii fui objecto peffime judicant, in aliis fæ-pe recte cogitantes, ingeniofi & acuti.

Præterea morofi quidpiam bonum effen-tialiter & conftanter appetunt, aut malum averfantur quoddam præfracte, & in hoc morofitas confiftit; falvum tamen remanet ratiocinium, nifi delirium cum morofita-te complicetur; aft delirantes etiamfi quæ-dam avide appetant, aut fine ratione aver-fentur, interea plures circa indifferentia errant, ut qui fe cereum, figulinum, vi-treum caput geftare, fe Reges effe, aut equos, aut Deos reputant; id de his aliif-ve fubjectis abfurda, minimeque fibi cohæ-rentia deblaterant, aut multa perpetrant quo-rum motivum in fanorum mentem nunquam fere venire poteft; fic maniacum vidi, qui per quadraginta dies cibum & potum recu-fabat, folo tabaci fumo contentus, nec fuæ abftinentiæ ullum motivum afferebat; idem filiæ fuæ trienni pollicem cultro abfcidit, nec eadem die hujus vel meminerat, vel pœnitebat, & fcifcitantibus aliena omnino refpondebat.

Fingite concentus cujufdam Rectorem & Præfidem, qui non folum diverforum in-ftrumentorum ab aliis pulfatorum fonos per-cipiat, fed etiam quos ipfe in clavicymba-lo aut organo ecclefiaftico pede, manuve pro-ducit, regiftris, ut ajunt, omnibus eductis; ille fi mentis compos, liber, & nullis aliis negotiis diftractus fonorum harmoniam, & fi quæ fit, minimam diffonantiam facile per-cipiet, omnium partium actionem fapien-ter moderabitur & diriget; talis eft anima in ftatu fano, dum præeft machinæ huma-næ recte conftitutæ; verum fi inftrumento-rum, quibus utuntur focii, chordæ fint ma-

le ad

le ad concentum aptatæ, vitiofæ, inftrumentaque ipfa male difpofita, five inftrumenti cui præeft regiftra quædam fint claufa, ut fi organa auditus, memoriæ, imaginationis ferientur, aut ipfe alio diftractus, impoffibile eft rectum & jucundum concentum fieri, deficiente præfidis regimine, omnia confundi & perperam mifceri neceffum eft.

Talis eft confufio in regimine actionum liberarum apud delirantes, licet plures ex actionibus naturalibus, v. g. vitales pacate & concinne exerceri pergant, quæ fcilicet non actualem præfidis fyftematis nervei attentionem exigunt, fed veluti ob longam ejus affuetudinem ab ipfo infcio fiunt, ut fidicen infcius capite & pede menfuram denotat, interea dum modulaminibus diverfis excitandis eft intentus.

Delirium a Boerhaavio definitur *exortus idearum non refpondentium objectis externis, fed internæ cerebri difpofitioni*; a Pitcarnio *infomnium vigilantium*. Hallucinatio error eft qui a vitio cerebri non pendet, fed a prava organorum externorum difpofitione, ut in vertigine, fuffufione, & error ille differt a morofitate, ut pica, fatyriafi; quod non notabilem & conftantem fecum indûcat appetitum vel averfationem: delirium vero pendet a vitiofo cerebri ipfius ftatu, & nonnifi confequenter ad ejus vitium ipfi hallucinatio aut morofitas fæpius adjungitur.

In ftatu fano animæ, qualem depinximus dum de concentus præfide agebamus, omnes actiones & ideæ, indeque pendentes appetitus & motus, determinantur, & a circumftantiis externis, & a ratione ac memoria veritatum, vel præceptorum univerfalium cuftode; unde fit ut omnia recte percipiamus, abfentia imaginemur, præteritorum recordemur, futura prævideamus, omnia bona malave ad recti judicii ftateram libremus, ficque omnes ideæ & actiones ab his principiis internis & fimul externis determinentur.

Verbo, datur confenfus inter externas circumftantias, & notiones acquifitas boni & recti; unde determinatur quid in quavis circumftantia fentiendum, appetendum, & agendum fit.

Deeft ille concentus in omni vefania; nam *hallucinati* imaginantur & percipiunt quæ non fentiunt; *morofi* loco voluntatis ab appetitu fenfitivo diriguntur; *deliri* brutorum inftincto, non regimine rationis, ducuntur, & fiunt fimiles equis & mulis quibus non eft intellectus, ipfis etiam pejores, fi fimul gravibus pathematis aut morofitatibus agitentur. In amentia fere nulla funt pathemata, nec triftia, nec hilaria; in melancholicis triftia funt, in maniacis vivida ad audaciam & iracundiam vergentia.

In phrenitide, paraphrenefi & cephalitide pyrexia acuta inflammatoria eft, unde differunt hi morbi a vefanis quibufcum ratione delirii conveniunt; in his morbis eft infarctus vaforum corticalium & medullarium cerebri aut cerebelli, atque impetus fanguinis in ea vafa & inde orta nevrolymphatica excitat medullarium fibrarum pulfationes, diftenfiones infolitas, objectis externis non refpondentes, inde ideæ inconcinne, hallucinatio, morofitas delirium, quod fedato fanguinis impetu, refoluto vaforum infarctu, utplurimum cum ipfa pyrexia intra aliquot dies evanefcit.

In paraphrofyne etiam fugax eft utplurimum delirium, febris cujufdam fæpe comes, aut veneni effectus. Verum in mania, melancholia & amentia, conftans, diuturnufque eft error mentis, nec a fugaci fluidorum vitio, fæpius vero a folidorum ipforum labe dependens, unde medelæ difficultas fumma: morotrophia his ægris non fanandis, fed tantum fere cuftodiendis & nutriendis dicata, hanc difficultatem fatis teftantur.

Ratiociniis, monitifque Philofophicis hos vefanos aggredi foret operam oleumque perdere, aut furdo canere, quos ad medicamina, vel alimenta neceffaria fumenda minis & verberibus cogere non raro opus eft. Hi foli funt ægri apud quos morbus non eft moleftia, feu qui fuam ægritudinem non ægre ferunt, nec de ea conqueruntur: non mirum itaque fi ad ejus fanationem concurrere recufent, forteque Medicis fauftum eventum fortitis refponderet maniacus, ut refpondit ille, de quo Horatius: *Pol me occidiftis amici*. Interea adeo triftis eft actutis ille morbus, ut, fi non ægrum, faltem parentes, amicos & cives omnes fibi obftringat Medicus, qui infanum ad rationis viam reducit.

XVII. Paraphrofyne. *Delirium* Latinis. *Temulentia* Platero. *Mentis alienatio*; Gallis *Delire, tranfport au cerveau, alienation d'efprit*.

Eft fugax & fæpe febrile delirium, unde a mania, melancholia, aliifque morbis conftantibus diverfum, nec non a phrenitide, paraphrenefi, fynocho & typho, quorum fæpe comes eft, ut pars a toto difcrepet.

Oritur utplurimum ex tali vitio cerebri quod valet certas ætheterii fibras diftrahere, fuc-

fuccutere, unde determinatæ in mente exurgunt ideæ objectis externis non refpondentes, ex quibus tamen omnes appetitus & actiones determinantur.

Vere fomnium eft vigilantis; fomno detenti minime poffumus phantafmata quibus detinemur abigere, & errorem corrigere; aft ftatim atque evigilamus vifis & auditis objectis ambientibus, atque iis cum objecto fomnii collatis errorem noftrum agnofcimus dum fani fumus. Verum in paraphrofyne nec omnino evigilamus, fed tanta eft impreffio facta in emporio, ut eam indeexortam ideam minime abjicere poffumus, unde ea idea vehementer percuffi, confequenter appetamus, averfemur, judicemus, & actiones omnes dirigamus; nemo eft qui inter fomniandum terrore v. g. percuffus, fi expergefiat, paullulum has ideas non rejicere poffit; verum fi fomno iterum indulgeat, illa phantafmata nobis invitis iterum menti obverfantur; ita ut pluries hanc luctam inter fomnium & libertatem intra horam experiatur. Si itaque febricitans talem in vafis fanguiferis infarctum patiatur, ut certam ideam alte infixam non poffit amovere, quæque impreffiones forinfecus advenientes fuperet, is fruftra objecta externa percipiet, ea prætervifurus aut mox in infomnium etiam interdiu relapfurus, atque ille paraphrofyne laborare feu delirare dicitur.

1. *Paraphrofyne temulenta.*

Delirium ex narcoticis, venenis dementantibus. *Temulentia* Plateri.

Eft illud delirium quod ex liquoribus fermentatis, ut vino, cerevifia, horum fpiritibus immodice hauftis, forma potus, vaporis, balnei, clyfmatis, &c. oritur. Horumce fpirituum energia fluidum nerveum in cerebro mire exagitatur, inde millenæ ideæ turmatim exortæ in anima; verum ex illis quædam funt cuique magis familiares; quæ proinde nos magis afficiunt & delectant, iis proinde fortius adhæremus & acquiefcimus, unde cujufque mores & ingenium in temulentia declarantur; iracundus exardefcit, amafius fufpirat, nullus a circumftantibus objectis quibus vix afficitur ad fimulandum determinatur, unde vulgo dicitur: *In vino veritas.*

2. *Paraphrofyne a venenis.*

Datura Methel. Du Guid Edimburgenfis, *Diar. Medic.* Nevembr. 1757.

Decoctum trium fructuum in lactis pinta jejune hauftum a robufto fexagenario induxit fequentia fymptomata.

Illico vertigo & vacillatio ut in ebrietate, fenfuum omnium obfcuratio, nulla naufea, lectum æger petit; lingua & os aridiffima, balbuties; immobilis fuit, muffitavit, delirare vifus eft in geftibus, genubus flexis, brachia tendens, & aliquid inquirens; oculi graves, triftes; dein aphonus, tranquillus, fine pulfus artubus refolutis, per fex, feptem horas ftupidus, dein furibundus fe jactabat in lecto, infinita figna aftantibus non intellecta edidit, tranquillus dein ac eodem vefpere omnino fanus evafit.

Datura ftramonium, feu pericarpiis erectis, in Occitania vulgaris fuppeditavit decem ab hinc annis latronibus venenum, quo nefarii per aliquot annos ufi funt; femen fcilicet contufum in vino infundebant, fed qua dofi nefcio? majori fcilicet qui bibunt venenum, pereunt, & plures fic interemptos vidi vel audivi; minori dofi paratum vinum ore affumptum intra pauca minuta hominem fomno tradit, quo tempore a furibus fpoliatur, dein intra paucas horas fomno excuffo, æger vefanus, demens millenis minime injucundis deliriis agitur, mutus utplurimum & geftibus appetitus fuos demonftrans, fine naufea nec cardialgia, deinde per multos dies oberrat phantafmatis fuis detentus, hilaris, ac demum ad rationem redit, fed debilis ad progreffum & veneri impar; hæc in pluribus vidi, viderunt etiam Senatores Præfidialis Monfpelienfis, qui hos nefarios morte damnarunt. Carnifex Aquifextienfis fumpto olim hoc veneno per noctem in cemeterio choræam agebat, & ejufdem urbis canidia morti fuit addicta quod puellas fic dementatas ganeonibus tradidiffet. Hoc criminis genus apud Orientales familiare eft, docente Acofta. Plura videfis apud Garidellum in Hiftoria Plantar. Gallo-Provinciæ.

Hyofciamus niger radice, flore, foliis, fimiles effectus inducit. Mulier Monfpelienfis ejufque maritus radices illas pro radicibus fcolymi manducaverant; vefpere poft quadrantem horæ guttur fuit conftrictum, vox extincta, dyfuria acceffit, amaurofis fugax, rifus ineptus, continua loci mutatio per dies duos, dein cephalalgia, debilitas, quæ cuncta emeticis, catharticifque ceffere. Vidi fimiles effectus foliorum in jufculo decoctorum in altera muliere.

Coriaria Niffolii, *Act. Acad.* vulgo *redoul*, cujus baccæ epilepfiam creant, foliis etiam nocet hominibus, & hoc fingulare obfervavi in muliere Monfpelienfi, quæ decoctum foliorum ejus in jufculo affumpferat, quod fcilicet fe in medio aere confiftere ferme putaret, nec lecto infiftere; vifus erat obnubilatus; hæc per biduum.

Solanum hortenfe baccas diverficolores producit, quarum feptem vel octo in offa come-

comeftę; quod ruftici montium vicinorum ludibrii caufa quandoque faciunt, fimilem paraphrofynem aut tumulentiam inducunt. De effectibus atropæ Belladonæ, vide *Carum*.

3. *Paraphrofyne ab opio*. Collect. Acad. *tom.* 3. *p.* 676. a Chrift. Schellamero.

Tribus granis & femiffe, totidemque croci, deglutitis a viro circa noctem mediam, vir 1. per horæ quadrantem fomno tumultuofo, infomniifque turbato, irrequieto indulfit; 2. evigilavit ore ficco, & cum loquelæ, articulationifve impedimento; 3. poft horam caput ftupefactum & vertiginofum; 4. tunc fibi videbatur ipfe in aere fufpenfus, & omnia circumrotari; 5. progredi coactus titubabat, ægre procedebat, ftupor fenfim decrefcebat, aft artuum torpor identidem fubito augebatur; 6. penes fe non erat omnino, & fuæ exiftentiæ vix confcius erat, quæfitis tamen fatis apte refpondebat; 7. poft femi-horam fenfibus orbatus fuit excepto vifu & auditu, fic acetum nulla acrimonia præditum, fpiritus volatilis falis armoniaci inodorus, tactus fere nullus, ipfi videbantur; 8. manuum tamen fuarum genis applicatarum frigus fentiebat, frigebat autem poft femi-horam toto corpore maxime extremis artubus, inde ftupor mufculorum, & progreffus impeditus, unde ad hypocauftum exca-lefactus fuit, & ambulare coactus ne moreretur, fic progrediens obdormifcebat fomno obrutus; 9. hora tertia matutina ratio prius obnubilata emicuit, pulfus prius vix fenfibilis furrexit: tunc fomnus ipfi conceffus fuit, fed huic indulgens æger turbabatur, fui impos erat ftatim ab oculis claufis, judicio liberiori facto, ipfe fomnum a fe arcebat, a quo timebat; 10. hora quarta matutina, fumpto potu fpirituofo vires recuperavit, & in omnibus artubus formicationem brevi fenfit, repetitis frictionibus ftupor fuperficiei corporis evanuit, fenfufque in ea reftitutus, 11. finita hac ægritudine æger faffus eft fuas toto hoc tempore ideas tantum vagas, & cognitionem ftatus fui non nifi confufas fuiffe, licet preteritorum clara remaneret memoria; 12. addebat quod oblato fibi lecto libro lecta non intellexerat, oculofque fuos quater majores fibi apparuiffe, ita ut metueret ne afpicientibus horrendus videretur, hujus autem narcotici operatio poft fex horas omnino evanuit, & valetudo tunc integra reftituta fuit.

Ex hac egregia obfervatione multa ad pfychologiam perficiendam deduci poffunt corollaria. Facultas attendendi ad objectum feu ideas divagantes recolligendi ab opio turbatur, impeditur, quidam præ aliis fenfus obfcurantur, memoria tamen vigente; tactus videtur effe duplex, uno obfcurato quo corpora diftinguuntur, alter quo percipitur frigus, clare fentit: imaginatio qua æger in aere fufpenfus fibi videtur, fumptis aliis venenis, ut hyofciami, imo coriariæ foliis orta, fingularis eft.

Ab atropa Belladona. Vide *Obf.* D. Dumoulin, Medici Cluniacenfis, in Diario Medico Augufti 1759. *p.* 119.

Nota. Paraphrofynes diverfi tantum gradus funt *delirium*, *furor* & *rabies*.

Delirium eft primus gradus in quo ægri pacate & tranquille verba effutiunt, aut ineptias agunt.

Furor eft paraphrofyne cum audacia, vultu truculento, voce alta, geftu expedito, fæpe minaci.

Rabies eft paraphrofyne cum infana fibi aliifve nocendi, imo vim inferendi, cupiditate, eft itaque ultimus gradus delirii.

In eadem morbi fpecie datur nunc delirium, nunc furor, nunc audacia, fic in hydrophobia canina, vidi puellam, quæ pacatiffima erat ad mortem ufque tantummodo aquam horrens ejufque averfationem fuperare omnimodo tentans; vidi puerulum a fele demorfum omnino hydrophobum qui morum fuavitatem ad mortem ufque fervavit, adeoque immerito *hydrophobiæ* a multis fynonima dicitur *rabies*: cum dentur & rabiofi non hydrophobi, & hydrophobi minime rabiofi.

In phrenitide tum legitima, tum febrili idem æger nunc pacate delirat, nunc in paroxyfmo furit, nunc vero fi irritetur rabidus evadit; male itaque *phrenitis* per *furorem* vertitur, utcumque furor in phrenitide, ut in mania, frequenter accidat.

Rabies itaque non eft genus morbi, fed accidens, quod maniacis, hydrophobis, melancholicis, dæmoniacis, aliifque fuperveni-re poteft.

4. *Paraphrofyne a conio*. Linn. *Conion* Græc. Galen.

Cicuta major C. B. Cicuta Mathioli eft *conium* Linnæi; vulgo confunditur cum cicuta aquatica Wepferi. A canio, ait Galenus, illa fit amentia, quæ a Græcis ipfis *conion* appellatur.

Folia illa afinis tantummodo carum procreant, ita ut non tantum ftupidi, fed prorfus mortui videantur, ac ruftici illis fæpe pellem detraxerint, qui in medio opere experge facti funt, non fine magno excoriantium terrore & fpectantium rifu.

Aft hominibus radices, teftante ipfo C. Bauchino, manducatæ poft tres vel quatuor

tuor horas rationis jacturam faciunt, ita ut ægri, quos viderat, huc & illuc per domum in tenebris vagarentur, amentia & furore ducti, unde adeo capite parietes impetiverant, ut mane occurrentibus vicinis, lividam, cruentam, ac horrendam ostenderent faciem. Idem accidit Monacho, qui hujus folia petrofelini vice in jusculo incoxerat, ille per plures menses modo amentia, modo furore agebatur; hos omnes sanavit C. Bauhinus, *Comment. in Matthiol. de cicuta*, p. 988.

Venenum vero quo Socrates olim extinctus est, creditur esse fuccus non conii, sed cicutæ Linnæi, quam *sium erucæ folio* Tournefortius nuncupat. Venenum multo periculosius, cum homines cito perimat; illud vero cum opio permixtum fuisse, monet Theophrastes; unde mors placida: sic Socratem sumpto toxico oculos fixos, torporem & gravitatem expertum esse dicitur.

An conium illud extus genitalibus applicatum ad satyriasim sanandam valeat, ut plures de cicuta allatæ testantur historiæ, ignoramus; certum est hujus extracti usum internum hodie vulgatissimum illis viribus non esse præditum.

5. *Paraphrosine magica. Delirium magicum* Kempfer. *Amænit. fasciculo* 3. p. 651.

Apud Indos frequens est usus electuarii magici ex femine daturæ, opio & polline cannabis præcipue conflati additis pro lubitu aromatis, quæ ferociam corrigant, & vitales spiritus roborent. De directione Pharmaci ad diversa pro lubitu inducendum phantasmata, multa referuntur admiranda, sed partim incredibilia, partim fabulosa, ut maritum excœcari, dum adulter ejus torum conscendit. Ast plura vidit ipse Kempferus, ut sequentia. In Malabaria pro compescendo Idolo cui annonæ charitatem aut tempestatem tribuunt, virgines multæ, pulchræ, comptæ e templo Brachmanum comitatu eductæ in publicum prodeunt; cum vero ex Bibliis Gentilibus verborum formulam Sacerdos prælegit, puellæ tripudiare, subsultibus crebris, inconditis, & gradatim vehementioribus corpus fatigare, torquere artus & oculos, spumare & horrendas actiones edere; opinante populo illas ira agitari ab inductis dæmonibus, seu geniis quibus obsidendæ offeruntur; hæc dum aguntur cymbala, tympanaque lætum resonant, populo voce & suspiriis applaudente; lassatas Brachmanes reducunt in templum, cubare jubent, & propinato pharmaco quod prioris vim retundat elapsa horula menti restitutas ostendunt populo, ut turba Gentilis liberatas a geniis videat; & idolum (Vvistnu) credat conciliatum.

Ipse Kempferus in convivio amicorum bolum electuarii a Benjanis oblati, accepit & alii accepere, hoc hausto omnes repleti sunt & perfusi incredibili gaudio, risu, cachinnis, amplexibus solum explicando, nocte accedente equos conscendunt, & tunc sibi visi sunt cum pegaso volatu per nubes ferri, iridibus circumdari; apud se perventi, lupino appetitu oblata voravere, postridie sanissimi mente & corpore fuere.

Betel dicitur medicamentum quoddam masticatorium in universa India usitatissimum, quod a plebe & magnatibus continuo masticatur; componitur vero ex foliis piperis Bethel Linnæi fructu seu nuce *Cycadis* areca dictæ, & calce ostrearum calcinatarum; hæc in trochisci formam folio Bethel involvuntur; hoc salivam prolicit, labia rubore sanguineo tingit, gratum halitum ori conciliat, gingivas roborat, & areca licet exigua dosi addita, cerebrum leviter inebriando spiritus demulcet & exhilarat. Kempferus vero Bethelem nunquam potuit mandere, quin anxietates, sudorem frigidum & vertigines, æque ac a tabaci fumo, experiretur.

Indi etiam tinctura opii tabacum inficiunt, ut fumus ipsis usitatissimus caput vehementius turbet.

6. *Paraphrosyne febrilis* Patholog. Meth. *Delirium febrile* Boerhaavii *aphor.*

In febribus acutis potissimum synocho, typho, tritæophia aliisque, cum vis cordis sit adaucta, sanguisque recta fere via a cordis ventriculo sinistro impulsus ad carotides immittatur, inde ad cerebri vasa cum impetu ruat, ea vasa fortius impetit quam vasa ejusdem a corde distantiæ sed frequentioribus & acutioribus angulis inflexa, ut docent leges Hydrodynamicæ a Michelotto traditæ, a nobis vero per experimenta firmatæ (Dissert. de Medicam. specific. actione) inde vasorum cerebri infarctus, seu major affrictus sanguinis intra illa vasa fluentis, inde fibrarum cerebri affrictus, & ideæ valide objectis externis minime correspondentes, nec a voluntate corrigendæ; inde delirium, inde stupor mentis ad necessitates solitas appetendas, inde anorexia, adypsia, asthenia, languor circulationis, secretionum omnium, inde typhi symptomata. Aperto cadavere inveni pluries vasa viæ meningis cruore turgida; ante delirium adest pulsatio temporum, seu impetus vehemens carotidis intra ossa cranii decurrentis, in formam S incurvatæ ibique fortius impetentis; præcedunt pervigilium, ideæ vividæ, prompte, pathemata varia, vox insolita, audax, oculi truces, similiaque. Pulsus

dein

dein oborto delirio paullulum tardior quam an-tea, refpiratio rara, magna, fufpiriofa, quia anima non percipit neceffitatem frequenter re-fpirandi, pulfus accelerandi &c. ex delirio fequitur quandoque, aucto infarctu, carus, convulfio, pejoraque fympt omata.

Sæpius delirium paroxyfmos remittentium aut acceffus intermittentium comitatur, his ceffantibus ceffat, fecus in vigore continua-rum obfervatur, & quandoque per longum tempus perfeverat.

Ut huic occurratur, fi febris fit vehemens, phlebotomie ex brachio, pede, collo infti-tuendæ, in hæmorrhoidariis hyrudines marifcis admoventur, catamenia fuppreffa pediluviis, fi fieri poteft, revocantur, alvus clyfmatis laxa fervatur, jufcula tenuiora conceduntur eo fine ut impetus fanguinis in caput fa-ctus, retundatur.

7. *Paraphrofyne a Pathemate* Plater.

Carolus VI. Galliæ Rex infolationem paf-fus, & a quodam ignoto de periculo tradi-tionis monitus, in delirium furiofum ada-ctus fuit, fpectra gladiis armata fibi fingens, omnes aftantes impetivit, percuffit, per tri-duum mentis impos fuit.

Novi plures homines qui laudano tum li-quido tum folido affueti cum delufi a me & fumpta pillula fucci liquiritiæ laudano tincte in locum opii, ut ab eo defuefcerent, in deli-rium incidebant cum pulfu parvo & virium lan-guore. Novi Chirurgum qui affuetus aliquot drachmas opii deglutire, eo paupertatis reda-ctus ut opium emere non poffet; delirabat cum furore, & affumpto opio refipiebat.

Qui vino, aquæ vitæ, fimilibufque affue-ti funt, fi ab eis interdicantur ob febrem obor-tam, aut vulnus acceptum, pejus habent, delirant, cum pulfu parvo, frequenti, fiti, cephalalgia; quæ omnia evanefcunt, fi vi-num, aqua vitæ fimiliaque cupita concedan-tur: horum exempla lege in Act. Edimbur-gi Tom. VI. articuis 46. ab Alexandr. Mon-ro, quibus conftat libram aquæ vitæ per fin-gulos dies epotatam fuiffe non folum impu-ne, fed cum fucceffu a vulneratis, qui hoc potu deftituti furebant & pejus habebant, hoc affumpto a febre, delirio, aliifque fym-ptomatis immunes evadebant; erant autem illi ægri potatores vini ftrenuiffimi.

8. *Paraphrofyne puerperarum* Morifot Def-landes apud D. Puzos, *Traite des Accouche-mens, Preface p.* 44.

Delirium apud puerperas vel eft hyfteri-cum vel apoplexiæ prodromus. Hiftericum in-cipit a cephalalgia, fed aliis hifteriæ fignis præcipue habituali mentis ad hyfteriam difpo-fitione ut levitate, fenfibilitate, vividitate, meticulofitate, diftinguitur; illud potu anti-hyfterico cardiaco tolli quotidie videmus.

Verum delirium obfcurum, per intervalla recurrens, licet lochia fluant, fi fuperveniat fubitus capitis dolor quafi a mallei ictu, fi aurium tinnitus, convulfio faciei accedant fæ-pius in carum vel apoplexiam lethalem termi-natur, maxime fi officiofi aftantes, abftinen-tiam & cerebri vacuitatem incufantes, ci-bum copiofiorem gravidæ obtulerint.

9. *Paraphrofyne ab hyofciamo*. Act. Societ. Londin. 1752. a D. Stedmann.

Sumptis hyofciami nigri foliis decoctis fu-perveniunt vertigo, ftuporque velut a temu-lentia; poft tres horas delirium febrili fimi-le, pulfus irregularis, color faciei fæpe muta-tur, oculi torvi, pedum gravitas.

Liberantur ægri affumpto ipecacuanha cum aqua calida & oleo, fi evomant, fecus vero fi fudore diffluant & copiofe mingant; quidam per menfem adhuc laborant afthenia, gaftrody-nia gravativa, torminibus ventris, cephalalgia, vertigine.

XVIII. Amentia. Græcis *Paranoia*; Latinis etiam *dementia*, *fatuitas*, *vecordia*; Gallis *Imbecillite*, *betife*, *niaiferie*, *demeace*. Ægri *amentes*, *dementes*; *imbecilles animo*, *fatui*.

Eft ineptitudo ad recte ratiocinandum, & judicandum; differt a mofofi feu ftupiditate mentis, quia amentes objectorum impreffiones fentiunt apprime, non vero ftupidi, aft amen-tes eas non attendunt, non curant, fed quafi omnino indifferentes prætermittunt, harum confequentias flocci faciunt, harum minime fatagunt; infantes minime dementes funt, etiam fi graves & ferias res prætermittant, quippe frivolas & pueriles magni faciunt & crepundias fuas attente ac follicite curant; amentes vero omnia perinde negligunt, ri-dent, cantillant, in iifdem circumftantiis in quibus fani de fame, fiti, frigore geme-bundi conquererentur, minime iracundi, au-daces ut maniaci, nec triftes conftanter & meditabundi, ut melancholici.

1. *Amentia fenilis*, *delirium fenile*; *Etat d'enfance*; *Radoterie*; Græcis *Paragerao*, deli-ro: *lerema* &c. *paralemera*, a *lereo* nugor, ineptio, unde forte *deliri* etymon.

An propter rigiditatem fibrarum fenibus fa-miliarem, illi minus fenfibiles funt objectorum impreffionibus, inde res etiam momentofas pro nihilo & nugis habent, nihili fatagunt;

2. *Amentia ferofa* Fabricii Hildani *centur.* 4. *obf.* X. *de Hydrocephalo*. Vvepfer. *exercit. de apoplexia. hift.* 4.

Licet hydrocephalus internus & laxitas ce-rebri morofim & foporofos affectus fæpius exci-

excitent, non minus fæpe obfervatæ funt co-piofæ aquæ in cerebro amentiam cientes, & ex Kerkringio lanium expertum citante, oves fatuæ, quæ nec edendi nec bibendi fen-tiunt ftimulum, poft mortem apertæ, nil cerebri habere, fed hujus loco tantum aquam continere compertæ funt, & hæc eft *fatui-tas ovina* Kerkringii *obf. anatom.* 46.

3. *Amentia a Venenis* Raii *hiftor. Plantar. de ftramonio p.* 707. J. Bauhini *hiftor. Plant. de Hyofycamo, Croco* Barrere *obf. anatom.* 3. *p.* 54. *edit.* 2. 1753.

Poft varia fymptomata ab affumptis radi-cibus feminibufve harumce plantarum ut ab ufu opii non raro ægri amentes evadunt, ut retulimus dum de paraphrofyne; illa vero venena fanguinem diffolvere conftat. (ex obfervatis ill. Hambergeri Diff. de Narco-ticis) qui fanguis potiffimum cerebri vafa ingurgitat.

4. *Amentia a Tumore* Plateri *obf. lib. p.* 13.

Bonecurtius olim ftrenuus miles ictum ca-pitis paffus poft tres annos mente imbecil-lus evafit, adeo ut nihil fecundum rationem ageret, cibum nec peteret, nec per vim in-trufum caperet, lectum non nifi coactus adi-ret, nec nifi interrogatus verba quædam, quæ ad rem minime pertinebant, proferret. Stillabat e naribus pituita aquea copiofa, ad menfam obdormifcens fedebat. Aperta cal-varia infignis tumor globofus skirrofo-fun-gofus, porri magnitudine fupra callofum ce-rebri corpus inventus eft, aqua etiam in ven-triculis cerebri inventa.

5. *Amentia ab hydatidibus* Panaroli *pent.* I. *obferv.* 17.

Utrum a veficis lympha turgidis, utrum a fero ex illis effufo pendeat morbus, di-gnofcere difficillimum & inutile, cum nec inde diverfa curandi methodus innotefcat.

6. *Amentia Microcephala* Vvillis *pharmac. rationalis*. A folito minori cerebri capitif-que mole pravitatem ingenii, judiciique im-minutionem deducunt quidam Philofophi, verum confequentia non videtur legitima, licet verum fit quod apud hominem moles cerebri majorem relationem obtineat ad mo-lem corporis quam in ullo alio animali, ut oftendit in *Act. Societ. Reg. Monfpelienfis* Do-ctor. Arlet. In microcephalis organa omnia imaginationis non effe evoluta verofimile eft. Exemplum ejufce amentiæ præbet puel-lula Nofocomii generalis quæ *fimia* voca-tur ob capitis parvitatem & cum fimia quam-dam fimilitudinem.

7. *Amentia ex ficcitate* Boneti *Sepulchret. Tom.* 1. *p.* 260.

Civis Leodienfis poft paraphrofynem fu-ribundam fatuus & veluti repuerafcens evafit: illi poft obitum ficciffimum cerebrum at-que in fumma parte digitis friabile, flave-dine citrea undique tinctum, inventum eft.

Nota. Tres puellæ quæ hyeme fæviente iter in rheda faciebant, domum reverfæ per quatuordecim dies fatuæ evaferunt: Bartho-linus pelle vervecina calente fingulis caput obvolvi curavit, eafque reftituit.

Quidquid itaque fibrarum medullarium ce-rebri flexibilitatem tollit, ut ficcando, co-agulando, refrigerando, illud fenfibilitatem exquifitam adimere videtur, fimulque ratio-nem; verum quæ nativam flexilitatem mi-nuunt, feu ultra modum relaxant, fenfibili-tatis etiam nativæ multum detrahunt, unde mentis functiones tollunt.

8. *Amentia morofis*; *Stupidite, betife*. *Græcis Anoja*; Latinis *ingenii ftupor, tarditas, ftupiditas*. Vvillifii c. 13. ægri *blenni, bardi, ftolidi*.

Eft facultatis imaginandi, proindeque ju-dicandi debilitas, tarditas, abolitio, fine de-lirio, quæ an differat ab amentia ferofa du-bium eft. *Vide* Amnefiam.

Magnum autem eft difcrimen inter amen-tes, & ftupidos: amentes fatis prompte ima-ginantur & memoria non carent, fed male judicant & ineptiendo, pleraque finiftre aut ridicule agendo rifum aftantibus movent: aft ftupidi imaginatione & memoria carent, nec bene nec celeriter capiunt dicta, non nugando ac gefticulando, fed barde & in-fulfe fe gerunt, funt hebetes, obtufi.

XIX. Melancholia. Sic dicta a *Melaina* ni-gra, & *Chole* bilis. Gallice *Manie*, *Folie*, *Tic*, non *Melancholie*, quæ mœrorem tan-tum involvit, non delirium: Hippocrati *aphor*, 21. & 56. *lib.* 6. *Mania* dicitur. Ægri vocantur *melancholici*.

Character. Melancholici dicuntur, qui uni potiffimum cogitationi conftanter affixi cir-ca femetipfos aut ftatum fuum delirant, de ceteris objectis rite ratiocinantes.

Qui vertigine, tinnitu, fuffufione laborant non uni ideæ conftanter inhærent, & eorum er-ror non a cerebro, fed a cujufdam fenfus orga-no dependet, unde a melancholicis differunt.

Qui noftalgia, hydrophobia afficiuntur, quadam cupiditate, vel averfatione continuo exagitantur, cum melancholicis objecti cujuf-dam amor, vel averfatio non fint effentiales.

Qui addunt melancholiam effe cum mœro-re & triftitia, illi omnes fpecies fua defi-nitione non includunt, cum fint veri me-lancholici morofi dicti qui felices fe repu-tant. Maniaci vero de plurimis aut omni-bus objectis promifcue delirant, & apud eos

eos non sola imaginatio, sed ipsa ratio vitiatur.

A phrenitide, cephalitide, paraphrosyne differt melancholia, quod est chronica, & apyreta; illi vero morbi acuti ac sæpe febriles; ab hypochondriasi & hysteria, quod ab interni cerebri vitio, non partium ceterarum culpa deducendum sit delirium.

Non perverse ratiocinantur melancholici, sed a principio falso cui constanter inhærent consequentias suas recte sæpius deducunt. Inclytum melancholiæ exemplum præbet fabula romanensis Don Quichotti a Michale Cervantes ingeniosa scripta. Origo itaque hujus morbi est fortior & constantior attentio ad unam ideam, neglectis inde aut prætervisis ceteris circumstantiis, unde non respondent actiones liberæ hisce circumstantiis, ut in mente sana fieri debet, sed huic objecto cujus idea totam mentem detinet.

Galenici humorem atrabilarium, nigrum, fuliginosum; Vvillisius fluidum nerveum vitriolicum vel acetosum; Mechanici fibram nerveam cerebri nagis tensam incusant, sed hæc omnia sunt gratuita.

1. *Melancholia vulgaris* Michael Engelman *diss. de Melancholia* 1754.

Novi Medicum qui fanatus a synocho in eo delirabat quod se veneno affectum esse a pharmacopola crederet.

Parochum, qui divitiis affluens se pauper-tate pressum existimabat, lecto affixus ut vestibus parceret, omnia sua munia intermittens, de cetero recte ratiocinans.

Novi mulierem quæ a domo sua vel minimum recedere non poterat sine metu inexplicabili.

Fuere qui sibi caput vitreum; alii ex glacie confectum putabant, & consequenter ad hanc opinionem se gerebant. Ludimagistri non pauci a puerorum educandorum cura dementantur; viri ingeniosi, Poetæ celebres ut *il Tasso*, artifices præclari inter Pictores, Musicos, &c. huic morbo fuere obnoxii. A zelotypia plures insaniunt, unde species est apud Vvillisium melancholia xelotypa. Inter errores melancholicos accusandus est qui olim vigebat epidemice, *Punctum honoris* dictum quo ad singularia certamina provocabatur honoris vindicandi gratia. Quidam se testam putans timebat ne allideretur a vicinis. *Galenus*. Alter se gallum gallinaceum putans, cantum & alarum plausum galli imitabatur; *idem*.

Alter timebat ne Atlas gravatus sibi mundi onus imponeret; *idem*.

Abenzoar narrat quemdam se mortuum esse affirmantem.

Francis. Boissier de Sauvages.

Grimmius vidit alterum qui pedes suos stramiceos esse credebat. Trallianus mulierem adducit, quæ digito orbem sustinere sibi imaginabatur.

Schad alteram, quæ nihil edere voluit, quia se pauperem putabat; Nemausi vidit puella, quæ sibi assidere continenter putat centurionem, quem odit, & qui ipsam rapturus est, qui centurio ante decem annos ipsi concubitum proposuerat.

2. *Melancholia amatoria*. *Erotomania* Patholog. Method. *Amor Insanus* Sennerti.

Ea species a satyriasi & nymphomania in eo discrepat, quod erotomaniaci non impudenter objecti amati amplexus cupiant, sed econtra illud pro numine venerentur, omnibus ejus nutibus obsequiosi ac quasi devoti, vitam in perfectionum illius admiratione ducant, ejus absentia contristati, præsentia exhilarati, alimenta, somnum, negotia sua parvi faciant; verbo, suam amasiam eodem modo colant quo Dom. Quichottus suam Dulcineam. Hoc delirio Aristotelem ipsum affectum esse, & ad thura suæ conjugi offerenda inductum, ferunt. Hoc laborasse ferunt Poetæ celebrem Orphæum, qui ut conjugem suam recuperaret, tartara subire non dubitavit; quo enim non deducit insanus amor? Salomon ad idololatriam usque amore desipuit: Lucretius philtro & amore dementatus, sibi violentas manus intulit. Tasso, alter Italorum Virgilius, Principis mulieris amore captus, per quatuordecim annos desipuit.

Dissimulatus amor cognoscitur ex coloris subita mutatione, & pulsus acceleratione ad conspectum aut nomen objecti amati, quo signo Galenus & Erasistratus hunc morbum celatum dignovere.

Si melancholicus amator cœlebs sit, optimum est remedium hunc cum amasia connubio jungi; si vero matrimonio locus esse non possit, auxilia moralia omnium sunt efficacissima, inter quæ 1. preces & jejunium ceteris omnibus præstant, teste Evangelio; dein 2. gravium virorum monita, circa hujusce vesaniæ dedecus, funestas sequelas, sanitatis scilicet, fortunæ, temporis, honoris detrimentum. 3. Longum iter suscipiendum, ut monet in hisce peritus Ovidius; omnia quæ objecti amati memoriam refricant abjicienda. 4. Otium fugiendum: *qui vis sanari, res age, tutus eris*. 5. Vitia objecti amati detegenda, exaggeranda:

Exige quod cantet, si quæ est sine voce puella,
Non didicit chordas tangere, posce lyram.
Turgida, si plena est, si fusca est, nigra vocetur,
Et poterit dici rustica, si qua proba est.

6. *Hortor & ut pariter binas habeatis amicas,*

 Alte-

Alterius vires ſubtrahit alter amor.
Intrat amor mentes uſu, dediſcitur uſu.
Qui poterit ſanum fingere, ſanus erit.

7. Fugienda alimenta quæ ſemen adaugent, ut cocolata, piſtaciæ, pinæi, victus lautus, piperata, &c. vinum vero ea doſi qua curas abigit, prodeſſe poteſt.

Huic aliiſque animi morbis ſanandis ac prævertendis, adeoque felicitati etiam temporali aſſequendæ nil aptius eſſe ſummi numinis amore, argumentis geometrica ſoliditate præditis fuſe evincit Ill. Cheynæus, *Cap. VI. de animi affectibus*, *n.* 21. ex hoc amore etenim, pergit ille, ad perfectionum Dei imitationem nos componeremus, & inde odium, malitia, luxus, libido, ignavia, aliaque mentis vitia, morborum corporis fecundi fontes exareſcerent.

3. *Melancholia religioſa* Cheynæi, *de ſanitate tuenda*, *p.* 200. *Melancholia ſuperſtitioſa* Proſper. Alpin. *de morbis Ægyptiac.* Vvilliſ. *cap.* 11. *pag.* 245. Foreſti, *lib.* 10. *obſerv.* 24.

Conſiſtit in alto mœrore & immodico judiciorum Dei metu, ſimulque defectu dulcis illius fiduciæ quam ejus paternæ clementiæ debemus.

Illa utplurimum melancholia accidit illis qui fractum infortuniis animum aut corporearum voluptatum tædio affectum, voluptatibus quas vere ſui cultoribus ſpondet Religio, recreare cupiunt. Hominis vere pii eſt Deum præ ceteris omnibus diligere, infortunia tanquam merita pœnitentiæ inſtar accipere, & viriliter, ut bona, & ad noſtram perfectionem a Deo immiſſa, ſuſtinere, interea de optimi Patris nos tunc caſtigantis miſericordia minime dubitare, eique in lætitia ſervire. Melancholici econtra veræ religionis ignari, quo ſe vertant neſcii, fluctuant incerti, indociles, ſuperſtitioſi & meticuloſi ſunt nonnunquam, & ad ultimam deſperationem rediguntur; alii ut inter Sanctos a plebe habeantur, ut narrat Alpinus de Ægyptiis, in locis aſperis vivunt, miſerias mundi prædicant, divitias, voluptateſque ſpernunt; cœlibes quidem, honeſti, religioſi vivunt, ſed a vera religione longe abſunt, horum corpora nigra, ſqualida, gracillima, mumiis areſactis ſimilia ſunt; ſuos ſic diabolus habet martyres.

Hanc melancholiam avertunt non qui imaginationem ſpectris, phantaſmatiſque terreſaciunt, ſed qui potiſſimum optimis veræ religionis documentis mentem imbuunt.

Vidi delirium in muliere pia de ſua ſalute deſperante, quæ eo devenit, ut dimiſſis domeſticis ad trabem cubiculi ſui laqueo ſe ſuſpenderit. Luſitanus vero ſuum ægrum hoc artificio in rectam rationem revocavit. Angelus quidam aut ejus perſonam agens amicus detractis prius tegulis, læva accenſam facem gerens, dextera gladium, melancholicum noctu evigilavit, eique omnium quotquot patraviſſet ſcelerum veniam a Deo datam denuntiavit, unde æger ſecuritati & ſanitati redditus eſt.

4. *Melancholia argantis. Maladie imaginaire. Melancholia ægrorum imaginariorum* Franciſci Chicoineau Archiatrorum Comitis, in Diſſertatione; *an ægrotantes imaginarii ſola diverſitate idearum ſanandi ſint?* an. 1713.

Ægri imaginarii, quos belle deriſit Molerius, ſunt illi qui corpore bene valentes ſe ob momentaneos affectus in mortis periculo verſari conſtanter judicant, unde mœſti, quæruli omnes Medicos ſuis conſultationibus divexant, vel de forte ſua deſperantes ſolitudini ſe addicunt, ubi indefinenter deflent; vel ad abigendum morbum, pravum quoddam & damnoſum vitæ genus eligunt, & gravioribus malis inde ſe exponunt. Differt ab hypochondriaſi hæc melancholia, quod nullo morbo corporeo laborent melancholici illi, aſt multiplici laborant hypochondriaci, ut flatulentia, ructibus acidis, ſpaſmis, qui ſimul hanc melancholiam ſibi adjunctam habent, unde vulgo, ſed immerito, confunduntur.

Imaginarii ægroti nunc ſe tales præbent quales ſunt, & cum vultu florido, viribus integris, indefeſſa loquacitate, de vertiginoſa & fugaci cephalalgia, de fictitiis in capite aut pectore ſymptomatis tanquam promptam ſibi mortem allaturis, de debilitate ſumma, fortiſſime, eloquentiſſime per totam diem conqueruntur, vel ſi ab eo quem conſulit ſe deridendum fore expertus metuat æger, ille ſe firmum intrepidumque mortis contemptorem ſimulat, atque brevi ſtylo, vociſque ſono familiari, ſymptomata ſua enumerat, ita ut veram eſſe ægritudinem facile incautus exiſtimet, ſed ſi facilem aurem præbeat auditor, jam narrator perſonam fictam diu non ſuſtinet, & ad luctus, mœroremque ſuum revertitur.

Itaque hoc ſigno potiſſimum imaginarius morbus cognoſcitur, quod dum melancholicus de graviſſimis capitis, cerebrique læſionibus conqueritur, ut de turba, vertigine, vaporibus, hæc diſtincte, eloquenter, nitide depingat; cum ſummam debilitatem ſe experiri affirmat, illud pectoris, vociſque robur exhibet, illum vultum & colorem præfert, quæ cum ſtatu depicto minime conſiſtere poſſent.

Sunt

Sunt qui ut curas abigant, rationem exuere conantur, & idcirco se vino, veneri, ignaviæ, ludo, vel alicui vehementi affectui se dedunt. Si qui morosi, contentiosi, desperabundi, millies mutatis & Medici & remediorum generibus, morbum suum obstinate silent, interrogati renuunt, mortisque certæ, ut putant, imminentis formidinem alta mente recondunt, iique utplurimum insanabiles sunt, & ad maniam vergunt.

Huic morbo divites, otiosi laute viventes, ingeniosi; rarissime vero pauperes, laboriosi, negotiosi, hebetes, obnoxii sunt; pueri nunquam, raro senes, sæpius ætatis consistentis viri ac mulieres.

Prædisponunt ortus a parentibus hypochondriacis, studia immodica, educatio effeminata.

Excitant vero hunc morbum acres & attentæ meditationes circa suam valetudinem, philautia nimia, pulsus sui frequens exploratio, levis Anatomiæ & Medicinæ cognitio, medicaminum ab incauto Medico suasorum usus, quæ omnia ideam morbi imaginarii excitant, revocant, fovent.

Curatio hujus morbi frequentissimi & pertinacissimi ingeniosum & prudentem exigit Medicum, qui eo tantum collimet, ut animi attentionem a morbo dimoveat, alioque distrahat; verum difficillimum est persuadere illis ægrotantibus morbum ab imaginatione læsa, a præjudicata opinione pendere: sæpe Medicus, ut eo deveniat, ægri erroribus assentiri se fingat, ut fortius eos errores impugnet; imo ægrum astute debet adducere ad ea, quæ ideas novas a morbo longe remotas excitant, adeoque ab omni medicaminum genere eum dimovere: suadeantur itaque festiva spectacula, amicorum colloquia, ludicræ concertationes, exercitia corporis jucunda, ut ambulatio, cantus, concentus, venatio, sed potissimum peregrinatio facta equitando, vel vectura ex navi, rheda, concurrente simul sobrietate: & denique si ea omnia inutilia fuerint, utile erit ægro, si, gravi quodam superveniente negotio, vitæ, honoris, fortunæ discrimine, priorem ideam dimittere cogatur.

5. *Melancholia moria* Nenteri, *Tabul.* 171. Horat. *Epist.* 2. *l.* 2. *Moria* Erasmi, Boileau, *Satyre* 4. *vers* 103.

Est ea species læta & jucunda, in qua se ceteris hominibus feliciores existimant ægri, alta quæque spirant, & se Principibus, Regibus, imo Diis pares autumnant.

Fuit homo ignobilis Argis,
Qui se credebat miros audire tragædos,
In vacuo lætus sessor, plausorque theatro,
Hic ubi cognatorum opibus, curisque refectus,
Expulit helleboro morbum, bilemque meraco,
Et redit ad sese: Pol me occidistis amici,
Non servastis, ait, cui sic extorta voluptas.

Hæc facetius reddidit Gallice Despereaux, *Satyr.* 4.

Alexander adulatorum encomiis delusus, se Deum putaverat; verum accepto vulnere ex cruoris effusione suum errorem agnovit, quippe Deos, non cruorem, sed alterum liquidum in venis habere pronunciaverat Homerus.

Scholaris quidam per vicos currens, clamabat se Gallorum Regem anno 1503. Qui se Jovem existimarent inventi sunt, ut Salmoneus, curru supra pontem Æneum agitato, tonitrua imitans; Virgil. *Æneid. l.* 6.

Vide simile exemplum a datura excitatum, & temulentis familiarissimum, ubi de Paraphrosyne & Dæmonomania.

6. *Melancholia attonita* Bellini, *de Melancholia, p.* 380.

Vidi in Nosocomio generali vesanum quadragenarium, qui dudum demens constanter tacebat, per multum tempus immobilis & velut stupidus per septem dies cibum & potum omnem renuebat, & cum minis eum coegissem ad sorbendum jusculum, ipse jusculum aliquandiu in ore vel œsophago detentum, voluntario rejiciebat. Cadavere aperto inveni omnia exsucca, sanguinem viscidum, & cerebrum maxime firmum ac compactum.

In hac specie æger loco non movetur, imo nec situ; sedens nunquam assurgit, stans nunquam sedet, jacens vix unquam se erigit, nec pedes agit, nisi ab astantibus promoveatur, & loco pellatur; hominum frequentiam non fugit, interrogatus non respondet, licet dictis animum advertere videatur, monita nihil curat, ac si surdus esset, objectis visui & tactui non attendit, quasi cogitabundus & cogitatione aliarum rerum distractus dormit; vigilat per intervalla, cibum ori admotum comedit, potum haurit. Rarissima morbi species nec a Sennerto visa, sed a Jano, Medico Electoris Saxoniæ, semel in viro triginta annos nato, observata: is judiciorum Dei terrore percussus, per quatuor menses autumno & hyeme hoc morbo laboravit, & demum ad se rediit. Descriptio vero optime quadrat cum descriptione mea mox memorata.

7. *Melancholia errabunda* Bellini, Montalti, &c. *Leucomoria* & *passio hydrolcos* Græcis. *Cutubuth* Arabibus. *Chalrab* quibusdam.

In hac æger, ne per horam quiescere nescit, sed cogitur huc & illuc continuo vagari, nesciens quo vadat; timidior est om-

nibus melancholicis, hominum frequentiam fugiens, noctivagus, per fepulchreta, per folitudines; nec fcit unquam quid fugiat, quid quærat, quid velit. Corpus ficcum & aridum, oculi concavi, fine lacrymis, ex-fucci, fitis affidua, lingua arida, color corporis citrinus, ulcera non raro in cruribus, quæ non confolidantur.

A tribus annis hoc omnino morbo laborat mulier feptuagenaria Monfpelienfis epileptica, ex quo ad curandam epilepfiam fumpfit per triduum magnam dofim hepatis lupini exficcati, illa non quidem hominum confortium fugit, nec ulceribus tibiarum afficitur, fed de cetero omnino quoad colorem, habitum, & quietis intolerantiam, eft optime a Bellino depicta. Inquietudo eft, & veluti tædium intolerabile, quo fit ut continuo locum mutet, fui ipfius pertæfa, fecum habitare minime valens, triftiffima, fiti continua, & oris ficcitate divexata, macilenta, de cetero timida, minime delirans, rariores & multo minores epilepfiæ infultus patiens, fed melancholia illa errabunda miferius multo divexata, quam quis facile crediderit; jufcula refrigerantia, ptifanæ nitratæ, aliaque in caffum fuere adhibita; & miror quod a tanto malo nondum erepta fuerit.

Rariffima eft etiam hæc fpecies, & a nullo Neoterico obfervata aut recognita, nifi Ephem. Natur. Curiof. *Decad.* 2. *ann.* 5. *append.*

8. *Melancholia faltans* Mezeray, *Hiftoire de Charles V.*

In Hollandia viguit anno 1373. morbus epidemicus, quem *choræam Sti Joannis* vocaverunt; plebei hoc tentati veftibus abjectis & nudi, floribus coronati, reftim ducentes per vicos & templa faltando, cantando, currebant ufquequo plures anhelofi humi procumbebant; ita intumefcebat illis abdomen, ut plures crepuiffent, nifi vinculis coercita foret ea intumefcentia. Malum in aftantes nimis attentos ferpere credebatur, & diaboli operationibus tribuebatur, unde ad exorcifmos confugere multi. Huc attinet *Anteneafmus* mirabilis Guillerini, *Specul. hiftor.* Huc *Enteraftici* Herodoti; *Membrorum faltuofa difpofitio* Arabum.

9. *Melancholia hippantropica* Patr. le Comte, *Lettres edefiantes*, &c. Zoantropicæ varietas.

Sinenfis quidam perfuafus fuerat a Sacerdotibus feu Bonzis, fore ut ejus anima migratura effet poft mortem in corpus veredi juffu Imperatoris in Elifios campos tranflaturi; eum proinde hortabantur ad recte currendum, abftinendum a morfu, calcitratione. &c. Bonus ille fenex turbulenros fomnos vix capiebat, cum fe ephippio inftructum & fræno, jam ad veredarii flagrum profecturum credebat; aft expergefactus fudore diffluens, num equus effet an homo dubitabat. Converfus in Chriftianam Religionem, refipuit.

10. *Melancholia Scytharum* Hippocrat. *de aere, aquis*, &c.

Divitiores apud Scythas erant illi qui equitando mercari foliti erant; cum autem nullis ftapedibus uterentur, crura pendula erant, & genitalia diu compreffa, unde ineptitudo ad generationem, quo perfpecto conftriftati fe a Diis afflictos hoc morbo reputabant, & in mulieres converfos; unde muliebria veftimenta induebant, colum ac fufum tractabant; a plebe fuperftitiofa fimul colebantur, metuente ne quid fimile a Diis pateretur; pauperes vero utpote minime equitantes, ab hoc morbo erant immunes.

Cura Scythica erat larga, & ad animi deliquium facta miffio fanguinis ab arteria aut vena temporali, qua ulterius debilitati pejus habebant.

11. *Melancholia Anglica*, vulgo *Tædium vitæ*. Lege Comœdiam D. Greffet, cui titulus eft *Cydney*.

Puellæ Milefiacæ quondam delirio fingulari actæ tanta mortis cupiditate ardebant ut turmatim fe laqueo fufpenderent, nec motivum quifquam agnofcebat: tandem fapientis civis confilio Senatus Edicto juffit, ut quæ prima fuicida reperta foret, ea mortua omnino nuda in media platea exponeretur: quo decreto illico puellarum furori finis factus eft. Plutarchus, *des vertueux faits des femmes*, T. I.

Simili melancholia actæ mulieres Lugdunenfes referente *Trimerofio*, fe turmatim aquis immergebant, & iis fuffocatæ peribant.

Apud Anglos etiam frequens eft fuicidium ob tædium vitæ, quo capti languidi, mœfti, omnium remediorum pertæfi, res fuas componunt, teftamenta fcribunt, amicis per epiftolas dein tranfmittendas valedicunt, & deinde laqueo, veneno, vel alio modo vitæ fuæ finem imponunt; quod criminis genus admittunt illi qui religionem omnem exuerunt, & ita debili funt animo, ut ærumnas vitæ humanæ fuftinere nequeant: apud Gallos hoc fcelus lege prævertitur, qua fancitum eft ut fuicidarum cadavera carnificis ductu in crate pœnaria per vicos & compita trahantur.

Pluribus maniacis melancholicis fuicidium familiare eft; aft melancholia Anglica in hoc difcrepat ab aliis, quod fine ullo furore, aut

aut gravi ærumna, ex folo vitæ tædio tranquille mori decernant; quod chiliarcha Tovvnshend folo voluntatis imperio coram Medico Cheynæo exfequebatur, poft mirum fuæ veluti voluntariæ refurrectionis fpecimen.

12. *Melancholia zoantropia. Lycaon* Aetii. *Galeantropia, lycantropia* Auctorum.

Domus cujufdam religiofæ omnes puellæ fingulari laborabant melancholia, qua percitæ quavis die determinata hora, fe feles effe reputabant, & felium vocem imitando concentum efformabant. Refert D. Aaulin, *de vaporibus mulierum*. Vide *Singultum epi-leptico-maniacum* hic morbo affinem.

Lycantropum fe vidiffe teftatur Foreftus; plurium hiftoriam refert Schenckius. Galeantropum ipfe vidi, quin canis afpectum horrefcebat.

Verum notari meretur artificium quo quidam fanati funt melancholici, qui fcilicet fe ranas in ventriculo geftare putabant; affumpto ex juffu Medici emetico fanati funt, clam immiffis ranis in craterem in quem vomitu rejectæ colligebantur materiæ; alii qui in capite cuniculos fe habere exiftimabant, facta incifione cruciali, & exhibitis cuniculis cruentatis quafi ex vulnere extractis, ab errore fuo liberati funt.

Qui lupo vel cane rabido demorfi funt, ab hoc delirio non funt immunes, quo lupum aut canem ululatibus fuis imitantur, tefte Cælio Aureliano, & aliis; verum rarum eft illud hydrophobiæ fymptoma.

Artificio quodam Zacutus Lufitanus fanavit olim melancholicum, qui fe perpetuo frigere arbitrabatur; & vidimus hoc Gratianopolitanum fimili delirio per annos etiam calidiffimos detentum; ipfum fpiritu vini madida pelle lanigera cooperuit, & accenfo fpiritu per femi-horam calefacit ad combuftionem ufque Lufitanus, unde lætus & tripudians fe jam nimis calere exclamavit æger, atque brevi convaluit melancholicus.

Quidam ne omnino caput fe habere putabat; ad quem fanandum Philotimus excogitavit pileum plumbeum, a quo gravatus caput fe habere intelligeret. Aetius.

Duos lycantropos fe vidiffe teftatur Donatus ab Altomari, qui per avia vagabantur, cadavera humana, aut partes eorum fecum geftantes; de cetero luridos, ficcos, aduftos, fitientes eos depingit, ut lucomoriam mnino referant.

13. *Melancholia enthufiaftica* Paulli Æginetæ. *Enthufiafmus. Ægri, numine afflati.*

Quidam vero etiam putant fe ab aliquibus poteftatibus majoribus impeti, & futura prædicere, velut numine afflati, quos etiam privatim *numine afflatos* nominat Paulus Ægineta. Paracelfus exiftimabat fe in acinacis capulo fuum azoth, feu genium fuum gerere. Mulieres fatidicæ, quibus ftipati erra-bant Gebennenfes fanatici, fe cælitus afflatas putabant, futura prædicere, abfcondita cognofcere fe jactitabant; has vero prophetias non prius edebant quam epilepfiæ paroxyfmum fimulatum paffæ forent; itaque humi proftratæ, mirum in modum fe exagitabant, & ad fe reverfæ futura prædicebant. Mirabilia fimiliter prædicant de enthufiaftis, qui *convulfionarii* hodie dicuntur. Vide Hecquetum, *de Naturalifmo convulfionum*.

XIX. Dæmonomania. *Demonomanie, rage.*

Eft delirium vel fincerum vel fimulatum, quo magi, fagæ, maleficiati, fæpius præftigiatores fe tanquam dæmone obfeffos aut poffeffos oftendunt.

1. *Dæmonomania fagarum*. Delrio, *Difquifit. magicæ*.

Eft delirium eorum qui fe arte diabolica & pacto cum dæmone convento, quid miri præftare poffe exiftimant; indeque auctoritatem apud idiotas fibi conciliant.

Tales funt illæ vetulæ, quæ fafcino recens nuptos ligare, morbo infantulos tum afficere, tum liberare fe poffe imaginantur. Paftores qui fe, fuofve arietes cum ridiculis ceremoniis dæmoni devovent, ut gregem refiduum a lupis eripiant, ut monetam volantem feu inamiffibilem obtineant; quæ omnia in fafcinatis & fafcinantibus funt vera deliramenta, quibus puerorum & credulorum animos deludunt aniles fabulæ, maxime fi philtra & venena demonftrantia concurrant. Certum eft enim quod oleum ex feminibus daturæ elicitum temporibus illitum, vel peffarium podici noctu inditum, hæc fomnia prædifpofitis excitent. Simili peffario ex feminibus ftramonii & febo paftor Gallo-Provincialis, referente Gaffendo, fe muniebat cubitum iturus qualibet die Sabbati, unde fomniabat fe ad impurum dæmonum cætum via camini deveniffe, & ibi hirco præfidi litaffe: *vide* quæ de paraphrofyne magica diximus. Hunc morbum in Pomerania familiarem dicit Hofmannus. Rufus, Auctor fæculi fecundi, primus hujus morbi meminit.

Fuere qui fe diabolum in vifceribus gerere, qui cum eis decumbere, conventicula celebrare adeo fibi perfuaferunt, ut in fuppliciis contra ipfos olim decerni folitis, id ad ultimum vitæ fpiritum affirmaverint.

Vide Act. Med. Berolin. *Dec.* 1. *volum.* 4. & Ephem. Natur. Curiof. paffim.

2. *Dæmonomania*, *VVampirifmus* Tournefort. *Iter in Indias Orientales*.

Vvampiri activi funt vel paffivi. Activi funt quidam præftigiatores, qui ob fines fibi cognitos cadavera recens fepultorum exhumant, & vulnerant, atque eorum cruorem tertia die utplurimum putrefactum, adeoque fluidiffimum effluere finunt, & vulgo fucciffe dicuntur: paffivi funt illi, vel vivi vel mortui, in quibus talis fcena luditur; horumce præftigiorum rumore commoventur ita populi, ut urbem defertam inde factam viderit Tournefortius. Plura videfis in Vvampirorum hiftoria non dudum evulgata.

3. *Dæmonomania fimulata*, *Corybantiafmus* Encyclopediæ, *T.* 3. *Hiftoire des Diables de Loudun*, 1636. Bayle, *Diction. ad Broffier*.

Conftat ex Evangelio olim plures homines fummi Numinis permiffu, a diabolo obfeffos fuiffe, unde Sancta Ecclefia Catholica ad eos liberandos exorcifmis uti confuevit; verum non minus certum eft plures malitia aut morofitate fingulari ad fimilem obfeffionem fimulandam frequenter induci, quod apud adolefcentulas & vitæ religiofæ addictas fæpius obfervatur: illæ ut quamdam turpitudinem vitæ occultent, iftæ ut fanctimoniæ famam fibi concilient, quædam ut aliis impune noceant, imo ut de fe magnum rumorem fpargendo credulos ludibrio habeant.

Præftigia quibus utuntur funt diverfiffima; aft fæpius futura prædicere, abfentia profpicere, linguas ignotas intelligere, morbos anomalos potiffimum convulfivos experiri, vires portentofas exerere, ad aquæ luftralis afperfionem, rerum facrarum afpectum cruciari, ululare. Eo autem affurgit plurimorum vafrities & malitia, ut non folum plebi, fed etiam & Sacerdotibus & Medicis imponant illæ præftigiatrices, ut ferro & igne probatæ fuas fraudes confiteri vix cogantur, adeoque ad eas confundendas neceffum eft ut a viris acuti ingenii diverfis modis fumma cum aftutia examinentur; circa quæ vide quæ de epilepfia fimulata diximus.

Celebris eft hiftoria Urfulinarum Lauduni apud Pictores. Monachi hujus urbis oderant parochum Urbanum Grandier, virum paullo elatioris animi, & dotibus tum animi, tum corporis fuperbientem; illi has religiofas induxerunt, ut afferèrent fe a Granderio fafcinatas, & ejus afflatu diabolum fufcepiffe: quid non religio potuit fuadere, maxime fi cum amore repulfo ad huc perdendum parochum & Magnatum & Monachorum invidia confpiraverint; eo demum devenit furor, ut igne damnatus fit parochus; atque cum Sacerdos impius, qui eum ad fupplicium deducebat, crucifixum ferreum candentem ofculandum huic mifero præberet; is renuentis parochi metus pro fignis diabolicæ poffeffionis plebi venditabatur.

Interdum pro dæmonomania vera fumitur delirium febrile, cujus erroris exemplum præbuit monialis Parifina candore & pietate infignis mihi cognita; hæc Theologicis Doctrinis imbuta, Latinam Linguam clam addidicerat & nuper a fratre fuo eruditiffimo elementa Græcæ Linguæ fecreto pariter hauriebat; hanc invafit fynochus, caputque tentavit, unde delirans hæc virgo fermones græcos & latinos mifcuit, quos prius ipfi ignotos exiftimabant ceteræ moniales; hinc fafcinatam & obfeffam judicarunt, ufque quo frater ejus rure reverfus delirii Græci & Latini rationem reddidit.

Dæmonomania fimulata detegitur dolis pro re nata diverfis. Sic Illuft. de Haen fanctæ Crucis imaginem involutam dæmonomaniacæ fimulanti applicans ad contactum, vel aquam communem, quam luftralem effe fingebat, afpergens, vidit eam decipi & fuam fraudem prodere: tunc autem eam nefariam toties aquæ amphoris injectis irrigari juffit, quoties fua præftigia iteraret. Alter vero Medicus in fimili cafu phlebotomias fimul ex pede & brachio ad fyncopem ufque præfcribebat, ut nefariam præftigiatricem plecteret; alii verberibus dæmonem abigere tentarunt.

Minime affentimur Fiderico Hofmanno, aliifque Medicis Germanis, qui uno ore cum plebe Gallica contendunt magos & fagas hodie dari, qui vere diabolo obfeffi & poffeffi & ab illo inftigati patrant mirabilia. Dæmonomiæ finceræ figna plura tradit Hofmannus; 1. non folum horrendæ vociferationes, geftuum deformationes, admirandæ & infolitæ corporis motiones; fed 2. mirificæ convulfiones fubito fine prævio morbo accedentes. 3. Blafphemia, verbi divini abufus, obfcœnitas verborum. 4. Rerum fecretarum & præfertim futurarum notitia & revelatio. 5. Peregrinarum linguarum fcientia. 6. Robur infolitum. 7. Singularium rerum ut crinium, filicum &c. vomitio, ex oculis, aure rejectio cum horrendis ventris torminibus &c. Dudum Senatus Gallici qui magos & fagas igne damnabant, hodie tanquam miferos infanos dimittunt, nifi eorum maleficia, blafphemationes, aliaque malitiæ fpecimina plectant. Non dubitamus tamen

quin

quin olim Deo permittente a Dæmonibus plures obfeffi fuerint, verum cum fancto Athanafio putamus, ex quo tempore Verbum Dei apparuit fpectra hujufmodi ludibria ceffavisse. Et omnes pithoniffas, magos, fagas, fafcinatos, vel morbo a caufis phyficis orto laborare, vel effe deceptos aut impoftores qui parum cautos fuis præftigiis deludunt. Ridemus itaque credulitatem Bodini & dolemus fortem tot millium vefanorum quos fæculis elapfis, referente Nicolao Remigio, Senatus Burdigalenfis, Rothomagenfis, Tolofanus flammis addixit, qui in morotrophio tantum erant cuftodiendi.

4. *Dæmonomania a Vermibus* Cardani.

Plura funt exempla ægrorum qui pro dæmoniacis habiti lumbricis & teniis tantum exagitabantur, & trifmo, tetano, delirio, aliifque miris fymptomatis vexabantur; plebs autem dæmoni, fagarumque fafcino tribuit illa fymptomata dira, quorum nexum & caufam non intelligit, ut convulfiones, clamores, diftorfiones, deliria quibus obnoxii funt verminofi, ea vero omnia catharticis, emeticis & anthelmiticis feliciter auferuntur.

5. *Dæmonomania fanatica*, vide Differtationem fub præfidio D. Rideus Profeff. Monfpel. ventilatam: *An fanatifmo verbera?*

Quot furores, incendia, bella, cedes excitaverit multoties falfus erga Religionem tum veram, tum falfam zelus, plures teftantur hiftoriæ. Primi fanatici Helvienfes folo fuo afflatu catapultarum ictus, quibus crudeliter turmatim trucidabantur eludere fe poffe putabant; miferabile delirii genus.

Fanatifmus ad incredibilia facinora millenos noftra ætate compulit, & ad patibulum, ignemve deduxit; ita ut peftis nulla majores ftrages ediderit: lege hiftoriam Fanatifmi D. Brueys Monfpel. Ideo hæc refero ut omnes perfuafum habeant fanatifmum inter vefanias & deliramenta effe numerandum.

6. *Dæmonomania Hyfterica*. Obfervatio D. Defcottes D. M. a Argenton en Berry 1760. ad me fcribentis.

Duæ famulæ viginti annos natæ, amiciffimæ, vere hyftericæ, antihyftericis, ut caftoreo, ruta, nec non terebinthina fumptis, ab hyfteria melius habuere. Verum fingularia phœnomena per fex menfes exhibuerunt, quæ vulgo obfeffioni tribuuntur. 1. Scilicet diverfis domibus fejunctæ altera alterius nec non fua accidentia fuofque paroxyfmos præfagiebat ante quatriduum triduumve.

2. Diverforum animalium vocem, ut canis, felis, gallinæ fatis apte imitabantur.

3. Portentofam exhibebant memoriam & ingenium folito vividius, quo nominibus fictis fingulos aftantes defignabant & ludibrio habebant.

4. In profundum foporem delababantur, e quo nec vellicatæ, punctæ, uftæ excitari poterant.

5. Verum fponte excitabantur clamantes fe in quadam parte, ut femore, tibia vehementer lædi, perftringi, & pars affignata livida, læfa unguibus videbatur, quam tamen tetigerat nemo ex eo aftantibus.

6. Triplici ftadio peragebatur paroxifmus, in primo mentis compotes peracta in mentem revocantes rubefcebant & dolebant; in altero delirabant, convellebantur & quatuor robuftis viris vix coerceri poterant, atque ventura quoad paroxifmi futuri tempus, durationem aliaque præfagiebant, denique in foporem delapfæ fenfuum omnium abolitionem experiebantur, e quo tamen fomno hora & minuto quod prædixerant, excitabantur, fæpe e lecto procul exilientes & clamantes, *bone Deus! quis mihi femur vel tibiam crudeliter perftrinxit* &c.

Per fex menfes quotidie hæc ludebatur fcena, nec quidquam inde roboris habituf-ve detrimenti paffæ funt; hodie vero adhuc dum languent, & lipothymias, catameniorumque fuppreffionem patiuntur, meumque confilium expetunt Medici.

Multa funt in hac hiftoria, quæ nimiæ aftantium crudelitati, & harum fycophantarum præftigiis tribuenda videntur. Interea non minus eft mirum quod fine ullo motivo cognito rufticæ talem egerint comœdiam, fi comœdia fuerit: mirum etiam quod fimilis imaginationis vis fimiles effectus in aliis fubjectis ediderit, quos vide relatos in catalepfis hyftericæ & catalepfis fomnambulæ hiftoria. Quoad imitationem vocis animalium, hanc olim juxta Alefiam obfervavit D. Gibert D. M. in melancholico qui hora prima pomeridiana fingulis diebus fimili paroxifmo tentabatur, nec ab hac hora declinabat vel minimum paroxifmus, licet horologia de industria retardarent, aut accelerarent obfervatores.

Suafi balnea, ferum lactis, & in paroxifmo fyrupum de Karabe, fal fedativum, &c.

7. *Dæmonomania Indica*. Kempfer. *amœnit. fafc.* 3. *p.* 650. *Rage de l'Hamuk*.

Viget apud Indos Nigritas abufus opii execrabilis ad efferandum animos ad homicidiorum patrandorum audaciam, dum vel vitæ fuæ, vel injuriarum pertæfi fe devovent morti per ultionem & mortes aliorum oppetendæ; eo fine opii bolum deglutiunt; ex quo

quo intentionis idea exafperatur, turbatur ratio, & effrænus redditur animus, adeo ut ftricto pugione, inftar tygridum rabidarum excurrant in publicum obvios quofvis five amicos, five inimicos trucidaturi, donec ipfi ab alio perforati profternantur. Actus hic vocatur *Hamuck*, apud incolas Javæ & ulterioris Orientis crebro fpectabilis. Vocabuli fonum ibi horret quicumque audit; nam qui vident homicidam, illi vocem *Hamuk* fummopere exclamant monituri inermes ut fugiant, & vitæ fuæ profpiciant, dum ad extinguendam belluam accurrere debet quifquis armatus, & cordatus eft.

8. *Dæmonomania Polonica*, Stabel. *Hift.* 4. *de plica Polonica*.

Ea eft quæ a viru trichomatis repulfo ortum ducit, feu a plica refecta, vel ab illa non evoluta Femina quinquagenaria plethorica fortiffimo corripiebatur furore maniaco, cum fumma agrypnia, convulfionibus, inconfuetis borborygmis jungebantur blafphemationes, robur infolitum, aliaque ftupenda fymptomata per annum fine intermiffione eam difcruciantia & diabolicæ obfeffioni adfcribi folita.

Remedia antimaniaca fruftranea funt, nec cedit morbus nifi evolutioni plicæ, quam, poft annum in cafu citato applicatum capiti lycopodii decoctum, intra aliquot dies excitavit; alia vice cum hæcce mulier iterum plicam imprudenter abfcidiffet, exorta eft cephalea cum doloribus rachialgicis & phantafiæ depravatione, rurfufque cum plica capitis fefe explicuiffet, ea fymptomata defierunt.

XX. Mania. A Græco *Mainomai* infanio, furo. *Furor* & *infania* Latinis. Gallice *folie* & *manie*, licet ultimo nomine (a *majomai* cupio) intelligamus etiam vehementem quamdam cupiditatem, ut mufomaniam, agyromaniam &c. Ægri *maniaci*, *infani*, Gallice *fous*, *maniaques*.

Genus eft morbi chronici, apyreti, quo non folum ægri circa quævis objecta indifcriminatim delirant ob imaginationis vitium, fed etiam ob ratiocinationis depravationem cum audacia & robore, brutorum more fe gerunt.

Differt ab amentia per audaciam, robur & furorem a levi oblata caufa redeuntem; amentes vero funt mites, pacati, nemini nocent, nifi vehementer incitentur.

Differt a melancholia per delirii univerfalitatem; non enim uni objecto conftanter infixi delirant, fed fucceffive nunc de uno, nunc de alio objecto funt folliciti, præterea melancholici recte & acute ratiocinantur ex præconcepta opinione, confequentias rationales educunt, aft maniaci perverfe etiam judicant. Differunt a dæmonomaniacis ut a melancholicis. Hydrophobi fere omnes judicant, aftantefque monent, ut fibi caveant, dicentes non penes fe effe ut abftineant a morfu, confputatione, e contra maniaci pravum nocendi, evadendi defiderium caute diffimulant; paraphrofine, hydrophobia, phrenitis intra paucos dies terminantur, aft mania menfes, annofque perdurat.

Maniaci fæpius omnem cibum obftinate recufant, & tamen robur infolitum confervant, vix dormiunt, continuo mente plures ideas revolvunt, muffitant, clamant, infidias aftantibus ftruunt, obvios quofque etiam parentes, natos quandoque fine ullo cognito motivo percutiunt, trucidant, vinciri eos neceffum eft ne fibi vel aliis manus violentas inferant, frigoris & caloris patientiffimi funt, veftes fuas dilacerant, media hyeme nudi humi jacent, nec multum refrigerantur, balnea frigida fuftinent, inviti tamen; quidam ingenio acutiffimo præditi mire deblaterant, fæpius delirant; plurimi quidem quoddam objectum fui odii aut amoris fæpius in animo verfant, verum non illi ita affixi funt quin ad alia divagentur; atque millenis vividiffimis, præcipitibus, confufis ideis noctu diuque agitantur, mores a mania mire mutantur; mulier antea pia & modeftiffima accedente mania verba fcortis & bajulis familiaria impudenter effutit; qui prius erit mitis & amicus jam torvis oculis, voce fera loquitur; & ex horum fymptomatum fyndrome, licet a plebe confundi & iifdem morotrophiis incarcerari foleant, diftinguuntur maniaci & melancholici. Mania continua eft vel periodica; continua ea eft quæ nunquam intermittit, licet remittat quandoque, verum illud difcrimen non in curandi modum, fed in prognofim influit; quippe continuæ fanandæ multo minor fpes eft quam periodicæ maniæ.

Mania periodica eft, quæ per intervalla revertitur, illa vel fæviente hyeme quod frequentius accidit, vel æftate recurrit; tum continua tum periodica funt fæpius hereditariæ; dantur etiam regiones in quibus multo frequentiores funt.

Mania ex quartana Sydenhami ad dementiam potius attinet quam ad hoc genus, ni fallor.

1. *Mania a Pathemate*.

Maniaci ut plurimum a magno quodam animi

animi pathemate, ut amore, metu, ſpe laborare incipiunt. Meadius refert quod in Nofocomio mente captorum Londinenſi multo plures inventi ſint quos dira auri cupido huc deduxerat, licet jam divites quam quos paupertas divexarat.

Metus tartari & judiciorum Dei pluresad infaniam ducit, maxime cum a concionibus vehementibus eorum quos *Miſſionarios* vocant per octiduum, ut fieri folet, mentes commotæ fuerunt. Vidi Religiofam quæ infanivit & demum fe trucidavit, cujus menti infixa erat opinio fe a fuis fociis propter peccata, quæ admiferat aut admififſe putabat, laqueo fufpendendam fore; & mulierem honeftam quæ fimili metu percuffa fe fufpendit, exanimavit; puellam quæ amafii fui perfidiam non fuftinens eodem modo vitam terminavit; virum qui zelotypia furens conjugem & fe ipfum jugulavit; mulierem præclaram, quæ recens puerpera circa religionis fuæ veritatem dubia movens in maniam incidit & per decennium nuda quadrupedium more in fuo cubiculo gradiens Nabuchodonozoris fpeciem apprime referebat, verum licet a melancholico delirio ortum habuerit hic morbus, non minus fucceffu temporis videtur mania alterius generis quam melancholia ob robur, audaciam & idearum vividarum varietatem.

Maniaci utcumque audaces fint, reapfe metu maximo quodam ad infaniam fere omnes ducuntur, & licet a pluribus aftantibus fe regi minime patiantur, attamen a quodam minaci bajulo, vel milite fuftem & vincula gerente, ita domantur, ut illi fupplices & meticulofi ftatim obfecundent, quod neceffarium eft in cura. Caveant autem fibi cuftodes, nam maniacus nunquam dormit & cuftodem, fi poteft, male habet atque infidiofe impetit, ita ut per longum tempus fapientis perfonam agat, ut fuum finem affequatur. Qui cibos renuunt & continuo vigilant fibi animo, metum inanem infixerunt, ne fcilicet ab amicis toxico mixto cum cibis, aut alio modo inter dormiendum trucidentur, fed de fui metus objecto, de fpectro quo terrentur, ne verbum proferunt.

Sanguis maniacorum vifcidus feroque exutus, fibræ vero mufculares firmæ, rigidæ cenfentur.

Mania ftatim atque ægrum alio morbo ut phtifi, afcite laborantem afficit, ab aliis morbis, quod mirum dictu, liberat, ut obfervavit Meadius.

Cura. Nihil magis prodeft maniacis fanandis quam victus mollis refrigerans, humectans, phlebotomiæ largæ & repetitæ ex brachio, pede, jugulo, potus laxans, diluens, frigidus, copiofus; balnea per menfem bis in die repetita in aqua frigida, caput ipfa irrigando.

Narcotica vero fæpe delirium intendunt. In tenebris detinendus maniacus, atque fufficienter cibandus, vinculis coercendus, cum vero omnis cura tanquam fruftranea omiffa eft, quandoque data tempeftate ratio reverti-tur fuperftite memoria factorum, & ad recidivam difpofitione; fi catamenia vel hæmorrhoides fluere defierint, illi effluxus revocandi, cathartica fortia præmiffis diluentibus non funt omittenda, acida, nitrofa, ferum lactis, emulfiones, fructus refrigerantes, clyfmata emollientia & fimilia profunt.

2. *Mania lactea*. *Depot laiteux fur le cerveau*. Puzos, 3. *Memoire*.

Eft fpecies maniæ quæ circa decimum a partu diem cum delirio febrili mulierem aggreditur, dein fenfim evanefcente febre, perfeverat, atque jure tribuenda venit lactis retentioni, ejufque ftafi in cerebro.

Rarus eft hic morbus & utplurimum infanabilis, ipfumque initio ab hyfterica diftinguere difficile eft, quippe omnes morofitates, averfationes abfurdæ, a quibus incipit facile tribuuntur hyftericæ, quam puerperæ plures incurrunt, interea fucceffu temporis ex delirio apyreto conftanti, & initio a parciori lactis & lochiorum fluxu, cognofcitur.

3. *Mania ab hemicrania*.

Ea eft quam dolor conftans finuum frontalium ab infecto in ipfis latente infert; fic Conrard. Schneiderus, *de offe cribiformi*; *p*. 440. recenfet rufticum quæ mente abalienata & maniaca evaferat, quæ rejecta ex naribus eruca hifpida ab hoc morbo convaluit.

Antonius de Pozzis, in Ephem. Nat. Curiof. *Decad*. 1. *anno* 4. *obf*. 37. refert rufticum qui cum fub arbore dormiffet, per fex menfes maniacus fuit, & erucam nigram, longam, pilofam, a tabaco affumpto per nares excrevit, ficque convaluit.

Cum æftrum fubivit nares boum, aliorumque pecorum, ut in eorum finubus frontalibus ova fua deponat, non raro illi in maniam aguntur, imo cervi rangiferini a folo metu circumvolitantis & avide infequentis æftri furunt, & triginta leucas intra paucas horas excurrunt, obfervante Ill. Linnæo in Lapponia.

In oppidulo *Gange* dicto, homo quidam dolore capitis dudum divexatus eo infaniæ devenit, ut fibi caput effringi vellet, atque eum in finem ex altiori feneftra fe præcipitem dederit, fed fruftra cum forte in prætereuntis afini corpus incidiffet: quapropter ad

ad aliud tempus ob proximorum jurgia rem distulit, atque altera vice reapse sibi caput effregit, unde, forte e sinubus copioso pure dimanante, convaluit, ut a fide dignis viris audivi.

ORDO QUARTUS.

VESANIÆ ANOMALÆ,

Seu

Morbi prioribus affines.

PHantasia est facultas objecta absentia sibi repræsentandi; ejus actio vocatur *imaginatio*, ea in somniando ideas claras & vividas excitat, unde æque percellimus a phantasmatis seu ideis imaginariis, dum somniamus, ac ab ideis sensationum; verum id non accidit ex claritate & vi absoluta phantasmatum, quippe quæ multo minor est quam vis sensationum; sed ex eo quod anima ab objectis externis non distracta, fortius ad ea phantasmata attendat, unde qui imaginari profunde vel attendere volunt interdiu, illi ab aliorum consortio remoti longe ab strepitu in loco obscuro meditantur: anima eo fortius percellitur ab idea quo paucioribus ideis simul distrahitur, seu majorem suę attentionis partem illi tribuit, & quo fortior est impressio eam excitans.

Docet autem experientia ideam longa attentione, fortique meditatione clariorem fieri, quæ neglecta obscura foret: sic memoria, studio, & repetitione ejusdem ideæ roboratur, maxime si conjungantur ideæ cum loco, litteris, aliisque signis ad memoriam acquirendam facientibus.

Lex est imaginationis, si qua simul percepimus, & unius perceptio denuo producatur. Imaginatio producit etiam perceptionem alterius. VVolf. *Psycolog. Emp.* 116.

Memoria est facultas ideas reproducendi, & reproductas recognoscendi. Vvolf. Ea vero tribuitur flexilitati fibrarum medullarium cerebri, quæ instar chartæ pergamenæ plicas & impressiones retinet; verum ea theoria est mere fictitia, & satius est in his tenebris nullam theoriam, quam falsam amplexari.

Ad ratiocinandum proindeque ad judicandum necessaria est imaginatio & memoria. Si quis albedinis ideam abstractam, adeoque imaginariam non retineat, is utrum hæc charta quam cernit alba sit, vel alterius coloris judicare non valet; inde fit ut qui imaginatione carent, ut stupidi, somnolenti, illi nec discurrere valeant, nec qui memoria destituuntur, valent ratiocinari saltem circa objecta quorum ideas non possunt in mentem revocare; his de caussis evidens est cur inter morbos hujusce classis oblivio & amentia referantur; cum hæc vitia secum inferant judicii depravationem, aut speciem erroris quæ lethargicis valde familiaris est; quod scilicet nesciant quid dicant, quid appetant, quia eorum obliti sunt, quæ petiere antequam responsum accipere possint: sive sensationes a fibrarum nervearum vibrationibus repetas, quod falsum videtur, sive a fluidi nervei electrici refluxu, requiritur ex parte machinæ fibrarum cerebri libertas, flexilitas, cui collapsus, laxitas, obstructioque opponuntur, & ex parte fluidorum mobilitas, fluxilitas, tenuitas, puritas, unde videre est cur venenis, vaporibus narcoticis, cerebri vulneribus, obstructionibus, aliisque vitiis, imaginatio, memoria, acumen, ingenium, libertas aliæque animæ facultates læduntur.

XXI. Annesia. *L'oubli.* *Oblivio morbosa* Auctorum. *Latyphrosine* Græcis.

Est morbus qui tollit facultatem ideas in mente reproductas recognoscendi, seu memoriæ est abolitio aut imminutio. Ideo recognoscimus ideas quæ in anima reproducuntur, quæque ideo illam olim vel antea affecerunt, quia satis vividæ sunt & sociis claris stipatæ; si vero obscuræ sint, tum ideę principes, tum earum sociæ aut solum alterutræ, tunc illas recognoscere non possumus: ideam autem quam antea habuimus iterum habere, hoc ad memoriam non sufficit, necessum est ut cognoscamus nos eam antea habuisse; sic siquis dum legit Ciceronis librum non recognoscit se eum olim legisse, ille hujus antiquæ lectionis recordari non dicitur. Quoniam omnis idea imaginaria supponit prægressam ideam sensitivam seu sensu acceptam, & non sentimus nisi individua, seu concreta pluribus simul ideis sociis stipata; idea imaginaria socias secum olim perceptas in mentem revocat, nisi obscuriores evaserint, ergo obscuratio idearum est quod oblivionem producit; obscurantur ideæ a gravibus animi pathematis totam animi attentionem alio divertentibus, a somno & sopore morboso, a paralypsi organorum, ex quibus ideæ illæ natæ sunt, a morbo quovis soporoso, ut caro, apoplexia, epilepsia nec non a syncope; qui enim ex his morbis resurgunt, ignorant omnino quid paroxysmi tempore peractum fuerit, & se ne quidem cogitasse, aut quasi non extitisse asseverant.

In

In curanda amnefia attendendum an juvenis an fenex fit homo; in fenibus medicamenta fpirituofa, cephalica, calidiora conveniunt: in juvenibus, diluentia, analeptica magis profunt; & memoriæ læfio a veneris abufu fæpe dependet.

1. *Amnefia a Venere.* Etmuller. *de memoria læfa* Salmuth. *centur.* 1. *obf.* 6.

Res eft confideratione digna quod ufus veneris nimius memoriam maxime debilitet, & quod aphrodyfiaca, aromatica, fpirituofa, fatyracea ad memoriam roborandam conducant, fi tamen cum horum ufu veneri litemus, memoria in totum abit: fi vero veneri parcamus, inde confirmatur.

Ufus ambræ, adeoque cocolatæ optime prodeft ad amnefiam curandam, ut & aqua magnanimitatis, quam ingrediuntur formicæ; item confectio alkermes & anacardina, licet hæc ultima fufpecta fit. Apud fenes ufus theæ in hoc morbo valde laudatur; hæc autem omnia medicamina vi quadam inebriante pollent, ambra fcilicet, anacardia & thea Sinenfis recens.

2. *Amnefia fenilis.* Etmuller. *ibid.*

Non omnes fenes obliviofi evadunt, fed maxime illi quorum vita anteacta multis curis aut ftudiis fubtilioribus non fuit defatigata, qui fcilicet laute & ignaviter vixerunt in defidia & voluptatibus. Docti vero & negotiofi utplurimum judicium & memoriam diutius fervant.

Præter ufum theæ commendantur in hoc morbo folia betonicæ, falviæ, lavandulæ, roris marini, rofarum petala; nux mofchata, piper, galanga, cyperus, caftoreum, thus &c. infufa in fpiritu vini quo humectantur nares, tempora, &c. nifi ng & gen-fing fpecifica cenfentur intus ad fcrupulum.

3. *Amnefia traumatica* Schenckii, *obf.* Horftici, *l.* 2. *obf.* 7. Hildan. *centur.* 3. *obf.* 1.

Ea eft quæ a capitis percuffione, vulnere aut ictu quovis ortum ducit; ea initio phlebotomias & auxilia alia contufis convenientia exigit. Extus refolventia fpirituofa, balfamum commendatoris, aquam vulnerariam &c. hæc fpecies fæpe fanabilis eft.

4. *Amnefia plethorica*; *a fuppreffis hæmorrhoidibus* Zacuti Lufitani *l.* 1. *obf.* 47. *prax. admirab.*

A *lochiis fuppreffis* Salmuth. *centur.* 1. *obf.* 72. Auxilia a principiis, illis fatis indicantur. Horftius vidit hanc fpeciem cum ftultitia fucceffiffe illis, qui poft longam inediam comedere inceperunt.

A febre acuta Schenckii *obf.*

5. *Amnefia a pathemate* Schenckii, *obf.* & Ephem. Natur. Curiof.

Ex metu & terrore fubitis quandoque memoria abolita eft, nec non ex vehementi triftitia.

6. *Amnefia cephalalgica* Act. Acad. Parif. 1711. Ex diuturno capitis dolore gravativo, memoria fæpe aboletur, nec non a cephalalgia febrili.

7. *Amnefia a temulentia* Vvillifii, *de morof.*

Eft ea quæ ab ebrietate, ab opio, a philtris, feu venenis dementantibus ortum ducit.

XXII. Agrypnia. Latinis *pervigilium*, *vigiliæ immodicæ*, *vigilium morbofum*. Gallis *infomnie*.

Eft pervigilium immodicum ex quo vires imminuuntur, anxietas, inquietudo, cephalalgia, aliaque molefta fymptomata oriuntur.

Vulgo duas tertias nyctemeri partes vigilamus, feu in ideis clarisex parte animæ, & in aptitudine ad motus liberos exercendos ex parte corporis, vivimus; altera pars tertia fomno dicata eft, feu quieti corporis & animæ, in qua fcilicet torpent omnes artus, & jacent minus apti ad motus mufculares, fenfatione orbati, dum tamen, fi infomnia adfint, ideæ imaginationi oblatæ, funt clariffimæ, ideæ vero præfentium objectorum, obfcuriffimæ vel nullæ funt, motufque vitales pacati, regulares, exercentur.

Cum in vigilia vires ab actionibus animæ & corporis continuo abfumantur, eæque fomno & quiete debeant reparari, evidens eft quod a longiori pervigilio robur debet fenfim imminui, hinc laffitudo, anxietas, continua fitus mutatio; perceptiones præfentium objectorum continuo nos afficiunt, attentionem detinent: hinc capitis gravitas, molefta animæ, mœror, tædium, & quandoque typhomania.

1. *Agrypnia Arthritica* Boneti *Sepulchret. obf.* 1.

Somno carere qui doloribus vexantur, mirum non eft, & ea non eft fpecies de qua agitur; fed fymptoma omnium dolorum comes, verum citra ullum dolorem. Ex acrimonia arthritica oriundum pervigilium, atque ex ficcitate fanguinis fero ad exteriora continuo fluentem fuftentatum exhibet obfervatio præfens. Poft diram colicam arthriticam homo ufus veficatorio, incidit in pervigilium nullis remediis domatum, quo occubuit, fero quidem continuo ex veficatorio affatim effluente, & tamen aperto cadavere ventriculi omnes cerebri aqua limpida repleti videbantur.

2. *Agrypnia a pathematis.* Vvillif. *de anima brutor. p.* 2. Sennerti *Species* 5.

Mu-

Monſpelii mulier adoleſcens quæ a ſicariis maritum ſuum omnino trucidatum, & ſe ipſam pro mortua derelictam viderat, exin per tres pluresve menſes ſomno indulgere non poterat; quoties enim oculos claudebat dormiendi deſiderio victa, toties cruenta illa ſcena oculis ejus ſe ſiſtebat, ſtrictos ſicariorum gladios, conjugem morientem, ipſique brachia tendentem; ſe ipſam gladiis conſoſſam videre ſibi videbatur, & perterrita, ſudans, febriens evigilabat, ita ut metu hujusce phantaſmatum ſomnum horreret. Similia exempla refert Vvilliſius.

Uſus ſum in hoc caſu non narcoticis, ſed emulſionibus, julepis refrigerantibus &c.

3. *Agrypnia hyſterica* Vvilliſ. *de anima brutorum p.* 2. *Cap.* 5.

Taliter affectis, ut hypochondriacis, hyſtericis; quoties clauſi oculi ſomnos invitant, accidunt cordis tremores, ſubſultus & conſtrictiones, cum animi deliquiis & reſpiratione impedita, aut viſcerum intumeſcentiæ, ardores, præfocationis ſenſus, aliaque ſymptomata pro hyſtericis vulgo habita, ſuccedunt; alii in cruribus & brachiis tendinum ſubſultus, ſpaſmos, tantaſque experiuntur membrorum inquietudines & jactationes, ut ægri haud pluſquam equuleo torti dormire poſſint.

In hoc caſu Vvilliſius craſim fluidi nervei vitriolicam eſſe contendit, & veſicatoria laudat ad ſerum acre educendum, ſed errat maxime, & tutius eſt ſanguinis ſiccitatem & acrimoniam præmiſſis phlebotomiis, ſero lactis, emulſionibus, acidulis aquis, lacticiniis, balneis temperare, & dein ad hypnotica confugere interpoſitis lenibus catharticis ad viam his medicamentis parandam.

4. *Agrypnia cephalalgica* Boneti, *de Vigiliis, obſ.* 2. *&* 3. *Sepulchret. T. I.*

Poſt contumaces capitis dolores cum febre & vigiliis, morte ſuccedente, obſervarunt Auctores, vaſa piæ meningis ſanguine atro referta, ipſas meninges tumore phlegmonode diſtenſas, puniceas, nigras, gangrænoſas, ſanguinem fluxilem, nigrum e cerebro exſtillantem, quandoque ulcus, ſerum copioſum in ventriculis, ut ex obſervatione 4. 5. & 6. ſequitur.

5. *Agrypnia ex pancreate* Bonet. *Sepulch.obſ.*8.

Mercator quoties dormire conabatur, incidebat in leipothymiam cum ſudore frigido faciei, de cetero bene valens. Incuſatus eſt ventriculus, adhibita cathartica, cardiaca incaſſum. Eo mortuo pancreas inventum eſt abſceſſu tentatum, quod etiam in obſervationibus Tulpii, Riverii, Gygmori in hoc morbo incuſandum venit.

6. *Agrypnia a dolore* Sennert. *Spec.* 3.

Omnis ſenſatio fortior & moleſta, ut dolores omnes, omne deſiderium vehemens, ut ſitis, fames, pica, tabacomania, libido, amor, mingendi, dejiciendi neceſſitas, uſquequo expletum ſit deſiderium, ſomnum tollunt.

Difficultas reſpirandi, tuſſis in hydropicis, aſthmaticis, hydrothorace, ubi ſitum ſomno commodum æger ſervare non poteſt, ubi expectorandi neceſſitas urget, ea omnia ſomnum abrumpunt; idem producit omnis ſenſatio vivida, ut lux, ſtrepitus, tactus corporis duri; verum tamen leve frigus ad auroræ exortum, ſonus lenis, qualis ſuſurrus rivi, pluviæ & ſimilia, ſomnum invitant.

7. *Agrypnia ab indigeſtione* Sennerti; *a vermibus primarum viarum* Horſtii; *ructationi aſſiduæ ſuccedens* Vvilliſii.

Qui ſe in cœna ingurgitant utplurimum poſt primas ſomni profundi horas evigilant cum calore, anxietate, ſudore, febre, & vix ſomnum iterum capere poſſunt.

8. *Agrypnia febrilis* Sennert. *Spec.* 1. *Pervigilium febrile* Boerhaavi, *Aphor.* 708. Riverii *de ſymptom. febr. putrid. c.* 2.

Non modo febris poteſt ſomnum turbare ratione moleſtæ ſenſationis, ut ſitis, caloris, doloris; ſed etiam a vehementi oſcillatione arteriarum cerebri, ejuſque phlogoſi, hinc enim cephalalgia pulſatilis, ſeu pulſatio importuna,

Curatur quiete muſculari corporis, pace mentis, abſentia lucis, ſtrepitus, objectorum ideas vividas excitantium; frigore modico, aere humido, victu blando, molli, potu farinoſo, leni, emolliente; ſuſurro leni, aſſiduo, grato, blande tinnulo; medicamentis farinoſis, ſuboleoſis, humectantibus, demulcentibus; odore vegetabilium ſoporiferorum, uſu anodynorum, paregoricorum, narcoticorum, præmiſſis quæ inflammationi curandæ valent, ut phlebotomia, potu nitroſo, &c. Succus & aqua lactucæ hic præ ceteris laudantur.

9. *Agrypnia ſenilis* Henrici ab Heers, *Diſſert.* Langii, *l.* 1. *epiſt.* 26. *de vigiliis ſenum.*

Quæ ſenibus familiaris eſt agrypnia vix narcoticis eſt impugnanda, quibus ſcilicet narcotica iſchuriam non raro inducunt, & diverſis modis ab Heerſio recenſitis nocent. Optima quæ in hoc caſu conveniunt remedia, ſunt vinum paullo majori doſi ſumptum, & analeptica ſtomachica, ſpirituoſa, ut ambara.

Senum vigiliæ, quæ ſi non excedant, ipſis minus nocent quam juvenibus, videntur pendere ex eorum ſanguine ſicciore & acriore; nec non ex curis & ſollicitudinibus, quæ vino abiguntur.

CLAS-

CLASSIS NONÆ SYNOPSIS.

FLUXUS.

CHARACTER. Fluxus funt morbi quorum præcipuum fymptoma eft exitus infolitus cujufvis fluidi folidive e corpore.

ORDO I. SANGUIFLUXUS eft fanguinis, vel fanguinolentæ materiæ ejectio fine alvi fluxu.

I. HÆMORRHAGIA, (*Hemorrhagie*) fluxus fanguinis e naribus.
II. *Hæmotypfis*, (*Hemoptyfie*) fanguinis expectoratio cum tuffi fine pyrexia acuta.
III. *Stomacace*, (*Affection fcorbutique*) fluxus fanguinis e gingivis fæpius fœtidis, putridifve.
IV. *Hæmatemefis*, (*Vomiffement de fang*) fanguinis rejectio ex œfophago cum vomitorio conatu,
V. *Hæmaturia*, (*Piffement de fang*) fanguinis, fluidive rubri per vias urinarias emiffio.
VI. *Menorrhagia*, (*Perte rouge*) fanguinis per uterum aut vaginam fluxus vitiofus.
VII. *Abortus*, (*Avortement*) fœtus immaturi, fæpius cum menorrhagia, ex utero exclufio.

ORDO II. ALVIFLUXUS eft materierum in primis viis contentarum vitiofa per os aut anum rejectio.

Dividuntur in fanguinolentos & fæculentos.

1. *Alvifluxus fanguinolenti.*

VIII. *Hepatirrhæa* (*Flux hepatique*) eft alvi fluxus per inferiora fanguinolentus, nec ater, nec torminofus.
IX. *Hæmorrhois*, (*Flux hemorrhoidal*) eft fluxus cuentus, ex podice, vel recto marifcis ruptis obfito.
X. *Dyfenteria*, (*Dyffenterie*) eft frequens torminofa, fæpe tenefmodes, fæcum cruentarum per inferiora dejectio.
XI. *Melæna*, (*Maladie noire*) eft fluidi atri per fuperiora, vel inferiora frequens rejectio.

1. *Alvifluxus non fanguinolenti.*

XII. *Naufea*, (*Naufee*) eft inanis vomendi conatus, & flatus tantum per os emiffio; affinis eft aerifluxibus.
XIII. *Vomitus*, (*Vomiffement*) feu frequens vomitio, eft palpabilium materierum, non cruentarum facta per os, œfophagumque rejectio frequens.
XIV. *Ileus*, (*Paffion iliaque*) eft atroci circa epigaftrium dolore, feu gaftrodynia, alvi conftipatione, & fæculentæ demum materiæ vomitione, notatus.
XV. *Cholera*, (*Cholera-morbus*) eft fyndrome ex vomitu, diarrhœa & gaftrodynia fæpe cum furarum crampo.
XVI. *Diarrhæa*, (*Diarrhee*) eft excrementitiorum humorum frequens, vel intempeftiva dejectio.
XVII. *Cæliaca*, (*Paffion celiaque*) eft albefcentium, aut chilacearum materierum dejectio.
XVIII. *Linteria*, (*Linterie*) eft celer ftatim a paftu facta ingeftorum, vix mutatorum dejectio.
XIX. *Tenefmus*, (*Tenefme*) eft muci pauci frequens dejectio cum intenfa dejiciendi cupiditate, & affiduo conatu.

ORDO

ORDO III. SERIFLUXUS, eſt fluidi cujuſvis, ſed non ſanguinolenti, nec alvini effluxus.

XX. *Ephidroſis*, (*Sueur*) eſt ſudoris quantitate, qualitate, intempeſtivitate peccantis effluxus.

XXI. *Epiphora*, (*Larmoyement*) eſt vitioſus ex oculis humoris lacrymalis, ſebacei, vel purulenti effluxus.

XXII. *Coryza*, (*Coryze*) eſt humoris ſeroſi, mucoſive e naribus effluxus ſine ozæna, ſæpius cum gravedine.

XXIII. *Ptyaliſmus*, (*Ptyaliſme*) eſt ſalivæ uberior, frequentiorve rejectio, aut deſtillatio.

XXIV. *Anachatarſis*, (*Expectoration*) eſt muci, puriſve e pectore facta per os cum tuſſi rejectio.

XXV. *Diabetes*, (*Diabete*) ſubita poſt paſtum potulentorum cum magna ſiti, per urinæ vias, emiſſio.

XXVI. *Enureſis*, (*Incontinence d'urine*) involuntaria, dolori, & ardoris expers, mictio.

XXVII. *Dyſuria*, (*Ardeur d'urine*) difficilis & dolorifica, ſæpius ardens, urinæ immiſſio.

XXVIII. *Pyuria*, (*Piſſement de pus*) eſt purulentæ, albeſcentis, aut viſcido-mucoſæ materiei mictio.

XXIX. *Leucorrhœa*, (*Fleurs blanches*) eſt ſeroſo-flavæ, vel puriformis materiæ ex utero delapſus.

XXX. *Gonorrhœa*, (*Gonorrhee*) eſt ſtillicidium fluidi ſeminalis, vel puriformis ex urethra, aut ex vagina.

XXXI. *Dyſpermatiſmus*, (*Sorte de ſterilite virile*) eſt tarda, vel debilis ſeminatio in actu conjugali facta, indeque ad generationem inſufficiens.

XXXII. *Galactirrhœa*, (*Eucolement de lait*) eſt ſtillicidium lactis ex mammis.

ORDO IV. AERIFLUXUS, eſt flatus, halituſve vitioſa emiſſio.

De *Nauſea* vide Alvifluxus. De *Tuſſi* vide Anhelationes.

XXXIII. *Flatulentia*, (*Ventoſite*) eſt morbus flatuum per inferiora, vel ſuperiora emiſſione frequenti, & borborigmis ſtipatus.

XXXIV. *Ædoſophia*, eſt flatuum per urethram, vaginam, vel uterum emiſſio.

XXXV. *Dyſodia*, (*Puanteur*) eſt myaſmatum fœtidorum exhalatio.

Nota. In hiſce morborum characteribus non tradimus eorum definitionem, ut exiſtimant plures Philiatri, qui characterem cum definitione confundunt; ut recte definiatur quodvis genus, referendum eſt præcipuum ſymptoma, ſed non omittenda alia quorum concurſus ipſum genus conſtituit; in charectere vero quem tradimus, ſufficit præcipuum ſymptoma, cujus ope in data claſſi & dato ordine hoc genus ab aliis ſufficienter diſtinguitur.

CLASSIS NONA.

FLUXUS,

SEU

MORBI EVACUATORII.

QUÆ debent intra corpus humanum aliquandiu retineri, ut, quibus deſtinata ſunt uſibus, inſerviant, ſi citius, frequentius, uberius quam par eſt ejiciantur, vitioſam evacuationem conſtituunt.

Evacuatio eſt itaque morboſa, ſi continenda ad ſanitatem utilia, aut tardius, rarius, dato tempore ejicienda, uberius, maturius, difficilius importune foras amandentur, atque hæc *fluxus* nobis vocantur. Quæ effluunt ſunt vel *ſolida*, ut fœtus, ſecundinæ, vel *peregrina*, ut calculi, inſecta, vel *fluida* ordinaria, ut ſanguis aut humor; vel *vitioſa*, ut pus, ichor; humores ſunt vel *excrementitii*, ut fex, urina, ſudor; vel *recrementitii*, ut ſaliva, bilis; vel *reparantes*, ut chilus, lac, ſemen, vel demum flatus, &c.

Viæ per quas fiunt evacuationes, ſunt vel ordinariæ, ut os, nares, urethra, anus, vel inſolitæ, ut vulnus, ulcus.

Morbi evacuatorii dividi poſſunt in *ſanguifluxus*, cruoris effluxu notatos; *ſerifluxus*, lym-

lymphæ urinæ, fudoris, muci, fimilifve flui-di evacuatione infignes, in *alvifluxus*, & demum *aerifluxus*, ut in flatulentia, &c.

Fluxus funt vel activi vel paffivi. Activi dicuntur quos natura proritat, five materiei morbificæ, five medicaminis ftimulo follicitata, five confentiant, five diffentiat voluntas; fic activa eft fœtus exclufio. Paffivus eft fluxus quem potentiæ animatis corporibus propriæ non excitant, qualis eft fluxus fanguinis ex vulnere, humoris amnii ex utero, urinæ ex vefica, cujus fphincter eft refolutus.

Theoria. Fluidum in vefica contentum, effluit quoties vix expultrix quæcumque fuerit, vires quibus intra veficam retinebatur, fuperat, adeoque caufa effluxus eft vis expellentis exceffus fupra retentricem, ut loqui amant Veteres.

Vires autem quarum actione expelluntur fluida, e fuis conceptaculis aut vafis funt, vel ex parte fluidorum, vel ex parte vaforum, & partium adjacentium: fluida enim five contenta poffunt niti in exitum vel ratione 1. Gravitatis fuæ; fic ex recto cadaverum, ex vefica paraplegicorum, ex ore falivantium, ex vulnere liquida, fi loci declivitas permittat, propria gravitate prorumpunt. 2. Rarefactionis energia, fic flatus in inteftinis vel in ventriculo expanfi propria elafticitate, tum ano, tum cato explodun-tur. 3. Vi propria, fi quæ continentur animata fuerint, ea poffunt partim exilire, ut fœtus ex utero, infecta ex œfophago, ano, &c.

Continentia vero poffunt agere in conten-ta, eaque foras expellere, 1. vi mufculari vel voluntaria, ut vis linguæ & labiorum falivam exfpuit, vel naturali, five coacta, five fpontanea; fic coacta per dolores natura fetum ex utero propellit, fponte vero falivam appofito jucundo cibo in oris cavum proli-cit; coacte hydrophobus vicina confpuit; fponte & cum voluptate alvus pigra exoneratur. 2. Vi elaftica, fi prius parietes receptaculi continentis fuerint diftenfi & minuatur orificiorum refiftentia, fic puncto tympanitici, afcitici abdomine etiam poft mortem, fluida contenta ejiciuntur.

Principia effluxuum frequentiffima funt 1. in contentis moles adaucta, fic urinæ moles intra fex horas collecta pondere fuo moleftiam creat, ex qua ad mictum follicitamur. 2. Acrimonia, fic feminis fervidioris ftimulus naturam ad ejus emiffionem proritat, & calculi in veficę collo vellicantis ftimulus cogit ad evacuandam fæpius veficam. 3. incontinentibus vitiofa confuetudo voluntarie acquifita facit ut falivam utilem exfpuant melancholici. 4. Pathema animi lacrymas exprimit in mœftitia, urinam in iræ deferveſcentia, feces in terrore, fudorem in fumma anguftia, vomitionem excitat in abominatione. 5. Natura quo fe vertat nefcia & fummo periculo perturbata conatus fpafmodicos, anomalos exerit, unde vomitus hyfterici, fpumæ epilepticorum, aliaque fimilia molimina. 6. Senfibilitas nimia, five confueta, five a phlogofi oriunda anfam præbet conatibus excretoriis, fic inflammatus ventriculus omnia vomitu rejicit etiam blandiffima fenfibilis nimium, &, ut ajunt, delicatulus, ad nomen rei fœdæ naufeat.

Effluxibus paffivis anfam præbent 1. quæcumque orificia nativa dilatant; fic refoluto ani fphinctere feces effluunt; vel 2. quæ orificia inaffueta cudunt, ut vulnerantia, rodentia, fuppurantia.

A vero longe aberrant neoterici qui principium effluxus paffivi, pro caufa effluxus cujufvis incufant, nec attendunt ex folutione, vel ruptione venæ non neceffario fequi fanguinis affluxum, quod barbitonforibus ipfis notum eft. Secta enim vena fanguis non effluit nifi præmiffa ligatura vena fanguine diftendatur aut contractione manus, tuffi, vis expellens intendatur.

Diabrofis eft erofio vaforum vel receptaculorum facta a caufis phyficis, ut ab energia puris, ichoris, putredinis, fic a diabrofi vaforum pendet puris effluxus.

Rixis feu ruptio eft folutio continui facta a preffione mechanica contentorum in continentia five adiftenfione ab intus extrorfum vergente, fic crepant clauftra abdominis in hernia ventrali vafa fanguifera a fanguine congefto rumpuntur, unde hæmorrhagia.

Dierefis eft folutio continui a caufa mechanica extus agente, fecante, vulnerante, ut in phlebotomia, amputatione, paracenthefi.

Anaftomofis eft orificiorum nativorum ductio, unde fluxus juvatur, vel augetur; fic intrufo cathetere, intrufa candelula diducitur urethra; unde fluxus vel enurefis.

Diapedefis eft diductio fibrarum mutuo decuffatarum parietes vafis vel receptacula conftituentium a vi fluidi diftendentis; fic vefica fuilla per tubum ejus orificio adaptatum, recipiens aquam ex aliquot pedum altitudine fuperincumbentem, diftenditur & per fibrarum intercapedines aqua undique tranfudat, fic cyftis fellea bile vicinum colon inficit, fic fædus ftercoris halitus per inteftina in herniofis diftenfa tranfudat.

Omnis

Omnis effluxus vel fimpliciter *evacuatorius* eft, vel fimul *revulfivus*, aft nunquam *derivativus*. Evacuatorius dicitur quatenus molem fluidorum corporis humani imminuit; *Revulfivus* quatenus ftipatur conftrictione aliarum partium e quibus fluidum exprimitur, & fic minor eft in vafis ita contractis fluidi copia quam fert nativa illorum diameter.

Effluxus evacuatorius cujufcumque fluidi ceterorum fluidorum molem fenfim minuit, quia cum omnia corporis vafa invicem communicent & nitantur in fui contractionem detracta alicubi fluidi mole & refiftentia ceteræ partes facilius contrahuntur, & verfus partem minus renitentem fuum emittunt fluidum ufque ad æquilibrium: fic detracto per menorrhagiam uterino fanguine fanguis pone fequens ex arteriis hypogaftricis & fpermaticis abundantius in uterum affluit, nec tantumdem per venas cognomines reftituitur maffæ, unde parcior in cor reverfa moles parcius cuique parti diftribuitur, hinc minuitur mutua fluidorum & folidorum preffio, minuitur pondus, fenfus moleftus ex hac preffione oriundus, laxantur folida, fluida fi eadem vi protrufa fuerint, facilius provolvuntur in ratione imminutæ refiftentiæ; hinc plurima in plethoricis commoda: aft in fanis vitiofa exfurgit laxitas, debilitas, mentis languor, cutis pallor frigoris fenfatio, & mala hinc plurima.

Effluxus revulforius eft, fi quædam pars contracta fluidis fuis exoneretur, & fic minori proportione recipiat novum fluidum quam fert ejus vaforum confueta capacitas, fic *fiftulofis* ulceribus veficæ apertis cum urina qua data porta effluit, ita conftringitur urethra ut ne nimiam urinæ guttulam tranfmittat, fic vomitu habituali, ita coarctantur inteftina ut quadruplo minorem acquirant diametrum & alvus pertinaci conftipatione claudatur, fic in hæmoptyfi febrili non raro frigent & contrahuntur partes extremæ cum cruor in pulmones faucios uberius influit, ille ab artubus revelli videtur.

Praxis. Fluxus funt vel falubres & critici, vel infalubres & noxii, quod difcrimen ex æqua & jufta Medici penfitatione repetendum eft, nec enim omnino infalubris cenfendus ille qui vires ægri detrahit, nifi tantum detrahat ut ad fuperandum morbum & vitam protrahendam non fufficiant, quæ fuperfunt. Salubris cenfendus eft ille effluxus ex quo rationabiliter fperandum eft fore ut gravior morbus avertatur aut auferatur, nulla itaque effluxus quantitas abfoluta falubris aut infalubris pronuncianda eft, cum vel minima debilibus lethalis, & maxima robuftis, plethoricifque falubris effe queat; Medici prudentis eft accurate perpendere num fluxum intendere & prorogare, num fiftere, num vero naturæ committere debeat? quod pro diverfis morborum generibus, fpeciebus & pro diverfis ægri circumftantiis variat; genere effluxus paffivos, intempeftivos uberiores fiftere opus eft, criticos, activos, difficiles, parciores, affuetos fæpe juvare & proritare convenit, moderatos activos in robuftis cum non evidentia rationum momenta nos huc vel illuc determinant, fatius eft naturæ committere; provocant vero affluxus omnia principia fuperius expofita, ut quæ augent fluidi molem, acrimoniam, receptaculi preffionem, erethifmum orificii, vel fphincteris laxitatem, debilitatem, hinc vero liquet etiam quibus auxiliis fifti vel imminui poffint qui fiftendi funt vel imminuendi. Auxilia vero funt gymnaftica, dietetica, chirurgica, vel pharmaceutica; quiete mentis & corporis fedantur omnes effluxus quos mufculofa contractio promovet; aft fomno fudor & catamenia uberius fluunt; pofitura quæ gravitati liquidi fluxuri velificatur eft vitanda, ne effluxu liquidi vis expultrix irritetur ulterius.

Alimenta quæ intendunt vitium fluidi, unde fluxus procedit, ut ftimulantia, condimenta, fpirituofa in hæmorrhagiis activis fugienda, atque vegetabilia parum nutrientia in plethora ceteris funt anteponenda. In effluxibus paffivis mira præftant vincula, fafciæ, ligaturæ, turundæ, torcularia fi ad originem mali hæc auxilia perveniant, in certis cafibus phlebotomiæ revulfivæ, vincturæ nimium a Veteribus laudatæ; medicamenta quæ vaforum conftrictionem & fluidorum coagulationem inducendo valent effluxus cohibere *adftringentia* nuncupantur. Ea intus & extus adhibentur impari fucceffu, felicius femper ubi loco affecto immediate applicantur, infelicius cum eluctanda funt vafa chilifera, ut ad partem læfam deveniant, maxime fi ftomachus irritatus & male fe habens ea refpuat & ab illis lædatur, quod fæpius accidit; aftringentia in fluxibus hæmorrhagicis paffivis tutiffima funt, aqua ftiptica D. Matte qua imbuti plumaceoli vulneribus, naribus, hæmorrhoidibus applicantur, lumina boleti igniarii vulgo *amadou* quæ amputatis, vulneratis partibus feliciter apponitur, lintea carpta quæ recens fectis abfceffibus, ulceribus exficcandis induntur, ftupæ pulvere vitrioli, colcotharis, aluminis, fanguinis draconis onuftæ, quæ excifis partibus ad cohibendum fanguinem fupe-

ſuperimponuntur, *crepitus lupi*, cujus pulvere aſperguntur, hunc & nummularia, muſci quercini, uſnea, geranium Robertianum, millefolium pertinent.

Aſtringentibus tutiora ſunt in fluxibus activis internis, quæ vel naturæ conatus moderantur, ut anodyna, narcotica, ut in dyſenteria, teneſmo, vel quæ principium morbi tollunt, ut cathartica in diarrhœis, vel quæ utrumque ſimul præſtant, ut mucilaginoſa in tuſſi, dyſuria, teneſmo; tum & abſorbentia, nec non quæ conatus naturæ alio divertunt, & materiem morbificam ab inteſtinis derivant, ut ſudorifica in diarrhœa feroſa.

Nuper clariſſimus Medicus Univerſitatis Monſpel. Doctor Theophilus de Bordeu innventis Don Solano & Nihell ſua de pulſu critico addidit, & ex pulſu diverſos fluxus præſagiendi modum docuit: contendit ſcilicet, ut fluxus ita & pulſus alios eſſe ſuperiores, alios inferiores; *ſuperior* pulſus ſeu qui fluxus ex naribus, gutture, œſophago &c. prænuntiat in morbis acutis, cognoſcitur ex pulſatione ſeu diaſtole identidem duplicata ſeu bipartita. *Dierotum* pulſum dixit D. So lano. *Inferior* pulſus denuntiat fluxus alvinos, hæmorrhoidales, uterinos, urinoſos &c. & cognoſcitur ex pulſationibus magnitudine & ordine inter ſe inæqualibus cum aliquali ſubſultu; huc pertinet pulſus *inciduus* qui ſudorem præſagit; omnes pulſus critici ſunt evoluti, non contracti, & dividuntur in ſimplices, compoſitos & complicatos, de quibus auctor ipſe conſulatur.

ORDO PRIMUS.

SANGUIFLUXUS.

SUnt illi quorum ſymptoma præcipuum eſt materiæ cruentæ, vel ſanguinolentæ, aut rubræ effluxus.

Pulſus qui ſanguifluxus criticos prænuntiat, eſt fortior initio, & magis renitens quam qui alios fluxus præcedit, vel comitatur; eſt autem ſimul dicrotus ſi ſuperior, ſubintermittens ſi inferior, ex clariſſ. de Bordeu.

Theoria. Cruor in arteriis, venis & corde ita continetur, ut per excretoria vaſa ipſis arteriis continua, & extrorſum patula non poſſit amandari, tum quia reſiſtit ratione viſcoſitatis ſuæ quæ impedit quominus in adeo minutas guttulas dividatur quæ poſſint tam anguſta vaſa ſubire, tum quia non ſufficienti cordis vi pellitur, ut ea vaſa diducere, & in minutias reſolvi, ſeu ſubdividi queat.

Unde, ut ſanguis e vaſis ſuis effluat, neceſſum eſt ut vires truſivæ augeantur, vel ut reſiſtentiæ ex parte ſanguinis & vaſorum imminuantur, vel utrumque ſimul accidat.

Vires quibus potiſſimum ſanguis truditur, ſunt altæ & veloces cordis contractiones, quales fiunt in exercitiis violentis, febribus ardentibus, unde hæmorrhagiæ, necnon niſus muſculorum quaſdam partes ambientium, ut niſus ad fœtum expellendum, ad fæces ejiciendas, quibus hæmorrhois, menorrhagia, ſimileſque ſanguifluxus vel excitantur, vel renovantur.

Principia niſus cordis ſollicitantia ſunt utplurimum, 1. plethora quæ vaſculoſum ſyſtema moleſtat ſuo pondere, infarcit, & obſtruit ſua viſcoſitate, unde qui opipare lauteque vivunt, qui liquoribus ſpirituoſis, ferculis nimium conditis & ſucculentis utuntur, his malis ſunt ſæpius obnoxii. 2. Infarctus & ſtaſes quarumdam partium, ut uteri in mulieribus quadragenariis, podicis & hepatis in otioſis, unde hæmorrhois, capitis in pueris inſolationem expertis, unde hæmorrhagia narium. 3. Fervor & ſpirituoſa craſis ſanguinis vaſa titillans excretiones ſanguinis etiam ſollicitat, maxime vero acrimonia ſcorbutica.

Vires quibus ſanguis intra vaſa coercetur, ſunt 1. vaſorum integritas & clauſura, 2. ipſius ſanguinis viſcoſitas.

1. Arteriæ omnes firmiter ſtructæ ſunt, at quarum majus rixis periculum immineret ab impetu ſanguinis, ut in arteriis majoribus, harum nativa firmitas tanta eſt, ut preſſionem ſanguinis vigeſies majorem quam in ſanitate conſuevit eſſe, citra rupturam poſſint experiri, obſervante Haleſio; verum a vulneribus per diereſim factis ea tenacitas poteſt ſuperari; ſic calculis commotis vaſa renalia lacerantur, unde hæmaturia; ingeſtis hyrudinibus vaſa ventriculi fauciantur, unde hæmatemeſis, vel hepatirrhæa, &c.

2. Vaſa minima vim quidem habent ſufficientem, qua transfluenti ſanguini ea debiliſſime prementi reſiſtant, aſt illis obſtructis tunc integra preſſio cordis in ſanguinem illa ſubeuntem fertur in eorum parietes, adeoque ſufficit ad eos vel rumpendos, vel ſaltem diducendos, inde hæmorrhagia per rixim, vel per anaſtomoſim, ſi nulla diapedeſis obtineat; hinc iterum patet quare infarctus ad hæmorrhagias dupliciter confert. *Vide* theoriam pulſus.

3. Vaſa tum majora, tum minora a purulento, ichoroſo, ſphaceloſo, carioſo, cancroſo, ſcorbutico, &c. viru poſſunt erodi; inde vero hæmorrhagiæ magnæ vel parvæ, quandoque ruptis anevriſmatibus ſubito letha-

Francis. Boiſſier de Sauvages. Sſ

lethales oriuntur; anevrifmata fic rupta femper inveni, intus cartilagineis quidem lamellis incruftata, fed in punctis nigris, fphacelofis hiantia.

4. Vifcofitas nativa eft maxima parum a Medicis perfpecta, fed fi decies eluantur vafa & vifcera aqua puriffima continuo renovata, ultima lotura etiam vifcida eft, ut ex fapone diffoluto vifcidior non fit; hæc vifciditas robuftis, fanguineis major, debilibus, cachecticis minor, in quibufdam morbis putridis, malignis, minima, ea fublata quid obftat quominus cruor vafa fecretoria fubeat, ut experimenta docent fieri in pulmonibus fatis elotis, ut fudor fanguineus & hepatirrhæa fuadent.

Praxis. Caufa morbi indicat ut principia conatus cordis & vaforum follicitantia, ipfique conatus auferantur, fimulque ut refiftentiæ ex parte fanguinis & vaforum reftituantur, augeantur, fi fanguifluxus imminendus fit, vel fiftendus, feu fit infalubris.

Ea vero auxilia ceteris funt anteponenda, quæ pluribus fimul indicationibus fatisfaciunt, five indicationes fint rite perfpectæ, five per conjecturam fubodoratæ.

Sanguifluxus principium effe plethoram commotam judicamus ex caufis plethoræ in pathologia recenfitis, & ex fignis velocitatis fanguinis.

Ingefta fucculenta copiofa, vires digeftivæ magnæ cum vita otiofa, fuppreffio catameniorum, hæmorrhoidis, verna tempeftas, ætas juvenilis, color floridus, calor intenfus, pulfus plenus, ea omnia indicant phlebotomiam repetitam initio morbi factam, victum tenuem ex vegetabilibus, cremoribus, quietem animi & corporis, potum refrigerantem, fubaftringentem, fponte ceffant hi fanguifluxus, & ægrum fublevant fæpius.

Si fanguifluxus oriatur a fervore, velocitate fluidorum, indicantur etiam iteratæ phlebotomiæ, quies, potus acidi, inter quos nullus præftantior ad fiftendam hæmorrhagiam quam aqua Rabel parca quantitate, aut ad gratam aciditatem immixta aquæ fontanę; conveniunt etiam infufa ex floribus rofarum rubrarum, decocta foliorum plantaginis, polygoni, radicum fymphiti, biftortæ, quæ vi refrigerante fimul & aftringente utrique indicationi fatisfaciunt.

Si vero fanguinis diffolutio; acrimonia fcorbutica hæmorrhagiæ anfam præbeant, parcius vena fecanda eft, fed acida, acerba cum incraffantibus, edulcorantibus funt præfcribenda, quo pertinent catechu, fanguis draconis, fungus melitenfis, hypociftis, balauftia, acacia vera, & radices tormentillæ, biftortæ, fymphiti, folia vincæ, geranii, equifeti, anferinæ, agrimoniæ, fanicula, ex quibus varię formulæ parari poffunt.

Si quando fanguifluxum ex quacumque parte foveat febris cum indiciis putredinis primas vias infeftantis, ut cum linguæ fordities, oris amarore, cardialgia, naufea, & præmiffis phlebotomiis natura viam monftret, ipfamet emetica, fed prudenter funt adhibenda, quod in dyfenteria vulgo fieri affolet, fed etiam in menorrhagia pluries fucceffit; tunc autem ufurpanda mitiffimam, ut raphani femen, fyrupus Glauberi, vel & fimul aftringentia, ut radix ipecacuanhæ, quorum operatio potu aqueo diluente paranda eft; profufas hæmorrhagias fequitur cachexia & afcites cum pedum œdemate, fiti; urina lixiviofa, &c.

I. Hæmorrhagia, *Hemorrhagie du nez; Aimati∫mos.* Dift. Univ. *Profluvium fanguinis, ftillicidium fanguinis*.

Docet Galen. *comm.* 1. *Epidemic.* hoc nomine fine partis epitheto, narium hęmorrhagiam intellexiffe Hippocratem, in quo fenfu a nobis fumitur. Aimorrhagiæ proprie dictæ nomine Hippocrates intellexit fluxum fanguinis cum impetu e naribus erumpentis. *Erroufim* vocat eum qui fenfim fit, & *Stalagmon* qui ftillatim; fed plus vel minus non mutat genus, nec nomen genericum.

Character. Hæmorrhagia eft quicumque effluxus fanguinis e naribus, membranam pituitariam, adeoque finus frontales, fphænoidales, maxillares irrigant. arteriæ e maxillari interna oriundæ, venæ ad jugularem externam fanguinem revehunt, & non folum ab arteriis congeneribus hunc reducunt, verum etiam a finubus orbitariis, & e finubus duræ matris quibufcum communicant, ita ut aucta verfus jugulares internas refiftentia ex illis & finubus durę matris cruor verfus nafales venas divertatur, & data earum apertura effundatur.

Glandula pituitaria corpus fpongiofum fellę turcicę impofitum ope infundibuli accipit ex tertio & duobus lateralibus cerebri ventriculis, ferum fuperfluum, quod in illis in ftatu morbofo exundat; illa vero glandula cingitur vafculis, feu finubus circularibus qui cum cavernofi utrinque communicant, hac via ferum illud cum fanguine ad narium vafa, potifsimum fi rupta fuerint, derivari poffe verofimillimum eft, hinc hęmorrhagia cerebrum a pluribus infarctibus & morbis liberari quotidiana docet experientia.

San-

Sanguis eo fertur ubi minor eft refiften-tia, cum undequaque premitur; tùi majori-bus quidem arteriis impetus a corde acceptus tantus eft, ut vix pofsit retrogredi a levibus obicibus oppofitis; verum in minimis vafis potifsimum venofis reticularibus, fanguinem levi oblato obice non folum per venas, fed etiam per arteriolas retrogredi docet infpe-ctio microfcopica in pedibus ranarum, imo ex minoribus vafis rapi, aut velut attrahi in majora; quoties velocitas in illis majo-ribus eft notabilis, & facultas fluxus magna, docet Bernovillius in Hydrodinamica; do-cet transfluxus chyli ex canali thoracico in venam fubclaviam; hæc ideo adduco quia a paucis cognita, & tamen ad intelligendam horum morborum theoriam apprime faciunt; hinc enim patet quorfum ab hæmorrhagia narium internæ capitis partes fubleventur.

Symptomata. Capitis gravitas; cephalal-gia, vertigo, fomnolentia; pruritus na-rium, motus febrilis hęmorrhagias tantum activas præcedunt, & defignant naturę cona-tus ad fe liberandum a fanguine fuperfluo & onerofo.

1. *Hæmorrhagia paffiva*.

Ea eft quam cafus, ictus in nafum & fron-tem, vel capitis concufsio excitant; vel quam corpora acuta aut ftimulantia in na-res immiffa producunt, & in hoc cafu fæpe fternutamenta eam comitantur.

Curatur 1. mechanica compreffione per turundam ex linteo factam, & intra nares immiffam; 2. phyfice per ftiptica fub for-ma fluidi, vel pulveris in nares intrufa, aut infpirata, ut aqua ftiptica D. Matte, alumen, vitriolum viride, ex quo ad fo-lem calcinato fit pulvis *fympaticus* dictus.

2. *Hæmorrhagia plethorica*.

Illa fine febre junioribus utplurimum ve-re & initio æftatis accidit, fæpius horis ma-tutinis cum prima vice accedit; deinde ve-ro occafione infolationis, aut alterius erro-ris in gymnaftica, vel in diæta, unde ple-thora crefcit, vel commovetur; hanc præ-cedunt capiplenium, ftupor, cephalalgia, vertigo, fimiliaque fymptomata, quę fan-guine effluente fublevantur.

Si copiofior fit hęmorrhagia, ea venę fe-ctione, refrigerantibus, acidis intus fumptis, extufque applicatis, demum aftringentibus fu-perius recenfitis, fanatur. Novi adolefcen-tem qui æftate ob infolationem hęmorrha-gia correptus fe demifit in flumen, atque fic hęmorrhagiam illico fanavit.

3. *Hæmorrhagia febrilis* Boerhaav. *aphor.*

Hęc vel eft effentialis, vel fympto-matica.

Effentialem comitatur motus febrilis, in-termittens typo quotidianę qui adoritur cum levi frigore, deinde calore, capitis gravita-te, & tunc fanguis effluit.

Symptomatica ut plurimum ad morbos fe-briles exacerbantes, vel continuos fub finem accedit, & ea vocatur *critica* fi falubris, *morbofa* quæ infalubris.

4. *Hæmorrhagia critica*.

Tales funt quę moderata quantitate cum fymptomatum graviorum imminutione, poft ægritudinis ftatum, non vero in augmento fiunt, quæ hæmorrhoidis, aut catameniorum vicaria eft, ut mulieribus hęmoptoicis, *aphor.* 32. 5. quę cum furditate in febribus accidit, *aphor.* 604. quę die critica debita copia accidit.

Hęmorrhagiam præfagit pulfus dicrotus, vel fubfultans, feu cujus identidem pulfa-tiones coincidunt, fi prima pars fit major pofteriore, quantitas fanguinis parva eft; fi ambo ictus vehementes, æquales, hęmorrha-gia mediocris erit; fi primum ictum altifsi-me fequatur, cito fiet hæmorrhagia, quo fę-pius in ferie pulfationum revertitur pulfus dicrotus, eo citius fiet hęmorrhagia, ut fi qualibet trigefima pulfatione revertatur, hę-morrhagia intra quatriduum; fi qualibet de-cima fexta intra triduum; fi qualibet octa-va, intra biduum; fi qualibet quarta, in-tra diem fuperventura eft hęmorrhagia; fi ex carpo dextro major fit fubfultus, ex eo-dem latere exfpectanda naris hęmorrhagia; fi inconftans fit fubfultuum recurfus, incertum eft tempus hęmorrhagię. Nihelli *obferv.*

5. *Hæmorrhagia infalubris*.

Illa eft quę tum in morbis acutis initio & augmento fit fine ęgrotantis levamine cum delirio, fopore, fpafmodicis motibus, pulfu molli & parvo, vel inęquali, quę ftillatim procedit, ftatimque evanefcit.

Quę diebus criticis cum perfrigeratione eximia. Duret. 10. *Coac.*

Quę e diverfo latere fluit, ut in lienofis e dextro, *Coac.* 202.

Quę cum defipientia, aut fpafmo fit hę-morrhagia, mala *Aphor.* 9. 5. 7.

Dupliciter eft infalubris hęmorrhagia fym-ptomatica, tum quæ profufa, ita ut viresex-folvat, unde pulfus parvus, inęqualis, men-tis terror, delirium, fpafmus; tum quę vi-ribus exfolutis etiam fub finem morbi, fed die non critica v. g. undecima accidit, im-perfecta, ut leve ftillicidium etiam repeti-tum, quod fruftraneos naturę labafcentis co-natus indicat, *Coac.* 212. malum fi cum lo-cali fudatiuncula; pejus fi cum extremo-rum frigore; malę quę in febribus ma-

 lignis,

lignis, petechialibus, imo quartanis acci-dunt.

6. *Hæmorrhagia in chronici*.

Quæ hydropicis, quartanariis, hypochondriacis, cachecticis supervenjunt, malæ, ita quę senibus obstructis, quę etiam scorbuticis.

Verum in junioribus plethoricis perperam suppressę dolores, inflammationes, febres acutas, apoplexiam, epilepsiam post se trahunt.

II. Hæmoptysis, *Hæmoptysie. Hæmoptoe* Græcis; *Emptoe* Gordoni; *Emoptoys*, *Emptoica passio* Gilberti; *Sputum sanguinis* Latinis; *Hæmoptisie*, *crachement de sang. Ægri Hæmoptoici*, a *ptuein* expectorare, & *aima* sanguis.

Character. Sanguinis expectoratio cum tussi, sine febre inflammatoria, loco tussis *Rascha-tionem* accenset Salicetus, id est excreatum sonorum; in peripneumonia & pleuritide sanguis etiam expectoratur cum tussi, sed parcius & cum febre inflammatoria.

In hæmorrhagia narium, stomacace, sanguis interdum expuitur seu ex ore gingivis promanant, verum tussis, si quæ sit, non adducit secum sanguinem, ut in hæmoptysi.

In hematemesi sanguis cum vomitorio conamine plerumque niger*, aut alimentorum reliquiis commixtus sine tussi rejicitur.

Theoria. Pulmones irrorantur vasis sanguiferis duplicis ordinis, arteria scilicet pulmonari, quæ ventriculo cordis dextro oriunda bifariam statim divisa ramis suis bronchiorum divaricationes sequitur, & arteria Ruischiana quæ ex aorta descendente sępius orta similem viam sequitur; sed vix quadringentesimam partem sanguinis pulmonarię arterię suppeditat; ultimi utriusque ramuli re-te instar uniti vesiculas pulmonum exterius ambiunt; prioris arterię vero sanguinem re-vehunt ad cordis ventriculum dextrum pulmonares venę; Ruischianę vero sanguinem refert ad venam azygam, aut ad auriculam dextram vena Zannichelliana. Capacitas venarum pulmonarium simul sumptarum ad eamdem a corde distantiam est ad capacitatem arterię pulmonarię ut 26. ad 21. circiter.

Quantitas sanguinis per arteriam pulmonarem trajecti æqualis est quantitati per aortam immissę, utriusque diameter eadem est, sed firmitas pulmonaris est triplo minor quam aortę; moles vero pulmonum vix est vigesima quinta pars molis totius corporis per aortam irrorati, adeoque moles moven-da a corde dextro est toties minor quam quę a sinistro corde protruditur.

Injectiones factę in arteriam pulmonarem multo facilius, expeditiusque transeunt ex arteriis in venas, quam quę per aortam in-stituuntur, unde merito concludendum est plus esse patulas ultimas pulmonaris arterię propagines, pauciorefque esse lymphaticas quam propagines aortę. Expeditior itaque est in pulmonibus sanguinis circuitus ad quem vires triplo minores sufficiunt; vasa ultima patula & numerosa sunt, nec inde tamen ve-locitatem sanguinis majorem quam in æqualibus aortæ ramis exspectandam censemus; vasa pulmonum sanguifera transversim rugosa explicantur in inspiratione, amplioraque proinde evadunt; ad angulos minus acutos simul divaricantur dilatatis ab aere vesiculis, ea utpote triplo magis extensilia, quam aortæ rami, possunt in magnis animi & corporis commotionibus sanguinem undique expressum recipere, & ab illo turgere, quod non sine respirationis incommodo accidit; quo difficilior autem est respiratio, eo majorem esse sanguinis in vasis pulmonum congestionem cognoscimus; ast ea congestio fol-vitur vel oborta febre, seu frequentioribus & altioribus cordis contractionibus, quæ sanguinem velut exanthlant e pulmonibus, & in arterias corporis dilatatas distribuunt, vel etiam diductis vasis secretoriis in vesiculas hiantibus, quæ in statu sano perspirant tantum; in hæmoptysi vero cruorem etiam transmittunt; unde sublevantur pulmones ab infarctu, & prævertitur dyspnœa, febrisque inflammatoria. Si intra arteriam pulmonarem mediante tubo pedem alto & verticaliter erecto influat aqua tepida per horam integram; aqua partim venas, partim tracheam arteriam subit; ista vero copiosam, vesiculamque spumam secum aufert, qua tandem fere exhausta, si aqua cruenta trajiciatur per eumdem tubum, ipsa per tracheam arteriam pleno rivo effluit; cum autem vis aquæ injectæ sit minor vi sanguinis a corde immissi, nec ab ista vasa rumpantur, ab illa non lacerari verosimile est. Sanguis itaque per oscula vasorum lymphaticorum intra vesiculas hiantia, sed muco infarcta, deterso hoc muco sponte in vesiculas irruit, & fit hæmoptysis per anastomosin, quam nulla sequitur suppuratio.

Si vero inflammatorius præcedat infarctus, ut in peripneumonia, febrisque acuta adsit, quæ majori vi sanguinem intra vasa pulmonaria urgeat, ea vasa rixim patientur, unde hæmoptysis ad phtisim inclinans. Idem accidit, si vulnere externo, aut deglutitis vel

vel infpiratis clavis, aciculis veficulæ dilacerentur, ut Mortonus obfervavit. Verum fi glandulæ bronchicæ in quibus toties gypfeas concretiones reperire eft, in fuppuratum abeant, quod in phtifi fcrophulofa potiffimum accidit erofis a pure fanguiferis vafis, hæmoptyfi viam parari evidens eit, quę per diabrofim facta dicitur. Ex dictis elucefcit praxis.

Rejecti vero per tuffim fanguinis color nunc eft rutilantior nunc magis ater, prout magis aut minus in veficulis reftitat & concrefcit, nec inde poteft dijudicari num arteriæ, num venæ fectæ fuerint, quando quidem ubi rumpuntur vafa minima, nullum fere inter venas & arterias difcrimen eft: in pulmonibus vero venæ fanguinem paullo floridiorem fuppeditant quam arteriæ, contra quam in aliis partibus.

1. *Hemoptyfis accidentalis* Morton. *Phtifiolog. c. 5.*

Ea eft quæ a plethora potiffimum commota, citra præviam humorum acrimoniam, aut pulmonum hereditariam labem, ab erroribus in gymnaftica aut diæta, procedit.

Antecedentia. Quæ copiam fanguinis augent, ut victus lautior, potus fpirituofus, affuetæ phlebotomiæ, catameniorum, hæmorrhoidum fuppreffio; quæ fanguinis impetum intendunt, vel & fimul eum in pulmones determinant, ut vociferatio, curfus, cantus nimius, lectio alta voce facta, iræ, paroxyfmus. Hinc vero gravamen pectoris, fenfus titillationis in faucibus, raucedo & ficcitas pulmonis, tufsis, dyfpnœa.

Concomitantia. Guftus humoris falfi, titillatio major faucium, tufsis fonora; fi parum fanguinis expectoretur, tufsis vero obfcura, & pro vomitu a multis habita, fi pleno ore ejiciatur, unde ægri in lecto federe coguntur ne a fanguine fuffocentur; interea dyfpnęa rejecto cruore fublevatur, dolor, fi prius adfuerat, mitefcit, ficut opprefsio pectoris.

Succedanea. Ab uberiori fputo fanguinis debilitantur ægri, pallor occupat artus, terrore quem cruoris afpectus pluribus injicit, crefcit debilitas, pallor, frigus, pulfus minuitur, & frequentior evadit; ut accidit a debilitate.

Subjecta. Adolefcentes a vigefimo quarto ad trigefimum fextum ætatis annum, maxime qui prius hæmorrhagiæ narium erant obnoxii.

Lectores, cantores, concionatores, præcones publici, Rabulæ forenfes, phonafci acutius cantantes, frivolarii mercatores, profeffores, operarii, ut lapicidæ, qui ad magnas moles verfandas violentos conatus edendos habent.

Francif. Boiffier de Sauvages.

2. *Hæmoptyfis habitualis* Horton. *Phtifiol. cap. 5.*

Ea eft quam prava fluidorum crafis ad acrimoniam vergens & nativa vel acquifita pulmonum debilitas accerfunt, quæque utplurimum febricula amphimerina aut quotidiana ftipatur.

Antecedentia. Eadem ac in accidentali, & præterea difpofitio prævia pectoris, fcilicet ejus debilitas, quæ patet voce clangofa, tono acuto aut falfo, fcapularum prominentia, pectoris anguftia, genarum rubor, pulfus plenus & frequens, febricula vefpertina major quam in fanitate, fenfus titillationis & ponderis in pectore.

Concomitantia. Singulis fere diebus accedit frigus febrile fpontaneum cum tufsi ftatim ficca, dein calor maxime circa pectus cum anxietate & dyfpnœa, mox expectoratio cruoris floridi, fpumofi, quam femper tufsis & faucium titillatio comitatur, intra aliquot dies ceffat expectoratio, fed vere fequenti utplurimum reverfura.

Succedanea. Febris ratione, ventriculus labefactatur, digeitiones vitiantur, hæmoptyfi uberiori vires profternuntur, pallor & macies invadunt, tufsis perfeverat; & fi parentes phtifici fuerint ab anno 18. ad 36. ipfe hæmoptoicus in phtifim delabitur.

Subjecta. Viri & puellæ in ætate virili conftitutæ potifsimum anxiæ, mœftæ, de nihilo irafcibiles, in cibo & potu eligendis difficiles, morofę, raucę, macrę, fudantes noctu, catameniis fupprefsis, fanguine falfo, victu ex falfamentis utentes.

3. *Hæmoptyfis traumatica.*

Hæmoptyfis ab aciculis, clavis in pulmones illapfis Morton. *Pthifiolog. cap. 6. art. 4.* Tres clavi inter cachinnandum in pulmones admifsi, immanem accerfivere hæmoptoen phtifi terminatam.

Hæmoptyfis a percuffo pectore Felic. Plater. *Expuitiones 627. Ex cafu ab alto, ex magnis contufionibus pectoris* Plat. *l. 3.* Hoc morbo periit Tournefort.

Hæmoptyfis a vulnere pulmonum. Heifter. *Chirurg. l. 1. c. 10. paragr. 14.*

Expuitur ubertim fanguis, fimulque ex vulnere tum cruor, tum aer cum fibilo emittitur.

Has fpecies pleuritica fymptomata concomitantur, unde dolores, inflammatio, fuffocatio, tufsis dolorifica; fed cruor copiofus, non vero ut in pleuritide, fputa rubiginofa, hæmoptyfim determinant.

4. *Hæmoptyfis catamenialis* Nicol. Pechlini. *Paffio hæmoptoica periodica a menftruis fuppreffis* Plater. *Expuitiones.*

Illa eſt quæ catameniis ante terminum conſuetum ſuppreſſis ſupervenit, ſingulisque menſibus moderata doſi eorum vices ſupplet cum ſanitatis integritate. Referunt etiam Plinius & Sennertus exempla virorum; qui quotannis ſanguinem exſpuentes, dato tempore ad ſummum ſenium pervenere, hæmoptyſi forſan hæmorrhoidis vices ſupplente.

5. *Hæmoptyſis ſcorbutica* Sennert.

Adoleſcens cujus gingivæ erant molles, ulceroſæ, cruentæ, fœtidæ, dentes nigri, vacillantes, &c. incidit in hæmorrhagiam qua curata acceſſit hæmorrhois ex inteſtinis, cum pulſu vegeto; his ſuppreſſis per medicamina, ſupervenit copioſa & pertinax hæmoptyſis, quam ex ſanguinis diſſolutione oriundam judicavimus.

6. *Hæmoptyſis varioloſa* Sydenham. *p.* 95. *&* 697.

Hoc ſputum ſanguinis, ante eruptionem ſaltem plenariam puſtularum in variola confluente, iis accidit, quorum ſanguis nimis fervidus eſt; & vinoſis liquoribus excalefactus; mortem autem certam prænuntiat; hoc vero ſanguinis diſſolutioni debetur, adeoque indicat potum aſtringentem cum ſpiritu vitrioli ad gratam aciditatem Vide curam hæmaturiæ varioloſæ;

7. *Hæmoptyſis phtiſica* J. Heſſi. a *Tubercu-lo*, ab *ſchirro pulmonis* Bonet. *Sepulch. vomicæ prodomus* Bennet *theatr. tabidor.* Rupta vomica ſæpe pus & cruor cum tanta difficultate & ſuffocatione expectorantur, ut æger ſubito e medio tollatur, ut accidit Vaugelaſio.

8. *Hæmoptyſis aſcitica* Nenter. *tab.* X. Sydenh. *de Hydrope.*

Hydropes raro moriuntur quin per aliquod tempus tuſſi identidem cruenta defatigati fuerint, quæ hæmoptyſis mortis eſt prodromus.

8. *Hæmoptyſis Catarrhalis* Bontii *Medic. Indor.* Boneti *ſepulchret.*

Hæmoptyſis peripneumonica Lælii a fonte.

In catarrhis, tuſſi ferina, pleuritide & copioſius in peripneumonia, cruor, vel ſputa rubiginoſa expectorantur; deterſo nimis per tuſſim muco bronchiali & expreſſis veſiculis.

Praxis. In hæmoptyſi paſſiva ſcilicet a vulnere vis ſanguinis expellens eſt multo major quam reſiſtentia ejus effluxui oblata, que a ſola cruoris viſcoſitate petenda videtur, uſquequo vaſis ſecti labia ad ſeſe acceſſerint; ut itaque tollatur cauſa, reſiſtentia vaſis mechanice augenda per ligaturas, compreſſiones &c. quod cum in vulneribus internis fieri nequeat, ſupereſt ſolum ut tantum detrahedatur viribus ſanguinem trudentibus, quantum opus eſt citra mortis periculum ut vaſa ſponte contracta ejus effluxui reſiſtant.

Phlebotomiæ quarta quavis hora e brachio repetitæ, imo quovis bihorio inſtitutæ feliciter adhibentur.

Diæta ita tenuis requiritur, ut ſola aqua pro omni potu & cibo pluribus vulneratis ſufficiat ad vivendum & convaleſcendum per plures non ſolum dies, ſed etiam ſeptimanas, quod mirum dictu; aſt in Noſocomio Monſpelienſi pluries obſervatum. Quies animi & corporis in poſitura horizontali omnino neceſſaria eſt ad ſedandum ſanguinis motum, & vires vitales inutiliter non impendendas, medicamina cum vulneri nulla poſſunt admoveri, vix intus ſumpta] profunt niſi aqua Rabel ad gratam aciditatem potulentæ aquæ affuſa, aut potus ex decocto plantarum ſubaſtringentium, modo ventriculo non gravamen afferant: huc decoctum ex polygono, radice ſymphiti, infuſum ex floribus roſarum, ſuccus ex urtica, geranio ſanguineo, plantagine, fugiendi potus cardiaci qui poſt diſcuſſam, ſi quæ ſit, lipothymiam, uberiorem hæmorrhagiam concitant, ſolus aceti odor ad vires lapſas reficiendas & juvandam expectorationem congrumati intra pulmones cruoris videtur indicatus.

Si vulnerato thorace cruor effuſus ſit in cavo pectoris, is ſitu ægri commodo, fiſtula ſutoria, dilatatione vulneris, cavendo ab intercoſtalibus arteriis, eſt educendus.

Si inſpirando immiſſi ſint claviculi, ſoli naturæ conatus hos poſſunt tuſſiendo expectorare. Medicus narcoticis, phlebotomiis, conatus inutiles aut jam noxios debet ſedare & phtiſim prævertere.

In hæmoptyſi activa ab anaſtomoſi eadem juvant auxilia quæ in rixi, ſed non tam rigida requiritur abſtinentia; cremores diluti ex oryza, hordeo, avena, panis mica in aqua coctis, præſtant juſculis, quæ fervorem & febriculam excitando ſanguinis effluxum promovent. Phlebotomiæ quarta quavis hora inſtitui ſolent e brachio; artuum vincturæ non ſunt uſitatæ, ſuccus urticæ vel ejus ſeminum decoctum, intermediis juſculis propinatur. Leviſſima narcotica nocturnis horis concedenda, quæ non adeo ſenſum obtundant ut neceſſaria ad expectorationem tuſſis ſupprimatur, ſed quæ anxietates, dolores ex quibus agitatur ſanguis ſedare valeant; ſyrupus nymphææ, papaveris cum aqua roſarum, plantaginiſve ſufficiunt; ſemina hyoſciami Hippocrates præſcribere non verebatur. Sublata plethora, ſedato ſanguinis impetu febrili, ſi quis erat, hæmoptyſi ſuppreſſa, æger offis, panatellis, cremoribus ſpiſſioribus,

bus, ovis forbilibus, fed parce, nutriatur; verum fi ex oris infpectione, odore, ventriculi pondere, borborygmis. Sufpicio fit depravatæ ut fieri folet digeftionis, carthartica mitia non commoventia ex pulpa caffiæ, tamarindis, floribus perficorum & manna funt adhibenda, præmiffis clyfmatis laxantibus, quæ catharfis repetenda; fi febris a frigore incipiens fingulis diebus revertatur ut fieri affolet, jufcula ex carne vitulina, vel pullo cum lactuca, vinca, plantagine, radice fymphiti aut fimilibus paranda mane per feptimanam ufurpanda, ut ea lege diætam, quietem fervet æger, & fic labente tempore vafa contracta in fuo tono roborentur, & æger ab hæmoptyfeos recidiva immunis fiat.

Si hæmoptyfis a diabrofi vel ab fcorbutica diffolutione fanguinis pendeat, eadem generalia indicantur auxilia pro robore pulfus & impetu fanguinis effluentis, verum narcotica ratione ftimuli majoris, fortiora, licet fanguinem paullulum diffolvant fuadenda, ut laudanum liquidum cum aqua plantaginis vel fyrupo rofarum rubrarum vefpere offerendum, in diabrofi edulcorantia, glutinofa, gummofa etiam in ore volutanda, ut tabellæ de althæa, gummi arabicum, &c. intus eadem refrigerantia, agglutinantia ufurpanda & cito præmiffa leni catharfi ad lacticinia confugiendum; in fcorbutica vero præmittenda etiam funt jufcula ex teftudine vel ranis cum lactuca, vinca, malicorio, beccabunga, acetafa, agrimonia, pimpinella, & fi magna fpuatur cruoris copia, in quovis cafu ex æquis partibus aluminis & fanguinis draconis fiat pulvis qui cum conferva rofarum detur quater in die ad grana fex, octo &c. imo fruftula alumnis identidem vorentur, licet naufeam proritent: in jufculis equifetum, plantago incoquentur; in julepiis tinctura rofarum cum aliquot guttis aquæ Rabel adhibeatur; in potu baccæ fumach, myrtilli, folia brunellæ, portulacæ ufurpentur.

In hæmoptyfi catameniali cui chlorotica conftitutio favet, unde catameniorum fuppreſsio, ferri limatura ad granum unum vel alterum per annos continuata catamenia revocat, tufsim aufert & hæmopthyfim prævertit, ut obfervavi; phlebotomia e pede; pediluvium calidum, fimiliaque ingruente paroxifmo debent in ufum advocari.

9. *Hæmoptyfis ab Hyrudine* Diar. Medic. Vandermonde 1758. pag. 127. a D. Pafferat de la Chapelle Medico Regio in Infula Minorica.

Milites quatuor menfe Augufto & Septembri fanguinem cum vel fine tufsi, anguftia vel impedimento faucium, voce mutata per femi-menfem & ultra expuebant quotidie, alii ad plures, alii ad pauciores libras; intra morbi decurfum quibufdam aderat fenfus titillationis, motus vermicularis in œfophago; aliis intra nares pofticas; omnibus erat hyrudo cum aqua olim deglutita, œfophago innutrita, dein ad fauces afcendens, ibi adhærens, qua denique inventa & forcipibus folerter extracta, brevi ceffavit fputum fanguinis pro hæmoptyfi habitum.

10. *Hæmoptyfis periodica*. Nichol. Pechlini Amat. Lufitan. *centur*. 5. *cur*. 3.

Vir quadraginta quinque annorum jamdiu hæmorrhoidali fluxui, fingulis menfibus affuetus erat, hæc catamænia fubfiftere, & ecce fanguinem per os, multum, rutilum & fubflavum emittit; confilium petit æger perterritus, & fequenti modo fanatus eft.

Scopus eft hæmorrhoidalem fluxum revocare, quod fit hyrudinibus ano applicatis numero quatuor ad extrahendum cruorem ad uncias fex, dein cruoris fpifsitudinem & falfedinem deftruere, ufu antifcorbuticorum, lupuli, fumariæ, endiviæ, cichorii, forma extracti, fyrupi, jufculi vel apozematis per dies aliquot, fervata interim diæta humectante, ex offis, panatellis, interpofitis lenibus pharmacis ex manna, rheo & tamarindis & ceteris univerfalibus.

Hæmorrhoidum apertio, Græcis ignota operatio, fit vel per hyrudines vel per linctum canis junio:is, lanceola, frictu ex afperis, ut foliis ficus, ufu aloes & fimilibus.

11. *Hæmoptyfis traumatica* Holleri *Comm. in Coac.*

1. Vel a vulnere externo accidit, & tunc præmifsis generalibus, ut venæ fectione & clyfmatis, æger per quietem animi & corporis, abftinentiam a loquela, fitu in vulnus recumbente, diæta tenui ex jufculis, confummatis, ovis, vitæ fuæ confulat oportet, fi vero magna copia ex ore & vulnere cruor effluat, mors oftia pulfat; nec non fi pulfus deprimatur, fyncopes adveniant: aft fi parcus fuerit cruoris affluxus, fi vulnus pulmonum & tantam aeris copiam admittat, quam glottis; fi magna vafa arteriofa vel venofa non fint vulnerata, pertufo licet pulmone, falutis fpes eft, adfunt in hoc cafu fymptomata peripneumonica, nam febris acuta cum dyfpnæa, fputo cruento, dolore thoracis gravativo & punctorio accenditur. Vide *Peripneumoniam ex caufis mechanicis* Morton. *De vulneribus thoracis*, Munnicks & alios. Dubitant Chirurgi an vulnus externum fit obturandum necne, aft eorum con-

controverfiam folvendam fic cenfeo: vulnus non femper apertum fervandum eft, æger enim inde, in aphoniam, fuffocationem & majorem inflammationem pulmonis incideret, fed nec claudendum penitus, ut cruori effufo via pateat, fecus ex retento cruore in cavo thoracis fuffocatio, ex putrefacto mors quoque adventaret.

2. Vel a vulnere interno hęc hemoptyfis accidit, ut a deglutitis inter ridendum aciculis, clavis, ofsibus, ariftis, &c. Ex his claviculis cientur tufsis ferocifsima, hemoptyfis immanis, dolor pectoris, & nifi exfpuantur, peripneumonica mala, his peractis phtyfis & mors., ut obfervavit Morton *de phtyfi a calculis*. In hoc cafu præmifsis venæ fectionibus multis ad opiata cito confugiendum, & fi hæc corpora extranea glottidi vel tracheę adheferint inftrumentis aptis, imo laryngotomię ope extrahenda funt; demum phlebotomiæ iteratæ, laudani liberalis & repetiti, quietis animi & corporis, & fimilium ope confopienda pulmonum in hæc corpora arietatio, ut vita faltem protrahatur.

12. *Hæmoptyfis calculofa* Morton. *Phtyfiol. cap. 6.*

Hæc accidit vel a calculis ab extra in pulmones per cachinnum delapfis, quod ad fpeciem fuperiorem attinet, vel a calculis fenfim in pulmone genitis, iifque afperis, levia enim phtyfim tantum cum tufsi & pondere creant, iifque per caufam quam dam in motum actis; tales calculi pulmonum communes funt afthmaticis, dyfpnoicis, anevrifmate juxta cor & palpitatione laborantibus, nec non artificibus pulverulentis, ut iis qui lapides fecant, frumenta in areis parant. Vide Ramazzini *de morbis artificum lapidariorum*, *tritici menforum &c.*

Calculi vero in motum aguntur cantu, vociferatione, cachinno, fternutatione & fimilibus, & fi angulati fint vel in bronchia impacti, tufsis vehemens & arida cum dolore thoracis horrendo & cruoris infigni fputatione excitantur; hi autem dolores prægreffæ hæmoptyfeos calculofæ indicia funt, quibus adde calculos ipfos per tufsim rejectos. In hac fpecie morbi, calculorum rejectio fovenda, juvanda, proritanda, fed interim ob doloris & effluvii cruenti vehementiam, venæ fectiones iterandæ, quies pulmonibus conciliandа per opiata largа dofi & frequenter exhibita cum julapiis aftringentibus, diæta tenuifsima vel lactea, quiete corporis & animi, abftinentia a loquela; oleofa & lubricantia bechica fere nullius pretii funt.

13. *Hæmoptyfis Catarrhali*. Galen. *meth. medic. l. 5. Hæmoptyfis indica* Bontii. *Afluxione* Bonet.

Hæc fpecies pro caufa habet phlogofim pulmonum ex aere frigido, humido, decubitu in locis recens ftructis, fub dio, ut Indis commune eft, &c. Signa hujus funt tufsis magna cum fibilo, coryza, levi frigore cum febrili commotione, ariditate & calore, nec non pondere thoracis &c.

Curatur 1. generali methodo, phlebotomiis revulfivis, clyfmatis, diæta ex jufculis, potu ex fucco vel decocto urticæ, cichorii, boraginis, julepiis narcoticis & fimilibus. 2. Galenus frictionibus revulfivis & ligaturis utebatur, nec non ceratis thoracem & caput ab aere tuebatur, ægrum balneis tepidis immergebat forte & fubfrigidis, noctu theriacam recentem aut fimile narcoticum exhibebat, fere fola forbitione vel cremore hordei ægrum nutriebat, & veterafcente morbo ad lac confugiebat.

14. *Hæmoptyfis ex tuberculo pulmonum* J. Heffr.

Cuidam circa furculam ad latus dextrum pulmonis erat tuberculum quod identidem crefcebat & rubrum erat, vel decrefcebat & concolor apparebat, ille tuffi catarrhali laborabat jamdudum, ac demum hæmoptyfi accedente fuffocatus eft; apertum cadaver exhibuit hoc tuberculum fpongiofum pulmoni adhærens, purulentum, cruorem vero inde in bronchia effufum, ceteris partibus fere exanguibus. Hæmoptyfim quamdam obfervavit Cardanus quam admirabilem vocitat, eo quod cum hæmorrhagia narium conjungeretur, adeoque dubium effet an fanguis a naribus an a pulmonibus exiret, fed mirum eft quod talia miretur fubtilis ille Medicus.

15. *Hæmoptyfis a fphacelo pulmonis* Dodon. *obferv. c. 24.*

Per fphacelum intelligenda eft illa laxitas pulmonum, quam fæpe obfervare contigit nobis, quæ mollitie, porofitate, livedine fua fiderationi fimilis videtur; in aliis morbis cruor exfpuitur vel purus & rutilus, vel purulentus, vel falivæ aut pituitæ permixtus, in hac vero fpecie fpumofus, nigricans cruor cum tuffi vivida ejicitur, & fimul particulæ ipfæ feu frufta pulmonum nigra, fphacelata, citra puris aut cruoris puri rejectionem, hic fanguis non ex vafe rupto nec ex ulcere, fed e pulmonis fubftantia remollita, flaccida quafi ex fpongia exprimitur, & hic morbus ferius vel citius lethalis eft, qui enim fpumofum fpuunt fanguinem illi

illi de pulmone exfpuunt & moriuntur. Hippocr. *aphor.* 13. *l.* 5.

16. *Hæmoptyfis fplenetica* Strigell. *Mifcell. Cur.* Valleriol. *obferv.* 2. *lib.* 2.

Qui obftructionibus & fchirris lienis ac aliorum vifcerum laborant hæmorrhagiis variis ac hæmoptyfi obnoxii funt, quia præpeditus in illis locis obftructis cruoris circuitus aliorfum impetit, verfus loca minus refiftentia; in hac fpecie pallor occupat artus, ægri admodum debilitantur, infomnia, deliquia accedunt, talem morbum ufu aperientium extra paroxyfmum aggredi oportet, fed leviffimorum cum fedantibus mixtorum & diæ continuatorum: valet ad hunc fcopum ufus limaturæ ferri ad granum femis-unum, duo, per plures menfes adhibitæ.

III. Stomacace. *Ileos Hematites* Hippocr. *de intern. affectibus*. Vide Plinium *lib.* 25. *c.* 3.

Eft genus morbi in quo non folum ex ore gingivifque remollitis, fordidis cruor promanat; fed etiam ita diffolutus eft, ut facile ex diverfis corporis locis erumpat.

1. *Stomacace fcorbutica*. *Stomacace* Plin. *lib.* 6. *cap.* 3. vulgo *affectio oris fcorbutica*.

Cognofcitur ex oris fætore intolerabili, fanguinis fpontanea ex gingivis eruptione, gingivarum erofione, putredine, lapfu dentium, horum nigredine, vacillatione, erofione, offium maxillarium carie, putredine, genarum etiam lividitate, fphacelo citiffime ferpente, ptyalifmo fætido: pulfus vix mutatus: in hac fpecie fames & ceteræ functiones vigent, æger vix fe ægrotare cognofcit.

Peffima lues hæc puerulis Nofocomiorum neglectis, fordidis, male nutritis, ex impuro fanguine ortis, cachecticis, non rarà eft, eofque e medio tollit; talique fætore aerem inficit, ut merito pro contagiofa habeatur; fcorbutum etiam fere femper comitatur in adultis.

Curatio in hoc verfatur, ut 1. ftatim quidquid eft putridum in carnibus & fphacelofum volfellis auferatur ad vivum ufque; quidquid eft cariofum in alveolis deradatur, utrumque aqua vitæ camphorata eluatur; dein bis vel ter in die exprimatur tabum putre fanguinolentum ex gingivis, quæ fi turgidæ fint, lanceola funt aperiendæ; deterfio optime fit ex fucco limonum, foliis fyfimbrii aquatici, vel nafturtii, acetofæ, britannicæ, beccabungæ, raphani rufticani, cochleariæ, quibus finitis æger iterum purgatus lac vaccinum ufurpabit.

2. *Stomacace univerfalis*.

Carolus Nonus Franciæ Rex hoc morbo periit, fanguinem fcilicet fuum ex omnibus corporis emiffariis profudit non fine veneni fufpicione.

Hæmorrhagia univerfalis Vvolf. Vvedelii, *Obfervations curieufes*, 3. *vol.*

Amplior hujus defideratur hiftoria. Memorabilis eft hiftoria adolefcentis *in Tranfact. Anglican. n.* 471. qui per novem annos pluries quovis anno patiebatur profufam, & feptem dies durantem hæmorrhagiam ex pede, vel naribus, vel inteftinis, vel renibus.

3. *Stomacace ab hæmorrhoo*; *Curucucu* Guill. Pifon. *Hift. natur. de venenis*, *cap.* 3.

Coluber eft venenatus, a quo ictus corripitur vertigine, tremore, torminibus, animi deliquiis, febre ardenti, quibus fudor frigidus, ac denique mors intra diem circiter fuccedit; præter enarratas vires, peculiare eft huic ferpenti diabolico, quod ex morfu venæ erodi videantur, tantamque inflammationem & ardorem efficiat, ut fanguis bulliens, mox e naribus, auribufque, imo manuum & pedum unguibus promanet, tefte Lucano.

Cura. Caput hujus colubri emplaftri forma vulneri applicetur, tum & allium & folia tabaci calefacta cauterii loco admoveantur; fed maxime fuccus herbæ colubrinę *caacicæ* dictæ hauriatur, & vulneri applicetur; dein fudorifera ufurpentur.

IV. Hęmatemefis. *Vomiffement de fang*; *Aimatos Eccrifis* Dict. Univ. *Vomiting of blood* Anglis; *Vomitus cruentus* Stahl. *Dij. Vomitus fanguinis* Auctorum.

Character. Naufeę, five conatus vomitorii, atque rejectio facta fimul per os materierum cruentarum & deglutitarum priuscum ventriculi levamine; cruor vero rejectus fuperne grumofus eft, inferne vero quę fubfequuntur dejectiones funt nigricantes, & bolellos imitantur.

Theoria. Ad hęmatemefim duo requiruntur, fanguinis in ventriculo effufio, vel prefentia, quod peregrinum fenfu quodam molefto ventriculum follicitat ad expulfionem, & deinceps conatus ventriculi ad hunc fanguinem fuperne rejiciendum, qui, fi robur non fit fractum, ad refiftentias fuperandas vulgo fufficit, modo congrumatio cruoris non fit ftrictior; adeoque vis expultrix ventriculi a fanguine effufo irritata, & verfus œfophagum directus ejus conatus ideam ejus morbi abfolvunt.

Cruor

Cruor vero in ventriculi cavo præfens eft, vel quia deglutitus, quod rarum nifi coctus fuerit, & tum majori copia fumptus, melœnam tantum excitat; vel quia ex œfophagi, aut inteftini duodeni, aut demum, quod frequentius, ex ipfius ventriculi vafis ruptis in ejus cavum confluxit; vafa arteriofa ventriculi funt ex gaftrica, vel ramis hepaticæ, aut fplenicæ, quæ omnes cœliacæ funt propagines; venæ fanguinem ad fplenicam, inde in venam portam reducunt.

Sanguis ex illis vafis effundi poteft per diærefim, ut haufta hyrudine; per rixim & forte etiam anaftomofim, ut congefto fanguine inter hepar obftructum, & arterias fortius pulfantes, vel demum per diabrofim, ut in ulcere ventriculi. Cœliaca decimam quartam, faltem decimam quintam fanguinis aortæ partem fufcipit, & ventriculus quadragefimam quintam; fanguinis actio in vafa ventriculi eo major eft, quo majori vi pellitur retro a corde, ut in naufea, ira, exercitio immodico, febre, & quo fortius renititur fanguis venofus, ut in hepatis infarctu, obftructione; nullum eft vifcus quod uberiorem recipiat quantitatem aquæ cruentæ per tubum in aortam infufæ, quam cavitas ventriculi & inteftinorum, ut expertus fum in cadaveribus hominum, & brutorum; ergo fanguis vafa excretoria ventriculi diducens in ejus cavum per anaftomofim effundi poteft, quod fieri fuadent fectiones cadaverum hæmatemefi defunctorum, in quorum ventriculo nullum vulnus confpici potuit.

Morbus frequentior eft mulieribus quam viris, & velocior; rarior ambobus quam hæmaturia. Mulieri fanguinem evomenti menftruis erumpentibus, folutio. *Aphor.* 34. *fect.* 5. Hipp.

1. *Hæmatemefis plethorica; Vomitus cruentus a plethora* Stahl. *Theor. med.* 431.

Ea eft quam præcedunt catameniorum, vel hæmorrhoidis fuppreffio, copiofa ciborum fucculentorum ingeftio in corpore otiofo, dein plethoræ commotio per curfus, equitationem, iræ paroxyfmum, vini & liquorum abufum.

Quoniam ventriculus nervis copiofis eft intertextus, ejus vafis infarctis, ruptis, fit gravis anxietas, cardialgia, & accedente uberi hæmorrhagia, vires fubito labafcunt, unde fæpe fyncope ingruit; fanguis, non qua proportione effluit, fed fenfim cumulatus & congrumatus, identidem vomitione rejicitur, cum alimentorum reliquiis, non fpumofus, fed nigricans; hæmatemefis cum febre, lethalis, ex *aphor.* 57. *fect.* 7.

Cura exigit phlebotomias e brachio parcas, quia pulfus facile in hoc morbo concidit, fed tamen iteratas; victum ex jufculis cum incoctis foliis aftringentium, ut plantaginis hæderæ terreftris, burfæ paftoris, radicis fymphiti, biftortæ, tormentillæ, quinquefolii, anferinæ, ita tamen ut jufcula ftomacho ingrata non fint; potus fit ex infufo rofarum rubrarum, baccarum fumach, prunorum fylveftrium, balauftiorum, vel aqua Rabel, aut fpiritu vitrioli ad gratam aciditatem aquæ fontanæ mifcentur; clyfmata laxantia injiciantur, julapia narcotica & aftringentia noctu exhibeantur, pulveres ex foffilibus, mole, gravitate naufeofis maxime ex aluminofis vitentur, quæ vomitum concitarent. Si tamen cruorem congrumatum diffolvere opus eflet, oxycratum, in hæmoptyfi a Gordonio commendatum, valeret. Cathartica a Sydenhamo licet commendata fugienda funt; fyrupus de fymphito, de rofis rubris, earum conferva ad excipiendum fanguinem draconis anteferenda funt; aquæ deftillatæ ex rofis rubris, plantagine, ftomacho minus ingratæ funt.

Potu aquæ frigidiffimæ hunc morbum a Michelotto curatum, vide *in Act. Societ. Anglicæ*.

2. *Hæmatemefis ex anevrifmate*.

D. de Senes, magnus Academiæ Monfpelienfis Geometra, poft lapfum ex alto in dorfum patiebatur dolorem dorfi medio refpondentem cum pulfus intermiffione; crevit hoc malum per biennium, denique æger incidit repente in fyncopem fere lethalem, ex qua rediens magnam grumofi fanguinis evomuit quantitatem, libras faltem quatuor; fequentibus vero diebus botellos nigros alvo excrevit; præfcripfi aquam Rabel ad gratum acorem in aqua fontana pro potu; pofituram horizontalem, quietem conftantiffimam, & jufcula, quorum ope per aliquot dies convaluit: anevrifmatis rupturam & commercium aortę dilatatę cum œfophago per arteriam œfophageam fufpicabar, me invito e lecto furrexit, viribus paullulum refumptis, mortem inftantem fruftra prędixi, & cum ex libri lectione rideret, fubito fato functus eft. Cadavere aperto inveni quę pręnuntiaveram, ventriculum fcilicet feptem vel octo libris fanguinis diftentum, aortam ad brachii magnitudinem per fpatium feptem vel octo pollicum dilatatam, & orificium denarii magnitudine aortę & œfophago continuo commune, quod tamen quinque criftę carneæ veluti valvulę ex ambitu orificii oriundę & circumpofitę poterant obturare, per hoc orificium fanguis ex aorta fluxerat in œfophagum.

3. Hæ-

3. *Hæmatemeſis traumatica.*

Vulnera ventriculo inflicta, cardialgias, ſyncopes, pauci ſanguinis vomitiones, ſed ſummam & cito lethalem virium proſtrationem induxiſſe obſervavi.

4. *Hæmatemeſis ab hyrudine* Riv. *cent.* 4. *obſ.* 26. Galen. *de loc. affect.* Schenck. *pag.* 227. *a lumbricis* Vvedelii.

Si lutulentis, vel paludoſis aquis potu aſſumptis, ſimul hauſta fuerit hyrudo, quod bobus ſollemne eſt, hæc vel œſophago, vel ventriculo adherens morſu ſuo fluxum ſanguinis excitat; unde hęmatemeſis ſequitur; hoc vero infectum ſale marino largius aſſumpto, amaris etiam anthelminticis enecatur, aut emetico aſſumpto foras amandatur, dein cruor aſtringentibus reſtinguitur.

5. *Hæmatemeſis catamenialis; Vomitus ſanguinis menſtruus* Alard. Cumini; *Vomitus ſanguinis a ſuppreſſis menſibus* Etmuller. *pag.*106. Rullandi *curat. empir.* Hochſteteri *decad.* 2. *cap.*6. Samulth. *cent.* 2. *hiſt.*54. Schenckii *lib.* 3. *obſ.* & in gravida *lib.* 4. Fernel. *cent.* 21. *Ab hæmorrhoidibus* Ramazzini.

Ille vomitus ſanguinis catameniorum vices gerit, ſępius innoxie, etiam in primis graviditatis menſibus, nullaque fere remedia exigit; diſſertationem de hoc morbo cum hiſtoria vide in Theoria medica Stahlii, *pag.* 731.

6. *Hæmatemeſis ex pancreate* Ettmuller. *pag.* 106. Sylvii, *Prax. lib.* 1. *cap.* 15.

Ex pancreate ulcerato ſanguinem, & pus in duodenum effundente, ſimulque preſſione pulvini durioris ventriculum irritante, hinc ſanguine & pure in ventriculum refluentibus, fieri creditur; ęgri dolorem ad pancreas referunt, puſque cum ſanguine evomunt; hos vomitus pręcedit dolor lumborum gravativus circa regionem pancreatis; partim per inferiora ſanguis ejicitur.

7. *Hæmatemeſis ex ſplene* Ettmuller. 106. Schenck. *Obſ. lib.* 3. Zacut. Luſit. *lib.* 2. *Med. princip. hiſt.* 10. Gliſſonii, *Obſ.* Dodon. *pag.*47.

Pręcedit & comitatur lienis moles, durities, tumor; accedunt pulſationes circa dorſum in ſiniſtro latere, ſuccedit vomitio ſanguinis ſępius ſalutaris. Lienem ſanguinem accipere ab arteria ſplenica, cujus ramus irrorat ventriculum, ſanguinem etiam ſuum in venam ſplenicam refundere, in quam vaſa venoſa ventriculi abeunt, docet Anatomia; ſi vero ſanguis per lienem libere tranſire nequeat, illum in arterię ſplenicę ramis, adeoque in vaſis ventriculi congeri, & accedente conatu naturæ illa vaſa diduci, ſanguinem effundi facile eſt; a vomitu ſplenis tumor concidit; hoc viſcus ſanguinem ex diſtenſo ventriculo expreſſum accipere videtur. Rhodii *cent.* 2. *obſ.* 65. Junckeri, *pag.*52. *tabul.* 9. *Medicinæ theoria practica.*

8. *Hæmatemeſis ſcorbutica.* Vide *Stomacacem*, Juncker. *de vomitu cruento*, *pag.* 53. *num.* 10.

9. *Hæmatemeſis cholerica.* *Cholera ſanguinea* Panaroli, *Pentecoſt.* 1. *obſerv.* 11. *Cholera hæmatodes* Mangeti.

Acutiſſimus morbus, qui adultos, bilioſos, plethoricos communiter ex iracundiæ paroxyſmo corripit, ſanguinem ano & cato profundit, & intra paucos dies, vel etiam horas, e medio tollit, ut vidiſſe memini. A venenis corroſivis aſſumptis etiam accidit, in quo caſu oleoſa, narcotica, & antiemeticum Riverii profunt.

10. *Hæmatemeſis ſimulata* D. Haguenot Profeſſ. Reg. Monſpelienſ. *Obſervation.*

Puella in Monaſterio detenta, ut inde emitteretur, hæmatemeſim ſimulavit, eamque vehementem; quippe plures cruoris libras, præſente etiam Medico, vomitu per aliquot dies rejiciebat. Detectum eſt tandem eam quotidie ſanguinem bovillum clam hauſiſſe, ſingulis diebus furtim delatum.

11. *Hæmatemeſis carnoſo-cruenta* Erneſt. Clauder. *Ephem. Nat. Cur.* Hoechſteter. *Decad.* 3. *&* 6. *fol.* 155. *Hæmatemeſis a compreſſa aorta* Regis. *Ephemerid.*

12. *Hæmatemeſis atra* Loeſekii, *obſ. pag.* 48. apud Vvarnerum. Frid. Hoffmanni, *de vomitu cruento.* *Morbus niger* J. Lud. Lebrecht Loeſeke, D. Med. Berolin. 1754.

Puella Indica temperamenti ſicci, cum pulſu duro, ſanguine ſpiſſo & atro, ter hoc morbo conflictata fuit, tuſſi convulſiva copioſa, fluidi, tenacis, ſpiſſi, atro-rubri, ultra tres, quatuorve libras vomitione; dolor erat fixus, pungitivus in hypochondrio ſiniſtro, ut in ſplenitide; ridebat illa mediis in doloribus, & ſeſe ad riſum excitare videbatur; pulſus & urina non diverſa a ſtatu ſano. Fruſtra plures phlebotomiæ intra annum & ſemiſſem répetitæ ſunt, ſanguis extractus niger erat, diluentibus, laxantibus, & leviter reſolventibus brevi ſanata fuit. In chronicis morbis non raro lienem flaccidum, facile digitis lacerabilem obſervavit Loeſekius. Ipſe memini quod aptato tubo aqua continuo pleno ad arteriam ſplenicam, plus quam quindecim libras transfudi per lienem laceratum viri chronico morbo perempti, & nunquam potui eluere atrum humorem, qui continuo per lienem transfluxit.

13. *Hæmatemeſis ab hepatu* Dodon. *obſerv. cap.* 26. Galen. *de loc. affect. lib.* 5. *cap.* 5.

Aderat calor febrilis, ſitis, linguæ ariditas,

tas, urinæ rubedo, ſubinde dolor in hypochondrio dextro; ſublevatur identidem aquis cichorii, acetoſæ, intybi, ſed languore revertente, cum citrino cutis colore, vomitus ſanguinis eum abſtulit.

A vomitu ſanguinis nullum fere ſanatum vidit Dodonæus præter paucas mulieres, in quibus ſuppreſſa erant catamenia, nec unquam venæ ſectiones adhibere licuit, propter ſummam ægri debilitatem ſyncopalem. Qui convaleſcunt in aſcitem faciledelabuntur; unicum virum ex unico hæmatemeſis inſultu ſervatum vidit, idque uſu iterato abſynthii quomodocumque uſurpati.

V. Hæmaturia. *Piſſement de ſang. Mictus ſanguineus* Moron. *Direct. Mictus cruentus* Sydenham. Juncker. *Tab.* 10. Frid. Hofman. 2. 231. *Piſſement de ſang* Gall. *Orina di ſangue* Italis. Ab *Oureo*, mingo, & *Aima*, cruor.

Character eſt effluxus cruoris, vel urinæ quaſi cruentæ, vel ſeminis ſanguinolenti ex urethra in viris & mulieribus.

Principium eſt vel in renibus, ureteribus, veſica, vel in veſiculis ſeminariis, vel demum in ipſamet urethra; *materia* eſt vel cruor merus, vel lotium ſanguinolentum, vel urina rubedinem intenſam adepta, vel ſemen cruentum.

1. *Hæmaturia ſpontanea. Mictus cruentus vermiformis* Vvincler. *Ephem. Nat. Cur. Lumbricorum mictus* Plater. *l.* 3. *fol.* 790. *Mictus cruentus menſtruus* Braſſavoli, *Com. Mictus cruentus ſimplex* ſeu *ſpontaneus* Juncker. *Tab.* 10. *in Aphor.* 25. 4.

Eſt mictus cruoris ſinceri a congeſtione illius in renibus facta, & erronea. Inſtituitur a natura hæc evacuatio ad plethoram tollendam.

Nullus dolor acutus in renibus præcedit, ut in violenta aut calculoſa; ſenibus, phlethoricis familiaris eſt; præcedente torpore corporis, moleſtia in veſica; ſi parca copia & lente delabatur, ille cruor in ureteribus vermiformem figuram adipiſcitur, vermes illi aliquot lineas longi, calamoque anguſtiores fundum matulæ petunt; urina ſuperſnatans, aut in intervallis emiſſa, citrina eſt; hæc vermiformia corpora vidi; ſunt tubuli pellucidi ſero rubro pleni.

2. *Hæmaturia violenta ex vomitu* Schenckii; *ex allii uſu* Schenckii; *ex equitatione* Schenckii, *lib.* 3. *ex caſu* Amati, *cent.* 5. *Mictus cruentus, violentus* Juncker.

Ea eſt quæ ex prægreſſa longiori equitatione, venatione, animi excandeſcentia, abuſu cantharidum, diureticorum fortiorum, lapſu ex alto, ictibus lumbos contundentibus, ſimilibuſque, ortum ducit.

Præcedunt lumbago, hypogaſtralgia, maxime dolor veſicæ ad grumos illos ejiciendos.

Boerhaavius pluries vidit hæmaturiam in infantibus, a faſciis & veſtibus arctioribus oriundam.

Quadrupedia jumenta huic ſpeciei ſunt obnoxia, ob citatiorem progreſſum, & onera lumbis impoſita. Liger.

In nephritide ſimilis hæmaturia quandoque accedit.

3. *Hæmaturia deceptiva; ex ficubus opuntiæ, rubis idæis.*

Cum primum Hiſpani appulere Americam, fame compulſi in ficus opuntiæ & cerei irruerunt, iiſque liberalius voratis omnes poſtridie urinas non cruentas, ſed dilutas & rubras minxerunt, ut hodie accidit ex ſucco rubello harum ficuum, qui affectus periculo vacat; hunc in ovibus excitat eſus ciſti laurifoliæ.

4. *Hæmaturia purulenta. Mictus cruentus ex renum ulcere* Vvitichii, *conſ.* 51. *pag.* 362.

Diſtinguitur ab aliis ex floccis purulentis urinæ ſanguinolentæ mixtis & ſignis prægreſſæ nephritidis ſuppuratæ.

5. *Hæmaturia calculoſa* Juncker. *tab.* 10. *Mictus cruentus ex calculo renum* Plater. *lib.*3. *fol.* 385. Gradi, *conſil.* 67. Scholtzii, *cent.* 151. Sydenhami, *pag.* 467. Vide *Nephralgiam calculoſam.*

Si vero calculus ſit in veſica, hæmaturia inde oriunda eſt diris ſymptomatis ſtipata ob veſicæ ſenſibilitatem, unde facile diſtinguitur ab hæmaturia hæmorrhoidali; adeſt dyſuria, pulſus frequens, obſcurus.

6. *Hæmaturia in exanthematicis. Mictus cruentus in variolis, morbilliſve* Sydenham.

Mictus cruentus qui ſupervenit variolis, certiſſimum mortis præſagium. Unicus æger ſervatus memoratur *in Tranſact. philoſoph. tom.* 9. Bydod. Idem dictum eſto de hæmaturia in petechia, purpura, miliari, &c.

Hæmaturia varioloſa Vandermonde, *ann.* 1756. *pag.* 158.

Fit vel per *diapedeſim*, ut obſervat D. Varnier, & tunc pulſus eſt parvus, frequens, intermittens, æger cacochymicus, frigidulus, debilis; conveniunt kinkina & nitrum in apozematis, vel ex Sydenhamo limonata mineralis ex ſpiritu vitrioli ad gratam aciditatem in aqua cum ſaccharo; vel fit per *rixim*, quod cognoſcitur ex violentia febris, pulſu pleno, frequenti, cum calo-

calore, robore, &c. Præſcribunt Angli aquas acidulas pro potu, & camphoram.*

Ex Sydenhamo, *pag.* 597. de febre putrida variolis confluentibus ſuperveniente.

Mictus ſanguinis variolis confluentibus, potiſſimum nigris aut ſanguineis ſupervenit, ſub morbi initio puſtulis nondum erumpentibus, aut alicubi ſub cute latentibus; maculæ interim purpureæ hic illic ſuperficiem corporis obſident, triſtem eventum interminantes.

Licet debita ſanguinis contemperatio maculas hujuſmodi purpureas auferat, nihilominus hæmaturia, & hæmoptyſis indubie mortem prænuntiare ſolent; atque intenſæ ſanguinis inflammationi ac diſſolutioni tribuendæ ſunt.

Indicantur itaque remedia tum æſtum temperantia, tum incraſſandi vim habentia; quamobrem poſt unicam phlebotomiam liberalem paregoricum exhibeatur, ut aquæ papaveris, rheados unciæ duæ, laudani liquidi guttæ quatuordecim pro adulto, aceti deſtillati drachmæ tres; miſce, fiat hauſtus.

Deinde ſequentia præſcribantur; trochiſci de terra lemnia & bolo armena ana uncia una, terræ ſigillatæ, lapidis hæmatitis, ſanguinis draconis, & corallor. rubr. ſcrupulus unus; miſce, fiat pulvis, cujus capiat drachmam ſemiſſem tertia quaque hora, ſuperbibendo ptiſanam de radicibus ſymphiti, aut julapium ex aqua plantaginis, roſarum, cinnamomi, quæ recipiant ſpiritum vitrioli ad gratam aciditatem; noctu vero emulſiones cum narcotico neceſſariæ ſunt; finita vero ſanguinis mictione aut expectoratione reliqua peragantur, ut in variola confluente convenit.

7. *Hæmaturia ejaculatoria* Philoſoph. tranſact. n. 466. ty D. Schlichting.

Eſt ejaculatio cruenta loco ſeminis, quæ juvenibus venere effræni repetito utentibus familiaris; ſed etiam obſervata eſt in viro raro venerem exercente, ſed prius gonorrhœam experto; initio non mictus erat cruentus, ſed ſanguinis erat ejaculatio.

8. *Hæmaturia ſtillatitia* Regner de Graas. *Hæmorrhagia ex rene.*

Illa ſpecies ab aliis diſcrepat, quod cruor ex urethra, non vero ex veſica procedat, adeoque non mingitur, ſed ut pus in gonorrhœa ſtillatim continuo ex urethra effluat.

9. *Hæmaturia hæmorrhoidalis* Cælii Aureliani; *lib.* 4. *Mictus cruentus ex hæmorrhoidibus veſicæ* Juncker. Uratislav. *tom.* 1. Alia ſpecies *ex veſica, ejuſque ſphinctere* Frid. Hoffmanni, *pag.* 232. Altera quæ a *vaſis ſanguiferis varicoſis urethræ* dependet. Illa ſenibus familiaris eſt, & facile periodica evadit; tuncque doloris & iſchuriæ expers eſt.

Illuſtriſſimus Franciæ Polemarcha, Dux de Bellisle, belli Adminiſtrator, ſeptuaginta quinque annos natus, animi contentionibus, curis aſſiduis exagitatus, ſæpius ſtomachi turbas patitur, licet ſobrie vivat; inde auriginoſus evadit, & identidem ſine dolore ſanguinem mingit; alvum conſtipatam, & quandoque erythrema in tibiis experitur.

Incuſantur ſanguinis ſpiſſitudo, ſiccitas, & acrimonia, in viro temperamenti biliosi, vividi. Ex animi pathematis & curis turbatur digeſtio, inſpiſſatur ſanguis, & hæret in hepate, unde aurigo fugax, vas quoddam urethræ varicoſum primo inſultu hæmaturiæ iſchuriam induxit.

Suaſimus juſcula decem ex pullo, milleſolio, & cancro, dein ut purgaretur æſtate ex aquæ Vallenſis libris quinque, poſtea ſerum lactis bis per quindecim dies uſurparet interpoſitis quindecim juſculis ex pullo, teſtudine & foliis plantaginis; autumno ſumatur lac aſininum, æger exercitio corporis indulgeat, bis in die cibum ſumat, a negotiis animum remittat.

10. *Hæmaturia ſpuria. Urina rubra* Sennert. *lib.* 3. *par.* 8. Frid. Hofmann. *pag.* 231.

Eſt mictus urinæ intenſe rubræ & lateritiæ, quam tamen a cruenta diſtinguimus ratione ſedimenti, quod grumoſum eſt in cruenta, non in ſpuria; præterea in cruenta mictione urina limpida cruori ſupernatat; aſt in hac ſpecie tota urina intenſe rubra eſt & limpida; excepto ſedimento coloris incarnati. Obſervatur in aſcite, diſenteria, tritæophia ardente; urina lateritia eſt comes intermittentium febrium, ut quartanæ, Galen. *ad Glaucon. cap.* 7. Dodon. *obſerv. cap.* 31.

Urinam vero rubram non cruentam tamen ſæpius obſervavi in ſcorbuticis, qui ex quartana convaleſcunt, monet Sennert. *lib.* 3. *de urina rubra.*

Hoc vitium a piſcium & crudorum uſu redintegratur, & cibis ſtomachicis monente Dodonæo curatur; itaque a vinis albis, cerevi-

* Diſtinguitur cruor in urina, ſi linteum album immergatur; rubedine ſcilicet ſanguinea tinctum apparebit; quod non fit, ſi rubedo urinæ ſit a lixiviali ejus diatheſi. Præterea a cruore mixto urina opacitatem oſtendit cum ſedimento grumoſo nigro; ſi vero rubedo ſit a ſalibus, ea eſt cum pelluciditate & ſedimento pauco, incarnato, vel cinnabarino.

revifia abftinendum , vino Hifpanico generofo , roborantibus , calefacientibus indulgendum .

11. *Hæmaturia nigra* Cap. 7. libr. 3. p. 7. *urinæ nigræ* Sennert.

Sanguinis aterrimi mictu fubito aurigino-fam fuiffe fanatum obfervavit Marcell. Donatus, *hiftor. mirabil. lib. 4. cap. 29.*

Lienofum cui vere & autumno lien intumefcebat , cum dolore & facie fublivida feu *Melanictero* affectum , toties liberari folitum quoties per aliquot dies urinas atramento fimiles fudiffet , obfervavit Valefius *in Hollerium*.

In *dyfenteria* maligna vidi urinas atras coloris caffè , cum alvinis excrementis concoloribus, per aliquot dies ejectas, fetidafque, fubfequente morte , æger autem fuerat hypochondriacus . Urinas non folum rubras & lateritias , fed etiam nigras in hydrope fundi docet Sennertus , & obfervant Naturæ Curiofi. Vide *Synopfim Ephemeridum Germaniæ*.

A *fcabie* retropulfa urinas nigras emitti folitas , obfervant Sennertus & Naturæ Curiof. Vide *Synopfim Ephemerid.*

Vidi & in puella pallida cujus ventriculus languebat , & male digerebat , urinas fufcas , quæ catharfi & levibus ftomachicis adhibitis evanuerunt . Nuper vero in puero anafarca affecto fimiles urinas critice emiffas eafque uberrimas cum morbi prioris levamine, vidi.

12. *Hæmaturia lateritia. Urines briquetées, rouges. Urinæ rubræ* Sennert. *ibid.*

Sunt illæ quæ lateribus contritis tinctæ videntur quæ quo pauciores funt , eo magis atro-rubræ, quo vero copiofiores, eo colorem dilutiorem obtinent .

Illæ urinæ lateritiæ obfervantur fimul & paucæ in afcite , & aliis morbis hydropicis , ut hydrothorace , anafarca & utcumque rubræ funt , utplurimum fine dolore & ardore.

Vel obfervantur in febribus intermittentibus potiffimum in quartana , atque harum , fi latuerint , fignum præbent optimum , eademque ac illæ febres remedia expoftulant .

Non raro etiam comitantur morbos acutos fummo ardore , fudoreque ftipatos.

Tam difcrepat autem curatio hujus hæmaturiæ in acutis morbis à curatione hæmaturiæ in chronicis, ut obfervante Dodonæo *Cap.* 31. a calidis medicaminibus intendatur rubedo urinæ in acutis & curetur in chronicis. Qui ex quartana convalefcunt, fi indigeftionem patiantur ob potum cerevifiæ, ob crudorum efum , illi iterum monente Sennerto hæmaturiam lateritiam incurrunt .

In pyrexiis & febribus ardentibus acutis urinas lateritias diluunt potus aciduli, aquofi, nitrati, emulfionati &c. qui in afcite & quartana nocerent.

Deceptivas illas hæmaturias à veris , feu fanguineis diftinguere quandoque difficile eft ; lintei vero in urina tincti color fatis apte huic diftinctioni favet .

Urinæ turbidæ jumentorum dictæ ad pyuriam propius accedunt .

13. *Hæmaturia traumatica*. Obfervatio 64. Medic. practicæ.

Lumbi hominis calce equi impetiti fuerant , illico libra fanguinis per vias urinæ effluxit : repetitis phlebotomiis non ceffit mictus cruoris ; præfcripto fucco urticæ cruor in vefica figebatur , unde ifchuria , meteorifmus, dyfpnœa ; balneis , emulfione , diureticis proritabatur mictus fanguinis , demum aftringentibus & diureticis interpolatis æger convaluit .

14. *Hæmaturia a verme* Eduard. Barry. *Act. Edimburgi T. V. art.* 72.

Thomas Hutchins per quinquennium urinas fanguine tinctas mingere folitus erat , fedimento nigro intra dies fingulas ad uncias duas afcendente , ceterum doloris expers ; quo plus bibebat , eo dilutiores erant urinæ , nec ab exercitio , diæta aut medicamentis ulla oriebatur mutatio , deerant omnia figna calculi , arenularum . Demum ob diuturnitatem illius hæmorrhagiæ debilitatus , œdematia , afcite , laffitudine , aurigine , difpnœa , inappetentia , fiti immodica , amphimerina æger abfumebatur .

Tunc emeticum & die fequenti mercurium dulcem , deinceps vero infufum amarum , pilulafque ex fapone , croco martis , gummi ammoniaco , rheo , curcuma , kinkina &c. affumpfit , nec non elixirii vitrioli guttas triginta quovis die præter aquas pyamontanas. His præmiffis eminxit vermiculum pollicis longitudine anguillulæ fimilem , rubrum , oculis, oreque & annulis inftructum , quo emiffo convaluit .

VI. Menorrhagia *Pertes de fang des femmes*. *Aimorroid* Diofcor. *aphædros* Dict. Univer. *Hæmorrhagia uterina* Moron. *direct.* Juncker. *Tabul.* 14. *Catameniorum fluxus immodicus* Hipp. Foefii *pag.* 567. *Lochia immodica* Juncker. *pag.* 991. *Tab.* 135. *Sanguinis ftillicidium ab utero* Ballon. ægræ *hæmorrhoiffæ* vocantur in Evangelio S. Matth. Gallis *Hemorrhoiffe* Etymon a græco *men* menfis, menftruum , & *rheo* fluo , erumpo.

Character. Menorrhagia eft fluxus fanguinis

nis ex utero sæpius vel ex vagina morbosus & quantitate vel difficultate peccans.

1. *Menorrhagia difficilis*.

Menstruatio difficilis. Menses cum molestia fluentes Sennert *lib.* 4. *pag.* 2.

Morbus est periodicus singulis scilicet mensibus recurrens puellis puberibus & non viro utentibus satis familiaris, qui ante eruptionem mensium eas lumbagine, doloribus vagis hypogastrii, capitis, imo cardialgiis, vertigine, epilepticis insultibus, aliisque symptomatis illas cruciat, quæ etiam symptomata fluentibus catameniis perseverant.

Hic morbus afficit viragines plethoricas, sanguineas, libidinosas, & gravidatione ut plurimum curatur nec non semicupiis. Huic affinis est, diversa tamen, apud annosas matres hysteralgia catamenialis.

2. *Menorrhagia stillatitia*.

Stillicidium mensium Aeti *tetrabil.* 9. *serm.* 4. *cap.* 63.

Est effluxus stillatitius sed diuturnus & dolorificus sanguinis menstrui, stipatur scilicet hysteralgia & propter diuturnitatem ægram debilitat, hinc ægritudo, anxietas; differt a menorrhagia difficili quod non ex abrupto ubertim fluat sanguis, & intra tres vel quatuor dies cesset, verum stillatim per longum tempus effluat, quod valde incommodum.

3. *Menorrhagia immodica*. *Hæmorrhagia uterina* Juncker. *tab.* 14. *menses inordinati, antevertentes* Sennert. *lib.* 4. *fluxus mensium nimius* Sennert. *de morbis Mulierum*.

Quantitas ordinaria sanguinis menstrui est circiter unius libræ Medicæ in spatio quinque vel sex dierum, ita ut plures sint mulieres quæ præter propter uncias duas singulis diebus effundant per sex dies & forte plures: sunt quæ intra id temporis spatium non semi-unciam effundant; hic effluxus noctu sæpius ingruit, antecedunt gravitas corporis, anxietas, ægritudo, cephalalgia, sensibilitas, difficilis catharticorum tolerantia, ita ut his assumptis valde turbentur, febriant, nauseent, &c. immodicus est effluxus quoties quantitas emissa ea est quæ vires sensibiliter imminuat, adeoque est in ratione quantitatis realis emissæ & debilitatis nativæ mulieris; quantitas emissa est æstimanda ex profluvio quotidiano, & ex numero dierum per quos perseverat, seu ex copia quotidiana, ex diuturnitate & ex recursuum frequentia.

Menorrhagia immodica sæpius accidit mulieribus ea ætate qua catamenia brevi valedictura sunt, quovis mense sensim uberius ea fluunt, accedit pallor, pervigilium, asthenia, anorexia, & successu temporis phlegmatia, raro mulieres syncope ob menorrhagiam extinguuntur, sed in phlegmatiam aut ascitem delapsæ dein fato succumbunt: sanguis vel est vividus & purus vel cænosus & maculas rubras amplo sero circumdatas in linteo notat; in utroque tamen casu phlegmatia supervenit.

Therapeia hujus morbi diversa est pro periculi urgentia. Si enim a profluvio sanguinis metus sit ne cardialgiæ, syncopesque superveniant, sistendus est ille fluxus per astringentia, ut decoctum bursæ pastoris, geranii robortiani, radicum tormentillæ, bistortæ, vel per succum urticæ, infusum rosarum rubrarum, aquam Rabel ad gratam aciditatem aquæ potandæ additam, imo possunt usurpari pilulæ Helvetii ex sanguine draconis & alumine. Vidi casus in quibus ob nauseam & cardialgiam urgentem viribus adhuc stantibus, ipecacuanhæ dosis vomitionem feliciter excitavit, saburram ejecit, & ipsa die fluxus cruentus evanuit.

Si vero periculum non imineat, sed phlegmatia accedat, & chronici faciem morbus induat, tunc ab astringentibus abstinendum puto, aut saltem mitioribus utendum, ut decocto radicum symphiti, sed acrimonia sanguinis est contemperanda, licet phlegmatia contrarium suadere videatur; novi plures mulieres quæ ab hoc morbo se liberarunt usu diluentium, demulcentiumque & potissimum lactis: inter demulcentia, juscula ex pullo juniori primas tenent, pro re nata illis stomachica admiscenda sunt, ut flores chamæmeli; stomachi enim functiones in hoc casu sæpe languent, dum acrimonia humorum ex pervigilio, pruritu vaginæ, & temperamento mulieris calido designatur; cathartica vitanda sunt, quia catamenia promovent, & vires detrahunt, aut parce sunt adhibenda, eaque mitia; demum lac caprinum vel vaccinum diutissime usurpandum, quod aliquoties in ipsa phlegmatia cum metu ascitis præscripsi, unde mulieres restitutæ sunt.

4. *Menorrhagia erronea*; *Mensium per aliena loca excretio* Sennert. *de morbis mulier. cap.* 11. Menses *ex oculis fluentes* Dodon. *observ. cap.* 15. Lud. Mercat. *cap.* 7. *de morb. mulier.* Menses *ex alveolo dentis* Rouffæi *de hominis primordiis, cap.* 28. Menses *ex mammarum papillis* Amat. *cent.* 2. *cur.* 21. Peræi *libr.* 23. *cap.* 52. Cordæi *comment. in libr. Hippocr. de morbis mulier.* Menses *ex umbilico* Nicol. Florentin. *Serm.* 2. *cap.* 8.

Ex *digito* Mercat. *de mulier. affect. lib.* 1. *cap.* 7.

Ex

Ex *naribus* Braſſavol. *ad aphor.* 33. *lib.* 5. Parei *lib.* 25. *cap.* 12.

Ex *podice* Parei *lib.* 23. *cap.* 12.

Ex *vomitu* Hippocr. *de morb. mulier.* 1. Aretei *lib.* 2. *cap.* 2. Benivenii *cap.* 4. *de abortus cauſis*.

Per *inteſtina* Galen. *in* 35. *aphor. S.* 5.

Per *urinam* Braſſavol. *in aphor.* 75. *S.* 5.

Ex *auribus* Braſſavol. *in aphor.* 25. *S.* 4.

5. *Menorrhagia ab hyſteroptoſi* Mauriceau *de morbis puerarum*, *cap. VI. lib.* 3. Heiſter. *Chirurg. de uteri prolapſu* 157.

Symptomata ſunt, 1. ſenſus ponderis in pelvi; 2. difficultas mingendi, ſeu ſtrangu- ria; 3. lumbago graviſſima verſus ligamenta lata; 4. fluxus nunc cruentus, nunc leucorrhœicus copioſus ex vagina; 5. moles carnea cruentata ex vagina prolabens. *Vide* iconas apud Heiſterum.

Alia eſt hyſterocele imperfecta, Gallis *Deſcente de matrice*, in qua uterus extra vaginam non elabitur; alia eſt perfecta, *Gallis chute de matrice*, in qua extra vaginam uterus elabitur.

Hyſterocelem mentitur prolapſus vaginæ, & in hyſterocele uterus eſt vel inverſus, vel non inverſus; non inverſo utero orificium ejus in ima parte apparet, nullum vero foramen in inverſo; hyſterocele ſimplex dignoſcitur a vaginę prolapſu ex altitudine, ad quam ſtylus per foramen immiſſus pervenit, quę major eſt, ſi ſola vagina prolabatur, & ſemipedem attingit, multo minor ſi ſolus uterus; in virginibus nunquam hyſterocele inverſa datur, quę puerperis tantum accidit brevi poſt partum.

In polypo vaginę nullus datur effluxus, nulla lumbago; menorrhagia ab hyſterocele quandoque eſt ita abundans, ut per plures menſes perſeveret, ęque copioſa quam uberrima catamenia. Vidi virginem religioſam quę hyſterocelem a leucorrhœa contraxerat, in qua per duos annos quovis menſe fluebat cruor, exceptis octo diebus, quibus mucus lymphaticus tantum extillabat; hic vero effluxus ex ima parte hujus molis pyriformis penduię, ſeu ex orificio uteri extillabat; aderant lumbago, progrediendi difficultas, & a ſanguifluxu debilitas; uterus in lecto cruribus erectis facile reſtituitur, niſi recens ſit prolapſus, & uterus inflammatus, ac turgidus.

Curatio conſiſtit in prompta repoſitione uteri; fruſtra etenim phlebotomia, aſtringentia extus vel intus adhiberentur ad hanc menorrhagiam cohibendam; illa quidem ſingulis menſibus quaſdam inducias dare poſſet; verum ſingulis menſibus etiam reverteretur, eaque copioſior & diuturnior quam in catameniis.

Repoſitionem ſequi debet retentio, quam juvat ſitus ſupinus per ſemimenſem, peſſarium commodum ex ſubere cerato annuli inſtar aperto, vel ſubtriangulari, argenteo, buxeo; laudatur etiam peſſarium Anglicum, cujus deſcriptio & icon traditur *in Act. Acad. Edimburgenſis*, *tom.* 3. *tab. V.* juvat etiam ſpongia noctu geſtanda liquore ſaturni, vel decocto verbaſci in vino madida, item aqua fabrorum ferrariorum injecta, & ſimilia; ſed repoſitio debet prius inſtitui.

6. *Menorrhagia gravidarum*, vulgo *Bleſſure*, *Pertes rouges des femmes groſſes*, *Perte de ſang*, Mauriceau. *Hæmorrhagia uteri* Heiſter. *Chirurg. v.* 154.

Si hęmorrhagia uterina gravidę terminum nondum attingenti ſuperveniat ob plethoram, febrem, lapſum, animi commotionem, &c. metus eſt ne abortiat, quod ut vitetur, pręſcribenda eſt phlebotomia, victus refrigerans, & quies corporis ac animi; hęc ſufficiunt ad ſiſtendam hęmorrhagiam quę primis graviditatis menſibus ſupervenit.

Si vero menorrhagia perſeveret, leniter diducendum eſt uteri orificium immiſſis digitis obſtetricis, lacerandę ſunt chorii membranę, ut exitus prębeatur aquis in eo contentis, quo facto tormina partus intendi conſueverunt, & contractio uteri menorrhagiam ſiſtit, expulſo fœtu obſervante D. Puzos. *Act. Acad. Chirurg. Tom. I.*

Conſulatur Mauriceau *de morbis prægnantium*, *obſerv.* 49. & Heiſter. *Chirur. cap.* 154. *part.* 2. Si invitis auxiliis dięteticis hęmorrhagia intendatur quocumque graviditatis menſe, Chirurgus non poteſt gravidam mori eripere, niſi immiſſa leniter manu intra uterum fœtus pedes prehendat, & eum foras educat cum placenta; ſic enim liberatus uterus & ſponte conſtrictus vaſorum ſanguinem fundentium orificia pręcludet, ut multis exemplis confirmat Mauriceau; aſt in illa praxi dimidia pars puerperarum paullo poſt partum moritur, obſervante Puzos. *p.* 330. *Traitè des Accouchemens*.

Alię ſunt menorrhagię trium primorum menſium graviditatis, alię vero trium poſteriorum.

Primis graviditatis menſibus principium menorrhagię eſt abortus, vel placenta poſt abortum ſuperſtes in utero, falſa germina expulſioni proxima, ſuccuſſio fœtus a vi externa.

Menorrhagia in abortu mediocris eſt, cum ſolo fœtu liberatur uterus; aſt copioſa, cum placentam ex abortu ſuperſtitem expellit.

Sępe

Sæpe placentam in hoc cafu foras ducere impoffibile eft propter funiculi debilitatem, torminum uteri tarditatem, orificii uteri anguftiam; hæc fi undique adhæreat utero, nullam, fi hifcat, copiofam, fi omnino avulfa uteri conftrictionem permittat, exiguam ciet menorrhagiam; ea foras amandata vi naturæ, vel artis menorrhagia fiftitur; verum cum non poteft avelli, atque ceffat hæmorrhagia & dyftocia, relinquenda eft in utero ubi putrefcet, & fruftillatim dein effluet.

Menorrhagia quæ a dyftocia falfi germinis dependet, licet quandoque uberrima fit, & terribilis, rariffime lethalis eft; hanc nec phlebotomiæ, nec aftringentia minuunt, neceffum eft ut orificium uteri excidat, vel quod melius, ut ex utero germen emittatur; vires cibo convenienti fuftinendæ, opus naturæ potiffimum eft comittendum; fi vero attingi queat falfum germen, foras extrahendum eft.

Menorrhagiæ quæ fub graviditatis finem accedunt, pendent a dehifcentia placentæ; cum hæc menorrhagia eft ftipata doloribus, debilitate fyncoptica, & fimul uteri hiatu, partus proritandus eft, imo invertendus fœtus, & a pedibus extrahendus, ut docet Mauriceau, quod tamen fummo vitæ matris periculo tantum fit.

Si vero minus urgeat menorrhagia, fœtufque debitum fitum obtineat, maxime vero fi non hiet uterus, ad partum coactum properandum non eft, fed phlebotomia eft adhibenda, alimentis eupeptis parca copia utendum, lectulo conftanter eft incumbendum, clyfmata injicienda, fi alvus ægre laxetur; fi menorrhagia revertatur, vel his auxiliis non cedat, grumique fanguinis hyfteralgias, fyncopefve accerfant, dira partus provocandi urget neceffitas, nec foli naturæ res eft committenda, & quoniam tormina languent, ea proritanda funt, digitis intra orificium immiffis & diductis, identidem opus remitten-do, & conatus naturæ exfpectando; paullo quidem tardius accidit partus ea methodo, fed non invertitur fœtus, nec tamdiu poft partum permanet menorrhagia, ac in partu coacto, feu fœtus extractione; quippe uterus ea ratione contrahitur qua fœtus extrorfum procedit, ruptis etiam digito membranis, imminuitur volumen, uterus fenfim coarctatur, quod non accidit juxta Puzofium cum fubito fœtus extrahitur. Felices gravidæ quæ peritum in his obftetricium virum habent.

In menorrhagia vulgo datur pulfus uterinus, id eft, irregularibus ac fubfultantibus pulfationibus notatus, initio fortior & magis renitens, quam alii pulfus critici, accedens ad pulfum ex quo hæmorrhagia narium defignatur, feu dicrotum. Hæc illuftr. de Bordeu; mihi vero has pulfuum differentias in hoc morbo diftinguere non datum eft.

7. *Menorrhagia decolor; Menfes vinofi* Sennert. *de morbis mulier. cap.* 8. *Humida intemperies uteri* Sennert. *de morb. mulier. Menorrhagia ex marifcis*; *Hæmorrhoides uteri* Sennert. *lib.* 4. *p.* 1. *cap.* 7.

8. *Menorrhagia lochialis*; *Lochia catharfis* Græcis; *Puerperia* Latinis; *Lochia* Sennert. *Nimius fanguinis poft partum effluxus* Sennert. *de morb. puerperarum*, Mauriceau *cap.* 5. *Vuidanges* Gallis.

Statim a partu hæmorrhagia uterina eft copiofior quam decet, five quia craffiorem fœtum mulier peperit, unde partus difficilior, vafa uteri magis patula, conatus vehementiores fuerunt, vel quia mulier nimis plethorica, vel quia frufta placentæ in utero remanferunt; hæmorrhagia identidem remittitur, quia cruor in utero colligitur, congrumatur, & ferum tantum dimittit; verum dein tormina ad excernendos grumos eo diriora funt, & purus putufque cruor iterum cum grumis evacuatur.

Periculum eft præfens, fi ea fit hæmorrhagia quæ vires infringat; tunc autem fi placentæ frufta remanferint in utero, ea funt manu obftetricis quantocius educenda; puerpera jufculis, ovis, panatellis vefcatur, fupina jaceat, calorem lumborum avertat, ftramini, vel corio incumbat *marochino* dicto; fi pulfus vegetus fit, fanguis e brachio mittatur, ejus fervor ptifanis, emulfionibus temperetur, fubacidis potibus utatur, lumbi linteo oxicrato frigido intincto involvantur, necnon foliis centinodiæ; profuit cum fæces & flatus abdomen diftendebant clyfmate laxante eas evacuare; quies animi & corporis omnino fervanda; demum fi fluxus perfiftat, injectiones & potus aftringentes ufurpare convenit.

Illico a partu purus putus cruor effluit ex utero, qui ftatim fluxilis nulla tormina creat, mox congrumatus in ipfo uteri orificio, tormina excitat per tres primos dies fæpius perfeverantia primiparis multo minora; tertio, vel quarto die febris lactea accedit, & hyfteralgia lochialis pari paffu recedit; interea uteri textus lacteo cruore liberatur, unde fit ut fubfequentibus diebus lochia odore fubacido nares feriant, & dilutiora fenfim evadant; ea in rufticis feptimana una, vel altera, apud nobiles tribus vel quatuor terminantur.

VII. Abortus, *Avortement*. Græcis *Amblyofmos*, *Amblofis*, *Ectrefmos*, *Pthora*, *Apophtora*; Latinis *Abortus*, *Effluxio*, *Deperditio*; Gallis *Bleffure*, *faux germe*, *accouchement prematurè*.

Eft fœtus nondum vitalis ex utero exclufio. Immaturus, feu nondum vitalis eft fœtus qui feptimum faltem vitæ fuæ a conceptione menfem non attigit; aut fi attigerit, debilior eft quam ut eo tempore exclufus extra uterum vivere queat.

Quæcumque valent placentam ab utero divellere, aut fœtum enecare, ea omnia naturam ftimulant ad fœtus, tamquam ponderis inutilis, vel noxii & cito putrefcentis, eliminationem; ea autem funt interna, externave, vitia matris, aut fœtus ipfius.

Symptomata abortus funt menorrhagia abortiva, vigor & horror cum æftu volatico, inappetentia, naufea; accedit laffitudo, lumbago, palpitatio, leipothymia, fyncope, mœftitia continua, hyfteralgia gravativa ad inguina, frigus genitalium, tenefmus, uteri conatus, confpicuus quandoque ejus tumor in hypogaftrio, mammarum fubita extenuatio, flacciditas, cum galactirrhæa ferofa; accedunt proxime hyfteralgia fpafmodica, tenefmus acrior; menorrhagia crefcit cum leipothymia, ac fyncope, extremorum frigore, mentis dejectione; æftus & rigor alternant, cephalalgia, hypogaftrii delapfus, demum aquarum amnii, & fœtus ipfius dudum immobilis exclufio.

Ut præcaveatur abortus, vitanda funt principia ejus quæ ideo cognofcenda; fcilicet 1. violentia quævis aut animi, ut ex terrore, ira; hinc frequenter accidit a terræ motu, in obfeffis urbibus, &c. aut corporis, ut faltus, conatus, vomitus, epilepfiæ infultus, diarrhœa, dyfenteria, tenefmus, coitus frequens; hinc abortus primis graviditatis menfibus non infrequens recens nuptis veneris avidioribus.

2. Venena, five *emmenagoga*, ut adhatoda qua Zellanenfes; fabina qua fcorta apud Europæos utuntur; femen aquilegiæ, myrrha, abfinthium, caftoreum, five *cathartica* & emetica, quæ fuccutiendo uterum, aut fœtum pabulo fuo fruftrantia, eum enecant.

3. Plethora quæ catamenia promovet, & cognofcitur ex capiplenio, faciei rubore, dyfpnœa; plures autem mulieres ab hoc principio abortiunt, nifi identidem phlebotomiam admittant, maxime quæ durante graviditate voraciores & otiofiores funt. Plethora commota in febribus acutis & pyrexiis, necnon in ufu hydrargyrofeos fortioris etiam abortum excitat; unde Hippocrates dixit mulierem gravidam acuto morbo corripi lethale.

4. Fœtus vitio fit abortus, fi fœtus moriatur, five pabulo defraudatus, five funiculo circa collum ligatus, demum quovis modo mortem obeat; mortuo autem fetu, nullus motus faltem fpontaneus in utero perfentitur, fed moles pondere proprio verfus decliviorem locum inclinat. *Vide* figna fœtus mortui apud Auctores.

5. Vitio marris abortus accidit, fi uterus fit fchirrofus, ulcerofus; fi mater fyphilide laboret, quod etiam fufpicamur ex repetito abortu; fetus circa ultimos menfes tunc edun-tur in lucem luridi, putres, hæc caufa non rara eft, atque hydrargyrofi curatur; deinceps enim graviditates felicius fuccedunt, cum virus fyphiliticum ablatum eft.

1. *Abortus Effluxio*, *bleffure*, *faux germe*.

Eft exclufio fœtus intra primum a conceptione menfem; vulgo illi abortus fine notabili dolore, & cum modica menorrhagia fiunt; fæpius diverfis vicibus nunc embryonem, dein membranas, alias vero placentam natura expellit; quandoque tamen oviforme corpus pellucidum, fœtum vermiformem includens fimul emittitur.

2. *Abortus fubtrimeftris*, *Avortement*.

Proprie dicitur abortus, fi a primo ad quartum graviditatis menfem accidat fœtus exclufio; quo ferior eft & quadrimeftri proximior, eo pejor. Principia ejus funt interna, vel externa.

Interna funt mors fœtus, vel vitiofa crafis fanguinis materni, ut fyphilis.

Externa funt placentæ hiatus ob ictus, lapfus, vehementes conatus matris.

Cum mors fœtus a principiis internis dependet, abortum antecedunt menorrhagiæ interpolatæ, in quarum intervallis datur leucorrhœa ferofa, nigrefcens; hos effluxus nec quies, nec phlebotomiæ exhauriunt; gravida hyfteralgias periodicas patietur, cum anorexia & afthenia, quæ fymptomata menfem & ultra ante abortum permanent; tunc dolores partus increfcunt, menorrhagia redintegratur, aquæ amnii elabuntur, & poftea fœtus mortuus lividus, inodorus facile eliminatur; fi placenta non eliminetur, illa nec funiculo debiliori tuto extrahi, nec digitis in uterum parum hiulcum immiffis educi poteft; exfpectandum eft donec eum expellat natura, excitatis aliquando torminibus vividis cum menorrhagia, aliquando vero putredine demum excitata, tabi fpecie evacuatur placenta.

Si

Si tormina & menorrhagia, quæ placentæ ſeparationem ab utero indicant ; non ſuffiſciant ad liberandam mulierem, obſtetrix digitis duobus immiſſis poteſt eam abripere & extrahere, matre ſuos conatus ſuſtinente. Si vero embryone elapſo, nec gravis menorrhagia, nec dolores ſuccedant, ſed ſequatur leucorrhœa ſeroſa, brunnea, dein cadaveroſi odoris, tunc placenta in fruſtula putrida delapſura eſt. Hic effluxus quandoque menſem tranſgreditur cum febre irregulari, anorexia & anxietate puerperæ, cui ſuccurrimus uſu amarorum, juſculorum ex plantis vulnerariis, imo kinkinæ, ſi erratica febris acceſſerit; de cetero fugienda emmenagoga, opus naturæ committendum, quod tuto ſatis, licet ſero, exequetur; quo facto ceſſat leucorrhœa fœtida & uteri os clauditur.

3. *Abortus ſubſemeſtris*. *Accouchement prematurè*.

Eſt ille qui a quarto graviditatis menſe ad ſeptimum accidit.

Hic excitatur a matris debilitate nativa, vel uteri laxitate, non raro determinatur ab ictu, caſu, terrore, febre, morbo acuto, vel etiam ſyphilide; fœtus minime vitales ſunt, adeoque ſolius matris ratio habenda eſt; funiculus ſatis reſiſtit, ut hujus ope extrahi poſſit placenta, & os uteri ſatis hiat, ut obſtetricis manum admittat.

4. *Abortus octimeſtris*. *Coucheſ precoces*.

Eſt excluſio fœtus ſex ſeptimanis, vel menſe ante conſuetum terminum.

Recens natus languet, & non creſcit, niſi cum ætatem qua naſci debuerat, attigit, imo interdum ea die moritur, qua naſci debuiſſet. Summa horum fœtuum cura habenda eſt, linteis goſſypio munitis obvolvendi ſunt, non vero faſciis, nutrix ab octo, decemve diebus enixa eligenda eſt.

5. *Abortus ab uteri laxitate* Boerhaavii, *Conſult.* 15.

Cognoſcitur ex debilitate conſtitutionis generalis, & ex violentiis, quas uterus ſæpe perpeſſus eſt, a partu multiplici, ab obſtetricis imperitia, a plethora prægreſſa, quæ vaſa uteri debilitavit, a juvantibus & lædentibus.

Mulieri 32. annos natæ, quæ duodecies intra octo annos abortierat, fœtus ſucceſſive magis immaturos excludens, incaſſum tentatis bathonienſibus balneis, balnea frigida per ſeſquiannum adhibuit, exiguo cum ſucceſſu; huic Boerhaavius ſequentia remedia præcepit dum grávida non eſſet: 1. purgans aſtringens, lene ex infuſo myrobalan. & rhei, cum pauxillo mannæ & ſyrupi de cichorio compoſito per quinque dies ſucceſſivos; veſpere vero cardiacum ex aqua ſtillatitia corticis citri unc. duabus, ſpiritus vini Matthioli dracm. 1. tincturæ opii gutt. x. ſuccin. gutt. xv. victus interea ſit ex vegetantibus, jura carnium ex lacte; ſexto die hora ante jentaculum prandium & cœnam, ſumat pilulas tres, ſcilicet catechu drach. 11. cortic. granat. drach. 1. maſtiche drach. 1. & ſem. ſuccini præpar. drach. 1. terebinth. gutt. vi. olei ſtillat. cinnamom. gutt. viii. miſce, fiant pilulæ ſingulæ granor. 111.

Superbibatur vero vinum medicatum ex infuſo cortic. cappar. cinnamom. tamariſci, ligni agallochi, ſantal. citrini, lapid. hæmatit. limaturæ martis, maceris, nucis moſchatæ, radic. lapathi acuti, ſemin. quatuor calidorum minorum, pulvis tenuis infundatur in vini rhenani libris ſex.

In his perſeverandum toto geſtationis tempore, corpus moderate exercendum, victus ſit ex iis quæ arrident.

ORDO SEGUNDUS.

ALVIFLUXUS.

Rhoodes Hippocrat. *Profluvia alvi* Foreſti. *Fluxus ventris* Celſi.

PRimæ viæ dicuntur apud Medicos canales continui, qui ab ore ad anum extenduntur; œſophagus ſcilicet *ſtomacho* terminatus, inteſtinum tenue *Ileon* olim dictum, coeco terminatum, quaſi exiguo ventriculo & inteſtinum craſſum Longano Cælii Aureliani, & *Colon* Græcis dictum, quod *Marſupio* extremi recti terminatur.

Ille canalis ita diſpoſitus, ut alimenta poſſit ingerere & digerere; verum etiam vitioſa ingeſta aut excrementa commodiori via egerere, & ſanguinem ab omnibus recrementis huc affluentibus, ſi vitioſa evaſerint, expurgare, maxima proinde ſenſibilitate & mobilitate præditus eſt, ut ſenſu confuſo, quæ diſplicent, vel nocitura ſunt percipiens, ea tum ano, id eſt ſurſum per os, tum cato, id eſt deorſum per podicem eliminet. Sic in ore contenta quæ placent deglutimus, maſticamus, guſtamus, quæ diſplicent nauſeamus, exſpuimus, excreamus velut inviti & inſcii.

Hinc alvifluxuum alii ſunt *anoterici*, ut vomitus, nauſea; alii *catoterici* Galeno dicti, quibus per inferiora alvus expurgatur, ut diarrhœa; pulſus intermittens præſagit alvifluxus per inferiora; intermiſſiones ſunt omnino inordinatæ, poſt duas treſve pulſationes ſatis æquales & pleniuſculas, ſucce-

 dunt

dunt totidem minores, promptiores quasi subintrantes.

Nullum corpus e loco movetur, nisi excessu virium ipsum urgentium, supra vires quibus resistit, & in loco retinetur; si cum Veteribus vires quibus contenta in sua sede retinentur, & suae expulsioni resistunt, vocemus *retentrices*, & eas quibus extrorsum urgentur *expultrices*, evidens est quod ad evacuationem absolute necessarium sit, ut vires retentrices superentur ab expultricibus, quo posito impossibile est non fieri evacuationem, & quo sublato ea nequaquam fieri potest; ille excessus virium est itaque evacuationis cujusvis causa pathologica.

Resistunt vero contenta in alvo 1. mole sua; sic major ventriculi conatus requiritur ad tres libras alimentorum evacuandas quam ad libram. 2. Resistunt adhaesione sua seu viscositate qua solidis agglutinantur, sic phlegmata amygdalis adhaerentia difficilius exscreamus quam salivam. 3. Resistunt gravitate sua, seu directione gravitatis, sic stante corpore vomitus difficilior est quam eo procumbente; econtra mictus & partus faciliores sunt. 4. Resistunt receptacula & sphincteres si contentorum corporum diameter sit minor diametro nativa orificiorum, nec nisi adhibitis viribus contenta in minores moleculas possint dividi; sic scybala quae paullo majora sunt diametro podicis resistunt dejectioni alvi, in ratione virium quae debent adhiberi, ut sphincteris fibrae elongentur, & ut scybala dividantur seu defringantur. 5. Resistentiae fluidorum quae diversis viribus propelluntur, crescunt in ratione earum virium; sic quadruplo magis resistit urina quae duplo majori velocitate expellitur e vesica, quam quae solita velocitate mingitur.

Hinc patet vires retentrices crescere 1. ex parte contentorum ratione inertiae, seu molis movendae, ratione adhaesionis, & ratione gravitatis, etiam si contenta sint fluida, eas vero ulterius crescere 2. ratione duritiei si diffringi debent ad hoc ut excernantur, ratione positurae, sic foetus transversim orificio uteri oblatus magis resistit quam si caput directe huic orificio offerat; demum receptacula resistere si angustiora sint, tum ratione roboris quo sphincteres clauduntur, convelluntur, tum ratione crassitiei & duritiei fibrarum, quae sola elasticitate renituntur.

Vires vero expultrices solum resident in musculis receptacula ambientibus aut constituentibus; omnis enim motus animalis per vires musculorum exercetur, sic intestinum componit partim tunica musculosa, quae ex fibris annularibus confecta tubum illum coarctat, & contenta sursum, deorsumve exprimit, & tunica musculosa quae ex longitudinalibus fibris composita, eum tubum decurtat, ejusque cavum tantumdem minuit; his viribus conjunctis materies contentae comprimuntur, & qua data porta exprimuntur; hisce viribus auxiliantur musculi abdominales & diaphragma, quae pressionem intendunt, & sub praelo viscera alvina constringunt quoquo versum aequaliter; illae vero vires pressivae sunt, non expulsivae, nisi determinata accedat directio, sic si annuli musculares intestini successive contrahantur a piloro versus podicem, si musculi abdominales deorsum urgeant, materies per inferiora truduntur; si vero contraria sit nisuum directio, ad superiora pelluntur; ad vires itaque expultrices requiritur pressio & determinata directio. Nomen itaque illud non est superfluum, nec ridiculum, ut praematuro judicio praenuntiaverant Neoterici, Veterum contemptores.

Si morbos hujusce ordinis universim respiciamus, eorum causa est conatus naturae ad eliminandas materias a primis viis. Conatus est applicatio virium eo fine, ut superetur quaedam resistentia, adeoque conatus involvit virium directionem & majorem impensam; impensa tamen virium non est semper absolute major, ad hoc ut conatus sit morbosus, & virium potentiae motricis imminutionem, adeoque lassitudinem inferat.

Conatus sunt vel violenti vel spontanei; in statu sano conatus non plus impendunt virium quam pastu & somno quotidiano possunt refarciri, illique sunt vel parvi vel magni: in statu morboso viribus potentiae motricis majorem partem absumunt, quam quae pastu & somno quotidiano reparari queat. In agone mortis conatus violenti quidem sunt, sed tamen debiles.

Difficilis dicitur motus ille ad quem exerendum majores superandae sunt resistentiae, & motor minoribus viribus praeditus est. Difficultas itaque actionis est in ratione resistentiae superandae & debilitatis ejus, qui eam superare contendit; ita ut eadem actio quae sano & robusto facilis est, aegro debilitato sit difficilis.

Alii alvifluxus magnam, alii vero parvam difficultatem involvunt; parva est difficultas ejectionis in diarrhoea serosa, ita ut nulla videatur; magna in dysenteria & tenesmo; unde dysenteria a Veteribus difficultas intestinorum vocatur.

Magnitudo morbi hujusce ordinis aestimanda est

eft non folum a folito majori egeftorum copia, fed etiam a difficultate egeftionis, quæ virium exfolutionem & moleftiam difficultati ac debilitati proportionalem excitat.

Principia alvifluxuum funt quæcumque vim expultricem irritant, ut omnes antiqui Medici pronuntiarunt; falfi vero funt tum Mechanicorum, tum Chymicorum hac de re conceptus plurimi. Sola obvia cuique obfervatio fufficit ad hæc principia intelligenda; quidquid moleftum in ore perfentitur, illud naturaliter exfpuimus, quidquam gratum retinemus vel deglutimus.

Eadem faliva quæ filenti molefta non eft, loquelam ineunti molefta eft, unde qui fermonem adoriuntur eam prius exfpuunt, ut organa loquelæ fint expeditiora; nec tamen opus eft ut eum finem clare intelligant ad hoc ut exfpuant. Sputatores melancholici ob pravum morem fufceptum falivam, velint nolint, & non cogitantes excreant, licet ea nec acrior fit, nec quantitate peccet, nec organa male fe habeant. Errant itaque illi Mechanici qui ex actione gravitatis falivæ, vel ex ejus acrimonia vellent ejus exfpuitionem mechanice, ut ajunt, deducere, cum moleftia feu averfatio ex quadam perceptione confufa oriunda fit. Supermechanica moleftia non femper fecum involvit dolorem, nifi hoc nomine pruritus & ipfa voluptas intelligatur; in fatyriafi femen, in tenefmo mucus alvi cum fenfu moleftiæ, fimul & voluptatis ejicitur, in naufea cum fenfu abominationis, aut fi quando dolor conatus excretorios comitetur, jucundus quidam fenfus factam evacuationem fequitur, & quædam cupiditas comitatur; cupiditas dico, non voluntas, nec enim in tenefmo voluntas eft, fed dejiciendi dira cupiditas, eaque infatiabilis.

Quidquid irritat, illud monet vel follicitat ad agendum; non folum pondere, acrimonia, punctura poteft irritari ventriculus ad vomendum, fed & fola memoria objecti abominabilis, ut cadaveris putridi, cujus mentio facta fuerit apud delicatulas mulieres; a diverfis pathematis diverfas evacuationes excitari notum eft omnibus. Qui prima vice concionaturi funt, paullo ante alvum exonerare coguntur; funt quibus terror diarrhœam incutit; ex ira plures mulieres copiofum urinæ limpidæ fluxum patiuntur; ex metu fummo fudor frigidus; ex commiferatione lacrymarum proventus cietur; initio magnorum morborum, ut fracturæ cranii, febris putridæ, natura gravi pathemate commota alvum ano vel cato exonerat, ut tempeftate ingruente nautæ nimis onuftam navem farcinis in mare projectis liberant; horum caufam mechanicam inquirant Mechanices peritiores, finalem prætervidiffe nobis fufficit.

Praxis. Caufam nifi quis auferat, is fruftra morbum debellare voluerit, adeoque fcopus præcipuus eft vires expultrices irritatas fedare, retentrices reparare, ac potentiam feu facultatem vitalem interea fuftinere; fic enim reftituetur debita intra illarum virium actiones æquilibratio.

Verum diftinguendum eft prius an principium morbi fit irritatio vis expultricis, an retentricis, quod rarum eft, debilitas.

Vires expultrices effe irritatas & adauctas, cognofcimus ex conatibus, doloribufque evacuationem concomitantibus, & ex indole materiæ morbificæ, ac fubjecti ægrotantis robore, ætate, fenfibilitate, & conftitutione; fic in dyfenteria, tenefmo, funt conatus ad egerendum, funt dolores, calores, tenfiones partium; funt acrimonia excretorum, quæ indicant inteftina effe valde irritata, phlogofi affecta, fpafmodice exagitata, continuo vellicata a pravis, corrofivis aut acribus humoribus, quos vel alimenta, venenave ingefta fuppeditant, vel quos fanguis in inteftina tanquam in colatorium exonerat; cum itaque vires expultrices admodum effe adauctas & irritatas in hoc morbo manifeftum fit, evidens eft præcipuum effe medentis fcopum, 1. ut naturæ noxias vitiofas materies ejicienti ferat auxilium potu diluenti, oleofo, blando, refrigerante, ut aqua pulli, fero lactis, infufo florum malvæ, decocto orizæ, ufquequo materiam morbificam fufficienter evacuatam, & vires vitales nullo in periculo verfari cognoverit; 2. ut materiam morbificam e ventriculo per vomitoria lenia aufferat, ex inteftinis fimul, & femel intra biduum per cathartica blanda eliminet, minus enim defatigatur homo per dejectionem uberem intra aliquot horas a cathartico excitatam quam per repetitam quavis hora noctu & interdiu licet paucam ejectionem vi materiæ morbificæ proritatam; 3. ut faciliorem reddat evacuationem, adeoque conatus inutiles imminuat, quod non folum laxantia, diluentia potu fumpta præftant, fed etiam clyfmata emollientia, quæ materias acres obtundunt, vifcidas diluunt, vias lubricant, & fomenti ad inftar inteftinorum, phlogofim, tenfionem, fpafmos temperant.

4. Cum autem inutilis eft morbi medela, nifi vires naturæ fuftineantur, atque non poffint fuftineri fi conatus immodici, affidui non intermittant, fi dolores & tormina fæpius ægrum etiam noctu difcrucient, fi eva-

Francif. Boiffier de Sauvages.

evacuationes uberiores eum exhauriant, necessum est conatus, dolores & evacuationes saltem nocte quavis suflaminare, compescere, quod miraculum præstant narcotica, quæ sensum intestinorum, adeoque inde oriundos conatus excretorios compescunt per aliquod tempus; hoc enim laudanum præstat, ut enormes evacuationes alvinas quasvis non minus suspendat quam dolores & conatus, unde præmissis evacuantibus laudanum liquidum ad guttas circiter viginti, solidum ad granum unum, diascordium ad drachmam, pilulæ de cynoglosso ad grana sex, vel similia, debent saltem horis nocturnis adhiberi.

5. Demum quoniam diuturnitate morbi superata sphincterum & valvularum resistentia, laxatis excretoriis osculis, dissolutis etiam humoribus, ac læsa vi digestiva stomachi, facile in consuetudinem abiret morbus evacuatorius, operæ pretium est, ut eliminata satis materia quæ morbum initio fovebat, eaque specificis si dentur medicaminibus correcta; vires retentrices restituantur, augeantur, adeoque fluidis debita viscositas restituatur; in hunc finem stomachica, absorbentia, tonica, imo astringentia sub his cautelis feliciter adhibentur, quæ initio morbi, materiam febrilem retinendo, nocuissent, sic data tempore profunt, & data non apto tempore quæque nocent. Si vero morbus non tam ab irritata vi expultrice quam a retentrice debilitata oriatur, ut accidit in diarrhœa serosa, tunc quem scopum sibi præfigere debet Medicus clarius exponam dum de serosis fluxibus erit quæstio, quippe horum maxima pars pro passivis effluxibus debet haberi.

Alvifluxuum alii sunt sanguinei, ut hepatirrhœa, dysenteria, &c. alii vero mere fæculenti, ut diarrhœa, lienteria; quidam sunt anoterici seu superiores, ut vomitus, ileus; alii inferiores, ut tenesmus, ipsa diarrhœa; demum dantur qui ano & cato materies evacuant, ut cholera, & quandoque melæna, &c.

„ Dejectio saluberrima est mollis & figurata, assueto sanis tempore, facta; & quoad copiam ingestorum copiæ respondens, sub his conditionibus abdomen bene se habet.

„ Quod si liquida sit dejectio, bonum est saltem, nec cum stridore, nec crebro & paucum secedere; dejectiones enim similes, seu tenesmodes multum defatigant, & somnum abigunt.

„ Si vero frequens sit dejectio, erit leipothymiæ periculum; sani semel in die, vel in biduo, idque vel diluculo, vel quod præstat post prandium alvum deponunt.

„ Morbo acuto declinante fęces alvinæ debent esse crassiores, russæ, neque multum graveolentes pultiformes, nec malum est tunc temporis lumbricos excerni.

„ In quovis morbo mollem & bene habitum ventrem esse oportet, at vero dejectionibus præ liquidis, albidis, aut pallidis, aut prærubris vel spumantibus alvum ferri, hæc omnia sunt calamitosa; sed illud calamitosius est multo, parcum, & lentum, & album, & subflavum, & æquale excerni, ac adhuc funestius nigra aut pinguia, aut livida, aut æruginosa, aut graveolentia excerni. „ Hippocrates, *Prognost. lib.* 2.

VIII. Hepatirrhæa. *Flux hepatique. Aimatera* Dict. Univ. *Hepatis atonia* Græc. *Dysenteria hepatera* Reufner. *de Scorbut. Hepatitis* Varandæi, *Differt. Dysenteria hepatica* Gilberti, Tralliani, *lib.* 8. *c.* 5. *fol.* 223. *Fluxus hepaticus* Neotericorum. *Flux hepatique* Gallis.

Nomine fluxus hepatici intellexere Veteres quamcumque diarrhœam, lienteriam, cæliacam, ex hepatis vitio oriundam, ut notat Gordonius, *Lilium*, *folio* 257. Neoterici vero hoc nomine indolentem sanguinis utplurimum diluti & loturæ carnium similis dejectionem significant, undecumque materia fluxus procedat.

1. *Hepatirrhæa vera. Dysenteria hepatica* Gordon. *Lil. med.* Ballon. *lib.* 1. *consult.* 53. Jordan. *cap.* 19. *de pestis phœnomenis.*

Est fluxus alvi seroso-cruentus, simulque bilioso-purulentus, cum signis vitii in hepate, ut abscessus, aut putredinosæ dissolutionis, qualem observarunt La Morliere, *de fluxu dysenterico*, *cap.* 1. & plures Auctores in Sepulchreto Boneti *cap. de dysenteria* enumerati.

Miles Anglus hepatitidem passus erat, frustra tentatis remediis tumor quidem hypochondrii dextri remisit, sed desiit in malum fluxum hepaticum, quo per sex menses conflictatus & exsiccatus obiit; aperto corpore invenimus loco hepatis solam membranam ipsum investientem, satis crassam instar facci, cui adhuc portio saniei loturæ carnium similis inerat, qualem tam longo tempore excreverat. Bontius, *Med. Indorum*, *lib.* 3. *obs.* 7. 9. Similem observavi ipse Mantæ ad Sequanam, anno 1730.

2. *Hepatirrhæa intestinalis* Neotericorum. *Cæliacus affectus* Tralliani, *lib.* 8. *Merum non ens* Ettmulleri. *Fluxus adysenteria* River. *observ.*

Est

Eft fluxus alvi loturæ carnium fimilis, doloris expers, cujus materia per inteftino-rum vafa fecretiora anaftomofim paffa & dilatata in inteftina effunditur.

Cœliaci ex Ttalliano liquidas non bene concoctas, nec non cruentas fæces velut ex vafe deftillantes, per alvum excernunt, unde longo tempore ventris refolutio cum affidua dejectione perdurat; hinc extenuatio, vigiliæ, inappetentia, cruditas, &c. Rariffimus morbus, fi exiitat unquam.

3. *Hepatirrbæa a vulnere* Bonet. *Sepulchret. pag.* 178.

In hac fpecie fuperveniunt vomitus & dejectiones cruentæ, etiam fi vulnus hepar tantum, non vero ventriculum attigiffet; & ea differt a dyfenteria per abfentiam tor-minum, ab hepatirrhæa legitima per colorem rutilum ejectionum.

4. *Hepatirrbæa Mefenterica. Fluxus varii mefenterii abfceffum fecutus* Jo. Rhodii *cent.* 3. *obf.* 95.

Caftellus biliofi temperamenti fenex Patavinus decem menfes fluxu hepatico laboraverat, iterum faniofa, deinde biliofa & pituitofa fine pure, fine urinæ mutatione reddidit. Medicus Caimus putabat principium morbi effe jecoris atoniam, Joannes Prævotius credidit mefenterii abfceffum effe; nulla febris, nulla tormina; recte divinaffe Prevotium docuit eventus feu apertura cadaveris. Bonet. *Sepulchret. Tom.* 2.

5. *Hepatirrbæa fcorbutica* Reufneri *de Dyfenteria pag.* 411.

Hæmorrhagia inteftinorum tenuium Barbeyrac M. S. Similem nuper obfervavi fine ulla febre, fine torminibus & ftatim fine alvi fluxu in puero Nofocomii generalis qui purum putumque cruorem cum fæcibus per aliquot dies fine alvi fluore, dein vero cum alvi fluore excrevit; fimilem in febribus obfervarunt plures, ut D. Lazerme fine ullo hæmorrhoidum figno, fine torminibus.

6. *Hepatirrbæa cruenta. Dyfenteria hæmatodes* Heurnii *in aphor. Fluxus alvi hepaticus* Bontii *Med. Indor. cap. IV.*

Differt ab hepatirrhæa vulgari quod non humor fanguinolentus, & loturæ carnium fimilis, fed purus putus fanguis fine torminibus effluat ob diftenta vafa fanguifera, vel ea erofa ab acrimonia: hæc fpecies facilius curatur quam Europæa vulgaris.

Cura. Ubi acrimonia in caufa eft, emulfiones adhibeantur, cucurbitæ cum fcarificatione lumbis & naribus admovendæ; cibi faccharo condiendi. Si vero plethora incufetur, vena fecanda eft illico, quod tamen raro in Java infula profpere fuccedit nifi apud Lufitanos & Indos; Belgæ enim funt debiliffimi velut effeminati a calore inafueto; dein ad extractum croci & opii ceu ad facram anchoram eft confugiendum, idque circa noctem.

7. *Hepatirrbæa intermittens, fuberuenta febris* Torti. pag. 184. *Febris hepatica* Torti *de febrib. pag.* 125.

Eft fpecies quæ febris intermittentis perniciofæ acceffum comitatur, cum illo terminatur, dein revertitur, citamque virium exfolutionem infert, ac fi etiam die intermiffionis perfeveret fequenti acceffu in magnum periculum conjicit.

In illa vel initio vel in declinatione morbi loturæ carnium fimilis materies copiofa excernitur ad magnum pondus, unde fumma virium imbecillitas, pulfus minutus, extremorum frigus, vox debilis, oculi concamerati, proclivitas in lipothymiam, maxime fi æger e lecto velit furgere. Illa hepatirrhæa nullum dolorem, nullam animæ turbam affert, crefcente febre crefcit & intra fecundum tertiumve acceffum mortem minatur.

Periculum majus eft fi loco feri fanguinolenti effluat fanguis ater, vel atra bilis Veterum, ut in morbo nigro Hippocratis feu cholirica Moroni. Curatio eadem quæ choleræ intermittentis.

IX. Hæmorrhois, *Flux hemorrhoidal. Aimorrhois* Gal. *lib. de atrabile. Fluxus hæmorrhoidalis* Neoteoricorum. *Flux hemorrhoidal.* Ægri *hæmorrhoidarii.*

A Græco *Aima*, cruor, & *Rheo*, fluo; ita ut fluxus hæmorrhoidalis fit nomen ineptum & pleonafma; hæmorrhoides vero nihil aliud funt quam *marifcæ* gazæ apud Ariftotelem.

Eft fluxus cruoris ex podice præfentibus tuberculis rubris, duris, dolorificis, aut iifdem in recto latentibus; vel fanguifluxus ex marifcis podicis. Diftinguitur ab *hepatirrhæa* cruenta, in qua purus cruor etiam ejicitur, ex eo quod fint figna defignantia originem mali effe in podice vel in recto, fcilicet tubercula hæmorrhoidalia; ea figna funt, quod dolor in dejectione referatur tantum ad podicem, quod tubercula illa vel videantur, vel ab ægro perfentiantur tamquam nuclei perficorum intra anum. A dyfenteria & tenefmo difcrepat quod nulla fint in abdomine tormina dejectiones præcedentia, quod nullus tenefmus, nulla mucofitas, & maxime quod purus & putus cruor fæcibus induratis utplurimum fuperafufus fit, non vero cum illis diffolutus, ut in dyfenteria.

1. *Hæmorrhois moderata. Hæmorrhois catamenialis* Hippocr. *lib. de morb. mulier.* Galen. *lib.* 5. *aphor.* 33. *Fluxus hæmorrhoidalis* Auctorum.

Illa eſt ex qua æger aptior evadit ad ſua munia, vel per quam a majoribus morbis liberatur, ut a morbis hæmorrhagicis, convulſivis, febrilibus, dolorificis; ſublevatur uſu panis ſecalini, pomorum, uvarum quæ alvum laxam fervant, clyſmatum ex aqua, potu acidulorum, balneis domeſticis; abſtinendum a curis, ſtudio, vigilia, venere, aliiſque alvum exſiccantibus.

2. *Hæmorrhois immodica. Flux hemorrhoïdal immoderè.*

Supponit conatum naturæ ad plethoram minuendam, ſed nimium propter ſtimulum ortum ab acrimonia ſanguinis, a phlogoſi podicis, a materia febrili. Scopus Medici debet eſſe ut trajectum ſanguinis ex vena hæmorrhoidali interna per venam portam faciliorem reddat per diluentia, exercitium moderatum, & impetum ejus in meſentericam inferiorem & hypogaſtricam imminuat ſitu horizontali, phlebotomiis ex brachio; ut omnem ſtimulum ex podice detrahat per clyſmata emollientia, catharſim ex caſſiæ pulpa, uſum feri lactis, atque anodyna intus & extus adhibita; demum ſi metus ſit nimiæ debilitatis, debent ipſa aſtringentia parti admoveri, ut vinum rubrum, in quo ſolutum ſit alumen, vel ex pilis leporinis, bolo armena & albumine ovorum fiat cataplaſma; verum intus ſuccus plantaginis, aqua roſarum, decoctum millefolii, geranii, ſeminum urticæ debent uſurpari, & æger abſtinere a victu calido, ab equitatione, curſu & exercitio actuali, maxime a vigiliis, ſtudiis & ſollicitudinibus. Vidi ex longo uſu lactis pro omni cibo & linctu catelli mariſcis applicati, atque lacte affuſo allectari, curatum hæmorrhoidarium, jam febre lenta exhauſtum. Novi plures homines curatos admota radice cataplaſmatis inſtar contuſa verbaſci ſeu thapſi barbati.

In pulſus hæmorrhoidali, ſi fides Clariſſ. de Bordeu, poſt tres quatuorve pulſationes contractas, vividas, rigidaſque ſubæquales, ſuccedunt duæ treſve pulſationes paullo ampliores, minus æquales quas excipiunt tres quatuorve pulſationes dicrotæ: aſt in omnibus adeſt quid tremuli & magis frequentis ac contracti quam in aliis pulſibus inferioribus.

X. Dyſenteria, *Diſſenterie.* Gallis *diſſenterie. Flux de ſang.* Italis *Caque ſangue.* Anglis *dyſentery; bloody-flux.* Latinis *difficultas inteſtinorum & tormina;* Cœlio Aureliano *Rheumatiſmus cum ulcere.* Paracelſo *Morbus diſſolutus.*

Character. Frequens torminoſa mucoſo-cruenta alvi dejectio.

Theoria. Arteria quæ tenue inteſtinum irrigat eſt arteria meſenterica ſuperior: quæ vero craſſum, vel longagonem, eſt meſenterica inferior; venæ quæ ex ambabus ſanguinem revehunt ſunt magna mezaraica Vvinslovvi, quæ ex tenui, & parva mezaraica, ſeu hæmorrhoidalis interna, quæ ex craſſo inteſtino ſanguinem revehit in venam portam deferendum: vena porta ex his duabus venis & ex ſplenica coaleſcentibus oriunda ſubit hepar, in quo dividitur in ramos ſucceſſive minores, ex quorum ultimis venæ hepaticæ ſanguinem ad cavam refuſuræ trahunt originem, ſicque ſanguis hunc verticem ſeu circulum abſolvens bis arterioſus & bis venoſus evadit.

Circumferentiæ & capacitates relativæ horum vaſorum inventæ ſunt in ſene.

		Lumina.
Aortæ	37. Linearum.	136. 9.
Venæ portæ.	19. . . .	36. 1.
ſplenicæ.	15. . . .	22. 5.
meſaraicæ.	12. 6. . . .	15. 8.
arteriæ meſent. ſuper.	9. . . .	8. 1.
inferior.	4. 1. . . .	1. 6.

Hinc ſequitur quod capacitas venæ portæ ſit minor reſpectu arteriarum ex quibus ſanguinem accipit quam capacitas venæ cavæ reſpectu aortæ, adeoque quod minori facilitate ſanguis tranſeat ex arteriis meſentericis in ſuas venas ac in aliis partibus.

Sanguinolenta tamen aqua infuſa in aortam multo copioſius & citius tranſudat in inteſtinorum & ventriculi cavum, quam in alias partes ut expertus ſum in canibus vivis & in cadaveribus humanis: ergo facilius eſt ſanguinis impulſo per arterias meſentericas, maxime ſi difficilius hepar permeet, ſuum ſerum cruentum in inteſtina dimittere quam in aliis partibus ab aorta irrigatis. Quantitas ſanguinis per arteriam meſentericam ſuperiorem tranſmiſſi eſt circiter 16. pars ejus qui tranſmittitur per truncum aortæ, ut ſequitur ex ratione luminum & ex hydraulicis experimentis; aſt qui tranſmittitur per inferiorem meſentericam eſt quinquies minor quam qui per ſuperiorem, unde pronum eſt concludere inteſtinum tenue eſſe circiter quinquies ponderoſius craſſo aut ſaltem longius.

Eo facilius ſerum ſanguinis per ſecretoria inteſtinorum elabitur quo fortius trudetur ab

ab arteriis & quo magis ipsi resistetur a venis, hinc patet cur in dysenteria etiam si liberum sit hepar, modo febris adsit, cruor debeat secretoria intestinorum vasa diducere, & per ea effundi, ut in hepatirrhœa; si hepar obstructum fuerit aut male affectum, etiam si nulla febris adfuerit, serum sanguinolentum poterit facile in intestina delabi: non potest sanguis fortius trudi in ultimas arteriolas quin illarum ramulos lymphaticos diducat & inflammet, unde phlogosis intestinorum & simul effluxus cruoris in cavum, hinc symptomata essentialia dysenteriæ subsequentur; verum alia de causa possunt etiam inflammari intestina, scilicet ab acrimonia corrosiva tum muci in intestinis secreti, tum aut alterius fluidi peregrini fistulam intestinalem prementis; inde enim similia subsequentur symptomata. Intestina motu peristaltico propellunt reliquias alimentorum a pyloro versus podicem, nec ille motus peristalticus potest fieri in partibus inflammatis citra redintegrationem doloris; cum itaque boli crassiores materiæ expellendæ ad locum inflammatum pervenere, aut fluida muco-sa ejus loci contractionem sollicitabunt, vi stimuli fiet illa tum intestini, tum musculorum epigastricorum contractio expulsiva, quæ doloris vehementiam augebit cum sensu torsionis intestini, unde dolor torminosus in umbilicali circiter regione, si ibi sit sedes inflammationis, inde vero ad dejectionem eo majus labetur tempus quo magis distat locus inflammatus a podice, ita ut inter tormina & dejectionem nulla mora fere interponatur, si intestinum crassum laboret phlogosi; at major, si ileum vel jejunum, continua adest in dysentericis molestia, pressione abdominis detegenda, sed non continua tormina excretionem quamlibet antecedentia: tormina itaque non a phlogosi, sed a contractione intestini dependent, adeoque errant illi qui alio modo rem se habere leviter determinant.

1. *Dysenteria benigna spontanea* Vvallæi; *cruenta dejectio critica* Hœchsteteri, *Decad.* 2. *obs.* 1. Zacuti *de princip. med. histor. lib.* 2. *obs.* 56.

Illę sunt quę redundantem tantummodo sanguinis copiam arguunt sine febre, & sine obstructione hepatis: talis observatur in pueris per plures menses perstare, in mutilatis qui lautius vivunt & phlebotomiam omittunt, in desidibus succi plenis, in lactentibus infantibus recti prolapsus fere comitatur dysenteriam.

2. *Dysenteria catamenialis* Horstii, *p.* 2. *l.* 1. *obs.* 27. Gal. 5. *de loc. affect.* Dejectio, sanguinis copiosa tempore mensium, & periodicus recursus a suppressa narium hæmorrhagia Forest. *l.* 2. *obs.*

3. *Dysenteria Parisiaca* Junckeri.

Ea est quæ advenas ab aquarum inassuetarum usu divexat; oritur quidem statim a diarrhœa torminosa; sed successu temporis dysentericus evadit effluxus cum tenesmo, & sanguinolentis dejectionibus; exigua est virium prostratio, febris parva vel nulla, inappetentia non est totabilis, unde a maligna discrepat. Non solum Parisiis, sed etiam Londini, Amstelodami, & maxime in Indiis Orientalibus peregrinos discruciat hic morbus; abstinendum ab aqua sequanæ, a carnibus, vino Alicantino indulgendum.

4. *Dysenteriam Gravidarum* Forest.

Non paucę sunt recens nuptę quę per aliquot dies dysenteriam hanc experiuntur, an a suppressis catameniis, an a turbato circuitu per viscera pelvis; si sub finem graviditatis, ea a partu sponte sanatur.

Curatur clysmatis laxantibus & potu ex decocto geranii Robertiani præmissis emollientibus oleosis, imo si nulla graviditas, phlebotomia ac leni catharsi.

5. *Dysenteria atrabilaria.*

Dysenteria quæ ab atra bile incipit, lethalis ex Hippocr.

Illam præcedunt rigor, calor, nausea, vomitus biliosi, comitatur febris synochus biliosa, vel amphimerina putris quotidie exacerbans cum siti, virium prostratione, oris amarore, cardialgia, pervigiliis, colore pallido faciei.

Accedunt prętér tormina, & tenesmum, dejectiones brunneæ, virescentes vel atræ fœtidissimę, deinceps urinæ coloris caffe in sedimento, ceterum viridescentes atrę, putridę, fœtidissimę totum corpus cito extenuatur, in vigore morbi adest dysuria, accedit singultus, sudor viscidus. Lethalis est utplurimum hęc species, atrabilarios, succis acribus, viscidis in sanguine & hepate congestis onustos aggrediens.

Videtur pendere a febre mali moris cum atra bile in sanguine copiosa.

6. *Dysenteria epidemica* Sydenham. *p.* 108. *Dysenteria febrili* Amati, *centur.* 5.

Ista frequentior est priori, cum synocho putri juncta, lingua sordida, tumore, vel meteorismo abdominis, calore, siti, urinæ ardore aut identidem suppressione; sed differt quod excreta & urinæ non sint coloris obscuri, fusci nec tanti fætoris.

Videtur naturæ conatus quo a sanguine acrimoniam quamdam per colatoria intestinorum excernere nititur, repetitis cordis nisibus in

in arteriam mefentericam fuperiorem potiffimum converfis; inteftina feriatim percurrit phlogofis & tandem in recto fedem figit.

7. *Dyfenteria caftrenfis* Ramazzini de morbis caftrenfibus, *p.* 637. *Fluxus virulentus* Saxoniæ, *Dyfenteria Indica* Bontii *Medic. Indor. Dyfenteria Peftilentialis* Amati, *centur.* 3. *cur.* 90. Schenkii, *fol.* 861.

Illa epidemice graffatur, fymptomata pejora habet ac graviora, etfi plures auferat quam fanatos dimittat, peftilentialis audit; magnus excrementorum fœtor veluti cadaverofus, diverfufque color, pulfus febrilis fed parvus, mollis; vires proftratæ ab initio: his adjungunt fe delirium, angina, tenefmus ulcerofus.

Circa finem æftatis frequentius accidit communi latrina utentibus, fufpicio eft ne contagiofa fit per halitus putres ore & podice exceptos.

Hoc morbo laborant foli milites qui noctu tentoriis fuis excedunt & frigori exponuntur; nulla febris, initio diarrhœa eft, fuccedunt tormina, vires profternuntur, purus cruor excernitur.

8. *Dyfenteria fimulata* Polybii *l.* 6. *Strategemat.*

Amphiratus a pyratis in Lemno detentus a cibo abftinens & rubricam cum aqua marina dilutam bibens dyfenteriam fimulavit. Pyratæ metuentes ne moreretur atque fic ejus redemptionis pretio fruftraretur, eum dimifere.

9. *Dyfenteria Pecorum. Malis humida* Lancifii *de Pefte Bovilla. Peftis Bovilla* Ramazzini. *Lues vaccarum Tubingenfis.*

Morbus hic totam fuccefsive Europam & demum nuper Galliam devaftavit, atque boves eripuit. Hanc obfervavi apud Helvios Comitiorum juffui ut obtemperarem; boves ibi, in Occitania capræ, & verveces infeftabantur; oriebatur ab inappetentia, ruminationis ceffatione, languore, boves pafsim in campis trifti & demiffo capite vagabantur, interdum ejulantes, falivantes, dein fringebant auribus, fremebant toto corpore, alvi fluxum fuccefsive cruentum & terminofum patiebantur, hinc colliquatio, feces oleofæ & mucofæ cruentæ: paucifsimi fanabantur obortis ad nares & caput puftulis cruftaceis, & alopetia fubfequente, alii quorum palearia fetaceo perfufa in molem magnam intumefacta multum puris & faniei effundebant.

Inveni cadavera exfanguia, penultimum ftomachum phologofi tentatum, primos exfuccos & alimentis foliti: ficcis infarctos, tumores flatuofos, prius dolorifi:os in panniculo adipofo, fæpius juxta lumbos, emphifemata in pulmonibus; carnes albifsime impune ab hominibus manducabantur.

10. *Dyfenteria alba* Sennert. *t.* 3. Etmuller. Sydenhami *p.* 109. *Griping of the gutts* Anglis. Vvillif. *tom.* 2. *p.* 70. *Vveiffe-Ruhr* Germanis. *Dyfent. incruenta* Javanenfium *obf. curiof.* Omnia habet dyfenteriæ vulgaris fymptomata, tormina fcilicet, frequentem alvi dejectionem mucofam, tenefmum, eo folo difcrimine quod nullæ fint ftriæ fanguineæ, vel pauciffimæ, febris adeft exacerbans, fitis; Vvillifias addit dejectiones effe ferofas & limpidas; affinis eft dyfenteriæ rheumaticæ Al. Tralliani.

11. *Dyfenteria a mefenterii vomica* Joan. Rhodii; *Abfceffus mefenterii* Sanctorii, *Method. vitand. error. l.* 3. *c.* 23. Bartholin. Vide *Hepatirrhœam mefentericam.*

12. *Dyfenteria a catharticis* Sennert.

Oritur ab abufu colocynthidis, laureolæ, nerii, antimoniatorum, a litu mercuriali; ea fpecies tranfitoria eft, & non difficile fanatur; huc referantur fructus aufteri, necnon horræi quidam largius affumpti; ut mala perfica, armeniaca; juvant in hoc cafu narcotica, ut laudanum, pillulæ de cynogloffo, diafcordium, præmiffa aqua pulli, oleo amygdalarum, &c.

13. *Dyfenteria fyphilitica* Boyle *de medicam. fimpl.*

Adolefcens dyfenteria dudum exhauftus a vulgaribus remediis nullum perceperat auxilum; fyphilidis latentis figna in fufpicionem adducta funt tanquam morbi principium, tum vero in defperato rerum ftatu; æthiops mineralis parva dofi, opiatis ftomachicis & aftringentibus fuit mixtus, ex quo intra paucos dies melius habuit, ac demum convaluit. Hæc D. Gibert. Alefienf. Medic. mihi poft cineres colendus.

14. *Dyfenteria æquinoctialis; Dyfenteria vera* Bontii.

Non eft fpecies diverfa ab Europæa vulgari, fed meretur fingulares attentiones ob clifmatis differentiam; clima eft calidum & humidum, ita ut femeftri a pluviis etiam immunis ferrum citius contrahat rubiginem quam in Belgio; calidum dico, ita ut per noctes ventus frigidus flare confuetus plura incommoda afferat quam aquilo hyeme apud Septentrionales; hoc calore diurno Europæi apud Indos laxantur, debilitantur, phlebotomiam vix ferunt, male digerunt; dyfenteriam itaque procreant perfpiratio retenta, fructus horarii fine pane comefti, vinum orizæ holoturiis confectum, vulgo *Arac*, quod Belgæ bibunt avide.

Cura præcipua apud Indos eft infufio rhei in

in decocto tamarindorum; verum Europæi ab hoc quandoque in certam perniciem conjiciuntur; cum in hoc morbo corroborantibus potius indigeant quam catharticis, ut in cholera; Bontius in hoc casu suadet decoctum orizæ cum endivia & cichoreo, atque lingua cervina; a levissimis catharticis cruciatus intenditur; unde optimum & verissimum hujus morbi antidotum est narcoticum ex opio, croco, sanguine draconis, benzoino anaticis partibus paratum, & ambræ nigræ tertia parte, aceto infundantur ad supereminentiam trium digitorum, ad solem æstivum vas clausum exponatur, colatura eodem sole ad extractum inspissetur, cujus dosis a granis vj. ad ix.

15. *Dysenteria verminosa* Vandermonde 1757. *Mai.* Le Nicolais du Saufay Britannus hanc epidemicam observavit.

Dolores atroces abdominis subditi, viscerum ardor, nauseæ frequentes, vomitio mucì, ut spermatis ranarum, dejectiones cruentæ & mucosæ cum multo cruore, febris insignis; tertia vel quinta die singultus, pulsus decrescens, sæpe intermittens, cutis arida, viscosa, extrema frigida, vultus emaciatus, oculi languidi, depressi, abdomen indolens, hinc suspicio sphaceli inteftinorum, mors a quinta die ad decimam quintam.

Duravit epidemia ab Augusto ad Novembrem, quartam partem ruricolarum aggrediens, & plures e medio tollens.

Cura. Præmissis duabus, tribusve phlebotomiis, clysmatis emollientibus, ptisana anthelmintica & hypnotica, præscribitur ipecuanha a granis decem ad viginti quatuor in cyatho potionis anthelminticæ & catharticæ, dein sero & mane anthelmintica, ut radix filicis, rheum, folia tanaceti, cortex mori, corallina, æthiops mercurialis, quorum ope ægri lumbricos multos rarius ascarides dejecerunt, & multi evaserunt.

16. *Dysenteria carnosa*. Jacob. Vvagneri, *Collect. Academ. tom.* 3. *p.* 633. *obs.* 687. & Luc. Schroeckii *ibid.* Huc refert diarrhœam carnosam.

Multiplici observatione compertum est dejici quandoque in hac specie tum materies carniformes quæ lymphæ & sanguini coagulatis intra intestina concretis tribui debent, ut in casu relato Collect. Academ. *p.* 588. tum materies splenis aut hepatis fragmentis similes; tum denique vera corpora glandulosa per multos dies ejici solita.

17. *Dysenteria intermittens* Torti *de febrib. l.* 3. *c.* 1. *p.* 125. vel *Dysenteria febricosa* Vverlhof. *de Febribus.*

Est ea dysenteria cholerica quæ paroxysmum febris sæpius tertianæ, quandoque tritæophiæ duplicis comitatur, qua humores acres, biliosi, & deinde mucus cruentus ano & cato ejiciuntur cum torminibus, tenesmo; stomachi dolore, perinde ac si illius membranæ divellerentur, ac excoriarentur, ut revera œsophagum excoriari intuemur ab illa acri materie.

Ea tamen dysenteria febricosa minus periculi portendit quam cholera intermittens, licet in illa febris videatur intensior, quia pulsus magis expansus, nec secum ea fert illam extremorum perfrigerationem, angorem & sudatiunculam, quæ in cholera observantur; admittit tamen singultum, jactationem inquietam, urinarum croceam rubedinem, linguæ scabritiem, &c. unde facile in continuam migrat, aut inflammationem aliquam minatur.

Curatur ut cholera intermittens.

18. *Dysenteria scorbutica* Cirigli *Consult.* 59. *tom.* 2. *p.* 135.

Character desideratur, nisi signa vulgaria scorbuti velis substituere, & puri cruoris ex ano secessum indolentem, quales sæpe observavi in infantibus scorbuticis sine alvi fluxu liquido.

Curatio. Ciriglius suadet 1. aquam ex *albo albi*, seu haustum ex aquæ graminis canini unciis quatuor, & ovorum albuminibus duobus, misce; 2. lac ipsum, si stomachus id digerit; 3. serum lactis Caprini cum succo fumariæ, nasturtii aquat. &c. distillatum; hujus uncias quatuor quovis mane, additis si lubet spiritus cochleariæ guttulis quatuor, 4. ante cœnam aquæ Spadanæ, vel aquæ de Picejarelli, vel alterius sulphureæ unciæ duæ bibantur.

Adderem decoctum tamarindorum, vel myrobalanorum, ceteris remediis præmittendum.

19. *Dysenteria Gravidarum* Hecquet *in aph. Hippocrat.*

Benigna est quæ initio graviditatis potissimum ob plethoram accidit; cathartica & emetica non conveniunt, nisi mitia, eccoprotica, demulcentia, phlebotomia præstat: si versus finem graviditatis accedat, ea partu tollitur.

Praxis. Causa dysenteriæ est conatus naturæ ad expellendas ano materies acres & venenatas, sive sanguinis commixtas, sive intestina erodentes, adaucta vi expulsiva intestinorum per motum peristalticum, ruptisque, vel erosis, aut diductis vasis sanguiferis.

Indicatur itaque id omne genus auxilii, quod 1. materias irritantes valet avertere, evacuare, aliorsum revellere, necnon corrigere

gere & mitigare; 2. quod conatus dolorifi-cos effrænes valet fedare, imminuendo phlogofim, fenfum obtundendo, inteftina mitigando, compefcendo; denique evacuata materia morbifica, quæ robur inteftinis, vafisque ruptis cicatricem reddere valent; materiei irritantis, acris, venenatæ expulfio, fi fit in ventriculo, quod docent cardialgia, naufeæ, oris amaror, linguæ fordities, affumptorum indoles, debet tentari per emetica lenia, tubam inteftinalem non fubeuntia, fimulque aliis indicationibus fatisfacientia, præmiffa una vel altera phlebotomia; talia funt radix ipecacuanhæ, tartarum ftibiatum, gilla vitrioli, fed ipecacuanha ceteris præftat parva dofi, ut ad grana fex, duodecim cum fyrupo cydoniorum, vel mica panis. Angli utuntur ejus infufo in aqua vitæ ad cochlear unum.

Debet dein inteftinalis fiftula identidem expurgari decocto pulpæ caffiæ, tamarindorum, rhei, rhapontici, myrobalanorum, addita manna, oleo amigdalarum, & fimilibus, atque fi nulla fit febris, tutius eluitur potu aquarum acidularum, quæ Glauberiano fale fcatent, modo tepidæ & parva dofi per aliquot dies fumantur, quo folo auxilio plures fanatos vidi, aquis Alefienfibus affumptis.

Corrigitur materies morbifica præmifsis evacuantibus alvinis per potum ex fero lactis, decocto orizæ lotæ, aquis acidulis pro potu, unde ad vias urinarias ducitur ferum acre lixiviofum fanguinis; fi vero rite expurgatis primis viis dyfenteria chronica evadat, lac ipfum vaccinum coctum addita drachma cretæ albę in fundo relinquendę, vel præmiffo bolo ex creta, coralliis, oculis cancrorum, catechu cum conferva rofarum mane & fero ufurpandum.

Victus fit ex jufculis, aut quod fatius eft, fi fæteant & acres fint multum materies excretę, cremores ex oryza, avena, loco jufculorum funt adhibendi; potus vero vel decoctum orizę, vel ferum lactis, injectis fruftis laterum, vel filicum, vel clavis igne prius candentibus, vel aqua pane tofto, floribus rofarum infufis parata; tormina, conatufque & profluvium alvi, ex quo vires infringuntur, fedant optime narcotica, quæ in emulfione, julapio, oleo amygdalarum, vel cum pulvere abforbente, forma boli, opiatæ vorentur; huc laudanum liquidum, vel folidum: huc pertinent pulvis coralliorum anodynus D. Helvetii, vel diafcordium Fracaftorii, modo larga dofi fumatur, ut ad fcrupulos quatuor, drachmas duas, vel pilulæ de cynogloffo ad grana quinque, octo: horum alterutro, vel emulfione cum fyrupo de papavere vix carere poteft æger horis nocturnis; verum & ipfa inteftina debent mitigari, tenefmufque fedari clyfmatis tepidis ad femilibram injectis cum cautela, cannula pulli inteftinulo involuta, fiant clyfmata ex inteftinorum, vel omaforum, vel capitis verveci ni decocto, vel lacte, vel oleo & aqua cum ovi vitellis, faccharo, vel malvæ foliis, althææ radicibus aquæ incoctis; adde in pertinaci dyfenteria theriacæ drachmas aliquot. Si tormina valida, dolor atrox, fitis, febris vigeant, iteretur phlebotomia, potus fit aqua pulli, feminibus frigidis farcti, vel cum capite papaveris cocti; iteretur fero & mane laudanum liquidum fufficienti copia, oleum amygdalarum ore & ano fumendum eft.

Denique inveterafcente morbo, aut citius, modo expurgatus fit fanguis & edulcoratus, aftringentia roborantia advocanda, uberius affumendæ aquæ acidulæ, opiatæ ex catechu, rhæo pulverato maxime tofto, decoctum ex myrobalanis, rhapontico, fyrupus de cichorio compofitus, fimarubæ corticis drachmæ duæ in tribus aquæ ciathis coctæ, & intra diem affumptæ, decoctæ; imo grana duo vel tria ipecacuanhæ intra pulpam vel opiatam, decoctum codega-palæ, aliaque conveniunt; fed febre abfente offæ, panatellæ, ova mollia, panis poffunt ufurpari, cavendo femper a carnibus, ut a fructibus recentibus.

In epidemicis, malignifque dyfenteriis vires funt fuftinendę, & diaphorefis juvanda cardiacis abforbentibus, fudoriferis blandis, femperque phlogofi, & imminenti inteftinorum fphacelo per phlebotomiam confulendum; infufum fcordii, diafcordium, theriaca recens, decoctum album Sydenhami ceteris præftant.

In Caftrenfi dyfenteria quæ æftiva eft, & ab aura nocturna frigida ortum ducit, ferum lactis optimum pro potu, ipecacuanha raro convenit, fæpius cathartica profunt, ut expertus eft D. Vandeli D. Med. Veletriæ.

XI. Melæna, *Maladie noire*. *Melania noufos* Hippocr. *Chlorica*, Moronii, Guarinonii, &c. *Morbus niger* Frid. Hofmanni; *Fluxus fpleneticus* Gordonii; *Nigræ dejectiones* Schenckii *l.* 3. *Dyfenteria fplenica* Balloni *confil.* 53. *l.* 1.

Eft alvi fluxus materiei nigricantis, atrorubrę, dejectione, aut vomitione frequenti notatus.

1. *Melæna fplenetica*; *Chlorica* Guarinonii,

fol.

Fol. 719. *Maladie noire* Vandermonde, *menf.* *Martii* & *Julii* 1758. *obf.* 1. & 2.

Ea eft quæ melancholicis accidit poft febres putridas, peripneumonias ante plenam convalefcentiam; pulfus eft debilis, intermittens, non febrilis, facies plumbea, vires proftratæ; materies rejectæ per inferiora funt nigræ, unguinofæ, fæpe fætidiffimæ.

Impugnatur hic morbus cardiacis, antifepticis, & acidis, ut aqua Rabel, fucco limonum, decocto leviffimo ferpentarię Virginianæ, gelatina cornu cervi acidulata, infufo florum chamæmeli, &c.

Vidi in Moniali feptuagenaria per aliquot dies has materies bis vel ter in die, ano & cato rejectas, vifcolas, unguenti digeftivi fimiles quoad colorem, vix fætidas, cum debilitate agrypina & pulfu febrili.

Vidi Nemaufi in Mercatore fimilem morbum cum cardialgiis, facie plumbea, tumore antiquo ad epigaftrium; materies rejectæ copiofiffimæ per anum erant initio atramentofæ, dein bili atræ & decocto caffe fimiles.

In fenibus Nofocomii generalis fimilis morbus ter, vel quater fuit obfervatus, & utplurimum hac ætate lethalis.

Si alvi fluxus contingat in morbis acutis, & materia educta non fit atrabilis, fed vere melancholicus humor, qui eft fæx fanguinis, illæ evacuationes quandocumque eveniant, omni carent difcrimine, & ad bonum terminantur, exonerata per has a gravi materie natura ipfa, fin vitium accedat vifcerum, ipfaque eorum fubftantia labefactetur, perniciofæ funt hujufmodi dejectiones. Petr. Salius Diverfus.

Defideratur hujus generis divifio in fpecies, quarum figna fint magis diftincta; nuper tantum modo Medici monuerunt hunc morbum non ita rarum effe, ut ante hoc fæculum exiftimabant.

Nigredo dejectionum fine torminibus ejus characterem conftituit; fed vel dejectiones aqua dilutæ ad luteum vergunt, vel ad atramentum, vel afficitur primario hepar vel lien.

Clorica eft nomen a cholera parum diverfum, *melæna* eft nomen vetus & Hippocraticum, adeoque anteponendum.

2. *Melæna fcorbutica*. *Maladie noire*, Obf. 4. *Journal de Medecine* 1758. p. 235. par M. Bonte, D. Med. *a Coutance*.

Vir mœftus, ficcus, macilentus, vertigine & afthenia ac laffitudine tibiarum affectus, gingivis rubris, mollibus, ore fœtidus, maculas habebat in tibiis circulares vel ovales; a minimo motu fyncopem metuebat, is pluries dejecit fæces nigras, fætidiffimas amurcæ vini fimiles, quoties fluxus niger inftabat, maculæ ex purpureis nigræ evadebant, febris nulla, pulfus intermittens, acceflerunt palpitationes, pulfatio temporum, labia, palatum, lingua ex nigro virefcebant, harum partium epidermis fuperabatur; mors.

Indicabantur acida roborantia, maxime aqua Rabel, vel fpiritus vitrioli, fyrupus limonum, aceti, tinctura ferpentariæ virginianæ, aliaque antifeptica acidis juncta.

3. *Melæna atrabilis*. *Atrabile*.

An ea fpecies eft quæ in acutis cum gravi vifcerum labe accidit, in qua bilis nigra furfum vel deorfum ejicitur, de qua dicit Hippocrates; *Dyfenteriam ab atrabile incipere lethale*.

An ab hepate hic humor profluat? quænam funt figna hujus fpeciei quibus prioribus difcrepat.

Materies carnofas cum atra bile rejectas, vidit D. Geofroy; *Diarium Medic. Mart.* 1758. p. 250. viderat Ballonius. Vide *Sepulchretum*, *Tom.* 2. p. 189. Ex liene cadaveris humani eloto ipfe eduxi aquæ nigerrimæ decem fere libras, novam aquam affundendo per arteriam fplenicam.

4. *Melæna hæmorrhagica*. Vide Chomel. *Mater. Med.* p. 574.

Eft alvi fluxus cruentus, niger, a rupto quodam vafe fanguifero in primis viis, fine marifcarum fignis. Duos operarios qui ex valido nifu in attollendis ponderibus, vas quoddam fanguineum in inteftinis verofimiliter fitum ruperant, vidit Chomelius. His fuperyenit dejectio cruenta quatuor & ultra librarum. Hos fanavit Chomelius præfcriptis fucci millefolii & urticæ ana unciis fex, & forti decoctione harum plantarum in anum injecta.

Qui hæmorrhagias in primis viis patiuntur, per aliquot dies fanguinem nigrum botellorum inftar dejiciunt, ut vidi; hinc morbus melænæ videtur adfcribendus, vel hepatirrhœæ cruentæ, a qua differt ex eo quod non per diabrofim fiat, fed per rixim.

Melania prima Hippocratis, *de Morbis*, *lib.* 2.

Bilem atram tanquam fæcem vomit, interdum velut fanguinem, aut vini amurcam, aut polypi atramentum, quandoque acidum, ut venetum, & cum nigrum cruentum vomuerit, cædem olere videtur; fauces & os ex vomitu incenduntur, dentes obftupefcunt, & rejectum terram attollit, a vomitione fublevatur, cibos appetit, a copiofioribus ægre habet, fi jejunus fit, vifcera ftrepunt, & faliva acefcit. Cura abfolvitur crebris pur-

purgantibus, dein fero & lacte, &c. Hippocrates.

In fpecie fplenetica hodie fatis frequenti, nec acidum olent rejecta, nec cathartica fecerunt vires ægri.

XII. Naufea, *Naufee*. *Naufea* & *Naufeofis*, *cacofitia*, *cibi faftidium*, Græcis *Nautia*, Latinis *Vomituritio*, ægri *Nautiodes*, *naufeabundi*, Gallis *Naufee*, *envie de vomir*. Provenit a *nautis*, feu navi quam qui confcendunt, naufeant maxime.

Eft vomendi cupiditas & conatus fruftraneus, feu qui refpectu ad effectum fpectatum maximus eft, ita ut cum fummis nifibus nil nifi flatus, aut quid paucum vomitu rejiciatur, & omnia affumenda faftidiantur. Phœnomena naufeam comitantia funt cardialgia, fenfus ingratus ventriculi, averfatio feu abominatio intima ex hoc fenfu oriunda, protenfio capitis ad anteriora, oris diductio, motus ofsis hyoidis ad fuperiora, fonitus fingularis expiratorius, deprefsio fimultanea epigaftrii, fæpe falivæ uber proventus, labii inferioris tremor, & cum vehemens eft morbus, virium imminutio, brachiorum ad pofteriora protenfio, corporis totius ad anteriora inclinatio, &c. omnis potus & cibi oblati averfatio, & deglutiendi impofsibilitas.

Definitur a Gorræo per caufam, fcilicet depravatus motus facultatis expultricis, quo nititur per os excernere quæ ventriculo funt molefta; quod eft tenefmus refpectu dejectionis, tufsis refpectu anacatharfis, fternutatio refpectu corizæ, id tufsis erga vomitum eft, & dyfuria refpectu enurefis, & dyftocia refpectu partus.

Differt hic morbus a vomitu, quod in vomitu uber fit materierum rejectio refpectu conatum, in naufea vero minima.

Differt a vomituritione, quæ vomitum, aliofque morbos comitatur, quia in naufea pro morbo effentiali fpectata, inanis vomendi conatus fit conftans & precipuum fymptoma, non ita in alia fyndrome, ex principiis conftantioribus diverfamque medelam exigentibus deducuntur naufeæ fpecies feu varietates.

1. *Naufea a tænia* Hildani, *centur.* 2. *obferv.* 70.

Mulier adolefcens naufea, eructationibus & cibi faftidio, fæpe doloribus ventris, torminibus & imbecillitate ventriculi vexabatur.

Sumpfit tandem pulverem ex rheo, fenna, turbith, agarico, cum fyrupo rofato & tæniam viginti fpithamas longam per anum ejecit, hac rejecta convaluit.

2. *Naufea gravidarum* Roderici a Caftro, *de morbis mulierum*, *l.* 3. *c.* 11. Hippocratis, *Aphor.* 61. *fect.* 6. Nenteri, *Tab.* 185. *cap.* 2.

Ea naufea fine prævio horrore aut febre recens prægnantibus fæpius accidit, cum cibi faftidio & pica, nec non phlegmatum rejectione per os, fæpius ante quintum menfem evanefcit.

Intra certos limites nullum periculum involvit, fed, fi violentior evaferit, etiam abortum minitatur, abftineant mulieres a pravis cibis quos pica fuadet.

3. *Naufea a pancreatis skirro* Joan. Rhodii, *cent.* 2. *obf.* 95. *ex ejus tumore putredinofo* Barbet. *prax. l.* 4. *c.* 2.

Vetula quædam vomitum quotidianum poft prandium & cœnam patiens, in atrophiam incidens tandem mortua eft.

Secto cadavere pancreas durities lapidem æmulabatur; cum autem illud fit ventriculi pulvinar, ventriculus concoctionem celebrare non poterat hac duritie læfus, fed indignatus omnia ingefta rejiciebat. Panarol. *obferv.* 14.

4. *Naufea ex prolapfu ventriculi* Boneti, *Sepulchret*, *de naufea*, *obf.* 27.

Ventriculum rupto diaphragmate in pectoris cavitatem prolapfum fequitur hęc naufea. Hoc factum vidi Alefię citra caufam evidentem. Hoc obfervavit, *poft vulnus diaphragmatis*, Sennert. *inftit. l.* 2. *pag.* 2. *c.* 13. *poft emeticum violentum* Bonetus, *Sepulch. Tom.* 2. *pag.* 103. *paragr.* 2. *ex obftructionibus ventriculi & epiploi* Thom. Bartholin. *centur.* 6. *obf.* 45.

5. *Naufea ex compreffio ventriculo* Bonet. *Sepulchret. l.* 3. *fect.* 8. *obf.* 28. 29. Factum vidit *ab enormi renis abfceffu* totam fere abdominis cavitatem replente, Carol. Pifo, *de morbis a colluvie ferofa*, *f.* 2. *pa.* 2. *cap.* 37.

6. *Naufea biliofa*. Vvillif. *Pharmac. ration. cap.* 1. Bonet *Sepulchret. Tom.* 2. *pag.* 107. *obf.* 36.

Cognofcitur ex aurigine fuppreffa, ex amarore & flavedine eorum quę vomitu funt rejecta, & jam fuppreffa, ex eo quod a paftu fedatur naufea & jejuno ftomacho recrudefcat.

In homine fæpius naufeante fecto cadavere invenit Cabrollius ductum choledocum pyloro infertum, *Obferv. Anat.* 6.

Cum bilis regurgitat in ventriculo, ejufque parietes intus vel extus afficit, inde naufea & anorexia fæpe fit.

7. *Nau-*

7. *Naufea nephritica* Boneti, *Sepulchret. Tom.* 2. *p.* 116. *obf.* 60.

Renibus calculo infarctis fæpius fupervenit naufea, natura erroneo conatu, ventriculi alternis agitationibus calculum quo molefta-tur expellere conante, vel urina fanguini re-mixta, ventriculum vellicante, vel nervis ventriculi fympathice irritatis.

Hujus fpeciei obfervationes octo vel no-vem videfis apud Bonetum cadaverum fe-ctione confirmatas. Idem a cochleæ puta-mine intra renem invento, obfervavit D. Pejerce, *Act. Lypf. T.* 5.

8. *Naufea a femine corrupto* Boneti, *Se-pulchret. de Naufea*, *obf.* 69.

Quidam veneri addictiffimus tandem ca-ftimoniæ addictus, poft fex menfes naufea corripitur, tandem epilepfia extinguitur.

Nullum vitium ullibi inventum eft præter femen viridefcentes in cavo canalis deferen-tis cumulatum.

9. *Naufea ab apoftemate circa cardiam* Ca-ron. *Zodiac. Medic. Gallici*, *p.* 128.

Hominis naufea diuturna confumpti cada-ver exhibuit apoftema albi puris libram con-tinens cum calculis albis inter cor, & ven-triculi orificium finiftrum, quo ventriculus irritabatur, nec tamen tetrum odorem fun-debat illud pus, nulla febris adfuerat.

10. *Naufea ex gaftritide.* Vide *Gaftritidem.*

11. *Naufea ex cacochilia.* Sennert.

Ea eft omnium frequentiffima quam comi-tatur pondus in epigaftrio, fenfus cujufdam boli cardiam ingredientis, capitis vertigino-fa gravitas, oris amaror, & cibi faftidium, fine febre; ea faburram pravam, biliofam, acrem, vifcidam, ventriculo hærentem de-fignat, & vomitoriis poft diluentem tepi-dum fruftra tentatum affumptis curatur.

Cave ante emeticorum ufum ne ventricu-lus phlogofi laboret. Illa fpecies febres ma-lignas quandoque declarat.

Naufea marina. Vide *Vomitum marinum.*

XIII. Vomitus. *Vomifement.* Græcis *Emetos. Anatropha* Gilberti Angli. Ægri *Evemeti* Hoffmann.

Vomitio eft eorum quæ in ventriculo, vel œfophago faltem continebantur, facta per os rejectio; & *vomitus* eft vomitio cønftans & frequens, adeoque morbofa & utplurimum celer & violenta.

Ad vomitiones tamen pertinent alimento-rum regurgitatio, & quibufdam hominibus fuperveniens & affueta ruminatio, licet nec inde celeres nec violentæ fint rejectiones, fecus multiplicanda forent in vanum mor-borum genera.

Materiæ vomitu rejectæ funt recrementa vel alimentorum reliquiæ; fi vero cruor reji-ciatur, tunc datur hæmetemefis; illa utplu-rimum erant in ventriculo contenta, five il-luc ex tenuibus inteftinis affluxerint, ut in ileo; five ex ejus colatoriis fecreta fuerint, five deglutita prius fuerint forma medica-menti, veneni, alimenti: dantur tamen fpe-cies raræ quidem, in quibus ex œfophago tantum rejiciuntur, quæ vomendo exclu-duntur.

Caufa vomitionis eft antiperiftaltica ven-triculi conftrictio, concurrente, fi violenta fuerit, fimultanea diaphragmatis & mufculo-rum abdominalium preffione, nec non fi-multanea expiratione, ita ut duo in vomi-tione tempora diftinguantur; in primo fiqui-dem infpirando diaphragma ventriculum com-primit, orificium ejus arctat; in fecundo materies œfophagum per vim fubeunt, & motus antiperiftalticus ventriculi ac œfopha-gi urget afcenfum, fimulque aer velociter exfpiratus impedit ne materies intra glotti-dem delabantur, fed faltu extra os, imo in-tra nares ejiciantur.

Ventriculum in cane poft affumptum ar-fenicum, exenterato, vidi antiperiftaltico motu vomitionem aliqualem, debilem ta-men, producere, licet aeri expofitus, & a preffione immunis efiet ventriculus. Idem viderat Vvepferus, *de cicuta aquatica*, *pag.* 68.

Caufa vomitus eft naturæ conatus ad ex-pellenda per os quę ventriculum moleftant, quique refiftentiis oblatis eft fuperior, fecus daretur tantum naufea.

Differt vomitus a cholera ex eo quod diar-rhœa torminofa, aut tenefmo fimul non fti-petur; ab ileo quod atroci abdominis dolo-re & alvi pertinaci conftipatione non infi-gniatur vomitus; a vomitione per conftan-tiam, frequentiam & gravitatem, cum vo-mitio levis, fugax, arte excitata morbus non fit, fed fymptoma plurium morborum, ut gaftrodynes, gaftritidis, nephritidis, cepha-lalgiæ, cacofitiæ, cardialgiæ, &c.

Species vomitus ab earum principiis con-ftantioribus erutæ funt, vel fucci alimenta-res biliofi, pituitofi, lactei, atrabilarii, uri-nofi, verminofi; vel vitia ventriculi, hepa-tis, coli, pancreatis, aliarumque partium.

Pulfus in vomitu critico eft omnium ma-xime contractus & minus inæqualis; arteria fub digito rigefcit, & fremere videtur.

1. *Vomitus a crapula* Frider. Hoffmann. *Spec.* 1.

Ille eft qui ob nimiam alimentorum aut potulentorum copiam affumptam fupervenit; in

in eo, si ante coctionem evomantur, colorem & saporem ingestorum referunt egesta; si præcessit aliqualis coctio, acidum olent; accedunt capitis gravitas, vertigo, titubatio, cardialgia, ructus, nausea, pondus ventriculi, labii infimi tremor; copiosa muci exspuitio, gutturis irritatio, levamen a vomitu, quo cruda ejiciuntur.

2. *Vomitus a saburra* Frid. Hoffm. *Spec.* 2.

Si carnes ingestæ putruerint, ex illis reliquiis irritatus ventriculus etiam ingesta respuit, & fœtore saburræ ultimæ vomitiones injiciuntur; adest nausea frequens, cardialgia, horror jusculorum & carnium, sitis refrigerantium & acidorum, fætor oris, linguæ sordities, febricula, capitis vertiginosa gravitas, pondus, non vero dolor acutus in epigastrio; omnia indicant emeticorum, & dein catharticorum utilitatem, nisi vomitus uber sit & facilis, aut potu tepido expeditus & sufficiens evadat.

3. *Vomitus lacteus* Kerkring. *obs. an.* 40.

Lactentes utplurimum lacte ingurgitati, illud regurgitant. Hoc debent alumni suis nutricibus, quæ ut lactis sui copiam ostentent, infantes lacte continuo infarcire amant, unde debilitatur eorum ventriculus, vel statim a concepto gravi pathemate lac præbent alumnis vitiosum, quod in ventriculo non digeritur; hinc vel coagulatur, vel putrescit, unde vomitus excitatur, salutaris quidem, sed a principio morboso, & sæpe puerulis funesto oriundus.

4. *Vomitus a dentitione.*

Pueris circa septimum menfem ætatis suæ, dum primores perpullulant dentes distracta tunica, quę ab ore ad ventriculum protenditur, accidunt vigiliæ, anxietates, gingivarum pruritus, oris fervor, papillæ mordendæ, aut cujusvis oblati corporis mordendi cupiditas; febris, alvi constipatio, frequens vomitio lactis aut ingestorum; & si atroces dolores fuerint, febris acuta, motus convulsivi, quibus se comites adjungunt symptomata vermes etiam indicantia; minus male se habent, quibus diarrhœa supervenit, non vero vomitus; hisce vero post aliquot dies sedatis, raro accidit ut dens optatus prorumpat, sed tantum, ut ajunt nutrices, gingivæ reduplicantur; subsequenti autem mense dentes, ne advertente quidem nutrice, prorumpunt.

Tot vana & noxia laudantur in hoc morbo auxilia, ut ea enumerare pigeat. Videantur Auctores, ut Sydenhamus, D. Lazerme, &c.

5. *Vomitus verminosus* Amat. Lusitan. *cent.* 1. *curs.* 5. Frid. Hoffmann. *p.* 24.

Quandiu solo lacte utuntur infantes, tandiu vermibus immunes sunt; ablactatos, vel carnium usui indulgentes infestant sæpius, quod indicant odor singularis, quem acidum dicunt omnes, & tamen ab acido diversissimus est; anxietates & morsus tum ventriculi, tum abdominis transitorii, vomitus cum vermium per nares, œsophagum, anumve eruptione; quandoque reptantes per œsophagum vermes ipsi pueri suffocati digitis extrahunt; nares continuo pruriunt, tussis gutturalis vexat, facies in horas rubet & pallet alternatim, sopor eos detinet cum febricula, dejectiones liquidæ, grisaceæ, odor sudoris verminosus, proprius; vomitus pituitæ pellucidæ, diræ quandoque in ipso sopore convulsiones brachiorum, capitis, oris; demum oculis sursum rigidis, ita ut album tantum appareat; ad patriam suam cælestem relicta hac miseriarum valle, puræ eorum transmigrant animæ.

Si credamus Veteribus, materies acido-dulcis sanguinem coagulans, horumque vermium pabulum, est omnium symptomatum principium; si Gualtero Harris fides adhibeatur, ab acido omnia pendent quæ absorbentibus copiose assumptis debent curari. Omnes fere Medici dulciariis assumptis vermium exclusionem tribuunt; solus Valisnerius, sagax observator, contendit a dulcibus, bellariisque vermes molestari, & hinc commotos suas strages rependo, confricando edere, si lumbrici fuerint, de quibus hic tantum est quæstio; nulla hactenus firma est theoria; in praxi vero venæ sectio quadrimis & provectioribus instituitur cum febris acuta est, licet non consentiant mulieres, sed parce & raro mittitur sanguis; dein lacte solo lactentes aut jusculis nutriuntur infantes, cathartica vermifuga ex senna, floribus persicorum, manna cum infuso seminis santonici iterantur; vel emetica, ut tartarum stibiatum ad granum unum, vel paullo ultra, aut syrupi glauberiani guttæ seu circiter propinantur, ea vero die raro vermes per inferiora excluduntur, sed diebus a catharsi vacuis offeruntur succus limonum cum oleo, vel potus ex aqua portulacæ, naphæ, confectione hyacinthina, semine santonico, corallina, nec non injiciuntur clysmata ex uvis passis, ficubus melle, similibusque parata, & tunc lumbrici quandoque plures ejiciuntur. A millepedibus vomitum pertinacem vidit Auctor nuperus, *observ. Medico-Practicar. p.* 89. Duobus oniscis rejectis sanatus est æger.

7. *Vomitus ruminatio.*

Sunt homines qui una aut altera a pastu hora

hora placide ingefta alimenta ex ventriculo ad os ufque regurgitant, & lobatim exfpuunt cum aliquali mafticatione; imo qui iterum ea deglutiunt, ut boves & capræ; unde merito ruminari dicuntur, quod incommodum & aftantibus naufeofum eft; poft lautiores dapes hoc tantum accidit.

8. *Vomitus a veneno* Frider. Hoffmann. *fpec.* 4.

Sumpto *arfenico* vomitus brevi lethalis legatur in Salmuthi *cent.* 1. *obfer.* 10. Erofio fundi ventriculi & inflammatio inventa eft, dorfum & fcrotum lividum; fumpto *decocto hellebori* albi feu veratri, convulfiones & vomitus immanes, cito lethales. Inventa funt inteftina flatu diftenta, in ventriculo corrofio & macula nigricans magna, pulmones fpumei nigricantes. Boneti *Sepulchret. T.* 2. *p.* 91. *obf.* 6. Similem cafum a *gilla vitrioli* male præparata, Henr. ab Heers. In Chymici cadavere obfervavit Bonet. *ibidem*. A *fungis venenatis* vid. Hildan. *cent.* 4. *obf.* 34. Lemorier, *Act. Acad. Parif.* 1740.

9. *Vomitus a pyloro callofo* Frider. Hoffmann. *paragr.* 22. Vvillif. *Tom.* 2. *pag.* 24. Bonet. *de vomitu obf.* 17. ubi cafus plures, *obf.* 18. 19. 20.

Ter illam fpeciem in ægris obfervavi, & in eorum cadaveribus principium tetigi; accidit vomitio tribus circiter a paftu horis, adeoque cum pafta chimacea proxime in pylorum immittenda eft; fruftra omnia auxilia tentantur, quotidie poft paftus vomitio revertitur, unde fenfim ægri contabefcunt, debilitantur, alvus fere claufa eft, aut raro deponitur; jejuno ventriculo, fi fupinus & genibus flexis exploretur æger, quædam durities in regione pylori, quandoque in fine duodeni, & aliis in locis fentitur; poft mortem inteftina mire coarctata, indurata, quandoque duodenum a tumoribus skirrofis compreffum, plura vifcera indurata reperiuntur; poft annum circiter moriuntur; ufu lactis pro omni cibo fatum procraftinatur; a nummo deglutito pilorum obturante cafum vidit Kerkring. *obf. an.* 1.

10. *Vomitus hypochondriacus*. Vide *Colicam hyftericam* Frid. Hoffmann. *fpec.* 4.

Scorbuticis quartanariis, lienofis, cachecticis communis eft; prafini, æruginofi, virides, biliofi funt vomitus. Vid. *Act. Acad. Bononienf. Tom.* 2.

11. *Vomitus ab ulcere ventriculi* Bonet. *Sepulchret. Tom.* 2. *pag.* 89. Hildan. *cent.* 5. *obferv.* 36.

Illum præcedit dolor ventriculi acerbus, conftans, five phlegmone fpontanea accefferit, five a deglutitis aciculis, officulis pun- *Francif. Boiffier de Sauvages.* ctus fit ventriculus; rupto abfceffu, dolor minuitur; fed vomitus in longum tempus perfeverat, ita ut veneno quandoque tribuatur; pus tam paucum vix in rejectis cognofcitur: apertura cadaverum principium morbi declarat.

Similem cafum in quo pituita ad aliquot libras evomebatur cum alvi conftipatione, obfervavit Marcell. Donatus *hift. lib.* 4. *cap.* 3. pylori tunica interior erat exæfa, unde chymi irritantis tranfitum denegabat.

In ventriculo hominis vomitu habituali defuncti ulcus fiftulofum invenit Schneiderus, *de Catarrhis pag.* 439. Æftus lentus, vomitus pertinacia, ægri extenuatio, febricula hanc fpeciem produnt.

12. *Vomitus ab fteatomate ventriculi* J. Rhodii, *obf.* 63. *cent.* 2. Boneti *Sepulchret. de vomitu obf.* 15.

Vomitus alimentorum femicoctorum, alvi conftipatio, fenfim crefcens, morbus habitualis, abfceffus, vel fteatoma nunc in pyloro, nunc in cardia, nunc in fundo ventriculi; juvamen ab infeffu in aqua tepida.

Ab fchirro in fuperna parte ventriculi & omenti ortum vidit Riverius *cent.* 2. *obfer.* 48. Ab abfceffu, *vide* Riolan. *lib.* 2. *Antropol. cap.* 20.

13. *Vomitus gravidarum*.

Utplurimum vel biliofus eft, vel alimentaris. Biliofus mane jejunis accidit, & laboriofior eft, ac gravior, fere convulfivus: ille fedandus eft ope phlebotomiæ quandoque repetendæ, potu vel acefcente, ut limonatæ, vel diluente, ut theæ, infufo croci, unde juvatur bilis excretio, rejectio; vel ftomachico, ut infufo florum chamæmeli, fummitatum centaurii minoris, abfinthii, coffeæ, vel aquæ naphæ, vel cocolatæ, vel quiete in lecto curatur, aut prævertitur.

Vomitus ciborum ftatim a paftu minus laboriofus eft, verum inanitionem inducit & debilitatem: huic etiam confert phlebotomia; alias juvat aquæ potus; alias vero vini, imo elixirii proprietatis ad paucas guttas; alias theriaca. Interea vomitus quandoque falubris eft, inde felicior parturitio; hoc fuppreffo ægrius habent plurimæ, minufque appetunt cibos, in quo cafu vomitus eft naturæ committendus. Vomitus in gravidis abortus prævertit. Langrish.

14. *Vomitus bezoarticus* J. Breynii, *Philofophic. Tranfaction. n.* 459. 1741.

Quidam laborans pyrofi magnam copiam abforbentium, teftaceorum ingeffit; demum fupervenit vomitus cum fenfu ponderis in diaphragmate, & poft longum cruciatum obiit. Secto cadavere inventi funt in ftomacho

 plu-

plurimi calculi, quorum alii corallia, alii globulos referebant; quorum icones vide *vol.* 9. *Philofoph. Tranfact.* Abridged. *pag.* 171.

15. *Vomitus rabiofus* Ant. de Ulloa, *Iterrin Americ.* vulgo *la Chapetonade*; Hifpanis *Vomito prieto*. *Chappetons* ibi vocantur qui fortunam experiuntur, & quæftum, victumve apud Carthaginienfes induftria fua quærunt; inopia facit tum ut prava, viliaque alimenta hauriant, tum ut frigori nocturno fe exponant, quo nihil periculofius in regione fervida.

Succedit vomitus lethalis, fæpius ftipatus delirio ita furibundo, ut nifi vinculis coerceatur æger, is fe unguibus, dentibufque mifere dilaniet; in mediis hifce tormentis rabiofus expirat.

Hic morbus eos tantum aggreditur qui has regiones ab aliquo tempore inhabitare cœperunt, nec erat cogitus ante annum 1730.

16. *Vomitus atrabilarius* Bonet. *Sepulchret. obferv.* 23. *de vomitu*. *Morbus niger* Hippocrat.

Quidam nigricantia, aut æruginofa vomitu affiduo rejiciebat; inventum eft duodenum ubi arcum, feu angulum conftituit, omnino obturatum, unde bilis in ventriculum refluebat, mora nigricabat.

In vehementibus naufeis inteftini duodeni finis a duplicatura tranfverfa mefocoli arctatus bilis uberius tunc affluentis tranfitum denegat, unde bilis poft primas vomitiones fere femper accedit in ventriculum. Vomitus atræ bilis hepate obftructo, fchirrofo obfervarunt Car. Pifo, *de morbis a fero*, *S.* 4. *cap.* 1. Bonet. *Sepulchret. obf.* 43. ubi plures cafus recenfentur.

17. *Vomitus ab hepate obftructo* Bonet. *Sepulchret. obf.* 36. Frid. Hoffman. *paragr.* 26. Eam fpeciem confirmant obfervationes aliquot a Boneto relatæ, quibus verofimile evadit, bilem in hepate obftructo retentam per vafa fanguifera in colatoria ventriculi refluere, ibique excerni & biliofum vomitum excitare, five hepar fchirrofum, five bilis in lapillos coagulata fit in cyftide, five abfceffus in hepate ductus biliferos premat: hanc fpeciem obfervo a quinque menfibus in muliere, quæ pluries auriginem experta erat, quæque averfatione alimentorum, maxime vero e carnibus defumptorum laborat; fublevatur aquis thermalibus hieme, & acidulis vallenfibus æftate.

18. *Vomitus a pancreate* Bonet. *Sepulchret. obf.* 53. 54. 55. *Vide* Naufeam *obf.* 58.

Hujus pulvini durities, vel ex pancreate putri ulcerofo manans pus ventriculum ad vomendum follicitat, maxime cum plenus eft alimentis.

19. *Vomitus gaftriticus*. Vide *Gaftritidem*.

Epigaftrium tumet, & ita acute dolet, ut ne ftragulorum leviffimorum attactum fuftineat, ut in colica hyfterica; pulfus eft debilis, frequens cardialgia, mens quandoque ftupet, vomitus frequens eft, febris veluti maligna, viribus omnino proftratis. Vide *Gaftritidem*.

Ab herpete ventriculi vomitum habitualem obfervavit Panarol. *obf.* 43. *A puftulis rubris lividis*, vide *Sepulchret. obf.* 56.

A carbunculo peftilenti Diemerbroeck. *de pefte lib.* 4. *hift.* 15.

20. *Vomitus nephriticus* Bonet. *obfer.* 60. Vide *Naufeam*. *Vomitus a calculo* Frider. Hoffmann. *p.* 27.

Hæc fpecies doloribus nephralgiæ calculofæ, aut etiam nephritidis ftipatur; hujus cafus octo in Sepulchreto videfis.

Si arteria renalis cani vivo ligetur, confuto vulnere poft aliquot horas rejici materias urinam redolentes teftatur Chiracius; verum non femper fuccedit experimentum.

21. *Vomitus ab œfophago obftructo* Frider. Hoffman. *paragr.* 21. Vvillif. *Pharmac. pag.* 17. Fernel. *Pathol. cap.* 1. Cocteri *obf. pag.* 121. *Ab œfophago obftructo* Litre, *Act. Acad. Parif.* Vvillif. *Tom.* 2. *pag.* 25. Cochi, *Horti Florentini præf.* Vomitum habitualem ftatim a paftu obfervavit Litrius œfophago in marfupium dilatato propter fchirrum intus enatum, quo obturabatur. Similem obturationem glandula Vercelloni intumefacta poteft inducere in canibus. Celebris Florentiæ Æfculapius D. Cochi bis obfervavit hunc morbum a glandula dorfali fchirrofa, & femel a vertebris falmonis deglutitis ortum, ut docuit Anatome; ægri fame perierunt.

22. *Vomitus a cartilagine xiphoidea*, vulgo *la palette demife*.

Prolapfa cartilago ventriculum moleftat, qui ut obicem removeat convulfive contrahitur, alternatimque dilatatur. Similem vomitum obfervat Frider. Hoffmann. a ligneis illis, vel balenaceis chlamydibus, *Bufquieres* dictis, quibus epigaftrium arctant puellæ, ut elegantioris ftaturæ videantur. *Vide* Heifterum de luxatione hujus cartilaginis. Hic morbus, fi rufticos audiamus, frequens eft, reapfe rariffimus.

23. *Vomitus a capitis læfione* Hippocr. *aphor.* 50. *lib.* 6. *cap.* 3. Frider. Hoffmann. *paragr.* 28. Sed vomitio eft potius quam vomitus; oritur vel a percuffo cranio, & poft alimenta bilis ipfa rejicitur, vel a cephalea.

24. Vo-

24. *Vomitus iliacus*. Vide *Ileum*. *Vomitus ab hernia* Frid. Hoffmann. *paragr*. 24.

Non semper feculentus eft, nec cum ileo, ac bubonocele conjunctus; fed tantum a refluxu humorum ex inteftinis in ventriculum procedit, ut in ileo.

25. *Vomitus Marinus*. *Mal de mer*.

Eft ille qui navigantes difcruciat cum cardialgiis, naufeis, virium proftratione.

Ille minime pendet a fetore cloacæ, licet ille fetor quandoque concurrat; qui autem vomitu marino defatigari folent; illi etiam in fluminibus navigare nequeunt navigiis minime fetidis quin evomant aut naufeent; itaque nec a cloacæ, nec ab aquæ marinæ odore præcife pendet hic vomitus.

Ille vomitus urgentior eft cum mare procellofum eft, & potiffimum cum motus navis eft a puppi ad proram, qui motus vulgo *Tangage* dicitur, atque accidit cum ventus a pofticis flat, vulgo *vent arriere*; minime vero accidit aut minus cum a vento laterali navigium verfus latus inclinat; minima enim eft navis fuccuffio in hoc fitu. Ad hunc vomitum arcendum 1. fupra pontem degendum eft. 2. In loco a puppi & prora æquidiftanti, ubi fcilicet minor eft navis agitatio. 3. Laute manducandum eft, ventriculus enim fatur minus laborat, quam vacuus. 4. Decumbendum eft potius quam ftandum: hæc experti dicunt.

In vomitu quem rheda aliave vectura ciet, perniciofum eft fpiritus, liquores, elixiria ingerere; inde excitatur pyrofis: plures facilius evomunt fi in anteriori vecturæ parte fedeant, & ea præpoftere procedat.

Illi vomitus oftendunt digeftionem non rite fieri, fi ventriculus exagitetur, fed quorfum ftomachus fatur rectius digerit, an quia faburra gravatus minus mobilis eft? Ægri qui navigantes multum initio vomunt, a priori morbo convalefcunt. Langrish.

26. *Vomitus pituitofus*.

Senes quorum ventriculus mucum uberem fecernit; qui tamen helluones funt, interdum evomunt uberem muci vifcidi, fubpellucidi, infipidi copiam mane jejuno ventriculo, poft cardialgiam multæque pituitæ exfpuitionem: laxitatem & inertiam ventriculi incufamus, & tunc ipecacuanha ad vomendum & roborandum, catharfim ex rheo, fenna, nec non aquas bellilucanas, dein abfinthium, catechu, aloem, fimiliaque ftomachica præfcribimus. Hunc obfervabam in D. Lebrun Occitaniæ Prætore.

XIV. Ileus. *Paffion iliaque*. Rectius *chordapfus*. *Tenuis inteftini morbus* Cels. *l*.4.*c*.13. Græcis *Eileos* ab *ano eilefis*, revolutione inteftini furfum facta, vel ab *eileftai* inteftinis convolufione, vel ab *ileo* inteftino aliis. *Chordapfos* Celfi. *Eileos* Hippocrat. *de morbis* 3. Vox ilei eft æquivoca, adeoque *chordapfo* poftponenda. Cæl. Aureliano *acutum tormentum*. Pithagoricis *pragmon* quafi fepimentum. Latinis *Iliaca paffio*, *volvulus*, *convolvulus*, *Compremefia* Bonet. *Sepulchr. pag*. 234. vulgo *miferere*, *paffion iliaque*. Ægri *Iliaci*.

Character. Morbus eft acutus dolore abdominis, borborygmis, alvi conftipatione, & vomitione fub finem ftercoracea, ftipatus.

Differt a vomitu per atrocia abdominis circa umbilicum tormina, cum ructibus, naufea, rugitu alvique pertinaci claufura.

A *Colica* per vomitionem frequentem, demum feculentam, cum fingultu, virium proftratione & fenfu exagitationis & volutationis inteftinorum. Ab *Ileo* Galeni difcrepat ileus Neotericorum, ut a colica.

Caufa eft facultatis expultricis inteftinorum motus inverfus, nec obftant experimenta ab Ill. D. Haguemot inftituta; ligato fcilicet in fele inteftino tenui, illud poft 26. horas fphæroideam figuram adeptum effe docet, atque fi icones non fallant, fexdecies majorem diametrum juxta ligaturam acquifiviffe, nec tamen in exenterato animali vidit motum antiperiftalticum: inde enim non fequitur quod in ileo ab alio principio orto deficiat hic motus, maxime cum inteftina in abdomine calida & abdominis mufculis fuftentata illum exfequi poffunt: in hoc vero cafu vel leviffima & vix oculis confpicua facci dilatati conftrictio fufficiebat ad refluxum materiei in ftomachum obtinendum, ut in folle hydroftatico depreffio utris oculis inconfpicua fufficit ad aquam velociter e tubulo projiciendam.

Gratis fupponit Auctor mechanica neceffitate contrahi fibras annulares inteftini fucceffive a pyloro verfus podicem, cum natura non difficilius hunc motum invertat, quam libertas motum digitorum argillam amplexantium & exprimentium poteft pro lubitu mutare, ut quidam pro lubitu vomendo directionem motus periftaltici œfophagi & ventriculi invertunt; fateor quidem hunc motum in diftenfo prætermodum tubo non ita expedite fieri poffe, ut in fenfus incurrat, nec hoc neceffum eft ad furfum ex-

exprimendas materies, quæ mora & mifcela fuperiorum cum infimis faporem & odorem ftercoracem adipifcuntur, qualem in tenui inteftino poffunt adipifci.

Principia funt ea omnia quæ facultatem expultricem, ad hanc confuetam expreffionis directionem mutandam, determinant, ut difficultas tranfmittendi fęces per infe-riora, five ob acriorem dolorem in ulcerata vel inflammata parte, five ob fpafmum quo pars inferior coarctatur, ob lumbricorum, nucleorum, fcybalorum refiftentiam, vel demum ob ligaturam, compreffionem, aut intus fufceptionem, ac herniam, inteftinorum; anguftia vero canalis minime pro caufa vomitus poteft haberi, cum omnis motus vim motricem pro caufa fupponat; anguftia itaque inteftinorum eft tantum frequentius ilei principium. Nullum fervatum vidit Galenus ex iis qui fæculentum vomitum paffi funt.

1. *Ileus Inflammatorius*. Sennert. 1. *Species*. *Cordapfus*; vide *Sepulchret.* Boneti. Forefti *doc. pag.* 336. *Colica inflammatoria* Brendel. *MS.*

Ileus frequentiffimus ab inflammatione inteftini tenuis oriundus. Cognofcitur 1. Ex mali acutie feu celeritate progreffus. 2. Ex febre & vehementiffimis doloribus. 3. Virium proftratio magna eft. 4. Nec cibus nec potus contineri poteft. 5. Graves fingultus cum fudore. 6. Quandoque convulfio. 7. In loco dolente tumor quandoque apparet renitens, oblongus, chordæ tenfæ adinftar. 8. Urina fupprimitur. 9. Abdomen inflatur. 10. Refpiratio anhelofa, velox. Præceffe-runt caufæ internæ, vel externæ inflammandis inteftinis aptæ. Species hæc ut plurimum lethalis eft intra quatriduum. Ballon.

Cura enteritidis & dyfenteriæ inflammatoriæ convenit, non Sydenhamiana. Hanc fpeciem obfervarunt Vvillis *de anima Brutorum*. Hildanus *de gangræna*; invenere colum gangrænofum Ballonius, Henricus ab Heers, Blafius.

2. *Ileus a fæcibus induratis*, Sennert. *fpec.* 3. *A cydoniato obturante* Fernel. *Pathol. libr.* 1. Fontan. *pag.* 84. Hippolyt. Bofchi *S.* 2. *pag.* 24.

Præceffit diuturna alvi aftrictio, fine acuto dolore, acceffit abdominis gravitas; tenfio crefcens, tactu inteftina ftercore turgida apparent, flatus eructantur, febris ferme abeft, vomitio biliofa & pituitofa accedit, crefcente morbo ftercorofa evadit. Hæc fpecies multo minus acuta & periculofa eft quam prior. Flatum ope follis in rectum immitti fuadet Hippocrates & Sennertus; oleofa, diluentia, fomenta, clyfmata profunt.

3. *Ileus fpafmodicus*. *Ileus ab humorum anarrhopia* Sennerti.

Novam ilei fpeciem teftatur Sennertus, in eo humores ex hypochondriis furfum vergebant, ut non folum epilepticus & cæcus fieret, verum etiam ut clyfterem vomitu rejiceret æger ab eo obfervatus. Similes clyfterum imo peffariorum per os rejectiones obfervavere Matthæus de Gradibus, *de vomitu*, Guainerius & Jac. Optheus. Similes anarrhopias videmus in infultu apoplexiæ, capite & oculis cruore turgentibus, rubris, dum extrema pallent & frigefcunt. Similes fpafmodici motus ventriculi & inteftinorum obfervantur in colica hyfterica, cujus curatio in hac fpecie maxime convenit.

4. *Ileus ab inteftino compreffo* Bonet. *Sepulchret.* *A pancreate* fchirrofo tumido colum premente, inflammante Kerckring. *obf. anat.* 43. *A fchirrofo tumore* officulis farcto colum premente inflammante Hippolyth. Bofchi *de facult. anat. libr.* 2. A *cancro* exulcerante in cæco contracto & ileum inteftinum fubingreffo Fabrit. Hildan. *cent.* 1. *Obferv.* 61. P. Salii Diverfi, *cap.* 11. *Ab inteftino* fub coftis fpuriis in hypochondrio dextro compreffo Henr. Lavater. *Thef. inaugur.* 5.

Rumpi aliquoties *inteftina* in hoc morbo docet obfervatio, ut Colum. Barbette *prax. lib.* 4. *cap.* 7. Beniven. *de abditis cap.* 76. River. *cent.* 3. *obferv.* 26. D. Martin. *Act. Acad.* 1706.

A Mola tubali rectum premente Hippol. Bofeus *de Facult. Anat. lib.* 2. *pag.* 23.

A Schirro mefenterii inteftina premente, Riolan. *method. med.*

A Recto per membraneum annulum *conftricto* Bonet. *Sepulchret. obf.* 24. *caf.* 9.

A tenui *inteftino* per filum ferreum ab a-gyrta *ligato*. Henric. ab Heers *obferv.* 32. *pag.* 191.

Ab inteftini abfceffu Bonet. *Sepulchr. obfer.* 24. *caf.* 10.

Hæc ultima varietas ad ileum inflammatorium attinere videtur.

5. *Ileus a colo pituita infarcto*. Boneti *Sepulchret. obfer.* 25. ex Fernelio & Salio Diverfo. Corpus femper friget, febris nulla, dolores vehementes, dein vomitus biliofi & pituitofi, demum fæculenti, colum pituita oppletum & obftructum inventum eft.

6. *Ileus Herniofus* Forefti *obferv.* 20. 21. 22. *libr.* 21. A *prolapfu* inteftinorum in *fcrotum* Ballonii *confil. libr.* 2. *confil.* 24.

Fo-

Foreft. *obferv.* 7. *lib.* 21. A *Bubonocele frequentiffimus* Ballon. *confil.* 31. *lib.* 1. Mangeti *in Sepulchret. obferv.* 26. *pag.* 237. Ab *exomphalo* Foreft. *obferv. lib.* 21. Ab *Hernia veficæ*. Petit. *Aă. Acad. Parif.* 1707. Ab *Hernia Litriana*, *Aă. Arac.*

Eft Bubonocele frequens ilei principium; funt bene multi ruftici, qui de colica & naufea conqueruntur, nec Bubonocelem fe pati monent Medicum, hujus infirmitatis dedecus timentes: unde cavendum femper eft ne emetica aut cathartica præfcribantur in hoc cafu, nifi prius exploratis ægri inguinibus.

Cura exigit phlebotomiam, fitum fupinum cruribus inflexis, fomenta ex omafis animalis, inteftinis calidis, litus ex oleo, clyfmata laxantia, artificiofam a Chirurgo inftitutam preffionem & fucculfionem & demum his irritis operationem.

Nunquam hernioſi debent bracherium deponere maxime cum cathartica fumunt, cum tuffiunt.

7. *Ileus volvulus*. Bonet. *Sepulchret. obferv.* 20. & 21. ubi cafus viginti tres.

Ille eft qui a mutuo inteftinorum fubingreffu vel intus fufceptione dependet, millena funt hujus exempla; vide, Boneti *Sepulchret. obf.* 20. ubi cafus 15. recenfentur. Ego in puerulis cum & fine ileo fimiles vidi inteftini invaginationes & conftrictiones fpafmodicas in cadavere perfeverantes; ubi enim vermes funt, inteftina eos arcte amplexantur atque infra & fupra ita conftringuntur, ut impervia evadant, tunc conftrictam partem a laxa fuperiori invaginari facillimum, fuperveniente hac occafione, vi expultrice inverfa, fupervenit inflammatio, dolor, naufea, ileus.

Si hujus darentur figna, indicarentur in hac fpecie globi plumbei, hydargyrus magna dofi, potiffimum ubi lumbrici incufantur.

Curam videfis in Riverii *obf.* 26. *centur.* 3. Huc pertinet ileus phyfodes Rolfinckii: inteftina enim fære flatu diftenfa & portentofe intumefacta obfervantur, Plater. *obf. lib.* 3. *pag.* 667. Beniven.

Gaftroraphia eo fine facta, ut digitis evolvantur inteftina, qua curatam, aiunt, Baroniffam de Landi, apud me fidem nullam invenient. Vide Sepulchret. notam Mangeti *p.* 228. *Tom.* 2.

8. *Ileus Indicus. Mordexin* Frider. Hoffmann. *Tom.* 6. *pag.* 207. Gallis *Fer chaud. Mor-dez-chin* Mem. de la Chine.

Eam fpeciem Goæ familiarem, & Sinenfibus communem, comitantur figna faburræ crudæ; vomitiones violentæ, tormina atrocia, fenfuum obfcuratio. Alii choleram eodem nomine defignant.

Franc. Boiffier de Sauvages.

Cura. Obtinetur abftinentia ab omni potu, & ferro candenti pedibus applicato.

9. *Ileus phyfodes* Rolfincii, *obferv.* 18. *lib.* 21. *Tormentum* Cælii Aurel. Rolfineii.

Stipatur borborygmis, alvi conftipatione, torminibus, & loco vomitionis datur flatuum frequens eructatio, dolor fupra umbilicum eft, flatus etiam, fed non fæces alvo excluduntur; fpecies a Forefto obfervata, curata fuit, ut ileus inflammatorius; mulieres tabulam ligneam calidam ventri applicabant infaufte.

10. *Ileus calculofus* D. Chaptal. D. Med. M. Clariffimi.

12. Maii 1753. mulier poft dolores abdominis & alvi conftipationem in ileum incidit, fæculentas materies per triduum vomuit, multo oleo olivarum propinato, & clyfmatis forma injecto, nec non potata decoctione foliorum violæ, demum dejecit calculum pollice longiorem, femi pollice craffiorem, ovatum, fubalbidum, levem, quo excreto, alvus ubertim profluxit, hydrargyri femilibram etiam hauferat, ficque fanata eft.

11. *Ileus a callofa coli ftrictura* D. Gauteron, Societ. Reg. Monfp. Secretarius.

In iliaco defuncto invenit ille fagax Medicus colum callofum arctiffime anguftatum, ut vix calamum fcriptorium admitteret; hæc conftrictio vetus erat, inflammationis expers. Similis cafus eft apud Bonetum, in *Sepulchreto*, ubi obfervatur rectum coalitum.

Qui imperforati nafcuntur, eumdem morbum incurrunt.

12. *Ileus verminofus*. *Iliaca paffio a vermibus* Gordon. *pag.* 263.

Hanc fpeciem vidi ipfe in adolefcentula, quæ per os omnia rejiciebat, cum materiebus acidis, verminofis, vivido dolore ad umbilicum, borborygmis, ita ut ad ileum magis quam ad aliud quodvis genus hic morbus accederet; interea alvus libera erat, non pertinaciter adftricta; hæc fpecies multo minus eft periculofa ileo vulgari feu volvulo, & catharticis vermifugis cedit.

13. *Ileus a veneno*. Vide *a cartharticis*, ut veratro, colocynthide.

Sartor Monfpelienfis arfenici albi drachmam unam loco cremoris tartari in potu cathartico haufit; 1. ftatim fenfit fe comburi, fuffocari, vomitu continuo, ardore ventriculi, oris excruciabatur. 2. Extrema frigefcebant, facies plumbea, pallida, fudore frigido perfufa. 3. Singultus frequens, fapor in ore horrendus. 4. Pulfus parvus, ra-

rarus, tardus, intermittens. 5. Sitis inexhausta, anxietas horrenda. 6. Constrictio pectoris ineffabilis. 7. Per octo primas dies nulla urina, nullus sudor, nisi in facie, lingua sicca. 8. Per septem primos dies vomitus assiduus, biliosus, brunneus, abdomen molle, per quatuor dies alvus omnino clausa, reliquis diebus liquida, brunnea dejectio. 9. Circa quartam diem eschara nigra, crassa, ex ore, œsophago rejecta est subsequente hæmorrhagia. 10. Circa sextam diem æger escharam ventriculi evomuit, pulsus nullus; die septima priapismus cum rigiditate, erectione, dolore penis, balano livido per 24. horas; octava die anxietates auctæ, febris cum pulsu pleno, intermittente, accedunt convulsiones, delirium obscurum, vespere mors.

Cadaver aperiendum jussit Magistratus; adfui, dentes carnibus denudati, linguæ papillæ nudæ, totum os membrana sua spoliatum, villosa tunica ventriculi nulla; ventriculus liquore atro cum sedimento quasi carbonum tritorum plenus, intestina atro-rubra, valvulæ, integræ, gangræna in pyloro, in amygdalis, & foramine linguali.

Cura. Hauriantur quæ præsto sunt ex oleis, jusculis pinguibus, lacte, dein gummi arabicum in aqua solutum, mucilago seminum lini, fiant similia clysmata, gargarismata.

14. *Ileus imperforatorum.* Diar. Medic. *Novembr.* 1757. *pag.* 59. *Iliaca a recti intestini coalitu* Bonet. *Sepulchret.*

Infantes recens nati meconio suo non vacuantur, anus examinetur, si obturatio fit altior in recto, candela cerea, vel specillo mutico exploretur, & membrana obturans se prodet; quæ cito pharingotomo, vel cuspide *troiscarts* est caute, duce digito indice, aperienda.

Hac operatione neglecta abdomen intumescit, tenditur, dolet, vomitio cum torminibus acutis accedit, febris inflammatio, sphacelus, mors intra hebdomadam.

Nemausi puella puber ano & genitalibus externis abortu destituta, de cetero sana, imo pulchra, quolibet triduo vel biduo oborto circa umbilicum dolore, excrementa alvina per os rejiciebat ab annis quatuordecim, urina vero ex papillis mammarum aliquoties in die stillabat, narravit autopta Ill. D. Baux, Medicinam cum laude summa faciens Nemausi, Regiæque Scientiarum Societatis Monspeliensis Alumnus meritissimus.

15. *Ileus a bubonocele. Colique provenant d'un boyau pince.* Puzos, *Traite des accouchements, pag.* 81.

Si intestinum tenue, quod gravidis accidit, perstringatur in annulis musculorum transversorum, vel in umbilici foramine, sine ullo tumore extus sensibili nec indiciis partis affectæ, morbus exsurgit atrox, cujus symptomata colicam biliosam, flatulentam, simulque hepatalgiam & nephralgiam referunt. Similem morbum vomitu, pervigilio, febri mediocri stipatum septem phlebotomiæ, clysmata plura, potiones oleosæ, narcotica ne minimum sedabant in gravida septimestri; abortum proritavit Puzos, & fœtum vivum extraxit; mater vero post biduum obiit. Inventa est post mortem intestini ilei pars livida in annulo dextro vellicata.

Curatio generica ilei.

Naturæ conatus vergunt ad obicem, si adfuerit, torminosis intestinorum nisibus superandum & materias vomitoriis conatibus qua data via expellendas, quæ mora longiori gangrænam inducerent.

Vena pro viribus bis vel ter est secanda, ut inflammatio sedetur, gangræna avertatur, intestina arctius convulsa & constricta laxentur, jusculis & aqua pulli quarta quavis hora nutriatur æger.

Oleum amygdalarum recens ad uncias plures bis vel ter in die hauriatur, vel decoctum radicis althææ, foliorum malvæ, seminum lini substituatur; abdomen oleo tepido illiniatur, vel decocto emollienti foveatur, clysmata oleosa & demulcentia injiciantur. Noctu narcotica cum oleo blando offerantur.

Imminuto dolore cassiæ pulpa recens ad uncias duas bulliat in aquæ pulli libra, fiant duo ciathi, cuilibet addatur oleum amygdalarum ad uncias duas; cathartica fortiora ab Auctoribus præscripta fugienda sunt.

Si a vermibus, fœcibus induratis, volvulo, foveri morbum suspicio fit, globulos plumbeos duos vel tres successivis diebus hauriat æger, vel hydrargyri semi-libram, nec non balneum ex oleo paratum ingrediatur. Vena e talo, si vires sinent, deinceps aperiatur, linimenta, clysmata repetantur, una salus ægri alvum referari, flatus fœtidos, fœces, hac via ejici.

XV. Cholera. *Cholera-morbus.* A *chole*, bile, dicta fuit, vel ob *cholades*, seu intestina, ex Tralliano.

Qui metuunt ne cholera cum iracundia Gallice dicta confundatur, vocant *choleram-morbum*, ac *cholericam passionem*. Ægri *cholerici* Aureliano dicuntur. Græcis *cholerizontes*.

Character. Morbus acutissimus vomitione biliosa aut acri assidua, & diarrhœa simul violenta, saltem nausea & tenesmo stipatus,

tus, cum dolore abdominis, virium proſtratione, & non raro ſurarum crampis.

Sub finem æſtatis frequentiſſima eſt quæ ſpontanea.

Cauſa eſt juxta Galenum conatus facultatis expultricis ventriculi & ſimul inteſtinorum ad evacuandam ſurſum & deorſum materiam acrem, biliosam; putridamve; quæ ſua mora veneni ad inſtar viſcera corrumperet.

Materies vomitu rejectas ab inteſtinis etiam procedere probat non ſolum bilis, ſed etiam ſtercoracei ſmegmatis vomitio ab Hippocrate & Lommio notata in cholera.

1. *Cholera ſpontanea.* Hippoc. *Epidem. lib.* 5. Foeſ. *pag.* 1144. ubi curatio peſſima ex veratro & balneo. Idem; *pag.* 1159. *de Eutichide*; deſcriptio optima. *Cholera-morbus* anni 1669. Sydenhami.

Illa eſt ſpecies quæ ſine procatharſi ſeu occaſione evidenti ſponte circa menſem Septembrem; etiam illis qui nullo fructu utuntur; ſubito ſupervenit. Vomitiones enormes, bilioſæ, putres per plures horas; dejectiones difficiles & teneſmodes ſimul vel paullo poſt ſuccedentes; quandoque & utplurimum ceſſante vomitione unam aut alteram diem perſeverantes. Tormina ventriculi & inteſtinorum, cardialgica ſyncopen minantur; proſtratio virium ſubita ſumma cum pulſu parvo; dein nullo; vel celeri; frequenti; exili; in extremo facies cadaveroſa; livida; extrema gelida, æſtus; ſitis inexhauſta frigidorum; averſatio carnium, anxietas continua; ſurarum & aliorum artuum contractio ſpaſmodica, crampus dicta.

Morbus ille terrificus; ſi ſubito accerſatur Medicus, feliciſsime ſæpiſsime ſanatur; aſt male curatus; aut neglectus; breviſsimo tempore ægrum e medio tollit.

Cura Sydenhamiana eſt omnium optima; ut vigeſies & ultra expertus ſum; nam in Noſocomio generali quotannis quatuor circiter cholerae autumnales dantur.

Ægro adhuc vigenti offeratur aqua tepida; aqua pulli; imo ſi pulſus valet & dolor intenſus ſit; vena ſecetur e brachio.

Juſcula vel cremores fluxiles quarta quavis hora offerantur; ſed vix retineri poſſunt; adeoque poſt ſufficientem evacuationem offeratur antiemeticum Riverii, ſcilicet unum aut alterum ſucci vel ſyrupi limonum cochlear, cum ſalis abſynthii granis viginti; ſi dolor; debilitas urgeant quavis diei hora; huic julapio adduntur laudani liquidi guttæ viginti; vel pro re nata aqua menthæ, aqua cinnamomi; oleum amygdalarum dulcium: datis hoc modo induciis; juſcula retinentur; tunc clyſmata ex decocto inteſtinorum vervecum tepida injiciuntur; parva doſi; maxime ſi teneſmus dolor exigat; quod rarius accidit.

Redeunte vomitione redeo ad antiemeticum, & veſpere ad laudanum; potentiſſimum in hoc caſu cardiacum & fluxum mire cohibens; ſiti urgente limonata pro potu adhibetur.

Poſt tres dies a ceſſatione vomitus & diarrhœæ, æger ex decocto rhapontici; mirobalani, & ſyrupo de cichoreo compoſito, vel ad ſummum manna ſuperaddita repurgatur; & ſic optime convaleſcit.

2. *Cholera ſicca* Sydenham. *Sect.* 4. *cap.* 2. Ballonii; *Conſil.* 77. *lib.* 1. *A flatibus* Galen. *de cauſ. morbor.* 4. *Flatulenta* Menjotii. *Cholera ſuppreſſa* Riverii. *Cholera hypochondriaca* Langii. *Cholera Xere* Hippocr. *de victus ratione* 103. Galen.

Ab arida cholera venter inflatur; ſtrepitus fiunt; & dolor tum laterum, tum lumborum; nihilque alvus dejicit; ſed aſtringitur; ita affectus ne vomat caveto; clyſterem ex calidis & pinguibus adhibebis; perunctumque in balneum calidum immittes, calida irrigabis, ut calefiat. Hippocr.

3. *Cholera auriginoſa a fungis venenatis* D. Lemmonier; *Act. Acad. Pariſ.* 1749.

Hiſtoria diaria.

Puella vorat ferculum in quo erat frixus fungus mediæ magnitudinis; totus albus. Vaillant. Hoc in prandio.

1. Hora quarta pomeridiana cardialgiæ, noctu dolores acuti; nauſeæ; vomitiones; dejectiones bilioſæ; vires proſternantur; cholera perſeverat.

2. Mane pulſus frequens exiguus; vix diſtinguitur; epigaſtrium tumet; pulſat quaſi a cordis mucrone; (duodeno diſtenſo; aortæ pulſationes tranſmittente) præſcribitur aqua pulli; decoctum radicis althææ & ſeminum lini; clyſma iteratum & fotus ex plantis emollientibus; pauxillum theriacę.

Dejectiones ſex cum fruſtis fungi; vomitio nulla.

3. Mane diarrhœa ſedata; cardialgia; debilitas perſtant; meteoriſmus epigaſtrii & pulſatio creſcunt; dejectio bilioſa cum fruſtis fungi.

4. Nox pacata; cutis humida; pulſus melior; urinę fluentes; ſumitur manna & catholicum; aqua pulli copioſa; fungos dejicit; ſedantur ſymptomata; dormit.

5. Die accedit delirium; pectoris oppreſſio; ſuſpirat; oſcitat; anxia eſt; pulſus evaneſcit; omnia auxilia recuſat; facies pallet; friget; catamenia ſiſtuntur: paratur bal-

balneum; fubftituitur pediluvium; inde redeunt catamenia fed parca: faphæna fecatur, dyfpnœa crefcit, convelluntur maxillæ, iteratur phlebotomia e pede: aurigo fupervenit.

6. Die mane expiravit, cutis flavido evanuit, macula viridis in utroque oculi cantho acceffit.

Cadavere aperto, phlogofis parva ventriculi, duodenum flatu valde diftenfum, inferius ftrangulatum, hepar tenfum, rubrum, ductus choledocus in medio ftrangulatus, fuperne turgidus, inferne vacuus, unde aurigo poft mortem, bilis in vefica fellea atro-viridis, inteftina vacua illibata.

4. *Cholera dyfenterica* auriginofa *Act. Acad.* 1749. Lemonnier.

1. Die ejufdem puellæ mater, quadraginta quinque annos nata, robufta parcius hos fungos voravit in prandio, vefpere cœnavit more folito.

2. Summo mane, colicæ, biliofæ vomitiones, meteorifmus, pulfus debilis, virium proftratio, lingua ficca, fordida, dejectiones biliofæ.

3. Ipfi fuccurritur, vefpere melius habet.

4. Purgatur, dejectiones funt fætidæ, liquidæ; vefpere laudani guttæ quindecim.

5. Dejectiones fufcæ, fætidæ, ramenta dyfenterica, dejectiones cruentatæ, pulfus exilis, extrema frigent, nullus dolor, nec motus in abdomine; tenfio tamen in epigaftrio, noctu ex narcotico dormit.

6. Dyfentericus fluxus crefcit, fopor altus, facies tumet, oculi flavefcunt, dejectiones mucofæ, cruentæ, grumofæ, cardialgia affidua, furditas, oculi aperti fixi nil vident diftincte; delirium obfcurum, fugax, datur lilium.

7. Ipecacuanha præbetur ad fcrupulum, nil vomuit, feceffit, dejectio inde minus fætida; datur tinctura rofarum, fpiritu vitrioli acidulata, dyfenteria fedatur, datur tinctura rhei cum lixivio.

8. Ceffat fanguinis dejectio; pulfus major, fopor difcutitur, redeunt fenfus, nocte fudat, dormit.

9. Dejectiones biliofæ, utitur tinctura rofarum & rhei.

10. Fluit alvus, facies detumefcit, aurigo perfiftit, datur ptifana ex cichorio, foncho, fcorzonera; febricula accedit, fomno & madore leni terminatur.

Intra decimum quintum diem urinæ fluunt ubertim, aurigo evanefcit, ægra convalefcit.

5. *Cholera a venenis foffilibus*. Vide *Ileum a veneno*.

Ab antimonialibus.

Ab arfenicalibus Frid. Hoff. *de cholera obf.* 3.

A mercurialibus.

6. *Cholera intermittens* Mortoni, *Pyretologia pag.* 16. 33. 81. *Tortiana cholerica* Torti *de febrib. lib.* 3. *cap.* 1. *pag.* 124.

Eft fpecies quæ acceffum febris tertianæ, raro quartanæ, fæpius tritæophiæ paroxyfmum comitatur.

Initio fcilicet acceffus vomitio biliofa, prafina, copiofa, acris, fimulque dejectio frequens fupervenit non raro cum fingultu, voce clangofa, aut rauca, oculorum concavitate, angore ftomachi, fudatiuncula minuta circa frontem, pulfu exili, extremorum perfrigeratione, aut livore, uno verbo cum fymptomatis choleram regularem ftipare folitis, a quo diftincta eft ifta, quia febris eft fymptoma ipfius periodos concomitans.

Hæc cholera mortem minatur in eo febris acceffu, qui morbi incrementum, aut ftatum conftituit.

Curatur prompta & larga kinkinæ exhibitione, ftatima paroxyfmo incipiendo ufquequo drachmæ minimum fex ingeftæ fuerint ante quatuor horas quæ fubfecuturum præcedunt.

In cholera pulfus eft qualis in vomitu fimul & in diarrhœa contractus, & per intervalla intermittens.

7. *Cholera Indica* Delloni, *Iter in Indias Oriental.* Amftelodam. 1689. *Merdechi* vulgo.

Symptomata. Sitis ardens, cephalalgia, inquietudo, febris, delirium, alvi fluxus, & vomitus, pulfus fortis & inæqualis, urinæ rubræ & albæ, fed femper limpidæ.

Therapeia. Primum & præcipuum remedium quod huic morbo opponitur, eft combuftio pedis, admoto veru ferreo e latere ad tali partem magis callofam, ufquequo æger dolorem fenfiffe fignificet, quo facto ftatim veru tollitur, & paucis ictibus pars ambufta impetitur calceo molli, eo fine ut phlyctenæ præcaveantur; hæc ambuftio dolorem exiguum infert, & non impediret quominus æger ftatim incederet, fi cholera permitteret: nihilominus choleræ violentiam retundit, & fi febris non evanuerit, ea auxiliis ordinariis eft impugnanda: æger nutritur decocto & cremore orizæ, in quo etiam, fi febris adfit, multum piperis additur, idem piper pulveratum capiti infpergitur; a phlebotomia abftinent, & cathartica mitiora tantum fedato morbo, & dimiffa febre adhibent.

Hæc methodus ita empyrica videbatur Dellonio Medico, ut eam initio contemneret; verum multiplici eaque funefta experientia didicit non alia methodo curari hunc morbum, adeoque in femetipfo, & aliis ægris eam deinceps feliciter adhibuit.

8. Cho-

8. *Cholera a veneno animali.* A *Lucii ovis* Gesner. *de piscibus*. Schenckii *de venenis*. A *barbi ovis* Gesner. *de piscibus*. Ab *atramento sepiæ* Plin. *Histor. natur.*

Historia. Mulier quinquagenaria, & filius ejus ova frixa barbi piscis ad cœnam edunt; hora prima matutina ambo expergefiunt cum nausea & cardialgia atroci, inde vomitus biliosi, acres, fætidi; hausta aqua pulli, secessus frequentes, torminosi; injiciuntur clysmata ex aqua pulli, perseverant vomitiones & dejectiones usque ad vesperam, & convalescunt ambo; interea adolescentulus multos in annos debilitatus est.

9. *Colera verminosa.*

Est ea quæ a materie verminosa in primis viis latitante excitatur. Hujus exempla aliquot observavi in puerulis, apud quos materies illa verminosa eosdem ac venenum effectus edebat.

10. *Cholera arthritica.*

Cholera ab arthritide repulsa, ex qua mortuus est Sydenhamus.

Ea est quæ a materie arthritica repressa per artem, aut ob naturæ debilitatem retenta exoritur.

11. *Cholera crapulosa.*

Ea est quæ a nimia ciborum & potulentorum ingurgitatione, vini potissimum nimia potatione procedit, natura hanc farcinam supra & infra cum impetu eliminante; hic vero affectus fugax est & salubris.

XVI. Diarrhœa, *Diarrhee.* *Catacoria* Galen. *lib.* 4. *pag.* 790. *Rheumatismus* Tralliani *lib.* 8. *cap.* 7. Asclepiadis ex Aurelia-no. *Defluxio* Cœl. Aurelian. *cap.* 22. *de morbis acutis lib.* 3. *Catatropha* Gilberti Angli, *pag.* 212. *Rheuma Gastros* Galen. *in* 1. *Prognostic. Diarria* Gilbert. Angli. *Alvi fluxus*, *ventris profluvium*. *Diarrhee*, *cours de ventre*, *benefice de nature*, *devoiement*, *flux de ventre*. Ægri *Diarrhoici*, *Foireux*.

Character. Recrementorum & excrementorum utplurimum fluxiliorum frequens per anum dejectio morbosa, id est, constans & notabilis.

Differt a cœliaca & lienteria ex eo quod non excernantur cibaria, aut cruda, aut in chylum mutata, ut in quibusdam lienteriæ & cœliacæ speciebus, sed excrementitiæ, aut recrementitiæ materies. A tenesmo, quod nisus ad egerendum non sint inanes. Ab hepatirrhœa & dysenteria, quod ejecta non sint cruentata. A melœna, quod non sint nigra.

Causa dejectionis cujusvis sufficiens est nisus facultatis expultricis major resistentiis obicis ex parte fæcum & sphincteris, valvularum, &c. sed quod hosce conatus excretorios determinat, est molestia quam materies mole, mora, acredine, pondere, vel quomodocumque in intestinis excitant; raro facultas a terrore ad agendum commovetur.

Materies morbifica est vel peregrina, ut venenum, medicamentum, vel humor in sanguine genitus ad intestinale colum delatus, ejusque tunicas molestans, ut in diarrhœis criticis, serosis, adiposis, seu colliquativis, vel succus biliosus, pancreaticus, similisve in cavum intestinorum delapsus, vel demum fæces corruptæ, vitiosæ, acres; in omni specie primo ingestorum reliquiæ egeruntur, deinde pro victus ratione ejectiones cum hisce reliquiis commixtæ, vel puriores apparent, & prout bilis, serum, vel alter humor prædominium tenet, diarrhœa biliosa vel serosa nuncupatur; pulsus intermittens, observante Solano Doctore Medico, diarrhœam criticam præsagit.

1. *Diarrhœa stercorosa* River. *Diarrhœa a ventriculo & cibis corruptis* Sennert. *Diarrhœa stomachalis* Gaspar. Hoffmanni. *Fluxus cibalis* Sennert. *Benefice de nature.*

Illa est quæ a crapula, vel indigestis alimentis utplurimum a voracitate orta, sine febre, & cum euphoria unam aut alteram diem perseverat, ex qua nedum vires imminuantur, functiones reparantur, fames prostrata resurgit, & cum ob copiam chymi, vel chyli ceterum cocti, sed in venas lacteas non transmissi, excitetur, fluxus cibalis aut chylosus audit, licet excreta sint nequaquam alba, sed non stercoracea liquidiora; qui voracius cibos digerunt, non satis masticant, aut qui sunt edentuli, imo etiam balbi, notante Hippocrate, huic morbo sunt obnoxii. Rheum, rhaponticum, syrupus de cichorio compositus in cura primas tenent.

2. *Diarrhœa vulgaris*; *Diarrhœa a toto corpore sine Febre* Sennert.

Ea differt a stercorosa quod diuturnior, graviorque sit, atque cum ab ingestis non possit suppeditari tota quanta evacuatur materies, ea ab intestinorum colatorio magnam partem excerni verosimile est, adeoque a toto corpore suppeditatur, id est, a sanguine qui per hanc viam depuratur; hujus itaque principium est uberior putridi serosique humoris excretio ex colatorio intestinali, unde cum fæcibus ea ratione dilutis evacuatur diarrhœæ forma. Diæta tenuis, potus ex crusta panis tosti in aqua infusa, & cathartica lenia, sed astringentia præmittantur; dein diascordium, vel theriaca præscribantur.

3. Diar-

3. *Diarrhœa febrilis* Boerhaav. *aphor.* 719. Sydenhami *conſt. epid. c.* 4. *p.* 31. Stahl. *de febrib. p.* 64. *Diarrhœa a toto cum febre* Sennert.

Ea eſt quæ ſynochum verſus finem comitatur; in febris quippe proceſſu, ubi malignum in ventriculo humorem non nihil ſubegerit natura, & ad inteſtina amandaverit, illa ab acri humore ex hoc fonte, perpetim ſcaturiente, uſque adeo corruduntur, ut non poſſit non inſequi diarrhœa.

Cognoſcitur hæc ſpecies quod initio febris æger in vomitum propenſus fuerit, nec tamen ei emeticum fuit præſcriptum.

Ab hac diarrhœa æger, jam febre debilitatus, ulterius enervatur, eo tempore quo natura ſuis viribus magis indiget ad febrilem materiam, quæ ſanguinem inficit, corrigendam, & alia forte via evacuandam, unde periculum.

Hanc ſpeciem non raro comitantur, aut præcedunt nauſea, cardialgia, anxietas, jactatio, ſuſpiria luctuoſa, linguæ ſordities, nigredo, &c.

Curatur, præſcripto quantocius emetico, ſi vires ſinant, & veſpere ſequenti paregorico leviter cardiaco; aſtringentia vero parum profunt.

4. *Diarrhœa pituitoſa. Album alvi profluvium* Guill. Piſon. *c.* 9.

Perſpirationi impeditæ, adeoque crudo & pituitoſo humori in inteſtinis excreto tribuitur apud Indos; ægrum magno dolore paullatim languefcere facit, ſine febre eſt; omni ætati, hyberno id eſt pluvio potius quam æſtivo tempore, ad menſes, nonnunquam ad annos durat.

Curatio a clyſteribus abſtergentibus incipiat, ut ex melle paratis; corpus præparetur ſyrupis ſimilibus, dein ad ipecacuanham confugiendum, ſcilicet hujus radicis drachmæ duæ cum vel ſine oxymelite coquantur in aquæ unciis quatuor; per noctem maceretur decoctum, & ſumatur mane ſequenti; poſtridie ſemel atque iterum pro re nata, die ſecunda, imo tertia, ejuſdem ipecacuanhæ jam coctæ decoctio ſumenda, tum quod ægri debiliores eam facilius ferant. Hæc Guil. Piſo.

5. *Diarrhœa carnoſa* Vvolfgang. Vvedelii *Collect. Acad. T.* 3. *p.* 588. Peyeri *de glandul. inteſtin. exercitat.* 1. *p.* 2. Ad dyſenteriam accedit hic morbus, aut potius ejus eſt ſequela.

6. *Diarrhœa varioloſa* Sydenhami *p.*97.94. 83. *A miltaro* Roncalli, *Medic. pag.* 151. 153. *Rubeolas ſubſequens* Id. *pag.* 122. Morton. *p.* 28.

Ut ptyaliſmus adultis in variola confluente ſalutaris eſt & neceſſarius, ita in confluente variola apud infantes, ſeu impuberes diarrhœa ſalutaris eſt, licet non æque conſtanter accedat, & in diſcretis variolis ſit inſalubris; in confluentibus etenim hac via apud infantes natura ſe viru varioloſo partim exonerat; aſt in diſcreta non exſuperat illud virus, & tunc tantum ſupervenit diarrhœa cum a frigore ſuſcepto repercutiuntur puſtulæ, & materia morbifica retrocedit.

Male locata imprudentium muliercularum opera in ſiſtenda diarrhœa, quæ infantibus variola confluenti affectis accidit, multa infantium millia letho dedit; ſecus feliciter perſeverat ad finem morbi; econtra in diſcreta variola diarrhœa ſuperveniens accidit, vel a repercuſſione per frigus externum, vel ob evacuationes indebite factas, atque illius uſu cardiacorum, & regimine confortmi opitulandum eſt, quæ tamen ultra non ſunt continuanda, quam ſymptomata quæ ex hac repercuſſione proceſſerunt; aquæ itaque ſtillatitiæ & diaſcordium indicantur.

Diarrhœa autem non ſolet ita mature infantes invadere, ac adultos ptyaliſmus. Quocumque autem temporis morbo ingruerit, niſi ante ſiſtatur per artem, ea ſolet ſingula morbi ſtadia decurrere: diarrhœa rubeolam non raro excipit vel etiam ad plures ſeptimanas excurrit poſt morbi omniumque ejus ſymptomatum fugam, Sydenham. *pag.* 121. maxime ſi regimine calidiori morbilloſi uſi fuerint; hæc autem diarrhœa venæ ſectione non minus ſanatur quam peripneumonia, quæ ab eodem calido regimine quandoque infantes in rubeolæ ipſius decurſu aggreditur, cum poſtularum retropreſſione periculoſiſſima. Sydenham. *pag.* 122.

Si in varioła diſcreta ante eruptionem ſuperveniat diarrhœa, illa a ſaburra primarum viarum dependet atque catharticis, ut rheo, myrabolanis, dein vero abſorbentibus eſt impugnanda.

Facta eruptione in diſcreta variola, diarrhœa eſt inſalubris atque ope diaſcordii, theriacæ & abſorbentium eſt reprimenda, ſecus collaberentur puſtulæ, parce tamen apud infantes narcotica ſunt præſcribenda.

7. *Diarrhœa Acraſia*, *incontinence du ventre*.

Incontinentia alvi eſt non frequens, ſed intempeſtiva & involuntaria alvi depoſitio, qualis accidit pueris dormientibus vel etiam vigilantibus ſed invitis, aut ſui nimium negligentibus; hic pravus mos corrigitur minis, verberibus, curando ut alvum exonerent

rent antequam lectum petant, cavendo ne nimium cibis se ingurgitent, ne cibis dyspeptis utantur.

8. *Diarrhœa biliosa* Alex. Tralliani. Frider. Hoffmanni *T.* 2. *pag.* 165. *Cœliaca* Cælii Aureliani non Neotericorum.

Cognoscitur ex flavedine biliosa excretorum torminibus & calore viscerum, siti & siccitate oris, febre sæpius adjuncta, oris simul amarore, linguæ flavedine, causis calefacientibus prægressis, temperamento biloso, tempestate calida prægressa.

Solvit sæpe tertianam, tritæophiam aliasque febres biliosas, necnon amphimerinam catarrhalem benignam, potus optimus ex sale prunellæ, ex nitro, acquis acidulis sedata febre, affinis est valde diarrhœę cholerioidi, sed non est inflammatoria.

9. *Diarrhœa attritica* Musgrave *de arthritide anomala cap.* 4.

Est illa quæ sponte arthriticis dolentibus superveniens dolores & tumores pedum supprimit, vel quæ materiem arthriticam ad intestina divertens solitum arthritidis paroxysmum prævertit, vel quæ demum in veteri arthritide ob cruditates labefactato ventriculo, accidit. Hæc ultima est pessima, vino & stomachicis debellanda, quæ a catharticis oritur, ut hypercatharsis curanda, prior vero naturæ sæpius committenda est.

10. *Diarrhœa serosa* Car. Pison. *colluv. serof.* *Diarrhœa cerebralis* Gordon. *Diarrhœa aquosa* Frid. Hoffmann. *Tom.* 2. *pag.* 117.

Illa species cognoscitur ex quantitate serosi laticis excreti, non oleosi, & pinguis ut in synthectica; est autem vel critica vel morbosa: critica si morbis cerebri, ut apoplexiæ serosæ, paralysi serosæ, aliisque similibus superveniat, si leucophlegmatiæ, ascitise adjungat, & priores morbos imminuat, modo tamen vires ægri adhuc sint vegetæ, insalubris est, si a materie acri intestina sollicitante & serum sanguinis solvente foveatur, qualem suppeditant cathartica hydragoga.

11. *Diarrhœa purulenta* Benedict. Sylvatici *cent.* 2. *obs.* 86. Frider. Hoffmann. *Tom.* 2. *pag.* 174. *obs.* 3.

Illa sequitur suppurationem in mesenterio, periodice recurrit, saniem purulentam, quandoque sanguinolentam fundit a qua æger levatur.

12. *Diarrhœa chiliensis*; Feuillee, *obs.vol.*2. Illa species sedem habet potissimum in intestino recto, Chiliensibus est endemica, principium ejus est recti inflammatio: signa sunt febris acuta, tensio podicis, dejectio frequens.

Curatur clysmatis ex decocto solani, quod officinali nostro affine est, scilicet solanum chenopodii folio, acinis luteis.

13. *Diarrhœa colliquativa* Riverii. *Syntexis* Dodon. *pag.* 102. Ægri *Synthetici*. *Fluxus colliquativus* Sennert. *Diarrhœa atrophicorum* Junker. *Diarr. Synthetica* Græcis.

Duplex est hujus varietas; vel enim exacerbantes malignas febres comitatur, ut amphimerinam malignam & cum summa virium prostratione, liquidissimas, nigricantes, fuscas & fœditissimas, putres, oleosas, materies eliminat, unde cito emaciatur æger & exhauritur. Vel amphimerinam hecticam purulentamve ut phtisicam sibi habet adjunctam, & excrementa pinguedine fusa, putri, liquida diluuntur ob summam acrimoniam ex qua liquatur totius corporis pinguedo, unde emaciatio, prostratio virium & mors inevitabilis. In dysenteria epidemica boum vidi sæpe materies ejectas velut oleo supra affuso obvolutas: unde hæc animalia cito emaciabantur.

14. *Diarrhœa verminosa*. *Diarrhœa a vermibus* Sennert.

Cognoscitur ex signis vermium, lumbricorum, aliunde repetendis potissimum odore proprio anhelitus in infantibus ablactatis, ex vermium dejectione, ex fœcibus grisaceis, morsibus intestinorum; curatur catharticis pro ætate diversis, modo vires sinant, secus absorbentibus & anthelminticis.

15. *Diarrhœa a dentitione* Sennert. Vide *vomitum a dentitione*.

Qui in dentitione diarrhœa laborant infantes, ii minus convelli solent quam quibus alvus est astricta, huic autem diarrhœæ sæpe junguntur signa lumbricos designantia.

16. *Diarrhœa ab hypercatharsi*. Sennert. Ea est quam venenum catharticumve inopportune assumptum excitat. Cathartica fortiora sunt vel per se, ut colocynthis, scammonium, veratrum, esula &c. vel respective ad eos quorum viscera sunt tensa, sicca, irritata, non sufficienter remollita, etiamsi bene constitutis conveniant, ut jalappa, senna: atque sic inopportune præscripta in venenum abeunt.

Illa præceps & torminosa diarrhœa curatur aqua pulli, oleo amygdalarum, fomentis, & cum vires sunt nimis prostratæ laudano, diascordio, non secus ac choleram curari diximus. Zeilanenses ab usu schini, cujus fructus *diævull* dicitur, huic speciei sunt obnoxii. Flora Zeilan.

17. *Diarrhœa choleriodes* Juncker. *Tab.*136. Nenter. *pag.* 401.

Hanc magna tormina, dolores, & febris

febris inflammatoria comitantur: huic anfam præbent apud puerperas iracundia, lochiorum suppreffio, unde puerperæ huic obnoxiæ funt, potus vero frigidus in his circumftantiis lochia fiftens, morbo anfam præbet.

Curatur phlebotomia, clyfmatis laxantibus, potu oleofo, diluente & anodynis.

18. *Diarrhœa adipofa. Grasfondure* Gallis. *Moltengreafe* Anglis.

Ex fynocha ab equitatione violenta funditur adeps, & partim in venas reforbetur, ubi copiofus cum fanguine mixtus ipfi vifcofitatem magnam concilians, partim in inteftinorum cavum defluit, & fæces quafi butyro fufo involvit; differt a colliquativa quod fit fine hectica.

Cuidam poft fectas marifcas fupervenit fluxus materiæ fpermati ranarum fimillimæ, quæ ad decem libras afcendebat referente Greifelio, *Collectio Academic. pag.* 15. *Tom.* 3.

19. *Diarrhœa lactentium. Devoiment des enfants de lait.*

Eft dejectio pluries in die repetita & liquidior quam follemne eft lactentibus, ut quinquies, fexies, octies in die; procedit ab apepfia, fi excrementa fint fruftis alimentorum mixta ut pultis, carnis, fructus, cupediarum &c. fi fint chilofa, grifacea, cafcofa, lactea, grumofa; maxime fi nutrix lactis inopiam pultibus folidifve, cibis maturius exhibitis, vindicet.

Quomodo differat a diarrhœa dentitionis fignis propriis dentitioni, definiendum eft, maxime fecum viriditate, gingivarum pruritu, calore, dolore hæc ultima fpecies dignofcitur.

Curatur fublatis principiis, fuppreffis pultibus, cupediis, cibis folidis; clyfmata ex aqua præmittantur; purgetur infans fyrupo de cichorio cum rheo alternis diebus, hujus fyrupi uncia una pro dofi eft, dein abforbentia & ftomachica adhibeantur, ut confectio hyacinthina, oculi cancrorum, corallia præparata.

20. *Diarrhœa febricofa* Mortoni *Pyretol. pag.* 75. 80. 135.

Eft fpecies pendens a veneno febrium intermittentium latente quæ ideo ope kinkinæ curanda eft.

21. *Diarrhœa pleuriticorum* Sydenham. *pag.* 99. Baglivi *pag.* 37.

Fluxus alvi in pleuritide funt perniciofi, quo in cafu bolum fequentem præfcribit Baglivus, fcilicet requiei Nicolai & ftibii diaphoretici fcrupulum unum, fluxuque fedato, fi opus fit, phlebotomia imperatur; ideo diarrhœa nocet pleuriticis, quia tum pudoris, tum anacatharfeos materiem ad inteftina divertit & fic naturæ conatus criticos turbat.

XVII. Cæliaca, *Paffion celiaque. Paffio cæliaca* recentiorum. *Cæliacos* pathos Aretæi. *Cæliaca* Cælii Aureliani *libr.* 4. *Cæliacus affectus* Celfi videtur colica peryodinia ventriculi, adeoque à cæliaca recentiorum diverfiffimus.

Ægri *cæliaci* Græcis, *ventriculofis* Aretæo *lib.* 2. *cap.* 7. *de affectu ventriculi.*

Hujus character obfcurus eft, nifi cum neotericis ex albedine dejectionum defumatur, quod indicavit Aretæus.

1. *Cæliaca Chylofa* Aretæi.

Eft profluvium liquidi alimenti intercocti chronicum, cæliacus morbus dictum, in hoc propter debilitatem virtutis digeftivæ, alimentum femicoctum relinquitur, in pravum mutatur & colore & odore, & confiftentia; albus eft enim bile privatus color, olida excernuntur & lutulenta, ftrident inteftina, flatus erumpunt afperi, dolor ventriculi gravis eft, punctiones referens, debilis & macilentus æger redditur; longiffimum, periodicum & difficulter curabile vitium. Aretæus.

Nullus eft inter Neotericos qui hunc morbum rite obfervaffe videatur: bile deficiente excrementa quidem albefcunt, fed alvus aftringitur, ut in aurigine.

2. *Cæliaca purulenta, puris profluvium* Lambfma *flux. ventris cap.* 7.

Coxæ apoftema neglectum tribus alvi dejectionibus una nocte evanuit. *Mifcell. Natur. Curiof. Decad.* 2. *p.* 82.

Abfceffus cubiti pus jam maturum fluxu ventris effudit. Vanfvvieten *comm. tom.* 1. *pag.* 706. Differt a diarrhæa colliquativa colore & periculo; cæliaca enim purulenta falubris eft fæpius, diarrhœa colliquativa lethalis. Pus quandoque ex pectoris abfceffibus; alias ex abfceffu ventriculi, mifenterii, inteftinorum, uteri procedit. *Vide* Meibomium *de abfceffibus.*

Pleuritidis pus per alvum expurgari vidit Bartholinus *epift. cap.* 4. *epiftol.* 87. Septalius *animadv. lib.* 6. *par.* 127. Valeriola *lib.*4. *obf.* 10. idque non infeliciter; vix autem nifi a prægreffis dignofcitur pus alvo excretum a muco puriformi.

3. *Cæliaca mucofa. Fluxus alvi puriformis* Lambfma, *fluxus ventris cap.* 7. *pag.* 87. *Mucofa dejectio pro pure habita* Fernel. *Pathol.*6. *cap.* 10. *Mucofa diarrhœa puriformis & torminofa* Freind. *hift. med.* febre etiam comite. Vanfvvieten *comm. tom.* 1. *pag.* 707.

XVIII.

XVIII. Lienteria, *Lienterie*. *Lienteria* Græcis. *Laxitas inteftinorum* Celfi, *l.* 4. *Ægri Lienterici*.

Charačler. Alimenta parum aut vix mutata per alvum ejiciuntur & fimul ftatim a deglutitione vel parva interpofita mora dejectio excitatur.

Lienteria videtur diarrhœæ fpecies, vel gradus, non vero genus diftinctum, aut ad fummum, ut notat Paulus Ægineta, a cæliaca non nifi gradu differt. Mirum eft Antiquos nullam aliam ejus caufam agnoviffe quam lubricam & levem inteftinorum fuperficiem, quafi alimenta proprio pondere inteftinorum anfractus poffent fuperare, nec vi trufiva indigerent ut foras pellerentur.

Sublimatum corrofivum ad drachmam unam affumptum ab homine efcharram nigram abftulit ab inteftinis, nec valvulas delevit: fictitiam effe hanc in lienteria deletionem puto ut & cicatricem orificia fecretoriorum obturantem, quam dyfenteriæ fuccedere quidam putant: ut manus & digiti nucleum argillamve lubricam exprimunt, ita maffam excrementitiam emollitam ejiciunt inteftina, velocius quidem in ratione lubricitatis & fluxilitatis maffæ, nec non velocitatis conctractionis, adeoque eorum irritabilitatis.

1. *Lienteria ex ulcere ventriculi*. Forefti *l.* 22. *obf.* 30.

In hac ventriculus ab ingeftis irritatus ea continuo per pylorum inteftina expellit, hæc vero facie irritabilia propellunt ulterius. Hæc fpecies fuit curata abftergendo ulcus per aquam mulfam, decoctum hordei, dein confolidando cum decocto radicis fymphyti, terra Lemnia &c.

2. *Lienteria fpontanea*. *Lient. primaria*. *Lienteria ex irritatione ftomachi* Gabelchoveri *Cent.* 2. *obf.* 41.

Similem vidi in puerulo trimo, qui excrementa liquida omnino fumma cum celeritate poft affumptum jufculum ejiciebat; ex fiti, calore, & fenfibilitate venrriculi inducebar ad præfcribendas aquas acidulas Alefienfes, quibus fanatus eft. Gabelchoverus per ferum lactis aliaque temperantia ægrum fuum fanavit. Hecquetus vero in hoc cafu narcotica ut theriacam recentem præfcribit.

Lienteria fcorbutica Barbette *Praxis*. Ettmuller. *de expulfione læfa*.

Hanc inducit irritatio facta ftomacho a fucco gingivarum faniofo, fætido, ventriculum moleftante, concurrente laxitate pylori, & dilutione paftæ chymaceæ, uberique feri inteftinalis fecretione: præmifsis levibus catharticis ex caffia, tamarindis, lacticinia cum abforbentibus ut creta, terra lemnia, conveniunt.

4. *Lienteria aphtofa*.

Ab aphtis non folum os, fed etiam ventriculum inficientibus & ad expulfionem follicitantibus oritur.

5. *Lienteria fecundaria* Hippocrat.

Ea eft quæ longam dyfenteriam, diarrhœamve fubfequitur; alimenta cum deglutiuntur, borborygmum edunt, quafi, ut ajunt ægri, in puteum delaberentur; cito vero poft excrementa liquida ferofa foras ejiciuntur; ægri transfluentes materies non percipiunt, five debilitate obruti non attendant, five fphinctere ani laxato, non advertant.

XIX. Tenefmus, *Tenefme*. *Teneifmos* Græcis, a *teino*, tendo. *Tinefmus & tenefmus* Nicol. Pifon. *Tenafmo* Gordon. & Gilberti. *Dendruipleed* Batavis. Gallis *envie d'aller*, *epreinte*, *tenefme*. *Perfe* Indis.

Charačler. Ejectio mucofa pauca, cum magna egerendi, eaque afsidua cupiditate, conatuque ipfi proportionali.

Principium eft irritatio continua inteftini recti.

1. *Tenefmus fpontaneus* Hippocrat. de affectibus. *Tenefmus biliofus* Bianchi, *hiftor. hepatis*. *A pituita falfa* Rondeletii. *Ab acida* Ettmuller.

Pendet a materia acri, biliofa, vel in podicis glandulis, a fanguine fecreta, vel a canali inteftinali huc delata, podicemque irritante, inflammante.

Hoc fymptoma dyfenteriæ fere conftanter affidet, imo poft ufum catharticorum tum fortium, tum aquarum mineralium quæ frequentem dejectionem proritant, inducitur.

Stipatur autem ineffabili & moleftiffima defidendi cupiditate; quid paucum, mucofum, biliofum, quandoque fubcruentum fumma vi excernitur, quo elapfo dolor cupiditatem fequitur, ea tamen multo tolerabilior. Hic, ait Hippocrates, alvum madefacere, pinguibus illinire ac lævigare convenit, quæ intus funt lenibus catharticis fubducere; calida corpus lavare, &c.

Profunt clyfmata ex oleofis, decoctis omaforum, lacte, butyro infulfo; intus diluentia, laxantia, caffia, tamarindi, & noctu narcotica.

2. *Tenefmus a calculo veficæ* Bonet. *A dyfuria* Bonet. *Sepulchret. obf.* 30. 2. *A veficularum feminalium phlegmone* Car. Pifon.

In-

Inflammato vesicæ collo, sphincter ani phlogosi afficitur, inde tenesmus calculosos molestans usquequo calculus extractus sit.

Sedatur semicupiis, sapone intus sumpto singulis diebus ad drachmas duas, narcoticis.

3. *Tenesmus indicus* Lametrie, *Institution. Medic.* n. 109. *Perse*, vulgo. An *bicho* Brasilensium?

Tenesmus ille chronicus est, Indis familiaris.

4 *Tenesmus ab ascaridibus* Sennert.

Ascaris est reptile teres fusiforme seu utrinque acuminatum, anum habens in medio ventre, annulis distinctum, album, habitat in extremo podice. Numerosæ ascarides cum fecibus sæper excernuntur.

Tenesmus ille pruriginem inducit in podice horis potissimum vespertinis in lecto; flatibus & fecibus emissis sedatur, sed singulis diebus revertitur.

Curatur oleo ruthæ, unguento mercuriali in anum immissis. Intus vero prosunt anthelmintica, cathartica, decoctum radicis filicis maris. Equi in podice gerunt alterum etiam infectum, sed dipterum, quod est *æstus ani equorum* Faun. Suec. n. 1028. illa infecta ano insident instar hæmorrhoidum cæcarum.

5. *Tenesmus hæmorrhoidalis* Nenter. *Tab.* 114.

A Mariscis quandoque irritatur podex, potissimum si internæ sint, & datur sensus molestus quasi nuclei persicæ ano intrusi.

Hic est tenesmus quem experiuntur quandoque gravidæ, cui ipsis funestus est, si vehemens, nam abortum inducit.

Curatur auxiliis generalibus, phlebotomia diluentibus, topica vero sunt fomentum ex lacte, vitellis ovorum, decocto florum meliloti, sambuci, chamæmeli, croco.

6. *Tenesmus ulcerosus* Boneti *Polyalthæa*. *Tenesmus legitimus* Nicol. Pisonis *de morbis cognoscendis l.* 3.

Veteres contendunt verum tenesmum fieri ab exulceratione podicis, ceteros nothos appellant, verum non satis adhucdum constat ab ulcere quemquam excitari tenesmum. Vidi pluries fistulas ani sine tenesmo; mucus expressus pro pure forsan imposuit. *Vide* curam apud Pisonem.

7. *Tenesmus a Carcinomate* Bonet. *Sepulch. obs.* 30. *titulo* 4.

Carcinoma inter vesicam & rectum hanc speciem excitavit ab acri ichore rectum vellicante.

8. *Tenesmus dysentericus* Sennert. Bonet. *Sepulchret. obs.* 39. *tom.* I.

Ille tenesmus est symptoma dysenteriæ assiduum & preterea sine dysenteria comitem habet ejus principium, scilicet intestinorum tenuium phlogosim, ut notat Bonet. *obs.* 39.

9. *Tenesmus a Scybalis*. *Constipatio*, *la constipation*.

Qui lacte pro omni alimento vescuntur, crassa, albida, & dura quandoque scybala in recti marsupio colligunt, ad quæ ejicienda superveniunt, conatus tenesmodes cum cupiditate ita urgenti ut nisi cito feratur auxilium in syncopem delabantur. Chirurgus digitos oleo unctos intrudit in podicem, imo quandoque forcipes quibus dura hæc scybala diffringat & foras extrahat; parturitioni similis est hæc dejectio, ceterum alvi constipatio quæ non nocet, nec molestat, inter morbos non est magis referenda quam suppressio sudoris aut muci narium, seu mundities.

10. *Tenesmus orientalis*. *Teico araiba* Brasiliensis: *Bitios* Angolensium. *Doenca de Richo* sive *Bicho del culo* Lusitanis. *Ulcus & inflammatio ani* Guill. Pison. *cap.* 14. In Angola aliisque fervidis plagis antiquitus viguit, deinceps in Brasiliam serpsit.

Vel dysenteriam male curatam sequitur, vel est primarius; iste incipit a dolore quandoque pruriente, dein intenso atroci, cum constipatione ita ut feces induratæ non nisi cum summo cruciatu egerantur, imo non egeruntur; hinc febres, vigiliæ, lassitudines, nausea, capitis in primis dolor & ardor.

Quandoque vero initio latet sub spontanea lassitudine, capitis & membrorum doloribus, insomniis, inappetentia, caliditate corporis, pulsu celeri & inæquali & tantum aliquo pruritu ani aut inani alvum exonerandi desiderio, hinc fit ut in omni intestinorum affectu Medici de ani statu percunctentur, & Empirici visu & tactu, imo limonum affrictu has partes tentant & explorant.

Differt a mariscis gravi capitis dolore, nec non quod ani ostium late hiet, & quod sæpe mortem & quidem confestim adferat. Anus late diductus cloacæ instar livido & plumbeo colore squalet, dein sanguis, pus egeruntur, quandoque cum vermiculis.

Demum est incendium & corruptio ani cum ulcere depascente sine vel cum sanguinis fluxu dolorifico tempore in primis æstivo grassante.

Prævertitur refrigerantibus, antisepticis, clysmatis, inunctionibus, lavacris, balneis, subfumigiis perpetuo insistendum, phlebotomiæ non negligantur; si vires non sinant, tunc cucurbitulæ infra dorsum affigantur, clysteres consolidantes astringentes qui narcotica recipiant, dein usurpetur dilutum ex cerusa, aqua rosarum, saccharo rubro, ovi albumine; lacte & opio concinnandum, quod ope lintei in anum profunde immittatur;

tur; si vero pars attactum reformidet, suffimenta emollientia & siccantia instituantur, victus sit refrigerans & roborans; irritantia cane & angue pejus declinanda; si vermiculi a putredine orti appareant in parte affecta, ii oppugnandi unguento quod pulverem amarum & cinerem tabaci admittat.

Nihil autem frequentius est vermibus apud Brasilianos; illi ob calorem in ulceribus omnibus generantur, illi non solum ano & intestinis sunt familiares, sed in ventriculo, folliculo fellis, utero, quin in ipso corde eos invenit Piso. Qui cardialgias, deliquia animi, palpitationes, dentium stridores & horrores nocturnos inferunt, illis medentur vermifuga, potissimum syrupus tabaci, citrea, & aurantia, &c.

Apud Angolenses viget idem fere tenesmus, eo discrimine, ut ferunt, quod stipetur alto mœrore, magna cephalalgia, asthenia crurum cum acribus doloribus; oculorum tanta intumescentia ut exorbitare videantur; huic morbo sæpe succedit Beriberia.

Frequens est apud Lusitanos Brasilii incolas tenesmus magna podicis, rectique inflammatione stipatus, cum cephalalgia, torminibus, & cupiditate desidendi, magno podicis ardore & sæpius febre, inde si negligatur morbus, ulcera podicis vermibus scatentia formantur. Prophylaxis exigit ut podex sæpius aqua eluatur.

Therapeja. Pluries in die vapor decocti limonum cum pauxillo salis marini est podice excipiendus, pessaria ex frustulis limonum in anum immittenda, initio hoc remedium sæpius sufficit.

Si ulcus adsit, pulvis pyrius in aqua rosarum vel plantaginis diluatur, & linteum hac aqua madidum podici applicetur, præmisso vapore ex decocto limonum.

A phlebotomia abstinendum est, licet febris adsit, sufficit clysmata initio anodyna & in fine detersiva adhibere. *Vide* Dellonium *Iter in Indias Orientales*.

ORDO TERTIUS.

SERIFLUXUS.

HOc nomine comprehensos volo fluxus quosvis nec cruentos nec alvinos, sed vel mucosos, vel urinosos, purulentos, lacteos, aquosos, lymphaticos: horum alii ex cutaneo colo, ut ephidrosis, alii ex naribus, ut coryza, phlegmatorrhagia, alii ex oculis, ut epiphora; quidam ex ore ut ptialismus; ex pectore, ut anacatharsis; ex genitalibus, ut leucorrhœa, gonorrhœa, enuresis, diabetes oriuntur, quem ordinem sequi mihi visum est.

Horum maxima pars vi retentrici imminutæ debet adscribi, quippe ad hos fluxus producendos vis expultrix consueta major non requiritur, sed tantum respective major ob resistentiæ imminutionem absolutam. In voc vero minus recte sentiebant methodici, & errant etiam plures Neoterici qui omnes effluxus laxitati sphincterum vel vasorum ruptioni, rosioni, debilitati adscribunt, cum plurimi sint ad quos conatus veluti tenesmodes requirantur; adeoque vis expellens consueta intensior.

Nec minus a vero aberrant qui pro horum morborum principio semper colluviem serosam, lympham exundantem assignant, cum tamen ex seri effluxu ad ejus in sanguine exundantiam non valeat consequentia: senes mucum, pituitam frequenter a faucibus, naribusve ejiciunt; eos phlegmaticos esse, seu humido scatere si concludas, alter pari jure eos sero expurgatos & exsuccos esse pronuntiabit: certe in causa morborum generica ratiocinii severitas est observanda, cum error in classe admissus toties multiplicetur quot sunt genera, species, & individua. Si quis pro causa fluxus in genere vasorum solutionem v. g. admittant, cum nihil possit esse sine sua causa, nec posit deesse posita sua causa, necessario sequitur nullum posse dari effluxum per vasa integra, scilicet per oscula excretoria vasorum; neganda sunt saltem talia dari in vasorum systemate oscula; quod quantum repugnet quotidianæ autopsiæ nemo non videt. Si laxitati sphincteris ani, valvularum intestinalium, superficiei levitati tribuendus sit tanquam causæ suæ omnis alvi fluxus, ut credebant pluri mi, sequeretur in omni alvi fluxu curando convenire astringentia & roborantia, quod quam periculosum foret in dysentericis, inflammatoriis, tenesmodeis quisque paullulum cordatus perspicit.

Sint duæ vesicæ, una major, altera vero minor, sed sibi similes quoad figuram, elasticitatem, eodemque fluido repletæ, ita constructæ ut fluidum suum per ureteres admittant & per urethram emittant: si utraque compressa vel contracta fuerit, quantitas effluxura ex una respectu alterius erit necessario in ratione amplitudinis orificii emissarii & velocitatis fluidi intra emissarium conjunctim, quandiu sufficiens erit admissio liquidi ad fluxum continuandum.

Quan-

Quantitas itaque ex minori effluens poteft effe æqualis quantitati effluenti e majori, etiamfi emiffarium duplo, triplo minus fuerit, tum quia velocitas, tum quia duratio effluxus tantumdem major eft, ergo a quantitate effluxus ad orificiorum magnitudinem nulla datur confequentia, nifi velocitatum refpectus habeatur.

Velocitas cujufvis liquidi eft ut radix facultatis feu potentiæ illud prementis, aut quovis modo exprimens; norunt aquileges, quæcumque fit potentia veficam comprimens, conftringentes, five mufcularis veficæ inhærens, five gravitatis ipfius fluidi, five expanfiva, five a pondere ambiente, ut dupla, triplave velocitas fluido impertiatur quadruplo nuncuplo major requiritur potentia, nulla habita orificii emiffarii ratione, ita ut fi pondere quadruplo prematur vefica, five majus, five minus fuerit ejus emiffarium, velocitas effluxus fit duplo major; ergo a velocitate fluidi ad magnitudinem emiffarii non valet confequentia contra quam fentiunt hydraulices ignari.

Quoniam poffibile eft ut vefica quæ duplo, triplo majorem continet fluidi molem, nec emiffarium majus, nec potentiam comprimentem majorem habeat, adeoque non majorem in fluido exeunte velocitatem; fieri poteft ut major fit quantitas feu plethora fluidi, & tamen non major fit, imo minor effluxus, ergo a plethora ad effluxum majorem non valet confequentia; errant ergo qui plethoram pro caufa cujufvis effluxus in genere affignant.

In fluxibus intermittentibus, quantitas effluens intra datum tempus eft proportionalis & numero recurfuum effluxus, & durationi fingulorum recurfuum, fi cetera fint paria, adeoque exiguus licet fit effluxus intra minutum, fi tamen pluries in die, vel in menfe recurrat, & per plura minuta vel per plures horas quilibet recurfus perfeveret, major fieri poteft fluidi jactura, quam per uberiorem qui rarius revertitur & minori tempore definit.

Facultas vitalis docente experientia collabitur, cum vafa eo ufque deplentur, ut eorum parietes flaccefcant, ita ut cum neceffaria ad fanitatem & robur detrahitur fanguinis copia, quo plus detrahitur fanguinis, eo majus vitæ immineat periculum.

Ex uberiori five lymphæ five cruoris effluxu vafa flaccefcere certum eft, adeoque facultatem vitalem minorem evadere confequens eft, hinc fit ut ex hæmorrhagiis, diarrhœis aliifque effluxibus in homine non plethorico accidentibus robur omnium facultatum a vi vitali pendentium imminuatur.

Rubet facies quatenus cruor fufficienti vi pellitur a corde in cutanea vafa, fuperatis eorum vafculorum refiftentiis, fuperata earum vi elaftica, qua continuo conftringerentur, ni obftaret vis immiffi cruoris: ergo imminuta a fanguinis aut feri effluxibus immodicis facultate contractiva cordis, pallore fuffundetur facies.

Calor refpondet particularum ignearum extricationi & actioni, illæ vero extricantur & agunt a vi circulationem promovente & vaforum cum fluidis attritum excitante, fi itaque a fluxibus immodicis vis cordis imminuatur, calor in partibus potiffimum extremis debet decrefcere, feu frigefcent extrema.

Cum robur feu petentia motrix in homine imminuitur, mutatur confueta virium diftributio, & ad organa vitæ minus neceffaria, minor, ad cor vero & pulmones movendos major diftribuitur virium quantitas, urgentiori etenim eft occurrendum; hoc cernimus fieri in febrilibus morbis, artus enim multo magis debilitantur quam organa vitalia.

Simile quid in profufis fanguinis fluxibus obfervamus, in quibus cum ad eam debilitatem artus deveniunt ut e loco vix moveri queant, interea non tanto gradu debilitatur pulfus, imo pulfationes paullo frequentiores evadunt aliquando, & fic quod ipfis deficit ex parte plenitudinis, aliquatenus ex parte velocitatis compenfatur.

Pulfum itaque longis effluxibus minorem, mollioremque evadere, fimulque folito frequentiorem, malum eft fignum; quippe quod indicat facultatem vitalem in angufto effe & vitæ periculum imminere.

Qui robore gaudent nec moralibus periculis perturbantur, illi omnes fuas actiones conftantius, & æquabilius exercent; qui vero debiles funt, aut in periculo verfantes animo perturbantur, non nifi tremulos & inæquales motus exerunt, hinc patet ratio cur hominibus, quorum facultas vitalis a profufis fluxibus eft valde imminuta, & mens terrore percuffa, pulfationes fint inæquales, intermittentes, pejus eft fi mente non conftent.

A mœrore digeftionem languere, vitiari ingefta non fatis cito digefta, omnibus notum eft: verum in longis ægritudinibus mœror mentem occupat, cum vires vitales fatifcunt, & periculum vitæ imminet, maxime fi elafticitas folidorum labafcat; non mirum eft itaque fi in morbis evacuatoriis potiffimum chronicis digeftiones viten-

vitentur & ftomachi functiones, ut fames, langueant, unde mala plurima fubfequuntur.

Omnis effluxus pendet a vi fluidum exprimente majori quam eft fluidi & fphincterum illud retinentium refiftentia, quam propofitionem mechanices principiis adeo congruam noverant veteres Medicinæ Patres & contemnunt Neoterici. In effluxibus activis, quales funt plurimi, vis expellens folito major eft, nec poteft diutius exerceri, quin fphincteres elongentur, feu quin fibræ circulares vaforum diutius elongatæ & diftenfæ retineantur: atqui docet experientia chordas fidium quæ diutius extenfæ retinentur, non ita cito, nec unquam deinceps etiamfi fibi relictæ priftinam brevitatem recuperare, quod accidiffet fi brevi tempore tantum diftractæ fuiffent, ergo in longis fluxibus vires retentrices & contractivas fphincterum, fibrarumque circularium imminui confequens eft.

Imminuto fibrarum circularium robore, orificia ab eadem vi applicata, magis hiare debent, adeoque eadem vi expultrice applicata major debet, ceteris paribus, aut facilior fieri effluxus; hinc fit ut poft longas dyfenterias, alvus laxa evadat, ut poft longas dyfurias vix poffit contineri urina, ut poft multos partus diducta vagina uterus prolabatur, poft longam diarrhœam rectum inteftinum puerulis procidat &c. Non mirum itaque fi fuperatis morbis evacuatoriis acutis, roborantia, tonica, aftringentia, quæ tonum augeant, reftituant, funt neceffaria; licet in acuti morbi vigore fuiffent noxia.

In morbis evacuatoriis acutis vis expultrix eft ut plurimum abfolute major quam in fanitate, quia facultas eft irritata a mole aut acrimonia materiæ morbificæ, adeoque requiruntur laxantia, lenientia, anodyna & evacuantia, quæ vires nimis auctas minuant, & materiem morbificam eliminent: verum in chronicis & paffivis fluxibus vis retentrix feu folidorum elafticitas eft imminuta, robur vitale deficit, adeoque tonica, aftringentia, roborantia indicantur, & quoniam facultati vitali periclitanti ante omnia fuccurrendum eft, analeptica, reftaurantia, cardiaca funt in ufum vocanda, fluidis effetis, vappidis, nimium aquofis fua activitas, fpirituafcentia, ut ajunt, nativaque reftituenda vifcofitas, & femper ea funt eligenda quæ ceteris paribus vim digeftivam minorem exigunt, ut digerantur, feu quæ funt coctu faciliora, guftui & ventriculo gratiora, atque materiæ morbificæ corrigendæ fimul aptiora.

Sit homo v. g. diarrhœa ferofa exhauftus, ea debent eligi cathartica quæ minori virium difpendio inteftina expurgant, ut mitia, fed fimul ea anteferri quæ ventriculo & inteftinis robur conciliant, ut fubaftringentia, quæque ventriculum non fubvertant, fed ipfi quam minime fieri pofsit difpliceant, aut eorum fapor ingratus, admixtis ftomachicis jucundis debet emendari, & eorum finita operatione fedantia, cardiaca, abforbentia & ftomachica debent in ufum advocari.

Rheum v. g. rhaponticum, myrobalani funt mitia fimul & aftringentia, nec non ventriculum roborant, ferum acre abforbent; aquæ thermales fulphureæ fibras laxas roborant, ferum vitiofum eluunt, expurgant & vires corporis non infringunt.

Diafcordium, pilulæ de cynogloffo fluxus compefcunt, aftringunt, terra catechu, cinnamomum, caffia lignea, nux mofcata tofta, confervæ rofarum, fyrupo cydoniorum admixta palato arrident, ftomachum roborant & fimul aftringunt, adeoque ceteris paribus funt aliis anteponenda.

Decoctum cornu cervi, gelatinæ aromatibus conditæ, decoctum album Sydenhami, fuccum nutritium, purum, vifcidulum, fine labore ftomachi fanguini fuppeditant, ergo exhauftis conveniunt.

Lacticinia præmiffis catharticis & diluentibus, acrimoniam fluidorum temperant, coctu facilia funt, ficcati medentur, vifciditatem fluidis diffolutis reftituunt; ergo ubi diffolutio alkalefcens, ficcitas, amphimerina hectica, purulenta, lues fcorbutica, fluxum fovent, ea ceteris præftant.

XX. Ephidrofis, *Sueur. Ydros*, *Ephidrofis* Hippocrat. Ephidrofis fudorem morbificum fignificat. *Sudor morbofus*, aut rectius *Sudatio morbofa*.

Confultius eft alio nomine indigitare evacuationem, aut actionem fanam; alio vero morbofam, quam fub eodem confundere.

Sudor eft fluidum cujus ephidrofis eft evacuatio; ephidrofis eft ad fudorem quod diarrhœa ad fæces, & fudatio ad ephidrofim, quod dejectio ad diarrhœam.

Character. Ephidrofis eft fudatio tum quantitate, tum qualitate, tum intempeftivitate notabilis, feu morbofa fudoris evacuatio.

Eamdem effe perfpirabilis halitus, & fudoris

doris materiem verofimillimum eft; fudor ab halitu illo difcrepat, ex eo quod confpicui fluidi non vaporis forma eliminetur e cute; halitus vero pefpirabilis quantitas eft fingulis diebus intra fanitatem dimidia fere affumptorum alimentorum pars; vir mediæ ftaturæ & ætatis 146. libras ponderans, in cibo vel potu intra viginti quatuor horas affumens circiter quinquaginta fex uncias, duplo uberius prandens quam cœnans, intra id tempus circiter viginti octo uncias perfpirat, fcilicet duodecim circiter per trientem qui fomno impenditur, & fexdecim per duos trientes, qui vigiliæ; a fudore magis imminui pondus corporis quam a fola perfpiratione certum eft ex experimentis Gorterianis.

Sudatio eft proportionalis *quantitati* materiæ perfpirabilis in fanguine contentæ, *velocitati* qua fecernitur, & cutanei coli *calori*, aut laxitati; quæ a velocitate fanguinis adaucta crefcit ephidrofis, eft activa; quæa cuti laxitate & feri abundantia fit, eft paffiva; vifa funt cadavera per aliquod tempus fudorem fundere, eumque frigidum.

Sudor frigidus ubertatem feri perfpirabilis, cutifque laxitatem defignat; calidus, fanguinis velocitatem & ferofitatem fimul.

1. *Ephidrofis fpontanea; Sudor apyretos fponte perfeverans.*

Ter vel quater obfervavi homines qui fine caufa evidenti, fine febre fudoribus potiffimum nocturnis per menfes effluebant, unde macies, debilitas, inappetentia. Curatur catharticis, acidulis, lacte; fed diu refiftere confuevit.

2. *Ephidrofis fcorbutica* Sennert. *de fignis fcorbuti.*

Sudor copiofus fcorbuticis etiam media hieme fub leviffimis tegumentis erumpit, & cum anxietates fimul eos affligere foleant, non ceffant illæ, nifi vapores illi pravi per fudores difcutiantur; fequitur autem plerumque hos copiofos fudores atrophia.

3. *Ephidrofis febrilis* Boerhaavii, *aphorifm.* 715. *Sudor febrilis.*

Sudor vel eft infalubris, vel falubris. Salubris peracta materiæ febrilis coctione fupervenit cum euphoria & virium redintegratione, is nunquam initio febris accidit, nec paucus eft, nec profufiffimus, aut diutius repetens.

Infalubris eft tum qui calidus initio accidit, tum qui in decurfu morbi partialis tantum eft, ut circa caput, pectus, tum quocumque tempore fuperveniens, fi frigidus fuerit.

Poft febres exacerbantes malignas quando que æger in fudores delabitur, a quibus debilitatur, & illi cohibentur, monente Sydenhamo, fi æger lecto non continuo affixus maneat, fed identidem lecto infideat, vel exfurgat; aft fi vires & fames vigeant, hi fudores optimi funt, licet fætidi: memini me fudorem mofchatum per menfem exhalaffe poft amphimerinam malignam, fimulque falubri boulimo detentum intra hoc tempus vires & corpulentiam amiffam recuperaffe.

Utilius nihil eft ad prohibendos fudores quam tegumenta detrahere, e lecto furgere, aerem frigidiufculum admittere, potu nitrato, emulfionato, frigido amiffum reparare.

Vide *Ephemeram fudatoriam* 1. Claffe. *Hemitritæum*, ibidem, &c.

Sudor criticus ex pulfu inciduo præfagitur, ut docet D. Solano.

4. *Ephidrofis fyncoptica. Sudor diaphoreticus, feu fyncopticus* Nicol. Pifonis, *de morbis cognofcend. p.* 212.

Is fudor ftipatur frigiditate, & vel partialis eft, vel univerfalis.

„ Is evenit, ait Pifo, quoniam ea quæ
„ corpora noftra regit natura, quę Hippo-
„ crati eft calor naturalis, vel omnino ex-
„ tinguitur, vel proxima eft extinctioni,
„ unde laxantur folida, adeoque cutis ofcu-
„ la fecretoria; interea dum a cruore frigido
„ & veluti coagulato ferum ubertim fepara-
„ tur, & fic per cutem frigidam exfudat, fa-
„ cultate retentrice illud continere non va-
„ lente. „ Hunc fudorem comitatur pulfus parvus, rarus, formicans, faciei color qualis eft mortui, fœdus, pallens, defperatio, animi angor, jactatio. Videfis an fyncope fit, an vero cardialgia quæ fudorem foveat.

De fudore confulatur Sennerti *Semeiotica.*

5. *Ephidrofis hectica.*

Eft fymptoma phtifeos, tabis, hecticæ amphimerinæ in phtifi, fæpe partialis eft, & a collo, capite, thorace potifsimum promanat, noctu poft paroxyfmum.

6. *Ephidrofis exanthematicum* Frid. Hoffm. *Tom.* 2.

Eft fudatio quæ rubeolam, purpuram, miliarem, fimilefque exanthematicos morbos comitatur; acidum redolet in miliari, in nullo morbo eft fubito aeris frigidi interventu cohibenda, fi diebus criticis accidat, modo vires non exfolvat, falutaris eft.

7. *Ephidrofis febricofa. Tritæophia elodes* Græcis. *Febris fudatoria*, vel *diaphoretica* Torti *de febribus l.* 3. *p.* 126. *&* 187.

Fraudulentior eft ea febris intermittens, vel remittens, quæ nullo præcedente pravitatis indicio, ægrum invadit more folito cum

cum frigore & horrore, cui fuccedit calor, & ftatim fudor aliquantulum præcox, qui equidem febrem videtur primo afpectu alleviare, fed revera poft illum potius intendi- tur febris quam remittitur, imo eo fortior videtur, quo copiofior eft fudor.

Hinc potius longitudo morbi fignificatur vulgo quam mors, fed in hoc morbo paullatim frigefit fudor, & in diaphoreticum fenfim degenerat, fudat perpetuo ægrotans, & diffluit undequaque frigido fudore perfufus, ficque perpetuo algens & fudans, ficut cera liquatur, diffolvitur, & deficit; pulfus celer eft, minutus ac debilis; refpiratio fit anhelofa & frequens, diffipantur vires, mens fola lucidiffima eft, & fentit homo fe paullatim mori; nifi autem illa ipfa acceffione fuccedat, in proxime futuram tantum protrahitur; rarius accidit ægrum algidum fudando fieri, & circa tempus declinationi proximum tenui, frigido & vifcofo fudore profundi cum frigore marmoreo, unde cum tantum metuebatur longitudo morbi, in declinatione fuccedat mors, quam facies Hippocratica illico facta præmonftrat.

8. *Ephidrofis lateralis* Franci & Schimii, *Collect. Acad. vol. 3. p. 577.*

Ille obfervavit mulierem quæ per totam vitam, excepto graviditatis tempore, quoties fudabat vel arte, vel fponte, nunquam nifi a finiftro latere fudorem profundebat.

9. *Ephidrofis lactea* Ephemer. German. *Dec. 2. an. 5. append. p. 67.*

10. *Ephidrofis mellea* Rhodii. *Olerginofa* Mollenbroeki.

Sudor colore & confiftentia mellis.

11. *Ephidrofis vinofa* Bartholin.

Sudor colore vini rubri.

12. *Ephidrofis viridis* Borelli.

Sudor colore viridi.

13. *Ephidrofis nigra* Zacuti, Joel. Langelot. *Collect. Academ. Tom. 3. p. 255.*

A fcrupulo auri fulminantis fumpto oriebatur, obfervante Langelotio.

14. *Ephidrofis lutea* Hildan. Joel. Langel. *Collect. Acad. Tom. 3. p. 257.*

Ab ufu auri fulminantis in hemiplegia fcorbutica vidit Langelotius.

Ab ufu Rhei Chrift. Mentzelius. *Collect. Acad. Tom. 3. p. 255.*

15. *Ephidrofis urinofa* Salmuth.

16. *Ephidrofis cruenta* Joel. Langelot. *Collect. Acad. Tom. 3. p. 255.*

In fcorbutica fanguineum fudorem vidit Langelotius.

In adolefcente fudor axillarum colorem cinnabarinum referebat. Hoffmann.

17. *Ephidrofis cærulea* Vvincler. *Collect. Acad. Tom. 3. p. 263.*

In epilepfiæ paroxyfmo faber lignarius fudorem cæruleum ex hypochondrio dextro fundere vifus eft D. Vvinclero & a Mogio.

XXI. Epiphora, *Larmoyement*. *Rheuma ophtalmon* Galen. *Definit. Med. Epiphora* Galen. 4. *de locis*, c. 5. Tralliani *l.* 2. c. 1. Pauli *l.* 3. c. 12. &c. *Delacrymatio* Plinii. *Oculi lacrymofi*, *Illacrymatio*, *Lacrymæ morbofæ* Gorræi. *Larmoyement. Lippitudo ferofa* Ettmuller. *p.* 297.

Character. Humoris utplurimum ferofi uber & conftans ex oculis effluxus. Fons potiffimus eft glandula lacrymalis fupra oculum externe, fita, cujus ductus excretorii ad limbum internum palpebræ fuperioris hiant; illic humor per fpatium trigonum a tharfis & cornea relictum, vi adhæfionis fluit, & veluti fugitur a punctis lacrymalibus quafi a tabulis capillaribus, inde fertur per ductum nafalem ad nares.

Toties vero nulla eft lacrymatio, quoties quantitas a glandula fuppeditata non major eft ea quæ tranfmittitur a punctis lacrymalibus; verum major evadit 1. vel uberiori fecretione; 2. vel parciore reforptione; uberior eft fecretio, dum mœror mentem afficit, dum vapore acri, aut pulvere illapfo, aut phlogofi irritatur hæc glandula; parcior eft tranfmifsio, dum vel puncta lacrymaliæ, vel ductus nafalis quoquomodo anguftantur, obftruuntur, comprimuntur; hinc variæ fpecies.

1. *Epiphora a pathemate*.

Vel hyfteriam comitatur, qui fletus cito rifu excipitur, vel mœrorem, commiferationem a motivo extrinfeco fequitur; vel in morbis gravifsimis, ut febribus acutis, accidit citra caufam evidentem. Vidi autem in hoc cafu unam aut alteram tantum lacrymulam, & illa lacrymatio, fi cum aliis fignis pefsimis jungatur, pravi eft ominis ex *aphor.* 80. *epidem.* 1. Si reliqua non fint exitialia figna, hæmorrhagiam tantum fignificant e naribus imminentem.

2. *Epiphora ex Rhyade* Avicenn. *Algarab* Arabibus.

Hujus exiftentia valde dubia mihi videtur, nifi Rhyas fiat ab erofione carunculæ lacrymalis, adfitque ideo irritatio, rubor, dolor, cujus ratione ductuli lacrymas a punctis lacrymalibus ad ductum nafalem devehentes fint conftricti; nec enim, ut putant plurimi cum Veteribus, gravitate fluunt lacrymæ in ftatu fano, adeoque deficiente

hac caruncula non ideo defluunt, cum etiam prone decumbens non lacrymetur.

3. *Epiphora ophtalmica* Sennert. *Epiphora* Galen. *introductione*. *Lippitudo sanguinea* Ettmuller. *p.* 297. *Ophtalmia humida* Sennert. Vide *Ophtalmiam*.

4. *Epiphora ex variolis* Ettmuller.

Illa illacrymatio sequitur variolam, cujus pustulæ forsan intra tubum nasalem suppuratæ hujus coalitum, vel a pure spissiori infarctum produxere; ea vero quandoque fistulam lacrymalem accersit; an vero semper? dubium & inquirendum, supereft. Infantes plurimi crescente ætate ab hac epiphora liberantur.

5. *Epiphora ex ægylope* Sennert. *Fistula lacrymalis* Auctor. *La Fistule lacrymale*.

Ægylopis nomine intelligo exulcerationem, aut abscessum in magno oculi cantho, qua ductus nasalis vel partim, vel omnino afficitur, ita ut lacrymæ purulentæ tum per nares effluant, tum per puncta lacrymalia, tum per fistulam in vicinia cusam refluant.

Inde vero subdividitur fistula in completam & incompletam; imo datur species in qua pus non ex interiori hujus ductus, sed ex abscessu proximo demum superne rupto effluit. *Vide* Petitum *loco citato*, & Heister. *Chirurgiam*.

In hac fistula lacrymali, quam sola fovet ductus nasalis obturatio, feliciter succedit operatio olim ab Anello indicata, nuper perfectius adhibita a dexterrimo Monspelienfi Chirurgo D. Mejan.; filum scilicet argenteum extremo altero acus instar perforatum immittitur per alterutrum punctum lacrymale usque ad nares; hinc vero foras abductum trajicitur uno, vel altero bombycino filo, quod ope fili argentei sursum per oculos retrahitur; in ductu nasali instar setacei relinquitur per mensem, unguento detersivo, si opus sit, illinitur, & sic via patula fit lacrymis, & fistula sanatur.

6. *Epiphora ab ectropio*.

Ectropium est palpebræ alterutrius extraversio, *Renversement*. *Entropium* palpebræ intraversio, *Eraillement*. *Palpebra inferior* evertitur a *carne luxuriante*, quæ ulceribus membranæ internæ superveniunt, in quo casu lapide infernali absumenda excrescentia usquequo palpebræ sui tarsi elatere se restituat.

Vel evertitur propter *ambustionem* externam, qua cutis corrugatur; ea si vetus, immedicabilis, si recens, curatur emollientibus, ut lacte, butyro, unguento de althæa, cerato Galeni, compressisque decentibus.

Vel evertitur a *laxitate*, ut apud senes, observante Heistero, eaque insanabilis. Remedia exsiccantia conveniunt, calor siccus, spirituosa fotu, vapore adhibita, lutum ex aquis thermalibus; palpebra inferior inverti-tur ab *operatione* fistulæ lacrymalis secto tendine musculi orbitarii, quod immedicabile est; vel a *vulnere* tarsum secante, unde in acumen bifidum intro vel extro vertitur (*eraillement* Sant-Yvesii); hoc malum convenient futura conjunctivæ & cutis intacto tarso prævertit, si ulcus recens sit; si vetus, malum est immedicabile.

Extrovertitur etiam palpebra inferior ab exophtalmia aut globi tumore, tum aquoso, tum cancroso; prior vocatur hydrophtalmia, & ambos oculos afficit, & curatur diureticis catharticis; posterior cancri indolem & curam sequitur.

7. *Epiphora ab anchylope*.

Anchylops quasi visus angularis est tumor cysticus, vel purulentus, vel lacrymoso-mucosus canthi temporalis, cum epiphora.

Anchilops purulentus est, vel spurius, ab apostemate subcutaneo, vel ab apostemate inter musculum orbicularem & saccum nasalem; prior est nullius momenti, posterior epiphora quandoque stipatur, & ægylopem potest inducere.

Anchylops lacrymoso-mucosus compressione recedit, & tunc lacrymæ vel tantum per puncta lacrymalia, vel per poros Gunzii refluit, vel etiam in nares dimanat; excitatur ab obstructione ductus nasalis, vel a muco spisso, viscido, vel ab infarctu ipsius sacci spongiosi, vel per fluxionem intumefacti.

In priori casu injectio per syringem Anelli sufficit; secus compressio ope fasciæ & splenii iterata per diem continua; per noctem ope emplastri, sæpe morbum sanat, addito spirituoso vel vinoso liquore, quo splenia madefiant, tenusque sacco restituatur.

In posteriori specillum argenteum per puncta lacrymalia immissum obstructiones reserat, addito etiam filo uno, alterove gossypino, præmissis præmittendis.

Anchylops purulentus incipit a tumore calido, rubro, lancinante, vel pulsante, cum febre, ophtalmia, epiphora, pendet a vera inflammatione sacci lacrymalis quæ abit in suppuratum; unde dignoscitur ab anchylope lacrymoso, vel hydrope sacci nasalis. Lacrymalia puncta fundunt verum pus, non vero mucum puriformem, qui a pure vix distinguitur, nisi per antecedentia; naris ejusdem lateris sicca est, nisi per noctem quid effluat; quod sæpe fit.

In

In illa specie, vel viget inflammatio, vel receffit, si vigeat, instituatur diæta tenuis, refrigerans, phlebotomia celebretur, jufcula refrigerantia ufurpentur, catharfis antiphlogiftica non negligatur.

Si refolutio non fuccedat, applicetur tumori cataplafma ex medulla pomi cocti cum albumine ovi mixta, vel cum pulpa caffiæ, ut fuppuratio procedat, qua facta apoftema lanceola aperiatur, injectione hordei detergatur, turunda tenui faccus lacrymalis apertus fervetur, cicatrix inducatur.

8. *Epiphora frigida* Sennert. *c.* 46.

Eft effluxus involuntarius lacrymarum ferofarum fine pruritu, dolore & calore falfem notabilibus, ea fequitur diuturnas ophtalmias etiam fanatas, ftudia immodica, ut accidit potiffimum circa annum ætatis quinquagefimum, cum vifus imminuitur, & objecta non nifi paullulum diffita, diftincte videri poffunt; accedente hyeme ingravefcit, & difficulter curatur; interea fi æger ab ftudio, vento, fumo, cibis falfis, vinoque abftineat, fi fimul noctu oculum foveat intufo quatuor caryophyllorum in aquæ vitæ unciis duabus, hic affectus imminuitur; fi vero ob tam levidenfe incommodum æger velit cathartica & veficatoria nuchæ in ufum vocare, ut fuadent Auctores, ille de horum fucceffu judicabit.

9. *Epiphora calida* Sennerti, *ibid.*

Ea eft ferofi laticis ex oculis deftillatio, quæ ftipatur calore mordaci, pruritu, rubore, & dolore oculorum, adeoque diverfas ophtalmiæ fpecies potiffimum ulcerofam, fiftulofamque comitatur, quas vide fuo loco. In hac præter remedia generalia, ut phlebotomiam & catharfim; conveniunt balnea, jufcula refrigerantia, ferum lactis, nec non collyria leviter aftringentia ex rofis, plantagine, acacia, gallis, vino rubro, vitriolo, &c.

Lacrymæ quæ a nullo animi pathemate procedunt, in morbis acutis hæmorrhagiam narium, & fi fint cum fignis exitialibus, mortem prænuntiant. 1. *Epidem.* 2. *Aphor.* 80. *&* 4. *Aph.* 52.

10. *Epiphora cruenta*. *Larmes de fang. Lacrymæ fanguineæ* Sennert. *ib.* & fufe Schenck. *lib. obf.* Vide *Menorrhagiam erroneam*.

11. *Epiphora febacea* Haller. *Stud. Medic. pag.* 782. ex Rudolpho Vehrens. *Gramia* Nonnio. *Oculi gramiofi* Lucilio. *Lemia* Celfo *Lippitudo* Auctorum. *La chaffie*. *Lemæ* Hippocrat.

In palpebrarum marginibus funt glandulæ febaceæ, quæ feparant paucum in ftatu fano febum, quo forte præpeditur lacrymarum effluxus & deviatio; aft uber & copiofifsimus eft hujus febi quandoque proventus. Illa lippitudo fæpius ophtalmiam humidam feu pituitam Horatii comitatur, ea vifum perturbat, palpebras noctu, fcilicet hora octava vefpertina, ufque ad diem fequentem agglutinat: tunc vero apertis per vim oculis, lacrymæ ferofæ effluunt.

Francif. Boiffier de Sauvages.

Curatur tuthiæ pulvere vefpere adfperfo, vel aqua rofarum, cujus unciæ octo vitrioli viridis vel albi grana viginti excipiunt, vel aliis ophtalmicis deterfivis & fubaftringentibus.

12. *Epiphora arthritica* Mufgrave, *de arthritide*, *c.* 18. *&* 21.

Eft ea quæ ab humore acri arthritico a pedibus retropulfo accidit, & cum arthriticis doloribus alternat, ac quandoque cum illacrymatione odontalgiam excitat. Affectus hic quandoque diutinus eft, & faltem incommodus.

Exigit phlebotomiam & veficatorium nuchæ applicandum, nec non collyria mitifsima, ut lac oculis inftillatum, mucilaginem feminum pfillii & cydoniorum, aquam rofarum, trochifcos albi rhafis, aquam plantaginis, &c.

XXII. Coryza. *Coryza*. *Coryza* Gorræi, *Definit. medic.* Hippocr. aliis *Cataftagmus*. *Gravedo* Latin. *Deftillatio*, *catarrhus ad nares*, &c. *Rhume du cerveau*.

Character eft humoris pellucidi aut mucofi, vifcofi e naribus ftillicidium. Membrana pituitaria, quæ finus frontales, fphænoidales, maxillares obveftit, eft amplifsima, duplicem vero humorem fuppeditat, tenuem fcilicet, & paucum qui in nares pofticas, inde in œfophagum cum lacrymis infunditur, & mucum vifcidum qui membranam, ut odoratui fit idonea, continuo lubricat, oblinitque. Duplex eft itaque fons humoris qui in coryza per nares effluit.

1. *Coryza catarrhalis*, vulgo *gravedo*. *Enchifrenement*. *Rhume du cerveau*. *Coryza humida* Nenteri.

Illa ab aeris vicifsitudinibus, potifsimum a frigore fufcepto calente corpore oritur, dolore gravativo frontis, fternutatione, anofmia, voce nafali, dyfpnœa, tufsi ftipatur, dein vero procedente morbo deftillatio humoris, qui prius erat limpidus, e naribus qualis in fummo frigore fit, qui *roupie* vocatur, jam abit in mucofum, vifcidum, copiofumque effluxum, a quo æger fublevatur, redit odoratus, refpiratio juvatur, &c.

Phlogosis membranæ pituitariæ, est hujus morbi principium.

Curarur diæta tenui, potu theiformi, calido, diluente, inspiratu lactis tepidi, aquę, vaporis, aere tepido, vapore seminum nigellæ in aqua coctorum, *vide* Schneider. *l.* 3. *de catharrhis*, *pag.* 503. Cum nares posticas occupat sævior est quam cum altius assurgit.

2. *Coryza phlegmatorrhagia* Salmuth. *obs.* 37. *cent.* 1. Bonet. *Sepulchret. T.* 1. *p.* 410. *Phlegmatorrhagia* Juncker. Hippiatris *Morfondure*. Furetiere, *Diction.*

Differt a præcedenti quod sine satellitio catarrhi, illico sponte accidat profluvium juge humoris limpidi lymphatici, copiosi, non mere aquosi, qualis est qui a frigore acri maxime apud senes exstillat; hanc coryzam bis noctu expertus sum, sine alio incommodo.

3. *Coryza virulenta*. Hippiatris *Morve. Ozæna* Bonet. *Sepulchret. T.* 1. *p.* 406.

Est purulentæ materiæ effluxus e naribus cum ozæna. Hic morbus ob fætorem & acrimoniam puris diu in naribus conclusi, & fœnum inquinantis ab equo ad equum propagatur, seu contagiosus evadit. *Vide* Hippiatros, ut Soleysel & Bourgelat, *Elementa Hippiatricæ*.

4. *Coryza variolosa* Huxham.

Illud symptoma stipatur sternutatione, difficultate deglutiendi, tussi, epiphora, & sæpius rubeolam, quandoque variolam ineuntem comitatur, ac designat.

5. *Coryza saniofo-purulenta ex cerebro* Bonet. *Sepulchret. T.* 1. *observ.* 10. *appendic.* 1.

XXIII. Ptyalismus. *Ptuelismus* Hippocrat. *in coac.* a *ptuelon*, sputum. *Anabexis* Galen. *Anacrempsis* Hæsychio. *Catharsis diaphasingos*, *excreatus*. *Salivatio*; *frequens expuitio* Latinis. *Bave*, *salivation*, *expuition*, *crachottement*. Ægri *Salivantes* Latin. Gallis *Baveux*. Anglis *Drivellers*.

Character. Est salivæ vel muci sine expectoratione ac vomitione ex ore effluxus, aut emissio.

In os confluunt 1. saliva ex ductu potissimum stenoniano a parotidibus delata, nec non ea quam omnes glandulæ sublinguales, buccales, &c. suppeditant. 2. Præterea liquor tum limpidus, tum mucosus, qui ex naribus in fauces delabitur, tum per nares posticas, tum per ductum sphæno-palatinum. 3. Mucus viscidus, qui ex tonsillis & glandulis faucium sebaceis exprimitur. Mitto quæ vomendo vel expectorando confluunt.

Quidquid exit ex ore, illud vel vomitu vel ructu ejicitur, vel expectoratur cum tussi, vel excreatur cum sono rauco, quem Arabes *Rascationem* vocant; vel exspuitur ex lingua & labris, vel sine impetu elabitur, quod Galli *bave* nominant.

1. *Ptyalismus nauseosus*. *Ptyalismus a saburra nidorosa*.

Illa est species quæ a saburra ortum ducit, quatenus irritatur inde pharinx, & liquor ac mucus ex faucium cryptis ubertim profluit, cum nausea, angore ventriculi; tanta quandoque copia expuitur & exstillat hic liquor, ut ex stomacho suppeditari quis crederet; talem ptyalismum excitat etiam emeticum assumptum, etiam antequam vomitio accedat. Talem excitat etiam aconitum; si vel masticatum fuerit; hinc enim oris sapor putris per duos vel tres dies cum salivatione, ut observavi, & cardialgia cum lancinante dolore in medio linguæ.

2. *Ptyalismus a pyrosi*. Vide *Sodam* Junckeri.

Differt ille a priori, quia sensus ustionis & acidi erodentis extenditur a ventriculo ad os, atque quasi acidum saporem præ se fert saliva, in hoc affectu ubertim effluens; hanc excitant fructus acidam vel empyreumaticam saburram generantes, castaneæ, nuces, pisces conditi, frixa omnia ex sartagine cum oleo vel butyro cocta, nec tamen nausea excitatur utplurimum.

3. *Ptyalismus Lapponicus* D. Linnæi *Ullem* vel *Hotme* Lapponibus.

Est symptoma colicæ Lapponicæ. Vide *Floram Lapponicam*, *p.* 69. Differt a prioribus per dolores atroces abdominis juxta umbilicum qui hoc ptyalismo terminantur.

4. *Ptyalismus a laxitate* Cheynæi, *de sanit. p.* 366. *c.* 5. *Ptyalismus symptomaticus* Zvvinger. *de saliva Dissert.* Ægri *Drivellers* Anglis vocantur.

Illi sunt, qui stupidi labris laxis & pendulis, oculisque demissis, nequidem salivam ore continere possunt, ita ut continuo ex ore effluat; simile vitium in paralyticis observatur; idem accidit a laxata mandibula.

5. *Ptyalismus mercurialis* Nicol. Heinsii; *ab oris ulcusculis* Stenon. *Ptyalismus artificialis* Zvvinger. *de saliva*, *Dissert.* 8. *Salivatio ab hydrargyrosi* D. Astruc. *de lue venerea*.

Vulgo post quinque vel sex litus mercuriales, vel assumptis intus præparatis mercurialibus, præsertim non satis diluto sanguine & laxatis vasis supervenit calor in ore, sapor æruginis; glandulæ sublinguales, & quę utrinque linguam cingunt, tument, aphtas patiuntur, dein ulcuscula quæ multum sali-

væ fætidæ fundunt, crefcente actione hydrargyri tumet lingua, exeritur foras, fauces angina aut cynanche corripiuntur, cum febre, pervigilio, affidua exfpuendi neceffitate.

6. *Ptyalifmus variolofus* Sydenhami, *p.* 83. 103. 93. 593. *Salivation de la petite verole confluente.*

Apud adultos variola confluente laborantes, falivatio fub primum eruptionis tempus, aut biduo poft, perpetuus comes accedit fæpius multo quam infantibus diarrhœa; materia primo tenuis excernitur, ægro multa lintea ipfamet nocte confpurcante. Hic ptyalifmus mercuriali non minor eft, fed non fætet; die vero undecima faliva vifcidior ægerrime excreatur; fiticulofus eft æger, tuffi fubinde inter bibendum, & potus per nares revertitur, atque hoc die ceffat utplurimum falivatio, licet aliquando biduo poft revertatur, dicto autem die undecimo fcilicet tumor faciei una cum falivatione imminui incipit, at tunc primum ejus loco manus intumefcere folent ac debent.

Non folum autem in variolis, fed & in febre variolofa Sydenhami, feu fynocho variolode, in qua nulla eft eruptio, par ptyalifmus accidit, & ad falutem neceffarius eft.

Indicationes funt 1. ut ptyalifmus ille fuftentetur, quod maxime præftat; *potus tenuis*, qui diluat, nec refrigeret nimis, aut calefaciat, qualis eft cerevifia tenuis, imo ferum lactis, necnon paregoricum feu anodynum vefpere exhibitum, fic docente experientia.

2. Cavendum ne ptyalifmus fupprimatur, quod intempeftiva catharfi aut phlebotomia, maxime vero calidiori regimine, efficitur.

Si vero ptyalifmus non interveniat, aut citius quam par eft evanefcat, nec in ipfius locum manus tumeant, facie tamen detumefcente, tunc in fummo periculo verfatur æger; fi enim hoc accedat inter fextum & undecimum diem, puftulæ deprimuntur, delirium invadit, febris deficit, puftulæ pallidæ, circulo etiam pallefcente; in hoc unico cafu ad cardiaca deveniendum eft, ut ad fcrupulum theriacæ, cum eadem dofi pulveris e chelis cancrorum, femi fcrupulo radicis contrahiervæ & fyrupo caryophyllorum; fi vero hoc infortunium accidat circa aut poft undecimum diem, quo tempore puftulæ faciei reficcatæ funt, præmiffa venæ pedis fectione, vix ad emeticum, ut noftrates faciunt, aut ad lene catharticum, ut Angli folent, properandum eft; fed quoniam vires non vegetæ funt, earum ratio habenda eft, & femper de fummo periculo aftantes admonendi.

Monfpelii rariffime obfervatur ptyalifmus in variolis etiam confluentibus adultorum, raro etiam diarrhœa apud infantes hac fpecie laborantes, fed apud Septentrionales is eft frequentifsimus & falubris, atque hoc ptyalifmo circa undecimum diem decrefcente neceffarium eft ut facies, manufque intumefcant œdemate variolofo quod ptyalifmi vices impleat.

8. *Ptyalifmus fcorbuticus* Roper. *Differt. citata.* Lind. *de fcorbuto, &c.*

Cognofcitur ex ftomacaces fignis, fcilicet facili gingivarum hæmorrhagia, mollitie, fætore, dentium lapfu, nigredine, maculis tibiarum, faciei pallore, &c.

Profufus vires exhaurit, adeoque fiftendus quantocius; fuadet vero Lindius revellentia epifpaftica, fynapifmos furis admovendos, alvus clyfmatis folvenda; lenia cathartica ufurpanda; laxandus cutis fpafmus, qui fluxum illum determinat, profunt in eum fcopum diaphoretica, theriaca, camphora, flores fulphuris ter vel quater in die; adde etiam diuretica. His falivatio arcetur, & fuffocatio prævertitur.

Siftitur etiam collutoriis ex gummi Arabico, ichtioccolla, alumine, cortice quercus; laudat Roperus gargarifmata ex vino rubro, viride æris, aqua plantaginis & falviæ, fæpius ope penicilli gingivis applicanda.

Intus vefcatur æger lacte vel vegetabilibus, fumat kinkinam, elixirium vitrioli, dum lacte non utitur.

9. *Ptyalifmus hypochondriacus* Balloni, *l.* 2. *confil.* 49. Sylvii, *Prax. Medic. Ptyalifmus melancholicus* Sennert. *de fcorbuti fignis. Hyftericus* Morton. Curationem vide apud Ballonium, *lib.* 2. *confil.* 25. Roper. *Diff. de ptyalifmo.*

Eft ille qui hypochondriacis, melancholicifque familiaris eft; is vires imminuit, ftomachum labefactat, ftipatur borborygmis, conftipatione, ructu, præcordiorum anguftia, fomno turbulento, fovetur fæpe a cœna copiofiori, & tunc horis matutinis augetur.

10. *Ptyalifmus arthriticus* Mufgrave, *c.* 11. *hift.* 3. *Sputatio arthritica.*

11. *Ptyalifmus phtyficus* Morton. *c.* 2. *n.* 10. & 11. *Ptifiologiæ, p.* 29.

Inter figna phtifim præfagientia merito recenfetur matutina & diurna phlegmatis falfi & acris, quandoque vifcofi excretio, quod unifverfum fanguinis ferum parili gradu falfum effe atque acre fignificat, proclives funt illi ad copiofum falivæ fluxum per ductus falivares & tonfillas, quod diathefim fanguinis colliquativam indicat; hoc fymptoma multis annis phtifim antecedere obfervavi. In ultimo

phtifeos gradu idem ptyalifmus recrudefcit, ab anacatharfi purulenta valde diftinctus. Oritur enim fluidi ejecti copia ab ipfis oris glandulis, nec fudoribus profufis imminuitur, ac fatum accelerat. Roger. *Differt. de ptyalifmo*.

12. *Ptyalifmus viridis* D. Huxham. *Philofophic. Tranfact. n.* 382. *an.* 1724.

Fox quadragenarius ab aurigine & colica liberatus eft ptyalifmo uberrimo ad fextarios circiter duos; falivæ ftatim vividiffimæ porraceæ, fed tenuis; ufus autem fuerat pomaceo quod bilem hoc colore viridi inficere potuerat; hic ptyalifmus quadraginta horas durat, deinde pellucida evafit faliva; ope vero ptyalifmi ferofi fponte erumpentis ab aurigine, prius bis, terve liberatus fuerat.

13. *Ptyalifmus purulentus* Petrus Hardifvvay, *Philofoph. tranfact.* n. 400. 1727.

Hic ptyalifmus purulentus ultra triennium perfeveravit, pure faniofo fuppeditato a finubus maxillaribus in oris cavum apertis & cariofis puero fatis benevalente, quoad cetera.

14. *Ptyalifmus aphtofus* . *Chancres a la bouche*.

Adolefcens corripitur fynocha cum cephalalgia, angina, linguæ forditie alba, glandularum tonfillarum & maxillarium tumore; præmiffa phlebotomia purgatus eft addito emetico, bilem ano & cato copiofe rejecit, & difficultas deglutiendi evanuit ; aft eadem die levis exulceratio interiora oris & linguæ ambitum detinuit, ita ut crufta in utraque labiorum commiffura oris apertionem impediret, lingua tamen fuperne albefcens lateraliter excoriata intenfe rubra videbatur, & tantus erat vifcofufque ptyalifmus ; ut noctu, interdiuque infomnem continuo expuentem ægrum per aliquot dies detineret . Præfcripto altero cathartico, & gargarifmate ex uncia mellis rofacei, dum drachma fpiritus falis in aqua hordei melius habuit, dein convaluit.

Ptyalifmus cujus fœtor cadaverofus eft junctus dyfphagiæ, eft fignum cynanches ulcerofæ feu gangrænofæ, quæ nuper apud Pifcenates & Biterrenfes maximam infantum ftragem edidit.

15. *Ptyalifmus gravidarum* . *Crachottement & aigreurs des femmes groffes* Puzos.

Recens gravidæ per tres quatuorve menfes vel falivam vifcidam, vel fatuam pituitam matutinis horis excreandam habent, cum fenfu acoris intercurrente, aut cardialgia, aut naufea.

His opitulamur vel bolo panis, vel aquæ cyatho, vel cocolatha, feminibus cumini, aut cardamomi mafticatis, infufo theæ, veronicæ, chamæmelli, meliffæ. Si ea inutilia fuerint, phlebotomia adhibenda; manne rhei pulverati, vel hujus extracti dofis ad purgandum fufficiens fumenda, vel clyfma vefpere injiciendum, aut ftomachus roborandus theriaca, confectione hyacintina, alkermes, opiata Salomonis. Confert quandoque ptifana pectoralis emulfionata, & aqua cinnamomi aromatizata.

16. *Ptyalifmus catarrhalis* . *Salivatio anginofa* Koper. *Differt.*

Eft ille qui in odontalgia, angina catharrhalibus fupervenit, eademque auxilia expofcit.

17. *Ptyalifmus a carie* Quelmalz. *Differt. de ptyalifmo febrili*.

In maxillæ offibus cariofis & carie dentium protrahitur quandoque ptyalifmus ad hecticam confumptionem, ut pluries vidit Auctor citatus; hocce etiam phœnomenum accidit cum carie, perforatur antrum hygmori, feu finus maxillaris. Eumdem ptyalifmum obfervavi in trifmo, qui odontalgia arthritica eft.

18. *Ptyalifmus a calculo* Chriftoph. Scherer, *de calculo ex ductu falivali excreto Differt. Argentorati* 1737.

Initio levem inducit dyfphagiam, deinde vero ptyalifmum calculus fub lingua genitus, quod licet rarum fit, interea a Covvpero, Vvalthero & Saltzmanno fuit obfervatum.

19. *Ptyalifmus febrilis* Quemalz. *Differt. Lipfiæ* 1748. Sydenham. *p.* 99. *de febre variolofa*.

Eft ptyalifmus tritæophiæ epidemicæ Lipfienfi fuperveniens per feptimanas perfeverans, abundans, morbum non perfecte folvens, & quem tamen reprimere periculofum erat. Hunc ftipabant erofiones circa linguam, fœtor, tumor gingivarum, falivæ limpidæ, dein vifcidæ æque uber excretio, ac fi hydrargyrofis plena fuiffet adhibita.

20. *Ptyalifmus mercurialis* Chrift. Roperi, *Differ. de falivatione*, *c.* 2.

In cura morborum fyphilitirorum vitari debet, fecus fyphilis per aliquot tantum menfes fupprimitur, aut etiam minime minuitur. Vitatur vero longo ufu balneorum præmiffo, diæta lactea in hydrargyrofi ufurpata, remotis ad duas trefve dies inunctionibus, illarum dofi, quæ vulgo femi-unciam attingit, imminuta. Si vero invitis his cautelis accidat, quod vulgo poft quartam, fextamve inunctionem accidit, fuppreffa omnimode inunctione, expectandum donec defierit, os fæpe decocto hordei abluendum; fi vero ex abrupto auctus ægrum in periculum cynanches conjecerit, lingua tumuerit, & in ore vix poffit contineri, phlebotomia, lin-

linteorum depositione, catharticis, imo balneis tunc huic occurrendum. De ulcusculorum oris detersione, ceterisque ad hoc spectantibus videatur Ill. Astrucius.

Ex cinguli mercurialis adversus pediculos gestatione, ex hydrargyri etiam contrectatione sollemni aurifabris, speculorum confectoribus, ex una drachma unguenti Neapolitani citra cautelam illita, ptyalismus quandoque supervenit.

21. *Ptyalismus syphiliticus.*

Est ille qui citra ullum hydrargyri usum accidit illis qui ulcuscula venerea gerunt in faucibus, uvula, velo palatino, quæ quidem ex macula grisacea serpente, ex fetore & ex salivatione facile se produnt.

Huic speciei ipsamet hydrargyrosis caute & parca dosi administrari debet, non neglectis detergentibus sub finem hydrargyroseos, scilicet levi attactu ulcusculorum bis in die iterato ex penicillo intra collyrium Lanfranci tincto; collyrium vero aqua rosarum edulcorandum est, usus lactis est usurpandus.

XXIV. Anacatharsis. *Expectoration. Anacatharsis* Hippocr. Galen. *in Aphor.* 8. *lib.* 5. *Anaptysis* Hippocr. *Tussis humida.*

Character est muci, lymphæ, vel cujuscumque humoris facta cum tussi expectoratio constans & notabilis.

Differt ab excreatione ptyalismum comitante quod tussis in anacatharsi fit pectoralis, non vero simpliciter gutturalis.

A rheumate quod fit anacatharsis sine raucedine. Anacatharsis raro est morbus essentialis, sæpius est symptoma phtiseos, asthmatis humidi, catarrhi.

1. *Anacatharsis biliosa; a spitle of unusual color.* Philosoph. Transf. n. 382. by Huxham. anno 1724.

Choleptysis D. Coste, Med. Profess. in Academia Perpinianensi. Observavit scilicet in ancilla tussim gutturalem, qua primo cruorem excreabat, deinde vero per viginti circiter dies expectorabat bilem, seu humorem intense flavum & amarum, & fæces ano redditæ erant grisee.

Præscripsit apozemata amara diluentia, dein vero saponem venetum singulis diebus ad grana viginti, triginta, sumendum: parabat saponem ex sale tartari & oleo olivarum optime mixtis ad consistentiam pomati flavi, quibus adhibitis remediis intra quinque dies sanata est.

Vidi ego dudum mulierem quæ ex rheumate neglecto incidit in anacatharsi materiæ viscidæ ex flavo viridescentis, quæ cum amphimerina catarrhali perseveravit multos dies, sed ea expectorata materies non amarescebat; idem iterum in adolescente vidi: cathartica vero morbum sustulerunt, & febrem simul.

Similem luteo-viridem observavit excreationem D. Huxham. *Act. Societ. Anglic.*

Anacatharsis phtisica. Vide *phtisim humidam.*

Tussis purulenta.

2. *Anacatharsis a vomica. La Vomique. Vomica pulmonis.*

Vomica est apostema materiem puriformem, vel sebaceam, aut pultaceam continens utplurimum tunica obvolutam; verosimile est vel glandulam lymphaticam sebacea materiem sensim distensam, vel hydatidem pingui & crasso humore sensim turgidam esse hujus morbi principium. Similes hydatides humore puriformi quandoque gypseo farctas in ovariis & ascite hydatidoso observarunt Academici Parisini. Gipseos, tophaceosque tumores sæpe inveni in pulmonibus, sine ulla inflammatione prævia, parva quandoque, eaque acuta comitante febre, atque ex hac anacatharsi, licet per menses perseverante, ægri non raro convalescunt, maxime si tunicam oviformem, seu cystidem expectorent.

Hic morbus sæpe cum phtisi confunditur in praxi.

3. *Anacatharsis puriformis. Tussis purulenta* Stahl. Satyr. Harvey. vulgo *Suppuration lymphatique du poumon.*

Duplex est hujus varietas.

1. Post peripneumoniam & pleuritidem in qua non omnino per phlebotomias resolvi potuit congestio inflammatoria, supervenit puriformis grisee, blandæ, viscidæ materiæ expectoratio sine febre notabili, quæ per mensem & ultra perseverat, nec tamen phtisis est, atque ex ea, adhibita diæta lactea, cum balsamo Canadensi, ægri convalescunt.

2. Post febres putridas ac malignas, corpore satis jam superque purgato accidit interdum maxime in senibus, ægrum valde debilem esse, & quandoque tussi, interdum etiam excreatu magnam glutinosi, viscosique phlegmatis copiam expectorare, quod symptoma non tantum ægro terrorem injicit, sed & ipsi Medico, præsertim minus cauto imposuit pro phtiseos prodromo.

Hoc in casu ægrum jubeo vinum de Malaga, vel muscatum cum pane tosto ei immixto bibere, quod vires reparat, & symptoma illud intra paucos dies abigit. Sydenham. *pag.* 38. *cap.* 4. *S.* 1.

4. *Ana-*

4. *Anacatharsis asthmatica* Vide *Asthma humidum* .

XXV. Diabetes , *Diabete* . A Diabete Hydraulicorum , seu syphone aquas transmittente. *Diarrhœa urinosa* Galen. *lib. de crisib. Diarroia ex oure . Dipsacus* Galen. *lib. 6. de loc. affect. Hydrops ad matulam* Galen. *de loc. affect. lib. 6. & lib. 1. de crisibus. Profluvium urinæ* Latin.

Character . Subita potus omnis per urinas cum magna siti profusio , Gorræi ; cum corporis colliquatione (Aretæo) febricula , anorexia , polydipsia , urina copiosa violas redolente , oleo supernatante perfusa Dover. Legacy. quales sunt urinæ scorbuticis .

1. *Diabetes legitimus* Aretæi .

Indefinens meiendi necessitas quam nihil cohibere potest.

Mictio copiosior est quam potus , unde adipis colliquatio , sitis urgens cum saliva spumosa , viscida , fastidium , animus dubius , præcordia gravia , a retenta urina tumor abdominis , testium ; crescente morbo calor mordax in visceribus , tabes ; rarus morbus , Galeno bis observatus , curatu difficillimus .

2. *Diabetes Anglicus* Pechey *promptuar. med. pract.* Mead. *of poisons* , *edit.* 4.

Character . Urina odoris , coloris , & saporis mellei. Mead. *Monita*.

Affectus ille differt a diabete Aretæi , quod urinæ sint dulces & mellitæ , vel limpidæ , ut referunt Angli , vel subturbidæ , ut apud nos , necnon quod hodie apud Anglos & Batavos , ob vini meracioris ingurgitationem , frequens fit urina : intra viginti quatuor horas mittitur quandoque ad libras decem , quindecim ex observatis Pechey . Sitis est immanis , febris hectica , insignis asthenia , languor , & emaciatio .

Æger lacte vel crudo , vel aqua hordei diluto vescatur , & aquam calcis secundam ter in die ad uncias quinque vel sex sumat .

Juvant etiam gummi Arabicum , tragacantha , cinnamomum , cymæ cupressi , rheum , noctu narcotica ; aquas vitriolicas suadet Jurinus .

Similem diabetem observavit in duobus rusticis Gebennensibus media hieme cum urina saccharata & subturbida eodem mense & anno D. Privat , D. M. Alefiensis clarissimus .

Lactis serum aluminatum laudat Dover , juxta quem remedium id nunquam fallit .

3. *Diabetes hystericus* Sydenham. *Diss. epist. de hysteria*. Cheynæi *de sanitat.* 177.

Hanc speciem observavi in Marchionissa St. Victor hysterica ; quæ serum insipidum aqueum copiosissimum fundebat per aliquot dies , hoc cessante , leucophlegmatica evadebat ; redeunte sic per vices diabete solvebatur phlegmatia ; hystericis & mulieribus ira percitis magnum urinæ limpidæ profluvium est familiare .

Serum aluminatum Mead fit ex lactis paullulum cocti libris quatuor , & aluminis drachmis tribus ; hujus seri (posset um vocant) saltem unciæ quatuor ter in die bibantur , est utplurimum diabetes remedium . Mead. *Monita pag.* 165.

Desidiosos aggreditur qui luxuria diffluentes cum mero sanguinem accenderint , frigidis potibus sitim restinguunt ; morbum esse hepatis & humidum aeris in eo attracti contendit Mead. Lac muliebre est vere saccharatum ; chylum itaque dulcem parum mutatum diabetico fluxui dulcedinem præbere putaverim .

4. *Diabetes artificialis* Malpigh. *de liene* .

Ligatis in cane vasis lienis , canis solito frequentius mingit .

5. *Diabetes a vino* Collect. Acad. *Tom.* 3. *obs.* 122.

Quadragenarius robustus , biliofo-sanguineus , vino & aromaticis abusus in diabetem incidit ; tunc vero quam bibebat alam , seu tenuem cerevisiam urina omnino referebat , & potus assumpti molem multum superabat ; vigebat fames , sitis urgebat , oris siccitas , renum dolor , ardor viscerum , macies summa .

Usus est tinctura martis , catechu , corallorum ; vespere bolum ex ebore usto , antihectico Poterii , croco martis cum uno , vel altero laudani grano post mensem his utens convaluit .

6. *Diabetes arthriticus* Sydenhami , *de podagra* , *pag.* 463.

Est symptoma arthritidis inveteratæ , sed extra paroxysmos , in quibus etenim urina est pauca & colorata ; at extra eos urina quandoque est æque copiosa & aquosa ac in diabete , quod designat a materie acri sitim excitari , simulque ita languere digestionem , & imminui perspirationem , ut potulenta illibata per urinæ vias emittantur ; nec ab aliis principiis derivanda est magna urinæ copia , quæ in diabete vulgari effunditur . Quantitas urinæ in sanis est circiter dimidia pars assumptorum tum esculentorum , tum potulentorum , atque circiter altera pars perspirando avolat . Si itaque in statu sano quadraginta urinæ unciæ emittantur , ut in me expertus sum ; si sitis potum tertia parte uberiorem imperaverit , & simul tertia pars perspirationis solitæ suppressæ in urinam versa

fue-

fuerit, inde sexaginta sex unciæ urinæ quotidie emittentur, quæ cum cruda sit, & repetitis mictionibus amandetur, diabetem efficiet.

7. *Diabetes febricosus* Sydenhami, *epistol. responsor.* I. *pag.* 192.

In tertiana & quotidiana nonnunquam accidit, etsi perquam raro, ut senes qui diu hac febre antea laborarunt, ac interea phlebotomiis & catharticis imperite fuerint mulctati, in diabetem incidant, etiam febre jam perfecte fugata; etenim cum sanguis eorum abhinc debilitatus assimilandis succis ei illatis prorsus impar reddatur, iidem per vias urinarias crudi adhuc & incocti exitum sibi quærunt, proindeque præ ingenti urinæ copia, quoties eam reddunt, excreta, sensim labefactantur, & quasi substantia corporis per hanc cloacam exinanitur; curativæ indicationes ad sanguinem invigorandum, & fluxum urinæ minuendum omnino dirigendæ sunt.

R. Theriacæ unciam & semissem, conservæ flavedinis aurantiorum unciam, diascordii unciam semissem, zingiberis conditi, & nucis moschatæ conditæ ana drachmas tres, pulveris e chelis cancrorum, corticis granatorum, radicis angelicæ, corallior. terræ lemniæ, boli armenæ, gummi arabici ana drachmam unam cum syrupo de rosis siccis fiat electuarium; sumat drachmam ter in die per mensem, utatur vino hispanico, cibis eupeptis, abstineat a crudis, oleribus, &c.

XXVI. Enuresis, *Incontinence d'urine*. *Paresis* Aretæi; *Stranguria* Galeni. *Stillicidium urinæ*, *Incontinentia urinæ* Sennerti, &c.

Est mictio involuntaria & inopportuna, quam nullus vesicæ stimulus sollicitat, quæque sæpius insciis accidit.

Differt a diabete quod non major sit urinæ copia, nec diversus a sano color; a dysuria quod sine ardore & stimulo fiat.

1. *Enuresis infantium* Junckeri *Tab.* 98.

Est mictio quæ tum interdiu ob negligentiam, tum noctu inter dormiendum accidit junioribus; plurimi ideo lectum urina conspurcant, quia somniant se in loco commodo mingere; alii ita negligentes sunt etiam octennes & decennes, ut in seipsis tum vigilando, tum dormiendo mingant.

Pravus hic mos 1. virgis & minis est coercendus apud eos qui quartum annum ætatis attigere. 2. Curandum est ut horis pomeridianis parum bibant. 3. Utque antequam lectum petant, vesicam evacuent. Si vero atonia sphincteris vesicæ adfuerit, ad tonica deveniendum est, ut in specie sequenti.

2. *Enuresis paralyticorum* Junckeri *Tab.* 98.

Incontinentia urinæ a paralysi spincteris vesicæ procedens accidit apoplecticis, hemiplegicis, & sæpius paraplecticis, ubi nervi ossis sacri, lumborumve fuerunt compressi, contusi, læsi, aut in cerebro ipso affecti; in illa specie adest continuum urinæ stillicidium sine sensu, unde differt ab aliis speciebus in quibus per intervalla tantum urina emittitur.

Incommodus est hic morbus ægro & adstantibus, ob fœtorem urinæ qua imbibuntur vestes, maxime apud feminas quæ non ita valent in urinatorio portatili urinam excipere, ut viri.

Curatur hic morbus eodem modo ac paraplegia; sed vix unquam sanatur, nisi levis sit affectus, aut quædam atonia, quam superant infessus aromatici, spirituosa fomenta, thermæ Bellilucanæ, ammochasia.

3. *Enuresis herniosorum*.

Est ea quæ exocysten, hysteroptosim, cystocelem, similesque ectopias comitatur, quibus ita distrahitur sphincter vesicæ, in viris podici, in feminis vaginæ adhærens, ut distracto vel intestino, vel vagina, sphincter constringi nequeat pro lubitu.

4. *Enuresis gravidarum* Mauriceau, *lib.* 1. *cap.* 15. *de l'incontinence d'urine*.

Non est ea frequens mictio, seu dysuriæ species, quæ ob vesicæ ab utero factam compressionem gravidis accidit; cum enim parum urinæ continere possit vesica, necessum est ut frequentius vesica distendatur, & ad mictionem sollicitetur; verum ea est quæ ipsis accidit non solum gravidis versus ultimos menses, sed etiam mulieribus plures partus expertis; illæ enim ad minimam corporis inflexionem, ad minimum risum, aut tussiendi conatum, illico urinam sine stimulo, quandoque sine sensu emittunt. Hoc etiam recens puerperis familiare est, observante Roderico a Castro, *lib.* 4. *cap.* 2. *de fœtu mortuo*, & hoc urinæ profluvium alvi acrasia sæpe stipatur: educto, ait ille, infante, urina aut alvi fæces, quod frequenter accidit, involuntarie fluunt, quod curatur ut paralysis earumdem partium: laudatur infessus in decocto aromatico chamæmeli, roris marini, salviæ & litus ex oleo ejusdem virtutis.

Quoad enuresim quæ sub finem graviditatis oritur a mole uteri vesicam prementis, ea sublevatur mappa quæ ita collocata sit, ut abdomen proindeque uterum sustineat.

5. *Enu-*

5. *Enurefis puerperarum*. *Perforation de la veffie*. *Incontinence d' urine après les couches*, Puzos, *pag*. 137.

Cum fœtus diutius in tranfitu per os uteri retinetur, collum veficæ inde fœtus capite, illinc offe pubis compreffum inflammatur, contunditur, & poft quinque, vel octo dies urinæ incontinentia accedit, perforata ibi loci vefica: hæc enurefis infanabilis eft; fublevatur incommodum ope utris ex corio fabrefacti penduli, & fpongiæ appofitæ; peffaria vix ullius utilitatis funt, nifi ad præcavendam obturationem vaginæ, quæ a fuccrefcentibus ex hac fiftula carnibus, fibrifque ramofis oritur, ibi calculi fucceffu temporis generantur. Vide *Hyfteralgiam calculofam*. De hac fpecie fufe egit Hirschfeldius in differtatione Argentorati edita anno 1759. *de incontinentia urinæ poft partum difficilem*; hanc etiam obfervavit clariff. Med. Doctor Privat Alefienfis in primipara, quæ dyftociam per quinque dies experta, deinceps per quadraginta dies dyfuria laboraverat, qua fanata fupervenit enurefis conftans; urina fcilicet ea ftante, vel erecta fluebat, fedente vero retinebatur, immiffo per urethram filo ferreo, & fimul in vaginam digito, inventum eft foramen minimi digiti diametro non procul ab uteri orificio, urethram cum vagina conjungens.

6. *Enurefis catamenialis*, feu menfe quovis revertens.

Virgo fanguinea, pinguis, 28. annos nata, enurefi ab ortu ad pubertatem ufque conflictata, omni femihora noctu & interdiu mingebat; cum menftrua acceffiffent per triennium, ab enurefi fuit immunis, fuppreffis ab hoc tempore catameniis ob pediluvium frigidum, fingulis menfibus patitur per triduum horis nocturnis enurefim cum pervigilio; fed octo diebus ante & poft illam catamenialem urinæ incontinentiam, cephalalgia, hypochondriorum tumore, pedum œdemate, vel etiam hæmoptyfi afficitur; aft fi deficiat, ut quandoque accidit, urinæ fluxus ille frequens, tunc fymptomata numerata crefcunt & perennant ufquequo enurefis accefferit.

Mater ejus ad vigefimum ætatis annum hoc conflictata inito tunc matrimonio convaluit; ifta virgo potatis aquis Barregianis, vomicam expectoravit; foror ejus enurefi laborans phtifi periit.

Cura. Præmiffa venæ fectione e brachio, purgetur cum manna in infufo fennæ; dein jufcula ex collo vervecis, cichorio, rubiæ drachmis duabus, pœoniæ drachma una per novem dies bibat; dein ferum lactis in quo clavi ferrei extincti, millepedes decem, flores keiri ad pugill. 1. ante hauftum fumat boracis grana fex in cochleari aquæ naphæ.

Poft viginti dies purgata fumat lac afininum, & alternis diebus ante ejus hauftum fumat bolum ex croci martis, terræ catechu, & coralli rubri ana granis octo in pauxillo fyrupi; continuet ufque ad finem Junii menfis; his irritis, nubat.

Theoria. Videtur hic morbus pendere ab irritabilitate veficæ, ob fanguinis menftrui retenti influxum uberiorem in ipfam; hinc frequens mingendi neceffitas; ex eadem fanguinis congeftione in pulmone fanguinis fputum, in vifceribus abdominis meteorifmus, in pedibus œdema; fanguis autem fpiffitudine obftat catameniis, acrimonia etiam irritat veficam & pulmones. Hiftoriam morbi retulit D. Richard, D. Med. Monfpel. a Villeneuve de Marfan.

Mictiones involuntariæ agonizantium, necnon eæ quæ in paraphrofine febrili accidunt, funt fymptomata fugacia, non morbi; non fecus ac quæ epilepfiæ & ecclampfiæ paroxyfmos quandoque comitantur.

8. *Enurefis calculofa* Collect. Acad. *T*. 3. *p*. 579.

Puer Metenfis per totam vitam incontinentia urinæ laboraverat fæpe cum dolore, continua cum fiti, excrevit calculum; alterum in collo veficæ gerebat; in cadavere repertæ duæ veficæ loco renum, ureteres ampliffimi conici, veficæ cavitas fibris transverfis ejus collum diducentibus diftincta.

Huc fere pertinet enurefis quæ lithotomiam fequi confuevit; nam fecto, vel maxime debilitato fphinctere veficæ collum arctante, non mirum fi urina deinceps fponte effluat, maxime vero cum ut fieri folet, vefica calculo irritata, occalluit, & veluti capfula coriacea contractionis etiam in collo incapax evafit: hæc autem fpecies tolerari debet, minime vero fanatur.

8. *Enurefis a fiftulis* Junckeri *Tab*. 98.

Fiftulæ quæ veficam, ejufve fphincterem attingunt, oriuntur 1. vel a marifcis fuppuratis; 2. vel a gonorrhœis virulentis; 3. vel a calculis veficæ; 4. vel ab ictibus & operationibus Chirurgicis in dyftocia, fiftula ani, calculove adhibitis.

Hæc autem fpecies eodem modo curatur quo hæ fiftulæ.

XXVII. Dyfuria, *Dyfurie*. *Stranguria* Pauli Æginetæ, non Galen. *Subftillum* vel *Stillicidium ardens*. *Ardeur d'urine*, *Dyfurie*. *Ardor urinæ* Sennerti.

Character. Difficilis vel dolorifica, & fæ-

fæpius ardoris fenfu molefta mictio. Gorræi definitior. Galen. in aphor. 48. lib. 7. Mictio eft non puris aut feminis, fed urinę ejectio, unde difcrepat dyfuria ab ardenti mictu gonorrhœam ftipante; fi non pleno ductu, fed guttatim fluat urina cum dolore, *Stranguria* dicitur a Greco *Strangos* gutta.

1. *Dyfuria hyfterica* Sydenham. *de hyfterica paffione*, *pag.* 132.

Dyfuria hyfterica ita calculum mentitur quandoque, ut Lithotomiftę iis fymptomatis delufi operationem neceffariam judicent, ut obfervavi in Marchioniffa St. Victor, quę per menfem hoc morbo laboravit; fymptomata fubito accefferant poft vertiginem hyftericam, ea vertigine redeunte, fubito evanuerunt, & Lithotomiftam ftupentem dimiferunt. A fpafmo hyfterico fphincteris veficæ pendet hic morbus.

2. *Dyfuria herpetica*. *Ab herpete veficæ*.

Cognofcitur 1. ex herpetibus cutaneis repreffis, aut vaginam etiam infeftantibus; 2. ex muco urinæ furfuraceo. Hæc fpecies eft pertinaciffima, valde dolorifica. Curatur aquis acidulis, balneis, lacte, præmiffis præmittendis.

3. *Dyfuria nephralgica*. *Dyfuria deceptiva a renibus* Stahlii, *ars curandi morbos per expectationem*. *Dyfuria ab ulcere renum* Sydenham. *pag.* 680. Vide *Pyuria renalis*.

Ea eft quæ a nephralgia calculofa, aut ab urinæ acrimonia renes ftimulante dependet, in qua ob dolores renum, ureteres, & ipfemet fphincter veficæ dolent & irritabiles funt.

Curatur ut nephralgia plebotomiis, balneis mucilaginofis intus fumptis, necnon narcoticis.

4. *Dyfuria venerea* Riverii *obf*. 22. *pag*. 138. *Dyfuria fyphilitica* Nicol. Heinfii. *A carunculа* P. Borelli. *obf*. 79.

Ab urethra per cicatrices GonorrhϾ angustata Saviard. *obf*. *A phlogofi urethræ fine ulcere* Nicol. Andrè *de morbis urethræ* 1756.

Hæc fpecies eft omnium apud adultos & fenes longe frequentiffima, ftipatur fæpe mictu bifurcato; præceffere femper gonorrhœæ virulentæ male curatæ, accedunt fchirri, ulcera, fungi, calculi muco involuti, fiftulæ, calli in urethra.

Curatur litu mercuriali & candelulis cereis D. Goulard, Daran &c.

5. *Dyfuria primaria*.

Ea eft quæ a victu acriore, falfo, abufu liquorum fermentatorum diutericorum, ab ætatis fervore; ab exercitiis immodicis, fimilibufque caufis urinæ acredinem inducentibus oritur, urina in illa fpecie falfa eft folito magis, fervidiorque fimul.

Curatur phlebotomiis, clyfmatis emollientibus, ptifana ex floribus, malvæ, violæ, radicibus althææ, feminibus lini, gummi tragacantha, fomentis, femicupiis refrigerantibus.

Hanc excitant fæpe vina alba, cerevifia, ufus cantharidum.

6. *Dyfuria Hæmorrhoidalis*. Frid. Hoffmanni.

Ea eft quæ a marifcis tumidis, potiffimumque luxatis fovetur. Luxantur marifcæ feu tumores hæmorrhoidales quoties *diaphragma hypogaftricum* defcriptum ab illuft. Lecat in libro *de lithotomia*, quod ano & recto fuftinendis dicatur, fuo officio non fungitur & hiat; tunc marifcæ foras protuberant ex ano, & nervi ad urethram pertingentes dolorifice diftrahuntur, atque urina cum ardore incredibili excernitur, ita ut calculum in veſica latere & hos atroces per multos annos dolores procreare videatur, æger quidem a fluxu hæmorrhoidali fublevatur; fed non fanatur, quoties alvum deponere tentat, toties marifcis exfcindentibus dyfuria recrudefcit. In nobili ægroto fic laborante fruftra applicata funt fufpenforia podicis, æger fere femper manibus fuis hanc molem hæmorrhoidalem fuftinere cogitur, ac poft alvi depofitionem reftituere, inunctis prius cerato Galeni marifcis.

7. *Dyfuria Syphilitica*.

Gonorrhœa ficca Aftrucii & Dyfuria venerea ficca ejufdem eft vel phlegmone in proftatis ac veficulis feminariis, ubi tumor, calor, dolor, ftranguria, ardor vividus inter mingendum, qui morbus fi intra aliquot dies non refolvatur abfceffum perinæi excitat.

Vel eft eryfipelas in toto urethræ tractu cum gravi dyfuria, dolore urenti totius urethræ fine ullo puris aut feminis effluxu, & utraque varietas a concubitu impuro, ac a viru acri & volatili dependet. Ultima varietas atrocior eft & fi non refolvatur tumor, facile in fphacelum terminatur.

Quandoque vero a gonorrhœa virulenta aftringentibus fuppreffa oritur. Prior vero non raro hanc gonorrhœam præcedit & fluente femine purulento fedatur, utraque varietas exigit initio repetitas phlebotomias, immerfionem penis in lacte tepido; fomenta emollientia ex decocto radicum althææ, feminum lini, injectiones in urethram fimiles, noctu narcotica, potum emulfionatum nitratum.

8. *Dyfuria arfura*. *Burning & Brening* Anglorum. *Arfura* Joan. Ardern. Vide Aftrucium *de morbis venereis lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 5. *Incendium virgæ*.

Eft dyfuria ardens quæ olim maxime apud Anglos circa fęculum decimum quartum eos affligebat, qui cum leprofa aut cum muliere quę leprofum virum prius admi-

admiferat, concumbebant, fine ullo feminis aut puris effluxu inde fubfequente.

Morbus erat a fyphilitica dyfuria diverfus, atque curabatur injecto vel lacte vel oleo amygdalarum in urethram.

9. *Dyfuria a cyftocele* Saltzmanni, *differt. de Hernia veficæ urinariæ*.

Cognofcitur hæc fpecies ex tumore molli in vicinia veficæ, ut in fcroto, perinæo, &c. qui preffus cogit urinam eamque per urethram exprimit, vide Act. Acad. Paris. 1713. Hift. pag. 146. a D. Mery.

10. *Dyfuria ab Hyfteritide*, vide *Hyfteritidem*.

Si phlogofis tantum fit in collo uteri, aut, ut ajebant Veteres, ejus adfit intemperies calida & ficca, nulla quidem adeft notabilis pyrexia, adeoque nulla vera hyfteritis, interea explorato ore uteri, digito immiffo, calor, fenfibilitas, ficcitas, percipientur.

11. *Dyfuria Rachialgica*. *Stranguria colicum popularem concomitans* Citefii *de fignis diagnofticis colici popularis cap. 6.*

In populari colico, ait ille, urina biliofa, & acris, eaque fæpius cum ftranguria emittitur, ut plerifque imponat exiftimantibus fe non colico dolore, fed calculo cruciari. His adde Rachialgiæ cetera figna, pallorem, extremorum frigus, virium languorem, animum inquietum, corpus anxium, vigilias affiduas, leipothymias, anorexiam, naufeam, ructum, vomitionem biliofam, qua deficiente fingultus, fitis accedit, fæpiufque febris lenta, & quod totius caput eft, acutiffimus ventriculi inteftinorum lumborum, ilium, & inguinum dolor excruciat. Citefius *pag. 6.*

In colica vulgari accedit non raro dyfuria cum penis rigiditate & condenfatione, nulla vero erectione, quod ceffante doloris vehementia evanefcit. Aft in rachialgia dyfuria ita vehemens & pertinax obfervatur, ut calculofa videatur.

Cura vero hujus fpeciei eadem eft ac rachialgiæ, adeoque a cura ceterarum diverfiffima, cum juxta ipfum Citefium cathartica draftica, & emetica oleofis interpolata conveniant; fed de rariori apud nos morbo nil pronunciare aufim.

12. *Dyfuria a caruncula*. *Carnofité de l'uretre*. *Virgæ Caruncula* Riverii *obferv.* 22. *communic.*

Vulgo apud fenes qui olim gonorrhœas paffi funt, fupervenit dyfuria pertinax, & quæ quandoque plures annos perfeverat, in qua fluentum urinæ inter mingendum eft bifidum (*l'urine fourchue*) cum aliquali ifchuria, atque incufari folent excrefcentiæ carnofæ in urethra quas deprimendi gratia ftylos plumbeos a Riverio ad noftra ufque tempora in urethram fenfim infinuari follemne eft. Vide D. Lapi *differt. de ftranguria*.

Aft Saviardus & Clar. Chirurgus Monfpelienfis J. Serres diffecto pene aliquot ægrorum, qui de eo morbo conquefti erant, nil fimile invenerunt, & tantummodo urethram phlogofi alicubi tentatam; non dudum candelulæ cereæ in locum plumbearum fuffectæ funt a D. Daran, Goulard, André &c. fæculo elapfo a Geronimo Lapi Italo primum ufurpatæ, quarum ufu gonorrhœa mucofa excitatur, via urinæ liberior paratur, lapilli fiqui fint educuntur, ulceraque deterguntur.

13. *Dyfuria calculofa*. *Calculus veficæ* Sennert.

Cognofcitur 1. Dyfuria frequenti periodica, vel continua, feu frequenti & dolorifica mingendi cupiditate. 2. Dolore acutiffimo extremi glandis in viris a mictione recrudefcente. 3. Frequenti penis eaque injucunda tentigine, feu duritie, in qua nec erigitur penis, nec craffior evadit. 4. Pondere affiduo in perinæo. 5. Subitanea quæ quandoque accidit inter mingendum urinæ fuppreffione. 6. Facilitate mingendi fi crura decuffentur, aut corpus refupinetur. 7. Tactu digito in anum immiffo, fi de pueris agatur, aut interventu catheteris in veficam immiffi, quod ultimum fignum alias certiffimum, deficit cum calculus inter laminæ internæ cellulas aut veficæ biventris & coarctatæ finus delitefcit. 8. Exafperatio dolorum ab exercitio, potiffimum vectura in curru fuper ftratum lapidofum.

Alii funt calculi murarii duriffimi, ruffi, qui omne diffolvens eludunt, alii gypfei, alii gypfomurarii, feu ex lapillulis invicem gypfo coagmentatis efformati, qui tandem diffolventibus vel in toto vel fruftillatim divifi cedunt.

Duplex eft methodus curativa, una *chirurgica*, quæ in extractione calculi confiftit, eaque inftituitur hodie per apparatum lateralem; altera *lithontriptica*, quæ in ufu lithontripticorum medicaminum confiftit.

Optima methodus lithontriptica eft quam D. Rob. Wvitt expertus eft, fcilicet 1. oftreorum vel aliorum teftaceorum conchæ vehementi igne per biduum urgentur ufquequo totæ albefcant & nil coloris fubcærulei retineant; octupla aquæ fontanæ copia fuperaffunditur, & fit vehemens ebullitio; aqua illa per duodecim horas cum oftreis calcinatis infufa colatur & fervatur ad ufum, & eft *aqua calcis oftreorum*. 2. Hujus aquæ cyathum unum aut alterum quo-

vis die horis Medicis ebibat æger, ita ut fenfim hujus dofim augeat ad pintam fingulis diebus potandam, & ultra. 3. Simulque faponis albi in pilulas redacti, vel in aqua diffoluti drachmas duas, dein tres, demum quinque, vel fex, fingulis diebus deglutiat, maxime fi alvus ab aqua calcis conftipetur; & perftet in illorum ufu quam diutiffime, ut per fex menfes, imo per annos.

Hujus aquæ & faponis ope calculus obducitur muco quodam albido leni, quo fit ut vefica ab ejus irritatione immunis evadat, dolor fedatur, mictus cruentus compefcitur, & fucceffu temporis calculus deteritur & diffolvitur, vel in fruftula divifus foras excernitur.

Altera eft methodus Monfpelii aliquoties ufitata, fed minus tuta; fcilicet 1. colliguntur folia *arbuti uva urfi* dicti, quæ arbufcula in monte *Efperou*, necnon in Pyrenæis adolefcit, & *Buxerola* vocatur. 2. Illorum foliorum vel pulvis ad grana quindecim, vel infufum drachmæ unius pro duobus, vel tribus aquæ cyathis quotidie deglutitur per menfem, atque cum ab ejus ufu veficæ mucus abraditur, & dyfuria poteft recrudefcere, jufculum ex herbis emollientibus, refrigerantibus, pullo, ranis paratum ufurpatur, maxime fi pulvis buxerolæ adhibeatur, aut infufum debilius fumitur: hujus medicaminis ope calculi teneriores diffolvuntur, aut in fruftula minora dividuntur.

Quoad lithotomiam, ea raro felicem fortitur eventum, maxime fi æger jam provectæ ætatis fit, quia apud eos vefica eft callofa valde circa calculum coarctata, quandoque ulcerofa: ea non impedit quominus novi calculi generentur, & vidi puerum qui hanc operationem ter paffus intra aliquot annos, iterum calculo laborat; præterea peritiffimum Chirurgum requirit operatio, ex qua, fi male fucceffent, intra breve tempus inflammata vefica æger e medio tollitur; fecus non raro infanabilis perinæi fiftula fupervenit; undique periculum, undique anguftiæ.

14. *Dyfuria gravidarum* Nordmanni *Differt. Argentinæ de ifchuria gravidarum. anno* 1758. Mery, *Hift. de l'Academies des Sciences anno* 1713.

Illa accidit vel toto graviditatis decurfu, ut vidit Meryus, vel ultimo tantum menfe; 1. ob uteri molem expanfam qua vefica premitur, & diftracta dolet, in quo cafu fitus fupinus, decubitus in lecto folatium præbent; vel 2. ab hyfteroptofi, incompleto fcilicet uteri prolapfu, in quo cafu potiffimum eft ifchuria, & juvat decubitus fupinus, fuftentatio molis abdominis ope mappæ, repofitio uteri & ufus peffarii; 3. vel a cyftocele, feu hernia veficæ urinariæ, de cujus curatione *vide* Auctores.

In his omnibus cafibus plus valet ars obftetricia quam pharmacia. Quoad ifchuriam quæ fub finem graviditatis accidit, vide *Ifchuriam* Claff. X.

De dyfuria a cyftocele fufe egit Saltzmannus in differtatione *de Hernia veficæ urinariæ*. Dyfuria ab hyfteroptofi etiam non gravidis accidit. Vide *Hifteroptofim* in Claff. I.

15. *Dyfuria Neonympharum* Delii, *Amænitat. Acad. pag.* 188.

Eft ea quæ recens nuptas forti viro junctas adoritur cum vulvæ, nympharumque phlogofi; a contufione, a coitu repetito & effræni ortum ducit, & intra aliquot dies ceffat, modo a coitu abftineant, & fomentis emollientibus utantur nymphæ; fic olim vocabantur recens nuptæ.

Poft coitum etiam viros afficit dyfuria, fed fugax, de qua Ephemer. Nat. Curiof. *Decad.* 2.

16. *Dyfuria ab infectis* Ephemer. Nat. Curiof. paffim. *A teredinibus* Delii, *Amœnit. Acad. pag.* 54. *tom.* 1. *A lumbrico* Philofophical. Tranfact. *pag.* 202.

Teredines ill. Delii erant veri afcarides vermiculis cafei fimiles, cum urina copiofa excreti, qui prius fovere videbantur ftillicidium urinæ dolorificum. Vidi ipfe fimilem afcaridem cum urinis emiffum a viro, qui dyfuriam, & dein ifchuriam patiebatur, antequam hic vermiculus ejiceretur.

Suafit ill. Delius diverfa anthelmintica, & erinaceum uftum cum effentia cafcarillæ, fed omnia incaffum.

17. *Dyfuria atretarum*.

Vidi & curavi duas puellas, quæ ab aliquot annis quovis menfe poft pubertatem atroces in pudendis dolores cum mictione ardenti patiebantur; altera vero cum urina pauxillum fanguinis mingebat; utraque erat imperforata, & catameniorum expers, licet altera vigefimum nonum annum attigiffet; illa autem cum dyfuria tumorem quemdam e vagina tunc temporis prominentem gerebat, ope fcalpelli hymenis fectio verticalis facta eft, & prærupit magna quantitas cruoris vifcofi, nigri, picei, inodori, quo facto convaluere ambæ, & harum junior viro juncta dein feliciter peperit.

18. *Dyfuria diabetica*.

Ea eft fpecies in qua poft quemlibet paftum illico non aucta urinæ copia, nec frequentia, fed neceffitate incoercibili, & cum levi irritatione veficæ mingitur urina aquofa,

cru-

cruda, quod per plures menfes in hyfteria fine fiti, aft cum macie, & cum febricula nocturna perfeveraffe vidit clariff. Doctor Coulas. Hic affectus eft ad veficam quod lienteria ad alvum; videtur potum illico transfluere, ut per diabetem hydraulicum aquæ citiffime transfluunt.

Indicantur in hac fpecie lacticinia emollientia, antihyfterica.

XXVIII. Pyuria. *Cucumeratis fpecies* D. Cuffon.

Eft purulentæ, albæ, flavæ, vel vifcido-mucofæ, lutulentæ materiæ cum urinis ejectio.

Differt a gonorrhœa quod materies hæc puriformis mingatur, non vero fimpliciter ex urethra exftillet, ut exftillat guttatim in gonorrhœa.

In pyuria materies puriformis, vel mucofa pellucida non ex urethra oritur, fecus continuo ftillaret; fed vel ex vefica, vel ex ureteribus, aut renibus effluit.

1. *Pyuria renalis; Piffement de pus. Ulcus renum* Sennert. *cap.* 11. *lib.* 3. *pag.* 7. *Ulcus uterum* Sennert. *cap.* 12.

Cognofcitur 1. urinæ colore grifeo, flavefcente, confiftentia craffa, odore fetido ad putridum cadaverofum vergente.

2. Præceffere figna nephritidis fuppuratæ, dolor fcilicet renis alterutrius cum pyrexia acuta, quæ deinceps in amphimerinam hecticam abiit, vel præceffit nephralgia calculofa; interdum vero dolor renis, dum fuppuratur, exiguus eft.

Differt a pyuria veficali ex eo quod dyfuria nulla fit in renali, quod etiam in renali fubftantia ipfius renis carnea, atro-rubra veluti diffoluta cum urina quandoque effluat, & cum filamentis vifcofis; (*aphor.* Hippocr. 76. *lib.* 4.) illa vero pyuria pejor eft, fi ulcus renum pendeat a calculis reni impactis, aut ab acrimonia fanguinis, quam fi a caufis mechanicis, ut vulnere, contufione orta fuerit nephritis fine fanguinis dyfcrafia.

2. *Pyuria veficalis* Sepulchret. *obf.* 20. *tom.* 2. *pag.* 695. *Ulcere a la veffie*.

Vel eft exulceratio in collo veficæ; vel in corpore ipfo. Si in collo veficæ præceffit gravis dyfuria, ftranguria, dolor atrox circa perinæum, ibi etiam tumor, calor; pus inde prodiens copiofum cum muco vifcido, tenaci. Si in reliqua vefica, dolor ad hypogaftrium, præceffit cyftitis, cum urina fluunt materies craffæ, furfuraceæ, foliaceæ, unde Hippocrates fcabiem veficæ adeffe contendebat; cruentę & purulentę ac fetide funt urinę, ex quo fętore intolerabili potiffimum dignofcitur pyuria vera a gonorrhœis, nec non ex eo quod in gonorrhœis pus non mingitur, fed exftillat; aft in pyuria urina turbida, grifea, fętida mingitur.

Pus a muco dignofcitur, quod pus fit friabile, mucus vero in longa filamenta ducatur; pus grifeum eft & fętidum, mucus pellucidus.

Poft gonorrhœam virulentam in fundo matulæ datur paucus mucus vifcidus, qui pyuriam non conftituit veram, feu purulentam, & fponte evanefcit.

In curanda pyuria aquę Euzetenfes, Alefienfes longo ufu, ferum lactis, dięta lactea mortem procraftinant.

Si adfit farcoma fungofum in vefica adnatum, dolores funt diriores; injectiones in veficam fieri non poffunt fine catheteris interventu, quod ob dyfuriam difficulter inftitui poteft.

3. *Pyuria vifcida*. Vid. *Confultation* D. Deidier, *tom.* 1. *pagin.* 84. *Ecoulement par le canal de l' uretre, cru venerien par le malade*.

Aggreditur ætate provectos qui olim gonorrhœam paffi funt; inter pollutiones nocturnas titillatio, imo dolor identidem acutior perfentitur ad veficæ collum; urinæ acres funt, cum eft difpofitio nephritica, aut arthritica in fanguine, quod ex nephralgia, ex pruritu cutis, libidinofa conftitutione judicatur, maxime vero ex dyfuria frequenti; infimul urinæ quandoque turbidæ, rubrę, fubcruentę; fed conftanter deponunt in matula vifcidum quid grifeo-pellucidum, urinę fundum petens quod matulę agglutinatur, quodque effufum longiffima fila prę lentore efformat.

Dum urina craffa mingenda eft, dolet collum veficę, balanufque, necnon hęret aliquandiu, & alvus ad dejectionem ftimulatur; mingendi cupiditas, durante alimentorum digeftione, frequentior eft.

Hunc morbum fyphilitico viru foveri putarunt optimi Medici, & rite inftituta hydrargyrofi fine ptyalifmo æger non melius habuit, licet fubfecuta forent lacticinia, balnea, aquæ fulphureæ Euzetenfes; morbum exafperaverant candelæ unguento fuppuratorio tinctæ in urethram fæpius immiffę. D. Deidier dubitavit an ulcus circa proftatas, aut in collo veficę morbum foveret; fed pus prunis injectum valde fętet, non vifcofa materies; fi vifcofum quid e renibus, ureteribus, aut ipfa vefica excernatur, ut verofimile vifum eft, fuadet ptifanam ex foliis parietarię, feminibus lini, glycyrrhiza; dein pareirabravę pulveris femidrachmam, vel tantumdem corticis radicis calcitrapę per tri-

triduum, ptifana fuperhaufta. Id autem remedium aliquoties in menfe tentandum, & utiliori infiftendum putat.

Si pus mingi videatur, balfamus copaivæ ad guttas xx. vel plures ex cochleari fyrupi cujufdam hauriendus, fuperbibendo lac afininum per quatriduum, dein lac purum per menfem continuandum addito identidem balfamo.

Accedente Julio aut Augufto acidulæ potandæ funt per novem dies, dein balnea domeftica per octiduum femel & bis fumenda, & aqua pulli exeundo e balneo eft propinanda. Demum ope candelæ plumbeæ vel ceree explorandus urethræ & veficæ ftatus, ut principium morbi melius cognofcatur.

4. *Pyuria a corde* Boneti, *Sepulchret. obf.* 12. & 13.

Conftat his obfervationibus poft longam puris mictionem cum nephralgia, quæ Medicis ulcerofa cenfebatur, nullum vitium in cadavere inventum fuiffe præter abfceffus & ulcera cordis, cum multis in eo calculis, Hollerius, *Commentar. ad aphor.* 75. 54.

5. *Pyuria a thorace* Boneti, *Sepulchret. lib.* 3. *f.* 28. *obf.* 24. 21. ex Diemerbroeckio, *Anat. lib.* 1. *cap.* 17. & Dulaurentio, *Anat. lib.* 9. *q.* 12.

Eft purulenta mictio quæ cum aliquali nephralgia empyicis accidit, & plures quandoque libras attingit intra paucos dies, eofque a morbo priore liberat. Vidi adolefcentem empyicum in urbe *Clermont de Lodeve*, cum D. Med. D. Borlomieu, qui me confuluit, ille poft aliquot dies pus copiofum minxit, ficque convaluit.

6. *Puyria mucofa* Pathol. method. *Rarus veficæ morbus* Frid. Hoffman. *Catarrhus veficæ* D. Lieutaud, *Maladie du bas ventre.*

In adolefcente arthritico incœpit a dolore veficæ forte cyftitide vel fimplici dyfuria, urinæ exinde craffæ, fedimentum & albidum, vifcofum, quod fenfim copiofius, dolore etiam præterito quartam urinæ partem componebat; febris poft duodecimam diem recedens multam mutationem in pyuria induxit, quæ ultra ad quadragefimum diem proceffit, cum afthenia & marafmode macilentia.

Phlebotomiæ, diluentia, temperantia, fedantia, laxantia durante febre ufurpabantur, natura fola pyuriam deinceps fanavit.

Differt a pyuria veficali, vel quæ ab ulcere veficæ dependet, quod in mucofa mucus a veficæ cryptis abundanter exftillans, qualis in catarrho ex naribus exftillet; non vero pus, unde fequeretur pyuria veficalis fetido fluxu infignata nec fponte fanabilis.

Francif. Boiffier de Sauvages.

Mucus ille quandoque ita copiofus eft, ut dimidiam matulam impleat referente Hoffmanno, & juxta ipfum provenit a vefica ureteribus quafi coryza affectis, juxta Sennertum a cacochylia vifcida primarum viarum in fanguinem tranfmiffa fuppeditatur; ita quandoque affinis eft pyuriæ legitimæ, ut nonnifi a magna excretionis copia diftinguatur juxta ipfos. *Vide* Boneti *Sepulchr. de urinis decoloribus, obf.* 22. 18.

7. *Pyuria lactea* Diemerbroeckii, *Anat. lib.* 1. *cap.* 17.

Eft lactis vel chylofæ materiæ effluxus per vias urinarias. Nicol. Florentinus vidit juvenem, qui quotidie fine ullo incommodo mingebat lactis quantitatem medii urinalis, præter urinam multam. Capellus Medicus vidit mulierem quæ dimidium cyathum lactis e vefica excrevit. Laurentius nonnullas vidit puerperas plurimam lactis copiam per uterum & veficam excreviffe.

8. *Pyuria chilofa. Urines blanchatres & troubles.* Vieuffens, *Exper. anatomiq.* 26. *obf.*

Pueri fexennes circiter non raro urinas turbidas & albefcentes fundunt, fine dolore renum aut veficæ, & fucceffu temporis fine ullo medicamine jam convalefcunt, aut ad fummum clyfmatis & jufculis refrigerantibus fumptis, ab hoc affectu liberantur. Judicat Ill. Vieuffens hunc colorem pendere a chylo qui per ductus fecretorios ipfius veficæ paullulum patulos in veficam influit a fanguine fecretus.

9. *Pyuria arthritica. Urines blanches & troubles.* Vieuffens, *obf. anat.* 27. & 28.

In prima obfervatione urinæ in adulto jamdudum erant albefcentes & turbidæ ftatim a mictione, fed diu fervatæ parte fuperiori limpidæ, inferiori vero fedimento fubluteo pellucido gaudebant; aderat autem levis dyfuria.

In altero cafu ab ætate puerili ufque ad 45. annum æger urinas albefcentes, turbidas & mucofas fundebat, adhibita hydrargyrofi fimiles mingere perrexit. Uterque autem fuppreffa fponte pyuria arthriticus evafit, quod indicat materiem calcaream arthritidi producendæ aptam prius emitti folitam in fanguine retentam fuiffe, unde arthritis acceffit.

10. *Pyuria a mefenterio* Boneti, *Sepulchr. Tom.* 2. *pag.* 696. *n.* 7.

Virgo dolores colicos fimiles habuit, & marafmo confumpta interiit, in mefenterio ingens copia puris quod natura per renes vacuare tentaverat urinis valde purulentis profluentibus, renes tamen erant integri.

XXIX. Leucorrhœa. *Fleurs blanches, ulcere a la matrice*. *Fluor albus* Auctorum. *Fluor muliebris*. *Ulcus uteri* Sennert. *Leucorrhœa*, Boneti, *Anatom. lib.* 3. Castelli, *Lexicon*.

Est humoris serosi, vel flavescentis effluxus ex utero aut vagina hujus morbi præcipuum symptoma.

Muco albescente continuo in statu sanitatis madere muliebria, docet observatio. Muci illius inspissati ramenta in angulis nympharum observat Puzos. Verum si copiosior sit ille mucus, ita ut exstillet etiam extra coitum, tunc leucorrhœa datur, sive mucus ille pellucidus sit, sive quovis colore præter sanguineum infectus, sive purulentus, sive spermaticus, sive ichorosus fuerit, nec enim dantur limites, qui genus gonorrhœæ in mulieribus a leucorrhœa discernant.

1. *Leucorrhœa ulcerosa*. *Ulcere a la matrice*. *Fluxus fulvus* Hippocr. *de morbis mulier. lib.* 2. *Ulcus simplex uteri* Puzos, *cap.* 4. *de morbis uteri*.

Est effluxus seroso-mucosus parcissimus, nullo fere dolore stipatus, qui post signa vulneris aut levis cujusdam phlegmones in utero succedit.

Ulcuscula qualia in ore aphtæ dicuntur, vel exigua in uteri fundo, aut cervice vulnera suppurantia supponit hæc leucorrhœa, quæ cum simplici vulgo confunditur, & non raro sponte sanatur, nisi sanguis vitio quodam gravi simul peccaverit.

Ejus principia sunt acrimonia sanguinis, pustulæ in utero, vulnuscula in partu difficili accepta, a manu obstetricis, a violenta fœtus expulsione, utero jam sicco & dudum elapso amnii liquore.

Curatur ut leucorrhœa simplex.

2. *Leucorrhœa fungosa*. *Ulcere fongueux a la matrice*. Puzos, *chap.* 4. *art.* 2.

Cognoscitur ulcus fungosum uteri, 1. Effluxu fere continuo vel lymphæ pellucidæ gummosæ, alias sanguinolentæ. 2. Cum frustulis carnis adipem concretum referentibus, sed sine pravo odore. 3. Cervix uteri digito explorata dura & inæqualis in ambitu percipitur, incrassata simul & obducta operculo fungoso, facile lacerabili, quod in alvi dejectione vel mingendi conatu etiam in visum incurrit. 4. Fungus ille pedunculo suo intus utero adhærens trans ejus orificium progressus capitellum in vagina fungi vegetabilis æmulum refert, ita ut digitus immissus inter pedunculum & orificium uteri libere excurrere possit. 5. Si operculum fungosum uteri cervicem obducens resecetur, novum aliud brevi tempore succrescit. 6. Quoniam vero simul skirrosus est uterus, si digito ejus orificium, manu vero hypogastrium premas, figura & durities uteri supra pubem percipietur.

Duæ sunt varietates hujus speciei; prima est incrustatio & adhæsio fungi cum uteri cervice; altera vero est vegetatio fungi, cujus pedunculus in utero latet; capitellum vero liberum in vagina excrescit, nec utero adhæret. Hæc ultima varietas repetita pedunculi ligatura excidit, residuum dein putrefactum ab utero rejicitur, ut constat binis Clariss. Puzos observationibus.

Prima vero varietas si incipiens sit, etiam curatur; si vetus cum dolore uteri & fœtore muci excreti curari quidem potest, sed non sanari: adsunt lumbago, gravitas uteri inter progrediendum, meiendi difficultas cum dysuria, menorrhagiæ graves identidem recurrentes.

Acrimonia sanguinis huic ulceri fungoso originem præbet, ope diætæ lacteæ præmissis præmittendis, & potissimum lenibus catharticis quovis mense iteratis; cum victu selecto & aquarum martialium acidularum, ut Alesiensium usu, quandoque sanatur, modo nulla sit syphilidis aut carcinomatis combinatio.

3. *Leucorrhœa syphilitica*, *fleurs blanches ou ulcere verolique a l'uterus*.

Cognoscitur 1. ex subitanea invasione mali post coitum impurum cum dysuria, fluore flavescente, calore loci, ulcusculis vulvæ, porris vel condylomatibus, pustulis pruriginosis vaginæ. 2. Si spontanea lassitudo, anginæ, cephalalgiæ, pervigilium, eruptiones cutaneæ, seu vari subrotundi duri identidem redeuntes, dolores potissimum nocturni similia syphilidis signa concurrant. 3. Si materies effluens sit albo-flavescens non fœtida, cum doloribus acutis & pruriginosis, circa menstruationis tempus.

Curatur ut syphilis, scilicet post præmissam phlebotomiam & catharsim diæta lactea usurpatur, & præmissis quadraginta aut quinquaginta balneis, hydrargyrosis parca manu adhibetur, ita ut unguenti Neapolitani tres circiter drachmæ inungantur qualibet vice usque ad quatuordecim vel plures litus, non depositis per quadraginta vel plures dies linteis ungento imbutis: possunt etiam decocta lignorum ut guayaci, salsæ parillæ, sassafras, necnon panacea, vel aquila alba usurpari si hydrargyrosis nequeat.

4. *Leucorrhœa cancrosa*. *Cancer a l'uterus*. *Fluxus niger & fulvus* Galen. *definit.*

Ulce-

Ulcere carcinomateux de la matrice Puzos *pag.* 274. *art.* 4.

Illam fpeciem præcedunt menorrhagiæ, cum dolore mediocri, apud feminas præfertim quæ pluries peperere, demum accedunt dolores atroces, lancinantes, continui, materies non purulenta fed ichorofa, rufefcens, faniofa & fœtidiffima diffluit, interpofitis menorrhagiis anomalis, preffo abdomine dolor exacerbatur.

Hic morbus infanabilis eft nifi prima ejus initia fagaci Medico innotefcant; regimen edulcorans, anodyna, injectiones ex decocto hordei & melle, ex fucco folani & plantaginis, diæta lactea morbum palliant.

5. *Leucorrhœa Americana*. Guill. Pifonis *cap. vi.* Ex iifdem principiis oritur ac afthenia Americana. Mulieres fiunt pallidæ, triftes, obftructæ, viris ingratæ, & uteri profluvia alba patiuntur, ita demum debilitantur ut de corroborantibus, non minus quam de evacuantibus in illis curandis cogitandum fit.

Cura. Balneis artificialibus ex fragrantibus herbis aftringentibus & calefacientibus, nec non aperientibus, fcilicet jufculis, apozematis, maxime vero pulvere Guayaci & fcoriæ ferri per menfem ufurpato curandæ funt; adde fyrupum tabaci & mel aromatibus mixtum; non neglectis lenibus catharticis; fyrupus autem tabaci fit ex fucco tabaci recenti, fed aliquandiu digefto, qui proinde vim emeticam amifit & catharticam, addito etiam oxymelle.

6. *Leucorrhœa Indica* Couzier *Diar. Med. Decemb.* 1757.

In Infula *Bourbon* vel *Mafcareing* Africæ mulieres leucorrhœa frequentiffime laborant ex eo quod ufus eft in partu genitalia aliquatenus lacerari; adde quod in fervida hac regione mulieres balneo omni tempeftate, etiam dum menftrua fluunt, uti folent, moxque a balneo domos aqua continuo afperfas fubeunt, ubi frigus perfentiunt. Virgines & nuptæ fteriles ab hoc morbo funt immunes.

7. *Leucorrhœa skirrodes*. Vide Aftrucium *lib.* 2. *de fchirro uteri*. *Fluffo bianco* Nicol. Cyrilli *Confult. Medic.* 37. *cent.* 2.

Eft ea fpecies quæ ab uteri fcleromate, feu fchirrofa duritie fovetur; quæque quotis menfibus occupat catameniorum intervalla in menftruatis, quandoque ciet catamenia vaga in annofis, & uberrima in junioribus, ac tunc temporis accedunt tormina uteri cum catameniis.

Signa funt pallor faciei, debilitas corporis, œdematia pedum, anorexia, pervigilium, tinnitus aurium, mœror, fanguis catamenialis ferofus, loturæ carnium fimilis; dein mere ferofus, per intervalla iterum fubcruentus, dolores torminofi alteri, crefcunt fecunda die catameniorum, tertia, vel quarta evanefcunt, non funt vividi, fed ejus indolis qua mulier continuo truncum femora loco mutare cogatur quafi irrequieta ac identidem fibi videatur pollice vellicari omnes partes uteri vicinas. Vide *hyfteralgiam catamenialem*.

Cyrillus in principe muliere quinquagenaria, leucorrhœam identidem fubcruentam patiente cum pallore, debilitate, anorexia, adhibuit hyeme limaturam ferri vel tincturam ejus cum vino, parvam identidem dofim rhei tofti cum pauxillo macis & nucis mofchatæ, bis in menfe, atque his per duos menfes continuatis fuafit ut ante prandium trihorio decoctum calidum roris marini, vel lamii Archangelicæ dicti ad tres uncias identidem fumeretur tamquam medicamentum in leucorrhœa expertiffimum, ut ægra violentos motus atque otium fugeret, cibis falitis, crudis abftineret, animi pathemata moderaretur.

8. *Leucorrhœa gravidarum*. *Ecoulement des eaux*. *Aqua profluens ex utero prægnantis* Rod. a Caftro, *lib.* 3. *cap.* 19. Sennert. *aquæ ex utero effufio*, *lib.* 4. *par.* 2. *fect.* 5. *cap.* 6.

Lympha nutritia concrefcibilis ad ignem quæ in amnii cavitate, ut albumen in ovo recondita eft, quæque crefcit crefcente fetu, ejufque pabulo infervit, debet tantum in partu ipfo effluere, ut viam fetui lubricam & facilem reddat, quod per ruptionem involucri fetus fubito accidere folet. Si vero hæc lympha vel fubito vel ftillatim longe ante partum effluxerit, inde difficilior futurus eft partus, & infelicior.

Subito & præmature effluunt aquæ ex involucris fetus, fi hæc involucra lapfu, faltu, vulnere rumpantur, atque tunc illico cum impetu ad libram unam aut alteram fimul & femel fere fit effluxus; quod aborfum etiam fecum trahere poteft; cum eadem caufa quæ involucrum rumpit, fæpe fetui noceat, vel utero, tunc regimine gymnaftico & diætetico eodem modo funt curandæ mulieres, ac fi partus inftaret, atque ne arefcat nimis via fetui calcanda, butyro infulfo quotidie ea lubricanda eft, ufque ad partum; virefque ægræ confervandæ.

9. *Leucorrhœa* Nabothi.

Si vero humiditas tantum ex utero effluat longe ante terminum legitimum, qualis per aliquot dies folet effluere ante partum, mucofa fcilicet, vel rofea, vel vifcofa pellucida quæ fuppeditari folet a glandulis Nabothi

in uteri orificio latentibus, tunc laxitatem harum glandularum & cacochymiam ferosam prægnantis hoc defignat, quod cum fœtus robore vix confiftere poteft.

Adeoque examinandus eft prægnantis ftatus; fi enim juvencula & plethorica fit, tunc plethoram imminuere oportet victu parciori, phlebotomia; fi vero habitus cacheðticus ferum luxuriare fignificet, utendum eft roborantibus, ut morfulis ex margaritis, corallis rubris, terra catechu, caryophyllis, maci, nuce mofchata, conferva rofarum rubrarum, fyrupo myrthino, imo ad magis aftringendum bolus armena, terra figillata adhibenda eft.

XXX. Gonorrhœa, *Gonorrhée*.

Eft morbus cujus præcipuum fymptoma eft fluidi puriformis aut feminiformis effluxus ftillatitius ex urethra in utroque fexu, vel ex vagina in feminis.

Differt a pyuria quod etiam cum nulla fit mictio, effluat materies in gonorrhœa, quod non accidit in pyuria; unde liquet fedem hujus humoris effe citra fphincterem veficæ in gonorrhœa, ultra vero in pyuria; in utero vero dum eft leucorrhœa, pauca eft, & ftillatim elabens in gonorrhœa, ubertim vero mingunt in diabete Anglico.

Quoniam femen inter & pus, dum elabuntur ftillatim ex urethra, non dantur limites quibus diftingui queant, nifi forte microfcopii interventu, quo femini fano & fertili virorum videntur ineffe animalcula: ad idem genus pertinent utriufque humoris effluxus.

1. *Gonorrhœa pura. Gonorrhée fimple.*

Eft feminis effluxus ftillatitius ex urethra in viris fine dyfuria ac libidine, nec ab impuro concubitu dependens; talem excitant abufus cerevifiæ, clyfmata calida, equitatio apud eos, in quibus copiofum eft femen veficularum, & non levis eft ad ejus effluxum difpofitio; verum hoc accidens eft fugax & nullius momenti, nec generationi obftat. Verum momentofum eft malum & generationi obeft gonorrhœa quæ habitualis evafit, quod accidit laxatis aut erofis ofculis excretoriis veficularum, tum ob abufum repetitum horumce organorum, ut accidit fædis maftrupatoribus, quorum plurimi deinceps femen retinere nequeunt, & in alvi depofitione fine fenfu effundunt; hoc accidit etiam a repetitis gonorrhœis virulentis alias acquifitis, & fanatis quoad virulentiam. Cura vero hujus mali exigit vitæ caftimoniam & injectiones aftringentes in uretram factas, ex decocto equifeti, millefolii, malicorii, & fimilibus; potum etiam ex fimilibus decoctis.

2. *Gonorrhœa libidinofa; Satyriafis tres-fingulier*, Deidier, *Confultation* 43. *tom.* 1. *pag.* 301.

Eft effluxus feminis involuntarius frequenter repetitur, fine erectione, cum intenfa libidine.

Differt a fatyriafi & priapifmo per defectum erectionis; ab onirogmo, per eumdem defectum, & quod etiam vigilando accidat. Monachus, qui Ill. D. Deidier confulebat, hoc morbo dudum laborans, plura medicamina incaffum adhibuerat, ut balnea ipfa frigida, in quibus pluries accidit fluxus feminis involuntarius libidine acri ftipatus; cum penis arrigebat, tunc pollutio nulla, & libido, feu cupiditas veneris languidior erat; decuffatis cruribus, æger a libininofis illis emotionibus immunis erat; aft ftudio incumbens, & in loco vel lecto calidiori his malis gravius affligebatur, nec non ab ufu caffè.

Sublevabatur autem ufu frequenti cherefolii.

Præfcripfit Ill. Deidier ufum erucæ in acetariis ufurpandæ, jufcula refrigerantia ex pullo, feminibus frigidis, & foliis cherefolii, denique aquas acidulas, & noctu narcoticum, quo fucceffu nefcio. Notum autem eft quod *excitat ad venerem tardos eruca maritos*, unde minus indicata videtur hæc herba. Quoad fcrupulos quibus angebatur Monachus, metuens ne peccatum in hac libidine fubeffet; eos contemnendos fuadebat Profeffor, nec magis metuendum illum feminis effluxum quam alvi aut urinæ incontinentiam, quippe ubi nulla voluntas, nullum eft peccatum; interea a voluptate ad affenfum voluntatis via eft maxime lubrica. De cetero Profeffor calculum in vefica hujus morbi principium effe fufpicabatur, & fedem morbi in proftatis, non in veficulis feminalibus reponebat.

Simili morbo laborabat puella religiofiffima, quæ ad pedes fui Confeffarii, feris admodum inficeti, pollutiones involuntarias patiebatur, & fcrupulis ad infaniam fere adigebatur; præfcripfi antiaphrodyfiaca plurima; fed eventum ignoro.

3. *Gonorrhœa onirogonos* Cælii Aureliani *de epilepfia. Onirogmos* Foefii. *Gonorrhœa fimplex* Clariff. Tiffot, *pag.* 257. *Pollution involontaire.*

Eft involuntaria cum libidine & erectione feminis frequens ejaculatio ab infomnio libidinofo excitata; nomen procedit a Græco *oneiroffein*, de venereis fomniare. Si voluntaria & frequens fit feminis ejectio, vel ea

ea eſt legitima, ut apud uxoratos, & recens nuptos; vel illegitima, ut apud gangones & maſtrupatores, de quo infami vitio legatur liber Clariſſ. Tiſſot, D. M. apud Laufanen-ſes, *de Onaniſmo*, & Libellus de *morbis ex manuſtrupatione*.

A frequenti, præcocique feminis ejectione ſuperveniunt morbi plurimi, maxime vero apud hypochondriacos, ut aſthenia, tabes dorſalis, ſterilitas, anorexia, agrypnia, epi-lepſia, amneſia, hypochondriaſis, amauro-ſis, flatulentia, pallor, &c.

Venus quidem moderata, ut docet San-ctorius, omnes facultates roborat; ſed im-modica orbat ſanguinem illo fluido volatili hircino quod a teſtibus ſecretum, dein re-ſorptum barbam, vocem virilem, robur, vi-goremque inducit. Hoc orbatus homo labo-rat primo ventriculo, dein oculis, extenua-tur, pallet, debilitatur.

Scelera ſunt, ait Ill. Tiſſot, quæ tarda ſequitur pœna, & hac non carere maſtru-patores demonſtratum eſt, ſed præterea cito & acerbe mente, corporeque plectuntur, tur-pitudine notantur, omni privantur excuſa-tione & ſolatio, imparia ſunt ſæpe auxilia; nullum ergo datur crimen quod cautius vi-tare debeat, quicumque nondum deſipit.

Curatio exigit ut ægri abſtineant a condi-mentis, utantur cibis bonæ & facilis dige-ſtionis, nec non lacte & kinkina, non ne-glectis balneis frigidis, roborantia vero & nervina genitalibus admoveant.

4. *Gonorrhœa ſyphilitica*. *Chaudepiſſe*, *go-norrhée virulente*.

Eſt ea quæ poſt impurum concubitum ini-tio cum dyſuria accidit; alia eſt prima, alia ſecunda. Qui primo gonorrhœam virulen-tam experitur, utplurimum gravi ardore uri-næ & puris virideſcentis ſtillicidio e balano mulctatur; aſt ſive gonorrhœa recidivet ſine impuro concubitu, vel ſive nova eo modo acquiratur, utplurimum dyſuria minor eſt quam prima vice, vel nulla; mulieres au-tem etſi pus virideſcens fundant, in prima gonorrhœa raro dyſuria laborant, quia ſe-des ulcuſculorum hoc pus fundentium eſt tunc temporis ab urethra diſtans. Interea ſi mictio indolens ſit, coitus aliqualis doloris non eſt expers, nec tetra illa cloaca a fœ-tore eſt immunis.

Inveteraſcente gonorrhœa dyſuria rece-dit, pus colorem flaveſcentem & demum al-bum adipiſcitur, dolores, tentigines remit-tuntur, una aut altera guttula exprimendo e balano fluit, & induſium contaminat, muco flaveſcente per ſiccitatem quo linteum rigeſcit ſicceſcendo.

Franciſ. Boiſſer de Sauvages.

Stillicidium illud ſponte utplurimum intra menſem evaneſcit; ſi vero ulterius perſeve-ret remediis etiam diutiſſime reſiſtit; ſi ci-tius aut quovis tempore aſtringentium inter-ventu reprimatur, ſuccedunt ulcuſcula, por-ri, thymi, verrucæ, puſtulæ, aliaque ſy-philidis phœnomena, niſi prius viru ſyphi-liticum profligatum fuerit: ut itaque illud vitetur infortunium in gonorrhœa virulenta curanda, 1. phlogoſis, ardor, tentigo debent debellari phlebotomia, ptiſanis emulſionatis, fomentis emollientibus. 2. Debellatis his ſymptotis ulcus detergi debet uſu radicis nymphææ, balſami de copaiva vel cana-denſi, & lactis. 3. In uſu lactis frictio-nes aliquot ex pomata Neapolitana adhiberi debent circa partes affectas. 4. Demum ſu-blato viru, ſi ſtillicidium perſeveret, ad aſtringentia confugiendum; ſed quod tutius eſt, aquæ acidulæ Aleſienſes aut Vallenſes per octiduum epotandæ, quæ eumdem ſco-pum attingunt.

Virulentia primum inflammat, dein exul-cerat, & rodit in gonorrhœa diverſas par-tes; potiſſimum vero veſiculas ſeminarias ac proſtatas in viris; unde perinæi tumor, do-lor, calor, dyſuria, ſtranguria, & hac ſup-preſſa tument, calent, dolent teſticuli, quod vulgo dicitur *gonorrhœa in ſcrotum delapſa*; vel potiſſimum afficiuntur in viris glandulæ urethræ Covvperianæ, Litriana, ſed raro ſo-læ, & tunc dolor in illis urethræ locis per-ſentitur; quandoque penis tortuoſus evadit inter arrigendum, atque ea vocatur *gonor-rhœa chordata*.

In feminis afficiuntur etiam, vel proſtatæ Bartholini, ſeu lacunæ Graafii, quæ urethræ aſſident, unde dyſuria; vel tantum afficiun-tur glandulæ ſebaceæ, per vaginam & vul-vam diſſeminatæ, unde harum partium ca-lor, dolor, ſordities, & raro dyſuria, niſi urina fluens hæc ulcuſcula lambat.

De hoc morbo conſulatur Ill. Aſtrucius, qui inſtar omnium eſt, nec non VV. Cock-burne, qui fuſe de gonorrhœa ſcripſit.

Gonorrhea ſicca Aſtrucii ad dyſuriam attinet.

Gonorrhœa habitualis, *Glitt* Anglorum; eſt idem ac inveterata.

5. *Gonorrhœa ſpuria* Aſtrucii, *lib.* 3. *cap.* 3. *paragr.* 2.

Eſt ſtillicidium puris aut muci purulenti ex corona balani & præputio ab impuro con-cubitu oriundum. Hæc ſpecies minime rara eſt, & facile dignoſcitur; ſtipatur quando-que ulcuſculis, *chancres* dictis, & tunc tem-poris phymoſim ſæpius acceſſit; accidit ga-neonibus quorum balanus præputio tectus eſt; tunc enim inter præputium & balanum pus vi-

virulentum in coitu facile fugitur, fed etiam diu fartum tectum remanet; unde calore & mora acrius factum glandulas odoriferas fubit, inflammat, exulcerat, in apellis vero facile abftergitur poft impurum concubitum.

Ea fpecies quandoque pertinaciffima eft, fi hydrargyrofis non adhibeatur; exigit vero 1. frequentes lotiones ex decocto tepido radicum althææ, immerfiones in lacte, & fedata phlogofi, ac dyfuria quam poft mictionem excitat. 2. Ad hydrargyrofim devenendum. *Vide* curam fufiorem apud illuft. Aftrucium.

6. *Gonorrhœa balani. Gonorrhee pure du prepuce.*

Eft ea quæ fine ullo viru fyphilitico præputium afficit, atque ftipatur hujus ac balani rubore, levique phlogofi, muci flavefcentis, olidi parco ftillicidio, ac fub finem mictionis dyfuria, ob guttulas urinæ præputium fubeuntes, quod in recutitis numquam accidit.

Hoc vitium pendet a fingulari acrimonia fanguinis, quæ ob affinitatem cum odoriferis coronæ glandulis ibi fecernitur, & quandiu durat illa excretio, tandiu durat levis illa gonorrhœa, quæ nedum periculofa fit, fæpius falubris eft, & ophtalmias aufert; interea fanguis edulcorandus & diluendus eft, quod præmiffis jufculis ex pullo, cichorio, acetofa præftant balnea.

Gonorrhœa leprofa Levitici *cap.* 15. Junckeri. An fimplex, feu pura fuerit gonorrhœa; an vero a viru leprofo dependens, judicent alii.

XXXI. Dyfpermatifmus. Auctor clariff. D. Cuffon, D. M. Mr. *Impuiſſance d' ejaculation.*

Eft feminis emiffio in actu venereo ftillatitia, tarda, impedita, & ad generationem infufficiens.

A Græco *dys*, male, infeliciter, & *ſpermaciſmos*, feminatio.

Ut recte procedat opus fœcundationis neceffum eft ut fiat coitus, feu erecti penis in vaginam immiffio; dein ut fiat boni feminis ejaculatio, quæ recta in uterum tendat; fi itaque penis flaccidus fit, tunc vel nulla, vel debilis erit erectio, feminis aderit emiffio ftillatitia, non ejaculatoria; idem accidet fi femen fit aquofum, iners titillandis veficulis, & erectioni proritandæ impar; fi urethræ nodi, anguftiæ, obliquitas, ejus orificia, rectam, celeremque ejaculationem impediant.

Differt a gonorrhœa, quod extra actum venereum, & continuo fine libine ftillet humor in gonorrhœa, non in dyfpermatifmo qui in coitu tantum emittitur. Ab anaphrodyfia, quod non fit effentialis voluptatis defectus in dyfpermatifmo.

1. *Dyſpermatiſmus urethralis. Tarda ſeminis emiſſio a morbis urethræ* Peyronii, *Act. Acad. Chirurg. Tom.* 1. *pag.* Petit. 426. *ibidem pag.* 434. Sharpii *Diſquiſit. critic. in hodiern. chirurg. ſtat. pag.* 205. Andrææ *obſerv. pract. de morb. urethræ, pag.* 113. Frid. Hoffmanni *de gravi ſpaſmo & dolore veſicæ obſerv. V.*

Character hujus fpeciei deducitur 1. ex fignis genericis; 2. ex vitio urethræ ipfam anguftante; porro multiplici vitio affici poffunt urethræ parietes interni, nimirum intumefcentia fubftantiæ, qua conftat, fpongiofæ, tumiditate glandularum ipfi adjacentium, varicibus, ulceribus ad margines alatis, fpongiofis, callofis, cicatricibus eminentibus, duris, crifpis, duplicaturis membranaceis, habenis, contractione, vaforum ejaculatoriorum mutata directione.

Vitiorum urethræ modo dictorum diagnofis potiffimum habetur ex immiffione catheteris, vel candelæ in urethram, necnon ex vitio urinæ multiplici fæpiffime obfervando. Signa quibus obtineri poteft vitii finguli fpecialis cognitio, hujus loci non eft ut congeramus; apud Auctores varios, qui morbos urethræ perfecuti funt, legenda.

Sufpicari potius quam dignofci poteft Peyroniana varietas. Prima hæc dyfpermatifmi fpecies morbi urethralis, cui debetur, prognofim fequitur, quæ cum ex plurimis circumftantiis numerofioribus certe, quam ut hic recenfeantur varianda fit, ab Auctoribus modo allegatis mutuanda venit.

Speciei hujufce obtinetur curatio, fi urethræ æqualitas ac diameter nativæ reftituantur. Porro adverfus vitia urethram anguftantia variæ excogitatæ fuerunt medendi methodi, quarum præcipuas indigitavimus.

1. Exoleverunt corrofiva candelarum ope urethræ immiffa, quæ inutile, periculofum, noxium in hac ægritudinis fpecie medicamentorum genus hodie habentur: attamen ægrotos non paucos obicem in urethra gerentes, candelis ex linteamine cerato factis, fubtiliffimo fabinæ pulvere ad exiguam vim confperfis, levatos imo & curatos gloriatur Petitus *in Act. Acad. Chirurg.* curationem obice deftructo perficientibus candelis fimplicibus ex emplaftro epulotico de cerufa ufta, de lino carpto, aut Nurembergenfi paratis.

2. Commendat idem Auctor fectionem chirurgicam incifioni lithotomicæ fimilem, quam fucceffu conftanti confirmari, & candelis fim-

fimplicibus, aut catheteribus plumbeis longe præcellere afferit, fi rite inftituatur. Porro in hunc modum celebratur fectio hujufcemodi. Ægro præparato & immiffo in urethram, dum lotio turget vefica, cathetere fulcato ad apicem aperto, inciduntur cutis & adeps ad duorum pollicum longitudinem, & in catheteris fulcum fcalpellus adigitur, qui ad extremum ufque fulcum decurrens viam fternit acui tricufpidatæ, ac tubulo pariter fulcato inclufæ, ut in veficam penetret facile ac tuto fubeundam, fi demiffa manu offium pubis flexura fuperetur, acu e tubulo extracta, fluunt urinæ, & ope fulci in tubulo exarati fcalpello inciditur locus urethræ arctatus: abfque negotio tunc intromittitur in veficam cannula exigua, ibi loci relinquenda donec fufficientem fuppurationem paffus fit urethræ canalis: educta tum cannula per balani orificium intromittitur in veficam catheter fygmoideus, quo effluit lotium, dum cicatrix interea efformatur. Sunt qui jam dictam fectionem adhibuerunt adhibitis corrofivis, quibus denudatum fectione obicem exefum voluere, fruftranea prorfus, imo & nociva opera, cicatricem inductam excipiente majori urethræ arctatione.

3. Deventum eft ad remedia mechanica, quibus locum urethræ anguftatum dilatandum fore fperabatur: hinc ufurpatæ fuerunt turundæ cera, aut unguento oneratæ, & fenfim incraffandæ, quæ filo alligatæ, ut extrahi poffent, ope cannulæ argenteæ cavo donatæ, & utrinque apertæ, necnon ftyli, quo pelli poflent, ad ufque contractionis fedem adigebantur: educebatur tunc cannula, relicta fuper obicem per horas aliquot turunda, quæ iis elapfis, ope fili extrorfum penduli extrahebatur. Experientia compertum eft loci affecti dilatationem partium urethræ utrique turundæ extremo refpondentium contractione excipi. Hinc etiam in ufum vocati funt catheteres plumbei, qui primum tenues, fenfim craffiores in urethram immitti debent.

4. Tandem his omnibus palmam fubripuerunt candelæ fimplices & compofitæ, quales habet Daranius, Goulardius, Sharpius, &c. Silemus ingredientia quibus conftant, modum quo componuntur, dimenfiones quibus gaudent, variam ipfarum adhibendarum rationem, tempus in ipfarum applicatione infumendum, aliaque id genus apud citatos Auctores paffim legenda.

Sequentia circa variarum candelarum ufum fatis fit annotaffe. Candelæ fimplices, e tela fcilicet & cera tantum factæ, præftant femper catheteribus plumbeis, & fæpiffime malo depellendo fufficiunt: ratio eft quod obices urethram arctantes funt utplurimum hujus canalis varices, quas premunt, fuftentant, delent circa irritationem candelæ hujufcemodi. His etiam, necnon catheteribus plumbeis gradarie incraffatis curatæ funt urethræ contractiones, in cafu glandularum urethræ tumentium, cicatricum elevatarum, ulcerum margine tumidorum, calloforum, intumefcentiarum textus urethræ fpongiofi induratarum, & fimilium, candelæ Daranianæ, Goulardianæ curam & citius & certius expediunt: dolendum quod irritatio modo major, modo minor earum ufum fequatur; huic occurritur, quantum fieri poteft, fi candelis varia impertiatur energia, & a mitioribus ad potentiores fucceffive fiat tranfitus.

Aquarum felteranarum ufu ad plures menfes protracto pro potu ordinario fuum ægrotum cum fanitate in gratiam reduxit Hoffmannus.

2. *Dyfpermatifmus nodofus. Tarda feminis emiffio a nodis corporum cavernoforum.* Peyronii, *Act. Acad. Chirurg. Tom. 1. pag.* 428. *Nova pudendi diftorfio* Schenckii ex Arantio *de Tumor. præter natur. cap.* 50. *Nodus penis* Clar. Lieutaud, *Comdend. Med. Pract. pag.* 533.

Pluries obfervavit Peyronius in corporibus cavernofis protuberantias nodis, aut gangliis fimiles, duras, indolentes, erectionem ita depravantes, ut fi feriem efforment concatenatim difpofitæ difformis ac gibbis plena fit mentula arrecta; fi medium corpus cavernofum dextrum, finiftrumve occupent, dextrorfum, vel finiftrorfum incurvetur penis erectus; furfum vero, aut deorfum, fi fupernam, aut infernam eorumdem corporum partem teneant. Vigente jam dicta corporum cavernoforum labe, dolore quandoque non vacat erectio validiffima, nufquam exinde impeditur liber urinarum fluxus; feminis ejaculandi non eadem eft ratio, quod etfi e vafis ejaculatoriis effundatur cum vi debita, & non minori forte voluptatis fenfu; attamen ex urethræ orificio ftillat, remittente erectione tantum, longove poft voluptatem perceptam intervallo paullatim effluere incipiens. *Vide* Obfervationes a Peyronio relatas loco citato. Hunc dyfpermatifmum fpecifice determinat nodi præfentia, qui vigente erectione facilius cognofcendus, & pro caufa cellularum quarumdam corporum cavernoforum laxitatem agnofcens, earum eft quædam herniæ fpecies ex celeb. Lieutaudio, potius corporum cavernoforum quafi anevrifma dicendus. Nodi penis

virus venerei utplurimum effectus funt; hos tamen in duobus viris nulla ufquam labe cypria tactis obfervavit Peyronius; imo & in fenibus qui fervidiori temperamento plus æquo indulferunt, rara non funt hujufce affectus exempla. Emollientibus ac refolutivis variis aufcultari renuunt hæ protuberantiæ; neque venereas ipfas fugat hydrargyrum. Aquarum Bellilucanarum, Borbonienfium vim eludit malum, folis Baregienfibus refiftere nefcium; ex Peyronio itaque in protuberantias hujufcemodi inftituendæ funt multiplices embrocationes, qualibet tempeftate iterandæ, donec penitus evanuerint; redit tunc peni arrecto forma nativa, & emiffo femini jactus celer & faltuofus. Notabis fallere in cafu venereo efficaciffimum hocce remedium, fi prius adhibeatur quam hydrargyrofeos ope, ex humorum maffa penitus exulet labes fyphilitica; hanc ubi unctionibus mercurialibus debite celebratis debellaveris, aquas præfatas integer in nodos fuperftites manebit fucceffus: probat fexta Peyronii obfervatio.

3. *Dyfpermatifmus præputialis*, five *phymoficus*. *Tarda feminis emiffio ab anguftiori præputii orificio* Schenckii ex Arantio *de Tumor. præter natur. cap.* 54.

Pars præputii extrema vitio, vel congenito, vel accidentali, ita exiguo foramine prædita effe poteft, ut non folum glandem detegi prohibeat, verum etiam interdum urinæ expulfionem & feminis ejaculationem remoretur, ubi præfertim orificium præputii glandis foramine anguftius eft. Teftatur Arantius fe non femel vidiffe homines ob præfatam præputii ftricturam tardiori feminis emiffione, & impotentia laborantes adhibita convenienti medela femen jactu debito profudiffe, & prolificos factos fuiffe. Porro hæc ipfi non alia fuit quam fectio chirurgica, qua phymofis venerea auxiliis incruentis immorigera tollitur. Præputii ftricturæ nimiæ accommodatum pariter præfidium eft circumcifio. De bina hacce operatione legantur Auctores Chirurgici. Notabis præputium orificio anguftius ex utero allatum ætate crefcente fenfim & fpontanee utplurimum dilatari, neque modo dictis operationibus locum effe, nifi in viris quibus vitium hocce, nec fponte, nec remediorum mitiorum ope evanuit.

4. *Dyfpermatifmus mucofus*, five *catarrhalis*. *Tarda feminis emiffio a muco urethram infarciente*, obfervante D. S**. perito hujufce Urbis Chirurgo & Reg. Scient. Societ. Sodal.

Viro annos quadraginta nato, vegeto, ceterum faniffimo, ita augebatur liquoris mucofi veficam internæ oblinientis, & lymphæ vifcidæ per urethræ glandulas percolatæ excretio, ut muco per penis expreffionem ftillante infarciretur urethra, & hujus copiam maximam urinæ fecum foras educerent. Supra quartam urinæ emiffæ partem fere afcendebat mucus ipfi mixtus. Morbus erat qui cum albo mulierum fluore magnam alit convenientiam; neque multum abludebat ab illa gonorrhœæ nothæ fpecie, quam benignam vocat Frid. Hoffmannus; catarrhalis vero nomine falutant Auctores nonnulli ex Ettmullero. Similem morbum Frid. Hoffmannus fub titulo rari veficæ affectus, & celeb. Lieutaudius fub veficæ fluxus catarrhalis nomine defcribunt. Id vero difcriminis inter Auctorum modo laudatorum ægrotos & noftrum intercebat, quod in noftro, fimili vitio vefica fimul & urethra tentarentur, & exularent dolor veficæ, ardens mictio & acrimoniæ figna. Cave pro veficæ calculo, renum ac veficæ ulcere, & gonorrhœa vera, cum excretione mucofa combinata affectum vendas de quo loquimur. Catarrhus fuit veficæ & urethræ. Partes hujufcemodi eadem laborare poffe defluxione, quæ in narium, oris, bronchiorum membranas fæpiffime defluit, credunt magna nomina Lieutaudius & egregius Senacus. Porro fequentia incommoda patiebatur vir jam dictus, fi coitui indulgeret; probe ipfi erigebatur quidem virile membrum; grato veneris fenfu, minus licet quam antea intenfo, titillabantur genitalia: aft quod olim ipfi rapido jactu emovebatur femen, hoc jam muco irretitum ac permixtum fenfim reddebat urethra citra tamen interjectam a voluptate perfentita moram. Character fpecificus ex fignis genericis deducendus venit, & catarrhi præfentia cujus prognofim fpeciem hujufcemodi fequitur. Hanc curabis, fi veficæ & urethræ catarrhum noveris depellere. Atqui huic competunt varia remediorum genera, quæ leucorrhœæ acrimoniæ experti profitiunt, necnon ea medendi methodus, qua gonorrhœam catarrhalem debellari vult Ettmullerus.

In cafu Lieutaudiano natura & expectatio morbo fanando fatis fuerunt. Aquas Spadanas, effentiam cafcarillæ fuccini effentiæ maritatam, fuccinum præparatum, potum ex falfæ parillæ, fcorzoneræ, & fimilium decocto ægro fuo injunxit Hoffmannus.

5. *Dyfpermatifmus hypertonicus*. *Tarda feminis emiffio a validiori penis erectione*. *Seminis in actu venereo retentio* Cockburni, *Act. Edimburg. Tom.* 1. *art.* 35.

Nobilis Venetus annos natus duos & vi-

viginti, cum muliere pulchertima, quæ sibi in uxorem cesserat, rem habens, semen nusquam ejaculari poterat, quamvis per infomnia pollutiones nocturnas pateretur. Quod cum sibi & parentibus curam injiceret, frustra tentato Medicorum Venetorum auxilio, per Legatos Reipublicæ in variis Europæorum Principum Aulis degentes consilium a famigeratissimis Medicis petiit, ut ii causam & remedium tam stupendi aperirent mali, quod vigilantem ea defraudabat facultate qua pollebat dormiens. Visum est Cockburnio morbum hærere in urethra, quæ inter coeundum per validiorem erectionem ad obturationem usque fere constricta, tantam seminis exitui objiciebat resistentiam, quantam vincere non poterat liquor hujusce modi in ipsa effusus, & per potentias ejaculatorias propulsus: in insomniis vero ob minus validam penis erectionem, urethra non arcte adeo constricta, semini erumpenti congrua patebat via. Ex dyspermatismo spasmodico epileptico intelligi possunt & modus & tempus, quibus sub æstri venerei remissione effundebatur semen. Morbum debellarunt diæta tenuis, refrigerans, humectans, necnon leves evacuationes.

6. *Dyspermatismus epilepticus. Tarda seminis emissio ab epilepsia spasmodica in coitu adveniente*, observante D. B***. Doct. Monspel. clariss. & in Nosocom. Sti Eloisii Med. Vicar.

Vir quadragenarius temperamento sicco donatus, amatæ conjugi nuptus, absque prole erat ab annis duodecim, cujus uxor causam sterilitatis suæ, quæ ipsa erat viri impotentia, ut Medico prælaudato aperiret, narrabat. 1. Quod maritus ad rem veneream capessendam alacris, eam tanta petulantia persequatur, ut ad medium opus in ipsam concideret totis membris rigidus, sensu & loquela orbatus, & gravis adeo factus, ut in alteram lecti partem præ oneris impotentia viribus collectis ipsi excutiendus veniret. 2. Quod per novem, decemve annos adeo brevis paroxysmus fuerat, ut prima vice ad se rediret sponsus, dum ipsa timore perculsa opem admovere festinabat. 3. Quod a duobus, tribusve annis invaluerat malum, accedente scilicet oris spuma, neque tam cito sensu redeunte. 4. Quod tandem, remittente corporis rigiditate, effluebat semen ex urethra paullatim, & membro flaccido exituriens. Frigida in lumbos denudatos paroxysmi tempore ex alto ad tres vices projecta epilepsiam non fugavit; observatum est tantummodo hujus stimulo epilepticum cogi ut artus inferiores retraheret. Ad morbum debellandum varia usurpata sunt remedia, nimirum venæ sectiones iteratæ, cathartica pluries repetita, balnea ad plures menses protracta, jufcula refrigerantia, lacticinia; quibus minus proficientibus, tandem radix Valerianæ sylvestris ad tres menses in infuso & in substantia exhibita fuit. His omnibus peractis, (erat annus quo celebs vivebat,) plenarie convaluit, rem jam habens cum uxore integram, mente ac sensu illibatis, & rapido jactu profilientе semine.

7. *Dyspermatismus apractodes. Nimis tarda seminis excretio a genitalium ignavia.* Etmuller. *de Morb. viror. c.* 2. *p.* 459. Veslingii *Epistolæ & Observationes, Epist.* 38. Aetii *Tetrab.* 3. *Serm.* 3. *cap. ultimo.* Marc. Donati, *Hist. Med. mir.* 18. *cap.* Matthæi de Gradi, *Cons.* 69. Amat. Lusitan. *centur.* 11. *cur.* 18. *&* 81. Foresti, *l. XXVI. observ.* 18. *&* 19. Schenckii ex Hollerio, *l. IV. de impotent. vener.* &c.

Hujus speciei duæ sunt insignes varietates: in altera penis erectio toto veneris tempore; una in culpa est emissio seminis, quod paullatim ac lento rivo funditur. In altera præsente etiam seminis emissione tarditate, peccat membri virilis erectio, quatenus vel nulla prorsus est, vel debilius fit, vel ante absolutam venerem cessat, ipsa ineunte sufficiens: posterior hæc nunc a solo erectionis vitio, viribus ejaculatoriis illæsis sobolescere potest; nunc vero cum priori varietate combinari.

Singularem hujusce speciei characterem sistunt fractæ erectionis, ejaculationis, vel utriusque simul vires. Manifestum est erectionis deficientis, infirmatæ non satis persistentis vitium. Vires ejaculatorias labefactatas esse potissimum cognoscitur 1. explorata sub seminis emissione, imo sub guttularum urinæ ad mictionis finem in urethra restitantium ejectione vibratoria, penis radice, quæ minus intendi, debilius contrahi, imbecillius concuti percipitur. 2. Ex minori quam vulgo inter ejaculandum observari solet urethræ & balani intumescentia. 3. Ex defectu caussarum quibus species dyspermatismi reliquæ natales debent. 4. Ex principiorum prægressione, quibus debilitas, dyscinesia inducuntur, quæ præ maximo ipsorum numero hic non recensenda, ex aliis morborum generibus petenda sunt. Si cum erectionis defectu, aut debilitate combinetur modo dicta, varietatem hujus speciei alteram cum prima complicari indicium est.

Dyspermatismi apractoidæi curatio adversus caussas erectionem, ejaculationem, vel utram-

utramque impedientes dirigenda eſt ; quæ cum numero luxurient , & de cetero apud Auctores plurimos ipſarum expugnandarum ratio declaretur , in aperiendis , quæ ipſas tollunt , auxiliis operam non locabimus , brevitati ſtudentes. Monuiſſe in univerſum ſatis ſit ſæpius in hac ſpecie ſtimulantibus , roborantibus, antiparalyticis , excitantibus , aliiſque id genus medicamentis locum eſſe.

8. *Dyſpermatiſmus ſeroſus*.

Eſt ejaculatio feminis aquoſioris , adeoque ad geneſim inepti , quæ ſpecies eſt frequentiſſimum ſterilitatis virilis principium ; hujus exempla proſtant apud Etmullerum , alioſque plurima.

Semen aquoſius idque copioſiſſimum in coitu effunditur, ſub molliſſima & momentanea erectione ; illud enim nimis effetum eſt quam ut debite titillare poſſit , & ſine titillatione nulla niſi arte coacta erectio. Litem intentabat nuper marito ſuo mulier Itala, quod ab octo annis nupta prolem non ſuſcepiſſet ; maritus quidem antequam foret uxoratus generando par erat , ſed forte maſtuprio repetito penem ita debilitaverat , ut non niſi uxoris auxilio penis arrigeretur, & vix introductus flacceſſeret , tuncque ſine ullo voluptatis ſenſu , poſt inſignem & voluntarium niſum , magnam ſeroſi humoris copiam effundebat , a quo humore non aliud reſtabat quam quod urina reliquiſſet in linteis veſtigium. Hac de re conſultus cum illuſtr. D. Haguenot & clariſſ. Chaptal judicavimus virum illum laborare dyſpermatiſmo ſeroſo , & matrimonium fuiſſe nullum, ſeu a viro generationi conſtanter inepto tantum fuiſſe celebratum.

Huic morbo ſanando conferunt aphrodiſiaca medicamina , ut cocolata , ambara , moſchus , vinum optimum , ſed præſertim cremor ex drachma una radicis Salep quotidie hauſtus ; radix Ginſeng quotidie ad drachmas tres, vel ſemi-unciam manducata, ut apud Canadenſes fieri ſolet , minori enim doſi non ſufficit ; adde electuarium , diaſatyrium , & ſynapiſmum genitalibus admotum ex ipſis ſynapis & erucæ feminibus.

9. *Dyſpermatiſmus refluus*. *Aſpermatiſmus* clariſſ. D. Cuſſon, D.M.M. *diſſert. de Bradyſpermatiſmo*.

Eſt refluxus feminis ex urethra in veſicam, aut in veſiculas ſeminales, adeoque tempore coitus nulla feminatio, deinceps vero feminis cum urina mictio. *Vide* Acta Acadam. Chirurg. *Tom.* I. *pag.* 434. Auctore Petito.

Quandoque ille refluxus feminis in veſicam accidit ob verumontani reſiſtentiam , ut in illis qui plures gonorrhœas paſſi, nodos, ſchirros, &, ut aiunt, carunculas in urethra geſtant; quandoque vero a forti penis compreſſione inter ejaculandum ſemen intra veſiculas ſeminales & canalem deferentem reprimitur. Sic vir quidam qui inter ſomniandum pollutionem incipientem præpedire conabatur , pene manibus fortiter compreſſo, paſſus eſt paullo poſt tumorem teſticuli , ſemine inibi vel hærente , & collecto , & forte a veſiculis refluo.

Impotentiam huic affinem memorat ill. Deidier , *Conſult.* I. *Tom.* 3. qua laborabat calculoſus ob fiſtulam e veſiculis ſeminalibus in rectum pertingentibus ; is de cetero vegetus quoties uxorem ſuam premebat, toties ſemen vix ullum e pene at reſiduum in inteſtinum emittebat cum urina mixtum , unde ſterilis erat.

XXXII. Galactirrhœa. *Lactis redundantia* Sennert. *Sparganoſis* Dioſcorid. *lib.* 2. *cap.* 98.

Cognoſcitur ex ſpontaneo lactis e papillis effluxu.

Lac in gravidis paratur eo copioſius, quo ad partum propius accedunt , ſed tenue & ſeroſum ; verum tribus circiter a partu diebus ephemera lactea papillarum & mammarum vaſa galactophora diducit, & major fit lactis ſecretio , cujus quæ vulgo ſecernitur copia ad libras tres circiter quavis die aſſurgit. Puerperæ licet tantam lactis e mammis copiam fundant , ſi almæ nutrices ſint , nihilominus tamen partem aliam lactis in ſanguine geniti per diverſa loca evacuant, partim lochiorum forma ex utero , urinas turbidas, fæces minus brunneas , ſi ſanæ ſint , imo virideſcentes, ſi ægrotent, ſudores etiam acidos copioſiores ejiciunt ; ſanguis etiam in patella extractus lacte ſupernatante albeſcit in gravidis & puerperis.

1. *Galactirrhœa mammarum*. *Ecoulement de lait des mammelles*.

Hoc ſymptoma puerperis quandoque accidit a lactis redundantia, cum ſcilicet mammam alumno ſugendam præbere recuſant ; unde intumeſcentia , & quandoque inflammatio, caſeatio, aliaque mala ipſis mammis ſuperveniunt, lac continuo e mammis exſtillat. Viſæ ſunt mulieres , quæ quinto graviditatis menſe libram & ſemiſſem lactis quotidie fundebant ; in puerperis hoc ſymptoma ſuctione alumni vel catellorum, phlebotomia, catharſi, potu diuretico tollitur.

2. *Galactirrhœa erronea*. *Lactis affluxus ptyaliſmi forma* Puzos. aut *ſalivæ deglutiendæ forma* Ephemer. Natur. Curioſ. Ex *umbilico* ex

ex cute mammarum *sudoris* specie, sub *urinæ* forma; ex *oculis* epiphoram lacteam inducens; ex *femore*, parte scarificata; ex *vena secta*; ex diversis viis extraordinariis elabens, de quibus consulatur *Synopsis Ephemerid. Natur. Curios.* ad verbum *Lac.*

3. *Galactirrhœa virorum* Collectio Academica, *Tom.* 3. *pag.* 63.

Testantur plurimi Auctores, ut Scholtzius, Dolæus, P. Borellus, Laurembergius, &c. dari viros e quorum mammis lac purum & sincerum effluebat, aut continuo per longum tempus destillabat, imo quorum alii nutricum officio functi sunt; recens vero nati fere omnes serum quoddam albescens in mammis gerunt, quod mulierculæ primis diebus emungere solent.

3. *Galactirrhœa purulenta* J. Bauhini, *Obs. med.*

5. *Galactirrhœa atra* Ephemer. Natur. Curios. *Dec.* 2. *ann.* 4. *pag.* 207.

6. *Galactirrhœa lutea* Ephemer. Natur. Curios. *ibid. pag.* 203.

7. *Galactirrhœa viridis* Ephemer. Natur. Curios. *Dec.* 1. *ann.* 6.

8. *Galactirrhœa serosa*.

Est lactis aquosioris in mammis effusio, quod accidit prægnantibus, si fœtus in utero moriatur; mammæ etenim flaccescunt, & lac serosum fundunt, sed hoc est accidens parvi momenti: ast in nutricibus lac serosum ultra primos dies a partu vitiosum alumno præbet pabulum; cognoscitur vero serosum, si guttulæ etiam minimæ in manu positæ statim suo pondere diffluant aquæ instar; illud lac utplurimum simul est calidius, & minus dulce quam par est, adeoque rejicitur. Curatur illius vitiosa qualitas bono nutricis regimine.

ORDO QUARTUS.

AERIFLUXUS.

Character est flatus vel halitus emissio inassueta. Flatus est motus aeris vel vaporis, cum sono & impetu; *halitus* est fluidum elasticum vaporis instar expansile.

XXXIII. Flatulentia, *Flatulence*.

Est morbus cujus præcipuum symptoma est flatuum ex primis viis per superiora aut inferiora frequens rejectio.

Rejectio simplex flatuum per superiora vocatur ructus, eructatio, Græcis *eryge*, Gallis, *rot*, *rapport*; qui ructus sunt acidi, nidorosi, putres, insipidi, &c. Flatus per inferiora delapsi vocantur *borborygmi*, si cum humiditate quadam edantur; *bombi* vero, si cum sono erumpant, qui Latinis *crepitus* audiunt, Gorræi *definit*. Neoterici borborygmos vocant intestinorum murmura.

Omnia alimenta potissimum vegetabilia & potulenta non satis fermentata magnam aeris copiam continent, ut fuse docent experimenta Halesii *in statica vegetabilium*, & Cotesii, *Prælect. physices*. Ille aer ex vegetabilibus fermentescentibus extricatus maximam expansibilitatem obtinet, ita ut sibi relictus spatium portentose majus priori possit occupare. Præterea aer purus inter alimentorum bolos quotidie deglutitur, & in statu sano ventriculum & intestina molliter distendit, eorumque vacua replet calore loci debilitatus, seu expansilitate moderata præditus. Aerem in corpore, sive genitum, sive adscititium continuo absorberi, senſimque expansilitate sua orbari seu destrui, docent physici, & potissimam Mayouvius, Halesiusque. Sic duodecima fere pars aeris inspirati destruitur; sed ille aer non ad nihilum redigitur, quippe docet analysis chymica eum fluidorum, solidorumque nostrorum compositionem ingredi, ipsisque solidis duritiem impertiri; talem certum est ea quæ ceteris duritie præcellunt, ut veficæ calculi, aeris contenti copia ceteras partes superare. Volumen aeris qui exit ex sanguinis suilli pollice cubico, 33. nollices cubicos replet; qui ex cornu damæ pollice exivit, 234. pollices æquavit; qui vero ex calculi humani pollice, 648. pollices, &c.

Aer qui per spontaneam fermentationem e pane, fructibus, seminibus, herbis educitur intra stomachum, si digestio langueat, destruitur seu absorbetur, si salivæ sanæ miscela digestio bene fiat, ut suadent experimenta Ill. Pringlii, in vitro capta; bilem hujus aeris nimiæ expansioni obstare, suadent etiam experimenta Stevvartii; quippe si cani vivo per vulnus veficæ felleæ inflictum bilis effluxus intra duodenum præpediatur, animali superveniunt borborygmi & tympanitidis symptomata; bullæ aeris quæ urinæ ac ascitícorum lymphæ in cyatho collectæ supernatant, illico cum crepitu dissiliunt & evanescunt, si contingantur pauxillo ceruminis aurium.

A putrefactione etiam extricari aerem ex animalibus, docent inflationes abdominis in cadaveribus potissimum submersis, quæ ideo accedente putredine aquis supernatant. Duplex est itaque principium expansionis in aere intra animalia & vegetabilia contento, scilicet fermentatio & putrefactio præter calorís intensitatem.

1. *Fla-*

1. *Flatulentia acida*. *Rots aigres*. *Oxyregmia* Tralliani, *l*. 12. *c*. 1. de iis qui ex cruditate acida febricitant.

Ad acidum vergere omnia vegetabilia, herbas, fructus, radices, panem, vinum, cerevifiam, exceptis plantis tetrapetalis cruciformibus & condimentis piperatis, &c. docent Chemici; ex horum alimentorum mora in ventriculo, ob defectum bonæ digeftionis producuntur flatus acidi; ex oleo, pinguedine, larido, aliifque fimilibus, ut pifcibus vehementiam ignis paffis feu frixis extricatur acidum quoddam volatile, faporis urentis, maxime fi fumum camini exceperint, cum odore ingrato empyreumatico; his affumptis oritur indigeftio, & *flatulenta empyreumatica* acris, cum pyrofi in œfophago, falivatione frequenti. Hæc flatulenta curatur catharticis; dein vero fi refiftat, utendum eft abforbentibus teftaceis præfertim, oculis cancrorum, coralliis, cathecu; interea fi æger fit pituitofus, frigidus; fi vifcida, infipida fit faliva, fuadet Trallianus medicamenta ftomachica calida, præfertim piper. Si vero fit temperamenti calidi & ficci, jubet ut utatur cibis frigidis, ex conchiliorum claffe petitis, ut oftreis crudis, mytulis, &c. nec non in utroque cafu confultum eft abftinere a cibis vegetabilibus, & potiffimum carnibus animalium indulgere. Aft aquæ fale Glauberiano fetæ ceteris præftant.

2. *Flatulentia nidorofa*. *Rots pourris*. *Rapport d'œufs couves*. *Eryge cniffodes* Græcis.

Eft ructatio ovorum putridorum odorem & faporem referens. Illi ftipantur utplurimum anorexia, naufea, cardialgia, linguæ forditie alba vel lutea, faliva mucofa: econtra in oxyregmia faliva eft limpida, copiofa, nulla anorexia, lingua nitida eft.

Licet omnia vegetabilia putredini fint obnoxia, certum eft facilius & frequentius multo a cibis animalis profapiæ ructus nidorofos pendere; maxime vero fi fucci digeftivi ad putredinem vergant, ut in fynocho, amphimerina typho, &c. inter carnes putredini obnoxias, quæ funt diutius fervatæ, ex annofis animalibus quæ magis teneræ, coctæ, fucculentæ, ad putredinem facilius tendunt quam quæ ex junioribus defumuntur; ita quæ funt duriores, vifcofiores, difficilius putrefcunt, ut conchylia. Docent experimenta Phringlii quod pauxillum falis putredinem accerfit; multum vero falis avertit; a vino, cerevifia, aceto, fucco limonum etiam putredo corrigitur; fed medicamina corrigentia vix ufurpari queunt, nifi prius emeticis vel catharticis primæ viæ expurgatæ fuerint, fuccenturiato copiofo aquæ calidæ potu, qui has eluat, dein ad abforbentia ftomachica eft deveniendum; ubi præ aliis eminet confectio hyacinthina.

3. *Flatulenta hypochondriaca*. *Flatos* Hifpanis. *Flatulentia hyfterica* Junckeri. *Erygmatodes noufos* Hippocratis. Gallis *ventofite*.

Symptoma eft fæpius hypochondriafeos, fed quandoque in ægritudine præcipuum, unde mutatur genus; cognofcitur ex pertinacia morbi, ex flatubus ano & cato potiffimum durante digeftione erumpentibus, ructibus vero nec acidis, nec nidorofis; fed vel inodoris, aut tantum affumptorum odorem retinentibus. Adeft utplurimum pravus mos tuburcinandi, aut cruda & dyfpepta manducandi, cum querelis continuis de flatibus, borborygmis, doloribus colicis, fpafmodicis diverfarum partium affectibus, ptyalifmo mucofo, urinis limpidis, averfationibus morofis. Vide *hypochondriafim* & *hyfteriam*. Hic morbus pertinaciffimus eft ex fe, & potiffimum ex pertinacia & morofitate ægrorum, qui fæpius & Medicos & methodum medendi mutant, nec regimini addicere fe volunt, aut cathartica repetere amant.

Curantur diæta, potu aqueo, balneis & equitatione, abftineant a cibis dyfpeptis, cibos diu mafticent, utantur aqua, fero lactis, jufculis emollientibus, aqua pulli, aquis acidulis, balneis; fed potifsimum equo vel rheda conftanter utantur, ut a curis, mœrore fe liberent, & humoribus fuis fluxilitatem & blanditiem concilient. Hippocrates 5. *Epidem*. repetitis phlebotomiis hunc morbum debellavit; noftrates hanc methodum mirantur, non imitantur.

Hifpani huic flatulentiæ funt valde obnoxii, & plures utuntur Edicto Imperatoris Claudii, quo licebat cuilibet & ubilibet flatus emittere, ut docet Suetonius, *c*. 32. Qui utuntur catharticis, aftringentibus, ut rheo, ad hunc morbum fanandum, evadunt fæpe infanabiles, ut vidi. Nihil magis nocet flatulentis quam alvi conftipatio, quæ exinde folet induci; ambara in hoc morbo laudatur a Zacuto Lufitano, *obf*. 7. *l*. 2.

4. *Flatulentia accidentalis*.

Eft ea quæ a principiis procatarcticis, fugacibufque dependet, ut a cibis fermentefcentibus, ut mufto, cerevifia immatura, fyrupis, leguminibus, vino vappido, frigore fufcepto, conftipatione, potu frigido, differt a colica flatulenta defectu doloris fixi, atrocis, &c.

Curatur diluentibus calidis, potu the, caffe, ftomachicis, theriaca, extracto juniperi, cortice aurantiorum & carminativis

vis omnibus, anifi, carvi, fœniculi, cumini femine.

5. *Flatulentia infantilis. Cardiogmos* Junckeri, *Tabul.* 137. *n.* 32.

Torminibus, flatibus, alvi obftructionibus, & primarum viarum fordibus fovetur hic morbus apud infantes, unde ventriculus & præcordia inflata funt.

Mulierculæ accufant apud Germanos diftorfionem vel luxationem partis cujufdam.

Sæpius hic morbus a repreffis fudoribus, vel achoribus fovetur.

Curatur lenibus catharticis, mercurio dulci, fyrupis de cichorio, de floribus perficorum, fpermate ceti, oleis carminatidis umbilico calido inunctis, ut oleo ruthæ, petroleo, &c.

6. *Flatulentia lochialis* Junckeri, *Tabul.* 135. *n.* 7.

Puerperæ & gravidæ ob alvi conftipationem & calorem hypogaftrii, aut preffionem recti, obnoxiæ funt borborygmis & ructibus. Hunc affectum prævertunt in gravidis potus copiofus, clyfmata emollientia, exercitium moderatum. In puerperis fuadet Junckerus oleum amygdalarum, nitrum, crocum, & præterea pulveres abforbentes, jufcula carminativa, aliaque in noftris regionibus non ufurpanda.

7. *Flatulenta convulfiva. Spafmus abdominis* Sennerti, *l.* 3. *p.* 10. *c.* 8. Heurnii, *de morbis capitis, c.* 15.

Jefuita ab Hœchftettero obfervatus per paroxyfmos patiebatur flatuum copiam, rugitus & murmura in ventre, hypochondriorum dolores, accedebant fimul convulfiones totius abdominis & thoracis, cum difficili & anhelofa refpiratione, involuntaria feminis excretione, mentis alienatione. Similem ægrum vidit Heurnius Patavii, eo difcrimine quod teftes ad inguina retrahebantur. Hæc fpecies ad epilepfiam valde accedit, unde ab hypochondriaca difcrepat.

XXXIV. Ædopfophia.

Eft flatuum a genitalibus emiffio fonora; a Græco *aidoja* pudenda & *pfopheo* peditum edo. Hic affectus non ita rarus eft, ut debeat a Nofologis prætermitti. Accidit auctem & viris & mulieribus.

1. *Ædopfophia urethræ.* Vide Freind, *de febrib. comm.* 6. Zacut. *obf.* 112. *l.* 2.

Quidam laborabat dyfuria quam calculofam putabant Medici; urinas purulentas, ramentofas reddebat, & identidem cum urinis magno cum impetu & fonitu quodam flatus erumpebant; aperto cadavere colon erat ulcere rotundo perforatum, & adhærebat firmiter veficæ, quæ inter extimam, mediamque tunicam ductu quodam pennæ anferinæ diametro erat pertufa; inde vero a colo ad veficam flatus pertingebant. Similem morbum nuper obfervavit Monfpelii Collega Illuftr. D. Fizes in peregrino, cui erat fiftula in recto, & materies ftercoraceæ cum urina effluebant.

Per penem in coitu flatus excerni novum eft; id autem obfervavit Zacutus, loco feminis fcilicet flatus erumpebat; hinc fterilis remedia quæfivit; profuerunt vero cathartica quibus fudorifica fucceffere, & demum balnea domeftica, quibus fertilis evafit.

Ædopfophiam urethræ inter coeundum, feu flatuum cum femine explofionem obfervatam videfis cum difpermatifmo apud Frid. Hoffmannum, *de gravi fpafmo & dolore veficæ obfervatione* 5.

2. *Ædopfophia uterina* Zacut. Lufitan. *l.*2. *obf.* 141. 142. *Tympanitis fugax* Aftrucii *de morb. mulier. l.* 2. *art.* 2. *c.* 9.

Notum eft tympanitides uterinas folvi folitas per flatus, cum impetu ex utero erumpentes; fed hæc flatuum eruptio fugax eft; verum in tympanitide fugaci Aftrucii quoties mulieres corpus fuum antrorfum flectunt, aut abdomen, ut in coitu, premi patiuntur, toties flatum fonorum ex utero emittunt; teftis Martialis qui garrulitate vulvæ offendebatur; ex ipfamet vagina femiprolapfa & aerem nunc includente, nunc pro fitu corporis excludente peditus illos quandoque proficifci verofimile eft.

Mulieri zelotipia, aut vehementi ira percitæ, uterus portentofe intumuit, illa lecto commiffa, ftragula alternatim attollebantur, quafi fubtus maximus ventus a folle fuiffet explofus, hinc fibilus qui fenfim defiit, fed fupervenit ftrepitus flatu cum impetu ex utero exeunte; Bianchi, *Diarium Medic. Mart.* 1756. *p.* 174.

XXXV. Dyfodia, *Puanteur.*

Eft fœtidorum vaporum e corpore exhalatio, five e naribus, ore, ventriculo; five ex axillis, pedibus, vulva, inguinibus.

Plures funt fætores qui ad alia genera morborum tanquam fymptomata vel accidentia pertinent, quive fugaces funt, & dyfodiam non conftituunt; talis eft fætor in *febribus* continuis, ac remittentibus, in *phlegmafiis*, ut variola, miliari, in *fluxibus* alvinis purulentis, in *cachexiis*, ut carcinomate, fphacelo, tabe ulcerofa, &c. hic fætores ab aliis morbis independentes tantum referre noftrum eft.

Fæ-

Fetor autem a myafmatis falino-fulphureis volatilibus per aera difperfis procedit; hæc myafmata nares ingrate feriunt, licet oculis & auribus, aliifque fenfibus non percipiantur. Si aere multo leviores fint, illi furfum tanto velocius avolant, quo leviores illo funt; fi ejufdem gravitatis fpecificæ, tunc illi quoquo verfus fe diffundunt, & cum aere infpirato nares aftantium fubeunt, fecus cohibita infpiratione per nares non fentiuntur.

1. *Dyfodia ozœna*. *Ulcère du nez*, *Punaifie*. *Ozœna* Galeni, non Celfi; Ægri Gallis *Punais*.

Eft fetor narium cum putridi ichoris effluxu ob ulcus membranam pituitariam exedens.

Ulcus illud vel eft fimplex, vel virulentum, ut cancrofum, fyphiliticum, fcorbuticum; ratione loci vel eft in ipfo narium, vel in finuum frontalium, maxillariumve cavo alterutro.

Ex fætore ichoris exeuntis non tuto pronunciatur adeffe ulcus, cum ex narium ftenochoria ob moram muci putridi fætidus humor, nec tamen purulentus exftillet.

Utplurimum infanabilis eft ozœna, & anofmiam accerfit, atque fi offium carie ftipetur, fi cancrofa fit, fi fyphilitica, periculum utut ferotinum vitæ portendit.

Curatio exigit in ulcere fimplici deterfionem quotidianam quæ fit infpirando decoctum hordei cum melle, vel foliorum hederulæ, feu glechomatis, vel aquam calcis; fi ulcus fit fyphiliticum, præmitti debet hydrargyrofis, & cum medicamentis infpirandis mercurii dulcis pauxillum addere convenit.

Si ulcus fit fcorbuticum, remedia antifcorbutica, lacticinia funt adhibenda.

Si finus maxillaris alteruter pus fundat, quod cognofcitur ex effluxu ichoris, ex determinata capitis pofitura, tunc nihil eft melius quam primum aut fecundum dentem molarem fuperiorem ejufdem lateris avellere, & fi via puri fic non paretur, intrufo in alveolum ftylo ferreo viam puri cudere, quæ operatio feliciter inftituta fuit Monfpelii.

Injectiones deterfivæ & exficcantes parantur ex vitriolo & viridi æris ac alumine; huc balfamum viride Metenfe, aliaque in Auctoribus memorata.

2. *Dyfodia a rhinoftenote*. *Punaifie des camards*.

Fætor eft narium ab earum anguftia, quippe accidit ut vel mucus, vel aer in locis anguftiatis diu retentus fætorem adipifcatur, qui aeri expirato per nares conciliatur.

Anguftia autem eft multiplex; vel enim nares funt refimæ, id eft radicem verfus depreffæ, vel funt polypo, farcomate, muco fpiffo intus obftipatæ, vel excrefcentia, fluxione obturatæ.

Si ab ortu refimus fit æger, affectus infanabilis eft, & cura palliativa exigit ut quotidie aqua tepida & odorata naribus infpirata in os adducatur, ficque viæ illæ conftanter eluantur, dein tabaco & odoramentis fætor ille, prout fieri poteft, corrigatur: unde merito dixit Martialis:

Hic male femper olet, qui bene femper olet. ut adolefcentes quidam mofchati, ambarati, &c.

Si a polypo pendeat anguftia, is eft vel eradicandus, vel exedendus, atque cum fæpe pendeat a fyphilide, hydrargyrofi eft curandus.

Si a muco narium vifcido, ut in coryza, exfpectanda folutio ejus, quæ vapore lactis calidi, aqua tepida infpirata acceleratur; in puerulis hæc caufa vel aliqualis fimitas, aut nativa nafi depreffio fætorem conciliat fugacem; quippe fucceffu temporis nafi radix attollitur, & via libera aeri fponte paratur, vel & mucus fluidior evadit.

3. *Dyfodia ftomatica*. *Puanteur de bouche*.

Oris fætor Auctorum vel procedit a dentibus cariofis, vel a calculofo concremento circa dentes, vel ab ftomacace fcorbutica, vel ab ulcere gurgulionis fimplici fyphilitico, gangrænodeo.

Si a carie dentium, vel ea caries eft humida odontalgiam inferens & per fe fætida, atque tunc temporis dentes cariofi avellendi, vel caries ferro candenti comburenda, aut palliative oleo caryophyllorum & cinnamomi eft curanda. Si caries fit ficca, tardiffime progrediens, per fe vix fætens, tunc fætor procedit ex reliquiis carnium pridie comeftarum in cavo dentis putrefcentium, quæ reliquiæ poft fingulos paftus dentifcalpio auferendæ, & dein os vino collui debet.

Si fætor fit ab ftomacace, fucco acetofæ, limonum, cochleariæ, ejufque fpiritu os colluendum.

Si a calculis dentium radices obfidentibus, illi ferramentis aptis funt identidem auferendi.

Si adfit ulcus gangrænodeum, ut in pædanchone, feu cynanche gangrænofa & maligna, vitæ fummum imminet periculum a morbo, cui propriis auxiliis medendum.

Si ab ulceribus oris, illa ulcera vel pendent a fyphilide, & hydrargyrofi præmiffa debent bis in die elui ope guttularum aliquot collyrii Lanfranci in aqua rofarum; vel ulcufcula ab hydrargyrofi fortiori procedunt

dunt cum ptyalifmo fœtido & frequenti ; hoc malum eft fugax, & fublata hydrargyrofi evanefcit; ulcera vero fimplicia oris vix fœtent, nifi fint fiftulofa, fordida, cancrofa, &c.

4. *Dyfodia ftomachalis. Puanteur d'eftomac.*

Eft fœtor anhelitus procedens ab ftomacho & œfophago, ille ut plurimum eft putridus, & ab accidentali, vel habituali indigeftione putri carnium procedens, ructibus potiffimum fuperveniens, jejunis familiaris, a pastu recedens; eaque curatur emeticis, catharticis, & ftomachicis.

5. *Dyfodia pulmonica.*

Vide *phtyfim*, *anacatharfim*, a quibus pendet; odor ille eft qualem fputa phtificorum fundere folent.

6. *Dyfodia ab otirrhœa. Puanteur des oreilles.*

Otirrhœa eft fluxus ferofus, vel purulentus aurium; ex auribus fcilicet apud pueros non raro fluit humor ferofo-purulentus qui eos a morbis capitis tutos facit, fed qui ob moram in hifce cavis odorem fœtidum contrahit; hic fluxus fiftendus non eft, fed locus optime detergendus, renovatis quotidie fpleniis, injecto hordei decocto, &c.

7. *Dyfodia a tinea, Puanteur de la tete.*

A tinea maligna, achoribus, porrigine, teftudine, trichomate, phtiriafi, aliifque fimilibus morbis capillitiis, fœtor non raro horrendus promanat, qui curandus eft, ut morbi primarii a quibus pendet.

8. *Dyfodia axillarum. Puanteur des aiffelles.*

Eft odor fpecialis acer, rufticis fudantibus, fordidis communis; acutior eft apud homines fanguine acri & biliofo donatos.

Curatur balneis repetitis, fero lactis, quæ fanguinem edulcorant; palliatur aquis deftillatis thymi, rofmarini, fimilibufque quotidie axillas eluendo.

9. *Dyfodia hircina. Odeur de bouc.*

Eft fœtor genitalium qui promanat ex unguine, fed febo quo perinæum, vulva, & fcrotum illita funt, necnon a vapore fpermatis, qui vapor fœtidus apud hircos æftro venereo percitos procul difpergitur; mulieres emunctæ naris affinem huic odorem in viris cognofcunt.

10. *Dyfodia urinofa.*

Eft fœtor urinæ quo inficiuntur qui enurefi laborant poft lithotomiam, veficæ fiftulas, fimilefque morbos, nifi fumma cautela utantur; is odor haleces falitos etiam refert apud homines qui munditiem contemnunt; mulieres hoc morbo viris gravius afficiuntur.

11. *Dyfodia pedum. Senteur du pied de muletier.*

Eft fœtor teterrimus, qui ex pedibus fudantibus exhalat, apud eos potiffimum qui tibialia & udones non mutant.

Sudores illi olidi minime funt aftringentibus repellendi, fed fanguinis acrimonia eft lacticiniis, jufculis temperanda, pediluvia ex infufis aromaticis adhibenda; fontanellæ quas fuadet Zacutus Lufitanus in hoc cafu funt ipfo morbo pejores, & odorem ulcerofum ipfæ referunt.

De periculofa fudoris pedum fœtidi repreffione, vide eruditam Differt. Illuftr. Comitis Bucheri, Acad. Naturæ Curiof. Præfidis fapientiffimi.

CLAS-

CLASSIS DECIMÆ ET ULTIMÆ SYNOPSIS.

CACHEXIÆ.

CHARACTER. Vitiosus corporis habitus quoad volumen, æqualitatem, levitatem & colorem.

ORDO I. *MACIES*, (*Consomptions*) morbi quorum præcipuum symptoma est imminutio voluminis a pinguedinis defectu.

I. *TAbes*, (*Etisie*) macies cum amphimerina lenta sine tussi.

II. *Phtisis*, (*Phtisie*) macies cum amphimerina lenta, tussi & anacatharsi purulenta.

III. *Atrophia*, (*Atrophie*) macies sine febre.

ORDO II. *INTUMESCENTIÆ*, (*Enflures*) deformitas a volumine adaucto.

IV. *Polysarcia*, (*Corpulence*) intumescentia universalis ab adipe.

V. *Pneumatosis*, (*Bouffissure*) intumescentia universalis corporis a flatu.

VI. *Anasarca*, (*Anasarque*) intumescentia totius corporis œdematosa.

VII. *Phlegmatie*, (*Edematie*) intumescentia partium inferiorum œdematosa.

VIII. *Physconia*, (*gros Ventre*) intumescentia abdominis a partibus solidis sine graviditate & fluctuatione.

IX. *Graviditas*, (*Grossesse*) intumescentia abdominis ab hypogastrio incipiens, opus generationis subsequens & partu terminanda.

ORDO III. *HYDROPES PARTIALES*, (*Hydropisies locales*) Tumor a fluidis in capite, abdomine, uterove congestis.

X. *Hydrocephalus*, (*Hydrocephale*) est hydrops capitis a sero.

XI. *Physocephalus*, (*Enflure de tete*) est hydrops capitis a flatu.

XII. *Ascites*, (*Ascite*) hydropes totius abdominis a fluido non elastico, seu gravis & fluctuosus.

XIII. *Hydrometra*, (*Hydropisie de matrice*) tumor hypogastrii sine graviditate ab utero fluidis distenso.

XIV. *Physometra*, (*Tympanite de matrice*) tumor hypogastrii a flatu uterum distendente.

XV. *Tympanites*, (*Tympanite*) hydrops totius abdominis a flatu, seu elasticus & levis.

XVI. *Meteorismus*, (*Meteorisme*) est inflatio flatulenta, vel epigastrii, vel in morbo acuto ipsius abdominis.

XVII. *Ischuria*, (*Ischurie*) tumor hypogastrii ex urinæ retentione sæpius intra vesicam.

ORDO IV. *TUBERA*, (*Protuberances*) tumores partium solidarum, non hydropici.

XVIII. *Rachitis*, (*Rickets*) deformitas ex articulorum tumore duro, carnium marcore, capitis mole, cum ingenio præcoci, in puerulis.

XIX. *Scrophula*, (*Ecrouelle*) tumor schirrosus glandularum colli, mesenteriique cum labiis & naso crassioribus.

XX. *Cancer*, (*Cancer*) carcinomatum proventus cum exulceratione, doloribus lancinantibus, &c.

XXI. *Leontiasis*, cognoscitur ex papillis setaceis, vel corniculatis cutim exasperantibus.

XXII. *Ma-*

XXII. *Malis*, (*Clavelee*) tumores fæpius purulenti, vel ulcera, cum infectis vermiformibus, pafsim enata.

XXIII. *Frambæfia*, (*Tavv*, *Pian*) excrefcentiæ fungofæ mori inftar granulofæ, fæpius cum ulceribus, &c.

ORDO V. *IMPETIGINES*, (*Maladies cutanees*) morbi contagiofi, chronici, qui cutis excrefcentias, tumores gregales, exulcerationes, cruftas, &c. inducunt.

XXIV. *Syphilis*, (*Verole*) cognofcitur ex ulcufculis, porris, bubonibus, ficis, quibus primo utplurimum genitalia afficiuntur, prægreffa non raro gonorrhœa, dein puftulis cruftofis, doloribus nocturnis, exoftofibus, cariebus, &c. quibus ceteræ partes inficiuntur.

XXV. *Scorbutus*, (*Scorbut*) cognofcitur ex ftomacace, necnon maculis lividis, flavis, purpuro-violaceis potiffimum tibiarum.

XXVI. *Elephantiafis*, (*Ladrerie*) cognofcitur ex facie deformi, tuberibus callofis, ozœna, raucedine, cute elephantina, craffa, unctiofa, in extremis artubus anæfthefia.

XXVII. *Lepra*, (*Lepre*) cognofcitur ex tuberculis callofis, fcabie majoribus, vel cruftis & fquamis diffufis, herpeticis, per cutem difperfis, pruriginofis.

XXVIII. *Scabies*, (*Gale*) cognofcitur ex puftulis cruftofis, lentis magnitudine, pruriginofis manus potiffimum obfidentibus.

XXIX. *Tinea*, (*Teigne*) cognofcitur ex cruftis flavis, vel grifeis, ulcerofis, per caput difperfis.

ORDO VI. *ICTERITIÆ*, (*Couleurs depravees*) cognofcuntur ex totius cutis colore inaffueto, pallido, flavo, nigro, rubro, fine pyrexia acuta.

XXX. *Aurigo*, (*Jauniffe*) cognofcitur ex oculorum & cutis flavedine ad auream, vel aurantiam vergente.

XXXI. *Melafitterus*, (*Ictere noir*) cognofcitur ex cutis colore nigro, vel atro-livido, atrofuliginofo.

XXXII. *Phenygmus*, (*Ictere rouge*) cognofcitur ex rubore diffufo, vel maculofo fine pyrexia.

XXXIII. *Chlorofis*, (*Pale couleur*) eft pallor, vel fufcus color cutis, oculis minime flavis, fæpius cum pica.

ORDO VII. *CACHEXIÆ ANOMALÆ*, cognofcuntur ex fignis claffeos, & affinitate cum prioribus ordinibus.

XXXIV. *Phtiriafis*, (*Phtiriafe*) cognofcitur ex pediculorum exortu, cum alopecia, & fæpius exulceratione capitis.

XXXV. *Trichoma*, (*Plique*) cognofcitur apud Polonos ex capillis invicem complicatis, agglutinatis in globos inextricabiles, fæpius cum phtiriafi.

XXXVI. *Alopecia*, (*Alopecie*) cognofcitur ex capillorum lapfu, cuticulæ defquamatione, &c.

XXXVII. *Elcofis*, (*Mal St. Lazare*) cognofcitur ex numerofis, vel amplis ulceribus chronicis, cariofis, fætidis, &c. cum pyrexia lenta.

XXXVIII. *Gangræna*, (*Gangrene*) eft initio mors partis, dein ejus putrida diffolutio.

XXXIX. *Necrofis*, (*Ergot*) eft partis mors, fine tumore prævio, deinde vero exficcatio, induratio & nigredo.

CLASSIS DECIMA.

CACHEXIE,

SEU

MORBI CACHETICI.

SUnt morbi quorum præcipuum fymptoma eft fæditas, feu formæ nativæ alteratio notabilis.

Cum forma feu pulchritudo fupponat concurfum qualitatum fenfibilium, ut figuræ, molis, numeri, proportionis partium, nec non glabritiei, coloris, confiftentiæ, &c. quales apparent in hominibus qui ea ratione ceteris omnibus placent, quoties alterutrum ex hifce deficit, datur deformitas, quæ tamen non eft morbofa, nifi notabilis & conftans fit, atque utplurimum aliis gravibus fymptomatis ftipetur.

Deformitas Græcis *cachexia* vocatur, feu pravus corporis habitus. Cachexiæ titulo vulgo Veteres defignant macies, icteritias, impetigines, diverfafque lues chronicas, ut ex definitionibus Gorrhæi deducitur.

Non omnis fæditas accenferi poteft inter morbos hujufce Clafsis; fic pravus *odor* licet ad qualitates vitiofas attineat, eft potius fymptoma aliorum morborum, ut ozænæ, enureofos, diarrhœæ; *caloris & coloris* vitium in febribus phlegmafiis, aliifque morbis acutis, non eft præcipuum fymptoma, adeoque licet vitiofæ fint qualitates illæ, ad alias claffes, quarum funt fymptomata, rectius pertinent.

Habitus vitiatur *mechanice* ubi fitus, numerus, figura, proportio partium fenfibilium mutatur, ut in rachitide, gibbofitate, vulnere, hernia, monftrofitate, hydrocephalo, &c. *phyfice* vero pervertitur ubi debita proportio vel humorum inter fe, vel moleculatum infenfibilium diverfæ qualitatis mutatur, fic bile prædominante flavefcit cutis, lympha excedente pallefcit, partibus igneis nimis extricatis calet, denfata frigore cutis riget, &c. Confulatur Phyfiologia *de temperamentis*, p. 241.

Vitia corporis mechanica vocantur vitia *ftructuræ*; vitia phyfica vocantur vitia crafis feu *mixturæ*. Omnis mutatio fit per motum, adeoque per vires motrices vel refiftentes; omne vitium eft mutatio in corpore fano facta; ejus proinde caufa ad vim mutantem reduci debet, eamque vel *mechanicam*, qualis ad luxationem, excrefcentiam, aliaque vitia organica concurrit; vel *phyficam*, ut adhæfionem, fecretionem, motum inteftinum, ex quibus vitia phyfica feu intemperies oriuntur; fi vires corporis humani mechanicæ & phyficę concurrant ad eumdem finem propter quem a fummo Numine inftitutæ funt, fanitas viget, *Phifiologiæ*, *pag.* 128. & tunc ftructura & mixtura partium fe habent perfectifsime *Pathol. n.* 8. Caufa itaque vitiorum corporis confpicuorum in ftructura & crafi, eft virium earum diffenfus, fufius demonftrante Ill. Schreibero in *Phyfiologia*.

Natura vitiofis organis utens & mediis ad finem fuum obtinendum aptis deftituta non poteft folito vigore & fucceffu machinæ humanæ vitia mechanica & phyfica corrigere, ut ea corrigit, vel emendare nititur, dum vigor eft in machina, viget ætatis robur, & vires animæ longo morbo non funt fractæ; in morbis itaque cachecticis, in quibus nec ea eft folidis firmitas, nec ea fluidis activitas, quæ ad virium exercitium vegetum requiritur, maxime fi ætas ingravefcens, debilitas nativa, vel morbis acquifita accedant, deficiunt illi naturæ conatus, qui febres acutas, metaftafes, crifes, celerefque mutationes excitant; morbi itaque cachectici funt utplurimum chronici, id eft, tarde procedunt, lente mutantur, & deficiente facultate fæpe morte terminantur.

Pertinent juxta methodicos ad morbos *laxos*, in quibus fcilicet folidorum tonus nativo minor eft, juxta Galenicos ad *intemperies frigidas* & *pituitofas*; juxta Chymicos ad aquei feu *phlegmatici* principii prædominium, juxta Mechanicos ad inæquilibrium ex folidorum *atonia* oriundum, & ad obftructiones lymphaticas.

ORDO PRIMUS.

MACIES.

SI prefsio lateralis vafis illata a fluidis prætereuntibus perfeveret, ea vafa confuetam fervant diametrum & tenfionem, adeoque partes ex iis vafis conflatæ fuam firmitatem & magnitudinem; prefsio vero lateralis decrefcit tum ex imminuto influxu liquidorum ex arteriis in vafa minora, tum ex aucto eorum in venas & vafa excretoria effluxu, atque ex exceffu effluxus fupra influxum pendet lateralis prefsionis imminutio.

Decrefcente vero laterali prefsione fluidorum in folida, & vafa fint fatis elaftica, pari paffu coarctantur partes, cutifque corruga-

fugatur, fit confumptio cum aridura & ficcitate; fi vero vafa elatere careant, partes marcefcunt, feu flaccidæ magis quam macilentæ evadunt. Hinc diferimen inter marcorem & macilentiam; marcor laxitatem fupponit, non voluminis imminutionem; macies voluminis potiffimum imminutionem importat; quo vero pacto ab imminuta laterali preffione vaforum oriatur macies per vim elafticam, tanquam caufam, & fola imminuta preffione marcor oriatur, intellectu facillimum eft.

Influxus fluidorum in vafa minora minuitur imminuta *facultate* cor contrahente, ut a mœrore, fenectute, languore, longo morbo prægreffo, longo jejunio, laboribus immodicis, pathematis diuturnis, vigiliis, vel etiam aucta *veftiftentia* locali in magnis arteriis alicubi compreffis, ut a tumore, luxatione, fracto offe, excrefcentia, vel ab anevrifmate impetum fanguinis intercipiente, vel a concretione polypofa idem præftante.

Effluxus fluidorum e vafis minoribus fanguiferis, lymphaticis & adipofis augetur in majori ratione quam influxus, fi *orificia* excretoria fudoris urinæ, perfpirationis, aut colatoria morbofa, fcilicet ulcera, fonticuli, inteftinorum emunctoria, nimis patula fint, vel etiam irritata ad excretionem; quod accidit in evacuatoriis ferofis, purulentis, alvifluxibus, nec non fi fluidorum *vifcofitas* nativa minuatur diluentibus, potulentis, medicamentis fundentibus, exercitiis, venenis, laconicis, ammochafia, vel diffolventibus myafmatis, medicamentis alkalinis, mercurialibus, diureticis, acribus.

Macies itaque erit in ratione exceffus quo effluxus fuperat influxum, & elafticitatis vaforum.

I. Tabes. *Etifie.*

Character eft totius corporis macilentia, cum febre habituali, citra tuffim & puris fputum.

Differt ab atrophia, quæ febre habituali caret; a phtifi, quæ tuffi & puris fputo, vel alterutro ftipatur; alia eft primaria, feu morbi præcipuum fymptoma, alia fecundaria, quæ morbo alterius generis jam degeneris fupervenit aut fuccedit, eaque frequentiffima eft.

Ægri vocantur tabidi, *etiques*.

Symptomata effentialia funt *macilentia* & *hectica*. Hecticæ quidem caufa eft conatus naturæ ad expurgandum fanguinem a purulentis, acribufve myafmatis per frequentes cordis & vaforum pulfationes; fed ob facultatis imbecillitatem lentas & interpolatas; maciei vero caufa eft elafticitatis nativæ exceffus fupra preffionem lateralem fluidorum in folida, feu hujus prefsionis lateralis imminutio.

Prefsio autem lateralis imminuitur maxime in tabe ob auctum effluxum humorum e vafis, five quia ea fluida funt acria, & ad fecretionem cutaneam, ulcerofam vafa follicitant; five quia funt fimul diffoluta, fluxiliora, unde perfpirando, fudando, aut quovis modo avolant, eliminantur.

Differunt tabidi ab hecticis, quia in tabidis major eft morbus ratione maciei; in hecticis vero ratione febris; nec non quia in hecticis nullum eft vifcus, nulla pars vitio fixo & organico affecta, quod valet fæpe in tabidis. De cetero vulgo confunduntur fine errore in praxi periculofo.

1. *Tabes dorfalis.*

Phtifis notias Hippocrat. *lib. de morbis.*

Ea eft quæ recens uxoratos & luxuriofos in venereis rebus non fatis continentes aggreditur, febre carent initio; & cibos appetunt, aft emaciantur; formicarum a capite fecundum fpinam decurrentium fenfum fe habere putant, urinam emittendo femen fimul emittunt; vel mucum proftatarum vifcidum; anhelofi, debiles, capite graves, febriculofi evadunt. Nimius veneris ufus tefte Sanctorio, nocet ftomacho, oculifque, perfpirationem præpedit, fenes debilitat, refrigeratque, juvenes leviores & calidiores reddit.

Qui diutius libidini indulgent, nec fobrie vivunt, illi vires ftomachi labefactant, & inde pravæ digeftiones, unde cruditates, flatus & hypochondriafis, fimulque viribus imbecilles evadunt, colliquefcunt, & tandem *exhaufti*, fic enim vocantur ægri, pereunt.

Præmifsis univerfalibus Hippocrates præfcribit lac afininum, deinde lac vaccinum per quadraginta dies, & poftea cibis mollibus vires reficit.

Prodeft etiam illis qui venere abftinere recufant, cibus euchimus & reficiens ex carnibus fucculentis afsis, cocolata cum vanilla, mofcho, ambra; femina pinuum, radix gins-eng, piftaciæ, avellanæque fructus, bulbi ex orchide, falep, ex quibus parantur cremores.

2. *Tabes renalis. Phtifis nephritike* Hippocr.

Ea eft fpecies quæ ex renum exulceratione dependet. Memorabilis huc pertinet cafus Chiliarchæ Tovvnshend, quem refert Cheynæus, *the English malady*, p. 308. A multis annis laborabat ille doloribus nephriticis, cum conftanti vomitu; unde vitam

miseram ducebat. Usus erat stricto regimine, lacte asinino, & aquis Bristolii. Is ipse pro lubitu modo in sedili se componeret sibi omnia vitæ signa eripere, deinde restituere poterat, cujus singularis facultatis, & in proprium cor imperii testes fecit Ill. Cheynæum, Baynardum & Pharmacopolam Skrine. Facto experimento suis valedixit, codicillum testamento suo addidit, & Sacramentis assumptis tranquille expiravit.

Secto cadavere omnia rite se habuerunt; excepto rene dextro, qui quadruplo major erat solito, vesicæ instar distensus, & pulte albescente, quæ durante morbo post urinas excernebatur; turgidus erat calcarea materie vel gypsea; & carnea renis substantia dissoluta evanuerat, hoc nephritico cancro exesa.

3. *Tabes apostematodes.*

Tabes ab apostematibus & ulceribus Morton. *Phtisiolog. c. 5.*

Ea est species quam fovet apostema, vel ulcus, vel fistula cujuscumque partis musculosæ. Subtractio succi nutritii a massa sanguinea huic originem præbet. Hanc comitantur sitis, languor, inappetentia, vigiliæ, febris, continua hectica vespere exacerbans, quæ ad ultimam maciem ægrum deducit.

Sedes abscessus ulcerisve est in quavis parte, ut in tegumentis, capite, corde, diaphragmate, glandulis colli, lumborum, crurum, pedum, &c. Vide *Sepulchretum* Boneti, *Tom. 3. sect. 7. de Tabe.* Mortonum, *Phtisiologiæ c. 5.*

Curatio ex Mortono fuse habetur. In genere fecto apostemate, pus expurgetur auxiliis chirurgicis, intus balsamicis, crasis sanguinis demulceatur lacticiniis, aquis sulphureis, decoctis ex china, salsaparilla, dulcamara.

4. *Tabes nutricum* Morton. *Phtisiolog. c. 6.*

Tabes a nimia lactatione cognoscitur 1. Inappetentia. 2. Languore virium. 3. Frequenti hysteria. 4. Calore hectico, quibus non raro tussis, dyspnœa, & signa ipsius phtiseos imminentis accedunt.

Tabes illa recens curatur 1. Ablactione alumni. 2. Cibis euchimis nutrici oblatis. 3. Hilaritate animo conciliata. 4. Usus diætæ lacteæ, in loco ubi jucundam vitam transigere possit.

5. *Tabes ab hydrope* Morton. *Phtisiolog. c. X.*

Hydropis nomine non genus morbi, sed ordinem morborum intelligo, ubi continentur ascites, hydrothorax, hydrocephalus, &c. Hos morbos tabes subsequitur ob sanguinis depauperationem, succo nutritio in abdomen vel thoracem effuso. Signa sunt pallor faciei, sitis assidua, urina pauca & lateritia, languor virium, inappetentia, febris lenta; eventus est sæpissime lethalis.

Indicantur 1. Hydragoga repetita, si vires vigeant. 2. Vel diuretica salina. 3. Aperientia martialia, ut principium morbi, scilicet jecinoris vel lienis aut ovarii obstructio tollatur. *Vide* Sydenhamum & Alex. Trallianum, *de Ascite.*

6. *Tabes sudatoria.*

Tabes a sudoribus immensis Morton. *Phtisiol.*

Hanc speciem sudores assidui vel nocturni atque febricula comitantur. Hæc phtisi confirmatæ comitem se adjungit; ast quandoque seorsim a crasi sanguinis dissoluta, acri, scorbutica pendet. Vide *Ephidrosim*, in morbis evacuatoriis.

7. *Tabes a pericardio.* Salius, *de affectibus offis.* Zacutus, *Prax. admirabil. lib. 2. observ. 137.*

Galenus hanc tabem in simia & gallo ob tumorem in pericardio ortam observavit sectis animalibus. Zacutus ter observavit, cujus signa sunt frequens animi deliquium, cordis palpitatio, pulsus durus, parvus, febricula & absumptio.

Secto cadavere tubercula dura intus quandoque suppurata reperiuntur in pericardio.

Hic affectus chronicus, insanabilisque est.

Similem tabem in bove observavit Bartholinus, *Hist. 32. cent. 2. a cordis absceſſu* Galen. *l. 5. c. 1. de locis affectis.*

8. *Tabes hepatica* Bonet. *Sepulchret. T. 1. p. 742.*

Tabes a schirro hepatis Ol. Borrichii, *obs. 95.*

In hac specie substantia hepatis est referta granulis duris, albis, qualia in jecore porcorum strumosorum vulgo observantur.

Hanc tabem in adolescenti observavit Borrichius, plures hujus historias vide in *Sepulchreto.* Si suppurati hepatis substantia per ductum choledocum feratur dissoluta in intestinum, inde oritur hepatirrhœa purulenta. Hanc tabem inciso hypochondrio curarunt D. Chicoyneau & Soulier.

9. *Tabes mesenterica* Baglivii.

Tabes a glandulis mesenterii Sepulchret. *p. 745. 746. Tom. 1.* Frid. Hoffmann. *de affectione phtisica, c. XI. 3.*

Ea species pendet a glandulis mesenterii schirrosis tantum, ut sæpius observavi in Nosocomio generali, vel etiam simul suppuratis; in illis quandoque nulla scrophulæ signa alia reperiri potui. Infantes circiter septennes ex scortis nati maxime huic tabi sunt obnoxii, pallent, mœrent, cum adephagia, seu fame voraci, quandoque pica acce-

cedit, alvi laxitas, lienterica, emaciantur, febricula absumuntur, & sepe in ascitem, vel phlegmasiam morte terminandam delabuntur.

Vide horum schirrorum descriptionem apud Vvartonum, *Adenograph. c. XI.* & delineationem apud Russellum *de Tabe glandulari*, Londin. 1750. in 8. Curantur martialibus, aquis chalibeatis, infuso rhei pro potu, & deinde lacticiniis.

10. *Tabes glandulari* Russelli *Lib.* Lond. 1750. *Glandulæ induratæ* Pauli Æginetę. *Tabes scrophulosa.*

Ea est quę glandularum colli, aurium, bronchiorum, & mesenterii simul tumore fovetur, eoque albo duro. Triplex est tempus distinguendum, 1. indurationis glandularum, 2. inflammationis, 3. suppurationis. Glandulę lymphaticę affectæ constituunt catenam quæ ex auribus ad collum thymum in pectus, & inde in abdomen descendit utrinque.

Glandulæ illæ indurantur a viru scrophuloso, quod per litum mercurialem frustra aggressi sunt percelebres Medici; suadet in hoc casu Geofroy antimonium crudum in pollinem tenuissimum redactum ad grana pauca per menses continuandum; Russellus vero in libello de tabe glandulari, & aqua marina, suadet in hoc primo stadio tanquam expertum pluries remedium, & a Sammonico ac Celso olim laudatum, aquam marinam sive puram, sive melle edulcoratam, quæ nunc *Thalassomel* vocatur, & ad libram unam singulis diebus mane hauriatur, non neglecto lactis usu in tertio stadio.

11. *Tabes syphilitica. Tabes Gallica* Roderici a Fonseca, *tom.* 1. Schenckii, *l.* 6. *Atrophia a lue venerea* Astruc. *l.* 4. *c.* 3.

Ea est quæ post concubitum impurum, gonorrhœamque virulentam inopportune repulsam, ulcuscula in pudendis, bubones inguinales, herpetes, varosque frontis, vel colli, demum dolores nocturnos, vomeris, tonsillarum, uvulæ, palati exesionem, ac ossium erosiones & tumores accersivit, ea quidem rite administrata hydrargyrosi post sufficientem jusculorum, lactis & balneorum usum curari solet; verum si imperite tractata fuerit, adeoque restiterit, non raro syphilis in tabem eo magis curatu difficilem abit.

Vel etiam si rite curata fuerit syphilis, interea tabes syphilitica perseverat, si ossium medulla tabo & carie putruerit, in quo casu non alia tentari medela potest, quam ossis apertio, rasio, excisio, ustio, si vires ægri ferant, interea dum inunctus æger est hydrargyro; dein vero lacticinia, jusculα ex testudinibus parata colophonem imponunt. Francis. Boissier de Sauvages.

12. *Tabes a fistulis, ulceribusque.*

Ea non aliam curationem exigit quam quæ fit ab abscessibus, excepto quod cum ulcus & fistula pertinaciora fuerint, timendum est ne vel a latente carie cujusdam ossis fistulæ foveantur, vel ne pus a sinubus & labirintheis foveis partes internas excavantibus suppeditetur, vel demum ne sanguinis labes quædam syphilitica, scorbutica, variolosa, cancrosa, vel scrophulosa morbum sustineat, in quibus casibus auxilia chirurgica remediis internis consocianda sunt.

13. *Tabes catarrhalis* Frid. Hoffmann. *de affect. phtisica*, §. 3. *Hectica catarrhalis*. Guarinonii.

A catarrho inveterato, rheumate neglecto febricula quotidie cum rigore exacerbans accidit; inde inappetentia, inedia, tussis, mœror, marcor, macies. Quomodo hic affectus a phtisi imminente distingui possit, & an sit ab ea diversus, judicent alii.

Curatur præmissis generalibus, per ea quæ lymphæ fluxilitatem & blanditiem conciliant, lacticinia scilicet, & diætam mediocrem.

14. *Tabes a stomacho* Collect. Acad. *Tom.* 3. *p.* 252. *obs.* 4.

Fridericus Archiepiscopus Bremensis ob tussim siccam, maciem, aliaque symptomata pro phtisico apud Medicos habebatur; in cadavere pulmo sanus repertus est, stomachus vero corruptus quasi sphacelosus, & ita fætidus, ut nihil magis.

15. *Tabes hepatica* D. Monro *Act. Edimburg. Tom. VI. art.* 47. *obs.* 5.

Incipit ab hepatalgia gravi; apparet tumor dolorificus in hepatis regione, color faciei plumbeus evadit, pulsus parvus & frequens, paroxismi nocturni sudore matutino terminantur, anorexia, a pastu magis dolet epigastrium, sitis continua, somnus interruptus, diarrhœa pertinax.

Observavit Monrous talem tabem, ubi admotis epigastrio cataplasmatis maturantibus, diarrhœa ope seri lactis perseverante, intra aliquot dies, tumor qui fluctuabat sensim evanuit, licet nullum pus in fecibus appareret.

16. *Tabes a vomica* Vandermonde, *Novembre* 1758. *p.* 449.

Febris adest quasi recidiva post peripneumoniam, cum dyspnœa, seu oppressione pectoris, tussi spasmodica, difficultate decumbendi in quodvis latus, dolore obscuro in interiore pectoris crescente, cum in alterum latus vomicæ oppositum jacet, febris hectica, macies in dies crescens, demum post violentum tussis paroxysmum rejectio cysti-

cyftidis, vel membranæ pus continentis. In obfervatione citata D. Cauffe. Aquifmortuenfis Medici, viginti vermiculi in pure cyftidis natabant.

II. Phtifis, *la Phtifie. Phtifis pulmonaris* Morton. *Phtifiolog. Pulmonia* Cirigli *Confultat. Tife* ac *Tifichezza* Italor. Gallis *Phtifie, Puimonie, Confomption.* Ægri *Phtifiques, Pulmoniques.* Græcis *Phtoe*, & *Phtifis* a *phtino*; vel *phtoo* corrumpo.

Character. Eft corporis emaciatio cum amphimerina lenta, tuffi, dyfpnœa, & utplurimum puris fputo.

Conatus naturæ ad expurgandos pulmones a purulenta, aut ichorofa materia eos irritante, videtur omnium fymptomatum caufa.

Principium vero eft infarctus pulmonis fuppuratorius, initio fcilicet fchirrofus, vel turberculofus cum acrimonia fumma; unde tuffis ficca & frequens, ex qua turberculorum illorum fuppuratio promovetur, forte puris pars fluxilior reforpta fanguinis maffam inficit, diffolvit, vafa irritat, febremque amphimerinam follicitat, cujus paroxyfmi fudoribus colli, capitis, pectoris effufis terminantur; hinc faciei pallor, marcor, corporis macies, colliquatio, debilitas, fomnus tum interruptus, anxietas, qua fit ut fine ratione fibi & aliis facile irafcantur; nullus tamen pectoris dolor conftans, unde forte nunquam de recuperanda fanitate defperant.

Cognofcitur phtifis 1. tuffi initio ficca, pertinaci, quæ rheuma neglectum, pertinax & recidivans ab ægro vocatur, cum vocis tono folito acutiori, clangofo, pondere & oppreffione pectoris, mœrore, difficili inter ambulandum refpiratione, quæ mucofa uberi expectoratione fublevatur.

2. Pyrexia quæ habitualis eft, poft paftum exacerbans, cum genarum rubore rofeo circumfcripto, dum refidua facies pallet, fordet, marcefcit, eft cum pulfu parvo, frequenti, vefpere & noctu incenditur, unde vigiliæ, calor acer, & fummo mane fudor; pyrexia autem illa identidem veluti peripneumonica evadit, cum dyfpnœa majori, quandoque fputo fubcruento, & dein uberiori expectoratione, quæ purulenta eft; hinc fitis, urina rubra, macies crefcit.

3. Sputa initio pauca, expectoratu difficilia, vifcofa, dein remittente febre, mucofa, copiofa evadunt, grifea, fubdulcia, vel falfa & acria, fetida, flava dum ficcantur, & vifcofa, in aquam conjecta demerguntur, nifi fpuma fuftineantur; fupervenit demum diarrhœa colliquativa fputa fupprimens, ungues curvantur, capilli delabuntur, corpus extenuatur, &, vix unquam ab ægro prævifa, mors fupervenit.

Sectio cadaveris monftrat pulmones tuberculis duris refperfos, cum diverfis interpofitis abfceffibus; hinc pulmones nedum exefi fint, ut vulgus putat, funt tumidiores & folito ponderofiores pure & muco referti, adeps in toto corpore nullus, mufculi exiles, cutis rugofa, flaccida, tempora concava, facies exfucca, hippocratica dicta.

Phtifes primariæ.

Illæ funt quæ fæpius hereditariæ a decimo octavo ad trigefimum fextum ætatis annum fupervenire confueverunt, vel acquifitæ, quæ quavis ætate prædifpofitis accedunt.

Prædifpofitio autem eft ficcitas & macies habitualis, vox exilis, & levi de caufa raucefcens, cutis alba & mollis, fcapulæ prominentes velut alatæ, pectus anguftum, aut male conformatum, collum longum, genæ rubræ, excreatio matutina, copiofa, frequens; fpecies fequentes funt veluti gradus diverfi phtifeos, qui tamen ob diuturnitatem morbi fingularem medelam tanquam diverfæ fpecies exigunt, maxime cum aliquando fuos ægros ipfe primus gradus auferat, antequam fequentia ftadia morbus percurrat.

1. *Phtifis ficca. Tubercula pulmonis*, vulgo *Phtifis incipiens* Morton. *Tuberculum crudum* Hippocrat. *Phtifis a fchirris pulmonum.*

Illa eft quæ fine ullo aut notabili puris fputo ægrum fuccefsive emaciat; fudoribus extenuat, cum febre amphimerina, dyfpnea, manuum & pedum calore intenfo, ficco.

Principium ejus eft induratio & intumefcentia glandularum bronchialium, quas per totum pulmonem refperfas, duras & nigricantes in cadaveribus obfervavi, nequaquam in centro fuppuratas, fed veluti cohærentes & firmas avellanarum, aut nucum magnitudine, interea ex illis in bronchia exfudabat mucus purulentus, quem in fputis nunquam obfervare potueram.

Cognofcitur hæc fpecies, 1. tuffi chronica non unius circiter, ut in rheumate, fed plurium menfium, eaque etiam initio & continuo ficca, quæ in rheumate humida eft; tufsis illa phtifica, mitis initio, dein ferina evadit, & vomitionem a paftu excitat; hanc tufsim ægri fæpe tribuunt humori acri in laryngem depluenti, eamque ftimulanti, unde nifibus repetitis, mucum quidem gutturis & falivam uberem exfpuunt, fed nihil, aut quid paucum expectorant, contra quam accidit

cidit in rheumate; hanc tufsim phtificam comitatur vox habitualiter exilis, quafi ca-ftratorum, necnon dyfpnœa ex motu corporis, pectorifque opprefsio, unde pro afthmate ficco fæpe Medicis ipfis imponit; comitatur etiam anorexia, necnon difficilior in alterutrum latus decubitus, accedit ægri morofitas infolita, ut vix ab amicis tolerari pofsit.

2. Cognofcitur ex febre cum fiti, inappetentia, urinæ rubedine, fervore volæ manuum & pedum, vefpertina & pomeridiana exacerbatione, unde a rheumata & catarrho diftinguitur, quæ quidem febris lenibus etiam catharticis refiftit, & nunquam definit.

3. Tandem macies quæ eo velocius procedit, quo crafis fanguinis eft acrior; aft in pituitofis & adipofis fæpe vix per annum eft fenfibilis.

Lympha concrefcens in glandulis bronchialibus fchirros, fed tubercula fteatomatica producit, ac proinde indicatio curativa eft, ut huic lymphæ fluxilitas concilietur ea cautela, ut fine violentia & irritatione refe-rentur hæc vafa lymphatica; fed hoc opus, hic labor eft, adeoque incidentia leviffima antequam febris acceflerit, funt præfcribenda, & cum lacticiniis, vel edulcorantibus fimilibus diu ufurpanda.

Huc conferunt, præmiffa phlebotomia, jufcula ex pullo, ranis, teftudine cum uno, aut altero cancro fluviatili, foliis hederulæ, floribus tuffilaginis, vere & autumno repetenda.

Si cholorofis, menfium fuppreffio, fcrophulofa difpofitio adfit, pulvis tenuiffimus ferri, antimonii crudi ad grana duo per menfes addantur, aquæ chalibeatæ pro potu ufurpentur.

Serum lactis cum fucco cichorii, fyfimbrii aquatici & decem afellis, opiata ex catechu, afellis pulveratis, necnon granis decem antihectici Poterii, pro quavis dofi cum fyrupo de eryfimo alternis diebus ante lactis hauftum deglutiatur. Lac autem afininum cum calore nativo, faccharo edulcoratum purum, mane, per autumnum & ver hauriatur ad uncias octo vel plures. Lac caprinum vere, vaccinum quavis tempeftate coctum, folum, vel offæ forma, vel cum oriza, fagou meridie & vefpere fumatur.

Æger interea aere puro, libero, non ventis perflato utatur, hilaritatem fectetur, levi exercitio lymphe fluxilitatem conciliet.

Æftate acrimonia lymphæ, ejufque vifciditas corrigantur potu aquarum fulphurearum, quales de Cauterets apud Bigorrenfes, de St. Laurents apud Vivarienfes, d' Euzet apud Occitanos, ex quibus tres vel quatuor tantum in die cyathos hauriat. Tuffis fyrupo de papavere albo noctu fedetur; fitis leviffimo infufo foliorum veronicæ, vel hederulæ, feu glechomatis compefcatur.

2. *Phtifis humida.*

Phtifis vulgatiffima, quam tuffis humida, & tantum initio, aut in febris exacerbatione ficca comitatur, cum expectoratione materiæ grifeæ, flavefcentis, vifcidæ, non fpumofæ, dulcis vel falfæ, putris, fetidæ. Differt ab afthmate humido per febrem vefpere exacerbantem, genarum ruborem, fputorum fetorem, calorem, corporis maciem. Ab *anacatharfi* quæ vomicam ruptam fequitur, per puris copiam exiguam, cum in vomica rupta initio fit copiofa expectoratio; phtifis humida fæpe eft gradus tertius ficcæ; cum enim peripneumonicæ febres accedunt phtificis, illæ per copiofiorem puris expectorationem accedentem remittuntur, & phtifis humida fit quæ prius erat ficca, fimulque omnia fymptomata a fuppuratione oriunda, ut macies, calor, fudor intenduntur. Cadaver oftendit tubercula pure turgida.

Curatio. Eadem eft ac ficcæ eo difcrimine quod detergentia bechica debeant adjungi, qualia funt balfama, ut de Mecha, Copaivum, nec non Canadenfe, ad guttas octo vel plures in cochleari fyrupi de capillis veneris, vel violacei ante hauftum lactis matutini.

Poffunt etiam aquæ de Cauterets, & fimiles paullo majori dofi, ut ad libras duas vel tres per novem dies mane ufurpari calidæ, eo fine ut fanguis eluatur, initio per alvum, dein per urinas ac fputum, ab acri & falfo pure eum inficiente; verum cavendum eft maxime ne aquæ in corpore cumulentur, & reftitent.

Si lactis ufus tolerari nequeat, quod malum omen, tunc jufcula edulcorantia fuperius laudata debent advocari, cremores orizæ, fagou, jufcula ex pulmone vitulino dimidio, cochleis, ranis, teftudinibus, cum foliis ficcis pulmonariæ Italorum, Gallorum, tuffilaginis, glechomatis debent lactis loco ufurpari, præmiffis lenibus & raro repetendis catharticis, ut mannæ unciis duabus, tribufve.

Phtifes fecundariæ.

3. *Phtifis fcrophulofa* Morton. *c.* I.

Omnium frequentiffima eft, & fæpius curatur quam aliæ fpecies. Cognofcitur ex fignis fcrophulæ antecedentis, ex decurfu miti, tardigrado, pauca macie, febre leni; lympha magis vifcida quam acris eam fuftinet, adeoque lente procedit morbus.

 Cura-

Curatio exigit initio, antequam suppuretur, levia incidentia præmissis & repetitis phlebotomiis, vere & autumno usurpanda; tales sunt pilulæ balsamicæ Mortoni quæ sic parantur.

Rec. Millepedum pulverat. drachmas tres, gummi ammoniaci drachmam unam & semissem, florum benzoini scrupulos duos, extracti croci & balsami Peruviani ana scrupul. semissem, balsami sulphuris terebinthinati quantum satis; fiant pilulæ deaurandæ, vel pulvere glycirrhizæ involvendæ. Sumat æger hujus massæ scrupulum unum sero & mane, superbibendo haustum lactis, vel apozematis pectoralis.

Apozema paretur ex foliis millefolii, pilosellæ, pimpinellæ, taraxaci, pulmonariæ, botryos, scabiosæ, ex floribus hyperici, violarum, papaveris rheados, leucanthemi ana manipulo semisse, jujubarum, dactylorum ana paribus sex, croci in nodulo ligati scrupulo semisse, seminum anisi, baccarum juniperi drachmis tribus, infunde & coque in aquæ fontanę s. q. ad libras tres, in colatura calida misceatur conserva rosarum rubrarum ad uncias quatuor; adde syrupum violaceum vel capillorum veneris ad uncias tres, fiat apozema in usum.

Martialia etiam parca manu ad prophylaxim conducunt, & tusses in puerulis scrophulosis sæpe sanatas vidi longo usu martis ad granum unum, aut aquæ fontanæ in qua clavi, claves ferreæ infusæ fuissent; utile est aquam more rusticorum Gebennensium bibere ex cratere ferreo in scitula semper merso; unde apud eos rara scrophula, sed floridus viget color.

4. *Phtisis scorbutica* Morton.

Cognoscitur sudoribus copiosis, ubere mictione, salivæ & muci tonsillarum excreatione assidua, tussi humida & frequenti; excreata tamen materies est viscida, tenax, vix irritans, sed voluntariis fere nisibus expectoranda; phtisis illa mitis est & chronica ab admisso frigore, vel errore in victu; febris accedit cum inappetentia.

Cognoscitur ulterius eruptione exanthematum instar herpetis miliaris, & erosione gingivarum.

Indicantur in hac specie raro opiatica, quæ sputum supprimunt, nec juvant lacticinia, quæ stomacho vix tolerari possunt, sæpius conducunt apozemata antiscorbutica ex nasturtio aquatico, beccabunga, hedera terrestri, lapatho, nec non abstergentia, ut mel, syrupus de erisimo, millepedes, balsama, ex quibus pilulæ parantur.

Verum cum suppuratio aperta est, tunc aquę sulphureę, juscula incrassantia & pręmissis opiatis absorbentibus lac asininum, quod non ita facile coagulatur, est usurpandum.

5. *Phtisis asthmatica* Morton. c. 3.

Phtisis senilis Morton. *ibidem*.

Ea est quę asthmaticis supervenit, atque ab asthmatis paroxysmis fovetur. Cognoscitur ex eo quod per totum ægritudinis decursum respiratione difficili, sibilante sit stipata, ob mucum viscidum e nodis seu tuberculis pulmonum exstillantem, & tracheæ tenaciter hærentem. Pthisis illa chronica est, & insanabilis, senibus familiaris; febre, macie ab asthmate distincta.

Exigit in paroxysmis non quidem incrassantia, multo minus narcotica quæ sputum supprimerent; unde suffocatio, sed parcas phlebotomias, incidentia, bechica, ut mel, hydromel, syrupum de erysimo, balsamica, millepedes, benzoinum, storacem, sperma ceti; & si spasmodicum fuerit asthma, spiritum cornu cervi, vel salis armoniaci; mixtura Riverii emetica ex æqualibus partibus oxymelis scillitici, & aquæ cinnamomi caute, si nausea accedat; est adhibenda. Juscula ex gallo veteri, enula campana, iride Florentina, marrubio albo, seminibus anisi, anethi, passulis, liquiritia laudantur a Riverio, necnon syrupus de peto, seu nicotiana Quercetani; verum acriora sunt remedia in hoc morbo: terebinthinæ drachma una, cum ovi vitello exhibeatur ad expectorationem movendam, vel balsamum Canadense ad guttas decem, cum syrupo de tussilagine, superbibendo lac vaccinum ebutyratum, & infuso florum tussilaginis, vel gnaphalii montani temperatum. Potus theiformis ex foliis hederæ terrestris etiam conducit.

6. *Phtisis hæmoptoica* Morton. c. 5.

Ea est quę hemoptysim habitualem subsequi consuevit, quæ hæmoptysis tum pulmonarium vasorum laxitatem, tum sanguinis acrimoniam & motus febriles supponit; hęc vero phtisis præcavetur pręmissis generalibus per corticem Peruvianum, vel kinkinam, quod optime vasis tonum restituit, acrimoniam alkalinam emendat, & motus febriles reprimit.

Illius phtiseos duplex est varietas; altera acuta, altera chronica, utraque exitialis; acuta vero periculosior. In hac sputum sanguinis levi de causa revertitur; & sępe ęgrum de medio tollit; in hac phlebotomię, decocta astringentia, pectoralia, ex symphito, hedera terrestri, pilulę ex trochiscis de karabe, sanguine draconis, narcotica maxime

xime conveniunt ; aſt ſuper omnia in hac acuta phtiſi decoctum & ſyrupus de kinkina ſunt palmaria remedia.

In chronica lacticinia, & æſtate aquæ chalibeatæ non magna copia, ſed pro potu ordinario hauſtæ laudantur a Mortono.

7. *Phtiſis calculoſa*. Vide Morton. *cap.* 6.

Ea ſpecies cognoſcitur calculis per tuſſim rejectis ſæpius aſperis, ſiccis, lentis magnitudine poſt tuſſim ſiccam, necnon doloribus acutis pectoris, quandoque etiam ſputum cruoris accerſentibus.

Ea diſpoſitio muci ad concretiones cretaceas producendas ſæpe in eodem ſubjecto calculum in renibus inducit; ex hac vero calculorum pulmonarium minera phtiſis chronica inducitur, quæ aquis ſulphureis parca doſi & diu uſurpatis, lacte etiam aſinino; in paroxyſmo vero tuſſis doloris, aut ſpuitionis cruentæ, narcoticis potiſſimum debet ſedari.

8. *Phtiſis ſyphilitica*. Vide Morton. *cap.* VII. & VIII.

Illa cognoſcitur ex ſyphilidis conjunctæ ſignis, & ex eo quod aſthmatica eſt & humida, multum phlegmatis viſcoſi expectorans; circa quod duplex varietas diſtingui debet; vel enim phtiſis vera & ex pulmonibus eroſis materiæ viſcidæ, purulentæ ejiciuntur, atque ea ſpecies certe apud nos nunquam ſanata eſt; utrum vero per decocta ſudorifica & pilulas ex æthiope minerali ſanetur, ut aſſerit Mortonus, dubito.

Verum videre mihi contigit alteram ſpeciem, in qua licet omnia phtiſeos pulmonaris ſigna forent, tuſſis ſcilicet, ſputa purulenta, amphimerina lenta, & emaciatio ſumma, cum puſtulis venereis hac illac reſperſis, & ea hydrargyroſi perbelle ſanata fuit; verum pus ex tonſillis, palato, uvula & vicinis partibus ulceratis muco albido tectis oriebatur, cum tono vocis naſalis, & intra ſeſquimenſem ſine ptyaliſmo omnia ſanata ſunt.

9. *Phtiſis a metaſtaſi puris* Morton. *cap.* VIII.

Adoleſcens vulnus in crure ab exploſa catapulta paſſus, ibi loci largam & diutinam ſuppurationem expertus curabatur; aſt phtiſis pari paſſu accedebat, quo ulcus cruris exſiccabatur, poſt plures menſes ulcus in crure reverſum eſt, atque phtiſeos ſymptomata evaneſcebant; ſanato cruris ulcere iterum phtiſis revertebatur, &c. unde facile eſt concludere in ſimili caſu non ſolum diætam lacteam, & balſamica, juſculaque antiſcorbutica vulneraria convenire, ſed etiam ulceris externi cicatricem integram eſſe præcavendam, ut fontanellæ ad inſtar hoc emunctorio purulenta materies poſſit e ſanguine eliminari.

10. *Phtiſis chlorotica*. Vide Morton. *cap.* IX. Schenckii *lib.* 2. C. Leigh. *Phtiſiol. Lancaſtrienſ.*

Ea eſt quæ mulieres, ſive virgines, ſive nuptas, quibus catamenia ſupprimuntur, cum tuſſi ſicca & pertinaci, ac cachectico vel pallido colore, doloribuſque pectoris atrocibus, demum emaciat.

Chlorotica licet nuncupetur, non tamen illis parcit virginibus quæ optimæ coloratæ ſunt, imo floridæ; verum a ſuppreſſis catameniis, vel rarius & parcius fluentibus; dolores laterales, dorſales, tuſſis ſicca habitualis, ſputum quandoque cruentum, demum febris nocturna, & cetera phtiſis prænuncia ſymptomata, colorem cito mutant in pallidum.

Illa phtiſis præverti debet uſu martialium, amarorum, juſculorum aperientium, & catamenia reſtituentium; verum cum mœrore ſummo & animi languore ſtipetur, neceſſarium eſt ut quæ cœnobiis incluſæ virgines hoc morbo tentantur, ruſticanum aerem reſpirent, exerceantur, phlebotomiis, lacte, ceteriſque auxiliis tempeſtive utantur; a cantu tamen aſſiduo, frigore veſpertino caveant; nil eſt melius antequam febris accedat, quam ſyrupi martialis cochlear unum ſingulis diebus, vel limaturæ martis granum unum, alterumve per plures menſes in cochleari offæ deglutire; & hoc ſolo remedio novi puellas quibus hæc phtiſis imminebat, radicitus ſanatas.

11. *Phtiſis a peripneumonia* Morton. *cap.* X.

Ea eſt quæ a pulmonis inflammatorio morbo quovis, ut peripneumonia vel pleuritide neglectis ortum ducit, ſive prædiſpoſiti pulmones fuerint vitio hereditario, ſive non ſufficientes & mature inſtitutæ fuerint venæ ſectiones, ſive bechicis & acribus nimium inſtiterit Medicus; ſive demum ægri infantes catarrhali peripneumonia oppreſſi ſint; cum enim expectorare neſciant, facile in phtiſim ex hoc morbo delabuntur.

Ea phtiſis, cum ſanguinis craſis acris non eſt, & pulmones de cetero bene conſtituti ſunt, facile curatur, licet copioſa puris viſcidi, griſei, gelatinoſi expectoratio, febris amphimerina lenta eam comitetur. Præmiſſis lenibus catharticis ex manna, floribus malvæ, perſicorum, ad diætam lacteam properandum eſt, & ſedato pectoris fervore, præmiſſis ptiſanis detergentibus, ut ex infuſo theiformi, hederæ terreſtris, balſami Canadenſis, vel opobalſami guttæ ſex circiter ſingulis diebus ex cochleari ſyrupi ſunt hauriendæ, hac methodo convaluere quidam quos obſervavi.

12. *Phti-*

12. *Phtifis rheumatico-arthritica*. Vide Morton. *cap.* XI.

Ea eft fpecies quæ dolores rheumatifmales vel arthriticos excipit & tollit. Afthmaticæ fimilis eft, fed ab aere craffo non exacerbatur; tuffim non ficcam, fed phlegmatis vifciditate moleftam creat.

Prævertitur phlebotomiis, diæta lactea, & thermis fulphureis, ut balneolenfibus, barregianis, St. Laurent apud Helvios. In hac Mortonus laudat kinkinam, vomitoria etiam repetita, quæ ab Anglo nuperiori mirum in modum extolluntur.

13. *Phtifis a febribus* Morton. *cap.* XII.

Ea eft quæ ab intermittentibus potiffimum febribus ortum ducit. In hac ab ipfis febris primordiis tuffis, dyfpnœa, aliaque phtifeos imminentis figna adjunguntur; fequitur etiam fynochos potiffimum crapulofas, & tunc a peripneumonica tuffi ordiri confuevit, & paullo acutior eft; verum prior chronica & mitis eft, & nihil peculiare exigit cura, nifi ut kinkina bechicis admifceatur, quo etiam folo remedio tuffim phtificam, quæ alias a kinkina exafperatur, fedatam aliquando vidi.

14. *Phtifis exanthematica*. Vide Morton. *cap.* XII.

Phtifis impetiginofa Carol. Leig. *Phtifiolog.*

Ea eft fpecies quæ a febribus exanthematicis potiffimum variolis, morbillis repreffis, cutaneis, etiam eruptionibus chronicis retropulfis ortum ducit, inter quas ea quæ rubeolam repreffam fequitur eft infantibus & frequens & funefta, atque Monfpelii anno 1752. epidemica fuit.

15. *Phtifis icteritia* Morton. *cap.* XIII.

Phtifis hepatica ejufdem.

Cognofcitur 1. ex urinis intenfe flavis, coloris etiam brunnei, qualis decocti caffè. 2. Flavedine cutis fæpe pruriginofa. 3. Pondere, duritie, imo quandoque tumore hypochondrii dextri. 4. Inappetentia & cacofitia infuperabili. 5. Sæpe accedunt etiam dolores atroces hepatici ad viciniam & pectus extenfi, & tribus a paftu horis recrudefcentes. 6. Mœror & proftratio animi fumma.

His vero fe comites addunt fymptomata phtifeos, fed chronicæ tardigradæ, quæ dolores hepaticos & tandem afcitem inducit.

Prævertitur hæc phtifis remediis generalibus & potiffimum illis quæ bilem dilutam per urinas & alvum ducere valent, ac primo præmiffa phlebotomia, ad apozemata aperientia properandum eft; ex radicibus brufci, afparagi, foliis cichorii, pimpinellæ, fcolopendriæ incoctis fimul intra linteolum, rheo craffiufcule trito & limatura ferri. Serum lactis etiam cum fucco cherophylli, nafturtii aquatici, levis cerevifia lupulata, millepedes potiffimum debent ufurpari. Verum nihil eft præftantius, antequam pectus molefte affectum fit, quam aquas Vallenfes identidem epotare, & fi jam phtifis figna fe prodant, aquas fulphureas ufurpare, interpofitis catharticis, decoctum cichorii, infufum croci martis pro potu ordinario fit.

16. *Phtifis hypochondriaca* Morton. *cap.* 4. Cirigli, *Confult. medic. cent.* 1. *pag.* 66.

Ea eft quæ melancholiam, hyfteriam, hypochondriafim, mœrores inveteratos fubfequi folet tum ratione fpafmodicæ pulmonum & pectoris conftrictionis, quæ frigore fubito perniciofior eft pulmonibus, tum ob fpiffitudinem humoribus inductam, unde pulmones obftruuntur.

Hæc phtifis eft chronica & funefta, nec multum a cura phtifeos generica differt hujus curatio, nifi quod ex Mortoni mente, volatilibus, ut fpiritu cornu cervi, caftoreo, animi vires excitandæ funt, narcoticis liberalius fumptis mœror & pectoris conftrictio fublevanda eft, aquis martialibus antequam pus efformatum fuerit, potius quam lacticiniis utendum fit, imo fi fides ipfi adhibeatur, levibus vomitoriis initio utendum.

Ciriglius in hoc morbo ineunte ufum rhei, jufcula viperina, jufcula Lud. Septalii, & pilulas balfamicas pectorales fuadet.

17. *Phtifis chilofa* Carol. Leigh. *Phtifiol. Lancaftr.*

Albefcunt fęces, intumefcit abdomen, marcefcit corpus, gravis tuffis divexat, obftructis verofimiliter lacteis vafis, & intumefactis mefenterii glandulis.

III. Atrophia, *Marafme*.

Illud eft genus morbi macilenti in quo corpus, vel ejus pars fine febre notabiliter marcefcit, & extenuatur, unde differt a tabe & a phtifi per febris abfentiam. Derivatur nomen a *trophe* nutricatus, & *a* privativo. Marafmus derivatur a Græco *marain*o marcefco, quod de floribus languentibus dicitur abufive; marafmi fignificatus etiam extenditur ad tertium gradum phtifeos & tabis, quod fi nomen genericum pro gradibus mutaretur, triplicandus effet nominum genericorum numerus, unde obrueretur memoria.

1. *Atrophia nervofa* Morton. *de phtifi nervofa, cap.* 1. *Atrophia Anglica & Virginiana* Mortoni. *La Confomption.*

Eft confumptio totius corporis abfque ulla infi-

insigni febre, vel tussi, vel dyspnœa, verum cum appetitus & digestionis eversione, unde languor & marcor in dies crescens.

Habitus initio œdematosus, facies pallida, squalida, ciborum omnium fastidium præter potulenta.

Languor virium qui lecto ægros continuo affigit; urina sæpe pauca & rubra, quandoque pallida & copiosa; febris nulla, nec dyspnœa, nisi quæ a debilitate summa oritur.

Principia procatarctica, pathemata animi graviora, liquorum spirituosorum potus liberalior, aer insalubris, ut Virginianus; morbus est chronicus, & in phlegmatiam lethalem degenerat.

Curatio. Initio morbi exigit ea quæ tonum solidis valent restituere, ut stomachica, nervina, martialia, cephalica, amara.

Purgetur æger tertio, vel quarto quoque mane, decocto amaro, rheo, myrobalanis.

Potus ordinarius fit ex vino, vel cerevisia alterata absinthio, cinnamomo, mentha, juniperi baccis, ferro.

Pilulæ fiant ex balsamo, pulvere ari, galanga, zedoaria, calamo aromatico, cascarilla, kinkina.

Opobalsamum, spiritus cornu cervi, & salis armoniaci cum pauxillo sacchari usurpentur.

Victus varius, jucundus in aere puro, cœtu hilari.

2. *Atrophia a sanguifluxu*. *Vid.* Morton. *lib.* 1. *cap.* 3.

Ea est quæ a quovis sanguifluxu per nares, tussim, vomitum, secessum, uterum, mictum, &c. uberiori, vel longiori procedit; si menorrhagia ab uteri ulcere syphilitico procedat, syphiliticum virus est impugnandum. De cetero in quocumque casu, diæta lactea, cremores de sagou, salep, oriza sunt eximia remedia.

3. *Atrophia lactentium* Frider. Hoffmann. *Tom.* 2. *de tabe infantium*.

Ea est quæ defectu lactis accidit infantibus qui sugunt ubera exsucca & lacte destituta; tum quia nutrix pabulo caret, tum quia gravida est; hos *ingannatos*, seu delusos vulgo vocamus. Cognoscitur infantes non sufficienter lactari ex eo quod parum mingunt, parum dejiciunt, vagiunt, marcescunt, & accepto lacte copioso conquiescunt.

4. *Atrophia a leucorrhœa*. *Tabes a gonorrhœa*, *fluore albo* Morton. *Ab onirogmo* Hippocr. *Epidem. VI. sect.* 7. 52.

Ea est quæ ex longo feminis tum fertilis, tum infecundi in maribus & feminis effluxu procedit, a tabe dorsali discrepans per definitionem generis.

Initio mœstitia hypochondriaca, nimia cogitatio, virium languor, famis dejectio. Hæc in viris ex largo seminis effluxu; in feminis vero pallor œdematosus, squalidus, pathemata hysterica, lassitudo insignis cum debilitate, inappetentia; hæc in feminis ex leucorrhœa simplici accedunt, sitis, marcor crescens, emaciatio sine ullo phtiseos signo. *Vide* casum Satyri in Hippocr. *pag.* 1201.

Cura. Sistatur quantocius effluxus gonorrhoicus, non virulentus, & leucorrhœa per remedia his propria, fames exercitiis levibus, frictione leni, aere rusticano sustineatur, cibis variis, gratis, euchymis excitetur, a vino & ardentibus liquoribus fere abstineat; cathartica & omnia evacuantia fugiantur.

Accedente calore hectico aquæ minerales æstate, & vere ac autumno lacticinia usurpentur.

5. *Atrophia nutricum*. Vide *Tabem nutricum*.

6. *Atrophia ab alvi fluxu*. Morton. *cap.* 7. *lib.* 1. *Tabes a dysenteria*, *diarrhœa* Morton. *A lienteria* Morton. *Append. pag.* 23.

Si acrimonia humorum alvi fluxum foveat, bibantur aquæ sale Glauberiano scatentes pro potu ordinario; serum lactis chalibeatum cum bolo absorbente usurpetur, dein lac ipsum adhibeatur.

Opiatæ absorbentes & astringentes cum narcoticis interponantur factæ ex terra catechu, oculis cancrorum, creta campana, & syrupo de rosis siccis.

7. *Atrophia a ptyalismo*. Morton *cap.* IX. *de tabe a salivatione*.

Est ea quæ ptyalismum quemcumque uberiorem sequitur, sive sit ptyalismus scorbuticus, sive qui a prava exspuendi consuetudine oritur, sive qui ab usu hydrargyroseos procedit, inde ægri emaciantur, & ad tabem, aut ad phtisim vergunt; si a pravo more procedat ptyalismus, ab eo deterrendi sunt ægri, illos docendo salivam esse digestioni necessariam; si ab acrimonia sanguinis, aut ab hydrargyrosi, diæta lactea est præscribenda.

8. *Atrophia rachitica* Frid. Hoffmann. *cap.* *VIII. tom.* 3. *Tabes pectorea* Bonet. *Sepulchr. tom.* 1. *pag.* 742.

Hæc non serius, nec ocius se prodit quam dentitionis tempus; infantes magnum caput, ingenium præcox, articulos potissimum, genua, carpos, tarsos, crassos habent; sæpe sunt valgi, vel compernes, gibbive, sed in residuo corpore emaciati & flaccidi. Vide *Rachitidem*.

Non raro infantes antea sani, & perom-nia recte valentes, absque prægressa manifesta causa languent, corporaque extenuari incipiunt; atque hoc patiuntur, quando maturius

rius ablactantur, seu a lactis usu ad solidorum ciborum usum deferuntur; illi pedibus insistere recusant; artus evadunt penduli, corporis habitus potissimum in natibus & naso, evadit flaccidus. Qui affectus rachiticæ atrophiæ affinis est; ast curatur bono lacte restituto.

9. *Atrophia a vomitu* Velschii.

Tabes a pyloro obstructo quasi cartilagineo non ita raro accidit; hinc vomitus habitualis a pastu superveniens, ipsa duodeni durities aliquando tactu percipitur. Hunc morbum aliquoties observavi, nec quidquam profuit præter diætam lacteam.

10. *Atrophia a crinonibus* Horstii. Vide *Malidem*.

Comedones, vel crinones sunt pili rigiduli per dorsum potissimum sparsi qui recens natis suboriuntur, eosque punctura quadam ita divexant, ut illi misellí somnum capere nequeant, marcescant, & atrophia laborent; illi pili pro vermiculis habentur a pluribus Medicis, quibus assentiri vix possum; hos nutrices solent quotidie manibus abstergere, confricare ut elabantur; sunt qui infantes calida eluunt, ut suadet Hoffmannus. Hic affectus non raro solet recurrere. Vide *Malidem* infra in ordine ultimo.

11. *Atrophia senilis* Mercurialis. *Marasmus senilis* Galen. *Morbus frigidus* Galen. *Marasis* Aristotelis. *Senium* Philippi.

Est ea quæ vel omnibus hominibus senescentibus accidit, quæ vulgo tribuitur siccescentiæ corporis; nam, ut ajunt, senescere est siccescere, & ea proprie *maranfis* vocatur Aristoteli; vel est atrophia, quæ licet nulla febri stipetur, febrem sequitur, unde differt a marasmo torrido, seu hecticam comitante. Hic morbus exigit eximium cibum, & usum vini generosioris, calorem assiduum hieme, & Sunamitæ concubitum, qualis Regi Davidi profuit.

12. *Atrophia scorbutica* Severini. *Atrophia scorbutica infantum* Frid. Hoffmanni, *de morbis infantum*, cap. VIII. paragr. IX.

Hoc nomine non solum insignitur atrophia, quæ a lue scorbutica fovetur cum stomacace, maculisque diversicoloribus extremorum inferiorum; verum etiam ea quæ morbis diversis chronicis, aut acutis succedit in prava convalescentia; nam apud Anglos, imo Parisinos, plurimi morbi cachectici pertinaces ad scorbutum referuntur.

Vide Mortonum *de tabe ab hydrope, a sudoribus, &c.*

13. *Atrophia infantilis* Frid. Hoffman. *tom.* 2. *c.* 8. *Hectica infantum* Sydenhami *Schedul. mon.*

Est paulatina corporis consumptio cum abdominis infl ammatione. Vide *Tabem mesentericam*.

Initio artus superiores & inferiores marcescunt, macrescunt, abdomen vero distenditur, plenum est & crassum; respirandi difficultas, lassitudo corporis; fames magna utplurimum, unde prava digestio; hinc alvus inconstans, sæpe laxa, abdomen dolet; facies pallescit, palpebræ mane livescunt; urina modo crassa, modo rubra; noctu calor & siccitas cum siti inextinguibili; frigent extrema, pejus habent hieme.

Mortuis mesenterium glandulis duris, quandoque suppuratis obsitum; tument & hepar, lien; amurca nigra in intestinis vacuis flatu distentis, musculi tenues.

Aqua in qua ferrei clavi infundantur sit potus ordinarius; in primo cochleari offæ nunc rhei, nunc limaturæ martis grana duo, vel tria, nunc pulvis cachecticus Hartmanni ex limatura martis, cinnamomi pulvere & saccharo factus, pulvis ex radice chinæ ad gr. vj. singulis diebus sumatur, aqua pauxillo vino tingatur.

Juscula ex radicibus graminis canini, fœniculi petrofelini, asparagi, apii dulcis.

Abdomen oleo camæmeli, vel anethi ungatur.

14. *Atrophia verminosa* Frid. Hoffmann. *de tabe infantum*. *Atrophia a fascino* Plebis.

Est macies successiva sæpius infantum ablactatorum, quæ fovetur a lumbricis, aliisve vermibus intestinalibus, cibum suffurantibus, quæque apud Plebejos ob symptomatum contumaciam & causæ obscuritatem fascinationi tribuitur.

15. *Atrophia lateralis*. *Atrophie de la moitiè du corps*, Collect. Acad. *Tom.* 3. *pag.* 693. C. J. Dolæo.

Corporis pars dimidia ab axillis ad calcem pedis erat emaciata, ita ut ossa tantum cute involuta viderentur, dum latus dextrum pingue fuit; admotis spinæ dorsali hujus pueri septennis topicis antispasmodicis, & sumptis sudorificis meliu s habere cœpit.

ORDO SECUNDUS.

INTUMESCENTIÆ.

Volumen corporis humani, vel ejus partium crescit quoties a fluidis sufficienti copia genitis & congestis pressio lateralis infertur vasis, quæ solito major fit. In statu sano certa est inter sanguinem & humores proportio quæ mutatur in statu morboso, maxime vero in morbis cachecticis; quantitas lymphæ, seri, bilis, adipis, alteriusve hu-

humoris refpective ad cruoris quantitatem exfuperat, & fic caufa cachecticorum, tumidorumque affectuum eft preffio lateralis facta major a lympha, vel humore excedente.

Si pinguedo excedat, & textum cellularem diftendat, datur corpulentia obefa; fi lympha dilutior prædominetur in textu cellulofo, datur phlegmatia; fi in abdomine afcites oriatur, fi lympha vifcida in glandulis cumuletur, fcrophula oritur; fi bilis, vel bili affinis humor exundet, aurigo nafcitur.

Quandiu debita vi pelluntur fluida a corde in arterias liberas, exindeque per venas ad cor revertuntur, tandiu debita fluidorum crafis perfeverat; excrementitii humores ex fanguine fegregantur, nullibi fiunt ftafes feri, quod vafa relaxaret, fanus & albo rofeus cutis color efflorefcit; verum imminuta vi cordis, retardato fluidorum in vafis circuitu, crafis eorum mutatur, ferum ab ipfis nec per urinas, nec perfpirationis via fatis fegregatur; hinc vafa laxantur, color cutis defædatur, nec cruor ruber præparatur; hinc in dies ejus proportio ad lympham imminuitur; hinc calor decrefcit cum rubro colore, crefcit vero cacochymia ferofa; hinc fit ut cachectici illi morbi frigus, pallorem & carnium laxitatem comites habeant.

Deficiente vi trufiva, cruor minori vi truditur quam ut poffit arterias ultimas laterales diducere, adeoque fubire, unde deficit in vafis cutaneis; hinc iterum pallor, nec ea vi atteritur qua poffit calor nativus foveri; hinc caloris imminutio, nec fluidum electricum nerveum fatis extricatur; hinc virium omnium languor.

Potulenta non bene mifcentur fanguini, nec in fanguinem commutantur, tum ob bilis ferofæ inertiam, tum ob languorem pulfationum cordis; hinc urinæ pallidæ, crudæ; hinc etiam accidit ut fanguis abeat in duas fubftantias, unam cafeofam, fpiffam, non fatis elaboratam, quæ vafa ultima infarcit, obftruit; hinc vifcerum infarctus, obftructiones; alteram aquofam, quæ fluxilior folito facile in vafa lymphatica lateralia, inde in textum cellulofum loco adipis influit; hinc fenfim textus ille cellulofus ferofa & aquofa lympha diftenditur.

Totus in humano corpore textus cellulofus eft continuus; cellulæ omnes perviæ funt, ita ut facile a capite ad pedes, & a dextris ad finiftras prout declivitas finit, illud ferum intra textum cellulofum elabatur; verum cum illud ferum a preffione cordis fit immune, illud viribus folius gravitatis regitur, atque ideo ftante ægro in pedes delabitur, eoque in latus dextrum jacente in illud latus facile defluit. Si ob cibum vifcofiorem, uberiorem feri evacuationem prægreffam, aut virus peculiaris energiam lympha vifcidior, craffiorve evadat, ea facilius hæret in glandulis & glandulofis vifceribus, quia hifce in locis ob vaforum anguftiam fummam, & iteratam complicationem affrictus funt majores; ergo in hifce vafis lympha vifcida cumulatur; hinc lateralis preffio lateralibus vafis inde prodeuntibus major infertur; hinc durities & intumefcentia & vifcerum & glandularum.

Acrimonia humorum quiete exaltatur, ut cryftalli falium in lixivio quiefcente coeunt, data vero fluidorum ftafi deficit neceffaria in vafis excretoriis fanguinis depuratio, aut ab excrementitiis fluidis repurgatio; hinc acrimonia intenditur; unde patet cur in cachecticis morbis ab eodem principio & vafa minima obftruantur, & fluidorum crafis acris evadat.

Hæc funt itaque fere omnibus cachecticis communia fymptomata, fcilicet 1. virium vitalium languor, minor fluidi nervei fecretio, lentior circulationis impetus; 2. minor calor, proindeque debilior cruoris attritus, parcior ejus genefis, major vappiditas; 3. pallor & fqualor cutis, tum ob debiliorem fanguinis motum, tum ob excedentem feri & lymphæ etiam craffæ copiam; 4. vaforum minorum obftructio, & infarctus, & fæpe diffluxus aquofi feri in textum cellularem; 5. humorum acrimonia major defectu excretionis & depurationis, quæ continuo per emunctoria fieri debet, fine qua ad putredinem & rancidítatem fanguis, lympha, adeps, facile vergunt; 6. demum laxitas & mollities folidorum, qua fit ut prementibus fluidis maxime congeftis cedant, & in tumores frigidos, indolentes, pallidos excrefcant.

Praxis. Hinc evidens eft ad genericam horum morborum curam requiri ea medicamina, & præfidia quæ valent cordis vires recreare, fluidique nervei copiam adaugere, quod præftant volatilia, aromatica, fpirituofa elixiria, fpiritus volatiles, liquores fermentati, vinofi.

2. Calefacientia, ut calida actu, & calida potentia, ut ftomachica, cephalica, cardiaca, amara, frictiones, thermæ, ammochofia, veftes laneæ calefactæ.

3. Stimulantia excitantia, quæ fluidi nervei & cruoris appulfum ad exteriora follicitent, ut finapifmi, dropaces, modo vires non diffolvant.

4. Maxime conveniunt refolventia, aperientia, quæ fluidorum fpiffitudinem corrigant, ut cafcarilla, kinkina, antimonii pol-

pollen, ferri limatura, resinæ, ammoniacum, bdellium, opopanax, aloe.

5. Diuretica calida, ut cancri, millepedes, radices rusci, asparagi, eringii, apii, cichorii, necnon antiscorbutica, ut folia sysimbrii aquatici, sii, cochleariæ, armoraciæ, erucæ.

6. Simul ea indicantur quæ sanguinem edulcorant, ut juscula ex pullis, testudinibus, ranis cum aperientibus & diureticis, atque si siccitas sit in sanguine, serum lactis, lacticinia, aquæ acidulæ.

7. Demum indicantur quæ tonica simul sunt & aperientia, adeoque martialia, rhabarbarum, rhaponticum, kinkina, cascarilla palmam ceteris medicaminibus præripiunt.

8. Verum frictiones, deambulatio, equitatio, rusticatio, maxime prosunt ad roborandos musculos, excretiones juvandas, coctionem & famem instaurandam, fluorem spissis humoribus conciliandum, & si fiat rure in aere puro, sicco, loco amœno, animus simul recreatur, mœror cacheticorum morborum principium & fomes abigitur.

IV. Polysarcia, *la Corpulence*.

Is est morbus qui nimia pinguedinis mole figuram corporis deturpat, ejusque agilitatem minuit.

Unde differt a gigantea, sed proportionali partium omnium magnitudine, quæ nec decori quidquam detrahit, viresque moli respondentes obtinet.

Differt maxime a phlegmatia & pneumatosi, quod textus cellularis non sero, nec flatu, sed bono adipe sit turgidus, unde color & tonus non minuuntur, cum tamen moles movenda major sit, nec organa motus musculosa sint potentiora, segnities & pigritia accedunt, & inter agendum dyspnœa defatigat.

1. *Polysarcia adiposa*. *La Corpulence*. *Obesitas* vulgo. *Corpulentia saginosa* Foresti *lib.* 31.

Differt a corpulentia carnosa, seu athletico habitu, quod sit segnities ad motum, & respirandi difficultas in motu. Corpulenti brevioris vitæ putantur, atque apoplexiæ & orthopnœæ magis obnoxii.

Vis coctrix stomachi valida, diæta plena ex cibis euchymis, habitus corporis laxus, transitus ex regione calidissima in frigidam, convalescentia ex synocho maligna, vita hilaris, opipara, otiosa, sunt corpulentiæ principia.

Sennertus refert mulierem triginta sex annos natam, quæ 480. lib. & virum qui 600. libras pendebant.

In eusarchis non saginatis subjectis quondam inveni pondus adipis esse dimidiam totius corporis partem, & in his hominibus adiposis inveni arterias, venas ac viscera non esse majora quam in macilentis ejusdem staturæ, adeoque hepar v. gr. splen, pulmo in adiposis dimidio minores respectu ponderis totius quam in macilentis.

Cura exigit 1. abstinentiam a somno longiori, a desidia tum corporis, tum animi, ita ut nihil magis extenuet corpus quam curæ & sollicitudines, ac quævis pathemata; 2. detractio alimoniæ quoad quantitatem & qualitatem; 3. excretionum quarumvis augmentum maxime perspirationis per exercitia, venationem, cursus, seminis per matrimonium; 4. adipis liquatio per salita, piperata, acetum, caffè, oximel scilliticum, per medicamina omnia evacuantia, maxime cathartica, diuretica, sudorifica, nitrum, tartarum, semen fraxini.

V. Pneumatosis, *Boufflissure*. *Sarcites flatuosus* Smetii. *Tympanitis universalis* Schenckii. *Emphysema universale*. *Hyderos* Galen. *Empneumatosis* Cœlii Aureliani, *pag.* 437.

Est elastica & flatulenta cutis intumescentia.

Causa est expansio aeris in fluidis latentis, qualis in cavo ipsius abdominis in tympanite abdominali accidit, & in emphysematis sub cute sæpius observatur. Aerem elasticum generari 1. a putredine in animalibus aqua submersis docet observatio multiplex; 2. a fermentatione ex reliquiis alimentorum in primis viis colica flatulenta testatur. Discrepat a phlegmatia per elasticitatem partium, necnon ab anasarca per crepitum sub tactu.

1. *Pneumatosis a veneno* Linnæi *Faun. Suec. num.* 261.

Smolandi narrant a morsu colubri *asping* dicti corpora horrendum in modum intumescere.

An flatu expanso, an alio modo, ignoramus? Id a pluribus venenis subito fieri notum est. Vvilis. *de tympanite*, *pag.* 146.

2. *Pneumatosis a vulnere* Litre *Act. Acad. Paris.* 1713. *Tympanites universalis* Vvillisii *cap.* 4. Sennert. *pag.* 954.

Juvenis Leodiensis vulnus punctim factum sub axilla dextra in thoracem penetrans acceperat, postridie toto corpore turgidus apparebat, non solum pectore, sed dorso, ventre, lumbis, scroto, femoribus, brachiis, humeris, collo, vultuque, ut ne palpebras quidem diducere posset, quin etiam in vertice ipso, cute ubique distensa & tumefacta, tumor

tumor ubique erat tenfus, & cum dolore non pauco. Smetius.

Similem cafum obfervavere Sennertus & Vvillifius; aerem in obliquo vulnere ex thorace exeuntem textum cellularem fubire, & per totum corpus infinuari facile crediderim hiftoria fequenti fuffultus.

Ante duodecim annos miles a nefariis lanionibus in fpecu Jovis deprehenfus, infufflatus eft tubulo in vulnus inguini inflictum immiffo; totum cito corpus intumuit, exceptis manibus, pedibufque; paullo poft crefcente colli tumore, & inde dyfpnœa miles cultro fibi collum fcarificavit; fequenti die in Nofocomium delatus eft, cutis erat fanæ concolor, fed tenfa & elaftica, manibus tractata crepitabat; novas hic, illic incifiones cutis expoftulabat æger, ut levaretur a doloribus, & immobilitate artuum; folæ autem fcarificationes profuerunt.

Si quæ pneumatofis a flatu dependeat, ea certe quæ vulnus thoracis fequitur; interea Vvillifius hoc negat, & contendit hunc tumorem a fpirituum nerveorum agmine indignabundo, furente & tumultuario cutem fubeunte fieri; fic Baglivius meteorifmum abdominis a mufculorum ejus fpafmo dedu-cendum putat, errore haud abfimili.

Curam vide apud Heifter. *Chirurg. pag.*181.

3. *Pneumatofis hyfterica*. Vide Sydenham. *Diff. ep. pag.* 41.

Ut hyfteria omnes partes internas, ita & externas quandoque afficit, carnes fcilicet mufculofas, ut maxillam, humeros, manus, crura, tibias, nunc dolorem adducens, nunc tumorem, in quo genere is qui tibias diftendit tumor præ reliquis confpicuus eft; cum enim in hydropicorum tumoribus duo hæc femper obfervari poffint, ut tumor fcilicet fub vefperam fe majorem exhibeat, tum etiam ut paftæ inftar madentis veftigium digiti fortius impreffi, formamque referat, jam in hoc altero, tumor matutino tempore protuberantior eft, nec digito cedit prementi, aut veftigium ullum manet; plerumque etiam tibiarum alterutram tantum inflat; de cetero five magnitudinem fpectes, five etiam fuperficiem, hydropicorum tumores ita ad amuffim æmulatur, ut ægræ fe haud facile ab ea quæ infedit fententia fe hydropes effe, dimoveri patiantur.

Illa pneumatofis cum diabete & ptyalifmo hyftericis alternat, ab his folvitur, his fuppreffis revertitur. *Vide* Ill. Raulin, *de morbis vaporofis*, *pag.* 221.

4. *Pneumatofis febrilis*. Vide River. *obfer.* 69. *cent.* 2.

Inflatio totius corporis in puero. Infan-18. menfium æftate toto corpore inflatus eft fubito, cum febre; alter ejufdem familiæ filius ex eodem morbo interjerat. Varia præfcripta remedia per 12. dies cathartica, aperientia, veficatoria; tandem alvifluxu & urinæ profluvio excitatis, fanatus eft.

Vidi & Chirurgum qui cum diu quartana conflictaretur, toto corpore intumuit cum pallore, atque tumor in quibufdam locis erat quidem œdematofus; verum in facie, pectore, manibus, furis erat fimul emphyfematofus, elafticus; per duos ferre annos auxilia medica fere incaffum expertus eft, ille vero paucis ab hinc annis quater electrifatus, ita fubito convaluit, ut vires, colorem, fomnum naturalem fimul recuperaverit, & tumor omnis evanuerit. *Vide* Acta Soc. Reg. Monfpel. *ann.* 1751.

Quid eft apoftema ventofum Avicennæ quod inter tendines & fub perioftæo oriri tradit, quem flatum per vices accedere, currere, & membra difrumpere tradit? Eft forte rheumatifmus flatuofus, *Nakir* Albucafis.

Nota. Adolefcens dum enfis tractandi arte informabatur, & pro more folito ah! ah! clamaret, gladio præpilato commilitonis in faucibus percuffus eft, atque die fequenti media pars pectoris antica, abdominifque cutis emphyfemate mire intumuit, cum dolore & febre; undecim phlebotomias paffus eft, & fic fanatus, narrante Illuftriffimo Profeffore Antonio Fizes.

Adolefcens ab aratri mole in pectore compreffus, & magno conatu equum coercens, fracta cofta toto corpore intumuit, cum fenfu ftuporis, voce clangofa; cutis ubivis premeretur ftrepitum edebat, ut charta pergamena, fecta vena aer cum fibilo, fimulque fanguis effluebat. Curatus eft diverfis cutis fcarificationibus, & fomentis refolventibus. Daniel Hoffmann. *Differt. de aere factitio. Difput.* Halleri, *Tom.* 3.

In bobus dyfenteria epidemica affectis familiaris eft pneumatofis, non tamen univerfalis, Hippiatris cognita; ea diverfas dorfi & lumborum partes obfidet. Si manu prematur hæc pars, dolet animal, & pars fonitum levem edit; fectis eorum cadaveribus, ipfe inveni pulmones emphyfemate diftenfos; eadem emphyfemata in equis obfervavi.

P. de Sorbait in Act. Naturæ Curioforum, narrat apud Auftriacos endemicam effe pneumatofim, quam ipfe emphyfema, Germani vero *Raufch* appellant, quæque fuffitu e foliis myrthi vulgo fanatur; fed hæc ex auditu narrat.

VI.

VI. Anafarca. *Anafarque*. *Leucophlegmatia* Gorræi, *definit*. *Leucophlegma* Platonis. *Anafarca recentiorum* Galen. *Phlegmatia* Junckeri, *Tabul*. 87. *Hydrops univerfalis* Auctorum. *Ileus* Hippocratis Foef. *pag*. 555. *Hypofarca* Dodon. *pag*. 575. Jonfton. *Idea Medic*. *Hyppofarcidium* Hippocratis, *de diæta* & *hypofarcios*. *Epifarcidium* Galen. *in Hippocr. de diæta*, *pag*. 150. *Catafarca* Galen. *ibidem*. *Hydropifis vera* & *hypofarca* Gordon. *de paffionibus hepatis*, *pag*. 545. *Phlegmatites* Aretæi, *de diuturn. lib*.2. Gorræi, *definit*. *Leucophlegmatia* Cœlii Aureliani, *pag*. 433. *Intercus* Latinis, & *pituita alba* Gorræi. Gallis *Anafarque*, *hydropifie par infiltration*.

Charact. eft cutis totius intumefcentia, mollis, pallida, non elaftica.

Diverfis gradibus diverfa nomina generica male tribuit Proculius, tefte Cælio Aureliano, ut leucophlegmatiæ initio morbi, catafarcæ vel anafarcæ ftatui, &c. cum enim quivis morbus fuos gradus, fua ftadia habeat, nulla eft ratio cur huic diverfa nomina tribuamus, non vero alteri; unde nominum multiplicatio vana.

Sedes eft in textu cellulofo totum corpus ambiente, ipfiufque mufculos, tunicafque fubeunte. In hoc itaque lympha aquofa & copiofa fi cumuletur, fit tumor mollis, veftigium digiti fortius impreffi retinens, pallidus & fqualidus, per totum corpus diffufus.

Hinc differt a phlegmatia in qua tantum partes infimæ vefpere tument, mane detumefcunt; in anafarca vero totus habitus tumet, ut etiam mane magis tumeant partes potiffimum palpebræ genæ; accedit difficultas refpirandi, laffitudo, inappetentia, urinæ tenues aqueæ, febricula, fæpe fomnus non levans.

1. *Anafarca a fuppreffione*.

Illam fic voco quæ fuppreffis evacuationibus folitis fanguinis, urinæ, hæmorrhoidum, diarrhϾ, fupervenit. Cum enim moles fanguinis ac proinde lymphæ crefcit in vafis, preffio lateralis in vaforum lymphaticorum ofcula pari paffu crefcit; hinc uberior ingreffus lymphæ in ea, & inde in adipofa quæ textum cellularem conftituunt; textus autem illius cellulæ implentur & diftenduntur eadem vi qua follis hydroftaticus. Ex hac feri diffufione laxantur carnes, motus cordis debilior evadit, vix cruor ad vafa cutanea pervenire poteft; hinc pallor, frigus, mollities, corporis gravitas, fegnities. Cum autem aliqualis fit transfluxus, tardus tamen lymphæ e cellulis in venas, ex arteriis lymphaticis in cellulas, ejus liquidi putredo arcetur, aut tardius fit; hinc minus periculum in anafarca quam in afcite.

Curatio. Eo debet collineare Medicus, ut preffionem lateralem fanguinis in vaforum parietes, & lymphæ in fanguine prædominium tollat.

1. Ut primum fcopum obtineat neceffum eft fuppreffa catamenia, fuppreffas hæmorrhoides revocare, unica præmiffa phlebotomia, medicamentis diureticis, emmenagogis, martialibus, refinofis, forma jufculi, apozematis, ptifanæ, pulveris, opiatæ.

Huc fpectant potiffimum radices afparagi, rufci, eringii, pimpinellæ, apii, petrofelini, dauci, menthæ, dictamni, capparidis, ononidis, curcumæ, cyperi, galangæ folia, tanaceti, matricariæ, abfynthii, ruthæ, menthæ, flores croci, calendulæ matricariæ.

2. Succi, affa fœtida, bdellium, opoponax, myrrha, aloe, ut lympha excedens eliminetur, conveniunt, quæ alvum, urinam, fudores, vomitum movent; fed potiffimum conducunt cathartica & diuretica; cathartica autem hydragoga ceteris maritata maxime profunt, necnon tonica aperientia. Huc refer jalappam, fcamoneum, iridem, fambucum, fyrupum de rhamno, aquam vitæ Germanicam, rheum, mannam.

3. Diureticis accenfe præter radices & herbas cichorii, cherophylli, eringii, rufci, &c. millepedes, cineres plantarum, ut geniftæ, fabæ in vino albo infufos, corticem radicis ulmi, cochleariam, apium, nafturtium aquaticum, trifolium aquaticum, rubiam, balfama, terebinthinam, boracem, tartarum.

4. Demum evacuatis aquis fuperfluis tonus eft vafis reftituendus ufu martialium, cinnamomi, macis, caffiæ ligneæ, rhei, myrobalanorum, aquis thermalibus, ammochafia, laconicis, fuffitibus aromaticis.

Hujus varietas eft.

Anafarca periodica.

Sex octove diebus antequam fluerent catamenia, intumefcebat toto corporis habitu virgo viginti quatuor annos nata; in quacumque corporis parte imprimeretur digitus, illius veftigium retinebat, tumor ille evanefcebat in ea ratione qua fluebant menfes.

Tertium redibat morbus cum virginem invifi prædictis fymptomatibus laborantem; folutionem morbi, quæ prius fucceflerat, exfpectavi, & reapfe eadem die qua fluxerunt catamenia, tumorem decrefcere, & cum

cum menfibus deficientibus penitus evanefcere obfervavi. Exacto tempore illo, præmiffis præmittendis, jufcula refrigerantia, chalybem fracta & interpolata dofi præfcripfi, inftanti menftrua purgatione, opiata cum antihyftericis maritata ufurpavi, & non rediit anafarca. Obfervatio Clariff. Doctoris Brouffounet.

Altera varietas.

Anafarca ab adiapneuftia.

Tertia morbi die rufticum invifebam qui obfidebatur tumore molli per totum corpus diffufo; referebat ille fe poft meffem factam fanum recubuiffe; mane vero fequenti furgere non potuiffe propter corporis intumefcentiam. Inter varia refponfa quæftionibus a me factis, dixit fe recubuiffe fuper ftramen in loco humido. Hanc caufam morbo natales dediffe judicans juffi, ut linteis calidis perfricaretur, ut panibus mox e furno extractis cooperiretur, pro potu biberet decoctum calidum radicis rufci, qua methodo intra biduum redintegratur perfpiratio, & evanefcit anafarca. Communicabat clariff. Doctor Brouffounet.

2. *Anafarca a fluxu*.

Talis eft ea quæ longis hæmorrhoidum, catameniorum fluxibus, hæmorrhagiis, phlebotomiis repetitis, necnon diarrhœis, lienteriis, diabeti, &c. fupervenit.

In hoc cafu ob virium vitalium & digeftivarum exolutionem chylus craffus & crudus fanguini mixtus non fatis elaboratus non poteft reparare cruoris jacturas; totus fanguis chylofus, aqueus, crudus evadit, unde obftruuntur ultima vafa, & ferum in lymphatica, hinc in adipofa vafa fertur uberius, in illis ftagnat, cumulatur.

Scopus Medici eft ut 1. vires fractas fuftineat analepticis, ftomachicis, cibis facillimæ coctionis, abftinendo ab omnibus medicaminibus, quæ evacuando vires ulterius exhaurirent; 2. ut tonum vafis laxatis, & fluxilitatem congeftis liquidis conciliant citra ullam irritationem; ufus autem docuit diætam lacteam his indicationibus fatisfacere, quod expertus fum ex fuafu Alexandri Tralliani; interim non negligenda aqua in qua rheum & ferrum cum cinnamomo infufa fuerint.

3. *Anafarcha ab exanthematis*.

Ea eft quæ fcabiei fuppreffæ, quæ puerulis a rubeola, variola retrogreffa, fimilibufque morbis cutaneis fupervenit.

Huic præter generalia remedia competunt maxime curcuma & radix lapathi acuti in jufculis, feliciter fanatum hunc morbum, necnon afcitem ex eodem principio oriundum vidi induta fcabiofi tunica, feu fcabie refumpta.

In ea vero quæ a rubeola fuppreffa non fatis erumpente fupervenit, auxilia generalia, fed potiffimum ferum lactis fucco chærophylli alteratum profunt.

4. *Anafarca a febribus*.

Ea eft quæ ab obftructione hepatis lienis febres intermittentes foventibus, ut quartanam, tertianam, ortum ducit.

Illa fpecies eodem modo curatur ac afcites febri intermittenti fuperveniens. Confule Sydenham. *de febr. intermitt.*

5. *Anafarca gravidarum* Puzos, *p.* 82.

Si phlegmatiæ limites tumor œdematofus excedat, tunc intumefcunt huic & inde lumbi, qui tumor vulgo *le Bourlet* dicitur; partes fuperiores, ut manus, facies fimul intumefcunt; vera anafarca eft a phlegmatia quoad prognofim longe difcrepans, maxime fi febris hectica, & polydipfia accedant.

In hoc cafu ufurpanda funt jufcula aperientia ex cichorio fylveftri, fyfimbrio aquatico, chærophyllo, & cryftallo minerali, vel fale Glauberi; cathartica identidem ufurpanda; opiata dein aperiens præfcribetur ex millepedibus, viperis, antimonio diaphoretico, amaris & febrifugis; imo initio una proderit phlebotomia, nec diæta ficca negligenda eft; partus præmaturus eft exfpectandus.

Si vero his refiftat anafarca, partus non vicinus fit, crefcat tumor, dyfpnœa molefter, timendufque fit afcites, vel hydrothorax; tunc labia vulvæ quæ ultra modum turgere folent, vel infima pars tibiæ leviter incidenda funt, unde uber feri proventus, & partus facilior exfpectatio, a quo fananda eft mulier.

6. *Anafarca hyfterica. Leucophlegmacie hyfterique*.

Ea eft quæ mulieribus hyftericis, ficcis, melancholicis, fupervenit v. g. poft fynochum media æftate; in hac veftigia digiti prementis cutis vix retinet, unde a ferofa, feu flaccida differt.

Cathartica & diuretica nocent; ferum lactis, urinæ fluxum reftituit; hoc folo per menfem continuato corpus detumefcit, lac afininum deinde feliciter ufurpatur. Pomme, *Effai fur les vapeurs, obf.* 16. *p.* 145.

Differt a phlegmatia, quod brachia, manus, facies ipfa intumefcant, etiam vefpere.

Eam fpeciem vidi olim diabete terminatam in muliere hyfterica.

7. *Anafarca Americana. Mal de l'eftomac* Labbat, *Voyage en Amerique*. Chevalier, *des maladies d'Amerique*.

Francif. Boiffier de Sauvages.

Nomen vulgare ineptum eft; morbus enim eft vera anafarca, juxta defcriptionem Patris Labbat. 1. Pallent etenim ægri, tumefcunt, cum aliquali flavedine, pedes, tibiæ, totum corpus, & potiffimum facies, fi fides fit D. Chevalier œdematofe turgefcunt. 2. Summa laffitudine proftrati funt. 3. Cum cephalalgia gravativa. 4. Inde fomnolentia continua. 5. Epigaftrium & abdomen intumefcunt, & tandem afcitici fiunt.

Tribuitur hic morbus efui cancrorum, qui vulgo *Crabes* dicuntur, utpote cibo dyfpepto, gravi, nifi corrigatur cruditas vino & aqua vitæ, facchari vulgo Tafia; fæpius ortum ducit a decubitu fub dio, mœrore. Nigritiæ Brafilienfes qui duriffime tractantur, huic funt obnoxii, & ut fanentur ab hero dimittuntur rus, ubi libertate fruuntur, mœrorem difcutiunt, & fructus acajou fubacidi ufu, intra paucos dies convalefcunt. Apud Europæos qui in America degunt, hic morbus familiariffimus eft; illi vero utuntur in curationis initio potibus cardiacis & fudorificis, balneis calidis, cibo facilis digeftionis, vino generofo, dein vero auxiliis hilaritatem conciliantibus, & potiffimum exercitio ita vehementi, ut fudor copiofus proritetur.

8. *Anafarca rachialgica.* Theod. Zelft *de dolore colico-fcorbutico in hydropem mutato. Tract. de podagra, p.* 30. *ann.* 1738.

Eft faciei, pedum, manuum, ventrifque tumor cum dyfpnœa, pulfu debili, inæquali, urina rubra, biliofa, clara, arenulis referta, parca, fuccedens collicæ fcorbuticæ, feu rachialgiæ, quam arthritidem intropulfam putat Theod. a Zelft.

Laudat maxime aquam gemmarum pini per fermentationem paratam, ad unc. fex; tincturam mineræ martis nativæ, ad unc. duas; tincturam vermium maialium drach. 1, fyrupi de cichorio compofiti cum rheo drach. fex, de qua mixtura fingulis bihoriis fumat unc. duas.

VII. Phlegmatia, *l'Edematie.* Gallice *Edematie.* Vandermonde *Infiltration des jambes.* Ægri OEdipi. *Leucophlegmatia* F. Plateri.

Eft intumefcentia œdematofa artuum inferiorum, feu turgefcentia mollis, non elaftica, cuti concolor, indolens; in diverfis tamen fpeciebus varia.

1. *Phlegmatia vulgaris. Enflure edemateufe; Infiltration fereufe. Leucophlegmatia* Veterum.

Prodromus eft & comes 1. afcitis; 2. anafarcæ; 3. hydrothoracis; 4. pedifequa empyematis; 5. prodromus puerperii; 6. comes chlorofeos; 7. quandoque morbus folitarius; harum vero varietatum, aut fpecierum figna diftinctiva defiderantur. In genere tumor incipit a malleolis, vefpere crefcit, mane minuitur, aut evanefcit, digiti prementis veftigium fervat, fubpellucidus eft, fenfim ad tibia, dein ad femora, lumbos afcendit. Curatur diureticis, catharticis, aperientibus, tonicis, martialibus, ut afcites, necnon topicis potiffimum foliis ebuli, aut fambuci fub cineribus coctis, calidis, artus involventibus, necnon foliis hederæ in aqua, aut vino coctis, & calide applicatis.

2. *Phlegmatia hyfterica* Sydenhami, *de paffione hyfterica.*

Ea fpecies a nullo alio Auctore memorata, differt a priori ex eo quod tumor digito preffus illico reftituatur, feu veftigium digiti non fervet; quod etiam faciei pallore non ftipetur. An pneumatofis? Verum tumor non crepitat.

3. *Phlegmatia lactea* D. Levret. *Infiltration laiteufe.* Diar. Medicinæ. Julii 1759. ex Act. Academiæ Chirurgicæ Parifienf.

Differt a vulgari, 1. quod puerperas, raro vero nutrices aggrediatur; 2. quod lactis uterini, aut mammaris repreffionem fequatur; 3. quod ab hyfteralgia lactea incipiat; 4. quod infarctus circa inguina fit initio dolorificus; 5. quod crura & dein tibiæ, demum pedes fucceffive tenfione, dolore afficiantur, non vero ordine retrogrado, ut in vulgari, feu ferofa; 6. quod dum partes intumefcunt dolor recedat; 7. quod tumor fit opacus, non pellucidus.

4. *Phlegmatia gravidarum. Edematie des femmes groffes. Enflure des extremites aux femmes groffes.* Puzos *p.* 84. Mauriceau *lib.* 1. *c.* 17.

Familiaris eft ultimo ac penultimo graviditatis menfe tumor œdematofus pedum, dein & tibiarum & femorum fucceffive afcendens, vefpere crefcens, noctu evanefcens, mane nullus; qui tumor licet vulgo tribuatur preffioni ab utero venis iliacis illatus, aliquot ante partum diebus folet recedere, ubi tamen compreffio minime imminuta eft.

Ea varietas nullius fere momenti eft, curatur accedente partu, prævertitur abftinentia a fitu erecto, aut ad fummum catharfi circa duos ultimo menfes adhibita.

Altera varietas ortum ducit a folito majori abdominis & uteri intumefcentia, unde dolor & pondus; plures hac phlegmatia laborantes melius habent, fi ftent erectæ, quam fi decumbant, & ftant ut facilius refpirent, cujus ratio mechanica facile intelligitur,

gitur, cum ftantibus abdomen extrorfum magis protuberet, tantoque minus furfum premat diaphragma. Curatur difficilius; interea quæ fanguini fluorem conciliant fuadenda, dein partus exfpectandus; crefcente eo morbo jam eft anafarca gravidarum.

Si phlegmatia lumbos non tranfcendat, vigeatque fames, color faciei non fit plumbeus, & fi fexto, feptimove graviditatis menfe abdomen magis prominet quam aliis, nono prominere confuevit, tunc vel graviditas eft duplicata, feu plures fœtus utero geftat mulier, vel hydrometra laborat, & citra noni menfis finem paritura certo eft. Hactenus Puzos.

Mulieres quæ duplicem fœtum utero gerunt, quæ pluries pepererunt, quæ multum, diuque pedibus infiftunt, duobus ultimis potiffimum graviditatis menfibus funt huic obnoxiæ, quia cum premantur venæ iliacæ ab utero, lympha a fanguine repreffo, & in venis congefto uberius in textum cellularem divertitur, ibique congeritur; fed fi textus ille a quacumque caufa fit folito laxior, vires cordis trufivæ minores, tunc impreffio digiti foveam diuturniorem relinquit, & vefpere magis intumefcunt extrema, atque concurrit preffio iliacarum cum principio quod œdematiam in non gravidis excitat, vi fcilicet imminuta circulationis, unde utriufque habenda eft ratio.

Phlegmatia gravidarum ab uteri in iliacas venas preffione tantum orta, fponte poft partum evanefcit fluentibus lochiis, imminuitur etiam decubitu in lecto, quo preffio iliacarum minuitur; nec impedit illa œdematia phlebotomiam. Si concurrant varices tibiarum ab eodem principio oriundæ, illæ lenibus fafciis circumductis reprimendæ funt; non vero aperiendæ. Si dolores crurum & tibiarum vexent ægram, phlebotomia ipfa indicatur, quæ contraindicatur ubi œdematia ab altero principio fovetur; ea autem phlebotomia e brachio tuto celebratur, non e pede.

Si concurrat folidorum laxitas, & virium cordis imminutio, fufficit durante graviditate ad topica aftringentia & tonica confugere; paretur fcilicet virium aromaticum ex decoctione foliorum roris marini, lauri, thymi, majoranæ, falviæ & lavendulæ ana manipul. 1. rofarum rubrarum manipul. femiff. balauftiorum & aluminis ana unc. 1. bulliant in vini rubri libris fex, ad tertiæ partis confumptionem, cola & fervetur ad ufum; linteа hoc vino calido madida bis vel ter in die partibus œdematofis applicentur.

5. *Phlegmatia a Menoftafia*. Obferv. 102. Lamothe, *de tumoribus*,

Puellæ a fuppreffis catameniis fupervenit chlorofis, fcilicet faciei pallor, lafsitudo, faftidium omnium, inappatentia, lumbago, gravitas femorum, eorumque, necnon tibiarum & brachiorum œdema.

Brachio finiftro multum œdematofo, incifis tegumentis manus inter offa carpi, quæ refpondent digitis annulari & auriculari, pollicis magnitudine, non folum copiofum ferum fucceffive extillavit, & brachium detumuit; fed & hæc virgo inde convaluit.

6. *Phlegmatia ulcerofa*. *Blak-leg* Anglis.

Eft tibiarum & pedum turgefcentia œdematofa, & eryfipelatofis ulceribus ftipata.

Nil eft frequentius illo fymptomatum concurfu adeoque mirum eft inde fpeciem fingularem nondum fuiffe conftitutam.

Rubent, tumentque tibiæ, rubore quandoque livefcente cum calore molefto, inde exulcerantur, & fundunt ferofi puris copiam. Signum imminentis exulcerationis eft cuticulæ feparatio a cute rubra, tenfa, dein vel a levi ictu, vel a puftulis rubris fponte obortis orditur fuppuratio, quæ vel ferofa, vel legitima, femper autem pertinacifsima, nec œdematis inde fit imminutio.

Illa ulcera funt duplicis indolis; vel enim eft mera exfudatio feri ex cuticula abrafa, aut ulcere molli, humido, fungofo, & tunc diureticis jufculis fimul & antifcorbuticis ferum illud verfus renes derivandum, pars affecta ficcanda, tonicis, fpirituofis, ut vino, aqua vitæ camphorata, & fimilibus fovenda eft; huc conferunt unguenta ex foliis fclareæ, ipfa etiam folia parti admota: vel ulcera funt eryfipelaceo rubore in viciniis ftipata, pruriginofa, rodentia, & tunc calor & acrimonia temperantur medicamentis faturninis, ut ceruffa, albo rhafis, foliis aftringentibus, ut plantaginis, vel refrigerantibus, ut vitis, betæ, butyro illitis.

Si œdemate rigeant, duræ fint tibiæ, & doleant, exponantur vapori aquæ cum pauco aceto, vel pauxillo falis ammoniaci, deinde oleo palmæ illinantur, vel leviter frica cum flanella calida quæ exceperit fumum ambaræ, vel benzoini accenfi, vel aquæ fpirituofæ accenfæ;

Si ulcera fint fordida, inungantur melle rofaceo, fpiritu vitrioli acidulato.

Ea omnia vana funt in fenibus, cachecticis, valetudinariis, imo in vegetis, nifi utantur diæta vegetabili, identidem purgentur, fumptis remediis fanguini depurando & edulcorando aptis, Vide Heifterum *de eryfipelate*, *de ulceribus*, *&c.*

7. *Phlegmatia Malabarica*. *Hyperfarcofis ulcerofa pedum* Kempfer. *obf.* VIII. *amæn.* Pe-

rical Malabaris endemium, five *Pikal*, *feu pes febricitans*. *Pedarthrocaces* Chriftianis Sancti Thomæ familiaris. *Peju de Sancto Thoma* Lufitanis Indis. *Rojaffi* Japponenfibus.

Viget hic affectus maxime in montibus quos Chriftiani in Sancti Thomæ religionem amplexi, & ideo ex Provincia Coromandel a Paganis ejecti incolere coacti funt, tribuiturque malum aquis nitrofis, acribus hujus loci. Indigenæ narrant a Diis gentilibus pœnam illam inflictam effe; verum fimilem morbum in Ceilan & Omeræ in Japponia obfervavit Kempferus.

Crus tantum alterutrum afficitur a fura ad pedes, genu nunquam, digiti rarius; hanc partem fingulis menfibus cum lunæ incremento phlegmone corripit, qua intra aliquot dies defervente, tumor tamen non remittit, fed in carnem vitiofam fecedit, ut ambitus cruris crefcente ætate, duplo, triplove major fit quam fanis; craffities eft inæqualis, œdematofa, duriufcula, afpectu skirrofa, fungofa, ulcerofaque fanie fcatens: qui hydrocelem fovent, a malo illo funt immunes; Kempferus fufpicatur offis cariem.

Malum eft infanabile, & licet fit nigricans & fœdum, non facile in fphacelum degenerat; imo fi ulcufculis fcateat, non impedit bajulos ne gravia onera geftent, & palmas altas agiliter fcandant.

Morbum illum fublevant Malabarici excitatis circa femora & genua multis fonticulis, quibus funt toti veluti fafciati; aft ab ipfo mali initio poft paucos tantum inflammationis recurfus, fic avertitur feri acri influxus in tibias; ferius inftituti fonticuli non profunt.

Japponenfes vero tumorem fcarificant, & pluries moxa comburunt.

8. *Phlegmatia elephantina*.

An diverfa a Malabarica Kempferi? *Elephantia* P. Alpini *Med. Ægypt.*

Hanc correpti pedes multis magnis duris tuberculis tumidos magnos, atque deformes habent elephantinis pedibus maxime fimiles, cruribus etiam tumefactis, quod Malabaris non accidit; æger nullum dolorem patitur, fed ad ambulandum ineptus eft; interea cafulis ligneis calceorum loco utens pedetentim progreditur.

Tribuitur hic morbus pifcium & aquarum femiputridarum ufui, necnon cibis craffis, ex bammia melochia, anguria batochel, eidemque principio tribuunt hernias, pneumatocelefque ibi frequentes.

VIII. Phyfconia.

Eft intumefcentia totius fere abdominis a partibus folidis citra graviditatem.

Phyfconum nomine Græci indigitarunt homines ventricofos; inde Ptolomeus cognominatus eft *Phyfco* apud Ægyptios ex Tito Livio.

1. *Phyfconiæ omentalis* Frid. Reebman. *Differt. de omento*.

Eft abdominis intumefcentia ab omenti mole adaucta cum duritie fchirrofa, cartilaginea, vel ab infarctu ejus & convolutione.

1. Schirrofum totam epigaftrii regionem occupans omentum Riverius in Canonico Monfpelienfi vidit. *Prax. l.* 13. *c.* 5.

Schirrofum & adipofo-carneum vidit Ruifchius. *Obf. anat.* 63.

In eodem craffo carnofo pilofum glomum idem vidit. *Obf.* 18.

In puella carnofo-glandulofum craffum, Vvartonus *Adenogr. c.* 12. Bartholinus, *Anat. l.* 1. *c.* 8.

Cancrofum ventriculo & hepati adnatum, Hallerus, *comment. in Boerhaavium*.

Craffum, durum, fere lapidofum, Panarolus *pentec.* 3. *obf.* 10.

Offeum tredecim librarum pondere, Mongin, *Hiftor. de l'Acad. des Sciences* 1732, *pag.* 34.

Auctum ad quinque libras refert Vefalius, tefte Bartholino.

Multis millenis glandularum infarctum, Gegerus *Ephemer. German.*

Conglobatum viginti fex libras pendens, unde mulier primum gravida, dein hydropica habebatur, Reifelius: triginta libras pendens unde orthopnœa exorta, Furftius & Boerhaavius, Haller. *comment. in inftitutum*.

Capitis infantis magnitudinem adæquans, Raigerus.

Durum ingens fexdecim libras pendens, atroces dolores creans in femina, Huxham. *Philofoph. Tranfact. volum.* 7. *pag.* 519. & *pag.* 194.

Cura obtinetur longo ufu martialium, mercurialium, falinorum, necnon extus faponaceis, refinofis, emplafticis, interpofito ufu laxantium, millepedum, falinorum, faponis, aceti.

2. *Phyfconia uterina* Bonet. *Sepulchret. de gravidit. falfa, obf.* 2. *n:* 5. 6. 7.

In muliere quæ utero geftare putabatur, uterus apparuit undique diftentus, durus, craffitie quinque digitorum, pendens libras novem cum dimidia, in capacitate maffa carnea concreverat.

In altera uterus poft partum tantam molem retinuit, ut totum infimum ventrem folus occuparet.

In altera utero adnata erat exterius excrefcentia candida, feu lipoma.

3. *Phy-*

3. *Phyſconia ab ovario*. Monroo. *Act. Edimborg. tom. VI. art.* 74. *obſ.* 1.

Mulieri 36. annos natæ prius hydrometra graviditatem mentiente affectæ, catamenia quæ eruperant ſtetere, venter intumuit cum omnibus graviditatis alterius ſignis; ſub finem noni menſis acceſſere tormina partus in quibus obiit. Aperto cadavere, inventum ovarium dextrum molis graviditatem mentientis intus cellulis farctum, & intra cellulas materiem ſteatomatoſam obſervavit Monrous, vaſis ſanguiferis in ejus molis ſuperficie repentibus; præterea lien mollis erat, ſuperficies viſcerum nigro humore infecta, cyſtis fellea, plena grumis, mori fructus colore & ſuperficie referentibus, ſexdecim aquæ brunneæ libræ in abdomine.

4. *Phyſconia fungoſa* Bonet. *Sepulchret. de graviditate falſa, obſ.* 3.

Fungus eſt excreſcentia mollis; ille innaſcitur meſenterio, & ita ſenſim creſcit, ut in mulieribus graviditatem mentiatur. Plures ſunt obſervationes, ut VVelſchii, Slegelii, Severini, Horſtii. Appetitus, alvi, veſicæque munia bene ſe habent; tantummodo eſt in hoc morbo magni, carnoſique tumoris in abdomine moleſtia & indecentia. Pigræus hunc tumorem vocat *Sarcoma* meſenterii; alii *Suaſarcoſim*; Galli *Champignon*.

Aliam hiſtor. vide apud Bonet. *Sepulchret. t.* 3. *p.* 93. *n.* 8.

5. *Phyſconia hydatidoſa* Bonet. *Sepulchret. de gravidicate falſa, obſ.* 3. *paragr.* 2. 3. 4. 11. &c.

Inventus eſt in meſenterio puellæ tumor viginti libras ponderans, intus refertus veſiculis.

In femina altera quæ gravida habebatur, abdomen erat plenum veſiculis crebris, aqua limpida refertis. Vide Ballonium *parad.* 186.

Vide de hac re Philoſoph. Tranſact. *ann.* 1722. *n.* 370. ubi inciſione in vivo octo millia globulorum, ſeu hydatidum educta ſunt ex abdomine,

6. *Phyſconia ab hepate* Bonet. *Sepulchret. ibid. obſ.* 3. *n.* 8. 9. 10. Verduc. *Patholog. de rachitide*.

Mulier ob ſuppreſſionem menſium gravida habebatur; hepar habuit quadraginta librarum pondus.

7. *Phyſconia a renibus* Bonet. *Sepulchret. obſ.* 3. *n.* 7. *ibidem*.

In cadavere muliebri Franc. Plazzonus unum dumtaxat renem invenit in medio ventre ſitum tantæ molis ut initio feminam prægnantem putaret, Rhodius *Mantiſſ. anatom. obſ.* 32.

Franciſ. Boiſſier de Sauvages.

8. *Phyſconia viſceralis* Bonet. *Sepulchret. ibid. Megaloſplachnos* Hippocrat.

Mulier novem menſes utero geſtare putabatur, inſtante partus tempore obiit præ dolore; totum corpus internum, epiploum, meſeræum, hepar, lien, pulmones, cor quoque & peritonæum erant obſita veſiculis aqua limpida plenis, cuique veſiculæ triplex erat tunica. Ballonius, *Parad.* 186. In alia hepar & ſplenem immenſæ molis invenere.

9. *Phyſconia ſteatomatoſa* Hierne, *Collect. Academ. t.* 3. *p.* 226. *obſ.* 166.

Miles quem hydropicum exiſtimabant, omnino macilentus, œdematia, ſeu phlegmatia crurum & tibiarum laborans, abdomen portentoſi voluminis habebat cum dyſpnœa, debilitate, anxietatibus præcordiorum, & fame maxima ſine ſiti.

Gerebat in abdomine molem adipoſam, trilobam quinquaginta quinque librarum pondere, quilibet lobus tumoris intus cavus continens liquidi obſcuro-flavi circiter libras ſex, in altero quid arenoſi latitabat, vix aquæ libræ duæ circa tumorem, qui vaſis ſanguineis, imo quibuſdam lacteis circumdatus erat; unde jure refertur glandulas meſenterii portentoſe auctas fuiſſe.

10. *Phyſconia intercus* VValter Graham *Philoſoph. Tranſact. vol.* 9. *p.* 187.

Tumor abdominis ex latere ſiniſtro major productus a portentoſo numero glandularum ovi anſerini, vel columbini magnitudine peritonæo adhærentium, quarum alia gelatina, aliæ albido humore, aliæ ſubpurulento erant turgidæ, minime cum cavo abdominis communicantes.

11. *Phyſconia ab excreſcentia*.

Ea eſt abdominis partialis durities, aut intumeſcentia quæ pendet ab excreſcentia obſtructionem mentiente.

Excreſcentiam *ad pylorum* memorant Veſalius, Benivenius, Fernelius; *ad inteſtina* reni ovillo ſimilem ano rejectam Chr. VVincler. *Collect. Acad. T.* 3. *p.* 274.

12. *Phyſconia meſenterica* J. Lechelii *Collect. Acad. T.* 3. *p.* 585.

Steatoma meſenterii capitis magnitudine, ſenſu gravitatis, doloribus per intervalla, & vomitionibus ſtipatum; quandoque diarrhœa torminoſa accedebat; pedes ante obitum œdematoſi fuerunt, nullum ſerum in abdomine.

13. *Phyſconia hepatica*. Communicat. D. Brouſſounet. D. M.

Tumorem in regione hepatis a quindecim annis ferebat mulier quadragenaria, de anno in annum eo increverat tumor, ut vidua illa in procinctu duplicis partus diceretur.

Tumor externam hepatis figuram retinebat, erat duriffimus, volumine monftruofus, illo fortiter compreffo, vix dolebat ægra, inter afcendendum anhelabat, pedes nunquam intumuerunt, catamenia rite fluxerunt.

Pertæfa mulier illa medicamentorum, quę clariffimi Doctores per plures annos, & ego per plures menfes in vanum ufurpabam, devoravit fimul & femel drachmam unam & femiff. mercurii dulcis, quod remedium in conferva enulæ campanæ exceptum in plures dofes partitum, & intra quinque dies affumendum præfcripferam; ab affumpto remedio vix tres elapfæ erant horæ, cum vividiffimum dolorem in abdomine conqueritur, & inter cruciatus exclamat fe perfentire aliquid e pectore in infimum ventrem ruens; interea evanefcit tumor, & fere exanimis in lecto procumbit ægra; illam invifurus accedens vires proftratas, pulfum vix micantem, inteftina velut in aqua innatantia deprehendo; compreffa levi manu parte quam prius obfidebat tumor, dolorem acutum perfentiebat ægra; viribus per quatuor dies refocillatis, abdomen intumuit, fenfibilis fit fluctuatio; & jam feptimus excurrebat dies, quo clariffimo Doctore Farjeon in confilium vocato, paracenthefim inftituendam decrevimus, juxta quam ad decem, quindecimve libras educta fuit aqua limpida; tribus vero a punctione diebus elapfis, redit afcites, & non modo abdomen, fed & totus corporis habitus intumefcit; in hoc debellando hydrope incaffum ufurpavi hydragoga vegetabilia melioris notæ, ad mercurium dulcem & antimonium crudum confugiendum erat, quibus hydropem penitus fugavi, & ægram adeo perfecte fanitati reftitutam dedi, ut a fanitate adepta tertius excurrat annus, nullum dolorem amplius perpeffa in hepate, licet valde compreffo.

IX. Graviditas, *Groffeffe*. Græcis *Cuefis*. Ægræ *Gravidæ*, *utero gerentes*.

Verus eft morbus, ifque apud mulieres pęnalis, (docet Genefis) cujus fignum præcipuum eft abdominis intumefcentia in axi hypogaftrii prominens, fenfim afcendens, partuque terminanda.

Differt ab hydrometra, 1. quia ultra quartum menfem in graviditate vera datur motus fœtus in utero contenti, vel fenfus molæ per graviditatem huc illuc inclinantis; 2. quia datur refiftentia tanquam a partibus folidis in utero contentis; in hydrometra vero nec motus tum totalis, tum partialis, nec firmitas adeft, fed potius fluctuatio tanquam a fluidis in utero congeftis.

Principium graviditatis cujufvis eft coitus feminæ cum mare, unde quæ viro non utuntur hydrometræ quidem, minime vero gravidæ effe poffunt; verum dantur plures fallaciæ ex parte earum quæ innuptæ graviditatem celare, aut quæ nuptæ eam fimulare cupiunt, præter errores involuntarios.

Caufa graviditatis eft evolutio fœtus, vel placentæ in utero, aut tuba alterutra, præmiffa fęcundatione; fi fętus exolvatur, graviditas vera eft tum uterina, tum tubalis; fi vero fuffocetur ab evolutione placentæ, datur molaris; non poteft autem diftendi uterus prius in pelvi contentus, & crefcere ad hoc ut contineat fœtum novimeftrem cum liquore amnii & placenta, quæ omnia duodecim circiter libras adæquant, quin fenfim furfum ultra umbilicalem regionem tumor in abdominis axi prominens afcendat, quin ligamenta diftendantur, diftenfufque uterus vicinas partes premat; unde dyfpnœa, conftipatio, difficilis inceffus, gravitas, feu laffitudo totius corporis; præterea fuppreffa majori fanguinis menftrui copia, quam quę primis faltem menfibus ad nutricatum exigui fœtus impendi poteft, fuperfluo fanguine onerantur vifcera acutiori fenfu prædita, potiffimum ftomachus; unde naufea, malacia, aliaque gravidarum incommoda, initio graviditatis magis confpicua.

1. *Graviditas vera* Mauriceau, *l.* 1. *cap. VI.* Ea eft quæ a fœtu in utero evoluto producitur, quæ cum molari eadem per tres, vel quatuor primos menfes habet fymptomata, nec diftingui poteft a tubali, nifi quod tumor in axi hypogaftrii conftanter obfervatur; in tubali vero conftanter ad alterutrum latus. Cognofcitur 1. ex eo quod poft coitum catamenia folito tempore prius erumpentia jam deficiant, nifi valde plethorica fit mulier; 2. quod phœnomena eadem ex parte appetituum fuperveniant, quæ in prægreffis gravitatibus, eaque diverfa in diverfis mulieribus; alia enim vinum, alia tabacum, alia panem, haleces, &c. quibus delectabatur jam faftidit, aut quæ oderat jam fectatur. 3. Intumefcit hypogaftrium, colore tamen faciei florido permanente, unde a chlorofi, & afcite incipiente cum opilatione difcrepat. 4. Inter quartum & quintum menfem diftincte percipit motum partialem fœtus qui initio velut exiguus mus titillabat, deinde alterutram corporis partem huc, vel illuc pro lubitu movet, calcitrat, extenditur, mox in alterum latus fe provolvit, qui motus vegetiores quovis menfe evadunt, & fæpe matri dolorem creant, quique palpo exploranti videntur fieri a capite fœtus, vel a clu-

a clunibus, vel a pedibus; hanc modo, vel illam uteri regionem prementibus, qui certe motus partiales in mola deficiunt. 5. Ultra quartum menfem mammæ turgefcunt lacte quidem ferofo, fed tamen albefcente, & multo copiofiori quam in feminis dudum vacuis, viduifve. 6. Si digito in vaginam immiffo tangatur orificium uteri, dum altera manu jejunæ mulieris exploratur hypogaftrium, & in partes oppofitas alternis vicibus premitur, ut docet Puzos, graviditas inter fecundum & tertium menfem detegi poterit; quippe eo tempore fundus uteri gravidi duobus, tribufve tranfverfis digitis offa pubis fupereminet, & preffio hujus fundi transfertur ad digitum uteri orificio admotum; illa tamen exploratio in mulieribus ventricofis nonnifi inter tertium & quartum menfem profutura eft; addit his fignis Mauriceau orificii uteri claufuram, cervicis ejus brevitatem & craffitiem majorem, ejus etiam verfus pofteriora inclinationem, de quorum fignorum veritate merito dubitabat clar. Puzos.

Cura exigit ut initio & in fine graviditatis metuentes aborfum caveant a lapfu, ictu, pathematis, faltibus, fimilibufque nimiis commotionibus; quoad victum infalubris modo jucundior & expetitus cibus minus nocet gravidis quam non gravidis; plures gravidæ indigent phlebotomia bis terve in decurfu graviditatis repetita, & per illam a plurimis incommodis liberantur; phlebotomia vero e brachio tantum, non e pede inftituenda eft juxta ufum; caveant ab arctioribus crocotis, thoracibufque abdomen comprimentibus, nec non ab occafionibus pathematum quibus magis percelluntur quam non gravidæ; ultimo menfe butyro vias fœtus inungant.

Quomodo vero liberentur per partum, vide in dyftocia.

2. *Graviditas molaris*. Mauriceau, *l.* 1. *c.* 1x. *p.* 104. & *l.* 2. *c.* 31. Synopfis Ephemerid. Germaniæ.

Signa molæ vide in *Dyftocia a mola*.

Concreta carnofa in utero funt vel falfa germina, vel ova immatura, vel molæ, vel fungi. *Falfa germina* funt placenta incraffata, undique claufa in pyriformem molem efficta intra quam vel aqua tantum latet, vel nullus continetur embryo vivus, fed tantum embryonis rudimentum exiguum & informe. *Ovum* vel germen verum eft folliculus filamentofus, pellucidus, albumine pellucido plenus, in quo latet embryo menfis ætatem nondum adeptus vermiculo fimilis. *Mola* demum eft moles carnofa vel hydatidofa ex folius placentæ incremento per multos menfes facto prodiens embryone deftituta.

Quoniam intra menfis fpatium tantum crefcit falfum germen, nullo figno illud, dum latet in utero, dignofci poteft. Abortus vero ejus, qui effluxio proprie dicitur, illud in confpectum prodit; verum mola idem evadit cum diutius imo ultra novem menfes in utero reftitat, & fœtus inftar excrefcit; adeoque graviditatem veram mentitur ufquequo, cum ad quartum menfem & femiffem deventum eft & ultra, nullus motus partialis in utero perfentitur, fed tantum motus totius in partem decliviorem pro diverfa matris pofitura diverfus.

Adfunt fcilicet initio graviditatis molaris anorexia, malacia, vomitus, fuppreffio catameniorum, afthenia, ut in vera graviditate, fed illa non ita diu durant, identidem menorrhagia ferofa exigua & irregularis accedit, lumbago obfcura fupervenit quin ulli principio procatarctico, nec menorrhagia, nec lumbago tribui poffint. Exploratio etiam docet uterum non ita eminere intra abdomen, ac in vera graviditate fub eodem termino eminere folet fupra pubem; fi intra fecundum, tertiumque graviditatis menfem fubito fuperveniat gravis menorrhagia, cum lumbagine parturitionis prodromo, grumorum effluxu, & gravitate podicis, fignum eft certius falfi germinis, maxime fi exploratum uteri orificium poffit digitum admittere, & digito percipiatur in utero corpus molle quoddam extrorfum tendens, fere certum eft inftare falfi germinis exclufionem. Vidi nuper poft aliquot dies a menorrhagia gravi dolores partus fuccedere, fedato aut ceffante fere fanguinis effluxu & abortum feliciter terminari; quo facto vires fenfim recuperabantur; quibus cautelis debeat in hifce cafibus follicitari partus, docet Puzos. *de Falfo germine*, *c.* 19.

Molam viginti libras pendentem, affumpto fpiritu falis ammoniaci falito Zvvelferi, & cathartico expulit Khonius, *Collect. Acad.* *T.* 3. *p.* 368. Huic fcopo frequentes clyfteres profunt, fi mola fit extra uterum, ut ea quam refert Chrift. Froman. *ibid.* *p.* 5o. & ad phyfconiam pertinet, qualis in virginibus etiam reperitur.

Molas quinque imo feptemdecim annorum obfervarunt Academiæ Germanicæ Socii. Vide Synopfim Ephemerid. Molæ hydatidofæ, veficariæ, feu veficales, fcbaceæ fex pingues, fanguineæ & carneæ obfervantur. Omnes vero vafis, vel lymphaticis, vel fanguineis placentæ infarctis, dilatatis fabrefactæ funt.

 3. Gra-

3. *Graviditas perennis*. Collect. Acad. T. 3. *p*. 697.

Uxor militis gravida termino confueto advocavit obftetricem, fed parere non potuit; decimo graviditatis menfe fetus erat jam mortuus, cum lochia ubertim fluxere, & lac per duos menfes e mammis promanavit; fupervenit dein fcabies maligna; tunc moles abdominis decrevit; interea fetus skeletum in utero percipiebatur, carnes abfumptæ judicabantur. Hæc judicabat poft fex graviditatis annos Georg. Hanæus, Med. Danus.

Monfpelii vero uxor Senatoris per multos annos fterilis, paullo ante mariti obitum concepit, nono menfe conamina partus experta eft, & a peritiffimis in arte obftetricia viris explorata fuit, quorum teftimonio minime æquivoco, conftabat eam fetum geftare novimeftrem, cujus caput intermedia tantum membrana craffiori manibus fuis tetigiffe fe fide digni Chirurgi afferuerunt; demum a menfe in menfem fruftra exfpectabatur partus, quievere omnia fetus conamina, ipfe fetus obiit, & tumor durus in regione hypogaftrii fphæricus per aliquot annos perftitit; ac demum mulier Lugduni obiit poft effluxum materiei putris ex utero; in hujus cadavere repertum skeletum fœtus ruptum in tuba fallopiana dilatata latitans.

Steigerthal in *Philofoph. Tranfact. n.* 367. *anno* 1721. per quadraginta fex annos geffit in utero fetum, feu potius molam, cujus iconem vide loco citato.

Rob. Houftoum *in Philofoph. Tranfact.* retulit graviditatem extrauterinam in qua fetus per quinque annos in abdomine latuit.

Offa fetuum ano excretorum obfervavit Bern. Shlever. Fetum per annum expulfum memorat D. Nourfe. Vidit Monfpelii Caftellanus filius Med. Prof. Graviditas novem annorum extra uterum contento fetu, *Philofoph. Tranfact. vol.* 9. *p.* 191. Bromfeild.

4. *Graviditas veficularis*. Tranfact. Philofoph. 1728. n. 405.

Mola veficularis Synopfis Ephem. Germ.

Ea eft in qua loco fetus maffa hydatidum generatur; omnium molarum vel falforum germinum frequentiffima eft nullis fignis ante abortum dignofcenda. Vide *Hydrometram hydaticam*.

5. *Graviditas a falfa mola*.

Eft ea quæ loco fetus geftat tantum placentam, vel a prægreffo partu refiduam, vel concrementum lymphaticum, polypofum a cruore effufo effictum, quæ fubftantiæ molis quidem folent annumerari, attamen ita ab illis differunt, ut fine coitu in utero viduæ, virginifve generari poffint; cum econtra veræ molæ prægreffum coitum fupponant, quandoquidem illæ nihil aliud funt quam germinis involucra ex ovis immaturis aut fubventaneis ex ovario in uterum delapfis, & fufficienter accreta; de cetero obfcuriffima eft earum diagnofis. De his legi meretur Differtatio de generatione molarum Auctore Illuftriff. Comite Buchnero, Acad. Natur. Curiof. Præfide digniffimo.

6. *Graviditas tubalis* Aftrucii, *de morb. mulier. T.* 4. *p.* 44.

Eft ea quæ fit a fetu intra tubam fallopianam crefcente, cujus exempla numerofa proftant. *Vide* Litrium, *Acta Acad. Parif.* 1702. Cyprianum, *Diff. de fœtu ex tuba exciſo* 1700. Haller. ad Boerhaavium, *T. V. p.* 329. Sanctorinum, *Obf. anat. c.* 11. Bonetum in *Sepulchreto*, *l.* 3. *t.* 2.

Ex tuba denique rupta fetum in abdominis cavum delabi non novum eft. Hinc vero mors fetus & matris. *Vide* fuperius relatam hiftoriam fimilis graviditatis perennis.

7. *Graviditas ovarii* Abrah. Vater. *Differt. de graviditate apparente ex tumore ovarii dextri enormi orta per tres annos cum dimidio durante*, Vvittembergæ, 1722.

8. *Graviditas farcoma*. *Sarcoma uteri* Aftruc. *l.* 2. *c.* 6. *art.* 2.

Eft excrefcentia adipofa uteri cavitati adnata, quæ cum notabiliter excrevit, graviditatem fæpe mentitur, id eft mulieres viro utentes fenfim intumefcere hypogaftrium percipientes, fine ullo gravi incommodo facile fe gravidas effe exiftimant, & fi quondam hoc farcoma in lucem edant, videtur corpus uteri modulo accomodatum, adipofum, folidum; unde a mola, germine, aliifque corporibus differt; initio, dum totum uterum non replet, catamenia libere fluunt, dein vero fupprimuntur, imo phlegmatia gravidis familiaris fupervenit; funt tamen quibus hoc farcoma leucorrhœam accerfit. Vide curam apud Ill. Aftrucium.

ORDO TERTIUS.

HYDROPES PARTIALES.

Sunt tumores majores, fed non univerfales, a fluido intra cavum capitis, abdominis, uteri, vel veficæ contento, unde different ab intumefcentiis textum cellularem earumdem partium flatu vel fluido quovis distendentibus aut partes folidas infarcientibus.

Differunt a cyftidibus primæ claffis ratione gravitatis fymptomatum; huc itaque referre non juvat hydroceles, bronchoceles, hydromphalos, ofcheoceles, aneyrifmata, varices,

rices, lupias, hydarthros, &c. nec hydro-thoracem, hydrocardiam, ecclampſias, apo-plexias, &c. quæ a fluido in cavo thoracis, cerebrive effuſo, ſed nullo tumore conſpicuo, dependent.

Cauſa tumorum eſt preſſio lateralis fluidi congeſti in cavitatibus quarum clauſtra di-ſtenduntur. Principia frequentiſſima ſunt ef-fluxus lymphæ per vaſa lymphatica in ſuis nativis emiſſariis obſtructa, ſi de aſcite aga-tur; flatuum geneſis aut expanſio, ſi de tym-panite, & ſic de ceteris.

X. Hydrocephalus, *Hydrocephale*.

Eſt tumor capitis, facie ſæpius excepta, mollis aut elaſticus a fluidi intra ipſum con-geſtione.

Intumeſcit caput cum facie, & quando-que reſiduo corpore, in variola confluente. Vide *Ptyaliſmum varioloſum*. Sed hic affe-ctus ad anaſarcam tertiam attinet. Intume-ſcit etiam mane facies œdematoſe in cete-ris anaſarcæ ſpeciebus, necnon emphyſema-toſe tumet quandoque in pneumatoſi; quem affectum phyſocephali nomine quidam inſi-gniverunt; ſed ab his diſcrepat hydrocepha-lus, quod in cavitate notabili fluida conge-ſta ſupponat.

Morbus hic vel eſt congenitus, vel junio-ribus tantum ſupervenit, cum nullo exem-plo conſtat adultis accidiſſe; pars tota ca-pillata capitis ſæpiſſime intumeſcit, raro ac-cidit ut tumor veſicoſus aquam ex ſutura-rum hiantium intercapedine mutuans, & ca-piti ſuperimpoſitus morbum hunc conſtituat. Vide Mangeti *Bibliothec. Med. pag.* 872. *de Hydrocephalo*.

1. *Hydrocephalus interior*. *Hydrocephale des ventricules*.

Ea eſt ſpecies in qua ſerum intra cranii thecam latitat, eamque ita diſtendit, ut ſu-turæ hient.

Illius ſeri origo in ſinubus ipſis cerebri, ſæpius a glandulis plexus reticularis vaſo-rum, & vel tantum ipſos ſinus cerebri ita diſtendit, ut plures hujus libræ in ipſis con-tineantur, vel inter meninges ipſas & cere-brum, meninges & cranium cumulantur. Si caput minime intumeſcat, nullus proprie di-ctus eſt hydrocephalus, licet hydrops ſinuum cerebri hoc nomine abuſive ſignificetur; ſed adeſt alterum genus morbi ſoporoſi, ſpaſmo-dici, veſani, &c.

Cognoſcitur ea ſpecies ex hiatu futurarum qui digito prementi innoteſcit.

Ægri ſunt ſæpius ſomnolenti, ſtupidi, tar-di, cæci; non pauci ſpina bifida ſimul la-borant, & ſive congenitus ſit morbus, ſive primis vitæ annis ſupervenerit; ea ſpecies omnino inſanabilis eſt; qui ſimul laborant ſpina bifida, ea ſecta citius moriuntur, in-ciſis etiam ope chirurgica tegumentis, mors acceleratur; interea apud jumenta, ut bo-ves, aquarum emiſſionem ope trepani fa-ctam vulgo inſtitui apud Helvetos, docet Wepferus.

Sunt hydrocephalici quorum caput porten-toſe tumet, ita ut reſiduo corpori præpon-deret, & ſimul eſt fere totum pellucidum & molle, quale hic non dudum vidi; illi ad annum unum aut alterum vitam prorogaſſe viſi ſunt, lac nutricis apprime ſugentes, de cetero ſomnolenti, vix ſentientes, ſtupidi.

2. *Hydrocephalus exterior*. *Hydrocephale des tegumens*.

Eſt illa ſpecies in qua omnia capitis in-tegumenta turgida ſunt alba, mollia, œde-matoſa, non invicem hiantibus ſuturis; tex-tu vero celluloſo aquis admodum diſtenſo. Illa diſtenſio fit ſucceſſive, eadem ætate qua in priori ſpecie, atque vel eſt ſimplex mor-bus, quod rariſſime accidit, & tunc functio-nes cerebri vigent, vel ſimul adeſt vitium ſimi-le in cerebri ſinubus, & tunc ægri ſurdi, cæ-ci, vel ſtupidi, ſomnolentive ſunt, imo ut-plurimum tumor conſpicuus ſecundarius eſt, & ab hydrope ſinuum cerebri dependet.

Cum ſimplex eſt illa ſpecies curationem admittit quandoque; & in hoc caſu hydra-goga cathartica diuretica tenellæ huic ætati accommodata uſurpantur. His fruſtra inſti-tutis ad veſicatoria, imo ſcarificationes, præmiſſis tonicis, reſolventibuſque deve-niendum eſt.

XI. Phyſocephalus.

Eſt tumor totius capitis emphyſematoſus ſeu tenſus elaſticus, ſub digito crepitans.

Hujus vero unica dantur ſpecies a pneu-matoſi diſtincta, eaque eſt a Græco *phyſao*, inflo, & *cephale*, caput.

Phyſocephalus artificialis.

Artificioſus hydrocephalus Mangeti, *Biblio-thec. Med. pr.*

Mendicus Pariſis viſus anno 1593. ut pro monſtro ſuum natum lactentem oſtenderet, & inde quæſtum ſibi faceret, cuſo forami-nulo in ejus vertice intra cutem & muſcu-los ope tubuli ſenſim quotidie aerem inſuf-flavit, & intra menſes aliquot repetita o-peratione, monſtroſam in molem nati ſui caput extendit, atque ſic per Galliam de oppido in oppidum viſendum exhibuit. Sce-leratum hunc patrem Magiſtratus Pariſienſis

morte

morte mulctavit. Pneumatocelem artificiosam a mendico in similem finem factam narrat Paræus.

XII. Ascites, *Ascite. Askites* Tralliani, *l.* 9. *Pachy* 4. Hippocratis, *p.* 559. *Hydrops abdominis. Hydropisie ascite.* Ab *ascos*, uter. Ægri *Hydropiques, ascitiques.*

Character. Gravis & fluctuosa abdominis intumescentia.

Si manu latus abdominis prematur, & altera latus oppositum percutiatur, tunc persentitur repercussio seu antitypia quam vulgo *fluctuationem* nuncupamus; hoc signo ascites distinguitur a physconia. Gravitatis sensu de quo ægri conqueruntur, & defectu elasticitatis ac soni ex percussione editi, distinguitur a tympanite.

Abdominis totius sphæroidæo tumore, non solius hypogastrii prominentia circumscripta, qualis est in graviditate, saltem initio morbi, distinguitur ab hydrometra, physometra & graviditate. Ast hoc signum fallit in ascite intercute, aliisque non abdominalibus.

Serosos voco eos qui ab humore lymphatico fiunt; *non serosos* qui a cruore, pure, chylo, urina, &c. *Abdominales* voco eos quorum humor fluitat in cavo eodem, ac viscera abdominis; *non abdominales* vero, si humor coerceatur in alio quocumque cavo & intra cutem, musculos, laminas peritonæi, ovarium, uterum, &c. portentose dilatatum, hinc quatuor ascitum differentiæ, quarum signa ante cadaveris exenterationem vix ulla sunt, & Medicis restant indaganda.

I. *Serosi abdominales.*

Horum sunt permultæ varietates, de quibus in genere agemus titulo ascitis vulgatoris, dein eas sigillatim examinabimus.

1. *Ascites vulgatior.*

Ascitis character est gravis & fluctuosa abdominis intumescentia utplurimum cum polydipsia, urina pauca lixiviali.

Incipit ab urinæ paucitate, colore intensius flavo, rubescente, lateritio, pedum tumore molli; pallido, qui vespere crescit, mane diffunditur in faciem, palpebras potissimum, manumque alterutram, in quam æger nocte recubuit; sitis assidua accedit, abdomen tenditur, tumore non solius hypogastrii, ut in graviditate, sed totius abdominis uniformi; ægro resupino, si altera manu ut sinistra prematur latus abdominis, dum dextra latus alterum ex adverso percutitur, fluctus seu impetus aquarum persentitur; clarior vel obscurior prout aquæ liberius vel difficilius volvuntur in abdomine, obstructis alicubi in abdomine, ut in hepate, liene, ovario, vasis lymphaticis exterioribus, lympha a retro urgente cruore pellitur, unde vasa sua distendit, vel rumpit, vel vicina patula, unde stillatim in cavum abdomine effluit, lympha inquam non serum perspirabile; fluidum enim paracenthesi extractum ad ignem concrescit, ut albumen ovi; sensim itaque repletur abdomen hoc fluido quod premit quoquo versus æqualiter sub eadem altitudine, si sola gravitate premat; unde stante ascitico hypogastrium magis tenditur epigastrio.

Verum si turgidum sit abdomen collecto fluido, & ejus tegumenta semel distensa fuerint, tunc pressio aquarum respondet tensioni claustrorum abdominis & quoquoversus ea ratione æqualis est, unde diaphragma sursum in fornicem attollitur; hinc respiratio difficilis maxime jacente ægro, hinc conatus ad respirandum, conatus ad molem corporis auctam movendam, quæ major est viribus assuetis, unde lassitudo; lympha depauperatus cruor non resarcit jacturas partium, hinc macies in dies crescens, potentia motrix cordis decrescit, hinc pulsus minuitur, & pari passu frequens evadit; cruor non satis elaboratur, unde lympha cruda prædominatur, quæ gravitati potius quam viribus cordis trusivis obsequitur, unde juxta textum cellulosum cutis deorsum semper ad partes infimas & declives delabitur, hinc pedum, crurumque œdema vespertinum, lumborum, palpebrarum, manuum œdema matutinum; ast progrediente morbo æger vix potest horizontaliter jacere, ob respirandi difficultatem, unde erecto trunco jacet; sero superfluo imbibitæ partes laxantur; hinc & cerebrum, unde somnus gravis; forte & securitas animi circa eventum morbi, hinc nullus metus, summa confidentia de recuperanda sanitate; pressis pulmonibus & laxatis supervenit tussis sicca, quæ sputum cruentum paucum dein excitat; effusa lympha in scroto & præputio has partes laxas portentose diducit; alvus sicca est, & difficillime solvitur, languente intestinorum sero imbibitorum sensu & motu peristaltico; facies pallet, sordet, corpus super ne skeletum repræsentat, abdomen quandoque ulcerosum extillat, unde æger sublevatur, quandoque exulceratis & fluentibus tibiis detumescit; hinc natura monstrante viam, Medici paracenthesim necessariam esse intellexerunt.

Si

Si sanguis mittatur ascitico, thrombus ruber est exiguus respectu seri circumflui; ergo serum prædominatur, quod laxitatem solidorum, fluidorumque cruditatem indicat.

Si cadavera asciticorum secentur, viscera plurima nunc hæc nunc illa obstructa, indurata, vel etiam remollita, semi-putrida, callosa, retorrida, granulosa, suppurata, absumpta, adaucta reperiuntur, & sæpissime hepar, dein lien, mesenterium, pancreas, uterus, rarius renes, epiploum, pulmones, cor.

Si cutis pedum secetur, ea vix hiat quod atoniam summam significat.

Herpetes, exulcerationes, sitis, humorum stagnantium acredinem simul indicant, unde gangræna vulneribus horum sæpe supervenit.

Ex dictis patet cur plurimi ascitici omnino insanabiles sunt, maxime inveterato morbo & solidis graviter vitiatis inveterascente morbo omnia in pejus ruunt, fluidis scilicet stagnantibus, putrescentibus, congrumatis vasa laxantur, canales obturantur, vires vitales absumuntur, unde morbus initio sanabilis, dein curæ nulli cedit. Prognosim pejorem reddit ignorantia principiorum hujus morbi in dato ægro; desunt enim signa quibus diversa hæc viscerum & humorum vitia primaria cognoscantur, unde methodum curandi genericam tantum sequimur, quæ causam sæpe non attingit; in praxi ad sequentes ascitis varietates attendendum est.

2. *Ascites ab opilatione.*

Hydrops ab obstructione viscerum.

In recenti sunt 1. pedum œdema; 2. urina pauca rubra; 3. sitis in dies crescens; 4. abdominis intumescentia, gravis, fluctuosa.

In vetusto 1. febricula; 2. anorexia; 3. macies; 4. dyspnœa; 5. tussis sicca; 6. ante mortem hæmoptysis parcissima; 7. erisypelas abdominis ichorem fundens; 8. decubitus horizontalis suffocans.

Desiderantur in recente 1. obstructionum referatio; 2. aquarum eductio per paracenthesim; 3. urinæ copiosus proventus; 4. diarrhœa serosa; 5. abstinentia a potu.

Obstructiones referant 1. succi expressi ex herbis amaris, ut cichorio, syzimbrio aquatico, apio, addito rheo & limatura ferri; 2. apozemata ex radicibus petroselini, asparagi, fœniculi, rusci, ononidis, herbis diureticis, millepedibus, rheo.

Urinas movent vinum Rhenanum, Mosellanum, *claretum* cum rheo, ferri limatura, absynthio, salibus neutris, bolus ex terebinthina, ipsius spiritus, levissima cantharidum infusio, cum vino campano facta, maxime acetum stilliticum; diarrhœam serosam procreant succus ireos, radicum ebuli, syrupus de rhamo, jalappa, aqua vitæ Germanica, remedium Medici Arabi, seu scammonium succo limonis correctum, gutta gummi, &c.

In inveterato ascite sola diuretica tolerari possunt cathartica hydragoga vires nimis pessumdant. Extus emplastra resolventia abdomini admota laudantur, suadentur etiam a Tralliano & ab Hecqueto incisiones cutis in malleolis ad aquas stillatim educendas. Hoc natura quandoque iter sibi cudit, imo in cute abdominis phlyctœnæ ruptæ aquis viam præbent, ut vidi; verum sive sponte, sive arte educantur aut non educantur aquæ, sphacelus ibi timendus; ex ulcere putri, verminoso tibiæ, vidimus aquas effluxisse, & ægrum convaluisse; sed in cachecticis annosis, obstructisque vix ulla salus speranda est. Vinum medicatum hic conveniens, fit infundendo sennæ fol. polypodiique radicum ana unc. II. rhei, jalappæ ana drachm. II. absynthii manip. I. macis, cinnamomi ana semi-drachm. in vini albi libr. III. colaturæ unciæ quatuor mane sumantur.

3. *Ascites ab hepate.*

Ab hepate obstructo, indurato, schirroso, tuberoso, calculoso, flavo, corrupto, pallido, enormi, &c. Boneti *Sepulchret. observ.* 4. 5. 6.

Hepatis superficies numerosis scatet vasis lymphaticis ad cisternam lumbarem lympham devehentibus; obstructo hoc viscere, rupto alterutro lymphatico vase, lympha in abdomine affusa sensim colligitur; operæ pretium est itaque ut libertas circulationis in hoc viscere restituatur; frustra enim aquæ per paracenthesim & cathartica educerentur, cum novus ab hepate proventus semper exspectandus est, adeoque in hoc casu ab initio remedia auriginis aperientia, martialia, radices aperientes debent usurpari forma apozematum, jusculorum, opiatarum quæ diu debent usurpari.

Si bilis adaucta, viscida, retorrida, ob labores, æstivos sudores, calorem summum, hepar obstruat, tunc juvant serum lactis, aquæ minerales Vallenses, Bellilucanæ, caute tamen, jusculа diluentia, quæ omnia inveterato asciti nocerent; causam primordialem morbi tollunt, ut expertus sum; sed non exspectandum donec aquæ effusæ sint.

4. *Ascite a liene.*

A liene tumido, adaucto, indurato, pallido, molliori, corrupto, lapidoso, vel cartila-

tilagine obducto, crasso, cruore turgido, apostematoso, &c. *Sepulchret. obs.* 6. 7.

Hæc vitia sensibilia sunt sæpius sequelæ quam principia ascitis; ast designant sæpius latere in hoc viscere vitium primordiale, scilicet obstructionem quæ ansam dedit cujusdam lymphatici vasis eruptioni, aut diapedesi, vel anastomosi, quod conjectamus præcipue ex hujus regionis tumore, renitentia ex prægressis quartanis & tertianis febribus maturius suppressis, sine sufficienti aperientium usu, deinceps revertentibus, ex ægri colore fusco, habitu macilento, animo melancholico; hoc facit etiam hæmorrhoidis assuetæ suppressio, fontanellæ ulceris catameniorum repressio.

Dum levis est vasorum splenis, vel hepatis infarctus a sanguine spisso, crasso, vel lympha cruda, feculenta, curatur feliciter, aut prævertitur ascites jusculis, ptisanis, apozematis ex rheo, ferri limatura, cinnamomo, radicibus asparagi, brusci, ulmi, capparidis, enulæ, foliis absinthii, chelidonii, armoraciæ, eupatorii, agrimoniæ, cerefolii, cichorii, sysimbrii aquatici.

5. *Ascites scrophulosus*.

A mesenterio strumoso.

Hæc species infantibus crasso cibo utentibus, ab impura venere ortis, non satis exercitatis est familiaris; crescit a liberaliori sanguinis missione in morbis acutis eos infestantibus, suppressa diarrhœa serosa intenditur, cum hydrothorace & anasarca complicatur, & exigit levia àttenuantia scrophulis adversa, tenuissimum antimonii & martis pulverem, jускula aperientia cum calendulæ, rutæ, xanthii, filipendulæ, bellidis, elatinæ, scrophulariæ, foliis aut radicibus incoctis; huc opiatæ ex rheo, martis tinctura, millepedibus, ammoniaco gummi.

6. *Ascites ab ovariis* Mead. *Monita de hydrope*, p. 127.

In quamplurimis mulieribus asciticis origo morbi est in ovariis obstructis, hydatidosis, quorum lymphatica rupta lympham fundunt, quod evenit præsertim illis quarum catamenia defecere, viduis, sterilibusque, aut iis quæ morbos tubæ, ovarii, uterive passæ sunt.

Flatus ex utero per tubas in abdomen fertur facile, ut expertus sum in cadaveribus humanis; mirum est quod hac via aquæ asciticarum ex abdomine foras emitti nequeunt quodam artificio.

Illa species rarissime cedit remediis, ex Meadio, incipit a dolore & tumore inguinis alterutrius, mulieribus est familiaris; sanatur quandoque longo usu decocti summitatum genistæ viridium, & seminum sinapis, cochleari uno bis in die vorato.

7. *Ascites a sanguifluxibus* Juncker. *de ascite*. *Ab innanitione* & *colliquatione* Schenckii, *obs.* *l.* 5. Delapa *consult.* 37. *t.* 1. *Idropisia minaciante* Hippocrat. *Epid.* *lib. VI*.

A repetitis phlebotomiis, catameniis, aut hæmorrhoidibus immodicis, ab hæmorrhagiis profusis, non solum succedit cachecticus & œdematosus totius corporis habitus, verum etiam ascites verus cum urina pauca, lixiviali, siti intensa, aliisque symptomatis, & magna debilitate.

Decrescente scilicet vi trusiva sanguinis per arteriolas ob cordis debilitatem, quæ patet ex pulsu exili & frequenti, arteriæ majores & minores proprio elasterio complanantur, unde sanguis illas difficilius permeans premit, & subit oscula lymphaticorum in majori ratione quam in sanitate; lympha etiam illa debilius elaborata crassior obstruit vasa sua, hinc non mirum si alicunde effluat in cavum abdominis, ibique ut in textu celluloso colligatur. In hoc autem casu aliquoties expertus sum, Tralliani suasu, lacteam diætam esse præstantissimum auxilium, quo non solum ægri vires reparantur, hæmorrhagiæ prævertuntur, verum etiam ascites radicitus sanatur; an vero ascites ille procedat a principio prius assignato, an ab uberi astringentium & kinkinæ prius adhibitorum usu, non ausim decidere; illorum astringentium usum necessarium reddit sanguifluxus uber & pertinax cum febricula sæpius quotidiana eum concomitante. Quando hæmorrhagia est nasalis, uterina, vel alvina, similem ascitem longis diarrhœis serosis, diuresi, vel diabeti etiam supervenire observavi; ast in his casibus magna adhibetur astringentium copia.

Curam ascitis diureticis & lacticiniis perfectam vide apud Vvillisium, §. 3. p. 142.

Hic morbus familiaris est mulieribus menorrhagiam vel a partu, vel a quavis origine copiosam passis. Incipit a pallore pedum & tibiarum œdemate, inde aqua turget abdomen quæ pulsa fluctuat, sitis, urina rubra pauca, aliaque symptomata accedunt; multi, ait Hyppocrates 6. *epidem.* ex hæmorrhagiis nimiis in hydropem incidunt.

Bis morbum vidi in quadragenaria menorrhagiam maximam ter, vel quater in anno experiri solita cum nausea, anorexia ob usum salsorum nimium; ille vero ascites in ea bis sanatus fuit præmissa levi catharsi per usum lactis bis terve de die ad mensem continuati, & Papa in hoc morbo suadet 1. ut sitis constanter toleretur; secus 2. sedetur pauco

pauco vini albi Avenionenfis, ejufque cha-libeati per infufam ferri limaturam ; 3. ut per diuretica lenia, minime fortia urinæ flu-xus copiofus reftituatur, in quem finem ad-hibeantur decocta ex radicibus afparagi, apii, fal. tamarifci, quod idem eft ac mirabile Glauberi, terebinthina, faffafras; 4. a cathar-ticis timet ne vires imminuantur, folum o-leum amygdalarum & clyfmata concedit ; 5. ad roborandum corpus jufcula ex celum-bis, guttulas elixirii proprietatis in jufculo, ufum theæ, infufum lapidis médicamentofi, &c. fuadet.

8. *Afcites ab exanthematis.*

Ab fcabie repulfa D. Deidier, Prof. Mon-fpel. Obf.

Ab herpetibus, maculis, &c. repreffis Char-leton.

A rubeola repreffa male curata. Vide *Ana-farcam.*

Bis in Nofocomio Monfpelienfi accidit a fuppreffa fcabie afcitem fuperveniffe, qui fruftra tentatis ceteris auxiliis, fanatus eft affumpta fcabiofi tunica, unde repullulavit fcabies, & afcites evanuit ; vix unquam in afcite fuccedunt fudorifica, in hac fpecie tamen indicata videntur.

9. *Afcites arthriticus* Mufgrave *de arthri-tide c. VII. hift.* 3.

Hanc fpeciem afcitis feliciter curatam vi-defis in Auctore.

10. *Afcites artificialis* Lovveri *Experim.*

Eft ille qui canibus inducitur ligata vena quadam majori ut cava; tunc enim fangui-ne in venis congefto alteri retro fequenti opponitur refiftentia, qua fit ut fortius pre-mat ofcula omnium arteriolarum huc ten-dentium ; ergo ut ofcula lymphaticorum ex his oriundorum diducantur, & majorem fui liquidi copiam fundant; quod liquidum an-tea forma tantum halitus in cava abdomi-nis, pectorifque tranfudabat ; jam forma fen-fibili colligitur.

11. *Afcites fcorbuticus* Boerhaavii *Confult.* 16. Charletoni, Vvillifii *de fcorbuto.*

Poft auriginem, melanicterum, a caco-chymia biliofa ortum, & fcorbuti figna, ut maculas pedum luteas, punctatas, maculas crurum & dorfi lividas, latas, gingivarum fetorem, cruentationem, fuperveniunt cru-rum & pedum œdemata, urinæ brunneæ, atro-flavæ, pauciffimæ, lateritiæ, fitis urgens, macies artuum, abdominis tenfio, tumor gravis, fluctuans, facies lurida; his comites fe præbent hepatirrhœa fcorbutica, tuffis hy-dropum ficca, dein fanguinea mortis præ-nuncia, dyfpnœa, &c.

Curatio Boerhaaviana.

In his circumftantiis fumat æger omni bi-horio per dies quinque pilulas, fingulas gr. IV. fic paratas.

Recipe bulbi ari recentis & rhei ana drach. i. affæ fætidæ croci, terebinthinæ, & bal-fami copaivæ ana gr. XV. faponis Veneti un-ciam femiff. mifce, fiant pilulæ: fuperbibat vero unc. i. de liquore fequente. Recipe aquæ ftillatitiæ baccarum juniperi, cochleariæ ana uncias fex, fal. polychreft. drach. ij. tartar. vi-triol. drach. i. rob. baccar. junip. unc. iv. fpiri-tus rectificati baccar. junip. unc. unam & fe-miff. tinctur. myrrhæ unc. i. mifce. Hæc per menfis decurfum fiant; interim pannis cali-dis ficcis mane & vefpere totum abdomen fortiter confricetur; addatur exercitatio pe-deftris, vel equeftris affidua pro viribus; vi-ctus ex lactuca, fpinachia, paucoque vino, aut cerevifia; hæc ineunte morbo fuadentur, jam facto nulla fpes fupereft. Hæc Boerhaa-vius.

Rrancifcus Religiofus quem hoc afcite la-borantem vidi, fumptis vulgaribus remediis, poft fex circiter menfes cum uteretur apoze-matis antifcorbuticis, interpofitifque cathar-ticis, contra meam & omnium exfpectatio-nem, fuperveniente urinæ profluvio, libera-tus eft ab afcite & fcorbuto, & convaluit ; illa itaque fpecies afcitis minus multo peri-culofa cenfenda eft quam ceteræ.

Ea fpecies a fanguinis diffolutione depen-det, ejufque acrimonia ; qua fit ut defectu nativæ vifcofitatis in fanguine, pars ferofa ab eo facile fecedat, ex vafis lymphaticis exhalantibus uberius in abdomen extillet, aut in carnium intercapedinem dimanans to-num earum deterat, fimulque mora acrior reddita putredinem contrahat, vifcera cor-rumpat; hæc vero fpecies etiam afcitem in-ducere poteft ob hæmorrhagias immodicas quibus fcorbutici fæpe exhauriuntur ; ftipa-tur vero gingivarum tumore livido, fangui-fluxu ex ore, dentium nigredine, oris fæ-tore, tibiarum & crurum latis, livefcenti-bufque maculis, fimulque diftinctis nigris, flavis, luteifque puncticulis.

Jufcula ex carne vitulina, rheo, lapathi radice, foliis cichorii, pimpinellæ, fangui-forbæ, &c. balneo mariæ parata, interpofitis lenibus catharticis indicantur, & deinceps diuretica cum roborantibus mixta, quorum ope evacuetur abdomen, atque demum lactis afinini ufu fanguinis acrimonia temperetur.

12. *Afcites febrilis. Afcites a colliquatione* Sennert. *de hydrope afcite.*

Illam fpeciem ab initio comitatur, vel imme-

immediate præcedit febris acuta, continua, vel exacerbans, vel inflammatoria, mox accedit abdominis calor, intumefcentia, & mors, ut obfervavi, minime fera; unde difcrepat ab afcite intermittentibus febribus fuccedente.

Afcites ex quartana Vverlof. *obf. de febrib. pag.* 59.

Mulier a biennio quartanæ obnoxia, ab eo fere tempore afcitica fenfim evaferat cum menfium obftructione, & dyfuria urinæ lixiviofæ, crura & femora cum dorfo œdematia laborabant, turgebat facies, refpiratio anhela, & laffitudo; omnibus remediis refiftebat hydrops & quartana; Vverlhofius ter mane ante paroxyfmum pomeridianum præfcripfit vini emetici unciam unam & femiffem, unde mire imminutus eft tumor abdominis, fudor erupit poft acceffus; præfcriptum deinde electuarium ex kinkina, enulæ radice, fale ammoniaco, vitriolo matris & rob juniperi, unde omnia melius fe habuerunt; deinde purgata eft ægra fucco ex iridis vulgaris unciis quatuor in aqua fœniculi maceratis expreffo, cum pauco facchari, quod plurimis arcanum eft eximium.

Recipe radicum iridis vulgaris recentis fubtiliter rafarum uncias quatuor, parum macerentur in aquæ fœniculi unciis duabus, expreffo fucco addatur faccharum, & aquæ cinnamomi pauxillum; fiat potio.

Kinkinam in afcitis illa fpecies laudant Francus, Reftaurant, Boecler in Hermannum, Brunner. Alexand. Camerarius.

13. *Afcites calidus*. vide Sponii *aphorifm.* 81. Mead. *monit. p.* 139.

Non infrequenter in praxi occurrit fpecies afcitis, quæ largo potu, fero lactis, fanguinis miffione feliciter tollitur, contra vero folitis alias artibus exacerbatur. Vidimus hydropem curatum viginti venæ fectionibus, qui ab exhibitis hydragogis & diureticis cujufvis generis magis ac magis intumuerat; in hac fiquidem fpecie calor exfuperans fundit & liquat fanguinem ac fere totum in ferum convertit; ac proinde dum diagrydiatis aut falibus diureticis res peragitur, morbus ingravefcit, cedit econtra benignioribus & refrigerantibus præfidiis.

Afciticus quem refert Meadius a collifione in hypochondrio dextro per ictum violentum poft fex feptimanas intumuerat, dolor erat graviffimus in abdomine, fitis intenfa, urina lixiviofa pauca, adhibitis diureticis & catharticis pejus habebat, tumor in dies crefcebat, paracentefis recufabatur, demum ad levandos dolores adhibita funt narcotica; mirum dictu, non folum dolor fedabatur, fed urina fluebat, alvus libera erat, fed cum finita fomniferi actione rurfus pejus haberet, narcoticum octava quaque hora adhibitum eft, & ad famem inde languentem excitandam addita eft infufio amara; necnon vorabantur pilulæ ex ftyrace & kinkina cum terebinthina, & fic æger contra omnium fpem convaluit. Mead. *monita de Hydrope p.* 141.

2. *Serofi non abdominales*.

14. *Afcites intercus*. *OEdema* Lamothe *obf.* 100. *des tumeurs*.

In afcitica extra peritonœi cavum 54. menfuras aquæ ichorofæ invenit J. Scultetus, *mifcel. curiof. anni* 4.

In peritonœi duplicatura obfervavit P. Barbette, *anatom. p. part.* 4. *c.* 2. fub cute ipfa Platerus, *l.* 3. *prax.*

Hæc fpecies non confundi debet cum ea in qua vifcera omnia abdominalia in glomum collecta & peritonœi lamella involuta locum cedunt aquis effufis & totum abdomen replentibus, licet extra peritonœum contentis, quia verum afcitem abdominalem ita repræfentat hæc pofterior, ut non nifi ab anatomico perito poft cadaveris aperturam dignofci queat: glomus vero vifcerum vel furfum vel ad alterutrum latus fertur, cujus exemplum vide apud Meadium, *monit. de Hydrope*.

OEdema Lamothe, *obf.* 100. *des tumeurs tom.* I.

Cognofcitur ex tumore partiali tegumentorum abdominis circumfcripto, intra quem fluctuatio percipitur fine fignis fuppurationis ac effufionis intra cavum abdominis.

Aperto ope acus triquetræ ex hoc hygromate aqua limpida effluxit, & æger intra tres feptimanas convaluit; evidens eft non œdema fuiffe, ut putat Lamothe, fed hygroma.

In obfervatione 101. ejufdem Auctoris aqua limpida ex fimili tumore fluctuante emiffa eft ope incifionis, ubi pus adeffe fufpicabatur, & hunc morbum *abfceffus* nomine indigitat. Sedes ejus erat inter peritonœum & mufculos abdominis.

15. *Afcites uterinus* Nicolai *Decad. obferv. Argentorati*, 1725. *obf.* 9.

In cadavere viduæ fexagenariæ, uterum fphæroidea diftentione cartilaginem xyphoideam attigiffe vidit; ille fexdecim menfuras aquarum inftar amarucæ continebat; orificium arcte claufum erat, ubi limus fufci coloris, extus hydatides multæ, inteftina ver-

verfus fuperiora protrufa, ovaria obliterata, vifcera abdominis partim fchirrofa, partim livida: mulier ante duodecim annos lochiorum regimen in puerperio male obfervaverat, inde malum in dies crevit.

Videatur apud Verdier *anatom.* alterum hujus morbi exemplum.

Afcites uterinus Saltzmanni, *obf. Decad. obf.* 9.

Vidua fexagenaria quæ pro afcitica habebatur tumore abdominis tenfo non fluctuante fine ullo umbilici veftigio, habuit integumenta communia valde extenuata, mufculos abdominis obliteratos, peritonæum callofum jufto craffius, in illo cavo uterus tendineo-cartilagineus, fphæroideus ufque ad cartilaginem xyphoideam diftenfus, aquæ amurcofæ fexdecim menfuras argentinenfes continebat cum limo fufco in fundo, hydatidibus orificium uteri exacte claudentibus; ovaria & tubæ Fallopii obliteratæ, inteftina verfus fuperiora omnino protrufa, hepar renefque fchirrofi gangrænodei, lien exiguus lividus, omentum abfumptum.

16. *Afcites ftomachi.* River. *centur.* 4. *obf.* ab Anton. Jodon, Altiffiodorenfi communicata *p.* 107. Hydrops ventriculi eft afcitites a nonaginta libris feri in ftomacho contenti in muliere quadragenaria, quæ pro gravida habebatur.

17. *Afcites Intermufcularis.* Thom. Shorl. *philofoph. tranfact. vol.* 9. *p.* 150.

Aderat triplex afcites; 1. intermufcularis in latere finiftro abdominis; 2. abdominalis in cavo; 3. in ovario omnium maximus.

Cognofcebatur ex lateris dextri mollitie, aderat innapetentia, vigilia, fitis exigua, febris lenta, dolor multus, ovarium viginti libras pendebat.

18. *Afcites omentalis.* Munnicks *obf.*

Illa eft fpecies in qua cavum omenti aquis collectis diftenditur, verum nullum eft in fymptomatis nec in cura difcrimen quo ab abdominali vulgari dignofcatur.

19. *Afcites ovarii.* Academ. Chirurg. *t.* 2. *p.* 431. *Afcites faccatus*, vulgo *hydropifie enkiftee.*

Eft fpecies quæ incipit a tumore alterutrius lateris hypogaftrii, unde differt ab afcite vulgari feu ab effufo liquido: crefcens tumor fenfim, totam abdominis cavitatem implet, fed fluctuatio eft multo obfcurior, & extractus humor eft craffior, vifcofior multo quam lympha afcitis vulgaris, humor lutofus, cruentus, fætidiffimus, urinis lateritiis paucis, febre, fæpe vomitu, abdominis dolore, alvo conftipata; incifione facta injectis deterfivis fiftula fucceffit, & demum exhaufto humore per fiftulam convaluit. Ledran *obf.* 11.

Aquæ gelatinofæ copiofiffimæ intra ovarium & tubam ita diftenfam ut totum abdominis cavum occupans prima paracenthefi viginti lymphæ pintas fuppeditaret. Multi fchirri in abdomine ab ovario; cetera vifcera fana. D. Montaulier.

In abdomine afciticæ inventa duo ovaria fchirrofa intus hydatidibus turgida, alterum quindecim, aliud duodecim librarum. M. Malaval.

Moles enormis ovarii dextri afcitem in toto abdomine referens continebat ultra quadraginta libras gelatinæ pellucidæ vifcofiffimæ. M. de la Porte.

Afcites faccatus Abraham Mercklini, *Collect. Acad. t.* 3. *obf.* 183.

Eft afcites a fero urinofo contento intra folliculum ex ovario pronatum.

In puella ante fexdecim annos abdomen intumefcere cœpit fine dolore, fine difficultate progrediendi, nupta ter gravidata peperit, nec tumor evanuit, immo acceffit progrediendi difficultas, ifchias, anxietas in interaneis, urinis rite fluentibus, demum dyfpnœa, & tumore crefcente obiit.

Inventus faccus membranaceus portentofæ molis, urinofo fero plenus, vifceribus impofitus, omento furfum retracto.

3. *Non ferofi abdominales.*

Sunt fanguinolenti, purulenti, urinofi &c.

20. *Afcites cruentus.*

Ab aqua fanguinolenta Ger. Blafii *obf.* 11.

Ab aqua nigrefcente Bonet. *Sepulchr. obf.* XX. §. 5.

A cruore loturæ carnium fimili Holler. *de morbis. c.* 39.

A cruore mero. Saxonia, *l.* 3. *c.* 32. Beniven. *c.* 76. Tulpii. *c.* 40. Severin. *de abfceff. p.* 279. Ant. Pozzis, *Collect. Acad. vol.* 3. *p.* 209.

Monialis trigenaria menftruis tunc deficientibus abdomine intumuit poft inguinis dolorem.

Inventa eft tuba uteri liquido feminali diftenfa, & moles fanguinis atri octoginta libras pendens inter peritonœum & mufculos abdominis, præter quadraginta libras feri in cavo abdominis effufi.

21. *Afcites purulentus.* Mead. *de hydrope.*

A pure aquofo, fætido, abdomen replente Saltzman. *obf. anat.* 31.

A purulentia faccata Bonet. *Sepulchret. obf.* XX. §. 7.

A pure

A pure abdomen distendente, Plat. *obs.*

Illa species sæpe tympanitidem refert, seu flatibus abdomen implet, & insanabilis est omnino.

22. *Ascites urinosus.*

A vesica disrupta Plater. *l.* 3. *c.* 3.

Eo bene poto humique strato, alius ventrem insiliens vesicam exebrietate distentam eo impetu ruperat, unde urina in abdomen e ffusa venter ante mortem intumuerat. Vesicæ vulnus post mortem aperto cadavere vidit Platerus.

23. *Ascites chilosus*. Act. Acad. Paris. 1700. *pag.* 11.

Liquidum paracenthesi eductum lactis colorem, consistentiam, imo saporem, sed paullo magis salsuginosum obtinet, spumat bulliendo, ac conquassando, acidis non coagulatur, sed sale tartari; bis in mense ultra 26. libras hujus aquæ chylo tinctæ edu-cebant.

4. *Nec serosi nec abdominales.*

24. *Ascites sanguineo-uterinus.*

Mulier ascite laborans ex urbe *le Puy en Velay* Monspelium appulit auxilium implorans: venter portentose distensus, urinæ paullulum lixiviosæ, pedes etiam œdematosi, sitis exigua; tentatis frustra consuetis remediis paracenthesis instituitur; hinc fluunt libræ circiter quatuor cruoris meri; stupent Medici, & Chirurgus eorum jussu cannulam retrahit metu syncopes quæ paullo post summum metum incussit; restitutis paullulum viribus ea patriam repetit & elapso mense fato succumbit; aperto cadavere cruoris immensa copia intra uterum portentose distensum inventa est a D. de Fontfrede D. Med. uterus autem ita expansus erat, ut totius abdominis cavum repleret, hinc pro ascite abdominali lymphatico rarus ille morbus Medicos fefellit utut peritissimos.

25. *Ascites sanguineo-intercus.*

Histrio noctu insilit in fenestram, unde præceps in vicum plures hexapedas altum ruit invitus, ita tamen ut in pedes lapsus sit, dolorem atrocem in abdomine, deinceps tumorem & febrem expertus in nosocomium defertur; post aliquot dies abdomine intumefacto moritur. Secto cadavere invenimus musculos abdominis a peritonœo separatos per saltus violentiam, & spatium intermedium copioso cruore refertum. Hic itaque morbus acutus est. Datur ergo intercus sanguinolentus.

26. *Ascites sanguino-peritonæus.*

Mulier quadragenaria abdomen turgidum sine insigni molestia octo annos circumtulit, omnem culpam in menstrua suppressa conjiciens, demum crescente mole suffocatur, vix cute cadaveris pertusa amurcæ fætidæ copia ad libras XX. medicas profiliit; hæc intra musculorum abdominis tunicam & peritonæum continebatur, quod ex venis epigastricis internis, periodo lunari, destillasset; istarum venarum extremis aderant tubercula nuci avellanæ similia, ac si papillæ forent etiam scissæ N. Begdanus *obs.* XI.

27. *Ascites flatulento peritonæus*, Vid. Mead. *monita pag.* 124. Combalusier *pneumato-pathologia.*

Mulier ex oppido Mauguio tympanitidis symptomata primum patiebatur, his se comites adjunxere fluctus abdominis, pedum œdema, sitis assidua &c. puncto post mortem abdomine a D. Serres Chirurgo clariss. & Regio Anatomiæ demonstratore, flatus cum summo impetu exiliit, abdomen apertum exhibuit aliquot libras lymphæ effusæ, sed intra cavum in quo nulla viscera repe-riebantur, omnia autem viscera latebant versus diaphragma in breve spatium congesta & a peritonæi lamella involuta. Sectioni interfuit D. Combalusier D. Med. Monspeliens.

Praxis.

Curam quod spectat consulatur Sydenhamus.

Vix aut raro curatur Ascites, quia ejus principia sæpius ignorantur, aut quia chronicis morbis, visceribus jam labefactatis, supervenit, nec non quia diversarum specierum historia deficit; qui vero recentes sunt & robore integro præditos ægros afficiunt quandoque sanantur, in genere remediis aperientibus, catharticis diureticis & deinto-nicis. Præstantissima, si recte usurpentur, sunt in ascite vulgatiori, si robur perstet, hydragoga iterata vulgaribus catharticis mediocribus maritata vel sola; huc spectat syrupus de rhamo cathartico, aquæ vitæ Germanica, vel succus iridis Germanicæ, vel succus medii corticis sambuci, ad unciam; pilulæ hidragogæ D. Helvetii imo catharticum arabs dictum v. g. antimonii tenuissime pulverati grana XII. scammonii gr. XXIV. syrupi de limonibus uncia una; misce pro dosi; oxymel scilliticum ad drachmas tres vel quatuor; si vires non ferant ad diureti-ca confugiendum est, quale est lixivium e cineribus genistæ, vel fabæ stipitibus in vino albo infusis, ex quo unciæ aliquot sero & mane propinantur; mitto loqui de vulgatissimis radicibus aperientibus, asellis &c. forma jusculi. Prosunt etiam succi expressi

preffi ex foliis contritis cichorii, fyfimbrii aquatici, apii, petrofelini; additis & velut infufis ante fucci expreffionem afellis & ferri limatura; hi fucci fero & mane ad paucas uncias hauriantur; fcrotum fæpe aquis diftenfum foveatur vino rubro, rofis rubris infufis onufto, vel aqua fecunda calcis, intra quam diluatur cinis fpongiæ combuftæ: vidi afciticos diæta ficca id eft abftinentia ab omni potu & humido cibo curatos; paracenthefis ad fublevandum ægrum aquarum mole fuffocatum prodeft. Afcites qui intermittentibus fupervenit fæpe curatur, licet præmiffa paracenthefi, modo vifcera non fuerint indurata.

Celebre Lovveri experimentum quo conftat ligata vena cava inferiori afcitem cito in cane excitari nos monet obftrui non raro vafa minima vifcerum, & inde afcitis principium exfurgere, adeoque in chronico morbo aperientibus tonicis ut martialibus, antimonii pollini, rheo effe infiftendum.

Proceffum therapeiæ videfis in curationibus Profefforis Regii Illuftr. D. Lazerme, nec enim actum agere in me fufpicio.

In afcite fcorbutico, in eo quem fumma acrimonia, fummus fervor comitatur, jufcula ex balneo mariæ parata, ferum lactis chalybeatum & millepedibus onuftum, imo lac ipfum, aquis nondum collectis aut etiam evacuatis ab Alexandro Tralliano, a D. Lethuillier, aliifque, ut in afcite colliquativo, fuadentur; errant certe illi qui una methodo tam diverfas fpecies curari volunt; in morbo adeo defperato, qui novas vias ineunt certe laudandi, non vero ut fieri folet, deterrendi.

Afciticos aliunde bene conftitutos fola a potu abftinentia fanatos dum fucco limonum vel pomorum fitim fallebant; memorant Mead. Deidier, &c.

28. *Afcites purulento-peritonæus*; *obfer. X. Medic. pract. Parif.* 1743.

Eft ea fpecies intercus, feu in qua magna puris copia reperitur inter laminas peritonæi in antica abdominis parte, ita ut inteftina peritonæo undique obvoluta in angulo fuperiore & poftico abdominis lateant.

Hiftoria. Mulier fchirro abdominis laborans incidit in afcitem; cadavere aperto quadraginta pintæ humoris ruffi, coloris coffeæ, grumofi, amurcofi repertæ funt in duplicatura peritonæi; inteftina macilenta in glomum collecta tam parum fpatii occupabant ut vix inveniri poffent vertebris adhærentia.

Nulla fitis erat; fi prius cognita fuiffet fpecies ea incifione & deterfivis curari potuiffet.

Francif. Boiffier de Sauvages.

XIII. Hydrometra, *Hydropifie de matrice*. *Hydrops uteri* Sennerti. Roderici a Caftro, *cap.* 19. *Inflatio uteri* Roder. a Caftro, *cap.* 2.

Eft hypogaftrii in mulieribus fucceffive crefcens tumor uteri figuram referens, preffioni cedens, fluctuanfve, ab ifchuria & graviditate diverfus.

Circa imum ventrem tumor adeft amplus, laxus, ex parte fluctuofus graviditatem aliquatenus mentiens cum borborygmis inteftinorum, in ambulando gravitate, fpirandi difficultate, fecum graveolentia infolita, catameniorum turba aut fuppreffione, dolore abdominis, lumborum, hypochondriorum, inguinum, pollutione nocturna, rigore, fæpeque febri, non inflammatoria, phlegmatia, mammarum mollitie.

Hydrometra obfervatur vel cum vel fine graviditate, fluidum effufum eft vel in uteri cavo, apud vacuas, vel inter uteri cavum & membranas fetum involventes, vel inter ambas fetum involventes membranas feu chorium & amnium, vel in ipfo cavo in quo fetus innatat, vel in veficulis uteri hydatidofis; an inter uteri ipfius membranas? defiunt obfervationes.

1. *Hydrometra afcitica*. Vide Aftrucii *lib.* 2. *cap.* 8.

Eft ea quæ a fero tantum in uteri cavitate collecto fit, unde differt ab hydrometra hydatidofa & gravidarum. Signa præceffere fæpius; 1. uteri fchirrus vel obftructio, menoftafia, vel leucorrhœa vetus; 2. obftructio orificii uteri a muco fpiffo, vel a tumore adnato poft diftociam, vel ab erethyfmo fæpius hyfterico.

Tumet hypogaftrium fucceffive, pro voluminis incremento, pondus, difficultas gradiendi, & truncum ad anteriora inflectendi, crefcunt; catamenia fupprimuntur; hinc fterilitas, phlegmatia, feu œdema inferiorum accedit, percuffo utero ex una parte, antitypia in oppofito latere perfentitur.

Vix confundi poteft hydrometra afcitica cum hyfteritide, quæ dolore, febre, ægritudine acuta defignatur, nec cum hyfteralgia fchirrofa, graviditate molari, &c. ob firmitatem uteri in iftis morbis; a phyfometra diftinguitur per antitypiam, gravitatem & elafticitatis defectum; ab afcite uterino per hypogaftrii folius tumorem; ab hydrometra hydatica, per antitypiam; a graviditate demum, quod in ifta poft tres vel quatuor menfes motus partiales fetus diftinguuntur.

Hydrometra afcitica difficulter fanatur, & ra-

ratione principiorum periculosa est, inde enim sæpe hectica, vel ascites ipse accersetur.

Curatio exigit 1. hydragoga qualia in ascite usurpantur. 2. Diuretica & aperientia. 3. Remedia uterum aperientia, ut saltum, sternutationem, vomitionem, balneum, injectiones, pessaria emollientia, suffitus, quibus incassum præmissis stylo mutico orificium uteri est referandum, & evacuatis aquis injectiones ex aquis deterfivis aut thermalibus instituendæ.

2. *Hydrometra gravidarum*, Puzos *pag.* 86. *Hydropisie de matrice des femmes grosses.*

Moles abdominis est solito major; minus tamen obnoxia est mulier phlegmatica quam in graviditate duplicata; fetus vel debilis evadit, vel sæpius obit, nunquam sanus est, & vegetus, ut in graviditate vera, nec ita crescit, maxime si aqua in cavo amnii cum ipsa lateat.

Si aqua inter uterum & chorium sita sit, ea sponte effluit, statim atque uteri eo hiare incipit, quem effluxum ter quaterve intervallo semi-mensis inter utrumque accidisse vidit Puzos, quin partus ante quartum effluxum successerit.

Frequenter inter chorium & amnium colliguntur aquæ, in quo casu minor est earum quantitas quam cum in amnii cavo fit hydrops, vel cum inter placentam & uterum, tunc autem membrana exterior in partu laceratur sine dolore, deinceps vero etiam interior, quandoque plurium dierum intervallo; si vero conamina partus langueant, tunc digito laceranda est membrana superstes, ut partus juvetur.

Cum in amnii ipsius cavo colligitur aqua, sæpius fetus moritur, & diu in utero mortuus remoratur, usquequo uteri distensio maxima, ulterius crescere non poteft; exigua sunt in parturitione tormina, unde mollior est membrana quæ dilatatum uteri orificium obturat; obstetrix in hoc casu parturienti succurrat, opus est. Cognoscitur hæc species ex debili vel nullo fetus motu, ex mole enormi abdominis; in partu licet orificium uteri multum pateat, caput fetus rite se offerat, tormina per multas horas languent, tunc si obstetrix digito premat caput fetus, iste sursum facillime pellitur, utpote innatans aquæ, nisi plures sint simul in utero, tunc digitis scindendæ membranæ, & sic tormina utilia fetum expellent.

3. *Hydrometra sanguinea* Bonet. *Sepulchret. Tom.* 3. *pag.* 92. *n.* 2.

Feminam recens enixam obstetrices alterum fetum gestare credebant, quia inferior abdominis pars adhucdum erat tumida, uterus aqua cruenta repletus apparuit. Vide *Ascitem uterinum*.

4. *Hydrometra hydratica* Astrucii, *de morbis mulierum*, *lib.* 2. *cap.* 8.

Hydrops uteri vesicosus Nicol. Tulpii. Vandermonde, *Diarium Julio* 1758. *pag.* 54.

Compertum est gravidationem aliquando degenerasse in substantiam membranaceam globosam, totam aquosis bullis rotundis, tumidis, pellucidis, innumeris plenam, aliquando cum sanie fetida & diluta, ut comperimus in uxore Bibliopolæ. Mercatus, *de mulier. affect. lib.* 3. *cap.* 8. Easdem hydatides invenit in utero Thom. Bartholin. Bonet. *Sepulchr. pag.* 88. *Tom.* 3. *n.* 3. & omnium primus Aetius, *serm.* 4. *cap.* 79.

Hæc species spontaneo partu poteft sanari, sed rarissima est, & difficulter distinguitur ab ascitica.

5. *Hydrometra puriformis* Bonet. *Sepulchr. Tom.* 3. *pag.* 88. *n.* 5. & *pag.* 92. *n.* 1.

Augusta Imperatrix omnia signa veræ gestationis habuit; in cavitate abdominis erant ichorosi humoris, tum phlegmatis libræ viginti quatuor, uterus erat valde magnus, plenus humore crassissimo, albo.

6. *Hydrometra ovarii* Astruc. *de morb. mulier. Tom.* 4. *pag.* 43. *obs.* 45. *lib.* 4. Nicolai Tulpii. Acta Eruditor. Lipsiæ, *anno* 1701. *Febr.* Ephemerid. Germaniæ, *decur.* 2. *obs.* 95. *anni* 2. Bianchi, *de generatione*, *pag.* 107. Munnicks, *in Bibliotheca Anat.*

Sunt hydrometræ ovariorum asciticæ quarum penultima octoginta; ultima 112. libras feri continebant.

Tumorem tubarum 150. librarum aqua plenum memorat Ill. Bianchi Taurinensis Professor, nuper amicis multis ereptus, ut Cyprianum testem citat.

XIV. Physometra, *Tympanite de la matrice.* *Inflatio uteri* Sennerti, *Tympanite de la matrice* D. Astruc. *de morbis uteri*, *lib.* 2. *cap.* 9. A Græco *matra*, uterus, & *physao*, inflo.

Est constans, permanensque tumor levis, elasticus, uteri figuram, & sedem referens in mulierum hypogastrio.

Differt ab *apopsophia* uterina per constantiam & permanentiam, eodemque modo distinguitur a globo hysterico, & ab eretismo uteri fugaci in abortu subtrimestri, in hysteralgia catameniali observando; nam in his casibus non raro uterus intumescere seu indurescere per intervalla videtur, & reapse nunc ad unam, nunc ad alteram partem inclinat, ut ipse expertus sum.

1. *Phy-*

1. *Physometra sicca* Astrucii, *lib.* 2. *cap.* 9. *Tympanitis uteri* Valesci, *de Taranta*, *lib.* 6. *cap.* 15. Matthæi de gradibus in rhasim. C. *de mola*. Thadæi Dumi *Lib. Miscellan. cap.* 8. R. Dodonæi *obs.* 49.

Signa communia graviditati & chlorosi, tumor elasticus; & a pulsatione resonans, increscens a calore ignis, lecti; volumen nativo non multo majus; nullus ex vagina crepitus, ut in œdosophia seu tympanite fugaci Astrucii.

2. *Physometra humida* Astrucii, *libr.* 2. *cap.* 9. Ambrosii Parè, *lib.* 25. *cap.* 34. Salmuth. *cent.* 2. *obser.* 57. Laur. Jouberti, *de urinis*, *cap.* 13. *&c.*

Est ea in qua cum flatibus concurrit serum quo potissimum uterus distenditur, & molem quandoque maximam adipiscitur, unde simul & ratione ponderis a priori distinguitur; de cetero eadem sunt signa.

Curatur utraque species, si flatuum emissio per uteri orificium promoveatur; cetera enim auxilia inutilia sunt.

In hunc finem præmittatur usus balneorum, semicupiorum, injectionum, pessariorum emollientium, quo facto sollicitetur uteri orificium obstetricis digito, pessariis acribus, clysmatis irritantibus, sternutatione, vomitione, saltu; denique si hæc non profint, stylus muticus caute in uterum immittatur; evacuato utero fiant injectiones pro re nata diversæ, ut in prima specie emollientes, in altera detersivæ, tonicæ.

Memini me olim duabus vetulis hoc morbo recenter affectis præscripsisse jusculа diureticа, & emplastrum de Galbano regioni uteri admovendum, unde oborta copiosa urinæ excretione cito convaluere.

Physometram fugacem, sed quovis mense revertentem, observo in muliere quæ hysteralgiam catamenialem patitur, seu quæ quoties catamenia ipsi fluunt, per duos dies iis ubertim prorumpentibus, dolores assiduos in tota uteri vicinia, & ipso utero patitur, atque tunc uterus pugni magnitudine supra pubis altitudinem ad tactum, non ad visum tumet; illa olim sæpius peditus ex utero edere erat solita; sed œdopsophia, jam si quæ fit, ita pacate se habet, ut non audiatur; is vero tumor a flatibus esse videtur, cum subito recedat pluries; dein vero aere ingresso & obgrumum sanguinis utero obturato fit ejus rarescentia, unde physometra fugax. Hæc mulier pluries peperit, unde non mirum si uterus ita altus & magnus sit; de cetero tumor ille omnino indolens est, & post catamenia nullus; de cetero nunc dextrorsum, nunc sinistrorsum paullulum inclinans.

XV. Tympanites, *la Tympanite. Tympania* Galeni, *Comm. de victu in acutis*; Tralliani, *lib.* 3. Typhos *quartus* Hippocr. Foesii, *pag.* 555. *Hydrops siccus &c. flatulentus* Hippocrat. *libr.* 4. *aphor.* 11. *Tympanitæ* Sennerti, *Tympanias* Fromani apud Bonetum.

Est intumescentia totius abdominis levis & elastica, a pulsatione sonum edens, hujus morbi præcipuum symptoma; adde ructus, borborygmos; constipationem, & dolores.

In colica flatulenta volumen totius abdominis minime est adauctum, & morbus acutissimus est in paroxysmo, unde differt a tympanite.

In meteorismo volumen quidem abdominis est adauctum a flatibus; sed ægritudo est acutissima, & sæpe accidens aliorum morborum; tympanites vero licet doloribus colicis initio saltem stipetur, est morbus chronicus, & ideo ab aliis distinguendus.

Physometra, hydrometra, & colica flatulenta quaterius tantum abdominis partem inflant a tympanite discrepant, in quo constanter prominet abdomen versus umbilicum in quocumque ægri situ.

1. *Tympanites intestinalis* Smetii, *Miscellan. lib.* 10. Fabricii Hildani, *cent.* 6. *obs.* 74. Hercul. Saxoniæ, *Præl. part.* 2. *cap.* 24. Plater. *observ. pag.* 656. Litre, *Act. Acad.* 1723.

Est ea species quæ fovetur a flatubus ventriculum & intestina valde distendentibus; hic fovetur sæpius a materia verminosa; supervenit etiam puerperis, hypochondriacis, mœstis.

Incipit non raro a borborygmis, doloribus abdominis atrocibus, pertinacibus; adest constipatio, dolores initio ad umbilicum, deinde ad ambitum abdominis referuntur, a flatibus erumpentibus levamen fugax; secto cadavere, intestina alia admodum intumefacta, alia velut in cellulas constricta, & veluti convoluta apparent; illis punctis non multum refedit tumor, nisi multis in locis aperiantur, unde paracentheseos inutilitas apparet.

Deest phlegmatia, urina lateritia, sitis urgens, nisi sub finem morbi ascites accedat, unde differt a tympanitide ascitica.

Curatio difficilis est ob contraindicationum concursum; initio vena secanda est ob dolores, calorem, tensionem; alvus est emollienda oleosis, diluentibus, refrigerantibus ob dolorem, siccitatem, constipationem, tensionem; anodyna etiam blanda, an-

antifpafmodica fuadentur ; ergo cavendum a catharticis, nifi mitiora fint, a carminativis nifi fint anodyna; interea cum flatus generantur fæpius a materiebus fermentefcentibus, putrefcentibus, verminofis, tum neceffaria videntur cathartica mediocria, vermifuga, faponacea; inveterafcente morbo, & calore, fpafmo, dolore imminutis, tunc cathartica fortiora, refolventia, actonica tutius agunt.

Æger utatur fero & mane, dum recens eft morbus, clyfmatis laxantibus, & poft unam, alteramve phlebotomiam dein purgetur ex manna, tamarindis, oleo amygdalarum; dein ter in die fumat decoctum hordei in quo flores rofarum infufi fuerint, cui ptifanæ addantur fpiritus vitrioli, vel nitri dulcis guttæ aliquot ad gratam aciditatem; vel emulfiones anodynas, julapia refrigerantia, ptifanam ex cryftallo minerali; dein repetita catharfi æger lacte afinino, vel etiam vaccino, thermalibus aquis mixto utatur, abdomen urina calida foveatur identidem, ac his irritis fiat remedium D. Raft amici noftri, apud Lugdunenfes Medici experientiffimi, fcilicet fomentum ex aqua frigida, deinceps vero gelida, quo duos tympaniticos Lugduni fanatos vidit; & quod etiam mire convenit intus aqua gelida, imo fruftula glaciei funt voranda ad condenfandum flatum, maxime ubi calor intenfus, ætas juvenilis, temperamentum fervidum, æftas, fimilefque circumftantiæ fuadent; quoniam tamen funt varietates hujus morbi in quibus prædominatur vel acidum, vel glutinofum, vel atonia, pro diverfis hifce conditionibus diverfa auxiliorum genera funt prioribus addenda, quæ videfis apud Clar. Combalufier in *pneumatopathologia*, n. 353.

2. *Tympanites abdominalis* Vallefii, *comment. in lib. 4. de victus ratione*, pag. 284. Ballonii, *Paradigma* 241. Combalufier, *Pneumatopathologia*, n. 26. 226.

Eft ille qui flatus in cavo abdominis collectos gerit, quique vel *ficcus* eft, quod de recenti quocumque fere valet, vel *humidus*, feu afciticus, cum urina lateritia, fiti, phlegmatia, afcite, in fine morbi veterafcentis fe comitem præbente, & in hoc cafu fede tantum differt ab afcite flatulento peritonœi duplicaturam non cavum diftendente, in quo fcilicet vifcera abdominis convoluta in glomum fub diaphragmate non omento, fed peritonœo tecta, latent.

Tympanites abdominalis ficcus aliquot obfervationibus conftitit, utut a Litrio in dubium revocetur; eft in eo refonitus evidentior quam in inteftinali, flatuum emiffio rarior, minus levans ægrum, dolores abdominis magis exteriores, alvus minus pertinaciter adftricta. Si a priori dignofceretur, poffet inftitui paracenthefis, ut factum novi in cadavere, & tunc illico explofo flatu fæpe fetido tumor fubfidet; hujus diagnofim, prognofim, & curam fpecialem videfis in eximio tractatu Fr. Combalufier.

Quoad ejus principia, verofimile eft erofo quomodocumque, vel ventriculo, vel inteftino, flatus in abdomen irrepfiffe, ut vidimus in veficam ex inteftino erofo fefe infinuaffe ad producendam œdofophiam, & ut in uxore Medici Salvatoris dicti reperit olim Joannes Bauhinus. *Vide* Mangeti *Bibliothec. Medic. Pract. de Hydrope*, pag. 1003.

Signa hujus erofionis erant dolor hypochondrii finiftri, vomituritio, ructuatio, febris, dein venter intumuit, dyfpnœa acceffit, cum lumbagine, dentium ftridore, fiti, afthenia, intra menfem mors cum mentis conftantia; in fundo ventriculi fuit orificium digitum admittens, a flatibus intra vafa lactea adactis in colica flatulenta, ea difrumpi quandoque, & inde in abdominis cavum irrumpere fufpicatur Combalufier; verum non facilius eft flatu difrumpi hæc vafa minima, quam ipfa inteftina; nam vafa minima tanto magis refiftunt fuæ ruptioni, quo minorem habent diametrum, ut norunt Mechanici; fi tamen hæc lactea debiliora fuerint, & eo ufque diducta, ut guttulam aeris poffint admittere, ea conditione poterit fieri tympanites.

Hæc tympanitis principia vix dignofci, vixque tolli queunt etiam cognita; verum fi aer e fluidis excalefactis, fermentefcentibus, putrefactis emergens in abdomen irruerit, ut generatur in emphyfemate de quo egimus dum de pneumatofi fpontanea, tunc pro diverfis hujus flatus principiis, diverfa methodus eft adhibenda ad præpediendam ulteriorem hujus genefim; dein collecti flatus elafticitas eft deftruenda; demum huic flatui quidam eft exitus parandus.

Cum aeris extricatio debetur fummo æftui fanguinis, phlebotomia, acida refrigerantia initio conveniunt; fi ab acido & verminofo pabulo fermentefcente, tunc omnia abforbentia, terrea, alkalina, aromatica, ftomachica amara, kinkina juvant; fi a glutinofo pingui, quale in lactentibus fæpe viget, pendeat flatuum genefis, tunc ea impugnanda victu ex pane bene fermentato, vino vetери, infufo chamæmeli, cinnamomi, jufculis amaris cum enula campana, cichorio, falibus neutris, frictione ex pannis calidis, clyfmatis ex urina calida, lixivio, te-

terebenthinæ pauxillo in ovi vitello foluto; dein catharthicis everrendum illud glutinofum, tonus vifceribus laxatis reftituendus; iterum clyfmata refolventia, tonica, acria ufurpanda.

Denique fi irritis omnibus auxiliis æger cruciatibus in ambitu abdominis torqueatur, qualem olim me vidiffe memini, alias vegetus fit, nec putredinis in primis viis fint indicia, unicum folatium ex paracenthefi videtur exfpectandum; hancque olim non adhibuiffe me pœnituit; quippe mifera mulier ad quam accerfitus fueram, ita cruciabatur tympanite, ut viribus adhuc integris, facie rubens, mediæ ætatis, mente conftans, nullis remediis internis fublevata, eadem die qua ipfam invifi & dereliqui, fato functa fit.

Obiit quidem brevi æger tympaniticus poft paracenthefim, cujus teftis fuit Helmontius; verum fumme putridus inde exivit flatus, quod gangrænodeum vifcerum ftatum arguebat; erat enim odor cadaverofus, præterea foramen nimis amplum cufum eft, cum venter illico fubfederit, unde periculum fummum, quod averti poffet exigua acu tricufpidata, & per intervalla obturato foramine; interea dum arcte ftringitur abdomen, & cardiacis vires fuftinentur.

3. *Tympanites enterophyfodes* Combalufier. *n.* 121. *&* 152.

Eft ea fpecies quæ ab emphyfemate inteftinorum, ceterorumque abdominis vifcerum dependere putatur, quæ fpecies non confundenda cum pneumatofi abdominales regiones afficiente, & fubcutanea, a preffu crepitante.

Dignofcitur hæc fpecies ex inæquali tumore abdominis aliunde tympanitici, maxime vero ex conjunctis pneumatocele, pneumatomphalo. Jam recenfui me pluries obfervaffe in equis apud Helvios non folum emphyfemata valde dolentia per lumbos, dorfumve equorum difperfa hippiatris dudum cognita, verum etiam in boum pulmone poft mortem a me obfervata tamquam membranam pellucidam in vaforum & lobulorum interftitiis aere elaftico turgidam, & demum in ipfis inteftinis humanis emphyfema obfervavit Clar. Duverney, ut docent Acta Acad. Petropolitanæ, *tom.* 5. *pag.* 213.

Verum huic fpeciei paracenthefis nulla convenit, & tantum præmiffis refolventibus ope catharticorum & diureticorum exitus huic aeri parandus eft, & auxilia priori fpeciei accommodata videntur fuadenda.

Puer Nofocomii generalis pro afcitico habitus a D. Veiny & Lazerme, ob abdominis tumorem & fluctuationem; inftituta a D. Serres paracenthefi, nihil omnino effluxit, nec æger pejus meliufve habuit; æger demum obiit; fecto cadavere inteftina inventa funt flatu admodum diftenfa, & invicem ope textus cellularis ac epiploi œdematofo-rum in glomum colligata; hic puer phlegmatia, fiti intenfa, & urina pauca lixiviofa laborabat.

4. *Tympanites afciticus* Delpapa, *Conful.* 2. *tom.* I. *Idropifia tympanitica.*

Adultos adoritur robuftos, fanguineos, diarrhœis, colicis, dyfenteriis diu vexatos, tertianis prius affectos.

Intumefcit abdomen, & fubito digitis pulfatum cum fonitu digitum repellit.

Urina pauca rubra, alvus aftricta, œdema pedes infeftat.

Morbus difficillime fanatur etiam recens; flatulentia ano vel cato prorumpens fublevat.

Indicantur ea quæ flatulentas digeftiones & acorem corrigunt, ut 1. abftinentia a fructibus, lacte, crudis, difpeptifque alimentis. 2. Abforbentia, ut mater perlarum, oculi cancrorum. 3. Amara, ut rheum, abfinthium, vinum abfinthites ab Hippocrate contra flatus laudatum. 4. Laxantia, ut emulfiones ex amygdalis amaris, harum oleum. 5. Diuretica, ut radices aperientes, terebinthina. 6. Paracenthefis & cathartica valida fugienda.

5. *Tympanites fpafmodicus* Pomme, *Effai fur les vapeurs, obf.* 14. 15. eft varietas tympanitis inteftinalis.

Altera fexagenariæ hypochondriacæ quartana per hydragoga & kinkinam fanatæ fupervenit cum dolore abdominis,

Fotus frigidi, aqua pulli, aqua nive frigefacta, ferum lactis, clyfmata ex oleo, dein diarrhœa biliofa flatus multos emittens abdominis tumorem & dolores fuftulere; leviffimum catharticum nocuit, lac afininum curam abfolvit.

Alteram mulierem catameniis anno quadragefimo quinto ceffantibus, ficcam, melancholicam invafit tympanitis; phlebotomia e pede, clyfmata, ferum lactis vix profuere; fed fomenta frigida & balnea profuere; ex lacte fupervenit diarrhœa biliofa quæ morbum folvit.

Hippocrates, *lib.* 5. *Epid. obferv.* 18. triginta urceos aquæ frigidæ effundi juffit fupra corpus mulieris robuftæ, quæ a fumpto medicamine ventre intumuerat cum dolore, dyfpnœa, animi confternatione; huic vomitu ex aqua frigida nec dolor, nec dyfpnœa remiferant; quinquies mortua vifa fuerat, hac affufione frigidæ fublevata eft, bi-

-- *Francif. Boiffier de Sauvages.*

bilem copiofam dein ejecit, & vixit. *Vide* Foefium, *pag.* 1152. *n.* 42.

Videatur Clariff. Combalufier, *n.* 368. *de tympanite cum exitu, fpafmoque prævalente.*

6. *Tympanites* Stvvartii, *Philofophicarum Tranfactionum anni* 1730. *num.* 414. ab Alexandro Stvvartio.

Eft tympanitis acuta, nifi malueris meteorifmo hanc accenfere, quæ a bilis extra cyftidem effufione ob vulnus inflictum fat cito fupervenit, ut Ill. Stvvartius in milite obfervaverat, & in canibus dein expertus eft.

Miles vulnere accepto quo vefica fellea pertufa fuerat, fat cito intumuit abdomine, ut in tympanite; aft fine dolore, febre, inflammatione, cum alvi conftipatione pertinaci, urina pauca, crocea, pervigilio, quod opiatis reftitit, lingua ficca; aperto cadavere, bilis intra abdominis cavum exundabat, inteftina valde inflata & extenfa, nulla ne in vulnere quidem inflammatio; paullo ante mortem, quæ feptimo die advenit, pulfus inæqualis, levifque fingultus.

Haud dubium eft quin bilis in inteftinis, ut faliva in ventriculo expanfionem aeris in alimentis contenti, & in chylo copiofiffimi coerceant, adeoque quin ea deficiente aer expandatur, & tympanitem ac borborygmos edere debeat; in auriginofis non raro obfervavi recurfum morbi a borborygmis & flatibus abdominis incipientem; ubi vero bilis deficit, modo non a vulnere, debent ægri illius defectum refarcire amaris, refinofis & faponaceis, quæ etiam in tympanite a vifcido prædominante commendantur.

XVI. Meteorifmus, *Meteorifme.*

A Græco *Meteoros*, *fublimis*, eft intumefcentia abdominis, vel tantum epigaftrii, aut hypochondrii a flatubus contentis, in eo diverfa a tympanite, quod fi totum abdomen tumeat a meteorifmo, illud fymptoma fit fugax, & acuti cujufdam morbi comes; fi vero tantum tumeat epigaftrium, hoc fymptoma, licet pertinax, cum tympanite minime confundi poteft.

Differt a colica flatulenta, & gaftrodynia flatulenta, ex eo quod vel dolor nullus fit in meteorifmo, vel exiguus & non atrox, ut in his morbis; adde quod in colica & gaftrodyne raro extus tumeat abdomen, licet palpo explorata inteftina ratione doloris, ac tenfionis tumere videantur.

1. *Meteorifmus ventriculi. Inflatio ventriculi* Sennerti.

Eft inflatio epigaftrii; ita ut nulla fit cavitas ab fterno ad umbilicum qualis in fanis eft, cum vel fine dolore, quæ chloroticis & puellis quarum catamenia funt fuppreffa, non raro accidit; idem accidit viris pituitofis, phlegmaticis, & pendet a flatu intra ventriculum contento, nec tamen admodum eum diftendente; merito incufatur languor motus periftaltici inteftinorum, vappiditafque fuccorum digeftivorum, vifcofitas cacochyliæ, fimulque ventriculi laxitas, unde fit ut magis folito diftendi queat cum minimo, vel obtufo dolore.

Therapeia vulgaris inflationis ventriculi eo vergit, ut 1. vifcofo, pituitofoque humori primas vias infarcienti exitus ano vel cato præbeatur; 2. ut ventriculi tonus, & fuccorum digeftiva vis reftituatur; in hunc finem diæta fit attenuans, & flatus difcutiens; cibi fint boni fucci, coctu faciles, non flatulenti; lac, recens vinum & cerevifia non fatis fermentata fugienda funt; vinum vetus & meracum juvat; pannus laneus calidus ventriculo continuo applicatus, calorem ejus fovet & revocat; cathartica ex rheo, rhapontico præmittuntur, dein ad ftomachica, martialia, incidentia, carminativa deveniendum; fic radix angelicæ condita, femen anifi, fœniculi, cinnamomum, zingiber, baccæ lauri, juniperi, &c. poffunt fuppeditare diverfas formulas huic affectui debellando aptas.

2. *Meteorifmus abdominis.*

Eft fymptoma ilei, enteritidis, & plurium morborum acutorum, præfertim tritæophiæ, amphimerinæ, fynochi, ubi magnus putridæ cacochyliæ apparatus cum inflammatione fyftrophica, vel gangrænodea, adeoque vel cum dolore & tenfione maximis; aere inteftinali rarefacto ob calorem, vel fine dolore, ob gangrænofum vifcerum ftatum; & expanfionem aeris a putredine oriundam; qualis meteorifmus in cadaveribus aqua diu merfis, aut foli expofitis obfervatur.

Ille meteorifmus in acutarum febrium vigore peffimum eft fymptoma, tum quia ufum catharticorum maxime neceffariorum interdicit, tum quia materies putridas, aut fermentefcentes, noxiofque fuccos in primis viis hærentes fupponit; hinc phlogofis vifcerum, eorum necrofis, fimulque flatuum expanfio; hinc abdominis tumor umbilicum verfus cum tenfione, velut in tympanite, qui tumor ex fono percuffionis a flatibus foveri videtur.

Curatio & prognofis eadem quæ enteritidis; poft Hippocratem Clariff. Tiffot aufus eft in hoc cafu aqua frigida abdomen fovere, quod bene fucceffit. Tiffot *de febre biliofa*, *pag.* 115.

3. Me-

3. *Meteorismus hystericus* Ill. Raulin, *de morbis vaporosis*, *pag.* 29.

Hepatitide laborabat mulier, presso epigastrio ea ofcitabat, unde hysteriæ suspicio in mentem Medici venit; depulsis hepatitidis symptomatis, ac febre, abdomen intumuit admodum; existimabant alii Medici hoc esse a pure tumidum, seu ascitem purulentum; Ill. vero Raulinus meteorismum hystericum adesse tantum cognovit, & ægram semicupiis tepidis brevi sanavit.

4. *Meteorismus a manzanilla* Diar. Medic. Decembris 1757. D. Peyssonel.

Comestis multis pomis hujus Hippomanes post horam abdomen multum intumescit, interanea ardent, tremit totum corpus, sudor frigidus, cardialgia, syncopes, labia exulcerata; & acute prurientia, hinc sæpe mors; excitata cholera, seu adhibito cathartico-emetico ex infuso feminum fabæ purgatricis, seu jatrophæ, gossipifoliæ, evacuatur venenum, & dein edulcorantibus, ut oriza, quandoque ægri sanantur.

Tam acre venenum in arbore Hippomanes ferunt Auctores, ut umbram, vel maxime ex eo delabentem pluviam metuendam esse afferant.

D. Jacquin, Medicus Leydensis, & Imperatoris Botanicus, nuper ex America redux, mihi retulit se experiundi causa nudum expofuisse pluviæ ex hac arbore delabenti; idque impune; imo succum manu supina excepisse; verum cum hujus fucci guttulam prona manu tetigisset, illico magnum erysipelas ibi se passum esse.

XVII. Ischuria; *Retention d'urine*, *Ischurie*. *Hydrops vesicæ* Nouvell. Class. des malad. *Ischouria* Græcis. *Urinæ suppressio*, vel potius *retentio* Frider. Hoffmann. *de Morbis infantum*.

Morbus est cujus potissimum symptoma est hypogastrii intumescentia ab urina intra vesicam retenta.

„ Cum urina omnino in vesicam non venit, vocat etiam vulgus Medicorum ischuriam; quamquam ischuria non sit, & permittendi sunt profecto ita nominare, cum propriam appellationem non habeant. „ Galen. *lib.* 4. *de symptom. causis*, *pag.* 246.

Sunt hujus generis species plurimæ, quæ in methodo perfecta ad Classem phlegmasiarum attinerent; verum nulla methodus perfecta est; sequentes species collexit Clariss. Doctor Cusson.

Character. Ischuriæ veræ signa sunt

1. Sensus ponderis in hypogastrio, pube, perinæo.

2. Perceptus urinæ stimulus cum ejusdem fundendæ cupiditate, & irritis ad vesicam exonerandam conatibus; (hoc fere aut prorsus exulat, si vesicam teneat stupor, vel anæsthesia.)

3. Protuberantia supra os pubis magna; (minus patet ischuria fugaci a calculo vesicæ, vel si vesica contracta, indurata parum extendi queat) ad attactum dolorifica; (abest prorsus aut fere dolor in ischuria a vesicæ anæsthesia, stupore,) nativam vesicæ figuram referens, (alienam inducit mala conformatio, cystocele, &c.) subfluctuans, nisi lotio refertissima sit vesica, urina sponte emissa, aut per artem educta, decrescens, evanescens.

4. Detectio tumoris insoliti, immisso in anum, vel in vulvam digito.

5. Effluxus lotii sub profundiori catheteris immissione; (in ischuria quam facit inflammata vesicæ uvula, cathetere licet intra hujus collum adacto, non effluit urina.)

Notabilis ad musculorum rectorum inferiorum latera, ad inguina, scrotum, perinæum, & intra vaginam, quandoque, sed raro, protuberantiæ hypogastrii modo memoratæ aliam addi fociam, hujus similem, sæpius minorem, quandoque vastius tumentem, imo hypogastricæ vices supplentem.

Ischuriæ nothæ signa sunt

1. Lumborum utplurimum dolor punctorius, obtusus, vel gravativus.

2. Absentia stimuli per urinam vesicæ inferendi, necnon conaminis ad lotium emittendum.

3. Protuberantiæ in hypogastrio, necnon in ipsius viciniis defectus.

4. Vesicæ contractio, collapsus cathetérismo, vel digito in anum, aut vulvam adacto, cognita.

5. Catheteris in vesicam immissio frustranea nihil lotii effundens.

Soliti ischuriæ veræ ac falsæ supervenire morbi sunt anorexia, cardialgia, nausea, vomitus, sapor urinosus in ore, anxietas, singultus, agrypnia, febris, cachexia, corporis tumiditas, hydrops, fætor urinosus, affectus soporosi, dypnoici, paraphronici, motus convulsivi, ephidrosis frigida.

Symptomata alia in hac vel illa specie suppressionis urinæ observanda sistet character specificus sub ischuria qualibet inferius tradendus.

Curatio. Cum maximus sit causarum ischuriam producentium numerus, diversissimaque indoles, nemo non videt, modo vario, causarum nimirum varietati accommodato, sanationem absolvi debere. Regulam univer-

falissimam ut minus generalem reddamus, tria proponimus auxiliorum genera, quæ si non omnes, præcipuas saltem indicationes complectuntur in numerosis ischuriæ speciebus adimplendas.

Primum auxiliorum genus suppeditant antiphlogistica, nimirum venæ sectiones, clysteres emollientes, refrigerantes, oleosa nitrata, potus laxantes, diluentes, acescentes, acidi, linimenta, fotus, cataplasmata blanda, balnea, semicupia tepida, tum simplicia, tum emollientium, & oleoforum societate majorem efficaciam nacta. Conveniunt auxilia hujusmodi in ischuriis omnibus, in quibus adest, aut imminet inflammatio, viget motus febrilis, plethora, tensio, spasmus, irritatio, dolor.

Alterum auxiliorum genus sistunt stimulantia, attenuantia, extus nimirum fomenta, cataplasmata, linimenta calida, spirituosa, nevrotica, phœnigmi, vesicantia, ducia, balnea thermalia, concussio ab equitatione, curru, vectione; intus vero diuretica calida ex herbis, radicibus, seminibus, balsamis, salibus, animantibus eruta, clysmata acriora, cathartica, emetica, aquæ thermales. Memorata auxilia competunt illis ischuriæ speciebus, quas faciunt humores crassi, lentescentes, fibrarum atonia, renum, aut vesicæ stupor, anæsthesia, torpor, paralysis.

Tertium auxilii genus subministrat Chirurgia; situm illud est in artificiosa lotii in vesica contenti eductione, immisso scilicet in urethram cathetere cavo, candelave tubulosa; vel celebrata, si catheterismus instituì nequeat, vesicæ paracenthesi ad perinæum, aut supra pubem ope acus tricuspidatæ, rectæ, vel incurvæ, tubulo inclusæ similiт; encheiresibus memoratis locus est in ischuria vera quacumque, si remediis congruis statim adhibitis auscultare renuerit, diutiusque persistat.

Circa ischuriæ curationem satis sit hæc generaliter delibasse. Quid methodo antiphlogisticæ stimulanti, catheterismo, paracenthesi addendum sit in speciebus variis quibus competit horumce auxiliorum genus unum, aut alterum inferius sub qualibet specie declarabitur; ischurias in quibus locum nullum præfata auxilia inveniunt, specialissima suo loco manet therapeia.

Ischuriæ renales.

1. *Ischuria* (*nephritica*) *a renum inflammatione* Schacht. *Institut. Med. Pract. libr. VIII. cap. I. & VIII.* Gorter. *Syst. Prax. Med. de Ischur.* Fabric. Hildani, *de Lithotom. cap. IV.* Læl. a Fonte, *Conf.* 59. Bonet. *Sepulchret. lib. III. sect. XXIV. obser. IV. §.* 3. Schenck. *lib. III. de Ischur. falsa; cap. IV. & V.* Ettmuller. *Coll. pract. pag.* 994.

Character specificus deducitur ex notis ischuriæ falsæ genericis & signis nephritidis; sunt hæc ultima dolor lumborum acutus, pungens, pulsans, ardens, in partes vicinas, inferas præcipue, ut ad vesicam, pubem, genitalia, inguina, femora se extendens, sternutatione, tussi, & simili corporis commotione, exasperandus, sæpius continuus, interdum per intervalla remittens, febris acuta, inflammatoria, erratice exacerbans, cum cibi fastidio, nausea, vomitu, extremorum, pedum in primis, frigore, agrypnia, graviori busque aliis symptomatibus; testiculi alterutrius, vel utriusque retractio; femoris dextri, sinistri, vel utriusque dolor obtusus, stupor; alvus arcte compressa, inflata, borboryzans; trunci erectio, conversio, incessus vix possibiles; decubitus in latus oppositum, & in ventrem difficilior, facilior in latus infirmum & dorsum; præcedit mictio difficilis, tenesmodea, ardens, urina primum tenui, aquosa, dein rubra, flammea, semper parca, tandem suppressa. Rara hæc ischuriæ species periculosissima est, mortem nunc citissimam, nunc lentam quidem, ast minime declinandam de facili inferens, curatur methodo antiphlogistica. Ischuria quæ interdum contingit in morbis inflammatoriis, ut phrenitide, peripneumonia, pleuritide, gastritide, rheumatismo, in febribus acutis, ardentibus, in paroxismo febrium intermittentium; ischuria quam faciunt materies arthritica, catarrhalis, scorbutica, variolosa, ad renes delata, necnon aperientia acria, salia alkalina, infecta eminenter diuretica, cathartica energica, verbo medicamenta calidiora hinc intelliguntur, atque curantur.

2. *Ischuria* (*nephrolithica*) *a renum calculo* Schacht. *lib. cit. cap. II. & VIII.* Gorter. *lib. cit. de Morb. renum.* Carl. Pison. *de Morb. a colluv. serosa.* Scenck. *de Ischur.* Bonet. *Sepulchret. de urin. suppress. & Medic. septentrional. de Ischur. &c. &c.*

Signa ischuriæ nothæ generica, necnon calculi renalis hanc speciem determinant; signa calculi renalis sunt dolor in lumbis fixus, stabilis, nisi per ilia ad pelvim, vel testes excurrat, sæpius gravativus, interdum acerbissimus, & infixi aculei more pungens, sed decubitu in partem affectam minor, in oppositam augescens, post assumptum cibum, & corporis motum exasperatus, jejuno ventriculo, & quiete remittens; febris nulla, uti-

utique initio; teſtis retractio, femoris ſtupor, trunci incurvatio; anorexia, flatulentia, nauſea, vomitus, alvi aſtrictio, pulſus durus, paroxyſmi nephralgici, recuſantes, dyſuria, ſtranguria frequenter affligens, excretio urinæ cruentæ, muco, membranis floccis, ſabulo, lapillis refertæ, calculus antea excretus, ortus a parentibus calculoſis, podagra prægreſſa, paroxyſmo iſchurico præit urina tenuis, acris admodum, dolorifica, pauca. Hujuſce ſpeciei frequentiſsimæ, & cum colica affiniſsimæ lubrica eſt diagnoſis. Signum calculi renalis certum nullum dari vult Joan. Bapt. Silvaticus; non ſemel docuit anatome in renibus hæſiſſe calculum, de quo ne vel minima ſuſpicio per vitam aderat.

Iſchuriæ nephrolithicæ quæ graviſsima eſt & in renis inflammationem, apoſtema non raro abit, competunt methodus antiphlogiſtica, & maxime opiata. Vitanda diuretica calida, ſtimulantia, tonica, aſtringentia. Nephrotomiam admittit calculus renalis in eo tantum caſu, ubi inflammationem a calculo accerſitam excepit apoſtema protuberantia & fluctuatione in lumbis inſignitum. Hujus loci non ſunt quæ ad novi calculi geneſim præcavendam ab Auctoribus commendantur. Renes a calculo perforatos fuiſſe, ſuccedente immedicabili iſchuria, Mercatus teſtatur.

3. *Iſchuria (nephroplethorica) Renalis a plethora* River. *cent.* 1. *obſ.* 1. & 89. Ettmuller. Schacht. *loc. cit.* Gaubii *Pathol. de vit. miction.* Ludvvig. *inſtit. med. clin.* Seb. Naſii *ſpecul. method. med. p.* 167.

Virum temperamenti ſanguinei; & habitus athletici poſt confectum calidiſsimis æſtivis diebus longum iter, corripit iſchuria notha, clyſteribus, fotibus, linimentis, ſemicupiis, diureticis, immorigera; nulla aderat febris, nullus dolor in lumbis, in pube; hactenus affectu renali quocumque & urinarum vitio omni immunis vixerat æger; una Riverio accuſanda videtur plethora; mittitur ſanguis larga manu; vix elapſa a venæ ſectione hora urinam a renibus in veſicam deſcendentem perſentiſcit æger, & tanta paullo poſt profundit copia, ut intra horæ ſpatium ſ nul lo alio adhibito remedio plenarie convaleſcat. Ex plethoræ ſignis & therapeja diſcito hanc iſchuriæ ſpeciem noſſe, ac debellare.

4. *Iſchuria (lunatica) Renalis lunatica* Tulpii, *obſ. med. l. II. c.* 49.

Urina viro ſupprimebatur quolibet ferme plenilunio, cum inſigni anguſtia, corporis incendio, febre; perſiſtebant ad diem quintum utplurimum jam dicta ſymptomata, ſi ſibi relinqueretur æger, neque redibat urinæ effluxus, niſi luna decreſcente, vel ſecta brachii vena. Tantæ erat efficaciæ ſanguinis miſſio, ut ea adhibita ſtatim excerneretur lotium. Aperto cadavere, inventa eſt renis ſiniſtri pelvis in eam amplitudinem excreviſſe, ut vicem veſicæ urinariæ commode ſuppleret; hinc iſchurici paroxyſmi tempore tam veſica fuit vacua quam ren ſiniſter repletus. *Vide* Auctorem citatum.

5. *Iſchuria (nephroſpaſtica.) Renalis ſpaſmodica* Schacht. Gorter. *lib. cit.* Sydenham. *Diſſert. Epiſt. tom.* 1. Raulin. *de Hyſter.* Act. Acad. Pariſ. *an.* 1715.

Ex conſenſu, convulſione, paſſione hyſterica, hypochondriaca, dolore vehementi ventris, capitis, lumborum, inteſtinorum, coxæ, uteri, menſtruatione, dentitione ſiſtitur non raro urinæ ſecretio. Gorter. *Syſt. prax. medic. de Iſchuria.* Dignoſcitur ſpaſmodica iſta ſpecies ſignis pſeudoiſchuriæ generici, & ſpaſmi renalis præſentia. Fibras renales ſpaſmo tentari colligitur ex præſente morbo ſpaſmodico, aut inſigniter dolorifico; ex ægri hyperæſtheſi, mobilitate, ex cauſis prægreſſis, ex ſignorum abſentia ſpeciebus aliis renalibus propriorum, ex dolore renali vivido, ambulatorio, fugaci. Curationem ſubminiſtrant antiſpaſmodica, anodyna remediis, quantum res poſtulat, maritata, quæ focius jubet morbus ſpaſmodicus, aut dolorificus.

6. *Iſchuria (nephrelmintica.) Renalis verminoſa* Gorter. *lib. cit.* Gaubii, *Pathol. de vit. miction.*

Vermes in renibus repertos, & cum urina excretos fuiſſe teſtantur Gentilis, Fernelius, Hollerius, Zacutus Luſitanus. His poſſe in renibus obſtructionem produci, & exinde iſchuriam nemo ſane inficiabitur. Suppreſſam ex hac cauſa urinam agnoſcunt Gorterus & Gaubius. Rariſſimam hanc ſpeciem nec nephralgia, neque aliud ullum ſymptoma deſignat, ſolo eventu cognoſcendum. Curationi ſuperſedemus. Vidi vermiformes tubulos a cruore in ureteribus concreto efſictos.

7. *Iſchuria (nephrothromboides.) Renalis a ſanguine congrumato* Mercati *de Morb. inter. cur. c.* 12. Ettmulleri *de læſ. urin. ſecret. p.* 314. Fernelii, *Pathol. l. VI. c.* 13. Gorteri, Gaubii *loc. cit.*

Rarior eſt hæc ſpecies quam iſchuria grumoſa, uretherica & vera; hanc cognoſces ſignis pſeudoiſchuriæ genericis, dolore in lumbis, hæmaturia prævia, cauſa prægreſſa, ut ſi percuſſionem, lapſum, ponderis maximi elevationem, longam, validamve equitationem, iſchu-

iſchuria exceperit; his accedunt graviſſima ſymptomata, uti pallor, pulſus parvus, obſcurus, anxietates, virium concidentia, rigor, febricula, nauſea, animi defectio, ſudores frigidi, &c. Curationem vide apud Mercatum.

8. *Iſchurias* (*Nephropyica*) *a Renum purulentia* Schenck. *l. III. de ren. tumorib.* Gorteri, Gaubii, *loc. cit.* Bonet. *Sepulchr. de urin. ſuppreſſ.* Salii Diverſi *de affectib. particularib. c.* 14.

Cognoſcitur hæc ſpecies notis pſeudo-iſchuriæ genericis & ſignis renes purulentia tentari commonſtrantibus; hæc ultima eruuntur ex prægreſſis, nephritide contumaci, pulſatili, nephralgia acredinoſa & maxime calculo, ex apoſtemate exinde orto, ex ſuperſtite caloris & doloris ſenſu in lumbis, ex horroribus, febricula, & nonnunquam lumborum tumore fluctuante, ex urina turbida ſubalbicante, cruenta, graveolente, ad fundum vaſis deponente ſedimentum craſſum, tenax, purulentum, flocculentum, membranoſum, carnoſum aliquando; quod renum apoſtema præſtat, hoc & etiam, ſi in renes materies purulenta confluxerit, producere potis eſt aliarum partium internarum abſceſſus. Puris craſſitiei debetur renalis obſtructio. Hujus ſpeciei ſanatu difficillimæ curationem inchoant intus abſtergentia incidentibus maritata, extus vero laxantia; perficiunt vero, interpoſitis, ſi opus ſit, remediis generalibus & opiatis, edulcorantia, aquæ Vallenſes, Spadanæ, & præprimis balſamica, vulneraria, deterſiva. Diuturnum pulveris uvæ urſi uſum mire laudat Clar. de Haen. Nephrotomiæ tantum locus eſt cum tumore & fluctuatione in regione lumbari conſpicuis ſeſe prodit apoſtema, cave protuberantiam ac fluctuationem a lotio ob ureterum obſtructionem congeſto in lumbis excitatas & a Sebaſtiano Naſio obſervatas pro apoſtemate vendas.

9. *Iſchuria* (*Nephrophlegmatica*) *Renalis pituitoſa ſeu mucoſa* Salii Diverſi *loc. citat.* Graſii, *Ephem. natur. cur. ann. III. obſerv.* 212. Schacht. Gorter. Gaubii, Mercati, *loc. cit.* Varandæi. *de ren. Affect.* Bonet. *Sepulchr. de Iſchur. obſ. IV. V.*

Speciei hujuſce diagnoſim ſubminiſtrant pſeudo-iſchuriæ ſigna generica, hujus repentina acceſſio ex Hippocrate & Lommio, dolor obtuſus, ſeu gravitas in lumbis, ſymptomatum remiſſior multo gradus, temperamentum pituitoſum, prægreſſi morbi mucoſi, evacuationes ſimiles, excreta prius urina muco referta, apyrexia, abſent.a ſignorum pſeudo-iſchurias inflammatoriam, calculoſam &c. commoſtrantium. Raræ huic ſpeciei de facili, aſt citra periculum cum ſubſequenti confundendæ competunt auxilia ſtimulantia, incidentia in curatione generali memorata.

10. *Iſchuria* (*Nephroplegica*.) *Renalis paralytodea* Salii Diverſi. Mercati *loc. cit.* Horſtii. *tom. II. lib. IV. obſ.* 49. Marcel. Donat. *Hiſtor. med. mirab. lib. IV. c.* 28. Bartholin. *Centur. IV. ep.* 18. 38. 39. Hechſteter. *obſ. Dec. V. Caſ.* 20. Claudii Chaptal Practici Monſpelienſis feliciſſimi.

11. *Iſchuria* (*ſuppleta*) *Renalis ab alia evacuatione ſuppleta.*

(a) *A diarrhæa & ſudore* Marcell. Donat. *Hiſtor. medic. mirab. l. IV. c.* 27. Schenck. *l. III. de diabete obſ.* 9.

(b) *Ab otorrhagia* Sennerti ex Platero *pract. lib. III. part. VIII. ſect. II. c.* 9.

(c) *A perſpiratione* Vandermondii *Collect. Med. tom. IV.*

(d) *A ſudore* Vandermondii *Collect. Med. tom. X.*

Memorat Marcellus Donatus Hiſtoriam monialis cui per ſex menſes urina ſupprimebatur alvo interim deſcendente; reſtituta vero urina per menſes quatuor omnimode cohibebatur alvus. Subſtitit deinceps & lotii & fecum excretio, reſudante in epigaſtrio ad plurium librarum pondus humore, qui urinam colore & odore referebat.

Narrat Platerus caſum puellæ annos natæ tredecim, cui, poſtquam aliquandiu copioſe minxiſſet, urina ſubito ſupprimebatur, accedente otorrhagia ſeroſa ita uberi, ut per aliquot dies affatim ex aure dextra ſæpe ad duas menſuras aqua efflueret; interim bene habebat puella, neque de ullo affectu conquerebatur. Diureticis ac terebinthinatis ad magnam vim elicita eſt urina quæ ſubito iterum ſubſtitit, recurrente otorrhagia memorata: adhibita efficaciori medicina, rediit urinæ excretio liberalior primum, remittente aurium fluxu, poſtmodum vero ad copiam nativam, nihil exinde mali perpetiente puella.

Legitur apud Vandermondum hiſtoria puellæ hyſteria per octo menſes maxime vexatæ, cui tandem ſupervenit omnimoda urinæ & fecum ſuppreſſio, quæ clyſmata, balnea tepida, ptiſanam pulli, apozemata laxantia, refrigerantia, potiones oleoſas & diætam humectantem per tres menſes ſolidos aſpernata eſt; primis quidem balneis feces olidiſſimæ cum vermibus & ſanguinis grumis deſcendere cœperunt; pſeudo-iſchuriam, atque alvi ſupprefsionem fugarunt balnea frigida ad duos menſes protracta, quæ urinam mox cierunt & ſenſim in integrum

hujus

hujus excretionem reſtituerunt. Quolibet die ægra horas decem in balneo commorabatur, quod ſi glacie injecta magis infrigidaretur, creſcebat urinæ cum ardore minori tunc emiſſæ quantitas; deficientem lotii excretionem ſupplebat perſpiratio cutanea.

Obſervationem aliam habet modo laudatus auctor de muliercula annos circiter 50. nata, cui repente alvus & urina prorſus reſtricta ſunt. Fruſtra fuerunt diuretica; cathartica etiam valentia pluries ano injecta ex ore aſſumpta nullam præter ſudorem, evacuationem excitarunt. Naturæ commiſſa paupercula, ſine febre, dolore & fere citra morbum annos ſeptem vixit, nec per anum, nec per urethram quidquam emittens. Interim excretionum harumce defectum ſupplebant ſudores univerſales copioſiſſimi, fætidiſſimi nunc die quolibet, nunc quovis biduo, triduove erratice recurrentes & ad duas treſve horas continuati. Toto hocce tempore alimenta omnigena, integro appetitu voravit ægra, vultu florida, imo pinguefacta, lecto tamen præ debilitate affixa, contra ſpem omnem ſpontanee cœpit alvus deſcendere, urina effluere, ceſſante tunc ſudore & redintegrata penitus ſanitate, quæ ad ſex, ſeptemve annos illibata perſtitit.

Miſſis iſchuriæ renalis ſpeciebus aliis, quæ vel ab Auctoribus minus bene deſcribuntur, vel e præcedentibus facile poſſunt intelligi, ad iſchurias uretericas ſermonem convertimus.

Iſchuriæ uretericæ.

Iſchurias inter renales & uretericas limites certos ſtatui non poſſe ſuperius diximus, collectis quantum penes nos fuit ſignis conjecturalibus, quibus ambæ poſſunt ab invicem utcumque diſterminari. Monuimus etiam eadem fere methodo utraſque impugnari, quotieſcumque cauſæ ſimili natales debent. Porro cum vix ac ne vix quidem vitium ſit iſchuriam uretericam inducens, quod renalem non excitet, ſi renibus hæſerit, uretericas tantum memorare fatis eſſe ducimus, uniuſcujuſque diagnoſim ac therapeiam mutatis mutandis, ſubminiſtrante iſchuria renali ſimili. Ex iſchuriis nephretica, nephrolitica, neprothromboide, nephrophlegmatica & nephropyica, nec non ex iſchuriarum uretericarum ſignis conjecturalibus intelliguntur iſchuriæ ſequentes uretericæ.

12. *Iſchuria* (*ureteritica*) *ureteritica inflammatoria* Salii Diverſi, *loc. ſupra cit.* Ludvvig. *inſtit. clin.* Gaubii *pathol. de vit. mixtion.* Schachtii *inſtit. pract. de Iſchur. ſpur. &c.*

13. *Iſchuria* (*ureterolithica*) *iſchuria ureterica calculoſa* Tulpii, *obſ. med. lib. II. c.* 45. Monroi, *Act. Edimburg. tom. VI. art.* 68. Bonet. *Sepulchret. lib. III. de urin. ſuppreſſ.* Schenck. *l. III. de ureterib.* Salii Diverſi, *loc. cit. &c.*

14. *Iſchuria* (*uretero-thromboides*) *iſchuria ureterica a ſanguinis grumo* Salii Diverſi, Schachtii, Gaubii *loc. cit.* Bonet. *Sepulchr. de urin. ſuppreſſ. obſ.* 1. *&c.*

15. *Iſchuria* (*uretero-phlegmatica*) *ureterica a pituita* Gorteri *prax. med. ſyſt.* Schachtii, Salii Diverſi *loc. cit.* Boneti *Sepulch. de urin. ſuppreſſ.* Sebaſt. Naſii *Spec. meth. med. loc. citat.* Epiphan. Ferdinandi *hiſtor.* 97. *&c.*

16. *Iſchuria* (*ureteropyica*) *ureterica purulenta* Gorter. *l. cit. de ureter. morb.* Schachtii, Salii *loc. cit. &c.*

Has itaque ſpecies deſcriptione ac curatione ſingularibus perſequi ſupervacaneum eſt.

17. *Iſchuria* (*ureteroſtomatica*) *ab orificii ureterum inferioris clauſura* Theod. Elleri, *Miſcell. Berolin. Tom. IV. p.* 381. Verdieri ex Noelio *Act. Acad. Chirurg. tom. II. obſ.* 17. Lieutaud. *Act. Acad. Pariſ. ann.* 1753. Franc. Silvii Deleboe *prax. med. l. II.* Saltzmanni *obſ. anat. p.* 62.

Poſſe ureterum orificium veſicale calculo, ſanguinis grumo, muco, pure obſtrui; patet ex jam allegatis ſpeciebus, hic vero ſpeciatim verba facere de iis iſchuriis volumus, quas oris ureterum inferioris ſumma conſtrictio, coalitus, vel obturatio inducunt.

Vidit Noelius puellam pluribus diebus iſchuria frequentibus motibus convulſivis ſtipata vexatam; aderat exocyſte ſeu prolapſus tunicæ veſicam interius obveſtientis, quæ per meatum urinarium erumpens, ſacculum ſiſtebat ovuli gallinacei magnitudine, diaphanum, tenuem, humore limpido refertum. Aperto cadavere inventi ſunt ureteres ita dilatati, ut colon adulti craſſitie æquarent; occluſus erat ipſorum ad veſicam introitus; veram urinam continebat ſacculus inter vulvæ labia conſpicuus.

Invenit Saltzmannus in puero iſchuria laboranti ureteres ſero diſtenſos, ad veſicam vero anguſtiſſimos, ita ut ſtylum exiguum nonniſi vi admitterent.

Credit Lieutaudius ab intumeſcentia trigoni veſicæ inflammatoria aut aphloga obturari poſſe ureterum orificia, ſubſequente iſchuria fatis frequenti, inter renalem & veſicalem media ſeu ureterica.

A calculo unico magno, aut pluribus medio-

diocribus veficæ cavitatem replentibus ifchuriam inductam obfervavit Sylvius Deleboe, ureterum ampliatorum, & ad renes ufque urina diftentorum orificiis per lapidea hæc concreta obturatis.

Aliis præter memoratas ureterum noxis ifchuriam deberi afferunt Auctores, ut partium ureteribus adjacentium vitiis multigenis Schachtius, Gaubius; flatibus colon diftendentibus, Ludvvigius, Varandæus, Sennertus &c. Hæ fpecies, quoniam memorantur potius quam defcribuntur, idcirco prætermittuntur.

Ifchuriæ Veficales.

18. *Ifchuria* (*Cyftitica*) *a veficæ inflammatione* Schacht. *inftit. practic.* Act. Acad. Parif. *an.* 1704. 1753. Bonet. *Sepulchr. lib. III. de urin. fuppreff.* Foreft. *lib. XXV. obf.* 27. 28. Zacut. Lufitan. ex Galeno, *Hiftor. med. princ. l. II. Hift.* 150.

Inflammatio veficæ fphincterem, vel ex Lieutaudio ipfius uvulam occupat; addit Schachtius hujus tunicas. Diagnofim hujufce fpeciei fiftunt figna ifchuriæ veræ generica, ut hypogaftrii intumefcentia, renitentia &c. urethræ perviatio, nec non cyftitis. Cyftitidis notæ funt febris acuta, fervida, dolor acerbus, ardens ad perinæum, accedente interdum hujufce partis rubore, diftenfione, dolor pariter & ardor ad pubem & exinde ad umbilicum perveniens; dyfuria maxima, fæpiffime vero ifchuria fummo ftipata mejendi defiderio ac conatu; alvus aftrictior, tenefmus maximus, catheteris ultra veficæ collum immittendi impoffibilitas, vigiliæ, delirium, vomitus biliofus, extremorum frigus. Hoc habet peculiare ifchuria ab inflammata veficæ uvula fobolefcens, quod catheteri non objiciatur refiftentia, nifi fuperatis proftrata & fphinctere, atque ita ipfo intra veficam nonnihil jam adacto; & quod obicem cathetere non fuperandum injectio removeat, fubfequente urinæ effluxu. Periculofiffima eft hæc ifchuriæ fpecies, qua gangræna, abfceffus fæpiffime excitantur. Convenit methodus antiphlogiftica; malo vero perftante, tentanda eft catheteris immiffio lenis, cautiffima: tandem fub hujus in veficam adigendi impoffibilitate, paracenthefis ad perinæum vel fupra pubem celebranda, ope acus apice tricufpidatæ, & tubulo inclufæ hic rectæ, illic rectæ etiam & præprimis incurvatæ. Optima Sharpius in difquifitionibus fuis criticis habet monita circa veficæ paracenthefim in hypogaftrio inftitutam; adverfus ifchuriam ab inflammata veficę uvula in locum catheteris ad urinam educendam fruftra adhibiti faufto cum fucceffu injectiones fuffecit Clar. Lieutaudius.

19. *Ifchuria* (*Cyftolithica*) *a veficæ calculo* Tulpii *obf. med. l. IV. c.* 37. Act. Edimburg. *tom. IV.* Forefti *l. XXV. obf.* 23. Fabric. Hildani *cent. III. obf.* 67. Car. Pifon. *de morb. a colluv. ferof.* Bonet. *Sepulchret. de urin. fuppreff. obf. X. &c. &c.*

Hanc ifchuriæ cyfticæ fpeciem facit calculi veficalis præfentia, quem cognofces vaga circa pubem & perinæum titillatione, vel ponderis fenfu in iifdem locis, incefſu cruribus divaricatis; erectione penis, frequenti tenefmo, dyfuria, ftranguria, mictione cruenta maxime poft equitationem, vel curru vectionem, dolore poft mictum in toto urethræ ductu vel ad extremum tantum balanum percepto, genitalium ab ægro crebrius contrectandorum pruritu, ifchuria frequenti, fugaci, mictione crebra, derepente, poftquam ea inftitui cœpit, intercifa, mutata corporis pofitura interdum, vel immiffo cathetere haud ægre revocanda, urina craffa, alba, turbida, fub decubitu horizontali facilius fundenda. Symptomata jam dicta modo fæviora funt, modo mitia & obfcura, quin etiam nulla, præfente in vefica calculo non femel obfervata, per intervalla fæpius, imo poft inducias nonnunquam longiores recurrentia; his fignis certitudinem addunt, quantum fieri poteft, maximam exploratio ope digiti in anum apud pueros, in vaginam apud mulieres immiffi, & catheterifmus, quo nulla datur via ad calculum veficæ cognofcendum univerfalior, certior, licet errorem etiam fub quibufdam cafibus admittere pofsit. Hypogaftrii intumefcentia, renitentia non obfervantur in hac fpecie, nifi perftiterit fatis diu urinæ fuppreffio. Calculi in vefica remanentis argumentum inevitabile, prefsio, attritus in veficam, acris calculoforum urina irritationi, doloribus vividis, inflammationi, fuppurationi, ulceri veficæ anfam præbent. Ifchuria hujufcemodi ad tempus fugatur, mutata corporis pofitura, repulfo per catheterem calculo, cujus radicalis curatio, vel ex lithotomia, repetenda, vel juxta Vvhitium, Lieutaudium aliofque gravifsimos viros quibus contradicit Clarifsim. de Haen, ex aquę calcis & faponis ufu diuturno. Palliativam methodum fiftunt diluentia, lenientia, mucilaginofa, oleofa, opiata, Lithontripticum Vvhittianum, & ex clar. Haenio uvę urfi pulvis.

20. *Ifchuria* (*Cyftofpaftica*) *a fphincteris veficæ fpafmo* Mercati *de morb. intern. cur. lib. IV. cap.* 22. Sebaf. Nafii *fpecul. method. med.*

med. part. II. pag. 267. Nenteri *de Ischur.* Schachtii, Gorteri, Gaubii, Varandæi, *loc. cit.*

Cognoſcitur hæc ſpecies ex ſignis iſchuriæ veræ genericis, urethræ libertate, & ſpaſmi ſphincterici præſentia. Conſtrictionis hujuſce ſpaſmodicæ, quæ nunc idiopathica eſt, nunc vero ſymptomatica, notitia eruitur ex perinœi exploratione; quod durum apparet; dolore ad veſicæ collum, ei ſimili, qui ex calculo ibidem impacto ſolet accidere, diverſo tamen in eo quod continuus ſit in hac ſpecie; nuſquam accedat copioſa mictio; & cathetere aut candela immiſſis exaſperetur, ex inteſtini recti condolentia, ex mictione ſtillatitia, dolore colli veſicæ continuo, acerbiſſimo ſtipata, ſub violenta omnium potentiarum urinam expellentium actione, tandem ex cauſa, ut ex plethora, ex ſuppreſsis catameniis, hæmorrhoidibus; ex ictu, punctura, ſoluta unitate hujus partis minus bene tractatis. Curationem ſubminiſtrant methodus antiphlogiſtica, opiata, antiſpaſmodica, & catheteris prudens immiſsio.

21. *Iſchuria* (*cyſtoplegica*) *a veſicæ paralyſi* Lieutaudii *comped. medic. de Iſchur.* Zacut. Luſitan. ex Galeno *Hiſt. princ. Hiſt.* 140. Manget. *Biblioth. Med. pract. tom.* IV. Seranii *Theſ. pro Reg. Cathedr.* Hollerii *de morb. intern. capit.* 47. Amat. Luſitan. *cent.* IV. *cur.* 10. Pringle, *Eſſai d'Edimbourg. tom.* 2. *artic.* 32.

Locum habet hæc ſpecies ſive veſicam teneat ſtupor, anæſtheſia, ſive muſculare ipſius fibræ paracineſia perfecta vel imperfecta reſolvantur; ſive concurrat utrumque vitii genus. Hanc cognoſces notis iſchuriæ veræ genericis, urethræ libertate, & ſignis veſicæ torporem, paralyſim indigitantibus; hæc ultima eruuntur ex prægreſsis, qualia ſunt ictus, lapſus in columnam vertebralem, luxatio vertebrarum, medullæ ſpinalis vulnus, protuberantiæ nervos in ea parte afficientes, vita in locis humidis, mora in aquis frigidioribus, applicata ad veſicæ regionem, alterius mali gratia, præſidia frigidiſsima, affectus paranoici, ſoporoſi, ex ætate ſenili, ex abſentia doloris & ſenſus ab urina excitandi in veſica repleta, & diſtenſa; ex partium aliarum ignavia, frigiditate, reſolutione; ex mictione tuſſim, nixum validum ſimilem & præprimis hypogaſtrii preſsionem ſubſequente; ex deficientibus iſchuriæ cyſtophlegmaticæ notis. Valent ſigna hujuſcemodi in iſchuria nervorum veſicæ ſenſoriorum tantum, vel ſenſoriorum ſimul & motoriorum reſolutioni natales debente: ſi vero afficiuntur dumtaxat nervi motorii, eo modo tradito charactere expungenda venit abſentia doloris & ſenſus, ab urina excitandi in veſica repleta ac diſtenta, quæ ſub hac circumſtantia & dolet & ab urinæ ſtimulo moleſtatur. Caſum iſchuriæ a veſicæ torpore inductæ, dyſuriam diuturnam & gradarie creſcentem urinæ paucitatem tandem excipientis in viro ſexagenario fluxum hæmorrhoidalem diu paſſo a muliercula perperam cohibitum, nobiſcum pro ſua humanitate communicavit clar. Chaptal. Dyſuriæ tempore ægro tumebat ac dolebat proſtrata, hypogaſtrium tenebat protuberantia circumſcripta, dura, indolens, pro ſchirro artis peritis impo-nens; urinæ quotidie partim in veſica reſtitanti & ſenſim collectæ natales debens, educto per catheterem lotio evanida, brevi dein reditura, urina difficilius, parcius in dies fluente, acceſſit demum iſchuria, ceſſante penitus urethræ ardore ac dolore, aſſiduo catheteris uſu per duos menſes citra ullum ſenſum exonerata eſt veſica, quibus elapſis tandem ſupervenit febris acuta exacerbans, qua die undecimo ſoluta eſt iſchuria & rediit nativa urinæ excretio. Præſidio ſunt in hac ſpecie gravi quidem, aſt non ſemel curata. catheteriſmus repetitus, remedia antiparalytica varia, interna & externa; inter externa eminent thermarum bellilucanarum aqua, lutum, quibus fovebitur hypogaſtrium, perinœum, nec non earumdem aquarum purarum aut aqua ſimplici plus minus temperatum facta in veſicam injectio, cum vitio chirurgico natales debet iſchuria; hujuſcemodi modo memoratis addenda venit vitii topici ſpecialis therapeja.

22. *Iſchuria* (*polyurica*) *a veſica lotio diutius cohibito diſtenta.* Haller. *Prælect. in Boerhaav. Tom. II.* §. 384. *p.* 336. Foreſt. *L. XXV. obſ.* 24. Nenter. *de iſchuria.* Paræi *L. XVI. c.* 48. Sennert. *Pract. l.* 3. *part.* 8. *ſect.* 1. *c.* 4. Ettmulleri, Riverii, Varandæi *de iſchur. &c.*

Hanc iſchuriæ ſpeciem in quam incidunt, qui negotiis, loco, verecundia ab urina fundenda arcentur, ipſamque ſponte diutius cohibent, ſiſtunt character iſchuriæ veræ genericus, voluntaria urinæ cohibitio ex ægri relatu accipienda, dolor ad veſicam maximus, aſſiduus ad urinam fundendam ſtimulus, ſubſequente fruſtraneo conatu, mictio ex hypogaſtrii ſumme diſtenti preſſione ſuccedens, cauſarum abſentia quibus aliæ ortum debent iſchuriæ veſicalis ſpecies. Gravis eſt hæc urinæ ſuppreſſio, niſi prompte

malo

malo obviam eatur, veficæ atonia, contra-ctionis defectu, inflammatione, abfceffu, gangræna terminari folita. Curatio ex præcedenti fpecie & cyftitica intelligitur. Fetus in orificio uteri longiores moras nectens apud mulieres diftocie parturientes fimilem inducit ifchuriam ex Riolano. *Vide* fpeciei 28. varietatem 2.

23. *Ifchuria (cyftopyica) veficalis purulenta*. Felic. Plater. *Mantiff. obf.* 29. Camerar. *Ephem. Nat. Curiof. Tom. II.* Zacut. Lufitan. ex Galeno, *Hift. Medic. princ. hift.* 148. Hollerii *de morb. intern. c.* 47. Sebaft. Nafii *Specul. method. med. part. II. p.* 167. Andreæ *de morb. ureter. obf.* 16. Vandermond. *Collect. med. Tom. IX.*

Hæc fpecies quæ a veficæ apoftemate, ulcere proficifcitur, in plurimis convenit cum ifchuria nephropyica; ab ea vero difcrepat notis ifchuriæ veræ genericis, nec non fignis purulentiæ veficæ hærentis. Ab ulcere renum diftinguitur veficæ ulcus loco doloris ad veficæ collum, in pube, perinæo, perfentiendi, tactu, mictione, corporis inflexi erectione exafperandi, doloris ejufdem gradu majori, continuitate, fede protuberantiæ in perinæo, fi hæc adfit; etiam obfervandæ, cupiditate & difficultate urinæ majoribus, tenefmo, erectione penis frequenti, urina pus minus cruentum, minus cum ipfa commixtum ac confufum, graveolentius, citra lotium, aut ante ipfum quandoque prodiens, & nonnunquam fquamas furfuraceas ac membranulas vehente. Poteft etiam hæc fpecies renum, imo & aliarum partium apoftemati, ulceri deberi; fi nempe materies purulenta copiofa, tenax veficæ collum occludat ipfi impacta, quod apoftematis & ulceris prædictorum fignis nec non generico ifchuriæ veræ charactere dignofces. Vix fanefcit præfertim in ætate provecta veficæ ulcus quod fugata ope catheteris nec non abftergentium attenuantibus maritatorum ore affumptorum & veficæ injectorum ifchuria, remediis in renum purulentia propofitis impugnandum venit additis repetitis per catheterem injectionibus edulcorantibus deterfivis.

24. *Ifchuria (cyftothromboides) veficalis a fanguinis grumo*. Claudin. *Confult.* 141. Fabric. Hildan. *Cent. III. obf.* 66. Foreft. *Lib. XXV. obf.* 20. Zacut. Lufitan. ex Galeno, *Inftit. Med. princ. hift.* 145. & *ejufdem Prax. Med. admirab, l. II. c.* 65. Mercat. *de morb. intern. cur. c.* 22.

Hanc fpeciem indigitant hæmaturia prævia, prægreffæ caufæ in ifchuria nephrothromboide affignatæ graviffima fymptomata fub eadem fpecie memorata. Ifchuriæ veræ figna generica, urina, fub catheteris ad ufque veficæ collum libere adigendi immiffione fluens parva copia, & cum fanguinis tamen-tis, os catheteris educti cruentatum. Curationem fuppeditant catheterifmus, cardiaca, & quæ fanguinem valent folvere epota, injecta, applicata. *Vide* Mercatum, Foreftum, Zacutum, &c.

25. *Ifchuria (cyftophlegmatica) veficalis a muco* Mercati *loc. cit.* Schacht. *Inftit. Medic. pract. l.* VIII. *c.* 9. Ettmuller. *de ifchur. vefical.* Amat. Lufitan. *Cent.* VI. *cur.* 12. Zacut. Lufit. *Prax. Med. admirab. lib.* II. *obf.* 64. Bonet. ex Thom. Bartholino *de urin. fuppreff. obf.* 17.

Ex urina turbida muco referta ante excreta, ex vitę genere alimenta recipiente craffa, vifcida; ex prægreffis morbis pituitofis, ex temperamento fimili, verbo ex fignis diathefeos pituitofę in ifchuria nevrophlegmatica memoratis; ex urethræ perviatione, & ex notis ifchuriæ veræ genericis cognofcitur hæc fpecies, remediis ftimulantibus incidentibus & catheterifmo curanda.

26. *Ifchuria (ectopocyftica) a veficæ ectopia*.
(*a*) *Herniofa, feu a cyftocele*, Verdier, *Act. Acad. Chirurg. Tom.* II. *obf.* 4. 6. 9. 10. 14. Felic. Plater. *obf. p.* 830.
(*b*) *Proptoica, feu ab exocyfte*, Verdier ex Noelio *l. cit. obf.* 17.

Comitatur hæc fpecies vificæ urinariæ herniam, & tunicæ ipfius interioris prolapfum. Igitur, exulantibus ifchuriæ veficalis caufis aliis, hujus diagnofim fubminiftrant urethrę perviatio, & ifchuriæ veræ, nec non cyftocelis vel exocyftes figna. Binæ hujufce ectopiæ notas exhibent Verdierii, Saltzmanni Dapplefii Differtationes *de vefic. urinar. hern. feu de cyftocele*; exinde etiam ifchuriæ ectopocyfticæ petenda curatio.

27. *Ifchuria (cyftoprotica) veficalis ab inteftino recto, fcybalis, calculo flatibus, inflammatione, abfceffu, hæmorrhoidibus turgente* Dodonæi *Obferv. Medic. c.* 47. Schenck. *l.* III. *de ifcaur. obf.* 6. Vvepfer. *Differt. de apopl. p.* 391. Vandermon. *Collect. Med. Tom. IX. pag.* 261. Bonet. *Sepulchret. de urin. fupreff. obf.* 18. §. 4. Schancht. Gaubii *loc. cit.*

Signa ifchuriæ veræ generica, inteftini recti conditio varia, cum fymptomatibus vitia ipfius modo memorata ftipare folitis, urethræ perviatio, caufarum ifchurias alias veficales inducentium abfentia hanc fpeciem determinant; ex principiis in nomenclatura recenfitis haud ægre eruitur varia quæ ifchuriæ hujufcemodi competit curatio, in malo contumaciori perita catheteris immiffione opus eft. *Vide* hiftorias allegatas.

28. Ifchu-

28. *Ischuria* (*hysterocystica vesicalis ab utero*

(a) *Gravido*, Nordmann. *Differt. de Ischur. gravidar.* Mauricæi, *lib.* I. *c.* XV. Roderici a Castro, *Lib.* II. *c.* XV.

(b) *Parturiente*, Bonet. ex Riolano, *de urin. suppress.* Vandermond. ex Daranio, *Coll. Med. tom.* V.

(c) *Hydropico*, Hippocrat. *de morb. mulier. lib.* II. Sennert. *Pract. l.* IV. *part.* I. *sect.* II. *c.* X. XI. Schenck. *l.* IV. *de mol. fals.* Schachtii, Gaubii, *loc. cit.*

(d) *Tumoribus distento*, Gaubii, Schachtii, *loc. cit.* Sennert. *ibidem*, *ac supra cap.* XIII. Knoeffelii E. N. C. *ann.* IV.

(e) *Prociduo*, Nordmann. *Differt. citata*. Sabathier. *Act. Acad. Chirurg. Tom.* III. Sennert. *ibid.* ac supra *c.* XVI.

Uterus fœtu, mola, sanguine, sero, flatu distentus, inflammatione, schirro, cancro dilatatus, prolapsu, inversione e sede nativa emotus, facta in vesicæ collum, & quandoque etiam in urethram pressione, ischuriæ hujusce modi ansam præbet. Cognoscitur species notis ischuriæ veræ genericis, graviditatis præsentia, partu imminente, hydrometra, protuberantiarum uterinarum, hysteroptoseos, verbo memoratorum uteri affectuum signis, tandem causarum defectu ischurias vesicales alias inferentium. Ischuriæ a graviditate prospicit situs horizontalis & reclinatus, abdominis ab ossibus pubis ope manuum remotio, elevatio, & his non proficientibus catheterismus assiduus ad imminentem usque partum continuatus. In ischuria quam facit partus laboriosus diuturnior urget profecto lotii educendi necessitas. Verum obstat catheteris vulgaris in vesicam adigendi difficultas, impossibilitas. In his rerum angustiis cum bonis ægræ rebus in catheteris metallici locum candelam tubulosam suffecerunt Daranius & Levretius. In ischuria ab hysteroptosi præsidio sunt decubitus, uteri repositio, in sede nativa firmatio. *Vide* Sabathierium, Puzosium, Levretium, &c. Secunda & tertia hujusce speciei varietas catheterismum & affectuum uteri memoratorum curationem expostulat, apud Sennertum, Mercatum, Astrucium de mulierum morbis legendam.

29. *Ischuria* (*atretarum*) *urethrocystica a menstruis in vagina retentis* Amyand. *Transact. Philos. an.* 1732. *n.* 442. *art.* 8. *p.* 45. Schenck. *l.* IV. *de part. genit. mulier. obs.* 9. Heister. *Chirurg. Tom.* II. *p.* 951. Astruc. *de morb. mulier. Tom.* I. *l.* I. *c.* 5.

Notę ischurię verę genericę, sanguinis uterini retentio in vagina per membranam, per carnem crassam ac densam, per parietum vaginæ, caruncularum myrtiformium, labiorum vulvę inferiorum concretionem clausa, hanc speciem designant. Fortior coalitus ope carneæ substantię densioris difficulter curatur; clausuris vaginæ reliquis, aut sanguinis congesti vis, aut coitus, aut chirurgia medentur partium concretarum separatione, membranæ pretensę sectione, sanguini retento via referatur, & ischuria inde oriunda tollitur. *Vide* Heisterum & Astrucium *loc. cit.*

Alię preter memoratas, apud Auctores occurrunt ischurię vesicalis species; ut ischuria a tumoribus vesicę glandulosis & sphincteris ipsius callositate Reiselii *Eph. Nat. Cur. Deca.* II. *an.* 2. Ischuria a carunculis e resoluta renum substantia oriundis, & vesicam obstruentibus Schenckii ex Hercul. Saxonia, *l.* 3. *de ren. caruncul.* Ischuria ab incrustatione vesicę calculosa Schachtii, *de ischuria*. Ischuria a protuberantiis intra vesicam enatis, ipsiusque collum claudentibus Boneti, *Sepulchr. de urin. suppress. passim.* (Huc ischuria a vesicę fungo Schachtii, ischuria a vesicę varicibus ejusdem, ischuria a tumore insolito e vesicę infernę parietibus intus enato Macgillii, *Act. Edimbourg. Tom.* IV. &c.) Ischuria a vesica in se ipsam per intestinum inversa Fouberti, *Act. Acad. Chirurg. Tom.* II. *p.* 37. Ischuria a vesicularum seminalium protuberantia schirrodea Gaubii, *Pathol.* §. 810. Ischuria ab steatomate vesicę adjacente, hujusque collum premente Bartholini, *cent.* I. *hist.* 23. *&c.* quas omnes missas facimus brevitati consulentes.

Ischuriæ urethrales.

30. *Ischuria* (*perinæalis*) *urethralis a perinæi tumore* Galeni, *lib. de affect. loc.* & ex eo Zacut. Lusitan. *Histor.* 149. Vandermond. ex Daranio, *Collect. Med. Tom.* V. *pag.* 291. Tulpii, *Obs. med. Lib.* III. *Cap.* X. Foresti, *Lib.* XXVI. *obs.* 2.

Perinęum inflammatione per ictum, lapsum, aut aliam quamlibet causam inducta tumens apostemate, excrescentia, aut alio duriori tubere tentatum, urethrę principium premendo, hanc speciem inducit, in subjecto aliarum vesicalis ischurię causarum immuni cognoscendum ex notis ischurię verę genericis & perinęi protuberantia varia. Speciei hujusce varietas inflammatoria, postulat venę sectiones, laxantia assiduo applicata, balnea, hypogastrii pressionem, tandem catheterem, ac præprimis candelam Daranii tubulosam. Varietati apostematosę competit ab-

abfceffus apertio, abfterfio, cicatrifatio; graviores certe funt varietates farcomatica & fchirrodea catheterifmo & affectus chirurgici congrua tractatione debellandę.

31. *Ifchuria (urethrolithica) a calculo urethræ impacto* Schmidii, *Eph. Nat. Cur. Decad.* I. *ann.* VIII. *obf.* 89. Vvinckleri, *ibidem Tom.* VI. *obf.* 34. Zacut. Lufitan. *Prax. Med. admirab. l.* II. *obferv.* 66. 67. 68. Tulpii, *Obf. medic. Lib.* III. *cap.* 8. Bonet. *Sepulchr. de urin. fuppreff. obf.* 14. Bartholin. *Cent.* IV. *epift.* 5. Heifter. *Chirurg. Tom.* II. *p.* 839.

Nofcitur hæc fpecies ifchurię verę charactere generico, conftitutione calculofa, dolore maxime ad urethram & penem, urethrę intumefcentia, imperviatione; canalis hujufce contrectatione, qua quid duri palpo objicitur, immiffione catheteris, antequam in veficæ collum pervenerit corpus offendentis folidum, &, fi ftylo ferreo percutiatur, fubargutum. Curatur autem venæ fectione, anodynis, laxantibus, epotis, applicatis, injectis; balneis, leni penis expreffione, fuctu, fpecillo, uncinulo, & his non fuccedentibus facta fupra calculum firmatum fectione, cujus celebrandę ac percurandę methodum vide apud Heifterum loc. cit. Ifchuriam a calculo intra rectum latente memorat Diarium Vandermundi *Septembr.* 1758. *p.* 261.

Ex ifchuriarum cyftophlegmaticæ, cyftothromboidis, & cyftopyicę diagnofi, atque urethrę imperviatione intelliguntur fequentes ifchurię urethralis fpecies, fcilicet

32. *Ifchuria (urethrophlegmatica.) Ifchuria a muco urethram infarciente* Bonet. *Sepulchr. & medic. feptentrion.* Manget. *Bibliotb. Medic. Practic.* Amat. Lufitan. *Cent.* V. *obf.* 71. Foreft. *Lib.* XXV. *obferv.* 25. Varandæi *de ifchur.* Lud. Apini *Eph. Nat. Cur. Decad.* III. *ann.* III. *obf.* 69.

33. *Ifchuria (urethrothromboides a fanguinis grumo urethram opplente.* Bonet. *Medic. feptentr. de ifchur.* & *Sepulchr. de urin. fuppreff. obf.* XI. Foreft. *Lib.* XXV. *obferv.* 25. &c. &c.

34. *Ifchuria (urethropyica) a pure urethram obftruente.* Bonet. *Medic. feptentrion. de ifchur.* Foreft. *Scholio modo citato.* Boerhaav. *Præfat. aphrod. &c.&c.* Ifchuriam ab abfceffu inter veficam & rectum pofito urethram premente refert Vandermonde *Septemb.* 1758. *p.* 263.

Urethrales hujufcemodi ifchurię eadem admittunt auxiliorum genera quæ ifchuriis competunt veficalibus a caufa fimili oriundis.

35. *Ifchuria (urethrohymenodes) a membrana in urethram impacta.* Act. Acad. Parif. *an.* 1714. *hift. p.* 22.

Viro fumma urinę difficultate vexato, & catheterifmum pluries paffo, catheter qui plus minus ab urethra eductus nigricabat, cum membranę fragmento quondam extractus eft. Triduo poft perfenfit æger quidpiam urethram obturans, & e balani orificio prodiens, quod avulfit digitis arreptum; membranę fuit fragmentum aliud. Haud ita diu dum ad mingendum fumme allaborabat; intra breve tempus tria alia membranę fragmenta ejecit, quę duos membranę veficam interne obveftientis trientes efficere vifa funt; revera fuerunt illius membranę partes fragmenta hujufcemodi, quibus emiffis libere fluxit urina nullo unquam tincta immixto fanguine. Virum dein detinuit levis urinę incontinentia. Similium membrarum per urethram excretarum, quamvis citra ifchuriam, mentionem injiciunt Vvillifius, Felix Platerus, Schenck. Fabric. Hildan. &c.

36. *Ifchuria (urethrelmintica) urethralis verminofa*, Joan. Petr. Albrecht. *Vide* Boneti *Medicinam feptentrionalem de urin. cap.* 31. *& Biblioth. Medic. pract. Tom.* IV. *de morb. urin. fpectant.* Vandermonde, *Sept.* 1758. *p.* 245. Joan. Rhodii, *Centur.* 3. *obferv.* 36. *Collect. Acad. Tom.* 3. *pag.* 497. *obf.* 77.

Plura vermium e vefica urinaria cum lotio excluforum exempla reperire eft apud Auctores. Sequentem ifchurię e verme urethram opplenti inductę cafum memorat Albrechtus. Septimus jam erat dies, quo militem excruciabat omnimoda urinę retentio cum fummis circa umbilicum doloribus, regionis hypogaftricę tenfione & abdominis tumore afcitico non abfimili. Nihil profecerunt quæ diebus fequentibus tum interne, tum externe adhibita funt remedia. De cathetere in veficam immittendo cogitabatur, cum æger poft multos conatus, laborefque per urethram vermem ejecit vivum, craffitie calami fcriptorii, & trium digitorum longitudine, redeunte priftina exeernendi lotii facultate, quod per aliquot dies fanguine mixtum, fincerum tandem emiffum eft. Rariffimæ hujufce ifchurię eventu potius quam certa nota cognofcendę curationi fuperfedemus.

37. *Ifchuria (urethritica) ab urethræ inflammatione* Hildan. *Cent.* IV. *obf.* 54. Foreft. *de incert. urin. judiciis, l.* 3. *c.* 3. *verfus finem.* Varandęi *de affect. ren. & vefic. c.* 7. Bonet. *Medic. feptentrion. de ifchuria, c.* I. *n.* 5. Goulardii, *de morb. urethr.* Heifter. *Chirurg. Tom.* 2. *p.* 838.

Gene-

Generales inflammationis caussæ, gonorrhœa, catheterismus rudior, devius, faucians, aut frequentior, licet artificiosus, candelæ acriores immissæ, litus mercurialis in urethram urgente dysuria gonorrhoica, &c. hanc speciem accersunt, notis ischuriæ veræ genericis, urethræ imperviatione, signis inflammationis generalibus, nimirum dolore, calore, tensione, febre, &c. & causa prævia cognoscendam. Curatur hæc species methodo antiphlogistica; cathetere non statim quidem adhibendo, verum inflammatione paullulum temperata aliquoties per dies singulos sensim immittendo; demum paracenthesi ad perinæum vel supra pubem, si antiphlogistica omnigena malum aspernetur, nec catheteri in vesicam aditus pateat.

38. *Ischuria* (*carunculosa*) *a morbis*, ut vocant, *urethræ* Amat. Lusitan. *Cent. IV. cur.* 19. *Cent. V. cur.* 48. Sharpii *Disq. critic. cap.* 4. Goulardii, *de morb. urethr.* Heister. *Chirurg. Tom. II. p.* 834. Andrææ, *de morb. urethr. passim.*

Morbi, ut vocant, urethræ, sunt spongiosi sui textus intumescentia, hujusce canalis varices, ulcera, cicatrices, contractio, callositas, fungus, duplicaturæ membranaceæ, verumontani, intumescentia spongiosa, schirrodæa glandularum urethræ lacunalium, Covvperianarum. Litrianæ prostratæ tumores, ulcus, callositas. His omnibus non solum angustatur, verum etiam tandem præcluditur urethra. Ischuriam hinc enatam signis cognosces ischuriæ veræ genericis; urethræ imperviatione, seu plenaria obstructione, signorum ischurias urethrales phlegmaticam purulentam, grumosam & præprimis calculosam indigitantium absentia; quibus omnibus præcesserunt dysuria, stranguria, filum urinæ tenue, flexuosum, gradaria suppressionis urinæ accessio, carunculæ minoris cathetere, aut candela olim facta detectio, & utplurimum gonorrhœa virulenta. In ischuriæ hujusce modi varietate quam facit prostatæ affectus syphilidis expers, & glandulæ istius intumescentiæ eo in casu semper præsente, urethræ principium summe arctante, & digito in anum immisso optime percipienda potissimum eruitur diagnosis. Curatur gravis hæc ischuria candelis simplicibus & maxime compositis, ut Daranianis, Andreanis, Goulardianis, Sharpianis, quæ si non satis citò urinam eliciant, instituenda est vesicæ paracenthesis in perinæo, & præprimis supra pubem, (sectio urethræ lithotomiæ urethrali similis in quibusdam casibus locum potest invenire) lotio per cannulam singulis diebus educto, continuatur candelarum usus, donec debita urethræ restituta fuerit libertas. *Vide* Sharpii Disquisitiones criticas, a D. Perierii Dissertationem de bradyspermatismo ad speciem primam. Monuisse supervacaneum est symptomatibus urgentioribus pro re nata per auxilia congrua occurrendum esse dum chirurgica paratur, aut tentatur obicum urethralium cura. Affectuum prostatæ qui venerei non sunt curationem certe difficillimam pretermittimus, ex inflammationis, apostematis, schirri, therapeja petendam.

Franc. Boissier de Sauvages.

39. *Ischuria* (*hydrocelodes*) *ab urethræ ruptura in scrotum hiante* Joan. Lud. Apini *Miscellar. Natur. Curios. Decad. III. an. III. obs.* 68.

Vir supino in terram lapsu inter femineum cum testiculis & scroto graviter impegit, diffracto arboris trunco, insequentibus ischuria, atque ingenti scroti tumore, quod die 3. adeo increverat, ut pilei capacitatem non intrasset, colore atro suffusum, intumuerat etiam horrendum in modum penis gyris tortuosis, ut in hydropicis solet, in se reflexus. Remedia varia ad solvendum sanguinis grumum, qui ischuriæ hujusce adjutor primum credebatur, & ad demulcendam fibrarum violentia externa læsarum crispationem intus & extus adhibita sunt; verum irrita opera, scroti tumore ad sensum auctiori, & ægro, quoties urina exitum urgeret, misere ejulante, atque ardorem in scrotum descendentem conquesto. Suspicio tunc fuit urinam ex urethra rupta in scrotum colligi; idque eo magis, quod digitum explorantem in perinæo ad penis radicem, ubi urethram salvis exterioribus ruptam fuisse oportet, æger ferre non potuerit. Itaque sine mora cautis simul & profundis scarificationibus incidebatur scrotum; effluebat illico liquoris serosi odorem urinosum spirantis copia, sanguinis vero nihil. Imponebantur linteamina calida spirituosis & antisphacelosis madida; lætius rubere & sero ad vim non exiguam exstillante notabiliter detumescere cœpit scrotum, per quod omnem urinam excerni & quidem sine notabili dolore die 5. certo constabat; vulnerarias injectiones in urethram factas, & digestiva scroto applicata ita faustus sequebatur exitus ut die 10. dimidium urinæ per viam solitam, reliquum vero in scrotum efflueret, quæ tandem omnis per urethram die 21. emissa est. Vide citatum Auctorem.

40. *Ischuria* (*cryptopyica*) *a penis intra corpus retractione*. Frid. Hoffmanni *consult. de morbis abdomin. Cas.* 105.

De penis intra corpus occultatione observationem sistunt Paulus De Sorbait &

Joannes Schmidius. Hujus cum ischuria junctæ sequens exemplum legitur apud Hoffmannum. Vir 30. annos natus, litterarum amantissimus, alvi tardioris, de insigni artuum, pedum maxime frigore per æstatem etiam affligente, atque per hyemem nonnisi fortiori corporis motu depellendo, anno fere integro conqueftus, deinceps obfervabat, quod, si hiemali tempore in frigidiori loco diu commoratus esset, aut si crebrius ipsi descenfisset alvus, ob colem intra corpus retractum ac fere prorfus occultatum, urinam non prius emittere valeret, quam donec post aliquam corporis exercitationem naturalem situm penis recuperaffet. Plura vide apud Auctorem citatum.

41. *Ischuria (perideſmica) a vinculo ſtrictiori penì injecto* Bonet. *Medic. Septentrion. de Iſchuria c.* 1. *n.VIII.*

Puerulos filo ad radicem balani circumligato paraphimosim sibi excitare in Nosocomio generali Monfpelienfi pluries obfervavi; quin etiam exinde colem tranfverfum fenfim ac penitus fciffum vidi, nulla labe infequente. Pueri quidem qui lectum folent commingere & ideo acerbius a parentibus excipiuntur, verberum declinandorum caufa, injecto peni arctiori vinculo, ischuriam sibi comparant referente Boneto, soluta protinus ligatura fugandam.

42. *Iſchuria (phimoſica) urethralis a phimoſi.* Horftii *tom. II. lib. IV. p.* 274. Goulardii *de morb. urethr.* Heifter. *Chirurg. tom. II. p.* 818. Bonet. *Sepulchr. de iſchur. obſ. XV. &c.*

Phimosis a præputio native vel per coalitum non patente; phimosis a præputio inflammatorie vel aphloge mirum in modum incraffato citra concretionem; phimosis a præputii cum balono concretione ad uteri orificium, imo & etiam intra ipsum facta, hoc ultimum in senibus obfervante D. Serres Chirurgo Monfpelienfi dexterrimo, hanc ischuriæ speciem excitant de facili fane dignofcendam. Phimofeos pro varia ipfius specie, atque ita ischuriæ exinde fobolefcentis curatio obtinetur per laxantia, refolventia, difcutientia, mercurialia &c. & per fectionem chirurgicam variam. *Vide* Auctores Chirurgicos.

43. *Iſchuria (aſpadialis) ab urethræ clauſura* Heifteri *Chirurg. tom. II. p.* 818. *&* 951. Horftii *tom. II. obſ.* 55. Jo. Wvieri *obſ. p.* 221. Bonet. *Sepulc. de urin. ſuppreſſ. obſ. XV. Schol.&* *Medic. Septentrion. de iſchur. c.* 2. *§. VI.*

Hanc ischuriæ speciem faciunt, 1. parietum urethræ in fui tractu vel in extremo coalitus adventitius, aut congenitus; 2. canalis hujusce extremi obturatio per membranam adnatam; 3. labiorum vulvæ concretio plenaria. Cadit in fequiorem fexum tantum ultimum vitii genus, reliqua vero in utrumque. Quoties malum urethræ extremæ hæret, vel objicitur, facillima est ischuriæ hujusce diagnosis, difficilius quidem obtinenda, si urethræ interiora coalitus teneat, circa quod vide Boneti *Medicinam Septentrionalem loc. cit.* Curationem cuilibet speciei hujusce varietati accommodatam non trademus; monuiffe fatis erit ab Auctoribus allegatis varia indicari media quibus chirurgia ut plurimum novit urethræ partem concretione nativa obturatam referare, coalita vulvæ labia feparare, aut faltem si graviffimæ tollendæ veniant concretiones, artificialem aperturam in viarum naturalium locum fufficere.

Alias ifcuriæ urethralis fpecies, ut Ifchuriam urethralem fuppletam Horftii *tom. II. obſ.* 55. Ifchuriam a colis diftorfione Gaubii *Pathol.* Ifchuriam a penis mufculis ejufdem *ibidem &c.* nihil morati manum de tabula tollimus.

ORDO QUARTUS.

TUBERA.

Extuberantiæ Felic. Plateri.

Si fuperficies corporis deformetur obortis tumoribus firmis, duris, pertinaciffimis, ut accidit in fcrophula & cancro, vel partibus offeis inæqualiter excrefcentibus; ut in rachitide, tumores hofce frigidos, conftantes, firmos, tubera vocamus, modo fat notabiles fint ut morbis accenferi queant, fecus ut verrucas ad vitia amandamus.

Felix Platerus, noftræ Monfpelienfis Facultatis quondam præclarum fidus, primus aufus eft novam Nofologiam condere & methodum fymptomaticam aliis præmonftrare: is autem hanc ultimam Claffem in ordines quinque diftribuit noftris fatis apte refpondentes, fcilicet in deformationes, difcolorationes, extuberantias, fœdationes & confumptiones.

XVIII. Rachitis, *Rickets.*

Cognofcitur in infantibus a tumore flaccido capitis & faciei, a cute laxa, a tumore abdominis, mufculorum macilentia; protuberantia epiphyfium, venarum arteriarumque magnitudine, collo flexili, capite nutante, pigritia ad ambulandum, ingenii præ-

præmaturo acumine, fenfuum fincero exercitio, fame & digeftione ferme illæfis.

1. *Rachitis Nodofa*. *Le Nouage*, Puzos *Maladie des enfants chap. 7. Rachitis incipiens* Boerhaavii 1485. Ægri *Noues*, *Raquitiques*.

Hujus figna funt, 1. phyfconia; feu abdominis intumefcentia, 2. afthenia feu infirmitas totius corporis, quietis amor, motus, vel progreffus averfatio; 3. dentitionis tarditas; 4. pedum, genuum, corporum craffities infolita, capitis moles major; 5. lumborum debilitas, inftabilitas, ob crurum & tibiarum laxitatem; 6. voracitas cum macie partium carnofarum, &c.

Rachitis Britannica differt a nodofa quod ætate provectiores & dentitionem jam paffos fere biennes afficiat, acumen ingenii præmaturum, progreffus impotentiam aliaque figna oftendat fuo loco relata, non itaque diverfa fpecies, nifi quod ratione ætatis alium victum, aliam curam exigat. Principia funt, 1. hereditarium vitium a parentibus, venere, ætate exhauftis; cacochymis, fyphiliticis; 2. nutrix iifdem vitiis affecta, vini potatrix, lactis inops, pultem, vinum, cerevifiam alumno propinans, cupedias faccharatas offerens, gravida dum lactat; 3. maturior ablactatio, convulfiones prægreffæ, dentitio difficilis, progreffus involuntarius, cum epiphyfes nondum firmatæ funt.

Cura vix ulla a medicaminibus exfpectanda, fed ab aeris & regiminis ætatifque mutatione; aer itaque ftatim mutandus; fi lac nutricis vetus fit aut vitiofum, altera nutrix adhibenda; fi ablactatus infans fuerit, utatur offis, jufculis, pane bene fermentato; non vero pultibus ex farina & lacte paratis; aquam potet aliquot tincturæ martis guttis alteratam; levi Rhei tinctura aquofa etiam identidem utatur, femel in menfe purgetur fyrupo de cichoreo compofito; nodofi artus leviter fricentur cum oleo aromatico & vino rubro: infolatio tecto capite in quibufdam regionibus laudatur: a præmaturo inceffu caveatur; in fella perforata vel in lectulo capite ope pulvinaris erecto, fedeat. Quomodo differat hic morbus a cachexia fcrophulofa vulgo *chartre*, quacum nomine Gallico fæpe confunditur, fuo loco videatur.

2. *Rachitis Britannica*: *Rachitis* Gliffonii, Duvernay. *Malad. des os tom.* 2. *pag.* 288. Ægri *Enfants noues*. *Rikets* vel *Riquets* primum innotuit in Occidentali Angliæ parte circa an. 1540.

Oritur circa fextum ætatis menfem, & ad tertium annum utplurimum perfeverat, rarius ad fextum, rariffime ad duodecimum, rariffime totam vitam comitatur.

Caput Rachiticis majus folito, facies plena & carnofa, ingenium præcox, judicium ætate majus, cutis in reliquo corpore laxa, rugofa, mufculi flaccidi, abdomen craffum, tenfum, hepate & liene magnis, ventriculo & inteftinis flatu diftenfis, glandulæ mefenterii ut in atrophia rachitica tumidæ, pectus a lateribus compreffum, fterno prominente, anguftum, unde dyfpnœa, pulmones rubri, fchirrofi, thymus & glandulæ œfophagi tument, ferum in thorace effunditur, cerebrum fæpe molle ut medulla fpinalis. Serum in finubus, carnes albidæ, flaccidæ, decolores, cruor aquofus, fluxilis, offa cranii, artuumque teneriora, flexilia, claviculæ incurvæ, humerus cubitus & radius introrfum flexi, offa carpi, metacarpi, digitorum tument, femur retrorfum incurvum, condylus internus non magis protuberat quam externus, collum femoris ferme horizontale. Tibia & peronæum extrorfum curvantur, nec tibia perpendiculariter infidet aftragalo, pes extrorfum disjicitur, adeoque a linea directionis gravius recedit, hinc claudicatio anatina feu ad dextram & alternatim ad finiftram partem facta anatum inftar. Epiphyfes tument, unde coftarum extrema nodofa, intervalla anguftiora, latitudo major, dorfum fornicatum, fpina antice incurva, unde collum breve & humeris immerfum, columna vertebralis pondere depreffa, quandoque circa lumbos inflexa, hinc gibbofitas; offa innominata intus flexa, unde pelvis angufta. Offium fubftantia mollis, fuperficies inæqualis, tuberofa, incruftata, porofa, foraminulis faniem rubram fundentibus fit. premantur; colore grifaceo, levia, teneriora, fragilia, turgidula; hinc quæ cubica erant fphæroidea videntur; medulla abundantior, fed fluidior. Germina dentium abortiunt, quia rachitis eodem quo fit prima dentitio tempore fupervenit; pauci rachitici circa decimum ætatis annum videntur qui non fint edentuli.

Rachiticum virus in ætate provecta fuboriri fuadet arthritis rachitica.

Offa artuum funt in ftatu fano paullulum incurva, & ex eadem parte numerofiores funt mufculi; illa nativa curvatura in rachiticis augetur, unde major evadit in cruribus quam in brachiis.

Principia rachitidis funt, 1. cibus craffus qualis pauperum, lac vitiofum; 2. morbi graves prægreffi, maxime dentitio difficilis,

ecclampfia; 3. virus quo ferum copiofum acre evadit, quo offa remollefcunt. Quo citius accedit rachitis, feu quo juniores aggreditur, eo pejor eft; apud infirmos curvatura offium ferius perfeverat; qui ante octavum annum non fanantur, tota vita infirmi remanent; quo curvatura artuum major, eo difficilior & gravior morbus; fi fcabies rachitidi fuperveniat, bonum; puellæ quæ ad decimum circiter annum rachiticæ fuerunt, difficilius pariunt ob pelvis anguftiam.

Indicantur ea medicamina quæ digeftionem corrigunt, ferum fuperfluum inteftinorum & renum via evacuant, cathartica roborantia, diuretica quæ fluida craffa leviter attenuant; maxime fi fcrophulofum virus accefferit, cavendum a motu mufculari, in lecto quiefcendum quamdiu offa molliora funt; *vide* Boerhaavium *de rachitide*. Laudantur lac chalibeatum, nec non pulvis hederę terreftris; *vide* atrophiam rachiticam; in primis confulatur Sydenhamus.

3. *Rachitis ftrumofa*. *La noueure fcrophuleufe* Gliffon. *de rachitide*.

Ea eft quæ cum glandularum colli, aut mefenterii obftructione conjungitur, nec non quæ a parentibus fyphilide infectis ortum ducit, in qua lacticinia & æthiops mineralis, vel mercurius dulcis cum aliis maritanda funt.

Pulvis hederæ terreftris per novem dies ad grana fex laudatur.

4. *Rachitis Calmucana*, *Hiftoire des Voyages*.

Calmuci juxta mare Cafpium habitant, illis facies lata & depreffa, oculi quatuor vel quinque digitis tranfverfis ab invicem diftant, & minimi funt; ita fimi ut pro nafo duo tantum fint foramina; genua introrfum, pedes vero extrorfum vergunt.

Vagoliftæ in Sibiria, & *Daghoftani* eadem forma gaudent qua Calmuci.

Rachitidis fpuriæ nomine Sydenhamus intellexit atrophiam rachiticam, *c*. 5. *de febribus intermit*. *p*. 59.

Curam pro rachitide vera fimpliciffimam is proponit, fcilicet potum roborantem ex vino, vel cerevifia in qua infufæ fint herbæ abfinthii, centaurii minoris, chamædrys, fcordii, hyperici, virgæ aureæ, & unguentum ex hoc vino & axungia paratum, quo abdomen & artus fero & mane illinantur per menfem & ultra, abftinendo a repetitis catharticis.

5. *Rachitis Polonica*. *Vide* Stabel. *de Plica Polonica differt. hift*. 11. *obf*. 8.

Cognofcitur ex doloribus arthriticis, vagis, tumoribus ftrumofis colli, tuberculis, & exoftofibus variis, offium fragilitate, nonnunquam fuperveniente gibbofitate apud plicofos familiari, unguibus lividis, incurvis, fcabris, deciduis, fracturis fponteneis, quæ omnia diverfis hiftoriis confirmat Auctor.

Remedium eft plicæ evolutio, origo hujus imprudens abfciffio, medicamentum ex lycopodii decocto, fi plicam iterum evolvere queat.

6. *Rachitis elephantiaca*.

Obfervabatur olim in elephantiafi inveterata, ut teftantur defcriptiones hujus morbi lepræ Arabibus dicti apud Gilbertum Anglum, & Gordonium, nec non in elephantiafi Javanenfi, quam Cleyerus defcripfit, imo iconibus delineavit.

XIX. Scrophula, *les Ecrouelles*. *Scrophula* J. Allen Synopfis. *Scrophulæ* & *Strumæ* ceterorum Auctorum. *Coirades* Græcorum. *Kings-evil* Anglis. Ægri *Scrophulofi*. Gallice *Scrophuleux*, *Ecrouelleux*, *Glandes*, *Farcineux*.

Cognofcitur ex ftrumarum proventu in collo, mefenterio, aliifque locis, labii fuperioris, nafique craffitie folito majoris, facie turgidula, &c.

Strumæ vero funt finguli illi tumores fphæroidei, duri, cuti concolores, indolentes, veræ lupiæ, feu intra tunicam humore pingui, craffo farctæ.

Scrophula itaque eft concurfus diverforum fymptomatum, quorum præcipuum eft ftrumarum in collo proventus.

Scrophulofi majorem ceteris pueris ingenii vividitatem, & prematuram intellectus vim obtinere confueverunt; morbus hic ftatarius fine ulla fere mutatione permanet ufque ad virilem ætatem, quo tempore recidit, & tunc robuftiores, atque ab aliis morbis frequentius immunes funt fcrophulofi, obfervante J. Quincy, *Effai of the Evil*.

Pendet hic morbus a quodam vitio lymphæ glandulas conglobatas irrorantis; quod ab ortu contractum non evanefcit, nifi cum adolefcentis vires digeftivæ adauctæ hoc vitium corrigere valuerint.

Illæ glandulæ fchirrofæ fub duplici facie videntur, fcilicet funt vel integræ, vel fuppuratæ; integræ quidem nafcuntur, & fine ulla erofione diu permanent; aft vel fponte, vel male tractatæ fuppurantur, & his fanatis cicatrices fœdæ per totum vitæ decurfum collum deturpant.

Huic morbo fues & feles obnoxios effe vul-

vulgo ferunt; interea fues minus fcrophulæ quam chalafi funt expofitæ, & ideo non fcrophulofæ Gallis, fed leprofæ, *Ladres* vulgo nominantur.

1. *Scrophula vulgaris* Vvarthoni, *Adenograph. c.* 40. *Les Ecrouelles proprement dices.*

Cognofcuntur ex tumoribus duris, pifi, fabæ, caftaneæve magnitudine concatenatis, cuti concoloribus nifi inflammentur, quæ non folum collum, maxillamque ambiunt, fed etiam fæpe ad axillas, inguina, & intus per mefenterium diffunduntur; hæ indolentes funt mobiles, vel fixæ, aggeftæ cum labii potiffimum fuperioris, nafique craffitie, genarum ad aures turgefcentia, puris familiares, in adultis evanefcentes, nifi cicatrix fuperftes fit, rariffime in feminis quinquagenariis revertentes.

Hic morbus eft fæpius congenitus, quandoque hereditarius; frequens eft apud eos quorum parentes fyphilide fuerunt infecti, nec non apud pauperes cui cibis craffis utuntur, & locis humidis inhabitant; per fe vix lædit functiones, fed non raro vel admotis remediis fuppurantibus, vel ob pravam fanguinis conftitutionem ftrumæ fuppurant, quod nonnifi difficulter & lentiffime fit, & tunc hecticam fibi adjungunt comitem; periculum autem certum inferunt illæ ftrumæ, quæ pulmones aliaque vifcera infarciunt; certe maxima pars phtifium eft de fcrophulofarum numero; fcrophulofi pueri in Nofocomiis morbis multis infanabilibus funt obnoxii, ut afciti, diarrhœis, hecticæ.

Virus fcrophulofum vetus & pejoris indolis ulcera in diverfis corporis partibus inducit pertinacia, fordida, digitos non raro caríe afficit, articulos aggreditur, & eos in tumores attollit, unde anchilofes, pædartrocace, infinitaque alia mala fæpius infanabilia, ita ut ftrumæ, feu tubercula colli fint exigua pars totius morbi fcrophulæ dicti. Scrophula dividi debet, in occultam, feu non fuppuratam, & inexulceratam quæ quandoque diverfas corporis partes fœdis ulceribus deturpat; verum ejus morbi & fpecierum utcumque valde frequentium nulla datur hactenus fidelis & accurata hiftoria.

Curatio fæpius eft noxia, aut faltem fruftranea; noxia, fi per externa medicamina fuppurantia, aut, quod pejus eft, cauftica, aut demum per excifionem tentetur; inde etenim uberius ftrumæ progerminant, acrius inflammantur, pertinacius exulcerantur. Fruftranea eft quandoquidem, fi ftrumæ fimplices fint, non exulceratę, eas attingere vanum eft, faltem cum fucceffu temporis dum adolefcit corpus, ipfę fponte difceffurę fint.

Francif. Boiffier de Sauvages.

Neceffaria eft tamen curatio, fi acris fit lympha, fi fuppuratæ fint ftrumę, fi eo ufque induratę & tumidæ, ut circulationi noceant, deglutitioni obftent, febrem excitent, fi cariofa evaferint offa; fi ulcera ferpant, ea quidem auxiliis chirurgicis indigent, fimulque medicamentis internis fanguinem leviter incidentibus & edulcorantibus; fi vero occultæ fint, fufficit vere & autumno jufcula leviter incidentia præfcribere & radicibus fcilicet aperientibus, herbis antifcorbuticis, afellis, martialibus, adhibere pulverem antimonii levigatiffimum more illuftr. Geoffroy, & demum lac diu ufurpare. Nuper compertum eft longum ufum extracti cicutæ, feu conii maculati ad grana pauca, nec non potum quotidianum aquæ marinæ effe fumma in hoc morbo remedia.

2. *Scrophula fugax*. *Struma* Vvarthoni, *Adenograph.* Gallice *Glandes*. Ægri *Glandes*.

Tales funt infantes trienneś, aut quinquennes cachectici, in quorum collo glandulæ paucæ maxillares præfertim, fed non concatenatæ, leviter tument, aut indurefcunt parumper, maxime fi tinea repreffa fuerit, fi otirrhæa, feu feri effluxus ex auribus imminutus fuerit, fi frigido aeri infantes expofiti fuerint; illę vero glandulæ identidem evanefcunt, mox revertuntur, nequaquam ftipantur tumore pallido labiorum aut genarum, nec ophtalmia fcrophulofa, nec carie offium; verbo alterius omnino eft indolis illa fpecies, & merito a priori diftinguenda venit. Curatur cibis eupeptis, exercitio quale huic ætati convenit, pauxillo vini in potu, levibus aperientibus, ut infufo ferri in aqua, pulvere guayaci vel fchinę ad grana fex per menfes in offa deglutito; an differat hic morbus a fcrophula mefenterica, examinent periti. Si a repreffo aurium fluxu, aut a ficcata tinea benigna procedant illi tumores, illi fluxus ope unguenti digeftivi, vel foliis betę admotis reftituendus eft.

3. *Scrophula farcimen*. *Le Farcin*. Ægri *Farcineux* Gallis dicuntur.

Morbus eft equis familiaris, chronicus & contagiofus, in quo erumpunt tumores alii majores, duriores, fchirrofi qui venarum majorum iter fequuntur; alii vero minores fparfi fponte, fed tarde fuppurantes, unde ulcera verminofa, fætida, cancrofa, phlegmatorrhagiam, afthenjam, & tabem non raro excitantia.

Hæc lues quæ venenó fingulari tribuenda videtur, ut fcrophulofo, fyphilitico, &c. vulgo tribuitur erroribus in ufu præfidiorum fanitatis, ut exercitiis violentis fervente æftate, pabulo copiofiori dato equis, ma-

maciæ & calofe debilitatis, avenæ, gramini nique recens cæfis, &c. Dividitur farcimen ratione gradus in benignum & malignum.

Farcimen benignum. Farcin volant, benin.

Puftulæ dorfum, collum & caput obfident, funtque minores, pauciores, quarum aliæ erumpunt, dum ceteræ fponte exficcantur.

Indicantur remedia fanguinis vifcofitatem, & acrimoniam corrigentia, præmiffis clyfmatis emollientibus; victus erit edulcorans, potus albus ex farina & furfure; addetur cibo aquila alba, & demum ad diaphoretica devenietur, quibus exficcabuntur puftulæ, & refolventur tumores fchirrofi.

Farcimen malignum. Farcin malin, corde, interieur, chancreux, bifurque, &c.

Eft illud quod partes corporis obfidens, ulcera fætida, & juxta venas majores tumores chordam nodofam referentes inducit, cui non raro jungitur phlegmatorrhagia, & pedum pofteriorum phlegmatia elephantina.

Hæc fpecies maxime contagiofa judicatur; cavendum ne equus ulcera fua lambat, removendus eft ab aliis omnibus jumentis; præmiffis phlebotomiis & catharticis, ac diæta humectante, ptifana fudorifica adhibebitur; inde ad æthiopem & cinnabarim progredietur Hippiater. Tumoribus fchirrofis applicabitur emplaftrum emolliens, unguentum de althæa, & præmiffis iterum remediis generalibus lithargyrofim leviffimam tentare confultum erit, interea ulcera fordida funt decoctis detergentibus eluenda, putrida & verminofa antifepticis, imo caufticis oppugnanda, tibiæ elephantia tumidæ linteis tegendæ, decoctum hordei cum melle injicietur in nares. Si phlegmatorrhagia adfit, fæpius uber in pedibus fuppuratio fponte accedens a morbo liberat; pulvis viperinus curæ finem imponit. *Vide* plura in Encyclopedia relata a Clariff. Bourgelat, qui in Nofocomio equis deftinato Hippiatriam fumma cum laude Lugduni promovet.

4. *Scrophula mefenterica. La Chartre.* An *Rachitis ftrumofa*? Ægri dicuntur *Enfants en chartre.*

La Chartre Puzos, *Maladie des enfants*, *chap.* 8.

Cognofcitur 1. pallore 2. morofitate, feu faftidio univerfali; 3. inappetentia; 4. phyfconia, feu abdominis intumefcentia; 5. fæcum fætore infolito.

Poft mortem inveniuntur vifcera omnia infarcta, glandulæ mefenterii tumidæ, epiploum fufum liquefacto adipe, afcites & hydrothorax aquis in agone, aut ftatim a morte effufis; in ultimo gradu hujus morbi accedit phlegmatia pedum, ac potifsimum manuum œdema, mortis prodromus.

A vulgari fcrophula differt hic morbus ratione ætatis minoris, fedis glandularum tumidarum non in collo, fed in mefenterio, pallore faciei, cum fcrophulofi fæpius fint colorati, faciem turgidulam & coloratam præbentes.

Principia hujus cachexiæ funt ortus ex patre, vel matre valetudinariis, aut fyphilide male curata infirmatis, videntur familiæ quarum proles mafcula optime valet, feminea vero hac fcrophula laborat; funt infantes qui hoc morbo convalefcunt, cum decimum circiter annum attigere: utplurimum vitæ genus roborans, ut rufticatio, ufus vini, infufum leve cinnamomi, ferri rubiginofi, hunc morbum præcavet, aut curat, utile tamen eft, fi fufpicio fit fyphilidis in parentibus, præparata mercurialia, ut aquilam albam identidem intus adhibere, pulverem radicis fchinæ ad grana fex quotidie cum offa deglutire, faltem per hyemem, & identidem aqua rhei & fyrupo de cichorio compofito uti, ut tonus partibus reftituatur, lymphæ vifciditas folvatur, adeoque ejus acrimonia per vias urinæ elutrietur.

5. *Scrophula Americana* Ruffel. *de ufu aquæ marinæ, p.* 133.

Eft ea fpecies quæ tumoribus fchirrofis colli cum Europæa convenit, aut fungofis, nigrifque excrefcentiis capitis in pericranio radicatis, ac frambæfiam imitantibus ab illa difcrepat. Pueri Jamaienfis collum tumoribus fcrophulofis ubique fcatebat, caput etiam tumoribus fungofis, colore fufco, nigricante, mirum in modum obductum erat; tumorum radices in pericranium fe profunde inferebant, eorumque capitella molliufcula adinftar fpongiæ erant foraminulenta, ac levifsimo attactu cruorem fundebant.

Præmiffa phlebotomia applicatur unguentum e pice liquida confectum; dein adhibeatur æthiops vegetabilis, & potetur quotidie aqua marina ad cyathum unum, vel duos, ita ut alvum laxam efficiat, continueturque per menfes; hac ratione tumores capitis & colli difcuffi funt.

Non folum in Americana, fed etiam in vulgari fcrophula cum fummo fucceffu ufurpatur potus aquæ marinæ a parva dofi incipiendo, & quotidie dein ad libram fumendo per menfes aliquot, qua methodo, duce Ruffello, apud noftrates clariff. Doctor Cuffon fcrophulofos fanavit. *Vide* Ruffelli aphorifmos.

6. *Scrophula periodica. Maladie finguliere, obfervée par* M. Petit Med. & par M. de Ma-

Makey Chirurg. *Journal. de Medecin.* 1758. *p.* 38. *&* 317.

Eft fpecies farciminis hominibus propria, in qua tumores carnofi, dolentes, quandoque rubri, plurimi in diverfis partibus, facie v. g. pudendis, a pifi magnitudine ad magnitudinem nucis intra aliquot dies excrefcunt; dein vero fine fuppuratione fenfim retrocedunt, flavefcente cute, & omnino refolvuntur, fuo tempore redituri fine ullo alio incommodo, hoc autem malum plures annos perfeverat, & fine fufpicione fyphilidis fanatum fuit ope hydrargyrofeosa D. Petit; früftra tentatis antea diverfis remediis.

7. *Scrophula chalafis*. *Chalafofis* Græcor. *Ladrerie des porcs* Liger. *Scrophula leprofa* Gilberti Angli *de lepra*.

Cognofcitur ex tuberculis nigris, albis, luteis, pififormibus fub lingua, in toto ore, collo, corpore. Incipit ab ftupore & fomnolentia, animal vix pedibus infiftit poftìcis, fetæ ad radicem funt cruentæ. Vidi plurìes in carnibus eorum porcorum glandulas, pifo minores denfiffimas, albas, duras, febacea materie turgidas, adeoque ftrumofas, carnibus infixas.

Veterinarii fanguinem e cauda fuis educi, nitidam ftipulam fubfterni, & fæpius corpus lavari jubent.

Hac fpecie fcrophulæ laborabant elephantiaci homines, tefte Gilberto, Gordonio, aliifque, maxime vero qui elephantiafi legitima erant afflicti; erant enim glandulofi in toto corpore, & maxime in lingua.

8. *Scrophula Molucana*. *Le Farc. de Moluques*.

Tophi, gummata, & ulcera in Infula Amboyna & Molucis præcipue endemia, Belgis *Amboynenfe poken*.

Sine congreffu venereo erumpunt in facie, brachiis & cruribus tophi, feu tumores duri primum; & fchirrofi, & tam crebri per univerfum corpus, quam clavi & verrucæ oriuntur in manibus & pedibus in Belgio; fi vero eos ulcerari contingat, materiem lentam & gummofam reddunt tam acrem & mordacem, ut profunda & cava ulcera inde oriantur cum labiis callofis & inverfis; fædum & deforme malum cum fyphilide conveniens, nifi quod dolores tanti non adfint, nec caries in offibus tam facile oriatur nifi per curantis incuriam; hic affectus oritur ex vaporibus falfis aeris, ufu pifcium, pane fagou, vino de palma, cui etiam tribui debet beriberia.

XX. Cancer, *Cancer*, *Virus cancereux*. Vide *Carcinoma Claff.* I. *gen.* 20.

Nota. Ad hunc ordinem pertinet carcinoma cum exulceratum eft, atque hectica, pervigilio, aliifque gravibus fymptomatis eft ftipatum; fi enim exiguus tumor durus, lancinans, de cetero nullum vitæ & fanitati damnum afferens, vitiis annumerari debeat, certe ulcus pertinax, multiplex labiis duris, retortis, & fætidum & erodens, diris doloribus lancinantibus, pyrexia lenta ftipatum jam vitium non eft, fed gravis morbus, forte a carcinomate feparandus, & *cancri* nomine diftinguendus. Sic varus diftinguitur a variola, bubo a pefte, glandulæ fchirrus a fchrophula, œdema ab anafarca, &c. Carcinoma fimplex mobile cum maffa fanguinis eft pura, tuto extirpatur quandoque, nullique functioni officit, verum cancer exulceratione ftipatus, qui operatione chirurgica exacerbatur & repullulat, quique fuo viru totum fanguinem inficit, videtur morbus fui generis graviffimus a carcinomate memorato diverfus.

De curatione cancri per ufum internum extracti cicutæ, feu conii maculati confulatur ill. Storck, *lib. de cicuta*; de ufu atropæ Belladonę confulatur illuftr. Lambergen, & Diar. Vandermondi.

XXI. Leontiafis.

Hoc nomine intellexerunt Medici veteres morbum qui terrorem refpicientibus incutit, ut leo, nec non qui humanam figuram ita mutat, ut ferinæ aliquatenus fimilis fit, quod non folum de elephantiafi, verum & de fequentibus dici poteft.

1. *Leontiafis hyftrix*; Afcanis *Diar. Med. Martii* 1756. *Philofophic. Tranfaction* Sloane, *num.* 424. Æger *The percupino-man*, *le Porc-Epy*.

Obfervata eft in Anglo cujus caput in omnibus locis aeri non expofitis horrefcebat fetis rigidis, pellucidis, feptem lineas longis, duas vel tres craffis quovis autumno deciduis. Is peperit quinque filios eodem morbo affectos.

2. *Leontiafis corniculata* Ash. *Diar. Med.* 1756. & Sloane *Philofoph. Tranfact. n.* 424. *&* *an.* 1685.

Anno 1685. vifum eft corpus Annæ Jacfon apud. Anglos varii corniculis horridum.

Et nuper D. Ash. Secretarius Academiæ Dublinenfis memoravit puellam quæ in omnibus articulationibus gerebat excrefcentias corniculatas, initio verrucofas, dein offificatas.

3. *Leontiafis vitulina*. *Vide* Vandermond. *Diarium menfe Novembri* 1756. *cum icone*.

Eft morbus congenitus quo diverfæ faciei par-

partes fine dolore, ac coloris mutatione monftrofe protuberant, ut vituli, vel alterius bruti rictum & caput referant ; fed de his legatur Ambrofius Paræus *de monftris*.

XXII. Malis, *Clavelee. Paffio bovina* vulgo. *Malis hypodermaticis* Lancifii, *p.3. de bovilla pefte.*

Morbus eft in quo infecta vermiformia, vel larvæ infectorum utplurimum ex tumoribus, abfcefsibufve corporis humani prodeunt, vel in ejus ulceribus nidulantur.

Infecta funt vermiformia, feu apoda, & ideo a pediculis phtiriafim comitantibus diftinguuntur. Larvæ funt formæ infectorum quas inducunt ftatim ac ex ovis exclufæ funt, tunc utplurimum funt pedibus deftitutæ, molles, edaces, & exuta pelle ultimam formam perfecti animalis adipifcuntur. Mufcæ carnariæ anno recens elapfo puftulas variolæ fere omnes in partibus aeri expofitis pertuderant, unde nafcebantur larvæ albidæ hordei grano fimiles, vermiformes, quæ in fingulis puftulis maturis reperiebantur. Clariff. Doctor Razous has larvas vitro inclufit per aliquot dies, quæ in totidem mufcas carnarias mutatæ funt. Ex fimili origine pendent vermes in ulceribus fordidis neglectis æftate potifsimum toties reperti ; aft fæviente etiam hyeme apud Lappones, illuftriff. Linnæo obfervante, æftrus rangiferinus cervos rangiferos infectatur, & eorum cutim perforans in ipfo vulnere fua ova deponit, ubi larvæ tuto calideque hybernare queant, unde hi cervi non pauci furibundi emaciantur, & pereunt. Apud nos æftrus narium fubit nares ovium & caprarum, atque in harum finubus frontalibus ova deponit; fimile quid fæviente pefte Alefiæ anno 1720. fæpius & centenis hominibus accidit, quippe fumpto ad prophylaxim emetico fere omnes magnam copiam larvarum hordei grano fimilium vomitu rejiciebant. Notum eft Ianionibus per æftatem inveniri in ductu choledoco ovium quædam infecta pollicem longa, lata, alba, apoda, tæniæ fimilia, quæ funt larvæ infectorum volatilium horum pecorum anum fubeuntium; fed nil vulgatius & paftoribus familiarius cognitum quam quod æftrus bovinus dorfum boum aculeo pertundat, ibique ova fua deponat, boves etiam pinguiores eligens, atque inde excitantur tumores qui fuo tempore in fuppuratum venientes novis ægris exitum præbeant, inde vero ortum nomen *paffionis bovinæ* huic generi morbi dudum inditum.

1. *Malis cornipedum*. Ligeri, *le Clavelee*, ou *le Cláveau*.

Pecoribus lanigeris frequens eft morbus; in toto fere corpore nafcuntur furunculi, clavi. Gallis dicti, unde nomen *Clavelee*, in quorum cavitate, dum fuppurantur, vermis eft; morbus contagiofus cenfetur.

Curatio. Incidantur illi furunculi intacto tamen vermiculo, & infundatur in vulnus febum candelæ fufum.

Quandoque obfervamus furunculos in hominibus numerofos & fere epidemicos, nec tamen vermiculi latent in tumore fuppurato, nifi pro verme habeatur floccus fibrofus albus, qui vulgo *Bourbillon* Chirurgis dicitur, aut nifi ita fordidum fit ulcus, & æger fui negligens, ut mufcas in his ulceribus fua ova deponere patiatur.

Infecta autem illa funt vel mufcæ carnariæ vel Hippobofca aptera, vel æftri capitis. Vide ill. Linnæum *de noxa infectorum*.

Quid affectionis bovinæ nomine inter hominum morbos numeratæ fibi velint Arabes (vide Freind. hiftor. Medic. de Aetio) non fatis capio; hoc folum novi quod quidam homines tumoribus in diverfis corporis locis detenti fint, quibus fuppuratis vermes in pure nidulantes funt inventi, & hunce morbum Ucetiæ ante triginta annos obfervatum fuiffe mihi retulit Clariff. Lefevre Medicus Doct. Ucetienfis.

2. *Malis verminofa*. *Vide* Saltzmann. *de Verme narium*, *Argentinæ* 1721.

Anno 1718. in Nofoconium Argentinenfe delatus eft adolefcens cui per magnam corporis partem vermiculi alii minores, alii majores fub cute cuniculos egere & tantum non totum corpus confumpfere : oculi finiftri pinguedo ab ipfis tota abfumpta erat ; in inguine, in poplite magna carnis portio erat vorata horrendo & commiferatione dignifiimo fpectaculo.

In cadavere aperto cunctifque vifceribus nullus vermis inventus eft.

3. *Malis americana*. Dellon *Iter in Indias*. *Biecho* Brafilienfibus. *Chiques* Americanis.

Infectulum vix confpicuum in locis fordidis & juxta muros frequens, hominum pedes aggreditur, cutis poros fubit, fæpius fub unguibus latet, fine ullo dolore, nec obftant calcei, fed pedes nudos numerofiora obfident illa infectula, intra dies quindecim ita crefcunt in cute fub epidermide ut pifi magnitudinem acquirant, & quo majora funt eo difficilius eruuntur, partes his obfeffæ exulcerantur, eroduntur, nifi maturius infecta auferantur, fingulis enim diebus ea venari confultum eft ; ulcera illa ita corrofiva funt ut pluribus Nigritis pedes excarnes & offa nuda videantur ; acicula avelluntur infe-

infecta nigricantia, vel pulvere tabaci enecantur, dein medicamentis deterfivis & epuloticis vulgaribus ulcera fanantur, juxta D. Virgilium a quo hiftoriam Frambæfiæ Americanæ accepi. Infectum *Chique* dictum, verus eft pulex colore, magnitudine & figura; qui ubique in pulvere latitat cum tempeftas eft ficca, verum accedente pluvia vel tempeftate humida hoc infectum interit & nulli reperitur, Nigritæque ab eo funt immunes: hoc fæpius inter ungues pedum & indifcriminatim in omnes corporis partes fe infinuat, ibi vero ftatim non injucundam titillationem excitat, aft cum epidermidem perforavit, pruritus valde moleftus exfurgit; qui calceis utuntur, ut Europæi, minus infeftantur quam Nigritæ nudipedes & pigri. Hoc infectum intra tres, quatuorve dies crefcit ad magnitudinem pifi, & quod erat caftanei coloris, jam eft fub forma cocci vel teftæ coriaceæ albæ, fphæricæ, granulis vel feminibus albis fetæ; hæc tefta firmiter adhæret cuti ut kermes ilici, unde fufpicor effe cocci fpeciem & feminam, quæ cum gravida eft parti immobilis adhæret, interea difrupta hac tefta, nulla vidit Virgilius exclufa ex his ovis infecta; ubi hæret tefta, ulcus cuditur.

Curatio facilis eft, nam ubi pauca funt hæc infecta, fingula ope aciculæ, vel cultri acuti auferuntur, avelluntur, & ulcus tabaci combufti cineribus adfpergitur, ubi vero funt numerofa hæc infecta ver. gr. totum pedem obfidentia, linteum in piffæleo vulgo *Goudron*, intingitur, quo pars affecta involvitur; cito infecta feparantur & deinceps lavipedio adhibito æger liberatur ab hoc incommodo.

4. *Malis acridophagorum*, Drack *Voyage autour du monde*.

Juxta Æthiopiam gens *acridophaga* fic nominata quod locuftis tantum vefcitur, quas vere colligunt, ficcant, & falitas fervant. Hoc unicum in defertis nutrimentum obtinent. Nigri funt macilenti, veloces, parvi, nec ultra quadragefimum annum vivunt; hac fcilicet ætate intra eorum carnes generantur infecta, ex quibus pruritum vividum fentiunt; infecta numerofa adeo funt, ut his corpus undique fcateat; hæc vero infecta ipfis abdomen, dein pectus, aliafque partes ad offa ufque devorant.

5. *Malis a crinonibus* Ettmulleri. *Crinones*. *Morbus pilaris* Horftii. *Setæ*, *Comedones*, *Dracunculus nostras*, *Cridones*, &c. quibufdam.

Noftratibus *Mafclous*.

Hic affectus apud nos familiaris corripit infantes paucis ab ortu diebus, cutis fcilicet dorfi, brachiorum, crurum perforatur fetis denfis, nigricantibus, lineam longis, rigidiufculis confertis, feu vix lineæ intervallo diffitis, frictione ex oleo magis confpicuæ evadunt illæ fetæ porcinis fimiles; puerili ejulant, vigilant, quidam emaciantur; alii etiam convelluntur, lac fugere recufant, febricitant; obftetrices folent alternis diebus vel oleo & faliva madidam manum adhibere, qua cutem leviter fricent, ut illæ fetæ excutiantur, vel pauxillo farinæ in aqua tepida folutæ eos infantulos fæpius eluere, dein linteis ficcis abftergere; harum vero fetarum exortus intra primum ætatis menfem ter, vel quater revertitur; fetæ in dies nigrioreseva-dunt, dein delabuntur. Si credamus Horftio ætate provectiores, ut biennes, huic affectui funt expofiti.

6. *Malis dracunculus* Pathol. Method. *Colebrilla* Americanis. *Dracunculus Perfarum* Kempfer. *fafc.* 3. *obfer.* 4. *Ver de Guinée* male confunditur a Sennerto cum crinonibus infantum. *Dracontium* Græcis. *Vide* Velfchii *exercit. de vena Medinenfi*. *Nervus Medinenfis*, feu *Irk Medini* Avicennæ, male *vena Medeni* Carmonenfis. Gallis *Dragoneau*. *Ickon* Guineenfium. *Pejunk* & *Ivaru* Perfis.

Vere vermis eft quem vivum bis extraxit Kempferus, pallide albicans, tener, teres, chordæ citharæ craffioris fimilis, roftello barbato, pilis tenuiffimis cum puncto atricoloris & oris veftigio quodam, in cauda etiam punctum foraminis eft inftar ani, longitudo varia eft, ad pedes plures extenditur.

Patria eft terra æftuofa, torrens, cælum intemperatum, folum arenofum, fterile, falfum aqua deftitutum, ubi aqua eft cifternis haufta, eaque fæpe impura, verminofa bibitur, nafcuntur eo frequentius, quo æftas eft ficcior; hofpitat in carnibus maxime in textu cellulofo a genibus ufque ad pedem frequentiffime, rarius in fcroto, lumbis, brachiis, fæpius mufculorum flexus fequitur, & quod pejus, offa pedum amplectitur, unde nonnifi difficillime extrahitur, nunc eft folitarius, nunc plures in eodem homine habitant.

Ephemera extenfa eft nuncia illius in lucem proditurí cum partis levi rubedine & tumore; poftridie exfurgit puftula pifi magnitudine, tenera, aquofa, pellucida, non raro atricolor; qua poft alterum diem rupta, profilit roftellum vermis, fenfim erumpens, & vix ante decimum diem extrahendus omnino, ex fcroto & furis facile, ex pede vix intra 20. dies extrahi poteft cum tabo

tabo quotidie copiofo, & magno ægri dolore, ac incommodo; fæpe peregrinantibus per annum in corpore latitat, fine alio incommodo quam dolore partis affectæ.

Curatio. Emplaftro emollienti tumor maturatur, deprehenfa vermis portio circa ligulam, pollicaris longitudinis rotatur, & epithemate retinetur ne intus recedat, bis in die ulcus a pure liberatur, & vermis trahitur, cavendo a forti, aut fubitanea tractione, quæ dolores atroces, & vermis ruptionem efficeret, unde dolores longi ufque quo novum exitum fibi paret vermis; extracto verme, ulcus facillime curatur; funt qui frigida affufa quotidie illud curant.

Carthaginenfes in America eidem malo funt obnoxii, ut refert D. Anton. de Ulloa. Incipit a phlegmone cruris, tibiæ, vel brachii, quæ fuppurantibus emollita dat dracunculum, quem tamen inanimatum putat Auctor, quemque Incolæ *Colebrilla* vocant; hunc morbum dracuntiafim vocat Cocchi *Bagni di pifa*.

7. *Malis pratenfis*.

Vulgo *Betes rouges des Savanes* apud Martinicanos, funt infecta riccinis prioribus fimilia, fed in pratis *Savanes* dictis reperiunda, & capite rubro infignia; illa tibiis hominum, roftro brutorum adhærent, & intolerabilem pruritum excitant.

Occiduntur decocto foliorum vitis, aurantiorum, herbarum odoriferarum, præcipue *Mombain* arboris.

8. *Malis Vvefiphalienfis*. *Die-varen* vulgo. *Morbus novus Vvefiphalis endemicus* Schenckii *lib. 6. pag. 919. 1. fpecies*.

Hic morbus circa annum 1596. referente Henrico a Bra, Vveftphaliam, Geldriam, Frifiamque affligebat endemice; hic fe prodebat cum vagis doloribus potiffimum dorfi & lumborum, fed celeri motu omnes partes nunc has, nunc illas pervadentibus, dolor erat exedens quafi a vermiculis depafcentibus; prima fpecies erat cum tumore circa articulos qui ibi diu perfeverabat, maculas & lituras fcorbuticis fimiles proferens; hi tumores fuppurati ulcus potiffimum circa pedes malignum relinquebant, ex quo vermiculi afcaridibus fimiles educebantur.

De cura *vide* Schenckium.

9. *Malis Tranfylvanica* Heurnii, *Epiftol. ad Foreftum*.

Hæc fpecies Tranfylvanis endemia erat eodem tempore, & a priori difcrepabat, 1. ex eo quod nullum tumorem inferret; 2. quod maciem corporis adduceret veluti marafmodem; 3. quod aliquali membrorum impotentia ftiparetur; 4. quod vermiculi cafeorum vermiculis fimiles cum urinis excernerentur; de cetero dolores in utraque fpecie noctu exacerbabantur, febris nulla, aut lenta, alvus aftricta.

XXIII. Frambæfia. *Yavv* Guineenfium. *Epian* vel *Pian* Americanorum.

Eft morbus contagiofus apud Guineenfes & Americanos endemius, aliquando congenitus, ut afferit de Caraibis Pat. Labat, cujus præcipuum fymptoma eft frequens exortus fungorum rubi idæi fructus colore, figuraque referentium, unde nomen Africanum *Yavv*, quod idem fonat ac frambæfia; his fymptomatis fe adjungunt ulcera dyfepuleta, exoftofes, caries, anchilofes, macies.

Si accuratis defcriptionibus fides fit, dantur hujus morbi duæ fpecies, altera Africana *Yavv* dicta, altera Americana *Pian* vel *Epian* nuncupata, quam folus inter Auctores cognitos memorat Labat, *Voyage en Amerique*, & D. Chevalier *de Med*.

1. *Frambæfia Guineenfis* Act. Edimburgi, *Tom. VI. Yavv* vulgo Guineenfium.

Eft morbus Guineæ endemicus, infantibus & adolefcentibus familiaris maxime apud Nigritas; contagiofus eft, & qui femel eum expertus eft, ab eo dein vivit immunis. Incipit a maculis capite aciculæ non majoribus, quæ in dies increfcunt, & protuberant; tunc vero epidermis ex illis delabitur, & efchara alba apparet, ex qua fungus exiguus, ruber enafcitur, qui colore & magnitudine, ac figura granulofa imitatur baccam rubi idæi, vel mori; pili nigri fi fuerint in vicinia albefcunt; ultimum incrementum adipifcuntur hi fungi intra duos, trefve menfes.

Omnibus partibus hi fungi innafcuntur, fed præfertim inguinibus pudendis, ano, faciei, axillis; quo plures, eo minores; quo pauciores, eo majores funt.

Nullum aliud incommodum experitur æger quam ex forditie horum fungorum, quibus eft fenfus, fed non dolorificus.

Inter fungos eft quidam maximus feu princeps; ille folus, aliis fugatis per ufum aquilæ albæ, refiftit, ille efcharroticis eft erodendus.

Curatur hic morbus unguento mercuriali, vel ufu aquilæ albæ; fed ea mercurialia non prius funt ufurpanda quam cum totum fuum incrementum adepti funt fungi; fi vero maturius adhibeantur, fupervenient doloresnocturni, caries, exoftofes; dilapfis ufu mercurii omnibus fungis minoribus princeps fungorum efcharroticis eft fanandus.

Hic

Hic affectus a syphilide est diversus, ut patet ex ejus historia, licet ut scabies, aliaque genera, hydrargyrosi feliciter curari possit.

2. *Frambæsia Americana*. *Le Pian*, ou *Epian Ægri Pianistes*.

Pian apud Nigritas baccam fragariæ significat, unde nomen morbi, cujus præcipuum symptoma est exortus fungosarum excrescentiarum, colore, figura, consistentia & sæpius mole has baccas referentium; alterum symptoma est ulcus sordidum, a quo morbus incipit, quodque vulgo Mater Pianorum, indice *mamapian*, nuncupatur; tertium symptoma *craba* dicitur, & est excoriatio plantæ pedum vel palmæ manuum, quæ duplicis est speciei, unde dividitur in *crabam viridem* & *siccam*.

Morbus hic est chronicus, contagiosus & periculosus, Nigritis multo frequentius quam Europæis seu Albis familiaris. Chirurgus Monspeliensis D. Virgile, qui in Insula Hispaniola seu *S. Domingo* duodecim annos artem exercuit, quique multa millia Pianistarum curare fategit, sequentia mecum de hoc morbo communicavit.

Hic morbus ortum ducit ab ulcere pollicem vel manum circiter extenso, statim superficiario, mucoso, quod a vulgari ulcere vix differt, nisi quod pertinacius fit, nec remediis vulgaribus cedat. Hoc ulcus ubique corporis indiscriminatim, sed frequentius tibiis innascitur; deinde vero ocius, seriusve per totam superficiem corporis plus, minusve numerosi sobolescunt fungi, qui vel minimi sunt variolosæ pustulæ magnitudine, & tunc ita numerosi sunt, ut faciem & totam cutem qui procul aspiceret, variolam videre sibi videretur; quandoque pauciores sunt & multo majores, ita ut quidam nucis magnitudinem attingant. Hi vero fungi sive minores, sive majores sunt coloris rosei, vel pallide rubri, granulosi, seu papillis exasperati, muco ruffescente continuo madidi, nulli ulceri, sed cuti adhærentes; quo pauciores sunt eo utplurimum benigniores; si tantum septem vel octo prodeant, utcumque deinceps æger adhibitis remediis convalescat, metus est ne morbus latitans pejor revertatur, unde Nigritis mos est horum pianorum exortum uberiorem sudorificis excitare.

Crabæ virides sunt amplæ excoriationes sub pedibus vel in manibus exortæ pertinaces, nullo tumore, sed eodem colore, eadem forma præditæ, ac si musculus omnino nudus esset; humidæ sunt, sensu exquisito præditæ, & Nigritis, qui pedibus nudis gradiuntur, valde molestæ, marginibus, cute lacera terminatis. Crabæ siccæ dictæ differunt a viridibus, quod in iisdem locis caro sit coriacea sicca, dolens tamen, aspera & albescens quasi farinosa & virgata.

Ulcus *mamapian* dictum, sensim carnes excavat, erodit, & ossa vicina, in morbo inveterato carie, exostosi, articulos vicinos anchylosi, doloribusque noctu recrudescentibus afficit, illa ulcera sunt mucosa, pallida, a nullo caustico escharam admittentia nullo piano, idest, fungo onusta, in quo maxime discrepat a morbo yavv Guineensium, quem D. Virgile nunquam vidit, licet ex omnibus Africæ regionibus millenos Nigritas advenientes viderit.

Hoc commune est utrique morbo quod semel sanatus, sanitate per tres menses perseverante, homo deinceps ab hoc morbo immunis vivat; nulla febris acuta hunc morbum comitatur; verum ex hoc neglecto morbo, vel non sanato sequitur sæpe macies insignis, phtisisque accedente lienteria lethalis, in inveterato ulcera nova & excoriationes crabæ dictæ sobolescunt.

Contagiosus est hic morbus, quippe primo si eodem lecto utatur sanus & pianista, maxime vero si coitus fiat, serpit ab infecto ad sanum hæc virulentia, interea tamen nulla accedunt syphilidis recentis symptomata, qualia sunt ulcuscula, porri, verrucæ, bubones, gonorrhœa, &c. nec pudendis potius quam aliis partibus innascitur *mamapian*; unde evidens est morbum hunc a syphilide diversum esse. Alter contagii modus isque frequentior est muscarum interventus; si etenim musca quæ pianistæ ulceri infedit ad sanum deveniat, ejusque vulnusculo cuicumque forte insideat, illud vulnusculum antea simplex & purum in *matrem pianorum* vertitur; dein fungi non in ulcere, sed in facie, brachiis, trunco, aliisve sobolescunt.

Curatio hujus morbi nulla hactenus certa habetur; Nigritæ fuliginem lebetum æneorum cum succo limonum diluunt, & ope spatulæ hoc magma ulceri & fungis applicant, crabas siccas, rigidas, tensas & dolentes sebo inungunt, has & virides pulvere scoriarum ferri, vulgo *machefer*, vitrioli, aluminis, fuligineque cum spiritu nitri commixta, tamquam unguento deliniunt, simili que modo ulcus *mamapian* dictum curare conantur.

D. Virgile adhibitis octoginta balneis, deinde vero decem pomatæ mercurialis unciis, & ultra duos menses in hydrargyrosi detentis ægris paucis sanitatem restituit. Anglus quidam Medicus in viginti quatuor aquæ fontanæ libris infundebat duodecim sal-

falfæparillæ uncias , duodecimque facchari ruffefcentis libras ; hæc foli per quindecim dies in vafe vitreo probe claufo exponi curabat ; deinde vero hujus ptifanæ cyathum quater in die ægris offerebat, omni alio potu interdicto ; hoc medicamentum ceteris omnibus antecelluit , & *Gooldrink* dicitur.

Quidam *Sara* dictus folutionis mercurii in fpiritu nitri factæ feptem , vel octo guttas ptifanæ de falfaparilla libris duabus admifcebat, & hanc ptifanam pianiftis bibendam præbebat; is hujus ope multos quidem fanavit, aft multo plures e vivis eripuit, & ad phtifim deduxit ; hoc vero remedii genus valde affine videtur fpecifico antivenereo Ill. Baronis van Svvietenii , fcilicet fublimato corrofivo, cui tamen fucceffu impar eft .

Defcriptio hujus morbi a P. Labat fcripta minime huic convenire videtur , cum dicit enafci in toto corpore puftulas crufta flavefcente tectas, renitentes, indolentes extremi digiti craffitie, per totum corpus difperfas , quarum aliæ fuppurant , aliæ ficcæ funt & farinofæ .

ORDO QUINTUS.

IMPETIGINES.

Hic Ordo continet morbos cutaneos , chronicos, fæpius contagiofos & virulentos, qui ea ratione *lues* nominari confuevere, ut lues *fyphilitica* , *fcorbutica* ; verum luis nomen etiam tuberibus inditum eft, unde *lues rachitica*, *fcrophulofa* , *cancrofa* nomen habent . Sub duplici ftatu fucceffive ftrages fuas edunt omnes illi morbi, fcilicet occulto & manifefto, aut ut rectius loquar , vel in illis cutis eft *integerrima*, vel eft *exulcerata*, aut cruftofa , ut exanthematicis phlegmafiis accidit , quæ ratione pyrexiæ acutæ tantum ab hacce claffe removendæ funt ; de cetero cutaneæ & contagiofæ, vel faltem epidemicæ vulgo cenfentur , ut peftis, variola, rubeola, ita ut convalefcentium ab his morbis ftatus, impetiginibus apprime fimilis videatur.

Hoc eft fere commune omnibus his morbis, ut fanis fubjectis inferti vulgo inoculationis via communicari poffint. Pendent itaque a feminio quodam, feu *viru*, quod humorum maffam fermenti inftar poteft ita mutare , ut idem morbus in inoculato producatur. Quanto cum fucceffu variola inferatur, hoc noftro ævo fatis notum eft ; aft morbus pecorum cutaneus variolofo affinis , forte idem etiam ovibus feliciter fuit inoculatus apud Carcaffonenfes ; hæc inoculatio morbum fere omnibus imminentem, aut femel experiundum & periculofum, fi fponteneus acceflerit, reddit innoxium; aft quandoque inferuntur alii morbi cutanei, ut horum exortu a gravioribus morbis æger liberetur; fic cum a tinea , fcabie , herpete repreffis fuperveniunt anafarca, phtifis, aliive graves morbi , non raro profuit prioribus morbis viam paraffe , ut iterum in cute efflorefcerent. Sic Illuftr. Deidier fcabiofi indufium induendum feliciter præfcripfit hydropicis , quos nulla alia via morti eripuiffet .

Ut fingularis indolis venenum hifce morbis contagiofis originem præbet , ita fingularia antidota, quæ fummi Numinis eft providentia, horum plurimis fanandis apta funt, ut *fcabiei* fulphur , hydrargyrum ; *fyphilidi* hydrargyrum, coris cærulea, Lobelia cardinalis, guayacum officinale, cala-guela, &c. *fcorbuto* citrus medica , cochlearia officinalis; *cancro* conium maculatum , atropa belladona; horum etiam multis folanum, dulcamara , fmilax china , fmilax falfaparilla, &c.

Horum antidotorum moleculæ virulenti principii, moleculis adhærent ob aliqualem tum congruentiam, tum affinitatem, feu gravitatis fpecificæ fimilitudinem, ex qua adunatione refultat mixtum innoxium, aut quod cum humore quodam excrementitio nuptum foras e corpore amandatur . Sic fublimatus corrofivus multo hydrargyro faturatus abit in medicamentum falubre , quod prius erat venenum atrociffimum.

Hæc diverfa virulentiæ genera fopiuntur , aut mitigantur medicamentis edulcorantibus & diluentibus; fic fyphilis, fcabies, cancer, fcrophula, &c. repetitis balneis domefticis , necnon lactis ufu diuturno fedantur , unde conjicimus virus aqueo vehiculo dilutum cum urinis , & fudore partim excerni , aut ejus moleculas falinas , acres lactis mucilagine obvolvi .

Horumce morborum plurimi novi funt , & ex exteris regionibus ad nos allati , vel adhucdum exotici . *Advenæ* funt apud nos fyphilis, fcorbutus, rachitis. *Indigenæ* fcrophula, cancer, fcabies, tinea. *Exoticæ* funt frambæfia , elephantiafis , lepra , trichoma , &c.

Fere omnes illi morbi , fi excipiamus eos quorum cognita eft antidotus , infanabiles funt , aut pertinaciffimi ; phlegmafiæ exanthematicæ quem femel dimifere fere nunquam iterum impetunt. Sic qui a pefte, rubeola , variola convaluere , nunquam , aut fere nunquam hos morbos incurrunt; verum non

non eadem eſt prærogativa eorum qui ſy-philide, ſcabie, ſcorbuto, aliiſque impeti-ginibus affecti ſunt; pluries enim eodem morbo laborare poſſunt.

XXIV. Syphilis, *Verole*.

Qui poſt impurum concubitum laborant ulcuſculis genitalium ſæpius gonorrhœæ ſup-preſſæ ſuccedentibus, vel bubone; criſtis, condylomatis circa vulvam, podicemve, dein puſtulis per cutem diſperſis, rubro-li-vidis, medio exulceratis, vel cruſtoſis, ac ſucceſſu temporis doloribus nocturnis, fau-cium, narium ulceribus, &c. illi ſyphilide vel recenti, vel inveterata laborant.

Si vero deſint hæc mala cutanea, & vi-rus lactendo, oſculando, concumbendo, ſine coitu, quovis modo ſuſceptum fuerit; ſint autem alia ſymptomata, ut oſteocopus, ophtalmia, hectica, leucorrhœa, phtiſis, &c. hi morbi ſyphilitici, aut venerei quidem nominantur, aſt improprie ſyphilidis no-mine inſigniuntur, licet a viru venereo pendeant.

Nec exiſtimandum eſt morbos qui ab eo-dem principio ſoboleſcunt, ſi in diverſis or-ganis reſideant, ejuſdem generis eſſe; con-cedunt enim omnes Medici peripneumoniam, hepatitidem, nephritidem eſſe morbos diver-ſorum generum utut ab eodem principio, ſeu inflammatoria ſanguinis diatheſi depen-deant, defectu ejus diſtinctionis nullam ideam fixam ſyphilidis, nullam hyſteriæ, ſcabiei, &c. definitionem tradere impoſſibile eſt.

Syphilis diverſa apud diverſas gentes ſy-nonima obtinuit; Vide *Prolegomena Tomi primi*, pag. 55. Nomen oritur a *ſyn* cum, & *phileo* amo, ſeu ab amore mutuo. Mor-bus eſt novus ab inſula *S. Domingue* in Eu-ropam delatus; Hiſpani ex America reduces ad obſidionem Neapolis perventi, eam mer-cem inde per Europam diffudere anno cir-citer 1496. Ratione analogiæ hujus morbi cum aliis cutaneis Berengarius Carpenſis ad hy-drargyrum huic applicandum inductus fuit.

Cum Cheynæus adhucdum juvenis perce-piſſet modum vere mechanicum quo hydrar-gyrus ſanguini mixtus ejus partes viſcoſas diſſolvit; is ſyphiliticum virus lympham in floccos viſcidos, craſſos inſpiſſare finxit, eique proprietati commentitiæ hujus virus to-tam vim adſcripſit; Aſtrucius vero illud vi-rus acidum corroſivum ſuppoſuit, & exem-plo ſublimati corroſivi, qui addito multo hydrargyro mutatur in ſal innoxium, exi-ſtimavit virus venereum ſimili modo per hy-drargyroſim extingui.

Hactenus nobis cognitam ſpeciem ſyphi-lidis tantum deſcripſimus, veneream ſcilicet; verum ſunt & aliæ ſpecies exoticæ non ſatis accurate deſcriptæ, quæ ad hoc genus atti-nere videntur, quæque ab hac differunt ex eo quod more ſyphilidis noſtratis inveteratæ genitalia non afficiant.

1. *Syphilis venerea*. *Verole commune*. *Lues venerea* Aſtrucii.

Ea eſt quæ ſæpius ab impuro concubitu oriunda gonorrhœæ intempeſtive ſuppreſſæ ſupervenit, ulcuſcula, phymoſes, teſtis tu-morem, bubones, ficos, criſtas, &c. dum recens eſt, excitat; deinceps vero puſtulas cruſtoſas paſſim in toto corpore, varos, ſeu coronam veneris in fronte, ulcera in fauci-bus & naribus, gummata, & caries in oſſi-bus capitis, dolores noctu exacerbantes cum hectica, aliaque ſymptomata his connexa producit.

Differt hæc ſyphilis ab elephantiaſi ex eo quod ſyphilis initio genitalia afficiat, utraque quidem oſſa carie afficit, con-tagioſa eſt, fetorem oris & narium ob harum partium ulcera inducit, ſed in ſyphilide non deficit ſenſus tactus in par-tibus.

Differt a lepra quod ſint in lepra verrucæ vel tubercula dura, cruſtacea, ſicca, corym-boſa, digiti craſſitie per faciem & corpus diſperſa, quodque genitalia initio afficiat hæc ſyphilis, non vero lepra.

Limites inter has diverſas impetigines aſſi-gnare difficile eſt, tum quia lepra & ele-phantiaſis raro hodie videntur, tum quia di-verſæ illæ virulentiæ non raro mixtæ aut combinatæ reperiuntur in eodem ſubjecto.

Ad curandam ſyphilidem antidotus hujuſce virus ita eſt adminiſtranda ut pacate totam ſanguinis maſſam ſubeat, maxime vaſa lym-phatica ac oſſea penetret, & ſine ulla ſen-ſibili evacuatione virus corrigat ſeu extin-guat, quod ut obtineatur & parca doſi in-terpoſitiſque moris illa adminiſtranda, ac ea auxilia præmittenda ſunt, quæ ſanguinis fer-vorem, acrimoniam, viſcoſitatem, ſolido-rumque erethyſmum emendant; quo autem virus eſt antiquius, & ſua indole acrius, efficaciuſve, eo magis hiſce cautelis inſiſten-dum eſt: dantur enim virulentiæ aliæ aliis acriores aut obſtinatiores, ut ſi virus ſyphi-lidis cum ſcorbutico herpetico, ſcrophuloſo combinetur, atque quo diutius corpori ad-hæſit; eo altius ut ajunt in partes cartilagi-neas & oſſeas ſeſe inſinuat, ex quibus diffi-cilius eradicari poteſt.

Hodie tutiſſima methodus ſanandæ ſyphi-lidis eſt hydrargyroſis, ideſt, litus mercu-ria-

rialis. Seu inunctio pomatæ Neapolitanæ, quæ paratur ex unciis tribus hydrargyri purissimi in terebinthinæ pauxillo extincti, & axungiæ porcinæ unciis sex accurate per attritum commixtis: præmissa phlebotomia, & catharsi, æger recenti syphilide contaminatus & ulcuscula *chancbres* dicta, bubonem, vel alterum symptoma patiens quotidie balneum tepidum domesticum semel vel bis ingreditur, præmissis viginti aut triginta balneis, si opus sit jusculis refrigerantibus, iterum mediante altera phlebotomia & subsequente catharsi, ad litus mercuriales paratur; illi vero litus fiunt in tota cute, excepto capite & parte antica pectoris ac abdominis, nisi ibi loci fuerint virus localis indicia: ad totius corporis inunctionem pomatæ unciæ circiter octo vel novem adhiberi consuevere, qualibet inunctio a drachmis duabus ad sex pomatæ Neapolitanæ ascendit, & inter utramque, dies una, duæ, vel tres interponuntur, ita ut si vel pyrexia vel oris calor, rubedo, ptyalismus accedant, majores moræ aut parcior pomatæ dosis adhibeantur, nullum autem est nisi tædii aut temporis impensi periculum, si majores moræ sint & doses minores; a nimia vero festinatione gravia possunt induci symptomata, ut cynanche cum linguæ tumore & exertione, dysenteria, pyrexia acuta, cum ptyalismo, unde hydrargyrum foras e corpore elabitur, & inanis luditur opera. Prima die calide inungitur drachmis duabus, vel pluribus pes alteruter per semi-horam, dein udone tegitur, tertia die alter pes similiter inungitur, post triduum tibia similiter una, post triduum altera, tibialibus similiter induenda & ita procedendo ad femora, nates, dorsum, brachia, ita ut eadem fere cutis extensio singulis vicibus inungatur, & linteis, induviisve ad morbi finem non deponendis tegatur, nisi symptoma grave superveniens jusserit. Interea æger eadem aeris temperatura fruatur, quæ vere vel autumno dari consuevit, & utatur diæta mediocri humectante ac refrigerante, largo scilicet potu ex decocto hordei & quater in die lacte vaccino vel puro vel forma offæ cum pane aut cum oriza cocto; si vero febris accesserit aut festinet nimium medicus in usu hydrargyroseos maxime cum aliquantulum cura processit, jusculis, cremoribusque tantum utendum est; atque huic methodo, & inunctionibus insistendum usquequo symptomata syphilidis evanuerint, ut gonorrhœa, ulcuscula, bubones, phymosis, sici, dolores &c. si quæ vero sint obstinatiora quæ chirurgicam opem requirant, ut phymosis, bubo suppurans, verrucæ, porri, operationes durante ipsa hydrargyrosi instituendæ sunt: verum sunt morbi syphilitici, qui etiam sanata syphilide perseverant quandoque, ut gonorrhœa, exostoses, paralyses, cophoses, osteocopi, qui propriis remediis deinceps sunt impugnandi; si illito toto corpore, syphilis non evanescat, in linteis hydrargyro inunctis aliquandiu quiescat æger, & his irritis, iterum ad novos litus confugiat; demum sanato vulgo phlebotomiam & catharsim iterum adhibere mos est; inde balneo eluendus & pristino sanorum regimini restituendus est æger.

Est & hodie altera methodus minime spernenda quæ a Keifero inventa consistit in usu pilularum ex sale quodam mercuriali hactenus arcano confectarum quæ quotidie vorantur aucto in dies numero, per mensem unum & semissem; illa quidem methodus nec præparationes tædiosas, nec ægrum cubiculo calido constanter incarceratum supponit, atque licet oris phlogosim passim excitet in multis circumstantiis priori videtur vel æquiparanda, vel antepo-nenda.

Verum de syphilidis & syphiliticorum morborum cura absolutissimus Illustrissimi Astrucii liber de lue venerea est consulendus; hic enim summa rerum capita tantum attingere nobis licet, ne in molem nimiam liber excrescat.

Aliæ syphilidis species a venerea differunt quod non afficiant genitalia, verum virus venereum lactendo, lactando, osculando susceptum genitalibus etiam parcit, & non minus syphilidem procreat hydrargyrosi curandam, hujus itaque diagnosis obscura manet, aut vix scriptis potest dilucidari, sunt enim in praxi plurima quæ longo usu & acri instinctu cognoscuntur, nec ullis terminis accurate definiuntur.

In syphilide ulcera & caries ac exostoses inducente seu inveterata, confert sæpissime remedium Illustr. van Swieten, seu mercurius sublimatus corrosivus, cujus grana sex in duodecim spiritus vini unciis solvuntur, & hic spiritus vini ad cochlear unum aut alterum sumitur superbibendo decoctum emollientis, ut radicis althææ, hoc semel in die vel bis per menses continuatur, eodemque spiritu vini ulcera eluuntur. Hoc remedii genus plus valet in syphilide inveterata, cariosa scilicet & exulcerata, quam in recenti, & valde affine est remedio frambæsiæ Americanæ dudum in Insula Hispaniola usitato.

In syphilide exulcerata, cariosa, quæ hy-drar-

drargyrofim ac trageas Keiferi elufit, convenit ufus fublimati corrofivi more Svviete-niano; quibus irritis diætæ albæ, jufculis in-craffantibus & diluentibus infiftendum; juvat tamen quandoque panaceam, pilulas mercu-riales, ligna fudorifica fimiliaque experiri antequam pro infanabili æger derelinquatur.

2. *Syphilis Polonica*. Vide Stabel. *de plica hiftor.* 1.

A viru trichomatis latente oriuntur phænomena quæ viru venereo incauti facile ad-fcriberent, ut dolores lancinantes capitis & artuum continuo per annum torquentes, in naribus & faucibus ulcufcula fordida necnon nodi & tubercula dura in manibus, pedibuf-que difperfa, fi vero in his cafibus adhibea-tur hydrargyrofis malum pejus evadit, offa narium cariofa evadunt, fauces; uvula pu-tredine exeduntur, fudor fetidus e capite emanat, inquinamenti venerei nulla eft fu-fpicio, imaginatio vitiatur, appetitus depra-vatur, ungues fcabri evadunt.

Curatur hic morbus medicaminibus pli-cam latentem a matre fæpius in utero mu-tuatam, evolventibus, ut fudoribus, cathar-ticis intus, extus vero decocto lycopodii, quo caput fovetur.

Hoc virus quandoque per annos multos latet in fanguine ut venereum, deinde ne-glectum fymptomata plura venereæ fyphilidi affinia inducit, ut unguium lapfum, maraf-mum, narium erofionem, cephalæas, fyrig-mum, amaurofim necnon apoplexiam; quæ omnia quandoque contagio fufcipiuntur ma-la, ut accidit pharmacopolæ cujus hiftoriam refert Stabel. *differt. citata hiftor.* 2. maxime fi plica fuerit abfciffa. A viru plicofo ut a Rachitico fiunt luxationes, fracturæ, caries diverforum offium, vide Stabel. *differt. hi-ftor.* 1. & *undecima*.

Ifta fpecies fyphilidis contagiofa eft, & a concubitu cum plicofis, necnon jure he-reditatis a parentibus in prolem transfertur, differt tamen maxime a fyphilide venerea, quippe ejus virus in liquoribus feminalibus minime fedet, nec per coitum propagatur, nec genitalia afficit, fed ut virus venereum antiquum offa corrumpit, dolores offium creat, offa cariofa & fragilia reddit.

3. *Syphilis Indica*.

Lues indica Guill. Pifonis. *Bubas* Hifpanis. *Mia* Brafilianis.

Licet cum fyphilide Europæa in quibuf-dam conveniat tum accidentibus tum cura-tione; ab ea tamen maxime differt; hæc non tantum ab impuro coitu & hereditate, fed ex leviori attactu necnon ex alimento fetido, falfo, potuque rancido & corrupto oritur, facilius curatur, citiufque contami-nat, apud Afros, Americanos, advenas, in-digenafque infeftat.

Curatur decoctis falfæparillæ & *caarobæ*, præmiffis balneis; fi negligatur, dolores imo caries inducit. Ulcera pura fed ab Europæis pro incurabilibus derelicta curata vidit Pifo unguentis quorum bafis erat fuccus tabaci cum camphora & fpiritu vini.

De fyphilide Indica, Molucana, Ameri-cana, vix certi quidquam proferre poffumus, cum Medicina in hifce regionibus non adeo fit exculta, ut veram horumce morborum hiftoriam fine præjudicatis opinionibus, & fabulis, inde vix debeamus exfpectare. Si-nenfes pari forte præjudicio admittunt fpe-ciem fyphilidis, quæ fine contagio venereo ex halitubus paludofis enafcitur, ideo itaque has fpecies hic appono ut Medici has pla-gas invifuri fagacius inquirant utrum diver-fæ reapfe fint fpecies.

XXV. Scorbutus, *Scorbut*. *Scorbut* Gallis. *Scorboks* Germanis. *Scurvy* Anglis. *Schoer-buck* & *Schorbuk* Olai magni. *Scheurbuyk* & *Scheurbek* Flandris. *Bloeuvve[cheut* & *Bloeuvvefchuyt*, *Scharboek* Saxonibus. *Sea-fcurvy* Addingtonio. *Black-leg*. Scotis. *Morbus polyrizzos* & *polymorphos*. Mayn-vvaringii, *Stomacace* & *Scelotyrbe* Plinii. *Ileos Hæmatites* & *magni fplenes* Hippo-cratis. *Lebendig* Germanis.

Cognofcitur ex maculis lividis, flavis ti-biarum, gingivarum cruentatione, tumore, fetore.

Principia Scorbuti funt, 1. aer frigidus; 2. fimulque humidus; 3. vita otiofa; 4. pa-themata languida, ut mœror, metus; 5. ci-bus craffus, vifcofus abfque vegetabilibus. Neutrum ex his principiis folum fufficit, plura fimul concurrere debent. Scorbutus autumno & hyeme præparatur, vere exclu-ditur, æftate mitefcit. Nautæ præter hæc principia fcorbutum experiuntur, quia pane mucido, aquis, pifcibus, carnibufque cor-ruptis utuntur, materia perfpirabilis frigo-re, humiditate, otio, mœrore, diæta craffa fupprimitur; corrumpitur, alkalefcit, ea-que acrimonia fingularis putrida eft *caufa* fcorbuti.

Principia *prædifponentia* funt morbi chro-nici prægreffi, febres intermittentes, ufus medicaminum metallicorum; *procatarctica* funt navigatio difficilis, obfidio urbis, con-currente vegetabilium inopia, metu, mœ-rore, exercitii defectu, aere frigido hu-midoque.

Scor-

Scorbutus accidentalis dicitur quem in fanis non prædifpofitis principia procatarctica excitant; *conftitutionalis* vero quem principia proegumena præparant.

Scheurbeck Flandris ulcus oris & gingivarum fignificat, *Bloeuvvefchuyt* Saxonibus & *black-leg* Scotis ob cæruleas, nigrafque tibiarum maculas; *Scheurbet* ob dolores ofteocopos & *fchorbuk* ob tormina & gaftrodyniam, nuncupatur.

Morbus hic ante decimum fextum fæculum vix erat cognitus, & intra duo ultima fæcula centum fere tractatus de eo funt fcripti, nullus vero antea.

Tres periodi in fcorbuto obfervantur, unde fcorbutus dicitur incipiens, crefcens; & inveteratus.

1. *Scorbutus incipiens*.

Pallor, levifque intumefcentia faciei, labiis, carunculifque lacrymalibus viridefcentibus, color corporis initio pallidus, fucceffive obfcurus & lividus evadit.

Animæ mœror & proftratio, pigritia, laffitudo, cum genuum ftupore & debilitate.

Dyfpnœa a quovis motu & laffitudo increfcens, gingivarum pruritus, dein tumor & facilis cruentatio; fetet tunc anhelitus, gingivæ atro-rubræ, molles, fpongiofæ, dein putres & fungofæ.

Hæmorrhagiæ gingivarum aliarumque partium accedunt. Cutis hactenus ficca, vel lucens & glabra vel afpera & ferpentina, jam maculæ fubrubræ, fubcæruleæ, lividæ, vel nigræ, aliæ lenticulares, aliæ palmares, frequentes in tibiis, non raræ in trunco, brachiis, cruribus, nufquam fere in facie.

2. *Scorbutus crefcens*.

Tendines flexorum tibiæ fcilicet feminervofi & femimembranofi potius quam gracilis & bicipitis retrahunt tibiam verfus femur, rigefcunt; genua tument, dolent, harum partium motus perit, hæc eft gonagra fcorbutica.

Afthenia feu languor accedit magnus, & cum diu a motu abftinuere ægri, ex minimo motu incidunt in fyncopem, ægri libero aeri expofiti, non raro ftatim moriuntur; color faciei plumbeus.

Pleurodyne feu dolores pectoris accedunt.

Hæmorrhagię narium, gingivarum, hęmoptyfes, hepatirrhœę mere cruentę, ulcerum cruentatio.

Senfus interea & appetitus ciborum bene fe habent, licet corpore & anima proftratis, nullus dolor nifi a motu.

3. *Scorbutus inveteratus*.

Veteres ulcerum cicatrices fi quæ fint aperiuntur, cutis in tibiis crepat, ibi tumor mollis, lividus, dolens, ulcera fungofa, cruenta.

Synochi putres cum petechiis, fudore frigido, menorrhagiæ lethales, aurigo, afcites, hypochondriafis, contracturæ, pleurodine pectus conftringens, conftipatio alvi pertinax, dyfpnœa fubito enecans, urinæ paucæ fętidæ, rubræ, animi deliquia, mors.

Quare dum gingivæ putrefcunt, palatum immune eft?

Quare fola genua, foli tendines flexorum tibiæ, non aliarum partium contracturis laborant?

Quare facies a maculis libera & animæ functiones quoad cognitionem, judicium, appetitus integræ?

Affinitas virus fcorbutici cum gravitate fpecifica determinatarum partium facit ut in illas agat, illis fcilicet præ aliis adhæreat. Vide *differt. de medicam.*

Scorbutus contagiofus non eft in caftris, obfidionibus; illis parcit, qui victu felecto utuntur, ut militum ducibus; milites vero in locis frigidis humidifque jacentes, pane craffo, potu vitiofo utentes, fordidos, mœrore confectos excruciat.

Scorbuticum viru recens lympham glandularum mefenterii, fynoviam genuum, febum cryptarum cutis in tibiis infpiffat, vetus cruorem diffolvit; folida cordis, pulmonis, gingivarum, mufculorum, apophyfes offium, coftarum extrema corrumpit; vix unquam offa maxillaria carie afficit, nunquam cerebro nocet; fluida vero ita acria reddit ut cruor attramenti inftar niger evadat, in mufculis, & fubcute ut ferum effufum, in pectore, abdomine manus anatomicorum immerfas inflammet & epidermidem auferat, medullam offium liquefaciat.

Cruor in cute effufus maculas lividas, nigrafve efficiens refolvitur; unde fi incipiant flavefcere maculæ in ambitu, mox color diluatur, bonum fignum eft.

Curatio generica.

Indicantur, 1. ea auxilia quæ liberam humorum putridorum excretionem juvant per alvum, renes, cutim, ne ab hujus virus ftagnatione major & acrior corruptio fiat; 2. ea auxilia quæ hujus virus correctionem diluendo, edulcorando, vel fpecifice deftruendo, moliri poffunt.

Auxilia diætetica. Victus fit ex vegetabilibus recentibus quibufcumque, aft fi poffibile eft ex acetariis refrigerantibus & acidis, fed copiofe affiduo fumptis; inter oleracea laudantur lactuca, endivia, braffica, avena, hordeum; inter acida præftant limones, ci-

citri, aurantia, groſſularia, acetoſa, portulaca, pyraceum, pomaceum, vinum album; inter edulcorantia lacticinia omnia, cremores ex oriza, avena, hordeo, zagu, panis triticeus, bene coctus, carnes recentes.

Inter acria cæpa, allium, porrum, fumaria, ſyſimbrium aquaticum, cochlearia, officinar. armoracia, ſynapi, cardamindum, beccabunga, ſedum minus, raphanus, menianthes; optimum eſt veſci ægrotantes juſculis & offis ex carne juniorum animalium, aut quavis recenti non ſalita, fumove exſiccata, cum multis vegetabilibus, partim acidis, aut alkaleſcentibus, partim inſipidis & oleraceis.

Auxilia gymnaſtica. Æger aerem humidum, frigidumque vitet, jaceat in locis ſiccis; aere calido, veſtimentis non humidis utatur, exercitio moderato fruatur, omni ope perſpirationem reſtituat; ad hunc finem animæ tranquillitas, libertas, lætitia maxime conducunt.

Auxilia chirurgica hic nulla fere ſunt, phlebotomia valde noxia eſt, in ſcorbuto inveterato peſſima.

Auxilia pharmatica optima ex vegetabilibus inſtar alimentorum aſſumptis repetuntur; aſt in diverſis morbis ſcorbuticis diverſa ſunt; maxime vero conducunt quæ alvi laxitatem excitant, ut tamarindi, pruna, apozemata, juſcula ex oleraceis, cremor tartari; quæ perſpirationem juvant, ut aqua picata, *l' eau de goudron*, decoctum juniorum ramorum abietis piceæ; quæ urinas movent, ut oxymel ſcilliticum, quod parca doſi, ſed pluries in die aſſumptum, ita ut intra diem uncia una circiter hauriatur, quo eximio medicamine alvus laxatur, dolores mitigantur, omnes excretiones juvantur.

Narcotica nocent maxime utcumque dolores ſæviant; vires enim proſternunt, cruorem diſſolvunt, metallica omnia vitanda, in primis hydrargyrum, ferrum, antimonium; nocent & cathartica fortia, aut mediocria, ſola proſunt eccoprotica.

Ad os eluendum oleum vitrioli ad guttas decem ter in die in vehiculo, & gargariſmus hoc oleo acidulatus præſtant ceteris; deinde proſunt ſuccus limonum, aurantiorum, folia cochleariæ, ſyſimbrii aquatici, &c. vide *Stomacacem*. Alternis vero ſudor proritetur initio ſumendo bis, vel ter in die grana 12. pilularum ſcilliticarum, vel bolum ex theriaca & camphora, ſuperbibendo ptiſanam ex lignis ſudorificis; hæc remedia ſedato etiam morbo diu ſunt continuanda, ut recidiva vitetur.

Lactis potiſſimum caprini ſerum ſale polychreſto parva doſi addito, ſuccis antiſcorbuticis medicatum optime convenit ad ſanguinem lixivio acri per renes depurandum; poſtea vero lac integrum reliquias edulcorat.

Balnea tepida plantis aromaticis incoctis, modo nullus ſit hæmorrhagiæ metus, diaphoreſim juvant, humores diluunt, & ſtuphis vulgo ad ſudorem eliciendum adhibitis, præſtant; ex ſcorbutis ſequentibus quatuor frigidi, quintus calidus & dolorificus eſt.

4. *Scorbutus lividus* Abraham. Nitzſch. *tract. theoretico-practic. de ſcorbuto exercitus Ruſſici* 1747.

Hæc ſpecies notatur magnis vibicibus nigreſcentibus circa tibias & articulos, non raro circa palpebras, & in ipſo albo oculorum, oculi tument, rubent, & ophtalmia chemoſi laborant, gingivæ valde tument, decolorantur, remolleſcunt, expreſſæ fundunt ichorem flavum, fetidum, parotides tument; cutis vibicibus obſcuris, ſubrubris, vel lividis virgata cum febre & acutis doloribus, hujus ſpeciei character eſt. Viguit vero Vviburgi & Petropoli annis 1732. & 1733. adde urinas intenſe rubras.

5. *Scorbutus petechialis* Abrah. Nitzſch.

Maculæ magis atro-rubræ, dein brunneæ & ſubflavæ exiguas lentes, vel petechias referunt; hinc dolor cutis quæ in parte tibiarum antica, & circa malleolos his afficitur; interea genua a vibicibus ſubrubris non ſunt immunia; harum partium tumor & dolor, ac pulſus frequentia creſcunt pari paſſu quo macularum rubedo intenditur, gingivæ minus ſpongioſæ quam in ſcorbuto livido, aſt ſuperius excoriatæ; genas intus obſident verrucoſa tubercula quandoque fungoſa, quarum alia verſus fauces producta; ſputa frequentiora, anhelitus fetidior, crotaphites muſculus infra zygoma quandoque tumet, nunquam vero parotides; viguit in caſtris Uſt-Samaræ anno 1737. adde urinam intenſe rubram.

6. *Scorbutus pallidus* Abrah. Nitzſch. Duæ varietates.

Nullæ in hac ſpecie ſunt maculæ, viget phlegmatia pallida, quæ ſenſim flaveſcit auriginis inſtar, dum viget lymphæ rancidítas, adeps ſebi inſtar indurarur; tunc autem brachia & tibiæ mire tument & indurantur; obſervantur ſupra manus & tibias concretiones tophaceæ, genæ magis inflantur, genua magis contracta, gingivæ minus molles, minuſque putridæ, quandoque ex angulo mandibulæ inferioris excreſcunt fungi, maxillæ invicem apprimuntur, parotidibus, crotaphitis & maſſeteribus ſimul quandoque in-

Franciſ. Boiſſier de Sauvages.

induratis; hinc *scorbutus pallidus tophaceus*. Cum vero serum vappidum in textu cellulofo cumulatur, anafarca fcorbutica eft; fi in pulmonibus, afthma & hydrothorax fcorbuticus; fi in abdomine, afcites; fi in inteftinis, diarrhoea, atque cum acrior evadit hæc lympha, dolores erodentes fparfim diriffimos inducit; at non vigent magis quam ubi coftæ fterno junguntur; hinc dira pleurodyne caries coftas ita corrumpit, ut ipfæ fecedant a cartilaginibus, unde quidam ftrepitus inter refpirandum, fed prius afthma fpafmodicum, fuffocans, diarrhoea colliquativa, & torminofa, vel afcites lethalis, hæc fpecies *fcorbutus pallidus muriaticus* dicitur; in genere vero fcorbutus pallidus aliis eft diuturnior, cum tota æftate, & ufque ad autumni finem perduret. Tophaceus obfervabatur Borgo in Finlandia 1742. & muriaticus Aboæ 1743.

7. *Scorbutus ruber* Abrah. Nitzfch.

Debilitas extrema, cutis admodum rubra, genæ tumidæ & pendulæ, cachexia profunda, gingivæ maxime fungofæ, putres, fetidæ, purulentæ; genua contracta; hæc fpecies etiam lenta in caftris Uft-Samaræ obfervata.

8. *Scorbutus calidus* Abrah. Nitzfch.

Nulla intumefcentia, corpus potius macilentum, gingivæ nec fungofæ, nec fetidæ, fed calent admodum, ita dolent & turgent, ut levem tactum æger non toleret, dolores non ita fixi ac in fcorbutis frigidis; æger continuo querulus ftatum fuum fufpirando deplorat, febre exacerbante anomala affligitur; dolores vagi nunc dorfum dimittunt, & dimidium caput vel integrum, necnon collum & dentes excruciat, vel illico intra vel extra thoracem fe proripiens orthopnoeam & pleurodynem excitat: fi vero fixi fint, abdomen colicis, nephralgia, ifchuria & fpafmis extrema torquet; genua valde rigida, & contracta, minus tamen tumida & inflammata quam in fcorbutis frigidis, nullæ maculæ; urinæ demum ac febris hanc fpeciem diftinguunt; urinæ fcilicet fedimentum craffum & arenulofum, atque pellicula tenuis, alba, adipofa, fupernatans. Obfervata Vviburgi eft hæc fpecies.

XXVI. Elephantiafis, *Ladrerie*. *Elephanti morbus* & *Elephantiafis* Aretæi, *de morbis diutur. lib.* 2. *cap.* 13. *Elephas* Levretii *lib.* 6. Plinii *hift. nat. lib.* 26. *cap.* 1. *Lepra Arabum* vulgo. Ejus varietates *Satyriafmi* ac *Leontiafis* nomine infigniuntur. Ægri *Elephantiaci*. Gall. *Ladres*, *Elephantiques*.

Morbus eft Ægypti endemius, nunc in Europa exoletus, chronicus, contagiofus; cujus fymptomata characteriftica funt, 1. cutis elephantina, dura, unctuofa, hic & illic craffa, rugofa, rimofa, afpera, anferina, nigricans, pilis deftituta; 2. ftupor, anæfthefia potiffimum in tibiis, manibufque acus puncturam vix fentientibus; 3. deformitas faciei horrenda, genæ atro-rubræ, rugæ frontis leoninæ, afpectus fixus, oculi rotundi, nafus refinus, nares fetidæ, craffæ, intus obftructæ, rictus fatyrorum, mentum complanatum.

Hic adde vocem nafalem, raucam, mores dolofos, malos, fomnia terrifica, gravitatem corporis, puftulas ficcas & vitiliginem, fciffuras, feu rhagades in pedibus, cariem vomeris, glandulofam difpofitionem, urinam jumentorum; aliaque bene multa apud Gordonium, Marcellum Donatum, aliofque auctoptas invenienda.

Hic morbus uti fyphilis, aliique hujus ordinis, cum inveterafcit exulceratur, offa cariofa reddit cum fetore horrendo, mediantibus his myafmatis contagiofus eft, ulcere & carie delabuntur extremæ partes, ut digiti pedum, manuumque.

1. *Elephantiafis Orientalis*. *Morbus fancti Lazari* Aretæi *de morbis diuturn. cap.* 13. Profper. Alpini *de morbis Ægyptiorum*. *Lepra* Arabum.

Ea eft quæ ex oriente, tempore migrationum in Palæftinam Religionis caufa inftitutarum, in Europam fecunda vice allata fuit, & ducentis abhinc annis exolevit; ea vero minime a lue fyphilitica ortum duxiffe cenfenda erat, cum hæc lues tunc temporis nondum in Orientem, nec in Europam irrepfiffet.

Hanc tribuit Alpinus pifcibus lutulentis quibus vefcebantur Ægyptii, iifque falitis, & aquæ coenofæ quam potabant. Symptomata hujus morbi alia in incubatione, alia in vigore, alia in fine. 1. Elephantiafis occultæ figna funt juxta Gordonium, Profefforem Monfpelienfem, color faciei rubens, vergens ad nigredinem, anhelitus immutatio, vox raucefcens, capilli graciliores & rariores, perfpiratio & anhelitus fubfetidi, mores melancholici, mali, dolofi, fomnia terrifica, ephialtes, in quibufdam puftulæ fcabiofæ, & morphæa per totum corpus, feditas cutis, fed nondum corrupta figura corporis, *æger non eft judicandus ad feparationem*, feu mittendus ad Lazaretum, *fed eft fortiffime comminandus*.

2. Signa infallibilia manifeftæ elephantiafeos funt depilatio fuperciliorum, eorum craffities, rotunditas oculorum, dilatatio na-

narium exterius, & coarctatio interius cum dyſpnœa, accedit vox naſalis, color faciei luridus, lucidusque, vergens ad fuſcedinem mortificatam, terribilis aſpectus faciei, fixus intuitus, gracilitas & contractio lobi aurium; ex concurſu aliquot ſignorum æger elephantiacus judicatur; ſunt autem plura minus conſtantia, ver. gr. puſtulæ & excreſcentiæ, conſumptio muſculorum, potiſſimum illius qui eſt inter pollicem & indicem, inſenſibilitas extremitatum, ſciſſuræ & infectiones cutis, contenta in ſanguine nigra, terrea, aſpera & arenoſa, & multa alia ab Auctoribus relata.

3. Signa lepræ inveteratæ ſunt corroſio & caſus vomeris, unde naſus deprimitur, rhagades pedum & manuum, eorumque caſus, craſſities labiorum, diſpoſitio corporis glandulosa, qualis in ſuibus leproſis, dyſpnœa, & vox rauciloqua, catullina, faciei aſpectus terribilis, colorque niger, pulſus occultus, parvus; his addit Gilbertus cutem lucidam & firmam ad inſtar corii politi, diſtorſionem juncturarum, facilem refrigerationem cutis, ejus inſenſibilitatem, aut ſtuporem cum ſenſu fornicationis, naſi, oris, oculorum diſtorſionem, veneris appetitum ardentem. Plures hujus morbi varietates, aut ſi Arabibus credamus, ſunt ſpecies quarum nomina & ſigna ex Gilberto Anglo mutuabimur loco lepræ elephantiaſim nominando.

2. *Elephantiaſis legitima. Lepra elephantia* Gilberti *compend. medicin. lib. 7. fol. 337.*

Melanicterus ſeu color faciei & totius corporis lividus, nigricans, ruborve turbidus, ſeu maculoſus ex levi de cauſa accedens.

Aſpectus horridus, oculis rotundis, palpebris corrugatis, cutis univerſalis dura, ſqualida.

Anæſthesia major quam in reliquis ſpeciebus.

Scrophula copioſa, ſtrumis duris, lingua granuloſa.

Ægri triſtes, famelici, conſtipati, cute unctuoſa.

Supercilia arcuata, nares conſtrictæ.

Manus, coxæ, pedes nodoſi, muſculi conſumpti, puſtulæ duræ, turpes maculæ, verrucæ nigræ.

Labia, nares, frons rugis exarata.

Impotentes ſunt ad gradiendum & ad opera ſolita.

Fiſſuræ & ſeparationes crebræ.

Urina glauca & tenuis, ſanguis niger & denſus.

3. *Elephantiaſis leonina. Lepra leonina* Gilberti Angli; affinis eſt lepræ allopiciæ dictæ, procedit a regimine calidiori, ut piperatis, alliatis, vino, &c.

Adeſt ſuperciliorum depilatio, facies ac totum corpus flaveſcit ac rubet, eſt dolor pungitivus in palpebris, oculorum inſtabilitas, tremulus motus, ac rotunditas, nares ſunt conſtrictæ ac compreſſæ, vox eſt gracilis & aſpera quaſi catellorum, rhagades labiorum, crepatura cutis ac omnium juncturarum in manibus, pediſque ſeparatio, cutis diverſis maculis adinſtar leonum eſt variegata, gingivarum adeſt corroſio ac cruentatio a levi preſſione, ægri ſunt ſitibundi, clamoſi, veneri addicti, iracundiores ceteris, pectoris conſtrictionem, corporis gracilitatem, ventris ſtricturam patiuntur.

Impetigo, ſerpigo, morphæa rubra vel crocea accedunt, ea inveteraſcente corroduntur extrema, ſanguis fluxilis eſt, difficulter coagulabilis, progreſſus morbi eſt celerior quam aliarum ſpecierum, cura eadem ac allopiciæ lepræ.

4. *Elephantiaſis tyria. Lepra tyria* Gilberti.

Dicitur a tyro ſerpente, quia in hac cutis facile deponitur, cito enim putreſcit cutis & caro adjacens; adſcribitur piſcibus & lacti corruptis; hanc præcedit pallor faciei, morphæa alba; facies eſt lucida, ſuperciliium & mentum pilis carent, nullo ſudore diffluunt, oculi parvi ſunt, facies furfuracea, cutis humida, ſqualida, rugoſa, unctuoſa; alvus laxa; ægri debiles; ſubtumida eſt facies, naſus craſſus, craſſa ſupercilia, palpebræ inverſæ, oculis deinceps lacrymoſis, nares oppilatæ, gingivæ & labia putreſcunt, extremitates digitorum manuum & pedum incraſſantur, putreſcunt, crepant, ſinduntur, cadunt, puſtulæ abundant, excreationes & narium emunctiones plurimæ, a ſcalptu cujuſvis partis quaſi farina, ac furfur excutitur, cruor eſt aquoſus, glandulæ molles oriuntur, &c.

5. *Elephantiaſis allopicia. Lepra allopicia* Gilberti; *alopecia* Græcis, ab *alopex* vulpes, cui ait Auctor, ſupercilia glabra ſunt. Præcedit color faciei ex livido citrino & rubro variegatus facile mutabilis in pallorem; adeſt morphæa rubra, ſudores multi fetidi maxime circa pedes & axillas, oculi obliqui, lacrymoſi, rubore ſuffuſi, palpebræ invertuntur & incraſſantur, nares obſtructæ & depreſſæ fetent, e gingivis ſanies emanat, imo ex cute, ubivis ſcalpatur; cutis minus dura, lucida, quaſi oleo illita, urina rubra & pinguis.

Ex hac hiſtoria ſequitur multas fuiſſe ſpecies diverſorum morborum qui a viru elephantiaco fovebantur, quas in hoc opere omi-

omisimus, quia vix unquam hodie observantur, ut sunt ex *prima* classe vitiligo, herpes, œdema, verruca, exarthrema, loxarthrus; ex *quarta* strabismus, nystagmus; ex *quinta*, dyspnœa; ex *sexta* anosmia, anæsthesia, paraphonia, asthenia; ex *septima* algor, lassitudo, stupor, pruritus; ex *octava*, satyriasis, panophobia; ex *nona* stomacace, epiphora, scrophula, syphilis, scorbutus, lepra, alopecia, ophiasis, aurigo & melanicterus, ita ut nullum sit virus, si syphiliticum excipiamus, quod pluribus diversis morbis ansam præbeat, unde a magnitudine *elephantia*, a violentia *Herculeus morbus* fuit nuncupatus.

6. *Elephantiasis syphilitica.* Dominici Raymond. *Traitè des Maladies qu'il est dangereux de guerir, pag.* 357.

Est ea quæ a viru venereo pendet, ac per hydrargyrosim sanari potest.

Mulier quinquagenaria, temperamenti melancholici, habebat oculos solito turgidiores & rubros cum debili visu, nulla cilia, nec supercilia, labia crassa, tumida, vocem debilem & raucam, nasum depressum, nares patulas, humorem fetidum extillantes, frontem rugosam, caput omnino calvum, incessum gravem & tardum habebat a sex circiter mensibus, cum pulsu parvo, debili, profundo, auditu obscuro, lobis aurium solito crassioribus, cute omnino glabra sine pilis, lucida, crassa, aspera, inæquali, pluribus in locis indurata, aliquali pruritu in toto corpore, ageustia, anhelitu fordido, capitis gravitate, somno sufficienti, alvo libera; maritus syphilide laboraverat, & hoc solum morbi principium incusari in uxore poterat. Unde adhibita hydrargyrosi intra duos menses ea mulier omnino convaluit, cutis mollitiem, caput capillos suos, visus & auditus suam acutiem recuperarunt.

Quod autem elephantiasis orientalis alterius indolis sit, nec a viru syphilitico pendeat, confirmat altera D. Raymond observatio qua docet mulierem Massilienſem quæ in Insula Cypro elephantiasim contraxerat hydrargyrosi caute adhibita minime sublevatam fuisse, & cum symptomatis veræ elephantiasis post aliquot annos obiisse.

7. *Elephantiasis javanensis* Andr. Cleyeri *Ephemer. naturæ curiosor. decad.* 2. *ann.* 2. 1683. *Collect. Acad. Tom.* 3. *pag.* 531.

Hic morbus novus est in Insula Java, ab anno 1660. Tribuitur usui piscium salitorum, piperis, & radicum ari immoderatissimo.

1. Incipit a tumore tardigrado sed enormi aurium, necnon digitorum, manuum ac pedum, qui & faciem & brachia & crura aggressi hominis figuram mire deturpant, tumores extremorum sensim crescunt, suppurant, & carie ossa corrumpunt, quæ caries in viciniam serpit, nisi pars amputetur; illi tumores sunt duri, scrophulosi, magni. 2. In talis est anæsthesia tanta ut acubus perforati nil sentiant. 3. Similis est sensus abolitio in maculis lividis per cutem sparsis, inde sequitur capillorum, barbæ, superciliorum defluvium, quod tamen non omnibus accidit.

Ex icone addita hominis eo morbo affecti melius quam ex descriptione cognosci potest hic mirus morbus, qui ob faciei deturpationem tumores scrophulosos, cariosos & maculas lividas necnon anæsthesiam ad elephantiasim accedit, ab ea vero discrepat ratione mollitiei nativæ cutis; forte novum genus constituit: quid genus morbi sit & quæ remedia conveniant in Insula in qua syphilis est febre vulgatior quærit Ill. Cleyerus. Respondeo sublimatum corrosivum more Swietenianio & pilulas de conio maculato more Storckii tentari posse.

8. *Elephantiasis simulata* Ambros. Paræi *lib.* 24. *cap.* 18.

Versipellis mendicus præ templi foribus merces suas explicabat, ricam nempe, doliolum ligneum, & crepitacula quæ elephantiaci manibus concutere soliti erant; facies illi crassioribus pustulis, rubro lividis conspersa assurgebat; illæ pustulæ ex glutine fabrili erant efficitæ; vocem raucam edebat, laneo collari fauces constringebat ut colorem faciei atro-rubrum sibi conciliaret. Paræi frater dolum suspicatus est, & magistratibus mendicum tradidit, qui eum flagris a tortore cædendum judicarunt; tortor vero per jocum non verebatur eum graviter cædere qui elephantiacum professus nil sentiret.

9. *Elephansis Indica* Couzier *Diar. med. Decemb.* 1757.

In Insula Mascarina nullus morbus magis est isto formidandus simulque incurabilis.

Incipit a maculis paullulum tumidis diversi coloris, nunc flavis, nunc rubellis, alias lividis in diversis partibus simul, in habitu corporis multæ glandulæ tument, ægro tamen de cetero vigente.

Sensim phalanges pedum & manuum multum intumescunt, unde digitorum usus amittitur.

Superveniunt in toto corpore tubercula dura, nec adhærentia nec dolentia, quæ crescunt & in pedibus brachiisque potissimum exulcerantur, & hæc ulcera cancrosa videntur, exce-

excepto quod non doleant, digiti pedum, manuumque hinc exedi & destrui solent; jam coryza ægrum adoritur, radix nasi incrassatur, ibi ossa cariosa fiunt, unde sanies fetidissima emanat, labia intumescunt; frons, cilia, palpebræ elevantur, facies abit in larvam horrendam.

Macies marasmodea totius corporis adjungitur, cutis arida, aspera tactu, callis, maculisque lividis vel nigris resperſa, sceleton involvit.

Cum ulcera numerosissima, aspectu cancrosa, corpus totum obsident, nulla functio exercetur, inappetentia, agrypnia, cardialgia, nauseæ continuæ cum torminibus, demum sine pulsus mutatione, mors.

Sanguis initio eductus optimus videtur, ast provecto morbo nigricat consistentia gelatinæ corruptæ; puellæ hunc morbum ante pubertatem experientes imposterum catameniis carent.

Morbus a parentibus in prolem & nutricibus in alumnos serpit, aliunde contagii expers.

Cura. Utuntur Indi catharticis repetitis, emeticis drasticis, hydrargyrum in potu & litu, cum sudorificis omnigenis; his auxiliis depuratur cutis, maculæ quædam evanescunt, quædamque tubercula, sed inde pertinacior atque velocior evadit morbus: causticis etiam maculæ & aperientibus calidis intus sumptis, tubercula tolluntur, sed ulcera callosa magis evadunt, totaque pars sensum amittit.

Melius est ad vitandum morbum abstinere ab alimentis calidis, liquoribus spirituosis, ast utendum diluentibus subacidis initio, jusculis aperientibus atque lenibus catharticis.

XXVII. Lepra, *la lepre*. *Lepra* Græcorum, non Arabum.

Cognoscitur ex pustulis verrucosis, duris, crassis, vel squamis siccis in corymbos dispositis, per faciem & corpus dispersis cum pruritu harum pustularum: quædam exulcerantur & dein crustaceæ evadunt; hinc lepra humida dicitur, si prævaleat illarum numerus; secus, sicca aut arida vocatur.

1. *Lepra Græcorum*, *lepre ordinaire*.

Cognoscitur ex duris furfuraceisque tuberculis, verrucosis, seu verrucas crassas referentibus, subrubentibus sine dolore faciem manus totum quandoque corpus afficientibus, quæ sensu carent, vicinia tamen pruriginosa, sæpius cutis vicina est subœdematosa, sensu fere destituta, tibiæ phlegmatia tumidæ, hic morbus apud nostrates vix unquam videtur, nisi ægri ex Hispania, ex Oriente, aut ex America huc accesserint: Chronicus est, & sanatu difficillimus.

Hydrargyrosis hunc morbum exasperat licet quandoque syphilidis suspicio sit, curatur felicius jusculis ex serpente vulgari seu colubro natrice, vel juscula paranda ex pullis viperarum carne saginatis.

Eum morbum etiam aggredi possumus ope bolorum ex calomelani granis sex, camphoræ grano uno, fiat bolus ex conserva rosarum sexta quaque nocte sumendus superbibendo potionem catharticam vulgarem; diebus vero ab hoc bolo vacuis fiat bolus ex carnis viperinæ scrupulo uno, camphoræ grano uno cum conserva rosarum sumendus hora somni, dein aquæ marinæ semilibram sequenti mane potabit æger, qua methodo intra mensem lepras aridas sanavit Russellus.

Mentagra Plinii nihil aliud est quam hæc lepra mentum & faciem afficiens.

2. *Lepra Ichtiosis* Act. Lipsiæ 1688. pag. 617. *impetigo excorticativa* & *albaras nigra* Avicennæ, *Tom.* 2. *pag.* 244.

Est ea in qua diversæ corporis partes teguntur squamis siccis, albidis, successive superincumbentibus, eodem ordine ac modo quo squamæ piscium; illæ observante Dovero amplæ sunt, & circulo rubro cinctæ apud Asiaticos.

Juxta Avicennam, *albaras nigra* nominatur: „ impetigo escorticativa & est scabio-„ sitas accidens cuti aspera, vehemens, & „ facit squamas sicut sunt piscium, cum pru-„ ritu, & est de antecedentibus lepram, & est „ cum malitia. Avicenna *cap.* 9. *de morphæa*.

In observatione ichtiofeos Act. Lipsiensium æger non solum squamis piscium instar tectus erat, sed etiam piscium odorem spargebat.

3. *Lepra Indica* Boerhaav. *consul.* 4. *Impetigo Americana* Guill. Pisonis *cap.* 18. *Empigo* Lusitanis.

Cutis hic illic crustacea, squamosa, crustæ articulos & caput præcipue invadunt, de cetero passim in tota cute conspicuæ, & si scalpantur, ichorem album emittunt. Hac specie a pueritia per octodecim annos laborabat mulier in Barbadensibus Insulis nata, hysteralgia & leuchorrhœa affecta cum doloribus vagis totius corporis, præcipue capitis; noctes illi inquietæ, calores subiti invadentes & recedentes; frigoris impatiens, vultus olim vegetus, dein pallido-flavus, debilitas crescens, saburra pituitosa in ventriculo.

Curatio. Abstinuit venere & bacho, usa lacticiniis, oleribus farinosis, nulla carne; mitiora antiscorbutica, obtundentia sumpsit, dein

Francis. Boissier de Sauvages.

dein ufu calomelani & hydrargyrofeos paffa ptyalifmum, inde cruftis liberabatur cutis, dein per menfem ufa eft decocto lignorum & corticis ulmi, medicamentis viperinis, pulveribus teftaceis, fed hyeme repullulavit morbus; vere fequente ptyalifmus excitatus mercurialibus, inde recuperata aquas Scarbu-rienfes potavit, in mari balnea fumpfit, hyeme vero reverfum eft malum.

Ad diætam lacteam vere confugit, aquas & balnea Bathonica intra menfem adhibuit, fed rurfus poft fex menfes lepra redivit.

Boerhaavius tunc præfcripfit frictiones ex pannis afperis fumo fulphuris accenfi pene-tratis, ubique corporis: interea triduo ante novilunium & plenilunium purgetur fic: Æ-thiopis mineralis grana IX. refinæ jalapæ gr. IV. facchari gr. III. fcamonii gr. V. ftibii diaphor. gr. XIV. fiat pulvis tenuiffimus: vefpere vero catharfim fequente, fumat aq. meliffæ unc. II. fpiritus vitæ Matthiol. drach. II. fyrup. diacodii drachm. VI. tincturæ fuc-cini gutt. IX. ceteris vero menfis diebus quo-tidie ter forbeat fingulis vicibus uncias V. de-cocti ex radic. bardan. recent. unc. IV. gra-min. unc. III. eryngii unc. II. lapath. acut. drachm. II. fcabiof. recent. m. I. decoq. cum aq. font. libr. V. interea corpus exerceat, ab-ftineat a falfis, fumo induratis & maxime a pinguibus ut lardo.

4. *Lepra Afturienfis* Thiery apud Vander-monde. *Mal de la Rofa* Hifpanis.

Eft lepra fcorbutica cum tremore perpetuo capitis & trunci fuperioris apud Aftures en-demia.

7. *Lepra Herpetica*, *Dartres encroutèes*, *le-pre humide*.

Cognofcitur ex herpetibus cruftaceis, fqua-mofis, albis, hyeme majoribus, & fuppu-rantibus, noctu intolerabiliter prurientibus, brachia ambo ufque ad carpum, ambo fe-mora, tibiafque ufque ad pedes quandoque tegentibus; fcalptu cruentatur hæc lepra; poplites & cubiti vix flecti poffunt, præcef-ferunt non raro tineæ malignæ.

Adverfus hunc morbum valet hic procef-fus curatorius: 1. vena fecetur; 2. catharfis inftituatur; 3. jufcula decem fumantur cum ranis & uncia una ac femiffe carnis colubri natricis, beccabungæ & cardamindi foliis; 4. ingrediatur æger balneum per decem dies iterandum, bibendo libram feri lactis; 5. iterato purgatus jufculâ priora repetet; 6. & iterum purgatus balnea iteret; 7. jufcula dein ex teftudine & cancris cum fyfimbrio & cichoreo fumat; 8. jufculis finitis pur-getur & balneis utatur; 9. poft fufficiens intervallum aquas fulphureas euzetenfes per novem dies fumat, eafque poft octiduum iteret, & fi ea methodus non fuffecerit, ad litus mercuriales deveniendum erit.

6. *Lepra malum mortuum*. *Le mal mort*. *Malum mortuum* Gordonii *lilium path*. I. *rubric*. 3. Aftrucii *de tumoribus libr*. I. *pag*. 401.

Cognofcitur ex puftulis cruftofis, magnis, fœdis, fine fanie cum quadam infenfibilitate & turpi afpectu, in coxis & tibiis frequen-tius eveniens. *Gordon*.

Mihi apparuit fub forma puftularum mo-netæ majoris aut minoris magnitudine in brachiis, femoribus, raro in facie: hæ pu-ftulæ lineam & ultra craffæ funt ficcæ, di-ftantiffimæ ab invicem, cruftofæ, obfcuri coloris, fine dolore, fixæ, pertinaciffimæ, vix pruriginofæ, his elapfis cutis infra eft granulofa, non exulcerata, rubra.

Immerito hic morbus inter herpetes cru-ftaceos habetur, lepræ magis affinis eft. Re-ligiofæ orphanotrophii Monfpelienfis, fine ullis caufticis hunc morbum fanare confue-verunt, eodem modo quo fanatur tinea maligna; fcilicet per picationem feu dro-pacifmum.

XXVIII. Scabies, *Gale*. *Pfora* Græcis. *Ro-gne* Occitanis. *Itch* Anglis.

Cognofcitur ex puftulis exiguis, lentis aut grani milii circiter magnitudine fcal-pendo ruptis, & dein cruftofis, infigniter prurientibus, manus potiffimum infeftanti-bus, contagiofis.

Hęc lues incipit in digitis, eorumque in-terftitiis; adfunt phlictenę feu veficulę acri fero plenę, rubellę, calentes, quibus per fcalptum ruptis fuccedunt cruftę ficcę cum exiguis rhagadibus & pruritu importuno; fi puftulę una aut altera linea in diametro non fint minores & difcretę, fcabies eft *humida vulgaris*; fi grano milii circiter ęquales, denfę, dolentiffimę, intentius rubrę, fcabies eft *canina* vel *herpetica*.

Hic affectus vel fponte oritur & partes frigori expofitas, ut manus, genua, cubi-tum potiffimum afficit, inde per corpus difpergitur, fępius contagio immediato fu-fcipitur, fordidis, rufticis, montium inco-lis & juvenibus familiaris.

Differt a pruritu per puftulas; in pruritu enim ad fummum cutis eft leviter afpera, non puftulis exefa. Differt a lepra quod tu-bercula cruftofa, verrucofa, multo latiora & altiora potiffimum in facie, eaque hic illic fparfa, vel fquamofas puftulas gerat leprofus.

Sca-

Scabies utcumque prurituo moleftiffima fit, nullum vitæ periculum importat, maxime fi topica fit; nec fanguinem alte infecerit virus; imo datur fcabies critica & falutaris in morbis gravioribus; ac apud Indos fcabiofi a pluribus aliis morbis immunes funt; inoculata graves quofdam morbos fanat.

1. *Scabies Humida. Gale commune ou bouzonnée.*

Puftulis hic & illic in digitis, carpo, interftitiis digitorum, initio rubellis, dein fcalptu affiduo quem pruritus imperat humidis, cognofcitur. Noctu pruritus acrior eft cum calore; æger unguibus partem quandoque cruentat; unde dolor.

Scabies illa vel fpontanea eft ab immunditie, retenta perfpiratione & regimine calidiori, ufu falfamentorum oriunda; eaque viru fuo fanguinem inficit, diutiufque refiftit; vel eft acquifita contactu fcilicet fcabioforum, indufiorum, chirotecarum geftatione, concubitu; eaque facilius abigitur.

Curatur utraque litu ex unguento fulphuris; verum prior exigit ut præmittantur phlebotomiæ, cartharfis & jufcula diluentia & diuretica ex radicibus lapathi, enulæ campanæ, foliis fyfimbrii aquatici, fumariæ, cherophylli &c. imo fi æger fit macilentus & temperamenti calidi, præmittatur ufus feri lactis per viginti dies; dein inungatur partitis vicibus totum corpus excepto capite, ita ut intra fex dies, vefpere lectum petiturus hoc opus abfolvat.

Sulphuris vivi unciæ tres bulliant cum olei olivarum libris duabus & femiffe ad quartæ partis confumptionem; huic linimento adde, fi lubeat, nitri drachmas quatuor, fucci citri uncias duas.

Interea aer frigidior vitandus; indufia vero imo veftes ita fetent a fulphure, ut vix tolerari poffint; atque his etiam mutatis, odor per menfem alias veftes inficiet: de cetero tuta eft hæc curandi methodus. Altera non minus tuta methodus a Clariff. Chirurgo Monfpel. D. Goulard evulgata in libro cui titulus: *traité des effets des prepagations du plomb.* pag. 297. fcilicet fero & mane eluat æger partes affectas aqua fale faturni, vel, ut ait ipfe, faturni extracto tincta feu dealbata; & poft quatuor vel quinque dies, eruptione finita, aquæ ejufdem libris duabus falis marini femi-uncia addatur & lotio continuetur; qua fola methodo, fine fetore, fine periculo intra decem circiter dies fcabies humida & canina evanefcunt.

Tertia methodus eft eadem quæ ad fyphilidem adhibetur; pomata fcilicet mercuriali inungitur corpus, partitis vicibus, præmiffis phlebotomia & catharfi; verum nifi æger balneis, jufculifque præparatus fuerit, fæpe ptyalifmus fupervenit, & fi aeri frigido fe exponat, tremorem, pallorem aliaque gravia incommoda incurrit.

2. *Scabies critica. Gale critique.*

Ea eft quæ fponte morbis tum acutis, tum chronicis fupervenieris; eos folvit; natura fcilicet pravos humores morbificos ad cutim amandante; quam fpeciem minime repercutere decet, fed correcta ope diætæ & medicaminum internorum fanguinis acrimonia, demum remediis fpecificis fupra affignatis curare.

3. *Scabies canina. Gale de chien; feche.*

Eft ea cujus puftulæ funt miliares & confertæ, cum rhagadibus & cruftis ficcis exiguis.

Ea eft priori pertinacior & moleftior, a fanguinis acrimonia fingulari fovetur; atque ut hyeme luxuriat, ita difficulter hac tempeftate fanatur; expectanda fæpe eft æftas ut curetur: in hunc finem poft phlebotomiam & catharfim ufurpanda funt balnea domeftica cum jufculis diureticis & diluentibus; dein ferum lactis fucco fyfimbrii, cichorei vel fumariæ alteratum diu eft adhibendum antequam ad externa deveniamus.

Virus fcabiofum topicis aggredi, ut fuadet Helmontius, non fatis edulcorato fanguine, periculofum eft; inde enim fupervenit morbi convulfivi, febres variæ, dyfpnœa, cachexia, afcites, anafarca, delíria, hæmaturia nigricans, quæ cuncta debellantur refumpta fcabie, ex confilio Zacuti Lufitani & Ettmulleri; quod fit geftando indufium fcabiofi non lotum.

4. *Scabies herpetica. Gale dartreufe.*

Cognofcitur ex fignis herpetis & fcabiei fimul concurrentibus, feu ex confluentibus in amplos corymbos coeuntibus papulis pruriginofis rubris quæ fquamas albas, farinaceas deponunt; de quo vide *herpetem*, Claff. I. gen. 7.

Illa fpecies exigit remedia interna antifcorbutica diu ufurpata, cum balneis, fero lactis, lacte ipfo; demum aqua faturni per plures dies eluuntur partes affectæ, quo facto adhibetur unguentum ex axungiæ porcinæ libris duabus, fulphuris vivi unciis quatuor, aluminis & extracti faturnini diluti ana unciis duabus, mifce, illinatur bis in die, vel denique puftulæ extracto faturni puro tangantur ope penicilli.

5. *Scabies fcorbutica* Balthazar. Timæi, lib. 4. caf. 15.

Valde dubium eft utrum detur hæc fpecies a prioribus diftincta, de qua ne verbum profert eruditus in hifce Lindius.

6. *Scabies Indica* Bontii, *cap.* 17.

Herpes seu impetigo Indica. *Courap* indigenis dicta, Bontii.

Ea utplurimum alas, pectus, inguina, faciem, imo quandoque totum corpus occupat cum pruritu intolerabili, adeo ut ægri a scalpendo dies & noctes manus abstinere nequeant; hanc voluptatem acerba pœnitentia sequitur, dolor enim sequitur acer, & indusia partibus excoriatis adhærentia sine crustarum laceratione avelli nequeunt; deformis, scabra ac furfuracea cutis est: sed hoc affectu detenti ab aliis gravibus morbis immunes sunt, unde hujus cura vulgo negligitur.

Cura. Præmittatur catharsis repetita, interpositis jusculis diluentibus, diureticis, refrigerantibus, dein ad topicum sequens deveniatur, ex ferruginis uncia una, sulphuris drachma semisse, cum succo basilici fiant pastilli quibus in aceto dissolutis illinantur partes scabiosæ.

Vel opii drachma una & semis, calcis vivæ ex conchyliis ustis scrupuli duo, fricentur in marmore cum succo pomi amoris, usurus abrasis crustis herpetis illinat; ad eadem confert succus limonis cum tuthia aut cerussa, quo solo topico præmissa unica catharsi Bontius se ipsum curavit. Confert etiam oleum Benzoini adjecto nitro, vel momento sublimati corrosivi.

XXIX. Tinea, *Teigne*.

Cognoscitur ex crustis & exulcerationibus tum faciei, tum capillitii, iisque vel siccis vel humidis.

Arabibus *sahafati siccum* & *sahafati humidum*. Græcis *psydracia*, *lichen*, *elcydria*, *achor*. Latinis *crusta lactea*, *ignis volaticus*, *favi*, *tinea*, *porrigo*, &c. Nostratibus *tigne*, *feu volage*, *rasque*, *rache*, *debord* &c.

Incipiunt hi affectus a pustulis vel vesiculis capitis vel faciei diversicoloribus, quæ ruptæ exulcerantur & in crustas diversicolores, humidas, vel siccas abeunt; illæ omnes pustulæ confluunt in amplos corymbos qui-bus magna pars tum faciei, tum capillitii defædatur.

Specierum characteres certiores desiderantur. Sedes est in cryptis seu glandulis sebaceis cutis, in quibus secernitur unguentum cuti deliniendæ aptum, illud in capillitio copiosum, crassum, furfuraceum est, *strigmentum* dictum, quia strigili seu pectine everritur, Gallice *crasse*; in facie vero illud est oleosum, tenuius. Incipimus a duabus tineis benignis.

1. *Tinea lactea*, *croute de lait*; Occitanis *tigne*; *lactumina*, *crustæ lacteæ* Latinis. *Achores* Græcis.

Hæc species omnium mitissima, frontem, temporaque obsidet ut tinea volatica, sed infantibus tantum annuis, bimisve accidit, dum lacte utuntur, unde crusta lactea vocatur. Incipit a phlyctænis seu vesiculis numerosis oleoso succo turgidis, cohærentibus, albis, deinde flavescentibus; illæ vesiculæ exsiccatæ, corrugatæ fundunt paucum humorem concolorem, blandum, qui exsiccatus crustas efficit easque vel siccas vel humidas, albescentes vel flavas, raro brunneas, adest pruritus, unde scalpendo infans has crustas avellit, his ablatis, cutis substrata manet nitida, aft non raro raris foraminibus circularibus pertusa, unde fluit humor viscidus iterum in crustas abiturus.

Sanato morbo cutis illibata manet.

Serpit quandoque tinea lactea in partem capitis posticam, aures, mentum, collum, imo in totum corpus; huic obnoxii sunt alumni pingues, qui succo abundant lacteo, qui nutrices voraces, pingues, lacte turgidas fugunt; accidit hic etiam affectus pueris se-minio scrophuloso ut ut nondum evoluto fœtis, aut quorum sanguis acrimonia peccat ob errores nutricis iracundæ, vino deditæ, scrophulosæ &c.

Hic morbus ablactato infante, mutatave nutrice, & lacte juniori, tenuiori, minus butyroso adhibito sanari consuevit; his infantibus serior est & difficilior dentitio, alvus siccior, rachitis sæpius imminet, nisi imprudenter repercutiatur, nec quidquam agendum nisi acrimonia humorum stipetur, nimiumque in ceteras corporis partes serpat; nutrix in hoc casu eligenda junior, lac minus butyrosum, serosius, blandius, vel victu humectante nutricis edulcorandum, diluendum; alumnus identidem cum syrupo de cichorio composito vel florum persicæ purgabitur, somnus syrupo de papavere conciliabitur, pruritus oleo amygdalarum illito compescetur, abstinendum a tuthia, cerussa, ne repercutiatur morbus, fluxus repercussus foliis betæ faciei, capitive admotis renovabitur, &c.

2. *Tinea volatica*, *feu volage*.

Lichen Græcis, *vitiligo* & *mentagra* quibusdam, maxime dum mento inhæret. *Sahafati* Arabum; *ignis silvestris* & *ignis volaticus* vulgo.

Accidit infantibus semestribus, dentitioni proximis, raro etiam septennibus dum primi dentes elabuntur novique succrescunt, quandoque hanc ætatem prætergressis; oriuntur in labiis ac mento vesiculæ gre-

gregales & corymbofæ ex quibus ferum purulentum dimanat, his elapfis, cutis fubftrata, eryfipelatofa, mucofa, parum rimofa videtur, hic affectus herpetibus cruftaceis affinis eft, & ratione fedis ad tineas attinet: hoc fanato morbo nulla veftigia in cute fuperfunt cum fola epidermis læfa fit.

Morbus periculo vacat nifi incaute repercutiatur, inde enim ophtalmia, cophofis, fynochus, diarrhœa, imo phthifis, ut ex repreffa tinea lactea, oriri poffent, fluxus vero repercuffus revocatur appofito emplaftro pulvere cantharidum adfperfo, vel compenfetur catharfi identidem adhibita aut cufa occipitis fontanella.

Regimen humectans & blandum procedente ætate morbum tollit, interea fi acrior fit materies, jufculis, fero lactis, lacte, balneis utendum eft, imo ad ufum millepedum, cancrorum, martialium, aquilæ albæ deveniendum eft; inter topica ufitatiffimum apud nos eft fcoria ferri pulverata vulgo *machefer*; laudatur etiam oleum ex papyro, linteo imo tritico combufto & intra catinos fuffocato; oleum olivarum cum pulpa radicis lapathi vel axungia fuilla eidem pulpæ commixta; lapfum cruftarum promovet cataplafma e foliis betæ & oleo liliorum vel cremor lactis, vel ceratum Galeni. *Aftrucius*. Jam ad tineas malignas deveniamus.

3. *Tinea favofa* Aftrucii: *teigne humide a rayon de miel*. *Favi* Latinorum. *Keria* Græcorum. *Kerion* Gorræi, *definit*. *Meliceris* Aetii *lib*. 6. an *Meliceros* Celfi *l*. 5. *c*. 28. *Rache humide*, *debord*.

Diftinguitur ab omnibus aliis fpeciebus parvis abfceffibus apice albis, corio capillitii vix altioribus, pifo non majoribus, qui citra ullam prægreffam inflammationem in capite efformantur, facile & fponte vel levi digitorum preffione crepant & fundunt veluti pultem albo-flavefcentem, quæ exficcata fquamas grifeas relinquit, hinc fimilis eft alveolis favi melle albido turgidis, unde tinea favina vel favofa dicta eft, totum capillitium hifce favis vel cruftis fæpe eft de fædatum.

Propter forditium & purulentiæ putredinem acerrime fætet caput tinea affectum, & ob pectinationis defectum pediculi generantur, inde pruritus & fcalptus diriffimus, inde pervigilium, macies, quandoque cum hectica, faciei pallore, quod de fpeciebus maxime intelligendum.

4. *Tinea ficofa* Aftrucii *tom*. 1. *p*. 380. *Teigne figueufe*.

Eft pariter humida & a favofa difcrepat in eo quod in foveolis purulentis fint excrefcentiæ turgidæ granis fubrotundis, flavis quæ ficcum grana imitantur, unde nomen.

5. *Tinea humida*. *Teigne humide fimple* Aftrucii ibidem. *Sahafati* humidum.

Incipit a veficulis ut in herpete miliari, quæ in folo capillitio ad capillorum radices obfervantur, denfiffimæ, raro fupercilia & mentum attingunt, illæ veficulæ humore corrofivo fcatent, citoque abeunt in ulceratotum fere caput obfidentia, hinc capillorum delapfus, quafi a tinea infecto erofi fuiffent; differt hæc fpecies a favofa & ficofa defectu favorum & granorum quæ in illis obfervantur; omnes tres humidæ funt, unde differunt a fequentibus quæ ficcæ & curatu difficiliores funt.

Ad curandam tineam humidam non raro fufficit capillitio tonfo caput abftergere ope mellis, cataplafmatis inftar appofiti, quod poft fex horas circiter aufertur & iterum bis aut ter novum mel applicatur, & fic cruftæ auferuntur; fi vero cuticula rubeat, teneriorve fit, fufficit bis aut ter applicuiffe butyrum, vel cremorem lactis; cutis fic deterfa fanatur & capilli dein fuccrefcunt, quod vix aut raro accidit in tineis ficcis quæ proprie apud nos *Rafques* nuncupantur.

In curatione tineæ ficcæ feu malignæ, fi quoddam virus fyphiliticum, fcrophulofumve lateat, illi prius occurrendum eft remediis propriis, deinde vero fi fola fit acrimonia fanguinis, ea corrigenda jufculis diluentibus, lenientibus, diureticis, additis etiam præparatis mercurialibus, phlebotomia & catharfis identidem repetuntur, in macilentis balnea, ferum lactis, lac ipfum ante curam radicalem præfcribuntur, quibus præmiffis ad topica deveniendum eft. Neceffaria eft in hoc morbo pilorum eradicatio, quæ fit ope picis fufæ qua lintea obducuntur, hæc vero in diverfa loramenta divifa applicantur calide capillitio tonfo & per octo dies relinquuntur, illa cuti capillitioque fortiter adhærent & poft octiduum avelluntur, verum antea removendę funt omnes cruftæ, aut in tinea humida ope urinę, vel butyri, mellis, vel cerati, vel foliorum fyfimbrii in axungia fuilla decoctorum, eaque femel vel bis capiti per horas viginti quatuor imponi debent; facta avulfione emplaftri, tegitur caput vel unguento fancti Ludovici in Nofocomiis cogniti, vel foliis betæ butyro oblitis, quod iteratur per aliquot dies, ufque quo inflammatio vel irritatio compefcantur.

Sedata omnino inflammatione eluitur caput urina calida vel decocto braffice rubrę, aut fumarię, radicum lapathi, enulæ campanæ, imo

imo e lixivio cinerum leviori, & dein ulcera curantur quotidie appofitis plumaceolis, digeftivo unguento onuftis, deinceps vero folo balfamo Arcæi; pars capillitii quæ coloris eft rofei fanationis fpem proximam facit, at quę albefcit vel nigricat diutius refiftit aut fanata revertitur.

Itaque hęc ultima loca tegenda funt unguentis acrioribus, ut balfamo viridi vel fufco, quod ingreditur bafilicum & pręcipitatum rubrum: fi quæ fint excrefcentię, ut in lupina, eę forficibus funt refecandę vel pręcipitato rubro, imo lapide infernali funt erodendę.

Cum tinea cicatrice obducitur, cathartica identidem prefcribenda funt; in hac curatione tempeftas mitis eft eligenda, fępe etenim vidi fupervenire tuffim, febrem ephemeram, & non raro anafarcam, quibus non ita facile liberantur tineofi, dimiffo ad aliud tempus tineæ curandę negotio.

6. *Tinea porriginofa* Aftruc. tom. 1. pag. 381. *teigne de fon ou farineufe*. 1. *Rache farineufe*. *Pityriafis* Pauli Æginetę. *Furfurifca* Gilberti Angli. *Porrigo* multis. *Tinea furfuracea* Sennerti.

Eft ea cujus exulcerationes rimas quafdam altas tantummodo cudunt, eafque ficcas & callofas, continuoque fcatent furfure albefcente copiofo, & inter pectinandum deciduo.

7. *Tinea cruftacea* Aftruc ibid. *Teigne croûteufe*. 2. *Rache feche*.

Ea eft cujus ulcera cruftis cinereinigricantibus vel lividis & fædiffimis tecta funt.

8. *Tinea Lupina* Aftrucii. *Teigne lupineufe ou eccailleufe*. 3. *Rache feche*.

Eft ea ficca tinea quæ gerit ulcera fquamis & callis incraffatis lupinorum vel cicerum inftar capitatis marginata.

Tineofi fætent capite, fæpe pediculis obfidentur, fcalptu fquamas avellunt & caput cruentant, vix dormiunt, macilenti, pallidi, tabidi evadunt, ephemera fæpe tentantur, repreffa frigore tinea potiffimum pilis eradicatis incidunt plures in anafarcam initio febre ftipatam.

9. *Tinea fyphilitica* Heifteri, *chirurg. part*. 2. *l*. 5. *c*. 10. *Rache verolique*. Scabies venerea capitis.

Ea fpecies eft cruftacea, alba, farinofa circa tempora & frontem cum corona venerís, feu varorum ferie in ambitu frontis, nec non cum herpete farinaceo aurium, atque fi malum inveteratum fit, cum tophis & gummatis infra cutem in diverfis capitis partibus.

In hac fpecie non folum requiruntur remedia fyphilidis propria antequam topica adhibeantur; verum inter ipfa topica prudens litus mercurialis fæpe neceffarius eft.

ORDO SEXTUS.

ICTERITIÆ.

Decolorationes Plateri. *Cachexiæ ictéritiæ* Frid. Hoffmann.

Sunt morbi quorum præcipuum fymptoma in conftanti coloris nativi mutatione confiftit. *Icteritiæ* vulgo vocantur, & icteri flavi, albi, virides, nigri &c.

Theoria colorum primaria feu Nevvtoniana horum diverfitatem repetit a molecularum pollicis millionefimarum craffitie & denfitate, verum a fenfibus remotior ea eft, quam ut praxi medicæ poffit applicari, adeoque ad humores in cute prædominantis colorem tum nativum tum alteratum confugimus ut icteritiarum caufas intelligamus: ex lymphaticorum & fanguineorum vafculorum proportione fana pendet color rofeus cutis, fibrarum vero omnino exfanguium color eft albus ut fcleroticæ, quod inteftinorum, mufculorumque conftanti elutriatione comprobatur; fi humor quem glandulæ febaceæ cutis effundunt exficcetur, fole torreatur aut prava fanguinis crafis vitietur, color nativus immutatur & in luridum livefcentem, flavum, brunneum abit, quod in morbis hujufce claffis & potiffimum hujus ordinis familiare eft.

Rubefcit cutis in phlegmafiis, quia cum cruor folito majori vi impellatur in vafa ultima, is lymphatica fubit, cetera dilatat, unde proportio nativa colorum mutatur, feu ruber horumce vafculorum color prædominium tenet. In hydropibus, ut anafarca pallor occupat artus, feu albefcit cutis, quia non eft fanguini vis fufficiens ut ad minima ufque vafcula cutis perveniat, hinc color albus nativus cutis & lymphæ prædominatur.

In aurigine etiam languet vis trufiva cordis, fanguis ad cutanea vafa vix pertingit, aliunde vero lympha eft bilis colore perfufa, unde flavus vel luteus color eminet.

Pallor in omnibus fere chronicis cachecticis obfervatur, quia robur facultatis vitalis in omnibus languet, unde cruor non fufficienti vi accedit ad vafcula cutis, ut ea fubire poffit; fed per paullo patentiores venas ad cor revertitur, quæ cum venæ non fint pellucidę adinftar minimarum, rubore fuo cutem non fuffundunt, quare vero tam facile venas majufculas cruor fubeat, non ita vero minimas? ratio eft quia affrictus quos flui-

fluida patiuntur in tubulis funt reciproce ut eorum diametri, & quod globulorum cruoris diameter major eft diametro globulorum lymphæ, atque fuæ divifioni hi globuli refiftunt aliquantulum, unde patet quod vis quę fufficit ad trudendum globulum cruoris indivifum per vas majus, infufficiens fit ad illum trudendum per vas multo minus, eumque in minores globulos dividendum: hæc theoria firmatur experimentis hydrodynamicis, quibus conftat quantitatem fluidorum quæ ex eadem altitudine delabens tranfit per vafa capillaria diverfę diametri effe in ratione triplicata diametrorum, quod certe non accidit nifi ubi vafa funt capillaria; cum itaque ab eadem vi trudente quantitas adeo exigua fubeat vafa capillaria minima, evidens eft multo majorem effe minimorum quam majufculorum vaforum refiftentiam ab affrictu oriundam.

Ex his patet cur vel languente vi vitali palleat illico facies ut in terrore, metu, fyncope; cur etiam crefcente anguftia, capillarium, ut a frigore, cutis illico palleat; cur demum in chronicis cachecticis pallor fit fymptoma familiariffimum.

Eft & aliud fymptoma chlorofi, aurigini inveteratæ, omnibus hydropibus tum partialibus tum univerfalibus familiare, quod leucophlegmatiam Platerus, nos vero phlegmatiam nominavimus, fcilicet in his omnibus morbis fi inveterafcant, extrema ima tument œdematofe, id eft cum mollitie; fi vero fubito fiat tumor, ut in anafarca fubitanea, tumor eft quidem albus, fed fimul firmus; horum vero phœnomenorum theoria vulgaris falfa mihi videtur.

Ut rationem eorum intelligamus obfervandum eft arterias non folum tenuioribus, fed laxioribus parietibus effe præditas qua proportione a corde recedunt, feu in capillares tubos tum fanguiferos, tum lymphaticos dividuntur; vis autem fluidorum adverfus arteriolarum parietes, feu preffio lateralis continuo fimul decrefcit magis ac magis, ita ut quæ in aortæ trunco erat maxima & feptem pedum altitudini æqualis, in venulis fit minima & faltem duodecies minor; fanguis ergo & lympha intra minima vafcula, minime premit parietes fuorum vaforum, liberrimeque verfus majores venas prægreditur. Verum fi quædam pars omnium ramorum ejufdem arterię obftruatur, quod in hac claffe vulgo accidit, tunc preffio lateralis fanguinis in fua vafa augetur, quia hærens fanguis experitur preffionem fubfequentis columnæ, quod non accidit quando uniformi cum fubfequenti paffu progreditur; hinc itaque fit ut a retro cumuletur, & fi omnes fere rami obftructi fint, tunc preffio lateralis in illis vafis non minor eft quam in trunco ipfomet arteriæ. Cum itaque illa vafa capillaria fint tenuiora, vel laxiora trunco arteriofo, premanturque tamen non minus quam ipfe truncus a fluido contento, illa mire diduci & intumefcere neceffum eft, cum intumefcentia vafis fit proportionalis preffioni laterali, quam intus patitur, & ejus extenfilitati feu tenuitati & laxitati parietum.

Ex his intelligitur hærente quomodocumque fluido in minimis vafis, illud majori vi preffurum effe vaforum fuorum parietes, quanto majorem a fubfequente fanguine experitur preffionem, & quanto minus ab hac preffione id in venas promovetur.

Hinc etiam patet cum lympha in cellulofi textus cavitatibus hærens illum textum diftendat, ita ut in anafarca fubito facta tumor cutis fit albus fimul & firmus, quippe firmitas textus cellulofi a cute coerciti refpondet preffioni majori quam lympha illic congefta experitur a retrofequenti fluido; cum vero fucceffu temporis ipfius cutis textus flaccidus evafit per moram lymphæ ferum fuum dimittentis, tunc expanfio textus cellularis non coercetur, & elafticitate cutis deperdita tumor eft mollis & vere œdematofus.

Quorfum vero partes infimæ magis turgefcant, ut pedes vefpere & facies mane? vulgo putant Medici hoc pendere ex preffione quam venæ ab aquis in abdomine effufis experiuntur, unde fit, ajunt, ut nec fanguis nec lympha poffint ex extremis reverti ad cor eadem quantitate qua ad extrema devenerant. Verum ubi nullus eft afcites, ut in chlorofi, idem accidit & alia de caufa deducendum eft; cum viget vis vitalis cordis, vis gravitatis lymphæ vix ulla eft, fi cum vi trufiva cordis conferatur, adeoque vis vitalis lympham & cruorem expedite circumducit; verum fi vis vitalis multum decrefcat, ut in longis morbis, fero fimul abundante in fanguine, tunc vis gravitatis lymphæ non evanefcit ad vim cordis collata, quippe refpective ad ftatum fanum major evadit, & tunc temporis ea regit fluida, in quibus vis trufiva cordis imminuta eft; inde itaque fit ut lympha in partes imas & decliviores abundantius feratur quam ut per vim cordis reduci queat ad fuperiora; lympha itaque per noctem defluit in partes decliviores, ut in manus, lumbos, faciem & poft ftationem diurnam pedes & tibias diftendit.

Textus autem cellularis ubique corporis obvius viam præbet huic lymphæ ferofæ, quæ fibras

fibras fucceffive emollit, unde debilitas major, anorexia, aliaque mala fere infanabilia, quibus chronici morbi terminantur.

XXX. Aurigo, *Jauniſſe*. *Icterus flavus*. *Icterus viridis*. *Morbus arquatus flavus*. *Morbus regius*. *Icteritia flava*. Anglis *Jaundice*. Occitanis *Eſtouriſſes*. *Ileus icterodes* Hippocrati. *do inteſtin. affect. p.* 556. Foefii.

Eft ſcleroticæ primum, deinceps vero totius cutis color flavus, aut ejus viroris, quem Gallice *feuille morte* appellant.

Unde differt a melafictero cujus color eſt fuliginofus, atrolividus, aut ex viridi nigricans, ac partim vere ater; dicitur aurigo a calore aureo.

In chlorofi cachexia dicta fædus, obfcure luteus eſt fæpe cutis color, *bazanee*, fed fclerotica albiffima remanet, unde ab aurigine difcrepat.

Auriginis fymptomata funt color luteus in albo oculorum, in temporibus, collo, dein in toto corpore; imo in ipfis carnibus & offibus; fi inveterata fit, urina crocea, fæces grifeæ, alvus tarda, pigritia, animi languor, vifus obfcurus, ac raro omnium objectorum apparens flavedo, tefte Hoffmanno, pruritus & ariditas cutis; fæpius præcellere hepatalgia, flatulentia, & in cadavere quandoque obices effufioni & excretioni bilis oppofiti, ac calculi cyftici reperiuntur.

Hujus morbi fpecies aliæ chronicæ, aliæ acutæ; dantur aurigines aliis morbis fupervenientes, feu criticæ, fæpe fugaces, fymptomaticæ Neotericis dictæ, aliæ conftantes primordiales, feu vere morbofæ protopathicæ.

Principium auriginis eſt obſtructio vaforum biliariorum & bilis refluxus in fanguinem; ille vero refluxus fluidi adhucdum tenuis, feu liquidioris minime repugnat legibus circulationis quæ a legibus motus non differunt, juxta quas bilis debet eo deferri, ubi minor eſt refiftentia, fi undequaque prematur; minorem quandoque effe refiftentiam in refluxu, quam in influxu, dum vafa fecretoria obftruuntur, & hepar membrana fpafmodice contracta premitur, facile intelligimus. Hunc motum retrogradum in ultimis vafis, quo cruor & lympha ex venulis in arterias repellitur, obfervavi fæpius ope microfcopii in mefenterio vivorum animalium; an vero humor flavus, non biliofus, feu in hepate minime elaboratus gigni poffit in fanguine dubitant plurimi, licet fimilis in aurium cerumine, & in ftatu morbofo, in cryptis palpebrarum, in lingua, femine, pure, aliifque humoribus obfervetur citra ullius bilis indicium, omnia fere echymomata antequam refolvantur e lividis flava evadunt, nec quifquam in his bilem incufare voluerit.

Hujus generis plures funt fpecies quæ propriam medelam expoftulant; multiplex adeo malum, ait Meadius, multiplicem curationem expoftulat. Sic juxta ipfum datur aurigo frigida nobis dicta, in qua fæces funt albæ, alvus conftipata, & metus eſt ne æger in phlegmatiam delabatur, huic competunt calida aperientia, faponacea & rhabarbarina, thermæ, &c. In fpecie vero nobis calida dicta fæces funt liquidæ, biliofæ, acres, metus eſt ne æger in tabem abeat, & diluentia, ferum lactis, fedantia, acidulæ, quandoque lac ipfum, conveniunt.

1. *Aurigo febrilis* Sydenham. *capit.* 1. *ſect.* 5.

Eft ea non quæ hepatitidi, nec quæ intermittenti, fed quæ febri continuæ, & fæpius tritæophiæ, feu febri biliofæ fupervenit, five critice, five, ut ajunt, fymptomatice.

Ea autem cognofcitur ex eo quod primis tribus diebus non accidat, fed fubfequentibus; fi a quarto ad feptimum, mali eſt ominis, feu fymptomatica habetur; fi vero feptimo, nono, undecimo, aut decimo quarto, falubris eſt, feu critica.

Cognofcitur etiam ex eo quod in illa nec alvus fit aſtricta, nec fæces grifeæ, ut in aliis, fed biliofæ; nulla proinde incufari poteſt ductuum biliferorum obſtructio, aut conſtrictio, fed bilis copia, & activitas major.

In hac fpecie alternatim præfcribenda cathartica & levia aperientia hepatica dicta, inter quæ laudantur decoctum radicum fragariæ cum paffulis, larga apozemata ex cicorio, endivia, taraxaco, agrimonia, anferina, additis fi lubet floribus hyperici, calendulæ, croco, cremore tartari, aut tartaro vitriolato.

In aurigine falubri quæ fub declinationem morbi accidit, ægrum lecto detineri ut facilius perfpiret, fuadet tantum Sydenhamus.

Auriginem quæ ante feptimum diem in acutis contingit, minime perniciofam effe teftatur Averrhoes *l.* 4. *Colliget. c.* 43. Confirmat ipfe Hollerius, & conſtat ex epidem. ipfius Hippocratis, modo tamen fuperveniat hæmorrhagia, vel fudor, &c. *Vide* de his Schenkium, *l.* 3.

2. *Aurigo accidentalis*. *Jauniſſe critique & ſymptomatique*.

Ea eſt quæ morbis acutis fupervenit, & fugax eſt; accidit intermittentibus ope kinkinæ fup-

suppressis, observante Ramazzino. Talem vidi in tertiana carotica dicta, quæ septima die superveniens critica & salutaris fuit, ac præscripto cathartico intra triduum evanuit.

Quæ vero hepatitide conjungitur singularem meretur attentionem, & pyrexia acuta stipatur, de qua alibi; accidentali annumeranda est quæ a gravi iracundia pronascitur, de qua legatur Frid. Hoffmannus; item & quæ a commotione facta per catharticum, aut emeticum, ob stricturam spasmodicam ductus choledochi, quæque facile & cito medicamentis debellatur.

Gravidas sub gestationis finem aurigo quandoque invadit, quæ tempestiva sanguinis missione facile supprimitur.

Eo etiam referri debet aurigo quæ in febribus, citra hepatitidem supervenit, de qua Hippocrates, *l.* 4. *aphor.* 64. „Quibuscum„ que per febres die septimo, aut nono, „ aut undecimo, aut decimo quarto, auri„ go incidit, bonum & salutare est, nisi „ dextrum hypochondrium obduruerit.

Illæ omnes aurigines accidentales lenibus catharticis tolluntur, urinæ croceæ fluxu copioso excitato, & sine notabili hepatis obstructione producuntur.

Aurigo critica in pleuritide biliosa septimo accedens die. Foresti *obs.* 31. *l.* 16.

3. *Aurigo Indica* Bontii, *l.* 2. *c.* 8. Mead. *monita*, *p.* 163. Couzier, *Diar. Med. Decembre* 1757.

In Mascarina Insula incolæ procera & decenti statura gaudent, sed omnes colore luteo, vel aurigine habituali afficiuntur, & quovis morbo perierint, semper vitiosus reperitur hepatis status.

Calor excedens, immodicus vini, sacchari, aut vini, mellis, ac caffe usus est-ne incusandus?

Hybridæ apud *Martinicanos*, vulgo *les Metifs*, utcumque bene se habeant, quoniam Indi vel Indæ proles sunt, quorum color est obscure luteus, flavos habent oculos. Labat, *Iter in Americ.*

Mexicani colore leonino, vel obscure flavo donantur.

In Insula *Lophao*, juxta Insulam Timor, color faciei est aurichalceus, seu cupri lutei, capilli nigri, effusi.

In nova *Guinea* color cutis est brunneo-flavus, statura gigantæa, vigor, agilitas magna; nudi sunt nisi quod folium genitalia tegit; mulieribus mammæ ad umbilicum descendunt, coitus coram cœtu celebratur, nullum cultum servant.

Apud *Molucanos* viri colorem pomi cydonii, sed paullo obscuriorum habent, oculos magnos, supercilia longa, capillos diffusos; mulieres vero sunt albæ.

Maldivenses colorem olivaceum, cutem pilosam, corpus nudum habent, excepto cingulo *pagne* dicto; sed plures mulieres albæ sunt.

Siamenses habent faciem rhombæam, oculos parvos, conjunctivam luteam, labia crassa pallido colore tincta, dentes nigros ob Bethel quod continuo masticant, faciem brunneam rubro distinctam, nasum brevem, aures longas, pendulas. Magnates pedes & tibias cæruleo tingunt.

4. *Aurigo a venenis* Ettmuller. *Cachexia icterica*, *p.* 263. *tom.* 1. Marcell. Donat. *Hist. Medic. mirab. l.* 1. *c.* 7.

Ex araneorum morsu Joel. *Praxi de venen. p.* 126.

Ex viperæ morsu Lusitan. *l.* 5. *Med. princ. histor.* 29.

Characius vipera demorsus hanc auriginem passus est. Haller. *p.* 797. *Comment. in Physiol. Boerhaav.*

A morsu canis rabidi Bartholin. *cent.* 3, *hist.* 4.

A morsu sciuri Ephem. Nat. Curios. *Dec.* 2. *an.* 9. *obs.* 188.

Pathemata animi hos morsus comitantia aurigini excitandæ apta esse suadent observationes auriginis a meris pathematis excitatæ, ut ab *ira* River. *cent.* 2. *obs.* 9. *a tristitia*, nuncio gravi, Helmont. *sextupli digest. Act. Med. Hasniæ vol.* 3. Idem fere tetantur curationes auriginis quæ a pathematis suam tantum energiam habent; ut curata aurigo a pediculis vivis assumptis *Ephem. Nat. Cur. Dec.* 2. urina in acervum formicarum emissa, applicato lucio pisce ad scrobiculum cordis, aliæque curæ sympatheticæ in Ephem. Nat. legendæ.

Auriginem a morsu viperæ oriundam Meadius tribuit spasmodicæ constrictioni cystidis felleæ, & canalis coledochi; in illo casu demulcenda bilis acrimonia, & convulsivi motus anodynis, narcoticis sedandi. Vide Meadium *mechanica acceunt of poisons, essai* 1. *ejusque monita p.* 159.

Galenus observavit Imperatoris servum qui viperas venari solebat ab hoc animali demorsum, viridi, porraceo colore totum corpus perfusum habuisse. Galenus *de locis affectis l.* 5. *c.* 8.

Lanzoni (*Act. Physic. obs.* 96.) observavit hominem in manu dextra a fele demorsum, insigni dolore & tumore manus correptum fuisse, quibus aurigo successit quæ per quadraginta dies duravit; & in

alte-

altero quem canis momorderat, eumdem morbum pertinacem obfervavit Ill. Van-Svvieten, *aph.* 916.

Aurigo a morfu fciuri Ephem. Natur. Cur. Dec. 2. *an.* 9. *obf.* 188.

5. *Aurigo plethorica. A graviditate* Van-Svvieten *in aphor.* 950. *Icterus a plethora* Frid. Hoffmanni *de cachexia icterica obf.* 3. *A menfium fuppreffione* Ephem. Nat. Cur. Dec. 1. *an.* 4.

Inter principia auriginis primarium eft plethora, feu major fanguinis & humorum, quam natura fert, copia; cum enim circulatio fanguinis per hepar fit tardior quam in aliis partibus; quippe cum fit in vena porta jam retardatus; eum a mole nimia fanguinis cordis refiftentiam offerenti ulterius in hepate retardari, & ipfum fanguinem infpiffari neceffum eft, unde fupprimitur bilis excretio.

Inter plethoræ principia non folum vita defes, victus oppiparus, fed & fuppreffio evacuationum folitarum, ut catameniorum, & graviditas etiam accenferi debent; hæc vero fpecies phlebotomiis diluentibus, diæteque feveriori, ac exercitio cedere confuevit.

6. *Aurigo ab obftructione* Bonet. *Sepulchret. obf.* 1. 4. 11. 13. 15. 30. *appendic.*6. Forefti *obf.* 20. Amat. *Cent.* 4. *obf.* 83.

Ea eft in qua fenfibilis eft hepatis obftructio, renitentia vel durities fine tamen calculis cyfticis, fine febre, quæque a bilis craffitie, fpiffitudine cenfetur pendere. Hæc naufeam & gaftrodyniam inducit. Si lobus anticus hepatis, & juxta Veteres, fi pars hepatis concava afficiatur, ea hepatalgia apyreta ftipatur. Naufea autem vel eft a diftractione ventriculi fympathica, vel a cacochylia biliofa eum onerante.

In primo cafu emetica minime conveniunt, fed phlebotomia quam dolor hepatis indicat, videtur præmittenda, dein lenia cathartica & aperientia funt præfcribenda. Si vero nullus fit dolor hepatis, ne quidem a preffione hypochondrii, & tamen fint naufeæ, præcefferit error in victu, tunc indicantur emetica fed lenia; nam a fortibus non raro hepar inflammatur, & fi fint calculi in cyftide fellea, illi ab emetico incuneati poffent dolores atroces, feu hepatalgiam calculofam & periculofam inferre.

Illa aurigo poffet fubdividi in calidam & frigidam. *Calida* eft quæ a calidis medicaminibus exafperatur ob ficcitatem, & acrimoniam humorum, tenfionem & erethifmum folidorum, bilis calorem & acredinem. In hac conveniunt jufcula diluentia cum pullo, plantis cichoraceis, ut cichorio, endivia, taraxaco, ferum lactis leviter chalybeatum, afellis onuftum, cum fucco fyfimbrii, cichorii, &c. aquæ acidulæ.

Verum in aurigine *frigida* in qua nullus dolor hepatis, temperamentum pituitofum, pulfus mollis & tardus, poffunt adhiberi ptifanæ, jufcula, aliaque medicamina fortiora, bili fpiffæ refolvendæ aptiora, quo fpectant ballotes & marrubii albi verticilli in jufculo, radices brufci, afparagi, martialia, aquæ thermales, fapo etiam ad plures drachmas deglutitus.

7. *Aurigo purulenta* Boneti *Sepulchr. obf.* 21. 23. 25. Foreft. *obf.* 10. *l.* 19. Van-Svvieten *in aphor.* 934.

Ea eft fpecies quæ ab hepate fuppurato, ulcerofo apoftemate, vel vomica affecto dependet, quam in Indiis Orientalibus familiarem memorat Bontius, *lib.* 11. *cap.* 8. de qua fpeciatim agit Ill. Meadius *in Monitis p.* 163.

Præcedunt figna hepatitidis non refolutæ, adeoque pyrexia acuta, dolor hypochondrii dextri cum tenfione, ventriculi dolor, naufea, &c. fuccedit hectica, macies; morbus chronicus eft, & fæpe lethalis, ab ulcere totum jecur quandoque abfumitur. Inveni in hoc cafu hepar excavatum & farctum, maffa flavefcente craffa, ovis intritis fimili; nulla falutis fpes eft, nifi abfceffus extrorfum vergens aperiatur, & inde pus foras emittatur, quæ operatio aliquoties fucceffit. *Vide* hepatalgiam apoftematofam. Celfum, *l.* 4. *c.* 8.

8. *Aurigo febricofa*, feu a febri intermittente Ettmuller. *p.* 264. *Icterus periodicus* Frid. Hoffmann. *obf.* 5.

Eft illa fpecies quæ per periodos recurrit cum febri intermittenti. Femina quadragenaria per annum laborabat hac fpecie, quæ quolibet die folis cum paroxyfmo febris, fcilicet frigore, rigore, dein calore & vomituritione revertebatur; aurigo per biduum durabat, & fingulis hebdomadis revertebatur; eam vero a veneno febris intermittentis erraticæ 2. Claff. 2. *pag.* 335. oriri exiftimo.

Aurigo quartanæ fuccedens eft omnium frequentifsima. De aurigine quartanam fuppreffam fubfequente vide Junckerum *de ictero, cautela* 19.

9. *Aurigo calculofa* Boneti, *Sepulchr. obf.* 8. 9. 22. 23. 25. *&c.*

Icterus a colica convulfiva Mead. *Monita, pag.* 159.

Icterus a fpafmis Frid. Hoffman. *paragr.* 1. *a colica biliofa fpafmodica*, id. *obf.* 1.

Eft meo quidem judicio illa fpecies quam calculi cyftici excitant, dum natura eos inter-

interdum intra canalem choledochum trudere conatur; si enim ab his conatibus abstineat natura, nullus nec dolor; nec aurigo supervenit[1]. Secto cadavere Consiliarii D. Maurin invenimus centenos calculos pisiformes in cystide fellea, qui nec auriginem, nec dolorem ullum unquam creaverant; is autem obierat dysuria calculosa; verum dolorum spasmodicorum, qui in hepatalgia calculosa vigent, atrocitas, pertinacia & periodicus recursus cum aurigino, hunc morbum declarant, dolores illi in scrobiculo cordis versus hepar vehementes sunt, simulque ad musculos thoracis extenduntur, illi utplurimum excruciant paucis a pastu horis, cum bilem ad duodenum mitti opus est. Hujus curationem vide in hepatalgia calculosa.

Frid. Hoffmannus & Meadius existimant sine calculis etiam a colica flatulenta, convulsiva; ab ira, a viperæ morsu, validam & subitaneam fieri constrictionem spasmodicam ductuum biliferorum; unde refluxus bilis in sanguinem, atque in hac specie phlebotomias, anodyna & diluentia convenire putant.

10. *Aurigo typhodes* Lining. *Diar. medic. mai.* 1758. *pag.* 408. vide *Typhum ictherodem* Claff. 2.

Morbus est in Carolina meridionali, aliisque Americæ plagis endemius, cujus primum stadium occupat ephemera trium circiter dierum, secundum stadium, tertiumque exerit auriginem cum febre maligna conjunctam maxime lethiferam.

11. *Aurigo hepatitica* Boerhaavii *de hepatitide aphor.* 914. Fernelii *pathol.*

Est illa species quæ cum febre acuta noctu exacerbante, dolore, tumore, vel tensione in hypochondrio dextro, sæpe tussi, dolore scrobiculi cordis, aliquali dyspnœa, &c. accidit; illius species plures numerat Boerhaavius quæ tantum sunt varietates. Maxime discrepat ab aurigine illa quæ vel quarta circiter die vel post septimanam superveniit triteophiæ ardenti seu febribus biliosis, quæque a nobis inter fugaces accensetur: sed quidquid contrarium suadeat Boerhaavius, rarissima est, ut notat Fernelius, & e decem hepatitidibus vix una aurigine stipatur.

Curatio eadem est ac hepatitidis, seu exigit phlebotomias repetitas, potum diluentem leviter resolventem & lenes catharses, si vero sanata hepatitide superfit aut subsequatur aurigo, alia omnino species est.

12. *Aurigo Neophitorum* Juncker *de icterc.* Van-Swieten *aphor.* 950. Ettmuller. *Valetudinar. infantil. p.* 113.

In recens natis infantibus facile curabili. aurigo accidit ob meconium intestina infarciens, impeditur bilis effluxus in duodenum, unde aurigo; quandoque etiam in lactentibus colostrum caseosum eumdem effectum inducit. Saponis veneti scrupulus in aquæ unciis tribus dilutus, addendo unciam syrupi cichorii cum rheo, si cochleatim detur sæpius de die, solvit hæc concreta, abstergit blanda intestini viscera, & simul hanc saburram per alvum expellit, aut leni cathartico saburra illa cum bile evacuatur.

13. *Aurigo hysterica* Sydenhami *de colica hysterica, c.* 3. *sect.* 4.

A colica hysterica Sydenhami, Raulin *de morbis vaporosis p.* 17.

Illa species paroxysmo gastrodyniæ hystericæ non raro supervenit, sed intra paucos dies sponte evanescit; idem accidit in colica hypochondriaca, si vero moras nectat, adhibeatur apozema sequens.

Recipe radicum rubiæ, curcumæ ana unciam unam, chelidonii majoris cum toto & summitatum absinthii ana manipul. unum; eoque in æqualibus partibus vini rhenani & aquæ fontanæ ad libram unam, in colatura dissolve syrupi de quinque radicibus uncias duas; fiat apozema de quo capiat libram semissem calide mane & sero usquequo convaluerat.

Juxta ill. Raulin, illa species non nisi hystericis longo morbo debilitatis, hysteralgias aut ileum hystericum passis accidit cum summa animi, & corporis prostratione; num a ductus choledochi spasmodica constrictione ut putat Frid. Hoffman? Exemplum processus curatorii in aurigine ab obstructione. Initium ducat phlebotomia, deinceps semiuncia vini emetici cum olei amygdalar. uncia una aut altera, succedat per multos dies potus copiosus ex decocto radicum fragariæ, acetosæ, althææ, glycyrrhizzæ: incocuendus in quovis jusculo manipulus endiviæ, cichorii, alsines, chærophylli, acetosæ, betæ, in alterutro ex his jusculis adde cremoris tartari drachmam unam, nitri grana xv. vespere clysma laxans & postea purgandum cum salis epsonienfis & syrupi de rosis pallidis ana uncia una, vel cum folliculis sennæ & tamarindis, si resistat morbus, ad aquas acidulas ferrugineas devenias: in temperamentis frigidis, pituitosis, maxime si quartana contumax præcesserit, quod frequenter accidit, aquæ thermales per triduum propinandæ, jusculis in quibus verticillus marrubii albi aut etiam ballotes incoctus fit, specifica censentur observante D. Baux Medico

Ne-

Nemauf. percelebri; elixirium vitrioli, terra foliata tartari ab aliis laudantur. In aurigine epidemica quæ Genuæ vigebat in exercitu Hifpanico Comes Ponticelli Archiater abfumi juffit totum qui fuit in urbe fapo-nem, ipfum etiam quo facies a barbitonforibus delinitur, & fic fanata eft illa epidemia; vulgo nimis indulgetur emeticis catharticis acribus, & aperientibus calidis, ubi diluentia fufficiunt.

Sydenhamus in aurigine vulgari præfcribit catharticum quarto quoque die repetendum, & diebus intermediis electuarium ex conferva abfinthii, corticis aurantiorum, angelicæ conditæ, nucis mofchatæ conditæ, pulveris ari & chalybis, extracto gentianæ, cremore tartari & croco cum aquis mineralibus.

XXXI. Melaficterus, *Ictere noir*. *Melanchlorus* Fernelii *pathol.* *Icterus niger* Auctorum. *Icteritia nigra*, & *viridis* Forefti. *obf.* 23. *l.* 13. *Melas icteros* Græcis recentioribus.

Eft morbus ut plurimum diuturnus, apyretus, qui cutem fere univerfam colore nigro, vel diffufo vel guttato & maculofo deturbat.

Inmelanchloro, ait Fernelius, coloris flos pro vivido obfcuris primum, deinde fublividus & fubniger nulla evidenti occafione apparet, corpus quidem minus quam in aurigine ingravefcit, mens tamen magis imaginibus perturbatur, quæ metus & mœftitiæ plenæ funt; nec dejectio, nec urina de nativo ftatu manifefte decedit.

1. *Melaficterus diverficolor*. Ephem. Nat. Cur. *cent.* 5. *obf.* 41. *p.* 61.

Vifa eft aurigo tota facie ad guttur *viridi*, dextra corporis parte *atra*, finiftra vero *flava*, urina vero modo atra, modo viridis excernebatur.

Auriginem totam viridem vide de chlorofi.

Auriginem dimidii corporis cum hemiplegia, Ephem. Nat. Cur. *centur.* 3. & 4. *obferv.* 64.

2. *Melaficterus a veneno*, Marcell. Donat. *l.* 1. *c.* 9.

A fcorpionis ictu oritur & totum corpus maculis nigris confpergitur, quod de fcorpiis regionum calidarum valet; de Bononienfi ægro agit Donatus. In noftris regionibus hæc infecta veneno carent, quidquid in contrarium afferat ill. Maupertuis *in Act. Acad.*

3. *Melaficterus periodicus; livor totius corporis periodice recurrens* Manget. *Biblioth. Med. pract. de cutis morbis p.* 844.

Infanti unius anni bene valenti menfe Februario derepente fine ulla præcedente caufa toto corpore facto livido non aliter ac fi ftrangularetur, integra tamen mente fine ullo fenfu doloris, nifi quod caput parum inclinarit ac fi fomnolentus effet, cum antea infans ille ecclampfiæ fuiffet obnoxius quoties nutrix menftrua experiebatur, præfcripfit Reygerus pulverem Marchionis cum fpeciebus de hyacintho & antimonio diaphoretico in aqua cerasorum nigrorum; liquor ille evanuit, aft alternis diebus eadem hora livor tertia, quarta, quinta vice redivit, minor tamen & fine ullo frigore, quod ultra horam perfeverabat, fed adhibita catharfi & iterato priori medicamine, æger fanatus eft. An ecclampfiæ, an a tertianæ febris veneno?

4. *Melaficterus alphus* Collect. Academ. *tom.* 3. *p.* 332.

An *melas* Celfi *l.* 5. *cap. ult.*

Morphæa nigra Carol. Reyger. *Dartre noire.*

Cognofcitur ex maculis fubrotundis, nigris, planis, glabris nec prurientibus, nec dolorificis per totum corpus difperfis; hæ maculæ intra noctem accedunt. In duabus puellis has obfervavit Reygerus, atque eas pro fcorbuticis habuit, quas fpiritu cochleariæ in fyrupo fumariæ præfcripto, intufque fumendo facile fugavit. Cur vero herpetem nigrum has vocat non intelligo. Hic affectus a morphæa Arabum multifariam difcrepat, fugax enim eft, nec maculæ funt cute depreffiores, nec pilis albis obfitæ, eæque omnes acicula tufæ cruorem fundunt; differt vero extenfione macularum & colore a phænygmo punctato.

In hoc differt alphus niger a morphæa nigra feu albaras nigra Arabum, quod in hac vitiliginis fpecie fint excoriatio & fquamæ, quæ in alpho nigro non funt. Sennert. *de vitiligine l.* 5.

5. *Melaficterus fcorbuticus*. *Blak-leg* Anglorum. *Icterus niger fcorbuticus* Galen. *de fignis fcorbuti.*

Vide *arthritidem fcorbuticam*, claff. VII. p. 14. & *catochum fcorbuticum*, claff. IV. pag. 36.

Vel totum corpus nigrefcit, ut in cafu Sennerti feu Eugaleni, vel nigrefcunt tantum tibiæ, eæque maculis lividis funt diftinctæ, unde nomen Blac-leg, quod idem fonat ac tibiæ nigræ.

Icterus niger fcorbuticus Boerhaave, *confult.* 16.

Facies ad nigrum vergit, refidui corporis color intenfe flavefcit aut nigricat; in fecibus nulla flavedo, urina faturate biliofa, anorexia comes, fanguini extracto cru-

crusta tenax, phlegmatico-biliosa adhæret, his adduntur scorbuti signa, ut maculæ lividæ amplæ in cruribus, excretio cruoris meri per anum sine diarrhœa, oris spurcities, gingivæ molles. Desinere solet hic morbus in ascitem scorbuticum, & ascites tussi sicca, dein hæmoptysi leni, polydipsia, aliisque symptomatis stipata cito in mortem ducit, tumore abdominis fluctuoso & pedum œdemate præsertim ascitem denunciantibus.

Curatio. Hic prosunt cathartica septimanatim repetita ex rheo & manna, syrupo de cichorio, si alvus libera sit; fortiora vero, si resistat, juscula aperientia balneo mariæ parata, si æger jam debilis sit, eaque ingrediuntur carnis vitulinæ talleolatim sectæ unc. xxiv. rhei, tartari vitriolati, aut sal. mirabil. Glauberi, limat. ferri, ac pareiræ bravæ ana drach. i. radic. cichor. apii, lapathi acuti ana drach. iii. folior. cochlear. cichorii ex omnibus manipul. ii. aquæ cyath. i. *f. s. a.* jusculum quovis mane per xx. dies iterandum, interposito cathartico.

6. *Melasicterus splenеticus*, Bonet. *Sepulchr. obs.* 3. a Vesalio.

Icterus niger Sennert. *de morbis splenis*.

Est ea species quæ hypochondrii sinistri tensione, tumore, dolore gravativo stipatur, & quæ juxta omnes Veteres & non paucos neotericos censetur pendere a vitio lienis.

Zacutus refert etiam quemdam melasicterо defunctum caruisse liene, & inde deducit quare atra bilis in liene congeri solita, hujus defectu per corpus resperfa fuerit. Zacut. *prax. obs.* 13. *l.* 3.

7. *Melasicterus hepaticus*. *Icterus niger a vitio hepatis* Manget. *Biblioth. Medic. pract. p.* 1036. Plater. *tract.* 3. *c.* 2. *l.* 1. Bonet. *Sepulchr. obs.* 28.

Est illa species quæ incepit ab aurigine, & in qua oculi adhucdum intense flavi & quasi coloris fuliginosi sunt, licet cutis nigredine inficiatur, urinæ sint coloris caffe. Talem describit ill. Van-Swieten *in aphor.* 950. qui per duodecim annos duravit, pertinaci usu succi graminis, seri lactis verno tempore, æstivis mensibus aquis spadanis, hyeme magna copia saponis veneti cum melle, tandem incepit solvi impacta hepati materies, & secutus fuit alvi fluxus per integros sex menses durans cum levamine omnium symptomatum; evacuabatur autem materia argillacea, olidissima, granulis asperis, parvis, calculosis undique resperfa, vires bono victu sustinebantur, & sic perfecte sana ta est ægra.

Similem curavimus ægrum ill. Professorem Juris D. Necker Henevensem, qui toto corpore niger & visu horrendus huc appulit; potissima vero medicamina quibus intra duos menses sanatus fuit, fuere jucula in balneo mariæ parata ex vitulina carne, foliis cichorii, fysimbri cum rheo, croco martis, millepedibus, sale glauberiano, interpositis sero lactis chalybeato & lenibus catharticis.

8. *Melasicterus Indicus*.

In Philippinis, qui vocantur *Bisayas*, incolæ nigri sunt, ast color magis atro ex cocco & moscho tinguntur, ut mulieribus placeant.

Zeilanenses nigri sunt & deformes.

In Regno Loango Africæ, homines nascuntur albi, sed intra duos dies nigri evadunt, oculi grisei, capilli aurei, si cominus aspiciantur, cadaverosus est color, & oculi immobiles, lusci; noctu & ad lumen lunæ clare vident, interdiu obcæcantur; hos *Albinos* vocant Lusitani; *Nigres blancs* Galli.

In Insula Hispaniola Nigritæ servi ex diversis Africe regionibus oriundi numerantur plurimi, illi omnes nigricant, ast qui vocantur *Bambaras* russescunt, qui *Congos arada*, & *Senegalli* intensius nigricant, singulos tamen distinguit intensitas, gradus, vel nitor coloris; horum vero color minus nitidus, magis dilutus evadit ex febre, chlorosi, anasarca, & ex colore dilutiori ægritudines illæ facile dignoscuntur, cicatrices a variola relictæ albescunt, pustulæ vero durante inflammatione dilutius nigricant. Errant qui plegmones rubedinem ejus symptomatis essentialibus adscribunt.

In nova Hollandia color est nigerrimus, ut apud Guineenses, os magnum, nasus resimus, labra crassa, oculi semper clausi ut arceant noxam culicum, nulli dentes in maxilla superiore, viri imberbes ut feminæ, & facies omnibus deformis, præterea Ichtiophagi sunt, nullis vegetabilibus vescuntur. Dampier. *Itiner.*

XXXII. Phænigmus. *Ictere rouge*.

Est morbus apyretus cutis rubedine diffusa maculata virgata vel punctata notatus.

Differt itaque a purpura scarlatina, rubeola, aliisque phlegmasiis exanthematicis, quod nulla febre stipetur.

A gutta rosea, herpete, pernione, aliisque vitiis maculosis, quod magnam cutis partem obsideat.

1. *Phænigmus pethechialis*. *Purpura apyreta* Clariss. Cusson, *dissert. de purpura*.

Est exortus macularum purpurearum in uni-

Franci. Boissier de Sauvages.

univerfa cute qualis in purpura fine pruritu, tumore, alioque fymptomate. Hunc affectum vidi aliquoties in pueris ob calorem æftivum enafci fine ulla notabili functionum læfione, & potu refrigerante ac dein levi catharfi adhibita intra paucos dies, evanefcere.

Illuft. vero Profeffor H. Haeuenot fimilem obfervavit in tribus mulieribus, quas quidem ille morbus defœdabat, fed aliunde nullatenus moleftabat, quique intra aliquot dies fponte receffit.

Sachfius obfervavit in femina maculas rofeas diffufas undequaque, quarum nonnullæ fanguinem plorabant, & in puero fimiles, fine fanguinis ftillicidio, ambæ antifcorbuticis cefferunt. Vide *Act. Phyf. Med. nat. cur.* 1757. *p.* 386.

2. *Phænigmus Indicus.*

In Infulis Philippinis Indi funt atrorubri, & ut pulchriores videantur plebeii, dentes colore nigro inficiunt; aft nobiliores matronæ eos lamina aurea obducunt, refiduum corpus colore nigro pingitur, & quo plures figuras in eo delineant eo nobiliores & animofiores cenfentur, unde ab Hifpanis *pintados* feu picti nuncupantur.

Patagones qui degunt circa fretum Magellanicum, colorem cupri rubri nativum habent; idem eft color in Infula Nicobar juxta Sumatra. *Dampier.*

3. *Phænigmus a vernice.* Duhalde *hiftor. Sinæ p.* 317.

Apud Sinenfes qui ex arbore *Rhus vernix* Linn. dicta vernicem Sinenfem extrahunt, fi ejus halitus excipiant, intra viginti quatuor horas colore rubro univerfali inficiuntur, quafi eryfipelaceo, accedit faciei deformitas, cutis afperitas leprofa; rimas agit cutis multis in locis, & multum inde ferum effluit; demum cutis exficcata forte epidermis delabitur, novaque fuccrefcit. An eryfipelas fit hic morbus ignoro.

Curantur cathartico hydragogo, balneis calidis in decocto foliorum abietis, corticum caftanearum cum nitro & bafella, hujus decocti etiam ftuphæ adhibentur, & bafellæ cinis rimis cutis infpergitur.

4. *Phænigmus a venenis* illuftr. Hambergeri, *de narcoticis differt.*

Eft intenfa rubedo totius corporis diffufa vel continua quæ illico fupervenit a venenis quibufdam narcoticis, & 1. quidem ill. Hambergerus aliique obfervarunt eos qui baccas atropæ belladonæ voraverant incidere in rubedinem purpuream totius corporis citra calorem ac febrem, quæ rubedo affumpto emetico intra paucos dies evanefcit; hoc accidit filio janitoris Horti Regii Monfpelienfis, atque confirmat opinionem ill. Hambergeri, qui putat a narcoticis ita diffolvi cruorem ut facile fubeat vafa cutis lymphatica.

Idem morbus accidit *a Bias* juxta Agatham toti familiæ futoris, ab efu hepatis frixi pifcis, qui vulgo Cattus marinus, Ichtiologis *fqualus canicula* dicitur; quatuor diverfæ ætatis affumpto hoc hepate caro correpti per biduum triduumve jacuere, & rubore purpureo intenfiffimo perfufi fuere, ex quo profundo fopore excitati pruritum perfentiebant, & epidermis totius corporis, ne exceptis pedibus manibufque, in magnas, amplafque membranas a corpore feparata abiit. Agatham accerfitus paullo poft, hos quatuor accerfivi, examinavi, & ipfe ex mariti pede & ex uxoris manibus detraxi chirotecas cutaneas, quas fervo; qui vero plus hujus efcæ voraverant, diutius dormierunt quam qui minus; puella non in toto corpore defquamata abfceffum in crure paffa eft.

XXXIII. Chlorofis. *Chlorofe, pales couleurs.* *Morbus Virgineus* & *Febris alba* Roderici a Caftro *l.* 2. *c.* 5. Sennert. *l.* 4. *fect.* 3. *c.* 2. *Icteritia alba*, vel *Icterus albus* Ettmulleri. *Ilifcis* Avicennæ. *Fœdi colores* Ballonii *de morbis virginum*. *Febris amatoria* Langii. *Cachexia* Plater. *de difcoloratione*. *Chlorofma* Hippocrat. 6. *Epidem.* obfcuro fignificatu *Chlorofis* Sennert. qui falfo nomen Hippocrati tribuit. *Febris alba* & *virginum obftructiones* Mercati.

Chlorofis eft morbus cujus præcipuum fymptoma eft pallor faciei cum afthema habituali.

Plures fpecies hifce duobus fymptomatis addunt quamdam vefaniam fingularem, ut picam, malaciam, polydipfiam, melancholiam, panophobiam &c. quæ vulgo chlorofes proprie dicuntur: aliæ vero nulla vefania ftipantur, & pallores vulgo dicuntur; fed non dantur inter has limites quibus accurate diftingui queant; funt qui cachexiæ nomine ultimum chlorofeos gradum defignant, verum phlegmatiam aut anafarcam hoc nomine intelligunt; & cachexia, ut patet ex Gorrhæi definitione, pro omnibus hujufce claffis ordinibus defignandis paffim adhibita videtur apud Veteres.

Color pallidus pendet ex eo quod lympha in vafis cutaneis prædominetur, ita ut cruoris color præ illa evanefcat, vel ex eo quod epidermis opacior radios rubros cruoris fubtus repentis non tranfmittat, quod fere eodem recidit.

Pal-

Pallor eſt vel albus vel cinereus, vel fuſcus, cereus, luridus, & diverſas hasce colorum commiſſuras verbis exprimere difficillimum eſt; ut itaque dum cutis flaveſcit vel ut ajunt virideſcit, diſtinguatur chloroſis ab aurigine & melaſictero, ſcleroticæ color obſervandus eſt; qui albiſſimus eſt in chloroſi utcumque cutis ſit lurida; aſt flavus vel fuliginoſus in aurigine & melaſictero.

Chloroſes veræ.

Sunt illæ quæ ut plurimum appetitu ciborum, potuum, veneris, vel quadam ſingulari & heteroclita averſatione ſtipantur; recens elapſo ſæculo unica hujus morbi ſpecies erat cognita, quæ chloroſis virginea eſt, ſeu febris alba vulgo dicitur, virginibus viro maturis familiaris, quæque menoſthaſiæ ſeu catameniorum emanſioni aut ſuppreſſioni tribuitur; verum obſervatio quotidiana docet ipſos infantes in cunis chloroſi cum pica laborare; dantur & mulieres ubertim menſtruatæ quæ ſimili morbo cum pica ægrotant; dantur denique viri, ut obſervat Bonetus vere in hoc ſignificatu chlorotici; adeoque ſi hujus vocis ſignificatus reſtringeretur ut in ſcholis vulgo fit, plurimæ hujus ſpecies ignotæ vel excluſæ forent; aut novæ genera citra neceſſitatem condenda manerent.

1. *Chloroſis Virginea. Pales couleurs des filles. Fœdi colores virginum* Balloni *de morbis virginum.*

Eſt ea ſpecies quæ puellis puberibus ex menoſtaſia accidit cum pica.

Menoſtaſia eſt catameniorum emanſio, imminutio, aut ſuppreſſio, ſeu menſium ſtaſis.

Pica vero chloroſim illam comitans eſt ſæpius pica abſorbentium, ut mortarii, gypſi, humi, carbonum, vel pica condimentorum, ut aceti, ſucci limonum, ſalis &c. *vide* Claſſem VIII. p. 318.

Chloroticæ pallent & in intenſo & inveterato morbo flaveſcunt ac luridæ ſunt; oculis tamen albiſſimis, unde ab auriginoſis diſcrepant; pulſus in illis frequens eſt & parvus, unde morbus improprie *febris alba* dictus; ſed vires vitales ſunt minores ſolito, adeoque non mutata eſt proportio inter illas & vires muſculares; quod ad febrem ponendam requiritur. Reſpiratio in illis eſt difficilis, ſi paullisper moveantur, maxime ſi ſcalas aſcendant, ſi currant, ſi conatus edant, quia tunc temporis a muſculis contractis ſanguis ubertim in pulmones irruit, eoſque infarcit, quem tamen pari paſſu pulmo debilius compreſſus a muſculis pectoralibus non poteſt cordi ſiniſtro erogare; hinc palpitationes cordis, quas etiam vel leviſſimum pathema excitat. Debilitas vero muſculorum pendet & a plethora ſeu mole moverida majori, & a laxitate ſyſtematis ſolidorum; ſyſtema vero illud laxius eſt, quia ſero ſanguinis retenti, eoque abundantiori & retardato ejus textus elaſticitas minuitur: hinc pigritia ad motum, hinc amor ſomni & vita deſes, ſedentaria; hinc faſtidium omnium oblectationum quæ exercitio obtinentur; ut ambulationis, ruſticationis, cantus &c. hinc amor ſolitudinis, mœſtitia; defectu exercitii & ob vitioſam ſanguinis & ſuccorum gaſtricorum craſim quæ feroſa vel mucoſa eſt, fames imminuitur, appetitus vero qui non alimenta in genere, ſed ſapores ſectatur, Gallice *l'appetit*, depravatur, quia ſaliva feroſa guſtui non arridet niſi condimentis acuatur, aut abſorbentibus ejus fatuitas corrigatur, ſi mucoſa ſit ſaliva; cum alimenta conſueta non arrident ad inaſſueta confugiunt, hinc progrediente morbo creſcit plethora ſeu cacochymia facta ex thrombo purpureo viſcoſo, craſſo, male elaborato & ex ſero copioſo, flaveſcente; creſcit anorexia, digeſtiones multiplici titulo vitiantur, humores excrementitii retenti craſim ſanguinis in dies pejorem reddunt, laxantur ſolida, textus cellulosus turget hoc ſero vitioſo, debilitatur cor cum omnibus aliis muſculis, hinc pallor plumbeus, cereus color, quem virideſcentem quidam nuncupant; tumeſcunt veſpere pedes, veſtigium calceorum & digitorum prementium retinent; mane palpebræ tument & liveſcunt, ſed adhuc carnes verbi gratia genæ ſunt turgidulæ non marcidæ.

Cum vero eo uſque procedit morbus ut genæ ſint pendulæ, flaccidæ, labra attenuata, pallida, extrema œdematoſe tumeant toto die, digeſtiones omnino viſcoſæ, color plumbeus, fuſcus &c. hic chloroſeos gradus jam *cachexia* a neotericis vocatur, & ægræ *cachecticæ* dicuntur in quavis chloroſeos ſpecie.

Hic morbus ita evidenter pendet a menoſtaſia ut reſtituto catameniorum fluxu evaneſcat; interea duplex eſt varietas menoſtaſiæ, in praxi diſtinguenda; vel enim 1. ea initio ſtipatur ſolidorum tenſione, erethiſmo, fluidorum ſiccitate & acri viſcoſitate, & in hoc caſu in morbo recenti nequaquam ad ſtatum cachecticum pervento, emmenagoga debent diluentibus temperari, phlebotomia & catharſi præſcriptis, juſcula leviter incidentia ex radicibus fragariæ, graminis,

minis, foliis scolopendriæ, capillorum veneris, addita pauca dosi martis, debent præscribi; imo sæpius ad semicupia, serum lactis & lac afininum devenien-dum est.

Si vero ægra fit temperamenti pituitosi, frigidi, paullo fortiora & calidiora medicamina sensim sunt adhibenda, ut major dosis præparationum martialium, radices aperientes brusci, ononidis, asparagi, de quibus consulantur processus curatorii Ill. Jacobi Lazerme, & Ger. Fitzgerald *de morbis mulierum* c. 1.

Sæpius hic morbus usu limaturæ ferri intra primum offæ cochlear, vel potu assiduo aquæ ferratæ, ut ajunt, sanari consuevit; interdicendus vero est omnino usus condimentorum & terrorum, quibus hæ virgines delectantur, atque exercitium est suadendum.

2. *Chlorosis amatoria. Febris amatoria* Langii.

Est prioris varietas quæ puellas amore percitas afficit, cum gravi melancholia, solitudinis amore, mœrore continuo, & continua de objecto cupito meditatione; ea chlorosis stipatur etiam utplurimum menostasia; ast ea menstium emansio potius huic supervenit, quam pallorem præcedit, atque temperamento melancholico stipatur, proindeque primus curandi processus in chlorosi virginea descriptus magis convenit quam secundus, & præterea matrimonium ceteris omnibus remediis longe præstat. *Vide* Nymphomaniam salacitatem dictam *Class.* 8. *pag.* 343.

3. *Chlorosis a menorrhagia. Pales couleurs des femmes. Chlorosis muliebris a menstruatione difficili* Astruc. *de Chlorosi*, *tom.* 2. *p.* 2. *&* 43. *spec.* 2.

Ea est quæ mulieres annum quadragesimum prætergressas, quæque laboriosam menstruationem patiuntur, adoriri consuevit, sæpius cum uberiori sanguinis effluxu menstruo, appetitus depravatione, phlegmatia, torpore corporis, seu pigritia & debilitate inassuetis, atque ciborum assuetorum fastidio.

Menorrhagia seu vitiosa & morbosa catameniorum effluxio involvit catamia doloribus, hysteralgicis stipata, sive parca, sive folitæ quantitatis, & catamenia profusa sive dolorifica, sive non dolorifica, in his omnibus casibus, potissimum vero cum menorrhagia est hysteralgica, supervenit chlorosis cum mœrore, & morositate multiplici, solitudinis amore, exercitii aversatione, ciborum noxiorum appetitu, pigritia insolita, œdemate pedum, somnolentia, quænunquam ipsis expleta videtur, pervigilio conjuncta, aut somnis inæqualibus & irregularibus, atque quoties menstrua accedunt, illa initio indolentia sunt; ast secunda, tertiave die doloribus assiduis, irrequietis crurum, natium, femorum, lumborum, uteri, vaginæ, stipantur, ita ut illi dolores subito ex una parte in alteram ferantur, uterus intumescat, mox detumescat, a tactu doleat, dum tumet, simulque eo majores sint dolores, quo plus sanguinis effluit; his adde sensum ardoris in vagina, jectigationes continuas corporis, quæ omnia imminuto fluxus impetu evanescunt; ast sæpe fluxus sanguinis excipitur a fluxu seroso, seu a leucorrhæa quæ plures dies perseverat, & identidem cruenta est, unde misera mulier debilis, pallida, ad levissimum motum anhelosa, œdematosa, insomnis, cibos aversans, singulis mensibus in pejorem statum abitura est, nisi succurratur.

Hic morbus pertinacissimus est, & fere eas comitatur usquequo ætas ea advenerit qua naturalis catameniorum accidit cessatio; non satis apud Auctores descriptus reperitur; vulgo exigit rusticationem tanquam præstantissimum remedium; deinde vero exiguam dosim præparatorum martialium cum jusculis refrigerantibus, levibus antihystericis, nam affectus hystericis his malis sæpe accedunt; si vero stomachus lacti possit assuescere, nil eo melius indicaverim; hujus speciallis historia & curatio desiderantur.

4. *Chlorosis gravidarum* Astrucii *spec.* 3.

Ea est quæ primis tribus graviditatis mensibus accidit cum malacia, seu appetitu absurdorum, & solitorum alimentorum aversatione; malacie vero ad plura alia extenditur, quam ad alimenta; etenim in hoc morbo mens debilis & morosa ad stultitiam usque, non raro diversa appetit, vel aversatur, minimis repulsis excandescit, cum furore cupita sectatur. *Vide* Picam 3. *Class.* 8. *p.* 319. Sæpius gravidæ quę prius tabaco, caffe, vino delectabantur, jam ea aversantur, quæ aleces, clupeas, similiave aversabantur, jam perdite appetunt; quæ erant forti animo, jam a levissimis occasionibus turbantur, de cetero pallent, ad levem ambulationem anhelosæ sunt, torpidæ & graves, mœstæ & morosæ; verum nec ab alimentis absurdis fere læduntur, nec his denegatis pejus habent, ubi valet aphorismus Hippocratis, alimenta paullo pejora, sed jucunda, melioribus, sed ingratis sunt anteponenda. Hic affectus sponte circa quartum mensem evanescere consuevit; ast accedente ætate qua catamenia cessatura sunt, non

non raro inducit chlorofim a menorrhagia dictam.

5. *Chlorofis infantum.* Vide *Phifconiam infantum.*

Eft ille pallor qui infantibus eft familiaris, cum pica abforbentium laborant, quo quidem morbo nihil eft vulgatius; quippe innumeri funt qui ab incunabulis folent humum, mortarium, gypfum vorare, quique inde pallidi, marcidi, imo macilenti evadunt, & fimul phifconia & addephagia laborant; cum itaque ad chlorofim requiratur tantum pallor & pica, cur huic generi non accenferetur hic morbus, non video.

Chlorofes fpuriæ, feu pallores.

Sunt illæ quæ nulla pica, malaciave ftipantur, & *pallores* Boneto dicuntur; vide *Sepulchret. tom.* 3. *p.* 533. & *Cachexiæ* Felic. Plater. *difcolorationis genera*: talis eft pallor fugax a frigore, a terrore, aliifque, qui fyncopem, afphixiam comitantur, nec non qui a morbo convalefcentibus accidit. Pallor eft fymptoma omnium fere cachexiarum, maxime vero tabis, afcitis, anafarcæ, phlegmatiæ, fcorbuti, fyphilidis, tineę malignæ, elcofeos, &c. nec non alvifluxuum, fanguifluxuum.

6. *Chlorofis verminofa* Plateri *obf. l.* 3.

Illa fovetur a copiofis lumbricis intra primas vias.

7. *Chlorofis viridis* Petr. Fabri *Curat.* 71.

An viror erat verus qualis herbarum recentium, an vero hoc nomine intelligat cum plurimis colorem luteum, *couleur de feuille morte*, inquirendum reftat. Vulgo plebs virorem tribuit fęcibus alvinis, fputis phtificorum, cum mihi tantum flavus color obfervatur.

8. *Chlorofis ab hydrothorace. Vide* Boneti *Sepulchret. tom.* 3. *p.* 555. & 556. *n.* 1. 4. 20. 22. *de pallore.*

Ille pallor nonnifi ex cadaveris apertura hydrothoraci, aut pulmonum œdematiæ fuit adfcriptus; fi enim hydrothorax cognofceretur, tunc pallor tanquam ejus fymptoma habendus effet; in his autem cafibus chloroticus albefcit. Difcoloratio vero plumbea ac fufca fpleneticos & hypochondriacos non raro inficit.

9. *Chlorofis maculofa. Leuce* Galen. 3. *de fymptomat. caufis: Leuca* Celfi. *Elephantiafis alba* Plin. *l.* 25. *c.* 5. *Morbus Deliorum* Mercurial. *var. lect. l.* 3. *c.* 18.

Eft morbus cujus præcipuum fymptoma funt *maculæ amplæ* per totum fere corpus difperfæ, non fquamofæ, ut in morphæa alba, fed glabræ & coloris vere albidi, qua- *Francif. Boiffier de Sauvages.* lis eft oftræorum; his adde pilos albos, pectoris & colli tumorem, dolorefque exiguos, fine febre; illæ maculæ albidæ faciem potiffimum deturpabant apud Delios, referente Æfchine, qui hunc morbum contagiofum & peftiferum dicit; hic vero morbus hodie eft ignotus.

10. *Chlorofis Carthagenica* M. d'Ulloa, *Hiftoire du Voyage en Amerique.*

Carthagini in America calor atmofphærę eft fere femper idem qui Parifiis diebus canicularibus, hyems dicitur tempus quod a Majo ad finem Novembris extenditur; *major æftas* vocatur ab initio Decembris ad finem Aprilis, quo tempore ventis flantibus calor mitior eft; æftas minor eft circa feftum fancti Joannis, tunc per menfem ceffant pluviæ; perfpiratio ibi magna, continua, unde incolę colorem adeo pallidum & lividum habent, ut a morbo gravi convalefcere videantur; actiones etiam molles, debiles, vox quoque tarda; de cetero bene valent: Europæi huc accedentes poft tres, vel quatuor menfes hunc pallorem contrahunt.

Afferunt etiam multi Tarbellis, feu *Dax* endemium effe pallorem, quem tribuunt vaporibus calidis, quos thermæ in media urbe fitæ, & ad 50. & ultra gradum fervidæ, continuo fundunt.

11. *Chlorofis Bengualenfis* Merolla, *Iter in Angolam.*

In Regno Benguala apud Africanos color hominum eft non minus pallidus ac mortuorum apud nos; ille vero pallor tribuitur aeris gravitati, &, ut ajunt, malignitati; imo vox eorum debilis eft & tremula; apud nos qui oppida mari vicina habitant, pallidi funt, & phifcones venis atrocæruleis per abdomen fpanfis, unde vocantur vulgo *ventres bleus*, & quartanis fæpiffime laborant; hoc vero tribuitur & aeri e paludibus fætidis æftate exhalanti, & aquis cœnofis quibus utuntur.

Apud Darianos in America forte pallor endemicus a calore dependet, ut apud Carthagenicos, & unde procedat apud Cambayenfes in Afia, ignoro.

12. *Chlorofis metallica* Ramazzini *de morbis Artificum, c.* 1. & 2.

Eft pallor qui inficit metalli-foffores, inauratores, &c. quique potiffimum invadit cum tremore eos qui hydrargyrofim patientes, fe frigori exponunt, in quo cafu decoctum radicis *chinæ & bardanæ utiliffimum eft.

ORDO SEPTIMUS.

CACHEXIÆ ANOMALÆ,

Seu quæ prioribus affines sunt, ita tamen ut in ordinibus prægressis non facile locum obtineant.

XXXIV. Phtiriasis, *Maldie pediculaire.*

Cognoscitur ab exortu infectorum pediculis affinium ex diversis corporis partibus, quas porrigine, ulcusculisque desædant, aut puncturis, pruritu discruciant.

Dicitur *phteiriasis* Græcis, Latinis *morbus pedicularis*. Infecta hominem frequentius infestantia sunt peduculus, pulex & acarus, quæ supra corpus humanum hospitantur, & aptera sunt; quæ vero intra corpus hospitant, sunt gordius medinensis, furia infernalis, lumbricus humanus, ascaris recti, fasciola hepatica, fasciola intestinalis, hyrudo stagnalis, tænia vulgaris, tænia folium, & tænia lata; extus divexant nos alia infecta, & potissimum vespæ, apes, culices, tabani, scorpii, araneæ, scolopendriæ, cimices, nepæ, dytisci, &c. Phtiriasis autem utut vulgo pediculis solis tribuatur, quandoque multis aliis infectis tribuenda, unde diversæ species morbi.

1. *Phtiriasis pedicularis. La maladie pediculaire.*

Est ea quæ vel capillitium, vel etiam totum corpus infestat, & a veris pediculis excitatur.

Pediculus est insectum apterum pedibus sex, oculis duobus, aculeo in ore, antennis longitudine thoracis, abdomine depresso sublobato; species est pediculus humanus Linnæi, qui in capite frequentius habitat, & per vestes diffunditur; hujus ova, seu larvæ *lentes* nominantur; nidulatur in capillitio ubi pruritum excitat, pustulas cudit, fætorem, sorditiemque capiti conciliat, cum porrigine. *Porrigo*, seu furfuratio est congeries squamularum grisearum, seu materiei unguinosæ pulverulentæ, quæ secernitur in glandulis sebaceis capitis, quæque ob pectinationis defectum cumulatur in capite, & crustam sordidam, fætidam, sub pectine furfuris forma delabentem constituit; ibi vero pediculi tuti hospitantur, & prolem copiosam nutriunt; illi oris aculeo quem exerunt cutim pungunt, & vulnusculi peripheriam albam faciunt, forte quia inibi solum cruorem exsugunt; econtra vulnus a pulice inflictum rubet, quia sanguinem e vasis vulneratis effluentem non exsugit, sed lympham; corpus pediculi est totum hispidum, quibus villis verosimiliter pruritum excitat.

Phtiriasis folius capitis est infantibus familiaris, & facile frequenti pectinatione curatur; verum apud eos qui indusiis tantum laneis utuntur, nec ea frequenter mutant, magna est pediculorum per vestes repentium progenies, & opus est non solum caput pectine expurgare, sed etiam medicaminibus insperfis illud & vestes mundare. Laudatur in hoc casu pulvis hordei caustici, quod *cevadilla* vulgo audit; item pulvis feminum *Delphini staphisagriæ* dicti.

Phtiriasis olim inter morbos pœnales habebatur, quo extinctos ferunt plurimos. *Vide* Schenckium, Camerarium, Plempium, &c.

2. *Phtiriasis interna. Vermine interne. Phtiriasis funesta* Mangeti *Bibliothec. de morbis pilorum.*

Ea est in qua vel soli pediculi e diversis corporis locis exituriunt, ut ex oculis, naribus, ore, cum urina, sputo, fæcibus, unde ægri misere torquentur, emaciantur, & pereunt, vel in qua præter pediculos diversa alia infecta ex omnibus corporis locis supradictis prodeunt, ut amicus meus Ill. Lefevre, Academ. Regiæ Scient. Par. & Ucetiæ medicinam faciens observabat; illi ægro anno 1728. & 1729. quotidie prodibant ex oculis, auribus, podice, urethra, vulnere phlebotomiæ, pediculi, pulices, forficulæ, araneolæ, lumbrici, carabæoli, quorum icones mecum communicabat amicus. Varia tentata sunt remedia, & demum ad litus mercuriales ventum est; æger per quindecim dies ptyalismum passus, immunis eo tempore fuit ab infectis; verum finita hydrargyrosi infecta successive rediverunt, unde æger insomnis, emaciatus, debilitatus demum obiit.

Mangetus refert Chirurgum Genevensem ischiade per annos excruciatum in eodem femore sinistro passum esse eruptionem mydriadis pediculorum, a quibus & a dolore liberatus est usu thermarum Aquensium in Sabaudia.

3. *Phtiriasis inguinalis.*

Est ea quæ fovetur a pediculis pubis, quos vulgo *morpiones* & *platulas*, vel *pattas* nominant; illi catervatim cuti pubis, imo supercilliis, capitique adhærent, & pruritum molestissimum excitant; ast partes non exulcerant, & facile ope feminis staphisagriæ, pulveris tabaci, aut unguenti mercurialis occiduntur; palpebris hoc affectu captis possunt applicari vel acetum scilliticum, in quo

quo pauculum aloes fit diffolutum; aut oleum fpicæ, &c.

XXXV. Trichoma; *la Plie* ou *Plique*. *Trichoma* Jachii. *Plica Polonica* Starnigellii. *Plica Belgarum* Schenckii. *Koltun* ac *Koltek* Polonis. *Colodon* ac *Gods*; vel *Gofc* aliis. *VVichtel-zopff*. Germanis. *Trichoma* a *trix*, & *coma* cæfaries, capillitium. *Plica* a capillorum complicatione; ifta vox ultima æquivoca eft, adeoque nomen D. Jach. melius eft.

Trichoma eft morbus contagiofus, chronicus, Polonis endemius, cujus præcipuum fymptoma eft capillorum confpurcatio, ac in cirros & funiculos diverfæ figuræ, ac longitudinis conglutinatio, ac concretio.

Hujus morbi feminium ex India Orienta-Ii per Tartaros circa annum 1687. contagio in Poloniam, Silefiam, Hungariam, vicinaque loca translatum fuit. G. Frid. Stabel, *Differt. de plica. Halæ* 1724.

Diftinguendi funt morbi a viru plicofo oriundi, & trichoma ipfummet; morbi plicofi quos Polonicos cognominamus, funt tum acuti ut pleuritis, apoplexia, hæmoptyfis, &c. tum chronici ut fyphilis, rachitis, cephalæa, aliæque multæ diverforum generum fpecies.

Cognofcitur trichoma, fi manifeftum fit, ex capillorum in unum vel plures tophos convolutione, vel eorumdem in cirros vifcofos, funiculos craffos elongatione, involutione. Si occultum, 1. ex hereditariæ difpofitione, quippe hic morbus a parentibus in prolem fic transfertur. 2. A contagio per pileolorum inquinatorum geftationem concubitum & fudorem. 3. Per partium pilofarum examen, ut inguinis, potiffimum capitis; in pilis enim pudendorum quandoque cirri plicofi nafcuntur. Memorabilis eft cafus a J. Paterfon Hain in Act. Societ. Londinenfis relatus. 4. Phantafiæ depravatio & potiffimum appetitus errores attendendi funt, unde adagium? *fub pica latet plica*. 5. Sudores capitis, vifcidi, glutinofi, capillitii fpurcities, & orti in illo furfures. 6. Unguium incurvatio, fcabrities, color mutatus, lividitas, corruptio.

Plicę feu capillitii cirrofi eruptio eft fpecies excretionis falubris qua partes internæ a viru latente perniciofiffimo liberantur; illud quidem virus quandoque diutiffime latet in corpore, ut venereum veluti fopitum, & innocuum; fed fæpe ftrages edit eo majores, 1. quo partes affectæ nobiliores funt & fenfitivæ magis; 2. quo major humorum vifciditas & acrimoniæ cum eo viru concurrit. 3. Cum partes folidæ & potiffimum cartilagineæ vel offeæ eo inficiuntur, tunc enim nulla fere fpes eft reconvalefcentiæ.

Hæc plicæ evolutio, excretiove utcumque morbofa fit, eft apud inquinatos fumme utilis, adeoque juvanda & omni ope promovenda; nihil eft autem perniciofius quam capillos plicatos refecare, ejus plice excretionem frigore incaute fufcepto, oleofis aut vifcofis admotis reprimere, ejus exortum turbare.

Erravit Doctor quidam Scoto-Britannus & Chiracius, qui procul a Polonia degentes, eum affectum pro fimplici capillorum neglectorum fpurcitie habuerunt, quafi pectinando poffet averti & curari, imo qui fictum & non obfervatum effe morbum contendunt. Hos folide confutant Schultzius, Paftorius, Strobelius. Ipfe vidi Andufiæ Capitaneum Bezeffe, qui redux e Polonia ubi 20. annos militiam exercuerat, gerebat plicam in capite quam propriis manibus ipfe tetigi, ad eum pro phtifi, qua laborabat accitus; erat autem plica villofa feu femina, non totum tamen caput obtegens, fed in tribus glomeraminibus capillorum tenuium confpicua, quam a multis retro annis fine ullo incommodo geftabat, & curiofe fervabat; radix autem horum pilorum levi preffione dolebat.

1. *Trichoma cirrofum*. *Plique en cordons*, *plique male*. *Plica major* vulgo.

Eft fpecies omnium vulgatiffima, minus noxia, quæ diftinguitur ex eo quod capilli in funiculos prælongos conjuncti & agglutinati fint.

Symptomata ejus prænuntia funt 1. pallor faciei; 2. afthenia ab articulationum laxitate; 3. dolores capitis, feu cephalæa Polonica; 4. dolores omnium artuum potiffimum in articulis, pedibus, manibus, feu arthritis Polonica, fupervenit 5. fyrigmus, 6. convulfio; 7. contractura; 8. rachitis, cum offium fragilitate.

Symptomata falubria quibus priora tolluntur, funt 1. plicæ eruptio; 2. phtiriafis cum fætore, porrigine; 3. demum alopecia; 4. An cruorem fundant derafi capilli nondum conftat; 5. Ea vero critica plicę excretio non fit fubito, fed poft longum tempus abfolvitur. Cognofcitur vero perfecta, cum omnia fymptomata interna evanefcunt, & capilli fponte defluunt, deinceps iterum nafcituri; hactenus vero, feu ante perfectam illam crafim, eos refecare periculofum eft; quandoque cirros illos per totam vitam geftare confultius eft.

2. *Trichoma villofum*. *Plique femelle*. *Plica fe-*

ca femina Schultzii, *Collect. Academ. T.* 3. *p.* 285.

Ea cognoscitur ex tophis villosis in quibus modo omnino inexplicabili capilli complicantur, sive *dispersi* sint illi tophi, quales vidi, sive *coaliti* in mytram seu byretum quo totum caput tegitur. *Vide* Philosoph. Transact. Abridg. *Vol. VI. fig.* 73. ubi icon plicæ istius? capillitium ibi delineatum erat quatuor ulnas longum, palmum latum, & duos pollices crassum. Femina Polona quæ eam plicam per 50. annos gestaverat, toto hoc tempore arthritide Polonica cum contracturis laborans, in marasmum inciderat.

Hæc species refecto capillitio diriora invehit symptomata, potissimum verum unguium excrescentiam mirabilem cum scabritie & nigredine, ita ut illi ungues cornua hircina referant, hi demum ungues delabuntur, sed iterum sanato morbo revertuntur.

Curatio exigit 1. ut a phlebotomia, imo a catharticis saltem acribus abstineant. 2. Ut potus diluens leviter diaphoreticus adhibeatur, ut decocta sassafras, salsæparillæ, lapathi, quibus fluxilitas & blandities humoribus concilietur. 3. Mercurialia perniciosa semper fuerunt, ex Schultzio, licet ab affinitate syphilidis venereæ indicari videantur. 4. Ut plicæ exitus promoveatur, nihil est præstantius quam fovere caput decocto tepido lycopodii clavati *Linnæi*, quod idcirco apud Polonos *plicaria* nominatur, vel hujus defectu laudantur radices lupuli, acanthi, folia sempervivi majoris, &c. Licet dum plica erumpit cathartica, emetica, phlebotomia sint noxia; interea & emeticis & catharticis mitibus & phlebotomia utendum est in morbis plicosis, seu a viru tum latente, tum represso oriundis. Superstitiosa vero est plicæ transplantatio, & vana plura medicamina a Bonfiglio, Sperlingio & Binningero laudata.

De cura morborum plicosorum videantur historiæ horum morborum a Stabelio relatæ.

An diversæ species quoad curam sint diversæ, uti sunt quoad symptomata, & prognosim ignoro.

3. *Trichoma Polonicum*. *Plica* vulgo Cartheuseri *Principia Patholog.* 1758. *Tom. I.*

Ex Tartaria & Ucrania in Lithuaniam & Poloniam promanasse an. 1287. inde in Silesiam & Hungariam irrepsisse, testatur Erndtel. Cognoscitur potissimum ex capillorum complicatione, quæ molem dolorificam cucculliformem repræsentat, statim & una nocte se prodit, flocci hic & illic apparent ex capillis convolutis, hi flocci adunantur, adunati quandoque ad ulnas producuntur; pannum crassum villosum cucullus ille refert.

Plura alia symptomata rachitica, scrophulosa, syphilitica, phtiriasica syndromen efformant. Initio scilicet amphimerina lenta, tumores scrophulosi in diversis locis, artuum lordoses, contracturæ, ulcera, ungues pedum, manuumque incrassati, curvatura spinæ ossium, fragilitas, spasmi tendinum, dolores arthritici extremorum, occipitis, spinæ dorsi; color cutis lividus, ophtalmiæ, phtiriasis, tinea; demum accedente capillorum convolutione, velut crisi sublevatur æger a symptomatis præfatis quæ cito remittunt.

Principia hujus morbi sunt abusus aquæ vitæ, alimenta acria & viscosa, & incredibilis horum populorum sordities. Raro in exteros transit hic morbus. Vidi tamen Andusiæ Capitaneum D. Bezesse, qui e Polonia redux in patriam, tres plicæ floccos adsportavit, quos attente examinavi; flocculi erant ex capillis minime incrassatis, ultra radicem invicem adunatis in tophum, hos tophos a quibus nullum incommodum sentiebat usque ad mortem caute servabat septuagenarius.

Therapeja, si tophi illi capillorum omnino & omnes subito tondeantur, cito omnia symptomata etiam adaucta revertuntur, imo cæcitas, aut apoplexia vel phtisis accedunt, capilli quidem repullulant & complicantur iterum, sed hæc ad ægri levamen non sufficiunt, nisi monente Fischero synochus accedat, quæ humores peccantes absumat & morbum sanet.

Medicamina quæ indicata videntur, ut evacuantia per os & alvum diuretica, sudorifica mercurialia, nocent maxime, nec morbum minuunt.

Unicum prodest medicamentum, scilicet lycopodium cujus decoctum intus & extus adhibetur, potu, clysmate, balneo; sunt qui laudant etiam decoctum achanti mollis, quod, addito panis fermento, acescat; additis rosmarino, salvia, aliisque plantis aromaticis, decoctum illud potus forma adhibetur.

Consulantur Erndtel *Varsavia physice illustrata*. *Historia naturalis Poloniæ*. Rzaczinsky Juch Professoris Erfordiani *dissert. de trichomate*. Bachstromi. *dissert. de plica Hafniæ* 1725.

Mirum quod referebat Chiracius ex fide Archiatri polonici, plicam esse morbum fictitium qui nunquam extitit, ni vidissem ipse, tanto auctori credidissem.

Diversa esse symptomata plicæ eruptionem antecedentia pro diversis hujus morbi speciebus refert Cartheuser; at quænam sint illæ species ignoro.

XXXVI. Alopecia, *Alopecie*. *Ophiasis* Græcis. Gallis *pelade*.

Alopecia ab ἀλώπηξ vulpes, quasi morbus vulpinus. Genus est morbi cunctis animantibus communis, in quo pili animantium, capilli hominum, plumæ volatilium epidermisque omnium decidunt; in avibus & quadrupedibus dicitur *la mue*; huic morbo homines silvestres vulgo *les Sauvages*, & ii qui pilosi undequaque sunt, obnoxii esse possunt. Cum vero tantum sinciput occupat alopecia, calvities nominatur, vulgo *la Chauveté*, cum epidermis decidit, *pelade*.

1. *Alopecia simplex*. *Defluvium capillorum*, Sennert.

1. Quibus per tabem vel phtisim capilli defluunt, hi alvi fluxu superveniente moriuntur Hippocr. *aphor. l.* 5. *& coac.* 436. Illud symptoma nulla ratione emendari potest.

2. Accidit & casus capillorum a febre acuta synocho ut vulgo dicitur maligna: convalescentibus ad hanc speciem plura suadent jatroliptæ, ut fotus astringentes, cutem corroborantes ex vino rubro cum decoctis salviæ, rore marino &c. Lotus ex aqua Reginæ Hungariæ, ex phlegmate ab aqua vitæ accensa residuo; adeps viperinus, fucci raparum, ac scillæ, præscribuntur.

3. Accidit alopecia singularis sincipitis seu calvities senibus, ab aridura & siccitate bulborum capillorum; malum illud immedicabile est.

4. Cum a redundante sero; seu a laxitate pororum cutaneorum accidit, quod ex temperie phlegmatica dignoscitur, exsiccantia externa ut supra dicta, item frequens pectinatio, catacylsmus aquarum thermalium, tum cathartica interius usurpata, eaque phlegmagoga a Galeno feliciter adhiberi solent.

2. *Alopecia Syphilitica* Nicol. Heinsii. Verduc *Patholog.*

In hac specie non solum capitis; sed & totius corporis capilli decidunt; causa hujus est obstructio radicularum capillorum a veneno syphilitico, vel leproso; dignoscitur signis hisce morbis propriis; curatur litu mercuriali conjunctis fotubus capitis ex decocto emollienti radicum lapathi, foliorum malvæ; & præmissa post catharsim lactea diæta; altera methodus est per sudorifica; sed minus tuta.

3. *Alopecia Volatilium*. Liger, *la Mue*.

Aves hoc affectu laborantes mœstæ sunt, cibos non appetunt, his eriguntur plumæ, quas ob pruritum rostro avellunt & excutiunt. Serius nati pulli circa Septembrem huic obnoxii sunt, pluresque moriuntur. Ad curam, aviarium sulphure accenso imbuendum, frigus vitandum, aves itaque soli sunt exponendæ, oleo & decocto cumini, lupinorum ungendæ, eluendæ.

4. *Alopecia areata seu Area* Jonston.

1. Illa est species in qua per areas tantum capilli deficiunt; alia alopeciæ nomen retinet, sub qualibet figura dilatatur, in barba & capillo fit, in qualibet ætate, &c. eaque difficilis curatu, si locus fricatus cito non rubescit, si inveteratum malum fit, si densa cutis, subpinguis & ex toto glabra; secus facilius curatur: cura ut sequentis. Hæc est symptoma tinearum, phtiriaseos, elephantiaseos &c.

2. Alia quæ *ophiosis* dicitur, incipit ab occipitio, duorum digitorum longitudinem non excedit, ad aures duobus capitibus serpit, quibusdam etiam ad frontem, donec duo se capita in priorem partem committant, infantes maxime afficit; in ea etiam cutis superficialiter excoriatur, color cutis mutatur, & si pungatur, serosus sanguis exit: curatur humoris viscosi *evacuatione* per purgantia & apophlegmatismos, ejusdem humoris, dum in fluxu est, repulsione per astringentia, ut ladanum in oleo mastiches dissolutum, *detersione* per abrotanum, radices arundinis ustas, dein per sinapi, nasturtium, adipem ursinum.

Ophiosim actu in puero fere trimo observo, cujus symptomata sunt cuticulæ capitis & totius cutis desquamatio cum asperitate & squamulis farinosis albis, capillorum lapsu, atrophia, pervigilio continuo & anxietate irrequieta, nulli sunt crinones, nullus apparet pruritus, nisi quod infans vel sibi pone aures sæpissime fricat cutim & contrectat, nulla cutis rubedo præcessit, tussis vero comes est, fames inconstans, alvus quandoque laxior, vomitio a cibis paullulum dispeptis, rubedo alterutrius genæ, febricula anomala. Mensis est a quo hic morbus incepit, noctes integras eum infantem in cunis agitare necessum est; macies in dies crevit; præmissa catharsi ex mannæ & syrupi de cichorio ana uncia una eaque polt usum jusculorum diluentium repetita, præscripsi usum lactis, vespere syrupi papaveris dosim, & litum cutis ex oleo, deinde vero his irritis lotionem cutis repetitam ex aqua cum farinæ pauxillo.

Dicitur ophiosis a Græco *ophis* serpens, ob desquamationem cutis. Vide Gorræi *definitiones*. Ophiosis est etiam symptoma pruritus, scabiei, lepræ, erysipelatis, rubeolæ, morphææ nigræ, herpetis, purpuræ ver-

verminofæ, atrophiæ a crinonibus, bis vel ter accidit pueris recens natis, feu intra primos menfes, phtificos etiam non raro afficit, an genus diftinctum conftituat inquirant, & determinent Nofologi; hanc Gorræus ad alopeciam refert.

3. Alia leprofa eft & incurabilis nec hodie fere cognita, fed eodem recidit, quæ fyphiliticam caufam agnofcit, & curatur ut fyphilis.

5. *Alopecia porriginofa, Phtiriafis* Hippocr. *la Pithyriafe*.

1. *Porrigo* & *furfuratio* Sennert. ea eft fpecies morbi in qua non folum pili deficiunt, fed cutis pilofa defquamatur, hoc hominibus in capite tantum accidit. Curatur præmiffis catharticis & jufculis aperientibus, per difcuffionem & deterfionem cum pauculo aftringentium; decoctum cicerum & malvæ hic locum habet.

2. Si vero ut canibus & ovibus evenit, ex fcabie vel herpete accidat, curatur lotione ex abfinthio, fotu ex oleo cadino, decocto calido fudorifico, unctione ex oleo cum fulphure, litu mercuriali &c.

Vide Tineam, lichenes &c. quorum alopecia eft fymptoma, & potiffimum phtiriafim.

XXVII. *Elcofis*. *Ulcere*, *exulceration*.

Ulcus eft folutio continui in partibus mollibus cum fubftantiæ diffolutione a caufis erodentibus, phyficis facta.

Caries eft folutio continui in partibus offeis cartilagineifve facta a caufis putrefacientibus vel erodentibus cum nativi coloris & textus mutatione.

Si cutis, partefque cute denudatæ patiantur ulcera, cariefve, numero, extenfione, duratione, aliifque fymptomatis notabiles, morbus inde exfurgens *Eclofis* vocatur, ægri vero *exulcerati*. *Lazari*, Gallice *ulceres*; *couverts de playes ou d'ulceres*.

Si ulcera offibus ipfis adhæreant, offa colorem nativum mutant, eroduntur, cariofa evadunt, quædam etiam intumefcunt feu exoftofi afficiuntur, in omnibus his cafibus ægri atrophi, macilenti, imo hectica accedente tabidi fiunt; hic vero morbus gravitate, frequentia, periculo, feu pertinacia fua apprime meretur locum inter eos, qui Medicorum curæ committuntur, dum ulcus in abftracto, ut fieri folet, fpectatum vitiis feu affectibus chirurgicis tantum folet accenferi.

In elcofi eft cutis corporifque deformitas, fęditas ob folutionem continui, fętorem, decolorationem, datur & fymptomatum concurfus, ut fętoris, fluxus ichoris, tabi, faniei, fæpius cum carie, exoftofi, callis, fungis; aliunde obftinata morbi duratio, periculum vitæ impendens illum cachecticis, chronicis adfcribunt; hujus vero fpecies plurimæ funt & potiffimum a virulentia quorumvis exanthematum acutorum tuberum & impetiginum foventur; hortor itaque chirurgiæ peritos medicos ut genus hoc, ut par eft, elaborent, quod tantum hic raptim delineamus.

1. *Elcofis fiftulofa*; *Fiftules*, *abcès fiftuleux*.

Ortum ducit ab apoftemate fæpius neglecto, cognofcitur ex parvo foramine cutis, in finum internum cavernofum ampliorem terminato, oris utplurimum callofis, unde fæpius ichor purulentus exftillat, a fuppuratione vifceris aut partis internæ cujufvis refiduus, adeoque eft fequela morbi cujufvis inflammatorii fuppurati, aut phlegmones, furunculi, bubonis, &c. in oculis creat epiphoram purulentam, in podice fiftula ani vocatur, & cæliacam purulentam excitat, in empyemate, phtifi, tabe, diverfas corporis partes perforat; fequitur etiam in artubus vulnera virulenta, vulnera quæ cariem offis excitarunt, maxime fi glans plumbea vel corpus quodvis peregrinum in fundo hæreat.

Curatio apud Heifterum, Platnerum &c. inquiratur. Potiffimus fcopus eft ut puri liber exitus patefiat, ut fordes putridæ eluantur, aeris acceffus arceatur ut antifepticis putredo præcaveatur, caries fi quæ fit deftruatur, & bona firmaque cicatrix inducatur.

2. *Elcofis variolofa*, Petit *Maladie des os tom. 2. pag. 401. & 481.*

Eft exulceratio utplurimum in genubus, tarfis, aliifve articulis exorta cum carie & pedartrocace, a viru variolofo, fanatis variolis malignis, refiduæ. In variola, ait Petitus, fuperveniunt apoftemata in quibus quam citiffime fluctuatio percipitur, iifque apertis offa detecta tumida & fæpe cariofa reperiuntur, quia ichor infra perioftæum aut in ipfo offium textu latuit, hic affectus tabem aut anafarcam lethalem inferre confuevit.

3. *Elcofis Herpetica*; *ulceres dartreux*, *ulcera ferpiginofa* Heifteri.

Sunt ea quę intus rubra, calida, ficca, rodentia, in vicinia funt herpete, eryfipelaceo tumore, puftulis obfita, cum pruritu ferino: unde differunt ab fcorbuticis quę pruritu & puftulis carent.

Illa fuccedunt morbis cutaneis magna fanguinis acredine, fingulari, herpetica ftipatis, nec fanari poffunt nifi præmiffis catharticis diureticis & edulcorantibus maffa fanguinis correcta fuerit; ulcus dein ipfum eft lenif-

leniffimis unguentis, ut cerato Galeni, & fimul preparatis faturninis, ut albo Rhafis, diapompholige tràctandum, fepius decocto emolliente radicum althee, foliorum malve, aquis acidulis eluendum.

4. *Elcofis fcrophulofa*; *Ulceres fcrophuleux*.

Illa funt utplurimum fordida, humida, cum tumore labiorum pallido, craffo, pus vero mucofum copiofum fundunt, non raro in offibus contiguis exoftofes, caries comites habent, digiti pedum, manuum his fepius infeftantur.

Vide figna apud Petitum *malad. des os tom.* 2. *pag.* 480. ubi *de exoftofi fcrophulofa*.

Curatio exigit dietam & pharmaciam internam qualis in fcrophula, necnon chirurgiam & pharmaciam externam, de qua confulatur Petitus *pag.* 493. & Heifterus *lib.* 5. *de ulceribus*.

Vide etiam Ruffellum *de ufu aque marine pag.* 121. ubi de carie fcrophulofa.

5. *Elcofis Hydropum*, *Ulceres edemateux, baveux*.

Sunt ulcera utplurimum tibiis hydropum innafcentia; oriuntur itaque in anafarca, phlegmatia, afcite, aliifque morbis hujus ordinis; initium fumunt a phlyctænis feu ampullis aqua plenis; quæ crepant & multum ferum exftillant: vicinia ulceris eft livida maculata; fimplex datur excoriatio quæ non pus, fed ichorem ferofum diutiffime fundit & quæ in junioribus robuftis bene conftitutis quandoque morbum priorem folvit, aft in debilibus, fenibus dudum cacheticis gangrænam quandoque & mortem accelerat. Huic ulceri occafionem præbet vel leve vulnus, vel fcarificatio arte facta.

Summa itaque prudentia opus eft ut fi uti-lis fit hæc fontanella, non reficcetur maturius, inde enim hydrops recrudefceret, & ne in fphacelum abeat.

6. *Elcofis fcorbutica*, *ulceres fcorbutiques*. Lind. *de fcorbuto*.

Ulcera fcorbutica fundunt faniem tenuem, fetidam, cruore tinctam, deinde adeft cruor coagulatus, putris, ulceri agglutinatus; carnes hac crufta tectæ, molles, fpongiofæ, putridæ; margines ulceris lividi tumidi, carnibus fpongiofis infra cutem enatis farcti; fi comprimatur ulcus, gangræna imminet, vicinia femper œdematofa, dolorifica; e fundo fuccrefcit fungus hepatis vitulini carni fimilis qui utcumque refecetur iterum mire excrefcit, hoc refecto periculofus fanguinis fluxus fupervenit, hæc ulcera diu perftant offibus intactis.

Efcharotica in hoc cafu inutilia funt; mercurialia quæ in aliis ulceribus profunt, hic periculi plena funt; hæc ulcera a levif-fima contufione fobolefcunt.

7. *Elcofis fyphilitica*. *Ulceres veroliques* Petit *tom.* 2. *pag.* 458. Heifter *cap.* 4. *de ulceribus venereis*.

Ea fæpiffime caput afficiunt prægreffis tophis, quibus dolores nocturni, exulcerationes, caries laminarum cranii fuperveniunt; necnon adoriuntur extrema inferiora ubi exoftofes in fpina tibiæ, ofteocopi, deinde caries, medullæ corruptio, tabes aliaque mala fe comites addunt, in perenne ægri fupplicium.

Elcofis fyphilitica & exoftofis ejus frequens comes fæpe fuperveniunt antiquæ fyphilidi imperite curatæ, five quia non fufficientes præparationes inftitutæ funt ante hydrargyrofim, five quia ptyalifmus excitatus fuit, unde hydrargyrum e corpore elapfum eft, five quia non fufficiens dofis hydrargyri, nec fufficienti tempore litus adhibiti funt, imo debellato viru fyphilitico exoftofes non raro perftant, corruptaque medulla offium, fiunt caries, ulcera, quæ vix unquam fanari poffunt, & æger tandem tabe abfumitur. Vide Petitum loco citato *pag.* 393. Aftrucium de lue venerea lib. 4. cap. 10. paragr. 9.

Apud Angolenfes morbus eft endemicus *Boaft* dictus, quo affecti cum diris dolori-bus patiuntur jacturam pedum, manuum, nafi, aurium &c. an vero fit elcofis fyphilitica non fatis liquet. Vide Dapper *hiftor. Itinerum*.

8. *Elcofis cancrofa*, *Ulceres chancreux*.

Illa funt duplicis varietatis; vel enim funt fuperficiaria, cruftofa, *ficca*, qualia non raro labia, narefque deturpant, & *noli me tangere* vulgo dicuntur, ea vero dolore lancinante, carnium duritie, fcabritie, & mali pertinacia fe produnt; fi intra nares vel os ferpant, ibi *humida*, fetidaque funt.

Vel ea cancrofos mammarum, parotidum, oculorum aliarumve partium tenerrimarum tumores ambiunt, feu funt ipfi tumores exulcerati, labiis extrorfum verfis, tuberofis, fetidis, atro-rubentibus, faniemque acrem fuppeditant, unde æger pervigilio, hectica & tabe fenfim abfumitur, & illa funt ulcera carcinodea humida, phagædenica &c.

In ambobus balnea, ferum lactis, lac pro omni alimento, jufcula edulcorantia e pullis, ranis conveniunt. In prima varietate cum fucceffu vidi illitum oleum olivæ intra quod infufa fuerant folia plumbaginis, ipfa die infufionis illinitur pars cancrofa oleo, & deinceps per quindecim dies femel quotidie iteratur ille litus; dolor a litu atrox exci-

excitatur; quoufque ad feptimam diem in-crefcit, dein vero quotidie decrefcit, decima fexta die efchara nigra craffa abfoluta eft, & fponte delabitur, cutis fubftrata tenera eft, fed integerrima, & fic æger fanatur.

In ulcere cancrofo humido nuper celebratur apud Suecos & Anglos pulvis D. Guy, atro-viridis, arcanus, quo infpergitur quotidie fulcus ope lapidis infernalis in cancri peripheria cufus ufque quo feparatus tumor excidat; hunc pulverem adhibere fufcepi in cancro mammæ, fed fruftra, fulcus enim carnibus fungofis quotidie excrefcentibus obliterabatur.

Methodum palliativam curandi hujus ulceris paffim Auctores referunt, ufum cicutæ feu extractum conii maculati celebrat Storckius, aft nullus apud nos ejus adhucdum fuit fucceffus, atropa belladona & folia phitolaccæ Berolini laudata-extus admovenda majorem fpem faciunt.

9. *Elcofis gangrænofa*, non eft hujus generis, quippe chronicorum morborum numero adfcribi non poteft.

Curatio Elcofeos exigit 1. ut crafis vitiofa fanguinis & humorum corrigatur per remedia generalia, ut cathartica, diuretica; edulcorantia, & per fpecifica ut antifcrophulofa, antifcorbutica prout a viru fcrophulofo, fcorbuticove foventur ulcera. 2. Ut vitium topicum quod ulceris cicatricem impedit removeatur; illud vero vitium topicum eft finuofitas, callofitas, caries latens, ficcitas, fordities & mucofitas ulceris: fublatis fcilicet impedimentis vafa tum animalium, tum vegetabilium facile vegetant, crefcunt, & fic vulnera ac ulcera cicatrice obducuntur; cicatrix itaque non eft opus naturæ feu illius principii fentientis, & moventis quod animalium tutelæ & medelæ invigilat, quippe in plantis in quibus illud principium deeft, vegetatio, adeoque vulnerum, ulcerumque fanatio pariter fuccedit ac in animalibus, ut experimentis Du Hamel conftat.

Sinuofitas ulceris eft cavitas ejus major quam eft orificium; illi finus a pure, vel phyfice, vel mechanice cuduntur in textu cellulari, proindeque in mufculorum, tendinumque interftitiis: pus fcilicet gravitate fua cellulas imas fubit, mufculorum ambientium preffione novas fibi vias cudit, ac erodendo, laxando, putrefaciendo cuniculos, cavernulafque extendit & auget; in his finubus calore & mora pus majorem in dies putredinem, fetorem & vim corrofivam adipifcitur, unde fummi momenti eft illi fufficientem & liberum in loco decliviori exitum parare, ac quotidie pus illud expurgare; hoc præftant peritæ excifiones carnium fuccrefcentium, quæ orificium minuunt, callorum erofiones, aperturæ ex adverfo artus apoftematofi factæ; deligationes bis in die inftitutæ, puris ex finubus expreffiones, fitus effluxui puris commodus in artu ægro fervandus, quies hujus partis, ne preffione pus vias fibi aliorfum cudat.

Callofitas labiorum ulceris in diuturnis finubus accedit ex eo quod aeris acceffu partes exficcentur, turundis, candelulis, firmioribus compreffis denfentur, apprimantur; eodem aeris acceffu putrefactio puris accelera-tur, rudiori deligatione, frequentiori & rudi deterfione colliquamenti purulenti; fuccrefcens de novo caro dura, callofa, & ad excrefcendum minus apta evadit; ergo fatius eft fufpenfa manu ulcera mundare, injectionibus leniter detergentibus uti, & pus e finubus everrere: calli vero vel emolliuntur poft leves fcarificationes appofitis emplaftris, & iterum inftitutis fcarificationibus ufque-quo fuppuratio callum auferat; vel emolliuntur appofitis turundis ex fapone vulgari factis, & in finu per noctem derelictis; vel demum utuntur lapide infernali, qui efcharam excitat & phlogofim, unde fuppuratio & calli deftructio; de quibus confulantur Chirurgi.

Caries nafcens ex offis decoloratione, periottæi feparatione cognofcitur, perfecta offis ulcus eft, vel fragilitas & erofio; alia offis laminas tantum exedit, altera in cavum medullare penetrat, & medullam inflammat, fuppurat, putrefacit; quoties in fundo vulneris eft os cariofum, fruftra tentatur ulceris fanatio, nunquam firma caro fuccrefcit, ichor ex cariofo offe promanans carnes erodit, emollit, & cicatricem impedit; ergo cariei prius eft medendum, partem offis cultris, malleolis, fcalptis auferendo, refiduam corrofivis antifepticis, imo igne actuali deftruendo, ufquequo fuccedat exfoliatio, feu partis teredinofæ nigræ in minima, vel majufcula fragmenta divifio, a fuppofito fano offe feparatio.

Siccitas, rubedo & phlogofis ulceris facile cognofcuntur; dolore, pruritu, calore ftipantur; ea impediunt carnis excrefcentiam, adeoque indicant remedia emollientia, humectantia ex decocto plantarum vulnerariarum, lotiones ex aquis acidulis, ex decocto hordei, orizæ, potum fimilem, jufcula refrigerantia.

Mucofitas, fordities & putredo ulceris cognofcuntur ex abundantia puris vifcofi, fetofi, fetidi, carnibus mollioribus, pallidis, fungofis; fi negligantur hæc ulcera potiffimum

mum æftate, mufcæ carnariæ in his ova fua deponunt, quibus exclufis larvæ vermiformes in ulcere nidulantur; hoc vitium frequenti deterfione, lotione ex decocto plantarum amarore, fucco refinofo gaudentium, unguentis, refina & balfamo fcatentibus, præparatis faturninis forma pulveris adfperfis, aut unguentis viride æris recipientibus; nec non fungi cultro refecantur, aut alumine ufto exeduntur.

In elcofi cancrofa, fcrophulofa, fyphilitica, aliifque nullum falubrius auxilium quam ufus internus extracti cicutę, ideft conii maculati Linnei; hujus extracti analyfis ab Ill. Roberto Laugier inftituta dedit fere tertiam partem, tum fpiritus alkalinis volatilis, tum falis ejufdem indolis evaporato per coctionem fpiritu rectore virulento plantę.

Hujus extracti in pilulas redacti grana 10. 12. 14. mane & vefpere deglutiuntur, afcendendo fenfim ad majorem dofim, ut 30. gr. & raro ad drachmam unam; hoc vero medicamen per menfes continuandum, interea dum ulcus decocto foliorum bis de die obliniitur, cum vel fine melle rofaceo, & aliquot guttis fpiritus falis.

Hifce folis medicaminibus & congrua Chirurgi opera Ill. Locherus Medicus Viennenfis non folum ulcera cancrofa, fcrophulofa, cacoethea quam plurima fanata vidit, fed etiam fcrophulam, carcinomata, contracturam arthriticam, arthritidem veneream, fcabiem veneream, phtifim fcrophulofam, phifconiam, &c. fanavit. In juvenibus celerior eft effectus quam in annofis; dofis granorum 14. fępius fufficit.

10. *Elcofis Ægyptiaca*. *Tarbo* Ægyptiorum.

Apud Ægyptios, ut mihi retulit Illuftr. Pery, Doct. Med. Anglus, recens ex Ægypto redux, viget morbus endemius, *Tarbo* dictus, qui pedum, manuumque exulceratione, atque doloribus atrocibus eft infignitus, quique fucceffu temporis articulorum affectorum fucceffivum lapfum inducit; addit intermittentes febres fere nullas in hac regione, aft fcorbutos plurimos obfervavi.

XXXVIII. Gangrena; *Gangrene humide*. Cujus ultimus gradus *Sphacelus* quibufdam dicitur.

Plura fucceffiva figna gangrenam prefentem denotant; 1. mors partis, feu ejus anęfthefia, immobilitas, frigus; 2. textus facilis laceratu; 3. color lividus, grifeus, deinde nigricans; 4. diffolutio putrida cum fętore cadaverofo.

Difcrepat a necrofi 1. infarctu tumido, 2. putrida diffolutione; color ex rofeo nativo mutatur in atro-rubrum, vel in pallidum, deinde lividum, ac denique nigricantem, vel cineritium.

Calor nativus mitis abit in frigidum gelidum.

Confiftentia elaftica mollis abit in flaccidam, lacerabilem, diffolutam.

Motus proprius omnis eft vel mufculorum, vel arteriarum; motus mufcularis partis gangrænofæ ceffat, licet pars tota ut manus motum habeat a vicinis mufculis, ut a mufculis ulnæ; pulfatio vero arteriæ quandoque fubfiftit, quandoque evanefcit in parte gangrænofa.

Demum ocius, ferius gangrænofa pars fętet, putrefcit, diffolvitur, quod in necrofi non accidit.

Gangrænæ primus gradus vulgo a Medicis Scholafticis *gangræna* proprie dicitur, & partis mors definitur, in qua tantum adeft tendentia, & difpofitio proxima ad putrefactionem; verum nomina morborum generica non debent mutari pro diverfis eorum gradibus; fecus triplicandus effet eorum numerus. Partes omnes molles, & potiffimum fluidæ animalium, maxime vero excrementitiæ, cruor etiam fponte tendunt ad putredinem, a qua, durante fanitate, immunes fiunt, per novam chyli acefcentis admixtionem, continuam humorum refolutionem, & putrefcentium excretionem, adeoque fluidorum circulationem, docet Phyfiologia potiffimum Stahliana.

Adeoque ubi fluida extra, vel intra vafa hærent, nec depurantur, ea tanto citius putrefcunt, quo magis alkalefcentia funt, quo acriori calori expofita, & aeri pervia, nifi vifcofitas, ficcitafque motum inteftinum putrefactorium impediat; docent experimenta culinaria.

Putrefactio itaque, feu moleculatum fulphurearum volatilium, & alkalinorum volatilium faliurn acceffus, & lucta mutua eft caufa efficiens gangrænæ, ubicumque folita ejus impedimenta deficiunt.

Principia vero gangrænæ funt quæ fluidorum depurationem impediunt, eorumque motui putredinofo favent, fi tamen necrofim excipiamur, quę alterius indolis videtur effe, adeoque diverfum genus conftituere debet.

Gangrena fupponit fluida refolutioni apta, non vero glutinofa, adipofa, febacea, maxime vero cruoris in vafis congeftionem, ejus vero principia diverfas fpecies diftinguunt.

1. *Gangræna a contufione* D. Quefnay, *cap. 3. de gangræna, pag. 1.*

In

In carnibus valde contufis vafa tenerrima lacerantur, fluida in textum cellularem delapfa coagulantur; cetera in textu vaforum intercepta hærent, hinc putredinis initium; aft natura hos obices fuperatura majori nifu cruorem in has partes impellit, unde affluxus, infarctus, phlogofis, dolor obfcurus; nervis fcilicet a contufione folutis, mediante calore acceleratur vel fuppuratio, vel putredo gangrænofa.

Contufionem fæpe comitatur *commotio* nervorum, unde eorum *ftupor*; inde intercipitur fluidi nervei irradiatio vivifica, inde laxitas partis major, & novum gangrænæ principium, maxime fi commotione per offeam compagem ad cerebrum perventa delirium accedat; unde fit ut natura opus tum refolutionis, tum fuppurationis negligat; inde ftafis putrefactiva ulterius progreditur.

Si vero vulnus adfit, adeoque aeris acceffus, fi vulnus a fclopeto carnes altius penetret, finufque cudat, ex quibus fluida vitiofa difficile elabantur, ibique fit fumma vaforum deftructio, & fluidorum ignea acrimonia; inde principiis conjunctis fiunt gangrænæ celeriter depafcentes.

Tabum etenim gangrænofum vafa vicina emortua fubiens, inficit, corrumpit; nil enim ad carnes diffolvendas & fluida corrumpenda aptius; nifi vis vitalis quæ fuppurationem molitur, hoc tabum expellat, & contagii effectum arceat; ut a pomo putri pomum contiguum, ita a dente cariofo dens vicinus, & caro fphacelatæ parti continua fphacelo inficitur, vafis capillaribus tabum veluti fugentibus, nifi fluido in circulum ex adverfo trufo repleantur, erythema ita tumidum cum textu carnium paftaceo, fine tenfione, fine calore notabili cito livefcit, vulnera contufa ambit, circulo rubro fenfim a centro recedente, & gangrænam defignante.

2. *Gangræna ab infiltratione* D. Quefnay, *part.* I. *cap.* VI.

Quoties intra textum cellularem, in adipis locum fuccedit lympha, ferum, pus, lac, lochia, aliufve humor facile putrefcibilis, toties intumefcentia mollis, flaccida, vix dolens infiltrationi tribuitur; quæ a quadruplici principio dependet; fcilicet 1. a laxitate prævia partis infarciendæ; 2. a copia fluidi infarcturi; 3. ab obftructione vaforum fanguiferorum utplurimum eryfipelatofa; 4. vel a venarum ftrangulatione tum per externam preffionem, tum per fpafmodicam conftrictionem quam inducit irritatio.

Hæc infiltratio phtificis, fcorbuticis, convalefcentibus plures hæmorrhagias, diarrhæas, phlebotomias paffis, morbis chronicis cum amphimerina junctis, ulceribus, eryfipelatibus a magna tenfione ortis, vulneribus venenatis, lactis & lochiorum refluxibus, hydropicis morbis, &c. fupervenit; quoties enim cruor venas difficilius fubit, & a retro pellitur, toties ibi ftagnans in extremis arteriis fanguineis lympatica diducit, & lymphaticus humor, quo onuftus eft, ube-rius fubit textum cellularem, ex quo vix reverti poteft in circulationis vias; adeps quidem inibi lente progrediens a putredine immunis ferme eft, utpote vifcidus; verum humores feroli ibi ftagnantes folida relaxant, & fi calor accedat & acrimonia, demum putrefcunt, & gangrænam excitant.

3. *Gangræna ab ftrangulatione* D. Quefnay, *cap.* X. & XI.

Si vafa fanguifera, tum venofa, tum potiffimum arteriofa ab aponevrofibus, membranis, calyptifve, ligaturis, compreffionibus, nervorum vulneribus, acri irritante quovis, coarctentur, languet ftatim circulatio inter ligaturam & cor, & in ramis vicinis; unde gangræna, quam præcedit infarctus tumidus rubore & phlogofi fugaci ftipatus, fi venæ fint ftrangulatæ, hinc textus flaccidus, elapfa inflammatione mollefcens, paftaceus; fi vero arteriæ fint ftrangulatæ ut in vulnere cranii, fafciæ latæ, vel nullus tumor extus appareat, fed tantum mollities, pallor rapide crefcens, vel tumor inflammatorius, tenfivus initio, fed cito in flaccidum œdema terminatus, & deinceps fphacelus ab ftagnantis cruoris & lymphæ in textu cellulofo decubitu.

Si ligaturæ tantum venas coarctent, inde tumor maximus & ab infarctu gangræna, fi ligatura fimul arterias coarctet, gangræna etiam ficca poteft oriri. Idem præftare poffunt tumores in inguinibus, & axillis pofiti; inde enim preffis venis tumor magnus, preffis vero arteriis atrophia & necrofis, vulnera funt vel punctura, vel incifiones, vel contufiones vel lacerationes, quæ nervos tendinefve afficiunt.

Puncturæ a clavis, acubus, ftylis, fpinis trachini, aculeis raiæ, ononidis &c. fi nervos aut etiam fibras nerveas attingant, non vero tranfverfim fecent, fi aponevrofes irritent, eadem die fine infarctu tumido notabili, partium vicinarum gangrænam ab ftrangulatione inducunt, quam accelerant fpirituofa & aromatica, tollunt profundæ incifiones, quæ laxant textum, fedant olea tepida.

Verum fi gangræna nonnifi poft quatuor vel fex dies a punctura fe prodat, ftrangulatio tunc oritur a caufa phyfica fcilicet a flui-

fluido quod in fundo vulneris corruptum membranas irritat, & inde ftrangulatio gangrænam late diffundens; perperam illæ gangrænæ tribuuntur degenerationi humorum, cacochymiæ, veneno.

4. *Gangræna a Veneno* D. Quefnay, *cap.* 12.

Inter venenatos ferpentes fola vipera apud Gallos debet reponi; nec aliud eft vere venenatum animal, fi vefpam & apem excipias. Quidquid de aliorum hujufce regionis ferpentium veneno traditur, error eft plebis; foli ferpentes duobus dentibus in maxilla fuperiore armati, venenum in morfu gerunt.

Vipera manum momorderat hominis, qui vulnus illico fuxit, aft lingua ei, referente Paræo, multum intumuit, vix loqui poterat, inde in fyncopes lapfus fere morie batur, brachium ad fcapulam ufque emphyfematofe tumuit cum dolore. Alter quem viperæ caput abfciffum pupugerat cardialgia affectus, dein preffionem pectoris ante & pone quafi ferreis vectibus vinctus effet, expertus, cum eum pedes fuftinere recufarent, devectus eft in lectum, ubi difficillime refpirabat; acceffit magnum frigus per horas duodecim, pulvere viperino calor rediit, fudore oborto brachium enormiter intumuit cum toto latere ad umbilicum ufque; acceffit nigra echymofis in illis partibus, embrochationes fpirituofæ & theriacales per tres feptimanas ufurpatæ morbum fugarunt.

Aliis vipera morfis magna debilitas, fyncopes, fudores frigidi, vomitus, ardor vifcerum quandoque fuperveniunt, neglectis remediis pars demorfa & vicinæ gangrænafcunt, nifi mors gangrænam prævertat.

Gangræna ab inflammatione, D. Quefnay *cap.* 14.

Inflammationes gangrænam inducunt tum ratione infarctus fyftrophici, tum ratione ftrangulationis vaforum a nervis & aponevrofibus irritatis, præftant idem inflammationes puræ intenfiffimæ quæ fuppurantibus acribus pertractantur.

Inflammationes *malignæ* primo afpectu videntur eryfipelaceæ, parum tumidæ, fed tactu frigidæ, & veluti duræ, fine ulla elafticitate aut tenfione; adacto fcalpello nullus fere fenfus, accedunt puftulæ lividæ, pulfus fenfim minuitur, mors accedit; has inflammationes *mortuas* nuncupat D. Quefnay.

Inflammationes *cauflicæ* quales in anthrace obfervantur, quæ licet lapfu efcharæ ficcæ & nigræ accedente fuppuratione felicite quandoque terminentur, alias tamen carnes ad ufque offa corrumpunt, ut anthraces illi quos obfervavit Paræus, & *malum* ardentium vocant Franciæ Hiftoriographi.

Inflammationes *eryfipelatofæ* acres gangrænam aliam inducunt, nam ardor inflammatorius alius pendet a principiis mechanicis feu valido arteriarum & fluidorum attritu, alius a Phyficis, fcilicet a cauftica humorum acredine ex qua phlyctænæ eryfipelatibus adnafcuntur; calor urens adeft, interea pars confiftentiam œdematofam cito adipifcitur, & gangræna late ferpit.

Demum inflammatio per nimium infarctum accerfit gangrænam quæ cum magno tumore demum livefcente & remollefcente ftipata fit, diftinguitur ab inflammatione maligna; gangræna imminet fi tumor deprimatur, rubedo obfcuretur, calor extinguatur, elafticitas evanefcat, carnes paftaceæ, compactæ fiant, dolor abeat.

5. *Gangræna ex ambuftione* D. Quefnay, *cap.* 16.

Pars ipfamet profunde ambufta fphacelo ficco feu necrofi afficitur, venæ vicinæ ob influxum fanguinis & fyftrophicam inflammationem, dolore atroci & humido fphacelo, puftulofo quandoque eryfipelate prius inflammatur.

6. *Gangræna a gelu* D. Quefnay, *cap.* 18. *Gangræna a frigore nimio* Vandermonde, *Junio* 1758.

Ille fphacellus incipit a dolore frigorifico atroci quem fequitur ftupor, pallor, aridura partis potiffimum extremorum ut pedum, manuum, mentulæ, nafi &c. quæ partes dein œdematofe intumefcunt cum motus impotentia, & demum gangræna etiam fupervenit.

Adolefcens cum pedibus nudis per nivem iter feciffet, dolores atroces pedum fenfit, in Nofocomium delatus, igni admotus dirius doluit, palma pedum, fubtus pallida, frigida minime tumida, fuperne pedes rubri, tumidi, calidi, digiti pedum atro-rubri, tumidi, vix tenfu præditi, tibiæ tumidæ, cutis dura; purpurea, venis violaceis variegata veftigium higiti fervans, calida, dolor lancinans, preffionem linteorum non fuftinens, alibi pruritus a frictione lancinans, pulfus durus, frequens, cephalalgia.

Intra fcitulam plenam aqua frigidiffima identidem renovanda, cum nive & glacie ulterius frigefacta, immiffi funt pedes per horam, inde levamen, deinde per bihorium, inde nigredo digitorum evanuit, tumor decrevit, dolores imminuti; bal-

nea

nea fexies repetita funt, vefpere frictiones ex aqua frigida, dein vinum aromaticum & camphoratum; intra octiduum æger fanatus abiit.

7. *Gangræna a putredine*. D. Quefnay, *cap*. 20.

Ea eft quæ ab antecedente putredine dependet 1. fi a diffolutione putrida humorum, fphacelus fine dolore accedit, ac forma emphyfematis intenfe rubri vel coccinei, quafi eryfipelatofi fe prodit: ægri paucis diebus interpofitis fato cedunt. Vifa eft illa gangræna in variolofa per totum fere corpus diffufa, Ephem. German. *cent*. 6. *obfer*. 81. Cutis preffa ftillabat humorem fanguinolentum, omnis fcarificatio in hoc morbo hæmorrhagias incoercibiles excitat non fecus ac in fcorbuto.

2. Si a fuppuratione putrida pendeat, fignum eft tabum putre in maffam fanguinis reforptum principio vitali energiam fuam abftuliffe.

3. Si a congeftione putrida feu inflammatione fyftrophica, tunc pars remollefcit, fenfum amittit, & rubedo in livorem mutatur.

4. Quandoque fupervenit a fluidis extravafatis echymomatis, excrementis in vefica, alvo retentis, in hernia, ulcere cavernofo, &c. congeftis.

Praxis.

In gangræna datur femper infarctus & tumor a fanguinis affluxu, quem natura concitat eo fine ut fanguis ftagnans tum ulterius promoveatur, tum refolvatur a calore, tum demum ut fuppuratione tanquam tutiffimo & feliciffimo remedio mortuum a vivo fegregetur.

Infarctus vero & tumor vim vitalem fuffocari aut cito fuffocatum iri indicant quoties lividitas aut mollities paftacea, aut firmitas iners & tenfione deftituta accedunt, adeoque imminuendus eft, quod præftant; 1. diæta liquida, refolvens, phlebotomiæ repetitæ; 2. fcarificationes quæ nunc ad textum cellularem tantum, nunc ad mufculos ipfos infarctos pro fede mali, debent pertingere, additis dein antifepticis & refolventibus, necnon fuppurantibus, fi fuperficiaria tantum immineat gangræna; fed fi profunda fit, tantaque tabes folidorum offium, artuum, ut nulla fpes fit fore ut folvatur infarctus, ad amputationem deveniendum eft.

Contufiones quo plus inflammatæ funt & tenfæ ac dolorificæ, eo magis periculofæ, verum quo plus ftuporis fecum invehunt propter commotionem nervis, aut quod pejus, cerebro illatam, eo pejores funt.

Si tumor vix elatus, calor fuffocatus, firmitas iners & fine tenfione, aut fenfus imminutio cum mollitie pultacea inveniantur, *ftrangulatio* vaforum arteriforum metuenda eft. Si vero maximus tumor livefcens aut atro-ruber a vulnere partem occupet, ftrangulatio venarum vel ligatura aut compreffio fignificatur, in his vero cafibus aromatica, calida ftimulantia funt perniciofa, una falus eft in incifionibus, quæ tendinem, nervum omnino præfcindant, & quæ aponevrofes conftrictas folvant: illæ vero incifiones ultra textum adipofum debent pertingere, cum illæ aponevrofes ibi lateant.

Vulnera a *globis ignitis* inflicta fæpe cum alte perfodiunt, artus commovent, compagem offeam, contundunt carnes & membranas crifpant, tum illico, tum poft aliquot dies, unde ftupor partis, omnium gangrænæ principiorum peffimum; præftat in hoc cafu ita dilatare vulnus ut medicamina fundum vulneris fubeant, ut materies putres elimінari queant; apérturæ ex adverfo factæ, fetaceum per vulnus trajectum, imo oleum terebinthinæ fervidum injectum his indicationibus fatisfaciunt.

Infiltratio quæ a fuppreffis fanguifluxibus anafarcam excitat, quæ a repetitis phlebotomiis aut hæmorrhagiis fit, interna remedia & analeptica requirit, inde vero vix unquam timenda gangræna, verum infiltrationes quas humorum diffolutio putris & ulcerofa creat, quas febris amphimerina fuppuratoria, caries & ulcera interna fovent, non raro poft longum tempus eryfipelatofam excitant inflammationem, quæ gangrænam lethalem & immedicabilem accerfit; fruftra diureticis catharticifque eam debellare cōnaris, inde vires profternis; infelices funt fcarificationes quæ mortem accelerant; inutilia funt, quæ a medicinæ & chirurgiæ penu petuntur, auxilia.

Erethifmo feu crifpaturæ aponevrofium tria poffunt opponi remedia; 1. laxantia ut diæta humectans, phlebotomiæ repetitæ & topica emollientia; 2. fi ea non fufficiant, incifiones aponevrofeos funt inftituendæ ad fufficientem altitudinem, illæ autem aponevrofes utut fint in trunco tenues & in artubus magis craffæ, per totam corporis fuperficiem extenduntur; tales funt quæ mufculos humeri, ulnæ, femoris, capitis, colli, palmæ manuum & plantæ pedum veftiunt. Dantur aponevrofes duplicatæ, quæ mufculos temporales, quæ in

in dorfo magnum dorfalem, facrolumbarem &c. in abdomine rectum &c. involvunt: folvendæ funt illæ aponevrofes, fi offibus infideant, ad os ufque incifiones penetrare debent. 3. Demum fenfibilitas partis irritatæ tollenda eft, quod præftant cauftica ut oleum terebinthinæ, caryophyllorum, cinnamomi, aut alterum oleum deftillatum ex planta aromatica; fic oleo terebinthinæ curatus eft Carolus Nonus a Paræo; fic curantur odontalgiæ cariofæ: fi vero ea non fufficiant, oleum etiam fervidum adhibendum eft, quod Lapeyronius adhibuit in punctura tendinis Principis *de Dombes*; tendines vero majores ut & nervi puncti tum oleo fervido, tum excifione curantur.

Ubi gangræna a *morfu viperæ* metuenda eft, debet pars dentibus viperæ tanquam duabus aciculis puncta, fine fcarificationibus affuetis foveri vino vel aqua vitæ in qua diffoluta fit theriacæ drachma, fimulque theriaca ad drachmam unam femel vel bis ufurpari, qua fola methodo omnes fanare confueverat Chirurgus *La Motte*.

Inflammationes malignæ feu gangrænofæ vel ab externa, vel ab interna caufa pendent; fi ab interna pendeant, nunquam juvant fcarificationes ad vivum ufque protenfæ.

Rurfus inflammationes a caufa interna funt vel externæ vel internæ; internæ pendent a principio deleterio fluidis commixto, quod phlebotomiæ tollere nequeunt, adeoque phlebotomiæ vix unquam in illis conveniunt, folum perfugium eft in antidotis, cardiacis, alexipharmacis, fed ita prompte hæ inflammationes internæ, fopito dolore, abeunt in gangrænam, ut nulli remedio locus fuperfit.

Externæ vero *inflammationes gangrænofæ* non ita certo mortem inferunt, dantur enim gangrænæ criticæ, & quæ criticæ non funt, fæpe non ultra partis inflammatæ limites fefe extendunt, imo oborta fuppuratione in marginibus fponte quandoque fegregantur a vivis carnibus. Cavendum tamen ne tabum putre, quod efformatur, repat in vicinas partes, quod in inflammationibus gangrænofis per infarctum ortis metuendum, multo minus in gangrænis ficcis, vel inflammationibus caufticis quales funt eryfipelata, efcharotica, anthraces, cruftæ gangrænofæ, &c.

Ad fuppurationem promovendam in mortuis illis inflammationibus, intus & extus ufurpanda funt quæ calorem & ftimulum procreant, topica funt aptiffima refolventia & diaphoretica actuofa, non raro fynapyfmi facti ex fermento, camphora, fale ammoniaco, fynapis femine, cum aquis fpirituofis & oleis effentialibus æthereis.

Si vero jam gangræna adfit, fperandum eft, fi fixi jam fint limites ejus, fi margines inflammati fuppurationi fe accingant, tunc partes mortuæ fcalpello incidendæ vel excindendæ intactis vivis; fi vero ceffante gangrænæ progreffu nulla fit fuppurationis fpes, fpiritu nitri debent partes mortuæ comburi, ut vivæ ad fuppurandum excitentur, & tabum putre deftruatur.

In eryfipelatibus gangrænofis infarctus eft maximus, vel valde extenfus; horum vero cura exigit 1. ut carnium mortuarum phlyctænis, maculis lividis obfitarum infarctus folvatur; 2. ut harum carnium fucci a putredine immunes ferventur, condiantur; 3. ut carnes vicinæ ftimulentur ad fuppurandum; 4. ad promovendam ope fuppurationis mortuarum feparationem a vivis.

Antiputrida quæ ibi conveniunt funt 1. acetum, fpiritus falis, fulphuris, vitrioli aqua diluti, falia neutra, in primis fal ammoniacum. 2. Spiritus terebinthinæ, effentia rabel, fpiritus nitri anaticis fpiritus vini partibus dulcificatus. 3. Sal marinus, nitrum. 4. Refinæ & balfama, terebinthina, myrrha, camphora, ftyrax, pix. 5. Vinum, aqua vitæ, fpiritus vini. 6. Exficcantia balfamica, ut myrrha, colophone, aloe, refina. 7. Rodentia urentia, ut oleum fervens, ferrum candens; ærugo, fpiritus nitri hydrargyro fetus, aqua phagedenica.

Furunculi majores fumme dolorofici non incidendi funt quandiu crudi & dolentes, nifi in perinæo vel vulva fiti fint, tunc enim metus eft, ne pus fibi finus cudat; exfpectanda fuppuratio quæ concreta folvat, & craffamentum maturet.

Eryfipelata cauftica quæ cruftaceam efcharam faciunt, pendent a vi materiæ lapidem caufticum æmulantis; harum cruftarum feparatio pariter debet promoveri per olea emollientia & digeftiva, ut ceratum Galeni; fi efchara craffior fit, ea incidenda, & ubi fecedunt, avellenda fragmenta; vitanda fpirituofa actuofa; juvant tantum topica refolventia, anodyna.

Antraces eodem modo tractandi, vitanda funt irritantia, monente etiam Paræo, lænia emollientia e fuppurantibus eligenda; tantum apex emortuus oleo ferventi vel aqua forti comburendus, dein exfpectanda fuppuratio; retardatur etiam efcharæ putredo ope fpiritus terebinthinæ, effentiæ rabel, fpiritus nitri dulcificati cum fpiritu vini, fed cauftica tutiora funt.

In *ambuftione* quæ cutem tantum erodit, non

Franc. de Boiffier Sauvages.

non vero ultra penetrat, dolor & pertinacia majores funt quam ubi carnes ipfæ combu-runtur, quippe fecretoria cutis irritata fun-dunt ferum acre & copiofum, quo affectus perennat adhibitis unctuofis. 1. Antequam infarctus, vel tumor excitentur, igneæ par-tes extrorfum ducendæ folutione vitrioli, atramento, fpermate ranarum, albumine o-vi, nuce gallarum, vulnerariis, aftringen-tibus herbis.

2. Accedente infarctu indicantur emollien-tia, laxantia, adipofa, unctuofa, olea, bu-tyrum.

3. Si inflammatio adveniat his miffis, fo-menta ex aqua tepida, mucilagines, lactici-nia, farinofa ufurpantur, & propter fævi-vitiem doloris adduntur anodyna.

4. Quandoque anodyna paullulum volati-lia adhibentur, ut camphora, flores fambu-ci; folia tabaci, hyofciami, fapo, ftercus a-vium, &c. fi dolor mitior fit, cæpæ coctæ vel tritæ conveniunt.

5. Cum pars ambufta fuppurationem, pu-trem fuppeditat, antifeptica, ut vinum, a-qua vitæ, nitrum, fal marinus indicantur.

Periti funt qui tandiu utuntur folo vino, quandiu propter fenfibilitatem non licet a-quam vitæ addere, mox puram admovere, ufque ad integram fanationem. Juvat non raro folia viridia tabaci, vel betæ appone-re, & fuper fplenia vino madida applicare, quæ fic vulneri non adhærebunt.

Si *frigori* vel gelu debeatur fphacelus, am-putatio non eft inftituenda quandiu nulla eft diffolutio putris, quæ fola viciniam inficit, & in vivo inftituenda eft amputatio, non in mortua carne. Pars *congelata* ftatim nive vel aqua frigida eft confricanda, ne fubito regelafcendo crepent vafa; interea cardiaca fudorifica intus ufurpanda.

Si a *putredine* antecedenti humorum in vi-cinis partibus ortum duxerit gangræna, vel ea pendet a diffolutione maffæ fanguineæ, & in hoc cafu de ægro conclamatum eft; vel pendet a peculiari acrimonia venenata, adverfus quam dantur fpecifica antidota, ut in fyphilide fcorbuto, fcabie, & tunc illa antidota ufurpanda funt; fi ab ulcere putri-do oriatur, tunc adhibenda funt antifepti-ca fortiora, ut 1. Balfamica, quale eft oleum terebinthinæ. 2. Salina, ut fal marinum, ni-trum, fal ammoniacum, pulverata & magna dofi adfperfa. 3. Efcharotica, ut acidum ni-tri dulcificatum, aqua rabel, imo oleum bul-liens, unguentum Ægyptiacum, viride æris, aqua phagedenica, fublimatus corrofivus, &c. inde fit efchara quæ carnes a putredine de-fendit, ufquequo fuppuratio partem fphace-lofam a fana feparaverit; non tamen negli-genda intus alexipharmaca.

XXXIX. Necrofis, *L'Ergot. Le Feu St. An-toine, la Gangrene feche, le mal des ar-dents.*

Morbus eft cronicus, in quo artus, ut pe-des, manufve poft ftuporem & dolorem, ut-plurimum fine tumore arefcunt, exficcantur, & fenfu, motuque amiffis fponte utplurimum a corpore fecedunt.

Differt a gangræna, 1. quod in gangræna fit tumor utplurimum inflammatorius. 2. Quod pars gangrænofa in putredinofam mol-litiem fætidiffimam vergat. 3. Et quod ci-tam mortem intentet; necrofis vero partes mumiæ ficcæ fimiles reddat vix fætidas, ni-fi ubi mortuum a vivo feparatur, ac per menfes divexat.

Differt ab arthritide fcorbutica quacum convenit ratione dolorum, quod in arthri-tide illa fint ftomacaces figna, dolor noctu urgentior fit, nec artus excidant.

Species hujus generis a nemine diftinctе traditæ funt, excepta necrofi uftilaginea, de qua nuper Clariff. Salerne plura docuit; ce-teras primus fere Ill. Quefnay in eximio tra-ctatu de gangræna ficca tantum delineavit.

Sanguis vifcofiffimus, tenax, nigricans, & ea ficcitate ad putrefcendum ineptus, fimul-que in extremis partibus hærens, fero per calorem, ventilationem, diaphorefim evapo-rato, hujus morbi eft materia morbifica, inde ftupor, dolor, livedo, ficcitas, mors partis, atque in limitibus fuperveniens fup-puratio gangrænofa, corruptio tendinum & ligamentorum fine ullo dolore, artum ni-grum, ficcum, mortuum a vivo fegregat.

1. *Necrofis uftilaginea. L'Ergot.*

Vide *Hift. Acad. Parif. ann.* 1740. 1748. 1752. & fecundum volumen Extraneorum *ann.* 1756. a Clariff. Salerne. *Acta Lipfiæ* 1708. a Langio & 1752. *p.* 634. item *Com-mentarios Lipfiæ* Ludvvigii *anno* 1757. *p.* 72. & 601. Ill. Quefnay, *de gangræna ficca, p.* 355. & 407.

An fit idem cum *malo ardentium*, vide Mezerai, *Hift. Franciæ anno* 1090. licet mor-bus ardentium cum arthritide fcorbutica ma-gis affinis videatur.

Uftilago vulgo *fecale cornutum*, Gallice *ergot*, & *feigle ergote*, de quo fcripfit Mo-ellerus, *Comment. Lipfiæ anno* 1752. *p.* 634. vocatur illud fecale, cujus fpicæ gerunt ali-quot grana, fex vel feptem lineas longa cor-nuta, extus nigra, intus alba, Germanis *Brand* & *Mutterkorn* dicta, ab uftilagine *zi-*

gella

gella dicta diverſiſſima . Nam in uſtilagine tritici , avenæ , ſemen eſt intus nigrum & pulverulentum , non corniculatum . Secalis cornuti proventus uber eſt annis pluvioſis , & in agris paludoſis , quales ſunt Soloniæ juxta Aureliam , inde forte Secalauniæ Latinis dictæ , & agri Bleſenſis , Vaſtinienſis , Bituricenſis Provinciæ hic morbus epidemice graſſatur , ſcilicet quoties deficiente tritico abundat hoc ſecale , quo pauperes panem conficere coguntur ; unde viget epidemia ſtatim poſt meſſem uſque ad hyemem , plures mares quam feminas adoritur , & ſæpius apud Solonienſes pedibus quam manibus nocet ; forte quia in locis humidis illi laborare conſueverunt .

Illa morbi ſpecies ſine febre , ſine tumore pedes vel manus aggreditur , doloribus intenſis ſtipatur , colorem nigerrimum & ſiccitatem ſummam partibus conciliat , ac demum poſt plures menſes artum mortuum a corpore ſegregat ; viſi ſunt trunci cruribus orbati , alii uno crure & uno brachio , rariſſimi ambobus cruribus & brachiis mutilati ; pluries accidit ut digiti pedum inſciis excidant , pauciſſimis extremus naſus delabitur . Ægri Solonienſes in Noſocomium Aurelianenſe deferuntur , ubi obſervati ſunt a Chirurgo Noelio , & nuper ab Ill. Medico Salerne .

Incipit morbus a laſſitudine , ſine febre , ſine inflammatione , raro rubent partes extremæ ; facies vero , totaque cutis pallet , ac liveſcit , venter induratur & tumet , mens hebes eſt , & hebetudo creſcit cum morbo ; urina & feces rite ſecedunt ; feces tandem ſunt fetidæ , corpus emaciatur , pedes & manus ſtupore afficiuntur , cum dolore deinde punctorio , qui cum atrox eſt , pulſus frequentiam fugacem cum ſudore capitis & epigaſtrii excitat ; fecus pulſus eſt parvus , & ita debilis , ut vix percipi queat ; appetitus interea non deficit , ab alimentis calidis læduntur & ſudant , raro accidit dolorem pedum , manuumque eſſe urentem & rubore ſtipatum ; quod ſolus refert Noelius . Verum tamen eſt hoſce dolores atroces miteſcere , ſi artus aeri frigido exponantur , interea frigeſcunt & pallent ægri , difficulter ſe movent , dolor ſenſim aſſurgit a pedibus ad tibiam , crus , &c. a manibus ad ulnam , humerum , quæ partes ſucceſſive exſiccantur , & ita nigreſcunt , ac ſi fumo fuiſſent induratæ ; tunc vero cum nigreſcunt , ceſſat dolor partis , imo ſenſus & pars mortua eſt , ſed ſicca , non fetens ; cutis videtur corrugata , quaſi , ait Noelius , diu in aqua frigida ſtetiſſet . Necroſis illa demum ſiſtitur in tarſo ; tibia , genu , &c. & tunc linea quædam cuditur ſeparans vivum a mortuo , qualis cuditur ope lapidis infernalis ; illa fosla linea humida eſt , putris & fetida ; ſenſim per fruſtra aut artus integri mortui , carbonis inſtar nigri a vivo ſegregantur , aliquandiu vero hærent ligamentis , tendinibus laciniatis nondum omnino diſſolutis . Si imperite cataplaſmata maturantia applicentur , accelaratur lapſus artuum , ſed cum periculo , quippe gangrænaſcit etiam pars viva ; ſi vero opus ſoli naturæ committatur , ægri quidem artu truncantur , ſed ſine dolore , ſine ulla hæmorrhagia , & ſic mutilati per menſes & annos vivunt .

Quare nulla ſit hæmorrhagia , etiam dum crura ex acetabulis coxendicis ſeparantur ? quia ſanguis eſt niger , viſcidus & veluti ſiccus ; talis enim ferme exit e vena , cum initio morbi ſecatur ad dolores ſedandos ; tenacitas ſanguinis quandoque ea eſt , ut non facilius ſecetur cultro quam ipſa caro indurata ; e centum & viginti quibus artus a Chirurgis fuerunt amputati , vix quinque ultra ſex menſes ſuperſunt ; aſt qui opus naturæ commiſerunt , plures multo evaſerunt .

Hoc ſecale cornutum anatibus , ac porcellis datum ab ipſis ſtatim reſpuitur ; hoc tamen urgente fame , & cum furfure mixto utentia animalia inſtar hominum male afficiuntur , & enecantur .

De cura hujuſce morbi conſulantur Ill. Queſnay Salerne , Sharp. In ſumma ſuffecerit dixiſſe initio indicari parvam doſim theriacæ , unam , alteramve phlebotomiam , fotum ex aqua vitæ camphorata ; aſt cum pars induruit , & nigrorem contraxit , fugienda maturantia ; ubi exulceratur , ſola antiſeptica & exſiccantia conveniunt , ut oleum terebinthinæ , pulvis ex ſale marino , vitriolo ac demum exſpectandum donec pars ſponte excidat : kinkinæ in gangræna utiliſſimæ uſum in necroſi damnat Sharpius .

2. *Necroſis a viru* Ill. Quernay , *de gangræna ſicca* , p. 362. Hildani , *centur.* 4. *obſerv.* 92.

Virus eſt humor venenatus in animali ipſo quod laborat genitus , vel ab alio communicatus , unde a venenis per vulnus immiſſis aut ab alio regno petitis differt , huc refer virus venereum , ſcorbuticum , arthriticum , herpeticum , cancroſum , &c.

Virus quod necroſim inducit debet vel ſanguinem ita inficere ut in extremis partibus coaguletur , exſiccetur , vel ut vaſa ita corrugentur , ut exſuccæ ſiccæque carnes evadant , debet itaque idem efficere intus quod extus patrant cauſtica , ut lapis infernalis ;

quippe in efcharam mutari debent partes quæ necrofi afficiuntur ; in fenibus illa mutatio tanto facilius contingit, quo fanguis ad ficcitatem & vifcofitatem magis eft pronus.

Senex 72. anno natus podragricus menfe Augufto frigus quoddam moleftum ac ftuporem in pede perfenfit, fine ullo dolore & tumore vel minimo, de his minime follicitus fuit, tandem aucto ftupore pes ejufque digiti lividi deinceps nigri evaferunt, & necrofis fenfim fefe patefacere, fenfimque verfus genua ferpere vifa eft. Hildanus accerfitus menfe Septembri, pedem & crus ad furam ufque fphacelatum inftar carbonis nigrum, frigidum, & fupra modum ficcum, extenuatumque reperit. De cetero nullus dolor, inquietudo fere nulla, fomnus, fames, pulfus pro more. Rogarunt aftantes Hildanum ut crus amputaret, quod peritus ille Chirurgus recufavit, & cum quidam barbitonfor deinceps crus amputaffet gnagræna ferpfit cito in femur & truncum, quæ prius fteterat, ac æger intra paucos dies temeritatis illius culpam luit.

Differt itaque illa fpecies necrofeos ab uftilaginea ratione originis, & ratione fymptomatum feu doloris defectu, de cetero eadem eft cura, fcilicet omiffiva.

3. *Necrofis febrilis*. Lamotte *obf*. 298. *ad* 302.

Ea eft quæ typho potiffimum febribufque aliis malignis dictis fupervenit, fymptomatice aut critice, ut ajunt, illa vero non folum pedes, fed potiffimum coccygem, nates & femora adoritur, & differt a gangræna ex eo quod ficca fit, cum gangræna diffolutionem putridam comitem habeat, præterea fine ullo dolore progreditur, diftinguitur vero a priori per febrem comitem.

Hæc vulgo tribuitur vel forditiei in qua hæ partes ob alvi & urinæ fluxum obnoxiæ funt, fed cum etiam pedes ab immunditie illa immunes quandoque necrofi afficiantur, vix illud principium poteft admitti, preffioni etiam tribuitur, quippe his partibus in typho per menfem incumbit æger, & reapfe preffio illa efcharas ficcas non raro in partibus pelvis eminentioribus excitat ; verum & vidi internas, externafque femorum partes in eo cafu folum aut primario affici, quod nec preffioni, nec immunditiis erat adfcribendum, maxime vero cum necrofis primis febris diebus fupervenit, nec fordes nec decubitus incufari poffunt, ut patet ex obfervationibus citatis.

Sanguinem in febribus triplo vifcofiorem evadere quam in fanitate probant experimenta Cl. Langrish, adeoque fi concurrat fimul materia febrilis infpiffans ut in typho, facile concipitur occafione decubitus in vafis cutaneis coccygis, vicicinifque illum hæfurum effe, & ratione ficcitatis necrofim inductorum.

Hic affectus ita lethalis cenfetur ut Hildanus nullum per quadraginta annos evafiffe fuæ curæ commiffum profiteatur, verum hæc lethalitas videtur potius curæ olim adhibitæ quam morbi gravitati tribuenda, ut docent Cl. Lamotte obfervationes repetitæ: conftat enim ex illis nihil effe perniciofius in hac fpecie necrofeos quam mortuas & putridas partes exficcatas forcipibus auferre, inde enim fphacelus humidus evadit & ulterius ob aeris acceffum ferpit, quin fugiendæ funt etiam fimplices fcarificationes, pars tantum eft tegenda unguento de ftyrace, vel mundificativo, & fi excoriata vel exulcerata, unguento Ægyptiaco, & expectandum donec febris remiferit vel ceffaverit, tunc enim lapfus carnium putridarum fponte accidit & tuto poteft folitis medicamentis adjuvari. Vide de his Clarifs. Quefnay de *cura gangrænæ ficcæ p.* 583.

Huc etiam poffet referri necrofis a compreffione, cujus exempla profert Cl. Quefnay ex Hildano & Boerhaavio petita, forte & aliæ fpecies; verum fatius eft hoc argumentum peritis Chirurgis elucidandum relinquere. Nobis fuffecerit in hoc genere aliifque bene multis novam viam tradendæ & illuftrandæ Nofologiæ indicaffe ; fingulorum generum elaboratio non eft opus unius hominis nec forte unius fæculi.

INDEX

INDEX

Nominum Genericorum, ſpecificorum & ſynonymorum,

Quæ in hoc Opere continentur.

A

febri-

Cla-

DIA-

ſcorbu-

F

nau-

ab

asci-

pulmo-

a man-

Q

T

mufo-

ner-

ELEN-

ELENCHUS GENERUM

IN TOTO OPERE CONTENTORUM.

Gaſtri-

Ra-

R

S

T

V

FINIS.